

Quran Collection Quranpdf.blogspot.in

We Are Muslims Momeen.blogspot.in

પ્રવિન અલ ઈસ્લામ લિમિટ્ડ

ઈસ્લામ ઈન્ટરનેશનલ પબ્લીકેશન્સ લીમિટેડ
ઈંગ્લેન્ડ

અલ કુરઆ-નલ-હકીમ

અનુવાદક
ઈસ્હાક આહમદ ઉસ્માન મેમન
લંડન.

આહમદીયા મુસ્લિમ મીથન
અલ-હક્ક બિલ્ડીંગ,
૧૭, વાઈ.એમ.સી.એ. રોડ,
મુંબઈ-૮. (ઈન્ડિયા)

ISLAM INTERNATIONAL PUBLICATIONS LTD.,
ENGLAND.

First Published in U.K. in 1990 by
ISLAM INTERNATIONAL PUBLICATIONS LTD.
Islamabad,
Sheephatch Lane,
Tilford Surrey GU10 2AQ

ISBN 1 85372 360 6

© 1990 ISLAM INTERNATIONAL PUBLICATIONS LTD.

Printed by Clays Ltd, St Ives plc

અનુક્રમણિકા

સુરાહનું નામ	પાના	સુરાહનું નામ	પાના
૧. અલ-કાતેહા	૭	૩૦. અલ-રૂમ	૫૫૯
૨. અલ-બકરાહ	૮	૩૧. લૂકમાન	૫૬૮
૩. આલે-ઈમરાન	૮૯	૩૨. અલ-સજ્દાહ	૫૭૩
૪. અલ-નિસા'	૧૨૬	૩૩. અલ-અહઝબ	૫૭૭
૫. અલ-માએદાહ	૧૬૪	૩૪. અલ-સબા'	૫૮૪
૬. અલ-અન્આમ	૧૯૦	૩૫. અલ-કાતિર	૬૦૩
૭. અલ-અરા'ફ	૨૧૮	૩૬. યા'સીન	૬૧૦
૮. અલ-અન્કાલ	૨૫૧	૩૭. અલ-સાફફાત	૬૧૮
૯. અલ-તૌબા	૨૬૪	૩૮. સ્વાદ	૬૩૧
૧૦. યૂનુસ	૨૮૯	૩૯. અલ-ઝૂમર	૬૪૧
૧૧. હૂદ	૩૦૭	૪૦. અલ-મો'મીન	૬૫૧
૧૨. યૂસુફ	૩૨૭	૪૧. હા મીમ સજ્દાહ	૬૬૨
૧૩. અલ-રા'દ	૩૪૪	૪૨. અલ-શૂરા'	૬૭૦
૧૪. ઈબ્રાહીમ	૩૫૩	૪૩. અલ-ઝૂખરૂફ	૬૭૮
૧૫. અલ-હિજ્જ	૩૬૧	૪૪. અલ-દુખાન	૬૮૭
૧૬. અલ-નહલ	૩૬૯	૪૫. અલ-જાસિયાહ	૬૯૨
૧૭. બની-ઈસરાઈલ	૩૮૭	૪૬. અલ-અહકાફ	૬૯૭
૧૮. અલ-કાહફ	૪૦૫	૪૭. મુહમ્મદ	૭૦૩
૧૯. મરિયમ	૪૨૨	૪૮. અલ-ફત્હ	૭૦૯
૨૦. તાહા	૪૩૫	૪૯. અલ-હુજુરાત	૭૧૬
૨૧. અલ-અંબીયા	૪૫૦	૫૦. કાફ	૭૨૦
૨૨. અલ-હજ	૪૬૩	૫૧. અલ-ઝારિયાત	૭૨૫
૨૩. અલ-મો'મેનૂન	૪૭૪	૫૨. અલ-તૂર	૭૩૦
૨૪. અલ-નૂર	૪૮૫	૫૩. અલ-નજમ	૭૩૫
૨૫. અલ-ફૂરકાન	૪૯૭	૫૪. અલ-કમર	૭૪૦
૨૬. અલ-શોઅરા'	૫૦૬	૫૫. અલ-રેહમાન	૭૪૬
૨૭. અલ-નમ્લ	૫૨૨	૫૬. અલ-વાકેઆહ	૭૫૨
૨૮. અલ-કસસ	૫૩૬	૫૭. અલ-હદીદ	૭૫૮
૨૯. અલ-અન્કબૂત	૫૫૦	૫૮. અલ-મુજાદિલ્લાહ	૭૬૪

સુરાહનું નામ	પાના
૫૯. અલ-હશ્ર	૭૬૯
૬૦. અલ-મુન્નાહના	૭૭૪
૬૧. અલ-સફફ	૭૭૮
૬૨. અલ-જુમઆહ	૭૮૧
૬૩. અલ-મુનાફફુન	૭૮૩
૬૪. અલ-તગાબુન	૭૮૫
૬૫. અલ-તલાક	૭૮૮
૬૬. અલ-તહરીમ	૭૯૧
૬૭. અલ-મૂલક	૭૯૪
૬૮. અલ-કલમ	૭૯૭
૬૯. અલ-હાક્કા	૮૦૧
૭૦. અલ-મઆરીજ	૮૦૫
૭૧. નૂહ	૮૦૮
૭૨. અલ-જુન્ન	૮૧૧
૭૩. અલ-મુઝમ્મીલ	૮૧૪
૭૪. અલ-મુદસ્સિર	૮૧૫
૭૫. અલ-કિયામાહ	૮૨૦
૭૬. અલ-દહર	૮૨૩
૭૭. અલ-મુરસલાત	૮૨૬
૭૮. અલ-નબા'	૮૩૦
૭૯. અલ-નાઝિયાત	૮૩૨
૮૦. આબાસા	૮૩૫
૮૧. અલ-તકવીર	૮૩૭
૮૨. અલ-ઈન્ફીતાર	૮૩૯
૮૩. અલ-તન્ફીફ	૮૪૦
૮૪. અલ-ઈનશિકાક	૮૪૩
૮૫. અલ-બુરૂજ	૮૪૪
૮૬. અલ-તારિક	૮૪૭

સુરાહનું નામ	પાના
૮૭. અલ-આ'લા	૮૪૮
૮૮. અલ-ગાશિયાહ	૮૫૦
૮૯. અલ-ફજર	૮૫૧
૯૦. અલ-બલદ	૮૫૫
૯૧. અલ-શમ્સ	૮૫૫
૯૨. અલ-લૈલ	૮૫૮
૯૩. અલ-ઝુહા	૮૫૯
૯૪. અલ-ઈન્શીરાહ	૮૬૧
૯૫. અલ-તીન	૮૬૨
૯૬. અલ-અલક	૮૬૨
૯૭. અલ-કદ્ર	૮૬૪
૯૮. અલ-બય્યાનાહ	૮૬૪
૯૯. અલ-ઝિલઝાલ	૮૬૫
૧૦૦. અલ-આદિયાત	૮૬૬
૧૦૧. અલ-કારઆહ	૮૬૭
૧૦૨. અલ-તકાસુર	૮૬૮
૧૦૩. અલ-અસ્ર	૮૬૯
૧૦૪. અલ-હુમઝહ	૮૬૯
૧૦૫. અલ-ફીલ	૮૭૦
૧૦૬. અલ-કુરૈશ	૮૭૧
૧૦૭. અલ-મા'ઉન	૮૭૧
૧૦૮. અલ-કૌસર	૮૭૨
૧૦૯. અલ-કાફફુન	૮૭૩
૧૧૦. અલ-નસર	૮૭૪
૧૧૧. અલ-લહબ	૮૭૪
૧૧૨. અલ-ઈબલાસ	૮૭૫
૧૧૩. અલ-ફલક	૮૭૬
૧૧૪. અલ-ના'સ	૮૭૬

પ્રાથમિક શબ્દો

પવિત્ર કુરઆને મજીદના શિક્ષણ પ્રમાણે તમામ જહાનોનો સર્જનહાર અલ્લાહ બેહિસાબ ગુણો તથા અસીમ શક્તિઓનો માલિક છે, તે કોઈનો મોહતાજ નથી અને સ્વયંપૂર્ણ છે, ઉત્તમથી ઉચ્ચત્તમ છે, ઈન્સાનની મર્યાદિત દ્રષ્ટિથી પર છે, અદૃશ્ય છે. બેશક આ સૃષ્ટિમાં તેના રચેલા સર્જનો થકી જ તેના સામર્થ્યને સમજી શકાય છે.

સર્વશક્તિશાળી સર્જનહારનું સર્વોત્તમ સર્જન ઈન્સાન છે જેની ભવાઈ તથા ઉપયોગ માટે તેણે પોતાની સમગ્ર સૃષ્ટિને નીમી છે. માનવજાતીને સર્જવાનો અલ્લાહનો મૂળ હેતુ માત્ર આ જ હતો કે ઈન્સાન પોતાના અંતઃકરણમાં તેને પેદા કરનારની સીફનો (ગુણધર્મો)નો રૂઢાની રૂપમાં ઉદભવ કરે, તેમજ તે સદગુણોમાં હમેશાં પ્રગતિ કરતો રહે અને નજાત (મુકિત) મેળવે. જોકે અલ્લાહની કોઈપણ સીફની બરોબરી કરવી અથવા તેના કામિલ દરજ્જાને પહોંચવું ઈન્સાન માટે શક્ય નથી, તેમ છતાં અલ્લાહની ઈબાદત ઈન્સાનને સફળતા મેળવવાની તથા થોડે ઘણે અંશે (રૂઢાની) સંપૂર્ણતાએ પહોંચાડવાના માર્ગે વળવાનું સાધન બની શકે છે.

રૂઢાની રોશની મેળવવાની તમામ કિતાબોમાંથી સર્વથી ઉત્તમ કિતાબ પવિત્ર કુરઆને મજીદ છે, જે તમામ માનવજાતીની હિદાયત અર્થાત માર્ગદર્શન માટે હઝરત મુહમ્મદ મુસ્તફા સલ્વલ્લાહો અલેહે વસલ્લમ ઉપર ઉતારવામાં આવી હતી. અલ્લાહે પવિત્ર કુરઆનેમજીદમાં સ્પષ્ટ ફરમાવ્યું છે કે ભવિષ્યમાં આવનારા દરેક યુગના લોકોના ઈબ્લાકી અર્થાત નીતિનિયમની, મઝહબી તેમજ સામાજિક જરૂરિયાતોને પૂરી કરવાની આ કિતાબમાં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે.

અલ્લાહે પવિત્ર કુરઆનેમજીદનોઅભ્યાસ કરવો તથા તેના ભાવાર્થમાં ઉતરવું જેટલું સહેલું બનાવ્યું છે, એટલું જ ઈસ્મના મહાસાગર સમી કિતાબના ગુદ રહસ્યોને પહોંચવું અલ્લાહના કૂઝલ (કૃપા) તથા માર્ગદર્શન વગર અસંભવિત છે. આ માર્ગદર્શન માત્ર એવા જ હૃદયોને મળે છે જેમને અલ્લાહે પાકિઝતી બક્ષી હોય. અલ્લાહે કુરઆને મજીદના બે ખાસ અંગો ઉપર પ્રકાશ પાડતાં તેને એક ખુલ્લી અને સ્પષ્ટ કિતાબ તેમજ 'અંબ કિતાબ' પણ ઠરાવી છે.

વાંચનારને તેના પ્રાથમિક સંદેશ તથા શિક્ષણ પર ઉપરછડ્ડી દ્રષ્ટિ ફેરવતાં જ સહજમાં સઘળું સમજમાં આવી જાય છે, પરંતુ તેમાં જે ઉપરથી દેખાય છે તેનાથી ઘણું વધુ છે જે દ્રષ્ટિથી ઓજલ છે. અલ્લાહે જે લોકોને મારફતનું ઈસ્મ અર્થાત દિવ્યદ્રષ્ટિ કે આંતરજ્ઞાન અર્થે લોય તેવા ભાગ્યશાળી જીવો જ આ ઊંડાણોમાં છૂપાએલા અમૂલ્ય ખજાના સુધી પહોંચી શકે છે.

અલ્લાહના મહાન પયગમ્બર હઝરત મુહમ્મદ, મુસ્તફા સ.અ.સ ઉપર પવિત્ર કુરઆન નાઝલ થયું ત્યારથી લઈ આજ દિવસ સુધી તેમાં એક અક્ષર સુધ્ધાંનો પણ વધારો ઘટાડો કે ફેરબદલ કરવામાં નથી આવ્યો. તેના લખાણોમાં તથા તેની રૂડમાં અલ્લાહે તેને એક ‘સુરક્ષિત કિતાબ’ ઠરાવી છે. તેમાં એક ટપકાની પણ ફેરબદલી નથી થઈ જે તેની સચ્ચાઈના દાવાનું સમર્થન છે. આજે આપણે જે પવિત્ર કલામ કુરઆને મજીદનું વાંચન કરીએ છીએ તે અક્ષરે અક્ષર તે જ કુરઆન છે જે ૧૪૦૦ વર્ષ પહેલાં ખાતમુલ-અબ્દીયા હઝરત મુહમ્મદ, મુસ્તફા સ.અ.સ ઉપર ઉતર્યું હતું. આ હકીકતને ઘણા બિનમુસ્લિમ વિદ્વાનો પણ માન્ય રાખે છે કે તેના લખાણોની મર્યાદાને કદીપણ તોડવામાં નથી આવી. સર વિલીયમ મ્યુરના શબ્દો છે ‘આપણે ખાતરીપૂર્વક કહી શકીએ છીએ કે કુરઆન મુહમ્મદનું સચ્ચાઈ તથા પ્રમાણિકતાના આધારે કાયમ થયું હતું અને તેના લખાણમાં કંઈપણ ઘાલમેલ કરવામાં નથી આવી.’

બીજી જગ્યાએ તેમણે લખ્યું છે કે મુહમ્મદે, લોકોને આપેલું અને ઉપયોગમાં લીધેલું - જ લખાણ આજે આપણા હાથમાં મોજૂદ છે તેની ખાતરી અંદર તથા બહારથી મળી રહે છે. (લાઈફ ઓફ મુહમ્મદ)

તેમના આ ભાવાર્થ સામે અમને વિરોધ છે કે હઝરત મુહમ્મદ, મુસ્તફા સ.અ.સ પૂર્વ કુરઆન રચ્યું હતું પરંતુ તેમનું આ હકીકતને સ્વીકારવું પણ આપણા માટે ઘણું છે કે તેજ કિતાબ આજે આપણા હાથમાં છે જે આજથી ૧૪૦૦ વર્ષ પહેલાં અસ્તિત્વમાં આવી હતી અને તેના મૂળ લખાણમાંથી કંઈ પણ રદ કરવામાં કે બદલવામાં નથી આવ્યું.

પ્રખ્યાત જરમન વિદ્વાન નોવેટકે લખ્યું છે કે પશ્ચિમના વિદ્વાનો કુરઆનમાં કોઈપણ પ્રકારના ફેરબદલ તેમજ ભેગસેગ સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ થયા છે. (એનસાઈક્લોપીડીઆ બ્રિટાનીકા)

પવિત્ર કુરઆનના બોધ તથા તેના પયગામની સલામતી (સુરક્ષા)નો જ્યાં સુધી સવાલ છે, જેમકે આ હઝરત સ.અ.સએ ફરમાવ્યું છે કે અલ્લાહ દર સદીની શરૂઆતે એવા પરહેઝગાર તથા ઈસ્મની રોશની ધરાવનાર લોકોને પેદા કરતો રહેશે જે લોકો હાનિકર્તા હુમલાથી કુરઆનને બચાવના રહેશે અને વારંવાર ઈસ્લામના આદર તથા કુરઆનની પવિત્રતાને કાયમ કરતા રહેશે.

હાલમાં દુનિયાની સર્વ મુખ્ય ભાષાઓમાં અલ્લાહના પાક કલામ કુરઆને મજીદના તરજૂમા કરવાની ભવ્ય ઝુંબેશ ઉઠાવનાર જમાને આહમદીયાની સ્થાપના મિરઝા ગુલામ આહમદ (અ)એ ૧૮૮૯માં કરી હતી. તેમણે કુરઆન મજીદની તાલીમને તથા ઈસ્લામને દુનિયાભરમાં ફેલાવનાર આખર ઝમાનામાં આવનાર મસિર મૌઉદ અર્થાત આ યુગના સુધારક હોવાનો દાવો કર્યો હતો. અલ્લાહના દિવ્ય ફરમાનથી તેમને અલ્લાહના પવિત્ર કલામનું સંપૂર્ણ ઈસ્મ, તેની ગુદ્દ ફિલોસોફી અર્થાત નવજ્ઞાન, તેની સૌમ્યતા કે ઝિનતના સુંદરતમ રત્નો દુનિયા સામે પેશ કરવાનું સોભાગ્ય પ્રાપ્ત થયું.

પવિત્ર કુરઆને મજ્હદની વિવિધ આયતો ઉપર આહમદીયા જમાતના સ્થાપકે કરેલા વિવરણો (ખુલાસાઓ)થી લાભ ઉઠાવી અમે કુરઆનના વિવિધ અંગો ઉપર છાણાવટ કરી કુરઆનના ભાવાર્થોને રોશન કરવાની કોશિશ કરી છે કે જેનાથી તે અંગોની સુક્ષ્મતર ખુબીઓ તથા તેની તાલીમની સૌમ્યતા (ખુબસુરતી) તથા તેનું માધુર્ય સચ્ચાઈના તલબગાર જીવો ઉપર રોશન થાય. જોકે ઘણી જગ્યાએ દિરકાઓની અર્થોત સાંપ્રદાયિક માન્યતાઓના મતભેદો ઉપસી આવતા જણાશે, પરંતુ કોઈપણ મતભેદના પ્રભાવ તળે આવતાં પહેલાં વાંચકોએ આ હકીકતને યાદ રાખવી જોઈએ કે અલ્લાહના આ કલામના ભાવાર્થને સહેલાઈથી ગ્રહણ કરી લેવું ઇન્સાન માટે સંભવિત નથી. આપણે એટલું જ કરી શકીએ છીએ કે પ્રમાણિકતાપૂર્વક અને વફાદારીથી બની શકે તેટલી ચોકસાઈ તથા ચીવટથી પ્રત્યેક સવાલોનાં તાત્પર્યને સમજવાની કોશિશ કરીએ. અમારા આ સાહસમાં ખામીઓનું રહી જવું અસંભવિત નથી, જેના માટે અમે ક્ષમા ચાહીએ છીએ અને અમારા દાનેશમંદ વાંચકો તરફથી વાજબી સૂચનાઓ તથા સલાહને અમે આભાર સહિત સ્વીકારશું કે જેનાથી ભવિષ્યની આવૃત્તિઓમાં આવશ્યક સુધારો કરી શકાય.

પ્રગટ થઈ ચૂકેલા અનુવાદો,

યુરોપ	હિંદો-પાક	આફ્રિકા	એશિયન	અન્ય
ઈંગ્લીશ	ઈટાલીયન	ઉર્દૂ	ઈન્ડોનેશિયા	ફીજી
જરમન	ફ્રેંચ	ગુરમૂખી	કોરીયન	
ઈસ્પરાન્ટો	પોર્ટુગીઝ	લુગાન્ડા	જાપાની	
ડેનીશ	સ્પેનીશ	સ્વાહીલી	મલેયા	
ડચ	ઉરીયા	કીકુયુ	ફારસી	
સ્વીડીશ	રિંધી		વિટનામી	
રશિયન	તામીલ			

તદુપરાંત, દુનિયાની ૧૧૦ ભાષાઓમાં પવિત્ર કુરઆને મજ્હદની નિર્વાચિત (ચૂંટેલી અમૂક) આયાતોના સંગ્રહ આહમદીયા જમાત તરફથી છપાઈને પ્રગટ થઈ ચૂક્યા છે તે પ્રત્યેક દેશમાં જમાતના મિશનમાંથી મેળવી શકાય છે.

પ્રકાશક

‘ઈસ્લામાબાદ’

શીપહેચ લેન,

ટીલફોન. સરે. જી.યુ.૧ રએ.કયુ.

ઈંગ્લેંડ.

પ્રકાશકનું નિવેદન

અસીમ શક્તિઓના માલિક અલ્લાહ તરફથી તમામ માનવજાતિની ભલાઈ માટે આવેલા આ પવિત્ર કલામને તો ગુજરાતી તરજૂમો, વિવરણો, તથા ખુલાસાઓની ઉદ્ધૃત તથા અંગ્રેજી ભાષાનાં વિવિધ સંગ્રહોમાંથી તારવાણી તેમજ અનુવાદની પુનઃતપાસણી અર્થાત રીવીઝન, સુધારા, પ્રૂફરીડીંગ વગેરે કોઈની મદદ વિના એકલે હાથે કરવા માટે જનાબ ઈસહાક ઓસમાન મેમાણને ધન્યવાદ ઘટે છે. ખાસ કરીને આ અનુવાદમાં શામિલ કરવામાં આવેલા ઘણા વિવરણો તથા ઘણી ખુલાસાની નોંધો, હઝરત મિરઝા તાહિર આદમદ સાહેબની ‘મજલિસ ઈરફાન’ અર્થાત ‘ઈસ્મની ચર્ચોસભા’, આપના ખૂબા જૂમ્બા, જલસા સાલાનાની કેસેટોના સંગ્રહોમાંથી તારવી તેના તરજૂમા કોઈ બીજાની મદદ વિના કરવાની તેમની હિંમત તથા તેમની મહેનત ખરો ન્યાય આપી શકે તેવા શબ્દોનો પ્રયોગ ન કરી શકવાની હાલતમાં સમગ્ર સૃષ્ટિના પાલનકર્તા તેમને આ નેક કામનો સુયોગ્ય બદલો આપે એવી અમે આશા રાખીએ છીએ.

આ અનુવાદના તમામ ખર્ચની જવાબદારી દુનિયાભરની મજલિસ અન્સારુલ્લાહ આદમદીયા તરફથી પૂરી કરવામાં આવી છે. તેમની આ ભવ્ય કુરબાની સર્વશક્તિમાન અલ્લાહ કબૂલ ફરમાવે અને તેમના માટે અનંત બરકતોની દુઆ કરતાં તેમજ ગુજરાતી વાચકોને આ અમૂલ્ય ભેટ અર્પણ કરતાં અમે સર્વ સૃષ્ટિના પાલનકર્તા અલ્લાહને દુઆ કરીએ છીએ કે આ કલામ તમામ માનવજાતિ માટે હિદાયત આપનાર તથા માર્ગદર્શક સાબિત થાય, આમીન.

પ્રકાશક.

સાબાર સ્વીકાર

આદમદીયા મુસ્લિમ જમાતના ખલિફા હઝરત મિરઝા તાહિર આદમદ સાહેબના સૌજન્ય તથા સંમતિથી તેમની ‘મજલિસ ઈરફાન’ અર્થાત ‘આંતરજ્ઞાન સંગત’ની બેઠકોમાં કુરઆન મજહદના મહત્વના મુદ્દાઓ ઉપર થતી ચર્ચાઓ તથા તેમના આપેલા ખુલાસાઓ, ખૂબા જુમ્બા, જલસા સાલાના (વાર્ષિક સંમેલનો) તથા તેમની અમુક તકરીરોમાંથી મજહબી નુકતાઓ અર્થાત મજહબી અંગે ઉપર કરવામાં આવતી છાણાવટો, ચર્ચા તથા વિવેચનોનોમેં આ અનુવાદમાં ઉપયોગ કર્યો છે. ઉપરાંતમાં અનેક નાની મોટી બાબતોમાં તેમના સહકાર તથા તેમના અમૂલ્ય માર્ગદર્શન માટે, જેના વગર મારાથી આ અસાધારણ જવાબદારી પૂરી કરવી શક્ય ન હતી, હું તેમનો બેહદ અહેસાનમંદ છું.

આદમદીયા મિશન મુંબઈના મિશનરી જનાબ ખૂરદાન આદમદ ઝફર સાહેબનો સહયોગ પણ ભૂલી શકાય તેમ નથી. આ ભવ્ય કાર્યમાં આરંભથી અંત સુધી, અનુવાદને લગતી વળગતી ચર્ચાઓ, સંશોધનો તથા અન્ય અર્થઘટનોમાં તેમનો અનમોલ સહકાર, ટાઈપસેટીંગ, આર્ટવર્ક વગેરેમાં તેમનો ઉત્સાહ તથા તેમની દોડધામ અને એકલે હાથે કરેલી પેસ્ટીંગમાં તેમની અનમોલ ભૂમિકાની જેટલી તારીફ કરીએ તેટલી ઓછી છે.

અંતમાં આ કિતાબનો અભ્યાસ કરનાર ગુજરાતી વાંચકવર્ગ શુધ્ધ ભાવનાથી તેની કદર કરશે. અને તેની હિદાયતના પરિશીલનથી પોતાનું વહેવાર જીવન ઘડી પોતાના આખેરતનાજીવનને સુધારી લેવા સમર્થ થશે એવી અંતઃકરણપૂર્વક વિનંતિ છે.

ઈસહાક ઉસ્માન મેમાણ

સૂરાહ કાતેહા

ઈસ્લામના ઘણા મુહમ્મદીસોના બચાનો પ્રમાણે સૂરાહ કાતેહાનું મૂળ ઊતરાણ મક્કામાં થયું હતું, અને શરૂઆતથીજ આ સૂરાહ ઈસ્લામી ઈબાદત (નમાઝ)નો એક ખાસ ભાગ બની. અમુક લોકોના અભિપ્રાયમાં તેનું બીજી વારનું ઊતરાણ મદીનામાં થયું હતું, પરંતુ તેના પહેલા અવતરાણનો સંબંધ આંહજરત સલ્વાહે અલહે વસલ્વમની રિસાલત સાથે છે તેમાં કોઈ શંકા નથી.

સૂરાહ કાતેહાના બીજા ઘણા નામોમાંથી પહેલું અને બેહતરીન નામ 'કાતેહ-અલ-કિતાબ' યાને 'કિતાબનું પ્રવેશ દ્વાર' છે, બાદમાં તેને 'સૂરાહ કાતેહા'નું નામ આપવામાં આવ્યું હતું.

બીજા નામોમાં અલ-સલાત, અલ-હમ્દ, ઉમ્મૂલ કુરઆન, અલ-કુરઆન-અલ-અઝીમ, અલ-સબા'-અલ-મતા'નીય ઉમ્મૂલ કિતાબ, અલ-શિકા', અલ-રૂક્યાહ અને છેલ્લું અલ-કન્ઝ છે. આ નામો આ સૂરાહના અનંત ગુણો તથા અનંત આહમિયત (અગત્યતા) ઉપર પ્રકાશ નાખનારા છે.

૧. કાતેહ-લ. કિતાબ અર્થાત કિતાબનું પ્રવેશદ્વાર કે ઉદ્ઘાટન કરતી, કિતાબનો પરિચય કરાવનાર. આ સૂરાહે પોતાના નામનો અનુકૂળ ગુણના આધાર ઉપર કુરઆને મજીદના આરંભમાંજ સ્થાન મેળવ્યું છે.

૨. અલ-સલાત, યાને સંપૂર્ણ ઈબાદત અથવા દુઆ, જે ઈસ્લામનું એક મહત્વ અંગ, ઈબાદતની રૂઢ છે.

૩. અલ-હમ્દ, તા'રીફ પ્રશંસા, ઈન્સાનને પેદા કરવાના અલ્લાહના મક્સદ (ધ્યેય)ની ખૂબંદી તથા ઈન્સાન પ્રત્યે અલ્લાહના ફઝલો તથા રેહમતોની સમજણ આપનાર.

૪. ઉમ્મૂલ-કુરઆન, કુરઆનની માતા. કુરઆને-મજીદનું હાર્દ, તેના તમામ ઈલ્મ જે ઈન્સાનના ઈખ્લાકી (સાંસ્કારિક) તથા રૂહાની (આત્મિક) વિકાસ ઉપર અસર રાખે છે તેનો પુરવઠો, ભંડાર, ખજાનો.

૫. કુરઆન-અલ-અઝીમ' મહાન કુરઆન. કુરઆને-મજીદ તથા આ સૂરાહ વચ્ચે કોઈ તફાવત નથી, બન્ને સમકક્ષ છે.

૬. 'અલ-સબા'-અલ મતા'ની સાત આયતોનો સંગ્રહ. ઈન્સાનની રૂહાની તથા પરહેઝગારીની તમામ જરૂરીયાતોને પૂરી કરતી વારંવાર આવતી સાત આયતોનો સંગ્રહ.

૭. 'ઉમ્મૂલ કિતાબ' કિતાબની માતા. આ સૂરાહની દુઆઓના જવાબમાં કુરઆને-મજીદ નાઝલ થયું હતું.

૮. 'અલ-શિકા' (દર્દોનો-ઈલાજ) ઈન્સાનની તમામ માનસિક તથા વ્યવહારુ નબળાઈઓનો ઈલાજ.

૯. ‘અવ-ફિયાલ’ (વશીકરણ કે વશ કરનાર) આ સૂરાહ ફકત ઈન્સાનના મનને મોહનાર, જીતનાર અથવા વશકરનારજ નથી બલ્કે શયતાન તથા તેના સાથીઓથી બચાવનાર પણ છે.

૧૦. ‘જઅલ-કન્ઝ’ (ખઝાનો) ઈલ્મ તથા સદ્ગુણોનો અખૂટ ખઝાનો.

સાધારણ રીતે આ સૂરાહ ‘અવ-ફાતેહા’ના નામે પ્રખ્યાત છે. એક દિલ્લચસ્પની બાબત આ છે કે આ નામનો ઉલ્લેખ નવા કરારમાં પણ જોવામાં આવે છે, કે ‘મેં એક બીજા ફરિશ્તાને આસમાનમાંથી ઊતરતો જોયો જેના હાથમાં ખુલ્લી નાની કિતાબ હતી. આ ફરિશ્તાનો જમણા પગ સમુદ્ર ઉપર હતો અને ડાબો પગ પૃથ્વી ઉપર હતો.’ (રેવેલેશન પ્ર. ૧૦, આયત ૧ તથા ૨. હિબ્રુ ભાષામાં ‘ફતોઆહ’નો અર્થ ખુલ્લું અથવા ખુલ્લો થાય છે. જે શ અરબી ભાષામાં ‘ફાતેહા’ નો ભાવાર્થ પણ એજ છે. ‘અને જ્યારે (તે ફરિશ્તાઓએ) પુકાર કરી, ત્યારે સાત ગર્જનાઓ ગુંજ ઉઠી.’ (રેવેલેશન પ્રકરણ ૧૦, આયત ૩/૪). આ સાત ગર્જનાઓનો અર્થ સાત આયતો છે, જે સૂરાહ ફાતેહાની સાત આયતો તરફ ઈશારો છે. ઈસાઈઆલીમો આ આયતોને હઝરત ઈસા (અ)ના પૂનઆગમનની પેશગોઈ તરીકે વર્ણવે છે જે હકીકતમાં આ ઝમાનાના મસિહ વ મહેદીના રૂપમાં પૂરી થઈ જવા પામી છે.

સારાંશે, આ સૂરાહ કુરઆને મજીદનું અકસ (પ્રતિબિંબ) ગણાય છે. કુરઆને મજીદનો પૂરો પરિચય તથા સંદર્ભ, કુરઆને-મજીદની રૂહના દર્શન આ સૂરાહમાં થાય છે. હકીકતમાં આ સૂરાહ કુરઆને-મજીદનો નમૂનો, અલ્પાકૃતિ કે નાના કદનું, આકારનું કુરઆને-મજીદ છે. વાંચનારને આ સૂરાહમાંજ કુરઆને મજીદમાં આવેખાએલા વિષયોનો ઝાંખો ખ્યાલ આવી જાય છે, એક ‘ગાઈડ લાઈન’ સૂરાહ ફાતેહામાં મળી જાય છે. આંહઝરત સલ્વાહો અલેહે વસલ્વમે ફરમાયું છે, ‘સૂરાહ ફાતેહા કુરઆને-મજીદની બેહદ અગત્યની સૂરાહ છે.

આ સૂરાહનો આરંભ અલ્લાહની મૂખ્ય સીકતો (ગુણ)ના વર્ણનથી થાય છે, જે સીકતો અલ્લાહની બાકીની સીકતોનું ‘મધ્ય બિંદુ’ છે. આ બાકીની સીકતો અલ્લાહ તથા તેના બંદાઓ વચ્ચેના સંબંધો તથા મૂળ સિદ્ધાંતોના ‘મધ્યબિંદુ’ની આસપાસ ગોળગોળ ફરતી રહે છે. અલ્લાહની આ ચાર મૂખ્ય સીકતોમાંની પહેલી સીકત, રબ્બ (સર્જનકર્તા, નીભાવનાર અથવા પાલનહાર અને વિકાસકર્તા) રહેમાન (ઐદાર્યશીલ અથવા બેહિસાબ અર્પણ કરનાર), રહીમ (દયાળુ વત્સલ, રહેમ કરનાર) અને માલિકે-યવમે-દીન (ન્યાયના દિવસનો માલિક). આ ચાર સીકતો કુદરતની કાર્યકુશળતાના પુરાવા છે. અલ્લાહે ઈન્સાનને પેદા કરી ઈન્સાનના શારીરિક, સામાજિક, ઈખ્લાકી (સંસ્કારીક કે માનસિક) અને રૂહાની (અધ્યાત્મિક) વિકાસ માટે જરૂર પડતી શક્તિઓ, સમજદારી તથા સાધન બક્ષ્યા છે. ઉપરાંતમાં તેની મહેનત (શ્રમ) તથા તેના ઉન્સાહના બદલાનો પણ પૂરોપ્રબંધ કર્યો છે.

અલ્લાહની ખૂબંદ શાનની તા’રીફથી આ સૂરાહનો આરંભ થાય છે, જેનાથી સાબિત થાય છે કે અલ્લાહે ઈન્સાનને ઈબાદત કરવા માટે પેદા કર્યો છે. (માટે ઈન્સાને તેનો અહેસાનમંદ બની તેના સિવાય બીજા કોઈની ઈબાદત ન કરવી જોઈએ). ઈબાદત ઈન્સાનને અલ્લાહ તઆલાની મદદની સાધના (તલાશ) કરવાની પ્રેરણા આપે છે કે જેથી તેને આ દુનિયાની તેમજ આખિરતની જિંદગીમાં સફળતા મળે. આ સૂરાહની દુઆઓનાં અંતમાં એક ચેતવણી પણ સમાએલી છે કે પોતાના જીવનના મકસદને મેળવી લીધા પછી રખેને સીધા રસ્તા ઉપર આવનાર ફરી તેને. ગુમાવી બેસે અને પોતાના સર્જનહારથી દૂર થઈ જાય, માટે ઈન્સાને હમેશાં બૂરાઈથી ચેતના રહેવું જોઈએ જે અવ ફાતેહાનો સંદર્ભ છે બલ્કે નેકીની રાહ ઉપર ચાલવું જોઈએ.

કુરઆને મજીદના વાચન પહેલાં શયતાનથી અલ્લાહની પનાહની દુઆ માગવી જોઈએ. જેના શબ્દો છે. આઉઝુબિલ્લાહે મિન્સ શયતાનીર- રજમ. (અર્થાત હડધૂત થએલા શયતાનથી હું અલ્લાહની પનાહ ચાહું છું).

سُورَةُ الْفَاتِحَةِ مَكِّيَّةٌ

૧. અલ્લાહના નામથી જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. સર્વ તારીફ અલ્લાહ માટે જ છે (જે) સમગ્ર સૃષ્ટિનો પાલનહાર છે.

૩. (જે) અત્યંત કૃપાળુ (અને) દયાળુ છે.

૪. (અને) ન્યાય (ક્યામત)ના દિવસનો માલિક છે.

૫. (હે ખુદા) અમે તારીજ ઈબાદત કરીએ છીએ અને તારીજ સહાયતા માગીએ છીએ.

૬. અમને સીધા માર્ગ દેખાડ,

૭. તે લોકોનો માર્ગ જેમના ઉપર તે કૃપા વરસાવી, જેમણે તારો ગઝબ (પ્રકોપ) ન વહોર્યો, અને જે લોકો ગુમરાહ ન થયા. (રુકૂઅ - ૧)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ②

الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ③

مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ ④

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ⑤

اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ⑥

صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ ⑦ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ

عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ⑧

૧. આ આયત સૂરાહનો એક અગત્યનો ભાગ છે. આ સૂરાહમાં બિસ્મીલ્લાહ અર રહમાન અર રહીમને એક આયતનું સ્થાન આપવામાં આવ્યું છે જેના વગર સાત આયતો પૂરી નહિ થાય, અને સૂરાહ પણ અધુરી ગણાશે. આ 'જ' સિદ્ધાંતના આધાર ઉપર કુરઆનની જે પણ સૂરાહનો આરંભ બિસ્મીલ્લાહ અર રહમાન અર રહીમથી થાય છે તે સૂરાહમાં તેને એક આયત તરીકે ગણવું અનિવાર્ય છે.

૨. સર્વોપમાં લાયક, સર્વાતિશાયી

૩. 'રબ' સર્વસૃષ્ટિનો સર્જનહાર, પાલનહાર, વિકાસકર્તા, સર્વોધાર, સૃષ્ટિને નિયમમાં રાખનાર.

૪. તે ન્યાયનો દરબાર જેના નિર્ણયો અક્ષર છે.

૫. 'ઈબાદત' અર્થાત ઉપાસના, બંદગી, નમાઝ દ્વારા અલ્લાહનું સ્મરણ સ્તુતિ, તેના આદેશોનું પાલન, તેની ખુશનૂદીના લાયક ઠરવા માટે તેની પ્રત્યેક ઈચ્છાને માન આપવું.

૬. ઈન્સાન પોતાની નિર્બળતા તથા પ્રકૃતિને લક્ષમાં રાખી હર પળે અલ્લાહના માર્ગદર્શનની યાચના કરતો રહે.

૭. અર્થાત 'રૂહાની ઈનામો.' આ ઈનામો મેળવનારા ચાર ખાસ વર્ગો છે જેમાંનો (૧) નબીઆનો, (૨) સિદ્ધિકો (સત્યપરાયણ, સત્યનિષ્ઠ)નો (૩) શહીદ (સત્યનો સાક્ષી)નો (૪) સાલેહો (સદાચારી, પરહેઝગાર, ન્યાયી, નમ્ર) વગેરે આ વિષય ઉપર સૂરાહ નિસા' આયત ૭૦માં વિગતવાર ખુલાસો આપવામાં આવ્યો છે.

سُورَةُ الْبَقَرَةِ مَدَنِيَّةٌ

(૨)

آيَاتُهَا ٢٨٦

૧. અલ્લાહના નામથી જે બેહદ કૃપાળુ (અને) દયાવંત છે. ^(૧)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ

૨. અલીફ લામ મીમ ^(૨) (હું અલ્લાહ છું, સર્વ જાણનારો છું)

الْم ٢

૩. આ ^(૩) તે (કામિલ) કિતાબ ^(૪) છે, જેમાં કોઈ ^(૫) સંદેહ નથી. (અને) આ માર્ગદર્શન છે (તે) પરહેઝગારો ^(૬) માટે,

ذَٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ ۚ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ ۝

૪. જે લોકો ગએબ ^(૭) ઉપર ઈમાન લાવ્યા છે અને નમાઝને ^(૮) કાયમ કરે છે, અને જે કંઈ ^(૯) અમે આપ્યું છે તેમાંથી ખર્ચ કરે છે;

الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا

رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ۝

૧. બિસ્મીલ્લાહ અર રહમાન અર રહીમને જેવી રીતે સૂરાહ કાતેહાની સાત આયતોમાં એક આયતનું સ્થાન પ્રાપ્ત છે તેવી જ રીતે જે સૂરાહનો આ આયતથી આરંભ થાય છે તે સૂરાહમાં તેને એક અલગ આયત તરીકે ગણવું અનિવાર્ય છે.

૨. અલીફ લામ મીમ આ અરબી અક્ષરમાળાના ત્રણ અક્ષરની જોડણીના સંક્ષેપને અરબીમાં 'અલમુકતાઆત' કહેવામાં આવે છે. કુસ્આન મજ્હદમાં આવા સંક્ષેપો અઢાવીસ જગ્યાએ જોવામાં આવે છે. આ સંક્ષેપો અરબી સાહિત્ય તેમજ શાએરીમાં પ્રાચીન કાળથી પ્રચલિત છે. જો કે જુદા જુદા આલીમા આ અક્ષરોના ભાવાર્થો વિશે પોતાના જુદા જુદા અભિપ્રાયો રાખે છે.

અ) દરેક અક્ષરોનો એક સંખ્યાવાચક રૂપ છે. અલીફ=૧ લામ=૩૦ અને મીમ=૪૦ કુલ ૭૧નો સરવાળો થાય છે. જેનો ભાવાર્થ અમુક આલીમાના મંતવ્યમાં એવો છે કે એકોતેર વર્ષમાં ઈસ્લામ સંપૂર્ણરીતે ફેલાઈ જશે.

(બ) ઘણા મતો પ્રમાણે આ સંક્ષેપમાં અલ્લાહની બૂલંદ શાનનું વર્ણન છે. હઝરત ઈબને અબ્બાસ ઈબને મસ્ઉદના મત પ્રમાણે-

'અલીફથી= હું અલ્લાહ, સર્વ જાણનાર છું.' લામથી જીબ્રાઈલ અને મીમથી મુહમ્મદ (સ)નો અર્થ નીકળે છે જેના મેહકૂમ (તાનપર્ય)ના આધારે એમ માનવામાં આવે છે કે 'અલ્લાહે જીબ્રાઈલ દ્વારા મુહમ્મદ (સ) ઉપર પાક કલામ ઉતાર્યું.'

૩. 'ઝાલિક' અર્થાત 'આ'ના સૂચનથી કુસ્આન મજ્હદને એક વિશિષ્ટ અને અઝમતવાળું (ઔરવશાળી) સ્થાન આપવામાં આવ્યું છે.

૪. અલ્લાહનો મહામુલ્ય જ્ઞાન બેઝાર.

૫. કુશંકા અને વ્યગ્રતાને કોઈ સ્થાન નથી. તથસ્ત બની અભ્યાસ કરનારને તેમાંથી સત્ય માર્ગદર્શન મળશે.

૬. આત્મસંયમ, પરહેઝગારી, પરોપકાર, પરમાર્થ, ઉપરાંત પોતાના અન્ય સદગુણો વડે બીજાને લાભકર્તા થનાર.

૭. ગએબ (અવ્યક્ત) જે ઈન્સાનની દૃષ્ટિથી પર વસ્તુઓ અને અલ્લાહ તથા ફરિશ્તા અને કયામતના દિવસ ઉપર યકીન.

૫. અને જે તારી ઉપર ઊતારવામાં^(૧૦) આવ્યું છે, અને જે તારા પહેલાં ઊતારવામાં આવ્યું હતું તેના ઉપર ઈમાન લાવે છે, અને ભવિષ્યમાં આવનારી (મોઉદ વાતો)^(૧૧) ઉપર યકીન રાખે છે.

૬. આ જ લોકો પોતાના પરવરદિગારના દર્શાવેલા સીધા માર્ગ ઉપર કાયમ છે, અને આ લોકો જ સફળતા પ્રાપ્ત કરનારા છે.

૭. જે લોકોએ ઈન્કાર કર્યો છે તેમના માટે સરખું જ છે કે તું તેમને ચેતવે કે ન ચેતવે; તેઓ ઈમાન^(૧૨) લાવશે નહિ.

૮. અલ્લાહે તેમના દિલો પર અને તેમના કાનો પર મહોર મારી દીધી છે અને તેમની આંખો પર પરદો પડી ગયો છે, અને તેમના માટે મોટો અજાબ (નિર્ણિત) છે. (રુકૂઅ-૧)

૯. અને લોકોમાંના કેટલાક એવા છે જે કહે છે 'અમે અલ્લાહ ઉપર તથા આખેરતના દિવસ ઉપર ઈમાન રાખીએ છીએ'; હકીકતમાં તેઓ મોમિન નથી.

૧૦. તેઓ અલ્લાહ તથા ઈમાન લાવનારાઓ સાથે છેતરપીંડી^(૧૩) કરવા ચાહે છે પરંતુ તેઓ સ્વયં પોતાને જ છેતરી રહ્યા છે; જેનું તેમને મુદ્દલ ભાન નથી.

૧૧. તેમના હૃદય રોગગ્રસ્ત^(૧૪) હતા અને અલ્લાહે તેમના રોગને વધારી મૂક્યો છે, અને તેમના માટે દર્દનાક અજાબ^(૧૫) નિશ્ચિત છે કારણ કે તેઓ જૂઠું બોલ્યા હતા.

وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ⑤

أُولَئِكَ عَلَى هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ⑥

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أُنذِرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ⑦

خَتَمَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَعَلَى سَمْعِهِمْ وَعَلَى أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ⑧

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ وَبِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ ⑨

يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ⑩

فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ⑪ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ ⑫

ફો
ર
સે

૮. ઈબ્રાદતમાં ભાવના એકાગ્રતા, નિયમિતતા જાળવી સૂચિના સર્જનહારની સાભાર બંદગી કરવી.

૯. 'રીઝક' અલ્લાહ તરફથી જે તંદુરસ્તી, સામર્થ્ય, ઈલ્મ, માલદૌલત તથા સન્ના મળી હોય તેનાથી માનવ જાતિ સાથે ભલાઈ કરવી.

૧૦. ઈસ્લામમાં ઈમાન લાવનારાઓ માટે પહેલાં આવી ગયેલી તમામ દિવ્ય કિતાબો અને રસૂલોને માનવું લાજિમ છે.

૧૧. 'મોઉદ' અર્થાત અલ્લાહના વાયદા પ્રમાણે ભવિષ્યમાં પરિપૂર્ણ થનારી દિવ્ય વાણીઓ અથવા આગાહીઓ.

૧૨. અભિમાન અને હસદના કારણે ઈમાન ન લાવવું.

૧૩. જેમ હથિયારો લાંબા સમય સુધી ઉપયોગમાં ન આવવાથી કટ્ટાઈ જઈ નકામા થઈ પડે છે તેવી જ રીતે જ્ઞાન ઈન્દ્રિયોનો સદુપયોગ ન કરવાથી તેમાં જડતા તથા જહાલતનો જન્મ થાય છે.

૧૪. ઈસ્લામની પ્રતિદિન વધતી જતી સફળતાથી દેભીઓ (મુનાફિકો)ના દિલોમાં જલનના કારણે તેઓ કાયમના રોગી બની જાય છે.

૧૨. જ્યારે તેમને કહેવામાં આવે છે કે તમે ધરતી ઉપર બદઅમની (અશાંતિ) ન ફેલાવો તો તેઓ કહે છે કે અમે તો માત્ર શાંતિના પ્રચારક છીએ.

૧૩. યાદ રાખો! આ તેજલોકો છે જે અશાંતિ ફેલાવનારા છે, પરંતુ તેમને તેનું ભાન નથી.

૧૪. અને જ્યારે તેમને કહેવામાં આવે છે કે તમે પણ ઈમાન લાવો જેમ (બીજા) લોકો ઈમાન લાવ્યા છે. તેઓ કહે છે, ‘શું આ નાદાનો જેમ ઈમાન લાવ્યા છે તેમ અમે ઈમાન લાવીએ?’ યાદ રાખો! તેઓ પોતે જ નાદાન^(૧૬) છે, પરંતુ તેમને તેનું જ્ઞાન નથી.

૧૫. અને જ્યારે તેઓ ઈમાન લાવનારાઓને મળે છે તો કહે છે: ‘અમે ઈમાન લાવ્યા છીએ’, પરંતુ જ્યારે એકાંતમાં શયતાનો^(૧૬) (ગુમરાહ કરનારાઓ)ને મળે છે, તો તેમને કહે છે કે હકીકતમાં અમે તમારી સાથે છીએ, તેમની તો અમે માત્ર મશકરી કરીએ છીએ.’

૧૬. અલ્લાહ તેમની મશકરીની સજા આપશે, અને તેમને ગુમરાહીમાં (આંધળાઓની જેમ) અથડાતાં છોડી દેશે.

૧૭. આ તે લોકો છે જેમણે હિદાયતના બદલામાં ગુમરાહીનો માર્ગ પસંદ કર્યો, પરંતુ તેમની ગુમરાહી તેમને લાભકારક ન નીવડી, ન તેમને સન્માર્ગ સાંપડ્યો.

૧૮. તેમનો દાખલો એક એવી ચકિતનો છે જેણે ચારેતરફ આજ સળગાવી, અને જ્યારે આસપાસ રોશની^(૧૮) થઈ ગઈ, (કે એટલામાં) અલ્લાહે તેમનો પ્રકાશ છીનવી લીધો અને તેમને ધોર અંધકારમાં ભટકવા માટે છોડી દીધા; કે તેઓ (કંઈ) જોઈ નથી શકતા.

૧૫. ‘અજાબ’ બદઅમલી, બદકારીઓ, અત્યાચારો, ગુનાહભોરીઓના બદલે આપવામાં આવતી સનાધિશો તરફથી શિક્ષા અથવા ઈન્સાનની પોતાની કરણીઓના બદલામાં કુદરત તરફથી આવતા પ્રલયો, આફતો, બીમારીઓ, અથવા અન્ય કુદરતી પ્રકોપથી ભોગવવી પડતી યાતનાઓ.

૧૬. મુનાફિકોને મોમિનોની જાનમાલની કુશાની વ્યર્થ જતી દેખાતી હતી જેથી તેઓ મોમિનોને મૂર્ખ ઠરાવી તેમની મશકરી કરતા રહેતા.

૧૭. હિઝૂબાખાના આ મુળ શબ્દ શયતાનનો અર્થ ‘દુશ્મન’ થાય છે. અહીં ‘શયતાનોથી’ દુશ્મનો ગણાશે.

૧૮. ‘રોશની’ સત્યની ઝળહળતી જ્યોતનું ઉદાહરણ એક માર્ગદર્શક મશાલ જેવું છે જેને મુનાફિકો પોતાની બદકારીઓના પરિણામે ગુમાવી બેસે છે અને રૂહાનીયતના પ્રકાશના બદલે જળાવતના

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ ﴿١٢﴾

إِنَّا نَرَاهُمْ هُمُ الْفٰسِدُونَ وَلٰكِنْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٣﴾

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُوا كَمَا آمَنَ النَّاسُ قَالُوا أَنُؤْمِنُ كَمَا آمَنَ السَّٰفِهَاءُ ۖ إِنَّا أَنۡهُمْ هُمُ السَّٰفِهَاءُ وَلٰكِنْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٤﴾

وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا وَهُمْ أَخِلَّوْا إِلَىٰ شُطُوبِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمۡ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهۡزَوُونَ ﴿١٥﴾

اللَّهُ يَسْتَهۡزِئُ بِهِمۡ وَيَمۡدُ هُمۡ فِي طُغْيَٰنِهِمۡ يَعۡسَوُونَ ﴿١٦﴾

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشۡتَرَوُا الضَّلَٰلَةَ بِالۡهُدَىٰ فَمَا رَبَّحَتۡ تِجَارَتُهُمۡ وَمَا كَانُوا مُهۡتَدِينَ ﴿١٧﴾

مَثَلُهُمۡ كَمَثَلِ الَّذِي اسۡتَوْقَدَ نَارًا فَلَمَّا أَضَٰلَتْ مَا حَوْلَهُ ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمۡ وَتَرَكَهُمْ فِي ظُلُمَٰتٍ لَا يَبۡصُرُونَ ﴿١٨﴾

૧૯. (તેઓ) બહેરા, મૂંઝા (અને) આંધળા^(૧૯)
છે, માટે તેઓ (કોઈ પણ રીતે) પાછા ફરશે નહિ.

૨૦. અથવા (તેમના દાખલો) વાદળામાંથી
વરસતા ધોધમાર વરસાદ જેવો છે જેનથી ઘેર
અંધકાર છવાયેલો હોય અને વીજળીના ચમકાર તથા
ગડગડાટ હોય; જેમાં તેમને મોતના ભણકારા
સંભળાતા હોય જેથી તેઓ પોતાના કાનમાં
આંગળા^(૨૦) ઘાલે (કે કદાચ તેમ કરવાથી તેના
પરિણામોથી બચી જવાય). પરંતુ અલ્લાહ કાફરોને
ચોતરફથી ઘેરી લેનાર છે.

૨૧. જાણે વીજળીના ચમકારા આ કાણે જ
તેમની દ્રષ્ટિ આંધળી લેશે; જ્યારે પ્રકાશ થાય છે તેઓ
ચાલવા માંડે છે; અને જ્યારે અંધકાર છવાય છે તેઓ
અટકી^(૨૧) જાય છે, જો અલ્લાહ ચાહત તો તેમની
શ્રવણશક્તિ તથા દ્રષ્ટિ ખૂંચવી લેત. ખરેખર અલ્લાહ
જે ધારે તે કરવા શક્તિમાન છે. (રુકૂઅ-૨)

૨૨. હે લોકો, પોતાના સર્જનહારની ઈબાદત કરો
જેણે તમને તેમજ તમારા પહેલાના લોકોને પેદા કર્યા
હતા, કે તમે પરહેઝગાર બની જાઓ.

૨૩. જેણે તમારા માટે ધરતીને પાથરાયું તથા
આકાશને છત્ર બનાવ્યું અને વાદળાઓ દ્વારા જળ
વરસાવી તમારા પોષણ માટે ફળો ઉત્પન્ન કર્યા.
આટલું જાણ્યા પછી અલ્લાહનો શરીક કોઈને પણ ન
કરાવે.

૨૪. અને જો તમને આ (કિતાબ) વિશે શંકા
હોય જે અમે અમારા બંદા ઉપર ઊતારી છે, તો તેના
જેવી એક જ સૂરાહ^(૨૨) બનાવી લાવો, અને અલ્લાહ
સિવાયના તમારા મદદગારોને બોલાવો જો તમે સાચા
હો તો.

અંધકારમાં અથડાતા ફરે છે.

૧૯. આ અંતઃકરણના જડતા, મૂંઝાપાણું, બહેરાપાણું, તેમજ અંધાપો છે.

૨૦. આંખો મીંચવાથી કે કાન ઢાંકવાથી આવનારી આફત ટળી નથી જતી.

૨૧. ઈસ્લામની પ્રગતિ અને સફળતામાં મુનાફિકો કદમ સાથે કદમ મીલાવી રહ્યા હોય છે અને જ્યારે
કુરબાની આપવાનો સમય આવે ત્યારે તેમની આંખો ઉપર અંધકાર છવાઈ જાય છે અને તેઓ પાછા પડે
છે.

૨૨. કુરઆન-મજીદની સચ્ચાઈ ઉપર શંકા કરનારાઓને આખું કુરઆન મજીદ તો શું, માત્ર એક
સૂરાહ (પ્રકરણ) બનાવી લાવવાનો પડકાર આં હઝરત (સ.અ.સ.)એ કર્યો હતો જે આજ દિવસ સુધી

صُمٌّ بُكْمٌ عُمْىٰ فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿١٩﴾

أَوْ كَصَيْبٍ مِّنَ السَّمَاءِ فِيهِ ظُلُمٌ وَّرَعٌ وَبُرْىٰ
يَمْحُلُونَ أَصَابَهُمْ فِي آذَانِهِمْ مِنَ الصَّوَاعِقِ حُدُّدٌ

الْمَوْتِ وَاللَّهُ حَيِّطٌ بِالْكَافِرِينَ ﴿٢٠﴾

يَكَادُ الْبَرِيُّ يُخْتَفُ أَبْصَارُهُمْ كُلَّمَا أَضَاءَ لَهُمْ مَّشَوْا
فِيهِ ۖ وَإِذَا أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَذَهَبَ
عَن سَمْعِهِمْ وَأَبْصَارُهُمْ إِنَّا لَنَعْلَمُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢١﴾

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ
مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٢٢﴾

الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بَنَاءً ۖ
وَأَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَخَرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ
رِزْقًا لَّكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَندَادًا إِنَّا نَتَمَّعُ بِمَا نَعْمُونَ ﴿٢٣﴾

وَأَن كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا
بِسُورَةٍ مِّن مِّثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِّن دُونِ
اللَّهِ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٤﴾

૨૫. પરંતુ જો તમે એવું નહિ કરો અને કદાપિ કરી શકશો નહિ, તો તે અગ્નિથી પોતાને બચાવો જેનું ઈંધણ ઈનસાનો અને ^(૨૩) પથ્થરો છે, (જે) કાકરો માટે તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે.

૨૬. જે લોકો ઈમાન લાવી નેક કામો કરે તેમને ખુશખબરી આપ કે તેમના માટે એવા બગીચાઓ છે જેની તળે ઝરણાં વહેતા હશે, તેમાના ફળોમાંથી કંઈ તેમને આપવામાં આવશે તો તેઓ કહેશે 'આ તો અમને પહેલાં પણ આપવામાં આવ્યું હતું તેવું જ છે.' અને બીજી ભળતી વસ્તુઓ તેમની સામે લાવવામાં આવશે. અને સાથે તેમના પવિત્ર સાથી ^(૨૪) હશે અને ત્યાંજ તેઓ સદા રહેશે.

૨૭. (બેશક) એક જંતુથી પણ તુરછ (વસ્તુ)નું ઉદાહરણ આપવામાં અલ્લાહને મોભ નથી. જે લોકો ઈમાન લાવ્યા છે (તેઓ) જાણે છે કે આ સત્ય તેમના પાલનહાર નરક્થી આવ્યું છે, અને કાકરો કહે છે 'આવા ઉદાહરણો આપવાથી અલ્લાહનો ઉદ્દેશ શું હશે?' (આ કુસ્આન દ્વારા) તે અનેક લોકોને ગુમરાહ ^(૨૫) ઠરાવે છે અને અનેકને હિદાયત આપે છે, અને તે કોઈને ગુમરાહ નથી ઠરાવતો સિવાય તેને, જે નાકરમાન છે.

૨૮. જે અલ્લાહ સાથે પાક્કા કરારો કર્યા પછી તોડી નાખે છે અને જેને જોડવાનો અલ્લાહે આદેશ આપ્યો હોય તેને તેઓ કાપી નાખે છે, અને ધરતી પર અશાંતિ ફેલાવે છે, તે લોકો જ નુકસાન ભોગવનારા છે.

કાયમ છે અને કયામત સુધી પણ કાયમ રહેશે. કોઈની મગદુર નથી કે તે પડકારને ઝીલી લે.

૨૩. 'પ્રતિમાપૂજકો' ઈન્સાન હોવા છતાં પથ્થર જેવી જડ વસ્તુની ઉપાસનાના ઉપદેશક હોવાથી પોતાના ઉપાસ્યો જેવા જ પથ્થર ગણાય છે. જેથી ઉપાસ્યો અને ઉપાસકો સૌ અગ્નિનું ઈંધણ બનશે.

૨૪. દુન્યવી જીવનમાં વક્ષાદાર સાથી એક આશીર્વાદ ગણાય છે, તેવું જ સુખ સદાચારોઆ પોતાના સાથીઓ સાથે જન્નનમાં ભોગવશે. જો કે દુનિયાની તથા જન્નનની ને 'મતો વચ્ચે સમાનતા નહિ હોય. અને મોમિનોને મળનાર તેમના સદાચારોનો બદલો કયા પદાર્થનો બનેલો હશે તેનો અંદાજ લેવો કઠિન છે. આખેરતનું જીવન માનસિક અથવા આત્મિક અવસ્થા પૂરતું જ મર્યાદિત નથી. સ્વપ્નમાં માણેલો આનંદ જાગતાના આનંદથી ઓછો નથી હોતો. મોમિનોના સન્કર્મોનો બદલો બેશક દિવ્ય આનંદથી નરઓડ હશે.

فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا
النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ ۖ أَعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ﴿٢٣﴾

وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ
تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ۖ كُلَّمَا رُفِقُوا مِنْهَا مِنْ
ثَمَرَةٍ رِزْقًا قَالُوا هَذَا الَّذِي رُفِقْنَا مِنْ قَبْلُ ۚ وَ
أُتُوا بِهِ مُتَشَابِهًا ۚ وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ ۚ وَهُمْ
فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٤﴾

إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا بَعُوضَةً
فَمَا فَوْقَهَا ۚ فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ أَخْبَىٰ مِنْ
رَبِّهِمْ ۚ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ
بِهَذَا ۚ مَثَلًا ۚ بِضَلِّ بِهِ كَثِيرًا ۚ وَبِيَهْدَىٰ بِهِ كَثِيرًا ۚ وَمَا
يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ ﴿٢٥﴾

الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ ۚ وَ
يَقْطَعُونَ مَّا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ
فِي الْأَرْضِ ۚ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٢٦﴾

૨૯. તમે અલ્લાહનો ઈન્કાર કેવી રીતે કરી શકો છો? જ્યારે તમે નિર્જીવ^(૨૫) હતા, તેણે તમને જીવન આપ્યું અને તે જ તમને મૃત્યુ આપશે અને કરી તમને સજીવન^(૨૬) કરશે. અને અંતમાં તમને તેની જ તરફ પાછા લઈ જવામાં આવશે.

૩૦. તે અલ્લાહ જ છે જેણે તમારા લાભ માટે ધરતીમાં સઘળું ઉત્પન્ન કર્યું; કરી આકાશ તરફ મીટ માંડી, અને સાત^(૨૭) ખામી રહિત આસમાનો સર્જ્યા; ભેશક તે સર્વ વસ્તુઓનું જ્ઞાન રાખે છે (રુકૂઅ-૩).

૩૧. અને જ્યારે તારા પરવરદિગારે ફરિશ્તાઓને કહ્યું કે હું ધરતી ઉપર એક ખલિકો નીમવાનો છું, તેમણે પૂછ્યું 'શું તું એવાને નીમવાનો છે જે તેમાં કિસાદ મચાવશે અને ખૂનાખરાબી કરશે? જ્યારે અમે તો તારી તા'રીફ અને તારી પવિત્રતાની સ્તુતિમાં નિમગ્ન રહીએ છીએ.' અલ્લાહે ફરમાવ્યું 'હું (તેના વિશે) જે જાણું છું તે તમે નથી જાણતા.'^(૨૮)

كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَكُنْتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمَيِّتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٩﴾

هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٣٠﴾

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣١﴾

૨૫. અહંકારના આંધળાઓને અલ્લાહ હમેશાં અવગેમાર્ગે ભટકતાં છેાડી દેશે.

૨૬. માટીની નિર્જીવ આકૃતિમાં અલ્લાહે પ્રાણસંચાર કર્યો.

૨૭. 'સજીવન' કરવાનો અર્થ છે કે અલ્લાહ જડવૃત્તિવાળા ઈન્સાનોમાં ચેતના, માનસિક વિકાસ, સંવેદના, વિવેકબુદ્ધિ, ઈલ્મ, દાનેશમંદી અને રૂહાની જાગૃતિનો સંચાર કરે છે. આ શરીરના મૃત થવાથી રૂહનો પણ અંત નથી આવી જતો અને જો આવી જતો હોત તો ઈન્સાનને પેદા કરવામાં અલ્લાહના હેતુ વિશે ઘણી ગુંચવણો ઊભી થાત. અલ્લાહે ઈન્સાનને એક અમર રૂહાની જીવન પ્રાપ્ત કરવા માટે પેદા કર્યો છે, જેને મેળવવાનો પરિશ્રમ કરવાની અલ્લાહે ઈન્સાન ઉપર ગંભીર ફરજ નાખી છે.

૨૮. આ આંકડાને સંખ્યા સાથે સંબંધ નથી. ગ્રહોનું સર્જન માનવ જીવનના કલ્યાણ માટે જ કરવામાં આવ્યું છે.

૨૯. ફરિશ્તાઓની ગ્રહણશક્તિ મર્યાદિત રાખવામાં આવી છે. ભવિષ્યમાં ઈન્સાન શું કરશે અને ક્યા પદે પહોંચશે તેનું જ્ઞાન તો માત્ર અલ્લાહને જ હતું.

આજથી આશરે ૬૦૦૦ વર્ષ ઉપર થઈ ગયેલા હઝરત આદમ(અ) ધરતી પર પહેલા માનવ હોવાની માન્યતા પ્રચલિત છે જે માન્યતાને કુરઆને મજીદનો ટેકો નથી. હકીકતમાં આ દુનિયા કે પૃથ્વી અનેક યુગો તથા અનેક સાર્વજનિક કાળયુગોમાંથી પસાર થઈ ચુકી છે અને આ આદમ (અ) યુગ યુગાંતરની વિકાસમય ક્રમની એક અગત્યની કડી હતા, ન કે પ્રથમ માનવ સર્જન. દુનિયામાં અસંખ્ય સંસ્કૃતિઓનો ઉદ્ભવ થયો અને વિનાશ થયો, અસંખ્ય જાતિઓએ સત્તાઓ ભોગવી, જેવી રીતે તેમનો ઉદય થયો તેવી જ રીતે તે અદ્રશ્ય થવા પામી. હઝરત ઈબને અરબી (ર)એ ફતૂહાત વો. ૫. ૬૦૭માં લખ્યું છે કે તેઓ સ્વપ્નમાં કા'બાનો તવાફ કરી રહ્યા હતા ત્યારે એક માનવ પ્રાણી ઉપસ્થિત થયો જે ઈન્સાનનો પુરોગામી હોવાનો દાવો કરતો હતો. ઈબને અરબીએ તેને પૂછ્યું 'તને મરણ પામે કેટલો સમય થયો?' તેણે કહ્યું '૪૦ હઝાર

૩૨. પછી તેણે આદમને સર્વે નામો શિખવ્યાં અને તે (નામની વસ્તુઓ) તેણે ફરિશ્તાઓ સામે ધરી પૂછ્યું ‘મને આ વસ્તુઓના નામ બતાવો જો તમે ખરા છો તો.’

وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٣٢﴾

૩૩. તેમણે અરજ કરી ‘પવિત્ર છે તું! (અમને) જે કંઈ તેં શીખવ્યું છે તેનાથી વધુ અમને જ્ઞાન નથી, ^(૩૦) ખરેખર, તું જ સર્વજ્ઞ છે, હિકમતવાળો છે.’

قَالُوا سُبْحَنَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿٣٣﴾

વર્ષ.’ તેમણે કહ્યું ‘પરંતુ આ ગાળો હ.આદમ અને આપણી વચ્ચેના ગાળાથી ક્યાંક લાંબો જણાય છે.’ જવાબમાં તેણે કહ્યું ‘ક્યા આદમની તમે વાત કરી રહ્યા છો? જે તમને નજીક છે તે, કે બીજો?’ ત્યારે ઈબને અરબીને એકાએક આંહજરત (સ.અ.સ.)નું કથન યાદ આવ્યું કે અલ્લાહે ઓછામાં ઓછા એક લાખ આદમ પેદા કર્યા છે અને આ મારો પુરોગામી હોવાનો દાવેદાર તેઓમાંનો એક આદમ હશે!

બીજું, આ આયતમાં ‘ખલિકા’નો સ્પષ્ટ શબ્દ વપરાયો છે. જેનો અર્થ નબી, ઈમામ, રાહનુમા ઉત્તરાધિકારી, આગેવાન વગેરે થાય છે. જો અલ્લાહની મખલુક ધરતીમાં મોજૂદ હતી જ નહિ તો અલ્લાહને તે ખલિકાને ધરતીમાં કોની રાહનુમાઈ માટે નીમવું પડ્યું હશે?

ત્રીજું, ગએબનો જાણનારો તો અલ્લાહ જ છે તો ફરિશ્તાઓએ ઈન્સાનને જોયા વગર ક્યા જ્ઞાનના આધારે અલ્લાહને કહ્યું હતું કે શું તું એવાને ખલીફો અનાવીશ જે ધરતીમાં ફિસાદ મચાવી ખૂનખરાબી કરશે?

ચોથું, આ આયતમાં ‘ફિલ અદ’ શબ્દનો ઉલ્લેખ છે જેનો અર્થ ‘ધરતીમાં’ થાય છે. જેનાથી સાબિત થાય છે કે આ ઘટના પૃથ્વીથી દૂર કોઈ અન્ય સ્થળે બનવા નથી પામી. અને કુર્યાનમાં કોઈ જગ્યાએ જન્નતનો શબ્દ નથી વપરાયો. હજરત આદમ (અ)ની નીમાણુંક ધરતી ઉપર જ થવા પામી છે. જે સ્થળ ઈરાકમાં હતું; જ્યાંની બદકાર કોમથી દૂર એકાંતમાં શુદ્ધ અને પવિત્ર વાતાવરણમાં ચાલ્યા જવા માટે અલ્લાહે હજરત આદમ (અ)ને હુકમ આપ્યો હતો. ન કે તેમને બાગે બેહિશતમાંથી બહાર કાઢ્યો હતો.

પાંચમું, ઐતિહાસિક સંશોધનથી અમેરિકાના રેડ ઈન્ડિયન ઈન્કાસ સંસ્કૃતી ૨૫૦૦૦ વર્ષ જુની હોવાની સાબિત થઈ છે, અને ડાઈનાસોર નામના ઐતિહાસિક પ્રાણીઓના હાડકાંઓ (ફોસાઈલ્સ) લાખો વર્ષ જુના સાબિત થયા છે. આપણે વગર વિચારે જો હજરત આદમ (અ)ને પહેલા નબી અથવા રસૂલ નહિ પણ પહેલા ઈન્સાન માની લઈએ તો પચીસ હજાર વર્ષ પહેલાં થઈ ગયેલી આ ‘ઈન્કા’ની રેડ ઈન્ડિયનની ઐતિહાસિક કોમને અલ્લાહની કઈ મખ્લૂક ગણશું? શું તેઓ ઈન્સાન સિવાય કોઈ બીજી મખ્લૂક હશે?

૩૦. અલ્લાહે આદમ (અ)ને દિવ્ય જ્ઞાન અર્પણ કર્યું જેની સહાયતા વડે ઈન્સાનની વિવેકબુદ્ધિનો વિકાસ થયો અને ઈન્સાનને સારા- નરસાનું ભાન થયું જેથી સદાચારો કરી ઈન્સાન પોતાના સર્જનહારની નજદીકી પ્રાપ્ત કરી અને પોતાના પાવનહારની શરણમાં આવ્યો. પરંતુ ફરિશ્તાઓને અલ્લાહે આજ્ઞાની મર્યાદાથી બહારની વિવેકશિકત નથી આપી જેથી તેમને પોતાનાં મર્યાદિત શક્તિઓનું ભાન થયું.

૩૪. (અલ્લાહે) ફરમાવું, ‘હે આદમ, તું (ફરિશ્તાઓને) તેમના નામ બતાવ’, અને તેણે સર્વ નામ તેમને જણાવ્યા ત્યારે અલ્લાહે ફરમાવું, ‘મેં તમને નહોતું કહ્યું કે હું આકાશો તથા પૃથ્વીના (સર્વ) ભેદોને જાણું છું, અને જે કંઈ તમે જાહેર કરો છો અને જે છુપાવો છો તેને પણ હું જાણું છું?’

૩૫. અને (તે સમયને યાદ કરો) જ્યારે અમે ફરિશ્તાઓને આજ્ઞા આપી કે આદમની તાબેદારી કરો. ^(૩૧) તેમણે આજ્ઞાપાલન કર્યું. સિવાય ઈબ્લીસે ^(૩૨) ઈન્કાર કર્યો, તેણે અભિમાન કર્યું, અને તે નાફરમાનોમાંનો હતો.

૩૬. અને અમે કહ્યું ‘હે આદમ, તું અને તારી પત્ની જન્નતમાં ^(૩૩) રહે, અને જ્યાંથી પણ ચાહો

قَالَ يٰٰأَدَمُ اَنْتَ وَهٰؤُلَاءِ بِاسْمَائِهِمْ قُلْنَا اَنْبَاَهُمْ بِاسْمَائِهِمْ
قَالَ اَلَمْ اَقُلْ لَّكُمْ اِنِّيْ اَعْلَمُ غَيْبُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ
وَاعْلَمُ مَا تَيْدُوْنَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُوْنَ ﴿٣٦﴾

وَاِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوْا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوْا اِلَّاۤ اِبْلِیْسَ
اَبٰی وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَٰفِرِيْنَ ﴿٣٧﴾
وَقُلْنَا يٰٰأَدَمُ اَسْكُنْ اَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا
رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هٰذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُوْنَا

૩૧. પછી અલ્લાહ હઝરત આદમ(અ) ને પયગમ્બરી અતા ફરમાવી અને ફરિશ્તાઓને તેમની ખિદમત બજાવી લાવવાની આજ્ઞા આપી જે અલ્લાહના હુકમની તા’મીલમાં ફરિશ્તાઓએ અલ્લાહને સિન્દો કર્યો. કુસ્આન મજ્હદના સ્થાપિત સિદ્ધાંતથી અલ્લાહ સિવાય કોઈ અન્યને સિન્દો કરવો હરામ છે. માટે અહિં સિન્દોનો ભાવાર્થ ઈન્સાનની સેવાનો અને તેને સહકાર આપવાનો થાય છે.

૩૨. ઈબ્લીસ ફરિશ્તો ન હતો કારણ કે ફરિશ્તાઓમાં નાફરમાનીનો અવગુણ નથી અને તેમનામાં સારા-નરસાનો વિવેક કરવાની શક્તિ પણ નથી હોતી. ઈબ્લીસ શબ્દના ઘણા અર્થો નીકળે છે. (૧) ભલાઈ કે ગુણનું ઘટવું, (૨) અલ્લાહની કૃપાઓથી નિરાશા (૩) ચંચળતા, મુઝવણી વગેરે અવગુણો.

સાધારણ રીતે ઈબ્લીસને શયતાન સાથે સરખાવવામાં આવે છે જ્યારે આ બંને પ્રકૃતિઓ વિભિન્ન છે. (૧) ઈબ્લીસ ફરિશ્તો તો નથી જ કારણ કે ફરિશ્તો અલ્લાહનો આજ્ઞાકિત હોય છે. તેનામાં અલ્લાહની નાફરમાની કરવાની શક્તિ નથી હોતી. કુસ્આન મજ્હદમાં શયતાન તથા ઈબ્લીસની ભૂમિકા વિભિન્ન રૂપોમાં જોવામાં આવે છે. હઝરત આદમ (અ) ની સેવા કરવાનો ઈન્કાર કરનારને ઈબ્લીસ તરીકે વર્ણવામાં આવ્યો છે અને હઝરત આદમ (અ)ને છેતરનારને શયતાન તરીકે વર્ણવામાં આવ્યો છે. કુસ્આન મજ્હદમાં હગભગ દસ જગ્યાએ આ વિશિષ્ટતા જાળવવામાં આવી છે. જુઓ સુ. ૨/૩૫-૩૭, ૭/૧૨, ૨૧, ૧૫/૩૨. ૧૭/૬૨, ૧૮/૫૧, ૨૦/૧૧૭, ૧૨૧. ૩૮/૭૫ જેનાથી સાબિત થાય છે કે ઈબ્લીસ અને શયતાન એક જ વસ્તુ નથી. જેણે હઝરત આદમ (અ)ને છેતર્યો હતા તે તેમના જ વર્ણનો એક સભ્ય હતો. કુસ્આન મજ્હદના વર્ણન પ્રમાણે ઈબ્લીસ એક અદભૂત સર્જન છે, જે ફરિશ્તાઓથી જૂદું છે અને તે આજ્ઞા ન માનવાની કે નાફરમાની કરવાની શક્તિ ધરાવે છે.

૩૩. ‘જન્નાહ’નો અર્થ ‘બગીચો’ થાય છે જેનો સંબંધ આકાશનાં કોઈ ખાસ મથક કે જગ્યા સાથે નથી. તે માત્ર ફળો તથા પુષ્પોથી અને લીલાંતરીથી ભર્યક કોઈપણ બગીચા જેવા સ્થાનનું વર્ણન છે જ્યાં હઝરત આદમ (અ) રહેતા હતા અને આ પહેલાંની આયત નં. ૩૧માં ‘ધરતી ઉપર’નો સ્પષ્ટ નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો છે જેથી તે કોઈબીજી જગ્યા હશે તેવું વિચારવું ઉચિત નથી. વધુમાં જન્નત તો એવું સ્થાન છે જેમાં એકવાર પ્રવેશ મેળવનાર ઈન્સાનને ત્યાંથી ફરી કાઢી મૂકવામાં નથી આવતો (સૂ. ૧૫

ખાઓ પરંતુ આ વૃક્ષ^(૩૪) પાસે જશે નહિ, નહિતર તમે ઝાલિમોમાંના થઈ જશો.

مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٣٥﴾

૩૭. પરંતુ શયતાને^(૩૫) બન્નેને સીધા માર્ગેથી લપસાવ્યા અને તેઓ જ્યાં (પવિત્ર વાતાવરણમાં) હતા ત્યાંથી તેમને કઢાવ્યા અને અમે કહ્યું ‘અહીંથી ચાલ્યા જાઓ; તમે એક બીજાના દુશ્મન છે, અને તમારા માટે પૃથ્વી^(૩૬) પર મુકરર સમયનું રહેઠાણ અને નિર્વાહના સાધનો છે.’

فَأَزَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي

الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٣٦﴾

૩૮. પછી આદમે પોતાના પરવરદિગાર પાસેથી (ઈબાદતના) શબ્દો શિખ્યા. તે અનુસાર તેણે ઈબાદત કરી પરિણામે અલ્લાહે તેની તરફ કૃપાદ્રષ્ટિ કરી, બેશક, અલ્લાહ દરગુઝર કરનાર અને દયાવંત છે.

فَتَلَقَّىٰ آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ

التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿٣٧﴾

૩૯. અમે કહ્યું ‘તમે બધા અહીંથી ચાલ્યા જાઓ, અને અમારા તરફથી આવનારી હિદાયત ને જે લોકો અનુસરશે, તેમના ઉપર કોઈ ભય નહિ આવે ન તો તેઓ દુઃખી થશે.

قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى

فَمَنْ تَبَعَ هَذَا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٣٨﴾

૪૦. પરંતુ જે લોકો ઈન્કાર કરશે અને અમારી આયતોને ખોટી કરાવશે તેઓ અવશ્ય આગમાં રહેનારા છે અને તેમાંજ રહેશે. (રુકુઅ-૪)

وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ

هُم فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٣٩﴾

આયત ૩૯) જે જન્મતનો ઉલ્લેખ હઝરત આદમ(અ)ના આરામાં છે તે જગ્યા બેબીલોનીયા, ઈરાક (પ્રાચીન અસીરીયામાં) ‘ગાર્ડન ઓફ ઈડન’ના નામે પ્રખ્યાત છે

૩૪. જેના ફળ ખાવાથી નણ્ણતાનું ભાન થાય તેવા વૃક્ષો દુનિયામાં કોઈપણ જગ્યાએ ઉગતા જણાયા નથી. અલ્લે કુરઆને મજીદ તેમજ બાઈબલથી આ વૃક્ષનો અલંકારિક ભાવાર્થ કંઈ જુદો જ નીકળે છે. અરબી ભાષામાં ‘શજરાહ તૈય્યાહ’ ‘શુદ્ધ વૃક્ષ’, ‘શજરાહ ખબીસા’ ‘નકારે વૃક્ષ’ તેમજ ‘શજરાહ’નો અર્થ ફિસાદ ઝઘડો વગેરે પણ થાય છે. (સૂરા.અ. ૧૪/૨૫ અને ૨૭) આ પુરાવાઓના આધારે સ્પષ્ટ થાય છે કે હઝરત આદમ(અ)ને કંકાસ, દુર્ગુણો કે દુષ્ટ લોકોના વંશજોથી દૂર રહેવાની આજ્ઞા આપવામાં આવી હતી.

૩૫. હઝરત આદમ (અ) તથા હઝરત હવાને ભોળાવીને શાંતિમય વાતાવરણમાંથી કાઢનાર ‘ઈબ્લીસ’ ન હતો જેણે હઝરત આદમ(અ)ની સેવા ન કરવાનો કે તાબેદારી ન કરવાનો પહેલાં ઈન્કાર કર્યો હતો, અલ્લે તે શયતાન હતો જેણે હઝરત આદમ (અ)ને છેતર્યો હતા. આ શયતાનની ભૂમિકા ભજવનાર હઝરત આદમ (અ)ની કોમની એક વ્યક્તિ હતી જે તેમની દુશ્મન હતી. આ માન્યતાને સૂરાહ. ૧૭ આયત ૬૬નો ટેકો છે. અહીં સ્પષ્ટ વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે કે ઈબ્લીસ હઝરત આદમ(અ)ને પ્રેરણા આપવાની શક્તિ નથી ધરાવતો. ઈબ્લીસ તો એક અધમ શક્તિ છે જે જીન સાથે સંબંધ રાખે છે.

શયતાન એક દુષ્ટ અને હાનિકારક હસ્તી અથવા અદરૂલ કે માનવપ્રાણી અથવા હિસકપ્રાણી, રોગચાળો, ઉપદ્રવ કે ફિસાદ કરનારા દુષ્ટ બળો, સત્યના દુશ્મનો છે.

૪૧. હે બની ઈસરાઈલ, ^(૩૭) મારા ઉપકારોને યાદ કરો જે મેં તમારા ઉપર કર્યા હતા, અને તમારા કરારોને પૂરા કરો તો હું તમને આપેલા મારા વચનોને ^(૩૮) પૂરા કરીશ અને તમે મારાથી ડરતા રહેા.

૪૨. જે કુરઆન મેં ઊતાપ્યું છે તેમાં ઈમાન લાવો અને તમારી પાસે જે (પહેલાનું) મોજૂદ છે તેને (આ) પરિપૂર્ણ ^(૩૯) કરો છે અને તેનો ઈન્કાર કરવામાં પહેલ ન કરો, અને મારી આપતોને નજીવી કિમતના બદલામાં ન વેચી નાખો, અને મારી પનાહમાં આવી જાઓ.

૪૩. અને સત્યને અસત્ય સાથે ન ભેળવો, ન તો સત્યને જાણી ^(૪૦) જોઈને છુપાવો.

૪૪. અને નમાઝને કાયમ કરો અને ઝકાત અદા કરો અને (મારી બંદગીમાં) જુકનારાઓ સાથે જુઝો.

૪૫. તમે બીજાને તો સારી શિખામણ આપો છો અને પોતાને વિસારે પાડો છો, જોકે તમે કિતાબ (તોરાત) વાંચનારા છો? શું તો પણ સમજદારીથી કામ નહિ લો?

૪૬. અને સબ્રથી નમાઝ ^(૪૧) દ્વારા (અલ્લાહ પાસેથી) મદદ ચાહો ખરેખર આ સાધના નમ્ર બંદા સિવાય બીજા માટે બહુજ કઠિન છે.

يٰۤاَيُّهَا اِسْرٰٓءِیْل اٰذْكُرُوْا نِعْمَتِیَ الَّتِیْ اَنْعَمْتُ عَلَیْكُمْ وَاَوْفُوا بِعَهْدِیْ اَوْفٍ بِعَهْدِكُمْ وَاٰتٰی فَاٰهِیُوْٓنَ ﴿٣٧﴾

وَاٰمِنُوْا بِمَا اَنْزَلْتُ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَكُمْ وَلَا تَكُوْنُوْا اَوَّلَ كٰفِرٍۭ بِهٖ وَلَا تَشْتَرُوْا بِاٰیَتِیْ سُنًا قَلِیْلًا وَاٰتٰی ﴿٣٨﴾ فَاتَّقُوْٓنِ ﴿٣٩﴾

وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَاَنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ ﴿٤٠﴾

وَاقِیْمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ وَارْزُقُوْا مَعَ الرَّاكِعِیْنَ ﴿٤١﴾ اَتَاْمُرُوْنَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ اَنْفُسَكُمْ وَاَنْتُمْ تَسْلُوْنَ الْكِتٰبَ اَفَلَا تَعْقِلُوْنَ ﴿٤٢﴾

وَاسْتَعِیْنُوْا بِالصَّبْرِ وَالصَّلٰوةِ وَاِنَّهَا لَكَبِیْرَةٌ اِلَّا عَلَی الْخٰشِعِیْنَ ﴿٤٣﴾

૩૬. કુરઆને મજીદમાં કોઈ એવો દાખલો જોવા નથી મળતો જેનાથી પુરવાર થતું હોય કે આસમાનોમાં ક્યા પણ જન્મન અસ્તિત્વમાં હોય અને જેમાં આ પાથિવ શરીર સાથે જઈને રહેવું શક્ય હોય. આ આપતમાં ઈન્સાનનું આ જીવન પર્યંત પૃથ્વી ઉપર જ રહેવું નિર્માણ થયેલું છે અને હઝરત ઈસા (અ) જો જીવી જ રહ્યા હોય તો આ સિદ્ધાંતના આધારે તેમનું આ પૃથ્વી સિવાય બીજે ક્યાં આસમાનમાં જીવતા રહેવું સંભવિત નથી.

૩૭. હઝરત ઈસ્રાક (અ)ના પુત્ર હઝરત યાઝક્રબ (અ)નું બીજું નામ ઈસરાઈલ પણ છે જેથી તેમની સંતાન તથા તેમના વંશજો 'બની ઈસરાઈલ' અર્થાત ઈસરાઈલના સંતાન કે ઔલાદ તરીકે પ્રખ્યાત છે.

૩૮. આ આપતમાં 'વચન'નો અર્થ અલ્લાહની ને'મતો છે, અને તે ને'મતોમાં રસૂલોનો ઉદ્ભવ અર્થાત નબુવ્વત પણ શામિલ છે. પરંતુ યહૂદીઓના અલ્લાહ સાથે કરેલા કરારોનો ભંગ કરવાના પરિણામે અલ્લાહે તેમનામાંથી નબુવ્વતને હટાવી તેમના પિતરાઈ ભાઈઓ બની ઈસમાઈલમાં કાયમ કરી.

૩૯. કુરઆને મજીદ દ્વારા અલ્લાહે પહેલાંની તમામ કિતાબોની સચ્ચાઈ અને તે કિતાબોના દિવ્ય ઉદ્ભવસ્થાનને પુરવાર કર્યો છે અને તે કિતાબોમાં આવેખાએલી તમામ આગાહીઓનું સમર્થન કર્યું છે. પરંતુ સમયના વહેણ સાથે તે કિતાબોમાં સંજોગોવશાત ફેરબદલ કરવામાં આવતા રહ્યા જેના પરિણામે ઘણા ગોટાળા થવા પામ્યા હતા.

૪૭. (સિવાય તેમના માટે) જે પૂરા યકીનથી સમજે છે કે તેમના પરવરદિગાર સાથે તેમનો મેળાપ થવાનો જ છે અને અંતે તેમને તેની તરફ પાછું ફરવાનું છે. (રુકૂઅ - ૫)

૪૮. હે બની ઈઝરાઈલ, મારા તે ઉપકારોને યાદ કરો જે મેં તમારા ઉપર કર્યા હતા, અને મેં તમને તમામ કોમો ઉપર શ્રેષ્ઠતા આપી હતી.

૪૯. અને તે દિવસથી સાવધ રહો જ્યારે એક જીવ બીજા જીવને કામ લાગશે નહિ, ન તો કોઈની ભલામણ સ્વીકારવામાં આવશે; અને ન તો જામીનીગીરીનો દંડ સ્વીકારાશે; ન તો તેમને (બીજાની) મદદ મળી શકશે.

૫૦. અને (યાદ કરો) જ્યારે અમે તમને ફિરઝાનની કોમથી બચાવ્યા હતા જે તમને દુઃખદાયક યાતનાઓ આપતા હતા, અને તમારા પુત્રોને કતલ કરતા હતા અને તમારી સ્ત્રીઓને રાખી લેતા હતા; અને તેમાં તમારા ઉપર તમારા પાલનહાર તરફથી એક ભવ્ય કસોટી હતી.

૫૧. અને (તે સમયને યાદ કરો) જ્યારે અમે સમૂદ્રને વચ્ચેથી ચીંચી અને તમને (માર્ગ આપી) છુટકારો અપાવ્યો અને તમારા દેખતા ફિરઝાનની કોમને ડૂબાવી દીધી. (૪૨)

الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلْقُوا رَبِّهِمْ وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿٤٧﴾

يٰبَنِي إِسْرَءِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿٤٨﴾

وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا هُمْ يُصْرُونَ ﴿٤٩﴾

وَإِذْ جَعَلْنَاكَ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُوكَ سَوَاءَ الْعَذَابِ يُدَبِّحُونَ أَبْنَاءَكَ ثُمَّ يُسَبِّحُونَ نِسَاءَكَ كُفْرًا وَلَكُم بَلَاءٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَظِيمٌ ﴿٥٠﴾

وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمْ الْبَحْرَ فَأَجْجَيْتُمْ وَاعْرَفْنَا آلَ فِرْعَوْنَ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ ﴿٥١﴾

૪૦. યહૂદીઓને પોતાના કિતાબોમાંની આંહજરત (સ.અ.સ.)ના આગમન વિશેની આગાહીઓને ન છુપાવવાની ચેતવણી આપવામાં આવી છે.

૪૧. આ આયતમાં એક તરફ યહૂદીઓને આંહજરત (સ.અ.સ.)નો ઈન્કાર કરવામાં ઉતાવળા ન થવાની શિખામણ આપવામાં આવી છે ત્યારે બીજી તરફ મોમિનોનું સબ્ર તથા ઈબાદત તરફ ધ્યાન ખેંચવામાં આવ્યું છે.

૪૨. મિસરની ગાદી ઉપર વંશપરંપરા સત્તા ભોગવી ગએલા રાજવીઓ ફિરઝાનના નામે ઓળખાતા હતા. હજરત મૂસા (અ)નો જન્મ આજ વંશના એક રાજા ફિરઝાન રામસીસ બીજાના શાસનકાળમાં થયો હતો. અને તેના પુત્ર મેરેનોખ્તા બીજાના સમયમાં તેમને મિસર છોડી જવું પડ્યું હતું.

રામસીસ બીજો 'ઝાલિમ ફિરઝાન' અને મેરેનોખ્તા બીજો 'હાંકી કાઠનારા ફિરઝાન' તરીકે અને બંને જુદી જુદી ઉપમાથી પ્રખ્યાત હતા. ફિરઝાને ઈસરાઈલીઓ ઉપર અસહ્ય સિતમ ગુળથો હતા અને તેમના ઉપર મરણોત્તમ મજૂરી ફરજિયાત કરી હતી. તેમની નર સંતાનને તે મારી નાખતો અને તેમની સ્ત્રીઓ (દીકરીઓ)ને રાખી લેતો હતો. એટલું જ નહિ, બલકે તેમની મદીનગીનો વિનાશ કરવાનો અને તેમના વંશવેલાને નષ્ટ કરવાના પ્રયોગો કરતો રહેતો.

આ આયતમાં વર્ણવામાં આવેલી ઘટનાનો સંબંધ તે સમય સાથે છે જ્યારે અલ્લાહના હુકમ અનુસાર

પર. અને (તે સમયને યાદ કરો) જ્યારે અમે મૂસાને ચાલીસ રાત્રીઓનો^(૪૩) વાયદો કર્યો હતો ત્યારે તેની ગેરહાજરીમાં તમે વાછરડાને^(૪૪) મા'બૂદ બનાવી ઝાલિમ બની ગયા.

وَإِذْ وَعَدْنَا مُوسَىٰ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ
مِّنْ بَدَلٍ ۚ وَأَنتُمْ ظَالِمُونَ ﴿٤٣﴾

પર. છતાં અમે તમને ક્ષમા આપી કે કદાચ તમે આભારી બનો.

ثُمَّ عَفَوْنَا عَنْكُمْ مِّنْ بَدَلِ ذَٰلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٤٤﴾

પર. અને (તે સમયને યાદ કરો) જ્યારે અમે મૂસાને કિનાબ^(૪૫) (તૌરાત) આપી અને તેને કુરકાન (સારાસારનું^(૪૬) જ્ઞાન) આપ્યું, કે તેની દ્વારા તમે હિદાયત મેળવો.

وَإِذْ آتَيْنَا مُوسَىٰ الْكِتَابَ وَالْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿٤٥﴾

હજરત મૂસા (અ) ઈસરાઈલીઓને મિસરમાંથી કાઢી કનાન નામના પ્રદેશમાં લઈ ગયા હતા. રાતના અંધકારમાં ઈસરાઈલી કોમની છુપી રીતે સ્થળાંતર કરી જવાની ખબર જ્યારે ફિરઝાનને મળી તો તેણે પોતાના રસાલા સાથે તેમનો પીછો કર્યો હતો અને રાતના સમયે સમુદ્રના પ્રચંડ મોજાઓમાં સપડાઈ ડૂબી મર્યો હતો. આ ઘટનાની ચમત્કારિક હકીકત અને કુદરતના મોઝજાના અસલ સ્વરૂપને સમજવા માટે નીચે જણાવેલી વિગતોનો બારીક નજરથી અભ્યાસ કરવો બહુ જ જરૂરી છે.

(૧) હજરત મૂસા (અ)એ પાણીમાં લાઠીનો પ્રહાર કર્યો હતો. કુરઆન મજીદના વર્ણન અને બાઈબલના વર્ણન પ્રમાણે હજરત મૂસા (અ)એ સમુદ્ર ભણી પોતાના હાથ લંબાવ્યા તે સમયે પાણીની ભરતી ઉતરી રહી હતી અને પાણી ઓછું પડતા ધરતી સુકાની દેખાઈ રહી હતી ત્યારે અલ્લાહે હજરત મૂસા (અ)ને ઉતાવળે સમુદ્ર ઓળંગી જવાનો હુકમ આપ્યો હતો, જેથી તેઓ પોતાની કોમ સાથે સામે પાર ઊતરી ગયા હતા.

(૨) પરંતુ જ્યારે ફિરઝાનનો કાફલો કિનારે આવી પહોંચ્યો ત્યારે ફરી ભરતી ચડવાનો સમય હતો અને ઈસરાઈલીઓને પકડી પાડવાના ઉત્સાહમાં કુદરતના ફેસલા પ્રમાણે ભરતીના નિયમનું ભાન ફિરઝાનીઓ ગુમાવી બેઠાં અને તેમણે વગર વિચારે સમુદ્રમાં ઝંપલાવ્યું અને ડૂબી મર્યા.

(૩) રસાલાના વજનદાર સ્થો જે હથિયારો તથા અન્ય સામાનથી ભરેલાં હતા તે સમુદ્રની ભીની માટીમાં ખૂંચી ગયાં અને અચાનક ભરતીની ઓટના દબાણમાં ફસાઈ જતા પોતાના તમામ કાફલા સહિત ફિરઝાન ડૂબી ગયો. આ ઘટનામાં લાઠીના ફટકાનું કોઈ મહત્વ ન હતું પરંતુ કુદરતના કાયમ કરેલા નિયમની પકડમાં આવી જતાં ઝાલિમ ફિરઝાનનું પતન અને હજરત મૂસા (અ)ના હાથે ઈસરાઈલીઓની મુક્તિ નિમિત્ત હતી અને તે અવશ્ય અલ્લાહનો એક મો'જેઝો હતો.

૪૩. હજરત મૂસા (અ) જૂદાઈઝમના સ્થાપક હતા. જેમણે મિસરમાંથી ઈસરાઈલીઓને ફિરઝાનના અત્યાચારોમાંથી ઉગાર્યા હતા. બાઈબલના કથન પ્રમાણે હજરત મૂસા (અ) હજરત ઈબ્રાહીમ (અ)ના ૫૦૦ વર્ષ બાદ અને હજરત ઈસા ઈબને મરીયમથી ૧૪૦૦ વર્ષ પહેલાં થઈ ગયાં હતાં. હજરત મૂસા (અ) શરિયતી નબી હતા તેમના બાદ સર્વ ઈસરાઈલી નબીઓ વગર શરિયતના હતા.

હજરત મૂસા (અ)ને અલ્લાહે પ્રથમ ત્રીસ દિવસની મુદત માટે તૂર પર્વત ઉપર બોલાવ્યા હતા. બાદમાં તે મુદતમાં દસ-દિવસનો વધારો કર્યો હતો.

૪૪. ઈસરાઈલીઓ મૂળમાં તૌહિદ (એકેસ્વર)ની માન્યતા ધરાવતા હતા પરંતુ માનવની સ્વભાવિક નબળાઈના કારણે રાજ્યકર્તાઓના રીતરિવાજોની ઘેરી અસર પ્રજા પર પડ્યા વગર નથી રહેતી.

પપ. અને (તે સમયને યાદ કરો) જ્યારે મૂસાએ પોતાની કોમને કહ્યું, 'હે મારા સાથીઓ, તમે વાછરડાને (મા'બૂદ) બનાવી પોતાના ઉપર ગુલમ કર્યો છે; માટે પોતાના પાવનહાર તરફ રજૂ થાઓ અને પોતાના નક્સોને^(૪૭) કતલ કરો, તમારા પરવરદિગાર પાસે તમારા માટે છે તે ઉત્તમ છે.' તેણે તમારી ઉપર રહેમની નઝર કરી. ખરેખર, તે વારંવાર રહેમ કરનારો છે.

પદ. અને (યાદ કરો) જ્યારે તમે મૂસાને કહ્યું હતું 'હે મૂસા, અમે તારા ઉપર ઈમાન લાવશું નહિ જ્યાં સુધી અલ્લાહને અમે રૂબરૂ જોઈ ન લઈએ,' ત્યારે વીજળીના કડાકાએ તમને ઘેરી લીધા અને તમે જોતા જ રહી ગયા!

પ૭. પછી તમારું મૃત્યુ^(૪૮) નીપજતાં અમે તમને ફરી સજીવન કર્યો કે કદાચ તમે આભારી બનો.

પ૮. અને અમે તમારા ઉપર વાદળાનો છાંયડો કર્યો અને મન્ના તથા સલ્વા^(૪૯) ઉતારી કહ્યું 'ખાઓ, આ પવિત્ર વસ્તુઓમાંથી જે અમે તમને પૂરી પાડી છે.' તેમણે અમને કોઈ હાનિ નથી કરી પરંતુ સ્વયં પોતાને જ હાનિ કરી રહ્યા હતા.

પ૯. અને (તે સમયને યાદ કરો) જ્યારે અમે કહ્યું 'આ વસ્તીમાં દાખલ થાઓ અને તેમાં જ્યાંથી ચાહો છૂટથી ખાઓ; અને પ્રવેશદ્વારોમાંથી (નમ્રતાથી) નમન કરતા દાખલ થજો, અને 'હે અમારા રબ), અમને માફ કર' એમ કહેતા જજો. અમે તમારા ગુનાહો માફ કરશું^(૫૦) અને ભલાઈ કરનારાઓને ઘણું વધારીને આપશું.

وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يُقَوْمِ إِنَّمَا فُتِنْتُمْ أَنفُسَكُمُ بِإِتِّخَادِكُمُ الْعِجْلَ فَتُوبُوا إِلَى بَارِيكُمْ فَاقْتُلُوا أَنفُسَكُمْ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ عِنْدَ بَارِيكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ٥٥

وَإِذْ قُلْتُمْ يَمُوسَى لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى نَرَى اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْكُمُ الصَّعِقَةُ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ ٥٦

ثُمَّ بَعَثْنَاكَ مِنْ بَعْدِ مَوْتِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ٥٧

وَوَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْغَمَامَ وَأَنْزَلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّاءَ وَالسَّلْوَٰى كُلًّا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَمَا ظَلَمُونَا وَكَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ٥٨

وَإِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ فَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُولُوا حِطَّةٌ نَغْفِرْ لَكُمْ خَطِيئَتَكُمْ وَسَنَزِيدُ الْحَسَنِينَ ٥٩

ઈસરાઈલીઓ બહુજ લાંબા સમય સુધી ફિરિયોનની ગુલામીમાં રહેલા હોવાથી તેમના શેજીદાજીવનમાં પ્રતિમાપૂજન તેમજ વાછરડા પૂજનની પ્રથા ઘુસી જવા પામી હતી.

૪૫. તૂર પર્વત ઉપર હઝરત મૂસા (અ)ને જે શિલાઓ આપવામાં આવી હતી તેના ઉપર અલ્લાહના આદેશો કોતરાયેલા હતા.

૪૬. સારાનરસાનો ભેદ પારખવાની અને સદાયરણુ કરવાની શક્તિ.

૪૭. અહીં 'નક્સ'નો અર્થ પોતાની 'મનોકામનાઓ' અથવા મનની નબળાઈઓ થાય છે.

૪૮. અહીં મૃત્યુ દૈહિકમૃત્યુ નહિ પણ રૂડાની મૃત્યુ ગણાશે. જેનો અર્થ એવો થાય છે કે તેમના રૂડાની પતનમાંથી તેમને ઉગારી લેવામાં આવશે અને તેમનામાં ફરી જાગૃતિ લાવવામાં આવશે.

૪૯. 'મન્ના'નો અર્થ ને'મત, ભેટ, મધપૂડો, મધ, સ્વાદિષ્ટ વાનગી છે. (૧) સફેદ રંગનું એક પક્ષી

૬૦. જે ઝાલિમોને કહેવામાં આવ્યું હતું તેને તેમણે બદલી નાખ્યું. અમે આસમાનથી તે ઝાલિમો ઉપર આઝાબ ઊતાર્યો કારણ કે તેઓ નાકરમાન હતા. (રુકૂઅ - ૬.)

૬૧. અને (તે સમયને યાદ કરો) જ્યારે મૂસાએ પોતાની કોમના માટે દુઆ કરી પાણી માગ્યું હતું ત્યારે અમે કહ્યું: 'તારી લાઈથી ખડક ઉપર ફટકો માર', ત્યારે ખડકમાંથી બાર ઝરણાં^(૫૦-અ) ફૂટી નીકળ્યા, જેથી દરેક કબીલાએ પોતાનું અંગત ઝરણું સંભાળી લીધું. (ત્યારે ફરમાન થયું) 'અલ્લાહે જે આપ્યું છે તેમાંથી ખાઓ અને પીઓ, (પરંતુ) ધરતીમાં અનર્થ ન ફેલાવો.'

૬૨. અને (તે સમયને યાદ કરો) જ્યારે તમે કહ્યું 'હે મૂસા, બેશક અમને એક જ ખોરાકથી સંતોષ નહિ થાય,' તારા પાલનહારને દુઆ કર કે તે અમારા માટે ઝમીનમાં ઉગતી વનસ્પતિ, કાકડી, ઘઉં, મસુર અને ડુંગળી વગેરે પેદા કરે' ત્યારે મૂસાએ કહ્યું 'શું તમે એક ઉત્તમ વસ્તુના બદલામાં ઊતરતી વસ્તુઓ ચાહો છો? તો કોઈ શહેરમાં જઈને રહો, જ્યાં તમે જે ચાહો છો તે મળી રહેશે.' અને તેઓ સદા માટે હડધુત થયા અને મોહતાજની સ્થિતિ^(૫૧) પામ્યા અને તેમણે અલ્લાહનો પ્રકોપ વહોરી લીધા; કારણ કે તેમણે

فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ فَأَنْزَلْنَا عَلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا رِجْزًا مِنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿٦١﴾

وَإِذْ اسْتَسْقَىٰ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانْفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَّشْرَبَهُمْ كَذُؤًا وَاشْرَبُوا مِنْ رِزْقِ اللَّهِ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٦٢﴾

وَإِذْ قُلْتُمْ يُوسَىٰ لَنْ نَصْبِرَ عَلَىٰ طَعَامٍ وَاحِدٍ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تَنْتِفِ الْأَرْضُ مِنْ بَقَرِهَا وَفِئَاتِهَا وَفُومِهَا وَعَدَسِهَا وَبَصِلَهَا قَالَ أَسْتَبْدِلُونَ الَّذِي هُوَ أَرْنَىٰ بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ اهْبِطْ مِصْرًا فَإِنَّ لَكُمْ مِمَّا سَأَلْتُمْ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ وَبَاءَ وَغَضِبَ مِنَ اللَّهِ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ

(૨) જે વસ્તુની પ્રાપ્તિથી ખુશી ઉપજે, સંતોષ થાય.

પ૦. મિસરથી કીનાનના પ્રવાસ દરમિયાન રસ્તામાં આવતી અનેક વસ્તીઓમાંની કોઈ એક વસ્તીમાં દાખલ થવાનો આદેશ હતો જેના માટે ઈસરાઈલીઓ બહુજ ઉત્સુક હતા. અહીં તેમના જીવનની જરૂરીયાતોની સગવડો હતી જેવી તેઓ મિસરમાં મૂકીને ચાલ્યા આવ્યા હતા. તેમણે પોતાના શહેરી જીવનને છોડી રણમાં ચાલ્યા જવાનો અલ્લાહનો હુકમ માન્યો હતો, માટે અલ્લાહે તેમને ફરી તેવા જ વાતાવરણમાં લાવી વસાવ્યા કે તેઓ એહસાનમંદ થઈ અલ્લાહની તાબેદારી કરે.

પ૦.અ. આ બાર ઝરણાંનું કોઈ નામ નિશાન આજે સાઈનાઈમાં દેખાતું નથી તે આશ્ચર્યજનક બીના નથી કારણ કે હઝરત મૂસા (અ) કયા ખાસ પ્રદેશમાંથી પસાર થયા હતા તેની ખરી વિગતો ઈતિહાસમાં ક્યાં પણ જોવામાં આવતી નથી. વિશેષમાં પર્વતોના ઝરણાં ઘણે વખતે અચાનક વહેતા અટકી જતાં હોય છે જ્યારે આ ઘટનાને તો હઝરો વર્ષો થઈ ગયા છે અને આટલા લાંબા ગાળા દરમિયાન તે પાણીનું સુકાઈ જવું કોઈ નવાઈની વાત નથી.

હઝરત મૂસા (અ)નો ઝરણાં વહેવડાવવાનો મો'જો કુદરતના નિયમ વિરુદ્ધનું કાર્ય નથી. અલ્લાહે તેમને પાણીના ખાસ ભંડારવાળી જગ્યાઓ ઉપર પ્રહાર કરવાનો આદેશ આપ્યો હતો તેમાં પણ કોઈ શંકા નથી. ભૂતરશાસ્ત્રીઓના સંશોધનોથી સાબિત છે કે પહાડીઓ તથા ખડકોમાં ઘણી જગ્યાએ બહુ જ ઓછી

અલ્લાહના આદેશોનો ઈન્કાર કર્યો હતો, અને પયગમ્બરોને વગર કારણે કતલ કરવા ચાહતા હતા, આ તેમના બંડ તથા તેમની નાફરમાનીનું પરિણામ હતું. (રુકૂઅ-૭)

૬૩. નિઃસંદેહ જે ઈમાન લાવ્યા છે, તથા યહુદીઓ છે, ઈસાઈ છે કે સાબીઓ (૫૩) છે, આ લોકોમાંથી જે પણ અલ્લાહ અને અંતિમ દિવસ (ક્યામત) ઉપર ઈમાન લાવશે અને નેક કામો કરશે તે તેનો ભલો બદલો (૫૪) પોતાના પાલનહાર પાસેથી અવશ્ય મેળવશે અને તેમને કોઈ ભય કે દુઃખનું કારણ નહિ હોય.

૬૪. અને (તે સમયને યાદ કરો) જ્યારે અમે તમારી પાસેથી વચન લીધું હતું અને તૂર (પર્વત)ની બૂલંદીઓ નીચે (ઊભા) રાખી (૫૪અ) (અમે) કહ્યું, 'જે કંઈ અમે તમને આપ્યું છે તેને મઝબૂનીથી પકડી રાખો અને તેમાંના (આદેશોને) યાદ રાખો કે જેથી તમને બચાવી લેવામાં આવે.'

૬૫. ત્યાર બાદ તમે (તમારા વચનથી) ફરી ગયા, અને અલ્લાહની તમારા ઉપર મહેરબાની અને દયા ન હોત તો તમે બહુજ નુકસાન ઉઠાવનારા બની ગયા હોત.

بَايَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيَّ بِغَيْرِ الْحَقِّ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ ﴿٥٣﴾

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِرِينَ وَالصَّبِينَ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٥٤﴾

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٥٥﴾

ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ مِّنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَكُنْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٥٦﴾

ઝાંડાણોમાં પાણીના વિશાળ બંડારો દબાયેલાં હોય છે જેમના ઉપર ભારી કે નિમ્નણ હથિયારથી સહજ ફટકો મારનાં જ તેમાંથી પાણીની ધારાઓ ફૂટી નીકળે છે.

૫૧. લાંબા સમય સુધી પરાધિનતા ભોગવવાના કારણે ઈસરાઈલીઓ કાયરતા અને પ્રમાદીપણાના શિકાર બની ગયા હતા અલ્લાહના ઈરાદો તેમને રણમાં વસાવી શિકાર તથા કંદમૂળ ઉપર તેમનો નિર્વાહ કરાવી તેમની નબળાઈ દૂર કરવાનો હતો કે તેઓ બળવાન બને અને તેમને આપવામાં આવેલા વચન પ્રમાણે 'ફલસ્તીન'નું રાજ્ય સંપાદન કરે. પરંતુ તેમણે અલ્લાહની આ ઈચ્છાની અવગણના કરી, પરિણામે તેઓ પોતાની બૂરી હાલતમાં પડ્યા રહ્યા.

૫૨. હઝરત મૂસા (અ)ના સમય સુધી કોઈપણ નબીને કતલ કરવાનો કોઈ પ્રયાસ સફળ થયો હોવાનો પુરાવો કુરઆને મજ્હદમાં નથી જોવામાં આવતો. હઝરત મૂસા (અ) તથા હઝરત હાઝન (અ) ઉપર કરાએલા જીવલેણ પ્રયાસોમાં ફિરઆનને પણ સફળતા ન મળી.

૫૩. હકીકતમાં અરબ મૂર્તિપૂજકોએ તેમના મઝહબ સિવાયના મઝહબોને માનનારા અન્ય લોકો જેમાં એકેશ્વરની માન્યતા રાખનારા આર્ય લોકો પણ શામિલ છે, તેમને સાબી અર્થાત 'વિધર્મી' અથવા 'વિદેશી ધર્મ પાળનારા'ની ઉપમાં આપી હતી. કુરઆને મજ્હદમાં પણ આજ અર્થમાં 'અન્ય ધર્મ પાળનારા એકેશ્વરની માન્યતા રાખનારા'ઓ માટે આ 'જ શબ્દનો ઉપયોગ થયો છે. સાધારણ રીતે 'સાબીઓ' વિશે વિવિધ માન્યતાઓ પ્રચલિત છે. (૧) આકાશી ગ્રહોને પૂજનારા, (૨) નવા મઝહબ માટે પોતાની માન્યતાઓનો ત્યાગ કરનારા (૩) મુસલ (ઈરાક)માં વસનારી એક કોમ જે એકેશ્વરની માન્યતા રાખે છે

૬૬. અને તમારામાંના તે લોકો (ના અંજમ)થી તમે વાકેફ છો જેમણે 'સબથ'ની બાબતમાં મર્યાદાભંગ કર્યો હતો. પરિણામે અમે કહ્યું 'તમે તુરછ (૫૫) વાંદરા બની જાઓ.'

૬૭. આ રીતે અમે તે સમયના લોકો તથા તેમની બાદમાં આવનારાઓ માટે દાખલો બેસાડ્યો અને અલ્લાહનો ડર રાખનારાઓને બોધપાઠ આપ્યો.

૬૮. અને (યાદ કરો) જ્યારે મૂસાએ પોતાની કોમને કહ્યું 'અલ્લાહ તમને એક ગાય ઝિબાહ કરવાનો આદેશ આપે છે' તેમણે પૂછ્યું 'શું તું અમારી મશકરી કરે છે?' તેણે કહ્યું 'હું એવા નાદાનોમાંનો થવાથી અલ્લાહની પનાહ ચાહું છું.'

૬૯. તેમણે કહ્યું 'તારા રબને અમારા વની દુઆ કર કે તે અમને જણાવે કે તે (ગાય) કેવી હોવી જોઈએ?' તેણે જવાબ આપ્યો '(અલ્લાહ) ફરમાવે છે તે ગાય ઘરડી ન હોય તેમજ વાછરડી ન હોય, બન્ને વચ્ચેની (પુખ્ત) વયની હોય; હવે તમને અપાએલા હુકમનું પાલન કરો'.

૭૦. તેમણે કહ્યું 'અમારા તરફથી તારા રબને પુછ કે તે અમને જણાવે કે તેનો રંગ કેવો છે?' તેણે જવાબ આપ્યો 'અલ્લાહ ફરમાવે છે કે તે ગાયનો રંગ પીળો છે અને આકર્ષક છે, જે જોનારને ગમી જાય.'

૭૧. તેમણે કહ્યું 'અમારા તરફથી તારા રબને દુઆ કર કે અમને ચોખવટ કરે કે તે (ગાય) કેવી છે કારણ કે સઘળી ગાયો અમને એકસરખી દેખાય છે; અને અલ્લાહ ચાહશે તો અમે અવશ્ય હિદાયત પામશું.'

૭૨. તેણે જવાબ આપ્યો કે તે (અલ્લાહ) ફરમાવે છે 'તે ગાય ન ઝમીન ખેડવાના, ન પાણી સિંચવાના કામમાં લેવાણી હોય, ખોડખાપણ વગરની (અને) એક જ રંગની હોય.' તેમણે કહ્યું 'હવે તું ખરી (નિશાની) લાવ્યો છે.' પછી તેમણે ગાયની કુરબાની કરી જોકે તેઓ આવું (૫૬) કરવા ચાહતા ન હતા.

(રુકૂઅ - ૮.)

અને તમામ રસુલોમાં માને છે, તેમની કોઈ કિતાબ નથી અને તેઓ હઝરત નૂહ (અ)ના મઝહબ ઉપર હોવાનો દાવો કરે છે. (મજિલ્લસ ઈરશ્દાન)

૫૪. અલ્લાહ તથા કયામતના દિવસ ઉપર ઈમાન લાવવા માટે એક સત્ય માધ્યમની આવશ્યકતા છે, જે સત્ય માધ્યમ ઈસ્લામ છે. તેના ઉપર ઈમાન લાવ્યા વગર નજાત (મુકિત) સંભવિત નથી.

وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ الَّذِينَ اعْتَدُوا مِنْكُمْ فِي السَّبْتِ
فَقُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ ﴿٦٦﴾

فَجَعَلْنَاهَا نَكَالًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهَا وَمَا خَلْفَهَا
وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٦٧﴾

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَن تَذْبَحُوا
بَقَرَةً قَالُوا أَنَتَّخِذُهَا هُزُوًا قَالِ اعْوِذْ بِاللَّهِ إِن أُوْن
مِّنَ الْجَاهِلِينَ ﴿٦٨﴾

قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَّنَا مَا هِيَ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ
إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا فَارِصٌ وَلَا بِكْرٌ عَوانٌ بَيْنَ ذَلِكَ
فَاتَّعَلُوا مَا تَأْمُرُونَ ﴿٦٩﴾

قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَّنَا مَا لَوْ هِيَ قَالِ إِنَّهُ يَقُولُ
إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفَرَاءُ فَاقِعٌ لَّوْنُهَا تَسُرُّ النَّاظِرِينَ ﴿٧٠﴾

قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَّنَا مَا هِيَ إِنَّ الْبَقَرَ تَشْبَهُ
عَلَيْنَا وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ لَمُهْتَدُونَ ﴿٧١﴾

قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا ذَلُولٌ تُثِيرُ الْأَرْضَ
وَلَا تَسْقِي الْحَرْثَ مُسَلَّمَةٌ لَا شِيَةَ فِيهَا قَالُوا النَّصِ
حُ جُنْتُ بِالْحَرِيِّ فَذَبْحُوهَا وَمَا كَادُوا يَفْعَلُونَ ﴿٧٢﴾

૭૩. અને (તે સમયને યાદ કરો) જ્યારે તમે એક વ્યક્તિને કતલ કરી. અને તેના પરિણામે તમારી વચ્ચે મતભેદ થયો હતો. જે તમે છુપાવી રહ્યા હતા તેને અલ્લાહ જાહેર કરવાનો જ હતો.

૭૪. ત્યારે અમે આજ્ઞા આપી કહ્યું ‘(હત્યારને કતલમાં) તેના ભાગ (ની સજાથી)થી કટકારો.’ આવી રીતે અલ્લાહ મુરદાઓમાં જીવનસંચાર^(૫૭) કરે છે, અને પોતાની નિશાનીઓ તમને દેખાડે છે કે તમે સમજી શકો.

૭૫. તેમ છતાં તમારા દિલો સખત^(૫૮) થઈ ગયા, પત્થર સમાન (થઈ ગયા) બલકે તેનાથી (પણ) સખત—જોકે પત્થરોમાં ઘણા એવા હોય છે, જેમાંથી ઝરણાં ફૂટે છે, અને કેટલાક કાટી જતાં તેમાંથી પાણીની ધારાઓ વહુટે છે, અને (ખરેખર) તેમનામાંના કેટલાક એવા (દિલો) પણ છે જે અલ્લાહના ડરથી^(૫૯) નમી પડતા હોય છે. અને તમે

وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ فَادْرَأْهُمْ فِيهَا وَاللَّهُ خَرَجَ مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ

فَقُلْنَا اضْرِبْهُ بِبَعْضِهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْوَسْطَىٰ وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ

ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً وَإِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشْقَىٰ فَيُخْرِجُ مِنْهُ الْمَاءَ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ

૫૪.અ. કરારના સમયે ભૂંકપ તથા વાવાઝોડા વગેરેના કારણે તણાએલું વાતાવરણ

૫૫. ‘વાંદરા જેવા નીચ અને સંકૂચિત પ્રકૃતિ પામી હડધુત થાઓ.’

૫૬. ઈસરાઈલીઓ મિસરીઓને આધીન એક લાંબા ગાળા સુધી રહ્યા હતા જેના પરિણામે મિસરીઓની ઘણી વહેમી માન્યતાઓ અને તેમના સંસ્કારોની તેમના ઉપર ઊંડી અસર થવા પામી હતી જેમાંની એક ગાય પ્રત્યે ભાવના અને ગૌપૂજાની પ્રથા હતી. આ જડ માન્યતાને તોડવા માટે એક ખાસ ગાયનું અલ્લેખન આપવાની તેમને ફરજ પાડવામાં આવી હતી. આ લોકો એક સોનેરી રંજની ખાસ ગાયની પૂજા કરતા હતા જેથી તેને બચાવી લેવાના આશયથી તેઓ અલ્લાહના આદેશને ન સમજવાના ખોટા બહાના કરતા હતા. અંતે તેમને બચાવનો કોઈ રસ્તો ન રહેતાં તેમણે આખરે પોતાની વ્યર્થ લાગણીઓનો ત્યાગ કર્યો અને તે ગાયની કુરબાની આપી શિક્ષામાંથી મુક્તિ મેળવી.

૫૭. આંહડઝરત (સ.અ.સ.)ના મદીના આવ્યા પછી યહૂદીઓ સાથે સુલેહસંધિ થઈ હતી તે બાદ શાંતિના સમયમાં ઈસ્લામની પ્રગતિ જોતાં કા'બ-બિન-અશરકે યહૂદી કોમમાં ઈર્ષાના બીજ વાવ્યાં હતાં. આ અશાંતિના વાતાવરણનો લાભ લઈ એક યહૂદી વેપારીએ એક મુસ્લિમ ખાતૂન ઘરાક સાથે નિર્લજ્જતાભર્યું વર્તન કર્યું, જેની ચીસો સાંભળી મદદ દોડી આવનાર એક મુસ્લિમના હાથે તે યહૂદી માર્યો ગયો હતો. યહૂદીઓએ આ મુસ્લિમને બાદમાં કતલ કરી તે વેપારીનો વેર લીધો અને કતલની તપાસ દરમિયાન યહૂદીઓ એકબીજા ઉપર દોષારોપણ કરતા રહ્યા. આ પરિસ્થિતિએ બહુ જ ઉગ્ર રૂપ ધારણ કર્યું, જેનો લાભ ઉપાડી કા'બ- બિન- અશરકે ઈસ્લામને નુકસાન પહોંચાડવાની તક ઝડપી લીધી અને જંગેઅદરમાં પરાજય પામેલા કુરેશો સાથે મુસ્લિમો સામે લડવાની મસલતો ચલાવી, અને આંહડઝરત (સ.અ.સ.)ની પાકિઝા પત્ની વિશે બેહુદા (અશ્વલીહ) શાયરીનો પ્રચાર કરવા માંડ્યો. આ બળવો ફેલાવવાના તથા કતલના અપરાધમાં કા'બ- બિન- અશરકને મોતની સજા આપવામાં આવી જો કે તે કતલનો ત્યાગ આપો યહૂદી સમાજ સંયુક્ત રીતે જવાબદાર હતો. આ આયતમાં મૂતદેહને જીવન આપવાનો અર્થ આ છે કે હત્યા કરનારને તેના અપરાધની સજા મળી જવાથી તેનો યોગ્ય બદલો લેવાયો

જે કરતા રહો છો તેનાથી અલ્લાહ બેખબર નથી.

૭૬. (હે મોમિનો) 'શું તેઓ તમારા કહેવાથી ઈમાન લઈ આવશે એવી આશા તમે રાખો છો? જ્યારે તેઓમાંના કેટલાક અલ્લાહના ફરમાનો સાંભળે છે અને સમજ્યા છતાં તેના ભાવાર્થોને બદલી નાખે છે અને તેના (પરિણામોથી) તેઓ ખૂબ પરિચિત છે.

૭૭. અને જ્યારે તેઓ ઈમાન લાવનારાઓને મળે છે, તેઓ કહે છે 'અમે ઈમાન લાવ્યા છીએ', અને જ્યારે તેઓ એકબીજાને એકાંતમાં મળે છે, ત્યારે કહે છે, 'શું જે અલ્લાહે તમારા ઉપર જાહેર (૬૦) કર્યું છે તે તેમને જણાવો છો કે જેથી તેઓ તમારા રબ સમક્ષ તમારી વિરુદ્ધ દલીલ કરે? તમે એટલું પણ નથી સમજતા?'

૭૮. શું તેઓ નથી જાણતા કે જે કંઈ તેઓ છુપાવે છે અને જે પણ જાહેર કરે છે તે સર્વનું જ્ઞાન અલ્લાહને છે?

૭૯. અને તેઓમાંના કેટલાક અબણ છે; તેમને કિતાબનું કોઈ જ્ઞાન નથી અને તેઓ કલ્પનાઓ તેમજ પોતાના અનુમાનોના આધારે ચાલી રહ્યા છે.

૮૦. તે લોકોનો સર્વનાશ (નિશ્ચિત) છે જે લોકો કિતાબ પોતાના હાથે લખીને (૬૧) કહે છે, કે આ અલ્લાહ તરફથી છે અને તેની નજીવી કિમત વસૂલ કરે છે. તેમના માટે વિનાશકાર છે જે તેમણે પોતાના હાથે લખ્યું, અને વિનાશકાર છે તે કમાણી જે તેઓ કરી રહ્યા છે.

بِقَاتِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٥٩﴾

أَتَقْتَضُونَ أَنْ يُؤْمِنُوا لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلِمَ اللَّهِ ثُمَّ يَنجَرُونَهُ مِنْ بَعْدِ مَا عَقِلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٦٠﴾

وَإِذَا قَالُوا آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَا بِغُفْلٍ إِلَى بَعْضٍ قَالُوا أَتُحَدِّثُونَهُمْ بِمَا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ لِيُحَاجُّوكُمْ بِهِ عِنْدَ رَبِّكُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦١﴾

أَوَلَا يَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٦٢﴾

وَمِنْهُمْ أُمِّيُونَ لَا يَاعْلَمُونَ الْكِتَابَ إِلَّا مَا نَالُوا وَرَأَوْهُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ ﴿٦٣﴾

قَوْلٍ لِلَّذِينَ يَكْتُوبُونَ الْكِتَابَ يَأْتِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لِيُشْتَرَوْا بِهِ تَمَتًّا وَقَلِيلًا قَوْلٍ لَهُمْ مِمَّا كُتِبَتْ إِلَيْهِمْ وَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا يَكْسِبُونَ ﴿٦٤﴾

ગણાય છે. મોતનો બદલો મરનારને ન્યાયકર્તા હોવાથી તેને જીવન આપનારું ગણાય છે, અને કાનિહનો અંત આવવાથી તેના હાથે બીજા કોઈની ભવિષ્યમાં હત્યા થવાનો ભય ન રહેવો પણ સમાજમાં જીવનાખવા સમાન છે.

આરઓમાં કતલનો બદલો ન લેવામાં આવે તો કોમ નિર્જીવ, કાયર અને નાર્મદ ગણાતી. એક પ્રખ્યાત શાયર હારિસ- બિન હિલ્લાએ લખ્યું છે કે 'જો તમે મલ્હાહ અને સાકીબના વચ્ચેના વિસ્તારમાં કબ્રો ખોદશો તો તમને તેમાં દટાએલા મૃતદેહો સાથે જીવન પણ દેખાશે, અર્થાત તેમની હત્યાનો બદલો વસુલ કરવામાં આવ્યો હતો તેના પુરાવા મળશે.'

૫૮. એક નિર્દોષ મુસ્લિમની હત્યા કર્યા પછી તેમના દિલ કકોર થઈ ગયા હતા. આ આયતમાં તેમના દિલોને પથ્થરથી પણ ઉતરતું કે સાખત ગણવામાં આવ્યું છે કારણ કે પથ્થરમાં પણ પાણીની આશા રાખી શકાય છે જેમાં ઈન્સાનને તૃપ્ત કરવાનો ગુણ છે. વાસ્તવમાં મદીનાના યહૂદીઓમાં ભવાઈના ગુણનો અભાવ હતો.

૮૧. અને તેઓ કહે છે 'અમને (જહન્નમની) આગ સ્પર્શ^(૬૨) નહિ કરે સિવાય થોડા દિવસો માટે જ.' તું કહી દે 'શું તમે અલ્લાહ પાસેથી વાયદો લીધો છે? તો અલ્લાહ પોતાના વાયદાનો ભંગ કદાપિ નહિ કરે. અથવા શું તમે અલ્લાહ વિશે તે કહો છો જેનું તમને જ્ઞાન નથી?'

૮૨. હા, જે લોકો બદી કરે છે અને પાપોથી ઘેરાઈ જાય છે તેઓ જ આગ માં રહેનારા છે; અને તેઓ તેમાં સદાય રહેશે.

૮૩. પરંતુ તે લોકો જે ઈમાન લાવીને નેક કામો કરે છે તેઓ જન્નત નિવાસી છે; તેમાં જ સદા તેઓ રહેનારા છે. (રુકૂઅ - ૮.)

૮૪. અને (તે સમયને યાદ કરો) જ્યારે અમે બની-ઈસરાઈલ પાસેથી પાકું વચન લીધું હતું કે અલ્લાહ સિવાય તમે કોઈની ઈબાદત નહિ કરો, અને માતાપિતા, સગાસંબંધીઓ, અનાથો અને ગરીબો સાથે સદવર્તન કરશો અને લોકો સાથે સભ્યતાથી વર્તશો, અને નમાઝ અદા કરશો અને ઝકાત આપશો; (પરંતુ) તમારામાંના થોડા સિવાય બાકીના બધા ફરી ગયા, અને તમે છો જ મોઢું ફેરવી ચાલ્યા જનારા.

૮૫. અને (તે સમયને યાદ કરો) જ્યારે અમે તમારી પાસેથી વચન લીધું હતું કે તમે અંદરો અંદર ખૂનરેઝી નહિ કરો અથવા પોતાની કોમના લોકોને તેમના ઘરોમાંથી^(૬૩) તમે હાંકી નહિ કાઢો; અને તમે કબૂલાત આપી હતી જેના તમે પોતે સાક્ષી છો.

وَقَالُوا لَنْ نَسْتَأْذِنَكَ إِلَّا أَتَيْنَاكَ مَعَدَّةً وَمَقْتَلًا
اتَّخَذَ ثَمَرُ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدًا فَلَنْ يَخْلَفَ اللَّهُ عَهْدَهُ
أَمَرْتَهُمْ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨١﴾

بَلَىٰ مَنْ كَسَبَ سَيِّئَةً وَأَحَاطَتْ بِهِ خَيْرَتُهُ فَأُولَٰئِكَ
أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٨٢﴾

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ
هُم فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٨٣﴾

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَءِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا
اللَّهَ وَيَالُوا لِلَّذِينَ إِحْسَانًا وَذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ
وَالْمَسْكِينِ وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ
وَآتُوا الزَّكَاةَ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْكُمْ وَأَنتُمْ
مُعْرِضُونَ ﴿٨٤﴾

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَاءَكُمْ وَلَا
تُخْرِجُونَ أَنْفُسَكُمْ مِن دِيَارِكُمْ ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ وَأَنتُمْ
تَسْهَوْنَ ﴿٨٥﴾

પ૮. આ નમી પડવાનો સંકેત પથ્થર તરફ નથી. પરંતુ ઈન્સાનો તરફ છે. ઈસરાઈલીઓમાં અમુક એવા હતા જે અલ્લાહનો ડર રાખતા હતા અને તેમનામાં નમ્રતાનો ગુણ હતો.

૬૦. આંહડઝરત (સ.અ.સ.)ના આગમનની ભવિષ્યવાણીઓ જે યહૂદીઓની કિતાઓમાં મૌજૂદ હતી તે મુસ્લિમો ઉપર જાહેર કરવા માટે યહૂદીઓ અંદરોઅંદર એકબીજાને કપકો આપતા હતા.

૬૧. યહૂદીઓમાં અલ્લાહના નામે ઉપજાવી કાઢેલી આવી કિતાઓ અહુ જ પ્રચલિત હતી. જેમાંની સાચી અને ખાટી વચ્ચે ભેદ કરવો મુશ્કેલ થઈ ગયો હતો.

૬૨. આજની જેમ પહેલાં પણ યહૂદીઓની માન્યતા હતી કે યહૂદી ભલે કેટલો પણ અદકાર હોય તેને અગિયાર મહિનાથી વધુ જહન્નમમાં સજા નહિ ભોગવવી પડે સિવાય યહૂદીઓમાંના નાસ્તિકો દાથન અને એબીરમ, જે સદાય અજાબ ભોગવશે. (સેબ)

૬૩. આ આયતનો સંબંધ આંહડઝરત (સ.અ.સ.) તથા મદીનાવાસી યહૂદીઓ વચ્ચેના કરાર સાથે હોવાની શક્યતા છે જ્યાં બંને પક્ષોએ એકબીજાની સહાયતા કરવાના કરારો કર્યા હતા. યહૂદીઓએ આંહડઝરત સ.અ.સ.ને દુશ્મન સામે લડવાની બાંધધરી આપી હતી અને મતભેદોના નિર્ણયોનો હક્ક

૮૬. જો કે તમે તે જ લોકો છો જે પોતાના બંધુજનોને કતલ કરો છો, અને તમારામાંના અમુકને તેમના ઘરોમાંથી હાંકી કાઢો છો, અને તમારામાંના એક વર્ગ ઉપર ઝૂલ્મ અને અતિરેકમાં બીજા વર્ગની સહાયતા કરો છો. પછી જ્યારે તેઓ કેદ પકડાઈ તમારી સામે આવે છે ત્યારે તમે બદલો આપી તેમને છોડાવી લો છો. જે કે તેમના ઘરોમાંથી તેમને કાઢી હાંકી મૂકવું તમારા માટે હરામ હતું. તો શું, તમે કિતાબના એક ભાગને માન્ય રાખાશે અને બીજા ભાગને નહિ માનો? તમારામાંના આવું કરનારા માટે કોઈ બદલો નથી, સિવાય કે તેમને આ જીવનમાં નામોશી મળે; અને ન્યાય (ક્યામતના) દિવસે તેમને દર્દનાક અઝાબમાં ધકેલવામાં આવે; ખરેખર અલ્લાહ તમારા^(૬૪) કામોથી બેખબર નથી.

૮૭. આ તે જ લોકો છે જેમણે આજીવનને આખેરતના જીવન ઉપર પસંદગી આપી, માટે તેમનો અઝાબ ઓછો નહિ કરવામાં આવે અને ન તો તેમને કોઈ મદદ મળશે. (રુકૂઅ-૧૦)

૮૮. અને બેશક અમે મૂસાને કિતાબ આપી અને તેના પછી રસૂલોને મોકલી તેના નકશે કદમ ચલાવ્યા; અને ઈસા-ઈબને- મરીયમને અમે સ્પષ્ટ નિશાનીઓ આપી મોકલાવ્યા, અને 'રૂહુલ-ફૂદુસ'^(૬૫) (પવિત્ર રૂહ) વડે તેને શક્તિ આપી. તો શું જ્યારે પણ કોઈ રસૂલ તમારી તરફ હિદાયત લઈને આવશે, જે (હિદાયત) તમને અલગમતી હશે, તમે ધમંડ કરશો, અને અમુકને જૂઠા ઠરાવશો અને અમુકને કતલ કરશો?

ثُمَّ أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ تَقْتُلُونَ أَنْفُسَكُمْ وَتُخْرَجُونَ مِنْهَا قَرِيْبًا
مِنْكُمْ مِّنْ دِيَارِهِمْ تُظْهَرُونَ عَلَيْهِمْ بِالْآثِمِ
وَالْعَدُوِّ وَإِنْ يَأْتِوكُمُ اسْرَى تَقْدُوهُمْ وَهُوَ
مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ إخراجَهُمْ أَفَتُمْنُونُ بَعْضُ
الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلُ
ذَلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ
يُرَدُّونَ إِلَى أَشَدِّ الْعَذَابِ وَمَا اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدًا
تَعْمَلُونَ ﴿٨٦﴾

أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ فَلَا
يُخَفِّفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٨٧﴾
وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَفَقَيْنَا مِنْ بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ
وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ
أَفَكُلَّمَا جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَى أَنْفُسُكُمْ اسْتَكْبَرْتُمْ
فَقَرِيبًا لَّذَٰلِكُمْ إِنَّكُمْ وَفَرِيقًا تَقْتُلُونَ ﴿٨٨﴾

આંહજરત (સ.અ.સ.)ને આપ્યો હતો. (વાઈક ઓફ મુહમ્મદ. મ્યુર, લેખિત)

૬૪. આંહજરત સ.અ.સ.ના ઝમાનામાં મદીનામાં રહેતા યહૂદીઓના ત્રણ કબીલા હતા, બનુ કયેનુકા, બનુ નઝીર, બનુ કુરેઝા, તે સિવાય બીજા બે કબીલા નાસ્તિક (અધર્મી), ઐસ અને ખઝરજા કુલ મળી પાંચ કબીલા હતા. આ નાસ્તિક કબીલાઓ દરમિયાન જંગ થતી ત્યારે બીજા કબીલાઓ સહેજમાં સંડોવાઈ જતા જેના પરિણામે જો કોઈ યહૂદી બિન યહૂદી પક્ષનો અંદીવાન બની જતો તો તેને છોડાવવા માટે કાળો કરવામાં આવતો કારણ કે યહૂદીઓનું બિન યહૂદીઓનો કેદી અને અપમાનજનક લાગતું. કુરઆને મજીદમાં આ હકીકત તરફ તેમનું ધ્યાન ખેંચવામાં આવ્યું છે કે માત્ર યહૂદીઓનું ગુલામ અને બનવું જ તેમના મઝહબમાં હરામ નથી બલકે અંદરોઅંદરો જંગ કરવી અને કતલ કરવી પણ એટલી જ હરામ છે. તેનાથી વધુ ખૂરી વસ્તુ કોઈ નથી થઈ શકતી કે કિતાબના એકભાગને માન્ય રાખવું અને બાકીના ભાગનો અસ્વીકાર કરવો.

૮૯. તેમણે કહ્યું કે અમારા હૃદયો પરદામાં છે. હકીકતમાં એવું નથી, ઈન્કારના કારણે અલ્લાહે તેમના ઉપર લા'નત નાખી છે. પરંતુ આ લોકો ભાગ્યેજ ઈમાન લાવે છે.

૯૦. અને અલ્લાહ તરફથી તેમની પાસે કિતાબ આવી તેના થકી તેમની પાસે જે પહેલાનું મોજૂદ હતું તેનું સમર્થન થયું. તે પહેલાં તો તેઓ કાફરો ઉપર વિજય મેળવવાની દુઆ^(૬૬) કરતા હતા, હવે જ્યારે તેમના ઉપર જે આવ્યું તેને જાણી લીધા પછી તેમણે અસ્વીકાર કર્યો છે, આ કાફરો ઉપર અલ્લાહની લા'નત છે.

૯૧. અધમતર છે તે જેના બદલે તેમણે સ્વયં પોતાને વેચી નાખ્યો; અને અલ્લાહે જે ઊતાર્યું છે તેનો તેમણે ઈન્કાર કર્યો (અને કહ્યું) 'અલ્લાહે તો પોતાના બંદાઓમાંથી જેના ઉપર ચાહ્યું પોતાની કૃપા ઊતારી દીધી. પરિણામે તેઓ (અલ્લાહની) નારાઝગી ઉપર નારાઝગી વહોરતા રહ્યા; અને આવા કાફરો માટે બહુ જ નામોશીભરી શિક્ષા મુકર્રર છે.

૯૨. અને જ્યારે તેમને કહેવામાં આવ્યું 'અલ્લાહે જે ઊતાર્યું છે તેના ઉપર ઈમાન લાવો' તેમણે જવાબ આપ્યો 'અમારા ઉપર જે આવ્યું છે તેના ઉપર અમે ઈમાન રાખીએ છીએ.' પરંતુ તેના પછી જે આવ્યું છે તેનો તેઓ ઈન્કાર કરે છે, જ્યારે આ જ સત્ય છે, જે તેમની પાસે પહેલાનું મોજૂદ છે તેનું સમર્થન કરી રહ્યું છે. કહી દે' જો તમે ઈમાન લાવનારા હતા તો અલ્લાહના પયગમ્બરોને તે સમયે કયા કારણે કતલ કરવાના પ્રયત્નો કરતા રહ્યા?'

وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ نَعْتَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلًا مَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٨٩﴾

وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِّنْ عِندِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا ۖ فَهُمْ أَكْفَرُ فَأَنزَلَ اللَّهُ عَلَيْهِمُ الْكِفْرَ ﴿٩٠﴾

بِئْسَمَا اشْتَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ أَن يَكْفُرُوا بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ ۖ بَعِثْنَا أَنْ نُنَزِّلَ اللَّهُ مِنْ فُضْلِهِ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ ۖ بَاءًؤُ وَبِغَضِبٍ عَلَىٰ غَضِبٍ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٩١﴾

وَإِذْ أَقِيلَ لَهُمُ امْكُتُوا بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ ۖ قَالُوا نُوْمِنُ بِمَا أَنزَلَ عَلَيْنَا وَيكْفُرُونَ بِمَا وَدَّعُوا ۚ وَهُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَهُمْ ۗ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنْبِيَاءَ اللَّهِ ۚ مِنْ قَبْلُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٩٢﴾

૬૫. (અ) હઝરત જબ્રાઈલનું બીજું નામ 'રૂહુલ-કુદસ' છે (જરીર વ કથીર) (બ) રૂહુલ-કુદસનો શાબ્દિક અર્થ 'અલ્લાહનો પાક કલામ' છે.

૬૬. આંહરત સ.અ.સ.ના રિસાલતના દાવા પહેલાં યહૂદીઓ અલ્લાહ પાસે બહુ જ ઉન્સાહથી દુઆઓ કરતા હતા કે તેમનામાં નબીનો ઉદ્ભવ કરવામાં આવે કે જેની સહાયતાથી તેઓ અસત્ય ઉપર વિજય મેળવી શકે. (ઈબ્ને હિશામ પાના ૧૫૦) યહૂદીઓ ધર્મ વિહોણા અરબોને પોતાની કિતાબોમાં આવેખાએલી એક નબીના આવવાની ખબર બતાવતા અને કહેતા કે આ નબી દુનિયાભરમાં સત્યને ફેલાવશે. (ડ્યુટોનોમી ૧૮/૧૮ અને ૨૮/૧-૨) પરંતુ જ્યારે તેમની સામે નિશાની પૂરી થવા પામી તો તે નિશાનીઓ વિશે બીજાઓને ઉપદેશ કરતા હતા તે જ લોકોએ તેનો ઈન્કાર કર્યો અને સ્વયં પોતાની પાયમાલી વહોરી લીધી.

૯૩. અને મૂસા તમારી પાસે સ્પષ્ટ નિશાનીઓ લઈને આવ્યો હતો છતાં તમે તેની ગેરહાજરીમાં વાછરડાને (મા'બૂદ) બનાવી લીધો, અને તમે ઝાલિમ બની ગયા.

૯૪. અને (તે સમયને યાદ કરો) જ્યારે અમે તૂર (પર્વત)ને તમારા ઉપર બૂલંદ કર્યો અને તમારી પાસેથી વચન લીધું હતું, અમે કહ્યું 'અમે જે તમને આપ્યું છે તેને દૃઢતાપૂર્વક વળગી રહો અને આજ્ઞાનું પાલન કરો.' તેમણે જવાબમાં કહ્યું 'અમે સાંભળી લીધું છે અને અમે ઈન્કાર કરીએ છીએ.' આ નાકરમાનીના પરિણામે તેમના મનમાં વાછરડું ધર કરી બેઠું હતું. તું તેમને કહી દે 'જો તમે મોમિન છો તો તમારું આ ઈમાન તમને કેટલી અધમ પ્રેરણા આપે છે!'

૯૫. તું કહી દે 'જો આખિરતમાં અલ્લાહનું ધર ક્રકત તમારા માટે જ છે અને બીજા કોઈ માટે નથી, તો તમે મૃત્યુની ઈચ્છા કરી જુઓ જો તમે સાચા છો તો!'

૯૬. પરંતુ તેઓ કદાપિ એવી ઈચ્છા કરશે નહિ, કારણ કે તેમણે પોતાના હાથે (કરણી) આગળ મોકલી છે, અને અલ્લાહ ઝાલિમોને ખૂબ જાણે છે.

૯૭. અને તને તેમનામાં તથા અલ્લાહના શરીક ઠરાવનારાઓમાં સૌથી વધારે પ્રમાણમાં જીવવાની લાલસા દેખાશે, અને તેઓમાનો દરેક એક એક હઝાર વર્ષના આયુષ્યની ઈચ્છા રાખે છે, પરંતુ આવળું લાંબુ આયુષ્ય પણ તેમને અઝાબથી નહિ બચાવી શકે. અને જે તેઓ કરી રહ્યા છે તેને અલ્લાહ જોઈ રહ્યો છે.

૯૮. તું કહે 'જે કોઈ જીબ્રાઈલથી ^(૧૭) દુશ્મની રાખે છે (તેણે જાણી લેવું જોઈએ) કે તેણે જ અલ્લાહના હુકમથી તારા દિવ ઉપર (કુસ્આન) ઊતાર્યું છે, જે તેનું સમર્થન કરે છે જે પહેલાં ઊતારવામાં આવ્યું હતું, અને આ (કુસ્આન) ઈમાન લાવનારાઓ માટે હિદાયત અને ખુશખબરી છે—

وَلَقَدْ جَاءَكُمْ مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهَا وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ ﴿٩٣﴾

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاسْمِعُوا قَالُوا سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَأَشْرَبُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ قُلْ بِئْسَمَا يَأْمُرُكُمْ بِهِ إِيْمَانُكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٩٤﴾

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ كُفَرًا فَذَرْهُمْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُوا أَوْصِيَاءَ اللَّهِ عَالِمِينَ ﴿٩٥﴾

وَلَنْ يَتَّبِعُوهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ﴿٩٦﴾

وَلْيَحْذَرُوا أَصْحَابَ الْخَبْرَةِ وَهُمْ الَّذِينَ اشْتَرَوُا يَوْمَ أَحَدُهُمْ لَوْ يُعْطَىٰ أَلْفُ سَنَةٍ وَمَا هُوَ بِسَرْحَانٍ مِنَ الْعَذَابِ أَنْ يَعْتَرَهُ اللَّهُ بِصِغِيرَةٍ ﴿٩٧﴾

قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلْجِبْرِيلِ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَىٰ قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرًا لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٩٨﴾

૬૭. 'જીબ્રાઈલ' એક ગુણવાચક નામ છે. જબર એટલે સેવકે, બંદો, ઈલ એટલે બહાદુર, બળવાન, સારાંશે જીબ્રાઈલ અર્થાત બહાદુર કે 'બળવાન સેવક,' આ એક ફરિશ્તાનું નામ છે. હઝરત જીબ્રાઈલ અલ્લાહના સૌથી વધુ માનવંતા ફરિશ્તા છે જે અલ્લાહના દિવ્ય સંદેશાઓ તેના રસૂવો સુધી પહોંચાડવાનું

૯૯. જો કોઈ અલ્લાહ અને તેના ફરિશ્તાઓ અને તેના રસૂલો અને જબ્રાઈલ અને મિકાઈલથી (૯૯) અદાવત (૧૦૦) રાખે છે, તો બેશક, અલ્લાહ (આવા) કાફરોનો દુશ્મન છે.

૧૦૦. અને નિઃસંદેહ, અમે તારી તરફ સ્પષ્ટ નિશાનીઓ મોકલી છે જેનો અસ્વીકાર કોઈ નહિ કરે સિવાય કે જે નાકરમાન હશે.

૧૦૧. તો શું જ્યારે તેમણે કોઈ કરાર કર્યો હશે ત્યારે તેમનામાંના અમુક લોકો તે (કરાર)નો ભંગ કરતા જ રહેશે? હકીકતમાં તેમનામાંના ઘણામાં ઈમાનની ઉણપ છે.

૧૦૨. અને હવે જ્યારે તેમની તરફ અલ્લાહનો રસૂલ આવ્યો છે, જે તેમની પાસે પહેલાંનું હતું તેને પરિપૂર્ણ કરે છે તો તેઓમાંનો એક વર્ગ જેમને પહેલાં કિતાબ આપવામાં આવી હતી, તેમણે અલ્લાહની કિતાબ (કુરઆન)ને પોતાની પીઠ પાછળ ફેંકી દીધી જાણે કે તેઓ કશું જાણતા જ નથી.

૧૦૩. અને તે (યહૂદી)ઓ તે વસ્તુની પાછળ પડી ગયા જે બંડખોરો સુલેમાનની બાદશાહતમાં કરતા રહ્યા હતા, જોકે સુલેમાન નાકરમાની કરનારો ન હોતો પરંતુ તે બંડખોરો જ કુફર કરનારા હતા જે લોકોને કપટવિધાનું (૧૦૦) શિક્ષણ આપતા હતા. (તેઓ કહેતા) 'આ (ઇલમ) બેબીલોનના બે ફરિશ્તાઓ (૧૦૧) હાડત (૧૦૨) તથા માડત ઉપર ઊતારવામાં આવ્યું હતું'

مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَلَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ ﴿٩٩﴾

وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَمَا يَكْفُرُ بِهَا إِلَّا الْفَاسِقُونَ ﴿١٠٠﴾

أَوَلَمْ نَكُنْ لَهُمْ آيَةً أَنْ بُدِّعُوا مِنَ مَضْجَعِهِمْ ثُمَّ أَكْثَرُهُمْ لَا يُوْمِنُونَ ﴿١٠١﴾

وَلَمَّا جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ نَبَذَ فَرِيقٌ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ كِتَابَ اللَّهِ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ كَأَنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٠٢﴾

وَاتَّبَعُوا مَا تَتْلُوا الشَّيَاطِينُ عَلَىٰ مُلْكٍ سُلَيْمٍ ۖ وَمَا يَكْفُرُ سُلَيْمٌ وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ وَمَا أُنْزِلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَارُوتَ وَمَارُوتَ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّىٰ

મહત્વનું કાર્ય કરતા રહ્યા છે. તેમને 'રૂહુલ કુદુસ' તથા 'રૂહુલ અમીન' પણ કહેવામાં આવે છે. આઈબલે તેમને અલ્લાહના સંદેશવાહક સ્વીકાર કર્યા છે. યહૂદીઓ તેમને અગ્નિ તથા વીજળીનો ફરિશ્તો કહે છે. વધુમાં યહૂદીઓ તેમને આફનો, ઉપદ્રવો, યુદ્ધો, બરબાદીઓનો ફરિશ્તો પણ કહે છે. (જરીર તથા મસનદ)

૯૮. મિકાઈલ પણ એક ખાસ ફરિશ્તો ગણાય છે જેને યહૂદીઓ સુલેહશાંતિ, વર્ષા, લીલાતરીનો ફરિશ્તો તેમજ દુનિયાની વ્યવસ્થાને ટકાવી રાખવામાં સહાયરૂપ ગણે છે.

૯૯. ફરિશ્તાઓ રૂહાની સાંકળની એક અગત્યની કડીઓ હોવાથી તેને તોડવાનો પ્રયાસ કરનાર કે તેમના વિશે અનિષ્ટ વિચારો રાખનાર રૂહાની વ્યવસ્થા સાથેના પોતાના સંબંધોને બરબાદ કરે છે અને અલ્લાહની કૃપાઓ તથા એહસાનોથી મહેરૂમ રહી જાય છે.

૧૦૦. હાથચાલાકીના ખેલ, નઝરબંધી, મેસમેરીઝમ, હિપ્નોટીઝમ વગેરે.

૧૦૧. 'બે ફરિશ્તા'નો શબ્દ અહિં બે સંત સદાચારી વ્યક્તિઓ માટે વપરાયો છે. હકીકતમાં ઈન્સાનો સાથે ફરિશ્તાઓના દુનિયાદારીના વહેવારની કોઈ શક્યતા નથી.

હકીકતમાં તે (ફરિશ્તાઓ) કંઈ પણ શિખવાડતા ન હતા, તેમણે કંઈ પણ ન કહ્યું હતું સિવાય કે 'અમે (અલ્લાહ તરફથી) માત્ર આજમાઈશના રૂપેજ આવ્યા છીએ, માટે અમારી (આજ્ઞાઓની) નાકરમાની ન કરશો' છતાં લોકો એવી વિદ્યા શીખતા હતા કે જેનાથી તેઓ પતિ-પત્ની વચ્ચે જુદાઈ પાડી શકે. પરંતુ અલ્લાહની ઈચ્છા^(૭૩) વગર તેઓ કોઈને હાનિ ન કરી શકતા હતા. હવે આ લોકો (આં હઝરત સ.અ.સ.ના દુશ્મનો) એવી જ વસ્તુઓ શીખે છે જે તેમને લાભકારક નહિ નીવડે બલ્કે હાનિકર્તા થશે. અને તેમણે આ જાણી લેવું^(૭૪) જોઈએ કે જે આ વસ્તુ અપનાવશે તેને આખરતમાં કોઈ હિસ્સો નહિ મળે; બેશક, આ બેહદ અધમ વસ્તુ છે જેના બદલે તેમણે પોતાના પ્રાણ વેચી કાઢ્યા છે, કાશ! તેઓ એટલું જાણતા હોત.

૧૦૪. અને જો તેઓ ઈમાન લાવી પરહેઝગારી અપનાવત તો તેમને અલ્લાહ પાસેથી સારો બદલો મળત, કાશ! તેઓ એટલું જ સમજતા હોત.

(રુકૂઅ-૧૨)

يَقُولُوا إِنَّمَا دُخِّنُ فِتْنَةً فَلَا تَكْفُرُ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ وَمَا هُمْ بِضَارِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا يَأْذِنُ اللَّهُ وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ تَفْوَ لَيْسَ مَا شَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٧٤﴾

وَلَوْ أَنَّهُمْ آمَنُوا وَآتَقُوا السُّبُوتَ لَغَفَّرَ اللَّهُ خَيْرٌ لَّو كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾

۱۲

૭૨. હાઝત અને માઝત, આ બંને વર્ણનાત્મક નામે છે. હાઝતનું મૂળ હરાતા છે, જેનો અર્થ 'તેણે ક્ષાડ્યું' અથવા ગુણના હિસાબે 'ક્ષાડનાર' થશે. માઝતનું મૂળ 'મરાતા' છે જેનો અર્થ 'તેણે તોડ્યું' જેથી તેનો ગુણાત્મક ભાવાર્થ 'તોડનાર' ગણાશે. આ બંને ફરિશ્તાઓ કે સદાચારી પુરુષોની ભૂમિકા ઈસરાઈલીઓના દુશ્મનોના હિસાબે બળે તોડવાની અને મીટાવવાની હતી. હઝરત સુલેમાન(અ)ની હુકૂમતને વેરવિખેર કરવાના કાવતરાંઓને નિષ્ફળ બનવા માટે અને સત્ય તથા અસત્યને જૂદા પાડવા માટે આ બે સદાચારી રૂહોને મોકલવામાં આવ્યા હતા, જેનો દાખલો આપતાં અલ્લાહે આ આયતમાં યહૂદીઓને ચેતવણી આપી હતી કે હઝરત સુલેમાન (અ)ના સમયમાં જેવી રીતે કાવતરાં નિષ્ફળ થાય હતા તેવું જ પરિણામ આંહઝરત સ.અ.સ. વિરુદ્ધ કરવામાં આવતી યહૂદીઓની યોજનાઓનું આવશે.

૭૩. અલ્લાહના હુકૂમ વિના કોઈ એક વ્યક્તિ બીજી વ્યક્તિને કોઈ જંતર-મંતર, જાદુટોણા, મેલીવિદ્યા, મૂકમાર, ભૂતપ્રેતના છળો કે જીન વગેરેના ઉપદ્રવોથી કોઈ નુકસાન નથી કરી શકતી, રહ્યો અલ્લાહનો હુકૂમ, તો અલ્લાહની સુન્નતમાં ઉપર્યુક્ત વસ્તુઓનું કોઈ અસ્તિત્વ નથી.

૭૪. જ્યારે યહૂદીઓને ઈસ્લામની વધતી જતી પ્રતિષ્ઠાનું ભાન થયું તો તેમના તમામ ઈરાદોઓ પડી ભાંગ્યા અને ઈસ્લામની પ્રગતિને રોકવું અથવા પાછું કેવળ તેમને અસંભવિત લાગ્યું જેથી તેઓ આઠોશ પાઠોશી રાજ્યોને મુસ્લિમો વિરુદ્ધ ઉશ્કેરવા માંડ્યા. યહૂદીઓને અસાધારણ સંજોગોમાં ઈસાઈ દેશોની કનડગતના લીધે ઈરાનમાં શરણ લેવું પડ્યું હતું અને તેઓ પોતાના મઝહબી કેન્દ્રને જૂડીયાથી ખસેડી એઝીઘોનીયામાં લાવ્યા હતા. (હરીન્સન્સ હીસ્ટ્રી ઓફ ધી નેશન્સ પા.૫૫૦). સમય જતાં પરશિયન રાજસના ઉપર તેમણે લાગવગ જમાવી ઈસ્લામ વિરુદ્ધ કાવતરું રચ્યું, અને જ્યારે ખુસરો બીજાને આંહઝરત સ.અ.સ. તરફથી ઈસ્લામની દાવત આપવામાં આવી ત્યારે ખુસરોને યહૂદીઓએ

૧૦૫. હે ઈમાન લાવનારાઓ, તમે (રસૂલને સંબોધન કરો ત્યારે) 'રાઈના' ન કહો પરંતુ કહો 'ઉન્જુરના,' અને તેના હુકમોને ધ્યાનપૂર્વક સાંભળો અને (યાદ રાખો) કે નાફરમાની કરનારાઓ માટે દંડનાક અજાબ છે. (૭૫)

૧૦૬. એહલે કિતાબમાંના જે કાફરો અને મુશરીકો છે તેઓ ચાહે છે કે તમારા રબ તરફથી તમને કંઈ ભણું પ્રાપ્ત ન થાય; પરંતુ અલ્લાહ પોતાની કૃપાઓ માટે ચાહે તેને પસંદ કરી લે છે અને અલ્લાહ અનંત કૃપાઓનો માલિક છે.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقُولُوا رَاعِنًا وَقُولُوا انْظُرْنَا
وَأَسْعُوا وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٥﴾

مَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَلَا الَّذِينَ
أَنْ يُزَالَ عَنْكُمْ مِنْ خَيْرٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَاللَّهُ يَخْتَصُّ
بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٧٦﴾

ભડકાવ્યો હતો. તેમની ભંભેરાણીમાં આવી પોતાના તાઆ નીચીના યમન પ્રાંતના ગવર્નર આદાન ઉપર તેણે ફરમાન છોડ્યું કે આપ (સ)ને બેડીઓમાં જકડી તેના દરબારમાં હાજર કરવામાં આવે. યહૂદીઓનું આ રાજપ્રપંચ આ આયતનું એક વિશિષ્ટ અંગ છે જેમાં તેમના પૂર્વજોએ હઝરત સુલેમાન (અ)ના વિરુદ્ધ કરેલા આવાજ એક પ્રપંચનું ઉદાહરણ મળી આવે છે કે જે મેલી રાજ રમતોની વિદ્યા તેમના પૂર્વજો પાસેથી તેમણે મેળવી હતી તે તેમને લાભકર્તા ન નીવડી (આઈબલ, રાજાઓનું પહેલું પુસ્તક પ્રકરણ ૧૧ આયત ૨૯ થી ૩૨ પ્રકરણ ૧૪ આયત ૧૪ થી ૨૩.)

આ પહેલાં બેબીલોનીયાના રાજા બુખ્તનસરના ઈસરાઈલી કેદીઓએ ગુમ મંડળીઓ બનાવી હતી. આ આયતમાં વર્ણુએલા હાડત તથા માડત નામના બે ફરિશ્તાઓ વાસ્તવમાં અલ્લાહના નેક બુઝર્ગો હતા, જેમાંના એક હગાઈ અને બીજા હઝરત ઝકરીયા ઈબને ઈડા હતા (એઝરા ૫/૧.) આ બે સંયમી અને સદાચારી પુરુષોએ તેમની મંડળીમાં ભળનારા દરેક નવા સભ્યને ચેતવ્યો હતો અને કહ્યું હતું કે તેઓ અલ્લાહ તરફથી નીમવામાં આવ્યા હતા અને તેમની આજ્ઞાઓનું ચુસ્તપણે પાલન કરવાની શિખામાં ભળી હતી. તે સમયે મેડીયા તથા પર્શિયાના રાજા સાઈરસની સત્તા બળ પકડી રહી હતી અને ઈસરાઈલીઓએ તેની સાથે સંધિ કરી બેબીલોનીયા ઉપર વિજય અપાવવામાં સહકાર આપ્યો, જેના બદલા રૂપે તેમને જેઝસલેમ જવા દેવામાં આવ્યા અને હઝરત સુલેમાન (અ)ના દેવળનું જીર્ણોદ્ધાર ખર્ચ પણ પૂરું પાડવામાં આવ્યું હતું (હીસ્ટોરીયન્સ- હીસ્ટ્રી ઓફ ધી વર્લ્ડ II પાના ૧૨૬)

આ આયતમાં ઉપરોક્ત બે ઘટનાઓ તરફ યહૂદીઓનું ધ્યાન ખેંચવામાં આવ્યું છે, જે બે ઘટનાઓના પરિણામે વિભિન્ન હતા. પહેલી ઘટનામાં તેમનું કાવતરું હઝરત સુલેમાન (અ)ના વિરોધમાં હતું. જેમાં તેમણે ફજેની ઉકાવી અને તેમને બેબીલોનીયામાં દેશવટો ભોગવી ગુલામી કરવી પડી. બીજી ઘટનામાં બે પ્રતિભાશાળી તેજસ્વી સદાચારી પુરુષોની આગેવાની નીચે તેમને સફળતા અને ઈઝઝત મળી. યહૂદીઓનું આ બંને ઘટનાઓના ગાંભીર્ય તરફ ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું છે, કે અલ્લાહના પાક રસૂલ આંહરત સ.અ.સ.ના વિરુદ્ધના કાવતરાઓમાં તેઓ પોતાના પૂર્વજો જેવી મેળવેલી નામોશીના શિકાર થશે. બીજી ઘટનાની જેમ જો તેઓ અલ્લાહના રસૂલની તાબેદારી કરશે તો તેમને જીવનમાં સફળતા મળશે.

૭૫. સમાજમાં એક સમાન સ્થાન ધરાવતી વ્યક્તિઓ વચ્ચે 'રાઈના' શબ્દનો વગર સંકોચે ઉપયોગ કરાય છે. રાઈનાનો અર્થ છે 'તું અમારું ધ્યાન રાખ અમે તારું ધ્યાન રાખશું.' પરંતુ જો એમાંથી એક વ્યક્તિ ડાંચો' દરજ્જે ધરાવતી હોય તો ઊતરતા દરજ્જાવાળો શ્રેષ્ઠ દરજ્જે રાખનારાને કહેશે ઉન્જુરના અર્થાત 'માનનીય અમારા ઉપર કૃપા દ્રષ્ટિ રાખો' માટે કુરઆને મજીદમાં મુસ્લિમોને રસૂલને આ સંબોધન કરવામાં રાઈનાનો ઉપયોગ કરવાથી મનાઈ કરવામાં આવી છે. કારણ કે આવું કરવાથી રસૂલના

૧૦૭. અમે જે પણ આપતને રદ કરીએ કે ભૂલાવી (૩૬) દઈએ, તો તેનાથી ઉત્તમ કે તેના જેવી બીજી આપત લાવીએ છીએ. શું તું નથી જાણતો કે અલ્લાહ જે ચાહે તે સર્વ કરવાની શક્તિ રાખે છે?

૧૦૮. શું તું નથી જાણતો કે આકાશો તથા પૃથ્વીની બાદશાહત માત્ર અલ્લાહની જ છે? બલ્કે અલ્લાહ સિવાય તમારો કોઈ રક્ષણહાર અથવા મદદગાર નથી.

૧૦૯. શું તમે તમારા તરફ આવનાર પયગમ્બરને એવા જ પ્રશ્નો (૩૭) પૂછતા રહેશો જેવા મૂસાને પુછવામાં આવ્યા હતા? અને જે ઈમાનને બદલે નાફરમાનીને પસંદગી આપે છે, તે બેશક સીધા રસ્તાથી ભટકી ગયો છે.

૧૧૦. એહલે કિતાબમાંના ઘણા પોતાની હસદ (ઈર્ષા)ના કારણે એવી આકાંક્ષાઓ રાખે છે કે ઈમાન લાવ્યા પછી તેઓ તમને ફરી કાફર બનાવી દે, જ્યારે સત્ય તેમના ઉપર પણ પ્રકાશિત થઈ ચૂક્યું હોય છે. પરંતુ તમે તેમને માફ કરી દો અને દરજુઝર કરો, જ્યાં સુધી કે અલ્લાહ પોતાનો નિર્ણય લાવે. બેશક, અલ્લાહ જે ચાહે તે કરવા શક્તિમાન છે.

૧૧૧. અને નમાઝ કાયમ કરો અને ઝકાત અદા કરો અને જે પણ સદ્કર્મો તમે તમારા માટે આગળ મોકલાવશો, તે અલ્લાહ પાસે પહોંચી ગયેલા પામશો, ખરેખર તમે જે કરી રહ્યા છો તે અલ્લાહ જોઈ રહ્યો છે.

مَا نَسْخُ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِنْهَا أَوْ مِثْلَهَا أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٣٦﴾

أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَ مَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٣٧﴾

أَمْ تَرْيَدُونَ أَنْ نَسْأَلَكُمْ كَمَا سَأِلَ مُوسَى مِنْ رَبِّهِ ۖ وَمَنْ يَتَّبِعِ الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ ﴿٣٨﴾

وَدَكْثِيرٌ مِنَ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوِ يُرَدُّوكُمْ كَمَا بُعِدَ إِيْمَانُكُمْ كُفْرًا ۖ حَسَدًا ۖ مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ ۖ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ ۖ فَاعْتُوا وَاصْفَحُوا ۚ حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٣٩﴾

وَاقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَمَا تَقْرَأُوا لَكُمْ أَنْفُسُكُمْ ۚ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٤٠﴾

મરતબાનીબરોબરી કરવા જેવું છે. રસૂલનો અદબ જાળવી ધ્યાનપૂર્વક તેમની વાતો સાંભળવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો છે.

૩૬. કુરઆન મજીદની કોઈ પણ આપત અથવા આદેશ રદ ખાતલ કે મનસૂખ છે તે માનવું અયોગ્ય છે. આ રદ કરવાનું સુચન પહેલાંની કિતાબો તરફ છે કે કુરઆને મજીદના આદેશો વડે પહેલાની કિતાબોના આદેશોને રદ કરવામાં આવ્યા છે અને તેની જગ્યાએ કુરઆન મજીદમાં અલ્લાહે શ્રેષ્ઠતમ આદેશોને કાયમ કર્યા છે.

૩૭. આ આપતમાં આંહજરત સ.અ.સ.ના ઉપદેશના ધ્યેયને તોડી ફેંકવાના યહૂદીઓના પૈતરા કરવાનાં ફાંફાંનો ઉલ્લેખ છે. તેઓ આપ (સ)ને એવા બેહુદા અને નિરર્થક સવાલો કરતા જેની ધર્મ સાથે કોઈ નિરુબત ન હતી. તેઓ મુસ્લિમોને કુશંકાઓમાં ફસાવવાની યુક્તિઓમાં હમેશાં પ્રવૃત્ત રહેતા.

૧૧૨. અને તેઓ કહે છે કે કોઈ પણ જન્મતમાં દાખલ થવા પામશે નહિ સિવાય કે તે યહૂદી અથવા ઈસાઈ^(૩૮) હોય. આ તેમની ખોટી અભિલાષાઓ છે. નું તેમને કહે 'જો તમે સાચા હો તો તે સાબિત કરી બતાવો.'

૧૧૩. શા માટે (દાખલ) થાય નહિ? જે કેઈ પોતાને સંપૂર્ણપણે અલ્લાહના શરણમાં^(૩૯) સોંપી દેશે, અને ભવાઈના કામે કરનારો હશે, તે પોતાના રખ પાસેથી (ભલો) બદલો અવશ્ય મેળવશે. તેને કોઈ ભય નથી ન તે કદી દુઃખી થશે. (રુકૂઅ-૧૩)

૧૧૪. અને યહૂદીઓ કહે છે કે ઈસાઈઓ પાસે (સચ્ચાઈનું) કોઈ પ્રમાણ નથી. તેમજ ઈસાઈઓ કહે છે કે યહૂદીઓ પાસે કોઈ દલીલ નથી. જો કે તેઓ એક જ કિતાબને માને છે. તેમજ અજ્ઞાન લોકો પણ એવી જ વાતો કરતા હોય છે. પરંતુ અલ્લાહ કયામતના દિવસે તેમની વચ્ચે નિર્ણય કરશે જેના^(૪૦) વિશે તેઓ મતભેદ કરી રહ્યા છે.

૧૧૫. અને તેનાથી વધુ કોણ ઝાલિમ થઈ શકે કે જે અલ્લાહની મસ્જિદમાં અલ્લાહના નામની યાદથી અટકાવે અને તેને વેરાન^(૪૧) કરવાનો પ્રયાસ કરે? આવા લોકો માટે તેમાં દાખલ થવું અયોગ્ય છે. સિવાય કે તેઓ (અલ્લાહનો) ડર રાખીને (તેમાં) દાખલ થાય. તેમના માટે દુનિયામાં નામોશી છે, અને આખિરતમાં દર્દનાક અઝાબ છે.

وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا أَوْ
نَصْرًا يَٰٓأَيُّهَا أَتَمَنَّا بِهُمْ قُلْ هَٰئُوتُوا بِرُءُوسِكُمْ إِن
كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١١٣﴾

بَلَىٰ مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُ أَجْرُهُ
عِنْدَ رَبِّهِ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١١٤﴾

وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصَارَىٰ عَلَىٰ شَيْءٍ وَقَالَتِ
النَّصَارَىٰ لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلَىٰ شَيْءٍ وَهُمْ يَتَّبِعُونَ الْكِتَابَ
كَذَٰلِكَ قَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ ۚ قَالَ
اللَّهُ يَجْزِيكُم بِبَيْنِهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١١٥﴾

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَّنَعَ مَسْجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذْكَرَ فِيهَا
اسْمُهُ وَسُئِلَ فِي خُرَابِهِآ أُولَٰئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ
يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَافِينَ ۚ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ
فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١٦﴾

૩૮. યહૂદીઓ અને ઈસાઈઓ જન્મતમાં પ્રવેશ પામવાનો જન્મ સિદ્ધ હકક રાખતા હોવાની ભ્રમણામાં ફસાએલા છે.

૩૯. આ આયતમાં 'તકવા' (પરહેઝગારી)ની ત્રણ વિશિષ્ટ મંઝિલો તરફ ઈન્સાનનું ધ્યાન ખેંચવામાં આવ્યું છે. પહેલી મંઝિલ 'ફનાહ' અર્થાત પોતાના 'અહં'ને મીટાવી દેવું, બીજી મંઝિલ 'બકાઅ' પુનઃચેતનવંત થવું અને ત્રીજી મંઝિલ 'સિકાઅ' અર્થાત અલ્લાહમાં જઈ મળવું. (૧) 'ફનાહ' એટલે પોતાની સર્વ શારીરિક શક્તિઓ, તથા માનસિક અવસ્થા તેમજ ધન દૌલત સહિત અલ્લાહને સમર્પણ થવું. અલ્લાહ ખાતર સ્વયં પોતાને મીટાવી દેવાને 'ફનાહ-ફી-અલ્લાહ' કહેવામાં આવે છે. (૨) ફનાહ થયા પછી ઈન્સાન સદાચારી બની અલ્લાહની પ્રીતથી પોતાના સંસારિક વિષયો અને મનોકામનાઓનો ત્યાગ કરે છે પછી તેનું જીવન અને મરણ માત્ર અલ્લાહ અને તેના બંદાઓની સેવા પુરતું જ રહી જાય છે, (૩) તે પછી તે ત્રીજી મંઝિલમાં દાખલ થાય છે જે મંઝિલ અલ્લાહ છે; જીવ પોતાના પાલનહારમાં લય પામે છે જ્યાં તેને 'સંતુષ્ટ' આન્માનું પદ મળે છે આ અંતિમ મંઝિલને 'મુતમઈનાહ' કહેવામાં આવે છે. (જૂઓ કુશાન મજદ સૂ. ૮૮ આયત ૨૮)

૧૧૬. પુર્વ અને પશ્ચિમ (સર્વ દિશાઓ) અલ્લાહની છે, માટે તમે જે તરફ મુખ ફેરવશો અલ્લાહને જ પામશો. બેશક અલ્લાહ ઔદાર્યશીલ છે, સર્વજ્ઞ છે.

૧૧૭. અને તેઓ કહે છે કે અલ્લાહે કોઈને (પોતાનો) પુત્ર ^(૮૨) બનાવ્યો છે. અલ્લાહ તો મહા પવિત્ર છે. હકીકતમાં આકાશો તથા પૃથ્વીની તમામ વસ્તુઓ અલ્લાહની જ તો છે! તે સર્વ તેની જ તાબેદાર છે.

૧૧૮. અલ્લાહ આકાશો તથા પૃથ્વીનો મૂળ પેદા કરનાર ^(૮૩) છે, જ્યારે તે કોઈ વસ્તુ વિશે નિર્ણય કરે છે તો એટલું જ કહે છે 'થઈ જા' અને તે (વસ્તુ) બની જાય છે.

૧૧૯. અને અજ્ઞાન લોકો કહે છે 'અલ્લાહ અમારી સાથે કેમ કોઈ વાત નથી કરતો? અથવા અમારી તરફ કોઈ નિશાની ^(૮૪) કેમ નથી આવતી?' જો કે તેમની પહેલાંના લોકો પણ આ જ પ્રમાણે કહેતા હતા. તે સૌની મનોવૃત્તિ એકસરખીજ છે. ખરેખર, કામીલ યકીન રાખનારાઓ માટે અમે અમારી નિશાનીઓનું સ્પષ્ટ વર્ણન કરતા રહીએ છીએ.

وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُهُ
اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ وَاسِعٌ عَالِيمٌ ﴿١١٦﴾

وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحَنَهُ بَلْ لَّهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ
وَالْأَرْضِ كُلُّ لَّهُ فَنُتُونٌ ﴿١١٧﴾

بَدِيعُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّا
نَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿١١٨﴾

وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ لَوْلَا يُكِنُّنَا اللَّهُ أَوْ تَكُنُنَا
آيَةً كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِثْلَ قَوْلِهِمْ
تَشَابَهَتْ قُلُوبُهُمْ قَدْ بَيَّنَّا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿١١٩﴾

૮૦. સત્યના વિરોધથી વધુ ખૂરી વસ્તુ ઈસ્લામની દૃષ્ટિમાં બીજી કોઈ નથી. દરેક મઝહબમાં કોઈને કોઈ સચ્ચાઈ અવશ્ય જોવામાં આવે છે પરંતુ ઈસ્લામની સચ્ચાઈ અને પરિપૂર્ણતા બીજા ધર્મોની 'અપૂર્ણતા' જોવાથી સહેજ દેખાઈ રહે છે.

૮૧. આ આયતમાં ધર્મીધનાના કારણે બીજા પંથો કે ફિરકાઓની ઈબાદતોમાં અડચણો કરનારાઓને સાખત શબ્દોમાં ઠપકો આપવામાં આવ્યો છે. લોકોને તેમની ઈબાદતગાહોમાં જવાથી રોકવા ઉપરાંત તેમના આદરણીય તથા પવિત્ર સ્થળોનો વિનાશ કરવાથી મનાઈ કરવામાં આવી છે.

૮૨. સમગ્ર માનવ સમાજ એક જ જગતપિતા સર્વ સર્જનહાર અલ્લાહની રૂઢાની સંતાન છે, માટે કોઈ એકને કે બેને અલ્લાહનો પુત્ર કે પુત્રી ગણવું સદંતર અયોગ્ય છે. આ સંબંધ એક અલંકારિક રૂપમાં છે જેના ઘણા અર્થો નિકળે છે. યહૂદીઓના ધર્મશાસ્ત્રોમાં 'અલ્લાહના પૂત્ર'ની ઉપમાં અલ્લાહના, સદાચારી પરહેઝગાર નેક બંદા કે અલ્લાહની કોઈ પ્રિય વ્યક્તિને આપવામાં આવે છે. (લુક પ્ર.૨૦ આ.૩૬. મેન્યુ પ્ર.૫ આ.૯, ૪૫ અને ૪૮. ડ્યુટ્રોનોમી પ્ર.૧૪ આ.૧, એકસાડસ પ્રા.૪ આ.૨૨૫ ગૌલ પ્ર.૩ આ.૩૬).

જો કોઈ ઈન્સાનના રૂપમાં ખુદાનો દીકરો હોત તો તે ખુદાની શેહવત (કામક્રિડા)ના પરિણામે પેદા થએલો ગણાયો હોત જેનાથી અલ્લાહને જાતિય સંબંધનો નિયમ લાગુ પડી જાત, અને તે નિયમને કાયમ રાખવા માટે અલ્લાહને જીવન મરણના અને વારસાના ચક્રમાં ચક્કર લીધા વગર છુટકો જ ન હોત. ઈસ્લામ તે સર્વ શકિતમાન મહાપવિત્ર શકિતને માનવપ્રાણીની ખામીરહિત, નિર્બળ અને મોહતાજ

૧૨૦. (હે નબી) અમે તને સત્ય (દીન) સાથે, ખુશખબર આપનાર અને ચેતવનાર બનાવી મોકલાવ્યો છે અને જહન્નમ નિવાસીઓ માટે તને જવાબદાર^(૮૫) લેખવામાં નહિ આવે.

૧૨૧. અને યહૂદીઓ તથા ઈસાઈઓ તારાથી ખુશ નહિ થાય, જ્યાં સુધી કે તું તેમની માન્યતાઓને નહિ અનુસરે. તું તેમને કહે 'ખરેખર અલ્લાહનો દર્શાવેલો માર્ગ જ સત્યમાર્ગ છે અને જો તું સત્યજ્ઞાન મેળવ્યા પછી તેમની ખૂરી ઈચ્છાઓને આધીન થઈશ, તો અલ્લાહથી તને બચાવનાર કોઈ નહિ હોય, ન કોઈ મદદગાર હશે.'

૧૨૨. અમે જેમને કિતાબ આપીએ તેઓ તેને એવી જ રીતે અનુસરે જેમ અનુસરવું^(૮૬) જોઈએ. તેઓ જ તેમાં ઈમાન લાવનારા છે. અને જે લોકો તેનો અસ્વીકાર કરે છે તેઓ જ નુકસાન ઉઠાવનારા છે (રુકૂઅ-૧૪)

૧૨૩. હે બની ઈસરાઈલ, મારા તે ઉપકારને યાદ કરો, જે મેં તમારા ઉપર કર્યો હતો, અને મેં તમને તમામ કોમો ઉપર શ્રેષ્ઠતા આપી હતી.

إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا ۚ وَلَا تُسْئَلُ عَنْ أَصْحَابِ الْجَحِيمِ ﴿٨٥﴾

وَلَنْ تَرْضَىٰ عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ ۚ قُلْ إِنَّ هُدَىٰ اللَّهِ هُوَ الْهُدَىٰ ۚ وَلَئِنَّ آتَيْتَهُمْ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ الَّذِي جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ ۚ قُلْ مَا لَكُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٨٦﴾

الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ ۚ أُولَٰئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ ۚ وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ ۚ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٨٧﴾

يٰٓأَيُّهَا إِسْرَآءِيلُ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ ۚ وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿٨٨﴾

ભર્યા જીવનથી પાક અને ઉચ્ચતર હસ્તી માને છે.

૮૩. 'મૂળ નિર્માતા, તેજ અવ્વલ છે, સ્વયંભૂ છે યાને તેને કોઈએ જન્મ નથી આપ્યો, મોહતાજ રહિત છે, કોઈના આધાર વગર અલ્લાહે સ્વયંજ્ઞાનથી, સ્વેચ્છાપૂર્ણ આ વિરાટ વિશ્વ વ્યવસ્થાનો ઉદ્ભવ કર્યો છે.

૮૪. પ્રથમ તો કાફરો કુરઆન મજીદને ગૂંચવણથી ભરપુર, 'વિભિન્ન સ્વપ્નાઓનું મિશ્રણ' કહી ઠકો ઉડાવતા રહ્યા, પરંતુ જ્યારે તેના ઉપદેશનાં માધુર્ય, સૌંદર્ય અને સચોટતાનું તેમને ભાન થયું તો તેમણે કુરઆનને આંહજરત સ.અ.સ. ઉપર તેને સ્વયં કુશળતાથી ઘડી કાઢેલું હોવાનો આરોપ મૂક્યો, પરંતુ તેમાં તેમની પોતાની સાક્ષી આડી આવી ઉભી રહી, અને આપ (સ)નું પાક અને સત્યમય જીવન તેમની આંખો સામે આવી ઉભું રહ્યું.

અંતમાં તેમણે દાવ બદલ્યો અને સીધી નિશાનીઓની માંગણી કરી. પોતાને જ માત્ર અનુકૂળ પડે તેવી નિશાનીઓની અભિલાષા સેવનારા હકીકતમાં દર્દનાક અઝાબના અભિલાષી છે.

૮૫. અલ્લાહના રસૂલોની અને નેકબંદાઓની દરેક સમયમાં અવગણના કરવામાં આવતી રહી હતી અને તે નેક રૂહોને રંજીડવામાં કોઈ કસર બાકી રાખવામાં નથી આવી. અને અલ્લાહે પોતાના રસૂલોને આ જવાબદારીથી મુક્ત રાખ્યો છે.

૮૬. આ ચેતવણી માત્ર યહૂદીઓ કે ખ્રિસ્તીઓ માટે નથી પરંતુ મુસ્લિમો માટે પણ છે, જેમના ઉપર કુરઆન મજીદની તા'લીમને ચુસ્તપણે અનુસરવાનો સખત હુકમ છે.

૧૨૪. અને તે દિવસથી ડરો જ્યારે કોઈ એક જીવની અવેજમાં બીજો જીવ^(૧૭) સ્વીકારાશે નહિ, ન તો કોઈની જમીનગીરી આપી શકાશે, ન તો કોઈની ભલામણ કામ લાગશે, ન કોઈ તેમને સહાયકર્તા થશે.

૧૨૫. અને (યાદ કરો) જ્યારે ઈબ્રાહીમને તેના પરવરદિગારે કેટલીક રીતોથી આઝમાવ્યો હતો, જેમાં તે સફળ થયો ત્યારે (અલ્લાહે) ફરમાવ્યું 'હું તને લોકોનો ઈમામ નીમવાનો છું' (ઈબ્રાહિમે) કહ્યું '(શું) મારી ઔલાદમાંથી પણ નીમીશ?' (અલ્લાહે) ફરમાવ્યું 'મારું વચન (માત્ર) ઝાલિમોને નહિ પહોંચે.'

૧૨૬. અને (તે સમયને યાદ કરો) જ્યારે અમે આ ઘર (કા'બા)ને માનવજાતિ માટે (એકઠા થવાનું) કેન્દ્ર^(૧૮) અને સલામતીનું સ્થળ બનાવ્યું. (ત્યારે આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો કે) ઈબ્રાહીમની ઉભા રહેવાની જગ્યાને નમાઝનું સ્થાન બનાવો અને અમે ઈબ્રાહીમ તથા ઈસમાઈલને આદેશ આપ્યો હતો કે 'તલાવક' કરનારાઓ અને એતકાફ બેસનારાઓ તથા રુકૂઅ અને સિજ્દો કરનારાઓ માટે મારા આ ઘરને પાકસાફ રાખો.'

૧૨૭. અને (યાદ કરો) જ્યારે ઈબ્રાહીમે (દુઆ કરી) કહ્યું કે હે મારા પરવરદિગાર, આ શહેરને અમનનું^(૧૯) શહેર બનાવી દે, અને તેમાં

وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا تَنْفَعُهَا شَفَاعَةٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿١٧﴾

وَإِذْ بَنَيْنَا إِبْرَاهِيمَ رُبُّهُ بَيْكَلَيْتٍ فَأَتَتْهُنَّ قَالَتْ إِيَّيْ جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَتْ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَتْ لَا يَبْنِي أَلَيْكَ عَهْدِي الظَّالِمِينَ ﴿١٨﴾

وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمَّا وَاتَّخِذُوا مِنْ مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى وَعَهِدْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَنَّ طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ ﴿١٩﴾

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آسَافًا وَارْقًا

૮૭. સઘળા જીવોની જવાબદારી પોતપોતાની છે, જેમાં અંધશ્રદ્ધા, રૂઢીચિવાજોની પરંપરાનું બહાનું રક્ષણ નહિ આપે. દરેક બંદાનો અલ્લાહ સાથે સીધો હિસાબ કિતાબ થશે.

૮૮. કુરઆને મજીદમાં મળતા અમુક સંકેતો તથા હદીસના હવાલાથી એવું જણાય છે કે ખાના કા'બાનો પાયો હઝરત આદમ (અ)એ નાખ્યો હતો. જૂઓ સુ.૩ આ.૮૭. સમય જતાં વસ્તીમાં ફેરબદલીના કારણે લાંબા કાળ પર્યંત કા'બાના થોડા જ અવશેષો રહેવા પામ્યાં હતા જે પાયા ઉપર હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ)એ ફરી ચણતર કર્યું હતું. ત્યારથી ખાના કા'બા હઝરત ઈસમાઈલ (અ)ની ઔલાદ માટે અકીદત તથા ઈબાદતનું મથક બની રહ્યું. આ ઘરમાં હઝરો વર્ષો ઉપર ૩૬૦ પ્રતિમાઓ પ્રવેશ થવા પામી હતી અને અંતમાં હઝરત મુહમ્મદ મુસ્તફા સ.અ.સ.ની ભવ્ય રિસાલતની બરકતથી હઝરત આદમ (અ)ના વિખરાએલા બાળકો રૂહાનીયતની એક જ માળામાં પરોવાઈ વિશ્વ ભ્રાતૃભાવનાના બંધનમાં બંધાઈ ગયા.

૮૯. કા'બાની મહત્તાના સૌભાગ્યથી મક્કા શહેરને શાંતિ તથા અમનનું શહેર ઠરાવવામાં આવ્યું હતું. દુનિયાના ઈતિહાસમાં અનેક દેશે અને સામ્રાજ્યો વચ્ચે ભીષણ સંઘર્ષો ખેલાયા, અને અનેક અજવાન રાજ્યસત્તાઓનો ઉદ્ભવ થયો અને વિનાશ પણ થયો પરંતુ આજ દિવસ સુધી મક્કાની શાંતિમય

વસનારાઓને અલ્લાહ તથા આમેરતના દિવસ ઉપર ઈમાન રાખવાના (બદલામાં) કળ પ્રદાન કર. તેણે ફરમાવ્યું 'અને જે ઈન્કાર કરશે તેમને પણ હું ટૂંક સમય સુધી લાભ આપીશ, અને તેમને જહન્નમની આગ તરફ ધસડી જઈશ, અને તે બેહદ અધમ કેડાણું છે.'

૧૨૮. અને (તે સમયને યાદ કરો) જ્યારે ઈબ્રાહીમ અને ઈસમાઈલ આ ઘર (કા'બા)નું ચણતર કરી રહ્યા હતા (ત્યારે દુઆ^(૮૦) કરતા જતા હતા) 'હે અમારા રબ, અમારી આ સેવાનો તું સ્વીકાર કર, તું જ સર્વ સાંભળનાર અને સર્વ જાણનારો છે.

૧૨૯. 'હે અમારા પાલનહાર અમને પોતાના તાબેદાર બનાવી લે, અને અમારા વંશમાંથી એવા લોકોનો ઉદ્ભવ કર જે તારી તાબેદારી કરનારા હોય અને અમને અમારી સ્થિતિ અનુસાર ઈબાદતની રીત દર્શાવ અને અમારા ઉપર તારી રહેમતભરી નજર કર અને તું જ તૌઆહ સ્વીકાર કરનારો અને દયાળુ છે.

૧૩૦. 'હે અમારા પરવરદિગાર, તેઓમાંથી એક એવા રસૂલનો^(૮૧) ઉદ્ભવ કર જે તેમને તારી આપતો

أَهْلَهُ مِنَ الشَّرَاتِ مَنْ آمَنَ مِنْهُمْ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ
الْآخِرِ قَالَ وَمَنْ كَفَرَ فَأَمَتَّعَهُ قَلِيلًا ثُمَّ أَضْطَرُّهُ
إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ وَبُئْسَ الْمَصِيرُ ﴿٨٠﴾

وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ
رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٨١﴾

رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً
مُسْلِمَةً لَكَ وَارِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ
التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿٨٢﴾

رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ

સૌમ્યતાને તે ભયંકર સંઘર્ષનો સ્પર્શ સુદ્ધાંએ નથી થવા પામ્યો. આ ધરતીના વિશાળ વિસ્તારની વેરાનીના ઈતિહાસમાં કોઈપણ ધર્મને આવાં શાંતિમય વાતાવરણનો અનુભવ નથી થવા પામ્યો. કોઈ પણ વિધર્મી આક્રમક બળને આ પવિત્ર ધામ ઉપર અલ્લાહે સત્તા નથી આપી ન તેમને તેમાં પ્રવેશ મળ્યો.

૮૦. કા'બાનો મૂળ પાયો હઝરત આદમ (અ)એ નાખ્યો હતો. હ.ઈબ્રાહીમ (અ) તેના મૂળ ચણનાર હતા કે જીર્ણોદ્ધાર કરનારા હતા તે વિશે સાધારણ રીતે મતભેદ કરવામાં આવે છે, પરંતુ કુરઆને મજીદના પ્રમાણોના આધારે સાબિત થાય છે કે હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ)ના આગમન પહેલાં આ જગ્યાએ કોઈ પડી ભાંગેલી ઈમારતનો પાયો હોવાના ચિન્હો હતા જેના ઉપર હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ) તથા હઝરત ઈસમાઈલ (અ) ભેગા મળી પાયાની દીવાલોને ઊભી કરી હતી. આ સ્થળે જ હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ)એ અલ્લાહ પાસે દુઆ કરી કહ્યું હતું 'હે મારા રબ, હું મારા પરિવારને તારા ઘર પાસે એક ઉજ્જડ ધરતી ઉપર મૂકી આવ્યો છું' (સૂ. ૧૪/૩૬) આજ સ્થળે ઘણા વર્ષો બાદ પાયાની જીર્ણ દીવાલો ઊભી કરવામાં આવી હતી જેનાથી કા'બાનું અસ્તિત્વ પ્રાચીન હોવાનો પુરાવો મળે છે.

૮૧. હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ)એ પોતાના બંને પુત્રોના વંશજો માટે દુઆ કરી હતી. સૂરાહ બકરાહની આપત ૧૨૫ પ્રમાણે તેમણે સાધારણ રીતે પોતાના બંને પુત્રોના વંશજો માટે નબુવ્વતની માગણી કરી હતી. જેમાં કોઈ વિશિષ્ટનો ઉલ્લેખ જોવામાં નથી આવતો પરંતુ આ આપત (૨/૧૩૦) પ્રમાણે જે દુઆ કા'બામાં હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ)એ કરી હતી તેમાં તેમણે ખાસ હેતુપૂર્વક એક મહાન રસૂલનો ઉદ્ભવ કરવાની માગણી કરી હતી જે તેમના મોટા દીકરા હઝરત ઈસમાઈલ (અ)ના હક્કમાં હતી. જે કે આ મોટા દીકરાના હક્કના વિરોધમાં ઈસાઈઓ બે દલીલો રજૂ કરે છે, કે (અ) બાઈબલની દુઆમાં હઝરત

વાંચી સંભળાવે અને તેમને કિતાબ તથા હિકમતનું શિક્ષણ આપે અને તેમને પવિત્ર કરે. નિ:સંદેહ, તું સર્વ સમર્થ છે, હિકમતવાળો છે.’ (રુકૂઅ-૧૫)

૧૩૧. અને કોણ ઈબ્રાહીમના દીનથી મુખ ફેરવશે. સિવાય કે જેણે મુખેતાથી પોતાનો સર્વનાશ કરી લીધો હોય. નિ:સંદેહ (ઈબ્રાહીમને જ) અમે આ દુનિયામાં પસંદ કર્યો હતો અને બેશક, આખરતમાં પણ તેની ગણના પરહેઝગારોમાં થશે.

૧૩૨. જ્યારે તેના રબે તેને હુકમ આપ્યો ‘પોતાને સમર્પણ કર’ ત્યારે તેણે કહ્યું ‘હું સૃષ્ટિના સર્જનહારના આધીન થાઉં છું.’

૧૩૩. ઈબ્રાહીમે પોતાના પુત્રોને આજ ઉપદેશ આપ્યો હતો, તેમજ યા’કૂબે પણ કહ્યું હતું ‘હે મારા પુત્રો, ખરેખર અલ્લાહે આ દીન તમારા માટે પસંદ

اٰتٰىكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتٰبَ وَالْحِكْمَةَ وَيَزِيْزُهُمْ اِنْكَ اَنْتَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ﴿١٣١﴾

وَمَنْ يَّرْغَبْ عَنْ قَوْلِ اِبْرٰهِيْمَ اِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ وَاقْعَدُوا صُلٰفَيْنَهُ فِي الدِّيْنٰى وَاِنَّهٗ فِي الْاٰخِرَةِ

لَيَكُنَ الصّٰلِحِيْنَ ﴿١٣٢﴾

اِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهٗ اَسْلِمْ قَالَ اَسْلَمْتُ لِربِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿١٣٣﴾

وَوَضٰى بِهَا اِبْرٰهِيْمُ بَنِيْهٖ وَيَعْقُوْبُ يُنَبِّئُ اِنَّ اللّٰهَ

ઈસમાઈલનો ઉલ્લેખ નથી, અને (બ) જો અલ્લાહે બંને ભાઈઓની પેઢીઓમાં નબીઓનો ઉદ્ભવ કરવાના વાયદો કર્યો છે તો હઝરત મુહમ્મદ (સ.અ.સ.) હઝરત ઈસમાઈલ (અ)ના વંશમાંથી હોવાનો પુરાવો શું છે? હકીકતમાં બાઈબલે હઝરત સારાહ (૨) તથા હઝરત હાજરા (૨)ના વજૂદોનો સ્વીકાર કર્યો છે. (જુઓ, જેનેસીસ પ્ર.૧૬ આ.૧૦થી ૧૨ પ્ર.૧૭ આ.૬) તેમજ એહલે કુરેશના હઝરત ઈસમાઈલ (અ)ના વંશ જ હોવાના દાવાને તમામ અરબ કોમે માન્ય રાખ્યો છે. વધુમાં જેનેસીસ પ્ર.૧૭ આ.૨૦નાં નિર્દેશ પ્રમાણે અલ્લાહે હઝરત ઈસમાઈલ (અ)ના વંશને ને’મતોનો અને તેની કોમને બળવાન બનાવવાનો વાયદો કર્યો છે.

જેનેસીસ પ્ર.૨૧ આ.૮ થી ૧૪ પ્રમાણે હઝરત સાહરા (૨)ની પતરાજી ટાળવા માટે હઝરત હાજરા (૨)ને પોતાના ઘરનો ત્યાગ કરવો પડ્યો હતો. અહીં એક પ્રશ્ન ઉદ્ભવે છે કે હઝરત હાજરા (૨) પોતાના ઘરનો ત્યાગ કરી જો હિજાઝ ભણી નથી ગયા જ્યાં તેમના વંશજો હોવાના દાવેદાર મોજૂદ છે તો પછી તેમને ક્યાં લઈ જવામાં આવ્યા હતા? હકીકતમાં અરબ ભૂગોળશાસ્ત્રીઓ સંમત છે કે બાઈબલમાં આવેખેલી પરાનની પહાડીઓ હિજાઝ પાસે છે.

જેનેસીસ પ્ર.૧૬ આ.૧૨માં હઝરત ઈસમાઈલ (અ)ને વગડામાં ભટકનારો જણાવ્યો છે.

સેન્ટ પોલે હઝરત હાજરા(૨)ના અરબ સંબંધનો સ્વીકાર કર્યો છે.

કિડર હઝરત ઈસમાઈલના (અ) વંશમાંથી મનાય છે. જેના વંશજો સમય જતાં અરબસ્તાનના દક્ષિણ ભાગમાં જઈ વસ્યા હતા (બાઈબલ સાઈક્લોપીડીઆ વંડન. ૧૮૬૨)

અંતમાં, પ્રોફેસર સી.સી. ટોરે, ‘જ્યુઈશ કાઉન્ડેશન ઓફ ઈસ્લામ’ પાના ૮માં લખે છે કે જેનેસીસ પ્ર.૧૭ આયત ૨૦ પ્રમાણે ‘અરબ પ્રાંતોમાં ખાસ કરીને કિડર, દૂઆ, તાઈમા ખાસ નોંધપાત્ર છે જે અરબસ્તાનની બળવાન કોમો હતી.

જેનેસીસ પ્રકરણ ૧૭ આયત ૨૦માં લખેલું છે ‘અને ઈસમાઈલ વિશે મેં તારી વાત સાંભળી લીધી છે, જો મેં તેને આશીર્વાદ આપ્યો છે તો હું તેને સફળ કરીશ અને બેહદ વૃદ્ધિ આપીશ.’

૯૨. મુસ્લિમ અર્થાત વિચાર, વાણી તથા વર્તનથી પોતાના સર્જનહાર પાલનહાર અલ્લાહને સમર્પણ થવું અને તેવી જ સ્થિતિમાં સદાય રહેવું.

ક્યો છે, માટે તમારું મૃત્યુ આવે ત્યારે તમે તેની સંપૂર્ણ તાબેદારીમાં હો!

૧૩૪. શું તમે તે સમયે હાજર હતા જ્યારે યા'કૂબ મરણપથારી ઉપર હતા? તેણે પોતાના પુત્રોને કહ્યું કે તમે મારા મૃત્યુ આદ કોની બંદગી કરશો? તેમણે ઉત્તર વાળ્યો 'અમે તારા રબની ઈબાદત કરશું, તારા પૂર્વજોના' (૨૩), ઈબ્રાહીમ અને ઈસમાઈલ અને ઈસહાકના પુત્રાની, એક અલ્લાહની અને અમે તેનાજ તાબેદાર રહેશું.'

૧૩૫. આ લોકો જે પહેલાં થઈ ગયા હતા તેમની કરણીઓ તેમના માટે છે અને તમે જે કમાશો તે તમારા માટે છે, પરંતુ તેમની કરણીઓ વિશે તમને પૂછવામાં નહિ આવે.

૧૩૬. અને તેઓ કહે છે કે 'તમે યહૂદી કે ઈસાઈ થશો, તો જ હિદાયત મેળવી શકશો.' તેમને કહી દે 'હરગીઝ નહિ. બલકે તમે પણ ઈબ્રાહીમના દીનને અનુસરો જે અલ્લાહ તરફ જુકનારો હતા અને તે મુશરીકોમાનો ન હતા.'

૧૩૭. તમે કહો 'અમે ઈમાન લાવીએ છીએ અલ્લાહ ઉપર અને જે અમારા ઉપર આવ્યું છે તે (કુરઆન) ઉપર, અને જે ઈબ્રાહીમ તથા ઈસમાઈલ અને ઈસહાક અને યા'કુબ અને (તેની) ઔલાદ (૨૪) ઉપર આવ્યું હતું, તેના ઉપર, અને જે મુસા તથા ઈસાને આપવામાં આવ્યું હતું તેના ઉપર, અને જે (બીજા તમામ) નબીઓને (૨૫) તેમના રબ તરફથી

اصْلَفَ لَكُمْ الذِّبْنَ فَلَا تُؤْمِنُ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿٢٣﴾

أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتُ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِنْ بَعْدِي قَالُوا نَعْبُدُ إِلَهَكَ وَآلَكَ أَبَائِكَ إِنَّهُمْ وَأَسْعِلَ وَاسْتَحْيَ إِلَهُاتِهِمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿٢٤﴾

تِلْكَ أُمَمٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ عَنْهَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٥﴾

وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى تَهْتَدُوا قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿٢٦﴾

قُولُوا أَمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَى وَعِيسَى وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّكَ

૯૩. અહીં અરબી શબ્દ 'અબ' છે જેનો અર્થ પિતા, પિતૃ, વડવા કે પૂર્વજો થાય છે. હઝરત ઈસમાઈલ (અ) હઝરત યા'કુબના કાકા હતા, જેથી તેમના માટે 'અબ'નો સંબોધન યોગ્ય છે.

૯૪. હઝરત યા'કુબની ઔલાદમાં બાર દીકરાઓ હતા. સમય જતાં તે બાર દીકરાઓની ઔલાદ બની ઈસરાઈલના બાર કબીલાઓ તરીકે પ્રખ્યાત થઈ. રૂબન, સિમીઓન, લેવી, જૂદાહ, ઈસ્ખાર, ઝલવુન, યુસફ, બીનયામીન, દાન, નાફતાલી, ગાડ અને અશર આંહઝરત યા'કુબના બાર દીકરાઓ હતા. (જેનેસીસ પ્ર.૩૫ આ.૨૩/૨૬ અને પ્રકરણ ૪૯ આયત ૨૮.)

૯૫. બીજા મઝહબો પોતાની માન્યતાઓને કડક મર્યાદાની અંદર રાખીને બેઠા છે જ્યારે કુરઆને મજ્હદમાં અનેક નબીઓનું વર્ણન છે જેમનો સ્વીકાર ઈસ્લામની વિશાળ દૃષ્ટિની અસંકુચિતતા અને ઉદારતાનું પ્રમાણ છે. કુરઆને મજ્હદની દલીલથી કોઈ એવી કોમ નથી જેમાં રસૂલનો ઉદ્ભવ ન થયે હોય અને ઈસ્લામ પ્રત્યેક પયગમ્બરનો આદર કરે છે.

આપવામાં આવ્યું હતું. અમે તે સૌની વચ્ચે કોઈ ભેદભાવ નથી રાખતા; અને અમે અલ્લાહની જ સંપૂર્ણ શરણાગતિમાં આવીએ છીએ.’

૧૩૮. અને જો તેઓ તમારા ઈમાન જેવો જ ઈમાન લાવે (૨૬) તો તેઓ ખરેખર હિદાયત પામ્યા છે, પરંતુ જો તેઓ પાછા ફરી જાય તો બેશક તેઓ કિસાફ જગાડનાર છે. અને તેમના મુકાબલામાં તમારા માટે અલ્લાહ પૂરનો છે, કારણ કે તે જ સર્વ સાંભળનાર અને સર્વ જાણનાર છે.

૧૩૯. (તેમને કહો, કે ‘અમે તો આ) અલ્લાહનો રંગ અપનાવ્યો છે; અલ્લાહના રંગથી બહેતર કોનો રંગ છે? અને અમે તેની જ બંદગી કરીએ છીએ.’

૧૪૦. તું તેમને કહે ‘તમે અલ્લાહ વિશે મારી સાથે વાદવિવાદ કરો છો? જો કે તે જ અમારો રબ છે અને તમારો પણ રબ છે. અને અમારા માટે અમારા કર્મો છે અને તમારા માટે તમારા કર્મો છે; અને કેવળ તેને જ અમે સ્વાર્પણ કર્યું છે.’

૧૪૧. (હે કિતાબવાળાઓ) શું તમે એમ કહો છો કે ઈબ્રાહીમ અને ઈસમાઈલ, અને ઈસહાક અને યા‘કૂબ અને તેની સંતાન યહૂદી અથવા ઈસાઈ (૨૭) હતા? તેમને કહે ‘શું તમે વધુ જાણો છો કે અલ્લાહ?’ અને તેનાથી વધુ ઝાલિમ કોણ હશે કે જે અલ્લાહ તરફથી આવેલી સાક્ષીને છુપાવે? બેશક અલ્લાહ તમારા કૃત્યોથી બેખબર નથી.

لَا تَفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ ۖ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿٣٨﴾

وَإِنْ آمَنُوا بِمِثْلِ مَا آمَنْتُمْ بِهِ فَقَدْ اهْتَدَوْا ۖ وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا هُمْ فِي شِقَاقٍ ۖ فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللَّهُ ۖ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٣٩﴾

صِبْغَةَ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً ۖ وَنَحْنُ لَهُ عِبِيدُونَ ﴿٤٠﴾

قُلْ اتَّبَعُونِنَا فِي اللَّهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ ۖ وَلَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ ۖ وَنَحْنُ لَهُ مُخْلِصُونَ ﴿٤١﴾

أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ كَانُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى ۚ قُلْ ءَأَنْتُمْ أَعْلَمُ أَمِ اللَّهُ ۚ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَتَمَ شَهَادَةً عِنْدَهُ مِنَ اللَّهِ ۚ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٤٢﴾

૮૬. મુસ્લિમોને અહીં કહેવામાં આવ્યું છે કે યહૂદીઓ અને ઈસાઈઓના દીનના બારામાં તમારી સાથે સહમત થવાનો આધાર વંશપરંપરા માન્યતાઓ ઉપર ન હોવો જોઈએ, પરંતુ અલ્લાહ તરફથી હાતરેલી તમામ હિદાયતોના આધાર ઉપર હોવો જોઈએ, તો જ તેમની વચ્ચે મૂળભૂત સિદ્ધાંતો વિષે મતભેદ નહીં રહે નહિતર તેમની વચ્ચે જુદાઈના અંતરના ગંભીર પરિણામોના જવાબદાર મુસ્લિમો નહિ પણ ઈર્ષા અને દ્વેષના કારણે હઠાગ્રહ કરનારા યહૂદીઓ અને ઈસાઈઓ જ ગણાશે.

૮૭. આ આયતમાં યહૂદીઓ તથા ઈસાઈઓને આડકતરી રીતે સમજાવવામાં આવ્યો છે કે હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ) અને તેમની સંતાન હઝરત મૂસા (અ)ના સમયથી પહેલાં થઈ ગયા હતા જ્યારે યહૂદી તથા ઈસાઈઓનું અસ્તિત્વ હતું જ નહિ અને જો તેમના દાવા પ્રમાણે મુકિત તેમનો જ સિદ્ધ અધિકાર છે તો હઝરત ઈબ્રાહીમની સંતાનનું શું થશે? જે ન તો યહૂદી હતી, ન ઈસાઈ હતી?

૧૪૨. આ લોકો છે જે પહેલાં થઈ ગયા હતા તેમની કરણીઓ^(૨૮) તેમના માટે હતી અને તમારી કરણીઓ તમારા માટે છે અને તેઓના કર્મો વિશે તમને પૂછવામાં નહિ આવે. (રુકૂઅ - ૧૬)

تِلْكَ أَمْثَلُ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَ لَكُمْ مَّا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ عَنْهَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٨﴾

૧૫
૧૫

૧૪૩. નાદાન લોકો જરૂર કહેશે કે આ (મુસ્લિમ) લોકોને પોતાના આ કિબલાથી જેના ઉપર તેઓ (પહેલાં) હતા કઈ વસ્તુએ ફેરવી નાખ્યા હશે? (હિ રસૂલ) તું કહી દે 'પૂર્વ અને પશ્ચિમ, સર્વ અલ્લાહનાજ^(૨૯) છે. તે જેને ચાહે સીધો રસ્તો દેખાડે છે.

سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلَهُمْ عَن قِبَلِهِمُ الْبَيْتِ كَانُوا عَلَيْهَا قُلِ اللَّهُ الشَّرِيفُ وَ الْعَرَبُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٢٩﴾

૧૬
૧૬

૧૪૪. અને આવી રીતે અમે તમને સર્વશ્રેષ્ઠ ઉમ્મત બનાવી છે કે તમે લોકો ઉપર સાક્ષી રહો અને રસૂલ તમારા ઉપર સાક્ષી રહે અને જેની તરફ તે મુખ કર્યું હતું તેને અમે એટલા માટે કિબલા કરાવ્યો કે અમે જાણી લઈએ કે કોણ અલ્લાહના રસૂલની નાબેદારી કરે છે અને કોણ પોતાની એડીના ભારે પાછો ફરી જાય છે. અને અશક આ તેમના માટે બહુ જ અઘરું છે સિવાય કે તે લોકો માટે જેમને અલ્લાહે હિદાયત (સત્ય દોરવાળી) આપી છે. અને અલ્લાહ તમારા ઈમાનને વ્યર્થ નહિ જવા દે. ખરેખર, અલ્લાહ બેહદ માયાળુ તેમજ દયાવંત છે. (૧૦૦)

وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لَكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعِ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلَى عَقْبَيْهِ وَإِنْ كَانَتْ لَكِ لُكُيْرَةٌ إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَعَزِيزٌ ﴿٣٠﴾

૯૮. યહૂદીઓ તથા ઈસાઈઓને ફરી ચેતવવામાં આવ્યો છે કે તેમને પોતાની કરણીનો બદલો અવશ્ય ભોગવવો પડશે. કારણ કે કોઈ એક જીવ બીજાનો ભાર નથી ઉઠાવી શકતો.

૯૯. પહેલાંની અમુક આયતોના વર્ણન પ્રમાણે હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ) દિવ્ય આદેશના પાલનમાં પોતાની પત્ની હ.હાજરા (ર) તથા તેમના પુત્ર હ.ઈસમાઈલ (અ)ને મક્કાની ખીણમાં મૂકી આવ્યા હતા. હઝરત ઈસમાઈલ (અ) પુખ્ત વયે પહોંચ્યા ત્યારે હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ)એ તેમની મદદથી કા'બાનું ચણતર કર્યું હતું અને તે સમયે કરેલી તેમની દુઆના પરિણામમાં એક મહાન રસૂલનો ઉદ્ભવ થવા પામ્યો અને કા'બાને અલ્લાહની પસંદગી પ્રમાણે માનવજાતિ માટે આદરણીય ઠરાવવામાં આવ્યો. આંહઝરત સ.અ.સ. જુની રીત પ્રમાણે જ જેરૂસલેમની મસ્જિદ બયતુલમુકદ્દસ તરફ જ મુખ રાખી ઈબાદત કરતા હતા. આપ (સ) ઉપર રીસાલતના ઊતરવા પછી થોડા સમય બાદ કા'બા તરફ મુખ કરી ઈબાદત કરવાનો આપને આદેશ મળ્યો હતો. આ પરિવર્તનના કારણે ઘણા મોમિનોના મનમાં વસવસો પેદા થયો હતો અને તેમની વચ્ચે મતભેદ થવાનો ભય ઊભો થયો ત્યારે આ આયત ઊતરી હતી કે અલ્લાહની બંદગીમાં દિશાનું કોઈ મહત્વ નથી, પરંતુ એકાગ્રતાથી સર્જનહારની બંદગી કરવી જ ઈબાદતની રૂઢ છે.

૧૦૦. અલ્લાહના ઉપર્યુકત આદેશથી મોમિનોના દૃઢ ઈમાનની પાણી કસોટી થઈ હતી. કા'બાને કિબલા બનાવી લીધા પછી પાણી મુસ્લિમોના દીલોમાં બયતુલ મુકદ્દસની અઝમત પહેલાં જેવીજ કાયમ રહી.

૧૪૫. ખરેખર, તારું વારંવાર આકાશ તરફ જોવું અમે જોઈ રહ્યા છીએ; બેશક અમે તને તે કિબલા તરફ ફેરવી જ દેશું જે તને પસંદ છે, માટે તારું મુખ મસ્જિદ- હરામ (પવિત્ર મસ્જિદ કા'બા) તરફ કર, અને જ્યાં પણ તમે હો તમારું મુખ (નમાઝ માટે) તે જ તરફ ફેરવી^(૧૦૧) લેજો. અને જે લોકોને કિતાબ (તોરાત) આપવામાં આવી છે તેમને પૂરો વિશ્વાસ છે કે આ (કિબલાના પરિવર્તનનો આદેશ) તેમના રબ તરફથી (આવેલું) એક સત્ય છે. અને જે કંઈ તેઓ કરે છે અલ્લાહ તેનાથી બેખબર નથી.

૧૪૬. અને જેમને પહેલાં કિતાબ આપવામાં આવી તેમની પાસે તું ગમે તેટલી નિશાનીઓ લાવીશ તેઓ તારા કિબલાને માન્ય રાખશે નહિ; ન તો તેઓના કિબલાને તું માન્ય રાખીશ; અને ન તો તેઓમાંના કોઈ એકબીજાના કિબલાને^(૧૦૨) માન્ય રાખશે. અને જો તને જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયા પછી પણ તું તેમની ઈચ્છાઓને આધીન થઈશ તો તું અવશ્ય ઝાલિમોમાં ગણાઈશ.

૧૪૭. તે લોકો જેમને અમે કિતાબ આપી છે તેઓ આ^(૧૦૩) (સત્ય)ને એવી રીતે ઓળખે છે જેવી રીતે તેઓ પોતાની ઔલાદને ઓળખતા હોય છે, પરંતુ તેઓમાંના કેટલાક જાણી જોઈને સત્યાર્થને છુપાવે છે.

૧૪૮. આ તારા રબ તરફથી આવેલું સત્ય છે, માટે તું તેમાં શંકા કરનારાઓમાંનો થઈશ નહિ.
(રુકૂઅ-૧૩)

قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ فَلَنُلَاقِيَنَّكَ قِبْلَتَكَ تَرْضَاهُمْ قَوْلٍ وَجْهِكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ ذَٰلِكَ الْيَدِينَ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٠٢﴾

وَلَيْنَ آتَيْنَ الْيَدِينَ أُولَٰئِكَ الْكِتَابَ بِكُلِّ آيَةٍ مَا تَمَعُوا قِبْلَتَكَ وَمَا أَنْتَ بِتَارِيحٍ فَيَلْتَهُمْ وَمَا بَعْضُهُمْ بِبَارِعٍ قِبْلَةَ بَعْضٍ وَلَٰكِنْ أَتَّبَعَتْ أَهْوَاءَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ إِنَّكَ إِذَا لَبِثَ الظَّالِمِينَ ﴿١٠٣﴾

الَّذِينَ آتَيْنَهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمْ وَإِنَّ فَرِيقًا مِنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٠٤﴾

الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُتَارِكِينَ ﴿١٠٥﴾

૧૦૧. આ પરિવર્તન લાવવાથી અલ્લાહનો મૂળ હેતુ મુસ્લિમોમાં તનઝીમ (એકમ) વકાર (શિસ્ત) અને ભ્રાનુભાવનાનો ઉદ્ભવ કરવાનો હતો.

૧૦૨. કિબલાના પ્રશ્ન ઉપર યહૂદી તથા ઈસાઈને માત્ર મુસ્લિમો સાથે જ મતભેદ ન હતો પરંતુ અંદરોઅંદર તે બંને વર્ગોમાં કિબલા વિશે ઘણી અસમાનતા હતી. યરૂશલેમમાં રહેનારા યરૂશલેમને કિબલા માનતા, જ્યારે તેમનામાંથી જુદા પડેલો એક સમુદાય હઝરત મૂસા (અ)ને માનનારા સામારીટનો યહૂદીઓ ફલસ્તીનમાં આવેલી એક 'જરીઝીમ' નામની પહાડીને કિબલા માનતા. નજરાનના ઈસાઈઓ મદીનાની મસ્જિદ નબવીમાં પૂર્વ તરફ મુખ રાખી ઈબાદત કરતા હતા. પ્રાચીન માન્યતાના ઈસાઈઓ યહૂદીઓના કિબલાને માન આપતાં. આમ યહૂદી ઈસાઈ, તથા સામારીટનો અંદરોઅંદરની દુશ્મનીના પરિણામે જુદા જુદા કિબલાઓને માનનારાઓ પાસેથી મુસ્લિમોના કિબલાને અનુસરવાની આશા રાખવી વ્યર્થ હતી.

૧૦૩. 'આ (સત્ય)'નો સંકેત કા'બા તરફ છે. એહલે કિતાબને પોતાના ધર્મશાસ્ત્રોમાં અરબી રસૂલના આગમનનું જ્ઞાન મળ્યું હતું જેનો કા'બા સાથે ગાઢ સંબંધ છે.

૧૪૮. દરેક વ્યક્તિનું કોઈ ન કોઈ ધ્યેય હોય છે. જેની અસર થયા વગર નથી રહેતી; માટે નેકીઓમાં હરીફાઈ કરતા એકબીજાથી આગળ વધો. તમે ગમે ત્યાં હશે અલ્લાહ તમને સૌને (એકજ સ્થળે) એકઠા કરી લેશે. ખરેખર, અલ્લાહ જે ચાહે તે કરવાની શક્તિ રાખે છે.

૧૫૦. અને તું કોઈ પણ દિશાએથી ઉપસ્થિત થા, તારું મુખ મસ્જિદ- હરામ^(૧૦૪) (પવિત્ર મસ્જિદ, કા'બા) તરફ જ રાખ, કારણ કે આ તારા પર વરદિગાર તરફથી આવેલું સત્ય છે. અને અલ્લાહ તમારા (કામો)થી બેખબર નથી.

૧૫૧. અને તું કોઈપણ દિશાએથી ઉપસ્થિત થા. તારું મુખ પવિત્ર મસ્જિદ તરફ ફેરવી લે, અને જ્યાં પણ તમે હશે તમારું મુખ તેની જ તરફ ફેરવી લેજો જેથી લોકોને તમારી સાથે વિવાદ^(૧૦૪બ) કરવાનું કોઈ કારણ ન મળી જાય. સિવાય કે તેમનામાંના જે ઝાલિમ છે, તેમનાથી ભય પામશો નહિ, પણ મારો જ ડર રાખો કે હું મારી ને'મત તમારા ઉપર સંપૂર્ણ કરું જેના પરિણામે તમે હિદાયત મેળવી શકો.

وَلِكُلٍّ وِجْهَةٌ هُوَ مُوَلِّيهَا فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ ۚ أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمُ اللَّهُ جَمِيعًا ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٤٨﴾

وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ قَوْلٍ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِنَّهُ لِلْحَيِّ مِنَ رَبِّكَ ۖ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٥٠﴾

وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ قَوْلٍ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ ۖ بَلَا يَكُونُ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِي ۚ وَلَا تَمْرُقَعْتُمْ عَلَيْكُمْ ۚ وَ لَعَلَّكُمْ تُهْتَدُونَ ﴿١٥١﴾

૧૦૪. જ્યારે કા'બાને કિબલા ઠરાવવામાં આવ્યું ત્યારે મુસ્લિમો માટે કા'બા ઉપર સત્તા સ્થાપવાની ફરજ પડી, અને આ આયતમાં તેમને એકત્રીત થઈ કા'બા ઉપર વિજેતા થવાની પ્રેરણા આપવામાં આવી. આ ફત્વેહનો ઈશારો કુરઆને મજીદમાં સૂ. ૧૭/૮૧ અને સૂ. ૨૯/૮૬માં કરવામાં આવ્યો છે. ડ્યુટ્રોનોમી ૩૩/૨માં આવેખાયેલી આગાહી પણ આંહજરત સ.અ.સ.ના ૬૨ હજાર મુસ્લિમો સાથે વિજય વંતા થઈ મક્કામાં દાખલ થવાથી પુરી થવા પામી હતી.

૧૦૪.અ કા'બા તરફ મુખ ફેરવવાના આદેશમાં મક્કાને ફત્વેહ કરી તેમાં અલ્લાહની ઈબાદત સ્થાપવાનો સંકેત હતો. આ કાર્યને પૂરું ન કરવાથી ઈસ્લામ ઉપર દુશ્મનોના મેણ તથા ટીકાત્મક વિવાદનો ભય હતો. (૧) જે હજરત ઈબ્રાહીમ(અ)ની દુઆ કબૂલ થયા વગર રહી જાય તો આપ (સ)ના રસૂલ હોવાના દાવાનો વિરોધ કરવાનું કાફરોને બહાનું મળતું હતું. (૨) કા'બા ઉપર નાસ્તિકોની સત્તા હતી તે કાયમ રહી જતી હતી. (૩) અલ્લાહના પવિત્ર ઘરમાં ૩૬૦ પ્રતિમાઓ ઘર કરી બેઠી હતી, જેના તરફ મુખ કરી ઈબાદત કરવાથી મુસ્લિમો ઉપર મૂર્તિપૂજનો આરોપ આવતો હતો. ઉપર્યુક્ત કારણોને લીધે કા'બાને મૂર્તિઓથી શુદ્ધ કરી અલ્લાહની ઈબાદત સ્થાપવા માટે મક્કા ઉપર વિજય વંત થવું મુસ્લિમો માટે અનિવાર્ય હતું. એક સમયે અરબોએ હબશી રાજા અબ્રાહાનો પરાજય જોયા પછી તેમને ખાતરી થઈ ગઈ હતી કે હજરત ઈબ્રાહીમ(અ) કરેલી આગાહી પ્રમાણે મક્કા ઉપર જુઠ્ઠા રસૂલનો અધિકાર નહિ આવે. મક્કાવાસીઓની આ માન્યતા હોવાથી મક્કાના વિજય પછી તેમના ટોળાના ટોળા ઈસ્લામમાં દાખલ થઈ ગયા.

૧૫૨. એટલા માટે અમે તમારામાંથી જ એક રસૂલનો ઉદ્ભવ કર્યો છે જે અમારી આપતો તમને વાંચી સંભળાવે છે, અને તમને પવિત્ર કરે છે, અને તમને કિતાબ (કુરઆન) તથા હિકમતનું શિક્ષણ આપે છે, અને તમને તે શિક્ષણ આપે છે જેનું પહેલાં તમને જ્ઞાન ન હતું.

૧૫૩. માટે મારી યાદ કરતા રહો, હું પણ તમને યાદ રાખીશ; અને મારા આભારી અને અને નજીબા ન અને. (રુકૂઅ-૧૮)

૧૫૪. હે ઈમાન લાવનારાઓ, સબ્ર તથા દુઆઓ દ્વારા મદદ માગતા રહો બેશક- અલ્લાહ સબ્ર કરનારાઓ સાથે છે.

૧૫૫. અને જેમને અલ્લાહની રાહમાં કતલ કરવામાં આવે છે તેમને મરણ પામેલા ન કહો. બલ્કે તેઓ જીવંત ^(૧૦૫) છે તમે જ તેમને નથી સમજતા.

૧૫૬. અને બેશક અમે તમને કંઈક ભય તથા ભુખ તેમજ માલ અને જાન તથા ક્ષોના નુકસાન દ્વારા અજમાવશું; પરંતુ ધિરજ સાથે સહન કરનારાઓને (શુભ પરિણામની) ખુશખબર આપો,

૧૫૭. જેમને કોઈ આફત ઘેરી લે છે, તેઓ કહે છે 'ખરેખર, અમે અલ્લાહના જ છીએ અને તેની જ તરફ જ અમારે પાછું ફરવાનું ^(૧૦૬) છે.'

૧૫૮. આ તે (લોકો) છે જેમના ઉપર તેમના રબ તરફથી બરકતો અને રહમતો (વરસે) છે અને આ જ લોકો છે જે સુમાર્ગે પામ્યા છે.

૧૫૯. બેશક સક્ષા તથા મરવાહ ^(૧૦૭) અલ્લાહની નિશાનીઓમાંથી જ છે. માટે જે (ખાના કા'બાનો)

کَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِّنكُمْ يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ ﴿١٥٢﴾

فَإِذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ ﴿١٥٣﴾
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴿١٥٤﴾

وَلَا تَقُولُوا لِمَن يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْواتٌ بَلْ أحيَاءٌ وَلَكِن لَّا تَشْعُرُونَ ﴿١٥٥﴾

وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ ﴿١٥٦﴾
الَّذِينَ إِذَا أَصَابَهُمُ مُّصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿١٥٧﴾

أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَواتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ تَقَوُّوْا
أُولَئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ ﴿١٥٨﴾

إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ فَمَنْ حَاجَّ الْبَيْتَ أَوْ اعْتَصَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَّقْصِفَ

૧૦૫. અલ્લાહની રાહમાં જાન દેનારા સદા જીવંત છે. તેમને યાદ ન રાખનારા પોતાના સૌભાગ્યને તાળું વાસી દે છે.

૧૦૬. સર્વસ્વ અલ્લાહનું જ છે, ધણી જે ચાહે તે લઈ લે તેનું દુઃખ કે આનાકાની કરવી નહિ. આફત આવી પડે તો નિરાશ થયા વગર ખંત અને મહેનતથી સારા પરિણામો માટે પ્રયાસ કરતા રહેવું.

૧૦૭. સક્ષા તથા મરવા નામની બે ટેકરીઓ કા'બા (મક્કા) પાસે છે તે હઝરત હાજરા (ર)ની સહનશીલતા અને અલ્લાહ પ્રત્યે વફાદારી તેમજ પોતાના બાળક હઝરત ઈસમાઈલ (અ)ના રક્ષણ માટે અલ્લાહ ઉપરના તેમના વિશ્વાસની એક ભાવનાત્મક યાદગાર છે. આ જગ્યાએ હઝરત હાજરા (ર) પોતાના વહાલા બાળક હઝરત ઈસમાઈલ (અ)ની તરસ છીપાવવા માટે પાણીની શોધમાં વ્યાકુળ થઈ તેમજ પોતાના બાળકની રક્ષાની વ્યગ્રતાથી આ બંને ટેકરીઓ વચ્ચે સાત વખત દોડ્યા હતા. તે સમયના

હજા અથવા ઉમરો કરે તેના માટે બન્ને વચ્ચે સહીઅ કરવી ગુનાહ નથી અને (પોતાના ઉપર ફરજથી ઉપરાંત) સ્વેચ્છાએ^(૧૦૮) જે કાંઈ કરશે તેો ખરેખર, અલ્લાહ (નેકીનો) કદરદાન છે અને સર્વ જાણનાર છે.

૧૬૦. અમારી ઊતારેલી નિશાનીઓ તથા ઉપદેશો જેમનું અમે (સર્વ) માનવજાતિ માટે કિતાબમાં સ્પષ્ટ વર્ણન કરી ચુક્યા છીએ, તેને જે બોકો છુપાવે^(૧૦૯) છે, તેમના ઉપર અલ્લાહ પણ લા'નત કરે છે અને લા'નત કરનારાઓ સૌ તેમના ઉપર લા'નત કરે છે.

૧૬૧. પરંતુ જે બોકો તૌબાહ કરી પોતાને સુધારી^(૧૧૦) લે છે અને (સત્યને) જાહેર કરે છે તેો તેમને હું ક્ષમા કરું છું અને હું દરગુઝર કરનાર અને દયાળુ છું.

૧૬૨. જે બોકો ઈન્કાર^(૧૧૧) કરશે અને કાફર હોવાની હાલતમાં મરણ પામશે, તેમના ઉપર અલ્લાહ તથા ફરિશ્તાઓ તથા તમામ ઈનસાનો તરફથી લા'નત પડશે.

૧૬૩. તેઓ તે (અવસ્થા)માં સદા રહેશે, તેમનો અઝાબ ઓછો કરવામાં નહિ આવે અને ન તો તેમને મોહલત આપવામાં આવશે.

بِهِمَا وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ ﴿١٥٩﴾

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِنْ بَدَلٍ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ ۚ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّعْنُونَ ﴿١٦٠﴾

إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَبَيَّنَّا فَاُولَٰئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ وَأَنَا التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿١٦١﴾

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ ۖ أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمُ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿١٦٢﴾

خَالِدِينَ فِيهَا ۖ لَا يَخَفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿١٦٣﴾

કરૂણ દ્રષ્ટને યાદ કરતાં હજા અદા કરનારાઓના અંતઃકરણમાં હઝરત ઇસમાઈલ (અ) તથા હઝરત હજરા (ર) પ્રત્યે અલ્લાહના વાત્સલ્ય અને એહસાનોથી લાગણીઓ ઉભરાય છે. અહીં અલ્લાહે હઝરત ઇસમાઈલ (અ)ના પગ તળેથી ઝરાણું વહેડાવ્યું હતું.

૧૦૮. હજા મુસ્લિમાને જીવનમાં ઓછામાં ઓછા એક વખતે હજા ફરજ છે, તે પછી સ્વેચ્છાએ ઉમરા તથા અન્ય ઝીયારતો કરવા ઉપર કોઈ બંધન નથી.

૧૦૯. આંહઝરત સ.અ.સ.ના આગમનની નિશાનીઓ છુપાવનારા યહૂદીઓને ચેતવણી આપવામાં આવી હતી.

૧૧૦. ગુનાહોનો ઉદ્ભવ ઈમાનની કમઝોરીમાંથી થવા પામે છે. અલ્લાહ ઉપર અનન્ય ભાવે ઈમાન લાવી તેના ખોટા શરીક ન બનાવનાર કદીપણ સત્યપંથેથી ભટકી નહિ જાય.

૧૧૧. 'કુફ' એક અરબી ભાષાનો બહુ જ સાધારણ અર્થ ધરાવતો પરિભાષિક શબ્દ છે જે શબ્દનો વ્યાકરણમાં વિવિધ સંજોગોમાં ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. દાખલા તરીકે કોઈ વસ્તુને માનવું નહિ, અનાદર કરવો, રદ કરવું, અવગણના કરવી, અસ્વીકાર કરવો કે ઈન્કાર કરવો, આજ્ઞાપાલન ન કરવું, નાફરમાની કરવી. કુફ કરનાર કાફર કહેવાશે પરંતુ કાફરની ઉપમાને જેટલો ધૂણાજનક સમજવામાં આવે છે તેટલો જ તેનો અર્થ સરળ છે. આ શબ્દનો ખરો અર્થ 'ઈન્કાર કરનાર' છે. દાખલા તરીકે રસૂલના ફરમાનોનું ઉલ્લંઘન કરનાર રસૂલનો કાફર થશે, અને શયતાનની પ્રેરણાનો વિરોધ કરનાર શયતાનનો કાફર ગણાશે. (મજલિસ ઈરફાન)

૧૬૪. અને તમારી ઈબાદતને લાયક એક અલ્લાહ જ છે, તેના સિવાય બીજો કોઈ નથી, તે જ કૃપાળુ છે, દયાળુ છે. (રુકુઅ-૧૯)

૧૬૫. ખરેખર, આકાશો તથા પૃથ્વીની રચનામાં અને રાત અને દિવસના પરિવર્તિત નિઝામ (સંચાલન)માં અને માનવજાતિના લાભાર્થે જે નૌકાઓ સામૂદ્રિક પ્રવાસો કરે છે તેમાં, અને આકાશોથી અલ્લાહના વરસાવેલા જળથી સિંચાઈને કળકળપ થતી નિર્જીવ ભૂમિમાં અને તેમાં વિચરતા પ્રત્યેક જાતિના પ્રાણીઓમાં, અને બદલાતા પવનોમાં તથા વાદળોમાં, જે આકાશ તથા ધરતી વચ્ચે (વ્યવસ્થા અનુસાર) ગતિમાન કરવામાં આવ્યા છે તે સર્વમાં, બેશક (સહજપણે) સમજદારી^(૧૧૨) ધરાવનારાઓ માટે (અસંખ્ય) નિશાનીઓ (મોજૂદ) છે.

૧૬૬. છતાં ઈનસાનોમાં કેટલાયે એવા છે જે અન્ય વસ્તુઓને અલ્લાહના શરીક ઠરાવે છે અને તેમના પ્રત્યે એટલો જ પ્રેમ રાખે છે જેટલો પ્રેમ અલ્લાહ સાથે રાખવો જોઈએ. પરંતુ જે ઈમાન લઈ આવે છે તેઓ માત્ર અલ્લાહ સાથે જ ગાઢ પ્રેમ રાખે છે. અને જાલિમો, (માત્ર) એટલું જ જો સમજી શક્યા હોત જે હકીકત તેમને અજાબના સમયે સમજમાં આવશે કે સર્વ શક્તિ તો અલ્લાહ જ ધરાવે છે, બેશક અલ્લાહ અજાબ આપવામાં બેહદ સમ્મત છે.

૧૬૭. (હા, તેઓ વસ્તુસ્થિતિને સમજી શક્યા હોત, જો તે સમયને જોઈ શકતા હોત કે) તે લોકો જેમની આજ્ઞાઓનું અનુસરણ^(૧૧૩) કરતા હતા, જ્યારે તેઓ પોતાના અજાબને જોઈ લેશે, અને પોતાના અનુયાયીઓ સાથેના (સંબંધોનો) ઈન્કાર કરશે ત્યારે તેમના સઘળા આધારો પડી ભાંગશે.

وَإِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ
إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَ النَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَّاءٍ فَأَخْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيْحِ وَالسَّكَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿١٦٥﴾

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يَرَوْنَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ ﴿١٦٦﴾

إِذْ تَبَرَأَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا وَرَأَوْا الْعَذَابَ وَتَقَفَّتْ فِيهِمُ الْآسَابُ ﴿١٦٧﴾

૧૧૨. અલ્લાહની હસ્તીનો સાબિત કરવા માટે કુરઆને મજ્હદમાં સમગ્ર સૃષ્ટિની વ્યવસ્થા તરફ ઈન્સાનનું ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું છે. આ દુનિયા આકસ્મિક રીતે નથી ઉત્પન્ન થવા પામી પરંતુ આ સૃષ્ટિના વ્યવસ્થિત વ્યવહારનો અભ્યાસ કરવાથી સહેજે તેની વ્યવસ્થા કરનાર મહાન શક્તિના અસ્તિત્વની ખાતરી થયા વગર નથી રહેતી.

૧૧૩. ગાડરીયા પ્રવાહની જેમ પોતાના આગેવાનોની આજ્ઞાઓનું આંધળું અનુકરણ કરનારાઓ માટે આ આયતમાં તેમની ગંભીર જવાબદારીનું ભાન કરાવવામાં આવ્યું છે.

૧૬૮. અને તેમને અનુસરનારા એમ કહેવા લાગશે કદાચ અમને ફરી વાર જો (દુનિયામાં જવાની) તક મળે તો અમે તેમનાથી દૂર રહેશું જેમ (આજે) તેઓ અમારાથી દૂર થઈ ગયા છે. આવી રીતે અલ્લાહ તેમના કુકર્મો તેમને પશ્ચાતાપ કરવા માટે દેખાડશે, પરંતુ તેઓ કદાપિ આગમાંથી છટકી નહિ શકે.

(રુકૂઅ-૨૦)

૧૬૯. હે ઈન્સાનો, જે કંઈ દુનિયામાં શુદ્ધ (૧૧૪) અને હલાલ છે તે જ ખાઓ અને શયતાનના (૧૧૫) પગલે ન ચાલો, બેશક તે તમારો ખુલ્લો દુશ્મન છે.

૧૭૦. અને તે તો માત્ર તમને બદકારી તથા બેશરમીની (૧૧૬) તેમજ તમને અલ્લાહ વિશે તે કહેવાની પ્રેરણા આપતો રહે છે જેનું તમને કોઈ જ્ઞાન નથી.

૧૭૧. અને જ્યારે તેમને કહેવામાં આવે છે કે 'અલ્લાહના ઊનારેલા (આદેશો)નું પાલન કરો' તો તેઓ કહે છે 'અમે તો અમારા પૂર્વજોનીજ (૧૧૭) રૂઢીઓનું અનુસરણ કરશું.' તો શું તેમના પૂર્વજો જો મૂખોઈના કારણે કુમારે ચાલતા હતા તો પણ.

وَقَالَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا لَوْ أَنَّا كُنَّا لَكُرَّةً فَتَتَّبَرْنَا مِنْهُمْ كَمَا تَبَرَّءُوا مِنَّا كَذَلِكَ يَرْيَهُمُ اللَّهُ أَفْعَالَهُمْ حَسَبَاتٍ عَلَيْهِمْ وَمَا هُمْ بِمُخْرِجِينَ مِنَ النَّارِ ۝

يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِن مَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ۝ إِنَّمَا يَأْمُرُكُمْ بِالسُّوءِ وَالْفَحْشَاءِ وَأَن تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْمَلُونَ ۝

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ اتَّبِعُوا مَا أَنزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلَىٰ تَتَّبِعْ مَا الْفَيْيَا عَلَيْهِ أَبَاءُنَا أَوْ لَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَعْْقِلُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ ۝

૧૧૪. જેમ નેકીઓ ઈમાનનું બળ છે અને રોઝા, ઝકાત વગેરે સફળ જીવનની સામગ્રી છે, તેમજ શુદ્ધ ખોરાક ઈન્સાનના ઈખ્લાક (ચારિત્ર્ય) માટે બહુ જ જરૂરી છે. (૧) હલાલ, તે ખોરાક છે જેના ખાવા ઉપર કાયદાનું બંધન ન હોય (૨) શુદ્ધ તે ગણાશે જે હલાલ હોય તેમજ સ્વચ્છ અને આરોગ્ય માટે લાભદાયક હોય, (શુદ્ધમાંનું ઘણું હલાલ ન પણ હોઈ શકે) (૩) સ્વાદિષ્ટ હોય, રૂચીકર હોય તેમજ પૌષ્ટિક હોય તેવી વસ્તુઓના આહાર કરવા ઉપર ઈસ્લામમાં ભાર દેવામાં આવ્યો છે.

૧૧૫. ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે ખોરાકથી ઈન્સાનની માનસિક અવસ્થા તથા ઈખ્લાક (ચારિત્ર્ય) ઉપર ગેહરી અસર ઉપજે છે. ઘણા ખોરાક ઈન્સાનની શહેવત (વિષયવાસ)ને ઉત્તેજીત કરે છે, તેમજ અમુક પીણાથી ભાન ગુમાવી દેવાય છે, જેથી ઈન્સાનની નેકઆમાલી (કર્મગતિ)નો તેમજ સદબુદ્ધિનો વિનાશ થાય છે. આ હાલત 'શયતાનના પગલા' ગણાશે.

૧૧૬. શયતાન ઈન્સાનને થાપ ખવરાવી બદકારીઓમાં એકવાર ઢસડી જવામાં ફાવી જાય તો તે નિર્દોષ જણાતી ભૂલ આગળ જતાં એક વ્યસન બની કાયમની લા'નત તરફ ઈન્સાનને વળગી રહે છે.

૧૧૭. સામાજિક દુનુણા વંશપરંપરા ચાલતા રહે છે. સમય જતા તે સંસ્કૃતિનો એક ભાગ બની જાય છે માટે પૂર્વજોની રૂઢીઓનું આંધળું અનુકરણ ન કરવાનો અને ચોકસાઈથી નિર્ણય લેવાનો આદેશ આ આયતમાં આપવામાં આવ્યો છે.

૧૭૨. અને આ કાફરોનો દાખલો તે(ઢેરો)ના જેવો છે જેમને કોઈ હાકલ કરે તો સિવાય હાકોટા કે ખુમોના^(૧૧૮) તેઓ બીજું કંઈ નથી સાંભળતા, તેઓ બહેરાં, મુંગા (અને) આંધળા છે, જેથી તેઓ કંઈ પણ નથી સમજતા

وَمَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا كَمَثَلِ الَّذِي يَنْعِقُ بِمَا لَا يَسْمَعُ إِلَّا دَعَاءً وَنِدَاءً صُمُّوا بِكُمْ عَنِّي فَهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١١٩﴾

૧૭૩. હે ઈમાન લાવનારાઓ, અમે જે શુદ્ધ વસ્તુઓ આપી છે તેમાંથી ખાઓ, અને અલ્લાહનો આભાર માનો, જો તમે ખરેખર અલ્લાહની બંદગી કરનારા છો તો.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿١٢٠﴾

૧૭૪. તેણે તમારા માટે મુડદાર લોહી તથા ડુક્કરનું^(૧૧૯) માંસ અને તે (સર્વ) જેના ઉપર અલ્લાહ સિવાય કોઈ અન્યનું નામ લેવાયું હોય, તે હરામ ઠરાવ્યું છે. પરંતુ જે કોઈ મજબૂરીના કારણે અને આજ્ઞા ભંગના હેતુથી નહિ, ન તો હદથી બહાર જાય, તેના માટે (ખાવું) ગુનાહ^(૧૨૦) નથી, બેશક અલ્લાહ ક્ષમા કરનાર, દયાવંત છે.

إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخُزْيُنِ وَمَا أُهْلَ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ فَمَن اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَ لَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢١﴾

૧૭૫. જે અલ્લાહે કિતાબમાં ઊતાર્યું છે તેને જે લોકો છુપાવે છે અને તેના બદલામાં નજીવી કિંમત-વસુલ કરે છે, તેઓ પોતાના પેટ આગથી^(૧૨૧) ભરી

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنزَلَ اللَّهُ مِنَ الْكِتَابِ وَيُسْتَرُونَ بِهِ تَسَاءُ قَلِيلًا أُولَٰئِكَ مَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ

૧૧૮. આંહજરત સ.અ.સ.ની શિખામણો તથા બોધ વશનો પ્રત્યે કાન ન ધરનારાઓ, અલ્લાહે આપેલી ઈંદ્રિયોરૂપી ને'મતોનો સદ્પયોગ ન કરતાં પોતાના રૂહની વિકાસ શક્તિ ગુમાવી એવા પશુઓની હરોળમાં ઉતરી પડે છે જે પોતાના ભરવાડની બૂમો તો સાંભળી રહ્યા હોય છે પણ કંઈ સમજીને વિવેક નથી કરી શકતા.

૧૧૯. અરબીભાષામાં ખિન્જ= ગંદુ, અરા= જોઉં છું. સારાંશે ખંઝીરાનો અર્થ 'ગંદકીવાળું થાય છે. આ અસ્વચ્છ પ્રાણી ખંઝીર અર્થાત સુવ્વરનું માંસ ખાવા ઉપર ઈસ્લામે પ્રતિબંધ મૂક્યા છે જેના ખાવાથી ઈન્સાનના શરીરમાં ઘણા રોગો થાય છે તેમજ માનસિક અસરો ઉપજે છે. તેના લોહીમાં રોગના જંતુઓ હોવાને લીધે તેના ઉપયોગથી તેમજ મુડદાર શરીરની અંદર લોહી રહી જવાથી પણ તેની અસર ખાનાર ઉપર થયા વગર રહેતી નથી જે આરોગ્યની દ્રષ્ટિએ પુરવાર થયેલી એક હકીકત છે. સુવ્વરના માંસ ખાનારના ઈખ્લાક (ચારિત્ર્ય) ઉપર બેહદ માઠી અસર પડે છે. સુવ્વરનું માંસ કામવાસનાને ઉત્તેજીત કરે છે અને ખાનારામાં નિર્લજ્જતાનો ઉદ્ભવ કરે છે. આ માંસ ખાનારાઓમાં કેન્સર, કૂમ્બી, ગણુમાળા, અપચી જેવા ખતરનાક રોગો વધુ પ્રમાણમાં જોવા મળે છે. તે સિવાયની વસ્તુઓ જે નીચી કક્ષાની ગણાતી હોવાથી અને તેના વગર ઈન્સાનને ચાલી શકે તેમ હોવાથી તેનું ખાવું ઈસ્લામમાં હરામ કરવામાં આવ્યું છે.

૧૨૦. ખાસ સંજોગોમાં અન્ય ખાદ્ય વસ્તુ ન મળી શકતી હોય તો જાન બચાવવાના હેતુથી ખાવું કે શરીરમાં શક્તિ પેદા કરવા પૂરતું ખાવું અયોગ્ય નથી, પરંતુ હદ બહાર જરૂર વગર ખાવાથી અટકાવવામાં આવ્યો છે.

રહ્યા છે. અલ્લાહ કયામતના દિવસે તેમની સાથે આવશે નહિ, ન તેમને પવિત્ર કરશે. અંતમાં તેમના માટે બેહદ દર્દનાક અઝાબ છે.

૧૭૬. આ તે લોકો છે જેમણે સદ્માર્ગના બદલે પતનનો માર્ગ અપનાવ્યો અને ક્ષમાના બદલે અઝાબ વહોરી લીધો. આગ ભોગવવાનું^(૧૨૨) તેમનું આ સાહસ કેટલું આશ્ચર્યજનક છે!

૧૭૭. આ સર્વ થવાનું કારણ આ છે કે અલ્લાહે સત્ય સાથે આ કિતાબ (કુરઆન) ઊતારી છે. બેશક, કિતાબમાં મતભેદ કરનારાઓ દુશ્મની કરવામાં હદથી આગળ વધી ગયા છે. (રુકૂઅ-૨૧)

૧૭૮. તમારા મુખ પૂર્વ કે પશ્ચિમ તરફ ફેરવી લેવા કંઈ નેકી નથી. નેકી તો તેને કહેવાય કે ઈન્સાન અલ્લાહ અને આખરતના દિવસ ઉપર અને ફરિશ્તાઓ ઉપર, કિતાબ અને રસૂલો ઉપર ઈમાન લાવે, અને અલ્લાહના પ્યાર ખાતર પોતાનું ધન સગાંઓ તથા યતીમો, મોહતાબે, અને મુસાફરોની મદદ માટે, હાથ લંબાવનારાઓ અને ગુલામો(ની મુકિત) માટે ખર્ચ કરે, નમાઝ કાયમ કરે, ઝકાત અદા કરે, અને કોઈને આપેલું વચન પૂરું કરે અને ગરીબીમાં તથા બીમારીમાં અને જંગના સમયમાં સહનશીલતા દાખવે. આ તે (લોકો) છે જે સત્યપરાયણ સાબિત થયા છે અને આજ લોકો છે જે ખરા પરહેઝગાર^(૧૨૩) છે.

૧૭૯. હે ઈમાન, લાવનારાઓ, કતલ (ની બાબત)માં તમારા માટે કીસાસ^(૧૨૪) (બદલા)થી સમાધાનનો માર્ગ સૂચવવામાં આવ્યો છે. જો (કાતિલ)

إِلَّا النَّارُ وَلَا يُكْرِمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٧٦﴾

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ بِالْهُدَىٰ وَالْعَذَابَ بِالْغَفْوَةِ ۖ فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ ﴿١٧٧﴾

ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ نَزَّلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِي الْكِتَابِ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ ﴿١٧٨﴾

لَيْسَ إِلَٰهٌ أَن تَوَلَّوْا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَٰكِنَّ إِلَٰهَ مَنْ أَمَرَ بِاللَّهِ ۖ وَيَوْمَ الْآخِرِ ۖ وَالسَّكِينَةِ ۖ وَالْكِتَابِ ۖ وَالنَّبِيِّ ۖ وَأَتَى الْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِ ۖ ذَوِي الْقُرْبَىٰ ۖ وَالْيَتَامَىٰ ۖ وَالْمَسْكِينِ ۖ وَابْنِ السَّبِيلِ ۖ وَالسَّائِلِينَ ۖ وَفِي الرِّقَابِ ۖ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ ۖ وَآتَى الزَّكَاةَ ۖ وَالْمُؤَفَّقُونَ يَحْمَدُونَ ۖ إِذَا عَاهَدُوا ۖ وَالصَّادِقِينَ ۖ فِي الْبَأْسَاءِ ۖ وَالضَّرَآءِ ۖ وَجِنِ الْبَأْسِ ۖ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا ۖ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ ﴿١٧٩﴾

يَأْتِيهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلِ

૧૨૧. જેમ અગ્નિ તૃષ્ણાને મીટાવવાને બદલે વધુ તીવ્ર કરી મુકે છે એવી જ રીતે આ દુનિયાની મોહમાયા માનસિક સંતોષ આપવાના બદલે ઈન્સાનમાં લાલસા વધારી મૂકે છે.

૧૨૨. જહન્નમમાં ઝંપલાવવા તૈયાર થનારના સાહસ ઉપર આશ્ચર્ય ઉપજે છે.

૧૨૩. પરહેઝગારી કે સંયમનો પાયો, ઈસ્લામના મૂળભૂત સિદ્ધાંતો; શિક્ષણ તથા નીતિ નિયમોના પાલન ઉપર, અલ્લાહ, તેના ફરિશ્તા, કિતાબો તથા રસૂલો તથા અલ્લાહના અંતિમ (કયામતના) દિવસમાં સંપૂર્ણ શ્રદ્ધા ઉપર આધારિત છે.

૧૨૪. આ આયતમાં પ્રજાના તમામ વર્ગોમાં જાનિય, આર્થિક અથવા સામાજિક માનમોભા કે સ્થાન માટે ન્યાયના સંબંધમાં એક સમાન જવાબદારીનો કે સજાનો નિયમ નક્કી કરવામાં આવ્યો છે. જ્યાં પ્રત્યેક વ્યક્તિને તેના સમાન નાગરિક હક્કોનો અધિકાર છે ત્યાં અપરાધના સંબંધમાં તેને સમાન

આઝાદ (વ્યક્તિ) હોય તો તે આઝાદ (કાતિલ)થી, અને જો (કાતિલ) ગુલામ હોય તો તે જ ગુલામ (કાતિલ)થી અને જો (કાતિલ) સ્ત્રી હોય તો તે જ (કાતિલ) સ્ત્રીથી (બદલો લેવામાં આવે.) પણ જો કોઈ (મરનાર)નો કુટુંબી કાતિલને માફ કરવા ચાહતો હોય અને (તે વારસદાર રક્તપાતની કિમત) જે યોગ્ય હોય તે વસૂલ કરે તો (કાતિલે) તે હક્કદારને (તેનો હક્ક) ભલી રીતે અદા કરવો જોઈએ. આ (ક્ષમાની પદ્ધતિ)માં તમારા રબ તરફથી આસાની અને મહેરબાની છે. આ પછી જો કોઈ હદ બહાર જશે તો તેના માટે દર્દનાક અઝાબ નિશ્ચિત છે.

૧૮૦. હે બુદ્ધિશાળીઓ, કીસાસ (ના નિયમ)માં તમારા માટે જિદ્દગી છે. આ આદેશ માટે છે કે તમે નિર્ભયતાથી જીવન વિતાવો. ^(૧૨૫)

૧૮૧. તમારા ઉપર ફરજિયાત કરવામાં આવ્યું છે કે તમારામાંથી કોઈના ઉપર મૃત્યુનો સમય આવે અને જો તે ઘણી દૈવાત પાછળ છોડી જાય તો પોતાના માતા-પિતા તથા નિકટનાં સગાંઓને યોગ્ય વ્યવસ્થા કરવાની વસિયત કરી જાય. આ અલ્લાહનો ડર રાખનારાઓ માટે અનિવાર્ય છે.

الْحَرْبُ بِالْحَرْبِ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْأَنْثَى بِالْأُنْثَى فَمَنْ عَفَى لَه مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَأَتْبَعْهُ بِالْمَعْرُوفِ وَأَدِّ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ ذَلِكَ تَخْفِيفٌ مِّنْ ذُنُوبِكُمْ وَرَحْمَةٌ مِّنْ رَبِّكَ

وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَوةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

كُتِبَ عَلَيْكُمُ إِذَا ضَرَأْتُمْ أَحَدَكُمُ الْمَوْتَ إِنْ تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةُ لِلْأُولَادِ وَالْأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ

જવાબદારી કે દંડનો કાયદો લાગુ થાય છે. સામાજિક મોભા અથવા દરજ્જાના પ્રભાવમાં આવીને મુજરીમને ગુનાહની સજા ન આપવામાં આવે, પરંતુ અપરાધની સજા તથા દંડ કાયદાના ધોરણે જે યોગ્ય હોય તે જ આપવામાં આવે. સિવાય કે ફરિયાદી પક્ષ તરફથી અમન, સુલેહ, સંપ કે સુધારણા ખાતર કંઈ દરગુઝરથી કામ લેવાય. જો કે અપરાધીને કરાએલો દંડ કે નુકસાનીની ભરપાઈ વિશે વાટાઘાટો તથા સમજુતીના નિર્ણયમાં મરનારના વારસદારોની સંમતિ બહુજ જરૂરી છે અને તે સમજુતીને યોગ્ય પદ્ધતિથી અમલમાં લાવવો સત્તાધીશોની જવાબદારી ગણાશે. તેમજ ન્યાયાધીશ હત્યારાને મૃત્યુદંડ દેવાનો આગ્રહ ન રાખી શકે જો મરનારના કુટુંબીઓ સંજોગોને ધ્યાનમાં લઈ તેના ઉપર દયા કરી માફ કરવા ચાહતા હોય તો, અને તે ક્ષમા અને બદલો સત્તાધીશોને કાયદાની મર્યાદા બહાર જતો ન જણાતો હોય તો જ તેવું કરવું ઉચિત ગણાશે.

અરબોમાં પ્રાચીન સમયથી એવો રિવાજ હતો કે જો મારનાર સમાજમાં ઉચ્ચસ્થાન ધરાવતો હોય અને મરનાર ગુલામ હોય તો મારનારના ગુલામને દંડ તરીકે સજા આપવામાં આવતી. આ આયતમાં આ અન્યાયને રદ કરવામાં આવ્યો છે. આંહારન સ.અ.સ.એ એક કાફર ગુલામની હત્યા માટે તેના માલિકને સજા આપી હતી. (ફૂની). આપ (સ)એ ફરમાવ્યું કે 'પોતાના ગુલામને કતલ કરનાર માલિકને તેના અપરાધની યોગ્ય સજા આપો.' (માજાહ)

૧૨૫. ક્ષમા, દયા, દરગુઝર (રક્તપાતની કિમત)ની માત્ર એવા જ સંજોગોમાં પરવાનગી આપવામાં આવી છે જ્યાં વેર દ્વેષને ફેલાવવાથી અટકાવી શકાય અને જ્યાં વ્યવસ્થા કે પારસપરિક સંબંધો

૧૮૨. અને જે સાંભળી લીધા પછી આ (વ્યવસ્થા)માં ફેરબદલ^(૧૨૬) કરશે તો તેનો ગુનાહ તેમના ઉપર છે જે ફેરબદલ^(૧૨૭) કરશે. બેશક, અલ્લાહ સર્વ સાંભળનાર છે અને સર્વ જાણનાર છે.

૧૮૩. જો મૃત્યુ પામનાર (ની વસિયતમાં) પક્ષપાત કે કંઈ ગેરવાજબી જણાય તો (વારસદારો) વચ્ચે સમાધાન^(૧૨૮) કરાવનાર માટે કોઈ દોષ નથી. બેશક, અલ્લાહ મહાક્ષમાવંત (અને) દયાળુ છે.

(રુકૂઅ-૨૨)

૧૮૪. હે ઈમાન લાવનારાઓ, રોજા તમારા માટે ફરજિયાત કરવામાં આવ્યા છે જેમ તમારા પૂરોગામીઓ^(૧૨૯) માટે ફરજિયાત કરવામાં આવ્યા હતા, કે જેથી (તમે બૂરાઈઓથી) પોતાનું રક્ષણ કરી શકો.

૧૮૫. ગણત્રીના અમુક દિવસો (માટે રોજા) નિયત થયેલા છે પરંતુ તમારામાંથી જે માંદો^(૧૩૦) હોય અથવા મુસાફરીમાં હોય તે બીજા દિવસોમાં મુકરર સંખ્યા પૂરી કરી લે. અને જે કોઈ રોજા રાખવાથી નક્કીક અનુભવતો હોય તો તેના માટે 'ફિદ્યા'ની જે

فَمَنْ بَدَّلَهُ بَعْدَ مَا سَمِعَهُ فَإِنَّمَا إِثْمُهُ عَلَى الَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

فَمَنْ خَافَ مِنْ مُوَصَّ جَنَفًا أَوْ إِثْمًا فَأَصَحَّ بَيْنَهُمْ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

أَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ

સુધારવાની શક્યતા હોય, એક તરફ ઈસ્લામમાં 'જીવનો બદલો જીવ'નો કાનૂન બનાવી ઈન્સાની હિસાને રોકવાનો પ્રબંધ કર્યો છે, તો બીજી તરફ દયા, નમ્રતા, લાગણી તથા સંજોગોના અનુકૂળ સમાજમાં લાભકારક ભાગ ભજવવા માટે એક રસ્તો ખુલ્લો રાખવામાં આવ્યો છે.

૧૨૬. ચોથા સૂરાહની આયત ૧૨ તથા ૧૩માં મરનારના વારસાના હિસ્સાઓ ઠરાવવામાં આવ્યા છે તેને આ આયત ૨૬ કરતી હોવાનું સમજવું અયોગ્ય છે. હકીકતમાં આ આયતથી એક અગત્યને વધારો કરવામાં આવ્યો છે કે વારસામાં ત્રીજા ભાગ સુધી દાન આપવાની છૂટ આપવામાં આવી છે તે પણ મરજિયાત અને જો મિલકત પૂરકળ હોય તો જ.

૧૨૭. વસિયત કરવાની સૂચનાઓમાં ફેરફાર કરવો સંગીન ગુનાહ છે.

૧૨૮. જો મરનારે કોઈ કારણે નક્કી કરેલા નિયમ વિરુદ્ધ વસિયત કરી હોય જેમાં હક્કદારોને અન્યાય થતો હોય તો સર્વ પક્ષો વચ્ચે ફેરફાર કરી યોગ્ય સમાધાન કરાવવાની છૂટ છે.

૧૨૯. રોજા (અપવાસ)ની પદ્ધતિ પ્રત્યેક મઝહબોમાં વિવિધ રૂપમાં જોવામાં આવે છે. અસંખ્ય બુઝુર્ગો સંતો તથા નેક રૂહો આ પદ્ધતિ દ્વારા પરહેઝગારી તથા જીવનના ઉચ્ચ ધ્યેયને પહોંચવામાં સફળ થયા છે. ઈસ્લામમાં રોજા દ્વારા ઈન્સાન માટે શુદ્ધ સંયમી અને આદર્શ જીવનમાં પ્રવેશ કરવાના માર્ગો ખુલ્લા થાય છે. રોજા દરમિયાન માત્ર ખાવાપીવાથી જ દૂર રહેવાનો આશય નથી, પરંતુ તેના વડે જીવનની પ્રત્યેક આવશ્યકતાને સમય પડતાં કુરબાન કરી દેવાની શક્તિ 'વિલ પાવર' પેદા કરી શકાય છે. બેપરવાઈ તથા અજાણતામાં કુટેવો અને વ્યસનોના શિકાર બનેલાઓ માટે આ એક દિવ્ય પ્રયોગ છે જેની દ્વારા બદીઓથી છૂટકારો મેળવી શકાય છે.

પદ્ધતિ છે તે પ્રમાણે બદલો આપે, - તે એક મોહતાબને ભોજન કરાવે. (ઉપરાંતમાં) જો કોઈ સ્વેચ્છાએ ભલાઈ કરે તો તે તેના માટે બેહતર છે. અને રોજા તમને બહુ જ લાભદાયક છે. કદાચ તમે એટલું જાણતા હોત!

૧૮૬. રમઝાન^(૧૩૧) મહિનો તે છે જેમાં કુરઆનનું^(૧૩૨) અવતરણ થયું જે (કુરઆન)માં માનવજાતિ માટે સ્પષ્ટ નિશાનીઓ અને હિદાયત તેમજ સારું નરસું સમજવાનું શિક્ષણ છે. માટે જે વ્યક્તિ આ મહિના દરમિયાન (ઘરમાં) મોજૂદ હોય, તે રોજા રાખે, પરંતુ જો બીમાર^(૧૩૩) હોય અથવા સફરમાં હોય, તો બીજા દિવસોમાં સંખ્યા પૂરી કરી લે. અલ્લાહ તમને સહેલાઈ આપવા ચાહે છે અને (અલ્લાહ) તમારા માટે મુશ્કેલી નથી ચાહતો, માટે તમે (સરળતાપૂર્વક) સંખ્યાને પૂરી કરી લો. અને તમને હિદાયત આપવાના બદલામાં તમે અલ્લાહના ગુણ ગાઓ, અને આભારી બનો.

૧૮૭. અને જો મારા બંદાઓ તને મારા વિશે પૂછે (તો તેમને કહે) કે હું નઝીક^(૧૩૪) છું. હું દુઆ કરનારની દુઆઓને કબૂલ કરું છું. માટે તેઓ મારા

لَهُ وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿۱۸۶﴾

شَهْرٍ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿۱۸۷﴾

وَأِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِلِقَائِي

૧૩૦. આ છૂટ ફક્ત એવી સ્થિતિમાં યોગ્ય છે જ્યાં માંદગી કે મુસાફરી અથવા બીજી શારીરિક નબળાઈઓના પરિણામે રોજા રાખવાની શક્તિ ન હોય. મોહતાબને એટલું ખવડાવવામાં આવે જેટલું પોતે ખાતા હોય અને બાદમાં સગવડ તથા સરળતા મળતાં રોજાની ઘટતી સંખ્યા પૂરી કરવામાં આવે.

૧૩૧. ‘રમઝાન’ અરબી શબ્દ ‘રમદા’માંથી નીકળે છે. આ ચંદ્ર વર્ષનો નવમો મહિનો છે. તેનું જુનું નામ ‘નાતીક’ છે (કદીર). આ મહિનામાં આખું કુરઆન મજીદ હઝરત જબ્રાઈલ (અ) આંહજરત સ.અ.સ. સમક્ષ દોહરાવે છે. કહેવાય છે કે ‘રમદ-લ. સઓમુ’નો અર્થ ‘ઈન્સાનને રોજા રાખવાથી તરસના લીધે થતી અગ્નિ તથા દાઝ’ થાય છે. (લેન) આ મહિનામાં ઈબાદતના પરિણામે તમામ પાપો તે આગમાં બળીને ભસ્મ થઈ જાય છે. (અસકરી તથા મરદાવઈલ) ઈમાન તથા સંયમના સદગુણોથી ઈન્સાનના હૈયામાં પોતાના સર્જનહારની પ્રીત અને માનવજાતિ પ્રત્યે લાગણીઓ જન્મે છે.

૧૩૨. ‘અલ કુરઆન’નો ઉદભવ ‘કરાઅ’ અર્થાત ‘તેણે વાચ્યું,’ અથવા ‘તેણે સંદેશો પહોંચાડ્યો.’ ‘તેણે મેળવ્યું’ વગેરે. કુરઆન એટલે ‘વાંચનાર્થ કિતાબ’. દુનિયામાં અસંખ્ય ધર્મોની કિતાબો અને ગ્રંથો આવતા રહ્યા છે જે અમુક કોમો અને એક નિશ્ચિત સમયના માટે મર્યાદિત જરૂરીયાતો પૂરતા જ હતા જ્યારે કુરઆને મજીદ તમામ દુનિયા માટે દરેક, યુગ કે સમય માટે સંપૂર્ણ જ્ઞાન તથા બોધનો ભંડાર છે, જે પહેલાંના ઊતરેલા આદેશોનું સમર્થન કરી તેમની અપૂર્ણતાઓને સંપૂર્ણતાએ પહોંચાડે છે.

૧૩૩. ખુલાસો ન. ૧૪૧ જૂઓ. બીમાર તથા મુસાફરની વ્યાખ્યા સંજોગો તથા પરિસ્થિતિ ઉપર છોડવામાં આવી છે.

આદેશોને (ધ્યાનપૂર્વક) સાંભળે અને મારા^(૧૩૫) ઉપર ઈમાન લાવે કે જેથી તેઓ હિદાયત પામે.

૧૮૮. તમને રોજાની રાતોમાં તમારી પત્નીઓ પાસે જવાની પરવાનગી આપવામાં આવે છે. તેઓ તમારા અંગવસ્ત્ર છે^(૧૩૬) અને તમે તેમના અંગવસ્ત્ર છો. અલ્લાહ ખૂબ જાણે છે કે જે તમે પોતાને અન્યાય કરો છો, માટે (અલ્લાહે) તમારા પ્રતિ દયાવૃત્તિ કરી તમને રાહત આપી. હવે તમે તેમની સાથે સમાગમ કરો અને જે અલ્લાહે તમારા માટે યોગ્ય કરાવ્યું છે તે ભોગવો; તેમજ ખાઓ તથા પીઓ તે સમય સુધી જ્યારે પ્રભાતની સફેદ ધારી અંધકારમાંથી સ્પષ્ટ ઉપસી આવે. પછી રોજાને રાત્રિના અંધકાર પડતા સુધી પૂરું કરો અને તેમની પાસે ન જશો. જ્યારે તમે 'એતકાફ'^(૧૩૭) (દુઆ માટે એકાંત)માં મસ્જિદમાં રહેતા હો. આ અલ્લાહની કરાવેલી મર્યાદાઓ છે માટે તેમની પાસે જશો નહિ. આવી જ રીતે અલ્લાહ લોકો માટે પોતાના આદેશોનું સ્પષ્ટીકરણ કરે છે કે તેઓ બૂરાઈઓથી પોતાને બચાવતા રહે.

(રુકૂઅ - ૨૩)

૧૮૯. અને તમે અંદરેઅંદર એકબીજાની મિલકત કપટથી^(૧૩૮) પચાવી ન પાડો અને સત્તાધિશો ને તેમાંથી (ફરિયાદ) ન આપો કે તમે જાણી જોઈને (બીજાની) મિલકતને અયોગ્ય રીતે ખાઈ જાઓ.

(રુકૂઅ - ૨૩)

يُرْسِدُونَ ﴿٢٨﴾
أَجَلْ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّزِقُ إِلَىٰ نِسَائِكُمْ هُنَّ لِيَابَاسُكُمْ وَأَنْتُمْ لِيَابَاسُ هُنَّ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَلَوْنَ أَنْفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنْكُمْ فَالْنَّ بَاشِرُوهُنَّ وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَتُوا الصِّيَامَ إِلَىٰ الْيَتْلِ وَلَا تَبَاشِرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرُبُوهَا كَذَلِكَ يبينُ اللَّهُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٢٩﴾

وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتَذُنُوا بِهَا إِلَىٰ الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِّنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٩﴾

૧૩૪. અલ્લાહની સમીપતા, તેની કુરબતનો આનંદ આત્માનુભવ વગર નથી મળી શકતી.

૧૩૫. અલ્લાહ પોતાના બંદાની બંદગીને વ્યર્થ નથી જવા દેતો. તે પોતાના બંદાઓની પુકારને અવશ્ય સાંભળે છે.

૧૩૬. અલ્લાહે પતિ-પત્નીને એક બીજાના ઢાંકનારા વસ્ત્રની ઉપમાં આપી, પત્નીને પતિની ગુલામીમાંથી કાઢી સમાજમાં તેમજ ગૃહસ્થિમાં એક મહત્વપૂર્ણ ઉચ્ચ સ્થાન આપ્યું છે. પતિ-પત્નીના પવિત્ર સંબંધનો હેતુ પારસ્પારિક ભાવના, પ્રેમ, સંતોષ તથા સંરક્ષણ આપવાથી વધુ એક બીજાનું ગૌરવ તથા શણગાર બનાવ્યો છે, નહિ કે વિષયવાસના પોષવાનું સાધન.

૧૩૭. 'એતકાફ' રમજાન મહિનામાં મસ્જિદમાં દુઆ માટે એકાંતમાં દસ દિવસ સુધી બેસવાને કહેવામાં આવે છે. આ ગાળા દરમિયાન પત્ની સાથે જાતીય સંબંધ કરવાની મનાઈ છે.

૧૩૮. તમારા ઉપર વિશ્વાસ રાખનારા કે તમને પોતાની અમાનતો સોંપનારાઓનો વિશ્વાસઘાત ન કરો. અમાનતમાં ખ્યાનત ન કરો.

૧૮૦. (હે રસૂલ) જો તેઓ તને ચંદ્ર વિશે સવાલ કરે તો તું તેમને કહી દે કે તે માનવજાતિ માટે સાધારણ સમય(ની ગણતરી કરવાનું) તથા હજ સમય નક્કી કરવાનું સાધન છે, અને આ કોઈ પરહેઝગારી નથી કે તમે તમારા ઘરોમાં પાછળથી ^(૧૩૮) દાખલ થાઓ છો. બલકે ખરો પરહેઝગાર તો તે છે જે અલ્લાહથી ડરતો રહે. અને તમે તમારા ઘરોમાં (મુખ્ય) દ્વારથી દાખલ થાઓ, તેમજ અલ્લાહથી ડરતા રહો જેથી તમે સફળતા મેળવો.

૧૮૧. અને જે અલ્લાહની રાહમાં તમારી ઉપર આક્રમણ કરે તેની સામે લડો, ^(૧૪૦) પરંતુ તેમની સાથે વધારે પડતી સખ્તી ન કરો ખરેખર, અલ્લાહ હદથી વધી જનારાઓને પસંદ નથી કરતો.

૧૮૨. અને તેમનો જ્યાં સામનો થાય ત્યાં જ તેમને કતલ કરો અને જ્યાંથી તેમણે તમને હાંકી કાઢ્યા ત્યાંથી તેમને હાંકી કાઢો; ^(૧૪૧) કારણ કે રિબામણી કતલથી ખૂરી છે. અને મસ્જિદ-લ-હરામની આસપાસ તેમની સાથે ન લડો, જ્યાં સુધી કે તેઓ તે સ્થળે તમારી સાથે ન લડે. પરંતુ જો તેઓ લડતા રહે તો તેમને કતલ કરો. આ જ કાફરોનો દંડ છે.

૧૮૩. પરંતુ જો તેઓ અટકી જાય તો બેશક અલ્લાહ અત્યંત ક્ષમાવંત અને દયાળુ છે.

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْإِهْلَاءِ قُلْ هِيَ مَوَاقِفُ لِلشَّاسِ وَالْحَجِّ وَلَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَلَكِنَّ الْبِرَّ مِنَ اتَّقَىٰ وَآتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٣٨﴾

وَكَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ ﴿١٣٩﴾

وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ وَأَخْرِجُوهُمْ مِنْ حَيْثُ أَخْرَجَكُمُ وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا تَقَاتِلُوهُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَتَّىٰ يَقْتُلُوكُمْ فِيهِ ۚ فَإِنْ قَتَلُوكُمْ فَاقْتُلُوهُمْ كَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ ﴿١٤٠﴾

فَإِنْ أَنْهَوْهُ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٤١﴾

૧૩૮. પ્રાચીન સમયથી અરબોમાં હજ પર જનારા જ્યારે પાછા વળતા ત્યારે જે દરવાજેથી તેઓ હજ કરવા નીકળતા પાછા તે જ દરવાજેથી પોતાના ઘરોમાં દાખલ ન થતા. તેમની માન્યતામાં ગુનાહગાર સ્થિતિમાં જે દરવાજેથી નીકળ્યા હતા તે જ દરવાજે પાક સાફ થઈ દાખલ થવું યોગ્ય ન હતું. હજ કર્યા પછી તેઓ પાછળની ભીંતો ઉપરથી ટપી પોતાના ઘરોમાં દાખલ થતા હતા. આ અપશુક્રિયાળ ગણાતા અર્થહિન રિવાજને તોડવા માટે આ આયતનું અવતરણ થયું હતું. વહેમો તથા રિવાજો પાળવા બિદત છે, નેકી નથી.

૧૪૦. અહીં ખાસ ધ્યાનમાં લેવા જેવી એક વસ્તુ છે કે હથિયાર ઊઠાવવાનો હુકમ માત્ર પ્રતિકાર કે બચાવ કરવા (વળતો પ્રહાર કરવા) માટે જ મળ્યો છે. અને તેના માટે એક હદબંધી પણ છે કે દુશ્મનથી તેના કસુરથી વધારે બદલો ન લેવો જોઈએ.

૧૪૧. આ આયતમાં વધુ ખુલાસો કરવામાં આવ્યો છે કે તે લોકો જેમણે પહેલ કરી મુસ્લિમોને કા'બા પાસેથી હાંકી કાઢ્યા હતા તેમને ત્યાંથી હાંકી કાઢવાના પ્રતિકારીક પગલા લેવાનો હુકમ આપવામાં આવ્યો હતો જે મુસ્લિમોનું પવિત્ર ધામ હતું.

૧૮૪. અને તેમની સાથે લડો જ્યાં સુધી કે ^(૧૪૨) ^ط وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ ^ط فَإِنْ أَنْتَهُوا فَلَا عُدْوَانَ إِلَّا عَلَى الظَّالِمِينَ ﴿١٨٤﴾

ક્રીસાદ શમી જવા પામે અને અલ્લાહનો ^(૧૪૨) દીન પ્રવર્તે. પરંતુ જો તેઓ અટકી જાય તો (યાદ રાખો કે) આક્રમણખોરો સિવાય અન્ય સાથે લડવાની મનાઈ છે.

૧૮૫. પવિત્ર મહિનાની (મર્યાદાભંગનો) બદલો ^ط الشَّهْرُ الْحَرَامُ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ وَالْحُرُمَتُ قِصَاصٌ ^ط فَمَنْ عَدَا عَلَىٰ عَيْبِكُمْ فَأَعْتَدُوا عَلَيْهِمْ يَرْشِدُ مَا عَنِتُّمْ ^ط عَلَيْهِمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ ۖ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّادِقِينَ ﴿١٨٥﴾

પવિત્ર મહિનામાં લેવામાં આવે, અને (પ્રત્યેક) પવિત્ર વસ્તુઓ માટે બદલા(ની મર્યાદાઓ) છે. માટે જે તમારા ઉપર અતિરેક કરે તો તમે તેના ઉપર તે હદ સુધી જ બદલો લો, ^(૧૪૩) જેટલી સખ્તી તેણે તમારા ઉપર કરી હોય. અને અલ્લાહથી ડરતા રહો. અને જાણી લો કે અલ્લાહ તેની સાથે છે જે સંયમ ધારણ કરે છે.

૧૮૬. અને અલ્લાહની રાહમાં ખર્ચ કરો પરંતુ ^ط وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ ^ط وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٨٦﴾

પોતાના હાથે જ (પોતાને) બરબાદ ^(૧૪૪) ન કરો, અને ભલાઈ કરતા રહો; બેશક, અલ્લાહ ભલાઈ કરનારાઓને પ્યાર કરે છે.

૧૮૭. અને હજ ^(૧૪૫) તથા ઉમરાને ^(૧૪૬) ^ط وَاتَّبِعُوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ فَإِنْ أُحْصِرْتُمْ فَمَا اسْتَيْسَرَ

અલ્લાહ વાસ્તે પૂરા કરો પરંતુ જો કોઈ (અણધાર્યા

૧૪૨. અહીં મુસ્લિમોને માત્ર આક્રમિક બળોનો સામનો કરવાનો અને પોતાના બચાવ કરવા માટે લડવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો. આંહારત સ.અ.સ.ની દુશ્મનો સાથેની વર્તાણુકથી સાબિત છે કે આપ (સ) વિજય મેળવ્યા પછી દુશ્મનો સાથે સુલેહના કરારો કરત જ નહિ જો દુશ્મનો ઈસ્લામ કબુલ ન કરે ત્યાં સુધી તેમની સાથે લડવાનો હુકમ તેમને હોત તો. ઈસ્લામમાં પોતાના અંગત સ્વાર્થ ખાતર પણ જંગ કરવાની મનાઈ છે. માત્ર અલ્લાહ ખાતર, તેની જ રાહમાં લડવાને જીહાદ કહેવામાં આવે છે. આક્રમણના મુકાબલામાં જંગને તેની આવશ્યકતા પૂરતી જ મર્યાદિત રાખવી અને વ્યવસ્થિત લશ્કરો સાથે જ લડવું, બિનલડાયક જનતાની હત્યા ન કરવી, ન તેમને રંજાડવો, જંગ દરમિયાન દરેક ધાર્મિક વિધિઓ કે ધર્મસ્થાનોનું રક્ષણ તથા માન જાળવવું અને કોઈપણ પવિત્ર ગણાતા સ્થળની નઝીકમાં લડવું નહિ, જેથી કરીને તે જગ્યાને નુકસાન ન પહોંચે જો દુશ્મન આક્રમણ કરવા માટે પોતાના ધર્મસ્થાનોનો ઉપયોગ કરે તો મુસ્લિમોએ માત્ર જવાબ પૂરતો જ હલ્લો કરવો, અંતમાં લડાઈને એટલા સમય સુધી ચાલુ રાખવી જ્યાં સુધી મઝહબી આઝાદીમાં દખલગીરી તથા અડચણોનો અંત ન આવે.

૧૪૩. પવિત્ર મહિના ‘ઝુલકદા’, ‘ઝુલ હિજ્જાઅ’ ‘અલમુહર્રમ’ તથા ‘રજબ,’ આ ચાર મુકદ્દસ મહિનાઓમાં જંગ કરવા ઉપર પ્રતિબંધ છે જેમાં પવિત્ર મહિનાઓ તથા મુકદ્દસ કા’બાનો આદર સાચવવાનો ઉદ્દેશ છે.

૧૪૪. સાધારણ રીતે જંગોના સમયમાં સક્ષળતા મેળવવામાં આર્થિક સહાયતાની બહુ જ જરૂર હોય છે પરંતુ મોમિનોને પોતાની શક્તિથી વધુ ખર્ચ કરવાની મનાઈ કરવામાં આવી છે.

૧૪૫. ઈન્સાનના રૂહાની વિકાસ તથા જીવનના ધ્યેયને પ્રાપ્ત કરવા માટે હજ એક ઉત્તમ રાહ છે જેમાં મોમિન પ્રમાણિકપણે પોતાનું સર્વસ્વ કુરબાન કરવાની ભાવનાની ઊંડાણમાંથી પસાર થઈ રહ્યો હોય છે.

સંજોગોના) કારણે તમને અટકાવવામાં^(૧૪૭) આવે તો સહેવાઈથી પ્રાપ્ત થાય તે કુરબાની આપો; અને તમારા માથા મુંડાવો નહિ જ્યાં સુધી (તમારી આપેલી) કુરબાની મુકરર સ્થાને ન પહોંચી જાય. પરંતુ જે માથામાં દર્દ અથવા માંદગીના કારણે (માથું મુંડાવો) તો તેના બદલે રોઝા (રાખો), સદકો (દાન) અથવા કુરબાનીનો ફીદીયો (બદલો) આપો. પછી તમને જ્યારે સલામતી લાગે ત્યારે ઉમરાની સાથે સાથે હજ્જ^(૧૪૮) કરવાનો લાભ ઉઠાવો અને જે ઉપલબ્ધ હોય તે કુરબાની કરો, પરંતુ જેને (કુરબાનીની) શક્તિ ન હોય તે હજ્જ ના (સમય) દરમિયાન ત્રણ દિવસના રોઝા^(૧૪૯) રાખે, અને (ઘરે) પાછા આવ્યા પછી સાત દિવસના રોઝા, તેમ કુલ મળી દસ રોઝા પૂરાં કરે. આ નિયમ તે લોકો માટે છે જેમના પરિવાર પવિત્ર મસ્જિદ^(૧૫૦) (કા'બા)ના વિસ્તારમાં ન રહેતા હોય. અને અલ્લાહથી ડરતા રહો. અને જાણી લો કે અલ્લાહ શિક્ષા આપવામાં બહુજ સખત છે. (રુકૂઅ-૨૪)

مِنَ الْهُدَىٰ وَلَا تَحْلُقُوا رُءُوسَكُمْ حَتَّىٰ يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحَلَّهُ ۚ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوْ بِهِ أَذًى مِّن رَّأْسِهِ ۖ فَفِدْيَةٌ مِّن صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسُكٍ ۖ فَإِذَا أُمِنْتُمْ ۖ فَمَن تَتَّبَعَ بِالْعُسْرَةِ إِلَى الْحَجِّ ۖ فَأَسْتَبَسَرَ مِن الْهُدَىٰ ۖ فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ ۚ فِي الْحَجِّ وَ سَبْعَةٍ ۚ إِذَا رَجَعْتُمْ تِلْكَ عَشْرَةٌ كَامِلَةٌ ۚ ذَٰلِكَ لِمَن لَّمْ يَكُن أَهْلَهُ حَافِظِي السَّجْدِ الْحَرَامِ وَاتَّقُوا اللَّهَ ۖ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿١٤٧﴾

૧૪૬. 'ઉમરાહ' એક નાના પ્રકારની ઝીયારત છે તેમાં પણ હજ્જના જેવા 'એહરામ' (વસ્ત્રો)માં 'કા'બા'નો નવાફ સાત વખત કરવો જોઈએ, પરંતુ સક્કા મરવા વચ્ચે દોડવું અને કુરબાની આપવી ફરજિયાત નથી. ઉમરાહ વર્ષના કોઈપણ ભાગમાં કરી શકાય છે પરંતુ હજ્જ ફક્ત 'ઝુલહિજ્જાન'ના મહિનામાં જ કરી શકાય છે.

૧૪૭. 'અટકી જવા'નો અર્થ, કોઈપણ અશાંતિ અરાજકતા ઉપદ્રવ બીમારી કે અન્ય અડચણોના કારણે ન જઈ શકાતું હોય.

૧૪૮. હજ્જ તથા ઉમરાહ એક સાથે કરવાની બે રીતો છે. (૧) ઉમરાહ કરનારે એહરામ બાંધી સર્વ વિધિઓ અદા કરી ઉમરાહ કરવી જોઈએ. ત્યાર પછી આઠમે દિવસે ફરી એહરામ બાંધી હજ્જની સર્વ વિધિઓ પૂરી કરવી જોઈએ. આ હજ્જ તથા ઉમરાહની એક સાથે અદા કરવાની રીતને 'તમનો' કહેવામાં આવે છે. જેનો અર્થ 'તકનો લાભ ઉઠાવવો' થાય છે. (૨) હજ્જ તથા ઉમરાહ એક સાથે કરનારે એહરામ બાંધી સર્વ આલકામ અદા કરી એહરામની હાલતમાં જ હજ્જના આખરી દિવસ સુધી રહેવું જોઈએ. આ રીતને 'કિરાન' કહેવામાં આવે છે. જેનો અર્થ 'બે વસ્તુઓને ભેગી કરવી' કહે છે. 'તમનો' તથા 'કિરાન' બંનેમાં કુરબાની કરવી ફરજિયાત છે.

૧૪૯. આ પહેલાં જણાવેલાં ત્રણ રોઝા અને આ રોઝામાં ફેર છે. પહેલાંના રોઝા જે માથું ન બોડાવી શકે તેના માટે છે અને આ ત્રણ રોઝા જે 'તમનો' (હજ્જ તથા ઉમરા એક સાથે કરવા)માં કુરબાની કરવા અસમર્થ હોય તેના માટે છે. અને આ ત્રણ દિવસો 'ઝુલહિજ્જાન' મહિનાની ૧૧મી, ૧૨મી અને ૧૩મી તારીખ છે. બાકીના સાત રોઝા પોતાને ઘેર જઈને અનુકૂળ દિવસોમાં રાખી શકાય છે.

૧૫૦. હજ્જ તથા ઉમરાહને એક સાથે અદા કરવાની સગવડ માત્ર બહારથી આવનારા લોકો માટે છે, જે લોકોને મુશ્કેલ સંજોગોમાંથી પસાર થવું પડે છે તેમના માટે જ છે. મક્કા તથા આસપાસના

૧૮૮. હજના મહિનાઓને સૌ જાણે છે માટે જે પણ હજ (કરવાનો ઈરાદો) કરે તે (યાદ રાખે કે) હજ ના દિવસોમાં નિર્વજજના ^(૧૫૧) ભર્યા વિષયો, (અથવા) કોઈ નાકરમાની કે તકરારોમાં સંપ્રેવાય નહિ, અને જે ભલાઈઓ તમે કરશો તે અલ્લાહ જાણે છે. હજ ના સફર પૂરતું ભાથું સાથે લઈ લો, બેશક સૌથી ઉત્તમ ભાથું પરહેઝગારી ^(૧૫૨) છે અને હે બુદ્ધિશાળીઓ, મારાથી ડરતા રહો.

૧૮૯. (હજ ના દિવસોમાં) રબના કઝલો (કૃપા) ^(૧૫૩) શોધવામાં તમારા ઉપર કોઈ દોષ નથી. પરંતુ જ્યારે 'અરકાતથી' ^(૧૫૪) પાછા વળો ત્યારે 'મશહરવ-હરામ' ^(૧૫૫) પાસે અલ્લાહને યાદ કરો જેવી રીતે (યાદ કરવાની) તેણે તમને હિદાયત આપી છે. જો કે તે પહેલાં તમે ભટકી ગયેલા હતા.

૨૦૦. પછી બીજા લોકો પાછા ફરે છે ત્યાંથી જ તમે પાછા ફરો ^(૧૫૬) અને અલ્લાહની ક્ષમાની યાચના કરતા રહો, બેશક અલ્લાહ ક્ષમાવંત અને દયાળુ છે.

૨૦૧. અને જ્યારે તમને સૂચવવામાં આવેલી તમારી તમામ ઈબાદતો પૂરી કરી લો તો જેમ પહેલાં તમે તમારા બાપદાદાઓનું સ્મરણ કરતા હતા તેવી જ રીતે અલ્લાહને યાદ કરો, બલ્કે તેનાથી પણ વધુ (ભાવનાથી), અને લોકોમાં કેટલાય એવા છે જે કહે છે 'હે અમારા રબ, અમને દુનિયામાં જ (ભલાઈ) આપી દે.' પરંતુ તેમને આખેરતમાં કોઈ હિસ્સો નહિ મળે.

الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَةٌ ۖ فَنَنْقُضُ فِيهِنَّ الْحَجَّ ۖ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ ۚ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمْهُ اللَّهُ ۚ وَتَزُودُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَىٰ وَاتَّقُونِ يَا أُولِيَ الْأَلْبَابِ ﴿١٥٢﴾

لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ ۚ فَإِذَا أَقَضْتُمْ مِنْ عَرَفَاتٍ فَأَذْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ وَاذْكُرُوهُ كَمَا هَدَيْتُمْ وَإِنْ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلِهِ لِنَاصِلِينَ ﴿١٥٣﴾

ثُمَّ افْضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ وَاسْتَغْفِرُوا ۚ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٥٤﴾

فَإِذَا قَضَيْتُمْ مِنْ سَائِكُمْ فَادْكُرُوا اللَّهَ كَذِكْرِكُمْ آبَاءَكُمْ أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا ۚ فَمَنْ النَّاسُ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَا إِنَّا أَتَيْنَاكَ الدُّنْيَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ ﴿١٥٥﴾

રહેનારાઓને જવલ્લેજ અડચણો નડતી હોય છે. જેથી તેમના માટે આવું કરવું અયોગ્ય છે.

૧૫૧. વાસના ઉત્તેજક વાર્તાલાપ, ગંદીભાષા, ગાલીગલોચ કે અન્ય અનાયરણો, ઝઘડા, ક્ષિસાદ, યુગલો, મારધાડ ધમકી વગેરેથી દૂર રહેવું.

૧૫૨. પરહેઝગારીમાં કાપિક, વાધિક તથા માનસિક સંયમ પાળવું અને ઈબાદતમાં ઝિક્રેઈલાહીમાં મગ્ન રહેવું.

૧૫૩. તંગદસ્ત હાજીઓ માટે પોતાના વાટ ખર્ચ પૂરતું કમાવા ખાતર વેપાર કરવા ઉપર બંધન નથી.

૧૫૪. 'અરકાત'નો અર્થ 'ઈલમ મેળવવાનું સ્થાન' થાય છે.

૧૫૫. 'મશહરવ-હરામ' મુઝદુલ્લાહમાં એક પહાડીનું નામ છે જે મક્કા તથા અરકાત વચ્ચે આવેલી છે. આ ઈબાદતનું એક મહત્વનું સ્થાન છે જે મક્કાથી છ માઈલ ઉપર છે.

૧૫૬. ઈસ્લામના ઉદય પહેલાં કુરેશ તથા બનુ કીનાનાહના કબીલાઓ જે હુમ્સના નામે જાણીતા હતા તે હાજીઓ સાથે અરકાતથી પાછા ફરવાની રાહ જોઈ બેસી રહેતા. આ તથા તેના પછીની આખતમાં

૨૦૨. અને તેઓમાંના કેટલાક (એવા છે જે) કહે છે 'હે અમારા રબ, અમને (આ) દુનિયામાં ભલું અર્પણ કર તેમજ આખેરતમાં' (૧૫૭) પણ ભલું અર્પણ કર, અને આગના અઝાબથી અમારું રક્ષણ કર.

૨૦૩. આ લોકોને તેમની કરણીનો (ઉત્તમ) બદલો મળશે. બેશક અલ્લાહ હિસાબ ચૂકવવામાં ઝડપી છે.

૨૦૪. અને મુકરર કરેલા દિવસોમાં (૧૫૮) અલ્લાહની યાદ કરો પરંતુ જે કોઈ બે દિવસમાં જ (પાછો) ચાલ્યો જાય તો (તેના ઉપર) કોઈ ગુનાહ નથી અને જો કોઈ વધુ સમય માટે રોકાઈ જાય તો (તેના ઉપર) પણ ગુનાહ નથી. (આ) તેના માટે છે જેણે સંયમ ધારણ કર્યું હોય. અને તમે અલ્લાહથી ડરતા રહો (૧૫૯) અને જાણી લો કે તમને ફરી એકઠા કરી અલ્લાહ સમક્ષ (૧૬૦) લાવવામાં આવશે.

وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَ
لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ حَسَنَةٌ وَقَدْ آتَيْنَاكَ الْكِتَابَ

أُولَئِكَ لَهُمْ نَصِيبٌ مِمَّا كَسَبُوا وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿١٥٨﴾

وَاذْكُرُوا اللَّهَ فِي أَيَّامٍ مَعْدُودَاتٍ فَمَنْ تَعَجَّلَ فِي
يَوْمَيْنِ فَلَا أَثْمَ عَلَيْهِ وَمَنْ تَأَخَّرَ فَلَا أَثْمَ عَلَيْهِ
لِئِنْ أَتَيْتُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿١٥٩﴾

તેમને ત્યાં રોકાઈ જવાની મનાઈ કરવામાં આવી હતી અને તેમને અરક્ત સુધી જઈ બીજા કરે તેમ કરવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો. તે બાદ મીનામાં કુરબાની કર્યા પછી એહરામની સ્થિતિનો અંત આવે છે.

૧૫૭. આ આયતમાં જે ઈન્સાનોનું વર્ણન છે તે લોકો માત્ર આ દુનિયામાં જ ભલાઈ નથી ઈચ્છતા પણ તેઓ એવા નેક આમાલો બજાવી લાવે છે કે આખેરતમાં પણ અલ્લાહની ને'મતોના તેઓ હક્કદાર છે.

૧૫૮. આ નિર્મિત દિવસો 'ઝુલહિજ્જાહ'ની ૧૧, ૧૨ અને ૧૩મી તારીખના દિવસોને 'અયામલ-તશરીક' કહેવામાં આવે છે, અર્થાત રમણિય અને પ્રકાશિત દિવસો. આ દિવસોમાં હજ્જ કરનારાઓ મીનામાં પોતાના પરવરદિજારની યાદમાં નિમગ્ન રહે છે.

૧૫૯. હજ્જ નો મૂળ હેતુ 'તકવા' સંયમ તથા સદાચારના ઉચ્ચતમ પદે પહોંચવું છે. સૂરાહ બકરાની આયત ૧૯૮ના વિસ્તૃત વર્ણન પ્રમાણે હજ્જ પરહેઝગારીની રૂઢિનું ઉદ્ભવસ્થાન છે ન કે રસમો રિવાજની કર્મકાંડવિધિ.

૧૬૦. હજ્જ માં પ્રત્યેક સ્થાનોની ઝિયારત પોતાનું એક વિશિષ્ટ મહત્વ રાખે છે, જેમને કુઆન મજ્હદમાં 'શઆએર- એ અલ્લાહ' (અર્થાત અલ્લાહની નિશાનીઓ) કહેવામાં આવે છે.

(૧) કા'બાને ફરતો તવ્વાફ કરવો કા'બા એકયતા, ભાતૃભાવનાનું કેન્દ્ર હોવાનો સ્વીકાર છે, તેમજ શર્વશકિતમાન અલ્લાહની મહાનતાનો સ્વીકાર છે.

(૨) સફા મરવાની પહાડીઓમાં હઝરત હાજરા પોતાના બાળક હઝરત ઈસમાઈલ (અ)ની પ્યાસ બૂઝાવવા માટે પાણીની શોધમાં વ્યાકૂળ થઈ આમથી તેમ વારંવાર દોડી રહી હતી તેમની વિવશતાનું તે ચિત્ર હજ્જ કરનારાઓના મનમાં ઉદ્ભવ્યા વગર નથી રહેતું.

(૩) 'મશઅર- અલ-હરામ' આખેરત (ક્યામત)ના દિવસની ઝાંખી કરાવે છે. જ્યારે એહરામના વણ-સીવેલા બે અંગવસ્ત્ર સાથે બોડેલા માથાવાળા મૃતદેહો (કફન સાથે) ઉઠી ક્યામતમાં પોતાના ખાલિક વ ખાલિક સમક્ષ ઉપસ્થિત થશે.

૨૦૫. અને (લોકોમાં) કોઈ એવો પણ છે જેની આ દુનિયાના જીવનની વાતો (૧૬૧) તારા મનને પસંદ હોય છે, અને જે તેના મનમાં છે તેના ઉપર તે અલ્લાહને સાક્ષી ઠરાવે છે, જો કે તે પોતે જ ઝઘડાખોરોમાંથી સૌથી વધારે ઝઘડાખોર હોય છે.

૨૦૬. અને જ્યારે તેને સત્તા મળી જાય છે ત્યારે ધરતી પર તેની દોડધામ (માત્ર) એટલા ખાતર હોય છે કે તે તેમાં બદઅમની ફેલાવે તેમજ ઉત્પાદન (૧૬૨) તથા માનવવંશનો નાશ કરે, પરંતુ અલ્લાહ ક્ષિપ્રાદેશને પસંદ નથી કરતો.

૨૦૭. અને જ્યારે તેને કહેવામાં આવે છે કે 'અલ્લાહનો ડર રાખ' તો તેનો ગર્વ તેને (વધુ) પાપકર્મો (૧૬૩) કરવા ઉત્તેજિત કરે છે. તેના માટે તો જહન્નમ જ યોગ્ય (બદલો) છે. બેશક, તે અધમતર નિવાસસ્થાન છે.

૨૦૮. અને મનુષ્યોમાંથી કોઈ એવો પણ હોય છે જે અલ્લાહની ખુશનૂદી મેળવવા માટે પોતાની જાતને વેચી નાખે છે, અને અલ્લાહ એવા બંદા ઉપર બેહદ કૃપાવંત છે.

૨૦૯. હે ઈમાન લાવનારાઓ, તમે સૌ (અલ્લાહની) સંપૂર્ણ શરણાગતિમાં આવી જાઓ અને શયતાનના પગલે ન ચાલો, બેશક તે તમારો ખુલ્લો દુશ્મન છે.

૨૧૦. પરંતુ તમને સ્પષ્ટ નિશાનીઓ મળ્યા પછી જો તમે ડગમગી જશો, તો (સારી પેકે) જાણી લો કે અલ્લાહ સર્વ સમર્થ તથા હિકમતવાળો છે.

૨૧૧. શું તેઓ એવી રાહ જુઓ છે કે અલ્લાહ વાદળોની (૧૬૪) છાયા નીચે ફરિશ્તાઓ સહિત તેમની

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُحِبُّكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيُشْهَدُ اللَّهَ عَلَىٰ مَا فِي قَلْبِهِ وَهُوَ الَّذِي الْخَصَّاصُ ۝

وَإِذَا تَوَلَّىٰ سَعَىٰ فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ ۚ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْفَاسِقَ ۝

وَإِذَا قِيلَ لَهُ اتَّقِ اللَّهَ أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْإِثْمِ فَحَسْبُهُ جَهَنَّمُ وَلَيْسَ الْبِهَادُ ۝

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ ۝

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَآفَّةً ۖ وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ ۚ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ۝

فَإِنْ زَلَلْتُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْكُمْ الْبَيِّنَاتُ فَأَعْلَمُوا ۖ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ۝

هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فِي ظُلُلٍ مِّن

(૪) કુરબાનીનું જનાવર, હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ)નું પોતાના પુત્ર હઝરત ઈસમાઈલને અલ્લાહની પ્રસન્નતા માટે બલિદાન તરીકે પેશ કરવું ઈન્સાનને માત્ર પોતાના જ દેહથી નહિ, બલકે પોતાના સંતાનથી અને સંપત્તિથી પણ અલ્લાહની રાહમાં કુરબાની કરવાની પ્રેરણા આપે છે.

૧૬૧. ઘણા લોકો વાકછટા તથા બાહ્ય ટાપટીપથી સાંભળનારાઓને આજી નાખે છે તેવા લોકોના મનમાં પોતાના અંગત સ્વાર્થ હોવાથી તેઓ બીજાના મામુલી હક્કને ગણકારતા નથી અને તેમનામાં અન્યની ભલાઈ માટે કુરબાનીની રૂઢ પણ નથી હોતી.

૧૬૨. ખેતી, ઢોરઢાંખર વેપાર વ્યવહારમાં લાભ, ઔલાદ વગેરેમાં વધારો.

૧૬૩. પોતાના અહંકારમાં આંધળા અનેલા બદકારોનો એક ગુનાહ બીજા ગુનાહોને આમંત્રણ આપે

સામે આવે તો જ વાતનો અંત આવશે? બેશક, અલ્લાહ તરફ જ દરેક વસ્તુને રજુ થવાનું છે!

(રુકૂઅ-૨૫)

૨૧૨. બની ઈસરાઈલને પૂછ કે અમે તેમને કેટલી સ્પષ્ટ નિશાનીઓ આપી હતી? અને જે ક્ષેત્ર અલ્લાહની ને'મત (૧૬૫) મેળવી લીધા પછી તેને બદલી નાખે છે, તો બેશક અલ્લાહ સઝા આપવામાં બેહદ સમ્મત છે.

૨૧૩. આ દુનિયાનું જીવન કાફરો માટે આકર્ષક સુંદર (૧૬૬) બનાવવામાં આવ્યું છે જેના કારણે તેઓ મોમિનોની મશકરી ઉડાવતા રહે છે. પરંતુ કયામતના દિવસે સંયમ ધારણ કરનારાઓ તેમના ઉપર વિજયવંત થશે. અને અલ્લાહ જેને ચાહે બેહિસાબ આપે છે.

૨૧૪. (આરંભમાં) સર્વ માનવો એકજ (૧૬૭) વિચારના હતા (પછી તેમની વચ્ચે મતભેદો ઊભા થયા) ત્યારે અલ્લાહ તેમની વચ્ચે પયગમ્બરોનો ઉદ્ભવ કરતો રહ્યો જે તેમને નસીહત કરતા હતા અને (દુરાચરણોથી) સાવધ કરતા રહ્યા, અને તેમની સાથે સન્યતા ભરી કિતાબ ઊતારી હતી કે જેના આધારે તેમનામાં ઉદ્ભવ પામેલા મતભેદોનો તે કૈંસલો આપે. કોઈ અન્ય નહિ પણ જેમને કિતાબ આપવામાં આવી હતી તેમજ જેમને સ્પષ્ટ નિશાનીઓ મળી હતી; તેઓ

الْعَمَامِ وَالْمَلَكَةِ وَقَضَى الْأَمْرَ إِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ
الْأُمُورُ ۝

૧૬
૫

سَلَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ كَمَا آتَيْنَهُمْ مِنْ آيَاتِنَا
وَمَنْ يَبْدُلْ نِعْمَةَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُ فَإِنَّ
اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ۝

رَبِّينَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَيَسْعَوْنَ مِنَ
الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ اتَّقَوْا فَوْقَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
وَاللَّهُ يَزِدُّكَ مِنْ نِشَاءٍ بِغَيْرِ حِسَابٍ ۝

૧૬
૫

كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِينَ
مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ
لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِي مَا اخْتَلَفُوا فِيهِ وَكَأِ
فِيهِ إِلَّا الَّذِينَ أُوتُوهُ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ
الْبَيِّنَاتُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ فَهَدَى اللَّهُ الَّذِينَ
آمَنُوا لِمَا اخْتَلَفُوا

છે અને એક દુર્ભાગ્ય બીજા દુર્ભાગ્યને સંઘરે છે. અને તે અવસ્થા એક વ્યસન બની જાય છે અને વિનાશમાં પરિણમે છે.

૧૬૪. જંગે બદરમાં અલ્લાહે વાદળો દ્વારા પોતાના વિરાટ સ્વરૂપને જાહેર કર્યું હતું. હજી જંગ શરૂ ન થઈ હતી કે ધોધમાર વર્ષા થઈ જેનાથી કાફરોને ભારે નુકસાન થયું હતું અને મોમિનોને રણક્ષેત્રમાં સફળતા મળી, કાફરો અલ્લાહના ફરિશ્તાને નાઝલ થતાં પોતાની આંખે જોઈ રહ્યા હતા.

૧૬૫. આ આયતમાં વર્ણવામાં આવેલી ને'મતો તે છે જે હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ)ની દુઆની કબુલીયત, આંહઝરત સ.અ.સ.ના આગમનના રૂપમાં તેમજ મક્કાની ફતેહના રૂપમાં તેમને આપવામાં આવી હતી. તેમજ તેનો સંકેત બની ઈસરાઈલને પહેલાં પણ આપવામાં આવેલી ને'મતો તરફ પણ થઈ શકે છે, જેની તેઓ અવગણના કરતા રહ્યા હતા. જેના પરિણામે તેમની પાસેથી નબુવતની ને'મત છીનવી લેવામાં આવી હતી, અને આ ઈલાહી સુન્નત પ્રમાણે થયું હતું.

૧૬૬. કાફરો દુનિયાનો ક્ષણભંગુર આનંદ સુખ સાહેબી પ્રાપ્ત કરી મુસ્લિમોની મશકરી ઉડાવતા હતા કે અમને તો અમારું સૌભાગ્ય અને વૈભવ હાથોહાથ મળી ગયું છે પણ તમારું ઈનામ ક્યાં છે? પરંતુ તેનો જવાબ કાફરોને યથા સમયે મળતો રહેતો હતો.

જ અંદરોઅંદર અદાવતના કારણે મતભેદો (૧૬૮) કરી બેઠા. હવે અલ્લાહે પોતાના ફરમાનો દ્વારા ઈમાન લાવનારાઓને સત્યમાર્ગ દેખાડ્યો છે જેના સંબંધમાં તેઓ વચ્ચે મતભેદ થયો હતો; અને અલ્લાહ જેને ચાહે સીધો માર્ગ દેખાડે છે.

૨૧૫. શું તમે એમ ધારો છો કે તમે (આમ જ સરળતાથી) જન્મનમાં દાખલ થવા પામશો જ્યારે તમારા ઉપર એવી કઠણાઈની હાલત નથી આવી જેવી (હાલતમાંથી) પહેલાંના લોકોને પસાર થવું પડ્યું હતું? તેમના ઉપર મોહતાજી અને આફતો આવી પડી હતી અને તેમને (જડમૂળમાંથી) એવા હથમચાવી (૧૬૯) નાખવામાં આવ્યા હતા કે રસૂલ અને તેના ઉપર ઈમાન લાવનારાઓ પુકારી ઉઠયા કે અલ્લાહની મદદ ક્યારે આવશે? યાદ રાખો, અલ્લાહની મદદ નજીકમાં જ હોય છે.

૨૧૬. જો લોકો તને પુછે કે અમારે (દાનમાં) શું આપવું જોઈએ? તો તું કહી દે 'જે પાક માલ તમે ખર્ચો તેમાં તમારા માતાપિતા, સગાંસ્નેહીઓ તથા યતીમો અને મોહતાજો તેમજ મુસાફરોનો હક્ક છે અને જે ભલાઈ તમે કરો છો અલ્લાહ તેને સારી પેઠે જાણે છે.'

૨૧૭. (રક્ષણાત્મક) જંગ કરવી તમારા માટે ફરજિયાત કરવામાં આવે છે. તેનાથી બેશક, તમને અણગમો (૧૭૦) છે, (પરંતુ) શક્ય છે કે જે વસ્તુ તમને પસંદ ન હોય તે જ તમને વધુ લાભકારક હોય, અને બની શકે કે જે વસ્તુ તમને મનગમતી હોય તે તમારા

فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِأَذْنِهِ وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ
إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿١٧٠﴾

أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُدْخِلُوا الْجَنَّةَ وَلَنْ يَأْتِكُمْ مَثَلُ
الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسْتَكْتَبِينَ الْبَاسَاءِ وَالضَّرَاءِ
وَزُلْزِلُوا حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ
مَتَّعَ اللَّهُ إِلَهًا إِنْ نَصَّرَ اللَّهُ قَرِيبًا ﴿١٧٠﴾

يَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ ۗ قُلْ مَا أَنْفَقْتُ مِنْ
خَيْرٍ فَلِلَّهِ الدِّينُ وَالْآقِرِبِينَ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ
وَابْنِ السَّبِيلِ ۚ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ
عَلِيمٌ ﴿١٧١﴾

كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهُ لَكُمْ وَعَلَىٰ أَنْ
تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَلَيْكُمْ أَنْ تُحِبُّوا

૧૬૭. સાધારણ રીતે વિવિધ ધર્મોમાં માનનારાઓમાં પ્રતિમા પૂજનના સિદ્ધાંતોના સંબંધમાં સમાનતા જોવામાં આવે છે, અને વિવિધ કોમોમાં પ્રતિમાના મહાત્મ્યને માનનારાઓ પ્રતિમાઓની શક્તિ વિશે અનેક મતભેદો રાખતા હોવા છતાં મૂર્તિપૂજના મૂળભૂત સિદ્ધાંતમાં અને મૂર્તિની ફળ આપવાની શક્તિ વિશે તેઓ સૌ મૂર્તિપૂજકો એકમત છે.

૧૬૮. જ્યારે અલ્લાહે પોતાના પયગમ્બરને તેમના વહેમોને દૂર કરવાનો હુકમ આપ્યો ત્યારે મૂર્તિપૂજકો પોતાના અંદરોઅંદરના મતભેદોને એકબાજુ ફેંકી રસૂલના વિરોધમાં સંગઠિત મોરચાઓ ઉભા કરતા રહ્યા. અલ્લાહે આવા રસૂલો અનેકવાર મોકલ્યા હતા, જે કિતાબો દ્વારા માનવજાતિને સીધો માર્ગ દોરતા રહ્યા હતા. અંતમાં સમગ્ર સૃષ્ટિના માર્ગદર્શન માટે અને તમામ માનવજાતિને એક જ ધ્વજ નીચે એકત્રિત કરવા માટે અલ્લાહે આંહજરત સ.અ.સ.ને કામીલ શરિયત આપી મોકલાવ્યા.

૧૬૯. માત્ર શબ્દોથી સ્વીકાર કરી લેવાથી પુષ્પોની શૈયા પ્રાપ્ત નથી થઈ જતી, પરંતુ મોમિનોને

માટે બૂરી હોય. અલ્લાહ જે જાણે છે તે તમે નથી જાણતા (રુકૂઅ-૨૬)

૨૧૮. લોકો તને પવિત્ર મહિનામાં જંગ કરવા વિશે પૂછે તો કહે; તે (મહિના)માં લડવું (એક દુષ્કૃત્ય છે.) અલ્લાહની રાહથી (ઈન્સાનોને) અટકાવવા, અને તેના એડસાનોની અવગણના કરવી અને પવિત્ર મસ્જિદ (ખાના કા'બા)થી લોકોને અટકાવવા, અને ત્યાંના રહેવાસીઓને (ઘરમાંથી) હાંકી કાઢવા, આ (સઘળાં) કામો અલ્લાહની નજીક બેહદ (હલકા) છે; અને સનામણી તો કતલથી પણ વધુ (અધમ) છે, અને તે લોકો તમારી સાથે લડવું (૧૭૧) બંધ કરશે નહિ, જ્યાં સુધી તેમનામાં (થોડી પણ) શકિત બાકી છે અને જ્યાં સુધી તેઓ તમને તમારા દીનથી કેરવી ન નાખે. જે કોઈ તમારામાંથી પોતાના દીનથી ફરી જશે અને કુફ્રની સ્થિતિમાં મરણ પામશે તેની નેકીઓ આ દુનિયામાં અને આખિરતમાં (બન્નેમાં) વર્થ જશે. આવા લોકો આગના નિવાસી, છે અને સદાય તેમાં જ રહેશે.

૨૧૯. જે લોકો ઈમાન લાવ્યા અને અલ્લાહ ખાતર (હિજરત કરી) ઘરબારનો ત્યાગ કર્યો અને અલ્લાહની રાહમાં જીહાદ (૧૭૨) કર્યો, આ તે લોકો છે જે અલ્લાહની રહેમતની અપેક્ષા રાખી શકે છે; અને અલ્લાહ અત્યંત ક્ષમાવંત તથા દયાળુ છે.

૨૨૦. તેઓ તને દારૂ (૧૭૩) તથા જુગાર (૧૭૪) વિશે પૂછે, તો કહે 'આ બન્ને વસ્તુઓમાં મોટો ગુનાહ

شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ٢١٨

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ وَصَدٌّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَكُفْرٌ بِهِ وَالسَّجْدِ الْحَرَامِ وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِ مِنْهُ أَكْبَرُ عِنْدَ اللَّهِ وَالْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا يَزَالُونَ يَقَاتِلُونَكُمْ حَتَّى يَرُدُّوكُمْ عَنْ دِينِكُمْ إِنِ اسْتَطَاعُوا وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَيَسْتَوْفِرْ فَأُولَٰئِكَ جِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ٢١٩

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجِهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ٢٢٠

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالنَّبِيرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ

અનેક કષ્ટમય કસોટીઓમાંથી પસાર થઈ અનેક સંકટો ઝીલ્યા પછી જ જીવનની મહામૂલ્ય ને 'મતો પ્રાપ્ત થાય છે.

૧૭૦. મુસ્લિમોને જંગથી અણગમાનું કારણ મૃત્યુનો ભય ન હતો બલકે લડાઈના કારણે માનવજાતિની થતી ખુવારીથી તેમને ધૂણા ઉપજતી હતી અને શાંતિના વાતાવરણમાં તબીબ કરવાનું તેમને વધુ પસંદ હતું.

૧૭૧. પવિત્ર મહિનાઓના આદરનો ભંગ કરનારા કાફરોનો મુકાબલો કરી તેમને ઘટતી શિક્ષા કરવાનો મોમિનોને આ આયતમાં હુકમ આપવામાં આવ્યો છે.

૧૭૨. અલ્લાહ તઆલાની રાહમાં તન, મન અને ધનની કુરબાનીથી સંઘર્ષ કરી અલ્લાહની ખુશનૂદીને હાંસલ કરનારાઓ અલ્લાહની રહેમત તથા ને'મતના હક્કદાર બને છે.

૧૭૩. 'ખમર' કેફી તથા નશાવાળા (પદાર્થ) પીણાને કહેવામાં આવે છે. અરબી ભાષામાં 'ખમર-અલ- શએઆ'નો અર્થ 'કોઈ વસ્તુને ઢાંકવું' થાય છે. કેફી કે નશાભર્યું પીણું ઈન્સાનની

છે તેમજ લોકો માટે (થોડાંક) લાભો પણ છે. પરંતુ તેના ગુનાહ (અને નુકસાન) લાભ કરતા કંઈ વધારે છે.' અને જો તેઓ તને પૂછે કે (અલ્લાહની રાહમાં) કેટલુંક ખર્ચ કરવું જોઈએ, તો કહે 'જે તમારી જરૂરીયાતો પૂરી ^(૧૩૫) કરનાં વધું હોય તે.' આવી રીતે અલ્લાહ પોતાના આદેશોનું તમારા ઉપર સ્પષ્ટીકરણ કરે છે, જેથી તમે સમજદારીથી કામ લો.

૨૨૧. આ દુનિયા અને આખિરતના વિશે (અથવા) તને યતીમો વિશે પૂછે તો કહે કે તેમની ભલાઈની વ્યવસ્થા કરવી એક ઉત્તમ નેકી ^(૧૩૬) છે અને જો તેમને તમે પોતાની સાથે ભેળવીશો તો તેઓ તમારા અંધુજનો છે. અલ્લાહ બેહતર જાણે છે કે કોણ નુકસાન કરનારો છે અને કોણ સુધારો કરનારો છે. અને જો અલ્લાહ ચાહતો હોત તો તમને મુશ્કેલીઓમાં નાખી દેત. ખરે જ અલ્લાહ સર્વસમર્થ છે, હિકમતવાળો છે.

૨૨૨. અને મુશરીક સ્ત્રીને પરણશો ^(૧૩૭) નહિ. જ્યાં સુધી તે ઈમાન લાવે નહિ, એક ઈમાનવાળી દાસી મુશરીક સ્ત્રીથી બેહતર છે, પછી ભલે તમને તે (મુશરીક કેટલી પણ) પસંદ હોય. અને (મુસ્લિમ) સ્ત્રીઓને મુશરીકો સાથે પરણાવશો નહિ જ્યાં સુધી તે ઈમાન ન લાવે. એક મોમિન ગુલામ આઝદ મુશરીકથી

كَيْفَرٌ وَمَنَافِقٌ لِلنَّاسِ وَإِنَّهُمَا الْكَبْرُ مِنْ نَفْعِهِمَا وَإِ
يَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلِ الْعَفْوَ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ
لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿١٣٦﴾

فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْيَتَامَى قُلِ إِصْلَاحُ
لَهُمْ خَيْرٌ وَإِنْ تُخَالِطُوهُمْ فَانْفِرُوا بَيْنَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ
الْفَاسِدَ مِنَ الْمُصْلِحِ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَأَعْنَتَكُمْ إِنْ اللَّهُ
عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿١٣٧﴾

وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّى يُؤْمِنُوا وَلَا مَلَءُؤْمِئَةٍ
خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكٍ وَلَوْ أَعْجَبَكُمْ وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ
حَتَّى يُؤْمِنُوا وَلَعَبْدٌ مُؤْمِنٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكٍ وَلَوْ

વિવેકશક્તિ તથા બુદ્ધિને ઢાંકી દે છે, બુદ્ધિને મંદ કરે છે. તેના સેવનથી ઈન્સાનની વિચારશક્તિ બહાર મારી જાય છે. દારૂ પીનારાઓ કે અન્ય નશાના વ્યસનીઓ અનેક જીવલેણ રોગો, ફૂટેવો, કુસંસ્કારો, હિંસક અપરાધો અને અકસ્માતોના ભોગ બની પોતે તો શું પરંતુ માનવ સમાજને તેમજ દેશને બેહદ નુકસાનમાં ઉતારે છે.

૧૭૪. 'જુઝાર' પારકો માલ પડાવી લેવાની વૃત્તિ કેળવવામાં મોટો ભાગ ભજવે છે. કશા પણ પુરુષાર્થ કે મહેનત વગર આગસુ જીવન જીવવાની પ્રેરણા આપે છે. દુનિયાના ઈતિહાસમાં એવા અસંખ્ય દાખલાઓ મોજૂદ છે જેમાં જુઝારીઓ પોતાના તખ્ત તાજ, ઘરબાર પરિવાર, પોતાની પત્ની સુદ્ધાને પણ બાજી પર લગાવી હારી ગયા હતા. જુઝારી માટે અટકવાની કોઈ હદબંધી નથી અને તેની મિથ્યા અભિલાષા એક 'મૂઝજલ' જેવી હોય છે જે અભિલાષીના અંતિમ શ્વાસ સાથે જ જાય છે.

૧૭૫. પોતાના પરિવારની તમામ જરૂરીયાતો પૂરી કર્યા પછી જે બચે તેમાંથી પોતાના ગજા પ્રમાણે જે ચાહો તે આપો. કટોકટીના સમયમાં પણ આ જ નિયમ લાગુ પડે છે.

૧૭૬. યતીમો પ્રત્યે પોતાના પરિવારના સભ્ય જેટલી લાગણી રાખવી જોઈએ અને તેમની તંદુરસ્તી કેળવણી તેમજ રૂહાની વિકાસમાં પૂરતું ધ્યાન દેવું જોઈએ.

૧૭૭. મોમિનોના લડાઈના સમયમાં બહુજ લાંબા ગાળા માટે પોતાના ઘરબારથી દૂર રહેવાના

અહેતર છે, પછી ભલે તે (મુશરીક કેટલો પણ) તમને મનપસંદ હોય. તે લોકો તમને આગ તરફ ખેંચે છે પણ અલ્લાહ પોતાના આદેશો દ્વારા તમને જન્મન તથા અક્ષીસો તરફ આમંત્રણ આપે છે. અને અલ્લાહ પોતાની નિશાનીઓને ઈન્સાનો ઉપર સ્પષ્ટપણે જાહેર કરે છે કે જેનાથી તેઓ બોધ ગ્રહણ કરે. (સુફૂઅ-૨૩)

૨૨૩. અને લોકો તને રજોદર્શન (હયેઝ) વિશે પૂછે, તો કહે 'તે નુકસાનકારક વસ્તુ છે, તે ગાળા દરમિયાન સ્ત્રીઓથી દૂર રહો અને તેમની સાથે સંભોગ ન કરો. જ્યાં સુધી કે તે સ્વચ્છ ^(૧૭૮) ન થાય. પરંતુ જ્યારે (નાહી ઘોઈને) સ્વચ્છ થવા પામે, તે તેમની પાસે જાઓ (સંભોગ કરો) જેમ અલ્લાહે હુકમ તમને આપ્યો છે તે પ્રમાણે. અલ્લાહ તે લોકોને પ્યાર કરે છે જે તેના તરફ રજુ થાય છે અને તેને (પણ) પ્યાર કરે છે પોતાને સ્વચ્છ રાખે છે.

૨૨૪. તમારી પત્નીઓ તમારા માટે ખેતી (૧૭૮)
(સમાન) છે અને તમારી ખેતીમાં (૧૮૦) જ્યારે અને
જે પ્રમાણે (૧૮૧) ચાહો જાઓ. (પરંતુ) તમારા
(ભાવિ) માટે ભવું આગળ મોકલાવો. અને અલ્લાહનો
ડર રાખો, અને જાણીશો કે તમારે (અંતે) તેને
મળવાનું છે; અને ઈમાન લાવનારાઓને મુશ્મલ અર
આપી દે.

عَجَبَكُمْ أُولَئِكَ يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ وَاللَّهُ يَدْعُو
إِلَى الْجَنَّةِ وَالْغَفْوَةِ بِإِذْنِهِ وَيُبَيِّنُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ
لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٣٨﴾

وَيَسْئَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذًى لَا فَاعِلٌ لِّمَا كَانُوا
الْبِشَاءَ فِي الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّى يَطْهَرْنَ
فَإِذَا طَهَّرْنَ فَأَنتُمْ لَهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ إِنَّ
اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ ﴿٣٧﴾

فَسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَّكُمْ فَأْتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ ۖ وَقَدْ مَوَّلَآ أَنفُسَكُمْ وَأَتَقُوا اللَّهَ ۖ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ مَلْفُوقَةٌ ۖ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٧٧﴾

સંજોગોમાં જો વિવાહ કરવાનો સવાલ ઉભો થાય તો મુશરીક સ્ત્રીઓને પરણવાની કુશ્ચાનમાં મનાઈ છે કારણ કે આવી દંપતિથી ઉત્પન્ન થતી પ્રજાના ઉચ્છેરણમાં માતા-પિતાના ઈમાન તથા સંસ્કારોના મતભેદોના લીધે તેમની ઔલાદ ઉપર બહુ જ માઠી અસર પડે છે.

૧૭૮. આદર્શ દાંપત્ય જીવન માટે સ્વચ્છતા તથા આરોગ્યના નિયમોનું પાલન કરવા માટે ઈસ્લામમાં બહુ જ આગ્રહ રાખવામાં આવ્યો છે. યહૂદીઓ માસિક ધર્મ દરમિયાન પોતાની પત્નીઓને અસ્પર્શ્ય (અછુત) સમજતા અને તેમને ગૃહસ્થીની તમામ જવાબદારીથી વિમૂખ કરતા. ઈસ્લામમાં સિવાય શારીરિક સંબંધમાં બાકીના સર્વ કામકાજમાં કે વહેવારમાં પત્નીઓની પૂરી ફરજો તથા તેમના હક્કોને કાયમ રાખવામાં આવ્યા છે.

૧૭૯. પત્ની કે પત્નીઓ સંતાન ઉત્પન્ન કરવાનો ગુણ રાખતી હોવાથી તેમને ખેતીની ઉપમાં આપવામાં આવી છે.

૧૮૦. તેમના સ્વચ્છ થતાં તમારી ઈચ્છા અને નિયમ અનુસાર તેમની સાથે સંબંધ કાયમ કરો પરંતુ વાસનાઓના ગ્રહામ ન બનો.

૨૨૫. અને તમારા સોગંદોનો આધાર^(૧૮૨) અલ્લાહને ન બનાવો જ્યારે તમારો ઈરાદો ભલાઈઓ અને સદાચારો અને લોકો વચ્ચે સમાધાન કરાવવાથી વંચિત રહેવાનો હોય. અને અલ્લાહ સર્વ સાંભળનાર છે, સર્વ જાણનાર છે.

૨૨૬. અલ્લાહ તમારા વ્યર્થ^(૧૮૩) સોગંદો માટે તમને પકડશે નહિ, પરંતુ તમારા દિલોએ કરેલી કમાણીનો હિસાબ તે માગશે જ. અને અલ્લાહ અત્યંત ક્ષમાવંત અને સહનશીલ છે.

૨૨૭. જે લોકો પોતાની પત્નીઓ સાથે (સંબંધ ન રાખવાના) સોગંદ લઈ બેઠા હોય તેમના માટે ચાર મહિનાની^(૧૮૪) મહોલત છે. જો તેઓ પોતાના (સોગંદ) પાછા લઈ (સમાધાન કરી) લે તો ખરેખર અલ્લાહ દરગુઝર કરનાર છે, દયાવંત છે.

૨૨૮. અને જો તેમણે તલાક^(૧૮૫) આપવાનો નિર્ણય કરી લીધો હોય તો (જાણી લો કે) અલ્લાહ સર્વ સાંભળનાર છે અને (પરિસ્થિતિનો) જાણનાર છે.

وَلَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً لِأَيْمَانِكُمْ أَنْ تَبَرُّوا وَتَتَّقُوا
وَتُصْلِحُوا بَيْنَ النَّاسِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٨٢﴾

لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِالْعَفْوِ إِيْمَانِكُمْ وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ
بِمَا كَسَبَتْ قُلُوبُكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿١٨٣﴾

لِلَّذِينَ يُؤْذُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ تَرِيصُ أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ
فَإِنْ فَاءُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٨٤﴾

وَإِنْ عَزَمُوا الطَّلَاقَ فَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٨٥﴾

૧૮૧. 'અન્ના'નો અર્થ (૧) કેવી રીતે (૨) ક્યારે અને (૩) ક્યાં (ક્યા સ્થળે) થાય છે (અકરબ). જેથી તેનો ભાવાર્થ એવો લેવાશે કે 'જે પ્રમાણે ચાહો, જ્યારે ચાહો' તેનો અધિકાર રાખો છો. એક અનુભવી ખેડૂત સારી જમીનનું વાવેતર કરવા માટે સારું બીજ, વાવણીના મોસમ વગેરેની યોગ્ય તથા અનુકૂળ આવશ્યકતાને ધ્યાનમાં લઈને અને પોતાની મહેનત નિષ્કળ ન જાય તેની કાળજી રાખી પોતાના ખેતરોમાં વાવેતર કરે છે.

૧૮૨. નિરર્થક બાબતોમાં સોગંદ ઉઠાવવા અલ્લાહની પવિત્રતા તથા અઝમત (મહત્તા)નું અપમાન છે. ઘણા લોકોમાં 'વલ્લાહ' 'બલ્લાહ' જેવા અલ્લાહને સાક્ષી રાખવાના ઉચ્ચારો સામાન્ય રીતે બોલવાની ટેવો હોય છે. અરબો પણ વાતવાતમાં આવા નાના મોટા સોગંદોનો આધાર લઈ પોતાની પત્નીઓનો ત્યાગ કરતા હતા જેની તરફ આ આયતનું સૂચન છે.

૧૮૩. દરેક સોગંદનો 'કક્કારો' (બદલો) આપી દેવાથી છુટકારો થઈ જાય છે તેમ ધારવું ભૂલ ભરેલું છે. સોગંદ એક બહુ જ ગંભીર વિષય છે પરંતુ ભલું કામ ન કરવાના સોગંદ કોઈ હકીકત નથી રાખતા કારણ આવા સોગંદો ઘણે ભાગે વગર વિચારે ક્રોધાવેશમાં લીધેલા હોવાથી તેનો કક્કારો (બદલો) જરૂરી નથી અને ઈરાદાપૂર્વક કરેલા અનર્થોનો હિસાબ જરૂર દેવો પડશે.

૧૮૪. સોગંદ ખાવાની બૂરી ટેવના લીધે વારંવાર પતિઓ પોતાની પત્નીઓથી અમર્યાદિત સમય માટે અલગ થઈ જતા, જેથી સ્ત્રીઓનું જીવન અકારું થઈ પડતું. આ સામાજિક અનર્થને સુધારવા માટે કુરઆન મજીદમાં ચાર મહિનાની મુદ્દતનો નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો છે, જે મુદ્દત દરમિયાન પતિ પોતાની પત્નીનો સ્વીકાર કરી વસાવી લે, અને ન વસાવવાની સ્થિતિમાં તે સ્ત્રીને તલાક મેળવી આઝાદ થવાનો હક છે. આવા સંજોગોમાં ઉદ્ભવતા વિપરીત પરિણામોથી લોકોને સાવધ કરવાનો આ આયતનો હેતુ છે.

૧૮૫. ઈસ્લામમાં સામાજિક અનર્થોને દૂર કરવા માટે અને સ્ત્રીઓની નબળાઈઓનો દુરૂપયોગ

૨૨૯. અને તલાક મેળવનારી સ્ત્રી ત્રણ ઋતુઓ^(૧૮૬) (હએઝ) સુધી (બીજો નિકાહ કરવાથી) થોભી જાય, અને તેમના ગર્ભાશયોમાં જે પોષણ લઈ રહ્યું છે તેને છુપાવવું યોગ્ય નથી. જો તેમને અલ્લાહ તથા આખિરતના દિવસ ઉપર ઈમાન હોય તો; અને તેમના પતિઓને તે મુદત દરમિયાન તેમને પાછી રાખી લેવાનો વધુ અધિકાર છે, તે શરતે કે તેઓ પુનઃ મેળ કરવા યાદના હોય. જો કે સ્ત્રીઓને પણ પુરુષો જેવા જ અધિકારો છે, પરંતુ પુરુષોને તેમના ઉપર પ્રાધાન્ય^(૧૮૭) છે. અને અલ્લાહ સર્વ સમર્થ છે, હિકમતવાળો છે. (રુકૂઅ-૨૮)

૨૩૦. બે વાર તલાક (નું ઉચ્ચારણ કર્યા) પછી તેમને (સ્ત્રીઓને) ફરીવાર વ્યવસ્થા પ્રમાણે રાખી લેવામાં આવે અથવા તો ભલાઈપૂર્વક^(૧૮૮) તેમને છૂટી

وَالْمُطَلَّقَاتُ يَرْجِعْنَ إِلَىٰ آبَائِهِنَّ ثَلَاثَ قُرُوءٍ وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ أَنْ يَكُنَّ مِمَّا خَلَقَ اللَّهُ فِي الْأَرْحَامِ إِنْ كُنَّ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَبَوَّاهُنَّ أَحْسَنَ بَرِّهِنَّ فِي ذَلِكَ إِنْ أَرَادُوا إِصْلَاحًا وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٢٩﴾

الطَّلَاقُ مَرَّتَيْنِ وَإِسْمَاكَ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْمِيَةٍ بِإِخْوَانٍ وَلَا يَحِلُّ لَكُمُ أَنْ تَأْخُذُوا مِنْهَا نَفْسًا شَيْئًا إِلَّا

કરનારી પ્રથાઓનો ઉચ્છેદ કરવા માટે તલાકનો નિયમ કાયમ કરવામાં આવ્યો હતો. તે પહેલાં પુરુષો ગમે ત્યારે ગમે તેવા સંજોગો કોઈ પણ ભોગ કે વળતર આપ્યા વગર સ્ત્રીઓનો ત્યાગ કરતા અને તેમના ભવિષ્યને અદ્ધર લટકાવી રાખતા. પરંતુ આ કાયદાએ સ્ત્રીઓને તેમના હક્કો તેમજ સમાજમાં માનવંતુ સ્થાન મેળવવાની આશા અપાવી, જો કે ઈસ્લામના તમામ કાયદાઓમાંથી આંહીરત સ.અ.સ.ના કથન પ્રમાણે અલ્લાહની દૃષ્ટિમાં તલાકનો કાયદો સૌથી વધારે નાપસંદ છે.

૧૮૬. તલાકનો કાયદો અલ્લાહની દૃષ્ટિમાં સૌથી વધારે નાપસંદ હોવાથી આ વિષયમાં બહુ જ કાળજીપૂર્વક નીચે જણાવેલી મર્યાદાઓ નિયુક્ત કરવામાં આવી છે.

(૧) જો પતિએ પત્ની સાથે સંભોગ ન કર્યો હોય તો તેની પાકીઝા સ્થિતિમાં પણ તેને તલાક આપી શકે છે.

(૨) પહેલી વારના 'તલાક' શબ્દના ઉચ્ચારણ પછી ત્રણ હએઝ (ઋતુઓ)ના સમય સુધી ત્રણ મહિનાની ઈદતની મુદત પૂરી થયા સુધી થોભવું જોઈએ, તે દરમિયાન શક્ય છે કે પતિમાં પત્ની પ્રત્યે જો પ્યારની ભાવના છુપાએલી હશે તો તેને પોતાની ભૂલ સુધારી લેવાનો અવકાશ મળશે અને બંનેનું જીવન વેડફાઈ જતાં બચાવી શકાશે.

(૩) તલાક મેળવનારી સ્ત્રી જો ગર્ભવતી હોય તો તેણીએ પોતાના પતિને આ માહિતીથી અજ્ઞાન ન રાખવો જોઈએ, આ કારણે પણ બંને વચ્ચે સમાધાન થવાની શક્યતા છે.

(૪) 'તલાક'ના શબ્દનો ઉપયોગ સમાન અંતરે ત્રણ વાર નિયમ અનુસાર થવો જોઈએ તે પછી તે અફર છે. માટે ત્રણ વાર તલાકનું ઉચ્ચારણ કાયદા પ્રમાણે યોગ્ય ત્રણ મંઝિલો પર થવું જરૂરી છે. પહેલી વારનું તથા બીજી વારનું 'તલાકનું ઉચ્ચારણ ઈદતની મુદત દરમિયાન થવું જોઈએ જે સમય દરમિયાન અને ત્રીજી આખરી વારની તલાક પહેલાં, જો પતિ પોતાની પત્નીને સ્વીકારી લેવા અને વસાવવા યાહે તો તેને સમાધાન કરી તેમના લગ્નબંધનને કાયમ કરવાનો પૂરેપૂરો હક્ક છે.

૧૮૭. સાધારણ રીતે સ્ત્રી પુરુષોના અધિકારો સમાન છે પરંતુ ગૃહજીવનમાં પુરુષોનો સ્ત્રીઓથી એક દરજ્જો ઉપર છે, કારણ કે પુરુષ ઘરનો માલિક કહેવાય છે અને રોજી કમાનાર ગણાય છે.

કરવામાં આવે. (પરંતુ) તમે જે કંઈ તેમને^(૧૮૮) આપ્યું હોય તે પાછું લેવું તમારા માટે કાયદેસર નથી સિવાય કે બન્નેને અલ્લાહની (દરાવેલી) મર્યાદાઓ ઉપર કાયમ રહેવાનું અશક્ય લાગતું હોય. અને જો તમને ભય હોય કે તેઓ અલ્લાહની મર્યાદા ઉપર કાયમ નહિં રહી શકે, તો બંને માટે ગુનાહ નથી કે (બન્ને વચ્ચે સમજૂતી પ્રમાણે) સ્ત્રી પોતાના પતિને કંઈક બદલો આપે (અને પોતાની આઝાદી^(૧૮૯) મેળવી લે.) આ અલ્લાહની (દરાવેલી) મર્યાદાઓ છે, માટે તેમનું ઉલ્લંઘન ન કરશો; અને જે અલ્લાહની (દરાવેલી) મર્યાદાઓથી બહાર જાય છે તેઓ જ ઝાલિમ છે.

૨૩૧. (પતિ તરફથી) તલાકનું^(૧૯૧) (ત્રીજીવારનું) ઉચ્ચારણ થયા પછી તેના માટે તે સ્ત્રી હવાલ રહેશે નહિં, સિવાય કે (સ્ત્રી) બીજા પુરુષને પરણી હોય અને તે (પુરુષ) તેને તલાક આપી હોય તો તે સંજોગોમાં પહેલા પતિ સાથે ફરી પરણવું ગુનાહ

أَنْ يَخَافَا إِلَّا يَقِيْمَا حَدُّوَدَ اللَّهِ فَإِنْ خِفْتُمْ إِلَّا يَقِيْمَا
حُدُودَ اللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهَا
حُدُودَ اللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوْهَا وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ
فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٢٣١﴾

فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدُ حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا
غَيْرَهُ فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يَتَرَاجَعَا

૧૮૮. તલાકના નિયમ પ્રમાણે 'તલાક' શબ્દના ત્રણ મુકરર સમયે ઉચ્ચારણોમાં ત્રીજા ઉચ્ચારણ પહેલાં સમાધાન થઈ જતું હોય તો અતિ ઉત્તમ છે, પણ જો સમાધાન થવું અશક્ય હોય તો પુરુષ સ્ત્રીને તેના તમામ હક્કો અદા કરી દેવા જોઈએ અને ભલાઈ તથા માનથી વિદાય કરવી જોઈએ. આ તલાકની ત્રણ મંઝિલો ત્રણ મહિના સુધીની નિમવામાં આવી છે. ત્રણ તલાકો એકી સાથે ભેગી આપવાની પ્રથા બિન ઈસ્લામી અને ગેરકાયદેસર છે જે ઈસ્લામમાં આવકારને પાત્ર નથી. ત્રણ તલાકના એક સાથે ઉચ્ચારણને આંહરત સ.અ.સ.એ એક જ તલાક ગણી છે (તીરમદી). અને જો પહેલી બે તલાકોની મંઝિલો દરમિયાન પતિ પત્નીનું પૂર્નમિલન ન થયું હોય તો જ તેવા સંજોગોમાં ત્રીજો તલાક કાયદેસર ગણાશે અને આજ નિયમના પાયા ઉપર ત્રીજો તલાક આપ્યા પછી પતિને તે સ્ત્રી સાથે સંબંધ રાખવાનો કોઈ અધિકાર નથી. તે પછી આ આયતના આદેશ પ્રમાણે સ્ત્રીને ભલાઈપૂર્વક છૂટી કરવામાં આવે.

૧૮૯. બાદમાં તલાક આપનારનો મહેર, ભેટ, સોગાદ અને દરદાગીના ઉપર કોઈ અધિકાર નથી રહેતો અને જો મહેર પહેલેથી અદા ન કરી હોય તો તે તલાકના અમલમાં આવતા પહેલાં ચૂકવી દેવામાં આવે.

૧૯૦. સ્ત્રીઓની પોતાની આઝાદી માટે છૂટાછેડા કરાવવાની દરખાસ્તને 'ખુલા' કહેવામાં આવે છે. જેની મદદથી સ્ત્રીઓ પુરુષો પાસેથી તલાક લેવાનો હક્ક રાખે છે. આ આઝાદી મેળવવા માટે તેમને સમજૂતી પ્રમાણે પૂરી કે અમુક ભાગની મહેર અથવા ભેટો કે મેળવેલી મિલકતોના હક્કનો આધાર અદાલતના નિર્ણય ઉપર છે. આંહરત સ.અ.સ.ના ઝમાનામાં જમીલા નામની એક સ્ત્રીને પોતાના પતિ કએસ પાસેથી આઝાદી મેળવવા માટે કએસે ભેટ કરેલો બગીચો પાછો આપવો પડ્યો હતો.

૧૯૧. આ આયતથી ત્રીજો તલાક આપ્યા બાદ તે પતિને પત્ની સાથે મેળાપ સાધવાનો હક્ક નથી રહેતો જ્યાં સુધી તે સ્ત્રી બીજા પુરુષને પરણી હોય પછી તેના સાથે શારીરિક સંબંધો સ્થાપ્યા પછી તલાક મેળવી ચૂકી હોય, અથવા તે બીજા પતિને પરણ્યા પછી વિધવા થઈ ગઈ હોય, તો જ તે પહેલા પતિને

નથી, તે શરતે કે અન્નેને ખાતરી હોય કે તેઓ અલ્લાહની (કરાવેલી) સીમાઅંધીનો આદર કરી શકશે, અને આ અલ્લાહની (કાયમ કરેલી) મર્યાદાઓ છે જેનું તેણે સમજદાર લોકો માટે વિસ્તારથી વર્ણન કર્યું છે.

૨૩૨. અને જ્યારે તમે તમારી પત્નીઓને તલાક આપો (અને) તેઓ પોતાની ઈદતની મુદતના છેડે આવી પહોંચે^(૧૮૨) તો તમે તેમને ભલી રીતે પાછી સ્વીકાર કરી લો અથવા નિયમ અનુસાર તેમને આઝાદ કરી દો. પરંતુ (અન્યાયપૂર્વક)^(૧૮૩) તેમને સત્તામાણી કરવા ખાતર રોકી રાખવું જુલમ ગણાશે. અને જે કોઈ આવું કરશે તે બેશક પોતાના જીવ ઉપર જ જુલમ કરી રહ્યો છે. અલ્લાહના આદેશોની મશકરી ન ઉઠાવો, અને તમારા ઉપર અલ્લાહના કરેલા એડસાનોને યાદ રાખો કે તેણે તમારા ઉપર કિતાબ તથા હિકમત ઉતાર્યા છે, જેની દ્વારા તે તમને બોધ આપે છે. અલ્લાહથી ડરતા રહો અને જાણી લો કે તે સર્વ વસ્તુનું જ્ઞાન ધરાવે છે. (રુકૂઅ - ૨૮)

૨૩૩. અને જ્યારે તમે તમારી પત્નીઓને તલાક આપો અને જો તેમણે ઈદત પૂરી કરી લીધી હોય તો તેમને પોતાના (નવા) પતિઓ^(૧૮૪) સાથે પરાણવાથી અટકાવો નહિ, જ્યારે કે તેઓ પારસ્પરિક સંમતિથી ભલી રીતે (પરાણતા હોય). આ તે લોકોને શિખામણ આપવામાં આવે છે જે તમારામાંથી અલ્લાહ તથા આમેરતના દિવસ ઉપર ઈમાન રાખે છે, જેમાં તમારા માટે (પુષ્કળ) ભલાઈ તથા પવિત્રતા સમાએલી છે. અને અલ્લાહ જે જાણે છે તે તમે નથી જાણતા.

૨૩૪. અને માતાઓ પોતાના બાળકોને બે વર્ષ(ની વય) સુધી ધાવણ આપે (આ હુકમ) તેના માટે છે જે (ધવાવવાની) મુદત પૂરી કરવા ચાહતા હોય, અને જે વ્યક્તિનું તે બાળક હોય તેના ઉપર આવશ્યકતા પ્રમાણે (દૂધ ધવાવવાનારના) અન્ન તથા વસ્ત્રની જવાબદારી રહેશે. કોઈના ઉપર તેની શક્તિથી

إِنْ كُنَّا أَنْ يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ يُبَيِّنُهَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٢٣٢﴾

وَإِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَلَعْنِ أَجْلَهُنَّ فَأَسْكُوهُنَّ بِعُرُوفٍ أَوْ سِرِّحُوهُنَّ بِعُرُوفٍ وَلَا تُنْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا لِنَعْتَدَ وَأَمَّنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ وَلَا تَتَّخِذُوا آيَاتِ اللَّهِ هُزُوًا وَادْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمَا أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنَ الْكِتَابِ وَالْحِكْمَةِ يُعَظِّمُ بِهِ وَالْتَقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٣٣﴾

وَإِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَلَعْنِ أَجْلَهُنَّ فَلَا تَعْصُوهُنَّ أَنْ يَتَّخِذْنَ أَرْوَاجَهُنَّ إِذَا تَرَاصُوا بَيْنَهُمْ بِالْعُرُوفِ ذَلِكَ يُوعَظُ بِهِ مَنْ كَانَ مِنْكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَمْ أَنْزَلَ لَكُمْ وَظَهَرَ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٣٤﴾

وَالْوَالِدَتُ يُرَضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُتِمَّ الرَّضَاعَةَ وَعَلَى الْوَلَدِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْعُرُوفِ لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ

પરણી શકે છે. ઈસ્લામની આ કડક નીતિમાં લોકો માટે પોતાના સંસાર વ્યવહારની ગંભીર સમસ્યાઓમાં અણધાર્યા પગલા ન ભરવાની સાવચેતીરૂપ બોધ સમાએલો છે.

૧૮૨. ઈદત પૂરી થવા પહેલાં સમાધાન કરી મેળાપ કરી લેવાની મનાઈ નથી.

૧૮૩. પરંતુ ત્રીજી તલાક બાદ સ્ત્રીને સતાવવું કે સતાવવાની નિયતથી અટકાવી રાખવાની સાખત મનાઈ છે.

ઉપરાંત બોલો ન નાખવામાં આવે. માતાને બાળક માટે દુઃખમાં ન નાખવો જોઈએ અને ન પિતાને બાળક માટે કરીને દુઃખમાં ^(૧૨૫) નાખવો જોઈએ, અને વારસદારો ^(૧૨૬) ઉપર પણ આ જ નિયમ પાલણની જવાબદારી છે. જો બન્ને સંમતિથી બાળકનું ધાવણ છોડાવવા ચાહે તો તેમના ઉપર કોઈ દોષ નથી, અને જો તમે બાળકોને ધવરાવવા માટે (અન્ય સ્ત્રીનો) પ્રબંધ કરવા ચાહો, તો તમારા માટે તેમાં કોઈ દોષ નથી, તે શરને કે ઉચિત વળતર નક્કી કરો અને તેને ચૂકાવો, અલ્લાહનો ડર રાખો અને (સારી પેઠે) જાણીવો કે તમે જે કરી રહ્યા છો તે સર્વ અલ્લાહ જોઈ રહ્યો છે.

૨૩૫. અને તમારામાંથી જે મરણ પામે અને (પાછળ) પત્નીઓ મૂકી જાય, તો તે (વિધવા)ઓ ચાર મહિના અને દસ દિવસ સુધી થોભી રહે. ઈદતની મુદત ^(૧૨૭) પૂરી થઈ ગયા પછી તેઓ પોતાના ભલાખાતર જે કંઈ યોગ્ય વ્યવસ્થા કરે, તો તેનું તમને કોઈ પાપ નથી. અને તમે જે કંઈ કરો છો અલ્લાહ તેનાથી માહિતગાર છે.

૨૩૬. અને (વિધવાઓની) ઈદત દરમિયાન તેમને પરણવાનો ઈરાદો જણાવવો કે દિલમાં ઈરાદો કરવો તમારા માટે પાપ ^(૧૨૮) નહિ ગણાય. અલ્લાહ

إِلَّا وَسَعَهَا لَا تَضَارَّ وَالِدَتُهَا وَبَوْلِدَهَا وَلَا مَوْلُودُ
لَهَا بِوَلَدَتِهَا وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ إِنْ أَسْرَدَا
فَصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا
وَإِنْ أَرَدْتُمُ أَنْ تَنْتَرِضُوا أَوْلَادَكُمْ فَلَا جُنَاحَ
عَلَيْكُمْ إِذَا سَأَلْتُمُ مَا أَتَيْتُمُ بِالْمَعْرُوفِ وَاتَّقُوا
اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١٢٧﴾

وَالَّذِينَ يَتُوفُونَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَرْوَاحًا يُرَبِّصْنَ
بِأَنْفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا فَإِذَا بَلَغَ أَجَلُهُنَّ
فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ
وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١٢٨﴾

وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا عَرَّضْتُم بِهِ مِنْ خُطْبَةِ النَّسَاءِ
أَوْ اكْتَتُمْتُمْ فِي أَنْفُسِكُمْ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ سَتَذْكُرُونَهُنَّ

૧૮૪. સ્ત્રી પોતાની ઈદતની મુદત પૂરી કરી તલાક મેળવી ચૂકી હોય તેને બીજા પુરુષ સાથે લગ્ન કરવાથી અટકાવવાનો તલાક આપનાર વ્યક્તિને કે કોઈ અન્ય વ્યક્તિને કોઈ અધિકાર નથી.

૧૮૫. પિતાના બાળક ઉપરના હક્કને કાયમ રાખવા માટે તેના ઉપર બાળકના ભરણપોષણના ખર્ચની જવાબદારી આ આયતમાં રાખવામાં આવી છે અને આ બાબતમાં બંને પક્ષો માટે એકબીજા ઉપર અયોગ્ય ભાર કે એકબીજાને અયોગ્ય મુશ્કેલીઓમાં ન નાખવાની સખત સૂચના આપવામાં આવી છે.

૧૮૬. મરનારની મિલકતના વારસદારો ઉપર મરનારની ઔલાદના સંબંધમાં પણ એવી કડક જવાબદારી નાખવામાં આવી છે.

૧૮૭. વિધવાઓ માટે પુનર્લગ્ન કરવાના સંબંધમાં ચાર મહિના અને દસ દિવસ સુધીનો ઈદતમાં રહેવાનો આદેશ છે. આટલી લાંબી મુદત મુકરર કરવાનું મૂળ કારણ એટલું જ છે કે તે દરમિયાન જો સ્ત્રીને ગર્ભ રહેવો હોય તો તેના ધિન્હો જાણી રહે છે. અમુક વખતે હએઝ (ઋતુશ્રાવ) બંધ થવાના બીજા કારણો પણ હોય છે, તેમજ ચાર મહિનાના ગાળામાં ઓછામાં ઓછા ત્રણ ઋતુશ્રાવ થવાની વકી હોવાથી સ્ત્રીની પાકીઝગી તથા ગર્ભરહિત હોવાની ખાતરીથઈ જાય છે. તેમજ ભૂતકાલિન દાંપત્ય જીવનભંજ તેમજ મરનાર પતિના વિયોગનું દુઃખ પણ ઓછું થવા પામે છે. આ સ્થિતિમાં તેને પુનર્લગ્ન કરી લેવાની છુટ છે.

૧૮૮. કોઈ પણ ઉમેદવારને આ મુદત દરમિયાન વિધવાને લગ્ન કરવાની માગણી કરવી યોગ્ય ગણાશે નહિ કારણ કે તેણીનું સગર્ભા હોવું સંભવિત છે, અને બાળકને જન્મ આપ્યા બાદ અનુકૂળ સમયે તે સ્ત્રી

જાણે છે કે તમે તેમના વિશે (આ સંબંધમાં ભલું જ) વિચારના હશે. પરંતુ તેમની સાથે કોઈ છુપા કરાર કરશે નહિ, સિવાય જે તમે કહો તે વાત કાયદેસર હોવી જોઈએ. અને વગ્ન બંધનમાં જોડાશે નહિ જ્યાં સુધી કરાવેલી ઈદતની મુદત પૂરી ન થઈ જાય અને જાણી લે કે તમે જે વિચારો છો તેને અલ્લાહ સારી પેટે જાણે છે; માટે સાવચેત રહો અને જાણી લે અલ્લાહ કામ કરનારો છે, સહનશીલ પણ છે. (રુકૂઅ-૩૦)

૨૩૩. તમારા માટે કોઈ ગુનાહ નથી કે તમે તે સ્ત્રીઓને તલાક આપો જ્યારે તમે તેમને સ્પર્શ (જાતીય સંબંધ) ન કર્યો હોય, ન તેમની મહેર નક્કી કરી હોય, પરંતુ (આ સ્થિતિમાં) તેમને કંઈક આપવું જરૂરી (૧૮૮) છે. ધનવાન પોતાની શક્તિ પ્રમાણે અને ગરીબ પોતાના ગળા પ્રમાણે ભલાઈપૂર્વક (ચૂકવે). આ સદાચારીઓ ઉપર ફરજિયાત છે.

૨૩૮. અને જો તમે તેમને, સ્પર્શ (સંભોગ) કર્યા પહેલાં તલાક આપો અને મહેર નક્કી (કરી) હોય, તો કરાવેલ મહેરની અર્ધી ચૂકવવામાં આવે. સિવાય કે તેણી માફ કરી દે અથવા જેના હાથમાં વગ્નની સન્ના (૨૦૦) હોય તે માફ કરી દે. જો કે માફ કરી દેવું જ પરહેઝગારીની ખુબી નહીં છે અને પરસ્પર ઉદારતા દાખવવાનું કદાપિ ભૂલશે નહિ. ખરેખર અલ્લાહ તમારા કામોને નિહાળી રહ્યો છે.

૨૩૯. નમાઝોની નિયમિતતા (૨૦૧) જાળવો અને (ખાસ કરીને) મધ્યની નમાઝ, અને અલ્લાહની સંપૂર્ણ તાબેદારીમાં આવી જાઓ.

૨૪૦. જો તમે કોઈ ભય રાખતા હો તો ચાલતા (ફરતા) અથવા સવારી (૨૦૨) ઉપર મુસાફરીની

وَلَكِنْ لَا تَوَاعِدُوهُنَّ سِرًّا إِلَّا أَنْ تَقُولُوا قَوْلًا مَّعْرُوفًا وَلَا تَعْزِمُوا عُقْدَةَ النِّكَاحِ حَتَّى يَبْلُغَ الْكِتَابُ أَجَلَهُ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي أَنْفُسِكُمْ فَاحْذَرُوهُ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿٣٠﴾

لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ مَا لَمْ تَمْسُوهُنَّ أَوْ تَقْرَضُوا لَهُنَّ فَرِيضَةً مِّمَّا مَتَّعُوهُنَّ عَلَى الْوَسْعِ قَدَرُهُ وَعَلَى الْمَقْتَرِ قَدَرُهُ مَتَاعًا بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْبُحْسَيْنِ ﴿٣١﴾

وَإِنْ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً فِرْصَةً مَّا فَرَضْتُمْ إِلَّا أَنْ يَعْفُونَ أَوْ يَعْفُوا الَّذِي بَيْنَهُمَا عَقْدٌ لِلنِّكَاحِ وَ أَنْ تَعْفُوا أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى وَلَا تَنْسُوا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٣٢﴾

حُفَظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَى وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ ﴿٣٣﴾

فَإِنْ خِفْتُمْ فَرِجَالًا أَوْ رُكْبَانًا فَإِذَا أَمِنْتُمْ فَأَنْذَرُوا

સાથે વિવાહ કરવા ઉપર બંધન નથી.

૧૯૯. કોઈ અણુધાર્યા સંજોગોમાં લગ્નની સર્વ વિધિઓ પૂરી થઈ ગયા પછી પત્ની સાથે સમાગમ કર્યા પહેલાં કોઈ કારણે તલાકનો અવસર ઉભો થાય, તો તેની નક્કી થયેલી મહેરની રકમમાંથી અર્ધી રકમ ચૂકવવામાં આવે.

૨૦૦. તેણીને સ્પર્શ (સંભોગ) ન કર્યા હોવાની સ્થિતિમાં અર્ધી મહેર લાઝમ છે, જો તેણી માફ કરવા ધારે તો કરી શકે છે, અથવા તેણીનો વાલી પણ માફ કરવાનો અધિકાર રાખે છે.

૨૦૧. દાંપત્ય જીવનમાં પ્રવેશ કરનારાઓ પોતાની નમાઝોમાં કોઈ કારણે અનિયમિતતાને દાખલ ન થવા દે તેના માટે તેમને સાવધાન કરવામાં આવ્યા છે.

સ્થિતિમાં (નમાઝ અદા કરો) પરંતુ જ્યારે તમે સવામનીમાં હો તો અલ્લાહને યાદ કરો. અલ્લાહ તમને તે (રીતો) શીખવી છે, જેનાથી તમે પહેલાં અજ્ઞાન હતા.

૨૪૧. અને તમારામાંથી જે મરણ પામે અને પાછળ પત્નીઓ મુકી જાય તેઓ તે પત્નીઓ માટે એક વર્ષ (૨૦૩) સુધી ઘરમાંથી કાઢી ન મૂકવાનો અથવા તેટલી મુદત સુધી જરૂરીયાતો પૂરી પાડવાનો વસિયતમાં પ્રબંધ કરી જાય, પરંતુ જો તેઓ (પોતાની મેળે) જતી રહે તો તમારા ઉપર કોઈ દોષ નથી કે તેઓ પોતાના હિતમાં યોગ્ય વ્યવસ્થા કરે. અને અલ્લાહ સર્વ સમર્થ છે, હિકમતવાળો છે.

૨૪૨. અને તલાક મેળવેલી સ્ત્રીઓ માટે (પણ) યોગ્ય ખર્ચનો પ્રબંધ (૨૦૪) હોવો જરૂરી છે, આ સદાચારી લોકો ઉપર (અમે) ફરજિયાત કર્યું છે.

૨૪૩. આવી રીતથી અલ્લાહ પોતાના આદેશોને તમારા માટે સ્પષ્ટતાથી વર્ણન કરે છે જેથી તમે સમજી શકો. (રુકૂઅ - ૩૧)

૨૪૪. શું તને તે લોકોની સ્થિતિનું જ્ઞાન નથી જે લોકોએ મોતના (૨૦૫) ભયથી પોતાના ઘરબારનો ત્યાગ કર્યો, અને જે હઝારોની સંખ્યામાં હતા, જેથી અલ્લાહે તેમને કહ્યું 'મરી જાઓ' પણ તેણે તેમને સજીવન (૨૦૬) કર્યો. ખરેખર, અલ્લાહ ઈનસાનો ઉપર

اللَّهُ كَمَا عَلَيْكُمْ مَا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾

وَالَّذِينَ يَتَّبِعُونَ عَنْهُمْ وَيُؤْنُونَ أَرْوَاحَهُمْ وَصِيَّةً
يُؤْتُوهُمْ مَتَاعًا إِلَى الْوَلَدِ غَيْرِ أَخْرَاجٍ ۚ فَمَنْ
خَرَجَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا فَعَلْتُمْ فِي أَنْفُسِهِمْ
مِنْ مَعْرُوفٍ ۚ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٣١﴾

وَالْمُطَلَّقَاتُ مَتَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ ﴿٣٢﴾

كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٣٣﴾

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ
حَدَّرَ الْمَوْتَ فَقَالَ لَهُمُ اللَّهُ مُوتُوا ثُمَّ أَحْيَاهُمْ
إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ

૨૦૨. આ નમાઝોની પાબંદી માટે એક અગત્યનો આદેશ છે. કોઈ પણ સંજોગોમાં નમાઝ પ્રત્યે બેદરકારી ન થવી જોઈએ જ્યાં સુધી કે તમે પૂરા ભાનમાં હો. ભયગ્રસ્ત હો તો પણ, બેસતા ઉઠતા ચાલતા દોડતા સવારી કરતા હો કે મુસાફરી કરતા હો, બીમાર હો તો પણ, નમાઝને દર હાલતમાં નિત્ય અદા કરવાનો સખત હુકમ છે.

૨૦૩. મરનારના વારસદારો ઉપર તેની વિધવાને બાર મહિના સુધી ભરણપોષણ તથા રહેવાની સગવડ આપવી લાઝીમ છે. આ વિધવાના વારસાના હક્કથી ઉપરાંતમાં છે, સિવાય કે વિધવા સ્વેચ્છાએ અને યોગ્ય સમયે પોતાનો બંદોબસ્ત કરી લે અને જતી રહે.

૨૦૪. તલાકના તણાએલા વાતાવરણમાં સ્ત્રીઓ સાથે ફૂરતા તથા અન્યાયી વલણ કરનારાઓને આ આયતમાં માર્ગદર્શન આપવામાં આવ્યું છે.

૨૦૫. ફિસ્મૈનના ઘાતકી શાસનમાંથી છટકી એશિયામાં હઝારોની સંખ્યામાં આવેલા ઈસરાઈલીઓ આદિવાસીઓના ભયના કારણે 'વાયદાની ભૂમી'માં દાખલ થવાની હઝરત મૂસાની સલાહને ન માન્યા. આ ટોળાની સંખ્યા બાઈબલમાં છ લાખ આપવામાં આવી છે. જ્યારે કુરઆને મજીદમાં ફક્ત 'હઝારો'નું વર્ણન છે જેને વર્તમાન સંશોધનનો ટેકો મળે છે. (હિસ્ટ્રી ઓફ ધ પીપલ ઓફ ઈસરાઈલ પા. ૧૪૫. હિસ્ટ્રી ઓફ પેલેસ્ટાઈન-પા. ૧૭૪)

મહેરબાન છે પરંતુ ઘણા લોકો તેના આભારી નથી થતા.

૨૪૫. અને અલ્લાહની રાહમાં જીહાદ^(૨૦૩) કરો અને સારી પેઠે જાણી લો કે અલ્લાહ સર્વ સાંભળનાર અને સર્વ જાણનાર છે.

૨૪૬. એવો કોણ છે જે અલ્લાહને સાફ એવું કર્યું^(૨૦૮) આપે જેને અલ્લાહ અનેક ગાણું વધારીને પાછું આપે. અલ્લાહ બેશક તેને ઘણું વધારીને પાછું આપે છે. (અંતમાં) તેની જ તરફ તમારે પાછું ફરવાનું છે.

૨૪૭. શું તું મૂસા પછીના બની ઈસરાઈલના સરદારો વિષે નથી જાણતો જેમણે પોતાના નબીને કહ્યું 'અમારા માટે એક બાદશાહ નીમી આપ, જેથી અમે અલ્લાહની રાહમાં જંગ કરીએ.' તો તેણે કહ્યું 'ક્યાંક એવું તો નહિ બને કે જ્યારે તમને જંગ કરવાનો આદેશ આપવામાં આવે તો તમે નહિ લડો?' તેમણે કહ્યું 'અલ્લાહની રાહમાં ન લડવાનું અમારી પાસે શું કારણ હોઈ શકે, જ્યારે અમને ઘરોમાંથી તથા અમારા બાલબચ્ચાંઓથી (દૂર) હાંકી કાઢવામાં આવ્યા છે'. પરંતુ તેમને જ્યારે (ખરેખર) જંગ કરવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો ત્યારે તેમની અલ્પ સંખ્યા સિવાય બાકીના સૌ ફરી બેઠા^(૨૦૮) અને અલ્લાહ ઝાલિમોને ખૂબ જાણે છે.

૨૪૮. અને પયગમ્બરે તેમને કહ્યું 'અલ્લાહે તાલુતને^(૨૧૦) તમારો બાદશાહ નીમ્યો છે' તેમણે કહ્યું

النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٢٢٠﴾

وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَعِلْمُوا أَنَّ اللَّهَ سَبِيْعٌ

عَلَيْكُمْ ﴿٢٢١﴾

مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضْعِفُهُ

لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً وَاللَّهُ يَقْبِضُ وَيَبْصُطُ وَ

إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٢٢﴾

أَلَمْ تَرَ إِلَى الْبَلَاءِ مِنْ بَنِي إِسْرَءِيلَ مِنْ بَعْدِ

مُوسَى إِذْ قَالُوا لِنَبِيِّهِمْ اأَبْعَثْ لَنَا مَلِكًا نَقَاتِلَ

فِي سَبِيلِ اللَّهِ قَالَ هَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ كُتِبَ عَلَيْكُمُ

الْقِتَالُ أَلَّا تُقَاتِلُوا قَالُوا وَمَا لَنَا أَلَّا نُقَاتِلَ فِي

سَبِيلِ اللَّهِ وَقَدْ أَخْرَجَنَا مِنْ دِيَارِنَا وَأَبْنَاءِنَا

فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ تَوَلَّوْا إِلَّا قَلِيلًا مِمَّنْ هُمْ

وَاللَّهُ عَالِمٌ بِالظَّالِمِينَ ﴿٢٢٣﴾

وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ

૨૦૬. હઝરત મૂસા(અ)ની ઉપર્યુકત સલાહને ન માનનારા ઈસરાઈલીઓ સાઈનાઈમાં આમનેમ રજળતા ભટકતા મટી જવાની અણી પર આવ્યા ત્યારે અલ્લાહે તેમની પેઢીઓમાં નવેસરથી પ્રાણ ફૂંક્યો. પયગમ્બર યશુઆની આગેવાની તળે તેમને 'વાયદાની ભૂમી'માં પ્રવેશ મળ્યો. અહીં અલ્લાહે તેમના કોમરૂપી મૂતદેહમાં ફરી જીવનસંચાર કર્યો.

૨૦૭. આ આયતમાં અલ્લાહે મુસ્લિમોને ચેતવણી આપી છે કે મોતથી નિર્ભય થઈ કુરબાની કરવા તત્પર રહો અને પોતાની કોમનું સ્વમાન તથા પોતાના અસ્તિત્વની રક્ષા કરવા હમેશાં તૈયાર રહો.

૨૦૮. અલ્લાહના રાહમાં ખર્ચ કરવું એવું પવિત્ર તથા સુરક્ષિત મૂડી રોકાણ છે જેમાં કદાપિ ખોટ આવવાનો ભય નથી; ઉલટું અનેકગણો નફો ચોક્કસ છે.

૨૦૯. હઝરત મૂસા (અ) પછી ઈસરાઈલી કોમમાં થોડુંક પરિવર્તન થવા પામ્યું હતું. જ્યારે હઝરત મૂસા(અ) એ પોતાની કોમને લડવાનો હુકમ આપ્યો તો તેમણે જવાબમાં કહ્યું 'જ તું અને તારો ખુદા લડો, અમે તો અહીં બેસી રહીશું.' બાદમાં આ કોમે પોતાનું વલણ તો બદલ્યું પણ કટોકટીના સમયે

‘તે અમારા ઉપર શાસક હોવાનો હક્કદાર કેવી રીતે થઈ ગયો જ્યારે અમે તેની સરખામણીમાં રાજકર્તા હોવાના વધુ હક્કદાર છીએ, અને તેની પાસે માલદૌલત પણ તો નથી?’ તેણે જવાબ આપ્યો: ‘બેશક અલ્લાહે તેને તમારી સરખામણીમાં પસંદ કર્યો છે, અને તેને પુષ્કળ જ્ઞાન તથા શારીરિક બળ આપ્યું છે.’ અને અલ્લાહ જેને ચાહે બાદશાહી આપે છે, અને અલ્લાહ મહાઉદાર તથા સર્વજ્ઞ છે.

૨૪૯. અને તેમના પયગમ્બરે તેમને કહ્યું ‘તેની (તાલુતની) બાદશાહીની નિશાની આ છે કે તમને એવું તાલુત^(૨૧૧) (હદય) આપવામાં આવશે તેમાં તમારા

مَلِكًا قَالُوا أَتَىٰ لَكَ الْمَلِكُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ
أَسْقَىٰ بِالنَّارِ مِنْهُ وَلَمْ يُؤْتِ سَعَةً مِنَ الْمَالِ
قَالَ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاهُ عَلَيْكُمْ وَزَادَهُ بَسْطَةً فِي
الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ وَاللَّهُ يُؤْتِي مُلْكَهُ مَنْ يَشَاءُ
وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ آيَةَ مُلْكِهِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ
التَّابُوتُ فِيهِ سَكِينَةٌ مِّنْ رَبِّكُمْ وَبَقِيَّةٌ مِّمَّا

તેઓ પોતાના વાયદાનો ભંગ કરતા જ રહ્યા. તેઓ યહુદીઓની આ નબળાઈનું અનુસરણ ન કરવા માટે મુસ્લિમોને આ આયતમાં ચેતવણી આપવામાં આવી છે.

૨૧૦. ‘તાલુત’ એક ઈસરાઈલી રાજકર્તાનું ગુણવાચક નામ છે જેનો અર્થ ‘મહાપરાક્રમી’ થાય છે. આ રાજકર્તા હઝરત દાઉદ (અ)ના બસો વર્ષ પહેલાં અને હઝરત મૂસા (અ)ના બસો વર્ષ પછી થઈ ગયો હતો. ઘણા વિવેચકો તથા ઇતિહાસકારો ના કહેવા પ્રમાણે બાઈબલમાં ‘સોલ’ છે. પરંતુ કુરઆને મજીદમાં વર્ણવેલા તાલુતના લક્ષણો બાઈબલના ગીડીઓન અર્થાત જદઉન સાથે વધુ બંધ બેસતા જણાય છે.

કેટલાક ઈસાઈ ઇતિહાસકારોના અભિપ્રાયમાં ઉપર્યુકત બે આયતોની ઘટનાઓ વચ્ચે બસો વર્ષનું અંતર છે. કુરઆને મજીદના પુરાવાઓથી પણ તે બંને ઘટનાઓ જુદા જુદા સમયમાં થવા પામી હતી. હઝરત દાઉદ(અ)થી ૨૦૦ વર્ષ પહેલાં તાલુત (ગીડીઓન)ના સમયમાં જુદા જુદા ઈસરાઈલી કબીલાઓમાં એકમ થયો હતો અને તે એક કોમ બની ગઈ હતી. તે પહેલાં બની ઈસરાઈલ બાર કબીલાઓમાં વહેંચાયેલા હતા અને તેમનો કોઈ આગેવાન કે રાજકર્તા ન હતો, ન કોઈ વ્યવસ્થિત કોમીયત હતી. ઈ.સ.પૂર્વે ૧૨૫૬માં અલ્લાહે ઈસરાઈલીઓને મીડીઆના ઈપ્સને આધીન કર્યા જેમણે સાત વર્ષ સુધી તેમના ઉપર ત્રાસ વર્તાવ્યો હતો. અંતે ઈસરાઈલીઓને જાન બચાવવા ઘણા વર્ષો સુધી ગુફાઓમાં ભરાઈ રહેવું પડ્યું હતું.

આ અસદ્ય ત્રાસમાંથી છૂટવા માટે ઈસરાઈલીઓની દુઆઓના બદલામાં અલ્લાહે ગીડીઓન ઉપર ફરિશ્તા દ્વારા નબુવ્વત નાઝલ કરી (જજ પ્રકરણ ૬ આ. ૧૫). આ વૃત્તાંત અને કુરઆનના વર્ણનમાં ઘણું સામ્ય છે. બાઈબલમાં દર્શાવેલી નદીના પાણી દ્વારા કસોટી સોલના સમયમાં નથી સાબિત થતી પરંતુ ગીડીઓનના સમયમાં છે (જજ પ્ર. ૭. આ. ૪/૭) જેનાથી સ્પષ્ટ થાય છે કે ગીડીઓનનું જ નામ તાલુત (મહાપરાક્રમી) છે અને કુરઆન મજીદ પ્રમાણે પાણીથી તેમની જ પરીક્ષા કરવામાં આવી હતી.

એક નોંધવા લાયક હકીકત છે કે આ કસોટીના પરિણામે તાલુત સાથે ફક્ત ૩૦૦ સાથીઓ રહી ગયા હતા. તીરમઝીમાં સીયારના પ્રકરણમાં નિર્દેશ પ્રમાણે સહાબાએ કહ્યું, ‘બદરની લડાઈમાં અમારી ૩૧૩ની સંખ્યા તાલુતના સાથીઓની સંખ્યા જેટલી જ લગભગ છે.’ તાલુત તે જ ગીડીઓન છે જેનું ઉપર્યુકત પ્રમાણ હદીસમાંથી મળી આવે છે માટે તેના વિશે કોઈ શંકા બાકી રહેતી નથી.

૨૧૧. ‘તા’બુત’ના અનેક શાબ્દીક અર્થો તેમજ ભાવાર્થો નીચળે છે. (૧) પેટી, કોફીન, કફન (૨)

૨બ તરફથી પરમશાંતિ હશે, અને મૂસા તથા હારૂનના વંશજોનો છોડેલો વારસો^(૨૧૬) હશે જેને ફરિશ્તાઓએ ઉંચકી રાખ્યો હશે. ખરેખર, જો તમે મોમિન છો તો આમાં તમારા માટે (મોટી) નિશાની છે.” (કુફૂઅ-૩૨)

૨૫૦. અને જ્યારે તાલુત વશકર લઈ નીકળ્યો ત્યારે તેણે કહ્યું ‘બેશક, અલ્લાહ એક નહેરથી તમારી આઝમાઈશ કરશે, તે સમયે જે (તેનું) પાણી વધુ પડતું) પીશે, તે મારો સાથી નહિ રહે; અને જે તેને ચાખશે નહિ, તે ખરેખર મારો (સાથી) છે. સિવાય કે જેણે એક ખોખા^(૨૧૩) ભર જ પાણી પીધું હશે.’ પરંતુ તેમાંના થોડા સિવાયના બાકીનાઓએ (ખૂબ) પીધું. પછી જ્યારે ઈમાન લાવનારાઓ નદી ઓળંગી પાર ઉતરી ત્યારે તેણે અને તેની સાથે ઈમાન લાવનારા હતા તેમણે કહ્યું ‘(અત્યારે) અમારામાં જાલુતના વશકરનો મુકાબલો કરવાની શક્તિ નથી.’ પરંતુ જે લોકો એટલું જાણતા હતા કે (એક સમયે) અલ્લાહને અવશ્ય મળવાનું છે (તેમણે) કહ્યું ‘અનેક વખતે એવું બન્યું છે કે (મોમિનોની) અલ્પ સંખ્યા અલ્લાહના આદેશથી મોટા વશકરો ઉપર વિજયવંત બની છે અને અલ્લાહ દ્વંદ્વનિશ્ચયીઓનો સાથી છે.’

تَرَكَ آلَ مُوسَىٰ وَآلَ هَارُونَ تَحْمِلُهُ الْمَلَائِكَةُ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّكُمْ إِن كُنتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٢١٦﴾

فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِالْجُنُودِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ بِتَلْكُمُ يَنْهَىٰ عَنْ شَرْبِ مِنْهُ فَلَيْسَ بِيٍّ وَمَنْ لَمْ يَطْعَمَهُ فَإِنَّهُ مِنِّي إِلَّا مَنِ اعْتَرَفَ غُرْفَةً بِيَدِهِ ۖ فَفَرَسُوا مِنْهُ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ فَلَمَّا جَاوَزَهُ هُوَ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ قَالُوا لَا طَاقَةَ لَنَا الْيَوْمَ بِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ قَالَ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلْقَوْنَ إِلَى اللَّهِ كَمْ مِنْ فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً ۚ بِإِذْنِ اللَّهِ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴿٢١٧﴾

છાતી, પાંસળીઓના માળખાનો અંદરનો ભાગ, હૈયું, મન, અંતઃકરણ (૩) અંતર— જ્ઞાન, ડહાપણ, શાંતવન, સંતોષ, ધૈર્ય વગેરે. બાઈબલમાં તા’બુતનો અર્થ લાકડાની પેટી કે નૌકા લેવામાં આવે છે. પરંતુ કુરઆન મજીદમાં આ વિષયના સંબંધમાં અંતઃકરણ કે હૈયું છે. જ્યાં આપણે કુરઆન મજીદના તાત્પર્યને લઈએ તો, ‘હૈયામાં તમારા ૨બ તરફથી શાંતિ હશે એવો અર્થ થશે, અને જો ‘નોકામાં તમારા ૨બ તરફથી શાંતિ હશે’ એવો અર્થ લઈએ તો નોકામાં ‘શાંતિ કે સંતોષને’ ગેંધી રાખવાથી કંઈ અર્થ નથી નીકળતો. વળી તેમાં હઝરત મૂસા (અ) તથા હઝરત હારૂન(અ)ના વંશજોના વારસાના ‘પદાર્થી અવશેષો હશે’ તેના કરતાં કુરઆનના તાત્પર્ય પ્રમાણે ‘તેમાં હઝરત મૂસા (અ) તથા હઝરત હારૂન (અ)ના સદ્ચારિત્ર્યના વારસાની રૂહનો’સ્વીકાર કરવો ઈન્સાનની અક્લ તથા વિવેકને વધુ અનુકૂળ છે. વંશજોના વારસાને કોઈ આકાર કે પદાર્થના રૂપમાં ધારવો જડતા તથા જહાલતનું પ્રદર્શન છે. કુરઆન મજીદના તાત્પર્ય પ્રમાણે અલ્લાહ તરફથી તેમના અંતઃકરણોમાં સબ્ર, ધૈર્ય, દૃઢતા, આસ્થા, યકીન, વિશ્વાસ, ઈમાન, તેમજ તેમના નબીના ચારિત્ર્ય, સત્યનિષ્ઠા તથા શુભ આશયોના સંબંધમાં સંતોષનો ઉદ્ભવ થવા પામ્યો હતો, જે શકિતઓની સહાયતાથી તેઓ દુશ્મનોને પરાજય આપવામાં સફળ થયા હતા.

૨૧૨. તાલુતની કોમના અંતઃકરણો અલ્લાહે તેમના પૂર્વજો હઝરત મૂસા (અ) તથા હઝરત હારૂન (સ)ના વંશજોના સદ્ગુણોથી ચિત્તકાર ભરી દીધા હતા. તે વારસાને કોઈ પદાર્થનું રૂપ આપવું અયોગ્ય છે, જે વારસો ઉચ્ચતમ પરહેઝારીનો રૂહાની વારસો હતો.

૨૫૧. અને જ્યારે તેઓ જાલુતના ^(૨૧૪) લશ્કર સામે (મેદાને) પડ્યા ત્યારે તેમણે દુઆ માંગી 'હે અમારા રબ, અમારા ઉપર સબ્ર ઉતાર અને અમારા કદમોને જમાવી દે અને અમને કાકરો ઉપર વિજય આપ.'

وَلَمَّا بَرَزُوا لِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ قَالُوا رَبَّنَا أَخْرِجْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَثَبَّتْ أقدَامَنَا وَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿٢٥١﴾

૨૫૨. અલ્લાહના હુકમ સાથે તેમણે દુશ્મનોને સખ્ત પરાજય ^(૨૧૫) આપ્યો અને દાઉદે જાલુતને કતલ કર્યો. અલ્લાહે દાઉદને તેને બાદશાહી આપી અને હિકમતનું જ્ઞાન ઉપરાંત જે પણ ચાહ્યું તે અર્પણ કર્યું. અને જો અલ્લાહ (કેટલાક) લોકોના હાથે બીજાને પરાજીત ન કરતો રહેતો તો પૃથ્વી બદકારીઓમાં ડૂબેલી રહેત. પરંતુ અલ્લાહ સર્વ મખ્લૂક (માનવજાતિ) ઉપર ઉપકાર કરનારો છે.

فَهَرَمُوهُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ وَكَتَلَ دَاوُدُ جَالُوتَ وَاتَّهَ اللَّهُ الْمَلِكَ وَالْحَكِيمَ وَعَلَّمَهُ مِمَّا يَشَاءُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ وَلَكِنَّ اللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿٢٥٢﴾

૨૫૩. આ અલ્લાહની આપતો છે જે અમે સત્યપૂર્વક તને સંભળાવીએ છીએ. (હે મુહમ્મદ) બેશક તું રસૂલોમાંનો છે.

تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ تَنْتَوُهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّكَ لَمِنَ الرُّسُلِينَ ﴿٢٥٣﴾

૨૫૩. 'ખોખો ભર પાણી'માં એક ગુઢ રહસ્ય સમાયેલું છે. (૧) આગેકૃત્ય કરતા લશ્કરોના તરસથી સુકાતા ગળાને ભીનાશ મળવાથી તૃષ્ણાની તીવ્રતા ઓછી થાય છે અને જો વધુ પડતું પાણી પીવાઈ જાય તો શરીર અસ્વસ્થ થઈ જતાં તેમની ચાલવાની કે લડવાની શક્તિ મંદ પડી જાય છે. (૨) આ પાણી દ્વારા તેમની પરિક્ષા લેવાની હોવાનું તેમને જ્ઞાન હતું જેથી તેમનું અચળ રહેવું આવશ્યક હતું. છતાં તેમનામાંના ઘણા પેટ ભરી પાણી પીનારાઓની શક્તિ હણાઈ જતાં તેઓ નદીના પેલે પાર ન ઉતરી શક્યા.

૨૫૪. 'જાલુત' પણ એક ગુણવાચક નામ છે. જેનો અર્થ 'અણઘડ' કે 'હલકટ' નીકળે છે. અથવા તે લોકોનું ટોળું કે બળ જે બીજાઓ ઉપર હિંસક હુમલો કરનારા છે. બાઈબલમાં જેનું 'ગોલાયથ'ના નામથી વર્ણન આવે છે તે ગોલાયથ અને 'જાલુત' બંને એક જ છે. સોમસ ૧૭ ના વર્ણન પ્રમાણે ગોલાયથનો અર્થ વિનાશ કરનાર, 'રાક્ષસ' 'કચ્ચરઘાણ વાળની ભક્ષણ કરનારી વ્યક્તિ' કે 'ભક્ષક ટોળું' થાય છે. જો કે બાઈબલમાં આ ભૂમિકા એક વ્યક્તિ દ્વારા જ ભજવવામાં આવી છે પરંતુ કુરઆન મજીદમાં જાલુત શબ્દથી એકથી વધુ માણસોનું સંખ્યાનું સંઘબળ પણ થાય છે. બાઈબલમાં ઈસરાઈલીઓને રંજાળનાર મીડીઆનાઈટસની કોમને જાલુતની ઉપમાં આપવામાં આવી છે. (જજ પ્રક.૬ આ.૧-૬) મીડીઆનાઈટસનાં લોકોને તેમની હિંસક પ્રવૃત્તિઓમાં પૂર્વમાં વસતા કબીલાઓની તથા અમાલેનાઈટસ નામની કોમની પણ સહાયતા મળતી રહેતી. (જજ પ્ર.૬ આપત.૩.)

૨૫૫. 'જાલુત' અથવા 'ગીડીઓ'માં 'જાલુત' કે 'ગોલાયથ' અથવા મીડીઆનાઈટસની કોમને પરાજય આપવાની શક્તિ તો હતી પરંતુ આ આપતમાં જાલુતને હરાવી તેને કતલ કરવામાં આવ્યો હોવાનું જણાવવામાં આવ્યું છે તે કતલ હઝરત દાઉદ (અ)ના ઝમાનામાં થયું હતું. હઝરત દાઉદ (અ)ના હાથે માર્યા જનારનું નામ ગોલાયથ હતું (જુઓ. ગોલાયથ પ્ર.૧૭/૪)

૨૫૪. આ રસૂલો જેમનામાંથી અમે અમુકને કેટલાક બીજા ઉપર ફઝીલત (શ્રેષ્ઠતા) આપી છે, તેમનામાંથી કેટલાક સાથે અલ્લાહે વાર્તાલાપ (૨૧૬) (કલામ) કર્યો છે; અને તેણે તેમનામાંના કેટલાકના દરજ્જાઓ બુલંદ કર્યા, અને અમે ઈસા ઈબને મરીયમને સ્પષ્ટ નિશાનીઓ આપી હતી અને પવિત્ર રૂહ (રૂહલકુદુસ) વડે તેને મઝબૂત કર્યો. અને જો અલ્લાહ ચાહત તો નિશાનીઓ મળી ગયા બાદ લોકો એક બીજા સાથે કદાપિ લડત નહિ, પરંતુ તેમની વચ્ચે મતભેદ તો થયો, પછી તેમનામાંના ઘણા ઈમાન લાવ્યા અને ઘણાઓએ ઈન્કાર કર્યો. જો અલ્લાહ ચાહતો હોત તો તેઓ કદાપિ એકબીજા સાથે લડ્યા ન હોત, પરંતુ અલ્લાહ જે ચાહે છે તે કરે છે. (રુકૂઅ - ૩૩)

૨૫૫. હે ઈમાન લાવનારાઓ, અમે જે કંઈ તમને આપ્યું છે તેમાંથી ખર્ચ કરો તે પહેલાં કે તે દિવસ આવી પહોંચે જ્યારે ન કંઈ ખરીદ કરાશે ન કંઈ વેચાણ, ન કોઈ મિત્રતા કામ આવશે, ન કોઈની ભલામણ ચાલશે, અને કાફરો જ પોતાના ઉપર ઝૂલમ કરે છે.

૨૫૬. અલ્લાહ સિવાય કોઈ અન્ય મા'બૂદ નથી, તે શાશ્વત છે, તે સ્વાવલંબી છે, તે જ તમામ જહાનોને ટકાવી રાખનારો છે, ન તો તેને ઝોકું આવે છે ન નિંદ્રા. તે સર્વસ્વ તેનું જ છે જે આકાશો તથા ધરતીમાં છે, એવો કોણ છે જે તેની પરવાનગી વગર તેની પાસે કોઈની ભલામણ કરી શકે? તે તેમની આગલી પાછલી હાલતોને જાણે છે અને તેઓ તેના ઈલ્મમાંથી કંઈ પણ ગ્રહણ નથી કરી શકતા સિવાય કે તે કોઈને કંઈ આપવા ચાહે. તેનું ઈલ્મ આસમાનો તથા પૃથ્વી ઉપર વ્યાપક છે અને તેની વ્યવસ્થા તેને કદાપિ થકાવતી નથી. બેશક તે ઉચ્ચતર છે, બુલંદ શાનવાળો છે. (૨૧૭)

૨૧૬. 'વાર્તાલાપ'ના સંબંધમાં અલ્લાહે જે રસૂલોમાં ફરક રાખ્યો છે તેના આધારે તેમની રૂહાની અઝમતમાં ઊંચનીચ કે ભેદભાવ રાખવો યોગ્ય નથી. હકીકતમાં નબુવ્વત બે પ્રકારની હોય છે. એક નબુવ્વત લાવનારા એવા રસૂલો હોય છે જે શરિયત લાવનારા છે, તેમને 'મુક્લ્લમ' (વાર્તાલાપનો લાભ મેળવનારા) નબીઓ કહેવામાં આવે છે, અને બીજા પોતાના (નામ) દરજ્જા પૂરતા જ નબી, વગર શરિયતના હોય છે જેમને 'ગઅર મુક્લ્લમ' નબી કહેવામાં આવે છે. આંહારત સ.અ.સ.એ ફરમાવ્યું છે કે હઝરત આદમ (અ) 'મુક્લ્લમ' નબી હતા (મસનદ).

تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ مِنْهُمْ مَنْ كَلَّمَ اللَّهُ وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَاتٍ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتَتَلَ الَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ مِنْ بَعْدَ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ وَلَكِنْ اخْتَلَفُوا فَيَنْهُمْ مَنْ آمَنَ وَمِنْهُمْ مَنْ كَفَرَ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتَتَلُوا وَلَكِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا بَيْعَ فِيهِ وَلَا خِلَةَ وَلَا شَفَاعَةً وَالْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ
اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ

૨૫૭. દીન (ધર્મ)ની બાબતમાં કોઈ બળજબરી^(૨૧૮) નથી. બેશક સત્યથી અસત્ય જુદું પડી ગયું છે; માટે જે કોઈ અસત્ય માર્ગ^(૨૧૯) પર ચલાવનારાઓનો ત્યાગ કરીને અલ્લાહ ઉપર ઈમાન લાવે છે તેણે ખરેખર એવું મજબૂત કડું પકડ્યું છે જે કદી તૂટશે નહિ. અને અલ્લાહ સર્વ સાંભળનાર છે, સર્વ જાણનાર છે.

૨૫૮. અલ્લાહ ઈમાન લાવનારાઓનો મિત્ર છે; અને તે તેમને ઘોર અંધકારમાંથી ઉગારી પ્રકાશમાં લાવે છે. પરંતુ જે લોકો ઈમાન નથી લાવતા તેમના સાથીઓ નેકીથી અટકાવનારા છે, જે તેઓને પ્રકાશમાંથી કાઢી ઘોર અંધકાર તરફ લઈ જાય છે. આ જ લોકો આગમાં પડનારા છે; તેમાં જ સદાના માટે રહેનારા છે. (રુકૂઅ - ૩૪)

لَا رُكُوهَ فِي الدِّينِ فَقَدْ بَيَّنَّ الرُّشْدَ مِنَ الْغَيِّ
فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدْ
اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَا انْفِصَامَ لَهَا
وَاللَّهُ سَبِيحٌ عَزِيزٌ

اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى
النُّورِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أُولَئِكَمُ الطَّاغُوتُ
يُخْرِجُهُم مِّنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ أُولَئِكَ
أَحْبَبَ النَّارَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

૨૧૭. અલ્લાહ અનાદિ છે અને અનંત છે. તે જ વ્યક્ત છે અને તે જ અવ્યક્ત છે, તે સર્જન તેમજ વિસર્જન કરનાર છે, વિકાસકર્તા છે, સ્વાશ્રયી, કોઈનો નથી તે, સ્વઆલંબી, સર્વલોક સ્વામી છે. તે શહેનશાહોનો શહેનશાહ છે જેના આધીન તમામ જહાનોનું વ્યવહાર તંત્ર છે. કોઈપણ કૃત્રિમ માધ્યમનો પ્રભાવ અથવા ભલામણો કોઈને સહાયકર્તા કે હિતકારી નિવડશે નહિ. સૃષ્ટિના તમામ બળોનું તે બળ છે, અને તે જ મહાન છે.

૨૧૮. પહેલાં આવી ગયેલી આયતોમાં ઈસ્લામના દુશ્મનો સામે ન છુટકે લડવાના આદેશને ઘણા આલિમો અયોગ્ય રીતે મજહબમાં બળજબરીનો પરવાનો સમજી બેઠા છે. અને ઘણા ફિરકાઓ 'લા ઈકરાહા ફી દીન'ની આયતને મનસુખ (રદ) સમજી બેઠા છે. પરંતુ તેમની આ માન્યતા પાયા વગરની છે. હકીકતમાં પહેલી આવેલી આયતોમાં મુસ્લિમોને પોતાના બચાવ માટે જ હથિયાર ઉપાડવાનો હુકમ છે અને જો દુશ્મન અટકી જાય અને શરણે આવે તો તેને મારવાની મનાઈ છે, અને જે મેદાન છોડી નાસે તો તેની પૂંકે પડવાનો અને તેને શોધીને મારવાનો હુકમ છે; કારણ કે તેણે પોતાના વિચારો નથી બદલ્યા હોતા પરંતુ પોતાનો જાન બચાવવા માટે નાસી રહ્યા હોય છે. ઈસ્લામમાં ત્યાં સુધી જ લડવાનો આદેશ છે કે જ્યાં સુધી અલ્લાહના દીનની તબ્લીગમાં અંતરયો ન નાખવામાં આવે. આ આયત બેધારી તલવાર જેવી છે જેની બંને તરફ તિક્ણ ધારો છે. એક તરફની ધારથી, બીજાના ઉપર પોતાનો મજહબ પરાણે અંગિકાર કરાવવાથી મુસ્લિમોને રોકવાનો આશય છે અને બીજી તરફની ધારથી અન્ય ધર્મવાળાઓ મુસ્લિમો ઉપર પોતાનો ધર્મ પરાણે ઠોકી બેસાડવાની ખાતર આક્રમણ કરે તો તેમનો પૂરી શક્તિથી સામનો કરવાનો આશય છે; જે આ આયતનો ખરો સંદર્ભ છે.

૨૧૯. આ આયતમાં તેમજ તેના પછીની આયતમાં 'તાગૂત'ની હસદખોર ઉપમાનો ઉપયોગ થયો છે. 'તાગૂત'નો અર્થ મૂર્તિ, પ્રતિમા, નાપાક, શયતાન, ઝાલિમ અતિરેક કરનાર, હસદખોર, બીજાને અવળે માર્ગે દોરનાર, મલિન અને બીજા દુર્ગુણવાળો થાય છે. એક વચન તેમજ બહુવચન માટે આ એક જ શબ્દ વપરાય છે.

૨૫૯. શું તેને વ્યક્તિ વિશે નથી સાંભળ્યું જેણે ઈબ્રાહીમ સાથે તેના રબની બાબતમાં વિવાદ કર્યો હતો, કારણ કે અલ્લાહે તેને બાદશાહી આપી હતી? જ્યારે ઈબ્રાહીમે કહ્યું ‘મારો રબ તે જ છે, જે જીવન આપે છે અને મૃત્યુ પણ,’ તે વ્યક્તિએ કહ્યું ‘હું પણ જીવન આપું છું તેમજ મૃત્યુ પણ.’ (ત્યારે) ઈબ્રાહીમે કહ્યું ‘તો અલ્લાહ પૂર્વથી સૂર્યોદય કરે છે, તું તેમજ પશ્ચિમથી કરી બતાવ.’ આ સાંભળી તે નાસ્તિક અવાચક^(૨૨૦) થઈ ગયો અને અલ્લાહ (આવા) ઝાલિમોને હિદાયત નથી આપતો.

૨૬૦. અથવા એવી કોઈ વ્યક્તિ (વિશે તું નથી જાણતો) જે એક એવી વસ્તી^(૨૨૧) પાસેથી પસાર થયો, જે છાપરાના ભારે ઉંચી પડેલી હતી. (તેણે) કહ્યું, ‘આ વેરાન થયેલી વસ્તીને અલ્લાહ ફરી ક્યારે આબાદ કરશે?’ (તન્નાણે) અલ્લાહે તેને સો વર્ષ સુધી (સ્વપ્નમાં) મૃત્યુઅવસ્થામાં^(૨૨૨) રાખ્યો અને પછી

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ أَنْ آتَاهُ
اللَّهُ الْمُلْكَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ
قَالَ أَنَا أَنَا حَيٌّ وَأُمِيتُ قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي
بِالنَّشْطِينَ مِنَ الشَّرْقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ
قَبِّهَتِ الَّذِينَ كَفَرُوا وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿٢٦٠﴾

أَوْ كَالَّذِي مَرَّ عَلَى قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى
عُرُوشِهَا قَالَ أَنَّى يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا
فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِائَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُ قَالَ كَمْ لَبِثْتُ

૨૨૦. હઝરત ઈબ્રાહીમ એક પ્રખ્યાત મૂર્તિભંજક હતા. તેમની કોમ સૂર્યપૂજક હતી અને અન્ય આકાશીય ગ્રહોની પણ પૂજા કરતી હતી. તેમનો મુખ્ય દેવ ‘મદરૂક’ ‘પ્રભાતનો ઉદય કે સૂર્યોદય કરનારો’ કહેવાતો. તેમની માન્યતામાં પ્રત્યેક જીવનો આધાર સૂર્ય ઉપર હતો એક નાસ્તિકને હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ)એ આપેલા પડકારને ઝીલવાની હિમ્મત ન થઈ અને તેની વાચા અટકી પડી. શું કરવું તેનું ભાન તેને રહ્યું નહિ કારણ કે જે શક્તિઓ રાખવાનો તે દાવો કરતો હતો તેમાંની કોઈ પણ શક્તિ તેનામાં હતી નહિ.

૨૨૧. આ તારાજ થયેલી વસ્તી યરૂશલેમ શહેર છે જેનો બેબીલોનના રાજા બૂખતનસરે ઈ.સ. પૂર્વે ૫૮૯માં રંજાડ કર્યો હતો અને ઈસરાઈલીઓને બંદીવાન બનાવી તે બેબીલોન (બાબિલ) લઈ ગયો હતો જેમાં હઝરત હીઝકીલ (અ) પણ હતા.

૨૨૨. અન્ય મુફ્ફસીરો (અનુવાદકો) અને વિવેચકોના અભિપ્રાયમાં આ વ્યક્તિ હઝરત ઉઝયર હતા જેમણે આ વસ્તીની દુર્દશાથી દુઃખી થઈ તેની ફરી આબાદીની દુઆ કરી હતી. પરિણામે અલ્લાહે તેમને સો વર્ષ સુધી મૃત્યુ અવસ્થામાં રાખ્યા હતા. જો એક પળ માટે આ ખુલાસાને માની લેવામાં આવે તો પણ એક ગંભીર સવાલ ઊભો થાય છે કે જે જજાસુએ સવાલ કર્યો તેને જ મારી નાખી સો વર્ષ સુધી બેભાન રાખવાથી અલ્લાહનો હેતુ શો હશે, શું તે સવાલ કરનારની દૃષ્ટિ સામે જ જીજી થએલા હાડકાઓને યોગ્ય રીતે તેના ઉપર માંસ ચડાવી તેને હરતો ફરતો કરવાનું કામ જ અલ્લાહની શક્તિ અને કુદરતને સાબિત કરવા માટે ઘણું ન હતું?

બીજું, સો વર્ષ દરમિયાન તે સવાલ કરનારના સાથીઓનું શું થયું હતું? શું તેઓ પણ મરી ગયા અને તેમની ઉમરમાં પણ ૧૦૦ વર્ષ વધારી દેવામાં આવ્યા હતા?

હકીકતમાં આ એક નબીની દુઆના બદલામાં તેને સ્વપ્નમાં કે કશ્કમાં (દીવાસ્વપ્નમાં) આ ઘટનાનો અનુભવ થયો હતો. તેમને અલ્લાહે અલંકારિક રૂપમાં યરૂશલેમના યહૂદીઓને ફરી આબાદ થવાની ખબર

અલ્લાહે તેને ફરી ઉઠાડ્યો અને પૂછ્યું ‘કહે, તું કેટલો સમય (આ હાલતમાં) રહ્યો?’ તેણે કહ્યું ‘એકાદ દિવસ અથવા દિવસના એક ભાગ પૂરતો રહ્યો હોઈશ.’ (અલ્લાહે) ફરમાવ્યું ‘તું આ સ્થિતિમાં સો વર્ષ પડ્યો રહ્યો હતો. હવે તું તારા ખાવા પીવા(ની વસ્તુઓ) તરફ જો જો બગડવા પામી નથી, અને તારા ગધેડા તરફ દૃષ્ટિ કર. (અમે આ એટલા માટે કર્યું છે કે) અમે લોકો માટે તેને એક નિશાની બનાવીએ, અને આ હાડપીંજર તરફ જો, અમે તેને ગોઠવી કેવી રીતે તેના ઉપર માંસ ચડાવીએ છીએ.’ અને જ્યારે તેના ઉપર હકીકત ખુલી ગઈ ત્યારે તેણે કહ્યું ‘હું જાણું છું કે અલ્લાહ પ્રત્યેક વસ્તુ કરવાનું સામર્થ્ય રાખે છે.’

૨૬૧. અને (તે ઘટનાને યાદ કરે) જ્યારે ઈબ્રાહીમે કહ્યું હતું ‘હે મારા પરવરદિગાર, મને બતાવ કે તું મૃતદેહોને કેવી રીતે સજીવન કરે છે?’ (અલ્લાહે) ફરમાવ્યું ‘શું તને વિશ્વાસ નથી? તેણે કહ્યું ‘બેશક, (હું વિશ્વાસ તો રાખું છું) પરંતુ મારા મનને સંતોષ (૨૨૩) ચાહું છું.’ (અલ્લાહે) ફરમાવ્યું

આપી હતી જે અલ્લાહનો વાયદો આ પાયમાલી પછીના સો વર્ષમાં પૂરો થયો હતો. જેનો પુરાવો ઈતિહાસમાં મોજૂદ છે.

ઐતિહાસિક પ્રમાણોથી જાણવા મળે છે કે બેબીલોનના રાજા બૂખતેનસરે ઈ.સ. પૂર્વે ૫૮૯માં યરૂશલેમ ઉપર ચઢાઈ કરી તેને વેરાન કરી ઈસરાઈલીઓને ગુલામ બનાવી બેબીલોન લઈ જઈ તેમને અસહ્ય યાતનાઓ આપી હતી. આ ગુલામોમાં હઝરત હિઝકીલ (અ) પણ હતા જેમણે અલ્લાહ પાસે તેમને ગુલામીમાંથી છોડાવવા અને યરૂશલેમમાં ફરી આબાદ કરવા માટે દુઆ કરી હતી; ત્યારે અલ્લાહે તેમને સ્વપ્નમાં કે કશકમાં વાયદો આપ્યો હતો કે સો વર્ષની કોમી મોત પછી ફરી તેમનામાં જીવન ફૂંકવામાં આવશે. ઈરાન તથા મીડીઆના રાજા સાઈરસની પ્રસન્નતા તથા સહકારથી યરૂશલેમનો પુનરુદ્ધાર કરવામાં આવ્યો હતો અને ઈસરાઈલીઓ ગુલામીમાંથી આઝાદી મેળવી ત્યાં જઈ વસ્યા હતા.

હઝરત હિઝકીલની કિતાબમાં પણ તેનું વર્ણન આ પ્રમાણે છે.

‘અમારા હાડકા જીર્ણ થઈ ગયા હતા અને અમારી આશાઓ પણ જતી રહી. અમે તો તદ્દન મરી ગયા હતા!’ (હિઝકીલ બાળ. ૩૭ આયત ૧૧), અલ્લાહે તેમને બતાવ્યું કે તમે ફરી જીવંત થશો અને ફરી તમારી ગુમાવેલી શક્તિ અને કીર્તિ મેળવશો. આ છે કોમી મૃતદેહનું પુનઃજીવન પ્રાપ્ત કરવું.

૨૨૩. અલ્લાહની જીવ નાખવાની શક્તિમાં નબીને કોઈ શંકાનો ઉદ્ભવ થતો હશે તેવું ધારવું સદંતર અયોગ્ય છે. આ સવાલનો હકીકતમાં ભાવાર્થ એવો છે કે, હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ)ને જજાસા જાગી હતી કે જો તેમના વંશજોમાં આવી ભયંકર પરિસ્થિતિનો ઉદ્ભવ થાય તો શું અલ્લાહ તેમના કોમરૂપી મૃતદેહમાં ફરી પ્રાણ ફૂંકશે? શું પોતાની ને’મતો તેમના ઉપર ઉતારશે?

જવાબમાં અલ્લાહે તેમને ખાતરી આપી હતી કે તેમના વંશજોને તેમના દીનના પરહેઝારીના

قَالَ لَبِثْتُ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالَ بَلْ لَبِثْتُ
مِائَةَ عَامٍ فَانْظُرْ إِلَى طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ
وَأَنْظُرْ إِلَى حِمَارِكَ وَلِنَجْعَلَكَ آيَةً لِّلنَّاسِ وَانْظُرْ إِلَى
الْعِظَامِ كَيْفَ نُنشِئُهَا ثُمَّ نَخْسُوهَا لَحْمًا فَلَنَبَيِّنَنَّ
لَكَ قَالِ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٦١﴾

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ ارْنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَى قَالَ
أَوْكُمُ تُؤْمِنُونَ قَالَ بَلَىٰ وَلَٰكِن لَّا يَظُنُّونَ قَالُوا قَالَ
فَاحْذَرُوا أَرْبَعَةً مِّنَ الظُّلُمِ فَصَرُّهُنَّ إِلَيْكَ ثُمَّ اجْعَلْ

‘વારૂ ત્યારે, તું ચાર પક્ષીઓ લે અને તેમને તારી સાથે ડળાવી લે પછી તે દરેકને જુદી જુદી ટેકરીઓ ઉપર રાખી દે. પછી તેમને પોતાની તરફ બોલાવ, તેઓ ત્વરીત ગતિએ તારા પ્રતિ ઉડીને આવશે. (૨૨૪) અને સમજી લે કે અલ્લાહ સર્વ સમર્થ છે અને હિકમતવાળો છે. (રુકૂઅ-૩૫)

૨૬૨. અલ્લાહની રાહમાં પોતાની દૌલત ખર્ચનારના (દાનનું) દ્રષ્ટાંત અનાજના એવા દાણાનું છે જેનું વાવેતર કરવાથી તેમાંથી સાત ડુંડા થાય અને દરેક ડુંડામાંથી સો દાણા ઉપજે. અને અલ્લાહ જેના માટે ચાહે અનેકગણું વધારીને (૨૨૫) તેને આપતો રહે છે, અલ્લાહ મહાઉદાર (અને) સર્વજ્ઞ છે.

૨૬૩. જે લોકો પોતાની દૌલત અલ્લાહની રાહમાં ખર્ચે છે અને બાદમાં તેનો એહસાન નથી જતાવતા અથવા કોઈને (૨૨૬) નથી સતાવતા, તેવા લોકો માટે તેમના રબ પાસે ભલો બદલો છે અને તેમને કોઈ ભય નથી ન તેઓ કદી દુઃખી થશે.

૨૬૪. એક મીઠાશભરી વાણી (ઉચ્ચારવી અને કોઈના દોષને) માફ કરી દેવું એવા દાનથી ઉત્તમ છે જે (દાન) સાથે (કોઈને) સત્તામાણી કરવામાં આવે. અને અલ્લાહ(તો) બેપરવાહ (૨૨૭) છે, સહનશીલ છે.

૨૬૫. હે ઈમાનવાળાઓ, એહસાન જતાવી તમારા દાન ખર્ચેરાતને મેણાથી અને ઈજ્જ પહોંચાડી તે વ્યક્તિની જેમ બરબાદ ન કરો, ને પોતાની (મેટાઈ)

عَلَىٰ كُلِّ جَبَلٍ مِّنْهُنَّ جُزْءٌ ثُمَّ ادْعُهُنَّ يَأْتِيَنَّكَ
عِيسَىٰ وَاعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٢٥﴾

مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ
حَبَّةٍ أَلْبَنَتْ سَبْعَ سَنَابِلٍ فِي كُلِّ سُنبُلَةٍ مِّائَةٌ
وَحَبَّةٌ وَاللَّهُ يُضَوِّفُ لِمَن يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٢٦﴾

الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ لَا
يَتَّبِعُونَ مَا أَنْفَقُوا مَنًّا وَلَا أَذًى لَهُمْ أَجْرُهُمْ
عِندَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٢٧﴾
قَوْلٌ مَّعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِّنْ صَدَقَةٍ يَتَّبِعُهَا
أَذًى وَاللَّهُ غَنِيٌّ حَلِيمٌ ﴿٢٢٨﴾

يَأْتِيهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَبْطُلُوا صَدَقَتِكُمْ بِالْمَنِّ
وَالْأَذَىٰ كَالَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ رِثَاءَ النَّاسِ وَلَا

સિદ્ધાંતો, શિક્ષણ અને સદગુણોના સદ્ધા સદ્ધા તત્વોના સદ્ભાગ્યે, તેમને સચ્ચાઈ તરફથી મામુલી ઈશારા મળતાંજ તેઓ તેની તરફ દોડતા આવશે.

૨૨૪. આ આયતમાં વર્ણન થયેલા ચાર પક્ષીઓ હકીકતમાં ચાર યુગો છે, અને ચાર પહાડીઓ તેમની યશકીર્તિના શિખરો છે, અલ્લાહે હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ)ને તેમના વંશજોના ચાર યુગોના મૃતદેહોમાં જીવનસંચાર કરવાનું વચન આ ઉદાહરણ દ્વારા આપ્યું હતું. આ ચાર યુગોમાંના બે યુગો બની ઈસરાઈલ સાથે સંબંધ રાખતા હતા અને બે યુગો બની ઈસમાઈલ સાથે સંબંધ રાખે છે, જેમાંનો આખરી યુગ હઝરત મસિહ અને મહેદીનો ઝમાનો છે.

૨૨૫. દાનમાં માલ ખર્ચ કરવાથી કેવો લાભ મળે છે તેનું દ્રષ્ટાંત અલ્લાહે આ આયતમાં આપ્યું છે જેથી મોમિન અલ્લાહની રાહમાં ઉદારતાથી ખર્ચ કરી અલ્લાહ પાસેથી તેનો અનેક ઘણો બદલો મેળવે છે.

૨૨૬. અલ્લાહની રાહમાં, ખર્ચ કરનારાઓને પોતાના સ્વાર્થ ખાતર ઔદાર્યનો દેખાવ કરી બીજને મેણાંટોણાં મારવાનો તથા નાહકક ‘સત્તાવવાનો’ પરવાનો નથી મેળી જતો.

૨૨૭. અલ્લાહ કોઈના દાન ખર્ચેરાતનો કે સદકામનો મોહતાજ નથી તે સ્વયંપૂર્ણ છે.

દેખાડવા ખાતર દૈવત ખર્ચે છે. તેનો દાખલો એક એવા લીસા પથ્થરનો છે જેના ઉપર માટીનું પડ જામેલું હોય, તેના ઉપર મુશળધાર વર્ષા થવાથી (ધોવાઈ જતાં) તે પાછું કોરું ખડક જેવું (૨૨૮) રહી જાય. આવા લોકોના હાથમાં (કરેલી) કમાણીનો કોઈ ભાગ રહેવા પામતો નથી અને ઈન્કાર કરનારાઓને અલ્લાહ હિદાયત નથી આપતો.

૨૬૬. અને જે લોકો પોતાની દૈવત અલ્લાહની ખુશનૂદી ખાતર અને પોતાના અંતઃકરણને મજબૂત બનાવવા ખાતર ખર્ચે છે તેમનો દાખલો ઊંચાણમાં આવેલા એક બગીચા સમાન છે જેના ઉપર મુશળધાર વર્ષાના લીધે તે બમણું ફળ (૨૨૯) ઉપજાવે અને જો ભારે વર્ષા ન થાય તો હળવા છાંટા (પણ પૂરતા થઈ પડે). અને તમે જે કરો છો તે સર્વ અલ્લાહ જોઈ રહ્યો છે.

૨૬૭. શું તમારામાંથી કોઈ એવું પસંદ કરે છે કે તેની પાસે ખજૂર તથા દ્રાક્ષનો બગીચો હોય જેની તળે નહેરો વહેતી હોય, અને તે વિવિધ પ્રકારના ફળોથી (ભર્યક) હોય અને પોતે વૃદ્ધાવસ્થામાં હોય, અને તેની સંતાન હજુ (કામ કરવા) અશક્ત હોય, ત્યારે તે (બાગ) અગ્નિના વંટોળીયાથી ઘેરાઈ ભસ્મ થઈ જવા (૨૩૦) પામે? આવી રીતે અલ્લાહ પોતાની નિશાનીઓનું તમારી સમક્ષ સ્પષ્ટિકરણ કરે છે જેથી તમે વિચાર કરતા થાઓ. (રુકૂઅ-૩૬)

૨૬૮. હે ઈમાનવાળાઓ, તમે જે શુદ્ધ માલ કમાયા છો અને જે કંઈ ઝમીનમાં અમે તમારા માટે ઉત્પન્ન કર્યું છે તેમાંથી ખર્ચ (દાન) કરતા રહો. અને

يَوْمَ مِنْ بَإِلَهِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَنَسْلُ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ عَلَيْهِ تَرَابٌ فَأَصَابَهُ وَابِلٌ فَتَرَكَهُ صَلْدًا ۖ لَا يَقْدِرُونَ عَلَى شَيْءٍ مِمَّا كَسَبُوا ۗ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ۝

وَمَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَتَشْدِيدًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ كَمَثَلِ جَنَّةٍ يَنْزِلُ فِيهَا صَافِيهَا ۖ وَابِلٌ فَاتَتْ أَكْطَامًا ضَعِيفِينَ ۖ فَإِنْ لَا يُصِيبْهَا وَابِلٌ فَطَلٌّ ۖ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ۝

أَيُّوْءُ أَحَدِكُمْ أَنْ تَكُوْنَ لَهُ جَنَّةٌ مِّنْ نَّجِيلٍ وَأَعْنَاقٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ۚ لَهُ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ ۚ وَأَصَابَهُ الْكِبَرُ وَلَهُ ذُرِّيَّةٌ ضُعَفَاءُ ۚ فَأَصَابَهَا إِعْصَارٌ فِيهِ نَارٌ فَاحْتَرَقَتْ ۚ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ۝

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَلَا تَيَسَّبُوا الْحَبِيئَاتِ

૨૨૮. ‘એવા ઢોંગી દાનવીરનું અનુકરણ ન કરવું જોઈએ, જેમનો દાખલો એક એવા પથ્થરનો છે જે ઉપર છલ્લી માટીના પડથી ઢંકાયેલું હોય અને જેના ઉપર સહેજે વર્ષા થતાં તે માટી ધોવાઈ જાય અને પથ્થરનું લીસું પડ રહી જાય જેમાં કંઈ ઉગી ન શકે.’

૨૨૯. અલ્લાહની રાહમાં ખર્ચ કરનારની મિસાલ એવી ફલદ્રુપ ભૂમિની છે જેમાં નજીવા શ્રમથી પણ ઊપજના ઢગલા ઉત્પન્ન થાય છે.

૨૩૦. આ ઉદાહરણથી મોમિનોને ચેતવવામાં આવ્યો છે કે અલ્લાહની રાહમાં દાન ન કરનારાઓની આખેરતમાં હાલત એક બળીને ભસ્મ થયેલા બગીચાના માલિક જેવી હશે જેની ઉંમરભરની મેહનત તેને લાભકર્તા ન નીવડી હોય, તેમજ તેને ફરી કમાણી કરવાનો અવકાશ પણ ન હોય.

એવી નકામી વસ્તુ ન આપો જેને તમે પોતે આખમીયામણા (૨૩૧) કર્યા વગર સ્વીકાર ન કરો. અને ખાતરી રાખો કે અલ્લાહ સ્વયંપૂર્ણ છે, સર્વ તારીફના લાયક છે.

૨૬૯. શયતાન તમને મુઝ્કિસી (નિર્ધનતા)થી બીવરાવે છે અને તમને બૂરાઈની (૨૩૨) પ્રેરણા આપે છે, જ્યારે અલ્લાહ તમને ક્ષમા અને કૃપાઓનું વચન આપે છે, અને અલ્લાહ બેહદ કૃપાવંત છે, સર્વજ્ઞ છે.

૨૭૦. તે (અલ્લાહ) જેને ચાહે તેને શાણપણ (૨૩૩) આપે છે, અને જેને પણ શાણપણ બક્ષવામાં આવ્યું છે તેણે ખરેખર દુનિયાની તમામ દૌલત મેળવી લીધી છે. અને બુદ્ધિશાળીઓ સિવાય કોઈ (અન્ય) નસિહતથી લાભ નથી ઉઠાવતા.

૨૭૧. અને તમે જે કંઈ પણ ખર્ચ કરો છો કે માનતા (૨૩૪) કરો છો તેની અલ્લાહને ખબર છે અને અલિમોનો કોઈ મદદગાર નથી.

૨૭૨. જો તમે જાહેર રીતે દાન કરો તો પણ સારું છે, અને મોહતાજોને છુપાવીને આપો તો તમારા માટે વધુ ઉત્તમ (૨૩૫) છે; તે તમારા (ધણ) ગુનાહોને તમારાથી દૂર કરશે. અને અલ્લાહ તમારી કરણીઓથી માહિતગાર છે.

૨૭૩. (હે નબી) તે લોકોને હિદાયત (સત્યમાર્ગ) પર ચલાવવાની જવાબદારી તારી નથી, પણ અલ્લાહ જેને ચાહે તેને (સત્ય) માર્ગ દેખાડે છે અને જે પણ કંઈ (૨૩૬) તમે ભલાઈ માટે ખર્ચ કરશો તે તમારા

مِنْهُ تَنْفِقُونَ وَلَسْتُمْ بِأَخِيذِهِ إِلَّا أَنْ تُغْضُوا فِيهِ
وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٦٩﴾

الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُمْ بِالْفَحْشَاءِ وَاللَّهُ يَعِدُكُمْ مَغْفِرَةً مِنْهُ وَفَضْلًا وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٧٠﴾

يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا وَمَا يَذْكُرُونَ إِلَّا أُولَ الْأَلْبَابِ ﴿٢٧١﴾

وَمَا أَفْقَحْتُمْ مِنْ نَفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُمْ مِنْ نَذْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُهَا وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ ﴿٢٧٢﴾

إِنْ تَبَدَّلَ الصَّدَقَاتُ فَنِعِمَّا هِيَ وَإِنْ تُخْفَوْهَا وَ تُؤْتَوْهَا الْفُقَرَاءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَيَكْفُرْ عَنْكُمْ مَنْ سَيَأْتِكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٢٧٣﴾

لَيْسَ عَلَيْكَ هُدَاهُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ
وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَا نَفْسِكُمْ وَمَا تَنْفِقُونَ إِلَّا

૨૩૧. દાનનો માલ યોગ્ય અને કાયદેસર (હલાલ) કમાણીમાંથી હોવો જોઈએ તેમજ કોઈ નકામો કે જીર્ણ થયેલો રદ્દી માલ ગરીબોને આપી સંતોષ ન માનવો જોઈએ.

૨૩૨. અલ્લાહમાં યકીન રાખી હલાલની કમાણી કરો અને જીવનનિર્વાહ ખાતર પાપમય કમાણી કરવાથી દૂર રહો.

૨૩૩. વિવેકબુદ્ધિ રાખનાર અને હડાપણભર્યું જીવન જીવનાર પોતાના આ સદ્ગુણોથી પુષ્કળ લાભ મેળવે છે.

૨૩૪. હદીસના પ્રમાણોથી સાબિત છે કે આંહઝરત સ.અ.સ. કાલતુ અને બિનકરઝી માનતાઓના હક્કમાં ન હતા પરંતુ જેમણે આવી માનતાઓ પહેલાં કરી હોય, પૂરી કરવાની છુટ આપવામાં આવી હતી.

૨૩૫. ઈસ્લામમાં બંને પ્રકારના દાન ખચેરાતને ઉત્તેજન આપવામાં આવ્યું છે, કે જેથી જાહેરમાં દાનથી બીજાને દાન કરવાની પ્રેરણા મળે અને ગુમ રીતે દાન કરવાથી લેનારની કક્કોડી સ્થિતિ લોકો ઉપર જાહેર ન થાય અને તેમનું સ્વમાન સચવાય.

૨૩૬. અલ્લાહે આપેલી તમામ ને'મતો વડે, માનવસમાજનું ભલું કરવું.

પોતાના લાભમાં છે કારણ કે તમે તે કેવળ અલ્લાહની
પુશનૂદી પ્રાપ્ત કરવા ખાતર જ વાપર્યું છે; માટે જે
કંઈ પણ ભલું ધન તમે ખર્ચશો તે પૂરેપૂરું તમને પાછું
આપવામાં આવશે, અને તમારી સાથે અન્યાય નહિ
થાય.

૨૭૪. (દાન ખચેરાત) જરૂરતમંદોનો હક્ક છે
જે લોકોને અલ્લાહની રાહમાં (કામ માટે) રોકવામાં
આવ્યા હોય ^(૨૩૭) જેથી તેઓ દેશમાં આવજા નથી કરી
શકતા. (સત્ય વસ્તુસ્થિતિથી) જે અજાણ્યો છે તે
તેમને દૌલતમંદ ^(૨૩૮) સમજે છે (કારણ કે તેઓ
જાહેરમાં) ભીખ નથી માગતા. તું (તેમની જાહેર
હાલતથી) તેમની સ્થિતિ સમજી શકે છે. તેઓ ભીખ
ખાતર લોકોને વળગી નથી પડતા અને તેમની
(સહાયતામાં) તમે જે પણ માલ ખર્ચ કરશો
નિઃસંદેહ, અલ્લાહને તેનું પૂરેપૂરું જ્ઞાન છે.
(રુકૂઅ-૩૭)

૨૭૫. તે લોકો જે પોતાની દૌલત રાત અને
દિવસ જાહેરમાં અને છુપી રીતે ખર્ચ (દાન) ^(૨૩૯) કરે
છે તેમનો બદલો તેમના રબ પાસે છે; તેમના માટે
કોઈ ભય નથી, કોઈ દુઃખ નથી.

૨૭૬. વ્યાજ ^(૨૪૦) ખાનારાઓ (આપેલું કરજ
વસૂલ કરવા માટે) એવા બહાવરા બની જાય છે કે
જાણે કોઈને શયતાને સ્પર્શ કરી પાગલ ^(૨૪૧) બનાવી

اٰتِئْا وَجْهَ اللّٰهِ وَمَا تُنْفِقُوْا مِنْ خَيْرٍ يُّوْفَّ اِلَيْكُمْ
وَ اَنْتُمْ لَا تَظْلَمُوْنَ ﴿٣٧﴾

لِلْفُقَرَاءِ الَّذِيْنَ اُحْصَوْا فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ لَا يَسْتَطِيعُوْنَ
ضَرْبًا فِي الْاَرْضِ يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ اَغْنِيَاءَ مِنَ
التَّعَفُّفِ تَعْرِفُهُمْ بِسَمِيِّهِمْ لَا يَسْأَلُوْنَ النَّاسَ
عَنْ اِحْقَاقِهِمْ وَمَا تُنْفِقُوْا مِنْ خَيْرٍ اِنَّ اللّٰهَ بِهِ عَلِيْمٌ ﴿٣٨﴾

الَّذِيْنَ يَنْفِقُوْنَ اَمْوَالَهُمْ بِالْاِثْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا
وَعَلٰٓئِذَا فَلَهِمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ
وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ﴿٣٩﴾

الَّذِيْنَ يَأْكُلُوْنَ الرِّبٰو لَا يَقْوَمُوْنَ اِلَّا كَمَا يَقُوْمُ الَّذِيْ

૨૩૭. આ આયતમાં બે પ્રકારના દાનના હક્કદારોનું વર્ણન છે. એક તો તે લોકો છે જે અલ્લાહના
બંદાઓની સેવાનાં વિવિધ કામોમાં પરોવાયલાં હોવાથી કોઈ કમાણી નથી કરી શકતા અને બીજા એવા
લોકો છે જેમને કોઈ પણ કારણે કનડગતો કરી તેમના જીવન રસ્તામાં અડચણો નાખવામાં આવી હોય.

૨૩૮. પોતાનું સ્વમાન જાળવી રાખવા ખાતર ભીખ ન માંગનાર.

૨૩૯. ઈસ્લામના નીતિ નિયમના ધોરણ પર દાન ખચેરાત આપવાની બે પદ્ધતિઓ છે એક ‘ઝકાત’
જે ફરજિયાત છે અને બીજી ‘સદકાત’ જે મરજિયાત છે. ઝકાત શાસનકર્તા, જમાતો કે સંસ્થાઓનો
નિમિત્ત કર છે જે નાણાં કે માલના રૂપમાં વસૂલ કરવામાં આવે છે. અને વ્યવસ્થાના કારકુનો, ગરીબો,
હાજતમંદો, યતીમો (અનાથો) વિધવાઓ મુસાફરો માટે ખર્ચ કરવામાં આવે છે. ‘સદકાત’ના દાન
માલદારો તરફથી પોતાના ગરીબ ભાઈઓના જીવનની વિવિધ જરૂરીયાતો પૂરી કરવા માટે આપવામાં આવે
છે.

૨૪૦. ‘રીબા-વ્યાજ’ મૂળ રકમ ઉપર ઠરાવેલા નફા તથા ઠરાવેલા સમય મર્યાદાની ધીરધારની
કમાણીને વ્યાજ કહેવામાં આવે છે.

૨૪૧. વ્યાજખોર લોકો સ્વભાવે બહુ અધીરા (ધીરજ વગરના) કઠોર અને બેરહેમ હોય છે.

۞

દીધા હોય. તેઓ કહે છે કે વેપાર પણ એક વ્યાજ જેવી જ (વસ્તુ) છે પરંતુ અલ્લાહે તો વેપારને હલાલ કર્યું છે, અને વ્યાજને (૨૪૨) હરામ કરાવ્યું છે! માટે જેને તેના રબ તરફથી આદેશ મળે તે (વ્યાજ લેવું) ત્યજ દે, તો જે કંઈ તેને પહેલાં (મળી ચૂકયું) હતું તે તેનું છે, અને તેનો હિસાબ અલ્લાહના હવાલે છે અને તે લોકો જો ફરી તેમાં પ્રવૃત્ત થાય તો તેઓ આગમાં રહેનારા છે; તેમાંજ તેઓ સદાય રહેશે.

૨૭૭. અલ્લાહ વ્યાજ (ની કમાણી)ને ઘટાડતો. રહેશે ખજોરાતમાં બરકત આપતો રહેશે. બેશક અલ્લાહ ઈન્કાર કરનારાઓને તેમજ પાપકર્મી કરનારાને પસંદ નથી કરતો.

૨૭૮. બેશક જે લોકો ઈમાન લાવ્યા અને નેક કામો કર્યા અને નમાઝ કાયમ કરી અને ઝકાત અદા કરી, તેઓ પોતાના રબ પાસેથી પોતાનો બદલો મેળવશે, અને તેમને કોઈ ભય નથી અને ન તેઓ દુઃખી થશે.

૨૭૯. હે ઈમાનવાળાઓ, અલ્લાહથી ડરો. જો તમે ખરેખર મોમિન છો તો જે કંઈ વ્યાજની વસૂલી બાકી હોય તેને જતી કરો.

૨૮૦. પરંતુ જો તમે તેમ નહિ કરો તો અલ્લાહ અને તેના રસૂલ તરફથી (થનારી) જંગની ખાતરી રાખો અને જો તમે તોબાહ કરશો તો તમારી મૂળ રકમના હકકદાર રહેશો. (આવી રીતે) તમે ઝૂલ્મ નહિ કરો અને તમારી સાથે (પણ) ઝૂલ્મ નહિ થાય.

يَخْتَبُطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَيْسِ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا إِنَّا تَبِيعُ مِثْلَ الرِّبَا وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا فَمَنْ جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ فَاتَّبَعِهَا فَلَهُ مَا سَلَفَ وَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ وَمَنْ عَادَ فَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ۞

يَمْحَقُ اللَّهُ الرِّبَا وَيُزِيلُ الصَّدَقَاتِ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ أَثِيمٍ ۞

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَآتَوْا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ۞

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ۞

فَإِنْ لَّمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِنْ تُبْتِغُوا فَلََكُمْ رُءُوسُ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ ۞

વ્યાજખોર પોતાનું કરઝ વસૂલ કરવા ખાતર ઝૂલ્મની મર્યાદા અને પશુવૃત્તિની તમામ હદો વટાવી જવામાં જરાપણ લજ્જા નથી અનુભવતો. બીજાની ગરીબી તથા લાચારીનો લાભ લઈ મનભાવતો નકો કમાનારો અને સમય આવતાં પોતાના લાભ ખાતર કરઝ લેનારના જીવન નિર્વાહના સાધનો અને તેના માસુમ બાળકોનો આશરો છીનવી તેમના ઘરોમાંથી કાઢી તેમને પાયમાલીની ઊંડી ખીણમાં ધકેલી દેવાથી બેશ માત્ર પણ અચકાતો નથી. આ બદનીતિ સ્થિર બુદ્ધિ ધરાવનારાઓમાં નથી હોતી પણ પાગલોમાં જોવામાં આવે છે.

૨૪૨. ઈસ્લામમાં પ્રત્યેક પ્રકારની લેવડદેવડ કે જેમાં વ્યાજ પદ્ધતિનો દખલ હોય તે હરામ છે. બેન્કો, સોસાયટીઓ, પોસ્ટ ઓફીસ સેવીંગ્સ વગેરેની વ્યાજની આવકો તરફ પણ આ આયતનો ઈશારો છે.

૨૮૧. અને જો દેવાદાર તંજ દસ્તીની^(૨૪૩) હાલતમાં હોય તો તેને આસાની થાય ત્યાં સુધી મહોલત આપો, અને જો તમે તેને દાન કરી દો તો તે તમારા માટે બેહતર છે, જો તમે એટલું જ જાણતા હોતો.

૨૮૨. અને તે દિવસથી ડરો જ્યારે તમને અલ્લાહ તરફ લઈ જવામાં આવશે; તે સમયે દરેક જીવને પોતાની કરણીનો પૂરેપૂરો બદલો આપવામાં આવશે અને તેમની સાથે લગીરક ઝૂલ્મ નહિ થાય. (રુકૂઅ-૩૮)

૨૮૩. હે ઈમાન લાવનારાઓ, જ્યારે તમે એકબીજા સાથે કરાવેલી મુદત માટે લેતી દેતીનો વ્યવહાર કરો તો તેનું લેખતપત્ર કરી લો અને લખનાર તમારી વચ્ચે પ્રમાણિકતાથી લેખતપત્ર લખે અને કોઈપણ લખનાર લખી આપવાનો ઈન્કાર ન કરે જ્યારે અલ્લાહે તેને લખવું શીખવ્યું છે. માટે જેણે દેવું કયું હોય તે લખાણ^(૨૪૪) કરાવે; અને તે અલ્લાહનો ડર રાખે, જે તેનો પાલનહાર છે, અને તેમાંથી કંઈ પણ ઓછું આપે નહિ. પરંતુ જો લખાણ કરાવનાર વ્યક્તિ ઓછી સમજવાળો હોય, કે અશક્ત હોય અથવા લખાવવાની સમજ ન રાખતો હોય તો તેનો કોઈ અન્ય હિતકારી તેના વતી ન્યાયપૂર્વક લખાવે. અને તમારામાંથી બે પુરુષોને સાક્ષી તરીકે રાખો, જો બે પુરુષો ન મળે તો એક પુરુષ અને બે સ્ત્રીઓને (સાક્ષી બનાવો) જે તમને સ્વીકાર્ય હોય, જેથી બન્ને સ્ત્રીઓમાંથી જો એક સ્ત્રી ભૂલ કરે તો બીજી તેને યાદ દેવડાવી શકે. આ સાક્ષીઓને જ્યારે પણ (પૂરાવા માટે) બોલાવવામાં આવે ત્યારે તેઓ ઈન્કાર ન કરે, અને (વ્યવહાર) ભલે કેટલો પણ નાનો હોય કે મોટો, તેની મુદત સહિત લેખતપત્ર કરવામાં આજસ

وَإِنْ كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ وَأَنْ تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾

وَاتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ تَفَٰثٌ ثُمَّ تُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٤٠﴾

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَدَايَيْتُمْ بِدَيْنٍ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى فَاكْتُبُوهُ وَلْيَكْتُب بَيْنَكُمْ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ وَلَا يَأْبَ كَاتِبٌ أَنْ يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ فَلْيَكْتُبْ وَلْيُمْلِلِ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا يَبْخَسَ مِنْهُ شَيْئًا فَإِنْ كَانَ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ سَفِيهًا أَوْ ضَعِيفًا أَوْ لَا يَسْطِيعُ أَنْ يُمْلَئَ هُوَ فَلْيُمْلِلْ وَلِيُّهُ بِالْعَدْلِ وَاسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ مِنْ رِجَالِكُمْ فَإِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَامْرَأَتْنِ مِنْ رِجَالِكُم مِّنَ الشَّهَادَةِ إِنْ تَضَلَّ أَحَدُهُمَا فَتَدْبُرْ أَحَدُهُمَا الْآخَرَىٰ وَلَا يَأْبَ الشَّهَدَاءُ إِذَا مَا دُعُوا وَلَا تَسْمُوا أَنْ تَكْتُبُوهُ صَغِيرًا أَوْ كَبِيرًا إِلَىٰ أَجَلٍ ذَلِكُمْ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ وَأَقْوَمُ لِلشَّهَادَةِ وَأَدْنَىٰ أَلَّا تَرْتَابُوا إِلَّا أَنْ

૨૪૩. ઈસ્લામ નાણાકીય મદદને આવકારે છે પરંતુ તે મદદ લાભકર્તા અને વ્યાજ રહિત હોવી જોઈએ. કરજ ભરવાના ટાણે જો કરજ લેનાર તંજીમાં હોય તો તેને સગવડ થાય ત્યાં સુધી મોહલત આપવી જોઈએ.

૨૪૪. કરજ લેનાર કરજ આપનારને લેખતપત્ર કરી આપે જેથી કાયદાની રૂએ પોતાની જવાબદારીથી તેને પૂરેપૂરી માહિતગારી મળે અને ભવિષ્યમાં તે વ્યવહાર વિષે કોઈ ગેરસમજ બાબી થવાનો અવકાશ ન રહે.

ન કરો. આ પદ્ધતિ અલ્લાહ પાસે વધુ ન્યાયી છે અને સાક્ષીને સુદૃઢ કરનારી છે તેમજ તમને કુશંકાઓથી દૂર રાખનારી છે.

જો તમે (હાજર) માલની હાથો હાથ લેવડ દેવડ કરો તો તેનું લેખનપત્ર ન કરવું તમારા માટે ગુનાહ નથી. પરંતુ આપસમાં સોદા કરતી વેળા સાક્ષી જરૂર રાખો, અને લખનાર તથા સાક્ષીઓને (કદીપણ) નડતર કરશે નહિ અને જો તમે (આવું) કરશે તો તે તમારા તરફથી નાકરમાની ગણાશે અને અલ્લાહનો ડર રાખો. બેશક, જેણે તમને સમજદારી બક્ષી છે, તે પ્રત્યેક વસ્તુથી ખૂબ વાકેફ છે.

૨૮૪. અને જો તમે સફર કરી રહ્યા હો અને તમને કોઈ (દસ્તાવેજ) લખનાર ના મળે તો ગીરવી વસ્તુ કબજામાં રાખો અને જો તમારામાંની એક બ્યક્તિએ બીજા ઉપર વિશ્વાસ કર્યો હોય તો જેના ઉપર વિશ્વાસ કરવામાં આવ્યો હોય તે અમાનતની વસ્તુ (૨૪૫) પાછી આપી દે, અને તે અલ્લાહનો ડર રાખે, જે તેનો પાલનકર્તા છે. સાક્ષીને છુપાવો નહિ; અને જે કોઈ સાક્ષીને છુપાવે છે તેનું મન પાપી છે. અને તમારા કૃત્યોથી અલ્લાહ ખૂબ માહિતગાર છે. (રુકૂઅ-૩૯)

૨૮૫. જે કંઈ આકાશોમાં અને ધરતીમાં છે તે સર્વ અલ્લાહનું જ છે, અને જે તમારા દિલોમાં છે તેને તમે જાહેર કરશો, અને જે કંઈ તમે છુપાવતા રહેશો, અલ્લાહ તમારાથી તે સર્વનો હિસાબ લેશે; અને જેને તે ચાહશે ક્ષમા કરશે અને જેને ચાહે તે અઝાબ આપશે; અને અલ્લાહ જે ધારે તે કરવાની શક્તિ રાખે છે.

૨૮૬. આ રસૂલ, તે સર્વ ઉપર ઈમાન રાખે છે જે તેના રબ તરફથી તેના ઉપર ઊતારવામાં આવ્યું છે, તેમજ સર્વ મોમિનો પણ (ઈમાન રાખે છે); આ સૌ અલ્લાહ અને તેના ફરિશતા, અને તેની કિતાબો અને તેના રસૂલો ઉપર ઈમાન રાખે છે (કહે છે) 'અમે તેના

تَكُونُ تِجَارَةً حَاضِرَةً تُدِيرُهَا بَيْنَكُمْ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَلَّا تَكْتُبُوهَا وَأَشْهَدُوا إِذَا تَبَايَعْتُمْ وَلَا يُضَارَّ كَاتِبٌ وَلَا شَهِيدٌ وَإِنْ تَفَعَّلُوا فَإِنَّهُ سُوءٌ بِكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَيَعْلَمُ اللَّهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

وَأِنْ كُنْتُمْ عَلَى سَفَرٍ وَلَمْ تَجِدُوا كَاتِبًا فَوَهِئْ مَقْبُوضَةً فَإِنْ أَتَى بَعْضُكُمْ بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ الَّذِي أُؤْتِنَ أَمَانَتَهُ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ إِثْمٌ قَلْبُهُ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ

لِلَّهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَإِنْ تُبَدُّوا مَا فِيْ اَنْفُسِكُمْ اَوْ تَخْفَوْهُ يَحْصِبْكُمْ بِاللّٰهِ فَيَغْفِرْ لِمَنْ يَّشَاءُ وَيُعَذِّبْ مَنْ يَّشَاءُ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ

أَمَّنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللّٰهِ وَمَلٰئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا يَفِرُّ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَبِعْنَا وَاطْعَنَّا عَفْرَانَكَ

૨૪૫. કોઈ કિંમતી વસ્તુ અથવા મિલકતને રકમની સલામતી ખાતર ગીરવી (કબજા) તરીકે આપી શકાય છે પરંતુ આ ગીરવી રખાયેલી વસ્તુ કરઝ આપનાર પાસે અમાનત છે. તેની પૂરી હિકાલત કરવી અને રકમ ભરપાઈ થતાં માલિકને સહીસલામત પાછી સોંપવી તે અમાનત રાખનારની ફરજ છે.

પયગમ્બરો વચ્ચે કોઈ ફરક કરેશું નહિ' અને તેઓ કહે છે 'અમે (જે) સાંભળીએ છીએ (તેને) અમે માન્ય રાખીએ છીએ. (અમે) તારી ક્ષમા ચાહીએ છીએ, હે પરવરદિગાર, તારી તરફ જ ફરી આવવાનું છે.' (૨૪૬)

૨૮૭. અલ્લાહ કોઈ પણ જીવ પર તેની શક્તિથી વધુ બોળે નથી નાખતો. તે (જીવ) પોતાના નેક કામોનો બદલો (૨૪૭) મેળવશે, અને પોતાની બદકારીઓની સજા તે જ ભોગવશે. હે અમારા પરવરદિગાર, અમારા અજાણતામાં થયેલી ભૂલ અને દોષો માટે તું અમારી પકડ ન કરીશ, હે અમારા માલિક, અમારા ઉપર એવી જવાબદારી ન નાખીશ જેવી તે અમારાથી પહેલાના લોકો ઉપર નાખી હતી. હે અમારા પરવરદિગાર, અમારા ઉપર એવો ભાર ન નાખીશ જેને ઉઠાવવાની અમારામાં શક્તિ ન હોય. અમને ક્ષમા કર, અને અમને ગુનાહોથી પાક કર, અને અમારા ઉપર રહેમ કર; તું જ અમારો માલિક છે, માટે તું કાફરોના મુકાબલામાં અમારી સહાયતા (૨૪૮) કર. (રુકૂઅ-૪૦)

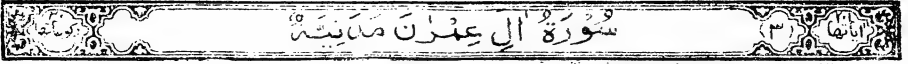
رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ ﴿٢٤٦﴾

لَا يَكْفُرُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وَسَعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا
مَا اكْتَسَبَتْ رَبَّنَا لَا تُؤْخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا
رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إَصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ
مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ
وَاعْفُ عَنَّا وَاعْفُ لَنَا وَارْحَمْنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْمَوْلَى
عَفٌّ فَإِنصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿٢٤٧﴾

૨૪૬. પરહેઝગારી તથા સચ્ચાઈ જ રૂહાની પાકીઝગીના મૂળ તત્ત્વો છે. જેના મૂળ અંતઃકરણની શુદ્ધ ઊંડાણોમાં રોપાયેલા હોય છે. કુસ્માન મજદની આ જ તા'લીમ છે. શુદ્ધ અંતઃકરણથી અલ્લાહ તથા તેના તમામ ફરિશ્તાઓ, તેની કિતાબો તથા તેના રસૂલોમાં ઈમાન રાખો.

૨૪૭. ઈન્સાનને તો જાણે અજાણે પણ કરેલા ભલાઈના કામોનો બદલો અલ્લાહ આપશે જ, પરંતુ ખૂરી નિયતથી અને જાણી સમજીને કરેલા ગુનાહો કે બદઆમાલોની સજામાંથી કોઈ નહિ બચી શકે.

૨૪૮. જીવનના સંગ્રામમાં બાહ્ય તત્ત્વોથી વધુ પોતાના આંતરિક મલિન તત્ત્વો સાથે ભીષણ જીહાદ (સંઘર્ષ)માં ઉતરવું પડે છે. આ સંગ્રામ સારી તથા નરસી વૃત્તિઓ વચ્ચે ખેલાય છે અને ઈન્સાન સ્વાભાવિક રીતે હલ્કા તત્ત્વોનો ગુલામ હોય છે પરંતુ સદગુણો તથા પરહેઝગારી (સંયમ)ની મદદથી પોતાની ક્ષિતરત (પ્રકૃતિ) ઉપર વિજ્યવંત થઈ પોતાના જીવનના મકસદને સિદ્ધ કરી અલ્લાહની નજદિકરી પ્રાપ્ત કરનારને અને પોતાના યકીનને અલ્લાહમાં સ્થાપિત કરનારને અલ્લાહ પ્રત્યેક બદીઓથી રક્ષણ આપે છે.

આલે-ઈમરાન

૧. અલ્લાહના નામથી, જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

૨. અલીક લામ મીમ. (હું અલ્લાહ છું, સર્વજ્ઞ છું)

أَلَمْ

૩. અલ્લાહ સિવાય કોઈ ઈબાદતને લાયક નથી તે શાશ્વત^(૧) છે, સ્વયંકાયમ છે અને સૌનો રક્ષણહાર છે.

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ ②

૪. તેણે તારા ઉપર કિતાબ ઉતારી છે જેમાં તે સચ્ચાઈ છે જે પહેલાંની કિતાબોની (કમીઓને) પૂરી કરે છે; અને તેણેજ તોરાત તથા ઈન્જિલ આ પહેલાં ઉતાર્યા હતા,

نَزَّلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَأَنزَلَ التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ ③

૫. જે પહેલાંના લોકો માટે હિદાયત હતા. હવે તેણે ફૂરકાન (સારાનરસાનું જ્ઞાન કુસ્માન) ઉતાર્યું છે- ખરેખર અલ્લાહની નિશાનીઓ (મો'જેઓ)નો ઈન્કાર કરનારાઓને સખત અઝાબ મળશે. બેશક, અલ્લાહ સર્વશક્તિમાન છે, કડક સજા આપવાની શક્તિ ધરાવે છે.

مِن قَبْلُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَأَنزَلَ الْفُرْقَانَ ④
إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ⑤
وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ ⑥

૬. ખરેખર, આ ધરતીમાં અથવા આકાશમાં એવી કોઈ વસ્તુ નથી જે અલ્લાહથી છૂપી હોય.

إِنَّ اللَّهَ لَا يَخْفَى عَلَيْهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ ⑦

૭. તે એ જ છે જે તમને ગર્ભમાં^(૩) પોતાની ઈચ્છા પ્રમાણે આકાર આપે છે; તેના સિવાય કોઈ અન્ય ઈબાદતને લાયક નથી, જે સર્વ સમર્થ છે, હિકમતવાળો છે.

هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ⑧

૧. ઈસાઈઓ હઝરત ઈસા (અ)ને ખુદા તેમજ ખુદાનો પુત્ર માને છે, અને બીજી તરફ તેઓ હઝરત ઈસા (અ) વિશે માનવજાતિના પાપો ધોવા ખાતર પોતાનો જાન આપી મૃત્યુ પામ્યા હોવાનો દાવો કરે છે, જ્યારે કુસ્માન કહે છે કે અલ્લાહ અમર છે, સદાય હયાત છે, તો જો હઝરત ઈસા (અ) મરણ જ પામ્યા છે તો તે ખુદા કેમ થઈ શકે?

૨. હઝરત મૂસા(અ)ની પાંચ કિતાબો (૧) જેનેસીસ (૨) એકસોડસ (૩) લેવીરીકસ (૪) નંબરર્સ અને (૫) ડ્યુટીનોની આ પાંચે મળી તોરાત કહેવાય છે. આ સંગ્રહ મૂસા (અ)ના 'દસ આદેશો' 'ટેન કમેન્ડમેન્ટ્સ'ના નામે પ્રખ્યાત છે.

૩. હઝરત ઈસા (અ)એ પણ એક સામાન્ય મનુષ્યની જેમ પોતાની માતાના ગર્ભાશયમાં આકાર લીધો હતો અને સામાન્ય મનુષ્યની જેમજ જન્મ લીધો હતો જેથી તેમને ઈબાદતને લાયક સમજવો યોગ્ય નહિ ગણાય.

૮. તે એ જ છે જેણે તારા ઉપર આ કિતાબ ઊતારી છે જેમાંની કેટલીક આયતો (મોહકમ) નિર્ણયાત્મક^(૪) ભાવાર્થવાળી છે જે, આ કિતાબના મૂળ પાયારૂપ છે, અને બીજી^(૫) આયતોના ભાવાર્થોનો આધાર વિભિન્ન લાગણીઓ^(૫) ઉપર છે, પરંતુ જેમના મનમાં અવગાઈ હોય તેઓ પોતાના મનની વક્તાઓમાં તણાઈ મનકાવતાં અર્થો કરી બદઅમની ફેલાવવામાં લાગેલા હોય છે, તેમનો ખરો અર્થ કોઈ નથી જાણતું. સિવાય અલ્લાહ, અને તે લોકો જેમને સંપૂર્ણ જ્ઞાન બક્ષવામાં આવ્યું છે, જે લોકો કહે છે, 'અમે તેમાં ઈમાન રાખીએ છીએ જે અમારા પર વરદિગાર તરફથી આવ્યું છે.' કોઈ પણ તેનાથી હિદાયત ગ્રહણ નથી કરતું સિવાય કે જેને સમજદારી બક્ષવામાં આવી હોય.

૯. હે અમારા પાલનહાર, અમને હિદાયત આપ્યા પછી અમારા મનને ફેરવી^(૬) ન નાખજે અને અમારા ઉપર તારી રહેત ઉતાર, ખરેખર તું મહાઉદાર છે.

૧૦. હે અમારા પરવરદિગાર, ખરેખર તું તમામ માનવજાતિને તે દિવસે એક સ્થળે એકત્રિત કરીશ તેમાં કોઈ શંકા નથી. ખરેજ અલ્લાહ પોતાના વચનનો ભંગ કદાપિ નથી કરતો. (રુકૂઅ - ૧)

૧૧. કાફરોને તેમનો માલ અને તેમની ઔલાદ અલ્લાહના મુકાબલામાં કોઈ કામમાં નહિ આવે, અને આ લોકો દોઝખનું બળતણ છે.

૧૨. (આ લોકોનો દાખલો) ફિરઆનની કોમ તથા તેમનાથી પહેલાંના લોકો જેવા છે જેમણે અમારી આયતોની અવગણના કરી હતી. પછી અલ્લાહે તેમના પોપોના પરિણામે તેમને કડક સજા આપી હતી. બેશક અલ્લાહ સજા દેવામાં બહુજ સખત છે.

૪. નિર્ણયાત્મક (મુહકમાત) આયતો તે છે જેની દ્વારા અલ્લાહના મૂળભૂત અટલ આદેશો આપવામાં આવ્યા છે.

૫. 'મોતશાબેહાત' તે આયતો છે જેના અર્થ સહેલા નથી અને વિષયના સંજોગોના આધારે એકથી વધારે ભાવાર્થો નીકળતા હોવાથી તેને સમજવા માટે ઊંડા જ્ઞાનનું હોવું જરૂરી છે, આવી આયતો પહેલી કિતાબોમાં પણ આવી ચૂકી છે અને કુરઆનમાં પણ આવી આયતોનું વર્ણન છે.

૬. આયતોના ભાવાર્થોને પહેલાંની કિતાબોના વૃતાંતો સાથે ભેળસેળ કરી પોતાના જુના રૂઢીચાલો અનુસાર તેમનું અર્થઘટન કરી કુરઆનની શ્રેષ્ઠતાને છૂપાવવાના પ્રયત્નોમાં ન ઉતરી પડવું જોઈએ.

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُشَبِّهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلَةٍ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا وَمَا يَكُنْ لَكُمْ أَلَّا الْبَابُ ④

رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ ⑤

رَبَّنَا إِنَّكَ جَامِعُ النَّاسِ لِيَوْمٍ لَا رَيْبَ فِيهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُخْلِفُ الْعِقَادَ ⑥

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَأُولَئِكَ هُمْ ذُقُوا النَّارِ ⑦

كَذَابِ آلِ فِرْعَوْنَ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَبُوا بِآيَاتِنَا فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ وَاللَّهُ سَدِيدٌ الْعِقَابِ ⑧

૧૩. જે લોકો ઈન્કાર કરનારા છે તેમને કહીદે 'તમે અવશ્ય ઘેરી લેવામાં આવશો અને જહન્નમ પ્રતિ ભેગા કરવામાં આવશો, જે બેહદ અધમ આવાસ છે.

ખચિત તે બે પરસ્પર જંગ કરનારા લશ્કરોમાં તમારા માટે એક નિશાની^(૭) હતી, એક લશ્કર અલ્લાહની રાહમાં લડી રહ્યું હતું અને બીજું લશ્કર ઈન્કાર કરનારાઓનું હતું, જે તેમને (મુસલમાનોને) તેમનાથી બમણા^(૮) દેખાઈ રહ્યા હતા. (પણ) અલ્લાહ જેને ચાહે તેને પોતાની સહાયતાથી બળવાન બનાવે છે. આંખો ધરાવનારાઓ માટે આ (ઘટના)માં ખરેખર બોધ સમાયેલો છે.

૧૫. (સાધારણ રીતે) સ્ત્રી તથા ઔલાદ અને સોના ચાંદીનો સંગ્રહ અને ચુનંદા ઘોડા અને દોરઢાંખરો અને ખેતી જેવી મન ચાહતી વસ્તુઓને ઈન્સાન માટે આકર્ષક બનાવી દેવામાં આવી છે. આ સઘળું તો આ (દુન્યવી) જીવનની^(૯) સામગ્રી છે પરંતુ ઉત્તમ ઘર તો અલ્લાહ પાસે છે.

૧૬. તું કહે 'શું તમને તેનાથી પણ સારી વસ્તુ બતાવું? યાદ રાખો, જે લોકો સંયમ ધારણ કરે છે તેમના માટે તેમના પાલનહાર પાસે એવા બગીચાઓ છે જેની તમે નહેરો વહે છે; જ્યાં તેઓ સદાય રહેશે; અને સાથે (તેમની) પાકીઆ પત્નીઓ હશે અને અલ્લાહની ખુશનૂદી (પણ). બેશક અલ્લાહ (પોતાના) બંદાઓને નિહાળી રહ્યો છે,

૧૭. જે લોકો કહે છે 'હે અમારા પરવરદિગાર, અમે ખરેખર ઈમાન લઈ આવ્યા છીએ, માટે અમારા ગુનાહો માફ કર અને અમને આજના અઝાબથી બચાવી લે.'

قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا سَعْيُهُمْ وَخُشْرُهُمْ إِلَىٰ جَهَنَّمَ
وَبَشِّرِ الْيَهُودَ ۝

قَدْ كَانَ لَكُمْ آيَةٌ فِي فَيْتِنِ النَّاصِطِينَ ۚ تَقَاتِلُ فِي
سَبِيلِ اللَّهِ وَأُخْرَىٰ كَافِرَةٌ تَرَوْنَهُمْ مِّثْلَيْهِمْ رَأَى
الْعَيْنِ ۗ وَاللَّهُ يُؤَيِّدُ بِنَصَرِهِ مَن يَشَاءُ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ
لَعِبْرَةً ۚ لِّأُولِي الْأَبْصَارِ ۝

رُبَّيْنِ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ
وَالْقَنَاطِطِ الْمُقَنطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ
السُّوْمَةِ وَالْأَنْعَامِ وَالْخَرْبِ ۚ ذَٰلِكَ مَتَاعُ الْحَيَاةِ
الدُّنْيَا ۗ وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ النَّبَإِ ۝

قُلْ أَوْفَيْتُكُمْ بِعَهْدِي ۖ مَن ذَٰلِكَ الَّذِينَ اتَّقَوْا عِنْدَ
رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا
وَأَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ وَرِضْوَانٌ مِّنَ اللَّهِ ۗ وَاللَّهُ بَصِيرٌ
بِالْعِبَادِ ۝

الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا إِنَّا أَمْنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَنَا
عَدَابَ النَّارِ ۝

૭. આ આયતનો સંકેત જંગે બદર તરફ છે જ્યારે આહઝરત સ.અ.સ.ના ૩૧૩ સાથીઓએ મક્કાની એક હઝાર સૈનિકોની ફોજને જબ્બર હાર આપી હતી જે મુસ્લિમોની પ્રજાતિનું પ્રથમ પગલું હતું.

૮. માત્ર બે તૃતિયાંશ દળ જ તેમને દેખાઈ રહ્યું હતું અને લશ્કરનો ત્રીજો ભાગ પહાડોની પાછળ છૂપાયેલો હતો જેની મુસ્લિમોને ખબર હતી જ નહિ. હકીકતમાં મુસ્લિમોથી મક્કાવાળાઓની સંખ્યા ત્રણ ગણી હતી.

૯. આ દુનિયાની સુંદર વસ્તુઓના ઉપયોગ ઉપર ઈસ્લામે કોઈ પ્રતિબંધ નથી મૂક્યો પરંતુ તે વસ્તુઓમાં ઓતપ્રોત થઈ તેને જીવનનો મકસદ (ધ્યેય) માની લેવાને અયોગ્ય ઠરાવ્યું છે.

૨૩. આ તે લોકો છે જેમના આમાલ (કર્મો) આ જીવનમાં અને આખેરતમાં પણ નષ્ટ થઈ જશે, અને તેમને કોઈ સહાયકતા નીવડશે નહિ.

૨૪. શું તને તે લોકોનું જ્ઞાન નથી કે જેમને કિતાબનો એક ભાગ^(૧૨) મળ્યો હતો? તેમને અલ્લાહની કિતાબ તરફ બોલાવવામાં આવે છે કે તે તેમની વચ્ચે નિર્ણય કરે ત્યારે તેઓમાંના કેટલાક બેદરકારીથી મુખ ફેરવી ચાલ્યા જાય છે.

૨૫. કારણ કે તેઓ કહે છે, 'અમને (જહન્નમની) આગ, સિવાય થોડાક^(૧૩) દિવસથી વધુ સ્પર્શ નહિ કરે, અને તેમની ઉપજાવી કાઢેલી અસત્ય માન્યતાઓએ (તેમના) દીન (વિશે) તેમને ગુંચવણોમાં નાખી દીધા છે.

૨૬. તે દિવસના આવવામાં કોઈ શંકા નથી જ્યારે અમે તેમને એકત્ર કરશું ત્યારે તેમની શું હાલત થશે? ત્યારે પ્રત્યેક જીવને પોતાની કરેલી કમાણીનો બદલો આપવામાં આવશે અને તેમની સાથે (મુદલ) અન્યાય નહિ થાય.

૨૭. તું કહે 'હે અલ્લાહ, (સર્વ) બાદશાહતના માલિક, તું જેને ચાલે રાજસત્તા અર્પણ કરે છે તેમજ જેની પાસેથી ચાલે સત્તા છીનવી લે છે, જેને ચાલે તું ઈજાઝત આપે છે જેને ચાલે તું રૂસ્વા કરે છે. દરેક પ્રકારની ભલાઈ તારા હાથમાં છે, બેશક તું દરેક વસ્તુ ઉપર સામર્થ્ય રાખે છે.

૨૮. 'તું' જ રાતને દિવસમાં^(૧૪) બદલે છે અને દિવસને રાતમાં બદલે છે, અને સજીવનો^(૧૫)

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ حَكُمَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ﴿١٢﴾

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِّنَ الْكِتَابِ يُدْعَوْنَ إِلَى كِتَابِ اللَّهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ يَتَوَلَّى فُرْقَانُ فَتُهْمَوُا وَهُمْ مُّعْرِضُونَ ﴿١٣﴾

ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا إِنَّا تَنِيسَآ النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَّعْدُودَاتٍ ۚ وَغَرَّهُمْ فِي دِينِهِمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿١٤﴾

فَلْيَنفِرْ إِذَا جَعَلَهُمْ لَيُومٍ لَا رَيْبَ فِيهِ ۚ وَوَقَّيْتُ كُلَّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٥﴾

قُلِ اللَّهُمَّ مَلِكُ الْمَلِكِ تُوتِي الْمَلِكَ مَن تَشَاءُ وَتَنْزِعُ الْمَلِكَ مِمَّن تَشَاءُ وَتُعِزُّ مَن تَشَاءُ وَتُذِلُّ مَن تَشَاءُ ۚ بِيَدِكَ الْخَيْرُ ۖ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٦﴾

تُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَتُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ ۚ

ઈમાન લાવતા રહ્યા અને ઈન્કાર કરનારાઓ વિરોધના વારસાની પ્રથાને યુગોયુગ વક્રાદારીપૂર્વક નીભાવતા રહ્યા. આ વિરોધીઓના આગેવાનો હમેશાં આલીમ કે વિદ્વાન ગણાતા લોકો રહ્યા છે, અને નેક રૂહોમાં ઈમાન લાવનારા સીધા સરળ અને સમજદાર લોકો હતા.

૧૨. બાઈબલ એક અપૂર્ણ કિતાબ હોવાથી તેને કિતાબનો એક ભાગ કહેવામાં આવ્યો છે.

૧૩. યહૂદીઓ પોતાને સર્વશ્રેષ્ઠ કોમ માનતા હોવાથી અને ઈસાઈઓ હઝરત ઈસા (અ)ના સલીબ ઉપર મૃત્યુ પામવાના પરિણામે પોતાને ગુનાહોથી પાક થઈ ગયા માનતા હોવાથી પોતાની કરણીઓની સજાથી પોતાને સલામત માને છે.

૧૪. 'દિવસ'નો અર્થ ઉન્નતિ તથા સફળતા અને 'રાત'નો અર્થ પતન તથા અપકીર્તિ થાય છે.

૧૫. અલ્લાહના રસૂલની નસિહત ગ્રહણ કરનારી કોમોમાં જીવનસંચાર થવા પામે છે અને અહંકાર અને ઝુલ્મથી અલ્લાહના આદેશોની અવગણના કરનારા બળવાન સામ્રાજ્યોના પણ નામોનિશાન મટી જાય છે.

નિજીવમાંથી ઉદ્ભવ કરે છે અને નિજીવનો સજીવમાંથી ઉદ્ભવ કરે છે, અને તું જેને ચાહે બેહિસાબ આપે છે.”

૨૯. (મોમિનોને જોઈએ કે) ઈમાન લાવનારાઓને છેડી કાઢીને પોતાના મિત્ર^(૧૬) ન બનાવે- અને આવું કરનારાઓનો અલ્લાહ સાથે કોઈ સંબંધ નથી રહેતો- સિવાય કે તમે તેમનાથી પોતાનું રક્ષણ કરો. અને અલ્લાહ તમને પોતાના અઝાબથી ચેતવે છે. (અંતમાં) અલ્લાહ તરફ તમારે પાછું ફરવાનું છે.

૩૦. તું તેમને કહી દે કે જે કંઈ તમારા દિલોમાં છે, ચાહે તમે તેને છુપાવી ને રાખો કે જાહેર કરો, અલ્લાહ તે સર્વ જાણે છે; અને તે જાણે છે જે કંઈ આકાશોમાં છે અને જે કંઈ ધરતીમાં છે, અને અલ્લાહ સર્વ (કામ કરવાનું) સામર્થ્ય રાખે છે.

૩૧. તે દિવસથી (સાવધ રહો) જ્યારે પ્રત્યેક જીવને પોતાના નેક આમાલો અને બદઆમાલોનો સામનો થશે તે દિવસે તેઓ ઈચ્છશે કે કાશ! તેમના અને તે (બદ)ના દરમિયાન મોટું અંતર હોત. અને અલ્લાહ પોતાના બંદાઓ ઉપર રહેમ કરનારો છે. (રુકૂઅ-૩)

૩૨. તું કહે ‘જો તમે અલ્લાહ સાથે મોહબ્બત કરતા હો તો મારા ઉપદેશ પ્રમાણે ચાલો (તો) અલ્લાહ તમારી સાથે મોહબ્બત કરશે અને તમારા શુનાહોને માફ કરી દેશે. અને અલ્લાહ મહાક્ષમાવંત તેમજ દયાળુ છે.’

૩૩. તું કહે ‘અલ્લાહ અને તેના રસૂલની ફરમાં બરદારી કરો’ પરંતુ જે અવગણના કરી કરી જાય તો બેશક અલ્લાહ નાફરમાનો સાથે મોહબ્બત નથી કરતો.

૩૪. અલ્લાહે આદમ તથા નુહ તથા ઈબ્રાહીમ તથા ઈમરાનના^(૧૭) વંશજોને તમામ કોમો ઉપર શ્રેષ્ઠતા આપી હતી,

وَنُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَنُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَتَرْزُقُ مَنْ نَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ۝

لَا يَتَّخِذُ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ إِلَّا أَنْ تَتَّقُوا مِنْهُمْ أَنْفُسَكُمْ وَيُخَذِّرْكُمْ اللَّهُ نَفْسَهُ ۖ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ ۝

قُلْ إِنْ تَحْفُوا مَا فِي صُدُورِكُمْ أَوْ تُبْدُوهُ يَعْلَمَهُ اللَّهُ وَيَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۖ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝

يَوْمَ تَجِدُ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ مُخَضًّا ۖ وَمَّا عَمِلَتْ مِنْ سُوءٍ تَوَدُّ لَوْ أَنَّ بَيْنَهَا وَبَيْنَهُ أَمَدًا بَعِيدًا ۖ وَيُخَذِّرْكُمْ اللَّهُ نَفْسَهُ ۖ وَاللَّهُ وَدُفَّ بِالْعِبَادِ ۝

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ۝

قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ ۚ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ ۝

إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ آدَمَ وَنُوحًا وَآلَ إِبْرَاهِيمَ وَآلَ عِزْرٍ عَلَى الْعَالَمِينَ ۝

૧૬. કોઈપણ મુસ્લિમ રાજ્યે એવી બિનમુસ્લિમ રાજ્યસત્તાઓ સાથે સંગઠનમાં ન જોડાવું જોઈએ, જે દેશો પોતાની કૂટનીતિઓથી અન્ય નાનાનાના મુસ્લિમ દેશો ઉપર ઝુલ્મ કરતા હોય.

૧૭. બાઈબલના વર્ણન પ્રમાણે એક ઈમરાન તે હતા જેમના પિતાનું નામ કોહાબ અને દાદાનું નામ

૩૫. તેઓ એકબીજાના વંશજો હતા, અને અલ્લાહ સર્વ સાંભળનાર છે, સર્વ જાણનાર છે.

૩૬. (યાદ કરો) જ્યારે ઈમરાનની એક સ્ત્રીએ^(૧૮) (દુઆ કરી) કહ્યું હતું 'હે મારા પરવરદિગાર, મારા ગર્ભમાં છે હું તેને આજાદ કરી^(૧૯) તને અર્પણ કરું છું, માટે મારા તરફથી તેને સ્વીકાર કર, ખરે જ તું જ સર્વ સાંભળનાર છે, સર્વ જાણનાર છે.

૩૭. પછી જ્યારે તેણીએ જન્મ આપ્યો ત્યારે કહ્યું 'હે માલિક, મેં (તો) બાળકીને જન્મ આપ્યો છે' જો કે અલ્લાહ જાણતો હતો જે તેણે જણ્યું હતું, કે પુત્ર પુત્રી જેવો ન થઈ શકે. (તેણીએ કહ્યું) 'મેં તેનું નામ મરિયમ^(૨૦) રાખ્યું છે, અને હું તેને અને તેની ઓલાદને^(૨૧) હડધુત થયેલા શયતાનથી તારી પનાહમાં સોંપુ છું.'

૩૮. જેથી તેના પાલનહારે બાળકીનો ભલી રીતે સ્વીકાર કર્યો અને ઉત્તમ રીતે તેનું ઉછેરણ કરાવ્યું અને ઝકરીયાને તેનો પાલક નીમ્યો. જ્યારે પણ ઝકરીયા^(૨૨) તેના ઓરડામાં જતો ત્યાં ખોરાક જોતો.

ذُرِّيَّةً بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٣٥﴾
إِذْ قَالَتِ امْرَأَتُ عِمْرَانَ رَبِّ إِنِّي نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنِّي إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٣٦﴾

فَلَمَّا وَضَعَتْهَا قَالَتْ رَبِّ إِنِّي وَضَعْتُهَا أُنْثَىٰ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا وَضَعْتَ وَلَيْسَ الذَّكَرُ كَالْأُنْثَىٰ وَإِنِّي سَمَّيْتُهَا مَرْيَمَ وَإِنِّي أُعِيذُهَا بِكَ وَدُرِّسْتُهَا مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ﴿٣٧﴾

فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا بِقَبُولٍ حَسَنٍ وَأَنْبَتَهَا نَبَاتًا حَسَنًا وَوَقَّلَهَا زَكَرِيَّا كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْحُبَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا قَالَ لِمَرْيَمُ أَنَّىٰ لَكَ هَٰذَا

લીવી હતું. આ ઈમરાન હઝરત મૂસા(અ) તથા હઝરત હારૂન (અ) તથા મરીયમના પિતા હતા બીજા ઈમરાન, યોશહીમના પુત્ર હતા અને હઝરત ઈસાની (અ) માતા હઝરત મરિયમના પિતા હતા. આ આયતમાં ઈમરાન શબ્દ સંભવ છે કે આ બંને વ્યક્તિઓ માટે વપરાયો હોય, અને બંનેના વંશજોનો સંયુક્ત ઉલ્લેખ એક નામે થયો હોય!

૧૮. હઝરત મરિયમની માતાનું નામ હાન્ના હતું.

૧૯. અરબીમાં 'મુહરર'નો અર્થ દુનિયાદારીથી નિવૃત્ત થઈ સમાજની સેવા કરવી. બની ઈસરાઈલમાં ચર્યની સેવા કરનાર જીવનપર્યંત અવિવાહિત રહેતા હતા. (ગોસ્પેલ ઓફ બર્થ ઓફ મેરી)

૨૦. હિબ્રૂમાં મરિયમનો અર્થ 'મહા પવિત્ર ભક્ત' 'પાકિઝા ઈબાદત ગુઝાર' થાય છે.

૨૧. બની ઈસરાઈલની પ્રણાલિકા પ્રમાણે ચર્યની સેવા કરનારાઓને અવિવાહિત જીવન ગાળવું પડતું હતું. અને આ આયતથી પહેલાંની આયતમાં હઝરત મરિયમને તેમની માતાએ દીનની સેવામાં અલ્લાહના ચરણોમાં સોંપી હતી જે સંજોગોમાં હઝરત મરિયમનું વિવાહબંધનમાં જોડાવું અયોગ્ય હોવા છતાં આ આયતમાં તેમની માતાએ તેમના સંતાન માટે અલ્લાહના સંરક્ષણની દુઆ કેમ માગી હશે? હકીકતમાં અલ્લાહે તેમની માતાને હઝરત મરિયમના પુત્રના જન્મ વિશે પૂરી માહિતી આપી હતી જેથી તેમણે અલ્લાહના રક્ષણની દુઆ માગી હતી.

૨૨. હઝરત ઝકરીયા (અ) હઝરત યાહ્યા (અ) અર્થાત જોનના પિતા હતા અને હઝરત યાહ્યા (અ) હઝરત ઈસા (અ)ના માસીયાઈ ભાઈ હતા.

તેણે કહ્યું ‘હે મરિયમ આ તારા માટે ક્યાંથી આવ્યું છે?’ તેણે કહ્યું, ‘અલ્લાહ પાસેથી.’ બેશક અલ્લાહ જેને ચાહે બેહિસાબ આપે છે.

૩૯. તે ક્ષણે ઝકરીયાએ પોતાના પાલનહારને દુઆ કરી કહ્યું ‘હે મારા પરવરદિગાર, તું મને તારા તરફથી પવિત્ર ઔવાદ અતા કર. ખરેખર, તું દુઆઓનો સાંભળનારો છે.’

૪૦. અને જ્યારે તે પોતાના ઓરડામાં ઈબાદત કરી રહ્યો હતો ત્યારે ફરિશ્તાઓએ તેને આવીને કહ્યું ‘અલ્લાહ તને યાહ્યાના^(૨૩) આગમનની ખુશખબર આપે છે, જે અલ્લાહે આપેલા વચનની સાક્ષી આપનારો હશે, જે કુળવાન, ગુણીયલ અને નેકલોકોમાંથી હોવાથી એક નબી હશે.’

૪૧. તેણે કહ્યું ‘હે મારા માલિક, હું કેવી રીતે સંતાન પ્રાપ્ત કરીશ જ્યારે વૃદ્ધાવસ્થાએ મને ઘેરી લીધો છે. અને મારી પત્નીને વંધ્યત્વ આવી ગયું છે?’ તેણે જવાબ આપ્યો ‘આ તો અલ્લાહનું કામ છે; તે જે ચાહે તે કરે છે.’

૪૨. તેણે કહ્યું ‘હે મારા પરવરદિગાર, મને કોઈ આદેશ આપ.’ તેણે ફરમાવ્યું ‘મારી આજ્ઞા છે કે તું ત્રણ^(૨૪) દિવસ સુધી કોઈ મનુષ્ય સાથે બોલીશ નહિ, સિવાય કે ઈશારાથી, અને તારા રબને ખૂબ યાદ કર અને સાંજ સવાર તેની બંદગી કર.’ (રુકૂઅ-૪)

૪૩. અને (યાદ કર) જ્યારે ફરિશ્તાઓએ કહ્યું હતું ‘હે મરિયમ, ખયીત અલ્લાહે તને ચુંટી લીધો છે અને તને પવિત્ર કરી છે અને સમસ્ત જગતની સ્ત્રીઓ ઉપર તને શ્રેષ્ઠતા આપી છે.

૪૪. ‘હે મરિયમ, તારા પરવરદિગારની ફરમાંબરદાર બની જા, અને તેને સિજ્દો કર, અને તેની બંદગી કરનારાઓ સાથે બંદગી કર.’

قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٩﴾

هَذَا لَكَ دَعَا زَكَرِيَّا رَبَّهُ قَالَ رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ ﴿٤٠﴾

فَنَادَتْهُ الْمَلِكَةُ وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي فِي الْمِحْرَابِ أَنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكَ بِيحْيَى مُصَدِّقًا بِكَلِمَةٍ مِنَ اللَّهِ وَسَيِّدًا وَحَصُورًا وَنَبِيًّا مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٤١﴾

قَالَ رَبِّ أَنَّى يَكُونُ لِي غُلَامٌ وَقَدْ بَلَغَنِيَ الْكِبَرُ وَامْرَأَتِي عَاقِرٌ قَالَ كَذَلِكَ اللَّهُ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ ﴿٤٢﴾

قَالَ رَبِّ اجْعَلْ لِي آيَةً قَالَ آيَتُكَ أَلَّا تُكَلِّمَ النَّاسَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ إِلَّا رَمْرًا وَادَّكَرَ بَكَ كَثِيرًا وَنَحَّ بِالنَّفْسِ وَالْإِبْرَارِ ﴿٤٣﴾

وَإِذْ قَالَتِ الْمَلِكَةُ يَسْرِيمُ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاكِ وَطَهَّرَكِ وَاصْطَفَاكِ عَلَى نِسَاءِ الْعَالَمِينَ ﴿٤٤﴾

يَسْرِيمُ اقْنِئِي لِرَبِّكِ وَاسْجُدِي وَارْكَعِي مَعَ الرَّاكِعِينَ ﴿٤٥﴾

૨૩. બાઈબલમાં હ.યાહ્યા (અ)નું નામ જોન છે જે માલાખીની આગાહી પ્રમાણે આવ્યા હતા કે ‘સાંભળો યહોવાનો મહાન તથા ભયંકર દિવસ આવે તે પહેલાં હું તમારી પાસે એવીયા નબીને મોકલી દઈશ.’ (માલાખી પ્ર.૪ આયત.૫)

૨૪. આ મૌન સેવવાનો આદેશ આપવાનો અર્થ ત્રણ દિવસ સુધી ઈબાદત, સ્તુતિ અને અલ્લાહની યાદ કરવાની અને વગર કારણે કોઈની સાથે ન બોલવાની આજ્ઞા હતી.

૪૫. આ તે ગએબની ખબરોમાંથી છે જે અમે તેને વહી દ્વારા જાણાવીએ છીએ, અને તું તેમની વચ્ચે મોજૂદ ન હતો જ્યારે તેઓ પોતાના બાણો ફેંકતા હતા, કે તેમનામાંથી કોણ મરિયમની જવાબદારી ઉઠાવે, ન તું તેમની વચ્ચે હતો જ્યારે તેઓ અંદરોઅંદર ઝઘડી રહ્યા હતા.

૪૬. જ્યારે ફરિશ્તાઓએ કહ્યું ‘હે મરિયમ, અલ્લાહ તને પોતાના એક વચન દ્વારા (એક પુત્રની) ખુશ ખબર આપે છે; જેનું નામ હશે મસિહ (૨૫) ઈસા ઈબને (૨૬) મરિયમ. તે આ દુનિયામાં સન્માન પામશે અને આખરતમાં પણ, અને તે (અલ્લાહની) નજદીકી પ્રાપ્ત કરનારાઓમાંનો હશે.

૪૭. અને તે પારણામાં (બાળવયમાં) લોકો સાથે વાતો કરશે અને પુખ્ત ઉમરે પણ, અને તે પરહેઝારોમાંનો હશે.’

૪૮. તેણીએ કહ્યું ‘હે મારા પરવરદિગાર, મને પુત્ર પ્રાપ્ત કેમ થઈ શકે જ્યારે મને કોઈ પુરુષ સ્પર્શ (૨૭) સુધ્ધાં નથી કર્યો?’ તેણે કહ્યું આ તો અલ્લાહનું કરવું છે. તે ચાહે તેનું સર્જન કરે છે. જ્યારે તે નિર્ણય કરે છે, તો (એટલું જ) કહે છે ‘થઈ જા’ અને તે થઈ જાય છે.

ذٰلِكَ مِنْ اَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيْهِ اِلَيْكَ وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ اِذْ يُلْقُوْنَ اَقْلَامَهُمْ اِيْهُمْ يَفْعَلُ مَرِيْمٌ وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ اِذْ يَخْتَصِمُوْنَ ﴿٤٥﴾

اِذْ قَالَتِ الْمَلٰٓئِكَةُ يٰرٰمِيْمُ اِنَّ اللّٰهَ يَبَشِّرُكِ بِكَلِمَةٍ مِّنْهُ ۖ اِسْمُهُ الْيَسٰٓءُ عِيسٰٓى ابْنُ مَرْيَمَ وَجِيْهًا فِى الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمِنَ الْمُقَرَّبِيْنَ ﴿٤٦﴾

وَيُكَلِّمُ النَّاسَ فِى الْمَهْدِ وَكَهْلًا وَمِنَ الظّٰلِمِيْنَ ﴿٤٧﴾

قَالَتْ رَبِّ اَنۢى يَكُوْنُ لِيْ وَلَدٌ وَلَمْ يَمَسِّنِيْ بَشَرٌ ۚ قَالَ كَذٰلِكَ اللّٰهُ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ ۚ اِذَا قَضٰٓءُ اَمْرٍ اِنۡمَآ يَقُوْلُ لَهُ كُنۢ فَيَكُوْنُ ﴿٤٨﴾

૨૫. ‘મસિહ’નું મૂળ મસાહા છે, મસિહનો અર્થ ‘શુદ્ધ કરવું, સ્વચ્છ કરવું અથવા માલિશ કરવી. બીજા અર્થોમાં ‘ધરતી ઉપર પ્રવાસ ખેડનાર,’ ‘અલ્લાહની કૃપા પ્રાપ્ત કરનાર’ ‘પાકીઝગી, કૃપા મેળવી પ્રવાસ કરનાર’, જે ગુણોના આધારે હઝરત ઈસા(અ)ને મસિહ કહેવામાં આવ્યા છે. વર્તમાન સમયમાં સંશોધનોના આધારે સાબિત કરવામાં આવ્યું છે કે હઝરત ઈસા (અ)ને જીવતા સૂળીએથી ઉતારી લીધા પછી તેમની સારવાર થઈ ગયા બાદ તેઓ દેશમાંથી ચાલ્યા ગયા હતા અને લાંબી મુસાફરી પછી કાશિમરમાં વસતા બની ઈસરાઈલના એક કબીલામાં જઈ તેમણે ઉપદેશ આપ્યો હતો. આ હકીકતનો ઈશારો કુરઆને મજદમાં સૂરાહ અલ-મો’મિનૂન આયત ૫૧માં છે ફરમાવ્યું છે ‘અમે મરિયમના પુત્રને અને તેની માતાને એક નિશાની બનાવી, અને તેમને એક ઊંચા (હરીયાળા પહાડી) પ્રદેશમાં આશરો આપ્યો, જ્યાં સદા ઝરણાં વહેતા રહે છે.’ શું આ જન્મતનું દ્રષ્ટ છે અથવા આ દુન્યાનું? બેશક આ કાશિમરનું ચિત્ર છે. હઝરત ઈસા (અ)ના વસવાટનો પુરાવો તેમની શ્રીનગરની કબર છે.

૨૬. ઈસા હિબ્રૂ નામ યશુથી નીકળ્યું છે. તેમનું જસસ નામ ગ્રીકના જોશુઆ અથવા જેસુઆથી નીકળ્યું છે.

૨૭. પુત્રની પ્રાપ્તિને સાધારણ રીતે સૌભાગ્ય માનવામાં આવે છે, પરંતુ હઝરત મરિયમે પોતાનું જીવન ચર્યની સેવામાં અર્પણ કર્યું હતું અને તેમને વિવાહિત જીવનની કોઈ ઝંખના ન હતી. આ અણધાર્યા સંજોગોમાં જ્યારે ચર્યના મોવડીઓને હઝરત મરિયમ ગર્ભવતી હોવાની જાણ થઈ તો તેમણે તમામ ૧૪

૪૯. ‘અને તે તેને કિતાબ અને હિકમત, અને તૌરાત અને ઈન્જિલનું જ્ઞાન આપશે.

૫૦. ‘અને (તેને) બની ઈસરાઈલ તરફ રસૂલ^(૨૮) નીમશે, (તે કહેશે) ‘હું તમારી તરફ તમારા પાલનહારની એક નિશાની લઈને આવ્યો છું, કે હું તમારી સામે કાદવમાંથી એક પક્ષીના^(૨૯) આકારનું (પ્રાણી) પેદા કરીશ અને તેમાં (પ્રાણ) ફૂંકીશ (જેના પરિણામે) તે અલ્લાહની આજ્ઞા અનુસાર ઉડવા માંડશે અને હું અલ્લાહના આદેશથી આંધળાઓને અને કોઢીઓને સાજા^(૩૦) કરીશ. અને મુદીઓને જીવંત^(૩૧) કરીશ અને જે કંઈ તમે ખાધું હશે અને જે કંઈ તમે ઘરમાં સંઘરી રાખ્યું હશે તે સર્વ હું કહી દઈશ. બેશક, જે તમે મોમિન છો તો તમારા માટે તેમાં નિશાની સમાયેલી છે.

૫૧. ‘અને જે મારી પહેલાં આવ્યું છે, અર્થાત તૌરાત, હું તેને પરિપૂર્ણ^(૩૨) કરવા, અને કેટલુંક તમારા માટે હરામ ઠરાવવામાં આવ્યું હતું તેને હલાલ કરવા, અને તમારા પરવરદિગાર તરફથી તમારા માટે નિશાની લઈને આવ્યો છું. માટે સંયમ ધારણ કરો અને મારી આજ્ઞાઓનું પાલન કરો.

وَعَلَيْهَا الْكِتَابُ وَالْحِكْمَةُ وَالتَّوْرَةُ وَالْإِنْجِيلُ ﴿٢٨﴾

وَرَسُولًا إِلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنِّي قَدْ جِئْتُكُمْ بِآيَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ أَنِّي أَخْلَقْتُ لَكُم مِّنَ الطَّيْرِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ فَأَنْفُخُ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِ اللَّهِ وَأُبْرِئُ الْكَلِمَةَ وَالْأَبْرَصَ وَأُحْيِي الْمَوْتَىٰ بِإِذْنِ اللَّهِ وَآتَيْتُكُمْ بِمَا تَأْكُلُونَ وَمَا تَدْخُلُونَ فِي بُيُوتِكُمْ إِن فِي ذَٰلِكَ لَآيَةٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ مُّؤْمِنِينَ ﴿٢٩﴾

وَمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَةِ وَلِإِلَٰهِ لَكُمْ بَعْضُ الَّذِي حُرِّمَ عَلَيْكُمْ وَجِئْتُكُمْ بِآيَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا عَمَلَكُمْ

વર્ષની અને તેનાથી ઉપરની ઉંમરની કન્યાઓને તેમના માતાપિતાના ઘરે મોકલાવવાનો પ્રબંધ કર્યો. પરંતુ હઝરત મરિયમે જવાથી ઈન્કાર કર્યો. ચર્ચના નિયમે વિરૂદ્ધ આ પરિસ્થિતિ હોવાથી ચર્ચની આબરૂ સાચવવા ચર્ચના મોવડીઓએ તેમની ઈચ્છા વિરૂદ્ધ તેમને જોસફ ધ કારપેન્ટર નામની વ્યક્તિ સાથે પરણાવી દીધા.

૨૮. હઝરત ઈસા (અ)નો સંદેશ માત્ર બની ઈસરાઈલ સુધી જ મર્યાદિત હતો.

૨૯. ‘તાઈર’ અર્થાત પક્ષીની અલંકારીક ઉપમા ઉચ્ચ કક્ષાના સદગુણો ધરાવનારી વ્યક્તિ ગણાય છે. હઝરત ઈસા(અ)એ મુદી સમાન માનવતામાંબોધરૂપી પ્રાણ ફૂંકી તેમને અલ્લાહના નેક બંદા બનાવવાનું વચન આપ્યું.

૩૦. આંધળાઓ અને કોઢીઓને સાજા કરવાનો અર્થ છે કે તે લોકોને ઈરકાન (દિવ્યશક્તિ) આપશે અને તેમના રૂહાની (અંતરણ્ય)ના રોગોને દૂર કરશે.

૩૧. મરી પરવારેલી રૂહોમાં નવું ચેતન રેડશે. જીવન તથા મરણ તો ફક્ત અલ્લાહના જ હાથમાં છે, જેના પુરાવાઓ કુસ્આન મજીદમાં અનેક સ્થળે જોવામાં આવે છે.

૩૨. હઝરત ઈસા (અ)નો ઉપદેશ તૌરાતના નિયમો જે હઝરત મૂસા (અ) લાવ્યા હતા તેમનું પાલન કરાવવા સુધી મર્યાદિત હતો. મુસ્વી શરીયતને તેઓ સજીવન કરવા માટે આવ્યા હતા.

પર: ખરેજ, અલ્લાહ મારો રબ છે અને તમારો પણ, માટે તેની ઈબાદત કરો. અને આ જ સીધો રસ્તો છે.”

પ૩. અને જ્યારે ઈસાએ તેમની નાફરમાની(ના લક્ષણો) જોઈ લીધા, તો તેણે કહ્યું ‘અલ્લાહના તરફથી મારા સહાયકની કોણ થશે?’ તેમના અનુયાયીઓએ કહ્યું ‘અમે અલ્લાહના સહાયક છીએ, અને અલ્લાહ ઉપર ઈમાન લાવ્યા છીએ. અને તને સાક્ષી રાખીએ છીએ કે અમે તાબેદાર છીએ.

પ૪. ‘હે અમારા પરવરદિગાર, તે જે ઊતાર્યું છે, અમે તેના ઉપર ઈમાન લાવી ચૂક્યા છીએ અને અમે આ રસૂલનું અનુસરણ કરીએ છીએ. માટે અમારું નામ સાક્ષી આપનારાઓમાં લખી લે’.

પ૫. પછી તેઓ (મસિહના વિરુદ્ધ) તદ્દિરો કરવા લાગ્યાં અને અલ્લાહે પણ તદ્દિરો કરી, પરંતુ અલ્લાહ સર્વોત્તમ તદ્દિરો^(૩૩) કરનારો છે.

પ૬. (તે સમયને યાદ કર) જ્યારે અલ્લાહે ફરમાવ્યું ‘હે ઈસા, હું તને મૃત્યુ^(૩૪) આપીશ અને તને મારા તરફ ઉચ્ચપદે^(૩૫) ઊઠાવીશ, અને તને ન

إِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَأَعْبُدُوا هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ ﴿٥١﴾

فَلَمَّا أَحَسَّ عِيسَى مِنْهُمُ الْكُفْرَ قَالَ مَنْ أَضَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ أَمْنَا بِاللَّهِ وَاشْهَدْ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ ﴿٥٢﴾

رَبَّنَا أَمَّا بِنَا أَنْزَلْتَ وَاتَّبَعْنَا الرَّسُولَ فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ ﴿٥٣﴾

﴿٥٤﴾ وَمَكُرُوا وَمَكُرَ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْبَاكِرِينَ ﴿٥٥﴾

إِذْ قَالَ اللَّهُ لِعِيسَى إِنِّي مُتَوَفِّيكَ وَرَافِعُكَ إِلَيَّ وَمُطَهِّرُكَ مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَجَاعِلُ الَّذِينَ

૩૩. હઝરત ઈસા (અ)ને સમાજ તથા ધર્મના ઈજ્ઞારદારોએ અસહ્ય દુઃખો આપ્યા હતા. બની ઈસરાઈલની માન્યતા પ્રમાણે નબીનું સૂળી ઉપર મૃત્યુ લા’નતી ગણાય છે જે શાપિત અંતથી હઝરત ઈસા(અ)ને ખોટો ઠરાવી ઝલીલ કરવા માટે યહૂદીઓએ તેમને સૂળી ઉપર ચડાવી મારી નાખવાની યોજના ધડી, પરંતુ અલ્લાહે તેમને આ લા’નતી મોતથી બચાવી લીધા હતા, અને તેમને કાશિમરમાં પૂજ્ય ઉમરે કુદરતી મૃત્યુ આવ્યું હતું.

૩૪. ‘મુતવ્વફીકા’ મૂળ શબ્દ ‘તવ્વફી’થી નીકળ્યો છે જેનો અર્થ ‘જીવ કાઢવો’ થાય છે. આ શબ્દના ભાવાર્થ સાથે ઈસ્લામી આલમની તમામ આલીમ હસ્તીઓ સહમત છે. હઝરત ઈમામ માલિક, ઈબને અબ્બાસ, ઈમામ બુખારી, ઈમામ ઈબને હાઝમ, ઈમામ ઈબને કાયમ, કદાદાહ, વહાબ, તેમજ કુરઆન મજીદમાં પણ ૨૪ વાર આ શબ્દનો એવો જ ભાવાર્થ લેવામાં આવ્યો છે. માટે કેવળ હઝરત ઈસા (અ) માટે આ શબ્દનો જુદો ભાવાર્થ ધડી કાઢવો ન્યાય ગણાશે નહિ બીજું, આંહઝરત સ.અ.સ.ની હદીસ છે કે જો મૂસા (અ) અને ઈસા (અ) આજે જીવતા હોત તો તેમને મારી પૈરવી કરવી પડત. (કસીર). ત્રીજું, આંહઝરત સ.અ.સ.એ હઝરત ઈસા (અ)ની ઉંમર ૧૨૦ વર્ષની જણાવી છે. (કિન્જુલઅમાલ વો.૬) સૂરાહ અંબીયામાં આયત ૩૫માં અલ્લાહે ફરમાવ્યું છે કે અમે તારી પહેલાં કોઈ ઈન્સાનને સદા રહેનારું અપૂર્વ જીવન નથી અર્પણ કર્યું, તો જો તું મૃત્યુ પામીશ તો શું તેઓ હમેશાં માટે જીવતા રહેશે?

૩૫. અહીં ‘રફાઅ’નો શબ્દ ઉપયોગમાં લેવાયેલો છે જેનો અર્થ ‘બુલંદી’ ‘ઉચ્ચપદ કે ઉચ્ચસ્થાન’, ‘પ્રતિષ્ઠાનાં શિખરો’ ‘માન આદર’ ‘ઈઝઝતની પરાકાષ્ટા’ વગેરે ગણાય છે. અને અલ્લાહનું એમ

માનનારાઓ(ના ગંદા ઈલાઓ)થી પવિત્ર કરીશ, અને તારા માનનારાઓને ઈન્કાર કરનારાઓ ઉપર ક્યામતના દિવસ પર્યંત અધિકાર આપીશ; પછી તમારે મારી તરફ પાછું ફરવાનું છે, ત્યારે હું તમારા વચ્ચેના મતભેદોનો ચૂકાદો આપીશ.

૫૭. “પછી જેમણે કુફર કર્યું હશે તેમને હું સખત અઝાબ દ્વારા આ દુનિયામાં સજા આપીશ અને આખરતમાં પણ, અને તેમને કોઈ મદદ કરનાર નહિ મળે.

૫૮. અને જે લોકો ઈમાન લાવ્યા હશે અને નેક કામો કર્યા હશે તેમને (તેમના કામોનો) તે પૂરેપૂરો બદલો આપશે. બેશક અલ્લાહ જાણીમોને પસંદ નથી કરતો.’

૫૯. આજ કારણે અમે તને આપતો તેમજ હિકમતવાળો ઉપદેશ વાંચી સંભળાવીએ છીએ.

૬૦. ખરે જ, ઈસાની સ્થિતિ અલ્લાહ પાસે આદમ (૩૬) જેવી જ છે. જેને તેણે માટીમાંથી સર્જ્યું, પછી તેને કહ્યું ‘થઈજા’ અને તે બની ગયો.

૬૧. આ તારા પાલનહાર તરફથી આવેલું સત્ય છે, માટે તેના વિષે શંકામાં પડનારાઓમાંનો તું ન થજે.

૬૨. હવે તેના વિશે જ્ઞાન મળ્યા પછી પણ જો કોઈ તારી સાથે વિવાદ કરે તો તેને તું કહી દે ‘આવો,

اَسْبَعُوكَ فَوْقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ ثُمَّ اِنِّ مَرْجِعُكُمْ فَاَحْكُمُ بَيْنَكُمْ فَبِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٥٧﴾

فَاَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَاَعَذِّبُهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَا لَهُمْ مِّنْ نَّاصِرِينَ ﴿٥٨﴾

وَاَمَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُوَفِّيهِمْ اُجْرَهُمْ وَاَللّٰهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ ﴿٥٩﴾

ذٰلِكَ نَتْلُوْهُ عَلَيْكَ مِنَ الْاٰیٰتِ وَالذِّكْرِ الْحَكِيْمِ ﴿٦٠﴾

اِنَّ مَثَلَ عِيسٰی عِنْدَ اللّٰهِ كَمَثَلِ اٰدَمَ خَلَقَهٗ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهٗ كُنْ فَيَكُوْنُ ﴿٦١﴾

اَلْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُنْ مِنَ الْمُمْتَرِيْنَ ﴿٦٢﴾

مَنْ حَاجَّكَ فِيْهِ مِنْۢ بَعْدِ مَا جَآءَكَ مِنَ الْعِلْمِ

ફરમાવવું ‘કે મારા ઉચ્ચસ્થાને’ અથવા ‘મારી પાસે ઉઠાવી લઈશ’થી જો ઉપર આસમાને ઉઠાવી લેવાનું ગણાતું હોય તો અલ્લાહ માત્ર ઉપર જ નથી, કે જ્યાં હઝરત ઈસા (અ)ને ઉઠાવી લઈ જવાનો સવાલ ઉભો થાય, અલ્લાહ તો સર્વત્ર છે, સર્વ વસ્તુમાં છે. જેમ આકાશમાં છે તેમજ ધરતીમાં પણ છે. બીજું, હઝરત ઈસા(અ)ને પહેલાં મૃત્યુ આપીને પછી ઉપર ઉઠાવી જવાનું શું કારણ હશે? કેમ પહેલાં ઉઠાવી લીધા પછી બાદમાં મૃત્યુ આપવામાં ન આવે? મૃત્યુ આપી પછી તેમને મરેલી હાલતમાં ઉપર લઈ જવાનો શો હેતુ હશે?

હકીકતમાં હઝરત ઈસા (અ)ને અલ્લાહે લા’નની મૃત્યુથી બચાવી કુદરતી મૃત્યુ આપવાનો વાયદો કર્યો અને તેમની ઈઝઝતને બુલંદીનું સ્થાન આપવાનો વાયદો કર્યો. અને તે બુલંદી પછી મોત આપવાનો વાયદો કર્યો છે.

૩૬. અહીં આદમથી ‘માનવજાતિ’નો અર્થ લેવાશે. અને આ આયતથી એવું સમજવવામાં આવ્યું છે કે હઝરત ઈસા (અ) હઝરત આદમ (અ)ની જેમ, અને બીજા ઈન્સાનોની જેમ માટીમાંથી સર્જાએલા હતા, તેમણે પણ બીજાની જેમ માતાની કુખમાંથી જન્મ લીધો હતો અને તેમનો અંત પણ બીજાની જેમજ નિમિત્ત છે.

અમે અમારા પુત્રોને અને તમે તમારા પુત્રોને, અમે અમારી સ્ત્રીઓને અને તમે તમારી સ્ત્રીઓને (સૌ) બોલાવીએ, પછી અમારા લોકો અને તમારા લોકો સર્વ ભેગા મળી કરગરીને દુઆ^(૩૭) કરીએ કે જે જૂઠ્ઠા હોય તેમના ઉપર અલ્લાહની લા'નત પડે.'

૬૩. બેશક આ એક સત્ય ઘટના છે. અલ્લાહ સિવાય કોઈ અન્ય ઈબાદતના લાયક નથી, ખરેખર અલ્લાહ જ સર્વ સમર્થ (અને) હિકમતવાળો છે.

૬૪. છતાં જો તેઓ મુખ ફેરવી લે તો (યાદ રાખો) અલ્લાહ કિસાદ કેલાવનારાઓને સારી પેઢે જાણે છે. (રુકૂઅ-૬)

૬૫. તું કહે 'હે એહલે કિતાબ, એક એવી વાત ઉપર આવી જાઓ જે તમારી અને અમારી વચ્ચે એકસમાન,^(૩૮) સામાન્ય હોય, કે આપણે અલ્લાહ સિવાય કોઈ અન્યની ઈબાદત નહિ કરીએ અને આપણે કોઈ અન્યને તેનો શરીક નહિ ઠરાવીએ, અને આપણામાંથી કોઈ પણ અલ્લાહ સિવાય કોઈ બીજાને પોતાનો પાલનહાર નહિ માને.' પણ જો તેઓ ફરીને ચાલ્યા જાય, તો તું તેમને કહી દે 'તમે સાક્ષી રહેજો કે અમે (અલ્લાહના) તાબેદાર છીએ.'

૬૬. હે એહલે કિતાબ, તમે ઈબ્રાહીમ વિશે કેમ મતભેદ કરો છો, જ્યારે તૌરાત અને ઇન્જીલ તો તેમના પછી જ ઊતરી હતી? શું તમે એટલું પણ નથી સમજતા?

૩૭. આ આયતનો ઈશારો આંહજરત સ.અ.સ. અને ઈસાઈઓના ૬૦ સભ્યોના એક પ્રતિનિધિમંડળ, જેની આગેવાની અબ્દુલમસીહ 'અલ આકીબે' કરી હતી, તેમની વચ્ચે મહત્વના સવાલો વિષેની ચર્ચા તરફ છે. ઈસાઈઓ પોતાના ભ્રમણાભર્યા વિચારોને હકાગ્રહથી વળગી રહ્યા હતા ત્યારે આંહજરત (સ)એ આ આસમાની ફરમાનના આધારે તેમને દુઆ કરવાનું આમંત્રણ આપ્યું હતું, જેનો તેમણે અસ્વીકાર કર્યો હતો કારણ કે તેમને પોતાની માન્યતાઓમાં પૂરો વિશ્વાસ ન હતો. (ઝરકાની). અહીં એક અગત્યની બાબતનો ઉલ્લેખ કરવો અસ્થાને નહિ ગણાય કે આ વાતચીત દરમિયાન ઈસાઈઓની ઈબાદતનો સમય થતાં આંહજુર (સ)એ તેમને મસ્જિદમાં જ ઈબાદત કરવાની પરવાનગી આપી હતી. તેમણે પૂર્વ તરફ મુખ રાખી ઈબાદત કરી હતી. આ ઐતિહાસિક ઘટના ઈસ્લામના મહાન પયગમ્બર (સ.અ.સ.)ની સહિષ્ણુતા અને વિધર્મિઓની ધર્મભાવનાની કદર કરવાનો પુરાવો છે.

૩૮. આ આયતનું એવું તાત્પર્ય લેવું કે ઈસ્લામમાં જૂદાઈઝમ, કે ઈસાઈઝમ વચ્ચે કોઈ સમાધાન કરવાનો અહીં સંકેત છે તો તે ભૂલ ભરેલું છે. વાસ્તવમાં અલ્લાહમાં ઈમાન રાખનારા પાસેથી તેના આદેશો સમજવાની અને ભ્રમણાઓથી બચવાની કે ફરેબી તદ્દબીરો વેગળા રહેવાની આશા રાખતા, તેમને ઈસ્લામની સચ્ચાઈ સમજવાની તક મળી રહે અને તેમને ઈસ્લામનો સ્વીકાર કરવાનો મોકો મળે.

فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَكَ غَنَةً أَوْ كُفْرًا ۖ كَذِبًا ۝

إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْقَصَصُ الْحَقُّ وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ وَإِنَّ اللَّهَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ۝

فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِالْمُفْسِدِينَ ۝

قُلْ يَٰ أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَىٰ كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ ۝

يَٰ أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَحْجُجُونَ فِي إِبْرَاهِيمَ وَمَا أَنْزَلَتْ التَّوْرَةُ وَالْإِنْجِيلَ إِلَّا مِنْ بَعْدِهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ۝

૬૭. સાંભળો! તમે તે છો જે એક વસ્તુનું જ્ઞાન ધરાવતા હોવા છતાં તેના વિશે વિવાદ કરતા રહો છો, પરંતુ જે બાબતનું તમને જ્ઞાન નથી તેના વિશે શા માટે તમે વિવાદ કરવા મંડ્યા છો? જ્યારે અલ્લાહ (સર્વ) જાણે છે જે તમે નથી જાણતા.

૬૮. ઈબ્રાહીમ ન તો યહૂદી હતો ન ઈસાઈ હતો, પરંતુ તે નિત્ય અલ્લાહને નમનારો, નાબેદાર બંદો હતો, અને કોઈને તેના શરીક ઠરાવનારામાંનો ન હતો

૬૯. ખરેખર લોકોમાંથી ઈબ્રાહીમની નજીક તેજ છે જેણે તેનું અનુસરણ કર્યું તેમજ આ રસૂલ અને તેના માનનારા પણ (તેની નજીક છે). બેશક, અલ્લાહ મોમિનોનો દોસ્ત છે.

૭૦. એહલે કિતાબમાંનો એક વર્ગ તમને ગુમરાહ કરવાની આશાઓ રાખી બેઠો છે. હકીકતમાં તેઓ સ્વયં પોતાને જ ગુમરાહ કરી રહ્યા છે જેનું તેમને (મુદ્દલ) ભાન નથી.

૭૧. હે એહલે કિતાબ! તમે શા માટે અલ્લાહની આપતોનો અસ્વીકાર કરો છો જ્યારે તમે પોતે તેના સાક્ષી છો?

૭૨. હે એહલે કિતાબ! તમે શા માટે સત્યને અસત્ય સાથે ભેળવો છો અને જાણી જોઈને સત્યને શા માટે છુપાવો છો? (રુકૂઅ-૭)

૭૩. અને એહલે કિતાબમાંનો એક વર્ગ કહે છે 'ઈમાન લાવનારા ઉપર જે ઊતારવામાં આવ્યું છે તેમાં સવારમાં ઈમાન લઈ આવો અને દિવસ ઢળતાં તેનો ઈન્કાર કરી દો. સંભવ છે કે આવું કરવાથી (તેમને પણ ઈમાનથી) કેરવી શકાય.

૭૪. 'અને જે તમારા દીનમાં ભળી જાય તેના સિવાય કોઈનું કહ્યું ન માનો' તું તેમને કહે 'બેશક (ખરી) હિદાયત અલ્લાહની હિદાયત છે, જેવી (હિદાયત) તમને મળી હોય તેવી જ (હિદાયત) જે બીજાને આપવામાં આવે તો શું (તમને ભય છે કે) ક્યાંક તેઓ તમારા પાલનદાર સમક્ષ તમારી સામે વિવાદ કરશે? તું કહી દે, 'અવશ્ય સર્વ કૃપાઓ અલ્લાહના હાથમાં છે. તે જેને ચાહે અર્પણ કરે છે અને અલ્લાહ મહાઉદાર (અને) સર્વજ્ઞ છે.

هَٰذَا تَمَّ هَٰؤُلَاءِ حَاجَجُمْ فِيمَا لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ فَلِمَ تُحَاجُّونَ فِيمَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦٧﴾

مَا كَانَ إِبْرَاهِيمَ يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا وَلَكِنْ كَانَ حَنِيفًا مُّسْلِمًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿٦٨﴾

إِنَّ أَوْلَى النَّاسِ بِإِبْرَاهِيمَ لَلَّذِينَ اتَّبَعُوهُ وَهَٰذَا النَّبِيُّ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٦٩﴾

وَدَّتْ طَآئِفَةٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يُضِلُّوكُمْ وَمَا يُضِلُّونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٧٠﴾

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَأَنْتُمْ تُشْهَدُونَ ﴿٧١﴾

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَلِيْسُونَ الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٧٢﴾

وَقَالَتْ طَآئِفَةٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ آمَنُوا بِالَّذِي أُنْزِلَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَجَهِ النَّهَارِ وَالْقَرَاءِ وَآخَرَهُ نَعْلَهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٧٣﴾

وَلَا تَوْمِنُوا إِلَّا بِمَنِ تَبِعَ دِينَكُمْ قُلْ إِنَّ الْهُدَىٰ هُدَىٰ اللَّهِ أَنْ يُؤْتَىٰ أَحَدٌ مِّثْلَ مَا أُوتِيْتُمْ أَوْ يُجَاجَوكُمْ عِنْدَ رَبِّكُمْ قُلْ إِنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٧٤﴾

૭૫. 'તે પોતાની રેહમત માટે જેને ચાહે પસંદ કરે છે. અને અલ્લાહ બેહદ કૃપાળુ છે.'

૭૬. એહલે કિતાબમાંનો (કોઈ) એવો પણ છે જેની પાસે જો તું ઢગલો અમાનત રાખીશ તો તે તને (અવશ્ય) પાછી આપી દેશે, અને તેમની વચ્ચે કોઈ એવો પણ છે જેમની પાસે જો તું એક દીનાર પણ અમાનત^(૭૬) રાખીશ તો તે તને પાછી નહિ આપે, જ્યાં સુધી કે તું તેના માથે ઉભો ન રહે. કારણ કે તેઓ કહે છે 'નિરક્ષર લોકોની (લેવડ દેવડના) સંબંધમાં અમને કોઈ પૂછપરછ^(૪૦) નહિ થાય.' અને તેઓ જાણી જોઈને અલ્લાહની બાબતમાં જૂઠું બોલતા હોય છે.

૭૭. હકીકતમાં જો કોઈ પોતાના કરારોને પૂરા કરે અને સંયમ ધારણ કરે, તો બેશક અલ્લાહ પરહેઝગારોને ચાહનાર છે.

૭૮. જે લોકો અલ્લાહ સાથે કરેલા કરાર તથા લીધેલા શપથના બદલામાં નજીવી કિમત વસૂલ કરે છે, તેમને આખેરતમાં કોઈ હિસ્સો નહિ મળે, અને કયામતના દિવસે ન તો અલ્લાહ તેમની સાથે બોલશે અને ન તો તેમની તરફ જોશે, ન તો તેમને (ગુનાહોથી) પાક કરશે. અને તેમના માટે બહુજ દર્દનાક અઝાબ મુકરર છે.

૭૯. અને બેશક, તેઓ વચ્ચે એક એવો વર્ગ પણ છે જે કિતાબ (તૌરાત)ના વાંચન સમયે પોતાની જીભને એવા વળ^(૪૧) આપી ઉચ્ચારે છે કે તમે તેને

يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٧٥﴾

وَمِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ إِنْ تَأْمَنَّهُ بِقِطْعٍ يُؤَدِّيهِ إِلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَنْ إِنْ تَأْمَنَّهُ بِدِينَارٍ لَا يُؤَدِّيهِ إِلَيْكَ إِلَّا مَا دُمَّتْ عَلَيْهِ قَائِمًا ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لَيْسَ عَلَيْنَا فِي الْأُمِّيَّاتِ سَبِيلٌ وَيَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٦﴾

بَلَى مَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ وَاتَّقَى فَإِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ ﴿٧٧﴾

إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ عَهْدَ اللَّهِ وَآيَاتِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَئِكَ لَا خَلَاقَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٨﴾

وَأَنَّ مِنْهُمْ لَفَرِيقًا يَلُونِ السِّتْرَ وَالْكَتَابَ يَلِكُتِبُ لِحَسْبِوهُ مِنَ الْكِتَابِ وَمَا هُوَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَقُولُونَ

૩૯. આ ઈનસાનની એક બહુ જ હલકી કોટીની કિતરત (પ્રકૃતિ) છે. કોઈની સાથે વાંધો ઉભો થાય તો તેનો હક્ક પણ પચાવી જવામાં પાપ નથી સમજતા. યહૂદીઓમાં આ રીત પ્રચલિત હતી અને તેઓ અશિક્ષિત તથા બિન યહૂદીઓનો માલ યહૂદીઓ માટે હલાલ સમજતા હતા.

૪૦. વર્તમાન સમયના સમૃદ્ધ સમાજમાં એક જૂથ બીજા જૂથને દુશ્મન ઠરાવી બીજાના ઘર, માલમત્તા લૂંટકાટ કરી કે વેપાર વ્યવહાર દ્વારા પચાવી પાડવાને સવાબ સમજે છે. આવા બનાવો મઝહબી તકરકાબાજી (તકરારો)ના બહાનાની આડમાં સ્વાસી લાભ ખાતર રમખાણો તથા કોમી તોફાનો દુનિયાભરમાં અવારનવાર થતા રહે છે.

૪૧. આંહઝરત સ.અ.સ.ના સમયમાં યહૂદીઓ તૌરાતનું વાંચન કરવા દરમિયાન પોતાના તરફથી ધારે તે વધારાના ભાષણો આપતા અને પોતાના તરફથી ઉમેરો કરી દેતા હતા જેને સાંભળનારા અજાણતામાં તૌરાતનો ભાગ સમજી લેતા હતા.

કિતાબનો એક ભાગ ધારી લો, જે કે તે (ભાગ) કિતાબમાંથી નથી; (છતાં) તેઓ કહે છે કે તે અલ્લાહ તરફથી છે, તે અલ્લાહ તરફથી નથી, અને અલ્લાહ વિશે તેઓ જાણી જોઈને જૂઠું બોલે છે.

૮૦. એક સત્યપરાયણ ઈન્સાનને શોભા નથી આપતું કે અલ્લાહે તેને કિતાબ અને હિકમત અને નબુવ્વત આપી હોય તો તે કહે કે તમે અલ્લાહને ત્યજી મારી પૂજા કરો; પરંતુ (તે કહેશે) 'તમે પાલનહારને જ સ્વાર્પણ કરો કારણ કે તમે કિતાબનું શિક્ષણ આપો છો અને તમે પોતેજ કિતાબનું વાંચન કરો છો.

૮૧. ન તો (તેને શોભે છે) કે તે તમને એવું શિક્ષણ આપે કે તમે ફરિશ્તાઓને અને નબીઓને તમારા પાલનહાર માનો. શું, ઈસ્લામ ઉપર તમારા ઈમાન લાવ્યા પછી તે તમને ફરી કુફરવાનો હુકમ આપશે? (ઝુક્રઅ - ૮)

૮૨. અને (તે સમયને યાદ કરો) જ્યારે અલ્લાહે નબીઓ દ્વારા પાકું વચન લીધું હતું કે જે કિતાબ અને હિકમત હું તમને આપું (અને) તેને પરિપૂર્ણ કરનારો રસૂલ તમારી તરફ આવે તો તમે તેના ઉપર જરૂર ઈમાન^(૪૨) લાવશો, અને તેની પૂરી સહાયતા કરશો. (અને) તેણે ફરમાવ્યું 'શું આ વિશેની જવાબદારી જે હું તમારા ઉપર નાખું છું તેનો તમે સ્વીકાર કરો છો?' તેમણે કહ્યું 'અમે સ્વીકાર કરીએ છીએ' (ત્યારે અલ્લાહે) ફરમાવ્યું 'તમે હવે સાક્ષી રહેજો અને હું પણ તમારી સાથે સાક્ષીઓમાંનો સાક્ષી છું.'

૮૩. આ પછી જો કોઈ પાછા ફરી જશે તેઓ ખરે જ નાફરમાન છે.

هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَمَا هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَيَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٩٠﴾

مَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُؤْتِيَهُ اللَّهُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَ وَالنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا عِبَادًا لِي مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَكِنْ كُونُوا رَبَّيْنَ بِمَا كُنْتُمْ تُعْلَمُونَ الْكِتَابَ وَبِمَا كُنْتُمْ تَدْرُسُونَ ﴿٩١﴾

وَلَا يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَتَّخِذُوا الْمَلَائِكَةَ وَالنَّبِيِّينَ أَرْبَابًا ۚ أَيَأْمُرُكُمْ بِالْكُفْرِ بَعْدَ إِذْ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿٩٢﴾

وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ لَمَا آتَيْتُكُمْ مِنْ كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ وَلَتَنْصُرُنَّهُ قَالَ أَأَقْرَرْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذَلِكُمْ إِصْرِي قَالُوا أَقْرَرْنَا قَالَ فَاشْهَدُوا ۚ وَأَنَا مَعَكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ ﴿٩٣﴾

فَمَنْ تَوَلَّىٰ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٩٤﴾

૪૨. પહેલાંના આવી ગયેલી કિતાબોમાં આપવામાં આવેલી તમામ આગાહીઓ પ્રમાણે આવનારા પોતાની સત્યતાને તે જ કિતાબો દ્વારા પુરવાર કરે છે. આંહજરત સ.અ.સ.નું આગમન માત્ર ઈસરાઈલી આગાહીઓની પરિપૂર્ણતા નથી, (ઈસાઈઆ પ્ર.૨૧ આ.૧૩/૧૫, યુટ્રોનોમી પ્ર.૧૮-૩૩/૨ જોન પ્ર.૧૪ અ. ૨૫/૨૬, પ્રકરણ સ.આ. ૨૬, પ્ર.૧૬ આ.૭-૧૭) પરંતુ આર્થ આત્મદર્શન, બુદ્ધ તથા જરથોસ્તી સંતોના વચનોમાં પણ આંહજરત સ.અ.સ. વિશેની આગાહીઓના સંકેતો જોવામાં આવે છે.

૮૪. તો શું તેઓ અલ્લાહ સિવાયના બીજા કોઈ દીનને શોધી રહ્યા છે, જ્યારે આકાશો તથા ધરતીમાં જે કંઈ છે તે (સઘળું) ઈચ્છા કે અનિચ્છાએ, તેનીજ આજ્ઞાને આધીન થએલું છે, અને તેના જ તરફ તેમને પાછા ફેરવવામાં આવશે?

૮૫. તું કહે 'અમે અલ્લાહ ઉપર અને જે કંઈ અમારી તરફ ઊતારવામાં આવ્યું છે અને જે કંઈ ઈબ્રાહીમ અને ઈસમાઈલ અને ઈસહાક અને યા'કૂબની ઔલાદ ઉપર ઊતારવામાં આવ્યું હતું, અને જે મૂસા તથા ઈસા તથા બીજા નબીઓ ઉપર તેમના પાલનદાર તરફથી આવ્યું હતું, તેના ઉપર ઈમાન લાવીએ છીએ. અમે તેમની વચ્ચે કંઈ ફરક નથી દેતા, અને અમે અલ્લાહની તાબેદારીમાં આવીએ છીએ.' (૮૩)

૮૬. અને જે કોઈ ઈસ્લામ સિવાય બીજા દીનની શોધમાં છે તેના તરફથી કદાપિ તે સ્વીકારવામાં આવશે નહિ, અને આખેરતમાં તે નુકસાન ભોગવનારો હશે.

૮૭. જે ઈમાન લાવ્યા બાદ ફરી કાફર બની જાય, જ્યારે તેમણે રસૂલના સાચા હોવાની સાક્ષી આપી હોય અને જેમને તમામ દલીલો મળી ચૂકી હોય, તેમને અલ્લાહ કેમ કરી હિદાયત આપશે? બેશક અલ્લાહ જાલિમોને હિદાયત નથી આપતો!

૮૮. આવા લોકોનો આ બદલો છે કે તેમના ઉપર અલ્લાહ તથા તેના ફરિશ્તા અને સર્વ માનવજાતિ તરફથી લા'નત છે.

૮૯. તેઓ આ હાલતમાં જ રહેશે અને તેમનો અજાબ કદાપિ ઓછો કરવામાં નહિ આવે. ન તો તેમને મોહલત આપવામાં આવશે.

૯૦. સિવાય કે તે લોકો જે આવું કર્યા પછી તૌબાહ કરે અને સુધારો કરી લે તો અલ્લાહ બેહદ ક્ષમાવંત (અને) દયાળુ છે.

૯૧. ખરેખર જે લોકો ઈમાન લાવી પછી કાફર બની ગયા. અને કુકુમાં બહુ જ આગળ વધતા ગયા તેમની તૌબાહ સ્વીકારવામાં નહિ આવે. બેશક આ તે લોકો છે જે ગુમરાહ થઈ ગયેલા છે.

أَفْتَحِرْ دِينَ اللَّهِ يَبْعُونَ وَلَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ
وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَالَّذِينَ يَرْجِعُونَ ٨٧

قُلْ آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ عَلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ
وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا
أُوتِيَ مُوسَى وَعِيسَى وَالتَّيَّيُونُ مَنْ رَبِّهِمْ لَا تَفَرِّقُوا
بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ٨٨

وَمَنْ يَتَّبِعْ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ
وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَسِرِينَ ٨٩

كَيْفَ يَهْدِي اللَّهُ قَوْمًا كَفَرُوا بَعْدَ إِيْمَانِهِمْ
وَشَهِدُوا أَنَّ الرُّسُولَ حَقٌّ وَجَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَاللَّهُ
لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ٩٠

أُولَئِكَ جَزَاؤُهُمْ أَنَّ عَلَيْهِمْ لَعْنَةَ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ
وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ٩١

خَالِدِينَ فِيهَا لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ
وَلَهُمْ يُنْظَرُونَ ٩٢

إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ
اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ٩٣

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بَعْدَ إِيْمَانِهِمْ ثُمَّ زَادُوا كُفْرًا
لَنْ تُقْبَلَ تَوْبَتُهُمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الضَّالُّونَ ٩٤

૪૩. ઈસ્લામે મોમિનો ઉપર અલ્લાહના મોકલેલા પ્રત્યેક નબીના આદર કરવા ઉપર બહુ જ ભાર મૂક્યો છે. દુનિયામાં કોઈ એવી કામ નથી જેમાં નબી ન આવ્યા હોય.

૮૨. તે લોકો જેમણે કુફર કર્યું અને કુફર કરવાની સ્થિતિમાં જ મરણ પામ્યા તેમનામાંના કોઈ પાસેથી મુકિત માટે પૃથ્વીના ભાર જેટલું પણ સોનું સ્વીકારવામાં નહિ આવે અને તેમના માટે દર્દનાક અઝાબ નિશ્ચિત છે, અને તેમને કોઈ મદદકર્તા નહિ થાય. (રુકૂઅ-૯)

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَانُوا وَهُمْ كُفَّارًا فَلَئِنْ يُقْبَلُ مِنْ أَحَدِهِمْ قِيلُ الْأَرْضِ ذَهَبًا وَلَوِ افْتَدَى بِهِ ۚ أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۖ وَكَانَ مِنْ تَصَرُّفَاتِهِ ۝

૮૩. તમે પરહેઝગારીના બૂલંદતરીન દરજ્જાને નથી પામી શકતા જ્યાં સુધી તમે તેમાંથી ખર્ચ નહિ કરો જે તમને સૌથી વધારે પ્રિય હોય; અને તમે જે પણ ખર્ચ કરશો, અલ્લાહ બેશક તેને સારી પેઠે જાણે છે.

لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ ۝

૮૪. ઈસરાઈલની (૪૪) ઔલાદ માટે ખાવાની દરેક વસ્તુ હલાલ હતી, સિવાય કે ઈસરાઈલે તૌરાતના ઊતરાણ પહેલાં જે પણ પોતાના ઉપર હરામ કર્યું હતું. તું કહે 'તૌરાત લાવો, અને વાંચી સંભળાવો, જો તમે સાચા (૪૬) હો તે!'

كُلُّ الطَّعَامِ كَانَ حَلَالًا لِّبَنِي إِسْرَٰءِيلَ إِلَّا مَا حَرَّمَ إِسْرَٰءِيلُ عَلَىٰ نَفْسِهِ مِنْ قَبْلِ أَنْ تُنَزَّلَ التَّوْرَةُ ۚ قُلْ فَأَنصِتُوا لِلتَّوْرَةِ فَأَنصِتُوا ۚ إِنَّكُمْ مُرْصِدُونَ ۝

૮૫. છતાં જો કોઈ અલ્લાહના નામે ખોટી વાતો ઘડી કાઢે, તો તેઓ જાલિમ છે.

فَمَنْ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ۝

૮૬. તું કહે 'અલ્લાહ સત્ય કહે છે માટે તમે ઈબ્રાહીમના દીનને અનુસરો જે નિત્ય અલ્લાહ પ્રતિ નમનારો હતો અને તેઓમાંનો ન હતો જે (અન્યને) અલ્લાહનો શરીક ઠરાવતા હતા.

قُلْ صَدَقَ اللَّهُ ۖ فَاتَّبِعُوا مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ۝

૮૭. બેશક, માનવજાતિના ભલા માટે પ્રથમ ઘર બક્કામાં (૪૭) સ્થાપવામાં આવ્યું હતું. જે તમામ માનવજાતિ માટે અનંત બરકતો અને હિદાયતથી ભરપૂર છે.

إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِّلْعَالَمِينَ ۝

૮૮. તેમાં અનેક સ્પષ્ટ નિશાનીઓ છે; (તે) ઈબ્રાહીમનું (ઈબ્રાદતનું) પવિત્ર સ્થાન છે અને જે વ્યક્તિ તે ધામમાં દાખલ થાય છે તે સલામતી મેળવે

فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَّقَامُ إِبْرَاهِيمَ ۖ وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ

૪૪. હઝરત યા'કૂબ (અ) કોઈ રોજના કારણે અમુક વસ્તુઓનો ખાવામાં ઉપયોગ ન કરતા હતા જે વસ્તુઓને તેમના વંશજોએ સમય જતાં હરામ કરાર આપ્યું હતું.

૪૫. ઈસરાઈલ હઝરત યા'કૂબ (અ)નું ગુણવાચક નામ હતું જે તેમને સ્વપ્ન દ્વારા પ્રાપ્ત થયું હતું.

૪૬. તૌરાતમાં જે વસ્તુ હરામ નથી તેને હરામ ઠરાવવાનો અધિકાર યહૂદીઓ ક્યાંથી લાવ્યા?

૪૭. 'બક્કા' અર્થાત મક્કાની ખીણ.

છે. અને આ ધામ સુધી પહોંચવાની શક્તિ રાખનારાઓ માટે અલ્લાહે ફરજિયાત કર્યું છે. અને જે કોઈ ઈન્કાર કરશે તો તે (જાણી લે કે), અલ્લાહ તમામ સર્જનોથી બેપરવાહ છે.

૯૯. તું કહે 'હે એહલે કિતાબ, તમે શા માટે અલ્લાહની આપતોના ઈન્કાર કરો છો. જેકે અલ્લાહ તમારા કામોથી માહિતગાર છે.

૧૦૦. તું કહે, 'હે એહલે કિતાબ, તમે અલ્લાહની રાહમાં મોમિનો માટે શા કારણે આંટીધૂંટીઓ ઊભી કરતા રહો છો, જ્યારે તમે પોતેજ (આ સીધી રાહના) સાક્ષી છો? બેશક તમે જે કરી રહ્યા છો તેનાથી અલ્લાહ બેખબર નથી.

૧૦૧. હે ઈમાન લાવનારાઓ! જે તમે એહલે કિતાબના કોઈ પણ ટોળાંના કહેવા ઉપર ચાલશો તો તમારા ઈમાન લાવ્યા બાદ તેઓ તમને ફરી કાફર બનાવી દેશે.

૧૦૨. તમે (ફરી) કાફર શા માટે થશો, જ્યારે તમને અલ્લાહના આદેશો વાંચી સંભળાવવામાં આવ્યા છે અને રસૂલ તમારી વચ્ચે મોજૂદ છે? અને જે અલ્લાહનું શરણ લેશે તેને અવશ્ય સીધે રસ્તે દોરવામાં આવશે. (રુકૂઅ-૧૦)

૧૦૩. હે ઈમાન લાવનારાઓ! અલ્લાહનો જેવો ડર રાખવો જોઈએ તેવો ડર રાખો, અને તમને મૃત્યુ એવી જ અવસ્થામાં આવે કે તમે અલ્લાહની સંપૂર્ણ તાબેદારી (૪૮) હો.

૧૦૪. અને સર્વ ભેગા મળી અલ્લાહની રસસીને (૪૯) મઝબૂનીથી વળગી રહો, અને છૂટા પડો નહિ; અને અલ્લાહના એહસાનને યાદ રાખો કે જ્યારે તમે એકબીજાના દુશ્મન હતા ત્યારે અલ્લાહે તમારા મન એકબીજાની લાગણીઓથી ભરી દીધા, અને તેની

أَمَّا وَلَهُ عَلَى النَّاسِ حُجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ ①

قُلْ يَٰ أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ ۖ وَاللَّهُ شَهِيدٌ عَلَىٰ مَا تَعْمَلُونَ ②

قُلْ يَٰ أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بَبُغْوَاهَا عِوَجًا ۚ أَنْتُمْ شُهَدَاءُ ۚ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ③

يَٰ أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تُطِيعُوا فَرِيقًا مِّنَ الَّذِينَ أَوَّلُوا الْأِكْتِبَ يَرُدُّوكُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ كُفْرِينَ ④

وَكَيْفَ تَكْفُرُونَ وَأَنْتُمْ تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ آيَاتُ اللَّهِ وَفِيكُمْ رَسُولُهُ ۚ وَمَنْ يَعْتَصِمْ بِاللَّهِ فَقَدْ هُدِيَ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ⑤

يَٰ أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ⑥

وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا ۚ وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ ۖ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا

૪૮. મૃત્યુની ઘડીનું કોઈને જ્ઞાન નથી માટે દરેક જીવને વાણી તથા વર્તનથી ભલાઈના જ કામોમાં પ્રવૃત રહેવું જોઈએ.

૪૯. અરબીના 'હબ્લ' શબ્દનો અર્થ તે રસસી, દોરડું થાય છે જેનાથી કોઈ વસ્તુને મુશ્કેતાટ બાંધવામાં આવે છે, અને બંધન, કસર, પ્રતિજ્ઞાને પણ દોરડાની ઉપમા આપી શકાય છે. આંહજરત સ.અ.સ.એ ફરમાવ્યું છે કે અલ્લાહની કિતાબ કુરઆન મજીદ અલ્લાહની રસસી (દોરડું) છે જે આકાશ અને ધરની વચ્ચે વિસ્તારવામાં આવેલી છે.

મહેરબાનીથી તમે ભાઈભાઈ બની ગયા; તમે એક આગના ખાડાની^(૫૦) કોરે પહોંચી ગયા હતા ત્યારે તેણે તમને ઉગારી લીધા. આવી રીતે અલ્લાહ પોતાની આપતોનું સ્પષ્ટીકરણ કરે છે કે તમને સીધી રાહ ઉપર ચલાવવામાં આવે.

૧૦૫. અને તમારામાંએવા લોકો હોવા જોઈએ જે લોકોને નેકીઓ તરફ ઓલાવતા રહે, સદગુણોનું શિક્ષણ આપે અને બદકારીઓથી^(૫૧) રોકે. બેશક, આવા લોકો સફળતા પ્રાપ્ત કરનારા છે.

૧૦૬. અને તેમના જેવા ન થશે જે છૂટા પડી ગયા અને સ્પષ્ટ દલીલો મળવા છતાં મતભેદમાં પડી ગયા અને આ લોકો દુઃખદાયક અઝાબ પામનારા છે.

૧૦૭. તે દિવસે કેટલાક ચહેરા સફેદ હશે અને કેટલાક ચહેરા કાળા હશે અને કાળા ચહેરાવાળાઓને (પૂછવામાં આવશે) શું તમે ઈમાન લાવ્યા પછી ફરી કાફર બની ગયા હતા? તો હવે તમારા કુફરવાના કારણે અઝાબનો સ્વાદ ચાખો.

૧૦૮. અને તે લોકો જેમના ચહેરા સફેદ હશે, તેઓ અલ્લાહની રહેમતમાં હશે, અને સદાય તેમાં જ રહેશે.

૧૦૯. આ અલ્લાહની આપતો છે જેમાં સચ્ચાઈ છે જે અમે તને વાંચી સંભળાવીએ છીએ, અને અલ્લાહ પોતાના મખ્લૂક (સર્જનો)માંથી કોઈના ઉપર ઝુલ્મ નથી કરવા ચાહતો.

૧૧૦. અને અલ્લાહનું જ છે જે કંઈ આકાશમાં છે અને જે કંઈ ધરતીમાં છે, બેશક પ્રત્યેક બાબનો અલ્લાહ તરફ પાછી ફેરવવામાં આવશે. (રુકૂઅ-૧૧)

૧૧૧. તમે સર્વથી શ્રેષ્ઠ ઉમ્મત છો, જેને માનવજાતિ (ની ભલાઈ) માટે નિયુક્ત કરવામાં આવી છે; તમે ભલાઈનો ઉપદેશ આપો છો અને બૂરાઈઓથી અટકાવો છો અને અલ્લાહ ઉપર ઈમાન રાખો છો.

وَكُنْتُمْ عَلَىٰ شَفَا حُفْرَةٍ مِّنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُم مِّنْهَا ۚ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿٥٧﴾

وَلَنُكُن مِّنكُمْ أُمَّةً يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ ۚ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٥٨﴾

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِن بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ ۚ أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٥٩﴾

يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ فَأَمَّا الَّذِينَ اسْوَدَّتْ وُجُوهُهُمْ أَالْفَرُّ لَمْ يَدْعُوا إِلَىٰ إِنسَانِكُمْ فَلَوْ قُوا الْعِدَابَ إِنَّمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٦٠﴾

وَأَمَّا الَّذِينَ أَبْيَضَّتْ وُجُوهُهُمْ ففِي رَحْمَةِ اللَّهِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٦١﴾

تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ تَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ ۖ وَمَا اللَّهُ بِرِيدٍ ظَلِمًا لِلْعَالَمِينَ ﴿٦٢﴾

وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۖ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ ﴿٦٣﴾

كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ

૫૦. અરબોની આંતરવિખવાદની ભયંકર પરિસ્થિતિ.

૫૧. આંહલરત સ.અ.સ.નું ફરમાન છે કે જો કોઈ બૂરાઈઓને જુએ તો તેને પોતાના હાથે દૂર કરે. જો તે પોતાના હાથે દૂર ન કરી શકતો હોય તો પોતાની જાભે તેનો વિરોધ કરે. જો તેમ પણ ન કરી શકતો હોય તો છેવટે તેને પોતાના મનથી ધિક્કારે, જો કે આ સૌથી નબળું ઈમાન છે.

અને જો એહલે કિતાબ પણ ઈમાન લઈ આવત તો તેમના માટે ખરેખર બેહતર હતું. તેઓમાંના કેટલાક મોમિન છે પરંતુ તેમની મોટી સંખ્યા નાફરમાનોની છે.

૧૧૨. આ લોકો તમને સાધારણ દુઃખ આપ્યા સિવાય કોઈ બીજી ઈજા નથી કરી શકતા; અને જો તેઓ તમારી સાથે લડશે તો તમને પીઠ દેખાડશે; ત્યારે તેમને કોઈ મદદ નહિ મળે.

૧૧૩. તેઓ જ્યાં પણ હશે હમેશાં તેમની ફજેતી^(૫૨) થતી રહેશે, જ્યાં સુધી કે તેઓ અલ્લાહના શરણમાં આવે અથવા તેમને કોઈ પનાહ આપે. તેમણે અલ્લાહનો ગઝબ (પ્રકોપ) વહોર્યો છે જેથી તેઓ મોહતાજમાં ઘેરવામાં આવ્યા કારણ કે તેઓ અલ્લાહની આયતોનો ઈન્કાર કરતા રહેશે અને અલ્લાહના નબીઓને નાહક કતલ^(૫૩) કરશેજ. આ તેમની નાફરમાની અને હદ બહાર નીકળી જવાનું પરિણામ હતું.

૧૧૪. તે સૌ સરખા નથી; એહલે કિતાબમાં એક એવું ટોળું છે જે (પોતાના વચન) ઉપર કાયમ છે. તેઓ રાતના સમયે અલ્લાહની આયતોનું વાંચન મનન કરે છે, અને તેને સિજદા કરે છે.

૧૧૫. તેઓ અલ્લાહમાં અને કયામતના દિવસ ઉપર ઈમાન રાખે છે, અને નેકીની હિદાયત કરે છે અને બૂરાઈથી અટકાવે છે અને ભલાઈના કામોમાં એકબીજા સાથે હરીફાઈ કરે છે, બેશક, આ લોકો સદાચારીઓમાંના છે.

وَتَهْوَنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَوْ آمَنَ أَهْلَ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ مِنْهُمُ الْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿١١١﴾

لَنْ يَضُرَّكُمْ إِلَّا أذىً وَإِنْ يَقَاتِلُوكُمْ يُولُوكُمْ الْأَذَى بَارِئٌ ثُمَّ لَا يَضرُّكُمْ ﴿١١٢﴾

ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ أَيْنَ مَا تَفْتَوُوا لَا يَحْجِبُ اللَّهُ عَنْهُمْ الْوَجِبِلَ مِنَ النَّاسِ وَابَاءُؤُ يُضَيِّبُ مِنَ اللَّهِ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الْمَسْكَنَةُ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ الْأَنْبِيَاءَ بِغَيْرِ حَقٍّ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ ﴿١١٣﴾

لَيْسُوا سَوَاءً مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ أُمَّةٌ قَائِمَةٌ يَتْلُونَ آيَاتِ اللَّهِ أَنْاءً آيِلٌ وَهُمْ يَسْجُدُونَ ﴿١١٤﴾

يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَأُولَئِكَ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١١٥﴾

૫૨. આંહજરત સ.અ.સ.ના સમયથી લઈને આજ દિવસ સુધી યહૂદીઓનો ઈતિહાસ ઉપર્યુક્ત આગાહીનો પુરાવો આપે છે કે પ્રત્યેક દેશમાં અને સૈકાઓથી યહૂદીઓ વિભિન્ન પ્રકારની અપમાનિત પરિસ્થિતિઓ તેમજ જુલ્મોનો ભોગ બનતા રહ્યા છે. અને મોજૂદા ઈસરાઈલી સ્ટેટનું આયુષ્ય યહૂદીયત માટે અલ્પજીવી છે.

૫૩. નબીઓનો અસ્વીકાર કરનારાઓ કદાપિ નબીઓને જાનથી મારી નથી શક્યા અને નબીઓને કતલ કરવાના તેમના બધા પ્રયત્નો નિષ્ફળ ગયા હોવાના સૈંકડો પુરાવાઓ ઈતિહાસમાં મળે છે. નબીઓની સચ્ચાઈની આ એક મોટી દલીલ છે.

૧૧૬. અને જે નેકીઓ તેઓ કરશે, તેના યોગ્ય બદલાથી તેઓ મહેરૂમ (વંચિત) નહિ રહે, અને અલ્લાહ તેમને સારી પેઠે જાણે છે જે બદીઓથી પોતાને બચાવતા રહે છે.

૧૧૭. જે ઈમાન નથી લાવ્યા તેમની દૌલત અને તેમની ઔલાદ તેમને અલ્લાહના (અઝાબ) સામે કોઈ કામમાં નહિ આવે. બેશક, આ લોકો આગમાં પડનારા છે, અને તેમાં જ સદાય રહેશે.

૧૧૮. પોતાના ઉપર આ દુનિયામાં તેઓ જે પણ ખર્ચ કરે છે તેનો દાખલો એક કકડતી ટાઢી હવાનો છે, જે એવા લોકોની ખેતી ઉપર પસાર થઈ તેના પાકનો વિનાશ કરે છે, જે લોકોએ પોતાના ઉપર જૂલમ કર્યો હોય છે. અલ્લાહે તેમના ઉપર જૂલમ નથી કર્યો, પરંતુ તેઓ સ્વયં પોતાના ઉપર જૂલમ કરે છે.

૧૧૯. હે ઈમાન લાવનારાઓ! પોતાના સાથીઓ સિવાય (અન્યને) પોતાના રાઝદાર ન બનાવો, તેઓ તમારો સર્વનાશ કરવાથી કદાપિ અચકાશે નહિ. તેઓ તમને મુસિબતમાં ફસાએવા જોવા ચાહે છે. તેમની વાતોમાં તમારા પ્રત્યે દુશ્મની જાણી રહે છે અને તેનાથી વધુ તેમના મનમાં છુપાયેલું છે. અમે અમારી આયતોનું તમારી સમક્ષ વિસ્તારથી વર્ણન કર્યું છે, જો તમે સમજદારીથી કામ લઈ શકતા હો તો.

૧૨૦. સાંભળો! તમે તેમના પ્રત્યે પ્રેમ રાખો છો પરંતુ તેઓ તમને નથી ચાહતા, અને તમે પૂરેપૂરી કિતાબ ઉપર ઈમાન રાખો છો. તેઓ તમને મળે છે ત્યારે કહે છે 'અમે પણ ઈમાન રાખીએ છીએ.' પણ તેઓ જુદા પડે છે ત્યારે ગુસ્સાથી પોતાની આંગળીઓના ટેરવાં કરડતા હોય છે. તું કહે 'પોતાના કોપમાંજ બળીને ભસ્મ થઈ જાઓ' બેશક (તમારા) મનના ભેદને અલ્લાહ સારી પેઠે જાણે છે.

૧૨૧. જો તમને કોઈ લાભ પહોંચે છે તો તેમને દુઃખ થાય છે અને જો તમને કોઈ આફત આવી પડે છે તો તેમને બેહદ ખુશી થાય છે. પરંતુ જો તમે સજ્જ કરશો અને પરહેઝગાર બની જશો તો તેમની ચાલો તમને હાનિ નહિ કરી શકે, ખરેખર જે કંઈ તેઓ કરે છે અલ્લાહ તેના ઉપર કાબુ ધરાવે છે. (રુકૂઅ-૧૨.)

وَمَا يَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَكَانَ يُكْفَرُ بِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ
بِالْمُنْفِقِينَ ﴿١١٦﴾

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ تُغْنِي عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا
أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ
هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿١١٧﴾

مَثَلُ مَا يُنْفِقُونَ فِي هَذِهِ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَثَلِ
رِيحٍ فِيهَا صِرٌّ أَصَابَتْ حَرْثَ قَوْمٍ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ
فَأَهْلَكْنَاهُ وَمَا ظَلَمَهُمُ اللَّهُ وَلَكِنْ أَنْفُسُهُمْ
يَظْلِمُونَ ﴿١١٨﴾

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا بَطَانَةً مِنْ دُونِكُمْ
لَا يَأْلَوْكُمْ خَبَالًا وَلَا دُورًا مَا عَيْنَتْمْ قَدْ بَدَتْ
الْبَغْضَاءُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ وَمَا تُخْفِي صُدُورُهُمْ
أَكْبَرُ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْآيَاتِ إِنْ كُنْتُمْ
تَعْقِلُونَ ﴿١١٩﴾

هَآتَتْكُمْ أَوْلَاءٌ تَحِبُّونَهُمْ وَلَا يُحِبُّونَكُمْ وَتُؤْمِنُونَ
بِالْكِتَابِ كُلِّهِ وَإِذَا لَقُوكُمْ قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَاوْا
عَضُّوا عَلَيْكُمُ الْأَنَامِلَ مِنَ الْغَيْظِ قُلْ مُؤْمِنُوا
بِعِظْمِكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿١٢٠﴾

إِنْ تَسْتَكْسِمُوا حَسَنَةً نَسُوهَا وَإِنْ تَتَّبِعُوا
سَيِّئَةً يَفْرَحُوا بِهَا وَإِنْ تَصْبِرُوا وَاتَّقُوا لَا
يَضُرَّكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ
مُحِيطٌ ﴿١٢١﴾

૧૨૨. અને તું સવારે પોતાના ઘરેથી નીકળ્યો હતો અને મોમિનોને તેમના મોરચાઓ ઉપર લડવા^(૫૪) માટે ગોઠવી રહ્યો હતો, ત્યારે અલ્લાહ સર્વ સાંભળતો હતો, અને સર્વ જાણતો હતો;

૧૨૩. કે. તમારામાંની બે ટોળીઓએ^(૫૫) બૂઝદીલીથી (નાસી જવાનો) ઈરાદો કર્યો હતો, જો કે અલ્લાહ તેમનો મદદગાર હતો અને અલ્લાહ ઉપર જ મોમિનોએ ભરોસો રાખવો જોઈએ.

૧૨૪. બેશક અલ્લાહે જંગે બદરમાં^(૫૬) તમારી સહાયતા કરી હતી. જ્યારે તમે બહુ જ કમઝોર હતા. માટે અલ્લાહને તમારો શક્ષણહાર બનાવો કે જેથી તમે તેના એહસાનમંદ થાઓ.

૧૨૫. જ્યારે તું મોમિનોને કહી રહ્યો હતો ‘તમારા માટે એટલું ઘણું નથી કે તમારો રબ ત્રણ^(૫૭) હજાર ફરિશ્તાઓ ઉતારી તમારી મદદ કરે?’

૧૨૬. કેમ નહિ, જો તમે ધૈર્યશીલ અને પરહેઝગાર બની જાઓ તો જ્યારે દુશ્મનો તમારા ઉપર ચઢી આવશે, તમારો પરવરદિગાર પોતાના પાંચ હજાર^(૫૮) સખત હલ્લા કરતા ફરિશ્તાઓ વડે તમારી સહાયતા કરશે.

وَإِذْ غَدَوْتَ مِنْ أَهْلِكَ تُبَوِّئُ الْمُؤْمِنِينَ مَقَاعِدَ
لِلْقِتَالِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٢٢﴾

إِذْ هَمَّتْ طَائِفَتَانِ مِنْكُمْ أَنْ تَفْشَلَا وَاللَّهُ وَلِيَهُمَا
وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٢٣﴾

وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ بِبَدْرٍ وَأَنْتُمْ أَذِلَّةٌ فَاتَّقُوا
اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٢٤﴾

إِذْ تَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ أَلَنْ يَكْفِيَكُمْ أَنْ يُبَدِّلَكُمْ
رَبُّكُمْ بِثَلَاثَةِ أَلْفٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُزْلَلِينَ ﴿١٢٥﴾

بَلَىٰ إِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا وَيَأْتُوكُمْ مِنْ فُورِهِمْ
هَذَا يُبَدِّلُكُمْ رَبُّكُمْ بِخَمْسَةِ أَلْفٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ
مُسَوِّمِينَ ﴿١٢٦﴾

ۛ

૫૪. આ ઈશારો જંગે ઓહદ તરફ છે. જંગે બદરમાં પરાજય પામેલા મક્કાના કુરેશીએ હિજરીના ૩જા વર્ષમાં ત્રણ હજાર અનુભવી લડવૈયાઓનું લશ્કર લઈ મદીના ઉપર હુમલો કર્યો હતો. આંહતરત સ.અ.સ. અનિરક્ષાએ એક હજાર મોમિનો ઉપરાંત મુનાફિક અબ્દલ્લાહ બિન- ઉબૈય જે બાદમાં છૂટો પડી ગયો હતો, તેના ત્રણસો સાથીઓ લઈ કુલ ૧૩૦૦ના દળ સાથે દુશ્મનોનો સામનો કરવા નીકળી પડ્યા હતા. આ જંગ ઓહદ નામની જગ્યાએ થઈ હતી.

૫૫. આ બે ટોળાઓ બનુ સલીમાહ અને બનુ હારીસા અનુક્રમે ખઝરજ અને યૌસ સાથે સંબંધ ધરાવતા હતા.

અબ્દલ્લાહ- બિન- ઉબૈયાના ૩૦૦ સાથીઓના નાસી જવાથી મુસ્લિમોના લશ્કરમાં થોડીક અવ્યવસ્થા થઈ હતી જેના લીધે થોડાક લોકો ગભરાઈ ગયા હતા, પરંતુ મોમિનો મેદાન છોડી ભાગ્યા ન હતા.

૫૬. મક્કા અને મદીના વચ્ચે આવેલા એક સ્થળને બદર નામના પાણીના ઝરણા ઉપરથી આ નામ આપવામાં આવ્યું હતું જે ઝરણું બદર નામની એક વ્યક્તિની માલિકીનું હતું.

૫૭. જંગે ઓહદમાં દુશ્મનોની સંખ્યા ત્રણ હજારની હતી જેથી અલ્લાહે મુસ્લિમોની મદદ ત્રણ હજાર ફરિશ્તાઓથી કરી હતી.

૫૮. આ આયતમાં અલ્લાહે મોમિનોને દુશ્મનોના હલ્લા સામે પાંચ હજાર ફરિશ્તાઓના લશ્કર વડે સહાયતા કરવાનું વચન આપ્યું હતું જ્યારે મુસ્લિમ દળોમાં થાક તથા ભારે ખુવારીના કારણે મદદની બહુ

૧૨૭. અને અલ્લાહે આ કેવળ તમને ખુશખબર આપવા ખાતર કર્યું છે જેનાથી તમારા મનને શાંતિ મળે, અને મદદ માત્ર મહા શક્તિશાળી અને હિકમતવાળા અલ્લાહ તરફથી જ આવે છે.

૧૨૮. (જે મદદ વડે) તે કાફરોના એક વિભાગને ઉડાડી (૫૯) દે અથવા તેમને ડૂસવા (અપમાનિત) કરી નાખે અને તેઓ નાસીપાસ થઈ ભાગી જાય.

૧૨૯. આ બાબતમાં તને કોઈ અધિકાર નથી; (અલ્લાહ ચાહે) તેમને ક્ષમા આપી શકે છે અથવા અજાબ પણ આપી શકે છે, કારણ કે તેઓ ઝાલિમ છે.

૧૩૦. અને તે સર્વ અલ્લાહનું જ છે જે કંઈ આકાશો અને ધરતીમાં છે, તે જેને ધારે તેને ક્ષમા આપે છે અને જેને ધારે સજા આપે છે. અને અલ્લાહ બેહદ ક્ષમાવંત છે, દયાળુ છે. (રુકૂઅ-૧૩.)

૧૩૧. હે ઈમાન લાવનારાઓ, વિવિધ પ્રકારના વધારાઓ કરી વ્યાજ (૬૦) ન ખાઓ, અને અલ્લાહથી ડરો કે જેથી તમે સફલ થાઓ.

وَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَىٰ لَكُمْ وَلِتَطْمَئِنَّ قُلُوبُكُمْ بِهِ
وَمَا النَّصْرَ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ﴿١٢٧﴾

لِيَقْطَعَ طَرَفًا مِّنَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَوْ يَكْتَسِبَهُمْ فَيَنْقَلِبُوا
خَاسِرِينَ ﴿١٢٨﴾

لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبَهُمْ
فَأَنَّهُمْ ظَالِمُونَ ﴿١٢٩﴾

وَاللَّهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ يَغْفِرُ لِمَن
يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٣٠﴾

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُم مَّذْنَبًا
وَأَتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٣١﴾

જ આવશ્યકતા હતી. મક્કા તરફ ભાગીને જતા કુરેશોએ એટલી જઈ પાછા વળીને મુસ્લિમો ઉપર હુમલો કરવાનો ઈરાદો કર્યો જેના સમાચાર આંહારત સ.અ.સ.ને જંગના બીજે દિવસે મળ્યા હતા. જેથી આપ (સ)એ સહાબાને કૂચ કરવાનો હુકમ આપ્યો. મુસ્લિમો મક્કા તરફ નીકળી પડ્યા અને મક્કાથી આઠ માઈલ પર હમરા-અલ-અસદ નામની જગ્યાએ કુરેશોના પડાવ ઉપર આવિતો હુમલો કર્યો. મોમિનોના આ અણુધાર્થી સાહસ તથા પરાક્રમથી મક્કાવાસીઓ ગભરાટમાં જીવ લઈને નાસી છૂટ્યા.

૫૯. મક્કાના કુરેશોને મુસ્લિમોના ઉત્સાહ ભર્યા ધસારાના પાછળ એક જૈબી શક્તિ હોવાની ખાતરી થઈ જતાં તેઓ ભયભીત બની ગયા અને તેમના દળોમાં અવ્યવસ્થા ફેલાઈ ગઈ અને તેમના મઝબૂત ગણાતા વિભાગો અવ્યવસ્થાના લીધે એકબીજાથી કપાઈ ગયા જેથી તેમજે મેદાન છોડી જીવ લઈ નાસવું પડ્યું હતું.

૬૦. ઈસ્લામે વ્યાજને અયોગ્ય ઠેરવ્યું છે કારણ કે આ વહીવટમાં વગર શ્રમ ઉઠાવે ધીરનારની દોલતમાં બહુ જ ઝડપી ગતિથી વધારો થતો રહે છે અને નાણા લેનારની નબળી આર્થિક સ્થિતિના લીધે તેના ઉપર નીકળતી રકમ પળેપળે વણઅટકે વધતી રહેતી હોય છે. અંતમાં આ લા'નત દેવાદારને જડમૂળથી ઉખેડી નાખે છે અને ગીરવી રાખેલી વસ્તુ, ઘરોણું અથવા કોઈ મિલકત ઘર વગેરે વ્યાજના વધતા જતા ભાર નીચેથી છોડાવી શકાતી નથી. અંતમાં વ્યાજ લેનાર તે મિલકતોનો નાહકક માલિક બની બેસે છે. આ ધંધો કરનારાઓ થોડી રકમથી વહીવટ શરૂ કરે છે અને વર્ષો જતાં કરોડોના માલિક બની જતા જોવામાં આવ્યા છે. જ્યારે દેવાદાર એક વખત વ્યાજે નાણું લીધા પછી તેમાં સપડાઈ દેવાળીયો બની પોતાનું સર્વસ્વ ગુમાવી બેસે છે. એટલું જ નહિ પણ પોતાની પેઢી દરપેઢીને પણ અમુક સંજોગોમાં આ લા'નતમાં ફસાવી જાય છે.

૧૩૨. અને કાફરો માટે જે આગ તૈયાર કરવામાં આવી છે તેનાથી ડરો.

૧૩૩. અને અલ્લાહ તથા તેના રસૂલની આજ્ઞાનું પાલન કરો જેથી તમારા ઉપર રહેમ કરવામાં આવે.

૧૩૪. અને પોતાના પરવરદિગાર પાસેથી માફીની યાચના કરવામાં, અને તે જનનત મેળવવા માટે એકબીજાથી આગળ વધો જે (જનનત)ની કિંમત આસમાનો તથા ધરતી છે જે પરહેઝગારો માટે તૈયાર કરવામાં આવી છે—

૧૩૫. જે લોકો સારી હાલતમાં કે ભૂરી હાલતમાં દાનખર્ચ કરતા રહે છે, અને તેઓ ગુસ્સા^(૬૧) ઉપર કાબૂ રાખે છે, અને લોકોના દોષોને માફ કરે છે, આવા એહસાન કરનારા લોકોને અલ્લાહ પ્યાર કરે છે.

૧૩૬. આ લોકો કોઈ ગુનાહ કરે અથવા પોતાના ઉપર કોઈ ઝૂલ્મ કરી બેસે, તો તે સ્થિતિમાં અલ્લાહને યાદ કરી પોતાના ગુનાહોની માફી માગે છે, અને અલ્લાહ સિવાય બીજો કોણ ગુનાહને માફ કરી શકે છે? અને તેઓ પોતાની ભૂરાઈઓને હઠાગ્રહથી^(૬૨) વળગી નથી રહેતા.

૧૩૭. આ તે લોકો છે જેમનો બદલો તેમના રબ તરફથી મળનારી ક્ષમા હશે, તથા એવા બાગો હશે જેની તળેથી નહેરો વહેતી હશે, અને તે બાગોમાં તેઓ સદાય નિવાસ કરશે. નેકીના કામે કરનારાઓનો આ કેવો સુંદર બદલો છે!

وَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ۖ

وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ۖ

وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا

السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ ۝

الَّذِينَ يَنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكُلُوبِ

الْعِظْ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْحَسَنِينَ ۝

وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا

لِذُنُوبِهِمْ وَمَنْ يَغْفِرِ الذُّنُوبَ إِلَّا اللَّهُ فَفَ وَكَمْ

يُصِرُّوْا عَلَىٰ مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ ۝

أُولَٰئِكَ جَزَاؤُهُمْ مَّغْفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَجَنَّاتٌ يَجْرِي

مِّن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَنِعْمَ أَجْرُ

الْعَامِلِينَ ۝

૬૧. આ આયતમાં કોઈ ઉપર કાબુ મેળવવાની ત્રણ મંજિલોનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે. પહેલી અપરાધ કરનાર ઉપર ગુસ્સો કરવાથી અટકવું. બીજી, તેના કસૂરની માફી આપવી અને ત્રીજી, કેવળ કસૂરની માફી જ નહિ, સાથે હમદઈથી એહસાન પણ કરવાની શિખામણ છે. આંહડરત સ.અ.સ.ના દોહીત્રા હડરત હસન (૨) એક ગુલામની કોઈ ભૂલના કારણે ગુસ્સામાં આવી તેને મારવા દોડ્યા ત્યારે તે ગુલામે આ આયતનો પહેલો ભાગ જેમાં ગુસ્સાને કાબુ કરવાનો હુકમ છે, તેનું ઉચ્ચારણ કર્યું, જેને સાંભળતાં જ તેમણે પોતાનો હાથ રોકી લીધો, ફરી તે ગુલામે બીજા ભાગનું ઉચ્ચારણ કર્યું, 'જે ક્ષમા કરનારા છે,' તેમણે તરત જ તેને માફ કર્યો પછી ત્રીજા ભાગનું ઉચ્ચારણ કર્યું. 'અને ઉપકાર કરનારા છે તેમને અલ્લાહ પ્યાર કરે છે' તેમણે આ સાંભળતાં જ તે ગુલામને પોતાની ગુલામીમાંથી આજાદ કર્યો.

૬૨. સાધારણ ભલો માણસ પોતાનાથી થયેલા ભૂરા કામને હઠાગ્રહથી વાજબી ઠરાવવાની કોશિષ નથી કરતો પણ નેકીઓથી પોતાના આમાલોમાં પરિવર્તન લાવે છે.

૧૩૮. બેશક, તમારા પહેલાં (ધણી) ઘટનાઓ બનવા પામી છે, માટે ધરતીમાં હરી કરીને જુઓ કે (રસૂલોને) જુઠ્ઠા કરાવનારાઓનો કેવો (બૂરો) અંજામ આવ્યો હતા.

૧૩૯. આ (કુરઆન) લોકો માટે સ્પષ્ટ ચેતવણી આપનાર છે, અને સદાચારીઓ માટે હિદાયત અને નસિહત છે.

૧૪૦. તમે હિંમત ન હારશો, ન સંતાપ કરશો અને જો તમે (ખરેખર) મોમિન હશો તો તમે તેમના ઉપર કાબુ^(૬૩) મેળવશો.

૧૪૧. જો તમને કોઈ નુકસાન થયું છે તો નિઃસંદેહ તે લોકો (કાફરો)ને પણ તેવું જ નુકસાન^(૬૪) થયું છે, અને અમે લોકોની ચડતી પડતીના દિવસો લાવતા રહીએ છીએ જેથી અલ્લાહ ઈમાન લાવનારાઓને બીજાઓથી જુદા કરી લે, અને તમારામાંથી (સત્યના) સાક્ષીઓને વીણી કાઢે અને અલ્લાહ ઝુલ્મ કરનારાઓને પસંદ નથી કરતો;

૧૪૨. અને અલ્લાહ ઈમાન લાવનારાઓને પાક કરે અને, કાફરોને મિટાવી દે.

૧૪૩. શું તમે સમજી લીધું કે તમે આમ જ જન્મતમાં દાખલ થઈ જશો જ્યારે અલ્લાહે હજી તમારામાંથી તે લોકોને અલગ નથી કરી લીધા, જે અલ્લાહની રાહમાં જીહાદ^(૬૫) કરે છે અને તે લોકોને અલગ નથી કરી લીધા જે ધૈર્યવાન છે?

૧૪૪. અને તમે તો મોતના આવતા પહેલાં તેની ઈરછા કરી રહ્યા હતા, હવે તો તે તમારી આંખો સામે આવી ગયું છે જેને તમે શોધી રહ્યા હતા. (રુકૂઅ-૧૪.)

قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ سُنَنٌ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكْذِبِينَ ﴿١٣٨﴾

هَذَا بَيِّنٌ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرُءُوسُ الْغُلَامِ ﴿١٣٩﴾

وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنْتُمُ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٤٠﴾

إِنْ تَسْأَلُهُمْ قَرْحٌ فَقَدْ مَسَّ الْقَوْمَ قَرْحٌ مِثْلُهُ وَتِلْكَ الْأَيَّامُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ النَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَيَتَّخِذَ مِنْكُمْ شُهَدَاءَ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ ﴿١٤١﴾

وَلِيُخَصَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَيَخْلُقَ الْكَافِرِينَ ﴿١٤٢﴾ أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُدْخَلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ وَيَعْلَمَ الضَّالِّينَ ﴿١٤٣﴾

وَلَقَدْ كُنْتُمْ تَمَتُّونَ الْمَوْتَ مِنْ قَبْلِ أَنْ تُلْقَوْهُ فَقَدْ رَأَيْتُمُوهُ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ ﴿١٤٤﴾

૬૩. સબ્ર અને દુઆ, અર્થાત અલ્લાહ ઉપર યકીન, મહેનત, અમલ અને ઉન્સાહથી સફળતાને વરી શકાય છે.

૬૪. જંગે ઓહદમાં મુસ્લિમોએ ખાધેલી મારથી બમાણી માર તેમણે પોતાના દુશ્મનોને જંગે બદરમાં આપી હતી જેની સરખામણી કરી આ આયતમાં મુસ્લિમોને દિવાસો આપવામાં આવ્યો છે.

૬૫. 'જીહાદ' અર્થાત 'ધર્મયુદ્ધ', 'સંઘર્ષણ'.

૧૪૫. અને મુહમ્મદ માત્ર એક રસૂલ જ છે, ખરેખર તે પહેલાં (તમામ) રસૂલો મૃત્યુ પામ્યા છે તો શું જો તે મૃત્યુ^(૬૬) પામે અથવા તેની કતલ કરવામાં આવે તો તમે તમારી શું એડીના ભારે કરી જશો? અને જે એડીના ભારે પાછા કરી જશે તે અલ્લાહને કંઈ હાનિ નહિ કરે, અને અલ્લાહ શુક કરનારાઓને બદલો અવશ્ય આપશે.

૧૪૬. અને અલ્લાહની આજ્ઞા વિના કોઈ જીવ તેના નિશ્ચિત સમય પહેલાં નથી મરી શકતો. અને જે આ દુનિયામાં બદલો ચાહશે, તેને અમે દુનિયામાં આપશું, અને જે આખિરતમાં બદલો ચાહશે, અમે તેને આખિરતમાં આપશું અને અમે આભાર માનનારાઓને તેમનો બદલો અવશ્ય આપશું.

૧૪૭. અને ઘણા એવા નબી હતા જેમને સાથ આપી ઘણા ટોળા જંગો લડતા રહ્યા હતા અને અલ્લાહની રાહમાં અસહ્ય તકલીફોના કારણે તેમનામાં જરાપણ સૂસ્તી ન આવી, ન તેમણે નબળાઈ દેખાડી, ન તેમણે (દુશ્મનો સામે) કાયરતાનું પ્રદર્શન કર્યું. અને અલ્લાહ સજ્ર કરનારાઓને પ્યાર કરે છે.

૧૪૮. અને તેમણે એક શબ્દ પણ ન ઉચ્ચાર્યો સિવાય કે તેમણે કહ્યું 'હે અમારા રબ, અમારી

وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقْبَيْهِ فَلَئِنْ يَضَرَ اللَّهُ شَيْئًا وَسَجَّزِيَهُ اللَّهُ الشُّكْرِينَ ﴿٦٥﴾

وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تَمُوتَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ كِتَابًا مُؤَجَّلًا وَمَنْ يُرِدْ ثَوَابَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا ۖ وَمَنْ يُرِدْ ثَوَابَ الْآخِرَةِ نُؤْتِهِ مِنْهَا ۖ وَسَجَّزِي الشُّكْرِينَ ﴿٦٦﴾

وَكَايْنٍ مِنْ نَبِيِّ قَتَلَ مَعَهُ رِبِّيُّونَ كَثِيرٌ ۖ فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَمَا ضَعُفُوا وَمَا اسْتَكَانُوا ۚ وَاللَّهُ يُحِبُّ الضَّعِيفِينَ ﴿٦٧﴾

وَمَا كَانَ قَوْلُهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا

૬૬. જંગે ઓહદ દરમિયાન આંહજરત સ.અ.સ.ના દેહાંતની અફવા ઉડી હતી જેની તરફ આ આયતમાં સૂચન છે. જો કે આ ખોટા સમાચાર હતા પરંતુ જો તેમાં (નઉઝુબિલ્લાહ) સચ્ચાઈ હોત તો પણ મોમિનો કદાપિ પોતાના ઈમાનથી કરી ન ગયા હોત. તમામ નબીઓ મૃત્યુ પામ્યા છે અને જો આંહજરત સ.અ.સ. પણ મૃત્યુ પામ્યા હોત તો પણ અલ્લાહ સર્વશક્તિમાન તો સદા હયાત છે. વાસ્તવમાં કોઈ પણ નબી કોઈ દુશ્મનના હાથે માર્યો નથી ગયો અને આંહજરત સ.અ.સ.ને અલ્લાહ તરફથી દિવ્ય સંરક્ષણ પ્રદાન થયું હતું. (પ/૬૮.) દુશ્મનોએ આ અફવાથી પળવાર માટે આનંદાન્તસવ મનાવ્યો હતો પરંતુ મુસ્લિમોને આ પરિસ્થિતિએ જાગૃતી, ધીરજ અને સહનશીલતા કેળવવાની શક્તિ આપી હતી. આંહજરત સ.અ.સ.ના અવસાન સમયે હજરત ઉમર (ર)એ તલવાર ખેંચી કહ્યું હતું કે જે કોઈ કહેશે કે અલ્લાહના રસૂલ મરણ પામ્યા છે હું તેનું માથું ધડથી જુદું કરી દઈશ, આપ તો મૂસાની જેમ પોતાના પાલનહારને મળવા ગયા છે અને પાછા આવી મુનાફિકોને (દંબીઓને) શિક્ષા આપશે. ત્યારે હજરત અબુબકર (ર) ત્યાં આવી હજરત ઉમર (ર)ને શાંત કર્યો અને ઉપર્યુક્ત આયત સંભળાવી, તેમની ઉશ્કેરાએલી લાગણીઓને શાંત કરી હતી.

આ આયતથી એક વાત સ્પષ્ટ થઈ જાય છે કે કોઈ પણ નબી દુનિયામાં ક્યાં પણ ગાયબ થઈ સંતાઈને જીવી નથી રહ્યો. તમામ નબીઓ મરણ પામ્યા છે.

નબળાઈઓ અને અમારી વર્તનની ખામીઓને દરજુઝર કર, અને અમારા કદમોને જમાવી દે; અને કાફરોના મુકાબલામાં અમારી સહાયતા કર.'

૧૪૯. પરિણામે અલ્લાહે તેમને આ દુનિયામાં સારો બદલો આપ્યો તેમજ આખેરતમાં પણ ઉત્તમ બદલો આપશે; અને અલ્લાહ નેકી કરનારાઓ સાથે પ્યાર કરે છે. (રુઝ્ઝ-૧૫)

૧૫૦. હે, મોમિનો, જો તમે કાફરોનું કલ્હું માનશો તો તેઓ તમને તમારી એડીના ભારે ફેરવી નાખશે અને તમે નુકસાન ભોગવનારા થશો.

૧૫૧. બલકે અલ્લાહ તમારો રક્ષણહાર છે, અને તે જ સર્વોત્તમ સહાયકની છે.

૧૫૨. અને કાફરોના હૈયાઓમાં અમે ધાક (૬૭) બેસાડી દેશું કારણ કે તેમણે અલ્લાહના શરીક ઠરાવ્યા છે જેની અલ્લાહે તેમને સનદ નથી ઉતારી. આ લોકોનો નિવાસ આજમાં છે, અને ઝાલિમોનું આ ઠેકાણું કેટલું અધમ છે.

૧૫૩. અને અલ્લાહે તમને આપેલું વચન ખરેખર પૂરું કરી દીધું હતું. જ્યારે તમે તેના આદેશ પ્રમાણે તેમને કત્લ કરી તેમને ખતમ કરી રહ્યા હતા. ત્યાં સુધી કે તમારી હિંમત (૬૮) ભાંગી પડી અને તમને આપવામાં આવેલી સૂચનાઓના (૬૯) વિષયમાં તમે અંદરોઅંદર મતભેદ કરવા લાગ્યા અને આદેશોની નાફરમાની (૭૦) કરી, જે કે અલ્લાહે તમારી પસંદની વસ્તુ તમને દેખાડી દીધી હતી. તમારામાંના કેટલાક

وَأَسْرَفْنَا فِي أَمْرِنَا وَتَبَّتْ أقدَامُنَا وَأَنْصَرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿١٤٩﴾

فَأْتَهُمُ اللَّهُ تَوَابٌ الدُّنْيَا وَحَسَنُ تَوَابٍ الْآخِرَةِ ۖ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٥٠﴾

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تَطِيعُوا الَّذِينَ كَفَرُوا يَزِيدُوا كُفْرَكُمْ عَلَىٰ أَغْصَابِكُمْ فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ ﴿١٥١﴾

بَلِ اللَّهُ مَوْلَاكُمْ ۖ وَهُوَ خَيْرُ النَّاصِرِينَ ﴿١٥٢﴾

سَنُلْقِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ ۖ يَكَاشِرُوكَ بِأَلْسِنَتِهِمْ لَمْ يَنْزِلْ بِهِ سُلْطَانٌ ۖ وَمَا وَبَهُمُ النَّارُ وَبِئْسَ مَوْسَى الظَّالِمِينَ ﴿١٥٣﴾

وَلَقَدْ صَدَقَكُمُ اللَّهُ وَعْدَهُ إِذْ تَحَضَّرْتَهُمْ بِآيَاتِهِ إِذْ أَفْسَلْتُمْ وَتَنَازَعْتُمْ فِي الْأَمْرِ وَعَصَيْتُمْ مِمَّنْ بَعْدَ مَا أَرْسَلَكُمْ مَا تُحِبُّونَ مِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الدُّنْيَا

૬૭. પ્રતિમાપૂજનની પ્રેરણા વહેમ તથા ભયમાંથી ઉદભવે છે અને ભય તથા આસુરી શક્તિઓના વશ થયેલા મનુષ્યમાં બહાદુરીનાં ગુણોના અભાવ હોય છે.

૬૮. આ આયતનો ઈશારો જંગે ઓહદના તીરઅંદાજો તરફ છે. જંગ દરમિયાન ભાગતા દુશ્મનોની છોડેલી સાધન સામગ્રી (માલે ગનીમત) હાથ કરવાની લાલસાને તેઓ ન દબાવી શક્યા અને પોતાના મોરચા છોડી, મળે તેટલું ભેગું કરવા માટે ત્રાટકી પડ્યા ત્યારે દુશ્મનોએ તકનો લાભ લઈ મુસ્લિમ દળોને ભીંસમાં લઈ લીધો હતો.

૬૯. આંહજરત (સ.અ.સ.) એ તીરઅંદાજોને મોરચાઓ ઉપર સાવધ રહેવાની આજ્ઞા આપી હતી.

૭૦. આ દળના સરદાર અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈરની આજ્ઞાઓને ન ગણકારતાં તીરઅંદાજો માલે ગનીમત હાથ કરવામાં મશગૂલ થઈ ગયા હતા.

આ દુનિયાના લાભના અભિલાષી હતા અને કેટલાક^(૭૧) આખેરતની ઈચ્છા રાખતા હતા, પછી તેણે તમારી પરિક્ષા લેવા માટે તમને (દુશ્મનોના આક્રમણ સામે) પાછા હટાવ્યા, - પછી તેણે તમને ખરે જ ક્ષમા આપી. અને અલ્લાહ મોમિનો ઉપર બેહદ મહેરબાન છે.

૧૫૪. જ્યારે તમે નાસભાગ કરી રહ્યા હતા અને તમે પાછું વળીને જોયું જ નહિ. કે પાછળ રહેવા દળમાંથી રસૂલ તમને પુકારી રહ્યો હતો,^(૭૨) પછી અલ્લાહે તમને એક દુઃખ (ની અસરને) દબાવવા માટે બીજું દુઃખ આપ્યું, જેથી તમે જે ખોયું હોય અને તમારા ઉપર જે આક્રમ આવી પડી તેનું તમને દુઃખ ન રહે. અને તમે જે કંઈ કરી રહ્યા છો તેનાથી અલ્લાહ માહિતગાર છે.

૧૫૫. પછી અલ્લાહે આ દુઃખ પછી તમારા ઉપર શાંતિ ઉતારી અને તમારામાંના એક વર્ગ ઉપર નિદ્રા છવાઈ ગઈ, અને બીજો વર્ગ એવો હતો જેને પોતાની જ પડી હતી, તેઓ અલ્લાહ વિશે (પોતાના) જાહેવાના અને ખોટા વિચારોમાં મુંઝાએલા રહેતા, અને કહેતા કે આ વ્યવસ્થામાં અમારો કંઈ અધિકાર છે? તેમને કહી દે 'આ હકૂમત માત્ર અલ્લાહની જ છે.' તેઓ પોતાના દિલોમાં એવી વાતો છુપાવે છે જેને તારી સામે પ્રગટ નથી કરતા. તેઓ કહે છે 'જો આ વ્યવસ્થામાં અમને થોડો અધિકાર હોત તો અમે અહીં માર્યા જાત નહિ.' તેમને કહી દે 'જો તમે તમારા ઘરોમાં પણ પડી રહ્યા હોત તો પણ જેમના ઉપર જીહાદ અનિવાર્ય છે તેઓ પોતાના મોતના^(૭૩) સ્થાન

وَمِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الْآخِرَةَ ثُمَّ صَرَفَكُمْ عَنْهُمْ لِيَبْتَلِيَكُمْ وَلَقَدْ عَفَا عَنْكُمْ وَاللَّهُ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ ﴿٧٣﴾

إِذْ تُصَوِّدُونَ وَلَا تُلَوْنَ عَلَى أَحَدٍ وَالرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ فِي أَخْرَجِكُمْ فَأَتَاكُمْ عَنَاءٌ بَعْمٌ لَكِيلًا تَحْزَنُوا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَلَا مَا آصَابَكُمْ وَاللَّهُ جَبِيلٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٧٤﴾

ثُمَّ أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ بَدُوِّ الْقَوْمِ أَمَّةً تُنَاسِيْتُمْ طَآئِفَةً مِنْكُمْ وَطَآئِفَةٌ قَدْ أَهَمَّتْهُمْ أَنْفُسُهُمْ يَظُنُّونَ بِاللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِ يَقُولُونَ هَلْ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ مِنْ شَيْءٍ قُلْ إِنْ الْأَمْرُ لِلَّهِ يُخْفُونَ فِي أَنْفُسِهِمْ مَا لَا يُبْدُونَ لَكَ يَقُولُونَ لَوْ كَانَ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ مَا قُتِلْنَا هَهُنَا قُلْ لَوْ كُنْتُمْ فِي بَيُوتِكُمْ لَبَرَزَ الَّذِينَ كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقَتْلُ

૭૧. પોતાના મોરચા છોડનારા નીચ્છંદાઓએ દુનિયાની લાલચ કરી અને અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબેરના હુકમની તા'મીલમાં મોરચાઓ ઉપર ટકી રહેનારાઓએ આખેરત પસંદ કરી.

૭૨. જંગે આહદમાં મુસ્લિમોના લશ્કર ઉપર બંને તરફથી ધસારો થતાં તેમાં ભંગાણ પડ્યું હતું કારણ કે જંગ જીતી ગયા હોવાની ભ્રમણાના પરિણામે તેમની શિસ્ત ભાંગી પડી હતી અને શોરબકોરમાં આહદઝત સ.અ.સ.ની પુકારો અને સરદારની આજ્ઞાઓ હવામાં ઉડી ગઈ, અને આહદઝત સ.અ.સ.ની શહાદતની ખોટી અક્ષવા તથા બીજા મોમિનોની શહાદતથી દળોમાં ભારે અસ્વસ્થતા ફેલાઈ જવા પામી હતી.

૭૩. 'મોતના સ્થાન' અર્થાત જેનું મોત નિશ્ચિત હોય તેને કોઈ બદલી શકતું નથી, તેમજ

તરફ નીકળી આવ્યા હોત." અને આ અલ્લાહે એટલા માટે કયું હતું કે તમારા અંતઃકરણમાં જે છે તેની પરિક્ષા લે, અને તમારા દિલોમાં જે છે તેને પવિત્ર કરે. અને અલ્લાહ અંતઃકરણની વાતોને સારી પેઠે જાણે છે;

૧૫૬. જે દિવસે બંને કૌભાજીની અથડામણી થઈ હતી ત્યારે તમારામાંના જે લોકો પીઠ ફેરવી ભાગ્યા હતા તેમને શયતાને તેમના કર્મોના પરિણામે ગોથું^(૭૪) ખવરાવવા સાથાં હતું પરંતુ અલ્લાહે તેમને માફી આપી. બેશક અલ્લાહ મહાક્રમાવંત અને સહનશીલ છે. (રુકૂઅ-૧૬)

૧૫૭. હે ઈમાન લાવનારાઓ! તમે કાફરો જેવા અને તેમના જેવા ન બનો જે દેશમાં^(૭૫) પ્રવાસ ખેડવા અથવા જીહાદ કરવા નીકળનારા પોતાના ભાઈઓ વિશે કહે છે કે જો તેઓ અમારી સાથે રહ્યા હોત તો તેઓ મરણ ન પામ્યા હોત અથવા માર્યા ન ગયા હોત. તેમની આવી વાતને અલ્લાહ તેમના દિલોના દુઃખનું કારણ^(૭૬) બનાવી દેશે. બેશક અલ્લાહ જીવન આપે છે અને મૃત્યુ નીપજાવે છે, અને અલ્લાહ તમારા કામોને જોઈ રહ્યો છે.

૧૫૮. અને જો તમે અલ્લાહની રાહમાં કતલ કરવામાં આવો કે મરણ પામો, તો બેશક અલ્લાહની ક્રમા અને રેહમત તે વસ્તુથી ઉત્તમ છે જેનો તેઓ સંગ્રહ કરતા રહે છે.

૧૫૯. અને જો તમે મરી જાઓ કે માર્યા જાઓ, તો દરેક સંજોગોમાં તમને અલ્લાહ તરફ જ પાછા લઈ જવામાં આવશે.

إِلَىٰ مَصَاجِعِهِمْ ۚ وَلِيُنَبِّئَ اللَّهُ مَا فِي صُدُورِكُمْ وَلِيُنَخِّصَ مَا فِي قُلُوبِكُمْ ۚ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿١٥٦﴾

إِنَّ الَّذِينَ تَوَلَّوْا مِنْكُمْ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ إِنَّمَا اسْتَزَلَّهُمُ الشَّيْطَانُ بِبَعْضِ مَا كَسَبُوا ۚ وَلَقَدْ عَفَا اللَّهُ عَنْهُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿١٥٧﴾

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ كَفَرُوا ۚ وَقَالُوا لِيُخَوِّلَهُمْ إِذَا ضَرَبُوا فِي الْأَرْضِ أَوْ كَانُوا غُرَرًا لَهُ ۚ كَانُوا عِنْدَنَا مَا مَاتُوا وَمَا قُتِلُوا لِيَجْعَلَ اللَّهُ ذَٰلِكَ حَسْرَةً فِي قُلُوبِهِمْ ۚ وَاللَّهُ يُحْيِي وَيُمِيتُ ۚ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١٥٨﴾

وَلَيْن قُتِلْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ مُتُّمْ لَخَفَّةٌ مِّنَ اللَّهِ وَرَحْمَةٌ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ ﴿١٥٩﴾

وَلَيْن مُّتُّمْ أَوْ قُتِلْتُمْ لَإِلَى اللَّهِ تُحْشَرُونَ ﴿١٦٠﴾

૭૪. આંહારત સ.અ.સ.ના આદેશોને સરખી રીતે ન સમજવાના કારણે ભૂલનો ભોગ બની ઘણા ખરા લોકો પોતાના ફરાએઝને ચૂકી ગયા હતા નહિતર આપ (સ) પ્રત્યે તેમની વક્ષાદારીમાં કોઈ ખામી ન હતી.

૭૫. પોતાના ફરાએઝના સંબંધમાં પ્રવાસે નીકળેલા લોકો.

૭૬. મોમિનોના મનમાં ભયના બીજ રોપી તેમના ફર્જમાં અટકાવવાની યોજનાઓમાં નિષ્ફળ નીવડતાં કાફરોના દિલોમાં દુઃખનો ઉદભવ થાય છે.

૧૬૦. અને અલ્લાહની રેહમતના પરિણામે તું તેમના પ્રતિ સદ્ભાવ રાખે છે, અને જો તું તેમની સાથે અવિવેક અને સખનાઈ કરત તો તેઓ તારાથી દૂર થઈ ગયા હોત. માટે તું તેમને ક્ષમા કર અને તેમના માટે માફીની દુઆ કર, અને વ્યવસ્થાના કામોમાં (વિચારણાઓમાં) તેમની સલાહ^(૩૩) લે અને જ્યારે તું નિર્ણય કરી લે તો અલ્લાહ ઉપર ભરોસો રાખ. બેશક અલ્લાહ તેમને પ્યાર કરે છે જે (અલ્લાહમાં) ભરોસો રાખે છે.

૧૬૧. જો અલ્લાહ તમારો મદદકર્તા હશે તો તમારી સામે કોઈ કાવી નહિ શકે પણ જો તે તમને નરછેડી દે તો તેના સિવાય બીજો કોણ છે જે તમારી મદદ કરી શકે? માટે મોમિનોએ અલ્લાહમાં જ યકીન રાખવો જોઈએ.

૧૬૨. અને કોઈ નબી માટે અપ્રમાણિકતાથી વર્તવું યોગ્ય નથી, અને જો કોઈ એવું કરશે તો અપ્રમાણિકતાથી સંગ્રહ કરેલું તે પોતેજ કયામતના દિવસે સાથે લઈને આવશે. પછી પ્રત્યેક જીવને તેની કરણીનો પૂરો બદલો આપવામાં આવશે અને કોઈને લેશ માત્ર અન્યાય થશે નહિ.

૧૬૩. શું અલ્લાહની ઈચ્છા અનુસાર ચાલનાર એવી વ્યક્તિના જેવો હોઈ શકે જે અલ્લાહના ગઝબમાં ઘેરાએલો હોય અને જેનું સદાનું નિવાસ જહન્નમ હોય? અને તે બેહદ બૂરું કેકાણું છે.

૧૬૪. અલ્લાહ પાસે સૌના જુદા જુદા દરજ્જા છે. અને તેઓ જે કામ કરે છે અલ્લાહ તેને જોઈ રહ્યો છે.

૧૬૫. ખરેજ, અલ્લાહ મોમિનોમાંથી જ રસૂલ નીમીને તેમના ઉપર મોટો ઉપકાર કર્યો છે જે તેમને તેની આયતો વાંચી સંભળાવે છે અને તેમને પવિત્ર કરે છે અને તેમને કિતાબ તેમજ હિકમતનું શિક્ષણ આપે છે, બેશક, આ પહેલાં તેઓ ખુલ્લે ખુલ્લી ગુમરાહીમાં પડેલા હતા.

૩૭. મુસ્લિમ વ્યવસ્થાના ઉપરીઓને અંદરેઅંદર સલાહ વિચારણા કરવાની આજ્ઞા છે, પરંતુ કોઈ સલાહને માનવી ન માનવી, તેમના સરદારના હાથમાં છે. બહુમતિના વિચારોને વગર વિચારે અવગણના ન કરતાં તેના ઉપર પૂરો વિચાર કરી યોગ્ય નિર્ણય લેવાની સૂચના છે.

فَسَا رَحْمَةً مِّنَ اللَّهِ لَئِنَّ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًا غَلِظَ الْقَلْبُ لَا نَقْضُوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ ﴿٣٧﴾

إِنْ يَتُصَّرْكُمْ اللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ وَإِنْ يَخْذُ لَكُمْ فَسَنَ ذَا الَّذِي يَتُصَّرْكُمْ مِنْ بَعْدِهِ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿٣٨﴾

وَمَا كَانَ لِنَبِيِّ أَنْ يَقُولَ وَمَنْ يَفْضُلْ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٣٩﴾

أَفَسِ اتَّبَعَ رِضْوَانُ اللَّهِ لِمَنْ بَاءَ بِسَخَطٍ مِّنَ اللَّهِ وَمَا وَدَّ جَهَنَّمَ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿٤٠﴾

هُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ اللَّهِ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿٤١﴾

لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَ يُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِن كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٤٢﴾

૧૬૬. શું, જ્યારે તમને (જંગે ઓહધમાં) કષ્ટ પહોંચ્યું તો તમે બોલી ઉઠ્યા કે આ મુસીબત ક્યાંથી આવી? જ્યારે તમે તો તેનાથી બમણી ઈજા તેમને પહોંચાડી ચુક્યા છો? તું કહી દે 'તે આક્રમ તો તમારી પોતાની ગફલતથીજ આવી હતી. બેશક અલ્લાહ પ્રત્યેક વસ્તુ ઉપર કાબૂ ધરાવે છે.

૧૬૭. અને જે દિવસે બંને લશ્કરો એકબીજા સામે અથડાયા હતા અને જે (દુ:ખ) આવી પડ્યું હતું, તે અલ્લાહની આજ્ઞાથી થયું હતું, કે અલ્લાહ મોમિનોને અલગ કરી દે;

૧૬૮. અને મુનાફિકોને પણ ઉઘાડા પાડી દે. અને તેમને કહેવામાં આવ્યું હતું 'આવો અને અલ્લાહની રાહમાં લડો, અને (દુશ્મનોને) પાછળ હટાવો' તેમણે (જવાબમાં) કહ્યું 'જો અમને લડતા આવડતું હોત તો અમે અવશ્ય તમારી સાથે ચાલ્યા હોત.' તે દિવસે તેઓ ઈમાનના બદલે કુફ્રા નજીક જઈ પડ્યા. તેઓ મોઢેથી એવી વાતો ઉચ્ચારે છે જે તેમના મનમાં નથી હોતી. અને અલ્લાહ તેને સારી પેઠે જાણે છે જે તેઓ છુપાવે છે.

૧૬૯. તે લોકો પોતે તો પાછળ બેસી રહ્યા અને પોતાના બંધુઓ વિશે કહ્યું 'જો તેમણે અમારું કહ્યું માન્યું હોય તો તેઓ માર્ગો જાત નહિ.' તું કહી દે 'જો તમે ખરા છો તો તમારું મૃત્યુ આવે ત્યારે તેને ટાળી દેખાડજો.'

૧૭૦. જે અલ્લાહની રાહમાં શહીદ થયા છે તેમને તમે મરણ પામેલા ન સમજો, તેઓ પોતાના પાલનહારની સેવામાં જીવી રહ્યા છે. અને તેઓ ને'મનોનો લાભ ઉઠાવી રહ્યા છે.

૧૭૧. અલ્લાહે જે તેમને પોતાની કૃપાથી અર્પણ કર્યું છે તેનાથી તેઓ બહુજ ખુશ છે અને જે તેમના પાછળ આવનારા હજુ તેમને મળ્યા નથી તેમના માટે પણ તેમને સંતોષ છે કે તેમને પણ કોઈ ભય કે ધિનાતું કારણ નહિ હોય.

૧૭૨. તેઓ અલ્લાહની કૃપા અને ને'મનો મેળવવાના પરિણામે ખુશ છે અને (તેના ઉપર પણ ખુશ છે કે) અલ્લાહ મોમિનોના બદલાને વ્યર્થ નથી જવા દેતો.

(૩૬-૧૭)

أَوَلَمْ نَصَبْكُمْ مُمِيبَةً قَدْ أَصَبْتُمْ مَثَلَهَا
قُلْتُمْ إِنَّا هَذَا قُلْ هُوَ مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِكُمْ إِنَّ
اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٦٦﴾

وَمَا أَصَابَكُمْ يَوْمَ الْتَفَتِ الْجُنُودُ فِإِذِ اللَّهِ
وَلِيَعْلَمَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٦٧﴾

وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ تَكْفَرُوا ۖ وَقِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا
قَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ ادْفَعُوا قَالُوا لَوْ نَعْلَمُ قِتَالًا
لَا اتَّبَعْنَاكُمْ هُمْ لِلْكَفْرِ يَوْمَيْنِ أَقْرَبُ مِنْهُمْ لِلْإِيمَانِ
يَقُولُونَ يَأْفُواهُمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ وَاللَّهُ
أَعْلَمُ بِمَا يَكْتُمُونَ ﴿١٦٨﴾

الَّذِينَ قَالُوا لِيُخْرِجُوهُمْ وَقَعُوا لَوْ أَرَادُوا
قِتَالًا قُلْ قَادِرُوا عَلَى أَنْفُسِهِمُ إِن كُنْتُمْ
صَادِقِينَ ﴿١٦٩﴾

وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا ۚ بَلْ
أَحْيَاءُ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ ﴿١٧٠﴾

فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ ۚ وَبِشَبَابِهِمْ
لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ
يَحْزَنُونَ ﴿١٧١﴾

يَسْتَبْشِرُونَ بِنِعْمَةِ اللَّهِ وَفَضْلِهِ ۚ وَإِنَّ اللَّهَ لَافْضٍ
بِجَرِّ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٧٢﴾

૧૭૩. જે લોકોએ ઝખ્મી થયા પછી પણ અલ્લાહ તથા તેના રસૂલની પુકારને માન આપ્યું (અને કર્તવ્ય પાલન કર્યું), અને સંયમ ધારણ કર્યું, તેમને ભવ્ય બદલો મળશે.

૧૭૪. આ તે લોકો છે જેમને દુશ્મનોએ કહ્યું 'તમારી વિરુદ્ધ મોટું લશ્કરભેગું કરવામાં આવ્યું છે તેનાથી ડરો,' આ વાત સાંભળવાથી તેમના ઈમાનને વધુ બળ મળ્યું. તેમણે કહ્યું 'અમારા માટે અલ્લાહ જ પૂરતો છે, જે સર્વોત્તમ નિગેહબાન છે.'

૧૭૫. અંતે તેઓ અલ્લાહની (મહાન) ને'મતો અને મહેરબાનીઓ સહિત પાછા ફર્યા, અને તેમને કોઈ હાનિ ન પહોંચી. તેઓ અલ્લાહના હુકમથી નીકળી પડ્યા હતા, અને અલ્લાહ ભવ્ય ને'મતોનો માલિક છે. (૩૮)

૧૭૬. શયતાનનો કેવળ પોતાના સાથીઓને બીવરાવે છે, માટે તમે તેમનાથી ડરશો નહિ, અને જે તમે મોમિન છો તો મારાથી ડરો.

૧૭૭. અને જે ઊતાવળે કુફ્રમાં જઈ પડે તેમનો તું અફસોસ ન કરજે. બેશક, તેઓ અલ્લાહનું કંઈ પણ નથી બગાડી શકતા. અલ્લાહ તેમને આખિરતમાં કોઈ હિસ્સો નથી આપવા ચાહતો, અને તેઓ મોટો અઝાબ મેળવનારા છે.

૧૭૮. નિઃસંદેહ જેમણે ઈમાનના ભોગે કુફરને અપનાવ્યો તેઓ અલ્લાહનું કોઈ નુકસાન નથી કરી શકતા, અને તેઓ દર્દનાક અઝાબ ભોગવનારા છે.

૧૭૯. અને કાફરો એવું ન સમજી બેસે કે અમારી આપેલી મોહલત તેમને લાભદાયક નીવડશે. બલકે, અમારી મોહલત તેમના ગુનાહોમાં વધારો કરી દેશે; અને તેમના માટે અપમાનજનક અઝાબ નિશ્ચિત છે.

الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَالرَّسُولِ مِنْ بَعْدِ مَا آصَابَهُمُ الْقَرْحُ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا مِنْهُمْ وَاتَّقُوا أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٣٧﴾

الَّذِينَ قَالُوا لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَعَلُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ ﴿٣٨﴾

فَاتَّقُوا بِعِمَّةٍ مِنَ اللَّهِ وَقَضِيَ لَهُمْ مَسْئَلُهُمْ سَوَاءً وَاتَّبِعُوا رِضْوَانَ اللَّهِ وَاللَّهُ ذُو فَضْلٍ عَظِيمٍ ﴿٣٩﴾

إِنَّمَا ذِكْرُ الشَّيْطَانِ يُخَوِّفُ أَوْلِيَاءَهُ فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُوا إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٤٠﴾

وَلَا يَخْزِيكَ الَّذِينَ يَسْأَلُونَ فِي الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لَنْ يَضُرُّوا اللَّهَ شَيْئًا يُرِيدُ اللَّهُ أَلَّا يَجْعَلَ لَهُمْ حِطْلًا فِي الْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٤١﴾

إِنَّ الَّذِينَ اشْتَرُوا الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ لَنْ يَضُرُّوا اللَّهَ شَيْئًا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٤٢﴾

وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّمَا نُثَبِّتُ لَهُمْ قَوْلَهُمْ لَكُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿٤٣﴾

૭૮. મક્કાના લશ્કરના સેનાપતિ અબુ સુફ્યાને મેદાન છોડતા પહેલાં મુસલમાનોને બીજા વર્ષે બદર મુકામે જંગનો પડકાર કર્યો હતો, પરંતુ દુકાળના લીધે તે વર્ષમાં તે પોતાની ધમકીને અમલમાં ન લાવી શક્યો. પછી તેણે નોએમ- બિન મસુદને મોકલાવી મક્કાવાળાઓની જંગ માટેની મોટી તૈયારીઓની અફવા ફેલાવી મુસ્લિમોને ડરાવવાનો નિષ્કળ પ્રયાસ કર્યો હતો. નિશ્ચિત દિવસે મક્કાવાળાઓનું લશ્કર નિમિત્ત સ્થળે ન પહોંચ્યું. છેવટે મુસ્લિમો બદર-અલ- સુગરાના વાર્ષિક મેળામાં વેપાર દ્વારા બહોળો નફો કમાઈ પોતાના ઘરોમાં પાછા ફર્યા હતા.

૧૮૦. આ અસંભવિત છે કે તમે જે હાલતમાં છો તેમાં અલ્લાહ મોમિનોને રહેવા દે, જ્યાં સુધી કે તે પવિત્રને અપવિત્રથી અલગ ન કરી નાખે અને અલ્લાહ તમને ગમેઅનું જ્ઞાન નથી આપતો, પરંતુ અલ્લાહ પોતાના રસૂલોમાંથી જેને ચાહે ચૂંટી લે છે. માટે તમે અલ્લાહ અને તેના રસૂલો ઉપર ઈમાન લાવો. અને જો તમે ઈમાન લાવી પરહેઝગાર બની જશો તો ભવ્ય બદલો મેળવશો.

૧૮૧. અને અલ્લાહે પોતાની મહેરબાનીથી ધન આપ્યું છે તેમાં કંજૂસાઈ કરનારા કંજૂસાઈને પોતાના માટે લાભકારક ન સમજે, તે તેમના માટે બૂરી છે. જે કંઈ તેઓ કંજૂસાઈથી ભેગું કરશે, ક્યામતના દિવસે તેની તોક બનાવી તેમના ગળામાં પહેરાવવામાં આવશે. આકાશો તથા ધરતીની માલિકી અલ્લાહની જ છે, અને તમારા સર્વ કામોથી અલ્લાહ માહિતગાર છે. (રુકૂઅ-૧૮)

૧૮૨. બેશક અલ્લાહે તેમના બડબડાટને સાંભળી લીધો છે જે કહે છે ‘અલ્લાહ તો મુક્ત્લીસ (નિર્ધન) છે અને અમે દૌલતમંદ છીએ.’ અમે તેમના ગરૂરભર્યા શબ્દોની અને નબીઓની અકારણ હત્યા કરવાના તેમના પ્રયાસોની નોંધ લેશું અને અમે તેમને કહેશું ‘લો હવે બળતરાના અઝાબનો સ્વાદ ચાખો.’

૧૮૩. કારણ કે આ તમેજ તમારા હાથે આગળ મોકલાયું છે. અને અલ્લાહ(પોતાના) બંદાઓ ઉપર (કદીપણ) ઝુલ્મ નથી કરતો.

૧૮૪. જે લોકો કહે છે ‘ખરેખર, અલ્લાહે અમને હુકમ આપ્યો છે કે અમારે કોઈ રસૂલને માનવું નહિ જ્યાં સુધી તે એવી કુરબાની ન લાવે જેને અગ્નિ ભરખી જતી હોય.’ તેમને કહી દે ‘બેશક તમારી તરફ મારા પહેલાં ઘણા રસૂલો સ્પષ્ટ નિશાનીઓ લઈને

مَا كَانَ اللَّهُ لِيَذَرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَىٰ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِمْ حَتَّىٰ يَمِيزَ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُطْلِعَكُمْ عَلَى الْغَيْبِ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَجْتَبِيٰ مِنْ رُسُلِهِ مَنْ يَشَاءُ ۚ فَأُتُوا بِآلِهِ وَرُسُلِهِ ۚ وَإِنْ تَوَمَّنُوا وَتَسْتَفْتُوا فَلَكُمْ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿١٨﴾

وَلَا يَمَسُّنَ الَّذِينَ يَخْلَوْنَ بِمَا أَنْتُمْ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرٌ لَّهُمْ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَهُمْ سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخُلُوا بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۚ وَاللَّهُ مِيرَاثُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١٩﴾

لَقَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ فَقِيرٌ وَنَحْنُ أَغْنِيَاءُ سَنَكْتُبُ مَا قَالُوا وَقَتْلَهُمُ الْأَنْبِيَاءَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَقَوْلَ دُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ ﴿٢٠﴾

ذَٰلِكَ بِمَا قَدَّمْتِ أَيْدِيكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَالَمِينَ ﴿٢١﴾

الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ عٰهَدَ إِلَيْنَا لَآ نُرْسِلَ رَسُولًا حَتَّىٰ يَأْتِينَا بَقُرْبَٰنٍ تَأْكُلُهُ النَّارُ قُلْ قَدْ جَاءَكُمْ

૭૯. આ એક ઐતિહાસિક સત્ય છે કે અલ્લાહને નિર્ધન કહેનારા અને પોતાની સંપત્તિનો ગર્વ કરનારા યહૂદીઓ સઘળું મૂકી મદીનાની આસપાસથી નાસી ગયા હતા.

૮૦. યહૂદીઓને આવી કુરબાનીનું નિશાન માગવાનો કોઈ અધિકાર ન હતો કારણ કે આ નિશાની તેમજ અન્ય ઘણી નિશાનીઓ લાવનારા રસૂલોનો તેમણે અનાદર કર્યો હતો.

આવ્યા હતા, અને જે તમે માગી રહ્યા છો તે પણ લાવ્યા હતા. જો તમે સાચા છો તો ક્યા કારણે તમે તેમને કતલ કરવાની કોશિશ કરી હતી?”

૧૮૫. અને જો તેઓ તારા ઉપર જૂઠું બોલવાનું આજ મૂકે, જો કે તારી પહેલાના રસૂલોને પણ તેમણે જૂઠું ઠરાવ્યા હતા જે સ્પષ્ટ નિશાનીઓ તથા હિકમતની (૮૧) કિતાબો અને રોશન શરિઅત (૮૨) લઈને આવ્યા હતા.

૧૮૬. પ્રત્યેક જીવ મોતનો સ્વાદ (૮૩) ચાખનાર છે અને કયામતના દિવસે તમને તમારો પૂરેપૂરો બદલો મળી રહેશે, માટે જે જહન્નમની આગથી બચી ગયો અને જન્નતમાં દાખલ કરવામાં આવ્યો, ખરેખર તે સફળતાને વર્ષો, અને આ દુનિયાનું જીવન છેતરામણી સિવાય બીજું કંઈ નથી.

૧૮૭. તમારી દૌલત અને તમારી જાનોથી તમારી આઝમાઈશ (૮૪) કરવામાં આવશે બેશક જેમને (પહેલાં) કિતાબ આપવામાં આવી હતી તેમના તરફથી, અને અલ્લાહના શરીફ ઠરાવનારાઓ તરફથી તમને બેહદ કડવા વેણે સાંભળવા પડશે, જો તમે ધીરજપૂર્વક કામ લો અને સંયમ ધારણ કરો તો ખરેખર આ ભારે હિંમતનું કામ છે.

૧૮૮. અને (યાદ કરો) જેમને કિતાબ આપવામાં આવી હતી તેમની પાસેથી અલ્લાહે (પાકું) વચન લીધું હતું ત્યારે તેમને કહ્યું ‘તમે આ કિતાબને લોકોમાં ફેલાવશો અને તેને છુપાવી નહિ રાખો.’ પરંતુ તેમણે તેને પોતાની પીઠ પાછળ ફેંકી દીધી અને બદલામાં નજીવું મૂલ્ય લીધું. અધમ છે જે તેમણે બદલામાં વસુલ કર્યું છે.

رُسُلٌ مِّن قَبْلِي بِالْبَيِّنَاتِ وَالَّذِي قُلْتُ لَهُمْ فَاتْلَوْهُمْ إِنَّ كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿٨٥﴾

وَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ جَاءُوا بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَالْكِتَابِ الْمُنِيرِ ﴿٨٦﴾

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَإِنَّا تَوَفَّوْنَ أَجُورَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَمَن زُجِرَ عَنِ النَّارِ وَأُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ ﴿٨٧﴾

لَتَبْلُوَنَّ فِي أَمْوَالِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ وَلَتَسْمَعَنَّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِن قَبْلِكُمْ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا أَذًى كَثِيرًا وَإِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ ﴿٨٨﴾

وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنُنَّهُ لِلنَّاسِ وَلَا تَكُونُوهُ نَبْذًا وَسَاءَ ظُهُورُهُمْ إِشْتَرَوْا بِهِ تَمَتًّا قَلِيلًا فَبُئْسَ مَا يَشْتَرُونَ ﴿٨٩﴾

૮૧. અહીં ‘ઝબૂર’નો અર્થ ‘હિકમત’ અર્થાત ‘ડહાપણ’ થાય છે.

૮૨. તૌરાત

૮૩. મૃત્યુ કુદરતનો એક અટલ નિયમ છે છતાં માનવપ્રાણી તેના પ્રત્યે નિત્ય બેદરકારીભર્યું વલણ રાખે છે. આ દુનિયાના ક્ષણિક મનોરાજ્યના આનંદમાં આતપ્રોત જીવને, દુન્યવી માધુર્યના બંધનોના નશો ઉતરી ગયા પછીજ પતનની ઊંડાણોનું ભાન થાય છે, પરંતુ ત્યારે બહુ જ મોડું થઈ ચૂક્યું હોય છે.

૮૪. આ પરીક્ષામાં પસાર થનારાઓમાં નબળા ઈમાનવાળા અને સખ્ર કરનારા લોકો જુદા જુદા તરી આવશે. પોતાની નબળાઈઓને સુધારી લેવાની ઈચ્છા રાખનારાઓજ તેના લાભ લેશે.

૧૮૯. જે લોકો પોતાના કૃત્યો ઉપર હરખાય છે અને ચાહે છે કે જે તેમણે નથી કર્યું તેના માટે પણ તેમને વખાણવામાં આવે, તેમના વિશે તું એવું ન સમજી લેજે કે તેઓ અજાબથી બચી જશે, બલકે તેઓ દર્દનાક અજાબ ભોગવશે.

૧૯૦. અને આકાશો તથા ધરતીની બાદશાહત અલ્લાહની છે અને તે સર્વ વસ્તુઓ ઉપર કાબૂ ધરાવે છે. (રુકૂઅ - ૧૯)

૧૯૧. આકાશો અને ધરતીના સર્જનમાં અને રાત અને દિવસના પરિવર્તક નિઝામ (તંત્રમાં) સમજદારી રાખનારાઓ માટે અનેક નિશાનીઓ છે.

૧૯૨. જે લોકો ઉઠતા, બેસતા અને સૂતા અલ્લાહને યાદ કરતા રહે છે અને આકાશો તથા પૃથ્વીની રચનાનું ચિંતન કરતા રહે છે; (અને કહે છે) “હે અમારા પરવરદિગાર તે આ સર્જન હેતુ વગર નથી કર્યું. તું પવિત્ર છે, તું અમને આગના અજાબથી બચાવી લે,

૧૯૩. જેને તે અગ્નિમાં દાખલ કર્યો, બેશક, તેને તે રૂસ્વા કર્યો, બેશક (તે) ઝાલિમોની મદદ કરનાર કોઈ નહિ હોય.

૧૯૪. “હે અમારા પરવરદિગાર, અમે એક પુકારનારાને અમને ઈમાન તરફ બોલાવતા સાંભળ્યો. (તેણે કહ્યું) ‘તમારા પાલનહાર ઉપર ઈમાન લાવો’ અને અમે ઈમાન લાવ્યા. માટે હે અમારા માલિક, અમારા ગુનાહો માફ કર અને અમારી બૂરાઈઓને અમારાથી દૂર કર, અને અમને નેક લોકો સાથે મૃત્યુ આપ.

૧૯૫. “હે અમારા રબ, અમને તે અર્પણ કર જેનો વાયદો તે તારા રસૂલો દ્વારા આપ્યો હતો, અને અમને કયામતના દિવસે બેઈઝઅત ન કરજે, ખરેખર તું વચનભંગ કદાપિ નથી કરતો.”

૧૯૬. પછી તેમના રબે તેમની (પ્રાર્થનાનો) જવાબ આપ્યો, (કહ્યું) ‘હું તમારામાંના કોઈના કર્મોને નષ્ટ થવા નહિ દઉં, ભલે તે પુરુષ હોય કે સ્ત્રી, તમે સૌ એકસરખા છો. માટે જેમણે હિજરત કરી

لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَا أَتَوْا وَيُجِبُّونَ أَنْ يُحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا فَلَا تَحْسَبْنَهُمْ بِمَقَازٍ مِّنَ الْعَذَابِ وَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٩﴾

وَاللَّهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٠﴾

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ ﴿٢١﴾

الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿٢٢﴾

رَبَّنَا إِنَّكَ مَن ذُخِّلَ النَّارَ فَقَدْ أَخْزَيْتَهُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ ﴿٢٣﴾

رَبَّنَا إِنَّا أَسْعَفْنَا مَادِيًا يُبَادِي لِلْإِيمَانِ أَنْ أَوْشُوا بِرَبِّكُمْ فَأَمَّا نَا رَبَّنَا فَأَعْفُ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَتَوَقَّنَا مَعَ الْأَبْرَارِ ﴿٢٤﴾

رَبَّنَا وَإِنَّا مَا وَعَدْتَنَا عَلَىٰ رُسُلِكَ وَلَا تُخْزِينَا يَوْمَ الْقِيَمَةِ إِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْبِعَادَ ﴿٢٥﴾

فَأَسْتَجِبْ لَهُمْ رَبِّهُمْ أَنِّي لَا أَضِيعُ عَمَلَ عَامِلٍ مِّنْكُمْ مِّمَّنْ ذُكِّرَ أَوْ نُنْثَىٰ بَعْضُكُمْ مِّنَ الْبَاقِينَ

અને જેમને તેમના ઘરોમાંથી હાંકી કાઢવામાં આવ્યા, અને જેમને મારી રાહમાં દુઃખોથી રજાડવામાં આવ્યા, અને જે લડ્યા અને માર્યા ગયા; નિઃસંદેહ હું તેમની બૂરાઈઓને તેમનાથી દૂર કરી દઈશ, અને તેમને એવા બાગોમાં દાખલ કરીશ જેની તળેથી નહેરો વહેતી હશે. આ બદલો અલ્લાહ તરફથી છે અને તે અલ્લાહ જ છે જેની પાસે ઉચ્ચતમ બદલો છે.

૧૮૭. ધરતીમાં કાફરોનું દબદબાથી હરવું કરવું તમને ભ્રમણામાં ન નાખી દે.

૧૮૮. આ ટૂંક સમયનો લાભ છે, પછી જન્નહમ તેમનું ઠેકાણું છે, અને તે કેટલું અધમ રહેકાણું છે.

૧૮૯. પરંતુ પોતાના રબ ખાતર સદાચારો કરનારાઓ એવા બાગો પ્રાપ્ત કરશે જેમાં ઝરણાં વહેતા હશે, જેમાં તેઓ સદાય રહેશે, અલ્લાહ તરફથી આ મહેમાન નવાઝી હશે. અને જે અલ્લાહ પાસે છે તે પરહેઝગારો માટે બેહતર છે.

૨૦૦. અને બેશક એહલે કિતાબમાંના કેટલાક એવા છે જે અલ્લાહમાં, અને જે કંઈ તમારા ઉપર ઊતારવામાં આવ્યું છે તેમાં, અને જે કંઈ તેમના ઉપર ઊતારવામાં આવ્યું હતું તેમાં ઈમાન રાખે છે. અને અલ્લાહ સામે તેઓ વિનમ્રતા ધારણ કરે છે અને અલ્લાહની આયતોને નજીવા મૂલ્યે નથી વેચતા. આ તે લોકો છે જેમનો બદલો તેમના પાલનહાર પાસે છે અને અલ્લાહ (હિસાબ ચૂકવવામાં) વિલંબ નથી કરતો.

૨૦૧. હે ઈમાનવાળાઓ, સબ્રથી કામ લો, અને (દુશ્મનો સામે) ધૈર્યનું પ્રદર્શન કરો. અને અલ્લાહની અપ્રસન્નતા વહોરવાથી બચો. જેથી તમને સફળતા પ્રાપ્ત થાય. (રુકૂઅ-૨૦)

هَاجِرُوا وَأُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأُوذُوا فِي سَبِيلِ
وَقَتْلُوا وَقِيلُوا لَكَفَرْنَا عَنْهُمْ سَيِّئًا وَلَا أُدْخِلُهُمْ
جَنَّةٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ثَوَابًا مِنْ عِنْدِ
اللَّهِ وَاللَّهُ عِنْدَهُ حَسَنُ الثَّوَابِ ﴿١٩٠﴾

لَا يَغْرُوكَ تَقَلُّبُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي الْبِلَادِ ﴿١٩١﴾
مَتَاعٌ قَلِيلٌ كَفَتْ لَكُمْ أَوْدِيَّتُهُمْ جَهَنَّمُ وَمِنْ الْأَكَادِمِ ﴿١٩٢﴾

لَكِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا
الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا نُرُؤْا مَنْ عِنْدَ اللَّهِ وَمَا عِنْدَ
اللَّهِ خَيْرٌ لِمَا كَانُوا يَسْعَوْنَ ﴿١٩٣﴾

وَأَنَّ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَمَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ
إِلَيْكُمْ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِمْ خُشِعِينَ لِلَّهِ لَا يَشْتُرُونَ
بِآيَاتِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَئِكَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ
رَبِّهِمْ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿٢٠٠﴾

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا
وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٢٠١﴾

سُورَةُ النِّسَاءِ مَكِّيَّةٌ

અલ - નિસા'.

૧. અલ્લાહના નામથી જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. હે લોકો, તમારા પાલનહારથી ડરો જેણે તમને એક જ જીવમાંથી^(૧) પેદા કર્યા છે અને તેમાંથી જ^(૨) તેનું જોડું બનાવ્યું, અને તેમાંથી પૂષ્કળ સંખ્યામાં પુરુષો અને સ્ત્રીઓ ફેલાવી દીધા. તે અલ્લાહથી ડરો જેનો વાસતો આપી તમે એકબીજાથી (હક્કોની) માગણી કરો છો, અને ખાસ કરીને સગાઓની (હક્કતલક્કી કરવાથી ડરો); નિઃસંદેહ અલ્લાહ તમારો નિગેહબાન છે.^(૩)

૩. યતીમોને તેમનો માલ સોંપી દો, અને સારા માલના બદલે હલ્કો માલ ન આપો, અને તેમનું ધન તમારી મિલકતમાં ભેળવીને પચાવી ન પાડો. બેશક તે મોટું પાપ છે.

૪. અને જો તમને ડર હોય કે તમે યતીમો સાથે ન્યાયથી નહિ વર્તી શકો તો જે સ્ત્રીઓ તમને પસંદ હોય, તેમાંથી બબ્બે, ત્રણ ત્રણ, ચચાર^(૪) સાથે લગ્ન

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً. وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ۝

وَأُولُوا الْيَتَامَىٰ أَمْوَالُهُمْ وَلَا تَبْدُلُوا الْيَتَامَىٰ بِأَمْوَالِهِمْ وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ إِلَىٰ أَمْوَالِكُمْ إِنَّهُ كَانَ حُوبًا كَبِيرًا ۝ وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامَىٰ فَانكِسُوا مَا كَتَبَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مِنْهُ وَتِلْكَ وَرِثَةٌ لَكُمْ إِنْ خِفْتُمْ

૧. એક જીવનો અર્થ એક અંશ, એક જ મૂળ એક વસ્તુ છે અને પતિ પત્ની બંને મળી એક જ જીવ બની જાય છે.

૨. હઝરત હવ્વાને હઝરત આદમ (અ)ની પાંસળીમાંથી બનાવવામાં આવ્યા હોવાની માન્યતા એક ભૂલભરેલી કલ્પના છે જે આંહલરત (સ.અ.સ.)ની હદીસને ન સમજવાના કારણે લોકો કરતા રહે છે. આપ (સ)એ ફરમાવ્યું છે 'સ્ત્રીનો દાખલો પાંસળી જેવો છે જેના વણાંકને સીધો કરવાનો પ્રયત્ન કરતા તે ભાંગી પડે છે. એવું જ સ્ત્રીના સ્વભાવમાં વાંકપાણું પણ છે.' આ હદીસમાં હઝરત હવ્વાનો ઉલ્લેખ જ નથી થયો. માટે તેને સ્ત્રીની ઉત્પત્તિ સાથે જોડવો યોગ્ય નહિ ગણાય. હકીકતમાં નારીનું વાંકપાણું, તેની નજાકત અને તેનો ચંચળ સ્વભાવ છે જે, આ નારીની ખુબસુરતી છે, રૂપ છે અને જન્મ સિદ્ધ હક્ક પણ છે.

૩. આંહલરત (સ.અ.સ.) નિકાહના સમયે આ આયતની તિલાવન કરતા, અને નવદંપતિને એકબીજાના હક્કોનું માન જાળવવા અને પોતાની એકબીજા પ્રત્યે ફરજો નીભાવવાની સૂચના આપતા.

૪. બહુ પત્નીત્વની છૂટ ઈસ્લામે અમુક સંજોગોમાં જ આપી છે. આ હુકમ માત્ર યતીમોના લાભાર્થે કે તોફાનો, જંગો વગેરેના પરિણામે ઉભી યતી પરિસ્થિતિમાં સમાજના હિતને દ્રષ્ટિમાં રાખી આપવામાં

કરી લેા, પરંતુ જો તમારાથી બેઈન્સાફી થવાનો ડર હોય, તો એકને જ પરણો અથવા તે સ્ત્રીને પરણો જે તમારા જમણા (૫) હાથના આધીન (દાસી) છે. બેઈન્સાફીથી બચવાનો આ બેહતર રસ્તો છે.

૫. અને તમારી પત્નીઓની હક્ક મહેર રાજીખુશીથી અદા કરો. પરંતુ જો તેઓ સ્વેચ્છાએ કંઈ પણ પાછું આપી દે તો તેને પાક તથા લાભદાયક સમજીને સ્વીકારી લેા.

૬. અને સમજદારી ન રાખનારાઓને તમારું ધન ન સોંપો કારણકે અલ્લાહે તેને તમારા જીવનનિર્વાહનું સાધન બનાવ્યું છે, પણ તેમાંથી જ તેમનું ભરણ પોષણ કરે અને ભલી શિખામણ આપતા રહેા.

૭. અને યતીમો (૬) ઉપર કડક દેખરેખ રાખો જ્યાં સુધી કે તેઓ વિવાહના લાયક ઉમરે પહોંચે; પછી તેમની સમજદારીની ખાતરી થતા તેમની સંપત્તિ તેમને સોંપી દો; અને તેઓ લાયક ઉમરે પહોંચી પોતાની મિલકત માગી લેશે તેના ડરથી તેની મિલકત ખર્ચા ઉઠાવી (૭) ન દો. ધનવાન તે માલથી દૂર રહે અને નિર્ધન તેમાંથી યોગ્ય રીતે ખાવો (૮) પૂરતું જ લે, અને જ્યારે તમે તેમનું ધન પાછું સોંપો ત્યારે સાક્ષીઓ રાખો. બેશક હિસાબ લેવા માટે અલ્લાહ પૂરનો છે.

أَلَا تَعْدِلُونَ فَوَاحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰ أَلَّا تَعْلَمُوا ۝

وَاتُوا النِّسَاءَ صَدَقَتِهِنَّ نِحْلَةً ۚ وَإِنْ طِبْنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ هَنِيئًا مَرِيئًا ۝

وَلَا تُؤْتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَمًا وَارْزُقُوهُمْ فِيهَا وَاَسْوَاهُمْ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا ۝

وَابْتِئُوا النِّسَاءَ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغُوا النِّكَاحَ ۚ وَإِنْ أَنْتُمْ مِنْهُمْ رُشَدًا فَأَدْعُوا إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ وَلَا تَأْكُلُوهَا إِسْرَافًا وَبِدَارًا أَنْ يَكْبَرُوا وَمَنْ كَانَ غَنِيًّا فَلْيَسْتَعْفِفْ ۚ وَمَنْ كَانَ فَقِيرًا فَلْيَأْكُلْ بِالْمَعْرُوفِ ۚ فَإِذَا دَفَعْتُمْ إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ فَأَشْهَدُوا عَلَيْهِمْ وَكَفَىٰ بِاللهِ حَسِيبًا ۝

આવ્યો છે. જે યતીમોને વારસાના લાભનો અવકાશ નથી હોતો ત્યાં સ્ત્રી સાથે લગ્ન કરી તેની ઔલાદને આશરો આપવામાં આવે. ઉપદ્રવોમાં સ્ત્રીઓ કે વિધવાઓના વધારાને સામાજિક બદીઓથી બચાવી લેવાનો આ એક ઉત્તમ ઉપાય છે. અને જો ખુશીથી તેના ઉપર અમલ ન થતો હોય તો તેને લાઝમ કરાવવામાં આવે. પરંતુ તેનો કોઈ સંજોગોમાં દુરુપયોગ ન થવો જોઈએ.

પહેલી પત્ની નિસંતાન હોય, પત્ની માંદી હોય અથવા બીજા કોઈ કારણે પતિને પોતાના ચારિત્ર્યની રક્ષા ખાતર બીજા લગ્નની જરૂર જણાતી હોય તો તેમ કરવા ઉપર કોઈ બંધન નથી.

૫. યુદ્ધમાં શરણે આવેલી અથવા ખરીદાએલી દાસીને આઝાદ કરી, પરણી તેને પત્નીપદે સ્થાપી સમાજમાં તેનું માન વધારવું એક મોટો એહસાન છે અને આવું કરનારની પરહેઝગારીનું આ પ્રમાણ છે.

૬. યતીમ બાળકો જેમાં સમજદારી કે વિવેકબુદ્ધિનો અભાવ હોય અને તેને આર્થિક વ્યવહારનું ભાન ન હોય તો તેના ઉમરલાયક થવા પહેલાં તેને જવાબદારી ન સોંપવી.

૭. યતીમોની મિલકતનો વહીવટ સંભાળનારા તે મિલકતના જરૂરી ખર્ચમાં કરકસરથી કામ લે, અને તેને પારકો માલ જાણી વેડફી ન નાખે અથવા પચાવી ન પાડે.

૮. જો વ્યવસ્થા કરનાર ગરીબ હોય તો પોતાના નિર્વાહ પૂરતું ખર્ચ વસૂલ કરે અને અયોગ્ય ખર્ચ કરે નહિ અને જો ધનવાન હોય તો કંઈપણ વળતર લીધા વગર યતીમના વહીવટની વ્યવસ્થા ચલાવે.

૮. પુરુષો માટે તેમાં હિસ્સો છે જે તેમના માતાપિતા અને નજીકના સગા છોડી ગયા છે; અને સ્ત્રીઓ માટે તેમાં હિસ્સો છે જે તેમના માતાપિતા અને નિકટના સગા છોડી ગયા છે. પછી ભલે તેમાં થોડું હોય કે ઘણું, તેમાં એક મુકરર હિસ્સો છે. ^(૯)

૯. અને વહેંચણી સમયે જો અન્ય સગાઓ, અને યતીમો અને ગરીબ લોકો હાજર હોય તો તેમને પણ કંઈક આપો અને તેમની સાથે ભલાઈપૂર્વકથી વાત કરો. ^(૧૦)

૧૦. (અલ્લાહથી) ડરનારાઓએ વિચારવું જોઈએ કે જો તેઓ નબળી સંતાન પાછળ છોડી જશે તો તેમનું શું થશે? માટે યતીમો સંબંધમાં, ^(૧૧) પણ તેમણે અલ્લાહથી ડરવું જોઈએ અને હમેશાં યોગ્ય વાત કરવી જોઈએ.

૧૧. ખરેખર જે લોકો યતીમોનું ધન અન્યાય કરી પચાવી પાડે છે, તેઓ પોતાના પેટમાં કેવળ અગ્નિ ભરી રહ્યા છે. અને તેમને ભડકની જવાબાઓમાં ફેંકવામાં આવશે. (રુકૂઅ - ૧)

૧૨. અલ્લાહ તમારી ઔલાદ વિશે તમને આદેશ આપે છે કે એક પુરુષનો ભાગ એ સ્ત્રીઓના ભાગ જેટલો છે. અને જો (મરનારના વારસામાં) બેથી વધુ દીકરીઓ હોય તો જે (તે) છોડી જાય તેમાંથી એ તૃતીયાંશ ભાગ તેમનો છે પણ જો એક જ દીકરી હોય તો તેના માટે અર્ધો ભાગ છે. અને જો મરનારની ઔલાદ હોય તો, તેના માતાપિતાને દરેકને છઠ્ઠો ભાગ મળે. અને જો તે નિઃસંતાન હોય તો તેના માતાપિતા તેની (પૂરી) મિલકતના વારસ છે; જેમાંથી તેની માતાને ત્રીજો ભાગ મળે, અને જો મરનારના ભાઈબહેનો હોય તો તેની માતાને છઠ્ઠો ભાગ મળે, તે પણ મરનારની કરેલી વસીયત અને દેવું ચૂકવ્યા પછી.

૯. ઈસ્લામમાં માત્ર પુરુષોને જ વારસાનો હક્ક છે એવું નથી, પણ સ્ત્રીઓનો પણ વારસામાં હિસ્સો છે.

૧૦. મરનારની મિલકતમાં યતીમો, ગરીબો, તથા અન્ય સગાસંબંધીઓને થોડું ઘણું આપવાનો આદેશ છે. સભ્યતા તથા વિવેકમાં પણ ક સરાન રાખવી જોઈએ.

૧૧. જેમ પોતાની ઔલાદ વિશે ચિંતા કરવી જીવ માત્રની કીતરત છે તેવી જ રીતે બીજાની ઔલાદોની સમસ્યાઓને ધ્યાનમાં રાખી પ્રમાણિકતાથી તેમના સંબંધમાં વ્યવહાર કરવો જોઈએ.

لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ مِمَّا قَلَّ مِنْهُ أَوْ كَثُرَ ۚ نَصِيبًا مَّفْرُوضًا ⑨

وَإِذَا حَضَرَ الْقِسْمَةَ أُولُو الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينُ فَأَرْضُوهُمْ مِنِّهٖ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَّعْرُوفًا ⑩

وَلْيَخْشَ الَّذِينَ لَوْ تَرَكَوْا مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَّتَهُ ضِعْفًا ۖ خَافُوا عَلَيْهِمْ فَلْيَتَّقُوا اللَّهَ وَلْيَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ⑪

إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ ۖ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا ۖ وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا ⑫

يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلَّذِي تَرَكَ الذَّكَرُ حِصَّةٌ ۚ لِلنِّسَاءِ فَإِنْ كَانَ نِسَاءٌ فَوْقَ اثْنَتَيْنِ فَكُلْنَ ثُلُثًا مِّمَّا تَرَكَ ۖ وَإِنْ كَانَتْ وَاحِدَةً فَلَهَا النِّصْفُ ۚ وَلِأَبَوَيْهِ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ مِمَّا تَرَكَ ۖ إِنْ كَانَ لَهُ وَلَدٌ ۖ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ وَلَدٌ وَوَرِثَتْهُ أَبَوُهُ فَلِلثَّلَةِ ۖ فَإِنْ كَانَ لَهُ إِخْوَةٌ فَلِلْأُمِّهِ السُّدُسُ ۖ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِي بِهَا أَوْ دَيْنٍ ۖ لِأَبَائِكُمْ وَلِأُمَّتِكُمْ لَآتٍ ۚ وَ

તમારા વડીલો કે તમારી ઔલાદ, એમાંથી કોણ તમારા માટે વધુ લાભકર્તા છે તે તમે નથી જાણતા. આ અલ્લાહ તરફથી નિર્માણ કરવામાં આવ્યું છે. એશક અલ્લાહ સર્વ જાણનારો (અને) હિકમતવાળો છે. ^(૧૨)

૧૩. અને તમારી પત્નીઓ નિઃસંતાન હોય તો જે કંઈ તે પાછળ છોડી જાય તેમાંથી અર્ધું તમારું છે, પરંતુ જો તેમની સંતાન હોય તો તમને ચોથો ભાગ મળે, તે પણ તેઓની અન્ય વસીયત તથા દેવું ચૂકવ્યા પછી, અને જે તમે પાછળ મૂકી જાઓ અને તમારી કોઈ સંતાન ન હોય તો તેમને (પત્નીઓને) ચોથો ભાગ મળે, પરંતુ તમારી સંતાન હોય તો તેમને આઠમો ભાગ મળે તે પણ (અન્ય) વસીયત તથા દેવું વગેરે ચૂકવી દેવા બાદ. અને કોઈ પુરુષ કે સ્ત્રી એવી હોય જેના વારસાની વહેંચણી કરવામાં આવે જેમના ^(૧૩) માતાપિતા ન હોય, ન સંતાન હોય અને તેનો એક ભાઈ અને એક બહેન હોય તો તેમનામાંના દરેકને છઠ્ઠો ભાગ મળે. પરંતુ જો ભાઈબહેનો એકથી વધુ હોય તો કુલ વારસાનો ત્રીજો ભાગ તેમની વચ્ચે સરખે ભાગે વહેંચી દેવામાં આવે, તે પણ અન્ય વસીયત અને દેવું ચૂકવી દીધા પછી. (આ વહેંચણીમાં) કોઈને પણ નુકસાન પહોંચાડવાનો ઉદ્દેશ ^(૧૪) ન હોવો જોઈએ. આ અલ્લાહનો આદેશ છે, અને અલ્લાહ સર્વ જાણનારો છે અને સહનશીલ છે.

إِنَّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفْعًا فَرِيضَةً مِنَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ١٢

وَلَكُمْ نِصْفُ مَا تَرَكَ أَزْوَاجُكُمْ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُنَّ وَلَدٌ فَإِنْ كَانَ كَانَ لَهُنَّ وَلَدٌ فَلَكُمْ الرُّبْعُ مِمَّا تَرَكَنَّ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّتِهِنَّ يُوصِينَ بِهَا أَوْ دَيْنٌ وَلَهُنَّ الرُّبْعُ مِمَّا تَرَكَتُمْ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَكُمْ وَلَدٌ فَإِنْ كَانَ كَانَ لَكُمْ وَلَدٌ فَلَهُنَّ الشُّنُّ مِمَّا تَرَكَتُمْ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّتِهِنَّ تُوَصُّونَ بِهَا أَوْ دَيْنٌ وَإِنْ كَانَ كَانَ رَجُلٌ يُوْرَثُ كَلَّةً أَوْ امْرَأَةً وَلَهُ أَخٌ أَوْ أُخْتٌ فَلِكُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا الشُّدْرُ فَإِنْ كَانَ أَكْثَرُ مِنْ ذَلِكَ فَهُمْ شُرَكَاءُ فِي الثَّلَاثِ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّتِهِ يُوَصَّى بِهَا أَوْ دَيْنٌ غَيْرُ مُضَارٍّ وَصِيَّتُهُ مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ١٣

૧૨. આ આયતમાં વારસાના દરેક હક્કદારનો હિસ્સો મુકરર કરવામાં આવ્યો છે. જેમાં મરનારના મા-બાપ જો બંને જીવતા હોય કે બંનેમાંથી એક જીવતા હોય તેમનો છઠ્ઠો ભાગ બાદ કર્યા પછી બાકીની મિલકતમાં બે ભાગ પુત્રોના, એક ભાગ પુત્રીનો થશે. દાખલા તરીકે જો પાંચ પુત્રો અને ૧ પુત્રી હોય તો તે મિલકતના કુલ અગીયાર $5 \times 2 = 10 + 1 = 11$ એક સરખા ૧૧ ભાગ કરી બબ્બે ભાગ દરેક પુત્રને અને એક ભાગ પુત્રીને મળે. જો પાંચમાનો એક ભાઈ જીવંત ન હોય અને તેમની ઔલાદને હોય તો તેમના પિતાનો પૂરો ભાગ તે ઔલાદને સોંપવામાં આવે એવી જ રીતે જો પુત્રી મરણ પામી હોય અને તેના વારસદારો હોય તો તેમને તેમની માતાનો ભાગ મળે. આ ભાગલા પાડ્યા પહેલાં મરનારની મિલકતને લાગતું તમામ કરજ દેવું વગેરે ચૂકવવામાં આવે અને બાકી વધે તેમાંથી ભાગ પાડવામાં આવે.

૧૩. 'કલાલાહ' શબ્દના વિવિધ અર્થો છે જેમાંનો (૧) અર્થ 'ગયાળ' છે. ગયાળ તે વ્યક્તિને કહેવાય છે જેનો કોઈ વાલી વારસ ન હોય, (૨) તે વ્યક્તિ જેના પિતા તરફથી આરમાન ભાઈ બહેન હોય કે માતા તરફથી આરમાન ભાઈ બહેન હોય.

૧૪. લાગતી વળગતી કોઈ પણ વ્યક્તિને અન્યાય ન થતો હોય.

૧૪. આ અલ્લાહની (નીમેલી) મર્યાદાઓ છે અને જે અલ્લાહના અને તેના રસૂલના ફરમાનોનું પાલન કરશે, તેને અલ્લાહ જન્નનમાં દાખલ કરશે, જેની વચ્ચેથી ઝરણાં વહે છે; તેમાં તેઓ સદાય રહેશે; અને આ જ એક ભવ્ય સફળતા છે.

૧૫. અને જે અલ્લાહ અને તેના રસૂલની નાફરમાની કરશે અને હદ મર્યાદાને ઓળંગશે તેને અલ્લાહ જહન્નમની આગમાં હોમી દેશે, તેમાં જ તે સદાય રહેશે અને તેના માટે અપમાનજનક અઝાબ નિશ્ચિત છે. (રુકૂઅ-૨)

૧૬. અને તમારી સ્ત્રીઓમાંથી જે કોઈ પણ કોઈ અનીતિનું^(૧૫) કામ કરે તો તેના સંબંધમાં ચાર સાક્ષીઓ લાવો, જે તેઓ સાક્ષી આપે તો તમે તેમને પોતાના ઘરોમાં રોકી રાખો જ્યાં સુધી કે તેમને મૃત્યુ આવી જાય અથવા અલ્લાહ તેમના માટે કોઈ રસ્તો કાઢે.

૧૭. અને જો તમારામાંના બે^(૧૬) (પુરુષો) બદકેલી કરે તો બંનેને શિક્ષા આપો અને જો તેઓ તૌબાહ કરે અને સુધારો કરી લે તો તેમને છોડી દો; ખરેખર અલ્લાહ દરજુઝર કરનાર, (અને) રહેમ કરનારો છે.

૧૮. ખચીત, અલ્લાહ તેમની તૌબાહ કબૂલ ફરમાવે છે જે લોકો અજાણતામાં કોઈ બદી કરી બેઠા હોય અને નત્કાણે જ તૌબાહ કરી લે, આવા લોકો ઉપર અલ્લાહ રહેમ ફરમાવે છે અને અલ્લાહ સર્વ જાણનાર છે, હિકમતવાળો છે.

૧૯. એવા લોકોની તૌબાહ કબૂલ કરવામાં નથી આવતી જે લોકો નિત્ય બદકારીઓ કરતા જ રહે છે જ્યાં સુધી કે તેમનામાંથી કોઈ એકના ઉપર મોત આવી જાય છે ત્યારે તે કહે છે 'હું (બદીઓથી) તૌબાહ કરું

ثَلَاكِ حَدُّهُ وَاللَّهُ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ
جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَ
ذَلِكَ الْقَوْلُ الْعَظِيمُ

وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ يُدْخِلْهُ
فِي النَّارِ خَالِدًا فِيهَا وَلَهُ عَذَابٌ مُهِينٌ

وَالَّتِي يَأْتِيَنَّ الْفَاحِشَةَ مِنْ نِسَائِكُمْ فَاسْتَشْهِدُوا
عَلَيْهِنَّ أَرْبَعَةً مِنْكُمْ فَإِنْ شَهِدُوا فَأَمْسِكُوهُنَّ
فِي الْبُيُوتِ حَتَّى يَكُونَهُنَّ الْمَوْتُ أَوْ يَجْعَلَ اللَّهُ
لَهُنَّ سَبِيلًا

وَالَّذِينَ يَأْتِيَنَّهَا مِنْكُمْ فَادْفَعُوا عَنْهَا وَإِنْ تَابَا وَاصْلَحَا
فَاعْرِضْ عَنْهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ تَوَّابًا رَحِيمًا

إِنَّمَا التَّوْبَةُ عَلَى اللَّهِ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السُّوءَ بِجَهَالَةٍ
ثُمَّ يَتُوبُونَ مِنْ قَرِيبٍ فَأُولَئِكَ يَتُوبُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ
وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا

وَلَيْسَتِ التَّوْبَةُ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ حَتَّى إِذَا
حَضَرَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ إِنِّي تُبْتُ اللَّهَ وَكَانَ

૧૫. અહીં 'ફાલેશા' શબ્દનો ઉલ્લેખ છે, જેના અર્થ અનીતિ, બદકારી, વ્યાભિચાર, બેશરમી અને પોતાના મનોવિકારને વફાદાર બદઆમાલીઓ વગેરે થાય છે.

૧૬. અહીં 'અલજા' અર્થાત 'બે વ્યાભિચારીઓથી જરૂરી નથી કે બે પુરુષો જ હોય જેમણે વ્યાભિચાર કે બદકારી કરી હોય અથવા કોઈ ગેરકુદરતી કામ કર્યું હોય. અહીં તેમની કોઈ સજા નિયુક્ત કરવામાં નથી આવી પરંતુ સંજોગો પ્રમાણે સત્તાધિશોના ન્યાય ઉપર છોડવામાં આવે છે. આ આયતને બે પુરુષોના અકુદરતી આચરણોના સંબંધમાં પણ લાગુ કરી શકાય છે.

છું! આવા લોકોની તૌબાહ સ્વીકારવામાં નહિ આવે, ન તો તે લોકો જે કુફ્રની હાલતમાં મૃત્યુ પામે છે તેમની. અને આવા લોકો માટે અમે દર્દનાક અજાબ તૈયાર કરી રાખ્યો છે.

૨૦. હે, ઈમાન લાવનારાઓ, તમારા માટે યોગ્ય નથી કે તમે સ્ત્રીઓની ઈચ્છા વિરુદ્ધ તેમના માલિક (૧૩) અનો; ન તેમને જે આપેલું હોય તેનો કોઈ હિસ્સો પડાવી લેવા ખાતર તેમને રોકીને સતાવો, સિવાય કે તેઓ ખુલ્લી બદકારી કરતી હોય. તેમની સાથે ભલાઈનું વર્તન કરો અને જો તેઓ તમને પસંદ ન હોય તો શક્ય છે કે જે વસ્તુ તમને પસંદ ન હોય તેમાં જ અડલાહે પુષ્કળ ભલાઈ રાખી હોય.

૨૧. અને જો તમે એક પત્નીની સ્થાને બીજી પત્ની લાવવાનો ઈરાદો કરો અને તમે જો એકને ઘણું ધન આપ્યું હોય તેમાંથી કંઈ પણ પાછું ન લો. શું તમે તેમના ઉપર આજી મૂકી ગુનાહિત રીતે તે પાછું લેશો?

૨૨. અને તમે કેવી રીતે તે લઈ શકો છો જ્યારે તમે પરસ્પર સંબંધો કેળવી ચૂક્યા છો અને તેણીઓ તમારી પાસેથી પાકા વચન (૧૮) લઈ ચૂકી છે.

૨૩. અને તે સ્ત્રીઓને ન પરણો જેમને તમારા પિતા પરણ્યા હતા સિવાય કે જે પહેલા થઈ ચૂક્યું છે તે અપવિત્ર અને ધૃણાસ્પદ અને એક અધમ રીત છે. (રુકૂઅ-૩)

૨૪. તમારા ઉપર હરામ કરવામાં આવી છે તમારી માતાઓ, અને તમારી દીકરીઓ (૧૯) અને તમારી બહેનો, અને તમારી કંઈઓ, અને તમારી માસીઓ, અને તમારા ભાઈની દીકરીઓ, અને

الَّذِينَ يَمُوتُونَ وَهُمْ كُفَّارًا أُولَٰئِكَ أَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٩﴾

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَرِثُوا النِّسَاءَ كَرِهًا وَلَا تَعْضُلُوهُنَّ لِيَذْهَبُوا بِبَعْضِ مَا آتَيْتُمُوهُنَّ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبِينَةٍ وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْكَرَمِ فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا ﴿٢٠﴾

وَأَنْ أَدَّيْتُمْ سَبْتًا لَا دُفْعَ مَكَانَ رَوْحٍ وَلَا أَتَيْتُمْ أَحَدَهُنَّ فُتْلًا أَفَلَا تَأْخُذُوا مِنْهُ شَيْئًا أَتَأْخُذُونَهُ بُهْتَانًا وَإِنَّمَا مُبِينًا ﴿٢١﴾

وَكَيفَ تَأْخُذُونَهُ وَقَدْ أَفْضَ بَعْضُكُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ وَأَخَذْنَ مِنْكُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا ﴿٢٢﴾

وَلَا تَنْكِحُوا مَا نَكَحَ آبَاؤُكُمْ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَمَقْتًا وَسَاءَ سَبِيلًا ﴿٢٣﴾

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبنَاتُكُمْ وَأَخُوتُكُمْ وَعَمَّاتُكُمْ وَخَالَاتُكُمْ وَبنَاتُ الْأَخِ وَبنَاتُ الْأُخْتِ وَأُمَّهَاتُكُمْ

૧૭. મરનારની વિધવાને તેના સગાઓ પુનઃલગ્ન કરવાથી રોકવાનો કોઈ હક્ક નથી રાખતા, સિવાય કે તે કોઈ નાલાયક વ્યક્તિને પરણતી હોય. કોઈ સ્ત્રીનું બદકાર અથવા જાલિમ, પતિ સાથે રહેવું મુશ્કેલ હોય તો જો તે ચાહે તો 'ખુલા'ની પદ્ધતિ દ્વારા પોતાની સ્વતંત્રતા મેળવાનો અધિકાર રાખે છે. પતિને તે સ્ત્રીને કોઈ આર્થિક સ્વાર્થના કારણે રોકી રાખવાનો કોઈ હક્ક નથી સિવાય કે પત્ની ઉપર કોઈ બદકારીનો ગુનાહ સાબિત થતો હોય.

૧૮. પતિ પત્નીનો સંબંધ એક પાકીઝા બંધન છે જે સંબંધને અંત સુધી નિભાવવાના વચન આપનાર પતિએ આ પાકીઝા બંધનની અવગણના ન કરવી જોઈએ. 'ગરજ સરી અને વૈદ વેરી' જેવો વ્યવહાર ન કરવો જોઈએ.

૧૯. પુત્રીઓમાં પૌત્રીઓ તથા દોહિત્રીઓ (નવાસીઓ) પણ શામિલ છે.

અહેનની દીકરીઓ, અને તમને દૂધ ધવરાવનારી માતાઓ^(૨૦) અને તમારી દૂધ અહેનો અને તમારી પત્નીની માતાઓ અને તમારી તે પત્નીની દીકરીઓ જેમની માતા સાથે તમે સંભોગ કરી ચૂક્યા હો, અને જેમનું તમારા ઘરમાં ભરણપોષણ થયું હોય. જેમની માતાઓ સાથે તમે સંભોગ ન કર્યો હોય તો તમારા માટે (તેવી સ્ત્રીઓને) પરણવામાં પાપ નથી. તેવી જ રીતે જે તમારા વીર્યથી તમારા પુત્રો હોય તેમની પત્ની (તમારા માટે હરામ કરવામાં આવે છે) તેમજ એક સાથે બે અહેનો વિવાહમાં રાખવી હરામ છે. જે પહેલા વીતી ચૂકયું છે તે ગયું. અને અલ્લાહ બહુ જ ક્ષમાવંત છે અને વારંવાર દયા કરનારો છે.

૨૫. વિવાહિત સ્ત્રીઓ^(૨૧) (તમારા માટે હરામ છે) સિવાય કે જેમના ઉપર તમને માલિક હોવાનો^(૨૨) અધિકાર છે. અલ્લાહનો આ આદેશ તમારા માટે ફરજિયાત છે, તે સિવાયની સ્ત્રીઓને તમારા ધન વડે પ્રાપ્ત કરવી તમારા માટે હલાલ છે તે શરતે કે તમે તેમની સાથે (રીતસર) વિવાહ કરો, અને તેમની સાથે બદકેલી ન કરો. અને તેમની પાસેથી લાભ ઉઠાવવાના બદલામાં તેમને નક્કી કરેલી મહેર ચૂકવો, અને મહેર નક્કી કર્યા બાદ પારસ્પરિક સંમતિથી તમે જે કંઈ કરો તેમાં તમારા ઉપર પાપ નથી. નિઃસંદેહ અલ્લાહ સર્વ જાણનાર છે, હિકમતવાળો છે.

૨૬. અને તમારામાંનો જો કોઈ આઝાદ મોમિન સ્ત્રીને પરણવાની શક્તિ ન રાખતો હોય તો તમારા અધિકારમાં મોમિન દાસીઓ^(૨૩) છે તેમાંથી કોઈને

الَّتِي ارْضَعْتُمْ وَاخَوْنَكُمْ مِنَ الرِّضَاعَةِ وَأَمَهُتُ نِسَائِكُمْ وَرَبَائِكُمْ الَّتِي فِي حُجُورِكُمْ مِنْ نِسَائِكُمُ الَّتِي دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَإِنْ لَمْ تَكُونُوا دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ وَحَلَائِلُ أَبْنَائِكُمُ الَّذِينَ مِنْ أَصْلَابِكُمْ وَأَنْ تَجْمَعُوا بَيْنَ الْأُخْتَيْنِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفُ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٢٧﴾

وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ كَتَبَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ وَأُحِلَّ لَكُمْ مَا وَرَاءَ ذَلِكَ أَنْ تَبْتَغُوا بِأَمْوَالِكُمْ مُحْصَنِينَ غَيْرَ مُسْفِحِينَ فَمَا اسْتَسَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ فَرِيضَةً وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا تَرَضَيْتُمْ بِهِ مِنْ بَيْنِ الْأَرْوَاحِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٢٨﴾

وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ مِنْكُمْ طَوْلًا أَنْ يَنْكِحَ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ فَمِنْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ مِنْ فَتَيَاتِكُمْ

૨૦. આંહજરત (સ.અ.સ.) એ ફરમાયું છે કે દૂધ ધવરાવનારી પાલક માતાના સગાંઓ અને જનની માતાના સગાઓ એક સરખા છે, તેમના સંબંધોમાં અને નિયમોમાં કંઈપણ ફરક નથી.

૨૧. બીજાની વિવાહિત સ્ત્રીઓ અથવા જેમના પતિ હયાત હોય તેમની પત્નીઓ સાથે પરણવાની મનાઈ છે.

૨૨. બાંદીઓ, ગુલામ સ્ત્રીઓ, દાસીઓ નિકાહ દ્વારા પરણવા માટે હલાલ છે. જંગની ખૂવારીના પરિણામે વિધવા બનેલી અથવા એવી બાંદીઓ જે જંગમાં હાથ કરાએલી હોય જેને દુશ્મનો તરફથી દંડ આપી છોડાવવામાં ન આવે અને એવી સ્ત્રીઓ જેમને ગુલામ તરીકે ખરીદવામાં આવેલી હોય, તે નિકાહ માટે યોગ્ય છે.

૨૩. ગુલામને આઝાદ કરી પત્નીના સ્થાને સ્થાપી તેમની સામાજિક ઉન્નતિ કરવી ઈસ્લામનું એક રોશન અંગ છે, આ ગુલામીનું નામોનિશાન મિટાવવાની એક ભલી અને માનવતાભરી રીત છે. આ ગુલામ

પરણે. અને અલ્લાહ તમારા ઈમાનને બેહતર જાણે છે. તમે ખંધા એક સમાન છો માટે તેમના માલિકોની પરવાનગીથી તેમની સાથે વિવાહ કરી લો. અને નિયમ અનુસાર તેમને મહેર આપો, અને તેણી પવિત્રતા આચરનારી હોય, તે વ્યભિચારીણી ન હોય, ન કે છાનોછુપો સંબંધ રાખતી હોય. અને વગ્રાંધનમાં જોડાઈ ગયા પછી જો તેણી કોઈ લંપટપાવું કરે તો તેની સજા સ્વતંત્ર સ્ત્રીઓથી અર્ધી^(૨૪) હોવી જોઈએ. આ (સગવડ) તેના માટે છે જેને પાપમાં પડી જવાનો ડર હોય. અને તમારા માટે સખ્ર (સંયમ પાળવું) બેહતર છે અને અલ્લાહ બેહદ જાણતો છે, દયાળુ છે. (રૂકૂઅ-૪)

૨૩. અલ્લાહ ચાહે છે કે જે લોકો તમારાથી પહેલાં થઈ ગયા છે તેમના અહેવાલો તમારા માર્ગદર્શન માટે વર્ણન કરે, અને તમારા ઉપર કૃપા કરવા ચાહે છે અને અલ્લાહ અહુ જ જાણનારો છે, હિકમતવાળો છે.

૨૮. અને અલ્લાહ તમારા ઉપર રહેમત ભરી નજર કરવા ચાહે છે, પરંતુ પોતાની મનોકામનાઓને અનુસરનારાઓ ચાહે છે કે તમે (ગુમરાહીમાં) ઊંડા ઉતરી જાઓ.

૨૯. અલ્લાહ તમારા ઉપરના (ઓજાને) હળવો કરવા ચાહે છે, કારણ કે ઈનસાન અહુજ નિર્બળ પેદા કરવામાં આવ્યો છે.

૩૦. હે ઈમાન લાવનારાઓ, તમે અયોગ્ય રીતે એકબીજાની મિલકત પચાવી ન પાડો, સિવાય કે તમે પારસ્પરિક સમજૂતીથી વ્યવહાર કરો. અને તમે અંદરોઅંર એકબીજાને કતલ ન કરો. બેશક, અલ્લાહ તમારા ઉપર દયા કરનારો છે.

الْمُؤْمِنَاتُ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَكْمُرُ بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ فَكَرِّهُوا هُنَّ بِأَذْنِ أَهْلِهِنَّ وَأَتَوْهُنَّ أَجُورَهُنَّ بِالْعُرُوفِ مُحْصَنَاتٍ غَيْرَ مُسْفِحَاتٍ وَلَا مُتَّخِذَاتِ أَخْدَانٍ فَإِذَا أُحْصِنَ فَإِنَّ أَتَيْنَ بِفَاحِشَةٍ فَعَلَيْهِنَّ نِصْفُ مَا عَلَى الذَّكَاتِ مِنَ الْعَذَابِ ذَلِكَ لِمَنْ خَشِيَ الْعَنَتَ مِنْكُمْ وَأَنْ تَصْبرُوا خَيْرٌ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ٢٤

يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذَيِّنَ لَكُمْ وَيَهْدِيَكُمْ سُنَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَيَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ٢٥

وَاللَّهُ يُرِيدُ أَنْ يَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَيُرِيدُ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الشَّهَوَاتِ أَنْ تَبْلُوا مِنْ آيَاتِهِ عَظِيمًا ٢٦

يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْ وَخُلِقَ الْإِنْسَانُ ضَعِيفًا ٢٧

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ رَاضٍ مِنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا ٢٨

સ્ત્રીઓને પણ સમાજની આઝાદ સ્ત્રીઓની જેમ મેહરનો પૂરેપૂરો હક્ક છે.

૨૪. ઈસ્લામમાં બદકેલી (વ્યભિચાર)ની સજા સા સા કટકા છે. જેથી ગુલામ સ્ત્રીની અર્ધી સજા ૫૦ કટકાની થશે. કુરઆનમાં બીજી કોઈ જગ્યાએ વ્યભિચારના અપરાધની સજા પથ્થરમારથી મૃત્યુદંડ આપવાનો કોઈ કાયદો નથી. જો આવું હોત તો આ ગુલામ સ્ત્રીઓની મોતની સજાને અર્ધી કેવી રીતે કરવામાં આવત?

૩૧. અને જે કોઈ હદ બહાર થઈ કે, ઝુલ્મથી આવું કરશે તો અમે તેને અગ્નિમાં નાખી દેશું, અને અલ્લાહ માટે આવું કરવું બહુ જ સહેલું છે.

૩૨. જે ગંભીર વાતોથી^(૨૫) તમને રોકવામાં આવ્યા છે તેનાથી જો તમે દૂર રહેશો તો અમે તમારા (નાના) દુર્ગુણોને દૂર કરી દેશું અને તમને ઈઝતવાળા સ્થાનમાં દાખલ કરશું.

૩૩. અલ્લાહે તમારામાંથી અમુકને બીજાઓ ઉપર શ્રેષ્ઠતા આપી છે માટે તમે લાલચી ન બનો. પુરુષોને તેમની કરણીનો હિસ્સો મળી રહેશે અને સ્ત્રીઓને તેમની કરણીનો હિસ્સો મળી રહેશે. અને અલ્લાહ પાસેથી તેના ફઝલો (કૃપાની દુઆ) માગતા રહો. ખરેખર, અલ્લાહ દરેક વસ્તુનું જ્ઞાન રાખે છે.

૩૪. જે માવતરો અને સગાસંબંધીઓ કંઈ પણ પાછળ મૂકી જાય છે, અમે તેમના વારસદારો નિયુક્ત કર્યા છે, અને જેમની સાથે તમે કરાર કરી અંધાઈ ચૂક્યા છો તેમના મુકર્રર હક્કો ચૂકાવી દો. નિઃસંદેહ અલ્લાહ દરેક વસ્તુનો નિયંત્રક છે. (રુકૂઅ-૫)

૩૫. પુરુષો સ્ત્રીઓના સંરક્ષક છે કારણ કે અલ્લાહે કેટલાકને બીજા ઉપર શ્રેષ્ઠતા આપી છે, તેમજ તેઓ પોતાની દૌલતમાંથી (સ્ત્રીઓ ઉપર) ખર્ચ કરે છે. નેક સ્ત્રીઓ (તે કહેવાશે જે) ફરમાં બરદાર હોય છે અને અલ્લાહની સહાયતાથી પોતાના (પતિઓની) આપડું રક્ષણ કરે છે. અને જેમનાથી નાફરમાનીનો^(૨૬) ભય હોય તેમને સમજાવો, અને તેમના બિદાઓમાં તેમને એકલી છોડી દો, (છતાં જો ન માને તો) તેમને શિક્ષા કરો. પછી જો તેઓ તમારી આજ્ઞાઓનું પાલન કરે તો તેમને સતાવવાના કોઈ બહાના ન શોધો. બેશક અલ્લાહ ઉચ્ચતર છે, મહાન શક્તિ છે.

وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ عُدْوَانًا وَظُلْمًا فَسَوْفَ نُصْلِيهِ
نَارًا وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ﴿٣١﴾

إِنْ تَجِدُوا كِبَارًا مَا تَهْوَنَ عَنْهُ لَكُمْ عَنْكُمْ سِيْرًا
وَنُذِّخْكُمْ مَدْخَلًا كَرِيمًا ﴿٣٢﴾

وَلَا تَتَّبِعُوا مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ
لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا اكْتَسَبُوا وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا
اَكْتَسَبْنَ وَ سَأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّا اللَّهُ كَانَ
يَكُلُّ شَيْءٍ عِلْمًا ﴿٣٣﴾

وَلِكُلٍّ جَلْنَا مَوَالِيًا وَمِمَّا تَرَكَ الْوَالِدِينَ وَالْأَقْرَبُونَ
وَالَّذِينَ عَقَدَتْ أَيْمَانُكُمْ فَآتُوهُمْ نَصِيبَهُمْ إِنَّا
اللَّهُ كَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا ﴿٣٤﴾

الرِّجَالُ قَوَمُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضُهُمْ
عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ فَإِذَا ضَلَّحْتُ
فَقَدْ نَتَّ حِفْظًا لِلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ وَالَّتِي تَخَافُونَ
نُفُوزَهُنَّ فَوُظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ
وَاصْبِرُوا لَهُنَّ فَإِنْ أَطَعْتَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ
سَبِيلًا إِنَّا اللَّهُ كَانَ عَلِيمًا كَرِيمًا ﴿٣٥﴾

૨૫. કુરઆને મજ્હદમાં ગુનાહોના વર્ણકરણનું કોઈ વર્ણન જોવા મળતું નથી. માટે આ આયતથી એવો ભાવર્થે લઈ શકાય છે કે જે વસ્તુ કુરઆનમાં હરામ ઠરાવવામાં આવી છે તેનાથી બચનારના નાના ગુનાહો કે ભૂલો આપોઆપ દૂર થઈ જશે. અહીં નાના નાના ગુનાહો કરવાની છુટ સમજવી ઉચિત નથી.

૨૬. અહીં 'નાફરમાનીથી' વ્યાભિચારનું તાત્પર્ય લેવું ઉચિત નથી. સ્ત્રીઓની અનેક બુરી આદતો છે, જેમાં ગીબત યુગલી (નિંદા), તકરાર, હસદ (અદેખાઈ), પારકી પંચાત, સૂસ્તી (પ્રમાદ) તથા અન્ય સામાજિક બદીઓનો સમાવેશ થાય છે.

૩૬. અને તમને પતિ પત્ની વચ્ચે તકરાર હોવાનો ભય લાગે તો પતિના સગાઓમાંથી એક વવાદ નીમો, અને એક પત્નીના સગાઓમાંથી વવાદ નીમો. પછી જો તેઓ સમાધાન કરવા ચાહશે તો અલ્લાહ તેમની વચ્ચે સંપનો ઉદભવ કરશે. બેશક, અલ્લાહ સર્વજ્ઞ છે, માહિતગાર છે.

૩૭. અને અલ્લાહની ઈઆદત કરો અને કેઈ અન્યને તેનો શરીક ન બનાવો, અને માતાપિતા, તેમજ નિકટના સગાઓ, યતીમો, મોહતાજો અને સગા પાડોશી અને અજાણ્યા પાડોશી, અને તમારી સાથે રહેનારા અને મુસાફરો, અને તે જે તમારા જમણા હાથના આધીન છે, તેમની સાથે એહસાન કરો. નિઃસંદેહ અલ્લાહ મગરૂર લોકોને અને બઝાઈખોરોને પસંદ નથી કરતો.

૩૮. જે લોકો પોતે કંજૂસી કરે છે અને બીજાને કંજૂસી કરવાની શિખામણ આપતા રહે છે, અને જે અલ્લાહે પોતાની કૃપાઓમાંથી તેમને આપ્યું છે તેને છુપાવે છે, આવા નાફરમાનો માટે અમે અપમાનજનક અઝાબ તૈયાર રાખ્યો છે.

૩૯. અને તે લોકો જે પોતાનું ધન લોકોને દેખાડવા ખાતર ખર્ચ કરે છે, વાસ્તવમાં તેઓ અલ્લાહ ઉપર ઈમાન નથી રાખતા અને ન અંતિમ દિવસ (કયામત) ઉપર, અને તેમનો સાથી શયતાન છે, તો તે કેટલો અધમ સાથી છે!

૪૦. અને (તેમના ઉપર કઈ આફત તૂટી પડી હોત) જો તેઓ અલ્લાહ અને આખિરતના દિવસ ઉપર ઈમાન લાવ્યા હોત તો, અને જે અલ્લાહે તેમને આપ્યું છે તેમાંથી તેમણે ખર્ચ કર્યો હોત તો? અને અલ્લાહ તેમને સારી પેઢે જાણે છે.

૪૧. અલ્લાહ કોઈના ઉપર રજમાત્ર ઝૂલ્મ નહિ કરે. અને કોઈની સહેજ પણ નેકી હશે, તેને તે અનેકગણી વધારી મૂકશે અને પોતાના તરફથી ભવ્ય બદલો પ્રદાન કરશે.

૪૨. અને (તેમની શું હાલત થશે) જ્યારે અમે દરેક ઉમ્મતમાંથી એકએક સાક્ષી લાવશું અને તને પણ આ લોકો ઉપર સાક્ષી રાખશું?

وَلَا تَخْضَعُوا خُفَايَاكُمْ بَيْنَهُمَا فَاَتْبَعُوا خُفَايَا مِثْلِهِمْ وَحَاكِمًا مِّنْ أَهْلِهَا إِنْ يُرِيدُوا إِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا ﴿٣٦﴾

وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالسَّكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَأَيُّبٌ مِّنْ كَانَ مُحْتَالًا فَخُورًا ﴿٣٧﴾

الَّذِينَ يَبْخُلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبَخْلِ وَيَكْمُنُونَ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا ﴿٣٨﴾

وَالَّذِينَ يَنْفَقُونَ أَمْوَالَهُمْ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَنْ يَكُنِ الشَّيْطَانُ لَهُ قَرِينًا فَسَاءَ قَرِينًا ﴿٣٩﴾

وَمَا ذَا عَلَيْهِمْ لَوْ آمَنُوا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَانْفَقُوا وَمَا رَزَقَهُمُ اللَّهُ وَكَانَ اللَّهُ بِهِمْ عَلِيمًا ﴿٤٠﴾

إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ وَإِنْ تَكَ حَسَنَةً يُّضْعِفْهَا وَيُؤْتِ مِنْ لَّدُنْهُ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٤١﴾

كَلِّفَ إِذَا جُنُنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدٍ وَجُنُنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ شَهِيدًا ﴿٤٢﴾

પ્રત્યેક ઉમ્મતમાંથી એક સાક્ષી લેવાનો આજ્ઞા

૪૩. તે દિવસે તે (સઘળા) લોકો જેમણે કુફ્ર કર્યો હશે અને રસૂલની નાફરમાની કરી હશે, તેઓ ઈચ્છશે કે ધરતી તેમના ઉપર સપાટ કરી દેવામાં આવે, પરંતુ તેઓ અલ્લાહથી કોઈ વાત છુપાવી નહિ શકે. (રુકૂઅ - ૬)

૪૪. હે ઈમાન લાવનારાઓ, જો તમે સંપૂર્ણ ભાનમાં^(૨૭) ન હો તો નમાઝની નિકટમાં ન જાઓ, જ્યાં સુધી કે તમે જે કહી રહ્યા છો તેને સમજતા ન હો, ન તો નાપાકીની^(૨૮) હાલતમાં (નમાઝ પડો) જ્યાં સુધી કે તમે નહાયા ન હો, સિવાય કે તમે મુસાફરીમાં^(૨૯) હો. અને જો તમે બીમાર હો અને મુસાફરી કરી રહ્યા હો, અથવા મળમૂત્રથી નિવૃત્ત થયા હો કે સ્ત્રીસંગ કર્યો હોય અને તમને પાણી ન મળે, તો સાફ માટી લઈ હાથ તથા ચહેરા ઉપર ભૂંસો. બેશક અલ્લાહ બેહદ ક્ષમાવંત છે, બક્ષનારો છે.

૪૫. શું તું તેમના વિષે નથી જાણતો જેમને કિતાબનો કંઈક ભાગ આપવામાં આવ્યો હતો? તેઓ ગુમરાહી અપનાવે છે, અને ઈચ્છે છે કે તમે પણ (સત્ય) રાહથી ભટકી જાઓ?

૪૬. અને અલ્લાહ તમારા દુશ્મનોને સારી પેઠે જાણે છે. અને અલ્લાહ તમારા મિત્ર તરીકે અને મદદગાર તરીકે પૂરતો છે.

يَوْمَئِذٍ يُدْعَى الَّذِينَ كَفَرُوا وَعَصُوا الرَّسُولَ وَلَوْ أَنَّهُمْ فِى
بِهِمُ الْأَرْضُ وَلَا يَكْتُمُونَ اللَّهَ حَدِيثًا ﴿٢٧﴾

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَى
مِنْهُ تَعْلَمُونَ مَا تَقُولُونَ وَلَا جُنُبًا إِذَا عَمَرُوا سَبِيلَ
مَنْ تَغْسِلُوا وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَوْ عَلَى سَفَرٍ أَوْ جَاءَ
أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ لَبَسْتُمِْ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا
مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ
وَأَيْدِيكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُورًا غَفُورًا ﴿٢٨﴾

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أَوْتُوا نَصِيبًا مِنَ الْكِتَابِ يُشْكِرُونَ
الصَّلَاةَ وَيُرِيدُونَ أَنْ تَتَّخِذُوا السَّبِيلَ ﴿٢٩﴾
وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِأَعْمَالِكُمْ وَكَفَى بِاللَّهِ وَلِيًّا وَكَفَى
بِاللَّهِ نَصِيرًا ﴿٣٠﴾

૨૭. ભાન વગર હોવાનું સૂચન માત્ર શરાબના નશા તરફ નથી, પરંતુ ગુસ્સાની હાલત, શહેવત (વિષય વાસના), ભયની હાલત, નિદ્રાના ઘેનમાં અથવા બીજા દુન્યવી (સંસારિક) તરંગોમાં મહાલવાથી ઈબાદતમાં ધ્યાનભંગ થતો રહે છે.

૨૮. મળ પેશાબની નિવૃત્તિ તથા સ્ત્રીસંભોગથી થતી અસ્વચ્છતામાં ગુસલ કર્યા વગર ઈબાદત કરવાની મનાઈ છે સિવાય કે માંદગીમાં કે મુસાફરીમાં હોય અને પાણી ન મળી શકતું હોય તો તથ્યમુમથી કામ ચલાવી શકાય છે.

૨૯. પ્રવાસ દરમિયાન જો ઉપર્યુક્ત કારણોની નાપાકી દૂર કરવા માટે પાણી ન મળે, તો સુકકી માટીથી 'તથ્યમુમ' કરવું. બંને હાથની હથેલીઓ સુકકી માટી ઉપર પટકી પોતાના હાથ તથા ચહેરા ઉપર ફેરવી લેવી. આવું કરવાથી નાપાકી (અસ્વચ્છતા) કેવી રીતે દૂર થઈ શકે તે વિષે શંકા કરનારાઓએ ધ્યાનમાં લેવું જોઈએ કે નમાઝ કોઈ પણ સંજોગોમાં માફ નથી અને જો શરીર પાક ન હોય, જ્યાં નાપાકીથી બચી નથી શકતું અને પાણી ન મળે તો તે નાપાકી (અસ્વચ્છતા) દૂર ન થાય; આવા સંજોગોમાં જો નમાઝને અદા કરવામાં ન આવે તો તે અલ્લાહના કાનૂનનો ભંગ છે. માટે 'તથ્યમુમ'ની ક્રિયા અસ્વચ્છતા દૂર કરવા માટેની વારંવાર અપાવવામાં આવતી પાઠી છે, જે ક્રિયા નમાઝીને પોતાની અસ્વચ્છતાનું હમેશાં ભાન કરાવતી રહે છે.

૪૭. યહૂદીઓમાં કેટલાક એવા છે જે (અલ્લાહના) કલામને ફેરબદલ કરતા રહે છે અને કહે છે 'અમે સાંભળી લીધું છે, પરંતુ અમને માન્ય નથી.' અને (કહે છે) 'તું અમારી વાત સાંભળ (અને દિવવાણી) તું કદાપિ નહિ સાંભળી શકે.' અને 'અમારું માન રાખ.' તેઓ^(૩૦) પોતાની જાભ વડે વિકૃત વાણીથી દીનને આઘાત પહોંચાડે છે. અને જો તેમણે એવું કહ્યું હોત 'અમે સાંભળ્યું છે અને માન્ય રાખીએ છીએ' અને (કહેત) 'સાંભળ અને અમારા તરફ લક્ષ આપ', તો તે તેમના માટે બેહતર અને હિતકારક નીવડત. પરંતુ અલ્લાહે તેમના કુફરા કારણે તેમના ઉપર લા'નત નાખી; જેથી તેમનામાંના થોડાક સિવાય ઈમાન લાવશે નહિ.

૪૮. હે એહલે કિતાબ, ઈમાન લાવો આ કિતાબ ઉપર જે તમારા ઉપર પહેલાં ઉતારવામાં આવેલી (કિતાબ)નું સમર્થન કરે છે. (ઈમાન લાવો) તે પહેલાં કે અમે તમારા આગેવાનોનો સર્વનાશ કરી દઈએ અને તેમની પીઠો ફેરવી દઈએ અથવા તેમના ઉપર તે લા'નત નાખીએ જેવી લા'નત અમે સખતવાળાઓ ઉપર નાખી હતી. અને અલ્લાહના નિર્ણયે પૂરા થઈને જ રહે છે.

૪૯. નિ:સંદેહ, તેના શરીક કરાવનારાઓને અલ્લાહ કદાપિ માફ કરશે નહિ, પરંતુ તેનાથી ઉતરતા ગુનાહો માટે જેને તે ચાહશે ક્ષમા આપશે અને જે કેઈ અલ્લાહનો શરીક કોઈને કરાવશે, તો તેણે ઘોર પાપ કર્યું કહેવાશે.

૫૦. શું તને તે લોકોની હાલતનું જ્ઞાન નથી જે પારસાઈ (પવિત્રતા)નો દાવો કરે છે? પરંતુ અલ્લાહ જેને ચાહે તેને પવિત્ર કરે છે, અને કોઈ જીવને રજ માત્ર પણ અન્યાય થશે નહિ.

مِنَ الَّذِينَ هَادُوا يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ
وَيَقُولُونَ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَاسْمِعْ غَيْرَ مُسْمِعٍ وَ
رَاعِنَا يَتِيًّا بِأَلْسِنَتِهِمْ وَطَعْنًا فِي الدِّينِ وَلَوْ أَنَّهُمْ
قَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَاسْمِعْ وَانْظُرْنَا لَكَانَ خَيْرًا
لَّهُمْ وَأَوْفَرًا وَلَٰكِن تَعْنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَلَا
يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٣٥﴾

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا الْكِتَابَ امْنُوا بِنَا تَزَلْنَا مُصَدِّقًا
لِّمَا مَعَكُمْ مِّن قَبْلِ أَنْ نَطْغَىٰ وَجُوهًا فَزَرَدَهَا عَلَىٰ
أَذْيَارِهَا أَوْ نَلْعَنَهُمْ كَمَا لَعَنَّا أَصْحَابَ السَّبْتِ وَكَانَ
أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا ﴿٣٦﴾

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ
ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ افْتَرَىٰ
إِثْمًا عَظِيمًا ﴿٣٧﴾

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ بِلِلَّهِ يُزَيِّنُونَ
مَنْ يَشَاءُ وَلَا يَظْلُمُونَ قَلِيلًا ﴿٣٨﴾

૩૦. 'રાઈના' અર્થાત 'અમારી ઈઝઝત કર, અમારું અદબ રાખ' 'પરંતુ મનમાં આંહઝરત સ.અ.સ.ને તેઓ હિન વ્યક્તિ સમજતા હોય છે અને એવું ધારે છે કે તેમને આપ (સ)ની કોઈ સહાયતાની જરૂર નથી.

૫૧. જોઈ લે, તેઓ અલ્લાહ વિશે કેટલું અસત્ય^(૩૧) ઘડી રહ્યા છે. (તેમના) ખુલ્લા ગુનાહની આ દલીલ છે.

૫૨. શું તૈં તેમની હાલત નથી જોઈ, જેમને કિતાબનો એક ભાગ આપવામાં આવ્યો હતો તેઓ બૂરી વસ્તુઓમાં ઈમાન રાખે છે અને હદથી વધી જનારાઓને (અનુસરે) છે, અને કાકરો વિશે કહે છે 'આ લોકો મોમિનો કરતા વધુ હિદાયત પામેલા છે.'

૫૩. આ તે લોકો છે જેમના ઉપર અલ્લાહે લા'નત નાખી છે, અને જેના ઉપર અલ્લાહની લા'નત પડે છે, તેમનો કોઈ મદદગાર નું જોઈશ નહિ.

૫૪. શું રાજ્યસત્તા ચલાવવામાં તેમનો કોઈ હિસ્સો છે? આવું હોય તો તેઓ કોઈને એક રજ માત્ર પણ (લાભ) નહિ આપે.

૫૫. અથવા અલ્લાહે પોતાની કૃપાથી જેમને કંઈ આપ્યું છે તે કારણે તેઓ શું તેમની હસદ (ઈર્ષ્યા) કરે છે? ખરેખર અમે ઈબ્રાહીમની ઔલાદને કિતાબ અને હિકમત પ્રદાન કરી અને તેમને વિશાળ સામ્રાજ્ય અર્પણ કર્યું હતું.

૫૬. પરંતુ તેઓમાંના કેટલાય હતા જે તેના ઉપર ઈમાન લાવ્યા અને કેટલાય તેનાથી મુખ ફેરવી ચાલ્યા ગયા. અને (તેવા લોકો માટે) જહન્નમની આગ જ બસ છે.

૫૭. જે લોકો અમારી આયતોનો ઈન્કાર કરે છે, અમે તેમને અંતરિયાળ આગમાં ધકેલશું; જ્યારે પણ તેમની ચામડી બળી રહેશે, અમે તેમની ચામડી (વારંવાર) બદલતા રહેશું કે જેથી તેઓ અજાબનો સ્વાદ ચાખતા રહેશે. ખરેખર, અલ્લાહ સર્વસમર્થ છે, હિકમતવાળો છે.

૫૮. અને જે લોકોએ ઈમાન લાવી ભલાઈના કામો કર્યા, અમે તેમને એવા બાગોમાં દાખલ કરશું જેની વચ્ચેથી ઝરણાં વહેતા હશે; ત્યાં તેઓ સદાય રહેશે; ત્યાં તેમના પવિત્ર સાથી હશે, અને અમે તેમને ઘેરી શિતળ છાયામાં દાખલ કરશું.

૩૧. યહૂદીઓનું કહેવું હતું કે અલ્લાહ હવે કોઈ નબી મોકલશે નહિ કારણ કે તેની કોઈ આવશ્યકતા નથી.

أَنْظُرْ كَيْفَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَكَفَى بِهِ إِثْمًا مُّبِينًا ﴿٣١﴾

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِنَ الْكِتَابِ يُؤْمِنُونَ بِالْجَنَّةِ وَالظَّالْعَاتِ وَيَقُولُونَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا هَؤُلَاءِ أَهْدَى مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا سَبِيلًا ﴿٣٢﴾

أُولَئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ وَمَنْ يَلْعَنِ اللَّهُ فَكَانَ تَجِدَ لَهُ نَصِيبًا ﴿٣٣﴾ أَمْ لَهُمْ نَصِيبٌ مِنَ الْمَلِكِ فَإِذَا لَا يَأْتُونَ النَّاسَ نَبِيرًا ﴿٣٤﴾

أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ فَقَدْ آتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَآتَيْنَاهُمْ مُلْكًا عَظِيمًا ﴿٣٥﴾

فِيهِمْ مَنْ آمَنَ بِهِ وَمِنْهُمْ مَنْ صَدَّ عَنْهُ وَكَفَى بِجَهَنَّمَ سَعِيرًا ﴿٣٦﴾

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا سَوْفَ نُصْلِيهِمْ نَارًا كُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُودُهُمْ بَدَّلْنَاهُمْ جُلُودًا أُخْرَى لِيَذُوقُوا الْعَذَابَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿٣٧﴾

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا لَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَنُدْخِلُهُمْ ظِلًّا ظَلِيلًا ﴿٣٨﴾

૫૯. નિઃસંદેહ હક્કદારોને તેમની અમાનતો સોંપી દેવાનો તમને અલ્લાહ આદેશ આપે છે. અને જ્યારે તમે લોકો વચ્ચે નિર્ણય કરો તો ન્યાયપૂર્વક^(૩૨) નિર્ણય કરો. અને અલ્લાહે તમને જે નસિહત આપી છે તે બેશક બહુજ ઉત્તમ છે. અલ્લાહ સર્વ સાંભળનારો, સર્વ જોનારો છે.

૬૦. હે ઈમાન લાવનારાઓ, અલ્લાહના ફરમાનોનું પાલન કરો, અને રસૂલની તાબેદારી કરો, તેમજ તમારા ઉપર શાસનકર્તા^(૩૩) હોય તેની પણ. અને જો તમારી વચ્ચે મતભેદ ઉભો થાય તો અલ્લાહ અને તેના રસૂલ તરફ રજુ કરો. જો તમે અલ્લાહ અને અંતિમ દિવસ ઉપર ઈમાન રાખતા હો તો આ (વાત) ઉત્તમ છે અને પરિણામની દૃષ્ટિએ બેહતર છે. (રુકૂઅ-૮)

૬૧. શું તું તે લોકોને નથી જાણતો કે જે તારી તરફ ઊતારવામાં આવ્યું છે અને જે તારી પહેલાં ઊતારવામાં આવ્યું હતું, તેના ઉપર ઈમાન લાવ્યા હોવાનો દાવો કરે છે? જો કે તેમને બંડખોરો પાસેથી નિર્ણય ન કરાવવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો છતાં તેઓ તેમની પાસેથી જ નિર્ણય કરાવવાની ઈચ્છા રાખે છે, કારણ કે શયતાન તેમને ઘોર ગુમરાહીમાં નાખવા ચાહે છે.

૬૨. અને જ્યારે તેમને કહેવામાં આવે છે કે અલ્લાહે જે કંઈ ઊતાર્યું છે તેની તરફ અને રસૂલ તરફ આવો તો, તું જોઈશ કે તે મુનાફીકો (અણગમો દેખાડી) તારાથી દૂર ભાગે છે.

૬૩. તો પછી જ્યારે તેમના આમલોના કબરૂપે તેમના ઉપર આક્રમ આવી પડે છે તો શા માટે તેઓ તારી તરફ દોડે છે અને સોગંદ લઈ કહે છે કે અમે તો સંબંધો સુધારવાના અને સમાધાન કરવાના અભિલાષી છીએ.

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَبِيحًا بَصِيرًا ﴿٥٩﴾

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا ﴿٦٠﴾

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَّخِذُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا ﴿٦١﴾

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَىٰ مَا أَنزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ رَأَيْتَ الْمُنَافِقِينَ يَصُدُّونَ عَنْكَ صُدُودًا ﴿٦٢﴾

فَكَيْفَ إِذَا أَصَابَهُمْ مُصِيبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ثُمَّ جَاءُوكَ يَحْلِفُونَ ۖ بِاللَّهِ إِنَّ أَرْضَنَا لِلَّهِ أَحْسَنُا وَتَوَفِّيقًا ﴿٦٣﴾

૩૨. હાકીમોને પ્રજા સાથે ઈન્સાફથી વર્તન કરવાનો આદેશ આ આયતમાં આપવામાં આવે છે.

૩૩. મુસ્લિમોને પોતાના શાસનકર્તાઓને વફાદાર રહેવાની આજ્ઞા આપવામાં આવી છે જો બંને પક્ષો વચ્ચે મતભેદનો ઉદભવ થાય તો અલ્લાહ તથા તેના રસૂલની કિતાબ કુરઆનનો આધાર લેવાનો હુકમ છે.

૬૪. આ તે લોકો છે જેમના મનના બેદોને અલ્લાહ સારી પેઠે જાણે છે. માટે તું તેમના (દોષો)થી આંખ મીંચામણા કરી લે, અને તેમને ઉપદેશ કર અને તેમના પોતાના વિષયમાં તારી વાણીથી પ્રભાવિત કરી દે.

૬૫. અમે પ્રત્યેક રસૂલને એટલા માટે મોકલતા રહ્યા કે અલ્લાહના આદેશ પ્રમાણે તેની તાબેદારી કરવામાં આવે. જે તેઓ તારી પાસે ત્યારે આવ્યા હોત જ્યારે તેઓ પોતાના જીવ ઉપર ઝુલ્મ કરી બેઠા હતા, અને તેમણે અલ્લાહ પાસે માફી માંગી હોત, અને રસૂલે પણ તેમના માટે માફીની દુઆ કરી હોત તો અવશ્ય અલ્લાહને તેઓ મહા ક્ષમાવંત અને બહુજ દયાળુ પામ્યા હોત.

૬૬. પરંતુ નહિ, તારા પાલનહારના સોગંદ, તેઓ કદાપિ ઈમાનદાર નથી થઈ શકતા, જ્યાં સુધી તેમના અંદરો અંદરના કજીયા કંકાસમાં તેઓ તને મૂન્સફ (ન્યાયાધિશ)^(૩૪) ન નીમે, અને તું જે ફેસલો આપે તેનાથી તેમના મનમાં અસંતોષ ન થાય, અને તેઓ સંપૂર્ણરીતે તાબેદાર ન બની જાય.

૬૭. અને જે અમે તેમને એવી આજ્ઞા આપી હોત કે તેઓ પોતાના લોકોને કતલ^(૩૫) કરે અથવા પોતાના ઘરોમાંથી નીકળી જાય, તો તેઓ તેમ કરત નહિ, સિવાય કે તેમનામાંના થોડાક જ; અને તેમને અપાયેલા આદેશ ઉપર જે તેઓ અમલ કરત, તો તેમના માટે તે વધારે લાભકારક હોત અને બળને વધારી મૂકવાનું કારણ બનત.

૬૮. અને બેશક, અમે પણ તેમને અમારી તરફથી (ઉત્તમ) બદલો આપત.

૬૯. અને અમે ખરેખર તેમને સન્માર્ગ દેખાડ્યો હોત.

૭૦. અને જે કોઈ અલ્લાહ અને આ રસૂલના ફરમાનોનું પાલન કરશે, તે લોકો તેમનામાંના હશે

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يَعْلَمُ اللَّهُ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَعِظْهُمْ وَقُلْ لَهُمْ فِي أَنْفُسِهِمْ قَوْلًا بَلِيغًا ﴿٦٨﴾

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رُّسُولٍ إِلَّا يَطَاعُ بِإِذْنِ اللَّهِ وَكَوْ
أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ
وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا ﴿٦٩﴾

فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُكَلِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ
بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ
وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ﴿٧٠﴾

وَلَوْ أَنَّا كَتَبْنَا عَلَيْهِمْ أَنْ اقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ أَوْ اتَّخِذُوا
مِنْ دِيَارِكُمْ مَّا فَعَلُوهُ إِلَّا قَلِيلٌ مِنْهُمْ وَلَوْ أَنَّهُمْ
فَعَلُوا مَا يُوعَظُونَ بِهِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ وَأَشَدَّ
تَثْبِيثًا ﴿٧١﴾

وَإِذَا لَا تَجِدُهُمْ مِنْ دُنَا آجَرًا عَظِيمًا ﴿٧٢﴾
وَلَهَدَيْنَاهُمْ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا ﴿٧٣﴾

وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ

૩૪. આ આપતથી સ્પષ્ટ થાય છે કે મુનાફિકોને આંહજરત સ.અ.સ.ની ન્યાયનીતિ ઉપર પૂરો ભરોસો હોત.

૩૫. અહીં 'પોતાને કતલ' કરવાનો અર્થ અલ્લાહની રાહમાં પોતાની જાનની બાજી લગાવવાનો છે.

જેમને અલ્લાહે પોતાના ઈનામો પ્રદાન કર્યા, અર્થાત નિર્દોષો, સિદ્ધિકો (સત્યપરાયણો) શરીરો અને સાતહીનો (માના તેઓ ધરો) અને કેવા ઉત્તમ સાથીઓ છે આ! (૩૬)

૩૧. આ અલ્લાહ તરફથી કૃપા છે અને અલ્લાહ સર્વ જ્ઞાન રાખવા માટે પૂરતો છે. (રુકૂઅ-૮)

૩૨. હે ઈમાન લાવનારાઓ! પોતાનું રક્ષણ કરવામાં સાવચેત રહો પછી ભલે નાની નાની ટૂકળોઓમાં કે એક મોટા લશ્કરના રૂપમાં નીકળો.

૩૩. અને તમારી વચ્ચે કોઈ એવો પણ પાછળ રહી જનારો છે, કે જે તમારા ઉપર કોઈ આક્રમ્ત આવે છે તો તે કહે છે 'અલ્લાહે મારા ઉપર એહસાન કર્યો કે હું તેમની સાથે ન ગયો.

૩૪. પરંતુ જે તમારા ઉપર અલ્લાહની કૃપા થાય છે તો જાણે તેને તમારી સાથે પહેલાં કોઈ સંબંધ હતો જ નહિ, તેમ કહી ઉઠે છે. 'કદાચ હું પણ તેમની સાથે હોત તો મને પણ મોટો લાભ થયો હોત.' (૩૭)

૩૫. તે લોકોને અલ્લાહની રાહમાં જીહાદ કરવા દે! જેમણે આ દુનિયાના જીવનને આખેરતના જીવન પાતર વેચી નાખ્યા છે. અને જે કોઈ અલ્લાહની રાહમાં જીહાદ કરશે, અને તેમાં માર્યો જશે અથવા સફળતા મેળવશે, અમે તેને તેનો મહાન બદલો આપશું.

૩૬. કમઝોર (ઘરડા) પુરુષો, સ્ત્રીઓ, બાળકો તથા જે (અલ્લાહને દુઆ કરી) કહે છે કે હે અમારા પરવરદિગાર, અમને આ શહેરમાંથી બહાર કાઢી લે જેના નિવાસીઓ ઝાલિમ છે, અને તું તારી તરફથી

૩૬. આ આયતથી મુસ્લિમોનું ધ્યાન રૂહાનીયતના પ્રત્યેક ક્ષેત્ર તરફ દોરવામાં આવ્યું છે. કોઈ બીજા પયગમ્બરોના માનનારાઓને આ ને'મતોનું મેળવવાનું સૌભાગ્ય પ્રાપ્ત નથી થયું, સિવાય આંહોરત સ.અ.સ.ની ઉમ્મતને. અન્ય નબીઓની ઉમ્મતોને માત્ર સિદ્ધિકો, શહીદો અને સાલેહીનો જ મરતબો મળી શકે છે. (સૂરાહ ૫૭ આ.૨૦) જ્યારે આંહોરત સ.અ.સ.ના ફરજી મુબારકથી તેનાથી પણ ઉચ્ચપદ પ્રાપ્ત કરી શકાય છે, બેશક આંહોરત સ.અ.સ.ની ગુલામીમાં, નબુવ્વત મળશે પરંતુ શરીયતી નબુવ્વત હરગિઝ નહિ મળે.

૩૭. મુનાફિકોનું વલણ આવું જ હોય છે.

૩૮. આ આયતથી સ્પષ્ટ થાય છે કે મુસ્લિમો હમેશાં મઝલુમો તથા કમઝોરોની રક્ષા માટે લડતા રહ્યા છે.

اللَّهُ عَلَيْهِم مِّنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ
وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا ۖ
ذَٰلِكَ الْفَضْلُ مِنَ اللَّهِ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ عِلْمًا ۝

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا خُذُوا حِذْرَكُمْ فَانفِرُوا شُبَّانًا
أَوْ انْفِرُوا جَمِيعًا ۝

وَأَن مِّنْكُمْ لَمَن لَّا يَرْغَبُ فِي أَن يَصَابَكُمْ مُّصِيبٌ
قَالَ قَدْ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيَّ إِذْ لَمْ أَكُن مَّعَهُمْ شَهِيدًا ۝

وَلَمَّا يَصَابِكُمْ فَضَّلْ مَنَ اللَّهُ يَقُولُ كَانَ لَم
تَكُن يَبِينَكُمْ وَيَبِينَهُ مَوْدَّةٌ يُّٰلِيْتَنِي كُنْتُ مَعَهُمْ
فَأَفُوزَ فَوْزًا عَظِيمًا ۝

فَلْيُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يَشْرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا
بِالْآخِرَةِ وَمَن يُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيُقْتَلْ أَوْ
يَغْلِبْ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا ۝

وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ
مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ الَّذِينَ يَقُولُونَ
رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْ هَذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمُ أَهْلُهَا

કોઈને અમારો હિમાયતી બનાવી દે, કોઈને અમારો મદદગાર બનાવી દે, એવા લોકો(ની રક્ષા) ખાતર તમે શા માટે અલ્લાહની રાહમાં નહિ લડો?

૭૭. જે લોકો ઈમાન લાવ્યા છે તેઓ અલ્લાહની રાહમાં લડે છે, અને જે લોકો ઈમાન નથી લાવતા તેઓ શયતાનની રાહમાં લડે છે. માટે તમે શયતાનના સાથીઓ સામે લડો, બેશક; શયતાનની ચાલ બહુજ નબળી હોય છે. (રુકૂઅ-૧૦)

૭૮. શું તમે તે લોકો વિશે જ્ઞાન નથી જેમને કહેવામાં આવ્યું હતું કે તમારા હાથ રોકી લો અને નમાઝ નિયમિત અદા કરો અને ઝકાત આપો? અને જ્યારે તેમના ઉપર જીહાદ કરવો ફરજ કરાવવામાં આવે છે તો જુઓ, તેમનામાંનો એક વર્ગ અલ્લાહથી વધુ ઈન્સાનથી ડરે છે. બલ્કે તેનાથી પણ વધુ ડરે છે, અને કહે છે 'હે અમારા પરવરદિગાર, તે અમારા માટે લડવું કેમ ફરજિયાત કર્યું છે, શું તું અમને થોડા સમયની મોહલત નહિ આપે?' તું કહી દે 'આ સંસારનો લાભ તૂટી જાય છે અને અલ્લાહથી ડરનારાઓ માટે આવનારા જીવનનો લાભ બેહતર છે; અને તમારા ઉપર રજા માત્ર પણ ઝુલ્મ નહિ થાય.'

૭૯. (યાદ રાખો) તમે જ્યાં પણ હશે, મોત તમને આવીને ઘેરી લશે, પછી ભલે તમે મજબૂત કિલ્લામાં રક્ષાળુ લો. અને જો તેમને કંઈ લાભ પહોંચે છે તો તેઓ કહે છે 'આ અલ્લાહ તરફથી આવ્યું છે' અને જો હાનિ પહોંચે છે તો તેઓ કહે છે કે તે નાનું કારણ છે. તું તેમને કહે 'તે સર્વ અલ્લાહ તરફથી છે.' આ લોકોને શું થઈ ગયું છે કે તેઓ સમજદારીની નિકટમાં નથી જતા?

وَأَجْعَلْ لَّنَا مِن لَّدُنْكَ وَلِيًّا ۖ وَاجْعَلْ لَّنَا مِن لَّدُنْكَ نَصِيرًا ﴿٧٨﴾

الَّذِينَ آمَنُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ الطَّاغُوتِ فَقَاتِلُوا أَوْلِيَاءَ الشَّيْطَانِ ۚ إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا ﴿٧٩﴾

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ قِيلَ لَهُمْ كُفُّوا أَيْدِيَكُمْ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَخْشَوْنَ النَّاسَ كَخَشْيَةِ اللَّهِ أَوْ أَشَدَّ خَشْيَةً ۚ وَقَالُوا رَبَّنَا لِمَ كَتَبْتَ عَلَيْنَا الْقِتَالَ لَوْلَا أَخَّرْتَنَا إِلَى أَجَلٍ قَرِيبٍ قُلْ مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ ۖ وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ لِّمَنِ اتَّقَى ۚ وَلَا تُظْلَمُونَ فَتِيلًا ﴿٨٠﴾

إِن مَّا تَكُونُوا يَدْرِكُكُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بَرْجٍ مَّشِيدَةٍ ۚ وَإِنْ تُصِبْهُمْ حَسَنَةٌ يَقُولُوا هَذِهِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ ۚ وَإِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَقُولُوا هَذِهِ مِنْ عِنْدِكَ ۚ قُلْ كُلٌّ مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ ۚ فَمَالِ هَؤُلَاءِ الْقَوْمِ لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ حَدِيثًا ﴿٨١﴾

૭૯. સુખ અને દુઃખ કુરદતના નિયમો અનુસાર એક જ મહાશક્તિના અધિકારમાં છે. મુનાફિકો સુખને તો અલ્લાહની દેન તરીકે સ્વીકારે છે પરંતુ થોડુંક દુઃખ પડતાં તેને રસૂલની ભૂલનું પરિણામ ઠરાવી ઠપકો આપે છે.

૮૦. તને કોઈ પણ ભવાઈ પહોંચે તે અલ્લાહ તરફથી જ છે; અને જે કંઈ હાનિ પહોંચે તે તારા પોતાના (૪૦) લીધે છે અને અમે તને રસૂલ બનાવી લોકો તરફ મોકલાવ્યો છે. અને સાક્ષી તરીકે અલ્લાહ પૂરનો છે.

૮૧. જેણે રસૂલની તાબેદારી કરી, નિઃસંદેહ તેણે અલ્લાહની તાબેદારી કરી છે. અને જો તેઓ વિમુખ થઈ ગયા છે તો અમે તને તેમનો રખેવાળ બનાવી નથી મોકલાવ્યો.

૮૨. અને તેઓ તારી ફરમાંબરદારી કરવાનો દાવો તો કરે છે પરંતુ જ્યારે તેઓ છુટા પડે છે, તો જે તું કહે છે તેમનો એક સમૂહ તેની વિરુદ્ધ રાતભર યોજનાઓ ઘડતો રહે છે. તેમની રાતોની યોજનાઓની અલ્લાહ નોંધ રાખે છે. માટે તેમનાથી વિમુખ થઈ જા અને અલ્લાહ ઉપર વિશ્વાસ રાખ, અને અલ્લાહ કાર્યસાધક તરીકે પૂરનો છે.

૮૩. ત્યારે શું તેઓ કુરઆન ઉપર કોઈ વિચાર નથી કરતા? જો તે અલ્લાહ સિવાય કોઈ અન્ય તરફથી આયુ લોત તો તેમાં તેમને ઘણો વિરોધાભાસ મળી રહેત.

૮૪. અને જ્યારે તેમની પાસે કોઈ શાંતિ કે ભયના સમાચાર આવે છે તો તેઓ તરત જ ફેલાવી દે છે, જો તેમણે રસૂલ અને પોતાના તે જવાબદાર કાર્યકર્તાને જાણ કરી હોત તો તેને ચકાસી (સત્ય ખાતરી) કઢાવનારા ખરી પરિસ્થિતિને સમજી ગયા હોત. બેશક જો તમારા ઉપર અલ્લાહની કૃપા ન હોત તો તમારામાંના થોડા સિવાય તમે બધા શયતાનના કદમો ઉપર ચાલી નીકળ્યા હોત.

૮૫. માટે તું અલ્લાહની રાહમાં જીહાદ કર, તારા પોતાના સિવાય બીજા કોઈ માટે તું જવાબદાર નથી. અને તું મોમિનોને (લડવાની) પ્રેરણા આપતો રહે. શક્ય છે અલ્લાહ કાફરોના આક્રમણને દબાવી દે; અને અલ્લાહ બેહદ શક્તિશાળી છે અને સજા આપવામાં બેહદ સખત છે.

૪૦. અલ્લાહે ઈનસાનની કિતરતમાં (પ્રકૃતિ)માં સારા નરસાનો વિવેક કરવાની શક્તિ રાખી છે જેના વડે તે ચાહે તો પોતાના જીવનને સફળ બનાવી શકે છે અને ચાહે તો તેનો દુરુપયોગ કરી પતનની રાહ લઈ શકે છે.

مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللَّهِ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ وَأَرْسَلْنَاكَ لِلنَّاسِ رَسُولًا وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا ۝

مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ تَوَلَّى فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا ۝

وَيَقُولُونَ طَاعَةٌ فَإِذَا بَرَرُوا مِنْ عِنْدِكَ بَيَّتَ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ غَيْرَ الَّذِي تَقُولُ وَاللَّهُ يَكْتُبُ مَا يُبْتِغُونَ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا ۝

أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا ۝

وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِنَ الْأَمْنِ أَوِ الْخَوْفِ أَذَاعُوا بِهِ وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَى أُولِي الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَاتَّبَعُمُ الشَّيْطَانُ إِلَّا قَلِيلًا ۝

فَقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا تُكَلَّفُ إِلَّا نَفْسُكَ وَكَرِضَ الْمُؤْمِنِينَ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَكُفَّ بَأْسَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَاللَّهُ أَشَدُّ بَأْسًا وَأَشَدُّ تَنكِيلًا ۝

૮૬. જે કોઈ સારી ભલામણ કરશે તેને ભલાઈમાંથી હિસ્સો મળશે અને જે ખૂરી ભલામણ કરશે, તો તેવો જ ખતરો તેને મળશે, અને અલ્લાહ પ્રત્યેક વસ્તુ ઉપર સત્તા ધરાવે છે.

૮૭. અને જ્યારે તને દુઆ (સલામ) કહેવામાં આવે, તો તું તેને એકતર દુઆ (શુભેચ્છાઓ) દે અથવા (ઓછામાં ઓછી) ^(૧૧) એટલી જ પાછી વાળ, ખરેખર, અલ્લાહ દર વસ્તુનો હિસાબ લેનારો છે.

૮૮. અલ્લાહ તે હસ્તી છે જેના સિવાય કોઈ અન્ય ઈબાદત કરવાને લાયક નથી. ખરેખર તે તમને ક્યામત સુધી એકકા કરતો રહેશે જેમાં કોઈ શંકા નથી. અને અલ્લાહથી વધુ સાચી વાત કોની થઈ શકે? (રુકૂઅ-૧૧)

૮૯. આ તમને શું થઈ ગયું છે કે મુનાફિકોની આબતમાં તમારામાં બે પક્ષો ^(૧૨) થઈ ગયા છે? બેશક અલ્લાહે તેમની કરાણીના પરિણામે તેમને ઉથલાવી પાડ્યા છે. તો શું તું તેને સન્માર્ગે લાવવા ચાહે છે જેને અલ્લાહે રૂસ્વા કરી દીધો છે? જેને અલ્લાહે રૂસ્વા કરી દીધો હોય, તું તેના માટે કોઈ માર્ગ નહિ શોધી શકે.

૯૦. તેઓ ચાહે છે કે જેવા કાફર પોતે છે તેવા જ કાફર તમે પણ બની જાઓ, જેથી તમે અંધા એકસરખા થઈ જાઓ. માટે તેમને તમારા મિત્ર બનાવશો નહિ જ્યાં સુધી કે તેઓ અલ્લાહ પાતર હિજરત ન કરે. પણ જો તેઓ વિમુખ ^(૧૩) થઈ જાય તો તેમને પકડી પાડો, અને તેઓ તમને જ્યાં મળે ત્યાં જ તેમને કતલ કરો; અને તેમનામાંથી કોઈને મિત્ર કે મદદગાર ન બનાવો.

૯૧. તે લોકો અપવાદરૂપ છે જે એવી કોમ સાથે સંબંધ રાખતા હોય જેમની સાથે તમારા સુલેહ કરારો થયેલા હોય, અથવા તે લોકો તમારી પાસે આવે જેમના

مَنْ يَسْتَفْعِ شَفَاعَةً حَسَنَةً يَكُنْ لَهُ نَصِيبٌ مِّنْهَا
وَمَنْ يَسْتَفْعِ شَفَاعَةً سَيِّئَةً يَكُنْ لَهُ كِفْلٌ مِّنْهَا
وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ مُّقِيبًا ۝

وَإِذَا حُيِّيتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنِ مِمَّا أُوذِيتُمْ
إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَسِيبًا ۝

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُجِبُّكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ
رَبِّ فِيهِ وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ حَدِيثًا ۝

مِمَّا لَكُمْ فِي الْمُنَافِقِينَ فَعَتَيْنِ وَاللَّهُ أَرْكَسَهُمْ
بِمَا كَسَبُوا أَتْرِيدُونَ أَنْ تَهْذُوا مِنْ أَصْلِ اللَّهِ
وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ سَبِيلًا ۝

وَدُّوا لَوْ تُكَلَّفُونَ كَمَا كُفِّرُوا فَتَكُونُونَ سَوَاءً فَلَا
تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ أَوْلِيَاءَ حَتَّىٰ يَهْجَرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ
فَإِنْ تَوَلَّوْا فَعُدُّوهُمْ وَأَقْتُلُوهُمْ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ
وَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ۝

إِلَّا الَّذِينَ يَصِلُونَ إِلَى قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِّيثَاقٌ

૪૧. આ આયતમાં સભ્યતા તથા વિવેક કેળવવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો છે.

૪૨. મુનાફિકોના પ્રપંચો તથા મુસ્લિમોના પક્ષમાં ભળી અંદરખાનેથી કરતા કાવતરાંઓના કારણે ઉત્પન્ન થયેલા મતભેદોથી મોમિનોને ચેતવવામાં આવ્યા છે.

૪૩. કટોકટીના સમયે મુનાફિકોને મુસ્લિમ લશ્કરની માહિતી હોવાના કારણે તેમનું વિમુખ થઈ દુશ્મનોમાં ભળી મુસ્લિમો માટે ગંભીર સમસ્યાઓ ઉભી કરવાનો ભય હોવાથી મુનાફિકોની ભૂમિકાને દુશ્મનથી પણ વધુ ભયંકર સમજવામાં આવી છે.

દિલોમાં તમારી સામે અથવા પોતાની જાતિના લોકો સામે લડવાથી અણગમો હોય, અને જો અલ્લાહ ચાહત તો તેમને તમારી ઉપર સર્વોપરી આપત, તો પછી તેઓ અવશ્ય તમારી સામે લડ્યા હોત. માટે જો તેઓ તમારાથી દૂર રહે અને લડે નહિ અને સુલેહની ઈચ્છા દર્શાવે, તો અલ્લાહે તેમના વિરુદ્ધ (લડવાનો) તમારા માટે કોઈ રસ્તો ખુલ્લો નથી રાખ્યો.

૮૨. અને બીજા એવા પણ તમને મળશે જે ચાહે છે કે તમારી તેમને સલામતી રહે અને પોતાની કોમથી (૪૬) પણ, પરંતુ જ્યારે પણ તેમને કિસાદ તરફ બોલાવવામાં આવે છે તો તેઓ (આંગ્રેા મીંચી) તેમાં કૂદી પડે છે, માટે જો તેઓ તમારાથી છેટા ન રહે અને સુલેહ કરારનો સંદેશ ન મોકલે, અને પોતાના હાથ ન રોકે, તો તેમને પકડો જ્યાં પણ મળે તેમને કતલ કરો. અમે તેમના વિરુદ્ધ તમને અમે ખુલ્લી સના આપીએ છીએ. (રુકઅ - ૧૨)

૮૩. કોઈ મોમિનને શોભા નથી આપતું કે તે બીજા મોમિનને કતલ કરે સિવાય કે તેનાથી ભૂલમાં તેમ થયું હોય, અને મોમિનને ભૂલથી કતલ કરનાર મોમિન એક ગુલામને આજાદ કરે અને તેના વારસદારોને તેના લોહીનો બદલો ચૂકાવે, સિવાય કે તેઓ (વારસદારો) તેને દાન તરીકે માફ કરી દે. પરંતુ જો મરનાર તમારા દુશ્મનોમાંનો હોય અને મોમિન હોય તો (કાનિલ) એક મોમિન ગુલામને આજાદ કરે, પરંતુ જો તે એવી (ગેર મુસ્લિમ) જાતિમાંથી હોય જેમની સાથે તમારા સંધિ કરારો હોય તો તેના રક્તનું મૂલ્ય તેના વારસદારોને પહોંચાડે (૪૫) ઉપરાંત એક ગુલામ મોમિનને આજાદ કરે. જો કોઈ વ્યક્તિ ઉપર્યુક્ત બદલાનું સામર્થ્ય ન રાખતી હોય, તો તે

أَوْ جَاءَكُمْ حِمَٰتٌ صُدُّوهُمْ أَنْ يَقَاتِلُوكُمْ أَوْ يَقَاتِلُوا قَوْمَهُمْ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ سَطَّطَهُمْ عَلَيْكُمْ فَلَقَاتِلُوكُمْ فَإِنْ اعْتَزَلُوكُمْ فَلَمْ يَقَاتِلُوكُمْ وَالْقَوَّاءِ إِلَيْكُمْ السَّلَامُ فَمَا جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ عَلَيْهِمْ سَبِيلًا ۝

سَيِّدُونَ وَآخَرِينَ يَرِيدُونَ أَنْ يَأْمَنُوكُمْ وَيَأْمَنُوا قَوْمَهُمْ كُلًّا رَدُّوْا إِلَى الْفِتْنَةِ أُرْكِسُوا فِيهَا فَإِنْ لَمْ يُعْتَزَلْوْا لَكُمْ وَالْقَوَّاءِ إِلَيْكُمْ السَّلَامُ وَيَكْفُوا أَيِدِيَهُمْ فَعُدُّوهُمْ وَأَقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ وَأُولَٰئِكُمْ

جَعَلْنَا لَكُمْ عَلَيْهِمْ سُلْطٰنًا مُّبِينًا ۝

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ أَنْ يَقْتُلَ مُؤْمِنًا إِلَّا خَطَاً وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَاً فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَدِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَىٰ أَهْلِهِ إِلَّا أَنْ يَصَدَّقُوا فَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ عَدُوٍّ لَكُمْ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُم مِّيثَاقٌ فَدِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَىٰ أَهْلِهِ وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ فَمَنْ

૪૪. આ સૂચન અસદ તથા ગત કાનની કોમ તરફ છે જેમની મુસ્લિમો સાથે કોઈ સંધિ ન હતી. આ કોમો મોકા પ્રમાણે બંને પક્ષોમાં ભળી જતી હતી અને જ્યારે પણ તેમને મુસ્લિમો વિરુદ્ધ કિસાદ માટે બોલાવવામાં આવતા ત્યારે તેઓ કિતનામાં કૂદી પડતા, જેથી મોમિનોને ચેતવવામાં આવ્યા હતા.

૪૫. સમય પડે ત્યારે મુસ્લિમોને પોતાની ઉદારવૃત્તિનો ઉપયોગ કરવાથી ન અટકવાની પ્રેરણા આપવામાં આવી છે.

નિરંતર બે મહિનાના રોજા રાખે. આ અલ્લાહ તરફથી કૃપાના ઉપમાં (એક આસાની) છે અને અલ્લાહ સર્વજ્ઞ છે, હિકમતવાળો છે.

૮૪. અને જે કોઈ મોમિનને ^(૪૬) ઈરાદાપૂર્વક કતલ કરે છે તેનો બદલો જહન્નમ છે જેમાં તે લાંબા સમય રહેશે. અને અલ્લાહ તેના ઉપર નારાજ થશે અને તેના ઉપર લા'નત નાખશે અને તેના માટે મોટો અઝાબ તૈયાર કરશે.

૮૫. હે ઈમાન લાવનારાઓ, હવે તમે અલ્લાહની રાહમાં નીકળો તો પૂરી સાવચેતી રાખો અને જ્યારે તમને કોઈ સલામ કરે તો તેને (એકદમ) ન કહી દો કે તું મોમિન ^(૪૭) નથી. તમે આ દુન્યવી જીવનનો લાભ ઈચ્છો છો તો અલ્લાહ પાસે પુષ્કળ પ્રમાણમાં ગનીમતનો માલ છે. તમે પણ પહેલાં તેમના જેવાજ હતા, પણ અલ્લાહે તમારા ઉપર (ખાસ) એહસાન કર્યો છે. માટે પૂરતી તપાસ કરી લો. ખરેખર, તમારા કામોથી અલ્લાહ ખૂબ માહિતગાર છે.

૮૬. મોમિનોમાંથી જે (ધરમાં) બેસી રહેનારા છે સિવાય કે જે અશક્ત છે, અને તે લોકો જે પોતાના માલ અને જ્ઞાન વડે અલ્લાહની રાહમાં જીહાદ કરે છે, અને એકસરખા નથી. અલ્લાહે (ધરે) બેસી રહેનારા ઉપર પોતાના માલ, અને જ્ઞાનથી જે જીહાદ કરે છે તેમને શ્રેષ્ઠતા આપી છે. જો કે અલ્લાહે પ્રત્યેકને ભલાઈનું વચન આપ્યું છે. અને જીહાદ કરનારાઓને અલ્લાહે બેસી રહેનારાઓ ઉપર ભવ્ય બદલા વડે શ્રેષ્ઠતા આપી છે.

૮૭. (અર્થાત) અલ્લાહ તરફથી ડાંચા દરજ્જાઓ, ક્ષમા અને રેહમત છે, અને અલ્લાહ એહદ ક્ષમાવંત છે, દયાળુ છે. (રુકૂન-૧૩)

૮૮. ખરે જ, જે લોકો સ્વયં પોતાના ઉપર ઝૂલમ કરી રહ્યા હશે ત્યારે તેમના પ્રાણ કાઢવા સમયે ફરિશ્તાઓ (તેમને) કહેશે 'તમે શેના પાછળ દોડી

لَمْ يَجِدْ فُصِيحًا شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ تَوْبَةً مِّنَ اللَّهِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ۝

وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُّتَعِدًّا فُجْرًاوَهُ جَهَنَّمَ خُلِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا ۝

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا ضَرَبْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَتَبَيَّنُوا وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ أَلْفَ الْيَوْمِ السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِنًا ه تَبْتَغُونَ عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَنُحِذِّكُم بِاللَّهِ مَعَانِمُ كَثِيرَةٌ كَذَلِكَ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلُ فَمَنَّ اللَّهُ عَلَيْكُمْ فَتَبَيَّنُوا إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ۝

لَا يَسْتَوِي الْقُعْدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ غَيْرِأُولِي الضَّرَرِ وَالْمُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ عَلَى الْقُعْدِينَ دَرَجَةً وَكُلًّا وَعَدَ اللَّهُ الْمُحْسِنُ وَفَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقُعْدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا ۝

دَرَجَاتٍ مُّنتَهَى وَمَغْفِرَةٌ وَرَحْمَةٌ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ۝

إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ قَالُوا

૪૬. મયદાને જંગમાં કે બીજા સંજોગોમાં અકસ્માત રીતે થયેલી હત્યા સિવાય કલમાનો ઉચ્ચાર કરનારને જાણી જોઈને કતલ કરવાની સખત મનાઈ છે.

૪૭. સલામનો જવાબ દેવો ફરજ છે. અને ખાત્રી કર્યા વગર કોઈને મોમિન ન સ્વીકારવો યોગ્ય નહિ ગણાય.

રહ્યા હતા?' તેઓ કહેશે 'અમે (નિર્બળતાના લીધે) ધરતી ઉપર લાચાર હતા.' (ત્યારે ફરિશ્તાઓ) કહેશે 'શું અલ્લાહની ધરતી એટલી વિશાળ નથી કે તમે હિજરત (૪૮) કરી બીજે ક્યાં ચાલ્યા ગયા હોત?' આ તે લોકો છે જેમનું રહેકાણુ જાહન્નમ છે. અને તે એક અધમ દેકાણું છે.

૯૯. સિવાય કે તે લોકો જે પુરુષોમાંથી, સ્ત્રીઓમાંથી અને બાળકોમાંથી નિર્બળ છે અને તેમનામાં કોઈ યુક્તિ કરવાનું અથવા કોઈ રસ્તો શોધવાનું સામર્થ્ય નથી.

૧૦૦. આવા લોકોના ગુનાહોને કદાચ અલ્લાહ માફ કરી દેશે, કારણ કે અલ્લાહ ગુનાહોને અક્ષતાર છે, અને બહુજ સમાવેત છે.

૧૦૧. અને જે કોઈ અલ્લાહ ખાતર પોતાના દેશમાંથી હિજરત કરશે તે પનાહ લેવા માટે આ ધરતી વિશાળ અને સમૃદ્ધ પામશે અને જે અલ્લાહ અને તેના રસૂલ ખાતર હિજરત કરી પોતાના ઘરમાંથી નીકળે અને જો તે મરણ પામે તો તેનો અદલો અલ્લાહ ઉપર અનિવાર્ય થઈ જાય છે, અને અલ્લાહ મહા સમાવેત છે, દયાળુ છે. (રુકૂઅ-૧૪)

૧૦૨. અને જો તમે પ્રદેશમાં સફર કરો અને તમે ઈન્કાર કરનારાઓથી દુઃખ પહોંચવાના ભયથી તમારી નમાઝ ટૂંકી (૪૯) કરો, તો તમારા ઉપર કોઈ દોષ નથી. બેશક, કાફરો તમારા ખુલ્લા દુશ્મન છે.

૧૦૩. અને જ્યારે તું તેમની વચ્ચે હો અને તું લોકોને નમાઝ પઢાવે તો એક સમૂહ પોતાના હથિયાર સાથે રાખી તારી સાથે નમાઝમાં જોડાય, પછી જ્યારે તે સિજ્દો કરી લે તો તેઓ તારી પાછળ ઉભા રહે. પછી બીજે સમૂહ જેણે નમાઝ નથી અદા કરી તે આગળ આવી તારી સાથે નમાઝ પઢે અને તેઓ પણ

فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضَ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا قَالُوا لَكَ مَا وَهُمْ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا ﴿٩٩﴾

إِلَّا الُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ لَا يَسْتَطِيعُونَ جَبَلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا ﴿١٠٠﴾ قَالُوا لَكَ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَكْفُرَهُمْ وَكَانَ اللَّهُ عَفُوًّا غَفُورًا ﴿١٠١﴾

وَمَنْ يُهَاجِرْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَجِدْ فِي الْأَرْضِ مُرْعًا كَثِيرًا وَسَعَةً وَمَنْ يَخْرُجْ مِنْ بَيْتِهِ مُهَاجِرًا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ يُدْرِكْهُ الْبُوتُ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿١٠٢﴾

وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يَفْتِنَكُمْ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ الْكَافِرِينَ كَانُوا أَعْدَاؤُكُمْ مُبِينًا ﴿١٠٣﴾ وَإِذَا كُنْتَ فِيهِمْ فَأَقْبْتَ لَهُمُ الصَّلَاةَ فَلْتَقُمْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا آسِلِحَتَهُمْ فَإِذَا سَجَدُوا فَلْيَكُونُوا مِنْ وَرَائِكُمْ وَلْتَأْتِ طَائِفَةٌ أُخْرَى لَمْ يُصَلُّوا فَلْيُصَلُّوا مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا حِزْبَهُمْ وَاسْلُحَتَهُمْ

૪૮. ઈમાનની કમઝોરી ઈસ્લામમાં સ્વીકાર્ય નથી. મુસ્લિમને જો શાસનકર્તા તરફથી કનળગત કરવામાં આવતી હોય તો તેમને હિજરત (સ્થળાંતર) કરી બીજા દેશમાં ચાલ્યા જવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો છે.

૪૯. હજરત આએશા સિદ્દિકાના કથન પ્રમાણે પ્રારંભમાં નમાઝ ફરજ બે રકઅત હતી જે સફરમાં બે જ રકઅત રહી, પરંતુ ઘરમાં બેથી વધીને ચાર રકઅત થવા પામી. (બુખારી શરીફ, નમાઝ)

હિકાઝત (રક્ષણ) ખાતર પોતાના હથિયાર સાથે રાખે. કાફરો, ચાહે છે કે કદાચ તમે તમારા હથિયારો તથા સામાન પ્રત્યે બેદરકારી કરો, તો તેઓ તમારા ઉપર અચાનક તૂટી પડે. અને તેમાં તમારો દોષ ગણાશે નહિ જો વરસાદના લીધે કે માંદગીમાં અગવડતાના કારણે તમને હથિયાર ઉતારવા પડે, પરંતુ તમે હમેશાં સાવધાન રહો. બેશક અલ્લાહે કાફરો માટે બહુ જ અપમાનજનક અઝાબ તૈયાર કર્યો છે.

૧૦૪. અને જ્યારે તમે નમાઝ અદા કરી ચૂકો તો ઉઠતો અને બેસતાં, અને સુતાં (દર હાલમાં) અલ્લાહને યાદ કરતા રહો. અને જ્યારે તમે નિર્ભય થઈ જાઓ તો (પૂરા ધ્યાનથી) નમાઝ પડો. નિ:સંદેહ, નમાઝની નિયમિતતા જાળવવી મોમિનો માટે લાઝમ છે.

૧૦૫. અને તમે તે (શત્રુ) ઓની ખોજ લગાડવામાં આગસ ન કરો. જો તમને તકલીફ ઉઠાવવી પડે છે તો તેમને (પણ) એવીજ તકલીફ ઉઠાવવી પડે છે જેવી તકલીફ તમને ઉઠાવવી પડે છે. પરંતુ તમે અલ્લાહ પાસેથી (કૃપાઓના) અભિલાષી છો જ્યારે તેઓ આશાવાદી નથી. બેશક, અલ્લાહ સર્વજ્ઞ છે, હિકમતવાળો છે. (રુકૂઅ - ૧૫)

૧૦૬. નિ:સંદેહ અમે તારી તરફ સત્યપૂર્ણ કિતાબ ઉતારી છે કે આ (સત્યના) આધારે તું લોકો વચ્ચે ન્યાય કરે, જેમ અલ્લાહે તને શિખવાડ્યું છે. અને તું નાસ્તિકોની તરફદારી ન કર.

૧૦૭. અને અલ્લાહપાસેથી ક્ષમા (૫૦) માગ. બેશક, અલ્લાહ બેહદ ક્ષમાવંત છે, દયાળુ છે.

૧૦૮. અને તું તે લોકોની તરફદારી ન કર જે સ્વયં પોતાને (૫૧) છેતરે છે. નિ:સંદેહ અલ્લાહ વિશ્વાસઘાતી અને મહાપાપીને પસંદ નથી કરતો.

૧૦૯. તેઓ લોકોથી (પોતાના બદઈરાદાઓને) છુપાવે છે પરંતુ તેઓ અલ્લાહથી કંઈપણ નથી છુપાવી શકતા; અને તે તો તેમની પાસે જ હોય છે જ્યારે તેઓ રાતોમાં તેને નાપસંદ (હોય તેવી) યોજનાઓ ઘડી રહ્યા હોય છે. અને તેઓ જે કરી રહ્યા છે તે અલ્લાહના કાબુમાં છે.

وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَأَمْتِكُمْ
فَيَسْبُلُونَكُمْ عَلَيْهِمْ قَبِيلَةٌ وَاحِدَةٌ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ
إِنْ كَانَ بِكُمْ أَذًى مِنْ مَطَرٍ أَوْ كُنْتُمْ فَرَضًا أَنْ تَضَعُوا
أَسْلِحَتَكُمْ وَخَذُوا حِذْرَكُمْ إِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ
عَذَابًا مُهِينًا ۝

فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَادْكُرُوا اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَى
جُنُوبِكُمْ فَإِذَا اطْمَأْنَنْتُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ ۚ إِنَّ
الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا ۝
وَلَا تَهِنُوا فِي ابْتِغَاءِ الْقَوْمِ إِنْ تَكُونُوا تَأْلَمُونَ
فَأِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ كَمَا تَأْلَمُونَ وَتَرْجُونَ مِنَ اللَّهِ مَا
لَا يَرْجُونَ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ۝

إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ
بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ وَلَا تَكُنْ لِلْخَائِبِينَ خَصِيمًا ۝
وَاسْتَغْفِرِ اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا ۝

وَلَا تَجَادِلْ عَنِ الَّذِينَ يَخْتَاؤُونَ أَنْفُسَهُمْ إِنَّ اللَّهَ
لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ خَوَافًا أَتِيًا ۝
يَسْتَخْفُونَ مِنَ النَّاسِ وَلَا يَسْتَخْفُونَ مِنَ اللَّهِ
وَهُوَ مَعَهُمْ إِذْ يُبَيِّتُونَ مَا لَا يَرُفِعُ مِنَ الْقَوْلِ
وَكَانَ اللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ حَكِيمًا ۝

૧૧૦. સાંભળો! તમે તે લોકો છો જે તેમનો પક્ષ લઈ આ જીવનમાં તો ઝઘડતા રહ્યા, પરંતુ કયામતના દિવસે તેમની તરફદારીમાં અલ્લાહ સાથે કોઈ ઝઘડશે, અથવા તેમની વકીલાત કોણ કરશે?

૧૧૧. અને જે કોઈ ખૂંટું કામ કરે અથવા પોતાના જીવ ઉપર હુકમ કરે અને પછી અલ્લાહથી ક્ષમા માગે તો (બેશક) તે અલ્લાહને બેહદ ક્ષમાવંત અને દયાળુ પામશે.

૧૧૨. અને જે કોઈ ગુનાહ કરશે તો તે પોતાના જીવના વિરુદ્ધ કરશે, અને અલ્લાહ બહુજા જાણનારો છે, હિકમતવાળો છે.

૧૧૩. અને જે કોઈ અપરાધ અથવા ગુનાહ કરીને તેનો આરોપ એક નિર્દોષ ઉપર નાખશે તો બેશક તેણે જૂઠું બોલવાનો અને સ્પષ્ટ ગુનાનો ભાર માથે લીધો. (રુકૂઅ-૧૬)

૧૧૪. અને જો તારા ઉપર અલ્લાહની કૃપા અને રેહમત ન હોત તો તેમના એક ટોળાએ તને અરબાદ કરવાનો સંકલ્પ કર્યો હોતો. બેશક તેઓ સ્વયં પોતાને જ અરબાદ કર્યા સિવાય તારું કંઈ પણ નથી અગાડી શકતા. અલ્લાહે તારા ઉપર કિતાબ તથા હિકમત ડાળ્યાં છે, અને તને તે (વાતો) શીખવી છે જેનું તને પહેલાં જ્ઞાન ન હતું બેશક તારા ઉપર અલ્લાહની મોટી મહેરબાની છે.

૧૧૫. તેમની ઘણી ખરી મસલોમાં (૫૨) બેશમાત્ર પણ ભલાઈ નથી સિવાય એવી કે જેમાં દાન ખચેરાત અને નેકીના અથવા પક્ષા વચ્ચે સમાધાન કરાવવાની સલાહ જાણાતી હોય. અને જે કોઈ અલ્લાહની પ્રસન્નતા મેળવવા ખાતર એવું કરે છે, તો અમે તેનો ભથ્થો અદલો તેને આપશું.

૧૧૬. અને જે કોઈને હિદાયત સ્પષ્ટ મળ્યા પછી રસૂલનો વિરોધ કરશે અને મોમિનોના માર્ગે સિવાયના માર્ગે ચાલશે, તો જે વસ્તુની પાછળ તે જઈ રહ્યો છે અમે તેને જવા દેશું. અંતમાં તેને જહન્નમમાં ધકેલી દેશું અને તે અહીં જ અંતિમ સ્થાન છે. (રુકૂઅ-૧૭)

هَٰذَا نَتْمُ هَٰؤُلَاءِ جَدَلْتُمْ عَنْهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَمَنْ يُجَادِلِ اللَّهَ عَنْهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَمْ مَنْ يَكُونُ عَلَيْهِمْ وَكَيْلًا ﴿١١٠﴾

وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا أَوْ يَظْلَمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿١١١﴾

وَمَنْ يَكْسِبْ اثْنًا فَأَنَا يَكْسِبُهُ عَلَى نَفْسِهِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١١٢﴾

وَمَنْ يَكْسِبْ خَطِيئَةً أَوْ اثْمًا ثُمَّ يُرْمِ بِهَا بَرِيئًا فَقَدْ احْتَمَلَ بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُّبِينًا ﴿١١٣﴾

وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ وَرَحْمَتُهُ لَهَيَّتَ طَائِفَةٌ مِّنْهُمْ أَنْ يُضْلُوكَ وَمَا يُضْلُونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَصُدُّوكَ مِنْ شَيْءٍ وَأَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُنْ تَعْلَمُ وَكَانَ فَضْلُ اللَّهِ

لَا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِّنْ نَّجْوَاهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١١٥﴾

وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَىٰ وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّىٰ وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا ﴿١١٦﴾

પ૧. 'સ્વયં પોતાનાથી'નો અર્થ 'પોતાની કોમથી' અથવા 'પોતાના સ્વજનોથી' થાય છે.

પ૨. મુનાફિકો તરેહ તરેહની યુક્તિઓ દ્વારા આંહારત સ.અ.સ.ને દુઃખ પહોંચાડવાના પ્રયત્નો

૧૧૭. બેશક અલ્લાહ આ ગુનાહને કદાપિ માફ નહિ કરે કે અન્યને તેનો શરીક કરાવવામાં આવે, પરંતુ તેનાથી ડાનરતું હશે (તો) જેને તે ચાહશે માફ કરી દેશે. અને જે અન્યને અલ્લાહનો શરીક કરાવશે તે ખરેખર ગુમરાહીમાં ખડુ દૂર ફેંકાઈ ગયો છે.

૧૧૮. તેઓ તે (અલ્લાહ)ને ત્યજી નિર્જીવ વસ્તુઓને પુકારે છે જો કે તેઓ (નાફરમાન) શયતાન સિવાય અન્ય કોઈને નથી પુકારતા,

૧૧૯. જેને અલ્લાહે હડધૂત કર્યો છે, અને તેણે કદ્યું હતું 'હું અવશ્ય તારા બંદાઓનો એક મુકરર ભાગ (ને અવરે માર્ગે) લઈ જઈશ.'

૧૨૦. 'અને હું તેમને એવા ગુમરાહ કરીશ, અને તેમનામાં એવી વ્યર્થ કામનાઓને જાગૃત કરીશ, અને મારી પ્રેરણાથી એવી વાસનાઓ જગાવીશ કે તેઓ પશુઓના પણ કાન કાપશે. (૫૩) અને હું તેમને એવા ઉશ્કેરી મૂકીશ કે તેઓ અલ્લાહના સર્જનોના સ્વરૂપોને બદલી નાખશે.' બેશક જે અલ્લાહને છોડી શયતાનને દોસ્ત બનાવશે તો ખરેખર તે મોટું નુકસાન ઉઠાવનારો છે.

૧૨૧. તે (શયતાન) તેમને વરદાનો આપી તેમના (દિલોમાં ખોટી) આશાઓ જગાવે છે. 'અને શયતાન તેમને વ્યર્થ વચનો સિવાય કંઈ પણ નથી આપતો.

૧૨૨. આવા લોકોનું રહેકાણુ જહન્નમ છે અને તેઓને ત્યાંથી છટકવાનો કોઈ રસ્તો નહિ મળે.

૧૨૩. પરંતુ જે લોકો ઈમાન લાવી નેકીઓ કરે છે અમે તેમને જન્નતમાં પ્રવેશ આપશું, જેની તળેથી ઝરાણું વહેતા હશે, અને જેમાં તેઓ સદાય રહેશે. અલ્લાહનું આ અટલ વચન છે; અને અલ્લાહથી વધુ સાચી વાત કોની થઈ શકે છે?

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا ﴿١٩﴾

إِنْ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ إِلَّا إِنْسًا وَإِنْ يَدْعُونَ إِلَّا سَيِّئَاتٍ مِمَّا

لَعَنَهُ اللَّهُ وَقَالَ لَأَتَّخِذَنَّ مِنْ عِبَادِكَ نَصِيبًا مَفْرُوضًا ﴿٢٠﴾

وَلَأُضِلَّنَّهُمْ وَلَأُمَنِّيَنَّهُمْ وَلَأَمْرُهُمْ فَلِيَّ بَيِّنَاتٍ أَذَانُ الْأَنْعَامِ وَلَأَمْرُهُمْ فَيُغَيِّرُنَّ خَلْقَ اللَّهِ وَمَنْ يَتَّبِعِ الشَّيْطَانَ وَليًا مِّنْ دُونِ اللَّهِ فَقَدْ خَسِرَ خُسْرَانًا مُّبِينًا ﴿٢١﴾

يَعِدُّهُمْ وَيُؤَيِّيَنَّهُمْ وَمَا يَعِدُّهُمْ الشَّيْطَانُ إِلَّا عُرُورًا ﴿٢٢﴾

أُولَئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَلَا يَجِدُونَ عَنْهَا مَخْرِجًا ﴿٢٣﴾

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا وَعَدَ اللَّهُ حَقًّا وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ قِيلًا ﴿٢٤﴾

કરતા રહેતા. આપ (સ)ને નિર્ણયો લેવાના બારામાં પણ અવળી સલાહ આપતા રહેતા હતા.

૫૩. 'પશુઓનાં પણ કાન કાપશે' અર્થાત પશુઓની પ્રકૃતિની અશ્લીલતા જે કુદરતના નિયમોના આધારે છે પરંતુ ઈન્સાનોમાં તે આચરણોનું પ્રદર્શન અસંસ્કારી, અસભ્ય ગણાય છે અને નિર્લજ્જતા ભરેલું ગણાય છે. પશુઓના કાન કાપવાનો ભાવાર્થ છે કે 'આચરણોમાં તેઓ પશુઓની પણ હદ વટાવી જશે.'

૧૨૪. ન તો તમારી ધારણાઓ પ્રમાણે કંઈ થશે અને ન તો એહલે કિતાબની મનોકામનાઓ ફળશે. બલકે જે કોઈ ખૂટું કામ કરશે તો તેને તેવો જ અદલો આપવામાં આવશે. અને તે અલ્લાહ સિવાય કોઈને મિત્ર કે મદદગાર પામશે નહિ.

૧૨૫. અને જે લોકો ભલાઈના કામો કરશે, ભલે તે પુરુષ અથવા સ્ત્રી હોય, અને મોમિન હોય, તે જન્નતમાં પ્રવેશ પામશે. અને તેમના ઉપર રજા માત્ર પણ ઝુલ્મ નહિ થાય.

૧૨૬. અને તે વ્યકિતથી ઉત્તમ કોનો દીન થઈ શકે છે જેણે પોતાને અલ્લાહની સંપૂર્ણ તાબેદારીમાં સોંપ્યો હોય, અને તે સદાચારો કરનારો હોય, અને ઈબ્રાહીમના દીનને અનુસરનારો હોય, જે સીધો રસ્તો છે! અને અલ્લાહે ઈબ્રાહીમને પોતાનો ખાસ મિત્ર બનાવ્યો હતો.

૧૨૭. અને તે સર્વ અલ્લાહનું જ છે જે આકાશો અને ધરતીમાં છે અને અલ્લાહ પ્રત્યેક વસ્તુનું જ્ઞાન રાખે છે. (રુકૂઅ-૧૮)

૧૨૮. અને લોકો તારી પાસેથી સ્ત્રીઓના વિશે ફતવો (નિર્ણય) ચાહે છે, તો તું કહે, 'અલ્લાહ તમને આદેશ આપી ચૂક્યો છે જે તમને આ કિતાબમાં વાંચી સંભળાવવામાં આવે છે તે યતીમ સ્ત્રીઓના સંબંધમાં છે જેમને તમે નક્કી કરેલી હક્ક (મહેર) નથી ચૂકવતા; (૫૪) પરંતુ તેમને (એમ જ) પરણવા ચાહો છો. તેમજ કમઝોર આળકો વિષે પણ તમને આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો કે તમે યતીમો સાથે ન્યાયનો અવહાર કરતા રહો, અને જે ભણું કામ તમે કરશો, બેશક તેને અલ્લાહ સારી પેટે જાણે છે.

૧૨૯. અને જો સ્ત્રીને પોતાના પતિ તરફથી ગેરવર્તીવ અથવા બેદરકારીની પરિસ્થિતિ ઊભી

لَيْسَ بِأَمَانَتِكُمْ وَلَا أَمَانِي أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ يَعْلُ
سُوءًا يُجْزَى بِهِ وَلَا يُجِدْ لَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا
وَلَا نَصِيرًا ﴿٢٨﴾

وَمَنْ يَمْسَلْ مِنَ الصَّلَاحِ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَثَرٍ وَهُوَ
مُؤْمِنٌ فَأُولَئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ
نَقِيرًا ﴿٢٩﴾

وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ
مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَاتَّخَذَ
اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا ﴿٣٠﴾

وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ
بِكُلِّ شَيْءٍ مُحِيطًا ﴿٣١﴾

وَيَسْتَفْتُونَكَ فِي النِّسَاءِ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِيهِنَّ وَ
مَا يَنْتَلِي عَلَيْكُمْ فِي النِّسَاءِ الَّتِي لَا
تُؤْتُونَهُنَّ مَا كُتِبَ لَهُنَّ وَتَرْغَبُونَ أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ
وَالنِّسَاءُ غَفِيرٌ مِنَ الْوَلَدِ إِنَّ وَأَنْ تَقُومُوا لِلنِّسَاءِ
بِالْقِسْطِ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِهِ

عَلِيمًا ﴿٣٢﴾

وَلِإِنِ امْرَأَةٌ خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا نُشُورًا أَوْ إِعْرَاضًا

૫૪. હઝરત ઉમર (રદી) ઈસ્લામના બીજા ખલીફા હતા. તેમણે દૌલતમંદ જુવાન યતીમ સ્ત્રીઓની મિલકતોના વહીવટ સંભાળનારા અને તેમને રક્ષણ આપનારા પુરુષો જે સ્ત્રીઓ સાથે તેમજ ગરીબ યતીમ યુવાન છોકરીઓ સાથે સંજોગોના લાભ લઈ પરણી જતા હતા તેના ઉપર પ્રતિબંધ મૂક્યો હતો. કારણ કે વહીવટદારો પોતાની સત્તા તેમજ પ્રભાવનો લાભ ઉઠાવી તે સ્ત્રીઓને તેમના ઘટનો હક્ક ન આપતા હતા. હઝરત ઉમર(ર) આવી સ્ત્રીઓ માટે યોગ્ય ઉમીદવારો શોધી તેમને પરણાવી દેવા ઉપર ભાર મૂક્યો હતો.

થવાનો ભય હોય તો તેમના માટે આપસમાં સમજુતી (૫૫) કરી લેવામાં પાપ નથી; અને સમાધાન કરી લેવું બેહતર છે. ઈન્સાનનું લાલચી વલણ એક સ્વભાવિક વસ્તુ છે. માટે જો તમે ભલાઈનો વ્યવહાર કરો, અને પરહેઝગાર હો તો નિઃસંદેહ, તમે જીતો છો તેનાથી અલ્લાહ માહિતગાર છે.

૧૩૦. અને તમે ભલે કેટલું પણ ચાહો તો પણ તમારી પત્નીઓ વચ્ચે એક સમાન વર્તીવ (૫૬) કરવો તમારા માટે અશક્ય છે. પરંતુ તમે (એક તરફ) ન ઢગી પડો જેથી કે બીજીને લટકતી વસ્તુની જેમ છોડી દો. માટે જો તમે સુધારો કરી લો અને પરહેઝગારીથી કામ લો તો બેશક અલ્લાહ મહાક્ષમાવંત અને દયાળુ છે.

૧૩૧. અને જો તેઓ એકબીજાથી અલગ (૫૭) થઈ જાય, તો અલ્લાહ તેમને પોતાના ખજાનામાંથી અર્પણ કરી એકબીજાની મોહનાજીથી બચાવશે. અને અલ્લાહ ઔદાર્યશીલ છે, હિકમતવાળો છે.

૧૩૨. અને તે સર્વ અલ્લાહનું જ છે જે કંઈ આકાશો તથા ધરતીમાં છે. બેશક અમે તમારા પહેલાં જેમને કિતાબ આપી હતી તેમને પણ આ જ આદેશ આપ્યો હતો, તેમજ તમને પણ આદેશ આપીએ છીએ કે અલ્લાહથી ડરો. પરંતુ જો તમે ઈન્કાર કરશો તો (યાદ રાખો) કે આ સર્વ અલ્લાહનું જ છે જે આકાશો તથા પૃથ્વીમાં છે, અને અલ્લાહ કોઈનો મોહનાજી નથી, તે ના'રીક્ષનાલાયક છે.

૧૩૩. અને જે કંઈ આકાશો અને ધરતીમાં છે તે સર્વ અલ્લાહનું જ છે અને તે કાર્યસાધક તરીકે પૂરતો છે.

فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا وَالصُّلْحُ خَيْرٌ وَأُحْضِرَتِ الْأَنفُسُ الشُّحَّ وَإِنْ تُحْسِنُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿٥٩﴾

وَلَنْ تَسْتَطِيعُوا أَنْ تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّسَاءِ وَلَوْ حَرَصْتُمْ فَلَا تَبْلُغُوا كُلَّ امْنِيلٍ فَتَدْرُوهَا كَالْمُعَلَّقَةِ وَإِنْ تُصْلِحُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٦٠﴾

وَإِنْ يَتَفَرَّقَا يُغْنِ اللَّهُ كُلًّا مِّن سَعَتِهِ وَكَانَ اللَّهُ وَاسِعًا حَكِيمًا ﴿٦١﴾

وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَلَقَدْ وَصَّيْنَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتٰبَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَإِيَّاكُمْ أَنْ اتَّقُوا اللَّهَ وَإِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ غَنِيًّا حَبِيدًا ﴿٦٢﴾

وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلًا ﴿٦٣﴾

૫૫. પતિ-પત્ની વચ્ચે અણબનાવ હોય તો તેનું સમાધાન કરાવવું કુરઆન મજીદની દ્રષ્ટિએ એક ઉત્તમ ખૂલ્ક (કર્મ) છે.

૫૬. પતિ માટે સર્વ પત્નીઓ વચ્ચે ન્યાયપૂર્વક વર્તન કરવું માનવશક્તિથી બહારની વસ્તુ છે; છતાં પણ જ્યાં સુધી પદાર્થો કે સંપત્તિ વગેરેનો સવાલ છે તેમાં હિસાબથી કામ લઈ શકાય છે; પરંતુ ભાવના અને પ્રેમનો સંબંધ મન સાથે છે જેના ઉપર ઈન્સાનનો કાબૂ નથી હોતો માટે અહીં ન્યાયના વિષયમાં હમેશાં સમસ્યાઓ પેદા થાય છે.

૫૭. ઈસ્લામના કાયદાઓમાં અલ્લાહની દૃષ્ટિમાં તલાકનો કાયદો બહુ જ ઉતરતો દરજ્જો રાખે છે.

૧૩૪. હે લોકો! જો તે ધારે તો તમને ઉઠાવી લે
અને (તમારા સ્થાને) બીજાને લઈ આવે અને અલ્લાહ
તેમ કરવાનું સંપૂર્ણ સામર્થ્ય ધરાવે છે.

૧૩૫. જે કોઈ સંસારિક અદ્વૈત ચાલતો હોય તો (તેણે જાણવું જોઈએ કે) દુનિયાનો અદ્વૈત અલ્પાદના જ હાથમાં છે અને આખેરતનો પાણ, અને અલ્પાદ સર્વ સાંભળનાર છે, સર્વ જોનાર છે. (રુદ્ર-૧૮)

૧૩૬. હે ઈમાન લાવનારાઓ! તમે સંપૂર્ણ રીતે ન્યાય ઉપર કાયમ રહેનારા અને અલ્લાહની ખાતર સાક્ષી આપનારા બનો, પછી ભલે તમારી સાક્ષી તમારા પોતાના ^(૫૮) (વિરુદ્ધ) હોય અથવા તમારા માતાપિતા અથવા નિકટના સગાઓના (અથવા એવા પક્ષકાશોના). કોઈ ધનવાન હોય કે નિર્ધન, અનેનો નિગેહબાન અલ્લાહ જ છે. માટે તમારી મનોકામનાઓને આધીન નહિ થાઓ, તે'જ તમે ન્યાયપૂર્વક વર્તી શકશો. અને જો તમે (સત્યને) છુપાવશો અને ટાળાટોળ કરશો તો જાણી લો કે તમે જે કરી રહ્યા છો તેનાથી અલ્લાહ ખુબ માહિતગાર છે.

૧૩૭. હે ઈમાન લાવનારાઓ! ઈમાન લાવો અલ્લાહ અને તેના રસૂલ ઉપર, અને આ કિતાબ ઉપર જે તેણે પોતાના રસૂલ ઉપર ઊતારી છે, અને તે કિતાબ જે તેણે તે પહેલાં ઊતારી છે. અને જે કોઈ અલ્લાહ અને તેના ફરિશ્તાઓ, અને તેની કિતાબો અને તેના રસૂલો અને અંતિમ દિવસનો ઈન્કાર કરે છે, તે ગુમરાહીમાં ખડુ જ દુર ફેંકાઈ ગયો છે.

૧૩૮. જે લોકો ઈમાન લાવ્યા પછી, કાકર થઈ ગયા, ફરી ઈમાન લાવ્યા, ફરી પાછા કાકર થઈ ગયા અને પછી કુકમાં આગળ વધતા જ ગયા, તેમને અલ્લાહ કદાપિ માફ નહિ કરે, અને તે તેમને કદાપિ સીધો માર્ગ નહિ દેખાડે. ^(૫૯)

وَكَانَ اللَّهُ عَلَى ذَلِكَ قَدِيرًا ﴿١٦٠﴾

۱۹
۱۸ مَن كَانَ يَرْيِدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا
وَالْآخِرَةِ وَكَانَ اللَّهُ سَمِيعًا بَصِيرًا ۝

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدِينَ وَالْأَقْرَبِينَ ۚ إِنْ يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَاللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا ۖ فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَىٰ أَنْ تَعْدِلُوا ۚ وَإِنْ تَلَوْا أَوْ تَعْرِضُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿٨﴾

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي
نَزَّلَ عَلَى رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي أَنْزَلَ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ
يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَلِئِكَتِهِ وَكُنْيَةٍ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ
ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا ﴿١٧٥﴾

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ أَرَادُوا أَنْ يُكْفَرُوا
لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيَغْفِرْ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ سَبِيلًا ﴿١٢٨﴾

પટ. 'પોતાના'થી 'પોતાનો પરિવાર,' 'પોતાનો લાભ' ગણાશે.

૫૮. આ આયતથી સ્પષ્ટ થાય છે કે ઈસ્લામમાં ‘મુર્તદ’ અર્થાત ઈસ્લામથી ફરી જવાની કે ઈસ્લામથી વિમુખ થઈ બીજા ધર્મમાં દાખલ થવાની સજા મૃત્યુદંડ નથી. કુરઆને મજીદમાં અનેક ઠેકાણે મઝહબની બાબતમાં બળજબરી કરવાથી રોકવામાં આવ્યો છે, અને ઈમાનની બાબતમાં ‘આઝાદી’ આપવામાં આવી છે.

૧૩૯. મુનાફિકોને આ સમાચાર સંભળાવી દો કે તેમના માટે બહુ જ દર્દનાક અઝાબ છે.

૧૪૦. તે લોકો જે મોમિનોને છોડી કાફરોને પોતાના મિત્ર બનાવે છે, શું તેમની પાસેથી પોતાની ઈઝઝત (કરાવવા) ચાહે છે? (તો તેઓ યાદ રાખે કે) સર્વ ઈઝઝત અલ્લાહના પાસે જ છે.

૧૪૧. અને તેણે આ કિતાબ (કુસ્આન)માં તમને આદેશ આપ્યો છે કે જ્યારે અલ્લાહની આપનોનો ઈન્કાર તથા મશકરી થતી સાંભળો તો તમે તે લોકો વચ્ચે ન બેસો. જ્યાં સુધી તે (વિષય)ને બદલે બીજી વાતોમાં તેઓ ન લાગી જાય, નહિતર આવી રીતે તમે પણ તેમના જેવા જ થઈ જશો. બેશક અલ્લાહ મુનાફિકોને અને કાફરોને જહન્નમમાં એકઠાં કરવાનો છે:—

૧૪૨. તે લોકો તમારા (વિશે સમાચારની) રાહ જુએ છે કે જો તમને અલ્લાહ તરફથી કોઈ સફળતા પ્રાપ્ત થાય તો તેઓ કહે કે શું અમે તમારી સાથે ન હતા? અને જો કાફરો થોડોક લાભ મેળવે તો (તેમને) તેઓ કહે છે 'શું અમે જ્યારે તમારા ઉપર વિજયવંત થયા હતા ત્યારે અમે તમને મોમિનોથી બચાવી ન લીધા હતા? (હકીકતમાં) કયામતના દિવસે અલ્લાહ જ તમારી વચ્ચે ન્યાય કરશે અને કાફરોને મોમિનો ઉપર અલ્લાહ કદાપિ સત્તા નહિ આપે. (રુકૂઅ-૨૦)

૧૪૩. અને મુનાફિકો અલ્લાહને ફરેબ આપવાનો પ્રયત્ન કરે છે, પરંતુ તે (અલ્લાહ) તેમના ફરેબની તેમને સજા આપશે અને જ્યારે તેઓ નમાઝ માટે ઉભા થાય છે, સુસ્તીથી ઉભા થાય છે તો (માત્ર) લોકોને દેખાડવા ખાતર જ, અને તેઓ અલ્લાહને જવલ્લેજ યાદ કરતા હોય છે.

૧૪૪. તેમની (સ્થિતિ) ડામાડોળ હોય છે. ન તેઓ આ (મોમિનો) તરફ છે અને ન પેલી (કાફરો) તરફ છે. અને જેને અલ્લાહ મિટાવી દે છે, તું તેમના માટે કોઈ રસ્તો શોધી નહિ શકે.

بَشِيرِ الْمُتَّقِينَ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا

الَّذِينَ يَتَّخِذُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ
الْمُؤْمِنِينَ آيَتُهُمْ عِنْدَ هُمُ الْوِزَّةُ فَإِنَّ الْوِزَّةَ
لِلَّهِ جَمِيعًا ﴿١٣٩﴾

وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَعَيْتُمْ آيَةً
اللَّهِ يَكْفُرْ بِهَا وَيُكَفِّرْ بِهَا فَلَا تَعْدُوا مَعَهُمْ
عَلَى يَحْضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ إِنَّكُمْ إِذَا مَثَلْتُمْ
إِنَّ اللَّهَ جَامِعُ الْمُتَّقِينَ وَالْكَافِرِينَ فِي جَهَنَّمَ
جَمِيعًا ﴿١٤٠﴾

الَّذِينَ يَتَرَبَّصُونَ بِكُمْ فَإِنْ كَانَ لَكُمْ فَتْحٌ مِنَ اللَّهِ
قَالُوا أَلَمْ يَكُنْ مَعَكُمْ وَوَإِنْ كَانَ لِلْكَافِرِينَ نَصِيبٌ
قَالُوا أَلَمْ نَسْتَحِذْ عَلَيْكُمْ وَنَمْنَعْكُمُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ
فَاللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ
لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا ﴿١٤١﴾

إِنَّ الْمُتَّقِينَ يَخُذُ عَوْنَ اللَّهِ وَهُوَ خَادِعُهُمْ وَإِذَا
قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كَسَالَى يُرَاءُونَ النَّاسَ
وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٤٢﴾

مَذْهَبَيْنِ بَيْنَ ذَلِكَ لَا إِلَى هَؤُلَاءِ وَلَا إِلَى هَؤُلَاءِ
وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَلَنْ يَجِدَ لَهُ سَبِيلًا ﴿١٤٣﴾

૧૪૫. હે ઈમાન લાવનારાઓ, તમે મોમિનોને છોડી કાઢીને તમારા મિત્ર ન બનાવો. શું તમે અલ્લાહને તમારા પોતાના વિરુદ્ધ સ્પષ્ટ પૂરાવો આપવા ચાહો છો?

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ أُرِيدُ أَنْ تَجْعَلُوا لِلَّهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا مُبِينًا ﴿١٤٥﴾

૧૪૬. મુનાફિકો બેશક આત્મની ઊંડાણમાં હશે અને તને તેમની મદદ કરનાર કોઈ નહિ મળે.

إِنَّ السُّفْهَانَ فِي الذَّرِكِ الْأَسْفَلِ مِنَ الثَّارِ وَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا ﴿١٤٦﴾

૧૪૭. સિવાય તે લોકો તૌબાહ કરે અને પોતાને સુધારી લે અને અલ્લાહને વફાદારીથી વળગી રહે. અને પ્રમાણિકપણે અલ્લાહની તાબેદારી કરે. આ લોકો છે જે મોમિનોમાંના છે. અને અલ્લાહ મોમિનોને બધા બદલો આપશે.

إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَاعْتَصَمُوا بِاللَّهِ وَأَخْلَصُوا دِينَهُمْ لِلَّهِ فَأُولَئِكَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ وَسَوْفَ يُؤْتِي اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٤٧﴾

૧૪૮. જો તમે આભારી બનશો અને ઈમાન લાવશો તો અલ્લાહ તમને શા માટે અઝાબ આપે? બેશક અલ્લાહ મોટો કદરદાન છે, સર્વજ્ઞ છે.

مَا يَفْعَلُ اللَّهُ بِعَذَابِكُمْ إِنْ شَكَرْتُمْ وَآمَنْتُمْ وَكَانَ اللَّهُ شَاكِرًا عَلِيمًا ﴿١٤٨﴾

મદીનામાં ત્રણ યહૂદી કબીલાઓની આબાદી હતી. બનુ કઈનુકા, બનુ નાઝીર અને ત્રીજા કબીલાનું નામ બનુ કુરૈઈજા હતું. આ કબીલાઓએ મુસ્લિમો સાથે ઘણે વખતે વિશ્વાસઘાત કર્યો હતો જ્યારે કે જંગના સમયમાં તટસ્થ રહેવાના તેમના કોલ કારારોનો તેમણે વારંવાર ભંગ કર્યો હતો. વધુમાં તેઓ આંહલરત સ.અ.સ.ને શહિદ કરવાના કાવતરાઓમાં પણ છુપી રીતે ભાગ લેતા રહેતા હતા. તેમની ગદ્દારી બહુજ હદબહાર જવાથી ન છૂટકે આંહલરત સ.અ.સ.ને તેમના વિશે સખત પગલાં લેવાની ફરજ પડી અને તેમને અરબસ્તાન છોડીને ચાલ્યા જવાનો હુકમ આપવામાં આવ્યો હતો.

આ મુનાફિકો ન તો મુસ્લિમ હતા અને ન યહૂદી હતા. કારણ કે તેઓ ગંભીર પરિસ્થિતિઓમાં પોતાના જ અન્ય યહૂદી કબીલાઓ માટે પણ નાલાયક અને નુકસાન વધારનારા સાબિત થયા હતા.

મુનાફિક સ્વભાવે ડરપોક અને બાયલો હોય છે. તેમની ચાલો કપટી, બદદાનનવાળી અને ફરેબી હોય છે તેઓ મોઢેથી ઈસ્લામ કબૂલ કર્યા પછી તેના વિરુદ્ધ છુપી રીતે તાપડો રચવામાં મશગુલ રહેતા હોય છે.

મુનાફિકમાં વિશ્વાસની કમી હોય છે જેથી તે હમેશાં બીજાનો આશરો શોધતો હોય છે. અહીં મોમિનોને મઝહબના નામે ફિરકાબાઝીનો પ્રચાર કરનારાઓથી બચવાની સૂચના આપવામાં આવે છે. આવા લોકો મઝહબનું ઈલ્મ રાખતા હોવાનો ડોળ કરે છે અને સમય આવતા તેના ઉપર વિશ્વાસ કરનારાઓને મઝહબના નામે પોતાના અંગત લાભ માટે સ્વાસત અર્થાત 'પોલીટીકલ મારકેટમાં' છૂટે દોકડે વેચી નાખે છે. દુનિયાભરમાં મઝહબના નામ ઉપર મઝહબી લીડરો અઢળક ધન કમાય છે, જે વેપારનો 'કાચો માલ' પ્રજાનો વિશ્વાસ હોય છે.

૧૪૮. અલ્લાહ આજ્ઞાજતી^(૬૦) વાતોની જાહેરાત પસંદ નથી કરતો સિવાય કે જેના ઉપર જુલ્મ થયો હોય (તેના તરફથી એવું થાય). ખચિત, અલ્લાહ સર્વ સાંભળનારો છે, સર્વ જાણનારો છે.

૧૫૦. કોઈ ભલાઈનું કામ તમે ભલે જાહેરમાં કરશો કે છુપાવીને કરશો અથવા કોઈનો દોષ માફ કરી દેશો, તો અલ્લાહ ખરેખર ગુનાહ મિટાવનારો છે, સર્વશક્તિમાન છે.

૧૫૧. નિઃસંદેહ, જે લોકો અલ્લાહ અને તેના રસૂલમાં ઈમાન નથી રાખતા અને અલ્લાહ તથા તેના રસૂલોમાં ભેદભાવ કરવા ચાહે છે અને કહે છે 'અમે અમુક (રસૂલો)ને માન્ય રાખશું અને અમુકનો ઈન્કાર કરશું,' અને તેઓ વચ્ચે માર્ગ લેવા ચાહે છે, (તો)

૧૫૨. આ લોકો ખરા કાફર છે અને કાફરો માટે અમે અપમાનજનક અઝાબ તૈયાર રાખ્યો છે.

૧૫૩. અને જે લોકો અલ્લાહ અને તેના (તમામ) રસૂલો^(૬૧) ઉપર ઈમાન લાવી તેમની વચ્ચે કોઈ ફરક નથી કરતા, તેઓને અલ્લાહ વેળાસર તેમનો બદલો આપશે. અને અલ્લાહ બેહદ ક્ષમાવંત છે, બેહદ દયાળુ છે. (રુકૂઅ-૨૧)

૧૫૪. એહલે કિતાબ^(૬૨) તારી પાસેથી તેમના ઉપર કિતાબ ઊતારવાની માગણી કરે છે, તો તેમણે મૂસા પાસે તેનાથી પણ મોટી માગણી કરી હતી. તેમણે કહ્યું, 'તું અમને અલ્લાહના પ્રત્યક્ષ દર્શન કરાવ.' ત્યારે તેમની આ બેઅદબીના કારણે તેમને (ભયંકર) વીજળીએ ઘેરી લીધા અને આ ખુલ્લો ચમત્કાર જોઈ લીધા પછી પણ તેમણે વાછરડાને (મા'બૂદ) બનાવ્યો. પરંતુ અમે તેની પણ માફી આપી. અને અમે મૂસાને સંપૂર્ણ સત્તા આપી હતી.

لَا يُحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ إِلَّا
مَنْ ظَلَمَ وَكَانَ اللَّهُ سَمِيعًا عَلِيمًا ﴿١٤٨﴾

إِنْ تُبْدُوْا خَيْرًا أَوْ تُخْفَوْهُ أَوْ تَعْفُوا عَنْ سُوْءٍ
فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُوًّا قَدِيرًا ﴿١٤٩﴾

إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ
يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ
وَنُكْفِرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ
ذَلِكَ سَبِيلًا ﴿١٥٠﴾

أُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ
عَذَابًا مُّهِينًا ﴿١٥١﴾

وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَلَمْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ
أَحَدٍ مِنْهُمْ أُولَٰئِكَ سَوْفَ يُؤْتِيهِمْ أَجْرُهُمْ وَهُمْ
كَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٥٢﴾

يَسْأَلُكَ أَهْلُ الْكِتَابِ أَنْ تَنزِلَ عَلَيْهِمْ كِتَابًا مِّنَ
السَّمَاءِ فَقَدْ سَأَلُوا مُوسَىَٰ الْكَبِرَ مِنْ ذَٰلِكَ فَقَالُوا
أَرِنَا اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ بِظُلْمِهِمْ
ثُمَّ تَوَّجُتُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ
فَعَفَوْنَا عَنْ ذَٰلِكَ وَآتَيْنَا مُوسَىٰ سُلْطَانًا
مُّبِينًا ﴿١٥٣﴾

૬૦. ઈસ્લામમાં બ્રીજાના દોષોને લોકોમાં જાહેર કરવા બ્રીજાની નિંદા કરવી કે અન્યને વગોવવા ઉપર સખત મનાઈ છે. પરંતુ જેની સાથે બેઈ-સાફી થઈ હોય કે જેના ઉપર જુલ્મ થયો હોય તો ન્યાય ખાતર પ્રજા તેમજ સત્તાધીશો સામે ઈન્સાફ ઉઠાડા પાડવાનો તેને હક્ક છે.

૬૧. અલ્લાહના તમામ રસૂલો ઉપર ઈમાન લાવવાનો કુરઆન મજહદનો આદેશ છે.

૬૨. સાધારણ રીતે 'એહલે કિતાબ'થી યહૂદીઓ તથા ઈસાઈઓ બન્ને કોમો ગણાય છે. પરંતુ હઝરત મૂસા (અ)ને સંવાલ કરનારા તથા હઝરત મરિયમને સતાવનારા તો માત્ર યહૂદીઓ જ હતા જેથી આ ઈશારો તેમની તરફ છે.

૧૫૫. અને અમે તેમને પર્વતની બૂલંદીઓ (નીચે ઊભા) ^(૬૩) રાખી તેમની સાથે કરાર કરતાં આજ્ઞા આપી, કહ્યું 'તમે દ્વારમાંથી, વિનમ્રતાથી દાખલ થજો; અને અમે કહ્યું 'તમે 'શબતની' (નીમેલી) હોદોને આળંગશો નહિ.' અમે તેમની પાસેથી પાકું વચન લીધું હતું.

૧૫૬. પછી તેમના વચનભંગ કરવાના કારણે અને અલ્લાહની આયતોનો ઈન્કાર કરવાના કારણે, અને નબીઓને વિના દોષે કતલ ^(૬૪) કરવાના પ્રયાસો કરવાના કારણે, અને તેમના આવું કહેવાના કારણે કે અમારા દિલો પરદામાં ^(૬૫) છે; હકીકતમાં એવું નથી, અલ્લાહે તેમના (દિલો) ઉપર મોહર મારી દીધી છે. જેથી તેઓ ઇમાન લાવશે નહિ. સિવાય અમુક (લોકો)ના—

૧૫૭. અને તેમના (સત્યનો) ઈન્કાર કરવાના કારણે અને મરિયમ ઉપર બહુજ ભયંકર તોહમત ^(૬૬) લગાવવાના કારણે—

૧૫૮. અને તેમના એમ કહેવાને કારણે કે મરિયમના પુત્ર મસિહ ઇસાને અમે કતલ કર્યો હતો, જે અલ્લાહનો રસૂલ હતો. જો કે તેમણે તેને કતલ ^(૬૭) નથી કર્યો, ન તો તેને સૂળી ^(૬૮) ઉપર (લટકાવીને) માર્યો હતો, બલકે તેમને તેવું જ થતું દેખાડવામાં આવ્યું. તે વિશે મતભેદ કરનારાઓ ખરેખર

وَرَكَعْنَا فَوْقَهُمُ الطُّورَ بَيْتًا قَهْمُ وَقُلْنَا لَهُمْ
ادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُلْنَا لَهُمْ لَا تَعْدُوا فِي
السَّبْتِ وَآخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا ۝

فَمَا نَفَعِهِمْ مِيثَاقُهُمْ وَكَفَرُوا بِاللَّهِ
وَقَتْلِهِمُ الْأَنْبِيَاءَ بَغْيًا حَقٍّ وَقَوْلِهِمْ قُلُوبُنَا
غُلْفٌ بَلْ كَبَعَ اللَّهُ عَلَيْهَا بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ
إِلَّا قَلِيلًا ۝

وَبَكَّرِهِمْ وَقَوْلِهِمْ عَلَى مَرْيَمَ بُهْتَانًا
عَظِيمًا ۝

وَقَوْلِهِمْ إِنَّا قَتَلْنَا النَّسِيعَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ
رَسُولَ اللَّهِ وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَكِنْ شُبِّهَ
لَهُمْ وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ ۝

૬૩. 'તૂર પર્વતની તળેટી'માં ઊભા રાખી.

૬૪. અહીં કતલથી હત્યા કરી શક્યાનો અર્થ લેવો ખોટો ગણાશે કારણ કે કોઈ પણ રસૂલને તેમના દુશ્મનોએ મારી નાખ્યા હોવાનો કોઈ પૂરાવો મળતો નથી.

૬૫. 'પરદામાં' અર્થાત સંતુષ્ટ. બની ઈસરાઈલને પોતાના ગુનાહોનો પસ્તાવો ન હતો.

૬૬. હઝરત મરિયમનું કુરઆન મજીદમાં એક ચારિત્ર્ય શુદ્ધ માતા તરીકે વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે.

૬૭. 'મા કતલહાલુ' 'કતલ નથી કર્યો.' અલ્લાહના પાક નબી ઈસા (અ)ની હત્યા નથી કરવામાં આવી. આઈબજના સિદ્ધાંતો પ્રમાણે સૂળીએ લટકી મરનારનું મૃત્યુ લા'નતી ગણાય છે.

૬૮. 'મા સલબહુ' 'ન તો સૂળી ઉપર (લટકાવીને) માર્યો હતો.' યહૂદીઓએ હઝરત ઈસા (અ)ના શરીરમાં ખીલા ઠોકી સૂળી (વધસ્થંભ) ઉપર ચડાવી સંતોષ માણ્યો હતો. આ રીતે હઝરત ઈસા (અ)ના મૃત્યુને લા'નતી પુરવાર કરી તેમને ખોટા ઠરાવવાનો તેમણે નિષ્ફળ પ્રયત્ન કર્યો હતો, જે હકીકત આ આપતથી સાબિત થાય છે.

શંકાઓમાં^(૬૮) પડી ગયા; આ વિશે તેમને કોઈ જ્ઞાન નથી. તેઓ માત્ર અનુમાનોને અનુસરી^(૭૦) રહ્યા છે, જેને હકીકતમાં ન બદલી શક્યા.

૧૫૯. ઉલટું, અલ્લાહે તેને પોતાની પાસેનું ઊંચું^(૭૧) સ્થાન અર્પણ કર્યું. અને અલ્લાહ સર્વ શક્તિમાન છે, હકિમતાવાળો છે.

૧૬૦. અને એહલે કિતાબમાંથી કોઈ પણ એવા નથી જે પોતાના મૃત્યુ પહેલાં આ ઘટના ઉપર ઈમાન ન લાવે; અને ક્યામતના દિવસે તે (ઈસા) તેમના વિરુદ્ધ સાક્ષી^(૭૨) હશે—

مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِلَّا اتِّبَاعَ الظَّنِّ وَمَا تَتَوَدَّ يَقِينًا ۝

بَلْ رَفَعَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ۝

وَأَنَّ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا يُؤْمِنُونَ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ
وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا ۝

૬૯. પરંતુ હઝરત ઈસા (અ)ને સૂળી (વધસ્થંભ) ઉપર ચટકાયા પછી યહૂદીઓને તેમના મૃત્યુ વિશે શંકાનો ઉદ્ભવ થયો હતો. અને તેમની શંકાઓનું સમાધાન ન થયું. આ હકીકત પણ અહીં સાબિત થાય છે કારણ કે હઝરત ઈસા (અ)ની અંતિમ પળોમાં તેમના શબની શી વ્યવસ્થા થઈ હતી તેનો કોઈ સાક્ષી તેમને ન મળ્યો કે જેની સાક્ષીથી યહૂદીઓને પોતાના આ જૂલમમાં સફળ થયા હોવાનો પુરાવો મળી શકે.

૭૦. આ શંકાઓના પરિણામે આજે પણ વિભિન્ન અનુમાનો પ્રવર્તી રહ્યા છે. આશ્ચર્યની વાત તો તે છે કે આવા અનુમાનો મુસ્લિમ લોકો પણ કરે છે જે માન્યતાઓનો આધાર ઈસ્લામી સિદ્ધાંતો તેમજ અલ્લાહની સુન્નત અને કુરઆને મજીદની દલીલો વિરુદ્ધ છે.

૭૧. યહૂદીઓ હઝરત ઈસા (અ)ને સૂળીએ ચડાવી તેમનો અંત આણ્યો હોવાનો દાવો કરવામાં બહુજ ગર્વ લે છે જે લા'નતી મોતના આરોપથી તેમની તબુલ્લતને તેઓ જૂઠ્ઠી સાબિત કરવાની કોશિશ કરે છે. તેમના આ દાવાને આ આયત તથા તેની પહેલાંની આયતના આધારે રદિયો આપવામાં આવ્યો છે. અલ્લાહે તેમને મુકર્ર કરેલું ખૂબંદ સ્થાન અર્પણ કર્યું છે. આ આયતમાં તેઓ પાથિવ દેહ સાથે આસમાનમાં ચડી ગયા હોવાનો કોઈ ઈશારો નથી જણાતો, પરંતુ તેમને એક રૂઢાનીપદ પ્રાપ્ત થયું હતું, તેમાં કોઈ શંકા નથી.

૭૨. હઝરત ઈસા (અ) ક્યામતના દિવસે તેમના વિશે કરવામાં આવતી અટકળોને ખોટી સાબિત કરશે.

(૧) યહૂદીઓનું માનવું છે કે તેમણે હઝરત ઈસા (અ)ને સૂળી ઉપર ચઢાવી તેમનું લા'નતી મૃત્યુ નીપજાવ્યું હતું.

(૨) ઈસાઈઓના 'પ્રાયશ્ચિત'ના સિદ્ધાંત આધારે સ્વાએલ એવી માન્યતા છે કે હઝરત ઈસા (અ) સમગ્ર માનવજાતિના પાપોનો ભાર પોતાના ઉપર લઈને સૂળી ઉપર મૃત્યુ પામ્યા અને સમગ્ર માનવજાતિને તેમના પાપોથી મુક્તિ અપાવી, આ કરુણ ઘટનાના પાયા ઉપર ઈસાઈઓએ પોતાના મઝહબનો પાયો નાખ્યો છે.

ક્યામતના દિવસે હઝરત ઈસા (અ) આ બંને ખોટી માન્યતાઓ વિરુદ્ધ સાક્ષી આપશે.

હકીકતમાં રોમન ગવર્નર પોઈન્ટીફ પીલાતુસ (પાઈલેટ)ની પત્નીએ હઝરત ઈસા (અ)ના નિર્દોષ હોવાનું સ્વપ્ન જોયું અને તેણીએ પોતાના પતિને હઝરત ઈસા (અ)ને તકલીફ આપવાની ખાતરમાં ચેતવ્યો હતો. પીલાતુસ પોતે પણ હઝરત ઈસા (અ)ને નિર્દોષ ધારતો હતો. જેથી એક જોસેફ ઓફ

૧૬૧. યહૂદીઓના હદબહાર જવાના કારણે જે શુદ્ધ વસ્તુઓ તેમના માટે હવાલ હતી તે અમે તેમના

فَيُظْلَمُونَ الَّذِينَ هَآؤُلَآءِ حَرَّمَ عَلَیْهِمْ طَبِیْعَتِ

આરીમીએથીઆ સાથે મસલત કરી તેમને સૂળીએ ચડાવવાના ત્રણ કલાક પછી હઝરત ઈસા (અ)ને ગુમરીને ડાતરાવી તેમના સાથીઓને હવાલે કર્યા હતા.

હઝરત ઈસા (અ) હરગિઝ સહીબ ઉપર મૃત્યુ નથી પામ્યા, અને તેમનું મૃત્યુ પુખ્ત વયે થયું હતું તે પણ કુરઆને મજ્હદથી સાબિત થાય છે. આઈબવના નીચે આપેલા હવાલાઓના અભ્યાસથી પણ આવા પ્રમાણો મળે છે જેનાથી તેમનું સૂળીએથી હેમખેમ જીવતા ડાતરી ગયા હોવાનું સાબિત થાય છે.

(૧) 'જેને લટકાવીને મારવામાં આવે તે લા'નતી છે' ડ્યુટોનોમી (૫કરણ ૩૧. આયત-૨૩) આ દલીલને ગળે ડાતારવા માટે આલીમોએ પોતાના ઘણા તર્કવિતર્કો દ્વારા ઉપજાવી કાઢેલી વાર્તાઓ પહેલી મૂકી છે.

કહેવાય છે કે 'હઝરત ઈસા (અ)ને સૂળીએ ચડાવવામાં આવ્યા જ ન હતા, તેની પહેલાં જ તેમને અલ્લાહે આસમાનમાં ઉપાડી લીધા હતા, અને તેમના બદલે એક ચોર યહૂદીને હઝરત ઈસા (અ) સમજી સૂળીએ ચડાવી મારી નાખવામાં આવ્યો હતો. જે આ વાત ખરી હોય તો નક્કી તે ચોરને મૃત જાહેર કરી નીચે ડાતારવામાં આવ્યો હશે અને આ હાલતમાં તેમના મૃતદેહને જોઈ લીધા પછી યહૂદીઓના દિલોમાં તેમના મૃત્યુ વિશે કોઈ શંકા ન રહેવી જોઈએ, જ્યારે કુરઆને મજ્હદના દાવા પ્રમાણે તો તેમને હઝરત ઈસા (અ)ના મૃત્યુ વિશે શંકા હતી, જેનો કોઈ મુસ્લિમ ઈન્કાર નહિ કરે.'

(૨) હઝરત ઈસા (અ)એ અસલ્હા વેદનાથી પીડાતાં ખુદા પાસે પ્રાર્થના કરી કે આ મોતના પ્યાલાને તું મારી પાસેથી દૂર હટાવી દે. (માર્ક પ્રકરણ ૧૪. આ. ૩૬ મેથ્યુ પ્ર-૨૬ આ. ૨૮ લ્યુક પ્ર. ૨૨ આ. ૪૨) આ દુઆ કબૂલ થઈ હોવી જોઈએ તેમાં શંકા નથી.

(૩) હઝરત ઈસા (અ)એ આગાહી કરી હતી કે તેઓ બની ઈસરાઈલના દસ કબીલાઓની શોધમાં જશે (જોન પ્ર. ૧૦ આ. ૧૬). જે કે હઝરત ઈસા (અ)ના સૂળીએ ચડવા સુધી તો માત્ર એજ કબીલાનો પરિચય મળે છે. આકીના દસ કબીલાને શોધી લેવા પહેલાં તેમનું મૃત્યુ નીપજવું અથવા તેમને અદ્રખ્ય થઈ જવું વાજબી નથી.

(૪) 'હઝરત ઈસા (અ) માત્ર ત્રણ કલાક જ સૂળી ઉપર રહ્યા હતા. (જોન ૧૯ આ. ૧૪) જ્યારે સૂળીએ લટકાવવાના નિયમ પ્રમાણે અપરાધીને ત્રણ દિવસ સુધી લટકાવી રાખવામાં આવતો હતો, અને જ્યાં સુધી લટકનારનાં મૃત્યુની ખાતરી ન થઈ જતી તેને નીચે ડાતારવામાં ન આવતો.

(૫) 'યહૂદીઓએ રોમન ગવર્નર પાઈલેટને યહૂદીઓ તરફથી વિનંતી કરી હતી કે હઝરત ઈસા (અ)ના આસપાસ ચોકી ગોઠવી દેવામાં આવે. રખેને, ઈસાઈઓ તેને રાતના ઉઠાવી જાય અને ઈસા લોકોને જઈને ન કહે કે 'હું મૃતદેહોમાંથી જીવંત થયો છું'. (મેથ્યુ. પ્ર. ૨૭ આ. ૬૪) યહૂદીઓમાં ઉદ્ભવેલી આ શંકા તરફ જ કુરઆને મજ્હદનો ઈશારો છે, કે તેમને જે શંકા હતી તેજ પ્રમાણે હઝરત ઈસા (અ) સૂળી ઉપરથી ડાતરીને ક્યાંક ચાલ્યા ગયા હતા.

(૬) પીલાતુસે જાણી જોઈને હઝરત ઈસા (અ) ઉપરના આરોપનો ચુકાદો શુક્રવારે સૂર્યાસ્તના ત્રણ કલાક પહેલાં આપ્યો હતો. પરિણામે તેમને સૂળીએ ચઢાવ્યા બાદ ત્રણ કલાકમાં પાછા ડાતારી લેવામાં આવ્યા હતા, અને બ્રીજ દિવસે શનિવારે 'સબ્ત' હોવાથી તેની પહેલાંની રાત્રે નિયમ પ્રમાણે બધા આરોપીઓને પણ ડાતારી લેવામાં આવ્યા હતા. તેણે હઝરત ઈસા (અ)ને ખોરાક, પાણી તથા દવા દાડ પણ પૂરા પાડ્યા હતા. (મીસ્ટીકલ હાઈફ્રે આફ જસસ લેખક એચ. સ્પેનસર લુઈસ) આ હવાલાથી

માટે હરામ^(૩૩) કરાવી, અને આ કારણે પણ કે તેઓ લોકોને અલ્લાહની રાહથી અટકાવતા રહેતા હતા.

૧૬૨. અને તેમના વ્યાજખોરીના ધંધાને કારણે પણ જેનાથી તેમને રોકવામાં આવ્યા હતા, અને લોકોની મિલકતો પચાવી પાડવાના કારણે પણ; બેશક તેમનામાંના કાફરો માટે અમે પીડાદાયક અજાબ તૈયાર કર્યો છે.

૧૬૩. પરંતુ જેમને પૂરતું ઈલ્મ બક્ષવામાં આવ્યું છે તથા, મોમિનો સૌ, તારા ઉપર જે ઊતારવામાં આવ્યું છે તેમાં; અને તારા પહેલાં જે ઊતારવામાં આવ્યું હતું તેના ઉપર ઈમાન રાખે છે; અને ખાસ કરીને તે લોકો પણ જે (નિયમિત) નમાઝ પઢનારા છે; તથા ઝકાત આપનારા છે, અને અલ્લાહ તથા તેના રસુલ તથા તેના અંતિમ દિવસ (ક્યામત) ઉપર ઈમાન રાખે છે; આ સૌને અમે ખરેખર ભવ્ય બદલો આપશું.

(રુકૂઅ-૨૨)

૧૬૪. બેશક, અમે તારા ઉપર એવી જ રીતે વહી કરી હતી જેવી રીતે અમે નૂહ અને તેના પછીના નબીઓ ઉપર કરી હતી; અને અમે ઈબ્રાહીમ તથા ઈસ્માઈલ તથા ઈસહાક તથા યા'કૂબ અને તેની ઔલાદ અને ઈસા તથા અય્યુબ અને યૂનુસ તથા હાઝન તથા સુલેમાન ઉપર વહી ઊતારી હતી, અને દાઉદને અમે કિતાબ (ઝબૂર) આપી હતી.

૧૬૫. અને અમે પહેલાં આવી ગએલા કેટલાક રસૂલોનું વર્ણન^(૩૪) તારી સમક્ષ કરી ચૂક્યા છીએ

પીલાતુસે પોતાની પત્નીની સલાહ ઉપર અમલ કર્યો હોવાની ખાતરી મળે છે.

(૩) હઝરત ઈસા (અ)ના ઝખ્મે ઉપર ઉપયોગમાં આવેલો મલમ 'મરહમે ઈસા'ના નામે પ્રખ્યાત છે. તેમના ઝખ્મે ડૂઝાઈ ગયા પછી તેઓ પોતાના સાથીઓ સાથે પગપાળા યરૂશલેમથી ગલીલી ચાલ્યા ગયા હતા. (લુક પ્રકરણ ૨૪ આ.૦૦) આ 'મરહમે ઈસા'નો સંક્ષેપ ઊર્દુ અદબમાં અબુજ પ્રચલિત છે, તે બેબ્રુનાદ હોય એવું માનવું વાજબી નથી. સારાંશે અહીં આપવામાં આવેલી તમામ દલીલોને ભેગી કરી તેના નીચેાડ ઉપર ચિંતન કરવામાં આવે તો ખાતરી થયા વગર નહિ રહે કે હઝરત ઈસા (અ) સૂળી ઉપર મૃત્યુ નથી પામ્યા.

૩૩. ડૂહાની પતન તથા સામાજિક બદકારીઓમાં પ્રવૃત્ત થવાના પરિણામે તેમણે પોતાના પરવરદિગાર તરફથી ઈનામો મેળવવાનો હક્ક ગુમાવી દીધો.

૩૪. કુરઆને મજીદમાં માત્ર ૨૪ નબીઓનું વર્ણન છે જ્યારે આંહઝરત સ.અ.સ.ની હદીસ પ્રમાણે ૧,૨૪,૦૦૦ પયગમ્બરો દુનિયામાં આવી ગયા છે. 'કોઈ એવી કોમ નથી જેમાં રસૂલ ન આવ્યો હોય' (કુરઆન પ્ર.૩૫ આ.૨૫)

أَجَلَتْ لَهُمْ وَبَصَدَّ هُمْ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ كَثِيرًا ﴿٣٣﴾

وَأَخَذَ هُمُ الرِّبَا وَقَدْ نُهُوا عَنْهُ وَأَكْبَهُمْ آمُوالَ
النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَاعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ مِنْهُمْ
عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٣٤﴾

لَكِن الرِّسْخُونَ فِي الْعِلْمِ مِنْهُمْ وَالْمُؤْمِنُونَ يُؤْمِنُونَ
بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَالْبُقِيَّةِينَ
الصَّلَاةَ وَالْمُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَالْمُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ
الْيَوْمِ الْآخِرِ أُولَئِكَ سَنُؤْتِيهِمْ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٣٥﴾

إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالْحَبِشِينَ
مِنْ بَعْدِهِ وَأَوْحَيْنَا إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَ
إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَعِيسَى وَأَيُّوبَ
وَيُونُسَ وَهُرُونَ وَسُلَيْمَانَ وَأَتَيْنَاكَ دَاوُدَ
نَزْوَراً ﴿٣٦﴾

وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَرُسُلًا

અને કેટલાક રસૂલોનો અમે તારી સામે ઉલ્લેખ નથી કર્યો અને મૂસા સાથે અલ્લાહે વિસ્તૃત વાર્તાવાપ કર્યો હતો—

૧૬૬. (અલ્લાહે) રસૂલોને ખુશ ખબર આપનાર અને ચેતવનાર બનાવી મોકલાવ્યા હતા જેથી રસૂલોના (પ્રગટ) થવા બાદ લોકોને અલ્લાહ સામે કોઈ દલીલ (કરવાનું બહાનું) ન રહે. અલ્લાહ સર્વસમર્થ છે, હિકમતવાળો છે.

૧૬૭. પરંતુ અલ્લાહે જે તારી ઉપર ઊતાર્યું છે. તેનાથી તે સાક્ષી આપે છે કે તેણે પોતાના (સંપૂર્ણ) જ્ઞાનના આધારે ઊતાર્યું છે, તેમજ ફરિશ્તાઓ પણ તેના સાક્ષી છે; જો કે અલ્લાહ જ સાક્ષી તરીકે પૂરતો છે.

૧૬૮. જે લોકોએ ઈન્કાર કર્યો અને અલ્લાહની રાહમાં (બીજાઓને) અટકાવ્યા તેઓ ગુમરાહીમાં બહુજ આગળ વધી ગયા છે.

૧૬૯. નિઃસંદેહ જેમણે ઈન્કાર કર્યો અને ઝુલ્મ કરતા રહ્યા અલ્લાહ તેમને માફ નહિ કરે, ન તો તેમને સીધા માર્ગ દેખાડશે,

૧૭૦. સિવાય કે જહન્નમનો માર્ગ, જેમાં તેઓ લાંબા સમય પર્યંત રહેશે. અને આવું કરવું અલ્લાહ માટે સહેલું છે.

૧૭૧. હે લોકો! ખરેખર, આ રસૂલ તમારા પાલનહાર તરફથી સત્ય વર્ણને આવ્યો છે; માટે તેના ઉપર ઈમાન લાવો, આ તમારા માટે બેહતર છે. પરંતુ જો તમે ઈન્કાર કરશો, તો યાદ રાખો, જે કંઈ આકાશો તથા ધરતીમાં છે તે નિઃસંદેહ અલ્લાહનું જ છે. અને અલ્લાહ સર્વજ્ઞ છે, હિકમતવાળો છે.

૧૭૨. હે એહલે કિતાબ! તમારા દીનની નિયુક્ત સીમાઓને ઓળંગશો નહિ, અને અલ્લાહ વિશે સત્ય સિવાય કંઈ પણ ન કહો. બેશક, મસિહ ઈસા ઈબને મરિયમ અલ્લાહનો માત્ર એક રસૂલ હતો અને તે (રસૂલના રૂપમાં પરિપૂર્ણ થએલું અલ્લાહનું) વચન હતું જે અલ્લાહે મરિયમને આપ્યું હતું. અને તેના તરફથી તે એક રેહમત (ના રૂપમાં) હતો. માટે તમે અલ્લાહ ઉપર અને તેના (સઘળા) રસૂલો ઉપર ઈમાન

لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا ۝

رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ۝

لَكِنَّ اللَّهَ يَشْهَدُ بِمَا أَنْزَلَ إِلَيْكَ أَنْزَلَهُ بِعِلْمِهِ وَالْمَلَكُ يَشْهَدُونَ وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا ۝

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ قَدْ ضَلُّوا ضَلَالًا بَعِيدًا ۝

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَظَلَمُوا لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيُغْفِرْ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيقًا ۝

إِلَّا طَرِيقَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ۝

يَأْتِيهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَهُمُ الرُّسُولُ بِالْحَقِّ مِنْ رَبِّكُمْ فَأَمِنُوا خَيْرًا لَكُمْ وَإِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ۝

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ إِنَّا أَنَا اللَّهُ الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رُسُولُ اللَّهِ وَكَلَّمْنَاهُ إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ فَأَمِنَ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ قَدْ تَقُولُوا ثَلَاثَةٌ إِنَّا أَنشَأْنَاهَا خَيْرًا لَكُمْ إِنَّمَا اللَّهُ إِلَهُ وَاحِدٌ سُبْحَانَهُ أَنْ يَكُونَ

લાવો અને એમ ન કહો કે 'ત્રણ (ખુદા) છે.' જો (તેમ કહેવાથી) તમે અટકી જાઓ તો તમારા માટે બેહતર છે. બેશક, અલ્લાહ એક જ છે, તે પવિત્ર છે, તેને પુત્રનું હોવું તેની પવિત્રતાને નથી શોભતું. આકાશો અને પૃથ્વીમાં જે કંઈ છે તે સર્વ અલ્લાહનું જ છે. અને રક્ષણહાર તરીકે અલ્લાહ પૂરતો છે. (રુકૂઅ - ૨૩)

૧૭૩. ખચીત, મસિહને અલ્લાહનો બંદો બનવામાં કદીપણ સંકોચ નથી થયો અને ન તો ફરિશ્તાઓને (તેનાથી કંઈ ખોટું લાગે છે), અને જે કોઈ અલ્લાહની બંદગીથી અણગમો દેખાડે છે, અને અભિમાન કરે છે, તેમને સૌને અલ્લાહ પોતાની સમક્ષ ભેગા કરશે.

૧૭૪. માટે જે લોકો ઈમાન લાવ્યા હશે અને નેક કામો કરશે તેમને અલ્લાહ પૂરેપૂરો બદલો આપશે અને પોતાની કૃપાઓમાંથી ઘણું વધારીને આપશે. અને જે લોકોએ અણગમો દેખાડી અભિમાન કર્યું હશે તેમને અલ્લાહ દર્દનાક અજાબ આપશે. અને તેમને અલ્લાહ સામે કોઈ દોસ્ત કે મદદગાર મળશે નહિ.

૧૭૫. હે લોકો! તમારા પરવરદિગાર તરફથી તમારી પાસે ખરેખર એક સ્પષ્ટ દલીલ આવી ગઈ છે અને અમે તમારી તરફ એક ઝળહળતું નૂર^(૭૫) ઊતાર્યું છે.

૧૭૬. માટે જે લોકો અલ્લાહ ઉપર ઈમાન લાવીને દ્રઢતાપૂર્વક તેને વળગી રહેશે તો તેમને અલ્લાહ પોતાની રેહમતમાં અને ફલો (કૃપાઓ)માં દાખલ કરશે અને તેમને પોતાના તરફ લઈ જનારો સીધો માર્ગ દેખાડશે.

૧૭૭. જો તેઓ લાવારસની મિલકત વિશે તારો નિર્ણય માગે તો તું કહે "અલ્લાહ તમને 'કલાલાહ'^(૭૬) વિશે પોતાનો આદેશ આપે છે કે જો

لَهُ وَلَكَ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَلَهُ
بِاللَّهِ وَكَيْلًا ﴿٧٧﴾

لَنْ يَسْتَنْفِكَ السَّيِّحُ أَنْ يَكُونَ عَبْدًا لِلَّهِ وَلَا
الْمَلِكَةُ الْقَرَّوْنُ وَمَنْ يَسْتَنْفِكَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَ
يَسْتَكْبِرُ فَيَحْشُرُهُمْ إِلَيْهِ جَبِينًا ﴿٧٨﴾

فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُوَفِّيهِمْ أَجْرَهُمْ
وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهِ وَأَمَّا الَّذِينَ اسْتَنكَفُوا وَ
اسْتَكْبَرُوا فَيُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا وَلَا يَجِدُونَ
لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٧٩﴾

يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ بُرْهَانٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَ
أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُورًا مُبِينًا ﴿٨٠﴾

فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَاعْتَصَمُوا بِهِ فَسَيُدْخِلُهُمْ
فِي رَحْمَةٍ مِنْهُ وَفَضْلٍ وَيَهْدِيهِمْ إِلَيْنَا صِرَاطًا
مُسْتَقِيمًا ﴿٨١﴾

يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِي الْكَلَّةِ إِنِ امْرُؤٌ
هَلَكَ لَيْسَ لَهُ وَلَدٌ وَلَهُ أُخْتُ فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَ

૭૫. 'ઝળહળતું નૂર' કુરઆને મજીદ તથા અલ્લાહના પાક રસૂલ સ.અ.સ.

૭૬. સૂરાહ ૪ આયત ૧૩માં પણ કલાલાહ વિશે વર્ણન છે. જે વ્યક્તિ નિઃસંતાન હોય અને જેને માનપિતા ન હોય તેને 'કલાલાહ' અર્થાત 'ગયાળ' કહેવામાં આવે છે.

કોઈ નિઃસંતાન વ્યક્તિ મરણ પામે અને તેને બહેન હોય તો તે બહેનને મરનારની અડધી મિલકત આપવામાં આવે; અને જો બહેન નિઃસંતાન મરણ પામે તો ભાઈ તેણીની અડધી મિલકતનો વારસ બનશે. પરંતુ જો બહેનો હોય તો તે બન્ને બહેનોને તેની મિલકતનો બે તૃતિયાંશ ભાગનો હક્ક છે. જો (વારસદારો) ભાઈ અને બહેનો હોય તો તેમાંથી પુરુષનો ભાગ બે સ્ત્રીઓ જેટલો (અમણો) હશે. અલ્લાહ આ આદેશોનું સ્પષ્ટીકરણ કરે છે કે રખે તમે ભટકી જાઓ. અને અલ્લાહ પ્રત્યેક વસ્તુને જાણે છે. (રુકૂઅ - ૨૪)

وَهُوَ يَرِثُهَا إِنْ لَمْ يَكُنْ لَهَا وَلَدٌ وَإِنْ كَانَتْ ائْتَيْنِ فَلَهُمَا الثُّلُثُ مِمَّا تَرَكَتُ وَإِنْ كَانُوا إِخْوَةً رِجَالًا وَنِسَاءً فَلِلَّذَكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيَيْنِ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ أَنْ تَضِلُّوا وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٤﴾

سُورَةُ الْاٰیٰتِ الْمَدِيْنَةِ

અલ - માએદાહ

૧. અલ્લાહના નામથી, જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. હે ઈમાનવાળાઓ! તમારા કરારોને પૂરા કરો. તમારા માટે ચોપગાં પ્રાણીઓ હવાલ કરાવવામાં આવ્યા છે, સિવાય તે કે જેનું તમારી સમક્ષ (અહીં) વર્ણન કરવામાં આવે છે, પરંતુ એહરામની^(૧) હાલતમાં તેમનો શિકાર કરવો હવાલ ન સમજો. બેશક, અલ્લાહ જે ચાહે તે નિર્ણય આપી શકે છે.

૩. હે ઈમાનવાળાઓ! અલ્લાહની નિશાનીઓની બેઈઝતી ન કરો, અને ન ડુરમતવાળા^(૨) મહિનાઓની, ન કુરબાની માટે લાવવામાં આવેલા પશુઓની, જેમની ગરદનોમાં (કુરબાનીની નિશાનીના) પટા પડેલા હોય, ન તે લોકોની જે બેતુલ^(૩) હરમ તરફ પોતાના પાલનહારની કૃપા અને ખુશનૂદી મેળવવા માટે જઈ રહ્યા હોય. બેશક, જ્યારે તમે એહરામ ઉતારી નાખો ત્યારે શિકાર કરી શકો છો. જે લોકોએ તમને પવિત્ર મસ્જિદ (હરમ શરીફ)માં આવવાથી અટકાવ્યા હતા તેમના ઉપર અતિરેક કરવા માટે ઉશ્કેરાશો નહિ. અને ભલાઈ તથા પરહેઝગારીમાં એકબીજાની મદદ કરો, પણ પાપ અને ઝુલમમાં એકબીજાને સાથ ન આપો. અલ્લાહ ખાતર સંયમ રાખો. નિઃસંદેહ અલ્લાહ શિક્ષા આપવામાં અદુજ સખત છે.

૪. તમારા માટે હરામ છે. મરણ પામેલું પ્રાણી અને લોહી અને ડુક્કરનું માંસ, અને તે જેના ઉપર અલ્લાહ સિવાય કોઈ અન્યનું નામ લેવાયું હોય, અથવા જેને ગળે ટૂંપો દઈને કે મારપીટથી મારી નાખવામાં આવ્યું હોય, અને જે ઊંચેથી પટકાઈને

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ أُحِلَّتْ لَكُم

بِهَيْمَةِ الْأَنْعَامِ إِلَّا مَا يُنْتَ عَلَى الصَّيْدِ

وَأَنْتُمْ حُرْمٌ إِنْ اللَّهُ يُخَافُ مَا يُرِيدُ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَحِلُّوا شَعْبَرِ اللَّهِ وَلَا الشَّهْرَ

الْحَرَامَ وَلَا الْهَدْيَ وَلَا الْقَلَائِدَ وَلَا آثِنَ الْبَيْتِ

الْحَرَامِ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنْ رَبِّهِمْ وَرِضْوَانًا وَإِذَا

حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوا وَلَا يَجْرِمُكُمْ شَأْنُ قَوْمٍ أَنْ

صَدَّوْكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَنْ تَعْتَدُوا وَتَعَاوَدُوا

عَلَى الْبَيْتِ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَدُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ

وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ الْمَيْتَةُ وَالْدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ

وَمَا أَهْلَ لَغَيْرِ اللَّهِ بِهِ وَالْمَنْخَرِقَةُ وَالْمُؤْوَذَةُ وَالْمُتَرَيِّ

وَالنَّطِيحَةُ وَمَا أَكَلَ السَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذَكَّيْتُمْ

૧. 'એહરામ' હજના દિવસોમાં અંગ ઉપર પહેરવામાં આવતી બે ચાદરો અથવા બે વસ્ત્રો, એક કેડ ઉપર બાંધવામાં આવે છે અને બીજો આઢવાના કામ લેવાય છે.

૨. 'ડુરમતવાળા' ચાર પવિત્ર, આદરણીય મહિના; ઝુલકદા, ઝુલ હજ, મુહર્રમ અને રજબ છે.

૩. બેતુલ હરમ-ખાના કા'આની મસ્જિદ.

મરાણ પામ્યું હોય, અથવા જેને લોહી થીજતીને મારી નાખવામાં આવ્યું હોય, અને જેને હિસક પ્રાણીએ કાઢી ખાધું હોય, સિવાય કે તમે જેને યોગ્ય રીતે ઝિબાહ કર્યો હોય, અને તે (હરામ છે) જેનું કોઈ વેદી ઉપર અલિદાન ચડાવવામાં આવ્યું હોય. (તમારા ઉપર હરામ છે કે) તમે તીરોની કાળની પદ્ધતિથી હિસ્સા કરો. આ પણ નાફરમાની(નું કૃત્ય) છે. આજના દિવસે કાફરો તમારા દીનને હાનિ કરવામાં નાસીપાસ થયા છે માટે તમે તેમનાથી ડરો નહિ અને તમે મારાથી જ ડરો. આજના દિવસે મેં તમારા દીનને તમારા માટે સંપૂર્ણ^(૪) કરી દીધો છે અને તમારા ઉપર મારા ઉપકારો પરિપૂર્ણ કરી દીધા છે. અને ઇસ્લામને તમારા દીન તરીકે પસંદ કર્યો છે. પરંતુ જો કોઈ ભૂખ મટાડવા માટે ન છૂટકે ખાઈ લે અને જાણીજોઈને પાપ તરફ ન જાય, તો બેશક અલ્લાહ અત્યંત ક્ષમાવંત છે, દયાળુ છે.

૫. જો લોકો તને પૂછે કે તેમના માટે શું હલાલ કરવામાં આવ્યું છે, તું કહી દે 'તમારા માટે તમામ શુદ્ધ વસ્તુઓ હલાલ ઠરાવવામાં આવી છે અને જેમ અલ્લાહે તમને શીખવ્યું છે તે પ્રમાણે તમે જે શિકારી પ્રાણી અથવા પંખીને શિકાર કરવા માટે કેળવ્યું હોય તે (પ્રાણી કે પંખી) જે તમારા માટે પકડી લાવે તેમાંથી તમે ખાઓ અને તેના ઉપર અલ્લાહનું નામ લો. અને અલ્લાહથી ડરો, ખરેખર અલ્લાહ હિસાબ લેવામાં બહુજ ઝડપી છે.

૬. આજના દિવસે તમારા માટે તમામ શુદ્ધ વસ્તુઓ હલાલ ઠરાવવામાં આવી છે. અને એહલે કિતાબનું^(૫) ખાણું તમારા માટે હલાલ છે, અને તમારું ખાણું તેમના માટે. મોમિન પાકદામન

عَلَى النَّصَبِ وَأَنْ تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلَمِ ذِكْرُكُمْ فَسُقُ
الْيَوْمِ يَسِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ فَلَا تَحْشَوْهُمْ
وَاحْشَوْ الْيَوْمَ أَلَمْ تَكُنْ دِينَكُمْ وَأَتَمَّتْ عَلَيْكُمْ
نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا فَمَنِ اضْطُرَّ فِي
مَخْصَصَةٍ غَيْرِ مُتَجَانِفٍ لِإِثْمٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

يَسْأَلُونَكَ مَاذَا أَحَلَّ لَهُمْ قُلْ أَحَلَّ لَكُمْ الْطَّيِّبَاتُ
وَمَا عَثَرْتُمْ مِنْ أَجْوَاجٍ مُكَلِّبِينَ تَعْلَمُونَهُنَّ مِمَّا
عَلَّمَكُمْ اللَّهُ فَكُلُوا مِمَّا أَمْسَكْنَ عَلَيْكُمْ وَادْكُرُوا اللَّهَ
اللَّهُ عَلَيْهِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ

الْيَوْمَ أَحَلَّ لَكُمْ الطَّيِّبَاتُ وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ
حَلَلٌ لَكُمْ وَطَعَامُكُمْ حَلَلٌ لَهُمْ وَالْخَصَنُ مِنْ

૪. આંહિઝરત સ.અ.સ. ઉપર આ છેલ્લી આયતની વહી થઈ હતી જેના ૮૨ દિવસ પછી આંહિઝરત સ.અ.સ. આ દુનિયાથી વિદાય થયા હતા. આ આયત દ્વારા ઈન્સાનને તેના જીવનની શારીરિક માનસિક તથા રૂહાની જરૂરીયાતો પૂરી પાડવામાં આવી હતી.

૫. તૌરાતના માનનારાઓનું, ઝિબાહ કરેલું ખાવું હલાલ છે જેના ઉપર 'તકબીર' અર્થાત અિસ્મીલ્લાહ અલ્લાહો અકબર કહેવું. યહૂદીઓની કોશરની ઝિબાહ કરવાની રીત હલાલ છે, તેનું ખાવું મુસ્લિમો માટે જાએઝ છે.

(શુદ્ધચારિત્ર્ય) (૬) સ્ત્રીઓ અને જેમને પહેલાં કિતાબ આપવામાં આવી હતી તેઓમાંની પાકીઝા સ્ત્રીઓ તમારા માટે હલાલ છે, જો તમે તેમને મેહર આપી તેમની સાથે નિયમસર લગ્ન કરો પરંતુ તેમની સાથે વ્યભિચાર ન કરો, ન તો ચોરીછુપીથી સંબંધ રાખો અને જો કોઈ ઈમાન લાવ્યા પછી નાફરમાની કરશે તો તેના કર્મો અવશ્ય વ્યર્થ જશે અને આખેરતમાં તેઓ નુકસાન પામનારા હશે. (રુકૂઅ-૧)

૭. હે ઈમાન લાવનારાઓ! જ્યારે તમે તમારા માટે ઉઠો, તમારા ચહેરા અને કોણીઓ સુધી હાથ ધોઈ લો, પછી તમારા ભીના હાથ તમારા માથા ઉપર ફેરવો અને તમારા પગ ઘુંટીઓ સુધી ધોઈ લો. જો તમે અપવિત્ર હાલતમાં હો તો (ગુસલ કરી) પોતાને સ્વચ્છ કરો. અને જો તમે બીમાર હો, કે મુસાફરીમાં (અપવિત્ર સ્થિતિમાં) હો, અથવા તમારામાંથી કોઈ મળમૂત્રથી નિવૃત્ત થયો હોય, અથવા તમે સ્ત્રીસંભોગ કર્યો હોય અને તમને પાણી ન મળે તો સાફ માટી લઈ તમારા ચહેરા તથા હાથ ઉપર ઘસો. અલ્લાહ નથી ચાહતો કે તે તમને મુશ્કેલીઓમાં નાખે. બલકે તે તમને પવિત્ર કરવા ચાહે છે અને તમારા ઉપર મહેરબાનીઓ કરવા ચાહે છે, જેથી તમે તેના આભારી બનો.

૮. અને તમારા ઉપર અલ્લાહના ઉપકારો અને તમારા તે વચનને યાદ કરો જે તેણે તમારી પાસેથી લીધું હતું, જ્યારે તમે કહ્યું હતું 'અમે સાંભળી લીધું છે અને અમને માન્ય છે.' અલ્લાહ ખાતર સંયમ ધારણ કરો. ખરેખર જે કંઈ દિલોની અંદર છે તેને અલ્લાહ ખૂબ જાણે છે.

૯. હે ઈમાન લાવનારાઓ! અલ્લાહની રાહમાં ન્યાયપૂર્વક સાક્ષી આપવા ઉપર મક્કમ રહો અને કોઈની

الْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُحْصَنَاتِ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ إِذَا آتَيْتُوهُنَّ آجُورَهُنَّ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسْفِحِينَ وَلَا مُتَّخِذِي أَخْدَانٍ وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَسِرِينَ ⑥

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَرُوا! وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ لَسْتُمْ بِالنِّسَاءِ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِنْهُ مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلَكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ⑦
وَأَذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمِيثَاقَهُ الَّذِي وَاثَقَكُمْ بِهِ إِذْ قُلْتُمْ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ عَالِمُ بَيِّنَاتٍ ⑧

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ

૬. જોકે એહલે કિતાબ સ્ત્રીઓ સાથે નિકાહ કરવા ઉપર ઈસ્લામમાં પ્રતિબંધ નથી પરંતુ ઘણા સામાજિક અઘીઓ તથા ઈજ્વાકી અને સમસ્યાઓથી બચવા માટે મુસ્લિમ સ્ત્રી સાથે લગ્ન કરવા વધુ સલાહકારક છે. તેમ છતાં કુરઆને મજીદના આદેશ પ્રમાણે એહલે કિતાબની શુદ્ધચારિત્ર્ય સ્ત્રીઓ સાથે લગ્ન કરવા ઉપર કોઈ બંધ નથી. પરંતુ આજના સામાજિક ભ્રષ્ટાચારોને લક્ષમાં લેતાં પાકીઝીનો સવાલ અહુજ મહત્વ રાખે છે જેની અવગણના કરવાથી એવાદના ઉછેરણની ખાતરમાં ઘણી મુશ્કેલીઓનો સામનો કરવો પડે છે. જેથી મોમિને સાવધાનીપૂર્વક પગલું લેવું જોઈએ.

દુશ્મનિને તમેને ન્યાય કરવાથી અટકાવવાનું કારણ ન બનવા દો. (હમેશાં) ઈન્સાફથી કામ લો, આ વાત પરહેઝગારીની વધુ નિકટમાં છે. અલ્લાહનો ડર રાખો. બેશક તમે જે કરી રહ્યા છો અલ્લાહ તેનાથી સારી પેઠે માહિતગાર છે.

૧૦. જે લોકો ઈમાન લાવી સદાચારો કરે છે અલ્લાહે તેમના ગુનાહ માફ કરવાનું અને ભવ્ય બદલાનું વચન આપ્યું છે.

૧૧. અને જે લોકોએ કુફર કર્યું અને અમારી આયતોને ખોટી કરાવી તેઓ જહન્નમમાં જવાના છે.

૧૨. હે ઈમાન લાવનારાઓ! અલ્લાહના તે ઉપકારોને યાદ કરો કે જ્યારે એક કોમે તમારા ઉપર હાથ ઉઠાવવાનો ઈરાદો કર્યો હતો ત્યારે તેણે તેમના હાથ રોકી લીધા. અલ્લાહથી ડરતા રહો, બેશક, મોમિનોએ અલ્લાહ ઉપરજ આધાર રાખવો જોઈએ.

૧૩. ખચિત, અલ્લાહે બની ઈસરાઈલ પાસેથી વચન લીધું હતું; અને તેમનામાં ખાર સરદારો નીમ્યા હતા. ^(૩) અલ્લાહે ફરમાવ્યું નિઃસંદેહ હું તમારી સાથે છું, જો તમે નમાઝની પાબંદી રાખશો અને ઝકાત આપશો, અને મારા રસૂવો ઉપર ઈમાન લાવી તેમની મદદ કરશો. અને અલ્લાહને ઘટનું કરઝ આપશો, તો હું તમારી ખૂરાઈઓને દૂર કરીશ અને તમને એવા બગીચાઓમાં દાખલ કરીશ જેની તમેથી ઝરણાં વહેતા હશે. પરંતુ તે બાદ જો તમારામાંનો કોઈ નાફરમાની કરશે, તો તે સીધા માર્ગથી અવશ્ય ભટકી જનારો છે.

૧૪. પછી તેમના કરારભંગ કરવાના કારણે, અમે તેમના ઉપર લા'નત કરી અને તેમના મન સાખત કરી દીધા. (પરિણામે) તેઓ શબ્દોને (મૂળ) સ્થાનેથી અદલ બદલ કરતા રહ્યા. અને તેમને જે નસિહત કરવામાં આવી હતી તેનો મોટો ભાગ વિસારી દીધા અને તેમનામાંના થોડાક લોકો સિવાયના બધા વિશ્વાસઘાત કર્યા વગર નહિ રહે. પરંતુ તું તેમને માફ કરી દે અને તેમને (તેમના હાલ પર) છોડી દે. નિઃસંદેહ, અલ્લાહ ઉપકાર કરનારાઓને પ્યાર કરે છે.

وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلَىٰ ۤالْأَلْتَعْدِلُوْا۟ اِعْدِلُوْا ۚ هُوَ اَقْرَبُ لِلتَّقْوٰى وَاتَّقُوا اللّٰهَ ۚ اِنَّ اللّٰهَ خَبِيْرٌۢ بِمَا تَعْمَلُوْنَ ﴿١٠﴾

وَعَدَ اللّٰهُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ لَا لَهُمْ مَّغْفِرَةٌ وَّ اَجْرٌ عَظِيْمٌ ﴿١١﴾

وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَكَذَّبُوْا بِآيٰتِنَاۙ اُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ الْجَحِيْمِ ﴿١٢﴾ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا اذْكُرُوْا نِعْمَتَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ هُمْ قَوْمٌ اَنٰ يَّسْطُوْۤا اِلَيْكُمْ اَيْدِيْهِمْ فَكَفَّ اَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَاَتَّقُوا اللّٰهَ ۚ وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُوْنَ ﴿١٣﴾

وَلَقَدْ اَخَذَ اللّٰهُ مِيْثَاقَ بَنِيۤ اِسْرٰٓءِيْلَ وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ اٰثَنٰى عَشَرَ نَقِيْبًاۙ وَقَالَ اللّٰهُ اِنِّىۤ مَعَكُمْ لَئِنْ اَقَمْتُمُ الصَّلٰوةَ وَآتَيْتُمُ الزَّكٰوةَ وَآَمَنْتُمْ بِرُسُلِيْ وَعَزَرْتُمْوْهُمْ وَاَقْرَضْتُمُ اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا لَّا اَكْفِرَنَّ عَنْكُمْ سَيِّاَتَكُمْ وَاَلَدْخَلْتُكُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرٰى مِنْ تَحْتِهَاۤ اَلْاَنْهٰرُۙ فَمَنْ كَفَرَۢ بَعْدَ ذٰلِكَ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَآءَ السَّبِيْلِ ﴿١٤﴾

فِيْمَا تَقْضِيْهِمْ فَيَشَاكُهُمْ لِغَنَمِهِمْ وَّجَعَلْنَا قُلُوْبَهُمْ فِىۤ سِئَْةٍۙ يَّجْرَفُوْنَ اَلْكَلِمَةَ عَنۢ مَّوَاضِعِهَا وَاَسْوَاۤ حَقًّاۙ مِّمَّا ذُكِّرُوْا بِهٖۙ وَلَا تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلَىٰ خَآئِنَةٍۢ مِّنْهُمْ اِلَّا قَلِيْلًاۙ مِنْْهُمْ فَاَعْفُ عَنْهُمْ وَاصْفَحْ ۚ اِنَّ اللّٰهَ يُّحِبُّ الْمُحْسِنِيْنَ ﴿١٥﴾

૩. ખાર સરદારોનો અર્થ હઝરત મૂસા (અ) પછી આવેલા ઈસરાઈલના ખાર રસૂવો છે.

૧૫. અને જે લોકો પોતાને ઈસાઈ કહે છે, અમે તેમની પાસેથી પણ પાકું વચન લીધું હતું, પછી તેમણે પણ ઉપદેશનો (ધણી) ભાગ ભુલાવી દીધો. માટે અમે કયામતના દિવસ સુધી તેમની વચ્ચે દુશ્મની અને નફરત નાખી દીધી. જે કંઈ તેઓ કરતા રહ્યા હતા તેનું અલ્લાહ તેમને જલદી ભાન કરાવશે.

૧૬. હે એહલે કિતાબ, અમારો રસૂલ તમારી પાસે આવી પહોંચ્યો છે અને કિતાબમાંથી જે કંઈ તમે છુપાવી^(૮) રહ્યા હતા તેમાનું ઘણું તેણે પ્રગટ કરી દેખાડ્યું છે, અને ઘણું જતું કર્યું છે. અલ્લાહ તરફથી તમારા માટે ખરેખર એક નૂર અને એક રોશન કિતાબ આવી છે,

૧૭. જેની દ્વારા અલ્લાહ તે લોકોને પોતાની સલામતીની રાહો ઉપર ચલાવે છે જે લોકો અલ્લાહની ખુશનૂદી સાધના કરતા રહે છે, અને તે તેમને અંધકારમાંથી કાઢી પ્રકાશ તરફ લઈ જાય છે અને તેમને સન્માર્ગ દેખાડે છે.

૧૮. અને બેશક તે લોકો કાફર છે જે કહે છે કે મરિયમના પુત્ર ઈસા મસિહ ખરેખર ખુદા છે. તું કહી દે 'કોણ અલ્લાહના મુકાબલાની શક્તિ રાખે છે. જો અલ્લાહ મરિયમના પુત્ર ઈસાનો, અને તેની માતાનો, અને જે કંઈ પૃથ્વીમાં છે તે સઘળાનો વિનાશ કરવા ચાહતો હોય તો?' અને આકાશ તથા પૃથ્વી, અને તેની વચ્ચે જે કંઈ છે; તે સૌની બાદશાહત અલ્લાહની છે. તે ચાહે તેનું સર્જન કરે છે, અને અલ્લાહ સર્વ વસ્તુ સર્જવાનું સામર્થ્ય રાખે છે.

૧૯. યહૂદીઓ અને ઈસાઈઓ કહે છે કે અમે અલ્લાહની ઔલાદ છીએ, તેના વડાવાં છીએ. તું (તેમને) કહે, 'તો પછી તમારા ગુનાહોની તે તમને શિક્ષા શા માટે આપે છે? નહિ, તમે પણ તેના સર્જવા અન્ય ઈન્સાનો જેવાજ છો.' અલ્લાહ જેને ચાહે ક્ષમા કરે છે અને જેને ચાહે શિક્ષા કરે છે. અને આકાશ તથા ધરની

وَمِنَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصْرَىٰ أَخَذْنَا مِنكُم مَّقْصُودًا مِّمَّا كُنتُمْ تَكْتُمُونَ
حَقًّا مِّمَّا دَرَأُوا بِهِ ۖ فَأَعْرَبْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ
إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ ۚ وَسَوْفَ يُنَبِّئُهُمُ اللَّهُ بِمَا كَانُوا
يَصْنَعُونَ ﴿١٥﴾

يَا هَلْ الْكِتَابُ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ كَثِيرًا
مِّمَّا كُنتُمْ تُخْفُونَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَعْفُو عَنْ كَثِيرٍ
قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُبِينٌ ﴿١٦﴾

يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ
وَيُخْرِجُهُم مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ وَيَهْدِيهِمْ
إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿١٧﴾

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ
قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ أَنْ يُهْلِكَ
الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَآمَنَ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا
وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا يُخْلِقُ
مَا يَشَاءُ ۚ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٨﴾

وَقَالَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَىٰ نَحْنُ أَبْنَاءُ اللَّهِ وَأَحِبَّاؤُهُ
قُلْ فَلِمَ يُعَذِّبُكُمْ بِذُنُوبِكُمْ بَلْ أَنْتُمْ بَشَرٌ مِّثْلُ
خَلْقٍ يَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ ۚ وَلِلَّهِ مُلْكُ

૮. આંહજરત સ.અ.સ.ના આગમનનું વર્ણન જોન પ્રકરણ ૧૬ આયત ૧૩ અને ૧૪માં છે. હજરત ઈસા (અ)ની કરેલી આગાહીનું અબુજ સ્પષ્ટ વર્ણન છે. પરંતુ ઈસાઈઓ તેનો જાણી જોઈને અવગો અર્થ કાઢી તેની હકીકતને ગણકારતા નથી.

અને તેની વચ્ચે જે કંઈ છે, તેની માલિકી અલ્લાહની જ છે, અને તેની જ તરફ સૌને પાછું ફરવાનું થશે.

૨૦. હે એહલે કિતાબ! એક મુદત સુધી રસૂલ (આવતા) બંધ રહ્યા પછી તમારી તરફ અમારો રસૂલ આવ્યો છે. જે તમને સ્પષ્ટ સમજાવે છે કે કદાચ તમે એવું ન કહો કે તમારી પાસે ખુશખબર આપનાર નહોતો આવતો, ન કોઈ ચેતવનાર આવ્યો હતો. હવે ખુશખબર આપનાર અને ચેતવણી આપનાર ખરેખર તમારી પાસે આવી ગયો છે. બેશક, અલ્લાહ સર્વ વસ્તુ કરવાનું સામર્થ્ય રાખે છે. (રુકુઅ-૩)

૨૧. અને (યાદ કરો) જ્યારે મૂસાએ પોતાની કોમને કહ્યું હતું 'હે મારી કોમ, અલ્લાહના એહસાનોને યાદ કરો જ્યારે તેણે તમારી વચ્ચે રસૂલો મોકલ્યા હતા અને તમને બાદશાહત આપી હતી. અને અલ્લાહે તમને જેવું આપ્યું હતું તેવું કોઈ બીજી કોમને નથી આપ્યું.'

૨૨. 'હે મારી કોમ, તમે આ પવિત્ર ભૂમિમાં દાખલ થઈ જાઓ, જે અલ્લાહે તમારા માટે મુકરર કરી છે અને પીઠ દેખાડેલા નહિ, નહિતર બહુજ નુકસાન ઉઠાવેલો.'

૨૩. તેમણે કહ્યું 'હે મૂસા, આ (ભૂમિ)માં એક અલિમ અને બળવાન કોમ^(૯) વસે છે. માટે અમે તેમાં દાખલ થશું નહિ. જ્યાં સુધી તેઓ ત્યાંથી નીકળી ન જાય. જો તેઓ ત્યાંથી નીકળી જશે તો જ અમે તેમાં દાખલ થશું.'^(૧૦)

૨૪. ત્યારે અલ્લાહથી ડરનારાઓમાંની બે વ્યક્તિઓ^(૧૧) જેમના ઉપર અલ્લાહની ખાસ કૃપા હતી, તેમણે કહ્યું 'તમે (તેમના ઉપર ધસારો કરી) દરવાજામાંથી ધુસી જાઓ; જો તમે દાખલ થઈ જશો તો તમે ફતેહ પામશો. અગર તમે મોમિન છો તો અલ્લાહ ઉપર ભરોસો રાખો.'

૯. તે સમયે તે ભૂમિમાં અમાલીકા અને હિસક અરબ કબીલાઓનો ત્રાસ હતો જેનાથી ઈસરાઈલીઓ ભૂમિમાં પગ મૂકવાથી ગભરાતા હતા.

૧૦. અહીં બની ઈસરાઈલ અને બની ઈસમાઈલ વચ્ચે સરખામણી કરવામાં આવી છે. આંહજરત સ.અ.સ.ના ફરમાન ઉપર મોમિનો મોતના મોમાં ઝંપલાવતા રહ્યા હતા, અને તેમણે કદીપણ આનાકાની ન કરી હતી.

૧૧. આ બે વ્યક્તિઓ હજરત મૂસા (અ) તથા હજરત હારૂન (અ) હતા.

السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ذُو إِلَهٍ الْمَحِيدُ ①
يَا أَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ عَلَى
فَتْرَةٍ مِنَ الرُّسُلِ أَنْ تَقُولُوا مَا جَاءَنَا مِنْ بَشِيرٍ وَ
لَا نَذِيرٍ فَقَدْ جَاءَكُمْ بَشِيرٌ وَنَذِيرٌ وَاللَّهُ عَلَى
كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ②

وَلَاذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يَقَوْمِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ
عَلَيْكُمْ إِذْ جَعَلَ فِيكُمْ أَنْبِيَاءَ وَجَعَلَكُمْ مُلُوكًا
وَآتَاكُمْ مَا لَمْ يُؤْتِ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ ③

يَقَوْمِ ادْخُلُوا الْأَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ الَّتِي كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ
وَلَا تَرْتَدُّوا عَلَى أَدْبَارِكُمْ فَتَنْقَلِبُوا خِيسِينَ ④

قَالُوا يَبُوسَ إِنَّ فِيهَا قَوْمًا جَبَّارِينَ ⑤ وَإِنَّا لَنْ
تَدْخُلُهَا حَتَّى يَخْرُجُوا مِنْهَا ⑥ فَإِنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا
فَاتَا دُخُلُونَ ⑦

قَالَ رَجُلٌ مِنَ الَّذِينَ يَخْفَوْنَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهَا
ادْخُلُوا عَلَيْهَا الْبَابَ إِذَا دَخَلْتُمُوهَا فَإِنَّكُمْ عَلَيْهِمْ
وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ⑧

૨૫. તેમણે કહ્યું 'હે મૂસા, જ્યાં સુધી તે લોકો ત્યાં છે અમે કદાપિ તે (ભૂમિ)માં દાખલ નહિ થઈએ. માટે તું અને તારો રબ બન્ને જાઓ અને તેમની સાથે લડો, (અને) અમે તો અહીંજ બેસી રહેશું.'

૨૬. તેણે કહ્યું 'હે મારા પરવરદિગાર, હું તો મારા ઉપર અને મારા ભાઈ ઉપર જ અધિકાર રાખું છું, માટે (પરવરદિગાર)અમને આ નાકરમાન કોમથી અલગ^(૧૨) કરી દે.'

૨૭. (અલ્લાહે) કરમાયું 'ઠીક છે, તેમને ચાલીસ વર્ષની મુદત માટે આ ભૂમિથી મહેરૂમ રાખવામાં આવશે, તેઓ ધરનીમાં જ્યાં ત્યાં અથડાતા કુટાતા રહેશે, માટે તું આ નાકરમાનો માટે અકસોસ ન કર.' (રુકૂઅ-૪)

૨૮. તું આદમના બે પુત્રોનો ખરેખરો કિસ્સો તેમને સંભળાવી દે, જ્યારે તેમણે વ્યક્તિગત કુરબાનીઓ પેશ કરી હતી. જેમાંથી એકની કુરબાની તો સ્વીકાર થઈ અને બીજાની અસ્વીકાર કરવામાં આવી જેથી બીજાએ પોતાના ભાઈને કહ્યું કે હું અવશ્ય તને મારી^(૧૩) નાખીશ. તેના ભાઈએ જવાબમાં કહ્યું 'અલ્લાહ માત્ર પરહેઝગારોનીજ કુરબાની સ્વીકારે છે.

૨૯. 'છતાં તું મારી હત્યા કરવા માટે તારો હાથ મારી તરફ ઉગામીશ, તો હું વળતો મારો હાથ તને મારવા માટે નહિ ઉપાડું. હું નિશ્ચય અલ્લાહથી ડરું છું જે તમામ જહાનોનો માલિક છે.

૩૦. 'હું ચાહું છું કે તું મારા ગુનાહો તેમજ તારા ગુનાહોનો ભાર ઉઠાવી લે. જેના પરિણામે તું આગમાં રહેનારાઓમાંનો થઈજા અને આ જ અલિમોનો બદલો છે.'

قَالُوا يٰمُوسَى إِنَّكَ لَن تَذْحِكَهَا أَبَدًا قَادِمًا وَفِيهَا فَاهْبُتْ أَنتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلَا إِنَّا هَهُنَا قَاعِدُونَ ﴿٢٥﴾

قَالَ رَبِّ إِنِّي لَا أَمْلِكُ إِلَّا نَفْسِي وَأَخِي فَافِرْقَ بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ ﴿٢٦﴾

قَالَ فَإِنَّهَا مُحَرَّمَةٌ عَلَيْهِمْ أَرْبَعِينَ سَنَةً يَكِيْهُونَ فِي الْأَرْضِ فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ ﴿٢٧﴾

وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ ابْنَى آدَمَ بِالْحَنَاقَةِ إِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا فَتَقَبَّلَ مِنْ أَحَدِهِمَا وَلَمْ يُتَقَبَّلْ مِنَ الْآخَرِ قَالَ لَأَقْتُلَنَّكَ قَالَ إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ ﴿٢٨﴾

لَئِنْ بَسَطْتَ إِلَى يَدِكَ لِتَقْتُلَنِي مَا أَنَا بِبَاسِطٍ يَدَيَّ إِلَيْكَ لِأَقْتُلَكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ ﴿٢٩﴾

إِنِّي أُرِيدُ أَنْ تَبْوَأَ بِإِثْمِي وَإِثْمِكَ فَتَكُونَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ وَذَلِكَ جَزَاُ الظَّالِمِينَ ﴿٣٠﴾

૧૨. હઝરત મૂસા (અ) એ અલ્લાહ તઆલા પાસે દુઆ કરી કહ્યું હતું કે તેમની કોમની અદઆમલીઓથી તેઓ બન્ને વિમુખ હતા.

૧૩. હઝરત આદમ (અ)ના બે પુત્રોના કિસ્સાને અહીં બની ઈસરાઈલે પોતાના ભાઈ બની ઈસમાઈલ ઉપર ઈર્ષાથી પ્રેરાઈને કરેલા અત્યાચારો સાથે સરખાવવામાં આવ્યો છે. હઝરત આદમ (અ)ના બે પુત્રો જેમનું અહીં ઉદાહરણ આપવામાં આવ્યું છે, તે હાબીલ અને કાબીલ હતા.

૩૧. પરંતુ તેને પોતાના ભાઈને મારી નાખવાનો વિચાર આવ્યો અને તેણે પોતાના ભાઈને મારી નાખ્યો. પરિણામે તે નુકસાન ઉઠાવનારામાંનો બની ગયો.

૩૨. પછી અલ્લાહે એક કાગડાને મોકલાવ્યો કે તે ઝમીન ખોદી તેને બતાવે કે તેના ભાઈના દેહને તે કેવી રીતે છુપાવે. તેણે કહ્યું ‘મારા ઉપર અકસોસ છે, મારામાં કાગડા જેટલી પણ આવડત નથી કે હું મારા ભાઈના દેહને છુપાવી શકું?’ અને તેને બહુજ પસ્તાવો થયો.

૩૩. પરિણામે અમે બની ઈસરાઈલ માટે નિયમ લાગુ કર્યો કે જે કોઈ વ્યક્તિની હત્યા કરે સિવાય તેની કે જેણે બીજા કોઈની હત્યા કરી હોય, અથવા દેશમાં બદઅમની ફેલાવી હોય, તો જાણી લે કે તેણે સમગ્ર માનવજાતિની હત્યા કરી નાખી, અને જો તેણે કોઈનો જીવ બચાવ્યો તો જાણી લે કે તેણે સમગ્ર માનવજાતિને જીવંત કરી. નિઃસંદેહ અમારા રસૂલો તેમની તરફ સ્પષ્ટ દલીલો લઈને આવ્યા હતા, છતાં તેઓમાંના ઘણા ધરતી ઉપર અતિરેક કરતા રહ્યા.

૩૪. જે લોકો અલ્લાહ તથા તેના રસૂલ સામે જંગ કરે છે અને ધરતીમાં બદઅમની ફેલાવવાની કોશિશ કરે છે તેમને મૃત્યુ દંડ આપવામાં આવે, અથવા તેમને સૂળીએ લટકાવવામાં આવે અથવા તેમના હાથ પગ ઉલટ સુલટ (૧૫) બાજુએથી કાપી નાખવામાં આવે અથવા તેમને દેશમાંથી હાંકી કાઢવામાં આવે. આવી રીતે તેઓ દુનિયામાં અપમાનિત થશે અને આખેરતમાં પણ ભયંકર અઝાબ ભોગવશે.

૩૫. સિવાય તે લોકો કે જેના ઉપર તમે કાબુ મેળવો તે પહેલાં તેઓ તૌબાહ (૧૬) કરી લે, તો જાણી લે કે અલ્લાહ બેહદ ક્ષમાવંત છે, દયાળુ છે.

(રુકૂઅ - ૫)

૧૪. નિર્દોષની હત્યા એક ભયંકર ગુહ્મ છે.

૧૫. જે હાથ કાપવામાં આવ્યો હોય તેની બીજી તરફનો પગ કાપવામાં આવે. અર્થાત જો જમણો હાથ કાપવામાં આવે તો પગ ડાબો કાપવામાં આવે.

૧૬. આ ‘તૌબાહ’ ચોરી લૂંટ ધાડ વગેરેના અપરાધો માટે નથી, પરંતુ ઈસ્લામિક હકૂમત સામે કાવતરાં તેમજ રાજ દ્રોહના સંબંધમાં છે, અને અલ્લાહના રસૂલો સામે ખંડ જગાવવાના સંબંધમાં છે.

فَطَوَّعَتْ لَهُ نَفْسُهُ قَتْلَ أَخِيهِ فَقَتَلَهُ فَأَصْبَحَ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٣١﴾

فَبَعَثَ اللَّهُ غُرَابًا يَبْحِثُ فِي الْأَرْضِ لِيُرِيَهُ كَيْفَ يُورِئِي سَوْءَةَ أَخِيهِ قَالَ يُورِيئِي أَنْ أَعْجُزَ أَنْ أَكُونُ مِثْلَ هَذَا الْغُرَابِ فَأُورِئِي سَوْءَةَ أَخِي فَأَصْبَحَ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٣٢﴾

مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالْحَقِّ دَرَجَاتٍ ۚ وَمَن كَفَرَ بَعْدَ مَآثِرِهِ فَأَنَّ أَجَلَ ذَٰلِكَ كَثِيرٌ ۖ لَّيْسَ لَهُ إِفْسَادٌ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا ۚ وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا ۚ وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُنَا بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ إِنَّ كَثِيرًا مِّنْهُمْ بَعَدَ ذَٰلِكَ فِي الْأَرْضِ لَكُسْرٌ ۖ فَوَنَّ

إِتْمَاعًا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَن يَقْتُلُوا أَوْ يُصَلِّبُوا ۚ أَوْ تَقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ۚ ذَٰلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٣٤﴾

إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِن قَبْلِ أَن تَقْدُرُوا عَلَيْهِمْ ۖ فَكَانُوا

﴿٣٥﴾ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٦﴾

૩૬. હે ઈમાન લાવનારાઓ! અલ્લાહથી ડરો અને તેની તરફ પહોંચવાનો વસીલા શોધો, અને તેની રાહમાં જીહાદ કરો જેથી તમને સફળતા પ્રાપ્ત થાય.

૩૭. બેશક ઈન્કાર કરનારાઓ પાસે જો આ દુનિયામાં છે તે સધળું અને ઉપરાંતમાં એટલું જ બીજું પણ હશે તો પણ કયામતના દિવસે અજાબથી છૂટકારાના બદલામાં તેમની પાસેથી તે સ્વીકારવામાં નહિ આવે. અને તેમના માટે દર્દનાક અજાબ નિશ્ચિત છે.

૩૮. તેઓ જહન્નમની આગમાંથી નીકળવા ચાહશે પરંતુ તેમાંથી નીકળી નહિ શકે અને તેઓ કાયમ માટે અજાબ ભોગવશે.

૩૯. ચોરી કરનાર પુરુષ હોય અથવા સ્ત્રી હોય, તેમના કરેલા અપરાધના બદલા તરીકે તેમના હાથ કાપી (૧૩) નાખો. આ અલ્લાહ તરફથી દાખલારૂપ સજા છે. અલ્લાહ સર્વ સમર્થ છે, હિકમતવાળો છે.

૪૦. પરંતુ જેણે ઝુલ્મ (ગુનો) કર્યા પછી તૌબાહ કરી પોતાને સુધારી લીધા, તો ખરેખર અલ્લાહ તેની તૌબાહ કબુલ કરશે. ખરેખર, અલ્લાહ બેહદ ક્ષમાવંત છે, દયાળુ છે.

૪૧. શું તું નથી જાણતો કે અલ્લાહ જ આ આકાશો તથા પૃથ્વીની બાદશાહતનો ધણી છે? તે જેને ચાહે સજા આપે છે અને જેને ચાહે માફ કરે છે. અને અલ્લાહ સર્વ વસ્તુઓ કરવાની શક્તિ ધરાવે છે.

૪૨. હે રસૂલ, તું તેમના માટે અફસોસ ન કર જે લોકો વગર વિચારે ઈન્કાર કરી દે છે. જે લોકો (માત્ર) પોતાના મોઢે કહે છે, 'અમે ઈમાન લાવીએ છીએ.' હકીકતમાં તેમના દિલોમાં ઈમાન નથી. અને યહૂદીઓમાં કેટલાક એવા છે જે વાતોને દિલ્લસ્પીથી સાંભળે છે અને જે લોકો હજુ તારી પાસે નથી આવ્યા, તેમને (ખોટા અર્થઘટન કરી પહોંચાડવા) માટે જ સાંભળે છે. તેઓ શબ્દોને તેમની અસલિયતથી

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيَّ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٣٦﴾

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَأَن لَّهُمْ مَّا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَيَفْتَدُونَ بِهِ مِنْ عَذَابِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَا تَقْبَلُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٣٧﴾

يُرِيدُونَ أَن يُخْرِجُوا مِنَ التَّارِكِ وَهُمْ يُخْرَجُونَ مِنْهَا وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٣٨﴾

وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءً بِمَا كَسَبَا لَا مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٣٩﴾

مَنْ تَابَ مِنْ بَعْدِ ظُلْمِهِ وَأَصْلَحَ فَإِنَّ اللَّهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ عَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٤٠﴾

أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يَعْلَمُ مَنْ يَشَاءُ وَيَعْفُو لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤١﴾

يَا أَيُّهَا الرُّسُولُ لَا يَحْزُنكَ الَّذِينَ يَسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ مِنَ الَّذِينَ قَالُوا آمَنُوا بِأَفْوَاهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِنْ قُلُوبُهُمْ وَمِنَ الَّذِينَ هَادُوا وَهُمْ سَمْعُونَ لِلْكَذِبِ سَمْعُونَ لِقَوْمٍ آخَرِينَ لَمْ يَأْتُوكَ يُخْرِفُونَ الْكَلِمَ مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِهِ يَقُولُونَ إِنْ أُوتِيتُمْ هَذَا فَخُذُوا

૧૩. ઈસ્લામની જાહો-જલાલીના યુગમાં ચોરીનો ઉપદ્રવ હતો જ નહિ. માત્ર ચોરીની એક જ ઘટનાના પરિણામે ચોરના હાથ કાપી નાખવામાં આવ્યા હતા. તેની અસરથી ઈસ્લામી ઝંઝેર જ્યાં પણ ફરકતો હતો ત્યાં ચોરી એક અજાણી વસ્તુ હતી. આજે પણ અરબસ્તાનના ઘણા રાજ્યોમાં જ્યાં આ કાયદો અમલમાં લેવાય છે, ત્યાં ચોરી એક અજાણી ગણાય છે.

બદલી^(૧૨) નાખે છે, અને કહે છે 'જો તમને આ (આદેશ) આપવામાં આવે તો માની લેજો, અને જોઆ (આદેશ) આપવામાં ન આવે તો સાવધ રહેજો.' અને અલ્લાહ જેની કસોટી કરવાનો કૈસલો કરે તો તેમના માટે તું અલ્લાહ સામે કંઈ પણ નહિ કરી શકે. આ તે લોકો છે જેમના દિલોને પાક કરવાનો અલ્લાહનો ઈરાદો નથી; તેમના માટે આ દુનિયામાં ફજેતી છે અને આખેરતમાં ભયંકર અઝાબ છે.

૪૩. તેઓ અસત્ય સાંભળવાના હેવાયા છે, હરામનો માલ ખાનારા છે. જો તેઓ તારી પાસે (ઈન્સાફ કરાવવા) આવે તો જો તું ચાહે તો (તેમનો) ઈન્સાફ કર અને ચાહે તો તેમનાથી અલગ થઈ જા. અને જો તું તેમનાથી વિમુખ થઈ જા તો તેઓ તારું કંઈ પણ નહિ બગાડી શકે. અને જો તું તેમની વચ્ચે ન્યાયપૂર્વક કૈસલો કરીશ (તો). અલ્લાહ ઈન્સાફ કરનારાઓને પસંદ કરે છે.

૪૪. અને તેઓ તને શા માટે મુન્સીફ (ન્યાયાધીશ) બનાવે છે. જ્યારે તેમની પાસે તૌરાત છે જેમાં અલ્લાહના કૈસલો મોજૂદ છે. છતાં પણ જો તેઓ (તારાથી) મોઢું કેરવી જાય છે; (તો પછી) ખરેખર તેઓ ઈમાન નહિ લાવે. (રુકૂઅ-૬)

૪૫. ખચિત, અમે તૌરાતને હિદાયત અને તૂરથી ભરપૂર ઊતારી હતી. તેના આધારે અમારા ફરમાંબરદાર નબીઓ યહૂદીઓને કૈસલો આપતા રહ્યા હતા જેમ અલ્લાહના (મહેબુબ) લોકો તથા આલીમો (આપતા રહ્યા હતા); કારણ કે અલ્લાહની કિતાબની સંભાળ લેવાનો ભાર તેમના ઉપર નાખવામાં આવ્યો હતો અને તેઓ કિતાબના રક્ષક નીમવામાં આવ્યા હતા. માટે તમે ઈન્સાનોથી ન ડરો પરંતુ મારો જ ડર રાખો; અને મારી આપતોને નજીવી કિમતે ન વેચી નાખો. બેશક, અલ્લાહે જે ઊતાર્યું છે, તે પ્રમાણે આદેશ ન આપનારા લોકોજ કાફર છે.

وَإِنْ لَّمْ تُوْتُوهُ فَأَحْذَرُوا وَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ فِتْنَتَهُ فَلَنْ تَمْلِكَ لَهُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا أُولَئِكَ الَّذِينَ لَمْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يُطَهِّرْ قُلُوبَهُمْ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ٤٣

سَمْعُونَ لِلْكَذِبِ أَكْثُونَ لِلسُّحْتِ فَإِنْ جَاءُوكَ فَاحْكُم بَيْنَهُمْ أَوْ أَعْرِضْ عَنْهُمْ وَإِنْ تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَنْ يَضُرُّوكَ شَيْئًا وَإِنْ حَكَمْتَ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِالْقِسْطِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ٤٤

وَكَيفَ يَحْكُمُونَكَ وَعِنْدَهُمُ التَّوْرَةُ فِيهَا حُكْمُ اللَّهِ ثُمَّ يَتَوَلَّوْنَ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَمَا أُولَئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ ٤٥

إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا لِلَّذِينَ هَادُوا وَالرَّاسُخُونَ فِي الْأَحْبَارِ بِمَا اسْتُحْفِظُوا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ وَكَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَاءَ فَلَا تَخْشَوُا النَّاسَ وَخْشَوُا اللَّهَ لَا تَسْخَرُوا بِالْبَيِّنَاتِ قِيلًا وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ ٤٦

૧૮. અ. સમય જતાં તૌરાતમાં યહૂદીઓએ ઘાલમેલ કરવા માંડ્યું. જેના લીધે તેનું મહત્વ ઘટતું ગયું, એવી જ હાલત ઈન્જીલની છે. આજે આઈબલના દર નવા પ્રકાશનમાં નિનનવા ફેરફાર કરવામાં આવે છે. પરંતુ કલામે પાક કુરઆન મજહદમાં ૧૪૦૦ વર્ષના લાંબાગાળા દરમિયાન એક ટપકાનો પણ ફેરફાર નથી કરવામાં આવ્યો અને કયામત સુધી એવું નહિ થવા પામે, આ અલ્લાહના કલામનો દાવો છે.

૪૬. અને અમે તે (તૌરાત)માં જ આદેશ આપ્યો છે કે જીવનો બદલો જીવ અને આંખનો બદલો આંખ, નાકનો બદલો નાક, કાનનો બદલો કાન અને દાંતનો બદલો દાંત અને (અન્ય) ઝખ્મોનો બદલો (પણ) મુકર્રર કર્યો છે. પણ જો કોઈ પોતાના હક્કને જતો કરે તો તે તેના પોતાના (ગુનાહોનો) કક્કરો (પ્રાયશ્ચિત) બની જશે અને અલ્લાહે જે ઊતાર્યું છે તે પ્રમાણે ન્યાય નથી કરતા તે લોકો જ ઝાલિમ છે.

૪૭. અને અમે મરિયમના પુત્ર ઈસાને તેમના નકશેકદમ થવાયો અને જે તેની પહેલાં તૌરાતમાં (વહી) દ્વારા ઊતાર્યું હતું તેને પરિપૂર્ણ કરનાર હતો, અને અમે તેને ઇન્જિલ આપી જેમાં હિદાયત અને નૂર હતા, જે તેની પહેલાં આવેલી તૌરાતની સચ્ચાઈનું સમર્થન કરનારી હતી, અને તે પરહેઝગારો માટે હિદાયત અને નસિહત હતી.

૪૮. ઇન્જિલવાળાઓને જોઈએ કે અલ્લાહે જે કંઈ ઊતાર્યું છે તેના આધારે જ તેઓ નિર્ણય કરે, અને જે લોકો અલ્લાહે ઊતાર્યું છે તે પ્રમાણે નિર્ણય નહિ કરે, તેઓ જ નાફરમાન છે.

૪૯. અને અમે તારા ઉપર આ સત્યપૂર્ણ કિતાબ (કુરઆન) ઊતારી છે. જે પહેલાં આવેલી કિતાબ (ના વચનો)ને પરિપૂર્ણ કરે છે અને તે (કિતાબો)ની રક્ષા કરનારી છે. માટે તું અલ્લાહ તરફથી આવ્યું છે તે (કુરઆન)ના આધારે તેમની વચ્ચે નિર્ણય કર અને તારી તરફ જે સચ્ચાઈ આવી છે તેને છોડી તેમના ખોટી વલણોને અનુસરીશ નહિ. અમે તમારામાંના દરેક માટે એક શરિયતની રીત કાયમ કરી છે. જો અલ્લાહ ચાહત તો તે તમને એક જ ઉમ્મત (કોમ) બનાવી દેત, પરંતુ તેણે તમને જે પણ આપ્યું છે તેની દ્વારા તે તમારી આઝમાયશ લે છે. માટે તમે ભલાઈના કામોમાં એકબીજાથી આગળ વધો. અલ્લાહ તરફ જ તમે સૌ પાછા ફરશો ત્યારે તે તમારી વચ્ચેના મતભેદોની તમને સમજણ પાડી દેશે.

૫૦. જે અલ્લાહે તારા ઉપર ઊતાર્યું છે તેના આધારે તું તેમની વચ્ચે ન્યાય કર અને તેમની દુષ્ટ કામનાઓની પાછળ તું ન ચાલજે, અને તું તેમનાથી

وَكُتِبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَا أَنْ تَنْفُسَ بِالنَّفْسِ وَالْعَيْنِ بِالْعَيْنِ وَالْأَنْفَ بِالْأَنْفِ وَالْأَذْنَ بِالْأَذَنِ وَالسِّنَّ بِالسِّنِّ وَالْجُرُوحَ قِصَاصٌ فَمَنْ تَصَدَّقَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٤٦﴾

وَقَفَّيْنَا عَلَىٰ آثَارِهِم بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ وَآتَيْنَاهُ الْإِنْجِيلَ فِيهِ هُدًى وَنُورٌ وَمُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٤٧﴾

وَيَحْكُمُ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٤٨﴾

وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيِّئًا عَلَيْهِ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ لِّيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آثَمْتُمْ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٤٩﴾

وَأَن آحْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَاحْذَرْهُمْ أَنْ يَفْتِنُوكَ عَنْ بَعْضِ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَيْكَ

ચેતીને રહેજે જે અલ્લાહે તારા ઉપર ઉતાર્યું છે તે વિશે તેઓ તને ક્યાંક ભ્રમણામાં ન નાખી દે. તે બાદ જો તેઓ ફરી જાય તો જાણી લે કે અલ્લાહે તેમના ગુનાહો માટે તેમને સજા આપવાનો ઈરાદો કરી લીધો છે. બેશક, લોકોમાંથી ઘણા ખરા નાકરમાન હોય છે.

૫૧. શું તેઓ જહાલતના સમયનો કૈસલો ચાહે છે? જે લોકો યકીન રાખે છે તેમના માટે અલ્લાહથી વધુ સારો ન્યાય કરનાર કોણ છે? (રુકૂઅ-૭)

૫૨. 'હે મોમિનો, યહુદીઓ અને ઈસાઈઓને તમારા દોસ્ત ન બનાવો તેઓ એકબીજાના દોસ્ત' (૧૮) છે. અને તમારામાંનો જે પણ તેમને દોસ્ત બનાવશે તે બેશક તેમનામાંનો જ થઈ જશે, નિઃસંદેહ અલ્લાહ અલિમોને હિદાયત નથી આપતો.

૫૩. જે લોકોના દિલોમાં રોગ છે તે લોકોને તું જોઈશ કે તેઓ તેમની સાથે ભળવાની ઉતાવળે દોડે છે, કહે છે 'અમને ભય લાગે છે કે અમારી ઉપર કોઈ આફત ન આવી પડે.' શક્ય છે અલ્લાહ તારી ફત્તેહનું સાધન કરશે અથવા પોતાના તરફથી કંઈક કરશે કે જેથી તેમણે જે મનમાં છૂપાવી રાખ્યું છે તેના કારણે તેઓ શરમિદા થાય.

૫૪. ઈમાન લાવનારાઓ ત્યારે કહેશે, 'શું આ તે લોકો છે જેમણે અલ્લાહના સોગંદ ઉકાવી કહ્યું હતું કે તેઓ ખરેખર તારી સાથે હતા?' તેમની નેકીઓ તો અકારત ગઈ અને તેઓ નુકસાન ઉઠાવનારા થઈ ગયા!

૫૫. હે ઈમાન લાવનારાઓ, તમારામાંથી જે લોકો પોતાના દીનથી ફરી જશે, અલ્લાહ તેમની જગ્યાએ બીજા લોકોને લાવશે, જેને તે પ્યાર કરશે અને જે તેને પ્યાર કરશે, અને તેઓ મોમિનો સાથે લાગણી અને નમ્રતા દાખવશે, અને કાફરો સામે સખત હશે. તેઓ અલ્લાહની રાહમાં જીહાદ કરનારા હશે, કોઈ નિંદા કરનારાની નિંદાથી ડરશે નહિ. આ

فَإِنْ تَوَلَّوْا فَعَلِمَ أَنْتَا يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُصِيبَهُمْ بَعْضُ ذُنُوبِهِمْ وَإِنْ كَثُرَ مِنْ النَّاسِ لَفَيَقُولُونَ ⑤

أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ

حُكْمًا لِقَوْمٍ يُؤْفِكُونَ ⑥

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَاِنَّهُ

مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ⑦

فَكَرَى الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يُسَارِعُونَ فِيهِمْ

يَقُولُونَ خَشِئَ أَنْ تَصِيبَنَا دَارَةُ اللَّهِ أَنْ يَأْتِيَ

بِالْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ مِنْ عِنْدِهِ فَيُصْبِحُوا عَلَى مَا أَسْرَوْا فِي

أَنْفُسِهِمْ ذَلِيلِينَ ⑧

وَيَقُولُ الَّذِينَ آمَنُوا أَهَؤُلَاءِ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ مُحَمَّدٌ

أَيُّبَانِهِمْ إِنَّهُمْ لَعَمْرُكَ حِطَّتْ أَعْيَالُهُمْ فَأَصْبَحُوا

خَائِبِينَ ⑨

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ

يَأْتِي اللَّهَ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ

أَعِزَّةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا

૧૮. ઈસ્લામ વિરુદ્ધ કાવતરાઓની ચળવળો આજે કેર કેર જોવામાં આવે છે. કેટલાક મુસ્લિમ ગણતા દેશો અન્ય દેશોની વધુમતિ મુસ્લિમ પ્રજા ઉપર કરવામાં આવતા જૂલ્મો-સિતમમાં ખુલ્લેખુલ્લો સહકાર જો ન આપતા હોય તો ઓછામાં ઓછા તે જુલ્મ કરનારાના પક્ષમાં રહી મૂંગી અનુમતિ આપવામાં પાછળ નથી રહી ગયા, ત્યાં સુધી કે નિર્દોષ પ્રજા ઉપર થતા જુલ્મ ઉપર પોતાના અણગમાને પ્રદર્શિત કરવા જેટલો વિવેક પણ તેમનામાં નથી રહ્યો.

અલ્લાહનો ફઝલ છે; તે જેને ચાહે આપે છે અને અલ્લાહ સમૃદ્ધિ પ્રદાન કરનારો છે, સર્વ જાણનારો છે.

૫૬. તમારા મિત્ર માત્ર અલ્લાહ અને તેનો રસૂલ અને તે મોમિનો છે, જે નમાઝના પાબંદ છે અને જે ઝકાત આપે છે અને ફક્ત અલ્લાહની જ બંદગી કરે છે.

૫૭. જે લોકો અલ્લાહ અને તેના રસૂલ અને મોમિનોને પોતાના દોસ્ત બનાવે છે તે યાદ રાખે કે અલ્લાહનો પક્ષ જ સફળ થનારો છે. (રુકૂઅ - ૮)

૫૮. 'હે ઈમાનવાળાઓ, જેમને તમારી પહેલાં કિતાબ આપવામાં આવી હતી, તેઓમાંના જે તમારા દીનને હાંસી તથા ખેલ બનાવે છે તેમને અને જે કાફર છે તેમને તમારા દોસ્ત ન બનાવો અને અલ્લાહથી ડરતા રહો જો તમે (ખરા) મોમિન છો તે;

૫૯. અને જ્યારે તમે તમાઝ માટે (અઝાન) પુકારો છો ત્યારે તેઓ તમારું હાસ્ય ઉડાવી ગમ્મત કરે છે (તેમને પણ). તેમનું આવું કરવાનું કારણ, તેમની નાદાની છે.

૬૦. તું કહી દે 'હે એહલે કિતાબ, શું તમને અમારામાં દોષ એટલા માટે દેખાય છે કે અમે અલ્લાહમાં અને જે તેણે ઊતાર્યું છે તેમાં, અને જે પહેલાં ઊતારવામાં આવ્યું હતું તેમાં ઈમાન લાવ્યા છીએ? અથવા શું તમારામાંના ઘણા (અલ્લાહના) નાફરમાન છે?'

૬૧. તું કહી દે 'શું હું તમને તેમના વિશે જણાવું જેમનો બદલો અલ્લાહ પાસે તેનાથી પણ વધુ ખૂબ છે?' આ તે લોકો છે જેમના ઉપર અલ્લાહે લા'નત નાખી, અને જેમના ઉપર અલ્લાહની નારાઝગી ઊતરી છે અને જેમને અલ્લાહે વાંદરા અને સુવ્વર^(૨૦) બનાવી દીધા છે, અને (જે લોકો) શયતાનની બંદગી કરનારા છે. આ લોકોની દશા બેહદ ખૂબી છે. બેશક, તેઓ સીધામાર્ગથી દૂર જઈ પડ્યા છે.

૨૦. 'વાંદરા અને સુવ્વર બનાવી દીધા'થી તેમને ખરેખર વાંદરા તથા સુવ્વરનું રૂપ આપવામાં આવ્યું હોય એવું ધારવું અયોગ્ય છે, પરંતુ તેમની પ્રકૃતિ વાંદરા જેવી ચાળા ચાંદળીયા, નકલ કરવાની અને સુવ્વર જેવી ગંદી તથા નિર્લજ્જતા ભરી આદતોવાળી બની જશે.

يَكْفُونَ لَوْمَةً لَا يُعْمَلُ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٥٥﴾

إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رُكْعُونَ ﴿٥٦﴾

وَمَنْ يَتَوَلَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ ﴿٥٧﴾

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَكُمْ هُزُوءًا وَلَعِبًا مِّنَ الَّذِينَ أَوْتُوا الْكِتَابَ مِن قَبْلِكُمْ وَالْكَافِرَ أَوْلِيَاءَ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ كُنتُم مَّوْمِنِينَ ﴿٥٨﴾

وَإِذَا نَادَيْتُمُ إِلَى الصَّلَاةِ اتَّخَذُوا هُزُوءًا وَلَعِبًا ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٥٩﴾

قُلْ يَاهَلَّ الْكِتَابِ هَلْ تَقْبَلُونَ مِنَّا إِلَّا أَن آتَيْنَا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ مِن قَبْلُ وَإِنَّا أَكْثَرُكُمْ فَسِقُونَ ﴿٦٠﴾

قُلْ هَلْ أُنَبِّئُكُمْ بِشَرٍّ مِّنْ ذَٰلِكَ مُتَوَبِّعًا عِندَ اللَّهِ مَن لَّعَنَهُ اللَّهُ وَغَضِبَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ مِنْهُمُ الْقِرَدَةَ وَالْخَنَازِيرَ وَعَبَدَ الطَّاغُوتِ أُولَٰئِكَ سَرْمَكَاٌ وَأَصْلٌ عَنِ سَوَاءِ السَّبِيلِ ﴿٦١﴾

૬૨. અને જ્યારે તેઓ તારી પાસે આવે છે ત્યારે કહે છે 'અમે ઈમાન લઈ આવ્યા છીએ.' જો કે તેઓ કુદ્દથી જ દાખલ થાય છે તેવી જ હાલતમાં પાછા વળે છે; અને અલ્લાહ ખૂબ જાણે છે જે તેઓ છુપાવી રહ્યા છે.

૬૩. અને તું જોઈશ કે તેમનામાંના ઘણા ગુનાહો કરવામાં અને હદ બહાર જવામાં તેમજ હરામનો માલ ખાવામાં એકબીજાની હરીફાઈ કરે છે. તેમના આ આચરણો બહુજ ભૂરા છે.

૬૪. શા માટે તેમના મઝહબી રાહનુમાઓ અને તેમના આલીમો તેમને ગુનાહોની વાતો ઉચ્ચારવાથી^(૨૧) અને હરામ વસ્તુઓ ખાવાથી રોકતા નથી? આ ખરેખર ભૂરા કામો છે જે તેઓ કરી રહ્યા છે.

૬૫. અને યહૂદીઓ કહે છે 'અલ્લાહના હાથ બંધાએલા^(૨૨) છે.' (હકીકતમાં) તેમના પોતાના જ હાથ બંધવામાં આવશે, અને તેમના આવું કહેવાના પરિણામે તેઓ લા'નત પામશે. બલ્કે અલ્લાહના હાથ તો છૂટા છે; તે જેમ ચાહે ખર્ચ કરે છે. અને તારા પાલનહાર તરફથી જે તારા ઉપર ઊતારવામાં આવ્યું છે, તે તેમનામાંના ઘણા લોકોને શરારતોમાં તથા કુદ્દમાં (નાફરમાનીમાં) બહુજ વધારી મૂકશે. અમે તેમની વચ્ચે ક્યામત સુધીની દુશ્મની અને નફરત નાખી દીધી છે. જ્યારે પણ તેઓ જંગની આગ ભડકાવે^(૨૩) છે, અલ્લાહ તેને બૂઝાવી દે છે અને આ લોકો ધરતીમાં ફિસાદ ફેલાવવાના પ્રયાસો કરે છે. પરંતુ અલ્લાહ ફિસાદ ફેલાવનારાઓને પસંદ નથી કરતો.

૬૬. બેશક, જો એહલે કિતાબ ઈમાન લઈ આવ્યા હોત અને સદાચારો કરત તો અમે તેમની ભૂરાઈઓને તેમનાથી દૂર કરી દેત, અને તેમને ને'મતોવાળા બાગોમાં દાખલ કરત.

وَلَا جَائِزٌ لَّهُمْ قَالُوا آمَنَّا وَقَدْ دَخَلُوا بِالْكَفَرِ وَهُمْ قَدْ خَرَجُوا
بِهِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا كَانُوا يَكْتُمُونَ ﴿٦٢﴾

وَتَرَى كَثِيرًا مِنْهُمْ يُسَارِعُونَ فِي الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَ
أَكْثُهُمُ الشُّعْتُ لَيْسَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٦٣﴾

لَوْ لَا يَنْهَاهُمُ الرَّبَّيُّونَ وَالْأَحْبَارُ عَنْ قَوْلِهِمُ الْإِثْمَ
وَأَكْثُهُمُ الشُّعْتُ لَيْسَ مَا كَانُوا يَصْنَعُونَ ﴿٦٤﴾

وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ
وُلِينُوا بِمَا قَالُوا بَلْ يَدُهُ مَبْسُوطَةٌ يُنْفِقُ كَيْفَ
يَشَاءُ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ
رَبِّكَ ظُعْيَانًا وَكُفْرًا وَآلَقَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ
وَالْبَغْضَاءَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ كُلَّمَا أَوْقَدُوا نَارًا
لِلْحَرْبِ أَطْفَأَهَا اللَّهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا
وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ ﴿٦٥﴾

وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْكِتَابِ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَكَفَّرْنَا عَنْهُمْ
سَيِّئَاتِهِمْ وَلَأَدْخَلْنَاهُمْ جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴿٦٦﴾

૨૧. ભૂરાઈના કામો કરવા અથવા ભૂરાઈની વાતો કરવી બન્ને એક સમાન છે.

૨૨. યહૂદીઓની અયોગ્ય કમાણી તેમજ વ્યાજની આવકમાં ઈસ્લામના ઉદય પછી મોટું ગાબડું પડ્યું જેથી યહૂદીઓએ અલ્લાહની ટીકા કરી કે અલ્લાહના હાથ બંધાઈ ગયા છે.

૨૩. ઈસ્લામ વિરુદ્ધ કાવતરાઓ ઉપરાંત યહૂદીઓ અરબસ્તાનના મૂતિપૂજકોને મુસ્લિમો સામે જંગ કરવા માટે ઉશ્કેરાણી કરતા રહેતા.

૬૭. અને જો તેઓ તૌરાત તથા ઇન્જિલ તથા જે તેમના પરવરદિગાર તરફથી તેમના તરફ ઊતારવામાં આવ્યું છે તેના ઉપર દ્રઢતાથી કારબંધ થયા હોત તો તેમણે પોતાના ઉપરથી^(૨૪) (ઉત્તમ વસ્તુઓ) ખાધી હોત અને તેમના પગ તળેથી પણ. જોકે તેમની વચ્ચે એવા પણ છે જે મધ્યમ માર્ગી છે. પરંતુ તેમનામાંના ઘણા ખરા જે કરી રહ્યા છે. તે અવશ્ય બહુજ બૂરું છે. (રુકૂઅ-૯)

૬૮. હે રસૂલ! તારા પરવરદિગાર તરફથી તારા ઉપર જે વહી ઊતારવામાં આવી છે તે તું લોકો સુધી પહોંચાડી દે; અને જો તું તેમ નહિ કરે તો તેં રિસાલતનો (કોઈ) સંદેશ પહોંચાડ્યો જ નથી અને અલ્લાહ લોકોથી તારું સ્ખાણ કરશે. [નિ:સંદેહ, અલ્લાહ કાફરોને સીધો રસ્તો નથી દેખાડતો.

૬૯. તું કહે 'હે એહલે કિતાબ, તમે કોઈ (વસ્તુ ઉપર) કાયમ ગણાશે નહિ જ્યાં સુધી તમે તૌરાત અને ઇન્જિલ, અને જે કંઈ તમારા પરવરદિગાર તરફથી તમારી ઉપર ઊતારવામાં આવ્યું છે તેના ઉપર^(૨૫) અમલ નહિ કરો તો.' અને ખરેખર જે કંઈ તારી ઉપર તારા પરવરદિગાર તરફથી આવ્યું છે, તે તેઓમાંના ઘણાની નાકરમાનીમાં અને કુશમાં વધારો કરી દેશે. માટે તું આ કાફર કોમ માટે અક્સોસ ન કર.

૭૦. બેશક જે લોકો ઈમાન લાવ્યા છે, તથા યહૂદી છે, તથા સાબી છે, તથા ઈસાઈ છે, તેઓ જો અલ્લાહ ઉપર અને અંતિમ (કયામતના) દિવસ ઉપર ઈમાન લાવશે અને સદાચારો કરશે, તો તેમના ઉપર કોઈ ભય નથી અને ન તેમને કોઈ દુ:ખ આવશે.

૭૧. ખરેખર, અમે બની ઈસરાઈલ પાસેથી (પાકું) વચન લીધું હતું, અને તેમની તરફ રસૂલો મોકલાવ્યા હતા. પરંતુ દર વખતે રસૂલ તેમની પાસે તે લઈને આવ્યો જે તેમના મનને પસંદ ન હતું, તો તેમણે તેમને ખોટા ઠરાવ્યા અને કેટલાકને કતલ કરવા શાલા.

وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا التَّوْبَةَ وَالْإِنجِيلَ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْهِمْ مِنْ رَبِّهِمْ لَأَكَلُوا مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ مِنْهُمْ أُمَّةٌ مُّقْتَصِدَةٌ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ سَاءَ مَا يَعْمَلُونَ ﴿٦٧﴾

يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ﴿٦٨﴾

قُلْ يَاهَلَّ الْكِتَابِ لَسْتُ عَلَى شَيْءٍ مُّقِيمٌ التَّوْبَةَ وَالْإِنجِيلَ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ وَلِيُزِيدَنَ كَثِيرًا مِنْهُمْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿٦٩﴾

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِقُونَ وَالصَّاحِبُونَ مِنَ الْإِسْلَامِ هُمْ شَرُّ الْبَرِّ هَلْ يَتَذَكَّرُونَ إِلَّا لَذِكْرٍ لَكَ يَوْمَ الدِّينِ وَمَا يَكْفُرُونَ إِلَّا لَكَ يَوْمَ الدِّينِ هَلْ يَتَذَكَّرُونَ إِلَّا لَكَ يَوْمَ الدِّينِ هَلْ يَتَذَكَّرُونَ إِلَّا لَكَ يَوْمَ الدِّينِ

لَقَدْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَءِيلَ وَارْسَلْنَا إِلَيْهِمْ رَسُولًا قُلْنَا جَاءَهُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَى أَنْفُسُهُمْ فَرِيقًا كَذَّبُوا وَفَرِيقًا يَقْتُلُونَ ﴿٧١﴾

૨૪. અલ્લાહ તેમને આ દુનિયામાં તેમજ આખેરતમાં પોતાની ને'મતોથી નવાઝત.

૨૫. તૌરાત અને ઇન્જિલમાં આંહઝરત સ.અ.સ.ના આગમન વિશે જે વર્ણનો હતા તેમને યહૂદીઓ તથા ઈસાઈઓ લોકોથી છુપાવતા હતા.

૭૨. અને તેમણે ધાર્યું હતું કે તેની (કોઈ) સજા નથી, જેથી તેઓ આંધળા અને બહેરાં બની ગયા. પરંતુ અલ્લાહે તેમના ઉપર રહેમની નઝર કરી છતાં તેમનામાં ફરી પાછા ઘણા આંધળા અને બહેરાં બની ગયા; અને અલ્લાહ તેમના કૃત્યોને નિહાળી રહ્યો છે.

૭૩. બેશક, તેઓ કાફર થઈ ગયા છે જે કહે છે 'મસિહ મરિયમનો પુત્ર જ અલ્લાહ છે' જ્યારે મસિહ (પોતે) કહ્યું હતું 'હે ઈસરાઈલના સંતાનો અલ્લાહની બંદગી (૨૬) કરો જે તમારો અને મારો રબ છે.' ખરેખર જે કોઈ અન્યને અલ્લાહનો શરીક ઠરાવે છે, અલ્લાહે તેના ઉપર જન્નત હરામ કરી છે અને આજ જ તેનું ઠેકાણું છે. અને ઝાલિમોનો મદદગાર કોઈ નથી.

૭૪. જે લોકો કહે છે કે અલ્લાહ ત્રણમાંથી (૨૭) ત્રીજો છે, ખરેખર તેઓ કાફર થઈ ગયા છે; અલ્લાહ સિવાય કોઈ બીજો ઈબાદતના લાયક નથી. અને જો તેઓ જે કહી રહ્યા છે. તેનાથી અટકશે નહિ, તો તે કાફર લોકો ઉપર દર્દનાક અઝાબ તૂટી પડશે. (રુકૂઅ-૧૦)

૭૫. તો શું તેઓ અલ્લાહ તરફ રજુ થઈને તૈબાહ નહિ કરે, જો કે અલ્લાહ તો બહદ ક્ષમાવંત છે, દયાળુ છે?

૭૬. મસિહ ઈબને મરિયમ માત્ર એક રસૂલ (૨૮) હતો, તેના પહેલાં બેશક (ઘણા) રસૂલો થઈ ગયા હતા. અને તેની માતા એક સત્યનિષ્ઠ સ્ત્રી હતી. તે બન્ને (અન્ય લોકોની જેમજ) ખોરાક લેતા હતા. જુઓ અમે

وَحَسِبُوا إِلَّا تَكُونُ فِتْنَةً فَهُمْ عَمُوا وَصَوُّوا ثُمَّ كَتَبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ ثُمَّ عَمُوا وَصَوُّوا كَثِيرٌ مِنْهُمْ وَاللَّهُ بِصِيرٍ بِمَا يَكُونُونَ ﴿٧٢﴾

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ وَقَالَ الْمَسِيحُ يَبْنِي إِسْرَءِيلَ عِبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنَ النَّصْرِ ﴿٧٣﴾

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ ثَلَاثُ ثُلُثٍ وَمِمَّنْ رَاوِي إِلَهِهِ وَوَاحِدٌ وَإِن لَّمْ يَنْتَهُوا عَمَّا يَقُولُونَ لَيَمَسَّنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٤﴾

أَفَلَا يَتُوبُونَ إِلَى اللَّهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لَهُ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٧٥﴾

مَا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ وَأُمُّهُ صِدِّيقَةٌ كَانَا يَاكُلِنِ الطَّعَامُ

૨૬. હઝરત ઈસા (અ)એ એકજ અલ્લાહની બંદગી કરવાનો ઉપદેશ આપ્યો હતો. (મેથુ. પ્રકરણ- આયત. ૧૦ અને લુક પ્રકરણ ૪ આયાત. ૮)

૨૭. ઈસાઈ શ્રદ્ધાનો મૂળ પાયો ત્રણ ખુદા, પુત્ર અને પવિત્ર રૂહ' (રૂહુલ કુદુસ)ના સિદ્ધાંત ઉપર છે. નવાઈની વાત તો તે છે આવી વ્યર્થ માન્યતાઓ ધરાવનારાઓ જેને મા'બૂદ માને છે, તે દુશ્મનોના હાથમાંથી પોતાને ન બચાવી શક્યા. આ લોકોને પોતાના મા'બૂદને નબળો, કાયર અને નિઃસહાય સાબિત કરવા જરાપણ સંકોચ નથી થતો.

૨૮. 'હઝરત ઈસા (અ) અન્ય રસૂલોની જેમ એક રસૂલ હતા જેમ બીજા જીવ્યા અને મૃત્યુ પામ્યા તેમજ તે પણ એજ પરિણામે પહોંચ્યા. તેમની માતા પાક દામન નારી હતી જેણે તેમને જન્મ આપ્યો હતો. તેમનામાં અન્ય ઈન્સાનોની જેમ ખાવાપીવાની આવશ્યકતા હતી જેમાં કોઈ વિશિષ્ટતાના ચિન્હો નથી જણાતા. આટલું સ્પષ્ટ હોવા છતાં તેમના વિશે સંજોગોવશાત ભાવાર્થ કરવાના ખોટા પ્રયત્નો આશ્ચર્ય ઉપજાવે છે.

તેમના ભલા માટે કેવું સ્પષ્ટ વર્ણન કરીએ છીએ, છતાં તેઓ કેવા બહેકીને ચાલ્યા જાય છે.

૭૭. તું કહી દે 'શું તમે અલ્લાહ સિવાય તેની ઈબાદત કરશો જે તમારું બૂરું કરવાની અથવા તમારું ભલું કરવાની શક્તિ (૨૬) ન રાખતો હોય? અને સર્વ સાંભળનાર અને સર્વ જોનાર તો અલ્લાહ જ છે.'

૭૮. તું કહી દે, 'હે એહલે કિતાબ, તમારા દીનની બાબતમાં મોટી મોટી વાતો ન કરો, ન તો તે લોકોની મનોકામનાઓને અનુસરો જે લોકો પહેલાં પોતે ગુમરાહ થયા અને પછી બીજા ઘણાને ગુમરાહ કર્યા, અને સદા માટે સન્માર્ગથી ઊતરી ગયા.' (રુકૂઅ - ૧૦)

૭૯. બની ઈસરાઈલમાંના જેમણે ઈન્કાર કર્યો તેઓ દાઉદના મુખે અને મરિયમના પુત્ર ઈસાના મુખે લા'નત (૩૦) પામ્યા, કારણ કે તેમણે નાકરમાની કરી હતી અને ઝુલ્મમાં હદથી આગળ વધી ગયા હતા.

૮૦. તેઓ બદકારીઓથી એકબીજાને રોકતા ન હતા. તે બેહદ બૂરા કામો હતા જે તેઓ કરતા હતા.

૮૧. તું તેમનામાંથી ઘણાંને જોઈશ કે તેઓ કાફરોને પોતાનો દોસ્ત બનાવે છે. બેશક, બહુજ અધમ છે જે તેમણે સ્વયં પોતાના માટે આગળ મોકલાવ્યું છે, જેના કારણે અલ્લાહ પણ તેમનાથી ખુશ નથી. અને તેઓ અઝાબમાં સદાય પડ્યા રહેશે.

૮૨. અને જો તેઓ અલ્લાહ અને તેના રસૂલ (૩૧) અને જે તેના ઉપર ઊતારવામાં આવ્યું હતું તેના ઉપર

أَنْظُرْ كَيْفَ بُيِّنَ لَهُمُ الْآيَاتُ ثُمَّ أَنْظِرْ أَتَى يُؤْكَوْنُ ﴿٣٠﴾

قُلْ اتَّعِمُّوْنَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَاللَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٣١﴾

قُلْ يَاهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ غَيْرَ الْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا مِنْ قَبْلُ وَأَضَلُّوا كَثِيرًا وَضَلُّوا عَنْ سَوَاءِ السَّبِيلِ ﴿٣٢﴾

لِحَنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُدَ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ ﴿٣٣﴾

كَانُوا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿٣٤﴾

تَرَى كَثِيرًا مِنْهُمْ يَتَوَلَّوْنَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَبِئْسَ مَا قَدَّمَتْ لَهُمْ أَنْفُسُهُمْ أَنْ يَخْلُتَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَفِي الْعَذَابِ هُمْ خُلِدُونَ ﴿٣٥﴾

وَلَوْ كَانُوا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالنَّبِيِّ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ

૨૬. હઝરત ઈસા (અ) પાસે અલ્લાહની કુદરત જેવી કોઈ શક્તિ ન હતી તે માત્ર બીજા ઈન્સાનો જેવા ઈન્સાન હતા અને અલ્લાહના મોહતાજ બંદા હતા. આ આયત તથા તેની પહેલાંની આયતનું આરીકાઈથી અભ્યાસ કરવાથી ઈન્સાનની મર્યાદિત શક્તિઓ વિશે કોઈ શંકા બાકી નહિ રહે, અને ખાતરી થઈ જશે કે અલ્લાહ સિવાય કોઈને જીવન તથા મરણના નિયમ ઉપર અધિકાર નથી.

૩૦. બની ઈસરાઈલના નબીઓમાંથી હઝરત દાઉદ (અ) અને હઝરત ઈસા (અ) બન્નેને ઈસરાઈલીઓના હાથે બહુજ સહન કરવું પડ્યું હતું. હઝરત દાઉદ (અ)ની નાખેલી લા'નતના પરિણામે ખુખ્તનેસરે યઝ્ઝલેમને તારાજ કરી ઈસરાઈલીઓને બંદીવાન બનાવી અસહ્ય યાતનાઓ આપી હતી. હઝરત ઈસા (અ)ને સતાવીને વગર અપરાધે સૂળી ઉપર લટકાવી મારવાનો પ્રયાસ કરનારાઓ ઉપર તેમની નાખેલી લા'નતના પરિણામે ટાઈટસે સુવરના મળમૂત્રની ગંદકી વડે યહૂદીઓના દેવળોને નાપાક કર્યા અને વિવિધ અપમાનજનક સજાઓથી તેમની ફજેતી કરી હતી.

૩૧. આ ઈશારો આંહઝરત સ.અ.સ. તરફ છે.

ઈમાન લાવ્યા હોત, તો તેઓ કદાપિ તેમને પોતાના દોસ્ત બનાવત નહિ, પરંતુ તેમનામાંના ઘણા ખરા નાફરમાન છે.

૮૩. બેશક યહૂદીઓને અને અનેકેશ્વરવાદીઓને મોમિનો પ્રત્યે દુશ્મનીમાં બહુજ સખત જોઈશ, અને જે પોતાને ઈસાઈ કહે છે તેમને દોસ્તીમાં તું મોમિનોની વધુ નિકટમાં પામીશ. તેનું કારણ છે કે તેમની વચ્ચે દરવેશો અને આલીમો છે અને તેઓ મગરૂર નથી.

૮૪. અને રસૂલ ઉપર કરવામાં આવેલી વહીને જ્યારે લોકો સાંભળે છે ત્યારે તું જુએ છે કે તેમની આંખો આંસુઓથી છલકાઈ જાય છે કારણ કે તેમણે સત્યને પારખી લીધું છે, તેઓ કહે છે 'હે અમારા પરવરદિગાર, અમે ઈમાન લાવીએ છીએ, માટે અમને (રસૂલની) સાક્ષી આપનારાઓમાં શામિલ કરી લે.

૮૫. 'અલ્લાહ ઉપર, અને જે સત્ય અમારી તરફ આવ્યું છે તેના ઉપર, અમે શા માટે ઈમાન ન લાવીએ, જ્યારે અમે (અંતઃકરણપૂર્વક) ચાહીએ છીએ કે અલ્લાહ અમને પરહેઝગારોમાં શામિલ કરી લે?'

૮૬. પછી અલ્લાહે તેમના આ કહેવાના બદલામાં તેમને એવા બગીચાઓ આપ્યા જેમની તળેથી ઝરણાં વહે છે. તેમાં જ તેઓ સદાય રહેશે. અને આ ભલાઈ કરનારાઓનો બદલો છે.

૮૭. અને જેમણે ઈન્કાર કર્યો છે અને અમારી આપતોને ખોટી કરાવી છે, તેઓ જહન્નમ નિવાસી છે. (રુકૂઅ-૧૧)

૮૮. હે ઈમાન લાવનારાઓ, અલ્લાહે જે શુદ્ધ વસ્તુઓ તમારા માટે હલાલ કરી છે તેને તમે હરામ ન કરાવો, અને હદ બહાર ન જાઓ. અલ્લાહ હદ બહાર જનારાઓને પસંદ નથી કરતો.

૮૯. અને અલ્લાહે જે તમને શુદ્ધ અને હલાલ રોઝી આપી છે તેમાંથી ખાઓ. અને અલ્લાહ ખાતર સંયમ ધારણ કરો જેમાં તમે ઈમાન રાખો છો.

૯૦. અલ્લાહ તમારા વર્થ સોગંદો ઉપર તમને નહિ પકડે પરંતુ તમારા ગંભીર સોગંદ તોડવાનો જવાબ અવશ્ય માગશે, જેને તોડવાનો કક્કારો

مَا اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ آلِهَةً وَلَكِنْ كَثِيرٌ مِنْهُمْ فَيَقُولُونَ
لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِلَّذِينَ آمَنُوا الْيَهُودُ
وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا وَلَتَجِدَنَّ أَقْرَبَهُمْ مَوَدَّةً لِلَّذِينَ
آمَنُوا الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصْرُكَ ذَلِكَ يَأْتِيهِمْ فَيَقْسِمُونَ
وَرُبَّمَا كَانُوا لَا يَشْعُرُونَ ٨٣

وَإِذَا سَأَعُوا مَا أُنْزِلَ إِلَى الرَّسُولِ تَرَى أَعْيُنُهُمْ
تَفْبِضُ مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ يَقُولُونَ
رَبَّنَا آمَنَّا فَاكْتَبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ ٨٤

وَمَا لَنَا لَا نُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَمَا جَاءَنَا مِنَ الْحَقِّ وَ
نَطْعُ أَنْ يَدْخُلَنَا رَبَّنَا مَعَ الْقَوْمِ الصَّالِحِينَ ٨٥
فَأَنبَأَهُمُ اللَّهُ بِمَا قَالُوا جَنَّتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ
خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ ٨٦

وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ٨٧

يَأْتِيهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَحَرِّمُوا طَيِّبَاتِ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ
وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ ٨٨

وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي
أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ ٨٩

لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِالْغُلُوفِ فِي بَيِّنَاتٍ وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ

(પ્રાયશ્ચિત) છે દસ ગરીબોને એવું ભોજન કરાવવું જેવું તમે તમારા પરિવારને સાધારણ સંજોગોમાં પૂરું પાડો છો અથવા તેવો જ વિભાસ પહેરાવો, અથવા તમે એક ગુલામને આઝાદ કરો. પરંતુ જેને આવું કરવાની શક્તિ ન હોય, તો તે ત્રણ દિવસ સુધી રોજા રાખે. આ લીધેલા સોગંદનો કડકારો છે, અને તમારા સોગંદોનું પાલન કરો. આવી રીતે અલ્લાહ પોતાની આયતોનું સ્પષ્ટીકરણ કરે છે કે કદાચ તમે તેના આભારી બનો.

૯૧. હે ઈમાન લાવનારાઓ, શરાબ અને જુગાર અને પ્રતિમાપૂજન અને તીરનાં^(૩૨) પાસા કેવળ શયતાનના ગંદા હુન્નરો છે. માટે તમે એવા કામોથી દૂર રહો જેથી તમે સફળતા મેળવો.

૯૨. શયતાન તમારી વચ્ચે શરાબ અને જુગાર દ્વારા દુશ્મની અને વિક્કારની લાગણીઓ જગાવવા અને અલ્લાહની યાદ તથા અંદગીથી તમને રોકવા ચાહે છે. તો શું તમે અટકી જશો?

૯૩. અને અલ્લાહ તથા રસૂલના ફરમાનોનું પાલન કરો અને સાવચેત રહો. પણ જો તમે ફરી જશો તો ખાતરી રાખો કે અમારા રસૂલ ઉપર તો માત્ર સંદેશ પહોંચાડવા પૂરની જ જવાબદારી છે.

૯૪. જે લોકો ઈમાન લાવી નેક કામો કરશે તેમના^(૩૩) કંઈપણ ખાવામાં પાપ નથી તે શર્ત કે તેઓ સંયમ ધારણ કરે અને અલ્લાહમાં ઈમાન લાવે અને સન્કર્ષો કરે, (પરંતુ હરામ વસ્તુઓથી બચતા રહે.) અને ઈમાન લાવ્યા પછી પરહેઝગારી ઉપર કાયમ રહે. અને ભલાઈના^(૩૪) કામો કરે. અને અલ્લાહ ભલાઈ કરનારાઓને પસંદ કરે છે.

૯૫. હે ઈમાન લાવનારાઓ, અલ્લાહ એક (સાધારણ) ખાબત દ્વારા તમારી કસોટી વેશે; એક શિકાર (દ્વારા) જેના સુધી તમારા હાથ કે ભાલા પહોંચી

يَا عَدُوَّ ثُمَّ الْإِيمَانُ فَكَفَّارَتُهُ أَطْعَامُ عَشْرَةِ مَسْكِينٍ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعَمُونَ أَهْلِيكُمْ أَوْ كِسْوَتُهُمْ أَوْ تَحْرِيرُ رَبَّةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ ذَلِكَ كَفَّارَةُ أَيْمَانِكُمْ إِذَا حَفَلْتُمْ وَاحْفَظُوا أَيْمَانَكُمْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٩١﴾

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّا الْخَيْرُ وَالْبَيْسُ وَالْإِنصَابُ وَالْأَزْلامُ رَجَسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٩٢﴾

إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمْ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَيْرِ وَالْبَيْسِ وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنتَهُونَ ﴿٩٣﴾

وَاجْبِعُوا اللَّهَ وَاصْبِعُوا الرِّسُولَ وَأَعِدُّوا فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَأَعْلَوْنَا إِنَّا عَلَىٰ رَسُولِنَا الْبَلْغُ الْبَيِّنُ ﴿٩٤﴾

لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعَمُوا إِذَا مَا اتَّقَوْا وَآمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ثُمَّ اتَّقَوْا وَآمَنُوا ثُمَّ اتَّقَوْا وَأَحْسَنُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ

الْمُحْسِنِينَ ﴿٩٥﴾

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِيَبْلُوَكُمُ اللَّهُ بِشَيْءٍ مِنَ الصَّيْدِ

﴿

૩૨. તીરના પાસા ફળનામું, ભવિષ્ય જોવા માટેની કૂંડળી, જન્મપત્રી વગેરે.

૩૩. 'કંઈપણ'થી માત્ર હવાલ વસ્તુ ગણાશે, કારણ કે આ 'જ આયતમાં સંયમ ધારણ કરવાની સૂચના છે. જેનાથી અહીં હરામ ખાવાની પરવાનગી આપવામાં આવી હોય તેમ ધારવું અયોગ્ય છે. અહીં માત્ર હવાલ વસ્તુ ખાવાનો હુકમ છે.

૩૪. મોહતાજો તેમજ અન્ય હાજતમંદો ઉપર ઉપકાર કરવો અથવા કોઈને ભલાઈપૂર્વક કામ આવવું.

શક્તા હોય; જેથી એકાંતમાં અલ્લાહ માટે જે સંયમથી કામ લેનારા છે તેને તે અલગ કરી નાખે. આટલું જાણવા છતાં જો કોઈ હદ અહાર જશે તો તે દર્દનાક અઝાબ ભોગવશે.

૯૬. હે ઈમાન લાવનારાઓ, તમે એહરામની (હજ કરવાની) હાલતમાં શિકાર ન મારો. અને જો તમારામાંના કોઈ જાણી જોઈને આવું કરશે તો જેવું પ્રાણી તેણે માર્યું હોય તેવું જ પ્રાણી તેને બદલામાં આપવું પડશે જેનો ફેસલો તમારામાંથી બે ન્યાયી વ્યક્તિઓ કરે, (અને) તે (પ્રાણી)ને કા'બા સુધી પહોંચાડવામાં આવે, અથવા (આવું ન કરી શકવાના) કક્કારામાં (બદલામાં અમુક) ગરીબોને ભોજન કરાવવામાં આવે, અથવા તેટલી જ ગણતરીના (૩૬) રોઝા રાખે, આવી રીતે તે પોતાના અપરાધનો દંડ અદા કરે. ભૂતકાળમાં જે થઈ ગયું છે તેને અલ્લાહ માફ કરી દેશે, પરંતુ જો કોઈ ફરી એવું કરશે, અલ્લાહ તેને શિક્ષા આપશે અને અલ્લાહ સર્વસમર્થ છે, અને બદલો લેનારો છે.

૯૭. જળના શિકારોમાંથી ખાવું તમારા માટે અને મુસાફરો માટે હલાલ કરવામાં આવ્યું છે, પણ એહરામની હાલતમાં ભૂમિ પરનો શિકાર તમારા માટે હરામ કરાવવામાં આવ્યો છે. માટે અલ્લાહ ખાતર સંયમથી કામ લો, જેની સામે તમને એકઠા કરવામાં આવશે.

૯૮. અલ્લાહે 'પવિત્ર ઘર' કા'બાને માનવજાતિની (રૂહાની) ઉન્નતિનું સાધન બનાવ્યું છે. તેમના આદરણીય પવિત્ર મહિનાને અને કુરબાનીઓને તથા જે પશુઓની ગરદનોમાં પટા નાખવામાં આવ્યા છે તેમને પણ. જેથી તમે જાણી શકો કે અલ્લાહને તે સર્વનું જ્ઞાન છે જે કંઈ આકાશો અને પૃથ્વીમાં છે. અને અલ્લાહ પ્રત્યેક વસ્તુને સારી પેઠે જાણે છે.

تَنَالَهُ آيِدِيكُمْ وَرِمَاحُكُمْ لِيَعْلَمَ اللَّهُ مَنْ يَخَافُهُ بِالْغَيْبِ فَمَنْ اعْتَدَىٰ بَعْدَ ذَلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٩٥﴾ يَأْتِيهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْتُلُوا الصَّيْدَ وَأَنْتُمْ حُرُمٌ وَمَنْ قَتَلَهُ مِنْكُمْ مُتَعَدِّيًا فَجَزَاءٌ مِّمَّا قَاتَلَ مِنْ النَّعْمِ يَكْفُرُ بِهِ ذَوْأَعْدَلٍ مِنْكُمْ هَدْيًا بَالِغَ الْكَفْبَةِ أَوْ كَفَّارَةٌ طَعَامُ مَسْكِينٍ أَوْ عَدْلٌ ذَلِكَ صِيَامًا لِيَذُوقَ وَبَالَ أَمْرِ عَفَا اللَّهُ عَنْكَ لَكُمْ فَمَنْ عَادَ يَنْتَقِمِ اللَّهُ مِنْهُ وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ ﴿٩٦﴾

أُحِلَّ لَكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَطَعَامُهُ مَتَاعًا لَكُمْ وَلِلْغِيَاةِ وَحُرْمٌ عَلَيْكُمْ صَيْدُ الْبَرِّ مَا دُمْتُمْ حُرُمًا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٩٧﴾

جَعَلَ اللَّهُ الْكَعْبَةَ الْيَتَّى الْحَرَامَ قِيَمًا لِلنَّاسِ وَالشَّهْرَ الْحَرَامَ وَالْهَدْيَ وَالْقَلَائِدَ ذَلِكَ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٩٨﴾

૩૫. એકાંતમાં પોતાને પાપાયરણોથી અચાવનારા અને અન્ય લોકોથી છુપાવીને પાપાયરણો ન કરનારા કે જ્યાં ઉઘાડા થવાનો કે પકડાઈ જવાનો અથવા ફજેતીનો ડર ન હોય તેવા સંજોગોમાં પણ સંયમ ધારણ કરનારાઓ અલ્લાહની નજરમાં ઉચ્ચ સ્થાન પામે છે.

૩૬. રોઝા રાખવાની સંખ્યા તે બે વ્યક્તિઓનાં નિર્ણય ઉપર હોવી જોઈએ.

૯૯. જાણી લો કે અલ્લાહ સઝા આપવામાં અલુજ સામત છે. તેમજ અલ્લાહ અત્યંત ક્ષમાવંત (પણ) છે, દયાળુ (પણ) છે.

૧૦૦. રસૂલ ઉપર તો માત્ર સંદેશ પહોંચાડવા પૂરની જ જવાબદારી છે અને અલ્લાહ જાણે છે જે તમે જાહેરમાં કરો છો અને જે તમે છુપાવો છો.

૧૦૧. તું કહે 'બૂરાઈ અને ભવાઈ એક સમાન નથી થઈ શકતી. પછી ભલે બૂરાઈની વિપુલતા (૩૩) તમને કેટલી પણ અંજલી દેનાર હોય. હે દાનેશમંદો, અલ્લાહથી ડરતા રહો જેથી તમે સફળતા મેળવો. (રુકૂઅ - ૧૩)

૧૦૨. હે ઈમાન લાવનારાઓ, એવી વાતો વિશે સવાલો ન કરો જેમનું જાણવું તમારા માટે તકલીફનું કારણ અને. પરંતુ જો એવા સમયે સવાલ કરો જ્યારે કુરઆન ઊતરી રહ્યું હોય તો તમારા ઉપર તે સ્પષ્ટ કરી દેવામાં આવશે. આ અલ્લાહે જ તેને પાછળ રાખી મૂક્યું હતું. અને અલ્લાહ બેહદ ક્ષમાવંત છે, સહનશીલ છે.

૧૦૩. તમારાથી પહેલાંની એક કોમે આવાજ સવાલો કર્યા હતા, બાદમાં તેઓ નાકરમાની કરતા રહ્યા.

૧૦૪. અલ્લાહે ન તો 'અહીરા' (૩૮) ન તો સાહીબા (૩૯), ન વસીલાહ (૪૦) ન હામીનું (૪૧) નિર્માણ કર્યું છે. પરંતુ કાફરો અલ્લાહ ઉપર તોહમત લગાવતા રહે છે, અને તેમનામાંના ઘણાખરા પોતાની સમજદારીનો ઉપયોગ નથી કરતા.

૧૦૫. અને જ્યારે તેમને કહેવામાં આવે છે. 'અલ્લાહે જે પોતાના રસૂલ ઉપર ઊતાર્યું છે, તેની

اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ وَأَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٩٩﴾

مَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ ﴿١٠٠﴾

قُلْ لَا يَسْتَوِي الْخَبِيثُ وَالطَّيِّبُ وَلَوْ أَعْجَبَكَ كَثْرَةُ الْخَبِيثِ فَاتَّقُوا اللَّهَ يَأُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٠١﴾

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءَ إِنْ تُبْدَ لَكُمْ تَسْأَلُوا وَإِنْ تُسْأَلُوا عَنْهَا حِينَ يُنْزَلُ الْقُرْآنُ تَبْدَ لَكُمْ عَفَا اللَّهُ عَنْهَا وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿١٠٢﴾

قَدْ سَأَلَهَا قَوْمٌ مِّن قَبْلِكُمْ ثُمَّ أَصْبَحُوا بِهَا كَافِرِينَ ﴿١٠٣﴾

مَا جَعَلَ اللَّهُ مِنْ بَحِيرَةٍ وَلَا سَابِقَةٍ وَلَا وِصِيلَةٍ وَلَا حَامٍ وَلَكِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَكَثُرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٠٤﴾

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنزَلَ اللَّهُ وَإِلَى

૩૭. અલુમનિ પાછળ આંધળી દોટ ન મૂકવાની દાનેશમંદોને અહીં શિખામણ આપવામાં આવી છે.

૩૮. 'અહીરા' તે ઊંટડી છે જેના કાન છેદવામાં આવ્યા હોય. ઈસ્લામથી પહેલાં અરબોની એક માન્યતા પ્રમાણે જે ઊંટડી ૧૦ અચ્ચાં જળતી તેના કાનમાં કાણાં પાડી તેને છુટી કરી દેવામાં આવ્યા પછી તેના ઉપર ન સવારી થતી, ન બોળે લાદવામાં આવતો.

૩૯. 'સાઈબા'— પાંચ અચ્ચાંને જન્મ આપનાર ઊંટડીને 'સાઈબા' કહેતા હતા જેને ઘાસ ચરવા અને પાણીના ઘાટો ઉપર છૂટી મૂકવામાં આવતી.

૪૦. 'વસીલા'— જો ઊંટડી એક નર અને એક માદા, એ અચ્ચાંને એક સાથે જન્મ આપે તો તેને ઝિબાહ કરવાના અંધનથી મુક્ત કરવામાં આવતો.

તરફ આવો.' તો તેઓ કહે છે 'જે રૂઢી ઉપર અમે અમારા પૂર્વજોને જોયા છે તે જ અમારા માટે ઘણી છે' તો થું, તેમના પૂર્વજો જો અજ્ઞાન હતા અને હિદાયત ન પામ્યા હતા તો પણ?

૧૦૬. હે ઈમાન લાવનારાઓ, તમે પોતાના (સુધારા) ઉપર ધ્યાન આપો. જો તમે હિદાયત ઉપર કાયમ હશે તો કોઈ ગુમરાહ તમને હાનિ નહિ કરી શકે. તમને સૌને અલ્લાહ તરફ જ પાછું ફરવાનું છે; ત્યારે તમે જે કરતા રહ્યા હતા તે તમને જણાવી દેશે.

૧૦૭. હે ઈમાન લાવનારાઓ, જો તમારામાંથી કોઈના ઉપર મૃત્યુનો સમય આવે તો વસિયત કરવા ટાણે તમારામાંની બે ન્યાયી વ્યક્તિઓને સાક્ષી રાખો; અને જો તમે પ્રદેશમાં સફર કરી રહ્યા હો અને તમારા ઉપર (અણધાર્યું) મૃત્યુ આવી જાય તો કોઈને પણ સાક્ષીઓ રાખો જે ભલે તમારામાંથી ન હોય. અને જો તેમના વિશે તમને શંકા ઉદ્ભવે તો બન્નેને નમાઝ પછી રોકી લો. પછી તે બન્ને અલ્લાહના સોગંદ ઉઠાવી કહે, 'અમે આ (સાક્ષી)ના બદલામાં કોઈ કિમત વસુલ નહિ કરીએ, પછી ભલે કોઈ અમારા નિકટના સગામાંથી હોય, અને અલ્લાહની (આજ્ઞા પ્રમાણેની) સાક્ષીને અમે કદાપિ છુપાવશું નહિ; (અને જો છુપાવીએ) તો બેશક, અમે ગુનાહગારોમાં ગણાશું.'

૧૦૮. પરંતુ જો બન્ને ઉપર અપરાધ સાબિત થઈ જાય તો તેમનું સ્થાન બીજી બે વ્યક્તિઓ લે, જે તે (મરનારના વારસોમાંથી હોય) જેમના વિરુદ્ધ પહેલી બે વ્યક્તિઓએ સાક્ષી આપવાની હતી, તેમાંથી બે નવા સાક્ષીઓ^(૪૨) ઉભા થાય અને બન્ને અલ્લાહના સોગંદ ઉઠાવી (કહે) 'અમારી સાક્ષી (પહેલાંના)

الرَّسُولِ قَالُوا حَسْبُنَا مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَائُنَا أَوْ لَوْ

كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَفْلَهُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ ﴿١٠٦﴾

يَأْتِيهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْفُسَكُمْ لَا يَصُدُّكُمْ مَن

صَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا

فِي نَجْمِكُمْ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٠٧﴾

يَأْتِيهَا الَّذِينَ آمَنُوا شَهَادَةٌ بَيْنَكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدُكُمُ

الْمَوْتُ حِينَ الْوَصِيَّةِ اثْنَيْنِ ذَوَا عَدْلٍ مِّنْكُمْ أَوْ

آخَرَيْنِ مِّنْ غَيْرِكُمْ إِنْ أَنْتُمْ خَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ

فَأَصَابَتْكُمُ مُّصِيبَةُ الْمَوْتِ تَحْسِبُوهَا مِنْ بَعْدِ

الصَّلَاةِ يُقْسِمُ بِاللَّهِ إِنْ اٰرْتَبْتُمْ لَا نَشْتَرِي بِهِ

ثَنًا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ وَلَا نَكْتُمُ شَهَادَةَ اللَّهِ

إِنَّا إِذَا لَيْنَ الْأَثِيمِينَ ﴿١٠٨﴾

فَإِنْ عَثَرَ عَلَىٰ أَنَّهُمَا اسْتَحَقَّا إِثْنًا فَآخَرَيْنِ يَقُومُونَ

مَقَامَهُمَا مِنَ الَّذِينَ اسْتَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْأَوَّلِينَ يُقْسِمُ

بِاللَّهِ لَشَهَادَتُنَا أَحَقُّ مِنْ شَهَادَتِهِمَا وَمَا اعْتَدَيْنَا

૪૧. 'હામી' તે નર ઊંટ છે જેના દસ અચ્ચાં સવારી કે બોળે ઉઠાવવા લાયક થતા તો તેને કામથી નિવૃત્ત કરી છૂટો મૂકી દેવામાં આવતો. આ વ્યર્થ માન્યતાઓનો અલ્લાહના આદેશો સાથે કોઈ સંબંધ નથી. આ સર્વે વહેમ, જહાલત અને નાદાનીની નિશાનીઓ છે. આ માન્યતાઓ બિન-મુસ્લિમ હતી.

૪૨. જો પહેલાંના બે સાક્ષીઓ મૃત્યુ સમયે હાજર હતા જેથી તેમની સાક્ષી કાયદેસર હતી પરંતુ નવા બે સાક્ષીઓને પહેલાંના સાક્ષીઓની અયોગ્ય વર્તણૂકના બદલે નીમવામાં આવે તો તેઓ મરનારના નિકટના સગાઓમાંથી હોવા જોઈએ અને જેમની સાથે બેઈન્સાફી થઈ રહી હોય તેમનામાંથી હોવા જોઈએ કારણ કે તેઓ સંજોગોથી પૂરી રીતે માહિતગાર હોવાથી તેમનો સહકાર અબુજ લાભકારક નીવડી શકે છે.

અન્નેની સાક્ષીથી વધુ સચ્ચાઈભરી છે અને અમે કોઈ એઈન્સાફીથી કામ નહિ લઈએ. અને જો એવું કરીએ, તો અમે અલિમ ગણાશું.’

૧૦૯. આવી રીતે શક્ય છે કે તેઓ સત્યપૂર્વક સાક્ષી આપે અથવા તેમણે આ વાતનો ડર રાખવો જોઈએ કે તેમના સોગંદ લીધા પછી પણ કોઈ બીજાને સોગંદ લેવાની આવશ્યકતા ઊભી થઈ શકે છે. અને અલ્લાહથી ડરો, અને બોધ લો. બેશક અલ્લાહ નાફરમાનોને હિદાયત નથી આપતો. (રુકૂઅ - ૧૪)

૧૧૦. અને (વિચાર કરો કે) જે દિવસે અલ્લાહ રસૂલોને એકત્રિત કરશે અને પૂછશે ‘તમને (લોકો પાસેથી) શું જવાબ મળ્યો હતો?’ તેઓ કહેશે ‘અમને તેનું કોઈ જ્ઞાન નથી, ગએબની વસ્તુઓનો જાણનારો તું જ છે.’

૧૧૧. ત્યારે અલ્લાહ ફરમાવશે ‘હે ઈસા ઈબને મરિયમ, તારા ઉપર અને તારી માતા ઉપર મારી ને’મતોને યાદ કર જ્યારે મેં ‘પવિત્ર રૂહ’ દ્વારા તને શક્તિ આપી, કે તું લોકો સાથે પારણામાંથી (૪૩) વાતચીત કરી શકે અને પુખ્તવયે પણ મેં તને હિકમત તથા કિતાબ તથા તોરાત તથા ઈન્જિલનું જ્ઞાન આપ્યું; અને જ્યારે તેં મારા આદેશથી માટીમાંથી પક્ષીની આકૃતિ બનાવી, અને તેમાં તું મારા આદેશથી (રૂહ) ફૂંકતો, તે અદ્ધર ઊડતી હતી, અને મારા આદેશથી તેં જન્મનાં આંધળાઓને અને કોઢીઓને સાજા કર્યા, અને મારા આદેશથી તેં જ્યારે મૃતદેહોને સજીવન (૪૪)

إِنَّا إِذَا لَيْنَ الظَّالِمِينَ ﴿١٠﴾

ذَلِكَ أَذَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِالشَّهَادَةِ عَلَىٰ وَجْهِهَا أَوْ يَخَافُوا
أَنْ تُرَدَّ أَيْمَانُ بَعْدَ آيَمَانِهِمْ وَأَتَقُوا اللَّهَ وَاسْمَعُوا
﴿١١﴾ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿١٢﴾

يَوْمَ يَجْعَلُ اللَّهُ الرُّسُلَ يَقُولُ مَاذَا أُجِبْتُمْ قَالُوا
لَا عِلْمَ لَنَا بِإِنكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ﴿١٣﴾

إِذْ قَالَ اللَّهُ يٰعِيسَىٰ ابْنَ مَرْيَمَ اذْكُرْ نِعْمَتِي عَلَيْكَ
وَعَلَىٰ وَالِدَتِكَ إِذْ أَيَّدْتُكَ بِرُوحِ الْقُدُسِ تُكَلِّمُ
النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا وَإِذْ عَلَّمْتُكَ الْكِتَابَ وَ
الْحِكْمَةَ وَالتَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَإِذْ تَخْلُقُ مِنَ الطِّينِ
كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ بِإِذْنِي فَتَنفُخُ فِيهَا فَتَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِي
وَتَبْرِئُ الْأَكْمَةَ وَالْأَبْرَصَ بِإِذْنِي وَإِذْ تُخْرِجُ الْمَوْتَىٰ

૪૩. ‘પારણામાંથી વાતચીત’ અર્થાત ‘બહુજ નાની વયમાં દાનાઈની વાતો કરવી’ જે હઝરત ઈસા (અ)નો ખાસ ગુણ હતો. આ સંસ્કારો તેમણે પોતાની માતા પાસેથી મેળવ્યા હતા.

૪૪. ઘણા આલિમોનું કહેવું છે કે આ આયતથી મૃત્યુ પામેલાઓને હઝરત ઈસા (અ)એ જીવંત કર્યા હોવાનું પ્રમાણ મળે છે. હકીકતમાં કુસ્માને મજદમાં અલ્લાહે ઝિંદગી અને મોતનો અધિકાર પોતાના હાથમાં રાખ્યો હોવાનું જણાયું છે. સૂરાઅ દુખાન આયત ૮માં સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ છે કે અલ્લાહ સિવાય અન્ય કોઈ જીવન આપવાની શક્તિ નથી ધરાવતો. તેની સામે સૂરાઅ અનકાલ આયત ૨૫માં મોમિનોને આદેશ આપવામાં આવ્યો છે કે જે અલ્લાહ તમને જીવન આપવા બોલાવે તે તેજ જાણે જજે. અહિં જીવતા ઈન્સાનમાં બીજો કયો જીવ અલ્લાહે નાખવાનો હશે તે વિચારવા જેવી વાત છે. વાસ્તવમાં આ ‘જીવ’ દેહનો જીવ નહિ પરંતુ મરી પરવારેલી માનવતાને સજીવન કરવાનો ‘જીવ’ છે, રૂહાની મોતની હાલતમાંથી આધ્યાત્મિક જાગૃતિ અપાવવાનો ‘જીવ’ છે. જે મરણ પામેલાઓમાં જીવ નાખવાના કોઈ

કર્ધા; અને જ્યારે મેં બની ઈસરાઈલને (તારી હત્યા કરવાથી) રોકી (૪૫) દીધા, જો કે તું તેમની તરફ સ્પષ્ટ નિશાનીઓ લઈને આવ્યો હતો, અને તેમનામાંના જેમણે ઈન્કાર કર્યો તેમણે કહ્યું હતું 'આ તો એક ઉઘાડી છેતરપીંડી છે.'"

૧૧૨. અને (તે સમયને યાદ કર) જ્યારે મેં તારા હવારીઓ (૪૬) (મદદગારો)ને વહી કરી (કહ્યું) 'મારામાં અને મારા રસૂલમાં ઈમાન લાવો.' તેમણે (જવાબમાં) કહ્યું 'અમે ઈમાન લાવીએ છીએ અને તને સાક્ષી રાખીએ છીએ કે અમે તાબેદારીમાં આવી ગયા છીએ.'

૧૧૩. જ્યારે અનુયાયીઓએ કહ્યું 'હે ઈસા, ઈબને મરિયમ, શું તારો રબ અમારા માટે આકાશેથી ભોજન થાળ (ને'મતો) ઊતારશે?' ત્યારે ઈસાએ કહ્યું, 'અલ્લાહથી ડરો જો તમે મોમિન હો તો!'

૧૧૪. તેમણે કહ્યું 'અમે ચાહીએ છીએ કે અમે તેમાંથી ખાઈએ અને અમારા અંતઃકરણ સંતોષ પામે અને અમને યકીન થઈ જાય કે તે અમને સત્ય વાત કહી છે અને અમે તેના સાક્ષી બનીએ.'

૧૧૫. ઈસા ઈબને મરિયમે કહ્યું 'હે અલ્લાહ, અમારા પાલનહાર, અમારા ઉપર ભોજનથી ભરેલા (થાળ) ઊતાર. જે અમારામાંના પહેલા માટે અને

بِأَذْنِيَّ وَإِذْ كَفَفْتُ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَنْكَ إِذْ جَعَلْتَهُمْ بِلَيْثِيْنَتٍ فَقَالَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْهُمْ اِنْ هٰذَا اِلَّا سِحْرٌ مُّبِيْنٌ ﴿٤٦﴾

وَإِذْ أَوْحَيْتُ إِلَى الْحَوَارِيْنَ اَنْ اٰمِنُوْا بِىْ وَرَسُوْلِيْ قَالُوْا اٰمَنَّا وَاَشْهَدُ بِاَنَّا مُسْلِمُوْنَ ﴿٤٧﴾

إِذْ قَالَ الْحَوَارِيُّوْنَ يُعِيْسَى ابْنُ مَرْيَمَ هَلْ يَسْتَطِيْعُ رَبُّكَ اَنْ يُّزِلَّ عَلَيْنَا مَائِدَةٌ مِّنَ السَّمَاءِ قَالُوْا اِنَّ اللّٰهَ اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ﴿٤٨﴾

قَالُوْا نُرِيْدُ اَنْ نَّأْكُلَ مِنْهَا وَنَضْحِيْنَ قُلُوْبُنَا وَنَعْلَمَ اَنْ قَدْ صَدَّقْتَنَا وَكُنُوْنَ عَلَيْهَا مِنَ الشّٰهِيْدِيْنَ ﴿٤٩﴾

قَالَ عِيْسَى ابْنُ مَرْيَمَ اَللّٰهُمَّ رَبَّنَا اَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً

દાખલા બની ગયા હોય તો ઈતિહાસમાં એવા સજીવન થએલા ઈન્સાનો ઐતિહાસિક મૂલ્ય રાખતા હોત અને તેમનું વર્ણન મજહબી કિતાબોમાં તેમજ ઈતિહાસમાં દેખાયા વગર રહેત નહિ. (મજલિસ ઈરફાન)

૪૫. હઝરત ઈસા (અ)ને સૂળીએ ચઢાવી તેમનું મોત લા'નની સાબિત કરવાની યહૂદીઓની કોશિશોને અલ્લાહે નાકામ કરી,

આ આયતથી એટલું તો સાબિત થાય છે કે હઝરત ઈસા (અ)ને સલીબ ઉપર મારવામાં યહૂદીઓ સફળ ન થયા હતા. પરંતુ તે ઘટના વિશે લોકોનો એવો અભિપ્રાય છે કે કોઈ બીજી વ્યક્તિને હઝરત ઈસા (અ)નું રૂપ અલ્લાહે આપ્યું હતું, જેને હઝરત ઈસા (અ)માની સન્નાવાળાઓએ સૂળીએ લટકવી મારી નાખ્યો હતો. જો આ સત્ય હોય તો યહૂદીઓ પોતાના દાવામાં સાચા પુરવાર થશે. પરંતુ કુરઆને મજહદમાં સૂ.અન્નિસા, આ.૧૫૮ પ્રમાણે યહૂદીઓ હઝરત ઈસા (અ)ના અંજામ વિશે વિમાસણમાં પડી ગયા હતા, જેથી હઝરત હઝરત ઈસા (અ) ત્યાંથી જીવતા નીકળી ગયા હોવાની ખાતરીથાય છે. નહીંતર હઝરત ઈસા (અ)નું કારાગ્રહમાંથી અદૃષ્ય થઈ જવું અને બીજા કોઈનું તેમની જગ્યાએ સૂળી ચડી મરણ પામવું હઝરત ઈસા (અ)ને મોતની સજામાંથી અને તે મોતના કલંકમાંથી બચાવતું નથી ઉલટું તે કલંકને તેમના ઉપર સાચું સાબિત કરે છે.

૪૬. હઝરત ઈસા (અ)ના સાથીઓ હવારી કહેવાતા હતા.

અમારામાંના છેલ્લા માટે એક ઈદ બને અને તે તારા તરફથી એક નિશાની ^(૪૩) રહે. અને અમારા માટે જીવિકા અર્પણ કર, કારણકે રોઝી આપવામાં તું સર્વથી બેહતર છે.

૧૧૬. અલ્લાહે ફરમાવું 'નિ:સંદેહ હું તમારા ઉપર એવો જ થાળ ઉતારીશ. પરંતુ તે પછી જો તમારામાંથી કોઈ પણ નાશુકી કરશે, તો (યાદ રાખો) હું એવો અઝાબ આપીશ જે દુનિયામાં બીજા કોઈ કોમને કદાપિ નહિ આપું.' (રુકૂઅ - ૧૫)

૧૧૭. અને અલ્લાહ જ્યારે પૂછશે "હે ઈસા ઈબને મરિયમ, શું તેં લોકોને કહ્યું હતું કે મને અને મારી માતાને બન્નેને અલ્લાહના ઉપરાંત મા'બૂદ ^(૪૮) માનો?" તે જવાબ આપશે. "પવિત્ર છે તું, હું એવું કદાપિ નથી કહી શકતો જે કહેવાનો મને અધિકાર નથી. જો મેં એવું કહ્યું હોય તો તને તેનું જ્ઞાન અવશ્ય હોવું જોઈએ. જે કંઈ મારા મનમાં છે તે તું જાણે છે. અને જે કંઈ તારા મનમાં છે તે હું નથી જાણતો. છૂપી હકીકતોનો જાણનારો (માત્ર) તું જ છે.

૧૧૮. "મેં તેમને કંઈ નથી કહ્યું સિવાય કે જે (કહેવા)નો તેં મને આદેશ આપ્યો હતો કે 'અલ્લાહની ઈબાદત કરો, (જે) મારો રબ છે તેમજ તમારો પણ રબ છે.' અને જ્યાં સુધી હું તેમની વચ્ચે ^(૪૯) હતો,

فَمَنْ الشَّكَّ أَنْ يَكُونَ لَنَا عَيْدًا لَا وَحْدَانَا وَاجِرًا وَآيَةً مِنْكَ وَارْزُقْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ ﴿١١٦﴾

قَالَ اللَّهُ إِنِّي مَرْسِلُهَا عَلَيْكُمْ فَمَنْ يَكْفُرْ بَعْدَ ذَلِكَ فَأَنَا عَذِيبُهُ عَذَابًا لَا أُعَذِّبُهُ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ ﴿١١٧﴾

وَإِذْ قَالَ اللَّهُ يُعِيسَ ابْنُ مَرْيَمَ عَاقَتْ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخَذُونِي وَرَأْيِي الْهَيْنَ مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالَ سُبْحَانَكَ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحَقِّ إِنْ كُنْتُ قُلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ تَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِي وَلَا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ﴿١١٨﴾

مَا قُلْتُ لَهُمْ إِلَّا مِمَّا أُمِرْتُ بِهِ أَنْ أَعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ وَكُنْتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَا دُمْتُ فِيهِمْ فَلَمَّا

૪૭. આ દુઆના ફળરૂપે ઈસાઈઓને દુનિયાભરમાં રાજસત્તા પ્રાપ્ત થઈ હતી જે રોમન સામ્રાજ્યની પડતી પછીના યુગમાં દુનિયાના ખુણે ખુણે સુધી ફેલાઈ ગઈ હતી, ખાસ કરીને ૧૮મી તથા ૧૯મી ઈસ્વી સદીઓમાં તેમની જાહોજલાલી પરાકાષ્ટાએ પહોંચી હતી.

૪૮. ઈસાઈ સંપ્રદાયોની માન્યતા પ્રમાણે હઝરત મરિયમને અલૌકિક શક્તિઓના માલિક ગણવામાં આવે છે. તેમજ 'ખુદાને' જન્મ આપનારી ખાસ હસ્તીનું સ્થાન આપવામાં આવે છે, અને છેલ્લે છેલ્લે પોપ પાઈઅસ ૧૨માએ હઝરત મરિયમને ઈશ્વરી 'શક્તિ'નું પદ આપ્યું છે, જે પદને પ્રોટેસ્ટેન્ટ માન્ય નથી રાખતા.

૪૯. જ્યાં સુધી હઝરત ઈસા (અ) હયાત હતા ત્યાં સુધી તેમને માનનારાઓ એકજ ખુદાની ઈબાદત કરતા હતા પરંતુ તેમની વક્ત બાદ તેમનું બદલી જવું લાઝિમ હતું અને ઈસાઈઓનું ત્રણ ખુદાઈ શક્તિઓને માનવું હઝરત ઈસા (અ)ના મૃત્યુ પામેલા હોવાનો પુરાવો છે. તદુપરાંત હ.ઈસા (અ) પોતાના જીવન દરમિયાન પોતાના માનનારાઓની ત્રણ ઈશ્વરી શક્તિની માન્યતા વિશે બેખબર હોવાનું જાણાવે છે જેથી તેઓ અત્યારે જીવી નથી રહ્યા તેનો આ સજ્જડ પુરાવો છે. આ માન્યતા તેમના મૃત્યુ બાદ જ ઉદ્ભવી છે જે સંજોગોમાં તેમનું ફરીથી દુનિયામાં આવવું અસંભવિત છે. જો તેમનું દુનિયામાં ફરી આગમન થાય તો તેમનું પોતાની કોમને ત્રણ 'ખુદાને' માનતા હોવાનું જોવું અનિવાર્ય છે, જેથી

હું તેમનો સાક્ષી રહ્યો પરંતુ જ્યારે તે મને મૃત્યુ આપ્યું, પછી તું જ તેમનો નિર્ગેહબાન હતો, અને દરેક વસ્તુની સંભાળ લેનારો તું જ છે.

૧૧૯. “જો તું તેમને શિક્ષા કરવા ચાહે તો તે તારા જ બંદાઓ છે અને જો તું તેમને માફ કરવા ચાહે તો તું સર્વ સમર્થ છે, હિકમતવાળો છે.”

૧૨૦. અલ્લાહે ફરમાવું ‘આજના દિવસે સત્ય બોલનારાઓને તેમની સચ્ચાઈ લાભદાયક નીવડશે. તેમના માટે એવા બગીચાઓ છે જેની તળેથી ઝરણાં વહેતા હશે, તેમાં જ તેઓ સદાય રહેશે. અલ્લાહ, તેમનાથી બહુજ ખુશ છે અને તેઓ પણ તેનાથી ખુશ છે; આ ખરેખર એક ભવ્ય સફળતા છે.’

૧૨૧. આકાશો તથા ધરતી તેમજ તેની વચ્ચે જે કંઈ છે તે સર્વની બાદશાહી અલ્લાહની જ છે, અને પ્રત્યેક વસ્તુ ઉપર તે સામર્થ્ય ધરાવે છે.

تَوَفَّيْتَنِي كُنْتُ أَنْتَ الرَّحِيمُ عَلَيْهِمْ وَأَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿١١٩﴾

إِنْ تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَإِن تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١٢٠﴾

قَالَ اللَّهُ هَذَا يَوْمُ يَفْعَلُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١٢١﴾

لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا فِيهِنَّ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٢٢﴾

કયામતના દિવસે તેમની આ માન્યતા વિશે અજાણ્યા હોવાનો તેમના બચાવનો આધાર સચ્ચાઈ ઉપર નહિ ગણાય. હકીકત તો આ છે કે તેઓ વફાત પામી ચૂક્યા છે. એક વાર મૃત્યુ પામનાર ફરી દુનિયામાં નથી આવી શકતો. આ કુદરતનો અટલ નિયમ છે.

વિશેષમાં હઝરત ઈસા (અ) મૃત્યુ પામ્યા છે. તેની સાબિતી કુરઆનની બે આયતોથી પણ સ્પષ્ટ મળે છે.

પહેલી અલ-માએદાહ આ. ૭૬.

તરજુમો- ‘ઈબને મરિયમ સિવાય એક રસૂલ હોવાને બીજો કોઈ ન હતો અને તેના પહેલાં તમામ રસૂલો ગુજરી ગયા છે, અને તેની માતા એક સત્યનિષ્ઠ નારી હતી. તેઓ બન્ને ખોરાક ખાતા હતા.’

બીજી અલ-ઈમરાન આ. ૧૪૫

તરજુમો- ‘મુહમ્મદ (સ) માત્ર એક રસૂલ હતો, ખરેખર તેના પહેલાં (જેટલા) રસૂલો આવ્યા તે સર્વ ગુજરી ગયા છે અગર તે પણ વફાત પામશે તો શું તમે તમારી એડીઓના ભારે ફરી જશો?’

سُورَةُ الْأَنْعَامِ مَكِّيَّةٌ

(૧)

અલ અન્આમ

૧. અલ્લાહના નામથી જે બેહદકૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. સર્વ તા'રીફને લાયક અલ્લાહ જ છે, જેણે આકાશ અને પૃથ્વીનું સર્જન કર્યું અને અંધકાર તથા પ્રકાશનો ^(૧) ઉદ્ભવ કર્યો, તેમ છતાં કાફરો અન્યને પોતાના પરવરદગારનો શરીક ઠરાવે છે.

૩. તે એ જ છે જેણે તમને માટીમાંથી સજ્યાં અને (તમારા જીવનની) એક મુદત ^(૨) નક્કી કરી. અને તે મુદતનું જ્ઞાન તેને જ છે છતાં તમે શંકા રાખો છો!

૪. અને આકાશ તથા ધરતીમાં અલ્લાહ જ (ઈબાદત કરવાને લાયક) છે જે તમારી અંદરની હાલતને જાણે છે અને બહારની પણ. અને તમે જે કમાણી ^(૩) કરી રહ્યા છો તેને પણ જાણે છે.

૫. તેમના રબની નિશાનીઓમાંથી કોઈ એવી નિશાની નથી આવતી કે જેનાથી તેઓ મુખ ન ફેરવી લેતા હોય. ^(૪)

૬. (જ્યારે) તેમની પાસે સંપૂર્ણ સત્ય આવી પહોંચ્યું, તેને તેમણે અસત્ય ઠરાવી દીધું; પણ જેનું તેમણે હાસ્ય ઉડાવ્યું છે, તેની હકીકત તેમને વેળાસર જણાઈ રહેશે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَجَعَلَ
الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ ثُمَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ طِينٍ ثُمَّ قَضَىٰ أَجَلَكُمْ وَأَجَلٌ
مُّسَمًّى عِنْدَهُ ثُمَّ أَنْتُمْ تَمُرُّونَ

وَهُوَ اللَّهُ فِي السَّمَوَاتِ وَفِي الْأَرْضِ يَعْلَمُ سِرَّكُمْ
وَجَهْوَكُمْ وَيَعْلَمُ مَا تَكْسِبُونَ

وَمَا تَأْتِيهِمْ مِنْ آيَةٍ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا عَلَيْهَا
مُحَرِّضِينَ

فَقَدْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ فَسَوْفَ يَأْتِيهِمْ
أَنْبَاءُ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ

૧. હિંદુઓની માન્યતામાં ઈશ્વરે ઈન્સાનને શક્તિઓ અર્પણ કરી રાખી છે અથવા પ્રત્યેક દેવી શક્તિના ઉપાસકો પોતાના તપના બળે એકબીજાને પોતાના તાબે કરી શકે છે. જરથોસ્તી બે શક્તિઓને માને છે. અરમુઝદ પ્રકાશનો દેવતા અને અહરીમાન અંધકારનો દેવતા, બન્નેમાં નિત્ય સ્પર્ધોનો જંગ ખેલાતો રહે છે. જ્યારે કુરઆને મજહદ એકજ સર્વશક્તિમાનને સર્વ સત્તાધારી કરાવે છે જેને કોઈએ જન્મ નથી આપ્યો, જે કોઈનો મોહતાજ નથી, જે તમામ જહાનોનો સર્જનહાર, સર્વાધાર છે, તે સૂઘીનો સંચાલક છે. જેના કાર્યમાં કોઈનો દખલ નથી.

૨. અલ્લાહ તરફથી આવતી ઝિદગી તથા મોત, બન્ને હાલતો પરહેઝગારો માટે આશીર્વાદરૂપ છે.

૩. તમારી કરણીઓ તેની જાણ બહાર નથી.

૪. અલ્લાહના પ્રત્યેક નેક બંદાઓનો દુનિયાવાળાઓએ અસ્વીકાર કર્યો, ઉલ્ટું વિવિધ રીતોથી નડતરો કરી હમેશાં તેમને રીબાવતા રહ્યા છે. આ અલ્લાહના નેક બંદાઓના સાચા હોવાનો સ્પષ્ટ પુરાવો છે.

૭. શું તેમણે નથી જોયું કે તેમનાથી પહેલાં અમે કેટલીએ કોમોનો વિનાશ કરી ચૂક્યા છીએ? જેમને અમે એટલી અધી સત્તા આપી હતી જેટલી સત્તા તમને નથી આપી, અને અમે તેમના ઉપર મૂશળધાર વર્ષા કરતા વાદળા મોકલાવ્યા; અને તેમના પગ તળેથી નદીઓ વહેતી કરી; અંતમાં તેમના ગુનાહોના પરિણામે અમે તેમને નષ્ટ કર્યા અને તેમની જગ્યાએ બીજી કોમનો ઉદભવ કર્યો.

૮. અને જો અમે ચર્મપત્ર લખીને પણ તારી તરફ મોકલ્યા હોત, તો તેઓ તેને સ્પર્શ કરીને અવશ્ય કહેત કે આ તો જાદુમંત્ર સિવાય બીજું કંઈ નથી.

૯. અને તેઓ કહે છે, 'તેના ઉપર ફરિશ્તો કેમ ઊતારવામાં નથી આવ્યો? પરંતુ અમે જો તેના ઉપર કોઈ ફરિશ્તો ઊતાર્યો^(૫) હોત તો તેનો ફેંસલો થઈ ગયો હોત અને તેમને મોહલત આપવામાં ન આવત.

૧૦. અને અમે જો ફરિશ્તામાંથી તે (રસૂલ)ને નીમ્યા હોત તો પણ તેને ઈન્સાનનું જ રૂપ અમે આપ્યું હોત; અને અમે તેમને એવી જ ગૂંચવણોમાં નાખ્યા હોત, જેવી ગૂંચવણોમાં તેઓ (પોતાને) નાખી રહ્યા છે.

૧૧. અને બેશક તારી પહેલાંના રસૂલોની પણ મશ્કરી ઉડાવવામાં આવી હતી, પરંતુ તેઓ જેનું હાસ્ય ઉડાવતા હતા તે જ વસ્તુએ તેમનામાંના હાસ્ય ઉડાવનારાઓને ઘેરી લીધા. (રુકૂઅ-૨)

૧૨. તું તેમને કહી દે કે તેઓ ધરતીમાં હરીફરીને જુએ કે (રસૂલોને) જૂઠ્ઠા ઠરાવનારાઓનો અંજામ કેવો આવ્યો હતો.

૧૩. તું તેમને પૂછ કે આકાશો અને ધરતીમાં જે કંઈ છે તે કોનું છે? તું કહી દે કે તે સર્વ અલ્લાહનું છે. તેણે તો દયા કરવાનું પોતાના માથે લીધું છે. ખરેખર તે તમને કયામતના દિવસે એકત્રિત કરશે તેમાં કોઈ સંદેહ નથી, પરંતુ જે લોકો સ્વયં પોતાનો સર્વનાશ કરનારા છે, તેઓ (કદાપિ) ઈમાન લાવશે નહિ.

الْمَبْرُورَ كَمَا أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِّنْ قَرْنٍ مَّكَثُهُمْ فِي الْأَرْضِ مَا لَمْ نُنْكِرْ لَكُمْ وَأَرْسَلْنَا السَّمَاءَ عَلَيْهِمْ قِطْرًا وَجَعَلْنَا الْأَنْهَارَ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمْ فَأَهْلَكْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ وَأَنْشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا آخَرِينَ ⑤

وَلَوْ نَزَّلْنَاهُ عَلَيْكَ كِتَابًا فِي قِرْطَاسٍ فَلَسَوْهُ بِآيَاتٍ ۖ لَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُّؤْتَيْنِ ⑥ وَقَالُوا لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ مَلَكٌ وَلَوْ أَنْزَلْنَا مَلَكَ لَقُضِيَ الْأَمْرُ ثُمَّ لَا يَنْظُرُونَ ④

وَلَوْ جَعَلْنَاهُ مَلَكَ لَجَعَلْنَاهُ رَجُلًا وَلَلَبَسْنَا عَلَيْهِمْ مَا يَلْبَسُونَ ①

وَلَقَدْ اسْتَهْزَيْتُمْ بِرُسُلٍ مِّنْ قَبْلِكَ فَحَاقَ بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ② قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ ثُمَّ انظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ ③

قُلْ لِّمَن مَّا فِي السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ قُلْ لِلّٰهِ كُتِبَ عَلٰۤى نَفْسِهِ الرِّحْمَةُ لِيَجْعَلَ لَكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ لَارِبًا ۖ فِیْهِ الَّذِیْنَ خَسِرُوا اَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُوْنَ ④

૫. ફરિશ્તાનું ઊતરવું કાફરો ઉપર અજાબ આવવાની આગાહી છે.

૧૪. અને જે કંઈ રાત (ના અંધકારમાં) તથા દિવસ (ના પ્રકાશ)માં અસ્તિત્વ ધરાવે છે તે સર્વ તેનું જ છે. અને તે સર્વ સાંભળનારો છે, સર્વ જાણનારો છે.

૧૫. તું કહી દે 'શું હું અલ્લાહને છોડી કોઈ બીજાને મારો નિગેહબાન બનાવું જે (અલ્લાહ) આકાશો તથા પૃથ્વીનો સર્જનહાર છે, જે સર્વનું પોષણ કરે છે, અને તેનું પોષણ કોઈ નથી કરતું?' તું કહી દે 'મને આદેશ આપવામાં આવ્યો છે કે તેનો સૌથી પહેલો તાબેદાર હું જ બની જાઉં.' અને તું અલ્લાહના શરીક ઠરાવનારામાંનો ન થજે.

૧૬. તું કહે 'જો હું મારા પરવરદિગારની નાકરમાની કરીશ તો એક ભયંકર દિવસના અજાબનો મને ડર છે.

૧૭. તે દિવસે જેના ઉપરથી અજાબ ટાળી દેવામાં આવશે, તેના ઉપર અલ્લાહે બહુજ દયા કરી હશે. અને તે બેશક એક ભવ્ય સફળતા છે.

૧૮. અને જો અલ્લાહ તને કોઈ દુઃખ પહોંચાડે તો તેના સિવાય બીજો કોઈ તેને નહિ ટાળી શકે. અને જો તે તને સુખ પહોંચાડે તો તે જે ધારે તે કરવાનું સામર્થ્ય રાખે છે.

૧૯. અને તે પોતાના બંદાઓ ઉપર સંપૂર્ણ સન્ના ધરાવે છે. તે હિકમતવાળો છે, સર્વ જાણનારો છે.

૨૦. તું તેમને પૂછ 'સર્વથી વિશ્વાસપાત્ર સાક્ષી આપનારો કોણ છે?' તું કહે 'અલ્લાહ, તમારા અને મારા વચ્ચે સાક્ષી છે, અને આ કુરઆન મારા ઉપર ઊતારવામાં આવ્યું છે, જેની દ્વારા તમને અને જેમના સુધી તે પહોંચે, તે સર્વને હું ચેતવી દઉં. શું તમે ખરેખર સાક્ષી આપો છો, કે અલ્લાહ સિવાય બીજા મા'બૂદો પણ છે?' તું કહે 'હું તો એવી સાક્ષી નહિ આપું.' તું કહે 'અલ્લાહ એક જ છે અને જેને તમે અલ્લાહનો શરીક બનાવો છો તેનાથી હું વિમુખ થાઉં છું.'

૨૧. જે લોકોને અમે કિતાબ આપી છે તેઓ રસૂવને એવી રીતે ઓળખે છે જેવી રીતે તેઓ પોતાના

وَلَهُ مَا سَكَنَ فِي الْآيَاتِ وَالنَّهَارِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿١٤﴾

قُلْ أَغَيَّرَ اللَّهُ اتَّخَذَ وَلِيًّا فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ يُطْعِمُهُ وَلَا يُطْعَمُ قُلْ إِنِّي أَمَرْتُ أَنْ أَكُونَ

أَوَّلَ مَنْ أَسْلَمَ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمَشْرِكِينَ ﴿١٥﴾

قُلْ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٦﴾

مَنْ يُصِرْ عَنْهُ يُؤْمِنُ فَقَدْ رَحِمَهُ وَذَلِكَ الْفَوْزُ الْبَیِّنُ ﴿١٧﴾

وَأِنْ يَسْأَلْكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَأِنْ يَسْأَلْكَ بِخَيْرٍ فَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٨﴾

وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَهُوَ الْكَبِيمُ الْخَبِيرُ ﴿١٩﴾
قُلْ أَيُّ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَادَةً قُلِ اللَّهُ شَهِيدٌ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَذَا الْقُرْآنُ لِأُنذِرَكُمْ بِهِ وَمَنْ بَلَغَ أَتَيْتُكُمْ لِتَشْهَدُوا أَنْ مَعَ اللَّهِ إِلَهَةٌ

أُخْرِئْتُ قُلْ لَا أَشْهَدُ قُلْ إِنَّمَا هُوَ إِلَهٌ وَاحِدٌ وَ
إِنِّي بَرِيءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ ﴿٢٠﴾

الَّذِينَ آتَيْنَهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ

وَالَّذِينَ
لَمْ يَكُنْ لَهُمْ
الْكِتَابُ
يَعْرِفُونَهُ
كَأَنَّهُمْ
يَعْرِفُونَهُ

પુત્રોને ઓળખે છે. પરંતુ જે લોકો સ્વયં પોતાને બરબાદ કરવા ચાહે છે તેઓ કદાપી ઈમાન લાવશે નહિ. (રુકૂઅ-૨)

૨૨. અને તેનાથી વધુ અલિમ કોણ હશે જે અલ્લાહ વિશે અસત્ય ઘડી કાઢતો હોય અને અલ્લાહની આયતોને જૂઠી ઠરાવતો હોય? [નિઃસંદેહ અલિમ લોકો (કદીપણ) સફળ નથી થતા.

૨૩. અને જે દિવસે અમે તે સર્વને એકઠા કરશું અને શરીક (ભાગીદારો) ઠરાવનારાઓને પૂછશું કે જેની તમે વાતો કરતા હતા તે ભાગીદારો ક્યાં છે, જેમના વિશે તમે બહુજ આગ્રહ રાખતા હતા?

૨૪. ત્યારે તેમની પાસે કોઈ બહાનું નહિ હોય સિવાય કે તેઓ કહેશે, 'અમારા સર્જનહાર અલ્લાહની કસમ, અમે મુશરીક (અલ્લાહના ભાગીદાર ઠરાવનારા) નથી.'

૨૫. જોઈ લેજો, તેઓ પોતાના જ વિરુદ્ધ કેવું અસત્ય બોલે છે, હવે તેમનું ઘડી કાઢેવું તેમની પાસેથી જનું રહ્યું છે.

૨૬. અને તેઓમાંના કેટલાક એવા પણ છે જે તારા પ્રત્યે કાન ધરે છે; જે કે અમે તેમના મન ઉપર પરદા નાખી દીધા છે કે તેઓ કંઈ પણ સમજી ન શકે, અને તેમને બહેરાપણું નાખ્યું છે. અને તેઓ કેટલીએ નિશાનીઓ જોઈ લેશે, છતાં પણ ઈમાન લાવશે નહિ. કાફરો તારી પાસે આવે છે, તો વિવાદ કરવા માટે જ આવે છે. તેઓ કહે છે કે આ (કુરઆન)નો પ્રાચીન કિસ્સા કહાનીઓનો એક સંગ્રહ છે.

૨૭. અને તેઓ બીજાઓને^(૬) (હિદાયતથી) અટકાવે છે અને પોતે પણ દૂર રહે છે. જે કે તેમાં તેઓ કોઈ અન્યને નહિ, પણ સ્વયં પોતાને જ હલાક કરી રહ્યા છે, જેનું તેમને ભાન નથી.

أَبْنَاءَهُمُ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ لَمْ لَا يُؤْمِنُونَ ①

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ ②

وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَبِينًا ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوا آيِنُ شُرَكَائِكُمُ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ③

ثُمَّ لَمْ تَكُنْ فَتَنْتَهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا وَاللَّهِ رَبِّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ ④

انْظُرْ كَيْفَ كَذَبُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَصَلَّ عَنْهُمْ فَأَكْفُرُوا يَفْكَرُونَ ⑤

وَمِنْهُمْ مَّنْ يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ وَجَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا وَإِنْ يَرَوْا كَلِمًا إِلَهِيَّةً لَا يُؤْمِنُوهَا حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوكَ يُجَادِلُونَكَ يَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ⑥

وَهُمْ يَنْهَوْنَ عَنْهُ وَيَنْهَوْنَ عَنْهُ وَإِنْ يُهْلِكُونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ⑦

૬. અલ્લાહના પવિત્ર સંદેશવાહકો પયગમ્બરો નેક રૂહોને ત્રાસ આપનારાઓ કદાપિ સફળ નથી થતા. સમય જતાં તેમનાજ વંશજો પાક રસૂલોની જમાનોમાં શામિલ થઈ પોતાના પૂર્વજોની બદકારીઓના વારસાનો ત્યાગ કરી અલ્લાહના મહેબુબોની રૂહાની ઓલાદમાં શામિલ થઈ જાય છે. આંહજરત સ.અ.સ.ના કટ્ટર દુશ્મન અબુ જહલના દીકરા હઝરત અકરમાનો દાખલો આ હકીકતનો પુરાવો છે. (ખુલ્લા જુમા' ખલિફા અરાબે)

૨૮. અને જો તું તેમને તે દિવસ જોઈ શકે જ્યારે તેમને આગ સામે ઊભા કરવામાં આવ્યા હશે ત્યારે તેઓ કહેશે 'કાશ! જો અમને ફરી એકવાર પાછો મોકલવામાં આવે તો અમે અમારા પરવરદિગારના આદેશોને કદીપણ જૂઠા નહિ ઠરાવીએ, અને અમે ઈમાન લાવનારાઓમાંના થઈ જશું.'

૨૯. નહિ, તેઓ જે કંઈ છુપાવી રહ્યા હતા તે તેમની સામે ત્યારે ખુલ્લું થઈ ચૂક્યું હશે. જો તેમને (દુનિયામાં) પાછા મોકલવામાં આવે તો પણ, તેમને જેની મનાઈ કરવામાં આવી હતી તેઓ ફરી પાછા તેની તરફ જશે, બેશક તેઓ જૂઠા છે.

૩૦. અને તેઓ કહે છે 'આ દુનિયાના સિવાય કોઈ બીજું જીવન નથી. અને અમને ફરી ઊઠાડવામાં નહિ આવે.'

૩૧. અને જો તું જોઈ શકત કે તેમને જ્યારે તેમના રબ સામે ઊભા કરવામાં આવ્યા હશે ત્યારે અલ્લાહ પૂછશે 'શું આ (બીજું જીવન) હકીકત નથી?' તેઓ 'કહેશે 'હા, અમારા પાલનદારના સોગંદ.' અલ્લાહ ફરમાવશે 'તો હવે તમારા કુટુંબ પરિણામે અજાબો સ્વાદ ચાખો.' (રુકૂઅ-૩)

૩૨. બેશક તે લોકો નુકસાન ભોગવનારા છે જે લોકો અલ્લાહ સાથે મુલાકાત થવાનો ઈન્કાર કરે છે, તો જ્યારે તે ઘડી અચાનક આવી પહોંચશે તો તેઓ કહેશે 'હાય, આ ઘડી વિશે અમારી બેદરકારી ઉપર અકસોસ છે.' ત્યારે તેમણે પોતાનો બોજો પીકો ઉપર ઉઠાવ્યો હશે. બેશક તે બહુજ બૂરું હશે જે તેમણે ઉઠાવી રાખ્યું હશે.

૩૩. અને આ દુનિયાની ઝિદગી રમતગમતના મેળા સિવાય બીજું કંઈ નથી. અને જે નેકીઓ કરનારા છે તેમના માટે આખરતનું ઘર બેહતર છે. શું તો પણ તમે સમજશો નહિ?

૩૪. બેશક અમે જાણીએ છીએ કે જે તેઓ કહે છે તેનાથી તને દુઃખ પહોંચે છે. વાસ્તવમાં તેઓ તને ખોટો નથી ઠરાવતા પરંતુ અલ્લાહની આપતોનો બદકારો ઈન્કાર કરે છે.

وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ وَقَفُوا عَلَى النَّارِ فَقَالُوا يَلَيْتُنَا نُرَدُّو
لَا نَكْذِبَ بِآيَاتِ رَبِّنَا وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٨﴾

بَلْ بَدَأَ لَهُمْ مَا كَانُوا يُخْفُونَ مِنْ قَبْلُ وَلَوْ رَدُّو
لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿٢٩﴾

وَقَالُوا إِن هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا وَمَا كُنَّا بِمُبْعُوثِينَ ﴿٣٠﴾

وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ وَقَفُوا عَلَىٰ رَبِّهِمْ قَالَ أَيْسَ هَذَا بِالْحَقِّ
قَالُوا بَلَّ وَرَبِّنَا قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ
تَكْفُرُونَ ﴿٣١﴾

قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِإِقَاءِ اللَّهِ كَتَّ إِذَا جَاءَهُمْ
السَّاعَةُ بَغْتَةً قَالُوا يَجْسُرْنَا عَلَىٰ مَا فَزَعْنَا فِيهَا
وَهُمْ يَجْمِلُونَ أَوْرَاقَهُمْ عَلَىٰ ظُهُورِهِمْ إِلَّا سَاءَ مَا
يَزِيدُونَ ﴿٣٢﴾

وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ وَلَهُمْ وَلِلْآخِرَةِ
حَيْرٌ لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٣٣﴾

قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُ لَيَحْزَنُكَ الَّذِي يَقُولُونَ فَإِنَّهُمْ لَا
يَكْذِبُونَكَ وَلَكِنَّ الظَّالِمِينَ بِآيَاتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ ﴿٣٤﴾

૩૫. અને તારી પહેલાંના રસૂલોનો બેશક ઈન્કાર કરવામાં આવ્યો હતો. જે કે તેમને ખોટા ઠરાવવામાં આવ્યા અને તેમને બેહદ દુઃખ આપવામાં આવ્યું, છતાં પણ તેઓ ધૈર્યથી સહન કરતા રહ્યા જ્યાં સુધી કે અમારી મદદ તેમને પહોંચી. અલ્લાહના વચનોને કોઈ બદલી નથી શકતું. બેશક તને (તારી પહેલાંના) રસૂલોના સમાચાર મળી ચૂક્યા છે.

૩૬. જે તેમનું મુખ ફેરવી જવું તારા માટે અસધ્ય છે, તો પછી ધરતીમાં સુરંગ ખોદી અથવા આકાશ સુધી પહોંચે તેવી નીસરણી શોધી તેમના માટે તું કોઈ મો'જો લાવી^(૭) શકતો હોય (તો તેવું કરી જે). અને જે અલ્લાહ ચાલતો હોત તો ખરેખર તેમને ભેગા કરી હિદાયત ઉપર વઈ આવત. માટે તું નાદાનોમાંનો ન બન.

૩૭. માત્ર તેજ લોકો (સત્યનો) સ્વીકાર કરી શકે છે, જે સાંભળતા હોય, અને (બાકી રહ્યા) મરણ પામેલા, તો તેમને અલ્લાહ (સજીવન કરી ફરી) ઉઠાડશે. પછી તેની જ તરફ તેમને પાછા વઈ જવામાં આવશે.

૩૮. અને તેઓ કહે છે 'તેના રબ તરફથી તેના ઉપર કોઈ મો'જો (ચમત્કાર) કેમ નથી ઊતારવામાં આવ્યો? તું કહે 'બેશક અલ્લાહ મો'જો મોકલવાનું સામર્થ્ય રાખે છે, પરંતુ તેમનામાંના ઘણાખરાને તેના (પરિણામોની) ખબર નથી.'

૩૯. ઝમીન ઉપર (ચાલનારા) કોઈ એવા પ્રાણીઓ અને પાંખો વડે ઊડનારા કોઈ એવા પક્ષીઓ નથી જેમના તમારા જેવાજ (વ્યવસ્થિત) સમૂહો ન હોય. અમે (આ) કિતાબથી બહાર કંઈ પણ વસ્તુને નથી રહેવા દીધી. અંતમાં સર્વને તેમના પરવરદિગાર સમક્ષ એકઠા કરવામાં આવશે.

૪૦. અને જે લોકો અમારી આયતોને જૂઠી કહે છે તેઓ બહેરા છે, મૂંઝા છે, અને ઘોર અંધકારમાં પડેલા છે. અલ્લાહ જેને ચાહે, ગુમરાહ કરી દે છે અને જેને ચાહે તે સન્માર્ગ ઉપર ચલાવે છે.

وَلَقَدْ كَذَّبْتَ رَسُولٌ مِّن قَبْلِكَ فَصَبْرٌ وَّاعِلٌ مَا لَكَ بِأُو
وَأُودُوا حَتَّى أَتَاهُمْ نَصْرُنَا وَلَا مُبْدِل لِّكَلِمَتِ اللَّهِ
وَلَقَدْ جَاءَكَ مِنْ نَّبَايَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٣٥﴾

وَإِنْ كَانَ كِبَرَ عَلَيْكَ إِعْرَاضُهُمْ فَإِنِ اسْتَطَعْتَ أَنْ
تَبْتَغِيَ نَفَقًا فِي الْأَرْضِ أَوْ سُلَّمًا فِي السَّمَاءِ فَتُلْقِيَهُمْ
بِآيَةٍ ۖ وَكَوَشَاءَ اللَّهُ لَجَعَهُمْ عَلَى الْهَلْدَىٰ فَلَا
تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِلِينَ ﴿٣٦﴾

إِنَّمَا يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ يَسْعَوْنَ ۖ وَالْمَوْتَىٰ يَبْعَثُهُم
اللَّهُ ثُمَّ إِلَيْهِ يُرْجَعُونَ ﴿٣٧﴾

وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِّن رَّبِّهِ قُلْ إِنَّ اللَّهَ
قَادِرٌ عَلَىٰ أَنْ يُنْزِلَ آيَةً وَلَٰكِنْ أَكْثَرُهُمْ لَا
يَعْلَمُونَ ﴿٣٨﴾

وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا ظَلِيرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحِهِ
إِلَّا أَمْرٌ أَمْثَلُكُمْ مَا فَزَعْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ ثُمَّ
إِلَىٰ رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ ﴿٣٩﴾

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا صُمُّ وَبُكْمٌ فِي الظُّلُمَاتِ
مَنْ يَشَاءِ اللَّهُ يُضْلِلْهُ وَمَنْ يَشَاءُ يُعِزَّهُ عَلَىٰ صِرَاطٍ
مُّسْتَقِيمٍ ﴿٤٠﴾

૭. 'મો'જો' અર્થાત 'ચમત્કાર' નિશાન.

૪૧. તું કહે 'તમે શું ધારો છો? જે તમારા ઉપર અલ્લાહનો અજાબ આવે અથવા તે ઘડી આવીને ઊભી રહે તો શું તે સમયે તમે અલ્લાહ સિવાય બીજા કોઈને પુકારશો? જે તમે સાચા છો તો બતાવો.'

૪૨. બલ્કે તમે અલ્લાહને જ પુકારશો, ત્યારે તે ચાહશે તો તમે જેના માટે તેને પુકાર્યો હશે તે આક્રમને તે ટાળી દેશે. અને તમે જેને તેનો શરીક ઠરાવતા હતા તેને ભૂલી (^૮) જશો. (રુસૂમ-૪)

૪૩. અને અમે બેશક તારી પહેલાંની કોમો નરક (રસૂલો) મોકલાવ્યા હતા અને અમે તે કોમોને ગરીબી તથા દુઃખોમાં ઘેરી હતી કે કદાચ તેઓ નમ્રતા ગ્રહણ કરે.

૪૪. તો અમારો અજાબ તેમના ઉપર પડ્યો છતાં તેમનામાં શા માટે નરમી ન આવી? ઊલટું તેમના દિલ વધુ સખત બની ગયા અને શયતાને તેમના કામો તેમને ભલા કરી દેખાડ્યા.

૪૫. પછી તેઓ તમામ નસિહતોને ભૂલી ગયા જે તેમને આપવામાં આવી હતી. તો અમે તેમના ઉપર પ્રત્યેક (ને'મતોના) દ્વારો ખુલ્લા મૂક્યા, ત્યાં સુધી કે જે તેમને આપવામાં આવ્યું હતું. તેનો તેઓ આનંદ ઉઠાવી રહ્યા હતા (ત્યારે) અમે તેમને અચાનક પકડી લીધા, અને જુઓ, તેઓ કેવા હતાશ થઈ ગયા.

૪૬. પછી તે અલિમોના રહ્યા સહ્યા મૂળ (^૯) ઊખડી નાખવામાં આવ્યા. અને સર્વસ્તુતિનો અધિકાર અલ્લાહનો છે (જે) તમામ જહાનોનો માલિક છે.

૪૭. તું કહે 'તમે શું ધારો છો કે જે અલ્લાહ તમારી સાંભળવાની શક્તિ અને જાવાની શક્તિ છીનવી લે, અને તમારા હૃદયો ઉપર મોહર મારી દે તો અલ્લાહ સિવાય કોણ છે જે તમને તમારું ગુમાવેલું

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَتَاكُمْ عَذَابُ اللَّهِ أَوْ أَتَاكُمْ السَّاعَةُ
أَغَيْرَ اللَّهِ تَدْعُونَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٤١﴾

بَلْ إِيَّاهُ تَدْعُونَ فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُونَ إِلَيْهِ إِنْ شَاءَ
﴿٤٢﴾ وَتَنْسَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَدْعُونَ ﴿٤٣﴾

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَىٰ أُمَمٍ مِّن قَبْلِكَ فَأَخَذْنَاهُم بِالْبَأْسَاءِ
وَ الضَّرَاءِ لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ ﴿٤٤﴾

فَلَوْلَا إِذْ جَاءَهُمْ بَأْسُنَا تَضَرَّعُوا وَلَكِنْ قَسَتْ قُلُوبُهُمْ
وَدَّيْن لَهُمُ الشَّيْطَانُ مَا كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٤٥﴾

فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِم أَبْوَابَ كُلِّ
شَيْءٍ حَتَّىٰ إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً
﴿٤٦﴾ فَإِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ ﴿٤٧﴾

فَقَطَّعَ دَابِرَ الْقَوْمِ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ
الْعَالَمِينَ ﴿٤٨﴾

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَخَذَ اللَّهُ سَعَتَكُمْ وَأَبْصَارَكُمْ وَخَمَّ
عَلَىٰ قُلُوبِكُمْ مِّنْ إِلَهٍ غَيْرَ اللَّهِ يَأْتِيكُمْ بِهِ أَفَنْظُرُ

૮. મક્કાની ફતેહના પ્રસંગે મક્કાવાસીઓની પોતાના જડ ઉપાસ્યો ઉપરથી શ્રદ્ધા ઉડી જવા પામી અને અબુ-સુફીયાન અને તેમની પત્ની હિદાયે આંહજરત સ.અ.સ. સમક્ષ સચ્ચાઈને સ્વીકાર કર્યો.

૯. અલિમોની સત્તા કદાપિ ટકતી નથી, ન તેમની નામના સારી હોય છે, બલ્કે જેને સંતાપવામાં આવે છે તે સદાચારી, સદગુણ અને નિર્દોષ જીવોનું નામ માનવતાના ઈતિહાસમાં સદાય ઝળહળતું રહે છે, એટલી હદ સુધી કે તે નેકરૂહોને પજવનારા અલિમોના વંશજો પણ તેના ઉપર ઈમાન લાવી પોતાના પૂર્વજો ઉપર લા'નનો નાખતા રહે છે.

પાછું લાવી દે?' જુઓ, અમે આપતોનું કેવું ફરીકરીને વર્ણન કરીએ છીએ, છતાં તેઓ મોઢું ફેરવી ચાલ્યા જાય છે.

૪૮. તું કહે 'તમે શું ધારો છો કે અલ્લાહનો અઝાબ તેમના ઉપર ઓચિંતો અથવા ખુલ્લી રીતે આવી પડે તો શું ઝાલિમો બની જશે અને (તેમના બદલે) બીજા કોઈ હવાક થઈ જશે?'

૪૯. અને અમે રસૂલાને માત્ર ખુશખબર આપનારા અને ચેતવનારા (બનાવી) મોકલાવીએ છીએ. માટે જે તેમને માન્ય રાખી પોતાને સુધારી લે છે તેમને કોઈ ભય નહિ રહે ન તેમને કોઈ દુઃખ આવશે.

૫૦. અને જે કોઈ અમારી આપતોના ઈન્કાર કરશે તેમની નાફરમાનીના પરિણામે તેમના ઉપર અઝાબ આવી પડશે.

૫૧. તું કહે 'હું તમને નથી કહેતો કે મારી પાસે અલ્લાહના ખજાના છે, અને ન તો હું ગએબનું જ્ઞાન રાખું છું, અને ન હું તમને કહું છું કે હું ફરિશ્તો છું. હું તો કેવળ મારા ઉપર ઊતરનારી (દિવ્ય) વહીને અનુસરું છું.' તું કહી દે 'શું આંધળો અને આંખોવાળો બન્ને એકસરખા થઈ શકે છે?' છતાં પણ શું તમે વિચારશો નહિ? (રુકૂઅ-૫)

૫૨. તે (વહી)ના આધારે (અલ્લાહથી) ડરનારાઓને તું ચેતવી દે કે તેમના પરવરદિગાર સમક્ષ તેમને ભેગા કરવામાં આવશે, ત્યારે અલ્લાહ સિવાય તેમનો કોઈ સહાયકર્તા નહિ થાય અને ન કોઈ ભલામણ કરનારો મળશે, તો કદાચ તેઓ પરહેઝગાર બની જાય.

૫૩. જે લોકો પોતાના પરવરદિગારની ખુશનૂદી માટે સવાર સાંજ તેને પુકારે છે, તેમને તું દૂર ન ભગાડી દે. તું તેમના માટે જવાબદાર નથી, ન તો તેઓ તારા માટે જવાબદાર છે, કે તું તેમને તારાથી દૂર કરીને ઝાલિમ બની જા.

૫૪. આવી જ રીતે અમે કેટલાકને બીજાઓ દ્વારા અજમાવ્યા કે તેઓ કહે 'શું આ અમારામાંના તે લોકો

كَيْفَ نَصْرِفُ الْآيَاتِ ثُمَّ هُمْ يَصْذَقُونَ ﴿٤٨﴾

قُلْ أَرَأَيْتَكُمْ إِنْ أَتَاكُمْ عَذَابُ اللَّهِ بَغْتَةً أَوْ جَهْرَةً هَلْ يُهْلِكُ إِلَّا الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿٤٩﴾

وَمَا تَرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ ۚ فَمَنْ أَمَنَ وَأَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٥٠﴾

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا يَتَسَوَّاهُمُ الْعَذَابُ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿٥١﴾

قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبِ وَلَا أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ ۚ إِنِّي أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ ۚ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ ۚ إِنَّمَا تُتَفَكَّرُونَ ﴿٥٢﴾

وَأَنْذِرْ بِهِ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ أَنْ يُحْشَرُوا إِلَىٰ رَبِّهِمْ ۚ لَيْسَ لَهُمْ مِنْ دُونِهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٥٣﴾

وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْعَدْوَىٰ وَالْيَمِينِ ۚ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ ۚ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ كُنُوزَ مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٥٤﴾

وَكَذَلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لِيُتْلَوْا أَهْلُؤَلَاءِ

છે જેમના ઉપર અલ્લાહે ઉપકાર કર્યો છે?’ (તો) શું અલ્લાહ આભાર માનનારાઓને નથી જાણતો?

પપ. અને અમારી આયતોને માન્ય રાખનારા તારી પાસે આવે તો તેમને કહે, તમારા ઉપર સલામતી થાઓ! તમારા પાલનદારે તમારા ઉપર દયા કરવાનું પોતાના માથે લીધું છે. માટે તમારામાં જે અજાણતામાં ગુનાહ કરી બેસે, અને તૌબાહ કરી પોતાને સુધારી લે, તો અલ્લાહ બેહદ ક્ષમાવંત છે, દયાળુ છે.’

પદ. અને આવી રીતે અમે આયતોનું વિસ્તારથી બયાન કરીએ છીએ કે જેથી ગુનાહગારોના માર્ગો (સૌને) સ્પષ્ટ દેખાઈ રહે. (રુકૂઅ-૬)

પ૭. તું કહી દે ‘અલ્લાહ સિવાયના જે મા’બૂદોને તમે પુકારો છો તેની બંદગી કરવાની મને મનાઈ કરવામાં આવી છે.’ કહી દે ‘હું તમારી બૂરી વલણોનું અનુસરણ નહિ કરું, તેમ કરવાથી હું રાહેરાસ્તથી ભટકી જઈશ અને હિદાયત પામનારો નહિ રહું.’

પ૮. તું કહી દે ‘હું મારા પરવરદગારની સ્પષ્ટ દલીલ ઉપર કાયમ છું, જેનો તમે ઈન્કાર કરો છો અને, જે (અજાબ) ^(૧૦) ના માટે તમે અધિરા થઈ રહ્યા છો તે મારા અધિકારમાં નથી. તે નિર્ણય અલ્લાહના સિવાય કોઈના અધિકારમાં નથી. તે જ સત્યનું વર્ણન કરે છે અને તે સર્વશ્રેષ્ઠ નિર્ણય કરનારો છે.’

પ૯. તું કહી દે ‘જે તમે ચાહો છો તે જો મારા અધિકારમાં હોત તો બેશક મારી અને તમારી વચ્ચે ક્યારનો કૈસલો થઈ ગયો હોત. અને અલ્લાહ ઝાલિમથી સારી પેઠે માહિતગાર છે.’

૬૦. અને ગએબના ખજાનાની ચાવીઓ અલ્લાહ પાસે છે, જેનું બીજા કોઈને જ્ઞાન નથી. અને જે કંઈ જમીનમાં છે અને સમુદ્રમાં છે તેનું પણ જ્ઞાન તેને જ છે. અને તેની આજ્ઞા વગર એક પાદડું પણ નથી

مَنْ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنْ بَيْنِنَا أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ
بِالشَّاكِرِينَ ﴿٦٧﴾

وَإِذَا جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِآيِنَا فَقُلْ سَلَمٌ
عَلَيْكُمْ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ لِأَنَّهُ مَنْ
عَمِلَ مِنْكُمْ سُوءًا بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابَ مِنْ بَعْدِهِ
وَأَصْلَحَ فَإِنَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٦٨﴾

وَكَذَلِكَ نَقُصُّ عَلَيْكَ الْآيَاتِ وَلِتَسْتَتِينَ سَبِيلَ الْحَقِّ

قُلْ إِنِّي نُهَيْتُ أَنْ أَعْبُدَ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ
اللَّهِ قُلْ لَا أَتَّبِعْ أَهْوَاءَ كُمْ قَدْ ضَلَلْتُ إِذَا وَمَا
أَنَا مِنَ الْمُهْتَدِينَ ﴿٦٩﴾

قُلْ إِنِّي عَلَى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّي وَكَذَّبْتُمْ بِهِ مَا عَزَايَ
مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِ إِنْ الْكُفْرُ إِلَّا لِلَّهِ يَقْضُ الْحَقُّ
وَهُوَ خَيْرُ الْفَاصِلِينَ ﴿٧٠﴾

قُلْ لَوْ أَنَّ عِنْدِي مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِ لَقُضِيَ الْأَمْرُ
بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِالظَّالِمِينَ ﴿٧١﴾

وَعِنْدَهُ مَفَاتِيحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ
مَا فِي الْبُرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا

૧૦. આ આયત અને તેના પછીની આયત બન્નેમાં અજાબના નિયમનો ઉલ્લેખ છે, જેનાથી સ્પષ્ટ થાય છે કે અજાબનો નિર્ણય અલ્લાહના હાથમાં છે.

ખરતું; ન તો ધરતીના પડોમાં કોઈ એક કણ છે, ન લીલું ન સુકું, જેની વિસ્તૃત કિતાબમાં નોંધ^(૧૧) ન હોય.

૬૧. અને તે એ જ છે જે રાત્રે (ઉંઘમાં) તમારા પ્રાણ હરી લે છે, અને દિવસના તમે જે કરો છો તેની જાણકારી રાખે છે. તે ફરી તમને ઉઠાડે છે કે નિશ્ચિત મુદત પૂરી કરવામાં આવે. અંતમાં તેની જ તરફ તમારું પાછું ફરવું છે અને જે કંઈ તમે કરતા રહ્યા હતા તે તમને જણાવી દેશે. (રુકૂઅ-૭)

૬૨. અને પોતાના બંદાઓ ઉપર તે સર્વસત્તા ધરાવનારો છે, અને તે તમારી સંભાળ બેનારા (ફરિશ્તા) મોકલાવે છે. જ્યારે તમારામાંથી કોઈને મૃત્યુ આવે છે તો અમારા ફરિશ્તા તેનો પ્રાણ હરી લે છે, અને તેઓ કદાપિ પાછા નથી પડતા.

૬૩. પછી તેમને અલ્લાહ સમક્ષ લાવવામાં આવે છે જે તેમનો ખરો માલિક છે. નિઃસંદેહ તે જ ન્યાય કરનારો છે. અને તે હિસાબ લેવામાં ઝડપી છે.

૬૪. તું કહે ‘તમને ભૂમિ ઉપર તેમજ સમુદ્રોમાં આફતોથી કોણ ઉગારે છે, જ્યારે તમે એકાંતમાં તેને પુકારી રહ્યા હો છો (કહો છો) ‘જો તે અમને આ આફતમાંથી બચાવી લેશે તો અમે તેના આભારવશ થઈ જશું.’

૬૫. તું કહે ‘અલ્લાહ જ તમને તે (આફત)માંથી અને પ્રત્યેક તકલીફમાંથી બચાવતો રહે છે. ફરી પણ તમે (બીજાને તેનો) શરીક ઠરાવો છો.’

૬૬. તું કહી દે ‘તે તમારા ઉપરથી^(૧૨) તેમજ તમારા પગ તળેથી^(૧૩) અઝાબ લાવવાનું સામર્થ્ય રાખે છે, અથવા તમારી વચ્ચે કુસંપ જગાવી તમને ટોળાઓમાં વિખેરી એકબીજાના ઝુલ્મનો શિકાર બનાવી શકે છે.’ જુઓ અમારી આપતોનું અમે કેવું ફરી ફરીને વર્ણન કરતા રહીએ છીએ કે તેઓ તેમાંથી બોધ ગ્રહણ કરો.

وَلَا حَبَّةٌ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٌ وَلَا يَابِسٌ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ①

وَهُوَ الَّذِي يَتَوَفَّاكُم بِأَنبِلٍ وَيَعْلَمُ مَا جَرَحْتُم بِالنَّهَارِ ثُمَّ يَبْعَثُكُمْ فِيهِ لِيُقَظَّ أَجَلٌ مُّسَدَّدٌ ثُمَّ إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ ثُمَّ يُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ②

وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ حَفَظَةً حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدُكُمُ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَهُمْ لَا يُفَرِّطُونَ ③

ثُمَّ رُدُّوْا إِلَى اللَّهِ مَوْلَاهُمُ الْحَقُّ أَلَا لَهُ الْحُكْمُ وَهُوَ أَسْرَعُ الْحُسِيِّنَ ④

قُلْ مَنْ يُنَبِّئُكُمْ مِّنْ ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ تَدْعُونَهُ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً لِّإِنَّ الْإِنجَانَ مِنْ هَذِهِ لَكُنُودٌ مِّنَ الشَّاكِرِينَ ⑤

قُلِ اللَّهُ يُنَبِّئُكُمْ مِنْهَا وَمِنْ كُلِّ رُكْبٍ ثُمَّ أَنْتُمْ تُشْرِكُونَ ⑥

قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَىٰ أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِّنْ فَوْقِكُمْ أَوْ مِنْ تَحْتِ أَنْجِلِكُمْ أَوْ يَلْبِسَكُمْ شِيْعًا وَيُذِيقَ بَعْضَكُمْ بَأْسَ بَعْضٍ أَنْظُرْ كَيْفَ تُصْرِفُ الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُوْنَ ⑦

૧૧. અલ્લાહની વ્યવસ્થામાં ઈન્સાનની કોઈપણ દખલગીરી નથી ચાલતી. આ વસ્તુ ઈન્સાનની શક્તિથી બહાર છે.

૧૨. ‘ઉપરથી’ અર્થાત ધરતીકંપ, જળપ્રલય, વાવાઝોડું, વીજળી વગેરે.

૬૭. અને આ સચ્ચાઈ હોવા છતાં તારી કોમે તેનો ઈન્કાર કર્યો છે. તું તેમને કહી દે 'હું તમારો જવાબદાર નથી.'

૬૮. પ્રત્યેક આગાહી પૂરી થવાની એક મુદ્દત નક્કી થએલી હોય છે. અને વેળાસર તમને (સઘળું) જણાઈ રહેશે.

૬૯. અને તું જ્યારે તે લોકોને અમારી આયતો વિશે (વ્યર્થ) વિવાદ કરતા જુએ ત્યારે તેઓ જ્યાં સુધી વિષયને બદલે નહિ, તું તેમનાથી અળગો રહે. અને જો શયતાન તને ભૂલાવી દે તો યાદ આવ્યા પછી તે ઝાલિમો પાસે ન બેસ.

૭૦. અને પરહેઝગારો ઉપર તેનાથી વધુ કોઈ જવાબદારી નથી સિવાય કે તેઓ તેમને નસિહત કરતા રહે જેથી તેઓ (અલ્લાહથી) ડરે.

૭૧. અને તે લોકોને તું છોડી દે જે પોતાના દીનને રમતગમત (નું સાધન) બનાવી બેઠા છે; અને જેઓને આ દુનિયાની ઝિદગીએ છેતર્યા છે તું તેમને આ (કુસ્માન) વડે નસિહત આપ, જેથી કોઈ જીવ પોતાની ભૂરી કરણીના કારણે બરબાદી ન વહોરી લે (કારણ કે) તેને અલ્લાહ સિવાય કોઈ મદદગાર અથવા ભલામણકર્તા નહિ મળે; પછી ભલે તે કેટલું પણ મૂલ્ય ચૂકવવા તૈયાર હશે, તેને સ્વીકારવામાં નહિ આવે. આ તે લોકો છે જેમની કરણીના બદલામાં તેમને વિનાશના હવાલે કરવામાં આવશે. તેમના કુફ્રા પરિણામે તેમને ઊકળતું પાણી પાવામાં આવશે અને અત્યંત દુઃખદાયક અઝાબ આપવામાં આવશે. (રુકૂઅ-૮)

૭૨. તું કહે 'શું અલ્લાહને છોડી : અમે તેને પુકારશું જે ન તો અમને કંઈ લાભકર્તા થઈ શકે છે ન હાનિકર્તા? અને અલ્લાહે આપણને હિદાયત આપી હોય તે બાદ પણ શું અમે આપણી એડીના ભારે પાછા ફરી જશું તેની જેમ જેને શયતાનોએ (૧૪) ભ્રમિત કરી

وَكَذَّبَ بِهِ قَوْمُكَ وَهُوَ الْحَقُّ قُلْ لَنْتُ عَلَيْهِمْ يَوْمَئِذٍ

يَكِيلٌ ①

وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ ۚ وَإِمَّا يُنسِيتُكَ الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرِ مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ②

وَمَا عَلَى الَّذِينَ يَتَّقُونَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَلَكِنْ ذِكْرِي لَهُمْ يَتَّقُونَ ③

وَذَرِ الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لُغَاً وَلَهُمْ أَعْرَاجُهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَذِكْرِي ۚ أَنْ تَبْسَلَ نَفْسٌ بِمَا كَسَبَتْ لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ ۚ وَإِنْ تَعْدِلْ كُلُّ عَدْلٍ لَا يُؤْخَذُ مِنْهَا ۚ أُولَئِكَ الَّذِينَ أُبْسِلُوا بِمَا كَسَبُوا لَهُمْ شَرَابٌ مِنْ حَبِيمٍ وَعَلَىٰ أَعْنَاقِهِمُ الْيَمْرُؤُ ۚ ④

قُلْ أَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُنَا وَلَا يَضُرُّنَا وَنُرْثِدُّ عَلَىٰ أَعْقَابِنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْنَا اللَّهَ كَالَّذِي اسَفَوْتَهُ الشَّيْطَانُ فِي الْأَرْضِ خَيْرَانِ لِذَٰلِكُمْ

૧૩. 'પગ તળેથી' અર્થાત, રાગચાળો, રમખાણો, યુદ્ધો વગેરે.

૧૪. શયતાનોનો અર્થ 'બદરૂહો' નથી પરંતુ 'દુશ્મનો' છે, જે અલ્લાહ સિવાય જડ પદાર્થો તેમજ કલ્પિત શક્તિઓની પૂજા કરે છે અને ખોટા વહેમોના આધારો ઉપર પોતાની માન્યતાઓનો પ્રચાર કરતા રહે છે.

ધરતીમાં અથડાતો મૂકી દીધો હોય, (અને) તેના સાથીઓ તેને (પોતાના) માર્ગો તરફ બોલાવતા હોય કે તું અમારી સાથે આવી જા? તું કહી દે ‘ખયિત, અલ્લાહની હિદાયત જ (ખરી) હિદાયત છે, અને અમને તમામ જહાનોના પાલનહારની તાબેદારીમાં આવી જવાનો હુકમ આપવામાં આવ્યો છે.

૭૩. ‘‘અને (અમને હુકમ આપવામાં આવ્યો) નમાઝ કાયમ કરો અને અલ્લાહથી ડરતા રહો,’ અને તેની જ સમક્ષ તમને સૌને પાછા લઈ જવામાં આવશે.’’

૭૪. અને તે એ જ છે જેણે આકાશ અને પૃથ્વીનું બુદ્ધિમત્તાના આધારે સર્જન કર્યું છે. અને જે દિવસે તે ફરમાવશે ‘થઈજા’ તે (દિવસ) ^(૧૫) આવી જશે, તેનું વચન સત્ય છે, અને જ્યારે સૂર બૂલંદ થશે ત્યારે તેની જ બાદશાહી સર્વત્ર પ્રવૃત્તિ રહેશે. તે જ છુપી (વસ્તુઓનો) અને જાહેર (વસ્તુઓના) જાણનારો છે. અને તે હિકમતવાળો છે, સર્વજ્ઞ છે.

૭૫. (યાદ કર) જ્યારે ઈબ્રાહીમે પોતાના પિતા આઝરને ^(૧૬) કહ્યું ‘શું તું મૂનિઓને તારા ખુદા માને છે? ખરેજ હું તને અને તારી કોમને ખુલ્લે ખુલ્લી ગુમરાહીમાં પડેલા જોઈ રહ્યો છું.’

૭૬. અને અમે ઈબ્રાહીમને આકાશો તથા ધરતીની બાદશાહી દેખાડી ^(૧૭) હતી કે તે યકીન રાખનારાઓમાંનો બની જાય.

૭૭. અને જ્યારે રાતનો અંધકાર છવાયો ત્યારે તારાને જોઈ તેણે કહ્યું ‘શું આ મારો પાલનહાર થઈ શકે છે? પણ જ્યારે તે અદ્રખ થયો તો તેણે કહ્યું ‘હું ડૂબીજનારાને ^(૧૮) (મા’બૂદ) નહિ માનું.

૭૮. અને જ્યારે તેણે ચંદ્રનો પ્રકાશ ફેલાવતો જોયો તો તેણે કહ્યું ‘શું આ મારો પાલનહાર થઈ શકે?’

يَذْعُرُونَ إِلَى الْهُدَى اِتَّبَعْتُ كُلَّ اِنْ هَدَى اللّٰهُ
هُوَ الْهُدَى وَاْمَرْنَا لِسُلَيْمَانَ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٧٦﴾

وَاَنْ اَقِيْمُوا الصَّلَاةَ وَاتَّقُوهُ وَهُوَ الَّذِي اِلَيْهِ
تُحْشَرُونَ ﴿٧٧﴾

وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ وَيَوْمَ
ئِذٍ يَقُولُ كُلُّ نَفْسٍ فَيَكُونُ هُوَ الْقَوْلُ الْحَقُّ وَلَهُ الْمُلْكُ يَوْمَ
يُنْفَخُ فِي الصُّورِ عِلْمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةُ وَهُوَ
الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ ﴿٧٨﴾

وَإِذْ قَالَ اِبْرٰهِيْمُ لِرَبِّهِ اُذِرْ اَتَّخِذُ اَصْنَامًا اِهْدِهْ
اِنِّي اَرَاكَ وَقَوْمَكَ فِي ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ ﴿٧٩﴾

وَكَذٰلِكَ نُرِيْكَ نُبُوَّةَ اِبْرٰهِيْمَ مَلَكَوَتِ السَّمَوٰتِ
وَالْاَرْضِ وَيَكُوْنُ مِنَ الْمُوقِنِيْنَ ﴿٨٠﴾

فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ رَا كَوْكَبًا قَالَ هٰذَا رَبِّيْ

فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَا أُحِبُّ الْاٰفِلِيْنَ ﴿٨١﴾

فَلَمَّا رَا النُّجُمَ بَارِئًا قَالَ هٰذَا رَبِّيْ فَلََمَّا أَفَلَ

૧૫. કરણીનો હિસાબ લેવાનો દિવસ (કયામત).

૧૬. આઝરે હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ)ને મૂનિઓના વિનાશ કરવાના આરોપમાં રાજાના દરબારમાં ઉભો કર્યો હતો.

૧૭. અલ્લાહે હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ)ને સૃષ્ટિના નિયમોનું ઊંડું જ્ઞાન બક્ષ્યું હતું.

૧૮. હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ)ની કોમ આકાશી શ્રદ્ધો, ચંદ્ર, સૂર્ય તથા અન્ય નક્ષત્રોને ઈશ્વરી શક્તિઓ માનતા અને તેમની ઉપાસના કરતા હતા પરંતુ હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ)ને નક્ષત્રોની મર્યાદિત પ્રવૃત્તિઓની ખાતરી થઈ જતાં તેમણે તે માન્યતાઓનો ત્યાગ કર્યો હતો.

પરંતુ જ્યારે તે અદ્રષ્ય થઈ ગયો તો તેણે કહ્યું 'જો મારો પાલનહાર મારું માર્ગદર્શન ન કરત તો હું ખરેખર, ગુમરાહ થનારાઓમાં ભળી ગયો હોત.'

૭૯. અને જ્યારે તેણે સૂર્યને પ્રકાશ ફેલાવતો જોયો, તો તેણે કહ્યું 'શું આ મારો પાલનહાર થઈ શકે? બેશક, આ સૌથી મોટો (લાગે) છે.' પરંતુ જ્યારે તે પણ અસ્ત થઈ ગયો, તો તેણે કહ્યું 'હે મારી કોમનના લોકો, જેને તમે અલ્લાહનો શરીક^(૧૯) બનાવો છો. હું તેનાથી વિમુખ થાઉં છું.

૮૦. 'મેં પુરતા યકીનથી તેની તરફ મારું મુખ ફેરવ્યું છે, જેણે આકાશ અને પૃથ્વીને પેદા કર્યા છે અને હું (અલ્લાહના) શરીક ઠરાવનારાઓમાંનો નથી.'

૮૧. અને તેની કોમે તેની સાથે તકરાર કરી. તેણે કહ્યું 'શું તમે મારી સાથે અલ્લાહ વિશે વિવાદ કરો છો જેણે મને હિદાયત બક્ષી છે? અને હું તેનાથી નથી ડરતો જેને તમે તેનો શરીક ઠરાવો છો. (હું તેમજ કરીશ) જેમ મારો પરવરદિગાર ચાહતો હશે. પ્રત્યેક વસ્તુ મારા પરવરદિગારના જ્ઞાનના આધીન છે છતાં તમે નસિહત નહિ પકડો?

૮૨. અને જેને તમે અલ્લાહનો શરીક ઠરાવો છો તેનાથી હું શા માટે ડરું? જ્યારે તેને અલ્લાહનો શરીક ઠરાવતાં તમે નથી ડરતા, (જો કે) તેમ કરવાની તેણે તમને કોઈ સત્તા નથી આપી?' માટે જો તમે થોડી પણ સમજદારી રાખતા હો તો કહો કે આ બેમાંથી કયો પક્ષ સલામતીનો વધુ હક્કદાર છે?

૮૩. જે લોકો ઈમાન લાવ્યા છે અને પોતાના ઈમાનને બેઈન્સાફી વડે નથી ઢાંકી દેતા, તેઓજ શાંતિના હક્કદાર છે, અને તેઓજ ખરી હિદાયત પામેલા છે. (રુકૂઅ-૯)

૮૪. અને ઈબ્રાહીમને પોતાની કોમનો મુકાબલો કરવા માટે અમે આ દલીલ વડે શક્તિ આપી. (અને) અમે જેને ચાહીએ તેના દરજ્જાઓ બ્રૂંદ કરીએ છીએ. તારો રબ ખરેખર કાર્ય સાધક છે, સર્વ જાણનારો છે.

قَالَ لَنْ لَمْ يَهْدِنِي سَرِيَّ لَا كُوتَنَنَّ مِنَ الْقَوْمِ الضَّالِّينَ ۝

فَلَمَّا رَا الشَّسَّ بَارِعَةً قَالَ هَذَا رَبِّي هَذَا الْكَبْرُ ۝
فَلَمَّا أَكَلْتُ قَالَ يَقُومُ إِنِّي بِرَبِّي مِمَّا تَشْكُرُونَ ۝

إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ۝

وَحَاجَّتْهُ قَوْمُهُ قَالُوا اتَّخَذْتَنِي فِي اللَّهِ وَقَدْ هَدِينُ وَلَا أَخَافُ مَا تُشْرِكُونَ بِهِ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ رَبِّي شَيْئًا وَسِعَ رَبِّي كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ۝

وَكَيْفَ أَخَافُ مَا أَشْرَكْتُمْ وَلَا تَخَافُونَ أَنَّكُمْ أَشْرَكْتُمْ بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزَّلْ بِهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا ۝
فَأَنذَرْتُ الْفَرِيقَيْنِ آخِذُوا بِأَمْرٍ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ۝

الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَٰئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ ۝

وَأُولَٰئِكَ حُجَّتُنَا آتَيْنَاهَا إِبْرَاهِيمَ عَلَىٰ قَوْمِهِ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَّنْ نَّشَاءُ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ۝

૧૯. 'શરીક', અલ્લાહની કુદરતના સંચાલનમાં ભાગીદાર અન્યને ઠરાવવો. અલ્લાહના હરીફ, સમક્ષ શક્તિઓને માનવું શીકે છે.

૮૫. અને અમે ઈબ્રાહીમને ઈસ્હાક અને યા'કૂબ અર્પણ કર્યા હતા. અમે તે સર્વને હિદાયત બક્ષી હતી, અને અમે તે પહેલાં નૂહને હિદાયત આપી હતી. અને ઈબ્રાહીમની ઔલાદમાંથી દાઉદ તથા સૂલેમાન, તથા અય્યૂબ, તથા યૂસુફ, તથા મૂસા તથા હારૂનને પણ. આવી રીતે અમે નેકી કરનારાઓને તેમનો બદલો આપતા રહીએ છીએ.

૮૬. તેમ જ ઝકરિયા, તથા યાહ્યા તથા ઈસા તથા ઈલ્યાસને પણ. (અને તેઓમાંનો) દરેક સદ્ગુણી હતો. (૨૦)

૮૭. અને ઈસમાઈલ તથા અલ્યસાઅ, તથા યૂનુસ તથા લૂતને (પણ). અને અમે (સર્વ) લોકો ઉપર તેમને ફઝીલત (શ્રેષ્ઠતા) આપી હતી.

૮૮. અને તેમના (કેટલાક) પૂર્વજોને અને તેમની ઔલાદને તથા તેમના ભાઈભાંડુઓને પણ, અને અમે તેમને ચૂંટી લઈ સીધા માર્ગે કાયમ કર્યા હતા.

૮૯. આ અલ્લાહની હિદાયત છે. તેના બંદાઓમાંથી તે જેને ચાહે હિદાયત આપે છે. અને જો તે લોકો અલ્લાહ સિવાય કોઈ અન્યની ઈબાદત કરત તો તેમની તમામ (બલી) કરણી તેમને કંઈ કામમાં ન આવત.

૯૦. આ લોકોને અમે કિતાબ આપી હતી અને શરીયત અને નબુવ્વત અર્પણ કરી હતી. પરંતુ જો આ લોકો આભારવશ નથી થયા. તો અમે હવે આ (સઘળું) તે લોકોને સુપ્રત કર્યું છે જે લોકો નાશુકા નથી.

૯૧. તે લોકો (નબીઓજ હતા જે) ને અલ્લાહે હિદાયત આપી હતી, માટે તું તેમના માર્ગનું અનુસરણ કર, (અને) તું કહી દે 'હું તમારા પાસેથી કોઈ વળતર નથી માગતો. આ (કુચ્ચાન) માનવજાતિ માટે સિવાય નસિહત બીજું કંઈ નથી.' (રુકૂઅ-૧૦)

૯૨. અને 'અલ્લાહે કોઈ ઈન્સાન ઉપર કંઈ પણ નથી ઊતાર્યું.' એવું કહેનારાઓએ અલ્લાહની કદર

وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ كُلًّا هَدَيْنَا وَنُوحًا هَدَيْنَا مِنْ قَبْلُ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِ دَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَمُوسَى وَهَارُونَ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿٨٥﴾

وَذِكْرًا وَيَحْيَىٰ وَعِيسَىٰ وَإِلْيَاسَ كُلٌّ مِّنَ الصَّالِحِينَ ﴿٨٦﴾

وَأِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيُوسُفَ وَهُدَّاهُمْ وَكَذَلِكَ فَضَّلْنَا عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿٨٧﴾

وَمِنْ آبَائِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ وَإِخْوَانِهِمْ وَاجْتَبَيْنَاهُمْ وَهَدَيْنَاهُمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٨٨﴾

ذَٰلِكَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَلَوْ أَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٨٩﴾

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ فَإِنْ يَكْفُرْ بِهَا هَٰؤُلَاءِ فَقَدْ وَكَلْنَا بِهَا قَوْمًا لَّيْسُوا بِهَا بِكَافِرِينَ ﴿٩٠﴾

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَبِهِدَاهُمْ أَقْبَلُوا قُلْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ۚ أَشْكُرَّمْ عَلَيْهِ ۚ جَزَاءُ ۖ إِنَّ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ﴿٩١﴾

وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ ۚ إِذْ قَالُوا مَا أَنزَلَ اللَّهُ

૨૦. ઈબ્રાહીમમાં અલ્લાહના અંબીયાઓ તથા તેમના પૂર્વજો ઉપર ગંદી તોહમતો મૂકવામાં આવી છે કે તેઓ સંજોગોવશાત ગુનાહો અથવા બદકારીઓ કરી લેતા હતા એવા ઈલ્લાહો લગાવ્યા છે, પરંતુ કુચ્ચાને મજ્દ તમામ નબીઓને તથા તેમના પૂર્વજોને અને સર્વ નેક રૂહોને પાક, નિર્દોષ, મા'સુમ, ઈબાદત ગુઝાર, પરહેઝગાર, નેક કરાવે છે. અને તેમને દરેક ઈલ્લામમાંથી છોડાવી પાકદામન અને પવિત્ર સાબિત કર્યા છે.

કરવી જોઈએ તેવી નથી કરી. તું કહે 'મૂસા ઉપર કિતાબ કોણે ઊતારી હતી જે લોકો માટે નૂર અને હિદાયત હતી, જેના પાના તમે જુદા જુદા કર્યા, અને તેના અમુક ભાગને (૨૧) પ્રદર્શિત કરો છો, અને (તેમાનું) ઘણું બધું તમે છુપાવેો છો. તેમજ તમને જે શીખવવામાં આવ્યું હતુંજેનું પહેલાં તમને અને તમારા પૂર્વજોને કંઈ જ્ઞાન ન હતું?' તું કહે, 'અલ્લાહ (જે તે આપ્યું હતું).’ પછી તેમને નિરર્થક વાતોમાં દિલ બહેલાવવા દે.

૯૩. અને આ (મહાન) કિતાબ (કુસ્આન) જે અમે ઊતારી છે, તે બરકતોથી ભરપૂર છે, અને તે તેની પહેલાં આવેલી તમામ કિતાબોનું સમર્થન કરે છે અને તું મક્કાવાસીઓને તથા આસપાસના રહેનારાઓને ચેતવણી આપી દે કે આખેરતમાં માનનારાઓ તેમાં ઈમાન રાખે અને પોતાની નમાઝોની કાળજી રાખે છે.

૯૪. અને તેનાથી વધુ ઝાલિમ કોણ થઈ શકે જે અલ્લાહ વિશે અસત્ય ઘડતો રહેતો હોય, અથવા એવું કહેતો હોય કે મારા ઉપર આ વહી દ્વારા ઊતારવામાં આવ્યું છે જ્યારે તેના ઉપર કંઈ ઊતારવામાં ન આવ્યું હોય, અથવા એવું કહે 'હું (પણ) તેવું જ ઊતારીશ જેવું અલ્લાહ ઊતારે છે?' કાશ! તું તે નજારો જોઈ શકતો હોય જ્યારે (આવા) ઝાલિમો મોતની યાતનાઓ વેકી રહ્યા હશે, અને ફરિશ્તાઓ હાથ આગળ ધરી કહેશે 'લાવો, તમારા પ્રાણ અમારા હવાલે કરો. આજના દિવસે તમને (બેહદ) અપમાનજનક અઝાબ આપવામાં આવશે કારણ કે તમે અલ્લાહના સંબંધમાં અસત્ય ઉચ્ચારતા હતા અને અભિમાનથી તેની આયતોથી મોઢું ફેરવી ચાલ્યા જતા હતા.'

૯૫. અને હવે તમે એવી જ રીતે એકલા અમારી પાસે આવી ગયા છો, જેવી રીતે અમે તમારું (વ્યકિતગત) સર્જન કર્યું હતું. અને જે અમે તમને પ્રદાન કર્યું હતું તે તમે પાછળ મૂકી આવ્યા. (૨૨) છો,

عَلَىٰ بَشَرٍ مِّن شَيْءٍ ؕ قُلْ مَن أَنزَلَ الْكِتَابَ الَّذِي جَاءَ بِهِ مُوسَىٰ نُورًا وَهُدًى لِّلنَّاسِ يَجْعَلُونَهُ قُرْآنِينَ يَبْدُونَهَا وَيَخْفَوْنَ كَثِيرًا وَعَلِمْتُمْ مَا لَمْ تَعْلَمُوا أَنْتُمْ وَلَا آبَاؤُكُمْ قُلِ اللَّهُ لَا تَمَّ ذَرَهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ ﴿٩٣﴾

وَهَذَا كِتَابٌ أَنزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ مُّصَدِّقُ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَلِتُنذِرَ أُمَّ الْقُرَىٰ وَمَن حَوْلَهَا وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَهُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٩٤﴾

وَمَن أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ قَالَ أُوحِيَ إِلَيَّ وَلَمْ يُوحَ إِلَيْهِ شَيْءٌ وَمَن قَالَ سَأُنزِلُ مِثْلَ مَا أَنزَلَ اللَّهُ وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُوا أَيْدِيهِمْ أَخْرِجُوا أَنفُسَكُمُ الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ وَكُنتُمْ عَنْ آيَاتِهِ تَسْتَكْبِرُونَ ﴿٩٥﴾

وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فُرَادَىٰ كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَتَرْكُنتُمْ مَا خَوَّلْنَاكُمْ وَرَاءَ ظُهُورِكُمْ وَمَا نَرَىٰ مَعَكُمْ

૨૧. યહુદીઓ તૌરાતના અમુક ભાગને છુપાવે છે. જેમાં આંહઝરત સ.અ.સ.ના આગમનનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

૨૨. જે ને 'મતો દુનિયામાં આપવામાં આવી હતી તેનો ઉપયોગ કરવાના સમયને તેમણે વેડફી દીધો અને ને 'મતોને દુનિયામાં એમજ છોડીને ચાલી નીકળ્યા.

આજે તમારા ભલામણકર્તાઓ તમારી સાથે આવ્યા જણાતા નથી. જેમના વિશે તમારો દાવો હતો કે તેઓ તમારા કાર્યસાધક છે. હવે તમારી અને તેમની વચ્ચેના સંબંધો પડી ભાંગ્યા છે. જેના ઉપર તમે, અભિમાન કરતા હતા તે તમારો સાથ છોડી ચાલ્યા ગયા છે (રુકૂઅ-૧૧)

૯૬. ખરેજ, બીજ અને ખજૂરના કળીયાના અંકુરોને (૨૩) કોડનારો અલ્લાહ જ છે. તેજ સજીવને નિર્જીવમાંથી કાઢે છે, અને તેજ નિર્જીવને સજીવમાંથી કાઢે છે. જો આ સઘળું કરનાર અલ્લાહ જ છે તો તમે બહેકોને બીજે ક્યાં જઈ રહ્યા છો?

૯૭. તેજ પેરોઢના પ્રકાશને પ્રગટાવે છે, અને તેણેજ રાતને આરામ માટે બનાવી છે, અને સૂર્ય તથા ચંદ્રને (સમયની ગણતરી માટે) તેણે જ ગતિમય કર્યા છે. આ તે સર્વસમર્થ, હિકમતવાળાની કુદરત છે.

૯૮. અને તે અલ્લાહ જ છે જેણે તમારા માટે તારા સજ્યાં જેના આધારે તમે અંધકારમાં ભૂમિ ઉપર તથા સમુદ્રમાં પ્રવાસની દિશા શોધી છે. અમે જ્ઞાન ધરાવનારાઓ માટે અમારી આયતોનું વિસ્તારથી વર્ણન કર્યું છે.

૯૯. અને તે અલ્લાહ જ છે જેણે તમને એકજ જીવમાંથી પેદા કર્યા, પછી તેણે જ તમારા માટે દુનિયાનું અસ્થાયી નિવાસ અને પછી સદાનું સ્થાન નિયુક્ત કર્યું. અમે સમજદારી ધરાવનારાઓ માટે અમારી આયતોનું વિસ્તારથી વર્ણન કર્યું છે.

૧૦૦. અને તે અલ્લાહ જ છે જે વાદળાઓ દ્વારા જળ વરસાવે છે; અને તેના વડે અમે પ્રત્યેક ઉત્પાદનો કરીએ છીએ; પછી અમે લીલાંતરી ઊગાડી તેમાંથી અનાજથી ગંકાએલા સાકાં કાઢીએ છીએ અને ખજૂરીની મહોરમાંથી લૂમખા લટકાવીએ છીએ, અને દ્રાક્ષ, ઝયતૂન તથા દાડમ જેવા અને બીજા ભજતા ફળોના બગીચાઓ પણ ઊગાવીએ છીએ. તે ફળો ઊગી પાકી

شُفَعَاءُكُمْ الَّذِينَ زَعَمْتُمْ أَنَّهُمْ فِيكُمْ شُرَكَاءُ ۚ لَقَدْ تَقَطَّعَ بَيْنَكُمْ وَضَلَّ عَنْكُمْ فَأَلَيْتُمْ أَن تَرْجِعُوا ۖ

إِنَّ اللَّهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوَى يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَمُخْرِجُ الْمَيِّتِ مِنَ الْحَيِّ ذَلِكُمُ اللَّهُ فَالِقُ تَوُفُّوْنَ ۝

فَالِقُ الْإِصْبَاحِ وَجَعَلَ اللَّيْلَ سَكَنًا وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ حُسْبَانًا ۚ ذَلِكُمْ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ۝

وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ النُّجُومَ لِيَهْتَدُوا بِهَا فِي ظُلُمَاتِ اللَّيْلِ وَالْبُحْرِ قَدْ فَضَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَفْقَهُونَ ۝

وَهُوَ الَّذِي أَنشَأَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ فَمُسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوْدَعٌ قَدْ فَضَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَفْقَهُونَ ۝

وَهُوَ الَّذِي أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ نَبَاتَ كُلِّ شَيْءٍ فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِرًا نُخْرِجُ مِنْهُ حَبًّا مُتَرَاكِبًا وَمِنَ النَّخْلِ مِنْ طَلْعِهَا قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ وَجَبَّتْ مِنْ أَعْنَابٍ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانُ مُسْتَبِهَا

૨૩. જેમ એક નાનકડું બીજ વિવિધ 'સંજોગોમાં પસાર થઈ એક વિશાળ વૃક્ષનું રૂપધારણ કરે છે તેવી જ રીતે ઈન્સાન એક સાધારણ વીર્યના ટપકામાંથી પ્રગતિ કરી રૂઢાનિયતના બૂંદંદ તરીકે મકામે પહોંચે છે.

જાય ત્યારે તેનું નિરીક્ષણ કરશે તો, ખરેખર, તેમાં ઈમાન ધરાવનારા લોકો માટે ઘણી નિશાનીઓ સમાયેલી છે.

૧૦૧. અને તેઓ જીનનોને અલ્લાહના શરીક ઠરાવે છે, જો કે તેમને પણ તેણે જ સર્જ્યા છે. અને તેઓ નાહક (અને) નાદાનીમાં તેના પુત્રો અને પુત્રીઓ ઠરાવે છે. પવિત્ર છે તે હસ્તી, અને તે ઉચ્ચતર છે તે સંબંધથી જે તેઓ ઘડતા રહે છે. (રુકૂઅ-૧૨)

૧૦૨. તે તો આકાશો તથા પૃથ્વીનો મૂળ નિર્માતા છે. તેને સંતાન ક્યાંથી થાય જ્યારે તેની કોઈ સહચરી નથી તેણે જ તો પ્રત્યેક સર્જનને ઉત્પન્ન કર્યું છે અને તે સર્વ વસ્તુનું જ્ઞાન ધરાવે છે.

૧૦૩. આવો છે તમારો અલ્લાહ, તમારો સર્જનહાર; તેના સિવાય કોઈ મા'બૂદ નથી, તે પ્રત્યેક વસ્તુને પેદા કરનારો છે, માટે તમે તેની જ બંદગી કરો. અને તેજ પ્રત્યેક વસ્તુનો રખેવાળો છે.

૧૦૪. ઈન્સાનની દ્રષ્ટિ તેને પામી નથી શકની પરંતુ તે (ઈન્સાનોની) દ્રષ્ટિઓ સુધી પહોંચે છે. તે સુક્ષ્મદર્શી છે, સર્વ વસ્તુથી માહિતગાર છે.

૧૦૫. બેશક તમારા રબ તરફથી તમને નિશાનીઓ મળી ચૂકી છે, જો કોઈ તેને પારખી લેશે તો તેના અંગત લાભમાં છે અને જે આંધળો બનશે તો સ્વયં પોતાનું જ નુકસાન કરશે. અને હું તમારો રખેવાળ નથી.

૧૦૬. અને અમે આવી રીતે અમારી આપતોનું વર્ણન કરીએ છીએ કે (સત્ય કાયમ થાય) પરંતુ તેઓ કહે છે 'આ બધું તો કોઈ પાસેથી શીખ્યું છે.' અને અમે સમજદારી રાખનારા લોકોને જ (સત્ય) સમજાવી શકીએ છીએ.

૧૦૭. તારા પરવરદિગાર તરફથી તારી ઉપર જે વહી આવી છે, તું તેનું અનુસરણ કર. તેના સિવાય કોઈ મા'બૂદ નથી; અને તું મુશરીકોથી^(૨૪) અલગ થઈ જા.

وَعِبْرَ مَنَاسِبٍ أَنْظَرُوا إِلَىٰ شِرَّةٍ إِذَا أَتَوْا وَيُنْعِلُونَ
إِنْ فِي ذَلِكُمْ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿١٠١﴾

وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ الْجِنَّ وَخَلَقَهُمْ وَخَرُقُوا آلَ
بَيْنٍ وَبَنَاتٍ يَغْيِرُ عَلَيْهِمْ سُبْحَتَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا
يَصِفُونَ ﴿١٠٢﴾

بَدِيعُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَتَىٰ يَكُونُ لَهُ وَلَدٌ وَلَكَدْ
لَمْ تَكُنْ لَهُ صَاحِبَةً وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ بِكُلِّ
شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٠٣﴾

ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ
فَاعْبُدُوهُ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ﴿١٠٤﴾

لَا تَذَرِكُهُ الْآبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْآبْصَارَ وَهُوَ
الَّذِي الْخَبِيرُ ﴿١٠٥﴾

قَدْ جَاءَكُم بِصَافٍ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ
وَمَنْ عَمِيَٰ فَعَلَيْهَا وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِخَفِيظٍ ﴿١٠٦﴾

وَكَذَلِكَ نَصُفِّ الْأَيَاتِ وَلِيَقُولُوا دَرَسْتَ وَلِنُبَيِّنَهُ
لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿١٠٧﴾

إِتَّبِعْ مَا أَوْحَىٰ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَ
اعْرِضْ عَنِ الشُّرَكِيِّنَ ﴿١٠٨﴾

૨૪. 'મુશરીક', અલ્લાહ સિવાય અન્ય શક્તિઓને માનનારા મૂર્તિપૂજકો, અન્ય વ્યર્થ માન્યતાઓ તથા વહેમોમાં માનનારા, અલ્લાહના સમકક્ષ, ભાગીદારો ઠરાવનારા.

૧૦૮. અને જો અલ્લાહ ચાહત તો તેઓ શિક્ક કરત જ નહિ અને અમે તને તેમના ઉપર નિગેહબાન નથી બનાવ્યો અને ન તું તેમનો જવાબદાર છે.

૧૦૯. અને અલ્લાહ સિવાય જેને તેઓ પુકારે છે, તેના વિશે તમે ભૂંડું ન બોલો, કે જેથી તેઓ દુશ્મન બની જાડાવતમાં અલ્લાહને ગાળો દે. આવી રીતે અમે પ્રત્યેક કોમોની દ્રષ્ટિમાં તેમની કરણીઓ શોભાસ્પદ બનાવી છે. પછી તેમના પાલનહાર તરફ તેમનું પાછું ફરવું છે; અને તે તેમને સમજાવી દેશે કે તેઓ શું કરતા રહ્યા હતા.

૧૧૦. તેઓ અલ્લાહના નામે ભારે સોગંદ ઉઠાવીને કહે છે કે જો તેમની તરફ કોઈ નિશાનીઓ (મો'જેઝા) આવશે તો તેઓ તેના ઉપર ઈમાન લાવશે. તું તેમને કહે 'મો'જેઝા તો અલ્લાહના અધિકારમાં છે.' પરંતુ તમને શું ખાતરી કે મો'જેઝા આવશે તો તેઓ ઈમાન નહિ લાવે?

૧૧૧. બેશક, અમે તેમના દિલો અને તેમની આંખોને ફેરવી નાખશું કારણ કે તેઓ પહેલી વારમાં તેમાં ઈમાન ન લાવ્યા હતા. માટે અમે તેમની ગુમરાહીમાં જ તેમને અથડાતા છોડી દેશું. (રુકૂઅ-૧૩)

૧૧૨. અને જો અમે તેમના ઉપર ફરિશ્તા ઉતારીએ અને જો મુદ્દા પણ તેમની સાથે વાતો કરે; અને જો અમે તેમની સામે બધી વસ્તુઓ ભેગી કરી લાવીએ, તો પણ અલ્લાહ જો નહિ ચાહતો હોય તો તેઓ ઈમાન લાવશે જ નહિ. પરંતુ તેમનામાંના ઘણા ખરા જાડાવતની (અજ્ઞાનતાની) વાતો કરે છે.

૧૧૩. અને આવી રીતે અમે બદકાર લોકોમાંથી અને જીન્નોમાંથી પ્રત્યેક નબીના દુશ્મન બનાવતા રહ્યા હતા જે લોકોને છેતરવા માટે એકબીજાને શૂંઘારસની વાતો શીખવતા, અને જો તારા પરવરદિગારે ચાહ્યું હોત તો તેઓ આવું કરી શકતજ નહિ, માટે જે તેઓ ઘડતા રહે છે તેમાંજ તેમને પડ્યા રહેવા દે—

وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكُوا وَمَا جَعَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِظًا وَمَا أَنتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ ﴿١٠٨﴾

وَلَا تَسْبُوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ فَيَسْبُوا اللَّهَ عَدُوًّا يُعَذِّبُ عَلَيْهِمْ كُلَّ ذِي نَفْسٍ لِّكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلُهُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ مَرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٠٩﴾

وَأَقْسُوا بِاللَّهِ جَهْدَ آيْمَانِهِمْ لِيَن جَاءَ نَهُمْ آيَةٌ لِّيُؤْمِنُوا بِهَا قُلْ إِنَّمَا الْآيَاتُ عِنْدَ اللَّهِ وَمَا يُشْعِرُكُمْ أَنَّهَا إِذَا جَاءَتْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١١٠﴾

وَنُقَلِّبُ أَفْئِدَتَهُمْ وَأَبْصَارَهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا بِهِ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَنَذَرُهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١١١﴾

وَلَوْ أَنَّا نَزَّلْنَا إِلَهُيَهُمُ الْمَلَكَةَ وَكَلَّمَهُمُ الْمَوْئِي وَحَشَرْنَا عَلَيْهِمْ كُلَّ شَيْءٍ قُبُلًا مَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا إِلَّا أَن يَشَاءَ اللَّهُ وَلَٰكِن أَكْثَرُهُمْ يَعْجَلُونَ ﴿١١٢﴾

وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَٰيَاطِينَ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ ﴿١١٣﴾

૧૧૪. કે (તે લોકો) જેમને આખરત ઉપર યકીન નથી તેમના મન તેના તરફ આકર્ષાય અને તેઓ તેનાથી ખુશ થતા રહે, અને તેઓ જે (અનર્થ) કમાઈ રહ્યા છે તે કમાતા રહે.

૧૧૫. તું કહે 'શું હું અલ્લાહને છોડી બીજાને લવાદ નીમું જ્યારે તેણે જ તમારી તરફ સ્પષ્ટ કિતાબ ઊતારી છે? અને જે લોકોને અમે (પહેલાં) કિતાબ આપી હતી તેઓ જાણે છે કે આ (કિતાબ) તારા રબ તરફથી સત્યપૂર્વક ઊતારવામાં આવી છે. માટે તું સંદેહ કરનારાઓમાંનો ન બનીશ.

૧૧૬. અને તારા પરવરદિગારનું વચન સચ્ચાઈ અને ઈન્સાફના (૨૫) આધારે પરિપૂર્ણ થઈ ગયું છે. તેનું કલામ કોઈ બદલી નથી શકતું. અને તે સર્વ સાંભળનાર અને સર્વ જાણનાર છે.

૧૧૭. અને ધરતી ઉપર રહેનારાઓમાંના ઘણાખરા એવા છે જેમનું કહ્યું જો તું માનીશ તો તેઓ તને અલ્લાહની રાહથી રખડાવી દેશે. તેઓ માત્ર કલ્પનાઓના આધારે ચાલી રહ્યા છે અને જૂઠું બોલવા સિવાય (બીજું) કંઈ નથી કરતા.

૧૧૮. નિઃસંદેહ તારો રબ તેમને સારી પેઠે જાણે છે જે અલ્લાહની રાહથી ભટકી ગયા છે. અને તેમને પણ જાણે છે જે હિદાયત પામેલા છે.

૧૧૯. માટે જેના ઉપર અલ્લાહનું નામ લેવાયું હોય તેમાંથી ખાઓ જો તમે ખરેખર તેની આયતોમાં ઈમાન રાખનારા હો તો.

૧૨૦. અને જેના ઉપર અલ્લાહનું નામ લેવાયું હોય તેને ન ખાવાનું તમારી પાસે શું કારણ હોઈ શકે? જ્યારે તે વસ્તુઓ જે તમારા માટે હરામ છે તેના વિશે તેણે તમને સમજાવી દીધું છે, સિવાય કે તમને મજબૂરીથી ખાવું પડે અને ખરેખર ઘણા પોતાના બૂરા ઈરાદા પ્રમાણે બીજાને અજ્ઞાનતાથી બહેકાવતા રહે છે. બેશક તારો પરવરદિગાર હદબહાર જનારાઓને સારી પેઠે જાણે છે.

وَلْيَصْنَعِ اللَّهُ إِلَيْهِ أَفْعَالَهُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَلِيَرَوْهُ وَيُقَرِّفُوا مَا هُمْ مُقَرِّفُونَ ﴿١١٣﴾

أَفَعَيِّرَ اللَّهُ أَتْبَعِي حَكْمًا وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ إِلَيْكُمُ الْكِتَابَ مُفَصَّلًا وَالَّذِينَ آتَيْنَهُمُ الْكِتَابَ يَعْلَمُونَ أَنَّهُ مَرْسَلٌ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُنْزِلِينَ ﴿١١٤﴾

وَتَنَتَّ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿١١٥﴾

وَأَنْ تُطِيعَ أَكْثَرُ مَنْ فِي الْأَرْضِ يُضِلُّوكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿١١٦﴾

إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ مَنْ يَضِلُّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْثِدِينَ ﴿١١٧﴾

فَكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كُنْتُمْ بِآيَاتِهِ مُؤْمِنِينَ ﴿١١٨﴾

وَمَا لَكُمْ أَلَّا تَأْكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَ قَدْ فَصَّلَ لَكُمْ مَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا اضْطُرُّرْتُمْ إِلَيْهِ وَإِنَّ كَثِيرًا يَجْعَلُونَ بِأَهْوَاءِهِمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُعْتَدِينَ ﴿١١٩﴾

૨૫. મક્કાની ફતેહના વખતે આંહજરત સ.અ.સ. ખાના કા'બામાં દાખલ થયા ત્યારે તે વિભિન્ન મૂર્તિઓથી ભરચક હતું. આપ (સ) લાકડીથી દરેક મૂર્તિને સ્પર્શ કરતા અને આ આયત પઢતા જતા હતા કે મક્કાની ફતેહ સાથે અલ્લાહે આપેલો વાયદો પૂરો થઈ ગયો હતો.

૧૨૧. અને તમે ખુલ્લા તથા છૂપા પાપ કરવાથી દૂર રહો. ખરેખર જે લોકો પાપ કમાય છે તેમને પોતાની કમાણીનો બદલો વેળાસર મળી રહેશે.

૧૨૨. અને તેમાંથી^(૨૬) ખાશો નહિ જેના ઉપર અલ્લાહનું નામ ન લેવામાં આવ્યું હોય. બેશક, તે ખુલ્લી નાકરમાની છે, અને ખરેખર શયતાનો પોતાના મિત્રોને પ્રેરણા આપતા રહે છે કે તેઓ તમારી સાથે તકરાર કરતા રહે. અને જો તમે તેમના કહેવામાં આવી જશો, તો નિશ્ચય તમે પણ મુશરીક થઈ જશો. (રુકૂઅ-૧૪)

૧૨૩. જે મરણ પામ્યો હોય, તેને અમે ફરી સજીવન કરીએ અને તેના માટે એવી રોશની ફેલાવી દઈએ કે તે લોકો વચ્ચે ઢરતો ફરતો હોય, શું તે તેના જેવો થઈ શકે જે ઘોર અંધકારની અવસ્થામાં સપડાએલો હોય અને જેમાંથી તે નીકળી ન શકતો હોય? આવી રીતે અમે કાફરોના બૂરા કામો તેમના માટે શોભતા^(૨૭) કરી દઈએ છીએ.

૧૨૪. અને આવી રીતે અમે પ્રત્યેક વસ્તીઓમાં ગુનાહગારોને આગેવાની આપીએ છીએ કે તેઓ પ્રપંચો ઘડતા રહે. હકીકતમાં તે પ્રપંચો બીજાઓ માટે નહિ; તેઓ માત્ર પોતાના જીવની વિરુદ્ધ કરે છે. પરંતુ તેમને તેનું ભાન નથી હોતું.

૧૨૫. અને જ્યારે તેમની તરફ કોઈ આયત આવે છે, તો તેઓ કહે છે ‘અમે તેને માન્ય નહિ રાખીએ જ્યાં સુધી કે અમને પણ એવું જ ન મળે જેવું કે અલ્લાહના રસૂલ ઉપર આવ્યું છે?’ પોતાનો પયગામ કોને સોંપવો તે અલ્લાહ સારી પેઢે જાણે છે. બેશક તેમની ચાલબાજીઓના પરિણામે ગુનાહગારો અલ્લાહ પાસે રૂસ્વા થશે, અને તેમને દર્દનાક અઝાબ ભોગવવો પડશે.

૧૨૬. માટે જેને અલ્લાહ હિદાયત આપવા ચાહે છે, તેનું હૈયું તે ઈસ્લામ માટે ઉઘાડી નાખે છે અને જેને ગુમરાહ કરવાનો ઈરાદો કરે છે, તેના હૃદયને

وَذُرُوا ظَاهِرَ الْإِشْمِ وَبَاطِنَهُ إِنَّ الَّذِينَ يَكْسِبُونَ
الْإِثْمَ سَيُجْزَوْنَ بِمَا كَانُوا يَقْتَرِفُونَ ﴿٢٦﴾

وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يَذْكُرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَرَأَيْتُمْ
لِفُسْطٍ وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ إِلَىٰ أَوْلِيَٰهِمْ
لِيُجَادِلُوكُمْ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ ﴿٢٧﴾

أَوْ مَنْ كَانَ مَيِّتًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا
يَمْشِي بِهِ فِي النَّارِ كَمَنْ مَثَلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ
بِمُخَارِجٍ مِنْهَا كَذَلِكَ زُيِّنَ لِلْكَافِرِينَ مَا كَانُوا
يَعْمَلُونَ ﴿٢٨﴾

وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ أَكْبَرًا مِّنْهَا لِيَمْنَكُوا
فِيهَا وَمَا يَنْكُرُونَ إِلَّا بِأَنفُسِهِمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٩﴾

وَإِذَا جَاءَتْهُمْ آيَةٌ قَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ حَتَّىٰ نُؤْتَىٰ
مِثْلَ مَا أُوتِيَ رُسُلُ اللَّهِ ۗ اللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ
رِسَالَتَهُ ۚ سَيُصِيبُ الَّذِينَ أَجْرَمُوا صَغَارٌ عِنْدَ
اللَّهِ وَعَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا كَانُوا يَنْكُرُونَ ﴿٣٠﴾

فَنَنْزِلُ إِلَيْهِ أَنْ يَهْدِيَهُ إِسْرَاحَ صَدْرِهِ لِلْإِسْلَامِ
وَمَنْ يُرِدْ أَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا

૨૬. જે પશુઓ પોતાની મેળે મરણ પામ્યા હોય તેમને ખાવાની મનાઈ છે. જેના ઉપર ઝિબાહ કરવા ટાણે અલ્લાહનું નામ ન ઉચ્ચારવામાં આવ્યું હોય તેના ખાવા ઉપર પણ પ્રતિબંધ છે.

૨૭. ‘શોભતાં’ અર્થાત ગુનાહ કરનારા પોતાના ગુનાહોને આચરવામાં કાંપર કરતા.

એવી ભીંસમાં લે છે કે જાણે કોઈ મહામહેનતે ઠાંચાણે ઉપર ચડી રહ્યો હોય. જે લોકો ઈમાન નથી લાવતા તેમને અલ્લાહ આવી રીતે સજા ફટકારે છે.

૧૨૭. અને આ તારા પરવરદિગાર (તરફ જવા)નો સીધો માર્ગ છે. બેશક, અમે બોધ ગ્રહણ કરનારાઓ માટે અમારી આયતોનું વિસ્તારથી વર્ણન કરીએ છીએ.

૧૨૮. તેમના રબ પાસે તેમના માટે સલામતીનું ઘર (તૈયાર) છે, અને તેમના (બલા) કામોના પરિણામે અલ્લાહ તેમનો મદદગાર છે.

૧૨૯. અને જે દિવસે તે તેમને સર્વને એકઠા કરશે, (અને કહેશે) ‘હે જન્મોના (૨૮) સમૂહ, તમે ઈન્સાનોમાંના ઘણાને ભોળાવી લીધા હતા.’ અને તેમના મિત્રોમાંના ઘણા કહેશે ‘હે અમારા પરવરદિગાર અમે એકબીજાથી અવશ્ય લાભ મેળવ્યા છે, પણ હવે અમે તારી મુકરર મુદ્દતના છેડે આવી પહોંચ્યા છીએ.’ તે ફરમાવશે ‘આજ તમારું નિવાસસ્થાન છે જેમાં તમે સદા રહેશો, સિવાય કે અલ્લાહ કંઈ (જુદું) ચાહતો હોય.’ નિઃસંદેહ, તારો પાલનહાર હિકમતવાળો છે, સર્વજ્ઞ છે.

૧૩૦. અને આ રીતે તેમની કરણીઓના કારણે ઝાલિમોને અમે એકબીજાના પાછળ લગાવી દઈએ છીએ. (રુકૂઅ-૧૬)

૧૩૧. હે જન્મો તથા ઈન્સાનોના ટોળાઓ! શું તમારી તરફ તમારામાંથી રસૂલો (૨૯) નથી આવ્યા જે તમને મારા આદેશો વાંચી સંભળાવતા હતા અને તમારી આ (કયામતના) દિવસની મુલાકાતથી તમને ચેતવતા હતા? તેઓ (જવાબમાં) કહેશે ‘અમે પોતે

كَانَآ يَصْعَدُ فِي السَّمَاءِ كَذَلِكَ يَجْعَلُ اللَّهُ الرِّجْزَ عَلَى الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٧﴾

وَهَذَا صِرَاطُ رَبِّكَ مُسْتَقِيمًا قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ ﴿٢٨﴾

لَهُمْ دَارُ السَّلَامِ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَهُوَ وَلِيُّهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٩﴾

وَيَوْمَ يُحْشَرُهُمْ جَبِيْعًا يَغْشَى الْجَنَّةَ قَدْ اسْتَكْثَرْتُمْ مِنَ الْإِنْسِ وَقَالَ أَوْلِيُوهُمْ مِنْ الْأَنْسِ رَبَّنَا اسْتَمْتَعَ بَعْضُنَا بِبَعْضٍ وَبَلَغْنَا أَجَلَنَا الَّذِي أَجَلْتَ لَنَا قَالَ النَّارُ مَثْوَاكُمْ خَالِدِينَ فِيهَا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿٣٠﴾

وَكَذَلِكَ نُؤَيِّنُ بَعْضَ الظَّالِمِينَ بَعْضًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٣١﴾

يُنْعَشِرُ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِي وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا قَالُوا شَهِدْنَا عَلَىٰ أَنْفُسِنَا وَغَرَّبْنَاهُمْ حَبِوَةً

૨૮. આ આયતથી સ્પષ્ટ છે કે જન્મ કોઈ જુદી રૂઢ નથી પરંતુ માનવજાતિનોજ એક વર્ગ છે જે રાક્ષસી (ક્રીતરત) તેમજ રાક્ષસી બળ ધરાવે છે. ઝાલિમ રાજ્યાધિકારીઓ, ઝાલિમ સ્વભાવના મઝહબી લીડરો જે જનતાની ઉશ્કેરણી કરતા રહે છે, અને એવી જડ પ્રકૃતિના લોકો જે ઇલ્મ અથવા શિક્ષણ તથા ઈખ્લાક (સંસ્કારો)ના અભાવે માનવતા ગુમાવી બેઠા હોય છે.

૨૯. આ આયતમાં જન્મોમાં રસૂલ આવ્યા હોવાનું વર્ણન છે પરંતુ કુસ્આન મજહદમાં કોઈ જગ્યાએ જન્મોના એકપણ આગવા રસૂલનું વર્ણન નથી. માટે જન્મોની અલગ કોમ વિશે કોઈ ધારણા રાખવી યોગ્ય ગણાશે નહિ. જે જન્મોની કોઈ કોમ હોત તે તેમના રસૂલનું નામ પણ તેમના વર્ણન સાથે જરૂર આવ્યું હોત.

જ અમારા વિરુદ્ધ સાક્ષી છીએ.’ બેશક, તેમને દુનિયાની ઝિદગીએ છેતર્યા હતા. અને તેઓ સ્વયં પોતાના વિરુદ્ધ સાક્ષી આપશે કે તેઓ કાફર હતા.

૧૩૨. કારણ કે તારો રબ જુલ્મથી આબાદીઓનો વિનાશ નથી કરતો જ્યારે કે તે લોકોને ચેતવવામાં ન આવ્યા હોય.

૧૩૩. સર્વ (જીવો) માટે તેમની કરણીઓ પ્રમાણે દરજ્જાઓ નક્કી થએલા છે અને તારો રબ તેમની કરણીઓથી બેખબર નથી.

૧૩૪. અને તારો પરવરદિગાર સ્વયંપૂર્ણ છે, દયાવંત છે, જો તે ચાહે તો તમને નાબૂદ કરી દે, અને તમારા સ્થાને બીજાને આબાદ કરે, જેવી રીતે બીજાના વંશમાંથી તેણે તમારો ઉદ્ભવ કર્યો હતો.

૧૩૫. ખરેજ, જો તમે વાયદો કરવામાં આવ્યો છે તે થઈને જ રહેશે અને તમે તેને નિષ્કળ નથી કરી શકતા.

૧૩૬. તું કહે ‘હે લોકો, તમે જે કરી રહ્યા છો તે કરતા રહો અને હું મારું કામ કરતો રહીશ. આગળ જતાં જણાઈ રહેશે કે આખરતનું ઘર કોને મળવાનું છે.’ બેશક અલિમો કદાપિ ફતેહમંદ નથી થતા.

૧૩૭. અને જે અનાજ તથા દોર ઢાંખર અલ્લાહે પેદા કર્યા છે તેમાંથી તેઓ અલ્લાહનો હિસ્સો નક્કી કરે છે, પછી મનોમન કહે છે કે આટલું અલ્લાહનું છે અને આટલું ઠરાવેલા શરીકોનું છે, પછી અલ્લાહના ઠરાવેલા શરીકોનો હિસ્સો તો અલ્લાહને પહોંચતો નથી, ^(૩૦) પરંતુ અલ્લાહનો હિસ્સો તે ઠરાવેલા શરીકોને પહોંચી જાય છે. તેમનો આ ન્યાય કેટલો અધમ છે!

૧૩૮. અને આવી રીતે જ મુશરીકોમાંના ઘણાને તેમના ઠરાવેલા શરીકોએ તેમની ઔલાદની ^(૩૧) કતલ કરવાનું કાર્ય તેમને શોભતું કરી દેખાડ્યું છે કે તેઓ

الدُّنْيَا وَشَهِدُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ أَنَّهُمْ كَانُوا الْكَافِرِينَ ﴿٣٢﴾

ذَٰلِكَ أَن لَّمْ يَكُنْ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرَىٰ بِظُلْمٍ وَ أَهْلُهَا غَفِلُونَ ﴿٣٣﴾

وَلِكُلِّ دَرَجَةٍ مِّمَّا عَمِلُوا وَمَا رَبُّكَ بِكَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ ﴿٣٤﴾

وَرَبُّكَ الْغَنِيُّ ذُو الرَّحْمَةِ إِن يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَسْتَخْلِفْ مِنْ بَعْدِكُمْ مَا يَشَاءُ كَمَا أَتَشَاءُ كُمْ مِنْ ذُرِّيَّةٍ قَوْمٍ آخَرِينَ ﴿٣٥﴾

إِن مَّا تَعْدُونَ لَأَن تِلْكَ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ ﴿٣٦﴾
قُلْ يَقَوْمِ اعْمَلُوا عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنِّي عَامِلٌ سَوْفَ تَعْلَمُونَ مَنْ تَكُونُ لَهُ عَاقِبَةُ الدَّارِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ ﴿٣٧﴾

وَجَعَلُوا لِلَّهِ مِمَّا ذَرَأَ مِنَ الْحَرْثِ وَالْأَنْعَامِ نَصِيبًا فَقَالُوا هَٰذَا لِلَّهِ بِزَعْمِهِمْ وَهَٰذَا لِشُرَكَائِنَا فَمَا كَانَ لِشُرَكَائِهِمْ فَلَا يَصِلُ إِلَى اللَّهِ وَمَا كَانَ لِلَّهِ فَهُوَ يَصِلُ إِلَى شُرَكَائِهِمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٣٨﴾

وَكَذَٰلِكَ زَيَّنَ لِكَثِيرٍ مِنَ الشُّرَكِيِّ قَتْلَ أَوْلَادِهِمْ شُرَكَاءُ هُمْ لِيُرْذَوْهُمْ وَلِيَلْسُوا عَلَيْهِمْ دِينَهُمْ

૩૦. અરબના મુનિપૂજકો પોતાની ખેતીવાડીની ઉપજમાં દેવીદેવતાઓ તથા અલ્લાહ માટે ભાગ પાડતા હતા. જો તેમની ઉપજનો હિસ્સો બીજા રસ્તે વપરાઈ જતો તો અલ્લાહના હિસ્સામાંથી તેની કમી પૂરી કરવામાં આવતી પરંતુ જો અલ્લાહના હિસ્સામાંથી બીજા કામમાં કંઈ વપરાઈ જતું તો દેવીદેવતાઓના હિસ્સામાંથી અલ્લાહના હિસ્સામાં તેઓ કંઈ પણ ન આપતા.

૩૧. ‘અલ્લાહના શરીકો’ અર્થાત, દેવીદેવતાઓ, સાધુસંતો, જ્યોતિષ જાણનારા, પીરો કંકીરો વગેરે.

સ્વયં પોતાને પાયમાલ કરી નાખે અને તેમના દીનની બાબતમાં તેઓ ગુંચવણોમાં પડી જાય. અને જો અલ્લાહ ચાહત તો તેઓ આપું ન કરી શકત. માટે તું તેમના ઘડી કાઢેલા (અસત્ય)માં તેમને પડ્યા રહેવા દે.

૧૩૯. અને તેઓ કહે છે કે અમુક ઢોરો તથા અમુક ખેતીની ઉપજને ખાવાની મનાઈ છે, તેને કોઈ પણ ખાશે નહિ સિવાય કે અમે ચાહીએ તે ખાય, અને (તેઓ) કહે છે કે અમુક ઢોરોની પીઠો ઉપર સવારી કરવી હરામ છે, અને તેઓ અમુક ઢોરો (ને ઝિબાહ કરવા) ઉપર અલ્લાહનું નામ નથી લેતા. તેમણે જે અલ્લાહના નામે જૂઠું ઘડી કાઢ્યું છે, તેનો બદલો તે વહેલાસર તેમને આપશે.

૧૪૦. અને તેઓ કહે છે 'જે કંઈ અમારા પશુઓના પેટમાં છે, તે કેવળ અમારા પુરુષો માટે જ છે, અને અમારી પત્નીઓ માટે તે હરામ છે.' પણ જો તે મરેલું જન્મે તો સૌને તેમાં ભાગીદાર ગણે છે. તે તેમના આ દાવાનો બદલો તેમને આપશે, બેશક, તે હિકમતવાળો છે, સર્વ જાણનારો છે.

૧૪૧. નુકસાન ભોગવનારા તો તેઓ જ છે જે નાદાનીમાં અને જહાલતમાં પોતાની ઔલાદની (૩૨) કતલ કરે છે. અને જે કંઈ અલ્લાહે તેમને આપ્યું છે તેને અલ્લાહ ઉપર તોહમત લગાવી તેઓ હરામ કરાવે છે. બેશક, તેઓ ગુમરાહ થઈ ગયા છે. અને તેઓ હિદાયત નથી પામ્યા (રુકૂઅ-૧૬)

૧૪૨. અને તે એ જ છે, જેણે, એવા બગીચા બનાવ્યા છે જેની વેલો વારો ઉપર ચડેલી છે અને ઘણી ટેકા વગરની વેલો પણ છે, અને ખજૂરીના ઝાડ તથા અનાજના ખેતરો છે, જેના વિવધ સ્વાદિષ્ટ ફળો ઝયતુન તથા દાડમ જેવા છે, જે જોવામાં એકસરખા હોય છે પરંતુ સ્વાદમાં જુદા જુદા છે. જ્યારે તે પાકી જાય ત્યારે તેમાંથી તમે ખાઓ અને તેનો હક્ક (૩૩)

وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا فَعَلُوهُ فَذَرُهُمْ وَمَا يَفْعَلُونَ ﴿١٣٩﴾

وَقَالُوا هَذِهِ أَنْعَامٌ وَحَرْثٌ حِجْرٌ لَا يَطْعَمُهَا إِلَّا مَنْ نَشَاءُ بِرِغْبِهِمْ وَأَنْعَامٌ حَرَّمَتْ طَهُورُهَا وَأَنْعَامٌ لَا يَذْكُرُونَ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا افْتِرَاءً عَلَيْهِمْ سِيحْيُهُمْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿١٤٠﴾

وَقَالُوا مَا فِي بُطُونِ هَذِهِ الْأَنْعَامِ خَالِصَةٌ لِلَّذِينَ زَكَاةً وَمَحْرَمٌ عَلَى الْأَرْحَامِ وَإِنْ يَكُنْ مَبِيتَةً فَهُمْ فِيهِ شُرَكَاءُ سِيحْيُ بِهِمْ وَصَفَهُمْ إِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿١٤١﴾

قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ قَتَلُوا أَوْلَادَهُمْ سَفَهًا بِغَيْرِ عِلْمٍ وَحَرَّمُوا مَا رَزَقَهُمُ اللَّهُ افْتِرَاءً عَلَى اللَّهِ قَدْ ضَلُّوا ﴿١٤٢﴾ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ ﴿١٤٣﴾

وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَ جَنَّاتٍ مَعْرُوشَاتٍ وَغَيْرَ مَعْرُوشَاتٍ وَالنَّخْلَ وَالزَّرْعَ مُخْتَلِفًا أَكْلُهُ وَالزَّيْتُونَ وَالْأَمْثَانَ مُتَشَابِهًا وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ كُلًّا مِنْ ثَمَرَةٍ إِذَا أَنْشَرَ

૩૨. અરબ લોકોમાં પોતાની દીકરીઓને જનમતાંજ જીવની દાટી દેવાની, કતલ કરવાની અથવા કોઈ કુદરતી યાતના કે ઉપદ્રવને ટાળવા માટે તેમનું બલિદાન આપવાની તેમજ દેવદેવીઓના ચરણોમાં ઔલાદ અર્પણ કરવાની ધાતકી પ્રથા હતી.

૩૩. અહીં 'હક્ક'નો અર્થ ગરીબોની તથા મોહતાજોની મદદ માટે ભાગ કાઢવાનો છે.

ફસલ કાપવાના દિવસે જ ચૂકાવી દો અને હદ બહાર ન જાઓ. ખરેખર અલ્લાહ હદ મર્યાદા બહાર જનારાઓને પસંદ નથી કરતો.

૧૪૩. અને (કેટલાક) જનાવરોમાં (કેટલાકને) ભાર ઊંચકવા, અને (કેટલાકને) ઝિબાહ કરવા માટે (તેણે) સજ્યા છે. જે અલ્લાહે આપ્યું છે તેમાંથી ખાઓ અને કદાપિ શયતાનના કદમે ઉપર ચાલશે નહિ. ખરેખર તે તમારો કટ્ટો દુશ્મન છે.

૧૪૪. (અને જનાવરોમાંથી તેણે) આઠ નર-માદા (પેદા કર્યા છે.) જેમાંના, ઘેટામાંથી બે (જોડા) અને બકરાના બે; (હે રસૂલ) તું તેમને કહે 'શું તેણે બે નરને હરામ ઠરાવ્યા છે કે બે માદાને અથવા જે બે માદાના ગર્ભમાં છે તેને? જો તમે ખરા હો તો મને (ખરી) હકીકત જણાવો.'

૧૪૫. અને બે ઊંટો અને બે ગાયોમાંથી, તું તેમને કહે 'શું તેણે બે નરને હરામ ઠરાવ્યા છે અથવા બે માદાને, અથવા જે બે માદાના ગર્ભમાં છે તેને? શું તમે ત્યારે હાજર હતા જ્યારે અલ્લાહે તમારા માટે આ આદેશ આપ્યો હતો?' તો તેનાથી વધુ અવિમ કોણ થઈ શકે છે જે અલ્લાહ ઉપર જૂઠું આજ્ઞ મૂકે અને કોઈ પણ જ્ઞાન વિના લોકોને ગુમરાહ કરે? ખરેખર અલ્લાહ અવિમ કોમને હિદાયત નથી આપતો. (રુકૂઅ-૧૭)

૧૪૬. તું તેમને કહી દે 'મારા ઉપર જે વહી કરવામાં આવી છે તેમાં મને કંઈ એવું નથી જણાતું જે ખાનારા માટે હરામ હોય સિવાય તે કે જે પોતાની મેળે મરણ પામ્યું હોય, અથવા વહેતું લોહી અથવા સુવરનું માંસ, કારણ કે આ બધું અશુદ્ધ છે. અથવા તેજ અયોગ્ય ગણાશે જેના ઉપર અલ્લાહ સિવાય કોઈ અન્યનું નામ લેવાયું હોય. પરંતુ જો કોઈ મજબૂરીથી (૩૪) ખાઈ લે અને નાકરમાની કરવા માટે નહિ, ન હદથી વધી જાય, તો ખરેખર, તમારો પરવરદિગાર અત્યંત ક્ષમાવંત છે, દયાળુ છે.

وَأَنذَرْتَهُمْ يَوْمَ حَصَادِهِمْ ۖ وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ ﴿١٤٣﴾

وَمِنَ الْأَنْعَامِ حَمُولَةٌ وَفَرَسَاتٌ لِّكُلِّ امْرَأَةٍ رَّزَقْنَاهُ ۖ وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمُ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿١٤٤﴾

لَمَنْبِيئَةٍ أَزْوَاجٍ مِنَ الضَّأْنِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْمَعْزِ اثْنَيْنِ ۚ قُلْ أَلَمْ يَكُنْ حَرَمٌ أَمِ الْأُنثَيْنِ ۖ أَمَّا أَشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ الْأُنثَيْنِ ۖ نَتَوْنِي بِعِلْمٍ ۖ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٤٥﴾

وَمِنَ الْإِبِلِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْبَقَرِ اثْنَيْنِ ۚ قُلْ أَلَمْ يَكُنْ حَرَمٌ أَمِ الْأُنثَيْنِ ۖ أَمَّا أَشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ الْأُنثَيْنِ ۖ أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ ۖ إِذْ وَضَعَكُمُ اللَّهُ فِي هَذَا ۖ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا يُضِلُّ النَّاسَ ۚ

يَعْبَرُ عَلَيْهِمْ أَنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿١٤٦﴾
قُلْ لَا أَجِدُ فِي مَا أُوحِيَ إِلَيَّ حَرَمًا عَلَى طَائِعٍ طَعَنَةٍ إِلَّا أَنْ يَكُونَ مَبْنًى أَوْ دَمًا مَسْفُوحًا ۖ أَوْ لَمْ يَخْزُرْ فَإِنَّهُ رَجَسٌ ۖ أَوْ فُسْقًا ۖ أَهْلٌ لِّغَيْرِ اللَّهِ بِهِ ۚ فَمَنْ أَظْلَمُ ۖ غَيْرُ بَاغٍ وَلَا عَادٍ ۖ فَإِنَّ رَبَّكَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٤٧﴾

૩૪. મુસાફરીમાં અન્ય ખોરાક ન મળે અથવા રોગ નિવારણ અથવા જીવ બચાવવા માટે હરામ ઠરાવેલી વસ્તુઓ મજબૂરીથી ખાવી પડે તો તે ખાવામાં મનાઈ નથી. પણ ખાવા કે પીવા માટે ખોટા બહાનાનો આધાર લેવાની સખત મનાઈ છે.

૧૪૭. અને યહૂદીઓ ઉપર અમે નખ ધરાવતા સર્વ પ્રાણીઓ હરામ કર્યા હતા અને ગાય, ઘેટા અને બકરાની ચરબી પણ હરામ ઠરાવી હતી સિવાય કે તે ચરબી જે તેમની પીઠા, આંતરડા તથા હાડકા સાથે ચોંટેલી હોય. અમે આ શિક્ષા તેમની નાકરમાની માટે તેમને આપી હતી. અને ખરેખર અમે સત્ય જ કહેતા હોઈએ છીએ.

૧૪૮. જો તેઓ તને જૂઠ્ઠા કહે તો તું કહી દે કે તમારો પરવરદિગાર પુષ્કળ રહેમતોવાળો છે પરંતુ તેનો અઝાબ ગુનાહગાર કોમ ઉપરથી (કદાપિ) ટાળી શકાશે નહિ.

૧૪૯. મુશરીકો અવશ્ય કહેશે ‘અલ્લાહ ચાહત તો અમે શર્ક કરત જ નહિ અને ન અમારા પૂર્વજો, શર્ક કરત. અને ન અમે કોઈ વસ્તુને હરામ ઠરાવત.’ આવી રીતે તેમની પહેલાંના લોકોએ પણ (અલ્લાહના રસૂલોને) જૂઠ્ઠા ઠરાવ્યા હતા. અહીં સુધી કે તેમણે અમારા અઝાબનો સ્વાદ ચાખ્યો. તું કહે, ‘શું તમારી પાસે કોઈ દલીલ છે? જો હોય તો અમને જણાવો. તમે તો માત્ર કલ્પનાઓમાં જ રાચો છો. અને તમે અસત્ય સિવાય બીજું કંઈ નથી બોલતા.’

૧૫૦. તું કહે ‘સૌથી મજબૂત દલીલ અલ્લાહની જ છે માટે જો તે ચાહતો હોત તો તમને સૌને અવશ્ય હિદાયત આપત.’

૧૫૧. તું કહે ‘તમારા તે સાક્ષીઓને બોલાવો જે સાક્ષી આપે કે અલ્લાહે આ વસ્તુઓ હરામ કરી છે.’ જો તેઓ એવી સાક્ષી આપે તો તું તેમનો સાથ આપીશ નહિ, અને તેમની ભૂરી વલણોનાનું તું અનુસરણ કરીશ નહિ જે અમારી આયતોને જૂઠ્ઠા કહે છે, અને જે આખરતમાં ઈમાન નથી રાખતા અને જે અન્યને પોતાના પરવરદિગારનો સમકક્ષ ઠરાવે છે. (રુકૂઅ-૧૮)

૧૫૨. તું કહે ‘આવો, હું તમને વર્ણન કરી સંભળાવું કે તમારા રબે શું હરામ ઠરાવ્યું છે, કે તમે કોઈને અલ્લાહનો શરીક ન બનાવો; અને તમારા માતા-પિતા સાથે ભલાઈથી વર્તો; અને ગરીબીની બીકે

وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمًا كُلُّ ذِي ظُفْرٍ وَمِنَ الْبَقَرِ وَالْغَنَمِ حَرَّمًا عَلَيْهِمْ شَحُومُهُمْ إِلَّا مَا حَلَلَتْ طُهُورُهُمْ أَوِ الْحَوَايَا أَوْ مَا اخْتَلَطَ بِعَظْمٍ ذَلِكَ جَزَيْنَهُمْ بِبَعْثِهِمْ ۖ وَإِنَّا لَصَادِقُونَ ﴿١٤٩﴾

فَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقُلْ رَبُّكُمْ ذُو رَحْمَةٍ وَاسِعَةٍ وَلَا يُرَدُّ بَأْسُهُ عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ ﴿١٥٠﴾

سَيَقُولُ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكْنَا وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا حَرَّمْنَا مِنْ شَيْءٍ كَذَلِكَ كَذَبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَتَبُوا بِأَسْنَانٍ قُلْ هَلْ عِنْدَكُمْ مِنْ عِلْمٍ فَتُخْرِجُوهُ لَنَا إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَخْرُصُونَ ﴿١٥١﴾

قُلْ قَلِيلٌ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ ۖ فَلَوْ شَاءَ لَهَدَاكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿١٥٢﴾

قُلْ هَلَمْ شَهِدْكُمْ الَّذِينَ يَشْهَدُونَ أَنَّ اللَّهَ حَرَّمَ هَذَا ۖ فَإِنْ شَهِدُوا فَلَا تَشْهَدُ مَعَهُمْ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَهُمْ يَرِيهِمْ يَغْدِلُونَ ﴿١٥٣﴾

قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا ۖ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا ۖ وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ

તમારી ઔલાદને મારી ન નાખો, તમારું અને તેમનું ભરણપોષણ અમેજ કરીએ છીએ. અને તમે બદકારીઓથી દૂર રહો, જાહેરમાં કે એકાંતમાં અને તે જીવની હત્યા ન કરો જેની અલ્લાહે મનાઈ કરી હોય સિવાય કે ન્યાય ખાતર. આ આદેશો અલ્લાહે તમને આપ્યા છે, કે કદાચ તમે તેને સમજવા પામો.

૧૫૩. ‘અને યતીમ જ્યાં સુધી યુવાવસ્થાએ (૩૫) ન પહોંચે, તમે તેમની મિલકતને અવ્યવસ્થિત રીતે અડકશો નહિ. અને માપ-તોલમાં ન્યાયપૂર્વક વર્તો. અમે કોઈ પણ વ્યક્તિને તેના ગળા ઉપરાંતની જવાબદારી નથી આપતા. અને તમે જે કંઈ કહો તે ન્યાયયુક્ત હોવું જોઈએ, પછી ભલે કોઈ તમારો નિકટનો સગો હોય. અને અલ્લાહ સાથે કરેલા વાયદાને પૂરો કરો. અલ્લાહે તમને આ હુકમ આપ્યો છે કે તમે તેને યાદ રાખો.

૧૫૪. અને તું કહે ‘મારો આ રસ્તો જ સીધો (રસ્તો) છે; માટે તેના ઉપર જ ચાલો; અને બીજા રસ્તાઓને છોડી દો જે તમને તેનાથી દૂર લઈ જશે. તેનો હુકમ છે કે તમે (બૂરાઈઓથી) પોતાનું રક્ષણ કરો.

૧૫૫. પછી, અમે મૂસાને કિતાબ આપીને ભલાઈના કામો કરનારાઓ ઉપર અમે અમારી કૃપાઓ પૂર્ણ કરી. તે (કિતાબ) સઘળી (જરૂરી) બાબતોના ખુલાસા આપનારી, હિદાયત અને રેહમત હતી કે કદાચ તેના થકી તેઓ પોતાના પરવરદિગાર સાથેની મુલાકાત ઉપર ઈમાન લાવે. (રુકૂઅ-૧૯)

૧૫૬. અને આ કિતાબ (કુરઆન) અમે ઊતારી છે તે અનંત બરકતો વાળી છે. માટે તેને અનુસરો, અને સંયમ ધારણ કરો જેથી તમારા ઉપર રહેમ કરવામાં આવે.

૧૫૭. જેથી તમે એવું ન કહો કે અમારા પહેલાં માત્ર બે કોમો ઉપર જ કિતાબ ઊતરી હતી. અને અમે તેની હિદાયતથી બિલકુલ અજાણ્યા હતા.

مِّنْ أَمَلٍ فِي نَحْنُ نَرُزُّكُمْ وَإِنَّا لَهُمْ وَلَا تَقْرُؤُوا
الْفُؤَادِ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطْنٌ وَلَا تَقْتُلُوا
النَفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَلِكُمْ وَصَّكُمْ
بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٣٥﴾

وَلَا تَقْرُؤُوا مَالِ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ
أَشُدَّهُ وَافُوا الْكَيْلَ وَالْيَمِينَ بِالْقِسْطِ لَا تُكَلِّفُ
نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَكَوْكَانَ ذَا
قُرْبَىٰ وَيَعْهَدُ اللَّهُ أَوْفُوا ذَلِكُمْ وَصَّكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ
تَذَكَّرُونَ ﴿٣٦﴾

وَأَنَّ هَذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيمٌ فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا
السَّبِيلَ فَتَفْزَقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ذَلِكُمْ وَصَّكُمْ بِهِ
لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٣٧﴾

ثُمَّ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ تَمَامًا عَلَى الَّذِي أَحْسَنَ وَ
تَفْصِيلًا لِّكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لَّعَلَّهُمْ بِلِقَاءِ
رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ ﴿٣٨﴾

وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ وَاتَّقُوا لَعَلَّكُمْ
تُرحَمُونَ ﴿٣٩﴾

أَن تَقُولُوا إِنَّمَا أَنْزَلَ الْكِتَابَ عَلَىٰ طَائِفَتَيْنِ مِنْ
قَبْلِنَا وَإِنْ كُنَّا عَنْ دِرَاسَتِهِمْ لَغَافِلِينَ ﴿٤٠﴾

૩૫. અલ્લાહે પોતાના અસીમ જ્ઞાનના આધારે ઈન્સાનને વિવેકશક્તિ અર્પણ કરી છે કે જેથી તે સારાનરસાનો વિવેક કરી શકે અને પસંદ કરે તે રસ્તે ચાલે.

૧૫૮. અથવા કદાચ તમે એવું પણ કહો 'જો કિતાબ અમારા ઉપર ઊતારવામાં આવી હોત તો શું અમે તેમના કરતાં વધુ હિદાયત ન પામ્યા હોત?' માટે હવે તમારા પરવરદિગાર તરફથી તમારા ઉપર સ્પષ્ટ પ્રમાણો સહિત હિદાયત અને રેહમત આવી પહોંચી છે. પછી તેનાથી વધુ ઝાલિમ કોણ હશે કે જે અલ્લાહની આયતોનો અસ્વીકાર કરે અને તેમનાથી પોતાનું મુખ ફેરવી લે? અને અમારી આયતોથી વિમુખ થનારાઓને તેમના મુખ ફેરવી ચાલ્યા જવાના કારણે ખૂબ અઝાબની શિક્ષા આપશું.

૧૫૯. શું તેઓ એ જ રાહ જોઈ રહ્યા છે કે તેમની પાસે ફરિશ્તાઓ આવે? અથવા તારો પરવરદિગાર આવે? અથવા તારા પાલનહાર તરફથી કોઈ નિશાનીઓ (મો'જજેજા) આવે...? જ્યારે તારા પાલનહારની નિશાનીઓ ઉપસ્થિત થશે ત્યારે જે લોકો તે પહેલાં ઈમાન નહિ લાવ્યા હોય અને તે પહેલાં તેમણે પોતાના ઈમાનના આધારે કંઈ નહિ કમાયું હોય, તો તેમનું ઈમાન લાવવું તેમને કંઈ પણ લાભ નહિ આપે. તું કહે 'તમે રાહ જોતા રહો, અમે પણ રાહ જોઈ રહ્યા છીએ.'

૧૬૦. જે લોકો પોતાના દીનમાં કાટકૂટ પાડી અને અલગ અલગ ફિરકાઓમાં વહેંચાઈ ગયા છે, તારો તેમની સાથે કોઈ સંબંધ નથી. બેશક, તેમનો મામલો અલ્લાહ સાથે છે, તેઓ જે કરતા રહ્યા હતા તેની તે તેમને સમજણ પાડી દેશે.

૧૬૧. જે લોકોએ નેક કામો કર્યા છે, તેમને તેનો દસગણો બદલો મળશે, અને જેમણે પાપ કમાયું છે, તેમને માત્ર એટલા પુરતો જ દંડ કરવામાં આવશે અને તેમના ઉપર ઝુલમ કરવામાં નહિ આવે.

૧૬૨. તું કહે 'મારા રબે મને સીધા રસ્તો દેખાડ્યો છે, જે ઈબ્રાહીમના દીનનો સીધો રસ્તો છે, અને ઈબ્રાહીમ મુશરીકોમાંનો ન હતો.'

૧૬૩. તું કહે 'મારી ઈબાદતો, અને મારી કુરબાની અને મારું જીવનમરણ, (સર્વ) અલ્લાહ માટે છે, જે તમામ જહાનોનો માલિક છે.

أَوْ تَقُولُوا لَوْ أَنَّا أُنْزِلَ عَلَيْنَا الْكِتَابُ لَكُنَّا أَهْدَىٰ مِنْهُمْ فَقَدْ جَاءَكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ ۚ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَصَدَّقَ عَنْهَا ۚ سَنَجْزِي الَّذِينَ يَصْدِقُونَ عَنْ آيَاتِنَا سُوءَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يَصْدِقُونَ ﴿١٥٨﴾

هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلَائِكَةُ أَوْ يَأْتِيَ رَبُّكَ أَوْ يَأْتِيَ بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ يَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيْمَانُهَا لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيمَانِهَا خَيْرًا ۚ قُلِ انتظِرُوا إِنَّا مُنْتَظِرُونَ ﴿١٥٩﴾

إِنَّ الَّذِينَ فَرَقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيعًا أَنتَ مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ ۚ إِنَّمَا أَمْرُهُمْ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿١٦٠﴾

مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ مَثَلٍ هَاتِهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلُهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٦١﴾
قُلْ إِنِّي هَدَيْتُ رَبِّيَ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ۚ وَبِئْسَ قَبِيلًا هَٰؤُلَاءِ إِذْ هُمُ حَنِيفٌ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٦٢﴾
قُلْ إِن صَلَائِي وَنُسُكِي وَحَيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦٣﴾

૧૬૪. 'તેનો કોઈ ભાગીદાર (શરીક) નથી. આજ આદેશ મને આપવામાં આવ્યો છે, અને હું તેની તાબેદારી કરનારાઓમાં સૌથી પહેલો છું.'

૧૬૫. તું કહે 'શું હું અલ્લાહ સિવાય કોઈ અન્ય પાલનહારને શોધતો કરું જ્યારે તે જ સર્વ વસ્તુઓનો સર્જનહાર છે?' અને પ્રત્યેક જીવની કરણી પોતાના જ માટે છે; કોઈ ભાર ઊંચકનાર અન્યનો ભાર નહિ ઊંચકે. અંતે તમારા રબ તરફ તમારે પાછા ફરવું પડશે, અને તે તમારા મતભેદોની હકીકત તમને જણાવી દેશે.

૧૬૬. અને તે એજ છે જેણે તમને એક પછી એક પૃથ્વીના વારસ બનાવ્યા અને તમારામાંથી કેટલાકને બીજા ઉપર એટલા માટે સરસાઈ આપી કે જે તેણે આપ્યું છે, તેની દ્વારા તે તમને અજમાવે, ખરેખર તારો પરવરદિગાર સજા કરવામાં ઝડપી છે, અને ખરેખર તે બેહદ ક્ષમાવંત છે (અને) દયાળુ (પણ) છે. (રુકૂઅ-૨૦)

لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ ﴿١٦٤﴾

قُلْ أَغْيَرَ اللَّهُ ابْنِي رَبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ إِلَّا عَلَيْهَا وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۚ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُم مَّرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿١٦٥﴾

وَهُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ الْأَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِّيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ إِنَّ رَبَّكَ لَوَّعٌ سَرِيعُ الْحَقَابِ ﴿١٦٦﴾ وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٦٧﴾

سُورَةُ الْأَعْرَافِ مَكِّيَّةٌ

અલ-અરાફ

૧. અલ્લાહના નામથી, જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. અલીફ લામ, મીમ, સુવાદ, (હું અલ્લાહ છું, હું જાણું છું, અને હું સમજાવું^(૧) છું.)

૩. આ એક (મહાન) કિતાબ છે જે તારા ઉપર ઊતારવામાં આવી છે, કે તેની દ્વારા તું લોકોને ચેતવે અને તેની બાબતમાં તારા મનમાં સંકોચનો ઉદ્ભવ ન થવા દે, અને આ મોમિનો માટે એક નસિહત છે.

૪. (હે લોકો) તમારા પરવરદિગાર તરફથી તમારા ઉપર જે કંઈ ઊતારવામાં આવ્યું છે તેના ઉપર અમલ કરો, અને તેને છોડી અન્યને^(૨) પોતાનો કાર્યસાધક ન બનાવો, પરંતુ તમે ભાગ્યેજ યાદ રાખો છો.

૫. કેટલીય વસ્તીઓ અમે નષ્ટ કરી હતી! અને અમારો અજાબ તેમના ઉપર રાતના સમને અથવા બપોરે તેઓ નિદ્રામાં હતા ત્યારે આવી પડ્યો હતો.

૬. પછી જ્યારે અમારો અજાબ તેમના ઉપર આવ્યો ત્યારે તેમની ચિસોમાં માત્ર એજ શબ્દો હતા 'યકીનન અમે ઝાલિમ (પાપી) હતા.'

૭. અને અમે અવશ્ય તે લોકોને પૂછશું જેમની તરફ (રસૂલો) મોકલવામાં આવ્યા હતા અને રસૂલોને પણ (પયગામ પહોંચાડવાના બારામાં) અમે પૂછશું.

૮. પછી અમે ખરેખર અમારા જ્ઞાનના આધારે તેમને હકીકત સમજાવશું કે અમે (પરિસ્થિતિથી) બેખબર ન હતા.^(૩)

૯. અને તે દિવસે તોલ પૂરેપૂરું થશે, માટે જે લોકોના નેકીઓનો ભાર વધી જશે તે લોકો સફળ થશે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ
① الْحَمْدُ

كُتِبَ إِلَيْكَ الْكِتَابُ فَلَا يَكُنْ فِي صَدْرِكَ حَرَجٌ مِنْهُ
لِتُنذِرَ بِهِ وَذِكْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ ①

اتَّبِعُوا مَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا مِنْ دُونِهِ
أُولَئِكَ قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ ②

وَكَمْ مِنْ قَوْمٍ أَهْلَكْنَا بِمَا بَسَّسْنَا بَيْنَهُمْ فَايَلُون ③

فَمَا كَانَ دَعْوَاهُمْ إِذْ جَاءَهُمْ بِأَسْنَاءُ إِلَّا أَنْ قَالُوا إِنَّا
كُنَّا ظَالِمِينَ ④

فَلَنَسْأَلَنَّ الَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ وَلَنَسْأَلَنَّ الْمُرْسَلِينَ ⑤

فَلَنَقْضَنَّ عَلَيْهِمْ عِلْمَهُمْ وَمَا كُنَّا عَابِدِينَ ⑥
وَالْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ
هُمُ الْمُفْلِحُونَ ⑦

૧. 'સુવાદ' અર્થાત 'હું સાચો છું'નો ભાવાર્થ છે કે મારી વાણી સાચી છે કે 'હું જે માત્ર સત્ય છું.'

૨. ધર્મેના નામે માનવતાનો વેપાર કરનારા અને નિર્દોષ પ્રજાને એકબીજા સાથે અંદરોઅંદર લડાવી પોતાનો અંગત સ્વાર્થ સાધનારા 'કાર્યસાધકો'થી સાવધ રહેવાની ચેતવણી છે.

૩. અલ્લાહ ઈન્સાનોની હિલચાલનું બારીકાઈથી નિરીક્ષણ કરતો રહે છે.

૧૦. અને જે લોકોનો ભાર હલકો હશે, તેો જાણી લે કે આ લોકોએ અમારી આપતોની અવગણના કરવાના કારણે પોતાના જીવને નુકસાન કર્યું છે.

૧૧. અને અમે જ તમને આ ધરતી ઉપર વસાવ્યા છે અને તેમાં તમારા જીવનનિર્વાહના સાધનો બનાવ્યા. પરંતુ તમે ભાગ્યે જ આભાર માનો છો. (રુકૂઅ-૧)

૧૨. અને અમેજ તમારું સર્જન કર્યું, અને તમારા આકારો ઘડ્યા. પછી અમે ફરિશ્તાઓને આજ્ઞા આપી કે આદમને સિજદો (૪) કરો; અને તે સર્વએ સિજદો કર્યો. પરંતુ ઈબ્લીસને (ન કર્યો); તે સિજદો કરનારાઓમાં શામિલ ન થયો.

૧૩. અલ્લાહે પૂછ્યું 'સિજદો કરવાની મારી આજ્ઞાનું પાલન કરવાથી તને કઈ વસ્તુએ અટકાવ્યો હતો?' તેણે કહ્યું 'હું તેનાથી બહેતર છું. તે મને અગ્નિમાંથી (૫) ઉત્પન્ન કર્યો છે; જ્યારે તેને (ગંદા) કાદવમાંથી (૬) ઘડ્યો છે.'

૧૪. અલ્લાહે ફરમાવ્યું 'તું અહિથી નીકળી જા, અહિ તને ગર્વ કરવાનો કોઈ અધિકાર નથી. અહીંથી ચાલ્યો જા. પિક્કાર છે તારા ઉપર.'

૧૫. તેણે કહ્યું 'હો ભાલિક) મને તે દિવસ સુધીની મહોલત આપ જ્યારે તેઓ (ફરી) ઉઠાડવામાં આવશે.'

૧૬. અલ્લાહે ફરમાવ્યું '(જા) તે મહોલત મેળવી લીધી છે.'

૧૭. તેણે કહ્યું: 'હવે જ્યારે તે મારા વિનાશનો નિર્ણય કરી જ લીધો છે, તો ખરેખર તેમને ગુમરાહ કરવા માટે હું તારા સીધા રસ્તામાં તેમની તાકમાં બેસી રહીશ.

وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَٰئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ ۚ بِمَا كَانُوا يَٰبِيتُنَا يَظْلُمُونَ ﴿١٠﴾

وَلَقَدْ مَكَّنَّا فِي الْأَرْضِ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَٰيِشَ ۚ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿١١﴾

وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلَٰئِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ ۖ فَسَجَدُوا ۖ إِلَّا إِبْلِيسَ ۖ لَمْ يَكُن مِنَ السَّٰجِدِينَ ﴿١٢﴾

قَالَ مَا مَنَعَكَ ۖ أَلَّا تَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُكَ ۚ قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِّنْهُ خَلَقْتَنِي مِن نَّارٍ وَخَلَقْتَهُ مِن طِينٍ ﴿١٣﴾

قَالَ فَاهْبِطْ مِنْهَا ۖ فَمَا يَكُونُ لَكَ أَنْ تَتَكَبَّرَ فِيهَا ۖ فَاخْرُجْ ۚ إِنَّكَ مِنَ الصَّاغِرِينَ ﴿١٤﴾

قَالَ أَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٥﴾

قَالَ إِنَّكَ مِنَ الْمُنظَرِينَ ﴿١٦﴾

قَالَ فِيمَا غَوَبْتَنِي لَأَقْضَيَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿١٧﴾

૪. અલ્લાહ તથા તેની કિતાબની સૂન્નત પ્રમાણે અલ્લાહ સિવાય કોઈ અન્યને સિજદો કરવો યોગ્ય ન હોવાથી અહીં સિજદો કરવાના હુકમનો અર્થ ખિદમત, સેવા, તાબેદારી ગણાશે. અલ્લાહે પોતાના જ હુકમના વિરુદ્ધ અન્યને સિજદો કરવાનો કદીપણ આદેશ નથી આપ્યો, માટે શયતાનને આદમને સિજદો કરવાનો હુકમ આપવાનો સવાલ રહેતોજ નથી.

૫. ઈબ્લીસના ઉત્પત્તિ આગમાંથી થઈ હતી, અને જેમ આગને અંકૂશમાં લેવી મુશ્કેલ હોય છે તેવી જ રીતે ઈબ્લીસના ક્ષિતરની (પ્રાકૃતિક) ગુણોના લીધે તે નાફરમાની કરવા પ્રેરાયો હતો.

૬. કાદવનો આકાર સરળતાથી બદલી શકાય તેવી સ્થિતિસ્થાપક હોય છે.

૧૮. 'પછી હું ખરેખર તેમની સામેથી, તેમની પાછળથી, તથા તેમની જમણી અને ડાબી તરફથી તેમના ઉપર તૂટી પડીશ, અને તું તેઓમાંના ઘણાને તારો આભારવશ નહિ જુએ.'

૧૯. અલ્લાહે ફરમાયું 'તું અહીંથી નીકળી જા, તું અહીં સદાય હડધૂત થઈશ, તે બોકોમાંથી જે તારા રસ્તે ચાલશે તો હું તમારા સૌથી જહન્નમને ભરી દઈશ.'

૨૦. 'અને હે આદમ, તું અને તારી પત્ની બન્ને જન્નતમાં રહેા, અને તેમાં જ્યાંથી ચાહો ખાઓ, પરંતુ આ વૃક્ષ (૭) પાસે જશો નહિ, નહીંતર તમે અલિમ બની જશો.'

૨૧. પરંતુ શયતાને બન્નેના મનમાં કુશંકાઓ જગાવી કે જેથી તે તેમનાથી છૂપાએલી તેમની નજીતને તેમના ઉપર પ્રગટ કરી દે, અને તેણે કહ્યું 'તમારા પરવરદિગારે તમને આ વૃક્ષની નજીક જવાની એટલા માટે મનાઈ કરી છે કે રખે તમે ફરિશ્તા બની જાઓ, અથવા સદા માટે અમર બની જાઓ!'

૨૨. અને તેણે સોગંદપૂર્વક કહ્યું 'ખરેજ, હું ભલી સલાહ આપનારો છું.'

૨૩. પછી તેણે બન્નેને છેતરીને તેમના સ્થાનેથી ઊતારી પાડ્યા અને તેમણે તે વૃક્ષમાંથી ચાખ્યું તો તેમની નજીત તેમના ઉપર ઉઘાડી થઈ ગઈ અને તે બન્ને અગીચામાંના પાંદડાઓથી પોતાને ઢાંકવા લાગ્યા. ત્યારે તેમના પાલનહારે તેમને પુકાર્યા, ફરમાયું 'શું મેં તમને નહોતું કહ્યું કે તમે આ વૃક્ષની નિકટમાં ન જશો અને શયતાન (૮) તમારો કટ્ટો દુશ્મન છે?'

ثُمَّ لَا تَكُنْ لَهُمْ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ
وَعَنْ أَيْمَانِهِمْ وَعَنْ شَمَائِلِهِمْ وَلَا تَجِدْ أَكْثَرَهُمْ
شَاكِرِينَ ﴿١٨﴾

قَالَ اخْرُجْ مِنْهَا مَذْءُومًا مَدْحُورًا لَنْ تَبْعَكَ
مِنْهُمْ لَأَمَلْنَا جَهَنَّمَ مِنْكُمْ أَجَعِينَ ﴿١٩﴾
وَيَا دُمُ اسْكُنِ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ فَكُلَا مِنْ حَيْثُ
شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ
الظَّالِمِينَ ﴿٢٠﴾

فَوَسَّسَ لَهُمَا الشَّيْطَانُ لُبَّائِي لَهُمَا مَا وَصَّرَى
عَنْهُمَا مِنْ سَوَاتِيهِنَا وَقَالَ مَا لَهُمَا رَبُّكُمْ عَنْ
هَذِهِ الشَّجَرَةِ إِلَّا أَنْ تَكُونَا مَلَكَتَيْنِ أَوْ تَكُونَا مِنَ
الْخَالِدِينَ ﴿٢١﴾

وَقَاسَسَهُمَا إِيَّايَ لَكُمَا لَيْنَ التَّصْحِينِ ﴿٢٢﴾
فَدَلَّهُمَا يَغْرُورًا فَلَمَّا ذَاكَ الشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا
سَوَاتِيهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفْنَ عَلَيْهَا مِنْ وَرَقِ
الْجَنَّةِ وَنَادَاهُمَا رَبُّهُمَا أَلَمْ أَنْهَكُمَا عَنْ تِلْكَ
الشَّجَرَةِ وَأَقُلْتُ لَكُمَا إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ
مُبِينٌ ﴿٢٣﴾

૭. આ પ્રતિબંધિત વૃક્ષ ખરેખર, જન્નતના બાગનું વૃક્ષ નથી. અહીં વૃક્ષની અલંકારિક ઉપમા છે જેના આધારે આ આયતનું તાત્પર્ય એવું નીકળે છે કે તે વાતાવરણમાં અમુક બદકાર કોમોના વંશજો રહેતા હતા જે વિવિધ બદકારીઓ અને કામવાસનાઓના ભોગ બનેલા હતા. આ બોકો ન કરવાના આચરણો માટે બોકોને ઉત્તેજીત કરતા હતા, અને સ્વચ્છંદી જીવન ગુજારતા હતા તેમનાથી દૂર રહેવા માટે અલ્લાહે હઝરત આદમ (અ)ને ચેતવ્યા હતા.

૮. 'શયતાન' શબ્દનો મૂળ અર્થ શત્રુ છે. અહીં 'ઈબ્લીસ'ના બદલે 'શયતાન'નો ઉલ્લેખ થયો છે તેથી સ્પષ્ટ થાય છે કે શયતાન તે જ ઈબ્લીસ નથી જેણે હઝરત આદમ (અ)ને સિજદો કરવાથી ઈન્કાર કર્યો હતો, પરંતુ આ એક સાધારણ દાનવ પ્રકૃતિનો બદકાર ઈન્સાન હતો જેણે હઝરત આદમ (અ)ને પોતાની બદકારીની પ્રવૃત્તિઓમાં સંડોવવાની યુક્તિ કરી હતી. આંહજરત સ.અ.સ.ના ફરમાન પ્રમાણે

૨૪. તેમણે કહ્યું, 'હે અમારા પરવરદિગાર અમે સ્વયં પોતાના ઉપર ઝુલ્મ કર્યો છે, અને જો તું અમને માફ નહિ કરે અને અમારા ઉપર રહેમ નહિ કરે, તો ખરે જ અમે હવાક થઈ જશું.'

૨૫. અલ્લાહે ફરમાવ્યું 'અહીંથી' (૯) ચાલ્યા જાઓ. તમે અંદરોઅંદર એક બીજાના દુશ્મન બનશો અને તમારા માટે ધરતીમાં (અસ્થાપી) નિવાસ હશે અને ટૂંક સમય માટે જીવનનિર્વાહની સગવડ હશે.'

૨૬. તેણે ફરમાવ્યું 'ત્યાંજ તમે રહેશો અને ત્યાંજ તમે મરશો, (૧૦) અને ત્યાંથી જ તમને કાઢી લાવવામાં આવશે.'

૨૭. હે આદમની ઔલાદ બેશક અમે તમારા માટે એવા વસ્ત્રો ઉત્પન્ન કર્યા છે જે તમારી નગ્નતાને ઢાંકે તેમજ (શરીરનો) શણગાર બને પરંતુ સૌથી ઉત્તમ વિભાસ પરહેઝગારી છે. આ અલ્લાહની નિશાનીઓમાંથી (એક) છે કે કદાચ તેમને યાદ રહે.

૨૮. હે આદમની ઔલાદ, શયતાનને તમને બહેકાવી દેવાની તક ન દેશો જેવી રીતે તેણે તમારા પૂર્વજોને જન્મનતમાંથી બહાર કઢાવ્યા (અને) તેમના વસ્ત્રો છીનવી લીધા કે તે તેમની નગ્નતા તેમના ઉપર પ્રગટ કરી દે. ખરેખર તે અને તેના સાથીઓ તમને

قَالَ رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٩﴾

قَالَ اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿١٠﴾

قَالَ فِيهَا تَحْيَوْنَ وَفِيهَا تَمُوتُونَ وَمِنْهَا تُخْرَجُونَ ﴿١١﴾

يَا آدَمُ قَدْ أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ لِبَاسًا تَوَارَىٰ سَوَاتِكُمْ وَرِيشًا وَلِبَاسُ التَّقْوَىٰ ذَٰلِكَ خَيْرٌ ذَٰلِكَ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٢﴾

يَا آدَمُ لَا يَفْتِنَنَّكَ الشَّيْطَانُ كَمَا أَخْرَجَ آوِيكَم مِّنَ الْجَنَّةِ يَنْزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوَاتِهِمَا إِنَّهُ يَرُكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا

હજરત આદમ (અ)ને બહેકાવવાનું ઘોર કૃત્ય કરનારનું નામ હારીસ હતું. (તીરમદી, શિર્ષક તકસીરમાં જૂઓ) આ હકીકતથી એવું સાબિત થાય છે કે તે કોઈ દુરાત્મિક (બદરૂહ) શક્તિ કે જૂદું સર્જન ન હતું પરંતુ એક સાધારણ ઈન્સાન હતો, એક દુશ્મન હતો.

૯. આ આયતથી એવું જણાય છે કે હજરત આદમ (અ)ને પોતાની જન્મભૂમિમાંથી જ્યાં આ બદકાર કોમ વસ્તી હતી ત્યાંથી ચાલ્યા જવાનો અલ્લાહે હુકમ આપ્યો હતો. આ દુષ્ટ વાતાવરણથી દૂર રહેવાનો તેમને હુકમ અપાયો હતો, ન કે 'બાજે બેહિશત'થી તેમને બહાર કાઢવામાં આવ્યા હતા. પરિણામે હજરત આદમ (અ) ત્યાંથી સ્થળાંતર કરી ચાલ્યા ગયા હતા.

૧૦. સાધારણ રીતે કહેવામાં આવે છે કે ઈન્સાન આકાશમાં પાર્થિવ શરીર સાથે ચડી હજારો વર્ષ ત્યાં રહી શકે છે. આ માન્યતાને આ આયતથી ખોટી સાબિત કરવામાં આવી છે. આ ધરતી ઉપર જન્મ લેનાર અને રહેનાર અહીંજ મૃત્યુ પામે છે. આ એક કદિપણ ન બદલનારો કુદરતનો નિયમ છે જે અલ્લાહે બની આદમ ઉપર લાઝિમ કરાવ્યો છે કે ઈન્સાન ધરતી ઉપર જ જન્મ લેશે અને પોતાનો મુકર્રર સમય વિતાવી તેમાંજ મરણ પામશે અને તેમાંથી જ તેને પાછો સજીવન કરવામાં આવશે. જો તેનાથી બહાર કોઈ આકાશીય સ્થાન ઉપર કોઈ ઈન્સાનનું રહેવું મરવું અને પાછું ઊઠવું વિશિષ્ટ સંજોગોમાં હોત તો તેની સગવડ અહીં અવશ્ય રાખવામાં આવી હોત.

એવી જગ્યાએથી જોઈ રહ્યા હોય છે જ્યાં તમારી નજર નથી પહોંચતી. બેશક, અમે શયતાનોને ઈમાન ન લાવનારાઓના દોસ્ત બનાવી દઈએ છીએ.

૨૯. અને જ્યારે તેઓ બદકારી^(૧૧) કરે છે તો કહે છે 'અમે અમારા પૂર્વજોને આવું જ કરતા જોયા હતા અને અલ્લાહે અમને તેનો જ હુકમ આપ્યો છે. તું તેમને કહે 'અલ્લાહ કદાપિ બૂરાઈઓની આજ્ઞા નથી આપતો. શું તમે અલ્લાહ વિશે તે કહે છે જેના વિશે તમને કોઈ જ્ઞાન નથી?'

૩૦. તું કહે 'મારા પરવરદિગારે ઈન્સાફ કરવાનો હુકમ આપ્યો છે. અને ઈબાદતગાહોમાં તમે એકાગ્રતાથી^(૧૨) અને શુદ્ધભાવનાથી ઈબાદતના ખરા હક્કદાર ને પુકારો. કારણ કે તે જ તમને અસ્તિત્વમાં લાવનારો છે અને તેની જ તરફ તમે પાછા ફરવાના છો.'

૩૧. તેણે કેટલાકને હિદાયત આપી છે, પરંતુ કેટલાકને ગુમરાહી બહુજ કાવી ગઈ છે, કારણ કે તેમણે અલ્લાહને છોડી શયતાનોને પોતાના દોસ્ત બનાવ્યા છે અને તેઓ હિદાયત પામ્યા હોવાનો ભ્રમ રાખે છે.

૩૨. હે આદમના સંતાનો, જ્યારે તમે મસ્જિદોમાં જાઓ ત્યારે સૌમ્યતા^(૧૩) ધારણ કરો; ખાઓ પીવો; પરંતુ હદમર્યાદામાં રહો; ખરેખર અલ્લાહ હદબહાર જનારાઓને પસંદ નથી કરતો. (રુકૂઅ-૩)

૩૩. તું કહે 'અલ્લાહે પોતાના બંદાઓ માટે શોભાની અને ખાવાની શુદ્ધ વસ્તુઓ ઉત્પન્ન કરી

تَرَوْنَهُمْ إِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٩﴾

وَإِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً قَالُوا وَجَدْنَا عَلَيْهَا آبَاءَنَا وَاللَّهُ أَمَرَنَا بِهَا قُلْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ اتَّقُوا اللَّهَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾

قُلْ أَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ وَأَقِيمُوا وُجُوهَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ هُكَا بَدَأَ الْكُلَّ تَعْوَدُونَ ﴿٣١﴾

فَرِيقًا هَدَىٰ وَفَرِيقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ الضَّلَالَةُ إِنَّهُمْ اتَّخَذُوا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُّهْتَدُونَ ﴿٣٢﴾

يَبْنِي أَدْمُ حُدُودًا وَيَنْتَكُمُ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ ﴿٣٣﴾

قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ

૧૧. પોતાનીજ બદઆમાલી અને જહાલતનો ભોગ બનેલા પોતાના દોષને કોઈ બાહ્યશક્તિ ઉપર નાખી તેના પરિણામોમાંથી બચી નથી શકતા. તેમના બહાનાઓ તેમની નજત (મુકિત) માટે કામ લાગશે નહીં.

૧૨. 'એકાગ્રતા' માટે શારીરિક તેમજ માનસિક રીતે શુદ્ધ અને તૂમ હોવું બહુજ જરૂરી છે. ખોટા વિચારોથી ઉત્પન્ન થનારી વાસનાઓનો ત્યાગ કરી પોતાના મનને વશ કરી શાંતિ મેળવવાનો પ્રયાસ કરવો અને બહારના ખોટા વિચારોને મનમાં ન આવવા દેવા જોઈએ.

૧૩. 'સૌમ્યતા' અહીં અરબીના શબ્દ જિનત વપરાયો છે જેનો અર્થ, પાકીઝગી, સંતોષ, શણગાર, શાંતિ, એકાગ્રતા, માનસિક, સ્વસ્થતા, શુદ્ધભાવના, સ્વચ્છતા વગેરે.

છે તેને કોણે હરામ કરાવ્યું છે?' તું કહે 'આ ને'મનો મોમિનો માટે આ દુનિયામાં પણ છે અને ક્યામતના દિવસે પણ તેમના માટે ખાસ હશે. અમે ઈલ્મ રાખનારાઓ માટે અમારી આયતોનું વિસ્તૃત વર્ણન કરીએ છીએ.'

૩૪. તું તેમને કહે 'મારા પરવરદિગારે બદીઓને હરામ કરાવી છે, ભલે તે જાહેરમાં હોય અથવા છુપી હોય અને ગુનાહો કરવા, અને હદબહાર જવું, અને કોઈ અન્યને અલ્લાહનો શરીક કરાવવા જેની તેણે કોઈ સનદ નથી ઊતારી, અને અલ્લાહ વિશે એવી એવી વાતો કરો કે જેનું તમને જ્ઞાન ન હોય!'

૩૫. અને દરેક કોમ માટે એક સમય મુકરર (૧૪) છે અને જ્યારે તેમનો સમય આવી પહોંચે છે તો તેઓ એક પળ માટે પણ પાછળ નથી રહી શકતા, અને ન તો તેઓ આગળ જઈ શકે છે.

૩૬. હે આદમની ઔલાદ, જો તમારી વચ્ચેથી તમારી તરફ રસૂલ (૧૫) આવે જે મારી આયતોને વાંચી સંભળાવે, તો જે કોઈ સંયમ ધારણ કરી સદાચારો કરશે તેમને ન તો કોઈ ડર હશે ન તેમને કોઈ દુઃખ આવશે.

૩૭. પરંતુ, તે લોકો જે અમારી આયતોનો ઈન્કાર કરશે અને અભિમાન કરી તેમનાથી મુખ ફેરવી જશે; તે લોકો જ દોઝખ ની આગના રહેવાસી છે, અને તેઓ હમેશાં તેમાં જ રહેશે.

૩૮. તેનાથી વધુ અલિમ કોણ છે જે અલ્લાહ વિશે અસત્ય ઘડે અથવા અલ્લાહની આયતોને જૂઠી કહે? આ તે લોકો છે જેમને નિર્માણ થએલા લાભ મળતો રહેશે જ્યાં સુધી કે અમારા ફરિશ્તા તેમનો જીવ

مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَذَلِكَ تَفْصِلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٣٤﴾

قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّي الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَالْإِثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَأَنْ تُشْرِكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزَّلْ بِهِ سُلْطَانًا وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٥﴾

وَلِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ فَإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٣٦﴾

يَا أَيُّهَا آدَمُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ رَسُولٌ مِّنْكُمْ يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَمَا يَأْتِيَنَّكَ رِسَالُ فَتَقَّبِعُونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِي فَمَنِ اتَّقَى وَأَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٣٧﴾

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٣٨﴾

فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ أُولَٰئِكَ يَنَالُهُمْ نَصِيبُهُمْ مِّنَ الْكِتَابِ حَتَّىٰ

૧૪. પ્રત્યેક કોમને તેની કરણીઓ માટે એક મુદ્દત આપવામાં આવે છે. તે સમય દરમિયાન તેમને કરણીઓ કરવામાં મનમાન્યું કરવાની છૂટ હોય છે. તે સમય પૂરો થતાં, તેમનો બદલો ભોગવવાનો સમય આવે છે ત્યારે એકપળ પણ આગળ પાછળ થવાનો અવકાશ નથી રહેતો.

૧૫. આ પહેલાંની આયતો ૨૭-૨૮-૩૨નો અભ્યાસ કરતાં ખાતરી થાય છે કે તેમનો અને આ આયતનો સંબંધ આંહતર સ.અ.સ.ના સમયના લોકો માટે તેમજ તેમની પછીની આવનારી પેઢીઓ માટે છે કારણ કે અહીં એક પણ એવો ઈશારો નથી મળતો જેનાથી ભૂતકાળમાં થઈ ગયેલા લોકોનો આ આયત સાથે કોઈ પણ સંબંધ નીકળતો હોય, બલ્કે, વ્યાકરણના આધારે પણ આ આયતનો ઈશારો ભવિષ્યમાં આવનારી પેઢીઓ તરફ છે.

લેવા તેમની પાસે આવશે, અને પૂછશે 'ક્યાં છે તે, જેને તમે અલ્લાહના બદલે પુકારતા હતા?' તેઓ જવાબમાં કહેશે 'તેઓ અમને ક્યાંએ દેખાઈ નથી રહ્યા.' તેઓ સ્વયં પોતાના વિરુદ્ધ સાક્ષી આપશે કે તેઓ કાફર હતા.

૩૯. અલ્લાહ ફરમાવશે 'જાનનાની કોમ સાથે અને જે ઈન્સાનો તમારા પહેલાં થઈ ગયા તેમની સાથે તમે દોષી (ની આગમાં) દાખલ થઈ જાઓ.' અને જે પણ ટોળું તેમાં દાખલ થશે તે તેમની પહેલાં દાખલ થએલા ટોળા ઉપર લા'નત નાખશે; ત્યાં સુધી કે તે સર્વ કોમો એક બીજા પાછળ દાખલ થઈ જશે. પછી બાદમાં આવનારા પહેલા આવી ગએલાનો દોષ કાઢશે (અને કહેશે) 'હે અમારા પરવરદિગાર, આ લોકોએ અમને ગુમરાહ કર્યા હતા, માટે તેમને દોષીઓ બમણો અજાબ આપજે.' તે ફરમાવશે 'તમારામાંના દરેક માટે બમણો જ અજાબ છે, પરંતુ તમને ખબર નથી.'

૪૦. અને તેમનામાંથી પહેલાં આવનારા બાદમાં આવનારાને કહેશે 'તમને અમારા ઉપર કોઈ સારસાઈ નથી મળી માટે તમે પણ તમારી કરણીના અજાબનો સ્વાદ ચાખો. (રુકૂઅ-૪)

૪૧. જે લોકો અમારી આયનોનો ઈન્કાર કરે છે અને અભિમાનપૂર્વક મુખ ફેરવી ચાલ્યા જાય છે, તેમના ઉપર આકાશના દ્વારો નહિ ખુલે, અને તેમનું જન્નતમાં દાખલ થવું એટલું જ મુશ્કેલ છે જેટલું સોયના નાકામાંથી (૧૬) ઊંટનું પસાર થવું. અને અમે ગુનાહગારોને આવો જ બદલો આપીએ છીએ.

૪૨. આગ તેમનું પાથરાણું હશે અને આગ જ તેમનું ઓઢણું (૧૭) હશે. અને અમે જાલિમોને આવો જ બદલો આપીએ છીએ.

૪૩. પરંતુ જે લોકો ઈમાન લાવીને ભલાઈના કામો કરે છે, (જે કામો કરવા માટે) કોઈ જીવ ઉપર તેની

إِذَا جَاءَهُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَهُمْ مَا كَانُوا يَكْفُرُونَ
تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالُوا ضَلُّوا عَنَّا وَشَهِدُوا
عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ أَنَّهُمْ كَانُوا لَافِرِينَ ﴿٣٩﴾

قَالَ ادْخُلُوا فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ مِنَ الْجِنِّ
وَإِلَافِ فِي النَّارِ كُلَّمَا دَخَلَتْ أُمَّةٌ لَعَنَتْ آخَتَهَا
حَتَّىٰ إِذَا أَكَلُوا مِنْهَا جِيعًا قَالَتْ أُخْرَاهُمْ لِأُولِهِمْ
رَبَّنَا هَؤُلَاءِ أَضَلُّونَا فَآتِهِمْ عَذَابًا ضِعْفًا مِنَ النَّارِ
قَالَ لِكُلٍّ ضِعْفٌ وَلَكِنْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٤٠﴾

وَقَالَتْ أُولَهُمْ لِأُخْرَاهُمْ فَمَا كَانَ لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ
فَضْلٍ فَلَقُوا الْعَذَابَ بِمَا كَانْتُمْ تَكْسِبُونَ ﴿٤١﴾

إِنَّ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا لَا تَتَّبِعِ
لَهُمْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَلَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّىٰ يَلِجَ
الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُجْرِمِينَ ﴿٤٢﴾

لَهُمْ مِنْ جَهَنَّمَ مِهَادٌ وَمِنْ فَوْقِهِمْ غَوَاشٍ وَ
كَذَلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ ﴿٤٣﴾

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا

૧૬. જેમ સોયના નાકામાંથી ઊંટનું પસાર થવું અસંભવિત છે તેમજ ગુનાહગારોનું જન્નતના પ્રવેશદ્વારોમાંથી દાખલ થવું અસંભવિત છે.

૧૭. તેમને નીચેથી અને ઉપરથી આગ ઘેરી લેશે.

શક્તિથી વધારે અમે ભાર નથી નાખતા— આ જ લોકો છે જે જન્નતનિવાસી છે, જ્યાં તેઓ સદાય રહેશે.

૪૪. અને અમે તેમના દિલોમાંથી અસાધારણ અદ્યતન (દ્વિભાવ)ને દૂર કરી દેશું. તેમની તબેથી નહેરો ફૂટી નીકળશે અને તેઓ કહેશે 'સર્વ તા'રીફનો હક્કદાર અલ્લાહ છે જેણે અમને આ રસ્તો દેખાડ્યો છે. જો અલ્લાહે અમને સીધા રસ્તો ન દેખાડ્યો હોત તો અમે કદીપણ હિદાયત ન મેળવી શક્યા હોત. નિ:સંદેહ અમારા પરવરદિગારના રસૂલો સત્ય વર્ધને આવ્યા હતા.' ત્યારે તેમને કહેવામાં આવશે: 'આ તે બેહિશત છે, તમારી કરણીઓનો બદલામાં તમને જેના વારસદાર બનાવવામાં આવ્યા છે.'

૪૫. અને બેહિશતનિવાસીઓ જહન્નમ નિવાસીઓને સંબોધન કરી કહેશે 'અમને અમારા પાલનહારે જે વચન આપ્યું હતું તે સાચું ઠીક હતું. શું તમને પણ તમારા પાલનહારે જે વચન આપ્યું હતું તે સાચું નીવડ્યું છે?' તેઓ જવાબમાં કહેશે 'હા.' ત્યારે પુકારનાર તેમની વચ્ચે એવાન કરશે 'ઝાલિમો ઉપર અલ્લાહની લા'નત છે.

૪૬. 'જે (લોકોને) અલ્લાહની રાહથી અટકાવે છે અને તેમાં ખામીઓ શોધતા કરે છે અને જે આખેરતનો ઈન્કાર કરનારા છે.'

૪૭. અને તે બન્ને વચ્ચે એક આડ હશે અને તેની ઊંચાણ ઉપર ઊભેલા લોકો જે હજી (જન્નતમાં) દાખલ નહિ થયા હોય પરંતુ તેઓ દાખલ થવાના અભિલાષી હશે; તેઓ બધા જન્નતવાસીઓને તેમની નિશાનીઓથી ઓળખતા હશે; તેમને સંબોધીને કહેશે 'તમારા ઉપર સલામતી હોજો'.

૪૮. અને જ્યારે તેમની નજર આગમાં રહેનારાઓ ઉપર પડશે તો તેઓ બોલી ઉઠશે 'હે અમારા રબ, અમને ઝાલિમો સાથે ન રાખજે.' (રુકૂઅ-૫)

૪૯. અને ઊંચાણ ઉપર ઉભેલા લોકો (જહન્નમવાસીઓને) જેને તેમની નિશાનીઓથી

وَسَعَهَا ۖ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٤٥﴾

وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غَلٍّ يُخَيِّرِي مِنْ تَحْتِهَا ۖ الْأَنهَارُ ۖ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنَّ هَدَانَا اللَّهُ ۖ لَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ وَنُودُوا أَنْ تَتَكَلَّمُ الْجَنَّةُ أَوْ رُسُلُهَا ۚ ﴿٤٦﴾

﴿٤٦﴾

وَنَادَىٰ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابَ النَّارِ أَنْ قَدْ وَجَدْنَا مَا وَعَدَنَا رَبُّنَا حَقًّا فَهَلْ وَجَدْتُمْ مَا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا ۖ قَالُوا نَعَمْ ۖ قَاذَنَ مَوَدَّنَ بَيْنَهُمْ أَنْ تَعْلَمَ اللَّهُ عَلَى الظَّالِمِينَ ﴿٤٧﴾

الَّذِينَ يَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا ۚ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ كَافِرُونَ ﴿٤٨﴾

وَبَيْنَهُمَا حِجَابٌ ۖ وَعَلَى الْأَعْرَافِ رِجَالٌ يَعْرِفُونَ كُلًّا ۖ بِسِيْمِهِمْ ۖ وَنَادَا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ أَنْ سَلِّمُوا عَلَيْهِمْ ۖ لَمْ يَدْخُلُوهَا وَهُمْ يَطْعَمُونَ ﴿٤٩﴾

وَإِذَا صُرِفَتْ أَبْصَارُهُمْ تِلْقَاءَ أَصْحَابِ النَّارِ قَالُوا رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٥٠﴾

وَنَادَىٰ أَصْحَابُ الْأَعْرَافِ رِجَالًا يَعْرِفُونَهُمْ بِسِيْمِهِمْ

ઓળખશે તેમને પુકારશે (અને) કહેશે 'તમારું સંખ્યાબળ તમને લાભકારક ન નીવડ્યું, ન તમારું ધર્મંડ.

૫૦. (જહન્નમવાસીઓ જહન્નતવાસીઓ તરફ ઈશારા કરી કહેશે) 'શું આ લોકો વિશે સોગંદપૂર્વક આપણે કહેતા હતા કે અલ્લાહની રેહમત તેમને નહિ મળે?' (બલકે તેમને તે કહેવામાં આવ્યું કે) તમે જહન્નતમાં દાખલ થઈ જાઓ. તમને કોઈ ભય નથી, ન તમને કોઈ દુઃખ આવશે.'

૫૧. અને જહન્નમનિવાસીઓ જહન્નતનિવાસીઓને પુકારીને કહેશે 'અમારી તરફ પણ થોડુંક પાણી રેડો અથવા તમને અલ્લાહે જે રીઝક આપ્યું છે તેમાંથી કંઈક અમને પણ આપો' તેઓ જવાબ આપશે બેશક અલ્લાહે આ બન્ને (વસ્તુઓ) કાફરો માટે હરામ ઠરાવી છે—

૫૨. 'જે લોકોએ પોતાના દીનને રમત ગમ્મતનું સાધન બનાવી દીધું હતું અને જેમને આ દુનિયાની ઝિદગીએ છેતર્યા હતા. આજના દિવસે અમે તેમને એવી જ રીતે ભૂલાવી દેશું જેવી રીતે તેમણે આજના દિવસની મુલાકાતને ભૂલાવી દીધી હતી, અને તેઓ અમારી આયતોનો ઈન્કાર કરતા રહ્યા હતા.

૫૩. અને બેશક અમે તેમને એવી કિતાબ પહોંચાડી છે જેમાં અમે જ્ઞાનના આધારે સ્પષ્ટ વર્ણનો કર્યા છે, અને જે મોમિનો માટે હિદાયત અને રેહમત છે.

૫૪. શું તેઓ તેમાંની આગાહીઓ પૂરી થવાની જ રાહ જોઈ રહ્યા છે? તે દિવસે જ્યારે કે તેના પરિણામો જાહેર થશે, ત્યારે તેની અવગણના કરનારા કહેશે 'અમારા પાલનહારના રસૂલો ખરેખર સત્ય લઈને આવ્યા હતા, શું હવે કોઈ ભલામણ કરનારા અમારા માટે ભલામણ કરશે? અથવા અમને પાછા મોકલવામાં આવશે કે અમે જે કંઈ કરતા હતા તેનાથી બુદ્ધિ જ કરીએ?' બેશક તેમણે સ્વયં પોતાના જીવને હલાક કર્યા. અને જે કંઈ તેઓ ઘડતા રહ્યા હતા તે તમને છોડી ચાલ્યું ગયું. (રુકૂઅ-૬)

قَالُوا مَا أَفَعَيْنَاكُمْ جَعَلَكُمْ وَكَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ ﴿٥٠﴾

أَهُؤْلَاءِ الَّذِينَ أَقْسَمْتُمْ لَا يَبَالُهُمُ اللَّهُ بِرَحْمَةٍ
أَدْخُلُوا الْجَنَّةَ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمْ وَلَا أَنْتُمْ تَحْزَنُونَ ﴿٥١﴾

وَنَادَى أَصْحَابُ النَّارِ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ أَنْ أَفِضُوا عَلَيْنَا
مِنَ الْمَاءِ أَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَهُمَا
عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٥٢﴾

الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَهْوًا وَلَعِبًا وَغَرَّتْهُمْ الْحَيَاةُ
الدُّنْيَا فَالْيَوْمَ نَنسِفُهُمْ كَمَا نَسُوا لِقَاءَ يَوْمِهِمْ هَذَا
وَمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ ﴿٥٣﴾

وَلَقَدْ جَعَلْنَاهُمْ رِجَالًا لَّيْسَ لَهُمْ شَأْنٌ مِثْلَ
رَحْمَةِ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٤﴾

هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا تَأْوِيلَهُ يَوْمَ يَأْتِي تَأْوِيلَهُ يَقُولُ
الَّذِينَ نَسُوا مِنْ قَبْلُ قَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُنَا بِالْحَقِّ
فَهَلْ لَنَا مِنْ شُعَاءٍ فَيَشْفَعُوا لَنَا أَوْ نُرَدِّ فَنَعْمَلْ
غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ قَدْ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَصَلَّ
عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٥٥﴾

૫૫. ખરેખર, તમારો પાલનહાર, અલ્લાહ છે, જેણે આકાશો અને પૃથ્વીને છ દિવસોમાં^(૧૮) સર્જ્યા છે, પછી તે પોતાના તખ્ત ઉપર બેઠો. તે જ રાતને દિવસ ઉપર ઢાંકી દે છે, જે કમ કાયમ (પરિવર્તિત) ચાલતો રહે છે. સૂર્ય, ચંદ્ર, તારાઓ (નક્ષત્રો), સર્વ તેની જ આજ્ઞાને આધીન (સેવા કાર્યમાં) પ્રવૃત્ત છે, બેશક અલ્લાહ (અનંત) બરકતોવાળો છે, અને તમામ જહાનોનો પાલનહાર છે.

૫૬. (માટે) તમારા રબને એકાંતની ઘડીઓમાં ભાવનાથી પુકારતા રહો, બેશક તે હદ બહાર જનારાઓને પસંદ નથી કરતો.

૫૭. અને દુનિયામાં અમનનું વાતાવરણ કાયમ થયા પછી તેમાં બદઅમની કેલાવો નહિ અને ભય તથા આશા સાથે તેને પુકારતા રહો, ખરેખર અલ્લાહની રેહમત નેકી કરનારાઓની બહુજ નજીક હોય છે.

૫૮. અલ્લાહ એજ છે જે પોતાની રેહમત વરસાવતા પહેલાં પવન દ્વારા તેની ખુશખબર મોકલાવે છે, જે (જળથી) ભરેલા વાદળા ખેંચી લાવે છે, પછી અમે તેને સુકી ઝમીન તરફ ઢાંકી જઈએ છીએ અને ત્યાં પાણી વરસાવીએ છીએ, પછી અમે તેમાંથી દરેક પ્રકારના ફળો ઉત્પન્ન કરીએ છીએ. આવી જ રીતે અમે મૃતદેહોને ફરી સજીવન કરતા રહીએ છીએ કે તમને યાદ રહે.

૫૯. અને ફળદ્રુપ ઝમીનમાં તો તેના પાલનહારની આજ્ઞાથી પુષ્કળ વનસ્પતી ઉગે છે, અને ખરાબ ઝમીનમાં નજીવું ઉપજે છે. આવી જ રીતે અમે અમારી આયતોનું કદર કરનારા લોકો માટે ફેરવી ફેરવી વર્ણન કરતા રહીએ છીએ. (રુકૂઅ-૭)

૬૦. અમે નૂહને તેની કોમ તરફ મોકલાવ્યો, તેણે કહ્યું 'હે મારી કોમના લોકો, અલ્લાહની ઈબાદત કરો, તમારો અન્ય કોઈ મા'બૂદ નથી સિવાય અલ્લાહ. ખરેજ મને ડર છે કે તે મહાન દિવસનો અઝાબ તમારા ઉપર આવી પડશે.'

إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُغْشَىٰ الْبَيْتَ الْكَافَرِ يَطْلُبُهُ حَبِيبَاتُ الشَّيْءِ وَالشَّيْءِ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ مُسَخَّرَاتٍ بِأَمْرِ آلِهِ الْخَلْقِ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٥٩﴾

أَدْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ ﴿٦٠﴾

وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا وَادْعُوهُ حَوْفًا وَقَطْعًا إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْحَسِينِ ﴿٦١﴾ وَهُوَ الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ كَئِذَا أَقْلَتْ سَحَابًا تَفَالَأَ سُقْنَاهُ لِبَلَدٍ مَّيِّتٍ فَأَنْزَلْنَا بِهِ الْمَاءَ فَأَخْرَجْنَا بِهِ مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ كَذَلِكَ نُخْرِجُ الْمَوْتَىٰ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾

وَالْبَلَدُ الطَّيِّبُ يَخْرِجُ نَبَاتَهُ بِإِذْنِ رَبِّهِ ۚ وَالَّذِي حَبِثَ لَا يَخْرِجُ إِلَّا كَذِبًا ۚ كَذَلِكَ نَصْرَفُ الْأَيَّاتِ لِقَوْمٍ يَشْكُرُونَ ﴿٦٣﴾

لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَقَالَ لِقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَهِ غَيْرُهُ ۖ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٦٤﴾

૧૮. સાયન્સના વિધાન પ્રમાણે પૃથ્વીનું વર્તમાન સમયનું રૂપ કરોડો વર્ષોના વિકાસમય પ્રગતિનું પરિણામ છે. હઝરત મુહીયુદ્દીન ઈબને અરબીનું પણ આ જ મંતવ્ય છે. મળતા પુરાવાના આધારે છ દિવસનો અર્થ છે 'છ નિત્ય યુગાંતરો ગણાશે. ન કે ૨૪ કલાકના દિવસના હિસાબે છ દિવસો.

૬૧. તેની કોમના આગેવાનોએ કહ્યું 'ખરેખર અમે તને ચોખ્ખી ગુમરાહમાં પડેલા જોઈ રહ્યા છીએ.'

૬૨. તેણે કહ્યું, 'હે મારી કોમ, હું ગુમરાહીમાં ફસાએલો નથી, પરંતુ હું તમામ જાહાનોના પાલનહાર તરફથી આવેલા રસૂલ છું.'

૬૩. 'હું મારા પરવરદિગારનો સંદેશો તમને આપું છું અને તમને ખરી સલાહ આપું છું, અને હું અલ્લાહ તરફથી જે જ્ઞાન રાખું છું તેનાથી તમે અજાણ્યા છો.'

૬૪. 'શું તમને નવાઈ લાગે છે કે તમારામાંથી એક વ્યક્તિ દ્વારા તમારી તરફ નસિહત આવી છે, કે તે તમને (આવનારા અજાબથી) ચેતવી દે કે જેથી તમે પરહેઝગાર બની જાઓ કે જેથી તમારા ઉપર રહેમ કરવામાં આવે?'

૬૫. પરંતુ તેમણે તેના ઉપર જૂઠું બોલવાનો આરોપ મૂક્યો જેથી અમે તેને અને તેના સાથીઓને નોકામાં (સવાર કરી) બચાવી લીધા અને અમારી આયતોનો ઈન્કાર કરનારાઓને ડૂબાવી દીધા. બેશક, તે એક આંધળી^(૧૯) કોમ હતી. (રુકૂઅ-૮)

૬૬. અને 'આદ'^(૨૦) (ના લોકો)ના બંધુ હૂદે^(૨૧) કહ્યું 'હે મારી કોમ (ના લોકો) અલ્લાહની ઈબાદત કરો. તેના સિવાય તમારો અન્ય કોઈ મા'બૂદ નથી; તો શું તમે અલ્લાહથી નહિ ડરો?'

૬૭. તેની કોમના કાફર (નાકરમાન) આગેવાનોએ કહ્યું 'હે હૂદે (નિશ્ચય તું અમને બેવકૂફીમાં ફસાએલો જણાય છે અને ખરેખર, અમે તને જૂઠો સમજીએ છીએ.'

૬૮. તેણે ઉત્તર વાળ્યો 'હે મારી કોમ (ના લોકો), હું કોઈ નાદાનીમાં ફસાએલો નથી પરંતુ હું તમામ જાહાનોના માલિક તરફથી આવેલો રસૂલ છું.'

قَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرَاكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ①

قَالَ يَقَوْمُ لَيْسَ بِي ضَلَالَةٌ وَلَكِنِّي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ②

أُبَلِّغُكُمْ رِسَالَتِ رَبِّي وَأَنْصَحُ لَكُمْ وَأَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ③

أَوْعَجِبْتُمْ أَنْ جَاءَ ذِكْرٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَلَى رَجُلٍ مِّنْكُمْ لِيُنذِرَكُمْ وَلِتَتَّقُوا وَلَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ④

فَكَذَّبُوهُ فَأَخْبَيْنَاهُ وَالَّذِينَ مَعَهُ فِي الْفُلْكِ وَأَغْرَقْنَا الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا عَابِينَ ⑤

وَالِى عَادٍ أَخَاهُمْ هُودًا قَالَ يَقَوْمُ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ ⑥ فَلَا تَتَّقُون ⑦

قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرَاكَ فِي سَفَاهَةٍ وَإِنَّا لَنَظُنُّكَ مِنَ الْكَذَّابِينَ ⑧

قَالَ يَقَوْمُ لَيْسَ بِي سَفَاهَةٌ وَلَكِنِّي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ⑨

૧૯. અંતઃકરણનો અંધાપો.

૨૦. પ્રાચીન કાળમાં 'આદ' નામનો કબીલો એક સમયે અરબના મોટા ભાગના કળદૂપ પ્રદેશ ઉપર સત્તા ધરાવતો હતો. ખાસ કરીને યમન, સીરિયા, મેસોપોટેમીઆ વગેરે.

૨૧. હઝરત હૂદ (સ), હઝરત નૂહ (અ)ની સાતમી પેઢીએ હતા.

૬૯. 'હું મારા પાલનહારનો સંદેશો તમને આપું છું અને હું તમારું ભવું ઇચ્છનારો, અને વિશ્વવાસુ સલાહકાર છું.'

૭૦. 'શું તમને આશ્ચર્ય થાય છે કે તમારામાંની એક વ્યક્તિ દ્વારા તમારી તરફ તમારા પાલનહારનો ઉપદેશ આવે, અને તે તમને ચેતવી દે? અને યાદ રાખો કે અલ્લાહે નૂહની કોમ પછી તમને (પોતાના કુલોના) વારસદાર બનાવ્યા, અને શારીરિક બળમાં તમને વધારી મૂક્યા. માટે અલ્લાહની ને'મનોને યાદ રાખો કે જેથી તમે સફળ થાઓ.'

૭૧. તેમણે પૂછ્યું 'શું તું અમને એમ કહેવા આવ્યો છે કે અમે માત્ર અલ્લાહની જ ઈબાદત કરીએ અને જેને અમારા પૂર્વજો પૂજતા રહ્યા હતા તેમને ત્યજી દઈએ? તો જેની તું અમને ધમકી આપી રહ્યો છે તે (અજાબ) અમારા ઉપર લઈ આવ, જો તું ખરો હો તો!'

૭૨. તેણે કહ્યું 'ખરેજ, તમારા પાલનહાર તરફથી તમારા ઉપર અજાબ તથા ગજબ આવી રહ્યો છે. શું તમે તે નામોના વિશે મારી સાથે તકરાર કરો છો જે તમે અને તમારા પૂર્વજોએ પોતાની મેળે જ ઉપજાવી કાઢ્યા હતા, જેની અલ્લાહે તમારી તરફ વ્રેઈ સનદ નથી ઊતારી? માટે હવે (તેના પરિણામની) રાહ જુઓ, હું પણ રાહ જોવામાં તમારી સાથે છું.'

૭૩. અને અમે હૂદને અને તેના સાથીઓને અમારી મહેરબાનીથી બચાવી લીધા, અને જેમણે અમારી આયતોનો ઈન્કાર કર્યો હતો તેમના રહ્યા સદ્યા મૂળ કાપી નાખ્યા. બેશક તેઓ ઈમાન લાવવાના હતા જ નહિ. (રુકૂઅ-૯)

૭૪. અને 'સમૂદ' (૨૨) ને તેમના બંધુ સાલેહે (૨૩) (આવીને) કહ્યું 'હે મારી કોમ, (ના લોકો) અલ્લાહની

أَبْلَغُكُمْ رَسُولَ رَبِّي وَأَنَا لَكُمْ نَاصِحٌ أَمِينٌ ﴿٦٩﴾

أَوْعَيْبُكُمْ أَنْ جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَلَى سَرَجٍ
مِنْكُمْ لِيُنذِرَكُمْ وَأَذْكُرُوا إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَاءَ مِنْ
بَعْدِ قَوْمِ نُوحٍ وَزَادَكُمْ فِي الْخَلْقِ بَحْطَةً فَاذْكُرُوا
آلَاءَ اللَّهِ لَعَلَّكُمْ تَفْلَحُونَ ﴿٧٠﴾

قَالُوا أَجِئْتَنَا لِنَعْبُدَ اللَّهَ وَحْدَهُ وَنَذَرَ مَا كَانَ
يَعْبُدُ آبَاؤُنَا فَاتَّبِعْنَا بِمَا تَعِدُنَا إِنْ كُنْتَ مِنَ
الصَّادِقِينَ ﴿٧١﴾

قَالَ قَدْ وَقَعَ عَلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ رِجْسٌ وَعَصَبٌ
أُتِّجَادِ لَوْ نَبَى فِي أَسَاءٍ سَيِّئَتُهُمْ أَنْتُمْ وَأَبَاؤُكُمْ
مَا نَزَّلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ فَانظُرُوا إِلَىٰ مَعَكُمْ
مِنَ النَّظِيرِينَ ﴿٧٢﴾

فَأَنْجَيْنَاهُ وَالَّذِينَ مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا وَقَطَّعْنَا دَاوِ
الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَمَا كَانُوا مُؤْمِنِينَ ﴿٧٣﴾

وَإِلَىٰ ثُودَ أَخَاهُمْ ضَلِيحٌ قَالَ يَقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا

١
١٩
٢
٣
٤

૨૨. 'સમૂદ'ની કોમ અરબસ્તાનના પશ્ચિમમાં અદનથી લઈ દૂર ઉત્તરમાં સીરિયા સુધી ફેલાયેલી હતી. તેઓ હઝરત ઈસ્માઈલ (અ)થી થોડો સમય પહેલાં થઈ ગયા હતા અને તેઓ આદ'ની જોડાજોડમાં પહોંચી ઈલાકામાં વસેલા હતા.

૨૩. હઝરત સાલેહ (અ) હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ)ના સમકાલીન હતા અને હઝરત હૂદ (અ) પછી થઈ ગયા હતા.

ઈબાદત કરો, તેના સિવાય તમારો કોઈ અન્ય મા'બૂદ નથી. ખરેખર, તમારા પાલનહાર તરફથી તમારા ઉપર એક સ્પષ્ટ દલીલ આવી ચૂકી છે— અલ્લાહની આ ઊંટડી^(૨૪) તમારા માટે એક નિશાની છે, માટે તેને અલ્લાહની ધરની ઉપર છૂટથી ચરવા દો અને તેને કોઈ હાનિ કરશો નહિ, નહિતો તમે દર્દનાક અજાબમાં સપડાઈ જશો.

૭૫. 'અને યાદ કરો જ્યારે અલ્લાહે 'આદ' પછી પોતાની ને'મતોના તમને વારસ બનાવ્યા હતા અને તમને ધરતીમાં એવું સ્થાન આપ્યું (કે) તમે મેદાનોમાં ભવ્ય ઈમારતો બાંધી અને પર્વતોને કોતરી તેમાં રહેકાણો બનાવ્યા. માટે અલ્લાહની તે ને'મતોને યાદ રાખો અને ધરતીમાં અન્યાયથી કિસાદ ન ફેલાવો.'

૭૬. તેની કોમના ધંમડી આગેવાનોએ તેમનામાંના કમઝોર ગણાતા લોકો જે ઈમાન લાવ્યા હતા તેમને કહ્યું 'શું તમે (ખાતરીપૂર્વક) જાણો છો કે સાલેહ તમારા રબ તરફથી મોકલવામાં આવ્યો છે?' તેમણે જવાબ આપ્યો 'બેશક, તે જે લઈને આવ્યો છે તેના ઉપર અમે ઈમાન રાખીએ છીએ.'

૭૭. જે લોકો ધંમડી હતા. તેમણે કહ્યું 'જે વસ્તુઓમાં તમે ઈમાન રાખો છો તેનો અમે ઈન્કાર કરીએ છીએ.'

૭૮. પછી તેમણે ઊંટડીને ઘૂંટણીએથી કાપી (મારી) નાખી અને પોતાના પાલનહારની નાકરમાની કરી, અને કહ્યું: 'હે સાલેહ, જેનાથી તું અમને ડરાવે છે તે (અજાબ) લઈ આવ, જો તું ખરેખર રસૂલ છે તો!'

૭૯. પરિણામે ધરતીકંપે તેમને પકડી લીધા અને તેઓ પોતાના ઘરોમાં ઊંધા જ પડેલા રહી ગયા.

૮૦. પછી (સાલેહ) ત્યાંથી ચાલ્યા જતાં કહ્યું 'હે મારી કોમ, મેં તમને મારા પાલનહારનો સંદેશો આપી

لَكُمْ مِنَ إِلَهٍ غَيْرُهُ قَدْ جَاءَكُمْ بَيِّنَةٌ مِّنْ رَبِّكُمْ هَذِهِ نَاقَةُ اللَّهِ لَكُمْ آيَةٌ فَذُرُّوهَا تَأْكُلْ فِي أََرْضِ اللَّهِ وَلَا تَمْسُوهَا بِسُوءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابُ الْيَمِّ ①

وَادْكُرُوا إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَاءَ مِن بَعْدِ عَادٍ وَبَوَّأَكُمْ فِي الْأَرْضِ تَتَّخِذُونَ مِنْ سُهْوَئِهَا قُصُورًا وَتَخْنَتُونَ الْجِبَالَ يُبُوتَاءَ فَاذْكُرُوا الْآيَةَ اللَّهِ وَلَا تَعْشَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ②

قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لِلَّذِينَ اسْتَضَعُّوا لِمَنْ آمَنَ مِنْهُمْ أَتَعْلَمُونَ أَنَّ صُلْحًا مُّرْسَلٌ مِّن رَّبِّهِ قَالُوا إِنَّا بِمَا أُرْسِلَ بِهِ مُؤْمِنُونَ ③

قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا بِالَّذِي آمَنَّكُمْ بِهِ كَارِهِونَ ④

فَعَقَرُوا النَّاقَةَ وَعَتَوْا عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ وَقَالُوا يُصْلِحُ بَيْنَنَا بِمَا تَعِدُنَا إِن كُنْتَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ ⑤

فَاخَذْنَاهُمُ الرَّجْفَةَ فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جثثين ⑥

فَتَوَلَّى عَنْهُمْ وَقَالَ يَاقَوْمِ لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ رَسُولًا

૨૪. આ ઊંટડીનું એક પ્રાણીથી વધુ મહત્વ ન હતું પરંતુ હઝરત સાલેહ (અ) ઉપદેશ કરવાના કામમાં ઊંટડીની સવારીનો ઉપયોગ કરતા હોવાથી તેને કોઈ અડચણ ન કરવાની તેમને ચેતવણી હતી. ઊંટડીને હાનિ કરવાથી હઝરત સાલેહ (અ)ના ઉપદેશ કાર્યમાં અંતરાયો પાડવાના પ્રયાસને હઝરત સાલેહ (અ)ને હાનિ કરવા સમાન હતું. સાધારણ રીતે અરબ લોકોમાં ઊંટડીને ચરવાની આઝાદી એક ઉત્તમ નેકી ગણાતી હતી.

ભલ્લી સલાહ આપી હતી પરંતુ તમને ભલ્લી સલાહ આપનાર પસંદ નથી.'

૮૧. અને લૂને^(૨૫) (જઈને) પોતાની કોમને સંબોધી કહ્યું: 'શું તમે એવા ઘુણાસ્પદ કામો^(૨૬) કરો છો કે જે તમારા પહેલાં દુનિયામાં કોઈ કોમને નથી કર્યા?

૮૨. 'તમે સ્ત્રીઓને છોડી પુરુષો તરફ તમારી કામવાસના તૃપ્ત કરવા દોડો છો ખરે જ, તમે હદ વટાવી ગયેલા લોકો છો.'

૮૩. અને તેની કોમનો માત્ર એટલો જ જવાબ હતો: 'આ લોકો પોતાની પારસાઈ (પવિત્રતા) દેખાડે છે, માટે તેમને આપણી વસ્તીમાંથી બહાર કાઢી મૂકો.'

૮૪. અંતે અમે લૂતને અને તેના પરિવારને બચાવી લીધા સિવાય તેની પત્નીને, જે પાછળ રહી જનારાઓ સાથે હતી.

૮૫. અને અમે તેમના ઉપર (પથરાળી) વર્ષા^(૨૭) કરી, જુઓ તે બદકારોનો કેવો અંતમ આવ્યો! (રુકૂઅ-૧૦)

૮૬. 'મદ્યન^(૨૮) (ની કોમ)ને તેમના અંધુ શોએબ^(૨૯) (આવી) કહ્યું 'હે મારી કોમ, (ના લોકો)

رَبِّي وَتَوَحَّتْ لَكُمْ وَلَكِنْ لَا تُحِبُّونَ التَّصَحُّيْنَ ۝^{٢٥}
وَلَوْ أَنِّي قَالْتُ يَقَوْمُ إِنَّا تَأْتُونَنَا الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ

بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْعَالَمِينَ ۝^{٢٦}
إِن كُمْ لَتَأْتُونَ الرَّجَالَ شَهْوَةً مِنْ دُونِ النِّسَاءِ

بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ ۝^{٢٧}
وَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَخْرِجُوهُمْ
مِنْ قَرْيَتِكُمْ ۖ إِنَّهُمْ أَنَاسٌ يَنْتَهُوْنَ ۝^{٢٨}

فَأَنجَيْنَاهُ وَأَهْلَهُ إِلَّا امْرَأَتَهُ ۖ كَانَتْ مِنَ الْغَابِثِينَ ۝^{٢٩}
وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًا فَأَنْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ
الْمُجْرِمِينَ ۝^{٣٠}

وَالِلَّهِ مَدِينٌ ۖ أَحَاطَهُمْ شُعَيْبٌ قَالُ يَقَوْمُ اعْبُدُوا اللَّهَ

૨૫. હઝરત લૂત (અ) હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ)ના ભત્રીજા હતા અને સમકાલીન હતા.

૨૬. હઝરત લૂત (અ)ની કોમ કુદરતના નિયમ વિરુદ્ધ પુરુષોથી પોતાની કામવાસના તૃપ્ત કરતા હતા, આ પહેલાં કોઈ બીજી કોમને સામાજિક ધોરણ પર આવા બદકારીના કામો કર્યા હોવાનો બીજો કોઈ દાખલો દુનિયાના ઈતિહાસમાં નથી મળતો.

૨૭. ધરતીકંપના સખત આંચકાથી પર્વતો તેમજ ધરતી ફાટી તેના મોટા મોટા ઢેકાં આકાશમાં પથરાઈ ગયા જેના નીચે પડતાં જ બાકી રહીસહી વસ્તુઓનો તેની નીચે દબાઈને નાશ પામી. આવી ખોડનાક યાતનાનો અનુભવ ભારતને ૧૯૦૫માં કાંગળામાં થયો હતો. તેના અમુક વર્ષો બાદ કાબૂલની ઉત્તર દિશામાં આવું જ ભયાનક તોફાન આવ્યું હતું.

૨૮. હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ)ની ત્રણ પત્નીઓ હતી. સારાહ, હાજરા અને છેલ્લી કીનુરાહ, જેનાથી મદ્યનનો જન્મ થયો હતો. મદ્યનના વંશજો હિજાઝની ઉત્તરમાં વસેલા હતા તેમના નામનું એક શહેર રાતા સમુદ્ર ઉપર રણના એક ખૂણે આવેલું છે. આ શહેરમાં વસનારાઓની મોટી સંખ્યા બની ઈસ્માઈલના વંશજોની છે.

૨૯. હઝરત શોએબ (અ) બની ઈસરાઈલના નબી હતા જે હઝરત મૂસા (અ) પહેલાં થઈ ગયા હતા. તેમને હઝરત મૂસા (અ)ના સસરા માનવામાં આવે છે જે કે બાઈબલમાં તેમના નામનો ઉલ્લેખ થયો જોવામાં નથી આવતો. બાઈબલના વર્ણન પ્રમાણે તેમના સસરાનું નામ જેથરો હતું. જેમની ગણના નબીઓમાં નથી થઈ. કુરઆને મજીદ હઝરત મૂસા (અ) હઝરત શોએબ (અ) પછી પ્રગટ થયા હોવાનું

તમે એક અલ્લાહની ઈબાદત કરો. તેના સિવાય તમારો કોઈ અન્ય મા'બૂદ નથી. તમારા પાલનહાર તરફથી એક સ્પષ્ટ દલીલ તમારી પાસે આવી ચૂકી છે. માટે માપ અને તોલમાં પૂરેપૂરું આપો, અને લોકોને તેમના હક્કથી ઓછી વસ્તુ ન આપો અને દેશમાં કાયમ કરવામાં આવેલી વ્યવસ્થામાં બગાડો ન ફેલાવો. આ તમારા માટે બેહતર છે જો ખરેખર તમે ઈમાન રાખતા હો તો.

૮૭. 'અને માર્ગ વચ્ચે બેસી, અલ્લાહ ઉપર ઈમાન લાવનારાઓને ધમકાવી તેની રાહથી અટકાવી તેમાં આંટીગૂંટી ઊભી કરવાના પ્રયાસો ન કરો. અને યાદ રાખો, જ્યારે તમે અલ્પ સંખ્યામાં હતા, તેણે તમને અનેકધણા વધારી મૂક્યા. અને જુઓ, કિસાદ ફેલાવનારાઓનો અંજામ કેવો આવ્યો હતો.

૮૮. 'અને જે હું લઈને આવ્યો છું તેમાં તમારામાંનો એક વર્ગ ઈમાન લાવ્યો હોય અને બીજા વર્ગ ઈમાન ન લાવે તો તમે ધીરજથી કામ લો જ્યાં સુધી કે અલ્લાહ આપણી વચ્ચે ન્યાય કરે, બેશક, ન્યાય કરનારાઓમાં તે સર્વશ્રેષ્ઠ ન્યાય કરનાર છે.'

૮૯. તેની કોમના ધર્મડી આગેવાનોએ કહ્યું 'હે શાએબ, ખરેખર તને અને તારા ઉપર ઈમાન લાવનારાઓને અમે વસ્તીમાંથી બહાર હાંકી કાઢશું, અથવા તો તમને અમારા દીનમાં પાછું ભળી જવું પડશે.' તેણે પૂછ્યું 'શું અમે ન ચાહતા હોઈએ તો પણ?' (૩૦)

૯૦. 'ખરેજ, અમે અલ્લાહના નામ ઉપર જૂઠું બોલતા હતા, હવે જ્યારે અલ્લાહે અમને તેમાંથી બચાવી લીધા છે (શું) હવે અમે તેમાં ફરી ભળી

مَا لَكُمْ مِنَ اللَّهِ عِبرَةٍ قَدْ جَاءَ شِكْمُ بَيْنَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ فَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ وَلَا تَبْخُسُوا النَّاسَ أَشْيَاكُمْ وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٨٧﴾

وَلَا تَقْعُدُوا بِكُلِّ صِرَاطٍ تُوعِدُونَ وَاصْدُقُوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ مَن آمَنَ بِهِ وَتَبْغُوهَا عِوَجًا وَاذْكُرُوا إِذْ كُنتُمْ قَلِيلًا فَكُشِرْكُمْ وَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ ﴿٨٨﴾

وَإِنْ كَانَ طَائِفَةٌ مِّنْكُمْ آمَنُوا بِالَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ وَطَائِفَةٌ لَّمْ يُؤْمِنُوا فَاصْبِرُوا حَتَّى يَحْكُمَ اللَّهُ بَيْنَنَا وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ ﴿٨٩﴾

قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِن قَوْمِهِ لَنُخْرِجَنَّكَ يَشْعِيبَ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَكَ مِن قَرْيَتِنَا أَوْ لَنَعُودَنَّ فِي مِلَّتِنَا قَالَ أَوَلَوْ كُنَّا كُرْهِينَ ﴿٩٠﴾

قَدْ افْتَرَيْنَا عَلَى اللَّهِ كَذِبًا إِنْ عُدْنَا فِي مِلَّتِكُمْ بَعْدَ إِذْ جَعَلْنَا اللَّهُ مِنْهَا طَوْعًا وَمَا يَكُونُ لَنَا أَنْ نَعُودَ فِيهَا

સૂચવે છે. (પ્રકરણ ૭ આયત. ૧૦૪) કુરઆને મજીદમાં હઝરત શાએબ (અ)ને મદ્યનનો ભાઈ કહેવામાં આવ્યો છે જેથી તેઓ હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ)ના વંશજોમાંથી હોય એવું ધારવું અયોગ્ય નહિ ગણાય. મદ્યનની માતા કેતુરાહ હઝરત ઈબ્રાહીમની ત્રીજી પત્ની, એક દાસી હોવાના કારણે બની ઈસ્માઈલ તથા બની ઈસ્માઈલ, બન્ને કોમો તેના સંતાનને માનની નજરથી ન જોતા પરંતુ અલ્લાહે તેમને સંખ્યાબળ, દૌલત તેમજ બાદશાહત અર્પણ કરી હતી.

૩૦. દીનની બાબતમાં બળજબરી હમેશાંથી અયોગ્ય અને ગેરકાયદેસર ગણાય છે. મઝહબ, માન્યતા, શ્રદ્ધા, યકીન એક મનમાનતો પસંદગીનો અને સંતોષનો વિષય છે.

જઈએ? બેશક તેમાં પાછું ભળવું અમને શોભા નથી આવતું, સિવાય અમારા સર્જનહાર અલ્લાહની તેવી ઈચ્છા હોય. અમારા પરવરદિગારનું જ્ઞાન સર્વ વસ્તુને આવરી લે છે. અલ્લાહમાં જ અમારો વિશ્વાસ છે. હે અમારા પરવરદિગાર, તું જ અમારા અને અમારી કોમ વચ્ચે સત્યપૂર્ણ ન્યાય કરજે, અને તું જ સર્વશ્રેષ્ઠ ન્યાય કરનારો છે.'

૯૧. અને તે કોમના કાફર (ઈમાન ન લાવનારા) આગેવાનોએ લોકોને કહ્યું: 'જો તમે શોએબનું કહ્યું માનશો તો તમે નુકસાન ભોગવશો.'

૯૨. પરિણામે ધરતીકંપે તેમને પકડી લીધા અને તેઓ પોતાના ઘરોમાં ઊંધા પડેલા જ રહી ગયા.

૯૩. જેમણે શોએબ ઉપર જુદો હોવાનો આરોપ મૂક્યો હતો, તેમનું જાણે અસ્તિત્વજ ન હતું. જે લોકોએ શોએબને જુદો કરાવ્યો હતો તેમણે જ નુકસાન વહોરી લીધું.

૯૪. પછી તેમનાથી વિમુખ થતાં તેણે કહ્યું 'હે મારી કોમના લોકો, બેશક મેં તમને મારા પરવરદિગારનો સંદેશો પહોંચાડી દીધો છે, અને તમને સાચી સલાહ આપી છે. હવે હું કાફરો માટે અફસોસ શા માટે કરું?' (રુકૂઅ-૧૧)

૯૫. અને અમે કોઈ વસ્તીમાં પયગમ્બર નથી મોકલાવ્યો જ્યાં અમે લોકોને મોહતાજી અને આફતોમાં ન ઘેરી લીધા હોય કે તેઓ નમ્રતા ગ્રહણ કરે.

૯૬. પછી અમે તેમની બૂરી હાલતને બદલી સુખદ બનાવી દીધી, પરંતુ તેઓ સમૃદ્ધ થયા તો તેમણે કહ્યું 'સુખ દુઃખ તો અમારા પૂર્વજો ઉપર પણ આવતું રહ્યું હતું.' પછી અમે તેમને ઓર્થિતા પકડી લીધા જ્યારે તેમને ભાન જ ન હતું.

૯૭. અને જો (તે) વસ્તીના લોકો ઈમાન લાવ્યા હોત અને ડરતા રહ્યા હોત તો અમે આકાશ તથા ધરતીમાં તેમના માટે બરકતોના (દ્વારો) ખોલ્યા હોત; પરંતુ તેમણે ઈન્કાર કર્યો જેથી અમે તેમની કરણીના પરિણામે તેમને (અજાબમાં) ઘેરી લીધા.

إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّنَا وَسِعَ رَبُّنَا كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا
عَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْنَا رَبَّنَا افْتَحْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا
بِالْحَقِّ وَأَنْتَ خَيْرُ الْفَاتِحِينَ ﴿٩١﴾

وَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لِبَنِ إِسْحَاقَ
سُيُبَّا إِنَّكُمْ لِرَبِّكُمْ لَخَسِرُونَ ﴿٩٢﴾

فَأَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جُثِيمٌ ﴿٩٣﴾
الَّذِينَ كَذَبُوا سُيُبَّا كَانُوا لَمَّ يَغْنَوْا فِيهَا الَّذِينَ كَذَبُوا
سُيُبَّا كَانُوا هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٩٤﴾

فَتَوَلَّى عَنْهُمْ وَقَالَ يَاقَوْمِ لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ رِسَالَتِي رُبِّي
وَلَنْصَحْتُ لَكُمْ فَكَيْفَ آسَءُ عَلَى قَوْمٍ كَافِرِينَ ﴿٩٥﴾

وَمَا أَرْسَلْنَا فِي قَرْيَةٍ مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا أَخَذْنَا أَهْلَهَا
بِالْبَاسَاءِ وَالضَّرَاءِ لَعَلَّهُمْ يَضُرَّعُونَ ﴿٩٦﴾

ثُمَّ بَدَّلْنَا مَكَانَ السَّيِّئَةِ الْحَسَنَةَ حَتَّى عَفَوْا وَقَالُوا
قَدْ مَسَّ آبَاءَنَا الضَّرَاءُ وَالسَّرَاءُ فَأَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً
وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٩٧﴾

وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَى آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِمْ
بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَلَكِنْ كَذَبُوا فَأَخَذْنَاهُمْ
بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٩٨﴾

૯૮. શું આ વસ્તીઓમાં રહેનારાઓ રાતના સમતે નિદ્રામાં તેમના ઉપર આવી પડનારા અજાબથી પોતાને સલામત સમજે છે?

૯૯. અને શું (આ) વસ્તીઓમાં રહેનારા ખરે ખપોરે આનંદવિનોદની પળોમાં તેમના ઉપર તૂટી પડનારા અમારા અજાબથી પોતાને સલામત સમજે છે?

૧૦૦. તો પછી શું તેઓ અલ્લાહની યોજનાઓથી પોતાને સુરક્ષિત સમજે છે? અને અલ્લાહની યોજનાઓથી કોઈ પણ પોતાને સુરક્ષિત નહિ સમજે, સિવાય કે જે હવાક થવાના હોય. (રુકૂઅ-૧૨)

૧૦૧. તેમની પહેલાંના લોકોનો પેઢી દર પેઢી ચાલતો આવતો વારસો મેળવ્યા પછી તેઓ^(૩૧) શું એટલી પણ નસીહત નથી લેતા કે જો અમે ચાહીએ તો તેમના ગુનાહોના પરિણામે તેમના ઉપર પણ અજાબ હાતારી શકીએ છીએ, અને તેમના મન ઉપર પણ મહોર મારી શકીએ છીએ કે જેથી તેઓ (કંઈપણ) સાંભળી ન શકે?

૧૦૨. આ અમુક વસ્તીઓ હતી જેના અહેવાલ અમે તને સંભળાવી ચૂક્યા છીએ, અને તેમના પયગમ્બરો તેમની પાસે સ્પષ્ટ નિશાનીઓ લઈને આવ્યા, પરંતુ તેઓ એક વાર ઈન્કાર કરી ચૂક્યા હોવાથી ફરી ઈમાન નથી લાવતા. અલ્લાહ આવી રીતે કાફરોના દીવો ઉપર મહોર મારી દે છે.

૧૦૩. અને અમે તેમનામાંના ઘણાને પોતાના વચનનું પાલન કરતા ન જોયા, અને તેમનામાંના ઘણાખરા બદકાર હતા.

૧૦૪. ત્યાર પછી અમે મૂસાને અમારી નિશાનીઓ આપી ફિરઝાન અને તેના સરદારો પાસે મોકલાવ્યા, પરંતુ તેમણે તેનો અનાદર કર્યો. જુઓ ફિસાદીઓનો કેવો (કરુણ) અંત આવ્યો.

૧૦૫. અને મૂસાએ કહ્યું 'હે ફિરઝાન, હું (ખરેખર) સૃષ્ટિના સર્જનહાર તરફથી મોકલાયેલો એક રસૂલ છું.

أَفَأَمِّنَ أَهْلُ الْقُرَىٰ أَنْ يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا بَيِّنًا وَهُمْ نَائِمُونَ ﴿٩٨﴾

أَوْ آمِنَ أَهْلُ الْقُرَىٰ أَنْ يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا ضُحًى وَهُمْ يُلْعَبُونَ ﴿٩٩﴾

أَفَأَمِنُوا مَكْرَ اللَّهِ فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ ﴿١٠٠﴾

أَوَلَمْ يَهْدِ لِلَّذِينَ يَرِثُونَ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِ أَهْلِهَا أَنْ لَوْ شَاءَ أَصْبَحْنَاهُمْ بَدَنُوبِهِمْ وَتَطْبَعُ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ﴿١٠١﴾

لَيْكَ الْقُرَىٰ نَقَضَ عَلَيْهِمْ مِنْ أَنْبَاءِهَا ۖ وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ ۖ فَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا بِمَا كَذَّبُوا مِنْ قَبْلُ ۚ كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِ الْكَافِرِينَ ﴿١٠٢﴾

وَمَا وَجَدْنَا لِأَكْثَرِهِمْ مِنْ عَهْدٍ ۚ وَإِنْ وَجَدْنَا أَكْثَرَهُمْ لَفَاسِقِينَ ﴿١٠٣﴾

ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ ۖ فَظَلَمُوا بِهَا ۚ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ ﴿١٠٤﴾

وَقَالَ مُوسَىٰ يُفْرَعُونَ إِنِّي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٠٥﴾

૩૧. મક્કા તથા હિજાઝના રહેવાવાળા શા માટે આદ, સમૂદ, લૂત તથા શોએબની કોમોના અંજામથી કોઈ ઈબ્રત નથી પકડતા?

૧૦૬. 'મને શોભતું નથી કે અલ્લાહ વિશે હું કોઈ એવી વાત ઉચ્ચારું જે સત્ય ન હોય. હું તમારી પાસે તમારા પાલનહાર તરફથી સ્પષ્ટ દલીલો વર્ધને આવ્યો છું. માટે ઈસરાઈલની ઔલાદને મારી સાથે જવા દે.'^(૩૨)

૧૦૭. (ફિરઝાને) જવાબ આપ્યો, 'જો તું ખરેખર નિશાની વર્ધને આવ્યો છે તે તેને પેશ કર, જો તું સાચો છે તો.'

૧૦૮. ત્યારે તેણે પોતાની લાઠી ભોંય ઉપર ફેંકી અને ત્યાં સ્પષ્ટ (સળવળતો) અજગર નજરે પડ્યો.

૧૦૯. પછી તેણે પોતાનો હાથ લંબાવ્યો જે જોનારાઓને ધોળો (ચળકાટ) મારતો દેખાયો. (રુકૂઅ-૧૩)

૧૧૦. ફિરઝાનની કોમના સરદારોએ કહ્યું 'આ તો ખરે જ બહુજ ચાલાક જાદુગર (વાગે) છે!'

૧૧૧. 'આ તમને (સૌને) તમારા દેશમાંથી હાંકી કાઢવાનો ઈરાદો રાખે છે. માટે તમારી શું સલાહ છે?' (ફિરઝાને પૂછ્યું)

૧૧૨. તેમણે કહ્યું: 'તેને અને તેના ભાઈને અત્યારે જવા દે, અને શહેરોમાં ઢંઢેરો પીટનારા મોકલી દે.

૧૧૩. 'કે તમામ હોશિયાર જાદુગરોને તારી સમક્ષ હાજર કરવામાં આવે.'

૧૧૪. અને જાદુગરો ફિરઝાન પાસે આવ્યા (અને) કહ્યું 'જો અમે કાલી જઈએ તો અમને ઈનામ મળવું જોઈએ.'

૧૧૫. તેણે કહ્યું 'અવશ્ય મળશે, ઉપરાંતમાં તમે મારા ખાસ (દરબારીઓમાં) ગણાશો.

૧૧૬. તેમણે કહ્યું: 'હે મૂસા, શું તું પહેલ કરીશ કે અમે કરીએ?'

૧૧૭. તેણે જવાબ આપ્યો: 'તમે પહેલ કરો,' અને તેમણે જે ફેંક્યું તેનાથી લોકોની આંખો અંજાઈ ગઈ અને તેમના જાદુ પ્રયોગથી લોકો છક્ક થઈ ગયા કે તેમણે કમાલનો જાદુ કર્યો.

حَقِيقٌ عَلَىٰ أَن لَّا أَقُولُ عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقُّ قَدْ جُنَّكُمْ بِبَيْتِنَا مِمَّنْ رَبُّكُمْ فَأَرْسِلْ مَعِيَ بَنِي إِسْرَائِيلَ^(૩૩)

قَالَ إِن كُنْتَ جِئْتَ بِآيَةٍ فَأْتِ بِهَا إِن كُنتَ مِنَ الصَّادِقِينَ^(૩૪)

فَأْتِنَا بِعَصَاكَ وَإِذْ هِيَ تُفَيْتُكُنَّ مُبِينٌ^(૩૫)

وَنَزِعَ يَدَهُ إِذْ هِيَ بِيضَاءٌ لِلظَّالِمِينَ^(૩૬)

قَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمٍ فِرْعَوْنَ إِنَّ هَذَا لَسَاحِرٌ عَلِيمٌ^(૩૭)

يُرِيدُ أَن يَمُجِّدَكَ مِنْ أَرْضِكَ فَمَاذَا تُأْمُرُونَ^(૩૮)

قَالُوا أَرْجِهْ وَأَخَاهُ وَأَرْسِلْ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ^(૩૯)

يَأْتُوكَ بِكُلِّ سِحْرٍ عَلِيمٍ^(૪૦)

وَجَاءَ السَّحَرَةُ فِرْعَوْنَ قَالُوا إِنَّ لَنَا لَأَجْرًا إِن

كُنَّا نَحْنُ الْغَالِبِينَ^(૪૧)

قَالَ نَعَمْ وَإِنَّكُمْ لَبِئْسَ الْمُتَقَرِّبِينَ^(૪૨)

قَالُوا يَٰيُوسُفُ أَمَا أَنْ تُلْقَىٰ وَرَأْمًا أَنْ تَكُونَ مِنَ الْمُلْقِينَ^(૪૩)

قَالَ أَلْقُوا فَلَمَّا أَلْقَوْا سَحَرُوا أَعْيُنَ النَّاسِ

وَأَسْرَبُوهُمْ وَجَاءُوا بِحِجْرٍ عَظِيمٍ^(૪૪)

૩૨. હઝરત મૂસા (અ)નો ફિરઝાન પાસે જવાનો મૂળ હેતુ બની ઈસરાઈલને તેના જુલ્મો-સીતમમાંથી છોડાવી વર્ધે જવાનો હતો. પરંતુ સાધારણ સંજોગોમાં ઉપદેશ આપવો અનિવાર્ય થઈ પડે છે. જો કે હઝરત મૂસા(અ)નો ઉપદેશ તો ખાસ બની ઈસરાઈલ માટે જ હતો.

૧૧૮. અને અમે મૂસા ઉપર વહી ઊતારી કે તું તારી લાઠી ફેંક. જોતજોતામાં તે તેમના ફેંકેલા (જાદુ)ને ઓગાળી ગઈ.

૧૧૯. અને સત્ય પુરવાર થઈ ગયું અને તેમણે જે કયું તે વ્યર્થ સાબિત થયું.

૧૨૦. આવી રીતે તે લોકો ત્યાંજ પરાજય પામ્યા અને રૂસ્વાઈથી થઈ પાછા હટ્યા.

૧૨૧. અને તે જાદુગરો વિનમ્રતાથી સિજદામાં પડી ગયા.

૧૨૨. તેમણે કહ્યું: 'અમે તમામ જાહાનોના માલિક ઉપર ઈમાન લાવીએ છીએ.'

૧૨૩. 'જે મૂસા તથા હારૂનનો પાલનહાર છે.'

૧૨૪. ફિરઝોને કહ્યું: 'શું તમે મારી પરવાનગી વગર તેના ઉપર ઈમાન લઈ આવ્યા છો? નિઃસંદેહ, આ એક કાવતરું છે. અને તમે આ શહેરના રહેવાસીઓને અહીંથી હાંકી કાઢવા માટે રચ્યું છે, પરંતુ તેનું પરિણામ તમે હવે જોઈ લેશો.

૧૨૫. 'તમારી નાકરમાનીના કારણે હું તમારો એક તરફનો હાથ અને બીજી તરફનો પગ કાપી નાખીશ પછી તમને સૌને એક સાથે લટકાવીને મારી નાખીશ.

૧૨૬. તેમણે જવાબ આપ્યો 'ત્યારે અમે અમારા પરવરદિગાર તરફ પાછા જશું.'

૧૨૭. 'અને તું અમારાથી કેવળ આજ કારણે વેર લેવા ચાહે છે કારણ કે અમારા પરવરદિગારની આવેલી નિશાનીઓ ઉપર અમે ઈમાન લાવ્યા છીએ. હે અમારા રબ, તું અમને સહન કરવાની શક્તિ અર્પણ કર, અને તારી શરણાગતિમાંજ અમને મોત આપ.' (રુકૂઅ-૧૪)

૧૨૮. અને ફિરઝોનની કોમના આગેવાનોએ કહ્યું 'શું તું મૂસા અને તેના સાથીઓને દેશમાં બદઅમની કેલાવવા દઈશ અને તારા અને તારા મા'બૂદો સામે બળવો કરવા દઈશ?' તેણે જવાબ આપ્યો 'અમે તેમના પુત્રોને બેરહેમીથી કતલ કરી

وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنْ ألقِ عَصَاكَ ۖ فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ ﴿١١٨﴾

فَوَقَّعَ الْحَقُّ وَبَطَلَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١١٩﴾

فَغُلِبُوا هُنَاكَ وَانْقَلَبُوا صُغِرِينَ ﴿١٢٠﴾

وَألقى السحرة يَسِيدِينَ ﴿١٢١﴾

قَالُوا أَمَّا رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٢٢﴾

رَبِّ مُوسَىٰ وَهَارُونَ ﴿١٢٣﴾

قَالَ فِرْعَوْنُ أَمَنْتُمْ بِهِ قَبْلَ أَنْ آذَنَ لَكُمْ ۖ إِنَّ هَٰذَا لَكُم مَكْرَتُهُ فِي إِلَٰهِيَّتِهِ لَتُخْرِجُوا مِنْهَا أَهْلَهَا ۖ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿١٢٤﴾

لَا تَقْطَعَنَّ أَيْدِيكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ مِمَّنْ جَاءَ فِيكُمْ ۖ لَا تَجْعِلِينَ

قَالُوا إِنَّا إِلَىٰ رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَ ﴿١٢٥﴾

وَمَا نَتَّقُمُ مِتًّا إِلَّا أَنْ آتِنَا بِآيَاتِ رَبِّنَا لَمَّا جَاءَنَا ۚ رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَتَوَقَّنَا مُسْلِمِينَ ﴿١٢٦﴾

وَقَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ اتَّخَذَ مُوسَىٰ وَقَوْمَهُ لَيْفَسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَيَذَرُكَ وَالْهَيْكَلُ قَالَ

નાખશું અને તેમની સ્ત્રીઓને જીવવા દેશું. બેશક, અમે તેમના ઉપર સંપૂર્ણ સત્તા રાખીએ છીએ. (૩૩)

૧૨૯. મૂસાએ પોતાની કોમને કહ્યું 'અલ્લાહ પાસે મદદ માગતા રહો અને ધીરજ રાખો. ખરેજ, આ પૃથ્વીનો માલિક અલ્લાહ છે; તે પોતાના બંદાઓમાંથી જેને યાહે તેનો વારસ બનાવે છે. અને સંયમ ધારણ કરનારાઓનો જ અંજામ (ભલો) હોય છે.'

૧૩૦. તેમણે જવાબ આપ્યો 'તારા આવવા પહેલાં અમને બહુ દુઃખ આપવામાં આવતું હતું. અને તારા આવ્યા પછી પણ અમે દુઃખો સહન કરી રહ્યા છીએ.' મૂસાએ જવાબમાં કહ્યું 'તમારો રબ તમારા દુશ્મનને નાબૂદ કરી દેશે અને તમને દેશની સત્તા (૩૪) સોંપી દેશે (પછી) તે જોશે કે તમે કેવા કામ કરો છો.' (રુકૂઅ-૧૫)

૧૩૧. અને અમે ફિરઝાનની કોમને વર્ષો સુધી દુષ્કાળ અને ક્ષોણી અછતમાં ઘેર્યા, કે કદાચ તેઓ નસિહત પકડે.

૧૩૨. પરંતુ જ્યારે પણ તેમના ઉપર સારા દિવસો આવતા તો તેઓ કહેતા કે આ તો અમારો હક્ક છે. અને જ્યારે તેમના ઉપર માઠા દિવસો આવતા તો તેને મૂસા અને તેના સાથીઓના પ્રતાપે આવેલી બદબખ્તી (પનોતી) ગણતા. બેશક તેમની પનોતી તો અલ્લાહના હાથમાં છે. પરંતુ તેઓમાંના ઘણા નથી જાણતા.

૧૩૩. અને તેમણે કહ્યું 'તું ભલે ગમે તેવો મો'જેઝા (ચમત્કાર) લાવી અમને મુઘ્ધ કરી નાખીશ તો પણ અમે તારા ઉપર ઈમાન નહિ લાવીએ.

૧૩૪. પછી અમે તેમના ઉપર તૂકાન, તીડો, જૂહો, દેડકાં, તથા લોહી, વરસાવું. આ બધા ખુલ્લા મો'જેઝા હતા; પરંતુ તેમણે ધમંડી વલણ દાખવ્યું અને તે લોકો મહાપાપી હતા.

سَنُقِيلُ اِبْنَاءَهُمْ وَنَسْحِي نِسَاءَهُمْ وَاتَّاهُوهُمْ فِهْرُونَ ﴿٣٤﴾

قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ اسْتَعِينُوا بِاللّٰهِ وَاصْبِرُوا اِنَّ اِلَآءَ اللّٰهِ يَكُوْرُثُهَا مَنْ يَّشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَ الْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِيْنَ ﴿٣٥﴾

قَالُوْا اَوْفِيْنَا مِنْ قَبْلِ اَنْ تَاْتِيَنَا وَمِنْ بَعْدِ مَا جِئْتَنَا قَالَ عَلَيْهِمْ اَنْ يَّهْلِكَ عَدُوْكُمْ وَ يَسْتَخْلَفَكُمْ فِى الْاَرْضِ فَيَنْظُرُوْكُمْ كَيْفَ تَعْمَلُوْنَ ۚ ﴿٣٦﴾

وَلَقَدْ اَخَذْنَا آلَ فِرْعَوْنَ بِالسِّيْنِ وَنَقْصٍ مِنَ الثَّمَرِ لَعَلَّهُمْ يَذْكُرُوْنَ ﴿٣٧﴾

فَاِذَا جَاءَ تَهُمُ الْحَسَنَةُ قَالُوْا لَنَا هٰذِهِ وَاِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَّظُنُّوْا بِمُوسٰى وَمَنْ مَّعَهُ اِلَّا اَنَّمَا طَرَّهُمْ عِنْدَ اللّٰهِ وَلَكِنْ اَلَّاهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿٣٨﴾

وَقَالُوْا مَهْمَا تَاْتٰنَا مِنْ اٰيَةٍ لَّنَسْحَرَنَّ بِهَا ۖ فَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِيْنَ ﴿٣٩﴾

فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الطُّوْفَانَ وَالْجَرَادَ وَالْقُمَّلَ وَالضَّفَادِعَ وَالْذَّمَارِ اَيَّ مَفْضَلَةٍ فَاسْتَكْبَرُوْا وَكَانُوْا قَوْمًا مُّجْرِمِيْنَ ﴿٤٠﴾

૩૩. ફિરઝાનને તેની કોમ ખુદા તરીકે માનતી હતી. (કુરઆન પ્ર. ૨૮ આ. ૩૯) પરંતુ ફિરઝાન પોતે અન્ય દેવીદેવતાઓની પૂજા કરતો હતો.

૩૪. ફિરઝાનની બાદશાહનનો વિનાશ થયા પછી ઈસરાઈલીઓ સાથે લાગણી ધરાવનારી કોમના હાથમાં મિસરની સત્તા આવી હતી અને ઈસરાઈલીઓને આ આયતમાં જે બાદશાહનનો વાધો હતો તે 'જ પવિત્રભૂમિ'માં તેઓ દાખલ થઈ ચૂક્યા હતા અને ત્યાં તેમની સત્તા કાયમ થઈ હતી.

૧૩૫. અને જ્યારે પણ તેમના ઉપર અઝાબ આવતો, તેઓ કહેતા 'હે મૂસા, તારા પાલનહારે તને આપેલા વચનો તેને યાદ કરાવી તું અમારા માટે દુઆ કર, અને જો તું અમારા ઉપરથી આફતને ટાળી દઈશ તો અમે તારા ઉપર ઈમાન લઈ આવશું, અને અમે ઈસરાઈલના સંતાનોને તારી સાથે જવા દેશું.'

૧૩૬. પરંતુ જ્યારે અમે તેમના ઉપરથી એક મુદત માટે આફત ટાળી દેતા, તે મુદત પૂરી થતાં જ તેઓ પોતાના વચનનો ભંગ કરતા.

૧૩૭. માટે અમે તેમનાથી વેર લીધું અને તેમને સમુદ્રમાં^(૩૫) ડૂબાવી દીધા કારણ કે તેમણે અમારી આપતોને ખોટી ઠરાવી અને તેમની અવગણના કરી.

૧૩૮. અને જે લોકો કમઝોર (નબળા) સમજવામાં આવતા હતા તેમને અમે ધરતીના પૂર્વ તથા પશ્ચિમના વારસદાર બનાવ્યા, જેને અમે અનંત બરકતો આપી હતી. આવી રીતે તારા પરવદિગારનો (પવિત્ર) કોલ બની ઈસરાઈલના હક્કમાં પરિપૂર્ણ થયો કારણ કે તેઓ ધૈર્યશીલ હતા, અને ફિરઝાન તથા તેની કોમે જે બાંધકામ કર્યું હતું અને જે કંઈ ચણતર કર્યું હતું તેને અમે મિટાવી દીધું.

૧૩૯. પછી અમે બની ઈસરાઈલને સમુદ્રપાર ઊતાર્યા જ્યાં તેઓ એવી કોમ પાસે આવી પહોંચ્યા જે બૂતપરસ્તીમાં આતમ્નોત હતી. તેમણે કહ્યું 'હે મૂસા અમારા માટે આ લોકોના મા'બૂદ જેવો મા'બૂદ બનાવી દે.' તેણે કહ્યું 'ખરેખર તમે લોકો બિલકુલ નાદાન છો.

૧૪૦. 'જે પણ વસ્તુઓ પ્રત્યે આ લોકો અકીદત (બકિતભાવ) રાખે છે તે સર્વ નાશવંત છે. અને તેમની કરણીઓ વ્યર્થ જવાની છે.'

૧૪૧. તેણે કહ્યું 'શું હું તમારા માટે અલ્લાહ સિવાય કોઈ અન્ય મા'બૂદને શોધી લાવું. જ્યારે કે તેણેજ તમને સર્વ કોમો ઉપર શ્રેષ્ઠતા આપી છે.'

وَلَمَّا وَفَّعَ عَلَيْهِمُ الرِّجْزَ قَالُوا يُوسَىٰ ادْعُ لَنَا رَبَّكَ
بِنَا عِيَهْدٍ عِنْدَكَ ۚ لِنَكْشِفَ عَنْكَ الرِّجْزَ ۚ كُنُوزًا
لَّكَ وَلَنُرْسِلَنَّ مَعَكَ بَنَىٰ إِسْرَءِيلَ ۚ

فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمْ الرِّجْزَ إِلَىٰ أَجَلٍ هُمْ بِلِغْوِهِ
إِذَا هُمْ يَنْكُتُونَ ۝

فَاتَّقِنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا
بِآيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ ۝

وَأَوْرَثْنَا الْقَوْمَ الَّذِينَ كَانُوا يُسْتَضْعَفُونَ مَشَارِقَ
الْأَرْضِ وَمَغَارِبَهَا الَّتِي بَرَكْنَا فِيهَا ۚ وَتَمَّتْ
كَلِمَتُ رَبِّكَ الْحُسْنَىٰ عَلَىٰ بَنَىٰ إِسْرَءِيلَ ۚ بِمَا صَبَرُوا
وَدَمَرْنَا مَا كَانُوا يَصْنَعُ فِرْعَوْنُ وَقَوْمُهُ وَمَا كَانُوا
يَعْرِشُونَ ۝

وَجَاوَزْنَا بِبَنَىٰ إِسْرَءِيلَ الْبَحْرَ فَأَتَوْا عَلَىٰ قَوْمٍ
يَعْبُدُونَ عَلَىٰ أَصْنَامٍ لَهُمْ ۚ قَالُوا يُوسَىٰ اجْعَلْ
لَنَا إِلَهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ ۚ قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ ۝

إِنَّ هَؤُلَاءِ مَتَّبِعُوا مَا هُمْ فِيهِ وَبِطُلَّ مَا كَانُوا
يَعْمَلُونَ ۝

قَالَ أَعِيزَ اللَّهُ أَيْبُغِيكُمْ إِلَهًا ۖ وَهُوَ فَضَّلَكُمْ عَلَى
الْعَالَمِينَ ۝

૩૫. જ્યારે ફિરઝાન અને તેના સાથીઓએ હઝરત મૂસા (અ) તથા તેમના સાથીઓનો પીછો કર્યો હતો ત્યારે હઝરત મૂસા (અ) સમુદ્રને પાર કરવામાં સફળ થયા અને ફિરઝાન તથા તેની સેના ભરતીની ઓટમાં આવી ડૂબી ગયા હતા.

૧૪૨. અને (યાદ કરો) જ્યારે મેં તમને ફિરઝાનની કોમથી છૂટકારો અપાવ્યો હતો, જે તમને અસહ્ય યાતનાઓ આપતા હતા, તમારા પુત્રોને હણી નાખતા હતા, અને તમારી સ્ત્રીઓને રાખી લેતા હતા. અને તેમાં તમારા પાલનહાર તરફથી તમારા માટે એક ભવ્ય આઝમાયશ હતી. (રુકૂઅ-૧૬)

૧૪૩. અને અમે મૂસાને (પહેલાં) ત્રીસ રાતોનો વાયદો કર્યો હતો, પછી તેમાં દસનો વધારો કર્યો હતો. આવી રીતે તેના પરવરદિગાર તરફથી કુલ ચાલીસ રાતો મુકરર થઈ હતી. અને મૂસાએ પોતાના ભાઈ હારુનને (જતી વખતે) કહ્યું 'મારી ગેરહાજરીમાં કોમમાં તું મારું સ્થાન લે અને તેમની પૂરેપૂરી સંભાળ લેજે. અને ફિસાદ ફેલાવનારાઓ પાછળ ન ચાલજે.'

૧૪૪. અને જ્યારે મૂસા અમારા મુકરર કરેલા સમયે આવ્યો અને તેના રબે તેની સાથે વાર્તાલાપ કર્યો ત્યારે તેણે કહ્યું 'હે મારા પરવરદિગાર મને તારા દીદાર (૩૬) કરાવ જેથી હું તને (સાક્ષાત) જોઈ શકું.' (અલ્લાહે) ફરમાવ્યું 'તારાથી મને જોઈ શકાશે નહિ. આ પર્વત ઉપર દ્રષ્ટિ સ્થિર કર જે તે પોતાના સ્થાને અડગ રહે તો તું મને જોઈ શકીશ.' અને ત્યારે જ તેના પાલનહારે પોતાને (વીજળીના રૂપમાં) પર્વત ઉપર પ્રકાશિત કર્યો તો તે પર્વતના ચૂરેચૂરા ઉડી ગયા, અને મૂસા મુદ્દિત થઈ ભોંય ઉપર ગબડી પડ્યો. અને પછી ભાનમાં આવતાં જ તેણે કહ્યું 'પવિત્ર છે તું, હું તારી તાબેદારીમાં આવું છું અને ઈમાન લાવનારાઓમાં હું સૌથી પહેલો છું.'

૧૪૫. (અલ્લાહે) ફરમાવ્યું 'હે મૂસા, મેં તને તારા (સમયના) લોકો ઉપર મારા ક્વામ તથા મારી પયગમ્બરી વડે શ્રેષ્ઠતા આપી છે. માટે મેં તને જે આપ્યું છે તેને જ તું દ્રઢતાથી વળગી રહે અને આભાર માનનારાઓમાં શામિલ થઈ જા.''

وَاذْأَنْجَيْنَاكَ مِنَ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكَ سَوْمَ
الْعَذَابِ يَقْتُلُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ
وَإِنَّ ذِكْرًا لِّكَمَّ بَلَاءٍ مِّنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ ﴿٣٦﴾

وَوَعَدْنَا مُوسَى ثَلَاثِينَ لَيْلَةً وَأَتَمَّمْنَاهَا بِعَشْرِ
فَتَمَّ مِيقَاتُ رَبِّهِ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً وَقَالَ مُوسَى
لِأَخِيهِ هَارُونَ اخْلُفْنِي فِي قَوْمِي وَأَصْلِحْ وَلَا تَتَّبِعْ
سَبِيلَ الْمُفْسِدِينَ ﴿٣٧﴾

وَلَمَّا جَاءَ مُوسَى لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ قَالَ رَبِّ
أَرِنِي أَنْظُرْ إِلَيْكَ قَالَ لَنْ نَرِيكَ وَلَكِنْ انْظُرْ
إِلَى الْجَبَلِ فَإِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ نَرِيكَ فَلَمَّا
بَقِيَ رَبُّهُ لِيَلْجَلَ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسَى صَعِقًا
فَلَمَّا أَكَانَ قَالَ سُبْحَنَكَ بُنْتُ الْإِيكِ وَأَنَا أَوَّلُ
الْمُؤْمِنِينَ ﴿٣٨﴾

قَالَ يٰمُوسَى إِنِّي اصْطَفَيْتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالَتِي
وَبِكَلَامِي فَخُذْ مَا آتَيْتُكَ وَكُن مِّنَ الشَّاكِرِينَ ﴿٣٩﴾

૩૬.અ. હઝરત મૂસા (અ) અલ્લાહના દીદાર કરવા માટે બહુજ બેકારાર હતા જેથી તેમણે દુઆમાં અલ્લાહ પાસે એવી માંગણી કરી હતી. અલ્લાહના દીદાર કરવાની તેમનામાં શકિત ન હોવાની અલ્લાહે તેમને ચેતવણી આપી હતી પરંતુ તેમના આગ્રહ ઉપર અલ્લાહે તેમને પર્વત ઉપર દ્રષ્ટિ સ્થિર રાખવા કહ્યું. તત્કાળે પર્વત ઉપર ભયંકર ગર્જના સાથે વિજળી પડી જેનાથી ધરતી ધ્રુજ ઊઠી અને હઝરત મૂસા (અ) ગભરાઈ ગયા અને મૂંઝા ખાઈ નીચે ગબડી પડ્યા.

૧૪૬. અને અમે તેના માટે તખ્તીઓ ઉપર એવા આહકામો (આદેશો) લખ્યા જેમાં પ્રત્યેક અગત્યની નસિહતો હતી (અને કરમાયું) 'તું તેમના ઉપર મક્કમ રહેજે અને તારી કોમને તેને ઉમ્દગી સાથે અનુસરવાની આજ્ઞા આપ. (અને) જે નાકરમાની કરશે તેમનું ઠેકાણું હું તને વેળાસર દેખાડી દઈશ.'

૧૪૭. ધરતી ઉપર નાહક ધમંડ કરનારાઓને હું ટૂંક સમયમાં જ મારી નિશાનીઓથી વિમુખ કરી દઈશ, અને તેઓ નિશાની જોઈ લેશે છતાં પણ તેના ઉપર ઈમાન લાવશે નહિ; અને તેઓ પરહેઝગારીની રાહને જોયા છતાં તેને અપનાવશે નહિ; પરંતુ જો તેઓ બદકારીનો માર્ગ જોશે, તો તેને તરત જ અપનાવી લેશે. કારણ કે તેમણે અમારી આયતોને ખોટી ઠરાવી અને તેના પ્રત્યે બેદરકારી કરતા રહ્યા.

૧૪૮. અને જે લોકો અમારી આયતોને અને આખેરતની મુલાકાતને માનવાનો ઈન્કાર કરે છે. તેમની સર્વ કરણીઓ વર્થ ગઈ. શું તેઓ પોતાની કરણીના યોગ્ય બદલા સિવાય બીજું કંઈ (મેળવવા)ની આજ્ઞા રાખી શકે છે? (રુકૂઅ-૧૭)

૧૪૯. અને મૂસાની કોમે તેની ગેરહાજરીમાં તેમના આભૂષણો (ધરેણા તથા શણગારની વસ્તુ)થી વાછરડાની આકૃતિ બનાવી જેમાં ધીમો અવાજ^(૩૭) નીકળતો હતો. શું તેમણે જોયું ન હતું કે તે (મૂતિ) તેમની સાથે કંઈ વાત ન કરતી હતી ન તેમને ક્રોધ હિદાયત કરી શકતી હતી? તેને (મા'બૂદ) સ્વીકારી તેમણે મર્યાદાનો ભંગ કર્યો.

૧૫૦. અને જ્યારે તેમને સમજાઈ ગયું કે તેઓ ખરેખર ગુમરાહ થઈ ગયા છે તો તેઓ બહુજ પસ્તાયા, તેમણે કહ્યું 'હવે જો અમારો પરવરદગાર અમારા ઉપર દયા નહિ કરે અને અમને માફ નહિ કરે તો અમે બરબાદ થઈ જશું.'

૧૫૧. અને જ્યારે મૂસા પાછો ફર્યો તો તેને બહુજ દુઃખ થયું અને તેણે ગુસ્સામાં કહ્યું 'મારી ગેરહાજરીમાં તમે જે આચરણ કર્યું છે તે બહુજ અવધ

وَكُتِبْنَا لَهُ فِي الْأَلْوَا حِ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَوْعِظَةً وَتَفْصِيلًا لِكُلِّ شَيْءٍ فَخَذَ هَا بِقُوَّةٍ وَأَمَرَ قَوْمَهُ بِأَحْذُوا بِأَحْسَنًا سَأُورِيكُمْ دَارَ الْفَاسِقِينَ ﴿٣٧﴾

سَأَصْرِفُ عَنْ آيَتِيَ الَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَإِنْ يَرَوْا كُلَّ آيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا بِهَا وَإِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الرُّشْدِ لَا يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا وَإِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الْغَيِّ يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ ﴿٣٨﴾

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَفَقَّاءِ الْآخِرَةِ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٣٩﴾

وَاتَّخَذَ قَوْمُ مُوسَى مِنْ بَعْدِهِ مِنْ حُلِيِّهِمْ عِجْلًا جَسَدًا لَهُ خَوَارِءُ الْمَرْءِ يَرَوْنَهُ أَنَّهُ لَا يَكْلِمُهُمْ وَلَا يَهْدِيهِمْ سَبِيلًا اتَّخَذُوهُ وَكَانُوا ظَالِمِينَ ﴿٤٠﴾

وَلَمَّا سُقِطَ فِي أَيْدِيهِمْ وَرَأَوْا أَنَّهُمْ قَدْ ضَلُّوا قَالُوا لَئِنْ لَمْ يَرْحَمْنَا رَبُّنَا وَيَغْفِرْ لَنَا لَكُنَّا مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٤١﴾

وَلَمَّا رَجَعَ مُوسَى إِلَى قَوْمِهِ غَضْبَانَ أَسِفًا قَالَ

છે. તમારા રબનો હુકમ આવ્યા પહેલાં તમને (આવું કરવાની) શું ઉતાવળ હતી?' તેણે તખ્તીઓ^(૩૮) નીચે મૂકી અને પોતાના ભાઈ (હાફન)નું માથું પકડી પોતાના તરફ ખેંચ્યો ત્યારે હાફને કહ્યું 'હે, મારા માડીજયા, આ લોકો મને નિર્ભળ જાણી મને મારી નાખવાની અણી ઉપર હતા. માટે તું દુશ્મનોને મારા ઉપર હસવાનો મોકો ન આપ અને મને આ ઝાલિમો સાથે ગુનાહગાર ન કરાવી દે.'^(૩૯)

૧૫૨. (ત્યારે) મૂસાએ કહ્યું: 'હે મારા પરવરદિગાર, મને અને મારા ભાઈને^(૪૦) ક્ષમા કર. અને અમને તારી રેહમતમાં લઈ લે, તું દયા કરનારાઓમાં સૌથી વધુ દયાળુ છે.' (રુકૂઅ-૧૮)

૧૫૩. જે લોકોએ વાછરડાને (મા'બૂદ) સ્વીકાર્યો, તે લોકો અલ્લાહના ગઝબ (પ્રકોપ)થી ઘેરાઈ જશે અને આ દુનિયામાં તેમને નામોશી મળશે. અને અસત્ય ઘડનારાઓને અમે આવો જ બદલો આપીએ છીએ.

૧૫૪. પરંતુ જે લોકો બદઆમાલીઓ (અપકૃત્યો) કર્યા પછી તૌબાહ કરી અને ઈમાન લઈ આવે, (તો) ખરેખર, અલ્લાહ ક્ષમા આપનાર છે, દયાળુ છે.

૧૫૫. અને જ્યારે મૂસાનો ગુસ્સો તરમ પડ્યો તો તેણે તે તખ્તીઓ ઉઠાવી લીધી જેમાં પોતાના પરવરદિગારનો ડર રાખનારાઓ માટે હિદાયત અને રેહમત હતી.

૧૫૬. અને મૂસાએ પોતાની કોમમાંથી સિનેર વ્યક્તિઓને અમારા મેળાપ માટે સાથે લઈ જવા માટે ચૂંટ્યા હતા. પરંતુ જ્યારે તેઓ એક ધરતીકંપમાં સપડાઈ ગયા, (તો) તેણે કહ્યું 'હે મારા પરવરદિગાર

بُئْسَمَا خَلَفْتُونِي مِنْ بَعْدِي ۖ أَفَعَلِمْتُمْ أَمْرًا يَكُمُ
وَأَلْقَى الْأُلُوحَ وَأَخَذَ بِرَأْسِ أَخِيهِ يَجْدُهُ إِلَيْهِ
قَالَ ابْنُ أُمِّرٍ إِنَّ الْقَوْمَ اسْتَضَعُّوْنِي وَكَادُوا
يَقْتُلُونِي ۖ فَلَا تَشِيتْ بِي الْإِعْدَاءُ وَلَا تَجْعَلْنِي
مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٣٩﴾

قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِإِخِي وَادْخُلْنَا فِي رَحْمَتِكَ
وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ﴿٤٠﴾

إِنَّ الَّذِينَ أَخَذُوا الْعِجْلَ سَيَنَّا لَهُمْ عَذَابٌ مِنْ رَبِّهِمْ
وَذِلَّةٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُفْتِرِينَ ﴿٤١﴾

وَالَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ ثُمَّ تَابُوا مِنْ بَعْدِهَا وَ
آمَنُوا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٤٢﴾
وَلَكِنَّا سَكَّتْ عَنْ مُوسَى الْغَضَبَ أَخَذَ الْأُلُوحَ وَفِي
سُخْرَاهَا هُدًى وَرَحْمَةٌ لِلَّذِينَ هُمْ لِأَنَّهُمْ يَرْهَبُونَ ﴿٤٣﴾

وَاخْتَارَ مُوسَى قَوْمَهُ سَبْعِينَ رَجُلًا رِثْقًا يُثَبِّتُ
أَخَذَهُمُ الرَّجْفَةُ قَالَ رَبِّ لَوْ شِئْتَ أَهْلَكْتَهُمْ مِنْ

૩૮. શિલાઓ જેના ઉપર અલ્લાહના આદેશો લખ્યા હતા.

૩૯. હઝરત મૂસા (અ)ની અલ્લાહ સાથે મુલાકાતના સમયમાં દસ દિવસનો અણધાર્યો વધારો થઈ જતાં તેઓ નક્કી કરેલા સમયે પોતાની કોમમાં પાછા ન કર્યા ત્યારે કોમમાં વિવિધ ચર્ચાઓ અને કુશંકાઓ થવા લાગી, ફિસાદ કરનારાઓએ આ પરિસ્થિતિનો લાભ લઈ વાછરડાની ઉપાસ્નાનું અર્નથ કાયમ કર્યું, અને તેમની પ્રબળ યોજના સામે હઝરત હાફન (અ) સફળ ન થયા. હઝરત હાફન (અ) સિવાય આખી કોમના સભ્યો વાછરડાની ઉપાસ્નામાં જોડાઈ ગયા હતા.

૪૦. બાઈબલમાં હઝરત હાફન (અ) ઉપર વાછરડાની ઉપાસ્ના કર્યા હોવાનો ખોટો આરોપ મૂકવામાં આવ્યો છે. કુસ્આને મજીદે હઝરત હાફન (અ)ને તદ્દન નિર્દોષ સાબિત કર્યા છે.

જો તું ચાલતો હોત તો તેં તેમને અને મને આ પહેલાં પણ મિટાવી દીધા હોત. શું તું અમારામાંના થોડા નાદાન લોકોની બદઆમાલીઓ (કૃત્યો) માટે અમને (બધાને) મિટાવી દઈશ? આ તો માત્ર તારા તરફથી એક અઝમાયશ હતી, તું જેને ચાહે તેના વડે ગુમરાહ કરે છે અને જેને ચાહે તું હિદાયત આપે છે. અમારો નિગેહબાન તું જ છે. માટે અમને માફ કર અને અમારા ઉપર રહેમ કર, બેશક, બક્ષનારાઓમાં તું જ સર્વશ્રેષ્ઠ છે.

૧૫૭. 'અને અમારા માટે આ દુનિયામાં અને આવનારી (ઝિદગી)માં પણ ભલાઈ નિર્માણ કરી દે; અમે તારી તરફ ઝૂકીએ છીએ.' અલ્લાહે ફરમાવ્યું 'હું મારો અઝાબ જેને પણ ચાહું આપું છું, પરંતુ મારી રહેમત પ્રત્યેક વસ્તુને આવરી લે છે; અને હું મારી રહેમતની આજ્ઞા ફક્ત તેમના માટે જ આપીશ જે લોકો પરહેઝગારી અપનાવે છે, ઝકાત આપે છે અને અમારી આપતો ઉપર ઈમાન લાવે છે

૧૫૮. 'અને તેમના માટે પણ જે આ રસૂલ ઉમ્મી' (૪૧) નબીની તાબેદારી કરશે જેનું વર્ણન તોરાત અને ઈન્જિલમાં આવેખાએલું તેમણે જોઈ લીધું છે. તે તેમને નેકીની શિખામણ આપે છે. અને બદીથી રોકે છે. અને શુદ્ધ વસ્તુઓ તેમના માટે હલાલ ઠરાવે છે. અને અશુદ્ધ વસ્તુઓ હરામ ઠરાવે છે. અને તેમના ઉપરથી (રૂઢી રીવાજોના) બોજાઓ અને બંધનોને દૂર કરે છે, માટે જે લોકો તેના ઉપર ઈમાન લાવશે અને તેનો આદર કરી તેની હિમાયત કરશે, અને મદદરૂપ બની તેના લાવેલા પ્રકાશપંથે ચાલશે તેઓ જ સફળતા પામ કરશે.' (રુકૂઅ-૧૯)

૪૧. 'ઉમ્મી' શબ્દથી સાધારણ રીતે 'નિરીક્ષર' અભણનો અર્થ લેવામાં આવે છે, પરંતુ આંહજરત સ.અ.સ.ના ઊંડા જ્ઞાન અને વ્યાપાર વ્યવહારની કાર્યકુશળતા અને હદીસમાં આપ (સ)નું પોતાના મુનીમો અને મદદનીશોને તેમના લખાણોમાં 'બે' (બ) અને 'સીન' (સ) અક્ષરોને સુધારી ચોખ્ખાઈથી લખવાની સૂચના આપી હોવાના પ્રમાણો મળે છે, જે એક અભણ અને નિરીક્ષર ગણાતી વ્યક્તિ માટે ભણેલી વ્યક્તિને સલાહ આપવી વિરમ્મય પમાડે છે.

બલકે આંહજરત સ.અ.સ.ના સદ્ગુણો તથા સદચારિત્ર્યને યોગ્ય રીતે બંધબેસતા 'ઉમ્મી' શબ્દના અર્થોમાં, સદગુણી, ઈમાનદાર, નિર્દોષ, નિષ્કપટ, પવિત્ર અને એક ધાવણ બાળક જેવું મા'સુમ માનસ ધરાવનાર વ્યક્તિના ગુણોના કારણે પણ ઉમ્મીનું ગુણાત્મક નામ આપવામાં આવ્યું જોઈએ.

قَبْلُ وَإِنَّا لَهُ لَنَهْلِكُكَ إِنَّا فَعَلْنَا السَّفَهَاءَ مَتَاءً
إِنْ هِيَ إِلَّا فِتْنَتُكَ تُضِلُّ بِهَا مَنْ تَشَاءُ وَتَهْدِي
مَنْ تَشَاءُ إِنَّتَ وَلِيُّنَا فَاعْفُ لَنَا وَارْحَمْنَا وَأَنْتَ
خَيْرُ الْغَافِرِينَ ۝

وَأَكْتُبْنَا لَنَا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ
إِنَّا هُدْنَاكَ إِلَيْنَا قَالَ عَلَيْنَا أُصِيبَ بِهِ مَنْ أَشَاءُ
وَرَحِمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ فَسَأَلْنَاهَا لِلَّذِينَ يَبْقُونَ
وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ ۝
الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ
مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ
بِالْعُرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُعَلِّمُ الْكُتُبَ
وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبِيثَاتِ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ
وَالْأَعْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَاَلَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَ
عَزَّوْهُ وَنَصَّوْهُ وَاتَّبَعُوا التَّوْرَ الَّذِي أَنْزَلَ مَعَهُ
أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ۝

૧૫૮. તું કહે 'હે લોકો હું તમારા સૌ (૪૨) તરફ આવેલા અલ્લાહનો તે રસૂલ છું જે અલ્લાહના અધિકારમાં ઝમીન આસમાનની બાદશાહત છે તેના સિવાય કોઈ મા'બૂદ નથી. તેજ જીવન આપે છે અને તેજ મૃત્યુ નીપજાવે છે. માટે અલ્લાહ અને તેના રસૂલ ઉપર ઈમાન લાવો, જે ઉમ્મી નબી અલ્લાહ અને તેના કલામ ઉપર ઈમાન રાખે છે; અને તેની જ તાબેદારી કરો જેથી તમે હિદાયત મેળવી શકો.

૧૬૦. અને મૂસાની કોમમાં એક એવો પાણ વર્ગ હતો જે સત્ય તરફ ઉપદેશ આપતો હતો અને તેનાજ આધારે ન્યાય આપતો.

૧૬૧. અને અમે તેમને બાર કબીલાઓમાં વહેંચી નાખ્યા જે સમય જતાં જુદી જુદી કોમ બની ગયા અને જ્યારે મૂસાની કોમે તેની પાસેથી પાણી માગ્યું ત્યારે અમે તેને વહી કરી કહ્યું 'અમુક' ખડક ઉપર લાઠી ફટકાર.' પરિણામે તે ખડકમાંથી બાર ઝરણાં (૪૩) ફૂટી નીકળ્યા અને દરેક કબીલાએ પોતાનું પાણી લેવાનું સ્થળ જાણી લીધું અને અમે વાદળા દ્વારા તેમના ઉપર

قُلْ يٰٓاَيُّهَا النَّاسُ اِنِّى رَسُوْلُ اللّٰهِ اِنِّكُمْ جَمِيعًا لِّاِندِى
لَهُ مَلِكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ يُحْيِىْ وَ
يُمِيتُ فَاٰمِنُوْا بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهِ التَّيِّبِ الَّذِى
يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَكَلِمٰتِهِ وَاتَّبِعُوْهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُوْنَ ﴿٥٩﴾

وَمِنْ قَوْمِ مُوسٰى اُمَّةٌ يَّهْدُوْنَ بِالْحَقِّ وَبِهِۦ بُعِثَ رَسُوْلٌ ﴿٦٠﴾

وَقَطَّعْنٰهُمْ اَشْتَاتَ عَشْرَةً اَسْبَاطًا اَمْثَلًا وَّوَحِیْنَا
اِلٰى مُوسٰى اِذَا اسْتَسْقٰهُ قَوْمُهٗ اَنْ اَمْضِرْ بِعَصَاكَ
الْحَجَرَ فَاجْعَلْ مِنْهُ شَرٰبًا فَفَعَلَ عَیْنًا فَاَمَّا
عَلَمُ كُلِّ اٰنَاسٍ مَّشْرِیْهُمْ وَظَلَّلْنَا عَلَیْهِمُ الْغَمَامَ

૪૨. આંહડરત સ.અ.સ. તમામ જહાનોની હિદાયત તથા ભલાઈ માટે તશરીફ લાવ્યા હતા કે તેમની દ્વારા પ્રત્યેક કોમોનો રંગબેદ જાતિભેદ, વર્ણભેદ અને અન્ય સીમાબંધીઓનું ખંડન કરી સર્વને એકજ આવમગીર બંધુત્વ અને સમગ્ર માનવજાતિના એકજ પરિવારના બંધનમાં જોડી દેવામાં આવે.

૪૩. આ આયતમાં દર્શાવવામાં આવેલા બાર ઝરણા એકસાથે કોઈ જગ્યાએ હશે એવું જોવામાં નથી આવતું પરંતુ પૂરાતન સમયમાં જે સ્થળે આ ઝરણાં હોવાનું અનુમાન કરવામાં આવે છે તે જગ્યાએ માઉન્ટ સાઈનાઈમાં ખડકો આજે પણ મોજૂદ છે. તેમજ હઝરત મૂસા (અ) ખાસ કયા વિસ્તારમાંથી પસાર થયા હતા તેનો અહેવાલ ઈતિહાસથી નથી મળતો. ઝરણાં, નહેરો, નદીઓ અને સરોવરોનું અમુક લાંબા સમય પછી સુકાઈ જવું અથવા પર્વતો વચ્ચે કે રણોમાં અદ્રષ્ય થઈ જવાના ઘણા બનાવો ઈતિહાસમાં વર્ણાએલાં છે, જ્યારે આ બનાવને તો ૨૫૦૦ જેટલા વર્ષ થઈ ગયા છે. વધુમાં એક ખાસ મુદ્દો ધ્યાનમાં લેવા જેવો છે કે બાઈબલના વર્ણન પ્રમાણે હઝરત મૂસા (અ)ની કોમની છ લાખની સંખ્યા હતી. અને આટલી મોટી સંખ્યા એકજ જગ્યાએ તો નહિ જ વસી ગઈ હોય, અને જો તે એકજ જગ્યાએ નથી વસી ગઈ તો શક્ય છે કે તે દેશના જુદા જુદા ભાગોમાં ફેલાઈ ગઈ હશે, અને જ્યાં જે કબીલાઓએ વસાહત કરી હશે ત્યાં દરેક કબીલાને પાણીનો પૂરવઠો મળતો રહ્યો હશે. હઝરત મૂસા (અ) પોતાની સાથે નિત્ય લાઠી રાખતા હોવાથી તે લાઠીનો જમીન ઉપર અકાળી સૂચના આપવી અથવા પાણીનું કોઈપણ જગ્યામાં મળી રહેવું કુદરતના કાનુન વિરુદ્ધ નથી. શક્ય છે કે હઝરત મૂસા (અ) જુદા જુદા પ્રસંગોમાં દરેક કબીલાને પાણી મેળવવામાં અલ્લાહની પ્રેરણાથી સહાયતા કરતા રહ્યા હોય.

છાંયડો કર્યો અને તેમના માટે 'મન્ના' (૪૪) તથા 'સલ્વા' (૪૫) ઊતારી (કહ્યું), 'અમે તમને જે શુદ્ધ વસ્તુઓ આપી છે તેમાંથી ખાઓ. પરંતુ તેમણે અમારું કંઈ પણ નથી બગાડ્યું બલકે સ્વયં પોતાના ઉપર જ ગુલમ કર્યો હતો.

૧૬૨. અને જ્યારે તેમને કહેવામાં આવ્યું કે તમે આજ ગામડામાં (૪૬) રહો અને જ્યાંથી ચાહો ખાઓ અને દુઆ કરો (કહો) "હે અમારા માલિક, (અમારો) બોજો હલકો કર,' અને નમ્રતાથી દ્વારમાંથી દાખલ થાઓ, અમે તમારા (પાછલા) ગુનાહોને માફ કરશું બેશક, અમે નેકી કરનારાઓને ઘણું વધારીને આપશું."

૧૬૩. પરંતુ તે લોકોમાંના હદમર્થાદા બહાર જનારા હતા તેમને જે કહેવામાં આવ્યું હતું તેના શબ્દો તેમણે બદલી નાખ્યા. જેથી અમે તેમના ગુલમના કારણે તેમના ઉપર આકાશથી આક્રમ ઊતારી. (રુકૂઅ-૨૦)

૧૬૪. અને તેમને તે શહેરના સંબંધમાં પૂછી જો જે સમુદ્રના કિનારા ઉપર વસેલું હતું. જ્યારે તેના રહેવાસી શબ્દનો ભંગ (૪૭) કરતા હતા. તેમના શબ્દ પાળવાના દિવસે માછલા (ના ટોળા) તેમના સામે સમુદ્રની સપાટી ઉપર તરી આવતા, પરંતુ જે દિવસે તેઓ શબ્દ ન પાળતા તો (માછલા) તેમની સામે આવતા જ ન હતા. આવી રીતે અમે તેમની આઝમાયશ લેતા કારણ કે તેઓ (હમેશાં) નાફરમાની કરતા રહેતા.

૧૬૫. અને જ્યારે તેઓમાંના એક વર્ગે (બીજા વર્ગને) કહ્યું 'તમે તે કોમના લોકોને ઉપદેશ શા માટે આપો છો જેમને અલ્લાહ તબાહ કરવાનો છે અથવા સખત અઝાબ આપવાનો છે?' તેમણે ઉત્તર આપ્યો

وَاَنزَلْنَا عَلَيْهِمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوَىٰ كُلًّا مِّنْ طَيِّبَاتٍ مَا رَزَقْنَكُمْ وَمَا ظَلَمُونَا وَلٰكِن كَانُوا اَنفُسَهُمْ يَظْلِمُوْنَ ﴿٧٧﴾

وَازْقِيلْ لَهُمْ اَسْكُنُوا هٰذِهِ الْقَرْيَةَ وَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ وَقُولُوا حِطَّةٌ وَادْخُلُوا الْبَابَ مُجَدِّا نَّغْفِرْ لَكُمْ خَطِيئَتَكُمْ سِرًّا يَدُ الْحٰسِنِيْنَ ﴿٧٨﴾

فَبَدَّلَ الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا مِنْهُمْ قَوْلًا غَيْرَ الَّذِيْ قِيلَ لَهُمْ فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِجًا مِّنَ السَّمَاءِ يَمَّا كَانُوْا يَظْلِمُوْنَ ﴿٧٩﴾

وَسْأَلُهُمْ عَنِ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ حَافِظَةً الْبَحْرِ اِذْ يَعْدُوْنَ فِي السَّبْتِ اِذْ تَأْتِيَهُمْ حِيَتَانِهِمْ يَوْمَ سَبْتِهِمْ شُرَعًا وَيَوْمَ لَا يَسْبِتُوْنَ لَا تَأْتِيَهُمْ كُنٰكٌ لَّيْلًا يَنْبَلُوْهُمْ يَمَّا كَانُوْا يَفْسُقُوْنَ ﴿٨٠﴾

وَإِذْ قَالَتْ أُمُّهُم مِّمَّهُمْ لِمَ تُعْطَوْنَ قَوْمًا لَّا يَمْلِكُوْنَ لَهُمْ أَوْ مُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا شَدِيْدًا قَالُوا

૪૪. મન્ના જુઓ સૂરાહ અલ બકરાહ વિવરણ નં-૫૦.

૪૫. 'સલ્વા' જુઓ સૂરાહ અલ બકરાહ વિવરણ નં-૫૧.

૪૬. રાત્રી સમુદ્રના કિનારે 'આઈલા' (ઈલાથ) નામનું શહેર છે. હઝરત સુલેમાન (અ)ના સમયમાં આ શહેર બની ઈસરાઈલની સત્તા નીચે હતું. જે બાદમાં છૂટી ગયું હતું તેને પાછું ઉઝિયાએ જીત્યું હતું. તે ફરી પાછું અહઝના સમયમાં તેમના હાથમાંથી ચાલ્યું ગયું હતું.

૪૭. શબ્દના દિવસે બની ઈસરાઈલને શિકાર કરવાની મનાઈ હોવા છતાં તેઓ માછલા પકડવામાં પ્રવૃત થઈ શબ્દના નિયમનો ભંગ કરતા રહેતા.

‘તમારા પરવરદિગાર સામે જવાબદારીથી મુક્ત થવા માટે અને કદાચ તેઓ સદાચારી બની જાય.’

૧૬૬. અને જ્યારે તેમને અપાએલી સર્વ નસિહતોને તેમણે વિસરાવી દીધી ત્યારે જે લોકો બૂરાઈઓથી રોકતા હતા તેમને અમે બચાવી લીધા, અને જે લોકો હદ બહાર જનારા હતા તે સૌને અમે ભયંકર અઝાબમાં ઝડપી લીધા કારણ કે તેઓ નાફરમાન હતા.

૧૬૭. જ્યારે તેમને (બદકારીઓથી) મનાઈ કરવામાં આવી તો તેમણે તોછડાઈથી વિરોધ કર્યો, (પરિણામે) અમે તેમને કહ્યું ‘જાઓ, વાંદરા (૪૮) બની જાઓ (અને) હડધૂત થાઓ.’

૧૬૮. અને (તે સમયને યાદ કર) જ્યારે તારા પરવરદિગારે એલાન કર્યો હતો કે તેમના વિરુદ્ધ કયામત સુધી તે એવા લોકોને ઊભા કરતો રહેશે જે તેમને અસહ્ય યાતનાઓ આપતા રહેશે.’ ખરેખર, તારો પરવરદિગાર બદલો આપવામાં ઝડપી છે. તેમજ બેશક તે અત્યંત ક્ષમાવંત (પણ) છે અને દયાળુ છે.

૧૬૯. અને અમે તેમને અનેક કોમોમાં વહેંચી ધરતી ઉપર ફેલાવી દીધા. તેમનામાંના કેટલાક પરહેઝગાર છે અને કેટલાક તેમનાથી ઊલટા છે, અને અમે તેમને નેકી તથા બદીઓ વડે અજમાવતા રહ્યા કે કદાચ તેઓ પાછા વળે.

૧૭૦. તેમના પછી એક નાલાયક પેઢી આવી જે કિતાબની વારસ બની ગઈ. આ લોકો (આ દુનિયાની) તુરંદુસ્તિ સંધરતા રહ્યા અને કહ્યું ‘અમને માફ કરી દેવામાં આવશે.’ પરંતુ જો તેમની સામે ફરી ફરીને (દુનિયાનો આવો) માલ આવતો રહેશે તો તેઓ લેતાજ રહેશે. શું તેમની પાસેથી કિતાબમાં જણાવ્યા પ્રમાણે વચન નહોતું લેવાયું કે તેઓ અલ્લાહ વિશે સત્ય સિવાય બીજું કંઈ નહિ ઉચ્ચારે? અને જે કંઈ તે (કિતાબ)માં છે તેઓ તેનો પૂરો અભ્યાસ કરી ચૂક્યા છે. અને પરહેઝગારો માટે તો આખેરતનું ઘર બેહતર છે. શું તો પણ તમે સમજશો નહિ?

૪૮. ‘વાંદરાઓ જેવી પ્રકૃતિ કે માનસ’ના બનો.

مَعذَرَةً إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿١٦٥﴾

فَلَمَّا سَوَّاهُ دُكِّرُوا بِهِ اٰمِئْنَا الَّذِيْنَ يَكُوْنُوْنَ عَنِ السُّوْءِ وَاَخَذْنَا الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا عِذَابًا بِبَیْسٍ ۚ بَا كَانُوْا يَفْسُقُوْنَ ﴿١٦٦﴾

فَلَمَّا عَتَرَا عَنْ مَا نُهُوا عَنْهُ قُلْنَا لَهُمْ كَلُوْا قِرْدَةً خَیْسِيْنَ ﴿١٦٧﴾

وَاِذْ تَاَذَرُكَ رَبُّكَ لِيَّبْعَثَنَّ عَلَيْهِمْ اِلٰی يَوْمِ الْقِيٰمَةِ مَنْ يُّسَوِّمُهُمْ سُوْءَ الْعَذَابِ اِنَّ رَبَّكَ لَسَرِیْعُ الْعِقَابِ ۖ وَاِنَّهٗ لَغَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿١٦٨﴾

وَقَطَّعْنَاهُمْ فِی الْاَرْضِ اُمَمًا مِنْهُمْ الصَّالِحُوْنَ وَمِنْهُمْ دُوْنَ ذٰلِكَ وَبَلَّوْنَهُمْ بِالْحَسَنٰتِ وَالسَّیِّاٰتِ لَعَلَّهُمْ یَرْجِعُوْنَ ﴿١٦٩﴾

فَخَلَفَ مِنْۢ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ وَرِثُوْا الْكِتٰبَ یَاْخُذُوْنَ عَرَضَ هٰذَا الْاَدْنٰی وَیَقُوْلُوْنَ سِیَغَمُ لَنَا وَاِنْ یَّاْتِهِمْ عَرَضٌ مِّثْلُهٗ یَاْخُذُوْهُ الرَّمۜیُّ حٰذِلًا عَلَیْهِمْ مِّثَاقُ الْكِتٰبِ اَنْ لَا یَقُوْلُوْا عَلَی اللّٰهِ اِلَّا الْحَقَّ وَدَرَسُوْا مَا فِیْهِ وَاَلَّا الدَّارُ الْاٰخِرَةُ خَیْرٌ لِّلَّذِیْنَ یَتَّقُوْنَ اَفَلَا تَعْقِلُوْنَ ﴿١٧٠﴾

૧૭૧. અને જે લોકો કિતાબ ઉપર દ્રઢતાપૂર્વક કાયમ છે અને નમાઝને નિયમિત અદા કરે છે, બેશક અમે આવા સદાચારીઓના બદલાને વ્યર્થ નથી જવા દેતા.

૧૭૨. અને જ્યારે અમે પર્વતને તેમના ઉપર અધ્ધર^(૪૯) છત્રની જેમ ઊંચકી રાખ્યો હતો ત્યારે તેમણે એવું લાગ્યું કે તે (પર્વત) તેમના ઉપર આવી પડશે, અને અમે કહ્યું હતું કે અમે જે તમને આપ્યું છે તેને દ્રઢતાથી પકડી રાખો અને તેમાં જે કંઈ (લાગ્યું) છે તેને યાદ રાખો કે જેથી તમને બચાવી લેવામાં આવે. (રુકૂઅ-૨૧)

૧૭૩. અને જ્યારે તમારા પરવરદિગારે બની આદમની કુખમાંથી સંતાન પેદા કરી, તેમને સ્વયં તેમની પોતાની જ વિરુદ્ધમાં સાક્ષી રાખી કહ્યું 'શું હું તમારો સર્જનહાર નથી?' તેમણે જવાબ આપ્યો 'બેશક (તું જ છે), અમે સાક્ષી આપીએ છીએ.' (આવું કરવાનું કારણ એટલું જ હતું કે) કદાચ તમે કયામતના દિવસે એમ ન કહો કે અમે આ બાબતમાં અજાણ્યા હતા.

૧૭૪. અથવા તમે એમ ન કહો કે અમારા પૂર્વજો શિક્ક કરતા હતા. અમે તો તેમની એક કમજોર ઓલાદ હતા, તો શું તે જૂઠ્ઠાઓના કરેલા ખોટા કામો માટે તું અમને હવાક કરી નાખીશ?

૧૭૫. અને આવી રીતે અમે અમારી આયતોનું વિસ્તારથી વર્ણન કરીએ છીએ કે કદાચ તેઓ (અમારી તરફ) પાછા વળે.

૧૭૬. અને તું તેમને તે વ્યકિતનું^(૫૦) વર્ણન કરી સંભળાવ જેને અમે અમારી નિશાનીઓ આપી હતી, પરંતુ તેનાથી તે દૂર હટી ગયો, પરિણામે શયતાન તેની પાછળ પડી ગયો અને તે ગુમરાહોમાનો થઈ ગયો.

૪૯. પર્વતની તળેટીમાં ઊભા રહી તેની ખુવંદી તરફ જોનારના દીવમાં કંપારી છૂટે છે કે જાણે તે પર્વતો હમણાંજ તેમના ઉપર ધસી પડશે.

૫૦. બાલમ બીન બાઉર નામનો એક શખ્સ હઝરત મુસા (અ)ના ઝમાનામાં બહુજ સદાચારી ગણાતો હતો જેણે બાદમાં ધમંડ કરી પોતાનો નામોશીભર્યો અંત આણ્યો હતો. આવો એક શખ્સ આહઝરત સ.અ.સ.ના ઝમાનામાં અબુ જહલ ઉર્ફે અબ્દ-અલ્લાહ બીન ઉબૈય્યા બીન સલુહ હતો. શક્ય છે કે આ કક્ષાના બીજા કાકર અથવા નાસ્તિક આગેવાનો પણ હોય જે લોકો જાહેર, હિંસક હોય અને જેમનામાં આ આયતમાં દર્શાવેલા અવગુણો હોય

وَالَّذِينَ يُسَيِّئُونَ بِالْكِتَابِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ طَرَا
لَا نُضِيعَ أَجْرَ الْمُصْلِحِينَ ﴿٤٩﴾

وَإِذْ تَنْقَضَى الْجَبَلُ فَوْقَهُمْ كَأَنَّهُ ظُلَّةٌ وَظَنُّوا أَنَّهُ
وَاقِعٌ بِهِمْ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَادْكُرُوا مَا
فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٥٠﴾

وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ
وَأَشْهَدَهُمْ عَلَى أَنْفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَى
شَهِدْنَا أَنَّا نَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ
هَذَا غَافِلِينَ ﴿٥١﴾

أَوْ تَقُولُوا إِنَّمَا أَشْرَكَ آبَاؤُنَا مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا ذُرِّيَّةً
مِنْ بَعْدِهِمْ أَفَهِيَكُمْنَا بِنَا فَعَلِ الْبُاطِلُونَ ﴿٥٢﴾
وَكَذَلِكَ نَقُصُّلُ الْآيَاتِ وَلَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٥٣﴾

وَآتَىٰ عَلَيْهِمْ نَبَاَ الَّذِي آتَيْنَاهُ آيَاتِنَا فَلَسَخَ مِنْهَا
فَاتَّبَعَهُ الشَّيْطَانُ فَكَانَ مِنَ الْغَاوِينَ ﴿٥٤﴾

૧૭૭. અને જો અમે ચાહત તો તે (નિશાનીઓ) થકી તેને બૂલંદ રૂનભો આપત પરંતુ તે દુનિયા તરફ ઢળી પડ્યો અને પોતાના મનની હલકી વલણોને આધીન થઈ ગયો. તેનો દાખલો એક (તરસ્યા) કુતરા જેવો છે જેને અગર તું દૂર ભગાડે તો તે જીભ લટકાવીને ઊભો રહેશે અને જો તું તેને કંઈ પણ ન કહે તો પણ જીભ લટકાવીને ઊભો રહેશે. અમારી આયતોની અવગણના કરનારાઓની આવી જ હાલત છે. માટે તેમને આ વર્ણન કરી સંભળાવ કે તેઓ કંઈ વિચારતા થાય.

૧૭૮. જે અમારી આયતોને ખોટી ઠરાવે છે તેમનો આવો જ બૂરો દાખલો છે અને તેઓ સ્વયં પોતાના જીવ ઉપર ઝૂલ્મ કરી રહ્યા છે.

૧૭૯. જેને અલ્લાહ હિદાયત આપે છે તેજ સીધા માર્ગ ઉપર ચાલે છે અને જેને તે ગુમરાહ કરે છે તે લોકો જ નુકસાન ઉઠાવનારા છે.

૧૮૦. બેશક, અમે ઘણા જીન્નો (૫૧) અને ઈન્સાનોને સજ્યા છે, જેમનો અંત જહન્નમાંજ આવશે. તેમના હૃદયો તો છે પરંતુ તેનાથી તેઓ તે કંઈ ગ્રહણ નથી કરતા, અને તેમની આંખો છે, જેનાથી કંઈ પણ જોતા નથી, તેમના કાન છે, જેનાથી કંઈ પણ સાંભળતા નથી. તેઓ ઢોર સમાન છે બલ્કે તેનાથી પણ બદત્તર છે. તેઓ ખરેખર ભાન વગરના છે.

૧૮૧. અને અલ્લાહ જ સર્વોપમાંલાયક છે માટે તેની સીકતોનું વર્ણન કરતા નામોથી તેને પુકારો અને એવા લોકોથી દૂર રહો જે લોકો તેના ગુણોના સંબંધમાં ગુમરાહી તરફ વાળ્યા છે. તેમની કરણીનો હિસાબ તેમને વેળાસર ચૂકવી દેવામાં આવશે.

૧૮૨. અને અમે જેમને પેદા કર્યા છે તેમનામાં એવા લોકો પણ છે જે બીજાને સચ્ચાઈની હિદાયત આપે છે અને સચ્ચાઈના આધારે ઈન્સાક આપે છે. (રુકૂઅ-૨૨)

૧૮૩. અને જે લોકો અમારી આયતોને ખોટી ઠરાવે છે અમે તેમને ધીમે ધીમે (એવી તબાહી તરફ) લઈ જશું કે જેનું તેમને બિલકુલ ભાન નહિ હોય.

૫૧. 'જીન્ન' જડબુદ્ધિવાળા, ગર્વિષ્ટક, ધમંડ કરનારા, અર્ધજ્ઞાનના અનર્થ વડે લોકોને પથભ્રષ્ટ કરનારા, અલિમ સન્નાધીશો, ધન, બળ કે સામાજિક પ્રભાવના આધારે અન્યાય કરનારાઓ.

وَلَوْ شِئْنَا لَرَفَعْنَاهُ بِهَا وَلَكِنَّهُ أَخْلَدَ إِلَى الْأَرْضِ وَاتَّبَعَ هَوَاهُ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الْكَلْبِ إِنْ تَحْمِلَ عَلَيْهِ يَلْهَثُ أَوْ تَتْرُكُهُ يَلْهَثُ ذَلِكَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَبُوا بِآيَاتِنَا فَاقْصِصْ الْقِصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٥٩﴾

سَاءَ مَثَلًا الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَبُوا بِآيَاتِنَا وَأَنْفُسُهُمْ كَانُوا بِظُلْمٍ ﴿٦٠﴾

مَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِىَ وَمَنْ يُضِلْ فَلَا وَلِيَّكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٦١﴾

وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ آذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا أُولَٰئِكَ كَالْإِطْعَامِ بَلْ هُمْ أَصْلٌ أُولَٰئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ ﴿٦٢﴾

وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٦٣﴾

وَمِمَّنْ خَلَقْنَا أُمَّةً يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ ﴿٦٤﴾

وَالَّذِينَ كَذَبُوا بِآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُم مِّنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦٥﴾

૧૮૪. અને હું તેમને મહોલત આપી રહ્યો છું.
ખરેખર મારી તદબીર જબરદસ્ત છે.

૧૮૫. શું તેઓ વિચાર નથી કરતા કે તેમના સાથીમાં કોઈ દીવાનગી^(૫૨) નથી? તે તો માત્ર ચેતવણી આપનારો છે.

૧૮૬. અને આકાશો તથા પૃથ્વીની વ્યવસ્થા ઉપર અને તેમાં અલ્લાહે રચેલી પ્રત્યેક વસ્તુઓ વિશે શું તેઓ વિચાર નથી કરતા? અને (તેઓ નથી જોઈ રહ્યા કે) તેમનો સમય પણ કદાચ પૂરો થઈ ચૂક્યો હોય? પછી તેને છોડી તેઓ કઈ વસ્તુ ઉપર ઈમાન લાવશે?

૧૮૭. જેને અલ્લાહ ગુમરાહ કરવા ચાહે તેને કોઈ માર્ગદર્શક નહિ મળે. અને અલ્લાહ આવા લોકોને તેમની ગુમરાહીમાં અથડાતા છોડી દે છે.

૧૮૮. (હે રસૂલ) તારા વિરોધીઓ તને કયામત, વિશે પ્રશ્ન કરે છે કે તે ક્યારે આવશે? તું તેમને કહે 'તેનું જ્ઞાન મારા પરવરદિગારને જ છે. તેના સિવાય તે ઘડીને કોઈ પણ નહિ જાહેર કરી શકે. બેશક તે (દિવસ) આકાશો તથા ધરતી ઉપર બહુજ ભારી છે. તે તમારા ઉપર ઓથિતો આવી પડશે.' આ લોકો તને એવી રીતે પૂછે છે કે જાણે તું તેનો જાણકાર છે, તો તું કહી દે. 'તેનું જ્ઞાન તો કેવળ અલ્લાહને જ છે; પરંતુ ઘણાખરા લોકો નથી જાણતા.'

૧૮૯. તું કહે 'હું' સ્વયં પોતાને પણ લાભ કરવાની કે હાનિ કરવાની શક્તિ નથી ધરાવતો, સિવાય કે અલ્લાહ કંઈ ચાહતો હોય અને જો હું (અદ્રખ્યનો) જાણનારો હોત તો મેં મારા માટે ઘણું સંઘરી લીધું હોત; અને મને કોઈ પણ તકલીફ ભોગવવી પડત જ નહિ. પરંતુ હું માત્ર મોમિનોને ચેતવનારો અને ખુશખબર આપનારો છું.
(રુકૂઅ-૨૩)

૧૯૦. તે એજ છે જેણે તમને એકજ જીવમાંથી પેદા કર્યા અને તેમાંથી જ તમારું જોડું બનાવ્યું કે તેના સહવાસમાં તેને આનંદ તથા સુખ મળે. પછી જ્યારે તે (પુરુષ) તેણી સાથે સંભોગ કરે છે તો તે

وَأْمُرِي لَهُمْ إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ ﴿١٨٤﴾

أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا مَا بِصَاحِبِهِمْ مِنْ حِنَّةٍ إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿١٨٥﴾

أَوَلَمْ يَنْظُرُوا فِي مَكُونِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ وَأَنْ عَسَى أَنْ يَكُونَ قَدِ اقْتَرَبَ أَجَلُهُمْ فَبِأَيِّ حَالٍ بَعْدَهُ يُونُسُونَ ﴿١٨٦﴾

مَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَلَا هَادِيَ لَهُ وَيَذَرُهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١٨٧﴾

يَسْأَلُكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَاهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي لَا يُجِيبُهَا إِلَّا هُوَ تَنَزَّلَتْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا تَأْتِيكُمُ إِلَّا بَغْتَةً يَسْأَلُكَ كَاتِبُكَ حَقِّ عَنْهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَلَكِنْ أَكْثَرُ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨٨﴾

قُلْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِامْتَأْتِنِي وَآتِ الزَّكَاةَ وَارْزُقْنِي وَالْأَسْوَءُ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِزَةِ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿١٨٩﴾

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا فَلَمَّا تَغَشَّاهَا حَمَلٌ مُلْكًا

૫૨. આંહઝરત સ.અ.સ. ઉપર ઘેલણના અસરના બોહતાનનું આ આયત વડે ખંડન કરવામાં આવ્યું છે.

હળવો ભાર ધારણ કરે છે અને તેને લઈ ફરતી રહે છે. પછી જ્યારે તે બોજલ થઈ જાય છે ત્યારે પતિ પત્ની બંને અલ્લાહને, તેમના પાલનદારને દુઆ કરી કહે છે 'જો તું અમને નંદુરસ્ત (બાળક) અર્પણ કરીશ તો અમે તારા આભારવશ બંદા બની જશું.'

૧૮૧. પરંતુ જ્યારે અલ્લાહ તેમને સારી (ઐલાહ) આપે છે તો તેઓ અન્યને અલ્લાહના ભાગીદારો ઠરાવી તેને જશનો હક્કદાર બનાવે છે પરંતુ અલ્લાહ તેમના ઠરાવેલા શરીકથી બહુજ ઉચ્ચતર છે.

૧૮૨. શું તેઓ અલ્લાહનો શરીક તેને બનાવે છે જે કોઈ પણ સર્જન કરવાનું સામર્થ્ય^(૫૩) નથી રાખતા, અને તે પોતે પણ પેદા કરવામાં આવ્યા છે?

૧૮૩. અને તેઓ તેમની કોઈ મદદ નથી કરી શકતા, ન તો તેઓ સ્વયં પોતાનું કંઈ ભવું કરી શકે છે.

૧૮૪. અને તમે જો તેમને હિદાયત તરફ બોલાવશો, તો તેઓ તમને અનુસરશે નહિ, માટે તમે તેમને શિખામણ આપો કે ન આપો તમારા માટે સરખું જ છે.

૧૮૫. નિઃસંદેહ અલ્લાહ સિવાય જેને તમે પુકારો છો, તેઓ તમારા જેવાજ બંદા છે. જો તમે સાચા છો તો તેમને પુકારી જુઓ, જો તમને જવાબ મળે તો!

૧૮૬. શું તેમના પગ છે જેનાથી તેઓ ચાલતા હોય, શું તેમના હાથ છે જેના વડે તેઓ પકડતા હોય, અથવા શું તેમની આંખો છે જેના વડે તેઓ જોઈ શકતા હોય, કે તેમના કાન છે જેના વડે તેઓ સાંભળી શકતા હોય? તું તેમને કહે 'તમારા ઠરાવેલા (અલ્લાહ)ના સહકાર્યકરોને પુકારો અને તમે સૌ ભેગા મળી મારી વિરુદ્ધ યોજના બનાવો અને મને લગીરેક મહોલત ન આપશો.

૧૮૭. 'ખરેખર મારો મદદગાર અલ્લાહ છે જેણે આ કિતાબ ઊતારી છે. અને તે નેક બંદાઓનો મદદગાર છે.

خَفِيفًا فَتَرَتْ بِهِ فَلَمَّا أَثْقَلَتْ دَعَا اللَّهَ رَبَّهُمَا لَئِنْ آتَيْتَنَا صَالِحًا لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ ﴿١٨٠﴾

فَلَمَّا آتَاهُمَا صَالِحًا جَعَلَا لَهُ شُرَكَاءَ فِيمَا آتَاهُمَا فَتَعَالَى اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿١٨١﴾

إِيشِرِكُونَ مَا لَا يَخْلُقُ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ ﴿١٨٢﴾

وَلَا يَسْتَطِيعُونَ لَهُمْ نَصْرٌ وَلَا أَنفُسُهُمْ يَنْصُرُونَ ﴿١٨٣﴾

وَأَن تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَى لَا يَتَّبِعُوكُمْ سَاءَ عَلَيْكُمْ أَدْعَاؤُهُمْ أَمْ أَنْتُمْ صَامِتُونَ ﴿١٨٤﴾

إِنِ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ عِبَادٌ أَمْثَلُكُمْ فَادْعُوهُمْ فَلْيَسْتَجِيبُوا لَكُمْ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٨٥﴾

اللَّهُمَّ ارْجُلٌ يَنْشُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَيْدٍ يَبْطِشُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَعْيُنٌ يُبْصِرُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ آذَانٌ تَسْمَعُونَ بِهَا قُلْ ادْعُوا شُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ كِيدُوا فَلَا تَنْظُرُوا ﴿١٨٦﴾

إِن وَلِيَ اللَّهِ الَّذِي نَزَّلَ الْكِتَابَ وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ ﴿١٨٧﴾

પૃ. આ આયતમાં પ્રતિમાપૂજકો અથવા અન્ય નિર્જીવ તત્વોની ઉપાસના (પૂજા) કરનારાઓને પડકાર કરવામાં આવ્યો છે કે જો તેમનામાં કોઈ શક્તિ હોય તો તેનું પ્રમાણ રજૂ કરે.

૧૯૮. 'અને તેના સિવાય જેને તમે પુકારો છો તે ન તો તમારી સહાયતા કરી શકે છે, ન તેઓ પોતાની કોઈ સહાયતા કરવાનું સામર્થ્ય રાખે છે.'

૧૯૯. અને જો તમે તેમને હિદાયત તરફ બોલાવશો તો તેઓ સાંભળી (૫૪) નહિ શકે. તમે જોશો કે તેઓ તમારી તરફ એકાટશે તાકી રહ્યા છે પરંતુ તેમને કંઈ પણ દેખાતું નહિ હોય.

૨૦૦. (હે રસૂલ) તું સદાય દરગુઝર કરતો રહે, અને ભલાઈ કરતો રહે, અને જાહેરોથી દૂર રહે.

૨૦૧. અને જો શયતાનની બદીની પ્રેરણા તને ઉત્તેજિત કરે તો અલ્લાહની પનાહ માગ, ખરેખર તે સર્વ સાંભળનાર છે, સર્વ જાણનાર છે.

૨૦૨. બેશક પરહેઝગારો ઉપર જો શયતાનના બૂરા વિચારનો હલ્લો થાય છે તો તેઓ (અલ્લાહને) યાદ કરે છે, તો તેમની આંખો એકદમ ઉઘડી જાય છે.

૨૦૩. અને આ (નાકરમાનો)ના સાથીઓ તેમને ગુમરાહીમાં ઘસડી જાય છે અને કોઈ કસર બાકી નથી રાખતા.

૨૦૪. અને જ્યારે તું તેમની પાસે કોઈ આયત ન લાવે તો તેઓ કહે છે 'તું કેમ પોતે જ એવું કંઈ નથી ઘડી લેતો?' તું તેમને કહી દે 'હું મારા પરવરદિગારની કરેલી વહી પ્રમાણે જ ચાલું છું. આ તમારા પરવરદિગારની સ્પષ્ટ દલીલો છે તેનો સ્વીકાર કરનારાઓ માટે તે હિદાયત અને રેહમત છે.'

૨૦૫. અને જ્યારે કુરઆનનું વાંચન થતું હોય તો ધ્યાનપૂર્વક સાંભળો, ખામોશ રહો, જેથી તમારા ઉપર રહેમ કરવામાં આવે.

૨૦૬. અને તું સવાર સાંજ વિનમ્રતાથી અને ડર રાખી મંદ સ્વરે તારા પરવરદિગારની યાદ કરતો રહે અને (તેની યાદથી) તું કદી પણ ગાફીલ ન થજે.

૨૦૭. ખરેખર જમને પોતાના પરવરદિગારનો કુર્બ મળ્યો છે, તે લોકો મગરૂર થઈ તેની ઈબાદતથી મુખ નથી ફેરવી લેતા, પરંતુ તેની સ્તુતિમાં મગન રહે છે, અને સિજદામાં પડ્યા રહે છે. (રુકૂઅ-૨૪)

પ૪. અલ્લાહના રસૂલ દ્વારા થતી ઈસ્લામની તરફીને જોઈ રહ્યા હોવા છતાં સમયનાં વહેણને ન પીછાણનારાઓની દશા જંગલમાં વસતા પ્રાણીઓના ટોળા જેવી હોય છે જે જોઈ રહ્યા હોય છે, પરંતુ પ્રવર્તિત પરિસ્થિતિને અથવા તેના અંજામને સમજવાની તેમનામાં શક્તિ નથી હોતી.

وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَسْتَجِيبُونَ نَدْعَكُمْ وَلَا أَنْفُسَهُمْ يَنْصُرُونَ ﴿٥٨﴾

وَأَنْ تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَى لَا يَسْعَوْا وَتَرْكُهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ﴿٥٩﴾

خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ ﴿٦٠﴾
وَإِنَّمَا يَنْزِعُكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْعٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٦١﴾

إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَافٌ مِنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ ﴿٦٢﴾

وَإِخْوَانُهُمْ يَبْعُدُ عَنْهُمْ فِي النَّارِ لَمْ يَفْصِرُوا ﴿٦٣﴾

وَإِذَا لَمْ تَأْتِهِمْ بَآيَةٌ قَالُوا لَوْلَا جِئْنَاهُمْ بِآيَةٍ
أَسْبَحَ مَا يُؤْتَى إِلَى مِنْ رَبِّي هَذَا بَصَائِرُ مِنْ رَبِّكُمْ
وَهُدًى وَرَحْمَةً لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٦٤﴾

وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٦٥﴾

وَإِذْ ذُكِّرَ رَبِّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرَّعًا وَخِيفَةً وَدُورًا الْجَهْرِ
مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ وَلَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ ﴿٦٦﴾

إِنَّ الَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ
وَيَسْجُدُونَ لَهُ يَسْجُدُونَ ﴿٦٧﴾

﴿٦٧﴾

سُورَةُ الْأَنْقَالِ مَدَنِيَّةٌ

અલ-અન્કાલ

૧. અલ્લાહના નામથી, જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. (હે રસૂલ), જે તે, લોકો તને માલેગમનીમત^(૧) વિશે પૂછે તો તું કહી દે' લડાઈમાં હસ્તગત થયેલો માલ અલ્લાહ તથા તેના રસૂલ માટે છે. માટે અલ્લાહથી ડરો અને પરસ્પરના મતભેદોનું સમાધાન કરતા^(૨) રહો. અને જે તમે મોમિન છો તો અલ્લાહ તથા તેના રસૂલની તાબેદારી કરો.

૩. ખરા મોમિન તે લોકો છે, જેમની સામે અલ્લાહનું નામ લેવામાં આવે છે, તો તેમના હૃદયો કંપી ઊઠે છે અને જ્યારે તેની આયતો તેમને વાંચી સંભળાવવામાં આવે ત્યારે તેમના ઈમાનમાં વૃદ્ધિ થવા પામે છે, અને જે પોતાના પરવરદિગારમાં ભરોસા રાખે છે,

૪. અને જે નમાઝ નિયમિત અદા કરે છે, અને અમે જે આપ્યું છે તેમાંથી ખર્ચ કરે છે.

૫. આ લોકો જ ખરા મોમિન છે અને તેમના પરવરદિગાર પાસે તેમનો બૂલંદ દરજ્જો છે, તેમજ ક્ષમા અને ઈઝઝતની રોઝી છે.

૬. તે તારો પાલનહાર જ હતો જે એક શુભ હેતુસર તને તારા ઘરમાંથી બહાર લાવ્યો હતો. જે કે મોમિનોના^(૩) એક વર્ગને આ પસંદ ન હતું.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنْفَالِ قُلِ الْأَنْفَالُ لِلَّهِ وَالرَّسُولِ
فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا أَمْرَاتِ بَيْنَكُمْ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ ② إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ③

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ
وَإِذَا تِلْكَ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَى
رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ④

الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ⑤
أُولَئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَهُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ
وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ⑥

كَمَا أَخْرَجَكَ رَبُّكَ مِنْ بَيْتِكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّ فَرِيقًا
مِنَ الْمُؤْمِنِينَ لَكَاذِبُونَ ⑦

૧. 'માલે ગનીમત' જંગમાં પરાજય પામી નાસી જતા દુશ્મનોનો હસ્તગત થયેલો માલ તથા સાધન વગેરેને ગનીમતનો માલ કહેવામાં આવે છે. આ માલ ઉપર પરાજીત દુશ્મનોનો કોઈ હક્ક ન રહેતો હોવાથી વિજેતા લડાઈના દંડ તરીકે તે માલને સંભાળી લે છે. 'અન્કાલ' 'નક્લ'નું બહુવચન છે. જેનો અર્થ 'વધારા'નો માલ. જે માલ જંગે બદરમાં હસ્તગત કરાયો હતો તેની તરફ આ આયતનો ઈશારો છે.

૨. જંગે બદરના સમય માલે ગનીમત વિશે મોમિનો વચ્ચે મતભેદ થયો હતો ત્યારે આ આયત ઊતરી હતી.

૩. જ્યારે મુસ્લિમોએ મદીનાથી કૂચ કરી ત્યારે તેમને આ બાબતનું ઈલ્મ ન હતું કે તેમને મક્કાના હથિયાર સજ્જ લશ્કર સામે લડવું પડશે જેથી તેમણે પૂરતી તૈયારી ન કરી હતી અને આ સંજોગોમાં તેમને આંહલરત (સ.અ.સ.)ની હિફાઝતની ચિંતા થઈ પડી હતી.

૭. તેમના ઉપર હકીકત ખુલ્લી થઈ ગયા છતાં તેઓ તારી સાથે વિવાદ કરે છે કે જાણે તેઓ મોતને જોઈ રહ્યા હોય જેની તરફ તેમને પરાણે ધકેલવામાં આવી રહ્યો હોય.

૮. અને (યાદ કરો) જ્યારે અલ્લાહે તમને વાયદો આપ્યો હતો કે તમારી સાથે બેમાંથી એક ટોળાનો મુકાબલો થશે, તમે પણ ચાહતા હતા કે નિઃશસ્ત્ર (હથિયાર વગરના) ટોળાનો તમને ભેટો થાય. પરંતુ અલ્લાહની ઈચ્છા હતી કે તે પોતાના કલામની સચ્ચાઈને સાબિત કરે અને કાફરોને જડમૂળથી નાબૂદ કરી નાખે, (૪)

૯. જેનાથી તે સત્યની સ્થાપના કરે અને અસત્યને મિટાવી દે, ભલે ગુનાહગારોને તે પસંદ ન હોય.

૧૦. (અને) જ્યારે તમે તમારા રબને દુઆ કરી તેની મદદ માગી, તો તેણે તમારી દુઆ સ્વીકાર કરી (કહ્યું) 'એક બીજા પાછળ માર માર કરતા ધસી આવતા ફરિશ્તાઓ સાથે હું તમારી મદદ કરીશ.'

૧૧. અને અલ્લાહે તો તમને ખુશખબર આપવા માટે જ આપું કયું હતું કે તમારા મનને થોડી શાંતિ મળે. ખરેખર, મદદ તો (હમેશાં) અલ્લાહ તરફથી જ આવે છે, બેશક અલ્લાહ સર્વ સમર્થ છે, હકિમતવાળો છે. (રુકૂઅ-૧)

૧૨. (યાદ કરો) જ્યારે તેણે નિદ્રા દ્વારા તમારા ઉપર અમન અને નિર્ભયતાની સ્થિતિ સર્જી અને તમારા ઉપર વાદળો દ્વારા જળ વરસાવ્યું હતું, જેથી તે તમને પવિત્ર કરે અને તમારી ઉપરથી શયતાનની અસ્વચ્છતાને દૂર કરે, અને તમારા દિલોને મજબૂત કરે અને તમારા કદમોને જમાવી દે.

૧૩. (યાદ કર) જ્યારે તારા રબે ફરિશ્તાઓને વહી કરી (કહ્યું) 'હું તમારી સાથે છું; માટે તમે મોમિનોના કદમોને જમાવી દો. હું કાફરોના મનમાં ધ્રાસ્કો બેસાડી દઈશ. (તેમની) ગરદનો ઉપર ઘા કરો અને તેમની આંગળીઓના ટેરવાં ઉપર કટકા મારતા જાઓ.'

૪. મક્કાવાસીઓના બે દળોમાંનું એક લડાયક દળ હતું અને બીજું સાધન સામગ્રી તેમજ પૂરવઠો લાવનારું કારવાં હતું જેની સાથે ભેટો થવાની આશા મુસ્લિમોને હતી પરંતુ અલ્લાહ મક્કાના સશસ્ત્ર દળ સાથે તેમનો સામનો કરાવવા ચાહતો હતો.

يُجَادِلُونَكَ فِي الْحَقِّ بَعْدَ مَا بَيَّنَّ كَاتِبًا يَسْأَلُونَ إِلَى الْمَوْتِ وَهُمْ يَنْظُرُونَ ①

وَإِذْ يَعِدُكُمُ اللَّهُ إِحْدَى الطَّائِفَتَيْنِ أَنَّهَا لَكُمْ وَتَوَدُّونَ أَنَّ غَيْرَ ذَاتِ الشُّوْكَةِ تَكُونُ لَكُمْ وَيُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُخَيِّطَ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَيَقْطَعَ دَابِرَ الْكَافِرِينَ ②

لِيُخَيِّطَ الْحَقَّ وَيُطْلِلَ الْبَاطِلَ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ ③
إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُمْ بِآلِافٍ مِّنَ الْمَلَائِكَةِ مُرْدِفِينَ ④

وَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَىٰ وَلِتَطْمَئِنَّ بِهِ قُلُوبُكُمْ ⑤
وَمَا التَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِندِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ⑥

إِذْ يَغِيثُكُمُ النَّعَاسُ أَمَنَةً مِنْهُ وَيُنْزِلُ عَلَيْكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لِّيُطَهِّرَ بِكُمْ بِهِ وَيُذْهِبَ عَنْكُمْ رِجْسَ الشَّيْطَانِ وَلِيَرْبِطَ عَلَى قُلُوبِكُمْ وَيُثَبِّتَ بِهِ الْأَقْدَامَ ⑦

إِذْ يُوحِي رَبُّكَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ فَثَبِّتُوا الَّذِينَ آمَنُوا سَأَلَتْنِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرِّعَابَ فَاصْرِهِمْ فَوْقَ الْأَعْنَاقِ وَاصْرِبُوا مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍ ⑧

૧૪. કારણ કે તેમણે અલ્લાહ અને તેના રસૂલનો વિરોધ કર્યો હતો. અને જે કોઈ અલ્લાહ અને તેના રસૂલનો વિરોધ કરે છે, બેશક અલ્લાહ તેમની પાસેથી સખત બદલો લે છે.

૧૫. આ (તમારી) સજા છે, તેને ચાખો અને (જાણી લો) કાફરોને અગ્નિના અઝાબ પણ મળશે.

૧૬. હે મોમિનો, જ્યારે કાફરોનો તમારી સાથે મુકાબલો થાય ત્યારે જો તેઓ સખત ધસારો કરે તો તમે પીઠ ન દેખાડજો.

૧૭. આવા સમયે જે પીછેહઠ કરશે, સિવાય કે તે વ્યુહરચના માટે કરે અથવા બીજી ટૂંકડી સાથે જોડાવા માટે રસ્તો કાપે, તો તે અલ્લાહના પ્રકોપમાં ઘેરાઈ જશે. અને તેનું ઠેકાણું જહન્નમ છે, જે બહુજ ભૂરું ઠેકાણું છે.

૧૮. જો કે તમે તે કાફરોને કતલ નથી કર્યા, તે અલ્લાહ જ હતો જેણે તેમને મારી નાખ્યા અને જે તેં ફેંક્યું હતું તે (હકીકતમાં) તેં નહોતું ફેંક્યું; તે અલ્લાહ જ હતો જેણે તે (કાંકરા) ફેંક્યાં હતા (૧) કે તેના વડે તે પોતાના તરફથી મોમિનો ઉપર ઉપકાર કરે. ખરેખર, અલ્લાહ સર્વ સાંભળનાર છે, સર્વ જાણનારો છે.

૧૯. (આ ઘટનાથી સમજી લો કે) તે અલ્લાહ જ છે જે કાફરોની ચાલોને નિષ્ફળ બનાવતો રહે છે.

૨૦. ‘(હે કાફરો) તમે નિર્ણય ચાલતા હતા તો તે તમારી સામે આવી ગયો છે. જો તમે હજી પણ અટકી જાઓ તો તમારા માટે બેહતર છે, અને જો તમે ફરીથી એવું કરશો તો અમે પણ બદલો લેશું અને

ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ شَاقُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ ۚ وَمَنْ يُشَاقِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ۝

ذَلِكُمْ فَذُوقُوهُ وَأَنَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابَ النَّارِ ۝

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمْ الَّذِينَ كَفَرُوا زَحَفًا فَلَا تُولُوهُمْ الْأَدْبَارَ ۝

وَمَنْ يُؤَيَّسْ يَوْمَئِذٍ ذُبُرًا إِلَّا مُتَحَرِّفًا لِقِتَالٍ أَوْ مُتَحَيِّزًا إِلَى فِتْنَةٍ فَقَدْ بَاءَ بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ وَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ۝

فَلَمْ تَقْتُلْهُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ قَتَلَهُمْ ۚ وَمَا دَمَيْتُمْ إِذْ رَمَيْتُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَىٰ ۚ وَلِيُبْلِيَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْهُ بَلَاءًا حَسَنًا إِنَّ اللَّهَ سَبْعٌ عَلِيمٌ ۝

ذَلِكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ مُوهِنُ كَيْدِ الْكَافِرِينَ ۝

إِنْ تَسْتَفْتِحُوا فَقَدْ جَاءَكُمْ الْفَتْحُ ۚ وَإِنْ تَنْهَوْا فَهُوَ حَيْثُ لَكُمْ وَإِنْ تَعُودُوا نَعُدْ وَلَنْ تُغْنِيَ عَنْكُمْ فِتْنَتُكُمْ

૫. જંગે બદરના સમયે ગણત્રીના મુસ્લિમો સામે દુશ્મનોની હઝારો સૈનિકોની હથિયાર સજજ કૌજનો રેલો ધસી આવતો દેખાવો ત્યારે આંહજરત સ.અ.સ.એ મૂઠીભર ઝીણી કાંકરીઓ દુશ્મનોની કૌજ તરફ ફેંકી, તેજ ક્ષણે અલ્લાહના હુકમ અનુસાર હવાનું તોફાન ઉઠ્યું અને કાંકરીઓની આંધીએ દુશ્મનોના લશ્કરને ઘેરી લીધો. ઝીણી કાંકરીઓ દુશ્મનોની આંખોમાં ભરાઈ જવાથી દગોમાં અવવસ્થા ફેલાઈ ગઈ, અને અબુ જહલની સેનાનો કચ્ચરણ નીકળી ગયો. આ ઘટનામાં અને હઝરત મૂસા (અ)ના લાઠી મારીને સમુદ્રને ચીરવામાં ઘણું સામ્ય છે. પર્વત જેવડા પ્રચંડ મોજાંથી ફિરઝોનનું લશ્કર ઘેરાઈ સમુદ્રને તળીએ જઈ મર્યું. આંહજરત સ.અ.સ.એ અબુ જહલને ફિરઝોનની ઉપમાં આપી હતી.

તમારા પક્ષનું કેટલું પણ સંખ્યાબળ હશે, તે તમને કામ નહિ લાગે. અને (જાણી લો કે) અલ્લાહ મોમિનો સાથે છે. (રુકૂઅ-૨)

૨૧. હે ઈમાન લાવનારાઓ! અલ્લાહ અને તેના રસૂલના હુકમોનું પાલન કરો, અને તેની (નસિહત) સાંભળો તો મુખ ન ફેરવો.

૨૨. અને તેમના જેવા ન બનો જે કહે છે 'અમે સાંભળીએ છીએ,' પરંતુ તેઓ કંઈ પણ નથી સાંભળતા.

૨૩. બેશક અલ્લાહની દ્રષ્ટિમાં પ્રાણીઓમાં સૌથી બદતર તે છે જે બહેરા, મૂંગા અને બુદ્ધિહિન છે.

૨૪. અને જો અલ્લાહે તેમનામાં કંઈ ભવાઈ જોઈ હોત તો ખરેખર તેમને સાંભળતા કરી દેત. અને જો તે તેમને સાંભળતા કરી પણ દે, તો પણ તેઓ અણગમે દેખાડી મોઢું ફેરવી જશે.

૨૫. હે ઈમાન લાવનારાઓ! જ્યારે અલ્લાહ અને તેનો રસૂલ તમને (નવું) જીવન^(૬) આપવા માટે બોલાવે તો તેની આજ્ઞાનું પાલન કરો. અને જાણી લો કે અલ્લાહ ઈન્સાન અને તેના હૃદયની^(૭) આડો ઊભો છે. અને તેજ છે જેની સમક્ષ તમને એકઠા કરવામાં આવશે.

૨૬. અને કિતના (ઉપદ્રવો)થી બચતા રહો કારણ કે તેનાથી માત્ર અલિમો^(૮) જ નથી ઘેરાઈ જતા. જાણી લો કે અલ્લાહ સજા દેવામાં બહુજ સખત છે.

૨૭. અને યાદ કરો જ્યારે તમે જૂજ સંખ્યામાં હતા (અને) ધરતી ઉપર નિર્બળ ગણાતા હતા, (અને) તમને ભય રહેતો કે રખે તમને લોકો ઉપાડી જાય, પરંતુ અલ્લાહે તમને સક્ષમ આપ્યું અને તમને પોતાની

سَيِّئًا وَلَوْ كَثُرَتْ ۖ وَأَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٦﴾

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَوَلَّوْا عُنَاهُ وَاتَّمِمْ تَسْعُونَ ﴿٧﴾

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ قَالُوا سَمِعْنَا وَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ﴿٨﴾

إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الصُّمُّ الْبُكْمُ الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٩﴾

وَلَوْ عَلِمَ اللَّهُ فِيهِمْ خَيْرًا لَآسَمِعَهُمْ وَلَوْ أَسْمَعَهُمْ لَتَوَلَّوْا وَهُمْ مَصْرُوعُونَ ﴿١٠﴾

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرءِ وَقَلْبِهِ وَأَنَّهُ إِلَٰهٌ يُحْشَرُونَ ﴿١١﴾

وَاتَّقُوا فِتْنَةً لَا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ خَاصَّةً ۖ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿١٢﴾

وَذُكِّرُوا إِذْ أَنْتُمْ قَلِيلٌ مُسْتَضْعَفُونَ فِي الْأَرْضِ نَحَا۟فُونَ ۚ أَنْ يَخَضَّعَكُمْ النَّاسُ قَالُوا كُفُّوا أَيْدِيَكُمْ

૬. જિંદગી અલ્લાહે ઈન્સાનને આપી જ રાખી છે તો રસૂલનું લોકોને જીવન આપવા માટે બોલાવવું વિચાર માગી લે છે. આંહજરત સ.અ.સ.એ કોઈ પણ મડદામાં જીવ નાખ્યો હોય તેવો દાખલો કુરઆને મજીદથી સાબિત નથી થતો. હકીકતમાં જીવ નાખવાનો અર્થ મરેલી રૂડને જાગ્રત કરવાનો છે.

૭. દિલોનું બદલવું અલ્લાહના અધિકારમાં છે.

૮. માત્ર અલિમો અથવા પાપીઓ જ નહિ, પરંતુ સાધારણ નિર્દોષ અને ઘણો મુહઝઝબ (સંસ્કારી) ગણાતો માનવ વર્ગ પણ નાસમજીના લીધે સંજોગોવશાત કિસાદમાં જોડાઈ નિર્દોષ તથા નિસહાય લોકો ઉપર ઝુલ્મ કરવામાં સાથ આપે છે.

સહાયતાથી બળવાન બનાવ્યા, અને તમને ઉત્તમ વસ્તુઓ પૂરી પાડી કે કદાચ તમે તેના આભારી બની જાઓ.

૨૮. હે ઈમાન લાવનારાઓ! અલ્લાહ અને તેના રસૂલ સાથે ખ્યાનત (વિશ્વાસઘાત) ન કરશો, ન તો જાણીજોઈને (તમારામાં વિશ્વાસ કરનારાના) વિશ્વાસને ગુમાવો.

૨૯. અને જાણી લો કે તમારી દૌલત અને તમારી ઓલાદ એક આઝમાઈશ છે બેશક સૌથી ઉત્તમ બક્ષીસ અલ્લાહ પાસે છે. (રુકૂઅ-૩)

૩૦. હે ઈમાન લાવનારાઓ! જો તમે અલ્લાહ ખાતર સંયમ ધારણ કરશો તો તે તમને વિવેકબુદ્ધિ અર્પણ (૯) કરશે, અને તમારી બૂરાઈઓને તમારાથી દૂર કરશે અને તમને માફી આપશે અને અલ્લાહ અત્યંત દયાળુ છે.

૩૧. અને (યાદ કર) જ્યારે કાફરો તારી વિરુદ્ધ તદબીરો વિચારી રહ્યા હતા કે તેઓ તને કેદ કરી લે અથવા તને કતલ કરે, અથવા તને દેશનિકાલ કરે. જ્યારે તેઓ તદબીરો વિચારી રહ્યા (૧૦) હતા ત્યારે અલ્લાહે (પણ) એક તદબીર કરી હતી અને તદબીર કરવામાં અલ્લાહ સૌથી બેહતર છે.

૩૨. અને જ્યારે અમારી આયતો તેમને વાંચી સંભળાવવામાં આવે છે તો તેઓ કહે છે ‘અમે સાંભળી લીધું છે, અને અમે ધારીએ તો આવું જ કહી શકીએ છીએ. આ તો પ્રાચીન લોક કથાઓ સિવાય બીજું કંઈ નથી.’

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَحْزَنُوْا ۚ وَالرَّسُوْلُ وَحُوْرُوْا ۚ

اٰمَنْتُمْ وَاَنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ ۚ

وَاَعْلَمُوْا اَنَّكُمْ وَاَوْلَادُكُمْ فَتَنَةٌ ۚ وَ اَنَّ

اللّٰهَ عِنْدَهٗ اَجْرٌ عَظِيْمٌ ۙ

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا اِنْ تَتَّقُوا اللّٰهَ يَجْعَلْ لَّكُمْ

فَوْقًا ۙ وَيَغْفِرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ۗ وَاللّٰهُ

ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيْمِ ۝

وَ اِذْ يَنْكُرِيْكَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لِيُثَبِّتُوْكَ اَوْ يَقْتُلُوْكَ اَوْ

يُخْرِجُوْكَ وَيَنْكُرُوْنَ وَيَنْكُرُ اللّٰهُ ۗ وَاللّٰهُ خَبِيْرٌ

الْمُبْكِيْنَ ۝

وَ اِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰیٰتُنَا قَالُوْا قَدْ سَمِعْنَا لَوْ نَشَآءُ

لَقُلْنَا مِثْلَ هٰذَا ۙ اِنْ هٰذَا اِلَّا اَسَاطِيْرُ الْاَوَّلِيْنَ ۝

૯. ‘ફરકાન’ અર્થાત સારા નરસા વચ્ચે વિવેક કરવાની શક્તિ બૂરાઈ અને ભલાઈ વચ્ચે ફરક કરવાની બુદ્ધિ, હડાપણ.

૧૦. મક્કામાં દારૂલ નદવાહ તરીકે જાણીતા એક ઘરમાં મક્કાની અગ્રગણ્ય વ્યક્તિઓએ આંહજરત સ.અ.સ.ની કતલ કરી ઈસલામને મિટાવી દેવા માટે ભેગા મળી યોજના કરી હતી. તેમણે કુરેશોના યૂનંદા સાહસિક યુવાનોને આંહજરત સ.અ.સ.ના રહેઠાણ ઉપર હુમલો કરવા માટે ગોઠવ્યા. અકબી રાત્રે તેમના ઉપર નિદ્રાનો હુમલો થયો ત્યારે તે નકનો લાભ લઈ આંહજરત સ.અ.સ. ત્યાંથી રાતોરાત હજરત અબુ બકર(૨) સાથે નીકળી ગયા અને એક ગુફામાં શરણ લીધું હતું. બાદમાં સલામતિથી મદીના પહોંચી ગયા હતા. આવી રીતે અલ્લાહે પોતાની હિકમતથી દુશ્મનોની યોજનાઓને નિષ્ફળ બનાવી હતી.

૩૩. અને (યાદ કર) જ્યારે તેમણે કહ્યું હતું ‘હે અલ્લાહ, જો આ સત્ય ખરેખર તારા તરફથી છે, તો અમારા ઉપર આકાશથી પથ્થર વરસાવ અને અમારા ઉપર ભયંકર અજાબ ઊતાર.’

૩૪. પરંતુ અલ્લાહ તેમને અજાબ આપશે જ નહિ જ્યાં સુધી તું તેમની વચ્ચે છે, અને અલ્લાહ તેમને અજાબ નહિ આપે જ્યાં સુધી તેઓ તૌબાહ કરતા રહેશે.

૩૫. અને હવે તેમની પાસે શું બહાનું છે કે અલ્લાહ તેમને અજા ન આપે, જ્યારે તેઓ પવિત્ર મસ્જિદ (કા’બા)માં જવાથી (બોકોને) અટકાવી રહ્યા છે જો કે તેઓ તેના રખવાળા નથી? તેના રખવાળા કેવળ પરહેઝગારો જ થઈ શકે છે, પરંતુ તેમનામાંના ઘણા (હકીકત) જાણતા નથી.

૩૬. અને તે (પવિત્ર) ઘરમાં તેઓ સીટીઓ વગાડી, તાળીઓ પાડી ઉપાસના કરે છે. (હે સત્યના ઈન્કાર કરનારાઓ) ‘તમારા આ કુદ્ધ કરવાના કારણે હવે અજાબનો સ્વાદ ચાખો.’

૩૭. બેશક, કાફરો પોતાની દૌલત બોકોને અલ્લાહની રાહોથી રોકવા માટે ખર્ચ કરે છે. તેઓ આવી જ રીતે ખર્ચ કરતા રહેશે, જે તેમના માટે દુઃખનું કારણ બની જશે, અને કાફરોને ઘેરી લેવામાં આવશે અને તેમને જહન્નમ તરફ હાંકવામાં આવશે;

૩૮. કે જેથી અલ્લાહ નેકોને બદકારોથી અલગ કરી લે અને બદકારોને એકબીજા ઉપર ખડકી ઢગલો કરી પછી તેમને જહન્નમની આગમાં ધકેલી દે. આ બોકો ખરેખર નુકસાન ભોગવનારા છે. (રુક્ન-૪)

૩૯. (હે રસૂલ) તું કાફરોને કહી દે કે જો તેઓ અટકી જશે તો તેમના પહેલા (ગુનાહો)ની માફી આપવામાં આવશે; અને જો તેઓ ફરીવાર આવું કરશે તો પહેલાંના બોકોનો દાખલો તેમની સામે મોજૂદ છે.

૪૦. અને તમે તેમની સાથોંત્યાં સુધી લડો કે કિસાદ શમી જવા પામે અને કેવળ અલ્લાહનો જ દીન બાકી રહે. પરંતુ જો તેઓ અટકી જાય તો બેશક અલ્લાહ તેમના કામોને જોનારો છે.

وَإِذْ قَالُوا اللَّهُمَّ إِنْ كَانَ هَذَا هُوَ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِكَ فَأَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَارَةً مِنَ السَّمَاءِ أَوْ ائْتِنَا بَعْدَ آبِئِمْ ۝٣٣

وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ وَمَا كَانَ اللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ۝٣٤

وَمَا لَهُمْ آلَا يُعَذِّبَهُمُ اللَّهُ وَهُمْ يَصُدُّونَ عَنْ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَمَا كَانُوا أَوْلِيَاءَهُ إِنْ أُولِيَاءُؤُهُ إِلَّا الَّذِينَ ظَنُّوا وَلَكِنْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ۝٣٥

وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِنْدَ الْبَيْتِ إِلَّا مُكَاءً وَتَصْدِيَةً ۝٣٦ فَذُقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ۝٣٧

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ لِيَصُدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ فَسَيَنْفِقُونَهَا ثُمَّ تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً ثُمَّ يُغْلَبُونَ وَالَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ يُخْشَرُونَ ۝٣٨

لِيَمِيزَ اللَّهُ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ وَيَجْعَلَ الْخَبِيثَ بَعْضَهُ عَلَىٰ بَعْضٍ فَيَرْكُمَهُ جَمِيعًا فَيَجْعَلَهُ فِي جَهَنَّمَ ۚ إِنَّكَ هُمُ الْخٰسِرُونَ ۝٣٩

قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ يَنْتَهُوا يُغْفَرْ لَهُمْ مَا قَدْ سَلَفَ وَإِنْ يَعُودُوا فَقَدْ مَضَتْ سُنَّتُ الْأَوَّلِينَ ۝٤٠ وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ كُلَّهُ لِلَّهِ فَإِنْ انْتَهُوا فَإِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ۝٤١

૪૧. અને જો તેઓ પીઠ દેખાડે તો જાણી લે કે અલ્લાહ તમારો નિગેહબાન છે. અને તે સર્વોત્તમ નિગેહબાન છે અને ઉત્તમોત્તમ મદદદાર છે.

૪૨. અને જાણી લે કે તમને (જંગમાં) જે માલે ગનીમત હાથ લાગે તેમાંથી પાંચમો ^(૧૧) ભાગ અલ્લાહ અને તેના રસૂલ તથા તેના સગાસંબંધીઓ તથા યતીમો, મોહતાબો અને મુસાફરો માટે છે, જો તમને અલ્લાહ ઉપર અને તેના ઉપર યકીન હોય જે અમે અમારા બંદા ઉપર સત્ય અને અસત્યનો નિર્ણય કરવા તે દિવસે ^(૧૨) ઊભાથું હાવું, જ્યારે બે લશ્કરોનો મુકાબલો થયો હતો. અને અલ્લાહ સઘળું કરવાની સત્તા ધરાવે છે.

૪૩. અને જ્યારે તમે (ખીણના) આ કિનારે હતા અને તેઓ સામેના કિનારે હતા અને કારવાં તમારાથી નીચેની તરફ હાવું, જે કે બન્ને પક્ષો વચ્ચે જંગનો સમય ^(૧૩) નક્કી થઈ ગયો હતો, તો પણ તમારી વચ્ચે મતભેદનો ઉદ્ભવ થવા પામ્યો હતો. પરંતુ અલ્લાહ તેને પૂરું કરવાનું નિર્ણય કરી ચૂક્યો હતો કે જેને સ્પષ્ટ નિશાન દ્વારા હલાક થવું હાવું તે હલાક થઈ જાય અને જેને સત્યની દલીલ દ્વારા જીવન મેળવવું હાવું તે જીવન પ્રાપ્ત કરે. અને અલ્લાહ બેશક સર્વ સાંભળનારો છે, સર્વ જાણનારો છે.

وَإِنْ تَوَلَّوْا فَاَعْلَمُوْا اَنَّ اللّٰهَ مَوْلٰىكُمْ نِعْمَ الْمَوْلٰى وَنِعْمَ النَّصِيْرُ ﴿١١﴾

وَاعْلَمُوْا اَنَّا غَنِيْمٌ مِّنْ شَيْءٍ فَاَنَّ لِلّٰهِ خُسْرًا وَّ لِلرَّسُوْلِ وَّلِىّزِ الْقُرْبٰى وَاٰلِهٖمُ وَالتَّسْكِيْنِ وَاٰلِى السَّبِيْلِ اِنْ كُنْتُمْ اٰمَنْتُمْ بِاللّٰهِ وَاَنَّا نَزَّلْنَا عَلٰى عَبْدِنَا يَوْمَ الْفُرْقَانِ يَوْمَ التَّفْعِ اَلْجَعِيْنُ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ﴿١٢﴾

اِذْ اَنْتُمْ بِالْعُدُوِّ الدِّىْنِ وَاَنْتُمْ بِالْعُدُوِّ الْقُصُوْى وَالزُّكْبِ اَسْفَلَ مِنْكُمْ وَلَوْ تَوَاعَدْتُمْ لَخْتَلَفْتُمْ فِى الْبَيْعِ وَلٰكِنْ لِّيَقْضِ اللّٰهُ اَمْرًا كَانَ مَفْعُوْلًا لَّهٗ اِلٰهًا مِّنْ هٰلِكَ عَنْ بَيِّنَةٍ وَّيَجِبٰى مِّنْ حٰى عَنْ بَيِّنَةٍ وَاِنَّ اللّٰهَ لَسَمِيْعٌ عَلِيْمٌ ﴿١٣﴾

૧૧. આ આયતમાં માલે ગનીમતની વહેંચણી વિશે એક નિયમ બનાવવામાં આવ્યો છે કે રસૂલ, ખલિફા અથવા જે પણ શાસનકર્તા હોય તેણે ઉપરોક્ત નિયમ પ્રમાણે વહેંચણી કરવી જોઈએ. માલનો પાંચમો ભાગ કાઢી લીધા પછી બાકીના ચાર ભાગોને જંગમાં ભાગ લેનારા લોકો વચ્ચે સરખેભાગે વહેંચી દેવામાં આવતો; કારણ કે લડવાયાઓને કોઈ લશ્કરી પગાર ચૂકવવામાં ન આવતો હતો અને તે સમયમાં કોઈ વ્યવસ્થિત લશ્કરી ખાનું અથવા નાણાખાનું પણ ન હતું.

૧૨. 'તે દિવસે' અર્થાત 'બદરની લડાઈના સમયે'

૧૩. આ આયતથી જંગે બદરની વ્યૂહરચનાનું ચિત્ર દ્રષ્ટિ સામે ખડું થાય છે. એક તરફ મુસ્લિમ દળો ગોઠવાઈ ગયા હતા અને બીજી તરફ મક્કાવાસીઓનું મોટું, બળવાન હથિયાર સજ્જ લશ્કર ઊભું હતું અને ત્રીજી તરફ સીરિયાથી સમુદ્ર ભણી જતો મક્કાવાસીઓનો કાફલો હતો. જો ધસારો કરવાના નિર્ણયનો આધાર મુસ્લિમો ઉપર હોત તો દુશ્મનોની ભારે સંખ્યા અને ઉત્તમ શસ્ત્ર સામગ્રીને જોતાં તેમના અંદરોઅંદર વિખવાદ ઊભો થવાનો સંભવ હતો પરંતુ અલ્લાહે પોતાના હેતુને પાર લાવવો હતો જેથી તેણે યોગ્ય સમયેજ ધસારો કરવાનો હુકમ આપ્યો હતો.

૪૪. જ્યારે અલ્લાહે તને સ્વપ્નમાં તેમની નાની^(૧૪) સંખ્યા દેખાડી હતી. અને જો તેણે તને તેમની મોટી સંખ્યા દેખાડી હોત તો તમે સૌ અવશ્ય હિંમત હારી બેઠા હોત અને અંદરેઅંદર મતભેદમાં પડી ગયા હોત; પરંતુ અલ્લાહે તમને બચાવી લીધા, ખરેખર, તે દિલોના ભેદોનો જાણનારો છે.

૪૫. અને (યાદ કરો) જ્યારે તમારો મુકાબલો થયો ત્યારે તેણે તમને દુશ્મનોની સંખ્યા બહુજ થોડી કરી દેખાડી અને તમને પણ તેમની દ્રષ્ટિમાં બહુજ થોડાક જ દેખાડ્યા હતા કે જેથી અલ્લાહ પોતાના નિર્ણય પ્રમાણે અંજામ લાવે. બેશક, સર્વ બાબનો અલ્લાહ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવે છે. (રુકૂઅ-૫)

૪૬. હે ઈમાન લાવનારાઓ! જ્યારે પણ કોઈ લશ્કર સાથે તમારો મુકાબલો થાય, તમારા કદમ જમણી દો અને અલ્લાહને ખૂબ યાદ કરતા રહો કે તમને સફળતા મળે.

૪૭. અને અલ્લાહ અને તેના રસૂલના હુકમનું પાલન કરો અને આપસમાં મતભેદ ન કરો કે તમે લથડી જાઓ અને તમારી શક્તિ હણાઈ જાય. અને ધૈર્યશીલ બનો; ખરેખર અલ્લાહ ધૈર્યવાનો સાથે છે.

૪૮. અને તમે તેમના જેવા ન બનો જે પોતાના ઘરોમાંથી બહાર હાંકતા લોકોને દેખાડવા ખાતર તેમજ લોકોને અલ્લાહની રાહથી અટકાવવા ખાતર નીકળી પડ્યા હતા, અને આવા લોકોના કામો અલ્લાહના (જ્ઞાનના) ઘેરાવામાં છે.

૪૯. અને જ્યારે શયતાને તેમના કામોને તેમની દ્રષ્ટિમાં શોભતા કરી દેખાડ્યા અને કદાંત્ર કે ઈન્સાનોમાંથી તમારા ઉપર આજે કોઈ પણ ક્ષાવશે નહિ, હું તમારું રક્ષણ કરનારો છું. પરંતુ જ્યારે બન્ને લશ્કરો સામ સામે અથડાયા તો શયતાન^(૧૫) એડીના

إِذْ يُرِيكُمُ اللَّهُ فِي مَوَالِكٍ قَلِيلًا وَلَوْ أَنَّمَا لَكُمْ كَثِيرًا لَفَشَلْتُمْ وَتَنَاوَعْتُمْ فِي الْأُمُورِ وَلَكِنَّ اللَّهَ سَمِيمٌ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٥٥﴾

وَإِذْ يُرِيكُمُوهُمْ إِذِ التَّفَقُّتُمْ فِي أَعْيُنِكُمْ قَلِيلًا وَيَقَلِّلُكُمْ فِي أَعْيُنِهِمْ لِيَقْضَى اللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا ۖ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ ﴿٥٦﴾

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً فَاثْبُتُوا وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٥٧﴾

وَاطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَاصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴿٥٨﴾

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بَطَرًا وَرِئَاءَ النَّاسِ وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَاللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ حَبِيطٌ ﴿٥٩﴾

وَإِذْ زَيْنٌ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَاهُمْ وَقَالَ لَأَعْلَبَ لَكُمْ الْيَوْمَ مِنَ النَّاسِ وَإِنِّي جَارٌ لَكُمْ فَلَمَّا تَرَ اتَّافِقْتَنِ لَكُصَّ عَلَى عَقْبَيْهِ وَقَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِّنْكُمْ

૧૪. આંહજરત સ.અ.સ.એ સ્વપ્નમાં મક્કાના દળોની જે બહુજ નાની સંખ્યા જોઈ હતી તેની તા'બીર દુશ્મનોની નિર્મોલ્યતા અને નબળાઈ હતી, જે અલ્લાહે તેમને દેખાડી હતી.

૧૫. આ આયતનો નિર્દેશ સુરકા બીન માલિક તરફ છે જે મોમિનોના ઉન્સાહ અને દ્રઢતાને જોઈ ભય પામ્યો અને મક્કાવાળાઓની મદદથી પાછો હઠી નાસી ગયો હતો. બાદમાં તેણે ઈસ્લામનો સ્વીકાર કર્યો હતો.

ભારે નાસી છૂટ્યો, અને કહ્યું 'બેશક, મને તમારી સાથે કોઈ લેવાદેવા નથી, અને હું જે કંઈ જોઈ રહ્યો છું તે તમે નથી જોઈ શકતા. નિઃસંદેહ હું અલ્લાહથી ડરું છું કારણ કે અલ્લાહ સજા દેવામાં બહુજ સખત છે.' (રુકૂઅ-૬)

૫૦. જ્યારે મુનાફિકો (દંભીઓ) જેમના મન રોગી હતો તેમણે કહ્યું 'આ લોકોને તેમના દીને આડે રસ્તે દોર્યા છે' પરંતુ જો કોઈ અલ્લાહમાં યકીન રાખશે તો બેશક અલ્લાહ સર્વસમર્થ છે, હિકમતવાળો છે.

૫૧. અને કાશ, તું તે દ્રશ્ય જોઈ શકતો હતો કે જ્યારે ફરિશ્તાઓ કાફરોના જીવ કાઢતા હશે, અને તેમના ચહેરાઓ અને વાંસાઓ ઉપર ફટકારતાં (કહેતા) હશે 'લો હવે દઝાડનારા અજાબનો સ્વાદ ચાખો.

૫૨. 'આ અજાબ તમારા હાથની કરણી છે જે તમે આગળથી મોકલી હતી. અને અલ્લાહ (પોતાના બંદાઓને) વેશ માત્ર અન્યાય નથી કરતો.'

૫૩. (તેમની) આ હાલત ફરિશ્તાઓની કોમ અને તેની પહેલાંના તે લોકો જેવી છે જેમણે અલ્લાહની આયતોનો ઈન્કાર કર્યો જેથી અલ્લાહે તેમના ગુનાહોના માટે તેમને શિક્ષા આપી. બેશક, અલ્લાહ બેહદ શક્તિશાળી છે (અને) સજા કરવામાં સખત છે.

૫૪. કારણ કે અલ્લાહ કોઈ કોમને આપેલી પોતાની ને'મતને નથી બદલતો જ્યાં સુધી તે કોમ પોતાની હાલતને^(૧૬) ન બદલે અને (જાણી લો કે) અલ્લાહ સર્વ સાંભળનારો છે, સર્વ જાણનારો છે.

૫૫. (આ કાફરોની દશા પણ તેવી જ થશે) જેવી ફરિશ્તાઓની કોમ અને તેના પહેલાંના લોકોની દશા થઈ હતી, જેમણે પોતાના પાલનહારની આયતોનો ઈન્કાર કર્યો, જેથી અમે તેમના પાપાચરણો માટે તેમનો વિનાશ કર્યો. અને અમે ફરિશ્તાઓની કોમને ડુભાડી દીધી. કારણ કે તે સૌ જાલિમ હતા.

إِنِّي أَرَىٰ مَا لَا تَرَوْنَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ وَاللَّهُ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٦٠﴾

إِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ غَرَّ هَؤُلَاءِ دِينُهُمْ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٦١﴾

وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ يَتَوَكَّلُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَىٰ الْمَلَائِكَةِ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَارَهُمْ وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ ﴿٦٢﴾

ذَٰلِكَ بِمَا قَدَّمْت أَيْدِيكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَمٍ لِّلْعَبِيدِ ﴿٦٣﴾

كَذَٰبُ آلِ فِرْعَوْنَ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٦٤﴾

ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِّعَمَهُ أَنْعَمَ عَلَىٰ قَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٦٥﴾

كَذَٰبُ آلِ فِرْعَوْنَ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ فَأَهْلَكْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ وَأَغْرَقْنَا آلَ فِرْعَوْنَ وَكُلٌّ كَانُوا ظَالِمِينَ ﴿٦٦﴾

૧૬. અલ્લાહનો દિવ્ય નિયમ છે કે કોઈ કોમને કે વ્યક્તિને આપવામાં આવેલી ને'મત તે પાછી નથી ચઈ લેતો, જ્યાં સુધી કે તે કોમ કે વ્યક્તિ પોતાની મેળે તેનો હક્ક ન ગુમાવી દે. આ જ નિયમ નબીઓને લાગુ થાય છે. નબીઓને આપવામાં આવેલી નબુવ્વત અલ્લાહ પાછી નથી ચઈ લેતો. તેનો દરજ્જો અને સ્થાન અલ્લાહ પાસે હમેશાં માટે કાયમ રહે છે.

૫૬. ખરેખર, અલ્લાહની દ્રષ્ટિમાં બદતરીન જીવો તે છે જે નાશુકરા છે. તેઓ કદીપણ ઈમાન નહિ લાવે.

૫૭. જે લોકો સાથે તે સુલેહ કરારો કર્યા છે, તેઓ પોતાના કરારોનો ભંગ કરતા રહે છે અને તે લોકો અલ્લાહથી નથી ડરતા.

૫૮. માટે જો તું જંગમાં તેમના ઉપર કાબુ મેળવે તો (તેમને છિન્ન-વિચિન્ન કરી) તેમના પાછળ આવનારા (લશ્કર)માં (એવી) ધાક બેસાડી દેજે કે તેઓ યાદ કરે.

૫૯. અને જો તને તે લોકો તરફથી દગો થવાનો ભય હોય તો (તેમની સાથેના કરારોને) નીતિના આધારે રદ કરી નાખ. બેશક, અલ્લાહ દગાખોરોને પસંદ નથી કરતો. (રુકૂઅ-૭)

૬૦. અને ઈમાન ન લાવનારાઓ એવું ન ધારી લે કે તેઓ પોતાની ચાલોથી અમારી સામે કાવી ગયા છે. તેઓ (અલ્લાહના ઈરાદાઓને) નાકામ નથી કરી શકતા.

૬૧. અને તમારાથી બની શકે તેટલું હથિયારબંધ લશ્કર તથા ઘોડેસવારોને સરહદો ઉપર તૈયાર રાખો. જેના વડે તમે અલ્લાહના દુશ્મનો અને તમારા દુશ્મનો તેમજ અન્ય જેમને તમે નથી જાણતા, પરંતુ અલ્લાહ જાણે છે, તેમનામાં દહેશત બેસાડી દો. અને અલ્લાહની રાહમાં તમે જે કંઈ ખર્ચ કરશો તે પૂરેપૂરું તમને પાછું આપવામાં આવશે અને તમને મુદ્દલ અન્યાય નહિ થાય.

૬૨. અને જો તેઓ સુલેહની ઈચ્છા દેખાડે તો તું પણ સુલેહ તરફ પગલું ભરજે, ^(૧૭) અને અલ્લાહમાં તારો વિશ્વાસ રાખજે. ખરેખર એ જ બધું સાંભળે છે, બધું જાણે છે.

૬૩. અને જો તેઓ તને છેતરવાનો ઈરાદો રાખતા હશે, તો બેશક અલ્લાહ તારા માટે પૂરતો છે, તે એ જ છે જેણે પોતાની મદદ વડે અને મોમિનો (ની મદદ) વડે તને બળવાન બનાવ્યો છે.

إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الَّذِينَ كَفَرُوا فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٥٦﴾

الَّذِينَ عَاهَدْتَ مِنْهُمْ ثُمَّ يَنْقُضُونَ عَهْدَهُمْ فِي كُلِّ مَرَّةٍ وَهُمْ لَا يَتَّقُونَ ﴿٥٧﴾

فَأَمَّا تَثَقُّفَهُمْ فِي الْحَرْبِ فَشَرِّدْ بِهِمْ مَن حُلُقُمُ لَعَلَّهُمْ يَذْكُرُونَ ﴿٥٨﴾

وَأَمَّا تَخَافُكَ مِنْ قَوْمٍ خِيَانَةٍ فَاثْبُدْ إِلَيْهِمْ عَلَى سَوَاءٍ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْخَائِنِينَ ﴿٥٩﴾

وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَبَقُوا إِنَّهُمْ لَا يُعْجِزُونَ ﴿٦٠﴾

وَاعِدُوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَآخَرِينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ ﴿٦١﴾

وَإِنْ جَنَحُوا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّيِّعُ الْعَلِيمُ ﴿٦٢﴾

وَإِنْ يُرِيدُوا أَنْ يَخُدُّوكَ فَإِنْ حَسْبَكَ اللَّهُ هُوَ الَّذِي آتَاكَ بِبَصِيرَةٍ وَالْيَوْمِئِذٍ ﴿٦٣﴾

૧૭. આ આયતમાં મુસ્લિમોને સુલેહ શાંતિ માટે હરપળે અને હર મંઝિલ ઉપર તૈયાર રહેવાની સૂચના આપવામાં આવી છે.

૬૪. તેણે તેમના મનમાં (પરસ્પર) લાગણીનો ઉદ્ભવ કર્યો છે. જો આ પૃથ્વી ઉપરનું સર્વસ્વ તું તેમના ઉપર ખર્ચી નાખત તો પણ તેમના દીલોમાં એકબીજા પ્રત્યે આવી ભાવના તું ન જગાવી શક્યો હોત, પરંતુ અલ્લાહે તેમની વચ્ચે સ્નેહ સંબંધ બાંધ્યો છે. ખરેખર અલ્લાહ સર્વસમર્થ છે, હિકમતવાળો છે. (રુકૂઅ-૮)

૬૫. હે નબી, અલ્લાહ તારા માટે અને મોમિનોમાંથી તારી તાબેદારી કરનારાઓ માટે પૂરતો છે.

૬૬. હે નબી, મોમિનોને જંગ કરવા માટે પ્રેરણા આપ. જો તમારામાંથી માત્ર વીસ જ ધૈર્યવાન હશે તો તેઓ બસો ઉપર વિજય મેળવશે. અને જો તમારામાં એક સો એવા હશે, તો તેઓ એક હઝાર ઈમાન ન લાવનારાઓ ઉપર વિજય મેળવશે, કારણ કે આ લોકો મુદ્દલ સમજદારી નથી ધરાવતા. (૧૮)

૬૭. અત્યારે તો અલ્લાહે તમારો બોળો હળવો કરી નાખ્યો છે કારણ કે તે જાણે છે કે તમારામાં હજી થોડીક નબળાઈ છે. જેથી તમારામાં સો ધૈર્યવાન હશે તો તેઓ બસો ઉપર વિજય મેળવશે; અને જો તમારામાં એક હઝાર (ધૈર્યવાન) હશે, તો અલ્લાહની હુકમથી તેઓ બે હઝાર ઉપર વિજય (૧૯) મેળવશે. અને અલ્લાહ ધૈર્યવાનો સાથે છે.

૬૮. કોઈ નબીને શોભા નથી આપતું કે તે કેદીઓ પકડે જ્યાં સુધી કે તેને દેશમાં રીતસર લડાઈ કરવાની ફરજ ન પડી હોય. તમે દુનિયાના સાધનો ચાહો છે, જ્યારે અલ્લાહ (તમારા માટે) આખરતની (ભલાઈ) ચાહે છે. અને અલ્લાહ સર્વસમર્થ છે, હિકમતવાળો છે.

૬૯. અને જો અલ્લાહ તરફથી પહેલાં સ્પષ્ટ આદેશ ન આવી ગયો હોત તો તમે જ (બંદીવાનોનો દંડ) વસૂલ કર્યો હતો તેના કારણે તમને મોટો અઝાબ મળત.

وَأَلَفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ لَوْ أَنْفَقْتَ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا
مَا أَلَفْتَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ أَلَفَ بَيْنَهُمْ إِنَّهُ
عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿١٨﴾

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَسْبُكَ اللَّهُ وَمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٩﴾

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى الْقِتَالِ إِنْ يَكُنْ
مِنْكُمْ عَشْرُونَ صَابِرُونَ يَغْلِبُوا مِائَتِينَ وَإِنْ
يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ يَغْلِبُوا أَلْفًا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا
بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٢٠﴾

أَلَنْ خَفَّفَ اللَّهُ عَنْكُمْ وَعَلِمَ أَنَّ فِيكُمْ ضَعْفًا فَإِنْ
يَكُنْ مِنْكُمْ قَاتِلٌ صَابِرٌ يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِ ۖ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ
أَلْفٌ يَغْلِبُوا أَلْفَيْنِ بِإِذْنِ اللَّهِ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴿٢١﴾

مَا كَانَ لِنَبِيِّ أَنْ يُكُونَ لَهُ أَسْرَىٰ خَلَّ يَشْحَنَ فِي
الْأَرْضِ تَرْبِذُونَ عِرْضَ الدُّنْيَا ۖ وَاللَّهُ يُبْذِلُ الْآخِرَةَ
وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٢﴾

لَوْلَا كِتَابٌ مِنَ اللَّهِ سَبَقَ لَكُنْكُمْ فِيهَا آخِذُتُمْ
عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٢٣﴾

૧૮. સમજદારી ન ધરાવનારાઓનો જંગ કરવા પાછળ કોઈ ધ્યેય નથી હોતો સિવાય કે તેઓ આર્થિક લાભ મેળવવા માટે ભાડુની સીપાહી બની અથવા ઈર્ષાના કારણે જંગમાં ઉતરતા હોય છે.

૧૯. ચારમુકમાં દુશ્મનો સાથે સંઘર્ષમાં સાર્થક હઝાર મુસ્લિમો સામે દસ લાખનું સૈન્ય હારી ગયું હતું.

૭૦. માટે (જંગમાં) જે તમે જીત્યા હો તેમાંથી જે હલાલ અને શુદ્ધ હોય તે ખાઓ અને સંયમ ધારણ કરો. ખરેખર અલ્લાહ અત્યંત ક્ષમાવંત છે, દયાળુ છે. (રુકૂઅ-૮)

૭૧. હે નબી, જે કેદીઓ તારા કબજામાં છે તેમને તું કહી દે જો અલ્લાહ તમારા દિલોમાં ભલાઈ જોશે તો જે કંઈ તમારાથી છીનવી લેવામાં આવ્યું છે, તેનાથી પણ ઉત્તમ^(૨૦) તે તમને અર્પણ કરશે અને તમને માફી આપશે. અને અલ્લાહ બેહદ ક્ષમાવંત છે, દયાળુ છે.

૭૨. અને જો તેમણે તારી સાથે દગો કરવાનો ઈરાદો કર્યો હશે, તો તેઓ પહેલાં પણ અલ્લાહ સાથે દગો કરી ચૂક્યા છે; પરંતુ તેણે તેમને તારા આધીન બનાવી દીધા છે. અને અલ્લાહ સર્વજ્ઞ છે, હિકમતવાળો છે.

૭૩. બેશક, જે લોકો ઈમાન લાવ્યા અને તેમણે પોતાના ઘરબાર ત્યજી માલ તથા જાન સહિત અલ્લાહની રાહમાં જીહાદ કર્યો, અને તે લોકો જેમણે આ (મુજાહિદ) લોકોને આશરો આપ્યો અને તેમની સહાયતા કરી, તેઓ ખરેખર એક બીજાના દોસ્ત છે. પરંતુ તે લોકો જે ઈમાન લાવ્યા પણ હિજરત ન કરી, તેમની હિકાઝત (સંરક્ષણ)નો તું જવાબદાર નથી જ્યાં સુધી કે તેઓ હિજરત ન કરે. જો તેઓ દીનના સંબંધમાં તારી સહાયતા માગે તો તેમની સહાયતા કરવી તારા ઉપર ફરજ છે, સિવાય કે તે લોકોના વિરુદ્ધ જેમની સાથે પહેલેથી તારા કરારો થએલા હોય. અને અલ્લાહ તમારી કરણીઓને જાણી રહ્યો છે.

૭૪. અને કાકરો આપસમાં એકબીજાના દોસ્ત છે, જો તમે પણ (મોમિનોની સહાયતા) નહિ કરો તો ધરતી ઉપર ફિસાદ અને ભયંકર અવ્યવસ્થા ફેલાઈ જશે.

فَكُلُوا مِمَّا غَنِمْتُمْ حَلَالًا طَيِّبًا ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ
غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٧٠﴾

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّمَن فِي أَيْدِيكُمْ مِّنَ الْأَشْيَاءِ
إِن يَّعْلَمِ اللَّهُ فِي قُلُوبِكُمْ خَيْرًا يُؤْتِكُمْ خَيْرًا مِّمَّا أَخَذَ
مِنْكُمْ وَيَغْفِرَ لَكُمْ ۚ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٧١﴾

وَإِن يُرِيدُوا خِيَانَتَكَ فَقَدْ خَانُوا اللَّهَ مِن قَبْلُ
فَإَمْكَنَ مِنْهُمْ ۚ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٧٢﴾

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجِهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ
أَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ أَوْوُوا وَنَصَرُوا
أُولَٰئِكَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ ۚ وَالَّذِينَ آمَنُوا
لَمْ يَهَاجَرُوا مَا لَكُمْ مِّنْ وَلَا يَنْبَغُ مِنْ شَيْءٍ أَنْ
يُهَاجَرُوا ۚ وَإِن اسْتَنْصَرُواكُمْ فِي الدِّينِ فَعَلَيْكُمْ
النَّصْرُ إِلَّا عَلَىٰ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُم مِّيثَاقٌ ۚ وَاللَّهُ
بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٧٣﴾

وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَبَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ ۚ لَا تَفْعَلُوا
لَهُنَّ فِتْنَةٌ فِي الْأَرْضِ وَفَسَادٌ كَبِيرٌ ﴿٧٤﴾

૨૦. હઝરત અબ્બાસ (ર) હઝરત રસૂલે કરીમ સ.અ.સ.ના કાકા હતા. જે બદરની લડાઈમાં કેદ પકડાયા હતા. ખાદમાં જ્યારે તેમણે ઈસ્લામ સ્વીકાર કર્યો ત્યારે આ આયતના આધારે કેદીઓ પાસેથી મુકિત માટે લેવાયેલું મૂલ્ય પાછું માગવાનો તેમને હક્ક મળ્યો હતો; આંહુર સ.અ.સ.એ તે હક્કને માન્ય રાખ્યો અને તેમનું ગુમાવેલું સઘળું તેમને પાછું સોંપી દેવામાં આવ્યું.

૭૫. બેશક, જે લોકો ઈમાન લાવ્યા અને હિજરત કરી અને અલ્લાહની રાહમાં જીહાદ કર્યો, અને તે લોકો જેમણે (હિજરત કરનારાઓને) આશ્રય આપ્યો અને તેમની સહાયતા કરી તે લોકો ખરેખર મોમિન છે. તેમના માટે ક્ષમા છે અને ઈઝઝતભર્યું રીઝક છે.

૭૬. અને જે બાદમાં ઈમાન લાવ્યા અને હિજરત કરી તેમજ તમને સહકાર આપી તમારી સાથે જીહાદમાં ભાગ લીધો તેઓ તમારામાંથી જ છે, બલકે અલ્લાહની કિતાબ પ્રમાણે તેઓ લોહીનો સંબંધ રાખનારાઓ જેમજ એકબીજાના બહુજ નજીક છે. બેશક અલ્લાહ દરેક વસ્તુને ખૂબ જાણે છે. (રુકૂઅ-૧૦)

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ
وَالَّذِينَ آوَوْا وَنَصَرُوا أُولَئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا
لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٧٥﴾

وَالَّذِينَ آمَنُوا مِنْ بَعْدُ وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا مَعَكُمْ
فَأُولَئِكَ مِنْكُمْ وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ
فِي كِتَابِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٧٦﴾

سُورَةُ التَّوْبَةِ مَكِّيَّةٌ

(۹)

અલ-તૌબા

૧. (હે લોકો) જે મુશરીકો સાથે તમે વચનથી (સુલેહ માટે) બંધાએલા હતા, તે બંધનમાંથી^(૧) આઝાદીનું એલાન, અલ્લાહ તથા તેના રસૂલ તરફથી (કરવામાં આવે) છે.

૨. માટે તમે ચાર (પવિત્ર) મહિનાઓ^(૨) માટે દેશમાં (આઝાદીથી) હરોફરો અને (ખૂબ) જાણી લો કે તમે અલ્લાહને નાકામ નહિ કરી શકો અને અલ્લાહ કાફરોને ફજેત કરવાનો છે.

૩. અને આ અલ્લાહ તથા રસૂલ તરફથી હજ-એ-અકબરના^(૩) દિવસે જાહેરાત કરવામાં આવે છે કે અલ્લાહ મુશરીકો સાથેના કરારોથી વિમુક્ત^(૪) થાય છે, તેમજ તેનો રસૂલ પણ. જો તમે તૌબાહ કરશો તો તમારા માટે બેહતર છે; પણ જો તમે મુખ ફેરવશો તો (સારી પેઠે) જાણી લો કે તમે અલ્લાહને નાકામ નહિ કરી શકો. અને (હે રસૂલ) ઈમાન ન લાવનારાઓને દુઃખદાયક અઝાબના સમાચાર આપી દે.

بَرَاءَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ مِّنَ الْمُشْرِكِينَ ①

فَيُبَيِّنُ فِي الْأَرْضِ أَزْبَعًا أَشْهَرًا وَعَلِمُوا أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي اللَّهِ وَإِنَّ اللَّهَ مُخْرِجُ الْكُفْرِينَ ②

وَأَذَانٌ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى النَّاسِ يَوْمَ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ إِنَّ اللَّهَ بَرِئٌ مِّنَ الْمُشْرِكِينَ وَرَسُولُهُ ③ فَإِنْ تَبَيَّنْتُمْ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَأَعْلَمُوا أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي اللَّهِ وَبَشِّرِ الَّذِينَ كَفَرُوا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ④

૧. મક્કાની ફતેહ અને હુનૈનની જંગમાં હવાજનના પરાજય પછી હિજાઝમાં ઈસ્લામની સત્તા સ્થાપિત થઈ હતી, આ બદલાયેલા સંજોગોમાં પહેલાના કરારો કરનારાની કોઈ સત્તા બાકી ન રહી તેથી તે કરારો પોતાની મેળે જ રદ થઈ ગયા અને નવા શાસનકર્તાઓની શરતો પ્રમાણે નવા કરારો કરવાની આવશ્યકતા ઊભી થઈ હતી.

૨. પરિસ્થિતિ અનુસાર અમુક કબીલાઓએ મુસ્લિમો સાથે સુલેહ કરારો કરી લીધા હતા, પરંતુ અમુક છુટાછવાયા ટોળાઓએ હથિયાર હેઠા ન મુક્યા જેમને ચાર મહિનાની મોહલત આપવામાં આવી હતી.

૩. મુસ્લિમ શાસન તળે આ પહેલું હજજ હતું, જેથી તેને હજજ-અકબર અર્થાત મહાન હજજ કહેવામાં આવે છે. સાધારણ રીતે શુક્રવાર થનાર હજજને પણ 'હજજ-અકબર'નું પદ આપવામાં આવ્યું.

૪. મક્કાની ફતેહ પછી ઈસ્લામના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોના આધારે કાયદા કાનૂન લાગુ કરવામાં આવ્યા હતા જેના કારણે જૂના સૂલેહ કરારો પોતાની મેળે જ રદ થઈ જતા હતા. આંહારત સ.અ.સ.ના ફરમાન પ્રમાણે હઝરત અલી (ર)એ એલાન કર્યો હતો કે (૧) આજ પછી અલ્લાહના ઘર કા'બામાં કોઈ મૂર્તિપૂજકને પ્રવેશ નહિ મળે, (૨) હઝરત મુહમ્મદ મુસ્તફા સ.અ.સ.એ મુશરીકો સાથે કરારો કર્યા હતા તેમાંના જે લોકો શરણે નથી આવ્યા તેમને ચાર મહિનાનો સમય આપવામાં આવે છે. હિજાઝમાં બીજા મુશરીકોને રહેવાની પરવાનગી નથી સિવાય કે તે લોકો જેમણે આંહારત સ.અ.સ.થી શરણ માગ્યું હોય અને તેમને હિજાઝમાં રહેવાની પરવાનગી મળી ગઈ હોય.

આંહારત સ.અ.સ.એ મુશરીકોના પરિવારોને મક્કા શહેરમાં રહેવાની પરવાનગી આપી હતી જેમાં

૪. સિવાય કે તે મુશરીકો જેમની સાથે તમે કરારો કર્યા હતા અને તેમણે તેના પાલન કરવામાં કસર નથી રાખી તેમજ તમારી વિરુદ્ધ કોઈની સહાયતા^(૫) નથી કરી, માટે (શરતો પ્રમાણે) તે કરારોનો મુકરર મુદત સુધી પાલન કરો, ખરેખર અલ્લાહ સદાચારીઓને પસંદ કરે છે.

૫. અને જ્યારે (આ) પવિત્ર^(૬) મહિનાઓ પસાર થઈ જાય તો મુશરીકો તમને જ્યાં પણ મળે

إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ مِنَ الشَّرِكِينَ ثُمَّ لَمْ يَنْقُصُوا
شَيْئًا وَلَمْ يُظَاهِرُوا عَلَيْكُمْ أَحَدًا فَأَتُوا إِلَيْهِمْ
عَاهِدَهُمْ إِلَىٰ مَدَّتِهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ ﴿٥﴾

فَإِذَا انسَلَخَ الْأَشْهُرُ الْحُرُمُ فَاتْلُوا الشَّرِكِينَ

ઈસ્લામના સૌથી મોટા દુશ્મન અબુ જલ્લનું કુટુંબ હતું. મક્કાની ફત્વે પછી અબુ જલ્લના પુત્ર અકરમાએ મક્કાથી એબીસીનિયા ભાગી જવાનો ઈરાદો કર્યો ત્યારે તેની પત્નીએ આંહુર સ.અ.સ. પાસેથી પોતાના રક્ષણની બાંહેધરી મેળવી લીધા પછી પોતાના પતિ અકરમા વિશે આંહુરત સ.અ.સ.ના કેવા વિચારો હતા તે જાણવા પૂછ્યું, આપ(સ)એ ફરમાવ્યું 'મેં તેને દેશ છોડી ચાલ્યા જવાનું નથી કહ્યું.' તેણીએ અકરમાને પોતાના મઝહબ ઉપર પાક્કી શ્રદ્ધા હોવા વિશે આપને જણાવ્યું ત્યારે આપ (સ) ફરમાવ્યું કે તેને પોતાની માન્યતાનો પૂરો હક્ક છે. અકરમાને પહેલાં તો પોતાની પત્નીની વાત પર વિશ્વાસ ન આવ્યો. અંતમાં તેણીના વારંવાર વિશ્વાસ અપાવવા ઉપર અને તેણીના આગ્રહને વશ થઈ તેણે જાને આંહુરત (સ)ની સેવામાં ઉપસ્થિત થઈ વિનંતી કરી 'હે અલ્લાહના રસૂલ! મારી પત્ની કહે છે કે આપે મને મક્કામાં રહેવાની રજા આપી છે! આપ (સ)એ ફરમાવ્યું 'તે સત્ય છે' ફરી તેણે પૂછ્યું 'જ્યાં સુધી ઈસ્લામની સચ્ચાઈ મારી સમજમાં ન આવે હું તેને નથી સ્વીકારી શકતો, શું હું બિન મુસ્લિમ (મુશરીક) હોવાની સ્થિતિમાં મક્કામાં રહી શકું છું? આપ (સ)એ ફરમાવ્યું 'હા અવશ્ય રહી શકો છો.' નત્કાણે તે પોકારી ઊઠ્યો 'હા ઈલાહા ઈલ્લાહ મુહમ્મદરસૂલીલાહ' આપે (સ) સહાશ્ચર્ય પૂછ્યું, 'આ શું, તું હમણાં તો કહી રહ્યો હતો કે ઈસ્લામ મારી સમજમાં નથી આવ્યો?' તેણે જવાબ આપ્યો 'હે અલ્લાહના રસૂલ. આપે પોતાના સૌથી મોટા દુશ્મનના પુત્ર સાથે જે વ્યવહાર કર્યો છે તેવો વ્યવહાર અલ્લાહના રસૂલ સિવાય બીજો કોઈ નથી કરી શકતો. આપના વર્તનથી મારું મન શુદ્ધ થઈ ગયું છે, અને હું સમજી ગયો છું કે આપ સાચા રસૂલ છો.'

આ ઘટનાથી સાબિત થાય છે કે અરબસ્તાનમાંથી તો શું મક્કામાંથી પણ મુશરીકોને હાંકી કાઢવાનો કોઈ આદેશ આંહુરત સ.અ.સ.એ નથી આપ્યો. પરંતુ એવાજ લોકોને ત્યાંથી કાઢવામાં આવ્યા હતા જે ઈસ્લામને તોડવાના કાવતરા રચતા હતા અને આવું તો પ્રત્યેક દેશો કે સનાધીશો કરતા રહે છે કે રાજગૃહીઓને કોઈપણ રાજ્યસના પોતાના દેશમાં રહેવા નથી દેતી.

૫. જે મુશરીકોનો મુસ્લિમો સાથે તણાવ નથી અને જન્મે પક્ષા વચ્ચે સમાધાન થયેલો છે, તેઓ હળીમળીને રહે છે, તેમને 'લાઈકરાહ- ફીદ-દીન'ના અર્થાત 'મઝહબમાં જબર નથી' ના સિદ્ધાંતના આધારે આ આયતથી પોતાની માન્યતાઓ પ્રમાણે પોતાનો મઝહબ પાળવાનો હક્ક છે.

૬. આ ચાર પવિત્ર મહિનાઓ, ઝુલ કદા, ઝુલ હજ્જ, મુહર્રમ અને રજબ દરમિયાન ગંજી પ્રવૃત્તિઓ ઉપર પ્રતિબંધ નાખવામાં આવ્યો હતો. મુદતના અંતમાં જો દુશ્મનાવટો ચાલુ રહે તો જ તેમની સામે લડવાનો આદેશ છે. જો કે ઈસ્લામના દુશ્મનો પોતાના કરારોનો વારંવાર ભંગ કરતા રહેતા. (વિગત માટે જુઓ સૂરાહ તૌબાહ આયત ૪ અને આયત ૬, ૮ અને ૯) આ આયતોમાં મૂર્તિપૂજકો સાથે સૂલહના કરારો કરવાના અને કરેલા કરારોને નીભાવી રાખવા ઉપર ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે જે 'લા ઈકરાહ, ફીદદીન'ના સિદ્ધાંતના આધારે છે.

ત્યાંજ તેમને કત્લ કરો અને (જીવતા હાથ આવે તો) તેમને કેદ કરો, અને તેમને ઘેરામાં લઈ શકાય તેવી જગ્યાઓમાં તેમની તાકમાં સંતાઈને બેસી રહો. પણ જો તેઓ તૌબાહ કરે અને નમાઝ અદા કરે અને ઝકાત આપે તો તેમના રસ્તા ન રોકો, ખરેખર અલ્લાહ અત્યંત ક્ષમાવંત છે, દયાળુ છે.

૬. અને (હે રસૂલ) મુશરીકોમાંથી જો કોઈ તારી પનાહ માગે તો તેને પનાહ આપજે, જેથી તેને અલ્લાહનું કલામ સાંભળવાનું સૌભાગ્ય પ્રાપ્ત થાય. પછી તેને તેના સુરક્ષિત^(૧) સ્થાને પહોંચાડી દેજે; કારણ કે આ લોકો જ્ઞાન વગરના છે. (રુકૂઅ-૧)

૭. જેમની સાથે તમે પવિત્ર મસ્જિદમાં કરારનામું કર્યું હતું તેના સિવાયના બીજા મુશરીકો અને અલ્લાહ તથા તેના રસૂલ વચ્ચે કેવી રીતે અમન રહી શકે છે? માટે જ્યાં સુધી તેઓ તમારી સાથે અમનપૂર્વક નીભાવે, તમે પણ તેમની^(૨) સાથે અમનપૂર્વક નીભાવો, બેશક અલ્લાહ પરહેઝગારોને પસંદ કરે છે.

૮. અને જો તેઓ તમારા ઉપર વિજય મેળવે તો તેઓ કોઈપણ સગાઈના સંબંધને કે કરેલા કરારોને નહિ નીભાવે. તેઓ પોતાના શબ્દોથી જ તમને ખુશ રાખશે, જ્યારે તેમના દિલ સ્વીકાર નહિ કરતા હોય, અને તેઓમાંના ઘણાખરા દગાબાજ છે.

૯. તેમણે અલ્લાહની આયતોના બદલામાં નજીવી કિમત વસૂલ કરી છે. અને તેઓ લોકોને તેની રાહોથી

حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَجُدُوهُمْ وَأَخْصِرُوهُمْ وَأَعَدُّوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصَدٍ فَإِن تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ٥

وَأَن أَحَدٌ مِنَ الشُّرَكِيِّنَ اسْتَجَارَكَ فَاجِرْهُ يَسْمَعُ كَلِمَ اللَّهِ ثُمَّ لَبِغَهُ مَأْمَنُهُ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ ٦

كَيْفَ يَكُونُ لِلشُّرَكِيِّنَ عَهْدٌ عِنْدَ اللَّهِ وَعِنْدَ رَسُولِهِ إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدُوا عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ فَمَا اسْتَقَامُوا لَهُمْ فَاسْتَقِمْوْا لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ بَحِيبٌ الْمُتَّقِينَ ٧

كَيْفَ وَإِن يَظْهَرْ عَلَيْكُمْ لَا يَرِيقُوا فِيكُمْ رِيًّا وَلَا ذِمَّةً يُرْضُونَكُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ وَتَأْبَى قُلُوبُهُمْ وَأَكْثَرُهُمْ فَسِقُونَ ٨

اِشْتَرَوْا بِآيَاتِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِهِ

૭. ઈસ્લામના વિરોધમાં લડનારાઓ જેમના હાથે મોમિનોને અસહ્ય દુઃખો ભોગવવા પડ્યા હતા અને અનેક ઈજાઓ પહોંચી હતી, તેઓ જો માફી માગે તો તેમને માફ કરવાનો, અને જે શરણે આવે તેને શરણ આપવાનો અને પરિસ્થિતિ પ્રમાણે તેની સલામત જગ્યાએ પહોંચાડવાનો હુકમ આ આયતમાં છે.

આ આયતથી સ્પષ્ટ થાય છે કે મુશરીકો સાથે તેમને બળજબરીથી ઈસ્લામ અંગીકાર કરાવવા માટે જંગ કરવામાં નથી આવ્યો, અને જે કોઈ મુસ્લિમોના શરણે આવે તેને અલ્લાહનો કલામ સાંભળવાનો મોકો આપ્યા પછી જો તે ઈસ્લામ કબૂલ ન કરે તો તેને સલામત સ્થળે પાછો પહોંચાડવાનો ચોખ્ખો આદેશ છે. પરંતુ તેના ઉપર બળજબરી કરવાનો કોઈ હક્ક નથી આપવામાં આવ્યો.

૮. જે બિનમુસ્લિમો વારંવાર કરારોનો ભંગ કરી હુમલાઓ કરતા અને જંગને ચાલુ રાખતા તેમની સામે લડવું અનિવાર્ય છે. અને મુસ્લિમોનું ધ્યાન પણ વારંવાર તેમના કરેલા કરારોની જવાબદારી નીભાવવા તરફ દોરવામાં આવ્યું છે.

રોકે છે. જે તેઓ કરી રહ્યા છે તે બેહદ બૂરું છે.

૧૦. તેમના ઉપર વિશ્વાસ કરનારાઓ સાથે સગપણના સંબંધોને અથવા કરેલા કોલ કરારોને તેઓ નથી નીભાવતા. અને આ જ લોકો હદ બહાર જનારા છે.

૧૧. પણ જો તેઓ તૌબાહ કરે અને નમાઝ કાયમ કરે અને ઝકાત આપે તો તેઓ તમારા દીનબંધુ છે. બેશક, જ્ઞાન ધરાવનારાઓ માટે અમારી આપતોનું અમે વિસ્તારથી વર્ણન કરીએ છીએ.

૧૨. અને તેઓ કરારો કર્યા પછી જો પોતાની કસમોને તોડે અને તમારા મઝહબ ઉપર આક્રમણ કરે તો તે કુફ્રાના સરદારો સામે લડો, જેમને ખરેખર પોતાના કસમોની કોઈ કદર નથી, કે કદાચ તેઓ અટકી જાય.

૧૩. શું તમે તે લોકો સામે નહિ લડો જેમણે પોતાના કરારોનો ભંગ કર્યો હતો અને જેમણે રસૂલને દેશમાંથી હાંકી કાઢવાનો ઈરાદો (૮) કર્યો હતો; અને જે તમારા વિરુદ્ધ (હુમલાની) શરૂઆત કરનારા હતા? શું તમે તેમનાથી ડરો છો? નહિ, અલ્લાહ તેમનાથી વધુ હક્ક રાખે છે કે તમે તેનાથી ડરો, જો તમે ખરેખર મોમિન છો તો.

૧૪. તેમની સાથે લડો કે, જેથી અલ્લાહ તમારા હાથે જ તેમને સજા અપાવે અને તેમની ફજેતી કરે, અને તેમના ઉપર સત્તા જમાવવા માટે તમારી મદદ કરે અને મોમિનોને ચિંતાથી મુક્ત કરે;

૧૫. અને તેમના દિલોમાંથી ગુસ્સાને મિટાવી નાખે. અને અલ્લાહ જેના તરફ ચાહે રહેમતની નઝર કરે છે. અને અલ્લાહ સર્વજ્ઞ છે, હિકમતવાળો છે.

૧૬. શું તમે એમ ધારી લીધું છે કે અલ્લાહ તમને એમ જ જવા દેશે જ્યાં સુધી કે તેણે નથી જાણી લીધું કે તમારામાંથી કોણ છે જેણે અલ્લાહની રાહમાં જીહાદ કર્યો, અને અલ્લાહ તથા તેના રસૂલ તથા મોમિનો સિવાય બીજાને દોસ્ત નથી બનાવ્યો? અને તમે જે કરો છો તેનાથી અલ્લાહ ખૂબ માહિતગાર છે. (રુકૂઅ-૨)

إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ①

لَا يَرْجُونَ فِي مُؤْمِنٍ إِلَّا وَاَدِمَةً وَأُولَئِكَ هُمُ

الْمُعْتَدُونَ ②

فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَأَخَوَانُكُم

فِي الدِّينِ وَفُضِّلَ الْآيَةُ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ③

وَأَنْ تَكُونُوا أَيْمَانُهُمْ مِنْ بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَطَعْنُوا

فِي دِينِكُمْ فَقَاتِلُوا إِنَّهُ الْكُفْرُ إِنَّهُمْ لَا أَيْمَانَ

لَهُمْ لَعَالَهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ④

أَلَا تُقَاتِلُونَ قَوْمًا نَكَثُوا أَيْمَانَهُمْ وَهَمُّوا بِإِخْرَاجِ

الرَّسُولِ وَهُمْ بَدَّوْكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ فَتَحْشَرُهُمْ اللَّهُ

أَحَقُّ أَنْ تَخْشَوْهُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ⑤

فَاتْلُوهُمْ يُعَذِّبُهُمُ اللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ وَيُخْرِجُهُمْ مِنْكُمْ

عَلَيْهِمْ وَيَسْفِ صُدُورُ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ ⑥

وَيَذْهَبُ غَيْظُ قُلُوبِهِمْ وَيَتُوبُ اللَّهُ عَلَى مَنْ يَشَاءُ

وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ⑦

أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُتْرَكُوا وَلَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا

مَعَكُمْ وَلَمْ يَخُذْ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَا رَسُولِهِ وَ

عَلَيْكُمْ لَا الْمُؤْمِنِينَ وَلِيجَةً وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ⑧

૯. મદીનામાં અને આસપાસમાં રહેતા કબીલાઓ આંહજરત સ.અ.સ.ના તબૂકના સફરનાં સમયે આપ (સ)ની જેરહાજરીનો લાભ લઈ આપ(સ)ને દેશમાંથી હાંકી કાઢવા માટે લોકોને ઉશ્કેર્યા હતા.

૧૭. અલ્લાહની મસ્જિદના વ્યવસ્થાપક મુશરીફો ન હોઈ શકે, કારણ કે તેઓ સ્વયં પોતાના કુદ્દના સાક્ષી છે. આ તેજ લોકો છે જેમની સર્વ કરણીઓ અર્થ ગઈ, અને આગ તેમનું રહેકાણ છે.

૧૮. અલ્લાહની મસ્જિદના વ્યવસ્થાપક માત્ર તે લોકો જ થઈ શકે છે જે અલ્લાહ અને આખરતના દિવસ ઉપર ઈમાન રાખે છે, અને નમાઝ કાયમ કરે છે, અને ઝકાત આપે છે, અને અલ્લાહ સિવાય કોઈનો ડર નથી રાખતા; અને આ તે લોકો છે જે પોતાના ધ્યેય સુધી પહોંચનારા છે.

૧૯. શું તમે હાજીઓને પાણી પાવું તથા ‘પવિત્ર મસ્જિદ’ની વ્યવસ્થા સંભાળવાને તે વ્યક્તિના આમાલ સમાન ગણો છો જે અલ્લાહ અને આખરતના દિવસમાં ઈમાન લાવે છે અને અલ્લાહની રાહમાં જીહાદ કરે છે? આ સર્વ અલ્લાહની દ્રષ્ટિમાં એકસરખા નથી અને અલ્લાહ ઝાલિમોને કદીપણ સીધા રસ્તો નથી દેખાડતો.

૨૦. જે લોકો ઈમાન લાવ્યા અને અલ્લાહ ખાતર (પોતાના ઘરો છોડી) હિજરત કરી અને અલ્લાહની રાહમાં પોતાના માલ તથા જાન સાથે જીહાદ કર્યો, તેમનો અલ્લાહની દ્રષ્ટિમાં બૂલંદ રૂતબો છે. અને આ જ લોકો સફળતા પ્રાપ્ત કરનારા છે.

૨૧. તેમનો પાલનહાર તેમને પોતાની રહેમતો અને (તેની) ખુશીની, અને એવી જન્નતોની ખુશખબર આપે છે જેમાં તેમના માટે સદા રહેનારી ને’મતો હશે.

૨૨. તેઓ સદાસર્વદા તેમાં રહેશે. ખરેખર ઉત્તમ બદલો તો અલ્લાહ પાસે જ છે.

૨૩. હે ઈમાન લાવનારાઓ, તમારા વડીલો તથા ભાઈઓને ઈમાન કરતાં કુદ્દ વધારે વડાલું હોય તો તેમને તમારા હમદદ ન સમજો. તમારામાંથી જે તેમના દોસ્ત બને છે તેઓ (પણ) ગુનાહગાર છે.

૨૪. (હે રસૂલ) તું કહી દે, કે જો તમારા વડીલો અને તમારા પુત્રો અને તમારા ભાઈઓ અને તમારી પત્નીઓ, અને તમારા સગાસંબંધીઓ અને તમારી સંઘરેલી માલદોલત અને તમારો વેપાર, વ્યવહાર જેમાં

مَا كَانَ لِلشَّارِكِينَ أَنْ يَعْمُرُوا مَسْجِدَ اللَّهِ شُهُدِينَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ بِالْكُفْرِ أُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ وَ

فِي النَّارِ هُمْ خَالِدُونَ ﴿١٥﴾

إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسْجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَحْشَ إِلَّا اللَّهَ فَعَسَى

أُولَئِكَ أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ ﴿١٦﴾

أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ

كَمَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَجَاهَدَ فِي سَبِيلِ

اللَّهِ لَا يَسْتَوُونَ عِنْدَ اللَّهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ

الظَّالِمِينَ ﴿١٧﴾

الَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ

بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ أَكْظَمُ دَرَجَةً عِنْدَ اللَّهِ وَ

أُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ ﴿١٨﴾

يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُمْ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ وَرِضْوَانٍ وَجَنَّتْ لَهُمْ

فِيهَا نَعِيمٌ مُقِيمٌ ﴿١٩﴾

خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٢٠﴾

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا آبَاءَكُمْ وَإِخْوَانَكُمْ

أَوْلِيَاءَ إِنْ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْإِيمَانِ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ

فَإُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٢١﴾

قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ

وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ

મંદી આવવાનો તમને ભય હોય, અને તમારા ઘરો જે તમને અલ્લાહ અને તેના રસૂલ અને તેની રાહમાં ^(૧૦)

જીહાદ કરવાથી વધુ વહાલા હોય, તો અલ્લાહ પોતાનો નિર્ણય લાવે ત્યાં સુધી તમે રાહ જુઓ, અને અલ્લાહ નાફરમાનોને કદાપિ હિદાયત નથી આપતો.

(રુકૂઅ-૩)

૨૫. બેશક, અલ્લાહે મેદાનેજંગમાં તમારી સહાયતા કરી હતી. અને ખાસ જંગે હુનૈનની (જંગના) દિવસે જ્યારે તમે તમારા સંખ્યાબળ ઉપર ગર્વથી ફૂલાઈ ગયા હતા પરંતુ તે તમને કંઈ કામ ન લાગ્યું. અને ધરતી આટલી વિશાળ હોવા છતાં તમારા ઉપર તંજ થઈ ગઈ અને તમે પીઠ ફેરવી નાસવા માંડ્યું. ^(૧૧)

૨૬. ત્યારે અલ્લાહે પોતાના રસૂલ ઉપર અને મોમિનો ઉપર સલામતી ઊતારી અને તેણે એવી સેનાઓ ઊતારી જેને તમે ન જોઈ શકતા હતા અને જે ઈમાન ન લાવ્યા તેમને તેણે સજા આપી, અને આ જ કાફરોનો (યોગ્ય) બદલા છે.

૨૭. પછી અલ્લાહ જેના ઉપર ચાહશે રહેમ કરશે. અને અલ્લાહ દરગુજર કરનાર છે, દયાવંત છે.

كَسَادَهَا وَمَسْكِنٌ رَّضَوْنَهَا أَحَبُّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ
بِأَمْرٍ مِنَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿١٠﴾

لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ
إِذْ أَجَبْتَكُمْ لَقَدْ تَفَعَّلْنَا عَنْكُمْ شَيْئًا وَصَافَتْ عَلَيْكُمُ الْأَرْضُ بِأَرْحَابِهَا ثُمَّ وَلَّيْتُمْ
مُذَبِّبِينَ ﴿١١﴾

ثُمَّ أَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ
وَأَنْزَلَ جُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا وَعَذَّبَ الَّذِينَ كَفَرُوا
وَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ ﴿١٢﴾

ثُمَّ يَتُوبُ اللَّهُ مَنْ بَعْدَ ذَلِكَ عَلَى مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ
غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٣﴾

૧૦. દુન્યવી આકર્ષણો કુરબાનીઓની રાહમાં અંતરાયરૂપ ન થવા જોઈએ.

૧૧. મક્કાની ફતેહ પછી હવાઝન અને સક્રીફ નામના બે કબીલાઓએ મુસ્લિમો ઉપર આક્રમણ કરવા સંગઠન કર્યું. મક્કાની નૈઋત્યમાં આશરે ૧૫ માઈલ ઉપર હુનૈનમાં આંહુઝૂર (સ) સાથે મુકાબલા થયો જે લશ્કરમાં ૧૨૦૦૦ લડવૈયા હતા જેમાંના ૨૦૦૦ નવા મુસ્લિમો હતા, આંહુઝરત (સ)ના દસ્તૂર વિરુદ્ધ આ નવજવાનો ઉતાવળું પગલું ભરી દુશ્મનો પર તૂટી પડ્યા, પરંતુ તેમનો હુમલો સફળ ન થયો અને તેમને પીછેહઠ કરવી પડી, જેથી સાંકડી ખીણમાં પસાર થતી મુસ્લિમોની કોશમાં ભંગાણ પડ્યું.

આ અવ્યવસ્થાથી આંહુઝરત (સ) સાથે માત્ર સો જેટલા લડવૈયા બાકી રહ્યા હતા ત્યારે દુશ્મનોના તીર અંદાજો ચારેકોરથી ધસી આપને ફરી વળ્યા. આવી ભયંકર પરિસ્થિતિમાં હોવા છતાં આંહુઝરત (સ) પોતાના ઘોડાને દુશ્મનો વચ્ચેથી દોડાવતા બુલંદ સ્વરે પડકાર કર્યો. ‘હું ખરેખર અલ્લાહનો રસૂલ છું, અને આ સત્ય છે. હું અબ્દુલ મુત્લીબનો પુત્ર છું.’

બીજી તરફ આંહુઝરત (સ)ના કાકા હુઝરત અબ્બાસ (ર) નાસતી મુસ્લિમ કોશોને મહામુસીબને રોકી તેમને પાછા વાળવામાં સફળ થયા. પરિણામે મુસ્લિમો સ્વસ્થ બન્યા અને પાછા વળી આંહુઝરત (સ) સાથે જઈ ભળ્યા અને એક આવેગપૂર્ણ ધસારા સાથે દુશ્મનોના હથિયારોમાં ત્રાસ જગાવી તેમને મેદાનમાંથી નસાડ્યા. મુસ્લિમોની આ ફતેહમાં દુશ્મનોના છ હજાર કેદીઓ પકડાયા હતા. (તબારી અને હીશામ).

૨૮. હે ઈમાન લાવનારાઓ! બેશક મુશરીકો અપવિત્ર છે. આજ પછી તેઓ મસ્જિદ-હરામ (પવિત્ર મસ્જિદમાં) નહિ આવે. જો (તેનાથી) તમને ગરીબીનો ^(૧૨) ડર હોય તો અલ્લાહ ચાહશે તો પોતાની કૃપાથી તમને દૌલતમંદ બનાવી દેશે. ખરેખર, અલ્લાહ સર્વજ્ઞ છે, હિકમતવાળો છે.

૨૯. એહલે કિતાબમાંથી જે અલ્લાહ અને તેના અંતિમ દિવસને નથી માનતા અને ન તો તેઓ તે વસ્તુને હરામ માને છે જેને અલ્લાહ તથા તેના રસૂલે હરામ ઠરાવી છે, અને જે સાચા દીનને નથી સ્વીકારતા, તેમની સાથે લડો જ્યાં સુધી તેઓ પોતાના હાથે જાઝીયા ^(૧૩) વેરો ન આપે અને પ્રજા પદનો સ્વીકાર ન કરે. (રુકૂઅ-૪)

૩૦. અને યહૂદીઓ કહે છે 'ઉઝયર' ^(૧૪) અલ્લાહનો પુત્ર છે, અને ખ્રિસ્તીઓ કહે છે મસિહ અલ્લાહનો પુત્ર છે; આ તેમના મોઢાના શબ્દો છે. આ લોકો તેમની પહેલાના લોકો જે ઈમાન ન લાવ્યા હતા તેમની નકલ કરી રહ્યા છે. તેમના ઉપર અલ્લાહની લા'નત છે! આ લોકો કેવા બહેકી ગયા છે!

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّا الشِّرْكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَأُوا
الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هَذَا وَإِنْ خِفْتُمْ
عَيْلَةً فَسَوْفَ يُغْنِيكُمْ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ إِنْ شَاءَ
إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٢٨﴾

قَالُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ
وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ
دِينَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ كَلَّا يُعْطُوا الْحِجْيَةَ
عَنْ يَدٍ وَهُمْ صَغِيرُونَ ﴿٢٩﴾

وَقَالَتِ الْيَهُودُ عُزَيْرٌ لِابْنِ اللَّهِ وَقَالَتِ النَّصَارَى الْمَسِيحُ
ابْنُ اللَّهِ ذَلِكَ قَوْلُهُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ يُضَاهِيهِمْ قَوْلَ
الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ قُلْ اللَّهُ أَتَى يَوْمُكُمُ ﴿٣٠﴾

૧૨. હજજના સમયમાં મક્કા વેપારનું એક મથક બની જતું, જેના કારણે મક્કાવાસીઓને ઘણા આર્થિક લાભ મળતો. આવા પ્રસંગે મુસાફરો ઉપર પ્રતિબંધ આવવાથી વેપારનો લાભ ગુમાવવાનો સંભવ હતો. હિજરી સ. ૯ના હજજ-એ-અકબરના અવસર ઉપર ભેગા થયેલા હાજીઓને સંબોધીને હઝરત અલી (કરમલ્લાહો વજજહુ) એ મૂર્તિપૂજકોના કા'બામાં દાખલ થવા ઉપર પ્રતિબંધનો એલાન કરમાવ્યો હતો. આ આપને તેમના પ્રતિબંધનું કારણ આપ્યું હતું કે ખાના કા'બાને એકજ અલ્લાહની ઈબાદત કરવા માટે આરક્ષિત કરવામાં આવ્યું હોવાથી, તેમાં હવે કોઈ અન્ય મા'બૂદ કે મૂર્તિપૂજની આવશ્યકતા નથી રહી. પરિણામે મૂર્તિપૂજકો માટે કા'બામાં દાખલ થવાનો કોઈ મકસદ નથી રહેતો.

૧૩. મુસ્લિમ રાજ્યસન્તાને માન્ય રાખી પ્રજા તરીકે શાંતિથી રહેવું (૨) મુસ્લિમ શાસનને જાઝીઆવેરો આપી સંરક્ષણ મેળવવું, જો કે મુસ્લિમો તેનાથી વધુ ટકા ઝકાત આપતા હતા. ઝકાત ઉપરાંત મુસ્લિમોને રાજકીય તથા લશ્કરી સેવાઓ બજાવવી પડતી હતી જે જવાબદારીથી બિન મુસ્લિમ પ્રજા મુક્ત હતી. જાઝીયાના વેરોને 'સગીર' અર્થાત 'નાનોકર'ની ઉપમાં આપવામાં આવતી.

૧૪. ઉઝયર અથવા એઝરા ઈ.પૂર્વ ૫૦૦માં થઈ ગયા હતા. બની ઈસરાઈલના તમામ એબીયાઓમાં તેમને એક અગ્રગણ્ય સ્થાન આપવામાં આવે છે. હદરામુત તથા મદીનાના યહૂદીઓ તેમને અલ્લાહના પુત્ર તરીકે માનતા હતા. બેબીલોનીઓમાં ૧૨૦ વર્ષની વયે તેમનું અવસાન થયું હતું. (જ્યુઈશ એનસાઈક્લોપીડીઆ)

૩૧. તેઓ અલ્લાહ ઉપરાંત પોતાના આલિમો તથા દરવેશોને ^(૧૫) પોતાના પાલનદાર માને છે. તેમજ મરિયમના પુત્ર મસિહને પણ. જ્યારે તેમને અલ્લાહ સિવાય કોઈ અન્યની ઈબાદત કરવાનો હુકમ નથી આપવામાં આવ્યો. તેના સિવાય કોઈ અન્ય મા'બૂદ નથી. તેમના ઠરાવેલ શરીકોથી તે બહુજ પવિત્ર છે.

૩૨. તેઓ અલ્લાહના નૂરને ફૂંકો વડે ઓલવી નાખવાનો પ્રયાસ કરે છે. પરંતુ અલ્લાહ તેમ થવા દેશે નહિ, બલકે તે પોતાના નૂરને પરિપૂર્ણતાએ પહોંચાડશે. પછી કાફરોને ભલે તે કેટલું પણ અપ્રિય હોય.

૩૩. તે એ જ છે જેણે પોતાના રસૂલને હિદાયત અને સત્ય દીન સાથે મોકલાવ્યો, કે જેથી તેને બીજા બધા મઝહબો ઉપર ગાલીબ (વિજયી) કરે પછી ભલે મુશરીકોને તે કેટલુંય અ-પ્રિય હોય.

૩૪. હે ઈમાન લાવનારાઓ, ખરેજ, ઘણા અહબારો (યહૂદીઓના દરવેશો) અને (ઈસાઈઓના દરવેશો) રાહિબો લોકો પાસેથી માલ ખોટી રીતે પડાવી લે છે અને લોકોને અલ્લાહની રાહથી અટકાવી દૂર લઈ જાય છે. અને જે લોકો સોના તથા ચાંદીનો સંગ્રહ કરતા રહે છે અને અલ્લાહની રાહમાં ખર્ચ નથી કરતા, (હે રસૂલ), તેમને દર્દનાક અજાબની ચેતવણી આપી દે.

૩૫. જે દિવસે તે (સોનું ચાંદી) જલન્નમની આગમાં તપાવવામાં આવશે અને તેમની પેશાનીઓ (કપાળો) અને તેમના પડખાં અને પીઠોને તેના વડે ડામવામાં આવશે, ત્યારે (તેમને કહેવામાં આવશે) 'શું તમે આ ખજાનો પોતાના માટે સંઘરી રહ્યા હતા, તો લો જે ભેગું કર્યું છે, હવે તેનો સ્વાદ માણો.'

૩૬. અલ્લાહે જ્યારથી આસમાનો તથા પૃથ્વીને સર્જ્યા છે ત્યારથી અલ્લાહના ઠરાવેલા નિયમ પ્રમાણે મહિનાઓની સંખ્યા બારની જ છે. જેમાનાં ચાર મહિના પવિત્ર ^(૧૬) છે. આ જ પદ્ધતિ ખરી છે. માટે

اتَّخِذُوا أَجَارَهُمْ وَرَبَّهُمُ أَرْبَابًا مِّن دُونِ
اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا أُمُورُ آلِ إِبْرَاهِيمَ وَلَا
إِلَٰهًا وَاحِدًا إِلَّا إِلَهُ الْإِلَٰهُ سُبْحَنَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٣١﴾

يُرِيدُونَ أَن يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى اللَّهُ
إِلَّا أَن يَتِمَّ نُورُهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ﴿٣٢﴾

هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ
عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ ﴿٣٣﴾

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن كَثِيرًا مِّنَ الْأَجْبَارِ وَالرُّهْبَانِ
لِيَآكُونُوا مَوَالِ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَيَصُدُّونَ عَنِ
سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ
وَلَا يُنفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ
أَلِيمٍ ﴿٣٤﴾

يَوْمَ يُحْىٰ عَلَيْهِمَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَيُكَلِّمُ بِهِمَا جِبَاهُهُمْ
وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ هَٰذَا مَا كُنْتُمْ لَا تَفْقَهُونَ
فَلَا دِفْءًا مَّا كُنْتُمْ تَكْنِزُونَ ﴿٣٥﴾

إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ
اللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ
ذَٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ فَلَا تَظْلِمُوا فِيهِنَّ أَنْفُسَكُمْ

૧૫. યહૂદીઓના દરવેશો (મોંકસ) 'અહબાર' અને ઈસાઈઓના દરવેશો 'રહબા'ના નામથી ઓળખાતા હતા.

૧૬. ઈસ્લામી મહિનાઓ ચંદ્રમાના આધારે નિયમિત કરવામાં આવ્યા છે જેના હિસાબે વર્ષના બાર

આ ચાર મહિનામાં પોતાના ઉપર જુલ્મ ન કરો. અને ભેગા મળી મુશરીકો સામે લડો જેવી રીતે તેઓ ભેગા મળી તમારી સામે લડે છે. અને જાણી લો કે અલ્લાહ પરહેઝગારો સાથે છે.

૩૭. બેશક, પવિત્ર મહિનાઓના કમમાં ફેરફાર કરવો નાફરમાનીમાં વધારો કરવા જેવું છે. કાફરો તેમાં ફેરફાર કરી ગુમરાહીમાં પડતા રહે છે. તેઓ જે મહિનાને પહેલે વર્ષે હલાલ ઠરાવે છે, અને બીજે વર્ષે તે જ મહિનાને હરામ ઠરાવે છે, (૧૭) અલ્લાહે વર્ષમાં ચાર મહિના પવિત્ર ઠરાવ્યા છે તેને બાર મહિનામાં (કોઈ પણ સમયે) તેઓ પૂરાં કરી લે છે અને આવી રીતે તેને હલાલ ઠરાવી લે છે જેને અલ્લાહે હરામ ઠરાવ્યું છે. તેમના અપકૃત્યો તેમને શોભતા કરી દેખાડવામાં આવે છે. બેશક, અલ્લાહ કાફરોને હિદાયત નથી આપતો. (રુકૂઅ-૫)

૩૮. હે ઈમાન લાવનારાઓ તમને શું થઈ ગયું છે કે જ્યારે તમને અલ્લાહની રાહમાં નીકળી પડવાનું કહેવામાં આવે છે તો તમે ભારી થઈને ભોંયમાં ખૂંચતા (૧૮) જાઓ છો? શું તમે આખેરતના જીવન ઉપર તમારા આ જીવનને પસંદગી આપો છો? પણ આ જીવનનો લાભ તો આખેરતના જીવનની સરખામણીમાં નજીવો છે.

૩૯. જો તમે અલ્લાહની રાહમાં (લડવા માટે) આગળ નહિ આવો તો તે તમને દર્દના અઝાબ આપશે,

وَقَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً كَمَا يُقَاتِلُونَكُمْ كَافَّةً
وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ ﴿١٧﴾

إِنَّمَا النَّسِيءُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ يُضَلُّ بِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا
يُجَاهِلُونَكَ عَمَاءٌ وَ يُحَرِّمُونَكَ عَمَاءٌ لِّيُؤَاظِمُوا عِدَّةَ مَا
حَرَّمَ اللَّهُ فَيُجَاهِلُوا مَا حَرَّمَ اللَّهُ زُبُرٌ لَهُمْ سَوَاءٌ
عَمِلَ لَهُمْ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ﴿١٨﴾

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمْ أَنْفِرُوا
فِي سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّا قُلْتُمْ إِلَى الْأَرْضِ أَرَضِيتُمْ بِالْحَيَاةِ
الدُّنْيَا مِنَ الْآخِرَةِ فَمَا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فِي
الْآخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ ﴿١٩﴾

إِلَّا تَنْفِرُوا يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا وَيَسْتَبْدِلْ قَوْمًا

મહિનાઓ થાય છે. તેવી જ રીતે સૂર્યના હિસાબે પણ બાર મહિનાઓ ઠરાવવામાં આવ્યા છે. પરંતુ 'બહાઈઓ'એ એક વર્ષના ઓગણીસ મહિનાઓ ઠરાવ્યા છે. જે બહુજ આશ્ચર્યજનક બાબત છે.

૧૭. ઈસ્લામના ઉદયથી પહેલા મક્કાવાળા કોઈ વર્ષ મુહર્રમને હલાલ મહિનો ઠરાવી લેતા જેથી તેમાં લૂંટફાટ કે રકતપાત કરવામાં તેમને સરળતા રહેતી અને ક્યારેક 'સફર'ને મુહર્રમ બનાવી લેતા આવી રીતે પવિત્ર મહિનાઓને તેમના સ્થાનોથી પોતાની સગવડના પ્રમાણે બદલતા રહેતા હતા.

૧૮. મદીના અને દમીરકના રસ્તામાં સીરિયાની હદ ઉપર તબૂક નામનું એક સ્થળ હતું જ્યાં રોમન સામ્રાજ્યની ગ્રીક પ્રજા જે રોમન ગણાતી હતી. તેમના એક મોટા વશકરે હદ ઉપર પડાવ નાખ્યો હતો.

આંહારત સ.અ.સ.ને આ સમાચાર મળતાં જ આપ(સ) ૩૦,૦૦૦નું વશકર લઈ હિજરી ૯માં મદીનાથી રવાના થયા હતા, અને આ લાંબી મુસાફરી અને અન્ય તકલીફોના કારણે મુસ્લિમ વશકરમાં થાકના લીધે અસ્વસ્થાના ચિન્હો જણાયા ત્યારે આપ (સ) ઉપર આ આયત ઊતરી હતી.

અને તમારી જગ્યાએ બીજી કોમને લાવશે, અને તમે તેનું કંઈ પણ નહિ બગાડી શકો. અને અલ્લાહ સર્વ વસ્તુ ઉપર સંપૂર્ણ સત્તા ધરાવે છે.

૪૦. જો તમે રસૂલની મદદ નહિ કરો તો (જાણી લો) કે અલ્લાહે તેની મદદ કરી હતી જ્યારે કાફરોએ તેને હાંકી કાઢ્યો હતો, અને તેઓ બન્ને યુદ્ધમાં (જઈ રહ્યા) હતા, અને તેણે પોતાના^(૧૯) સાથીને કહ્યું 'તું ચિંતા^(૨૦) ન કર, અલ્લાહ આપણી સાથે છે.' ત્યારે અલ્લાહે તેના ઉપર પોતાના તરફથી શાંતિ ઊતારી, અને એવા બળો વડે તેની મદદ કરી હતી કે જેને તમે જોઈ ન શકતા હતા, અને તેણે કાફરોના અહંકારભર્યા બોલોને નીચા પાડ્યા અને અલ્લાહનો જ બોલ ઊંચો રહ્યો. બેશક, અલ્લાહ સર્વ સમર્થ છે, હિકમતવાળો છે.

૪૧. તમે હળવા (નિશસ્ત્ર)^(૨૧) હો કે ભારે (હથિયાર સજ્જ) હો, આજેક્યુ કરો! અને તમારી જાન તથા તમારા માલ સહિત અલ્લાહની રાહમાં જીહાદ કરો. આ જ તમારા માટે બેહતર છે, જો તમે એટલું સમજતા હો તો.

૪૨. (હે રસૂલ) જો તાત્કાલિક લાભ અને ટૂંકી મુસાફરી હોત તો તેઓ તુરત જ તારી પાછળ ચાલી નીકળ્યા હોત પરંતુ આ અડચણો ભરેલી^(૨૨) મુસાફરી તેમને લાંબી લાગી છે તો પણ તેઓ અલ્લાહના સોગંદ ઉઠાવી (કહેશે) કે જો અમારાથી બની શક્યું હોત તો ખરેખર અમે તારી સાથે ચાલી નીકળ્યા હોત.' જો કે તેઓ પોતાના જીવને હલાક કરી રહ્યા છે. અલ્લાહ જાણે છે કે તેઓ જૂઠું બોલી રહ્યા છે. (રુકૂઅ-૬)

غَيْرُكُمْ وَلَا تَضُرُّهُ شَيْئًا وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٩﴾

إِلَّا تَضُرُّوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيَ اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُ بِجُودِهِ لَمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْهَاءَ وَكَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَاءُ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٠﴾

انْفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا وَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢١﴾

لَوْ كَانَ عَرَضًا قَرِيبًا وَسَفَرًا قَاصِدًا لَاتَّبَعُوكَ وَلَكِنْ بَعَدَتْ عَلَيْهِمُ السُّفَّةُ وَسَيَحْلِفُونَ بِاللهِ لَوْ اسْتَطَعْنَا لَخَرَجْنَا مَعَكُمْ يُهْلِكُونَ أَنْفُسَهُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿٢٢﴾

૧૯. આ સાથી હઝરત અબુબકર (ર) હતા.

૨૦. આ દિલાસાના જવાબમાં હઝરત અબુબકર (ર)એ કહ્યું 'હું મારી ઝિંદગીની સલામતી માટે નથી રડતો હે અલ્લાહના રસૂલ, મારા મરણ પામવાથી તો એકજ જીવ જશે પણ જો તમને આંચ આવશે તો ઈસ્લામનો અંત આવી જશે અને તેની સાથે સમસ્ત ઈસ્લામી કોમનો પણ.' (ઝૂરકાની).

૨૧. 'હળવા અને ભારે' અર્થાત યુવાન કે વૃદ્ધ, અથવા એકલા કે ટોળાઓમાં, પગપાળા કે સવાર, પૂરતા સામાન અને હથિયારોથી સજ્જ અથવા સામાન હથિયાર વગર.

૨૨. સીરિયાની હદ સુધી અસો માઈલ રણનું સફર, અસલ્ય તાપ, પાણીની અછત અને શસ્ત્રસરંજામ સજ્જ બળવાન રોમન લશ્કરનો સામનો.

૪૩. (જો કે) અલ્લાહ દરગુઝર કરશે, ^(૨૩) પરંતુ તેમને પાછળ રહી જવાની રજા શા માટે આપી જ્યારે તેમનું જૂઠાણું તારી ઉપર ખૂલ્લું થઈ ચૂક્યું હતું?

૪૪. જે લોકો અલ્લાહ તથા આખેરતના દિવસ ઉપર ઈમાન રાખે છે તેઓ પોતાની જાન તથા પોતાના માલ સાથે જીહાદ કરવાથી છુટકારો નહિ માગે. બેશક અલ્લાહ સદાચારીઓને સારી પેઠે જાણે છે.

૪૫. તારી પાસેથી પાછળ રહેવાની માગણી તે જ કરશે જેને અલ્લાહ તથા આખેરતના દિવસ ઉપર ઈમાન નથી. અને જેના મનમાં કુશંકાઓ ભરેલી છે, અને તેઓ કુશંકાઓમાંજ અથડાતા રહે છે.

૪૬. અને જો તેઓ (ખરેખર) જીહાદ માટે નીકળવાની ધગશ રાખતા હોત તો તેઓ થોડી ઘણી તૈયારી કરી લેત, પરંતુ અલ્લાહને તેમનું નીકળી પડવું પસંદ ન હતું. માટે તેણે તેમને પાછળ રાખ્યા અને (તેમને) કહેવામાં આવ્યું 'ઘરમાં ભરાઈને બેસી રહેનારાઓ સાથે બેસી રહો.'

૪૭. જો તેઓ તમારી સાથે આવ્યા હોત તો તેમણે તમારા માટે તકલીફો સિવાય કંઈ પણ વધાર્યું ન હોત અને દોડધામ કરી તમારી વચ્ચે કુસંપ ફેલાવ્યો હોત. અને તમારામાં એવા પણ છે જે તેમની વાતો સાંભળત. અને અલ્લાહ આ ઝાલિમોને સારી પેઠે જાણે છે.

૪૮. આ પહેલાં પણ તેઓ બદઅમની ફેલાવવા ચાલતા હતા, અને તારા વિરુદ્ધ કાવતરું કરી ચૂક્યા છે. અને સત્ય પ્રકાશિત થવા પામ્યું અને અલ્લાહનો હેતુ કામચાલ રહ્યો જે તેમને ગમ્યું ન હતું.

૪૯. અને તેમની વચ્ચે એવો પણ છે જે કહે છે 'મને (પાછળ) રહી જવા દો અને મને આઝમાયશમાં ન નાખો.' ખરેખર તેઓ આઝમાયશમાં તો પડી ગયા છે. બેશક આ કાફરોને જહન્નમ ઘેરી લેશે.

૫૦. જો તને લાભ પહોંચે તો તેમને દુઃખ થાય છે. અને જો તારા ઉપર આક્રંત આવી પડે તો કહે છે 'અમે તો પહેલેથી જ સાવચેત છીએ,' અને તેઓ ખુશ થતાં પાછા ચાલ્યા જાય છે.

عَفَا اللَّهُ عَنْكَ لِمَ أَذِنْتَ لَهُمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكَ
الَّذِينَ صَدَقُوا وَتَعْلَمَ الْكَاذِبِينَ ﴿٢٣﴾

لَا يَسْتَأْذِنُكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ
أَنْ يُجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ
بِالْمُتَّقِينَ ﴿٢٤﴾

إِنَّمَا يَسْتَأْذِنُكَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ
الْآخِرِ وَارْتَابَتْ قُلُوبُهُمْ فَهُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا يَدْعُونُ ﴿٢٥﴾
وَلَوْ أَرَادُوا الْخُرُوجَ لَا عُدَّةَ لَهُمْ وَلَكِنْ كَرِهَ
اللَّهُ انْشِبَاعَهُمْ فَجَبَبَهُمْ وَقِيلَ اقْعُدُوا مَعَ
الْقَاعِدِينَ ﴿٢٦﴾

لَوْ خَرَجُوا فِيكُمْ مَا زَادُوا إِلَّا آفَافًا وَلَا أَوْصُوا
خَلْلَكُمْ يَبْغُوا كُمْ الْفِتْنَةَ وَفِيكُمْ سَعُونٌ لَهُمْ
وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ﴿٢٧﴾

لَقَدْ ابْتَغُوا الْفِتْنَةَ مِنْ قَبْلُ وَقَلَبُوا لَكَ الْأُمُورَ
حَتَّى جَاءَ الْحَقُّ وَظَهَرَ أَمْرُ اللَّهِ وَهُمْ كَرِهُونَ ﴿٢٨﴾
وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ إِذْ ذُنُّبِي وَلَا تَنْتَهِنِي الْآفَافِ
الْفِتْنَةَ سَقَطُوا وَإِنْ جَهَنَّمَ لَحِيطٌ بِالْكَافِرِينَ ﴿٢٩﴾
إِنْ تَصَبَّكَ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ وَإِنْ تُصِيبَكَ مُصِيبَةٌ
يَقُولُوا قَدْ أَخَذْنَا أَمْرَنَا مِنْ قَبْلُ وَيَتَوَلَّوْا وَهُمْ
فَرِحُونَ ﴿٣٠﴾

૫૧. તું કહી દે 'અલ્લાહે જે નિર્માણ કર્યું હશે તે સિવાય અમારા ઉપર કંઈ પડશે નહિ. તે અમારો રક્ષણહાર છે. અને મોમિનોએ અલ્લાહ ઉપર જ વિશ્વાસ રાખવો જોઈએ.'

૫૨. કહી દે 'તમે અમારા ઉપર આવનારી કંઈ વસ્તુની રાહ જૂઓ છો, સિવાય કે બેમાંની એક ભલાઈ; (૨૪) પરંતુ અમે તો તે રાહ જોઈ રહ્યા છીએ કે ક્યારે અલ્લાહ તમને અમારા હાથે સજા અપાવે કે પોતે આપે. માટે તમે રાહ જૂઓ, અને અમે પણ સાથે જ રાહ જોશું.'

૫૩. તું કહી દે 'હે મુનાફિકો! તમે ખુશીથી ખચેરાત કરો કે મજબૂરીથી, બન્ને હાલતોમાં તે સ્વીકારવામાં નહિ આવે કારણ કે તમે નાકરમાન લોકો છો.'

૫૪. અને તેમની ખચેરાત (દાન) સ્વીકાર્ય ન થવાનું કારણ બીજું કંઈ નથી, સિવાય કે તેઓ અલ્લાહ તથા તેના રસૂલ ઉપર ઈમાન નથી લાવ્યા અને તેઓ નમાઝ માટે નથી આવતા સિવાય કે સુસ્તીથી અને તેઓ (દાનમાં) કંઈ ખર્ચ નથી કરતા સિવાય કે કચવાતા મનથી.

૫૫. માટે (હે રસૂલ) તેમની દૌલત તથા તેમની ઔલાદ તને હેરાતમાં ન નાખી દે. અલ્લાહ ઈચ્છે છે કે (આ વસ્તુઓ દ્વારા) તેમને આ જીવનમાં શિક્ષા આપે અને (ચાહે છે) કે કાફર હોવાની હાલતમાં જ તેમના પ્રાણ નીકળે.

૫૬. અને તેઓ અલ્લાહના સોગંદ ઉઠાવે છે કે તેઓ સાથે જ તમારામાંના જ છે, જો કે તેઓ તમારામાંના નથી, બેશક તેઓ (બેહદ) ડરપોક છે.

૫૭. જો તેમને રક્ષણ લેવાનું સ્થળ અથવા યુક્તિ કે સંતાવા માટે ભૌતિક મળી જાય તો તેઓ ઝડપભરે તેમાં ઘુસીને સંતાઈ જશે.

૫૮. આ લોકોમાંથી કેટલાક સદકાની વહેંચણીના સંબંધમાં તારી ભૂલો કાઢે છે. જો તેમને તેમાંથી કંઈ

قُلْ لَنْ يُصِيبَنَا إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَنَا هُوَ مَوْلَانَا
وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾

قُلْ هَلْ تَرَبَّصُونَ بِنَا إِلَّا إِحْدَى الْحُسْنَيَيْنِ
وَنَحْنُ نَتَرَبَّصُ بِكُمْ أَنْ يُصِيبَكُمْ اللَّهُ بِعَذَابٍ
مِّنْ عِنْدِهِ أَوْ يَأْخُذَ بِنَا ۖ فَرَبِّصُوا إِنَّا مَعَكُمْ
مُتَرَبِّصُونَ ﴿٥٢﴾

قُلْ أَنْفِقُوا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا لَّنْ يَتَّخِذَ مِنْكُمْ
اِنَّكُمْ كُنْتُمْ قَوْمًا فَاسِقِينَ ﴿٥٣﴾

وَمَا مَنَعَهُمْ أَنْ تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَتُهُمْ إِلَّا أَنَّهُمْ
كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ۚ وَلَا يَأْتُونَ الصَّلَاةَ
وَأَنَّهُمْ كَسَالَى ۖ وَلَا يَنْفِقُونَ إِلَّا وَهُمْ كَاهُونَ ﴿٥٤﴾

فَلَا تُعْجِبْكَ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ
اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَتَرْهَقَ
أَنفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ ﴿٥٥﴾

وَيَجْلِفُونَ بِاللَّهِ إِنَّهُمْ لَمِنْكُمْ ۖ وَ مَا هُمْ مِنْكُمْ
وَأَنَّهُمْ قَوْمٌ يَّفْرُقُونَ ﴿٥٦﴾

لَوْ جِدَّوْنَ مَلَجًا أَوْ مَغْرَبًا أَوْ مَدْخَلًا لَّوَلَوْ
إِلَيْهِ وَهُمْ يَجْحَدُونَ ﴿٥٧﴾

وَمِنْهُمْ مَّنْ يَلُوكَ فِي الصَّدَقَاتِ فَإِنْ أُعْطُوا

૨૪. મોમિનો માટે બન્ને હાલ તો આશીર્વાદરૂપ છે. કતેલ એક ને 'મત છે, અને શહાદત પણ ને 'મત છે.

મળે તો તેઓ શાંત થઈ જાય છે પણ જો તેમને કંઈ પણ ન આપવામાં આવે તો જોઈ લે તે કેવા ખળભળી ઉઠે છે.

૫૯. અલ્લાહ તથા તેના રસૂલે તેમને જે કંઈ આપ્યું તેનાથી જો તેમણે સંતોષ માની કહ્યું હોત કે અલ્લાહ અમારા માટે પૂરતો છે, અલ્લાહ અમને પોતાની ને 'મતોથી નવાજશે તેમજ તેનો રસૂલ પણ; અને અમે અલ્લાહને જ નમ્રનાપૂર્વક વિનંતી કરશું (તો તેમના માટે બેહતર હતું.) (રુકૂઅ-૭)

૬૦. દાન^(૨૫) (ખચેરાત) તો ફક્ત ગરીબો તથા મોહતાજો માટે છે, અને તેની વ્યવસ્થાના કામમાં રોકાએલા હોય તેમના માટે, અને જેમના અંતઃકરણનું (દીન પ્રત્યે) સમાધાન કરવાનું હોય, અને ગુલામો (ની આઝાદી) માટે અને તેમના માટે જે (કરજનો) દેવાદાર હોય, અને અલ્લાહની રાહમાં અને મુસાફરોની મહેમાન નવાઝીના ખર્ચ માટે છે. આ અલ્લાહનો કાયમ કરેલો નિયમ છે. અને અલ્લાહ સર્વ જાણનારો છે. હિકમતવાળો છે.

૬૧. અને તેમની વચ્ચે એવા લોકો છે જે રસૂલના મનને દુભાવે છે. તેઓ કહે છે 'તે તો કાનનો કાચો^(૨૬) છે.' તું તેમને કહી દે 'સૈને) કાન ધરવામાં જ તમારી ભલાઈ છે; તેને અલ્લાહમાં યકીન છે અને મોમિનો ઉપર તેને વિશ્વાસ છે, અને તમારામાંના ઈમાન લાવનારાઓ માટે તે રહેમત છે. બેશક, જે લોકો અલ્લાહના રસૂલના મનને દુભાવે છે તેઓ દુઃખદાયક અઝાબ ભોગવશે.

૬૨. તેઓ તમને ખુશ કરવા માટે અલ્લાહના સોગંદ ઉઠાવે છે, પણ જો તેઓ ખરેખર મોમિન હોય તો અલ્લાહ તથા તેનો રસૂલ ખુશીના વધારે હક્કદાર છે.

૨૫. 'સદકા'નું દાન આપવું મુસ્લિમો ઉપર ફરજ છે જે ફકીરો મિસ્કીનો, વ્યવસ્થાના કારકુનો, નો મુસ્લિમોની સહાયતા, ગુલામોની આઝાદી તથા કેદીઓની મુક્તિ, અનાથો, કરજવાનોનો ઉદ્ધાર, વેપાર વહેવારનું દેવું, તરબીયત તથા (કેળવણી) તાલીમ (શિક્ષણ)ની સહાયતા, મુસાફરોની આર્થિક સહાયતા માટે, અને અન્ય સામાજિક ઉન્નતિ તથા પરોપકારના કામોમાં ખર્ચ કરવામાં આવે.

૨૬. 'ઉઝૂન' અર્થાત 'કાન' આંહારત (સ) ઉપર 'કાનના કાચો' હોવાનો જૂઠો આજ ચડાવવામાં આવતો હતો કે આપ(સ)ને જે ભંભેરણી કરવામાં આવતી તેને આપ સાચું માની લેતા.

وَمِنْهَا رِضْوَانٌ وَإِنْ لَمْ يُعْطُوا مِنْهَا إِذَا هُمْ يَسْتَغْثُونَ ﴿٥٩﴾

وَلَوْ أَنَّهُمْ رَضُوا مَا آتَاهُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ سَيُؤْتِينَا اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَرَسُولُهُ ۖ إِنَّا إِلَى اللَّهِ رَاغِبُونَ ﴿٦٠﴾

إِنَّا الصَّادِقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَمِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمَوْلَافَةَ قُلُوبِهِمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغُرِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٦١﴾

وَمِنْهُمْ الَّذِينَ يُؤْذُونَ النَّبِيَّ وَيَقُولُونَ هُوَ ذُنُّ قُلْ أَذُنٌ خَيْرٌ لَكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَيُؤْمِنُ الْمُؤْمِنِينَ وَرَحْمَةً لِلَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ رَسُولَ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦٢﴾

يَحْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ لِيُرْضَوْكُمْ وَاللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَقُّ أَنْ يُرْضَوْهُ إِنْ كَانُوا مُؤْمِنِينَ ﴿٦٣﴾

૬૩. શું તેઓ નથી જાણતા કે જે અલ્લાહ અને તેના રસૂલનો વિરોધ કરે છે તેના માટે દોઝખની આગ છે, જેમાં તેમને હમેશાં માટે રહેવું પડશે? આ તો બહુજ મોટી ફજેતી છે.

૬૪. મુનાફિકોને ડર છે કે ક્યાંક તેમની વિરુદ્ધ કંઈ એવી સૂરાહ ન ઊતરી આવે જેનાથી કદાચ તેમના દિલોના ભેદ ઉઘાડા પડી જાય. તું કહે 'તમે હાસ્ય ઉડાવી લો! બેશક, તેને અલ્લાહ પ્રકાશમાં લાવશેજ. જેનો તમને ડર છે'

૬૫. અને જો તું તેમને સવાલ કરીશ, તો તેઓ જરૂર કહેશે 'અમે તો ગમ્મત ખાતર અમસ્તી વાતો જ કરતા હતા.' તું તેમને કહી દે 'શું તમે અલ્લાહ તથા તેની આયતો તથા તેના રસૂલ વિશે મજાક કરી રહ્યા હતા?'

૬૬. 'તમે ખોટા બહાના ન બનાવો. ખરેખર તમે ઈમાન લાવ્યા પછી ફરી કાફર બની ગયા છો. જો અમે તમારામાંના થોડાકને માફ કરી દેશું, તો પણ બીજાને અમે નિશ્ચય સજા આપશું કારણ કે તેમણે ગુનાહ કર્યો છે.' (રુકૂઅ-૮)

૬૭. મુનાફિક પુરુષો અને સ્ત્રીઓ સૌ એક સરખા જ છે. તેઓ ભૂરાઈ કરવાની પ્રેરણા આપે છે અને ભલાઈથી રોકે છે. અને પોતાના હાથ બાંધી રાખે છે. તેઓ અલ્લાહને ગણકારતા નથી જેથી અલ્લાહે તેમને તરછોડી દીધા છે. બેશક આ મુનાફિકો નાફરમાન છે.

૬૮. અલ્લાહે મુનાફિક પુરુષો તથા સ્ત્રીઓ અને કાફરોને જહન્નમની આગનો વાયદો કર્યો છે, જેમાં તેમને રહેવું પડશે. આ જ તેમના માટે ઘણું છે. અને અલ્લાહે તેમના ઉપર લા'નત નાખી છે, અને તેમના અઝાબનો કોઈ અંતજ નથી.

૬૯. તમારાથી પહેલાંના લોકો તમારા કરતાં બળવાન હતા અને તેમની પાસે વધારે દૌલત અને ઔલાદ હતી. તેમણે ટૂંક સમય માટે લાભ ઉઠાવ્યો હતો અને તમે પણ તમારો લાભ લઈ લીધો છે જેમ તમારા પહેલાંનાં (લોકો) એ લાભ લીધો હતો. તમે પણ મિથ્યાવાદમાં ઊતરી પડ્યા જેમ તે લોકો મિથ્યાવાદમાં

الْمُيْمِنُونَ أَنَّهُ مَنْ يُكَادِرِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ قَاتَ لَهُ نَارُ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا ذَلِكَ الْخِزْيُ الْعَظِيمُ ﴿٦٣﴾

يَعْدُرُ الْمُنَافِقُونَ أَنْ تَنْزَلَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُنَبِّئُهُمْ بِمَا فِي قُلُوبِهِمْ قُلِ اسْتَهِزُوا ۖ إِنَّ اللَّهَ مُخْرِجٌ مِمَّا تَحْدُرُونَ ﴿٦٤﴾

وَلَيْن سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ قُلْ أَبِإِلَهِهِ وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِءُونَ ﴿٦٥﴾

لَا تَعْتَدُوا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ إِنَّ نَعْفَ عَنْ طَائِفَةٍ مِنْكُمْ يُعَذِّبُ طَائِفَةً ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ ﴿٦٦﴾

الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمُنْكَرِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ

سُئِلَ اللَّهُ فَزَيَّنَهُمْ ۚ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٦٧﴾

وَعَدَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتُ الْكُفَّارَ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا ۚ هِيَ حَسْبُهُمْ وَلَعْنَهُمُ اللَّهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٦٨﴾

كَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ كَانُوا أَشَدَّ مِنْكُمْ قُوَّةً وَكَانُوا أَكْثَرُ أَمْوَالًا وَأَوْلَادًا فَاسْتَتَعُوا بِعَلَاqِهِمْ فَاسْتَمْتَعْتُمْ بِعَلَاqِهِمْ كَمَا اسْتَمْتَعَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ بِعَلَاqِهِمْ

ઊતરી પડ્યા હતા. આ તે લોકો છે જેમની કરણીઓ આ દુનિયામાં તેમજ આખેરતમાં પણ વ્યર્થ ગઈ. અને આ લોકો નુકસાન ભોગવનારા છે.

૭૦. શું તેમને પોતાના પૂર્વજોના ઈતિહાસનું જ્ઞાન નથી મળી ચૂક્યું કે નૂહ, આદ અને સમૂદની કોમ, ઈબ્રાહીમની કોમ, અને મદયનવાસીઓ અને તેની પહેલાંની વસ્તીઓ ઊથલાવી^(૨૭) પાડવામાં આવી હતી? આ લોકોમાં સ્પષ્ટ નિશાનીઓ સાથે રસૂલો આવ્યા હતા. જો કે અલ્લાહે તેમના ઉપર કોઈ જુલમ ન કર્યો હતો. પરંતુ તેઓ સ્વયં પોતાના ઉપર જુલમ કરનારા હતા.

૭૧. અને મોમિન પુરુષો તથા સ્ત્રીઓ એકબીજાના મિત્રો છે. તેઓ ભલાઈની પ્રેરણા આપે છે અને બૂરાઈઓથી રોકે છે. અને નમાઝ અદા કરે છે, ઝકાત આપે છે, અને અલ્લાહ તથા તેના રસૂલની ફરમાંબરદારી કરે છે. આ તે લોકો છે જેમના ઉપર અલ્લાહ રહેમત વરસાવશે, ખરેખર અલ્લાહ સર્વ સમર્થ છે, હિકમતવાળો છે.

૭૨. અલ્લાહે મોમિન પુરુષો તથા સ્ત્રીઓને એવા આગોનો વાયદો કર્યો છે, જેની તળેથી નહેરો વહેતી હશે જ્યાં તેઓ સદાય રહેશે, અને તેઓ સદા લીલાં આગોમાં સુંદર નિવાસ્થાનોમાં હશે બેશક અલ્લાહની પુશનૂદી સર્વથી બેહતર છે. અને આ 'જ મહાન સક્ષળતા છે. (રુકૂઅ-૯)

૭૩. હે નબી, કાફરો અને મુનાફિકો સામે જીહાદ કર. અને તેમની સાથે સખતાઈથી કામ લે. તેમનું રહેકાણુ જાહન્નમ છે, બેશક તે એક બૂરું કેકાણુ છે.

૭૪. તેઓ અલ્લાહના સોગદ ઉઠાવી કહે છે કે તેઓ કંઈ પણ નથી બોલ્યા, બેશક તેમણે બદગોઈ કરી છે. તેઓ ઈસ્લામનો સ્વીકાર કર્યા પછી ફરી કાફર થઈ ગયા, અને તેઓ પોતાના મનસુબામાં સક્ષળ ન થઈ શક્યા. અને તેઓ મોમિનો પ્રત્યે નફરત કરતા રહ્યા, કારણ કે અલ્લાહ તથા તેના રસૂલે પોતાની બરકતોથી મોમિનોને ન્યાય કરી દીધા હતા. જો તેઓ તૌબાહ

وَحُضْنُمْ كَالَّذِي خَاصُوا أُولَئِكَ حِطَّتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٧٠﴾ أَلَمْ يَأْتِهِمْ نَبَأُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَ قَوْمِ إِبْرَاهِيمَ وَأَصْحَابِ مَدْيَنَ وَاللَّهُ يُظَاهِرُ الْأَنْتَهُمْ رَسُولُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُظْلِمَهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٧١﴾

وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْعُرْفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ النُّكْرِ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٧٢﴾

وَعَدَ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَمَسْكِنٌ كَرِيمٌ فِي جَنَّاتٍ عَدْنٍ وَرِضْوَانٌ مِنَ اللَّهِ أَكْبَرُ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٧٣﴾

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَمَا لَهُمْ جَهَنَّمَ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿٧٤﴾ يَخْلِفُونَ بِاللَّهِ مَا قَالُوا وَلَقَدْ قَالُوا كَلِمَةَ الْكُفْرِ وَكَفَرُوا بَعْدَ إِسْلَامِهِمْ وَهَتُوا إِبْرَاهِيمَ لَبِئْسَ الْأَوَّلُ وَمَا تَقْوُوا إِلَّا أَنْ أَعْتَمَهُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ مِنْ فَضْلِهِ

૨૭. સદોમ અને ગમરોહની વિનાશ પામેલી આબાદીઓમાંની બે હતી અને એક સમયમાં તે બળવાન સત્તા ગણાતી હતી.

કરશે તો તેમના માટે બેહતર છે; પરંતુ જો તેઓ દૂર ભાગશે તો અલ્લાહ તેમને આ દુનિયામાં તેમજ આખિરતમાં બહુજ દુઃખદાયક અઝાબ આપશે અને તેમને આ ધરતી ઉપર કોઈ હમદદ કે મદદકર્તા નહિ મળે.

૭૫. તેમની વચ્ચે એવા લોકો પણ છે જેમણે અલ્લાહ સાથે કરાર કરી કહ્યું હતું 'જો અલ્લાહ અમને ને'મતો આપશે તો અમે અવશ્ય ખચેરાત કરશું અને સદ્ગુણી બની જશું.'

૭૬. પણ જ્યારે અલ્લાહે તેમને ને'મતો આપી તો તેઓ કંજૂસી કરવા મંડ્યા અને અણગમાથી મુખ ફેરવી ગયા.

૭૭. પરિણામે અલ્લાહે તે દિવસ સુધી કે જ્યારે તેની મુલાકાત થશે, તેમના મન નિઝાકથી (દંભથી) ભરી દીધા, કારણકે તેઓ અલ્લાહને આપેલા પોતાના વચનથી ફરી ગયા હતા, અને તેઓ જૂઠું બોલ્યા હતા.

૭૮. શું તેમને ખબર નથી કે અલ્લાહ તેમના ભેદોને ખૂબ જાણે છે, તેમજ તેમની છુપી મસલતોને પણ, અને અલ્લાહ ગએબની વસ્તુઓથી પૂરેપૂરે માહિતગાર છે?

૭૯. જે લોકો ખુશીથી દાન આપનારાઓમાં ખામીઓ શોધતા રહે છે, જેમની પાસે પોતાના પરસેવાની^(૨૮) કમાણી સિવાય બીજું કંઈ દેવાની શક્તિ નથી તેમનું હાસ્ય ઉડાવે છે. (તો) અલ્લાહે તેમની આ મશકરીનો એવોજ બદલો આપશે, તેમજ તેમના માટે બેહદ દુઃખદાયક અઝાબ છે.

૮૦. તું તેમની બક્ષીસ (ક્ષમા)ની દુઆ કર કે ન કર (તેમના માટે સરખું જ છે); ભલે તું તેમના માટે સૌંતર વખત પણ ક્ષમાની દુઆ કરીશ તો પણ અલ્લાહ તેમને હરગિજ માફ નહિ કરે. કારણકે તેમણે અલ્લાહ અને તેના રસૂલનો ઈન્કાર કર્યો છે. અને અલ્લાહ ઈમાન વિનાના લોકોને સન્માર્ગ કદીપણ દેખાડતો નથી. (રુકૂઅ-૧૦)

فَإِنْ يَتُوبُوا بِكَ خَيْرًا لَهُمْ وَإِنْ يَتُوبُوا يَعْلَمِ اللَّهُ
عَدَابًا لِّالنَّاسِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَا لَهُمْ فِي الْأَرْضِ
مِنْ دَرَجَةٍ وَلَا نَصِيرَةٍ ٧٥

وَمِنْهُمْ مَنْ عٰهَدَ لِلّٰهِ لَئِنْ اٰتٰنَا مِنْ فَضْلٍ لَّضَعَفْنَا
وَلَنَكُوْنَنَّ مِنَ الضّٰلِيْنَ ٧٦

فَلَمَّا اٰتٰهُمْ مِنْ فَضْلِهِ كٰتِلُوْا بِهٖ وَتَوَلّٰوْاهُمْ مُّعْزِزُوْنَ ٧٧

فَاَعْقَبَهُمْ نِفَاقًا فِيْ قُلُوْبِهِمْ اِلٰى يَوْمٍ يَلْقَوْنَ نِعْمًا اَخْلَقُوا
اللّٰهُ مَا وَعَدُوْهُ وَبِمَا كَانُوْا يَكْفُرُوْنَ ٧٨

اَلَمْ يَعْلَمُوْا اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ وَاَنَّ
اللّٰهَ عَلٰمُ الْغُیُوْبِ ٧٩

اَلَّذِيْنَ يَلْمِزُوْنَ الْمَطٰوِيْعِيْنَ مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ فِي
الصَّدَقٰتِ وَالَّذِيْنَ لَا يَجِدُوْنَ اِلَّاهَ دِيْنَهُمْ فَيَشْكُرُوْنَ
مِنْهُمْ يَخْرُجُ اللّٰهُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ٨٠

اَسْتَغْفِرُ لَهُمْ اَوْ لَا تَسْتَغْفِرُ لَهُمْ اِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ
سَبْعِيْنَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللّٰهُ لَهُمْ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَفَرُوْا
بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفٰسِقِيْنَ ٨١

૨૮. અબુ આકીલ નામના એક મુસ્લિમ પોતાની દિવસભરની મહેનત મજૂરીમાં મળેલી ખજૂરો દાનમાં આપી હતી, જેનો મુનાફિકોએ મજાક ઉડાવ્યો હતો.

૮૧. તે લોકો જે પાછળ રહી ગયા હતા તેમણે અલ્લાહના રસૂલથી અલગ થઈ ઘરમાં બેસી રહેવું પસંદ કર્યું હતું, અને અલ્લાહની રાહમાં પોતાના ધન તથા જાનથી જીહાદ કરવાનું તેમને ગમ્યું નહિ. તેમણે લોકોને કહ્યું 'સખત તાપમાં બહાર ન નીકળો!' તું તેમને કહી દે કે જહન્નમની આગ આનાથી કેટલીય વધુ ગરમ છે. તો શું તેઓ કંઈપણ સમજશે?

૮૨. તેમને જોઈએ કે તેઓ થોડું હસે અને વધુ રડે, કારણ કે તેમણે જે કરણીઓ કરી છે તેનોજ આ બદલો છે.

૮૩. અને જો અલ્લાહ તને તે લોકો વચ્ચે ફરી લઈ જાય અને તેઓ તારા સાથે જીહાદમાં આવવાની રજા માગે તો કહેજે 'તમે હરગીઝ મારી સાથે નહિ જાઓ અને મારી સાથે દુશ્મનો સામે નહિ લડો. તમે પહેલી વખતે બેસી રહેવાનું પસંદ કર્યું હતું, તો હવે પણ પાછળ બેસી રહેનારાઓ સાથે બેસી રહો.'

૮૪. અને તેઓમાંથી કોઈ મરણ પામે તો તું તેની નમાઝ^(૨૮) (જનાઝા) ન પડજે, ન તેની કબ્ર પાસે ઊભો રહેજે; કારણ કે તેમણે અલ્લાહ અને તેના રસૂલ ઉપર ઈમાન લાવવાથી ઈન્કાર કર્યો અને તેઓ નાફરમાનીની હાલતમાં મરણ પામ્યા.

૮૫. અને તેમની મિલકતો અને તેમની ઔલાદ તને હેરાતમાં ન નાખી દે. અલ્લાહ તો માત્ર તેમને આ વસ્તુઓ દ્વારા આ દુનિયામાં સજા આપવા ચાહે છે અને (ચાહે છે કે) તેમના પ્રાણ કાફર હોવાની હાલતમાં જ નીકળે.

૮૬. અને જ્યારે એવી સૂરાહ ઊતારવામાં આવે (જેમાં એવો આદેશ હોય) કે અલ્લાહમાં ઈમાન લાવો અને તેના રસૂલ સાથે મળી (અલ્લાહની રાહમાં) જીહાદ કરો, તો તેમનામાંના દોલતમંદો તારી પાસેથી પરવાનગી માગે છે કે અમને (ઘરમાં) બેસી રહેનારાઓ સાથે રહેવા દે.

૮૭. પોતાના સ્ત્રીવર્ગ સાથે બેસી રહેવાનું પસંદ કરે છે પરિણામે તેમના દિલો ઉપર મહોર મારી દેવામાં આવી છે જેથી હવે તેમને કંઈપણ સમજાતું નથી.

فَوَيْحَ الْخُلَفَاءِ بِمَقْعَدِهِمْ خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ وَ كَرِهُوا أَنْ يُجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَالُوا لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرِّ قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ حَرًّا لَوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ ﴿٨١﴾

فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلًا وَلْيَبْكُوا كَثِيرًا جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٨٢﴾

فَإِنْ رَجَعَكَ اللَّهُ إِلَى طَائِفَةٍ مِنْهُمْ فَاسْتَأْذِنُوا لِيُخْرُجَ فَقُلْ لَنْ تَخْرُجُوا مَعِيَ أَبَدًا وَلَنْ تُقَاتِلُوا مَعِيَ عَدُوًّا إِنَّكُمْ رَضِيتُمْ بِالْقُعُودِ أَوَّلَ مَرَّةٍ فَاقْعُدُوا مَعَ الْخُلَفَاءِ ﴿٨٣﴾

وَلَا تَصِلْ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا وَلَا تَقُمْ عَلَى قَبْرِهِ إِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَمَاتُوا وَهُمْ فَسِقُونَ ﴿٨٤﴾

وَلَا تَحِبَّكَ أَمْوَالُهُمْ وَأُولَادُهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الدُّنْيَا وَتَزْهَقَ أَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ ﴿٨٥﴾

وَإِذْ أَنْزَلْتُ سُورَةَ أَنْ آمِنُوا بِاللَّهِ وَجَاهِدُوا مَعَ رَسُولِهِ اسْتَأْذَنَكَ أُولُو الطَّوْلِ مِنْهُمْ وَقَالُوا ذَرْنَا نَكُنْ مَعَ الْقَاعِدِينَ ﴿٨٦﴾

رَضُوا بِأَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ وَطُبِعَ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٨٧﴾

૨૮. મૂનાફિકોની પાયમાલી અનિવાર્ય છે, જેથી તેમની નજાત (મુકિત)ની દુઆ કરવી નિરર્થક છે.

૮૮. પરંતુ રસૂલ અને તેની સાથે ઈમાન લાવનારાઓએ પોતાના માલ અને જાન સહિત જીહાદ કર્યો છે, જેથી સર્વ ભલાઈઓ તેમના જ માટે છે અને તેઓ જ સફળતા મેળવનારા છે.

૮૯. અલ્લાહે તેમના માટે એવા બગીચાઓ તૈયાર કર્યા છે જેમની તળેથી નહેરો વહેતી હશે; અને તેમાં જ તેઓ સદાય રહેશે. આ જ મહાન સફળતા છે. (રુકૂઅ-૧૧)

૯૦. અને રણવાસીઓ (બદુઓ)માંથી ઘણા બહાના કરનારાઓ આવ્યા કે કદાચ તેમને પાછળ રહી જવાની છૂટ મળે. અને તેઓ અલ્લાહ અને તેના રસૂલ સામે ખોટું બોલી (ઘરમાં) બેસી રહ્યા. તેઓમાંના જે કાફર હશે તેમના ઉપર દર્દનાક અઝાબ તૂટી પડશે.

૯૧. જેમની પાસે વાટખર્ચનો પ્રબંધ નથી તેમના ઉપર, અને જે અશક્ત છે, અને જે બીમાર છે તેમના ઉપર કોઈ દોષ નથી. જે તેઓ અલ્લાહ તથા તેના રસૂલ સાથે પ્રમાણિકતાપૂર્વક વર્તતા હોય તો જે ભલાઈના કામ કરે છે તેમને ઠપકો આપવાનું કોઈ કારણ નથી. અને અલ્લાહ અત્યંત ક્ષમાવંત છે, દયાળુ છે.

૯૨. અને તે લોકો (પણ દોષમુક્ત છે) જે તારી પાસે આવ્યા હતા કે તેમના માટે સવારીનો પ્રબંધ કરવામાં આવે, ત્યારે તે કહ્યું 'હું તમારા માટે સવારીના સાધનનો બંદોબસ્ત કરવા અસમર્થ છું' જેથી તેઓ દઃખી થઈ અશ્રુભીની આંખે પાછા વળ્યા કારણ કે તેઓ પોતે (વાટ) ખર્ચનો કોઈ બંદોબસ્ત ન કરી શક્યા હતા. (૩૦)

૯૩. બલકે ઠપકાને પાત્ર તે લોકો છે જે ધનવાન હોવા છતાં તેમણે તારી પરવાનગી માગી અને તેમણે પોતાની સ્ત્રીઓ સાથે રહેવું પસંદ કર્યું. બેશક, અલ્લાહે તેમના દિલો ઉપર મહોર મારી દીધી છે જેથી તેઓ કંઈ પણ સમજતા નથી.

لَٰكِنَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ جُهُودًا وَيَأْمُرُوا
وَأَنفُسَهُمْ وَأُولَٰئِكَ لَهُمُ الْخَيْرَاتُ وَأُولَٰئِكَ هُمُ
الْمُفْلِحُونَ ﴿٨٨﴾

أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ
خَالِدِينَ فِيهَا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٨٩﴾

وَجَاءَ الْمُعَذِّرُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ لِيُؤْذَنَ لَهُمْ
وَيَعْدَ الَّذِينَ كَذَبُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ سَيُصِيبُ الَّذِينَ
كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٩٠﴾

لَيْسَ عَلَى الضُّعَفَاءِ وَلَا عَلَى الْمَرْضَى وَلَا عَلَى
الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ مَا يَنْفِقُونَ حَرَجٌ إِذَا نَصَحُوا
لِلَّهِ وَرَسُولِهِ مَا عَلَى الْمُحْسِنِينَ مِنْ سَبِيلٍ وَاللَّهُ
غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٩١﴾

وَلَا عَلَى الَّذِينَ إِذَا مَا اتَّوَكَّلُوا لَمْ يُحِبَّهُمْ قُلْتُ لَا
أَجِدُ مَا أَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ تَوَلَّوْا وَأَعْيَنُهُمْ تَبَيَّنَ مِنْ
الَّذِينَ هُمْ لَا يَجِدُونَ مَا يَنْفِقُونَ ﴿٩٢﴾

إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَنتَظِرُونَ تَوَكُّلَهُمْ وَهُمْ
أَعْيَاءٌ رَضُوا بِأَن يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ وَطَبَعَ
اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٩٣﴾

૩૦. આ આયતનો સંબંધ તે સાત ગરીબ મુસ્લિમો સાથે છે જે લોકોને જીહાદમાં શામિલ થવાની ધગશ તો હતી પરંતુ પોતાની કક્ષાડી સ્થિતિના કારણે તેમના હૈયામાં રહેલી ખ્વાલીશ તેઓ પૂરી ન કરી શક્યા.

૯૪. તમે જ્યારે (જંગથી) તેમની તરફ પાછા ફરશો ત્યારે તેઓ વિવિધ બહાના આગળ ધરશે તું તેમને કહેજે, 'બહાના ન બનાવો, અમે તે સ્વીકારશું નહિ. અલ્લાહ તમારી ખરી હકીકત અમને જાણાવી ચૂક્યો છે અને અલ્લાહ અને તેનો રસૂલ તમારું વલણ જાતા રહેશે; પણ તમને તેની સમક્ષ લઈ જવામાં આવશે જે વ્યક્ત અને અવ્યક્તનો જાણનાર છે. અને તમે જે કંઈ કરતા રહ્યા હતા તે તમને સઘળું જાણાવી દેશે. (૩૧)

૯૫. તમે જીહાદથી પાછા તેમની વચ્ચે જશો ત્યારે તેઓ અલ્લાહના સોગંદ ઉઠાવી પોતાના છૂટકારા માટે તમને વિનવશે. માટે તેમને (તેમના હાલ ઉપર) છોડી દો, બેશક આ લોકો નાપાક છે અને તેમનું ધર જાડનનમ છે— જે તેમની કરણીનું પ્રતિકળ છે. (૩૨)

૯૬. તેઓ તમારી સામે સોગંદ ઉઠાવશે કે તમે તેમનાથી ખુશ થઈ જાઓ. જો તમે તેમનાથી ખુશ થશો તો પણ અલ્લાહ તે નાફરમાન લોકો ઉપર ખુશ નહિ થાય.

૯૭. રણવાસી અરબો (બદુઓ) પોતાના કુકમાં અને નિકાકમાં (દંભમાં) બહુજ મક્કમ છે, ઘણા તે નીતિનિયમોને સમજવાનો ઉત્સાહ નથી રાખતા જે અલ્લાહે પોતાના રસૂલ ઉપર ઊતાર્યા છે અને અલ્લાહ સર્વ જાણનારો, હિકમતવાળો છે.

૯૮. અને રણવાસી અરબો (બદુઓ) વચ્ચે ઘણા એવા પણ છે જે (અલ્લાહ ખાતર) ખર્ચને દંડ સમાન ગણે છે અને તમારા ઉપર ક્યારે આક્રમો તૂટી પડે તેની રાહ જુએ છે. પરંતુ તેમના ઉપરજ ભયંકર આક્રમ તૂટી પડવાની છે. અને અલ્લાહ સર્વ સાંભળનાર છે, સર્વજ્ઞ છે.

૯૯. અને રણવાસી અરબો (બદુઓ) વચ્ચે ઘણા એવા પણ છે, જે અલ્લાહ અને કયામતમાં ઈમાન રાખે છે. (૩૩) અને ખએરાતને અલ્લાહની નજદિકી

يَعْتَذِرُونَ إِلَيْكُمْ إِذَا رَجَعْتُمْ إِلَيْهِمْ قُلْ لَا تَعْتَذِرُوا لَنْ تُؤْمِنُوا كَلْهَ قَدْ بَيَّنَّا اللَّهُ مِنْ أَنْبَاءِكُمْ وَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ يَوْمَ تَرْدُونا إِلَى عِلْمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ يَنْبِئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٣١﴾

سَيَقُولُونَ بِاللَّهِ لَكُمُ إِذَا انْقَلَبْتُمْ إِلَيْهِمْ تُعْرَضُونَ عَنْهُمْ فَأَعْرِضُوا عَنْهُمْ إِنَّهُمْ رِجْسٌ وَمَا لَهُمْ جَهَنَّمَ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٣٢﴾

يَحْلِفُونَ لَكُمْ لِتَرْضَوْا عَنْهُمْ فَإِنْ تَرْضَوْا عَنْهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَرْضَىٰ عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ ﴿٣٣﴾

الْأَعْرَابُ أَشَدُّ كُفْرًا وَنِفَاقًا وَأَجْدَرُ أَنْ يَعْلَمُوا حُدُودَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٣٤﴾

وَمِنَ الْأَعْرَابِ مَنْ يَتَّخِذُ مَا يُبَيِّقُ مَعْرًا وَيَتَّخِذُ بِكُمُ الدَّوَائِرَ عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٣٥﴾

وَمِنَ الْأَعْرَابِ مَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ

૩૧. આંહારત સ.અ.સ. તબૂકથી પાછા ફર્યા ત્યારે તેમના ઉપર આ આયત નાઝીલ થઈ હતી.

૩૨. માંદગી, અશક્ત અથવા બીજા કોઈ વાજબી કારણે જંગે તબૂકમાં શામિલ ન થનારા સિવાયના લોકોએ અલ્લાહની નારાઝગી વહેરી લીધી.

૩૩. બદુઓમાં પણ નેક લોકો હતા જે અલ્લાહ તથા આખેરતમાં ઈમાન રાખતા હતા.

મેળવવાનું અને રસૂલના આશીર્વાદ મેળવવાનું સાધન સમજે છે. ખરેખર, તેમના માટે આ જ અલ્લાહની નજદિકી મેળવવાનું સાધન છે. અલ્લાહ તેમને વેળાસર પોતાની રહેમતોથી ઘેરી લેશે, બેશક અલ્લાહ મહાક્ષમાવંત છે, દયાળુ છે. (રુકૂઅ-૧૨)

૧૦૦. હિજરત કરનારાઓ અને અન્સારો (જે સૌથી પહેલા ઈમાન લાવનારા (૩૪) હતા તેઓ) અને જે લોકોએ પ્રમાણિકપણે તેમનું અનુસરણ કર્યું હતું, તેમનાથી અલ્લાહ બેહદ ખુશ છે અને તેઓ પણ અલ્લાહથી ખુશ છે, અને તેમના માટે અલ્લાહ એવા બગીચાઓ તૈયાર રાખ્યા છે જેની તળેથી નહેરો વહેતી હશે, જેમાં તેઓ સદાય રહેશે, આ એક ભવ્ય સફળતા છે.

૧૦૧. અને તમારી આસપાસમાં રહેનારા બદુઓમાંથી ઘણાંખરા લોકો મુનાફિક છે. આવી જ રીતે મદીનાવાસીઓમાં (પણ) એવા લોકો છે કે નિકાક (દંભી વલણ) ઉપર કાયમ (૩૫) છે. તું તેમને નથી જાણતો પણ અમે તેમને ખૂબ જાણીએ છીએ. અમે તેમને બમણો અઝાબ આપશું. પછી તેમને એક મહાભયંકર અઝાબ તરફ ધકેલવામાં આવશે.

૧૦૨. અને તેમનામાં કેટલાક એવા છે જેમણે પોતાના દોષોને માની લીધા છે જેમણે એક ભલાઈના કામને બૂરાઈ સાથે ભેળવ્યો હતો. શક્ય છે કે અલ્લાહ તેમની તૌબાહ કબૂલ કરે. બેશક અલ્લાહ ક્ષમાવંત છે, દયાળુ છે.

૧૦૩. તેમના માલમાંથી સદકો લેતો રહે કે જેથી તું તે માલને શુદ્ધ અને પવિત્ર કરતો રહે અને તેમના માટે દુઆ કરતો રહે. બેશક તારી દુઆ ઉપર તેમની શાંતિ (નો આધાર) છે. અને અલ્લાહ સર્વ સાંભળનારો છે, સર્વ જાણનારો છે.

وَيَتَّخِذُ مَا يُنْفِقُ قُرْبًا عِنْدَ اللَّهِ وَصَلَوَاتُ الرَّسُولِ
الْأَنْهَارُ قُرْبَةً لَهُمْ سِيّدُ خَلْقِهِمُ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ
إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٠٠﴾

وَالسَّيْقُونِ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ
وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ
وَرَضُوا عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي تَحْتِهَا
الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١٠١﴾

وَمِنَ حَوْلِكَ مِنَ الْأَعْرَابِ مُنْفِقُونَ ذُو مِنْ
أَهْلِ الْمَدِينَةِ مَرَدُوا عَلَى الْبِقَاقِ لَا تَعْلَمُهُمْ
نَحْنُ نَعْلَمُهُمْ سَنُعَذِّبُهُمْ مَذَرَاتٍ ثُمَّ يَرْدُّونَ إِلَى
عَذَابٍ عَظِيمٍ ﴿١٠٢﴾

وَأَخْرَوْا عَنْهُمْ حُطُوعًا وَعَلًّا صَالِحًا
وَأَخْرَسَيْنَا عَنْهُمْ أَنْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ
غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٠٣﴾

خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ
بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ وَاللَّهُ
سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٠٤﴾

૩૪. આંહજરત (સ)ના પહેલાં ત્રણ ખલીફા તથા આપ(સ)ના અન્ય સાથીઓ ઉપર શીઆ લોકોના ઈલ્જામોનું આ આયત દ્વારા ખંડન કરવામાં આવ્યું છે.

૩૫. મદીનાની આસપાસમાં રહેતા જુનેનાહ, મુઝેનાહ, આશજા, સસ્લમ અને ગીફાર નામના બદુઓના પાંચ કબીલા હતા. (મા'આની પા ૩૬૧) જેમણે આંહજરત (સ)ના અવસાન બાદ મુનાફિકો સાથે ભળી મદીના ઉપર ચઢાઈ કરી હતી. (ખલ્દુન પા.૨/૬૬)

૧૦૪. શું તેઓ નથી જાણતા કે અલ્લાહ પોતાના બંદાઓની તૌબાહ (૩૬) કબૂલ કરે છે અને તેમની ખબરાતને સ્વીકારે છે, અને અલ્લાહ દરગુઝર કરનારો છે (અને) દયાળુ છે?

૧૦૫. તું તેમને કહી દે કે તમે કામો કરતા રહો બેશક અલ્લાહ તથા તેનો રસૂલ તથા મોમિનો તમારા કામોને જોતા રહેશે. અને તમે તેની જ સમક્ષ પાછા લાવવામાં આવશો જે વ્યક્ત અને અવ્યક્તનો જાણનારો છે ત્યારે તે તમારા કામોથી તમને માહિતગાર કરશે.

૧૦૬. અને તેમનામાં કેટલાક એવા (૩૭) પણ છે જેમને અલ્લાહનો નિર્ણય ન આવે ત્યાં સુધી છોડી દેવામાં આવ્યા છે. તે ચાહે તો તેમને શિક્ષા આપે અથવા ક્ષમા આપે. અને અલ્લાહ સર્વ જાણનારો છે, હિકમતવાળો છે.

૧૦૭. અને (મુનાફિકોમાં ઘણાં એવા છે) જેમણે (ઈસ્લામને) નુકસાન પહોંચાડવા માટે અને કુફર કરવા અને મોમિનો વચ્ચે કુસંપ જગાડવા માટે મસ્જિદ (૩૮) બનાવી છે, અને જે અલ્લાહ અને તેના રસૂલ સાથે બંડ કરનારા છે તેમને છૂપાઈ રહેવાની તેઓ સગવડ આપે છે. તેઓ બેશક સાગંદપૂર્વક કહેશે કે ભવાઈ

أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَ
يَأْخُذُ الصَّدَقَاتِ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿٣٦﴾

وَقُلْ أَعْمَلُوا فَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ
وَسَتُرَدُّونَ إِلَىٰ عِلْمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا
كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٣٧﴾

وَأَخْرَجُوا مَرْجُونَ لِأَمْرِ اللَّهِ إِمَّا يُعَذِّبُهُمْ وَإِمَّا يَبُورُ
عَلَيْهِمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٣٨﴾

وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا وَتَفَرِّقًا
بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ وَارْصَادًا لِّئِنْ حَارَبَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ
مِنْ قَبْلُ وَلِيَحْلِفُنَّ إِنْ أَرَدْنَا إِلَّا الْحُسْنَ وَاللَّهُ يَشْهَدُ

૩૬. તબૂકની જંગમાં શામિલ ન થનારાઓમાં મુનાફિકો સિવાય ઘણા મોમિનો પણ હતા જે કોઈ વાજબી કારણ વગર પાછળ રહી જવા ઉપર પસ્તાયા હતા જેથી તેમણે મસ્જિદના થાંભલાઓ સાથે પોતાને બાંધી પ્રતિજ્ઞા લીધી હતી કે જ્યાં સુધી આંહુઝૂર (સ) તેમને માફ નહિ કરે તેઓ બંદીવાન હાલતમાં જ રહેશે. પરંતુ આપ(સ)એ તેમને માફી ન આપી જ્યાં સુધી કે આ આયત નાઝલ ન થઈ.

૩૭. આંહુઝરત (સ)એ હિલાલ ઈબને ઉમૈયા, મુરારાહ ઈબને રાબીઆહ અને કા'બ ઈબને માલિક, આ ત્રણેના સંબંધમાં અલ્લાહનો હુકમ આવતાં સુધી પોતાના નિર્ણયને મુલતવી રાખ્યો હતો.

૩૮. ઈસ્લામનો એક કટ્ટર દુશ્મન ઈસાઈ પાધરી હેનું નામ અબુ આમર હતું તે જંગે હુનેન પછી ઈસ્લામની વ્યવસ્થિત તરફકડીની ઈધામાં જલ્લી રહ્યો હતો. અંતે, તે સીરિયા તરફ નાસી ગયો.

તેને આંહુઝરત (સ) વિરુદ્ધ બાઈઝનટાઈનની સહાયતા મેળવવાની આશા હતી જેથી ત્યાં જઈ તેણે મદીનાના મુનાફિકોને એક મસ્જિદ ઊભી કરવાનો સંદેશો મોકલાવ્યો હતો કે જેમાં તે છૂપાઈને પોતાની યોજનાઓ ઘડી શકે. પરંતુ તેની આશા પૂરી થયા પહેલાં કુનીસરીન નામના શહેરમાં તેનું મરણ નીપજ્યું હતું. તેના સહાયકોએ તેની સૂચના પ્રમાણે મસ્જિદ બનાવી અને આંહુઝરત સ.અ.સ.ને તેમાં નમાઝ પઢવા માટે આમંત્રણ આપ્યું હતું. આંહુઝરત સ.અ.સ.એ અલ્લાહના હુકમ અનુસાર તે આમંત્રણનો અસ્વીકાર કર્યો, અને આ મસ્જિદે દીશરને આંહુઝરત સ.અ.સ.ની આજ્ઞા પ્રમાણે જલાલી ભસ્મીભૂત કરવામાં આવી હતી.

સિવાય અમારો બીજો કોઈ હેતુ નથી, પરંતુ અલ્લાહ સાક્ષી છે કે તેઓ ખરેખર જૂઠ્ઠાબોલા છે.

૧૦૮. તું તેમાં (ઈબાદત માટે) ઊભો ન રહેજે. (પરંતુ) જે^(૩૯) મસ્જિદનો પાયો પરહેઝગારી ઉપર રાખવામાં આવ્યો છે તેમાંજ નમાઝ માટે તારું ઊભું રહેવું યોગ્ય છે; જેમાં પાકીઝમી પસંદ કરનારા લોકો છે, અને પોતાને પવિત્ર કરનારાઓને અલ્લાહ પસંદ કરે છે.

૧૦૯. ત્યારે શું તે જેણે પોતાની ઈમારતનો પાયો અલ્લાહના ડર અને તેની પ્રસન્નતાના આધાર ઉપર નાખ્યો હોય તે બેહતર છે અથવા તે, કે જેણે પોતાની ઈમારતનો પાયો એક સૂકી જર્જરિત ભેખડ ઉપર નાખ્યો હોય, જે ખરી પડતાં તે (ઈમારતને) સાથે લઈ જહન્નમની આગમાં જઈ પડનારી હોય? બેશક, અલ્લાહ ઝાલિમોને હિદાયત નથી આપતો.

૧૧૦. તેમની (આ) ઈમારત જે તેમણે બનાવી હતી તે તેમના મનમાં હમેશાં ખટકતી રહેશે સિવાય કે તેમના અંતઃકરણના ટૂકડે ટૂકડા થઈ જાય. અને અલ્લાહ સર્વ જાણનાર છે, હિકમતવાળો છે. (રુકૂઅ-૧૩)

૧૧૧. બેશક અલ્લાહે મોમિનો પાસેથી તેમના પ્રાણ અને તેમની મિલકતો જન્નતના બદલામાં ખરીદી લીધા છે, જે તેમને મળશે જ: (અને) જે અલ્લાહની રાહમાં લડે, અને તેઓ મારે અથવા માર્યા જાય, (તેમને) અલ્લાહે આપેલું પોતાનું વચન પૂરું કરવાનું તૈયાર અને ઈન્જીલ અને કુરઆનમાં પોતાના માથે લીધું છે. અને પોતાના વાયદાનો વફાદાર અલ્લાહથી વધુ બીજો કોણ થઈ શકે છે? માટે તેની સાથે કરેલા સોદાથી ખુશ થાઓ; અને આ જ એક ભવ્ય સફળતા છે.

૧૧૨. આ તે લોકો છે (જે વારંવાર તૌબાહ કરી) તેની બંદગી કરનારા છે; તેની સ્તુતિ કરનારા છે, ધરતી ઉપર તેની સેવા કાળે કરતા રહે છે, અને

૩૯. આ મસ્જિદ જેનું નામ 'મસ્જિદે કુબાઅ' હતું તેને તેજ જગ્યાએ બાંધવામાં આવી હતી જ્યાં આંહલરત (સ) મક્કાથી મદીના આવ્યા ત્યારે સવારી ઉપરથી ઊતરતાં પોતાનો પગ મુબારક મૂક્યો હતો, આ મસ્જિદને બાદમાં 'મસ્જિદ નબવી'નું નામ આપવામાં આવ્યું હતું.

إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿٣٩﴾

لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا لَّسَجْدًا أَسَسَ عَلَى التَّقْوَىٰ مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَخَفَّوْا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ ﴿٤٠﴾

أَفَسَنْ أَسَسَ بُيُوتَهُ عَلَى تَقْوَىٰ مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٍ خَيْرٌ أَم مِّنْ أَسَسَ بُيُوتَهُ عَلَى شِقَاجِرٍ هَٰ رَافَتْهَا رِجَالُهُ فِي نَارِ جَهَنَّمَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿٤١﴾

لَا يَزَالُ بُنْيَا لَهُمُ الَّذِي بَنَوْا رِيبَةً فِي قُلُوبِهِمْ إِلَّا أَنْ تَقَطَّعَ قُلُوبُهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٤٢﴾

إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَىٰ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةُ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لِيَقْتُلُوا وَيُقْتَلُوا وَعَدًا عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوَارِيثِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ وَمَنْ أَوْفَىٰ بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ فَاسْتَبِشِرُوا بِبَيْعِكُمُ الَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٤٣﴾

الَّذِينَ يُؤْتُونَ الْعِذُونَ الْحِدُّونَ وَالسَّائِحُونَ الزُّكُوفَ الشُّجْدُونَ الْأَمْرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّاهُونَ عَنِ

(અલ્લાહને) નમનારા અને સિજદો કરનારા છે, અને નેકીની નસિહત કરનારા અને બૂરાઈથી રોકનારા છે, અને અલ્લાહની નીમેલી હદોમાં રહેનારા છે. માટે ઈમાન લાવનારાઓને તું ખુશખબર આપી દે.

૧૧૩. રસૂલ તથા ઈમાન લાવનારાઓ માટે (યોગ્ય) નથી કે તેઓ મુશરીકો માટે માફીની દુઆ કરે, પછી ભલે તે તેમના સગા-સ્નેહીઓ જ કેમ ન હોય, જ્યારે તેમના ઉપર આ સ્પષ્ટ થઈ ચૂક્યું છે કે તેઓ જહન્નમના નિવાસી છે.

૧૧૪. અને ઈબ્રાહીમનું પોતાના પિતા માટે માફીની દુઆ કરવાનું માત્ર એજ કારણ હતું કે તેણે પોતાના પિતાને વાયદો કર્યો હતો. પરંતુ જ્યારે તેને ખાતરી થઈ ગઈ કે તે અલ્લાહનો દુશ્મન છે, તો તેની સાથેના સંબંધો તેણે તોડી નાખ્યા. ઈબ્રાહીમ અત્યંત નરમદિલ અને સહાનશીલ હતો.

૧૧૫. અને જે લોકોને અલ્લાહે એકવાર હિદાયત ઉપર કાયમ કર્યા હોય તેમને ગુમરાહ કરવું અલ્લાહનું કામ નથી, જ્યાં સુધી તે તેમને ચેતવી ન દે કે કઈ વસ્તુથી તેમણે બચતા રહેવું જોઈએ. બેશક, અલ્લાહ દરેક વસ્તુનું પૂરેપૂરું જ્ઞાન રાખે છે.

૧૧૬. બેશક તે અલ્લાહ જ છે જે આકાશો તથા પૃથ્વીનો બાદશાહ છે, તે જ જીવન બક્ષે છે તેમજ તે જ મૃત્યુ નીપજાવે છે. અને અલ્લાહ સિવાય તમારો કોઈ મિત્ર કે મદદગાર નથી.

૧૧૭. અલ્લાહે ખરેખર રસૂલ પ્રત્યે અને મુહાજરો અને તકલીફની^(૪૦) ઘડીમાં તેની સહાયતા કરનારા (અનસારો) પ્રત્યે રહેમની નજર ફરમાવી. પછી જેમાંના થોડાકના દિલ જ્યારે ડગમગી જવાની આણી ઉપર હતા ત્યારે તેણે ફરી તેમના ઉપર રહેમ ફરમાવી. ખરેખર, સૌના ઉપર તે બહુજ મહેરબાન છે, અત્યંત દયાળુ છે.

૧૧૮. અને તે ત્રણ^(૪૧) જે પાછળ રહી ગયા હતા (તેમનો મામલો) મુલતવી રાખવામાં આવ્યો ત્યાં સુધી

النُّكْرِ وَالْحَفُظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ وَلَشَرِّ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٣﴾

مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَلَوْ كَانُوا أُولَىٰ قُرْبَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿١١٤﴾

وَمَا كَانَ اسْتِغْفَارُ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا عَنْ مَوْعِدَةٍ وَعَدَهَا إِيَّاهُ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ أَنَّهُ عَدُوٌّ لِلَّهِ تَبَرَّأَ مِنْهُ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَأَوَّاهٌ حَلِيمٌ ﴿١١٥﴾

وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِلَّ قَوْمًا بَعْدَ إِذْ هَدَاهُمْ حَتَّىٰ يُبَيِّنَ لَهُمْ مَا يَتَّقُونَ إِنَّ اللَّهَ لَكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١١٦﴾

إِنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿١١٧﴾

لَقَدْ تَابَ اللَّهُ عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ فِي سَاعَةِ الْعُسْرَةِ مِنْ بَعْدِ مَا كَادَ يَزِيغُ قُلُوبَ فَرِيقٍ مِنْهُمْ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ إِنَّهُ بِهِمْ رُؤُوفٌ رَحِيمٌ ﴿١١٨﴾

وَعَلَى الثَّلَاثَةِ الَّذِينَ خَلَفُوا خَتَرَ إِذَا صَافَتْ عَلَيْهِمُ الْأَرْضُ بِمَا

૪૦. તબુકની જંગને 'ગઝવત્તુલ-યૂસરાહ' અર્થાત 'ભીષણ જંગ'ની ઉપમાં આપવામાં આવી હતી.

૪૧. કા'બ બીન માલીક, હિલાલ બીન ઉમૈયા અને મુરારાહ બીન રાબીયાહ, આ ત્રણે સદાચારી મુસ્લિમો હતા પરંતુ જંગે તબુકમાં શામિલ થવાથી રહી જવા પામ્યા હતા જેથી આંહજરત (સ)ના

કે ધરતી વિશાળ હોવા છતાં તેમના ઉપર તંગ થઈ ગઈ, અને તેમનું જીવવું તેમને બોજાડપ લાગ્યું અને તેમને ખાતરી થઈ ગઈ કે અલ્લાહથી બચવાનો કોઈ રસ્તો નથી, સિવાય કે તેનો જ (આશરો મળે). ત્યારે તેણે તેમની તરફ રહેમની નજર ફરમાવી કે તેઓ (તેની તરફ) પાછા આવે. ખરેખર, અલ્લાહ દરગુઝર કરનારો છે, દયાળુ છે. (રુકૂઅ-૧૪)

૧૧૯. હે ઈમાન લાવનારાઓ! અલ્લાહથી ડરો અને સાચા લોકોની સંગત રાખો.

૧૨૦. મદીનાવાસીઓ તથા આસપાસના રહેનારા તથા રણવાસી બદુઓને છાજતુ ન હતું કે તેઓ અલ્લાહના રસૂલનો સાથ છોડી દે અને પાછળ રહી જાય અથવા રસૂલની જાનથી પોતાની જાનને વધુ મહત્વ આપે. (તેમણે આવું એટલા માટે ક્યું હતું) કે અલ્લાહની રાહમાં તરસ, થાક અથવા ભૂખથી તેમને સહન ન કરવું પડે, અને ન તેમને તે રસ્તે ચાલવું પડે જેનાથી કાફરોને ખોટું લાગે ન તો તેઓ દુશ્મનોને કોઈ ઈજા પહોંચાડે, જો કે તેમ કરતાં તેમના ભાગે કંઈને કંઈ ભલાઈ લખાઈ ગઈ હોત, ખરેખર, અલ્લાહ ઉપકાર કરનારાઓના બદલાને કદીપણુ વ્યર્થ નથી જવા દેતો.

૧૨૧. અને એવું તો નહિજ બને કે તેઓ અલ્લાહની રાહમાં નાનું મોટું ખર્ચ કરે કે સફર કરે જેને તેમની નેકીઓમાં લખી લેવામાં ન આવતું હોય કે જેથી અલ્લાહ તેમના કર્મોનો ઉત્તમ બદલો તેમને આપે!

૧૨૨. જો બધા મોમિનોનું એક સાથે આગળ આવવું શક્ય નથી તો શા માટે દરેક વર્ગમાંથી અમુક લોકો આગળ આવી દીની ઈલ્મ (જર) ગ્રહણ નથી કરતા, જેથી તેઓ પાછા જઈ પોતાની કોમને (બૂરાઈઓથી) ચેતવતા રહે? (રુકૂઅ-૧૫)

જંગબાદ મદીના આવતાં તેમનો સામાજિક અહિંસકાર કરવામાં આવ્યો હતો અને તેમની પત્નીઓ પણ તેમનાથી દૂર રહી હતી જે સ્થિતિમાં તેઓ પચાસ દિવસ સુધી રહ્યા હતા.

૪૨. રણના રહેવાસી બદુઓ ઈસ્લામી શિક્ષણથી અજાત હોવાથી આ આયતમાં તેમનામાંથી સમજુ લોકોને શિક્ષણ મેળવી પોતાના લોકોમાં જઈ ઈલ્મ ફેલાવવાનું અથવા તબ્લીગ કરવાનું સૂચન કરવામાં આવ્યું છે.

رَحَبْتُ وَضَاعَتْ عَلَيْهِمْ أَنْفُسُهُمْ وَظَنُّوا أَنْ لَا مَلْجَأَ مِنَ اللَّهِ إِلَّا إِلَيْهِ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿١١٩﴾

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ ﴿١٢٠﴾

مَا كَانَ لِأَهْلِ الْمَدِينَةِ وَمَنْ حَوْلَهُمْ مِنَ الْأَعْرَابِ أَنْ يَتَخَلَّفُوا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ وَلَا يَرْغَبُوا بِأَنْفُسِهِمْ عَنْ نَفْسِهِ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ لَا يُصِيبُهُمْ ظَمَأٌ وَلَا نَصَبٌ وَلَا مَخَصَصَةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَطَّوَّنُ مَوَظِعًا يُعِظُ الْكُفَّارَ وَلَا يَأْلُونَ مِنْ عَدُوٍّ نِيْلًا إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ بِهِ عَمَلٌ صَالِحٌ إِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٢١﴾

وَلَا يَنْفِقُونَ نَفَقَةً صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً وَلَا يَقْطَعُونَ وَادِيًا إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ لِيَرْزِيَهُمُ اللَّهُ أَحْسَنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٢٢﴾

وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ ﴿١٢٣﴾

૧૨૩. હે ઈમાન લાવનારાઓ! જે ઈન્કાર કરનારાઓ તમારી નજીકમાં^(૪૩) હોય તેમની સાથે લડો અને તેમને તમારી શક્તિનો પરિચય થઈ જવા દો; અને જાણી લો કે અલ્લાહ પરહેઝગારો સાથે છે.

૧૨૪. અને જ્યારે કોઈ પણ સૂરાઅનું અવતરણ થાય છે ત્યારે તેઓમાંના કેટલાક કહે છે 'આનાથી તમારામાંના કોના ઈમાનમાં વધારો થવા પામ્યો છે?' પરંતુ જે લોકો ઈમાન લાવ્યા છે તેમનું ઈમાન ઘણું વધી જાય છે અને તેઓ ખુશ થઈ જાય છે.

૧૨૫. પરંતુ તે લોકો જેમના હૃદયોમાં નાપાકી છે, તેમની નાપાકીમાં ઉમેરો થાય છે અને તેઓ કુદની હાલતમાં જ મરણ પામે છે.

૧૨૬. શું તેઓ નથી જોતા કે દર વર્ષે એકાદ વાર કે બે વાર તેમને આઝમાવવામાં આવે છે? છતાં પણ તેઓ તૌબાહ કરતા નથી, ન તેઓ નસિહત પકડે છે.

૧૨૭. અને જ્યારે પણ કોઈ સૂરાઅનું અવતરણ થાય છે, તેઓ (નવાઈથી) એકબીજા સામે તાકી રહ્યા હોય છે (અને મનોમન વિચારે છે) 'કદાચ તેમને કોઈ જોઈ ન રહ્યું હોય.' (પછી) તેઓ મુખ ફેરવી ચાલ્યા જાય છે. (બેશક) અલ્લાહે તેમના મન ફેરવી નાખ્યા છે, કારણ કે તેઓ કદી પણ સમજશે નહિ.

૧૨૮. ખરેખર, તમારામાંથી જ એક રસૂલ તમારી તરફ આવ્યો છે; તમને જો કોઈ દુઃખ આવી પડે તો તે તેને આઘાત પહોંચાડે છે. તે તમારી ભલાઈ ચાહનારો છે, અને તે મોમિનોનો હમદદ છે, અને રહેમદિલ^(૪૪) છે.

૧૨૯. પરંતુ જો તેઓ મોઢું ફેરવી લે તો તું કહી દે, 'અલ્લાહ મારા માટે પૂરનો છે. તેના સિવાય કોઈ બીજો ખુદા નથી. તેનામાંજ હું યકીન રાખું છું, અને તે જ આ ભવ્ય તખ્તનો માલિક છે.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قَاتِلُوا الَّذِينَ يَلُونَكُمْ مِنَ الْكُفَّارِ
وَلْيَجِدُوا فِيكُمْ غِلْظَةً وَعَلِمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ

وَإِذَا مَا أُنزِلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُمْ مَّن يَقُولُ إِنَّكَ زَادَتْهُ
هَذِهِ إِنِسَاءً فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَرَادَتْهُمْ إِنِسَاءً
وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ

وَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ فَزَادَتْهُمْ رِجْسًا
إِلَى رِجْسِهِمْ وَمَاتُوا وَهُمْ كَافِرُونَ

أَوَلَا يَرَوْنَ أَنَّهُمْ يُفْتَنُونَ فِي كُلِّ عَامٍ مَّرَّةً أَوْ
مَرَّتَيْنِ ثُمَّ لَا يَتُوبُونَ وَلَا هُمْ يَذْكُرُونَ

وَإِذَا مَا أُنزِلَتْ سُورَةٌ نَّظَرَ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ هَلْ
يَرَاكُمْ مِنْ أَحَدٍ ثُمَّ انْصَرَفُوا صَرَفَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ
بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا
عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ
رَحِيمٌ

فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ
عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ

૪૩. 'નજીકમાં'નો અર્થ 'તમારી વચ્ચે' નીકળશે કારણ કે દુશ્મની કરતા મુશરીકોનું મોમિનો વચ્ચે રહેવું અસંભવિત હોવાથી આ ઈશારો મોમિનો વચ્ચે રહેતા કે તેમની આસપાસના મુનાફિકો તરફ છે.

૪૪. અલ્લાહના પાક રસૂલો, ઈન્સાનોની હમદદની, ભાવના અને તેમના પ્રત્યેના વાત્સલ્યથી ભરેલા હોય છે. ખૂરાઈઓથી ભરેલી, બદઈખ્વાકી તથા બદકારીઓની આતપ્રોત માનવજાતિની હાલત જોઈ તેમના હૃદય દ્રવી ઊઠે છે, અને તેઓ રાત દિવસ અલ્લાહ પાસેથી લોકોની ભલાઈની દુઆ કરતા રહે છે.

سُورَةُ يُوسُفَ مَكِّيَّةٌ (١٠)

૫૫૫

૧. અલ્લાહના નામથી જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. અલીફ લામ (હું અલ્લાહ છું. સર્વદર્શી છું). આ હિકમતથી^(૧) ભરપૂર કિતાબની આપતો છે.

૩. શું લોકો માટે આ આશ્ચર્યની બાબત છે કે અમે તેમની અંદરથીજ^(૨) એક ઈન્સાનને વહી કરી કહ્યું 'ઈન્સાનોને ચેતવી દે અને જે લોકો ઈમાન લાવ્યા છે તેમને ખુશખબર આપી દે કે તેમના રબ પાસે તેઓ ઊંચો મરતબો પામ્યા છે?' પરંતુ કાફરો કહે છે. 'ખરેજ, આ તો ખુલ્લેખુલ્લો જાદુગર છે.'

૪. બેશક તમારો સર્જનહાર તો અલ્લાહ છે જેણે આકાશો તથા પૃથ્વીનું છ દિવસોમાં સર્જન કર્યું, પછી તે સત્તાસ્થાને^(૩) બેઠો. તે પ્રત્યેક વસ્તુનો વ્યવસ્થાપક છે. તેની પરવાનગી સિવાય કોઈ ભલામણ કરવાની શકિત નથી રાખતો. આ અલ્લાહ જ તમારો પાવનહાર છે, માટે તેની જ ઈબાદત કરો, છતાં તમે નસિહત નહિ પકડો?

૫. તેનીજ તરફ તમે પાછા ફરશો. અલ્લાહનો વાયદો સાચો છે. ખરેખર, તે જ મૂળ સર્જન કરે છે. અને (વિસર્જન કર્યા પછી) તે જ પૂનઃસર્જન^(૪) કરે

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①
الْوَيْلُ لَكَ أَيُّ الْكِتَابِ الْحَكِيمِ ②

أَكَانَ لِلنَّاسِ عَجَبًا أَنْ أَوْحَيْنَا إِلَى رَجُلٍ مِنْهُمْ أَنْ أَنْذِرِ النَّاسَ وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا أَنَّ لَهُمْ قَدَمٌ صِدْقٍ عِنْدَ رَبِّهِمْ قَالَ الْكَافِرُونَ إِنَّ هَذَا لَسَاحِرٌ مُبِينٌ ③

إِنْ رَبُّكُمْ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يُدِيرُ الْأُمُورَ مَنْ شَفِيعٌ إِلَّا مِنْ بَعْدِ إِذْنِهِ ذُكِّرَكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ فَأَعْبُدُوهُ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ④

إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا وَعَدَ اللَّهُ حَقًّا إِنَّهُ يَبْدُو الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ لِيَجْزِيَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا

૧. 'હિકમત' અર્થાત જ્ઞાન, બુદ્ધિમત્તા શાણપણ.

૨. જે લોકો બદકારીઓમાં એતપ્રોત રહે છે તેઓ પોતાના સંસ્કારો સ્વમાન અને આત્મવિશ્વાસને એટલી હદ સુધી ગુમાવી બેસે છે કે તેમની વચ્ચે કોઈ ભાષ આપનાર સદાચારી જીવ પણ હશે તેમ માનવું તેમના માટે અશક્ય થઈ જાય છે. તેમના આ નિરૂત્સાહ જીવનના પરિણામે તેઓ સાનભાન તદ્દન ગુમાવી બેસે છે અને આવનારા પયગમ્બરનું રૂપ તેમની કલ્પનામાં એક 'યમન્કારિક અતિમાનવ' 'સુપરમેન' યમન્કારિક રીતેજ ઉપસ્થિત થવા સિવાય બીજું નથી હોતું. તેમની માન્યતામાં તેમની અંદરથી કોઈ પણ આ ને'મત મેળવવાની લાયકાત નથી ધરાવી શકતો.

૩. છ સમયાંતરે, છ સરખા યુગો.

૪. આ જીવનમાં પરંપરિત નેકીઓનો વારસો અનૂટ રહે જેથી પૂર્વજોની કરેલી નેકીઓનો લાભ તેમની ઔલાદને મળતો રહે કે અવારનવાર બદલતા સંજોગોમાં એવી નેક રૂહો પ્રગટ થતી રહે જેમના ઉપદેશો દ્વારા સત્યની જ્યોત સદા જગતી રહે.

છે કે જેથી ઈમાન લાવી નેકી કરનારને તે ન્યાયયુક્ત બદલો આપે; અને જેમણે કુફર (સચ્ચાઈનો ઇન્કાર) કર્યો હશે, તેમને પીવા માટે ગરમ પીણું અને દર્દનાક સજા આપવામાં આવશે કારણ કે તેમણે કુફર કર્યું.

૬. આ તેજ છે જેણે સૂર્યને પ્રકાશમય બનાવ્યો અને ચંદ્રને તેજસ્વી બનાવ્યો અને તેમની મંઝિલોનું નિયમન કર્યું જેના આધારે તમે વર્ષોની ગણતરી તથા સમય નક્કી કરી શકો. અલ્લાહે આ વ્યવસ્થા કોઈ સત્ય હેતુ વગર નથી બનાવી. તે જ્ઞાન ધરાવનારા લોકો માટે આયતોનું વિસ્તારથી વર્ણન કરે છે.

૭. ખરેખર રાત તથા દિવસના પરિવર્તન ક્રમમાં અને તે સર્વ જેનું આકાશ તથા પૃથ્વીમાં અલ્લાહે સર્જન કર્યું છે તેમાં, પરહેઝગારો માટે નિશાનીઓ (ભરેલી) છે.

૮. તે લોકો જે અમારી સાથે મેળાપની આશા નથી રાખતા અને આ દુનિયાના જીવનથી સંતોષ અને આરામ મેળવે છે અને અમારી આયતોની અવગણના કરે છે,

૯. તેમની કરણીઓના પરિણામે તેમનું ઠેકાણું આજ છે.

૧૦. પરંતુ તે લોકો જે ઈમાન લાવ્યા અને તેમણે નેકીના કામો કર્યા, તેમના ઈમાનના પરિણામે તેમનો રબ તેમને ને 'મતોથી ભરપૂર બાગોમાં લઈ જશે જ્યાં તેમની નીચેથી નહેરો વહેતી હશે.

૧૧. ત્યાં તેમની દુઆઓના આજ (શબ્દો) હશે 'પાક છે નું હે અલ્લાહ' અને તેમની પારસ્પરિક

الصَّلَاحِ بِالْقِسْطِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ شَرَابٌ مِّنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ ⑥

هُوَ الَّذِي جَعَلَ الشَّمْسُ ضِيَاءً وَالْقَمَرَ نُورًا وَقَدَرَهُ مَنَازِلَ لِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّنِينَ وَالْحِسَابِ مَا خَلَقَ اللَّهُ ذَلِكَ إِلَّا بِالْحِكْمِ يُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ⑦

إِنَّ فِي اخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَا خَلَقَ اللَّهُ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَّقُونَ ⑧

إِنَّ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا وَرَضُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاطْمَأَنَّنُوا بِهَا وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ آيَاتِنَا غُفُلُونَ ⑨

أُولَٰئِكَ مَا لَهُمْ مِنَ النَّارِ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ⑩

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ يَهْدِيهِمْ رَبُّهُمْ بِآيَاتِهِمْ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ ⑪

دَعْوَاهُمْ فِيهَا سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَتَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَامٌ

૫. અલ્લાહે સૂર્ય તથા ચંદ્રને એક વ્યવસ્થાને આધીન રાખ્યા છે, જેના આધારે ઈન્સાન સમયનો અંદાજ લગાવી શકે છે. ચંદ્રના પૃથ્વીને ફરતા ચક્કરના આધારે મહિનાની ગણતરી નક્કી કરી શકાય છે, અને સૂર્યને ફરતી પૃથ્વી ચક્કર લગાવે છે જેનાથી વર્ષની ગણતરી તેમજ દિવસોની ગણતરી કરવામાં આવે છે.

૬. સૃષ્ટિના પ્રત્યેક સર્જનનું અવલોકન કરનારને સર્જનહારની કારીગરી અને તેની અસીમ શક્તિ વિષે કોઈ શંકા નથી રહેતી, તેની અમર્યાદ શક્તિ તથા સામર્થ્યનો અંદાજ લેવો ઈન્સાનની મર્યાદિત શક્તિથી બહાર છે.

૭. ઈન્સાની તરફીનો આધાર ભય અને આશા ઉપર છે. કેટલાક લોકો આશામાં મહેનત મજૂરી કરે છે અને ઘણા લોકો ભયથી દબાઈને ગુલામી કરે છે.

૮. 'તેમની નીચેથી' અર્થાત તેમના અધિકારમાં પોતાની આગવી નહેરો હશે.

દુઆઓમાં સલામતી (ની ભાવના) હશે. અંતમાં તેમની સ્તુતિ હશે, 'સર્વ તા'રીફ અલ્લાહ માટે જ છે જે તમામ જહાનોનો માલિક છે.' (રુકૂઅ-૧)

૧૨. અને જો અલ્લાહ ઈન્સાનોને (તેમના કર્મોની) બૂરાઈઓનો બદલો આપવામાં એટલી જ ઉતાવળ કરે જેટલી ઉતાવળથી તેઓ (માયા) ભેગી કરે છે, તો તેમના જીવનનો અંત ક્યારનો લાવવામાં આવ્યો હોત. પરંતુ અમારી સાથે મેળાપ કરવાનો જે લોકો ઉન્સાહ નથી રાખતા તેમને અમે બદીઓમાં ભટકતા ^(૯) છોડી દઈએ છીએ.

૧૩. અને જ્યારે ઈન્સાન ઉપર આક્રમ આવી પડે છે ત્યારે તે સૂતાં, બેસતાં અથવા ઊઠતાં અમને પુકારે છે, પછી જ્યારે અમે તેની આક્રમોને દૂર કરીએ તો તે પોતાની મૂળ ચાલ ઉપર આવી જાય છે કે જાણે આક્રમ સમયે તેણે અમને પુકાર્યો જ ન હતો. આવી રીતે હદ બહાર જનારાના કામોને તેમની દ્રષ્ટિમાં શોભતા કરી દેખાડવામાં આવે છે.

૧૪. અને તમારી પહેલા ઘણી પેઢીઓ ^(૧૦) જેમણે નાફરમાની કરી હતી, અમે તેમને સર્વનાશ કર્યો હતો, જો કે તેમની પાસે તેમના રસૂલો સ્પષ્ટ દલીલો લઈને આવ્યા હતા, પરંતુ તેઓ ઈમાન ન લાવ્યા. આવી રીતે અમે ગુનેહગારોને તેમની શિક્ષા આપીએ છીએ.

૧૫. તેમના પછી પૃથ્વીમાં અમે તમને (તેમના) વારસદાર બનાવ્યા જેથી અમે જોઈ લઈએ કે તમે કેવા કામ કરો છો.

૧૬. અને જ્યારે અમારી સ્પષ્ટ આયતો તેમની સમક્ષ વર્ણવામાં આવે છે તો જે લોકો અમારી સાથે મેળાપની આશા નથી રાખતા તેઓ કહે છે 'આના બદલે કોઈ જુદું કુસ્સાન લઈ આવ, અથવા આને

۞ وَأَجْرُ دَعْوَاهُمْ أَنَّ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۝

وَلَوْ يَعْجَلُ اللَّهُ لِلنَّاسِ الشَّرَّ اسْتَعْجَلْ لَهُم بِالْخَيْرِ لَقُضِيَ إِلَيْهِمْ أَجْلُهُمْ فُتَدَّرُ الَّذِينَ لَا يُرْجُونَ لِقَاءَنَا فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ۝

وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ الضُّرُّ دَعَانَا لِجَنَّةٍ أَوْ قَاعٍ أَوْ قَالِبَاءٍ ۖ فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُ ضُرَّهُ مَرَّكَانَ ۖ لَمْ يَدْعُنَا إِلَىٰ ضُرِّ مَسَّهُ ۚ كَذَلِكَ زُيِّنَ لِلْمُسْرِفِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۝

وَلَقَدْ أَهَلَكْنَا الْقُرُونِ مِن قَبْلِكُمْ لَمَّا ظَلَمُوا وَجَاءَهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ ۖ وَكَانُوا لِيُؤْمِنُوا كَذَلِكَ نَجْزِي الْقَوْمَ الْمُجْرِمِينَ ۝
ثُمَّ جَعَلْنَاكَ خَلِيفَ فِي الْأَرْضِ مِن بَعْدِهِمْ لِنَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ ۝

وَإِذَا نُسِئْتُ عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا بَيِّنَاتٍ ۖ قَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا اسْتِ بُرْءَانٍ ۖ غَيْرَ هَذَا ۖ أَوْ بَدِّلْهُ ۚ قُلْ مَا يَكُونُ

૯. જે લોકો અલ્લાહને મળવાની આશા નથી રાખતા અથવા અલ્લાહને મળવાના અભિલાષી નથી હોતા તેઓ બદકારીઓમાં ડૂબેલા હોય છે.

૧૦. સત્તાના મદદમાં તથા સુખસાહેબીમાં કોમો સ્વચ્છંદી બદકાર અને અલિમ બની જાય છે. અને અલ્લાહના પાક રસૂલોનો ઈન્કાર કરી તેમને સત્તામણી કરતી રહે છે, જેના પરિણામે તેમના ઉપર ક્રૂરતનો પ્રકોપ ઊતરે છે અને બળવાનથી બળવાન સત્તાઓના પણ માત્ર નિશાનોજ બાકી રહી જાય છે.

(થોડુંક) બદલી નાખ, તું તેમને કહી દે 'મને અધિકાર નથી કે હું તેને મારી ઈચ્છા પ્રમાણે બદલી નાખું, (બદલે) મારા ઉપર જે વહી કરવામાં આવી છે હું તેને જ અનુસરું છું. બેશક, જો હું મારા સર્જનહારના હુકમની નાકરમાની કરું તો મને ભયંકર^(૧૧) દિવસના અઝાબનો ડર છે.'

૧૭. તેમને કહી દે 'જો અલ્લાહ એવું ચાહત તો હું તમને (કુરઆન) વાંચી સંભળાવત જ નહિ, ન તો તમને તેનું જ્ઞાન મળ્યું હોત, ખરેખર મેં મારી ઉમરનો લાંબો સમય તમારી વચ્ચે જ પસાર કર્યો છે (તમે મને સારી પેઠે જાણો છો), તો પણ તમે સમજશો નહિ?'

૧૮. પછી તેનાથી વધુ અલિમ કોણ હશે જે અલ્લાહના વિરુદ્ધ અસત્ય ઘડી કાઢે અથવા તેની આયતોને જૂઠી ઠરાવે? નિ:સંદેહ ગુનાહગારો કદીપણ સફળ^(૧૨) થશે નહિ.

૧૯. અને તેઓ અલ્લાહને છોડી તેની ઈબાદત કરે છે જે ન તો તેમને કોઈ હાનિ કરી છે ન તો તેમને લાભકર્તા છે. તેમનું કહેવું છે કે આ અલ્લાહ પાસે અમારી (નજાતની) ભલામણ કરનારા^(૧૩) છે. તું તેમને કહી દે 'શું તમે અલ્લાહને આકાશો તથા પૃથ્વીની કોઈ એવી વસ્તુની માહિતી આપવા ચાહો છો જેનું તમે ધારો છો કે તેને જ્ઞાન નથી?' તે પાક છે, અને તે તેનાથી ઉચ્ચતર છે, જેનો તેઓ તેને શરીક ઠરાવે છે.

૨૦. આરંભમાં સર્વ ઈન્સાનો એકજ તરીકા^(૧૪) ઉપર હતા, પછી તેઓ (અંદરોઅંદર) મતભેદ^(૧૫)

૧૧. કયામતનો દિવસ.

૧૨. અલ્લાહ ઉપર અસત્યનો આળ ચડાવનારા તથા નબુવ્વતના ખોટા દાવા કરનારા કદાપિ સફળ નથી થતા.

૧૩. મૂર્તિપૂજકોની માન્યતા પ્રમાણે તેમની પધરાવેલી પ્રતિમાઓના દખલ વિના પોતાના સર્જનહાર સાથે સંબંધ કાયમ કરવો અસંભવિત છે, જે ઈસ્લામના સિદ્ધાંતો વિરુદ્ધની માન્યતા છે.

૧૪. એક સમાજના સભ્યોનો અર્થ તેમની ઘણી માન્યતાઓ તથા વિધિઓમાં સામ્ય હવું. હકીકતમાં રસૂલોનો વિરોધ કરવામાં લોકો સંયુક્ત મોરચો ઊભો કરતા રહે છે અને આ પરિસ્થિતિ દરેક નબીના સમયમાં થવા પામી હતી.

૧૫. અલ્લાહના પયગમ્બરો તથા કોમો વચ્ચે હમેશાં મતભેદ રહ્યો છે. કોઈપણ રસૂલને માનવપ્રાણીએ શાંતિથી જીવવા નથી દીધો જે એક ઐતિહાસિક સત્ય છે.

لِيَأْنِ أَنْ يَدْلَهُ مِنْ تِلْقَائِي أَنفْسِي إِنَّ أَتَيْعُ إِلَّا مَا يُوْحِي
إِنِّي أَخَافُ إِنَّ عَصِيَّتُ رَزَقِي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ

قُلْ تَوَسَّلْ إِلَى اللَّهِ مَا تَلَوْتَهُ عَلَيْهِمْ وَلَا أَدْرِكُهُ بِهِ
فَقَدْ بَيَّنْتُ فِيكُمْ عَمْرًا مِنْ قَبْلِهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ

فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ
إِنَّهُ لَا يَفْلَحُ الْمُجْرِمُونَ

وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ
وَيَقُولُونَ هَؤُلَاءِ شُفَعَاؤُنَا عِنْدَ اللَّهِ قُلْ أَتَسْتَبِشُونَ
اللَّهُ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي السَّمَوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ سُبْحَنَهُ
وَعَلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ

وَمَا كَانَ النَّاسُ إِلَّا أُمَّةً وَاحِدَةً فَاخْتَلَفُوا وَلَوْلَا

કરવા લાગ્યા; અને તારા પરવરદિગાર તરફથી જો પહેલાં વચન^(૧૬) ન અપાઈ ગયું હોત, તો તેમના મનભેદનો તેમની વચ્ચે ફેંસલો કરી દેવામાં આવ્યો હોત.

૨૧. અને તેઓ કહે છે 'તેના રબ તરફથી તેની ઉપર કોઈ મો'જેઓ કેમ નથી ઊતર્યો? તેમને કહી દે 'અએબ (નો ભેદ) તો અલ્લાહ પાસે છે. માટે (મો'જેઓની) રાહ જુઓ, હું પણ તમારી સાથે રાહ જોઈશ.'^(૧૭) (રુકૂઅ-૨)

૨૨. અને તેમના ઉપર મુસીબત પડ્યા પછી અમે તેમને (ફરી) રહેમતની લિઝઝત ચાપાડીએ છીએ તો, જોઈ લો, તેઓ અમારી આપતો વિરુદ્ધ કેવી તદબીરા કરે છે. તું તેમને કહી દે 'તદબીર કરવામાં અલ્લાહ તમારાથી વધુ ઝડપી છે' બેશક, અમારા નીમેલા ફરિશ્તાઓ તમારી ચાલોની પૂરેપૂરી નોંધ રાખે છે.

૨૩. તે એજ છે જેણે તમને ભૂમિ ઉપર તથા દરિયાઈ સફર કરવાની આવડત આપી છે કે તમે જ્યારે વહાણોમાં સવાર થાઓ છો તો તે (વહાણો)ને અનુકૂળ પવન લઈ ચાલે છે જેમાં લોકો આનંદથી (સફર) કરી રહ્યા હોય છે કે એટલામાં એક ભયંકર વાવાઝોડું અને ચોતરફથી પ્રચંડ મોજાં તેમને આવીને ઘેરી લે છે અને તેઓ પોતાને તૂકાનમાં ઘેરાએલા ધારી લે છે ત્યારે તેઓ એકાગ્રતાથી અલ્લાહને સમર્પણ કરી પુકારે છે (કહે છે) 'જો તું અમને આ (આકત)માંથી ઉગારી લઈશ તો અમે ખરેખર તારા શુક્રગુઝાર થઈ જશું.'

૨૪. પરંતુ જ્યારે તેમને બચાવી લેવામાં આવે છે તો તેઓ ધરતી ઉપર હદ બહારની શરારતો કરે છે. હે લોકો, તમારી આ શરારતો તમારા પોતાના વિરુદ્ધ છે, (માટે) આ જીવનમાં મોજ કરી લો. છેવટે અમારી તરફ જ તમારે પાછું ફરવાનું છે; ત્યારે અમે તમને જણાવી દેશું કે તમે શું કરતા રહ્યા હતા.

كَلِمَةً سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ فِيهَا فِيهِ
يَحْتَفِلُونَ ۝

وَيَقُولُونَ لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ قُلْ إِنَّمَا
الْغَيْبُ لِلَّهِ فَاتَنظِرُوا إِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْمُنْتَظِرِينَ ۝

وَإِذَا أَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً مِنْ بَدَلِ صَرَاءٍ مَسَّاهُمْ
إِذَا لَهُمْ مَكْرٌ فِي آيَاتِنَا قُلِ اللَّهُ أَسْرَعُ مَكْرًا إِنَّ
رُسُلَنَا يَكْتُبُونَ مَا تَكُونُونَ ۝

هُوَ الَّذِي يُسَيِّرُكُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ حَتَّىٰ إِذَا كُنْتُمْ
فِي الْفُلِكِ وَجَرَبََنَّ بِهِمْ بِرِيحٌ طَيِّبَةٌ وَفَرَحُوا بِهَا
جَاءَتْهَا رِيحٌ عَاصِفٌ وَجَاءَهُمُ الْمَوْجُ مِنْ كُلِّ
مَكَانٍ وَظَنُوا أَنَّهُمْ أُحِيطَ بِهِمْ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ
لَهُ الدِّينَ ۚ لَئِنْ أَنْجَيْتَنَا مِنْ هَذِهِ لَنَكُونَنَّ مِنَ
الشَّاكِرِينَ ۝

فَلَمَّا أَجَلَهُمْ إِذَا هُمْ يَبْعُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ
يَأْتِيهَا النَّاسُ إِنَّمَا بَيْعُكُمْ عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ مَتَاعَ الْحَيَاةِ
الدُّنْيَا ثُمَّ أَلَيْنَا مَرْجِعَكُمْ فَتُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ
تَعْمَلُونَ ۝

૧૬. અલ્લાહ ઈન્સાન ઉપર પોતાની રહેમતનું આવરણ નાખે છે જે રસૂલના રૂપમાં હોય છે. અલ-અરાફ સૂરાઅ ૭ આપત ૧૫૭માં અલ્લાહે વચન આપ્યું છે 'મારી રહેમત પ્રત્યેક વસ્તુને આવરી લે છે.' આ આવરણ નબીના રૂપમાં હોય છે.

૧૭. રસૂલનો ઉદય કર્યા પછી ઈન્સાનને મહોલત આપવામાં આવી જેથી ટૂંક સમય માટે તેમના ઉપર અઝાબ પડવાથી મુલતવી રહો.

૨૫. આ જીવનનું દ્રષ્ટાંત એવા પાણીનું છે જેને અમે વાદળાઓથી વરસાવીએ છીએ પછી તે જમીનમાં ઉગતી ફસલોમાં ઉતરી જાય છે, જેને ઈન્સાનો તથા પશુઓ ખાય છે. અને જ્યારે ધરતી ખૂબ હરિયાળી થઈ પૂરબહારમાં આવે છે ત્યારે તેના માલિકો એવું સમજી લે છે કે હવે તેના ઉપર તેમનો પૂરેપૂરો કાબુ છે, ત્યારે રાત હોય કે દિવસ, અમારો હુકમ આવી પહોંચે છે, અને અમે તેને ખેદાનખેદાન કરી નાખીએ છીએ કે જાણે આગલે દિવસે તેનું અસ્તિત્વ ^(૧૮) હતું જ નહિ. આવી રીતે અમે વિચારશીલ લોકોને અમારી આયતો સમજાવીએ છીએ.

૨૬. અને અલ્લાહ સલામતીના ^(૧૯) ઘર તરફ બોલાવે છે અને જેને ચાહે તેને સીધા રસ્તો દેખાડે છે.

૨૭. જે લોકો ભવાઈના કામે કરે છે તેમના માટે ઉત્તમ બદલો અને બીજું પણ ઘણું હશે. તેમના ચહેરા ઉપર ન કાલિમા હશે ન રૂસ્વાઈ હશે. આ લોકો જ જન્નતના નિવાસી છે અને સદાય તેમાં રહેશે.

૨૮. અને તે લોકો જેમણે બદીઓ કરી, તે બદીઓનો તેવોજ બદલો પામશે, અને નામોશી તેમને ઘેરી વળશે. અલ્લાહ (ની પકડ)થી તેમને બચાવનાર કોઈ નથી. તેમના ચહેરા જાણે અંધારી રાતના ^(૨૦) ટૂંકડાઓથી ઢંકાયેલા (હોય તેવા ડાઘાવાળા) હશે. આ જ લોકો છે જે આજ નિવાસી છે; તેમાંજ તેઓ રહેવાના છે.

૨૯. અને તે દિવસ (નો વિચાર કરો) જ્યારે અમે તે સૌને એકત્રિત કરશું. પછી જે શિક્ક કરના હતા તેમને અમે કહેશું 'જેને તમે શરીક ^(૨૧) ઠરાવતા હતા

إِنَّمَا مَثَلُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَاءٍ أَنْزَلْنَاهُ مِنَ السَّمَاءِ فَاخْتَلَطَ بِهِ نَبَاتُ الْأَرْضِ مِمَّا يَأْكُلُ النَّاسُ وَالْأَنْعَامُ كُلُّ إِذَا أَخَذَتِ الْأَرْضُ زُخْرُفَهَا وَارْتَبَتِ وَطَلَّ أَهْلُهَا أَنَّهُمْ قَدِرُونَ عَلَيْهَا أَنهَذَا أَمْرًا لَيْلًا أَوْ نَهَارًا فَجَعَلْنَاهَا حَصِيدًا كَأَن لَّمْ تَغْنُ بِالْأَمْسِ كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢٥﴾ وَاللَّهُ يَدْعُو إِلَى دَارِ السَّلَامِ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٢٦﴾

لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ وَلَا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ وَلَا ذِلَّةٌ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٧﴾

وَالَّذِينَ كَسَبُوا السَّيِّئَاتِ جَزَاءُ سَيِّئَةٍ بِمِثْلِهَا وَتَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ مَا لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ كَأَنَّمَا أُغْشِيَتْ وُجُوهُهُمْ قِطْعًا مِنَ الْبِلِّ مُظْلِمًا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٨﴾

وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوا مَكَانَكُمْ أَنْتُمْ وَشُرَكَاءُكُمْ فَزَيَّلْنَا بَيْنَهُمْ وَقَالَ

૧૮. કુદરતનો દસ્તુર છે કે જ્યારે માનવબળો અહંકારી અને જડવાદી બની જીવનના મૂળ મકસદ અવગણના કરે છે ત્યારે તેમનું જીવન ઘોર અંધકારમાં ઘેરાઈ સર્વનાશમાં પરિણમે છે અને તેમનું નામોનિશાન ધરતી ઉપરથી મટી જાય છે.

૧૯. સલામતીના ઘણા અર્થ નીકળે છે, શાંતિ, સંતોષ, રક્ષણ, આઝાદી, પાપ તથા કલંકથી રક્ષણ, નજાત (મુક્તિ), મોક્ષ કે જન્નત.

૨૦. પોતાની બદકારીઓના અંધકારમાં, કે બદીઓના ભાર નીચે દબાયેલા હશે.

૨૧. શરીક અર્થાત સમકક્ષ, ભાગીદાર, સમોવડીઓ.

તેમની સાથે ઉભા રહો.' પછી અમે એકબીજાથી તેમને અલગ કરશું, અને તેમના ઠરાવેલા શરીકો કહેશે 'તે અમે ન હતા જેની તમે ઈબાદત કરતા હતા.

૩૦. 'માટે અમારી અને તમારી વચ્ચે અલ્લાહ સાક્ષી તરીકે પૂરતો છે કે અમે તમારી ઉપાસનાથી બેખબર (૨૨) હતા.'

૩૧. ત્યારે પ્રત્યેક જીવને પોતાની આગળ મોકલેલી કરણીની સમજણ (૨૩) પડી જશે. અને તેમને તેની સમક્ષ ખડો કરવામાં આવશે, જે તેમનો ખરો માલિક છે, અને જે તેઓ ઘડતા રહ્યા હતા તે તેમનો સાથ છોડી દેશે. (રુકૂઅ-૩)

૩૨. તું કહે 'આસમાનો તથા ધરતીમાંથી તમને તમારું રીઝક કોણ પૂરું પાડે છે? અથવા તમારી સાંભળવાની શક્તિ અથવા જોવાની શક્તિ ઉપર કોની સત્તા છે? અને કોણ છે જે નિર્જીવમાંથી સજીવને કાઢે છે અને સજીવમાંથી નિર્જીવને કાઢે છે? અને સર્વ વ્યવહારનો વ્યવસ્થાપક કોણ છે?' તેઓ કહેશે 'અલ્લાહ'. પછી કહે 'છતાં તમે તેનાથી કેમ નથી ડરતા?'

૩૩. આ છે અલ્લાહ, તમારો ખરો પાલનહાર. તો સત્યને તજવું ગુમરાહી નથી તો શું છે? છતાં તમે કેમ બહેકી ગયા છો?

૨૨. આ દુનિયામાં અલ્લાહ તરફથી લાખો નબીઓ તથા બેહિસાબ જીવો આવ્યા હતા જે નેક ઈન્સાનોને ઈન્સાન, જડપદાર્થ, ગ્રહો, પશુપ્રાણીઓ, પક્ષીઓ, મૂર્તિઓ વગેરેની પૂજાથી રોકી એકજ પાલનહારની ઈબાદત કરવાની પ્રેરણા આપતા રહ્યા હતા. આ નેક રૂહો હમેશાં એવા અંધકારના યુગોમાં જ પ્રગટ થતા રહ્યા હતા જ્યારે ઈન્સાને વહેમો તથા જાહલતમાં ફસાઈ પોતાના સર્જનહારને તજી પોતપોતાના જુદા જુદા મા'બૂદ ઉપાસ્યો બનાવી લીધા હતા. આ અર્નથથી છૂટકારો અપાવવા માટે પયગમ્બરોને પોતાનો જાન જોખમમાં નાખવો પડતો, ઘરબાર, બાલબચ્ચા તજવા પડતા, ભૂખે મરવું પડતું અને બીજા અસહ્ય દુઃખો વેઠવા પડતા. તેમની આ કુરબાની તેમના મરવા બાદ વર્થ જતી કારણ કે લોકો તેમની જ છબીઓ, કબરો કે સમાધીઓ બનાવી તેમની પૂજા કરવાનું શરુ કરી દેતા.

આજે દુનિયામાં અસંખ્ય ધર્મો કે સંપ્રદાયો નજરે પડે છે જે વિવિધ મહાપુરુષોની મૂર્તિઓ કે તેમના ચિત્રોની પૂજા કરે છે જે પવિત્ર જીવોએ તેમને એકજ અનન્ય સર્વશક્તિમાન સર્જનહારની ઈબાદત કરવાની નસિહત પાછળ પોતાના જીવન ખર્ચી નાખ્યા. ખરેખર ઈન્સાન ફરી ફરીને તે જ બરબાદી તરફ ચાલ્યો જાય છે.

૨૩. ઈન્સાનને આ દુનિયાની પૂરી હકીકતનું જ્ઞાન નથી આપવામાં આવ્યું. આખેરતના જીવનમાં જ્યારે તેમની આંખો આગળથી પરદો દૂર થશે ત્યારે કુદરતની અસલિયત તેમની સામે જાહેર થઈ જશે.

شَرَكًا وَهُمْ مَا كُنْتُمْ إِيَّانَا تَعْبُدُونَ ﴿٣٠﴾

كَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ إِنْ كُنَّا عَنْ عِبَادَتِكُمْ لَغُفْلِينَ ﴿٣١﴾

هَٰذَا إِلَهُكَ تَبَلَّوْا كُلُّ نَفْسٍ مَّا أَسْلَفَتْ وَرُدُّوْا إِلَى اللَّهِ مَوْلَاهُمُ الْحَقُّ وَصَلَّ عَنْهُمْ فَاكَلُوا يَفْتَرُونَ ﴿٣٢﴾

قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّنْ يَمْلِكُ السَّعْيَ وَالْإِبْصَارَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٣٣﴾

فَذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمُ الْحَقُّ فَمَاذَا بَعْدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلَالُ ۚ فَأَنَّى تُصْرَفُونَ ﴿٣٤﴾

૩૪. આ તારા પાલનહારનું વચન છે જે નાફરમાનો માટે પૂરું થયું છે કે તેઓ કદીપણ ઈમાન નહિ લાવે.

૩૫. તું કહે 'તમારા ઠરાવેલા મા'બૂદામાં કોઈ એવો છે જે દુનિયાનું સર્જન કરી શકે અને (વિસર્જન) પછી ફરી સર્જન કરી શકે?' તું કહે 'તે (કેવળ) અલ્લાહ જ છે જે સર્જનોનું નિર્માણ કરે છે અને તેનું ફરી સર્જન કરે છે. તો પછી તમે મુખ ફેરવી ક્યાં જઈ રહ્યા છો?'

૩૬. તેમને કહે 'તમારા ઠરાવેલા શરિકોમાં કોઈ એવો છે જે સત્ય તરફ હિદાયત કરે છે?' તેમને કહી દે 'તે માત્ર અલ્લાહ જ છે જે સત્ય તરફ હિદાયત કરે છે, તો શું જે સત્યમાર્ગ દેખાડે છે તે તાબેદારી કરાવવાનો વધુ હક્કદાર છે કે જે પોતે પણ બીજાની મદદ વગર પોતાનો રસ્તો નથી શોધી શકતો તે? તો પછી તમને શું થઈ ગયું છે? તમે આ કેવો ઈન્સાફ કરો છો?'

૩૭. તેઓમાંના ઘણાખરા અનુમાનોને અનુસરનારા છે. બેશક અનુમાનો હકીકત (૨૪) સામે કંઈ પણ કામના નથી, ખરેખર, તેઓ જે કરી રહ્યા છે તેનાથી અલ્લાહ સારી પેઠે માહિતગાર છે.

૩૮. અને આ કુસ્આન એવી વસ્તુ નથી કે જે અલ્લાહ સિવાય બીજા કોઈથી રચી શકાય. બલકે જે તેની પહેલા આવ્યું હતું તેનું પણ તે સમર્થન કરે છે, તેમજ (અલ્લાહના) નીતિનિયમોની સમજણ આપે છે. અને તે તમામ જહાનના પાલનહાર તરફથી છે તેમાં કોઈ શંકા નથી. (૨૫)

૩૯. શું તેઓ કહે છે કે તેણે પોતેજ (કુસ્આન) જોડી કાઢ્યું છે? તેમને કહી દે 'તો તમે પણ તેમાંની

كَذَلِكَ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى الَّذِينَ فَسَقُوا أَنَّهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٥﴾

قُلْ هَلْ مِنْ شُرَكَائِكُمْ مَنْ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ قُلِ اللَّهُ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ فَأَنَّى تُؤْفَكُونَ ﴿٣٦﴾

قُلْ هَلْ مِنْ شُرَكَائِكُمْ مَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ قُلِ اللَّهُ يَهْدِي لِلْحَقِّ أَفَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمْ لَا يَهْدِي إِلَّا أَنْ يَهْدِيَ فَمَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿٣٧﴾

وَمَا يَتَّبِعْ أَكْثَرُهُمْ إِلَّا ظَنًّا إِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٣٨﴾

وَمَا كَانَ هَذَا الْقُرْآنُ أَنْ يَقْتَرَى مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَكِنْ تَصْدِيقُ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلُ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٣٩﴾

أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِثْلِهِ وَادْعُوا

૨૪. જડ પદાર્થમાંથી ઈન્સાનોના હાથના ઘડી કાઢેલા આકારો અથવા પ્રતિમાઓ અચેતન છે જે વગર ખસેડે ન ખસી શકે. જો કોઈ કારણે તે પોતાના સ્થાનેથી નીચે પડી જાય અને યુગોયુગ કોઈ તેને ન ઉઠાવે તો ત્યાંજ ઊંધું ઘાલીને પડી રહે. આવી વસ્તુને ઉપાસ્ય માનનારની અક્કલ ઉપર હેરાન થાય છે કે આવી માન્યતાઓ માત્ર અભણ અને જાહેલ (અજ્ઞાન) લોકોજ નથી રાખતા પરંતુ મોટામોટા વિદ્વાનો પણ તેનો પ્રચાર કરતા ફરે છે.

૨૫. ઈન્સાનની રૂહાની ઇખ્લાકી (સંસ્કારિક) આત્મિક જરૂરીયાતોને લગતા પહેલાના આવેલા નીતિનિયમોથી પણ બહેતર ઉસૂલો કુસ્આન મજ્હદમાં છે.

એક સૂરાઅ જેવું જોડી લાવો અને જો તમે સાચા હો તો અલ્લાહ સિવાય જેને ચાહો તમારી મદદ માટે બોલાવી શકો છો.’

૪૦. બલ્કે, તેમણે તે (હકીકત)ને અસ્વીકાર કર્યો છે જેના જ્ઞાન સુધી તેમની પહોંચ ન હતી, અને જેની હકીકત તેમને હજી નથી પહોંચી શકી. આવી જ રીતે તેમની પહેલાંના લોકોએ (સચ્ચાઈનો) ઈન્કાર કર્યો હતો. પરંતુ જુઓ તે ઝાલિમોનો કેવો અંજામ આવ્યો હતો.

૪૧. અને તેઓમાંના (કેટલાય) એવા છે જે તે (કુસ્માન)માં ઈમાન રાખે છે અને બીજા (કેટલાય) છે જે તેમાં ઈમાન નથી રાખતા. અને તારો પરવરદિગાર ફિસાદ ફેલાવનારાઓને સારી પેઠે જાણે છે. (રુકૂઅ-૪)

૪૨. અને જો તેઓ તારી ઉપર જૂઠું બોલવાનો આરોપ મૂકે, તો તું તેમને કહે ‘મારા આમાલ (કર્મો) મારા માટે છે અને તમારા આમાલ (કર્મો) તમારા માટે. હું જે કંઈ કરું તે તમારી જવાબદારી નથી અને જે તમે કરો છો તેનો હું જવાબદાર નથી.’

૪૩. અને તેઓ વચ્ચે કેટલાક એવા છે જે તને કાન ધરે છે. પરંતુ શું તું એવા બહેરાંઓને સમજાવી શકીશ જે કંઈ પણ સમજતા જ ન હોય?

૪૪. અને તેઓ વચ્ચે કેટલાક એવા છે જે તારી તરફ (શૂન્યવત) તાકી રહ્યા છે. શું તેવા આંધળાઓને^(૨૬) તું (રસ્તો) દેખાડીશ જેને કંઈ દેખાતું જ ન હોય?

૪૫. બેશક, અલ્લાહ ઈન્સાનો ઉપર ઝુલ્મ નથી કરતો, પરંતુ ઈન્સાનો પોતાના જીવ ઉપર પોતે ઝુલ્મ કરે છે.

૪૬. અને જે દિવસે તે તેમને એકત્રિત કરશે (તો તેમને એવું લાગશે) જાણે તેઓ દુનિયામાં દિવસની એક ઘડી પૂરતાંજ^(૨૭) રહ્યા હતા. ત્યારે તેમને

૨૬. હદમર્થાદા વટાવીજનારાઓની બુદ્ધિ શૂન્ય થઈ જાય છે અને તેમના વિચારો, તેમનું ઈલ્મ અને તેમની વિવેકશક્તિ નષ્ટ થઈ જાય છે.

૨૭. આ દુનિયાની મોહમાયા અને વિષયવાસનાના નશાથી ગફલતમાં પડેલા લોકોને જ્યારે હોશ આવશે ત્યારે તેમની દુનિયાની ઝિદગી માત્ર એક ઘડી કે એક દિવસની જ લાગશે.

مَنْ اسْتَطَاعَتْ مِنْ دُونِ اللَّهِ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٤٠﴾

بَلْ كَذَّبُوا بِمَا لَمْ يُحِيطُوا بِعِلْمِهِ وَلَمَّا يَأْتِهِمْ تَأْوِيلُهُ
كَذَلِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ
عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ ﴿٤١﴾

وَمِنْهُمْ مَنْ يُؤْمِنُ بِهِ وَمِنْهُمْ مَنْ لَا يُؤْمِنُ بِهِ
وَرَبُّكَ أَعْلَمُ بِالْمُفْسِدِينَ ﴿٤٢﴾

وَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقُلْ لِي عَمَلِي وَلَكُمْ عَمَلُكُمْ أَنْتُمْ
بَرِيءُونَ مِمَّا أَعْمَلُ وَأَنَا بِرَبِّي وَمِمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾

وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُونَ إِلَيْكَ أَفَأَنْتَ تَسْمِعُ الصُّمَّ
وَلَوْ كَانُوا لَا يَعْقِلُونَ ﴿٤٤﴾

وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْظُرُ إِلَيْكَ أَفَأَنْتَ تَهْدِي الْعُمْى
وَلَوْ كَانُوا لَا يُبْصِرُونَ ﴿٤٥﴾

إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ النَّاسَ شَيْئًا وَلَكِنَّ النَّاسَ
أَنفُسُهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٤٦﴾

وَيَوْمَ يُحْشَرُ لَهُمْ كَأَن لَّمْ يَلْبَثُوا إِلَّا سَاعَةً مِّنَ
النَّهَارِ يَتَعَارَفُونَ بَيْنَهُمْ قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا

એકબીજા (ની હાલત)નું ભાન થશે (કે) નુકસાન તો તેમને જ છે જેમણે અલ્લાહ સાથે મેળાપ થવાનો ઈન્કાર કર્યો અને તેની હિદાયત પ્રમાણે ન ચાલ્યા.

૪૭. અને જે (અજાબ)ની અમે તેમને ચેતવણી આપી છે તે જો (અમે તારી જિંદગીમાં લાવી) દેખાડીએ અથવા (તે પહેલાં) તને મૃત્યુ આપીએ (તો પણ) તેમને અંતમાં અમારી તરફ જ પાછું આવવાનું છે. બેશક જે કંઈ તેઓ કરી રહ્યા છે તેનો સાક્ષી અલ્લાહ છે.

૪૮. અને દરેક ઉમ્મતનો એક રસૂલ હોય છે, પછી જ્યારે તેમનો રસૂલ આવે છે તો તેમની વચ્ચે ન્યાયપૂર્વક નિર્ણય કરવામાં આવે છે અને તેમના ઉપર લેશમાત્ર ઝુલમ કરવામાં નથી આવતો.

૪૯. અને તેઓ કહે છે 'જો તમે સાચા છો તો કહો, આ વાયદો ક્યારે પૂરો (૨૮) થશે?'

૫૦. તું તેમને કહે 'હું અલ્લાહની ઈચ્છા વગર મારો નફો કે મારું નુકસાન કરવાની કોઈ શક્તિ (૨૯) નથી રાખતો. દરેક ઉમ્મત માટે એક સમય નક્કી છે. જ્યારે તેમનો સમય આવી પહોંચે છે ત્યારે તેઓ એક પળ માટે પણ આગળ કે પાછળ નથી થઈ શકતા.'

૫૧. તું તેમને કહે 'મને બતાવો જો રાતે અથવા દિવસે તમારા ઉપર ઓચિંતો અજાબ આવી પડશે તો ગુનાહગારો તેનાથી કેવી રીતે બચી શકશે?'

૫૨. 'શું તે જ્યારે તમને ઘેરી લેશે ત્યારે તમે તેમાં ઈમાન લાવશો? (ત્યારે તમને કહેવામાં આવશે) શું હવે ઈમાન લાવો છો જો કે પહેલાં તો અજાબ માટે તમે બહુજ અધીરા હતા?'

૫૩. ત્યારે જેમણે ઝુલમ કર્યો હશે તેમને કહેવામાં આવશે 'લો, કાયમનો અજાબ ભોગવો આ તમારી કરણીનો યોગ્ય બદલો છે.

૫૪. અને તેઓ તને (અજાબ વિશે) પૂછે 'શું આ સત્ય છે?' તેમને કહી દે 'અવશ્ય, મારા પરવરદિગારના સોગંદ, આ ખરેખર સત્ય છે, અને તમે તેને રોકી નથી શકતા.' (રુકૂઅ-૫)

૨૮. ચેતવણીઓ તથા આગાહીઓ પૂરી થવાનો કોઈ નક્કી સમય નથી હોતો.

૨૯. નિર્ણય કરવાનો અથવા પરિપૂર્ણતાનો અધિકાર માત્ર અલ્લાહ પાસે છે.

بَلَقَاءُ اللَّهِ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ ﴿٣٩﴾

وَأَمَّا تُرِيبُكَ بَعْضَ الَّذِي نَعِدُهُمْ أَوْ تَوَقَّيْتُكَ فَإِنَّا

مَرْجِعُهُمْ ثُمَّ اللَّهُ شَهِيدٌ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ ﴿٤٠﴾

وَلِكُلِّ أُمَّةٍ رَسُولٌ فَإِذَا جَاءَ رَسُولُهُمْ قُضِيَ بَيْنَهُمْ

بِالْقِسْطِ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٤١﴾

وَيَقُولُونَ قَتَلْنَا هَذَا الْوَعْدَ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿٤٢﴾

قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي ضَرًّا وَلَا نَفْعًا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ

لِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ إِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ فَلَا يَسْتَأْذِنُونَ

سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٤٣﴾

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَتَاكُمْ عَذَابٌ بَيِّنًا أَوْ نَهَارًا مَاذَا

يَسْتَعِجِلُّ مِنْهُ الْمُجْرِمُونَ ﴿٤٤﴾

أَلَمْ تَرَ إِذَا مَا وَقَعَ امْتَحَنُمْ بِهِ الْإِنْسَ وَقَدْ كُنتُمْ بِهِ

تَسْتَعْجِلُونَ ﴿٤٥﴾

ثُمَّ قِيلَ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذُوقُوا عَذَابَ الْخُلْدِ هَلْ

تُجْزَوْنَ إِلَّا بِمَا كُنتُمْ تَكْسِبُونَ ﴿٤٦﴾

وَيَسْتَنْوُونَكَ أَحَقُّ هُوَ قُلْ إِنِّي وَرَئِي إِنَّهُ أَحَقُّ

وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ ﴿٤٧﴾

وَيَسْتَنْوُونَكَ أَحَقُّ هُوَ قُلْ إِنِّي وَرَئِي إِنَّهُ أَحَقُّ

૫૫. અને દરેક જુલમ કરનારો જીવ આ પૃથ્વીમાં જે કંઈ છે તેનો માલિક હશે તે પોતાના (છૂટકારા) માટે સઘળું આપી દેવા તૈયાર થઈ જશે. જ્યારે તેઓ પોતાની સજાને જોઈ લેશે, ત્યારે તેઓ પોતાના પસ્તાવાને દબાવશે. બેશક તેમનો કેસલો ન્યાયપૂર્વક કરવામાં આવશે, અને તેમના ઉપર લેશમાત્ર જુલમ નહિ થાય.

૫૬. યાદ રાખો, જે કંઈ આકાશો તથા પૃથ્વીમાં છે તે સર્વ ખરેખર અલ્લાહનું જ છે, યાદ રાખો, અલ્લાહનો વાયદો ખરેખર સાચો છે! પરંતુ ઘણાખરા લોકો સમજતા નથી.

૫૭. તે (અલ્લાહ) જ છે જે જીવન બક્ષે છે અને મૃત્યુ નીપજાવે છે, અને તેની જ તરફ તમને પાછા લાવવામાં આવશે.

૫૮. હે લોકો, બેશક તમારા રબ તરફથી તમારી પાસે (મહાન) નસિહત આવી છે જે તમારા દિલોમાનાં તમામ રોગોનો ઈલાજ છે, અને મોમિનો માટે હિદાયત અને રહેમત છે.

૫૯. તેમને કહી દે ‘આ સર્વ અલ્લાહની કૃપા અને તેની દયા થકી જ છે, તેમાં તેમણે ખુશ થવું જોઈએ. જે તેઓ સઘરી રહ્યા છે તેનાથી આ બેહતર છે.’

૬૦. તેમને કહે ‘શું તમે કદી પણ વિચાર કર્યો છે કે અલ્લાહે તમને જે રીઝક આપ્યું હતું તેમાંથી તમેજ (કંઈક) હરામ અને (કંઈક) હલાલ^(૩૦) કરાવ્યું હતું?’ તું કહે ‘શું અલ્લાહે તમને તેવું કરવાની પરવાનગી આપી હતી કે તમે અલ્લાહ ઉપર ખોટોજ આજ મૂકો છો?’

૬૧. જે લોકો અલ્લાહના વિરુદ્ધ ખોટી વાતો ઘડનારા છે તેઓ કયામતના દિવસ વિશે શું ધારે છે? બેશક, અલ્લાહ ઈન્સાનો પ્રત્યે માયાળુ છે. પરંતુ તેમનામાંના ઘણાખરા નગુણા છે. (રુકૂઅ-૬)

૬૨. અને તું કોઈ પણ એવી હાલતમાં નથી હોતો, અને તું કુસ્આનના કોઈ એવા ભાગનું વાંચન

وَلَوْ أَنَّ لِكُلِّ نَفْسٍ ظَلَمَتْ مَا فِي الْأَرْضِ لَا فُتْدَتْ بِهَا ۖ وَأَسْرُوا التَّدَامَةَ لَنَا رَأَوُا الْعَذَابَ وَفُتِحَ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ ۖ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٥٥﴾

إِلَّا إِنْ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ إِلَّا إِنْ وَّعَدَ اللَّهُ شَيْءٌ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٦﴾

هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ ۚ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٥٧﴾

يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ ۖ وَشِفَاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ ۚ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ ۚ لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٥٨﴾

قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا ۖ هُوَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ ﴿٥٩﴾

قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا أَنزَلَ اللَّهُ لَكُمْ مِنْ رِزْقٍ فَجَعَلْتُمْ مِنْهُ حَرَامًا وَحَلَالًا ۚ قُلِ اللَّهُ آذَنَ لَكُمْ ۖ أَمَرَ عَلَى اللَّهِ تَفَتَرُونَ ﴿٦٠﴾

وَمَا ظَنُّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۚ إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٦١﴾

وَمَا تَكُونُ فِي شَأْنٍ وَمَا تَتْلُوا مِنْهُ مِنْ قُرْآنٍ وَ

૩૦. ખોરાકની ઈન્સાનના આરોગ્ય અને ઈખ્લાક (સંસ્કારો) ઉપર ઠાંડી અસર પડે છે, અને કોઈ કારણ વગર અલ્લાહે કોઈપણ વસ્તુને હરામ નથી કરાવી.

નથી કરતો, અથવા તમે સૌ કોઈ પણ એવા કામમાં પરોવાયેલા નથી હોતા કે હરપળ અમે તમને જોઈ ન રહ્યા હોઈએ. એક આણું માત્ર જેવી વસ્તુ પણ આ ધરતી તથા આકાશમાં નથી જે તારા પરવરદિગારથી છૂપાયેલી હોય. અને કોઈ વસ્તુ એવી નથી, નાની કે મોટી જે (ની નોંધ) તે વિસતૃત કિતાબમાં ન હોય.

૬૩. સાંભળો! જે લોકો અલ્લાહના દોસ્ત છે, નિઃસંદેહ તેમને કદાપિ ભય આવશે નહિ ન તો તેઓ દુઃખી થશે—

૬૪. જે લોકોએ ઈમાન લાવી પરહેઝગારી અપનાવી,

૬૫. તેમના માટે આ જીવનમાં ખુશહાલી છે તેમજ આખરતમાં પણ, અલ્લાહના વચનો અક્કર છે. આ ખરેખર એક મહાન સફળતા છે.

૬૬. અને તેમની કોઈ વાતનું તું દુઃખ ન લગાડીશ, બેશક અલ્લાહ સર્વશક્તિવાન છે, તેજ સર્વ સાંભળનારો છે, સર્વ જાણનારો છે.

૬૭. યાદ રાખો! જે કંઈ આકાશ તથા પૃથ્વીમાં છે તે સર્વ અલ્લાહનું જ છે, અને જે લોકો અલ્લાહ સિવાય અન્યને પુકારે છે, હકીકતમાં તેઓ કોઈ (શક્તિ)ને નથી અનુસરી રહ્યા, તેઓ નિરર્થક કલ્પનાઓમાં રાચે છે, અને અટકળો કરતા રહે છે.

૬૮. તે એજ છે જેણે તમારા માટે રાત બનાવી છે કે જેમાં તમે આરામ કરો, અને દિવસને તેણે (કામકાજ માટે) પ્રકાશમય બનાવ્યો નિઃસંદેહ, સમજનારાઓ માટે તેમાં (ઘણી) નિશાનીઓ છે.

૬૯. તેમણે કહ્યું કે અલ્લાહનો એક પુત્ર છે. તે તો (બેહદ) પવિત્ર છે, તે (કોઈ વસ્તુનો) મોહતાજ નથી. બેશક પૃથ્વીમાં જે કંઈ છે તે તેનું જ છે. તેના વિશે તમારા દાવાની કોઈ દલીલ નથી. શું અલ્લાહ વિશે તમે તે વાત કહો છો જેનું તમને કંઈપણ જ્ઞાન નથી?

૭૦. તું કહે કે જે લોકો અલ્લાહ વિશે અસત્ય ઘડતા રહે છે તેઓ કદીપણ સફળ નહિ થાય.

૭૧. દુનિયાનું આ પલ્લવરનું જીવન ભોગવ્યા પછી તેમનું અમારી તરફ પાછું ફરવાનું છે ત્યારે

لَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ إِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُوْرًا اِذْ تُفِيصُونَ فِيهِ وَكَامِيَزُبُ عَنْ رَبِّكَ مِنْ مِثْقَالِ ذَرَّةٍ فِي الْاَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَلَا اصْغُرُ مِنْ ذَلِكَ وَلَا اَكْبَرُ اِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ٦٧

اَلَا اِنَّ اَوْلِيَاءَ اللّٰهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ٦٨

اَلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَكَانُوْا يَتَّقُوْنَ ٦٩

لَهُمُ الْبُشْرٰى فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَفِي الْاٰخِرَةِ لَا يَبْدِلُ اِكْمٰلِ اللّٰهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيْمُ ٧٠

وَلَا يَحْزَنُكَ قَوْلُهُمْ اِنَّ الْعِزَّةَ لِلّٰهِ جَمِيْعًا هُوَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ ٧١

اَلَا اِنَّ لِلّٰهِ مَنْ فِي السَّمٰوٰتِ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ وَمَا يَشْعُرُ الَّذِيْنَ يَدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ شُرَكَاءُ اِنَّ يَتَّبِعُوْنَ اِلَّا الظَّنَّ وَاِنْ هُمْ اِلَّا يَخْرُصُوْنَ ٧٢

هُوَ الَّذِيْ جَعَلَ لَكُمْ اٰتٰتٍ لِّتَسْكُنُوْا فِيْهِ وَالتَّهٰمٰرُ مُبْصِرٰتٌ اِنَّ فِيْ ذَلِكَ لَآٰتٍ لِّقَوْمٍ يَتَّبِعُوْنَ ٧٣

قَالُوْا اتَّخَذَ اللّٰهُ وَلَدًا سُبْحٰنَهُ هُوَ الْغَنِيُّ لَهُ مَا فِى السَّمٰوٰتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ اِنْ عِنْدَكُمْ مِنْ سُلْطٰنٍ بِهٰذَا اَتَّفَقُوْا عَلٰى اللّٰهِ مَا لَا تَعْمَلُوْنَ ٧٤

قُلْ اِنَّ الَّذِيْنَ يَفْتَرُوْنَ عَلٰى اللّٰهِ الْكُذِبُ لَا يَفْلَحُوْنَ ٧٥

مَتَاعٌ فِى الدُّنْيَا ثُمَّ اَرْجِعُهُمْ ثُمَّ نَذِيقُهُمْ

તેમના સતત કુદ્ધ કરવાના બદલામાં અમે તેમને સખત અઝાબનો સ્વાદ ચખાડશું. (રુકૂઅ-૭)

૭૨. અને તું તેમને નૂહનો અહેવાલ સંભળાવ, જ્યારે તેણે પોતાની કોમને કહ્યું ‘હે મારી કોમ, જો મારું તમારી વચ્ચે રહેવું અને અલ્લાહની આપનો વિશે ચેતવવું વસ્તું લાગતું હોય તો (યાદ રાખો કે) હું અલ્લાહમાં યકીન રાખું છું— માટે તમે તમારા ઠરાવેલા મા’બૂદોને, અને તમારી તમામ યુક્તિઓને ભેગી કરી લો, અને તમારા કોઈ દાવમાં ઓછા ન ઊતરશો અને તમારી પૂરી શક્તિ વડે મારી વિરુદ્ધમાં જે ચાહો તે કરી છૂટો, અને મારી સાથે થોડી પણ નરમી ન કરશો.

૭૩. ‘પરંતુ જો તમે મુખ ફેરવી જશો તો (જાણી લો કે) મેં તમારી પાસેથી કોઈ વળતર^(૩૧) નથી માગ્યું. મારું વળતર મારા અલ્લાહ પાસે છે. અને મને હુકમ આપવામાં આવ્યો છે કે હું (તેનો) તાબેદારી કરનારાઓમાંનો થઈ જાઉં.’

૭૪. પરંતુ તે લોકોએ તેનો અસ્વીકાર કર્યો જેથી અમે તેને તથા તેની સાથે જે લોકો નોકામાં હતા તેમને બચાવી લીધા અને તેમને (અમારી ને’મતોના) વારસદાર બનાવ્યા, જ્યારે અમારી નિશાનીઓની અવગણના કરનારાઓને અમે ડૂબાવી દીધા. જોઈ લો, જેમને ચેતવી દેવામાં આવ્યો હતો તેમનો અંજામ કેવો આવ્યો!

૭૫. તે બાદ અમે રસૂલોને તેમની કોમોમાં મોકલાવ્યા, અને તેઓ સ્પષ્ટ નિશાનીઓ સાથે આવ્યા હતા. પરંતુ તેમને માનવાથી તેમણે ઈન્કાર કર્યો કારણ કે તેઓ (વગર વિચારે) પહેલાંજ તેમને જૂઠો ઠરાવી ચૂક્યા હતા. આવી રીતે અમે ઝાલિમોના મન ઉપર મહોર^(૩૨) મારી દઈએ છીએ.

الْعَذَابَ الشَّدِيدَ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ ﴿١٠﴾

وَأُنْزِلَ عَلَيْهِمْ نَبَأُ نوحٍ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ يَقَوْمِ إِن كَانَ كَبُرَ عَلَيْكُمْ مَقَامِي وَتَذِكْرِي بآيَاتِ اللَّهِ فَعَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْتُ فَأَجِيعُوا أَمْرَكُمْ وَشُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُنْ أَمْرَكُمْ عَلَيْكُمْ عِتَابًا ثُمَّ أَقْضُوا إِلَيَّ وَلَا تُنظِرُونِ ﴿١١﴾

إِن تَوَلَّيْتُمْ مِمَّا سَأَلْتُم مِّنْ أَجْرٍ إِن أَجْرِي إِلَّا عَلَى اللَّهِ وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ ﴿١٢﴾

فَكَذَّبُوهُ فَتَبَيَّنَتْ وَفِي الْقُلُوبِ رَجَلَتُهُمْ خَلِيفٌ وَاغْرَقْنَا الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُتَذَكِّرِينَ ﴿١٣﴾

ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِ رَسُولًا إِلَى قَوْمِهِمْ بَنَاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ مِمَّا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا بِمَا كَذَّبُوا بِهِ مِنْ قَبْلُ ۚ كَذَلِكَ نَطْبَعُ عَلَى قُلُوبِ الْمُعْتَدِينَ ﴿١٤﴾

૭૧. અલ્લાહના પાક પયગમ્બરો ઉપર હમેશાં રાજ્યકર્તાઓની વ્યવસ્થા તોડવાના તથા રાજદ્રોહ કરવાના ઈલ્લામો લગાવવામાં આવતા રહ્યા હતા, જો કે તે નેક રસૂલો સત્તા મેળવવા માટે નહિ પરંતુ ઈન્સાનની ભલાઈ માટે પોતાનું જીવન ચૂંટાવતા રહ્યા હતા.

૭૨. ગુરૂર તથા હસદના અંધકારમાં ઘેરાઈ જનારાઓ પોતાના આંતરદ્રષ્ટિ ગુમાવી બેસે છે. અને તેમના અંતઃકરણ ઉપર આપોઆપ તાળા લાગી જાય છે.

૭૬. ત્યાર પછી અમે મૂસા, તથા હારુનને ફિરઝાન તથા તેના દરબારીઓ તરફ નિશાનીઓ સહિત મોકલાવ્યા, પરંતુ તેમણે ધમંડ કર્યા. બેશક આ લોકો પાપી હતા.

૭૭. અને જ્યારે અમારા તરફથી સત્ય તેમને પહોંચ્યું, તેમણે કહ્યું ‘ખરેખર આ તો ખુલ્લે ખુલ્લો જાદુ છે.’

૭૮. મૂસાએ કહ્યું ‘શું તમારી તરફ આવેલી સત્યાઈ વિશે તમે આવું બોલો છો? શું આ મોહમાયા છે? મોહમાયાનો ઉપયોગ કરનારાઓ કદી પણ સફળ નથી થતા.’

૭૯. તેમણે કહ્યું ‘શું તું અમારી તરફ એટલા માટે આવ્યો છે કે અમારા પૂર્વજોના બતાવેલા માર્ગો ઉપર ચાલવાથી તું અમને એટલાવે જેથી તમને બન્નેને ધરતીમાં સત્તા મળી જાય? પરંતુ અમે તમારા બન્નેમાંથી કોઈના ઉપર ઈમાન નહિ લાવીએ.’

૮૦. પછી ફિરઝાને હુકમ આપ્યો ‘સર્વ કુશળ જાદુગરોને મારી પાસે હાજર કરો—’

૮૧. અને જ્યારે જાદુગરો આવ્યા, મૂસાએ તેમને કહ્યું ‘તમારે જે કંઈ (જાદુ) ફેંકવું હોય તે ફેંકો.’

૮૨. અને જ્યારે તેમણે (દાવ) ફેંક્યો, મૂસાએ કહ્યું ‘આ જે તમે ફેંક્યું છે તે એક મેલીવિદ્યા છે, ખરેખર અલ્લાહ તેને મિટાવી દેશે. બેશક, અલ્લાહ કિસાદ ફેલાવનારાઓને સફળતા નથી આપતો. (રુકૂઅ-૮)

૮૩. ‘અને અલ્લાહ પોતાના કલામ દ્વારા સત્યાઈને કાયમ કરે છે. પછી બદકારોને ભલે તે કેટલુંએ ના પસંદ હોય.’

૮૪. અને તેની કોમના થોડાક નવજવાનો સિવાય બીજા મૂસા ઉપર ઈમાન ન લાવ્યા, કારણ કે તેમને ફિરઝાન તથા તેના સરદારો તરફથી ભય હતો કે રખેને તેમને ત્રાસ આપવામાં આવે. હકીકતમાં ફિરઝાન હદબહાર જનારો અને ઝાલિમ રાજા હતા.

૮૫. અને મૂસાએ કહ્યું ‘હે મારી કોમ, જો તમે અલ્લાહ ઉપર ઈમાન લાવ્યા છો. અને તેના ખરા તાબેદાર છો, તો તેના ઉપર ભરોસો રાખો.’

فَمَرْبَعَتَنَا مِنْ بَعْدِهِمْ مُوسَىٰ وَهَارُونَ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ بِآيَاتِنَا فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا مُّجْرِمِينَ ﴿٧٦﴾

فَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا إِنَّ هَذَا لَسِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٧٧﴾

قَالَ مُوسَىٰ اتَّقُوا اللَّهَ لَئِنْ جَاءَكُمْ سِحْرٌ هَذَا وَلَا يُفْلِحُ السَّجْرُونَ ﴿٧٨﴾

قَالُوا أَجِئْتَنَا لِنَعْبُدَكَ وَأَجِدْنَا عَلَيْكَ آبَاءَنَا وَكَانُوا لَكُمَا الْكِبَرِيَاءَ فِي الْأَرْضِ وَمَا خُنَّا لَكُمَا يَوْمَئِذٍ ﴿٧٩﴾

وَقَالَ فِرْعَوْنُ أَتُونِي بِجُلِّ سِحْرٍ عَلَيْكُمْ ﴿٨٠﴾

فَلَمَّا جَاءَ السَّحَرَةُ قَالَ لَهُم مُّوسَىٰ الْقَوَامَ أَنْتُمْ مُّثْقَلُونَ ﴿٨١﴾

فَلَمَّا الْقَوَامَ قَالَ مُوسَىٰ مَا جِئْتُمْ بِهِ السِّحْرُ إِنَّ اللَّهَ سَيُبْطِلُهُ إِنَّ اللَّهَ لَا يُصْلِحُ عَمَلَ الْمُفْسِدِينَ ﴿٨٢﴾

وَيُحْيِي اللَّهُ الْحَيَّ بِكَلِمَتِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ ﴿٨٣﴾

فَمَا أَمَرَ لِمُوسَىٰ إِلَّا ذُرِّيَّتُهُ مِنْ قَوْمِهِ عَلَىٰ خَوْفٍ مِنْ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِمْ أَنْ يَفْتِنَهُمْ وَإِنَّ فِرْعَوْنَ لَعَالٍ فِي الْأَرْضِ وَإِنَّهُ لِنَ السُّرِفِينَ ﴿٨٤﴾

وَقَالَ مُوسَىٰ يَقُومُ إِنْ كُنْتُمْ آمَنْتُمْ بِاللَّهِ فَعَلَيْهِ تَوَكَّلُوا إِنْ كُنْتُمْ مُّسْلِمِينَ ﴿٨٥﴾

૮૬. અને તેમણે કહ્યું ‘અમે અલ્લાહ ઉપરજ ભરોસા રાખીએ છીએ. હે અમારા રબ, અમને અલિમોના કિતના (નું સાધન) ન બનાવજે,

૮૭. ‘અને અમને તારી રેહમત વડે અલિમોથી છૂટકારો અપાવ.’

૮૮. અને અમે મૂસા તથા તેના ભાઈને વહી કરી (કહ્યું) ‘તમે બન્ને તમારી કોમ માટે શહેરમાં મકાનો (ચણી) લો. અને તમારા ઘરોને એક બીજાના સામે બનાવો અને નમાઝ કાયમ કરો અને મોમિનોને ખુશખબર આપો.’

૮૯. અને મૂસાએ કહ્યું ‘હે મારા રબ તેં ફિરઝાન તથા તેના દરબારીઓને આ જીવનમાં વિલાસવૈભવ તથા ધનદોલત આપી છે, હે મારા રબ, તેઓ લોકોને તારા માર્ગથી ફેરવી રહ્યા છે. માટે હે અમારા રબ, તેમની દૌલતનો વિનાશ કરી દે અને તેમના દિલોને સખત આઘાત લગાવ. તેઓ દર્દનાક અઝાબ નહિ જૂએ ત્યાં સુધી ઈમાન નહિ લાવે.’

૯૦. અલ્લાહે ફરમાવું ‘તારી દુઆનો સ્વીકાર કરવામાં આવે છે, માટે તમે બન્ને મક્કમ રહો અને કદીપણ નાદાન લોકો પાછળ ન ચાલશો.’

૯૧. અમે બની ઈસરાઈલને સમુદ્રપાર ઊતાર્યા, અને ફિરઝાને ધમંડથી પોતાના લશ્કરો લઈ ઝુલમ કરવાના હેતુથી તેમનો પીછો કર્યો, જ્યારે તે તોફાનમાં (સપડાઈ) ડૂબવા લાગ્યો ત્યારે તેણે (અલ્લાહને પુકારી) કહ્યું ‘હું ઈમાન લાવ્યો છું કે કોઈ મા’બૂદ નથી સિવાય તે કે જેના ઉપર બની ઈસરાઈલ ઈમાન લાવ્યા છે અને હું અલ્લાહને સમર્પણ કરનારાઓમાંનો છું.’

૯૨. શું! હવે! પહેલાં તો તું નાફરમાની કરી રહ્યો હતો અને તું ફિસાદીઓમાંનો હતો!

૯૩. માટે આજના દિવસે અમે તારા શરીરને બચાવી ^(૩૩) લેશું, જેથી તું તારા પછી આવનારાઓ

فَقَالُوا عَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْنَا رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِّلْقَوْمِ
الظَّالِمِينَ ﴿٨٦﴾

وَنَجِّنَا بِرَحْمَتِكَ مِنَ الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿٨٧﴾

وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ وَأَخِيهِ أَنْ تَبَوَّأَ لِقَوْمِكُمَا
بِصْرَ بُيُوتٍ وَأَجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ قِبْلَةً وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ
وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٨٨﴾

وَقَالَ مُوسَىٰ رَبَّنَا إِنَّكَ آتَيْتَ فِرْعَوْنَ وَمَلَآئِكَ
زِينَةً وَأَمْوَالًا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا رَبَّنَا لِيُضِلُّوَا
عَنْ سَبِيلِكَ رَبَّنَا اطْمِسْ عَلَىٰ أَمْوَالِهِمْ وَاشْدُدْ
عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُوا حَتَّىٰ يَرَوُا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ ﴿٨٩﴾

قَالَ قَدْ أُجِيبَتْ دَعْوَتُكُمَا فَاسْتَقِيمَا وَلَا تَتَّبِعِنَّ
سَبِيلَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٩٠﴾

وَجُوزْنَا بِبَنِي إِسْرَءِيلَ الْبَحْرَ فَاتَّبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ
وَجُنُودُهُ بَغْيًا وَعَدُوًّا حَتَّىٰ إِذَا أَدْرَكَهُ الْعَرَقُ قَالَ
أَمَنْتُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا الَّذِي آمَنْتُ بِهِ بَنُو إِسْرَءِيلَ
وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ ﴿٩١﴾

أَلَمْ تَكُنْ وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلَ وَكُنْتَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ ﴿٩٢﴾
فَالْيَوْمَ نُنَجِّيكَ بِبَدَنِكَ لِتَكُونَ لِمَنْ خَلْفَكَ آيَةً

૩૩. આ ઘટના નોંધવાલાયક છે જેનો ઉલ્લેખ કુરઆન સિવાય કોઈપણ કિતાબમાં કરવામાં નથી આવ્યો. બાઈબલમાં કે કોઈ અન્ય ઈતિહાસમાં તેનું વર્ણન જોવામાં નથી આવ્યું, પરંતુ અલ્લાહનો નિર્ણય કેવા વિચિત્ર સંજોગોમાં સત્ય પુરવાર થયો છે. ફિરઝાનના મૃત્યુના ૩૦૦૦ વર્ષ પછી તેની લાશ મળી આવી હતી જે અત્યારે કાએરોના મ્યુઝિયમમાં રાખવામાં આવી છે. આ લાશને અલ્લાહે પોતાના વાપદા

માટે એક નિશાની બને. નિ:શંક ઈન્સાનોમાં ઘણાખરા અમારી નિશાનીઓની અવગણના કરતા રહે છે. (રુકૂઅ-૯)

૯૪. પછી અમે બની ઈસરાઈલને એક ઉત્તમ સ્થળે વસાવ્યા અને તેમને અમે ઉત્તમ પ્રકારની વસ્તુઓ આપી, અને તેમની પાસે ઈલ્મ આવી પહોંચ્યું ત્યાં સુધી તેઓ મતભેદોમાં^(૩૪) ન પડ્યા. નિ:સંદેહ, તારો રબ કયામતના દિવસે તેમની વચ્ચે નિર્ણય કરશે, જેમાં તેઓ મતભેદ કરતા હતા.

૯૫. અને અમે જે તારી ઉપર ઊતાર્યું છે તેમાં જો તને શંકા હોય તો તું તે લોકોને પૂછ જે તારી પહેલાં કિતાબનું વાંચન કરતા હતા. નિ:સંદેહ તારા રબ તરફથી તારી તરફ સત્ય આવી ગયું છે માટે તું શંકા કરનારાઓમાંનો ન થઈશ.

૯૬. અને તેઓમાંનો ન થજે જેમણે અલ્લાહની આયતોને ખોટી ઠરાવી, નહિતર તું નુકસાન ઉઠાવનારામાંનો થઈ જઈશ.

૯૭. બેશક, જે લોકોના વિરુદ્ધ તારા પાલનહારના વચનો સાબિત થઈ ગયા છે તેઓ કદાપિ ઈમાન લાવશે નહિ.

૯૮. તેમને તમામ નિશાનીઓ મળી જાય તો પણ તેઓ ઈમાન લાવશે નહિ જ્યાં સુધી કે તેઓ અઝાબ ન જોઈ લે.

૯૯. શા માટે યૂનુસની^(૩૫) કોમ જેવી ઈમાન લાવનારી બીજી કોઈ કોમ નથી થઈ કે જે ઈમાન લઈ

وَأَنَّ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ عَنْ آيَاتِنَا لَغَفُلُونَ ﴿١٦﴾

وَلَقَدْ بَوَّأْنَا بَنِي إِسْرَءِيلَ مَبْوَءَ صِدْقٍ وَرَزَقْنَاهُمْ
مِنَ الطَّيِّبَاتِ فَمَا اخْتَلَفُوا حَتَّى جَاءَهُمُ الْعِلْمُ إِنَّ
رَبَّكَ يَقْضِي بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ فَيَا كَاؤُافِيهِ
يَخْتَلِفُونَ ﴿١٧﴾

فَإِنْ كُنْتَ فِي شَكٍّ مِمَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ فَسْأَلِ الَّذِينَ
يَقْرَءُونَ الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكَ لَقَدْ جَاءَكَ الْحَقُّ مِنْ
رَبِّكَ فَلَا تُكُونَنَّ مِنَ الْمُسْتَهْزِئِينَ ﴿١٨﴾

وَلَا تُكُونَنَّ مِنَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ فَكَتُّونَ
مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿١٩﴾

إِنَّ الَّذِينَ حَقَّتْ عَلَيْهِمْ كَلِمَةُ رَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠﴾

وَلَوْ جَاءَتْهُمْ كُلُّ آيَةٍ حَتَّى يَرَوْا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ ﴿٢١﴾

فَلَوْلَا كَانَتْ قُوَّةٌ أَمْنَتْ فَنَفَعَهَا إِيْمَانُهَا إِلَّا قَوْمٌ

પ્રમાણે સલામત રાખી હતી. હઝરત મૂસા (અ)નો જન્મ ફિરઝૌન રેમસીસ બીજાના શાસનકાળમાં થયો હતો અને તેમને નબુલ્વત ફિરઝૌન રેમસીસ બીજાના પુત્ર મેરનેપ્તાહના શાસનકાળમાં મળી હતી. (પ્રકરણ 'ફિરઝૌન' અને 'મિસર'). સાધારણ રીતે ઈસ્લામના દુશ્મનો આંહજરત સ.અ.સ. ઉપર આક્રોષ કરે છે કે તેમણે બાઈબલ તથા તોરાતની નકલ કરી છે, જો એવું હોત તો ઉપરોક્ત ઘટનાનો તો કોઈપણ કિતાબમાં પહેલાં ઉલ્લેખ જ નથી થયો તો તે અલ્લાહ સિવાય બીજે ક્યાંથી આવી શકે છે? (ખલીફા ૪. મજલીસ ઈરફાન)

૩૪. જ્યારે પણ તેમનામાં રસૂલ આવ્યો તેમણે તેની સાથે અસહકાર કર્યો અને રાબેતા મુજબ પોતાના પૂર્વજોના પગલે ચાલતા રહ્યા હતા. તેવી રીતેજ આંહજરત સ.અ.સ. સાથે પણ તેમણે મતભેદ કર્યો જેનો નિર્ણય કયામતના દિવસે થશે. હકીકતમાં આવી પરિસ્થિતિ દર ઝમાનામાં ઊભી થતી રહે છે જ્યાં સચ્ચાઈનો ઈન્કાર કરનારાઓની અછત નથી હોતી.

૩૫. કુરઆને મજીદમાં હઝરત યૂનુસ (અ)નું વર્ણન જુદી જુદી પાંચ જગ્યાએ છે (૪/૧૬૪,

આવત તો તેમનું ઈમાન લાવવું તેમને લાભકર્તા નિવડ્યું હોત? જ્યારે તેની કોમ ઈમાન લાવી ત્યારે અમે તેમની ઝિદ્દગીમાંથી નામોશીભર્યા અજાબને દૂર કર્યો અને તેમને એક મુદ્દત સુધી લાભ પહોંચાડ્યો.

૧૦૦. અને જો તારા પાલનહારની ઈચ્છા હોત તો આ પૃથ્વીમાં રહેનારી (સર્વ કોમો) એક સાથે ઈમાન લઈ આવી હોત. તો શું તું લોકો ઉપર ઈમાન લાવવા માટે બળજબરી^(૩૬) કરીશ?

૧૦૧. અને અલ્લાહની પરવાનગી વગર કોઈ જીવ ઈમાન નથી લાવી શકતો. અને અલ્લાહ માત્ર તેમના ઉપરજ અજાબ પડવા દે છે જે સમજદારીથી કામ નથી લેતા.

૧૦૨. તું કહે ‘આસમાનો તથા પૃથ્વીમાં શું (ચાલી રહ્યું) છે તેના ઉપર વિચાર તો કરો!’ પરંતુ નિશાનીઓ આવે કે ચેતવનારાઓ આવે, તેઓ માનશે નહિ.

૧૦૩. તો શું તેઓ એવા (સખ્તીના) દિવસોની રાહ જોઈ રહ્યા છે જે તેમની પહેલાંના લોકો ઉપર આવ્યા હતા? તું કહે ‘તેની રાહ જોતા રહો, હું પણ તમારી સાથે રાહ જોઉં છું.’

૧૦૪. પછી અમે અમારા રસૂલો તથા તેમના ઉપર ઈમાનો લાવનારાઓને બચાવી લેશું. આમ જ (હમેશાં થતું આવ્યું છે કે) મોમિનોને બચાવી લેવું અમારા માટે અનિવાર્ય છે. (રુકૂઅ-૧૦)

૧૦૫. તું કહે ‘હે લોકો, જો તમને મારા દીન વિશે શંકા હોય તો (જાણી લો કે) તમે અલ્લાહને છોડી જેની ઈબાદત કરો છો તેની ઈબાદત હું નથી કરતો. પરંતુ હું (એકજ) અલ્લાહની ઈબાદત કરું છું, જે સૌને મોત આપે છે. અને મને આદેશ આપવામાં આવ્યો છે કે હું ઈમાન લાવનારાઓમાં શામિલ થઈ જાઉં.

يُونُسُ لَنَا أَمْنُوا كَسَفْنَا عَنْهُمْ عَذَابَ الْخِزْيَةِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَنَمَتَّعَهُمْ إِلَىٰ حِينٍ ۝

وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَأَمَنَّ مِنَ فِي الْأَرْضِ كُلَّهُمْ جَمِيعًا ۚ أَفَأَنْتَ تُكْذِرُ النَّاسَ حَتَّىٰ يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ ۝

وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تُوَمِّنَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَبِجَعْلِ الزِّجْسِ عَلَى الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ ۝

قُلْ أَنْظَرُوا مَاذَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا تُغْنِي الْآيَاتِ وَالنُّذُرِ عَنْ قَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ ۝

فَهُلْ يَنْتَظِرُونَ إِلَّا مِثْلَ أَيَّامِ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِهِمْ قُلْ فَانْتَظِرُوا إِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْمُنْتَظِرِينَ ۝

ثُمَّ نَبْعَثِ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ أَمْنُوا كَذَلِكَ حَقًّا عَلَيْنَا ۚ نُنَجِّ الْمُؤْمِنِينَ ۝

قُلْ يَٰأَيُّهَا النَّاسُ إِن كُنْتُمْ فِي شَكٍّ مِنْ دِينِي فَلَا أَعْبُدُ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَكِنْ أَعْبُدُ اللَّهَ الَّذِي يَبْعَثُكُمْ فِيهِ وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ ۝

૬/૮૭, ૨૧/૮૮, ૩૭/૧૪૦, ૬૮/૪૮). આઈબલમાં તેમને ઈસરાઈલી નબી કહેવામાં આવ્યો છે. (ટૂ કિંગ્સ ૧૪/૨૫). તેમને નિનવાહની રાજધાની અશૂરમાં જઈને કાંતિ કરવાનો આદેશ મળ્યો હતો. તેમના ઈસરાઈલી કે બિન ઈસરાઈલી હોવા વિશે આઈબલના વિદ્વાનો સંમત નથી.

૩૬. દીનની ખાતરીમાં ઈસ્લામમાં બળજબરીની સખત મનાઈ છે.

૧૦૬. ‘અને (મને આજ્ઞા મળી છે કે) તું એકાગ્રતાથી તારા રબ તરફ રજૂ થા. અને તેના શરીરક ઠરાવનારાઓમાંનો ન થજે.

૧૦૭. ‘અને અલ્લાહ સિવાય કોઈ અન્યને ન પુકાર, જે ન તો તને લાભકર્તા છે ન હાનિકર્તા; અને જો તે તેમ કયું તો ખરેજ તું અલિમોમાં ગણાઈશ.’

૧૦૮. અને જો અલ્લાહ તને કોઈ તકલીફ પહોંચાડે તો તેના સિવાય કોઈ અન્ય તેને દૂર નહિ કરી શકે; અને જો તે તારી ભલાઈનો ઈરાદો કરશે તો તેની કૃપાને કોઈ અટકાવી નહિ શકે. તે પોતાની બંદગી કરનારાઓમાંથી જેને ચાહે કૃપાઓ પ્રદાન કરે છે. અને તે અત્યંત ક્ષમાવંત છે, દયાળુ છે.

૧૦૯. તું કહે ‘હે લોકો, હવે તમારા રબ તરફથી તમારી તરફ સત્ય આવી ચૂક્યું છે. તો જે કોઈ હિદાયતનું અનુસરણ કરશે તે માત્ર પોતાના જીવના ભલા માટે જ કરશે, અને જે પણ ભટકી જશે તો તેનું ભટકવું તેનાજ નુકસાનમાં છે અને હું તમારો જવાબદાર નથી.’

૧૧૦. અને જે કંઈ તારી તરફ ઊતારવામાં આવ્યું છે તેનું અનુસરણ કર અને ધીરજ ધર, જ્યાં સુધી કે અલ્લાહ પોતાનો નિર્ણય લાવે. અને તે જ સૌથી બેહતર નિર્ણય કરનારો છે.

وَأَنۢ أَتَمَّ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا ۖ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ
الشَّارِكِينَ ﴿١٠٦﴾

وَلَا تَدْعُ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ
فَإِنْ فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذَا مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿١٠٧﴾

وَأَنۢ يَّتَسَسَّكَ اللَّهُ بَصِيرًا ۖ فَلَا تُصِفُّ لَهُ إِلَّا هُوَ ۚ
وَأَنۢ يُرِيدَكَ يَخِيرُ ۖ فَلَا رَادَّ لِقُضَائِهِ يُصِيبُ بِهِ مَنۢ
يَّشَاءُ ۚ مِنْ عِبَادِهِ ۚ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿١٠٨﴾

قُلۡ يَٰٓأَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمۡ ۖ فَمَنِ
اهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ ۖ وَمَنۢ ضَلَّٰ فَإِنَّمَا
يَبْضِلُ عَلٰٓيهَا ۚ وَمَا أَنَا عَلَيْكُمۡ بِوَكِيلٍ ﴿١٠٩﴾

وَاتَّبِعۡ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ ۖ وَاصْبِرۡ حَتَّىٰ يَخْلُكُمُ اللَّهُ ۚ وَهُوَ
خَيْرُ الْخَٰلِكِينَ ﴿١١٠﴾

سُورَةُ هُودٍ مَكِّيَّةٌ (۱۱)

૬૬

૧. અલ્લાહના નામથી જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. અલીફ લામ, રા (અલ્લાહ સર્વદર્શી છે) આ તે કિતાબ છે જેની આયતો રદોબદલ નથી થઈ શકતી અને જેમનું વિસ્તારથી વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે; (આ આયતો) હિકમતવાળા સર્વજ્ઞ તરફથી આવેલી છે.

૩. (જેનું શિક્ષણ છે) કે તમે એકજ અલ્લાહની ઈબાદત કરો, હું તેની તરફથી તમને ચેતવનારો અને ખુશખબર આપનારો છું;

૪. અને તમે તમારા રબ પાસેથી માફીની દુઆ માગો અને તેના તરફ નમો, તે તમારી નીમાએલી મુદત સુધી તમને રીઝક અર્પણ કરશે, અને પ્રત્યેક વ્યક્તિને તેના દરજ્જા પ્રમાણે કૃપાઓ અર્પણ કરશે, અને જો તમે વિમુખ થઈ જશો તો બેશક તમારા ઉપર ભયંકર દિવસનો અઝાબ આવી પડવાનો મને ડર છે.

૫. તમારે અલ્લાહ પાસે જ પાછું ફરવાનું છે; અને તે પ્રત્યેક વસ્તુ ઉપર કાબુ ધરાવે છે.

૬. હવે બેશક, તેઓ પોતાની છાતીઓ ફેરવી લે છે કે તેઓ પોતાને તેનાથી છુપાવી લે (પરંતુ) યાદ રાખો, તેઓ પોતાના અંગને તો વસ્ત્રોથી ઢાંકી શકે છે પરંતુ અલ્લાહ સારી પેઠે જાણે છે જે કંઈ તેઓ છુપાવી રહ્યા હોય છે અને જે તેઓ જાહેર કરે છે. ખરેખર, તે તેમના દિલોના ભેદોને સારી પેઠે જાણે છે.

૭. અને પૃથ્વીમાં વિચરતું કોઈ એવું પ્રાણી નથી જેના રીઝકનો આધાર અલ્લાહ ઉપર ન હોય, અલ્લાહ તેનું અસ્થાયી નિવાસ અને કાયમનું રહેઠાણ જાણે છે જે વિસ્તૃત કિતાબમાં (લખાઈ ગયું) છે.

૮. અને તે (અલ્લાહ) જ છે જેણે આકાશો તથા

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْكِتَابِ أَنْتَ تَكُنُّ قُضِيَّتْ مِنْ لَدُنْ
حَكِيمٍ خَبِيرٍ

أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِنِّي لَكُمْ مِنْهُ نَذِيرٌ وَيَسِيرٌ

وَأَنْ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُبْتَغِمْكُمْ
مَتَاعًا حَسَنًا إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى وَيُؤْتِ كُلَّ ذِي فَضْلٍ
فَضْلَهُ وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ
يَوْمٍ كَبِيرٍ

إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ
أَلَا أَنَّهُمْ يَتَّبِعُونَ صُورَهُمْ لِيَسْتَخْفُوا مِنْهُ أَلَا
حِينَ يَسْتَغْشُونَ ثِيَابَهُمْ يَعْلَمُ مَا يُيْرُونُ وَمَا
يُعْلِنُونَ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا
وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا كُلٌّ فِي كِتَابٍ
مُبِينٍ

وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ

પૃથ્વીને છ નિયતકાલીન આંતરે સર્જ્યા છે, તેનું અર્થ પાણી^(૧) ઉપર હનું કે જેથી તે પારખી લે, કે તમારામાંથી કોણ પોતાના કર્મોમાં ઉત્તમ છે? અને જો તું તેમને કહે કે ખરેખર તમે મરણ પામ્યા બાદ ફરી સજીવન કરવામાં આવશો તો જે લોકો ઈમાન નહિ લાવે તે અવશ્ય કહેશે કે આ તો છેતરામણી સિવાય બીજું કંઈ નથી.

૯. અને જો અમે તેમના અજાબને એક મુદત સુધી મૂલતવી રાખીએ તો તેઓ કહેશે ‘તેને આવવાથી કોણે અટકાવી રાખ્યો છે?’ હવે ખરેખર જે દિવસે તે તેમના ઉપર આવી પડશે તો ટાળી શકાશે નહિ અને જેનું તેઓ હાસ્ય ઉડાવી રહ્યા હતા તે તેમને ઘેરી વળશે. (રુકૂઅ - ૧)

૧૦. અને જો અમે તેને અમારી રહેમતની મીઠાશ ચખાડ્યા પછી તેને પાછી ખૂંચવી લઈએ તો તે નિરાશ અને નાશુકો બની જાય છે.

૧૧. અને જો તેના ઉપર આવી પડેલી આફત પછી તેને કોઈ ને ‘મતોની મઝા ચખાડીએ, તો તે કહે છે ‘મારી તમામ મુસીબતો ટળી ગઈ છે.’ નિઃસંદેહ તે સહજમાં કુલાઈ જઈ ગઈવિષ્ટ બની જાય છે.

૧૨. સિવાય તે લોકો જે સબ્રથી નેકીઓ કરે છે. આ તે લોકો છે જે ક્ષમા અને ભવ્ય બદલો મેળવનારા છે.

૧૩. શક્ય છે કે તારી તરફ જે વહી કરવામાં આવી છે તેમાંથી તું કંઈ ચૂકી જાએ તેનાથી અથવા તેમના એમ કહેવાથી તારું મન દુભાય કે આ વ્યક્તિ ઉપર કોઈ ખજાનો^(૨) કેમ નથી ઊતારવામાં આવ્યો, અથવા તેની સાથે ફરિશ્તા કેમ નથી આવ્યો? તું તો માત્ર ચેતવનારો છે, અને અલ્લાહ સર્વ વસ્તુઓનો નિગેહબાન છે.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كَانَ عَرَشُهُ عَلَى الْمَاءِ لْيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا وَلَئِنْ قُلْتُمْ إِنَّكُمْ مَعْبُودُونَ مِنْ بَعْدِ الْمَوْتِ لَيَقُولَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿٨﴾

وَلَئِنْ أَخَّرْنَا عَنْهُمُ الْعَذَابَ إِلَىٰ أُمَّةٍ مَّعْدُودَةٍ لَيَقُولُنَّ مَا يَحْكُمُهُ إِلَّا يَوْمٌ يَأْتِيهِمْ لَيْسَ مَصْرُوفًا عَنْهُمْ وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٩﴾

وَلَئِنْ أَذَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً ثُمَّ نَزَعْنَاهَا مِنْهُ إِنَّهُ لَيَكُونُ مِنْ كَفُورٍ ﴿١٠﴾

وَلَئِنْ أَذَقْنَاهُ نِعْمَاءَ بَعْدَ ضَرَاءٍ مَسْتَنَّةٍ لَيَقُولَنَّ ذَهَبَ السَّيِّئَاتُ عَنِّي إِنَّهُ لَفَرِحَ فَخُورٌ ﴿١١﴾

إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿١٢﴾

فَلَعَلَّكَ تَارِكٌ بَعْضَ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ وَضَائِقٌ بِهِ صَدْرُكَ أَنْ يَقُولُوا لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ كُتُبٌ أَوْ جَاءَ مَعَهُ مَلَكٌ إِنشَاءً أَنْتَ نَذِيرٌ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ﴿١٣﴾

૧. કુરાઆને પાકની દ્રષ્ટિએ તમામ જીવોની ઉત્પત્તિ પાણી વડે થવા પામી છે, તેવી જ રીતે પાણી વગર તે જીવોનું જીવવું પણ શક્ય નથી (જુઓ કુરઆન- ૨૧/૩૧, ૨૫/૫૫, ૭૭/૨૧ અને ૮૬/૭). અલ્લાહની વહીને પણ પાણીની ઉપમાં આપવામાં આવી છે જેના ઉપર ઈન્સાનની રૂહાની જિંદગીનો આધાર છે.

૨. મુશરીકો સચ્ચાઈના પુરાવા તરીકે ખજાના તથા ફરિશ્તાઓને આસમાનમાં ઊતરતા જોવાની માગણીઓ કરતા હતા.

૧૪. શું તેઓ કહે છે કે 'તેણે પોતેજ કિતાબ (કુરઆન) ઉપજાવી કાઢી છે? તેમને કહી દે 'તો તમે તેવી માત્ર દસ સૂરાહો બનાવી લાવો, અને અલ્લાહ સિવાય જેને^(૩) ચાહો (મદદ માટે) બોલાવો, જો તમે સાચા છો તો.'

૧૫. અને જો તેઓ આ પડકારને ઝીલી નથી શકતા તો જાણી લો કે આ (હિદાયત) ને અલ્લાહના (અસીમ) ઇલ્મના આધારે ઊતારવામાં આવી છે જેના સિવાય કોઈ અન્ય મા'બૂદ નથી. તો પછી શું તમે તેના તાબેદાર બનશો?

૧૬. જે લોકો આ દુનિયાના જીવન અને તેની શોભાના અભિલાષી છે. અમે તેમની કરણીનો (આ જીવનમાંજ) પૂરેપૂરો બદલો આપશું, અને તેમાં તેમને રજ માત્ર પણ અન્યાય નહિ થાય.

૧૭. આ તે લોકો છે, જેમના માટે આખેરતમાં કંઈપણ નથી સિવાય આગ, અને આ (જીવનમાં) જે તેમણે સંઘર્ષ્યું છે તે (સંઘર્ષ) નષ્ટ થઈ જશે અને, તેમની કરણીઓ (અંતમાં) વર્થ જશે.

૧૮. તો શું જે વ્યકિત પોતાના રબ તરફથી એક રોશન દલીલ^(૪) ઉપર કાયમ હોય, અને તે વ્યકિત (જેની સચ્ચાઈનો પુરાવો આપવા માટે) અલ્લાહ તરફથી તેના પછી એક સાક્ષી^(૫) આવવાનો હોય, અને તે (વ્યકિત) કે જેની પહેલાં મૂસાની કિતાબ પણ આવી

أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِعَشْرِ سُوْرٍ مِّثْلِهِ
مُفْتَرِيَةٍ وَادْعُوا مَنِ اسْتَعْتَمْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ
كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٤﴾

فَالَمْ يَسْتَجِيبُوا لَكُمْ فَأَعْلَمُوا أَنَّا أَنْزَلْنَا بِعِلْمِ اللَّهِ
وَإِنْ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَهَلْ أَنْتُمْ مُّسْلِمُونَ ﴿١٥﴾

مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا وَزَيٰدَتَهَا نُوَفِّ
إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُخْسِرُونَ ﴿١٦﴾

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ إِلَّا النَّارُ
وَحِكْمَتُ مَا صَعَوْا فِيهَا وَبُطْلٌ مَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٧﴾

أَمَّنْ كَانَ عَلَىٰ بَيْتِهِ رَبِّيهِ وَيَلُوْهُ شَٰهَدٌ مِّنْهُ
وَمِنْ قَبْلِهِ كُتِبَ مُوسَىٰ إِمَامًا وَرَحْمَةً أُولَٰئِكَ
يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ مِنَ الْأَحْزَابِ كَالنَّارِ

૩. 'જેને મા'બૂદ માન્યા હોય તેને પોતાની મદદ માટે બોલાવો.'

૪. આંહજરત સ.અ.સ.ના આગમનની ખત્ર ઈસાઈના દરેક ફિરકાની બાઈબલમાં આપવામાં આવી હતી. (૧) ડયુટ્રોનોમી ૧૮/૧૮ તથા ૩૩/૨, (૨) ઈસાઈઆ ૨૧/૧૩ થી ૧૭, (૩) સોલોમોનના ગીતો ૧/૫ તથા ૬, (૪) હાકુક ૩/૩ તથા ૫, (૫) મેથ્યુ ૨૧/૪૨ તથા ૪૫ અને (૬) જોન ૧૨ તથા ૧૫માં આ આગાહીઓના ખુલાસો કરવામાં આવ્યો છે.

૫. અ. આયતમાં આંહજરત સ.અ.સ.ની સાક્ષી આગનારા ભવિષ્યમાં આવનાર એક શાહિદનો ઉલ્લેખ છે જે આપ(સ)ની સચ્ચાઈની સાક્ષી આપશે, જે આપ(સ)ની ઉમ્મતમાંથી જાહેર થનારા મસિહ વ મહેદી તરફ ઈશારો છે. સાધારણ રીતે દરેક મોમિન કલમા શહદતમાં અશહદો અવલાઈલાહ ઈલ્લાહ વ અશહદો અન્ના મુહમ્મદર- રસૂલિલ્લાહ' કહે છે, પરંતુ આ સાક્ષીઓ (શાહિદો) તો લાખો કરોડો છે જ્યારે અહીં તો માત્ર એકજ શાહિદનો ઉલ્લેખ છે! ઘણા મુકક્સીરોએ કુરઆને મજીદને આ સાક્ષીનો દરજ્જો આપ્યો છે, પરંતુ હકીકતમાં કુરઆને મજીદનું કલામ તો ત્યારે મોજૂદ હતું જ્યારે આ ફરમાન ઊતર્યું હતું, અને વર્તમાન કાળમાં આજે પણ મોજૂદ છે માટે તેને ભવિષ્યમાં આવનારા સાક્ષી ન કહી શકાય, અને આ આયતમાં તો ચોક્કસ ભવિષ્યમાં આવનારા એક સાક્ષીનું વર્ણન છે, જે નિ:શંક આપ(સ)ની ઉમ્મતમાં પેદા થનારો મસિહ વ મહેદી છે. (મજલિસ ઈરકાન)

ચૂકી હતી, (અને) તે (વ્યક્તિ) કે જે હિદાયત આપનાર અને એક રહેમત હોય (શું તે પાખંડી થઈ શકે છે)? જે લોકો એવું માને છે અને વિરોધીઓમાંથી જે કોઈ ઈમાન નથી લાવતા, તેમનું વાયદા પ્રમાણનું ઠેકાણું આગ છે. માટે તેમના વિશે તું શંકામાં ન પડી જઈશ. નિઃસંદેહ, આ તારા પરવરદગાર તરફથી આવેલું સત્ય છે; પરંતુ લોકોમાંના ઘણા ખરા ઈમાન નથી લાવતા.

૧૮. અને તેનાથી વધુ અલિમ કોણ છે જે અલ્લાહ વિશે અસત્ય ઘડી કાઢે? આવને તેના રબ સમક્ષ ઊભા કરવામાં આવશે ત્યારે સાક્ષીઓ કહેશે 'આ તેઓજ છે જે પોતાના પાલનહાર વિશે જુઠું બોલ્યા હતા.' બેશક તે અલિમો ઉપર અલ્લાહની લા'નત છે;

૨૦. જે બીજાને અલ્લાહની રાહથી રોકે છે અને તેમાં ખામીઓ શોધતા રહે છે. બેશક આ લોકો જ આખેરતનો ઈન્કાર કરનારા છે.

૨૧. આવા લોકો ધરતીમાં (અલ્લાહના હેતુઓને) નિષ્ફળ નથી કરી શકતા, અને ન તો અલ્લાહના મુકાબલામાં તેમનો કોઈ મદદગાર બની શકે છે. તેમને બમણી સજા આપવામાં આવશે. (કારણ કે) તેઓ કંઈ પણ સાંભળતા નથી, ન કંઈ જોઈ શકે છે.

૨૨. આ તે લોકો છે જેમણે પોતાના જીવને નુકસાન કર્યું છે અને જે તેમણે ઘડી કાઢ્યું છે તે તેમનાથી જનું રહેશે.

૨૩. બેશક, આ તે જ લોકો છે જે આખેરતમાં ભારે નુકસાન ઉઠાવશે.

૨૪. હકીકતમાં જે લોકો ઈમાન લાવ્યા અને ભલાઈના^(૬) કામો કર્યા અને પોતાના રબ સામે નમ્રતાથી નમી પડ્યા તે જ જન્નતમાં રહેનારા છે અને સદાય તેમાંજ રહેશે.

مَوْعِدُهُ فَلَا تَكُ فِي مَرْيَةِ مِّنْهُ إِنَّهُ أَخْتَلُ مِنْ رَبِّكَ
وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٨﴾

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أُولَٰئِكَ يُعْرَضُونَ عَلَىٰ رَبِّهِمْ وَيَقُولُ الْأَشْهَادُ هَٰؤُلَاءِ
الَّذِينَ كَذَّبُوا عَلَىٰ رَبِّهِمْ آلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ ﴿١٩﴾

الَّذِينَ يَصَّدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا
وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَفُورُونَ ﴿٢٠﴾

أُولَٰئِكَ لَمْ يَكُونُوا مُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَمَا كَانَ
لَهُمْ مِّنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ أَوْلِيَاءَ يُضْعِفُ لَهُمْ
الْعَذَابُ مَا كَانُوا يَسْتَطِيعُونَ السَّعْيَ وَمَا كَانُوا
يُبْصِرُونَ ﴿٢١﴾

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ وَصَلَّ عَنْهُمْ مَا
كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿٢٢﴾

لَا جَزَاءَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ هُمْ الْخَاسِرُونَ ﴿٢٣﴾
إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَآخَبُوا إِلَىٰ
رَبِّهِمْ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٤﴾

અલ્લાહ

૬. ઈન્સાનને આ અમૂલ્ય જીવન મળ્યું છે જે દરમિયાન પોતાના કૃત્યોની કાળજી રાખવી ઈન્સાન માટે બેહદ જરૂરી છે. આ નકનો લાભ લઈ અને સમયનો સદુપયોગ કરી ફરજો પ્રત્યે જાગૃત રહી અલ્લાહની ને'મનો તથા રહેમતોના હક્કદાર બનવા માટે ઈન્સાને પ્રયત્નશીલ રહેવું જોઈએ.

૨૫. આ બન્ને વર્ગોનો દાખલો એવો છે કે જેમાંનો એક આંધળો અને બહેરો હોય અને બીજો વર્ગ દેખતો અને સાંભળતો હોય. શું આ બન્ને વર્ગો એક સરખા થઈ શકે છે? છતાં તમે કંઈ પણ સમજશો નહિ? (રુકૂઅ-૨)

૨૬. અને અમે નૂહને તેની કોમ તરફ મોકલાવ્યો હતો. (તેણે કહ્યું) ‘ખરેખર હું તો માત્ર તમને ચેતવનારો જ છું,

૨૭. ‘કે તમે એક અલ્લાહ સિવાય કોઈની ઈબાદત ન કરો. ખરેખર એક ભયંકર દિવસે તમારા ઉપર આવનારા અઝાબનો મને ડર છે.’

૨૮. તેની કોમમાંથી જે આગેવાનોએ તેમને માનવાનો ઈન્કાર કર્યો હતો તેમણે કહ્યું, ‘અમને તો તું અમારા જેવાજ એક ઈન્સાનથી વધુ કંઈ નથી જણાતો અને અમે જોઈ રહ્યા છીએ કે અમારામાંના નીચ લોકો સિવાય કોઈએ પણ તારું અનુસરણ નથી કર્યું, જે તેમની હાલત ઉપર પ્રગટ થાય છે. અને અમારા ઉપર તું કોઈ શ્રેષ્ઠતા ધરાવતો હોય એવું અમને નથી જણાતું; નહિ, અમે તને જૂઠ્ઠો સમજીએ છીએ.’

૨૯. નૂહે કહ્યું ‘હે મારી કોમ, તમે મને બતાવો કે જો હું મારા પરવરદિગાર તરફથી સ્પષ્ટ દલીલોના આધાર ઉપર હોઉં, અને જો તેણે મને પોતાની રહેમત બક્ષી હોય જે તમને ન દેખાતી હોય તો શું જે તમને પસંદ ન હોય તે અમે તમને બળજબરીથી ^(૧) મનાવી શકીએ છીએ?

૩૦. ‘અને હે મારી કોમ, હું તેના બદલામાં તમારી પાસેથી ધન નથી માગતો. મારો બદલો અલ્લાહ સિવાય કોઈની પાસે નથી. અને ઈમાન લાવનારાઓને હું કદીપણ દૂર નહિ ભજાડું. બેશક, તેમના પરવરદિગાર સાથે તેમની મુલાકાત થવાની છે. પરંતુ તમારું વલણ મને બેહદ નાદાનીભર્યું લાગે છે.

مَثَلُ الْفَرِيقَيْنِ كَالْأَعْمَى وَالْأَصْمَى وَالْبَصِيرِ وَالْسَّمِيعِ هَلْ يَسْتَوِينَ مَثَلًا أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٢٦﴾

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ إِتَىٰ لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٢٧﴾

أَنْ لَا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمِ الْبَیْمِ ﴿٢٨﴾

فَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ مَا تَرَكْ إِلَّا بَشَرًا مِثْلَنَا وَمَا تَرَكْ إِلَّا الَّذِينَ هُمْ أَرَادُوا أَنْ يَبَادُوا وَنَأْوَىٰ الزَّائِجُ وَمَا تَرَىٰ لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍ بَلْ نَظُنُّكُمْ كَاذِبِينَ ﴿٢٩﴾

قَالَ يَقَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كُنْتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّنْ رَبِّي وَأَنْبِئِي رَحْمَةً مِّنْ عِنْدِهِ فُتِعِيتْ عَلَيْكُمْ أَنْزِلْ مُكُوبَهَا وَأَنْتُمْ لَهَا كَاثِرُونَ ﴿٣٠﴾

وَيَقَوْمِ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مَالًا إِنْ أَجَرِيَ إِلَّا عَلَىٰ اللَّهِ وَمَا أَنَا بِظَالِمِ الدِّينِ أَمْوَأْتُمْ مَلَقُوا رَبِّهِمْ وَلَكِنِّي أَرَأَيْتُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ ﴿٣١﴾

૭. મઝહબની બાબતમાં બળજબરીનું વલણ કોઈપણ નબીએ ઉપયોગમાં લીધું હોવાનું દ્રાંત કોઈ કિતાબમાં કે ઈતિહાસમાં જોવામાં નથી આવતું ઉલટું તેમના ઉપર પ્રજા તરફથી હમેશાં ઝુલ્મ થતો રહ્યો છે.

૩૧. 'હે મારી કોમ, જો હું તેમને તરછોડું તો અલ્લાહની હુજૂરમાં મને કોણ મદદ કરશે? શું તમે તો પણ ધ્યાન નહિ આપો?

૩૨. અને હું તમને નથી કહેતો કે મારી પાસે અલ્લાહના ખજાના છે, ન તો હું ગએબ (અદ્રખ)નું જ્ઞાન રાખું છું, અને ન તો હું ફરિશ્તો હોવાનો દાવા કરું છું. અને હું તે પણ નથી કહી શકતો કે જે લોકોને તમે નફરતની નજરથી જુઓ છો તેમને અલ્લાહ કોઈ ને 'મત નહિ આપે! તેમના મનની સ્થિતિ અલ્લાહ જ જાણે છે, (જો હું એવું કહું તો) ખરેખર હું અન્યાયી ગણાઈશ.'

૩૩. તેમણે કહ્યું 'હે નૂહ, ખયીત તેં અમારી સાથે મતભેદ કર્યો છે અને લાંબા સમયથી કરતો રહ્યો છો; હવે તું જેની ધમકી આપે છે તે લઈ આવ, જો તું સાચો છે તો!' (૮)

૩૪. તેણે કહ્યું 'માત્ર અલ્લાહ જ તમારા ઉપર તે લાવશે જો તે ચાહશે તો. અને તમે તેને નાકામ નહિ બનાવી શકો.'

૩૫. અને હું તમને નસિહત આપવા ચાહું તો પણ જો અલ્લાહ તમને હવાક કરવા ચાહતો હશે તો મારી નસિહત તમને લાભકર્તા નહિ નીવડે, તે તમારો પાલનહાર છે અને તેની જ તરફ તમને પાછા ફેરવવામાં આવશે.'

૩૬. શું તેઓ એમ કહે છે કે તેણે પોતે જ ઘડી કાઢ્યું છે? તેમને કહી દે 'જો મેં આ ઘડી કાઢ્યું હોય તો તેનું પાપ મારા ઉપર છે, અને તમારા ગુનાહોથી હું વિમુખ થાઉં છું.' (રુકૂઅ-૩)

૩૭. અને નૂહ ઉપર વહી કરવામાં આવી 'જે લોકો ઈમાન લાવી ચૂક્યા છે તે સિવાય તારી કોમમાંથી બીજા કોઈ ઈમાન લાવશે નહિ; માટે તેઓ જે કરે છે તેના ઉપર તું અકસોસ ન કર.

૩૮. 'અને તું અમારી સૂચના તજો અમારી વહી પ્રમાણે એક નૌકા તૈયાર કર અને તે ઝાલિમો વિશે મને કંઈપણ ન કહેજે. તેઓ ખરેખર ડૂબી મરવાના છે.'

وَيَقَوْمَ مَنْ يَنْصُرُنِي مِنَ اللَّهِ إِنْ طَرَدْتَهُمْ أَفَكًا
تَذَكَّرُونَ ﴿٣١﴾

وَلَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ
الْغَيْبَ وَلَا أَقُولُ إِنِّي مَلَكٌ وَلَا أَقُولُ لِلَّذِينَ
تَزْعَرُونَ أَعْيُنُكُمْ لَنْ يُؤْتِيَهُمُ اللَّهُ خَيْرًا اللَّهُ
أَعْلَمُ بِمَا فِي أَنْفُسِهِمْ إِنِّي إِذَا لَيْسَ الظَّالِمِينَ ﴿٣٢﴾

قَالُوا يُونُسُ قَدْ جَدَلْتَنَا فَأَكْثَرْتَ جِلْدَنَا فَأَمَّا
بِمَا تَدْعُنَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٣٣﴾
قَالَ إِنَّمَا يَتَّبِعُكُمْ بِهِ اللَّهُ إِنْ شَاءَ وَمَا أَنْتُمْ
بِعَاجِزِينَ ﴿٣٤﴾

وَلَا يَنْفَعُكُمْ نُصْحِي إِنْ أَرَدْتُ أَنْ أَنْصَحَ لَكُمْ
إِنْ كَانَ اللَّهُ يُرِيدُ أَنْ يُغْوِيَكُمْ هُوَ رَبُّكُمْ
وَأِلَهُ تَرْجِعُونَ ﴿٣٥﴾

أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ إِنْ افْتَرَيْتُهُ فَعَلَّاءُ أَجْرًا
وَأَنَا بَرِيءٌ مِمَّا تَجْرِمُونَ ﴿٣٦﴾

وَأُوْحِيَ إِلَى نُوحٍ أَنَّهُ لَنْ يُؤْمِنَ مِنْ قَوْمِكَ إِلَّا
مَنْ قَدْ آمَنَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿٣٧﴾
وَاصْنَعْ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَوَحْيُنَا وَلَا تَحْطَبْنِي فِي
الَّذِينَ ظَلَمُوا إِنَّهُمْ مُغْرَقُونَ ﴿٣٨﴾

૮. અલ્લાહના આદેશ વગર મો'જાની ચેતવાણી નબીઓ કદાપિ નથી આપતા, તેમજ હકાઅહથી સ્વયં પોતાની પાયમાલી નોતરનારાઓને અલ્લાહ નથી શેકતો.

૩૯. અને તે નૌકા બનાવતો હતો ત્યારે તેની કોમના આગેવાનોમાંથી કોઈ તેની પાસેથી પસાર થતા તો તેની મશકરી કરતા. જેથી તેણે તે લોકોને કહ્યું 'આજે જેમ તમે અમારા ઉપર હસો છો, તેમજ (સમય આવતાં) અમે પણ તમારું હાસ્ય ઉડાવશું.'

૪૦. 'પછી તમને સમજમાં બરાબર આવી જશે કે કોના ઉપર અપમાનજનક અજાબ પડશે અને કોના ઉપર કદીપણ ન ટળનારો અજાબ પડશે.'

૪૧. ત્યાં સુધી કે (અજાબ માટે) અમારો હુકમ આવી ગયો અને જળપ્રલય^(૯) કાટી નીકળ્યા. અમે (નૂહને) કહી દીધું હતું કે તું દરેક જાતના પ્રાણીનું^(૧૦) એક એક જોડું તથા તારા પરિવારને લઈ (નૌકામાં) ચડી જા. સિવાય કે જેમના સર્વનાશ વિશે અમારી ચેતવણી પહેલે અપાઈ ચૂકી છે. અને જે તારા ઉપર ઈમાન લાવ્યા છે તેમને પણ સાથે સવાર કરી લે. જે કે તેના ઉપર ઈમાન લાવનારા થોડાક જ હતા.

૪૨. અને તેણે કહ્યું 'તમે સવાર થઈ જાઓ, તે (નૌકા)નું ચાલવું અને તેનું અટકવું અલ્લાહના હાથમાં છે. બેશક મારો પરવરદિગાર બેહદ ક્ષમાવંત છે, દયાળુ છે.

૪૩. અને તે (નૌકા) પહોંચે જેવા મોજાંઓ કાપતી ચાલી. અને નૂહ પોતાના વિખુટા પડી ગયેલા પુત્રને પુકાર્યો 'હે મારા પુત્ર! આવ અમારી સાથે સવાર થઈ જા અને કાફરોનો સાથી ન થા.'

૪૪. તેણે જવાબ આપ્યો 'હું હમણાંજ કોઈ પર્વત ઉપર ચડી જઈશ જે મને પાણી (માં ડૂબવા)થી બચાવી લેશે, તેણે કહ્યું 'આજના દિવસે અલ્લાહના નિર્ણય (ના અજાબ)થી કોઈ બચાવનાર નથી સિવાય કે જેના ઉપર અલ્લાહ પોતે રહેમ કરે.' પછી એક પ્રચંડ મોજું બન્ને વચ્ચે અથડાયું, જેથી તે ડૂબનારાઓ સાથે ડૂબી ગયો.

وَيَصْنَعُ الْفُلْكَ وَكُلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلَأَ مِنْ قَوْمِهِ سِجْرًا وَمِنْهُ قَالَ إِنْ تَسْخَرُوا مِنِّي فَإِنَّا نَسْخَرُ مِنْكُمْ كَمَا تَسْخَرُونَ^①

فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ مَنْ يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُّقِيمٌ^②

حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُّورُ قُلْنَا احْمِلْ فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ وَمَنْ آمَنَ وَمَا آمَنَ مَعَهُ إِلَّا قَلِيلٌ^③

وَقَالَ ارْكَبُوا فِيهَا بِسْمِ اللَّهِ مَجْرِبَهَا وَمُرسِمُهَا إِنَّ رَبِّي لَغَفُورٌ رَحِيمٌ^④

وَهِيَ تَجْرِي بِهِمْ فِي مَوْجٍ كَالْجِبَالِ تَنَادَىٰ نُوْحٌ ابْنَتُهُ وَكَانَ فِي مَعْزِلٍ يَبْنَىٰ اِرْكَبْ مَعَنَا وَلَا تَكُنْ مَعَ الْكَافِرِينَ^⑤

قَالَ سَأُوْحَىٰ إِلَىٰ جِبَلٍ يَّغْصُبُنِي مِنَ الْمَاءِ قَالَ لَا عَاصِمَ الْيَوْمَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ إِلَّا مَنْ رَحِمَ وَحَالَ بَيْنَهُمَا الْمَوْجُ فَكَانَ مِنَ الْمُهْرَقِينَ^⑥

૯. 'જળપ્રલય'— વાદળોની વર્ષા ઉપરાંત જમીનમાંથી પણ રેવાઓ, તથા નદીઓ ફૂટી નીકળી, ચારેકોરથી પાણીમાં પ્રચંડ મોજાંઓનું તોફાન ઉમટી પડ્યું હતું

૧૦. માનવજાતિને કામમાં આવે તેવાજ પ્રાણીઓ વહાણમાં ચઢાવવાનો હુકમ આપવામાં આવ્યો હતો.

૪૫. પછી ધરતીને આજ્ઞા મળી 'હે ધરતી તું તમામ પાણી ચૂસી લે, હે આકાશ તું થંભી જા.' પછી પાણી ઓસરવા માંડ્યું અને કામ તમામ થઈ ગયું. અને નૌકા અલ-જૂદી^(૧૧) (પર્વત)ના શિખર ઉપર અટકી ગઈ. અને ફરમાન થયું 'ઝલિમોનો સર્વનાશ થાઓ.'

૪૬. અને નૂહ પોતાના પરવરદિગારને પુકાર્યો 'હે મારા રબ, મારો પુત્ર મારા પરિવારમાંજ ગણાય છે, બેશક તારો વાયદો સાચો છે, અને તું શ્રેષ્ઠતમ ન્યાય કરનાર છે.

૪૭. અલ્લાહે ફરમાવ્યું 'હે નૂહ, તે તારા પરિવારમાંથી હરગિજ^(૧૨) નથી. તે ખરેખર બદકાર હતો. માટે જે વસ્તુનું તને ઈલ્મ નથી તેના સંબંધમાં તું મને સવાલ ન કર. હું તને નસિહત કરું છું કે તું નાદાનોમાંનો ન બન.'

૪૮. તેણે કહ્યું 'હે મારા રબ, હું વિનંતી કરું છું કે જેનું મને ઈલ્મ નથી તેના વિશે સવાલ કરવાથી તું મને દૂર રાખ, અને જો તું મારી ભૂલને માફ કરીને મારા ઉપર રહેમ નહિ કરે તો હું બરબાદ થઈ જઈશ.'

૪૯. ફરમાન થયું 'હે નૂહ, તું અને જે લોકો તારી સાથે છે તમે બધા સલામતી તથા અમારી બરકતો સાથે (આ ભૂમિમાં) ઊતરી જાઓ. બેશક, તમારામાંથી કેટલીક કોમો એવી થશે જેમને અમે ટૂંકા સમય માટે સુખ સાહેબી આપશું. અંતમાં અમારા તરફથી તેમના ઉપર દર્દનાક અઝાબ આવી પડશે.

وَقِيلَ يَا أَرْضُ ابْلَعِي مَاءَكِ وَيَسَّاءِ أَقْلِيحِي
وَغِيضَ الْمَاءِ وَفُضِيَ الْأَمْرُ وَاسْتَوَتْ عَلَى الْجُودِيِّ
وَقِيلَ بَعْدًا لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ۝

وَنَادَى نُوحٌ رَبَّهُ فَقَالَ رَبِّ إِنَّ ابْنِي مِنْ أَهْلِي
وَإِنَّ وَعْدَكَ الْحَقُّ وَأَنْتَ أَحْكَمُ الْحَاكِمِينَ ۝

قَالَ يَنْوُحُ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ
صَالِحٍ فَلَا تَسْأَلْنِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنِّي
أَعِظُكَ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ ۝

قَالَ رَبِّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَسْأَلَكَ مَا لَيْسَ لِي بِهِ
عِلْمٌ وَإِلَّا تَغْفِرْ لِي وَتَرْحَمْنِي أَكُنْ مِنَ
الْخَاسِرِينَ ۝

قِيلَ يَنْوُحُ أَهْطِ بِسَلْمٍ قَوْمًا وَبَرَكَتٍ عَلَيْكَ وَ
عَلَى أُمَمٍ مِمَّنْ مَعَكَ وَأُمَمٌ سَنَسِتْبِهِمْ ثُمَّ
مِنَّا عَادَابُ الْإِيمِ ۝

૧૧. 'અલ જૂદી' નામના પર્વતોની એક લાંબી હાર તીગરીસના પૂર્વમાં મુસલના પ્રદેશમાં છે જે પ્રદેશની ત્રણ હદો મોસેપોટેમિયા, અરમીનીયા અને અસીરીઆની હદોને અડે છે. આ સ્થળે આજે કુદોની આબાદી છે. બેબીલોનીઆના ઈતિહાસમાં પણ 'અલ જૂદી' પર્વત અરમીનીયામાં હોવાનું વર્ણન છે. બાઈબલ પણ હઝરત નૂહ (અ)ના વંશજો બેબીલોનીયામાં વસ્તા હોવાનું જણાવે છે. (જોન ૧૧/૭)

૧૨. 'અલેસા મીન અહલેક' અર્થાત 'તે તારી અહલથી નથી.' કુરઆને મજીદના સિદ્ધાંત પ્રમાણે 'ગરેર સ્વાલેહ' અર્થાત બદકાર ગણાતો નેક ખાનદાનનો 'અહલ' અર્થાત વંશજ નથી ગણાતો, તેથી જ અલ્લાહે હઝરત નૂહ (અ)ને ઉપરોક્ત વચન કહ્યા હતા કે 'તે તારા વંશમાંથી નથી.' 'અહલ' તે જ ગણાય છે જે ખાનદાનની પરહેઝગારી તથા સદગુણોની પરંપરાને જાળવી રાખે છે. સારાંશે, અલ્લાહે હઝરત નૂહ (અ)ની કુખથી જન્મ લેનારા પુત્રને તેના 'પુત્ર પદ' અથવા પરિવારથી ખારજ કરી દીધા હતા.

૫૦. (હે રસૂલ) આ ગએબની^(૧૩) ખબરો છે જે અમે વહી દ્વારા તારા ઉપર ઊતારીએ છીએ જેનું પહેલાં તને જ્ઞાન નહોતું, ન તને ન તારી કોમને. માટે સજ્ર કર, અને પરહેઝગારોના અંજામ સારો છે. (રુકૂઅ-૪)

૫૧. અમે આદની કોમ તરફ તેમના બંધુ હૂદ^(૧૪) ને મોકલાવ્યો હતો. તેણે કહ્યું 'હે મારી કોમ, તમે અલ્લાહની જ ઈબાદત કરો તેના સિવાય તમારો કોઈ મા'બૂદ નથી, જે કે તમે ખોટી વાતો ઘડતા રહો છો.

૫૨. 'હે મારી કોમના લોકો હું તમારી પાસેથી કોઈ બદલો નથી માગતો. મારો બદલો તેની પાસે છે જેણે મને પેદા કર્યો છે, છતાં તમે સમજદારીથી કામ નહિ લો?

૫૩. અને હે મારી કોમના લોકો, તમારા રબ પાસેથી ક્ષમા માગો. તેના પ્રતિ નમો, તે તમારા ઉપર વાદળાઓ દ્વારા પુષ્કળ પાણી^(૧૫) વરસાવશે. તે તમારી શક્તિમાં પણ વધારો કરશે. માટે તેનાથી મુખ ફેરવીને ગુનાહગાર ન બનો.

تِلْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهَا إِلَيْكَ مَا كُنْتَ تَعْلَمُهَا أَنْتَ وَلَا قَوْمُكَ مِنْ قَبْلِ هَذَا فَاصْبِرْ ۖ إِنَّ الْعَاقِبَةَ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٥٠﴾

وَالِى عَادِ أَخَاهُمْ هُودٌ قَالَ يَقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا مُفْتَرُونَ ﴿٥١﴾

يَقَوْمِ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِنْ أَجَرْتُ إِلَّا عَلَىٰ آلِي فَأَلَيْسَ لِي بِدَلِيلٍ ﴿٥٢﴾

وَيَقَوْمِ اسْتَغْفِرُكُمْ وَارْتَدُّوا إِلَىٰ إِلَهِهِمْ يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ فِدْرًا رَاًّا وَيَزِدْكُمْ قُوَّةً إِلَىٰ قُوَّتِكُمْ وَلَا تَتَوَلَّوْا مُجْرِمِينَ ﴿٥٣﴾

૧૩. ભૂતકાળમાં થઈ ગયેલા રસૂલોના ઉદાહરણો આપી અભ્યાસીને વાર્તાઓનો પૂરવઠો આપવાનો કુરઆનનો ઉદ્દેશ હરખિત નથી; પરંતુ તે ઘટનાઓમાં સમાયેલા મુદ્દાઓથી આંહડઅરત (સ.અ.સ.)ના જીવનમાં બનનારી તેવીજ ઘટનાઓ વિશે ચેતવણી આપવામાં આવે છે. જ્યારે તે આગાહીઓ પૂરી થવા પામે છે, તે બન્ને બનાવોની તુલના કરવામાં આવે છે. તેમજ ભવિષ્યમાં જે તેવી જ પરિસ્થિતિ ઊભી થાય તો તેનું નિરાકરણ કરવા માટે વિતેલી ઘટનાથી બોધ લેવાની શિખામણ આપવામાં આવી છે.

૧૪. પશ્ચિમના ઈતિહાસકારો 'આદ'ની કોમના અસ્તિત્વને માન્ય નથી રાખ્યું, કે તે નામની કોઈ કોમ કોઈ સમયે થઈ ગઈ હોય. હકીકતમાં ઘણા નાના નાના કબીલાઓની બનેલી આ એક મોટી કોમ હતી. ગ્રીક ઈતિહાસકારોના કથન પ્રમાણે પૂર્વ યમનમાં 'અદરામીતાઈ' નામના ઈસાઈ કબીલાનું એક રાજ્ય હતું. જેનું વર્ણન કુરઆન મજીદમાં 'આદ ઈરામ' તરીકે કરવામાં આવ્યું છે. આ રાજ્ય ૫૦૦ વર્ષ સુધી રહ્યું હતું. તેમની ભાષા 'અરમાઈક' હતી જે હિબ્રૂ ભાષા સાથે સંકળાયેલી છે.

હઝરત નૂહ (અ) પછી દેશભરમાં 'આદ'નું રાજ્ય ફેલાઈ ગયું હતું. તેમણે ભવ્ય ધાર્મિક સ્મારકો આંધ્યા હતા, (૨૬/૧૨૮), જે સ્મારકોના ખંડેરો અરબસ્તાનમાં હજી સુધી ઘણી જગ્યાએ ઊભા છે. (૪૬/૨૬).

'અરકાફ' નામના એક સ્થળે આ કોમની વસાહત હતી (૪૬/૨૨) જે ઈલાકાની ભૂમિ બહુજ ફળદ્રુપ હતી. પરંતુ આ કોમ ઉપર રેતીનું પ્રયંઝ તોફાન આવ્યું હતું જેના પરિણામે તે વસ્તીનું નામનિશાન પણ ખાકી ન રહ્યું (અલ-હક્કા આ.૭ તથા ૮).

૧૫. કુવા તથા નહેરોના પાણીના અભાવે 'આદ'ની કોમને ખેતી તથા અન્ય ઉપજનો આધાર વરસાદ ઉપર હતો.

૫૪. તેમણે કહ્યું ‘હે હૂદ, તું અમારી સામે કોઈ સ્પષ્ટ દલીલ નથી લાવ્યો અને અમે (માત્ર) તારા કહેવાથી જ અમારા મા’બૂદોનો ત્યાગ નહિ કરીએ, ન તો અમે તારા ઉપર ઈમાન લાવશું.

૫૫. ‘અમે તો એમ જ કહેશું કે તું અમારા મા’બૂદોમાંથી કોઈ એકની ઝપટમાં આવી ગયો છે.’ તેણે જવાબ આપ્યો ‘ખરેજ હું અલ્લાહને સાક્ષી રાખું છું. તમે પણ સાક્ષી રહેજો કે હું તમારા ઠરાવેલા (અલ્લાહના) શરીકોથી વિમુખ છું.

૫૬. ‘અલ્લાહ સિવાય. તમે સૌ મારી વિરુદ્ધ જે પણ ચાલબાજીઓ કરવા ધારો, કરી લો અને મને મુદ્દલ મોહલત ન આપશો.

૫૭. ‘ખરીત હું અલ્લાહમાંજ વિશ્વાસ રાખું છું, જે મારો રબ છે. અને તમારો પણ રબ છે. પૃથ્વી પર કોઈ એવું હરતુંકરતું સર્જન નથી જેને તેણે ચોટીએથી ન પકડી રાખ્યો હોય. ખરેખર મારો રબ સીધા માર્ગનો (રખેવાળો) છે.

૫૮. ‘મને જે સંદેશો આપી તમારા તરફ મોકલાવવામાં આવ્યો હતો, તે મેં તમને પહોંચાડી દીધો છે. તેમ છતાં તમે જો મોઢું ફેરવી ચાલ્યા જશો તો મારો પાલનહાર તમારી જગ્યાએ બીજી કોમને લાવશે અને તમે તેનું કંઈપણ નહિ બગાડી શકો. નિઃસંદેહ મારો પરવરદિગાર પ્રત્યેક વસ્તુની સંભાળ રાખે છે.’

૫૯. અને જ્યારે (અઝાબ માટે) અમારો નિર્ણય આવ્યો અમે હૂદને અને જે તેના ઉપર ઈમાન લાવ્યા હતા તેમને અમારી રહેમત સાથે બચાવી લીધા.એશક તેમને અમે એક ભયંકર યાતનાથી બચાવી લીધા.

૬૦. અને આ હતા આદ (ની કોમના લોકો) તેમણે પોતાના પરવરદિગારની નિશાનીઓનો અસ્વીકાર કર્યો હતો. અલ્લાહના રસૂલોની નાકરમાની કરી અને સચ્ચાઈના દરેક ધર્મંડી દુશ્મનનું અનુકરણ કરતા રહ્યા.

૬૧. અને દુનિયામાં લા’નતને તેમની પાછળ કરી દેવામાં આવી, અને કયામતના દિવસે પણ. યાદ રાખો, આદ (ની કોમ) પોતાના પરવરદિગાર પ્રત્યે નાશુકીથી વર્ત્યા. યાદ રાખો, હૂદ અને આદની કોમે ઉપર લા’નત છે. (રૂકૂઅ-૫)

قَالُوا يَهُودُ مَا جِئْتَنَا بِبَيِّنَةٍ وَمَا نَحْنُ بِتَارِكِي آلِهَتِنَا عَنْ قَوْلِكَ وَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٥٤﴾

إِنْ نَقُولُ إِلَّا اعْتَدِلَ بَعْضُ آلِهَتِنَا بِسُوِّ قَالَ إِنِّي أَشْهَدُ اللَّهَ وَاشْهَدُوا إِنِّي بَرِيءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ ﴿٥٥﴾

مِنْ دُونِهِ فَاكَيْدُ فِي جَمِيعَاتِهِمْ لَا تُنْظَرُونَ ﴿٥٦﴾

إِنِّي تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ رَبِّي وَرَبِّكُمْ مَا مِنْ دَابَّةٍ إِلَّا هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا إِنَّ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٥٧﴾

فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ مَا أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَيْكُمْ وَيَسْتَخْلِفُ رَبِّي قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّونَهُ شَيْئًا إِنَّ رَبِّي عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَفِيفٌ ﴿٥٨﴾

وَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا هُودًا وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا وَنَجَّيْنَاهُمْ مِنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿٥٩﴾
وَتِلْكَ عَادٌ جَحَدُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَعَصَوْا رُسُلَهُ وَاتَّبَعُوا أَمْرَ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ ﴿٦٠﴾

وَاتَّبَعُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةً وَيَوْمَ الْقِيَمَةِ إِلَّا هُودٌ إِنَّ عَادًا كَفَرُوا رَبَّهُمْ إِلَّا بَعْدَ إِعَادٍ قَوْمٌ هُودٌ ﴿٦١﴾

૬૨. અને સમૂદ^(૧૬) તરફ તેમના ભાઈ સાલેહે જઈને કહ્યું 'હે મારી કોમ, અલ્લાહની ઈબાદત કરો. તેના સિવાય તમારો અન્ય કોઈ મા'બૂદ નથી. તેણે તમને જમીનમાંથી પેદા કર્યા અને તેમાંજ વસાવ્યા. માટે તેની માફી માગો અને તેને જ સમર્પણ કરો, ખરેખર મારો પરવરદિગાર (બહુજ) નજીક છે અને (દુઆ) કબૂલ કરનારો છે.

૬૩. તેમણે કહ્યું 'હે સાલેહ, અમારામાંથી તું એકજ એવો હતો જેનાથી અમને ઘણી આશા હતી, અને હવે તું જ અમને તેની પૂજા કરવાથી રોકે છે જેની પૂજા અમારા પૂર્વજો કરતા આવ્યા છે? બેશક, જેના તરફ તું અમને બોલાવી રહ્યો છે તેના વિશે અમને ઘણી શંકાઓ છે.

૬૪. તેણે કહ્યું 'હે મારી કોમ, ધારો કે હું મારા પરવરદિગારની સ્પષ્ટ દલીલોના આધાર ઉપર હોઉં, વિશેષમાં તેણે મને પોતાની રહેમતોમાં લીધો હોય, (અને) જો હું તેની નાફરમાની કરું તો તેના મુકાબલામાં મારી સહાયતા કોણ કરી શકશે? આ રીતે તો તમે મારી બરબાદીમાં વધારો કરી દેશો.

૬૫. 'અને હે મારી કોમના લોકો, આ અલ્લાહની ઊંટડી તમારા માટે એક નિશાની છે; માટે તેને છૂટથી અલ્લાહની ધરતી ઉપર ફરવા ચરવા દો. તેને કોઈ દુઃખ ન પહોંચાડશો, નહિતર તમે અજાબમાં ઘેરાઈ જશો.'

૬૬. પરંતુ તેમણે તેને ઘૂંટણીઓથી કાપી^(૧૭) (મારી) નાખી, તો તેણે કહ્યું 'ત્રણ દિવસ^(૧૮) માટે

وَالِی تَوَدَّ آخَاهُمْ ضَلٰحًا قَالَ یَقُوْمُ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَکُمْ مِّنْ اِلٰهٍ غَیْرُهُ هُوَ اَنْشَاَکُمْ مِّنْ الْاَرْضِ وَاسْتَعْمَرَکُمْ فِیْهَا فَاسْتَغْفِرُوْهُ ثُمَّ تَوْبُوْا اِلَیْهِۦ اِنَّ رَّبِّیْ قَرِیْبٌ مُّجِیْبٌ ۝

قَالُوْا یٰضَلٰحُ قَدْ کُنْتَ فِیْنَا مَرْجُوًّا قَبْلَ هٰذَا اَتَنْهٰنَا اَنْ نَّعْبُدَ مَا یَعْبُدُ اٰبَاؤُنَا وَاِنَّا لَفِیۡ سَكِّیْنًا تَدْعُوْنَا اِلَیْهِ مُّرِیْبٍ ۝

قَالَ یَقُوْمُ اَرَءَیْکُمْ اِنْ کُنْتُ عَلٰۤیٰ بَیِّنَةٍ مِّنْ رَّبِّیْ وَاتَّبَعِیْ مِنْهُ رَحْمَةًۭ فَمَنْ یَضُرُّنِیۡ مِنَ اللّٰهِ اِنْ عَصِیْتُمْۤ اَفَا تَرِیْدُوْنِیۡ غَیْرَ نَحِیْرٍ ۝

وَيَقُوْمُ هٰذِهِۦ نَاقَةٌ لَّکُمْ اٰیَةٌۭ تَذَرُوْهَا تَکُلُّ فِیۡ اَرْضِ اللّٰهِ وَلَا تَسْهَوْهَا یَسُوْءٌ فِیۡلَکُمْ عَذَابٌ قَرِیْبٌ ۝

فَعَقَرُوْهَا فَقَالَ تَتَّعَوْنِیۡ فِیۡ دَارِکُمْ ثَلَاثَ اَیَّامٍ ۝

૧૬. આદ અને સમૂદનો સંબંધ અરબ કોમ સાથે છે. હઝરત નૂહ (અ) પણ અરબ હતા અને મેસોપોટેમિયામાં પરવરીશ પામ્યા હતા. સમૂદ અસરા તથા અદનની વચમાં આબાદ હતા. આદ અને સમૂદ બન્ને કોમોમાં ઘણી બાબતમાં સામ્ય હતું. બન્ને કોમો ખેતીવાડીથી જીવનનિર્વાહ કરતી. અરબસ્તાન ઉપર ઈ.સ.પૂર્વે ૭૨૨-૭૦૫માં અસીરીયન રાજાએ આક્રમણ કર્યું હતું ત્યારે પરાજય પામેલાં કબીલાઓમાં સમૂદની કોમનું નામ જોવામાં આવે છે. રોમન સમ્રાટ જસ્ટીને અરબ ઉપર ચડાઈ કરી હતી ત્યારે તેનાં લશ્કરમાં ૩૦૦ સમૂદ સિપાહીઓ હતા, પરંતુ ઈસ્લામના ઉદય પહેલાંજ આ કોમનું નામોનિશાન મટી ગયું હતું.

૧૭. હઝરત સાલેહ (અ) ઊંટડી ઉપર સવાર થઈ દૂર સુધી હિદાયત તથા નસિહત કરવા જતા હતા જેથી આ ઊંટડીની એક ખાસ કદર હતી, તેમને તેની સાથે ખાસ લાગણી હતી. તેને ઈજા પહોંચાડી મારી નાખવા પાછળ હઝરત સાલેહ (અ)ના તબ્લીગના કામમાં અડચણો ઊભી કરવાનો કાફરોનો હેતુ હતો.

તમે પોતાના ઘરોમાં આનંદ કરી લો, આ (અજાબનો) વાયદો ખોટો નહિ પડે.

૬૭. પરિણામે અમારા નિર્ણયનો સમય આવ્યો ત્યારે સાલેલ તથા જે તેની ઉપર ઈમાન લાવના હતા તેમને અમારી રહેમતથી અમે બચાવી લીધા અને (કયામતના) દિવસની નામોશીથી પણ. બેશક તારો પરવરદિગાર બેહદ શક્તિશાળી છે, સામર્થ્યવાળો છે.

૬૮. અને અજાબે અલિમોને પકડી લીધા અને તેઓ પોતાના ઘરોમાં ઊંધા પડેલાં રહી ગયા.

૬૯. જાણે તેમનું ત્યાં અસ્તિત્વ હતું જ નહિ. યાદ રાખો, સમૂદની કોમે પોતાના રબનો, ઈન્કાર કર્યો હતો. યાદ રાખો, સમૂદના કબીલા ઉપર લા'નત પડી હતી. (રુકૂઅ - ૬)

૭૦. નિઃસંદેહ અમારા ફરિશ્તાઓ ઈબ્રાહીમ પાસે ખુશખબર લઈને આવ્યા. તેમણે કહ્યું: 'તારા ઉપર સલામતી હોજો,' ઈબ્રાહીમે જવાબ વાળ્યો 'સલામતી હોજો (તમારા ઉપર પણ)' પછી તેણે તેમની સામે તળેલું વાછરડું હાજર કર્યું.

૭૧. પરંતુ જ્યારે તેણે જોયું કે તેમના હાથ ખાવા તરફ નથી લંબાતા અને તેમની સાથે ઓળખાણ ન હોવાથી તેને તેમનાથી ડર લાગ્યો. તેમણે (ફરિશ્તાઓએ) કહ્યું, 'ગભરાશો નહિ, અમે લૂતની (૧૯) કોમ તરફ મોકલાવામાં આવ્યા છીએ.'

૭૨. અને તેની પત્ની પણ ત્યાં મોજૂદ હતી. જે બહુજ ગભરાઈ ગઈ હતી ત્યારે અમે તેણીના સંતોષ માટે ઈસ્હાક અને ઈસ્હાક પછી યા'કુબના જન્મની ખુશખબર આપી.

૭૩. તેણીએ કહ્યું: 'હાય, શું હવે હું બાળકને જન્મ આપીશ. જ્યારે હું ઘરડી થઈ ચૂકી છું, અને મારો પતિ પણ વૃદ્ધાવસ્થામાં છે? ખરેખર આ તો નવાઈની વાત છે!'

ذٰلِكَ وَعَدٌ غَيْرُ مَكْدُوْبٍ ۝

فَلَمَّا جَاءَ اٰمَرُنَا نَحْيٰنَا صٰلِحًا وَّالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مَعَهُۥ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا وَّمِنْ خِزْيِ يَوْمِئِذٍ اِنَّ رَّبَّكَ هُوَ الْقَوِيُّ الْعَزِيْزُ ۝

وََاَخَذَ الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا الصَّيْحَةَ فَاصْبَحُوْا فِيْ وِیَآهِمْ جُثِيْمٍ ۝

كَانَ لَمْ يَخْنَوْا فِيْهَا اَلَّا اِنَّ شُوْدًا كَفَرُوْا وَرَبُّهُمْ اَلَّا بَعْدًا لِّشُوْدٍ ۝

وَلَقَدْ جَاءَتْ رُسُلًاۤ اِبْرٰهِيْمَ بِالْبَشْرِیِّ قَالُوْا اِسْلَمْ ۝

قَالَ سَلٰمٌ قَبْلٰی لَیْتَ اَنْ جَاءَ بِعِجْلِ حٰنِیْدٍ ۝

فَلَمَّا رَاۤ اَیْدِيْهِمْ لَا تَصِلُ اِلَیْهِ لٰكُرْهُمۡ وَاَوْجَسَ مِنْهُمْ خِیْفَةً قَالُوْا لَا تَخَفْ اِنَّاۤ اَرْسَلْنَاۤ اِلَیْكَ قَوْمَ لُوطٍ ۝

وَاٰمَرٰتُهٗ قَابِلَةً فِضٰیكَتْ فَبَشَّرْنٰهَا بِاِسْحٰقَ ۝

وَمِنْ وَّرَآءِ اِسْحٰقَ یَعْقُوْبَ ۝

قَالَتْ یٰوَيْلَتٰی ؕ اَلِدُّوْاۤ اَنَاۤ وَهٰذَا بَعْلِیۤ سِیِّئًا ۝

اِنَّ هٰذَا اَسْیٌۭ عَجِیْبٌ ۝

વાસ્તવમાં અકીદતના સંબંધમાં ઊંડીનું કંઈપણ મહત્વ ન હતું.

૧૮. તેમના ગુનાહોના પ્રાયશ્ચિત માટે તેમને ત્રણ દિવસની મુદત મળી હતી, જેનો લાભ પણ તે પાપીઓએ ન ઉઠાવ્યો.

૧૯. હઝરત લૂત (અ) હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ)ના ભત્રીજા હતા. પહેલાં તે ઈરાકમાં નિવાસ કરતા હતા. પછી તેમણે ક્વસ્તિન તરફ હિજરત કરી હતી. હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ) તથા હઝરત લૂત (અ)નો

૭૪. તેમણે કહ્યું: 'શું તું અલ્લાહના નિર્ણય ઉપર આશ્ચર્ય પામે છે? હે ઈબ્રાહીમના પરિવાર, અલ્લાહની રહેમનો તથા કૃપાઓ તમારા ઉપર છે, બેશક અલ્લાહ સર્વ તારીફના લાયક છે, બૂલંદ શાનવાળો છે.'

૭૫. અને જ્યારે ઈબ્રાહીમની ચિંતા દૂર થઈ અને તેને શુભ સમાચાર પણ મળી ગયા તો લૂતની કોમ માટે તે અમારી સાથે તકરાર કરવા લાગ્યો.

૭૬. બેશક, ઈબ્રાહીમ સહનશીલ, નમ્રભાવી અને (અમારો) તાબેદાર (બંદો) હતો.

૭૭. 'હે ઈબ્રાહીમ, તું (વિવાદથી) અટકી જા, બેશક, તારા પરવરદિગારનો નિર્ણય થઈ ચૂક્યો છે, બેશક તેમના ઉપર અજાબ આવવાનો છે જે (કદાપિ) ટળી નથી શકતો.'

૭૮. અને જ્યારે અમારા ફરિશ્તાઓ લૂત પાસે આવ્યા ત્યારે તેને તેમના વિશે ચિંતા થવા લાગી. અને તેમનું રક્ષણ ન કરી શકવાનો ખ્યાલ આવતાં તેણે (સ્વગત) કહ્યું 'આજે તો મુસીબતનો દિવસ છે.' (૨૦)

૭૯. અને તેની કોમના લોકો ઉશ્કેરાટમાં તેની તરફ દોડી આવ્યા જે પહેલેથી બદીઓ કરતા હતા. તેણે કહ્યું, 'હે મારી કોમ, આ મારી દીકરીઓ (૨૧) છે, તેઓ તમારા માટે પાકીઓ છે. માટે અલ્લાહથી ડરો, અને મારા મહેમાનો સામે મારી ફજેતી ન કરો. શું તમારામાં કોઈ એક પણ સદબુદ્ધિ નથી ધરાવતો?'

૮૦. તેમણે જવાબ આપ્યો 'તું સારી પેઢે જાણે છે કે અમને તારી દીકરીઓ સાથે કંઈ લેવા દેવા નથી અને અમે જે ચાહીએ છીએ તે પણ તું જાણે છે.'

قَالُوا أَتَعْجَبِينَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ رَحِمَ اللَّهُ وَبَرَكَتُهُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ إِنَّهُ حَيِّدٌ مَجِيدٌ ۝

فَلَمَّا ذَهَبَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ الرَّوْعُ وَجَاءَتْهُ الْبُشْرَىٰ يُجَادِلُنَا فِي قَوْمِ لُوطٍ ۝

إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَحَلِيمٌ أَوَّاهٌ مُنِيبٌ ۝
يَا إِبْرَاهِيمُ أَعْرِضْ عَنْ هَذَا إِنَّهُ قَدْ جَاءَ أَمْرُ رَبِّكَ وَإِنَّهُمْ آتِيهِمْ عَذَابٌ غَيْرُ مَرْدُودٍ ۝

وَلَمَّا جَاءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سِئَىٰ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالَ هَذَا يَوْمٌ عَصِيبٌ ۝

وَجَاءَهُ قَوْمُ يَهُرَعُونَ إِلَيْهِ وَمِنْ بَنِي كَانُوا يَعْبُدُونَ السِّتَاتِ قَالَ يَقَوْمُ هَؤُلَاءِ بَنَاتِي هُنَّ أَطْهَرُ لَكُمْ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَلَا تَخْزُونِ فِي صِبْغِي الْيَسَنِ مِنْكُمْ رَجُلٌ رَشِيدٌ ۝

قَالُوا لَقَدْ عَلِمْتَ مَا لَنَا فِي بَنَاتِكَ مِنْ حَرْجٍ وَإِنَّكَ لَتَعْلَمُ مَا نُرِيدُ ۝

ભેટો કનાનમાં થયો હતો. આ અન્ને નબીઓ એકજ સમયમાં દેશના જુદા જુદા ભાગોમાં જુદી જુદી કોમો તરફ આવ્યા હતા.

૨૦. હઝરત લૂત(અ) પોતાની કોમની બદકારીઓની પ્રવૃત્તિઓથી સારી પેઢે પરિચિત હતા અને તેમની કોમ તરફથી જો મહેમાનો સાથે કોઈ અસભ્ય કે અપમાનજનક વર્તણૂક કરવામાં આવે તો તેમનું રક્ષણ ન કરી શકવાની ચિંતામાં પડી ગયા હતા.

૨૧. હઝરત લૂત(અ)એ પોતાની કોમને બદકારી કરવા પહેલાં ગંભીરતાથી વિચાર કરવા માટે પોતાના પરિવારની હાજરી તરફ ધ્યાન દોર્યું હતું કે તેમની અસભ્ય અથવા નિર્વજજતાભર્યા કામની ઘરમાંની મા દીકરીઓ ઉપર કેવી અસર પડી શકે છે.

૮૧. લૂતે કહ્યું: ‘કાશ! મારામાં તમારી સામે (થવાની) શક્તિ હોત, અથવા હું (તમારી વિરુદ્ધ) કોઈ બળવાન સહારો^(૨૨) મેળવી શકું!

૮૨. ત્યારે તેના મહેમાનોએ કહ્યું ‘હે લૂત, અમે તારા રબના ફરિશ્તા છીએ. આ લોકો તારા સુધી કદીપણ નહિ પહોંચી શકે. માટે તું તારા પરિવારને લઈ રાતના પાછલા સમયમાં અહીંથી નીકળી જા. અને તમારામાંથી કોઈપણ પાછળ ન રહે સિવાય કે તારી પત્ની. બેશક તેનું પરિણામ બાકી રહેનારા જેવું જ આવશે. તેમના વિનાશનો સમય સવારના નક્કી છે. સવાર પડવાને વાર જ કેટલી છે!’

૮૩. તો જ્યારે અમારો હુકમ આવ્યો, અમે તે વસ્તીને ઉથલાવી પાડી અને તેમના ઉપર ગારાના થરોના થર^(૨૩) (સતત) વરસાવ્યાં.

૮૪. (જેમના ઉપર) તારા પરવરદિગારનો નિર્ણય અંકિત હતો. અને એવોજ (અઝાબ આ) ઝાલિમોથી^(૨૪) બહુ દૂર નથી.

૮૫. અને મદ્યન^(૨૫) (ના લોકો) તરફ તેમના ભાઈ શોએબને (અમે) મોકલાવ્યો. તેણે કહ્યું હે મારી કોમ (ના લોકો), અલ્લાહની ઈબાદત કરો તેના સિવાય તમારો કોઈ મા’બૂદ નથી. અને તમે માપમાં ઓછું ન આપો ન તોલમાં ઓછું આપો. હું તમને સમૃદ્ધિની હાલતમાં જોઉં છું, પરંતુ તમારા ઉપર વિનાશકારક દિવસનો અઝાબ આવવાનો મને ડર લાગે છે.

૮૬. ‘હે મારી કોમ, માપમાં અને તોલમાં પૂરેપૂરું આપો અને લોકોને છેતરી તેમનો હક્ક દબાવી ધરતીમાં ફિસાદ ન ફેલાવો.

قَالَ لَوَ أَنِّي بِكُمْ قُوَّةٌ أَوْ إِنِّي إِلَىٰ رَبِّي شَهِيدٌ ۝
قَالُوا يَلُوطُ إِنَّا رُسلُ رَبِّكَ لَن يَصِلُوا إِلَيْكَ فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِنَ اللَّيْلِ وَلَا يَلْتَفِتْ مِنْكُمْ أَحَدٌ إِلَّا أَمْرًا تَكُنَّ أَتَاهُ مُصِيبُهَا مَا أَصَابَهُمْ إِنَّ مَوْعِدَهُمُ الصُّبْحُ أَلَيْسَ الصُّبْحُ بِقَرِيبٍ ۝

فَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا جَعَلْنَا عَلَىٰ سَافِلِهَا وَأَمَطرْنَا عَلَيْهَا حِجَابًا مِّن سَیِّئِلٍ ۖ مُّنْضَوِّدٍ ۝
مُّسَوِّمَةً عِنْدَ رَبِّكَ وَمَا هِيَ مِنَ الظَّالِمِينَ بِبَعِيدٍ ۝

وَالِیٰ مَدِیْنَ اَخَاهُمْ شَعِیْبًا ۚ قَالَ یَقَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِّنْ اِلٰهٍ غَیْرُهٗ وَلَا تَتَّبِعُوا الْمَیْکَالَ وَ الْبِیْزَانَ ۚ اِنِّیْ اَرَاكُمْ بِخَیْرٍ وَّ اِنِّیْ اَخَافُ عَلَیْكُمْ عَذَابَ یَوْمٍ مُّحِیْطٍ ۝

و یَقَوْمِ اَوْفُوا بِالْقِسْطِ ۚ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ اَشْیَاءَهُمْ وَلَا تَعْتُوا فِی الْاَرْضِ مُفْسِدِیْنَ ۝

૨૨. ‘મારા મહેમાનોનું તમારા જુલમથી સ્થાણ કરી શકત.’

૨૩. હઝરત લૂત (અ)ની કોમનો ધરતીકંપના પરિણામે દર્દનાક અંત આવ્યો. કહેવાય છે કે તે પ્રચંડ ભૂમિપ્રલયમાં જમીન ફાટી, જેમાંથી પાણીના ઘોષ ફૂટી નીકળ્યા અને પહાડો જેટલા મોટા ગારાના ઢેકાં હવામાં ઉડ્યાં, અને થર ઉપર થર નીચે પડી બાજી ગયાં, જેથી જીવજંતુ માત્ર ઉપર સર્વનાશ કરી વળ્યો.

૨૪. આ ચેતવણી આંહઝરત સ.અ.સ.ના દુશ્મનોને આપવામાં આવી હતી કે અઝાબ તેમનાથી દૂર નથી.

૨૫. ‘મદ્યન’— હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ) ત્રીજી પત્ની કીતૂરાહના પુત્રના વંશજો ‘મદ્યન’ કહેવાયા અને અકબાના અખાતમાં મદ્યન નામનું શહેર તેમણે વસાવ્યું હતું. હઝરત મૂસા (અ) પણ મિસરથી હિજરત કરી અહીંજ વસી ગયા હતા.

૮૭. ‘અલ્લાહ તરફથી જે કંઈ તમારી પાસે બાકી રહે તેજ તમારા માટે બેહતર છે, જો તમે ખરા મોમિન છો તો. હું તમારો નિગેહબાન નથી.’

૮૮. તેમણે કહ્યું ‘હે શોએબ, શું તારી ઈબાદત એવો આદેશ આપે છે, કે જેને અમારા પૂર્વજો પૂજતા રહ્યા છે તેને અમે તજી દઈએ, અથવા અમારી મિલકત વિશે અમે જેમ ધારીએ તેમ ન કરી શકીએ? શું તું જ એક સમજદાર અને નેક (બાકી રહી ગયો) છે?’

૮૯. તેણે કહ્યું ‘હે મારી કોમ, મને કહો કે જો (મારા દાવાનો) આધાર મારા રબ તરફથી આવેલી સ્પષ્ટ નિશાનીઓ ઉપર હોય, અને તેણે મને પુષ્કળ ને’મનો (૨૬) આપી હોય તો (તમે અલ્લાહને શું જવાબ આપશો?) હું નથી ચાહતો કે જે કામોથી હું તમને રોકું છું, તેવા કામો હું પોતે કરતો રહું. હું તો કેવળ મારી શક્તિ પ્રમાણે સુધારો કરવાની ઈચ્છા રાખું છું. મારી સક્ષમતાનો આધાર અલ્લાહની સહાયતા ઉપર છે. તેનામાંજ હું યકીન રાખું છું અને તેની જ તરફ હું રજુ થાઉં છું.

૯૦. અને ‘હે મારી કોમના લોકો, મારા પ્રત્યેની તમારી દુશ્મની તમને ક્યાંક એવું કરવા ઉત્તેજિત ન કરે કે જેના પરિણામે તમારા ઉપર એવી આફત આવી પડે જેવી નૂહની કોમ અથવા હૂદ અથવા સાલેહની કોમ ઉપર આવી હતી; અને લૂતની કોમ તમારાથી (બહુ) દૂર નથી. (૨૭)

૯૧. અને તમારા રબ પાસેથી માફી માગતા રહો અને તેનાજ પ્રતિ (ભાવનાપૂર્વક) રજૂ થાઓ. ખરેખર, મારો રબ અત્યંત દયાળુ અને બેહદ સ્નેહાળુ છે.’

૯૨. તેમણે જવાબ આપ્યો: ‘હે શોએબ, જે તું કહી રહ્યો છે તેમાંથી ઘણુંખરું અમે સમજી નથી શકતા. બેશક અમે તને અમારામાં સૌથી કમઝોર ધારીએ છીએ. અને જો અમને તારા કબીલાનો ખ્યાલ

بَقِيَتْ لِلَّهِ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِخَفِيضٍ ۝

قَالُوا يُشْعِبُ أَصْلُوتُكَ تَأْمُرُكَ أَنْ تَتْرَكَ مَا يُعْبَدُ آبَاؤُنَا أَوْ أَنْ تَفْعَلَ فِي أَمْوَالِنَا مَا نَشَاءُ إِنَّكَ لَا تَأْتِي الْحَلِيمُ الرَّشِيدُ ۝

قَالَ يَقَوْمُ ارْعَيْتُمْ إِنْ كُنْتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّنْ رَبِّي وَرَزَقْنِي مِنْهُ رِزْقًا حَسَنًا وَمَا أُرِيدُ أَنْ أَمْلِكَكُمْ إِلَىٰ مَا أَنُحَكُم عَنْهُ إِنْ أُرِيدُ إِلَّا الْإِصْلَاحَ مَا اسْتَطَعْتُ وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ ۝

وَيَقَوْمُ لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شِقَاقِي أَنْ يُصِيبَكُمْ مِثْلُ مَا أَصَابَ قَوْمُ نُوحٍ أَوْ قَوْمُ هُودٍ أَوْ قَوْمُ صَالِحٍ وَمَا قَوْمُ لُوطٍ مِّثْلُكُمْ يَبْعِيدُ ۝

وَاسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ إِنَّ رَبِّي رَحِيمٌ وَدُودٌ ۝

قَالُوا يُشْعِبُ مَا نَفَقَهُ كَثِيرًا وَمِمَّا تَقُولُ وَإِنَّا لَنَرِيكَ فِتْنًا ضَعِيفًا وَلَا دَهْطُكَ لَرَجْنًا وَلَا

૨૬. અલ્લાહના રસૂલો પોતાના અંગત સ્વાર્થ માટે કોઈ કામ નથી કરતા અને અલ્લાહે તેમને જે આપ્યું હોય તેનાથી તેઓ સંતુષ્ટ અને અલ્લાહના એહસાનમંદ હોય છે.

૨૭. આ આપતથી જાણાય છે કે હઝરત શોએબ (અ) હઝરત સાલેહ, હઝરત હૂદ, હઝરત નૂહ (અ), હઝરત લૂત(અ) અને હઝરત ઈબ્રાહીમ(અ) પછી આવ્યા હતા. પરંતુ હઝરત મૂસા (અ)થી પહેલાં આવ્યા હતા. બાદમાં હઝરત મૂસા(અ) પણ આ જ પ્રદેશમાં આવી વસી ગયા હતા.

ન હોત તો અમે તને ક્યારનો સંગસાર કરી નાખ્યો હોય. અને તું અમારી વચ્ચે કોઈ આદરણીય સ્થાન નથી ધરાવતો.’

૯૩. તેણે કહ્યું ‘હે મારી કોમ, શું મારો કબીલો તમારી નજરમાં અલ્લાહથી વધુ બળવાન છે? અને તમે બેપરવાડીથી અલ્લાહને તમારી પીઠ પાછળ કેંકી દીધો છે. બેશક તમે જે કરો છો તે મારા પરવરદિગારની પહોંચમાં છે.

૯૪. ‘અને હે મારી કોમ, તમે જે કરો છો તે કરતા રહો અને હું પણ મારું કામ કરતો રહીશ. સમય આવતાં તમને જાણાઈ રહેશે કે કોના ઉપર અપમાનજનક અઝાબ પડવાનો છે, અને કોણ જૂઠ્ઠો છે. તમે પણ રાહ જુઓ, બેશક હું પણ તમારી સાથે રાહ જોઉં છું.’

૯૫. અને જ્યારે અમારો હુકમ આવી પહોંચ્યો ત્યારે અમે શોએબને અને તેની સાથે જે મોમિનો હતા તેમને અમારી રહેમતો સાથે બચાવી લીધા; અને જેમણે ઝુલમ કર્યો હતો તેમને અઝાબે ઘેરી લીધા, જેથી તેઓ પોતાના ઘરોમાં ઊંધા પડેલા રહી ગયા.

૯૬. જાણે ત્યાં પહેલાં તેઓ વસ્યાજ ન હતા. જોઈ લો, મધ્યનવાળાને એવી જ રીતે ઉઠાડી દેવામાં આવ્યા જેવી રીતે પહેલાં સમૂદને ઉઠાડી દેવામાં આવ્યા હતા. (ઝુકૂઅ - ૮)

૯૭. અને નિઃસંદેહ અમે મૂસાને અમારી નિશાનીઓ તથા સ્પષ્ટ દલીલો આપી મોકલાવ્યો હતો—

૯૮. ફિરઝાન અને તેના દરબારીઓ તરફ; પરંતુ તેમણે ફિરઝાનની આજ્ઞા માની, અને ફિરઝાનનો હુકમ ન્યાયયુક્ત ન હતો.

૯૯. કયામતના દિવસે તે પોતાના અનુયાયીઓની આગેવાની કરશે અને તેમને આગમાં દોરી જશે અને ઊતરવાનું આ પનઘટ કેટલું ભૂરું છે. (૨૮)

مَا أَنتَ عَلَيْنَا بِعَزِيزٍ ۝

قَالَ يَقَوْمِ اَرْهَطِيْ اَعْرُ عَلَيْكُمْ مِّنَ اللّٰهِ وَاتَّخِذُوْهُ وِرَآءَكُمْ ظَهْرًا ۚ اِنَّ رَبِّيْٓ بِمَا تَعْمَلُوْنَ حَیُّطٌ ۝

وَيَقَوْمِ اَعْمَلُوْا عَلٰی مَكَانَتِكُمْ اِنِّیْٓ اَعْمَلٌ سَوِّفٌ تَعْمَلُوْنَ مِّنْ تِاْتِیْهِ عَذَابٌ يُّخْزِیْهِ وَمَنْ هُوَ كَاذِبٌ ۝
وَازْتَقِبُوْٓا اِنِّیْٓ مَعَكُمْ رَقِیْبٌ ۝

وَلَمَّا جَاءَ اَمْرُنَا بَنٰیكَا شُعَبًا ۚ وَالَّذِیْنَ اٰمَنُوْا مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا وَاَخَذَتِ الَّذِیْنَ ظَلَمُوْا الصَّیْغَةَ فَاصْبَوْا فِیْ دِیَارِهِمْ جُثَثِیْنٌ ۝

كَانَ لَمْ یَعْنَوْا فِیْهَا ۚ اِلَّا بَعْدَ الْاَلَمِیْنِ ۚ كَمَا بَدَدْتُ لَّسُوْدٌ ۝

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مُوْسٰی بِآیٰتِنَا وَسُلْطٰنٍ مُّبِیْنٍ ۝

اِلٰی فِرْعَوْنَ وَمَلَآِیْهِ ۚ فَاتَّبَعُوْا اَمْرَ فِرْعَوْنَ ۚ وَمَا اَمْرُ فِرْعَوْنَ بِرَشِیْدٍ ۝

یَقْدُمُ قَوْمَهُ یَوْمَ الْقِیَمَةِ ۚ فَوَرَدَهُمُ النَّارُ وَیُسُّ الْوُرْدَ الْمَوْرُوْدُ ۝

૨૮. ‘વરાદા’ મૂળ શબ્દ ‘વીર્ટ’માંથી લેવાયો છે જેનો અર્થ સમય, સ્થળ અને પાણી પાવાનો વારો, અર્થાત મુકર્રર સમયે અને મુકર્રર સ્થળે નિમિત્ત વ્યક્તિનો કે પશુનો પાણી પીવાનો વારો.’ આ આયતનો ભાવાર્થ એવો થાય છે કે કોમનો આગેવાન પોતાની કોમને અગ્નિદંડમાં અગ્નિપાન કરવા ઊતારશે. જેમ એક ભરવાડ પોતાના ઢોરોને પાણી પીવા માટે કૂવાના અથવા સરોવરના ઘાટ ઉપર ઊતારે છે.

૧૦૦. આ દુનિયામાં લા'નતને તેમની પાછળ કરી દેવામાં આવી અને કયામતના દિવસે પણ. આ ઈનામ બેહદ બૂરું છે જે તેમને આપવામાં આવશે.

૧૦૧. આ (લા'નત પામેલી) કેટલીક વસ્તીઓનું વર્ણન તારી સમક્ષ અમે કરીએ છીએ, જેમાંના કેટલાંકના (ખંડરો) એમજ ઊભાં છે અને કેટલીક વસ્તીઓ જડમૂળમાંથી સાવ કપાઈ ગઈ હતી.

૧૦૨. અને અમે તેમની ઉપર જુલમ નથી કર્યો. પરંતુ તેમણે સ્વયં પોતાના ઉપર જુલમ કર્યો હતો, અને તેમના ઉપાસ્યો જેમને તેઓ અલ્લાહ સિવાય પુકારતા હતા તે તેમને કામ ન આવ્યા. જ્યારે તારા પરવરદિગારનો હુકમ આવ્યો ત્યારે તેઓ પોતાની બરબાદી સિવાય કંઈ બીજું ન વધારી શક્યા.

૧૦૩. આવી છે તારા પરવરદિગારની ભીંસ. જ્યારે તે જુલમમાં પ્રવૃત વસ્તીઓને પકડમાં લે છે, ત્યારે ખરેખર તેનો ભરડો દર્દનાક અને સજ્જડ હોય છે.

૧૦૪. આખેરતના અઝાબનો ડર રાખનારાઓ માટે તેમાં ખરેખર એક નિશાની છે. તે એ'જ દિવસ છે જ્યારે સમગ્ર માનવજાતિને એકઠી કરવામાં આવશે અને તે એ'જ દિવસ છે જેના ઈન્સાફના સૌ સાક્ષી હશે.

૧૦૫. અને અમે તે દિવસને એક મુદ્દત સુધી મુલતવી રાખ્યો છે.

૧૦૬. જ્યારે તે દિવસ આવી પહોંચશે ત્યારે કોઈ જીવ અલ્લાહની પરવાનગી વગર બોલી નહિ શકે, કેટલાક તેઓમાંના કમનસીબ હશે અને કેટલાક ખુશનસીબ હશે.

૧૦૭. જે કમનસીબ હશે તેઓ આગમાં હોમાશે જ્યાં તેમના નસીબમાં નિષ્વાસો અને ડૂસકાંઓ જ હશે.

૧૦૮. તેઓ સદા તેમાંજ નિવાસ કરશે જ્યાં સુધી કે આકાશો તથા ધરતી કાયમ છે, સિવાય કે તારો રબ (કંઈ જુદુંજ) ઇસ્છતો હોય. બેશક, તારો રબ જે ચાહે તે કરી શકે છે.

وَأَتَّبِعُوا فِي هَذِهِ لَعْنَةً وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكُونُ الشُّرُوءُ ۝

ذَلِكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْقُرَى نَقُصُّهُ عَلَيْكَ مِنْهَا قَالِمٌ وَحَصِيدٌ ۝

وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلَكِنْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ فَمَا أَغْنَتْ عَنْهُمْ آلِهَتُهُمُ الَّتِي يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ لَمَّا جَاءَ أَمْرُ رَبِّكَ وَمَا زَادُهُمْ إِلَّا تَتَابَعٌ ۝

وَكَذَلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ إِذَا أَخَذَ الْقُرَى وَهِيَ ظَالِمَةٌ إِنَّ أَخْذَهُ أَلِيمٌ شَدِيدٌ ۝

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِمَنْ خَافَ عَذَابَ الْآخِرَةِ ۝ ذَلِكَ يَوْمٌ مَجْمُوعٌ لَأَلِ النَّاسِ وَذَلِكَ يَوْمٌ مَشْهُودٌ ۝

وَمَا نُوَخِّرُهُ إِلَّا لِإِجْلٍ مَعْدُودٍ ۝

يَوْمَ يَأْتِ لَا تَكَلُمُ نَفْسٌ إِلَّا بِإِذْنِهِ فَمِنْهُمْ سُقٌّ وَسَعِيدٌ ۝

فَأَمَّا الَّذِينَ شَفَعُوا فِي النَّارِ لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَشَهِيقٌ ۝

خَالِدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ السَّمُوتُ وَالْأَرْضُ إِلَّا مَا شَاءَ رَبُّكَ إِنَّ رَبَّكَ فَعَّالٌ لِمَا يُرِيدُ ۝

૧૦૯. પરંતુ જે લોકો ખુશનસીબ હશે તેઓ જનનનતમાં હશે, તેઓ તેમાંજ રહેશે જ્યાં સુધી કે આકાશો તથા ધરતી કાયમ છે, સિવાય કે તારો રબ (કંઈ જુદુંજ) ચાલતો હોય. આ એવી ને'મત છે જેનો કોઈ અંતજ નથી. (૨૯)

૧૧૦. માટે જેની તેઓ ઈબાદત કરે છે તેના વિશે તું શંકા રાખીશ નહિ. આ લોકો તેવીજ પૂજા કરે છે જેવી તેમના પૂર્વજો કરતા હતા, બેશક, અમે કંઈપણ ઓછું કર્યા વગર તેમનો પૂરેપૂરો હિસ્સો ચૂકાવી દેશું. (રુકૂઅ-૯)

૧૧૧. બેશક અમે મૂસાને કિતાબ આપી હતી, પણ તેમાં મતભેદ કરવામાં આવ્યો; અને જે તારા પરવરદિગારે પોતાનું વચન પહેલાંથી ન આપી દીધું હોત તો તેમની વચ્ચે (ક્યારનોય) કેંસલો થઈ ગયો હોત; અને આ લોકો તેના સંબંધમાં ઊંડી ગૂંચવણમાં ઘેરાયેલાં છે.

૧૧૨. અને બેશક સમય આવતાં તારો પરવરદિગાર તેમની કરણીઓનો પૂરેપૂરો બદલો તેમને ચૂકવી દેશે. બેશક, તેઓ જે કરી રહ્યા છે તેનાથી તે પૂરો વાકેફ છે.

૧૧૩. માટે તને જે આદેશ આપવામાં આવ્યો છે. તેના ઉપર તું અને જે લોકો તને સહકાર આપી રહ્યા છે, તમે સૌ (દ્રઢતાપૂર્વક) કાયમ રહો અને હદબહાર જશો નહિ. જે કંઈ તમે કરી રહ્યા છો, તે તેને જોઈ રહ્યો છે.

وَأَمَّا الَّذِينَ سَعِدُوا فِى الْجَنَّةِ خُلِدُوا فِيهَا مَا دَامَتِ السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ إِلَّا مَا شَاءَ رَبُّكَ عَطَاءٌ غَيْرُ مَجْدُودٍ ۝

فَلَا تَكُ فِى مَرِيَّةٍ مِّمَّا يَعْبُدُ هَؤُلَاءِ مَا يَعْبُدُونَ إِلَّا كَمَا يَعْبُدُ آبَاؤُهُمْ مِنْ قَبْلُ وَإِنَّا لَمُوقِفُهُمْ ۝ نَصِيبُهُمْ غَيْرُ مَنْقُوصٍ ۝

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَاخْتَلَفَ فِيهِ ۚ وَكَوَلَا كَلِمَةً سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَقَضَىٰ بَيْنَهُمْ وَإِنَّهُمْ لَفِى شَكٍّ مِّنْهُ مُرِيبٍ ۝

وَإِنَّ كَلَّا لَبِئْسَ لِكُفْرِهِمْ رَبُّكَ أَعْمَاهُمْ ۚ إِنَّهُ بِنَا يُعْمَلُونَ خَبِيرٌ ۝

فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْغَا ۚ إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ۝

૨૯. હિન્દુ કિલોસાકરો સ્વર્ગ તથા નર્કના સુખ તથા શિક્ષાની મુદતો વિશે જુદા જુદા મંતવ્યો ધરાવે છે. પરંતુ તેઓ એક વાત ઉપર સંમત છે કે મનુષ્યના કર્મ ફળ તેને આવોકમાં જ મળી રહે છે જે પ્રક્રિયામાં જીવને ફરી ફરી જન્મ લેવો પડે છે.

યહૂદીઓનું એવું માનવું છે કે બિન યહૂદીઓ જન્મનતમાં દાખલ નહિ થઈ શકે.

ખ્રિસ્તીઓના મંતવ્યમાં જન્મનત- જલન્નમ પારલૌકિક છે અને તેનો અંત નિશ્ચય આવશેજ. પરંતુ ઈસ્લામી સિદ્ધાંતો ઉપર્યુક્ત સર્વ માન્યતાઓથી વિભિન્ન છે. ઈસ્લામમાં જન્મનત કે સ્વર્ગ જીવ માટે કાયમનું નિવાસ સ્થાન છે, જ્યારે જલન્નમમાં માત્ર મુકર્રર સમયની સજા ભોગવ્યા બાદ જીવને છૂટકારો મળશે. જલન્નમ રોગિષ્ઠ જીવોના ઈલાજ કરવાની ઈસ્પતાલ જેવું હશે જ્યાંથી રોગમુકત (કેવારનટીન) થયા પછી જીવ પાક થઈ જશે. આંહારન સ.અ.સ.ની હદીસના આધારે જલન્નમમાં રહેવાનો સમય મર્યાદિત છે. અને તેનો અંત આવશેજ (મસનદ). જ્યારે તે જીવોના મરેલા સંસ્કારો જાગૃત થશે ત્યારે તેમનામાં પોતાના પાવનહારના દર્શન કરવાના ભાવો પણ જાગી ઊઠશે.

૧૧૪. અને જે ઝુલમ કરનારા છે તેમની તરફ ન ઢળો નહીંતર આજ તમને ઘેરી વળશે ત્યારે અલ્લાહ સિવાય તમને કોઈ દોસ્ત નહિ મળે, ન તો તમને કોઈ મદદ કરવામાં આવશે.

૧૧૫. અને દિવસના બન્ને છેડે, તેમજ રાતની અંતિમ પળોમાં તું ઈબાદત કર. ખરેખર નેકીઓ બદીઓને મિટાવી દે છે. બેશક નસિહત તેમના માટે છે જે તેને યાદ રાખે.

૧૧૬. અને તું દ્રઢનિશ્ચયી બની જા; નિઃશંક અલ્લાહ નેકી કરનારાઓના બદલાને વ્યર્થ નથી જવા દેતો.

૧૧૭. તો શા માટે તમારાથી પહેલાંની પેઢીઓમાં એવી સમજદારી ધરાવનાર વ્યક્તિઓ ન નિકળી જે પૃથ્વી ઉપર ફેલાતી બદકારીઓને અટકાવી લેત? હકીકતમાં તેઓમાં એવા બહુ થોડા હતા જેમને અમે બચાવી લીધા. પરંતુ અલિમો તો તેમને મળેલા એશઆરામની પાછળ ભાગતા રહ્યા અને ગુનેહગાર બની ગયા.

૧૧૮. અને તારો પરવરદિગાર ના હક્ક એવી વસ્તીઓને બરબાદ નહિ કરે જેમાં નેક લોકો આબાદ હોય.

૧૧૯. અને જો તારો રબ ચાહીને તમામ માનવજાતિને એક જ કોમ બનાવી દે તોપણ તેઓ મતભેદ કરવાથી અટકશે નહિ.

૧૨૦. સિવાય તે લોકો કે જેના ઉપર તારા રબ દયા કરી હશે, જે કરવા માટેજ તેણે (ઈન્સાનનું) સર્જન કર્યું છે. પરંતુ તારા રબનો આ વાયદો (પણ) પૂરો થઈને જ રહેશે કે હું જન્મતને (નાફરમાન) જાનો તથા ઈન્સાનોથી ભરી મૂકીશ.

૧૨૧. અને અમે તને પહેલાંના રસૂલોના વૃત્તાંતો એટલા માટે સંભળાવીએ છીએ કે અમે તારા મનને મજબૂત કરી દઈએ, અને આ વૃત્તાંતો દ્વારા તારા સુધી સત્ય (હકીકત) પહોંચે જેમાં મોમિનો માટે ઈબ્રત (બાધ) અને નસિહત છે.

وَلَا تَرْكَنُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ اللَّهِ مِن أَوْلِيَاءَ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ ﴿١١٤﴾
وَاقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفِي الثَّهَارِ وَزُلْفًا مِّنَ ابْنِ إِت

الْحَسَنَاتِ يَذُكِّرُكَ اللَّهُ ذِكْرًا
لِّلَّذِينَ كَرِهْتَ ﴿١١٥﴾

وَاصْبِرْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُضَيِّعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ﴿١١٦﴾

فَلَوْ لَا كَانَ مِنَ الْقُرُونِ مِن قَبْلِكُمْ أُولُوا بَقِيَّةٍ يَّهْتَوُونَ عَنِ الْفَسَادِ فِي الْأَرْضِ إِلَّا قَلِيلًا مِّمَّنْ أَنجَيْنَا مِنْهُمْ وَاتَّبَعَ الَّذِينَ ظَلَمُوا مَا أُتْرِفُوا فِيهِ وَكَانُوا مُجْرِمِينَ ﴿١١٧﴾

وَمَا كَانَ رَبُّكَ لِيُهْلِكَ الْقُرَى بِظُلْمٍ وَأَهْلِهَا مُصْلِحُونَ ﴿١١٨﴾

وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ ﴿١١٩﴾

إِلَّا مَن رَّحِمَ رَبُّكَ وَلِذَلِكَ خَلَقَهُمْ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ لَا أَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿١٢٠﴾

وَكُلًّا نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنبَاءِ الرُّسُلِ مَا نَبَّأْتُ بِهٖ
فُؤَادَكَ وَجَاءَكَ فِي هَذِهِ الْحَقُّ وَمَوْعِظَةٌ وَذِكْرٌ
لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٢١﴾

૧૨૨. અને જે ઈમાન નથી લાવતા તેમને કહે
'તમે જે કરો છો તે કરતા રહો, અમારે કરવાનું અમે
કરતા રહીશું.

૧૨૩. 'અને તમે (પરિણામની) રાહ જુઓ, અમે
પણ રાહ જોશું.'

૧૨૪. અને આકાશે તથા પૃથ્વીના સર્વ ભેદોનું
ઈલ્મ જાણનાર અલ્લાહ જ છે, અને સર્વ બાબતો
(અંતમાં) અલ્લાહ તરફ જ રજૂ થવાની છે. માટે તું
તેની જ ઈબાદત કર અને તેમાં જ યકીન રાખ, અને તું
જે કરી રહ્યો છે અલ્લાહ તેનાથી અજાણ્યો નથી.
(રુકૂઅ-૧૦)

وَقُلْ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ أَعْمَالُكُمْ إِنَّا نَعْلَمُونَ ﴿١٢٢﴾

وَأَنْتُمْ وَإِنَّا مُنْتَظِرُونَ ﴿١٢٣﴾

وَلِلَّهِ غَيْبُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِلَيْهِ يُرْجَعُ الْأُمُورُ كُلُّهَا ﴿١٢٤﴾
فَاعْبُدْهُ وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٢٥﴾

سُورَةُ يُوسُفَ مَكِّيَّةٌ

(۱۲)

યૂસુફ

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. અલીફ લામ રા, ^(૧) (હું) અલ્લાહ સર્વદર્શી છું.) આ એક સ્પષ્ટ કિતાબની આપનો છે.

૩. અમે કુરઆનને અરબી (ભાષા)માં ઊતાર્યું છે કે, જેથી તમે તેને (સરળતાથી) સમજી શકો.

૪. અમે તારી ઉપર વહી દ્વારા ઊતારેલા કુરઆનમાં બેહદ સુંદર વર્ણન કરીએ છીએ. જોકે આ પહેલાં તને તેનું કોઈ જ્ઞાન ન હતું.

૫. (તે સમયને યાદ કર) જ્યારે યૂસુફ ^(૨) પોતાના પિતાને કહ્યું હતું ‘હે પિતાજી, મેં સ્વપ્નમાં અગિયાર તારાઓ તથા સૂર્ય તથા ચંદ્રને મને સિંજદો કરતાં જોયા છે.’

૬. તેણે કહ્યું: ‘હે મારા વહાલા પુત્ર, તારા આ સ્વપ્નનું વર્ણન તારા ભાઈઓ સમક્ષ ન કરજે. નહિતર તેઓ તારી વિરુદ્ધ કોઈ કાવતરું કરશે. કારણ કે શયતાન ઈન્સાનનો ખુલ્લો દુશ્મન છે.’

૭. ‘અને આવી રીતે તારો પાલનહાર તને ચૂંટી લેશે અને તને (સ્વપ્નની) તા’બીરનું શિક્ષણ આપશે, અને તને તેમજ યા’કૂબની ^(૩) ઔલાદને પોતાની અનંત ને’મતો અર્પણ કરશે જેવી રીતે તેણે તારા બે પિતૃઓ ઈબ્રાહીમ તથા ઈસ્હાકને અર્પણ કરી હતી. ખરેખર તારો રબ સર્વજ્ઞ છે, હકિમતવાળો છે.’
(રુકૂઅ-૧)

૧. ખુલાસા માટે અલબકરાની નોંધ નં-૧ જુઓ.

૨. હઝરત યા’કૂબ (અ) હઝરત ઈસહાક (અ)ના પુત્ર અને હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ)ના પૌત્ર હતા. તેમના બાર પુત્રોમાંથી હઝરત યૂસુફ (અ) અને હઝરત બિનયામીન (અ) બન્નેનો જન્મ એકજ માના પેટે થયો હતો, બાકીના આરમાન ભાઈઓ હતા.

૩. યા’કૂબનો શબ્દાર્થ છે ‘અલ્લાહનો ફરમાંબરદાર’ અથવા ‘અલ્લાહનો અર્પણ થએલો’ હઝરત (અ) યા’કૂબની માતાનું નામ રબેકા હતું.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الرَّحْمَنُ تِلْكَ آيَةُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ ①

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ②

نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَا أَوْحَيْنَا

إِلَيْكَ هَذَا الْقُرْآنُ ③ وَإِنْ كُنْتَ مِنْ قَبْلِهِ لَمَنِ

الْغَافِلِينَ ④

إِذْ قَالَ يُوسُفُ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ إِنِّي رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ

كُوكَبًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ رَأَيْتُهُمْ لِي سَاجِدِينَ ⑤

قَالَ يَبْنَىٰ لَا تَقْصُصْ رُءْيَاكَ عَلَىٰ إِخْوَتِكَ فَيَكِيدُوا

لَكَ كَيْدًا إِنَّ الشَّيْطَانَ لِلْإِنْسَانِ عَدُوٌّ مُبِينٌ ⑥

وَكَذَلِكَ يَجْتَبِيكَ رَبُّكَ وَيُعَلِّمُكَ مِنْ تَأْوِيلِ

الْأَحَادِيثِ وَيُمَرِّمُ نَعْتَهُ عَلَيْكَ وَعَلَىٰ آلِ يَعْقُوبَ

كَمَا أَتَتْهَا عَلَىٰ أَبِيكَ مِنْ قَبْلُ إِبْرَاهِيمَ وَاسْحَقَ

عِ ⑦ إِنَّ رَبَّكَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ⑧

૮. ખરેખર યૂસુફ અને તેના ભાઈઓમાં (સત્યના) તલબગારો માટે અનેક નિશાનીઓ સમાયેલી છે.

૯. જ્યારે તેમણે (પરસ્પર) કહ્યું: ‘ખરેખર યૂસુફ અને તેનો ભાઈ (બીનયામીન) આપણા પિતાને આપણા કરતાં વધુ વડાવાં છે, આપણે જુથ બળવાન (૪) છે. બેશક, આપણે પિતા ખોટું કરી રહ્યો છે.

૧૦. ‘(જો) યૂસુફની મારી નાખીએ અથવા તેને ક્યાંક દૂર ફેંકી આવીએ તો આપણા પિતાનું ધ્યાન આપણી તરફ વળશે, પછી આપણે તૌબાહ કરી સદાચારી બની જશું.

૧૧. તેમનામાંના એકે કહ્યું: ‘યૂસુફને જાનથી ન મારો, જો કંઈ કરવાજ ચાહતા હો તો તેને ઊંડા કૂવામાં ઊતારી દો, કોઈ મુસાફર તેને કાઢીને (સાથે) લઈ જશે.’

૧૨. તેમણે કહ્યું: ‘હે અમારા પિતા, તું યૂસુફ વિશે અમારા ઉપર કેમ વિશ્વાસ નથી કરતો જ્યારે અમે તો તેની ભલાઈ ચાહનારા છીએ?

૧૩. ‘તેને કાલે અમારી સાથે જવા દે. તે (અમારી સાથે) ખાઈ પીને આનંદ કરશે, અને અમે તેની પૂરતી સંભાળ લેશું.’

૧૪. તેણે કહ્યું: ‘તમે તેને તમારી સાથે લઈ જશો તો મને ચિંતા થતી રહેશે, અને મને ભય રહે છે કે કદાચ તમારી બેદરકારીના પરિણામે તેને વરુ (૫) કાડી ખાશે.’

૧૫. તેમણે કહ્યું: ‘અમે આટલા બધા હોવા છતાં જો તેને વરુ કાડી ખાઈ જાય તો નિઃસંદેહ અમે તો ભારે નુકસાન ઉઠાવનારા થશું.’

لَقَدْ كَانَ فِي يُوسُفَ وَإِخْوَتِهِ آيَاتٍ لِّلَّذَّالِينَ ۝

إِذْ قَالُوا لِيُوسُفَ وَأَخُوهُ أَحَبُّ إِلَيْنَا مِمَّا نَحْنُ عَصَبَةٌ ۚ إِنَّ أَبَانَا لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ۝

أَتَقْتُلُوا يُوسُفَ أَوْ اطْرَحُوهُ أَرْضًا يَخْلُ لَكُمْ وَجْهٌ ۚ أَبْيِكُمْ وَتَكُونُوا مِنْ بَعْدِهِ قَوْمًا صَالِحِينَ ۝

قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ لَا تَقْتُلُوا يُوسُفَ وَأَلْقُوهُ فِي غَيَابَتِ الْجُبِّ يَلْتَقِطُهُ بَعْضُ السَّيَّارَةِ إِنْ كُنْتُمْ فَاعِلِينَ ۝

قَالُوا يَا أَبَانَا مَا لَكَ لَا تَأْمَنَّا عَلَى يُوسُفَ وَإِنَّا لَهُ لَنَصْحُونَ ۝

أَرْسَلَهُ مُعْتَنَا غَدًا يَرْتَعُ وَيَلْعَبُ وَإِنَّا لَهُ لَحَفُظُونَ ۝

قَالَ إِنِّي لَيَحْزُنُنِي أَنْ تَذْهَبُوا بِهِ وَأَخَافُ أَنْ يَأْكُلَهُ الذِّئْبُ وَأَنْتُمْ عَنْهُ غَافِلُونَ ۝

قَالُوا لَيْنَ أَكَلَهُ الذِّئْبُ وَنَحْنُ عُصْبَةٌ ۚ إِنَّآ إِذًا لَّخُسِرُونَ ۝

૪. હઝરત યૂસુફ (અ) સાથે હઝરત યા'કૂબ (અ)ને બીજા પુત્રોથી વધારે વડાલ હતું જેના કારણે તેમના બીજા પુત્રોને જેવી ઈર્ષ્યા થતી હતી તેવી જ ઈર્ષ્યાનો ઉદ્ભવ કુરેશના આગેવાનોના દિલોમાં આંહઝરત સ.અ.સ. માટે થયો હતો અને તેઓ આંહઝરત સ.અ.સ. જાનથી મારી નાખવાની તેઓ ચાલો ચાલતા રહ્યા.

૫. હઝરત યૂસુફ (અ)ને કતલ કરવાની ચાલની ચેતવાણી અલ્લાહ તરફથી હઝરત (અ)ને યા'કૂબ મળી ચૂકી હતી જેથી તેમણે હઝરત યૂસુફ તેમનાથી ચેતવ્યો હતો.

૧૬. અંતમાં તેઓ તેને સાથે લઈ જવામાં સક્ષમ થયા અને તેને ઊંડા કૂવામાં નાખી દેવાની યોજનામાં એકમત થયા ત્યારે અમે તેના ઉપર વહી કરી (કહ્યું), 'બેશક, એક સમય એવો આવશે કે તું તેમના આ કૃત્યનું તેમને ભાન કરાવીશ ત્યારે તેઓ (તને) ઓળખી નહિ શકે.'

૧૭. એક સાંજે તેઓ રડતા-વિલાપ કરતા પોતાના પિતા પાસે પહોંચ્યા.

૧૮. અને કહ્યું: 'હે પિતા, અમે આપસમાં દોડવાની હરીફાઈ કરતા હતા. અને યૂસુફને અમે સામાનની સંભાળ લેવા મૂક્યો હતો. ત્યાં વચ્ચે તેનો કાડી ખાધો, પરંતુ અમે સાચું કહેતા હોવા છતાં તું અમારો વિશ્વાસ નહિ કરે.'

૧૯. અને તેઓ યૂસુફના ખમીશ ઉપર લોહીના ડાઘ લગાડી લાવ્યા હતા. (પિતાએ) કહ્યું 'બલકે, તમારી (બદ) દાનતે ગંભીર વસ્તુને તમારી દ્રષ્ટિમાં એક સાધારણ વસ્તુ બનાવી દીધી છે. હવે સખ કરવું જ (મારા માટે) બેહતર છે. તમારા આ વલણ ઉપર હું અલ્લાહની સહાયતા ચાહું છું.'

૨૦. પછી તે જગ્યાએ એક કાફલો આવી પહોંચ્યો. જેમણે માશકી (પાણિયારા)ને પાણી લેવા મોકલાવ્યો. તેણે પાણીમાં ડોલ ઊતારી (યૂસુફને જોતાં) બોલી ઉઠ્યો 'અહા, કેવી ખુશીની વાત છે. આ (કેટલું સુંદર) બાળક છે.' તેમણે [કમતી માલની જેમ તેને છૂપાવી લીધો. અને જે કંઈ તેઓ કરી રહ્યા હતા, તેને અલ્લાહ સારી પેઠે જાણતો હતો.

૨૧. અને તેમણે તેને વેચી થોડા દિહરમ વસુલ કર્યા જેની તેમને કોઈ લાભય ન હતી. (રૂકૂઅ-૨)

૨૨. અને તેને ખરીદનાર મિસરીએ પોતાની પત્નીને કહ્યું: 'તેને પૂરતી કાળજીથી રાખજે. કદાચ (ભવિષ્યમાં) તે આપણને લાભકર્તા થાય અથવા આપણે તેને દત્તક લઈએ,' અને આવી રીતે અમે યૂસુફને તે ભૂમિમાં સ્થાપિત કર્યો, કે અમે તેને સ્વપ્નની તા'બીરનું જ્ઞાન આપીએ. અલ્લાહ ફેસલો કરવાની સત્તા રાખે છે જોકે ઘણા લોકો (તે) સમજતા નથી.

فَلَمَّا ذَهَبُوا بِهِ وَاجْتَمَعُوا أَن يُجْعَلُوهُ فِي غَيْبَتِ الْبَحْرِ وَاجْتَمَعَ إِلَيْهِ لَتَنَبِّئَهُمْ بِأَمْرِهِمْ هَذَا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٦﴾

وَجَاءُوا أَبَاهُمْ عِشَاءً يَبْكُونَ ﴿١٧﴾

قَالُوا يَا أَبَانَا إِنَّا ذَهَبْنَا نَسْتَبِقُ وَتَرَكْنَا يُوسُفَ عِنْدَ مَتَاعِنَا فَأَكَلَهُ الذِّئْبُ وَمَا أَنْتَ بِمُؤْمِنٍ لَّنَا وَلَوْ كُنَّا صَادِقِينَ ﴿١٨﴾

وَجَاءُوا عَلَى قَيْصِهِ يَدٌ مِّمَّكَدٍ قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمُ أَنْفُسُكُمْ أَمْرًا فَصَبْرٌ جَمِيلٌ وَاللَّهُ السَّمِيعُ عَلَى مَا تَصِفُونَ ﴿١٩﴾

وَجَاءَتْ سَيَّارَةٌ فَأَرْسَلُوا وَارِدَهُمْ فَأَدْلَى دَلْوَهُ قَالَ يَبُشْرَىٰ هَذَا غُلَامٌ وَأَسَرُّوهُ بِضَاعَةً وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿٢٠﴾

وَشَرَّوهُ بِثَمَنٍ بَخِيسٍ دَرَاهِمَ مَعْدُودَةٍ وَكَانُوا فِيهِ مِنَ الرَّاغِبِينَ ﴿٢١﴾

وَقَالَ الَّذِي اشْتَرَاهُ مِنْ مِصْرَ لَا مِرَّةَ أَكْرَمِي مَثْوَاهُ عَسَىٰ أَن يَنْفَعَنَا أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا وَكَذَلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي الْأَرْضِ وَلِنُعَلِّمَهُ مِن تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ وَاللَّهُ غَالِبٌ عَلَىٰ أَمْرِهِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٢﴾

૨૩. અને જ્યારે તે પોતાની પુખ્ત વયે પહોંચ્યા, અમે તેને વિવેકબુદ્ધિ અને ઈલ્મ બક્ષ્યું અને આવી રીતે અમે ભલાઈ કરનારાઓને (તેમનો) બદલો આપીએ છીએ.

૨૪. અને જેના ઘરમાં તે હતો. તે સ્ત્રીએ તેની ઈચ્છાવિરુદ્ધ પોતાની કામવાસના સંતોષવા (આરડાનું) બારણું વાસી તેને ઘેરી લીધા અને કહ્યું: 'આવ વિલંબ ન કર.' તેણે જવાબ આપ્યો, 'હું અલ્લાહની પનાહ ચાહું છું, તે મારો પાલનહાર છે, તેણેજ મને અહીં માનભર્યું સ્થાન આપ્યું છે. બેશક, બદકારીઓ કરનારા કદીપણ સફળ નથી થતા.'

૨૫. અને તેણીએ તેના વિશે પોતાના ઈરાદો પાકા કરી લીધા હતા અને તે પણ પોતાના ઈરાદામાં મક્કમ હતો. જો તેણે પોતાના પરવરદિગારની સ્પષ્ટ દલીલ ન જોઈ લીધી હોત કે અમે તેના પ્રતિ આવનારી ભૂરાઈ તથા નિર્લજ્જતાને દૂર રાખશું, (તો તે મક્કમ ન રહી શક્યો હોત). બેશક તે અમારો એક ચૂનંદા બંદાઓમાંનો હતો.

૨૬. પછી બન્ને બારણા તરફ દોડ્યાં અને તેણીએ તેના પહેરણને પાછળથી ખેંચી કાઢી નાખ્યું, અને તેમને બારણામાંજ ઘરઘણી સાથે ભેટો થયો. તેણીએ કહ્યું 'તારી પત્ની ઉપર બળાત્કાર કરવાનો પ્રયાસ કરનારની શું સજા હોવી જોઈએ, તેને કેદમાં નાખવો જોઈએ કે પીડાજનક સજા આપવી જોઈએ?'

૨૭. (યૂસુફે) કહ્યું: 'તેણેજ મને મારી ઈચ્છા વિરુદ્ધ (બદકારી માટે) લલચાવી રહી હતી.' તેના ઘરમાંના એક સભ્યે સાક્ષી આપી કે જો તેનું પહેરણ આગળથી કાટયું હોય તો તેણી સાચું બોલે છે. અને તે જૂઠ્ઠો છે.

૨૮. પરંતુ જો તેનું પહેરણ પાછળથી કાટયું છે તો તેણી જૂઠું બોલે છે અને તે સાચો છે.'

૨૯. પછી જ્યારે તેણે જોયું કે તેનું પહેરણ પાછળ કાટવું હતું તેણે કહ્યું 'નિઃસંદેહ સ્ત્રીચરિત્ર સ્ત્રીઓનું મજબૂત હથિયાર છે. આ તરફીબ ખરેખર (બહુજ) શક્તિ ધરાવે છે.

وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿٢٣﴾

وَرَأَوْنَاهُ الْيَتِيمَ الَّذِي يَبْتَغِي رِزْقَهُ عَنْ نَفْسِهِ وَغَلَّقَتِ الْأَبْوَابُ وَقَالَتْ هَيْتَ لَكَ قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ إِنَّهُ رَبِّي أَحْسَنَ مَثْوَايَ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ ﴿٢٤﴾

وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهٖ وَهَمَّ بِهَا لَوْلَا اَنْ رَّا بِرْهَا نَ رَبِّهٖ كَذٰلِكَ لِنَعْرِفَ عَنْهُ السُّوْءَ وَالْفَحْشَآءَ اِنَّهٗ مِنْ عِبَادِنَا الْخٰلَصِيْنَ ﴿٢٥﴾

وَاسْتَبَقَا الْبَابَ وَقَدَّتْ قَيْصَةَ مِنْ دُبُرٍ وَّ اَلْفِيَا سَيِّدَهَا لَدَا الْبَابِ قَالَتْ مَا جَزَاۗءُ مَنْ اَرَادَ بِاَهْلِكَ سُوْۤءًا اِلَّا اَنْ يُجْعَلَ اَوْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴿٢٦﴾

قَالَ هِيَ رَاوَدْتَنِي عَنْ نَفْسِي وَّ شَهِدَ شَهِدٌ مِّنْ اَهْلِهَا اِنْ كَانَ قَيْصُۢهُ قَدْ مِّنْ قَبْلِ فَصَدَقَتْ وَهُوَ مِنَ الْكَٰذِبِيْنَ ﴿٢٧﴾

وَ اِنْ كَانَ قَيْصُۢهُ قَدْ مِّنْ دُبُرٍ فَكَذَّبَتْ وَهُوَ مِنَ الصّٰدِقِيْنَ ﴿٢٨﴾

فَلَمَّا رَا قَيْصُۢهُ قَدْ مِّنْ دُبُرٍ قَالَ اِنَّهٗ مِنْ يٰكِدٍ كُنْ اِنْ كُنْتَ كُنَّ عَظِيْمٌ ﴿٢٩﴾

૩૦. 'હે યૂસુફ, તું દરગુઝર કર અને (હે સ્ત્રી) તું તારા ગુનાહની માફી માગ. બેશક તું 'જ ગુનાહગાર છે.' (રુકૂઅ-૩)

૩૧. અને વસ્તીની સ્ત્રીઓમાં ચર્ચા થવા લાગી કે અઝીઝની પત્નીએ પોતાના યુવાન ગુલામની ઈચ્છા વિરુદ્ધ તેની સાથે બદકેલી કરવા ચાહી અને તેણીના મનમાં તેનો મોહ જાગ્યો છે. નિઃસંદેહ અમને તો તેણી કસૂરવાર જણાય છે.

૩૨. અને જ્યારે આવી (વિવિધ) ચર્ચાઓ સાંભળી તો તેણીએ એક મહેકીલ સજાવી તેમને આમંત્રણ આપ્યું. તેણીએ દરેકને (ફળ કાપવા માટે) એક એક છરી આપી, અને (યૂસુફને) તેમની સામે આવવા માટે કહ્યું, તેને જોતાંજ તે સ્ત્રીઓની આંખો ફાટી રહી અને (ભાન ગુમાવી) તેમણે પોતાના હાથ કાપી નાખ્યા^(૬) અને (સહસા) કહ્યું, 'અલ્લાહ મહાન છે, (બેશક) આ ઈન્સાન છે જ નહિ, આ તો કોઈ ફરિશ્તો છે.'

૩૩. તેણીએ કહ્યું: 'અને આ તે છે જેના કારણે તમે મને દોષિત ઠરવો છો. મેં અવશ્ય મારી મોહજાળમાં તેને ફસાવવા ચાહ્યો હતો, પરંતુ તેણે પોતાને બચાવી રાખ્યો. અને હવે જો તે મારા વશમાં નહિ આવે તો ખરેખર તે કેદમાં ધકેલાશે અને બેઆબરૂ થશે.'

૩૪. (યૂસુફે કહ્યું) 'હે મારા પરવરદિગાર, જે (બદકારી) તરફ તેઓ મને બોલાવે છે તેનાથી મને કેદ વધુ પ્રિય છે; અને જો તું તેમની બદચાલોથી મને નહિ બચાવે તો હું તેમના વશ થઈ નાદાનોમાંનો થઈ જઈશ.'

૩૫. ત્યારે તેના પાલનહારે તેની દુઆ સાંભળી અને તેમની બદચાલોને તેનાથી દૂર કરી, બેશક અલ્લાહ સર્વ સાંભળનાર, સર્વ જાણનાર છે.

يُوسُفُ أَعْرِضْ عَنْ هَذَا وَاسْتَغْفِرِي لِذَنبِكِ ۖ إِنَّكَ كُنتَ مِنَ الْخَاطِئِينَ ﴿٣٠﴾

وَقَالَ نِسْوَةٌ فِي الْمَدِينَةِ امْرَأَتُ الْعَزِيزِ تُرَاوِدُ فَتَاهَا عَنْ نَفْسِهِ قَدْ شَغَفَهَا حُبًّا ۚ إِنَّا لَنَرِيهَا فِي صِلِّ مُبِينٍ ﴿٣١﴾

فَلَمَّا سَمِعَتْ بِمَكْرِهِنَّ أَرْسَلَتْ إِلَيْهِنَّ وَأَعْتَدَتْ لَهُنَّ مُتَّكًا ۖ وَأَتَتْ كُلَّ وَاحِدَةٍ مِّنْهُنَّ سِكِّينًا ۖ وَقَالَتِ اخْرُجْ عَلَيْهِنَّ ۖ فَلَمَّا رَأَيْنَهُ أَكْبَرْنَهُ وَقَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ وَقُلْنَ حَاشَ لِلَّهِ مَا هَذَا بَشَرًا ۖ إِنْ هَذَا إِلَّا مَلَكٌ كَرِيمٌ ﴿٣٢﴾

قَالَتْ فَذَلِكُنَّ الَّذِي لُمْتُنَّنِي فِيهِ ۖ وَلَقَدْ رَاودَتْهُ عَنْ نَفْسِهِ فَاَسْتَعْصَمَ ۖ وَلَئِنْ لَّمْ يَفْعَلْ مَا أُمِرْتُ لَيُجَسِّنَنَّ وَيَكُونَنَّ مِنَ الصَّغِيرِينَ ﴿٣٣﴾

قَالَ رَبِّ السِّجْنُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا يَدْعُونَنِي إِلَيْهِ ۖ وَإِلَّا تَصْرِفْ عَنِّي كَيْدَهُنَّ أَصْبُ إِلَيْهِنَّ وَأَكُن مِّنَ الْجَاهِلِينَ ﴿٣٤﴾

فَاسْتَجَابَ لَهُ رَبُّهُ فَصَرَفَ عَنْهُ كَيْدَهُنَّ ۚ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٣٥﴾

૬. હઝરત યૂસુફ (અ)નું આકર્ષક વ્યક્તિત્વ જોઈને તમામ સ્ત્રીઓ સ્તબ્ધ થઈ ગઈ અને તેમના હાથમાંની છરીઓ વડે તે ફળ કાપી ખાઈ રહી હતી તેણીઓએ ફળો કાપવાના બદલે પોતાના હાથ ઝખ્મી કરી લીધા.

૩૬. પછી સત્તાધીશો પરિસ્થિતિને પારખી ગયા અને એક મુદત માટે તેને કેદમાં નાખવું તેમણે ઉચિત ધાર્યું. (૭)

૩૭. અને તેની સાથે બીજા બે યુવાનો પણ કેદમાં ગયા હતા. જેમાંથી એકે કહ્યું: 'મેં (સ્વપ્નમાં) જોયું છે કે હું દ્રાક્ષ (ની શરાબ) નીચોવું છું.' બીજાએ કહ્યું: 'મેં મારા માથા ઉપર રેટવીઆ ઉઠાવી છે જેમાંથી પક્ષીઓ ખાઈ રહ્યા છે. તું અમને તેની તા'બીર સમજાવ. નિ:સંદેહ, અમે તને સદાચારી સમજીએ છીએ.'

૩૮. તેણે જવાબ આપ્યો 'તમારું ખાવાનું આવવામાં હજી વાર છે, જેના આવતાં પહેલાં હું તમને તમારી તા'બીરો જણાવી દઈશ. કારણ કે મારા પરવરદિવારે મને તેનું ઈલ્મ આપ્યું છે. મેં તે લોકોના દીનનો ત્યાગ કર્યો છે જે અલ્લાહને નથી માનતા અને આખરતમાં ઈમાન નથી રાખતા.

૩૯. અને મેં મારા પૂર્વજો ઈબ્રાહીમ, ઈસહાક તથા યા'કૂબના દીનનું અનુસરણ કર્યું છે. આપણને શોભા નથી આપતું કે આપણે કોઈને પણ અલ્લાહનો શરીક ઠરાવીએ. હકીકતમાં આ આપણા ઉપર અને સર્વ માનવજાતિ ઉપર અલ્લાહનો એહસાન છે, પરંતુ લોકોમાંથી ઘણાખરા એહસાન ફરામાશ છે.

૪૦. 'હે મારા કેદખાનાના સાથીઓ, શું પારસ્પરિક મતભેદ રાખનારા અનેક માલિકો બેહતર છે કે તે એકજ, જે અનન્ય (એકજ) છે, જે સર્વોપરી છે?

૪૧. 'તમે તે અલ્લાહને છોડી માત્ર થોડા નામોની જ પૂજા કરો છો જે નામો તમે તથા તમારા પૂર્વજોએ ઉપજાવી કાઢ્યા છે. તેમના વિશે અલ્લાહે કોઈ સનદ નથી ઉતારી જે સનદનો અધિકાર માત્ર અલ્લાહ જ રાખે છે. તેના સિવાય કોઈની બંદગી ન કરવાનો તેણે તમને હુકમ આપ્યો છે. આજ ખરો દીન છે. પરંતુ ઘણા લોકો તે નથી જાણતા.

૭. અઝીઝ જેનું યહુદી કિતાબોમાં 'પોટીફર'ના નામે વર્ણન છે તેની પત્નીની કેલાએલી બદનામીને રોકવા માટે હઝરત યૂસુફ (અ)ને કેદમાં નાખવામાં આવ્યા કે સજા ભોગવવાના કારણે તેમનો અપરાધ સાબિત થઈ જાય અને તે સ્ત્રી લોકોની દ્રષ્ટિમાં નિર્દોષ ગણાય.

ثُمَّ بَدَأَ لَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا رَأَوُا الْآيَاتِ لِيَسْجُنَتهٔ ۖ حَتَّىٰ حِينٍ ۝

وَدَخَلَ مَعَهُ السِّجْنَ فَتَيْنِ ۖ قَالَ أَحَدُهُمَا إِنِّي أَرَانِي أَعْصِرُ خَمْرًا ۖ وَقَالَ الْآخَرُ إِنِّي أَرَانِي أُعْجِلُ فَوْقَ رَأْسِي خُبْرًا تَأْكُلُ الطَّيْرُ مِنْهُ نَبِّئْنَا بِتَأْوِيلِهِ ۚ إِنَّا نَرَاكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ ۝

قَالَ لَا يَأْتِيكُمَا طَعَامٌ تُرْزَقَانِ إِلَّا نَبَّأْتُكُمَا بِتَأْوِيلِهِ قَبْلَ أَنْ يَأْتِيَكُمَا ۚ ذِكُّمَا مِمَّا عَلَّمَنِي رَبِّي إِنِّي تَرَكْتُ مِلَّةَ قَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ ۝

وَاتَّبَعْتُ مِلَّةَ آبَائِي إِبْرَاهِيمَ وَاسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ ۚ مَا كَانَ لَنَا أَنْ نُشْرِكَ بِاللَّهِ مِنْ شَيْءٍ ۚ ذَٰلِكَ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ عَلَيْنَا وَعَلَى النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ۝

يُصَٰحِبِي السِّجْنِ ۖ أَزْيَابُكَ مُتَفَرِّقُونَ خَيْرٌ أَمِ اللَّهِ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ۝

مَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِهِ إِلَّا أَسْمَاءُ سَيَّئُومًا ۖ أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ مِمَّا أُنْزِلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطٰنٍ ۚ إِنَّ الْحُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ ۖ أَمَرَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ ۚ ذَٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ۝

૪૨. 'હે મારા કેદખાનાના સાથીઓ, (તમારા સ્વપ્નની તા'બીર સાંભળો). તમારામાંથી એક પોતાના માલિકને શરાબ પાશે. અને બીજાનો અંત શૂળી ઉપર આવશે. તેનું માથું પક્ષીઓ પીંખી ખાશે, (અને) તમે જેનો ખુલાસો માગી રહ્યા હતા તેનો નિર્ણય થઈ ચૂક્યો છે. (તે થવા-કાળ છે).'

૪૩. અને બન્નેમાંથી જેને છૂટકારો મળવાનો હતો તેને તેણે કહ્યું 'તું તારા માલિક પાસે મારી ભલામણ કરજે.' પરંતુ શયતાને તેને પોતાના માલિકને વાત કરવાનું ભુલાવી દીધું. જેથી તે અમુક વર્ષો સુધી કેદમાં પડી રહ્યો. (રુકૂઅ-૪)

૪૪. અને બાદશાહે કહ્યું: 'હું (સ્વપ્નમાં) સાત દ્યુપુષ્ટ ગાયો જોઉં છું જેને સાત દુબળી ગાયો ખાઈ રહી છે. અને સાત લીલાંછમ ડુંડાંઓ જોઉં છું સાથે સાત કરમાયેલા ડુંડાંઓ જોઉં છું. હે દરબારીઓ, જો તમે સ્વપ્નની તા'બીર જાણતા હો તો, મને તેનો અર્થ સમજાવો.'

૪૫. તેમણે ઉત્તર વાળ્યો, 'આ તો ગુંચવણભર્યા સ્વપ્ના છે. અને અમે આવા ગુંચવણ ભરેલા સ્વપ્નાની તા'બીર નથી જાણતા.'

૪૬. અને પેલા બેમાંથી જેને છૂટકારો મળ્યો હતો તેને લાંબા સમય પહેલાંની વાત યાદ આવી. તેણે કહ્યું 'જે મને (કેદખાનામાં) જવાની પરવાનગી આપો તો હું તમને તેની તા'બીર લાવી આપું.'

૪૭. (તેણે કહ્યું) 'હે યૂસુફ, હે સત્ય કહેનારા, તું અમને આનો અર્થ સમજાવ કે સાત તંદુરસ્ત ગાયોને સાત નબળી ગાયો ખાઈ જાય. અને સાત ડુંડાં લીલાંછમ છે અને સાત ડુંડાં કરમાયેલાં છે, જેથી પાછો જઈ તેમને (તારા વિશે સઘળું) હું જણાવી દઉં.'

૪૮. તેણે કહ્યું 'તમે સાત વર્ષ સુધી સતત મહેનતથી ખેતી કરો (અને) કાપણી કરો તો તેમાંથી ખાવા પૂરતું જ (અનાજ) લેજો, બાકી તે ડુંડાંઓમાં જ રહેવા દેજો.

يُصَاحِبِي السِّجْنِ أَمَّا أَحَدُكُمَا فَيَسْقِي رَبَّهُ حَمْرًا
وَأَمَّا الْآخَرُ فَيُصَلِّبُ فَتَأْكُلُ الظَّيْرُ مِنْ رَأْسِهِ
قُضِيَ الْأَمْرُ الَّذِي فِيهِ تَسْتَفْتِينَ ﴿٤٢﴾

وَقَالَ لِلَّذِي ظَنَّ أَنَّهُ نَاجٍ مِّنْهُمَا اذْكُرْنِي عِندَ
رَبِّكَ فَأَنَسَهُ الشَّيْطَانُ ذِكْرَ رَبِّهِ فَلَبِثَ فِي السِّجْنِ
بِضْعَ سِنِينَ ﴿٤٣﴾

وَقَالَ الْمَلِكُ إِنِّي أَرَى سَبْعَ بَقَرَاتٍ سِمَانٍ يَأْكُلْنَ
سَبْعَ عِجَافٍ وَسَبْعَ سُنبُلَاتٍ خُضْرٍ وَأُخَرَ يَابِسَاتٍ يَا أَيُّهَا
الْمَلَأُ اقْتُونِي فِي رَأْيَا إِن كُنْتُمْ لِلرَّأْيَآ تَعْبِرُونَ ﴿٤٤﴾

قَالُوا أَضَلَّاتُ أَهْلًا مِّمَّا وَتَّابُوا وَبَلَغَ الْأَهْلَ
بِغُلْبَتَيْنِ ﴿٤٥﴾

وَقَالَ الَّذِي بَخَا مِنْهُمَا وَادَّكَرَ بَعْدَ أُمَّةٍ أَنَا أُنَبِّئُكُمْ
بِتَأْوِيلِهِ فَأَرْسِلُونِ ﴿٤٦﴾

يُوسُفُ أَيُّهَا الصِّدِّيقُ أَفْتِنَا فِي سَبْعِ بَقَرَاتٍ سِمَانٍ
يَأْكُلْنَ سَبْعَ عِجَافٍ وَسَبْعِ سُنبُلَاتٍ خُضْرٍ وَأُخَرَ
يَابِسَاتٍ تَعَالَى أَرْجِعْ إِلَى النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٤٧﴾
قَالَ تَزْرَعُونَ سَبْعَ سِنِينَ دَأَبًا فَمَا حَصَدْتُمْ فَذَرُوهُ
فِي سُنْبُلِهِ إِلَّا قَلِيلًا مِّمَّا تَكُلُونَ ﴿٤٨﴾

૪૯. ‘પછીના સાત વર્ષ ભયંકર (દુઃકાળના) આવશે. જેમાં તમારું સંઘરી રાખેલું ખવાઈ (૮) જશે સિવાય કે જે તમે થોડું (વાણી માટે) બચાવી લેશો.

૫૦. ‘પછી એક વર્ષ એવું આવશે જેમાં ખૂબ વરસાદ (૯) થશે અને લોકો એટલા સુખી થઈ જશે કે તેઓ (એકબીજાને) ભેટસોજાદો આપશે.’ (રુકૂઅ-૬)

૫૧. જેથી બાદશાહે કહ્યું ‘તેને મારી પાસે લઈ આવો.’ પરંતુ જ્યારે (બાદશાહનો) કાસદ તેની પાસે આવ્યો તો તેણે કહ્યું: ‘તારા માલિકને જઈને પૂછ કે જે સ્ત્રીઓએ પોતાના હાથ કાપ્યા હતા તેમનું શું (૧૦) થયું? બેશક, મારો રબ તેમના ફરેબને સારી પેઠે બાણે છે.’

૫૨. તેણે (બાદશાહે સ્ત્રીઓને) પૂછ્યું, ‘આ તમને શું થઈ ગયું હતું જ્યારે તમે યૂસુફ સાથે તેની ઈચ્છા વિરુદ્ધ બદકેલી કરવા ચાહી હતી?’ તેમણે કહ્યું: ‘તે અલ્લાહના ડરથી (બદકારી ન કરી અને) દૂર રહ્યા હતા. અમે તેની કોઈ બૂરાઈ નથી જોઈ.’ ત્યારે અઝીઝની પત્નીએ કહ્યું ‘હવે સચ્ચાઈ ખુલી જવા પામી છે, અને તે હું જ હતી જેણે તેની ઈચ્છા વિરુદ્ધ તેને બદકારીમાં ફસાવવા ચાહ્યો હતો, નિઃસંદેહ તે સાચો હતો.’

ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ سَبْعٌ شِدَادٌ يَأْكُلْنَ مَا قَدَّمْتُمْ لَهُنَّ إِلَّا قَلِيلًا مِمَّا تَحْصِنُونَ ﴿٥٩﴾

ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ عَامٌ فِيهِ يُغَاثُ النَّاسُ وَفِيهِ يَعْصِرُونَ ﴿٦٠﴾

وَقَالَ الْمَلِكُ أَتُؤْتِيَنِي بِهِ فَلَمَّا جَاءَهُ الرَّسُولُ قَالَ ارْجِعْ إِلَىٰ رَبِّكَ فَسْأَلْهُ مَا بَالُ النِّسْوَةِ الَّتِي قَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ إِنَّ رَبِّي بِكَيْدِهِنَّ عَلِيمٌ ﴿٦١﴾

قَالَ مَا خَطْبُكُنَّ إِذْ رَاوَدْتُنَّ يُوسُفَ عَنْ نَفْسِهِ قُلْنَ حَاشَ لِلَّهِ مَا عَلِمْنَا عَلَيْهِ مِنْ سُوءٍ قَالَتِ امْرَأَتُ الْعَزِيزِ النَّاسُ حَصَصَ الْحَقُّ أَنَا رَاوَدْتُهُ عَنْ نَفْسِهِ وَرَأَيْتَهُ لَيْنَ الصَّدِيقِينَ ﴿٦٢﴾

૮. આંહડરત સ.અ.સ.ના સમયમાં આખા અરેબિયામાં ભયંકર દુઃકાળ પડ્યો હતો જે સાત વર્ષ સુધી રહ્યો. લોકોએ ત્યારે મરેલા જનાવરનું માંસ ખાઈને પોતાના જીવ બચાવ્યા હતા.

૯. ‘યુગાનુ’ અર્થાત ‘તેમના ઉપર વર્ષા થશે’, તેમના દુઃખનું નિવારણ થશે’ એવો પણ અર્થ નીકળે છે. ઘણા ઈસાઈ વિવેચકો મિસરમાં વર્ષા થવાના પ્રશ્ન ઉપર ટીકા કરે છે અને તેમના કહેવા પ્રમાણે મિસરની જમીન નાઈલ નદીના પાણીના આધારે જીવે છે નહિ કે વર્ષાના આધાર ઉપર. અને તેમના કહેવા પ્રમાણે કુરઆને મજહદનું નિવેદન કુદરતના ભૌગોલિક સિદ્ધાંતની વિરુદ્ધ છે. પરંતુ જેમ મિસરની જમીનની ફળદ્રુપતા નાઈલના પાણીની ભરતી ઉપર નભે છે તેમજ નાઈલની પાણીની ભરતી વર્ષા ઉપર નભે છે.

૧૦. આ ઘટનાથી બાદશાહને હઝરત યૂસુફ (અ)ની અસાધારણ શખ્સિયતનો ખ્યાલ આવતાંજ તેમને છૂટો કરવાનો ઈરાદો કર્યો. પરંતુ હઝરત યૂસુફ (અ)એ છૂટા થવાનો ઈન્કાર કર્યો જ્યાં સુધી તેમના ઉપરના ખોટા કલંકને મિટાવી દેવામાં ન આવે. તેમજ તે હઝરતના પતિને ખાતરી થવી જોઈએ કે તેના ઉપરકારના બદલામાં હઝરત યૂસુફ (અ)એ વિશ્વાસઘાત નથી કર્યો. તેની પૂરી તપાસ બાદ તેમને નિર્દોષ સાબિત કરી છોડી મુકવામાં ન આવે ત્યાં સુધી હઝરત યૂસુફ (અ) જવા માટે તૈયાર ન હતા.

૫૩. (યૂસુફે કહ્યું) ‘હું ચાહતો હતો કે તે (માલિક)ને યકીન થઈ જાય કે તેની ગેરહાજરીનો લાભ લઈ મેં તેની સાથે બેવકાઈ નથી કરી. અને અલ્લાહ બેવકાના દાવને ફળવા નથી દેતો.

ذٰلِكَ لِيَعْلَمَ اَنِّيْ لَمْ اَخْنَهُ بِالْغَيْبِ وَاَنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِيْ
كَيْدَ الْخٰٓئِنِيْنَ ﴿٥٣﴾

૫૪. ‘અને હું પોતાને દોષમુક્ત નથી કરાવતો; કારણ કે ઈન્સાનનું બૂરાઈ તરફ ઢળવાનું વલણ સ્વાભાવિક છે. સિવાય જેના ઉપર મારા પરવરદિગારની દયાદ્રષ્ટિ હોય. ખરેખર મારો પરવરદિગાર બેહદ સમાવંત છે, દયાળુ છે.’

وَمَا اُبْرِئُ نَفْسِيْ اِنَّ النَّفْسَ لَآ مَارَةَ بِالسُّوْءِ
اِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّيْ اِنَّ رَبِّيْ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿٥٤﴾

૫૫. અને બાદશાહે કહ્યું ‘તેને મારી પાસે લઈ આવો હું તેને મારા ખાસ કામ માટે નીમીશ’ અને તેણે (યૂસુફને) કહ્યું ‘આજના દિવસે તેં અમારી વચ્ચે એક મરતબો અને અમારો વિશ્વાસ મેળવ્યો છે.’

وَقَالَ اَمْلِكُ اَتُوْنِيْ بِهٖ اَسْتَلِضِعْهُ لِنَفْسِيْ فَلَمَّا
كَلَّمَهُ قَالَ اِنَّكَ الْيَوْمَ لَدَيْنَا مَكِيْنٌ اٰمِيْنٌ ﴿٥٥﴾

૫૬. તેણે કહ્યું: ‘મને દેશના આર્થિક વહિવટનો ઊપરી બનાવો, હું તેની રક્ષા તથા (વ્યવસ્થાની) પૂરી સમજ ધરાવું છું.’ (૧૧)

قَالَ اجْعَلْنِيْ عَلَى خَزَائِنِ الْاَرْضِ اِنِّيْ حٰفِظٌ عَلِيْمٌ ﴿٥٦﴾
وَكَذٰلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي الْاَرْضِ يَتَّبِعُوْا مِنْهَا حَيْثُ
يَشَآءُ نُّصِيبُ بِرَحْمَتِنَا مَنْ نَّشَآءُ وَلَا نُنْصِيعُ اَجْرَ الْحٰسِنِيْنَ ﴿٥٧﴾

૫૭. આવી રીતે અમે યૂસુફને દેશમાં સ્થાપિત કર્યો. તે જ્યાં ચાહતો ત્યાં રહેતો. અમે જેના ઉપર ચાહીએ અમારી રહેમત ઊતારીએ છીએ, અને નેકી કરનારાઓના બદલાને અમે વ્યર્થ નથી જવા દેતા.

وَلَا اَجْرَ الْاٰخِرَةِ خَيْرٌ لِّلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَكَانُوْا يَتَّقُوْنَ ﴿٥٨﴾

૫૮. અને ખરેખર ઈમાન લાવનારાઓ અને પરહેઝગારો માટે આખેરતનો બદલો બેહતર છે. (રુકૂઅ-૭)

وَجَآءَ اِخْوَتَهُ يُوْسُفَ فَدَخَلُوْا عَلَيْهِ فَعَرَفَهُمْ وَهُمْ
لَهٗ مُنْكَرُوْنَ ﴿٥٩﴾

૫૯. અને યૂસુફના ભાઈઓ તેની સામે ઉપસ્થિત થયા અને તેમને તેણે ઓળખી લીધા; પરંતુ તેઓ તેને ન ઓળખી શક્યા.

وَلَمَّا جَهَّزَهُمْ بِجَهٰزِهِمْ قَالَ اَتُوْنِيْ بِاَخِيْ لَكُمْ
مِّنْ اٰيٰتِكُمْ اَلَّا تَرَوْْنَ اَنِّيْ اُوْفِي الْكَفٰلَ وَاَنَا خَيْرُ
الْمُنْزِلِيْنَ ﴿٦٠﴾

૬૦. અને જ્યારે તેણે તેમની જરૂરીયાતો પૂરી કરી આપી, તેણે કહ્યું ‘તમારા પિતા તરફથી જે તમારો ભાઈ (બીનયામીન) છે તેને મારી પાસે લઈ આવજો. શું તમે નથી જોયું કે હું તમને તોલમાં પૂરેપૂરું આપું છું અને સારો મહેમાન નવાજ છું?’

فَاِنْ لَّمْ تَاْتُوْنِيْ بِهٖ فَلَا كَيْلَ لَكُمْ عِنْدِيْ وَلَا
تَقْرَبُوْنِ ﴿٦١﴾

૬૧. ‘જો તમે તેને મારી પાસે નહિ લાવો તો મારી પાસેથી (કરી) તમને (અનાજનો) હિસ્સો નહિ મળે અને તમે મારી પાસે પાછા ન આવશો.

૧૧. હઝરત યૂસુફ (અ)ના એક ખાસ જવાબદારીનું સ્થાન માગવાનો મૂળ હેતુ પોતાની માહિતગારીથી દેશની આર્થિક તેમજ અન્ય ઉન્નતિમાં મદદરૂપ થવાનો હતો.

૬૨. તેમણે જવાબ આપ્યો ‘અમે તેના પિતાને તેના વિશે સમજાવવાનો પ્રયત્ન કરશું, અને આ (કામ) અમે અવશ્ય કરશું.’

૬૩. અને તેણે પોતાના ચાકરોને કહ્યું, ‘તેમના થેલાઓમાં રકમ પાછી નાખી દો. જ્યારે તેઓ પોતાના પરિવારમાં પાછા પહોંચે અને તેને પારખી લે તો કદાચ તેઓ પાછા આવે.’

૬૪. અને જ્યારે તેમણે પિતા પાસે આવીને કહ્યું: ‘હે અમારા પિતા, હવે પછી અમને (અનાજનો) પૂરો હિસ્સો નહિ મળે. જો અમારા ભાઈને અમારી સાથે મોકલાવીશ તોજ અમને અમારો હિસ્સો મળશે અને અમે બેશક તેની પૂરતી સંભાળ લેશું.’

૬૫. તેણે કહ્યું ‘શું હું તેના માટે તમારો એવો વિશ્વાસ કરું જેવો કે મેં પહેલા તેના ભાઈ માટે તમારો વિશ્વાસ કર્યો હતો? બેશક, અલ્લાહ જ ઉત્તમ સંભાળ (૧૨) લેનારો છે, તે દયાળુઓનો દયાળુ છે.’

૬૬. અને જ્યારે તેમણે અનાજના થેલા ખોલ્યા તો તેમને પોતાની રકમ પાછી મળી. તેમણે કહ્યું: ‘હે પિતાજી, આથી વધુ અમે શું આશા રાખીએ? અમારી રકમ પણ અમને પાછી મળી ગઈ. અમે અમારા પરિવાર માટે ફરી અનાજ લાવશું અને અમારા ભાઈની પૂરતી સંભાળ લેશું. અમે એક ઊંટનો ભાર વધારે લાવશું. એટલો વધારો સહેલાઈથી મળી રહેશે.’

૬૭. તેણે કહ્યું ‘હું તેને તમારી સાથે મોકલીશ નહિ જ્યાં સુધી તમે અલ્લાહના નામ પર સોગંદ ઉઠાવી વચન ન આપો કે તમે તેને ખરેખર મારી પાસે પાછો લાવશો. સિવાય કે તમે સૌ ફસાઈ ગયા હો’ અને જ્યારે તેમણે પાકું વચન આપ્યું ત્યારે તેણે કહ્યું: ‘આપણી આ વાતોનો અલ્લાહ સાક્ષી છે.’

૬૮. અને તેણે કહ્યું: ‘હે મારા પુત્રો, તમે શહેરના એકજ દરવાજાથી એક સાથે દાખલ ન થજો,

قَالُوا سُرَادُ عَنْهُ أَبَاهُ وَإِنَّا لَفِعْلُونَ ﴿٦٣﴾

وَقَالَ لِفَتِيلِهِ اجْعَلُوا بِضَاعَهُمْ فِي رِحَالِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَعْرِفُونَهَا إِذَا انْقَلَبُوا إِلَى أَهْلِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٦٤﴾

فَلَمَّا رَجَعُوا إِلَىٰ أَبِيهِمْ قَالُوا يَا أَبَانَا مُنِعَ مِنَّا الْكَيْلُ فَأَرْسِلْ مَعَنَا آخَنَانًا نَّكُنْ لَكَ حِفْظُونَ ﴿٦٥﴾

قَالَ هَلْ آمَنْتُمْ بِهِ إِلَّا كَمَا آمَنْتُمْ بِأَخِيهِ مِنْ قَبْلُ قَالُوا فَاللَّهُ خَيْرٌ حِفْظًا وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّحِيمِينَ ﴿٦٦﴾

وَلَمَّا فَتَحُوا مَتَاعَهُمْ وَجَدُوا بِضَاعَهُمْ سُدَّتْ إِلَيْهِمْ قَالُوا يَا أَبَانَا مَا نَبْغِي هَذِهِ بِضَاعُ غَنَمٍ دُرَّتْ إِلَيْنَا وَنَبِيرُ أَهْلِنَا وَنَحْفَظُ أَخَنَانًا وَنَزِدُ إِلَيْكَلْ بَعِيرٌ ذَلِكَ كَيْلٌ يَسِيرٌ ﴿٦٧﴾

قَالَ لَنْ أَرْسِلَهُ مَعَكُمْ خَافَ تَوْتُونَ مَوْثِقًا مِنَ اللَّهِ لَتَأْتُنِي بِهِ إِلَّا أَنْ يُخَاطَبَكُمْ فَلَمَّا آوَوْهُ مَوْثِقُهُمْ قَالَ اللَّهُ عَلَىٰ مَا نَقُولُ وَكِيلٌ ﴿٦٨﴾

وَقَالَ يَبْنِي لَا تَدْخُلُوا مِنْ بَابٍ وَاحِدٍ وَادْخُلُوا

૧૨. હઝરત યા'કૂબ (અ)ને ખાંતરી થઈ ચૂકી હતી કે ફિરઝોનના આ અમલદાર હઝરત યૂસુફ (અ)જ હોવા જોઈએ. એક હઝરત અજાણ્યા સરકારી અમલદારનું બિનયામીનને પોતાની પાસે બોલાવવાનું કોઈ કારણ ન હોઈ શકે.

પરંતુ અલગ અલગ દરવાજામાંથી^(૧૩) દાખલ થજો અને હું તમને અલ્લાહની પકડથી નથી બચાવી શકતો. નિર્ણય અલ્લાહના હાથમાં છે. મેં તેના ઉપર ભરોસો રાખ્યો છે. બેશક ભરોસો રાખનારાએ તેના ઉપરજ ભરોસો રાખવો જોઈએ.

૬૯. અને તેઓ પોતાના પિતાની આજ્ઞા પ્રમાણે (શહેરમાં) દાખલ થયા હતા, પરંતુ અલ્લાહના નિર્ણય સામે તેમને કંઈ કામ આવત નહિ, બેશક આ યા'કૂબની એક ઈચ્છા હતી જે તેણે પ્રગટ કરી હતી. અને તે ખરેખર જ્ઞાન ધરાવતો હતો કારણ કે અમે તેને (ઘણું) શીખવ્યું હતું. પરંતુ ઘણાં લોકો તેનાથી બેખબર છે. (રુકૂઅ-૮)

૭૦. અને જ્યારે તેઓ યૂસુફને મળવા ગયા ત્યારે તેણે પોતાના ભાઈને પાસે બેસાડ્યો અને કહ્યું: 'હું તારો ભાઈ છું, માટે તેમની (ખરાબ) વર્તણૂકથી તું માહું ન લગાડજે.'

૭૧. અને જ્યારે અનાજ તેમને અપાઈ ગયું ત્યારે તેણે એક પ્યાલો તેના ભાઈના થેલામાં^(૧૪) નાખી દીધો. પછી એવાન કરનારાએ એવાન કર્યો (કહ્યું) 'હે, કાફલાવાળાઓ, તમારા ઉપર ચોરીનો આરોપ છે.'

૭૨. તેઓ પાછા ફર્યા અને પૂછ્યું 'તમારું શું બોવાયું છે?'

૭૩. તેમણે કહ્યું 'બાદશાહનો માપનો પ્યાલો. અને જે તેને શોધી લાવશે તેને એક ઊંટના ભાર જેટલું (અનાજ) આપવામાં આવશે, અને હું તેની ખાતરી આપું છું.'

૭૪. તેમણે કહ્યું: 'અલ્લાહના સોગંદ તમે સારી પેઠે જાણો છો કે અમે આ પ્રદેશમાં અનીતિના કામ કરવા નથી આવ્યા. અને ન તો અમે ચોર છીએ.'

مِنْ أَبْوَابٍ مُتَفَرِّقَةٍ وَمَا أُغْنِي عَنْكُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ إِنْ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَعَلَيْهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ ﴿١٥﴾

وَلَمَّا دَخَلُوا مِنْ حَيْثُ أَمَرَهُمْ أَبُوهُمْ مَا كَانَ يُغْنِي عَنْهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا حَاجَةٌ فِي نَفْسِ يَعْقُوبَ قَضَاهُ وَإِنَّهُ لَذُو عِلْمٍ لِمَا عَلَّمْنَاهُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٦﴾

وَلَمَّا دَخَلُوا عَلَى يُوسُفَ أَوَى إِلَيْهِ أَخَاهُ قَالَ إِنِّي أَنَا أَخُوكَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٧﴾

فَلَمَّا جَهَّزَهُمْ بِجَهَّازِهِمْ جَعَلَ السِّقَايَةَ فِي رَحْلِ أَخِيهِ ثُمَّ أَذَّنَ مُؤَذِّنٌ أَتَيْنَهَا الْغَيْرَ لَكُمُ لَسِرُونَ ﴿١٨﴾

قَالُوا وَقَبِلُوا عَلَيْهِمْ مَاذَا تَفْقِدُونَ ﴿١٩﴾

قَالُوا تَفْقِدُ صَوَاعَ الْمَلِكِ وَلِمَن جَاءَ بِهِ حِمْلُ بَعِيرٍ وَأَنَا بِهِ زَعِيمٌ ﴿٢٠﴾

قَالُوا تَاللَّهِ لَقَدْ عَلِمْتُمْ مَا جِئْنَا لِنُفْسِدَ فِي الْأَرْضِ وَمَا كُنَّا سُرِقِينَ ﴿٢١﴾

૧૩. હઝરત યા'કૂબ (અ)ના પોતાના પુત્રોને શહેરના અલગ અલગ દ્વારોમાંથી દાખલ થવાની સૂચના આપવાના બે ખાસ કારણો હતા કે (૧) જો તેમને સપડાવવાની કોઈ પ્રપંચ જાળ હોય તો અથવા તેમાં એકી સાથે ન ફસાઈ જાય, (૨) જો યૂસુફ (અ)નો આ બાબતમાં કંઈ સંબંધ હોય તો અન્ને ભાઈઓને એકાંતમાં વાતચીત કરવાનો મોકો મળી જાય.

૧૪. આ પ્યાલો અજાણતામાં બીનયામીનના થેલામાં રહી જવા પામ્યો હતો તેની પાછળ કોઈ ચાલ ન હતી.

૭૫. તેમણે કહ્યું ‘જો તમે જૂઠ્ઠા સાબિત થયા તો આ ચોરીનો દંડ શું હોવો જોઈએ?’

૭૬. તેમણે કહ્યું કે જેના થેલામાં તે (વસ્તુ) નીકળશે, તે પોતેજ તેનો દંડ ગણાશે. અમે અપરાધીઓને આ જ સજા આપીએ છીએ.

૭૭. પછી તેણે પોતાના ભાઈના થેલાથી પહેલાં બીજાના થેલાઓની તલાશી લેવી શરૂ કરી. પછી તેના ભાઈના થેલામાંથી તેણે ખાલો કાઢ્યો. આવી રીતે અમે યૂસુફ માટે તરકીબ^(૧૫) કરી કારણ કે બાદશાહના કાનૂનના બહાના વગર બીજી કોઈ રીતે તે પોતાના ભાઈને રાખી ન શક્યો હોત, સિવાય કે અલ્લાહ ચાહતો હોય. અમે ચાહીએ તેના દરજ્જા વધારી દઈએ છીએ; અને સર્વ જ્ઞાન ધરાવનારાઓમાં તે જ એક મહાજ્ઞાની છે.

૭૮. તેમણે કહ્યું: ‘જો તેણે ચોરી^(૧૬) કરી હોય તો (તેમાં નવાઈ નથી), પહેલાં તેના ભાઈએ પણ ચોરી કરી હતી.’ પણ યૂસુફે (અપમાન સહી) પોતાનો ભેદ જાળવી રાખ્યો અને તેમની સમક્ષ પ્રગટ ન કર્યો. તેણે એટલું જ કહ્યું: ‘તમે બેહદ બદતર (પ્રકૃતિના લોકો) છો અને તમે જે કંઈ કહી રહ્યા છો તેને અલ્લાહ સારી પેઠે જાણે છે.’

૭૯. તેમણે કહ્યું કે ‘હે આદરણીય અમલદાર, તેનો પિતા વયોવૃદ્ધ છે. માટે તું અમારામાંથી કોઈ બીજાને તેના બદલે રાખી લે; બેશક તું અમને બહુજ ભલો માણસ લાગે છે.’

૮૦. તેણે કહ્યું: ‘અલ્લાહ પનાહ આપે જો અમે અમારી વસ્તુ જેની પાસે મળી હોય તેના સિવાય બીજાને અટકાયતમાં લઈએ તો; આપું કરવાથી અમે નિશ્ચય અન્યાયી ગણાશું.’ (રુકૂઅ-૮)

قَالُوا فَمَا جَزَاؤُهُ إِنْ كُنْتُمْ كَذِبِينَ ﴿٧٥﴾

قَالُوا جَزَاؤُهُ مَنْ وَجَدَ فِي رَحْلِهِ فَهُوَ جَزَاؤُهُ كَذَلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ ﴿٧٦﴾

فَبَدَأَ بِأَوْعِيَّتِهِمْ قَبْلَ وِعَاءِ أَخِيهِ ثُمَّ اسْتَخْرَجَهَا مِنْ وِعَاءِ أَخِيهِ كَذَلِكَ كِدْنَا لِيُوسُفَ مَا كَانَ لِيَأْخُذَ أَخَاهُ فِي دِينِ الْمَلِكِ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَن نَّشَاءُ وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ ﴿٧٧﴾

قَالُوا إِنْ يَسْرِقْ فَقَدْ سَرَقَ أَخٌ لَهُ مِنْ قَبْلُ فَأَسْرَهَا يُوسُفُ فِي نَفْسِهِ وَكَمْ يُبْدِهَا لَهُمْ قَالَ أَنْتُمْ شَرُّ مَكَانٍ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَصِفُونَ ﴿٧٨﴾

قَالُوا يَا أَيُّهَا الْعَزِيزُ إِنَّ لَهُ أَبًا شَيْخًا كَبِيرًا فَخُذْ أَحَدًا مِمَّا مَكَانَهُ إِنْ آتَاكَ زَكَاةٌ مِنَ الْحُسَيْنِ ﴿٧٩﴾

قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ أَنْ تَأْخُذَ إِلَّا مَن وَجَدْنَا مَتَاعَنَا عِنْدَهُ إِنْ أَرَادَا الظَّلْمُونَ ﴿٨٠﴾

૧૫. પાણી પીવાનો ખાલો તેમજ માપનું વાસણ બન્ને એકજ પ્રકારના હતા. હઝરત યૂસુફ (અ)ની ભૂલ અલ્લાહ તઆલાની યોજના પ્રમાણે હતી. તેનું સ્પષ્ટીકરણ આ આયતમાં જણાય છે. જેના વગર હઝરત યૂસુફ (અ)ને પોતાના ભાઈને રાખી લેવાની તક સાંપડત નહિ.

૧૬. દુશ્મની તેમજ ઈર્ષાના લીધે તેમણે હઝરત યૂસુફ (અ)ની હત્યા કરવા સુધી ઈરાદો કર્યો, તેને ચોર બનાવ્યા તેમજ બીનયામીન સાથે વિતેલી સાધારણ ઘટનાને પણ ચોરી કરાવી.

૮૧. અને જ્યારે તેઓ નિરાશ થયા અને આપસમાં સલાહ કરવા માટે એક તરફ ભેગા થયા ત્યારે તેમાંના સૌથી મોટાએ ^(૧૭) કહ્યું: ‘તમે સારી પેઠે જાણો છો કે તમારા પિતાએ તમારી પાસેથી સોગંદ ઉપર વચન લીધું હતું, અને અલ્લાહને સાક્ષી બનાવ્યો હતો. અને આવી જ રીતે તમે પહેલાં પણ યૂસુફના સંબંધમાં કેવું અનર્થ કરી ચૂક્યા છો? માટે હું આ દેશમાંથી નહિ જાઉં. જ્યાં સુધી મારા પિતા પરવાનગી ન આપે. અથવા અલ્લાહ મારા વિશે કોઈ ફેસલો ન કરે. તેજ બેહતર ફેસલો કરનારો છે.

૮૨. ‘તમારા પિતાને જઈને કહો કે તમારા પુત્રે અવશ્ય ચોરી કરી છે અને અમે જેટલું જાણીએ છીએ એટલું જ વર્ણન કરીએ છીએ. અને ગએબનું જ્ઞાન અમે નથી રાખતા.

૮૩. ‘અને તું તે લોકોને પણ પૂછી લે જેની સાથે અમે રહ્યા હતા અને તે કાફલાવાળાઓને પણ પૂછી લે જેમની સાથે અમે આવ્યા છીએ અને અમે ખરેખર સાચા છીએ.”

૮૪. તેણે કહ્યું: ‘નહિ (આ સત્ય નથી) બલ્કે, તમારા ખોટા વિચારોને કારણે એક ગંભીર બાબત તમને સાધારણ લાગી છે. બેશક, હવે માત્ર સબ્ર કરવું મારા માટે બેહતર છે. કદાચ ફરી અલ્લાહ સૌને ^(૧૮) મારી પાસે લઈ આવે. તે સર્વજ્ઞ છે, હિકમતવાળો છે.’

૮૫. પછી તેણે મોઢું ફેરવી ઉદ્ગાર કાઢ્યો: ‘હાય યૂસુફ’ અને તેની આંખો દુઃખના લીધે સકેદ પડી ગઈ હતી અને તે પોતાના દુઃખને દબાવી રહ્યો હતો.

૮૬. તેમણે કહ્યું: ‘અલ્લાહના સોગંદ તું યૂસુફને કદીપણ ભૂલીશ નહિ જ્યાં સુધી કે તું (ખાટલામાંજ) ગળી જઈશ અથવા સડી મરીશ.’

فَلَمَّا اسْتَيْسَسُوا مِنْهُ خَلَصُوا نَجِيًّا قَالَ كَبِيرُهُمْ أَلَمْ تَعْلَمُوا أَنَّ أَبَاكُمْ قَدْ أَخَذَ عَلَيْكُمْ مَوْثِقًا مِنَ اللَّهِ وَمِنْ قَبْلُ مَا فَرَضْتُمْ فِي يُوسُفَ فَلَنْ أَبْرَحَ الْأَرْضَ حَتَّى يَأْذَنَ لِي أَبِي أَوْ يَحْكُمَ اللَّهُ لِي وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ ۝

ارْجِعُوا إِلَىٰ آبَائِكُمْ فَقُولُوا يَا أَبَانَا إِنَّ ابْنَكَ سَرَقَ وَمَا شَهِدْنَا إِلَّا بِمَا عَلَّمْنَا وَمَا كُنَّا لِلْغَيْبِ حَافِظِينَ ۝

وَسَأَلَ الْقُرْيَةَ الَّتِي كُنَّا فِيهَا وَالْغِيبَةَ الَّتِي أَقْبَلْنَا فِيهَا وَإِنَّا لَصَادِقُونَ ۝

قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنْفُسُكُمْ أَمْرًا فَصَبْرٌ جَبِيلٌ ۚ عَسَىٰ اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَنِي بِهِمْ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ۝

وَتَوَلَّىٰ عَنْهُمْ وَقَالَ يَا سَعْفُ عَلَىٰ يُونُسَ ۖ وَابْيَضَّتْ عَيْنُهُ مِنَ الْحُزَنِ فَهُوَ كَظِيمٌ ۝

قَالُوا تَاللَّهِ تَفْتُونَا ادْكُرْ يُوسُفَ ۖ حَتَّىٰ تَكُونَ حَرَضًا أَوْ تَكُونَ مِنَ الْهَالِكِينَ ۝

૧૭. જેમ બાઈબલમાં વર્ણન છે તે પ્રમાણે મોટાભાઈ રૂબન ન હતો, પણ હકીકતમાં તે ભાઈ જૂદાહ હતો જે પાછો જવા માટે તૈયાર ન હતો. હઝરત યા'કૂબ (અ) પાસે રૂબનથી જૂદાહનું વધુ માન હતું. (જેને ૪૩/૮-૧૦)

૧૮. યૂસુફ, બીનયામીન અને જૂદાહ.

૮૭. તેણે જવાબ આપ્યો 'હું મારા દુઃખની અને પરેશાનીની કસિયાદ અલ્લાહને જ કરું છું. અને અલ્લાહ પાસેથી મને જે જાણવા (૧૯) મળ્યું છે તે તમે નથી જાણતા.

૮૮. 'હે મારા પુત્રો, જાઓ તમે યૂસુફ અને તેના ભાઈની તપાસ કરો અને અલ્લાહની રહેમતથી નિરાશ ન થશો. બેશક, અલ્લાહની રહેમતથી નાસ્તિક લોકો સિવાય બીજા કોઈ નિરાશ નથી થતા.'

૮૯. પછી તેની પાસે પાછા આવી તેમણે કહ્યું 'હે માનનીય (અમલદાર), અમે તથા અમારા કુટુંબીઓ (દુષ્કાળના પરિણામે) મુસીબતમાં સપડાયેલા છીએ, અને અમે થોડી પૂંજી લાવ્યા છીએ, બદલામાં તું અમને પુરતા પ્રમાણમાં ઉદારતાથી આપ, બેશક અલ્લાહ ઓદાયશીલ લોકોને (બલો) બદલો આપે છે.

૯૦. તેણે કહ્યું: 'તમે જાણો છો કે તમે યૂસુફ તથા તેના ભાઈ સાથે નાદાનીમાં શું ક્યું હતું?

૯૧. તેમણે કહ્યું: 'શું તું યૂસુફ છે?' તેણે કહ્યું, 'હા, હું યૂસુફ (૨૦) છું અને આ મારો ભાઈ છે. અલ્લાહે અમારા ઉપર ખરેખર એહસાન કર્યો છે. ખચીત પરહેઝગારો તથા સખ્ર કરનારા નેક લોકોનો બદલો અલ્લાહ વ્યર્થ નથી જવા દેતો.'

૯૨. તેમણે કહ્યું 'અલ્લાહના સોગંદ, બેશક અલ્લાહે તને અમારા ઉપર સરસાઈ આપી છે. અમે ખરેખર ગુનાહગાર હતા.'

૯૩. તેણે કહ્યું 'આજના દિવસે તમારા દોષથી તમે મુક્ત છે. અલ્લાહ તમને માફ કરશે! બેશક રહેમ કરવામાં તે સર્વશ્રેષ્ઠ છે.

قَالَ إِنَّمَا أَشْكُوا بَثِّي وَخُزْنِي إِلَى اللَّهِ وَأَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ٢٥

يَكُنِّي أَذْهَبُوا فَتَحَسَّنُوا مِنْ يَوْسُفَ وَآخِيهِ وَلَا تَأْتِسُوا مِنْ رُوحِ اللَّهِ إِنَّهُ لَا يَأْتِسُ مِنْ رُوحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ ٢٦

فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَيْهِ قَالُوا يَا أَيُّهَا الْعَزِيزُ مُسِنًا وَاهِلَنَا الضُّرَّ وَجُنَّتْ بِضَاعُهُمْ جُرْجُمَةً فَأَوَّفِنَا الْكَيْلَ وَتَصَدَّقْ عَلَيْنَا إِنَّ اللَّهَ يَجْزِي الْمُتَصَدِّقِينَ ٢٧

قَالَ هَلْ عَلَيْكُمْ مَا فَعَلْتُمْ يَوْسُفَ وَآخِيهِ إِذْ أَنْتُمْ جَاهِلُونَ ٢٨

قَالُوا بَلَىٰ إِنَّكَ لَأَنْتَ يَوْسُفُ قَالَ أَنَا يُوسُفُ وَهَذَا أَخِي قَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا إِنَّهُ مَنْ يَتَّقِ وَيَصْبِرْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ٢٩

قَالُوا تَاللَّهِ لَقَدْ أَتَرَكْنَا اللَّهَ عَلَيْنَا وَإِنْ كُنَّا لَخَاطِئِينَ ٣٠

قَالَ لَا تَنْزِيلَ عَلَيْكُمْ الْيَوْمَ يَغْفِرُ اللَّهُ لَكُمْ وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ٣١

૧૯. આ આયતમાંથી એવો ઈશારો મળે છે કે હઝરત યા'કૂબ (અ)ને હઝરત યૂસુફ(અ) બીનયામીન તથા જૂદાહના જીવતા હોવાની ખબર અલ્લાહ તરફથી મળી ચૂકી હતી.

૨૦. હઝરત યૂસુફ (અ) પોતાના ભાઈઓને વધુ અંધારામાં ન રાખતાં તેમની સામે પોતાને જાહેર કરી દીધો. તેણે તેમને અલ્લાહ પાસે પોતાના ગુનાહોની માફી માગવાની શિખામણ આપી અને પોતાના તરફથી માફી આપી. એવીજ રીતે મક્કાની કતેહના પ્રસંગે આંહઝરત (સ.અ.સ.)એ દુશ્મનોને બીન શર્તે તેમના અપરાધોની માફી આપી, જેમાં ઈસ્લામના કટ્ટર દુશ્મન અબુ જહલના બેટા હઝરત અકરમા પણ શામિલ હતા, જે પોતાની જાન બચાવવા હબશીયા તરફ પલાયન થઈ જવા માટે એક ગુમ જગ્યાએ સંતાઈને બેઠા, મોકાની રાહ જોઈ રહ્યા હતા. (વધુ વિગત માટે સૂરાહ તૌબાહ વિવરણ નં-૪ જુઓ)

૯૪. 'આ મારું પહેરણ લઈ જાઓ અને તેને મારા પિતા ઉપર ઓઢાડજો, તેને સઘળું સમજાઈ જશે. અને તમારા આખા પરિવારને મારી પાસે લઈ આવો.' (રુકૂઅ-૧૦)

૯૫. અને કાફલો ત્યાંથી રવાના થઈ ચૂક્યો હતો ત્યારે તેમના પિતાએ કહ્યું ખરેખર મને યૂસુફની મહેક આવી રહી છે. ભલે મને મૂરખ ડોસો ધારી તમે ન ગણકારતા હો.'

૯૬. લોકોએ તેને કહ્યું 'અલ્લાહની કસમ તું ખરેખર તારી પુરાણી ભ્રમણામાં પડેલો છે.'

૯૭. અને ખુશખબર લાવનાર આવ્યો અને તેણે તે (પહેરણ) તેના ઉપર નાખ્યું તો તેના ઉપર હકીકત^(૨૧) રોશન થઈ ગઈ. ત્યારે તેણે કહ્યું 'મેં તમને કહ્યું ન હતું કે અલ્લાહે જે મને જણાવ્યું છે તે તમે નથી જાણતા?'

૯૮. તેમણે કહ્યું 'હે અમારા પિતા, અમારા ગુનાહોની માફી માટે દુઆ કર, અમે અવશ્ય ગુનાહગાર હતા.'

૯૯. તેણે કહ્યું 'બેશક, હું મારા રબ પાસે તમારા માટે માફીની દુઆ કરીશ, ખરેખર તે બક્ષનારો છે, દયાળુ છે.

૧૦૦. પછી તેઓ સૌ યૂસુફ પાસે પહોંચી ગયા. તો તેણે પોતાના માતાપિતાને^(૨૨) પોતાની પડખે બેસાડ્યા. અને કહ્યું તમે સૌ મિસરમાં વસી જાઓ. અલ્લાહ ચાહશે તો તમે શાંતિ અને સુખ મેળવશો.'

૧૦૧. અને તેણે પોતાના માતાપિતાને પોતાના આસન^(૨૩) ઉપર બેસાડ્યા અને તે સૌ (અલ્લાહની

إِذْهَبُوا بِقِصَّتِي هَذَا فَالْقُوهُ عَلَىٰ وَجْهِ أَبِي يَأْتِ
بَصِيرًا وَأَنُوتِي بِأَهْلِكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٩٨﴾

وَلَمَّا فَصَلَ الْغَيْرُ قَالَ أَبُوهُمَ إِنِّي لَأَجِدُ رِيحَ
يُوسُفَ لَوْلَا أَن تَفْتِنُونِي ﴿٩٩﴾

قَالُوا تَاللَّهِ إِنَّكَ لَفِي ضَلَالِكَ الْقَدِيمِ ﴿١٠٠﴾
فَلَمَّا أَن جَاءَ الْبَشِيرُ أَلْقَاهُ عَلَىٰ وَجْهِهِ فَارْتَدَّ
بَصِيرًا قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَّكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا
لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٠١﴾

قَالُوا يَا أَبَانَا اسْتَغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا إِنَّا كُنَّا
خَاطِئِينَ ﴿١٠٢﴾

قَالَ سَوْفَ أَسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّي إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ
الرَّحِيمُ ﴿١٠٣﴾

فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَىٰ يُوسُفَ أَوَىٰ إِلَيْهِ أَبَوَاهُ وَقَالَ
ادْخُلُوا مِصْرَ إِن شَاءَ اللَّهُ أَمِينٌ ﴿١٠٤﴾

وَرَفَعَ أَبَوَاهُ عَلَىٰ الْعَرْشِ وَخَرُّوا لَهُ سُجَّدًا وَ

૨૧. હઝરત યા'કૂબ (અ)ને પહેરણ આપવામાં આવ્યું તેજ ક્ષણે તેઓ સમજી ગયા કે આ પહેરણ હઝરત યૂસુફ (અ)નું છે. જેમ કહેવાય છે તે પ્રમાણે હઝરત યા'કૂબ (અ)ના આંખના થઈ ગયા હોવાના કોઈ ચિન્હો આ ઘટનામાં ક્યાં પણ જણાતા નથી. કારણ કે આ પહેરણને જોતાંજ તેમણે ઓળખી લીધો હતો કે તે હઝરત યૂસુફ (અ)નું છે.

૨૨. હઝરત યૂસુફ (અ)ની જનેતા માતા રાહેલ તે સમયે હયાત ન હતા. આ આયતમાં જે માતાનો ઉલ્લેખ છે તે તેમની ઓરમાન માતા હતા.

૨૩. હઝરત યૂસુફે (અ) પોતાના માતાપિતાને બાદશાહના દરબારમાં ઉપસ્થિત કર્યા અને બાદશાહની પરવાનગીથી તેમને પોતાના આસન ઉપર બેસાડી માન આપ્યું હતું.

દરગાહમાં) સિજદામાં^(૨૪) પડ્યા. અને તેણે કહ્યું 'હે મારા પિતા, મેં અગાઉ સ્વપ્ન જોયું હતું આ મારા તે સ્વપ્નનું^(૨૫) ફળ છે. મારા પાલનહારે તેને પૂર્ણતાએ પહોંચાડ્યો છે. અને તેણેજ મારા ઉપર ઉપકાર કરી મને કેદખાનામાંથી છોડાવ્યો હતો. અને શયતાને મારા તથા મારા ભાઈઓ વચ્ચે વિખવાદ નાખ્યો પછી (અલ્લાહે) તમને રણમાંથી લાવી આપણા મેળાપ કરાવ્યો. ખરેખર મારો પાલનહાર જેની સાથે ચાહે તે અત્યંત વડાલભર્યું વર્તન કરે છે, તે સર્વ જાણનારો છે, હિકમતવાળો છે.

૧૦૨. 'હે મારા રબ તે'જ મને સ્વપ્નની તા'બીર કરવાનું જ્ઞાન અર્પણ કર્યું. હે આકાશ તથા ધરતીના રચનાર, તુંજ આ દુનિયામાં અને આખેરતમાં મારો રખેવાળો છે. તું મને તારો સંપૂર્ણ તાબેદાર હોવાની હાલતમાં જ મૃત્યુ આપજે. અને મને પરહેઝગારોમાં શામિલ કરજે.'

૧૦૩. (હે રસૂલ) આ બનાવથી તું અજાણ્યો હતો જે અમે તારા ઉપર વહી દ્વારા પ્રગટ કરીએ છીએ, કારણ કે તું તે પ્રસંગે હાજર ન હતો જ્યારે તેના ભાઈઓ પોતાની તદબીરના ઈરાદામાં સમંત થયા હતા.

૧૦૪. અને તું ગમે તેટલું ચાહીશ તો પણ લોકોમાંથી ઘણાખરા ઈમાન નહિ લાવે.

૧૦૫. અને તું લોકો પાસેથી કોઈ બદલો નથી માગી રહ્યો, બલકે આ તો સમગ્ર માનવજાત ઉપર એક એહસાન છે. (રુકૂઅ-૧૧)

૧૦૬. અને આકાશ તથા ધરતીમાં કેટલીક એવી નિશાનીઓ છે જેની પાસેથી લોકો બેપરવાઈથી^(૨૬) પસાર થતા હોય છે.

قَالَ يَأْتِي هَذَا تَأْوِيلُ رُءْيَايَ مِنْ قَبْلُ قَدْ جَعَلَهَا رَبِّي حَقًّا وَقَدْ أَحْسَنَ بِي إِذْ أَخْرَجَنِي مِنَ السِّجْنِ وَجَاءَ بِكُمْ مِنَ الْبَدْوِ مِنْ بَعْدِ أَنْ نَزَعَ الشَّيْطَانُ بَيْنِي وَبَيْنَ إِخْوَتِي إِنَّ رَبِّي لَطِيفٌ لِمَا يَشَاءُ إِنَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿١٠٢﴾

رَبِّ قَدْ آتَيْنِي مِنَ الْمُلْكِ وَعَلَّمْتَنِي مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَنْتَ وَلِيِّ فِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَأَلْحِقْ بِالصَّالِحِينَ ﴿١٠٣﴾

ذَلِكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهِ إِلَيْكَ وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ إِذْ أَجْمَعُوا أَمْرَهُمْ وَهُمْ يَمْكُرُونَ ﴿١٠٤﴾

وَمَا أَكْثَرُ النَّاسِ وَلَوْ حَرَصْتَ بِمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٥﴾

وَمَا سَأَلَهُمْ عَلَيْهِمْ مِنْ أَجْرٍ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ﴿١٠٦﴾

وَكَانَ مِنْ آيَاتِهِ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يُنْزَوْنَ عَلَيْهِمْ وَهُمْ عَنْهَا مُعْرِضُونَ ﴿١٠٧﴾

૨૪. હઝરત યા'કૂબ (અ)એ પોતાના દિકરાને આટલી ઉચ્ચ પદવીએ પહોંચેલો જોઈ અલ્લાહની દરગાહમાં સિજદો કર્યો.

૨૫. હઝરત યૂસુફ (અ)એ સ્વપ્નમાં જોયું હતું કે તમામ નક્ષત્રો, ચંદ્ર, સૂરજ અને તારાઓ તેમને સિજદો કરી રહ્યા છે. આ સિજદાનો અર્થ તેમની તાબેદારી છે.

૨૬. આ આયતમાં ઈમાન લાવનારાઓ અને કાફરો વચ્ચેના ફરકનો ખુલાસો કરવામાં આવ્યો છે, સત્યપરાયણ પોતાના અંતરની આંખો ઉઘાડી રાખીને દિવ્ય ઈશારાને સમજી લે છે જ્યારે જડતામાં દુબેલાંની આંતરદ્રષ્ટિ ન હોવાથી તેઓ સચ્ચાઈનો વિરોધ કરતા રહે છે.

૧૦૭. અને તેઓમાંની મોટી સંખ્યા તેના શરીકો ઠરાવ્યા વગર અલ્લાહ ઉપર ઈમાન નથી લાવતી.

૧૦૮. તો શું, તે લોકો અલ્લાહ તરફથી તેમના ઉપર આવનારા મહાભયંકર અઝાબથી પોતાને સલામત સમજે છે, અથવા તે ઘડીથી (પોતાને સલામત સમજે છે) જે તેમના ઉપર તેમના અજાણતામાં આવી પડશે?

૧૦૯. તું તેમને કહે આ મારો રસ્તો છે. હું (સત્ય) જ્ઞાનના આધારે અલ્લાહ તરફ બોલાવું છું, હું અને મારું અનુસરણ કરનારાઓ પણ. અને અલ્લાહ પવિત્ર છે, અને હું (તેના) શરીક ઠરાવનારાઓમાંનો નથી.'

૧૧૦. અને અમે તારી પહેલાં (જે રસૂલો) મોકલતા રહ્યા હતા તેઓ વસ્તીઓમાં રહેનારા ઈન્સાનો જ હતા જેમના તરફ અમે વહી મોકલતા રહેતા; તો શું આ લોકોએ ધરતીમાં હરીફરીને નથી જોયું કે તેમની પહેલાંના લોકોનો કેવો અંજામ આવ્યો હતો? ખરેજ, પરહેઝગારો માટે આખરેતનું રહેકાણ બેહતર છે. છતાં તમે કંઈ પણ સમજતા નથી?

૧૧૧. અને જ્યારે રસૂલો તેમનાથી કંટાળી (૨૭) ગયા, અને લોકોને તેમની વાતો ખોટી હોવાનો આભાસ થવા લાગ્યો ત્યારે રસૂલોને અમારી મદદ પહોંચી ગઈ અને અમે જેને યાહ્યું બચાવી લીધા. બેશક ગુનાહગારો ઉપર પડનારા અમારા અઝાબને નથી ટાળી શકાતો.

૧૧૨. ખચિત આ લોકોના કિસ્સાઓમાં સમજદાર લોકો માટે નસિહત છે. આ એક ઉપજાવી કાઢેલી વસ્તુ નથી પરંતુ પહેલાં આવી ચૂકેલી આગાહીઓની પ્રતિપૂર્ણતા છે. જેમાં દરેક વસ્તુનું સ્પષ્ટ વર્ણન છે જે ઈમાન લાવનારાઓ માટે હિદાયત તેમજ રહેમત છે.

૨૭. અલ્લાહના રસૂલના દુશ્મનો પોતાના અત્યાચારોમાં અને નિયતાભયો વિરોધમાં હદ બહાર જતા રહે છે, એટલે સુધી કે રસૂલોને ખાતરી થઈ જાય છે કે જે લોકો ઈમાન લાવવા માટે અલ્લાહની પસંદગી પામી ગયા હોય છે, તે લોકો ઈમાન લઈ આવે છે અને બાકીના નાકરમાનીની સજાને પાત્ર થઈ ગયા છે. પરંતુ અલ્લાહના રસૂલો કદીપણ નિરાશાના શિકાર નથી બનતા. બીજી તરફ અઝાબના આવવામાં વિવંબ થવાથી કાફરો તેને મનઘડત વાતો કહી ઉઠાવી દેતા હોય છે.

وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللَّهِ إِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ ﴿١٠٧﴾
أَفَأَمِنُوا أَنْ تَأْتِيَهُمْ غَاشِيَةٌ مِنْ عَذَابِ اللَّهِ أَوْ تَأْتِيَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٠٨﴾

وَقَالَ النَّبِيُّ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٩﴾

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُوْحِي إِلَيْهِمْ مِنْ أَهْلِ الْقُرَىٰ أَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ يَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَكُنَّا الْأَخِرَةَ خَيْرٌ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَلَّا تَعْقِلُونَ ﴿١١٠﴾

حَتَّىٰ إِذَا اسْتَيْسَسَ الرُّسُلُ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ قَدْ كُذِّبُوا جَاءَهُمْ نَصْرُنَا فَنُجِّيَ مَنْ نَشَاءُ وَلَا يُرِيدُ بَأْسَنَا مِنَ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ ﴿١١١﴾

لَقَدْ كَانَ فِي قَصصِهِمْ عِبْرَةٌ لِأُولِي الْأَلْبَابِ ؕ مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَىٰ وَلَكِنْ تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ كُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً ۖ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿١١٢﴾

سُورَةُ الرَّعْدِ مَكِّيَّةٌ

(۱۳)

અલ-રા'દ

૧. અલ્લાહના નામથી, જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. અલીફ લામ મીમ^(૧) રા. આ આપતો (મહાન) કિતાબની છે, અને જે તારા પાલનહાર તરફથી તારા ઉપર ઊતારવામાં આવ્યું છે તે સત્ય છે પરંતુ ઘણા ખરા લોકો નથી માનતા.

૩. તે અલ્લાહ જ છે જેણે આકાશને સ્તંભ^(૨) વગર અદ્ધર ટકાવી રાખ્યો છે, તે તમે જુઓ છો. પછી તે (પોતાના) તખ્ત ઉપર કાયમ થયો. અને તેણે સૂર્ય તથા ચંદ્રને (સેવાના) કામમાં લગાવ્યા કે મુકર્રર સમય સુધી બંને પોતાના કામમાં સક્રિય રહે. તે જ સર્વ કામની વ્યવસ્થા કરનારો છે, અને તે પોતાની નિશાનીઓનું સ્પષ્ટીકરણ કરે છે કે તમે તમારા પાલનહાર સાથે થનારી મુલાકાત ઉપર ઈમાન લાવો.

૪. અને તે એ જ છે જેણે ધરતીને ફેલાવી દીધી અને તેમાં પહાડો ખોડી દીધા અને નદીઓ વહેતી મૂકી અને તેમાં જોડાં^(૩) પેદા કર્યા, અને તે એ જ છે જે દિવસ ઉપર રાતને ઢાંકે છે. તે (સર્વ)માં ખરેખર, ચિંતન કરનારાઓ માટે (અનેક) નિશાનીઓ છે.

૫. અને ધરતી ઉપર એક બીજાને અડીને પ્રદેશો ફેલાવ્યા છે જેમાં દ્રાક્ષના બગીચાઓ તથા અનાજના ખેતરો તથા કેટલીક ખજીરીઓ પણ જે એકજ મૂળમાંથી ઊગે છે અને બીજી જુદા જુદા (મૂળમાંથી) ઊગે છે; તે સર્વ સઘળું એકજ પાણીથી સિયવામાં આવે છે પણ (સ્વાદમાં) અમે અમુકના ફળને બીજાથી

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

الَّذِي أَنْزَلَ الْكِتَابَ وَالَّذِي أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ الْحَقُّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ ①

اللَّهُ الَّذِي رَفَعَ السَّمَوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا ثُمَّ أَسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُّسَمًّى يُدَبِّرُ الْأَمْرَ يُفَصِّلُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ بِلِقَاءِ رَبِّكُمْ تُوقِنُونَ ②

وَهُوَ الَّذِي مَدَّ الْأَرْضَ وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنْهَارًا وَمِنْ كُلِّ الشَّجَرِ جَعَلَ فِيهَا زَوْجَيْنِ اشْتَكَيْنِ ③ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ④

وَفِي الْأَرْضِ قَطْعٌ مُّتَبَعًا وَجَنَّاتٌ مِنْ أَعْنَابٍ وَزَرْعٌ وَنَخِيلٌ صِنْوَانٌ وَغَيْرُ صِنْوَانٍ يُسْقَىٰ بِمَاءٍ وَاحِدٍ وَنُفِضَ بَعْضُهَا عَلَىٰ بَعْضٍ فِي الْأُكُلِ إِنَّ

૧. અલીફ, લામ, મીમ, રા, 'હું અલ્લાહ હું, સર્વજ્ઞ છું, સર્વદેશી છું.'

૨. કુદરતના આ કાનૂનને વિજ્ઞાનની પરિભાષામાં 'ગુરુવાકર્ષણ, 'લો ઓફ ગ્રેવીટી' કહેવામાં આવે છે, જે ઈન્સાનની દ્રષ્ટિથી ગુપ્ત કુદરતની એક અદ્ભૂત શક્તિ છે.

૩. વિજ્ઞાનના સંશોધનથી સાબિત થયું છે કે દરેક જડ વસ્તુમાં પણ નર-માદાનો અંશ હોય છે.

સરસ બનાવ્યાં છે. આ સર્વમાં સમજદારી ધરાવનારાઓ માટે (ઘણી) નિશાનીઓ સમાયેલી છે.

૬. અને કદાચ તેમના એમ કહેવા ઉપર તને આશ્ચર્ય થતું હોય કે જો અમે (મરીને) માટીમાં ભળી જશું તો અમે ફરી નવેસરથી સર્જન પામશું? તો બેશક તેમનું તેમ કહેવું આશ્ચર્યજનક છે. (પરંતુ) આજ લોકો છે જે પોતાના પરવરદિગારમાં ઈમાન નથી રાખતા અને આ જ લોકો છે જેમની ગરદનોમાં તોક પડશે અને તેઓ આગમાં જનારા છે અને તેમાંજ સદા રહેશે.

૭. અને તેઓ તારી પાસે ભલાઈથી પહેલાં બૂરાઈ માટે ઉતાવળ કરી રહ્યા છે, જ્યારે તેમની સામે દાખલારૂપે ઘણા અઝાબ (પહેલાં) આવી ચૂક્યા છે. અને તેમના કામો નાફરમાનીના હોવા છતાં તારો પરવરદિગાર ઈન્સાનો પ્રત્યે બેહદ ક્ષમાવંત છે, તેમજ તારો પરવરદિગાર દંડ દેવામાં પણ સાખત છે.

૮. અને કાફરો કહે છે 'તેના ઉપર તેનાં રબ તરફથી કોઈ નિશાની' (૪) કેમ ઊતારવામાં નથી આવી?' તું તો ફક્ત ચેતવનારોજ છે જેમ દરેક કોમ માટે એક હિદાયત કરનારો હોય છે જ. (રુકૂઅ-૧)

૯. (બેશક) અલ્લાહ જાણે છે કે દરેક માદાના ગર્ભમાં શું છે અને તેમના ગર્ભાશયોમાં શું ઘટતું અથવા શું વધતું રહે છે. અને તેની પાસે દરેક વસ્તુનું પ્રમાણ (નક્કી થયેલું) છે.

૧૦. જે કંઈ છુપાયેલું છે અને જે કંઈ જાહેર છે તેનો જાણનાર છે, તે અનુપમ છે, બૂલંદ છે.

૧૧. તમારામાંથી કોઈ વાતને છુપાવે અથવા જાહેર કરે, અને કોઈ રાતના સંતાઈ રહે અને કોઈ દિવસના ખુલ્લો કરતો રહે, સર્વ (અલ્લાહની દ્રષ્ટિમાં) સરખાંજ છે.

૧૨. અને તેની આગળ તથા પાછળ (ફરિશ્તાઓ) છે જે અલ્લાહના હુકમથી વારાફરતી તેનું રક્ષણ (૫) છે

فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ٥

وَأَنْ تَعْبُدَ فَعَبَدْ قَوْلَهُمْ إِذَا كُنَّا تُرْبًا رَّائِي خَلْقَ جَدِيدِهِ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ وَأُولَٰئِكَ الْأَغْلَىٰ فِي أَعْيُنِنَا ۖ وَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ٦

وَيَسْتَجِزُّونَكَ بِالْكَفَرَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ ۖ وَقَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمُ الْمَثَلَتُ وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ لِّلنَّاسِ عَلَىٰ ظُلُمِهِمْ ۖ وَإِنَّ رَبَّكَ لَشَدِيدُ الْعِقَابِ ٧

وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِّن رَّبِّهِ إِنَّمَا أَنْتَ مُنْذِرٌ وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ ٨

اللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَحْمِلُ كُلُّ أُنْثَىٰ وَمَا تَغِيصُ الْأَرْحَامُ وَمَا تَزْدَادُ ۖ وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِمِقْدَارٍ ٩

عِلْمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْكَبِيرُ السَّعَالِ ١٠

سَوَاءٌ مِّنْكُمْ مَّنْ أَسَرَ الْقَوْلَ وَمَنْ جَهَرَ بِهِ وَمَنْ هُوَ مُسْتَخْفٍ بِأُتَيْلٍ وَسَارِبٌ بِالنَّهَارِ ١١

لَهُ مَعْصِيَتٌ مِّن يَّيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ

૪. કાફરોની ઈરજા પ્રમાણે જ જો મો'જેઝા આવે તો જ તેઓ માનશે, કાફરો હમેશાં એવા જ ખડાના કાઢતાં રહે છે અને દરેક યુગમાં કાફરોનું કાયમ માટે આવું વલ્લ ઈતિહાસથી સાબિત છે.

૫. અલ્લાહતઆવા તરફથી ઈન્સાનની નિગરાની તથા સંભાળ માટે ફરિશ્તાઓ નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા છે.

કરી રહ્યા છે. ખરેખર અલ્લાહ કોઈ કોમની હાલતને નથી બદલતો જ્યાં સુધી તેઓ જે તેમના દિલમાં છે તેને નથી બદલતા. અને જ્યારે અલ્લાહ તેમને સજા આપવાનો નિર્ણય કરે છે તેને ટાળી નથી શકાતો, ન તો તેના સિવાય તેમનો કોઈ મદદગાર છે.

૧૩. તે એ જ છે જે વીજળીના ચમકારાથી તમારામાં ભય પેદા કરે છે અને પાણીથી ભરપૂર વાદળોથી તમને આશા અપાવે છે.

૧૪. અને (વાદળોની) ગર્જના તેની મહત્તાનું એલાન કરે છે. તેમજ ફરિશ્તાઓ પણ તેની બંદગી કરે છે; તે જ વીજળીના^(૬) કડાકા મોકલે છે, જેનાથી તે જેને ચાહે ફટકારે છે. છતાં પણ તેઓ અલ્લાહ વિશે તકરાર કરતા રહે છે, બેશક અલ્લાહ સઝા આપવામાં બેહદ સખત છે.

૧૫. તેની ઈબાદતજ સાચી ઈબાદત છે. અને તેના સિવાય તેઓ જેને પુકારે છે, તેઓ જવાબ આપીજ^(૭) નથી શકતા. (તેમનો દાખલો તે અકિત જેવો છે) જે પોતાના હાથ પાણી તરફ માત્ર લંબાવીને જ આશા રાખે કે પાણી તેના મોંમાં આવી પડશે. પરંતુ આ રીતે તે તેને પહોંચી નથી શકતું. અને કાફરોની ઈબાદત આવીજ નિરર્થક હોય છે.

૧૬. જે કંઈ આકાશો તથા ધરતીમાં છે તે સર્વ સ્વેચ્છાએ અથવા અનિચ્છાએ, અલ્લાહને જ સિજદા^(૮) કરે છે તેમજ સવાર સાંજ તેમના પડછાયા પણ.

૧૭. તેમને કહે 'આસમાનો તથા ધરતીનો માલિક કોણ છે?' તું કહે 'અલ્લાહ.' તું કહે 'તો શું તમે અલ્લાહ સિવાય અન્ય કોઈને પોતાના સહાયકતા બનાવો છો? જે સ્વયં પોતાનું પણ ભવું કે ભૂરું કરવાની શક્તિ નથી રાખતા?' કહે 'આંધળો અને

مِنْ أَمْرِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُعْزِرُوهُ
مَا بِأَنفُسِهِمْ وَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِقَوْمٍ سُوءَ فَلَا مَرَدَّ لَهُ
وَمَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَالٍ ﴿١٣﴾

هُوَ الَّذِي يُرِيكُمْ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنْثِي السَّحَابَ
الْبَيْضَالِ ﴿١٤﴾

وَيُنْزِلُ الرِّيحَ بِحَمْدِهِ وَالْبَلَدَ الْكَبِيرَ مِنْ حَيْفَتِهِ وَ
يُرْسِلُ الصَّوَاعِقَ فَيُصِيبُ بِهَا مَنْ يَشَاءُ وَهُمْ
يُجَادِلُونَ فِي اللَّهِ وَهُوَ شَدِيدُ الْحَالِ ﴿١٥﴾

لَهُ دَعْوَةُ الْحَقِّ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا
يَسْتَجِيبُونَ لَهُمْ شَيْءٌ إِلَّا كِبَاسٌ كَفِيفٌ إِلَى الْمَاءِ
لِيَبْلُغَ فَاهُ وَمَا هُوَ بِبَالِغِهِ وَمَا دَعَا الْكُفْرِينَ
إِلَّا فِي ضَلَالٍ ﴿١٦﴾

وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا
وَكَرْهًا وَظِلُّهُمْ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ ﴿١٧﴾

قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلْ اللَّهُ قُلْ
أَفَاتُخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ لَا يَمْلِكُونَ لِأَنفُسِهِمْ

૬. વીજળીના કડાકા વરસાદની આગાહી ગણાય છે જેનાથી અનાજની ઉપજનો લાભ મળે છે તેમજ વીજળીના કડાકાઓ રોગચાળાના ઉપદ્રવો તેમજ અન્ય હાનિકર્તા તત્ત્વોને મિટાવી દે છે.

૭. નિર્જીવ વસ્તુઓને પુકારવાથી કોઈ લાભ નથી મળતો.

૮. સિજદાનો અર્થ નમવું નથી પરંતુ આજ્ઞાપાલન, સેવા અને નિયમોનુસાર અલ્લાહની સૃષ્ટિના વ્યવહારમાં સભાનપણે કે અભાનપણે જોડાયેલા હોવું.

દેખતો બન્ને એક સમાન થઈ શકે છે? અથવા અંધકાર અને પ્રકાશ એકસમાન થઈ શકે છે? અથવા તેમણે જેને અલ્લાહના ભાગીદાર ઠરાવ્યા છે, તેમણે અલ્લાહ જેવા કોઈ સર્જનો કર્યા છે, કે બન્નેના સર્જનો તેમને એકસમાન દેખાતાં હોય?' તું કહી દે 'માત્ર અલ્લાહ (એકલોજી) સર્વનો સર્જનહાર છે, તે અનન્ય છે, તે સર્વોચ્ચત્તમ છે.'

૧૮. તે એ જ છે જે આકાશમાંથી પાણી વરસાવે છે જે (પાણી) ખીણોમાંથી થઈને પ્રમાણસર વહેવા માંડે છે. પછી પાણી ઉપર ફીણ તરી આવે છે જેવું ફીણ તે ધાતુ ઉપર તરી આવે છે, જેને દાગીના અથવા વાસણો બનાવવા માટે પીગળાવવામાં આવે છે. આવી રીતે અલ્લાહ સત્ય અને અસત્યને જૂદું પાડી દેખાડે છે. પછી ફીણ તો અર્થ વસ્તુની જેમ ઉડી જાય છે; પરંતુ જે માનવાજાતિને લાભકારક તત્વો છે તે જમીનમાં ઊતરી જાય છે. આવી રીતે અલ્લાહ દાખલાઓ કાયમ કરે છે.

૧૯. જે લોકોએ પોતાનાં રબના ફરમાનોનું પાલન કર્યું. તેમના માટે ઘણી ભલાઈઓ છે, અને જેમણે ઈન્કાર કર્યો, તેઓ ચાલશે કે આ દુનિયાની બધી દૌલતના તેઓ માલિક હોય, અને તેમાં નેટવું જ બીજું ઉમેરી શકતા હોય તો તે બધું આપી તેઓ છૂટકારો મેળવી લે. આ તે લોકો છે જેમના હિસાબનું પરિણામ બેહદ નકારું હશે અને તેમનું કેકાણું જહન્નમ હશે, જે બેહદ બૂરું કેકાણું છે. (રુકૂઅ-૨)

૨૦. જે જાણે છે કે તારા રબ તરફથી ઊતારવામાં આવેલું છે, તે સત્ય છે, શું તે (અંતઃકરણના) આંધળા જેવો થઈ શકે છે? જે લોકોને સમજશક્તિ બક્ષવામાં આવી છે, માત્ર તે લોકોજ આ ચિંતન કરશે;

૨૧. (અને) જે લોકો અલ્લાહ સાથે કરેલા વાયદાઓ પૂરા કરે છે અને કરારોને નથી તોડતા;

૨૨. અને જે તે સંબંધોને કાયમ રાખે છે જેને કાયમ રાખવાનો અલ્લાહે આદેશ આપ્યો છે, અને

نَفْعًا وَلَا ضَرًّا قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرَةُ أَمْ هَلْ تَسْتَوِي الظُّلُمَةُ وَالنُّورُ أَمْ جَعَلُوا إِلَهُهُمُ شُرَكَاءَ خَلْقُوا خَلْقَهُ فَتَسْأَلُهُ خَلْقُهُ عَلَيْهِمْ قُلِ اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ⑭

أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَالَتْ أَوْدِيَةٌ بِقَدَرِهَا فَاحْتَمَلَ السَّيْلُ زَبَدًا رَابِيًا وَمِمَّا يُوقِدُونَ عَلَيْهِ فِي النَّارِ ابْتِغَاءَ حِلْيَةٍ أَوْ مَتَاعٍ زَبَدٌ مِثْلَهُ كَذَلِكَ يَضْرِبُ اللَّهُ الْحَقَّ وَالْبَاطِلَ فَأَمَّا الزَّبَدُ فَيَذْهَبُ جُفَاءً وَأَمَّا مَا يَنْفَعُ النَّاسَ فَيَمْكُثُ فِي الْأَرْضِ كَذَلِكَ يَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ ⑮

لِلَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ الْخَيْرُ وَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِمْ لَا تُؤْتِيهِمْ فِي الْأَرْضِ جَنِيحًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَا تَقْدِرُ عَلَيْهِ أُولَئِكَ لَهُمْ سُوءُ الْحِسَابِ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمِهَادُ ⑯

أَفَسَنْ يَعْلَمُونَ أَنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ مِنَ رَبِّكَ الْحَقَّ كَمَنْ هُوَ أَعْمَىٰ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُوا الْأَلْبَابِ ⑰

الَّذِينَ يُؤْفُونَ بَعْدَ اللَّهِ وَلَا يَقْضُونَ الْبَيْثَاقَ ⑱ وَالَّذِينَ يَصِلُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَ

૯. અલ્લાહ તરફથી આવનારી વિનાશકારી આફતથી પરહેઝગાર લોકો સલામત રહી જશે અને ગુનાહગારોનું પતન થશે.

પોતાના રબથી ડરતા રહે છે- અને જેને બૂરા કામોના હિસાબની પૂછપરછ થવાનો ડર છે;

૨૩. અને જે લોકો પોતાના પરવરદિવારની ખુશનૂદી મેળવવા માટે સબ્રથી કામ લે છે, અને નમાઝ અદા કરે છે અને અમે જે રીઝક આપ્યું હતું તેમાંથી છુપાવીને તેમજ બાહેરામાં ખર્ચ કરે છે, અને ખૂરાઈઓને ભલાઈ દ્વારા દૂર કરે છે, તેમને બદલામાં આખેરતનું (ઉત્તમ) ઘર મળશે—

૨૪. જે સદાબહાર બગીચાઓમાં તેઓ દાખલ થશે, તેમજ તેમના પૂર્વજોમાંથી પણ જે સદાચારીઓ હશે, અને તેમની પત્નીઓ અને તેમની ઓલાદ (પણ), અને દરેક દ્વારમાંથી ફરિશ્તાઓ તેમનું સ્વાગત કરશે (કહેશે):

૨૫. 'તમારા ઉપર સલામતી હોજો, કારણ કે તમે સબ્ર કર્યું હતું. જુઓ, કેવો ઉત્તમ બદલો છે, આ સદાનું ઘર!'

૨૬. અને તે લોકો જે અલ્લાહ સાથે કરેલા કરારોનો ભંગ કરે છે અને અલ્લાહ જે સંબંધને કાયમ કરવાનો આદેશ આપે છે તેને તેઓ તોડી નાખે છે, અને ધરતીમાં ફિસાદ ફેલાવતા ફરે છે, તેમના ઉપર લા'નત છે અને તેમના માટે બેહદ દુઃખ આપનારું રહેકાણું હશે.

૨૭. અલ્લાહ જેને ચાહે પુષ્કળ રીઝક આપે છે અને (જેને ચાહે) તંગી આપે છે. અને આ લોકો આ જીવનથી સંતુષ્ટ છે જ્યારે આ દુનિયાનો એશઆરામ આખેરતની સરખામણીમાં તુચ્છ છે: (રુકૂઅ-૩)

૨૮. અને જે લોકો ઈમાન નથી લાવ્યા તેઓ કહે છે 'તેના રબ તરફથી તેના ઉપર કોઈ નિશાની' (૧૦) કેમ નથી ઊતારવામાં આવી?' તું તેમને કહી દે 'અલ્લાહ જેને ચાહે ગુમરાહ કરે છે, અને તે લોકોને જ તે પોતાની તરફનો રસ્તો દેખાડે છે જે લોકો તેની તરફ રજૂ થાય છે:

يَخْتَوْنَ رَبَّهُمْ وَيَخَافُونَ سُوءَ الْحِسَابِ ﴿٢٣﴾

وَالَّذِينَ صَبَرُوا ابْتِعَاءَ وَجْهِ رَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوْا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً وَذُكِّرُوا بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةِ أُولَٰئِكَ لَهُمْ عِزٌّ الدَّارِ ﴿٢٤﴾

جَنَّتْ عَدْنٌ يَدْخُلُونَهَا وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّتِهِمْ وَاللَّيْلُ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِمْ مِنْ كُلِّ بَابٍ ﴿٢٥﴾

سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ ﴿٢٦﴾

وَالَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَٰئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ ﴿٢٧﴾

اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ وَفَرِحُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا مَتَاعٌ ﴿٢٨﴾

وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ قُلْ إِنَّ اللَّهَ يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٢٩﴾

૧૦. કાફરોની આજ માગણી હોય છે કે જો પયગમ્બરો ખરેખર અલ્લાહ તરફથી આવ્યા છે તો તેમની સચ્ચાઈના પુરાવા તરીકે તેમને મો'જેઝો કે ચમત્કાર કરવાની શક્તિ કેમ નથી આપવામાં આવી?

૨૯. 'જે લોકો ઈમાન લાવે છે અને જે લોકોના હૃદયોને અલ્લાહની યાદથી શાંતિ^(૧૧) મળે છે. બેશક, અલ્લાહની યાદમાં જ મનને ખરી શાંતિ મળી શકે છે.'

૩૦. 'જે ઈમાન લાવી નેકીઓ કરે છે, તેઓજ પરમસુખ પામશે, અને તેમના માટે એક ઉત્તમ સ્થાન (મુકર્રર થયેલું) છે.'

૩૧. અમે તને એક ઉમ્મતમાં રસૂલ બનાવી મોકલાવ્યો છે કે જે અમે તારી તરફ વહી દ્વારા ઉતાર્યું છે તે તું તેમને વાંચી સંભળાવે; (જેમ), તેમની પહેલાં બીજી ઉમ્મતો થઈ ગઈ છે, (તેમને અમારી આપતો વાંચી સંભળાવવામાં આવતી) છતાં તેઓ કૃપાવંતનો ઈન્કાર કરે છે. (માટે) તું તેમને કહે 'તે મારો રબ છે, તેના સિવાય અન્ય કોઈ મા'બૂદ નથી. મેં તેનામાં જ વિશ્વાસ રાખ્યો છે અને તેની જ તરફ મારે પાછું ફરવાનું છે.'

૩૨. અને જો કોઈ એવું કુસ્માન હોત જેના વડે પર્વતોને ખસેડી શકાયા હોત અથવા જેના વડે ધરતીના કટકા કરી શકાયા હોત અથવા જેના વડે મૂદાઓ સાથે વાતચીત કરી શકાતી હોત! (તો પણ તેઓ ઈમાન લાવત નહિ). બેશક તેનો અધિકાર ફક્ત અલ્લાહ પાસે જ છે. શું જે લોકો ઈમાન લાવી ચૂક્યા છે તેમણે જાણી નથી લીધું કે જો અલ્લાહ ચાહત તો તે તમામ લોકોને હિદાયત આપી શક્યો હોત? અને (હે રસૂલ) જે લોકોએ તને માનવાથી ઈન્કાર કર્યો છે તેમની બદઆમાલીઓના કારણે તેમના ઉપર આક્રમો હમેશાં પડતીજ રહેશે, અથવા તેમના ઘરોની આસપાસ ઉતરતીજ^(૧૨) રહેશે. જ્યાં સુધી કે અલ્લાહનો વાયદો પૂરો થઈ જાય. બેશક અલ્લાહ વાયદાનો ભંગ નથી કરતો. (રુકૂઅ-૪)

૩૩. ખરેખર તારા પહેલાં આવેલા રસૂલોનું પણ હાસ્ય ઉડાવવામાં આવ્યું હતું, ત્યારે જે ઈમાન ન

الَّذِينَ آمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ ﴿٣٠﴾

الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ طُوبَىٰ لَهُمْ وَحُسْنُ مَا بَ ﴿٣١﴾

كَذَٰلِكَ أَرْسَلْنَاكَ فِي أُمَّةٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهَا أُمَمٌ لِّتَتْلُوَ عَلَيْهِمُ الَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَهُمْ يَكْفُرُونَ ۚ بِالرَّحْمَنِ قُلْ هُوَ رَبِّي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ مَتَابِ ﴿٣٢﴾

وَلَوْ أَنَّ قُرْآنًا سُيِّرَتْ بِهِ الْجِبَالُ أَوْ قُطِعَتْ بِهِ الْأَرْضُ أَوْ كَلِمَةٌ بِهِ الْيَوْمُتَىٰ بَلْ لِلَّهِ الْأَمْرُ جَمِيعًا ۚ أَفَلَمْ يَأْتِسْ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ لَوْ يَشَاءَ اللَّهُ لَهْدَىٰ النَّاسَ جَمِيعًا وَلَا يَزَالِ الَّذِينَ كَفَرُوا تُصِيبُهُمْ بِمَا صَنَعُوا قَارِعَةٌ أَوْ تَحُلُ قَرِيبًا مِّن دَارِهِمْ حَتَّىٰ يَأْتِيَ وَعْدُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُخْلِفُ الْوَعْدَ ﴿٣٣﴾

وَلَقَدْ اسْتَهْزَىٰ بُرْسِلٌ مِّن قَبْلِكَ فَأَمْلَيْتُ لِلَّذِينَ

૧૧. અલ્લાહની હસ્તીનો અનુભવ કરવાના અભિલાષી જીવોને અલ્લાહની યાદ કરવાથી જ શાંતિ અને અમન પ્રાપ્ત થાય છે, અને બાકીનું વાતાવરણ તેમને શુષ્ક અને નિર્જીવ લાગે છે.

૧૨. આક્રમ પછી આક્રમ સતત ઉતરતીજ રહેશે જ્યાં સુધી કે કાફરોનું બળ નષ્ટ થઈ જશે અને મક્કા ક્ષેત્ર થશે.

લાવ્યા તેમને મેં થોડીક છૂટ આપી હતી, પછી મેં તેમને પકડી લીધા, અને ત્યારે મારી સજા કેવી હતી!

૩૪. તે શું અલ્લાહ દરેક જીવની કરણીઓનો નિરીક્ષક છે છતાં પણ લોકો અન્યને અલ્લાહના ભાગીદાર ઠરાવતા રહેશે? તું તેમને કહે કે તેમના નામ તો બતાવો? શું તમે અલ્લાહને ધરતીમાંની તે વસ્તુની માહિતી આપશો જેની તેને ખબર નહિ હોય? અથવા શું આ બધી કહેવા પૂરતી જ વાતો છે? નહિ, હકીકતમાં કાફરોને તેમની ચાલબાજીઓ શોભતી (૧૩) કરી દેખાડવામાં આવી છે, અને તેમને (સીધી) રાહ ઉપર જવાથી અટકાવી દેવામાં આવ્યા છે. અને જેને અલ્લાહ ગુમરાહ કરે છે તેનો રાહબર કોઈ નથી.

૩૫. તેમના માટે આ જીવનમાં અઝાબ છે અને આખરતો અઝાબ ખરેખર બેહદ સખત હશે અને અલ્લાહ સામે તેમને કોઈ બચાવનાર નહિ હોય.

૩૬. પરહેઝગારોને જે જન્મતો વાયદો આપવામાં આવ્યો છે તેની મિસાલ એવા સુંદર બાગોની છે, જેની તળેથી નહેરો વહેતી હશે અને તેના ફળ કાયમ (૧૪) રહેનારા છે. તેમજ તેનો છાયા પણ સદા કાયમ રહેનારો છે. આ પરહેઝગારોનો બદલો છે; અને કાફરોનો બદલો આજ છે.

૩૭. અને જે લોકોને અમે કિતાબ આપી હતી, તેઓ તારા ઉપર જે ઊતારવામાં આવ્યું છે તેનાથી ખુશ છે. અને અમુક વર્ગોમાંથી કેટલાક એવા છે જે તેના અમુક ભાગનો ઈન્કાર કરે છે. તું તેમને કહી દે 'મને તો કેવળ અલ્લાહની બંદગી કરવાનો અને કોઈને તેનો શરીક ન ઠરાવવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો છે. તેની જ તરફ હું બોલાવું છું અને તેની જ તરફ મારે પાછું ફરવાનું છે.'

૩૮. અને આ જ ઉપદેશ સાથે અમે અરબી ભાષામાં આ (કુસ્આન) ઊતાર્યું છે અને તને જ્ઞાન મળી ગયા પછી જો તું તેમની મલિન ઈચ્છાઓનું

કફરુ! ثُمَّ أَخَذْتَهُمْ فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ ۝

أَمِنَ هُوَ قَائِمٌ عَلَى كُلِّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ قُلْ سَوْهُمْ أَمْ تَتَّبِعُونَ؟ بَلَا يَعْلَمُ فِي الْأَرْضِ أَمْرٌ بَظَاهِرٍ مِنَ الْقَوْلِ بَلْ زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مَكْرَهُمْ وَصُدُّوا عَنِ السَّبِيلِ وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ۝

لَهُمْ عَذَابٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَشَقُّ وَمَا لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَاقٍ ۝

مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وَعَدَ الْمُتَّقُونَ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ كُلُّهَا دَائِمٌ وَظُلَاهَا تِلْكَ عُقْبَةُ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَعُقْبَى الْكَافِرِينَ النَّارُ ۝

وَالَّذِينَ آمَنُوا بِالْكِتَابِ يَفْرَحُونَ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمِنَ الْأَحْزَابِ مَنْ يُنْكِرُ بَعْضَهُ قُلْ إِنَّمَا أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ وَلَا أُشْرِكَ بِهِ إِلَيْهِ أَدْعُوا وَإِلَيْهِ مَأْبٍ ۝

وَكَذَلِكَ أَنْزَلْنَاهُ حُكْمًا عَرَبِيًّا وَلَئِنْ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ

بَعْدَ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ

૧૩. છળકપટ કરનારાઓ પોતાના ઉત્સાહમાં આંધળા બની પોતાના હાથે જ ખોદેલા ખાડામાં પડી વિનાશ પામે છે. પોતાના જ દાવપેચોના શિકાર બને છે.

૧૪. 'સલામત' અર્થાત તે ને 'મતોના લાભ અમર્યાદ સમય માટે હશે જેને કોઈ મોસમ અથવા ઉપદ્રવની નડતર નહિ આવે. આ અલંકારિક ઈશારો મોમિનોના ઉત્સાહને વધારનારો છે.

અનુસરણ કરીશ તો અલ્લાહ સામે તને મદદ કરનાર કે બચાવનાર કોઈ નહિ હોય. (રુકૂઅ-૫)

૩૯. અને ખરેખર અમે તારી પહેલાં ઘણા રસૂલો મોકલાવ્યા હતા અને તેમને અમે પત્નીઓ અને ઔલાદ પણ આપી હતી. અને કોઈ રસૂલ માટે અલ્લાહની આજ્ઞા વિના કોઈ નિશાન દેખાડવું શક્ય નથી, કારણ કે દરેક સમયના માટે તેના ખાસ નિર્ણયો પહેલેથી થઈ ચૂક્યા હોય છે.

૪૦. અલ્લાહ જેને ચાહે નાબૂદ કરે છે, અને જેને ચાહે તે સલામત રાખે છે. અને (તમામ) ફરમાનોનું ઉદ્ભવસ્થાન તેના અધિકારમાં છે.

૪૧. અને તેમને જે અઝાબ આપવાની અમે ધમકી આપી છે તેનો (તારા જીવન દરમિયાન) એક હિસ્સો અમે તને ઉતારી દેખાડીએ અથવા તે પહેલાં તને મૃત્યુ આપીએ; (તેનાથી કંઈ ફેર નહિ પડે) તારું કામ તો તેમને સંદેશ પહોંચાડવા પૂરતું જ છે અને હિસાબ લેવાનું કામ અમારું છે.

૪૨. શું તેમણે નથી જાણ્યું કે અમે દેશોની સીમાઓને ઘટાડતા^(૧૫) જઈએ છીએ? અને અલ્લાહ

وَلَا وَاقِعٌ

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ وَجَعَلْنَا لَمْ أَزْوَاجًا
وَذُرِّيَّةً وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ أَنْ يَأْتِيَ بِآيَةٍ إِلَّا
بِإِذْنِ اللَّهِ لِكُلِّ أَجَلٍ كِتَابٌ ۝

يَحْكُمُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُثَبِّتُ ۖ وَعِنْدَهُ أُمُرُ الْكِتَابِ ۝

وَأَنْ تَأْتِيَنَّكَ بَعْضُ الَّذِي نَعِدُهُمْ أَوْ تَوَفِّيَنَّكَ
فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلْغُ وَعَلَيْنَا الْحِسَابُ ۝

أَوْ لَمْ يَبْرُوا إِنَّا فِي الْأَرْضِ نَفْصُهَا مِنْ أَطْرَفِهَا

૧૫. ઈસ્લામના ફેલાવા તથા ફત્તેહ સામે દેશોની સીમાઓનું ભાંગી જવું. દિનપ્રતિદિન તે નાના પ્રાંતોની હદોનું તૂટી જવું અને એકજ સત્તા નીચે આવવું.

૧. અહીં હ.મુહમ્મદ મુસ્તફા સ.અ.સ.ની રિસાલતને માત્ર અરબ કોમ સુધી જ મર્યાદિત હોવાનો અર્થ લેવો યોગ્ય નથી. કુરઆને મજીદનો દાવો છે કે તમામ જહાનના હિત માટે તેને ઉતારવામાં આવ્યો હતો તેમજ આપ(સ) તમામ જહાનના આકા તથા રસૂલ છે. આ આયતથી તો માત્ર બીજા નબીઓની સચ્ચાઈને પુરવાર કરવાનો હેતુ છે.

૨. મોંમાં હાથ ઘાલવાના અર્થ એવો થાય છે કે 'પોતાના હાથ ગુસ્સાથી કરડવાં' અથવા 'કોંધાવેશમાં રસૂલના મોઢે હાથ મૂક્યો—

૩. તે વૃક્ષની ડાળીઓની જેમ ઈન્સાન અસીમ બ્રહ્મદીના શિખરો સર કરી શકે છે.

૪. હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ) અલ્લાહના દિવ્ય સંકેત પ્રમાણે પોતાની પત્ની તથા પુત્ર ઈસ્માઈલને અરબસ્તાનને વગડામાં એક નિર્જન જગ્યાએ છોડી આવ્યા હતા જ્યાં દુર સુધી પાણીનું ટીપું પણ ન હતું. પરંતુ અલ્લાહની યોજનામાં તો આ સ્થળ માનવજાતિના કલ્યાણ માટે એક કેન્દ્ર બનવાનું હતું. હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ)ની દુઆઓના ફળરૂપે આંહલઝરત (સ.અ.સ.)એ ત્યાંજ જન્મ લીધો અને દર વર્ષે તમામ જહાનના રહેવાસીઓ આ પવિત્ર સ્થળ મક્કામાં એકઠા થાય છે. અલ્લાહ તઆલાના વાયદાની પરિપૂર્ણતા બેહદ અદભૂત સંજોગોમાં થવા પામી.

૫. આંહલઝરત સ.અ.સ.ને દસ હઝરતના દળ સાથે મક્કાના આંગણે ઉભેલાં જોતાંજ મક્કાવાસીઓ ભયગ્રસ્ત થઈ ભાગી છૂટ્યાં ત્યારે તેમના મન નિરાશાથી ભાંગી પડ્યા હતાં.

નિર્ણય કરે છે, ત્યારે કોઈ તેના નિર્ણયને ફેરવી નથી શકતો. તે હિસાબ લેવામાં ઝડપી છે.

૪૩. અને તેમની પહેલાંના લોકો માટી ચાલો ચાલ્યા હતા 'પરંતુ (તેમની) સઘળી ચાલો ઉપર અલ્લાહનો કાબૂ છે. પ્રત્યેક જીવ શું કમાણી કરે છે, તે જાણે છે અને આ કાફરો જાલદી જાણી લેશે કે અંતમાં આખેરતનું ઘર કોને મળવાનું છે?

૪૪. અને કાફરો કહે છે કે તું રસૂલ નથી, તો તું તેમને કહી દે 'મારી અને તમારી વચ્ચે અલ્લાહ તથા તે (વ્યક્તિ) જે કિતાબનું જ્ઞાન રાખે છે, સાક્ષી માટે પૂરતાં છે. (રુકૂઅ-૬)

وَاللَّهُ يَحْكُمُ لَا مُعَقَّبَ لِحُكْمِهِ ۖ وَهُوَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿٤٣﴾
وَقَدْ مَكَرَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلِلَّهِ الْكَرُّ جَبِيئًا ۖ
يَعْلَمُ مَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ ۖ وَسَيَعْلَمُ الْكُفْرُ لِمَنْ
عُقِبَى الدَّارِ ﴿٤٤﴾

وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَسْتَ مُرْسَلًا ۖ قُلْ كَفَىٰ بِاللَّهِ
شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ ۖ وَمَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ ﴿٤٥﴾

سُورَةُ اِبْرٰهِيْمَ مَدِيْنَةٍ

ઈબ્રાહીમ

૧. અલ્લાહના નામથી જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. અલીફ લામ. રા. (હું અલ્લાહ છું, સર્વદર્શી છું) આ કિતાબ અમે તારા ઉપર એટલા માટે ઊતારી છે કે તું માનવજાતિને તેમના પાલનહારના હુકમ પ્રમાણે અંધકારમાંથી કાઢી રોશનીમાં લઈ આવે, તેની રાહ ઉપર લાવે જે સર્વ સમર્થ છે, સર્વ તારીફના લાયક છે.

૩. અલ્લાહનું જ છે જે કંઈ આકાશો તથા ધરતીમાં છે. અને કાફરો ઉપર પડનારા ભયંકર અઝાબ માટે અફસોસ છે.

૪. જે લોકો આ દુનિયાના જીવનને આખેરત ઉપર પસંદગી આપે છે અને (લોકોને) અલ્લાહની રાહથી અટકાવે છે, અને તેને આડુંઅવળું કરવા મથે છે, આ તે જ લોકો છે જે ગુમરાહીમાં બહુજ આગળ નીકળી ગયા છે.

૫. અને અમે એવોજ રસૂલ મોકલાવતા રહ્યા હતા જે પોતાની કોમને તેમની ભાષામાંજ^(૧) સ્પષ્ટ સમજાવે. પછી અલ્લાહ જેને ચાહે ભટકી જવા દે છે અને જેને ચાહે હિદાયત આપે છે. અને તે સર્વ સમર્થ છે, હિકમતવાળો છે.

૬. અને અમે મૂસાને અમારી નિશાનીઓ આપીને મોકલાવ્યો, અને કહ્યું 'તું પોતાની કોમને અંધકારની ઊંડાણોમાંથી કાઢી રોશનીમાં લઈ આવ, અલ્લાહના (ઈમાન તથા અઝાબના) દિવસોની તેમને યાદી અપાવતો રહે, જેમાં દરેક સાબિર (ધૈર્યવાન) અને (અલ્લાહની) એહસાનમંદ વ્યકિત માટે નિશાનીઓ છે.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ①

الرَّحْمٰنُ الَّذِيْ اَنْزَلْنٰهُ اِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمٰتِ اِلَى النُّوْرِ ۗ بِاِذْنِ رَبِّهِمْ اِلَى صِرَاطٍ الْعَزِيْزِ الْحَمِيْدِ ②

اللّٰهُ الَّذِيْ لَهٗ مَا فِى السَّمٰوٰتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ ۗ وَوَيْلٌ لِّلْكَافِرِيْنَ مِنْ عَذَابٍ شَدِيْدٍ ③

اِلَّذِيْنَ يَسْتَجِبُوْنَ اِلْحٰوَةَ الدُّنْيَا عَلَى الْاٰخِرَةِ ۗ وَيَصُدُّوْنَ عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَيَبْغُوْنَهَا عِوَجًا ۗ

اُولٰٓئِكَ فِى ضَلٰلٍ بَعِيْدٍ ④

وَمَا اَرْسَلْنَا مِنْ رُّسُوْلٍ اِلَّا بِلِسٰنٍ قَوْمٍ ۙ لِّيُبَيِّنَ لَهُمْ فَيُضِلَّ اللّٰهُ مَنْ يَّشَاءُ وَيَهْدِىْ مَنْ يَّشَاءُ ۗ

وَهُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ⑤

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مُوْسٰى بِآيٰتِنَا اَنْ اُخْرِجَ قَوْمَكَ مِنَ الظُّلُمٰتِ اِلَى النُّوْرِ ۗ وَذَكَرْهُمْ بِآيٰتِ اللّٰهِ اِنْ فِىْ ذٰلِكَ

لَاٰيَةٍ لِّكُلِّ صَبّٰرٍ شٰكُوْمٍ ⑥

૧. આ આયત અલ્લાહના 'સૂક્ષ્મદર્શી' હોવાની દલીલ છે, પ્રત્યેક અસાધરણ હિલચાલ, પ્રગતિ, દુર્ગતિ, વિકાસ, વિનાશ સર્વ તેના ઈલ્મમાં છે.

૭. અને (યાદ કરો) જ્યારે મૂસાએ પોતાની કોમને કહ્યું: તમારા ઉપર અલ્લાહે કરેલા ઉપકારોને યાદ કરો જ્યારે તેણે તમને ફિર'આનની કોમથી અચાચ્છા હતા જે તમારા ઉપર ઝુલમ કરતા હતા, તમારા પુત્રોને કતલ કરતા અને તમારી સ્ત્રીઓને રાખી લેતા હતા, તેમાં તમારા પાલનહાર તરફથી તમારા માટે એક ભવ્ય કસોટી હતી. (રુકૂઅ-૧)

૮. અને જ્યારે તમારા પરવરદિગારે જાહેર કર્યું હતું કે જો તમે આભારી બનશો તો હું ખરેખર તમને પુષ્કળ (ને'મતો) આપીશ અને જો તમે નાશુકા બનશો, તો (જાણી લો કે) મારો અઝાબ બહુજ ભયાનક છે.

૯. અને મૂસાએ કહ્યું 'જો તમે તથા આ ધરતીમાં રહેનારા સૌ ભેગાં મળીને પણ કુદ્ધ કરશો (તોપણ અલ્લાહનું કંઈ પણ નાંહ બગાડી શકો), ખચિત અલ્લાહ સ્વયંપૂર્ણ છે, સર્વ તા'રીફનો હક્કદાર છે.'

૧૦. શું તમે તમારી પહેલાં થઈ ગયેલી નૂહની કોમ, આદ, સમૂદ તથા તેમના પછી આવનારી કોમો વિશે નથી સાંભળી ચૂક્યા? આજે તેમને કોઈ નથી જાણતું સિવાય અલ્લાહ. તેમના રસૂલો તેમની તરફ સ્પષ્ટ નિશાનીઓ લઈને આવ્યા હતા, પરંતુ તેમણે પોતાના હાથ^(૨) મોંમાં ઘાલ્યાં અને કહ્યું 'જે કંઈ તું લઈને આવ્યો છે તે અમને માન્ય નથી. બેશક જેની તરફ તું અમને બોલાવી રહ્યો છે તેના વિશે અમે શંકામાં પડી ગયા છીએ.'

૧૧. તેમના રસૂલોએ તેમને કહ્યું: 'શું તમે અલ્લાહ વિશે શંકા કરો છો જે આકાશો તથા પૃથ્વીનો સર્જનહાર છે? તે તમને એટલા માટે બોલાવે છે કે તે તમારા ગુનાહ માફ કરે, અને તમને એક મુકર્રર સમય સુધી મોહલત આપે', તેમણે કહ્યું કે તમે તો અમારા જેવાજ ઈન્સાનો છો, શું તમે અમને તેનાથી ફેરવવા ચાહો છો જેને અમારા પૂર્વજો પૂજતા આવ્યા છે? તો પછી, અમને કોઈ નિશાની દેખાડો.

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ اَنْجَاكُمْ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ وَيَدْعُونَكُمْ اِبْنَاءَ كُفْرٍ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ وَفِي ذٰلِكُمْ بَلَاءٌ مِّنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ ①

وَإِذْ تَاَذَنَ رَبُّكُمْ لِمَنْ شَكَرْتُمْ لَا زَيْدٌ لَّكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ اِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ ②

وَكَالَ مُوسَىٰ اِنْ تَكْفُرُوْا اَنْتُمْ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ جَمِيعًا ۖ قَالَ اللَّهُ لَغَرَىٰ حَيْدٌ ③

اَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَاُ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِكُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُوْدُہُ وَالَّذِيْنَ مِنْ بَعْدِهِمْ لَا يَعْلَمُهُمْ اِلَّا اللَّهُ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَرَدُّوا اَيْدِيَهُمْ فِيْ اَفْوَاهِهِمْ وَقَالُوْا اِنَّا كُفْرًا بِمَا اُرْسِلْتُمْ بِهِ وَاِنَّا لَفِيْ شَكٍّ مِّمَّا تَدْعُوْنَآ اِلَيْهِ مُرِيبٍ ④

قَالَتْ رُسُلُهُمْ اِنِّيْ لِلّٰهِ شَاكٌّ فَاطِرَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ يَدْعُوْكُمْ لِيَغْفِرَ لَكُمْ مِنْ ذُنُوْبِكُمْ وَيُخَوِّدَكُمْ اِلَىْ اَجَلٍ سَعْتُمْ قَالُوْا اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا فَرِيْدُوْنَ اَنْ تَصُدُّوْا عَنَّا عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ اَبَاؤُنَا فَاْتَوْنَا بِسُلْطٰنٍ مُّبِيْنٍ ⑤

૨. પર્વતોનો અર્થ, પહાડી કોમો, અથવા પહાડોમાં વસનારા કબીલાઓ, મોટા માણસો અથવા રૂડાનીયતના ઉચ્ચતમ મરતબા પામેલા લોકો. (અલતાઈર)

૧૨. તેમના રસૂલોએ તેમને કહ્યું: ‘અમે બેશક તમારા જેવાજ ઈન્સાનો છીએ પરંતુ અલ્લાહ પોતાના બંદાઓમાંથી જેને ચાહે પોતાની ને’મન આપે છે. અને તે અમારી શક્તિ નથી કે અલ્લાહની આજ્ઞા વગર અમે કોઈ નિશાન લાવી તમને દેખાડીએ અને અલ્લાહ ઉપરજ મોમિનોએ ભરોસો રાખવો જોઈએ.

૧૩. ‘અને અમે શા માટે અલ્લાહ ઉપર ભરોસો ન રાખીએ જ્યારે તેણેજ અમને અમારો રસ્તો દેખાડ્યો છે? બેશક અમે તમારા યુવમને ધીરજથી સહન કરશું, માટે જેને અલ્લાહ ઉપર ભરોસો રાખવો હોય તે ભલે રાખે.’ (રુકૂઅ-૩)

૧૪. અને ઈન્કાર કરનારાઓએ પોતાના રસૂલોને કહી દીધું ‘અમે તમને અમારા દેશમાંથી હાંકી કાઢશું, અથવા તો તમે અમારા દીનમાં પાછા આવી જાઓ!’ ત્યારે તેમના રબે તેમના ઉપર વહી ઊતારી (કહ્યું) ‘બેશક અમે ઝાલિમોને નાબૂદ કરી દેશું.

૧૫. ‘અને ધરતીમાં તેમની જગ્યાએ તમને આબાદ કરશું. આ તેના માટે છે જેને મારી અદાવતમાં હાજર થવાનો ડર છે, અને જે મારી ચેતવણીઓથી ડરતો રહે છે.’

૧૬. અને તેઓ કામચાબી માટે દુઆઓ કરતા રહેતા (જેના પરિણામે) દરેક માથાભારે (સચ્ચાઈનો) દુશ્મન નેસ્તો નાબૂદ થઈ ગયો.

૧૭. તેની સામે જહન્નમ ઊભું છે અને ત્યાં તેને ઊકળતું પાણી પીવડાવવામાં આવશે.

૧૮. તે પીશે પરંતુ તેના ઘૂંટડા તે સહેલાઈથી નહિ ઊતારી શકે. અને મોત દરેક દિશાએથી તેની તરફ ધસી રહ્યું હશે. છતાં પણ તે મરશે નહિ. અને સાથે સાથે અજાબ પણ (તેને વળગેલો) હશે.

૧૯. અને પોતાના પાવનહારના આદેશોનો ઈન્કાર કરનારાઓની કરણીઓની દશા રાખના ઢગલા જેવી હશે જેના ઉપર તોફાનનો પવન ફૂંકાઈ તેને ઊડાવી દે. તેમની કમાણી ઉપર તેમનો અધિકાર મુદ્દલ નહિ રહે. ખરેખર આ તો હદ બહારની બરબાદી છે.

૨૦. શું તં નથી જોયું કે અલ્લાહે આકાશો તથા ધરતીની રચના કોઈ હિકમતના આધારે કરી છે? જો તે

قَالَتْ لَهُمْ رُسُلُهُمْ إِنْ تَحْنُ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ وَ
لَكِنَّ اللَّهَ يُنْزِلُ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَمَا كَانَ
لَنَا أَنْ نَأْتِيَكُمْ سُلْطَانٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَعَلَى اللَّهِ
فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٢﴾

وَمَا لَنَا أَلَّا تَتَوَكَّلَ عَلَى اللَّهِ وَقَدْ هَدَيْنَا سَبِيلَنَا
وَلْنَضِيقَ عَنْكَ مَا أَدَيْتُونَا وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ
الْمُتَوَكِّلُونَ ﴿١٣﴾

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِرُسُلِهِمْ لَنُخْرِجَنَّكُمْ مِنْ
أَرْضِنَا أَوْ لَنَعُودَنَّ فِيْ مِلَّتِنَا فَأَوْحَى إِلَيْهِمْ رَبُّهُمْ
لَنُهْلِكَنَّ الظَّالِمِينَ ﴿١٤﴾

وَلَنُسْكِتَنَّكُمْ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِهِمْ ذَلِكَ لِمَنْ
خَافَ مَقَامِيْ وَخَافَ وَعِيدِ ﴿١٥﴾

وَاسْتَفْتَحُوا وَخَابَ كُلُّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ ﴿١٦﴾

مِنْ وَرَائِهِ جَهَنَّمُ وَيُسَفُّ مِنْ مَّاءٍ صَدِيدٍ ﴿١٧﴾
يَتَجَرَّعُهُ وَلَا يَكْدُ لِيُسِغَهُ وَيَأْتِيهِ الْبُوتُ مِنْ
كُلِّ مَكَانٍ وَمَا هُوَ بِبَيِّنٍ وَمِنْ وَرَائِهِ عَذَابٌ
غَلِيظٌ ﴿١٨﴾

مِثْلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ أَعْمَاءُ لَهُمْ كَرَمَادٌ
إِشْتَدَّتْ بِهِ الرِّيحُ فِي يَوْمٍ عَاصِفٍ لَا يَقْدِرُونَ
مِمَّا كَسَبُوا عَلَى شَيْءٍ ذَلِكَ هُوَ الصَّلُّ الْبُعِيدُ ﴿١٩﴾

الْمَرْتَرَانِ اللَّهُ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ

ધારે તો તમારો વિનાશ કરી નાખે અને નવી દુનિયાનું સર્જન કરે.

૨૧. અને આવું કરવું અલ્લાહ માટે મુશ્કેલ નથી.

૨૨. અને જ્યારે આ લોકો અલ્લાહ સમક્ષ ઉપસ્થિત થશે ત્યારે તે લોકો જે નિર્બળ ગણાતા હતા તે અભિમાન કરનારાઓને કહેશે: 'ખરેખર અમે તો તમારી પાછળ ચાલતા રહ્યા હતા. તો શું તમે અલ્લાહના અજાબમાંથી અમારા માટે કંઈક આણું નહિ કરાવી દો?' તેઓ જવાબમાં કહેશે 'જો અલ્લાહે અમને હિદાયત આપી હોત તો ખરેજ અમે તમને સન્માર્ગે દોર્યા હોત. અમે ધીરજ રાખીએ કે વિવાપ કરીએ, અમારા માટે તો સરખું જ છે; અમારા માટે છૂટકારાનો તો કોઈ રસ્તો નથી.' (રુકૂઅ-૩)

૨૩. અને જ્યારે કેસલો થઈ જશે ત્યારે શયતાન કહેશે 'અલ્લાહે તમને આપેલા વાયદા સાચા વાયદા હતા પરંતુ મેં તમને કરેલા વાયદા પૂરા ન કર્યા. મારી તમારા ઉપર કોઈ સત્તા ન હતી સિવાય કે મેં તમને બોલાવ્યા અને તમે મારા આધીન થયા, માટે મને દોષ ન આપો પરંતુ પોતાનેજ દોષિત કરાવો. ન તમે મને કપત્રે આપો ન હું તમને કપકો આપું. તમે મને અલ્લાહનો શરીક કરાવતા હતા, તેનો મેં (હમેશાં) ઈન્કાર કર્યો છે. બેશક, ઝાલિમો માટે તો દર્દનાક અજાબ (નિશ્ચિત) છે.'

૨૪. અને જે લોકો ઈમાન લાવશે અને નેકીના કામો કરશે તેમને જન્મનતમાં દાખલ કરવામાં આવશે, જેની વચ્ચેથી ઝરણાં વહેતાં હશે, જ્યાં તેઓ પોતાના પાલનહારના આદેશ પ્રમાણે સદાય રહેશે. તેઓ સલામતી (ની દુઆઓ) થી એકબીજાનો સન્કાર કરશે.

૨૫. શું તેં નથી વિચાર્યું કે અલ્લાહ પવિત્ર કલામની કેવી મિસાલ આપે છે? તેને એક એવા પવિત્ર વૃક્ષ સાથે સરખાવ્યું છે જેનું મૂળ ઊંડું ઊતરેલું હોય અને તેની ડાળીઓ આસમાનને અડતી^(૩) હોય.

إِنْ يَشَأْ يُدْهِمَكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ ۝

وَمَا ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ ۝

وَبَرُّوْا لِلَّهِ جَمِيْعًا فَقَالَ الضُّعَفَاءُ لِلَّذِي اسْتَكْبَرُوا

إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فُهَلْ أَنْتُمْ مُغْنُونَ عَنْ عَذَابِ

عَذَابِ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ قَالُوا لَوْ هَدَّ سَاءَ اللَّهُ لَهْدِيَكُمْ

سَوَاءٌ عَلَيْنَا أَجْرَعْنَا أَمْ صَبَرْنَا مَا لَنَا مِنْ مَّحْصِنٍ ۝

وَقَالَ الشَّيْطَانُ لَبَّائِكُمْ إِنَّ اللَّهَ وَعَدَكُمْ

وَعَدَ الْحَقِّ وَوَعَدْتُكُمْ فَأَخْلَفْتُكُمْ وَمَا كَانَ لِي

عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ إِلَّا أَنْ دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِي

فَلَا تَلُومُونِي وَلُومُوا أَنْفُسَكُمْ مَا أَنَا بِمُصْرِخِكُمْ

وَمَا أَنْتُمْ بِمُصْرِخِي إِنْ كَفَرْتُمْ بِمَا أَشْرَكْتُمْ

مِنْ قَبْلُ إِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۝

وَأَدْخِلِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي

مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ يُحْيِيهِمْ

فِيهَا سَلَامٌ ۝

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ صَرَّبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ

طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ ۝

૩. હઝરત સુલયમાન (અ)ની સત્તા ઉત્તરમાં સીરિયાથી દક્ષિણમાં મેડીટેરેનીયન સમુદ્રના કિનારાથી

૨૬. તે વૃક્ષ પોતાના સર્જનહારના હુકમ અનુસાર દર મોસમમાં ફળ આપે. અને અલ્લાહ ઈન્સાનો માટે મિસાલો કાયમ કરે છે કે લોકો વિચાર કરતા થાય.

૨૭. અને નકારી વાતનો દાખલો નકારા વૃક્ષ સમાન હોય છે. જેને જમીનમાંથી ઊભેડી ફેંકી દેવાય છે (કારણ કે) તેમાં કોઈ મજબૂતી નથી હોતી.

૨૮. અલ્લાહ પોતાના કાયમ કરેલા કલામ દ્વારા મોમિનોને આ જીવનમાં તેમજ આખરતમાં સુદ્ધ બનાવે છે અને અલ્લાહ ઝાલિમોને ભટકી જવા દે છે. અને અલ્લાહ જે ચાહે તે કરે છે. (રુકૂઅ-૪)

૨૯. શું તેં તે લોકોની દશા નથી જોઈ, જેમણે અલ્લાહની ને'મતોને નાશુકીથી અદલી નાખી અને પોતાની કોમને બરબાદીના ઘરમાં નાખી—

૩૦. જે (ઘર) જાડનમ છે? તે લોકો તેમાં સળગતા રહેશે અને તે એક અધમ ઠેકાણું છે.

૩૧. અને તેમણે અલ્લાહના હરીફો એટલા માટે ઠરાવ્યા છે કે લોકોને તેની રાહથી અટકાવે. તું કહે 'થોડો સમય મોજ કરી લો, બેશક પછી

આગ તરફ તમારી કૂચ છે.'

૩૨. મારા બંદા જે ઈમાન લાવ્યા છે. તેમને કહી દે કે તે નમાઝ કાયમ કરે અને જે કંઈ અમે આપ્યું છે તેમાંથી ખર્ચ કરે, ગુમ રીતે અને જાહેરમાં, તે દિવસના આવતા પહેલાં જ્યારે ન તો સોદાબાઝી કામ આવશે ન દોસ્તી.

૩૩. અલ્લાહ તે છે જેણે આકાશો તથા પૃથ્વીનું સર્જન કર્યું અને વાદળાં દ્વારા પાણી વરસાવ્યું અને તમારા પોષણ માટે ફળો ઉત્પન્ન કર્યા; અને તેણે વહાણોને તમારા તાબે કર્યા કે તે તમને અલ્લાહના ફરમાનથી સમુદ્ર પાર કરે અને તેણે નદીઓને પણ તમારા આધીન કરી છે.

૩૪. અને તેણે સૂર્ય તથા ચંદ્રને પણ, તમારી સેવા માટે નીમ્યા છે જે પોતાના કર્તવ્યનું નિયમિત પાલન કરી રહ્યા છે. અને તેણે રાત અને દિવસને તમારી સેવામાં રાખ્યા છે.

૩૫. અને તમે તેની પાસેથી જે માગ્યું તે સર્વ તેણે તમને આપ્યું છે અને જો તમે અલ્લાહની ને'મતોની

تَوْتَىٰ أَكْهَأَ كُلِّ جَبِينٍ بِإِذْنِ رَبِّهَا وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٦﴾

وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَبِيثَةٍ كَشَجَرَةٍ خَبِيثَةٍ اجْتُثِّلَتْ مِنْ فَوْقِ الْأَرْضِ مَا لَهَا مِنْ قَرَارٍ ﴿٢٧﴾

يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَيُضِلُّ اللَّهُ الظَّالِمِينَ وَيَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ ﴿٢٨﴾

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ بَدَّلُوا نِعْمَتَ اللَّهِ كُفْرًا وَآحَلُّوا قَوْمَهُمْ دَارَ الْبَوَارِ ﴿٢٩﴾

جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا وَبِئْسَ الْقَرَارُ ﴿٣٠﴾ وَجَعَلُوا لِلَّهِ أَدَادًا لِيُضِلُّوا عَنْ سَبِيلِهِ قُلْ تَمَتَّعُوا فَإِن مَصِيرَكُمْ إِلَى النَّارِ ﴿٣١﴾

قُلْ لِعِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا يُعِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا بَيْعَ فِيهِ وَلَا خِلَالٍ ﴿٣٢﴾

اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَّكُمْ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْفَلَكَ لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْأَنْهَارَ ﴿٣٣﴾

وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَائِبَيْنِ وَسَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ ﴿٣٤﴾

وَاشْكُرُوا مِن كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَإِن تَعَدُّوا نِعْمَتَ

ગણતરી કરવા જશો તો તે ગણી નહિ શકો. બેશક ઈન્સાન બેહદ બેઈન્સાફ છે, નાશુકો છે. (રુકૂઅ-૫)

૩૬. અને (યાદ કરો) જ્યારે ઈબ્રાહીમે કહ્યું, હે મારા રબ, આ શહેરને અમન (નું શહેર) બનાવી દે, અને મને અને મારી ઔલદને મૂતિઓની પૂજા કરવાથી દૂર રાખજે.

૩૭. 'હે મારા રબ, તેમણે ખરેખર ઈન્સાનોમાંથી ઘણાને ગુમરાહ કર્યા છે. માટે જે મારું અનુસરણ કરશે તે ખરેખર મારો સાથી છે; અને જે મારી નાકરમાની કરશે તો બેશક તું માફ કરનારો છે, દયા કરનારો છે.

૩૮. 'હે અમારા રબ, હું મારા વંશજોને તારા પવિત્ર ઘરની પાસેની એક પેરાન ખીણમાં છોડી આવ્યો છું. હે અમારા રબ, એટલા માટે કે તેઓ નમાઝ કાયમ કરે માટે તું લોકોના દિલોને તેમના તરફ ઢાળી દે અને તેમને ફળો અર્પણ કર જેથી તેઓ તારા એહસાનમંદ બની જાય.

૩૯. 'હે અમારા પાલનહાર, બેશક તું જાણે છે, જે અમે છૂપાવીએ છીએ અને જે અમે જાહેર કરીએ છીએ. અને કોઈ પણ વસ્તુ અલ્લાહથી છૂપી નથી, ન ધરતીમાં અથવા આકાશમાં.

૪૦. 'સર્વ પ્રશંસાનો હક્કદાર અલ્લાહ જ છે જેણે મારી વૃદ્ધાવસ્થામાં મને ઈસ્માઈલ તથા ઈસ્હાક (જેવા પુત્રો) આપ્યા. બેશક, અલ્લાહ દુઆઓનો સાંભળનાર છે.

૪૧. 'હે મારા પરવરદિગાર, મને અને મારી ઔલાદને નિયમિત નમાઝ અદા કરવાની શક્તિ આપ, હે અમારા પાલનહાર, મારી દુઆઓને કબૂલ ફરમાવ.

૪૨. 'હે મારા પરવરદિગાર જે દિવસે હિસાબ લેવામાં આવે ત્યારે મને તથા મારા માતાપિતાને અને સૌ ઈમાન લાવનારાઓને બક્ષી દેજે.' (રુકૂઅ-૭)

૪૩. અને (હે મક્કાવાળાઓ) એવું ન ધારશો કે અલ્લાહ ઝાલિમોના કામોથી બેખબર છે. તેમને તે દિવસ સુધીની જ મહોલત તે આપશે જે દિવસે તેમની આંખો (બયથી) કાટી રહેશે,

يَعْلَمُ اللَّهُ لَا تَحْصُوهَا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَكَفَّارٌ ﴿٣٦﴾

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا الْبَلَدَ آمِنًا
وَاجْنُبْنِي وَبَنِيَّ أَنْ نَعْبُدَ الْأَصْنَامَ ﴿٣٧﴾

رَبِّ إِنِّي أَضَلُّنَ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ فَمَنْ تَبِعَنِي
فَإِنَّهُ مِنِّي وَمَنْ عَصَانِي فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٣٨﴾
رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ دُورٍ بَنِيَّ يَؤُودَ بَعْرِذَى رِزْقٍ
عِنْدَ بَيْتِكَ الْحَرَامِ رَبَّنَا لِيَقْبَلُوا الصَّلَاةَ فَاجْعَلْ
أَفْئِدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ وَارْزُقْهُمْ مِنَ
الشَّحَرِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ ﴿٣٩﴾

رَبَّنَا إِنَّكَ تَعْلَمُ مَا نُخْفِي وَمَا نُعْظِي وَمَا يَخْفَى
عَلَى اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ ﴿٤٠﴾
الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي وَهَبَ لِي عَلَى الْكِبَرِ إِسْعِيلَ
وَإِسْحَاقَ إِنِّي رَبِّي لَسَمِيعُ الدُّعَاءِ ﴿٤١﴾

رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي ۖ رَبَّنَا
وَتَقَبَّلْ دُعَاءِ ﴿٤٢﴾

رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ
الْحِسَابُ ﴿٤٣﴾

وَلَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ غَافِلًا عَمَّا يَعْمَلُ الظَّالِمُونَ إِنَّمَا
يُؤَخِّرُهُمْ لِيَوْمَ تَشْخَصُ فِيهِ الْأَبْصَارُ ﴿٤٤﴾

૪. જે લોકો ગુનાહિત પ્રવૃત્તિઓમાં હદથી બહાર ચાલ્યા ગયા છે. અલ્લાહે તેમને આઝાબ ભોગવવા માટે અંકિત કરી રાખ્યા છે, તેમના ઉપર નિશાની કરી રાખી છે.

૪૪. તેઓ ભયગ્રસ્ત થઈ પોતાના માથા ઊંચા કરી બાળી રહ્યા હશે. તેઓ પાછું વળી જોશે નહિ અને તેમના હોશહવાસ ઉડેલા^(૫) હશે.

૪૫. અને લોકોને તે દિવસથી ચેતવી દે, જે દિવસે તેમના ઉપર અઝાબ તૂટી પડશે ત્યારે અલિમો કહી ઉકશે, 'હે અમારા પરવરદિગાર, અમને થોડીક મોહલત આપ, અમે તારા આહવામાને માનશું અને રસૂલોની ફરમાંબરદારી કરશું.' તે કહેશે 'શું તમે આ પહેલાં (પણ) સોગંદપૂર્વક નથી કહ્યું કે તમે પોતાનું પતન નહિ થવા દો?'

૪૬. 'અને તમે તે લોકોના જ ઘરોમાં રહો છો જેમણે પોતાના ઉપર ખુલ્લમ કર્યો હતો, અને તમારા ઉપર સ્પષ્ટ થઈ ચૂક્યું હતું કે અમે તેમની કેવી (બૂરી) હાલત કરી હતી; અને અમે તમારા માટે એક દાખલો બેસાડ્યો હતો.'

૪૭. અને આ લોકો પણ પોતાની તમામ તદબીરો અજમાવી ચૂક્યા છે. પરંતુ તેમની તદબીરો અલ્લાહના અધિકારમાં છે પછી ભલે તે તદબીરો પર્વતો ખસેડવાનું સામર્થ્ય કેમ ન રાખતી હોય (તેઓ કદાપિ સફળ થશે નહિ).

૪૮. એવું કદાપિ વિચારશો નહિ કે અલ્લાહ પોતાના રસૂલોને કરેલા વાયદાઓનો ભંગ કરશે. ખરેખર અલ્લાહ બેહદ શક્તિશાળી છે, બદલો લેનારો છે.

૪૯. તે દિવસે જ્યારે આ દુનિયાને બીજી દુનિયામાં ફેરવવામાં આવશે તેમજ આકાશને પણ, ત્યારે તેમને (સૌને) અલ્લાહ સમક્ષ ઉપસ્થિત થવું પડશે, જે એકજ છે, જે સર્વોચ્ચત્તમ છે.

૫૦. અને તું ગુનાહગારોને તે દિવસે બેડીઓમાં જકડાયેલા જોઈશ.

مُهْطِعِينَ مُقْرَبِينَ وَنُوسِهِمْ لَا يَرْتَدُّ إِلَيْهِمْ طَرْفُهُمْ
وَاتَّقُوا تَهُمَ هَؤُلَاءِ ﴿٤٤﴾

وَأَنْذِرِ النَّاسَ يَوْمَ يَأْتِيهِمُ الْعَذَابُ فَيَقُولُ
الَّذِينَ ظَلَمُوا رَبَّنَا أَخْرِجْنَا إِلَى أَجَلٍ قَرِيبٍ لَّنُحِبَّ
دَعْوَتَكَ وَنَتَّبِعَ الرَّسُولَ لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ
مِنْ قَبْلُ مَا كُنَّا مِنْ ذَوَالِهِ ﴿٤٥﴾

وَسَكَنتُمْ فِي مَسْكَانٍ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ وَبَيْنَ
كُلِّ كَيْفٍ فَعَلْنَا بِهِمْ وَضَعْنَاهُمْ لَكُمْ الْأَمْثَالَ ﴿٤٦﴾

وَقَدْ سَكَّرُوا مَكْرَهُمْ وَعِنْدَ اللَّهِ مَكْرُهُمْ وَإِنْ
كَانَ مَكْرُهُمْ لِتَزُولَ مِنْهُ الْجِبَالُ ﴿٤٧﴾

فَلَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ مُخَلَّفًا وَعَلَيْهِ رَسُولُهُ إِنَّ اللَّهَ
عَزِيزٌ ذُو انتِقَامٍ ﴿٤٨﴾

يَوْمَ تَبْدُلُ الْأَرْضَ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَوَاتِ وَبَرَزُوا
لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ ﴿٤٩﴾

وَتَرَى النَّجْمِينَ يُوقَدُونَ مَقْرَنَيْنِ فِي الْأَصْفَادِ ﴿٥٠﴾

૫. અલ્લાહે પ્રત્યેક સર્જનની જોડી પેદા કરી છે. પશુ પ્રાણીઓ, વનસ્પતિ જડ પદાર્થો, બલ્કે રૂહાની વ્યવહારમાં પણ જોડી છે; અલ્લાહની વહી તથા તે વહીને મેળવનાર રૂહ અથવા વ્યક્તિ (રસૂલ વગેરે) બન્ને ભૂમિકાઓ મળી એક જોડી બને છે. વહી મેળવવાની લાયકાત ધરાવનારનેજ વહી મળે છે. તેમજ આકાશ તથા ધરની પણ એક પ્રકારનું જોડું છે.

૫૧. 'તેમનો વિભાસ ડામર હશે અને આજ તેમના ચહેરાને લપેટમાં લઈ લેશે.

૫૨. કે જેથી અલ્લાહ પ્રત્યેક જીવને તેની કરણીનો બદલો આપે, બેશક અલ્લાહ હિસાબ લેવામાં ઝડપી છે.

૫૩. આ માનવજાતિ માટે એક સંપૂર્ણ નસિહત છે કે જેની દ્વારા લોકોને ચેતવવામાં આવે, અને જેથી તેઓ જાણી લે કે તે અલ્લાહ જ એક મા'બૂદ છે, અને સમજદારી રાખનારાઓ તેના ઉપર ચિંતન કરે.
(રુકૂઅ-૭)

سَرَابِدُهُمْ مِنْ قَطَرَانٍ وَتَفْسُهُمْ النَّارُ ۝

يُخْزِي اللَّهُ كُلَّ نَفْسٍ تَاكَبَّتْ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ۝

هَذَا بَلَاغٌ لِلنَّاسِ وَلِيُنذِرُوا بِهِ وَيَعْلَمُوا أَنَّكَ هُوَ

ٱللَّهُ وَٱحِدٌ وَلِيَذَّكَّرُوا ۝ أُولَٰئِكَ ٱلْأَنْبِيََاءُ ۝

૬. અલ્લાહ સ્વાવલંબી છે, સ્વયંપૂર્ણ છે, કોઈનો મોહતાજ નથી.

سُورَةُ الْحَجَرِ مَكِّيَّةٌ

અલ હિજા

૧. અલ્લાહ નામથી, જે બેહદ કૃપાળુ, અને દયાવંત છે.

૨. અલીફ લામ, મીમ, (હું અલ્લાહ છું, સર્વદર્શી છું) પૂરનૂર કુરઆન, એક (કામિલ) કિતાબની આ આયતો છે.

૩. કાફરો હમેશાં ઈચ્છતા રહેશે કે કાશ! તેઓ મુસ્લિમ હોત.

૪. તેમને ખાવા પીવા મોજ માણવા અને ખોટી અભિલાષાઓમાં ફસાએવા રહેવા દો; તેમને વેળાસર સઘળું જણાઈ રહેશે.

૫. અને અમે કોઈ પણ શહેરનો વિનાશ નથી કર્યો, જેના નિર્ણય વિશે પહેલાં ચેતવણી ન આપી હોય.

૬. કોઈ કોમ પોતાના મુકરર સમયથી ન આગળ જઈ શકે છે અને ન કોઈ પાછળ રહી શકે છે. ^(૧)

૭. અને તેમણે (લલકાર કરીને) કહ્યું, 'હે (દાવેદાર કે) જેના ઉપર આ ઝીક (ઉપદેશ) ઊતારવામાં આવ્યો છે. તું ખરેખર દીવાનો છે!

૮. 'જો તો તું સાચું બોલનારો હોય તો અમારી સામે ફરિશ્તા કેમ નથી લાવતો?'

૯. અમે ફરિશ્તાઓને ખરા સમયે જ ઊતારીએ છીએ પછી તેમને મોહલત આપવામાં નથી આવતી.

૧૦. ખરેજ આ ઝીક (કુરઆન) અમે ઊતાર્યું છે અને ખરેખર અમે જ તેના નિજેહબાન (રક્ષક) છીએ.

૧૧. અને અમે તારી પહેલાંની કોમોમાં રસૂલો મોકલાવ્યા હતા.

૧૨. (અને) તેમની પાસે કોઈ એવો રસૂલ નથી આવ્યો જેની તેમણે મશકરી ન ઉડાડી હોય.

إِسْمَ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

الرَّحْمَنُ تِلْكَ آيَةُ الْكِتَابِ وَقُرْآنٍ مُبِينٍ ②

رُبَّمَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوِ كَانُوا مُسْلِمِينَ ③

ذَرَهُمْ يَافُكُوا وَيَسْتَعُوا وَيُلْهِمُ الْأَمَلُ فَسَوْفَ يَكُونُونَ ④

وَمَا أَهْلَكْنَا مِنْ قَوْمٍ إِلَّا وَلَهُمَا كِتَابٌ مُعْلَمٌ ⑤

مَا تَسْقُ مِنْ أَصَةٍ أَجَلُهَا وَمَا يَسْتَأْخِرُونَ ⑥

وَقَالُوا يَا أَيُّهَا الَّذِي نُزِّلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ أَتَاكَ لَاجُنُودٍ ⑦

لَوْ مَا تَأْتِينَا بِالْمَلَكَةِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ⑧

مَا نُزِّلَ الْمَلَكَةُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَمَا كَانُوا إِذْ أَنْظَرِينَ ⑨

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَفُظُونَ ⑩

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِي شَيْعِ الْأَوَّلِينَ ⑪

وَمَا يَأْتِيهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ⑫

૧. અલ્લાહે જેના વિશે ફેસલો કર્યો હશે તેમના અંજમમાં કોઈ ફેરફાર થશે નહિ. અને તેમના વિશે અલ્લાહનો ફેસલો અટલ છે.

૨. 'મજનુન' અર્થાત દીવાનો 'ભ્રમિત' માનસ' અથવા 'જેની બુદ્ધિ બહાર મારી હોય,'

૧૩. આવીજ રીતે અમે આ (મશ્કરીની બદીની આદત) પાપીઓના દિલોમાં બેસાડી દઈએ છીએ;

૧૪. તેઓ (કુસ્માન ઉપર) ઈમાન નથી લાવતા તેમની પહેલાની કોમોના ઘણા એવા દાખલા થઈ ગયા છે.

૧૫. અને જો અમે તેમના ઉપર આસમાનનો કોઈ દરવાજો ખોલી દઈએ અને તેમાં થઈ તેઓ ઉપર પણ ચડી જાય, (૩)

૧૬. (તો પણ) તેઓ કહેશે કે અમારી નજરબંદી કરવામાં આવી છે, બલ્કે અમારી કોમ ઉપર જાદુ કરવામાં આવ્યો છે. (રુકૂઅ-૧)

૧૭. અને બેશક અમે આસમાનમાં બુરુજો (નક્ષત્રો) રચ્યા અને જોનારાઓ માટે તેને શણગારી દીધું.

૧૮. અને દરેક લા'નત પામેલા શયતાનથી તેનું રક્ષણ કર્યું.

૧૯. પરંતુ જો કોઈ ચોરીછૂપીથી સાંભળે છે તેની પાછળ એક પ્રયંત્ર જવાળા પડી જાય છે.

૨૦. અને અમે ધરતીને ફેલાવી દીધી છે, અને તેમાં પર્વતો ખોડી દીધા છે, અને (તમારા લાભ માટે) તેમાં પ્રત્યેક વસ્તુ પ્રમાણસર પેદા કરી છે.

૨૧. અને અમે તમારા માટે તેમાં જીવનિર્વાહનો પ્રબંધ કર્યો છે અને તેમના માટે પણ જેમનું પોષણ તમે નથી કરતા.

૨૨. અને કોઈ એવી વસ્તુ નથી જેના ભરપૂર ખજાના અમારી પાસે ન હોય પરંતુ અમે (સર્વ વસ્તુ) પ્રમાણસરજ ઊતારીએ છીએ.

૨૩. અને અમે ભેજવાળી હવા ચલાવીએ છીએ, પછી અમે વાદળા દ્વારા પાણી વરસાવીએ છીએ, જેનાથી તમે તૃપ્ત થાઓ છો અને પાણીનો સંગ્રહ તમે નથી કરી રાખતા.

كَذَلِكَ سَلَكْنَاهُ فِي قُلُوبِ الْمُجْرِمِينَ ۝

لَا يُؤْمِنُونَ بِهِ ۖ وَقَدْ خَلَتْ سُنَّةُ الْأَوَّلِينَ ۝

وَلَوْ فَتَحْنَا عَلَيْهِم بَابًا مِّنَ السَّمَاءِ فَظَلُّوا فِيهِ يَعُوجُونَ ۝

۝ لَقَالُوا إِنَّمَا سُكَّرَتْ أَبْصَارُنَا بَلْ عَنَّا قَوْمٌ مَّسْجُورُونَ ۝

وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَزَيَّنَّاهَا لِلنَّاظِرِينَ ۝

وَحَفَظْنَاهَا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ رَّجِيمٍ ۝

إِلَّا مَنِ اسْتَرَقَ السَّمْعَ فَاتَّبَعَهُ ۖ شِهَابٌ مُّبِينٌ ۝

وَالْأَرْضَ مَدَدْنَاهَا ۖ وَالْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ ۖ وَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَّوْزُونٍ ۝

وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَاشٍ ۖ وَمَنْ نَسْتَمِرْ لَهُ ۖ يَرْزُقْنِي ۝

وَأِنْ مِّنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ ۖ وَمَا نُنَزِّلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَّعْلُومٍ ۝

وَأَرْسَلْنَا الرِّيحَ لَوَاحِجٍ فَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً ۝

فَأَنْسَقَبْ كُفُوهٌ ۖ وَمَا أَنْتُمْ لَهُ بِمُخْرَجِينَ ۝

૩. અલ્લાહના મૂદ્દસ રસૂલોને તથા નક રૂહોને આ દુનિયાવાળાઓએ હમેશાં રંજડયા છે. હમેશાં સત્ય અને અસત્ય વચ્ચે સંઘર્ષની પરિસ્થિતિ રહી છે. જેમાં ખાલિમ પોતાની મનોવૃત્તિને બેકામ કામે લગાડે છે અને નેક રૂહો પોતાની માસુમીયત, સબ્ર, યકીન, રહેમ, એહસાન તથા વાત્સલ્યની દૌલત વૃંટાવતા રહે છે જેને લોકો જાદુની 'ઉપમા આપતા રહે છે. પ્રત્યેક રસૂલોના સમયમાં આ જાદુના શબ્દને હથિયાર બનાવવામાં આવ્યો છે.

૨૪. અને બેશક અમે જીવન આપીએ છીએ તેમજ મૃત્યુ પણ, અને અમેજ (મૂળ) વારસ છીએ.

૨૫. અને તમારામાંથી આગળ નીકળી જનારા તથા પાછળ રહી જનારાઓને અમે જાણીએ છીએ.

૨૬. અને નિઃસંદેહ તે તારા પરવરદગારજ છે જે તેમને એકઠા કરશે ખરેજ, તે હિકમતવાળો છે, સર્વજ્ઞ છે. (રુકૂઅ-૨)

૨૭. અને અમે ખરેખર ઈન્સાનને ખદબદતી કાળી માટીમાંથી સર્જ્યો અને તેને આકાર આપ્યો.

૨૮. અને તે પહેલાં જન્મને અમે ગરમ હવાની આગમાંથી પેદા કર્યો.

૨૯. અને (યાદ કર) જ્યારે તારા રબે ફરિશ્તાઓને કહ્યું 'હું ખદબદીયા કાળા કાદવમાંથી ઈન્સાનને પેદા કરવાનો છું-

૩૦. માટે જ્યારે હું તને આકાર આપી તેમાં મારી રૂહ ફૂંકી (૪) દઉં તો તમે સિજદામાં પડી જજો.

૩૧. પછી સૌ ફરિશ્તાઓએ ભેગા મળી સમર્પણ કર્યું.

૩૨. સિવાય ઈબ્લીસે; તેણે તાબેદારી કરનારાઓમાં શામિલ થવાનો ઈન્કાર કર્યો.

૩૩. અલ્લાહે પૂછ્યું, 'હે ઈબ્લીસ, તને શું થયું છે કે તું તાબેદારી કરનારાઓ સાથે નથી?'

૩૪. તેણે જવાબ આપ્યો 'હું ઈન્સાનનો તાબેદાર નહિ બનું જેને તે ખદબદતી માટીમાંથી સર્જ્યો છે.'

૩૫. અલ્લાહે ફરમાવ્યું 'તો તું અહીંથી દૂર થઈ જા, કારણકે તું હડધૂત થયો છે.'

૩૬. 'અને બેશક તારા ઉપર કયામતના દિવસ સુધી મારી લા'નત છે.'

૩૭. તેણે કહ્યું, 'મારા માલિક, મને તે દિવસ સુધીની મોહલત આપ જ્યારે તેઓ ફરી ઉઠાડવામાં આવશે.'

وَاِنَّا لَنَحْنُ نُحْيِي وَنُيِّتُ وَنَحْنُ الْوَارِثُونَ ﴿٢٤﴾

وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنْكُمْ وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَأْخِرِينَ ﴿٢٥﴾

وَإِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَحْشُرُهُمْ إِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿٢٦﴾

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَبٍّ مَسْنُونٍ ﴿٢٧﴾

وَالْجِبَانِ خَلَقْتَهُ مِنْ قَبْلُ مِنْ نَارِ السُّمُورِ ﴿٢٨﴾

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَبٍّ مَسْنُونٍ ﴿٢٩﴾

فَإِذْ أَسَوَيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ السُّجُودَ ﴿٣٠﴾

فَسَجَدَ الْمَلِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ ﴿٣١﴾

إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى أَنْ يَكُونَ مَعَ السَّاجِدِينَ ﴿٣٢﴾

قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا لَكَ أَلَّا تَكُونَ مَعَ السَّاجِدِينَ ﴿٣٣﴾

قَالَ لَمْ أَكُنْ لِأَسْجُدَ لِبَشَرٍ خَلَقْتَهُ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَبٍّ مَسْنُونٍ ﴿٣٤﴾

قَالَ فَخُذْ مِنْهَا وَذَلِكَ رَجِيمٌ ﴿٣٥﴾

وَإِنَّ عَلَيْكَ اللَّعْنَةَ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ ﴿٣٦﴾

قَالَ رَبِّ فَأَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿٣٧﴾

૪. ઈન્સાનનું સર્જન કર્યા પછી તેમાં પોતાની રૂહ ફૂંકી અલ્લાહે શયતાનને ઈન્સાનને સિજદા કરવાનો હુકમ આપવાનો અર્થ તેની સેવા કરવાનો છે. ઈસ્લામની તા'લીમ પ્રમાણે અલ્લાહ સિવાય કોઈ અન્યને સિજદો જાએજ નથી, તેના કરવા ઉપર કડક પ્રતિબંધ છે. અહીં સિજદાનો અર્થ નમન અથવા ઉપાસના અર્થાત ઈબાદત નથી.

૩૮. અલ્લાહે કરમાયું 'જા તને મોહલત આપવામાં આવે છે,'

૩૯. 'તે કરાવેલી દિવસના સમય સુધીની.'

૪૦. તેણે કહ્યું 'મારા માલિક, તને મને ગુમરાહ કરાવ્યો છે માટે હું ખરેખર ધરતી ઉપર તેમના માટે આકર્ષણ જમાવીશ અને તેમને અવળે માર્ગે લઈ જઈશ.

૪૧. 'સિવાય તે જે તારા નેક બંદા છે.'

૪૨. અલ્લાહે કરમાયું 'મારી તરફ આવવાનો (આ) એકજ સીધો રસ્તો છે,

૪૩. 'બેશક મારા બંદાઓ ઉપર તારો અધિકાર ચાલશે નહિ સિવાય કે કોઈ બહેકીને તારા પગલે ચાલી નીકળે.'

૪૪. અને ખચિત, તે સૌને જે જગ્યાનો વાયદો આપવામાં આવ્યો છે તે જહન્નમ છે.

૪૫. તેના સાત દરવાજા છે જે તેમના જુદા જુદા વર્ગો માટે નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા છે. (રુકૂઅ-૩)

૪૬. બેશક પરહેઝગારો બગીચાઓ તથા ઝરણાં વચ્ચે રહેશે.

૪૭. (તેમને કહેવામાં આવશે) 'અમન તથા સલામતી સાથે તેમાં દાખલ થઈ જાઓ.'

૪૮. અને તેમના દિલોમાં જે પણ અદાવત હશે તેને અમે દૂર કરી દેશું પરિણામે તેઓ બંધુભાવનાથી એકબીજા સામે આસનો ઉપર સ્થાન લેશે.

૪૯. ત્યાં તેમને કોઈ તકલીફ પહોંચશે નહિ, ન તો તેમને ત્યાંથી પાછા કાઢવામાં આવશે.

૫૦. મારા બંદાઓને કહી દે, કે હું ખરેખર બેહદ સમાવંત છું, દયાળુ છું.

૫૧. અને મારો અજાબ ખરેખર દર્દનાક અજાબ છે.

૫૨. અને તેમને ઈબ્રાહીમના મહેમાનો^(૫) વિશે જણાવી દે.

قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ ۝

إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ ۝

قَالَ رَبِّ إِنِّي أَخُو تَيْيٍّ لَا زَيْنَ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ

وَلَا أُغْوِيَنَّهُمْ أَجَعِينَ ۝

إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْخَالِصِينَ ۝

قَالَ هَذَا صِرَاطٌ عَلَيَّ مُسْتَقِيمٌ ۝

إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ إِلَّا مَنِ

اتَّبَعَكَ مِنَ الْغَوِينَ ۝

وَأَنَّ جَهَنَّمَ لَوْعِدُهُمْ أَجَعِينَ ۝

لَهَا سَبْعَةُ أَبْوَابٍ لِّكُلِّ بَابٍ مِنْهُمْ جُزْءٌ مَّقْسُومٌ ۝

إِنَّ الْمُنَاقِبِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ۝

أُدْخِلُوهَا بِسَلَامٍ آمِنِينَ ۝

وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غِلٍّ إِخْوَانًا عَلَى

سُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ ۝

لَا يَسْأَلُهُمْ فِيهَا نَصَبٌ وَمَا هُمْ مِنْهَا بِمُخْرِجِينَ ۝

يَتَنَبَّأُ عِبَادِي أَنِّي أَنَا الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ۝

وَأَنَّ عَذَابِي هُوَ الْعَذَابُ الْأَلِيمُ ۝

وَنَبِّئَهُمْ عَنْ صَیْفِ إِبْرَاهِيمَ ۝

૫. કુરઆને મજીદમાં આ મહેમાનો માટે 'અલ મૂરસલુન'નો શબ્દ ઉપયોગમાં લેવાયો છે જેનાથી તેમના ઈન્સાન હોવાનું પુરવાર થાય છે, જ્યારે બાઈબલમાં કોઈક સ્થળે ફરિશ્તા અને કોઈ સ્થળે ઈન્સાનો તરીકે તેમનું વર્ણન થયું છે.

૫૩. જ્યારે તેમણે તેની પાસે આવીને કહ્યું 'સલામતી હોજો તારા ઉપર' તેણે કહ્યું 'ખરેજ, અમને તમારી બીક લાગે છે.'

૫૪. તેમણે કહ્યું 'ગભરાઓ નહિ, અમે તને એક પુત્રની ખુશખબર આપીએ છીએ જે જ્ઞાન ધરાવનાર હશે.'

૫૫. તેણે કહ્યું 'ઘડપણે મને ઘેરી લીધા છે છતાં તમે મને પુત્રની ખુશખબર આપી રહ્યા છો? તે સિવાય તમે મને બીજી કઈ ખુશખબર આપવા આવ્યા છે?'

૫૬. તેમણે કહ્યું 'અમે બેશક તને સાચી ખુશખબર આપી છે માટે તું નિરાશ ન થઈશ.'

૫૭. તેણે કહ્યું 'પોતાના પાલનહારની રહેમતથી કોણ નિરાશ થઈ શકે છે સિવાય કે જે ગુમરાહ થઈ ગયો હોય?'

૫૮. તેણે પૂછ્યું 'તમારું આવવાનું (બીજું) શું કારણ છે?' (હે ફરિશ્તાઓ)

૫૯. તેમણે કહ્યું 'અમને એક ગુનાહગાર કોમ તરફ મોકલવામાં આવ્યા છે—

૬૦. લૂતના પરિવારને, અમે જેમાંથી ફક્ત બચાવી લેશું.

૬૧. 'સિવાય તેની પત્ની, જેના માટે અમારી ધારણા છે કે તે પાછળ રહી જનારાઓ સાથે રહેશે? (રુકૂઅ-૪)

૬૨. અને જ્યારે તે ફરિશ્તાઓ લૂત પાસે આવ્યા.

૬૩. લૂતે કહ્યું 'નિઃશંક તમે કોઈ અજનબી લાગો છો.'

૬૪. તેમણે કહ્યું 'બલકે, અમે તો તે (અજાબ વિશે સમાચાર) લાવ્યા છીએ જેના સંબંધમાં તેઓ શક કરતા હતા.

૬૫. 'અને અમે સત્ય સમાચાર લાવ્યા છીએ, ખરેખર અમે સાચું કહી રહ્યા છીએ.

૬૬. 'માટે રાતના પાછલા ભાગમાં તું તારા પરિવારને લઈ ચાલતો થા અને તું સૌની પાછળ રહેજે. અને તમારામાંનો કોઈ પાછું વળીને ન જુએ; તમને જવાનું ફરમાન છે તે સ્થળે ચાલ્યા જાઓ.'

إِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا سَلَامًا قَالَ إِنَّا مِنْكُمْ وَجِلُونَ ﴿٥٣﴾

قَالُوا لَا تَوْجَلْ إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ عَظِيمٍ ﴿٥٤﴾

قَالَ ابَشِّرْهُمُوْنِي عَلَىٰ أَن مَّسِّنِي إِلِكْرِيمَ بُشِّرُوْنِ ﴿٥٥﴾

قَالُوا بَشِّرْكَ بِالْحَقِّ فَلَا تَكُن مِّنَ الْقَاطِئِينَ ﴿٥٦﴾

قَالَ وَمَنْ يَقْنَطُ مِنْ رَّحْمَةِ رَبِّهِ إِلَّا الضَّالُّونَ ﴿٥٧﴾

قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ أَيُّهَا الْمُرْسَلُونَ ﴿٥٨﴾

قَالُوا إِنَّا أُرْسِلْنَا إِلَىٰ قَوْمٍ مُّجْرِمِينَ ﴿٥٩﴾

إِلَّا آلَ لُوطٍ إِنَّا لَنَجِّيهِمْ أَجْعِينَ ﴿٦٠﴾

إِلَّا أَمْرَاتَهُ قَدْ رَزَّ إِنَّا لَمِنَ الْغَابِرِينَ ﴿٦١﴾

فَلَمَّا جَاءَ آلَ لُوطٍ الْمُرْسَلُونَ ﴿٦٢﴾

قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ مُّنكَرُونَ ﴿٦٣﴾

قَالُوا بَلْ جُنَّتْ بِكَ كَأَفَّا فِيهِ يَسْتَرْوُونَ ﴿٦٤﴾

وَآتَيْنَكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّا لَصِدْقُونَ ﴿٦٥﴾

فَأَنصِرْ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِّنَ النَّيْلِ وَاتَّبِعْ أَوْدَارَهُمْ وَلَا يَلْقَيْكَ

مِنْكَ أَحَدٌ وَامْضُوا حَيْثُ تُؤْمَرُونَ ﴿٦٦﴾

૬૭. અને અમે તેને આ નિર્ણયની ખબર પહોંચાડી દીધી હતી કે આ કોમને સવાર સુધીમાં જળમૂળથી ઊભાડી નાખવામાં આવશે.

૬૮. પછી તે વસ્તીના લોકો હરખાતા હરખાતા લૂતના ઘરે પહોંચી ગયા.

૬૯. તેણે કહ્યું 'આ મારા મહેમાનો છે, તેમની સામે મારી ક્રૂરતા ન કરો;

૭૦. 'અને અલ્લાહનો ડર રાખો અને મને શરમિદો ન કરો.'

૭૧. તેમણે કહ્યું 'શું અમે તને કોઈની પણ મહેમાન નવાઝી કરવાની મનાઈ ન કરી હતી?'

૭૨. તેણે કહ્યું 'અહીં મારી દિકરીઓ (પણ) છે, જો તમે કંઈપણ (અણછાજનું) (૬) કરો તો!

૭૩. (હે રસૂલ) તારા જાનના સોગંદ, તેઓ પોતાની ગુમરાહીના નશામાં બહેકી ગયા હતા—

૭૪. પછી સૂરજ ઉગતાં જ અઝાબે તેમને ઘેરી લીધા.

૭૫. અમે તેમની (વસ્તીને) ઉથલાવી પાડી અને અમે તેમના ઉપર માટીના ઢેકાં વરસાયા.

૭૬. બેશક, આ (ઘટના)માં વિચારનારાઓ માટે (ઘણી) નિશાનીઓ સમાએલી છે

૭૭. અને જે રસ્તા ઉપર તે શહેર (૭) હતું તે (રસ્તો હજી) સલામત છે.

૭૮. ખરેખર આ (ઘટના)માં મોમિનો માટે એક બોધ છે.

૭૯. અને જંગલમાં રહેનારા (૮) (પણ) બહુજ આલિમ હતા.

૮૦. માટે અમે તેમને પણ શિક્ષા કરી. અને તે બન્ને (વસ્તીઓ)ના ખંડેરા વિશાળ ધોરી રસ્તા (૯) ઉપર (આજે પણ) ઊભા છે. (રુકૂઅ-૫)

૬. હઝરત લૂત (અ)એ પોતાની દીકરીઓની મોજૂદગીમાં નિર્લજ્જતાભર્યું કોઈપણ ન કામ કરવા માટે તેમને વિનવણી કરી.

૭. 'ડેડ સી'ના આદીવાસીઓમાં 'લૂતના સમૂદ્ર'ના નામથી આ સમૂદ્ર પ્રખ્યાત છે.

૮. હઝરત શોએબ(અ)ની કોમ 'આડીવાળી' અથવા 'જંગલવાળી' કોમ ગણાતી.

૯. આ ધોરીમાર્ગ મિસર જવાનો વેપારી વણજારનો રસ્તો હતો. હિજા, તબુક અને મદીના વચ્ચે આવેલું છે.

وَقَضَيْنَا إِلَيْهِ ذَلِكَ الْأَمْرَ أَنَّ دَابِرَ هَؤُلَاءِ مَقْطُوعٌ

مُصْبِحِينَ ﴿٦٧﴾

وَجَاءَ أَهْلَ الْمَدِينَةِ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿٦٨﴾

قَالَ إِنَّ هَؤُلَاءِ ضَيْفِي فَلَا تَفْضَحُونِ ﴿٦٩﴾

وَاتَّقُوا اللَّهَ وَلَا تَخْزُونِ ﴿٧٠﴾

قَالُوا أَوَلَمْ نَنْهَكَ عَنِ الْعَالَمِينَ ﴿٧١﴾

قَالَ هَؤُلَاءِ بَنَاتِي إِنْ كُنْتُمْ فَعِلِينَ ﴿٧٢﴾

لَعَنَكَ إِنَّهُمْ لَفِي سَكْرَتِهِمْ يَعْبَهُونَ ﴿٧٣﴾

فَأَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ مُشْرِقِينَ ﴿٧٤﴾

فَجَعَلْنَا عَلَيْهِمَا سَافِلًا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ حِجَارَةً

مِنْ سِجِّيلٍ ﴿٧٥﴾

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْمُتَوَسِّينَ ﴿٧٦﴾

وَأَنهَآ لِسَبِيلٍ مُّقِيمٍ ﴿٧٧﴾

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٧٨﴾

وَإِنْ كَانَ أَصْحَابُ الْأَيْكَةِ لَظَالِمِينَ ﴿٧٩﴾

فَاتَّقِنَا مِنهَمْ وَإِنهَآ لِآيَامٌ مُّبِينَةٌ ﴿٨٠﴾

૮૧. અને હિજવાળાઓએ^(૧૦) પણ રસૂવોને ખોટા કરાવ્યા હતા.

૮૨. અને અમે તેમને અમારી નિશાનીઓ આપી હતી પણ તેઓ મોઢું ફેરવી ચાલ્યા ગયા.

૮૩. અને તેઓ (બહારના હુમલાઓથી) સલામત રહેવા માટે પહાડીઓ કાપી પોતાના ઘર^(૧૧) બનાવતા હતા.

૮૪. પરંતુ સવાર પડતાંજ અઝાબે તેમને ઝડપી લીધા.

૮૫. અને તેમનું કયું કાર્યું તેમને કંઈપણ કામ ન આવ્યું.

૮૬. બેશક, અમે આસમાનો તથા ધરતી અને બન્નેની વચ્ચે જે કંઈ છે તે સર્વનું નિર્માણ હિક્મતના આધારે કર્યું છે. અને તે ઘડી અવશ્ય આવવાનીજ છે માટે તું સમજદારીપૂર્વક તેમનાથી દૂર રહે.

૮૭. ખરેખર, તે તારો રબ છે જે સર્વોચ્ચત્તમ સર્જનહાર છે, અને સર્વજ્ઞ છે.

૮૮. અને અમે તને વારંવાર આવનારી સાત^(૧૨) આપતો અને મહાન કુસ્આન અર્પણ કર્યા છે.

૮૯. અમુક વર્ગોના લોકોને અમે ટૂંક સમયનો લાભ ઉઠાવવા માટે જે કંઈ આપ્યું છે તેની તરફ તું ન જોઈશ, ન તો તેમના માટે તું અક્સોસ^(૧૩) કર. બલ્કે મોમિનો ઉપર તારી લાગણી રાખ.

૯૦. તું તેમને કહે, 'બેશક હું ખુલ્લી ચેતવણી આપનારો છું.'

وَلَقَدْ كَذَّبَ أَصْحَابُ الْحَجَرِ الْمُرْسَلِينَ^(૧)

وَاتَّبَعْنَاهُمْ أَتَيْنَاهُمْ فَكَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ^(૨)

وَكَانُوا يُنْحِتُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا آمِنِينَ^(૩)

فَأَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ مُصْبِحِينَ^(૪)

فَمَا أَغْنَتْ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ^(૫)

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بَأْسًا^(૬)

وَرَأَى السَّاعَةَ لَآتِيَةً فَأَصْفَحَ الصَّفْحَ الْجَبِيلِ^(૭)

إِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْخَلْقُ الْعَلِيمُ^(૮)

وَلَقَدْ آتَيْنَاكَ سَبْعًا مِنَ التَّوَارِثِ وَالْقُرْآنَ الْعَظِيمَ^(૯)

لَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَى مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ وَ

لَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَخَفِصْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ^(૧૦)

وَقُلْ إِنِّي أَنَا النَّذِيرُ الْمُبِينُ^(૧૧)

૧૦. આ પ્રાંતમાં સમૂદની કોમ રહેતી હતી જેમની તરફ હઝરત સાલેહ (અ)ને મોકલવામાં આવ્યા હતા. હિજનો અર્થ શહેર અથવા વસ્તી જેની ચોતરફ પન્થરની દિવાલ હોય કે પન્થરોની હારમાળા અથવા પહાડો કિલ્લા અથવા દુર્ગો બનેલા હોય.

૧૧. આ આયતમાં જણાવ્યા પ્રમાણે સમૂદની કોમ સમૃદ્ધ શિલ્પકાર અને ખંતીવી હતી. તેમની બનાવેલી ઈમારતો, બાંધકામ તેમજ કારીગરીનો પુરાવો આ આયતથી મળે છે.

૧૨. આ સાત આયતોનો સંગ્રહ સૂરાહ કાનેહા છે જેને 'ઉમ્મુલ કિતાબ' કહેવામાં આવે છે. જેને કુસ્આને મજ્હદનું 'પ્રવેશદ્વાર'નું માનનીય પદ પ્રાપ્ત છે, તેમન તેને કુસ્આનનું હાર્દ પણ કહેવામાં આવે છે.

૧૩. 'હે નબી તેમની તરફ આશ્ચર્યભરી નજરે ન જો અને તેમની બરબાદી ઉપર પણ દુઃખી ન થજે જે બરબાદી તેમના ઉપર અવશ્ય આવનારી છે.'

૯૧. કારણકે (તારી વિરુદ્ધ) ટોળાના ટોળા^(૧૪)
ઊભા કરનારાઓ ઉપર અમે (નિશ્ચિત અઝાબ)
ઊતારવાના છીએ;

૯૨. જેમણે કુચ્છાનને અસત્ય ઠરાવ્યો.

૯૩. માટે તારા પાલનહારની કસમ, અમે તે
સર્વથી જવાબ જરૂર માગશું,

૯૪. જે તેઓ કરતા રહ્યા હતા તેના વિશે.

૯૫. માટે તને જે સંદેશો પહોંચાડવાનો આદેશ
આપવામાં આવ્યો છે તેની ખુલ્લી જાહેરાત કર અને
(અલ્લાહના) શરીક ઠરાવનારાઓથી વિમુખ થઈ જા.

૯૬. બેશક તારો ઠઠ્ઠો ઊડાવનારા સામે અમે
પૂરતા છીએ:

૯૭. જે લોકો અન્યને અલ્લાહનો ભાગીયો ઠરાવે
છે, યથા સમયે તેમને સઘળું જણાઈ રહેશે.

૯૮. અને બેશક અમે જાણીએ છીએ કે તેમની
વાતોથી તારું દિલ ભરાઈ આવે છે. ^(૧૫)

૯૯. પરંતુ તું તારા પરવરદિગારની બૂલંદ
શાનની યાદ કર અને તેને સિજદો કરનારાઓમાં
શામિલ થઈ જા.

૧૦૦. અને હમેશાં તારા પરવરદિગારની બંદગી
કરતો રહે જ્યાં સુધી કે તને મૃત્યુ આવી જાય.

كَمَا أُنزِلْنَا عَلَى الْمُتَقِينَ ۝

الَّذِينَ جَعَلُوا الْقُرْآنَ عِضِينَ ۝
فَوَرِّكَ لِنَسَلِهِمْ أَجْبَعِينَ ۝

عَبَاكَانُوا يُعْمَلُونَ ۝
فَأَصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ وَأَعْرِضْ عَنِ الْشُرَكِيِّينَ ۝

إِنَّا كَفَيْنَاكَ الْمُسْتَهْزِئِينَ ۝
الَّذِينَ يَجْعَلُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَسَوْفَ
يَعْلَمُونَ ۝
وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّكَ يَضِيقُ صَدْرُكَ بِمَا يَقُولُونَ ۝
فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ ۝

وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ ۝

૧૪. મક્કાવાસીઓએ આંહારત સ.અ.સ.ના રસ્તામાં અડચણો ઉભી કરવા માટે સંગઠનો બનાવ્યા હતા.

૧૫. કાફરો અન્ય શક્તિ અથવા જડ વસ્તુઓને અલ્લાહના શરીક ઠરાવના રહેતા હતા, જેથી આંહારત સ.અ.સ.ને બહુજ દુઃખ થતું હતું, તેમજ પોતાની કોમની કંઠેરી દશાથી આપ(સ)નું હૃદય દ્રવી ઊઠતું હતું.

سُورَةُ النَّحْلِ مَكِّيَّةٌ

અલ - નહલ

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ, અને દયાવંત છે.

૨. અલ્લાહનો હુકમ (અમલમાં) આવી રહ્યો છે જેના માટે તમે ઉતાવળ ન કરો. પાક છે તે, અને જેના તેઓ તને શરીક ઠરાવે છે તેનાથી તે ઉચ્ચતર છે.

૩. તે પોતાના બંદાઓમાંથી જેના ઉપર ચાહે ફરિશ્તાઓને પોતાનો આદેશ આપી ઊતારે છે (કહે છે) 'લોકોને ચેતવી દે કે મારા સિવાય કોઈ અન્ય ઈબાદતને લાયક નથી, માટે માત્ર મનેજ પોતાનો રક્ષણહાર માનો.'

૪. તેણે આકાશો તથા ધરતીનું સર્જન હિકમતના તકાદાના આધારે કર્યું છે. તેના ઠરાવેલા શરીકોથી તે બેહદ ઉચ્ચતર છે.

૫. તેણે ઈન્સાનને (વીર્યના) માત્ર એક ટીપાંમાંથી ઉત્પન્ન કર્યો છે (પરંતુ) જુઓ, તે કેવો ઊધામો મચાવી રહ્યો છે.

૬. અને તેણે ચોપગાં સજ્યાં. જેમાંથી, તમને ગરમી^(૧) મેળવવાની વસ્તુઓ તેમજ અન્ય લાભો મળે છે તથા કેટલાકને તમો ખાઓ છો.

૭. અને તેમના થકી તમારી શોભા છે જ્યારે, તેમને સાંજે ઘરે લાવેા છો અને સવારમાં ચરાવવા માટે બહાર લઈ જાઓ છો.

૮. અને તે તમારો ભાર ઉચકી તે પ્રદેશમાં લઈ જતા હોય છે, જ્યાં તમે તકલીફ ઉઠાવ્યા વગર ન જઈ શકતા હો, બેશક, તમારો પરવરદિગાર બેહદ દયાળુ છે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

أَتَىٰ أَمْرُ اللَّهِ فَلَا تَسْعَاجِلُوهُ ۖ سُبْحَنَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ②

يُنَزِّلُ الْمَلَائِكَةَ بِالرُّوحِ مِنْ أَمْرِهِ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ أَنْ أَنْذِرُوا أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاتَّقُونِ ③

خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ ۖ تَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ④

خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ ۖ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ ⑤

وَالْأَنْعَامَ خَلَقَهَا لَكُمْ فِيهَا دِفْءٌ وَمَنَافِعُ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ⑥

وَلَكُمْ فِيهَا جَالٍ حِينَ تَرْجِعُونَ وَحِينَ تَسْرَحُونَ ⑦

وَتَحْمِلُ أَوْفَاقَكُمْ إِلَىٰ بَلَدٍ لَّمْ تَكُونُوا لِبَلَدِهِ إِلَّا نَسِيتَ ۚ وَالْأَنْفُسُ إِنَّ رَبَّكُمْ لَوَّوْفٌ بِحَيْمٍ ⑧

૧. ઈન્સાનને અલ્લાહે શારીરિક અને માનસિક ને 'મનોથી નવાઝ્યો છે પરંતુ તે ને 'મનોથી બદલામાં ભવાઈઓ ન કરતા ઈન્સાન બૂરાઈઓ તથા ગુલ્મ ઉન્સાહમાં તાણાનો રહે છે.

૯. અને તેણે ઘોડા, ખચ્ચર અને ગધેડા પેદા કર્યા કે તમે તેમની સવારી કરો તેમજ તમારી પ્રતિષ્ઠા વધારો. અને તેણે બીજું^(૨) એવું પેદા કરશે જેનું તમને જ્ઞાન નથી.

૧૦. બેશક, સીધા રસ્તો દેખાડવાની જવાબદારી અલ્લાહ ઉપર છે, અને ઘણા એવા રસ્તા પણ છે જે ગુમરાહીમાં લઈ જનારા છે, અને જો તેણે ચાહ્યું હોત તો તમને સૌને હિદાયત આપી હોત (રુકૂઅ-૧)

૧૧. તે અલ્લાહજ છે જે વાદળા દ્વારા પાણી વરસાવે છે, જેમાંથી તમે પીઓ છો; તેના વડે લીલાતરી થાય છે જેનાથી તમે (પશુઓને) ચરાવો છો.

૧૨. જેની વડે તે તમારા માટે અનાજ, અને ઝયતુન, ખજૂરી અને દ્રાક્ષ તેમજ ભિન્ન ભિન્ન ફળો ઉત્પન્ન કરે છે. બેશક તેમાં ચિતન કરનારાઓ માટે બોધ સમાએલો છે.

وَالْحَيْلِ وَالْبِغَالِ وَالْحِمْيَرِ لَنُرْكَبُوهَا وَنُصِيبَهُنَّ الْخَيْلُ
مَا لَا تَعْلَمُونَ ④

وَعَلَى اللَّهِ قَصْدُ السَّبِيلِ وَمِنْهَا جَائِرٌ وَلَوْ شَاءَ
لَهَدَاكُمْ أَجْمَعِينَ ⑤

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لَنُكْمِرَ مِنْهُ شَرَابٌ
وَمِنْهُ شَجَرٌ فِيهِ تُسِيمُونَ ⑥

يُنْبِتُ لَكُمْ بِهِ الزَّرْعَ وَالزَّيْتُونَ وَالنَّخِيلَ وَالْأَعْنَابَ
وَمِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِقَوْمٍ
يَتَفَكَّرُونَ ⑦

૨. અલ્લાહ તરફથી આંહજરત સ.અ.સ. દ્વારા મોમિનોને દૂરના ભવિષ્યમાં પૂરી થનારી આ આગાહીથી વાકેફ કરવામાં આવ્યો છે કે અલ્લાહ ઈન્સાનને સાધનો બનાવવાની એવી વૈજ્ઞાનિક શક્તિ આપશે જેના વિશે તે સમયના લોકો વિચારી પણ ન શકતા હતા. આ સાધનોનું હદીસમાં વિસ્તારથી વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે, જે યાજૂજ માજૂજ અને દજ્જલની નિશાની સાથે સંબંધ રાખે છે. તેમજ તે સમયની મુસાફરીના વાહનો સાથે આ હદીસને ગાઢ સંબંધ છે.

આંહજરત સ.અ.સ.એ ફરમાવ્યું છે દજ્જલનો ગધેડો એવો હશે જે એક અસાધારણ અજાયબી હશે, જેનો ખોરાક આગ હશે. તેના પેટમાં આગ સતત બળતી રહેશે, તેના પેટમાં (શરીરની અંદરના ભાગ, બોડીમાં) મુસાફરોને બેસવાની પુષ્કળ જગ્યા હશે. તેની ઘણી બારીઓ હશે અને તેના અંદરના ભાગમાં દીવડા ટમટમતા હશે. તેની ગતિ એટલી તીવ્ર હશે કે તે મહિનાઓની સફર કલાકોમાં કાપશે. તે ભૂમિ ઉપર પણ ચાલશે, સમૂદ્રોની સપાટી ઉપર તેમજ હવામાં અદ્ધર ઉડુચન કરશે. તેની રવાનગી પહેલાં એલાન કરવામાં આવશે 'રવાનગીની તૈયારી છે, મુસાફરો પોતપોતાની જગ્યા સંભાળી લે.' મુસાફરો પોતપોતાની જગ્યાએ ગોઠવાઈ જશે અને તે (વાહન) લોકોને લઈ ચાલતું થશે.

આંહજરત સ.અ.સ.ની આ હદિસનો થોડીપણ દાનાઈથી અભ્યાસ કરવામાં આવે તો શું જુજાસુઓને અલ્લાહના આ મહાન રસૂલના ઊંડા અને દિવ્ય જ્ઞાન વિશે માન નહિ ઉપજે? તેમને ૧૪૦૦ વર્ષ પછી આવનારા આ સમયનું જ્ઞાન અલ્લાહે આપ્યું હતું તેના વિશે શું કોઈ શંકા બાકી રહેશે કે આપ (સ)નું આ કથન વર્તમાન સમયની સ્ટીમરો, હવાઈ જહાઝો, રેલગાડીઓ, રોકેટ, સબમરીન, મોટરગાડીઓ કે બસો છે? (મજલીસ ઈસ્કાન)

આ છે તે મહાન ઈન્સાનની દૂસ્અંદેશી.

હદીસમાં જણાવેલા વૈજ્ઞાનિક ગધેડાને માંસ તથા હાડકાનું માળખું સમજવું તે કુદરતના નિયમની મશકરી કરવા સિવાય બીજું કંઈ નથી.

૧૩. અને તેણેજ રાત તથા દિવસ, તેમજ સૂર્ય તથા ચંદ્રને તમારા લાભ માટે નિયુક્ત કર્યા છે; અને તારાઓ તેનીજ આજ્ઞાથી તમારી સેવામાં રોકાયેલા છે. બેશક! સમજદાર લોકો માટે તેમાં ઘણી નિશાનીઓ સમાયેલી છે.

૧૪. અને ઝમીનમાં તેણે જે રંગબેરંગી વસ્તુઓ તમારા માટે પેદા કરી છે, તેમાં પણ બેશક બોધ ગ્રહણ કરનારાઓ માટે અનેક નિશાનીઓ મોજૂદ છે.

૧૫. અને આ તે જ છે જેણે સમુદ્રને તમારી સેવા માટે નીમ્યો છે જેમાંથી તમે તાજું માંસ ખાઓ છો અને તમારી ઝિનતના શણગાર (ની વસ્તુઓ) મેળવો છો. તમે જુઓ છો કે નૌકાઓ સમુદ્ર ચીરતી ચાલી જાય છે જેનો લાભ લઈ તમે તમારા પાલનહારની ને'મતો શોધતા રહો, અને (તેના) એહસાનમંદ બનો.

૧૬. અને તેણે ધરતીમાં મજબૂતીથી પર્વતો ખોદી દીધા છે જેથી તે (ધરતી) તમને ગબડાવી (૩) ન દે. અને તેમાં નદીઓ અને માર્ગો (૪) મૂક્યા કે જેથી તમે તમારી મંઝિલ ઉપર પહોંચી શકો.

૧૭. અને (અન્ય) નિશાનીઓ તથા સિતારાઓ દ્વારા લોકો ખરી દિશામાં જઈ શકે.

૧૮. તો શું સર્જન કરનાર અને સર્જન ન કરી શકનાર, એક સરખા થઈ શકે ખરા? આટલું પણ તમે નથી સમજતા?

૧૯. અને જો તમે અલ્લાહની ને'મતોને ગણવાનો પ્રયત્ન કરશો તો તેને ગણી નહિ શકો, બેશક અલ્લાહ જ્ઞમાવંત છે, દયાળુ છે.

૨૦. અને જે કંઈ તમે છુપાવો છો કે વ્યક્ત કરો છો તેને અલ્લાહ જાણે છે.

૨૧. અને તે લોકો અલ્લાહ સિવાય જેને પુકારે છે તેઓ કંઈ પણ નથી સર્જી શકતા, પરંતુ તેઓ પોતે પણ પેદા કરવામાં આવ્યા છે.

وَسَخَّرَ لَكُمُ الْيَمَّ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ
وَالنَّجْمُ مُسَخَّرَاتٌ بِأَمْرِ رَبِّكَ لَا يَبْصُرُ
لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿١٣﴾

وَمَا ذَرَأَ لَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهُ إِنَّ
فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَتَذَكَّرُونَ ﴿١٤﴾

وَهُوَ الَّذِي سَخَّرَ الْبَحْرَ لَكُمْ لَئَلَّامِنْهُ لَمَّخَاتَرًا
وَتَسْتَخْرِجُوا مِنْهُ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا وَتَرَى
الْفُلْكَ مَوَاجِرَ فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ
تَشْكُرُونَ ﴿١٥﴾

وَالَّذِي فِي الْأَرْضِ رَوَاسِي أَنْ تَبِيدَ بِكُمْ وَانْهَارًا
دُسْبًا لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٦﴾

وَعَلَّتْ وَبِالْجِبِّ هُمْ يَهْتَدُونَ ﴿١٧﴾
إِنَّمَنْ يَخْلُقْ كَمَنْ لَا يَخْلُقُ أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ﴿١٨﴾

وَإِنْ تَعَدُّوا نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحْصَوْهَا إِنَّ اللَّهَ
لَغَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٩﴾

وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُسْرُؤُونَ وَمَا تُعْلِنُونَ ﴿٢٠﴾

وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَخْلُقُونَ شَيْئًا
وَهُمْ يُخْلَقُونَ ﴿٢١﴾

૩. ભૂસ્તરશાસ્ત્રના સંશોધનથી પુરવાર થયું છે કે ધરતીકંપની ઘટનાઓમાં પહાડો ઘણો અગત્યનો અને બેહદ લાભદાયક ભાગ ભજવે છે.

૪. કુદરતની નીમેલી સહેલાઈઓના આધારેજ પગદંડીઓ, ચિલાઓ તેમજ માર્ગોનો આરંભ થાય છે અને બાદમાં તેના આધારેજ મોટા મોટા 'હાઈવે' બનાવવામાં આવે છે.

૨૨. (તેઓ) નિર્જીવ છે, જીવંત નથી અને તેઓ એટલું પણ નથી જાણતા કે તેમને ફરી ક્યારે ઉઠાવવામાં આવશે. (રુકૂઅ-૨)

૨૩. તમારો અલ્લાહ એકજ છે. બેશક જે લોકો આખેરતમાં ઈમાન નથી રાખતા તેમનાં અંતઃકરણો (સચ્ચાઈથી) બેખબર છે, અને તેઓ બેહદ મગૂર છે.

૨૪. બેશક, જે તેઓ છુપાવે છે અને જાહેર કરે છે તેને અલ્લાહ જાણે છે ખરેજ, અલ્લાહ ધમડીઓને પસંદ નથી કરતો.

૨૫. અને જ્યારે તેમને કહેવામાં આવે છે કે તમારા પરવરદિગારે જે વહી દ્વારા ઊતાર્યું છે (તેના વિશે તમે શું ધારો છો?), તો તેઓ કહે છે કે આ તો પ્રાચીન સમયની લોકવાયકા તથા કહાણીઓ છે.'

૨૬. પરિણામે, કયામતના દિવસે, તેમને પોતાનો ભાર તો પૂરેપૂરો ઊઠાવવો પડશે વધારામાં તેમના ભારનો હિસ્સો પણ જેમને તેમણે અજ્ઞાનતામાં ગુમરાહ કર્યા હતા. યાદ રાખો, આ બેહદ અધમ બોળે છે જે તેઓ પોતાના શીરે બેશે. (રુકૂઅ-૩)

૨૭. તેમની પહેલાં આવનારાઓ પણ (આવીજ) ચાલબાજીઓમાં પ્રવૃત્ત હતા, પરંતુ અલ્લાહે તેમની ઈમારતોના પાયા હચમચાવી દીધા અને તે (ઈમારતો)ના છાપરા તેમના ઉપર તૂટી પડ્યા; અને તેમના ઉપર અઝાબ કઈ દિશાએથી આવી પડ્યો તેનું તેમને ભાન જ ન થયું.

૨૮. અંતે કયામતના દિવસે, અલ્લાહ તેમને બેઈઝઝત કરશે; અને કહેશે, 'તમારા ઠરાવેલા મારા તે ભાગીદારો ક્યાં છે જેમના માટે તમે (મારા રસૂલોનો) વિરોધ કરતા રહ્યા હતા. ત્યારે જે લોકોને જ્ઞાન મળી ચૂક્યું હતું તેઓ કહેશે 'કાફરોના માટે આજના દિવસે સખત ફજેતી તથા યાતનાઓ છે.'

૨૯. તે સમયે જે લોકો પોતાના જીવો ઉપર ઝુલ્મ કરવામાં પ્રવૃત્ત હશે, ફરિશ્તાઓ તેમના પ્રાણ હરી લેશે. પછી તેઓ સમર્પણ કરતા કહેશે 'અમે, પાપ નહોતા કરી રહ્યા.' (ત્યારે તેમને કહેવામાં આવશે) 'ના! બલકે જે તમે કરી રહ્યા હતા તેનાથી અલ્લાહ પૂરેપૂરો માહિતગાર છે.

﴿أَمْوَاتٌ غَيْرُ أَحْيَاءٍ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ ۝﴾

إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ قَالِ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ قُلُوبُهُم مُّنْكِرَةٌ وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ ۝﴾

لَا جَرَمَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ ۝﴾

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ مَاذَا أُنْزِلَ رَبِّكُمْ قَالَوَا سَاطِئِرُ الْأَوَّلِينَ ۝﴾

لِيَحْبِلُوا أَوْزَارَهُمْ كَامِلَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَمِنْ أَوْزَارِ الَّذِينَ يُضِلُّوهُمْ يَغِيرُ عَلَيْهِمُ الْأَسَاءَ مَا يَزِيدُونَ ۝﴾

قَدْ مَكَرَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَاتَى اللَّهُ بُنْيَانَهُمْ مِنَ الْقَوَاعِدِ فَخَرَّ عَلَيْهِمُ السَّقْفُ مِنْ فَوْقِهِمْ وَأَتَاهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ۝﴾

ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُخْزِيهِمْ وَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَاؤِي الَّذِينَ كُنْتُمْ تُشَاقِقُونَ فِيهِمْ قَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ إِنَّ الْخِزْيَ الْيَوْمَ وَالسُّوءَ عَلَى الْكَافِرِينَ ۝﴾

الَّذِينَ تَتَوَكَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ قَالُوا السَّلَامُ مَا كُنَّا نَعْمَلُ مِنْ سُوءٍ بَلَى إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ۝﴾

૩૦. માટે તમે જહન્નમના દ્વારોમાંથી દાખલ થાઓ અને તેમાંજ સદાય રહો. ધમંડીઓનું આ ઘર બેહદ બૂરું છે.

૩૧. અને જ્યારે પરહેઝગારોને કહેવામાં આવે છે કે તમારા રબ તરફથી જે ઉતારવામાં આવ્યું છે તેના વિશે તમે શું ધારો છો? તેઓ કહે છે 'બહુજ ઉત્તમ છે.' પરહેઝગારો માટે આ દુનિયામાં ભલાઈ છે અને આખરતનું ઘર તો તેનાથી પણ વધુ સારું છે. ખરેખર પરહેઝગારોનું ઘર ઉચ્ચત્તમ છે—

૩૨. (જ્યાં) સદાબહાર બગીચા (હશે જે)માં તેઓ દાખલ થશે; જેની વચ્ચેથી નહેરો વહેતી હશે. ત્યાં તેઓ જે ઇચ્છા કરશે તે તેમને મળી રહેશે. અલ્લાહ પરહેઝગારોને આવી રીતે નવાઝે છે.

૩૩. જ્યારે ફરિશ્તાઓ પવિત્ર હાલતમાં રહેનારાઓના પ્રાણ હરવા ટાણે કહેશે 'તમારા ઉપર સલામતી હોજો. તમારા નેક કામોના બદલામાં (આજે) તમે જહન્નમમાં દાખલ થઈ જાઓ.'

૩૪. આ (કાફર) લોકો શેની રાહ જોઈ રહ્યા છે, સિવાય કે ફરિશ્તાઓ તેમના (પ્રાણ લેવા) તેમની પાસે આવે અથવા (તેમના ઉપર) તારા પાલનહારનો નિર્ણય લાગુ કરવામાં આવે? તેમના પહેલાના લોકોએ પણ એમજ કયું હતું. અલ્લાહે તેમના ઉપર કંઈ ઝુલ્મ નથી કર્યો, પરંતુ તેમણે સ્વયં પોતાના ઉપર ઝુલ્મ કર્યો હતો.

૩૫. જેથી તેમની બૂરાઈઓએ^(૫) તેમને ઘેરી લીધા હતા, અને જે (વસ્તુ)ની તેઓ મશકરી ઉડાવતા હતા તે જ તેમને વીંટળાઈ વળી. (રુકૂઅ-૪)

૩૬. અને શરીર કઠરાવનારાઓએ કહ્યું 'જો અલ્લાહ ચાહત તો અમે તેના સિવાય બીજા કોઈની ઈબાદત કરતજ નહિ, ન અમે, ન અમારા પૂર્વજો, અને ન તો અમે (તેના હુકમ વશ) કોઈ વસ્તુને હરામ ઠરાવત.' તેમની પહેલાના લોકો પણ આવીજ વાતો કરતા હતા. તો શું રસૂલો ઉપર સંદેશ પહોંચાડવા સિવાય બીજી કોઈ જવાબદારી છે?

فَاَدْخُلُواْ أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا قُلَيْسُ مَوْىِ ۖ
الْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٣٠﴾

وَقِيلَ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا مَاذَا أَنْزَلَ رَبُّكُمْ قَالُوا خَيْرٌ
الَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَلَدَارُ
الْآخِرَةِ خَيْرٌ وَلَنِعْمَ دَارُ الْمُتَّقِينَ ﴿٣١﴾

جَنَّتٍ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا يُجْرُونَ مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ
لَهُمْ فِيهَا مَا يَشَاءُونَ كَذَلِكَ يَجْزِي اللَّهُ
الْمُتَّقِينَ ﴿٣٢﴾

الَّذِينَ تَتَوَفَّيهِمُ الْمَلَائِكَةُ طَيِّبِينَ يَقُولُونَ سَلَامٌ
عَلَيْكُمْ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٣٣﴾

هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلَائِكَةُ أَوْ يَأْتِيَ
أَمْرٌ مِنْكَ كَذَلِكَ فَعَلَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَمَا ظَلَمَهُمُ
اللَّهُ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٣٤﴾

فَأَصَابَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا عَمِلُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا
يُكْفَرُونَ ﴿٣٥﴾

وَقَالَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا عَبَدْنَا مِنْ
دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ نَحْنُ وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا أَحْوَمْنَا مِنْ
دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ كَذَلِكَ فَعَلَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ
فَهَلْ عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿٣٦﴾

૫. બદકારીઓ, દુર્ગુણો અને વ્યસનો પણ ઈન્સાનના પોતાના કુકર્મોની એક શિક્ષાજ છે.

૩૭. અને અમે દરેક ઉમ્મતમાં રસૂલો મોકલાવ્યા કે, લોકો અલ્લાહની ઈબાદત કરે અને ખોટા મા'બૂદોનો ત્યાગ કરે અને તેઓમાંથી (કેટલાકને) અલ્લાહે હિદાયત આપી અને કેટલાકને તેણે વિનાશને પાત્ર કરાવ્યા. માટે ધરતીમાં ફરીને જુઓ કે (રસૂલોને) જૂઠ્ઠા કહેનારાઓનો અંજામ કેવો આવ્યો હતો.

૩૮. અને તું તેમને હિદાયત ઉપર લાવવા માટે ગમે તેટલો ઉત્સુક હો પરંતુ (બીજાને) ગુમરાહ કરનારાઓને અલ્લાહ કદીપણ હિદાયત નથી આપતો અને આવા લોકોનો કોઈ મદદગાર નથી.

૩૯. અને તેઓ મોટા મોટા સોગંદો ઉઠાવી કહે છે કે એક વખત મરી જનારાઓને અલ્લાહ ફરી ઉઠાડશે નહિ. જો કે આ તો અલ્લાહનો વાયદો છે જે અટલ છે, જેનાથી લોકો બેખબર છે.

૪૦. (અલ્લાહ અવશ્ય તેમને ઉઠાડશે કે જેથી) તે તેમના ઉપર (તે હકીકત) જાહેર કરી દે જેના વિશે તેઓ મતભેદ કરતા હતા, અને ઈમાન ન લાવનારાઓ જાણી લે કે તેઓ જૂઠ્ઠા હતા.

૪૧. અમે જે વસ્તુ કરવા ચાહિએ, તો માત્ર એટલું જ કહીએ કે 'થઈ જા' અને તે વજૂદ (અસ્તિત્વ)માં આવી જાય છે. (રુકૂઅ-૫)

૪૨. અને જેમના ઉપર ઝુલ્મ થયો હતો તે લોકોએ અલ્લાહની ખાતર પોતાના ધરબાર તજી હિજરત કરી હતી, બેશક અમે તેમને આ દુનિયામાં સારું ઠોકાણું આપશું અને આખેરતનો તેમનો બદલો વધુ સારો હશે, તે લોકો આટલું જાણતા હોત—

૪૩. જે લોકોએ ધીરજથી દુખા સહ્યાં અને પોતાના પરવરદિગારમાં તેમણે અચળ વિશ્વાસ રાખ્યો હતો.

૪૪. અને તારી પહેલાં પણ અમે, ઈન્સાનોને જ રસૂલો બનાવી મોકલાવ્યા હતા જેમની ઉપર અમે વહી ઊતારી હતી, જો તને તેનું જ્ઞાન ન હોય તો તેનું જ્ઞાન ધરાવનારાઓને પૂછી જો.

૪૫. (અમે તેમને) સ્પષ્ટ નિશાનીઓ અને કિતાબો (આપી હતી). અને અમે તારી તરફ આ નસિહત ઊતારી છે કે તું તમામ માનવજાતિને

وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ
وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ فَمِنْهُمْ مَنْ هَدَى اللَّهُ
وَمِنْهُمْ مَنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُ فَبُذِلُوا فِي الْأَرْضِ
فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٨﴾

إِنْ تَحْرِصْ عَلَى هُدَاهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ
يُضِلُّ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ﴿٣٩﴾

وَاقْسُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَا يَبْعِثُ اللَّهُ مَنْ
يَمُوتُ بَلَى وَعَدًا عَلَيْهِ حَقًّا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ
لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٠﴾

لِيُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي يُخْتَلَفُونَ فِيهِ وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ
كَفَرُوا أَنَّهُمْ كَانُوا كَاذِبِينَ ﴿٤١﴾

إِنَّمَا قَوْلُنَا لِشَيْءٍ إِذَا أَرَدْنَاهُ أَنْ نَعْمَلَ لَهُ كُنْ
فَيَكُونُ ﴿٤٢﴾

وَالَّذِينَ هَاجَرُوا فِي اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا ظَلَمُوا لَنُبَوِّئَهُمْ
فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً ۖ وَلَآجِرَ الْآخِرَةِ الْكَبِيرَ لَوْ كَانُوا
يَعْلَمُونَ ﴿٤٣﴾

الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٤٤﴾

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رَجُلًا نُوحِي إِلَيْهِمْ فَهُمْ فَعَلُوا
أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٤٥﴾

بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ

સ્પષ્ટ સમજાવી દે કે જેથી તેમની તરફ જે મોકલવામાં આવ્યું છે તેના ઉપર તેઓ ધ્યાન આપે.

૪૬. તો શું જે લોકો ફરેબી યોજનાઓ ઘડતા રહે છે, તેઓ અલ્લાહના અજાબથી પોતાને સલામત ધારે છે કે અલ્લાહ તેમને ભોંયમાં ગરક નહિ કરી દે, અથવા તેમને એવા અજાબથી નહિ ઘેરી લે જેની આવવાની દિશાથી તેઓ બેખબર હશે?

૪૭. અથવા તે અચાનક તેમને ચાલતાં કરતા નહિ ઝડપી લે કે તેઓ (અલ્લાહને) થાપ આપી છટકી ન શકે?

૪૮. અથવા શું અલ્લાહ ધીમે ધીમે તેમનું અસ્તિત્વ જ નહિ મિટાવી દે? બેશક, તારો પરવરદિગાર લાગણીશીલ છે, દયાળુ (પણ) છે.

૪૯. શું તેમણે નથી જોયું કે અલ્લાહે સર્જેલી તમામ વસ્તુઓના પડછાયા^(૬) જમણી તથા ડાબી બાજુએથી ફરી ફરીને અલ્લાહને સિજદા કરતા રહે છે, અને આજઝી કરતા રહે છે?

૫૦. અને જે કંઈપણ આકાશોમાં છે, અને જે પ્રાણીમાત્ર પૃથ્વીમાં છે તે સર્વ (આજઝીથી) અલ્લાહનેજ સિજદા કરે છે, તેમજ ફરિશતા (પણ), અને તેઓ કદીપણ ગર્વ નથી કરતા.

૫૧. અને જે તેમનો માલિક તેમનાથી પર છે તેનાથી તેઓ ડરતા રહે છે, અને તેના હુકમોનું પાલન કરતા રહે છે. (રુકૂઅ-૬)

૫૨. અલ્લાહનો હમેશાં એકજ આદેશ (રહ્યો) છે કે બે મા'બૂદ ન બનાવી લો. મા'બૂદ એકજ છે. માટે મારાથી ડરતા રહો.

૫૩. અને તેનું જ છે જે સર્વ આકાશો અને ધરતીમાં છે અને તાબેદારી કરાવવાનો હક્ક^(૭) માત્ર તેનેજ છે. તેમ છતાં અલ્લાહ સિવાય બીજા કોઈથી તમે ડરતા રહેશો?

لِّلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَالَهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٤٦﴾

أَفَأَمِنَ الَّذِينَ مَكَرُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ يَخْسِفَ اللَّهُ بِهِمُ الْأَرْضَ أَوْ يَأْتِيَهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٤٧﴾

أَوْ يَأْخُذَهُمْ فِي تَقْلِيلِهِمْ فَمَا لَهُمْ لِيُذْخِرِينَ ﴿٤٨﴾

أَوْ يَأْخُذَهُمْ عَلَى تَخَوُّفٍ فَإِنَّ رَبَّكُمُ الرَّؤُوفُ الرَّحِيمُ ﴿٤٩﴾

أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى مَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ يَتَفَيَّؤُا ظِلَالُهُ عَنِ الْيَمِينِ وَالشَّمَائِلِ سُجَّدًا لِلَّهِ وَهُمْ دُخْرُونَ ﴿٥٠﴾

وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مِنْ دَابَّةٍ وَالْمَلَائِكَةِ وَهُمْ لَا يُشْكَرُونَ ﴿٥١﴾

يَعْبُدُونَ رَبَّهُمْ مِنْ قُوَّتِهِمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ﴿٥٢﴾

وَقَالَ اللَّهُ لَا تَتَّخِذُوا إِلَهَيْنِ اثْنَيْنِ إِنَّمَا هُوَ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَإِذَا تَوَلَّى فَاذْهَبُوا ﴿٥٣﴾

وَلَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَهُ الْإِبْرُ وَاصِبًا أَفَغَيْرَ اللَّهِ تَتَّقُونَ ﴿٥٤﴾

૬. આ કુદરતનો એક નિયમ છે કે પ્રકાશના ફેરફાર સાથે પડછાયામાં ઘટાડો વધારો થતો રહે છે. મક્કાવાસીઓ માટે આવીજ પરિસ્થિતિનો ઉદ્ભવ થયો હતો. તેમના વિલાસ વૈભવ તથા ગૌરવની છાયા ઘટી રહી હતી અને તેની સામે આંહારત સ.અ.સ.ની સફળતાની છાયા સર્વત્ર વધતી જતી હતી, અને કાફરો માટે ધીમે ધીમે રૂસ્વાઈનું અને પડતીનું વાતાવરણ સર્જાઈ રહ્યું હતું.

૭. 'પરસ્તીશ' કરાવવાનો હક્ક અલ્લાહ સિવાય કોઈ અન્યને નથી, અલ્લાહનીજ બંદગી કરવામાં

૫૪. અને જે પણ ને 'મનો તમને સાંપડી છે તે અલ્લાહ તરફથીજ છે, અને જ્યારે તમારા ઉપર કોઈ આકત આવી પડે છે ત્યારે તમે તેનેજ પુકારો છો.

૫૫. પછી જ્યારે તે તમારી તકલીફને દૂર કરે છે. તો જોઈ લો, તમારામાંના કેટલાક પોતાના તારણહારના શરીરો બનાવી લે છે.

૫૬. અમે જે તેમને આપ્યું હોય છે તેની આવી રીતે તેઓ અવગણના કરતા રહે છે. તો થોડી મોજ કરી લો, પરંતુ વેળાસર તમને હકીકત જણાઈ રહેશે.

૫૭. અને તેઓ અમારા આપેલા રીઝકમાંથી તેમના હિસ્સા પાડે છે જેમના વિશે તેઓ કંઈ પણ નથી જાણતા. અલ્લાહની કસમ, તમે જે ઘડી કાઢ્યું છે તેનો હિસાબ તમારે અવશ્ય આપવો પડશે.

૫૮. અને તેઓ અલ્લાહની પુત્રીઓ ઠરાવે છે. અલ્લાહ તો (આવા સંબંધોથી) પાક છે જ્યારે પોતાના માટે જે ચાહતો હોય તે પસંદ કરે (અને સર્જી શકે) છે.

૫૯. અને જ્યારે તેઓમાંથી કોઈને પુત્રીના જન્મની ખબર આપવામાં આવે છે તો તેના ચહેરા ઉપર નિરાશા છવાઈ જાય છે, તેના મનમાં તે પોતાના દુઃખને છુપાવે છે.

૬૦. તેને મળેલા અશુભ^(૮) સમાચારના કારણે તે લોકોથી છૂપાતો કરે છે- (વિમાસણમાં પડી જાય છે કે) આ કલંકને રાખી લઉં અથવા તેને ભોંયમાં દાટી દઉં? ખરેખર તેમનો કૈંસલો કેટલો ભૂરો છે.

૬૧. જે લોકો આખેરતમાં નથી માનતા તેમની હાલત બેહદ ભૂરી છે, જ્યારે બૂલંદનર શાનવાળો અલ્લાહ જ છે, તે સર્વ સમર્થ છે, હિકમતવાળો છે. (રુકૂઅ-૭)

وَمَا يَكُمُ مِنْ تَعَبَةٍ فَمِنَّ اللَّهِ ثُمَّ إِذَا مَتَّكُمُ الضُّرُّ فَإِلَيْهِ تَجْرُونَ ﴿٥٤﴾

ثُمَّ إِذَا كُشِفَ الضُّرُّ عَنْكُمْ إِذَا فَرِحْتُمْ مِنْهُ يَدْبَحُونَ يُشْكِرُونَ ﴿٥٥﴾

لِيَكْفُرُوا بِمَا آتَيْنَاهُمْ فَتَسْعُوا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٥٦﴾

وَيَجْعَلُونَ لِمَا لَا يَعْلَمُونَ نَصِيبًا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ تَاللَّهِ لَتُسْأَلُنَّ عَنْهُ لَنَمُتَّقُرُّونَ ﴿٥٧﴾

وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ الْبَنَاتِ سُبْحَنَهُ وَلَهُمْ مَا يَشْتَهُونَ ﴿٥٨﴾

وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُمْ بِالْأُنْثَىٰ خَلَّ وَجْهَهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ ﴿٥٩﴾

يَتَوَارَىٰ مِنَ الْقَوْمِ مِنْ سُوءِ مَا بُشِّرَبِهِ أَيُمْسِكُهُ عَلَىٰ هُونٍ أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ أَلَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٦٠﴾

لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ مَثَلُ السَّوْءِ ۚ وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٦١﴾

આવે, અને તેનેજ પુકારવામાં આવે, માટે યાદ રાખવું જોઈએ કે અલ્લાહ સિવાય બીજાને નમવું અલ્લાહની શાનને ઉતારી પાડવા જેવું છે.

ઈન્સાનનું પોતાના ખાલીક વ માલિકની સંપૂર્ણ શરણાગતિ વગરનું જીવન ખાલી તેમજ નિરર્થક છે, બેમકસદ છે, નિષ્પ્રાણ છે, અલ્લાહની નાશુક્કી અને ખુલ્લેખુલ્લું અપમાન છે.

૮. અરબોમાં જહાલતના પરિણામે દીકરીઓ પોતાના પરિવારો માટે કલંક સમાન ગણાતી જેના પરિણામે જન્મ થતાંજ તેમને જીવતી દાટી દેવાની ધાતકી પ્રથા પેઢીઓથી ચાલતી આવતી હતી. ઈસ્લામના ઉદય પછી તે પ્રથાને જડમૂળથી ઉડાડી દેવામાં આવી હતી, અને કુસ્આને મજહદના પ્રતાપે અરબી સમાજમાં સ્ત્રીઓને ઈઝઝતભર્યું સ્થાન મળ્યું.

૬૨. અને જો અલ્લાહ લોકોની બદઆમાલીઓના કારણે તેમને પકડતો રહેત તો આ ધરતી ઉપર એક પણ જીવ બાકી રહેવા પામત નહિ. પરંતુ તે સૌને એક મુદ્દત સુધી છૂટ આપતો રહે છે. અને જ્યારે તેમનો સમય આવી રહે છે ત્યારે એક પળ માટે તેઓ આઘા પાછા નથી થઈ શકતા.

૬૩. અને તેઓ અલ્લાહનો સંબંધ તેની સાથે બાંધે જે તેમને (પોતાના માટે) પસંદ નથી અને તેઓ જીભે ખોટા દાવા કરે છે કે ભલાઈ તો તેમના માટે જ છે. નિઃશંક તેમના માટે તો આજ છે અને તેમાંજ તેમને છોડી દેવામાં આવશે.

૬૪. અલ્લાહની કસમ, અમે તારી પહેલાંની કોમોમાં રસૂલો મોકલાવ્યા હતા. પરંતુ શયતાને તેમના કામો તેમને સુંદર કરી દેખાડ્યા અને તે આજે પણ તેમનો આગેવાન છે. અને તેમના માટે દર્દનાક અજાબ નિશ્ચિત છે.

૬૫. અને અમે આ કિતાબને તારા ઉપર એટલા માટે ઊતારી છે કે તું તેમના કરેલા મતભેદોની હકીકત તેમના ઉપર ખોલી દે અને જે ઈમાન લાવે તેના માટે તે હિદાયત તેમજ રેહમત સાબિત થાય.

૬૬. અને અલ્લાહે આસમાનથી પાણી વરસાવી નિર્જીવ ઝમીનમાં જીવન સંચાર કર્યો. બેશક સાંભળનારાઓ માટે તેમાં ભવ્ય નિશાની છે. (રુકૂઅ-૮)

૬૭. અને ચોપગાં પ્રાણીઓમાં પણ તમારા માટે બોધ પાઠ સમાયેલો છે. અમે તેના પેટમાંના છાણ અને લોહી વચ્ચેથી (વહેતું) દૂધ તમને પીવરાવીએ છીએ, જે પીનારાઓ માટે શુદ્ધ અને સ્વાદિષ્ટ છે.

૬૮. અને ખજૂરીના ફળ તેમજ દ્રાક્ષમાંથી તમે માદક પીણું અને શુદ્ધ ખોરાક પણ મેળવો છો. બેશક તેમાં પણ સમજદારી રાખનારાઓ માટે નિશાની સમાયેલી છે.

૬૯. અને તારા પરવરદિગારે મધમાખીને (૯) વહી દ્વારા ફરમાયું 'તું પહાડોમાં અને વૃક્ષો ઉપર અને તેમની બનાવેલી જાળીઓમાં તારું ઘર બનાવી લે.

وَلَوْ يَؤَاخِذُ اللَّهُ النَّاسَ بِظُلْمِهِمْ مَا تَرَكَ عَلَيْهَا مِنْ دَابَّةٍ وَلَكِنْ يُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۖ فَإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ لَا يَسْتَخِرُونَ سَاعَةً ۚ وَلَا يَسْتَقْدِرُونَ ۝

وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ مَا يَكْرَهُونَ وَتَصِفُ السِّتْرُ الْكَذِبَ ۖ إِنَّ لَهُمُ الْحُسْنَىٰ لَا جَرَمَ أَنَّ لَهُمُ النَّارَ وَأَنَّهُمْ مُّقْرَّبُونَ ۝

تَاللَّهِ لَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَىٰ أُمَمٍ مِنْ قَبْلِكَ فَرِثَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ فَهُوَ وَلِيُّهُمْ الْيَوْمَ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۝

وَمَا أَرْسَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ إِلَّا لِلَّذِينَ آمَنُوا ۚ فَبَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ۝

وَاللَّهُ أَنَزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنبَايَاهُ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ۝

وَأَنَّ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةً ۚ نُسْقِيكُمْ مِمَّا فِي بُطُونِهِ مِنْ بَيْنِ فَرْثٍ وَدَمٍ لَبَنًا خَالِصًا سَائِغًا لِلشَّارِبِينَ ۝

وَمِنْ ثَمَرَاتِ النَّخِيلِ وَالْأَعْنَابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا حَسَنًا ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ۝
وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ أَنِ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ ۝

૯. મધમાં અનેક રોગો મટાડવાના તેમજ પૌષ્ટિક ગુણો સમાયેલા છે. યુનાની અને આયુર્વેદિક ઈલાજોમાં મધનો છૂટથી ઉપયોગ કરવામાં આવે છે.

૭૦. ‘પછી વિભિન્ન પ્રકારના ક્રોધોમાંથી ખા અને પોતાના રબના બનાવેલા નિયમો ઉપર ચાલ.’ તેમના પેટમાંથી રંગબેરંગી પીવા જેવી વસ્તુ નીકળે છે જેમાં ઈન્સાનો માટે ઔપચારિક ગુણો સમાએલા છે. બેશક વિચાર કરનારાઓ માટે તેમાં એક નિશાની છે.

૭૧. અને અલ્લાહ તમને જન્મ આપે છે અને તેજ તમારું મૃત્યુ નીપજાવે છે, અને તમારામાંના ઘણાને જીવનની એવી નબળાઈઓ સુધી પહોંચાડી દેવામાં આવે છે કે તેમને જ્ઞાનબુદ્ધિ મળી ગયા પછી તેઓ તે જ્ઞાનબુદ્ધિને ગુમાવી દે છે. બેશક અલ્લાહ સર્વ જાણનારો છે, સર્વશક્તિમાન છે. (રુકૂઅ-૯)

૭૨. અને અલ્લાહે દુન્યવી ને’મતોમાં (૧૦) અમુકને બીજા ઉપર શ્રેષ્ઠતા આપી છે, પછી લાભ ઉઠાવનારાઓ તે ને’મતોનો કોઈ પણ હિસ્સો તેમના આધીન હોય બીજાને નથી આપતા કે તેઓ બધા એકસરખા બની જાય. તો પણ શું તેઓ અલ્લાહની ને’મતોનો ઈન્કાર કરતાજ રહેશે?

૭૩. અને અલ્લાહે તમારા માટે તમારામાંથીજ તમારા (જીવન) સાથી બનાવ્યા છે અને તમારી જોડીમાંથી, તમારા માટે પુત્રો અને પૌત્રોને પેદા કર્યા છે, અને તમારા માટે શુદ્ધ રીઝક પૂરું પાડ્યું છે. છતાં શું નજીવી વસ્તુઓમાંજ તેઓ ઈમાન રાખશે અને અલ્લાહની ને’મતનો ઈન્કાર કરતા રહેશે?

૭૪. અને તેઓ અલ્લાહને તજ તેમની પૂજા કરે છે જેમની પાસે આકાશો અને ધરતીમાંની કોઈ વસ્તુ આપવાની સત્તા નથી, ન તો તેઓ કદીપણ એવું કરી શકશે.

૭૫. માટે બીજા સાથે અલ્લાહની સરખામણી કરતા દાખલાઓ ન આપો. નિ:સંદેહ અલ્લાહ (સઘળું) જાણે છે અને તમે (કંઈ) નથી જાણતા.

ثُمَّ كُلٍّ مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ فَاسْلُكِي سُبُلَ رَبِّكِ ذُلُلًا ۚ يَخْرُجُ مِنْ بَطْنِهَا شَرَابٌ مُتَغَلَّفٌ الْوَأْنَةُ فِيهِ شِفَاءٌ لِّلنَّاسِ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٧٠﴾

وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ ثُمَّ يَتَوَفَّاكُمْ ۖ وَمِنْكُمْ مَنْ يُرَدُّ إِلَىٰ أَرْدَلِ الْعُمرِ لِكَيْ لَا يَعْلَمَ بَعْدَ عِلْمٍ شَيْئًا ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ

٩
٧١

وَاللَّهُ فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ فِي الرِّزْقِ ۖ فَمَا الَّذِينَ فُضِّلُوا بِرَادَىٰ رِزْقِهِمْ عَلَىٰ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَهُمْ فِيهِ سَوَاءٌ ۚ أَفَبِعِزَّةِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ ﴿٧٢﴾

وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا ۖ وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ بَنِينَ وَحَفَدَةً ۖ وَرَزَقَكُمْ مِنَ الظَّيْبِ ۚ أَفِإِنَّا بِأَبْطِلِ يُؤْمِنُونَ وَنَبْغِثِ اللَّهُ هُمْ يَكْفُرُونَ ﴿٧٣﴾

وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكُمْ لَهْمُ رِزْقًا مِنَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ شَيْئًا وَلَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٧٤﴾

فَلَا تَصْرِيحًا لِلَّهِ الْإِمْثَالِ ۚ إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾

૧૦. દરેક યુગમાં કેટલીક વ્યક્તિઓ અથવા રાજ્યસત્તાઓ પોતાના બુદ્ધિબળથી તેમજ શ્રમથી બીજા લોકો ઉપર અથવા બીજા રાજ્યો ઉપર વર્ચસ્વ ભોગવે છે. તેમની સક્ષમતા અયોગ્ય અથવા અન્યાયી નહિ ગણાય, જ્યાં સુધી તેઓ સત્તાનો દુરુપયોગ કરી પોતાની નીચેની પ્રજાના હુનન તથા લાયકાતનો પૂરો લાભ ઉઠાવ્યા પછી તેમના શહેરી હક્ક અથવા જીવવાની આઝાદીથી તેમને વંચિત નથી રાખતા. પ્રગતિ તથા વિકાસના દરવાજા પ્રત્યેક લાયક અને ઉદ્યમી માટે ખુલ્લા હોવા જોઈએ જેથી ઈન્સાક અને સમાન હક્કના સિદ્ધાંત ઉપર પ્રજા ઉન્નતિ મેળવી શકે.

૭૬. ઉદાહરણ તરીકે અલ્લાહ એક ગુલામનું વર્ણન કરે છે જે બીજાને આધીન હોવાથી તેની પાસે કોઈ અધિકાર નથી અને તેની સામે એક સ્વતંત્ર વ્યક્તિ છે. જેને અમે સુખ અને સગવડો પૂરી પાડી છે. જેમાંથી તે છૂપાવીને તેમજ જાહેર રીતે ખર્ચ કરે છે. શું તે બન્ને એકસમાન થઈ શકે છે? સર્વ પ્રશંસા અલ્લાહ માટે છે. પરંતુ ઘણાખરા લોકો આ જાણતા નથી.

૭૭. અને અલ્લાહ બે બીજી વ્યક્તિઓનો દ્રષ્ટાંત આપે છે જેમાંની એક તો મૂંઝી હોય, કોઈપણ વાત ન કરી શકતી હોય અને તે પોતાના માલિક ઉપર ભારરૂપ હોય, અને જેને કોઈપણ કામે મોકલવામાં આવે તો તે કામ પાર પડેજ નહિ, શું તે તેના જેવો થઈ શકે જે ઈન્સાફની નસિહત કરતો હોય અને પોતે પણ રાહે રાસ્ત પર કાયમ હોય? (રુકૂઅ-૧૦)

૭૮. અને આસમાનો અને ધરતીના છૂપા ભેદોનું જ્ઞાન માત્ર અલ્લાહને જ છે; અને આવનારી ઘડી તો જાણે આંખનો પલકારોજ નહિ, બલકે તેનાથી પણ વધુ નજીક છે. બેશક અલ્લાહ સર્વ વસ્તુઓ ઉપર સત્તા રાખે છે.

૭૯. અને અલ્લાહ તમને તમારી માતાઓના ઉદર (ગર્ભ)માંથી બહાર લાવ્યો જેનું તમને કંઈ પણ જ્ઞાન ન હતું; અને તમને કાન તથા આંખ તથા હૃદય આપ્યા કે તમે તેના આભારી બનો.

૮૦. શું તેમણે આકાશમાં અદ્ધર^(૧૧) ઊડતા પંખીઓનું અવલોકન નથી કર્યું? તેમને ત્યાં કોઈ (અન્ય) નથી ટકાવી રાખતો સિવાય અલ્લાહ. બેશક તેમાં તે લોકો માટેજ નિશાનીઓ છે જે યકીન કરે છે.

૮૧. અને અલ્લાહે તમારા ઘરોને તમારા આરામ માટે બનાવ્યા છે અને તેણે તમારા રહેવા માટે ખાલોના^(૧૨) ઘર (તંબુ) બનાવ્યા, મુસાફરીમાં જેનો ભાર ઊંચકવો અને પડાવમાં જેનું ખોડવું સહેલાઈભર્યું હોય છે અને તે (પ્રાણીઓ)ની રૂવાંટી

ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا عَبْدًا مَمْلُوكًا لَا يَقْدِرُ عَلَى شَيْءٍ وَمَنْ رَزَقْنَاهُ مِمَّا رَزَقْنَا حَسَنًا فَهُوَ يَنْفِقُ مِنْهُ سِرًّا وَجَهْرًا هَلْ يَسْتَوِ الْأَحْمَدُ لِلَّهِ بَلْ الْأَكْثَرُ هَلْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٦﴾

وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا ثَلَاثَيْنِ أَحَدُهُمَا ابْنُكُمْ لَا يَقْدِرُ عَلَى شَيْءٍ وَهُوَ كَلٌّ عَلَى مَوْلَاهُ أَيْنَمَا يُوَجِّههُ لَا يَأْتِ بِخَيْرٍ هَلْ يَسْتَوِي هُوَ وَمَنْ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَهُوَ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٧٧﴾

وَلِلَّهِ غَيْبُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا أُمِرَ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٧٨﴾

وَاللَّهُ أَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٧٩﴾

الْمَيِّرُوا إِلَى الظِّلِّ مُسْحَرَاتٍ فِي جَوِّ السَّمَاءِ مَا يُمْسِكُهُنَّ إِلَّا اللَّهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٨٠﴾

وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ بُيُوتِكُمْ سَكَنًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ جُلُودِ الْأَنْعَامِ بُيُوتًا تَسْتَخِفُّونَهَا يَوْمَ ظَعْنِكُمْ وَيَوْمَ

૧૧. પક્ષીઓને અંતરિક્ષમાં અદ્ધર ટકી રહેવાની શક્તિ પણ અલ્લાહે જ આપી છે.

૧૨. ચામડું પાણીથી રક્ષણ આપે છે જેથી પડાવના તંબુઓ અથવા રણમાં રહેવાની સગવડો ચામડામાંથી બનાવવામાં આવતી હતી.

તથા ઊનથી તમારા વપરાશની અનેક ધરવખરીની^(૧૩) વસ્તુઓનો એક નિશ્ચિત સમય માટે (પ્રબંધ) કર્યો છે.

૮૨. છાંયો અને અલ્લાહે પેદા કરેલી અગણિત વસ્તુઓમાંની (ઘણી) તમને આપવા માટે બનાવી છે; અને તેણે પહાડોમાં તમારા માટે પનાહ લેવાના સ્થળો બનાવ્યા છે; અને તેણે તમારા માટે એવા વસ્ત્રો બનાવ્યા છે જે તમને ગરમીથી બચાવે છે અને બખ્તરો જે જંગમાં તમારું રક્ષણ કરે છે. આવી રીતે તે તમારા ઉપર પોતાના ઉપકારો પૂર્ણ કરે છે કે તમે તેના તાબેદાર બની જાઓ.

૮૩. છતાં જો તેઓ તારાથી મુખ ફેરવી જાય, તો તારી જવાબદારી તેમને ચેતવવા પૂરતીજ છે.

૮૪. તેઓ અલ્લાહની ને'મતોને ઓળખે છે છતાં તેઓ અસ્વીકાર કરે છે; અને તેમનામાંના ઘણાખરા કાફર છે. (રુકૂઅ-૧૧)

૮૫. અને (યાદ રાખો) જે દિવસે અમે પ્રત્યેક કોમમાંથી એક એક સાક્ષી ઉભો કરશું ત્યારે (સત્યનો) ઈન્કાર કરનારાઓને (સુધારો કરી લેવાની) પરવાનગી નહિ મળે, ન તેમને (અલ્લાહની) ભલાઈ મેળવવાની તક મળશે.

૮૬. અને જ્યારે અલિમો પોતાનો અજાબ જોઈ લેશે ત્યારે તેમાંથી કંઈ પણ ઘટાડામાં નહિ આવે, ન તેમને કોઈ રાહત મળશે.

૮૭. અને જ્યારે મુશરીફો પોતાના ઠરાવેલા શરીફોને જોશે તો બોલી ઉઠશે 'હે અમારા પરવરદિગાર, આ અમારા ઠરાવેલા શરીફો છે જેને અમે તારા બદલે પુકારતા હતા.' ત્યારે તેઓ સણસણતો જવાબ આપશે 'ખચીત, તમે^(૧૪) જૂઠ્ઠા છો.'

૮૮. તે દિવસે તેઓ અલ્લાહના ચરણોમાં ઝૂકી પડશે અને તેમનું ઘડી કાઢેલું તેમનો સાથ છોડી દેશે.

إِقَامَتِكُمْ وَمِنْ أَصْوَافِهَا وَأَوْبَارِهَا وَأَشْعَارِهَا
إِنَّا نَأْتَا وَمَتَاعًا إِلَىٰ حِينٍ ۝

وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّنَّا خَلْقَ ظِلَالًا وَجَعَلَ لَكُم مِّن
الْجِبَالِ الْكُنَاتَا وَجَعَلَ لَكُم سَرَائِيلَ تَقِيكُمْ الْحَرَّ
وَسَرَائِيلَ تَقِيكُمْ بَأْسَكُمْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ
لَعَلَّكُمْ تَسْلُمُونَ ۝

فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلُغُ الْبَيْنُ ۝
يَعْرِفُونَ نِعْمَتَ اللَّهِ ثُمَّ يُنْكِرُونَهَا وَأَكْثَرُهُمُ
الْكَافِرُونَ ۝

وَيَوْمَ نَبْعَثُ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا ثُمَّ لَا يُؤْذَنُ
لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ ۝

وَإِذَا رَأَى الَّذِينَ ظَلَمُوا الْعَذَابَ فَلَا يَخَفُّ عَنْهُمْ
وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ ۝

وَإِذَا رَأَى الَّذِينَ أَشْرَكُوا شُرَكَاءَهُمْ قَالُوا رَبَّنَا
هَؤُلَاءِ شُرَكَائُنَا الَّذِينَ كُنَّا نَدْعُوا مِنْ دُونِكَ
فَاقْلُوبُوا إِلَيْهِمْ الْقَوْلَ إِنَّكُمْ لَكَاذِبُونَ ۝

وَالْقَوْلُ إِلَى اللَّهِ بِوَمَدِنِ السَّلَامِ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا
يَفْعَلُونَ ۝

૧૩. પાણીની મશ્કો, પથારીઓ, થેલાઓ, પગરખા, પહેરણો, બખ્તર, ઘોડાની જીન પટ્ટા વગેરે.

૧૪. તમામ બુઝૂર્ગો તથા નબીઓ પોતાની કોમને અલ્લાહનીજ ઈબાદત કરવાનો ઉપદેશ આપતા રહ્યા હતા પરંતુ તેમના ગુજરી ગયા બાદ તે કોમોએ પ્રતિમાઓ તથા સમાધીઓ બનાવી પૂજા શરુ કરી દીધી. આવી રીતે શીર્ક અવારનવાર નાબૂદ થયા પછી ફરી જન્મ લેતો રહ્યો.

૮૯. જે લોકો ઈમાન નથી લાવતા અને બીજાઓને અલ્લાહની રાહથી અટકાવતા રહે છે, તેમના કિસાફ ફેલાવવાના કારણે અમે તેમને અજાબ ઉપર અજાબ આપશું.

૯૦. અને તે દિવસે અમે દરેક ઉમ્મતમાંથી તેમની વિરુદ્ધ સાક્ષી ઊભા કરશું અને તને (પણ) તેમના સામે સાક્ષી તરીકે લાવશું. અને અમે તારી ઉપર આ કિતાબ ઊતારી છે જે સર્વ વસ્તુઓનો ખુલાસો કરનારી છે, અને તે હિદાયત અને રેહમત અને (અલ્લાહની) તાબેદારીમાં આવનારાઓ માટે ખુશખબરી છે. (રુકૂઅ-૧૨)

૯૧. બેશક, અલ્લાહ અદલ^(૧૫) તથા એહસાન સાથે સગાસ્નેહીઓની સહાયતા કરવાનો આદેશ આપે છે; અને બેહ્યાઈ તથા બદકારીઓ અને હદ બહાર જવાની મનાઈ કરે છે. તે તમને શિખામણ આપે છે કે કદાચ તમે નસિહત પકડો.

૯૨. અને અલ્લાહની સાથે કરેલા તમારા કરારોને નિભાવો, અને સોગંદ લીધા પછી તેને તોડો નહિ, જ્યારે કે તમે અલ્લાહને જામિન બનાવ્યો હોય. બેશક અલ્લાહ તમારા કામોથી સારી પેઠે માહિતગાર છે.

૯૩. અને તેના જેવા ન બનો જે પોતાના હાથેજ કાંતેલા સુતરને મજબૂત રીતે વણી લીધા પછી તેના ફરી કટકે કટકા કરી નાખે. તેમજ તમારા સોગંદને^(૧૬) એકબીજાને છેતરવાનું સાધન ન બનાવો કે જેથી એક વર્ગને બીજા વર્ગ ઉપર અધિકાર જમાવવાની તક મળે. બેશક અલ્લાહ તમને આવી રીતોથી અજમાવે છે અને ક્યામતના દિવસે તે સર્વ હકીકતને તમારી સામે ખોલી દેશે, જેમાં તમે મતભેદ કરતા હતા.

૧૫. અહીં ઈન્સાનની માનસિક તેમજ આધ્યાત્મિક (રૂહાની) મનોદશાના વિકાસ ઉપર પ્રકાશ પાડવામાં આવ્યો છે અલ્લાહનો મૂળ હેતુ ઈન્સાનને માનવતા પ્રતિ વાળવાનો છે. દરેક ઈન્સાનને અલ્લાહે ઈન્સાફ તથા ભલાઈ મેળવવાનો હક્કદાર ઠરાવ્યો છે પછી ભલે તે કોઈપણ રંગ, જાતિ કે ધર્મ સાથે સંબંધ રાખતો હોય, ભલે તે દુશ્મનોમાંથી પણ હોય, તેની સાથે ઈન્સાફ તથા મૂળભૂત માનવ હક્કોના સંબંધમાં કોઈ ભેદભાવ રાખવામાં નથી આવ્યો. આ માનસિક વિકાસની ભૂલંદીના પદે પહોંચનારો જીવજ ખરો મોમિન કહેવાશે.

૧૬. સોગંદના વિશ્વાસનો દુરુપયોગ તેના મહત્વને નૃષ્ટ કરી નાખે છે. માટે પ્રતિજ્ઞાભંગ ન કરવાનો કુરઆને મજીદમાં સખત હુકમ છે.

الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ زِدْنَاهُمْ
عَذَابًا فَوْقَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يُفْسِدُونَ ﴿٨٩﴾

وَيَوْمَ نَبْعَثُ فِي كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا عَلَيْهِمْ مِنْ أَنْفُسِهِمْ
وَجُنَّا بِكَ شَهِيدًا عَلَى هَؤُلَاءِ وَتَرْنَا عَلَيْكَ الْكُتُبَ
تَبَيَّنَاتًا لِكُلِّ شَيْءٍ وَهَدَى وَرَحْمَةً وَبُشْرَى الْمُسْلِمِينَ ﴿٩٠﴾

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي
الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ
يُعْظَمُ لَكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٩١﴾

وَأَوْفُوا بِعَهْدِ اللَّهِ إِذَا عَاهَدْتُمْ وَلَا تَفْضَحُوا الْأَيْمَانَ
بَعْدَ تَوْكِيدِهَا وَقَدْ جَعَلْتُمُ اللَّهَ عَلَيْكُمْ كَفِيلًا
إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ ﴿٩٢﴾

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَضَّتْ عَنْهَا مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ
أَنْكَاثًا تَتَّخِذُونَ أَيْمَانَكُمْ دَخَالًا بَيْنَكُمْ أَنْ تَكُونَ
أُمَّةٌ هِيَ أَرْبَىٰ مِنْ أُمَّةٍ إِنَّا يَبْلُغُكُمْ اللَّهُ بِهِ وَلِيُبَيِّنَ
لَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٩٣﴾

૯૪. અને જો અલ્લાહ એવી ઈચ્છા રાખતો હોત તો તે તમને એકજ ઉમ્મત બનાવી દીધી હોત પરંતુ જે ગુમરાહ થવા ચાહે છે તેને તે ગુમરાહ થવા દે છે, અને હિદાયત ચાહનારાઓને તે હિદાયત આપે છે. બેશક તમે જે કરતા રહ્યા હતા તેના જવાબદાર તમે પોતેજ છો.

૯૫. અને તમારા સોગંદને એકબીજાને છેતરવાનું સાધન ન બનાવો નહિ તો તમારા કદમ જામી ગયા પછી તમે ફરી લપસી જશો, અને (વોકોને) અલ્લાહના માર્ગથી અટકાવવાના કારણે તમે તકલીફ ઉઠાવશો. ઉપરાંતમાં તમે સખત અઝાબ ભોગવશો.

૯૬. અને અલ્લાહ સાથે કરેલા કરારોના બદલામાં નજીવું મૂલ્ય ન લો જો તમે સમજદાર છો તો જાણી લો કે જે અલ્લાહ પાસે છે તે જ તમારા માટે બેહતર છે.

૯૭. અને જે કંઈ તમારી પાસે છે તે સર્વ ખૂટી જવાનું છે અને જે અલ્લાહ પાસે છે તે જ કાયમ રહેશે. અને અમે સબ્ર કરનારાઓને તેમના કર્મો અનુસાર ઉત્તમ બદલો આપશું.

૯૮. અને જે મોમિન હોવાની હાલતમાં નેક કામો કરશે તે પુરુષ હોય કે સ્ત્રી, અમે અવશ્ય તે ને પાકીઝા ઝિદગી અર્પણ કરશું; અને અમે તેમના કર્મોનો તેમને યોગ્ય બદલો આપશું.

૯૯. જ્યારે તું કુસ્આન પઢવાનો આરંભ કરે ત્યારે હડધૂત થએલા શયતાનથી અલ્લાહની પનાહ માગી લે.

૧૦૦. બેશક, મોમિનો અને પોતાના પાલનહારમાં વિશ્વાસ રાખનારા લોકો ઉપર તે (શયતાન)ની કોઈ સત્તા નથી ચાલતી.

૧૦૧. તેની સત્તા (માત્ર) તેમના ઉપરજ ચાલે છે જે તેની સાથે દોસ્તી રાખે છે અને જે અલ્લાહના શરીફો ઠરાવનારા છે. (રૂકૂઅ-૧૩)

૧૦૨. અને અમે એક આયતના સ્થાને બીજી આયત લાવતા રહીએ છીએ— જો કે અલ્લાહ જે કંઈ ઊતારે છે તે (ની હિકમત)ને તે જાણતો હોય છે, પરંતુ તે લોકો કહે છે કે (આ બધું) તેજ ઘડી કાઢ્યું છે. બલ્કે તેમનામાંના ઘણા કંઈ નથી જાણતા.

وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ يُضِلُّ
مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَتَسْتَلْزِمُنَا
كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩٧﴾

وَلَا تَتَّخِذُوا أَيْمَانَكُمْ دَخَلًا بَيْنَكُمْ فَتَرِلَ قَدَمُ
بَعْدَ ثُبُوتِهَا وَتَذُوقُوا السُّوءَ بِمَا صَدَدْتُمْ عَنْ
سَبِيلِ اللَّهِ وَلكُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٩٨﴾

وَلَا تَشْتَرُوا بِعَهْدِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا إِنَّمَا عِنْدَ اللَّهِ
هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩٩﴾

مَا عِنْدَكُمْ يَنْفَدُ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ بَاقٌ وَلَنَجْزِيَنَ
الَّذِينَ صَبَرُوا أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا
يَعْمَلُونَ ﴿١٠٠﴾

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرْ أَوْ اُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ
فَلَنَجْزِيَنَّهُ حَيَوةً طَيِّبَةً ۚ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ
بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٠١﴾

وَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ
الرَّجِيمِ ﴿١٠٢﴾

إِنَّهُ لَيْسَ لَهُ سُلْطَانٌ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ
يَتَوَكَّلُونَ ﴿١٠٣﴾

إِنَّمَا سُلْطَانُهُ عَلَى الَّذِينَ يَتَوَلَّوْنَهُ وَالَّذِينَ هُمْ بِهِ
مُشْرِكُونَ ﴿١٠٤﴾

وَإِنَّا بَدَلْنَا آيَةً مَّكَانَ آيَةٍ ۚ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا
يُنْزِلُ قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مُفْتٍ بَلْ أَكْثَرُهُمْ
لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٠٥﴾

૧૦૩. તું તેમને કહે રૂહુલ^(૧૭) કુદુસે આ (કુરઆન) તારા રબ તરફથી સત્યપૂર્ણ ઊતાર્યું છે કે જેથી તે ઈમાન લાવનારાઓને તેના ઉપર કાયમ કરી દે અને મુસ્લિમોને હિદાયત અને ખુશખબર આપે.

૧૦૪. અને બેશક અમે જાણીએ છીએ કે તેઓ કહે છે કે તને કોઈ વ્યક્તિ સઘળું શીખવાડી રહી છે (પરંતુ) જેની તરફ તેમનો ઈશારો છે તેની ભાષા તો અજબી^(૧૮) (બીન અરબી) છે. જ્યારે આ તો સીધી અને સરળ અરબી ભાષા છે!

૧૦૫. જે લોકો અલ્લાહની નિશાનીઓને માન્ય નથી રાખતા, નિઃસંદેહ અલ્લાહ તેમને હિદાયત નહિજ આપે, અને તેઓ દર્દનાક અઝાબ ભોગવશે.

૧૦૬. જે લોકો અલ્લાહની નિશાનીઓને નથી માનતા તેઓજ અસત્ય ઘડનારા છે, અને તેઓજ જૂઠું બોલનારા છે.

૧૦૭. કોઈ અલ્લાહ ઉપર ઈમાન લાવીને પછી ઈન્કાર કરી દે સિવાય કે તેની પાસેથી બળજબરીથી એવું કરાવવામાં આવે— જ્યારે તેના હેવામાં તેના ઈમાન વિશે પૂરતો સંતોષ હોય, પરંતુ જો કોઈ માત્ર કુફર (સત્યનો ઈન્કાર) કરવા માટેજ પોતાના દિલને ખોલી નાખે; તેના ઉપર અલ્લાહની નારાજી આવી પડશે અને તેમના માટે એક ભયંકર અઝાબ છે.

૧૦૮. કારણ કે તેમણે આ દુન્યવી જીવનને આખેરત ઉપર પસંદગી આપી, અને અલ્લાહ નાફરમાનોને હિદાયત નથી આપતો.

قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ لِيُثَبِّتَ
الَّذِينَ آمَنُوا وَهُدًى وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ ﴿١٧﴾

وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّمَا يُعَلِّمُهُ بَشَرٌ
لِّسَانُ الَّذِي يُلْحِدُونَ لِلَّهِ عَجَبٌ وَهَذَا لِسَانٌ
عَرَبِيٌّ مُبِينٌ ﴿١٨﴾

إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ لَا يَهْدِيهِمُ اللَّهُ
وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٩﴾

إِنَّمَا يَفْتَرِي الْكَذِبَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِ
اللَّهِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْكَذِبُونَ ﴿٢٠﴾

مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِهِ إِلَّا مَنْ أَكْرَهَ وَ
قُلُوبُهُ مَطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ وَلَكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ
صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ عَذَابٌ مِنَ اللَّهِ وَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٢١﴾

ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ اسْتَحَبُّوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ
وَإِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ﴿٢٢﴾

૧૭. હઝરત જબ્રાઈલ (અ) અલ્લાહના હુકમથી હઝરત મુહમ્મદ મુસ્તફા સ.અ.સ. ઉપર કુરઆને મજીદ લઈ આવ્યા.

૧૮. હદીસોના પુરાવા પ્રમાણે આંહઝરત સ.અ.સ. ઉપર ઈમાન ન લાવનારાઓ આપ(સ) ઉપર ખોટી તોહમતો લગાવતા હતા કે આપ(સ)ને બીજાની સહાયતા મળતી રહી હતી, અથવા આ વિષયમાં અન્ય વિદ્વાનો આપ(સ)ને જ્ઞાનની વાતો શીખવતા હતા.

જાબર એક ઈસાઈ ગુલામ હતો, આઈસ કે યા'ઈશ જે અલ-હુવાએનીબ ઈબ્ને અબ્દ-અલ-ઉઝાઅ અને અબુ-ફૂકેહનો ચાકર હતો જેમણે આપ(સ)ને સહાયતા કરી હોવાની તોહમત આપ(સ)ના દુશ્મનો લગાવતા હતા. (મો'આની અને કુથ) આ સંબંધમાં આમર, સુહાઈબ, સલમાન, અબ્દ-અલ્લાહ બની સલામ અને સેગરીયસ નામના એક મકવાસી સાધુનું નામ પણ લેવામાં આવતું હતું. વિશેષમાં આપ(સ) ઉપર આ આક્ષેપ હતો કે આપે ઈન્જીલનું જ્ઞાન એક ઈસાઈ ગુલામ જેણે ઈસ્લામ ધર્મે અંગીકાર કર્યો હતો તેની પાસેથી મેળવી કુરઆને મજીદ સાથે ભેળસેળ કરી લીધું હતું. આ સર્વ આક્ષેપોને કુરઆને મજીદે આ આયત દ્વારા રદિયો આપ્યો છે.

૧૦૯. આ તે લોકો છે જેમના મન, કાન અને આંખો ઉપર અલ્લાહે મોહર લગાવી દીધી છે, અને આ તે લોકો છે જે ગફલતમાં પડેલા છે.

૧૧૦. બેશક, આ જ લોકો છે જે આખરતમાં નુકસાન ઉઠાવનારા છે.

૧૧૧. બેશક જેમને સતામણીના કારણે પોતાના ઘરબાર છોડી હિજરત કરવી પડી, અને જે લોકો જીહાદ કરતા રહ્યા અને પોતાના ઈમાન ઉપર કાયમ રહ્યા, બેશક તેમના ઉપર એટલું વિત્યા પછી તારો પરવરદિગાર તેમને માફ કરનાર છે, દયા કરનાર છે. (રુકૂઅ-૧૪)

૧૧૨. તે દિવસે પ્રત્યેક જીવને પોતપોતાની ચિંતા પડી હશે અને પ્રત્યેક જીવને પોતાની કરણીનો પૂરો બદલો આપવામાં આવશે, અને તેમના ઉપર લગીરેક જુલમ કરવામાં નહિ આવે.

૧૧૩. અલ્લાહ તમને એક વસ્તીનું ઉદાહરણ આપે છે જે વસ્તીને અમન અને સલામતી મળી હતી અને તેમને ચારેકોરથી પુષ્કળ રીઝક આવતું રહ્યું હતું, છતાં તે (વસ્તી) અલ્લાહની ને'મતોની આભારી ન થઈ, તો અલ્લાહે તેમની કરણીઓનો સ્વાદ ચખાડવા માટે ભૂખ તથા ભયને તેમના વસ્ત્રો બનાવી દીધા.

૧૧૪. અને બેશક તેમના તરફ તેમની અંદરથી જ રસૂલ આવ્યો હતો, પરંતુ તે લોકોએ તેને જૂઠ્ઠો ઠરાવ્યો જેથી અઝાબે તેમને ઘેરી લીધા હતા કારણકે તેઓ (તેના ઉપર) જુલમ કરવા ઉપર ઊતરી આવ્યા હતા.

૧૧૫. માટે જે હલાલ રોજી અલ્લાહે તમને અર્પણ કરી છે તેમાંથી ખાઓ અને અલ્લાહની ને'મતો માટે આભારી બનો, જો (ખરેખર) તમે તેની બંદગી કરનારા છો તો!

૧૧૬. તેણે તમારા માટે માત્ર તે જ હરામ કર્યું છે જે પોતાની મેળેજ મરણ પામ્યું હોય, અને લોહી અને સુવ્વરનું માંસ, અને તે જેના ઉપર અલ્લાહ સિવાય અન્યનું નામ લેવાયું હોય. પરંતુ જો

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ طَبَعَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَسَمِعَتْهُمُ
أَبْصَارُهُمْ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ ﴿١٠٩﴾

لَا جَزْمَ أَنَّهُمْ فِي الْآخِرَةِ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿١١٠﴾

ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ هَاجَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا قُتِلُوا
ثُمَّ جَعَلُوا وَصَرُّوْا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ

رَحِيمٌ ﴿١١١﴾

يَوْمَ تَأْتِي كُلُّ نَفْسٍ بِجَدِلٍ عَنْ نَفْسِهَا وَتُوْفَىٰ
كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١١٢﴾

وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ آمِنَةً مُّطْمَئِنَّةً
يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِنْ كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ
بِأَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهَا فَذَاقَهَا اللَّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ
بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ ﴿١١٣﴾

وَلَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِنْهُمْ فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَهُمُ
الْعَذَابُ وَهُمْ ظَالِمُونَ ﴿١١٤﴾

فَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا وَاشْكُرُوا
نِعْمَتَ اللَّهِ إِنَّ كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿١١٥﴾

إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخَيْزِرِ
وَمَا أَهْلٌ لِّغَيْرِ اللَّهِ بِهِ فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَآئِنٍ وَ

૧૯. અહીં જિહાદ શબ્દનો અર્થ યુદ્ધ તરીકે કરવાનો નથી પણ સંઘર્ષ તરીકે કરવાનો છે. પરિશ્રમ, મહેનત, પ્રયત્ન તથા સહન કરવાની વૃત્તિ, પોતાની મનોકામનાઓનો વિરોધ કરવાની વૃત્તિ, ખોટા વિચારોની સામે લેડવાની વૃત્તિ તથા વાસનાઓનો ત્યાગ, વગેરે વગેરે.

મજબૂરીથી કંઈ ખાવું પડે, પણ નાફરમાનીના કારણે નહિ, ન તો (કોઈ) હદબહાર જાય તો ખરેખર અલ્લાહ બેહદ ક્ષમાવંત છે, બેહદ દયાળુ છે.

૧૧૭. અને તમારી જીભે અસત્ય બોલી એવું ન કહો કે આ હવાલ છે અને આ હરામ છે, જેથી તમે અલ્લાહ ઉપર ખોટા ઈજ્ઞામ લગાવનારાઓમાંના થઈ જાઓ. બેશક અલ્લાહ ઉપર ખોટા ઈજ્ઞામ લગાવનારા સફળતા નથી મેળવતા.

૧૧૮. આ (દુનિયા) પલ્લભરનો લાભ છે અંતમાં દર્દનાક અજાબ છે.

૧૧૯. અને યહૂદીઓ માટે અમે પહેલાં જે વસ્તુઓ હરામ ઠરાવી હતી, તેના વિશે અમે તને જાણાવી ચૂક્યા છીએ. અને અમે તેમના ઉપર કોઈ જુલ્મ નથી કર્યો પરંતુ તેમણે પોતેજ પોતાના ઉપર જુલ્મ કર્યો હતો.

૧૨૦. પણ જો કોઈ અજાણતામાં^(૨૦) ભૂલ કરી બેસે અને પછી તૌબાહ કરી પોતાને સુધારી લે તો તેમનો પાલનહાર બેહદ ક્ષમાવંત છે, દયાળુ છે. (રુકૂઅ-૧૫)

૧૨૧. ઈબ્રાહીમ ખરેખર સદ્ગુણોનો ઉત્તમ નમૂનો હતો જે અલ્લાહનો ફરમાબરદાર તેનેજ નમનાર બંદો હતો, અને અલ્લાહના શરીક ઠરાવનાર લોકોમાંનો ન હતો.

૧૨૨. તે અલ્લાહની ને'મતોનો આભારી હતો, અલ્લાહે તેને ચૂંટી લીધો હતો અને તેને સન્માર્ગે વાળ્યો હતો.

૧૨૩. અને અમે તેને આ દુનિયામાં ને'મતો પ્રધાન કરી, અને આખેરતમાં પણ તે નેક લોકોમાં હશે.

૧૨૪. અને હવે અમે તને વહી દ્વારા હુકમ આપીએ છીએ કે તું ઈબ્રાહીમની રાહને અનુસર જે નિત્ય અલ્લાહ તરફ રજુ થનારો હતો અને શિર્ક કરનારો ન હતો.

لَا عَادَ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١١٧﴾

وَلَا تَقُولُوا لِمَا تَصِفُ أَلْسِنَتُكُمُ الْكَذِبَ هَذَا حَلَلٌ وَهَذَا حَرَامٌ لَتَفْتَرُوا عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ إِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ ﴿١١٨﴾
مَتَاعٌ قَلِيلٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١١٩﴾

وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا مَا قَصَصْنَا عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَمَا ظَلَمْتَهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١٢٠﴾

ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ عَمِلُوا السُّوءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٢١﴾

إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِلَّهِ حَنِيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٢٢﴾

شَاكِرًا لِلْعِزَّةِ اجْتَبَاهُ وَهَدَاهُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿١٢٣﴾

وَآتَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَإِنَّا فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّادِقِينَ ﴿١٢٤﴾

ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ أَنْ اتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٢٥﴾

૨૦. અજાણપણામાં કે નિયમોનું જ્ઞાન ન હોવાને કારણે જો કોઈ ભૂલ થઈ જવા પામે તો બેશક અલ્લાહ માફ કરનારો છે.

૧૨૫. સખ્તની શિક્ષા તેમના ઉપર લાગુ કરવામાં આવી હતી જેમણે તેના વિશે મતભેદો કર્યા હતા. અને તારો પરવરદિગાર ક્યામતના દિવસે તેમની વચ્ચે ફેંસલો કરશે જેનો તેઓ મતભેદ કરતા રહેતા હતા.

૧૨૬. (હે રસૂલ) તું લોકોને હિકમત તથા સદ્દુપદેશ દ્વારા તારા પરવરદિગારની રાહ તરફ બોલાવ અને તેમની સાથે વિવેક તથા સભ્ય રીતે ચર્ચા કર. બેશક, તારો રબ સન્માર્ગથી ભટકી ગએલાઓને સારી પેઠે જાણે છે અને તેમને પણ જાણે છે જે હિદાયત પામેલા છે.

૧૨૭. અને જો તું (અલિમો પાસેથી) બદલો લેવા ચાહે તો એટલા પૂરતોજ લે જેટલો તેમણે તારા ઉપર જુલ્મ કર્યો હોય (તેટલા પૂરતોજ) પરંતુ જો તું સબ્રથી કામ લે તો ખરેખર સબ્ર કરનારાઓ માટે આજ બેહતર છે.

૧૨૮. અને (હે રસૂલ) તું સબ્રથી કામ લે, તને સબ્ર અલ્લાહની સહાયતાથીજ સાંપડશે અને તું તેમના માટે અફસોસ ન કર, અને તેમની કપટચાલોથી નિરાશ ન થઈશ.

૧૨૯. ખરેખર, અલ્લાહ તે લોકો સાથે છે જે પરહેઝગારો છે અને નિત્ય નેકીઓ કરતા રહે છે. (રુકૂઅ-૧૬)

إِنَّمَا جُؤِلَ السَّبْتُ عَلَى الَّذِينَ اَخْتَلَفُوا فِيهِ وَإِنَّ رَبَّكَ لَيَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١٥﴾

أَدْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْبُوعْظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴿١٦﴾ وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِشَيْءٍ مَّا عَوْقَبْتُمْ بِهِ وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ ﴿١٧﴾

وَاصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ إِلَّا بِاللَّهِ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُ فِي ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْكُرُونَ ﴿١٨﴾

إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ ﴿١٩﴾

سُورَةُ بَنِي إِسْرَائِيلَ مَكِّيَّةٌ

બની-ઈસરાઈલ

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. પવિત્ર છે તે, જે પોતાના બંદાને રાતના સમયે મસ્જિદે હરામ (અએતુલ્લાહ)થી (તે) મસ્જિદ-અકસા^(૧) (અએતુલ-મુકદ્દસ) સુધી લઈ ગયો, જેની આસપાસની ભૂમિને અમે બરકતોથી ભરી દીધી છે કે અમે તેને અમારી નિશાનીઓ દેખાડીએ. બેશક, તે સર્વ સાંભળનારો છે, સર્વ જોનારો છે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
سُبْحَنَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ يَلَّا مِنَ السَّجْدِ
الْحَرَامِ إِلَى السَّجْدِ الْأَقْصَا الَّذِي بَوَّكُنَا حَوْلَهُ
لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ

૧. આંહજરત સ.અ.સ.ના આ (રૂહાની પ્રવાસ) 'ઈસરા' અને આપ(સ)ના મએરાજનો પ્રવાસ બે જુદી જુદી ઘટનાઓ છે. આ પ્રવાસમાં મસ્જિદ-હરામ અને મસ્જિદ-અકસાનું વર્ણન આવે છે જ્યારે સૂરાહ નજમ (૫૩)માં મએરાજના વર્ણનમાં યરૂશલેમના પ્રવાસનો ઉલ્લેખ છેજ નહિ. મએરાજનો બનાવ હિજરી સ.પમાં બન્યો હતો અને ઈસરા હિજરી, પૂર્વે છ મહિનામાં બનવા પામ્યો હતો, આ બે બનાવો વચ્ચે લગભગ છ વર્ષનો ગાળો જણાય છે જેથી તે બન્ને બનાવો જુદા પડી જાય છે. એમ કહેવું પણ યોગ્ય જણાશે કે આ બન્ને ઘટનાઓ 'રૂહાની' હતી, દૈહિક ન હતી. કારણકે યરૂશલેમના રૂહાની સફરની રાત્રે આંહજરત સ.અ.સ. હજરત ઉમ્મે હાની પાસે હતા. હજરત ઉમ્મે હાનીએ પોતાના કથનમાં આપ(સ)ના આ સફરના સંબંધમાં આપ(સ) જન્મતમાં ગયા હોવાનો ઉલ્લેખ નથી કર્યો; તેમણે કેવળ યરૂશલેમનો જ ઉલ્લેખ કર્યો હતો. આંહજરત સ.અ.સ.એ પોતાના આ પ્રવાસનો વૃત્તાંત સૌથી પહેલાં તેમનેજ જણાવ્યો હતો. ઉપરાંતમાં, સાત મુહદ્દીસો પણ હજરત ઉમ્મે હાનીના કથનને ચાર જુદા જુદા સાક્ષીઓની સાક્ષીથી ટેકો આપે છે કે આંહજરત સ.અ.સ. યરૂશલેમથી તેજ રાત્રે મક્કા પાછા આવી ગયા હતા અને આપના પ્રવાસના વર્ણનમાં જો આપે આસમાની મએરાજનો ઉલ્લેખ કર્યો હોત તો હજરત ઉમ્મે હાની પોતાના કથનમાં તે જણાવ્યા વગર રહેત નહિ, હકીકતમાં ઈસરા તથા મએરાજ બે જુદી જુદી ઘટનાઓ છે.

બીજો પુરાવો, કે હદીસના વર્ણનમાં આંહજરત સ.અ.સ. પહેલાં યરૂશલેમ ગયા હતા અને ત્યાંથી આપ જન્મતમાં મુલાકાત લીધી જેમાં હજરત આદમ (અ) હજરત ઈબ્રાહીમ (અ), હજરત મૂસા (અ) અને હજરત, ઈસા (અ) પણ શામિલ હતા, બાદમાં જ્યારે આપ જન્મતમાં ગયા તો આપ આ'જ નબીઓને ઓળખી ન શક્યા! આશ્ચર્ય થાય છે કે જે નબીઓને આપ થોડીજ પળો પહેલાં યરૂશલેમમાં મળ્યા હતા તેમને જન્મતમાં કેમ ન ઓળખી શક્યા? બીજું, આ નબીઓ આપના પહેલાંજ જન્મતમાં કેવી રીતે પહોંચી ગયા? આ બન્ને સવાલો ઉપર ઠાંડા વિચાર કરતાં ચોખ્ખું જણાઈ આવે છે કે આ બન્ને ઘટનાઓ વચ્ચે લાંબા સમયનો ગાળો હોવો જોઈએ, નહીં તો થોડી પળો પહેલાં જોએલા ચહેરાઓને ભૂલાવી દેવું આપ માટે શક્ય ન હતું.

૩. અને અમે મૂસાને કિતાબ આપી, અને અમે તે (કિતાબ)ને બની ઈસરાઈલ માટે માર્ગદર્શક બનાવી (કહ્યું) 'મારા સિવાય કોઈ અન્યને કાર્યસાધક ન બનાવો,

وَآتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَجَعَلْنَاهُ هُدًى لِّبَنِي إِسْرَءِيلَ أَلَّا يَتَّخِذُوا مِنْ دُونِي وَكِيلًا ۝

૪. હે તે લોકોના વંશજો, જેમને અમે નૂહ સાથે સવાર કર્યા હતા, બેશક, તે અમારો આભાર વશ બંદો હતો.

فَرِيقًا مِّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ إِنَّهُ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا ۝

૫. અને અમે કિતાબમાં બની ઈસરાઈલને વહી કરી જણાવ્યું હતું કે તમે ધરતીમાં બે વાર^(૨) ફિસાદ ફેલાવશો, અને તમે ખરેખર હદબહારના ગરરનું પ્રદર્શન કરશો.

وَقَضَيْنَا إِلَىٰ بَنِي إِسْرَءِيلَ فِي الْكِتَابِ لَتُفْسِدُنَّ فِي الْأَرْضِ مَرَّتَيْنِ وَلَتَعْلُنَّ عُلُوقَ كِبِيرًا ۝

૬. માટે જ્યારે (તે ચેતવણીમાંનો) પહેલો મોકો આવ્યો ત્યારે અમે અમારા બંદાઓમાંથી (અમુક) જે લડવામાં બળવાન હતા, તેમને તમારી સામે^(૩) ઊભા કર્યા જે તમારા ઘરોમાં પેસી ગયા. અને આ એક વાયદો હતો જે પૂરો થઈનેજ રહેવાનો હતો.

فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ أُولَٰئِهِمَا بَعَثْنَا عَلَيْكُمْ عِبَادًا لَّا يُؤْمِنُونَ أَيُّ شِدْءٍ فَجَسَوْا خِلَالَ الدِّيَارِ وَكَانَ وَعْدًا مَّفْعُولًا ۝

૭. પછી અમે તેમના મુકાબલામાં તમને સત્તા આપી અને દોલત તથા સંતાન વડે તમારી સહાયતા કરી અને તમારું સંખ્યાબળ^(૪) વધારી મૂક્યું.

ثُمَّ رَدَدْنَا لَكُمُ الْكَرَّةَ عَلَيْهِمْ وَأَمْدَدْنَاكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَيْنٍ وَجَعَلْنَاكُمْ أَكْثَرَ نَفِيرًا ۝

૨. આ આયતમાં જણાવેલા બે ઉપદ્રવોનું વર્ણન 'બુક ઓફ મોઝીઝ'માં વિસ્તારથી કરવામાં આવ્યું છે. બની ઈસરાઈલ ઉપર બે વાર લા'નત નાખવામાં આવી હતી. પહેલી વાર હઝરત દાઉદ (અ)ના સમયમાં અને બીજી વાર હઝરત ઈસ્રા(અ)ના સમયમાં, જેના પરિણામે બની ઈસરાઈલને બે વખત સખત અઝાબમાંથી પસાર થવું પડ્યું હતું, જેના પુરાવાઓ હિસ્ટરી ઓફ ધી વર્લ્ડમાં જોવામાં આવે છે.

૩. હઝરત મૂસા(અ) પછી યહૂદીઓએ બહુજ બળ પકડ્યું અને તે એક સમૃદ્ધ કોમ બની ગઈ. તેમણે એક બળવાન રાજ્યની સ્થાપના કરી. તેમણે લાંબા સમય સુધી રાજ્ય કર્યું અને બહુજ પ્રગતિ કરી. પરંતુ સમય જતાં ધીમે ધીમે તેમનામાં સડો પેસવા પામ્યો. ઈ.સ.પૂર્વે. ૭૩૩માં તેમના રાજ્ય સુમાર્યા ઉપર અસીરીયનોએ હુમલો કરી તેમના દેશને 'જેઝરીલ' સાથે જોડી દીધો. ઈ.સ.પૂર્વે ૬૦૮માં ફિર્યોન નીકોએ ફલસ્તીનની ભૂમિને રંજીતી તારાજ કરી બચેલા ઈસરાઈલીઓને ગુલામ બનાવીને તેમના દેશને મિસરની ગુલામીમાં જોડી દીધો. આ સખત પાયમાલીથી પણ તેમણે પોતાના અવળાં જીવનને સુધારી લેવાનો બોધ ન લીધો અને તેઓ પોતાની બદકારીઓમાં રૂબેલાજ પડ્યા રહ્યા. નબી યમિયા (જેરેમીયાહ) પણ તેમનામાં જાગૃતિ લાવવામાં નિષ્ફળ ગયા. અંતમાં ઈ.સ.પૂર્વે ૫૮૭માં બાબિલના રાજા બૂખ્તેનસરે તેમના દેવળો લૂંટ્યા અને તેમનો રાજા સિદકિયાહ ત્યાંથી નાસી છૂટ્યો, પણ બાદમાં કેદ પકડાયો, તેની આંખો કોડી નાખવામાં આવી, અને તેના પુત્રોને કતલ કરવામાં આવ્યા. તેમના મહેલ મહોલ્લાઓ જલાવીને રાખ કરવામાં આવ્યા અને આગેવાનો તથા વિદ્વાનો વગેરેને કતલ કરી રાજા સહિત પ્રજાને કેદી બનાવી બાબિલ લઈ જવામાં આવ્યા ('જ્યૂઝ' વો.૬ પા.૬૬૫. વો.૭ પા.૧૨૨, પ્રકરણ ૫૩૩લેમ.)

૪. ગુલામીની દશામાં રહી તેમણે પ્રગતિ કરી. ધીમે ધીમે તેમની સ્થિતિમાં સુધારો થતો ગયો જેના

૮. (હવે) જો તમે ભવાઈના કામો કરશો તો તમારા પોતાના જીવ માટે બેહતર છે; અને જો બદીઓ કરશો તો તમારા જીવ માટે હાનિકર્તા છે. માટે જ્યારે તેમને અપાયેલી બીજી ચેતવણી પૂરી થવાનો સમય આવ્યો તો (અમે તે લોકોને ઉભા કર્યા કે) તમારા ચહેરા ઉપર વિષાદ છવાઈ જાય, અને તેઓ તમારી મસ્જિદમાં પહેલાંની જેમ પાછા પેસી જાય અને જે કંઈ તેમના હાથે ચડે તેનો તેઓ સર્વનાશ^(૫) કરી નાખે.

إِنْ أَحْسَنْتُمْ أَحْسَنْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ وَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا
فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ الْآخِرَةِ لِيَسُوءَ وُجُوهَكُمْ وَلِيَدْخُلُوا
الْمَسْجِدَ كَمَا دَخَلُوهُ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَلِيُتَبَرَّأَ مَا عُلِّقَ
تَتَبَرَّأَ ①

૯. સંભવ છે કે તમારો પરવરદિગાર તમારા ઉપર રહેમ કરે; પણ જો તમે (બદીઓ તરફ) પાછા જશો, તો અમે તમારી સાથે પહેલાં જેવું જ વર્તન કરશું. અને જહન્નમને અમે કાફરો માટે કેદખાનું બનાવ્યું છે.

عَلَىٰ رَبِّكُمْ أَنْ يَرْحَمَكُمْ وَإِنْ عُذْتُمْ عُنَا وَجَعَلْنَا
جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِينَ حَصِيرًا ②

પરિણામે તેમનામાંના ઘણાએ ગુલામીમાંથી આઝાદી મેળવી. તેમને મઝહબી આઝાદી સાથે તેમને કેળવણીમાં પણ રક્ષ્ય તરફથી સહાયતા મળવા લાગી. આશરે ઇ.સ.પૂર્વે ૫૪૫માં તેમણે રાજ્ય તરફથી મળેલી સગવડોનો લાભ ઉપાડી પરશીયા તથા મીડીયાના રાજા સાઈરસ સાથે બાબિલ ઉપર આક્રમણ કરી તેને જીતી લેવામાં સહાયતા કરવાની ભવ્ય યોજના બનાવી, પરિણામે ઇ.સ.પૂર્વે ૫૩૯માં બાબિલની કોજ સાઈરસ સામે હથિયાર ફેંકી સાઈરસને શરણે આવી, જેના બદલામાં યહૂદીઓને યરૂશલેમ પાછા ફરવાની આઝાદી તેમજ તેમના ધર્મસ્થાનોનો જીર્ણોદ્ધાર કરવાની મદદ રાજા સાઈરસ તરફથી મળી. રાજા બૂખ્નેનસરે લૂંટેલા તમામ દેવળોની તમામ સામગ્રી રાજ્યના ખર્ચે યરૂશલેમમાં પાછી કાયમ કરવામાં આવી. આ કામ ઇ.સ.પૂર્વે ૫૧૬માં પૂરું થયું હતું, જે ઘટનાની આગાહી હઝરત મૂસા(અ)એ કરી હતી.

૫. આ આયતમાં બની ઈસરાઈલ ઉપર પડેલી લા'નતના પરિણામે થયેલા બીજા વિનાશનો ઉલ્લેખ છે. તે લોકોએ હઝરત ઈસા(અ)ને અસહ્ય યાતનાઓ આપ્યા પછી તેમને સૂળીએ ચડાવી મારી નાખવાનો નિષ્ક્રમ પ્રયાસ કર્યો હતો. તેના બદલારૂપે અલ્લાહે તેમને દર્દનાક અઝાબમાં ઘેર્યા હતા. ઇ.સ. ૭૦માં સમ્રાટ ટાઈરસની સરદારી તળે રોમનોના હાથે યરૂશલેમ પહેલાં કદિપણ ન અનુભવ્યો હોય તેવો ત્રાસ અને પાયમાલી ભોગવી. હઝરત સુલયમાન(અ)નું દેવળ બાળીને રાખ કરી દેવામાં આવ્યું હતું, તે સમયે હઝરત ઈસા (અ) કાશ્મીરમાં હતા. આ વિનાશની આગાહી હઝરત મૂસા (અ)એ કરી હતી. (ડ્યુટ્રોનોમી ૩૨/૧૮થી ૨૬).

અહીં મુસ્લિમોને યહૂદીઓનો દાખલો આપી ચેતવણી આપવામાં આવી છે કે જો તેઓ બદકારીઓ કરશે તો યહૂદીઓની જેમ ભયંકર પરિસ્થિતિમાંથી તેમને પણ પસાર થવું પડશે અને તેનાથી પણ તેઓ જો બોધ ગ્રહણ નહિ કરે તો બીજી વારનો અઝાબ પણ તેમને ભોગવવો પડશે. ઈતિહાસથી સાબિત છે કે હલાકુખાનના કુર અને નિર્દય દળોના હાથે બગદાદનું પતન થયું હતું. બગદાદ તે સમયે દુનિયાનું સૌથી મોટું વિધાનું કેન્દ્ર ગણાતું હતું. તેના વિશાળ ઈલ્મના ભંડારો તથા ૧૮ લાખ મુસ્લિમોનો કચ્છરાળ વળી ગયો હતો. અંતમાં પોતાના ગુનાહની તૌબાહ કરી હલાકુખાન અને તેના સાથીઓએ ઈસ્લામ અંગીકાર કર્યો. આવી રીતે એક ચેતવણી પૂરી થઈ ગઈ હતી.

૧૦. ખરેખર, આ કુરઆન ખરી હિદાયત આપે છે. અને નેકી કરનારા મોમિનોને ખુશખબર આપે છે કે તેઓ બહુ સારો બદલો^(૬) મેળવશે.

૧૧. અને જે લોકો આખેરતમાં ઈમાન નથી રાખતા તેમના માટે અમે દુઃખદાયક અજાબ તૈયાર કરી રાખ્યો છે. (રુકૂઅ-૧)

૧૨. અને ઈનસાનને (હમેશાં) ભલાઈ શોધતા રહેવું જોઈએ જેના બદલે તે બૂરાઈઓની સાધના કરતો રહે છે, બેશક, ઈન્સાન સ્વભાવે બહુજ અધીરો હોય છે.

૧૩. અમે દિવસ અને રાતને બે (જુદી જુદી) નિશાનીઓ બનાવી છે, અંધકારને રાતની નિશાની બનાવી અને દિવસની નિશાની પ્રકાશ આપનારી (બનાવી) છે, કે જેથી તમે (દિવસે) તમારા પરવરદિગારની કૃપાઓ શોધતા રહો અને તેના આધાર પર વર્ષોની ગણતરી કરી શકો, તેમજ એક નિયમ કાયમ કરો. આવી રીતે અમે પ્રત્યેક વસ્તુનું વિસ્તારથી વર્ણન કર્યું છે.

૧૪. અને દરેક ઈનસાનના કર્મોને અમે તેમની ગરદનો^(૭) સાથે બાંધ્યા છે અને કયામતના દિવસે તેનું આમાલનામું તેની સામે ધરવામાં આવશે જેને તે સ્પષ્ટ રીતે જોઈ લેશે.

૧૫. (તેને કહેવામાં આવશે) ‘તારા લેખ વાંચી લે આજના દિવસે પોતાનો હિસાબ લેવા માટે તું’જ પૂરતો છે.

૧૬. જે કોઈ હિદાયતને અનુસરે છે તે માત્ર પોતાના જીવના ભલા માટે જ અનુસરે છે; અને જે ગુમરાહ થાય છે તે પોતાનીજ બરબાદી માટે ગુમરાહ થાય છે. અને કોઈ બોલે ઉઠાવનાર બીજાને બોલે નહિ ઉઠાવે. અને અમે અજાબ નથી મોકલતા જ્યાં સુધી (પહેલાં) રસૂલ ન મોકલીએ.^(૮)

إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا ۝

وَأَنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ أَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ۝
وَيَذَعُ الْإِنْسَانُ بِالشَّرِّ دُعَاءَهُ بِالْخَيْرِ وَكَانَ الْإِنْسَانُ عَجُولًا ۝

وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ آيَاتَيْنِ فَمَنْ حَاجَّ آيَةَ اللَّيْلِ وَجَعَلْنَا آيَةَ النَّهَارِ مَبْصُرَةً لِّتَبْتَغُوا فَضْلًا مِّن رَّبِّكُمْ وَلِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّنِينَ وَالْحِسَابِ وَكُلُّ شَيْءٍ فَضْلَنُهُ تَفْصِيلًا ۝

وَكُلُّ إِنْسَانٍ لِّرَبِّهِ طَائِفَةٌ فِي عُنُقِهِ وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كِتَابًا يَلْقَاهُ مَنشُورًا ۝

إِقْرَأْ كِتَابَكَ ۖ كَفَىٰ بِفَسَاكِ أَيُّومَ عَلَيْكَ حَسِيبًا ۝

مِّنْ اهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۚ وَذُرْ خُرُجُكُمْ وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ تَبْعَثَ رَسُولًا ۝

૬. કુરઆન મજીદે મુસ્લિમોને પોતાના ધ્યેયને પહોંચવા માટેનો સીધો અને સરળ માર્ગ દેખાડી ચેતવણી આપી છે કે તેઓ તેમની પહેલાં થઈ ગયેલા લોકોના જેવા કુકર્મો કરવાથી અને તેના માઠા પરિણામોથી સાવચેત રહે.

૭. કુકર્મોને છૂપાવીને કરવાથી કે છૂપાવી લેવાથી ઈન્સાન તેના માઠાં પરિણામોથી બચી નથી શકતો. કહેવત પ્રમાણે કર્મના લેખ કદાપિ મિથ્યા નથી જતા.

૮. અલ્લાહ પોતાના રસૂલો દ્વારા ઈન્સાનોને ચેતવતો રહે છે અને પછી ન છૂટકે તે પોતાનો અજાબ મોકલે છે.

૧૭. અને જ્યારે અમે કોઈ વસ્તીનો સર્વનાશ કરવાનો ઈરાદો કરીએ છીએ તો પ્રથમ તો તે વસ્તીના નાકરમાન લોકોને ચેતવણી આપીએ છીએ. પરંતુ તેઓ બેપરવાઈ કરતા રહે તો તે (વસ્તી)ની સજાનો ચૂકાદો આપવો લાજિમ થઈ જાય છે. અને અમે તેને નાબૂદ કરી નાખીએ છીએ.

૧૮. નૂહ પછી અમે કેટલીયે પેઢીઓ નાબૂદ કરી, બેશક તારો પાલનહાર પોતાના બંદાઓના ગુનાહોને જાણનારો અને જોનારો છે.

૧૯. જે વ્યક્તિ આ દુનિયાની (મોહમાયાની) અભિલાષી છે તો તેમાંથી અમે જેને ચાહીએ (અને) જેટલું ચાહીએ તે તાન્કાલીક અહીંજ આપી દઈએ છીએ; પછી અમે તેના માટે જહન્નમ મુકરર કરી દઈએ છીએ. જેમાં તે હડધૂત થઈ સદા બળતો રહેશે.

૨૦. અને જે વ્યક્તિ આખેરતની ખ્વાહીશ રાખે છે અને તેના માટે કોશિશો કરતો રહે છે, જેવી કોશિશો કરવી જોઈએ; અને તે મોમિન હશે તો તેમની કોશિશોની કદર કરવામાં આવશે.

૨૧. તારા પાલનહારની બક્ષિસો વડે અમે આ લોકોની તેમજ પેલા લોકોની સહાયતા કરીએ છીએ અને તારા રબની ને'મતોના કોઈ અંત નથી.

૨૨. તું જોઈ રહ્યો છે કે (આ જીવનમાં) અમે કેટલાકને બીજાઓ ઉપર કેવી ફઝીલત (શ્રેષ્ઠતા) આપી છે; અને બેશક, દરજ્જાની શ્રેષ્ઠતામાં તથા ભલાઈના સંબંધમાં આખેરત બેહતર છે.

૨૩. માટે અલ્લાહના સામે બીજાને મા'બૂદ ન ઠરાવ, કે તું ક્યાંક ફરવા (અને) નિ:સહાય બની જા. (રુકૂઅ-૨)

૨૪. તારા રબનું ફરમાન છે કે તેના સિવાય કોઈની ઈબાદત ન કર અને તારા માતાપિતા સાથે સદવર્તન કર. જો તારી સાથે રહેતાં તેમનામાંથી કોઈપણ એકને અથવા બન્નેને વૃદ્ધાવસ્થા આવે તો તેમને તુરછકાર નહિ, ન તેમને ઠપકો આપ, પરંતુ હમેશાં તેમની સાથે અદબથી વાત કર.

૨૫. અને તેમની સાથે નમ્રતા તથા લાજણીભર્યું વર્તન કર અને દુઆ કરતો રહે, (કહે) 'હે મારા

وَإِذَا أَرَدْنَا أَنْ نُهْلِكَ قَرْيَةً أَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُوا فِيهَا فَحَقَّ عَلَيْهَا الْقَوْلُ فَدَمَرْنَاهَا تَدْمِيرًا ۝

وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِنَ الْقُرُونِ مِنْ بَعْدِ نُوحٍ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ بِذُنُوبِ عِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا ۝

مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَلْنَا لَهُ فِيهَا مَا تَشَاءُ لِنَمُنُّ تُرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ يَصْلَاهَا مِنْ مുമًا مَذْهُورًا ۝

وَمَنْ أَرَادَ الْآخِرَةَ وَسَعَىٰ لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ كَانَ سَعْيُهُمْ مَشْكُورًا ۝

كُلًّا نُمِدُّ هَؤُلَاءِ وَهَؤُلَاءِ مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ وَمَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا ۝

أَنْظُرْ كَيْفَ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ وَلَآخِرَةُ الْكُبْرَىٰ ۝

لَا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَتَقْعَدَ مَذْ مُومًا مَّخْذُولًا ۝

وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا ۝

وَأَخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذَّلِيلِ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ

પરવરદિગાર, તેમના ઉપર રહેમતો વરસાવ જેવા
(વા-સલ્યથી) તેમણે બચપણમાં મારી પરવરિશ^(૯)
કરી છે.

تَرَبَّ اَرْحَمُهُمَا كَمَا رَبَّيْتَنِي صَغِيرًا ﴿٩﴾

૨૬. તમારો પરવરદિગાર ખૂબ જાણે છે જે
તમારા દિલોમાં છે; જો તમે ભવાઈઓ કરનારા છો તો
બેશક તેના તરફ વારંવાર રજૂ થનારાઓ પ્રત્યે તે બેહદ
ક્ષમાવંત છે.

رَبُّكُمْ اَعْلَمُ بِمَا فِي قُلُوبِكُمْ اِنْ تَكُونُوا صٰلِحِيْنَ
فَاِنَّهٗ كَانَ لِلّٰهِ اٰيٰتٍ عَظُوْمًا ﴿١٠﴾

૨૭. અને તમારા સગાંસ્નેહીઓને, ગરીબોને અને
મુસાફરોને તેમનો હક્ક આપતા રહો અને તમારી
દૌલતનો દુર્યથ ન કરો.

وَ اٰتِ ذَا الْقُرْبٰى حَقَّهٗ وَالْيَسٰىكِيْنَ وَالْبَنِ السَّبِيْلَ
وَلَا تَبْذِرْ ذٰلِكَ مِمَّا اَتٰكَ بِرَءٍ ﴿١١﴾

૨૮. બેશક દૌલતને ઉડાઉપણે ખર્ચનારાઓ
શયતાનના સાથીઓ છે. અને શયતાન પોતાના
સર્જનહારની નાશુકી કરનારો છે.

اِنَّ الْبٰذِرِيْنَ كَانُوْا اِخْوَانَ الشَّيْطٰنِ وَكَانَ
الشَّيْطٰنُ لِرَبِّهٖ كَفُوْرًا ﴿١٢﴾

૨૯. અને જો અલ્લાહની ને'મતની શોધમાં તને
તેમનાથી દૂર જવું પડે તો તેમને નમ્રતાથી (સર્વ)
હકીકત સમજાવી દે.

وَ اِمَّا تَرَضٰ عَنْهُمْ اٰتِغَا رَحْمَةً مِّنْ رَّبِّكَ
وَرَجُوْهَا فَقُلْ لَّهُمْ قَوْلًا مَّيْسُوْرًا ﴿١٣﴾

૯. માતાપિતાના ઉપકારો તથા વા-સલ્યનો બદલો વાળવો ઐલાદની શક્તિ બહારની વાત છે. તેમના
પ્યાર તથા તેમણે કરેલી કુરબાનીઓનો બદલો ચૂકવવાનું મૂલ્ય આ દુનિયાના કોઈ પદાર્થમાં નથી. કુદરતે
માતામાં પોતાના બાળકના સુખસગવડ તથા આરામ માટે મમતાનો ઉદભવ કર્યો છે. તે પોતાની સંતાનને
પોતાના જીવનનો નીચોડ, જીવનની સાચી મૂડી સમજી બહુજ કાળજીપૂર્વક તેની પરવરિશ કરતી રહે છે.
બાળકની અસ્વસ્થતાને પોતાની બેચેની બનાવે છે. બાળકની ભૂખને, પોતે ભૂખી રહી મટાળે છે.
બાળકના ભવિષ્ય માટે પોતાનું વર્તમાન ધૂળ ભેગું કરી નાખે છે.

આંહજરત સ.અ.સ. પાસે એક નવજવાન પોતાના પિતાની ફરિયાદ લઈને આવ્યો અને કહ્યું, 'યા
રસૂલ્લાહ! મારા પિતાને સમજાવી દો, તે મારી મિલકતને પોતાની મિલકત સમજી બેઠો છે.' પિતા છાનો
રહી સઘળું સાંભળી રહ્યો હતો. અંતે આંહજરત સ.અ.સ.એ તેના પિતા સામે જોયું તો તેની આંખોમાં
આપને દુઃખ દેખાયું. આપે તેને પૂછ્યું 'તું કેમ છાનો બેઠો છે? તારા દિલની વાત કર કે હકીકત શું છે?'

તેણે જવાબમાં આંહજરત સ.અ.સ.ને થોડાક શેર સંભળાવ્યા જેનો ભાવાર્થ હતો કે જ્યારે આ એક
નાનો કમઝોર બચ્યો હતો જેની ટાંગોમાં ચાલવાની શક્તિ ન હતી ત્યારે મેં તેને મારા ખોળામાં તથા કાંધે
ઠાંચકી હું તેના પગ બની ગયો. જ્યારે તેનામાં ખાવાની શક્તિ ન હતી તે પડખે પડેલા દૂધને ઉઠાવીને
પીવાની શક્તિ ન હતી ત્યારે હું તેને દૂધ પાતો. યા રસૂલિલ્લાહ, જ્યારે તેના બાવળા નાઝૂક હતા તેનામાં
રક્ષણ કરવાની શક્તિ ન હતી ત્યારે હું તેનું રક્ષણ કરતો. અને મેં તેને તીચ્છંદાઝી શીખવાડી, આજે
જ્યારે તે એક પ્રવીણ તીચ્છંદાઝ બની ગયો છે તો તે મારા ઉપર પોતાના તીર ચલાવી રહ્યો છે.

આંહજરત સ.અ.સ. ફરમાવ્યું 'હે જુવાન, જા તું અને તારી સઘળી મિલકત તારા પિતાની છે.'
જેવી રીતે તું તારી ઐલાદને તારી મિલકત સમજે છે તેમજ તું પણ તારા પિતાની મિલકત છે.' (જવસા
સાવાના જુલાઈ ૧૯૮૮)

૩૦. અને તારા હાથને (કંજૂસીથી) તારી ગરદન સાથે ન બાંધી લે અને ન હાથને (સાવ) છૂટો મૂકી દે જેથી તું ગુનાહગાર અને કંગાલ બની જા.

૩૧. બેશક તારો પાલનહાર જેને ચાહે રીઝક વધારી આપે છે અને (જેને ચાહે) તંગી આપે છે, ખરેખર તે પોતાના બંદાઓની (હાલતને) જાણનારો છે અને જોનારો છે. (રુકૂઅ-૩)

૩૨. અને તમારી ઔલાદને ગરીબીની બીકથી મારી ન નાખો. અમેજ છીએ જે તેમને અને તમને રીઝક પૂરું પાડીએ છીએ. બેશક તેમની હત્યા કરવી એક મોટું પાપ છે.

૩૩. અને બદકેલી (અભિચાર)ની નિકટમાં ન જાઓ બેશક તે એક ખુલ્લેખુલ્લી બેશરમી અને બૂરાઈનો રસ્તો છે.

૩૪. અને અલ્લાહે જે જીવની હત્યા કરવાનું હરામ કરાવ્યું હોય તેની હત્યા ન કરો સિવાય કે ઈન્સાફના ખાતર અને જો કોઈ પણ નાહક માર્યો જાય તો અમે તેના વારસદાર^(૧૦) ને (બદલાના દાવાનો) હક્ક આપ્યો છે, પરંતુ તે કતલ (ના બદલા)ની મુકરર હદથી બહાર ન જાય, કારણ કે (કાયદે) તેના હક્કમાં છે.

૩૫. અને યતીમોની મિલકત^(૧૧) પાસે ન જાઓ સિવાય કે વ્યવસ્થાપૂર્વક, જ્યાં સુધી કે તે યુવાસ્થાએ પહોંચે અને પોતાની જવાબદારીઓ નીભાવવાલાયક બને. બેશક જવાબદારીઓ વિશે પૂછપરછ કરવામાં આવશે.

وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا
كُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَوْتًا مَّحْسُورًا ﴿٣٠﴾

إِنَّ رَبَّكَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ ۚ إِنَّهُ
كَانَ بِجَارِدِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا ﴿٣١﴾

وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ خَشْيَةً إِمَّا يَكُنْ نَحْوُ زُرْعِهِمْ
وَأَيُّكُمْ إِن قَتَلْتَهُمْ كَانَ خِطَاً كَبِيرًا ﴿٣٢﴾

وَلَا تَقْرَبُوا الرِّثَىٰ إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا ﴿٣٣﴾

وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ۚ وَمَن
قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لَوْلِيهِ سُلْطَانًا لَا يَسْرِفُ
فِي الْقَتْلِ ۚ إِنَّهُ كَانَ مَنصُورًا ﴿٣٤﴾

وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ ۚ حَتَّىٰ
يَبْلُغَ أَشُدَّهُ ۚ وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ ۚ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا ﴿٣٥﴾

૧૦. ક્રાતિલની સજા જીવનો બદલો જીવ છે પરંતુ તે કતલ થવાના સંજોગો પ્રમાણે જો મરનારના વારસદારો ક્રાતિલને માફ કરવા ચાહતા હોય તો ખૂનની કિંમત લઈ માફ કરી દેવાનો તેમને હક્ક છે, તે શર્તે કે તેવું કરવામાં સમાજનું હિત સમાએલું હોય. અપરાધીને ખૂન કરવાના બદલામાં જીવનદાન એવાજ સંજોગોમાં આપી શકાય છે જ્યાં તેમ કરવાથી તેને સુધારી શકાય. ઉપરાંત તેની ગેરહાજરીથી તેના પરિવારની દુદ્દેશા થવાનો ભય હોય; દુશ્મની વધી જવાનો સંભવ હોય જેનાથી સમાજને વધુ હાનિ થવાનો ભય હોય, આવી ગંભીર પરિસ્થિતિઓને ટાળવા ખાતર જવાબદાર વ્યક્તિઓને મરનારના વારસદારોની સંમતિથી યોગ્ય ઉપાય કરવાનો હક્ક છે.

૧૧. ઉપર્યુક્ત સંજોગોમાં યતીમોની મિલકતની વ્યવસ્થામાં સત્તાધીશોની ગંભીર જવાબદારી તરફ તેમનું ધ્યાન ખેંચવામાં આવ્યું છે.

૩૬. અને માપમાં પૂરેપૂરું આપો અને ખરાં ત્રાજવા વડે તોલ કરો. ^(૧૨) અંજામની દ્રષ્ટિએ આ'જ બેહતર છે.

૩૭. અને જેનું તને જ્ઞાન ન હોય તેની પાછળ ન ચાલ, બેશક કાન અને આંખ અને દિલ સર્વ પાસેથી પૂરો હિસાબ લેવામાં આવશે. ^(૧૩)

૩૮. અને ધરતી ઉપર અંહકારથી ન ચાલ કારણકે તેમ કરવાથી તું ન તો ધરતીને ક્ષાળી શકે છે ન તો પહાડોના શિખરોને અડી શકે છે.

૩૯. આ સર્વની બૂરાઈ તારા પાલનહારની નજરમાં (બેહદ) નાપસંદ છે.

૪૦. આ સર્વ તે હિકમતનો એક ભાગ છે જે તારા પરવરદિગારે તારા ઉપર વહી દ્વારા ઊતારી છે. અને અલ્લાહનો શરીક કોઈ અન્યને ઠરાવ નહિ, નહીતર તું ગુનાહગાર (અને) હડધૂત થઈ જહન્નમ (ની આગમાં) ફેંકાઈ જઈશ.

૪૧. તો શું, તમારા પરવરદિગારે તમને તો પુત્રો અર્પણ કર્યા છે, અને પોતાના માટે ફરિશ્તાઓમાંથી પુત્રીઓ બનાવી લીધી છે? નિઃસંદેહ તમે બહુજ ભયંકર શબ્દો બોલો છો. (રુકૂઅ-૪)

૪૨. અમે આ કુસ્આનમાં જુદી જુદી રીતે ખુલાસા કર્યા છે, કે તેઓ વિચાર કરતા થાય પરંતુ (સચ્ચાઈ તરફ) તેમનો અણગમો ^(૧૪) તો વધતો જ જાય છે.

૪૩. તું કહે 'જો તેમના કહેવા પ્રમાણે તેની સાથે બીજા કોઈ મા'બૂદો હોત તો (તેમની દ્વારા) તેમણે અર્શના માલિકને પહોંચી વળવાનો કોઈ રસ્તો જરૂર શોધી લીધો હોત.

૪૪. પવિત્ર છે તે, અને તેના વિશે જે કંઈ તેઓ કહી રહ્યા છે તેનાથી તે પર છે.

૪૫. સાત આકાશો તથા ધરતી અને તેમાં રહેનારા સઘળાં તેનીજ તા'રીફ (સ્તુતિ) કરે છે. કોઈ એવી

وَأَوْفُوا الْكَيْلَ إِذَا كُنْتُمْ وَزِنُوا بِالْقُسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ
ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا ﴿٣٦﴾

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ
وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا ﴿٣٧﴾

وَلَا تَتَّبِعْ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّكَ لَن تَخْرِقَ الْأَرْضَ
وَلَن تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولًا ﴿٣٨﴾

كُلُّ ذَلِكَ كَانَ سَيِّئُهُ عِنْدَ رَبِّكَ مَكْرُوهًا ﴿٣٩﴾

ذَلِكَ وَمِمَّا أَوْحَى إِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ الْحِكْمَةِ وَلَا تَجْعَلْ
مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَتُنْفِلْ فِي جَهَنَّمَ مَوْلَاً وَكَافِرًا ﴿٤٠﴾

أَفَأَصْفُكُمْ رَبُّكُمُ بِالْبَنِينَ وَاتَّخَذَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ
إِنَاثًا إِنَّكُمْ لَتَقُولُونَ قَوْلًا عَظِيمًا ﴿٤١﴾

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَذَا الْقُرْآنِ لِيَذَّكَّرُوا وَمَا يَزِيدُهُمْ
إِلَّا نُفُورًا ﴿٤٢﴾

قُلْ لَوْ كَانَ مَعَهُ آلِهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ إِذَا الْأَبْتَعُوا إِلَى
ذِي الْعَرْشِ سَبِيلًا ﴿٤٣﴾

سُبْحَنَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يَقُولُونَ عُلُوًّا كَبِيرًا ﴿٤٤﴾

تَسْبِيحٌ لَهُ السَّمَوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ

૧૨. પ્રમાણિકતા વહેવારનો મૂળભૂત પાયો છે.

૧૩. અન્યની માલમિલકતો અને જીવ જ નહિ પરંતુ બીજાના અંગત જીવનના રહસ્યો અને તેમની ઈર્ષ ત આબરૂનું રક્ષણ કરવું દરેક ઈન્સાનની ફરજ છે.

૧૪. જહાલતથી અથવા હઠાગ્રહથી નસિહતોની અવગણના કરવામાં હદબહાર જવું.

વસ્તુ નથી જે તેની સ્તુતિ ન કરતી હોય, પરંતુ તમે તેમની સ્તુતિને સમજતા નથી, બેશક અલ્લાહ સહનશીલ છે, અત્યંત ક્ષમાવંત છે.

૪૬. અને જ્યારે તું કુરઆનનું વાંચન કરે છે ત્યારે અમે તારા અને આખેરતમાં ઈમાન ન રાખનારાઓની વચ્ચે એક અદ્રશ્ય પરદા નાખી દઈએ છીએ.

૪૭. અને અમે તેમના દિલો ઉપર પરદા નાખી દઈએ છીએ કે તેઓ (કંઈ) સમજી ન શકે અને તેમના કાનોમાં બહેરાપણું (નાખીએ છીએ) અને જ્યારે તું કુરઆનમાં તારા એકજ પાલનકર્તાનું નામ ઉચ્ચારે છે, ત્યારે તેઓ અણગમથી મોઢું ફેરવી ચાલ્યા જાય છે.

૪૮. અમે સારી પેઢે જાણીએ છીએ કે તેઓ કયા ઉદ્દેશથી અને ક્યારે તને કાન ધરે છે, અને જ્યારે ઝાલિમો આપસમાં મસલતો કરે છે (ત્યારે એકબીજાને) કહે છે 'તમે એવા માણસ પાછળ ચાલી રહ્યા છો જે છળકપટનો શિકાર થયેલો છે.

૪૯. જોઈ લે, તેઓ તારા વિશે કેવા દાખલાઓ આપે છે. તેઓ એવા ભટકી ગયા છે કે કદીપણ રાહે રાસ્ત ઉપર નહિ આવે.

૫૦. અને તેઓ કહે છે 'જ્યારે અમે હાડકાં અને રાખ બની જશું, તો શું ફરી અમને નવસર્જનના રૂપમાં સજીવન કરવામાં આવશે?

૫૧. તું કહી દે, 'તમે ભલે પથ્થર અથવા લોખંડ બની જશો તો પણ!'

૫૨. 'અથવા એવી મખ્લુક (બની જાઓ) જેને તમે તદ્દન નિર્જીવ (જડ) સમજતા હો (તોપણ સજીવન કરવામાં આવશે)'. તોપણ તેઓ પૂછશેજ 'અમને કોણ સજીવન કરશે?' તું કહે 'જેમણે તમને પહેલાં પેદા કર્યો હતા.' છતાં પણ તેઓ માથું ધુલાવી (સહાશ્ચર્ય) કહેશે 'આવું ક્યારે બનશે?' તું કહી દે 'કદાચ એવું થવું નજીકમાંજ હોય.

૫૩. 'તે દિવસે જ્યારે તે તમને બોલાવશે અને તમે તેની સ્તુતિ કરતા દોડતાં આવશે અને તમને એવું લાગશે કે તમે આ દુનિયામાં થોડો જ સમય રહ્યા હતા.' (રુકૂઅ-૫)

وَأَنْ مِّن شَيْءٍ إِلَّا يَسْبِغَ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ إِنَّكَ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا ﴿٥٠﴾

وَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ جَعَلْنَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ حِجَابًا مَّسْتُورًا ﴿٥١﴾

وَجَعَلْنَا عَلَى قُلُوبِهِمُ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا وَإِذَا ذُكِّرْتُ بِكَ فِي الْقُرْآنِ حَدَّثَهُ وَلَوْ عَلَّمَ آدَارَهُمْ نُفُورًا ﴿٥٢﴾

مَنْ أَعْلَمُ بِمَا يَسْتَعُونَ يَا إِذْ يَسْتَعُونَ إِلَيْكَ وَإِذْ هُمْ مُجَوِّعُونَ إِذْ يَقُولُ الظَّالِمُونَ إِنَّا تَعْبَعُونَ إِلَّا رَجَا مَسْئُورًا ﴿٥٣﴾

أَنْظُرْ كَيْفَ ضَرَبُوا لَكَ الْأَمْثَالَ فَضَلُّوا فَلَا يَسْتَبِينَ ﴿٥٤﴾ سَبِيلًا ﴿٥٥﴾

وَقَالُوا إِذَا كُنَّا عِظَامًا وَرُفَاتًا ءَأَنَّا نَلْبَعُوهُمْ نَوْنًا خَلْقًا جَدِيدًا ﴿٥٦﴾

قُلْ لَّوْنُوحِجَارَةٍ أَوْ حَذِيدًا ﴿٥٧﴾ أَوْ خَلْقًا مِّمَّا يَكْبُرُ فِي صُدُورِكُمْ فَسَيَقُولُونَ مَن يُعِيدُنَا قُلِ الَّذِي فَطَرَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ فَسَيُنْخِضُونَ إِلَيْكَ رُءُوسَهُمْ وَيَقُولُونَ مَتَى هُوَ قُلْ عَسَى أَنْ يَكُونَ قَرِيبًا ﴿٥٨﴾

يَوْمَ يَدْعُوكُمْ فَتَسْتَجِيبُونَ بِحَمْدِهِ وَتَظُنُّونَ إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٥٩﴾

૫૪. અને તું મારા બંદાઓને કહી દે કે તેઓ એવી જ વાત કરે જે ભલી હોય. બેશક, શયતાન તેમની વચ્ચે કુસંપ જગાવતો રહે છે. બેશક, શયતાન ઈનસાનનો ખુલ્લો દુશ્મન છે.

૫૫. તમારો પરવરદિગાર તમારા (હાલ)થી સારી પેઠે માહિતગાર છે, જો તે ચાહશે તો તમારા ઉપર રહેમ કરશે; અથવા જે સજા ચાહશે, તે તમને આપશે. અને અમે તને તેમનો રખેવાળ બનાવીને નથી મોકલાવ્યો.

૫૬. બેશક તારો પાલનહાર તેમને જાણે છે જે આકાશો અને ધરતીમાં રહેનારા છે, અને અમે રસૂલોમાંથી કેટલાકને બીજાઓ ઉપર શ્રેષ્ઠતા આપી હતી અને દાઉદને અમે ઝબૂર આપી હતી.

૫૭. તેમને કહી દે 'જેમને તમે અલ્લાહના શરીફો^(૧૫) ઠરાવો છો તેને પુકારી જુઓ; તો (તમને જાણાઈ રહેશે) કે તેમની પાસે તમારા ઉપરથી આકત ટાળી દેવાની અથવા (તમારી હાલત) બદલવાની કોઈ શક્તિ નથી.

૫૮. જેને તેઓ પુકારે છે તે પણ પોતાના રબની નજદીકીને શોધી રહ્યા હોય છે અને તેઓમાંના જેમણે અલ્લાહનો કુર્બ મેળવ્યો છે તેઓ પણ અલ્લાહની રહેમતના અભિલાષી છે, અને તેઓ તેના અઝાબથી ડરતા રહે છે. બેશક, તારા પાલનહારનો અઝાબ એક ડર રાખવા જેવી વસ્તુ છે.

૫૯. (ઝાલિમોની) કોઈ એવી વસ્તી નથી જેને અમે કયામતના દિવસ પહેલાં નાબૂદ ન કરી દઈએ. અથવા તેને કડક સજા ન આપીએ! આ (નિર્ણય) તો કિતાબમાં લખાઈ ચૂક્યો છે.

૬૦. પહેલાંના લોકો (પણ) અમારી નિશાનીઓના ઈન્કાર કરતા રહ્યા હતા પરંતુ નિશાનીઓ મોકલવાથી અમને કોઈ નથી રોકી શકતું. અને અમે સમૂદને નિશાની તરીકે ઊંટડી આપી હતી પરંતુ તેમણે તેના ઉપર ગુલમ કરી તેની અવગણના કરી હતી. અને અમે નિશાનીઓ માત્ર ચેતવવા માટે મોકલાવતા રહીએ છીએ.

وَقُلْ لِّعِبَادِي يَقُولُوا الَّذِي أَحْسَنُ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَنْزِعُ بَيْنَهُمْ إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلْإِنْسَانِ عَدُوًّا مُّبِينًا ۝

رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِكُمْ إِنَّ يَتَشَأْ يَرْحَمَكُم أَوْ إِن يَتَشَأْ يُعَذِّبُكُمْ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا ۝

وَرَبُّكَ أَعْلَمُ بِمَن فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَقَدْ فَضَّلْنَا بَعْضَ النَّبِيِّينَ عَلَىٰ بَعْضٍ وَآتَيْنَا دَاوُدَ زَبُورًا ۝

قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِهِ فَلَا يَمْلِكُونَ كَشْفَ الضُّرِّ عَنْكُمْ وَلَا تَحْوِيلًا ۝

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا ۝

وَأَنَّ مِنْ قَرْنٍ إِلَّا نَحْنُ مُهْلِكُوهَا تَبْلُومُ الْقِيَمَةِ أَوْ مُعَذِّبُوهَا عَذَابًا شَدِيدًا كَانَ ذَلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا ۝

وَمَا مَنَعَنَا أَنْ نُرْسِلَ بِالْآيَاتِ إِلَّا أَنْ كَذَّبَ بِهَا الْأَوَّلُونَ وَآتَيْنَا ثَمُودَ النَّاقَةَ مُبْصِرَةً فَظَلَمُوا بِهَا وَمَا نُرْسِلُ بِالْآيَاتِ إِلَّا تَخْوِيفًا ۝

૧૫. ઘણા લોકો ફરિશ્તાઓ, રસૂલો, પ્રબોધકો અને અન્ય બુઝર્ગોની સમાધિ બનાવી તેની પૂજા કરે છે અથવા માનતાઓ માને છે તેની તરફ આ આયતનો ઈશારો.

૬૧. અને (યાદ કર) જ્યારે અમે તને કહ્યું ‘બેશક તારા પર વરદિગારે સૌને ઘેરી લીધા છે,’ અને અમે તને આ સ્વપ્ન^(૧૬) માત્ર એટલાજ ખાતર દેખાડ્યું^(૧૭) હતું કે તે લોકો માટે એક કસોટી બને, તેમજ કુસ્માનમાં તિરસ્કાર પામેલું તે (કાંટાળું) વૃક્ષ પણ (દેખાડ્યું હતું). અને અમે તેમને વારંવાર ચેતવતા રહીએ છીએ, છતાં તેમની નાકરમાનીમાં વધારો થતો જાય છે. (રુકૂઅ-૬)

૬૨. અને (યાદ કર) જ્યારે અમે ફરિશ્તાઓને કહ્યું હતું ‘આદમને સિજદો કરો’ તો સૌએ સિજદો કર્યો, પણ ઈબ્લીસે ન કર્યો, તેણે કહ્યું ‘શું હું તેને સિજદો કરું જેને તો માટીમાંથી બનાવ્યો છે?’

૬૩. તેણે કહ્યું ‘આ જેને તો માનપદ આપ્યું છે તેના વિષે તું શું ધારે છે (શું તે મારા ઉપર સારસાઈ ભાગવશે.)? જો તું મને કયામત સુધીની મહોલત આપે તો હું તેના વંશજોમાંના થોડાક સિવાય સૌને મારા કાબુમાં લઈ લઈશ!’

૬૪. અલ્લાહે ફરમાવ્યું ‘જા દૂર થઈ જા, તારો અને તને અનુસરનારાઓનો બદલો જહન્નમ છે, અને આ જ (તમારો) યોગ્ય બદલો છે.

૬૫. ‘અને તેમનામાંથી જેને તું ચાહે તારી વાતોમાં ભરમાવીને બહેકાવી લેજે અને તેમના મુકાબલામાં તારા ઘોડે સવારોને અને પાયદળ (લશ્કરો)ને છૂટા મુકી દેજે અને તેમની સંપત્તિ અને સંતાનમાં ભાગીદાર બની જજે અને તેમને વાયદાઓ આપજે.’ અને શયતાનના વાયદા ધોખેબાજી સિવાય કંઈ નથી હોતા.’

وَاذْكُرْنَا لَكَ اِنَّ رَبَّكَ اَحَاطَ بِالنَّاسِ وَمَا جَعَلْنَا الرُّءْيَا الَّتِي ارٰىكَ اِلَّا فِتْنَةً لِلنَّاسِ وَالشَّجَرَةَ الْمَلْعُونَةَ فِي الْقُرْآنِ وَنُخَوِّفُهُمْ فَمَا يَزِيدُهُمْ اِلَّا طُغْيَانًا كَبِيرًا ﴿١٦﴾

وَاذْكُرْنَا لَكَ اِسْجُدْ لِلرَّبِّكَ اِسْجُدْ وَالْاَدَمَ فَسُجِدَ وَآدَمُ ابْلِيسَ قَالَ اَسْجُدْ لِمَنْ خَلَقْتُ طِينًا ﴿١٧﴾

قَالَ اَرَاَيْتَكَ هَذَا الَّذِي كَرَّمْتَ عَلٰى لَيْنٍ اٰخَرَتَيْنِ اِلٰى يَوْمِ الْقِيَمَةِ لَاحْتَنِكَنْ ذُرِّيَّتَهُ اِلَّا قَلِيلًا ﴿١٨﴾

قَالَ اَذْهَبْ فَمَنْ يَبْعَكَ مِنْهُمْ فَاِنْ جِئْتَهُمْ جَزَاءً فَوُورًا ﴿١٩﴾

وَاَسْتَفْزِرْ مَنْ اسْتَطَعْتَ مِنْهُمْ بِصَوْتِكَ وَاَجْلِبْ عَلَيْهِمْ بِخَيْلِكَ وَرَجِلِكَ وَشَارِكْهُمْ فِي الْاَمْوَالِ وَالْاَوْلَادِ وَعَدْهُمْ وَمَا يَكْتُمُ الشَّيْطَانُ الْاَغْوٰوًا ﴿٢٠﴾

૧૬. આ દ્રષ્યને ‘રોયા’ કહેવામાં આવે છે જે જોનાર પોતાની આંખો સામે એક પરિસ્થિતિ સર્જતી જોઈ રહ્યો હોય છે. આંહજરત સ.અ.સ.એ યરૂશલેમના દેવળમાં નમાઝમાં તમામ નબીઓની ઈમામત કરી હતી જેનો ભાવાર્થ આ હતો કે આ નબીઓના માનનારાઓ ઈસ્લામમાં દાખલ થઈ જશે. આ ઘટનાનું નજરોનજર દ્રષ્ય આંહજરત સ.અ.સ.એ જોયું હતું.

૧૭. ‘વૃક્ષ’ અર્થ વશાંવળી થાય છે. ‘તે શાપિત ‘વૃક્ષ’ની ઉપમાં યહૂદીઓની પેઢી દર પેઢીને સારી પેઢે બંધ બેસતી છે. પ્રત્યેક યુગમાં નબીઓને તેમજ માનવજાતિને બેહદ કિસાદો અને આક્રોશમાં ફસાવવાનું દુર્ભાગ્ય યહૂદીઓના કાળે જાય છે. ખાસ કરીને આંહજરત સ.અ.સ.ના ઝમાનામાં મુસ્લિમો ઉપર અસહ્ય સિતમ ગુજારવાના અસંખ્ય દાખલાઓ ઈતિહાસમાં જોવા મળે છે.

૬૬. મારા (ખરા) બંદાઓ ઉપર તારી સત્તા ચાલશે નહિ, અને તારો પાલનહાર તેમના રક્ષણ માટે પૂરતો છે.

૬૭. તમારો પાલનહાર તે છે જે તમારા માટે સમુદ્રોમાં નૌકાઓ ચલાવે છે, જેથી તમે તેની કૃપાઓ મેળવતા રહો. નિ:સંદેહ, તે તમારા ઉપર ઘણો મહેરબાન છે.

૬૮. અને જ્યારે સમુદ્રમાં તમારા ઉપર આક્રમ આવે છે ત્યારે તમે તેના સિવાય જેને પુકારતા હો છો તે તમારો સાથ છોડી જાય છે. પછી જ્યારે અલ્લાહ તમને બચાવી કિનારે લગાવે છે તો તમે તેનાથી ફરી જાઓ છો; ખરેખર ઈનસાન બહુજ નગુણો છે.

૬૯. પછી શું તમે પોતાને સલામત સમજો છો કે તે તમને કિનારા પાસે ડૂબાડી નહિ દે, અથવા તમારા ઉપર રેતીનું તુફાન નહિ લાવે? અને ત્યારે તમને બચાવનાર કોઈ મળશે જ નહિ.

૭૦. અથવા તમે પોતાને સલામત સમજો છો કે તે તમને ફરીથી મુસીબતમાં નહિ નાખે કે તમને પ્રચંડ તૂફાનમાં ફરીથી નહિ ઘેરી લે, અને તમારા ઈમાન ન લાવવાના કારણે તમને ડૂબાડી નહિ દે? અમારા મુકાબલામાં તમારી મદદ કરનાર કોઈ નહિ હોય.

૭૧. નિ:સંદેહ અમે આદમની ઔલાદને બહુજ ઈઝઝત આપી છે અને અમે ભૂમિ ઉપર અને સમુદ્રમાં તેમને પ્રવાસ કરવાના સાધનો આપ્યા છે, અને તેમને ઉત્તમ વસ્તુઓ પૂરી પાડી છે અને અમારા સર્જનોમાંથી ઘણા ઉપર તેમને શ્રેષ્ઠતા આપી છે.

(રુકૂઅ-૭)

૭૨. (વિચાર કરો કે) જે દિવસે અમે દર કોમને તેના આગેવાન સાથે બોલાવશું અને જે વ્યક્તિની કરણીના લેખ તેના જમણા હાથમાં આપવામાં આવશે, તે પોતાના લેખો વાંચી લેશે, અને તેમને લેશ માત્ર પણ અન્યાય થશે નહિ.

૭૩. પરંતુ જેણે અંધાપામાં^(૧૮) આ જીવન ગાળ્યું હશે, તે આખેરતમાં પણ આંધળોજ હશે અને રાહેરાસ્તથી બહુજ દૂર જઈ પડ્યોહતો.

إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ وَكِيلًا ﴿٦٦﴾

رَبُّكُمُ الَّذِي يُزْجِي لَكُمُ الْفُلْكَ فِي الْبَحْرِ لِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ إِنَّهٗ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا ﴿٦٧﴾

وَإِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فِي الْبَحْرِ ضَلَّ مَنْ تَدْعُونَ إِلَّا إِلَٰهَهُمْ فَلَمَّا نَجَّيْكُمْ إِلَى الْبَرِّ أَعْرَضْتُمْ وَكَانَ الْإِنْسَانُ كَفُورًا ﴿٦٨﴾

أَفَأَمِنْتُمْ أَنْ يُخْصِفَ بِكُمْ جَانِبَ الْبَرِّ أَوْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا ثُمَّ لَا تَجِدُوا لَكُمْ وَكِيلًا ﴿٦٩﴾

أَمْ أَمِنْتُمْ أَنْ يُعِيدَ لَكُمْ فِيهِ نَارَةٌ آخَرَىٰ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ قَاصِفًا مِّنَ الرِّيحِ فَيُغَرِّقَكُم مَّا كَفَرْتُمْ ثُمَّ لَا تَجِدُوا لَكُمْ عَلَيْنَا بِهِ تَبِيعًا ﴿٧٠﴾

وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَهُم مِّنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا ﴿٧١﴾

يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ أُنَاسٍ بِإِمْأَمِهِمْ فَمَنْ أَوتِيَ كِتَابَهُ يَكُفِّرْهُ ۖ فَأُولَٰئِكَ يَقْرَءُونَ كِتَابَهُمْ وَلَا يُظْلَمُونَ فِيهَا ﴿٧٢﴾

وَمَنْ كَانَ فِي هَذِهِ أَعْمَىٰ فَهُوَ فِي الْآخِرَةِ أَعْمَىٰ وَأَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٧٣﴾

૧૮. જે લોકો દુનિયામાં પોતાની રૂહાની આંખોના ઉપયોગ નથી કરતા તેમને આખેરતમાં રૂહાની

૭૪. અને અમે તારા ઉપર જે વહી દ્વારા ઊતાર્યું છે તેના કારણે લોકો તરફથી તને અસહ્ય યાતનાઓનો સંભવ હતો, સિવાય કે આ કલામની જગ્યાએ અમારી વિરુદ્ધ તું કંઈક ઉપજાવી કાઢત તો તેઓ તને પોતાનો ખરો મિત્ર બનાવી લેત.

૭૫. અને જો અમે તને (કુસ્આન દ્વારા) મઝબૂત ન કર્યો હોત તો તું તેમના તરફ ઝૂકી ગયો હોત.

૭૬. જે સ્થિતિમાં અમે તને આ ઝિદ્દગીમાં બમણો (અઝાબ) ચખાવત તેમજ મૃત્યુ પછી પણ બમણો (અઝાબ ચખાવત, અને) અમારા મુકાબલામાં તું કોઈની મદદ મેળવી શકત નહિ.

૭૭. અને બેશક તેઓ તને નાકામ બનાવી આ પ્રદેશમાંથી હાંકી કાઢવાની^(૧૯) અણી ઉપર હતા; પરંતુ તેવું કરવા પછી તેઓ પણ વધુ સમય માટે ટકી ન શક્યા હોત.

૭૮. આવી જ રીતે અમે તારા પહેલાં અમારા રસૂલો મોકલતા રહ્યા હતા, અને તને અમારા નિયમમાં કોઈ ફેરફાર જણાશે નહિ. (રુકૂઅ-૮)

૭૯. (હે રસૂલ), સૂર્યાસ્તથી લઈ રાતના અંધકારના સમય સુધીમાં નમાઝોને નિયમિત કાયમ કર અને સૂર્યોદય પહેલાં કુસ્આનનું વાંચન કર. બેશક, સૂર્યોદય પહેલાં (કુસ્આનનું) વાંચન (અલ્લાહની દ્રષ્ટિમાં) પ્રિય અમલ છે.

૮૦. અને મધ્યરાત્રિ પછીના સમયમાં તલજજુદ^(૨૦) (ની નમાઝ) તારા માટે એક વધારાની ફરજ છે. સંભવ છે કે તારો પરવરદિગાર તને ‘મકામન મહમુદા’ (બૂલંદ તરીબ) સ્થાને પહોંચાડી દે.

આખો નહિ મળે. કુસ્આન મજીદનો ઈશારો તે લોકો તરફ છે જે અલ્લાહ આવેલી નિશાનીઓને નથી ગણકારતા અને તેમના લાભ નથી ઉઠાવતા, તે લોકો આપતા જીવનમાં દિવ્ય દ્રષ્ટિથી વંચિત રહી જશે.

૧૯. વિરોધીઓ આંહજરત સ.અ.સ. ઉપર સમાજના અહિતની ચળવળો કરવાનો આરોપ લગાવી આપ(સ)ને દેશવટો દેવાની તદબીરો કરવામાં અને આપના કબીલામાંથી આપનું આદરમાન ઉઠી જાય તેવી યુક્તિઓ કરવામાં લાગેલા હતા. પરંતુ અલ્લાહે આંહજરત સ.અ.સ.ને મક્કા છોડી ચાલ્યા જવાનો હુકમ આપ્યો હતો જેથી આપ(સ)ને મક્કાનું નાગરિકત્વ ગુમાવવાનો વખત ન આવ્યો.

૨૦. રાતના શાંતિમય વાતાવરણમાં પોતાના પાલનહારની યાદમાં એકાંતમાં જીવને એક અનેરા આનંદનો અનુભવ થાય છે.

وَإِنْ كَادُوا لَيَفْتِنُوكَ عَنِ الذِّمِّي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ
لِنُفْتِرِي عَلَيْكَ غَيْبَةً ۖ وَإِذَا لَا تَأْخُذُكَ خَلِيلًا ۝

وَلَوْلَا أَنْ تَبَيَّنَّاكَ لَقَدْ كِدْتَ تَرْكُنَ إِلَيْهِمْ شَيْئًا
قَلِيلًا ۝

إِذَا لَأَقْنُكَ ضَعْفَ الْحَيَوةِ وَضَعْفَ الْمَمَاتِ ثُمَّ لَا
تَجِدُ لَكَ عَلَيْكَ نَصِيرًا ۝

وَإِنْ كَادُوا لَيَسْتَفِزُّوكَ مِنَ الْأَرْضِ لِيُخْرِجُوكَ
مِنْهَا وَإِذَا لَا يَلْبِثُونَ خَلْفَكَ إِلَّا قَلِيلًا ۝

سُئِلَ مَنْ قَدْ أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنْ رُسُلِنَا وَلَا تَجِدُ
لِنُسُتِنَا تَحْوِيلًا ۝

اقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِكَ الشَّيْءِ إِلَى عَسَقِ اللَّيْلِ وَ
قُرْآنَ الْفَجْرِ إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا ۝

وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ لَهُ نَافِلَةً لَكَ ۖ عَسَى أَنْ يَبْعَثَكَ
رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا ۝

૮૧. અને કહે 'હે મારા પરવરદિગાર, મને ભલાઈઓ સાથે (તે સ્થાનમાં) દાખલ^(૨૧) કર અને મારું આગળ જવું ખૂબીઓથી ભરેલું કર. અને પોતાની શક્તિ વડે મારી સહાયતા કર.'

૮૨. અને કહી દે કે સત્ય આવી ગયું છે અને અસત્ય નાબૂદ^(૨૨) થઈ ગયું છે. બેશક, અસત્ય (એકદમ) નાસી છૂટે છે.

૮૩. અને અમે કુરઆનમાં (કમે કમે) તે વસ્તુઓનું વર્ણન કરીએ છીએ જે મોમિનો માટે શિક્ષા (રોગથી રાહત) આપનારી અને રહેમત છે; પરંતુ ઝાલિમોના નુકસાનમાં તે વધારો કરતી રહે છે.

૮૪. અને જ્યારે અમે ઈનસાનને ને'મતો આપીએ છીએ તો તે દૂર ખસતો જાય છે; પછી જ્યારે તેમને દુઃખ પહોંચે છે તો તે નિરાશ થઈ જાય છે.

૮૫. તું કહી દે 'પ્રત્યેક વ્યક્તિ પોતાની રૂઢી પ્રમાણે વર્તે છે અને જે કોઈ રાહે રાસ્ત ઉપર છે તેને તારો પરવરદિગાર ખૂબ જાણે છે.' (રુકૂઅ-૮)

૮૬. અને તેઓ તને રૂહ વિશે પૂછે તો કહે 'રૂહ મારા સર્જનહારના આદેશથી (ઉત્પન્ન થઈ) છે; અને તમને તેનું બહુજ થોડું ઈલ્મ (જ્ઞાન) આપવામાં આવ્યું છે?'

૮૭. અને જો અમે ચાહીએ તો જે કંઈ તારી ઉપર વહી દ્વારા અમે ઊતાર્યું છે તે અમે પાછું^(૨૩) લઈ લઈએ અને તને અમારી વિરુદ્ધ કોઈ મદદરૂપ નહિ થાય.

૮૮. સિવાય કે તારા ઉપર પરવરદિગારની (ખાસ) રહેમત હોય. બેશક તારા ઉપર તેની મોટી મહેરબાની છે.

وَقُلْ رَبِّ اَدْخِلْنِيْ مُدْخَلَ صِدْقٍ وَّاَخْرِجْنِيْ مُخْرَجَ صِدْقٍ وَّاَجْعَلْ لِّيْ مِنْ لَّدُنْكَ سُلْطٰنًا نَّصِيْرًا ﴿٢١﴾

وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبٰطِلُ اِنَّ الْبٰطِلَ كَانَ زَهُوْقًا ﴿٢٢﴾

وَنَزَّلْنَا مِنَ الْقُرْءٰنِ مَا هُوَ شِفَآءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِيْنَ وَلَا يَزِيْدُ الظّٰلِمِيْنَ اِلَّا خَسٰرًا ﴿٢٣﴾

وَإِذَا اَنْعَمْنَا عَلَى الْاِنْسٰنِ اَعْرَضَ وَنَا بَٰجٍ اِلَيْهِ ؕ وَإِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ كَانَ يَئُوْسًا ﴿٢٤﴾

قُلْ كُلٌّ يَعْمَلُ عَلَى شَاكِلَتِهٖ فَرُبُّكُمْ اَعْلَمُ بِمَنْ هُوَ اَهْدٰى سَبِيْلًا ﴿٢٥﴾

وَيَسْـَٔلُوْنَكَ عَنِ الرُّوْحِ قُلِ الرُّوْحُ مِنْ اَمْرِ رَبِّيْ وَمَا اُوْتِيتُمْ مِّنَ الْعِلْمِ اِلَّا قَلِيْلًا ﴿٢٦﴾

وَلَئِنْ شِئْنَا لَنَذْهَبَنَّ بِالَّذِيْٓ اَوْحَيْنَا اِلَيْكَ ثُمَّ لَا يَجِدُ لَكَ بِهِ عٰیْنًا وَّكِیْلًا ﴿٢٧﴾

اِلَّا رَحْمَةً مِّنْ رَبِّكَ اِنَّ فَضْلَهٗ كَانَ عَلَیْكَ كَبِيْرًا ﴿٢٨﴾

૨૧. મક્કાથી રવાના થતા પહેલાં આંહારત સ.અ.સ.એ મક્કામાં પાછા પ્રવેશ થવા માટે આશાભરી દુઆ કરી હતી જેને અલ્લાહે કબૂલ કરી મક્કાની ફતેહનો વાયદો આપ્યો હતો.

૨૨. મક્કાની ફતેહ બાદ જ્યારે આંહારત સ.અ.સ. મૂતિઓને ખસેડી કા'બાની સફાઈ કરી રહ્યા હતા ત્યારે પ્રતિમાઓને ફટકારતાં જતાં ફરી ફરીને આ આયતનું ઉચ્ચારણ કરતા હતા. (બુખારી)

૨૩. મરદાવાઈલ, બેહકી, અને ઈબને માજાહના વર્ણન પ્રમાણે આંહારત સ.અ.સ.ની આગાહી છે કે એક સમયમાં કુરઆન મજીદનો સંદર્ભ અને તેની રૂહ ધરતીમાંથી અદ્રશ્ય થઈ જશે અને તેને ફરી એકવાર આ ધરતીમાં સ્થાપવામાં આવશે.

૮૯. તું તેમને કહી દે 'જો ઈન્સાનો અને જીન બેગા મળીને આ કુસ્માન જેવું (બીજું) બનાવવા ધારે તો તેઓ તેના જેવું કદાપિ નહિ બનાવી શકે, ભલે તેઓ કેટલીએ એકબીજાને મદદ કરે.'

૯૦. અને બેશક અમે આ કુસ્માનમાં ઈનસાનો માટે અનેક ઉદાહરણો ટાંક્યા છે, પરંતુ ઘણા ખરા લોકો તેમનો ઈન્કાર કરતા જ રહે છે, સિવાય કુદનો.

૯૧. અને તેઓ કહે છે 'અમે ઈમાન લાવશું નહિ જ્યાં સુધી તું ધરતીમાંથી અમારા માટે ઝરણાં (૨૪) ન વહેવડાવે!

૯૨. 'અથવા તારી પાસે ખજૂરીનો અને દ્રાક્ષનો બાગ ન હોય જેની વચ્ચેથી અસંખ્ય નહેરો વહેતી હોય.

૯૩. 'અથવા જે તારો દાવો છે તે પ્રમાણે તું આસમાનને ટૂંકડા કરી અમારી ઉપર પાડી ન નાખે અથવા તું અલ્લાહને અને ફરિશ્તાઓને અમારી રૂબરૂમાં હાજર ન કરી દે;

૯૪. 'અથવા તારી પાસે સુવર્ણ મહેલ ન હોય, અથવા તું (ઉઠીને) આકાશમાં ન ચડી જા; અને અમે તારા આકાશ પ્રયાણને પણ કદાપિ માનશું નહિ જ્યાં સુધી કે ત્યાંથી તું અમારી ઉપર એવી કિતાબ ન લઈ આવે જે અમે વાંચી શકીએ!' (હે રસૂલ) તું કહી દે 'બેહદ પવિત્ર છે મારો રબ! હું તો માત્ર એક ઈન્સાન છું (સંદેશવાહક) (૨૫) રસૂલ છું.' (રુકૂઅ-૧૦)

૯૫. અને ઈન્સાનોને તેમના ઉપર આવેલી હિદાયતને માનવામાં કોઈ વસ્તુ અંતરાયરૂપ નથી થઈ સિવાય કે તેમણે કહ્યું, 'શું અલ્લાહે એક ઈન્સાનને રસૂલ બનાવી મોકલાવ્યો છે?'

૯૬. તું કહી દે 'જો ધરતીમાં ફરિશ્તાઓની વ્યવહાર પ્રવૃત્તિઓ હોત તો અમે તેમની તરફ આસમાનથી ફરિશ્તાઓનેજ (૨૬) રસૂલ બનાવી ઊભારી હોત.'

૨૪. મક્કાવાસીઓ વાદવિવાદમાં ન ફાળ્યા. અંતમાં તેમણે એવા મો'જેઝાની માંગણી કરી જે તેમની માન્યતામાં પણ ઈન્સાનની શક્તિથી બહારની વાત હતી.

૨૫. રસૂલ પણ એક ઈન્સાનજ છે. અને તેની શક્તિ ઈન્સાનો સુધી પોતાના પાલનહારના સંદેશને પહોંચાડવા પૂરતીજ મર્યાદિત હોય છે.

૨૬. ઈન્સાનને નસિહત આપવા માટે ઈન્સાનનું જ દ્રષ્ટાંત આપવામાં આવે છે અને માનવતાનો ઉપદેશ માનવ દ્વારાજ આપવામાં આવે છે. આ કુદરતનો નિયમ છે.

قُلْ لِّیْنِ اجْتَمَعَتِ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ عَلٰی اَنْ یَّاتُوْا بِمِثْلِ هٰذَا الْقُرْاٰنِ لَا یَأْتُوْنَ بِمِثْلِهٖ وَلَوْ کَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِیْرًا ﴿٨٩﴾

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِیْ هٰذَا الْقُرْاٰنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ ۚ فَاَنۡیَ اَکْثَرُ النَّاسِ اِلَّا قَلُوْۤدًا ﴿٩٠﴾

وَقَالُوْۤا لَئِنْ نُّوْمِنُ لَكَ حَتّٰی تَفْجُرَ لَنَا مِنَ الْاَرْضِ یَنْبُوْۤعًا ﴿٩١﴾

اَوْ تَكُوْنَ لَكَ جَنَّةٌ مِّنۡ تَّخِیْلِ وَوَعِیۡ فَتَفْجِرَ الْاَنْهَارَ خِلَافَہَا تَفْجِیْرًا ﴿٩٢﴾

اَوْ تَسْقِطَ السَّمَاۗءُ کَمَا رَعٰیۡتَ عَلَیۡنَا سَفًّا اَوْ تَاۡتِیَ بِاللّٰهِ وَالْمَلٰٓئِکَةِ قَبِیْلًا ﴿٩٣﴾

اَوْ یَّکُوْنَ لَكَ بَیۡتٌ مِّنۡ زُخْرٍ اَوْ تَرۡقٰی فِی السَّمَاۗءِ وَلَٰکِنۡ نُّوْمِنُ لِرُۤقِیۡکَ حَتّٰی تَنْزِلَ عَلَیۡنَا کِتٰبًا نَّقُرُّوْہُ ۚ قُلۡ سُبْحٰنَ رَبِّیۡ هَلۡ کُنْتُ اِلَّا بَشَرًا رَّسُوْلًا ﴿٩٤﴾

وَمَا مَنَعَ النَّاسَ اَنْ یُّؤْمِنُوْۤا اِذۡ جَآءَهُمُ الْهُدٰیۤ اِلَّا اَنْ قَالُوْۤا اَبَعَثَ اللّٰهُ بَشَرًا رَّسُوْلًا ﴿٩٥﴾

قُلۡ لَّوۡ کَانَ فِی الْاَرْضِ مَلٰٓئِکَةٌ یَّبۡسُوۡنَ مُطۡمِئِنِّیۡنَ لَنَرٰۤلَنَّا عَلَیۡہِم مِّنَ السَّمَاۗءِ مَلٰٓئِکًا رَّسُوْلًا ﴿٩٦﴾

૯૭. તું કહી દે 'અલ્લાહ મારી અને તમારી વચ્ચે સાક્ષી તરીકે પૂરતો છે, ખરેખર તે પોતાના બંદાઓ સારી પેઠે જાણે છે અને તે (સર્વ) જોઈ રહ્યો છે.'

૯૮. અને તે જેને અલ્લાહ હિદાયત આપે છે તેજ હિદાયત પામે છે પરંતુ જેને તે ભટકી જવા દે છે, તેમને અલ્લાહ સિવાય કોઈ અન્ય મદદગાર નહિ મળી શકે. અને કયામતના દિવસે અમે તેમને મોઢાં ભારે ઘસડી લાવશું. તેઓ આંધળા, મુંગા અને બહેરા હશે. તેમનું રહેઠાણ જહાન્નમ હશે; જ્યારે પણ આગ આછી થશે અમે તેને સતત પીખાવતા રહેશું.

૯૯. આ તેમનો બદલો છે કારણ કે તેમણે અમારી નિશાનીઓની અવગણના કરી કહ્યું 'શું જ્યારે અમે મૃત્યુ પામશું અને હાડકાં તથા ચુરામાં પરિણમશું, તો અમને ફરી નવા સર્જનના રૂપમાં સજીવન કરવામાં આવશે?'

૧૦૦. શું તેઓ નથી વિચારતા કે જે અલ્લાહ આકાશો તથા ધરતીને સર્જ્યા છે તે તેમના જેવાને (ફરી પણ) સર્જવાનું સામર્થ્ય તે રાખે છે? અને તેમના માટે તેણે એક મુદ્દત નક્કી કરી છે જેમાં કોઈ સંદેહ નથી. પણ જાલિમોએ દરેક વસ્તુનો ઈન્કાર કરતા રહેશે, સિવાય કુફરો.

૧૦૧. તું કહી દે 'જો મારા પરવરદિગારના ખજાના તમારા અધિકારમાં હોત તો તેમાં આછું થઈ જવાની બીકે તમે તેને દબાવી રાખત, કારણ કે ઈન્સાન સ્વભાવે બહુજ કંજૂસ છે.' (રુકુઅ-૧૧)

૧૦૨. બેશક, અમે મૂસાને નવ^(૨૩) નિશાનીઓ આપી હતી. તું બની ઈસરાઈલને પૂછી જો કે જ્યારે તે તેમની તરફ આવ્યો ત્યારે ફિરઓને તેને કહ્યું 'હે મૂસા, હું ધારું છું કે તું છેતરામણીનો શિકાર થઈ ગયો છે.'

قُلْ كَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ إِنَّهُ كَانَ
بِعِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا ﴿٩٧﴾

وَمَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْهُتَدَىٰ وَمَنْ يَضِلْ فَلَنْ
تَجِدَ لَهُمْ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِهِ وَنَحْنُ لَهُمْ يَوْمَ
الْقِيَامَةِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ عَيْنًا وَبِكُمَا وَصَمًا مَا لَهُمْ

بِحُجَّتِهِمْ كَلِمًا خَبَتْ زِدَّ لَهُمْ سَعِيرًا ﴿٩٨﴾

ذَٰلِكَ جَزَاؤُهُمْ بِإِثْمِهِمْ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا وَقَالُوا إِذَا
كُنَّا عِظَامًا وَرُفَاتًا أَرَأَيْتُمْ لِبَعُولَتُنَّ خَلْقًا جَدِيدًا ﴿٩٩﴾

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ
قَادِرٌ عَلَىٰ أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ وَجَعَلَ لَهُمْ أَجَلًا لَا
رَيْبَ فِيهِ فَبِأَيِّ الظُّلُمِ الْإِلَّا كُفُورًا ﴿١٠٠﴾

قُلْ لَوْ أَنَّمْ تَتْلِكُونَ خَزَائِنَ رَحْمَةِ رَبِّي إِذَا أَنَسْتُمْ
خَشْيَةَ الْإِنْفَاقِ وَكَانَ الْإِنْسَانُ قَتُورًا ﴿١٠١﴾

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَىٰ تِسْعَ آيَاتٍ فَتَلَّىٰ بِهِنَّ إِبْرَاهِيمَ
إِذْ جَاءَهُمْ فَقَالَ لَهُ فِرْعَوْنُ إِنِّي لَأَظُنُّكَ يَكُونُ
مَسْحُورًا ﴿١٠٢﴾

૨૭. હઝરત મૂસા (અ)ને આપવામાં આવેલી નવ નિશાનીઓ નીચે પ્રમાણે છે. અસા (લાઠી), ચળકતો હાથ, પાણીની તંગી, ખાદ્ય વસ્તુમાં સડો, તુફાનો, તીડ, જંતુનો ઉપદ્રવ, દેડકા અને લોહીનો વરસાદ.

૧૦૩. તેણે જવાબમાં કહ્યું ‘તું સારી પેઠે જાણે છે કે આ (સત્યની) દલીલો આકાશો તથા ધરતીના સર્જનહાર સિવાય કોઈ બીજાએ નથી ઊતારી; માટે હે કિસ્મોન, મને ખાતરી છે કે તારી બરબાદીનો સમય આવી પહોંચ્યો છે.’

૧૦૪. અને કિસ્મોને તેમને દેશમાંથી હાંકી કાઢવાનો નિર્ણય કર્યો, પરંતુ અમે તેને અને તેના સાથીઓને એક સાથેજ ડુબાવી દીધા.

૧૦૫. તેના (વિનાશ) પછી અમે બનીઈસરાઈલને કહ્યું ‘તમને ધરતીમાં વસી જાઓ, અને જ્યારે વાયદાનો સમય આવશે તો અમે તમને (એક સ્થળે) ભેગા કરી લાવશું.’

૧૦૬. અને અમે (કુસ્માનને) સત્યના આધારે ઊતાર્યું છે, અને તે સત્ય સાથે ઊતર્યું છે અને અમે તને માત્ર (એક) ખુશખબર આપનાર તેમજ ચેતવનાર તરીકે મોકલાવ્યો છે.

૧૦૭. અને અમે આ કુસ્માનને થોડું થોડું કરી ઊતાર્યું છે. જેથી તું લોકોને સમયાંતરે વાંચી સંભળાવતો રહે, અને અમે તેને (૨૮) ટૂકડે ટૂકડે ઊતારતા રહ્યા છીએ.

૧૦૮. તું કહી દે ‘તમે ચાહે તેના ઉપર ઈમાન લાવો કે ન લાવો (પણ) જે લોકોને તેની પહેલાં જ્ઞાન આપવામાં આવ્યું હતું તેઓને જ્યારે આ વાંચી સંભળાવવામાં આવે છે, તેઓ તરતજ સિજદામાં પડી જાય છે.

૧૦૯. અને કહે છે ‘પવિત્ર છે અમારો પાવનહાર, બેશક, અમારા પાવનહારનો વાયદો પૂરો થઈનેજ રહેશે.’

૧૧૦. અને ભાવનાથી સિજદામાં પડતાંજ તેમની આજ્ઞા ઔર વધી જાય છે.

قَالَ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا أَنْزَلَ هَؤُلَاءِ إِلَّا رَبُّ السَّمُوتِ وَالْأَرْضِ بَصَائِرَ وَإِنِّي لَأَظُنُّكَ يَفْرَعُونَ مُبْرَأًا ۝

فَأَرَادَ أَنْ يَنْتَفِذَهُمْ مِنَ الْأَرْضِ فَأَعْرَفْنَاهُ وَمَنْ مَعَهُ جَمِيعًا ۝

وَقُلْنَا مِنْ بَعْدِهِ لِبَنِي إِسْرَءِيلَ اسْكُنُوا الْأَرْضَ فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ الْآخِرَةِ جِئْنَا بِكُمْ لَفِيفًا ۝

وَبِالْحَقِّ أَنْزَلْنَاهُ وَبِالْحَقِّ نَزَّلْ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ۝

وَقُرْآنًا فَرَقْنَاهُ عَلَى الثَّلَاثِ عَلَى مَكْثٍ وَنَزَّلْنَاهُ تَنْزِيلًا ۝

قُلْ آمِنُوا بِهِ أَوْ لَا تُؤْمِنُوا إِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهِ إِذَا يُتْلَى عَلَيْهِمْ يَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ سُجَّدًا ۝

وَيَقُولُونَ سُبْحَنَ رَبِّنَا إِن كَانَ وَعْدُ رَبِّنَا لَمَفْعُولًا ۝ وَيَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ يَسْكَبُونَ وَيَنْبِيئُهُمْ خُشُوعًا ۝

૨૮. કુસ્માને મજ્દના આહકામો અલ્લાહ તરફથી સમય તેમજ સંજોગોની આવશ્યકતા પ્રમાણે અને અવારનવાર ઉદ્ભવતી સમસ્યાઓના નિરાકરણ માટે ઊતરતા રહેતા હતા, જે ચર્મપત્રો શિલાઓ અને ઘણા ખરા હાકિઓની યાદીમાં સુરક્ષીત હતા. હઝરત ઉસ્માન (ર)ની ખિલાફતના સમયમાં કુસ્માન મજ્દની આપતો કમવાર વ્યવસ્થિત ગોઠવી એક ગ્રંથના રૂપમાં સંગ્રહ કરવામાં આવ્યો હતો.

૧૧૧. તું કહી દે 'તમે ચાહે અલ્લાહ કહીને પુકારો
અથવા રહેમાન કહીને, જે પણ નામે પુકારશો, તેના
તો બધા નામે રૂડાં છે.' પરંતુ તારી ઈબાદત ઊંચે સાદે
ન કર, ન ધીમેથી સ્વગત બડબડાટ કર, અને વચ્ચેનો
માર્ગ લે. (૨૯)

ابْتَغِ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا ۝

૧૧૨. અને તું કહી દે 'સર્વ પ્રશંસા અલ્લાહ
માટેજ છે, જેણે કોઈને જન્મ નથી આપ્યો, અને તેની
બાદશાહતનો કોઈ ભાગીદાર નથી, ન તે કોઈનો
મોહતાજ છે કે કોઈને પોતાનો મદદગાર બનાવે.' અને
તું તેની બૂલંદ શાનના ગુણગાન ગાતો રહે.

وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ
لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ وَلِيٌّ مِنَ الذَّلِيلِ

وَكَبِيرَةٌ تَكْبِيرًا ۝ ۱۲

(રુકૂઅ-૧૨)

૨૯. ઉચ્ચ સ્વરે ઈબાદત કરવાથી એક તો બીજા લોકોની ઈબાદતમાં દખલ થવાનો સંભવ રહે છે
બીજું તેમ કરનારાઓ સાંભળનારાઓ ઉપર પોતાની ભાવના અને ઈલ્મનો પ્રભાવ પાડવાનો ગર્વ કરે છે,
અને ધીમા બળબડાટથી ઈબાદત કરવાનું ધ્યાનચૂક થતું રહે છે, માટે એવાજ સ્વરેજ ઈબાદત કરવી
જોઈએ જેથી બીજા નમાઝીનું ધ્યાન પોતાના શબ્દો તથા દુઆ ઉપરથી હટવા ન પામે.

سُورَةُ الْكَهْفِ مَكِّيَّةٌ

(18)

અલ - કહફ

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. સર્વ તા'રીફનો હકદાર અલ્લાહ જ છે, જેણે આ કિતાબ પોતાના બંદા ઉપર ઊતારી છે. બેશક તેમાં સહજ પણ આંટીબુંટી નથી નાખી.

૩. (અલ્લાહે તેને) એક હિદાયત બનાવી છે કે તે અલ્લાહ તરફથી આવનારા સખત અજાબ વિશે ચેતવી દે, અને નેકી કરનારા મોમિનોને ખુશખબર આપે કે તેમનો બદલો ઉત્તમ (સ્થાન) છે.

૪. જે (સ્થાન)માં તેઓ સદા માટે રહેવાના છે.

૫. અને તે લોકોને ચેતવી દે, જે કહે છે કે અલ્લાહે (કોઈને) પુત્ર બનાવી લીધો છે.

૬. તેમને આ બાબતનું કોઈ જ્ઞાન નથી. ન તો તેમના પૂર્વજોને હતું. આ બહુજ ગંભીર વચનો છે જે તેમના મોઢેથી નીકળ્યા છે. તેઓ તદ્દન જૂઠું બોલી રહ્યા છે.

૭. ક્યાંક એવું ન બને કે જો આ લોકો કલામ ઉપર ઈમાન નહિ લાવે તો તેમની ચિંતામાં તું તારો પ્રાણ ગુમાવી દે! ^(૧)

૮. જે કંઈ આ પૃથ્વી ઉપર છે અમે તે સર્વમાં બહુજ આકર્ષણ ^(૨) મૂક્યું છે જેથી અમે લોકોની કસોટી લઈએ કે તેમનામાંથી કોણ આમાલમાં બેહતર છે.

૧. અલ્લાહના પાક રસૂલો ઈનસાનોની હમદદમાં પોતાની સુખશાંતિની કુરબાની આપી પોતાના પાલનહારની દરગાહમાં દિવસ અને રાત નિરંતર દુઆઓ કરતા રહે છે. દુનિયાવાળાઓને પાપાયરણોમાં ડૂબેલા જોઈ અલ્લાહના રસૂલો દુઃખથી બેચેન થઈ જાય છે. પામર જીવોની રૂલાની તરફથી અલ્લાહના પ્યારા બંદાઓનું જીવન ધ્યેય હોય છે.

૨. સૃષ્ટિમાં અલ્લાહના બેહિસાબ સર્જનોમાં એક પણ એવું સર્જન નથી, જેમાં માનવજાતિને લલચાવવાના તત્ત્વો ન સમાયેલા હોય. પ્રત્યેક સર્જન ઈન્સાનો માટે કંઈને કંઈ આકર્ષણ રાખે છે. કુરઆને-મજીદે મોમિનોને આ દુન્યવી આકર્ષણોમાં તણાઈ જવાથી સાવધ કર્યા છે. આ માયાજાળથી પોતાને બચાવી રાખનારાજ કસોટીમાં સફળતા મેળવે છે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا ۝

قِيمًا لِيُنْذِرَ بَأْسًا شَدِيدًا لِمَنْ لَدُنْهُ وَيُبَشِّرَ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا حَسَنًا ۝

مَكَائِيلَ فِيهِ أَبَدًا ۝ وَيُنْذِرَ الَّذِينَ قَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا ۝ مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ وَلَا لِآبَائِهِمْ كَبُرَتْ كَلِمَةً تَخْرُجُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ إِنَّ يَقُولُونَ إِلَّا كَذِبًا ۝

فَلَعَلَّكَ بَاحِعٌ نَفْسَكَ عَلَى آثَارِهِمْ إِنْ لَمْ يُؤْمِنُوا بِهَذَا الْحَدِيثِ أَسَفًا ۝

إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ زِينَةً لَهَا لِنَبْلُوَهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ۝

૯. અને તેમાં જે કંઈ છે તેને અમે નાબૂદ કરી (ધરતીને) ઉજ્જડ^(૩) મેદાન બનાવી દેશું.

૧૦. શું તું એમ સમજે છે કે ગુફામાં રહેનારાઓ^(૪) અને શિલાલેખોવાળાઓ અમારી નિશાનીઓમાંથી વધુ અજાયબીભર્યા^(૫) હતા?

૧૧. જ્યારે તે નવજવાનોએ ગુફામાં પનાહ લીધી અને (દુઆ કરી) કહ્યું ‘હે અમારા પરવરદિગાર, અમારા ઉપર તારી રહેમત ઊતાર અને અમારા કામોમાં અમને સફળતા આપ.’

૧૨. જેથી અમે અમુક વર્ષો સુધી તેમના કાન^(૬) ઢાંકી દીધા અને (તેમને) ગુફામાં (પુરી) રાખ્યા.

૧૩. પછી અમે તેમને ઉઠાડ્યા કે અમે જાણી શકીએ કે બન્નેમાંથી^(૭) કયો પક્ષ પોતાની વિમુખ રહેવાની મુદતની ગણતરી કરી શકે છે. (રૂકૂઅ-૧)

૧૪. અમે (હવે) તેમનો ખરો કિસ્સો તને જાણાવીએ છીએ તે કેટલાક યુવાનો હતા જે પોતાના પરવરદિગાર ઉપર ઈમાન રાખતા હતા અને અમે તેમને પુષ્કળ હિદાયત આપતા રહ્યા.

૧૫. અને અમે તેમના દિલોને મજબૂત કરી દીધા હતા, જેથી તેમણે કહ્યું ‘અમારો રબ તે છે જે આસમાનો તથા ધરતીનો માલિક છે. અમે તેના સિવાય કોઈ બીજાની બંદગી નહિ કરીએ. (જો એવું કરીએ તો) બેશક, અમે બેહદ હલકી વાત કરી કહેવાય.

૧૬. ‘અમારી આ કોમે અલ્લાહ સિવાય બીજા મા’બૂદ બનાવી લીધા છે જેમની સચ્ચાઈ માટે (તેઓ)

وَرَأٰٓا لِّجَعْلُوْنَ مَا عَلَيْهَا صَعِيْدًا جُرُزًا ۝
اَمْ حَسِبْتَ اَنَّ اَصْحٰبَ الْكُهْفِ وَالرَّقِيْمِ كَانُوْا
مِّنْ اٰيٰتِنَا عَجَبًا ۝

اِذْ اٰوٰى الْفِتْيَةُ اِلَى الْكُهْفِ فَقَالُوْا رَبَّنَا اٰتِنَا
مِّنْ لَّدُنْكَ رَحْمَةً وَهَيِّئْ لَّنَا مِّنْ اَمْرًا رَّشَدًا ۝
فَضَرَبْنَا عَلٰٓى اٰذَانِهِمْ فِى الْكُهْفِ سِنِيْنَ عَدَدًا ۝
ثُمَّ بَعَثْنٰهُمْ لِنَعْلَمَ اَىُّ الْحِزْبَيْنِ اَخْصٰى لِّمَا
لَهُنَّ ۝

نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ بَاھُمْ بِالْحَقِّ اِنَّهُمْ فِتْيَةٌ
اٰمَنُوْا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنٰهُمْ هُدًى ۝
وَرَبَطْنَا عَلٰٓى قُلُوْبِهِمْ اِذْ قَامُوْا فَقَالُوْا رَبَّنَا رُبَّ
السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ لَنْ نَّدْعُوْا مِنْ دُوْنِہٖ اِلٰہًا
لَقَدْ قُلْنَا اِذَا شَطَطْنَا ۝

ہُوَ لَاۤءِ قَوْمُنَا اتَّخَذُوْا مِنْ دُوْنِہٖ اِلٰہَةً لَّوْ لَا
یَاْتُوْنَ عَلَیْہِمْ سُلْطٰنٌ بَیِّنٌ فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ

૩. દુનિયાની સફળતાઓમાં મદદાંધ બનેલા જીવોને ચેતવણી આપવામાં આવે છે કે જો તેઓ ધરતીને બેઈન્સાફી અને ગુનાહોથી ભરી દેશે તો તેમની ઉન્નતિ તથા વૈભવને નુષ્ટ કરવામાં અલ્લાહને થોડી પણ વાર નહિ લાગે.

૪. ‘અસહાબુલ કાહફ’ અર્થાત ‘ગુફામાં રહેનારાઓ’.

૫. ગુફામાં રહેનારાઓનું જીવન બીજી ચમત્કારિક નિશાનીઓથી વધુ મહત્તાપૂર્ણ કે અજાયબીભર્યું ન હતું, આશ્ચર્યજનક હકીકતો તે છે કે આ વિષય ઉપર ઘણા કલ્પિત કિસ્સાઓ જોડી કાઢવામાં આવ્યા છે.

૬. ઘણા વર્ષો પર્યંત તેમને બહારની દુનિયા સાથે કોઈ સંબંધ ન હતો, અને બહાર શું થઈ રહ્યું હતું તેનું કંઈ પણ જ્ઞાન તેમને નહતું.

૭. ઈસાઈઓના બે પક્ષોમાંથી, એક પક્ષે અસહ્ય વેદના તથા જૂલ્મો સહન કર્યા, - ભૂગર્ભમાં આશરો લઈ પોતાની એકેશ્વરની માન્યતા ન છોડી. જ્યારે બીજા પક્ષે પોતાના ઈમાનને છૂપાવી કનડગતોથી પોતાનું રક્ષણ કરવામાં ડહાપણ માન્યું હતું.

કોઈ સંગીન દલીલ કેમ નથી પેશ કરતા? અને અલ્લાહ ઉપર જૂઠ્ઠી તોહમત લગાવનારથી વધુ અલિમ બીજો કોણ હોઈ શકે છે?

૧૭. ‘(તેમણે વિચાર્યું) હવે જ્યારે તમે તેમનો અને અલ્લાહ સિવાયના તેમના મા’બૂદોનો ત્યાગ કરી ચૂક્યા છો, તો હવે ગુફામાં આશરો લો; તમારો પરવરદિગાર તમારા ઉપર પોતાની રહેમતના દ્વારો ખોલી દેશે અને તમારા સંજોગોમાં આસાની કરી આપશે.’

૧૮. અને તું સૂર્યને જોઈ શક્યો હોત કે તેનો ઉદય તેમની ગુફાની જમણી તરફથી થતો હતો અને ડાબી તરફ ઢળતો હતો અને તેઓ ગુફાની મધ્યમાં એક વિશાળ (૮) જગ્યામાં રહેતા હતા. આ અલ્લાહની નિશાનીઓમાંની એક છે. જેને અલ્લાહ આપે છે તેજ હિદાયત પામે છે. પરંતુ જેને તે ગુમરાહ કરી દે છે, તેની મદદ કરનાર અને તેને સીધે માર્ગે લાવનાર તને કોઈ નહિ મળે. (રુકૂઅ-૨)

૧૯. તેમને જોતાં તેઓ જાગૃત છે એવું તને લાગત. પરંતુ તેઓ નિદ્રાવશ હતા; અને અમે તેમને જમણે પડખે અને ડાબે પડખે ફેરવતા રહ્યા હતા. અને તેમનો કૂતરો આંગણમાં પોતાના આગલા પગપસારીને પડી રહ્યો હતો. જો તે તેમના તરફ ધ્યાન કર્યું હોત તો નિ:સંદેહ તું ગભરાઈને પાછો હટી ગયો હોત. અને તે દ્રશ્યથી (તારા દિલમાં) દહેશત બેસી ગઈ હોત.

૨૦. અને આવી રીતે અમે તેમને જાગૃત કર્યા કે તેઓ એકબીજાને પૂછે. તેમનામાંના એકે કહ્યું ‘તમે કેટલો સમય એમજ પડ્યા રહ્યા હતા?’ તેમણે કહ્યું ‘કદાચ અમે એક દિવસ અથવા દિવસના એક ભાગ પૂરતાજ રહ્યા હશું.’ (બીજાઓએ) કહ્યું ‘તમારો પાલનહાર બેહતર જાણે છે જેટલો સમય તમે આ હાલતમાં રહ્યા હતા. હવે તમારામાંના એકને ચાંદીનો

افْتَرَسَ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا ۝

وَرَادِ اعْتَزَلْتَهُمْ وَمَا يَبْدُونَ إِلَّا اللَّهَ فَأَوَّا
إِلَى الْكَهْفِ يَنْشُرْ لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ حَسْبِهِ وَيُخَيِّ
لَكُمْ مِنْ أَمْرِكُمْ مِنْ فَتَا ۝

وَتَرَى الشَّمْسَ إِذَا طَلَعَتْ شَرُورًا عَنْ كَهْفِهِمْ
ذَاتَ الْبَيْمِينَ وَإِذَا غَرَبَتْ تَقَرَّبُ إِلَيْهِمْ ذَاتِ
الشِّمَالِ وَهُمْ فِي فَجْوَةٍ مِنْهُ ذَلِكَ مِنْ آيَاتِ
اللَّهِ مَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَنْ يُضِلِلْ فَلَنْ
تَجِدَ لَهُ وَلِيًّا مُرْسِدًا ۝

وَنَحْسَبُهُمْ آيَةً ۚ وَأَنَّهُمْ قَوْمٌ مِّنْ قَبْلِهِمْ
ذَاتَ الْيَمِينِ وَذَاتَ الشِّمَالِ ۚ وَكَلْبُهُمْ بَاسِطٌ
فُرَادِيهِمْ بِالْوَصِيدِ ۚ لَوِ اطَّلَعْتَ عَلَيْهِمْ لَوَلَّيْتَ مِنْهُمْ
فِرَارًا وَلَئِنَّ مِنْهُمْ رُعْبًا ۝

وَكَذَلِكَ بَعَثْنَاهُمْ لِيَتَسَاءَلُوا بَيْنَهُمْ قَالَ قَائِلٌ
مِّنْهُمْ كَمْ لَبِثْنَا قَالُوا لَبِثْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ
قَالُوا رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا لَبِثْتُمْ فَابْعَثُوا أَحَدَكُمْ
بَيْرَقًا مِّنْ هَذِهِ إِلَى الدَّيْنَةِ فَلْيَنْظُرْ أَيُّهَا أَزْكَى

૮. આ ગુફા ૮૭૦ માર્દિલના વિસ્તારમાં ફેલાયેલી હતી. તેનું વિશાળ ચોગાન ઉપરથી થોડુંક ખુલ્લું હતું જેમાંથી તેમને સૂર્યનો થોડો ઘણો પ્રકાશ મળી રહેતો તેમજ થોડા નાના મોટા કાણા તથા બખોલા દ્વારા તેમને થોડી હવા તથા અજવાળું મળી રહેતું હતું. (એનસાઈક્લોપીડીયા બ્રિટાનીકા આવૃત્તિ. ૧૧)

સિક્કો આપી શહેરમાં મોકલો, કે કોઈની પાસેથી શુદ્ધ ખોરાક મળતો હોય તો તે ચોકસાઈથી તમારા માટે તેમાંથી ખાવાનું લઈ આવે. (અને) તે સાવધાન રહે અને કોઈને તમારી ખબર ન પડવા દે.

૨૧. કારણ કે જો તેમને તમારી ખબર પડી જશે તો તેઓ તમને સંગસાર કરી નાખશે, અથવા (બળજબરીથી) તેમના મઝહબમાં પાછા લઈ જશે, તો તમે કદાપિ સફળ નહિ થાઓ.

૨૨. અને આવી રીતે અમે તેમની હાલત (લોકો ઉપર) જાહેર કરી કે તેઓ જાણી લે કે અલ્લાહનો વાયદો ખરો હતો. અને તે (આવનારી) ઘડી વિશે કોઈ શંકા નથી, અને (યાદ કર) જ્યારે લોકો વચ્ચે તેમના વિશે મતભેદ થયો હતો તેમણે કહ્યું હતું કે તેમના ઉપર ઈમારત ચાલી દો. (પરંતુ) તેમનો પરવરદિવાર તેમની હાલતને સારી પેઠે જાણતો હતો. છેવટે જ લોકો અસર રાખતા હતા તેમણે કહ્યું ‘અમે તેમના ઉપર ઈબાદતગાહ ઊભી કરી દેશું.’

૨૩. (કેટલાંક) કહે છે તેઓ ત્રણ જણા હતા અને ચોથો તેમનો કૂતરો^(૮) હતો. અને બીજા કહે છે કે તેઓ પાંચ હતા અને છઠ્ઠો કૂતરો હતો. આ લોકો તો નર્કીવતર્કી દોડાવે છે. બીજા કેટલાક કહે છે કે તેઓ સાત હતા અને આઠમો કૂતરો હતો. તું કહી દે, ‘તેમની ખરી સંખ્યા^(૧૦) તો મારો પાલનહાર જાણે છે? માત્ર થોડાક લોકો સિવાય તેમના વિશે કોઈને જ્ઞાન નથી, તેમના બારામાં વિવાદ કરવો નિર્થક છે. માટે તું વિવાદમાં પડીશ નહિ, અને તેમના સંબંધમાં બીજાને પૂછપરછ કરીશ નહિ. (રુકૂઅ-૩)

૨૪. અને કોઈ વસ્તુ વિશે કદીપણ એવું ન કહે કે હું આ કામ કાલે અવશ્ય કરીજ લઈશ.^(૧૧)

كَعَامًا فَلْيَا تَكْمِرِزِي مِّنْهُ وَلِيَتَلَطَّفَ
وَلَا يُشْعِرَنَّ بِكُمْ أَحَدًا ۝

إِنَّهُمْ إِنْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ يَرْجُمُوكُمْ أَوْ يُعِيدُوكُمْ
فِي مَلِكِهِمْ وَلَنْ نَقْلِحَ احْوَادًا أَبَدًا ۝

وَكَذَلِكَ أَعِزَّنَا عَلَيْهِمْ لِيَعْلَمُوا أَنَّ وَعْدَ اللَّهِ
حَقٌّ وَأَنَّ السَّاعَةَ لَا رَيْبَ فِيهَا ۚ إِذْ يَتَنَسَّأِرُونَ
بَيْنَهُمْ أَمْرَهُمْ فَقَالُوا ابْنُوا عَلَيْهِمْ بُيُوتًا رَّبُّهُمْ
أَعْلَمُ بِهِمْ قَالَ الَّذِينَ غَلَبُوا عَلَىٰ أَمْرِهِمْ لَنَتَّخِذَنَّ
عَلَيْهِمْ مَّسْجِدًا ۝

سَيَقُولُونَ ثَلَاثَةٌ رَّابِعُهُمْ كَلْبُهُمْ وَيَقُولُونَ
خَمْسَةٌ سَادِسُهُمْ كَلْبُهُمْ رَجْمًا بِأَلْفَيْبٍ وَ
يَقُولُونَ سَبْعَةٌ وَثَامِنُهُمْ كَلْبُهُمْ قُلْ رَّبِّي أَعْلَمُ
بِعَدَّتِهِمْ مَّا يَعْلَمُهُمْ إِلَّا قَلِيلٌ ۚ فَلَا تُمَارَ
فِيهِمْ إِلَّا مِرَاءً ظَاهِرًا وَلَا تَسْتَفْتِ فِيهِمْ
مِنْهُمْ أَحَدًا ۝

وَلَا تَقُولَنَّ لِشَايٍ إِنِّي فَاعِلٌ ذَٰلِكَ غَدًا ۝

૮. આ ઐતિહાસિક ઘટનામાં કૂતરાએ એક બહુજ મહત્વનો ભાગ ભજવ્યો હતો. કુદરતી રીતે કૂતરાની પ્રકૃતિમાં વાતાવરણમાં હલચલ પારખવાની અદ્ભૂત શક્તિ હોય છે. આ કૂતરાએ દુશ્મનોની હલચલને પારખી પોતાના માલિકોને અવારનવાર ચેતવ્યો હતો. જેના પરિણામે તેઓ પોતાને સુરક્ષિત રાખી શક્યા હતા.

૧૦. આ પ્રાચીન ગુફાના બધા ખંડોમાં વસનારાઓની જુદી જુદી સંખ્યાનો ઉલ્લેખ છે તેમજ દર ખંડના ચિત્રમાં કૂતરાની આકૃતિ જોવામાં આવે છે.

૧૧. પ્રત્યેક કામ અલ્લાહના અધિકારમાં છે ઈન્સાન તો માત્ર નિમિત્ત છે.

૨૫. સિવાય કે અલ્લાહ ચાહતો હોય. અને તારા રબને યાદ કર. જો કોઈ સમયે તું ભૂલી જાય તો કહે 'હું આશા રાખું છું કે મારો પરવરદિગાર મને તે રાહ પર ચલાવશે જે નેકીની વધુ નજીકમાં હોય.'

૨૬. અને તેઓ ત્રણસો ઉપર નવ વર્ષો^(૧૨) સુધી ગુફામાં (છૂપાઈ) રહ્યા હતા.

૨૭. તું કહી દે 'અલ્લાહ બેહતર જાણે છે કે તેઓ કેટલાં વર્ષ ત્યાં રહ્યા હતા.' આકાશો અને ધરતીના તમામ ભેદોનો જાણનારો અલ્લાહ છે. કેવો જોનાર છે તે, અને કેવો સાંભળનાર છે તે! તેના સિવાય તેમનો કોઈ મદદગાર નથી, અને પોતાની વ્યવસ્થાના સંબંધમાં તે કોઈને ભાગીદાર નથી બનાવતો.

૨૮. અને તારા રબની વહી દ્વારા જે કિતાબ તારી તરફ આવી છે તે વાંચી સંભળાવ. તેના વચનોને બદલનાર કોઈ નથી. અને તને અલ્લાહ સિવાય કોઈ પનાહ આપનાર નથી.

૨૯. અને તું તે લોકો સાથે તારા સંબંધો જાળવી રાખ જે લોકો સવાર-સાંજ પોતાના પાલનહારની બંદગી કરે છે અને તેનીજ ખુશનુદીની શોધ કરતા રહે છે; અને તારા ધ્યાનને તેમનાથી હટાવી દુન્યવી આકર્ષણો તરફ ન જવા દઈશ; અને તેની મનોકામનાઓને આધીન ન થઈશ જેના મનને અમે અમારી યાદથી ખાલી કરી દીધું છે, અને જે પોતાની ખૂરી વલણ તરફ ઢળે છે અને જેનું વલણ હદમર્યાદા વટાવી ગયું છે.

૩૦. અને તું તેમને કહી દે 'આ તમારા રબ પાસેથી આવેલું સત્ય છે માટે જે ચાહે તેના ઉપર ઈમાન લાવે અને જે ચાહે તેનો ઈન્કાર કરી દે! નિશ્ચય અમે ઝાલિમો ઉપર પથરાઈ જનારી અગ્નિની જવાળાઓનો અંજાબ તૈયાર રાખ્યો છે. અને જો તેઓ મદદ માટે પુકારશે તે તેમની મદદ પીગળાવેલા

إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ وَادْكُرْ رَبَّكَ إِذَا نَسِيتَ وَقُلْ عَسَى أَنْ يَهْدِيَنَّ رَبِّي لِأَقْرَبَ مِنْ هَذَا رَشَدًا ۝
وَلِكُنُوفًا كُفَّهِمُ ثَلَاثَ مِائَةٍ سِنِينَ وَازْدَادُوا تَسَعًا ۝

قُلِ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا لِكُنُوفًا لَهُ غِيبُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَبْصَرُ بِهِ وَأَسْمِعْ مَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا يُشْرِكُ فِي حُكْمِهِ أَحَدًا ۝

وَاقْلُ مَا أُوْحِيَ إِلَيْكَ مِنْ كِتَابِ رَبِّكَ لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ وَلَنْ تَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا ۝

وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلَا تَعْدُ عَيْنُكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الدُّنْيَا وَلَا تُطْعَمَنْ أَغْفَلْنَا قُلُوبَهُ عَنْ ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرْطًا ۝

وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْفُرْ إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا ۝
أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا وَإِنْ يَسْتَغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَاءٍ

૧૨. ઐતિહાસિક પુરાવાઓ પ્રમાણે, ઈસાઈઓને લગભગ ૩૦૯ વર્ષના લાંબા સમય સુધી વિવિધ રીતે સતાવવામાં આવ્યા હતા, જે ગાળા દરમિયાન તેઓ ઘણી ગુફાઓ અને અન્ય ગુપ્ત સ્થળોમાં સંતાઈને જીવન પસાર કરતા હતા. હઝરત ઈસા (અ)ની સૂળીની ઘટના ઈ.સ. ૨૮માં બની હતી. તે સમયથી લઈ સમ્રાટ કોન્સ્ટન ટાઈનના ઈ.સ. ૩૩૭માં ઈસાઈ ધર્મ અંગીકાર કરવા સુધી, તેમના ઉપર ૩૦૯ વર્ષ સુધી નિર્દયતાપૂર્વક કાળોકેર વર્તીવવામાં આવ્યા હતા.

સીસાથી કરવામાં આવશે જેનાથી તેમના ચહેરા દાઝી જશે. કેટલું ભયંકર આ પીણું છે, અને કેટલું બૂરું તેમનું રહેદાણ છે.

૩૧. નિઃસંદેહ, જે લોકો ઈમાન લાવીને સદાચારો કરે છે- તેવા ભવાઈ કરનારાઓના બદલાને અમે કદાપિ વ્યર્થ નથી જવા દેતા.

૩૨. આવા લોકો માટે સદા હરીયાળા બગીચાઓ હશે જેની તળેથી ઝરણાં વહેતા હશે, તેમને ત્યાં સુવર્ણ કંગનો^(૧૩) પહેરાવવામાં આવશે અને તેઓ મુલાયમ રેશમ અને લીલા રંગના ભારે કિનખાબના વસ્ત્રો પહેરીને સુસજ્જન આસનો ઉપર તકિયે અઢેલીને બેઠા હશે. આ કેવો સુંદર બદલો છે, અને આ કેટલું રમણીય નિવાસસ્થાન છે. (રુકૂઅ-૪)

૩૩. અને તું તેમને તે બે વ્યક્તિઓનો દાખલો આપ, જે બન્નેમાંથી એકને અમે દ્રાક્ષોના બે બાગ આપ્યા હતા જેને ફરતી ખજૂરીની વાડ હતી, અને તેમની વચમાં અમે બે અનાજના ખેતરો કાયમ કર્યા હતા.

૩૪. દરેક બાગે (પુષ્કળ પ્રમાણમાં) ફળ ઉપજાવવામાં કોઈ કયાશ ન રાખી. અને બન્ને વચ્ચે અમે એક નહેર વહેતી કરી હતી.

૩૫. અને તે વ્યક્તિને પુષ્કળ પ્રમાણમાં ફળો પ્રાપ્ત થતા હતા. જેથી તે પોતાના સાથીને (બઝાઈપૂર્વક) કહેતો ‘હું તારા કરતા વધુ ધનવાન છું તેમજ લોકોમાં વધુ સન્માન ધરાવું છું.’

૩૬. અને તે પોતાના બાગમાં દાખલ થયો ત્યારે તેણે પોતાના જીવ ઉપર ઝુલ્મ કરતાં કહ્યું ‘હું નથી ધારતો કે આ બાગ ક્યારે પણ નષ્ટ થાય;

૩૭. ‘અને હું નથી ધારતો કે (મારા ઉપર વિનાશની તે) ઘડી કદીપણ આવે. (અને) મને મારા પાલનહાર સમક્ષ લઈ જવામાં આવશે તો ખરેખર ત્યાં પણ હું અહીંથી ઉત્તમ સ્થાન પામીશ.’

كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ وَسَاءَتْ مُرْتَفَقًا ﴿٣١﴾

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ إِنَّا لَا نُضِيعُ أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلًا ﴿٣٢﴾

أُولَئِكَ لَهُمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ

وَيَلْبَسُونَ ثِيَابًا خُضْرًا مِنْ سُنْدُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُتَّكِينَ فِيهَا عَلَى الْأَرَائِكِ نِعَمَ

الشَّوَابِ وَحَسَنَتْ مُرْتَفَقًا ﴿٣٣﴾

وَاصْرَبْ لَهُمْ مَثَلًا رَجُلَيْنِ جَعَلْنَا لِأَحَدِهِمَا جَنَّتَيْنِ مِنْ أَعْنَابٍ وَحَفَفْنَاهُمَا بَخَلٍ وَجَعَلْنَا

بَيْنَهُمَا زَرْعًا ﴿٣٤﴾

كُلَّا الْجَنَّتَيْنِ انتَأْكُلَا وَآلَهُمَا ظَلْمٌ مِنْهُ شَيْئًا وَفَجَرْنَا خِلْفَهُمَا نَهْرًا ﴿٣٥﴾

وَكَانَ لَهُ ثَمَرٌ فَقَالَ لِصَاحِبِهِ وَهُوَ يُحَاوِرُهُ أَنَا أَكْثَرُ مِنْكَ مَالًا وَأَعَزُّ نَفَرًا ﴿٣٦﴾

وَدَخَلَ جَنَّتَهُ وَهُوَ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ قَالَ مَا أَظُنُّ أَنْ تَبِيدَ هَذِهِ أَبَدًا ﴿٣٧﴾

وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَئِنْ رُودَّتْ إِلَى رَبِّي لَأَجِدَنَّ خَيْرًا مِنْهَا مُنْقَلَبًا ﴿٣٨﴾

૧૩. સુવર્ણ કંગન રાજ્ય વૈભવની નિશાની છે. મુસ્લિમોને સામ્રાજ્ય પ્રાપ્ત થશે એવો અહીં ઈશારો છે. આ આગાહી પૂરી થઈ હતી જ્યારે ઈરાન અને રોમના રાજ્ય ભંડારો અરબ વિજેતાઓના ચરણોમાં ધરવામાં આવ્યા.

૩૮. જ્યારે તે ધમંડપૂર્વક બડાઈ કરી રહ્યો હતો ત્યારે તેના સાથીએ તેને કહ્યું ‘શું તું તેનાથી કુદ્દ કરે છે જેણે તને માટીમાંથી પેદા કર્યો, પછી તને વીર્યના ટપકામાંથી તને એક (માનવના રૂપમાં) આકાર આપ્યો?—

૩૯. ‘મારો પાલનકર્તા તો અલ્લાહ જ છે અને હું કોઈ અન્યને મારો પાલનહારનો ભાગીદાર નહિ ઠરાવું.

૪૦. ‘‘અને તે તારા બાગમાં પ્રવેશ કરવા ટાણે કેમ ન કહ્યું કે અલ્લાહ ચાહશે તેવું જ થશે. અલ્લાહથી વધુ શક્તિશાળી કોઈ નથી? જો તું મને ઐલાહ તથા દૈવતમાં તારાથી ઊતરતો જોઈ રહ્યો છે.

૪૧. ‘‘કદાચ મારો પરવરદિગાર મને તારા બગીચાથી બેહતર બગીચો પ્રદાન કરે અને તારા બગીચા ઉપર અલ્લાહ આકાશેથી વિજળી ફેંકી ખેદાનમેદાન કરી નાખે.’’

૪૨. ‘‘અથવા તેનું પાણી ક્યાંક જમીનમાં ઊંડું ઊતરી જાય કે તું તેને ફરી મેળવીજ ન શકે.’’

૪૩. અંતે તેના ફળનો સર્વનાશ થઈ ગયો અને બગીચા ઉપર જે ખર્ચ થયું હતું તેના નુકસાનથી તે હાથ મસળતો રહી ગયો. અને તે બગીચો તેના ટેકાઓ ઉપર ઢળી પડ્યો. અને તેણે કહ્યું ‘કાશ! મેં કોઈને પોતાના પાલનહારનો ભાગિયો ન બનાવ્યો હોત તો!’

૪૪. અને અલ્લાહના મુકાબલામાં તેને કોઈ શક્તિની સહાયતા ન મળી, ન તે પોતાને (પાયમાલીથી) બચાવી શક્યો.

૪૫. આવા સંજોગોમાં સંરક્ષણ મત્ર અલ્લાહ તરફથી મળે છે, જે સત્ય છે. તે બદલો દેવામાં સર્વ શ્રેષ્ઠ છે, તેમજ અંજામની દ્રષ્ટિએ પણ તે જ બેહતર છે. (રુકૂઅ-૫)

૪૬. અને તું તેમની સમક્ષ દુન્યવી જીવનની હાલતનું પણ સ્પષ્ટ વર્ણન કરી દે કે તે એવા પાણી (૧૪) જેવી છે જેને અમે આકાશથી ઊતારીએ છીએ,

قَالَ لَهُ صَاحِبُهُ وَهُوَ يُحَاوِرُهُ أَكَفَرْتَ بِالَّذِي خَلَقَكَ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نَظْفَةٍ ثُمَّ سَوَّاهُ رَجُلًا ﴿٣٨﴾

لَيْكِنَّا هُوَ اللَّهُ رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِرَبِّي أَحَدًا ﴿٣٩﴾ وَلَا إِلَٰهَ إِلَّا دَخَلَتْ جَنَّتِكَ قُلْتَ مَا شَاءَ اللَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ إِنَّ تَرْتِ اَنَا أَقْلَ مِنْكَ مَا لَا دُولَٰةَ ۖ ﴿٤٠﴾

فَعَلَىٰ رَبِّي أَن يُوَفِّيَنَّ خَيْرًا مِّنْ جَنَّتِكَ وَيُرْسِلَ عَلَيْهَا حُسْبَانًا مِّنَ السَّمَاءِ فَيُصْبِحَ صَعِيدًا زَلَقًا ﴿٤١﴾

أَوْ يُصْبِحَ مَآءَهَا عَوْرًا فَلَن يَسْتَطِيعَ لَهُ طَلْعًا ﴿٤٢﴾ وَأُحِيطَ بِشَرِّهِ فَأَصْبَحَ يُقَلِّبُ كَفِّهِ عَلَىٰ مَا أَنفَقَ فِيهَا وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا وَيَقُولُ لِيَلَيْتَنِي لَمْ أَشْرِكْ بِرَبِّي أَحَدًا ﴿٤٣﴾

وَلَمْ تَكُن لَّهُ فِتْنَةٌ يَنْصَرُّوَنَّهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَمَا كَانَ مُنتَصِرًا ﴿٤٤﴾

هَٰذَا لِكِ الْوَلَايَةِ لِلَّهِ الْحَقُّ هُوَ خَيْرٌ ثَوَابًا وَ خَيْرٌ عُقَابًا ﴿٤٥﴾

وَاضْرِبْ لَهُم مَّثَلِ الْحَيَٰوَةِ الدُّنْيَا كَمَا أَنزَلْنَاهُ مِنَ السَّمَاءِ فَاخْتَلَطَ بِهِ نَبَاتُ الْأَرْضِ فَأَصْبَحَ

૧૪. વિલાસવૈભવ, વિજ્ઞાનિક તેમજ આર્થિક વિકાસના મદમાં સુપર પાવર દેશેને પોતાની શક્તિ ઉપર અભિમાન છે કે તેમની આ સ્થિતિ હમેશાં માટે રહેશે. પોતાની સત્તાના ગુરુરમાં ઈન્સાન સચ્ચાઈ અને ન્યાયની વિવેકશક્તિ ગુમાવી બેસે છે.

જેનાથી ધરતીમાં ખીચાખીચ લીલોતરી પેદા થાય છે, સુકાયા પછી જેના થયેલા ચૂરાને હવા ઉડાવીને વિખેરી મૂકે છે. અને અલ્લાહ પ્રત્યેક વસ્તુઓ ઉપર કાબૂ ધરાવે છે.

૪૭. દૌલત અને ઔલાદ આ દુનિયાના જીવનની (અલ્પજીવી) શોભા છે પરંતુ સદાય રહેનારી નેકીઓ બદલાની દૃષ્ટિએ તારા પરવરદિગાર પાસે બેહતર છે, અને આશાની રૂએ ઉત્તમ છે.

૪૮. અને જ્યારે અમે પર્વતોને તેમની જગ્યાએથી ઉડાવી દેશું અને તું જોઈશ કે કોમોની એક બીજા ઉપર ચઢાઈના પરિણામે પૃથ્વી સપાટ^(૧૫) થઈ જશે, અને અમે તેમને ઘેરી એકઠા કરશું અને તેમનામાંથી એકને પણ પાછળ નહિ રહી જવા દઈએ.

૪૯. અને તેમને અલ્લાહ સામે હારબંધ ઊભા કરી કહેવામાં આવશે 'છેવટે તમે અમારી સામે તેવીજ હાલતમાં આવીજ ગયા છો જેવી હાલતમાં અમે તમને પ્રથમ પેદા કર્યા હતા. પરંતુ તમે ધાધુ હતું કે તમને અપાયેલા અમારા વાયદાને પૂરો કરવાનો સમય અમે નક્કી નથી કર્યો.'

૫૦. અને તેમની કરણીના લેખો તેમની સામે ધરવામાં આવશે અને તું જોઈ લઈશ કે તેમાં જે લખેલું હશે તેનાથી ગુનાહગારો કેટલા ભયભીત થશે; અને તેઓ કહેશે 'અફસોસ છે અમારા ઉપર! આ કેવા કર્મલેખ છે. એક નાનકડી વસ્તુ પણ નથી છોડી ન મોટી, સર્વની નોંધ તેમાં કરવામાં આવી છે. અને તેમણે જે કયું હશે તે (સઘળું) તેમની આંખો સામે આવી જશે, અને તારો પરવરદિગાર કોઈના ઉપર ઝૂલ્મ નથી કરતો. (રુકૂઅ-૬)

૫૧. અને (તે સમયનો વિચાર કરો) જ્યારે અમે ફરિશ્તાઓને કહ્યું 'આદમને સિજદા^(૧૬) કરો, ત્યારે ઇબ્લીસ સિવાય સર્વેએ સિજદો કર્યો. તે જનમાંનો

هَشِيمًا تَذَرُوهُ الرِّيحُ وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ مُّقْتَدِرًا ﴿٥٧﴾

الْمَالِ وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ أَمَلًا ﴿٥٨﴾

وَيَوْمَ نُسَيِّرُ الْجِبَالَ وَتَرَى الْأَرْضَ بَارِزَةً وَحَشَرْنَاهُمْ فَلَمْ نُغَادِرْ مِنْهُمْ أَحَدًا ﴿٥٩﴾

وَعَرِضْوا عَلَىٰ رَبِّكَ صَفًّا لَقَدْ جِئْتُونَنَا كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ بَلْ زَعَمْتُمْ أَلَّنْ نَجْعَلَ لَكُمْ مَوْعِدًا ﴿٦٠﴾

وَوَضِعَ الْكِتَابَ فَتَرَى الْمُجْرِمِينَ مُسْفَحِينَ مِنَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ يُوَلِّتُنَا مَا لَ هَذَا الْكِتَابُ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً إِلَّا أَحْصَاهَا وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا وَلَا يَظِلُّمُ رَبُّكَ أَحَدًا ﴿٦١﴾

وَأَوْفَيْنَا لِلْمَلَكَةِ اسْجُدْ وَإِلَّا دَمٌ فَسَجَدَ وَالْإِلَّا إِبْلِيسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ

૧૫. જેમ જળબંડારોથી પ્રવાહો અટકી જતાં નદી નાળાઓમાં પાણી સુકાઈ જાય છે તેવી રીતે અલ્લાહ સાથે સંબંધ તૂટી જવાથી રૂહાની ને 'મતોનો સંબંધ પડી ભાંગે છે અને ઈન્સાનને રૂહની પોષણ નથી મળતું.

૧૬. અહીં અરબી શબ્દ 'હશરનાહુમ' ઉપયોગમાં લેવાયો છે જેનો આ અર્થ છે કે 'તેઓ એક બીજા સામે વ્યુહરચનામાં ગોઠવાઈ ભયંકર અંજામ સુધી લડશે!'

હતો, અને તેણે પોતાના સર્જનહરની નાકરમાની કરી. તો શું તમે મને છોડી તેને તથા તેની સંતાનને. પોતાના દોસ્ત બનાવશે જ્યારે કે તેઓ તમારા દુશ્મન છે? જાલિમોનું (માઅબૂદ) બદલવું બેહદ ખૂટું છે.

૫૨. મેં આકાશો તથા પૃથ્વીના સર્જનના તેમને સાક્ષી નથી બનાવ્યા. અને ન તેમને ખુદને પેદા કરવા સમયે પણ, ન તો (લોકોને) બહેકાવનારાઓને હું મારા મદદગાર બનાવું છું.

૫૩. અને (યાદ રાખો) તે દિવસે અલ્લાહ કહેશે 'હવે તેને પુકારો જેને તમે મારો શરીક ઠરાવતા હતા.' પછી તેઓ તેમને પુકારશે, પરંતુ તેઓ જવાબ નહિ આપે; અને અમે તેમની વચ્ચે એક આડ ઊભી કરી દેશું.

૫૪. અને ગુનાહગારો આગને જોતાંજ સમજી જશે કે તેઓ તેમાં પડવાના છે; અને તેમાંથી છટકવાનો કોઈ રસ્તો તેમને નહિ મળે. (રુકૂઅ-૭)

૫૫. અને અમે માનવજાતિના લાભ માટે કુરઆનમાં દાખલાઓનું અનેક રીતોથી વર્ણન કર્યું છે, પરંતુ સર્વ સર્જનોમાંથી ઈન્સાન સૌથી વધુ કજીયાખોર છે.

૫૬. જ્યારે તેમના તરફ હિદાયત આવે છે ત્યારે તેના ઉપર ઈમાન લાવવાથી અને પોતાના પાલનહારની ક્ષમા માગવાથી તેમને કોઈવાતે નથી રોક્યા, સિવાય કે પહેલાંના લોકો જેવી હાલત તેમના ઉપર પણ આવે અથવા તેમને અજાબનો સામનો થાય.

૫૭. અને અમે રસૂલોને માત્ર ખુશખબર આપનાર અને ચેતવનાર બનાવીને મોકલીએ છીએ. અને ઈમાન ન લાવનારાઓ અસત્યના હથિયારથી સત્યનું ખંડન કરવાના ધમપછાડ કરે છે. અને મારા નિશાનો તથા મારી ચેતવણીઓને તેઓ મશકરી બનાવી લે છે.

૫૮. અને તેનાથી વધુ જાલિમ કોણ થઈ શકે છે કે જેને તેના રબની આપતો વડે ઉપદેશ આપવામાં આવતો હોય પણ તે તેનાથી મુખ ફેરવી લે. અને જે પોતાના હાથે આગળ મોકલાયું છે તેને ભૂલી જાય? બેશક, અમે તેમના મન ઉપર પરદા ઢાંકી દીધા છે

اَتَتَّخِذُ وَنَهُ وَذُرِّيَّتَهُ اَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِي وَهُمْ لَكُمْ عَدُوٌّ بِئْسَ لِلظَّالِمِينَ بَدَلًا ﴿٥١﴾

مَا اَشْهَدُ لَهُمْ خَلْقَ السَّمَوَاتِ وَالْاَرْضِ وَالْاَخْلَاقِ اَنْفُسِهِمْ وَمَا كُنْتُ مُتَّخِذَ الْمُضِلِّينَ عَضُدًا ﴿٥٢﴾

وَيَوْمَ يَقُولُ نَادُوا شُرَكَائِيَ الَّذِينَ زَعَمْتُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُمْ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ مَوْبِقًا ﴿٥٣﴾

وَاَلَا الْجَحْرُمُونَ النَّارَ فَظَنُّوا أَنَّهُمْ مُوَاقِعُوهَا وَ لَمْ يَجِدُوا عَنْهَا مَصْرِفًا ﴿٥٤﴾

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَذَا الْقُرْآنِ لِلنَّاسِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ وَكَانَ الْإِنْسَانُ أَكْثَرُ شَيْءٍ جَدَلًا ﴿٥٥﴾

وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَنْ يُؤْمِنُوا إِذْ جَاءَهُمُ الْهُدَىٰ وَيَسْتَغْفِرُوا رَبَّهُمْ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمْ سُنَّةٌ الْأَوَّلِينَ أَوْ يَأْتِيَهُمُ الْعَذَابُ قُبُلًا ﴿٥٦﴾

وَمَا نُرْسِلُ الرُّسُلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ وَيُجَادِلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ وَاتَّخَذُوا آيَاتِي وَمَا أُنذِرُوا هُزُوًا ﴿٥٧﴾

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذَكَرَ رَبَّهُ فَأَعْرَضَ عَنْهَا وَنَسِيَ مَا قَدَّمَتْ يَدُهُ إِنَّا جَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ

જેથી તેઓ કંઈ શકણ નથી કરી શકતા, અને તેમના કાનોમાં બહરાપાણું (નાખ્યું છે), અને તું તેમને હિદાયત તરફ બોલાવીશ (પણ) તેઓ કદાપિ તેને સ્વીકારશે નહિ.

૫૯. અને તારો પરવરદિગાર બહુજ ક્ષમાવંત છે, દયાનિધિ છે. જો તે તેમની બદઆમાલીના કારણે તેમની પકડ કરવા ચાહત, તો ખરેખર તેમને અઝાબમાં એકદમ ઝડપી લેત. પરંતુ તેમનો સમય મુકરર થએલો છે જેમાંથી છટકવાનો તેમના માટે કોઈ રસ્તો નથી.

૬૦. અને આ વસ્તીઓ જ્યારે ઝાલિમ બની ગઈ હતી અમે તેમને નાબૂદ કરી નાખી. તેમના સર્વનાશનો સમય અમે (પહેલેથી) નક્કી કરી રાખ્યો હતો. (રુકૂઅ-૮)

૬૧. અને (તે સમયને યાદ કરો) જ્યારે મૂસાએ પોતાના નવજવાન (હમસફર)ને કહ્યું 'હું મુસાફરીથી અટકીશ નહિ જ્યાં સુધી બન્ને સમુદ્રોના સંગમની જગ્યાએ ન પહોંચી જાઉં, ચાહે મને વર્ષો સુધી ^(૧૭) ચાલવું પડે.'

اِنَّهٗ اَنْ يَّفْقَهُوْهُ وَفَآ اِذَا نِهْمُ وَقَرًا وَّ اِنْ تَذْعُرُهُمْ اِلَى الْهُدٰى فَلَنْ يَّتَّخِذُوْا اِذَا اَبَدًا ۝

وَرَبُّكَ الْغَفُوْرُ ذُو الرَّحْمٰتِ لَوْ يَّوْاْخِذُكُمْ بِمَا كَسَبُوْا لَعَجَلَ لَهُمُ الْعَذَابُ بَلْ لَهُمْ مَّوْعِدٌ لَّنْ يَّجِيْدُ وَاَمِنْ ذُوْنِهٖ مَّوْبِلًا ۝

وَتِلْكَ اَنْقَرٰى اَهْلَكْنٰهُمْ لَنَّا ظَالِمُوْا وَجَعَلْنَا لِكُلِّ اُمَّةٍ لَّهْمُ مَّوْعِدًا ۝

وَ اِذْ قَالَ مُوسٰى لِقَسْتِهٖ لَا اَبْرَحُ حَتّٰى اَبْلُغَ مَجْمَعَ الْبَحْرَيْنِ اَوْ اَمْضٰى حَقْبًا ۝

૧૭. આ અરબીનો શબ્દ 'હુકૂબ' છે જે 'હુકૂબાહ'નું બહુ વચન છે. આ શબ્દનો અર્થ 'લાંબો સમય' 'અમર્યાદિત ગાળો' એક લાંબી ઉંમર અથવા સાધારણ રૂઢી પ્રયોગોમાં પ્રચલિત 'સિત્તરે વર્ષનો ગાળો' કહી શકાય અથવા તેનાથી પણ લાંબો સમય થાય છે. (લેન એન્ડ મૂકરાદાત)

હઝરત મૂસા (અ)નો આ પ્રવાસ 'ઈસરા' અને આંહઝરત સ.અ.સ.નો યરૂશ્વેમનો પ્રવાસ 'ઈસરા' બન્ને એકજ પ્રકારના પ્રવાસો છે. આ પ્રવાસોમાં તેમણે દૈહિક સફર કર્યા હોવાના કોઈ ચિન્હો જાહેર નથી થતા, પરંતુ તે એક રૂહાની (આત્મિક) અનુભવ હતો જેમાં ભવિષ્યમાં ઉપસ્થિત થનારી એક મહાન પરિસ્થિતિની આગાહી હતી. હઝરત મૂસા (અ)ની રૂહે પોતાના પાથિવ શરીર વગર એક રૂહાની મુસાફરી કરી હતી જેની સાબિતીમાં કુસ્આન મજ્હદની દલીલો તથા બાઈબલના આધાર ઉપર નીચે કરવામાં આવેલી વિગતો ઉપર વિચાર કરતાં સર્વ હકીકત ખુલી જાય છે.

(૧) ઈસાઈઓનો એવો દાવો છે કે હઝરત મૂસા (અ)ના જીવનની કોઈ પણ એવી ઘટના નથી જેનું વર્ણન બાઈબલમાં ન થયું હોય, એવી કોઈ બાબત નથી જે બાઈબલથી બહાર રહી ગઈ હોય. જો તે ખરું હોય તો આ અદભૂત અને અપૂર્વ ઘટનાનો ઉલ્લેખ તો શું સંકેત સુધ્ધા પણ બાઈબલમાં જોવામાં આવતો નથી!

(૨) બાઈબલમાં હઝરત મૂસા(અ)ના મદ્યન તરફના એકજ પ્રવાસનો ઉલ્લેખ છે. કુસ્આન મજ્હદમાં પણ તેનો ઉલ્લેખ છે પરંતુ તેમાં તેમના સાથીનું વર્ણન કરવામાં નથી આવ્યું. જેથી આ પ્રવાસ અને ઈસરા બન્ને જુદા જુદા સફર છે એવું સાબિત થાય છે.

૬૨. પરંતુ જ્યારે તેઓ બે સમુદ્રોના સંગમ ઉપર પહોંચ્યા અને તેમણે માછલી વિશે ગફલત કરી જેથી માછલી ઊછળીને સમુદ્રમાં જઈ પડી. ^(૧૮)

૬૩. પછી જ્યારે તેઓ આગળ ચાલ્યા, તો તેણે પોતાના સાથીને કહ્યું ‘આપણું ભાણું કાઢ. ખરેખર આજની સફરમાં આપણે બહુજ થાકી ગયા છીએ.’

૬૪. તેણે જવાબમાં કહ્યું ‘બે જોઈ બે, જ્યારે આપણે પથ્થર પાસે વિસામો લેવા બેઠા ત્યારે મને માછલીનું ધ્યાન ન રહ્યું અને તને કહેવાથી શયતાને મને ભૂલાવી દીધો કે તે સમુદ્રમાં સરકી ^(૧૯) ગઈ હતી.’

૬૫. મૂસાએ કહ્યું, ‘આ’જ જગ્યા છે જેને આપણે શોધી રહ્યા હતા?’ પછી બન્ને પોતાના પગલાના નિશાન ઉપર પાછા ફર્યા.

૬૬. પછી તેમને અમારા એક બંદાનો ભેટો થયો જેના ઉપર અમે અમારી રહેમત ઊતારી હતી અને જેને અમે અમારું (વિશેષ) ઇલ્મ અર્પણ કર્યું હતું.

૬૭. મૂસાએ તેને કહ્યું ‘હું તારી સાથે રહેવા ચાહું છું કે તારા મેળવેલા ઇલ્મમાંથી ^(૨૦) તું મને (કંઈક) શીખવે.’

૬૮. તેણે જવાબ આપ્યો ‘તું મારી સાથે સજ નહિ રાખી શકે.

૬૯. ‘અને જે વસ્તુનું તને જ્ઞાન નહિ હોય તેના વિશે તું ધીરજ કેમ રાખી શકીશ?’

૭૦. મૂસાએ કહ્યું ‘અગર અલ્લાહ ચાહશે તો તું મને સહનશીવ પામીશ અને હું તારા કોઈ હુકમની

فَلَمَّا بَلَغَا مَجْمَعَ بَيْنَهُمَا نَسِيَا حُرَّتَهُمَا فَاتَّخَذَ سَبِيلَهُ فِي الْبَحْرِ سَرَبًا ﴿١٨﴾

فَلَمَّا جَاوَزَا قَالَ لِفَتَاهُ إِنِّي خَشِيتُ أَنْ تَقْدَ لِقِينَا مِنْ سَفَرِنَا هَذَا نَصَبًا ﴿١٩﴾

قَالَ ارْجِعْ إِذْ أَوْيَيْنَا إِلَى الصَّخْرَةِ فَإِنِّي نَسِيتُ الْخُوتَ وَمَا أَسْنِيهِ إِلَّا الشَّيْطَانُ أَنْ أَذْكُرَهُ وَاتَّخَذَ سَبِيلَهُ فِي الْبَحْرِ عَجَبًا ﴿٢٠﴾

قَالَ ذَلِكَ مَا كُنَّا نَبْغِ فَارْتَدَّ عَلَى آثَارِهِمَا قَصَصًا ﴿٢١﴾

فَوَجَدَا عَبْدًا مِنْ عِبَادِنَا آتَيْنَاهُ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا وَعَلَّمْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا ﴿٢٢﴾

قَالَ لَهُ مُوسَى هَلْ أَتَّبِعُكَ عَلَى أَنْ تُعَلِّمَنِ مِمَّا عُلِّمْتَ رُسُلًا ﴿٢٣﴾

قَالَ إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا ﴿٢٤﴾

وَكَيفَ تَصْبِرُ عَلَى مَا لَمْ تُحِطْ بِهِ خُبْرًا ﴿٢٥﴾

قَالَ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ صَابِرًا وَلَا أَعْصِي لَكَ

(૩) આ ‘ઈસરા’ના સફરની) આયતમાં ‘મજજમઅલ બેહરેઈન’ (બે સમુદ્રોના સંગમ)નું વર્ણન આવે છે તે નામનું કોઈ સ્થળ હજરત મૂસા (અ)ના રહેઠાણના નજીકમાં હોય જ્યાં તેઓ તે સ્થળે સહેલાઈથી પહોંચી શક્યા હોય તેવું જણાનું નથી. આવા સ્થળો દૂર દેશોમાં એકથી વધુ છે, દા.ત. રાતા સમુદ્ર તથા હિંદી મહાસાગરનું સંગમ, ભૂમધ્ય (મેડીટેરેનીયન) સમુદ્ર અને મરમારા અને અલબેહરેનનું સંગમ જે પરશીયન અખાત પાસે હિંદી મહાસાગરને જઈ મળે છે. જો આ સ્થળોને ‘મજમઅલ બેહરેન’ માની લઈએ તો હજરત મૂસા (અ) માટે તૂર પર્વત ઉપર અલ્લાહની મુલાકાતના દાખલા પછી પોતાની કોમને આટલી લાંબી સફર માટે લાંબા સમય સુધી રેઢી મુકી હજાર માઈલની મુસાફરી કરવી મોટું સાહસ હતું. પોતાની કોમથી લાંબા સમય માટે દૂર રહી ફરીવાર પરિસ્થિતિ બગાડવી તેમના માટે હિતકર ન હતું.

સારાંશે આ ‘મજમઅલ બેહરેન’નો ઈશારો બે પંથો ‘ઈસાઈઅત તથા ‘ઈસ્લામ’ તરફ છે.

૧૮. સદાચારો અને અલ્લાહની બંદગી દુનિયામાંથી અદ્રશ્ય થઈ જશે.

૧૯. અહીં હજરત મૂસા (અ)એ અલ્લાહના બંદાથી પોતાને ઓછું જ્ઞાન છે તેનો સ્વીકાર કર્યો છે જેનો

નાકરમાનીનહિ કરું.

૭૧. તેણે કહ્યું 'વારૂ, મારા સાથ દરમિયાન તારે મને કોઈ વસ્તુ વિશે સવાલ કરવો નહિ, જ્યાં સુધી કે હું પોતેજ તને કોઈ હકીકત ન જણાવું.' (રુકૂઅ-૯)

૭૨. પછી બન્ને ચાલી નીકળ્યા અને જ્યારે તેઓ એક હોડીમાં બેઠા ત્યારે તેણે હોડીની તળમાં એક કાણું^(૨૦) પાડ્યું. મૂસાએ કહ્યું, 'શું તે આ કાણું સવારોને ડૂબાડી દેવા માટે પાડ્યું છે? ખરેજ, તે આ બહુજ બૂરું કામ કર્યું છે.'

૭૩. તેણે જવાબ આપ્યો, 'મેં તને કહ્યું ન હતું કે તું મારી સાથે સબ્ર નહિ રાખી શકે?'

૭૪. મૂસાએ કહ્યું, 'મારી આ ભૂલ માટે મને ન પકડ, અને મારા આ દોષ માટે મારી સાથે સખ્તી ન કર (મને માફ કર)'

૭૫. પછી તેઓ ત્યાંથી આગળ ચાલી નીકળ્યા અને રસ્તામાં તેમને એક બાળક^(૨૧) સાથે ભેટો થયો જેને તેણે જાનથી મારી નાખ્યો. મૂસાએ કહ્યું 'તે આ નિર્દોષ બાળકનો (તેના કોઈ અપરાધ વગર) જીવ લીધો છે, ખરેખર તે આ બહુજ અધમકૃત્ય કર્યું છે!'

૭૬. તેણે કહ્યું 'શું મેં તને કહ્યું નહતું કે તું મારી સાથે રહી સબ્ર નહિ કરી શકે?'

૭૭. મૂસાએ કહ્યું, 'જો હવે પછી હું કોઈપણ વસ્તુ વિશે તને સવાલ કરું તો તું મને તારી સાથે રાખજ નહિ. ત્યારે મેં તને તેમ કરવા માટે પૂરતું કારણ આપ્યું હશે.'

અર્થ એવો થાય છે કે (અલ્લાહના બંદા) આંહારત સ.અ.સ. હઝરત મૂસા (અ)થી શ્રેષ્ઠ શરીયત લાવનારા હશે.

૨૦. આ પછીની સર્વ આયતોમાં હઝરત મૂસા (અ)ના 'ઈસરા' (રાતની રૂહાની સફર)નો ઉલ્લેખ છે. જો કે આ આયતથી હઝરત મૂસા (અ)એ સ્વપ્નમાં જોએલા બનાવોની શરૂઆત થાય છે. 'કાણું પાડવાનો' ભાવાર્થ એવો થાય છે કે 'આંહારત સ.અ.સ. હોડીમાં કાણું પાડશે' જે સ્વપ્નની ભાષામાં દુનિયાની દૌલત છે, કે આપ(સ) અમુક લોકોના હાથમાં ભેગી થયેલી દૌલતને છુટી કરાવી માનવસમાજમાં તેની યોગ્ય વહેંચણી કરશે અને તે દૌલત ફરી સંગ્રહ નહિ થવા દે.

૨૧. બાળકનો અર્થ 'નાસમજ' 'અજ્ઞાન' છે. જેનો ભાવાર્થ અણસમજ નાદાન કોમ છે. અહીં 'અલ્લાહના નેક બંદા'ના હાથે બાળકનું મૃત્યુ નીપજવવાનો અર્થ એક મહાપુરુષના સત્ય મઝહબ લાવવાના પરિણામે તે જડ માન્યતાનો અજ્ઞાનતાના યુગનો અંત આવી જશે, જેની સ્થાપના કરનારા તો સદાચારી હતા પરંતુ લોકો પોતાની બદઆમાલીના કારણે પોતાના પૂર્વજોને બદનામ કરશે. સારાંશે ઈસ્લામનો ઉદય થતાંજ જડ માન્યતાવાળા મઝહબોનો અંત આવી જશે, તેમનું રૂહાની મૃત્યુ નીપજશે.

﴿مَرَّا﴾

قَالَ فَإِنِ اتَّبَعْتَنِي فَلَا تَسْأَلْنِي عَنْ شَيْءٍ حَتَّى أُحْدِثَ

لَكَ مِنْهُ ذِكْرًا ﴿٢١﴾

فَأَنطَلَقَا حَتَّى إِذَا رَكِبَا فِي السَّفِينَةِ خَرَقَهَا قَالَ

أَخْرِقْهَا لِتُعْرِقَ أَهْلَهَا لَقَدْ جِئْتَ شَيْئًا إِمْرًا ﴿٢٢﴾

قَالَ أَلَمْ أَقُلْ إِنَّكَ لَن تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا ﴿٢٣﴾

قَالَ لَا تَأْخُذْ بِنِإْسَانِيَّتِي وَلَا تَرْهَقْنِي مِن

أَمْرِي عُسْرًا ﴿٢٤﴾

فَأَنطَلَقَا حَتَّى إِذَا لَقِيَا غُلَامًا فَقَتَلَهُ قَالَ أَكَلْتَ

نَفْسًا زَكِيَّةً بِغَيْرِ نَفْسٍ لَقَدْ جِئْتَ شَيْئًا

ثُكْرًا ﴿٢٥﴾

قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكَ إِنَّكَ لَن تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا ﴿٢٦﴾

قَالَ إِن سَأَلْتُكَ عَنْ شَيْءٍ بَعْدَ هَذَا فَلَا تُصْجِبْنِي قَدْ

بَلَغْتَ مِن لَدُنِّي عُذْرًا ﴿٢٧﴾

૭૮. પછી તેઓ ત્યાંથી ચાલી નીકળ્યા અને એક વસ્તીમાં પહોંચ્યા જ્યાં તેમણે લોકો પાસેથી ખાવા માટે માગ્યું, પરંતુ તેમની મહેમાન નવાઝી કરવાનો તેમણે ઈન્કાર કર્યો. અને ત્યાં તેમણે (જીર્ણ થયેલી) પડી જવાની હાલતમાં એક દીવાલ જોઈ, જેને તેણે સમારી^(૨૨) દીધી. (મૂસાએ) કહ્યું, 'જો તું ચાલતો હોત તો આ કામનું વળતર લઈ શકતો હતો.'

૭૯. તેકે કહ્યું 'મારા અને તારા વચ્ચે હવે અલગ થવાનો સમય આવી પહોંચ્યો છે. જે વાત ઉપર તું ધીરજ નથી રાખી શકતો તેની કહીકત હું હવે તને સમજાવી દઉં:

૮૦. 'જે પેલી હોડકી હતી તે સમુદ્રમાં કામ કરનારા અમુક ગરીબ લોકોની હતી જેને મેં નિરુપયોગી બનાવી દેવા ચાહ્યું કારણ કે તેની પાછળ એક રાજા પડ્યો હતો જે દરેક હોડીને પરાણે જામ કરી લેતો હતો.

૮૧. હવે રહ્યો તે બાળક^(૨૩) જેના માતાપિતા ઈમાનદાર હતા, અને અમને ભય હતો કે ક્યાંક તે બાળક નાફરમાની તથા કુફર દ્વારા તેમના ઉપર મુસીબત ન લઈ આવે.

૮૨. 'માટે અમે ચાહ્યું કે તેમનો પાલનહાર બદલામાં તેમને વધુ પાકીઝા અને વધુ લાગણીશીલ (ઝાલાદ) આપે.

૮૩. 'અને આ દીવાલ તે વસ્તીના બે યતીમ બાળકોની^(૨૪) હતી જેની નીચે તેમની મિલકત દાટેલી છે. તેમનો પિતા એક પરહેઝગાર ઈન્સાન હતો. માટે સર્જનહારે ચાહ્યું કે તેઓ પોતાની પુખ્ત વયે પહોંચીને તે દૌલત પોતેજ ખોદી કાઢે. આ તો તારા પરવરદિગાર તરફથી એક રહેમત હતી અને મેં મારા પોતાના તરફથી કંઈ નથી કર્યું. આ તે હકીકતનો ખુલાસો છે જેની બાબતમાં તું સખ્ર ન કરી શક્યો.' (રુકૂઅ-૧૦)

૮૪. અને તેઓ તને ઝૂલ્કરનેન વિશે પૂછે છે, તો તેમને કહે 'હું તેના વિશે તમને (ચોડુંક) જણાવું છું.'

فَأَنطَلَقَا حَتَّىٰ إِذَا أَتَيَا أَهْلَ قَرْيَةٍ اسْتَطَعَا أَهْلُهَا فَأَبَوْا أَنْ يُضَيِّقُوا لَهُمَا فُجْدًا فِيهَا جِدَارًا يُرِيدُ أَنْ يَنْقَضَ فَأَقَامَهُ قَالَ لَوْ شِئْتَ لَتَّخَذْتَ عَلَيْهِ أَجْرًا ۝

قَالَ هَذَا فِرَاقُ بَيْنِي وَبَيْنِكَ سَأُنَبِّئُكَ بِشَيْءٍ مَّا لَمْ تَسْتَطِعْ عَلَيْهِ صَبْرًا ۝

أَمَّا السَّفِينَةُ فَكَانَتْ لِمَسْكِينٍ يَعْمَلُونَ فِي الْبَحْرِ فَأَرَدْتُ أَنْ أَعِيبَهَا وَكَانَ وَرَاءَهُمْ قَرْبٌ يَأْخُذُ كُلَّ سَفِينَةٍ غَصْبًا ۝

وَأَمَّا الْغُلَامُ فَكَانَ أَبَوَاهُ مُؤْمِنَيْنِ فَخَشِينَا أَنْ يُرْهِقَهُمَا طُغْيَانًا وَكُفْرًا ۝

فَأَرَدْنَا أَنْ يُبْدِلَهُمَا رَبُّهُمَا خَيْرًا مِمَّا رَكِبُوا وَأَقْرَبَ رُحْمًا ۝

وَأَمَّا الْجِدَارُ فَكَانَ لِغُلَامَيْنِ يَتِيمَيْنِ فِي الْمَدِينَةِ وَكَانَ تَحْتَهُ كَنْزٌ لَهُمَا وَكَانَ أَبُوهُمَا صَالِحًا

فَأَرَادَ رَبُّكَ أَنْ يَبْلُغَا أَشُدَّهُمَا وَيَسْرِجَا كَنْزَهُمَا رَحْمَةً مِن رَّبِّكَ وَمَا فَعَلْتُهُ عَنْ أَمْرِي ذَٰلِكَ

يَوْمَ تَأْوِيلُ مَّا لَمْ تَسْطِعْ عَلَيْهِ صَبْرًا ۝

وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْقَرْيَةِ الَّتِي قُلْتَ سَأَتْلُو عَلَيْكُمْ مِنْهُ ذِكْرًا ۝

૨૨. દટાયેલા ખજાના ઉપર દીવાલ ચણી. આનો ભાવાર્થ ઈસ્લામનો રૂહાની ખજાનો છે.

૨૩. આયત નં. ૭૫નું વિવરણ જુઓ.

૨૪. આ બે અનાથ બાળકો હઝરત મૂસા (અ) તથા હઝરત ઈસા(અ) છે અને તેમના પિતા હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ) છે, અને દટાયેલી દૌલત કુરઆને મજીદમાં સુરમીત રાખવામાં આવી.

૮૫. અમે તેને ધરતીમાં સના આપી હતી અને તેને સફળતાના પ્રત્યેક સાધનો આપ્યા હતા.

૮૬. પછી એક (ખાસ) રસ્તે પડ્યો.

૮૭. 'ત્યાં સુધી કે તે સૂર્યાસ્ત થવાના સ્થળે (૨૫) આવી પહોંચ્યો, જ્યાં તેણે સૂર્યને એક કાદવથી ભરેલા સરોવરમાં ડૂબતો જોયો. અહીં તેને એક કોમ સાથે મુકાબલો થયો. અમે કહ્યું, 'હે ઝૂલકરનેન, તને પૂરો અધિકાર છે, જો તું ચાહે તો આ લોકોને સજા આપ અથવા તેમની સાથે ભલાઈ કર.'

૮૮. તેણે કહ્યું, 'જે કોઈ નાકરમાની કરશે, તેને અમે સજા આપશું પછી તેના પાલનહાર (૨૬) સમક્ષ તેને પાછો ફેરવવામાં આવશે ત્યારે તે તેને સખત સજા આપશે.

૮૯. 'અને જે ઈમાન લાવી સદાચારો કરશે તે ભલો બદલો મેળવશે, અને અમે તેમની સાથે સારો વર્તીવ કરશું.'

૯૦. ફરી તે (બીજા) માર્ગ તરફ વળ્યો.

૯૧. જ્યાં સુધી કે તે સૂર્યાદયની (૨૭) હદ ઉપર આવી પહોંચ્યો. અહીં તેણે લોકો ઉપર સૂર્ય તપતો જોયો. (ગરમીથી) તેમના બચાવ માટે અમે કોઈ છાંયો ન રાખ્યો હતો.

إِنَّا مَكَّنَّا لَهُ فِي الْأَرْضِ وَآتَيْنَاهُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ سَبَبًا ۝

فَاتَّبَعَ سَبَبًا ۝

كَذَّبَ إِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَرْغُبُ فِي عَيْنٍ حَيِئَةٍ وَوَجَدَ عِنْدَهَا قَوْمًا قُلْنَا يَأْتِ الْفَرِثِيُّنَ إِمَّا أَنْ تَعْذِّبَ وَإِمَّا أَنْ تَتَّخِذَ فِيهِمْ حُسْنًا ۝

قَالَ إِمَّا مَنْ ظَلَمَ فَسَوْفَ نَعَذِّبُهُ ثُمَّ يُرَدُّ إِلَىٰ رَبِّهِ فَيُعَذِّبُهُ عَذَابًا ثَكْرًا ۝

وَإِمَّا مَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُ جَزَاءُ الْحُسْنَىٰ وَسَنُقُولُ لَهُ مِنْ أَمْرِنَا يُسْرًا ۝

ثُمَّ اتَّبَعَ سَبَبًا ۝

كَذَّبَ إِذَا بَلَغَ مَطْلِعَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَطْلُعُ عَلَىٰ قَوْمٍ لَمْ نَجْعَلْ لَهُمْ مِنْ دُونِهَا سِتْرًا ۝

૨૫. આ સૂર્યાસ્ત થવાનું સ્થળ એશીયાની હદ ઉપર આવેલો કાળો સમુદ્ર છે. જે સમ્રાટ સાઈરસના સામ્રાજ્યની હદ હતી.

ઝુલકરનેન મીડિયા અને પરશિયાના એક બળવાન રાજાનું ગુણાત્મક નામ હતું જે રાજા સાઈરસને લાગુ પડે છે. કુરઆને મજીદ તે રાજાની ચાર નિશાનીઓ બતાવે છે. (૧) તે બળવાન પરગજુ તથા ન્યાયી રાજા હતો, (૨) તે અલ્લાહનો ફરમાંબરદાર બંદો હતો અને તેને ઉપર દિવ્ય ફરમાનો મળતા હતા. (૩) તે પરાક્રમી હતો. તેણે પશ્ચિમ તરફ કૂચ કરી હતી, જ્યાં સૂર્ય એક કાદવથી ભરેલા પાણીમાં અદ્રશ્ય થતો હતો. બાદમાં તે પૂર્વ તરફ વળ્યો અને વિશાળ ધરતી ઉપર પોતાનો અધિકાર જમાવ્યો. (૪) તે કાર્યકુશળ હતો. એક હિંસક પ્રજાના દેશમાં ગયો, અને જ્યાં યાજૂજ તથા માજૂજ જે ધોરી રસ્તાઓ બાંધ્યા હતા ત્યાં તેણે એક આડ ઊભી કરી એકબીજાની હદ વટાવી કરવામાં આવતા આક્રમણોને રોકી દીધા હતા. (હિસ્ટ્રી ઓફ ધ વર્લ્ડ 'સાઈરસ')

૨૬. સાઈરસ મૃત્યુ બાદની ઝિંદગીમાં વિશ્વાસ રાખતો હતો, અને તે ઝોરાસ્ટર (જરથોસ્ત)ને માનતો હતો. દુનિયામાં આજ દિવસ સુધી જેટલા પણ મઝહબો આવ્યા છે તે સર્વ મઝહબોએ આવનારા જીવનને આ જીવન ઉપર પસંદ કરવા ઉપર ભાર મૂક્યો છે. (જયુઝ અને સાઈકલોપીડિયા વો. ૪ પાના. ૪૦૪)

૨૭. સાઈરસના અધિકારમાં અને અફઘાનીસ્તાનની પૂર્વમાં આવેલો આ દેશ બલુચિસ્તાન છે જેમાં આડપાન વૃક્ષ વન વિહોણો વિશાળ પ્રદેશ સૂર્યની ગરમીથી ધીમતો રહે છે.

૯૨. એવી જ રીતે, ખરેખર, જે કંઈ તેની પાસે હતું તે અમારાથી અજાણ્યું ન હતું.

૯૩. પછી તે (એકબીજા) માર્ગે^(૨૮) તરફ ચાલી નીકળ્યા.

૯૪. જ્યારે તે બે પર્વતો વચ્ચેની ખુલ્લી જગ્યાએ પહોંચ્યા, ત્યાં તેણે એવા લોકોને જોયા જે એક શબ્દ પણ સમજતા ન હતા.^(૨૯)

૯૫. તેમણે કહ્યું, 'હે ઝૂલકરબેન, [નિઃસંદેહ યાજૂજ^(૩૦) અને માજૂજ ધરતીમાં કિસાદ કેલાવી રહ્યા છે; તો અમે તને તે શર્તે ખંડણી આપશું કે તું તેમની અને અમારી વચ્ચે કોઈ આડશરૂપ દીવાલ બનાવી દે.'

૯૬. તેણે જવાબ આપ્યો 'મને મારા પાલનહારે જે સત્તા આપી છે તે (તમારી ખંડણીથી) બહેતર છે, તમે માત્ર તમારી મહેનતથી મારી સહાયતા કરો, હું તેમના અને તમારા વચ્ચે એક મજબૂત દીવાલ બાંધી આપીશ.'

૯૭. 'તમે મને લોખંડના કટકા લાવી આપો!' પછી જ્યારે બન્ને પર્વતો, વચ્ચેનો ભાગ તેણે પૂરાવી^(૩૧) દીધો ત્યારે લોકોને કહ્યું '(ભૂદી) ધૂખાવો' અને તે (લોખંડ)ને અગ્નિમાં લાવ તપાવી લીધા પછી તેણે કહ્યું 'મને પીગળેલું તાંબુ લાવી આપો જે હું તેના ઉપર રેડું.'

૯૮. તે પછી તેઓ (યાજૂજ અને માજૂજ) ન તે તે (દીવાલને) ઓળંગી શક્યા અને ન તેમાં ગાબડું પાડી શક્યા.^(૩૨)

૯૯. પછી તેણે કહ્યું, 'આ મારા પરવરદિગારની રહેમત છે. પરંતુ જ્યારે મારા પાલનહારનો વાયદો

كَذَلِكَ وَقَدْ أَحَطْنَا بِمَا لَدَيْهِ خُبْرًا ۝
ثُمَّ اتَّبَعَ سَبِيلًا ۝

كَهَّ إِذَا بَلَغَ بَيْنَ السَّدَّيْنِ وَجَدَ مِنْ دُونِهِمَا قَوْمًا
لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ قَوْلًا ۝

قَالُوا يٰذَا الْقَرْنَيْنِ اِنْ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ مُفْسِدُونَ
فِي الْاَرْضِ فَهَلْ نَجْعَلُ لَكَ خَرْجًا عَلٰى اَنْ تَجْعَلَ
بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ سَدًّا ۝

قَالَ مَا مَكْرَتِيْ فِيْهِ رَبِّيْ خَيْرٌ فَاَعِينُوْنِيْ بِقُوَّةٍ اَجْعَلْ
بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ رَدْمًا ۝

اَتُوْنِيْ زَبْرَ الْحَدِيْدِ ۝ كَهَّ اِذَا سَاوًى بَيْنَ الصَّدَفَيْنِ
قَالَ اَنْفِخُوْا ۝ كَهَّ اِذَا جَعَلَهُ نَارًا ۝ قَالَ اَتُوْنِيْ اَفْرِغْ
عَلَيْهِ قَطْرًا ۝

فَمَا اسْطَاعُوْا اَنْ يَّظْهَرُوْهُ وَمَا اسْتَطَاعُوْا لَهٗ
ثَقْبًا ۝

قَالَ هٰذَا رَحْمَةٌ مِّنْ رَبِّيْ ۝ فَاِذَا جَآءَ وَعْدُ رَبِّيْ

૨૮. સાઈરસની ત્રીજી ચડાઈનો દેશ પરશિયાની ઉત્તરમાં છે, જે કાસ્પીયન સમુદ્ર તથા કોકેશીયન પર્વતોની વચ્ચે આવેલો છે.

૨૯. આ સઘળા દેશોની ભાષા જુદી જુદી હતી જેથી તેઓ એકબીજાની ભાષા સમજી ન શકતા હતા.

૩૦. 'યાજૂજ' અને 'માજૂજ' આ બન્ને શબ્દો મૂળ શબ્દ અજ્ઞાનમાંથી નીકળ્યા છે. યાજૂજ અર્થાત 'ત્રીજી ગતિ વાળો અને માજૂજ 'પ્રચંડ જવાળામાં પરિણમનારો' (લેન). આ ઉપમા પશ્ચિમના ઈસાઈ રાજ્યોને પણ બંધબેસતી છે જેમના વિજ્ઞાનશાસ્ત્રીઓએ આગ અને પાણીના મહાવિનાશક હથિયારોના સંશોધનો કરીને પૃથ્વી પર પોતાની સત્તા જમાવી છે.

૩૧. આ રક્ષણાત્મક પાળો કાસ્પીઅન તથા કોકેશીઅસ વચ્ચેના પ્રદેશની ખીણમાં બાંધવામાં આવ્યો હતો.

૩૨. તે બાદ ઉત્તરદિશામાંથી યાજૂજ માજૂજના હુમલા અટકી ગયા અને પરશીઅન સીમાઓ આ પાળા થકી સુરક્ષિત બની ગઈ.

પૂરો થવાનો સમય આવશે ત્યારે તે તેને તોડી ધૂળ ભેગી^(૩૩) કરી નાખશે. બેશક, મારા પાલનહારનો વાયદો પૂરો થઈનેજ રહે છે.

૧૦૦. અને તે દિવસે અમે તેમને એક બીજા ઉપર ચઢાઈ^(૩૪) કરતા છોડી દેશું, અને (જ્યારે) સૂર બૂલંદ કરવામાં આવશે ત્યારે અમે તે સઘળાને એકઠા કરી લેશું.

૧૦૧. અને અમે તે દિવસે કાફરો સામે જહન્નમ ઊભી કરી દેશું —

૧૦૨. જે લોકોની આંખો આડે પરદો હતા અને તેઓ મારી ચેતવણીઓને સાંભળતા ન હતા. (રુકૂઅ-૧૧)

૧૦૩. છતાં શું કાફરો એમ સમજે છે કે મને છોડી તેઓ મારા બંદાઓને પોતાના કાર્યસાધક બનાવી લેશે? બેશક, અમે કાફરોની મહેમાનનવાજી (સ્વાગત) માટે જહન્નમ તૈયાર કરી રાખેલ છે.

૧૦૪. તું કહી દે, ‘શું અમે તમને તે લોકોની હકીકતથી વાકેફ કરીએ જે પોતાની કરણીઓના પરિણામે મોટું નુકસાન ભોગવનારા છે?

૧૦૫. ‘જમની સઘળી મહેનત આ દુનિયાના^(૩૫) જીવન પાછળ વેડફાઈ ગઈ, છતાં તેઓ એવું જ ધારી બેઠા છે કે તેઓ નેકીના કામો કરી રહ્યા છે.’

૧૦૬. આ તે લોકો છે જે પોતાના પરવરદગારની આયતોનો અને તેની સાથે મુલાકાત થવાનો ઈન્કાર કરે છે, પરિણામે તેમની કરણી વ્યર્થ ગઈ અને કયામતના દિવસે અમે તેમનો કોઈ ધડો^(૩૬) નહિ કરીએ.

૧૦૭. તેમનો બદલો છે જ જહન્નમ, કારણ કે

جَعَلَهُ دَكَّاءَ وَكَانَ وَعْدُ رَبِّي حَقًّا ۝

وَتَرَكْنَا بَعْضَهُمْ يَوْمَئِذٍ يَؤُوجُ فِي بَعْضٍ وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَجَعَلْنَاهُمْ جُجَعًا ۝

وَعَرَضْنَا جَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ لِّلْكَافِرِينَ عَرْضًا ۝

الَّذِينَ كَانَتْ أَعْيُنُهُمْ فِي غِطَاءٍ عَن دُرِّكُمْ وَكَانُوا

لَّا يَسْتَبْصِرُونَ سَعًا ۝

أَفَحَسِبَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَن يَتَّخِذُوا عِبَادِي مِن دُونِي أَوْلِيَاءَ إِنَّا أَعْتَدْنَا جَهَنَّمَ لِّلْكَافِرِينَ نَرًا ۝

قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا ۝

الَّذِينَ ضَلَّ سَبِيلُهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا ۝

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَلِقَاءِ رَبِّهِمْ فَحَظَّ أَعْمَالُهُمْ فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَزَنًا ۝

ذَٰلِكَ جَزَاءُ هُم جَهَنَّمَ بِمَا كَفَرُوا وَتَّخَذُوا آيَاتِي

૩૩. આ આયતમાં તુઝોની પડતી અને યૂરોપના ઈસાઈ રાજ્યોના પૂર્વમાં વિજય મેળવવા પ્રત્યે, સંકેત હોય તેની શક્યતા છે.

૩૪. વર્તમાન સમયની આલમગીર સમસ્યા તથા તણાએલા વાતાવરણની આ એક ભવિષ્યવાણી હોય એવું આ આયતથી જણાય છે.

૩૫. દુનિયાના એશોઆરામમાં ફસાએલા લોકોના દિલોમાં અલ્લાહ માટે સ્થાન નથી હોતું.

૩૬. તેમને કોઈ મહત્વ નહિ આપવામાં આવે.

આંહારત સ.અ.સ.ના ફરમાન પ્રમાણે પહેલી દસ સૂરાહની તલાવત કરવાથી દજ્જલથી રક્ષણ મળે છે. આ હકીકતથી સાબિત થાય છે કે દજ્જલ તથા યાજૂજ- માજૂજ બે જુદી જુદી શક્તિઓ નથી, પરંતુ બન્ને એકજ છે. પશ્ચિમના ઈસાઈ રાજ્યો ઈસલામના વિરોધમાં દજ્જલની ભૂમિકા ભજવી રહ્યા છે. આ દેશો યાજૂજ માજૂજની કુટિલ રાજનીતિ, આધુનિક ન્યુક્લીઅર હથિયારો તથા આર્થિક સામર્થ્યનો છૂટથી ઉપયોગ કરી દુનિયાભરમાં અસંતોષ તથા અરાજકતા ફેલાવી રહ્યા છે.

તેમણે કુફ્ર કર્યું હતું અને મારી આપતોનું તથા મારા રસૂવોનું હાસ્ય ઉડાવતા હતા.

૧૦૮. બેશક, જે લોકો ઈમાન લાવ્યા અને જેમણે નેક કામો કર્યા તેઓ બાગે ફિરદૌસમાં નિવાસ કરશે.

وَرُسُلِي هُزُوا ⑩

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَانَتْ لَهُمْ

جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا ⑪

૧૦૯. જેમાં તેઓ સદાય રહેશે અને તેમાંથી કદીપણ નીકળવાની ઈચ્છા નહિ કરે.

૧૧૦. તેમને તું કહી દે, ‘મારા પાલનહારનું કલામ લખવા માટે જો સમુદ્રો પણ શાહી બની જાય, વધારામાં અમે બીજું કેટલું પણ લાવીએ તો પણ તે કલામ પૂરું થવા પહેલાંજ તે સમુદ્રોના પાણી ખૂટી જશે.’

خُلْدِينَ فِيهَا لَا يَبْعُونَ عَنْهَا جَوْلًا ⑫

قُلْ لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مَدَادًا لَكِلْتِ رَبِّي لَنَفِدَ

الْبَحْرُ قَبْلَ أَنْ تَنْفَدَ كِلْتُ رَبِّي وَلَوْ جِئْنَا

بِشِلْهِ مَدَدًا ⑬

૧૧૧. તું કહે, ‘હું તમારા જેવોજ એક ઈન્સાન છું. ફક્ત મારી તરફ વહી કરવામાં આવી છે કે તમારો મા’બૂદ એકજ છે. માટે જે પોતાના રબને મળવાની આશા રાખે છે તેને જોઈએ કે તે નેકીના કામો કરે, અને પોતાના પાલનહારની ઈબાદતમાં કોઈને શરીક ન બનાવે.’ (રુકૂઅ-૧૨)

قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَىٰ أَنَا إِلَهُكُمْ إِلَهٌ

وَاحِدٌ فَمَنْ كَانَ يُرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا

صَالِحًا وَلَا يَشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا ⑭

سُورَةُ مَرْيَمَ مَكِّيَّةٌ

(૧૧)

મરિયમ

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. કાફ, હા, યા, એન સ્વાદ (તું સૌ માટે પૂરનો છે, અને તું 'જ સીધો માર્ગ દેખાડનારો છે, તું 'જ સર્વજ્ઞ છે, તું 'જ સત્ય છે.)

૩. આ તારા પાલનહારની તે રહેમતનું વર્ણન છે જે તેણે પોતાના બંદા ઝકરિયા (૧) ઉપર ઊતારી હતી.

૪. જ્યારે તેણે પોતાના પરવરદિગારને એકાંતમાં પુકાર્યો હતો.

૫. તેણે કહ્યું 'હે મારા પરવરદિગાર, મારા હાડકાં જીર્ણ થવા આવ્યા છે અને મારું માથું પણ વૃદ્ધ !વસ્થાથી સફેદ થઈ ગયું છે, હે મારા પાલનહાર, હું તારાથી દુઆ માગી કદીપણ નિરાશ નથી થયો.

૬. 'અને મારા પછી મારા સગાસનેહીથી (અનર્થનો) મને ડર છે અને મારી પત્ની વંધ્યા (નિઃસંતાન) છે, માટે તારા તરફથી મને એક વારસદાર અર્પણ કર.

૭. 'જે મારો વારસ બને તેમજ યા'કૂબના વંશનો પણ વારસ બને, અને હે મારા પાલનહાર, તેને તારી પ્રીતિને પાત્ર બનાવજે.'

૮. અલ્લાહે ફરમાવ્યું, 'હે ઝકરિયા, અમે તને એક પુત્રની ખુશખબરી આપીએ છીએ જેનું નામ યાહ્યા હશે. અમે પહેલાં આ નામ કોઈને નથી આપ્યું.'

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

كَهَيْعَصَ ②

ذِكْرُ رَحْمَتِ رَبِّكَ عَبْدَهُ ذَكَرِيَّا ③

إِذْ نَادَى رَبَّهُ نِدَاءً خَفِيًّا ④

قَالَ رَبِّ إِنِّي وَهَنَ الْعَظْمُ مِنِّي وَاشْتَعَلَ الرَّأْسُ شَيْبًا وَلَمْ أَكُنْ بِدُعَائِكَ رَبِّ شَقِيًّا ⑤

وَإِنِّي خِفْتُ الْمَوَالِيَ مِنْ وَرَائِي وَكَانَتِ امْرَأَتِي عَاقِرًا فَهَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا ⑥

وَيَرِثُنِي وَيَرِثُ مِنْ آلِ يَعْقُوبَ ⑦ وَاجْعَلْهُ رَبِّ رَضِيًّا ⑧

يَزَكِّرُنَا إِنَّا بُشِّرُكَ بِعِلْمِ إِسْمِهِ ⑨ لَمْ يُجْعَلْ لَهُ مِنْ قَبْلُ سَمِيًّا ⑩

૧. હઝરત ઝકરિયા (અ)ના પુત્ર હઝરત યાહ્યા (અ) (જેન ધ બાપટીસ્ટ) હતા. જેમણે હઝરત ઈસા (અ)ના પ્રગટ થવાની ખુશખબર આપી હતી. આ આગાહી પ્રમાણે હઝરત ઈસા (અ) પહેલાં હઝરત ઈલિયાસ (અ)નું આવવું નિર્મિત હતું. તે ઈલિયાસ અને યાહ્યા એકજ જ વ્યક્તિ છે, પરંતુ યહૂદીઓએ હઝરત યાહ્યા (અ)નો સ્વીકાર ન કર્યો. તેમની માન્યતા પ્રમાણે હઝરત ઈલિયાસ (અ) આસમાનમાં ચઢી ગયા હતા અને તેમની નીચે ઊતરવાની તેઓ રાહ જોઈ રહ્યા હતા. આવીજ ખોટી માનતા હઝરત ઈસા (અ) વિશે મુસ્લિમો રાખે છે.

૯. તેણે કહ્યું, 'મારા પરવરદિગાર, મને પુત્ર પ્રાપ્તિ કેવી રીતે થશે જ્યારે મારી પત્નીને વંધનવ આવી ગયું છે અને હું પણ ઘડપણની હદે આવી પહોંચ્યો છું?'

૧૦. તેણે કહ્યું, 'એવું થઈનેજ રહેશે,' તારા પાલનહારે ફરમાવ્યું છે, 'મારા માટે એવું કરવું સહેલું છે, અને એવી જ રીતે મેં તને પણ પેદા કર્યો હતો જ્યારે તું કંઈ પણ ન હતો.'

૧૧. ઝકરિયાએ કહ્યું, 'મારા પાલનહાર, મારા માટે કોઈ હુકમ આપ.' ફરમાવ્યું 'તારા માટે આદેશ છે કે તું નિરંતર ત્રણરાતો સુધી કોઈની સાથે વાત કરીશ નહિ.'^(૨)

૧૨. પછી તે પોતાની ઓરડીમાંથી નીકળી લોકોની વચ્ચે આવ્યો અને તેણે લોકોને ઈશારાથી સવાર સાંજ અલ્લાહની બંદગી કરવાની સૂચના આપી.

૧૩. 'હે યાદ્દા, તું અલ્લાહની કિતાબ (તૌરાત)ને દ્રઢતાપૂર્વક વળગી રહે.' બેશક, અમે તેને બાળપણમાં શાણપણ બઠ્યું હતું.

૧૪. અને અમારી તરફથી નમ્રતા તથા પાકીઝગી પણ (બકી હતી). અને તે પરહેઝગાર હતો.

૧૫. અને તે પોતાના માતાપિતાની ખિદમત કરનાર હતો અને તે સ્વભાવે ઝાલિમ અને નાફરમાન ન હતો.

૧૬. અને તેના જન્મ લેવાના દિવસથીજ તેના ઉપર શાંતિ હતી અને તેના મૃત્યુના દિવસે પણ (શાંતિ હશે). અને તે દિવસે પણ જ્યારે તેને ફરી સજીવન^(૩) કરવામાં આવશે. (રુકૂઅ-૧)

قَالَ رَبِّ اَنۡیۡ یَّکُوۡنُ لِیۡ عُلۡمٌ وَّ کَانَتِ اٰمۡرًاۙیۡ عَاقِرًاۙ

وَقَدۡ بَلَغْتُ مِنَ الْکِبَرِ عِتٰیًاۙ

قَالَ کَذٰلِکَ قَالَ رَبُّکَ هُوَ عَلٰی هَیۡئٍ وَّ قَدۡ

خَلَقَکَ مِنْ قَبۡلُ وَاٰتٰکَ شَیۡءًاۙ

قَالَ رَبِّ اجْعَلۡ لِّیۡ اٰیَةًۙ قَالَ اٰیَتُکَ اَلَّا تُکَلِّمَ

النَّاسَ ثَلٰثَ لَیَالٍ سَوِيًّاۙ

فَخَرَجَ عَلٰی قَوۡمِهٖ مِنَ الْغَوَابِیۡ فَآوٰۤی اِلَیۡهِمۡ

اَنۡ سَبِّحُوۡا بُکۡرَةً وَّ عَشِیَّاۙ

یَّحِیۡ حٰذِلِ الْکُتُبِ بِقُوَّةٍ وَّاٰتٰنَاھُ الْحَکۡمَ

صَبِيًۡاۙ

وَحَنَآءًاۙ فَاِنْ لَّدُنَّا وَزَکٰوَةٌ وَّ کَانَ تَفِیًۡاۙ

وَبَرًّاۙ بِوَالِدَیۡهِ وَاٰتٰنَاھُ جَبَّارًا عَصِیًاۙ

وَسَلَّمَ عَلَیۡهِ یَوْمَ وُلِدَ وَّ یَوْمَ یَمُوۡتُ وَّ یَوْمَ یُحۡیٰی

حَیًاۙ

૨. આ આદેશથી હઝરત ઝકરિયા (અ)ને સમયનો લાભ ઊઠાવી અલ્લાહની ઈબાદતમાં નિમગ્ન રહેવાની સૂચના આપવામાં આવી હતી. બાઈબલના અભિપ્રાયમાં હઝરત ઝકરિયા (અ)ને અલ્લાહના વચનમાં શંકા કરવાના કારણે ત્રણ દિવસ સુધી શિક્ષા તરીકે તેમની વાચા બંધ કરી દેવામાં આવી હતી. (લ્યુક પ્ર. ૧-આ ૨૦-૨૨)

૩. શરૂની અમુક સદીઓમાં ઈસ્લામે બહુજ પ્રગતિ કરી હતી. દરેક મઝહબ તથા કોમમાંથી, અસંખ્ય લોકો ઈસ્લામમાં દાખલ થવા લાગ્યા, ખાસ કરીને, ઈસાઈઓમાંથી. આ લોકો હઝરત ઈસા (અ) વિશેની પોતાની ભૂલભરેલી માન્યતાઓ પણ સાથે લઈ આવ્યા. તેઓ ઈસ્લામની રૂઢ અને તા'લીમથી અજ્ઞાન હોવાના લીધે તેમની મૂળ માન્યતાઓથી છુટકારો ન મેળવી શક્યા. સમય જતાં તે વંશપરંપરાની માન્યતાઓ ઈસલામી કિતાબોમાં ઘુસી જવા પામી અને મુસ્લિમોની માન્યતાઓનો એક ખાસ ભાગ બની

૧૭. અને કિતાબમાં (થયેલા ઉલ્લેખ પ્રમાણે) નું મરિયમનું વર્ણન કર જ્યારે તેણી પોતાના કુટુંબથી અલગ થઈ પૂર્વ તરફ એક જગ્યાએ ગઈ, ^(૪)

૧૮. અને પોતાની અને તેમના દરમિયાન પરદો નાખી દીધો. પછી અમે ફરિશ્તાને એક તંદુરસ્ત પુરુષના ^(૫) રૂપમાં તેણી સામે ઉપસ્થિત કર્યો.

૧૯. તેણીએ કહ્યું, 'જો તને અલ્લાહનો ડર છે, તો હું તારાથી અલ્લાહની પનાહ માગું છું.' ^(૬)

૨૦. (ફરિશ્તાએ) કહ્યું, 'હું તો તારા પાલનહારનો કેવળ એક ફરિશ્તો છું અને હું તને એક સદગુણી પુત્ર (ની ખુશખબર) આપું.'

૨૧. તેણીએ કહ્યું, 'મને પુત્ર કેમ અવતરી શકે જ્યારે કોઈ પુરુષે મને સ્પર્શ સુધ્ધાં નથી કર્યો, ન તો મેં કોઈ બદકારી કરી છે?

૨૨. (ફરિશ્તાએ) કહ્યું 'એવું જ થશે,' તારા પાલનહારે ફરમાવ્યું છે 'મારા માટે (તેમ કરવું) સહેલું છે કે અમે તેને લોકો માટે એક નિશાની ^(૭) તેમજ રહેમત બનાવીએ, (અને) તેનો નિર્ણય થઈ ચૂક્યો છે.'

૨૩. પછી તેણીને ગર્ભ રહ્યો અને તેણી એકાંત ^(૮) સ્થાને ચાલી ગઈ.

وَأُكْرِفَ الْكِتَابَ مَرْيَمَ إِذِ انْتَبَذَتْ مِنْ أَهْلِهَا مَكَانًا شَرِيعًا ۝

فَاتَّخَذَتْ مِنْ دُونِهِمْ حِجَابًا فَأَرْسَلْنَا إِلَيْهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا ۝

قَالَتْ إِنِّي أَعُوذُ بِالرَّحْمَنِ مِنْكَ إِنْ كُنْتَ نَذِيرًا ۝

قَالَ إِنَّمَا أَنَا رَسُولُ رَبِّكِ لِإِطْعَامِكَ غُلًّا ۝

تَالَّتِ آفِي يَكُونُ لِي عِلْمٌ وَلَمْ يُنْسِنِي بَشَرًا وَ لَمْ أَكُ بَغِيًّا ۝

قَالَ كَذَلِكَ قَالَ رَبُّكِ هُوَ عَلَى هَيْئٍ ۖ وَلِنَجْعَلَ آيَةً لِّلنَّاسِ وَرَحْمَةً مِنَّا ۖ وَكَانَ أَمْرًا مَّقْضِيًّا ۝

فَحَمَلَتْهُ فَانْتَبَذَتْ بِهِ مَكَانًا قَصِيًّا ۝

ગઈ; જેમાં હઝરત ઈસા(અ)ને એક અસાધારણ શક્તિ ધરાવતી વ્યક્તિ તરીકે ઠસાવી દેવામાં આવ્યા. આ ખોટી માન્યતાઓને જડમૂળથી કાઢી નાખવા માટે આ સૂરાહ તથા અલ-ઈમરાનમાં હઝરત યાહ્યા (અ) તથા હઝરત ઈસા (અ) વચ્ચે સરખામણી કરવામાં આવી છે કે હઝરત ઈસા(અ)માં કોઈ વિશિષ્ટતા ન હતી.

૪. હઝરત ઈસા(અ)નું બાપ વિના પેદા થવું ખરેખર ઈસરાઈલીઓ માટે એક ખોટી નિશાની હતી, જેનાથી તેમને ચેતવણી આપવામાં આવી રહી હતી કે નબુવ્વનની 'ને'મત ઈસરાઈલના વંશજોમાંથી ઊઠી ઈસમાઈલના વંશજોમાં કાયમ થવાની છે કારણકે ઈસરાઈલીઓ નીતિ તથા રૂઢાની પતનની એવી હાલત ઉપર પહોંચી જવાના છે કે તેમનામાં કોઈ પુરુષ નબીનો પિતા બનવાને લાયક નહિ રહે.

૫. હઝરત મરિયમને સ્વપ્નાવસ્થામાં એક તંદુરસ્ત પુરુષના રૂપમાં ફરિશ્તાએ આવી પુત્રની ખુશખબર આપી હતી.

૬. જ્યારે હઝરત મરિયમે એક દેખાવડા તંદુરસ્ત યુવાનને પોતાની સામે ઉભેલો જોયો તો તેઓ બેહદ ગભરાઈ ઊઠ્યા, ત્યારે ફરિશ્તાએ તેમને આશ્વાસન આપી અલ્લાહનો આ સંદેશો આપ્યો.

૭. યુરોપના નિષ્ણાત ડૉક્ટરોએ ઘણા દાખલાઓ વડે સાબિત કરી આપ્યું છે કે ઘણી અવિવાહિત સ્ત્રીઓએ સંતાનને જન્મ આપ્યા છે.

૮. આ એકાંત સ્થળ બેથલેહેમ છે જે દક્ષિણમાં નાઝરેથથી સીતેર માઈલ ઉપર છે.

૨૪. (જ્યારે) પ્રસ્વેદના તેણીને ખજૂરીના થડ પાસે લઈ ગઈ. તેણીએ કહ્યું, 'કાશ! મને આ હાલન પહેલાં જ મૃત્યુ આવી ગયું હોત તો હું કયારની ભૂલાઈ વિસરાઈ ગઈ હોત!'

૨૫. ત્યારે તેણે (એક વૃક્ષની) નીચેથી દિવાસો આપતાં કહ્યું, 'તું ચિંતા ન કર, તારા પાલનહારે તારા (પગ) તળે ઝરણું^(૮) વહેતું મૂક્યું છે;

૨૬. 'અને ખજૂરીને ડાળીઓથી પકડીને હવાવીશ તો પાકેલી ખજૂર^(૯) તારી તરફ ખરી પડશે.

૨૭. 'તે ખા અને પાણી પી, અને તારી આંખોને ઠંડક આપ. જો તું કોઈ વ્યક્તિ ને જુએ તો (ઈશ્વારાથી) તેને કહેજે 'મેં મારા કુપાનિધિ (અલ્લાહ) માટે એક રોજાની (મૌન પાળવાની) માનતા કરી છે, જેથી હું આજના દિવસે કોઈની સાથે વાત નહિ કરું.'

૨૮. પછી તેણી બાળકને (પશુ ઉપર) સવાર કરી પોતાની કોમમાં લઈ આવી, તેમણે કહ્યું, 'હે મરિયમ, તું ખરેજ આ અજબ વસ્તુ લાવી છે.

فَأَجَاءَهَا الْمَخَاضُ إِلَىٰ جِذْعِ النَّخْلَةِ ۖ قَالَتْ بِأَيْتَنِیْ مِثْلَ هَٰذَا وَكُنْتُ نَسِیًّا مِّنْ سِیِّئَاتِیْ ۝

فَنَادٰیہَا مِنْ تَحْتِہَا اَلَا تَحْزَنِیْ قَدْ جَعَلَ رَبُّکِیْ تَحْتِکِ سَرِیًّا ۝

وَهُزِّیْ اِیَّکِ بِجِذْعِ النَّخْلَةِ تُسْقِطُ عَلَیْکِ رُطْبًا ۝

فَکُلِیْ وَاشْرَبِیْ وَقَرِّیْ عَیْنًا ۚ فَاتَّخَذَ تَرْبِیَّتَیْنِ مِنَ الْبَشَرِ ۝

اِحْدًا فُقُوًّا ۙ اِنِّیْ نَذَرْتُ لِلرَّحْمٰنِ صَوْمًا فَلَنْ اُکَلِّمَ

اَلْیَوْمَ اِنْسِیًّا ۝

فَاتَتْ بِہِ قَوْمَہَا خَمِیْلًا ۚ قَالُوْا یٰمَرْیَمُ لَقَدْ جِئْتِ شَیْئًا فَرِیًّا ۝

૯. આ આયતમાંના 'તાહત' શબ્દનો અર્થ 'નીચે' તેમજ 'ઊતરાવવાળો ઢોળાવ' પણ થાય છે; (વેન) જેથી, ફરિશ્તાનો અવાજ પહાડીઓની નીચાણમાં ખડકો તરફથી પણ આવ્યો હોય તેમ આ આયતથી જણાય છે. હકીકતમાં બેથલેહેમ ૨૩૫૦ ફીટની ઊંચાઈ ઉપર એક ખડક ઉપર વસેલું છે અને તે ફરતી ફળદ્રુપ ખીણથી ઘેરાયેલું છે. આ ખડકોમાં ઝરણાં વહે છે. જેમાંનું એક સોલામોનના ઝરણાં તરીકે પ્રખ્યાત છે, બીજું ઝરણું ત્યાંથી આશરે ૮૦૦ વાર દૂર શહેરના અગ્નિખૂણામાં આવેલું છે જેમાંથી તે શહેરને પાણી પૂરું પાડવામાં આવે છે.

૧૦. આ આયતથી જણાય છે કે જ્યારે હઝરત ઈસા (અ)નો જન્મ થયો હતો ત્યારે ખજૂરની મોસમ હોવી જોઈએ, અને તે મોસમ ઓગસ્ટ અને સપ્ટેમ્બરમાં જ હોય છે. પરંતુ ઈસાઈઓના મંતવ્ય પ્રમાણે હઝરત ઈસા (અ)નો જન્મ ડિસેમ્બર ૨૫મી તારીખે થયો હતો જે ઉત્સવ તેઓ દુનિયાભરમાં ક્રિસમસ તરીકે ઉજવે છે. આ માન્યતા 'ક્રુઝાને મજ્હદ' અને 'નવો કરાર' બન્નેના હવાલાથી ખોટી સાબિત થાય છે.

બીશપ બાર્નસ પોતાના પ્રખ્યાત પુસ્તક 'ધ રાઈઝ ઓફ ક્રિસ્ટીયાનીટી'માં પાના ૭૯માં લખે છે 'ઈસાનો જન્મ ડિસેમ્બર ૨૫ના થયો હોવાનો કોઈ પુરાવો મળતો નથી. જો આપણે લુકની વાર્તાને તેમના જન્મના વિશે મહત્વ આપીએ કે તે રાતે ભરવાડો બેથલેહેમ પાસેના ખેતરોમાં ચોકી પહેરી કરી રહ્યા હતા, તો તે રાતો શિયાળાના બરફની અત્યંત ઠંડી રાતો હોય છે. આવી મોસમમાં ઉઘાડી જગ્યા બાળકને જન્મ આપવા માટે અનુકૂળ નથી ગણાતી.

હકીકતમાં રોમમાં, ડિસેમ્બર ૨૫મીને ધર્મ વિહોણા લોકો સૂર્યના જન્મ દિવસ તરીકે ઉજવતા હતા. આ પ્રચલિત અને સર્વજન્ય પ્રણાલિકાને જડથી ઉખેડી નાખવામાં ચર્ચને સફળતા ન મળવાથી તે દિવસને 'સન ઓફ રાઈટીયસનેસ'ના જન્મ દિવસમાં ફેરવી નાખ્યો. (ચર્ચ એન્સાઈક્લોપીડીઆ).

૨૯. 'હે હાડનની બહેન, તારો પિતા બદકાર નહોતો, ન તો તારી માતા બદચલન હતી.'

૩૦. જવાબમાં તેણીએ બાળક પ્રતિ ઈશારો કર્યો. તેમણે કહ્યું અમે પારણામાંના^(૧૧) બાળક સાથે શું વાત કરીએ?'

૩૧. તેણે કહ્યું, 'હું અલ્લાહનો બંદો છું, અને તેણે મને કિતાબ આપી છે. અને મને નબી બનાવ્યો છે.'

૩૨. 'અને હું જ્યાં પણ રહું તેણે મને બરકતો આપી છે, અને તેણે મને જીવન પર્યંત ઈબાદત કરવાનો અને ઝકાત (દાન) આપવાનો આદેશ આપ્યો છે;

૩૩. 'અને હું મારી માતા સાથે સદ્વર્તન કરું (એવો આદેશ આપ્યો છે) અને તેણે મને નફકટ અને અભાગીઓ નથી બનાવ્યો.^(૧૨)

૩૪. 'અને જે દિવસે મારો જન્મ થયો હતો ત્યારે મારા ઉપર સલામતી ઊતરી હતી અને જ્યારે હું મરણ પામીશ તે દિવસે પણ (સલામતી) હશે, અને તે દિવસે હશે પણ જ્યારે મને પાછો ઉઠાડવામાં^(૧૩) આવશે.'

૩૫. આવો હતો મરિયમનો પુત્ર ઈસા. અને આ તેની ખરી હકીકત છે જેના સંબંધમાં તેઓ શંકા કરતા હતા.

يَاخَتُّ هُرُونَ مَا كَانَ أَبُوكِ امْرَأَ سَوْءٍ وَمَا كَانَتْ
أُمُّكَ بَعِيَّةً ۝

فَأَشَارَتْ إِلَيْهِ قَالُوا كَيْفَ نُكَلِّمُ مَنْ كَانَ فِي
الْهُدَى صَيِّئًا ۝

قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ آتَانِيَ الْكِتَابَ وَحَبِلَتِ بِي بَيْتًا ۝

وَجَعَلَنِي مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنْتُ وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ
وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا ۝

وَبَرًّا بِوَالِدَتِي وَلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّارًا شَقِيًّا ۝

وَالسَّلَامُ عَلَيَّ يَوْمَ وُلِدْتُ وَيَوْمَ أَمُوتُ وَيَوْمَ
أُبْعَثُ حَيًّا ۝

ذَٰلِكَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ قَوْلَ الْحَقِّ الَّذِي فِيهِ
يَتَخَرَّوْنَ ۝

૧૧. હઝરત ઈસા (અ) જોકે યુવાનીની ઉમરે પહોંચી ગયા હતા, પરંતુ મોટી ઉમરના લોકો નાની ઉમરના લોકો પાસેથી શિખામણ કે બોધ લેવામાં પોતાનું અપમાન સમજતા હોવાથી તેમણે હઝરત ઈસા(અ)ને અણસમજુ બાળક કહી ગણકાર્યો નહિ.

૧૨. હઝરત ઈસા (અ)નું આ બયાન પારણામાંના બાળકનું હોય તેવું નથી લાગતું, તેમણે કહ્યું કે અલ્લાહે મને નબી બનાવ્યો છે, જે નબુવ્વત પુખ્ત વય પહેલાં નથી મળી શકતી તેમાં તો કોઈ શંકા નથી. ન તો તેમને ઝકાત આપવાનો હુકમ બાળપણમાં થયો હોવો જોઈએ. માટે આ ઘટનાને એક ચમત્કારનું રૂપ આપવું સમજદારીથી બહુજ વેગળું ગણાશે, જો આ ઘટનાને ચમત્કાર કે મો'જેઝો ગણવામાં આવે તો તેમની આવી ડહાપણ ભરેલી વાતો અને તેમની અસાધારણ રૂહાની જ્ઞાન તેમની ઉમર માટે એક અજળયબીભરી વસ્તુ તેમજ કાનૂને કુદરતના સિદ્ધાંતથી વિરુદ્ધની વાત ગણાશે, ખાસ કરીને બાળપણમાં નબુવ્વતનું મળવું એક અજળયબીભરી બાબત છે.

૧૩. આ આયતમાં હઝરત ઈસા(અ) પોતાના ઉપર મૃત્યુ આવવું અનિવાર્ય છે તે જણાવ્યું છે. તેમને પણ બીજા જીવોની જેમ ક્યામતનો દિવસ ફરી ઉઠાડવામાં આવવાના છે જેમાં કોઈ શંકા નથી.

૩૬. અલ્લાહને શોભા નથી આપતું કે તે કોઈને પોતાનો પુત્ર^(૧૪) બનાવે. તે તો પવિત્ર (હસ્તી) છે, તે જ્યારે (કંઈ સર્જવાનો) નિર્ણય કરે, તો આટલું જ કહે છે 'થઈ જા' અને તે (વસ્તુનું) સર્જન થાય છે.

૩૭. (ઈસાએ) કહ્યું, 'ખરેખર અલ્લાહ મારો અને તમારો પાલનહાર છે, માટે તેની જ ઈબાદત કરો, આ જ સીધા રસ્તો છે.'

૩૮. પરંતુ તેઓમાંના ઘણા પક્ષોએ અંદરેઅંદર મતભેદ કર્યો, અફસોસ છે તેમના ઉપર જે લોકો તે મેળાપના મહાન દિવસનો ઈન્કાર કરે છે.

૩૯. જ્યારે તેઓ અમારી સમક્ષ ઉપસ્થિત થશે ત્યારે તેમનું (સત્ય) સાંભળવું અને જોઈ લેવું કેટલું અજાયબીભર્યું હશે. પરંતુ આજે અલિમો ચોખ્ખી ગુમરાહીમાં ફસાયેલા છે.

૪૦. અને તેમને તે અફસોસનાક દિવસથી સાવધાન કર, જે દિવસે સર્વ બાબતોનો ફેસલો કરવામાં આવશે. પરંતુ અત્યારે તેઓ ગફલતમાં પડેલા છે, જેથી તેઓ ઈમાન નથી લાવતા.

૪૧. (નિઃસંદેહ) અમે જ આ પૃથ્વી અને તેના ઉપર જે કંઈ છે તેના વારસ થશું, અને તે સર્વને અમારી તરફ જ પાછા ફેરવવામાં આવશે. (૩૬:૨ - ૨)

૪૨. અને કિતાબમાં (થયેલા ઉલ્લેખ^(૧૫) પ્રમાણે) ઈબ્રાહીમનું વર્ણન કરી સંભળાવ, તે સત્યવાદી હતો, (અને) એક નબી હતો.

مَا كَانَ لِلَّهِ أَنْ يَتَّخِذَ مِنْ وَلَدٍ سُبْحَنَهُ إِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّهُ يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٣٨﴾

وَرَأَىٰ اللَّهُ رِبِّيَّ وَرَبِّكُمْ فَأَعْبَدُوا هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ ﴿٣٩﴾

فَاخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ مَّشْهَدِ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٤٠﴾

أَسْمِعْ بِهِمْ وَأَبْصُرْ يَوْمَ يَأْتُونَنَا لَكِنِ الظَّالِمُونَ الْيَوْمَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٤١﴾

وَأَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٤٢﴾

إِنَّا نَحْنُ نَرِثُ الْأَرْضَ وَمَنْ عَلَيْهَا وَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ ﴿٤٣﴾

وَأَذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِبْرَاهِيمَ إِتَتْهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا ﴿٤٤﴾

૧૪. બાઈબલમાં હઝરત ઈસા (અ)ને અલ્લાહના પુત્ર તરીકે વર્ણવવામાં આવ્યો છે. જેથી ઈસાઈઓ તેમને અલ્લાહનો પુત્ર માને છે. પરંતુ બાઈબલમાં બીજી ઘણી વ્યક્તિઓનો પણ અલ્લાહના પુત્ર તરીકે ઉલ્લેખ છે. (જુઓ લુક પ્ર.૨૦/આ.૩૬. જેરેમીયાસ પ્ર.૩૧. આ/૯. મેથ્યુ પ્ર.૬/આ.૯. જોન પ્ર.૬/આ.૪૧ અને પ્ર.૪./આ.૬) જે હસ્તીએ બેહિસાબ સર્જનો કર્યા, જેની કુદરતની અસીમ શક્તિ જે ચાહે તે સર્જી શકે છે તેને કોઈને પુત્ર બનાવવાની કે પુત્ર નીમવાની શી જરૂર પડી ગઈ હશે તે વિચારવા જેવી વાત છે.

૧૫. કુરઆને મજીદે હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ)ને અલ્લાહનો એક સત્યપરાયણ રસૂલ કહ્યો છે અને બાઈબલમાં તેમના ઉપર જૂઠું બોલવાનું તોહમત મૂકવામાં આવ્યું છે જેનો દાખલો જેનેસીસ પ્રકરણ ૨૦ આપત ૧૩થી મળે છે. કુરઆને મજીદમાં હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ)ના સત્યવાદી હોવા ઉપર બહુ જ ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે. કદાચ ભવિષ્યમાં તેમના ઉપર જૂઠું બોલવાના આરોપો કુરઆન વિવેચકો તથા અમુક આલિમો તરફથી થવાના હતા તેનાથી બચાવવા માટે જ આવું કરવામાં આવ્યું હોય. અફસોસ છે કે આવી ભયંકર માન્યતાઓમાં ઘણા મુસ્લિમો પણ ઈસાઈઓની પૈરવી કરી રહ્યા છે, જે માન્યતા પહેલાં જણાવ્યા

૪૩. જ્યારે તેણે પોતાના પિતાને કહ્યું, 'હે મારા પિતા, તું તેની ઈબાદત શા માટે કરે છે, જે ન તો કંઈ સાંભળે છે, ન કંઈ જુએ છે અને ન તારી કોઈ મદદ કરી શકે છે?'

૪૪. 'હે મારા પિતા, ખરેખર મને તે જ્ઞાન મળ્યું છે જે તને નથી મળ્યું, માટે મને અનુસર, હું તને સીધો રસ્તો દેખાડીશ.'

૪૫. 'હે મારા પિતા, તું શયતાનની ઈબાદત ન કર; ખરેખર, શયતાને રહમાનની નાકરમાની કરી હતી.'

૪૬. 'હે મારા પિતા, મને ભય છે કે ક્યાંક રહમાનનો અઝાબ તને પકડી ન લે અને તું ક્યાંક શયતાનનો સાથી ન બની જા!'

૪૭. તેણે જવાબ આપ્યો 'હે ઈબ્રાહીમ, શું તું મને મારા મા'બૂદાથી ફેરવી નાખવા ચાહે છે? જે તેમ કરવાથી અટકીશ નહિ, તો હું ખરેખર તારી સાથેના સઘળા સંબંધો^(૧૬) તોડી નાખીશ, તું હંમેશા માટે મારાથી દૂર થઈ જા.'

૪૮. ઈબ્રાહીમે કહ્યું, 'તારા ઉપર સલામતી થાઓ. હું મારા પરવરદિગાર પાસે તારા માટે માફીની દુઆ કરીશ, તે મારા ઉપર બહુજ મહેરબાન છે.'

૪૯. 'અને તમારાથી અને અલ્લાહ સિવાય જેને તમે પુકારો છો તેનાથી હું વિમુખ થાઉં છું અને હું મારા પાલનહારની ઈબાદત કરીશ. મારા પરવરદિગારની ઈબાદત કરવાથી હું કદાપિ નિરાશ નહિ થાઉં.'

૫૦. જ્યારે તે પોતાની કોમથી અને અલ્લાહ સિવાય જેની ઈબાદત કરતા હતા તેનાથી વિમુખ^(૧૭) થઈ ચાલ્યો ગયો, અમે તેને ઈસ્લાક તથા યા'કુબ અર્પણ કર્યા અને દરેકને અમે નબી બનાવ્યા.

પ્રમાણે ઈસાઈઓની હતી અને સમય જતાં મુસ્લિમોએ તેને અપનાવી લીધી અને અલ્લાહના પાક નબીઓને 'જૂઠું' બોલનારા માનવામાં તેમને અલ્લાહનો ડર ન લાગ્યો!

૧૬. અહીં અરબીનો શબ્દ 'રજમાહુ' વપરાયો છે જેના એકથી વધારે અર્થો નીકળે છે. દા.ત. પન્થરમારથી મૃત્યુ નીપજાવવું, આક્ષેપ કરવો, બદનામી કરવી, શાપ દેવો, અપમાન કરવું, દૂર હાંકી કાઢવો અને સઘળા સંબંધો તોડી નાખવા બહિષ્કાર કરવો.

૧૭. હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ) ઈરાક છોડી કનાન અને મિસર તરફ ચાલ્યા ગયા હતા.

إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا يَسْمَعُ وَلَا يُبْصِرُ وَلَا يُغْنِي عَنْكَ شَيْئًا ﴿٤٣﴾

يَا أَبَتِ إِنِّي قَدْ جَاءَنِي مِنَ الْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكَ فَاتَّبِعْنِي أَهْدِكَ صِرَاطًا سَوِيًّا ﴿٤٤﴾

يَا أَبَتِ لَا تَعْبُدِ الشَّيْطَانَ إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلرَّحْمَنِ عَصِيًّا ﴿٤٥﴾

يَا أَبَتِ إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُتَّخَذَ عَدَابُ رَبِّكَ مِنَ الرَّحْمَنِ فَتَكُونُ لِلشَّيْطَانِ وَلِيًّا ﴿٤٦﴾

قَالَ أَرَأَيْتَ أَنْتَ عَنْ إِلَهِي يَا بُرْهِيمَ لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ لَا رَجُومَتَكَ وَاهْجُرْنِي مِلَّةً ﴿٤٧﴾

قَالَ سَلَامٌ عَلَيْكَ سَأَسْتَغْفِرُ لَكَ رَبِّي إِنَّهُ كَانَ بِي حَفِيًّا ﴿٤٨﴾

وَأَعِزَّنَا لَكُمْ وَمَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَأَدْعُوا رَبِّي عَنِ الْوَعْدِ أَكُونُ بِدَعَاؤِ رَبِّي شَفِيًّا ﴿٤٩﴾

فَلَمَّا أَتَيْنَاهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَكُلًّا جَعَلْنَا نَبِيًّا ﴿٥٠﴾

૫૧. અને અમે તેમને અમારી અપાર ને'મતો અર્પણ કરી અને તેમને નેકનામી બક્ષી. (રુકૂઅ-૩)

૫૨. અને તું આ કિતાબમાં (ઉલ્લેખ પ્રમાણે) મૂસાનું વર્ણન કરી સંભળાવ. તે ખરેખર (અલ્લાહનો) એક પસંદીદા બંદો હતો, અને એક રસૂલ^(૧૮) હતો, એક નબી હતો.

૫૩. અને અમે તેને (તૂર) પર્વતની જમણી^(૧૯) દિશામાંથી પુકાર્યો હતો અને અમારી કુરબત (નજદીકી) માટે તેને મુલાકાત આપી.

૫૪. અને અમારી કૃપાથી અમે તેના ભાઈ હારૂનને તેના માટે નબી બનાવી દીધો.

૫૫. અને તું આ કિતાબમાં (ઉલ્લેખ પ્રમાણે) ઈસમાઈલનું વર્ણન કરી સંભળાવ. નિઃસંદેહ તે પોતાના વચનને પૂર્ણ કરનારો હતો. અને તે (અલ્લાહનો) એક રસૂલ હતો, એક નબી હતો.

૫૬. તે પોતાની કોમને ઈબાદત કરવાની અને ઝકાત આપવાની નસિહત આપતો રહેતો, અને તે પોતાના પાલનહારનો પસંદીદા બંદો હતો.

૫૭. અને આ કિતાબમાં (ઉલ્લેખ છે તે પ્રમાણે) ઈદરીસનું^(૨૦) વર્ણન કરી સંભળાવ. તે સત્યવાદી (સાચ્યો બંદો) હતો, અને એક નબી હતો.

૫૮. અને અમે તેને એક ઉચ્ચપદ બક્ષ્યું હતું.

وَوَهَبْنَا لَهُم مِّن رَّحْمَتِنَا وَجَعَلْنَا لَهُم لِسَانَ
عَصَا صِدْقٍ عَلِيًّا ۝

وَإِذْ كُنَّا فِي الْكِتَابِ مُوسَى إِنَّهُ كَانَ مُخْلَصًا وَكَانَ
رَسُولًا نَّبِيًّا ۝

وَنَادَيْنَاهُ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ الْأَيْمَنِ وَقَرَّبْنَاهُ
نَجِيًّا ۝

وَوَهَبْنَا لَهُ مِنْ رَّحْمَتِنَا أَخَاهُ هَارُونَ نَبِيًّا ۝

وَإِذْ كُنَّا فِي الْكِتَابِ إِسْمَاعِيلَ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ
وَكَانَ رَسُولًا نَّبِيًّا ۝

وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَكَانَ عِندَ
رَبِّهِ مَرْضِيًّا ۝

وَإِذْ كُنَّا فِي الْكِتَابِ إِدْرِيْسَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَّبِيًّا ۝

وَرَفَعْنَاهُ مَكَانًا عَلِيًّا ۝

૧૮. લોકોની સાધારણ માન્યતા છે કે દરેક રસૂલ તો નબી થઈ શકે છે પણ દરેક નબી રસૂલ નથી થઈ શકતો. હકીકતમાં, જેમ દરેક રસૂલ નબી છે તેવી રીતે દરેક નબી રસૂલ છે; કારણ કે રસૂલ તેને કહેવાય છે જે રીસાલત અર્થાત સંદેશો લાવે છે તે રસૂલ લોકોને સંદેશ આપવા માટેજ આવે છે. નબીનો અર્થ પણ સંદેશ મેળવનાર અને તે સંદેશને આગળ પહોંચાડનાર થાય છે, જેથી તે બન્નેના ગુણોમાં તથા તેમના ફરાએઝમાં કોઈ ફેર નથી.

૧૯. શરીરના જમણા અવયવો વડે જે પણ કામની શરૂઆત કરવામાં આવે છે તેને શુભશુકનીયાળ ગણવામાં આવે છે જોકે જમણા હાથે કે ડાબાહાથે કોઈપણ કામ કરવાથી તે કામના પરિણામમાં કંઈ ફરક નથી પડતો. અથવા કોઈ સારા કામે જવા માટે ડાબા પગથી અથવા જમણા પગથી પગલું માંડવાથી તેના કામના પરિણામમાં કંઈ ફેર નથી પડતો. આ તો માત્ર એક રૂઢી છે, તેમને શુકનીયાળ કે અપશુકનીયાળ સમજવું ખોટા વહેમો છે.

૨૦. કુરઆને મજીદના ઘણા વિવેચકોના મંતવ્યમાં ઈદરીસજ બાઈબલમાં વર્ણાએલા ઈનોક છે કારણકે બન્ને નામોનો ગુણાત્મક ભાવાર્થ લગભગ એક જેવો જ છે. ઈદરીસનો અર્થ 'ઘણું વાંચનાર' અને 'સૂચના આપનાર', તેમજ હનુક (ઈનોક)નો અર્થ 'સૂચના આપનાર' અથવા 'સમર્પણ કરનાર' થાય છે. વિશેષમાં કુરઆન બાઈબલ તથા યહૂદી ધર્મશાસ્ત્રો ઈદરીસ (અ)ની બાબતમાં મતભેદ નથી રાખતા.

૫૯. અલ્લાહે પોતાની બક્ષીસો આ લોકો ઉપર ઊતારી હતી જે આદમના વંશજોમાંના નબીઓમાંથી હતા, તેમજ તેમના વંશજોમાંના હતા, જેમને અમે નૂહની નૌકામાં સવાર કર્યા હતા, અને ઈબ્રાહીમ અને ઈસરાઈલના (વંશજોમાંના પણ હતા) અને તે લોકોમાંથી હતા જેમને અમે હિદાયત આપી હતી અને પસંદ કર્યા હતા, તેમને જ્યારે રહમાનની આપતો વાંચી સંભળાવવામાં આવતી તેઓ રડી પડતા (અને) સિજદામાં પડી જતા.

૬૦. તેમના પછી એક એવી નાલાયક પેઢી આવી જેણે ઈબાદતનો ત્યાગ^(૨૧) કર્યો અને તેઓ પોતાની બૂરી મનોકામનાઓ પાછળ ચાલી નીકળ્યા. માટે તેઓ વેળાસર સર્વનાશને ભેટશે.

૬૧. સિવાય તે લોકો જે તૌબાહ કરી ઈમાન લાવે અને નેકીના કામો કરે છે. તેઓ જન્નતમાં પ્રવેશ કરશે અને તેમને હજારીકે અન્યાય થશે નહિ—

૬૨. (અર્થાત તેમના માટે) સદાબહાર બગીચાઓ હશે જેનો વાયદો બેહદ કૃપાવંતે પોતાના બંદાઓને કર્યો હશે જે તેમની દ્રષ્ટિથી ઓજલ છે. ખરેખર, તેનો વાયદો પૂરો થઈનેજ રહેશે.

૬૩. તેઓ ત્યાં અમન અને સંતોષ સિવાય કોઈ નિરર્થક વાત સાંભળશે નહિ; તેમને ત્યાં સવાર સાંજ તેમનું રીઝક મળતું રહેશે.

૬૪. આ તે જન્નત છે જેના વારસદાર અમારા બંદાઓમાંના એવા લોકોનેજ અમે બનાવીએ છીએ જેમણે પરહેઝગારી ઈખ્તીયાર કરી હોય.

૬૫. અને (ફરિશ્તા કહેશે) 'અમે તારા રબના હુકમ વગર નીચે નથી ઊતરતા. આ સર્વ તેનું જ છે જે અમારી આગળ છે અને જે અમારી પાછળ છે અને જે કંઈ તેની વચ્ચે છે; અને તારો પાલનહાર ભૂલકણો નથી.'

૬૬. તે આકાશો તથા પૃથ્વીનો અને જે બન્નેની વચ્ચે છે તે સર્વનો માલિક છે. માટે તું તેની જ બંદગી

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ مِنْ ذُرِّيَّةِ آدَمَ وَمِمَّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ وَمِنْ ذُرِّيَّةِ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْرَءِيلَ وَمِمَّنْ هَدَيْنَا وَاجْتَبَيْنَا إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُ الرَّحْمَنِ خَرُّوا سُجَّدًا وَبُكِيًّا ۝٥٩

فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسُوفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا ۝٦٠

إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ شَيْئًا ۝٦١

جَنَّتٍ عَرْضُهَا النَّحْيُ وَعَدُّ الرِّحْلَيْنِ عُبَادَةً ۖ بِالْغَيْبِ إِنَّكَ كَانَ وَعْدُهُ مَأْتِيًّا ۝٦٢

لَا يَسْعَوْنَ فِيهَا لُغَا ۖ إِلَّا سَلَامًا وَلَهُمْ رِزْقُهُمْ فِيهَا بُكْرَةً وَعَشِيًّا ۝٦٣

تِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا مَنْ كَانَ تَقِيًّا ۝٦٤

وَمَا نَنْزِلُ إِلَّا بِأَمْرِ رَبِّكَ لَهُ مَا بَيْنَ أَيْدِينَا وَمَا خَلْفَنَا وَمَا بَيْنَ ذَلِكَ ۖ وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا ۝٦٥

رَبُّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَاعْبُدْهُ وَاصْطَبِرْ

૨૧. ઈબાદતનો ત્યાગ કરવાથી પોતાના સર્જનહારનું સ્મરણ ગુમાવી દેવાય છે અને ઈન્સાનને શયતાનની દયા ઉપર જીવવું પડે છે જેથી ઈન્સાનની રૂહાનીયત તેમજ ઈબ્લાકનું પતન થવા પામે છે.

કર અને દ્રઢતાપૂર્વક તેની બંદગી ઉપર કાયમ રહે. શું તેના જેવા ગુણો ધરાવતો અન્ય કોઈ ને જોયો છે? (રુકૂઅ-૪)

૬૭. અને ઈન્સાન (હમેશાં) કહે છે કે જો હું મરણ પામીશ તો શું ફરી સજીવન કરવામાં આવીશ?

૬૮. શું ઈન્સાન નથી જાણતો કે જ્યારે તે કંઈ પણ ન હતો ત્યારે અમેજ તેને પેદા કર્યો હતો?

૬૯. અને તારા પાલનહારના સોગંદ, અમે ખરેખર તેમને અને શયતાનોને ઘેરીને ભેગા કરશું, આને તેમને ઘૂંટણોભાર જહન્નમને^(૨૧) ફરતાં ઊભા કરશું.

૭૦. પછી દરેક ટોળામાંથી એવા લોકોને અલગ કાઢશું જે રહમાન સામે સૌથી વધુ બંડ કરતા રહ્યા હતા.

૭૧. અને ખરેખર અમે ખૂબ જાણીએ છીએ કે જે તેમાં (પહેલો) જવવાને લાયક છે.

૭૨. અને તમારામાંથી કોઈપણ એવો નથી જે તેના અંજામ સુધી નહિ પહોંચે, આ તારા પરવરદિગારનો પાકો નિર્ણય છે.^(૨૨)

૭૩. પછી અમે સદાચારીઓને બચાવી લેશું અને ઝાલિમોને તેમના ઘૂંટણોભાર તેમાંજ પડ્યા રહેવા દેશું.

૭૪. અને જ્યારે અમારી સ્પષ્ટ આયતો તેમને વાંચી સંભળાવવામાં આવે છે તો તે કાફરો મોમિનોને કહે છે 'ભલા આપણા બન્ને વર્ગોમાંનો કયો વર્ગ માનમરતબામાં બહેતર છે અને સમાજમાં કોણ વધુ અસર રાખે છે?'

૨૧.અ. હિબ્રુ ભાષામાં જહન્નમને 'જેહેન્ના' કહેવાય છે જે મૂળમાં અરામાઈક ભાષામાં 'હિન્નોમ' હતું, સમય જતાં તે જહિન્નોમ થઈ ગયું (એન્સાઈક બ્રિટાનીક), જહિન્નામનો અર્થ 'મોતની ખીણ' 'સર્વનાશની ખીણ' છે.

૨૨. આંહારત સ.અ.સ.એ આ આયતનો ભાવાર્થ પોતેજ સમજાવ્યો હતો, હઝરત હાફસાના કથન પ્રમાણે, આપ(સ)એ ફરમાવ્યું હતું કે, "મારી સાથે જંગે બદરમાં લડનારાઓમાંનો કોઈ પણ જહન્નમમાં નહિ જાય." જ્યારે હઝરત હાફસાએ આપ(સ)નું ધ્યાન આ આયત તરફ દોર્યું ત્યારે આપે ફરમાવ્યું કે તેનો ખરો ભાવાર્થ સમજવામાં તેણીએ ભૂલ કરી છે અને તેણીને તેના પછીના આયત તરફ ધ્યાન કરવાની સૂચના આપી, જેમાં સદાચારીઓને બચાવી લેવાનો વાયદો છે જે આ વિષયનું એક ખાસ અંગ છે. સારાંશે નેકી કરનારાઓ જહન્નમથી બચી જશે.

﴿لِعِبَادِنَا هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَيِّئًا﴾

وَيَقُولُ الْإِنْسَانُ إِذَا مَا مِثْلُ لَوْفٍ أَخْرَجْتَنِي ۝

أَوَلَا يَذْكُرُ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ وَلَمْ يَكُ

شَيْئًا ۝ قَوْمَكَ لَنَخْشَنَّهُمْ وَالشَّيْطِينَ ثُمَّ لَنُحْضِرَنَّهُمْ

حَوْلَ جَهَنَّمَ جِثِيًا ۝

ثُمَّ لَنَذَرَنَّهُمْ مِنْ كُلِّ شَيْعَةٍ إِيَّاهُمْ أَشَدُّ عَلَى الرَّحْمَنِ

عِتْيًا ۝

ثُمَّ لَنَحْنُ أَعْلَمُ بِالَّذِينَ هُمْ أُولَىٰ بِهَا صِلِيًا ۝

وَإِنْ مِّنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ حَتْمًا

مَقْضِيًّا ۝

ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِينَ اتَّقَوْا وَنَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا

جِثِيًا ۝

وَإِذَا سَأَلَ عَنْهُمْ آئِنَّا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا

لِلَّذِينَ آمَنُوا أَئِنَّا لَفَرِيقَيْنِ خَيْرٌ مَّقَامًا وَآحْسَنُ

نَدِيًا ۝

૭૫. અને તેમની પહેલાં અમે કેટલીયે પેઢીઓનો સર્વનાશ કરી ચૂક્યા છીએ જે માલદૌલતમાં અને બાહ્ય દેખાવમાં આ લોકોથી ઊંચા હતા!

૭૬. તું તેમને કહી દે 'અલ્લાહ ગુમરાહ થયેલાઓને એક મુફત સુધી છૂટછાટ લેવા દે છે જ્યાં સુધી તેમને આપવામાં આવેલા વાયદાનો અઝાબ અથવા તે (અંતિમ) ઘડી તેઓ જોઈ લેશે ત્યારે તેમને ભાન આવશે કે કોણ માનમરતબામાં ઉતરતો છે અને કોનો સાથ નબળો છે.

૭૭. અને અલ્લાહ હિદાયત પામેલાઓની હિદાયતમાં વધારો કરતો રહે છે અને નેકીઓજ કાયમ રહેનારી છે જે બદલાની રૂએ અને પરિણામની રૂએ તારા પાલનહારની દ્રષ્ટિમાં બેહતર છે.

૭૮. શું તેં નથી જોયું કે અમારી આયતોનો ઈન્કાર કરનારો કહે છે કે તેને નિશ્ચય અટળક દૌલત અને ઔલાદ આપવામાં આવશે?

૭૯. શું ગએબ સાથે તેનો સંબંધ કાયમ થઈ ગયો છે, અથવા શું તેણે રહમાન પાસેથી વચન મેળવી લીધું છે?

૮૦. કદાપિ નહિ! જે કંઈ તે કહી રહ્યો છે અમે તેની નોંધ લેશું અને તેના અઝાબને ઘણો લંબાવી દેશું.

૮૧. અને જે (માલ ઔલાદ)ની તે વાતો કરી રહ્યો છે તે સર્વ અમે સંભાળી^(૨૩) લેશું અને તે એકલોજ અમારી સામે હાજર થશે.

૮૨. અને તેમણે અલ્લાહને છોડી બીજા મા'બૂદો બનાવી રાખ્યા છે કે તેમની પાસેથી તેમને બળ મળતું રહે.

૮૩. પરંતુ એમ થશે નહિ! ઉલટું તેઓ તેમની બંદગીને ઠુકરાવી દેશે અને તેમનાજ વિરોધી બની જશે. (રુકૂઅ-૫)

وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ هُمْ أَحْسَنُ أَثَاثًا وَرِءْيَا ۝

قُلْ مَنْ كَانَ فِي الضَّلَالَةِ فَلْيَبْذُذْ لَهُ الرَّحْمَنُ مَثَلًا ۖ حَتَّىٰ إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ إِنَّمَا الْعَذَابُ وَإِنَّا السَّاعَةُ ۖ فَنَسِعَلُمُوهُ ۖ هُوَ أَشَرُّ مَكَانًا وَأَضْعَفُ جُندًا ۝

وَيَزِيدُ اللَّهُ الَّذِينَ اهْتَدَوْا هُدًى وَالْبَيْتُ الطِّيبُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ مَرَدًّا ۝

أَفَرَأَيْتَ الَّذِي كَفَرَ بِآيَاتِنَا وَقَالَ لَأُوتِيَنَّ مَالًا وَوَلَدًا ۝

أَطْلَعَ الْغَيْبِ أَمْ آتَاهُ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا ۝

كَلَّا سَكَتَ مَا يَقُولُ وَنَسَدَ لَهُ مِنَ الْعَذَابِ مَدًّا ۝

وَنَزَّهَتْ مَا يَقُولُ وَيَأْتِينَا فَرْدًا ۝

وَإِذْ خَدَّاهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِلَهًا لِيَكُونَ مِنَ الْعَادَى ۝

كَلَّا سَيَكُونُونَ عِبَادَ رَبِّهِمْ وَيَكُونُونَ عَلَيْهِمْ ضَلَالًا ۝

૨૩. તેમનું ભેગું કરેલું અહીંજ ધર્યું ને ધર્યું રહી જશે અને સર્વ કંઈ અહીં જ છોડી તેમના પ્રાણ આ દુનિયામાંથી ઉડી જશે.

૮૪. શું તું નથી જાણતો કે અમે શયતાનોને છૂટા મૂક્યા છે કે તેઓ કાફરોને (નાફરમાની કરવા માટે) ઉશ્કેરતા રહે?

૮૫. માટે તું તેમના માટે (અજાબની) ઉતાવળ ન કર. અમે (તેમના કૂકર્મોનો) પૂરેપૂરો હિસાબ રાખીએ છીએ.

૮૬. જે દિવસે અમે પરહેઝગારોને કૃપાવંત (અલ્લાહ)ની સમીપમાં (મહેમાન બનાવી) ભેગા કરશું.

૮૭. અને (ઊંટોના તરસ્યા ટોળાંની જેમ) ગુનાહગારોને અમે જહન્નમ તરફ હાંકી જશું.

૮૮. (ત્યારે) કોઈને પણ ભલામણ કરવાનો અધિકાર નહિ હોય સિવાય તેને, જેને રહમાન પાસેથી પરવાનગી મળી હશે.

૮૯. અને તેઓ કહે છે કે કૃપાવંત (અલ્લાહ) કોઈને પુત્ર બનાવ્યો છે?

૯૦. (તું કહી દે) નક્કી તમે બહુજ ભયંકર વાત ઉચ્ચારી રહ્યા છો.

૯૧. શક્ય છે કે તમારી આ વાતથી આજ પણે આસમાન કાટી પડે અને ધરતી ચિરાઈ જાય અને પર્વતોના કૂચાં ઉડી જાય,

૯૨. કારણકે તેઓ કૃપાવંત (અલ્લાહ)ને પુત્ર હોવાની વાતો કરે છે.

૯૩. કૃપાવંતને નથી શોભતું કે તે કોઈને પોતાનો પુત્ર બનાવે.

૯૪. (બલકે) આકાશો અને પૃથ્વીમાં રહેનારો કોઈ એવો નથી જે તેનો ગુલામ બની કૃપાવંત સામે હાજર ન થાય. ^(૨૪)

૯૫. નિઃસંદેહ તેણે (પોતાના જ્ઞાન વડે) તેમને ઘેરી રાખ્યા છે અને તેણે સૌની પૂરી ગણતરી કરી રાખી છે.

أَلَمْ تَرَ أَنَّا أَرْسَلْنَا الشَّيَاطِينَ عَلَى الْكَافِرِينَ تَؤْوُهُمْ

أَسْرًا ۚ فَلَا تَعْجَلْ عَلَيْهِمْ إِنَّا نَعُدُّ لَهُمْ عَذَابًا ۖ

يَوْمَ نَحْشُرُ الْمُتَّقِينَ إِلَى الرَّحْمَنِ وَفَدًا ۖ

وَنَسُوقُ الْجَائِرِينَ إِلَىٰ جَهَنَّمَ وَرِدًّا ۖ

لَا يَسْأَلُونَ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَنِ اخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا ۖ

وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا ۚ

لَقَدْ جِئْتُمْ شَيْئًا إِذَا ۖ

تَكَادُ السَّمَوَاتُ يَتَّقَطْنَ مِنْهُ وَتَنْشَقُّ الْأَرْضُ وَتَخِرُّ الْجِبَالُ هَدًّا ۖ

أَن دَعَا لِلرَّحْمَنِ وَلَدًا ۚ

وَمَا يَنْبَغِي لِلرَّحْمَنِ أَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا ۖ

إِنْ كُلُّ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا آتِي الرَّحْمَنِ عَبْدًا ۖ

لَقَدْ أَحْصَاهُمْ وَعَدَّهُمْ عَدًّا ۖ

૨૪. મહાગૌરવશાળી, કૃપાનિધિને પોતાની મિલકતના વારસદાર કોઈને બનાવવાની આવશ્યકતા છે જ નહિ કારણ કે તે અનંત છે, તે આકાશો તથા પૃથ્વી અને સૃષ્ટિની અસીમ બાદશાહતનો ધણી છે. સૃષ્ટિમાં આસ્તિત્વ ભોગવતી પ્રત્યેક વસ્તુ તથા તમામ જીવોના તે માલિક છે અને હજારત ઈસા (અ) તે મખલૂકમાના એક છે.

૯૬. અને ક્યામતના દિવસે દરેક વારાફરતી તેની સામે હાજર થશે.

૯૭. બેશક, તે લોકો જેમણે ઈમાન લાવી ભલાઈના કામો કર્યા, કૃપાવંત તેમના માટે પુષ્કળ પ્યાર^(૨૫) પેદા કરી દેશે.

૯૮. જેથી અમે (કુસ્માનને) તારી ભાષામાં સરળ બનાવી એટલા માટે ઊતાર્યું છે કે તેની દ્વારા તું પરહેઝગારોને ખુશખબર આપતો રહે અને ઝઘડાકિસાદ કરનારાઓને ખબરદાર કરતો રહે.

૯૯. અને આ લોકો પહેલાં અમે કેટલીયે પેઢીઓના વિનાશ કર્યો હતો! શું આજે તને તેમનું કોઈ નામોનિશાન દેખાય છે કે તેમનો સ્વર સુધ્ધાંએ તારા કાને પડે છે? (રુકૂઅ-૬)

وَكُلُّهُمْ آتِيهِ يَوْمَ الْقِيَمَةِ فَرْدًا ﴿٩٦﴾

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ

وَدًّا ﴿٩٧﴾

فَأَنبَأَيْنَاهُ أَنَّهُ يُلسَازُكَ بِرَبِّهِ الثَّقَيْنِ وَتَنَزَّلُ

بِهِ قَوْمًا لَّدَا ﴿٩٨﴾

وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِّنْ قَرْنٍ هَلْ تُحِسُّ مِنْهُمْ

بَقِيَّةٌ مِّنْ أَحَدٍ أَوْ تَسْمَعُ لَهُمْ رِكْزًا ﴿٩٩﴾

૨૫. લોકોના દિલોમાં સદાચારીઓ માટે સદ્ભાવના અને પ્રેમ પેદા કરી દેશે.

سُورَةُ طه مَكِّيَّةٌ (۲۰)

તાહા

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. તાહા, (હે સર્વોત્તમ ઈન્સાન!)

૩. અમે કુરઆનને એટલા માટે નથી ઊતાર્યું કે તું તેના કારણે કોઈ દુઃખમાં કસાઈ જાય, ^(૧)

૪. બલ્કે (અલ્લાહથી) ડરનારાઓની નસિહત માટે ઊતાર્યું છે.

૫. (જે તેના) તરફથી આવ્યું છે જેણે આ પૃથ્વી તથા ઊંચા આકાશોને પેદા કર્યા છે.

૬. તે ભવ્ય રહેમતોવાળો અર્થ (પોતાના તખ્ત) ઉપર કાયમ છે.

૭. આકાશો અને ધરતી ઉપર જે કંઈ છે અને જે કંઈ તેની વચ્ચે છે, અને જે કંઈ ભીની માટીમાં દટાએલું છે તે સર્વ તેનું જ છે.

૮. જે તું ઉચ્ચસ્તરે બોલે કે ધીમેથી બોલે, તે સર્વ વાતોને સાંભળે છે, તેમજ તમામ ગુપ્ત ^(૨) વાતોને પણ તે જાણે છે.

૯. અલ્લાહ સિવાય કોઈ મા'બૂદ નથી, અને સર્વ સુંદર નામો તેના જ છે.

૧૦. અને શું મૂસાનો ^(૩) આ કિસ્સો તારી પાસે પહોંચ્યો છે?

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

طه ②

مَا أَنزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَى ③

إِلَّا تَذْكِرَةً لِّمَن يَخْشَى ④

تَنزِيلًا مِّمَّنْ خَلَقَ الْأَرْضَ وَالسَّمَوَاتِ الْعُلَى ⑤

الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى ⑥

لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَمَا تَحْتَ الثَّرَى ⑦

وَأَن تَجْهَرُ بِالْقَوْلِ فَإِنَّهُ يَعْلَمُ السِّرَّ وَأَخْفَى ⑧

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى ⑨

وَهَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ مُوسَى ⑩

૧. કુરઆનમાં કોઈ એવી એક વસ્તુ નથી કે જેના લીધે ઈન્સાનને ઉલટું કોઈ મુસીબતમાં કસાવું પડે,

કુરઆને મજીદનું શિક્ષણ ઈન્સાનના શરીર, માનસ તથા 'રૂહાની નજાત-નું' અર્થાત 'મુકિત'નું સાધન છે.

૨. અલ્લાહથી કોઈ વસ્તુ છૂપી નથી.

૩. ઘણા વિવેચકોના મતમાં હઝરત મૂસા(અ) ઈસરાઈલી નહતા પરંતુ મિસરી હતા. હિબ્રુ તથા અરબી સંસ્કૃતિમાં 'મૂસા' શબ્દના મૂળ ઊંડા ઊતરેલા જણાય છે. કદાચ આ શબ્દ મિસરી સંસ્કૃતિનો હોઈ શકે, પરંતુ એક વાત તો સ્પષ્ટ છે કે હઝરત મૂસા (અ) કિસ્મીનના રાજ્યમાં બોલાતી ભાષા બોલી શકતા ન હતા. જેથી તેમનું મિસરી હોવું માનવામાં નથી આવતું.

૧૧. તેણે આગ જોઈ ત્યારે પોતાના પરિવારને કહ્યું ‘તમે અહીંજ થોભી રહો, મને (દૂર) આગ દેખાય છે, કદાચ હું તમારા માટે થોડો અંગાર લઈ આવું અથવા આગવાળી જગ્યાએથી રસ્તા વિશે તપાસ કરી આવું.’ (૪)

૧૨. પછી તે જ્યારે તે (આગ)ની પાસે આવ્યો, તેને અવાજ સંભળાયો ‘હે મૂસા,

૧૩. ‘ખરેખર હું તારો રબ છું, માટે તારા પગરખાં’ (૫) ઊતારી નાખ, કારણકે તું પવિત્ર તુવાની ખીણમાં ઉભો છે.

૧૪. ‘અને મેં તને ચૂંટી લીધો છે; માટે જે તારા ઉપર વહી થાય તેને ધ્યાનપૂર્વક સાંભળ.

૧૫. ‘નિઃશંક હું અલ્લાહ છું. મારા સિવાય કોઈ ઈબાદતના લાયક નથી, માટે મારીજ બંદગી કર અને મારી યાદ માટે નમાઝ કાયમ કર.

૧૬. ‘નિશ્ચય તે ઘડી આવવાની છે જેને હું જાહેર કરીશ કે પ્રત્યેક જીવને તેના કર્મો અનુસાર બદલો ચૂકવી દેવામાં આવે.

૧૭. ‘માટે તે (દિવસ)ના ઉપર યકીન ન રાખનારો અને પોતાની મિથ્યા અભિલાષાઓ પાછળ ચાલનારો ક્યાંક તને તેનાથી ફેરવી ન દે, રખેને તું બરબાદ થઈ જા.

૧૮. ‘હે મૂસા તારા જમણા હાથમાં શું છે?’

૧૯. (મૂસાએ) કહ્યું ‘મારી આ લાઈનો ટેકો લઈ હું ઊભો રહું છું અને મારા બકરાંઘેટાં માટે તેનાથી પાંદડા ખેરવું છું અને તેને બીજા ઉપયોગોમાં પણ લઉં છું.’

إِذْ رَأَىٰ نَارًا فَقَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا إِنِّي آنَسْتُ نَارًا
لَعَلِّي آتِيَنَّهُم مِّنْهَا بِخَبَرٍ أَوْ آجِدُ عَلَىٰ الشَّيْءِ
هُدًى ۝٤

فَلَمَّا أَتَاهَا نُودِيَ يَوْمَئِذٍ ۝٥
إِنِّي أَنَا رَبُّكَ فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ إِنَّكَ بِالْوَادِئِ الْمُقَدَّسِ
طَوًى ۝٦

وَ أَنَا اخْرُجْتُكَ فَاسْتَمِعْ لِمَا يُوحَىٰ ۝٧
إِنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ
الصَّلَاةَ لِذِكْرِي ۝٨

إِنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ أَكَادُ أُخْفِيهَا لِيُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ
بِمَا تَسْعَىٰ ۝٩
فَلَا يَصُدُّكَ عَنْهَا مَن لَّا يُؤْمِنُ بِهَا وَ اسْتَبَحَّ
هُوَ ۝١٠ فَتَرَدَّىٰ ۝

وَمَا تِلْكَ بِيَمِينِكَ يَوْمَئِذٍ ۝١١
قَالَ هِيَ عَصَايَ أَتَوَكَّأُ عَلَيْهَا وَأَهُشُّ بِهَا
عَلَٰ غَنَئِي وَلِيٍّ فِيهَا مَا رَبِّ أٰخِرُ ۝

૪. આ આયતમાં હઝરત મૂસા(અ)ના સ્વપ્નસ્થ દ્રશ્યનું વર્ણન છે. સ્વપ્નાઓ બે પ્રકારના હોય છે. (અ) જે દ્રશ્યોનો સંબંધ કેવળ નબીઓ સાથે હોય છે, તેનો તેમના સિવાય કોઈપણ સાક્ષી નથી થઈ શકતો. (બ) જેમનું દિવ્ય પ્રાગટ્ય નબીઓના અનુયાયીઓ સુધી પણ પહોંચે છે.

(અ) પ્રકારના દ્રશ્યથી માત્ર નબીઓને અલ્લાહ તકથી ફરમાનો મળતા રહે છે.

પ. આ આયતમાં જણાવ્યા પ્રમાણે હઝરત મૂસા (અ)ને તેમના પગરખાં ઊતારવાની સૂચના મળી હતી. પગરખાની એક તા’બીર તેમનો ‘પરિવાર’ અથવા ‘કોમ’ પણ થાય છે જેને છોડી એકલા આવવાનો તેમને અલ્લાહે હુકમ આપ્યો હતો. એવું પણ બની શકે છે કે તે પવિત્ર જગ્યા હોવાથી તેમને પગરખા ઊતારવાની આજ્ઞા આપવામાં આવી હોય છે.

૨૦. અલ્લાહે ફરમાવું 'હે મૂસા, તેને નીચે ફેંકી દે.'

૨૧. જેથી તેણે (લાઠી) ફેંકી દીધી અને તત્કાળે તે સર્પ બની સરકવા માંડી.

૨૨. અલ્લાહે ફરમાવું 'તેને પકડી લે અને ડર નહિ. અમે તેને મૂળરૂપમાં ફેરવી દેશું.

૨૩. 'અને તારો હાથ તારી બગલમાં દબાવી (પાછો) કાઢીશ તો તે કોઈ પણ રોગ વગર ચળકતો હશે. આ બીજી નિશાની બનશે;

૨૪. (અમે ચાહીએ છીએ) કે અમે તને અમારી ભવ્ય નિશાનીઓમાંથી કેટલીક બતાવીએ. (માટે)

૨૫. 'તું ફિરઝાન પાસે જા; બેશક (જુલમમાં) તે હદબહાર જઈ ચૂક્યો છે.' (રુકૂઅ-૧)

૨૬. મૂસાએ કહ્યું 'હે મારા પરવરદિગાર, મારા અંતઃકરણને^(૬) ખોલી દે.

૨૭. 'અને મારા આ કામને મારા માટે સહેલું બનાવી દે.'

૨૮. 'અને મારી જીભની ગાંઠને^(૭) ખોલી દે;

૨૯. કે જેથી તેઓ મારી વાતને સમજી શકે.

૩૦. 'અને મારા પરિવારમાંથી એકને મારો સહાયક બનાવી દે;

૩૧. 'મારા ભાઈ હાઝનને.

૩૨. 'તેના સાથથી મારા બળમાં વધારો કર.

૩૩. 'અને મારી આ જવાબદારીમાં તેને સામિલ કર.

૩૪. 'જેથી અમે તારી બૂલંદ શાનનું ખૂબ વર્ણન કરતા રહીએ.

૩૫. 'અને નિત્ય તારી યાદ કરતા રહીએ.

૩૬. 'તું ખરેખર અમારી હાલતને બેહતર જાણે છે.'

૩૭. અલ્લાહે ફરમાવું, 'હે મૂસા, તારી દુઆ કબૂલ કરવામાં આવી.

قَالَ اَلْقَهَا يٰمُوسٰى ﴿٢٠﴾

فَاَلْقٰهَا فَاِذَا هِيَ حَيَّةٌ تَسْعٰى ﴿٢١﴾

قَالَ خُذْهَا وَلَا تَحْزَنْ سَنُعِيدُهَا سِيَرَتَهَا الْاُولٰى ﴿٢٢﴾

وَاضْمُمْ يَدَكَ اِلٰى جَنَاحِكَ تَخْرُجْ بَيِّضًا مِّنْ

غَيْرِ سَوَءٍ اَيَّةٍ اٰخِرَةٍ ﴿٢٣﴾

لِرُبِّكَ مِنْ اٰيٰتِنَا الْكُبْرٰى ﴿٢٤﴾

۞ اِذْهَبْ اِلٰى فِرْعَوْنَ اِنَّهٗ ظٰلِمٌ ۭ ﴿٢٥﴾

قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِيْ صَدْرِيْ ﴿٢٦﴾

وَبَيِّرْ لِّيْ اَمْرِيْ ﴿٢٧﴾

وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِّنْ لِّسَانِيْ ﴿٢٨﴾

يَفْقَهُوا قَوْلِيْ ﴿٢٩﴾

وَاجْعَلْ لِّيْ وَزِيْرًا مِّنْ اَهْلِيْ ۖ ﴿٣٠﴾

هُرُوْتُ اٰجِي ۖ ﴿٣١﴾

اَشْدُدْ يَدِيْ اَزْدِيْ ﴿٣٢﴾

وَاسْرِكْ لِّيْ اَمْرِيْ ﴿٣٣﴾

كُنِ سُبْحٰنَكَ كَثِيْرًا ﴿٣٤﴾

وَذَنْدُرْكَ كَثِيْرًا ﴿٣٥﴾

اِنَّكَ كُنْتَ بِنَا بَصِيْرًا ﴿٣٦﴾

قَالَ قَدْ اُوْتِيتَ سُوْلٰك يٰمُوسٰى ﴿٣٧﴾

૬. 'મારી મુશ્કેલીઓને આસાન કરી દે.'

૭. આ જીભની ગાંઠનો અર્થ હઝરત મૂસા(અ) બોલવામાં અચકાતા હોય કે તેમની જીભ તોતડાતી હોય, એવું પણ હોઈ શકે તેનાથી વધુ તેમને મિસરી ભાષા ઉપર કાબૂ ન હોવાનો અર્થ પણ વર્ધી શકાય છે, કારણ કે હઝરત મૂસા (અ) જાતે મિસરી ન હતા પરંતુ ઈસરાઈલી હતા જેમની ભાષા હિબ્રુ હતી.

૩૮. ‘અને અમે પહેલાં (પણ) એક વાર તારા ઉપર ઉપકાર કરી ચૂક્યા છીએ,

૩૯. ‘જ્યારે અમે તારી માતા ઉપર વહી દ્વારા હુકમ ઊતાર્યો હતો.’

૪૦. ‘કે તેને (મૂસાને) પેટીમાં નાખી (પેટીને) નદીમાં તરતી મૂકી દે જેનું વહેણ તેને કાંઈ પહોંચાડી દેશે ત્યાં મારો અને તેનો દુશ્મન (હશે તે) તેને ઉઠાવી લેશે અને તેને ઉછેરશે.’ અને મેં તને મારા વાન્સલ્યમાં લપેટી લીધો હતો કે તું મારી દેખરેખ નીચે પરવરિશ^(૮) મેળવે.

૪૧. જ્યારે તારી બહેન સાથે સાથે ચાલી રહી હતી અને કહેતી જતી હતી કે શું હું તમને એવું ઠેકાણું બતાવું જે તેની સારી સંભાળ લઈ શકશે? આવી રીતે અમે તને ફરી તારી માતાની દેખરેખમાં સોંપ્યો, જેથી તેણીની આંખોને ટાઢક મળે, અને તેણીને કોઈ દુઃખ ન રહે. જ્યારે તે એક વ્યક્તિને કત્લ કરી હતી, અમે તને તે ચિંતાથી મુક્ત અપાવી પછી અમે તને કેટલીક પરીક્ષાઓથી અજમાવ્યો. તે બાદ તું કેટલાક વર્ષ પર્યંત મદયનની કોમ વચ્ચે રહ્યો હતો. પછી હે મૂસા, તું એક બૂલંદ દરજ્જા ઉપર પહોંચી ગયો.

૪૨. ‘અને મેં તને મારા (ખાસ કામ) માટે ચૂંટી લીધો.

૪૩. ‘(માટે) તું અને તારો ભાઈ બન્ને મારી નિશાનીઓ લઈને જાઓ અને મારી યાદથી લગીરેક સૂસ્તી કરશે નહિ.

૪૪. ‘તમે બન્ને ફિરઝાન પાસે જાઓ કારણ કે તે અત્યાચારોમાં હદબહાર જઈ રહ્યો છે.

૪૫. પરંતુ તેની સાથે સભ્યતાથી^(૯) વાત કરજો શક્ય છે તે ધ્યાન આપે અથવા ડરી જાય.’

૪૬. તેમણે જવાબ આપ્યો, ‘હે અમારા પાલનહાર, અમને ડર છે કે તે અમારા ઉપર સખ્તી કરશે, અથવા ઝુલ્મ કરવામાં હદબહાર જશે.

وَلَقَدْ مَنَّا عَلَيْكَ مَرَّةً أُخْرَى ۝

إِذْ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّكَ مَا يُوحَىٰ ۝

أَنِ اقْذِفِيهِ فِي التَّابُوتِ فَاقْذِ فِيهِ فِي الْيَمِّ فَلْيُلْقِهِ

الْيَمُّ بِالسَّاحِلِ يَأْخُذْهُ عَدُوٌّ لِّي وَعَدُوٌّ لَهُ ۚ وَ

وَقَدْ لَازِمٌ أَقْبَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِنِّي ۚ وَلَئِنْ نَبَذْتَ عَلَيَّ غِيظِي ۝

إِذْ تَنَسَّىٰ أَخْلَاكَ فَقَوْلْ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ مَن يَكْفُلُهُ

فَرَجَعْنَاكَ إِلَىٰ أُمِّكَ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ ۚ وَتَوَلَّىٰ

نَفْسًا فَذَرَيْنَاكَ مِنَ الْغَمِّ وَفَتَنَّاكَ فُتُونًا ۚ فَلْيَمِزْ

سَيْنِينَ فِي أَهْلِ مَدْيَنَ ۚ ثُمَّ جِئْتَ عَلَىٰ قَدَرٍ مِّنِّي ۝

وَاصْطَلَعْنَاكَ لِنَفْسِي ۝

إِذْ هَبَّ آتَتْ وَ أَخُوكَ بِإِيتِي وَلَا تَنِيَّا فِي ذِكْرِي ۝

إِذْ هَبَّا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ ۝

فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَّيْسًا لَّعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَحْشَىٰ ۝

قَالَا رَبَّنَا إِنَّا نَخَافُ أَن يُفْرِكَ عَلَيْنَا أَوْ أَن

يَطْغَىٰ ۝

૮. રાજ્ય કુટુંબમાં પરવરીશ મેળવવાના લીધે તેમને રાજ્ય વ્યવસ્થાની કેળવણી તેમજ ઉચ્ચકોટીના સંસ્કારો મેળવવાની જોગવાઈ મળવાનો અલ્લાહ તરફથી વાયદો આપવામાં આવ્યો હતો.

૯. ઉપદેશકો અને તબલીગ કરનારાઓને પોતાની વાણીમાં મીઠાસ અને વર્તનમાં વિવેક તથા નમ્રતા દાખવવાની તાકીદ કરવામાં આવી છે.

૪૭. અલ્લાહે ફરમાવું “હરો નહિ, હું તમારી સાથે છું, હું સઘળું સાંભળું છું અને સઘળું જોઉં છું.

૪૮. “તમે બન્ને તેની પાસે જાઓ અને કહો ‘અમે તારા પાલનહારના રસૂલ છીએ; માટે ઈસરાઈલની ઔલદને અમારી સાથે જવાની પરવાનગી આપ; અને તેમને દુઃખ ન આપ. અમે તારા પાલનહાર તરફથી એક નિશાની લઈને આવ્યા છીએ; અને જે તેને અનુસરશે તેના ઉપર શાંતિ ઉતરશે;

૪૯. ‘બેશક અમારા ઉપર વહી કરવામાં આવી છે કે જે ઈન્કાર કરી મોઢું ફેરવી જશે તેના ઉપર અઝાબ આવશે.”

૫૦. ફિરઐને કહ્યું ‘હે મૂસા, તમારો પાલનહાર કોણ છે?’

૫૧. મૂસાએ ઉત્તર આપ્યો ‘અમારો પાલનહાર તે છે જેણે પ્રત્યેક વસ્તુને (યોગ્ય) રૂપ આપ્યું છે અને (તેને ‘યોગ્ય ફરજ બજાવવાની) હિદાયત^(૧૦) આપી છે.’

૫૨. ફિરઐને કહ્યું ‘તો પહેલાંની જે પેઢીઓ વટાઈ ગઈ છે તેમનું શું થશે?’

૫૩. મૂસાએ કહ્યું ‘તેનું જ્ઞાન મારા પરવરદિગારની કિતાબમાં સલામત^(૧૧) છે. મારો પાલનહાર કંઈપણ ચૂકતો નથી ન કંઈ ભૂલે છે.’

૫૪. (તે અમેજ છીએ) જેણે આ ધરતીને તમારું બિછાનું બનાવ્યું, અને તેમાં તમારા ચાલવા માટે માર્ગો બનાવ્યા; (અને) આકાશથી પાણી વરસાવ્યું જેની વડે અમે વિભિન્ન પ્રકારની વનસ્પતિઓ પેદા કરીએ છીએ.

૫૫. તેમાંથી તમે ખાઓ, અને તમારા ઢોરઢાંખરોને ચરાવો, નિઃસંદેહ તેમાં બુદ્ધિવાનો માટે ઘણી નિશાનીઓ છે. (રૂકૂઅ - ૨)

૫૬. અમે તમને આ જ ધરતીમાંથી સર્જ્યા છે અને તેમાંજ તમને પાછા લઈ જશું, અને તેમાંથી ફરી એકવાર તમને કાઢી લાવશું.

قَالَ لَا تَخَافَا إِنِّي مَعَكُمَا أَسْعُ وَآدَى ۝
فَأْتِيَهُ فَقُولَا إِنَّا رَسُولَا رَبِّكَ فَأَرْسِلْ مَعَنَا بَنِي إِسْرَءِيلَ وَلَا تَحْدِثْ بِهِمْ قَدْ جُنتَ بِآيَةٍ مِّنْ رَبِّكَ وَالسَّلَامُ عَلَيَّ مَنِ اتَّبَعَ الْهُدَى ۝

إِنَّا قَدْ أُوحِيَ إِلَيْنَا أَنَّ الْعَذَابَ عَلَىٰ مَن كَذَّبَ وَتَوَلَّى ۝

قَالَ فَمَنْ رَبُّكُمَا يَهُوسُفَى ۝
قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَىٰ كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى ۝

قَالَ فَمَا بَالُ الْقُرُونِ الْأُولَىٰ ۝

قَالَ عَلِمَهَا عِنْدَ رَبِّي فِي كِتَابٍ لَا يَضِلُّ رَبِّي وَلَا يَنْسَى ۝

الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ مَهْدًا وَوَسَّلَكَ لَكُمُ فِيهَا سُبُلًا وَأَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِّنْ ثِبَاتٍ شَتَّىٰ ۝

كُلُوا وَارْعَوْا أَنْعَامَكُمْ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّأُولِي

النُّهَى ۝

مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُبِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَىٰ ۝

૧૦. અલ્લાહે પ્રત્યેક સર્જનને પરિપૂર્ણતાએ પહોંચાડ્યું છે અને પ્રત્યેક સર્જનને પોતાના કર્તવ્યના પાલન દ્વારા તરફી કરવાનો અને વિકાસ સાધવાનો આદેશ આપ્યો છે.

૧૧. ‘તેમની કરણીનો યોગ્ય બદલો અલ્લાહ તેમને આપશે.’

૫૭. અને અમે તે (ફિરયોન)ને અમારી નિશાનીઓ દેખાડી હતી પરંતુ તેણે અવગણના કરી અને તેને ન માની.

૫૮. તેણે કહ્યું ‘ મૂસા, શું તારા જાદુના બળથી તું અમને અમારા દેશમાંથી હાંકી કાઢવા માગે છે? (૧૨)

૫૯. ‘પરંતુ અમે પણ ખરેખર તારા જેવું જ જાદુ કરી દેખાડશું, માટે આપણે એક સ્થળ અને સમય નક્કી કરીએ જે ઠરાવથી અમે પાછા નહિ હટીએ અને ન તું પાછો હટજે.’

૬૦. મૂસાએ કહ્યું, ‘તમારા ઉત્સવના દિવસને જ ઠરાવી લો અને દિવસ ચડતાં જ લોકોજે એકઠાં કરી લો.’

૬૧. પછી ફિરયોન એકાંતમાં જઈ પોતાની તમામ યોજનાઓ તૈયાર કરી અને (ઠરાવ પ્રમાણે) તે સ્થળે પહોંચી ગયો.

૬૨. મૂસાએ તેમને કહ્યું ‘ખબરદાર! તમે રખે એવી ભૂલ કરતા અને અલ્લાહ વિશુદ્ધ જૂઠાણું ઉચ્ચારતા. ક્યાંક એવું ન બને કે અલ્લાહ તમને અઝાબ વડે હલાક કરી નાખે. બેશક જે અલ્લાહ ઉપર ખોટું તોહમત મુકશે તે હલાક થઈ જશે.’

૬૩. પછી (ફિરયોન તથા તેના દરબારીઓમાં) અંદરોઅંદર મતભેદ પડી જવાથી તેમણે એકાંતમાં જઈ મસલત કરી.

૬૪. તેમણે કહ્યું ‘આ બન્ને ખરેખર જાદુગરો છે જે પોતાના જાદુના આધારે તમને તમારા દેશમાંથી હાંકી કાઢવાનો અને તેઓ તમારા ઉચ્ચ રૂઢી રિવાજોને (૧૩) મિટાવી દેવાનો ઈરાદો રાખે છે.

૬૫. ‘માટે જોઈએ કે તમે પણ સર્વ દાવ તૈયાર કરી લો; અને સૌ સંગઠિત થઈ પૂરા દમામથી ઊતરી

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَيْهَا مُوسَىٰ وَآلِيَهُ ۖ

قَالَ اجْعَلْنَا لِنُخْرِجَكَ مِنْ أَرْضِنَا بِسِحْرِكَ يٰمُوسَىٰ ۝

فَلَمَّا بَيَّنَّنَا لِسِحْرِ شَيْئِهِ ۖ فَاَجْعَلْ بَيْنَنَا وَبَيْنَكَ مَوْعِدًا ۙ اَلَّا نُخْلِفَهُ نَحْنُ وَلَا اَنْتَ مَكَانًا سُوًى ۝

قَالَ مَوْعِدُكُمْ يَوْمَ الزَّيْتَةِ ۖ وَاَنْ يُّخْشَرَ النَّاسُ ضَعْفٰی ۝

فَتَوَلٰی فِرْعَوْنُ فَجَمَعَ كَيْدَهُ ثُمَّ اٰتٰی ۝

قَالَ لَهُمْ مُوسٰی وَيٰلَكُمْ لَا تَقۡمُرُوۡا عَلٰی اللّٰهِ كِدۡبًا ۖ فَيَسۡجِزَكُمۡ بِعَذَابٍ ۙ وَّلَد خَابَ مِّنۡ اٰفۡتَرٰی ۝

فَتَنَازَعُوۡا اَمۡرَهُمۡ بَیۡنَهُمۡ وَاَسۡرَوۡا الدَّجۡوٰی ۝

قَالُوۡا اِنَّ هٰۤذِیۡنِ لَسٰجِدٰتٍ یُّرِیۡدٰنِ اَنْ یُّخۡرِجَکُمۡ مِّنۡ اَرْضِکُمۡ بِسِحۡرِهِمَا ۚ وَیَذَہۡبَا بِطَرِیۡقَتِکُمۡ النُّجۡلَ ۝

فَاَجۡمَعُوۡا کَیۡدَکُمۡ ثُمَّ اِتۡمُوۡا صَفًّا ۚ وَّلَد اَفۡلَحَ

૧૨. હઝરત મૂસા(અ)ને વિદેશી અને વિદ્રોહી ઠરાવી ફિરયોન પોતાની કોમની લાગણીઓ પોતાની તરફેણમાં લાવવા ચાહતો હતો. ઉપરાંતમાં તેમના મનમાં એવું ઠસાવવા ચાહતો હતો કે મૂસા (અ) તેમના પૂર્વજોને બહેકી ગએલ અને કુદરત તરફથી આવનારી ભયંકર સજાને પાત્ર સમજે છે.

૧૩. અહીં ‘તરીકાહ’ શબ્દનો અર્થ ‘જીવન પદ્ધતિ’, ‘રસ્મો-રિવાજ’, ‘સંસ્કૃતિ’, ‘વંશપરંપરા’ ચાલતી આવતી રીતો, ‘શિરસ્તો,’ ‘પ્રણાલિકા’ છે. અજ્ઞાનતાના સમયમાં વહેમોના આધારે પેદા થયેલા રૂઢી-રિવાજોને ‘ધર્મ’ની ઉપમાં આપવામાં આવે છે.

પડો. અને આજના દિવસે જે વિજયવંત થશે તે બેશક (કાયમની) સફળતા પ્રાપ્ત કરશે.’

૬૬. તેમણે કહ્યું ‘હે મૂસા, તું તારો દાવ પહેલાં કૈંકીશ કે અમે પહેલ કરીએ?’

૬૭. મૂસાએ કહ્યું ‘તમેજ કૈંકો!’ અને મૂસાને તેમના દોરડા, લાકડીઓ આડાઅવળા સરકતા ભયંકર નાગ જેવા દેખાવા લાગ્યા.’

૬૮. અને મૂસામાં થોડો ભયસંચાર થયો.

૬૯. અમે કહ્યું ‘તું ડર નહિ, કારણકે તું તેમના ઉપર ફતેહ મેળવીશ.

૭૦. ‘અને જે તારા જમણા હાથમાં છે તેને કૈંકીશ તો જે કંઈ (છળકપટ) તેમણે બનાવ્યું છે, તે સઘળાંને તે ગળી જશે. આ જે કંઈ તેઓ ઘડી લાવ્યા છે તે જાદુગરીનું છળ છે, અને જાદુગર ક્યારે પણ સફળ નહિ થાય.’

૭૧. અંતે જાદુગરો સત્ય પામી જતાં સિજદામાં પડી ગયા. તેમણે કહ્યું ‘અમે હાડન તથા મૂસાના પાલનહાર ઉપર ઈમાન લાવીએ છીએ.’

૭૨. (કિસ્સોને) કહ્યું ‘શું મારી પરવાનગી વગર તમે તેના ઉપર ઈમાન લઈ આવો છો? બેશક, આ’જ તમારો ઉસ્તાદ (લાગે) છે. જેણે તમને જાદુ શીખવાડ્યું છે. માટે હું તમારા ઉલટ હાથ અને પગ કાપી નાખીશ, અને તમને ખજૂરીના થડ સાથે લટકાવી મારીશ, ત્યારે તમને જાણાઈ રહેશે કે આપણામાંથી કોની શિક્ષા વધુ સખત તથા વધુ ટકી રહેનારી છે.’

૭૩. તેમણે કહ્યું ‘અમારા તરફ આવેલી સ્પષ્ટ નિશાનીઓ (ઉપર) અને જેણે અમને પેદા કર્યા છે તેના ઉપર અમે તને પસંદગી નહિ આપીએ, માટે તારે જે પણ કરવું હોય તે કરી લે, અને તારી શક્તિ તો કેવળ આ દુનિયાના જીવન પૂરતી જ મર્યાદિત છે.

૭૪. ‘ખરેખર, અમે અમારા રબ ઉપર ઈમાન લાવ્યા છીએ કે તે અમને અમારા ગુનાહોની ક્ષમા આપે અને અમારા કરેલા જાદુના ખેલની પણ, જે કરવા તે અમને ઉશ્કેર્યા હતા અને અલ્લાહ જ ઉચ્ચતર છે, અને સદા જીવંત છે.’

اَيُّوْمَ مِّنْ اَسْعَدَ ۝

قَالُوا يٰمُوسٰى اِنَّمَا اَنْ تُبْقِىَ وَاِنَّمَا اَنْ تَكُوْنَ اَوَّلَ مَنْ اَلْقٰى ۝

قَالَ بَلْ اَنْفِقُوْا فَاِذَا جِئْتُمْهُمْ وَعَصِيْتُمْ يٰخٰىلَ اَيُّوْمَ مِّنْ يَّسْحَرُهُمْ اِنَّهَا تَسْعٰى ۝

فَاَوْجَسَ فِيْ نَفْسِهٖ خِيفَةً مُّوسٰى ۝

فُلَمَّا لَا تَخِفْ اِنَّكَ اَنْتَ الْاَعْلٰى ۝
وَاَلَيْ مَا فِيْ يَمِيْنِكَ تَلْقَفْ مَا صَنَعُوْا اِنَّمَا صَنَعُوْا كَيْدٌ سِحْرٍ وَّلَا يُفْلِحُ السَّاجِرُ حَيْثُ اَتٰى ۝

فَاَلْقٰى السَّحْرَةَ سَجْدًا قَالُوا اَمَّا يَرْبِّ هٰرُونَ وَمُوسٰى ۝

قَالَ اَمْنُكُمْ لَهُ قَبْلَ اَنْ اَدْنٰ لَكُمْ اِنَّهٗ لَكَبِيْرُ الَّذِى عَلَّمَكُمْ السِّحْرَ فَلَا قُطْعَانَ اَيْدِيكُمْ وَاَرْجَلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ وَلَا وَصِيْبَكُمْ فِيْ جَدْوَعِ التَّخْلِیْ وَلَتَعْلَمُنَّ اِنَّمَا اَشَدُّ عَذَابًا وَّاَبْقٰى ۝

قَالُوْا لَنْ تُؤَنِّرَكَ عَلٰى مَا جَآءَنَا مِنَ الْبَيِّنٰتِ وَاَلَّذِیْ قَطَرْنَا قَاقِضٌ مَّا اَنْتَ قَاقِضٌ اِنَّمَا تَقْفِیْ هٰذِهِ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا ۝

اِنَّمَا اَمَّا يَرْبِّنَا لِيَغْفِرَ لَنَا خَطِيْئَتَنَا وَمَا اَكْرَهْتَنَا عَلَیْهِ مِنَ السِّحْرِ وَاللّٰهُ خَبِيْرٌ وَّاَبْقٰى ۝

૭૫. બેશક, જે પોતાના પાલનહાર સામે ગુનાહગાર (પાપી) બનીને આવશે તે નિશ્ચય જહન્નમમાં જનારો છે, તેમાં ન તો તે મરશે અને ન તે જીવશે. (૧૪)

૭૬. પણ જે મોમિનના રૂપમાં તેની સામે આવશે, જેણે ભવાઈના કામો કર્યા હશે, તેમના માટે ઊંચા દરજ્જાઓ હશે—

૭૭. (અર્થાત) સદા રહેનારી જન્નનો હશે, જેની તળેથી નહેરો વહેતી હશે, જેમાં તેઓ સદાય રહેશે. અને આ પાકીઝી ગ્રહણ કરનારાઓનો બદલો છે. (રુકૂઅ-૩)

૭૮. અને અમે મૂસાને વહી કરી (કહ્યું) ‘તું મારા બંદાઓને સાથે લઈ રાતો રાત નીકળી જા અને સમુદ્રમાં (લાઠી) મારી તેમના માટે સુકકા માર્ગ બનાવી લે, તું પકડાઈ જવાનો ડર ન રાખજે, ન તો કોઈ (અન્ય) ડર રાખજે.’

૭૯. પછી ફિરઝોને પોતાના લશ્કરો સાથે તેમનો પીછો પકડ્યો અને તેઓ સમુદ્રના તોફાનમાં એવા ઘેરાઈ ગયા કે તેમના ઉપર પાણી ફરી વળ્યું.

૮૦. અને ફિરઝોને પોતાની કોમને ગુમરાહ કરી અને તેમને ભવાઈનો રસ્તો ન બતાવ્યો.

૮૧. હે બની ઈસરાઈલ, અમે તમને તમારા દુશ્મનોથી બચાવ્યા અને અમે તમારી સાથે તૂર (પર્વત)ની જમણી દિશામાં કરાર કર્યો અને અમે તમારા માટે મન્ના અને સલ્વા (ના થાળ) ઊતાર્યા હતા. (૧૫)

૮૨. (અને અમે તમને નસિહત કરી હતી કે) ‘અમે જે શુદ્ધ વસ્તુઓ તમને આપી છે તે ખાઓ અને હદથી બહાર ન જાઓ કે તમારા ઉપર મારો ગજબ આવી પડે, અને જેના ઉપર મારો ગજબ પડે છે તે પાયમાલ થઈ જાય છે;’

૧૪. ગુનાહગારોથી જહન્નમનો અઝાબ સહન થશે નહિ અને તેઓ મોત દ્વારા છૂટકારો ચાહશે તે પણ તેમને નહિ મળે.

૧૫. ‘મન્ના અને સલ્વા.’ મિસર માં ગુલામીમાં લાંબા સમયથી રહેવાના પરિણામે ઈસરાઈલીઓમાં સુસ્તી, નિરૂંસાહ તથા નિરાશાના તત્ત્વો ઘર કરી ગયા હતા જેના કારણે તેઓ હઝરત મૂસા(અ) સામે નિત્ય તકરાર કરતા રહેતા ત્યારે આ આયત દ્વારા અલ્લાહે તેમને પહેલાં આપેલી ને’મતોની યાદી અપાવી.

إِنَّكَ مِنْ يَأْتِ رَبَّهُ مُجْرِمًا فَإِنَّ لَهُ جَهَنَّمَ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَى ①

وَمَنْ يَأْتِهِ مُؤْمِنًا قَدْ عَمِلَ الصَّالِحَاتِ فَأُولَٰئِكَ لَهُمُ الدَّرَجَاتُ ②

جَنَّتٍ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ③

وَلَقَدْ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِي فَاصْرَبْ لَهُمْ طَرِيقًا فِي الْبَحْرِ نَبِيِّ ④

فَاتَّبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ بِجُنُودِهِ فَغَشِيَهُمْ مِنَ الْيَمِّ مَا غَشِيَهُمْ ⑤

وَاصْلَ فِرْعَوْنُ قَوْمَهُ وَمَا هَدَىٰ ⑥

يَبْنِي إِسْرَءِيلَ قَدْ أَنْجَيْنَاكَ مِنْ عَدُوِّكَ ⑦

وَعَدْنَاكَ جَانِبَ الطُّورِ الْأَيْمَنِ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ ⑧

الْمَنَّ وَالسَّلْوَى ⑨

كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَلَا تَطْغَوْا فِيهِ فَيَحِلَّ ⑩

عَلَيْكُمْ غَضَبِي ⑪

وَمَنْ يَحْلِلْ عَلَيْهِ غَضَبِي فَقَدْ هَوَىٰ ⑫

૮૩. 'પરંતુ હું ખરેખર તેને કામો આપું છું જે તૌબાહ કરે છે, અને ઈમાન લાવી નેક કામો કરે છે અને રાહ રાસ્ત ઉપર કાયમ રહે છે.

૮૪. (અમે કહ્યું) 'અને હે મૂસા, તે તારી કોમને છોડી (અહીં) આવવામાં કેમ ઉતાવળ કરી?

૮૫. તેણે કહ્યું 'તેઓ મારી પાછળ આવી રહ્યા છે હું તારી પાસે વહેલો આવ્યો છું કે તું મારા ઉપર ખુશ થાય.'

૮૬. (અલ્લાહે) ફરમાવ્યું 'અમે તો તારી ગેરહાજરીમાં તારી કોમને અઝામાઈશમાં નાખી દીધી છે, અને સામરીએ^(૧૬) તેમને બહેકાવી દીધા છે.'

૮૭. આ વાતથી મૂસાને બહુ લાગી આવ્યું, તે ખિન્ન વદને પોતાની કોમ તરફ પાછો ફર્યો, (અને) તેણે કહ્યું 'હે મારી કોમ, શું તમારા પાલનહારે તમને ભલાઈનો વાયદો ન કર્યો હતો? શું તે (વાયદો) પૂરો થવાની મુદત તમને લાંબી લાગી? અથવા તમે એવું ચાહો છો કે તમારા પાલનહારનો તમારા ઉપર ગઝબ (પ્રકોપ) ઊતરે તે માટેજ તમે મારી સાથે કરેલા કરારનો ભંગ કર્યો છે?'

૮૮. તેમણે કહ્યું 'અમે અમારા વાયદાનો ઈરાદાપૂર્વક ભંગ નથી કર્યો. પરંતુ અમારા ઉપર એક કોમના ઝવેરાતનો^(૧૭) ભાર લાદવામાં આવ્યો હતો જે અમોએ (આગમાં) નાખી દીધો અને જેમ સામરીએ પણ નાખી દીધું હતું.'

૮૯. તેણે એક વાછરડાની આકૃતિ બનાવી તેમની સામે મૂકી, જેમાંથી ધીમે અવાજ નીકળતો હતો. અને તેમણે કહ્યું 'આ જ તમારો અને મૂસાનો મા'બૂદ છે.' આવી રીતે તેણે પણ (મૂસાના દીનનો) ત્યાગ કર્યો.

وَإِنِّي لَخَفَّارٌ لِّمَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى ﴿٨٦﴾

وَمَا أَجْعَلَكَ عَنْ قَوْمِكَ يَهُوسَى ﴿٨٧﴾

قَالَ هُمْ أَوْلَاءُ عَلَى اتَّبَعِي وَجَعَلْتُ إِلَيْكَ رَبِّ لِتَرْضَى ﴿٨٨﴾

قَالَ فَإِنَّا قَدْ فَتَنَّا قَوْمَكَ مِنْ بَعْدِكَ وَأَضَلَّهُمُ السَّامِرِيُّ ﴿٨٩﴾

فَرَجَعَ مُوسَى إِلَى قَوْمِهِ غَضْبَانَ أَسِفًا ۚ قَالَ يَقَوْمُ أَلَمْ يَعِدْكُمْ رَبِّكُمْ وَعَدًّا حَسَّتًا ۚ أَفَطَالَ عَلَيْكُمْ الْعَهْدُ أَمْ أَرَدْتُمْ أَن يَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبٌ مِّن رَّبِّكُمْ فَأَخْلَفْتُم مَّوْعِدِي ﴿٩٠﴾

قَالُوا مَا أَخْلَفْنَا مَوْعِدَكَ بِمَلِكِنَا وَلَكِنَّا حُبَلْنَا أَوْزَارًا مِن زِينَةِ الْقَوْمِ فَقَدَتْ فَهِيَكَ ۚ كَذَلِكَ أَلْقَى السَّامِرِيُّ ﴿٩١﴾

فَأَخْرَجَ لَهُمْ عِجْلًا جَسَدًا لَهُ خُورٌ فَقَالُوا هَذَا إِلَهُكُمُ وَإِلَهُ مُوسَى ۖ قَسَىٰ ﴿٩٢﴾

૧૬. 'સામરી' વિશે ઘણાં અભિપ્રાયો પ્રચલિત છે. ઈસરાઈલીની એક કોમ જેની બહુજ નાની સંખ્યા નબ્લુસમાં વસેલી છે અને તેઓ પોતાને 'બેને યીઝરાલ' તરીકે ઓળખાવે છે. આ લોકો 'સમીરાહ' અથવા 'સામારીટન્સ'ના નામે પણ પ્રખ્યાત છે. આ કોમનો ઈતિહાસ અસિરીયનોના સમારીઆ જીન્યા પછી શરૂ થયો હતો.

૧૭. કુરઆને મજીદની આ આયતથી એવું જણાય છે મિસરીઓએ ઈસરાઈલીઓને તેમના ચાલતા પહેલાં સોના-ચાંદીના ઝવેરાત વસ્ત્રો વગેરે પોતાની રાજપુશીથી આપ્યા હતા. જ્યારે બાઈબલ તેમના ઉપર આ વસ્તુની ભીખ માગીને ભેગા કર્યા હોવાનો આરોપ મૂકે છે. (એકસોડસ પ્ર.૧૨ આ.૩૬.)

૯૦. શું તેઓ જોઈ ન શકતા હતા કે તે (આકૃતિ)માં ન તો તેમને જવાબ આપવાની શક્તિ હતી અને ન તો કંઈ લાભ કે હાનિ કરવાની શક્તિ હતી? (રુકૂઅ-૪)

૯૧. અને હાડને તેમને શરૂઆતમાંજ કહ્યું 'હે મારી કોમના લોકો, આ (વાછરડા) દ્વારા તમારી કસોટી^(૧૮) થઈ રહી છે. અને તમારો રબ બેહદ કૃપાવંત છે, માટે તમે મારું કહ્યું માનો.'

૯૨. તેમણે જવાબ આપ્યો 'મૂસા પાછો નહિ કરે ત્યાં સુધી અમે આની પૂજા^(૧૯) છોડશું નહિ.'

૯૩. મૂસાએ કહ્યું 'હે હાડન, જ્યારે તું તેમને બહેકી જતાં જોઈ રહ્યો હતો, ત્યારે તને કંઈ વસ્તુથી રોકી રાખ્યો હતો.'

૯૪. (કે) તું મારી પાછળ ન આવ્યો? (અને) તેં મારા કહ્યા પ્રમાણે કેમ ન કર્યું?

૯૫. (હાડને) ઉત્તર આપ્યો, 'હે મારા માડી જાયા, મારી દાઢી તથા મારા માથાના વાળ છોડી દે. મને ભય હતો કે તું મને એમ ન કહે 'તેં ઈસરાઈલના સંતાનોમાં ફૂટ નાખી અને તેં મારી સૂચનાની કેમ રાહ ન જોઈ?'

૯૬. મૂસાએ કહ્યું 'અને હે સામરી, તારી પાસે શું બહાનું છે?

૯૭. તેણે કહ્યું 'મેં જે જોયું^(૨૦) તે તેઓ ન જોઈ શકતા હતા. મેં રસૂલની થોડી અસર લીધી હતી, તે પણ મેં ગુમાવી દીધી. અને મારા મનથી મને આવું કરવાની પ્રેરણા મળી હતી.'

૯૮. મૂસાએ કહ્યું 'તું અહીંની દૂર થઈ જા, તું જીવનભર લોકોને કહેતો ફરીશ કે મને કોઈ

أَفَلَا يَرَوْنَ أَلَّا يَرْجِعُ إِلَيْهِمْ قَوْلَهُ وَلَا يَمْلِكُ لَهُمْ
صَرًّا وَلَا نَفْعًا ۝

وَلَقَدْ قَالَ لَهُمْ هَارُونُ مِنْ قَبْلُ يَقُومُوا إِنَّمَا
فُتِنْتُمْ بِهِ وَإِنَّ رَبَّكُمُ الرَّحْمَنُ فَاتَّبَعُونِي وَاطِيعُوا
أَمْرِي ۝

قَالُوا لَنْ نَبْرَحَ عَلَيْهِ عَكِفِينَ حَتَّى يَرْجِعَ إِلَيْنَا
مُوسَى ۝

قَالَ يَهُرُونَكَ إِذْ رَأَيْتَهُمْ ضَلُّوا ۝

أَلَّا تَتَّبِعَنِ أَفَعَصَيْتَ أَمْرِي ۝

قَالَ يَبْنَؤُمْ لَا تَأْخُذْ بِلِحْيَتِي وَلَا بِرَأْسِي ۝ إِنِّي
خَشِيتُ أَنْ تَقُولَ فَرَّقْتَ بَيْنَ بَنِي إِسْرَءِيلَ
وَلَمْ تَرْقُبْ قَوْلِي ۝

قَالَ نَمَّا خَطْبُكَ يُسْأَرُ ۝

قَالَ بَصُرْتُ بِمَا لَمْ يَبْصُرُوا بِهِ فَقَبَضْتُ قَبْضَةً
مِنْ أَثَرِ الرَّسُولِ فَنَبَذْتُهَا وَكَذَلِكَ سَوَّلَتْ لِي نَفْسِي ۝

قَالَ فَادْهَبْ فَإِنَّ لَكَ فِي الْحَيَاةِ أَنْ تَقُولَ لَا

૧૮. બાઈબલે હઝરત હાડન (અ) ઉપર વાછરડાની આકૃતિ બનાવી તેમની કોમને ગુમરાહ કરવાની તોહમત મૂકી છે તેનું કુસ્આને મજહે ખંડન કર્યું છે. જુઓ (એકસોડસ પ્ર.૩૨. આ.૪.)

૧૯. મિસરમાં ઈસરાઈલીઓની લાંબી ગુલામીથી તેમણે પોતાના શાસનકર્તાઓના રૂઢી-રિવાજો જીવનપદ્ધતિ તથા ધાર્મિક વિધીઓને પોતાના જીવનમાં અપનાવી લીધા હતા. જેમાંની એક 'ગૌપૂજા' પણ હતી. (એન્ટ્રાઈફ્ટ ઓફ રીલીજિયન્સ વો. ૧ પાના.૫૦૭.)

૨૦. સામરીના કથનનો ભાવાર્થ એવો પણ થઈ શકે કે તેણે અલ્લાહના રસૂલની શીખામણે સાંભળી લીધા પછી તેનો ઉપયોગ પોતાના અંગત સ્વાર્થ માટે કરવાના ઈરાદાથી હઝરત મૂસા (અ)ની ગેરહાજરી-નો લાભ ઉઠાવ્યો.

અડકશે^(૨૧) નહિ અને તારા માટે (અઝાબ)નો તે વાયદો છે જે (અઝાબ)ને નું ટાળી નહિ શકે અને જેમાં નું યકીન રાખે છે તારા તે મા'બૂદ (ની દુદ્દશા)ને હવે જોઈલે. ખરેખર, અમે તેને જવાબીને ભસ્મ કરી નાખશું, અને તેની રાખને સમુદ્રમાં વિખેરી નાખશું.”

૯૯. તારો મા'બૂદ ફક્ત અલ્લાહ છે, તેના સિવાય અન્ય કોઈ નથી. કોઈપણ વસ્તુ તેની જાણ બહાર નથી.

૧૦૦. આવી રીતે પહેલાં બની ગયેલી ઘટનાનું વર્ણન અમે તને કહી સંભળાવીએ છીએ. અને અમે અમારા તરફથી તને આ નસિહતનામું (કુસ્આન) આપીએ છીએ.

૧૦૧. અને જે તેનાથી મુખ ફેરવશે તે કયામતના દિવસે એક ભારે બોજ તળે દબાયેલો હશે.

૧૦૨. તેની નીચે કચરાએલો હશે; અને કયામતના દિવસે આ બોજો ઉઠાવવો તેમના માટે બેહદ બૂરો હશે,

૧૦૩. તે દિવસે સૂર ફૂંકવામાં આવશે. અને તે દિવસે અમે નિસ્તેજ આંખોવાળા ગુનાહગારોને ઘેરી લઈ એકઠા કરશું.

૧૦૪. તેઓ અરસપરસ ધીમા સ્વરે કહેશે ‘તમે તો (દુનિયામાં) માત્ર દસ દિવસજ રહ્યા હશો!’^(૨૨)

૧૦૫. અમે બેહતર જાણીએ છીએ કે તેઓ શું કહેશે— તેઓમાંના જેમણે ઝિદગીમાં ઉત્તમ રાહો અપનાવી હશે તેઓ કહેશે ‘તમે તો માત્ર એકજ’^(૨૨) દિવસ રહ્યા હશો.’ (રુકૂઅ-૫)

૧૦૬. અને તેઓ તને પર્વતો^(૨૩) વિશે પૂછે તો કહે, ‘મારો રબ તેમના ભૂક્ષા કરી તેમને ધૂળની જેમ ઉડાડી દેશે.

૧૦૭. ‘અને તેમને સપાટ મેદાન કરી મૂકશે,

مَسَّسَ وَإِنَّ لَكَ مَوْعِدًا لَّنْ تَخْلَفَهُ ۚ وَانْظُرْ إِلَى إِلْهِكَ الَّذِي ظَلْتَ عَلَيْهِ عَاكِفًا لَّنُحَرِّقَنَّهُ ثُمَّ لَنَنْسِفَنَّهُ فِي الْيَمِّ نَسْفًا ۝

إِنَّا أَنهَكُمُ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَسِعَ كُلُّ شَيْءٍ عِلْمًا ۝

كَذَلِكَ نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِ مَا قَدْ سَبَقَ وَقَدْ آتَيْنَاكَ مِنْ لَدُنَّا ذِكْرًا ۝

مَنْ أَعْرَضَ عَنْهُ فَإِنَّهُ يَحْمِلُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وِزْرًا ۝
خَلِيدٍ فِيهِ ۖ وَسَاءَ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حِمْلًا ۝

يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ وَنَحْشُرُ الْجَرِيمِينَ يَوْمَئِذٍ زُرْقًا ۝

يَتَخَفَتُونَ بَيْنَهُمْ إِنْ لَبِثْتُمْ إِلَّا عَشْرًا ۝

نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ إِذْ يَقُولُ أَفِنَّهُمْ طَرِيقَةً ۝
إِنْ لَبِثْتُمْ إِلَّا يَوْمًا ۝

وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْجِبَالِ فَقُلْ يَنْسِفُهَا رَبِّي نَسْفًا ۝

فَيَذَرُهَا قَاعًا صَفْصَفًا ۝

૨૧. તેના આ ઘોર પાપના પરિણામે તેને ભયંકર ચેપી રોગ થયો હતો.

૨૨. ‘એક દિવસ’નો ભાવાર્થ એવો છે કે તેમની જાહોજવાલી લાંબી નહિ ટકે અને અંતમાં તે ગાળો તેમને એક દિવસ જેટલો જ લાગશે.

૨૩. ‘પર્વતો’ અર્થાત પશ્ચિમની બળવાન ઈસાઈ કોમો.

૧૦૮. 'જેમાં તને ન ખાડા બાકી રહેલા દેખાશે ન ટેકરા.'

૧૦૯. તે દિવસે લોકો તે પુકારનારાનું (૨૪) અનુસરણ કરશે જેની (નસિહત)માં કોઈ આંટીગૂંટી નહિ હોય; અને રહમાન સામે અન્ય અવાજો દબાઈ જશે અને પગલાંની આહટ સિવાય તું કંઈ પણ નહિ સાંભળે.

૧૧૦. તે દિવસે ભલામણો કંઈ કામ લાગશે નહિ, સિવાય તેના તરફથી જેને કૃપાવંત (અલ્લાહ) પરવાનગી આપે અને જેની વાત સાંભળવી તેને ગમતી હશે.

૧૧૧. અલ્લાહ જાણે છે જે તેમના આગળ ચાલ્યું ગયું છે, જે તેમની પાછળ આવનારું છે, જે પોતાની સમજથી તેઓ નથી જાણી શકતા.

૧૧૨. અને તમામ ચહેરા તે સદાજીવંત, સ્વયંપૂર્ણ અને તમામ જહાનોના આધાર સામે આજ્ઞાથી રજૂ થશે, અને જેણે બેઈન્સાફીનો બોજો ઉઠાવ્યો હશે તે બરબાદ થઈ જશે.

૧૧૩. પરંતુ ભલાઈના કામો કરનારાઓ, ઈમાનવાળા હોવાથી તેમને અન્યાયની દહેશત નહિ હોય ન કોઈ નુકસાનની.

૧૧૪. અને આવી રીતે અમે કુરઆનને અરબીભાષામાં ઊતાર્યું છે— જેમાં અમે અમુક ચેતવણીઓનું વર્ણન કર્યું છે કે જેથી તેઓ અલ્લાહથી ડરતા રહે અથવા આ (કુરઆન) થકી તેમનામાં અલ્લાહની યાદનો ઉદ્ભવ થાય.

૧૧૫. અલ્લાહ બૂંદ હસ્તી છે, સાચો બાદશાહ છે. કુરઆન વાંચી સંભળાવવામાં તું ઉતાવળથી કામ ન લે જ્યાં સુધી કે તેનું પૂરેપૂરું જ્ઞાન તને ન આવી જાય, અને તું દુઆ કર 'હે મારા માલિક, મારા ઈલ્મમાં વૃદ્ધિ કર.'

૧૧૬. બેશક અમે આદમ પાસેથી પ્રથમથીજ વચન લીધું હતું જેનાથી તે ચૂકી (૨૫) ગયો, બેશક

لَا تَرَى فِيهَا عِوَجًا وَلَا أَمْتًا ۝

يَوْمَئِذٍ يَتَّبِعُونَ الدَّاعِيَ لَا عِوَجَ لَهُ وَخَشَعَتِ الْأَصْوَاتُ لِلرَّحْمَنِ فَلَا تَسْمَعُ إِلَّا هَمْسًا ۝

يَوْمَئِذٍ لَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَرِضِيَ لَهُ قَوْلًا ۝

يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا ۝

وَعَنَتِ الْوُجُوهُ لِلْحَيِّ الْقَيُّومِ وَقَدْ خَابَ مَنْ حَمَلَ ظُلْمًا ۝

وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ وَلَا يُخْفِ ظُلْمًا وَلَا هَضْمًا ۝

وَكَذَلِكَ أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا وَصَرَّفْنَا فِيهِ مِنَ الْوَعِيدِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ أَوْ يُحْدِثُ لَهُمْ ذِكْرًا ۝

فَقُلْ اللَّهُ الْبَالِغُ الْحَيُّ وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْآنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يُقْضَىٰ إِلَيْكَ وَحْيُهُ وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا ۝

وَلَقَدْ عَهِدْنَا إِلَىٰ آدَمَ مِنْ قَبْلِ نُوحٍ أَنْ يَتْلِيَهُمْ

૨૪. આંહજરત સલ્વાહો અવેહે વસલ્મ.

૨૫. 'મનુષ્ય માત્ર ભૂલને પાત્ર' હજરત આદમના આચરણમાં અલ્લાહની નાકરમાનો અંશમાત્ર નહતો. હજરત આદમ (અ)નું આચરણ ગફલતમાં કરેલી એક ભૂલ હતી જેમાં ઈરાદાપૂર્વક પાપ કરવાના ચિન્હો ન હતા.

અમને તેનામાં (નાકરમાનીની) દાનત ન જણાઈ.
(રુકૂઅ-૬)

لَهُ عَزْمًا ۝

૧૧૭. અને (યાદ કર) જ્યારે અમે ફરિશ્તાઓને કહ્યું ‘આદમને સિજદો કરો.’ અને સૌએ સિજદો કર્યો, સિવાય ઈબ્લીસે, તેણે ઈન્કાર કર્યો હતો.

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ ۝
أَبَى ۝

૧૧૮. પછી અમે કહ્યું ‘હે આદમ, આ તારો અને તારી પત્નીનો દુશ્મન છે; માટે તમને જન્નતથી બહાર કાઢવાની તક તેને આપશે નહિ, નહીંતર તમે મૂસીબતમાં પડી જશો.’

فَقُلْنَا يَا آدَمُ إِنَّ هَذَا عَدُوٌّ لَكَ وَلِزَوْجِكَ فَلَا يُخْرِجَنَّكَ مِنَ الْجَنَّةِ فَتَشْقَى ۝

૧૧૯. ‘અને અહીં (જન્નતમાં) ન તું ભૂખ્યો રહીશ, ન નવસો રહીશ.

إِنَّ لَكَ أَلَّا تَجُوعَ فِيهَا وَلَا تَعْرَى ۝

૧૨૦. ‘અને તેમાં તું ન તરસ્યો રહીશ, ન તડકો વેકીશ.’ (૨૬)

وَأَنَّكَ لَا تَظْمَأُ فِيهَا وَلَا تَصْحَى ۝

૧૨૧. પરંતુ શયતાને તેને અવળી સલાહ આપી કહ્યું ‘હે આદમ, શું હું તને અમર જીવન આપનારું વૃક્ષ (૨૭) તથા સદા કાયમ રહેનારી બાદશાહી બતાવું?’

فَوَسْوَسَ إِلَيْهِ الشَّيْطَانُ قَالَ يَا آدَمُ هَلْ أَدْرَكَ عَلَى شَجَرَةٍ الْخُلْدِ وَمُلْكًا لَّا يَبُلُ ۝

૧૨૨. પછી દંપતિએ તેમાંથી ખાધું, જેના પરિણામે તેમની નગ્નતા (૨૮) તેમના ઉપર જાહેર થઈ ગઈ અને તેઓ બગીચામાંના પાંદડાંઓ (૨૯) વડે પોતાને

فَأَكَلَا مِنْهَا فَبَدَتَ لَهُمَا سَوْآتُهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ

૨૬. હઝરત આદમ(અ)ના હસ્તે અહીં ઈન્સાનની સંપૂર્ણ સુરક્ષા તથા વિકાસ માટે વ્યવસ્થિત સમાજ કાયમ કરવા માટે એક અર્થતંત્રનો પાયો નાખવામાં આવ્યો હતો, જે વ્યવસ્થા નીચે દરેક જીવને છત્ર, વસ્ત્ર તથા ખોરાક જેવા ત્રણ મહત્વના અધિકારો પ્રત્યેક ઈન્સાન માટે ઉપલબ્ધ હોવા જોઈએ. પ્રજા પ્રત્યેની આ જવાબદારી શાસનકર્તા ઉપર એક બંધન છે જેની વ્યવસ્થા વજરની રાજ્ય સત્તા પોતાની ફરજોની જવાબદારી પૂરી નથી કરતી. આ આવશ્યકતાની ગેરહાજરીમાં માનવતાનો, શારીરિક, માનસિક તથા રૂહાની વિકાસ અટકી જશે, અને મૂડીવાદની નિર્દય ભીંસમાં જકડાયેલી ઈન્સાનિયત ધરતી ઉપરથી અદ્રશ્ય થઈ જશે.

૨૭. કોઈ એવું અમર જીવન બક્ષનારું વૃક્ષ હજી સુધી ક્યાંપણ જોવામાં નથી આવ્યું. અહીં જે વૃક્ષનો ઉલ્લેખ છે તેનો અર્થ ‘વંશવેલો’ થાય છે. હઝરત આદમ (અ)ને બદકારોના વંશજોથી સાવધ રહેવા માટે હુકમ મળ્યો હતો. આ ‘વૃક્ષ’ (ના વંશજો) પોતાની બદીના કામોના લીધે અલ્લાહની દ્રષ્ટિમાં હઝરત આદમ (અ)ના દુશ્મન હતા.

૨૮. આ ‘વંશવેલો’ સાથે સંપર્કમાં આવતા હઝરત આદમ (અ) તથા હઝરત હવાને તે સમાજના બેશરમીભર્યા આચરણોનો અનુભવ થતાં તેઓ બંને પસ્તાયા અને તોબાહ કરી પતનના માર્ગે જવાથી બચી ગયા.

૨૯. બાઈબલના કથન પ્રમાણે આ પાંદડાં અંજીરના હતા જેનો બાવાર્થ ‘સદગુણો’ થાય છે. અહીં હઝરત આદમ (અ) તથા હઝરત હવાએ પોતાની નબળાઈને સદગુણો વડે ઢાંકી લીધી.

ઢાંકવા લાગ્યા. આવી રીતે આદમે પોતાના સર્જનહારની નાકરમાની કરીને પોતાના જીવને દુઃખમાં નાખ્યો.

૧૨૩. બાદમાં તેના પરવરદિગારે તેને (કરી) ચૂંટી^(૩૦) લીધો, તેને માફી આપી અને તેની રાહનુમાઈ કરી.

૧૨૪. અલ્લાહે ફરમાવ્યું 'તમે બન્ને અહીંથી ચાલ્યા જાઓ. તમે સૌ એક બીજાના^(૩૧) દુશ્મન બનશો, અને મારી તરફથી કોઈ હિદાયત આવે તેને જે અનુસરશે તે ગુમરાહ નહિ થાય અને ન કોઈ દુઃખમાં પડશે.

૧૨૫. 'પરંતુ જે મારી નસિહતથી પોતાનું મુખ ફેરવશે તે આ જીવનમાં તંગી ભોગવશે અને કયામતના દિવસે અમે તેને આંધળો ઊઠાડશું.^(૩૨)

૧૨૬. તે કહેશે 'મારા રબ, તે મને શા માટે આંધળો ઊઠાડ્યો છે, જોકે (દુનિયામાં તો) હું આંખોવાળો હતો?'

૧૨૭. અલ્લાહ ફરમાવશે 'જેવી રીતે અમારી આયતો તારી પાસે આવી હતી અને તેં તેને ગણકારી ન હતી, તેવી જ રીતે તને આજે ગણકારવામાં નહિ આવે.'

૧૨૮. અને આવી રીતે હદથી બહાર જનારાઓને અને પોતાના પાલનહારની આયતોનો ઇન્કાર કરનારાઓને અમે સજા આપીએ છીએ; અને આખેરતમાં પડનારો અઝાબ તેનાથી વધુ સખત અને લાંબા સમય સુધી ટકી રહેનારો છે.

૧૨૯. શું આનાથી તેમણે કોઈ બોધ નથી લીધો કે અમે આ પહેલાં ઘણી કોમોનો વિનાશ કરી ચૂક્યા છીએ, જેમના ઘરોમાં આજે તેઓ હરીફરી રહ્યા છે? આમાં સમજદારી રાખનારાઓ માટે ખરેખર મોટી નિશાનીઓ છે. (રુકૂઅ-૭)

૩૦. અલ્લાહે હઝરત આદમ (અ)ને ફરી ચૂંટી લીધો હતો. જેનાથી સાબિત થાય છે કે તેમણે અજાણતામાં એક ભૂલ કરી હતી અને જાણી જોઈને અલ્લાહના ફરમાનનું ઉલ્લંઘન નહોતું કર્યું.

૩૧. અહીં 'એકબીજાના'થી બે ટોળાં ગણાય છે જે અંદરોઅંદર એકબીજાની દુશ્મની કરનારા છે. જેમાંનો એક સમૂહ હઝરત આદમ (અ)ના છે અને બીજો શયતાનના પગલે ચાલનારો છે. બાદમાં હઝરત આદમ (અ)એ પોતાની જન્મ ભૂમીના પાડોશી દેશ ઈરાક તરફ થોડા સમય માટે સ્થળાંતર કર્યું હતું.

૩૨. પાપમય જીવન વિનાવવાના કારણે તેઓ ઝિંદગીમાં અંતરની આંખો ગુમાવી બેઠા હશે અને તેઓ ઝિંદગીના મકસદથી આંધળા હશે.

عَلَيْهِمَا مِنْ ذَرِّ الْجَنَّةِ ۖ وَعَصَىٰ آدَمُ رَبَّهُ فَغَوَىٰ ﴿١٢٣﴾

ثُمَّ اجْتَبَا رَبُّهُ فَتَابَ عَلَيْهِ وَهَدَىٰ ﴿١٢٤﴾

قَالَ اهْبِطَا مِنْهَا جَمِيعًا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ فَإِنَّمَا يَتَّبِعُكُم مِّنِّي هَدَىٰ ۖ فَمَنِ اتَّبَعَ هَٰذَا ۖ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَىٰ ﴿١٢٥﴾

وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا ۖ وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ أَعْمَىٰ ﴿١٢٦﴾

قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِي أَعْمَىٰ وَقَدْ كُنْتُ بَصِيرًا ﴿١٢٧﴾

قَالَ كَذَلِكَ أَتَتْكَ آيَاتُنَا فَنَسِيتَهَا ۖ وَكَذَلِكَ الْيَوْمَ تُنْسَىٰ ﴿١٢٨﴾

وَكَذَلِكَ نَجْزِي مَنْ أَسْرَفَ ۖ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِآيَاتِ رَبِّهِ ۖ وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَشَدُّ وَأَبْقَىٰ ﴿١٢٩﴾

أَفَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنَ الْقُرُونِ يََسْئَلُونَ فِي صَلَاتِهِمْ ۖ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّأُولِي

الْبَصَرِ ﴿١٣٠﴾

૧૩૦. અને તારા પરવરદિગાર તરફથી જો વચન ન આપાઈ ગયું હોત અને નક્કી ન થઈ ગયું હોત તો અજાબને ટાળી ન શક્યો હોત.

૧૩૧. માટે તે લોકો જે કહે છે તેના ઉપર તું સબ્ર કર અને તું સૂર્યોદય પહેલાં તેમજ સૂર્યાસ્ત સમયે તારા પરવરદિગારની બંદગીમાં નિમગ્ન રહે અને રાતની ઘડીઓમાં અને દિવસના ભાગોમાં^(૩૩) તેની તસ્બીહ કરતો રહે કે જેથી તને શાંતિ પ્રાપ્ત થશે.

૧૩૨. અને અમે કાફરોમાંના અમુક લોકોને મોજ ઉડાવવાની જે વસ્તુઓ આપી છે તેની તરફ તું જોઈશ નહિ, તે તો આ દુનિયાનો કાઠમાઠ છે જેનાથી અમે તેમની પરીક્ષા લઈ રહ્યા છીએ. પરંતુ તારા પરવરદિગારનું આપેલું રીઝક બેહતર છે અને સદા રહેનારું છે.

૧૩૩. અને પોતાના પરિવારને નમાઝનો હુકમ આપ અને તું પણ (નમાઝમાં) નિયમિત બની જા. અમે તારી પાસેથી રીઝક નથી માગતા; (બલકે) અમેજ રીઝક પૂરું પાડીએ છીએ. અને પરહેઝગારીનો જ અંજામ સારો છે.

૧૩૪. અને તેઓ કહે છે કે તે પોતાના રબ પાસેથી અમારી પાસે કોઈ નિશાની કેમ નથી લઈ લાવતો? તો શું તેમની પાસે પહેલાની કિતાબોમાં ચોકખી દલીલો નથી આવી ચૂકી?

૧૩૫. અને જો તે (રસૂલને મોકલવા) પહેલાં અમે તેમને અજાબથી નાબૂદ કરી દીધા હોત તો તેઓ બેશક કહેત કે હે અમારા પરવરદિગાર, તે અમારી તરફ તારો રસૂલ કેમ ન મોકલાવ્યો કે બેઆબરૂ અને ઝલીલ થવા પહેલાં અમે તારા હુકમો ઉપર અમલ કરત!

૧૩૬. તું કહી દે ‘પ્રત્યેક વ્યક્તિ પોતાના (અંજામની) રાહ જોઈ રહી છે માટે તમે પણ રાહ જુઓ; અને તમે વેળાસર જોઈ લેશો કે રાહે રાસ્ત (સન્માર્ગે) ચાલનારા કોણ છે અને હિદાયત પામનારા કોણ છે. (રૂકૂઅ-૮)

وَلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَوْلَا مَا وَاجَلٌ مُسَمِّيُّ ۝

فَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا وَمِنْ أَفْأَىٰ الْأَيْلِ فَسَبِّحْ وَأَطْرَافَ النَّهَارِ لَعَلَّكَ تَرْضَىٰ ۝

وَلَا تُدْثِرْ عَيْنُكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ ۝

وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا لَا تَسْأَلْ رِزْقًا نَحْنُ نَرْزُقُكَ وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَىٰ ۝

وَقَالُوا لَوْلَا يُاتِينَا بِآيَةٍ مِنْ رَبِّنَا أَوْ لَوْنَا تَاهِمٌ بَيِّنَةٌ مَا فِي الضُّحْفِ الْأُولَىٰ ۝

وَلَوْ أَنَّا أَهْلَكْنَاهُمْ بِعَذَابٍ مِنْ قَبْلِهِ لَقَالُوا رَبَّنَا لَوْلَا أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنُتِّحِ إِلَيْكَ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَذِلَّ وَنَخْزَىٰ ۝

قُلْ كُلٌّ مُشْرِكٌ فَتَرْبُصُوا فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ أَهْلُ الْغَسَاطِ السَّوِيِّ وَمَنِ اهْتَدَىٰ ۝

૩૩. આ સૂચવેલા સમય પાંચ વખતની નમાઝના છે. (૧) સૂર્યોદય પહેલાં ‘કન્ઝર’, (૨) બપોરનો સમય ‘ઝોહર’, (૩) સૂર્યાસ્ત પહેલાં ‘અસ્ર’, (૪) સૂર્યાસ્ત પછી ‘મગરીબ’ અને (૫) સૂર્યાસ્ત પછી અને મધરાત સુધીનો સમય ‘ઈશા’ રાતનો ‘ઈશા’.

سُورَةُ الْأَنْبِيَاءِ مَكِّيَّةٌ

(૨૧)

અલ-અંબીયા

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. આ લોકોના હિસાબનો સમય નજીક આવી રહ્યો છે છતાં તેઓ બેપરવાઈથી મુખ ફેરવી લે છે.

૩. તેમની પાસે તેમના પરવરદિગાર તરફથી જ્યારે નવો ઉપદેશ આવે છે, તો તેને સાંભળી રમતમાં ઉડાવી દેતા હોય છે.

૪. તેમના દિલ ગફલતમાં ડૂબેલાં છે, અને જાલિમો ખાનગીમાં તારા વિશે એકબીજાને કહેતા ફરે છે 'આ આપણા જેવોજ ઈન્સાનજ તો છે, તો શું તમે જાણી જોઈને તેની માયાવીજળમાં^(૧) ફસાઈ જશો?'

૫. (અલ્લાહે કહાં, 'હે રસૂલ, કહે) 'આકાશો તથા પૃથ્વીમાં જે કંઈ વાતો થાય છે, તેને મારો રબ જાણે છે અને તે સર્વ સાંભળનારો છે, સર્વ જાણનારો છે.'

૬. બલ્કે તેઓ અહીં સુધી કહે છે કે તે (દિવ્ય વાણી) ગૂંચવણ ભરેલા સ્વપ્નાઓ^(૨) છે. બલ્કે તેણે પોતેજ ઘડી કાઢેલું છે. અને તે પોતે શાએર પણ છે. તેણે તો પહેલાંના (રસૂલો) જેવા ચમત્કાર અમને કરી દેખાડ્યા જોઈએ.'

૭. પહેલાં જે વસ્તીઓનો અમે વિનાશ કર્યો હતો તો શું તે લોકો ઈમાન લાવ્યા હતા કે આ લોકો ઈમાન લાવશે?

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

اِقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ ②

مُعْرِضُونَ ③

مَا يَأْتِيهِمْ مِنْ ذِكْرٍ مِنْ رَبِّهِمْ مُحَدَّثٍ إِلَّا اسْتَمَعُوهُ ④

وَهُمْ يُعْجَبُونَ ⑤

لَاهِيَةً قُلُوبُهُمْ وَأَسْرَأَ النَّجْوَى الَّذِينَ ظَلَمُوا ⑥

هَلْ هَذَا إِلَّا بَشْرٌ مِثْلُكُمْ أَفَتَأْتُونَ السَّحَرَاءَ وَأَنْتُمْ ⑦

تُبْصِرُونَ ⑧

قُلْ رَبِّي يَعْلَمُ الْقَوْلَ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ ⑨

السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ⑩

بَلْ قَالُوا أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ بَلْ افْتَرَاهُ بَلْ هُوَ شَاعِرٌ ⑪

فَلْيَأْتِنَا بِآيَةٍ كَمَا أُرْسِلَ الْأَوَّلُونَ ⑫

مَا أَمْنَتْ قِبَالُهُمْ مِنْ قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا أَفَهُمْ يُؤْمِنُونَ ⑬

૧. અલ્લાહના રસૂલોની વાતો સત્યપૂર્ણ હોવાથી તેની જાદુઈ અસર સાંભળનારાઓ ઉપર થયા વગર નથી રહેતી જેના કારણે નાકરમાનો હમેશાં તેમના ઉપદેશોને જાદુઈ કપટજાળની ઉપમા આપતા રહ્યા છે.

૨. આ આયતમાં કાફરોએ ત્રણ જુદા જુદા વાંધાઓ ઉઠાવ્યા છે. (અ) કુરઆન સમયાંતરે આવેલા ગૂંચવણભર્યા સ્વપ્નાઓનો સંગ્રહ છે. (બ) પરંતુ તેમાં સમાયેલી સૌમ્યતા અને બૂલંદ શિક્ષણ સામે પોતાની જહાલતનું ભાન થતાંજ તેઓ આંહજરત સ.અ.સ. ઉપર કુશળતાપૂર્વક તેને ઘડી કાઢવાનો આરોપ મૂકતા રહ્યા. (ત) ફરી આંહજરત સ.અ.સ.ના પાકીઝા તથા સચ્ચાઈ ઉપર આધારિત જીવનનો ખ્યાલ તેમને આવતાંજ આપ (સ)ને એક કલ્પનામાં વિચરતો કવિ અને જાદુગર ઠરાવી પોતાની ઈર્ષાળુ મનને સંતોષ આપી દુશ્મની કરતા રહ્યા.

૮. અને અમે તારાથી પહેલાં ઈન્સાનો ઉપરજ વહી કરી (રસૂવ અનાવી) મોકલ્યા હતા, જો તમને તેનું જ્ઞાન નથી, તો જેમની પાસે યાદી (કિતાબ) છે તેમને તમે પૂછી જુઓ.

૯. અને અમે તેમને (રસૂબોને) એવું શરીર નહોતું આપ્યું કે તેઓ કશું ખાય નહિ અને હમેશાં માટે જીવતા (અમર) રહે. (૩)

૧૦. પછી અમે તેમને જે વાયદો આપ્યો હતો તે પૂરો કર્યો; અને તેમને અને તેમના સિવાય જેને યાહ્યું અમે બચાવતા રહ્યા; અને ઝાલિમોનો અમે નાશ કરતા રહ્યા.

૧૧. અમે તમારી તરફ આ કિતાબ ઊતારી છે જેમાં તમારા માટે ઈજાઝત છે; તો પણ તમે સમજશો નહિ? (રુકૂઅ-૧)

૧૨. અને કેટલીયે ઝાલિમ વસ્તીઓને અમે જડમૂળથી ઉખેડી તેમનો સર્વનાશ કર્યો અને તેમની જગ્યાએ બીજી કોમને ઊભી કરી.

૧૩. અને જ્યારે તેઓ અમારા અઝાબને ઓળખી ગયા તો તેનાથી નાસવા લાગ્યા.

૧૪. (ત્યારે) અમે કહ્યું 'ભાગો નહિ, અને તમારા અધ્યાત્મી જીવન અને તમારા ઘરો તરફ પાછા જાઓ જેથી તમારી કરણીનો હિસાબ લેવામાં આવે.'

૧૫. તેમણે કહ્યું 'હાય, અમારી બદનસીબી! અમે તો ખરેખર ઝાલિમ હતા.'

૧૬. અને તેમનો વિલાપ અંધ ન પડ્યો જ્યાં સુધી કે અમે વાઢેલી ખેતીની જેમ તેમને બાળીને રાખના ઢગલા ન અનાવી દીધા.

૧૭. અને અમે આકાશો તથા ધરતીને, તે બન્નેની વચ્ચે જે કંઈ છે તેને રમતગમતમાં જ નથી સજ્જ કાઢ્યું.

૧૮. જો અમે દિવ બહેલાવવા ચાહતા હોત તો બેશક અમારી પાસે જે કંઈ છે તેમાંથી તે (વસ્તુ)

وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ إِلَّا رِجَالًا نُوْحِي إِلَيْهِمْ فَسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦﴾

وَمَا جَعَلْنَاهُمْ جَسَدًا إِلَّا يَكُونُ الظَّالِمُونَ ﴿٧﴾ مَا كَانُوا خَالِدِينَ ﴿٨﴾ ثُمَّ صَدَقْنَاهُمُ الْوَعْدَ فَأَنْجَيْنَاهُمْ وَمَنْ نَشَاءُ وَاهْلَكْنَا الْمُسْرِفِينَ ﴿٩﴾

لَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ كِتَابًا فِيهِ ذِكْرُكُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٠﴾ وَكَمْ قَصَبًا مِنْ قَرْيَةٍ كَانَتْ ظَالِمَةً وَأَنْشَأْنَا بَعْدَهَا قَوْمًا آخَرِينَ ﴿١١﴾ فَلَمَّا أَحْسَسُوا بِأَسَاسِنَا إِذَا هُمْ مِنْهَا بِرُكُضٍ ﴿١٢﴾ لَا تَرْكُضُوا وَارْجِعُوا إِلَى مَا أُتْرِفْتُمْ فِيهِ وَمَسْكِنُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَسْأَلُونَ ﴿١٣﴾ قَالُوا يَٰوَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿١٤﴾ فَمَا زَالَتْ تِلْكَ دَعْوَاهُمْ حَتَّىٰ جَعَلْنَاهُمْ حَصِيدًا خَمِيدِينَ ﴿١٥﴾ وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لِعَيْنٍ ﴿١٦﴾

لَوْ أَرَدْنَا أَنْ نَتَّخِذَ لَهُمْ آلَاءَ تَتَّخِذْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا ۖ

૩. આ આપતથી સાબિત થાય છે કે અલ્લાહના તમામ રસૂબો ઈન્સાનોજ હતા તેમનામાં વગર ખાધેપીધે જીવવાની શક્તિ ન હતી ન તો તેમને બીજા ઈન્સાનોથી વધુ આયુષ્ય આપવામાં આવ્યું હતું. અહીં હઝરત ઈસા (અ)ના બેહઝાર વર્ષથી આસમાન ઉપર જીવી રહ્યા હોવાના અજ્ઞાનતા ભર્યા દાવાનું કોઈ મૂલ્ય નથી રહેતું.

મેળવી લીધી હોત જો અમે એવું કરવા ધારતા હોત તો.

إِنْ كُنَّا فَعِلِينَ ①

૧૯. બલ્કે, અમે સત્યના કટકાથી અસત્યનું મસ્તક ભાંગી નાખીએ છીએ; અને જોતજોતામાં તે નષ્ટ થઈ જાય છે. તમારી નિરર્થક વાતો માટે તમારા ઉપર અકસોસ છે.

بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ يُدْمِغُهُ فَادًّا
هُوَ أَهَقُّ وَلَكُمْ الْوَيْلُ مِمَّا تَصِفُونَ ②

૨૦. તે સર્વ તેનાજ (સર્જનો) છે જે આકાશો તથા ધરતીમાં છે. અને જે તેની સમીપમાં છે તેઓ તેની અંદગીથી અણગમે નથી દેખાડતા, અને ન તેની અંદગી કરવાથી તેઓ કદીપણ થાકે છે.

وَلَهُ مَنْ فِي السَّمُوتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ عِنْدَهُ
لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَلَا يَسْتَحْسِرُونَ ③

૨૧. તેઓ રાતદિવસ તેનીજ યાદમાં નિમગ્ન છે, તેઓ કદીપણ પાછા નથી હટતા.

يَسْبَحُونَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ ④

૨૨. શું તેમણે ધરતીમાં બીજા મા'બૂદો શોધી લીધા છે કે જે (મુદાઓમાં) જીવ^(૪) નાખી શકે?

أَمْ اتَّخَذُوا إِلَهًا مِّنْ أَرْضٍ هُمْ يُنشِئُونَ ⑤

૨૩. જો અલ્લાહ સિવાય કોઈ અન્ય મા'બૂદ હોત તો તે બન્ને (શક્તિઓ આપસમાં ટકરાઈને) ક્યારની પાયમાલ થઈ ગઈ હોત, તે એક મહાન શક્તિ છે, તે સૃષ્ટિનો તાજદાર છે, તેમના ઠરાવેલા સમોવડીઆઓથી તે મહા ઉચ્ચતર છે.

لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلَإِلَهِةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا فَسُبْحَانَ اللَّهِ
رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ ⑥

૨૪. જે તે કરે છે તેના વિશે તેને કોઈ પૂછી નથી શકતું, પરંતુ તેમને (અવશ્ય) પૂછપરછ થશે.

لَا يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْأَلُونَ ⑦

૨૫. શું તેમણે તેના સિવાય બીજાને મા'બૂદો બનાવી લીધા છે? તેમને કહે 'તમારી દલીલ લાવો, આ રહી તે નસિહત (કુસ્સાન) જે અન્યારના લોકો માટે છે અને મારી પહેલાંના લોકો માટે પણ આ'જ નસિહત હતી. (૫) પરંતુ લોકોમાંના ઘણા ખરા સત્યને પારખી નથી શકતા અને મોઢું ફેરવી ચાલ્યા જાય છે.

أَمْ اتَّخَذُوا مِن دُونِ اللَّهِ قُلُوبًا بِرُءُوسِهِمْ
هَذَا ذِكْرٌ مِّن مِّمِّی وَذِكْرٌ مِّن قَبْلِي بَلْ أَكْثَرُهُمْ
لَا يَعْلَمُونَ الْحَقَّ فَهُمْ مُّعْرِضُونَ ⑧

૨૬. અને તારી પહેલાં તમામ પયગમ્બરોને અમે એવી જ વહી કરતા રહ્યા હતા કે મારા સિવાય કોઈ ઈબાદતને લાયક નથી. માટે ફક્ત મારીજ ઈબાદત કરો.'

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ
أَقْنَهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ ⑨

૪. અહીં હઝરત ઈસા (અ) વિશે મુરદાઓને જીવંત કરવાની ભૂલભરેલી માન્યતાને રદીયો આપવામાં આવ્યો છે. અલ્લાહ સિવાય કોઈને જીવન-મરણ ઉપર અધિકાર નથી.

૫. પહેલા થઈ ગયેલા તમામ પયગમ્બરો ઉપર મૂકવામાં આવેલી તોહમતોથી કુસ્સાને મજબૂત તેમને મુક્તિ અપાવી અને તેમના જીવનને નિષ્કલંક અને પવિત્ર સાબિત કર્યા અને તેમને નિર્દોષ ઠરાવ્યા.

૨૩. અને તેઓ કહે છે 'કૃપાનિધિએ (પોતાના અંદાને) પુત્ર અનાવી લીધો છે.' તે તો પવિત્ર છે, અને તે (રસૂવો) તો તેના માનવંત અંદા છે.

૨૪. તેઓ અલ્લાહના બોલવા પહેલાં બોલતા^(૬) નથી અને ફક્ત તેના આદેશોનું જ પાલન કરે છે.

૨૫. અલ્લાહ તેમની પહેલાની હાલતને અને જે તેઓ પાછળ છોડી જવાના છે તેને જાણે છે અને તેઓ કોઈની ભલામણ નથી કરી શકતા સિવાય, જેના માટે અલ્લાહ યાહે; અને તેઓ અલ્લાહનો ૩૨ રાખી અહુજ સંભાળીને યાહે છે.

૩૦. અને તેઓમાંનો જો કોઈ એવું કહે કે હું પણ તેના સિવાય એક મા'બૂદ છું તો અમે તેને જહન્નમમાં ફેંકી દેશું. અમે ઝાલિમોને આવોજ અદલો આપતા રહીએ છીએ. (રુકૂઆ-૨)

૩૧. શું કાકરો નથી જાણતા કે આકાશો અને ધરતી અંધ (ઢેકાં જેવી) હતી અને અમે તેમને ખોલી નાખ્યા. અમે પાણી વડે તેમાં પ્રત્યેક વસ્તુને જીવન બ્રહ્મું, છતાં પણ શું તેઓ ઈમાન નહિ લાવે?

૩૨. અને અમે પૃથ્વીમાં (સમતુલા જાળવવા માટે) પર્વતોને ઊંડા ખોડી દીધા છે કે તે લોકોને સાથે લઈ ગઈ ન પડે અને અમે તેમાં ખુલ્લા રસ્તા રાખ્યા છે કે લોકો સીધા રસ્તે યાહે.

૩૩. અને અમે આકાશને સલામતી આપનારુ છત્ર અનાવ્યું છે, છતાં પણ તેમાંની નિશાનીઓ તરફ તેઓ ધ્યાન જ નથી આપતા!

૩૪. અને તે એજ છે જેણે રાત તથા દિવસ, સૂર્ય તથા ચંદ્રમાને અનાવ્યા, જે નિયમિત કક્ષામાં ભ્રમણ કરતા રહે.

૩૫. અમે તારી પહેલાં કોઈ પણ ઈન્સાનને સદાયનું અમરજીવન નથી આપ્યું. જો તું મૃત્યુ પામે તો શું તેઓ સદા માટે (જીવતા) રહેશે?

૩૬. પ્રત્યેક જીવ મૃત્યુનો સ્વાદ ચાખશે; અને અમે તમારી કસોટી સારી અને નરસી હાલતો દ્વારા

وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ ﴿٢٣﴾

لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾
يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يَشْفَعُونَ
إِلَّا لِمَنْ أَرَادَ وَهُمْ مِنْ خَشْيَتِهِ مُشْفِقُونَ ﴿٢٥﴾

وَمَنْ يَقُلْ مِنْهُمْ إِنِّي إِلَهٌ مِنْ دُونِهِ فَقَدْ لَكَ جُنْدٍ
جَهَنَّمَ كَذَلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ ﴿٣٠﴾

أَوَلَمْ يَرِ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا
رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ
أَفَلَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣١﴾

وَجَعَلْنَا فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَنْ تَمِيدَ بِهِمْ وَجَعَلْنَا
فِيهَا وِجَادًا سُبُلًا تَعْلَمُهَا يَهْتَدُونَ ﴿٣٢﴾

وَجَعَلْنَا السَّمَاءَ سَقْفًا مَحْفُوظًا وَهُمْ عَنْ
آيَاتِهَا مُعْرِضُونَ ﴿٣٣﴾

وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ الْإِنْسَانَ وَالنَّهَارَ وَاللَّيْلَ وَالشَّمْسَ
الْقَمَرَ كُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ﴿٣٤﴾

وَمَا جَعَلْنَا لِلشِّرْكِ مِنْ قَبْلِكَ الْخُلْدَ أَفَإِنْ مِتَّ
فَهُمُ الْخَالِدُونَ ﴿٣٥﴾

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَنَبْلُوكُم بِالشَّرِّ وَ

૬. રસૂવો અલ્લાહના ઉપદેશો સિવાય પોતાના તરફથી કશું કહેતા કે ઉમેરતા નથી અને બેહદ સાદું અને નિઃસ્વાર્થ જીવન વિતાવતા રહ્યા છે.

લેશું અને તમે સૌ અમારી સમક્ષ ફરી લાવવામાં આવશો.

૩૭. અને જ્યારે આ કાફરો તને જુએ છે, તો તેઓ મશ્કરીમાં કહે છે ‘શું આ તેજ વ્યક્તિ છે જે તમારા મા’બૂદો વિશે (બૂરું) બોલે છે?’ જોકે તેઓ પોતેજ કૃપાનિધિ (અલ્લાહ)નું નામ લેવાથી ઈન્કાર કરનારા છે.

૩૮. ઈન્સાન (સ્વભાવે) ઉતાવળો પેદા કરવામાં આવ્યો છે. હું તમને મારી નિશાનીઓ (અવશ્ય) અતાવીશ, પરંતુ તમે ઉતાવળ ન કરો.

૩૯. અને આ લોકો કહે છે ‘જો તમે સાચા છો તો અતાવો આ (ક્યામત આવવાનો) વાપદો ક્યારે પૂરો થશે?’

૪૦. જો કાફરો એટલું જાણતા હોત કે તે સમયે તેઓ પોતાના મોં કે પીઠો (ફેરવવા)થી આગ (ની દાઝ)થી નહિ બચી શકે અને ન તેમની કોઈ મદદ કરવામાં આવશે.

૪૧. અલ્લે તે (ઘડી) તેમના ઉપર ઓચિતી આવી પડશે અને તેમને પરેશાન કરી મૂકશે; તેને પાછી હટાવવાની તેમનામાં શક્તિ નહિ હોય અને ન તેમને મોહલત આપવામાં આવશે.

૪૨. અને ખરેખર તારા પહેલાં પણ રસૂલોનું હાસ્ય ઉડાવવામાં આવતું હતું, પરંતુ તે (અજાબ)ની આજનમાં કઠ્ઠા ઉડાવનારાઓ પોતેજ તેનાથી ઘેરાઈ ગયા. (રુકૂઅ-૩)

૪૩. તું કહી દે, ‘રાતના અથવા દિવસના સમયે કૃપાનિધિની પકડથી તમને કોણ બચાવી શકે છે?’ છતાં તેઓ સર્જનહારની યાદથી મુખ ફેરવી લે છે.

૪૪. શું તેમના અમારા સિવાય કોઈ મા’બૂદ એવા છે જે તેમનું રક્ષણ કરી શકે? તેઓ તો સ્વયં પોતાની રક્ષા પણ નથી કરી શકતા, ન અમારા વિરુદ્ધ તેમનો કોઈ સાથ આપનારો છે.

૪૫. અલ્લે, અમેજ તેમને અને તેમના પૂર્વજોને ઘણું અર્પણ કર્યું હતું જે લાંબા સમય સુધી (તેમણે સુખ) ભોગવ્યું. શું હવે તેઓ નથી જોઈ રહ્યા કે અમે

الْخَيْرِ فِتْنَةً ۖ وَالْيَنَانُ يَرْجَعُونَ ﴿٣٧﴾

وَإِذَا رَأَى الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ يَخْسَدُوا بِكَ إِلَّا هُزُوءًا ۚ
أَهَذَا الَّذِي يَذْكُرُ إِلَهُكُمْ ۚ وَهُمْ يَذْكُرُ الْرَّحْمَنَ
هُمْ كَافِرُونَ ﴿٣٨﴾

خُلِقَ الْإِنْسَانُ مِنْ عَجَلٍ ۚ سَأُورِيكُمْ آيَاتِي فَلَا
تَسْتَعْجِلُونِ ﴿٣٩﴾

وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٤٠﴾

لَوْ يَعْلَمُ الَّذِينَ كَفَرُوا حِينَ لَا يَكْفُونُ عَنْ وُجُوهِهِمُ
النَّارَ وَلَا عَنْ طُحُورِهِمْ وَلَا هُمْ يَبْصُرُونَ ﴿٤١﴾

بَلْ تَأْتِيهِمْ بَغْتَةً فَتَبْهَتُهُمْ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ رَدَّهَا
وَلَا هُمْ يَنْظُرُونَ ﴿٤٢﴾

وَلَقَدْ اسْتَهْزَيْتَ بِرُسُلٍ مِنْ قَبْلِكَ فَخَاقَ بِالَّذِينَ
سَخِرُوا مِنْهُمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٤٣﴾

قُلْ مَنْ يَكْلُؤُكُمْ بِالْبَيْلِ وَالتَّهَارِ مِنَ الرَّحْمَنِ
بَلْ هُمْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِمْ مُعْرِضُونَ ﴿٤٤﴾

أَمْ لَهُمُ إِلَهَةٌ تَنْعُهُمْ مِنْ دُونِنَا لَا يَسْتَطِيعُونَ
نَصْرَ أَنْفُسِهِمْ وَلَا هُمْ مِتَّا يُصْحَبُونَ ﴿٤٥﴾

بَلْ مَتَّعْنَا هَؤُلَاءِ وَآبَاءَهُمْ حَتَّى طَالَ عَلَيْهِمُ
الْعُمُرُ أَفَلَا يَرَوْنَ أَنَّ نَارَ الْأَرْضِ تَنْقُصُهَا

દેશને ચોતરફથી ઘેરીને તેની હદોને તોડતાં જઈ રહ્યા છીએ? શું તેઓ (અમારી વિરુદ્ધ) સફળ થઈ શકશે?

૪૬. તેમને કહી દે 'હું તમને વહીના આધારે ચેતવી રહ્યો છું,' પરંતુ અહેરાઓને ચેતવવામાં આવે, તો તેઓ કંઈ સાંભળી નથી શકતા.

૪૭. અને તારા પરવરદિગારના અઝાબના ગરમ લૂની થોડી ઝપટ પણ તેમને લાગશે તો તેઓ બરાડી ઉઠશે, 'અફસોસ છે અમારા ઉપર, અમે ખરેખર ઝૂલ્મ કરતા રહ્યા હતા.'

૪૮. અને અમે કયામતના દિવસે અદલના ત્રાજવાં કાયમ કરશું જેથી કોઈપણ જીવને બેઈન્સાફી નહિ થાય અને કોઈનું રાઈના એક દાણા બરાબર કંઈ હશે તો તે પણ લાવી હાજર કરશું અને હિસાબ લેવામાં અમે પૂરતા છીએ.

૪૯. અને અમે મૂસા તથા હારૂનને (તૌરાત) આપી હતી જે ફૂરકાન (સારાનરસાનું વિવેકજ્ઞાન) અને રોશની તેમજ પરહેઝગારો માટે નસિહત હતી,

૫૦. (તેમના માટે), જે લોકો વણદીકે અલ્લાહનો ડર રાખે છે અને કયામતના દિવસથી પણ ડરતા રહે છે.

૫૧. અને આ (કુરઆન) અમે ઊતાર્યું છે તે બરકતોથી ભરપૂર છે, છતાં તમે તેનો ઈન્કાર કરી દેશો? (રુકૂઅ-૪)

૫૨. અને ઈબ્રાહીમને અમે પ્રથમથીજ (સત્યમાર્ગ)ની હિદાયત આપી હતી. અને અમે તે ના (સદગુણો)થી માહિતગાર હતા.

૫૩. જ્યારે તેણે પોતાના પિતા અને પોતાની કોમને પૂછ્યું, 'આ મૂર્તિઓમાં શું છે કે તમે તેમની સાથે એટલી બધી અકીદત (ભાવના) રાખો છો?

૫૪. તેમણે જવાબ આપ્યો, 'અમે અમારા પૂર્વજોને તેમની પૂજા કરતા જોયા છે.'

૫૫. તેણે કહ્યું 'નિ:સંદેહ, તમે તેમજ તમારા પૂર્વજો ખુલ્લેખુલ્લી ગુમરાહીમાં સપડાયેલા છો.'

૫૬. તેમણે કહ્યું 'શું તું અમારી પાસે સચ્ચાઈ લઈને આવ્યો છો કે અમારો કફ્રા ઉડાવવા આવ્યો છો?'

مِنْ أَظْهَرَهَا أَفْهَمُ الْغُلُوبُونَ ﴿٥٦﴾

قُلْ إِنَّمَا أُنذِرُكُمْ بِالْوَحْيِ وَلَا يَسْمَعُ الضُّمُّ

الدُّعَاءُ إِذَا مَا يَنْدُرُونَ ﴿٥٧﴾

وَلَيْنَ مَسْتَهْمُ نَفْحَةٍ مِّنْ عَذَابِ رَبِّكَ لَيَقُولَنَّ

يَوْمَئِذٍ إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿٥٨﴾

وَنَضْعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَمَةِ فَلَا تَظْلُمُ

نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ

أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَسِيبِينَ ﴿٥٩﴾

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى وَهَارُونَ الْفُرْقَانَ وَضِيَاءً

وَذِكْرًا لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٦٠﴾

الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ وَهُمْ مِّنَ السَّاعَةِ

مُشْفِقُونَ ﴿٦١﴾

وَهَذَا ذِكْرُ مُبَرِّكَ أَنْزَلْنَاهُ أَفَأَنْتُمْ لَهُ مُنْكَرُونَ ﴿٦٢﴾

وَلَقَدْ آتَيْنَا إِبْرَاهِيمَ رُشْدَهُ مِن قَبْلُ وَكُنَّا

بِهِ عَلِيمِينَ ﴿٦٣﴾

إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَا هَذِهِ التَّمَاثِيلُ الَّتِي

أَنْتُمْ لَهَا عَاقِبُونَ ﴿٦٤﴾

قَالُوا وَجَدْنَا آبَاءَنَا لَهَا عِبَادِينَ ﴿٦٥﴾

قَالَ لَقَدْ كُنْتُمْ أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٦٦﴾

قَالُوا أَحِثْنَا بِالحَقِّ أَمْ أَنْتَ مِنَ اللَّاعِينَ ﴿٦٧﴾

૫૭. તેણે ઉત્તર આપ્યો ‘બલકે તમારો પાલનહાર આકાશો તથા ધરતીનો પણ પાલનહાર છે, તે જ તેમને રચનારો છે જેની હું સાક્ષી આપું છું.

૫૮. ‘અને અલ્લાહના સોગંદ, તમારી પીઠ ફરતાંજ તમારી મૂર્તિઓનો બંદોબસ્ત કરીશ.’

૫૯. પછી તેણે સર્વ મૂર્તિઓને તોડી નાખી, માત્ર એક મોટી મૂર્તિ રહેવા દીધી કે જેથી તેઓ તેની પાસે આવે.

૬૦. તેમણે કહ્યું, ‘અમારા મા’બૂદો સાથે આવો વ્યવહાર કોણે કર્યો છે, નિ:સંદેહ તે બેહદ અલિમ હોવો જોઈએ!’

૬૧. તેમનામાંના કેટલાકે કહ્યું, ‘અમે ઈબ્રાહીમ નામના યુવકને તેમની નિંદા કરતો સાંભળ્યો હતો.’

૬૨. તેમણે કહ્યું ‘તો તેને લોકો સામે હાજર કરો જેથી તેઓ પણ સાક્ષી બને.’

૬૩. પછી તેમણે કહ્યું ‘હે ઈબ્રાહીમ, શું તં અમારા દેવતાઓ સાથે આ વર્તીવ કર્યો છે?’

૬૪. તેણે જવાબ આપ્યો ‘બેશક, કોઈએ (૩) એવું કર્યું તો છે જ. આ રહ્યો તેમનો વડો, જો તે બતાવી શકતો હોય તો તેને પૂછી જુઓ!’

૬૫. પછી આપસમાં એકબીજાને કહેવા લાગ્યા ‘ખરેજ આપણે પોતેજ અલિમ છીએ.’

૬૬. અને તેમણે શરમથી માથાં નમાવી કહ્યું ‘નિ:સંદેહ તું ખૂબ જાણે છે કે તેનામાં બોલવાની શક્તિ નથી.’

૬૭. તેણે કહ્યું ‘તો શું તમે અલ્લાહને છોડી તેની પૂજા કરશો જે તમને ન લાભ કરી શકે છે, ન તો હાનિ કરી શકે છે?’

૬૮. ‘ધિક્કાર છે તમારા ઉપર! અને તેના ઉપર જેની તમે અલ્લાહને છોડી ઈબાદત કરો છો. શું તમે એટલું પણ સમજતા નથી?’

૬૯. લોકોએ કહ્યું ‘આ વ્યક્તિને અગ્નિમાં હોમી દો જો તમે કંઈપણ કરવા ચાહતા હો તો!’

૭. ‘કોઈએ તો કર્યું જ છે’ આવો જવાબ આપવાથી હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ)નો એવો આશય હતો કે જેણે પણ આ કાર્ય કર્યું છે તેને આ બચી ગયેલા તમારી મૂર્તિઓના વડાએ જોયો તો હશેજ. તેને જ પૂછીને ખાતરી કરી લો અને જો તેમાં તે જોવાની શક્તિ નથી જે તેની સામેજ થતું રહ્યું હતું, તો આવી જડ નિર્જીવ વસ્તુઓને દિવ્યશક્તિ ધારવું મૂર્ખતા નથી તો બીજુ શું છે?

قَالَ بَلْ رَبُّكُمْ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ الَّذِي

فَطَرَهُنَّ ۖ وَآنَا عَلَىٰ ذَلِكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ ۝

وَتَاللَّهِ لَا كِبَدَنتَ أَصْنَامَكُمْ بَعْدَ أَنْ تُولُوا

مُدِيرِينَ ۝

فَجَعَلَهُمْ جُذَاذًا إِلَّا كَبِيرًا لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ۝

قَالُوا مَنْ فَعَلَ هَذَا بِإِلَهِنَا إِنَّا لَنَرِيكَ لَظَلِيمًا ۝

قَالُوا سُبْحَانَكَ يَبْنَؤُا لَكَ يَوْمَ يُبْعَثُونَ ۝

قَالُوا فَأْتُوا بِهِ عَلَىٰ أَعْيُنِ النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَشْهَدُونَ ۝

قَالُوا إِنَّكَ فَعَلْتَ هَذَا بِإِلَهِنَا يَا بُرْهِيمُ ۝

قَالَ بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا فَاسْأَلُوهُمْ إِن

كَانُوا يَنْطِقُونَ ۝

فَرَجَعُوا إِلَىٰ أَنفُسِهِمْ فَقَالُوا إِنَّكُمْ أَنْتُمُ الظَّالِمُونَ ۝

ثُمَّ نَكَّسُوا عَلَىٰ رُءُوسِهِمْ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا هَؤُلَاءِ

يَنْطِقُونَ ۝

قَالَ أَتَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكُمْ

شَيْئًا وَلَا يَضُرُّكُمْ ۝

أَفِ تَكْفُرُوا لِمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ أَفَلَا

تَعْقِلُونَ ۝

قَالُوا احْزِقُوهُ وَانصُرُوا إِلَهُتَكُمْ إِن كُنْتُمْ فاعِلِينَ ۝

૭૦. અમે કહ્યું 'હે અગ્નિ, તું ઠરી જા અને ઈબ્રાહીમ માટે સલામતી આપનારી થઈજા.' (૮)

૭૧. અને તેમણે તેની સાથે બૂરો વ્યવહાર કરવા ચાહ્યો હતો, પરંતુ તેમણે પોતાનું જ નુકસાન કર્યું.

૭૨. અને અમે તેને તથા લૂતને બચાવી તે પ્રદેશમાં લાવ્યા જેમાં તમામ જહાન માટે અમે બરકતો ભરી મૂકી હતી.

૭૩. અને અમે તેને ઈસ્હાક તેમજ પૌત્રના રૂપમાં યા'કૂબ અર્પણ કર્યા, અને અમે તેમને પરહેઝગાર બનાવ્યા.

૭૪. અને અમે તેમને એવા લોકોના રાહબર બનાવ્યા જેમને અમારા આદેશો પ્રમાણે તેઓ હિદાયત આપતા, અને અમે તેમના ઉપર વહી દ્વારા નેકીના કામો કરવાની તથા નમાઝ કાયમ કરવાની અને ઝકાત આપવાની આજ્ઞાઓ આપી. અને તેઓ માત્ર અમારીજ અંદગી કરનારા હતા.

૭૫. અને લૂતને અમે ફૂરકાન (સારાસારની વિવેકબુદ્ધિ) અને ઈલ્મ બક્ષ્યું હતું, અને અમે તેને એક વસ્તીથી ઉગારી લીધો હતો જે બદકારીના કામોમાં પ્રવૃત્ત હતી. તેઓ અત્યંત બદકાર અને નાફરમાન લોકો હતા.

૭૬. અને અમે તેને (લૂતને) અમારી રહેમતમાં દાખલ કરી લીધો. નિઃસંદેહ તે પરહેઝગારોમાનો હતો. (રુકૂઅ-૫)

૭૭. અને (યાદ કર) જ્યારે નૂહે તે પહેલાં (અમને) પુકાર્યો હતો, ત્યારે અમે તેની દુઆ સાંભળી, અને અમે તેને તથા તેના પરિવારને ભારે સંકટમાંથી બચાવી લીધો હતો.

૭૮. અને અમે તેને એવા લોકો મુકાબલામાં સલાયત કરી જે લોકોએ અમારી આયતોને ખોટી ઠરાવી હતી. તેઓ બેશક બદકાર હતા જેથી અમે તેમને સૌને ડુબાડી દીધા.

૭૯. અને (યાદ કર) જ્યારે એક કોમના બકરાં-ઘેટાં એક ખેતીના પાકને ચરી ગયા અને દાઉદ

قُلْنَا يٰنَارُكُونِيْ بَرْدًا وَسَلٰمًا عَلٰى اِبْرٰهِيْمَ ۝

وَاٰدٰدُوْا بِهٖ كَيْدًا فَجَعَلْنٰهُمْ اِلٰخٰسِيْنَ ۝

وَنَجَّيْنٰهُ وَلُوْطًا اِلَى الْاَرْضِ الَّتِيْ بَرَكْنَا فِيْهَا

لِلْعٰلَمِيْنَ ۝

وَوَهَبْنَا لَهٗ اِسْحٰقَ وَيَعْقُوْبَ نٰفِلَةً وَوَكَّلَّا

جَعَلْنٰا صٰلِحِيْنَ ۝

وَجَعَلْنٰهُمْ اٰيَةً يُّهْدُوْنَ بِاَمْرِنَا وَاَوْحَيْنَا

اِلَيْهِمْ فَعَدِلَ الْخَيْرٰتِ وَاَقَامَ الصَّلٰوةَ وَآتٰنَا

الرَّكُوْعَ وَكَانُوْا لَنَا غٰلِبِيْنَ ۝

وَلُوْطًا اٰيَةً حُكْمًا وَعِلْمًا وَنَجَّيْنٰهُ مِنَ الْقَرٰبَةِ

الَّتِيْ كَانَتْ تَكْمُلُ الْخَبِيْثَ اِنَّهُمْ كَانُوْا قَوْمَ سَوْءٍ

فٰسِقِيْنَ ۝

وَاَدْخَلْنٰهُ فِى رَحْمَتِنَا اِنَّهٗ مِنَ الصّٰلِحِيْنَ ۝

وَنُوْحًا اِذْ نَادٰى مِنْ قَبْلُ فَاسْتَجَبْنَا لَهٗ فَنَجَّيْنٰهُ

وَاَهْلَهٗ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيْمِ ۝

وَنَصَرْنٰهُ مِنَ الْقَوْمِ الَّذِيْنَ كَذَّبُوْا بِآيٰتِنَا

اِنَّهُمْ كَانُوْا قَوْمَ سَوْءٍ فَاعْرِضْهُمْ اٰجْمَعِيْنَ ۝

وَدَاوُدَ وَسُلَيْمٰنَ اِذْ يَخْكُمٰنِ فِى الْحَرْثِ اِذْ

૮. અગ્નિ ઓલવાઈ જવાનું કારણ વરસાદ અથવા તોફાની વાવાઝોડું હોઈ શકે. આ મદદ અવશ્ય અલ્લાહ તરફથીજ મો'જેજાના રૂપમાંજ આવી હતી તેમાં શંકા નથી જેનાથી હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ)ને બચાવી લેવામાં આવ્યા. અલ્લાહના ભવ્ય ચમત્કારના રહસ્યો ઈન્સાનની સમજથી બહારની વસ્તુ છે.

તથા સુલયમાન તેનો નિવેડો લાવી રહ્યા હતા ત્યારે તેના અમે સાક્ષી હતા.

૮૦. અમે સુલયમાનને^(૮૦) સમજદારી અર્પણ કરી હતી, તેમજ બન્નેને વિવેકબુદ્ધિ અને ઈલ્મ (પણ). અને અમે પર્વતો^(૧૦) તથા પક્ષીઓને દાઉદ સાથે (અલ્લાહની) સ્તુતિમાં લગાવી દીધા હતા. આ બધું કરનારા અમેજ હતા.

૮૧. અને અમે તેને તમારા લાભ માટે અખ્તર બનાવવાનું શીખવ્યું જેનાથી તમે એકબીજાના આક્રમણ સામે પોતાનું રક્ષણ કરી શકો. તો શું તમે મારા આભારી થશો?

૮૨. અને અમે સખ્ત પવનને^(૧૧) સુલયમાનના આધીન કર્યો જે તેની આજ્ઞા અનુસાર તે પ્રદેશ તરફ ધસી જતો જેમાં અમે બરકતો રાખી હતી. અને અમે પ્રત્યેક વસ્તુનું જ્ઞાન રાખીએ છીએ.

૮૩. અને અમે હોશિયાર મરજીવાઓને^(૧૨) તેના આધીન કર્યો જે તેના માટે ઊંડાં ડુબકીઓ મારતા, તેમજ બીજું કામકાજ પણ કરતા હતા, અને અમે તે સૌના નિગેહબાન હતા.

૮૪. અને (યાદ કર) જ્યારે અય્યુબે^(૧૩) પોતાના પરવરદિગારને પોકારીને કહ્યું હતું, 'હું દુઃખમાં ઘેરાએલો છું, બેશક તું સર્વ દયાળુઓથી વધુ દયાળુ છે.'

نَفَسَتْ فِيهِ غَمُّ الْقَوْمِ وَكُنَّا لِحُكْمِهِمْ شَاهِدِينَ ۝
فَفَهَّمْنَاهَا سُلَيْمَانَ وَكُلًّا إِنَّا جُحُومًا وَعَلَيْكَ زَوْ
سَخَرْنَا مَعَ دَاوُدَ الْجَبَالِ يُسَبِّحُنَ وَالْقِطْرِ وَكُنَّا
فَاعِلِينَ ۝

وَعَلَّمْنَاهُ صَنْعَةَ لَبُؤْسٍ لِّكُمُ لِنُؤْثِرَكُمْ مِّنْ
بِأَسْمِكُمْ فَهَلْ أَنْتُمْ شَاكِرُونَ ۝
وَلِسُلَيْمَانَ الرِّيحَ عَاصِفَةً تَجْرِي بِأَمْرِهِ إِلَى
الْأَرْضِ الَّتِي بَرَكْنَا فِيهَا وَكُنَّا بِكُلِّ شَيْءٍ
عَالِمِينَ ۝

وَمِنَ الشَّيْطَانِ مَن يَعْصُونَ لَهُ وَيَعْمَلُونَ
عَمَلًا دُونَ ذَلِكَ وَكُنَّا لَهُمْ حَافِظِينَ ۝
وَأَيُّوبَ إِذْ نَادَى رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنْتَ
أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ۝

૮. હઝરત સુલયમાન (અ)ના રાજ્યના આડોશપાડોશમાં હિંસક કબીલાઓનો વસવાટ હતો જે અવારનવાર હઝરત સુલયમાનની હદોમાં ઘુસી જતા હતા. અહીં હઝરત દાઉદ (અ) તથા હઝરત સુલયમાન (અ) બન્ને તે કબીલાઓના હુમલાઓને રોકવાનો તથા તેમને પરાજય આપવાની યુક્તિ કરવા ચાહતા હતા. હઝરત દાઉદ (અ) એક બહાદુર યોદ્ધા હતા જે સખત પગલા લેવાના હક્કમાં હતા. જ્યારે હઝરત સુલયમાન (અ) સુલેહશાંતિ તથા મિત્રાચારીના કરારો દ્વારા તેમને જીતવા ચાહતા હતા.

૧૦. 'પર્વતો' અર્થ મહાપુરુષો, મોટા દરજ્જા ધરાવનાર, મોટા હોદ્દા ધરાવનાર લોકો મોટા સંગઠનો, સામ્રાજ્યો.

૧૧. 'પવનને આધીન કર્યો' અર્થાત હઝરત સુલયમાનને દરિયાઈ જહાઝરાનીમાં વર્ચસ્વ આપ્યું જેનાથી તેમણે પરશીઅન અખાત, રાતો સમુદ્ર, ભૂમધ્ય સમુદ્ર, ફલસ્તીન તથા આસપાસના પાડોશી દેશો વચ્ચે આર્થિક સંબંધો કાયમ કર્યા.

૧૨. અહીં શયતાનનો અર્થ નિષ્ણાંત, કારીગર અથવા કલાકાર અથવા સમુદ્રોની ઊંડાણમાં ડૂબકીઓ મારી મોતી વગેરે કાઢનારાઓ છે.

૧૩. બાઈબલના કથન પ્રમાણે, હઝરત અય્યુબ (અ) 'ઉઝ'ના પ્રાંતમાં રહેતા હતા જે, સિરીયા તથા

૮૫. જેથી અમે તેની દુઆ સાંભળી અને તેના ઉપરનું દુઃખ ટાળી દીધું અને અમે તેના પરિવાર સિવાય બીજા પણ તેને આપ્યા જે અમારી તરફથી એક રહેમત હતી, અને બંદગી કરનારાઓ માટે નસિહત હતી.

૮૬. અને ઈસમાઈલ તથા ઈદરીસ તથા ઝુલકીફા (૧૪) (ને યાદ રાખ) તે સર્વ સખ્ર કરનારા હતા.

૮૭. અને અમે તેમને અમારી રહેમતમાં દાખલ કર્યા હતા. નિઃસંદેહ તેઓ સદાચારીઓમાંના હતા.

૮૮. અને ઝુલ નુઉન (૧૫) (ને યાદ કર), જ્યારે તે ગુસ્સાની હાલતમાં ચાલ્યો ગયો, તે ધારતો હતો કે, અમે તેને તકલીફમાં નાખશું નહિ, પણ તેણે અમને ડાંડા

فَأَسْجَبْنَا لَهُ فَكُفْنَا مَا بِهِ مِنْ ضُرٍّ وَأَتَيْنَاهُ أَهْلَهُ
وَمَثَلَهُمْ مَعَهُمْ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا وَذُكْرًا
لِّلْعَمِيدِينَ ﴿١٥﴾

وَأِسْمَاعِيلَ وَإِدْرِيسَ وَذَا الْكِفْلِ كُلٌّ مِّنَ
الصَّابِرِينَ ﴿١٦﴾

وَأَدْخَلْنَاهُمْ فِي رَحْمَتِنَا إِنَّهُمْ مِّنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٧﴾
وَذَا النُّونِ إِذْ ذُهِبَ مُغَاصِبًا فَظَنَّ أَنْ لَّنْ نَقْدِرَ
عَلَيْهِ فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ

અકબાના અખાત વચ્ચે રસ્તામાં કોઈ સ્થળે આવેલું હતું. કહેવાય છે કે, હઝરત અય્યૂબ (અ) ઈસરાઈલીઓના મિસરથી સ્થળાંતર કરવા પહેલા થઈ ગયા હતા, અને અમુક યહૂદી વતુજો પ્રમાણે તે હઝરત મૂસા (અ)થી બસો વર્ષ પહેલા થઈ ગયા હતા. તે ઈસરાઈલી નબી ન હતા, પરંતુ ઈસરાઈલના મોટા ભાઈ ઈસાઉના વંશજ હતા. કુસ્સાને તેમને સદાચારી તેમજ સહનશીલ અલ્લાહના બંદા કહ્યા છે. તેમણે ઘણી તકલીફો ઉઠાવી હતી અને પોતાના કબીલા તથા પરિવારથી અલગ થઈ ગયા હતા. અંતમાં અલ્લાહે તેમના કબીલા તથા પરિવાર સાથે તેમનો મેળાપ કરાવી આપ્યો હતો.

૧૪. અરબી ‘ઝૂલકીફા’ તથા બાઈબલના ‘હિઝકીલ’, બન્ને નામોનાં ઉચ્ચારણમાં એકબીજાથી બહુ નજીક લાગે છે. તેમજ શાબ્દિક અર્થમાં પણ વધુ ફેર નથી, ‘ભવ્ય હિસ્સાનો માલિક’ અને ‘અલ્લાહે આપેલી શક્તિ’ બન્ને ભાવાર્થોમાં ઘણું સામ્ય જણાય છે. તેમનો જન્મ આશરે ૬૨૨ ઈસ્વી. પૂર્વે થયો હતો અને તેમણે પોતાના જીવનના પહેલા પાંત્રીસ વર્ષ યહૂદીયામાં વિતાવ્યા હતા. ઈ.સ.પૂર્વે ૫૮૨માં તેમણે મૂર્તિપૂજા અને સમાજના પ્રવર્તતા ભ્રષ્ટાચારો વિરુદ્ધ ઉપદેશ આપવો શરૂ કર્યો હતો. તે દરમિયાન બાબિલે પશ્ચિમ એશીઆમાં અસીરિયામાં સત્તા પકડી જેની સત્તાનો યહૂદીઓએ સ્વીકાર કર્યો, પરંતુ તેમના રાજા યહોમાકીમે પોતાના સલાહકારોના કહેવાથી બાબિલના રાજા બૂખ્તેનસર સામે બંડ પોકાર્યું જેના પરિણામે બૂખ્તેનસરે યરૂશ્વેમને ઘેરો ઘાલી યહૂદીયાના ઘણા અગ્રગણ્ય શહેરીઓને પરાજ્ય આપ્યો, જેમાં હઝરત હિઝકીલ (અ) તથા યહોયાકીમ પણ હતા જેણે માત્ર ત્રણ મહિનાજ રાજ ભોગવ્યું હતું.

આ સમય દરમિયાન તેમના પિતા યહોયાકીનું મૃત્યુ નીપજ્યું અને તેમનો કાકો સિદકીયા ગાદીએ આવ્યો જે થોડા સમય સુધી બાબિલનો વફાદાર રહ્યો હતો. પછી મુર્ખાઈ કરી મિસરના ભરોસે તેણે બૂખ્તેનસર સાથેના સંબંધો બગાડ્યા. હઝરત હિઝકીલ (અ)એ તેના આ વલણને પસંદ ન કર્યું. અંતમાં બૂખ્તેનસરે યરૂશ્વેમને અઢાર મહિના સુધી ઘેરામાં લીધો અને ન વર્ણવી શકાય તેવા અન્યાયો કરી યરૂશ્વેમને ધૂળધાણી કરી નાખ્યો. આ પાયમાલીની આગાહી આપતું સ્વપ્ન હઝરત હિઝકીલે જોયું હતું જેનું અલ-બકરા આયત ૨૬૦માં પહેલા વર્ણન થઈ ચૂક્યું છે; કે તે સ્વપ્ન જો પછી સો વર્ષની ગુલામી બાદ યરૂશ્વેમમાં ઈસરાઈલીઓના રાજ્યની પુનઃસ્થાપના થશે.

૧૫. ઝૂલનૂન અર્થાત હઝરત યૂનુસ (અ).

અંધકારમાંથી પુકાર્યો 'અલ્લાહ સિવાય કોઈ અન્ય મા'બૂદ નથી, પાક છે તું, બેશક, હું જ કુસૂરવાર છું.'

૮૯. પછી અમે તેની દુઆ સાંભળી અને તેને આક્રમમાંથી ઉગારી લીધો. અને આવી રીતે અમે ઈમાન લાવનારાઓને બચાવતા રહીએ છીએ.

૯૦. અને (યાદ કર) જ્યારે ઝકરિયાએ પોતાના રબને પુકાર્યો (કહ્યું) 'હે મારા પરચરદિગાર, મને તું નિઃસંતાન ન રાખજે જો કે સર્વથી ઉત્તમ વારસદાર તો તું જ છે.'

૯૧. ત્યારે અમે તેની દુઆ સાંભળી અને તેને યાહ્યા અર્પણ કર્યા થઈ તેની પત્નીને તંદુરસ્તી બક્ષી. તે સર્વ લોકો નેક કામોમાં હરિકાઈ કરતા હતા અને આશા અને ભય સાથે અમને પુકારતા હતા અને નમ્રતાથી અમારા તરફ રજૂ થતા હતા.

૯૨. અને તેને (યાદ કર) જેણે પોતાના શિયળનું રક્ષણ કર્યું; જેથી અમે તેમાં અમારી રૂઢ ફૂંકી અને તે તથા તેના પુત્રને લોકો માટે એક નિશાની બનાવી.

૯૩. ખરેખર આ તમારી કોમ છે, (તમે સૌ) એકજ કોમ છો અને હું તમારો પાલનહાર છું, માટે મારી ઈબાદત કરતા રહો.

૯૪. પરંતુ તેઓ અંદરોઅંદર મતભેદ કરી વહેંચાઈ ગયા. જોકે તેમને સર્વને અમારી જ તરફ પાછું ફરવાનું છે. (રુકૂઅ - ૬)

૯૫. માટે જે નેક કામો કરશે અને તે મોમિન હશે, તેની કોશિશો એળે નહિ જાય, અને બેશક અમે તેને નોંધી લેશું.

૯૬. અને જે વસ્તીઓને અમે નાબૂદ કરી ચૂક્યા છીએ તેના માટે નિર્ણય થઈ ચૂક્યો છે કે તેઓ ફરી (દુનિયામાં) નહિ આવી શકે.

૯૭. છેવટે યા'જૂજ તથા મા'જૂજને પણ છૂટા મૂકી દેવામાં આવશે અને તેઓ ઊંચાઈએથી^(૧૬) થતાં સર્વત્ર ફેલાઈ જશે.

سُبْحَانَكَ ۖ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٨٨﴾

فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْعَمِّ وَكَذَلِكَ نُنْجِي الْمُؤْمِنِينَ ﴿٨٩﴾

وَذَكَرْنَا إِذْ نَادَى رَبَّهُ رَبِّ لَا تَذَرْنِي فَرْدًا وَأَنْتَ خَيْرُ الْوَارِثِينَ ﴿٩٠﴾

فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَوَهَبْنَا لَهُ يَحْيَىٰ وَأَصْلَحْنَاهُ زَوْجَةً إِنَّهُمْ كَانُوا يُسْرِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خُشِعِينَ ﴿٩١﴾

وَالَّتِي أَحْصَيْتَ فُرُجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهَا مِنْ رُوحِنَا وَجَعَلْنَاهَا وَابْنَهَا آيَةً لِلْعَالَمِينَ ﴿٩٢﴾

إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً ۖ وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِ ﴿٩٣﴾

وَتَقَطَّعُوا أَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ كُلٌّ إِلَيْنَا رَاجِعُونَ ﴿٩٤﴾

فَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعِيدِهِ ۖ وَأَنَّا لَهُ كَاتِبُونَ ﴿٩٥﴾

وَحَرَمٌ عَلَىٰ قُرَيْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا أَنَّهُمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿٩٦﴾

حَتَّىٰ إِذَا فُتِحَتْ يَأْجُوجُ وَمَاجُوجُ وَهُمْ مِنْ كُلِّ حَدَبٍ يَنْسِلُونَ ﴿٩٧﴾

૧૬. યા'જૂજ મા'જૂજ બન્ને નામો એકજ શકિતના છે જેના બે જુદા જુદા રૂપ છે. પહેલું રૂપ રાજકીય (પોલીટીકલ) છે અને બીજું રૂપ મઝહબના નામ પર ફેલાવવામાં આવતું ફિસાદ છે. આ બન્ને રૂપનું પીઠબળ નાણું તથા હુન્નર છે. જે હુન્નરોમાંનું એક હુન્નર લશ્કરી હથિયારો છે.

૯૮. અને તે સાચો વાયદો પૂરો થવા આવશે, ત્યારે ઈન્કાર કરનારાઓની આંખો ફાટી રહેશે, (કહેશે) 'અફસોસ છે અમારા ઉપર, અમે ખરેખર ગફલતમાં રહી ગયા, બધકે અમે ગુનાહગાર હતા.'

૯૯. બેશક તમે, અને તેઓ જેને તમે અલ્લાહ સિવાય પૂજો છો, સૌ જહન્નમનું બળતણ બનશે. તેમાંજ તમે જવાના છો.

૧૦૦. જો આ મા'બૂદો સાચા હોત તો તેઓ તે (જહન્નમ)માં ન ગયા હોત; બેશક તે સૌ તેમાંજ પડ્યા રહેશે.

૧૦૧. ત્યાં તેમના માટે વિવાપ કરવાનું જ હશે અને (તેના સિવાય) બીજું કંઈ તેઓ સાંભળે નહિ.

૧૦૨. (પરંતુ) જેમના માટે અમારા તરફથી ભલાઈ નિર્માણ થઈ ચૂકી છે તેમને તેનાથી દૂર રાખવામાં આવશે.

૧૦૩. તેમને તે (જહન્નમ)ની આહટ સુધ્ધાં સંભળાશે નહિ, અને જ્યાં પણ તેમનું મન ચાહશે ત્યાં તેઓ સદા માટે રહેશે.

૧૦૪. કોઈ ભયંકર ત્રાસ પણ તેમને ચિંતાગ્રસ્ત નહિ કરી શકે. અને ફરિશ્તાઓ તેમનું સ્વાગત કરતા કહેશે 'તમને જે દિવસનો વાયદો હતો તે આ'જ (દિવસ) છે.'

૧૦૫. જે દિવસે અમે આકાશને એવી રીતે સંકેલી (૧૭) બેશું જેમ (કાગળના) ટીપણને સંકેલી લેવામાં આવે છે. (પછી) જેવી રીતે અમે પહેલી વાર સર્જન કર્યું હતું તેમજ તેનું પુનરાવર્તન કરશું. આ વચન અમારા ઉપર બંધનરૂપ છે, અમે અવશ્ય તેને પૂરું કરશું.

وَأَقْرَبَ الْوَعْدِ الْحَقُّ فَأَذَاهِ شَاحْصَةً أَبْصَارِ
الَّذِينَ كَفَرُوا يُؤْيَلْنَا قَدْ كُنَّا فِي غَفْلَةٍ مِنْ هَذَا
بَلْ كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿٩٨﴾

إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ
أَنْتُمْ لَهَا وَرِدُونَ ﴿٩٩﴾

لَوْ كَانَ هَؤُلَاءِ إِلَهًا مَا وَرَدَوْهَا وَكُلٌّ فِيهَا
خَالِدُونَ ﴿١٠٠﴾

لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَهُمْ فِيهَا لَا يَسْمَعُونَ ﴿١٠١﴾

إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحُسْنَىٰ أُولَٰئِكَ
عَنَّا مُبْعَدُونَ ﴿١٠٢﴾

لَا يَسْمَعُونَ حَسِيسَهَا وَهُمْ فِي مَا اشْتَكَتْ
أَنفُسُهُمْ خَالِدُونَ ﴿١٠٣﴾

لَا يَحْزَنُهُمُ الْفَزَعُ الْأَكْبَرُ وَتَتَلَقَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ
هَذَا يَوْمُكُمْ الَّذِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ ﴿١٠٤﴾

يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجْلِ لِلْكِتَابِ كَمَا
بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعَدًا عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا
فَاعِلِينَ ﴿١٠٥﴾

આ આપતમાં યા'જૂજ મા'જૂજના બનાવેલા આકાશમાં ઊડનારા હવાઈજહાજો, રોકેટો તથા રોકેટ બોમ્બની ભવિષ્યવાણી કરવામાં આવી છે કે તેઓ આકાશ દ્વારા જ્યાં ચાહશે ત્યાં ઊતરશે, અથવા આક્રમણ કરશે. આજના વિજ્ઞાનની સફળતાઓ આ ભવિષ્યવાણીને ખરી સાબિત કરે છે.

૧૭. 'સંકેલી બેશું' અર્થાત મોટા મોટા સામ્રાજ્યો અને બળવાન રાજ્યસત્તાઓને નષ્ટ કરી દેવામાં આવશે અને તેમની જગ્યાએ બીજી કોમોનો ઉદભવ કરવામાં આવશે, અથવા આહઝરત સ.અ.સ. દ્વારા ભવ્ય પરિવર્તન કરવામાં આવશે, આકાશને સંકેલી લીધા પછી નવો આકાશ તથા નવી ધરતી સર્જવામાં આવશે.

૧૦૬. અને અમે ઝબૂરમાં નસિહતો સાથે આ પણ લખી ચૂક્યા છીએ કે આ (પવિત્ર) ભૂમિ^(૧૮) (ફલસ્તીન)ના વારસ મારા નેક બંદાઓ બનશે.

૧૦૭. ખરેખર આમાં (અલ્લાહની) બંદગી કરનારાઓ માટે એક સંદેશ છે.

૧૦૮. અને અમે તને તમામ દુનિયા માટે રહેમત બનાવીને મોકલાવ્યો છે.

૧૦૯. તું કહી દે ‘મને તો વહી દ્વારા હુકમ મળ્યો છે કે તમારો મા’બૂદ એકજ છે તો શું તમે તેની તાબેદારીમાં આવશો?’

૧૧૦. છતાં જો તેઓ મુખ ફેરવી લે તો તેમને કહી દે ‘મેં તમને સૌને સરખી ચેતવણી આપી દીધી છે, અને હું નથી જાણતો કે જેનો તમને વાવદો આપવામાં આવ્યો છે તે દૂર છે કે નજીકમાં છે.

૧૧૧. ‘બેશક ઉચ્ચસ્વરે થતી વાતને તે જાણે છે અને જે તમે છૂપાવો છો તેને પણ તે જાણે છે.’

૧૧૨. ‘અને હું નથી જાણતો કે કદાચ તે (અજાબ)નો વિલંબ તમારા માટે એક કસોટી હોય, અને લાભ ઉઠાવવાના અમુકજ દિવસોજ રહ્યા હોય.’

૧૧૩. તેણે કહ્યું, ‘હે મારા પરવરદિગાર, તું સત્યના આધારે ન્યાય કર. અમારો પાલનદાર મહેરબાન છે (અને હે લોકો) તમારા દુરાગ્રહ સામે અમે તેનીજ સહાયતાના તલબગાર છીએ.’ (રૂકૂઅ-૮)

وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزُّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرْثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ ﴿١٠٦﴾

إِنَّ فِي هَذَا لَبَلَاغًا لِقَوْمٍ غَيْبِينَ ﴿١٠٧﴾

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ ﴿١٠٨﴾

قُلْ إِنَّمَا يُؤْتِيهِ إِلَٰهِي أَمْرًا إِلَهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ ﴿١٠٩﴾ فَهَلْ أَنْتُمْ مُّسْلِمُونَ ﴿١١٠﴾

وَإِنْ تَوَلَّوْاْ فَقُلْ أَدْنَتْكُمْ عَلَىٰ سَوَآءٍ وَإِنْ أَدْرِيْٓ أَقْرَبُ أَمْ بَعِيدُ مَا تُوعَدُونَ ﴿١١١﴾

إِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ مِنَ الْقَوْلِ وَيَعْلَمُ مَا تَكْتُمُونَ ﴿١١٢﴾

وَإِنْ أَدْرِيْٓ لَعَلَّهٗ فِتْنَةٌ لَّكُمْ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿١١٣﴾

قُلْ رَبِّ احْكُم بِالْحَقِّ وَرَبُّنَا الرَّحْمٰنُ الْمُسْتَعٰنُ ﴿١١٤﴾ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ ﴿١١٥﴾

﴿١١٥﴾

૧૮. આ ભૂમિ અવશ્ય ફલસ્તીનનો પ્રદેશ છે જે ઈસાઈઓના તાબા હેઠળ હતો અને હઝરત ઉમર (ર)ની ખિલાફતના સમયમાં મુસ્લિમોએ તેને જીતી લીધો હતો. કદાચ આ આયતનો ઈશારો આ વારસા તરફ હોય. મુસ્લિમ તાબામાં આ દેશ ૧૩૫૦ વર્ષ પર્યંત રહ્યો હતોય જેમાંથી માત્ર ૯૨ વર્ષ સુધી ત્યાં ‘કુસેડસ’ની સત્તા રહી હતી, અને અંતમાં વર્તમાન યુગમાં કહેવાતી લોકશાહીની ઈજારદાર ઈસાઈ સત્તાઓના પ્રતાપે ફલસ્તીનનું અસ્તિત્વ મટી ગયું અને તેની કબર ઉપર ઈસરાઈલી રાષ્ટ્રનો જન્મ થયો. બે હજાર વર્ષો સુધી દુનિયાના અનેક દેશોમાં અથડાતા ફૂટાતા યહૂદીઓને ‘સુપર પાવર્સ’ દોરીને આ દેશમાં લાવી વસાવ્યા. આ ઐતિહાસિક ઘટના કુરાને મજીદની મહાન આગાહીનું પરિપૂર્ણતા છે. જુઓ પ્રકરણ ૧૭. આ.૧૦૫. જોકે આ સ્થિતિ પણ અસ્થાયી અને અલ્પજીવી છે, અંતમાં મુસ્લિમોની તકદીરમાં તેને પાછું મેળવવું લખેલું છે. ફલસ્તીન મુસ્લિમોના તાબામાં અવશ્ય આવશેજ, આ એક દિવ્ય નિર્ણય છે, અને અલ્લાહના નિર્ણયને કોઈ બદલી નથી શકતું.

سُورَةُ الْحَجِّ مَدِينَةٍ

અલ-હજ

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. હે લોકો! તમારા પાવનહારથી ડરો, ખરેખર તે ઘડીએ થનારી ધરતીકંપની કમકમાટી એક મહાભયંકર વસ્તુ છે—

૩. જે દિવસે તમે જોઈ લેશો, કે પ્રત્યેક ધવડાવનારી સ્ત્રી પોતાના બાળકને ત્યજી દેશે, ગર્ભવતી ગર્ભને પાડી દેશે; તને ઈન્સાન નશામાં ચકચૂર જણાશે, જો કે તે નશામાં નહિ હોય, બેશક અલ્લાહનો અઝાબજ એવો સખત હશે. ^(૧)

૪. અને અમુક લોકો એવા છે, જે જહાલત (અજ્ઞાનતા)માં અલ્લાહ વિશે વાદવિવાદ કરતા રહે છે. અને, તેઓ દરેક નાકરમાન શયતાનની તાબેદારી કરતા હોય છે,

૫. જેમના વિશે નિર્ણય થઈ ચૂક્યો છે કે તેની સાથે મિત્રતા રાખનારાને તે બહેકાવી દેશે અને તેને આગના અઝાબ તરફ લઈ જશે.

૬. હે લોકો, તમારા ફરી સજીવન કરવામાં આવવા વિશે જો તમને શંકા હોય તો તમને ખબર હોવી જોઈએ કે અમે તમને માટીમાંથી પેદા કર્યા છે, પછી વીર્યના ટીપામાંથી, પછી થીજેલા લોહીમાંથી, પછી માંસના લોચામાંથી, કંઈક સાકાર કંઈક નિરાકાર અવસ્થામાંથી સર્જ્યા હતા કે અમે હકીકતને તમારા ઉપર જાહેર કરી દઈએ, અને અમે ચાહીએ તેને નિર્મિત મુદત સુધી ગર્ભાશયમાં રહેવા દઈએ છીએ, પછી તેને બાળકના રૂપમાં બહાર લાવીએ છીએ; પછી તમે તમારી પૂર્ણશક્તિની વયે પહોંચી જાઓ છો. અને

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ

يَوْمَ تَرَوُنَّهَا تُدْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّا أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَرَىٰ وَمَا هُمْ بِسُكَرَىٰ وَلَٰكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَ يَتَّبِعُ كُلَّ شَيْطَانٍ مَّرِيدٍ

كُتِبَ عَلَيْهِ أَنَّهُ مَنْ تَوَلَّاهُ فَأَنَّهُ يُضِلُّهُ وَيَهْدِيهِ إِلَىٰ عَذَابِ السَّعِيرِ

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِن كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِّن تَرَابٍ ثُمَّ مِّن نُّظْفَةٍ ثُمَّ مِّن عَلَقَةٍ ثُمَّ مِّن مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِّنَبِّئَنَّكُمْ وَنَقَرُ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَدَّدٍ ثُمَّ نَخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِنَبْلُوَكُمْ أَشَدَّ لَكُمْ وَمِنْكُمْ

૧. તે ઘડીએ દરેકને પોતપોતાની પડી હશે અને માનવપ્રાણી ચાહશે કે પોતાના સર્વ બંધન તોડી નાખે. તે પોતાના સર્વ સંબંધોનો ત્યાગ કરશે. પ્રત્યેક જીવ ચાહશે કે તેનો પોતાનો જીવ બચી જાય અને બીજા વિશે તે વિચાર કરવાનું સંદેશ છોડી દેશે.

તમારામાંના કેટલાક તો (પુખ્ત ઉમરે પહોંચતા) પહેલાંજ મરણ પામે છે, અને બીજા કેટલાકને જીવનની અંતિમ સીમાએ પહોંચાડવામાં આવે છે કે તેમને જ્ઞાન મળવા છતાં તેઓ કંઈ પણ સમજતા નથી. તું ધરતીને નિર્જીવ જોઈ રહ્યો છે, પરંતુ જ્યારે અમે તેને પાણીથી ભીંજવી દઈએ છીએ, તો તેમાં સંચાર થતાં તે ઉપસી આવે છે, અને અનેક પ્રકારની ઉમદા વનસ્પતિ ઉત્પન્ન કરે છે.

૭. આવું થવાનું કારણ (એટલું જ) છે કે તમે જાણી લો કે અલ્લાહ જ 'સત્ય' છે અને તે જ નિર્જીવમાંથી સજીવ કરે છે અને તે પ્રત્યેક વસ્તુ ઉપર સત્તા ધરાવે છે.

૮. અને કારણ કે તે ઘડી આવવાની છે તેમાં કોઈ શંકા નથી, અને (તેમાં પણ શંકા નથી) કે અલ્લાહ કબરમાં પડેલાઓને પણ સજીવન કરશે.

૯. અને લોકોમાં એવા પણ છે જે કોઈ પણ જ્ઞાન વિના, હિદાયત વિના અને કોઈ રોશન કિતાબના આધાર વિના અલ્લાહના સંબંધમાં વિવાદ કરતા રહે છે.

૧૦. તેઓ (અભિમાનથી) આડા ચાલે છે કે લોકોને અલ્લાહની રાહથી ભ્રમણી દે. આ લોકો માટે આ દુનિયામાં ફજેતી છે અને કયામતના દિવસે અમે તેમને દાઝવાના અઝાબની મજા ચખાડશું.

૧૧. તે તારા હાથે જ આગળ મોકલાયું છે તેનો આ બદલો છે. જોકે અલ્લાહ (પોતાના) બંદાઓ સાથે બેઈન્સાફી નથી કરતો. (રુકૂઅ - ૧)

૧૨. અને લોકોમાં કોઈ એવા પણ છે જે ન છૂટકે અલ્લાહની બંદગી કરે છે. જો તેને કોઈ લાભ પહોંચે તો તે ખુશ થાય છે, પરંતુ જો કસોટી ખાતર તેને દુઃખ પહોંચે તો તે પોતાની અસલ હાલત ઉપર આવી જાય છે, તે આ જીવનમાં પણ ગુમાવે છે અને આખિરતમાં પણ. આ મોટામાં મોટી ખોટ છે.

૧૩. પછી તે અલ્લાહ સિવાય અન્યની પૂજા કરે છે જે ન તો તેને કોઈ હાનિકર્તા છે અને ન લાભકર્તા. આ જ ધોર ગુમરાહી છે.

مَنْ يَتُوبْ وَيُؤْمَرْ مَنْ يَرُدُّ إِلَىٰ أَرْدَلِ الْعُرْ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِنْ بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئًا وَتَرَى الْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَا أَنزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَأَنْبَتَتْ مِنْ كُلِّ رَوْحٍ يَبْرِجُ ①

ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّهُ يُخْرِجُ الْمَوْتَىٰ وَ أَنََّّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ②

وَأَنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَأَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ ③

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُبِينٍ ④

ثَانِي عَظْفِهِ يُضِلُّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَنُذِيقُهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ عَذَابَ الْحَرِيقِ ⑤

ذَٰلِكَ بِمَا قَدَّمْتَ يَدَكَ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْغَالِي ⑥

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَتَّبِعُ اللَّهَ عَلَىٰ حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فَتْنَةٌ اِنْقَلَبَ عَلَىٰ وَجْهِهِ نَاسِرًا فَخَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةُ ذَٰلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ ⑦

يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُهُمْ وَلَا يَضُرُّهُ وَمَا لَا يَنْفَعُهُ ذَٰلِكَ هُوَ الضَّلَالُ الْبَعِيدُ ⑧

૧૪. તે તેને પૂજે છે જેનાથી લાભ કરતાં નુકસાન વધુ નિકટમાં છે. ખરેખર તે દાતા ખૂબ છે અને તેનો સાથી પણ બેહદ ખૂબ છે.

૧૫. જે લોકોએ ઈમાન લાવી સદાચારો કર્યા, બેશક, અલ્લાહ તેમને એવા બગીચાઓમાં પ્રવેશ આપશે જેની તળે નહેરો વહેતી હશે; ખરેખર અલ્લાહ જે ચાહે તે કરતો રહે છે.

૧૬. જે કોઈ એવું ધારે છે કે અલ્લાહ આ દુનિયામાં અને આખેરતમાં તે (રસૂલ)ની કોઈ સહાયતા નહિ કરે તો તે રસ્તો શોધી આસમાનમાં ચડી જાય અને તે (દિવ્ય) સંબંધને તોડી (તેને મિટાવી શકતો હોય તો તેમ કરી) જુએ કે તેની આ યુક્તિ તે વસ્તુને મિટાવી શકે છે જે તેને નાપસંદ છે?

૧૭. અને આવીજ રીતે અમે આ (કુસ્આન)ને એક સ્પષ્ટ દલીલના રૂપમાં ઊતાર્યું છે. બેશક અલ્લાહ જેને ચાહે હિદાયત આપે છે.

૧૮. જે લોકો મોમિન છે, તથા યહૂદીઓ, તથા સાબીઓ, તથા ઈસાઈઓ, તથા મજૂસીઓ, તથા મુશરિકો છે, [નિઃસંદેહ તે સર્વ વચ્ચે કયામતના દિવસે અલ્લાહ ન્યાય આપશે, ખરેખર અલ્લાહ સર્વ વસ્તુ ઉપર સાક્ષી છે.

૧૯. શું તું નથી જોઈ રહ્યો કે આકાશો અને ધરતીમાં જે છે તે સર્વ અલ્લાહનેજ સિજદા કરે છે? સૂર્ય, ચંદ્ર, નક્ષત્રો, પર્વતો, વૃક્ષો, પ્રાણી અને ઘણાખરા માનવીઓ પણ? પરંતુ ઘણાખરા લોકો એવા પણ છે જે અજાબને પાત્ર બની ગયા છે અને અલ્લાહ જેને રૂસ્વા (ફજેત) કરે છે તેને કોઈ પણ ઈજાત નહિ અપાવી શકે, ખરેખર અલ્લાહ જે ચાહે તે કરે છે.

૨૦. આ પોતાના પાલનહારના સંબંધમાં અંદરોઅંદર તકરાર કરનારા બે પક્ષો છે. તેમાંથી જે લોકો ઈમાન નથી લાવ્યા તેમના માટે અગ્નિમાંથી વચ્ચો તૈયાર કરવામાં આવશે; (અને) તેમના માથાં ઉપર ઊકળતું પાણી રેડવામાં આવશે.

૨૧. જેના પરિણામે તેમના પેટમાં જે કંઈ છે તે અને તેમની ચામડી પણ પીગળી જશે.

يَدْعُوا لَكَن ضَرَّهُ أَقْرَبُ مِنْ تَفْعِهِ لَيْسَ الْمَوَلَى وَلَيْسَ الْعَشِيرُ ⑩

إِنَّ اللَّهَ يَدْخُلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ ⑪

مَنْ كَانَ يَظُنُّ أَنْ لَنْ يَنْصُرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ إِلَى السَّمَاءِ ثُمَّ لْيَقْطَعْ فَلْيَنْظُرْ هَلْ يُدْهِبُ كَيْدَهُ مَا يَغِيظُ ⑫

وَكَذَلِكَ أَنْزَلْنَاهُ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَأَنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يُرِيدُ ⑬

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِئِينَ وَالتَّصَوُّرِ وَالْمَجُوسَ وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا إِنَّ اللَّهَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ⑭

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَخْجِدُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالْدَّوَابُّ وَكَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ الْعَذَابُ وَمَنْ يُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُكْرِمٍ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ ⑮

هَذِهِ خَصْمَتَانِ اخْتَصِمَا فِي رَبِّهِمَا فَالَّذِينَ كَفَرُوا قُطِعَتْ لَهُمْ نِيَابٌ مِنْ نَارٍ يَصْبُ مِنْ فَوْقِ رُءُوسِهِمُ الْحَمِيمُ ⑯

يُصْهِرُ بِهِ مَا فِي بُطُونِهِمْ وَالْجُلُودُ ⑰

૨૨. અને તેમની (શિક્ષા) માટે લેખાંડના ઘણા હશે.

૨૩. જ્યારે પણ તેઓ દુઃખના કારણે તે (અજાબ)માંથી નીકળવાના પ્રયત્ન કરશે, તેમને ફરી પાછા તેમાં ધકેલી દેવામાં આવશે, (તેમને કહેવામાં આવશે) 'આ દાઝવાનો અજાબ સદા માટે ભોગવના રહો.' (રુકૂઅ-૨)

૨૪. પરંતુ જે લોકો ઈમાન લાવી ભલાઈનાકામો કરતા રહેશે તેમને અલ્લાહ એવા બગીચાઓમાં દાખલ કરશે જેની તળેથી નહેરો વહેતી હશે. ત્યાં તેમને માની જડિત સુવર્ણ કંગનો પહેરાવવામાં આવશે. અને તેમના વસ્ત્રો રેશમના હશે.

૨૫. અને તેમને પવિત્ર કલામ (કુસ્આન)ની હિદાયત પ્રાપ્ત થશે અને સર્વ પ્રશંસાપાત્ર (અલ્લાહના) રસ્તા ઉપર તેમને લઈ જવામાં આવશે.

૨૬. તે લોકો જે ઈમાન ન લાવ્યા અને બીજાઓને અલ્લાહની રાહથી અટકાવતા રહ્યા, અને પવિત્ર મસ્જિદ (માં પ્રવેશ)થી રોકતા રહ્યા જેમાં દાખલ થવાનો અમે સૌને હક્ક આપ્યો છે, પછી ભલે તે ત્યાંના રહેવાસી હોય કે બહારથી આવેલો હોય, તેમને જે કોઈ અન્યાયપૂર્વક અડચણો કરશે, અમે તેને દર્દનાક અજાબનો સ્વાદ ચખાડશું. (રુકૂઅ-૩)

૨૭. અને (યાદ કર) જ્યારે અમે ઈબ્રાહીમને બેયતુલ્લાહનું સ્થાન બતાવ્યું (અને કહ્યું) 'તું કોઈ અન્યને મારો શરીર ન ઠરાવજે, અને તવાક્ક (પરિક્રમા) કરનારાઓ માટે અને (ઈબાદતમાં) ઉભા (૪) રહેનારાઓ માટે અને સિજદો કરનારાઓ માટે મારું ઘર પાક (૫) અને સાફ રાખજે;

૨૮. 'અને માનવજાતિમાં હજજ માટે એલાન કરી દે. તેઓ તારી પાસે પગપાળા આવશે અને દૂર દેશોથી દુબળાં ઊંટો ઉપર પણ સવારી કરતા (પણ) આવશે.

وَلَهُمْ مَقَامِعٌ مِنْ حَدِيدٍ ۝

كُلَّمَا أَدُودُوا أَنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا مِنْ عَمٍّ أَعِيدُوا ۝
فِيهَا زُفُوفٌ أَعْدَابُ الْحَرِيقِ ۝

إِنَّ اللَّهَ يَدْخُلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
جَنَّاتٍ تَجْرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ يُجْلُونَ فِيهَا
مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا وَلِبَاسَهُمْ فِيهَا
خَبَرٌ ۝

وَهُدًى إِلَى الصَّيْبِ مِنَ الْقَوْلِ ۝ وَهُدًى إِلَى

صِرَاطِ الْحَيِّدِ ۝

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ
وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ الَّذِي جَعَلْنَاهُ لِلنَّاسِ سَوَاءً
لِلْعَاكِفِ فِيهِ وَالْبَادِ وَمَنْ يُرِدْ فِيهِ بِالْحَادِ

يُظْلَمْ تَذِقْهُ مِنْ عَذَابِ الْعَذَابِ ۝

وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ أَنْ لَا تُشْرِكْ
بِي شَيْئًا وَطَهِّرْ بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ

وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ ۝

وَإِذْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَى

كُلِّ صَامِرٍ ثِيَابَتَيْنِ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيتٍ ۝

૩. 'તવાક્ક' ખાના કા'બાને ફરતા ફેરા લેવા.

૪. 'કિયામ' અર્થાત પવિત્ર મસ્જિદમાં ઈબાદત માટે ઉભા રહેવું.

૫. અલ્લાહ સિવાય કોઈ અન્ય શક્તિ કે મૂર્તિની ઈબાદતથી તે મસ્જિદને પાક રાખવી.

૨૯. કે અમુક મુકર્રર દિવસો દરમિયાન (મળનારા) ^(૬) લાભોના તેઓ સાક્ષી અને અને જે તેણે ચોપગાં અર્પણ કર્યા છે, તેમના ઉપર અલ્લાહનું નામ લો. પછી તેમાંથી તમે પોતે ખાઓ અને મુસીબતમાં સપડાએલા મોહતાબોને ખવરાવો.

૩૦. પછી તેઓ પોતાની અસ્વચ્છતા દૂર કરે અને પોતાની માનતાઓ પૂરી કરે અને (અલ્લાહના) પૂરાતન ઘરનો તત્વાક્ષ કરે.

૩૧. આ (અલ્લાહનો આદેશ) છે. જે કોઈ અલ્લાહની પવિત્ર વસ્તુઓનો આદર કરે છે તે તેના પાવનહાર પાસે તેના માટે બેહતર છે. અને તમારા માટે ચોપગાં પશુઓ હલાવ ઠરાવવામાં આવ્યા છે. સિવાય તે પશુઓ જેમના વિશે તમને (પહેલેથી) જાણાવી દેવામાં આવ્યું છે. મૂતિપૂજનની બૂરાઈથી બચો અને અસત્યનો ત્યાગ કરો.

૩૨. કેવળ અલ્લાહને જ નમો, અને કોઈને તેનો શરીક (સમકક્ષ) ન બનાવો. અને જે કોઈ અન્યને અલ્લાહનો શરીક ઠરાવે છે, (તેની મીસાલ તેના જેવી છે) જાણે કોઈ આકાશેથી નીચે પડ્યો હોય તેને પંખીઓ અદ્ધરથી ઝડપી લઈ ઊડી જાય અથવા પવને તેને ઊડાવીને દૂર ફેંકી દીધો હોય.

૩૩. આ (હકીકત) છે. અને જો કોઈ અલ્લાહની પવિત્ર નિશાનીઓનો આદર કરે છે, તો તે તેના અંતરના સદગુણોનું પરિણામ છે.

لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَّعْلُومَةٍ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُم مِّن بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ
فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطِيعُوا أَمْرَ الْفَقِيرِ ۝

ثُمَّ لِيَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَلْيُوفُوا نُذُورَهُمْ وَلْيَطَّوَّفُوا
بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ ۝

ذَٰلِكَ وَمَنْ يُعْظَمْ حُرْمَتِ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ
رَبِّهِ ۖ وَأُحِلَّتْ لَكُمُ الْأَنْعَامُ إِلَّا مَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ
فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ
الزُّورِ ۝

حُنَفَاءَ لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ ۖ وَمَنْ يُشْرِكْ
بِاللَّهِ فَكَانَتْ لَهُ مِنْ السَّمَاءِ تَخَظُّفٌ ظَئِيرٌ
أَوْ تَهْوِي بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَحِيقٍ ۝

ذَٰلِكَ وَمَنْ يُعْظَمْ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَىٰ
الْقُلُوبِ ۝

૬. રૂહાની (આત્મિક) લાભ મળવા ઉપરાંત મુસ્લિમો હજથી બીજા અનેક સામાજિક તથા આર્થિક લાભ ઉઠાવી શકે છે. હજમાં વિભિન્ન આંતરરાષ્ટ્રીય મુસ્લિમ કોમો વચ્ચે ઐક્ય તથા બંધુભાવનાનો ઉદભવ કરવાની શક્તિ છે. આવા સંમેલનમાં પ્રત્યેક દેશના લોકો એકબીજાની સ્થિતિ તથા વિચારોથી માહિતગારી મેળવે છે, અને તેમની વચ્ચેની સમાનતાની યાદ જાગૃત રહે છે. મક્કાના આદરપૂર્ણ છત્રછાયા તળે હજમાં એકઠા થયેલા મુસ્લિમોને મનમાં એકજ આંતરરાષ્ટ્રીય પરિવારના સભ્યો હોવાની લાગણીઓ ઉદભવે છે. કારણકે ઈસ્લામે એક વાત સાબિત કરી બતાવી છે કે અલ્લાહના દરબારમાં કોઈરાજ નથી કોઈ રંક નથી, કોઈ મોટો કે કોઈ નાનો નથી. શ્રીમંત હોય કે ગરીબ હોય, વેપારી હોય કે ઉદ્યોગપતિ હોય, સૈનિક હોય, મજૂર હોય, તેના દરબારમાં સૌ એકજ જાતના અગવચ્છો પરિધાન કરી કંધેકંધા મિલાવી એકજ હરોળમાં પોતાના સર્જનહારની બંદગી માટે ઉભા રહે છે, અલ્લાહની દ્રષ્ટિમાં સર્વ એક સમાન છે.

૩૪. તે (પશુઓ)માંથી^(૭) મુકરર મુદત સુધી લાભ લેવો તમારા માટે (યોગ્ય) છે, પછી તેમની કુરબાનીનું સ્થળ પ્રાચીન ઘર છે. (રુકૂઅ-૪)

૩૫. પ્રત્યેક કોમ માટે અમે કુરબાનીની પદ્ધતિ નક્કી કરી હતી, કે તેમને આપવામાં આવેલા પશુઓ ઉપર તેઓ અલ્લાહનું નામ લે, અને તમારો સૌનો અલ્લાહ એકજ છે; માટે તમે સઘળાં તેને સમર્પણ કરો. અને તું તેમને ખુશખબર આપી દે જે લોકો નમ્રતા ગ્રહણ કરે છે,

૩૬. (અને) જેમની સામે અલ્લાહનું નામ લેવામાં આવે છે તો તેમના મન કંપી ઉઠે છે, અને તેમના ઉપર કોઈ દુઃખ આવી પડે છે તો ધીરજથી સહન કરે છે, અને નમાઝને કાયમ કરે છે, અને અમે જે આપ્યું છે તેમાંથી ખર્ચ કરે છે.

૩૭. અને કુરબાનીના ઊંટોમાં પણ અમે તમારા માટે અલ્લાહની નિશાનીઓ રાખી છે. તેમાં તમારા માટે ઘણી ભલાઈ છે. માટે તેમને હારબંધ ઉભા કરી તેમના ઉપર અલ્લાહનું નામ ઉચ્ચારો અને જ્યારે તે ઢળી પડે તો તમે તેમાંથી ખાઓ. અને સબર કરનારને (ન માગનારને) તેમજ મોહતાજને તેમાંથી ખવરાવો. આવી રીતે અમે તેમને તમારા આધીન બનાવ્યા છે કે તમે અમારા આભારી બનો.

૩૮. (હકીકતમાં) ન તો માંસ અલ્લાહ સુધી પહોંચે છે ન લોહી, પરંતુ તમારી પરહેઝગારી (સંયમશીલતા) તેના સુધી પહોંચી જાય છે. આવીજ રીતે તેણે તેમને તમારે આધીન કર્યા છે કે અલ્લાહે તમને હિદાયત બક્ષી છે તેના માટે તમે તેની હમ્દો સના' (સ્તુતિ) કરો અને (હે રસૂલ) તું ભલાઈ કરનારાઓને ખુશખબર આપી દે.

૩૯. બેશક અલ્લાહ ઈમાન લાવનારાઓનું રક્ષણ કરશે; બેશક અલ્લાહ વિશ્વાસઘાત કરનારા (અથવા) નાશુકાને પસંદ નથી કરતો. (રુકૂઅ-૫)

لَكُمْ فِيهَا مَنَافِعٌ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ مَحِلُّهَا
إِلَىٰ الْبَيْتِ الْعَتِيقِ ﴿٣٧﴾

وَلِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا لِّيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ
عَلَىٰ مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ ۚ وَاللَّهُ
إِلَهُ وَاحِدٌ ۖ فَلَهُ أَسْلِمُوا وَبَشِّرِ الْمُخْبِتِينَ ﴿٣٨﴾
الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَالصَّابِرِينَ
عَلَىٰ مَا أَصَابَهُمْ وَالْبَاقِيْنَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ
يُنْفِقُونَ ﴿٣٩﴾

وَأُبَدِّنَ جَعَلْنَاهَا لَكُمْ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ لَكُمْ
فِيهَا خَيْرٌ ۖ فَاذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا صَوَافٍ ۚ فَإِذَا
وَجِبَتْ جُنُوبُهَا فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطِعُوا النَّائِعِ
الْمُعْتَصِرَ ۚ كَذَلِكَ سَخَّرْنَاهَا لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٤٠﴾
لَنْ يَنَالَ اللَّهُ لُحُومُهَا وَلَا دِمَآؤُهَا وَلَكِنْ يَنَالَ
التَّقْوَىٰ مِنْكُمْ ۚ كَذَلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا اللَّهَ
عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ وَبَشِّرِ الْمُحْسِنِينَ ﴿٤١﴾

إِنَّ اللَّهَ يُدْفِعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا ۚ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ
كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ ﴿٤٢﴾

૭. કુરબાનીઓ માટે લાવવામાં આવેલા પશુઓથી સફર દરમિયાન તેમની સવારી કરી હોય અથવા તેમનાથી અન્ય લાભ ઊઠાવ્યો હોય તો હજ કરનારાઓ માટે તે યોગ્ય છે. અંતમાં તેમનું સ્થાન અલ્લાહનું પ્રાચીન ઘર છે.

૪૦. જેમના સાથે લડાઈ કરવામાં આવી છે, તેમને (લડવાની) પરવાનગી^(૮) આપવામાં આવે છે, કારણ કે તેમની સાથે જૂલમ થયો છે. બેશક અલ્લાહ તેમની મદદ કરવાનું સામર્થ્ય રાખે છે.

૪૧. તેમને તેમના ઘરોમાંથી વિના કારણે હાંકી કાઢવામાં આવ્યા હતા. તેમણે માત્ર એટલું જ કહ્યું હતું કે અમારો પાલનહાર અલ્લાહ છે. અને જો અલ્લાહ એક બીજાઓ દ્વારા લોકોનો પરાભવ ન કરતો રહેત તો મકો, તથા દેવળો અને (અન્ય) ઈબાદતગાહો અને મસ્જિદો જેમાં અલ્લાહનું નામ લેવામાં આવે છે તે સર્વ તોડી નાખવામાં આવ્યા હોત. અને તેને અલ્લાહ અવશ્ય મદદ કરશે જે અલ્લાહની મદદ કરે છે. અલ્લાહ ખરેખર બેહદ શક્તિશાળી છે, સર્વસમર્થ છે—

૪૨. આ લોકોને જો અમે આ ધરતીમાં સત્તા આપીએ, તો તેઓ નમાઝ કાયમ કરશે અને ઝકાત આપશે અને નેકીની નસિહત આપશે અને બદીઓથી રોકતા રહેશે. બેશક પ્રત્યેક બાબતનો અંજામ અલ્લાહના અધિકારમાં છે.^(૯)

૪૩. અને જો તેઓ તારા ઉપર જૂઠ્ઠો હોવાનો આરોપ મૂકે તો તેમના પહેલાં નૂહની કોમ અને આદ તથા સમૂદ પણ (પોતાના રસૂલોને) જૂઠ્ઠા ઠરાવી ચૂક્યા છે.

૪૪. અને ઈબ્રાહીમની કોમે અને લૂતની કોમે પણ (એવું જ કયું હતું).

૪૫. અને મધ્યનવાળાઓએ પણ, અને મૂસાને પણ જૂઠ્ઠો ઠરાવવામાં આવ્યો હતો. પરંતુ મેં કાફરોને થોડીક મોહલત આપી હતી; પછી (આયિતા) મેં તેમને પકડી લીધા, અને મારો બદલો કેવો (ભયંકર) હતો!

૪૬. અને કેટલીએ વસ્તીઓ આમે નાબૂદ કરી ચૂક્યા છીએ જે જૂલમ કરવામાં પ્રવૃત્ત હતી, પરિણામે

إِنَّ لِلَّذِينَ يَقْتُلُونَ بِأَنفُسِهِمْ ظُلُمًا وَأَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ ﴿٤٠﴾

الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهَادَتْ صَوَامِعُ وَبَيْعٌ وَصُلُوكٌ وَ مَسْجِدٌ يُذَكِّرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٤١﴾

الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَآمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَاللَّهُ عَابِدَةُ الْأُمُورِ ﴿٤٢﴾ وَإِنْ يَكْذِبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَثَمُودٌ ﴿٤٣﴾

وَقَوْمُ إِبْرَاهِيمَ وَقَوْمُ لُوطٍ ﴿٤٤﴾ وَأَصْحَابُ مَدْيَنَ وَكَذَّبَ مُوسَىٰ فَأَلْقَيْنَا لَكَفِيرِينَ ﴿٤٥﴾ ثُمَّ أَخَذْنَاهُمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٤٦﴾ فَكَانَ مِنْ قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ فَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا وَبِئْسَ مَعْظَلَةٌ وَاقْصِرْ

૮. તમામ આલિમોના મત પ્રમાણે આ સૌથી પહેલી આયત છે જેમાં મુસ્લિમોને રક્ષણ-મક હથિયાર ઉપાડવાની પરવાનગી આપવામાં આવી હતી. વર્ષો સુધી મક્કાના મૂઠીભર મુસ્લિમો ઉપર થતા જૂલમો સામે હથિયાર ઉપાડી પોતાના બચાવ માટે લડવાની પ્રેરણા આ આયત દ્વારા આપવામાં આવી હતી.

૯. મુસ્લિમોને સત્તા મળ્યા પછી કોઈના ઉપર જૂલમ ન કરવાનો આદેશ આ આયતમાં છે અને તેમનો ફેસલો અલ્લાહના હાથમાં સોંપવામાં આવ્યો છે. બળજબરીથી મઝહબને કબૂલ કરાવવા ઉપર આ આયતમાં પ્રતિબંધ છે.

તે (વસ્તીઓ) તેમના છાપરાના ભારે ઊંધી પડી ગઈ; અને કેટલાય કૂવા અને દુર્ગો વેરાન થયા.

૪૭. શું તેઓ ધરતી ઉપર હરતાફરતા નથી કે તેમનાં દિલોમાં વિચારો ઉદ્ભવે કે જેનાથી તેઓ સમજી શકે અથવા કાનથી તેઓ સાંભળી શકે? હકીકતમાં માત્ર આંખોજ આંધળી નથી હોતી, પરંતુ શરીરોની અંદરનાં જે દિલો છે, તે જ આંધળા છે.

૪૮. અને તેઓ ઉતાવળે અઝાબ લાવવા માટે તને કહે છે, પરંતુ અલ્લાહ પોતાના વાયદાનો ભંગ કદી પણ નથી કરતો. અને ખરેખર અલ્લાહ પાસે એક દિવસ તમારી ગણતરીના એક હજાર દિવસ જેવો છે.

૪૯. અને કેટલીય વસ્તીઓ છે જેમને અમે પહેલાં મોહલત આપી હતી જે બદકારીઓ ડૂબેલી રહેતી, પછી મેં તેમને (એકદમ) પકડી લીધા. અને મારી તરફજ સર્વને પાછું ફરવાનું છે. (રુકૂઅ-૬)

૫૦. તું કહે, 'હે લોકો, હું તો માત્ર તમને ચેતવણી આપનારો છું.'

૫૧. જે લોકો ઈમાન લાવી નેક કામો કરશે, તેમના માટે બક્ષીસ અને ઈઝઝતવાળી રોજી છે.

૫૨. પરંતુ જે અમારી આપતોને નાકામ ખનાવવામાં પ્રયત્નશીલ થશે, તેઓ દોઝખના રહેવાસી છે.

૫૩. અમે તારા પહેલાં કોઈ રસૂલ કે નબી નથી મોકલાવ્યો, કે જેણે કોઈ કામ કરવાની ઈચ્છા કરી હોય અને તેમાં શયતાને અડચણો ન ઊભી કરી હોય. પરંતુ શયતાન જે કંઈ નાખે છે અલ્લાહ તેને નાબૂદ કરે છે. અને તે પોતાના આદેશોને વધુ મજબૂત કરે છે. બેશક અલ્લાહ સર્વજ્ઞ છે, હિકમતવાળો છે.

૫૪. જેથી શયતાનની નાખેલી અડચણો દ્વારા રોગીષ્ટ હદયોવાળાની અને તે લોકો જેના દિલ સખત થઈ ગયા છે તેમની આઝમાઈશ કરે. અને ખરેખર ઝાલિમો (નાફરમાનીમાં) હદયથી આગળ વધી ગયા છે—

૫૫. અને જે લોકોને (દિવ્ય) જ્ઞાન મળી ચૂક્યું છે તે લોકો સમજી લે કે આ (કુસ્આન) તારા રબ તરફથી આવેલું સત્ય છે, જેથી તેઓ તેમાં ઈમાન લાવે અને

مُشِيدٍ ﴿٣٦﴾

أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَتَكُونَ لَهُمْ قُلُوبٌ يَعْقِلُونَ بِهَا أَوْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى الْأَبْصَارُ وَلَكِنْ تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ ﴿٣٧﴾

وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَلَنْ يُخْلِفَ اللَّهُ وَعْدَهُ وَإِنَّ يَوْمًا عِنْدَ رَبِّكَ كَأَنفَسَةٍ مِّمَّا تَعُدُّونَ ﴿٣٨﴾ وَكَأَنَّ مِنْ قَرِينَةٍ أَمَلَيْتُ لَهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ ثُمَّ أَخَذْتُهَا ۖ وَإِلَى الْمَصِيرِ ﴿٣٩﴾

قُلْ يَأَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿٤٠﴾

فَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ ۖ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٤١﴾ وَالَّذِينَ سَعَوْا فِي آيَاتِنَا مُعْجِزِينَ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿٤٢﴾

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ إِلَّا إِذَا تَلَّي الْقُلُوبُ الشَّيْطَانُ فِي أُمِّيَّتِهِ فَيَنْسَخُ اللَّهُ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ ثُمَّ يُحْكُمُ اللَّهُ آيَتِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٤٣﴾

لِيَجْعَلَ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ فِتْنَةً لِلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ ﴿٤٤﴾

وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَيُؤْمِنُوا بِهِ فَتُخْبِتَ لَهُ قُلُوبُهُمْ وَإِنَّ اللَّهَ

તેમના અંતઃકરણ તેની સામે વિનમ્રતા દાખવે. અને અલ્લાહ મોમિનોને હમેશાં સત્યમાર્ગ દેખાડે છે.

૫૬. અને જે લોકો ઈમાન નહિ લાવે તેઓ (કુરઆન)ના વિશે શંકામાં ડૂબેલા રહેશે, જ્યાં સુધી તે ધરી તેમના ઉપર અચાનક આવી જાય અથવા તે વિનાશકારક દિવસનો અઝાબ તેમના ઉપર તૂટી પડે.

૫૭. તે દિવસે હુકૂમત અલ્લાહની હશે. તે તેમની વચ્ચે નિર્ણય કરશે. માટે જે ઈમાન લાવી નેકીઓ કરશે તેઓ ને'મત ભરી જન્નતોમાં દાખલ થશે.

૫૮. પરંતુ જેમણે કુફર કર્યું હશે અને અમારી આયતોનો અસ્વીકાર કર્યો હશે તેઓ બેહદ અપમાનજનક અઝાબ ભોગવશે. (રુકૂઅ-૭)

૫૯. અને જે લોકો અલ્લાહ ખાતર હિજરત કરી અને માર્યા ગયા અથવા મરણ પામ્યા, અલ્લાહ તેમને ઉત્તમ રિઝક આપશે. અને રોઝી આપવામાં અલ્લાહ સૌથી બેહતર છે.

૬૦. તેમને અવશ્ય એવા સ્થાનોમાં દાખલ કરશે જેનાથી તેઓ બહુજ ખુશ થશે, અને અલ્લાહ સર્વ જાણનારો છે, સહનશીલ છે.

૬૧. (બેશક) એમજ થશે. અને જેને ઈજા પહોંચી હોય તે (દુશ્મનથી) તેટલા પૂરતોજ બદલો લે અને જો (તેના લીધેલા બદલાથી) વધુ તેના ઉપર ઝુલ્મ થયો હોય તો અલ્લાહ અવશ્ય તેની મદદ કરશે. નિઃસંદેહ અલ્લાહ ગુનાહોથી પાક (પવિત્ર) કરનાર છે (અને) બહુજ ક્ષમાવંત છે.

૬૨. કારણકે તે અલ્લાહજ છે જે રાતને દિવસમાં બદલે છે અને દિવસને રાતમાં બદલે છે. (અને) અલ્લાહ સર્વ સાંભળનારો છે, સર્વ જોનારો છે.

૬૩. કારણ કે તે અલ્લાહ છે, જે સત્ય છે અને તે સિવાયના જેમને આ લોકો પુકારે છે તે સૌ નાશવંત છે. અને અલ્લાહ જ ઉચ્ચતર છે, સર્વશ્રેષ્ઠ છે.

૬૪. શું તો નથી જોયું કે અલ્લાહ આસમાનથી પાણી વરસાવે છે જેથી ધરતી હરિયાળી થઈ જાય છે? બેશક અલ્લાહ સર્વ તદબીરોનો (યુક્તિઓનો) જાણનાર છે, તે સર્વજ્ઞ છે.

لَهُمَا الَّذِينَ آمَنُوا إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ٥٥
وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي مَرِئَةٍ مِّنْهُ حَتَّىٰ تَأْتِيَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً أَوْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ يَوْمَ عَقِيلِهِ ٥٦

أَلَيْكَ يَوْمَئِذٍ لِلَّهِ يَحْكُمُ بَيْنَهُمُ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ ٥٧
وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ٥٨

وَالَّذِينَ هَاجَرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ قُتِلُوا أَوْ مَاتُوا لَيَرْزُقَنَّهُمُ اللَّهُ رِزْقًا حَسَنًا وَإِنَّ اللَّهَ لَكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ٥٩

لَيُدْخِلَنَّهُمْ مُّدَخَلًا يَرْضَوْنَهُ ٦٠ وَإِنَّ اللَّهَ لَكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ٦١

ذَٰلِكَ وَمَنْ عَاقَبَ بِمِثْلِ مَا عُوقِبَ بِهِ ثُمَّ بُغِيَ عَلَيْهِ لَيَنْصُرَنَّهُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ ٦٢
ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ يُولِجُ الْبَيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي الْبَيْلِ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ ٦٣

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَتَخَسَّبُ الْأَرْضُ مُخْضَرَّةً إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ ٦٤

૬૫. જે કંઈ આકાશમાં અને ધરતીમાં છે તે સર્વ તેનું જ છે, અને ખરેખર અલ્લાહ કોઈનો મોહતાજ નથી. સર્વ પ્રશંસાપાત્ર છે. (રુકૂઅ-૮)

૬૬. શું તેં નથી જોયું કે જે કંઈ પૃથ્વીમાં છે તેને અલ્લાહે તમારા આધીન કર્યું છે, વહાણો પણ તેની જ આજ્ઞાથી સમુદ્રમાં ચાલે છે? અને તેણે જ આકાશને ધરતી ઉપર તૂટી પડવાથી અટકાવી રાખ્યું છે, સિવાય કે તેના હુકમથી (તે પડે!), ખરે જ અલ્લાહ બેહદ મહેરબાન છે, બેહદ દયાળુ છે.

૬૭. અને તે એજ છે જેણે તમને જીવન બક્ષ્યું, પછી તે તમને મૃત્યુ આપશે, ફરી તમને સજીવન પણ કરશે, ખરેખર ઈન્સાન બહુજ નગુણો છે.

૬૮. દરેક કોમ માટે અમે ઈબાદતની રીત નક્કી કરી આપી હતી જે અનુસાર તેઓ કરતા રહેતા. માટે તેમને તારી સાથે આ બારામાં કંઈ વાંધા ન હોવા જોઈએ; તું તેમને તારા રબ તરફ બોલાવતો રહે. બેશક તું સીધા રસ્તા ઉપર કાયમ છે.

૬૯. અને જો તેઓ તારી સાથે તકરાર કરે તો તેમને કહી દે 'તમે જે કરો છો તેને અલ્લાહ ખૂબ જાણે છે.'

૭૦. 'તમે જે બાબતોમાં મતભેદ કરતા રહો છો, અલ્લાહ કયામતના દિવસે તેનો કૈંસલો કરી દેશે.'

૭૧. શું તું નથી જાણતો કે અલ્લાહને તે સર્વનું જ્ઞાન છે, જે કંઈ આકાશ અને ધરતીમાં છે? બેશક તે (બધું) એક કિતાબમાં લખાયેલું છે, આ કામ અલ્લાહ માટે (બહુજ) સહેલું છે.

૭૨. અને તેઓ અલ્લાહ સિવાય અન્યની પૂજા કરી રહ્યા છે જેની તેણે કોઈ સનદ નથી ઉતારી, ન તો તેના વિશે તેમને કોઈ જ્ઞાન છે. અને જાલિમોને કેઈ મદદગાર નહિ થાય.

૭૩. અને જ્યારે આ લોકોને અમારી સ્પષ્ટ આયતો સંભળાવવામાં આવે છે ત્યારે ઈમાન ન લાવનારાના ચહેરાઓ ઉપર તને અણગમો દેખાઈ રહેશે, અને એવું લાગશે કે જાણે અમારી આયતો વાંચી સંભળાવનારાઓ ઉપર તેઓ ઓચિંતા તૂટી પડશે. તું તેમને કહી દે 'શું

લે مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَإِنَّ اللَّهَ لَهُ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ٦٥

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَّا فِي الْأَرْضِ وَالْفُلُكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَيُنْسِكُ السَّمَاءُ أَنْ تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَعَوِفٌ رَّحِيمٌ ٦٦

وَهُوَ الَّذِي أَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَكَفُورٌ ٦٧

لِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنَسَكًا هُمْ نَاسِكُوهُ فَلَا بُدَّ لَكَ فِي الْأَمْرِ وَادْعُ إِلَى رَبِّكَ إِنَّكَ لَعَلَى هُدًى مَسْتَقِيمٌ ٦٨

وَإِنْ جَدُّوكَ فَقُلِ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ ٦٩

اللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ٧٠

أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّ ذَلِكَ فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ٧١

وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَمْ يَنْزِلْ بِهِ سُلْطَانٌ وَمَا لَيْسَ لَهُمْ بِهِ عِلْمٌ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَصِيرٍ ٧٢

وَإِذَا نُنَادِيهِمْ آيَتُنَا بَيِّنَاتٍ تَعْرِفُ فِي وُجُوهِ الَّذِينَ كَفَرُوا الْمُنْكَرُ يَكَادِرُونَ يَسْطُونَ بِالَّذِينَ يَتْلُونَ عَلَيْهِمْ آيَتُنَا قُلْ أَفَأَنْتُمْ كُمُوتٌ مِّنْ

તેનાથી પણ વધુ આણગમતી વસ્તુ હું બતાવું? તે જહન્નમની આગ છે. અલ્લાહે ઈન્કાર કરનારાઓને તેનો વાયદો કર્યો છે અને તે અન્યંત બૂરું ઠેકાણું છે.’
(રુકૂઅ-૯)

૭૪. હે લોકો, એક દાખલો કાયમ કરી દેવામાં આવ્યો છે, માટે સાંભળો, અલ્લાહ સિવાય જેને તમે પુકારો છો, તે સૌ ભેગા મળીને એક માખી પણ નથી પેદા કરી શકતા. અને જો એક માખી તેમની પાસેથી કંઈ ખૂંચવી લઈ ઊડી જાય, તો તે પાછું મેળવી લેવાની પણ શક્તિ તેમનામાં નથી. હકીકતમાં પૂજારી તથા પૂજ્ય બન્ને નિર્બળ છે.

૭૫. અલ્લાહની જેવી કદર કરવી જોઈએ તેવી કદર તેમણે નથી કરી. નિઃશંક અલ્લાહ બેહદ શક્તિશાળી છે, સર્વ સમર્થ છે.

૭૬. અલ્લાહ ફરિશ્તાઓ તથા ઈન્સાનોમાંથી રસૂલો (સંદેશવાહકો)ને ચૂંટી લે છે. બેશક અલ્લાહ સર્વ સાંભળનારો છે, સર્વ જ્ઞાનારો છે.

૭૭. તે જ જાણે છે કે લોકોની આગળની તથા પાછળની હાલત શું છે, અને અલ્લાહ સમક્ષજ સર્વ બાબતો રજૂ થવાની છે.

૭૮. હે ઈમાન લાવનારાઓ, તમારા પરવરદિગારના કદમોમાં શીશ નમાવો, અને સિજદા કરી તેની બંદગી કરો, અને ભલા કામો કરો જેથી તમે સફળ થાઓ.

૭૯. અને અલ્લાહની રાહમાં એવો જીહાદ (સંઘર્ષ) કરો કે જેવો કરવો ઘટે છે. તેણે તમને ચૂંટી લીધા છે અને તમારા ઉપર તે દીન તરફથી કોઈ મુશ્કેલી નથી નાખી, જે તમારા પિતૃ ઈબ્રાહીમનો દીન છે. અલ્લાહે જ આ કિતાબ પહેલાં તમને મુસ્લિમ નામ આપ્યું હતું અને આ કિતાબમાં પણ (તમને આ જ નામ આપ્યું છે), કે આ રસૂલ તમારા ઉપર સાક્ષી રહે, અને તમે ઈન્સાનો ઉપર સાક્ષી રહો. માટે નમાઝ નિયમિત અદા કરતા રહો અને ઝકાત આપતા રહો, અને અલ્લાહને દ્રઢતાપૂર્વક વળગી રહો. તે જ તમારો નિજેહબાન છે, તે જ ઉત્તમ રક્ષણહાર છે, તે જ શ્રેષ્ઠત્તમ સહાયકર્તા છે.

ذَلِكُمُ الْكُفَّارُ وَعَدَهَا اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَبَشِّرِ
الْمُصِيرِ ٩

يَأْيُهَا النَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ فَاَسْتَجِعُوا لَهُ ۖ إِنَّ
الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا
وَلَوْ اجْتَمَعُوا لَهُ ۚ وَإِنْ يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْئًا
لَا يَسْتَنْقِذُوهُ مِنْهُ ۚ ضَعُفَ الظَّالِمُ وَالتَّوَلَّى ١٠
مَا قَدَرُوا اللَّهَ حَتَّى قَدَرَهُ ۚ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ ١١

اللَّهُ يَصْطَفِي مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ النَّاسِ
إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ١٢
يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ ۚ وَ إِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ
الْأُمُورُ ١٣

يَأْيُهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَاعْبُدُوا
رَبَّكُمْ ۚ وَافْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ١٤

وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ ۚ هُوَ اجْتَبَاكُمْ
وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ ۚ مِلَّةَ
أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ ۚ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ ۚ مِنْ
قَبْلُ وَفِي هَذَا يَكُونُ الرُّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ
وَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ ۚ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ
وَآتُوا الزَّكَاةَ وَاعْتَصِمُوا بِاللَّهِ هُوَ مَوْلَاكُمْ فَنِعْمَ
الْمَوْلَى وَنِعْمَ النَّصِيرُ ١٥

سُورَةُ الْمُؤْمِنُونَ مَكِّيَّةٌ

અલ-મો'મેનૂન

૧. અલ્લાહના નામથી જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. બેશક, તે ઈમાન લાવનારાઓને સફળતા મળે છે.

૩. જે પોતાની નમાઝોમાં આજઝી (વિનમ્રતા) અપનાવે છે,

૪. અને જે નિરર્થક^(૧) વાતોથી પરહેઝ કરે છે,

૫. અને જે લોકો નિયમિત ઝકાત આપે છે.

૬. અને જે પોતાની શરમગાહોનું રક્ષણ કરે છે,

૭. સિવાય પોતાની પત્નીઓથી અથવા જે તેમના જમણા હાથને આધીન છે તેમનાથી, જેના માટે તેઓ દોષપાત્ર ગણાશે નહિ,

૮. પરંતુ જે તેનાથી વધુ (અભિલાષા) રાખે છે, તેઓ હદ બહાર જનારા છે,

૯. અને તે લોકો જે પોતાની અમાનતો તથા પોતાના કરેલા કોલ કરારોને નીભાવે છે.

૧૦. અને જે લોકો પોતાની નમાઝોની કાળજી રાખે છે.

૧૧. આ'જ લોકો (ખરા) વારસદારો છે,

૧૨. જે ફિરદૌસના વારસદાર બનશે. જેમાં તેઓ સદાય રહેનારા છે.

૧૩. બેશક અમે ઈનસાનને માટીના સત્ત્વમાંથી પેદા કર્યો છે.

૧૪. પછી અમે તેને વીર્યબિદુના રૂપમાં (ગર્ભાશયમાં) સુરક્ષિત સ્થળે રાખ્યો.

૧૫. પછી અમે તે વીર્યબિદુને થીજેલા લોહીમાં બદલ્યો, પછી તે થીજેલા લોહીને માંસનો લોચો બનાવ્યો, પછી તે લોચામાંથી હાડકાંના માળખાને આકાર આપ્યો અને તેના ઉપર માસનું પડ ચડાવ્યું;

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ②

الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خُشْعُونَ ③

وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ ④

وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ ⑤

وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حُفُظُونَ ⑥

إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ⑦

فَمَنِ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ ⑧

وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمْتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رِعُونَ ⑨

وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ⑩

أُولَٰئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ ⑪

الَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ⑫

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِّن طِينٍ ⑬

ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْقَةً فِي قَرَارٍ مَّكِينٍ ⑭

ثُمَّ خَلَقْنَا النَّفْثَةَ عِلْقَةً خَلَقْنَا الْعِلْقَةَ مَضْغَةً خَلَقْنَا الْمَضْغَةَ عِظًا ⑮

فَكَسَوْنَا الْعِظَمَ لَحْمًا ثُمَّ أَنشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ ⑯

૧. બેશરમીની વાતો, નિંદા, હસદ, બદગોઈ બીજાનું બૂરું ઈચ્છવું.

પછી અમે તેને એક નવું રૂપ આપ્યું. કેવો બરકતોવાળો છે અલ્લાહ, જે સર્વશ્રેષ્ઠ સર્જક છે.

૧૬. તે પછી તમે સૌ ખરેખર મરણ પામશો.

૧૭. અને કયામતના દિવસે તમને પાછા સજીવન કરવામાં આવશે.

૧૮. અને અમે તમારા ઉપર એકબીજાને ઢાંકના સાત (આસમાનો) સજ્યા છે. અને અમે અમારી મખ્સૂક પ્રત્યે બેદરકાર નથી.

૧૯. અને અમે આકાશથી પ્રમાણસર પાણી ઊતાર્યું છે, અને અમેજ તેને જમીનમાં સંગ્રહી રાખ્યું છે અને તેને પાછું લઈ લેવાનો નિર્ણય (પણ) અમે જ કરીએ છીએ.

૨૦. અને તેનાથી અમે તમારા માટે ખજૂરના તથા દ્રાક્ષના બગીચાઓ ઉત્પન્ન કર્યા છે; જેમાં તમારા માટે પુષ્કળ ફળો (ઉત્પન્ન થાય) છે; તેમાંથીજ તમે ખાઓ છો.

૨૧. અને સીના પર્વતમાં એક વૃક્ષ ઊગે છે જેમાંથી ખાનારાઓ માટે અચાર્યટણી તેમજ તેલ (પણ) નીકળે છે.

૨૨. અને ઢોરોમાં (પણ) તમારા માટે એક બોધપાઠ છે. તેમના પેટમાંનું (દૂધ) અમે તમને પાઈએ છીએ, જેમાંથી તમે બીજા પણ અનેક લાભો મેળવો છો અને તેમાંથી જ તમે ખાઓ છો.

૨૩. અને તેમના ઉપર અને વહાણોમાં તમે સવારી કરો છો. (રુકૂઅ-૧)

૨૪. અને અમે નૂહને (રસૂલ બનાવી) તેની કોમમાં મોકલાવ્યો, અને તેણે કહ્યું 'હે મારી કોમ, અલ્લાહની બંદગી કરો. તેના સિવાય તમારો કોઈ મા'બુદ નથી. તો પણ શું તમે પરહેઝગાર નહિ બનો?'

૨૫. અને તેની કોમના જે લોકો ઈમાન ન લાવ્યા હતા તેમના આગેવાનોએ કહ્યું 'આ તો તમારા જેવાજ ઈન્સાન છે; તે તમારા ઉપર પોતાની સત્તા જમાવવા ચાહે છે. અને જો અલ્લાહે ચાહ્યું હોત તો તેણે (તેની સાથે) ફરિશ્તાઓ ઊતારી હોત. અમે અમારા પૂર્વજોમાં આવું થયું સાંભળ્યું નથી.

قَبْرِكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَلْقِينَ ﴿١٥﴾

ثُمَّ إِنَّا جَعَلْنَاكَ لِمِيتُونَ ﴿١٦﴾
ثُمَّ إِنَّا جَعَلْنَاكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُحْيَوْنَ ﴿١٧﴾

وَلَقَدْ خَلَقْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعَ طَرَائِقَ ۖ وَمَا كُنَّا عَنْ الْخَلْقِ غَافِلِينَ ﴿١٨﴾

وَأَنزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً بِقَدَرٍ فَأَسْكَنْتَهُ فِي الْأَرْضِ ۖ وَإِنَّا عَلَى ذَهَابٍ بِهِ لَقَادِرُونَ ﴿١٩﴾

فَأَنشَأْنَا لَكُمْ بِهِ جَنَّتٍ مِّنْ نَّخِيلٍ وَأَعْنَابٍ لَّكُمْ فِيهَا فَوَاكِهِ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٢٠﴾

وَشَجَرَةٍ تَخْرُجُ مِنْ طُورِ سَيْنَاءَ تَنبُتُ بِالنَّارِ ۚ وَصَنِيعَ الْأَكَلِينَ ﴿٢١﴾

وَإِنَّ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةً ۚ نُسْقِيكُمْ مِمَّا فِي بُطُونِهَا وَلَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٢٢﴾

وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفُلْكِ تُحْمَلُونَ ﴿٢٣﴾

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَقَالَ يَتُومِرُ عِبْدُوا ۖ اللَّهُ مَا لَكُمْ مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ ۖ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٢٤﴾

فَقَالَ الْاٰمِلُوْا الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْ قَوْمِهِ مَا هَٰذَا الْاٰلَٰبَشُ ۚ فَمِنْكُمْ يُرِيْدُ اَنْ يُفَضَّلَ عَلَيْكُمْ وَلَوْ شَاءَ اللّٰهُ لَآتَزَلَّ مٰلِكُهُ ۚ مَا سَمِعْنَا بِهَٰذَا فِيْ اٰبَائِنَا الْاَوَّلِيْنَ ﴿٢٥﴾

૨૬. 'આ તો દીવાનો ઈન્સાન છે માટે થોડો સમય રાહ જુઓ.'

૨૭. તેણે કહ્યું 'હે મારા પરવરદિગાર, મારી સહાયતા કર, આ લોકોએ તો મને જૂઠ્ઠો કરાવ્યો છે.

૨૮. જેથી અમે તેના ઉપર વહી ઊતારી (કહ્યું) 'અમારી દેખરેખ નીચે અને અમારી સૂચના પ્રમાણે એક વહાણ બનાવ. અને જ્યારે અમારો હુકમ આવે અને પાણીનો ઘોધ ફાટી નીકળે તો તે (વહાણ)માં દરેક જાતના બબ્બે પ્રાણીઓ, નર અને માદા અને તારું પરિવાર લઈ સવાર થઈજા. સિવાય તે કે જેની (બરબાદી) વિશે પહેલાં ફરમાન નીકળી ચૂક્યું છે. અને જે લોકોએ જૂલ્મ કર્યો છે તેમના સંબંધમાં તું મને દુઆ કરીશ નહિ, નિઃશંક તેમને ડુબાવી દેવામાં આવશે.

૨૯. 'અને જ્યારે તું અને તારા સાથીઓ વહાણમાં સલામતીથી બેસી જાઓ તો કહેજો 'સર્વ તારીફનો હક્કદાર અલ્લાહ છે, જેણે અમને ઝાલિમ લોકોથી છૂટકારો અપાવ્યો.'

૩૦. 'અને પ્રાર્થના કર 'હે મારા પરવરદિગાર, અમારું ઊતરવું બરકતવાળું કરજે, કારણ કે પાર ઊતારનારાઓમાં તું જ સર્વ શ્રેષ્ઠ છે'

૩૧. બેશક આ (ઘટના)માં ઘણી નિશાનીઓ છે, બેશક અમે (નૂહની કોમની) પરિક્ષા લીધી હતી.

૩૨. તેમના પછી અમે એક બીજી પેઢી પેદા કરી.

૩૩. અને અમે તેઓમાંથી જ એકને રસૂલ બનાવ્યો (તેણે કહ્યું) 'અલ્લાહની બંદગી કરો, તેના સિવાય તમારો કોઈ અન્ય મા'બૂદ નથી, તો શું તમે તેનાથી નહિ ડરો?' (રુકૂઅ-૨)

૩૪. અને તેની કોમના તે આગેવાનો જેમણે અલ્લાહ સાથે થનારી આખેરતની મુલાકાતનો ઈન્કાર કર્યો હતો; જેમને અમે આ જીવનમાં સુખ, સગવડો આપી હતી, તેઓ (અંદરેઅંદર) કહેવા લાગ્યા 'આ તો તમારા જેવોજ એક ઈનસાન છે, તમે ખાઓ છો તેમાંથી જ તે પણ ખાય છે અને તમે પીઓ છો તેમાંથી જ તે પીએ છે!

إِنْ هُوَ إِلَّا رَجُلٌ بِهِ جِنَّةٌ فُتَرِّقُوا بِهِ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٢٦﴾

قَالَ رَبِّ انصُرْنِي بِمَا كُنتُ بَرًّا ﴿٢٧﴾

فَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِ أَنْ اصْنَعْ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَوَحَيْنَا

فَإِذَا جَاءَ أَمْرُنَا وَفَارَ التَّنْزِيلُ فَاسْلُكْ فِيهَا مِنْ

كُلِّ ذَوِّ حَيٍّ اثنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَيْهِ

الْقَوْلُ مِنْهُمْ وَلَا تُخَاطِبْنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا إِنَّهُمْ

مُعْرِفُونَ ﴿٢٨﴾

فَإِذَا اسْتَوَيْتَ أَنْتَ وَمَنْ مَعَكَ عَلَى الْفُلِكِ فَقُلِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي نَجَّيْنَا مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٢٩﴾

وَقُلْ رَبِّ انزِلْنِي مُنزَلًا مُبْرَكًا وَأَنْتَ خَيْرُ

الْمُنزِلِينَ ﴿٣٠﴾

إِنِّي فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ وَإِنْ كُنَّا لَمُبْتَلِينَ ﴿٣١﴾

ثُمَّ أَنشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَوْمًا آخَرِينَ ﴿٣٢﴾

فَأَرْسَلْنَا فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم

مِنْ إِلَهِ غَيْرُهُ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٣٣﴾

وَقَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِإِلقاءِ

الْآخِرَةِ وَأَتَرَفْتُهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا مَا هَٰذَا إِلَّا بَشَرٌ

مِثْلُكُمْ يَأْكُلُ مِمَّا تَأْكُلُونَ مِنْهُ وَيَشْرَبُ مِمَّا

تَشْرَبُونَ ﴿٣٤﴾

૩૫. 'અને જો તમે તમારા જેવા ઈનસાનની તાબેદારી કરશો તો તમે ખરેખર નુકસાન ઉઠાવશો.'

૩૬. 'શું તે તમને ખાતરી આપે છે કે જ્યારે તમે મરણ પામશો અને તમે માટી અને હાડકાઓમાં પરિણમશો, ત્યારે તમને (પૂનઃજીવંત કરી) ઉઠાડવામાં આવશે?'

૩૭. 'તમને આપવામાં આવેલો આ વાયદો તો (હકીકતથી) ખાલી છે!

૩૮. 'આ દુનિયાના જીવન સિવાય કોઈ બીજું જીવન નથી; જ્યાં આપણે (પહેલાં) નિર્જીવ હતા અને (હવે) આપણે જીવીએ છીએ, પરંતુ આપણને ફરી ઉઠાડવામાં નહિ જ આવે.

૩૯. 'આ વ્યક્તિએ તો અલ્લાહના નામ પર અસત્ય ઉપજાવી કાઢ્યું છે; અને અમે તેના ઉપર ઈમાન નહિ લાવીએ.'

૪૦. તેણે દુઆ માંગી 'હે મારા રબ, તું મારી સહાયતા કર. કારણ કે આ લોકોએ મને જૂઠો ઠરાવ્યો છે.'

૪૧. (અલ્લાહે) કહ્યું 'ટૂંક સમયમાંજ તેઓ ખરેખર પસ્તાવો કરશે.'

૪૨. પછી અપાએલા વાયદા પ્રમાણે અઝાબે તેમને એકાએક પકડી લીધા અને અમે તેમનું કચ્ચરથાણુ વાળી નાખ્યું. અલિમો માટે અલ્લાહ તરફથી લા'નત છે.

૪૩. પછી અમે તેમના બાદ બીજી પેઢી પેદા કરી.

૪૪. કોઈ કોમ પોતાના મુકરર સમયથી ન આગળ જઈ શકે છે, ન તો તે પાછળ રહી શકે છે.

૪૫. પછી અમે એક બાદ બીજા અમારા રસૂલોને મોકલતા રહ્યા. જ્યારે પણ કોઈ કોમ તરફ રસૂલ આવ્યો તે કોમે તેને ખોટો ઠરાવ્યો. જેથી અમે તેમને એક પછી એક મિટાવતા રહ્યા અને અમે તેમને માત્ર કિસ્સા કહાનીઓ પૂરતાજ રહેવા દીધા. ઈમાન ન લાવનારાઓ, લા'નત પામે!

૪૬. પછી અમે મૂસા અને તેના ભાઈને અમારી નિશાનીઓ અને પૂરતા અધિકાર સાથે મોકલાવ્યા;

وَلَكِنْ أَطَعْتُمْ بَشَرًا مِّثْلَكُمْ ۖ إِنَّكُمْ إِذًا خَسِرُونَ ﴿٣٥﴾

أَيَعِدْكُمْ أَنْتُمْ إِذَا مِتُّمْ وَكُنْتُمْ تُرَابًا وَعِظَامًا أَنْتُمْ مُخْرَجُونَ ﴿٣٦﴾

هِيَ هَات هِيَ هَات لِمَا تُوْعَدُونَ ﴿٣٧﴾

إِنْ هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ ﴿٣٨﴾

إِنْ هُوَ إِلَّا رَجُلٌ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا وَمَا نَحْنُ لَهُ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٣٩﴾

قَالَ رَبِّ انصُرْنِي بِمَا كَذَبُون ﴿٤٠﴾

قَالَ عَمَّا قَلِيلٍ لِّيُصِحَّحَ نَدِيمِينَ ﴿٤١﴾

فَاَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ بِالْحَقِّ فَجَعَلْنَاهُمْ غُلَامًا ۖ فَبُعِدَ ٱلْقَوْمُ الظَّٰلِمِينَ ﴿٤٢﴾

ثُمَّ أَنشَأْنَا مِنۢ بَعْدِهِمْ قُرُونًا ۖ آخَرِينَ ﴿٤٣﴾

مَا تَسْبِقُ مِنۢ أُمَّةٍ أَجْلَهَا وَمَا يَسْتَأْخِرُونَ ﴿٤٤﴾

ثُمَّ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا تَتْرًا ۖ كُلَّمَا جَاءَ أُمَّةً رَّسُولُهَُا كَذَّبُوهُ ۖ فَاتَّبَعْنَآ بَعْضَهُمْ بَعْضًا وَجَعَلْنَاهُمْ ٱحَادِيثًا ۖ فَبُعِدَ ٱلْقَوْمُ ۖ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٤٥﴾

ثُمَّ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ وَآخَاهُ هَارُونَ بِآيَاتِنَا وَسُلْطٰنٍ مُّبينٍ ﴿٤٦﴾

૪૭. ફિરઝાન અને તેના સરદારો તરફ, પરંતુ, તેઓ ધમંડુપૂર્વક વર્ત્યા અને તે મદાંધ (મગર) કોમ હતી.

૪૮. અને તેમણે કહ્યું 'શું અમે અમારા જેવા જ બે ઈનસાનો ઉપર ઈમાન લાવીએ; જેમની (પૂરી) કોમ અમારી ગુલામ છે?'

૪૯. આવી રીતે તેમણે બન્નેને જૂઠા કરાવ્યા. પરિણામે તેઓ નષ્ટ થનારાઓમાં જઈ ભળ્યા.

૫૦. અને અમે મૂસાને કિતાબ આપી કે જેની દ્વારા લોકો હિદાયત મેળવી શકે.

૫૧. અને અમે મરિયમના પુત્રને તથા તેની માતાને એક નિશાની બનાવી, અને તેમને (રમણીય) ખીણો અને ઉંચા પર્વતોવાળા પ્રદેશમાં^(૨) આશ્રય આપ્યો જ્યાં પાણીના નિર્મળ ઝરણાં વહેતાં હતાં. (રૂકૂઅ-૩)

૫૨. હે રસૂલો, તમે શુદ્ધ વસ્તુઓમાંથી ખાઓ અને નેક કામો કરો ખરેખર તમે જે કરો છો હું તેને ખૂબ જાણું છું.

إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا عَالِينَ ﴿٤٧﴾

فَقَالُوا أَنُؤْمِنُ بِبَشَرَيْنِ مِثْلِنَا وَقَوْمُهُمَا لَنَا عِيدُونَ ﴿٤٨﴾

كَذَّبُواهُمَا فَكَانُوا مِنَ الْمُهْلَكِينَ ﴿٤٩﴾

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٥٠﴾

وَجَعَلْنَا ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ آيَةً وَآوَيْنَاهُمَا إِلَىٰ رَبْوَةٍ ذَاتِ قَرَارٍ وَمَعِينٍ ﴿٥١﴾

يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُّ مِنَ الْكُتُبِ وَأَعْلُوا صَاحِبَكُمْ إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٥٢﴾

૨. હઝરત ઈસા(અ)નું મૃત્યુ તેમના જન્મ જેવું જ રહસ્યમય છે, જે આજ સુધી મતભેદોનું ઉદ્ભવ સ્થાન બની રહ્યું છે કે તેમના જીવનના છેલ્લા દિવસો તેમણે ક્યાં અને કેવી રીતે વિતાવ્યા હતા. કુસ્સાને મજદ બાઈબલ તથા ઐતિહાસિક પુરાવાથી સાબિત થાય છે કે હઝરત ઈસા (અ) સલીબ ઉપર મૃત્યુ નથી પામ્યા જેની દલીલો નીચે પ્રમાણે છે.

(અ) 'ધ અન્નોન લાઈફ ઓફ જસસ' રશીયન લેખક નીકલસ નોટોવીચએ હઝરત ઈસા(અ)એ કાશિમરમાં મુસાફરી કરી હોવાના ઘણા પુરાવા આપ્યા છે.

(બ) હઝરત ઈસા(અ) ૧૨૦ વર્ષની પુખ્ત વયે કાશિમરમાં વક્ત (મૃત્યુ) પામ્યા હતા (હદીસ કન્ઝલ ઉમ્માલ વો.૬)

(ક) કાશિમરીઓ તથા અફઘાનો 'ઈસરાઈલના અદ્રશ્ય થયેલા કબીલાઓ'ના વંશજો છે. કાશિમર શબ્દનો અર્થ 'કા'અર્થાત 'જેવી' 'શીર' 'સીરિયા' 'સીરિયા જેવી' સારાંશ 'આ જગ્યા સીરિયા જેવી છે.'

(ડ) મળતા હવાલાઓ મુજબ તેમની કબર ખાનયાર સ્ટ્રીટ શ્રીનગરમાં આવેલી છે જે (૧) 'યુઝ અસાફ', (૨) નબી સાહેબ, (૩) શાહઝાદા નબી, અને (૪) 'ઈસા સાહેબની કબર તરીકે પ્રખ્યાત છે.

પુરાવાઓ પ્રમાણે 'યુઝ અસાફ' ૧૯૦૦ વર્ષ પહેલાં કાશિમર આવ્યા હતા. બાઈબલમાં હઝરત ઈસા(અ)ને 'યસુ' કહેવામાં આવ્યો છે. 'યુઝ' અને 'યુસ' એકજ છે.

આ આયતમાં પણ જે ખીણો પર્વતો તથા ઝરણાંનો ઉલ્લેખ છે તે સિવાય કાશિમર સાથે આ ખીણો તથા ઝરણાંનું વર્ણન મધ્યપૂર્વના બીજા કોઈ સ્થળ સાથે બંધબેસતું નથી આવતું.

૫૩. અને આ તમારી ઉમ્મત (અને પહેલાંની) બધી એકજ ઉમ્મત છે અને હું સૌનો પાલનહાર છું, મને પોતાનો આશ્રયદાતા બનાવો.

૫૪. પરંતુ તેઓ માહોમાહે કુટ નાખી જુદા જુદા ફિરકાઓમાં વહેંચાઈ ગયા. તેમને જે મળ્યું છે તેના ઉપર દરેક ફિરકો હરખાય છે.

૫૫. માટે એક સમય માટે તેમની જહાલતમાં તેમને પડ્યા રહેવા દો.

૫૬. શું તેઓ એમ ધારે છે કે અમે જે દૌલત અને આલાદ વડે તેમની સહાયતા કરીએ છીએ,

૫૭. તેનાથી અમે તેમનું ભવું કરવા ચાહીએ છીએ? બલ્કે તેઓ (હકીકતને) સમજતા જ નથી.

૫૮. ખરેખર જે લોકો અદબ સાથે પોતાના પરવરદિગારનો ડર રાખે છે,

૫૯. અને જે પોતાના પરવરદિગારની નિશાનીઓ ઉપર યકીન રાખે છે,

૬૦. અને જે કોઈને પોતાના પરવરદિગારનો શરીક નથી ઠરાવતા,

૬૧. અને જે તેમનાથી બની શકે તેટલી ખચેરાત આપતા તેમના દિલોમાં (અલ્લાહનો) ડર રાખે છે કે (એક દિવસ) પોતાના સર્જનહાર પાસે જવાનું છે—

૬૨. આ તે લોકો છે જે નેકીઓ કરવામાં અધીરા છે અને આ જ લોકો તેમનામાં સૌથી આગળ છે.

૬૩. અને અમે કોઈ જીવ ઉપર તેના ગળા ઉપરાંતનો બોજો નથી નાખતા, અને અમારી પાસે એક (કરણીની) કિતાબ છે જે સત્ય બોલે છે. અને તેમની સાથે લગીરક જૂલમ નહિ થાય.

૬૪. બલ્કે આ લોકોના દિલ (હકીકતથી) ગાફેલ છે તેમજ તેઓ બદકારીઓમાં ફસાએલા છે.

૬૫. તે અચ્ચાથી કરનારાઓને જ્યારે અમે અઝાબમાં જકડી લેશું ત્યારે તેઓ મદદ માટે બૂમો પાડશે.

૬૬. (ત્યારે તેમને કહેવામાં આવશે) 'આજના દિવસે મદદ માટે ન પુકારો, બેશક, આજે તમને અમારી મદદ નહિ મળે.

وَأَنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاتَّقُونِ ﴿٥٣﴾

فَقَطَّعُوا أَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ زُبُرًا كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُوا ﴿٥٤﴾

فَذَرَهُمْ فِي عَمْرَتِهِمْ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٥٥﴾

أَيَحْسَبُونَ أَنَّا نُمِدُّهُمْ بِهِ مِنْ قَالٍ وَبَيْنٍ ﴿٥٦﴾

نُسَارِعُ لَهُمْ فِي الْخَيْرَاتِ بَلْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٧﴾

إِنَّ الَّذِينَ هُمْ مِنْ خَشْيَةِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَ ﴿٥٨﴾

وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٩﴾

وَالَّذِينَ هُمْ بِرَبِّهِمْ لَا يُشْرِكُونَ ﴿٦٠﴾

وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجَلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ ﴿٦١﴾

أُولَٰئِكَ يُسْرِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَهُمْ لَهَا سَابِقُونَ ﴿٦٢﴾

وَلَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَلَدَيْنَا لَكُتُبٌ يَنْتَظِقُ بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٦٣﴾

بَلْ قُلُوبُهُمْ فِي غَمْرَةٍ مِنْ هَذَا وَلَهُمْ أَعْمَالٌ مِنْ دُونِ ذَلِكَ هُمْ لَهَا عَمِلُونَ ﴿٦٤﴾

حَتَّىٰ إِذَا أَخَذْنَا مُتْرَفِيَهُمْ بِالْعُذَابِ إِذَا هُمْ يَجْعَرُونَ ﴿٦٥﴾

لَا تَجْرُوا الْيَوْمَ بِأَكْمَرًا لَا تَتَصَدَّقُونَ ﴿٦٦﴾

૬૭. બેશક, તમને મારી આપતો વાંચી સંભળાવવામાં આવી હતી, પરંતુ તમે તમારી એડીઓના ભારે ફરી જતા રહ્યા,

૬૮. અભિમાનપૂર્વક, (કુચ્છાનને) નિરર્થક કિસ્સા કહાનીઓ ઠરાવી (ચાલ્યા જતા):

૬૯. શું તેમણે ઈલાહી કલામ (કુચ્છાન) ઉપર ચિંતન નથી કર્યું, અથવા શું તેમને એવું કંઈક મળી ગયું છે જે તેમના પૂર્વજોને ન મળ્યું હતું?

૭૦. અથવા શું તેઓ પોતાના રસૂલને ઓળખી જ (૩) નથી શક્યા તેથી જ તેનો ઈન્કાર કરી રહ્યા છે?

૭૧. અથવા તેઓ એમ ધારે છે કે તેના ઉપર ઘેલછા આવી છે? કદાપિ નહિ, તે તો તેમની પાસે સચ્ચાઈ લઈને આવ્યો છે, અને તેઓમાંના ઘણાને સચ્ચાઈ પસંદ નથી.

૭૨. અને જો સચ્ચાઈ તેમની ઈચ્છાઓને આધીન થઈ જાત તો ખરેજ આકાશ અને ધરતી તેમજ તેમાં જે છે તે સર્વમાં સડો પેદા થઈ જાત. હકીકતમાં અમે (તેમના ભલાની) નસિહત તેમને પહોંચાડી દીધી છે પરંતુ તેઓ (પોતાના ભાભની) નસિહતથી મોઢું ફેરવી ચાલ્યા જાય છે.

૭૩. અથવા શું તું તેમનાથી કોઈ વળતર (૪) માગી રહ્યો છે? જો કે તારા રબ પાસેથી મળનાર બદલો જ બેહતર છે અને તે જ બેહતર રિજક આપનારો છે.

૭૪. અને બેશક તું તેમને રાહે રાસ્ત તરફ બોલાવી રહ્યો છે.

قَدْ كَانَتْ آيَاتِي تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَكُنْتُمْ عَلَىٰ آعْقَابِكُمْ
تَنْكِصُونَ ﴿٦٧﴾

مُتَكِبِرِينَ ۖ بِهِ سِيرًا تَهْجُرُونَ ﴿٦٨﴾

أَفَلَمْ يَذَّبُرُوا الْقَوْلَ أَمْ جَاءَهُمْ مَا أَمْ يَأْتِ
آبَاءَهُمُ الْأَوَّلِينَ ﴿٦٩﴾

أَمْ لَمْ يَعْرِفُوا رَسُولَهُمْ فَهُمْ لَهُ مُنْكَرُونَ ﴿٧٠﴾

أَمْ يَقُولُونَ بِهِ جِنَّةٌ ۚ بَلْ جَاءَهُمُ الْبَاطِلُ وَأَكْثَرُهُمْ
لِلْبَاطِلِ كَرِهُونَ ﴿٧١﴾

وَلَوْ اتَّبَعَ الْحَقُّ أَهْوَاءَهُمْ لَفَسَدَتِ السَّمَوَاتُ
وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ ۚ بَلْ أَتَيْنَهُمْ بِذِكْرِهِمْ ۖ فَمِنْ
عَنْ ذِكْرِهِمْ مُعْرِضُونَ ﴿٧٢﴾

أَمْ تَسْأَلُهُمْ خَرْجًا فَقَرْجُ رَبِّكَ خَيْرٌ ۖ وَهُوَ خَيْرُ
الْمُؤْتِرِينَ ﴿٧٣﴾

وَرَأَيْكَ لَتَدْعُهُمْ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٧٤﴾

૩. આ આપતથી આહ્વાન સ.અ.સ.ના દુશ્મનોનું ધ્યાન આ હકીકત તરફ દોરવામાં આવ્યું છે કે હુજુર (સ)ની ઝિદગી તેમની સામે એક ખુલ્લી કિતાબ જેવી હતી. તેઓ આહુજુર(સ)ની વિભિન્ન ભૂમિકાઓથી ખૂબ જાણીતા હતા. આપ (સ)નું જીવન તદ્દન નિષ્કલંક હતું. અને આપ(સ) પ્રમાણિકતા અને સદાચારોના આદર્શરૂપ ગણાતા હતા. દુશ્મનોનું તેમના ઉપર અસત્ય ઘડી લાવવાનું આરોપણ કરવું એક આશ્ચર્યજનક બાબત હતી.

૪. આહ્વાન સ.અ.સ.ની પ્રમાણિકતાનો તેનાથી બીજો કયો ઉત્તમ પુરાવો થઈ શકે કે જ્યારે આપ(સ)ના કાકા અબુતાલીબે આપ (સ)ને મૂર્તિપૂજકો સાથે સમાધાન કરી લેવાની સલાહ આપી ત્યારે આપ સ.અ.સ.એ ફરમાવ્યું 'જો તેઓ મારા જમણા હાથમાં સૂર્ય અને ડાબા હાથમાં ચંદ્ર રાખી દે તો પણ હું મૂર્તિપૂજના વિરુદ્ધ પ્રચાર કરવાનું બંધ નહિ કરું, જ્યાં સુધી કે હું મારા ધ્યેયને ન પહોંચું, અથવા તેમ કરતાં મારો અંત ન આવી જાય.' (તબારી વો.૩)

૭૫. અને જે લોકો આખેરતમાં યકીન નથી રાખતા તેઓ ખરેખર સીધા રસ્તેથી આઘા ખસી રહ્યા છે.

૭૬. અને જો અમે તેમના ઉપર રહેમ કરીએ અને તેમની આફત ટાળી દઈએ, તો પણ તેઓ પોતાની ગુમરાહીમાં આંધળાની જેમ અથડાતા રહેશે.

૭૭. અમે તેમને અઝાબમાં જકડી રાખ્યા હતા છતાં તેઓ પોતાના રબ સામે ન નમ્યા અને ન તો નમ્રતા અપનાવી.

૭૮. જ્યારે અમે તેમના ઉપર સખત અઝાબનું આરાણું ખેલીએ છીએ ત્યારે જુઓ તેઓ કેવા નાઉમ્મીદ થઈ જાય છે. (રુકૂઅ-૪)

૭૯. અને તે એજ છે જેણે તમારા માટે આખો તથા કાન તથા હૃદયો બનાવ્યા છે, પરંતુ તમે ભાગ્યેજ તેનો આભાર માનો છો.

૮૦. અને તે એજ છે જેણે તમને ધરતીમાં ફેલાવી દીધા અને તેની જ સમક્ષ તમે ફરી ભેગા કરવામાં આવશો.

૮૧. અને તે એજ છે જે જીવન આપે છે અને મૃત્યુ નીપજાવે છે, અને રાત તથા દિવસના પરિવર્તનનો વ્યવહાર તેનેજ આધીન છે તો પણ તમે સમજશો નહિ?

૮૨. પરંતુ તેઓ એવી જ વાતો કરે છે જેવી પહેલાંના લોકો કરતા રહ્યા હતા.

૮૩. તેમણે કહ્યું હતું 'શું અમે મરણ પામશું અને અમે માટી અને હાડકાંમાં પરિણમશું તો પણ ફરી ઉઠાડવામાં આવશું?

૮૪. 'અમને અને અમારા પૂર્વજોને આવો વાયદો પહેલાંથી જ આપવામાં આવતો રહ્યો છે. આતો કેવળ (જોડી કાઢેલા) પૂરાતન કિસ્સાઓ છે.'

૮૫. તું કહી દે 'જો તમને જ્ઞાન હોય તો બતાવો આ ધરતી તથા તેમાં જે કંઈ છે તે કોનું છે?'

૮૬. 'અલ્લાહનું છે.' તેઓ કહેશે, તું કહે, 'તો પછી તમે સમજદારીથી કેમ કામ નથી લેતા?'

૮૭. તું કહે 'સાત આસમાનો અને મહાન અર્શનો માલિક કોણ છે?

وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ عَنِ الصِّرَاطِ لَنُكَيِّبُنَّ ۝

وَلَنُرْجِنَهُمْ وَكَشَفْنَا مَا بِهِمْ مِنْ ضُرٍّ لَلْجُؤِ فِي طُعْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ۝

وَلَقَدْ أَخَذْنَاهُمْ بِالْعَذَابِ فَمَا اسْتَكَانُوا لِرَبِّهِمْ وَمَا يَتَضَعُونَ ۝

كَتَمُوا إِذَا فَتَحْنَا عَلَيْهِمُ ابَابَ دَارِ عَذَابٍ شَدِيدٍ إِذَا هُمْ فِيهِ مُبْسِئُونَ ۝

وَهُوَ الَّذِي أَنشَأَ لَكُمْ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ۝

وَهُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُعْشُرُونَ ۝ وَهُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ وَلَهُ اخْتِلَافُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ۝

بَلْ قَالُوا مِثْلَ مَا قَالَ الْأَوَّلُونَ ۝ قَالُوا إِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا إِنَّا لَبَعُودُونَ ۝

لَقَدْ وَعِدْنَا نَحْنُ وَآبَاؤُنَا هَذَا مِنْ قَبْلُ إِن هَذَا إِلَّا سَاطِرُ الْأَوَّلِينَ ۝

قُلْ لِّسَ الْأَرْضُ وَمَنْ فِيهَا إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ۝ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ۝

قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ۝

૮૮. તેઓ સહેજે કહેશે 'સર્વ અલ્લાહનું જ છે.'
તું કહે 'તેમ છતાં શું તમે તેને તમારો રક્ષણહાર નહિ
માનો?'

૮૯. તું કહી દે 'સર્વ વ્યવસ્થાની સત્તા
કોના હાથમાં છે, અને (સૌનો) રક્ષણહાર કોણ છે,
અને તે કોણ છે જેનાથી બચીને રહેવું અશક્ય છે, તમે
જાણો છો?'

૯૦. તેઓ કહેશે 'અલ્લાહ,' તું કહે 'તો તમે
ફરેબમાં કેમ આવી ગયા છો?'

૯૧ ખરેજ, અમે તો તેમને સત્ય વાત પહોંચાડી
છે. નિઃશંક તેઓ જૂઠ્ઠા છે.

૯૨. અલ્લાહે કોઈને પોતાનો પુત્ર નથી બનાવ્યો,
અને તેના સિવાય બીજો કોઈ ખુદા નથી; જો હોત તો
દરેક ખુદા પોતાના સર્જનોને સાથે લઈ બીજા (ખુદા)
ઉપર ચઢાઈ કરત (માટે) જે કંઈ તેઓ કહે છે તેનાથી
અલ્લાહ પવિત્ર છે.

૯૩. તે જ ગએબ તથા જાહેરનો જાણનાર છે
માટે જેની સાથે તેને સરખાવવામાં આવે છે તેનાથી તે
બેહદ ઉચ્ચતર છે. (રૂકૂઅ-૫)

૯૪. તું કહે 'હે મારા પરવરદિગાર, જે અઝાબની
તેં તેમને ચેતવણી આપી છે જો તું મને દેખાડે (તો);

૯૫. 'હે મારા પરવરદિગાર. મને ગુનાહગારોમાં
શામિલ ન કરજે.'

૯૬. અને બેશક જેની ધમકી અમે તેમને આપી છે
તે તને દેખાડવાનું અમે સામર્થ્ય રાખીએ છીએ.

૯૭. તું બૂરાઈને તે વાતથી ટાળી દે જે ઉત્તમ
હોય. તેઓ જે તોહમતો લગાવે છે, અમે તેનાથી પૂરા
માહિતગાર છીએ.

૯૮. અને તું કહે 'હે મારા રબ હું શયતાનોની
ઉશ્કેરણીઓથી તારી પનાહ માગું છું.

૯૯. 'અને હું તારી પનાહ ચાહું છું હે મારા
માલિક, કે તેઓ ક્યાંક મારી નજીકમાં ન આવી પહોંચે!'

૧૦૦. જ્યારે તેમનામાંના કોઈનું મોત આવશે તો
તે કહેશે 'હે મારા પરવરદિગાર, મને પાછો
(દુનિયામાં) મોકલી દે.

سَيَقُولُونَ لِلّٰهِ قُلْ اَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٨﴾

قُلْ مَنْ بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا
يُجَارُ عَلَيْهِ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٩﴾

سَيَقُولُونَ لِلّٰهِ قُلْ اَفَاَنْتِ تُسْحَرُونَ ﴿٢٠﴾

بَلْ اَتَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَانَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿٢١﴾

مَا اتَّخَذَ اللّٰهُ مِنْ وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ
اِلٰهٍ اِذَا لَذَهَبَ كُلُّ اِلٰهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَّ بَعْضُهُمْ
عَلٰى بَعْضٍ سُبْحٰنَ اللّٰهِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٢٢﴾

عَلِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَعَلَّا عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٢٣﴾

قُلْ رَبِّ اِنَّمَا تُرِيّٰنِيْ مَا يُوعَدُوْنَ ﴿٢٤﴾

رَبِّ فَلَا تَجْعَلْنِيْ فِي الْقَوْمِ الظّٰلِمِيْنَ ﴿٢٥﴾

وَاِنَّا عَلٰٓى اَنْ تُرِيْكَ مَا نَعِدُهُمْ لَقَدِرُوْنَ ﴿٢٦﴾
اِذْفَعْ بِالَّذِيْ هِيَ اَحْسَنُ السَّيِّئَةِ نَحْنُ اَعْلَمُ بِمَا
يَصِفُونَ ﴿٢٧﴾

وَقُلْ رَبِّ اَعُوْذُ بِكَ مِنْ هٰزِلِ الشَّيْطٰنِ ﴿٢٨﴾

وَاعُوْذُ بِكَ رَبِّ اَنْ يَّخْضَرُوْا ﴿٢٩﴾

حَتّٰى اِذَا جَآءَ اَحَدُهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعْنِيْ ﴿٣٠﴾

૧૦૧. 'જે (જીવન) હું છોડીને આવ્યો છું તેમાં રહી નેકીના કામો કરું.' કદાપિ નહિ કરે! આ તો કેવળ કહેવા પૂરતી જ વાતો છે. અને તેમના પાછળ આડ બંધાઈ ગઈ છે, જે તે દિવસ સુધી રહેશે જ જે દિવસે તેમને ફરી ઉઠાડવામાં આવશે.

૧૦૨. અને જ્યારે સૂર ફૂંકવામાં આવશે ત્યારે તેમને કોઈની સાથે સગાઈનો સંબંધ નહિ રહે અને કોઈ એકબીજાને પૂછશે જ નહિ.

૧૦૩. ત્યારે જેની નેકીઓનું પલ્લું ભારી હશે તેઓજ સફળતા પામશે;

૧૦૪. પરંતુ જેમની નેકીઓ હલકી હશે, તેમણે પોતાના જીવને નુકસાન પહોંચાડ્યું. તેઓ હમેશાં માટે જહન્નમમાં નિવાસ કરશે.

૧૦૫. (ત્યાં) આગ તેમના ચેહરાને જલાવી દેશે અને તેઓ ભયથી દાંત કચકચાવશે.

૧૦૬. 'શું જ્યારે મારી આયતો તમને વાંચી સંભળાવવામાં આવતી હતી ત્યારે તમે તેમને જૂઠ્ઠી ન ઠરાવતા હતા?'

૧૦૭. તેઓ જવાબ આપશે 'હે અમારા પરવરદિગાર, અમારું દુર્ભાગ્ય અમને લઈ ડૂબ્યું, અને અમે ગુમરાહ થઈ ગયા હતા.

૧૦૮. 'હે અમારા માલિક, અમને આ (જહન્નમ)માંથી કાઢી લે, જો અમે ફરી તેવું કરીએ તો અમે ખરેખર ગુનાહગાર (પાપી) હશું.'

૧૦૯. અલ્લાહ કહેશે "(જહન્નમમાં) જાઓ, હડધૂત થઈ તેમાંજ પડ્યા રહો, અને મારી સાથે વાતજ ન કરો.

૧૧૦. "જ્યારે મારા બંદાઓમાંનો એક સમૂહ દુઆ કરતો રહેતો, 'હે અમારા પરવરદિગાર, અમે ઈમાન લાવીએ છીએ, માટે અમને માફ કર અને અમારા ઉપર રહેમ કર, કારણ કે રહેમ કરવામાં તું સર્વશ્રેષ્ઠ છે;'

૧૧૧. "ત્યારે તમને તેમનું હાસ્ય ઉડાવ્યું. તે હદ સુધી કે તેઓ તમને મારી યાદ ભૂલાવી દેવાનું કારણ બન્યા અને તમે તેમની મશકરીમાંજ મગ્ન રહ્યા.

لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ كَلَّا إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا وَمِنْ وَرَائِهِمْ بَرْزَخٌ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٠١﴾

فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ فَلَا أَنْسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ ﴿١٠٢﴾

فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٠٣﴾
وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فِي جَهَنَّمَ خَالِدُونَ ﴿١٠٤﴾

تَلْفَحُ وَجْهَهُمُ النَّارُ وَهُمْ فِيهَا كَالِحُونَ ﴿١٠٥﴾
أَلَمْ تَكُنْ آيَاتِي تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَكُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿١٠٦﴾

قَالُوا رَبَّنَا غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا وَكُنَّا قَوْمًا ضَالِّينَ ﴿١٠٧﴾

رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْهَا فَإِنْ عُدْنَا فَإِنَّا ظَالِمُونَ ﴿١٠٨﴾
قَالَ اخْسَوْا فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ ﴿١٠٩﴾

إِنَّهُ كَانَ فَرِيقٌ مِّنْ عِبَادِي يَقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ ﴿١١٠﴾

فَاتَّخَذَ لَهُم مَّوْهُمْ سَخِرِيًّا حَتَّىٰ أَنْسَوْكُم ذِكْرِي وَكُنْتُمْ مِنْهُمْ تَضْحَكُونَ ﴿١١١﴾

૧૧૨. “આજના દિવસે મેં તેમના સબ્રનો બદલો તેમને આપ્યો છે જેથી તેઓ સફળતા પામ્યા છે.”

إِنِّي جَزَيْتُهُمُ الْيَوْمَ بِمَا صَبَرُوا إِنَّهُمْ أَكْبَرُونَ ﴿١١٢﴾

૧૧૩. અલ્લાહ કહેશે ‘તમે ધરતીમાં કેટલા વર્ષ રહ્યા હતા?’

قُلْ كَمْ لَبِثْتُمْ فِي الْأَرْضِ عَدَدَ سِنِينَ ﴿١١٣﴾

૧૧૪. તેઓ કહેશે ‘અમે એક દિવસ કે દિવસના એક ભાગ પૂરતાજ રહ્યા હશું. તું હિસાબ રાખનારાઓને પૂછી જો!’

قَالُوا لَبِثْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضُ يَوْمٍ فَسَلِ الْعَادِينَ ﴿١١٤﴾

૧૧૫. અલ્લાહ કહેશે, ‘તમે થોડોક જ સમય રહ્યા છો, કાશ! તમે પહેલેથી જ આટલું સમજતાં હોત તો!’

قُلْ إِنْ لَبِثْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا لَّوْ أَنْتُمْ لَتَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١١٥﴾

૧૧૬. ‘શું તમે સમજતા હતા કે અમે તમને કોઈ હેતુ વગર પેદા કર્યા હતા અને તમે ફરી પાછા અમારી સમક્ષ નહિ લાવવામાં આવો?’

أَفَحَسِبْتُمْ أَنْبَاءَ خَلْقِنَاكُمْ عِبَثًا وَأَنْتُمْ الْيَنَالَاءُ ﴿١١٦﴾

૧૧૭. અલ્લાહ જ મહાન છે, તે જ ખરેખર બાદશાહ છે. તેના સિવાય કોઈ અન્ય મા’બૂદ નથી, (અને) તે ‘અર્શે કરીમ’નો^(૪) ધણી છે.

تُرْجَعُونَ ﴿١١٧﴾
فَتَعْلَمُ اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَيُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ

૧૧૮. અને જે કોઈ અલ્લાહના સાથે કોઈ અન્ય મા’બૂદને પોકારે છે, જેના (મા’બૂદ હોવાની) તેની પાસે કોઈ દલીલ નથી, તો તેને પોતાના પરવરદિગારને હિસાબ દેવો પડશે. ખરેખર, કાફરો કદીપણ સફળ થશે નહિ.

الْكَرِيمِ ﴿١١٨﴾

وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ ۚ

فَاتَّبَعْنَا حِسَابَهُ عِنْدَ رَبِّهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ ﴿١١٩﴾

૧૧૯. અને તું કહે ‘હે મારા પરવરદિગાર, મને માફ કર, અને મારા ઉપર રહેમ કર, અને તું રહેમ કરનારાઓમાં સર્વશ્રેષ્ઠ છે.’ (રુકૂઅ-૬)

يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ ﴿١١٩﴾
قُلْ رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ ﴿١٢٠﴾

પ. ‘અર્શે કરીમ’- સર્વસૃષ્ટિના વ્યવહાર તંત્રનો માલિક.

سُورَةُ النُّورِ مَدَنِيَّةٌ

અલ-નૂર

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. આ સૂરાહ છે જે અમે ઊતારી છે તેને અનુસરવું લાઝિમ છે, જેમાં અમે (અમારા) આદેશો (આહકામો)નું સ્પષ્ટતાપૂર્વક વર્ણન કર્યું છે કે તમે નસિહત પકડો.

૩. વ્યાભિચાર કરનાર સ્ત્રી તથા વ્યાભિચાર કરનાર પુરુષને દરેકને એકએક સો ફટકા લગાવો. ^(૧) અને જે તમે અલ્લાહ અને કયામતના દિવસમાં ઈમાન રાખતા હો તો તે બન્ને માટે તમારા મનમાં ઉદ્ભવતી દયા તમને અલ્લાહના ઈન્સાફને અમલમાં લાવવાથી અટકાવી ન દે, અને તેમને સજા આપવા ટાણે અમુક મોમિનોને સાક્ષી રાખો.

૪. વ્યાભિચારી પુરુષ, વ્યાભિચારિણી અથવા મૂર્તિપૂજક સ્ત્રી સિવાય કોઈ અન્ય સ્ત્રીને ન પરણે અને એક વ્યાભિચારી સ્ત્રી વ્યાભિચારી પુરુષ અથવા મૂર્તિપૂજક પુરુષ સિવાય બીજાને ન પરણે. આવા લગ્નો મોમિનો માટે હરામ છે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سُورَةٌ أَنْزَلْنَاهَا وَفَرَضْنَاهَا وَأَنْزَلْنَا فِيهَا آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿١﴾

الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةً جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْ كُفْرُ بِهِمَا رَأْفَةً فِي دِينِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَيْشَهِدَ عَلَيْهِمَا كُفَيْفَةٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢﴾

الزَّانِي لَا يَنْكِحُ إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكَةٌ وَالزَّانِيَةُ لَا يَنْكِحُهَا إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ وَحُرْمٌ ذَلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ ﴿٣﴾

૧. આ આયતથી સ્પષ્ટ થાય છે કે વ્યાભિચારની સજા પથ્થરમારાથી મૃત્યુ નીપજાવવાની નથી કે દેહાંત દંડ નથી. કુરઆને મજ્હદમાં કોઈપણ સ્થળે વ્યાભિચારની સજા મોત ઠરાવવામાં નથી આવી, તેમજ નાહક હત્યા, લૂંટ, રાજદ્રોહ વગેરે કોઈપણ ભયંકર અપરાધ માટે પણ મોતની સજાને અનિવાર્ય માનવાનો અથવા સજાને ફેરફાર રહિત અમલમાં લાવવાનો ઈસ્લામનો કાયદો નથી. આંહજરત સ.અ.સ.ના સમયમાં અમુક એવા દાખલાઓ બન્યા હતા જેમાં વ્યાભિચારીને મૃત્યુદંડ આપવામાં આવ્યો હતો. જેમાંથી એક ખાસ ઘટનામાં તૌરાતના યહૂદી કાયદા પ્રમાણે શિક્ષા આપવામાં આવી હતી જે ઘટના આ આયતના ઉત્તરણ પહેલા થવા પામી હતી કે બાદમાં, તેનો કોઈ ખુલાસો નથી મળતો, શક્ય છે કે મૃત્યુદંડની જે ઘટનાઓ બની છે તેમાં બંધી તૌરાતના (યહૂદીઓના શાસ્ત્રના) જૂના કાયદાના આધારે શિક્ષા આપવામાં આવી હોય. એવું પણ શક્ય છે કે કોઈ ખાસ સંજોગોના કારણે આંહજરત સ.અ.સ.એ કોઈ અપરાધીને ન છૂટકે આવી શિક્ષા આપી હોય અને તેના કારણોની નોંધ લેવામાં કોઈ ભૂલ થઈ જવા પામી હોય. પરંતુ એક વાત તો સત્ય છે જ કે સાધારણ સંજોગોમાં વ્યાભિચારની સજા મોત નથી. વ્યાભિચાર કરનારા પરણેલા હોય કે અવિવાહિત હોય, ઘરડા હોય કે જુવાન, મુસ્લિમ હોય કે બીન મુસ્લિમ, ગરીબ હોય કે શ્રીમંત, ગુલામ હોય કે માલિક, સર્વ માટે સજાનું ધોરણ એકજ છે.

૫. અને જે લોકો પાકદામન સ્ત્રીઓ ઉપર આરોપ લગાવે અને ચાર^(૨) સાક્ષીઓ ન લાવી શકે, તો તેમને દરેકને એસી એસી ફટકા મારવામાં આવે, તેના પછી કદીપણ તેમની સાક્ષીને સ્વીકારવામાં ન આવે કારણ કે તેમણે કાયદાનો ભંગ કર્યો છે.

૬. સિવાય કે તે લોકો જે તૌબાહ કરી સુધારો કરી લે, તો અલ્લાહ બેહદ ક્ષમાવંત છે, દયાળુ છે.

૭. અને જે લોકો પોતાની પત્નીઓ ઉપર આરોપ લગાવે અને પોતાના સિવાય કોઈ બીજો સાક્ષી ન હોય તો તેવા લોકો અલ્લાહના સોગંદ ઉઠાવી ચાર વાર કહે કે તે સત્ય કહી રહ્યો છે.

૮. અને પાંચમી વાર તે કહે કે જો તે અસત્ય કહેતો હોય તો તેના ઉપર અલ્લાહની લા'નત પડે.

૯. પરંતુ જો તે સ્ત્રી (જેના ઉપર આરોપ હોય) તે ચાર વાર અલ્લાહના સોગંદ ઉપર સાક્ષી આપે કે તેનો પતિ જૂઠો છે, તો તેણીની સજા ટાળી દેવામાં આવે.

૧૦. અને (તેણી) પાંચમી વાર એમ કહે કે જો તે સાચું કહેતો હોય તો તેણી ઉપર અલ્લાહનો ગઝબ (પ્રકોપ) પડે.

૧૧. જો તમારા ઉપર અલ્લાહની કૃપા અને દયા ન હોત તો (તમે ભારે દુઃખમાં પડી ગયા હોત) બેશક અલ્લાહ તૌબાહ કબૂલ કરનારો છે, હિકમતવાળો છે. (રુકૂઅ-૧)

૧૨. બેશક ખોટી તોલમતો^(૩) લગાવનારા તમારામાંના જ લોકો છે. તેને તમારા હક્કમાં ભૂરું ન

وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَا يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ۝

إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ①

وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ شَهَادَةٌ

إِلَّا أَنْفُسُهُمْ فَشَهَادَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ شَهَدَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ ②

وَالْخَامِسَةُ أَنَّ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ③

وَيَدْرَأُ عَنْهَا الْعَذَابَ أَنْ تَشْهَدَ أَرْبَعَ شَهَدَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ ④

وَالْخَامِسَةَ أَنَّ غَضَبَ اللَّهِ عَلَيْهَا إِنْ كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ ⑤

وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ حَكِيمٌ ⑥

إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِإِلْفِكَ عُصْبَةً مِّنْكُمْ لَا تَحْسَبُوهُ

૨. આરોપ સાબિત કરવા માટે ચાર સાક્ષીઓનું હોવું જરૂરી છે. આ ચાર સાક્ષીઓની સાક્ષીમાં એક રતી ભારનો ફેર ન પડે જોઈએ, અને ફેર પડી જવાના સંજોગોમાં આરોપીને શંકા ઉપર છૂટી જવાનો હક્ક છે; પરિસ્થિતિ (સરકમસ્ટાનશીલ એવીડેન્સ)ના આધારે આરોપનો ચૂકાદો આપવાનો ન્યાયકર્તાને કોઈ અધિકાર નથી. સારાંશે, આરોપીને એક ગુનો કરવામાં ચારે સાક્ષીઓએ એક સાથેજ એકજ હાલતમાં જોયો હોવો જોઈએ. એવી સાક્ષી કાયદેસર નહિ ગણાય, કે જેમાં એક વ્યક્તિએ આરોપીને કોઈ તરફ જતા જોયો હોય, અને બીજાએ તેને ગુનાહ કરતા જોયો હોય અને ત્રીજાએ તેને ત્યાંથી પાછો આવતા જોયો હોય અને ચોથાએ તેને બીજી કોઈ ક્રિયામાં ભાગ લેતો જોયો હોય તો તે ચાર જુદા જુદા દ્રવ્યોને ભેગા કરી એક ચિત્ર બનાવી રજૂ કરવું કાયદાની દ્રષ્ટિએ સ્વીકાર્ય નથી.

૩. આ ભયંકર આરોપ મુનાફિકો તરફથી હઝરત આએશા (રદી) ઉપર મુકવામાં આવ્યો હતો. આંહજરત સ.અ.સ. બની મુસ્તલીક સાથેના જંગથી પાછા કર્યા ત્યારે આપે મદીનાથી થોડા અંતરે પડાવ નાખ્યો હતો. અહીં હઝરત આએશા કુદરતી હાજત માટે ગયા ત્યારે તેમનો હાર પડી ગયો હતો જેને

સમજો, તે તમારા હક્કમાં બેહતર છે. તેમનામાંનો દરેક પોતાના ગુનાહનો બદલો મેળવી લેશે અને તેઓમાંથી (આ ગુનાહમાં) આગળ પડતો ભાગ લેનારો દુઃખદાયક અઝાબ ભોગવશે.

૧૩. જ્યારે તમે આ વિશે સાંભળ્યું હતું ત્યારે મોમિન પુરુષો અને મોમિન સ્ત્રીઓએ પોતાના સમાજનું ભલું વિચારીને કેમ ન કહ્યું 'આ તો ખુલ્લેખુલ્લું જુઠાણું છે?'

૧૪. તેઓ શા માટે ચાર સાક્ષીઓ ન લાવ્યા? જ્યારે તેઓ ચાર સાક્ષી નથી લાવી શક્યા તો તેઓ અલ્લાહની નજરમાં સદંતર જૂઠા છે.

૧૫. આ દુનિયામાં અને આખેરતમાં જો તમારા ઉપર અલ્લાહની કૃપા અને રહેમત ન હોત તો જેમાં તમે પ્રવૃત્ત થયા હતા તેના કારણે તમારા ઉપર ભયંકર મુસીબત આવી પડત.

૧૬. જ્યારે તમે સાંભળ્યું અને તમારી જીભે તેની ચર્ચા કરી ત્યારે તમારા મોઢે એવા શબ્દો તમે ઉચ્ચાર્યા જેની હકીકતનું તમને કોઈ ઈલ્મ હતું જ નહિ, અને તમે આ ઘટનાને એક સાધારણ બાબત સમજી હતી; જો કે અલ્લાહની દ્રષ્ટિમાં તે બહુજ ગંભીર વસ્તુ હતી.

૧૭. અને જ્યારે તમે આ વાત સાંભળી હતી તે વખતે જ તમે એમ શા માટે ન કહ્યું કે આવી વાત કરવી અમને શોભા (૪) નથી આપતી? પવિત્ર છે તું, (હે માલિક) આ તો એક ગંભીર તોહમત છે.

شَرَّالْكُفْرِ بَلْهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ مِنْ كُلِّ امْرِيٍّ مِنْهُمْ وَالْكَسْبُ مِنَ الْإِثْمِ وَالَّذِي تَوَلَّى كِبْرَهُ مِنْهُمْ لَهُ عَذَابٌ عَظِيمٌ ⑬

لَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بِأَنْفُسِهِمْ خَيْرًا وَقَالُوا هَذَا إِفْكٌ مُبِينٌ ⑭

لَوْلَا جَاءُوا عَلَيْهِ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَإِذْ لَمْ يَأْتُوا بِالشُّهَدَاءِ فَقُلْنَا لَكَ عِنْدَ اللَّهِ هُمْ الْكَافِرُونَ ⑮

وَلَوْلَا فَضَّلَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ لَسْتُمْ فِي مَا أَقَضْتُمْ فِيهِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ⑯

إِذْ تَلَقَّوْنَهُ بِالْإِسْتِخَارَةِ وَقُولُونَ بِأَفْوَاهِكُمْ مَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ وَتَحْسِبُونَهُ هَيِّئًا ۖ وَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمٌ ⑰

وَلَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُمْ مَا يَكُونُ لَنَا أَنْ نَتَكَلَّمَ بِهَذَا ۖ سُبْحَنَكَ هَذَا بُهْتَانٌ عَظِيمٌ ⑱

શોધતા વાર લાગી તે દરમિયાન લશ્કર ત્યાંથી ચાલી નીકળ્યું. હઝરત આએશા શરીરે હલકા હોવાથી તેમની પાલખી ઉઠાવનારાઓને પાલખી ખાલી હોવાનો આભાસ ન થયો.

હઝરત આએશા નિસહાય હાલતથી દુઃખી થઈ ત્યાંજ બેસી ગયા, એવી આશાથી કે કદાચ તેમને શોધતા સૈા પાછા આવશે. સદભાગ્યે ત્યાંથી પસાર થતા એક મુહજ્જર જેમનું નામ સફવાન હતું. તેમણે તેમને જોયા અને તરતજ ઓળખી લીધા. કારણ કે જ્યારે પહેલાં પરદાનો હુકમ નહોતો આવ્યો ત્યારે તેમણે તેમને જોયા હતા. તેમણે હઝરત આએશા (ર)ને પોતાના ઊંટ ઉપર સવાર કર્યા અને પોતે તેની પાછળ પાછળ પગે ચાલતા તેમને મદીના પહોંચાડ્યા. (બૂખારી કિતાબુલ- નિકાહ) આ સંજોગોનો લાભ લઈ અબ્દ અલ્લાહ બિન ઉબૈયેય બિન સલુલે એક ભયંકર તૂકાન ઉઠાવ્યું જેમાં બદકિસમતીથી અન્ય મુસ્લિમો પણ સંડોવાયા હતા પરંતુ અંતમાં આ વહી દ્વારા હઝરત આએશા (ર)ને નિર્દોષ ઠરાવવામાં આવ્યા હતા.

૪. કોઈના ચારિત્ર્ય કે ઈઝઝત ઉપર કલંક લગાડવું ઈસ્લામમાં બહુજ ભયંકર કૃત્ય છે. સર્વ પાપોમાંથી આ એક બેહદ ભયંકર પાપ છે. આ ગુનાહ માટે બહુજ સખત સજા કરવાનો હુકમ છે. એક તો તે અપરાધ

૧૮. અલ્લાહ તમને નસિહત આપે છે કે જો તમે મોમિન છો તો ફરી કદીપણ આવું કરશો નહિ.

૧૯. અને અલ્લાહ પોતાના આદેશો તમને વિસ્તારથી સમજાવે છે; બેશક અલ્લાહ સર્વ જાણનારો છે, હિકમતવાળો છે.

૨૦. જે લોકો ચાહે છે કે મોમિનોમાં બેશરમીની ચર્ચાઓ ફેલાતી રહે તેમને આ દુનિયામાં અને આખિરતમાં દર્દનાક અજાબ મળશે. અને અલ્લાહ જે જાણે છે તે તમે નથી જાણતા.

૨૧. અને જો અલ્લાહની કૃપા અને રેહમત તમારા ઉપર ન હોત તો (તમે બરબાદ થઈ ગયા હોત), નિઃસંદેહ અલ્લાહ બેહદ મહેરબાન છે, દયાળુ છે. (રુકૂઅ-૨)

૨૨. હે ઈમાન લાવનારાઓ, તમે શયતાનના નકશે કદમ ન ચાલો, જે કોઈ શયતાનના નકશે કદમ ચાલે છે (તે જાણી લે) કે તે નિર્વજજતા અને ખુલ્લી બદકારી કરવાની પ્રેરણા આપે છે. અને જો તમારા ઉપર અલ્લાહની કૃપા અને દયા ન હોત, તો તમારામાંનો એક પણ પવિત્રતા ગ્રહણ ન કરી શક્યો હોય, પરંતુ અલ્લાહ જેને ચાહે છે પાક કરે છે. અને અલ્લાહ સર્વ સાંભળનારો છે, સર્વ જોનારો છે.

૨૩. અને તમારામાંના માલદાર તથા હેસિયત રાખનારા લોકો એવા સોગંદ ન લઈ બેસે કે તેઓ સગાસંબંધી, મોહતાજો અને અલ્લાહની રાહમાં હિજરત કરનારાઓને કોઈ સહાયતા નહિ આપે. બલ્કે તેમને જોઈએ કે તેમના દોષોને ભૂલાવી (૧) તેમને માફ કરી દે. શું તમે નથી ચાહતા કે અલ્લાહ તમારા ગુનાહોને માફ કરે? બેશક અલ્લાહ બક્ષનાર છે, બેહદ દયાળુ છે.

૨૪. નિઃસંદેહ જે લોકો પાકદામન (સદાચારી) નદોષ મોમિન સ્ત્રીઓ ઉપર તોહમત લગાવે છે, તેમના

يُظَكِّرُ اللَّهُ أَنْ تَعُودُوا لِشَيْئِهِ أَبَدًا إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ۝

وَيُذَكِّرُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ۝

إِنَّ الَّذِينَ يَجْهَلُونَ أَنْ تَشْجَعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ۝

وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللَّهَ وَدُفٌ رَحِيمٌ ۝

يَأْتِيهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خُطُوبَ الشَّيْطَانِ وَمَنْ يَتَّبِعْ خُطُوبَ الشَّيْطَانِ فَإِنَّهُ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ مَا زَكَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ أَبَدًا وَلَكِنَّ اللَّهَ يُزَكِّي مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ سَبِيْعٌ عَلِيمٌ ۝

وَلَا يَأْتِلْ أُولُو الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ أَنْ يُؤْتُوا أُولِي الْقُرْبَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا أَلَا يُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ۝

إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ

માટે અને તેનાથી વિશેષ સજા તેનો પ્રચાર કરનારા માટે છે. જે સ્ત્રીપુરુષોના જાતીય સંબંધો વિશેની વાતો બેધડક ફેલાવવામાં આવતી રહે અને તેના ઉપર સખત અંકુશ ન રાખવામાં આવે તો કિસ્સાઓના અસરથી સમાજમાં બેશરમી તથા ગંદકી ઘર કરી બેસે.

પ. શક્ય કે આ ઈશારો હજરત અબુબકર (૨)ના એક ગરીબ સગા તરફ હોય જેને તેમણે ખર્ચ આપવું બંધ કર્યું હતું કારણ કે તે શખ્સ હજરત આએશા (૨) ઉપર તોહમત લગાવવામાં સંડોવાયેલો હતો.

ઉપર આ દુનિયામાં લા'નત છે અને આખેરતમાં તેમના માટે મોટો અઝાબ પણ છે.

૨૫. તે દિવસે તેમની જીભ તેમના હાથ, અને તેમના પગ તેમના વિરુદ્ધ તેમની બદઆમાલીઓની સાક્ષી આપશે. (૬)

૨૬. તે દિવસે અલ્લાહ તેમને પૂરેપૂરો બદલો આપશે અને તેઓ જાણી લેશે કે અલ્લાહ જ કેવળ પ્રત્યક્ષ સત્ય છે.

૨૭. બદકારીઓ બદકારો માટે છે; અને બદકારો બદકારીઓ માટે છે. અને નેકીઓ નેકો માટે છે અને નેકો માટે નેકીઓ છે; આ લોકો તેમના વિશે કરવામાં આવેલા ઈલ્લામો (આક્ષેપો)થી નિર્દોષ છે. તેમના માટે બક્ષીસ છે અને ઈઝઝતવાળી રોઝી છે. (રુકૂઅ-૩)

૨૮. હે મોમિનો, પોતાના ઘર સિવાય અન્યના ઘરોમાં બેઠડક દાખલ ન થાઓ જ્યાં સુધી કે પરવાનગી ન મેળવે અને ઘરમાં રહેનારાઓને સલામ ન કહો. આ તમારા માટે બેહતર છે. માટે તે ધ્યાનમાં રાખો.

૨૯. અને જો ઘરમાં કોઈ ન હોય તો તેમાં દાખલ ન થાઓ જ્યાં સુધી તેમાં દાખલ થવાની રજા ન મેળવી હોય, અને જો તમને પાછા ચાલ્યા જવાનું કહેવામાં આવે, તો ચાલ્યા (૬) જાઓ; તેમાં તમારા માટે પાકીઝગી છે, અને અલ્લાહ ખૂબ જાણે છે, જે તમે કરો છો.

૩૦. તમારું એવા ઘરમાં દાખલ થવું ગુનાહ નથી જે ઘરમાં કોઈ રહેતું ન હોય અને તેમાં તમારો સરસામાન હોય. અને અલ્લાહ જાણે છે જે તમે જાહેર કરો છો અને જે તમે છૂપાવો છો.

૩૧. તું મોમિનોને કહી દે કે તેઓ પોતાની આંખોને નીચી રાખે અને પોતાની શરમગાહોનું રક્ષણ કરે. તેમાં તેમના માટે વધુ પાકીઝગી છે. બેશક જે તેઓ કરતા હોય છે અલ્લાહ તેનાથી માહિતગાર છે.

لُعِنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٦﴾

يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَنْجُفُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٧﴾

يَوْمَئِذٍ يُؤْفِكُهُمُ اللَّهُ وَيَبْغِضُهُمُ الْحَقُّ وَيَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ الْمُبِينُ ﴿٨﴾

الْحَبِيشَتُ لِلْحَبِيشِينَ وَالْحَبِيشُونَ لِلْحَبِيشَتِ ۖ وَالطَّبِيبَتُ لِلطَّبِيبِينَ وَالطَّبِيبُونَ لِلطَّبِيبَتِ ۚ أُولَٰئِكَ مُبَرَّءُونَ مِمَّا يَقُولُونَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٩﴾

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَىٰ أَهْلِهَا ۚ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ لَعَلَّكُمْ تُذَكَّرُونَ ﴿١٠﴾

فَإِنْ لَمْ تَجِدْ فِيهَا أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّىٰ يُؤْذَنَ لَكُمْ ۚ وَإِنْ قِيلَ لَكُمْ ارْجِعُوا فَارْجِعُوا ۚ هَٰذَا زَكَاةٌ لَّكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿١١﴾

لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ مَسْكُونَةٍ فِيهَا مَتَاعٌ لَّكُمْ ۗ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ ۚ قُلِ لِلْمُؤْمِنِينَ يَفْضُلُ مِنَ ابْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا أَرْؤُسَهُمْ ذَٰلِكَ أَزْكَىٰ لَهُمْ ۖ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴿١٢﴾

૬. કુચ્ચાને મજ્જના આધારે ઈન્સાનના શરીરના અવયવોનું સાક્ષી આપવું આખેરતના જીવન સાથે સંબંધ રાખે છે અને જે અવયવો વડે ગુનાહો કરવામાં આવ્યા હશે, તેજ અવયવો આખેરતમાં પોતાની કારકિર્દીની પૂરી સાક્ષી આપશે.

૩૨. અને મોમિન સ્ત્રીઓને કહી દે કે તેણીઓ પોતાની આંખોને નીચી રાખે અને પોતાની શરમગાહોનું રક્ષણ કરે, અને તેઓ પોતાના સૌંદર્યને^(૩) (બીજા ઉપર) પ્રદર્શિત ન થવા દે. સિવાય કે તેમના તે ભાગો જેનું છૂપાવવું અશક્ય હોય. અને તેણીઓ પોતાની આંદુલીઓને છાતી ઉપર નાખી રાખે અને પોતાનો શણગાર પ્રગટ ન થવા દે, સિવાય પોતાના પતિ આગળ, અથવા પોતાના પિતા, અથવા પોતાના પતિના પિતા, અથવા પોતાના પુત્રો અથવા પોતાના પતિના (સાવકા) પુત્રો અથવા ભાઈઓ, અથવા પોતાના ભત્રીજા, અથવા પોતાના ભાણેજો આગળ, અથવા તેમની સ્ત્રીઓ અથવા દાસીઓ કે પુરુષ ચાકરો, જેમનું શહેવત (જાતીય આકર્ષણ) તરફ ધ્યાન ન હોય અથવા એવા છોકરાઓ આગળ જેમને સ્ત્રીઓના ગુપ્ત ભાગોનું જ્ઞાન ન હોય. અને તેઓ પણ અક્ષાળીને ન ચાલે કે તેમના પહેરેલા ઘરેણાં બીજા ઉપર જાહેર થઈ જતા હોય. હે મોમિનો તમે સૌ અલ્લાહ તરફ રજુ થાઓ, જેથી તમે સફળતા મેળવો.

૩૩. અને તમારી વચ્ચે જે વિધવાઓ છે તેમને પરણો,^(૪) અને (જે લગ્ન કરવાના) લાયક ગુલામો અથવા ગુલામ સ્ત્રીઓ હોય તેને પણ. જો તેઓ નિર્ધન હશે તો અલ્લાહ તેમને પોતાની કૃપાઓમાંથી ધનવાન બનાવી દેશે અને અલ્લાહ ઔદાર્યશીલ છે, સર્વ જાણનારો છે.

૩૪. અને જે લોકો પરણવાની શક્તિ ન રાખતા હોય તે પવિત્રતા ગ્રહણ કરે જ્યાં સુધી કે અલ્લાહ

وَقُلْ لِّلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ
فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا
وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ
زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَاءِ
بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءِ
بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنَاتِ
إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنَاتِ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا
مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوِ التَّابِعِينَ غَيْرَ أُولِي
الِإِلْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا
عَلَىٰ عَوَاتِ
النِّسَاءِ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ
مَا يُخْفِينَ
مِنْ زِينَتِهِنَّ وَتُؤْوَىٰ إِلَى اللَّهِ
جَمِيعًا إِنَّهُ السَّمِيعُ الْغَفُورُ
لَعَلَّكُمْ تَفْلَحُونَ ﴿٣٥﴾

وَأَزْكُوا الْإِيْمَانِي مِنْكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ
وَأَمَّا بَكُمْ إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِيهِمُ اللَّهُ
مِنْ فَضْلِهِ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٣٦﴾

وَلَيْسَتْ غَفِيفِ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ زَكَاةً يُغْنِيهِمُ

૩. શરીરના અવયવોના ઘાટનું પ્રદર્શન કરતા શરીરને એકદમ ચોંટી જાય તેવા કપડા સ્ત્રીઓને પહેરવાની મનાઈ કરવામાં આવી છે જેમાં દેહના વસ્ત્રો ઉપસી આવતા હોય. સમાજના રૂઢિચિવાજો તથા માનમોભાને શોભતા કપડા પરિધાન કરવાનો આદેશ અહીં આપવામાં આવ્યો છે.

જો કે આજ સિદ્ધાંત દુકાનો, ખેતરો તથા અન્ય સામાજિક કાર્યક્રમોમાં ભાગ લેતી સ્ત્રીઓ માટે પણ છે, જેમને પોતાના કામકાજને અનુકૂળ પડતા કપડા પહેરવા પડે છે, પરંતુ આવા સંજોગોમાં તેમના ચહેરાને ઢાંકવું જરૂરી નથી. અહીં તેમને પોતાના શરીરને ઢાંકવાનો અને નજર નીચી રાખવાનો તેમજ ઘરમાં પણ તેમના પુરુષ સગાસ્નેહીઓથી એવીજ રીતે પરદો રાખવાનો હુકમ છે.

૮. આંહારત સ.અ.સ.એ ફરમાવ્યું છે 'લગ્ન કરવું મારી સૂન્નત છે જે આ સૂન્નતને અવગણે છે અને તેના ઉપર અમલ નથી કરતો તે મારામાંથી નથી. સમાજમાં કોઈ પણ વિધવા કે તલાક પામેલી સ્ત્રી અવિવાહીત ન રહે તેની આપ (સ) ખાસ કાળજી રાખતા.

પોતાની કૃપાથી તેમને (શક્તિ) અર્પણ કરે. અને તમારા દાસોમાંથી કોઈ પોતાની (આજાદીની) માંગણી કરે તો જો તમને તેમનામાં પ્રમાણિકતાના ગુણો જણાય તો તેની સાથે લેવડદેવડની લેખિત સમજૂતી^(૯) કરી લો. અને અલ્લાહે જે તમને આપ્યું છે તેમાંથી તેની આર્થિક સહાયતા કરો. અને તમારી દાસીઓને વ્યાભિચાર માટે મજબૂર ન કરો, જો તેઓ પાકદામન રહેવા ચાહતી હોય તો તમે આ જીવનનો ટૂંકો લાભ ઉઠાવવાની અભિલાષામાં તેમને અપવિત્ર જીવન ગુજારવા માટે મજબૂર ન કરો. પરંતુ જે કોઈ તેમના ઉપર બળાત્કાર કરશે તો તેમની મજબૂરીની હાલતમાં અલ્લાહ તેને બક્ષતાર છે, (તેમના ઉપર) રહેમ કરતાર છે.

૩૫. અને અમે તમારી તરફ સ્પષ્ટ નિશાનીઓ તથા તમારા પહેલાં થઈ ગયેલા લોકોના દાખલાઓ ઊતાર્યા છે. જે અલ્લાહનો ૩૨ રાખનારાઓ માટે બોધદાયક છે.

૩૬. અલ્લાહ આકાશો તથા પૃથ્વીનું નૂર છે. તેના નૂરનો દાખલો એવો છે કે એક દીવાલમાં ગોખવું^(૧૦) હોય જેમાં એક દીવા જળહળતો હોય, અને તે દીવા કાચના ગોળા વચ્ચે હોય. (અને) તે કાચનો ગોળો જાણે ઝગમગતો તારો હોય જેને એવા બરકતવાળા (ઝયતૂનના) ઝાડના તેલથી જલાવવામાં આવે, જે (ઝાડ) ન તો પૂર્વનો, ન તો પશ્ચિમનો હોય, અને જેનું તેલ સ્વયં પ્રકાશિત હોય. ભલે તેને ચિનગારી સ્પર્શ કરે કે ન કરે, તે સદાય નૂર ઉપર નૂર પ્રજ્વળાવતો રહે. (અને) અલ્લાહ જેને ચાહે પોતાના આ નૂર તરફ લઈ જાય છે. અલ્લાહ (આવા) ઉદાહરણો દ્વારા લોકોને સમજાવે છે. અને અલ્લાહને પ્રત્યેક વસ્તુનું જ્ઞાન છે.

૩૭. (આ દીવા) એવા ઘરોમાં છે જેનો અદબ કરવાનો અને તેમાં અલ્લાહનું નામ સ્મરણ કરવાનો અલ્લાહે આદેશ આપ્યો છે. સવાર સાંજ લોકો તેમાં તેની બૂલંદ શાનનું વર્ણન કરતા રહે છે.

اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَالَّذِينَ يَبْتَغُونَ الْكِتَابَ مِنْكَ مَكَاتٍ
أَيَّامَكُمْ فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا وَآتُوهُمْ
مِنْ قَالِ اللَّهُ الَّذِي آتَاكُمْ وَلَا تَكْرِهُوا فَتَيَاتِكُمْ
عَلَى الْبِعَاذِ إِنْ أَرَدْتُمْ تَحْصِنًا لِيَتَّبِعُوا عَرْضَ الْحَيَاةِ
الدُّنْيَا وَمَنْ يُكْرِهْنَهَا فَإِنَّ اللَّهَ مِنْ بَعْدِ إِرْكَاهِهَا
غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٣٧﴾

وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ آيَاتٍ مُبِينَاتٍ وَمَثَلًا لِمَنِ الَّذِينَ
كَفَرُوا مِنْ قَبْلِكُمْ وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٣٨﴾

اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ مِثْلُ نُورِ كَنْدُكَةٍ فِيهَا
مِصْبَاحٌ الْيَصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ
دُرِّيُّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ
وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضَيُّ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ
كَأَنَّ نُورَهُ عَلَى نُورِ يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ
وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ
عَلِيمٌ ﴿٣٩﴾

فِي بُيُوتٍ إِذْنُ اللَّهِ أَنْ تَرْفَعَ وَيُذَكِّرَ فِيهَا اسْمُهُ
يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْأَعْدِ وَالْأَصَالِ ﴿٤٠﴾

૯. જો કોઈ ગુલામ નેક ચાલ ચલનનો હોય અને પ્રમાણિક હોય તો તેને કોઈ સમજૂતીના આધારે આજાદ કરી દેવા જોઈએ.

૧૦. ગોખવું અર્થાત અંતઃકરણ.

૩૮. આ લોકોને અલ્લાહની બંદગી કરવાથી અને ઝકાત આપવાથી ન તો તેમનો વેપાર તેમને આડો આવે છે ન તેમનો વ્યવહાર (આડો આવે છે.) તેઓ તો માત્ર તે'જ દિવસથી ડરતા રહે છે જે દિવસે (ઘણા) દિવો ભડકી ઉઠશે અને ઘણી આંખો બેચેન થઈ જશે,

૩૯. કે અલ્લાહ તેમને તેમની કરણીનો ઉત્તમ બદલો આપે, અને પોતાની કૃપાઓમાંથી તેમાં વિશેષ વધારો કરતો રહે, બેશક અલ્લાહ જેને ચાહે બેહિસાબ રિઝક આપે છે.

૪૦. અને જે લોકો ઈમાન નથી લાવતા તેમની કરણીઓ રણમાનાં મૃગજળ^(૧૧) સમાન હોય છે જેને તરસ્યો પાણી ધારી લે છે. જ્યાં સુધી કે તે નજીકમાં જઈ જુએ છે તો ત્યાં કંઈ નથી હોતું, પણ ત્યાં તે અલ્લાહને પોતાની પાસે આવેલો જુએ છે. ત્યારે તે તેમનો હિસાબ ત્યાંજ ચૂકવી દે છે, અને અલ્લાહ હિસાબ ચૂકવવામાં ઝડપી છે.

૪૧. અથવા (તેમના આમાલો) સમુદ્રના ઊંડાણના ઘોર અંધકાર જેવાં છે જેને પ્રચંડ મોજાએ ઢાંકી લીધા હોય, વળી તેના ઉપર એક બીજું મોજું હોય, પછી તેના ઉપર બીજા વાદળાં હોય; જાણે એકના ઉપર બીજું અંધકારનું પડ ઢંકાયેલું હોય. જો કોઈ પોતાનો હાથ ફેલાવે તો તે (હાથ) ભાગ્યેજ તેને દેખાય. અને જેને અલ્લાહ પ્રકાશન બક્ષે તેના માટે કયાં પણ પ્રકાશ નથી. (રુકૂઅ-૫)

૪૨. શું તું નથી જોઈ રહ્યો કે અલ્લાહ તે છે જેની તસ્બીહ (જપમાલા) તે સર્વ કરતા જ રહે છે જે આકાશો અને પૃથ્વીમાં રહેનારા^(૧૨) છે, અને પાંખો ફેલાવી આકાશમાં ઊડનારા પંખી પણ? એક એક (સર્જન) પોતાની બંદગી અને તસ્બીહને જાણે છે. અને અલ્લાહ તે સર્વ જાણે છે જે તેઓ કરી રહ્યા છે.

૪૩. અને આકાશો તથા પૃથ્વીની બાદશાહત અલ્લાહની છે અને અલ્લાહ તરફજ સૌને પાછું ફરવાનું છે.

رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ ﴿٣٨﴾

لِيَجْزِيَ اللَّهُ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَيَزِيدَهُمْ مِنْ فَضْلِهِ وَاللَّهُ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٩﴾

وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَعْمَالُهُمْ كَسَرَابٍ بِقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ الظَّمْآنُ مَاءً حَظًّا إِذَا جَاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ شَيْئًا وَوَجَدَ اللَّهَ عِنْدَهُ قُوَّةَهُ حِسَابُهُ وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿٤٠﴾

أَوْ كَظُلُمٍ فِي بُحْرٍ لَيْلِي يَغْشَاهُ مُوجٌ مِنْ قُوَّةٍ مَوْجٌ مِنْ قُوَّةٍ سَكَابٌ ظَلُمْتُ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ إِذَا أَخْرَجَ يَدَهُ لَمْ يَكِدْ يَرِيهَا وَمَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ ﴿٤١﴾

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْطَّيْرِ صَفُوتٌ كُلٌّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُ وَتَسْبِيحَهُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٤٢﴾

وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ ﴿٤٣﴾
أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ سَكَابًا تَمْ يُؤَلِّفُ بَيْنَهُ ثُمَّ يَجْعَلُهُ رُكَّامًا فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهِ وَ

૧૧. તેમની કરણીઓ બદલો રણના મૃગજળની છે તરામણી જેવોજ તેમને મળશે.

૧૨. 'આકાશો'માં રહેનારાનો અર્થ ફરિરતા છે.

૪૪. શું તે નથી જોયું કે અલ્લાહ વાદળાઓને હાંકી લાવે છે, અને તેમને એકબીજામાં મેળવી દે છે, અને એક બીજા ઉપર પડોના પડો પાથરી મૂકે છે; પછી તું જુએ છે કે તેની વચ્ચેથી વરસાદ નીકળે છે? અને તે આકાશમાંથી પહાડો (જેવા વાદળાઓ)માંથી (બરફના) કણ વરસાવે છે. તે જેને ચાહે તેનાથી ફટકારે છે અને જેના ઉપર ચાહે તેને ટાળી દે છે. વિજળીના તે ઝબકારા જાણે પળવારમાંજ આંખોની રોશની હણી લેશે!

૪૫. અલ્લાહ રાત અને દિવસને (વારાફરતી) બદલતો રહે છે. બેશક આંખોવાળાઓ માટે તેમાં એક સબક (બોધપાઠ) છે.

૪૬. અને અલ્લાહે પ્રત્યેક પ્રાણીને પાણીમાંથી પેદા કર્યા છે. તેમાંના કેટલાક પેટના ભારે ચાલે છે, (કેટલાક) બે પગ ઉપર ચાલે છે અને તેમાંના કેટલાક ચાર પગે ચાલે છે. અલ્લાહ જે ચાહે તે સર્જે છે. ખરેખર અલ્લાહ ધારે તે કરી શકે છે.

૪૭. બેશક અમે સ્પષ્ટ આપતો ઊતારી છે. અને અલ્લાહ જેને ચાહે સીધા રસ્તા ઉપર ચલાવે છે.

૪૮. અને લોકો કહે છે 'અમે અલ્લાહ અને તેના રસૂલ ઉપર ઈમાન લાવીએ છીએ, અને અમે ફરમાંબરદાર છીએ.' પછી થોડા સમયપછી કેટલાક ફરી^(૧૩) જાય છે, બેશક આવા લોકો મોમિન નથી.

૪૯. અને જ્યારે તેમને અલ્લાહ અને તેના રસૂલ તરફ બોલાવવામાં આવે છે કે તે તેમની વચ્ચે કૈંસલો કરે તો તેઓમાંના કેટલાક મોઢું ફેરવી ચાલ્યા જાય છે.

૫૦. અને જો તેમને કંઈ હક્ક મળતો હોય તો તેઓ તેના નાબેદાર થઈ દોડતા આવે છે.

૫૧. શું તેમના દિલોમાં કોઈ રોગ છે? અથવા શું તેઓ શંકામાં છે? શું તેમને ડર છે કે અલ્લાહ અને તેમનો રસૂલ તેમની સાથે બેઈન્સાફી કરશે? બલ્કે તેઓ પોતે જ બેઈન્સાફ છે. (રુકૂઅ-૬)

૫૨. જ્યારે મોમિનોને તેમની વચ્ચેના મતબેદોનો કૈંસલો કરાવવા અલ્લાહ તથા તેના રસૂલ તરફ બોલાવવામાં આવે છે, જે લોકો જવાબમાં એટલું જ

يُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ جِبَالٍ فِيهَا مِنْ بَرَدٍ فَيُصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَصْرِفُهُ عَنْ مَنْ يَشَاءُ يَكَادُ سَنَافُ يَرْفَهُ يَذْهَبُ بِالْأَبْصَارِ ﴿٤٧﴾

يَقْلِبُ اللَّهُ اللَّيْلَ وَ النَّهَارَاتِ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةٌ لِّأُولِي الْأَبْصَارِ ﴿٤٨﴾

وَاللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَابَّةٍ مِنْ مَّاءٍ فَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى بَطْنٍ وَ مِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى رِجْلَيْنِ وَ مِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى أَرْبَعٍ يَخْلُقُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤٩﴾

لَقَدْ أَنْزَلْنَا آيَاتٍ مُبِينَاتٍ وَ اللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٥٠﴾

وَ يَقُولُونَ آمَنَّا بِاللَّهِ وَ بِالرَّسُولِ وَ أَعْطَيْنَا ثُمَّ يَتَوَلَّى فَرِيقٌ مِنْهُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَ مَا أُولَئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ ﴿٥١﴾

وَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَ رَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ مُعْرِضُونَ ﴿٥٢﴾

وَ إِنْ يَكُنْ لَهُمُ الْحَقُّ يَأْتُوا إِلَيْهِ مُذْعِنِينَ ﴿٥٣﴾

أَفِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ أَمْ ارْتَابُوا أَمْ يَخَافُونَ أَنْ يَحْجِفَ

اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَ رَسُولُهُ ذَلِيلٌ أُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٥٤﴾

إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَ رَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَ أَطَعْنَا وَ أُولَئِكَ

કહે છે 'અમે સાંભળી લીધું છે, અને અમે હુકમ માની લીધો,' બેશક તે જ લોકો સફળતા મેળવનારા છે.

﴿هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾

પૃ. અને જે અલ્લાહ અને તેના રસૂલના હુકમનું પાલન કરે છે, અને અલ્લાહથી ડરતા રહે છે અને તેને જ પોતાની ઢાલ બનાવે છે, તે જ સફળતા મેળવનારા છે.

وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَّقِ اللَّهَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ ﴿٦٣﴾

પૃ. અને તે (મુનાફિક) (૧૪) લોકો અલ્લાહના ગંભીર સોગંદ ઉઠાવી કહે છે કે તારા હુકમ ઉપર તેઓ (જીહાદ માટે) નીકળી પડશે, તેમને તું કહી દે 'તમે સોગંદ ન ઉઠાવો, તમારી (સાધારણ) તાબેદારી જ ધણી છે. બેશક અલ્લાહ તમારા કામોથી પૂરો માહિતગાર છે.'

وَأَقْسُوا بِاللَّهِ جَهْدَ آيِبَانِهِمْ لِيُنْزِلَ إِلَيْهِمْ لِقَاءَهُمْ قُلْ لَا تَقْسُوا طَاعَةً مَّعْرُوفَةً إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٦٤﴾

પૃ. કહે 'અલ્લાહ અને તેના રસૂલના હુકમોનું પાલન કરો. પછીજો તમે મુખ ફેરવી જશો તો તેના ઉપર તો પોતાની જ જવાબદારીનો ભાર છે, અને તમે તમારા પોતાના જવાબદાર છો. અને જો તેની તાબેદારી કરશો તો તમે હિદાયત પામશો. અને રસૂલ ઉપર તો તમને સંદેશો પહોંચાડવા પૂરતી જ જવાબદારી છે.

قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ وَعَلَيْكُمْ مَا حُمِّلْتُمْ وَإِنْ تُطِيعُوا تَهْتَدُوا وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلْغُ الْبَيِّنُ ﴿٦٥﴾

પૃ. તમારામાંના જે લોકો ઈમાન લાવી નેક કામો કરશે તેને અલ્લાહે વાયદો આપ્યો છે કે તે તેમને ધરતીમાં ખલીફા (૧૫) બનાવશે, જેવી રીતે તેમના પહેલાં તેણે ખલીફા બનાવ્યા હતા; અને તેમના માટે જે દીન (ધર્મ) તેણે પસંદ કર્યો છે તેને કાયમ કરશે; અને ભયની સ્થિતિ પછી તેમને સંપૂર્ણ અમન આપશે, તેમને જોઈએ કે તેઓ મારી જ બંદગી કરતા રહે; અને કોઈ અન્યને મારો શરીક (સમોવડો) ન કરાવે. તેના પછી જો કોઈ નાશુકી કરશે તો તેઓ નાફરમાન ગણાશે.

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَىٰ لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٦٦﴾

પૃ. અને નમાઝને નિયમિત કાયમ કરો અને ઝકાત અદા કરો અને રસૂલના ફરમાનોને માનો જેથી તમારા ઉપર રહેમ કરવામાં આવે.

وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٦٧﴾

૧૪. મુનાફિક અર્થાત દંભી.

૧૫. અહીં 'ખલીફા' બનાવવાનો વાયદો આપવામાં આવ્યો છે. ખલીફા શબ્દનો અર્થ ઈમામ, નબી, ઉત્તરાધીકારી થાય છે.

પ૮. એવું કદાપિ ધારના નહિ કે અમને ધરનીમાં કાકરો નાકામ કરી શકશે. તેમનું ઠેકાણું તો જહન્નમમાં છે; અને બેશક તે બહુજ અધમ ઠેકાણું છે. (રુકૂઅ-૭)

لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ
عُجٌّ وَمَا لَهُمْ الْثَارُ وَلَا يَنْتَسِ الْمَصِيرُ ﴿٥﴾

પ૯. હે ઈમાન લાવનારાઓ, તમારા નોકરો તથા દાસીઓ અને તમારામાંના જે યુવાવસ્થાએ ન પહોંચ્યા હોય તે તમારી પાસે આવે તો તેમને જોઈએ કે તેઓ ત્રણ વખતોમાં તમારી પાસે આવે તો તમારી પરવાનગી લઈનેજ આવે. સવારની નમાઝ પહેલાં, અને બપોરના સમયે જ્યારે તમે તમારા વસ્ત્રો ઊતાર્યા હોય, અને ઈશાની (૧૬) નમાઝ પછીના સમયે. આ ત્રણ તમારા એકાંતના વખતો છે તે સિવાયના વખતો પરવાનગી વગર આવવા જવામાં તેમના અથવા તમારા ઉપર દોષ નથી; (કારણ કે) એક બીજા પાસે આવવા જવાની જરૂર રહે છે. આવી રીતે અલ્લાહે પોતાના આદેશોને તમારા માટે સ્પષ્ટ કર્યા છે. બેશક અલ્લાહ સર્વજ્ઞાણનાર છે, હિકમતવાળો છે.

૬૦. 'અને જ્યારે તમારી ઔલાદ લાયક ઉમરે પહોંચે, ત્યારે તેમણે પણ એવીજ રીતે તમારી પરવાનગી લેવી જોઈએ જેમ (ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે) બીજાઓએ પરવાનગી માગવી જોઈએ. આવી રીતે અલ્લાહ તમારા માટે પોતાના આદેશોનું સ્પષ્ટીકરણ કરે છે; અલ્લાહ સર્વ જ્ઞાણનારો છે, હિકમતવાળો છે.

૬૧. અને વૃદ્ધાવસ્થાએ પહોંચેલી સ્ત્રીઓ જે પરણવાના લાયક ન હોય, અને તેમનું સૌદર્ય જાહેર ન થતું હોય તો તેમને પોતાના ઉપવસ્ત્રો (ઓઢણી, નકાબ) કાઢી નાખવામાં કોઈ દોષ નથી. બેશક અલ્લાહ સર્વ સાંભળનારો છે, જ્ઞાણનારો છે.

૬૨. કોઈ આંધળા કે કોઈ લંગડા, અથવા કોઈ માંદા ઉપર અને તમારા ઉપર કોઈ દોષ નથી, જો તમે તમારા પોતાના ઘરમાંથી ખાઓ, અથવા તમારા બાપના ઘરમાંથી, અથવા તમારી માતાઓના ઘરમાંથી અથવા તમારા ભાઈઓના ઘરમાંથી, અથવા તમારી

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَيْسَ أَذِنُكُمُ الَّذِينَ مَلَكَتْ
أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثٌ
مَرَّةٍ مِنْ قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ
مِنَ الظُّهُرِ وَمِنْ بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ ثَلَاثُ عَوْرَاتٍ
لَكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ بَعْدَ هُنَّ
طَوُفُونُ عَلَيْكُمْ بِعُضْمِكُمْ عَلَى بَعْضٍ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ
اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥١﴾

وَإِذَا بَلَغَ الْأَطْفَالُ مِنْكُمُ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَأْذِنُوا كَمَا
اسْتَأْذَنَ الَّذِينَ مِنْ تَبَاهِهِمْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ
آيَاتِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٢﴾

وَالْقَوَاعِدُ مِنَ النِّسَاءِ الَّتِي لَا يَرْجُونَ نِكَاحًا
فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ أَنْ يَضَعْنَ ثِيَابَهُنَّ غَيْرَ
مُتَبَرِّجَاتٍ بِزِينَةٍ وَأَنْ يَسْتَعْفِفْنَ خَيْرٌ لَهُنَّ
وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٥٣﴾

لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَى حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا
عَلَى الْمَرِيضِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَنْ تَأْكُلُوا مِنْ

બહેનોના ઘરમાંથી, અથવા તમારા કાકાઓના ઘરમાંથી અથવા તમારી કુઈઓના ઘરમાંથી, અથવા તમારા મામાના ઘરમાંથી અથવા તમારી માસીઓના ઘરમાંથી, અથવા તે ઘરમાંથી જેની ચાવીઓ તમારા અધિકારમાં હોય, અથવા તમારા દોસ્તના (ઘરમાંથી), તમારા ઉપર કોઈ દોષ નથી કે તમે એકલા ખાઓ કે ભેગા મળી. પરંતુ જ્યારે તમે ઘરમાં દાખલ થાઓ, તો પોતાના ઘરનાઓને સલામ કહો, આ તમારા પરવરદિગારની સૂચવેલી એક દુઆ છે જે બરકતોથી અને પાકીઝગી (પવિત્રતા)થી ભરેલી છે. આવી રીતે અલ્લાહ પોતાના આદેશોને તમારા ઉપર સ્પષ્ટ કરે છે કે તમે તેમને સહેલાઈથી સમજી શકો. (રુકૂઅ-૮)

૬૩. મોમિનો તો તે લોકો છે જે અલ્લાહ અને તેના રસૂલ ઉપર યકીન રાખે છે, અને જે લોકો તેની પાસે કોઈ (અગત્યના) કામસર ભેગા થયા હોય, તો તેઓ તેની પરવાનગી લીધા વગર ન ચાલ્યા જાય. ખરેખર, જે લોકો તારી પરવાનગી લીધા વગર નથી જતા, તેઓજ અલ્લાહ તથા તેના રસૂલને (ખરા) માનનારા છે. માટે જે કોઈ કામસર તેઓ રજા માગે તો જેને તું ચાહે તેને રજા આપ, અને અલ્લાહથી તેમના માટે માફીની દુઆ કર. બેશક અલ્લાહ બેહદ ક્ષમાવંત છે, દયાળુ છે.

૬૪. રસૂલની પુકારને કોઈ એકબીજા તરફથી આપવામાં આવતી સાધારણ પોકાર સમાન ન ગણો. અલ્લાહ તેને ખૂબ જાણે છે જે ચૂપકીથી સરકીને ચાલ્યા જતો હોય છે. માટે અલ્લાહના ફરમાનોના વિરુદ્ધ ચાલનારાઓ ખબરદાર રહે કે તેમના ઉપર કોઈ આક્રમ ન આવી પડે, રખેને તેમને કોઈ દુઃખદાયક અઝાબ ઘેરી લે.

૬૫. યાદ રાખો, જે કંઈ આકાશો અને ધરતીમાં છે, બેશક તે સર્વ અલ્લાહનું જ છે. તમારી હાલતને અલ્લાહ ખૂબ જાણે છે. અને જે દિવસે તે લોકોને તેની તરફ પાછા લઈ જવામાં આવશે ત્યારે તે તેમને જણાવી દેશે કે તેઓ (દુનિયામાં) શું કરતા રહ્યા હતા. અને અલ્લાહ દરેક વસ્તુને સારીપેઠે જાણે છે. (રુકૂઅ-૯)

يُؤْتِكُمْ أَوْيُوتِ آبَايَكُمْ أَوْ يُيُوتِ أُمَّهَاتِكُمْ أَوْ يُيُوتِ إِخْوَانَكُمْ أَوْ يُيُوتِ أَخَوَاتِكُمْ أَوْ يُيُوتِ أَعْمَالَكُمْ أَوْ يُيُوتِ عَتِكُمْ أَوْ يُيُوتِ أَخَوَالَكُمْ أَوْ يُيُوتِ خَلِيلَكُمْ أَوْ مَا مَلَكَتُمْ مَفَاتِيحَهُ أَوْ صَدِيقَكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَأْكُلُوا جَمِيعًا أَوْ أَشْتَاتًا فَإِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ تَحِيَّةٌ مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ مُبْرَكَةٌ طَيِّبَةٌ كَذَلِكَ يَكَلِّمُ اللَّهُ كَوْمًا لَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٣﴾

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِذَا كَانُوا مَعَهُ عَلَى أَمْرٍ جَامِعٍ لَّمْ يَذْهَبُوا خَتًّا يَسْتَأْذِنُونَ إِنْ الَّذِينَ يَسْتَأْذِنُونَكَ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ فَإِذَا أَسْتَأْذَنُوكَ لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ فَأَذَنْ لِمَنْ شِئْتَ مِنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٦٤﴾ لَا تَجْعَلُوا دَعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدَعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الَّذِينَ يَتَسَلَّلُونَ مِنْكُمْ لِوَاذًا فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦٥﴾

إِلَّا إِنْ يَلِيهِ مَاءِي السَّلَوتِ وَالْأَرْضِ قَدْ يَعْلَمُ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ وَيَوْمَ يَرْجَعُونَ إِلَيْهِ فَيَنْتَبِهُهُمْ بِمَا عَمِلُوا وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٦٦﴾

سُورَةُ الْفُرْقَانِ مَكِّيَّةٌ

(૨૫)

અલ - ફૂરકાન

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. અનંત બરકતોવાળો છે તે જેણે પોતાના બંદા (હઝરત મુહમ્મદ(સ)) ઉપર ફૂરકાન^(૧) ઊતાર્યું કે તેની દ્વારા તે તમામ જહાનને ખબરદાર કરે.

૩. આકાશો તથા પૃથ્વીની બાદશાહી તેની જ છે. અને જેણે કોઈને પણ પુત્ર નથી બનાવ્યો, ન તેની બાદશાહીમાં કોઈ ભાગીદાર છે, તેણે જ પ્રત્યેક વસ્તુનું સર્જન કર્યું છે અને પ્રત્યેકની મર્યાદા^(૨) નક્કી કરી છે.

૪. છતાં તેને છોડી લોકોએ અન્યને પોતાના મા'બુદ બનાવી લીધા છે જે કંઈ પણ સર્જી નથી શકતા પણ પોતે પણ પેદા કરવામાં આવ્યા છે, અને તેમની પાસે પોતાનું બૂરું કે ભલું કરવાની પણ શક્તિ નથી, ન તેમને મોત ઉપર અધિકાર છે, ન ઝિંદગી ઉપર, ન ફરી સજીવન કરવા ઉપર.

૫. અને ઈમાન ન લાવનારા કહે છે 'આ તો માત્ર એક જૂઠાણું છે જે તેણે ઊપજાવી કાઢ્યું છે, અને બીજા કોઈએ તેમાં તેની મદદ કરી છે.' બેશક, આ લોકો જુઠું બોલ્યા છે અને તેમણે મોટો અન્યાય કર્યો છે.

૬. અને તેઓ કહે છે 'આ તો પ્રાચીન સમયની લોકકથાઓ છે. આ બીજા પાસેથી ઉતરાવેલા લખાણો છે જે સાંજ સવાર વાંચી સંભળાવવામાં આવે છે.'

૭. તું કહે 'તે જે આકાશો તથા પૃથ્વીના (તમામ) ભેદોને જાણે છે, તેણે આ (ફૂરકાન) ઊતાર્યું છે. ખરેખર તે બેહદ ક્ષમાવંત છે, દયાળુ છે.'

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا ②

الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَارًا ③

تَقْدِيرًا ④

وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ آلِهَةً لَا يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ وَلَا يَمْلِكُونَ لِأَنْفُسِهِمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا ⑤

وَلَا يَمْلِكُونَ مَوْتًا وَلَا حَيَاةً وَلَا سُورًا ⑥

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ هَذَا إِلَّا إِفْكُ افْتَرَاهُ وَآعَانَهُ عَلَيْهِ قَوْمٌ آخَرُونَ فَقَدْ جَاءُوا ظُلْمًا وَزُورًا ⑦

وَقَالُوا اسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ⑧

وَقَالُوا سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ⑨

قُلْ أَنْزَلَهُ الَّذِي يَعْلَمُ السِّرَّ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا ⑩

૧. 'ફૂરકાન' સત્ય તથા અસત્ય, સારું તથા નરસું, ભલાઈ તથા બૂરાઈ, લાભ તથા અલાભ વચ્ચે વિવેક કરવાની શક્તિને અથવા જ્ઞાનને ફૂરકાન કહેવામાં આવે છે.

૨. 'મર્યાદા.' અલ્લાહે પ્રત્યેક સર્જનને મર્યાદિત શક્તિ તથા મર્યાદિત આયુષ્ય આપ્યું છે. તેમના નીમેલા સમય તથા શક્તિથી વધુ કોઈ સર્જન આગળ પાછળ થઈ નથી શકતું. અલ્લાહનું સામર્થ્ય અસીમ છે, પરંતુ તેના સર્જનોની શક્તિ મર્યાદિત છે.

૮. અને લોકો કહે છે 'આ કેવો રસૂલ છે જે આપણી જેમજ ખાય છે અને શેરીઓમાં ચાલે ફરે છે? તેની સાથે એક ફરિશ્તો કેમ મોકલવામાં નથી આવ્યો જે તેની સાથે રહી લોકોને ચેતવણી આપતો રહે?

૯. 'અથવા તેની તરફ ઉપરથી ખજાનો કેમ ફેંકવામાં નથી આવ્યો, અથવા તેની પાસે કોઈ બગીચો કેમ નથી જેમાંથી તે (ફળફળાદી) ખાએ?' અને આ ઝાલિમો કહે છે 'તમે તો જાદુને વશ થયેલા પાછળ ચાલી નીકળ્યા છો.'

૧૦. જોઈ લે, તેઓ તારા વિશે કેવા દાખલાઓ આપે છે. તેઓ એવા ભટકી ગયા છે કે રાહે રાસ્ત ઉપર નહિ આવી શકે^(૩) (રુકૂઅ-૧)

૧૧. અનંત બરકતોવાળો છે તે, જો તે ચાહશે તો તે બગીચાઓથી પણ ઉત્તમ બગીચો તને અર્પણ કરશે જેની વચ્ચેથી નહેરો વહેતી હોય અને તને ભવ્ય નહેલો પણ આપશે.

૧૨. હકીકતમાં તેઓ તો તે ઘડીનોજ ઈન્કાર કરે છે, અને તે ઘડીને જૂઠી કહેનારાઓ માટે અમે ભભૂકતી આગ (દોઝખ) તૈયાર કરી રાખી છે.

૧૩. જ્યારે તે (આગ) તેમને દૂરથી જોઈ લેશે તો ભભૂકતી અને ગર્જતી ભડકી ઉઠશે.

૧૪. અને જ્યારે તેમને ભેગા બાંધી સાંકળી જગ્યામાં ધકેલવામાં આવશે ત્યારે તેઓ મોતની દુઆ કરશે.

૧૫. (ત્યારે ફરિશ્તા તેમને કહેશે) 'આજે એકજ મોતની દુઆ ન કરો, પરંતુ અનેકવાર આવનારા મોતની દુઆ કરો.

૧૬. તું તેમને કહે 'શું આ ઠેકાણું બહેતર છે કે તે જેનો વાયદો પરહેઝગારોને આપવામાં આવ્યો છે? તે જ તેમનો બદલો છે અને તેમનું સદા રહેવાનું ઘર છે.'

૧૭. તેઓ તેમાં સદા માટે રહેશે અને ત્યાં જે કંઈ ઈચ્છશે તે મેળવશે. આ તારા પાવનહારનો આ વાયદો છે જેના માટે હમેશાં દુઆ કરતા રહેવું જોઈએ.

وَقَالُوا مَالِ هَذَا الرَّسُولِ يَأْكُلُ الطَّعَامَ وَيَشْرِي فِي الْأَسْوَاقِ لَوْلَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مَلَكٌ فَيَكُونُ مَعَهُ نَذِيرًا ۝

أَوْ يُلْقَى إِلَيْهِ كَنْزٌ أَوْ تَكُونُ لَهُ جَنَّةٌ يَأْكُلُ مِنْهَا ۝ وَقَالَ الظَّالِمُونَ إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا مَسْحُورًا ۝

أُنْظُرْ كَيْفَ ضَرَبُوا لَكَ الْأَمْثَالَ فَضُلُوكَ لَا يَسْتَطِيعُونَ

سَبِيلًا ۝ تَبَارَكَ الَّذِي إِنْ شَاءَ جَعَلَ لَكَ خَيْرًا مِنْ ذَلِكَ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَيَجْعَلُ لَكَ قُصُورًا ۝

بَلْ كَذَّبُوا بِالسَّاعَةِ ۖ وَأَعْتَدْنَا لِمَنْ كَذَّبَ بِالسَّاعَةِ سَعِيرًا ۝

إِذَا رَأَوْهُمْ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ سَبَعُوا لَهَا تَغِيظًا وَزَفِيرًا ۝

وَإِذَا أُلْقُوا مِنْهَا مَكَانًا ضَيِّقًا مُقَرَّبِينَ دَعَوْهَا لِكَ تَبُورًا ۝

لَا تَدْعُوا الْيَوْمَ ثُبُورًا وَاحِدًا وَادْعُوا ثُبُورًا كَثِيرًا ۝

قُلْ أَذِلَّكَ خَيْرٌ أَمْ جَنَّةُ الْخُلْدِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ ۖ كَانَتْ لَهُمْ جَزَاءً وَاصِيًّا ۝

لَهُمْ فِيهَا مَا يَشَاءُونَ خَالِدِينَ ۖ كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ وَعْدٌ مَسْئُورًا ۝

૩. સત્યનો ઈન્કાર કરનારાઓ માનવતાના મૂલ્ય વિશે ઊતરતા વિચારો રાખતા હોય છે. અને રસૂલોની સચ્ચાઈને પારખવાના નિયમો તેમણે પોતાની પ્રકૃતિના આધારે ઘડી રાખ્યા હોય છે જેના પરિણામે હિદાયત મેળવવાના બદલે તેઓ કુશંકાઓ તથા નાફરમાનીના અંધકારમાં જ અથડાતા રહે છે.

૧૮. અને જે દિવસે અલ્લાહ તેમને અને જેમને તેઓ અલ્લાહ સિવાય પૂજતા હતા, સૌને એકઠા કરશે, અને પૂછશે 'શું તમે મારા બંદાઓને ગુમરાહ કર્યા હતા કે તેઓ સ્વયં પોતે જ ગુમરાહ થઈ ગયા હતા?'

૧૯. તેઓ કહેશે 'પાક છે તારી ઝાત. અમને શોભા નથી આપતું કે અમે તારા સિવાય કોઈ અન્યને કાર્યસાધક બનાવીએ. પરંતુ તૈ તેમને તથા તેમના પૂર્વજોને (જીવનની) ઉત્તમ સગવડો એટલી હદ સુધી પૂરી પાડી હતી કે તેમણે તારી યાદ ભૂલાવી દીધી અને તે કોમ બરબાદ થઈ ગઈ.'

૨૦. (ત્યારે અમે કહેશું) 'તે (ખોટા મા'બૂદાએ) તમારી વાતો ખોટી કરાવી દીધી છે, હવે તમે અજાબને ટાળી નહિ શકો અને ન કોઈ મદદ મેળવી શકશો. અને તમારામાંથી જે ગુનાહગાર હશે તેને અમે સખત અજાબ ચખાડશું.'

૨૧. અને તારી પહેલાં અમે કોઈ એવા રસૂલો નથી મોકલાવ્યા જે ખોરાક ન ખાતા હતા. તેમજ શેરીઓમાં ન ફરતા હતા. અને અમે તમને એકબીજા માટે કસોટીરૂપ બનાવ્યા છે. તો શું તમે સખ કરશો? બેશક, તારો પરવરદિગાર બધું જોઈ રહ્યો છે. (રુકૂઅ-૨)

૨૨. અને જે લોકો અમને મળવાની આશા નથી રાખતા તેઓ કહે છે 'અમારી પાસે ફરિશ્તા કેમ નથી આવતા? અથવા અમે કેમ અમારા પાલનહારને નથી જોઈ શકતા?' [નિઃસંદેહ તેમને પોતાના ઉપર બહુજ ગુરૂર (અભિમાન) છે. અને તેઓ હદ બહાર ચાલ્યા ગયા છે.]

૨૩. જે દિવસે તેઓ ફરિશ્તાઓને જોઈ લેશે, તે દિવસ ગુનાહગારો માટે ખુશીની વાત નહિ હોય, અને તેઓ (ગભરાટમાં) કહેશે 'જો (ફરિશ્તાઓ અને તેમની વચ્ચે) કોઈ આડસરૂપ દીવાલ હોત તો?'

૪. અરબોમાં જો કોઈ વસ્તુથી અણગમે હોય તો તેઓ કહે છે 'હીજરન મહજુરા.' અર્થાત 'તેને મારાથી દૂર રહેવા દો જેથી મને નુકસાન ન થાય! બેશક ફરિશ્તાઓનું ઊતરવું, અજાબની નિશાની છે, પરંતુ ગુનાહગારો તે સમયે ઈચ્છા કરશે કે કાશ તેમના અને ફરિશ્તાઓ (અજાબ) વચ્ચે કોઈ આડ આવી ગય.

وَيَوْمَ يُحْشَرُهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ قِيْلُ ءَاَنْتُمْ اَصْلَٰتُمْ عِبَادِيْ هٰؤُلَاءِ اَمْ هُمْ صٰلَوُا السَّبِيْلُ ﴿١٨﴾

قَالُوْا سُبْحٰنَكَ مَا كَانَ يُبَيِّنُ لَنَا اَنْ تَتَّخِذَ مِنْ دُوْنِكَ مِنْ اَوْلِيَآءَ وَلٰكِنْ مَّتَّعْتَهُمْ وَاٰبَاءَهُمْ حَتّٰى نَسُوْا الذِّكْرَ وَكَانُوْا قَوْمًا بُوْرًا ﴿١٩﴾

فَقَدْ كَذَّبَكُمْ بِمَا تَقُوْلُوْنَ ۖ فَمَا تَسْتَطِيعُوْنَ صِرَافًا وَلَا نَصْرًا ۚ وَمَنْ يُّظْلِم مِّنْكُمْ نُدْفُهِ عَذَابًا كَبِيْرًا ﴿٢٠﴾

وَمَا اَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنَ الْمُرْسَلِيْنَ اِلَّا اِنَّهُمْ لِيَٰكُوْنُوْا الطَّعٰمَ وَيَنْشَوْنَ فِي الْاَسْوَاقِ وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ لِبَعْضٍ فِتْنَةً ۖ اْتَصِيْرُوْنَ ۚ وَكَانَ رَبُّكَ بَصِيْرًا ﴿٢١﴾

وَقَالَ الَّذِيْنَ لَا يَرْجُوْنَ لِقَاءَنَا لَوْلَا اَنْزِلَ عَلَيْنَا الْمَلٰٓئِكَةُ اَوْ تَرٰى رَبَّنَا ۚ لَقَدْ اسْتَكْبَرُوْا فِىْ اَنْفُسِهِمْ وَعَتَوْا عَنَّا كَبِيْرًا ﴿٢٢﴾

يَوْمَ يَرَوْنَ الْمَلٰٓئِكَةَ لَا بُشْرٰى يَوْمَئِذٍ لِلْمُجْرِمِيْنَ وَيَقُوْلُوْنَ حِجْرًا مَّحْجُوْرًا ﴿٢٣﴾

૨૪. અને અમે તેમના કર્મો તરફ ધ્યાન આપશું તો (તેમના કર્મોને) અમે રજકણોની જેમ ઉડાડી દેશું.

૨૫. તે દિવસે જન્નતમાં રહેનારાઓનું કેકાણું ઉત્તમ હશે અને તેમના આરામ કરવાનું સ્થળ બેહતર હશે.

૨૬. અને તે દિવસે આસમાન કાટીને વાદળાઓ સાથે વેરવીખેર થઈ જશે અને (આકાશથી) ટોળાબંધ ફરિશ્તાઓ ઊતરી રહ્યા હશે—

૨૭. તે દિવસે સર્વસત્તા કૃપાવંત (અલ્લાહ)ની હશે અને કાફરો માટે તે બેહદ કઠિન દિવસ હશે.

૨૮. તે દિવસે ગુનાહગારો પોતાના હાથ કરડશે, અને કહેશે 'કાશ, હું રસૂલના રસ્તે ચાલ્યો હોત તો?'

૨૯. 'હાથ મારી બદનસીબી, કદાચ હું આવો દોસ્ત ન બનાવત તો કેવું સારું હતું!'

૩૦. 'તેણેજ મને અલ્લાહના કલામ (કુસ્આન)થી દૂર લઈ જઈ રખડાવ્યો! અને શયતાન ઈન્સાન (ને ફસાવી તે)નો સાથ છોડી દેનારો છે.'

૩૧. અને રસૂલ કહેશે, 'હે મારા પરવરદિગાર, મારી કોમે આ કુસ્આનને નિરુપયોગી (વસ્તુ) ઠરાવી ન્યજ દીધો ^(૫) છે.'

૩૨. આવી રીતે અમે ગુનાહગારોમાંથી દરેક નબીના દુશ્મનો ઊભા કરતા રહીએ છીએ; અને તારો પાલનહાર હિદાયત અને સહાયતા માટે પૂરતો છે.

૩૩. અને જે લોકો ઈમાન નથી લાવતા તેઓ કહે છે 'તેના ઉપર આખું કુસ્આન એકજ ^(૬) વારમાં કેમ

وَقَدْ مَنَّآ إِلَىٰ مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً مَّنْثُورًا ۝۲۴

أَصْحَابُ الْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُّسْتَقَرًّا وَأَحْسَنُ مَقِيلًا ۝۲۵

وَيَوْمَ تَشْقُقُ السَّمَاءُ بِالنِّعَامِ وَتُزَلُّ الْمَلَائِكَةُ تَزِيلًا ۝۲۶

الْمَلِكُ يَوْمَئِذٍ الْخَبِيرُ لِلرَّحْمَنِ وَكَانَ يَوْمًا عَلَى الْكَافِرِينَ عَسِيرًا ۝۲۷

وَيَوْمَ يَعْصُ الطَّاغُوتُ عَلَىٰ يَدَيْهِ يَقُولُ لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا ۝۲۸

يُولِئِكَ لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا حَلِيلًا ۝۲۹

لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي ۚ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنْسَانِ خَدُوًّا ۝۳૦

وَقَالَ الرَّسُولُ يَرَبِّ إِنِّي قَوْمِي اتَّخَذُوا هَذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا ۝૩૧

وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ وَكَفَّ بِرَبِّكَ هَادِيًا وَنَصِيرًا ۝૩૨

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ جُمْلَةً

૫. આ આયતમાં આંહજરત સ.અ.સ.એ અલ્લાહને આ ઝમાના વિશે શિકાયત કરી હોય તે શક્ય છે અથવા આપ (સ)ની એક બહુજ મહત્વની હદીસ સાથે આ આયતનો સંબંધ હોઈ શકે, કારણકે છેલ્લી ચૌદ સદીઓમાં કુસ્આને મજહદની એવી લાપરવાઈ નથી કરવામાં આવી જેવી આજે કરવામાં આવી રહી છે. આ વિષયમાં આંહજરત સ.અ.સ.ના વચનો છે કે એક એવો સમય આવશે જ્યારે લોકોમાં ઈસ્લામ નામ પૂરતો જ રહી જશે અને કુસ્આને મજહદ તેના શબ્દો પૂરતોજ હશે (બેહકી, શૂહાબ-લ-ઈમાન) આ ખરેખર તેજ સમય છે.

૬. કુસ્આને મજહદનું ઊતરાણ ધીમે ધીમે ૨૩ વર્ષોના સમય દરમિયાન દિવ્ય ઉદ્દેશના આધારે થવા પામ્યું હતું. જેમાંથી પ્રથમ ઉદ્દેશ છે વિભિન્ન આયતો વચ્ચેના અંતરોમાં મોમિનોને અલ્લાહના આહકામો ઉપર અમલ કરવાનો તેમજ આગાહીઓ પૂરી થવાના સાક્ષી બનવાનો મોકો મળે, જેનાથી તેમના ઈમાનને શક્તિ મળતી રહે, બીજું, મુસ્લિમોને વિવિધ પ્રસંગો ઉપર વિવિધ વિષયો ઉપર આવશ્યકતા પ્રમાણે માર્ગદર્શન મળતું રહે, જેના તત્વોને તેઓ ધીમે ધીમે પોતાના જીવનમાં સગવડ પ્રમાણે ઊનારતા રહે.

ઊતરવામાં ન આવ્યું?” (અમે તેને આવી રીતે એટલા માટે ઊતાર્યું છે કે) અમે તારા હૃદયને સુદૃઢ બનાવીએ. બેશક અમે તેને કેવું સુંદર રચ્યું છે.

૩૪. અને તેઓ તારી પાસે કોઈ પણ એવા સવાલ નથી લાવતા કે જેનો અમે તને સચ્ચાઈ સાથે ઉત્તમ ખુલાસો પૂરો ન પાડતા હોઈએ.

૩૫. જે લોકોને તેમના મોઢાંભારે ઘસડી જહનનમમાં લઈ જવામાં આવશે તેઓની હાલત બેહદ ભૂરી હશે. અને તેઓ (સીધા) માર્ગથી બિલકુલ ભટકી ગયેલા હશે (રુકૂઅ-૩)

૩૬. અમે મૂસાને કિતાબ આપી અને તેના ભાઈ હારૂનને તેનો મદદનીશ નીમ્યો.

૩૭. અને અમે કહ્યું ‘તમે બંને તે કોમ તરફ જાઓ જેમણે અમારી આપતોને જૂઠ્ઠી કરાવી છે. પછી અમે તે કોમને નાબૂદ કરી નાખી.

૩૮. અને નૂહની કોમે રસૂલોનો ઈન્કાર કર્યો હતો ત્યારે અમે તેમને ડૂબાવી દીધા. અમે તેમને માનવજાતિ માટે એક મિસાલ બનાવી દીધા અને ઝાલિમો માટે અમે દર્દનાક અઝાબ તૈયાર રાખ્યો છે.

૩૯. અને અમે આદ અને સમુદને અને કૂવાવાળી^(૧) કોમ અને તેમની વચ્ચેની ઘણી પેઢીઓનો સર્વનાશ કર્યો હતો.

૪૦. અમે અમે દરેક કોમ માટે મિસાલો કાયમ કરી હતા અને અમે એકએકનો સર્વનાશ કરી નાખ્યો.

૪૧. અને આ (મક્કાના) લોકો તે શહેર^(૨) તરફ ગયા તો હશે જ જે શહેર ઉપર પથ્થરોની ભયંકર વૃષ્ટિ થઈ હતી. તો શું તેઓ તે ખંડેરાને જોતા નહિ હોય? હકીકતમાં (મૃત્યુ પછી) ફરી સજીવન થવાની આશા જ તેઓ નથી રાખતા.

૪૨. અને તેઓ તને જ્યાં પણ જુએ છે, તારું મઝાક ઉડાવે છે; (કહે છે) ‘શું આ તે જ છે જેને અલ્લાહે રસૂલ બનાવી મોકલાવ્યો છે?’

وَاحِدَةً ۚ كَذَلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلًا ۝

وَلَا يَأْتِيَنَّكَ بِشَيْءٍ الْإِجْنَانُ وَالْهَوَىٰ وَآحْسَنَ تَفْسِيرًا ۝

الَّذِينَ يُحْشَرُونَ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ إِلَىٰ جَهَنَّمَ أُولَٰئِكَ ۖ شَرُّ مَكَانًا وَأَصْلُ سَبِيلًا ۝

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَجَعَلْنَا مَعَهُ أَخَاهُ هَارُونَ زَيْلًا ۝

فَقُلْنَا أَذْهَبَا إِلَى الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَبُوا بِآيَاتِنَا فَدَرَبْنَاهُمْ تَدْمِيرًا ۝

وَقَوْمَ نُوحٍ لَّمَّا كَذَبُوا الرُّسُلَ أَغْرَقْنَاهُمْ وَجَعَلْنَاهُمْ لِلنَّاسِ آيَةً ۖ وَأَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ عَذَابًا أَلِيمًا ۝

وَعَادًا وَثَمُودًا وَأَصْحَابَ الرَّيِّسِ وَقُرُونًا بَيْنَ ذَلِكَ كَثِيرًا ۝

وَكُلًّا ضَرَبْنَاهُ الْأَمْثَالَ وَكُلًّا تَبَرَّأْنَا تَتَابَعًا ۝

وَلَقَدْ آتَيْنَا عَلَى الْقَرْيَةِ الَّتِي أُمِطِرَتْ مَطَرُ السَّوْءِ أَفْكَمَ يَكُونُوا يَرُونَهَا بَلِّ كَانُوا لَا يَرْجُونَ نُشُورًا ۝

وَإِذَا رَأَوْكَ إِذَا يَتَخَذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا ۚ هَٰذَا الَّذِي يَعْثُرُ اللَّهُ رَسُولًا ۝

૩. ઘણા વિવેચકોના અભિપ્રાયમાં યમામાહનું એક શહેર જેનું નામ રા'સ હતું તેના રહેવાસી સમુદની કોમના હતા જે ‘કૂવાવાળા’ના નામે પ્રખ્યાત હતા કારણકે તેમણે પોતાના નબીને કૂવામાં નાખી દીધા હતા.

૮. ‘સદ્દમ’, હઝરત લૂત (અ)નું શહેર છે, જે અરબિયાથી સીરિયા જવાના રસ્તામાં આવે છે.

૪૩. 'જો આપણા મા'બૂદને આપણે દ્રઢતાથી વળગી ન રહ્યા હોત,તેણે આપણા મા'બૂદથી ખરેખર આપણને ભમાવી દીધા હોત!' પરંતુ જ્યારે તેઓ અઝાબને જોઈ લેશે, તો જાણી લેશે કે કોણ (સીધા) માર્ગથી ઊતરી ગયો હતો.

૪૪. શું તે વ્યક્તિ તેં નથી જોઈ જેણે પોતાની મનોકામનાઓને પોતાનો મા'બૂદ બનાવી લીધો છે? તો શું આવી વ્યક્તિનો વાલી (રક્ષક) તું બનીશ?'

૪૫. શું તું એમ ધારે છે કે તેમનામાંના ઘણાખરા કંઈપણ સાંભળે છે અથવા સમજે છે? હકીકતમાં આ લોકો ઢોર જેવા^(૧૨) છે, બલકે બૂરી રીતે ગુમરાહ થયેલા છે. (રુકૂઅ-૪)

૪૬. શું તેં નથી જોયું કે તારો રબ પડછાયાને કેવી રીતે પ્રસરાવે છે અને જો તે ચાહત તો તેને સ્થિર કરી રાખત. બેશક આવી રીતે સૂર્યને અમે (દિશા) ચીધનાર નીમ્યો.

૪૭. પછી તેને ધીમે ધીમે પોતાની તરફ ખેંચતા જઈએ છીએ.^(૧૦)

૪૮. અને તે એજ છે જેણે રાતને ઢાંકવા, નિદ્રાને આરામ લેવા અને દિવસને ઊઠી (રિઝકની શોધમાં) જવા માટે બનાવ્યો છે.

૪૯. અને તે એજ છે જે પોતાની રહેમત વરસાવવા પહેલાં પવન દ્વારા ખુશખબર આપે છે, પછી અમે આકાશથી નિર્મળ જળ વરસાવીએ છીએ,

૫૦. કે અમે તેના વડે મૃત ભૂમિને સજીવન કરીએ અને અમારા સર્જનોમાંથી અસંખ્ય પ્રાણીઓ તથા ઈન્સાનોને તૃપ્ત કરીએ.

૫૧. અને અમે લોકો સામે આ (કુસ્માન)નું વિવિધ રીતે વર્ણન કરતા રહીએ છીએ કે લોકો તેનાથી નસિહત લે પરંતુ લોકો બધું છોડવા તૈયાર છે, સિવાય કુફ (નાફરમાની).

૫૨. જો અમે ચાહત તો દરેક શહેરમાં એક એક ચેતવણી આપનારાનો પેદા કર્યો હોત.

إِنْ كَادَ لَيُضِلَّنَا عَنْ الْهَدْيِ لَوْلَا أَنْ صَبَرْنَا عَلَيْهَا
وَسَوْفَ يَعْلَمُونَ حِينَ يَرَوْنَ الْعَذَابَ مَنْ أَضَلُّ
سَيِّلاً ۝

أَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ أَفَأَنْتَ تَكُونُ
عَلَيْهِ وَكِيلًا ۝

أَمْ تَحْسَبُ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ إِنْ
فَعَهُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا ۝

أَلَمْ تَرَ إِلَى رَبِّكَ كَيْفَ مَدَّ الظِّلَّ وَلَوْ شَاءَ لَجَعَلَهُ
سَاكِنًا ثُمَّ جَعَلْنَا الشَّمْسَ عَلَيْهِ دَلِيلًا ۝

ثُمَّ قَبَضْنَاهُ إِلَيْنَا قَبْضًا يَسِيرًا ۝
وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْيَلَّ لِبَاسًا وَالنَّوْمَ سَبَاتًا
وَجَعَلَ النَّهَارَ نُشُورًا ۝

وَهُوَ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ
وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا ۝
لِنُنْجِيَ بِهِ بَلَدَةً مَيِّتًا وَنُسْقِيَهُ مِمَّا خَلَقْنَا أَنْعَامًا
وَأَنَابًا كَثِيرًا ۝

وَلَقَدْ صَرَّفْنَاهُ بَيْنَهُمْ يُدْكَرُوا ۝ فَآبَى أَكْثَرُ
النَّاسِ إِلَّا كَفُورًا ۝

وَلَوْ شِئْنَا لَغَشَّيْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ تَذَكُّرًا ۝

૯. માનવજાતિ જેવી વિવેકશક્તિની ઉણપ વાળા 'ઢોર' જેવા.

૧૦. જેમ કોઈ વસ્તુનો સૂર્યના પ્રકાશથી પડછાયો વધતો રહે છે તેવી જ રીતે માનવીની પાછળ અલ્લાહની કૃપાનો પ્રકાશ તથા તેના રસૂલનું માર્ગદર્શન હોય, તો જ ઈન્સાન અલ્લાહ તરફ ઢળે છે. અહીં સૂર્યનો ભાવાર્થ રસૂલ છે.

૫૩. માટે તું કાફરોની વાત ન માનજે અને આ (કુરઆન) વડે તેમની સાથે સખત મુકાબલો ^(૧૧) કર.

૫૪. અને તે એજ છે જેણે બે સમુદ્રો સ્થાપ્યાં છે, એક મીઠો પીવા લાયક અને બીજો નમકીન અને ખારો. અને બંને વચ્ચે તેણે મોટી આડશ ઉભી કરી છે.

૫૫. અને તે એજ છે જેણે ઈન્સાનને પાણીમાંથી પેદા કર્યો, પછી વંશ અને લગ્ન દ્વારા તેનું પરિવાર વધારતો રહે છે. તારો પરવરદિગાર બેહદ શકિતશાળી છે.

૫૬. અને તેઓ અલ્લાહને છોડી અન્યની બંદગી કરે છે જે ન તેમનું કંઈ ભલું કરી શકે છે, ન તેમને હાનિ કરી શકે છે. અને કાફર પોતાના પરવરદિગારના વિરોધમાં શયતાનનો સાથ આપી રહ્યો છે.

૫૭. અને અમે તને કેવળ ખુશ ખબર આપનાર અને ચેતવનાર તરીકે મોકલાવ્યો છે.

૫૮. કહી દે 'હું તમારી પાસેથી કોઈ બદલો નથી ચાહતો સિવાય કે જે ચાહે તે પોતાના પાલનહાર તરફ જવાનો માર્ગ અપનાવી લે.'

૫૯. અને તું તેમાંજ તારો વિશ્વાસ રાખ, જે સદા જીવંત છે, જે અવિનાશી છે, અને તું સદા તેની સ્તુતિ કર. તે કોઈનો મોહતાજ નથી, અને તે પોતાના બંદાઓના ગુનાહોને જાણનારો છે.

૬૦. તે એજ છે જેણે આકાશો અને પૃથ્વીનું તથા તેમની વચ્ચે જે કંઈ છે તે સર્વનું છ દિવસોમાં સર્જન કર્યું, પછી તે તેની વ્યવસ્થાના આસને બેઠો. તે જ રહેમાન (કૃપાનિધિ) છે, તેના વિશે જેને જ્ઞાન હોય તેને તું પૂછ!

૬૧. અને જ્યારે તેમને કહેવામાં આવે છે કે રહેમાનની તાબેદારી કરો તો તેઓ કહે છે, 'આ

فَلَا تَطِيعُ الْكُفْرَيْنَ وَجَاهِدْهُمْ بِهِ جِهَادًا كَبِيرًا ۝
وَهُوَ الَّذِي مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ هَذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ وَ
هَذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا بَرْزَخًا وَحِجْرًا
مَّحْجُورًا ۝

وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا
وَصِهْرًا وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرًا ۝

وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُهُمْ وَلَا
يَضُرُّهُمْ وَكَانَ الْكَافِرُ عَلَىٰ رَبِّهِ ظَهِيرًا ۝

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ۝

قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِلَّا مَا شَاءَ أَن
يَتَّخِذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا ۝

وَتَوَكَّلْ عَلَىٰ النَّحْيِ الَّذِي لَا يَمُوتُ وَسَبِّحْ بِحَمْدِهِ
وَكَفَىٰ بِهِ بِذُنُوبِ عِبَادِهِ خَبِيرًا ۝

إِلَّا الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ
أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ الرَّحْمَنُ فَسَلِّ بِهِ
سَلَامًا ۝

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اسْجُدُوا لِلرَّحْمَنِ قَالُوا وَمَا الرَّحْمَنُ

૧૧. આ આયતથી મોટામાં મોટું જીહાદ કુરઆન મજહદની હિદાયત છે મુસ્લિમોને ઉન્સાહ તેમજ ખંતપૂર્વક કુરઆનના દિવ્ય સંદેશનો પ્રચાર કરવામાં રાતદિવસ પ્રવૃત્ત રહેવું જોઈએ. એક જગ્યામાંથી પાછા ફરતા આહઝરત સ.અ.સ.એ ફરમાવ્યું હતું 'આપણે નાના જીહાદમાંથી નિવૃત્ત થઈ રહ્યા છીએ અને હવે આપણે મોટા જીહાદમાં કદમ રાખ્યો છે.'

૧૨. છ સમાંતરે, નિયતકાલી અંતરે સૂચિનું સજ્જન કર્યું છે.

રહેમાન કોણ છે? શું તું અમને કહે તેની તાબેદારી અમારે કરવીજ જોઈએ?’ અને (આવી રીતે) તેમની નફરતમાં વધારો થતો રહે છે. (રુકૂઅ-૫)

૬૨. અનંત બરકતોવાળો છે તે જેણે આકાશમાં બૂરુજો (ગ્રહો)ની રચના કરી અને જેણે એક ચીરાગ (સૂર્ય) અને એક પ્રકાશ આપનારો ચંદ્ર બનાવ્યો.

૬૩. તે એજ છે જેણે રાત અને દિવસને વારાફરતી આવવાનો નિયમ તેના માટે બનાવ્યો છે જે તેને યાદ રાખવા ચાહતો હોય અને તેનો આભારી બનવા ચાહતો હોય,

૬૪. અને રહેમાનની બંદગી કરનારા લોકો છે જે ધરની ઉપર નમ્રતાથી ચાલે છે અને જ્યારે નાદાનો તેમને સંબોધે છે તો તેઓ કહે છે ‘(તમારા ઉપર) સલામતી થાઓ.’

૬૫. અને જે લોકો પોતાના પરવરદિગારના સમક્ષ સિજદામાં તેમજ ઉભા ઉભા આખી રાત વિતાવે છે.

૬૬. અને જે દુઆ કરે છે ‘હે અમારા પરવરદિગાર, જહન્નમના અજાબને અમારાથી દૂર રાખ, બેશક તેનો અજાબ એક ટકી રહેનારી પીડા છે.

૬૭. ‘બેશક તે થોડુંક રહેવા માટે અથવા સદા રહેવા માટે તે બેહદ બૂરું કેકાણું છે.’

૬૮. અને જે લોકો ખર્ચ કરવામાં ઉડાઉ નથી ન તો કંજુસ છે, પરંતુ મધ્યમસર હોય છે;

૬૯. અને જે લોકો અલ્લાહ સિવાય અન્ય મા’બૂદને નથી પુકારતા ન તો જેની મનાઈ કરવામાં આવી હોય તેને કતલ કરે છે, સિવાય કે તે ઈન્સાફ ખાતર હોય, અને વ્યાભિચાર^(૧૩) નથી કરતા, બેશક, જે (બદકારીના) કામો કરે છે તેઓ ગુનાહની સજા ભોગવશે.

૭૦. કયામતના દિવસે તેના માટે બમણો અજાબ હશે, અને તે સદા અપમાનિત દશામાં તેમાં રહેશે.

૭૧. સિવાય કે તે લોકો જે તૌબાહ કરી ઈમાન લાવે અને નેક કામ કરે; તો એવા લોકોના (પહેલાંના)

السَّيِّئَةِ
۞ اَسْجُدْ لِصَاحِبِهَا وَارَادَهُمْ نُفُورًا ۝

تَبَرَّكَ الَّذِي جَعَلَ فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَجَعَلَ فِيهَا سِرَاجًا وَقَمَرًا مُنِيرًا ۝

وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ خِلْفَةً لِّمَنۢ أَرَادَ أَن يَذَّكَّرَ أَوْ أَرَادَ شُكُورًا ۝

وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَتَنَزَّهُونَ عَنِ الْاَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا ۝

وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا ۝

وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا ۝

إِنَّهَا سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا ۝

وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا ۝

وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَن يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا ۝

يُضَاعَفُ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَيَخْلُدُ فِيهِ مُهَانًا ۝

إِلَّا مَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ

૧૩. મૂતિપૂજા, કતલ અને વ્યાભિચાર, આ ત્રણ મુખ્ય બૂરાઈઓ છે. જે ઈન્સાનિયતના પતનની જવાબદાર છે. કુરઆને મજીદમાં આ ત્રણ અનર્થોનું વર્ણન વારંવાર કરવામાં આવ્યું છે.

અલ-શોઅરા'

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. તા, સીન, મીમ, (અલ્લાહ કૃપાવંત છે, સર્વ સાંભળનારો છે, સર્વજ્ઞ છે.)

૩. આ સ્પષ્ટ કિતાબની આયતો છે.

૪. જો તેઓ ઈમાન નહિ લાવે તો શું તેના દુઃખમાં તું પોતાનો જીવ ગુમાવીશ.

૫. જો અમે ચાહીએ તો તેમના ઉપર આકાશથી એવી નિશાની ઊતારીએ કે તેમની ગરદનો તેની સામે ઝૂકી જાય.

૬. અને કૃપાવંત પાસેથી કોઈ એવી નસિહત નથી આવતી કે જેનાથી લોકો મોઢું ફેરવીને ચાલ્યા ન જતા હોય—

૭. બેશક તેમણે આ (કુરઆન)ને ખોટો ઠરાવ્યો છે, પરંતુ જેનું તેઓ હાસ્ય ઉડાવે છે તેની હકીકત તેમને વેળાસર મળી જશે.

૮. શું તેમણે ધરતીનું અવલોકન નથી કર્યું કે તેમાં અમે પ્રત્યેક ઉમદા વસ્તુઓ ઊગાવીએ છીએ?

૯. બેશક તેમાં એક નિશાની છે, પરંતુ તેઓમાંના ઘણાખરા લોકો ઈમાન નહિ લાવે.

૧૦. અને ખરેખર તારો પરવરદિગાર બેહદ શક્તિશાળી છે, દયાવંત છે. (રુકૂઅ-૧)

૧૧. અને (યાદ કર) જ્યારે તારા પાલનહારે મૂસાને પુકાર્યો (ફરમાવ્યું) 'તું અલિમ લોકો તરફ જા—

૧૨. 'ફિરઆનની કોમ તરફ, શું તેઓ ખુદાથી ડરશે નહિ?

૧૩. તેણે કહ્યું 'હે મારા માલિક, મને ભય છે કે તેઓ મને જૂઠો ઠરાવશે.

૧૪. 'મારા અંતઃકરણમાં ગભરાટ થાય છે અને મારી જીભ અચકાય છે માટે હાડનને (પણ) મારી સાથે મોકલ.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

طسّم ②

تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ ③

لَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ أَلَّا يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ ④

إِنْ تَشَأْ نُزِّلْ عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَاءِ آيَةٌ فَظَلَّتْ ⑤

أَعْنَاقُهُمْ لَهَا خُضَعِينَ ⑥

وَمَا يَأْتِيهِمْ مِنْ ذِكْرِ مِنَ الرَّحْمَنِ مُحْدَثٍ إِلَّا ⑦

كَانُوا عَنْهُ مُعْرِضِينَ ⑧

فَقَدْ كَذَّبُوا فَسَاءَ لَهُمْ يَوْمًا كَانُوا بِهِ يَسْتَكْبِرُونَ ⑨

أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى الْأَرْضِ كَمْ أَبْتَنَيْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ ⑩

كِرْبٍ ⑪

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ⑫

وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ⑬

وَأَذِّنْ لِدَاؤِ رَبِّكَ مَوْعِدَ آيَةِ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ⑭

قَوْمٌ فَرَعَوْنَ إِلَّا يَتَّقُونَ ⑮

قَالَ رَبِّ إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُكَذِّبُونِ ⑯

وَيُضِيقُ صَدْرِي وَلَا يَنْطَلِقُ لِسَايَ فَأَرْسِلْ إِلَى ⑰

هَارُونَ ⑱

૧૫. 'અને મારા ઉપર આરોપ પણ છે માટે મને ભય છે કે તેઓ મને મારી નાખશે.'

૧૬. અલ્લાહે કહ્યું 'એવું નહિજ બને, માટે તમે બન્ને અમારી નિશાનીઓ લઈને જાઓ, અમે તમારી સાથે છીએ (અને તમારી દુઆ) અમે સાંભળશું.'

૧૭. 'માટે ફિરઝાને પાસે જઈને કહ્યો, 'અમે આ સૃષ્ટિના પાલનહારના રસૂલો છીએ.'

૧૮. '(માટે) તું ઈસરાઈલની ઔલાદને અમારી સાથે જવા દે.'

૧૯. ફિરઝાને કહ્યું 'શું અમે તને અમારી ઔલાદની જેમ નથી પાળ્યો? અને તે તારી ઉમર (ના લાંબા સમય પર્યંત) અમારી સાથે વિતાવી છે.'

૨૦. 'અને જે કામ તેં કરવા ચાહ્યું તે કરી લીધું છે. અને હવે તું નગુણો બની ગયો છે.'

૨૧. (મૂસાએ) કહ્યું 'હું ત્યારે જે કરી બેઠો હતો, તે મારી ભૂલ હતી.'

૨૨. 'અને તારા ડરથી હું નાસી ગયો. પછી મારા રમે મને સદબુદ્ધિ આપી રસૂલ બનાવ્યો.'

૨૩. 'જે એલસાનનું તું મને મોણું મારે છે, શું આ તેનો બદલો છે કે તે ઈસરાઈલની ઔલાદને તારી ગુલામીમાં જકડી રાખ્યા છે.'

૨૪. ફિરઝાને કહ્યું 'આ સૃષ્ટિનો પાલનહાર (વળી) કોણ છે?'

૨૫. (મૂસાએ) કહ્યું 'આકાશો તથા પૃથ્વીનો અને તેમની વચ્ચે જે કંઈ છે તે સર્વનો સર્જનહાર તે છે, જે તમે યકીન કરતા હો તો!'

૨૬. (ફિરઝાને) પોતાના દરબારીઓને કહ્યું 'શું તમે નથી સાંભળી રહ્યા?'

૨૭. (મૂસાએ) કહ્યું 'તે તમારો પણ પાલનહાર છે, તમારા પૂર્વજોનો અને તમારા પૂર્વજોની આગલી પેઢીઓનો પણ પાલનહાર છે.'

૨૮. (ફિરઝાને) કહ્યું 'તમારી તરફ આવેલો આ રસૂલ ખરેખર દીવાનો છે.'

وَلَهُمْ عَلَىٰ ذَنْبٍ فَأَخَافُ أَنْ يَقْتُلُونِ ١٥

قَالَ كَلَّا فَاذْهَبْ بِآيَاتِنَا إِنَّا مَعَكُمْ مُسْتَعِينُونَ ١٦

فَأْتِنَا بِذُرِّيَّتِكَ فَنُقُولَٰ إِنَّا رُسُلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ ١٧

أَنْ أَرْسِلَ مَعَكَ بَنِي إِسْرَءِيلَ ١٨

قَالَ أَلَمْ تُرَبِّكَ فِينَا وَلِيدًا وَلَٰكِنَّ فِينَا مِنْ عَمَرِكَ سِنِينَ ١٩

وَفَعَلْتَ فَعَلْتَكَ الْبَنِيُّ فَكَفَلْتَ وَآتَتْ مِنَ الْكِفْلِ ٢٠

قَالَ فَعَلْتُهَا إِذْ أَنَا مِنَ الصَّالِينَ ٢١

فَقَرَرْتُ مِنْكُمْ لَمَّا خَفَكُمُ فُؤُوبُ ابْنِ حُكَيْمٍ ٢٢

وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُرْسَلِينَ ٢٣

وَتِلْكَ نِعْمَةٌ تَمُنُّهَا عَلَىٰ أَنْ عَيْدَتْ بَنِي إِسْرَءِيلَ ٢٤

قَالَ فِرْعَوْنُ وَمَا رَبُّ الْعَالَمِينَ ٢٥

قَالَ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِنْ كُنْتُمْ مُوقِنِينَ ٢٦

قَالَ لَنْ حَوْلَ إِلَّا نَسْتَعِينُونَ ٢٧

قَالَ رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأَوَّلِينَ ٢٨

قَالَ إِنَّ رَسُولَكُمْ الَّذِي أُرْسِلَ إِلَيْكُمْ لَمَجْنُونٌ ٢٩

૧. એક ઈસરાઈલીને મિસરીની મારપીટથી બચાવવાનો પ્રયાસ કરતા હઝરત મૂસા (અ)ના હાથે તે મિસરીનું મૃત્યુ નીપજ્યું હતું જેના કારણે તેમના ઉપર કતલનો આરોપ લગાવવામાં આવ્યો હતો.

૨૯. (મૂસાએ) કહ્યું 'તે પૂર્વનો અને પશ્ચિમનો અને બન્ને દિશાઓ વચ્ચે જે કંઈ છે તેનો પણ પાલનહાર છે. જો તમારામાં (થોડીપણ) સમજદારી હોય તો!'

૩૦. (ફિરઔને ગુસ્સામાં) કહ્યું 'જો તું મારા સિવાય બીજાને તારો મા'બૂદ બનાવીશ તો હું ખરેખર તને કેદમાં નાખી દઈશ.'

૩૧. (મૂસાએ) કહ્યું 'જો હું તારી સામે સ્પષ્ટ દલીલ લઈને આવ્યો હોઉં તો પણ (તું નહિ માને)?'

૩૨. (ફિરઔને) કહ્યું 'જો તું સાચો છે તો રજૂ કર!'

૩૩. તત્કાલે તેણે પોતાની લાઠી નીચે ફેંકી તો ત્યાં અજગર (સરકતો) દેખાણો.

૩૪. પછી તેણે પોતાનો હાથ આગળ લંબાવ્યો, કે જોનારાઓને ચળકાટ મારતો દેખાવા લાગ્યો. (રુકૂઅ-૨)

૩૫. ફિરઔને પોતાના દરબારીઓને કહ્યું 'આ તો કોઈ કુશળ જાદુગર છે.'

૩૬. 'જે પોતાના જાદુના અસરથી તમને તમારા દેશમાંથી હાંકી મુકશે. બોલો તમારી શું સલાહ છે?'

૩૭. તેમણે કહ્યું 'તેને અને તેના ભાઈને થોડી મોહલત આપ અને વસ્તીમાં ઢંઢેરો પીટનારા મોકલી દે.'

૩૮. 'કે તેઓ દરેક કુશળ જાદુગરને તારી સામે હાજર કરે.'

૩૯. પછી મુકર્રર સમયે તમામ જાદુગરોને એકઠા કરવામાં આવ્યા.

૪૦. અને લોકોને કહેવામાં આવ્યું 'તમે પણ એકઠા થાઓ.'

૪૧. '(અને) જો આ જાદુગરો સફળ થશે તો આપણે તેમને અનુસરશું.'

૪૨. અને જ્યારે જાદુગરો આવ્યા તો તેમણે ફિરઔનાને કહ્યું 'જો અમે ફતેહ મેળવીએ તો અમને ઈનામ મળશે?'

૪૩. તેણે કહ્યું 'બેશક, વિશેષમાં તમે મારા ખાસ દરબારીઓમાં સ્થાન પામશો.'

قَالَ رَبُّ الشَّرْقِ وَالْمَغْرِبِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢٩﴾

قَالَ لَنْ اتَّخَذْتَ إِلَهًا غَيْرِي لَأَجْعَلَكَ مِنَ السَّجُونِ ﴿٣٠﴾

قَالَ أَوْ لَوْ جِئْتُكَ بِشَيْءٍ مُبِينٍ ﴿٣١﴾

قَالَ فَأْتِ بِهِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٣٢﴾

فَأَلْقَى عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ ثُجْبَانٌ مُبِينٌ ﴿٣٣﴾

وَنَزَعَ يَدَهُ فَإِذَا هِيَ بَيْضَاءُ لِلنَّظَرِ ﴿٣٤﴾

قَالَ لِمَلَأَ حَوْلَهُ إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ عَلِيمٌ ﴿٣٥﴾

يُرِيدُ أَنْ يَخْرِجَكَ مِنْ أَرْضِكَ بِسِحْرِهِ ۖ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ ﴿٣٦﴾

قَالُوا أَوَآجِهٌ وَآخَاهُ وَابْعَثْ فِي الْمَدَائِنِ خَبِيرِينَ ﴿٣٧﴾

يَأْتُوكَ بِكُلِّ سِحَارٍ عَلِيمٍ ﴿٣٨﴾

فَجِيعَ السَّحَرَةُ لِبَيِّنَاتٍ يَوْمَ مَعْلُومٍ ﴿٣٩﴾

وَقِيلَ لِلثَّالِثِ هَلْ أَنْتُمْ مُجْتَبِعُونَ ﴿٤٠﴾

لَعَلَّكَ نَشِيعَ السَّحَرَةُ إِنْ كَانُوا هُمُ الْغَالِبِينَ ﴿٤١﴾

فَلَمَّا جَاءَ السَّحَرَةُ قَالُوا الْفِرْعَوْنُ آتَيْنَا لَنَا لَاجِرًا

إِنْ كُنَّا نَحْنُ الْغَالِبِينَ ﴿٤٢﴾

قَالَ نَعَمْ وَإِنَّكُمْ إِذَا لَئِنِ الْمُفْرَقِينَ ﴿٤٣﴾

૪૪. મૂસાએ તેમને કહ્યું 'તમારે જે દાવ ફેંકવો હોય તે ફેંકો.'

૪૫. પછી તેમણે પોતાના દોરડા લાકડા (વગેરેના દાવ) ફેંક્યા અને કહ્યું 'ફિરઝાનની ઈઝઝતના સોગંદ, જીત અમારી જ છે!'

૪૬. પછી મૂસાએ પોતાની લાકી ફેંકી, અને જોતજોતામાં તે (જાદુગરોનું સઘળું) ઘડી કાઢેલું^(૨) ગળી ગઈ.

૪૭. પરિણામે જાદુગરો સિજદામાં પડી ગયા.

૪૮. તેમણે કહ્યું 'અમે તમામ જહાનના સર્જનહારમાં ઈમાન લાવીએ છીએ.

૪૯. 'જે મૂસા તથા હારૂનનો પરવરદિગાર છે.'

૫૦. ફિરઝાને કહ્યું 'શું તમે તેના ઉપર મારી પરવાનગી મેળવ્યા વગર ઈમાન લઈ આવ્યા? [નિઃસંદેહ આ'જ તમારો ઉસ્તાદ લાગે છે, જેણે તમને જાદુ શીખવાડ્યું છે, પરંતુ તેનું પરિણામ તમે (હવે) જોઈ લેશો. હું તમારા હાથ પગ સામાસામી^(૩) બાજુએથી કપાવી નખાવીશ અને તમને સૌને શૂળીએ લટકાવીને મારીશ.'

૫૧. તેમણે કહ્યું 'તેમાં અમને કોઈ નુકસાન નથી; અમે અમારા માલિક પાસેજ પાછા જશું.

૫૨. 'અમને આશા છે કે અમારો પાવનહાર અમારા ગુનાહોને માફ કરી દેશે કારણકે અમે સૌથી પહેલા ઈમાન લાવનારા છીએ.' (રુકૂઅ-૩)

૫૩. અને અમે મૂસા ઉપર વહી કરી કહ્યું 'મારા અંદાજોને લઈને રાતોરાત અહીંથી નીકળી જા. બેશક તારો પીછા કરવામાં આવશે.'

૫૪. અને ફિરઝાને શહેરોમાં ઢંઢેરો પીટનારા મોકલાવ્યા (અને કહેવરાવ્યું કે)

૫૫. 'આ એક બહુજ નાનકડું ટોળું છે.

૫૬. 'જેમણે અમને નારાજ કર્યા છે;

૫૭. 'પરંતુ આપણે સંખ્યામાં ઘણા છીએ (અને) સાવચેત છીએ.'

قَالَ لَهُمْ مُوسَى الْقَوْمَا أَأَنْتُمْ مُلْكُونَ ﴿٣٩﴾

فَالْقَوْمَا جَالَهُمْ وَعَصِيَهُمْ وَقَالُوا بَعْدَ فَرَعُونَ إِنَّا لَنَخُنَّ الْغَالِبُونَ ﴿٤٠﴾

فَأَنفَى مُوسَى عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ ﴿٤١﴾

فَأَلْقَى السَّحَرَةُ سَجْدِينَ ﴿٤٢﴾

قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٤٣﴾

رَبِّ مُوسَى وَهَارُونَ ﴿٤٤﴾

قَالَ أَمْنُمْ لَهُ قَبْلَ أَنْ أَذْنَ لَكُمْ إِنَّهُ لَكَبِيرُكُمُ

الَّذِي عَلَيْكُمُ السِّحْرُ فَلَسَوْفَ تَعْلَمُونَ لَا تَقْطَعَنَّ

أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ وَلَا وَصَلْبَكُمْ

أَجْمَعِينَ ﴿٤٥﴾

قَالُوا لَا ضَيْرَ إِنَّا إِلَى رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَ ﴿٤٦﴾

إِنَّا نَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لَنَا رَبُّنَا خَطِيئَاتَنَا أَنْ كُنَّا آذِلَّ

بِقِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾

وَأَوْحَيْنَا إِلَى مُوسَى أَنْ أَسْرِ بِعَارِي إِتَكُمْ فَتَّبِعُونَ ﴿٤٨﴾

فَأَرْسَلَ فَرْعَوْنُ فِي الْمَدَائِنِ خَشِيرِينَ ﴿٤٩﴾

إِنَّ هَؤُلَاءِ لَشِرْذِمَةٌ قَلِيلُونَ ﴿٥٠﴾

وَأَنَّهُمْ لَنَا لَافِطُونَ ﴿٥١﴾

وَأِنَّا لَجَمِيعٌ حُذْرُونَ ﴿٥٢﴾

૨. તેમની છળછળના જાદુનો સર્વનાશ કર્યો.

૩. 'સામાસામી' અર્થાત જમણા પગ તથા ડાબો હાથ.

૫૮. પરિણામે અમે તેમને બગીચાઓ અને ઝરણાંથી હાંકી મૂક્યા હતા.

૫૯. અને તેમના ખજાનાઓ તથા આદર પામેલા ઘરોમાંથી પણ.

૬૦. બલ્કે અમે બની ઈસરાઈલને તેમની મિલકતના વારસે (૪) બનાવ્યા.

૬૧. ફિરઝાન તથા તેના સાથીઓએ તેમનો પીછો કર્યો, અને સવાર થતાં જ તેમની નજીક આવી પહોંચ્યા.

૬૨. અને જ્યારે બન્ને ટોળાંઓ એકબીજાની નજરમાં આવ્યા ત્યારે મૂસાના સાથીઓએ કહ્યું 'બેશક તેઓ આપણને પકડી પાડશે.'

૬૩. 'કદાપિ નહિ' તેણે કહ્યું 'મારો માલિક મારી સાથે છે, તે મને (સારો) રસ્તો દેખાડશે.'

૬૪. પછી અમે મૂસા ઉપર વહી કરી કહ્યું 'તારી લાકીને (૫) સમુદ્રમાં ફટકાર' એકાએક સમુદ્ર વચમાંથી ચીરાઈ ગયો, અને બન્ને ભાગે ઊંચા પર્વત જેવા દેખાવા લાગ્યા.

૬૫. અને અમે ફિરઝાનના દળને તેજ સ્થળે લઈ આવ્યા.

૬૬. અને અમે મૂસા અને તેના સાથીઓને અચાવી લીધા,

૬૭. અને બીજાઓને ડૂબાવી દીધા.

૬૮. બેશક તે (ઘટના)માં એક (મોટી) નિશાની છે પણ આ લોકોમાંના ઘણા ખરા તેના ઉપર ઈમાન નહિ લાવે.

૬૯. અને તારો રખ ખરેખર બેહદ શક્તિશાળી છે, દયાવંત છે. (રુકૂઅ-૪)

૭૦. અને તેમને ઈબ્રાહીમનો અહેવાલ વાંચી સંભળાવ.

૭૧. જ્યારે તેણે પોતાના પિતા અને તેના સાથીઓને પૂછ્યું હતું કે આ તમે કોની પૂજા કરો છો?

૭૨. તેમણે કહ્યું 'અમે મૂર્તિઓની પૂજા કરીએ છીએ અને અમે તેમને જ અકીદતમંદી (ભક્તિભાવ)થી વળગી રહેશું.'

فَأَخْرَجْنَاهُمْ مِنْ جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ۝

وَكُنُوزٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ ۝

كَذَلِكَ وَأَوْرَثْنَاهَا بَنِي إِسْرَءِيلَ ۝

فَاتَّبَعُوهُمْ مَشْرِيقِينَ ۝

فَلَمَّا تَرَاءَ الْجَنْعُ قَالَ أَصْحَابُ مُوسَى إِنَّا لَنَدْرِكُونَ ۝

قَالَ كَلَّا إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ ۝

فَوَجَّيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنْ اصْرُبْ بِعَصَاكَ الْبَحْرَ ۝

فَانْفَلَقَ فَكَانَ كُلُّ فِرْقٍ كَالظَّوْدِ الْعَظِيمِ ۝

وَأَرْفَعْنَا ثَمَرِ الْأَخْيَرِينَ ۝

وَأَجْنَيْنَا مُوسَىٰ وَمَنْ مَعَهُ أَجْمَعِينَ ۝

ثُمَّ أَغْرَقْنَا الْأَخْيَرِينَ ۝

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً ۚ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ۝

وَرَأَىٰ رَبَّكَ لَهْوَ الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ ۝

وَأَنذَرْنَاهُمْ يَوْمَ بُرْهَنِهِمْ ۝

إِذْ قَالَ لِأَيُّهُ وَقَوْمِهِ مَا تَعْبُدُونَ ۝

قَالُوا نَعْبُدُ أَصْنَامًا فَنَنْظِلُ لَهَا عَظِيمِينَ ۝

૪. અર્થાત 'ફલસ્તીનના મધ તથા દૂધથી ભરેલા વિશાળ ભંડારોના માલિક બનાવ્યા.'

૫. લાકીનો ભાવાર્થ આગેવાની, સરદારી માર્ગદર્શન વગેરે પણ થાય છે. અહીં તેનો અર્થ 'તારી કોમને સમુદ્ર વચ્ચેથી દોરી જા.' '(અને પાર થઈ જા) અથવા તારી કોમ સાથે સમુદ્રમાં ઝંપલાવ.'

૭૩. તેણે કહ્યું 'શું તમે પુકારો છો ત્યારે તેઓ સાંભળે છે?'

૭૪. 'અથવા તે તમને કોઈ ભલાઈ કે હાનિ પહોંચાડી શકે છે?'

૭૫. તેમણે કહ્યું '(નહિ) પરંતુ અમે અમારા આપદાદાઓને તેમ કરતા જોયા છે.

૭૬. (ઈબ્રાહીમે) કહ્યું 'શું તમે જાણો છો કે જેની તમે પૂજા કરતા આવતા રહ્યા છો—

૭૭. 'તમે અને તમારા વડીલો પણ

૭૮. 'તે સૌ મારા દુશ્મનો છે, સિવાય જે તમામ જાહાનોનો સર્જનહાર છે;

૭૯. 'જેણે મને પેદા કર્યો છે, અને જે મારી રાહનુમાઈ કરે છે;

૮૦. 'અને મને ખવરાવે પીવરાવે છે;

૮૧. 'અને જ્યારે હું માંદો થાઉં છું, તો તે મને શક્ષા (તંદુરસ્તી) બક્ષે છે;

૮૨. 'અને તે'જ મને મૃત્યુ આપશે, અને મને ફરી સજીવન કરશે;

૮૩. 'અને મને આશા છે કે તે કયામતના દિવસે મારા ગુનાહોને માફ કરી દેશે.

૮૪. 'હે મારા પરવરદિગાર, મને સદ્બુદ્ધિ આપ અને મને પરહેઝગારોમાં શામિલ કરી દે;

૮૫. 'અને આવનારી પેઢીઓમાં મને ઈઝઝતનું^(૬) સ્થાન આપજે;

૮૬. 'અને મને ને'મનોવાળી જન્નતોનો વારસ બનાવજે;

૮૭. 'અને મારા પિતાને માફ કરી દે, જે કે તે ગુમરાહીમાં પડેલો છે;

૮૮. 'અને જે દિવસે લોકોને ફરી ઉઠાડવામાં આવશે ત્યારે મને ફજેત ન કરજે,

૮૯. 'જે દિવસે દૌલત અથવા ઔલાદ લાભકર્તા નહિ થાય;

૯૦. 'સિવાય કે (તેનેજ બચાવી લેવામાં આવશે) જે ખરા દિલથી અલ્લાહ સામે રજૂ થશે.'

قَالَ هَلْ يَسْعَوْنَكُمْ اِذْ تَدْعُوْنَ ۝

اَوْ يَنْفَعُوْنَكُمْ اَوْ يَضُرُّوْنَ ۝

قَالُوا بَلْ وَجَدْنَا اٰبَاءَنَا كَذٰلِكَ يَفْعَلُوْنَ ۝

قَالَ اَفَرَأَيْتُمْ مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُوْنَ ۝

اَنْتُمْ وَاٰبَاؤُكُمْ اِلَّا قَدْمُوْنَ ۝

فَاَتَهُمْ عَذَابٌۢ بَیِّنٌۭ اِلَّا رَبَّ الْعٰلَمِیْنَ ۝

الَّذِیْ خَلَقَ فِیْ هُوَ یَهْدِیْ ۝

وَالَّذِیْ هُوَ بِطَعْمِیْ وَّیَسْقِیْ ۝

وَاِذَا مَرَضْتَ فَهُوَ یُشْفِیْ ۝

وَالَّذِیْ یُبِیْتُیْ ثُمَّ یُحْیِیْ ۝

وَالَّذِیْ اَطْعَمَ اَنْ یَّغْفِرَ لِیْ خَطِیْئَتِیْ یَوْمَ الذِّیْنِ ۝

رَبِّ هَبْ لِیْ حُكْمًا وَّالْحَقِیْقِیْ بِالظٰلِمِیْنَ ۝

وَاجْعَلْ لِّیْ لِسَانَ صِدْقٍ فِی الْاٰخِرِیْنَ ۝

وَاجْعَلْنِیْ مِنْ زُرَّةِ جَنَّةِ التَّعِیْمِ ۝

وَاعْفِرْ لِاٰتِیِّ اٰتِیْهِ كَانَ مِنَ الصَّٰلِحِیْنَ ۝

وَلَا تُخْزِنِیْ یَوْمَ یُبْعَثُوْنَ ۝

یَوْمَ لَا یَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُوْنَ ۝

اِلَّا مَنْ اٰتٰی اللّٰهَ بِقَلْبٍ سَلِیْمٍ ۝

૬. યહૂદીયત્વ, ઈસાઈઅત તથા ઈસ્લામ, આ ત્રણે મઝહબો હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ)ને પોતાના પૂરોગામી તરીકે માન્ય રાખે છે, અને બેહદ તાઝીમથી તેમનું નામ લે છે.

૯૧. તે દિવસે જન્નત પરહેઝગારોની નિકટમાં લાવવામાં આવશે..

૯૨. અને ગુમરાહ થયેલાઓ સામે જહન્નમ ખુલ્લી મૂકવામાં આવશે.

૯૩. અને તેમને કહેવામાં આવશે 'ક્યાં છે (તમારા મા'બૂદો) જેને તમે પૂજતા રહ્યા હતા—

૯૪. 'અલ્લાહ સિવાય? શું તેઓ (આજે) તમારી અથવા પોતાની કોઈ મદદ કરી શકે છે?'

૯૫. પછી તે (મા'બૂદો)ને તથા ગુમરાહોને ડાંધ-મૂંધ તે (જહન્નમ)માં ફેંકવામાં આવશે.

૯૬. અને ઈબ્લીસના લશ્કરોને પણ, સૌને એક સાથે.

૯૭. ત્યાં તેઓ અંદરોઅંદર ઝઘડતા (પોતાના મા'બૂદોને) કહેશે.

૯૮. 'અલ્લાહના સોગંદ, અમે ખુલ્લે ખુલ્લી ગુમરાહીમાં પડી ગયા હતા,

૯૯. 'જ્યારે અમે તમને તમામ જહાનોના પાલનહારના શરીક (સમક્ષ) ગણ્યા;

૧૦૦. 'અને અમને તો ગુનાહગારોએજ અવળે માર્ગે દોર્યા હતા.

૧૦૧. 'અને હવે અમારી ભલામણ કરનાર કોઈ નથી,

૧૦૨. 'અને ન અમારો સાચો દોસ્ત કોઈ છે.

૧૦૩. 'જો અમને ફરી એકવાર જવાની તક મળે તે અમે ખરેખર મોમિન બની જશું.'

૧૦૪. બેશક આ ઘટનામાં એક મોટી નિશાની છે પરંતુ આ લોકોમાંના ઘણાખરા ઈમાન નહિ લાવે.

૧૦૫. નિશ્ચય, તારો પાલનહાર સર્વસમર્થ છે, દયાવંત (પણ) છે. (રુકૂઅ-૫)

૧૦૬. નૂહની કોમે (પણ) રસૂલોને જૂઠા કરાવ્યા હતા,

૧૦૭. જ્યારે તેમના બંધુ નૂહે તેમને કહ્યું 'શું તમે સદાચારી નહિ બનો?

૧૦૮. 'બેશક હું તમારી તરફ આવલો એક વિશ્વસનીય^(૩) રસૂલ છું.

وَأَرْسَلْنَا الْجِبَّةَ لِنُؤْتِيَهُنَّ

وَبُرْزَتِ الْجَحِيمِ لِلْغَوْسِ

وَقِيلَ لَهُمْ أَيْنَمَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ

مِنْ دُونِ اللَّهِ هَلْ يَنْصُرُوكُمْ أَوْ يَنْصَرُونَ

فَكُفُّوا عَنْهَا هُمْ وَالْغَاوُونَ

وَجُنُودُ إِبْلِيسَ أَجْمَعُونَ

قَالُوا وَهُمْ فِيهَا يَخْتَصِمُونَ

تَاللَّهِ إِنْ كُنَّا لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ

إِذْ نُسَوِّكُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ

وَمَا أَضَلَّنَا إِلَّا الْمُجْرِمُونَ

فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ

وَلَا صِدِّيقٍ حَنِيمٍ

فَلَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَكُونُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ

وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ

كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍ الْمُرْسَلِينَ

إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ نُوحٌ أَلَا تَتَّقُونَ

إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ

૭. 'વિશ્વસનીય' અલ્લાહે પ્રમાણિકતા, શુદ્ધભાવના, શુદ્ધચારિત્ર્યના આધારે જેને વિશ્વાસનેપાત્ર ઠરાવ્યો હોય, તેના ઉપર વિશ્વાસ રાખનારાઓનો વિશ્વાસઘાત ન કરનારો, ભરોસો કરવાને લાયક.

૧૦૯. 'માટે અલ્લાહથી ડરો અને મારું કહ્યું માનો.'

૧૧૦. 'અને હું તમારા પાસેથી કોઈ બદલો નથી ચાહતો. મારો બદલો તમામ જહાનોના પાલનહાર પાસે છે.

૧૧૧. 'માટે અલ્લાહથી ડરો, અને મારી આજ્ઞાઓનું પાલન કરો.'

૧૧૨. તેમણે કહ્યું 'શું અમે તારા ઉપર ઈમાન લાવીએ જ્યારે સઘળા નીચ લોકોજ તારા સાથી છે.

૧૧૩. તેણે કહ્યું 'મને તેમના કામધંધા^(૮) વિશે જાણવાની કોઈ જરૂર નથી?

૧૧૪. 'તેના હિસાબ મારા પરવરદિગાર પાસે છે, જે તમે એટલું જ સમજતા હો તો!

૧૧૫. 'અને ઈમાન લાવનારાઓને દૂર ભગાડવું મારું કામ નથી.

૧૧૬. 'હું તો માત્ર ચેતવનારો છું.'

૧૧૭. તેમણે કહ્યું 'હે નૂહ! જે તું અટકીશ નહિ તો તું પથ્થરમારથી^(૯) માર્યો જઈશ.'

૧૧૮. નૂહે કહ્યું, 'હે મારા પરવરદિગાર, મારી કોમે મને જૂઠો કરાવ્યો છે.

૧૧૯. 'માટે તું અમારી વચ્ચે કોઈ ફેસલો કર અને મને તથા મારા મોમિન સાથીઓને બચાવી લે.'

૧૨૦. જેથી અમે તેને અને વહાણમાં સવાર થયેલા તેના સઘળા સાથીઓને બચાવી લીધા.

૧૨૧. પછી અમે બાકી રહેલાઓને ડૂબાવી મિટાવી દીધા.

૧૨૨. આ (ઘટના)માં ખરેખર એક નિશાની છે પરંતુ તેઓમાંના ઘણા ઈમાન નહિ લાવે.

૧૨૩. અને તારો પાલનહાર સર્વ સમર્થ છે. (તેમજ) દયાળુ પણ છે. (રુકૂઅ-૬)

فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا^{١٠٩}

وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ

رَبِّ الْعَالَمِينَ^{١١٠}

فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا^{١١١}

قَالُوا أَنْتُمْ مِنْكُمْ وَاتَّبَعَكَ الْأَرْذَلُونَ^{١١٢}

قَالَ وَمَا عَلَيَّ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ^{١١٣}

إِنْ حَسِبُهُمْ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّي لَوْ تَشْعُرُونَ^{١١٤}

وَمَا أَنَا بِظَارِدِ الْمُؤْمِنِينَ^{١١٥}

إِن أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ^{١١٦}

قَالُوا لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ يٰنُوحُ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمَرْجُومِينَ^{١١٧}

قَالَ رَبِّ إِنِّي قَوِيٌّ كَدُّبُونَ^{١١٨}

فَاتَّخَذَ بَنِي وَيْلَهُمُ مَنَاحًا وَنَجَّيْنَا وَمَنْ مَّقَرِّبِينَ

الْمُؤْمِنِينَ^{١١٩}

فَأَنْجَيْنَاهُ وَمَنْ مَعَهُ فِي الْفُلِّ الشَّاحُونَ^{١٢٠}

ثُمَّ أَغْرَقْنَا بَعْدَ الْبَقِيَّةِ^{١٢١}

إِن فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ الْأَكْثَرُ مُؤْمِنِينَ^{١٢٢}

وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ^{١٢٣}

૮. 'ધંધા રોજગારના ધોરણે કરાવેલી ઊંચનીચ સાથે ઈમાનનો કોઈ સંબંધ નથી પરંતુ વ્યક્તિગત કરણીઓનો હિસાબ અલ્લાહ પાસે છે.

૯. અપરાધીને ધડ સુધી ભોંયમાં દાટી અથવા એમજ બેસાડી તેના ઉપર પથ્થરમાર કરી આપવામાં આવતી મૃત્યુદંડની સજાની પ્રજ્ઞ પુરાતન અને અજ્ઞાનતાના સમયથી ચાલતી આવે છે. ઇસ્લામને તેની સાથે કોઈ સંબંધ નથી.

૧૨૪. પછી આદ (ની કોમે) રસૂલોને જૂઠા કરાવ્યા હતા.

૧૨૫. જ્યારે તેમના બંધુ, હૂદે તેમને કહ્યું 'શું તમે સદાચારી નહિ બનો?

૧૨૬. 'બેશક હું તમારા તરફ આવેલો વિશ્વસનીય રસૂલ છું.

૧૨૭. 'માટે અલ્લાહથી ડરો, અને મારી આજ્ઞાઓનું પાલન કરો.'

૧૨૮. 'અને હું તમારી પાસેથી કોઈ બદલો નથી ચાહતો, મારો બદલો તમામ જહાનોના પાલનહાર પાસે છે.'

૧૨૯. 'શું તમે ખોટી નામના માટેજ દરેક ઊંચા સ્થળોમાં સ્મારકો ઊભા કરો છો,

૧૩૦. 'અને શું તમે ઈમારતો એટલા માટે બાંધો છો કે તેમાં તમે સદા માટે રહેશો? ૧૦

૧૩૧. 'અને જ્યારે તમે કોઈના ઉપર હાથ નાખો છો, બેહદ ઝુલ્મ સાથે નાખો છો.

૧૩૨. 'માટે અલ્લાહથી ડરો, અને મારી આજ્ઞાઓનું પાલન કરો.

૧૩૩. 'અને તેનાથી ડરતા રહો જેણે તમને હુન્નર આપી તમારી સહાયતા કરી છે.

૧૩૪. 'તેણે ઢોરો તથા ઔલાદ વડે તમારી સહાયતા કરી છે.

૧૩૫. 'અને બાગો, અને ઝરાણાંથી પણ.

૧૩૬. 'ખરેજ મને તમારા ઉપર એક ભયંકર દિવસના અઝાબ આવવાનો ડર છે.'

૧૩૭. તેમણે કહ્યું 'તું અમને નસિહત આપ કે ન આપ અમારા માટે તો સરખું જ છે.'

كَذَّبَتْ عَادُ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٣٧﴾

إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ هُودٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٣٨﴾

إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٣٩﴾

فَاتَّقُوا اللَّهَ وَاطِيعُوا أَمْرَهُ

وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ

رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٤٠﴾

اتَّبِعُونِ يَكُنْ رِجْعُ آيَةٍ تَعْبَثُونَ ﴿١٤١﴾

وَتَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ لَعَلَّكُمْ تَخْلُدُونَ ﴿١٤٢﴾

وَإِذَا بَطِشْتُمْ بَطِشْتُمْ جَبَّارِينَ ﴿١٤٣﴾

فَاتَّقُوا اللَّهَ وَاطِيعُوا أَمْرَهُ

وَ اتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي آمَدَّكُمْ بِمَا تَعْلَمُونَ ﴿١٤٤﴾

آمَدَّكُمْ بِأَنْعَامٍ وَبَيْنٍ ﴿١٤٥﴾

وَجَنَّتِ وَعُيُونٍ ﴿١٤٦﴾

إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٤٧﴾

قَالُوا سَوَاءٌ عَلَيْنَا أَوَعَضْتَ أَمْ لَمْ تَكُنْ مِنَ الْوَاعِظِينَ ﴿١٤٨﴾

૧૦. આ આપતથી આદ એક બળવાન તથા સાંસ્કૃતિક વિકાસ પામેલી કોમ હોવાનો આભાસ થાય છે. પોતાના સમયમાં તેમણે વિજ્ઞાનમાં બહુજ પ્રગતિ કરી હતી. તેમણે મોટા કિલ્લાઓ તેમજ યાંત્રિક સંશોધનો કરી તેમના વડે ઈમારતો બાંધવામાં સિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરી હતી. તેમણે ઘણા લઘુચક્ર હથિયારો તેમજ ભવ્ય સ્મારકો પણ બાંધ્યા હતા. સારાંશે પશ્ચિમની પ્રગતિશીલ સનાતોની જેમ તેઓ ઈલ્મ તથા સંશોધનમાં બહુજ આગળ નીકળી ગયા હતા. પરંતુ તેમની દુન્યવી સફળતાએ તેમને ઉચ્ચ આદર્શોથી હેઠા પાડી તેમનું જ્ઞાની પતન નીપજાવ્યું. તેમણે પોતાના રસૂલની શિખામણોને અવગણી અને જેમ બીજી કોમો પોતાની બદબખ્તીની શિકાર બની તેવીજ રીતે તેઓ પણ પોતાના મુકરર અંજમને પહોંચી ગયા.

૧૩૮. 'આ તો પ્રાચીન લોકોની ચાલતી આવતી એક રીત છે.

૧૩૯. 'અને અમાગ ઉપર કોઈ અજાબ આવનાર નથી.'

૧૪૦. જેથી તેમણે ઇન્કાર કર્યો અને અમે તેમને હલાક કરી નાખ્યા. આ (ઘટના)માં ખરેખર એક નિશાની સમાયેલી છે, પરંતુ આ લોકોમાંના ઘણા ઈમાન નહિ લાવે.

૧૪૧. અને ખરેખર તારો રબ, સર્વસમર્થ છે, (તેમજ) દયાળુ પણ છે. (રુકૂઅ-૭)

૧૪૨. સમુદની^(૧૧) કોમે પણ રસૂલોને જૂઠા કરાવ્યા હતા.

૧૪૩. જ્યારે તેમના બંધુ સાહેબે તેમને કહ્યું 'શું તમે સદાચારી નહિ બનો?

૧૪૪. 'ખરેખર હું તમારી તરફ આવેલો વિશ્વસનીય રસૂલ છું.'

૧૪૫. 'માટે અલ્લાહથી ડરો, અને મારી આજ્ઞાઓનું પાલન કરો.

૧૪૬. 'હું તમારી પાસેથી કોઈ બદલો નથી ચાહતો, મારો બદલો તમામ જહાનોના પાલનહાર પાસે છે.

૧૪૭. 'શું તમારી પાસે જે (કંઈ અહીં) છે તેમાં અમનથી તમને રહેવા દેવામાં આવશે?

૧૪૮. 'આ બાગો તથા ઝરણાં વચ્ચે.

૧૪૯. 'અને ખેતરો, અને ખજૂરના બારથી નમેલી ડાળીઓ વચ્ચે?

૧૫૦. 'અથવા પર્વતોમાં કારીગરીથી કોતરી કાઢેલી તમારી ભવ્ય ઈમારતોમાં?

إِنَّ هَذَا إِلَّا خُلُقُ الْأَوَّلِينَ ﴿١٣٨﴾

وَمَا نَحْنُ بِمُعَذِّبِينَ ﴿١٣٩﴾

فَكَذَّبُوهُ فَأَهْلَكْنَاهُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ

أَكْثَرُهُمْ مُّؤْمِنِينَ ﴿١٤٠﴾

وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٤١﴾

كَذَّبَتْ ثَمُودُ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٤٢﴾

إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ صَالِحٌ أَلا تَتَّقُونَ ﴿١٤٣﴾

إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٤٤﴾

فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا أَمْرًا

وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ

رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٤٥﴾

أَتُتْرَكُونَ فِي مَا هُمْ بِأَمِينٍ ﴿١٤٦﴾

فِي حَبْتٍ وَعَيْونٍ ﴿١٤٧﴾

وَزُرُوعٍ وَنَخْلٍ طَلْعُهَا هَضِيمٌ ﴿١٤٨﴾

وَتَنْجُوتُونَ مِنَ الْجِبَالِ مِيًوتًا فَرِهَيْنِ ﴿١٤٩﴾

૧૧. 'કનુહલ-શામ'ના અહેવાલ પ્રમાણે સમૂદની કોમ બહુજ બળવાન હતી. તેમની સત્તા બસરાથી લઈ સીરિયા તથા અદન સુધી ફેલાયેલી હતી. તેઓ બહુજ સંસ્કારી, ખેતી ઉદ્યોગ અને શિલ્પકળામાં અને ઈમારતો બાંધવામાં કુશળ હતા. આ કોમનું વર્ણન ગ્રીક ઇતિહાસકારોએ પોતાના ગ્રંથોમાં કર્યું છે. આ લોકો ઈસાયુગથી થોડો સમય પહેલાં થઈ ગયા હતા. હીજ્ર અથવા 'અગ્રા' તેમનું વતન હતું. અવ-હિજ્ર 'મદાઈની સાહેબ' અર્થાત 'સાહેબના શહેરો' તરીકે પણ પ્રખ્યાત હતું. આ મદીના તથા તબૂક વચ્ચે વાઅદી-કરાઅની ખીણોમાં આવેલું તેમની રાજધાનીનું શહેર હતું. કુઆને મજદે આ કોમને કમમાં આદ પછી સ્થાન આપ્યું છે.

૧૫૧. 'માટે અલ્લાહથી ડરો. અને મારી આજ્ઞાઓનું પાલન કરો.

૧૫૨. 'અને તે લોકો જે હદબહાર જતા રહ્યા છે તેમનું કહેવું ન માનો,

૧૫૩. 'જે લોકો પૃથ્વીમાં કિસાદ ફેલાવી રહ્યા છે અને સુધારો નથી ચાહતા.'

૧૫૪. તેમણે કહ્યું 'તું કોઈ જાદુની અસર તળે આવી ગયો લાગે છે;

૧૫૫. 'તું તો માત્ર અમારા જેવોજ એક ઈન્સાન છે. જો તું ખરો હોય તો કોઈ મો'જો (ચમત્કાર) કરી બતાવ.'

૧૫૬. 'તેણે કહ્યું આ ઊંટડીનો પીવાનો વારો નક્કી કરેલો છે અને તમારો પીવાના વારાનો દિવસ (પણ) નક્કી થયેલો છે.

૧૫૭. 'અને તેને ઈજા આપવા ખાતર સ્પર્શ કરશો નહિ. નહીંતો એક ભયંકર દિવસનો અઝાબ તમને પકડી લેશે.'

૧૫૮. છતાં તેમણે તે (ઉંટડી)ને ઘૂંટણોથી કાપી નાખી અને પછી (અઝાબને જોઈ) તેઓ પરત્યાયા.

૧૫૯. અને અઝાબે તેમને આવી ઘેરી. આ (ઘટના)માં ખરેખર એક નિશાની છે, પરંતુ આ લોકોમાંથી ઘણાખરા ઈમાન નહિ લાવે.

૧૬૦. ખરેખર તારો રબ સર્વ સમર્થ છે, (તેમજ) દયાળુ પણ છે. (રુકૂઅ-૮)

૧૬૧. લૂતની કોમે પણ રસૂલોને જૂઠું ઠરાવ્યા હતા.

૧૬૨. જ્યારે તેમના બંધુ લૂતે તેમને કહ્યું 'શું તમે સદાચારી નહિ બનો?

૧૬૩. 'હું ખરેખર તમારી તરફ મોકલાયેલો એક વિશ્વવસનીય રસૂલ છું.

૧૬૪. 'માટે અલ્લાહથી ડરો અને મારી આજ્ઞાઓનું પાલન કરો.

૧૬૫. અને હું તમારી પાસેથી કોઈ બદલો નથી ચાહતો, મારો બદલો સૃષ્ટિના માલિક પાસે છે.

فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا^(૧૫)

وَلَا تَطِيعُوا أَمْرَ السُّرَفِيِّ^(૧૬)

الَّذِينَ يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ^(૧૭)

قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مِنَ الْمُسَخَّرِينَ^(૧૮)

مَا أَنْتَ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا ۖ فَأْتِ بَآيَةٍ إِنْ كُنْتَ

مِنَ الصَّادِقِينَ^(૧૯)

قَالَ هَذِهِ نَاقَةٌ لَهَا شِرْبٌ وَلَكُمْ شِرْبُ يَوْمٍ

مَعْلُومٍ^(૨૦)

وَلَا تَسْوَأْهَا يَسْوَءٌ فَيَأْخُذْكُمْ عَذَابٌ يَوْمَ عَظِيمٍ^(૨૧)

فَعَقَرُوهَا فَاصْبَحُوا نَدِيمِينَ^(૨૨)

فَأَخَذَهُمُ الْعَذَابُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ

أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ^(૨૩)

وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ^(૨૪)

كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ الْمُرْسَلِينَ^(૨૫)

إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ لُوطُ أَلَا تَتَّقُونَ^(૨૬)

إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ^(૨૭)

فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا^(૨૮)

وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى

رَبِّ الْعَالَمِينَ^(૨૯)

૧૬૬. 'શું આટલી બધી કોમોમાંથી માત્ર તમેજ તમારી કામવાસના^(૧૨) તૃપ્ત કરવા માટે પુરુષો પાછળ દોડો છો,

૧૬૭. 'અને અલ્લાહે તમારા માટે સ્ત્રીઓ પેદા કરી છે તેમનો ત્યાગ કરો છો? બલ્કે તમે હદ બહાર જનારા લોકો છો.'

૧૬૮. તેમણે કહ્યું 'જો તું આ વાનોથી અટકીશ નહિ તો હે લૂત, અમે તને હદપાર કરશું.

૧૬૯. તેણે કહ્યું 'મને તમારી બદઆમાલીથી (દુરાચારથી) બેહદ નકરત છે.

૧૭૦. 'હે મારા પરવરદિગાર, મને અને મારા પરિવારને આ લોકો(ની બદકારીઓ)થી બચાવી લે.'

૧૭૧. પરિણામે અમે તેને અને તેના પરિવારમાંથી સૌને બચાવી લીધા,

૧૭૨. સિવાય એક વૃદ્ધ^(૧૩) સ્ત્રીને, જે પાછળ રહી જનારાઓમાં ભળી ગઈ.

૧૭૩. પછી અમે બાકી રહેલાઓનો મિટાવી દીધા.

૧૭૪. અને અમે તેમના ઉપર એવી વર્ષા^(૧૪) કરી, બેશક જેનાથી તેમને ચેતવવામાં આવ્યો હતો તે વર્ષા બેહદ ભયાનક હતી.

૧૭૫. આ ઘટનામાં ખરેખર એક ભવ્ય નિશાની છે, પરંતુ આ લોકોમાંથી ધણાખરા ઈમાન નહિ લાવે.

૧૭૬. અને ખરેખર તારો રબ સર્વસમર્થ છે (તેમજ) દયાળુ પણ છે. (રુકૂઅ-૮)

૧૭૭. જંગલમાં રહેનારાઓએ પણ રસૂલોને જૂઠા કરાવ્યા હતા,

૧૭૮. જ્યારે શાએબે તેમને કહ્યું 'શું તમે સદાચારી નહિ બનો?'

૧૭૯. 'ખરેખર, હું તમારી તરફ આવેલો એક વિશ્વવસનીય રસૂલ છું.'

૧૮૦. 'માટે અલ્લાહથી ડરો, અને મારી આજ્ઞાઓનું પાલન કરો.

أَتَاتُونَ الذُّكْرَانَ مِنَ الْعَالَمِينَ ﴿١٦٦﴾

وَتَذَرُونَ مَا خَلَقَ لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ أَرْوَاحِكُمْ ۚ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ عَادُونَ ﴿١٦٧﴾

قَالُوا لَيْنَ لَمْ تَنْتَهِ يَلُوطُ لَتَكُونَ مِنَ الْمُخْرَجِينَ ﴿١٦٨﴾

قَالَ إِنِّي بِعَمَلِكُمْ مِنَ الْقَالِينَ ﴿١٦٩﴾

رَبِّ نَجِّنِي وَاهْلِي مِمَّا يَبْعُلُونُ ﴿١٧٠﴾

فَنَجَّيْنَاهُ وَاهْلَهُ أَجْمَعِينَ ﴿١٧١﴾

إِلَّا جَعُوزًا فِي الْغَابِرِينَ ﴿١٧٢﴾

ثُمَّ دَمَرْنَا الْأَخْيَرِينَ ﴿١٧٣﴾

وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًا سَاءًا ۖ مَطَرُ السُّنْدَرِينَ ﴿١٧٤﴾

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً ۚ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٧٥﴾

وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٧٦﴾

كَذَّبَ أَصْحَابُ لَيْكَةِ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٧٧﴾

إِذْ قَالَ لَهُمْ شُعَيْبٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٧٨﴾

إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٧٩﴾

فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا أَمْرًا ﴿١٨٠﴾

૧૨. કુદરતના નિયમ વિરુદ્ધ તેમના આ અનાચારના પરિણામે હઝરત લૂત(અ)ની કોમ નષ્ટ થવા પામી હતી.

૧૩. આ વૃદ્ધ સ્ત્રી હઝરત લૂત (અ)ની પત્ની હતી જે બદકેલીમાં ઓતપ્રોત હતી.

૧૪. ભીની માટીથી બનેલા ઢેકાં સુકાઈ ગયા પછી પથ્થર જેવા સખત બની ગયા.

૧૮૧. 'અને હું તમારી પાસેથી કોઈ બદલો નથી ચાહતો. મારો બદલો સૃષ્ટિના રબ પાસે છે.

૧૮૨. 'તમે માપમાં પૂરેપૂરું આપો, અને બીજાનું નુકસાન કરનારા ન બનો.

૧૮૩. 'અને સાચાં ત્રાજવાં વડે તોલ કરો.

૧૮૪. 'અને લોકોને તેમના હક્કથી ઓછું ન આપો. ન તો ધરતીમાં અનીતિના કામો ફેલાવો.

૧૮૫. 'અને તેનાથી જ ડરો જેણે તમને અને (તમારી) પહેલાના લોકોને પેદા કર્યા હતા.'

૧૮૬. તેમણે કહ્યું 'તારા ઉપર જાદૂ કરવામાં આવ્યું છે.

૧૮૭. 'તું તો કેવળ અમારા જેવોજ ઈન્સાન છે અને અમે તને જૂઠો સમજીએ છીએ.

૧૮૮. 'જો તું સાચો છે તો અમારા ઉપર આકાશના ટૂકડા પાડી દેખાડ.

૧૮૯. તેણે કહ્યું 'મારો રબ તમારા કામોથી ખૂબ પરિચિત છે.

૧૯૦. અને તેમણે તેને જૂઠો કરાવ્યો. પરિણામે એક ગમગીનીભર્યા દિવસના અઝાબે તેમને ઘેરી લીધા. બેશક તે ભયંકર દિવસનો અઝાબ હતો.

૧૯૧. આ ઘટનામાં ખરેખર એક નિશાની છે, પરંતુ આ લોકોમાંના ઘણાખરા ઈમાન નહિ લાવે.

૧૯૨. અને ખરેખર, તારો પરવરદિગાર, સર્વ સમર્થ છે. (તેમજ) દયાળુ પણ છે. (રુકૂઅ-૧૦)

૧૯૩. બેશક આ (કુસ્આન) તમામ જહાનોના સર્જનહાર તરફથી જ આવ્યું છે.

وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجَرْتُ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٨١﴾

أَوْفُوا الْكَيْلَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُخْسِرِينَ ﴿١٨٢﴾
وَزِنُوا بِالْقِسْطِ أَسْبَغِ الْمِيزَانَ ﴿١٨٣﴾

وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿١٨٤﴾

وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالْجِيلَ الْأَوَّلِينَ ﴿١٨٥﴾
قَالُوا إِنْ شَاءَ أَنْتَ مِنَ الْمُسْحَرِينَ ﴿١٨٦﴾

وَمَا أَنْتَ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا وَإِنْ نَطَّلَكَ لَإِنَّا لَكَاذِبِينَ ﴿١٨٧﴾

فَأَسْقِطْ عَلَيْنَا كِسَفًا مِنَ السَّمَاءِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿١٨٨﴾

قَالَ رَبِّي أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨٩﴾
فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَهُمْ عَذَابُ يَوْمِ الظَّلَاةِ إِنَّهُ كَانَ

عَذَابٌ يَوْمَ عَظِيمٍ ﴿١٩٠﴾

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٩١﴾
وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٩٢﴾

وَرَأَيْتُ لَتَازِلَ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٩٣﴾

بُ

૧૫. તમામ નબીઓ પોતાની કોમને એકજ અલ્લાહની ઈબાદત કરવાનો અને તેના રસૂલની ફરમાંબરદારી કરવાનો તેમજ સમાજમાં ફેલાએલી બદીઓનો ત્યાગ કરવાનો ઉપદેશ આપતા રહ્યા હતા. હઝરત નૂહ (અ)ની કોમ વર્ણો તથા ઊંચનીચના બેદલાવના બદીથી પીડાતી હતી. હઝરત હૂદ (અ)ની કોમ હુન્નર ઉદ્યોગ તેમજ લશ્કરી બળના આધારે બીજા ઉપર પ્રભાવ નાખવામાં સખત બેરહેમીથી કામ લેતી હતી. હઝરત સાલેહ (અ)જ કોમ માલમિલકતના આધારે પોતાનું વર્ચસ્વ જમાવવામાં પ્રવૃત્ત હતી અને હઝરત લૂત (ની) કોમ બેશરમીપૂર્વક અકુદરની રીતે પોતાની વિષયવાસના પોષવામાં આતપ્રોત હતી. જ્યારે હઝરત શોએબ (અ)ની કોમ લેણદેણના વહેવારમાં અપ્રમાણિક હતી.

૧૬. આકાશના ટૂકડા પાડવા અથવા અઝાબ લાવવું અલ્લાહનું કામ છે. વિનાશ બદકારોના પોતાનાજ નોતરવાથી તેમના ઉપર આવી પડે છે. નબીઓ માનવજાતિના હમદદ હોવાથી માત્ર નસિહતો વડેજ પોતાના ફરાએઓ પૂરાં કરે છે. આ નેક રૂહો કોઈના માટે બદદુઆ નથી કરતી.

૧૮૪. 'રૂહુલ અમીન' ^(૧૩) (જબ્રાઈલ) આ કલામ લાવ્યો છે

نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ ۝

૧૮૫. તારા હૃદય ઉપર કે તું તેના વડે લોકોને ચેતવી દે.

عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ ۝

૧૮૬. (તે) સરળ અને સ્પષ્ટ અરબી ભાષામાં છે.

بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ ۝

૧૮૭. અને બેશક તેના ઉલ્લેખ પહેલાંના લોકોની કિતાબોમાં ^(૧૮) પણ છે.

وَرَاتَهُ لَفِي زُبرِ الْأَوَّلِينَ ۝

૧૮૮. શું બની ઈસરાઈલ આલિમોનું આ (કુસ્આન) વિશે માહિતગાર હોવું તેમના માટે તેની સચ્ચાઈની દલીલ નથી?

أَوَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ آيَةٌ أَنْ يَعْلَمَهُ عُلَمَوُا بَيِّنًى ۝

૧૮૯. અને જો અમે તે કોઈ બિન-અરબ ઉપર ઉતાર્યું હોત,

وَلَوْ نَزَّلْنَاهُ عَلَى بَعْضِ الْأَعْجَمِينَ ۝

૨૦૦. અને તે આ લોકોને વાંચી સંભળાવત તો પણ તેઓ તેમાં ઈમાન લાવત નહિ.

فَقَرَأَهُ عَلَيْهِمْ مَا كَانُوا بِهِ مُؤْمِنِينَ ۝

૨૦૧. આવી રીતે અમે ગુનાહગારોના દિલોમાં ^(૧૯) નાકરમાની કસાવી દીધી છે.

كَذَلِكَ سَلَكْنَاهُ فِي قُلُوبِ الْمُجْرِمِينَ ۝

૨૦૨. તેઓ કદાપિ તેમાં ઈમાન લાવશે નહિ, જ્યાં સુધી કે તેઓ દર્દનાક અઝાબ ન જોઈ લે.

لَا يُؤْمِنُونَ بِهِ حَتَّى يَرُوا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ ۝

૨૦૩. પરંતુ તે તો ઓચિંતુ તેમના ઉપર આવી પડશે જ્યારે તેમને ભાન પણ નહિ હોય.

فَيَأْتِيهِمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ۝

૨૦૪. અને તેઓ કહેશે 'અમને થોડી મોહલત મળી શકશે?

فَيَقُولُوا هَلْ نَحْنُ مُنْظَرُونَ ۝

૨૦૫. શું (અન્યાર સુધી) તેઓ અમારા અઝાબ માટે ઉતાવળ ન કરી રહ્યા હતા?

أَفَبَعْدَ آيَاتِنَا يَسْتَعْجِلُونَ ۝

૨૦૬. તું શું ધારે છે? જો અમે વર્ષો સુધી તેમને એશોઆરામ કરવા દઈએ (તોપણ):

أَفَرَأَيْتَ إِنْ مَتَّعْنَاهُمْ سِنِينَ ۝

૨૦૭. જેનાથી તેમને ચેતવવામાં આવ્યો છે તે તો તેમના ઉપર આવીજ પડશે.

ثُمَّ جَاءَهُمْ مَا كَانُوا يُوعَدُونَ ۝

૧૭. 'રૂહુલ અમીન' અર્થાત 'પ્રમાણિકરૂહ', હઝરત જબ્રાઈલ(અ).

૧૮. વિગત માટે જુઓ ડયુબેનોમી પા. ૧૮ આ. ૧૮ જોન (યોહાન) ૧૬ આ ૧૨ માં કુસ્આન મજીદ વિશે આગાહીઓ છે.

૧૯. ઈન્સાનની પ્રકૃતિનું ખરું રૂપ આ આયતમાં જોવામાં આવે છે. એક જ ગુનાહોમાં પડે છે તે તો તેની બુદ્ધિ મંદ પડી જાય છે. અને સમય જતાં તેને તે પાપોથી પ્રીત બંધાઈ જાય છે અને તે એક એવું વ્યસન બની જાય છે કે તેના વગર પાપીને ચાલવું નથી, અને પાપ કરેજ તેના મનને શાંતિ મળે છે.

૨૦૮. ત્યારે જે આનંદ માણવા માટે તેમને આપવામાં આવ્યું હતું તેમાંનું કંઈપણ તેમને કામ નહિ લાગે.

૨૦૯. અને અમે કોઈ વસ્તીનો વિનાશ નથી કર્યો જેમાં પહેલાં ચેતવનાર ન મોકલાયો હોય.

૨૧૦. આ એક નસિહત છે; અને ખરેખર, અમે અલિમ નથી.

૨૧૧. બેશક આ (કુરઆન) શયતાનો નથી લઈને ઊતર્યો.

૨૧૨. ન તેઓ તે લાવવાને લાયક છે, ન તેઓ લાવવાનું સામર્થ્ય રાખે છે. ^(૨૦)

૨૧૩. ખરેખર તે સાંભળવાથી પણ તેમને દૂર રાખવામાં આવ્યા છે.

૨૧૪. માટે અલ્લાહ સિવાય કોઈ અન્યને ન પુકારીશ, નહિ તો તું અજાબ ભોગવનારાઓમાં ભળી જઈશ.

૨૧૫. અને તારા સૌથી નીકટના સગાઓને ચેતવણી આપી દે.

૨૧૬. અને જે મોમિનો તને અનુસરે તેમની સાથે દયાભાવ રાખ.

૨૧૭. પછી જો તેઓ તારી નાફરમાની કરે તો તેમને કહી દે 'તમે જે કરો છો તેનાથી હું વિમુક્ત છું.'

૨૧૮. અને તું સર્વસમર્થ દયાસાગર (અલ્લાહ) ઉપર યકીન રાખ.

૨૧૯. તે તને જોઈ રહ્યો હોય છે જ્યારે તું (નમાઝ માટે) ઉઠે છે.

૨૨૦. અને સિજદા કરનારાઓ સાથે તારી હિલચાલને તે જોઈ રહ્યો હોય છે.

૨૨૧. ખચિત તે સર્વ સાંભળનારો છે, સર્વ જાણનારો છે.

૨૨૨. શું હું તને કહું કે શયતાનો કોના ઉપર ઊતરે છે?

مَا آغَىٰ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَشْعُونَ ﴿٣٨﴾

وَمَا أَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ إِلَّا لَهَا مُنْذِرُونَ ﴿٣٩﴾
وَكُرْسَىٰ وَمَا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿٤٠﴾

وَمَا تَكَرَّرَتْ بِهِنَّ الشَّيَاطِينُ ﴿٤١﴾

وَمَا يَنْبَغِي لَهُمْ وَمَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٤٢﴾

إِنَّهُمْ عَنِ السَّمْعِ لَمَعْرُوُونَ ﴿٤٣﴾

فَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَتَكُونَ مِنَ الْمَعْدِنِ ﴿٤٤﴾

وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ ﴿٤٥﴾

وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٦﴾

وَإِنْ عَصَوْكَ فَقُلْ إِنِّي بَرِيءٌ مِمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٤٧﴾

وَتَوَكَّلْ عَلَى الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ ﴿٤٨﴾

الَّذِي يَرْفَعُ جِبْنَ تَقَوْمٍ ﴿٤٩﴾

وَتَقَلِّبَكَ فِي السَّجْدِينَ ﴿٥٠﴾

إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٥١﴾

هَلْ أُنَبِّئُكُمْ عَلَىٰ مَنْ تَنَزَّلُ الشَّيَاطِينُ ﴿٥٢﴾

૨૦. શયતાનના વજૂદમાં તૌહીદ, અલ્લાહ પરસ્તી તરફના વલણનો અભાવ હોય છે જ્યારે કુરઆને મજહ્દમાં તૌહીદ ઉપર બહુ ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે.

૨૨૩. તેઓ દરેક જૂઠ્ઠા અને મહાપાપીઓ ઉપર
ઊતરતા હોય છે,

૨૨૪. જે સાંભળ્યું હોય તે બોલતા રહે છે, અને
તેઓમાં ઘણાં જૂઠું બોલનારા છે.

૨૨૫. હવે રહી શાએરોની વાત, તો ગુમરાહ^(૨૧)
થયેલા તેમની પાછળ ચાલે છે.

૨૨૬. શું તેં નથી જોયું કે તેઓ ઊંડી ખીણોમાં
કેવા રખડતા રજડતા ફરે છે,

૨૨૭. અને તેઓ એવી વાતો કરતા હોય છે જેના
ઉપર પોતે અમલ નથી કરતા?

૨૨૮. સિવાય કે તેઓમાંથી જે ઈમાન લઈ આવે,
અને નેકીના કામો કરે અને અલ્લાહને નિત્ય યાદ કરે,
અને જો તેમના ઉપર જૂલ્મ થયો હોય તોજ તેઓ
બદલો લે છે. અને ઝાલિમોને વેળાસર જણાઈ રહેશે કે
તેમને ક્યાં પાછા જવાનું છે. (રુકૂઅ-૧૧)

تَنَزَّلُ عَلَى كُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ ﴿٢٢٣﴾

يُلْقُونَ السَّعَ وَكَثُرُهُمْ كَذِبُونَ ﴿٢٢٤﴾

وَالشُّعْرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ ﴿٢٢٥﴾

أَلَمْ تَرَ أَنَّهُمْ فِي كُلِّ وَادٍ يَّهيمُونَ ﴿٢٢٦﴾

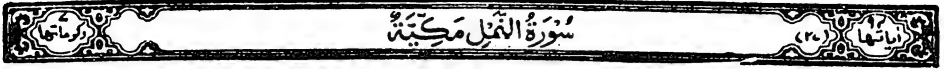
وَأَنَّهُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ ﴿٢٢٧﴾

إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَذَكَرُوا اللَّهَ

كَثِيرًا وَأَنصَرُوا مِن بَعْدِ مَا ظَلَمُوا ۗ وَسَيَعْلَمُ

الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ ﴿٢٢٨﴾

૨૧. શાએરો પોતાની કલ્પનાઓ તથા તરંગોના ઊંડા સાગરોમાં સાંભળનારાઓને ગોથાં ખવરાવતા
હોય છે અને પ્રદર્શિત વિચારો તથા નસિહતો ઉપર પોતે અમલ નથી કરતા.

અલ - નમ્લ

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. તા, સીન, (તે કૃપાળુ છે, તે સાંભળનારો છે) આ કુરઆન અને એક રોશન કિતાબની આપતો છે,

૩. એક હિદાયત તથા ખુશખબર છે તેના માટે જે ઈમાન લઈ આવે,

૪. નમાઝ કાયમ કરે અને ઝકાત અદા કરે, અને આખેરત ઉપર કામિલ ઈમાન રાખે,

૫. જે આખેરત ઉપર ઈમાન નથી રાખતા, અમે તેમની બદકારીઓ તેમને ભલી^(૧) કરી દેખાડી છે કે જેથી તેઓ આંધળાની જેમ અથડાતાં ફરે છે.

૬. આ તે લોકો છે જે દર્દનાક સજા ભોગવશે અને આખેરતમાં તેઓ અધિક નુકસાન ભોગવનારા છે.

૭. બેશક આ કુરઆન તને તેના તરફથી અર્પણ થયું છે જે હિકમતવાળો છે, સર્વજ્ઞ છે.

૮. (યાદ કર) જ્યારે મૂસાએ પોતાના પરિવારને કહ્યું 'મને (દૂર) આગ^(૨) દેખાઈ રહી છે. હું નિશ્ચય તમારા માટે ત્યાંથી કઈ સમાચાર લઈ આવીશ, અથવા ત્યાંથી (થોડો) અંગાર લેતો આવીશ જેથી તમે તાપણી કરી શકો.

૯. પછી જ્યારે તે આગ પાસે પહોંચ્યો ત્યારે તેને અવાજ આવ્યો, 'આ આગમાં જે છે અને જે તેની

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

لَمْ يَكُنْ لَكَ آيَةُ الْقُرْآنِ وَكِتَابٌ مُبِينٌ ②

هُدًى وَبُشْرًا لِلْمُؤْمِنِينَ ③

الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ

بِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ④

إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ زَيَّنَّا لَهُمْ أَعْمَالَهُمْ

فَهُمْ يَكْفُرُونَ ⑤

أُولَئِكَ الَّذِينَ لَهُمْ سُوءُ الْعَذَابِ وَهُمْ فِي الْآخِرَةِ

هُمْ الْأَخْسَرُونَ ⑥

وَإِنَّكَ تَنقُلُ الْقُرْآنَ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ ⑦

إِذْ قَالَ مُوسَى لَأَهْلِهِ إِنِّي أَهْتُ نَارًا سَاءَتِ بَنَاتُكُمْ

مِنْهَا بَخْرٌ أَوْ آتِيكُمْ بِشِهَابٍ قَبَسٍ لَعَلَّكُمْ

تَصْطَلُونَ ⑧

فَلَمَّا جَاءَهَا نُودِيَ أَنْ بُورِكَ مِنْ فِي السَّمَاءِ

૧. બદકારોને બદીઓ, ઝુલ્મ તથા પાપાયરણો તેમના માન મોભાને તેમજ સામાજિક સ્થાનને ઓપતા કે છાજતા લાગે છે. ઝાલિમ સનાધીશ પોતાની પ્રજા ઉપર સિતમ કરવાનો તેમજ અન્યાય કરવાનો પોતાને જવાબદાર નથી લેખતો, કારણ કે પોતાને જે કાયદો અનુકૂળ હોય તેને બનાવવાનો લાગુ કરવાનો પોતાને હક્કદાર સમજે છે અને તેની દરેક જવાબદારીથી પોતાને મુક્ત સમજે છે. પરંતુ ઝાલિમ રાજકર્તા વિરુદ્ધ અલ્લાહનો કાનૂનને અમલમાં આવતાં વાર નથી લાગતી.

૨. હઝરત મૂસા (અ)ને નબુલ્લત મળ્યા પહેલાં તેમના અંતરમાં એક દિવ્ય જ્યોતનો ઉદય થયો હતો તેના પરિણામે અલ્લાહની વહી (પરમાત્માનો આદેશ) થવાના ચિન્હો તેમના ઉપર જાહેર થયા હતા.

આસપાસ છે તે બરકત^(૩) પામ્યા છે, અને પવિત્ર છે અલ્લાહ જે સમગ્ર સૃષ્ટિનો પાલનહાર છે.

૧૦. 'હે મૂસા, ખરેજ હું અલ્લાહ છું, મહાશક્તિશાળી છું, હિકમતવાળો છું.

૧૧. 'અને તારી લાઠીને નીચે ફેંકી દે.' અને તેણે જોયું કે તે સર્પની જેમ સળવળી રહી હતી, તે પાછો ફરીને નાસવા લાગ્યો કે અમે કહ્યું 'હે મૂસા, ગભરાઈશ નહિ. બેશક, મારી હાજરીમાં મારા રસૂલને ડરવાનું કોઈ કારણ નથી.

૧૨. 'સિવાય કે જેના હાથે કોઈ જુલ્મ થયો હોય, તેના પછી જો તે બૂરાઈના બદલે નેકી કરે તો હું તેને બક્ષનારો છું, દયાળુ છું.

૧૩. 'અને તું તારો હાથ બગલમાં નાખી બહાર કાઢીશ તો તે ખરાબી વગર ચળકતો (રોગરહિત) હશે. આ ફિરઝાન તથા તેની કોમ માટે નવ^(૪) નિશાનીઓ છે જે તારે લઈને તેમની તરફ જવાનું છે બેશક, તે બેહદ નાફરમાન લોકો છે.'

૧૪. પરંતુ જ્યારે તેમની આંખો ઉઘાડનારી અમારી નિશાનીઓ તેમને પહોંચી તો તેમણે કહ્યું, 'આ તો ચોખ્ખા જાદુ છે.'

૧૫. અને તેમણે ઘમંડ અને જુલ્મથી તેમનો અનાદર કર્યો, જોકે તેમના મનમાં તેની (સચ્ચાઈની) ખાતરી થઈ ચૂકી હતી. પછી તે જોઈ લીધું કે ફિસાદ કરનારાઓનો અંજમ કેવો આવ્યો હતો? (રુકૂઅ-૧)

૧૬. અને અમે દાઉદ^(૫) અને સુલયમાનને ઈલ્મ આપ્યું અને તેમણે કહ્યું 'સર્વોપમાં લાયક અલ્લાહ છે,

مَنْ حَوَّلَهَا وَبُخَنَ اللَّهُ رَبِّ الْعَالَمِينَ ①

يُؤْتِي إِيَّاهُ أَنَا اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ②

وَأَلْقَى عَصَاكَ فَلَمَّا رَآهَا تُهَلِكُ كَانَتْهَا جَانٌّ وَلِي

مُذْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ يَٰمُوسَى لَا تَخَفْ إِنِّي لَا يَخَافُ

لَدَيَّ الْمُرْسَلُونَ ③

إِلَّا مَنْ ظَلَمَ ثُمَّ بَدَّلَ حُسْنًا بَعْدَ سُوءٍ فَإِنِّي

عَفُورٌ رَحِيمٌ ④

وَأَدْخِلْ يَدَكَ فِي جَيْبِكَ تَخْرُجْ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ

سُوْتٍ فِي تِسْعِ آيَاتٍ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَقَوْمِهِ إِنَّهُمْ

كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ ⑤

فَلَمَّا جَاءَ تَهُمُ الْيَتْنَا مُبْصِرَةً قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ ⑥

وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنْفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا

فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ ⑦

وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ عِلْمًا وَقَالَا الْحَمْدُ

૩. આ આયતથી સ્પષ્ટ થાય છે કે તે રોશની એક દિવ્ય આગ હતી જેમાં હઝરત મૂસા(અ)એ અલ્લાહના રૂપના દર્શન કર્યા હતા, અને પોતાના માટે તથા તેમની સાક્ષી સંબંધ રાખનારાઓ માટે તેમણે બરકતો મેળવી.

૪. નવ નિશાનીઓ:- લાઠી, ચળકતો હાથ, જુંચ દેડકા, તીડ, લોહી, મરકી, સામુદ્રિક તોફાન જેમાં ફિરઝાન ડૂબી મર્યો, દુષ્કાળ અને ફળઉપજનો વિનાશ.

૫. હઝરત દાઉદ (અ) એક બળવાન યોદ્ધા અને એક શાણા રાજનીતિજ્ઞ હતા. તે યહૂદીઆ રાજવંશનો પાયો નાખનારા અને હિબ્રુ રાજસત્તાના મુખ્ય સ્થાપક હતા. તેમના પ્રતાપે દાનથી બેરશેબા સુધી વસેલા ઈસરાઈલના તમામ કબીલાઓનું એકમ થયું હતું. જેમણે યુફરેટીસથી લઈને નાઈલ સુધી પોતાના બળવાન રાજ્યને પ્રસરાવ્યું. પછી હઝરત સુલયમાન (અ)એ વારસામાં મળેલી આ હુકૂમતને

જેણે અમને પોતાના ઘણા મોમિન બંદાઓ ઉપર કઝીલત (શ્રેષ્ઠતા) આપી છે.’

૧૭. અને સુલયમાનને દાઉદનો વારસો મળ્યો. તેણે કહ્યું ‘હે મારી કોમના લોકો અમને પક્ષીઓની ભાષા (૬) શીખવાડવામાં આવી છે; અને અમને પ્રત્યેક આવશ્યક ને’મત બક્ષવામાં આવી છે. બેશક આ (અલ્લાહની) ખુલ્લેખુલ્લી મહેરબાની છે.’

૧૮. અને સુલયમાનની સત્તા નીચે જુન્નો, (૭) ઈન્સાનો તથા પક્ષીઓની (૮) સેનાની જુદી જુદી પલટનો કાયમ કરવામાં આવી હતી.

૧૯. જ્યારે તેઓ અલ-નમ્લની ખીણમાં આવ્યા ત્યારે નમ્લ (૯) (કોમ)ની એક સ્ત્રીએ કહ્યું, ‘હે નમ્લ (ની કોમ), જલ્દીથી તમારા રહેઠાણોમાં પનાહ લઈ લો, ક્યાંક એવું ન બને કે સુલયમાનના દળો અજાણતામાં તમને કચડી નાખે.’

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيۤنَ فَضَّلْنَا عَلٰى كَثِيۡرٍ مِّنۡ عِبَادِہٖ ٱلْمُؤْمِنِيۡنَ ۝۱۷

وَوَرِثَ سُلَيْمٰنُ دَاوُدَ وَقَالَ يٰۤاَيُّهَا النَّاسُ عَلَّمٰنَا مَنطِقَ الطَّيْرِ وَاَوْتَيْنَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَّرۡۢنًا هٰذَا لَہٗوَ ٱلْفَضْلِ ٱلْبَيِّنِ ۝۱۸

وَخَشَرۡ لِّسَانٍ جُنُودَہٗ مِنَ الْجِنِّ وَٱلْاِنسِ وَٱلطَّيْرِ فَہُمْ يَوزَعُوۡنَ ۝۱۹

حَتّٰٓىۤ اِذَاۤ اَنۡوَا عَلٰٓى وَاِۤىۤىۤ التَّمَلِّیۡ قَالَتۡ نَسَلٌۢ بَیۡۤاٰتُہَا ٱلتَّمَلُّ اُخۡلَاۡ مَسٰکِکُمۡ لَا یَحِطُّبٰتُکُمۡ سُلَیۡمٰنٌ وَجُنُودُہٗ وَہُمْ لَا یَشْعُرُوۡنَ ۝

મજબૂત બનાવી હતી, હઝરત સુલયમાન એક મહાન અને ભલા રાજ્યકર્તા હતા. ઈસરાઈલીના અનેક સત્તાધીશોના બાંધકામોમાંથી તેમને બાંધેલું યરૂશલેમનું પ્રખ્યાત દેવળ એક ભવ્ય ઈમારત ગણાય છે જે ઈસરાઈલીઓનો કીબલો (પવિત્ર ધામ) છે.

૬. પ્રત્યેક પ્રાણી કે સર્જન વચ્ચે વ્યવહાર ચલાવવા માટે ભાષાનું હોવું જરૂરી છે. આ સિદ્ધાંતના આધારે પક્ષીઓ પણ પોતાના આવશ્યક જીવન વ્યવહાર ચલાવતા રહે છે તેમાં કોઈ શંકા નથી. હઝરત દાઉદ (અ) તથા હઝરત સુલેમાન પક્ષીઓની ભાષાને સમજતા હોય તેમાં શંકા કરવી વાજબી નથી, કારણ કે, દરેક યુગમાં શિકાર પકડવા, સંદેશ પહોંચાડવા અને અન્ય રાજદ્વારી અથવા લશ્કરી કામોમાં પક્ષીઓનો ઉપયોગ થયો હોવાના પુરાવા ઈતિહાસમાં મોજૂદ. છેલ્લો મોટો પુરાવો પહેલા વિશ્વયુદ્ધના અહેવાલોમાં પણ મળી રહે છે, જે સમયે ઘણી જગ્યાએ સંદેશ પહોંચાડવા માટે કબૂતરોનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો.

૭. ‘જુન્ન’ (જન) અર્થાત પહાડોમાં જંગલોમાં વસતા હિંસક લોકો અથવા કબીલાઓ, જાહેલ, અજાન, ગમાર, અશિક્ષીત.

૮. સંદેશ પહોંચાડવા તથા લાવવાના ઉપયોગમાં આવનાર પંખીઓના ટોળાં માટે અહીં ‘નાયીર’નો શબ્દ વપરાયો છે જેનો અર્થ હવાની ઝડપથી દોડનારા ઘોડાઓ અથવા અન્ય પ્રાણીઓ પણ થઈ શકે. (૨૧૫૪)

૯. ‘નમ્લ’થી કીડીઓનો ભાવાર્થ લેવો યોગ્ય નથી. અરબ લોકોમાં આવા ઉપનામોનો ઉપયોગ બહુજ પ્રચલિત હતો જેવાકે બનુઅસદ, સિહનો બચ્ચો, બિલાડીવાળો, અબુ હુરેરા, અબુબકર, ગોવાળ વગેરે. હકીકતમાં નમ્લ નામની એક ખીણ યરૂશલેમની સામેની દિશામાં સમુદ્રના કિનારે છે. દમશ્કથી હિજાઝ તરફ જતાં રસ્તામાં આવતું એક મેદાન હતું, તેના રહેવાસીઓ અલ-નમ્લ કહેવાતા હતા. આક્રમક દળોથી કચડાઈ જવાના ભયથી નમ્લની કોમના આગેવાને તેમને પોતાના ઘરોમાં આશરો લેવાની સલાહ આપી હતી.

૨૦. આ વાત ઉપર સુલયમાન હસી પડ્યો, અને કહ્યું 'હે મારા પાલનહાર, મને શકિત આપ કે મારા ઉપર તથા મારા માતાપિતા ઉપર ઊતારેલી તારી ને'મતોનો હું આભારી બનું, અને એવા કામો કરું જે તને પસંદ હોય, અને તારી રહેમતથી મને તારા નેક અંદાઓમાં શામિલ કરી દે.'

૨૧. અને તેણે પક્ષીઓ (ના દળોનું) નિરીક્ષણ કર્યું ત્યારે કહ્યું, 'મને હૂદહૂદ^(૧૦) કેમ નથી દેખાતો, શું તે હાજર નથી?'

૨૨. 'ખરેખર જો તેની પાસે (ગેરહાજર રહેવાનું) કોઈ યોગ્ય કારણ નહિ હોય તો હું તેને આકરી શિક્ષા કરીશ, અથવા હું તેને મારી નાખીશ.'

૨૩. અને તેને બહુ થોભવું ન પડ્યું કે તેણે આવીને કહ્યું 'ખરેખર હું જે બાતમી મેળવી લાવ્યો છું તેની તને ખબર નથી; અને હું તારી પાસે સબા'ની^(૧૧) (કોમ) વિશે અગત્યના સમાચાર લઈને આવ્યો છું.

૨૪. 'મેં એક સ્ત્રીને તે કોમ ઉપર રાજ્ય કરતી જોઈ છે. તેની પાસે પુષ્કળ સાધનસામગ્રી છે. એક સુંદર તખ્ત (પાણ) છે.

فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِّن قَوْلِهَا وَقَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأَدْخِلْنِي بِرَحْمَتِكَ فِي عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ ﴿٢٠﴾

وَتَفَقَّدَ الطَّيْرَ فَقَالَ مَا لِيَ لَا أَرَى الْهُدْهُدَ أَمْ كَانَ مِنَ الْغَائِبِينَ ﴿٢١﴾

لَأَعْلَبَنَّكَ عَبْدًا أَبَدًا سَدِيدًا أَوَلَا أَدْبَحْتَهُ أَوْ كَيْفَ تَتَّبِعِي سُلْطٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٢٢﴾

فَمَكَثَ غَيْرَ بَعِيدٍ فَقَالَ أَحَطْتُ بِمَا لَمْ مَحْظُ بِهِ وَجِئْتُكَ مِن سَبَإٍ بِنَبَإٍ يَقِينٍ ﴿٢٣﴾

إِنِّي وَجَدْتُ امْرَأَةً تَمْلِكُهُمْ وَأُوتِيَتْ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ وَلَهَا عَرْشٌ عَظِيمٌ ﴿٢٤﴾

૧૦. હૂદહૂદને લોકકથાઓ કે કલ્પિત દંતકથાઓના પ્રમાણો ઉપર ખોટું અથવા સાચું બોલતો પક્ષી અથવા ઈન્સાનોની ભાષા બોલતો અથવા એક અજાણ્યા દેશમાં જઈ દુશ્મનોની ભાષાને સમજતો કોઈ પક્ષી ધારવો સમજદારીથી વેગળું ગણાશે. હકીકતમાં હૂદહૂદ નામનો હજરત સુલયમાન (અ)નો એક અમલદાર હતો. એક રસૂલને પોતાના પક્ષી ઉપર ગુસ્સો કરી તેને સજા કરવાની કે મારી નાખવાની ધમકી આપવાનો કોઈ નર્થ નથી, બીજું, રાજ્યકારભાર તેમજ તૌહીદના ઉસૂલોનું પૂરતું જ્ઞાન રાખવું પક્ષીઓ માટે અસંભવિત છે. ત્રીજું, પક્ષીઓને દૂર દૂરના દેશોની ભાષાનું જ્ઞાન હોવું પણ એક અચરજભરી વાત છે. હકીકતમાં હૂદહૂદ એક વિશ્વાસપાત્ર રાજ્ય કારભારી હતો જેને હજરત સુલયમાન (અ)એ 'કવીન ઓફ શીબા' પાસે એલચી તરીકે મોકલાવ્યો હતો. ઘણા એડમાઈટ રાજવીઓ પણ આ નામનો ખુલ્લો ઉપયોગ કરતા હતા. હજરત ઈસમાઈલ (અ)ના પુત્રનું નામ પણ આવું જ હતું. રાણી બિલ્કીસના પિતાનું નામ પણ હૂદહૂદ હતું. સારાંશે પક્ષીઓ અથવા અન્ય જડ વસ્તુઓ જેવા નામો આપવાની પ્રથા ઘણી કોમોમાં પ્રચલિત છે. (મુન્તાહા-અલ અરબ)

૧૧. 'સબા' યમનના એક શહેરનું નામ છે, જે સનાથી ત્રણ દિવસની મુસાફરી ઉપર છે, અને તે સબા'ની રાણીની રાજધાની હતી. ઉપરાંતમાં 'સબા'ની કોમ કાહતાની કબીલાની એક શાખા હતી. આ કોમે તે સમયે કળા તથા સાંસ્કૃતિક ક્ષેત્રમાં બહુજ સફળતા મેળવી હતી. આ લોકો સૂર્ય તેમજ અન્ય નક્ષત્રોની પૂજા કરતા હતા. કુરાને મજ્હદ સૂ.૨. આયત.૫૩માં તથા સૂ.૫ આ.૭૦ અને ૨૨માં જે સાબીઓનું વર્ણન છે તે કોમ સાથે આ કોમનો કોઈ સંબંધ નથી.

૨૫. 'અને તેણીને અને તેણીની કોમને મેં અલ્લાહના બદલે સૂર્યની પૂજા કરતા જોયા છે, અને શયતાને તેમના આમાલ (કર્મો) તેમની દ્રષ્ટિમાં સુંદર કરી દેખાડ્યા છે અને તેમને સીધા રસ્તેથી અટકાવી દીધા છે કે જેથી તેઓ હિદાયત ન મેળવે;

૨૬. 'અને તેઓ અલ્લાહની ઈબાદત નથી કરતા જે આકાશો તથા ધરતીમાં છૂપાયેલી પ્રત્યેક વસ્તુને પ્રકાશમાં લાવે છે. અને જે તમે છૂપાવો અને જે તમે પ્રગટ કરો છો તેને તે ખૂબ જાણે છે.

૨૭. 'અલ્લાહ સિવાય કોઈ ઈબાદતના લાયક નથી જે મહાન અર્શનો માલિક છે.'

૨૮. (સુલયમાને) કહ્યું, 'તું સાચું^(૧૨) બોલી રહ્યો છે કે જૂઠું તે અમે જાણી લેશું.

૨૯. 'આ મારો પત્ર લઈને જા, તેમને આપ્યા પછી તેમનાથી દૂર હટી સાંભળજે^(૧૩) કે તેઓ શું કહેવા માગે છે.'

૩૦. (રાણીએ) કહ્યું 'હે દરબારીઓ, મને એક વજૂદવાળો (મહત્વપૂર્ણ) પત્ર પહોંચાડવામાં આવ્યો છે.

૩૧. 'તે સુલયમાન તરફથી છે, અને તેનો આરંભ બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત અલ્લાહના નામથી કરવામાં આવ્યો છે.

૩૨. '(વિશેષમાં લખ્યું છે કે) મારી સામે ગર્વ ન કરજો અને અલ્લાહની તાબેદારી અપનાવો અને મારા શરણે આવી જાઓ.' (રુકૂઅ-૨)

૩૩. તેણીએ કહ્યું 'હે દરબારીઓ, મારી સામે જે સલાહ છે તેના વિશે મને સલાહ આપો, કારણ કે તમારા સહકાર વગર હું કોઈ નિર્ણય નથી લેતી.'

૩૪. તેમણે જવાબ આપ્યો 'આપણે બહુજ બળવાન અને બહાદુર છીએ પરંતુ અંતિમ નિર્ણય તો

وَجَدْتُنَّهَا وَقَوْمَهَا يَسْجُدُونَ لِلشَّمْسِ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَزَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْبَادَهُمْ فَصَدَّاهُمْ عَنِ السَّبِيلِ فَهُمْ لَا يَهْتَدُونَ ﴿٢٥﴾

أَلَا يَسْجُدُ لِلَّهِ الَّذِي يُخْرِجُ الْخَبْءَ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُخْفُونَ وَمَا تُعْلِنُونَ ﴿٢٦﴾^{الجدوة} أَلَلَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ﴿٢٧﴾

قَالَ سَنَنْظُرُ أَصَدَقْتَ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٢٨﴾^{الجدوة} إِذْ هَبْ بِكِتَابِي هَذَا فَاَلْقَاهُ لِيَهْمُ ثَمَرُ تَوَلَّيْتُمْ عَنْهُمْ فَأَنْظُرْ مَاذَا يَرْجِعُونَ ﴿٢٩﴾

قَالَتْ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ إِنِّي أُلْقِيَ إِلَيَّ كِتَابٌ كَرِيمٌ ﴿٣٠﴾

إِنَّهُ مِنْ سُلَيْمَانَ وَإِنَّهُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿٣١﴾

﴿٣٢﴾^ع أَلَا تَعْلَمُونَ عَلَىٰ وَأْتُونِي مَسْلُوبِينَ ﴿٣٣﴾

قَالَتْ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ أَفْتُونِي فِي أَمْرِي مَا كُنْتُ قَاطِعَةً أَمْرًا خَلَفْتُ عَنْهُ تَشَهُدُونَ ﴿٣٤﴾^ع قَالُوا نَحْنُ أَوْلَىٰ قُوَّةً وَأَوْلُوا بِأَيِّ شَيْءٍ يُدِّدُهُ وَ

૧૨. પક્ષીઓમાં સાચું અથવા જૂઠું બોલવાનો ગુણ હોય તેવું કદીપણ જાણવામાં નથી આવ્યું.

૧૩. પક્ષી હઝરત દાઉદ (અ) તથા હઝરત સુલયમાન (અ)ની ભાષાને સમજવા માટે કેળવાયેલો હોય તો માની શકાય, પરંતુ પક્ષી માટે એક અજ્ઞનબીની ભાષાને સમજવું ખરેખર એક આશ્ચર્યજનક બીના છે.

તારે જ કરવાનો છે, માટે તારે જે હુકમ આપવો હોય તેનો વિચારી લે.’ (૧૪)

૩૫. તેણીએ કહ્યું ‘બેશક વિજેતાઓ જે પણ દેશમાં દાખલ થાય છે તેને તેઓ તારાજ કરે છે. (અને) તેની પ્રજાને બેઆબરૂ કરે છે, આ લોકો (પણ) કદાચ એવું જ કરે.

૩૬. ‘પરંતુ હું તેમને નજરાણુ મોકલીશ અને જોઈશ કે મારો એવથી શું જવાબ લાવે છે.’

૩૭. પછી જ્યારે (રાણીનો એવથી) સુલયમાન પાસે પહોંચ્યો તેણે (સુલયમાને) કહ્યું ‘શું તમે તમારી દૌલતથી મને લલચાવા ચાહો છો? પરંતુ અલ્લાહે જે મને ઈનાયત (પ્રદાન) કર્યું છે તે, તેનાથી બેહતર છે જે તેણે તમને આપ્યું છે. બલકે તમારું નજરાણુ તમને મુબારક થાઓ!

૩૮. ‘તું પાછો જઈને તેમને કહી દે કે હું એક એવા બળવાન સૈન્યથી હુમલો કરીશ જેને ખાળવાની તમારામાં શક્તિ નહિ હોય અને તેમને બેઆબરૂ કરી ત્યાંથી હાંકી કાઢીશ, અને તેઓ પોતાનું સ્વમાન ગુમાવી દેશે.’

૩૯. તેણે કહ્યું ‘હે દરબારીઓ, તમારામાંથી એવો કોણ છે જે તેમના શરણે આવ્યા પહેલાં તેના (સ્વાગત) માટે મને એક તખ્ત લાવી આપે?’ (૧૫)

૪૦. જાનોના એક કદાવર સરદારે કહ્યું ‘તારા આ પડાવ ઉઠાવ્યા પહેલાં હું તારી પાસે તે લઈ આવીશ; બેશક મારામાં એટલી શક્તિ છે, વિશ્વાસ રાખ.’

૪૧. એક વ્યક્તિ જેની પાસે કિતાબનું જ્ઞાન હતું તેણે કહ્યું ‘હું તે તખ્ત તારા એવથીના પાછા ફરતાં પહેલાં હાજર કરી દઈશ.’ (૧૬) અને જ્યારે સુલયમાને

الرَّامُرُ إِلَيْكَ فَأَنْظُرْنِي مَا ذَا تَأْمُرِينَ ﴿١٤﴾

قَالَتْ إِنَّ الْمُلُوكَ إِذَا دَخَلُوا قَرْيَةً أَفْسَدُوهَا وَ

جَعَلُوا أَعْدَاءَ أَهْلِهَا أَذِلَّةً وَكَذَلِكَ يَفْعَلُونَ ﴿١٥﴾

وَأَرَأَيْتُمْ مِرْسَلَهُ إِلَيْهِمْ يَهْدِيهِ فَنُظْرَةً يَمُورُ

الْمُرْسَلُونَ ﴿١٦﴾

فَلَمَّا جَاءَ سُلَيْمَنُ قَالَ أَسِدُّونَنِي بِسَائِلٍ فَمَا اسْتَبَدَّ

اللَّهُ خَيْرٌ مِّمَّا أَنْتُمْ بَلَّ أَنْتُمْ يَهْدِيكُمْ تَفْرَحُونَ ﴿١٧﴾

إِزْجَعِ إِلَيْهِمْ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُمْ يَجُودٌ لَا قِبَلَ لَهُمْ بِهَا

وَلَا خُرْجَتَهُمْ مِنْهَا أَذِلَّةٌ وَهُمْ صُغُرُونَ ﴿١٨﴾

قَالَ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ أَيُّكُمْ يَأْتِينِي بِعَرْشِهَا قَبْلَ أَنْ

يَأْتُونِي مُسْلِمِينَ ﴿١٩﴾

قَالَ عِفْرِيتٌ مِنَ الْجِنِّ أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ

تَقُومَ مِنْ مَقَامِكَ وَإِنِّي عَلَيْهِ لَقَوِيٌّ أَمِينٌ ﴿٢٠﴾

قَالَ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتَابِ أَنَا آتِيكَ بِهِ

૧૪. બલ્કીસનું રાજ્ય ઈ.સ.પૂર્વે ૧૧૦૦માં પૂર્ણ જાહોજવાલી ભોગવી રહ્યું હતું અને ઈ.સ.પૂર્વે ૯૫૦ સુધી રહ્યું હતું, જ્યારે તેણીએ હઝરત સુલયમાન(અ)ની તાબેદારી કબુલ કરી હતી. (૨૧૬૮)

૧૫. આ એક રજવાડી દસ્તુર છે કે એક રાજા જે બીજાના દરબારમાં જાય તો તેના માટે ખાસ સિંહાસન બનાવવામાં આવે છે, તે દસ્તુર પ્રમાણે હઝરત સુલયમાને (અ) બલ્કીસના સ્વાગત માટે તેણીના સિંહાસન જેવું જ સિંહાસન તૈયાર કરાવ્યું હતું.

૧૬. એક જવાબદાર વ્યક્તિએ તખ્ત હાજર કરવાની જવાબદારી ઉઠાવી.

તખ્તને પોતાની સામે જોયું તો, તેણે કહ્યું, 'આ મારા રબની કૃપાના લીધે થયું છે કે જેથી તે મારી પરીક્ષા લે કે હું તેનો આભારી છું કે તેનો આભાર ન માનનારો છું. અને જે કોઈ આભારી થશે તો પોતાના જીવના ભલા માટે થશે અને જે કોઈ ને'મતેનો શુક્રગુઝાર નથી તો મારો પાલનહાર પણ કોઈનો મોહતાજ નથી, તે તો મહાઉદાર હસતી છે.'

૪૨. તેણે કહ્યું 'તે તખ્તને એવું બદલી (૧૭) નાખે કે તે ઓળખી ન શકે, પણ આપણે જોઈએ કે તે સીધા રસ્તા ઉપર ચાલનારી છે કે સીધા રસ્તા ઉપર નથી ચાલતા તેમનામાંની છે!'

૪૩. અને જ્યારે તે આવી ત્યારે તેને પૂછવામાં આવ્યું 'શું તારું તખ્ત આવું હતું? તેણે જવાબ આપ્યો 'આ તો તે'જ લાગે છે. અને અમને આ પહેલાં જ્ઞાન મળી ચૂક્યું છે અને અમે તાબેદારી કબૂલ કરી લીધી છે.'

૪૪. અને અલ્લાહ સિવાય જેને તે પૂજતી હતી તે વસ્તુએ તેને (ઈમાનથી) વેગળી રાખી હતી, અને તે ઈમાન ન લાવનારા લોકોમાંથી હતી.

૪૫. તેને કહેવામાં આવ્યું 'આ મહેલમાં દાખલ થા.' તેણે પાણીનો હોઝ સમજી ઘૂંટીઓ સુધી કપડું ઉઠાવ્યું. (સુવયમાને) કહ્યું 'આ મહેલની ફરશબંધીમાં કાચ જડેલા છે.' તો તે બોલી ઉઠી 'હો મારા પાલનહાર, મેં તો ખરેખર મારા જીવ ઉપર જુલ્મ કર્યો હતો. હવે હું સુવયમાન સાથે તમામ જહાનોના સર્જનહાર (૧૮) અલ્લાહની તાબેદારીમાં આવું છું.'

(રુકૂઅ-૩)

قِيلَ اَنْ يَّرْتَدَّ اِلَيْكَ طَرَفُكَ فَلَمَّا رَاهُ مُسْتَقِرًّا عِنْدَهُ قَالَ هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي لِيَبْلُوَنِي ؕ اَشْكُرْ اَمْ اَكْفُرْ ؕ وَمَنْ شَكَرَ فَاِنَّا يَشْكُرُوْا لِنَفْسِهٖ ؕ وَمَنْ كَفَرَ فَاِنَّا رَبِّيْ غَنِيٌّ كَرِيْمٌ ﴿١٧﴾

قَالَ نَكِّرُوْا لَهَا عَرْشَهَا نَنْظُرْ اَتَهْتَدِيْ اَمْ تَكُوْنُ مِنَ الْاٰذِيْنَ لَا يَهْتَدُوْنَ ﴿١٨﴾

فَلَمَّا جَاءَتْ قِيلَ اِهْكُدَا عَرْشَكُمَا قَالَتْ كَاَنَّهُ هُوَ ؕ اَوْ تَيِّنَا الْعِلْمُ مِنْ قَبْلِهَا وَكُنَّا مُسْلِمِيْنَ ﴿١٩﴾

وَصَدَّهَا مَا كَانَتْ تَعْبُدُ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ اِنَّهَا كَانَتْ مِنْ قَوْمٍ كٰفِرِيْنَ ﴿٢٠﴾

قِيْلَ لَهَا ادْخُلِي الصَّرْحَ فَلَمَّا رَاَتْهُ حَسِبَتْهُ لُجَّةً وَكَشَفَتْ عَنْ سَاقِيهَا ؕ قَالَ اِنَّهُ صَرْحٌ مُّمَرَّدٌ مِّنْ قَوَارِرِهٖ ؕ قَالَتْ رَبِّ اِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِيْ وَاَسْكَنْتُ

مَعَ سُلَيْمٰنَ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿٢١﴾

૧૭. 'ઓળખી' ન શકે અર્થાત તેણીના તખ્તથી વધુ સુંદર બનાવો જેથી આ તખ્ત સામે પોતાના તખ્તને પસંદગી ન આપે.

૧૮. હઝરત સુવયમાન (અ) બિલ્કીસને શિક્ષી હટાવી તૌહીદ પરસ્તી તરફ લાવવાચાહતા હતા જેથી તેમણે તે કુળવાન તથા સમજદાર નારીનું સ્વમાન ન ઘવાય અને તેણી પોતાની ભૂલને સમજી પોતાની મેળેજ સુધારો કરી લે તેવી યુક્તિ કામમાં લીધી હતી. તેણીને પોતાના તખ્ત ઉપર એટલું બધું માન હતું કે તેણીના ધારવામાં ધરતીના તટ પર લલિતકલા કૌશલ્યનો તથા હુન્નરનો કદરદાન તેણીના જેવો બીજો કોઈ હતાજ નહિ. તેણીની આ ભ્રમણાને તોડવા માટે હઝરત સુવયમાન (અ)એ તેણીના તખ્ત જેવું બલ્કે તેનાથી વધુ કિંમતી તખ્ત તૈયાર કરાવ્યું હતું. આ'જ ઉદ્દેશથી તેમણે એક મહેલ તૈયાર કરાવ્યો હતો જેના આંગણમાં ફરશમાં કાચના તખ્તોનો નીચે પાણીનું ઝરાણું વહી રહ્યું હતું.

૪૬. અને અમે સમૂદ તરફ તેમના બંધુ સાહેબને મોકલાવ્યો (તેણે કહ્યું) ‘અલ્લાહની ઈબાદત કરો.’ તે સાંભળતાજ તેઓ તકરારમાં પડી બે ફિરકાઓમાં વહેંચાઈ ગયા.

૪૭. તેણે કહ્યું ‘હે મારી કોમના લોકો, તમે શા માટે ભલાઈના બદલે બૂરાઈ (અજાબ) માટે ઉતાવળ કરો છો? શા માટે અલ્લાહ પાસે તમારા ગુનાહોની માફી નથી માગતા કે તમારા ઉપર રહેમ કરવામાં આવે?’

૪૮. તેમણે કહ્યું ‘અમે તને અને તારા સાથીઓને અપશુકનિયાળ ગણીએ છીએ. તેણે જવાબ આપ્યો, ‘તમારી બદનસીબીનો કેસલો અલ્લાહના હાથમાં છે, બલકે તમારી કસોટી કરવામાં આવી રહી છે.’

૪૯. તે વસ્તીમાં નવ જણાનું એક જૂથ હતું જે દેશમાં અશાંતિ ફેલાવી રહ્યું હતું અને તે લોકો સુધરવા માટે તૈયાર ન હતા. ^(૧૯)

૫૦. તેમણે કહ્યું ‘સૌ કસમ ઉઠાવો કે આજે રાત્રે આપણે સાહેબ તથા તેના પરિવાર ઉપર હુમલો કરી તેમને મારી નાખીએ. અને તેના વારસદારોને આપણે

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَى ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا أَنْ عِبُدُوا اللَّهَ فَإِذَا هُمْ فِرَقِينَ يَخْتَصِمُونَ ﴿٤٦﴾

قَالَ يَوْمَ لِمَ تَسْتَعْجِلُونَ بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ ﴿٤٧﴾ لَوْلَا تَسْتَغْفِرُونَ اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٤٨﴾

قَالُوا أَظَلَمْنَا بِكَ وَبَيْنَ مَعَكَ قَالَ طَائِفٌ مِّنْ عَشَائِرِ اللَّهِ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّفْتَنُونَ ﴿٤٩﴾

وَكَانَ فِي السَّيِّئَةِ تِسْعَةٌ رَهْطٌ يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ ﴿٥٠﴾

قَالُوا تَقَاسَمُوا بِاللَّهِ لَنُبَيِّتَنَّهُ وَأَهْلَهُ ثُمَّ لَنَقُولَنَّ

બિલ્કીસ જ્યારે મહેલમાં દાખલ થઈ અને પાણીથી પોતાના કપડાને ભીંજવાથી બચાવવા ખાતર તેણીએ પોતાના વસ્ત્રો ઘુંટીઓ સુધી ડાંચક્યા કે તરતજ હઝરત સુલયમાન (અ) તેણીને અટકાવતાં કહ્યું કે તે ફરશમાં કાચના તખ્તાઓ જડેલા હતા જેને તે પાણી સમજી બેઠી હતી. આ દાખલો આપી તેમણે કહ્યું કે સૂર્ય તથા અન્ય આકાશી ગ્રહોને પણ આવી જ રીતે નૂરનું ઉદ્ભવસ્થાન સમજી તેણી તેમની પૂજા કરી રહી છે, જોકે તે પ્રકાશિત ગ્રહો જડ અને નિર્જીવ છે, તેમને પ્રકાશિત કરનાર તો અલ્લાહ છે જે અસલ નૂરનું ઉદ્ભવ સ્થાન છે. બિલ્કીસને પોતાની ભૂલ સમજાઈ જતાં તેણીએ અલ્લાહની તાબેદારી કબૂલ કરી લીધી.

૧૯. આ આયતનો અર્થસૂચક હેતુ આંહજરત સ.અ.સ.ના નવ પ્રખ્યાત દુશ્મનોને ચેતવવાનો હતો, જેમાંના આઠ જંગે બદરમાં માર્પી ગયા હતા અને છેલ્લો નામીયો અબુ લહબ, જંગે બદરની હારના સમાચાર મળતાં આઘાતથી મક્કામાં મરણ પામ્યો હતો. બાકીના અબુ જહલ, મુનીમ બિન અદીયા, શાએબાહ બિન રાબીઆહ, ઉન્બાહ બિન રાબીઆહ, વલીદ બિન ઉન્બાહ, ઉમ્મીયાહ બિન ખલ્દ, નદ્ર બિન હારીથ અને અકબાહ બિન અબી મુઆઈન કૂલ મળી આઠ જણ હતા જેમણે આંહજરત સ.અ.સ.ને કતલ કરવાનો મનસૂબો કર્યો હતો.

આંહજરત સ.અ.સ.નો સૌથી મોટા દુશ્મન અબુ જહલે પ્રસ્તાવ મૂક્યો હતો કે આ કાવતરામાં કુરેશના દરેક કબીલાનો એક એક સભ્ય લેવામાં આવે જેથી બધાના સંગઠિત થઈ આપ(સ)ને શહિદ કરવાથી તેની જવાબદારી એક કબીલા ઉપર નહિ આવી પડે.

કહેશું કે તેના પરિવારના કતલ થવાના સમયે અમે હાજર ન હતા અને ખરેખર અમે સાચું કહી રહ્યા છીએ.’

૫૧. અને તેમણે એક ચાલ ઘડી અને અમે પણ એક તદ્દબીર બનાવી હતી જેનાથી તેઓ બેખબર હતા.

૫૨. પછી જુઓ તેમની ચાલનો કેવો બૂરો અંજામ આવ્યો. ખરેખર, અમે તેમને તથા તેમની કોમને હલાક કરી દીધા.

૫૩. અને તેમના આ જુલમના પરિણામે આ તેમના ઘરે ઉજ્જડ થઈ ગયા. આ ઘટનામાં જ્ઞાન ધરાવનારાઓ માટે એક નસિહત છે.

૫૪. અને જે લોકોએ ઈમાન લાવી સંયમ ધારણ કર્યું તેમને અમે બચાવી લીધા.

૫૫. અને (યાદ કર) જ્યારે લુતે પોતાની કોમને કહ્યું ‘શું તમે જાણી જોઈને (આવા) બેશરમીના કામ કરો છો?

૫૬. ‘શું તમારી કામવાસના સંતોષવા માટે તમે સ્ત્રીઓને છોડી પુરુષો પાછળ ભાગો છો? બલ્કે તમે બેહદ જાહિલ લોકો છો.

૫૭. પરંતુ તેની કોમ તરફથી એજ જવાબ મળ્યો ‘લૂત અને તેના પરિવારને વસ્તીમાંથી બહાર કાઢી મૂકો. બેશક, તેઓ પારસાઈ (પવિત્ર હોવા)નો દાવો કરે છે.’^(૨૦)

૫૮. પરિણામે અમે તેને અને તેના પરિવારને બચાવી લીધા, સિવાય તેની પત્નીને જેના વિશે પાછળ રહી જવાનો ફેસલો અમે કરી ચૂક્યા હતા.

૫૯. પછી અમે તેમના ઉપર પથ્થરોની (સખત) વર્ષા કરી. જેમને ચેતવવામાં આવ્યો હતો તેમના માટે તે વર્ષા ભયાનક હતી. (રુકૂઅ-૪)

૬૦. (હે રસૂલ) તું કહે ‘સર્વ તા’રીફનો હક્કદાર અલ્લાહજ છે, સલામતી^(૨૧) થાઓ, તેની બંદગી

لَوْلِيْهِ مَا شَهِدْنَا مَمْلَكَتِ اٰهْلِهٖ وَاِنَّا لَصٰدِقُوْنَ ﴿٥١﴾

وَمَكْرًا وَمَكْرًا وَّمَكْرًا مَّكْرًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُوْنَ ﴿٥٢﴾

فَاَنْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ مُّكْرِهِمْ اَنَا دَمَرْنٰهُمْ

وَقَوْمَهُمْ اَجْمَعِيْنَ ﴿٥٣﴾

فَتِلْكَ بُيُوْتُهُمْ خَاوِيَةً بِمَا ظَلَمُوْا اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ

لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَعْلَمُوْنَ ﴿٥٤﴾

وَاَنْجَيْنَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَكَانُوْا يَتَّقُوْنَ ﴿٥٥﴾

وَلُوْطًا اِذْ قَالَ لِقَوْمِهٖ اَتَاْتُوْنَ الْفَاحِشَةَ وَاَنْتُمْ

تُبْصِرُوْنَ ﴿٥٦﴾

اَيَنْتُمْ لَتَاْتُوْنَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِّنْ دُوْنِ النِّسَاءِ ۚ

بَلْ اَنْتُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُوْنَ ﴿٥٧﴾

فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهٖ اِلَّا اَنْ قَالُوْا اَخْرِجُوْا اِل

لُوْطٍ مِّنْ قَرْيَتِكُمْ اِنَّهُمْ اِنَاسٌ يَّتَطَهَّرُوْنَ ﴿٥٨﴾

فَاَنْجَيْنٰهُ وَاَهْلَهٗٓ اِلَّا اِمْرَاَتَهٗ فَاَدْرٰهَا مِنْ الْغٰیْبِيْنَ ﴿٥٩﴾

وَامْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًا فَاَسَاءَ مَطَرُ النَّٰذِرِيْنَ ﴿٦٠﴾

قُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ وَسَلٰمٌ عَلٰی عِبَادِهٖ الَّذِيْنَ اصْطَفٰی

૨૦. હજરત લૂત (અ)ની નસિહતો તેમની કોમને પસંદ ન હતી. જેવી રીતે પ્રત્યેક રસૂલથી તેમની કોમે અણગમો દેખાડ્યો હતો, તેઓ પણ સખત દુશ્મની ઉપર ઊતરી આવ્યા હતા.

૨૧. અલ્લાહના પાક રસૂલો મૂસા, દાઉદ, સુલયમાન સાલેહ અને લૂત (અ) માટે અલ્લાહની સલામતી તેમજ શાંતિની દુઆ કરતા રહેવું જોઈએ જેમના સદગુણોના તથા ભલાઈઓના તેમજ અન્ય અહેસાન નીચે સમગ્ર માનવજાતિ દબાએલી છે.

કરનારાઓ ઉપર જેમને તેણે ચૂંટી લીધા છે. શું અલ્લાહ બેહતર છે કે તે બેહતર છે જેને લોકો તેનો શરીક ઠરાવે છે?

૬૧. અથવા (બતાવો) આકાશો તથા પૃથ્વીનું સર્જન કોણે કર્યું છે, અને તમારા માટે આકાશથી જળ કોણે વરસાવ્યું જેના વડે અમે કળના સુંદર બાગો ઊભાવ્યા? જો કે તમે તો (એક) ઝાડ પણ ઊભાવી ન શકત. તો શું અલ્લાહ સિવાય બીજો કોઈ મા'બૂદ છે? બલ્કે, આ કોમ (સીધા રસ્તેથી) ભટકી ગઈ છે.

૬૨. અથવા આ પૃથ્વીને રહેવા લાયક કોણે બનાવી, અને તેની વચ્ચે નદીઓ કોણે વહેતી મૂકી છે અને ઊંડા પર્વતો કોણે ખોડ્યા છે, અને બે વિશાળ જળભંડારો વચ્ચે આડ કોણે મૂકી છે? શું અલ્લાહ સિવાય કોઈ અન્ય મા'બૂદ છે? બલ્કે આ લોકોમાંના ઘણાખરા સમજતા નથી.

૬૩. અથવા એક નિસહાયની પુકારને કોણે સાંભળે છે, અને કોણ તેની મુસીબતને ટાળી દે છે? તમને પૃથ્વીના વારસ કોણે બનાવ્યા છે? શું અલ્લાહ સિવાય અન્ય કોઈ મા'બૂદ છે? તમે થોડો પણ વિચાર નથી કરતા.

૬૪. અને ધરતી તથા સમુદ્રોના અંધકારમાંથી (નીકળવાનો) માર્ગ કોણ દેખાડે છે, અને પોતાની રહેમત વરસાવવા પહેલાં પવન દ્વારા ખુશીના સમાચાર કોણ આપે છે? શું અલ્લાહ સિવાય બીજો કોઈ મા'બૂદ છે? (નહિ) અલ્લાહ બેહતર ઉચ્ચતર છે તેનાથી જેને તેઓ તેનો શરીક ઠરાવે છે.

૬૫. અથવા મખ્લુકનું મૂળ સર્જન કોણ કરે છે અને કોણ તેને વારંવાર સજીવન કરે છે. તે કોણ છે જે આસમાનોથી તમારા માટે પૃથ્વીમાં રિઝક પુરું પાડે છે? શું અલ્લાહ સિવાય કોઈ અન્ય મા'બૂદ છે? તું કહે 'જો તમે સાચા હો તો સાબિત કરી બતાવો!'

૬૬. તું કહે 'આકાશો અને ધરતીમાં કોઈને ગએબ (ગુમ)નું ઈલ્મ નથી, સિવાય અલ્લાહને; અને તેમને ક્યારે સજીવન કરવામાં આવશે તેની પણ તેમને ખબર નથી.'

اللَّهُ خَيْرٌ أَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦١﴾

أَمَّنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا بِهِ حَدَائِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ مَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُنْبِتُوا شَجَرَهَا ؕ إِيَّاهُ مَعَ اللَّهِ بَلْ هُمْ قَوْمٌ يَعِدُونَ ﴿٦٢﴾

أَمَّنْ جَعَلَ الْأَرْضَ قَرَارًا وَجَعَلَ خِلَالَهَا أَنْهَارًا وَجَعَلَ لَهَا رَوَاسِي وَجَعَلَ بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ حَاجِزًا ؕ إِيَّاهُ مَعَ اللَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦٣﴾

أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ ؕ إِيَّاهُ مَعَ اللَّهِ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٤﴾

أَمَّنْ يَهْدِيكُمْ فِي ظُلُمَاتِ اللَّيْلِ وَالْبَحْرِ وَمَنْ يُزِيلُ الرِّيحَ بُشْرًا يَبْنَ يَدَايَ رَحْمَتِهِ ؕ إِيَّاهُ مَعَ اللَّهِ قُلْ اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٥﴾

أَمَّنْ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَمَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ؕ إِيَّاهُ مَعَ اللَّهِ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٦٦﴾

قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ ﴿٦٧﴾

૬૭. બલ્કે, આખેરત વિશેનું તેમનું જ્ઞાન નષ્ટ^(૨૨) થઈ ગયું છે બલ્કે તેઓ શંકાઓમાં ડૂબેલા છે, બલ્કે તે બાબતમાં તેઓ આંધળા છે. (રુકૂઅ-૫)

૬૮. અને કાફરો કહે છે 'શું જ્યારે અમે અને અમારા પૂર્વજો માટી બની જશું ત્યારે અમને ફરી જીવતા કરવામાં આવશે?

૬૯. 'આવા વાયદા તો અમને અને અમારા પૂર્વજોને પહેલાંથી જ આપવામાં આવતા રહ્યા છે આ તો પ્રાચીન સમયના કિસ્સા છે.'

૭૦. તું કહે 'ધરતીમાં હરી ફરીને જુઓ કે ગુનાહગારોનો કેવો (બૂરો) અંજામ આવ્યો હતો.'

૭૧. અને તેમના માટે કરીને તારા મનને દુઃખ લગાડીશ નહિ, (અને) તેમની કોઈ કપટચાલોથી (પણ) ગભરાઈશ નહિ.

૭૨. અને તેઓ કહે છે 'જો તમે સાચા છો તો (બતાવો) આ (અઝાબનો) વાયદો ક્યારે (પૂરો) થશે.'

૭૩. તું કહે 'તમે જેના વિશે ઉતાવળ કરી રહ્યા છો તેમાંનું કંઈક કદાચ તમારા નજીકમાં આવી ઊભું હોય.'

૭૪. અને ખરેખર તારો પરવરદિગાર ઈન્સાન પ્રત્યે કૃપાવંત છે, પરંતુ ઈન્સાનોમાંના મોટા ભાગના નગુણા છે.

૭૫. અને ખરેખર તારો પરવરદિગાર જાણે છે જે આ લોકો પોતાના અંતઃકરણોમાં છૂપાવે છે અને જે કંઈ જાહેર કરે છે.

૭૬. અને આકાશ તથા ધરતીમાં કંઈ પણ છૂપું નથી જેની (નોંધ) એક સ્પષ્ટ કિતાબમાં ન થએલી હોય.

بَلْ أَدْرَاكَ عِلْمُهُمْ فِي الْآخِرَةِ تَبْلُ هُمْ فِي شَكٍّ مِنْهَا ۚ تَبْلُ هُمْ مِنْهَا عَمُونَ ﴿٦٧﴾

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِذَا كُنَّا تُرَابًا وَآبَاءُنَا أَيْتًا لَنُخْرَجُونَ ﴿٦٨﴾ لَقَدْ وَعَدْنَا هَذَا نَحْنُ وَآبَاؤُنَا مِنْ قَبْلُ ۚ إِنْ هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿٦٩﴾

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ ﴿٧٠﴾

وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُنْ فِي ضَيْقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ ﴿٧١﴾

وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٧٢﴾

قُلْ عَسَى أَنْ يَكُونَ رَدِفٌ لَكُمْ بَعْضُ الَّذِي تَسْتَعْجِلُونَ ﴿٧٣﴾

وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٧٤﴾

وَإِنَّ رَبَّكَ لَيَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٥﴾

وَمَا مِنْ غَائِبَةٍ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ﴿٧٦﴾

૨૨. ઈન્સાનની અક્કલ અને સમજશક્તિ ભલે કેટલી પણ વિશાળ હોય તો પણ તેના જીવની ઝંખનાને સંતૂષ કરવાની અને અલ્લાહની હસ્તી તથા મૃત્યુ પછીના જીવનના રહસ્ય સુધી પહોંચવાની શક્તિ ઈન્સાનમાં નથી, કારણ કે સર્વ મઝહબોની તાલીમમાં આજ બે મૂળ સિદ્ધાંતો છે જેના રહસ્યને સમજવું ઈન્સાનની શક્તિથી પરની વસ્તુ છે. આ રૂઢાની ઈલ્મ માત્ર રૂઢાની પ્રેરણા દ્વારા જ ઈન્સાનના અંતરમાં બીજરોપણ પામી શકે છે. ઈન્સાનને અલ્લાહની હસ્તી અને મૃત્યુ પછીના જીવનના અનુમાનોથી આગળ તેની સમજશક્તિ નથી લઈ જઈ શકતી પરંતુ અલ્લાહ તરફથી બક્ષવામાં આવતું ઈલ્મ જ આ અનુમાનોને એક હકીકતમાં બદલવાની શક્તિ રાખે છે.

૭૭. હકીકતમાં આ કુસ્આને બની ઈસરાઈલને ઘણી ખરી બાબતો વિસ્તારથી સમજાવી દીધી છે, જેના વિશે તેઓ મતભેદ^(૨૩) કરતા રહે છે.

૭૮. અને ખરેખર મોમિનો માટે આ (કુસ્આન) હિદાયત તેમજ રહેમત છે.

૭૯. બેશક, તારો પરવરદિગાર પોતાના ન્યાય વડે તેમના વચ્ચે ફેસલો કરશે, તે સર્વ સમર્થ છે, તે સર્વજ્ઞ છે.

૮૦. માટે તું અલ્લાહ ઉપર ભરોસો રાખ, નિઃશંક તું સ્પષ્ટ સત્ય ઉપર (પૂરી રીતે કાયમ) છે.

૮૧. બેશક તું મરણ પામેલાને પોતાનો ઉપદેશ નથી સંભળાવી શકતો, ન તો તું પીઠ ફેરવી ચાલ્યા જનારા બહેરાને તારી પુકાર સંભળાવી શકે છે.

૮૨. ન તો તું આંધળાઓને તેમના રસ્તેથી ભટકવાથી બચાવી શકે છે. તું માત્ર તેમને અમારી આપતો સંભળાવી શકે છે જે લોકો અમારી આપતો ઉપર વિશ્વાસ રાખે અને તાબેદારી કરે.

૮૩. અને જ્યારે તેમના વિરુદ્ધ ચૂકાદો અપાઈ જશે ત્યારે અમે તેમના માટે જમીનમાંથી^(૨૪) એવા જંતુ ઉપજાવશું જે તેમને ઠરડશે. કારણ કે લોકો અમારી નિશાનીઓ ઉપર ઈમાન ન લાવ્યા. (રુકૂઅ-૬)

૮૪. અને (તું તેમને ચેતવી) જે દિવસે અમે દરેક (પયગંબરને માનનાર) ઉમ્મતમાંથી એવા ટોળાઓને ઘેરી ભેગા કરશું જેઓ અમારી નિશાનીઓને જૂઠી ઠરાવતા હતા, અને અમે તેમના ટોળાઓને જુદા જુદા ઊભા રાખશું.

૮૫. બધા હાજર થઈ ગોઠવાઈ જશે ત્યારે તે કહેશે 'તમે મારી આપતોને ખોટી ઠરાવી અને તેને તમે

إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَقُصُّ عَلَى بَنِي إِسْرَءِيلَ أَكْثَرَ

الَّذِي هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٧٧﴾

وَأَنَّهُ لَهْدَىٰ وَرَحْمَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٧٨﴾

إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِي بَيْنَهُم بِحُكْمِهِ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ

الْعَلِيمُ ﴿٧٩﴾

فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّكَ عَلَى الْحَقِّ الْمُبِينِ ﴿٨٠﴾

إِنَّكَ لَا تَسْمِعُ الْمَوْتَىٰ وَلَا تَسْمِعُ الصُّمَّ الدُّعَاءَ إِذَا

وَلَوْ أَمَدُّ بِرِينَ ﴿٨١﴾

وَمَا أَنْتَ بِهْدَىٰ الْعَنِيِّ عَنِ صَلَاتِهِمْ ۚ إِنَّ تَسْمِعُ

إِلَّا مَن يَوْمٍ مِّنْ بَايْتِنَا فَهُمْ مُسْلِمُونَ ﴿٨٢﴾

وَإِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ

الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِآيَاتِنَا

لَا يُوقِنُونَ ﴿٨٣﴾

وَيَوْمَ نَحْشُرُ مِن كُلِّ أُمَّةٍ فَوْجًا مَّتَنٍ يُكَذِّبُ بآيَاتِنَا

فَهُمْ يُوزَعُونَ ﴿٨٤﴾

حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ وَقَالَ كَذَّبْتُمْ بِآيَاتِي وَلَمْ تُحِطُوا بِهَا

૨૩. યહૂદીઓએ હઝરત સુલેમાન (અ) ઉપર તોહમત મૂકી હતી કે તેમણે શીબાની રાણીનું મન જીતવા માટે શિક્ક કપ્યું હતું, અને તેમની વર્તણૂક વિશે યહૂદીઓમાં ઘણી વાહિયાત વાતો પ્રચલિત હતી જેના રહસ્યને કુસ્આને મજીદે તેમને નિર્દોષ ઠરાવ્યો છે.

૨૪. આંહજરત સ.અ.સ.એ ફરમાવ્યું હતું કે આખર ઝમાનામાં ધરતીમાંથી નીકળતા અમુક જંતુઓ દ્વારા રોગ ફેલાશે. આ જીવલેણ રોગ વર્તમાન યુગનો ઉદરમાંથી થતો પ્લેગ છે.

ધ્યાનમાં^(૨૫) લીધી જ નહિ, અથવા બીજું શું હતું જે તમે કરી રહ્યા હતા?

૮૬. અને તેમના ઝુલ્મના પરિણામે તેમના ઉપર અઝાબનો નિર્ણય આપવામાં આવશે, અને તેઓ અવાચક થઈ જશે.

૮૭. શું તેઓ નથી જોતા કે અમે રાત એટલા માટે બનાવી છે કે તેઓ આરામ કરે અને દિવસને (રિઝક શોધવાના રસ્તા) દેખાડતો બનાવ્યો છે? બેશક જે યકીન કરે છે તેમના માટે તેમાં (ધણી) નિશાનીઓ છે.

૮૮. અને જે દિવસે સૂર ફૂંકવામાં આવશે ત્યારે જે કોઈ આકાશમાં હશે અને જે કોઈ ધરનીમાં હશે તે ભયથી કંપી ઉઠશે સિવાય તે, જેને અલ્લાહ સાહશે; અને સૌ નમ્રતાઈથી તેની સામે હાજર થશે.

૮૯. અને તું પર્વતોને જોઈ સમજી રહ્યો છે કે તે સ્થિર છે, પરંતુ (તે દિવસે) તે વાદળાની જેમ ઊડી રહ્યા હશે, આ અલ્લાહની કારીગરી (ની કમાલ) છે, જેણે પ્રત્યેક વસ્તુને ખામી રહિત બનાવી છે. ખરેખર, તમે જે કરતા રહો છો તેને (પણ) તે સારી પેઠે જાણે છે.

૯૦. જે કોઈ ભલાઈ કરી લાવશે તો તેનો ઉત્તમ બદલો તે મેળવશે અને આવા લોકો તે દિવસના ત્રાસથી સલામત હશે.

૯૧. અને જે લોકો બદીઓ કરી લાવશે તેમને ઊંધ-મૂંધ આગમાં ફેંકવામાં આવશે (અને તેમને કહેવામાં આવશે) ‘શું તમારો આ બદલો તમારા (બૂરાઈના) કામોને અનુકૂળ નથી?’

૯૨. તું કહે ‘મને આ શહેર (મક્કા)ના રબની બંદગી કરવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો છે, જે (શહેર)ને તેણે આદરણીય ઠરાવ્યો છે અને પ્રત્યેક વસ્તુ તેનાજ અધિકારમાં છે, અને મને આદેશ આપવામાં આવ્યો છે કે હું તેની સંપૂર્ણ તાબેદારી કરનારાઓમાંનો બની જાઉં.

عَلِمَا۟ اٰمًا ۚ اَلَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَۙ

وَوَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ بِمَا ظَلَمُوْا۟ اَنَّهُمْ لَا يُخْفَوْنَۙ

اَلَمْ يَرَوْۤا اَنَّا جَعَلْنَا الْاَيْلَ لَيْسَتُوۡا فِيْهِ وَالتَّهٰكُّرُ مُبْعَدًاۙ اِنْ فِيْ ذٰلِكَ لَا يَتْلُوۡمُ يَوْمُۙمُۙ

وَيَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّوْرِ فَفَرَجَۙ مِّنۡ فِي السَّمٰوٰتِ وَمِنۡ فِي الْاَرْضِ اِلَّا مَنۡ شَاءَ اللّٰهُ وَكُلُّ اُوۡةٍ دٰخِرِيۡنَۙ

وَوَرَسَ الْجِبَالُ تَحْسِبُهَا جَامِدَةً وَّهِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِۚ صُنِعَ اللّٰهُ الَّذِيۙ اَتَقَنَّ كُلَّ شَيْۡءٍ اِنَّهٗ خَبِيۡرٌۙ

مِّنۡ جَآءٍ بِالْحَسَنَةِۙ فَلَهٗ خَيْرٌ مِّمَّهَاۙ وَهُمْ مِّنۡ فَرَجٍ يَّوۡمَۙمِۙ اٰمِنُوۡنَۙ

وَمِنۡ جَآءٍ بِالسَّيِّئَةِۙ فَكَيْتَ وُجُوۡهُهُمْ فِي النَّارِۚ هَلۡ تُجْزَوۡنَ اِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوۡنَۙ

اِنَّمَا اٰمَرْتُۤ اَنْ اَعْبُدَ رَبَّ هٰذِهِ الْبَلَدَةِۚ الَّذِيۙ حَرَّمَهَاۤ وَاَلِهٖ كُلُّ شَيْۡءٍۚ وَاٰمَرْتُۤ اَنْ اَكُوۡنَ مِنَ الْمُسْلِمِيۙنَۙ

૨૫. અર્થાત પોતાની બુદ્ધિ કે જ્ઞાન વડે તેની ચકાસણી કર્યા વગર કોમના આગેવાનો કહેવાના આવીમોના કહેવાથી અલ્લાહની નિશાનીઓનો અનાદર કર્યો.

૯૩. “અને હું કુરઆન (નો બોધ) સંભળાવતો રહું.” જેનાથી હિદાયત મેળવનારા પોતાના જ જીવના ભલા માટે હિદાયત પામે અને જે ગુમરાહ થઈ જાય તેને કહી દે કે હું તો માત્ર ચેતવનારો જ છું.

૯૪. તેમને કહી દે ‘સર્વ તા’રીફનો હક્કદાર અલ્લાહ છે, જે તમને વેળાસર પોતાની નિશાનીઓ દેખાડશે અને તમે તેને જાણી લેશો.’ અને તમે જે કરો છો તેનાથી તમારો પરવરદિગાર બેખબર નથી.

(રુકૂઅ-૭)

وَأَن تُلَّوْا الْقُرْآنَ ۚ فَمَن اهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ ۚ وَمَن ضَلَّ فَقُلْ إِنَّمَا أَنَا مِنَ الْمُنذِرِينَ ﴿٩٤﴾

وَقُلِ الْخُذُ لِلَّهِ سِيرَتُكُمْ ۚ إِنِّي أَخَذْتُ سِيرَتِي وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٩٥﴾

سُورَةُ الْقَصَصِ مَكِّيَّةٌ (۲۸)

અલ-કસ સ

૧. અલ્લાહના નામથી જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. તા, સીન, મીમ, (તે પવિત્ર છે, દૂઆ સાંભળનારો છે, સર્વ જાણનારો છે)

૩. આ એક સ્પષ્ટ કિતાબની આયતો છે.

૪. ઈમાન લાવનારાઓના (લાભ) માટે અમે ફિરઝોન અને મૂસાનો સત્યપૂર્ણ અહેવાલ તને સંભળાવીએ છીએ.

૫. ખરેખર ફિરઝોને ધરતીમાં ધમંડભર્યું શાસન કર્યું હતું, અને પ્રજાને અનેક વર્ગોમાં વહેંચી નાખી હતી. તેમાંના એક વર્ગને નિર્બળ બનાવી દેવા માટે તેમના પુત્રોને મરાવી નાખતો હતો અને તેમની સ્ત્રીઓને જીવવા દેતો હતો. બેશક તે મોટો ફિસાદી^(૧) હતો.

૬. અને અમે ફેંસલો કર્યો હતો કે જેને તેણે નિર્બળ ધાર્યો હતો તેમને સહાયતા આપી (દેશમાં) આગેવાની^(૨) આપીએ અને (ને'મતોના) વારસદાર બનાવી દઈએ.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

طسّم ②

تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ ③

تَنَزَّلُوا عَلَيْكَ مِنْ نَبَأٍ مُوسَى وَفِرْعَوْنَ بِأَحْقِّ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ④

إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِي الْأَرْضِ وَجَعَلَ أَهْلَهَا شِيَعًا يَسْتَضِعُّ طَائِفَةً مِنْهُمْ يَتَّبِعُ أَبْنَاءَهُمْ وَيَسْتَحْيِ نِسَاءَهُمْ إِنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ ⑤

وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضِعُّوا فِي الْأَرْضِ : نَجْعَلَهُمْ آيَةً ۖ وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ ⑥

૧. પશ્ચિમની રાજ્ય સત્તાઓએ જેમ પોતાના નાબા નીચેના વસાહતી દેશોમાં મઝહબ અથવા જાતપાતના ધોરણ ઉપર રૈયતમાં કુસંપ જગાડી ભાગલાઓ પાડી દીધા હતા તેવી જ નીતિથી ફિરઝોને પોતાની પ્રજાને વિવિધ વર્ગોમાં વહેંચી નાંખી હતી. તેમાંથી ઈસરાઈલી કોમ બધી રીતે વધારે કચડાઈ રહી હતી. તેમની નર સંતાનોને જન્મતાંજ મારી નાખવામાં આવતા અને તેમને ગુલામ બનાવી અસહ્ય દુઃખો આપી ગદાવૈતરું કરાવી તેમને માનસિક રીતે તમાલ બનાવી દીધા હતા.

૨. મિસરમા જ્યારે ઈસરાઈલીઓની અપમાનજનક સ્થિતિ હદ બહાર પહોંચી ગઈ અને ફિરઝોન અને તેના સાથીઓને પોતાના બળ તથા બુદ્ધિ ઉપર ધમંડ થવા લાગ્યો ત્યારે અલ્લાહે પોતાની અપાર હિકમતના આધારે મઝલુમોને (ઝુલમનો ભોગ બનેલ) પ્રજાને મુક્તિ અપાવવાનો અને અલિમોને શિક્ષા અપાવવાનો ફેંસલો કર્યો. તેણે હઝરત મૂસા(અ)ને નબુવ્વત આપી. બેશક આવી જ અસાધારણ પરિસ્થિતિ પ્રત્યેક રસૂલના સમયમાં ઉદ્ભવતી રહે છે જેનું ઉત્તમ ઉદાહરણ આંહજરત સ.અ.સ.ના સમયમાં પણ જોવામાં આવ્યું.

૭. અને તેમને પૃથ્વીમાં સત્તા આપીએ અને કિસ્મોન તથા હામાન^(૩) તથા તેના વશકરને તે બતાવી દઈએ જેનો તેમને ડર^(૪) રહેતો હતો.

૮. અને મૂસાની માતાને અમે વહી કરી કહ્યું 'તું તેને ધવરાવતી રહે, અને જ્યારે તને તેના વિશે ચિંતા થાય ત્યારે તું તેને (પેટીમાં નાખી) નદીમાં વહેતો મૂકી દેજે. અને ડરીશ નહિ, ન કોઈ ગમ (દુઃખ) કરજે. અમે તેને તારી પાસે પાછો લઈ આવશું. અને તેને રસૂલોમાંનો એક રસૂલ બનાવશું.'

૯. અને કિસ્મોનના પરિવારમાંથી એકે તે બાળકને ઉપાડી લીધો, કે તે તેમનો દુશ્મન બને અને તેમના દુઃખનું કારણ બને. બેશક, કિસ્મોન તથા હામાન અને તેમના સાથીઓ ગુનાહગાર હતા.

૧૦. અને કિસ્મોનની પત્નીએ કહ્યું 'આ તો, તારી અને મારી આંખોની ઠંડક છે. તેને ન મારી નાખો. રખે, તે આપણને લાભ આપનારો બને. આપણે તેને ખોળે બેસાડશું' પરંતુ તેના (પરિણામ) વિશે તેઓ બેખબર હતા.

૧૧. અને મૂસાની માતાના દિલને (ચિંતાથી) રાહત મળી. જો અમારા ઉપર વિશ્વાસ લાવવા માટે તેણીના મનને અમે મજબૂત ન કર્યો હોત તો તેણી (ભેદ) ખોલી દેવાની અણી ઉપર હતી.

૧૨. તેણીએ (મૂસાની) બહેનને કહ્યું 'તું તેની દેખરેખ રાખજે' જેથી તે દૂર રહી સઘળું નિહાળતી રહી અને તેમને ખબર ન પડી (કે તેણીનો શો સંબંધ હતો).

وَسَكَّرْنَا لَهُمُ فِي الْأَرْضِ وَرَبَّرْنَا فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا مِنْهُمْ مَا كَانُوا يَحْذَرُونَ ④

وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّ مُوسَىٰ أَنْ أَرْضِعِيهِ ۖ فَإِذَا اخْضَبَتْ عَلَيْهِ فَالْقِيهِ فِي الْيَمِّ وَلَا تَحْزَنِي إِنَّا رَادُّوهُ إِلَيْكَ وَجَاعِلُوهُ مِنَ الْمُرْسَلِينَ ⑤

فَالْتَقَطَهُ آلُ فِرْعَوْنَ لِيَكُونَ لَهُمْ عَدُوًّا وَحَزَنًا ⑥ إِنَّ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا كَانُوا خَاطِئِينَ ⑦

وَقَالَتِ امْرَأَتُ فِرْعَوْنَ قُرْتُ عَيْنِي ۖ وَلَيْكَ لَا تَقْبَلُوهُ ۖ عَسَىٰ أَنْ يَتَّخِذَنَا وَكِدًا ۖ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ⑧

وَأَصْبَحَ فُؤَادُ أُمِّ مُوسَىٰ فِرْعَانًا ۖ إِن كَادَتْ لَتُبْدِي بِهِ لَوْلَا أَنْ رَبَطْنَا عَلَىٰ قَلْبِهَا لِتَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ⑨

وَقَالَتْ لِأُخْتِهِ قُصِّيهِ ۖ فَبَصَّرَتْ بِهِ عَنْ جُنُبٍ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ⑩

૩. 'અમોન' નામનો એક દેવોના દેવનો પૂજારી અને ધર્મોપદેશકનું નામ 'હામાન' હતું જેનો અર્થ 'અમોનનો અધિકારી' છે. તેનું મૂળ નામ 'નેબુન્નક' હતું. હામાનના હાથમાં કિસ્મોનના ખજાના, અનાજભંડારો, વશકરી બળતી તથા હુન્નર ઉદ્યોગની વ્યવસ્થા હતી.

૪. શોષણનીતિ તથા ઝુલમથી હુકુમત કરનારાઓ પોતાના દુશ્મનોને પોતેજ ઊભા કરતા રહે છે. જેટલી નિર્દયતાથી રાજ અમલ કરવામાં આવે છે તેટલો જ ભયંકર બળવો પ્રજા તરફથી ઉઠવાનો ભય રહે છે. કિસ્મોનને પણ આ જ ભયની નિત્ય ચિંતા રહેતી હતી.

૫. અલ્લાહના ભેદો ખરેખર બહુજ ઊંડા હોય છે. કિસ્મોનને એવો ખ્યાલ જ નહતો કે જે બાળકનું આટલી સુખસગવડો, વાત્સલ્ય તથા ભાવનાથી તે લાલનપાલન કરી રહ્યો છે, તેના હાથે જ તેના નસાબમા પાપમાંથી લખાયેલો છે.

૧૩. અને અમે પહેલેથી જ નિર્ણય કરી લીધા હતા કે મૂસા દાદીનું ધાવણ ન પીએ, અને તેણીએ કહ્યું 'શું હું તમને એવો પરિવાર બતાવું જે તેની પરવરીશ કરશે અને તેના હિતેચ્છુ હશે?'^(૬)

૧૪. આવી રીતે અમે તેને માતાના હાથમાં પાછો સોંપ્યો કે તેની આંખોને ઠંડક મળે અને તેને ચિંતા ન રહે, અને તેને ખાતરી થાય કે અલ્લાહનો વાયદો (હમેશાં) સાચો હોય છે, પરંતુ ઘણાખરા લોકોને ખબર નથી. (રુકૂઅ - ૧)

૧૫. અને જ્યારે તે યુવાસ્થાએ પહોંચી સમજી બન્યો ત્યારે અમે તેને શાણપણ તથા ઈલ્મ આપ્યું, અને નેકીઓ કરનારાને અમે આપો જ બદલો આપીએ છીએ.

૧૬. એક દિવસે તે શહેરમાં ગયો જેની પ્રજા ગેહરી જહાલતમાં ડૂબેલી હતી; અને તેણે બે વ્યક્તિઓને અંદરોઅંદર લડતા જોયા જેમાંનો એક તેની જાતિનો હતો અને બીજો તેના દુશ્મનોની જાતિનો હતો. જે તેની જાતિનો હતો તેણે પોતાના દુશ્મન સામે તેની મદદ માગી, જેથી મૂસાએ (સામા પક્ષવાળાને) એક ઠોસો માર્યો જે લાગતાં જ તે ત્યાં મરી ગયો. મૂસાએ કહ્યું 'આ બધું શયતાનનું કરવું છે, તે ખરેખર દુશ્મન છે, ગુમરાહ કરનારો છે.'^(૭)

وَحَرَمْنَا عَلَيْهِ الْمَرَاعِعَ مِنْ قَبْلُ فَقَالَتْ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ أَهْلِ بَيْتٍ يَكْفُلُونَهُ لَكُمْ وَهُمْ لَهُ نَاصِحُونَ ﴿١٣﴾

فَوَدَدْنَا إِلَىٰ آيِهِ كَي تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ وَلِتَعْلَمَ أَنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٤﴾

وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَاسْتَوَىٰ آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿١٥﴾

وَدَخَلَ الْمَدِينَةَ عَلَىٰ حِينٍ غَفْلَةٍ مِّنْ أَهْلِهَا فَوَجَدَ فِيهَا رَجُلَيْنِ يَقْتَتِلَانِ هَٰذَا مِنْ شِيعَةِ هَٰذَا وَهَٰذَا مِنْ عَدُوِّهِ فَاسْتَغَاثَهُ الَّذِي مِنْ شِيعَتِهِ عَلَىٰ الَّذِي مِنْ عَدُوِّهِ فَوَكَرَهُ مُوسَىٰ فَقَضَىٰ عَلَيْهِ ﴿١٦﴾ قَالَ هَٰذَا مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ عَدُوٌّ مُّضِلٌّ مُّبِينٌ ﴿١٧﴾

૬. હઝરત મૂસા (અ)નું અન્ય સ્ત્રીને ન ધાવવું કુદરતના નિર્ણય પ્રમાણે હતું જેથી હઝરત મૂસા (અ)ની બહેને તે સંજોગોનો લાભ ઉઠાવી ફિરઝોનને સલાહ આપી અને મૂસા (અ)ની સંભાળ તથા દેખરેખનું કામ તેમની માતાને અપાવ્યું અને આવી રીતે હઝરત મૂસા (અ)ને પોતાની માતાના પ્યાર તેમજ પરવરીશનો લાભ મળ્યો. આ અરસામાં તેમની તંદુરસ્તી તથા માનસિક વિકાસ પ્રમાણે તેમને દરેક બાબતની પૂરતી તાલીમ આપવામાં આવી.

૭. આ ગાળા દરમિયાન હઝરત મૂસા (અ) શહેરમાં આવજા કરતા રહેતા અને પોતાની માતાને પણ મળતા રહેતા હતા. એક દિવસે તેમણે એક ઈસરાઈલીને મિસરી સાથે તકરાર કરતા જોયો, જેમાં સંડોવાઈ જતાં તેમના હાથે તે મિસરી માર્યો ગયો. આવી જ પરિસ્થિતિ બીજી વખત પણ ઉભી થવા પામી હતી. પરંતુ તેમને પહેલાંના પરિણામની યાદ આવતાં જ તે બીજીવાર તેવા જ સંજોગોમાં સંડોવાતા બચી ગયા. બાદમાં ફિરઝોન તથા તેના દરબારીઓની વચ્ચે હઝરત મૂસા (અ) એ એક મિસરી વિરુદ્ધ એક સામાન્ય ઈસરાઈલીની મદદ કરી તે મિસરીનું મૃત્યુ નીપજાવવા માટે ભારે ચક્ર્યાર જાગી. તેમના મનમાં તરેહ તરેહની શંકાઓ ઉદ્ભવવા લાગી જેથી તેમણે હઝરત મૂસા (અ) ઉપર કાયદેસર કામ ચલાવી તેમને શિક્ષા કરવાનો ઈરાદો કર્યો. આ બાતમી તેમને એક હિતેચ્છુ દ્વારા મળી જતાં તેઓ સાવચેતથી મિસરમાંથી મદયન તરફ ચાલી નિકળ્યા.

૧૭. મૂસાએ કહ્યું 'હે મારા પરવરદિગાર, મેં મારા જીવ ઉપર જુલમ કર્યો છે માટે મને માફ કર' પછી અલ્લાહે તેને માફી આપી; તે અત્યંત ક્ષમાવંત છે, અત્યંત દયાળુ છે.

૧૮. તેણે કહ્યું 'હે મારા પરવરદિગાર તો મારા ઉપર ઉપકાર કર્યો છે ફરી હું કદીપણ કૂસુરવારને (અપરાધીને) મદદ નહિ કરું.'

૧૯. પછી તે સવારમાં ગભરાતો સાવધાનીપૂર્વક શહેરમાં ચાલી નીકળ્યો, તો તેણે પાછલી રાતે જેની મદદ કરી હતી તે જ વ્યક્તિએ ફરી તેને મદદ માટે પુકાર્યો, મૂસાએ તેને કહ્યું 'તું ચોકખો ગુમરાહ થએલો છે.'

૨૦. અને મૂસાએ બન્નેના આ દુશ્મન ઉપર હાથ નાખવા ઈરાદો કર્યો તો તે બેમાં ઉઠ્યો 'હે મૂસા, શું જેમ તો કાલે એક વ્યક્તિની કતલ કરી હતી તેમજ તારે મને પણ મારી નાખવો છે? શું તું આ દેશમાં અલિમ બની જવા ચાહે છે, અને તું સુલેહસંપ કરાવનાર નથી બનવા ચાહતો?'

૨૧. અને ત્યારે શહેરના એક ભાગમાંથી એક વ્યક્તિ તેની તરફ ઉતાવળે આવી. તેણે કહ્યું 'હે મૂસા, રાજ્યની આગેવાન વ્યક્તિઓ તને મારી નાખવાની યોજના ઘડી રહી છે, માટે તું અહીંથી છટકી જ; ખરેખર હું તારું ભલું ચાહનારો છું.'

૨૨. જેથી તે સાવચેતીપૂર્વક ત્યાંથી નાસી છૂટ્યો. તેણે દુઆ કરી 'હે મારા પરવરદિગાર, મને અલિમ લોકોથી બચાવી લે.' (રુકૂઅ - ૨)

એક લાંબો પથ કાપી એક કૂવા પાસે પહોંચ્યા અહીં તેમણે હઝરત શાએબ (અ)ની બે દીકરીઓને તેમના ઢોરોને પાણી પાવામાં મદદ કરી. જેના પરિણામે તેમને હઝરત શાએબ (અ)નો પરિચય થયો અને તેમણે દસ વર્ષ સુધી હઝરત શાએબ (અ)ની સેવા કરી, તેમની એક દીકરીને પરણ્યા. આ દસ વર્ષના લાંબા ગાળા પછી ફરી હઝરત મૂસા (અ) અલ્લાહના આદેશ પ્રમાણે પોતાનો પરિવાર લઈ મિસર તરફ ચાલી નીકળ્યા.

આ ઘટનામાં અને આંહઝરત સ.અ.સ.ના મક્કામાં દસ વર્ષ બાદ જવલંત પ્રવેશની ઘટનામાં ઘણું સામ્ય છે, જેમ હઝરત મૂસા (અ) દસ વર્ષ મિસરમાં પાછા આવ્યા અને અલ્લાહે પોતાના નિશાનો વડે તેમને સફળતા આપી તેવી જ રીતે આંહઝરત સ.અ.સ.એ દસ વર્ષ પછી મક્કામાં એક વિજયી પ્રવેશ મેળવ્યો અને ઈસલામની ઉન્નતિનો પાયો નાખ્યો અને આદરણીય મક્કાને તોહીદનું કેન્દ્ર બનાવ્યું.

૨૩. અને તે મધ્યન તરફ ચાલી નીકળ્યો અને કહ્યું ‘હું આશા રાખું છું કે મારો પાલનહાર મને સીધા માર્ગ દેખાડશે.’

૨૪. અને જ્યારે તે મધ્યનના કૂવા પાસે પહોંચ્યો તો તેણે જોયું કે લોકોનું એક ટોળું (ઢોરને) પાણી પાઈ રહ્યું હતું અને ત્યાં બે સ્ત્રીઓને (પોતાના ઢોરોને) રોકતી જોઈ. તેણે પૂછ્યું ‘તમે આમ કેમ કરી રહ્યા છો?’ તેમણે જવાબમાં કહ્યું ‘આ ગોવાળો પોતાના (ઢોરોને લઈ) ચાલ્યા ન જાય ત્યાં સુધી અમે (અમારા ઢોરોને) પાણી નથી પાઈ શકતી, અને અમારો બાપ તો બહુજ ઘરડો છે.’ (૮)

૨૫. પછી તેણે તેમના (ઢોરોને) પાણી પા્યું. પછી એક તરફ છાંયડે બેસી દુઆ કરી ‘હે મારા પરવરદિગાર, તું જે ચાહે તે ભલાઈ મારા ઉપર ઊતાર, હું તેનો મોહતાજ છું.’

૨૬. ત્યારે બેમાંની એક (સ્ત્રી) સંકોચાતી તેની પાસે આવી અને કહ્યું ‘મારા પિતા તને બોલાવે છે કે તે તને (અમારા ઢોરોને) પાણી પાવાનો બદલો આપે!’ પછી તેની પાસે જઈ તેણે પોતાની પિતક કહી સંભળાવી, તો તેણે કહ્યું ‘ચિતા ન કર, તું ઝાલિમ લોકોના હાથમાંથી બચી ગયો છે.’

૨૭. બેમાંની એક (સ્ત્રી) બોલી ‘હે મારા પિતા, તેને કામમાં રાખી લે; કામમાં જેને રાખવો હોય તે સશક્ત અને ભરોસાપાત્ર હોવો જોઈએ.’

૨૮. તેણે કહ્યું ‘હું મારી બે દીકરીઓમાંથી એકને તારી સાથે તે શર્તે પરણાવવા ચાહું છું કે તું મારી પાસે આઠ વરસ રહી મારી સેવા કરે. પણ જો તું દશ વર્ષ સુધી કરે તો તારા તરફથી (મહેરબાની) છે. હું તારા ઉપર દબાણ નહિ કરું. જો અલ્લાહ ચાહશે તો તું મને નેક લોકોમાંનો જોઈશ.’

૨૯. તેણે કહ્યું ‘મારા અને તારા વચ્ચે આ સમજૂતી થઈ ગઈ છે. બન્નેમાંથી જે મુદત હું ચાહું પૂરી કરું, અને મને મજબૂર ન કરવામાં આવે; અને આપણી સમજૂતી ઉપર અલ્લાહ સાક્ષી છે.’

(રુકૂઅ - ૩)

وَلَمَّا تَوَجَّهَ تِلْقَاءَ مَدْيَنَ قَالَ عَسَىٰ رَبِّي أَن يَهْدِيَنِي سَوَاءَ السَّبِيلِ ﴿٨﴾

وَلَمَّا وَرَدَ مَاءَ مَدْيَنَ وَجَدَ عَلَيْهِ أُمَّةً مِّنَ النَّاسِ يَسْقُونَ وَوَجَدَ مِنْ دُونِهِمُ امْرَأَتَيْنِ تَذُودَنِ قَالَ مَا خَطْبُكُمَا قَالَتَا لَا نَسْقِي حَتَّىٰ يُصْدِرَ الرِّعَاءَ وَأَبُونَا شَيْخٌ كَبِيرٌ ﴿٩﴾

فَسَقَىٰ لَهُمَا ثُمَّ تَوَلَّىٰ إِلَى الظِّلِّ فَقَالَ رَبِّ إِنِّي لِمَا أَنزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ ﴿١٠﴾

فَجَاءَتْهُ إِحْدَاهُمَا تَتَشَّىٰ عَلَىٰ اسْتِخْيَاءٍ قَالَتْ إِنَّ أَبِي يَدْعُوكَ لِيَجْزِيَكَ أَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَا فَلَمَّا جَاءَهُ وَقَصَّ عَلَيْهِ الْقَصَصَ قَالَ لَا تَخَفْ نَسَوْنَاهُ مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿١١﴾

قَالَتْ إِحْدَاهُمَا يَأْبَتِ اسْتَأْجَرُهُ إِن كَانَ خَيْرٌ مِّنْ اسْتَأْجَرْتُ الْقَوِيَّ الْأَمِينُ ﴿١٢﴾

قَالَ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أُنكِحَكَ إِحْدَى ابْنَتَي هَاتَيْنِ عَلَىٰ أَنْ تَأْجُرَنِي ثَمْنِي حَجْجٌ فَإِنْ أَتَيْتَ عَشْرًا فَمِنْ عِنْدِكَ وَمَا أُرِيدُ أَنْ أَمْسُقَ عَلَيْكَ سِجْدَنِي إِنَّ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٣﴾

قَالَ ذَٰلِكَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ أَيَّتَا الْأَجْلَيْنِ فَضَيْتُ فَلَا عُدْوَانَ عَلَيَّ وَاللَّهُ عَلَىٰ مَا نَقُولُ وَكِيلٌ ﴿١٤﴾

૮. આ વૃદ્ધ હઝરત શોએબ (અ) હતા જેમનું બાઈબલમાં જેથરોના નામે વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે.

૩૦. અને જ્યારે મૂસાએ (સમજૂતી પ્રમાણે) મુદત પૂરી કરી પોતાનો પરિવાર લઈ ત્યાંથી ચાલી નીકળ્યો, ત્યારે તેને સીના પર્વતની દિશામાં આગ દેખાઈ. તેણે પોતાના કુટુંબીઓને કહ્યું તમે અહીં થોભો, મને આગ દેખાય છે ત્યાંથી હું તમારા માટે કંઈ અગત્યની બાતમી લઈ આવું, અથવા એક અંગારો લેતો આવું કે તમે તાપણી કરી શકો.’

૩૧. અને જ્યારે તે (આગ) પાસે પહોંચ્યો, તો તેને ખીણની જમણી તરફની બરકતવાળી^(૯) જગ્યામાં એક ઝાડ પાસેથી અવાજ સંભળાયો ‘હે મૂસા, ખરેખર, હું જ છું, હું જ તમામ જહાનનો પાલનહાર અલ્લાહ છું.’

૩૨. અને કહ્યું ‘તારી લાઠી નીચે નાખી દે’ મૂસાએ જોયું તો તે સર્પની જેમ સળવળી રહી હતી. મૂસા પાછું ફરીને જોયા વગર જ નાસ્યો, (કે તેને અવાજ સંભળાયો), ‘હે મૂસા, આગળ આવ અને ડરીશ નહિ; બેશક તું બિલકુલ સલામત છે.

૩૩. ‘તારી બગલમાં હાથ નાખ અને જ્યારે તું પાછો કાઢીશ તો તે સફેદ ચળકતો હશે, રોગ રહિત હશે, અને નિર્ભય થઈને પાછો પોતાની તરફ ખેંચી લે. આ તારા પરવરદિગાર તરફથી બે ચમત્કારો ફિરસોન તથા તેના દરબારીઓ માટે છે, બેશક તેઓ નાફરમાન લોકો છે.’

૩૪. તેણે કહ્યું ‘હે મારા પરવરદિગાર, મેં તેમની એક વ્યક્તિની કતલ કરી છે, તેથી મને ડર છે કે તેઓ મને મારી નાખશે.

૩૫. ‘અને મારો ભાઈ હારૂન વાક-ચતુર છે તેને મારો મદદનીશ બનાવી મોકલ જે મારી વાતને ટેકો આપે, મને ભય છે કે તેઓ મને અવશ્ય જૂઠું ઠરાવશે.’

૩૬. અલ્લાહે ફરમાવ્યું ‘અમે તારા ભાઈ દ્વારા તારા હાથ મજબૂત કરશું અને અમે બન્નેને એટલી શક્તિ આપશું કે તેઓ તમારા સુધી નહિ પહોંચી શકે. માટે અમારી નિશાનીઓ લઈને જાઓ, જેના વડે તમે અને તમારા સાથીઓ અવશ્ય ફતેહ મેળવશો.’

فَلَمَّا قَضَىٰ مُوسَى الْأَجَلَ وَسَارَ بِأَهْلِهِ آنَسَ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ نَارًا قَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا إِنِّي آنَسْتُ نَارًا تَلْعَلْ أَنْتُمْ مِنْهَا بِخَبَرٍ أَوْ جَذْوَةٍ مِنَ النَّارِ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ ﴿٣٠﴾

فَلَمَّا أَتَاهَا نُودِيَ مِنْ شَاطِئِ الْأَوْدِ الْأَيْمَنِ فِي الْبُقْعَةِ الْبَارَكَةِ مِنَ الشَّجَرَةِ أَنْ يُوَلِّىْ إِنِّي أَنَا اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٣١﴾

وَأَنْ أَلْقِ عَصَاكَ فَلَمَّا رَآهَا تُهَلِكُ كَانَتْهَا جَانٌّ وَتِ مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ يَؤُوسَ أَقْبِلْ وَلَا تَخَفْ إِنَّكَ مِنَ الْأَمِينِينَ ﴿٣٢﴾

أَسْلُكَ يَدَكَ فِي جَيْبِكَ تَخْرُجُ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ سُوٍّ وَرَأْسُكَ إِلَيْكَ جَنَّاحَكَ مِنَ الرَّهْبِ فَذُنُوكَ بُهَانٍ مِنْ رَبِّكَ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ ﴿٣٣﴾

قَالَ رَبِّ إِنِّي قَتَلْتُ مِنْهُمْ نَفْسًا فَأَخَافُ أَنْ يَقْتُلُونِ ﴿٣٤﴾

وَإِنِّي هَارُونَ هُوَ أَفْصَحُ مِنِّي لِسَانًا فَأَرْسَلْهُ مَعِيَ رِدْءًا يُصَدِّقُنِي إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُكَذِّبُونِ ﴿٣٥﴾

قَالَ سَنَشُدُّ عَضُدَكَ بِأَخِيكَ وَنَجْعَلُ لَكُمَا سُلْطَانًا فَلَا يَصِلُونَ إِلَيْكُمَا بِآيَاتِنَا إِنَّهُمَا وَ مِنَ آيَاتِنَا أَن تَصِلَ إِلَاكُمَا ﴿٣٦﴾

૯. આ સ્થળે હઝરત મૂસા (અ)ને અલ્લાહના ‘મુકર્રબ’ થવાની તક મળી.

૩૭. અને જ્યારે મૂસા અમારી સ્પષ્ટ નિશાનીઓ લઈ તેમની પાસે આવ્યો, તેમણે કહ્યું ‘આ તો જાદુની તરકીબો સિવાય બીજું કંઈ નથી, અને અમે અમારા પૂર્વજોમાં આવું કદી થયું સાંભળ્યું નથી.’

૩૮. મૂસાએ કહ્યું ‘મારો પરવરદિગાર બેહતર જાણે છે કે કોણ છે તેની તરફથી હિદાયત લઈને આવ્યો છે, અને (આખેરતમાં) કોને સારું ઘર મળનારું છે. બેશક, અલિમને કદી પણ સફળતા નથી મળતી.

૩૯. અને ફિરઝોને કહ્યું ‘હે દરબારીઓ, મારા સિવાય તમારો કોઈ બીજો મા’બુદ મારી જાણમાં નથી, માટે હામાન, તું ઈંટો પકવી મારા માટે એક ઊંચો મિનારો^(૧૦) ઊભો કર જેના ઉપરથી હું મૂસાના ખુદાને જોઈ શકું, જે કે હું ધારું છું કે તે તદ્દન જૂઠો છે.’

فَلَمَّا جَاءَهُمْ مُوسَى بِآيَاتِنَا بَيِّنَاتٍ قَالُوا مَا هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُفْتَرٍ وَمَا سَعَيْنَا بِهِدَا فِي آبَائِنَا الْأَوَّلِينَ ﴿٣٧﴾

وَقَالَ مُوسَى رَبِّي أَعْلَمُ بِمَا يَفْعَلُ مِنْ عِنْدِهِ وَمَنْ تَكُونُ لَهُ عَاقِبَةُ الدَّارِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ ﴿٣٨﴾

وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَأْتِيهَا الْمَلَائِكَةُ لَكُمُ مِنَ اللَّهِ غَيْرِي فَأَوْقِدْ لِي يَهَامُنُ عَلَى الظِّلِّينِ فَاجْعَلْ لِي صَرْحًا لَعَلِّي أَطَّلِعُ إِلَى إِلَهِ مُوسَى وَإِنِّي لَأَظُنُّهُ مِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٣٩﴾

૪૦. તે અને તેના દબો ધરતીમાં નાહક ગુરૂર (ગર્વ) કરતા રહ્યા અને તેમણે એમ સમજી લીધું હતું કે તેમને અમારી તરફ પાછા લાવવામાં નહિ આવે.

૪૧. જેથી અમે તેને તથા તેના લશ્કરોને પકડી લીધા, અને સૌને સમુદ્રમાં નાખી દીધા. જુઓ અલિમોનો કેવો (બૂરો) અંત આવ્યો.

૪૨. અને અમે તેમને લોકોને આજ તરફ બોલાવનારાઓના સરદાર બનાવ્યા અને કયામતના દિવસે તેમની કોઈ પણ મદદ કરવામાં નહિ આવે.

૪૩. અને અમે આ જીવનમાં પણ તેમની પાછળ લા’નત લગાવી દીધી છે અને કયામતના દિવસે તેઓ ભલાઈથી મેહરૂમ રહી ગયેલા લોકોમાં હશે (રુકૂઅ - ૪)

૪૪. અને પહેલાંની કોમોનો વિનાશ કર્યા પછી અમે મૂસાને (એવી) કિતાબ આપી કે જે લોકો માટે રૂહાની નૂર (બક્ષનાર) હતી અને હિદાયત અને રહેમત હતી કે કદાચ તેઓ નસિહત પકડે!

وَأَسْتَكْبَرُوا وَجُودُهُ فِي الْأَرْضِ يَغْيِرُ الْحَقِّ وَظَنُّوا أَنَّهُمُ الْيَنَّا لَا يَرْجِعُونَ ﴿٤٠﴾ فَأَخَذْنَاهُ وَجُودَهُ فَنَبَذْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ ﴿٤١﴾

وَجَعَلْنَاهُمْ آيَةً يَدْعُونَ إِلَى التَّارِكِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ لَا يُنصَرُونَ ﴿٤٢﴾ وَاتَّبَعْنَاهُمْ فِي هَذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةً وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ هُمْ

مِنَ الْمَقْبُوحِينَ ﴿٤٣﴾

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ مِنْ بَدَا مَا أَهْلَكْنَا الْقُرُونَ الْأُولَى بَصَائِرَ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٤٤﴾

૧૦. મિસરીઓમાં એવી માન્યતા પ્રચલિત હતી કે ગગનચૂંબિ ઈમારતો દ્વારા દેવદેવીઓ તથા રૂહો (આત્માઓ) ધરતી ઉપર ઊતરતી હોય છે, જેથી તેઓ દેશમાં ઊંચા સ્મારકો બાંધતા રહેતા હતા.

૪૫. અને અમે જ્યારે મૂસા ઉપર અમારી વહી કરી હતી ત્યારે (પર્વતની) પશ્ચિમમાં તું હાજર ન હતો, ન તું તે સમયના લોકો વચ્ચે મોજૂદ હતો.

૪૬. પરંતુ અમે (મૂસા પછી) ઘણી પેઢીઓ પેદા કરી જે ઘણાં લાંબા ગાળા^(૧૧) સુધી રહ્યા હતા. અને તું મદ્યનના લોકો વચ્ચે રહેતો ન હતો કે તું અમારી આપતો તેમને વાંચી સંભળાવે; પરંતુ (બધા) રસૂલોને અમે જ મોકલતા રહ્યા છીએ.

૪૭. અને તું તે પર્વત પાસે મોજૂદ ન હતો જ્યારે અમે મૂસાને પુકાર્યો હતો. પરંતુ (આ) તારા પરવરદિગારની રેહમત છે કે તું તે લોકોને ચેતવણી આપે જેમની તરફ તારા પહેલાં કોઈ ચેતવનાર નથી આવ્યો, જેથી તેઓ કદાચ નસિહત પકડે!

૪૮. અને એવું ન બને કે તેઓ પોતાના હાથે જે આગળ મોકલી ચૂક્યા છે તેના કારણે તેમના ઉપર જો કોઈ આક્રમ આવી પડે, અને તેઓ એમ કહે ‘હે અમારા પરવરદિગાર, તે શા માટે અમારી તરફ રસૂલ ન મોકલાવ્યો કે અમે તારા આદેશોને માની મોમિનોમાં શામિલ થઈ ગયા હોત?’

૪૯. પરંતુ જ્યારે અમારા તરફથી સચ્ચાઈ તેમને પહોંચી તો તેમણે કહ્યું ‘તેને (મુહમ્મદને) કેમ એવું ન આપવામાં આવ્યું જેવું મૂસાને આપવામાં આવ્યું હતું?’ તો શું જે મૂસાને આપવામાં આવ્યું હતું તેનો લોકોએ ઈન્કાર ન કર્યો હતો? લોકોએ બન્ને (તોરાત તથા કુરઆન)ને જાદુગરી (ના કામ) ઠરાવ્યાં કે બન્ને એકબીજાને ટેકા આપે છે અને લોકોએ બન્નેનો ઈન્કાર કર્યો.^(૧૨)

૫૦. તેમને કહે ‘જો તમે સાચા છો તો અલ્લાહ પાસેથી કોઈ એવી કિતાબ લઈ આવો જે આ બન્નેથી

وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الْغَرْبِيِّ إِذْ قَضَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ الْأَمْرَ وَمَا كُنْتَ مِنَ الشَّاهِدِينَ ﴿٤٥﴾

وَلَكِنَّا أَنْشَأْنَا قُرُونًا فَتَطَاوَلَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ وَمَا كُنْتَ ثَاوِيًا فِي أَهْلِ مَدْيَنَ تَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا وَلَكِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ ﴿٤٦﴾

وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الطُّورِ إِذْ نَادَيْنَا وَلَكِنْ رَحِمْنَا مَن رَّبِّكَ إِسْتَذْرَ قَوْمًا مَّا أَنَّهُمْ مِن شَايِئِهِ مَن قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٤٧﴾

وَلَوْلَا أَن تُصِيبَهُم مُّصِيبَةٌ ۖ لَبَاسًا قَدْ مَتَّ أَيْدِيَهُمْ يَقُولُوا رَبَّنَا لَوْلَا أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنُتَّبِعَ آيَاتِكَ وَنَكُونُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٨﴾

فَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا لَوْلَا أُوتِيَ مِثْلَ مَا أُوتِيَ مُوسَىٰ أَوْ لَمْ يَكْفُرُوا بِمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ مِنْ قَبْلَ ۚ قَالُوا سِحْرَانِ تَظَاهَرَا ۖ وَقَالُوا إِنَّا بِكُلِّ كُفْرٍ وَ

قُلْ فَأْتُوا بِكِتَابٍ مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ هُوَ أَهْدَىٰ مِنْهُمَا

૧૧. અહીં પેઢીઓના લાંબા ગાળાનો ભાવાર્થ તેમના વંશનું ઘણી પેઢીઓ સુધી દુનિયામાં કાયમ રહેવું છે.

૧૨. આ આપતના ભાવાર્થમાં આંહજરત સ.અ.સ. તથા હઝરત મૂસા (સ)ના સંજોગોમાં અદભૂત સામ્ય જોવામાં આવે છે. હઝરત મૂસા (અ) મદ્યનમાં દસ વર્ષ રહ્યા પછી મિસરમાં જઈ પોતાની પરવશ કોમને ફિરસોનના દમનથી ઉગારી હતી, અને આંહજરત સ.અ.સ. દસ વર્ષ મદીનામાં રહ્યા પછી મક્કા ક્ષેત્ર કરી તેમાં તૌહીદની સ્થાપના કરી.

બેહતર હિદાયત આપનારી હોય, કે હું પણ તેને અનુસરું.’

૫૧. પરંતુ જો તેઓ તને જવાબ ન આપે તો જાણી લે કે તેઓ પોતાની બૂરી વલણોને અનુસરી રહ્યા છે અને તેનાથી વધુ ગુમરાહ કોણ હશે જે અલ્લાહ તરફથી આવેલી હિદાયતને છોડી પોતાની મનોકામનાઓ પાછળ ચાલી નીકળે? બેશક અલ્લાહ ઝાલિમોને હિદાયત નથી આપતો. (રુકૂઅ-૫.)

૫૨. અને અમે લોકો માટે હમેશાં અમારું કલામ ઊતારતા રહ્યા છીએ કે તેઓ ભોધ ગ્રહણ કરે.

૫૩. જે લોકોને અમે તેમની પહેલાં કિતાબ આપી હતી તેઓમાંથી ઘણા લોકો આ (કુસ્આન)ના ઉપર ઈમાન રાખે છે.

૫૪. અને જ્યારે તેમને આ વાંચી સંભળાવવામાં આવે છે તો તેઓ કહે છે ‘અમે તેના ઉપર ઈમાન લાવ્યા છીએ બેશક, આ અમારા પરવરદિગાર તરફથી આવેલું સત્ય છે, બેશક તેના (ઊતરવા) પહેલાં પણ અમે (અલ્લાહના) તાબેદાર હતા.’

૫૫. આ લોકોને બમણો સવાબ મળશે કારણ કે તેઓ (પોતાના ઈમાન ઉપર) મક્કમ છે અને તેઓ બૂરાઈને ભવાઈ વડે હટાવે છે અને અમે જે આપ્યું છે તેમાંથી તેઓ ખર્ચ કરે છે.

૫૬. અને જ્યારે તેઓ વ્યર્થ વાતો સાંભળે છે તો તેનાથી વિમુખ થઈ કહે છે, ‘અમારા કર્મો અમારી સાથે અને તમારા કર્મો તમારી સાથે, અમે તમારું ભલું ચાહનારા છીએ, અને અમે નાદાનો (ની સંજત)ને પસંદ નથી કરતા.’

૫૭. ખરેખર, તું ભલે કેટલો પણ ચાહતો હોય, તું કોઈને સીધી રાહ ઉપર નથી લાવી શકતો, પરંતુ અલ્લાહ જેને ચાહે રાહે રાસ્ત ઉપર લાવે છે અને તે હિદાયત પામનારાઓને સારી પેઠે જાણે છે.

૫૮. અને તેઓ કહે છે ‘જો અમે તારી સાથે હિદાયતને અનુસરીએ તો અમને અમારા દેશમાંથી ઉખેડી ફેંકવામાં આવશે.’ શું અમે એક સલામતીભર્યા સ્થાનમાં તેમને નથી વસાવ્યા જ્યાં અમારી તરફથી રીઝકમાં તેમને ફળ ફળાદી મળે છે? પરંતુ તેમનામાંના ઘણા (આ હકીકતને) નથી સમજતા.

اتَّبِعْهُ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ ⑤

فَإِنْ لَمْ يَسْتَجِيبُوا لَكَ فَاعْلَمْ أَنَّمَا يَتَّبِعُونَ أَهْوَاءَهُمْ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنِ اتَّبَعَ هَوَاهُ بِغَيْرِ هُدًى مِنَ اللَّهِ ⑥ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ⑦

وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ الْقَوْلَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ⑧ الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِهِ هُمْ بِهِ يُؤْمِنُونَ ⑨

وَإِذَا يَتْلَاهُمْ عَلَيْهِمْ قَالُوا آمَنَّا بِهِ إِنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّنَا ⑩ إِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلِهِ مُسْلِمِينَ ⑪

أُولَئِكَ يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا ⑫ يُدْرَوْنَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةِ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ⑬

وَإِذَا سَأَعُوا النَّاسَ اعْرِضُوا عَنْهُ وَقَالُوا لَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ سَلَمٌ عَلَيْكُمْ لَا نَبْتَغِي الْجَاهِلِينَ ⑭

إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ⑮

وَقَالُوا إِن تَتَّبِعِ الْهُدَى مَعَكَ تُخْطَفُ مِنْ أَرْضِنَا أَوْ لَمْ تُكُنْ لَهُمْ حَرَمًا أَمَّا يُجِبِي إِلَيْهِ تُسْرَتُ ⑯ كُلُّ شَيْءٍ رِزْقًا مِّنْ لَّدُنَّا وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ⑰

૫૮. અને અમે એવી કેટલીયે વસ્તીઓ નાબૂદ કરી નાખી છે જે પોતાના ઐશ્વર્યારામની સગવડો ઉપર અભિમાન કરતી હતી! અને આ તેમના ખંડરો છે જે ફરી આબાદ ન થઈ શક્યા. અંતમાં અમે જ તેમના વારસ બન્યા.

૬૦. અને તારો ૨૭ કોઈ વસ્તીને બરબાદ નહિ કરે જ્યાં સુધી કે તેની વચ્ચે રસૂલનો ઉદ્ભવ ન કરે જે તેમને અમારી આયતો વાંચી સંભળાવે; ન તો અમે કોઈ વસ્તીનો વિનાશ કરીએ છીએ જ્યાં સુધી તેના રહેવાસીઓ અલિમ ન બની ગયા હોય.

૬૧. અને આ દુનિયામાં તમને જે આપવામાં આવ્યા છે તે આ જીવનના ટૂંકા લાભ તેમજ શોભાના સાધનો છે; અને જે કંઈ અલ્લાહ પાસે છે તે જ બેહતર તેમજ સદાય રહેનારું છે. છતાં તમે સમજદારીથી કામ નહિ લો? (રુકૂઅ-૬)

૬૨. શું તે વ્યક્તિ કે જેને અમે ભલા બદલાનું વચન આપ્યું હોય, જેને તે મેળવનાર છે, તે એવી વ્યક્તિ સમાન થઈ શકે જેને આ જીવનમાં તો અમે સગવડો આપી છે પરંતુ ક્યામતના દિવસે તેને (સજા ભોગવનારાઓ સાથે) ઉભા કરવામાં આવશે?

૬૩. અને તે દિવસે અલ્લાહ તેમને પુકારીને કહેશે, ‘મારા તે ભાગીદારો ક્યાં છે જેની તમે કલ્પનાઓ કરતા રહેતા હતા?’

૬૪. તે લોકો, જેમના વિરુદ્ધ અમારા નિર્ણયનો સમય આવી ગયો હશે, તેઓ કહેશે હે અમારા ૨૭, આ તે લોકો છે જેમને અમે બહેકાવી દીધા હતા. કારણ કે અમે પોતે બહેકી ગયેલા હતા. અમે (હવે) ગુમરાહીનો ત્યાગ કરી (તારા તરફ) નમીએ છીએ. તે અમે ન હતા જેમની તેઓ પૂજા કરતા હતા.

૬૫. ત્યારે તેમને કહેવામાં આવશે ‘તમારા (ઠરાવેલા) શરીકોને પુકારો.’ અને તેઓ પુકારશે, પરંતુ તેમને કોઈ જવાબ નહિ મળે, અને આ લોકો અજાબને જોઈ લેશે. કાશ, તેમણે હિદાયતનું અનુસરણ કર્યું હોત!

૬૬. અને તે દિવસે અલ્લાહ તેમને સંબોધીને કહેશે, ‘તમે રસૂલોને (તેમની નસિહતોના) જવાબમાં શું કહ્યું હતું?’

وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ بَطَرَتْ مَعِيشَتَهَا فَبِئْسَ مَسْكِنُهُمْ لَمْ تُسْكَنْ مِنْ بَعْدِهِمْ إِلَّا قَلِيلًا ۚ وَكُنَّا نَحْنُ الْوَارِثِينَ ﴿٥٨﴾

وَمَا كَانَ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرَىٰ حَتَّىٰ يَبْعَثَ فِي أُمَمٍ رَسُولًا يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا ۚ وَمَا كُنَّا مُهْلِكِي الْقُرَىٰ إِلَّا وَأَهْلُهَا ظَالِمُونَ ﴿٦٠﴾

وَمَا أَوْتَيْنَهُمْ مِنْ شَيْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَزِينَتُهَا وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦١﴾

أَفَسَوْفَ وَعَدْنَاهُ وَعَدًا حَسَنًا فَهُوَ لَا يَفِيهِ كَنَّا مَعْتَنَهُ ۚ مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ هُوَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٦٢﴾

وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَائِيَ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٦٣﴾

قَالَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ رَبَّنَا هَؤُلَاءِ الَّذِينَ أَغْوَيْنَا ۖ أَغْوَيْنَهُمْ كَمَا أَغْوَيْنَا ۚ تَبَرَّأْنَا إِلَيْكَ مَا كَانُوا إِيَّانَا يَعْبُدُونَ ﴿٦٤﴾

وَقِيلَ ادْعُوا شُرَكَاءَكُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُمْ وَرَأَوُا الْعَذَابَ لَوْ أَنَّهُمْ كَانُوا يَهْتَدُونَ ﴿٦٥﴾

وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ مَاذَا أَجَبْتُمُ الْمُرْسَلِينَ ﴿٦٦﴾

૬૭. તે દિવસે તેમના સૌ બહાના (૧૩) તેમનાથી અદ્રશ્ય થઈ જશે, અને તેઓ એકબીજાને કંઈ પૂછી પણ નહિ શકે.

૬૮. પરંતુ જે તૌબા (૧૪) કરી ઈમાન લાવશે અને નેકીના કામો કરશે, તેનું સફળ થનારાઓમાં શામિલ થવું સંભવિત છે.

૬૯. અને તારો પરવરદિગાર જેનું ચાહે તેનું સર્જન કરે છે અને જેને ચાહે તેને ચૂંટી કાઢે છે, અને આ લોકોને પસંદગીનો કોઈ અધિકાર નથી. અલ્લાહ પવિત્ર હસ્તી છે અને તેના ઠરાવેલા શરીકથી તે બહુજ ઉચ્ચતર હસ્તી છે.

૭૦. અને તારો રબ જાણે છે જે તેઓ પોતાના દિલોમાં છૂપાવે છે, અને જે તેઓ જાહેર કરે છે.

૭૧. અને તે અલ્લાહ જ છે, જેના સિવાય કોઈ ઈબાદતને લાયક નથી. પ્રારંભમાં અને આખેરતમાં તે જ સર્વ તા'રીફને લાયક છે, તેનો જ ઈન્સાફ (સાચો) છે, અને તેની જ તરફ તમને પાછા લઈ જવામાં આવશે.

૭૨. તું તેમને કહે 'મને બતાવો, જો અલ્લાહ તમારા માટે રાતને ક્યામત સુધી લંબાવી દે, તો અલ્લાહ સિવાય બીજો કયો મા'બૂદ છે જે તમને અજવાળું લાવી દેશે? શું તમે તો પણ નસિહત નહિ પકડો?'

૭૩. તું તેમને કહે 'મને બતાવો, જો અલ્લાહ તમારા માટે દિવસને ક્યામત સુધી લંબાવી દે; તો અલ્લાહ સિવાય બીજો કયો મા'બૂદ છે જે તમારા માટે રાત પાડી દેશે, જેમાં તમે આરામ લઈ શકો? શું તમે વિચારશો નહિ? (૧૫)'

فَعَبَّيْتَ عَلَيْهِمُ الْآبَاءَ يَوْمَئِذٍ فَهُمْ لَا يَتَسَاءَلُونَ ﴿٦٧﴾

فَأَمَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَحَسَنَ أَنْ يَكُونَ

مِنَ الْمُفْلِحِينَ ﴿٦٨﴾

وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ

سُبْحَنَ اللَّهِ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٩﴾

وَرَبُّكَ يَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٠﴾

وَهُوَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَهُ الْخِصْدُ فِي الْأُولَىٰ وَالْآخِرَةِ

وَلَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٧١﴾

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ اللَّيْلَ سَرْمَدًا

إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَنْ إِلَهٌ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُمْ بَضِيًّا

أَفَلَا تَسْمَعُونَ ﴿٧٢﴾

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ النَّهَارَ سَرْمَدًا

إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَنْ إِلَهٌ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُمْ بِكَلِيلٍ

تَسْكُنُونَ فِيهِ أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٧٣﴾

૧૩. અહીં 'અબા'નો શબ્દ વપરાયો છે જેનું બહુવચન 'નબાઅ' છે જેનો અર્થ 'અગત્યના સમાચાર', સૂચના, સંદેશ, બહાના, પ્રેરણા, વગેરે થાય છે. તે લોકો એકબીજા પાસેથી બહાનાઓ, સલાહ, પ્રેરણા લેવાના નિષ્ફળ પ્રયાસો કરશે.

૧૪. ઈસ્લામમાં તૌબા ના દ્વાર ઈન્સાન માટે હમેશાં ખુલ્લા છે.

૧૫. નિરંતર આરામ તેમજ નિરંતર કામકાજ બન્ને તંદુરસ્તી માટે નુકસાનકારક છે. સામયાંતરે શારીરિક તેમજ માનસિક આરામથી સ્નાયુઓને બીજા દિવસે કામકાજ કરવાની શક્તિ તેમજ ઉન્સાહ મળે છે માટે દિવસ અને રાતનું પરિવર્તન ઈન્સાન માટે એક ને'મત છે.

૭૪. અને આ અલ્લાહની રેહમત છે કે તેણે તમારા આરામ માટે રાત તથા તેની કૃપા શોધવા માટે દિવસને બનાવ્યા છે કે તમે તેના આભારી બનો.

૭૫. અને તે દિવસે અલ્લાહ તેમને બોલાવી ને પૂછશે ‘તમે જેમને મારા ભાગીદાર ઠરાવતા હતા તે ક્યાં છે?’

૭૬. અને અમે પ્રત્યેક ઉમ્મતમાંથી એક એક સાક્ષી લેશું અને તેમને કહેશું ‘તમારી દલીલો રજુ કરો.’ ત્યારે તેમને સમજાઈ જશે કે સત્ય અલ્લાહ પાસે જ છે અને તેમના ઘડી કાઢેલા તેમનાથી અદ્રશ્ય થઈ જશે (રુકૂઅ-૭)

૭૭. બેશક કાફરન^(૧૬) મૂસાની કોમમાંથી હતો, પરંતુ તેણે પોતાની કોમ સામે અભિમાનપૂર્વક વર્તીવ કર્યો. અને અમે તેને એટલા ખજાના આપ્યા હતા કે તે ખજાનાઓની ચાવીઓ એક મજબૂત ટોળા માટે (એક સાથે) ઉપાડવી મુશ્કેલ હતી. જ્યારે તેની કોમે તેને કહ્યું ‘તું આટલો બધો ન ફુલાઈજા, ખરેજ અલ્લાહ ફુલાઈજનારાઓને પસંદ નથી કરતો.

૭૮. ‘અને જે કંઈ અલ્લાહે તને અર્પણ કર્યું છે તેના વડે આખેરતના ઘરની ફિકર કર; અને આ દુનિયામાં તારી જવાબદારીથી બેપરવાઈ ન કર; અને જેવી રીતે અલ્લાહે તારા ઉપર એહસાન કર્યો છે. તેવી જ રીતે તું બીજા ઉપર એહસાન કર; અને દુનિયામાં ફિસાદ ન ફેલાવ. બેશક, અલ્લાહ ફિસાદ ફેલાવનારાઓને પસંદ નથી કરતો.’

૭૯. તેણે કહ્યું ‘આ સર્વ મેં મારા બુદ્ધિબળથી મેળવ્યું છે.’ શું તે નથી જાણતો કે અલ્લાહ તેના પહેલાં અનેક પેઢીઓને નષ્ટ કરી ચૂક્યો છે જે તેનાથી વધુ બળવાન અને વધુ સમૃદ્ધ હતી? ગુનાહગારો પાસેથી તેમના ગુનાહો (ના કારણો) વિશે પૂછવામાં નહિ આવે.

وَمِنْ رَحْمَتِهِ جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالتَّهَارَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٧٤﴾

وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَائِيَ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٧٥﴾

وَنَرَعْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا فَقُلْنَا هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ فَعِلْهُمْ إِنِ الْحَقُّ لِلَّهِ وَصَلَّ عَنْهُمْ فَأَكَاذِبُ يُفْتَرُونَ ﴿٧٦﴾

إِنْ قَارُونَ كَانَ مِنْ قَوْمِ مُوسَى فَبَغَى عَلَيْهِمْ وَآيَيْنَاهُ مِنَ الْكُتُوبِ مَا إِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُوزًا بِالْعَصْبَةِ أُولَى الْقُوَّةِ إِذْ قَالَ لَهُ قَوْمُهُ لَا تَفْرَحْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ ﴿٧٧﴾

وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَأَحْسِنْ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ وَلَا تَبْغِ الْفُسَادَ فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِئِينَ ﴿٧٨﴾

قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ عِنْدِي أَوَلَمْ يَعْلَم أَنَّ اللَّهَ تَدَاهَكَ مِنْ قَبْلِهِ مِنَ الْقُرُونِ مَنْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُ قُوَّةً وَآكَثَرُ جَعَاءً وَلَا يُسْئَلُ عَنْ ذُنُوبِهِمُ الْجَحْرُمُونَ ﴿٧٩﴾

૧૬. ‘કાફરન’ અટકળ ખજાનાઓનો માલિક હતો અને તે ફિસ્મૈનનો હિમાયતી અને શુભેચ્છક હતો. માનવા પ્રમાણે મિસરની દક્ષિણમાં આવેલી સોનાની ખાણોનો તે વ્યવસ્થાપક હતો. તે ઈસરાઈલી હતો અને હઝરત મૂસા (અ)ને માનનારો હતો. પરંતુ ફિસ્મૈનના આશીર્વાદ મેળવવા માટે તે પોતાની કોમ ઉપર ઝુલમ કરવામાં પણ પાછી પાની ન કરતો જેના પરિણામે તેના ઉપર અલ્લાહનો વઝબ ઊતર્યો અને તેના ખજાના અને તેનો દબદબો તેને હલાકીના ચક્રવાતમાં ડૂબવાથી બચાવી ન શક્યા.

૮૦. પછી તે મોટા ઠાકમાઠથી પોતાની કોમ સામેથી નીકળ્યો. તેને જોઈ આ દુન્યવી જીવનના અભિલાષીઓએ કહ્યું ‘કાશ, અમને પણ કાઠન જેવું (સૌભાગ્ય) પ્રાપ્ત થયું હોત તો, ખરેખર તે બહુજ નસીબદાર છે.’

૮૧. પરંતુ જેમને સમજદારી બક્ષવામાં આવી હતી, તેમણે કહ્યું ‘અફસોસ છે તમારા ઉપર, જે લોકો ઈમાન લાવ્યા અને જેમણે નેકીના કામો કર્યા તેમના માટે અલ્લાહ તરફથી મળનારો બદલો બેહતર છે; અને જે (ઈમાનમાં) મક્કમ હશે તેના સિવાય બીજા કોઈને નહિ મળે.’

૮૨. અંતમાં અમે તેને અને તેના ઘરબારને ધરતીમાં ગરક કરી દીધા. કોઈ પણ એવી શક્તિ ન હતી જે અલ્લાહથી તેને બચાવી શકે, ન તો તે પોતાને બચાવી લેવાની શક્તિ રાખતો હતો.

૮૩. અને જે લોકો એક દિવસ પહેલાં તેના જેવા થવાની ઈચ્છાઓ કરતા હતા તે કહેવા લાગ્યા ‘ખરેખર તે અલ્લાહ જ છે જે પોતાના બંદાઓમાંથી જેને ચાહે તેની રોજીમાં વધારો કરતો રહે છે અને (ચાહે તેની) રોજીમાં તંગી આપે છે. જો અલ્લાહે અમારા ઉપર ઉપકાર ન કર્યો હોય તો અમે પણ ધરતીમાં જીવતા દટાઈ ગયા હોત, અફસોસ, નાશુકી કરનારા કદીપણ સફળ નથી થતા.’ (રુકૂઅ - ૮)

૮૪. આ આખેરતનું ઘર અમે તેમના માટે ખાસ કરી દેશું જે લોકો દુનિયામાં આપવડાઈ નથી ચાહતા અને ન ખરાબી ફેલાવવા ચાહે છે. અને (બલો) અંજામ પરહેઝગારો માટે જ છે.

૮૫. અને જે નેક કામ કરશે તો તેનાથી બેહતર બદલો તેને મળશે; અને જે બદીઓ કરશે, તો બદીના કામો કરનારાઓને તેમના કામોના બરાબર જ બદલો મળશે.

૮૬. બેશક જેણે તારા ઉપર કુસ્આનનું અનુસરણ લાઝિમ કર્યું છે તે તને તારી મૂળ જગ્યા (મક્કા)માં પાછો લઈ આવશે. તું કહી દે ‘મારો પરવરદિગાર સારી પેઠે જાણે છે કે કોણ હિદાયત ઉપર કાયમ છે અને કોણ ખુલ્લી ગુમરાહીમાં ફસાએલો છે.’

فَخَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ فِي زِينَتِهِ قَالَ الَّذِينَ يُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بَلِيتَ لَنَا مِثْلَ مَا أُوتِيَ قَارُونُ إِنَّهُ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ ٨٠

وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَيَلَكُمْ ثَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ لِمَنَ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا وَلَا يُلْقَاهَا إِلَّا الصَّابِرُونَ ٨١

فَنَسْنَأْ بِهِ وَبِإِذِهِ الْأَرْضَ فَمَا كَانَ لَهُ مِنْ فِئَةٍ يَنْصُرُوهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُتَحِيزِينَ ٨٢

وَأَصْبَحَ الَّذِينَ تَمَتَّعُوا مَكَانَهُ بِالْأَمْسِ يَقُولُونَ وَيَكَانَ اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَوْلَا أَن مَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا لَخَسَفَ بَنَّا وَيَكَاثُ لَا يَبْلُغُ ٨٣

تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ جَعَلَهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فُسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ ٨٤

مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى الَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ إِلَّا مَا كَانُوا يَكُونُونَ ٨٥

إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَادُّكَ إِلَى مَعَادٍ قُلْ رَبِّي أَعْلَمُ مَنْ جَاءَ بِالْهُدَى وَمَنْ هُوَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ٨٦

૮૭. અને તારા ઉપર કિતાબ ઊતારવામાં આવશે એવી તને કોઈ આશા ન હતી, પરંતુ આ તારા પાલનહાર તરફથી એક રેહમત છે; માટે તું ઈમાન ન લાવનારાઓને મદદગાર કદીપણ ન બનજે.

૮૮. અને તારા ઉપર અલ્લાહની આપતો ઊતર્યા પછી તને તેનાથી ફેરવી દેવાનો તેમને તું મોકો ન આપજે; અને (તેમને) તારા રબ તરફ બોલાવતો રહે, અને મુશરીકોમાં^(૧૭) શામિલ ન થજે.

૮૯. અને અલ્લાહ સિવાય બીજા કોઈ મા'બૂદને ન પુકારજે. તેના સિવાય કોઈ અન્ય મા'બૂદ નથી. તેના સિવાય સર્વ વિનાશમય છે, તેનો જ ન્યાય સાચો છે, અને તેની જ તરફ તમે પાછા લાવવામાં આવશો.

وَمَا كُنْتَ تَرْجُو أَنَّ يُلْقَىٰ إِلَيْكَ الْكِتَابُ إِلَّا رَحْمَةً
مِّن رَّبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ ظَهِيرًا لِّلْكَافِرِينَ ﴿٨٧﴾

وَلَا يَصُدُّكَ عَنْ آيَاتِ اللَّهِ بَعْدَ إِذْ أُنزِلَتْ إِلَيْكَ
وَادْعُ إِلَىٰ رَبِّكَ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿٨٨﴾

وَقَدْ نَزَّلَ اللَّهُ إِلَيْهَا آخَرَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَتَكُنْ
لِّلَّذِينَ هُمْ عَنْ آلِهَتِهِمْ أَتَقَرَّبُونَ ﴿٨٩﴾

(રુકૂઅ-૮)

૧૭. 'મુશરીકો' અલ્લાહને ન માનનારા, મૂર્તિપૂજકો, ઈન્સાન પરસ્તો અન્ય જડ વસ્તુઓ, દેવદેવીઓ, વગર અસ્તિત્વની વસ્તુઓ કે શકિતઓને પૂજનારા અથવા માનનારાઓ વહેંચેલા ગુલામો.

سُورَةُ الْعَنْكَبُوتِ مَكِّيَّةٌ (٢٩)

અલ-અન્કબૂત

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. અલીફ, લામ, મીમ, (હું અલ્લાહ છું સર્વ જાણનારો છું)

૩. શું લોકોએ એમ સમજી લીધું છે કે તેમનું એટલું જ કહેવાથી કે અમે ઈમાન લઈ આવ્યા છીએ, તેમને છોડી દેવામાં આવશે અને તેમને અજમાવવામાં નહિ આવે?

૪. જો કે અમે તેમના પહેલાંના લોકોની આજમાઈશ કરી હતી. બેશક અલ્લાહ સાચાને પારખી લેશે અને જૂઠાઓને પણ પારખી લેશે.

૫. અથવા શું બૂરાઈના કામો કરનારા એવું ધારી બેઠા છે કે તેઓ અમારા હાથમાંથી છટકી જશે? તેમની આ ધારણા બેહદ બૂરી છે.

૬. જે કોઈ અલ્લાહ સાથે મુલાકાતની આશા રાખતો હોય, (તો તે જાણી લે) કે અલ્લાહનો નક્કી કરેલો સમય અવશ્ય આવશે જ. અને તે સર્વ સાંભળનાર છે, સર્વ જાણનાર છે.

૭. અને જે કોઈ મહેનત કરે છે તે પોતાના જીવના લાભ માટે જ મહેનત કરે છે. ખરે જ, અલ્લાહ (પોતાના) સર્જનોનો બિલકુલ મોહતાજ નથી.

૮. અને જે લોકો ઈમાન લાવી સારા કામો કરશે અમે તેમની બૂરાઈઓને તેમનાથી અવશ્ય દૂર કરશું, અને અમે તેમના સારા કામોનો તેમને ઉત્તમ બદલો આપશું.

૯. અને અમે ઈન્સાનને પોતાના માતાપિતા સાથે સદવર્તન કરવાનો આદેશ આપ્યો છે; સિવાય કે તેઓ કોઈ અન્યને મારો શરીર બનાવવા માટે તને મજબૂર^(૧) કરે કે જેનું તને કોઈ જ્ઞાન ન હોય તો

૧. માતાપિતાની ફરમાંબરદારી ઈસ્લામમાં એક અગત્યનું સ્થાન ધરાવે છે પરંતુ તેની વિશિષ્ટતાનું અલ્લાહના મુકાબલામાં કંઈ મહત્વ નથી, પરંતુ અલ્લાહ પરસ્ત જીવ ઉપર પોતાના મુશરીક માતાપિતાની સેવા કરવાની ફરજ છે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ

أَحْسِبَ النَّاسَ أَنْ يَبْرُكُوا أَنْ يَقُولُوا أَمَّا وَهُمْ

لَا يُفْتَنُونَ ۝

وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ

صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَذِبِينَ ۝

أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ أَنْ يَسْبِقُونَهُ

سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ۝

مَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ اللَّهِ فَإِنْ أَجَلَ اللَّهُ لَكَ

وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ۝

وَمَنْ جَاهَدَ فَإِنَّمَا يُجَاهِدُ لِنَفْسِهِ إِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ

عَنِ الْعَالَمِينَ ۝

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ

سَيِّئَاتِهِمْ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَحْسَنَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ ۝

وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا وَإِنْ جَاهَدَاكَ

لِتَشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا ۖ إِلَىٰ

તેમના આ હુકમનું પાલન ન કરજે. અંતમાં તમને (સૌને) મારા પ્રતિ જ પાછું ફરવાનું છે ત્યારે હું તમારા કામો વિશે તમને માહિતગાર કરીશ.

૧૦. અને જે લોકો ઈમાન લાવી ભલાઈઓ કરે છે તેમની ગણના અમે પરહેઝગારોમાં કરશું.

૧૧. અને લોકોમાંથી (ધણી) એવા છે જે કહે છે 'અમે અલ્લાહમાં ઈમાન રાખીએ છીએ; પરંતુ જો તેમને અલ્લાહમાં ઈમાન લાવવાના કારણે કંઈ સહન કરવું પડે છે તો તેઓ તે સતામણીને અલ્લાહનો અજાબ સમજે છે. અને (હે રસૂલ) જો તારા પર વરદિગાર તરફથી કોઈ મદદ આવી પહોંચે છે તો તેઓ કહે છે 'અમે તો તારી સાથે જ છીએ.' પરંતુ જે કંઈ (તેની) મખ્લૂક (સર્જનો)ના અંતઃકરણોમાં છે, શું અલ્લાહ તેનાથી સારી પેઠે માહિતગાર નથી?

૧૨. અને અલ્લાહ તે લોકોને જાહેર કરી દેશે જે ઈમાન લાવ્યા છે અને તેમને પણ જે મુનાફિકો છે.

૧૩. અને જે લોકો ઈમાન નથી લાવ્યા તેઓ મોમિનોને કહે છે તમે અમારા પાછળ ચાલશે તો ક્યામતના દિવસે અમે તમારા પાપોનો બોજો ઉઠાવી લેશું, જો કે તેઓ પોતાના પાપોનો ભાર પણ નહિ ઉઠાવી શકે, બેશક તેઓ જૂઠ્ઠા છે. (૨)

૧૪. પરંતુ તેમને પોતાનો બોજો તો ઉઠાવવો પડશે અને તેની સાથે સાથે બીજા લોકોના બોજા પણ ઉઠાવવા પડશે. અને જે તેઓ ઉપજાવી કાઢતા રહ્યા હતા, તેના વિશે પણ તેમને ક્યામતના દિવસે પૂછવામાં આવશે. (રુકૂઅ - ૧)

૧૫. અને બેશક અમે નૂહને તેની કોમ તરફ મોકલાવ્યો હતો, તે હઝાર વર્ષોમાં પચાસ (૩) આછા સુધી તેમની વચ્ચે રહ્યો હતો. પછી તે કોમને તોફાને પકડી લીધા, કારણ કે તેઓ અધર્મ હતા.

مَرْجِعَكُمْ فَأَنبِئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩﴾

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُدْخِلَنَّهُمْ
الضَّلَاجِينَ ﴿١٠﴾

وَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ فَإِذَا أُوذِيَ فِي
اللَّهِ جَعَلَ فِتْنَةً النَّاسِ كَعَذَابِ اللَّهِ وَلَئِن جَاءَ
نَصْرٌ مِّن رَّبِّكَ يَقُولُ أَتَأْتِكُم مَّعَكُمْ أَوْ لَيْسَ اللَّهُ
بِأَعْلَمَ بِمَا فِي صُدُورِ الْعَالَمِينَ ﴿١١﴾

وَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْمُنَافِقِينَ ﴿١٢﴾
وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا اتَّبِعُوا سَبِيلَنَا
وَلْنَحْمِلَ خَطِيئَتَكُمْ وَمَا هُمْ بِمُعِيلِينَ مِّنْ خَطِيئَتِهِمْ
مِّنْ شَيْءٍ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿١٣﴾

وَلَيَحْمِلُنَّ أَثْقَالَهُمْ وَأَثْقَالًا مَّعَ أَثْقَالِهِمْ وَلَيَسْئَلُنَّ
يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَمَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿١٤﴾

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَلَبِثَ فِيهِمْ أَلْفَ
سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا فَأَخَذَهُمُ الطُّوفَانُ وَ
هُم ظَالِمُونَ ﴿١٥﴾

૨. મુનાફિકો સિવાયનો બીજો એક એવો વર્ગ પણ છે જે ઈન્કારનો હકાગ્રહ કરનારો છે. અને સમાજમાં મેળવેલી પ્રતિષ્ઠા તથા પ્રભાવનો લાભ લઈ બીજાને આડે રસ્તે જવાની ફરજ પાડે છે.

૩. હઝરત નૂહ (અ)નું ૯૫૦ વર્ષનું આયુષ્ય તેમના દૈહિક અસ્તિત્વ સાથે સંબંધ નથી રાખતું પરંતુ તેમની નબુવ્વત તથા તેમનું શિક્ષણ ૯૫૦ વર્ષ સુધી લોકોમાં કાયમ રહ્યું હતું. હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ) પણ તેમને અનુસરનારા હતા. આ ઝમાનો હઝરત યૂસુફ (અ)થી લઈ હઝરત મૂસા (અ) સુધી ગણાય છે.

૧૬. પરંતુ અમે નૂહને અને તેની નૌકામાં સવાર થએલા સાથીઓને બચાવી લીધા અને (આ ઘટનાને) દુનિયાના લોકો માટે એકે નિશાની બનાવી દીધી.

૧૭. અને (યાદ કર) જ્યારે ઇબ્રાહીમે પોતાની કોમને કહ્યું ‘અલ્લાહની બંદગી કરો તથા તેનાથી જ ડરો. તે’જ તમારા માટે બેહતર છે જો તમારામાં સમજદારી હોય તો!

૧૮. ‘શું તમે અલ્લાહને છોડીને (નિર્જીવ) મૂર્તિઓને પૂજો છો, અને જૂઠ્ઠી વાતો ઘડતા રહો છો. ખરેખર, તમે અલ્લાહને છોડી જેની પૂજા કરો છો તેમનામાં તમને રોજ પૂરી પાડવાની કોઈ શક્તિ નથી. માટે અલ્લાહ પાસેથી રોજ માગો, અને અલ્લાહની ઇબાદત કરો, અને તેના શુક્રગુજાર બનો. તેની જ તરફ તમને પાછા લઈ જવામાં આવશે.

૧૯. અને જો તમે (સત્યનો) ઇન્કાર કરશો, તો તમારી પહેલાંની પેઢીઓ પણ આવી જ રીતે ઇન્કાર કરતી રહી હતી, અને રસૂલ તો સ્પષ્ટ સંદેશો પહોંચાડવા પૂરતો જ જવાબદાર છે.’

૨૦. શું તેમણે નથી જોયું કે અલ્લાહે મખ્લૂક (સર્જનો)ને પહેલીવાર કેવી રીતે પેદા કરી હતી? અને ફરી ફરી તેમને પેદા (૪) કરતો રહે છે. બેશક અલ્લાહ માટે તેમ કરવું સહેલું છે.

૨૧. તેમને કહે ‘ધરતી ઉપર હરી ફરીને જુઓ કે તેણે કેવા કેવા સર્જનો ઉત્પન્ન કર્યા છે, અને ફરી પણ નવા (૫) સર્જનો કરતો રહેશે.’ બેશક, અલ્લાહ સર્વ વસ્તુ (સર્જવા)નું સામર્થ્ય રાખે છે.

૨૨. તે જેને ચાહે સજા આપે છે અને જેના ઉપર ચાહે રહમત ઊતારે છે અને તમે સર્વ તેનીજ તરફ પાછા લઈ જવામાં આવશો.

૨૩. અને તમે ધરતીમાં અલ્લાહને તેના હેતુઓમાં નાકામ નહિ કરી શકો, ન તો આકાશમાં; અને અલ્લાહ

فَأَنجَيْنَاهُ وَأَصْحَابَ السَّفِينَةِ وَجَعَلْنَاهَا آيَةً لِّلْعَالَمِينَ ﴿١٦﴾
وَأَبْرَاهِيمَ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ
ذِكْرُكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٧﴾

إِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا وَتَخْلُقُونَ
إِفْكَاطًا إِنَّ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ
لَكُمْ رِزْقًا فَابْتَغُوا عِندَ اللَّهِ الرِّزْقَ وَاعْبُدُوهُ
وَاشْكُرُوا لَهُ ۚ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿١٨﴾

وَإِنْ تُكَذِّبُوا فَقَدْ كَذَّبَ أُمَمٌ مِّن قَبْلِكُمْ وَمَا
عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْبَيِّنُ ﴿١٩﴾

أَوَلَمْ يَرَوْا كَيْفَ يُبْدِئُ اللَّهُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ ۚ
إِن ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٢٠﴾

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ بَدَأَ الْخَلْقَ
ثُمَّ اللَّهُ يُنشِئُ النَّشْأَةَ الْآخِرَةَ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ
شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢١﴾

يُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ وَيَرْحَمُ مَن يَشَاءُ وَإِلَيْهِ تُقْلَبُونَ ﴿٢٢﴾

وَمَا أَنتُمْ بِمُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ ۚ وَ

૪. ‘ફરી પેદા કરે છે,’ સર્જનને વિસર્જન કરી ફરી તેને નવેસરથી ઉત્પન્ન કરવું.

૫. કુદરતના અટલ નિયમ પ્રમાણે ઝુલ્મોસિતમની પરાકાષ્ટાએ પહોંચેલી કોમોના વિનાશ થયા પછી નીતિનિયમોના પાયા ઉપર નવી કોમનો ઉદ્ભવ થતો રહે છે. આ’જ સિદ્ધાંતના આધારે આંહઝરત સ.અ.સ. દ્વારા અલ્લાહે રાખના પાયા ઉપર નવી ઇન્સાનીયતનો ઉદ્ભવ થયો હતો.

સિવાય ન તમારો કોઈ હિમાયતી છે અને ન કોઈ મદદગાર. (રુકૂઅ-૨)

૨૪. જે લોકો અલ્લાહની આયતોનો તથા તેની સાથે થનારી મુલાકાતનો ઈન્કાર કરે છે તેઓ મારી રેહમતથી નિરાશ થઈ ગયા છે. અને તેઓ દર્દનાક અઝાબ ભોગવશે.

૨૫. અને તેની (૬) કોમનો એક જ જવાબ હતો, તેમણે કહ્યું 'તેને કતલ કરી નાખો અથવા તેને આગમાં જલાવી દો.' પરંતુ અલ્લાહે તેને આગથી બચાવી લીધો. ખરેખર જે લોકો ઈમાન રાખે છે તેમના માટે આમાં ભવ્ય નિશાનીઓ છે.

૨૬. અને તેણે કહ્યું 'બેશક, આ જીવનમાં તમારી પારસ્પરિક લાગણીના (૭) લીધે તમે અલ્લાહને છોડી મૂતિઓને પોતાના (મા'બૂદ) બનાવી લીધા છે. પરંતુ કયામતના દિવસે તમે એકબીજા સાથે સંબંધનો ઈન્કાર કરશો અને એકબીજા ઉપર લા'નત નાખશો, અને તમારું કેકાણું આગ હશે અને તમારો કોઈ મદદગાર નહિ હોય.

૨૭. લૂત (પણ) તેના ઉપર ઈમાન લાવ્યો હતો; અને (ઈબ્રાહીમે) કહ્યું 'હું મારા પરવરદિગારની પનાહ માગું છું, ખરેખર તે બેહદ શકિતશાળી છે, હિકમતવાળો છે.'

૨૮. અને અમે તેને ઈસ્હાક તથા યા'કૂબ અર્પણ કર્યા અને અમે તેના વંશજોમાં નબુવત તેમજ કિતાબ કાયમ કરી. અને અમે તેને આ જીવનમાં તેનું કળ આપ્યું. અને આખિરતમાં ખરેખર તે પરહેઝારોમાં હશે.

૨૯. અને લૂતે પોતાની કોમને કહ્યું 'તમે એવા બેશરમી ભર્યા કામો કરો છો જે તમારા પહેલાં દુનિયામાં કોઈ કોમે નથી કર્યાં.

૩૦. 'શું તમે (પોતાની કામવાસના સંતોષવા માટે) પુરુષો પાસે જાઓ છો અને (મુસાફરોના) રસ્તા રોકો છો અને તમારા મેળાવડાઓમાં (આવા) અત્યંત

مَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٦﴾

وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَلِقَائِهِ أُولَٰئِكَ يَكْسِبُونَ سُوءَ حَسْبَتِي وَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧﴾

فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا اقْتُلُوهُ أَوْ حَرِّقُوهُ فَأَنجَاهُ اللَّهُ مِنَ النَّارِ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٨﴾

وَقَالَ إِنَّمَا اتَّخَذْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا مَّوَدَّةَ بَيْنِكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُ بَعْضُكُم بِبَعْضٍ وَيَلْعَنُ بَعْضُكُم بَعْضًا وَمَأْوَاكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ﴿٩﴾

فَأَمَّنَ لَهُ لُوطٌ وَقَالَ إِنِّي مُهَاجِرٌ إِلَىٰ رَبِّي إِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١٠﴾

وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِ النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ وَآتَيْنَاهُ أَجْرَهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَلسَّالِحِينَ ﴿١١﴾

وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ إِنَّكُمْ لَأَنْتَوْنَ الْفَاحِشَةُ مَا سَقَمْتُ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْعَالَمِينَ ﴿١٢﴾

إِنَّكُمْ لَأَنْتَوْنَ الرِّجَالُ وَتَقْعُونَ السَّيْلَ ۚ وَتَأْتُونَ فِي نَادِيكُمْ الْمُنْكَرُ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ

وقت لازم

૬. હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ)ની કોમ હકાગ્રહથી તેમની દુશ્મન કરતી રહી.

૭. દુન્યવી લાભો અથવા બીજાને ખુશ કરવા માટે અંધશ્રદ્ધાના તથા વહેમોના પાયા ઉપર સ્થવામાં આવેલી રસ્મો તથા વ્યર્થ વિધિઓમાં ભાગ લેવો.

ઘૂણાસ્પદ કૃત્યો કરો છો?' પરંતુ આ કોમનો એકજ જવાબ હતો, તેમણે કહ્યું 'જો તું સાચો છે તો અમારા ઉપર અઝાબ લઈ આવ.'

૩૧. લૂતે કહ્યું 'હે મારા પરવરદિગાર આ હલકટ લોકો સામે મારી સહાયતા કર.' (રુકૂઅ-૩)

૩૨. અને જ્યારે અમારા ફરિશ્તાઓ ઈબ્રાહીમની પાસે ખુશખબર લઈને પહોંચ્યા ત્યારે તેમણે કહ્યું 'આ શહેરની આબાદીને અમે નાબૂદ કરી દેશું બેશક, આ લોકો ઝાલિમ છે.'

૩૩. તેણે (ઈબ્રાહીમ) કહ્યું 'પરંતુ લૂત તેમની વચ્ચે છે.' તેમણે કહ્યું 'બેશક ત્યાં કોણ છે તે અમે જાણીએ છીએ. અમે તેના પરિવારને બચાવી લેશું સિવાય તેની પત્નીને જે પાછળ રહી જનારાઓ સાથે છે.'

૩૪. અને જ્યારે અમારા ફરિશ્તાઓ લૂત પાસે આવ્યા, ત્યારે તે (પોતાની કોમનો ઉદ્ધાર ન કરી શકવાના કારણે) દુઃખી થયો હતો અને તેમણે કહ્યું 'ગભરાઈશ નહિ, દુઃખી ન થઈશ. અમે તને અને તારા પરિવારને બચાવી લેશું પરંતુ તારી પત્ની પાછળ રહી જનારા સાથે રહેશે.

૩૫. 'અમે આ શહેરની વસ્તીની બદકારીઓના પરિણામે તેમના ઉપર આસમાનથી અઝાબ ઊતારવાના છીએ.'

૩૬. અને (ખરેખર) અમે સમજદારી ધરાવનારાઓ માટે આ એક સ્પષ્ટ નિશાની કાયમ કરી છે.

૩૭. અને મદ્યન તરફ તેમના બંધુ શોએબે જઈને કહ્યું 'હે મારી કોમના લોકો, અલ્લાહની બંદગી કરો, અને આખેરતના દિવસથી ડરો, અને ધરતીમાં ફિસાદ ફેલાવતા ન ફરો.'

૩૮. પરંતુ તેમણે તેને જૂઠ્ઠો ઠરાવ્યો. પછી એક ધરતીકંપના પ્રચંડ આંચકાએ તેમને ઘેરી લીધા, અને તેઓ પોતાના ઘરોમાં ભોંય ઉપર ઊંધા પડેલા રહી ગયા.

૩૯. આદ તથા સમૂદના (વિનાશના) પુરાવા તમને તેમના (ખંડેર) ઘરોથી મળી રહેશે. અને શયતાને તેમના કામો તેમને શોભતાં કરી દેખાડ્યાં હતા

إِلَّا أَنْ قَالُوا اتَّبِعْنَا بِعَذَابِ اللَّهِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصّٰدِقِیْنَ ﴿٣١﴾

قَالَ رَبِّ اصْرِفْ عَنِ الْقَوْمِ الْمَفْسِدِیْنَ ﴿٣٢﴾
وَلَمَّا جَاءَتْ رُسُلُنَا إِبْرٰهٖمَ بِٱلْبَشَرٰی قَالُوا إِنَّا مُهْلِكُوْٓا هَٰٓءِلَ هَٰذِهِ الْقَرْيَةَ ۖ إِنَّا هَٰهٖلَهَا كَاثِرُو ظٰلِمِیْنَ ﴿٣٣﴾

قَالَ إِنِّ فِیْهَا لَوْطَا قَالُوا نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَنْ فِیْهَا ۖ إِنَّهُ لَنَجِیَّتُهُ وَٱهْلَٔهُ إِلَّا أَمْرًا ۖ إِنَّهُ كَانَ مِنَ ٱلْغٰثِیْنَ ﴿٣٤﴾

وَلَمَّا أَنْ جَاءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سِیِّئَیْهِمْ وَصَاقَ بِهِمْ ذُرْعًا وَقَالُوا لَا تَخَفْ وَلَا تَحْزَنْ إِنَّا مُنْجِیْكَ وَٱهْلَکَ إِلَّا أَمْرًا ۖ إِنَّكَ كَانَتْ مِنَ ٱلْغٰثِیْنَ ﴿٣٥﴾

إِنَّا مُنْزِلُونَ عَلَیْ هَٰٓءِلَ هَٰذِهِ الْقَرْيَةِ رِجْزًا مِّنَ السَّمَآءِ ۖ إِنَّمَا كَانُوا یَفْسُقُونَ ﴿٣٦﴾

وَلَقَدْ شَرَكْنَا مِنْهَا آیَةً ۖ بَیِّنَةً لِّقَوْمٍ یَّعْقِلُونَ ﴿٣٧﴾
وَإِلَیْ مَدِیْنٍ ۖ أَحَآهُمْ شَعِیْبًا ۖ فَقَالَ یَقَوْمِ ٱعْبُدُوا ٱللَّهَ وَٱرْجُوا ٱلْیَوْمَ ٱلْآخِرَ وَلَا تَعْتَوُوا فِی ٱلْأَرْضِ مُفْسِدِیْنَ ﴿٣٨﴾

فَلَذِبُوْهُ ۖ فَٱخَذَتْهُمْ الرِّجْفَةُ ۖ فَٱصْبَحُوا فِیْ دَارِهِمْ جٰثِیْنَ ﴿٣٩﴾

وَءَادَا وَنُودَا ۖ وَقَدْ بَیِّنَ لَّكُمْ مِّنْ مُّسٰكِرِهِمْ وَزَیِّنَ

અને તેમને (સીધા) રસ્તેથી અટકાવ્યા. જોકે તેઓ બહુજ મહેનતુ લોકો હતા.

૪૦. અને કારૂન તથા કિરઝાન તથા હામાન પાસે મૂસા ખુલ્લે ખુલ્લી નિશાનીઓ લઈને આવ્યો હતો, પરંતુ તેમણે અભિમાન કર્યું, અને (તેઓ અમારા અજાબથી) બચી ન શક્યા.

૪૧. તો દરેકને અમે તેમના ગુનાહમાં (પ્રવૃત્ત) પકડી લીધા જેમાંના કેટલાક ઉપર અમે પથ્થર વરસાવ્યા, અને કેટલાકને પવનના ભયંકર સુસવાટાથી ઘેરી લીધા, અને કેટલાકને ધરતીમાં ગરક કરી દીધા અને કેટલાકને અમે ડૂબાડી દીધા. અને અલ્લાહે તેમના ઉપર ઝુલમ નથી કર્યો, તેમણે સ્વયં પોતાના ઉપર ઝુલમ કર્યો હતો. (૮)

૪૨. અલ્લાહ સિવાય કોઈ અન્યને કાર્યસાધક બનાવનારનો દાખલો એક કરોળીઆના (૯) બનાવેલા ઘરનો છે જે એક નબળામાં નબળું ઘર હોય છે, કાચ, આ લોકો એટલું જાણતા હોત!

૪૩. અલ્લાહને છોડી જેને તેઓ પુકારે છે તેને અલ્લાહ સારી પેઠે જાણે છે, અને તે સર્વ સમર્થ છે હિક્મતમવાળો છે.

૪૪. અને આ મીસાલો (દાખલાઓ) અમે ઈન્સાનોને સમજાવવા માટે કાયમ કરી છે તેને માત્ર જ્ઞાન ધરાવનારા જ સમજી શકે છે.

૪૫. અલ્લાહે આકાશો તથા પૃથ્વીને એક ખાસ હેતુથી સંભળી છે. બેશક તેમાં મોમિનો માટે એક ભવ્ય નિશાની છે.

૪૬. કિતાબમાં જે તારા તરફ ઊતારવામાં આવ્યું છે તે તેમને વાંચી સંભળાવ, (૧૦) અને નમાઝને કાયમ કર. ખરેખર, નમાઝ બેશરમીથી તથા અસભ્યતાથી

لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَاهُمْ فَصَدَّاهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَ كَانُوا مُسْتَبْصِرِينَ ﴿٣٩﴾

وَقَارُونُ وَفِرْعَوْنُ وَهَامَانَ وَ لَقَدْ جَاءَهُمْ مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ وَمَا كَانُوا سَابِقِينَ ﴿٤٠﴾

فَكَلَّا أَخَذْنَا بِذُنُوبِهِمْ فَنُفِثَهُمْ مَنْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًا وَمِنْهُمْ مَنْ أَخَذَتْهُ الصَّيْحَةُ وَمِنْهُمْ مَنْ خَفَّتْ بِهِ الْأَرْضُ وَمِنْهُمْ مَنْ أَعْرَقْنَاهُ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُظْلِمَهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٤١﴾

مَثَلُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ كَمَثَلِ الْعَنْكَبُوتِ ۖ اتَّخَذَتْ بَيْتًا وَأَن وَهَنَ الْيُوتُ لَبِيتُ الْعَنْكَبُوتِ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٤٢﴾

إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٤٣﴾

وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ لَضَرِبُهَا لِلنَّاسِ وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ ﴿٤٤﴾

خَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّمُؤْمِنِينَ ﴿٤٥﴾

أَتْلُ مَا أُوْحِيَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ ۖ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَذِكْرُ اللَّهِ

وقت લાગ

જોઈએ

૮. આ 'દ, ભયંકર વટોળિયાના શિકાર બન્યા સમૂદનો ધરતીકંપ તથા જળીથી અંત આવ્યો, હઝરત લૂત (અ)ની કોમ ઉપર પથ્થરોની વર્ષા થઈ, મદ્યનવાળા ધરતીકંપથી ગરક થઈ ગયા અને કિરઝાન, હામાન, કારૂન તથા પોતાના લશ્કરને લઈ સમુદ્રમાં ડૂબી મૂઓ.

૯. નિર્જીવ વસ્તુઓને પૂજનારાના ઉપાસ્યો એક કરોળિયાની જાળ જેટલું જ મૂલ્ય રાખે છે.

૧૦. નસિહત આપવી, તબીજ કરવી, વાંચી સંભળાવવું, કહેતા રહેવું, શિખામણ અથવા બોધ આપતા રહેવું.

બચાવે છે. અલ્લાહની યાદ સૌથી ઉત્તમ (ગુણ) છે. અને અલ્લાહ તમારા કામોથી માહિતગાર છે.

૪૭. અને એહલે-કિતાબ સાથે વિવાદ ન કરો, સિવાય કે ^(૧૧) સભ્યતાપૂર્વક (કરો). અને તેઓમાંના જે ઝાલિમો છે તેમની સાથે (કદાપિ) વિવાદ કરશો નહિ. તેમને કહો 'અમારી તરફ તે'જ ઊતારવામાં આવ્યું છે જે તમારી તરફ ઊતારવામાં આવ્યું હતું. તેમના ઉપર અમે ઈમાન લાવીએ છીએ અને અમારો અને તમારો મા'બૂદ એકજ છે અને અમે તેના તાબેદાર છીએ.'

૪૮. અને એવી જ રીતે અમે તારા ઉપર આ કામિલ કિતાબ ઊતારી છે, અને જેને અમે કિતાબ (ની સમજણ) આપી છે તે લોકો આ (કુસ્આન)ને માને છે; અને આ (મક્કાના) લોકોમાંથી ઘણા એવા છે જે તેના ઉપર ઈમાન રાખે છે. બેશક નાફરમાનો સિવાય કોઈ તેનો ઈન્કાર નથી કરતા.

૪૯. અને આ પહેલાં તે કોઈ પણ કિતાબનો અભ્યાસ ^(૧૨) નથી કર્યો, ન તું તારા જમણા હાથે કંઈ લખી શકતો હતો. એવું હોત તો જૂઠું બાલનારાઓ તારા ઉપર શંકા કરત.

૫૦. પરંતુ જેમને ખરું જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયેલું છે તેમના અંતઃકરણમાં આ (કુસ્આન)ની નિશાનીઓ સ્પષ્ટ છે. અને હઠાગ્રહ કરનારા સિવાય અમારી આયતોનો ઈન્કાર કોઈ નથી કરતું.

૫૧. અને તેઓ કહે છે 'તેમના પરવરદિગાર તરફથી તેમના ઉપર કોઈ નિશાની કેમ નથી ઊતરતી?' 'તું તેમને કહી દે નિશાનીઓ અલ્લાહના અધિકારમાં છે, હું તો માત્ર ખુલ્લી ચેતવણી આપનારો છું.'

૫૨. શું તેમના માટે આ ઘણું નથી કે અમે તેમની તરફ એક (મહાન) કિતાબ ઊતારી છે જે તેમને વાંચી

أَكْبَرُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ ﴿٣٩﴾

وَلَا تُجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ وَقُولُوا آمَنَّا بِالَّذِي أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَأُنْزِلَ إِلَيْكُمْ وَالْهُنَاءُ وَالْهَكْمُ وَاحِدٌ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿٤٠﴾

وَكَذَلِكَ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ فَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمِنْ هَؤُلَاءِ مَنْ يُؤْمِنُ بِهِ وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا الْكَافِرُونَ ﴿٤١﴾

وَمَا كُنْتَ تَتْلُوا مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخُطُّهُمْ بِيَمِينِكَ إِذْ أَلَزَّتْكَ رِيبَاطُ الْمُبِطُونَ ﴿٤٢﴾

بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا الظَّالِمُونَ ﴿٤٣﴾

وَقَالُوا لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ آيَاتٌ مِنْ رَبِّهِ قُلْ إِنَّمَا الْآيَاتُ عِنْدَ اللَّهِ وَإِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿٤٤﴾

وَأَلَمْ يَكْفِهِمْ أَنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ يُتْلَى عَلَيْهِمْ

૧૧. સુદ્રઢ તથા સંગીત દલીલો, સભ્યતા, નમ્રતા, પ્યાર તથા ભાવનાપૂર્વક તેમની માન્યતા અથવા લાગણીઓને દુભાવ્યા વગર નસિહત કરવી.

૧૨. કુસ્આને મજ્હદની વાણી કોઈ બીજી કિતાબની નકલ કે પ્રેરણા નથી. તેનું શિક્ષણ ઈન્સાનના ઈખ્લાક (ચારિત્ર્ય) તથા રૂહાનીઅતની અછત પૂરી કરવા માટે એક રૂહાની શિક્ષક ઉપર તમામ જહાનોના સર્જનહાર તરફથી ઊતારવામાં આવ્યું છે.

સંભળાવવામાં આવે છે? બેશક ઈમાન લાવનારાઓ માટે તેમાં રેહમત અને નસિહત છે. (સ્કૂઅ-૫)

૫૩. તું કહી એ ‘મારી અને તમારી વચ્ચે સાક્ષી તરીકે અલ્લાહ જ પૂરતો છે. અને આકાશો અને પૃથ્વીમાં જે કંઈ છે તેની તે ખબર રાખે છે અને જે લોકો ખોટી માન્યતાઓમાં ફસાએલા છે અને અલ્લાહમાં યકીન નથી રાખતા તે’ જ લોકો નુકસાન ઉઠાવનારા છે.

૫૪. તેઓ ઉતાવળે અજાબ લાવવાની તારી પાસે માગણી કરે છે, જોકે અજાબનો સમય નક્કી ન થઈ ગયો હોત તો તે કયારનો તેમના ઉપર આવી પડ્યો હોત, અને તે તેમને ઓચિંતો આવીને ઘેરી લેશે જ્યારે તેમને ભાન પણ નહિ હોય.

૫૫. તેઓ તારી પાસે અજાબની ઉતાવળ કરે છે પરંતુ દોઝખે તો ખરેખર કાફરોને ઘેરી જ લીધા છે!

૫૬. જે દિવસે અજાબ તેમને ઉપરથી અને તેમના પગતળેથી ઢાંકી દેશે, તે દિવસે (અલ્લાહ) તેમને કહેશે ‘લો, આ તમારા કરણીનું ફળ ચાખો.’

૫૭. હે મારા મોમિન બંદાઓ, ખરેખર મારી ધરતી વિશાળ છે, માટે તમે મારી જ બંદગી કરો.

૫૮. એક એક જીવ પોતાના મોતની મજા ચાખશે જ; પછી તે સૌને અમારી પાસે પાછા લાવવામાં આવશે.

૫૯. અને જે લોકો ઈમાન લાવી ભલાઈના કામો કરશે તેમને અમે ફિરદૌસના વિશાળ ઝરૂખાઓમાં સ્થાન આપશું, જેની તળેથી નહેરો વહેતી હશે. જેમાં તેઓ સદાય રહેશે. તેમની નેકીઓનો આ કેવો સરસ બદલો છે,

૬૦. જે લોકોએ સખ્રથી કામ લીધું અને પોતાના પાલનહાર ઉપર વિશ્વાસ રાખ્યો.

૬૧. અને સંસારમાં કેટલાય એવા પ્રાણીઓ^(૧૩) છે જે પોતાની આજીવિકા સાથે વર્ધને નથી ફરતા. અલ્લાહ તેમનું તથા તમારું ભરણપોષણ કરે છે. અને તે સર્વ સાંભળનારો છે, જાણનારો છે.

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَرَحْمَةً وَذِكْرَى لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٦﴾

قُلْ كَفَى بِاللَّهِ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ شَهِيدًا ۖ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ وَالَّذِينَ آمَنُوا بِالْبَاطِلِ وَكَفَرُوا بِاللَّهِ ۖ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَسِرُونَ ﴿٥٧﴾

وَيَسْتَجِئُوكَ بِالْعَذَابِ ۖ وَلَوْلَا أَجَلٌ مُّسَمًّى لَّجَاءَهُمُ الْعَذَابُ ۖ وَلَيَأْتِيَنَّهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٨﴾

يَسْتَجِئُوكَ بِالْعَذَابِ ۖ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَئِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ ﴿٥٩﴾
يَوْمَ يَنْشَأُهُمُ الْعَذَابُ مِنْ فَوْقِهِمْ ۖ مِنْ تَحْتِ
أَرْجُلِهِمْ وَيَقُولُ دُوْقُوا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٦٠﴾
يُعَادَى الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّا ارْضَىٰ وَاسِعَةً ۖ فَايَا
فَاعِبُدُونِ ﴿٦١﴾

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ثُمَّ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ ﴿٦٢﴾
وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُبَوِّئَنَّهُمْ مِنَ
الْجَنَّةِ غُرَفًا تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ۖ وَلَدِينِ فِيهَا
نَعْمٌ أَجْرُ الْعَمِلِينَ ﴿٦٣﴾

الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٦٤﴾
وَكَايْنٍ مِّنْ دَابَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا ۗ اللَّهُ يَرْزُقُهَا
وَإِنَّا لَكَرِيمٌ ۖ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٦٥﴾

૧૩. અલ્લાહે જેટલા પણ પ્રાણીઓ સર્જ્યાં છે તેમના ભરણપોષણનો બંદોબસ્ત પણ કરી રાખ્યો છે અને જ્યાં પણ તેઓ જાય છે ત્યાં તેમનું રીઝક (આજીવિકા) તેમને મળી રહે છે.

૬૨. અને જો તું તેમને પૂછે 'આકાશો તથા પૃથ્વીને કોણે સર્જ્યા છે, અને સૂર્ય તથા ચંદ્રને તેમના કામમાં કોણે લગાવી દીધા છે. તેઓ અવશ્ય કહેશે, 'અલ્લાહે'. છતાં તેઓ ક્યાં અથડાઈ રહ્યા છે?

૬૩. અલ્લાહ પોતાના બંદાઓની રોજીમાં જેને ચાહે તેને વધારો આપે છે, અને જેને ચાહે તેને તંબી આપે છે. બેશક, અલ્લાહ સર્વ વસ્તુનો જાણનારો છે.

૬૪. અને જો તું તેમને પૂછે કે, 'આકાશથી જળ કોણ વરસાવે છે જેનાથી મૃત ભૂમિમાં ફરી જીવન સંચાર થાય છે?' તેઓ અવશ્ય કહેશે 'અલ્લાહ.' તું કહે 'સર્વ તા'રીફને લાયક અલ્લાહ જ છે.' પરંતુ તેઓમાંનાં ઘણાખરા સમજતા નથી. (રુકૂઅ-૬)

૬૫. અને આ દુનિયાનું જીવન રમત ગમત (ના મેળા) સિવાય બીજું કંઈ નથી, પરંતુ આખરતનું ઘર સદા રહેનારું છે. કાશ, તેઓ આટલું જાણતા હોત!

૬૬. અને જ્યારે તેઓ વહાણમાં સવાર થાય છે ત્યારે, તેઓ શુદ્ધ ભાવનાથી અલ્લાહને પુકારે છે પરંતુ જ્યારે તે તેમને સલામતીથી કિનારે લગાડે છે, તો જૂઓ; તેઓ બીજાને તેના શરીરક ઠરાવે છે.

૬૭. આવી રીતે તેઓ અમારી આપેલી ને'મતોની અવગણના કરતા રહે છે, માટે તેઓ (ટૂંક સમય માટે) મોજ માણી લે. પરંતુ વેળાસર તેમને સઘળું જણાઈ રહેશે.

૬૮. શું તેઓ એટલું પણ નથી વિચારતા કે અમે હરમ શરીફ (મક્કા)ને તેમના માટે કેટલું સલામતીભર્યું બનાવ્યું છે, જ્યારે તેની આસપાસથી લોકોને બળજબરીથી ઉઠાવી જવામાં આવે છે; છતાં તેઓ અસત્ય ઉપર ઈમાન રાખશે અને અલ્લાહની ને'મતોનો ઈન્કાર કરતા રહેશે?

૬૯. અને તેનાથી વધુ જાલિમ કોઈ થઈ શકે છે જે અલ્લાહના નામે જૂઠાણું ઉપજાવી કાઢતો હોય, અને જ્યારે તેની પાસે સત્ય આવે તો તેને જૂઠું ઠરાવે? શું આવા કાફરોનું ઠેકાણું જહન્નમમાં નથી?

૭૦. બેશક જે અમારી રાહોમાં શ્રમ ઉઠાવશે, તેમને અમે અમારી રાહો ઉપર ચાલવાની હિદાયત આપશું. બેશક, અલ્લાહ નેકીઓ કરનારાઓની સાથે છે. (રુકૂઅ-૭)

وَلَيْن سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ ﴿٦٢﴾

اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٦٣﴾

وَلَيْن سَأَلْتَهُمْ مَنْ نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْيَا بِهِ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِ مَوْتِهَا لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٦٤﴾

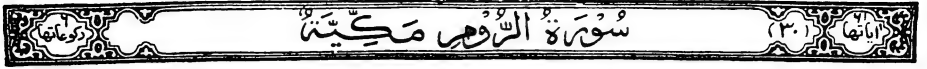
وَمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهُوٌّ لَجِبٌ وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَئِي الْحَيَوَانُ لَوَكَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٦٥﴾
فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلِكِ دَعَاوُ اللَّهِ فَخَلَّصِينَ لَهُ الدِّينَ ﴿٦٦﴾ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ ﴿٦٧﴾

لِيَكْفُرُوا بِمَا آتَيْنَهُمْ وَلِيَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٦٨﴾

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا جَعَلْنَا حَرَمًا مِمَّا وَنَحْطِفُ النَّاسُ مِنْ حَوْلِهِمْ أَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَةِ اللَّهِ يَكْفُرُونَ ﴿٦٩﴾

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَافِرِينَ ﴿٧٠﴾

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٧١﴾

અલ — રૂમ

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

૨. અલીફ, લામ, મીમ (હું અલ્લાહ છું, સર્વજ્ઞ છું)

الْم ②

૩. રૂમીઓ આસપાસની ભૂમિમાંથી શિકસ્ત (પરાજય) ③ પામ્યા છે.

غَلَبَتِ الرُّومُ ③

૪. આ પરાજય પછી તેઓ કરી પાછા ફરે છે મેળવશે.

فِي أَدْنَى الْأَرْضِ وَهُمْ مِنْ بَعْدِ عَلَيْهِمْ سَيِّئُونَ ④

૫. અમુક વર્ષોમાંજ જેમ પહેલાં (અલ્લાહની સત્તા હતી) તેમજ કરી પણ અલ્લાહની જ સત્તા

فِي ضُحًى سَيِّئَةٍ ⑤ لِلَّهِ الْأَمْرُ مِنْ قَبْلُ وَمِنْ بَعْدُ ⑥

૧. તે સમયે ફારસીઓ પોતાની બળવાન ફોજો લઈ આસપાસના પ્રદેશના રૂમી રાજ્યના તાબાના શહેરો ઉપર એક બાદ બીજો વિજય મેળવતા ગયા, પરંતુ રૂમીઓને કરી ફરે છે મળવાની ભવિષ્યવાણી આ આયતમાં કરવામાં આવી હતી જે ત્રણ થી નવ વર્ષમાં પૂરી થવા પામી હતી, અને ઈસ્લામ માટે આ ધારવું મુશ્કેલ હતું કે રૂમીઓની પાયામાલીના પાયા ઉપર તેમનું સામ્રાજ્ય કરી કાયમ થઈ શકે છે.

આ આયત તથા તેની પહેલાંની આયતના ભાવાર્થને પૂરી રીતે સમજવા માટે તે સમયની ઐતિહાસિક હકીકતને જાણવું જરૂરી છે. ઈસ્લામના ઉદયના સમયે બે પ્રચંડ શક્તિઓ ફારસી તથા રોમન સામ્રાજ્યો જેમની હદો અરબસ્તાનની હદોને અડકતી હતી, એક બીજા સાથે ભીષણ સંઘર્ષમાં સંડોવાયેલી હતી. ઈસ્વી. ૬૦૨માં પહેલો દાવ ફારસીઓ જીતી ગયા. ખુસરો પરવેઝ (બીજા)એ રૂમીઓના હાથે મૃત્યુ પામેલા દોસ્ત મોરીસનો બદલો લેવા માટે રોમ સામે જંગનો એલાન કર્યો. વીસ વર્ષ સુધી ફારસીઓએ રોમન સામ્રાજ્ય ઉપર હુમલાઓ કરી શામ, મિસર એશીયા માઈનર વગેરે જીતી ઈસ્વી. ૬૧૩માં દમશ્ક ઉપર કબજો કર્યો. ઈ.સ. ૬૧૪માં યરૂશલેમ સર કર્યું અને ઈસાઈઓની આદરણીય સલીબ પણ ફારસીઓ ઉઠાવી ગયા. રૂમી સમ્રાટ હિરાક્લીઅસને જ્યાં સુધી બેડીઓમાં જકડી પોતાના તખ્તના પાયા સાથે ન બાંધે અને હિરાક્લીઅસ પોતાનો ધર્મ છોડી સૂર્યની પૂજા ન કરે ત્યાં સુધી ખુસરોએ શાંતિથી ન બેસવાનો ફેસલો કર્યો હતો. (એનસાઈક્લો બ્રિટાનીકા ‘ખુસરો- હિરાક્લીઅસ’)

આ ઘટનાના થોડા વર્ષ બાદ ઈ.સ. ૬૧૬માં આંડલુસ સ.અ.સ. ઉપર આ આયત ઉતરી હતી જેમાં બે ઈશારા હતા. જેમાંનો એક મૂર્તિપૂજક ફારસી લશ્કરોનો રોમનોના હાથે પરાજય હતો. ઈ.સ. ૬૨૭માં હિરાક્લીઅસે ખુસરોને જાનેવાહ મુકામે સજ્જત હાર આપી હતી, ત્યારે ખુસરો જીવ લઈ નાસી છૂટ્યો અને બગદાદ પાસે આવેલા પોતાના ખાસ મુકામ દસ્તજર્દમાં પનાહ લીધી જ્યાં તે પોતાના પુત્રના હાથે ઈ.સ. ૬૨૮માં માર્યો ગયો હતો.

કાયમ થશે. અને તે દિવસે મોમિનો ખુશી મનાવશે, (૨)

૬. અલ્લાહની સહાયતાથી. તે ચાહે તેની સહાયતા કરે છે, અને તે સર્વ શક્તિમાન છે, બેહદ દયાળુ છે.

૭. આ અલ્લાહનો વાયદો છે. અલ્લાહ પોતાના વાયદાનો ભંગ કદાપિ નથી કરતો, પરંતુ ઘણા લોકો તે નથી જાણતા.

૮. આવા લોકો ફક્ત દુનિયાના બાહ્ય રૂપને જ જાણતા હોય છે, અને આખેરતથી તેઓ બેપરવાહ હોય છે.

૯. શું તેઓ વિચારતા નહિ હોય કે અલ્લાહે આકાશો તથા પૃથ્વીને અને જે કંઈ પણ તેમની વચ્ચે છે, તે સર્વને એક ખાસ હેતુથી (૩) અને એક મુકર્રર સમય માટે જ સજ્યા છે? છતાં ઘણાખરા લોકો પોતાના રબ સાથે થનારી મુલાકાતમાં યકીન નથી રાખતા.

૧૦. શું તેમણે ધરતીમાં હરીફરીને નથી જોયું કે તેમની પહેલાંના લોકોનો કેવો (બૂરો) અંજામ આવ્યો હતો? તે લોકો તો આ લોકોથી વધુ બળવાન હતા અને ઝમીનો ખેડી તેને આ લોકોથી વધુ સારી રીતે આબાદ કરી હતી. અને તેમના રસૂબો તેમના તરફ સ્પષ્ટ દર્શાવે લઈને આવ્યા હતા. બેશક અલ્લાહ તેમના ઉપર ઝુલ્મ કરેજ નહિ, પરંતુ તેમણે સ્વયં પોતાના જીવ ઉપર ઝુલ્મ કર્યો.

૧૧. પછી તે બદકારોનો બેહદ બૂરો અંજામ આવ્યો કારણ કે તેમણે અલ્લાહની આયતોને જૂઠી ઠરાવી અને તેનું હાસ્ય ઉડાવતા રહેતા હતા. (રૂકૂઅ - ૧)

وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ ②

يَنْصُرِ اللَّهُ يَنْصُرُ مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ③

وَعَدَ اللَّهُ لَا يُخْلِفُ اللَّهُ وَعْدَهُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ④

يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِمَّنَ الْجَوَاهِرِ الدُّنْيَا ⑤ وَهُمْ عَنِ الْآخِرَةِ هُمْ غَفِلُونَ ⑥

أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا فِي أَنفُسِهِمْ مَّا خَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى ⑦

وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ بِلِقَائِ رَبِّهِمْ لَكُفْرُونَ ⑧

أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ كَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَأَثَارُوا الْأَرْضَ وَعَمَرُوهَا أَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا وَجَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ⑨

ثُمَّ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ آسَأُوا السُّوْأَى أَن لَّكَدُّوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَكَانُوا بِهَا يَسْتَهْزِءُونَ ⑩

②

③

④

⑤

⑥

⑦

⑧

⑨

⑩

૨. બીજો ઈશારો આ હકીકત તરફ હતો, કે મક્કાવાસીઓ કારસીઓની જેમજ મૂતિપૂજક હતા. આંહજરત સ.અ.સ.એ મદીનામાં હિજરત કરી અને ફરી મક્કાના મૂતિપૂજકો ઉપર ફતેહ મેળવી હતી. આવી રીતે સૂરાહ રૂમમાં રોમનોની હારનો દાખલો આપી મુસ્લિમોને એવાજ સંજોગોમાં મક્કાને જીતવાની ખુશખબર આપવામાં આવી હતી. આ બન્ને ઐતિહાસિક ઘટનાઓમાં સામ્ય હતું.

૩. જો કાફરો આ હકીકત ઉપર ચિંતન કરતા હોત, તેઓ જાણી લેત કે દુનિયામાં ઈન્સાનને જાહોજલાલી તથા બુદ્ધિ એક મુકર્રર સમય માટે આપવામાં આવે છે. આ હકીકત પણ જાણી લેત કે આ ધરતી ઉપર જે છે તે જ સર્વસ્વ નથી, પરંતુ તેનાથી વધુ બીજું ઘણું છે, અને મૃત્યુ બાદનું એક નવું

૧૨. અલ્લાહ સૃષ્ટિનું મૂળ નિર્માણ કરે છે અને અલ્લાહ જ તેનું પુનઃસર્જન કરતો રહે છે; અને અંતમાં તેની જ તરફ તમને પાછા ફેરવવામાં આવશે.

૧૩. અને જે દિવસે તે ઘડી આવી રહેશે ત્યારે ગુનાહચારો નિરાશમાં ડૂબી જશે.

૧૪. અને તેમના ઠરાવેલા (અલ્લાહના) શરીકોમાં તેમની ભલામણ કરનાર કોઈ નહિ મળે અને તેઓ પોતે પણ પોતાના ઠરાવેલા શરીકો (ના સંબંધ)નો ઈન્કાર કરશે.

૧૫. અને જે દિવસે તે ઘડી આવી રહેશે ત્યારે તેમને (એક બીજાથી) અલગ કરી દેવામાં આવશે.

૧૬. પછી જે લોકોએ ઈમાન લાવી નેકીના કામ કર્યા હશે, તેઓ સન્માન પામી જન્મતમાં સુખથી રહેશે.

૧૭. પરંતુ જે લોકોએ કુદ્ધ કર્યું અને અમારી આપતોનો તેમજ આખેરતની મુલાકાતને નકારી, તેઓ અઝાબથી ઘેરાઈને આવશે.

૧૮. માટે સાંજ તથા સવારની પળોમાં અલ્લાહની હમ્દોસના (સ્તુતિ) કરતા રહો,

૧૯. આકાશમાં તથા ધરતીમાં તારીફને લાયક તે'જ છે અને દિવસ ઢળતાં તેમજ સૂર્ય આથમતા ટાણે પણ (તેને યાદ કરતા રહો).

૨૦. તે'જ સજીવને નિર્જીવમાંથી કાઢે છે, અને સજીવમાંથી નિર્જીવને કાઢે છે. મૃત ભૂમિમાં તે'જ ફરી જીવન સંચાર કરે છે અને આવીજ રીતે તમે ફરી સજીવન કરવામાં આવશો. (રુકૂઅ-૨)

૨૧. અને (આ પણ) તેની નિશાનીઓમાંની એક છે કે તેણે તમને માટીમાંથી ઉત્પન્ન કર્યા હતા. હવે જુઓ તમે લોકો ધરતી ઉપર કેવા ફેલાઈ રહ્યા છો. (૪)

اللَّهُ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿١٢﴾

وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُبْلِسُ الْمُجْرِمُونَ ﴿١٣﴾

وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ مِنْ شُرَكَائِهِمْ شُفَعَاءُ وَكَانُوا

بِشُرَكَائِهِمْ كَافِرِينَ ﴿١٤﴾

وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُؤْمِنُ يَنْفَرُونَ ﴿١٥﴾

فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَهُمْ فِي رَوْضَةٍ

يُحْبَرُونَ ﴿١٦﴾

وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَلِقَاءِ الْآخِرَةِ

فَأُولَٰئِكَ فِي الْعَذَابِ مُخَصَّرُونَ ﴿١٧﴾

فَسُبْحَنَّ لِلَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ ﴿١٨﴾

وَلَهُ الْحُكْمُ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ

تُظْهِرُونَ ﴿١٩﴾

يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ

الْحَيِّ وَيُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَكَذَٰلِكَ

تُخْرِجُونَ ﴿٢٠﴾

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَنْتُمْ

بَشَرٌ تَنْتَشِرُونَ ﴿٢١﴾

જીવન પણ છે જ્યાં રૂઢાની વિકાસનો કોઈ અંત જ નથી. બેશક આ દુનિયા ઈન્સાનના આવનારા જીવન માટેની જરૂરી સુખસામગ્રીઓ ભેગી કરવાની તક આપનારું એક અગત્યનું સ્થળ છે.

૪. આ આપતમાં અલ્લાહે ફરમાયું 'તેણે તમને માટીમાંથી ઉત્પન્ન કર્યા હતા, પરંતુ બીજી જગ્યાએ 'કાદવ'માંથી પેદા કર્યા હોવાનું વર્ણન છે.

આ સુકકી માટી અથવા ધૂળ ઈન્સાનને આકાર આપવા માટેના કાદવનું પ્રાથમિક રૂપ છે. જેથી ઈન્સાનની ઉત્પત્તિના ઉપયોગમાં લેવામાં આવેલા બન્ને રૂપો માટીના જ છે. ઉપરાંતમાં ઈન્સાનની ખોરાક પણ માટીમાં ઊગે છે જે ખોરાકમાંથી માનવને શારીરિક તથા માનસિક પ્રગતિ કરવાની શક્તિ

૨૨. અને આ તેની નિશાનીઓમાંથી (એક નિશાની) છે કે તેણે તમારામાંથી તમારા જીવનસાથી બનાવ્યા કે તમે તેમનાથી સંતોષ તથા સુખ મેળવો અને તેણે તમારી વચ્ચે પ્રિત તથા લાગણીઓ પેદા કરી છે. ખરેખર તેમાં તે લોકો માટે (ઘણી) નિશાનીઓ છે જે ચિંતન કરતા હોય.

૨૩. અને આકાશો તથા ધરતીની રચના પણ તેની નિશાનીઓમાંની એક છે અને તમારી ભાષા તથા તમારા રંગોની વિભિન્નતા પણ. ખરેખર તેમાં તે લોકો માટે (ઘણી) નિશાનીઓ છે જે જ્ઞાન ધરાવતા હોય.

૨૪. અને તેની નિશાનીઓમાંથી એક તમારી રાતની નિદ્રા છે તથા દિવસમાં તેની જ કૃપાથી તમારું રિજક શોધવું પણ, બેશક તેમાં તે લોકો માટે (ઘણી) નિશાનીઓ છે જે સાંભળતા હોય.

૨૫. અને આ પણ તેની નિશાનીઓમાંની (એક) છે કે તમારામાં ડર તથા આશા જાગવવા માટે તે વીજળી ચમકાવે છે, પછી આકાશથી જળ વરસાવે છે, જેના વડે મૃત ભૂમિમાં ફરી જીવનનો સંચાર થાય છે. તેમાં ખરેખર, તે લોકો માટે (ઘણી) નિશાનીઓ છે જે સમજદારી રાખતા હોય.

૨૬. અને (આ પણ) તેની એક નિશાની છે કે આકાશ તથા પૃથ્વી તેનાજ હુકમથી અદ્ધર ટકી રહ્યાં છે. પછી જ્યારે તે તમને ધરતીમાંથી નીકળવા માટે પુકારશે કે તરતજ તમે ધરતીમાંથી બહાર નીકળી આવશો.

૨૭. અને જે કોઈ આકાશો તેમજ પૃથ્વીમાં છે, સૌ તેના છે અને તેની જ આજ્ઞાને આધીન છે.

૨૮. અને તે જ છે જેણે સર્જનોનું મૂળ નિર્માણ કર્યું છે અને તે તેમનું પુનઃસર્જન પણ કરશે. અને તેમ કરતા રહેવું તેના માટે સહેલું છે. આકાશ તથા પૃથ્વીમાં તે જ બૂલંદ શાનવાળો છે, સર્વસમર્થ છે, હિકમતવાળો છે. (રુકૂઅ-૩)

૨૯. તે તમારા અંદરથી જ તમારા માટે દાખલા કાયમ કરે છે. શું જે તમારા જમણા હાથને આધીન

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢٢﴾

وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَخَلْقَ الْإِنسَانِ مِنَ الْمَاءِ ثُمَّ لِيُبَيِّنَ لَكُمْ آيَاتِهِ وَيُخْرِجَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ بِحَقِّ ظَعْنِكُمْ وَيُخْرِجَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ بِحَقِّ ظَعْنِكُمْ وَيُخْرِجَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ بِحَقِّ ظَعْنِكُمْ

وَمِنْ آيَاتِهِ مَنَاقِبُ الْأَنْبِيَاءِ وَإِنْ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٢٣﴾

وَمِنْ آيَاتِهِ يُرِيكُمْ الْبَرْقَ حَوًّا وَطَعًا وَيَبْرِئُ السَّمَاءَ مَاءً فَيَمْحِي بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٢٤﴾

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهِ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِنْ الْأَرْضِ إِذَا أَنْتُمْ تَخْرُجُونَ ﴿٢٥﴾

وَلَهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ لَهٌ قَنُوتُونَ ﴿٢٦﴾ وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٢٧﴾

ضَرَبَ لَكُمْ مَثَلًا مِنْ أَنْفُسِكُمْ هَلْ لَكُمْ مِنْ مَا

મળી રહે છે; અને આ શક્તિ દ્વારા અલ્લાહ ઈન્સાનને દુનિયાભરમાં ફેલાઈ જવાની અને ભવ્ય સફળતાઓ મેળવવાનો ઉન્સાહ તેમજ સામર્થ્ય અર્પણ કરે છે.

(ગુલામ) છે તેઓમાંથી કોઈ પણ, તમારી દૌલતનો ભાગીદાર છે કે જેથી તમે સૌ એક સરખા બની જાઓ અને શું તમે તેમનાથી એવા ડરો જેમ તમે એકબીજા (સમોવડીયા)થી ડરતા રહો છો? આવી રીતે સમજદાર લોકો માટે અમે સ્પષ્ટ વર્ણન કરીએ છીએ. ^(૫)

૩૦. બલ્કે જાલિમો જહાલતમાં પોતાની મનોકામનાઓ પાછળ ચાલતા રહે છે. તો જે અલ્લાહની અવકૃપાથી ગુમરાહ બને તેને રાહોરાસ્ત ઉપર કોણ લાવી શકે છે? અને આવા લોકોનો ક્રોધ મદદગાર નહિ થાય.

૩૧. માટે તું દીન (સત્ય ધર્મ) તરફ મુખ ફેરવી (અલ્લાહને) સમર્પણ કર, અલ્લાહની સ્થેલી કુદરતનો (સ્વીકાર કર) જે કુદરત વડે તેણે ઈન્સાનને પેદા કર્યા. અલ્લાહના દસ્તૂરમાં કંઈ ફેરફાર નથી થતો, આ જ ખરો દીન છે, પરંતુ ઘણા લોકો નથી જાણતા.

૩૨. (તૌબા કરતા) તમે તેની જ તરફ નમો, અને સંયમ ધારણ કરો અને નમાઝ કાયમ કરો, અને તે મુશરીકો જેવા ન બનો,

૩૩. જે પોતાના દીનના ટૂકડે ટૂકડા કરી જુદા જુદા ફિરકાઓમાં વહેંચાઈ ગયા; અને જે કંઈ મળ્યું તેનાથી તે ખુશ છે. ^(૬)

૩૪. અને જ્યારે તેમના ઉપર આક્રમ આવી પડે છે તો તેઓ (તૌબા કરી) પોતાના પાલનહારને પુકારે છે, પછી જ્યારે તે પોતાની રેહમતની તેમને મજા ચખાડે છે, તો તેમાના કેટલાક પોતાના પરવરદિગારના ભાગીદારો નીમે છે,

مَلَكْتَ إِنْبَاءَكُمْ مِنْ شُرَكَاءِ فِي مَا رَزَقْتُمْ فَأَنْتُمْ فِيهِ سَوَاءٌ تَخَافُوهُمْ كَخِيفَتَكُمْ أَنْفُسَكُمْ ۚ كَذَلِكَ نَفْصِلُ الْآلِيَةِ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٥٩﴾

بَلِ اتَّبَعَ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَهْوَاءَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ ۖ فَمَنْ يَهْدِي مَنْ أَضَلَّ اللَّهُ وَمَا لَهُمْ مِنْ تُصْرِيحٍ ﴿٦٠﴾

فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا ۖ فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ ۚ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦١﴾

مُتَّبِعِينَ إِلَيْهِ وَاتَّقُوهُ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُسْرِكِينَ ﴿٦٢﴾

وَمِنَ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيعًا ۚ كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ ﴿٦٣﴾

وَإِذَا مَسَّ النَّاسَ ضُرٌّ دَعَوْا رَبَّهُمْ مُتَّبِعِينَ إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا أَفْضَهُمْ مِنْهُ رَحْمَةً إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ ﴿٦٤﴾

૫. જ્યારે એક માલિક પોતાના ગુલામ સાથે પોતાની દૌલત તથા અન્ય અધિકારોમાં ભાગીદારો નથી રાખતો તો અલ્લાહ પોતાની કુદરતના સામ્રાજ્યનો ભાગીદાર પોતાના બંદઓને કેવી રીતે બનાવી શકે છે.

૬. મુશરીકો હાથે ઘડેલી મૂર્તિઓ, પ્રાણીઓ, ફરિશ્તાઓ, સમાધીઓ, રૂહો (આન્માઓ), મહાપુરુષોને તથા કલ્પિત વસ્તુઓને મા'બૂદ ઠરાવી તેમનું પૂજન કરે છે, અને તે વિવિધ પૂજનારાઓ પોતાની વિવિધ વિચાર સરણીઓના આધાર ઉપર એકમ કાયમ નહિ રાખી શકે, પરંતુ તમામ સૃષ્ટિના એકજ સર્જનહારને પોતાની માન્યતાનો પાયો બનાવનારા ઉપર કદાપિ ગુમરાહ થવાનો વખત નહિ આવે.

૩૫. આવી રીતે અમે તેમને જે આપ્યું છે તેના માટે તેઓ આભારી નથી થતા. માટે તમે (ટૂંક સમયનો) લાભ ઉઠાવી લો, પરંતુ વેળાસર તમને (હકીકત) જાણાઈ રહેશે.

૩૬. શું તેમને અમે કોઈ અધિકારનામું આપ્યું છે જે તેના ભાગીદારો ઠરાવવા માટે તમને કહેતું હોય?

૩૭. અને જ્યારે અમે ઈન્સાનને અમારી રેહમતોની મજા ચખાડીએ છીએ ત્યારે તેઓ બહુજ ફૂલાઈ જાય છે; પરંતુ જ્યારે તેમની કરણીના પરિણામે તેમના ઉપર આક્રમ તૂટી પડે છે, તો જુઓ, તેઓ કેવા નિરાશ થઈ જાય છે.

૩૮. શું તેઓ નથી જાણતા કે અલ્લાહ જેની રોઝીમાં ચાહે વધારો કરી મૂકે છે, અને ચાહે તેને તંગી આપે છે? ખરે જ, જે ઈમાન લાવે તેના માટે તેમાં (ઘણી) નિશાનીઓ છે.

૩૯. માટે તમારા સગાસ્નેહીઓને, મોહતાબોને અને મુસાફરોને તેમનો હક્ક^(૭) આપો. અલ્લાહની ખુશનુદી ચાહનારાઓ માટે આ જ બેહતર છે, અને આ લોકોજ સફળતા પામનારા છે.

૪૦. તમે જે વ્યાજ^(૮) આપો છો તે લોકોની મિલકતમાં વધારો કરે છે, પરંતુ અલ્લાહની દ્રષ્ટિમાં તેનાથી કંઈ પણ વધારો નથી થતો અને અલ્લાહની ખુશનુદી માટે જે લોકો ઝકાત આપશે તેજ પોતાની (દાવતમાં) અનેકગણો વધારો કરવા પામશે.

૪૧. તે અલ્લાહ જ છે જેણે તમને પેદા કર્યા, (અને) તમારા માટે રીઝકનો પ્રબંધ કર્યો, પછી તે તમને મૃત્યુ આપશે, ફરી તે તમને સજીવન કરશે. શું તમારા ઠરાવેલ શરીકોમાં કોઈ છે જે આવું કંઈ કરી શકતો હોય? સર્વ તા'રીફના લાયક છે તે, અને તેના ઠરાવેલા શરીકોથી તે બેહદ ઉચ્ચતર છે. (રુકૂઅ-૪)

يَكْفُرُوا بِمَا آتَيْنَهُمْ فَتَسْتَعِزُّوا فَقَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣٥﴾
أَمْ أَنْزَلْنَاهُمْ سُلْطَانًا فَهُوَ يَتَكَلَّمُ بِمَا كَانُوا بِهِ يُشْرِكُونَ ﴿٣٦﴾

وَإِذَا أَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً فَرِحُوا بِهَا وَإِنْ تُصِيبْهُمْ سَيْئَةٌ بَيِّنَةٌ يَكْفُرُوا بِمَا آتَيْنَاهُمْ إِذَا هُمْ يَقْنَطُونَ ﴿٣٧﴾
أَوْ لَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٣٨﴾

فَأْتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْيَتَامَىٰ وَالنَّسِيبَ وَأَبْنِ السَّبِيلَ ذَلِكَ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٣٩﴾

وَمَا آتَيْتُم مِّن رِّبَا لِّيَرْبُوَا فِي أَمْوَالِ النَّاسِ فَلَا يَرْبُوا عِنْدَ اللَّهِ وَمَا آتَيْتُم مِّن زَكَاةٍ تُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الضَّعِيفُونَ ﴿٤٠﴾
اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ هَلْ مِن شُرَكَائِكُمْ مَن يَفْعَلُ مِن ذَٰلِكُمْ مِثْلَ شَيْءٍ مِّن شَيْءٍ سُبْحَنَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٤١﴾

૭. 'હક્ક આપો' અર્થાત જેની પાસે ખાધા પીધા પછી વધ્યું હોય તેમાંથી એવા ગરીબો તથા મોહતાબોને આપો જેઓ ખરેજ જરૂરતમંદ હોય, કારણ કે ગરીબોના શ્રમ તથા મહેનતથી શ્રીમંતો કમાણી કરતા હોય છે, જેથી તેમની કમાણીમાં ગરીબોનો હિસ્સો હોય છે.

૮. વ્યાજની લેવડદેવડ માલદારોને વધુ માલદાર બનાવે છે અને દેવાદારને વધુ મોહતાબ બનાવે છે, જ્યારે ઈસ્લામમાં ઝકાત દ્વારા ગરીબોની હાજતોને પૂરી કરવાની વ્યવસ્થા કરી શકાય છે. આજ હકીકતના આધારે ઈસ્લામમાં વ્યાજની લેવડદેવડને હરામ ઠરાવવામાં આવી છે.

૪૨. ઈન્સાનોના હાથની કરણીઓના લીધે ધરતીમાં તથા સમુદ્રમાં બદીઓ^(૯) ફેલાઈ ગઈ છે. જેના પરિણામે અલ્લાહ તેમની કરણીઓનો સ્વાદ તેમને ચખાડશે, કે કદાચ તેઓ અટકી જાય!

૪૩. તેમને કહી દે ‘ધરતીમાં હરીફરીને જુઓ કે તમારી પહેલાંના લોકોની કેવી અવદશા થઈ હતી. તેઓમાંના ઘણા ખરા મુશરીક હતા.

૪૪. માટે તારું ધ્યાન સત્ય દીન તરફ કર, તે પહેલાં કે તે દિવસ આવી પહોંચે જેનું આવવું લાઝિમ (અનિવાર્ય) છે. તે દિવસે (લોકોમાં) ભંગાણ પડી જશે.

૪૫. ત્યારે જે ઈમાન ન લાવ્યા તેઓ પોતાના કુક્રનું પરિણામ ભોગવશે અને નેકી કરનારાઓ (પોતાની નેકીઓનો બદલો મેળવવા માટે) તૈયાર હશે.

૪૬. કે અલ્લાહ પોતાની ફજલોમાંથી તે લોકોને આપે જે લોકો ઈમાન લાવ્યા અને જે નેક કામો કરતા રહ્યા. ખરેખર, તે કાફરોને પસંદ નથી કરતો.

૪૭. અને આ પણ તેની નિશાનીઓમાંની એક છે કે તે પવન દ્વારા (વરસાદ)ની ખુશખબર આપે અને તે તમને પોતાની રેહમતની મજા ચખાડે, અને તેની જ આજ્ઞાથી (સમુદ્રમાં) વહાણો ચાલે, કે તમે તેની કૃપાઓ (રિઝક) શોધો અને તેના શુક્રગુઝાર બનો.

૪૮. બેશક અમે તારી પહેલાં તેમની કોમમાંથી જ તેમની તરફ રસૂલો મોકલાવ્યા હતા જે તેમની પાસે સ્પષ્ટ દલીલો લાવ્યા હતા. પછી ગુનાહ કરનારાઓને અમે સજા આપી, અને મોમિનોની અમે મદદ કરી જે અમારા ઉપર લાઝિમ હતું.

૪૯. તે અલ્લાહ છે જે પવન મોકલી. વાદળા ઘસડી લાવે છે. પછી તેને આકાશમાં જેવી રીતે ચાહે તે ફેલાવે છે, અને તેના પડ ઉપર પડ પાથરે છે અને તું જુએ છે કે તેમની વચ્ચેથી વરસાદ પડવા માંડે છે. પછી જ્યારે તે પોતાના જે બંદા ઉપર ચાહે તેને વરસાવે છે, ત્યારે જુઓ તેઓ કેવા ખુશ થઈ જાય છે!

كَلْهَمَ الْفَسَادِ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي
النَّاسِ لِيَذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ
يَرْجِعُونَ ﴿٤٢﴾

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ
الَّذِينَ مِنْ قَبْلُ كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُشْرِكِينَ ﴿٤٣﴾

فَأَقْمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ الْقَدِيمِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ
يَوْمٌ لَا مَرَدَّ لَهُ مِنَ اللَّهِ يَوْمَئِذٍ يُصْدَقُ عُنْ
مَنْ كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلَا نِفْمِ
يَهْدُ دُونَ ﴿٤٤﴾

لِيَجْزِيَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْ فَضْلِهِ
إِنَّهُ لَا يُوْجِبُ الْكُفْرِينَ ﴿٤٥﴾

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ يُرْسِلَ الرِّيَّاحَ مُبَشِّرَاتٍ وَلِيَذِيقَهُمْ
مِنْ رَحْمَتِهِ وَلِيَجْزِيَ الْفُلْكَ بِأَمْرِهِ وَلِيَتَّبِعُوا مِنْ
فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٤٦﴾

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ رُسُلًا إِلَى قَوْمِهِمْ فَجَاءَهُمْ
بِالْبَيِّنَاتِ فَانْتَقَبْنَا مِنَ الَّذِينَ أَجْرَمُوا وَكَانَ حَقًّا
عَلَيْنَا نَصْرَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾

اللَّهُ الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيَّاحَ فَتَنُفِثَ سَحَابًا يَبْسُطُ
فِي السَّمَاءِ كَيْفَ يَشَاءُ وَيَعْلَهُ كَسَفًا فَكَرَى الْوَدْقَ
يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهِ فَإِذَا أَصَابَ بِهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ
عِبَادِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبِشِرُونَ ﴿٤٨﴾

فِي السَّمَاءِ كَيْفَ يَشَاءُ وَيَعْلَهُ كَسَفًا فَكَرَى الْوَدْقَ
يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهِ فَإِذَا أَصَابَ بِهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ
عِبَادِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبِشِرُونَ ﴿٤٩﴾

૯. આંહારત સ.અ.સ.ના આગમન પહેલાં દુનિયામાં ઈન્સાનીયત (માનવતા) બેહદ ઊતરતા ધોરણે પહોંચી ચૂકી હતી પરિણામે અલ્લાહ તરફથી એક સંપૂર્ણ અને અંતિમ શરિયત કુરઆને મજીદના રૂપમાં ઊતારવામાં આવી હતી.

૫૦. જો કે તેમના ઉપર તે વરસાદ પડવા પહેલાં તેઓ બિલકુલ નિરાશ થયેલા હતા.

૫૧. માટે અલ્લાહની રેહમતની નિશાનીઓનું નિરીક્ષણ કરો કે તે કેવી રીતે મૂત જમીનમાં ફરી જીવન સંચાર કરે છે! બેશક, તે જ (અલ્લાહ) મૃતદેહોને ફરી સજીવન કરશે અને તે સર્વ વસ્તુઓ ઉપર પૂરેપૂરો કાબુ ધરાવે છે.

૫૨. અને જો અમે એવી હવાને મોકલીએ જે (તેમની ખેતીને સૂકવી) પીળી કરી નાખે, તો તેને જોતાંજ ખરેખર તેઓ નિરાશ થઈ જશે.

૫૩. અને તું મુદીને કંઈપણ સંભળાવી નથી શકતો, ન તો બહેરાઓને તારી પુકાર સંભળાવી શકે છે, જ્યારે તેઓ પીઠ ફેરવી ચાલ્યા જતા હોય છે.

૫૪. ન તો તું (અંતઃકરણના) આંધળાઓને તેમની ગુમરાહીમાંથી બહાર લાવી શકે છે. તું કેવળ તેમને જ સંભળાવી શકે છે જે અમારા આદેશોને માન્ય રાખી (અમારી) તાબેદારીમાં આવનારા છે. (રુકૂઅ-૫)

૫૫. તે અલ્લાહ જ છે જેણે તમને કમજોર હાલતમાં પેદા કર્યા, અને તે નબળાઈ પછી તમને શક્તિ આપી; અને શક્તિ પછી ફરી નબળાઈ અને પછી ઘડપણ આપ્યું. તે જે ચાહે તે સર્જે છે, તે સર્વ જાણનાર છે. સર્વશક્તિમાન છે.

૫૬. અને જે દિવસે તે (અંતિમ) ઘડી આવી પહોંચશે ત્યારે ગુનાહચારો સોઅંદપૂર્વક કહેશે કે તેઓ (દુનિયામાં) માત્ર એક ઘડી માટે જ રહ્યા હતા; તેઓ (દુનિયામાં પણ) આવી જ રીતે ગુમરાહ થઈ ગયા હતા.

૫૭. પરંતુ જેમને ઈલ્મ અને ઈમાન બક્ષવામાં આવ્યું છે તેઓ કહેશે ‘તમે અલ્લાહની કિતાબ પ્રમાણે કયામત સુધી રહ્યા હતા, અને આ કયામતનો દિવસ છે. પરંતુ તમને તે (જાણવા)ની પરવા હતી જ નહિ.’

૫૮. માટે તે દિવસે તેમના બહાના તેમને કામ નહિ આવે; ન તો તેમને તૌબાહ કરવાનો મોકો આપવામાં આવશે.

وَأَن كَانُوا مِن قَبْلِ أَنْ يُنْزَلَ عَلَيْهِمْ مِّن قَبْلِهِ

لَمُبْلِسِينَ ⑤

فَانْظُرْ إِلَىٰ أَثَرِ رَحْمَتِ اللَّهِ كَيْفَ يُخَيِّ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ ذَٰلِكَ لَمَجِي الْمَوْتَىٰ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ

قَدِيرٌ ⑥

وَلَئِنْ أَرْسَلْنَا رِيحًا فَرَأَوْهُ مُصْفًا الظَّالِمُ مِنْ بَعْدِهِ

يَكْفُرُونَ ⑦

فَإِنَّكَ لَا تُسْمِعُ الْمَوْتَىٰ وَلَا تُسْمِعُ الضُّمَمَ الدُّعَاءَ إِذَا

وَلَوْ أُمِدُّ بِرَبِّكَ ⑧

وَمَا أَنْتَ بِهَادٍ الْعُنَىٰ عَن صَلَاتِهِمْ إِنَّ تُسْمِعُ إِلَّا

مَنْ يُؤْمِنُ يَأْتِيَنَّاهُمْ فَهُمْ قَسَمُونَ ⑨

اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِّن ضَعْفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِّن بَعْدِ

ضَعْفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِّن بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا وَشَيْبَةً

يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْقَدِيرُ ⑩

وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُقْسِمُ الْمُجْرِمُونَ مَا لِيُثَبِّتَا

غَيْرَ سَاعَةٍ كَذَٰلِكَ كَانُوا يُفَكِّونَ ⑪

وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَالْإِيمَانَ لَقَدْ لَبِثْتُمْ

فِي كِتَابِ اللَّهِ إِلَىٰ يَوْمِ الْبَعْثِ فَهَٰذَا يَوْمُ الْبَعْثِ وَ

لَكُمْ كِتَابٌ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ⑫

فَيَوْمَئِذٍ لَا يَنْفَعُ الَّذِينَ ظَلَمُوا مَعَدِّ رَبِّهِمْ وَلَا هُمْ

يُسْتَعْتَبُونَ ⑬

૫૯. અને ખરેખર અમે આ કુસ્આનમાં
ઈન્સાનોને સમજાવવા માટે અનેક દાખલા બયાન કર્યા
છે છતાં પણ જો તું તેમની પાસે કોઈ નિશાની
લાવીશ, તો પણ જે ઈમાન નથી લાવ્યા તેઓ અવશ્ય
કહેશે કે ‘તમે (બધા) જૂઠ્ઠા છો.’

૬૦. આવી રીતે અલ્લાહ જહાલત (અજ્ઞાનતા)માં
પડેલાઓના દિલો ઉપર મહોર^(૧૦) લગાવી દે છે.

૬૧. માટે તું સબ્ર કર, બેશક, અલ્લાહનો વાયદો
સાચો છે; અને જે લોકોમાં ઈમાનનો અભાવ છે, તને
હલકો પાડી દેવાની તું તેમને તક ન આપજે.

(રુકૂઅ - ૬)

(રુકૂઅ - ૬)

وَلَقَدْ صَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ
مَثَلٍ وَلَنْ جِنَّتَهُمْ بِآيَةٍ يَقُولَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا
إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا مُبْطِلُونَ ﴿٥٩﴾

كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦٠﴾

فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَا يَسْتَخِفُّكَ الَّذِينَ
لَا يُوقِنُونَ ﴿٦١﴾

૧૦. કાફરોના પોતાના હકાઅલના કારણે તેમના દિલો ઉપર અંધકારનું પથરાઈ જવું લાઝિમ છે.

سُورَةُ لُقْمَانَ مَكِّيَّةٌ

સૂરાહ લૂકમાન

૧. અલ્લાહ નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

૨. અલીફ, લામ, મીમ, (હું અલ્લાહ, સર્વજ્ઞ છું.)

الْم ①

૩. આ આયતો હિકમતથી ભરપૂર^(૧) કિતાબની છે,

تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْحَكِيمِ ②

૪. (જે) નેકી કરનારાઓ માટે હિદાયત તથા રેહમત છે.

هَذِي وَرَحْمَةٌ لِّلْحَسَنِينَ ③

૫. આ તેમના માટે છે, જે નમાઝ કાયમ કરે છે, અને જકાત આપે છે, અને આખેરત ઉપર કામિલ (પૂરેપૂરો) યકીન રાખે છે.

الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ

૬. આ જ લોકો પોતાના પાલનહારની સીધી રાહ ઉપર છે અને આજ લોકો સફળ થનારા છે.

بِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ④

૭. અને કેટલાક લોકો એવા છે જે કોઈ પણ જ્ઞાન વગર કિસ્સા કહાણીઓ વડે લોકોને અલ્લાહની સીધી રાહના બદલે ગુમરાહીમાં^(૨) ખેંચી જાય છે, અને (હિદાયતનું) હાસ્ય ઉડાવતા રહે છે. આવા લોકો માટે નામોશીભર્યો અજાબ છે.

أُولَئِكَ عَلَى هَدًى مِّن رَّبِّهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ

૮. અને જ્યારે અમારી આયતો તેને વાંચી સંભળાવવામાં આવે છે, જાણે કંઈ સાંભળ્યું જ નથી તેમ અભિમાનથી તે મુખ ફેરવી ચાલ્યો જાય છે, જાણે તેના બન્ને કાનોમાં બહેરાપણું હોય. માટે તું તેને એક દર્દનાક અજાબથી ચેતવી દે.

الْمُفْلِحُونَ ⑤

وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ

عَن سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا ⑥

أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ⑦

وَإِذَا نُنَادِيهِمْ يَتَّبِعُوا وَلَوْلَا كَيْدُكَ إِنَّا لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ⑧

كَانَ فِي أَذْنَيْهِ وَقَرَأَ قَشِيشَهُ بِعَذَابٍ آتِيهِ ⑨

૧. કુસ્આન એવી કિતાબ છે જે સ્વયં પોતે અનુપમ, અજોડ હોવાનો પોતાની ભવ્યતાનો, સૌમ્ય રચના, અને રૂહાની નૂરનો ભંડાર હોવાનો દાવો કરે છે. મુસ્લિમો પોતાના તરફથી જ કુસ્આનની ખુબીઓનો પ્રચાર કરતા રહે છે એવું કહેવું યોગ્ય નહિ ગણાય, બલકે કુસ્આને- મજહે સ્વયં પોતેજ પોતાના મરતબા પોતાની શ્રેષ્ઠતા, અનુપમતાની દલીલ આપતા તમામ દુનિયાને મુકાબલા માટે ખુલ્લો પડકાર કર્યો છે. (બૂરહાઈને આહમદીયા. પા. ૬૪૦)

૨. જીવન એક બહુજ ગંભીર વસ્તુ છે, અને ઈન્સાનને દુનિયામાં એક ખાસ ભૂમિકા અદા કરવા માટે પેદા કરવામાં આવ્યો છે, પરંતુ નાદાનીભર્યા વિચારો ધરાવતો માનવ પોતાના અનમોલ સમય તથા શક્તિનો દુર્વ્યય કરી અર્થહીન સંકલ્પોના ભંવરમાં (વમળમાં) ડૂબી જાય છે.

૯. નિઃસંદેહ જે લોકો ઈમાન લાવીને ભલાઈના કામો કરે છે તેમને ખુશહાલીવાળા બગીચા મળશે,

૧૦. જેમાં તેઓ સદાય રહેશે, આ અલ્લાહનો સાથો વાયદો છે; અને તે સર્વ સમર્થ છે, હિકમતવાળો છે.

૧૧. તેણે આકાશને સ્થંભો વગર અલ્દર ટકાવી રાખ્યા છે તે તું જોઈ રહ્યો છે, અને તેણે પર્વતોને ધરતીમાં ઊંડા બેસાડ્યા છે કે તે તમારી સાથે ડોલી ન જાય અને તેમાં તેણે દરેક પ્રકારના જીવજંતુઓ ફેલાવી દીધા છે; અને અમે વાદળો દ્વારા જળ વરસાવ્યું, અને તેમાં પ્રત્યેક સુંદર સર્જનો પેદા કરવાના સબબ (કારણો) બનાવ્યા.

૧૨. આ અલ્લાહનું સર્જન છે. મને બતાવો તેના સિવાય બીજા કોણે આપું ઉત્પન્ન કર્યું છે? બલકે, ઝાલિમો તો ખુલ્લેખુલ્લી ગુમરાહીમાં છે. (રુકૂઅ-૧)

૧૩. અને અમે લૂકમાનને^(૩) શાણપણ આપી કહ્યું, ‘અલ્લાહનો ઉપકાર માન, અને જે તેનો આભારી થશે તે ફક્ત પોતાના જીવના (ભલા) માટે જ આભારી થશે, અને જે નાશુકી કરશે, તો (જાણી લો કે) અલ્લાહ કોઈનો મોહતાજ નથી, તે સર્વ તારીફને લાયક છે.

૧૪. અને (યાદ કર) જ્યારે લૂકમાને પોતાના પુત્રને ઉપદેશ આપતાં કહ્યું ‘હે મારા પુત્ર, કોઈ અન્યને અલ્લાહના ભાગીદારો ઠરાવીશ નહિ. નિઃસંદેહ અલ્લાહના ભાગીદારો ઠરાવવા એક ભયંકર ગુનાહ (પાપ) છે.

૧૫. અને અમે (ઈન્સાનને) તેના માતાપિતાના સંબંધમાં તાકીદ કરી હતી કારણ કે, તેની માતાએ કમજોરી ઉપર કમજોરી વેઠી તેનો ભાર ઉઠાવી રાખ્યો,^(૪) તેણે બે વર્ષ સુધી (માતાનું) ધાવણ લીધું.

૩. મળતા અહેવાલો પ્રમાણે લૂકમાન બિન અરબ હતા, શક્ય છે કે તે મિસર અથવા નુબીયા (સુદાન)ના હબશી હોય. કેટલાક લોકોનો ખ્યાલ છે કે તે ગ્રીક હતા. આ આયતમાં તેમની હિકમતની વાતોથી તેમજ તેના પછીની આયતોમાં પોતાના પુત્રને તેમણે આપેલી શિખામણોથી તેઓ અલ્લાહના એક નબી હોય તેવો આભાસ થાય છે.

૪. ગર્ભાશયમાં વિકાસ પામતું બાળક માતાના સમગ્ર જીવનનંતર ઉપર નભે છે અને ગર્ભાધાન દરમિયાન અસ્વસ્થતા તથા અનેક વેદનાઓને સહન કરી જનેતા પોતાના જીવનને સાર્થક માને છે. અંતમાં તે જીવને જન્મ આપી પ્રસૂતિની પીડાને પોતાના વાન્સલ્યના આવેશમાં સદંતર ભૂલી જાય છે.

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتُ النَّعِيمِ
خَالِدِينَ فِيهَا وَعَدَ اللَّهُ حَقًّا وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

خَلَقَ السَّمَوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا وَالْأَرْضَ رَوَايَ أَنْ تَيِّدَ بِكَمَّ وَبَتْ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ
وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ

هَذَا خَلَقَ اللَّهُ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ
بَلِ الظَّالِمُونَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ

وَلَقَدْ آتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ أَنْ اشْكُرْ لِلَّهِ وَ مَنْ
يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَفِيْرٌ
حَمِيدٌ

وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَبْنَى لَا تَشْرِكْ
بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ

وَوَضَّيْنَا لِلْإِنْسَانِ إِوْدِيلَهُ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا
عَلَى وَهْنٍ وَفَصَّلَهُ فِي عَامَيْنِ أَنْ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ

જોઈએ છે કે તેમણે તેમની માતાના સંબંધમાં તાકીદ કરી હતી

(અમે કહ્યું) ‘મારો તથા તારા માતાપિતાનો આભાર માન, બેશક મારી તરફ જ અંતમાં પાછું ફરવાનું છે.

૧૬. ‘જો તે બન્ને મારો સમકક્ષ ઠરાવવા વિશે તારા ઉપર દબાણ કરે કે જેનું તને જ્ઞાન ન હોય, તો તું તેમના હુકમનું પાલન ન કરજે, પરંતુ વહેવારીક બાબતોમાં તેમને તું ભલાઈપૂર્વક સાથ આપ. અને તેમનાજ પગલે ચાલ જેઓ મારી તરફ નમે છે. અંતમાં મારી તરફ જ તમારે પાછું ફરવાનું છે, ત્યારે જે તમે કરતા હતા તે હું તમને જણાવી દઈશ.’

૧૭. ‘હે મારા વહાલા પુત્ર, (કરણી) ભલે રાઈના એક દાણા બરાબર હશે, પછી ભલે તે ખડકમાં અથવા આકાશમાં અથવા ધરતીમાં (છૂપાએલી) હશે, અલ્લાહ તેને બહાર કાઢી લાવશે; ખરેખર અલ્લાહ સૂક્ષ્મદર્શી છે, સર્વજ્ઞ છે.

૧૮. ‘હે મારા વહાલા પુત્ર, નમાઝને નિયમિત અદા કર અને (બીજાને) ભલાઈની શિખામણ આપ, બૂરાઈથી રોક, અને તારા ઉપર કોઈ મુસીબત આવે તો ધિરજપૂર્વક સહન કર, ખરેખર આવા કામોમાં બહુજ હિંમતની જરૂર છે.

૧૯. ‘અને લોકોથી નફરત કરી, ઘમંડથી મોઢું ન ફેરવી લે, અને ધરતી ઉપર ગર્વપૂર્વક ન ચાલ. બેશક અલ્લાહ ગુરૂર (અભિમાન) કરનારાઓને પસંદ નથી કરતો.

૨૦. ‘અને મધ્ય ગતિથી ચાલ, અને નમ્રતાથી વાત કર, બેશક સૌથી વધુ ઘૂણાજનક અવાજ ગધેડાના ભૂંકવાનો હોય છે.’ (રુકૂઅ - ૨)

૨૧. શું તમે નથી જોયું કે જે કઈ આકાશે તથા ધરતીમાં છે તે સર્વને અલ્લાહે તમારી ખિદમતમાં (સેવામાં) લગાવી દીધા છે, અને તમારી ઉપર તેણે પોતાની ને’મતોને ખુલ્લી રીતે તેમજ ગુમ રીતે સંપૂર્ણ કરી દીધી છે? અને લોકોમાં કેટલાક એવા છે જે કોઈ પણ જ્ઞાન કે સમજદારી વગર અને કોઈ રોશન કિતાબના આધાર વગર અલ્લાહ વિશે વિવાદ કરતા કરે છે.

إِلَى الْمَصِيرِ ⑩

وَإِنْ جَاهِدَكَ عَلَىٰ أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا وَاتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَيَّ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ⑪

يُبْنَىٰ إِلَيْهَا إِنْ تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ حَرْوٍ لَنَكُنَّ فِي صَخْرَةٍ أَوْ فِي السَّمَوَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ بِأَيْدِي اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ ⑫

يُبْنَىٰ أَقِيمِ الصَّلَاةَ وَامْرُ بِالنَّعْمِ وَفِي وَاتَّعِ الشُّكْرَ وَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ ⑬

وَلَا تَصْغِرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَتَّبِعْ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُتَعَالٍ فَخُورٍ ⑭

وَاقْصِدْ فِي مَشْيِكَ وَاعْصُصْ مِنْ صَوْتِكَ ⑮ إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ ⑯

أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَّا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَاسْتَبَعَ عَلَيْكُمْ نِعْمَتَهُ طَاهِرَةً وَبَاطِنَةً ⑰ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُبِينٍ ⑱

૨૨. અને જ્યારે તેમને કહેવામાં આવે છે કે જે અલ્લાહે ઊતાર્યું છે તેને અનુસરો, તો તેઓ કહે છે નહિ અમે જેના ઉપર ^(૫) અમારા પૂર્વજોને ચાલતા જોયા છે, તેના ઉપરજ ચાલશું. તો શું શયતાન તેમને જહન્નમની આજ તરફ બોલાવતો હશે તો?

૨૩. અને તે જે પોતાને અલ્લાહની તાબેદારીમાં સોંપી દે છે, અને તે નેકી કરનારો છે, તો તેણે ખરેખર, એક મજબૂત કડાને પકડ્યું છે. બેશક પ્રત્યેક બાબતનો અંજામ તો અલ્લાહના હાથમાં છે.

૨૪. અને જો કોઈ ઈમાન નથી લાવતો તો તેના કુક કરવા ઉપર તું અકસોસ ન કર. અંતમાં અમારી તરફ તેમને પાછા ફરવાનું છે, અને અમે તેમના કૃત્યો વિશે તેમને જણાવી દેશું; બેશક, તેમના અંતઃકરણોમાં જે છે તેને અલ્લાહ ખૂબ જાણે છે.

૨૫. અમે તેમને ટૂંક સમય માટે લાલ લેવા દેશું; પણ અમે તેમને ભયંકર પાતના તરફ ધકેલી દેશું.

૨૬. અને જો તું તેમને પૂછે કે આકાશો તથા પૃથ્વી કોણે બનાવ્યા છે. તેઓ ખરેખર આજ જવાબ આપશે 'અલ્લાહે' તું તેમને કહી દે 'સર્વપ્રશંસા અલ્લાહ માટે જ છે.' પરંતુ તેઓમાંના ઘણાખરા નથી જાણતા.

૨૭. સર્વ અલ્લાહનું જ છે જે આકાશો તથા ધરતીમાં છે, ખરેખર અલ્લાહ સ્વયંપૂર્ણ છે, સર્વ તા'રીફને લાયક છે.

૨૮. અને જો પૃથ્વીમાંના એક એક વૃક્ષોની કલમો બની જાય અને સમુદ્ર (શાહી બને) અને સાથે સાત સમુદ્રો પણ તેમાં ભળી જાય, તો પણ (વખતો) અલ્લાહની પાતો ખૂટશે નહિ. ખરેખર અલ્લાહ સર્વ સમર્થ છે, હિકમતવાળો છે.

૨૯. તમારું સર્જન અને તમારું ફરી સજીવન થવું કંઈજ નથી, માત્ર એક જીવ (માત્રના પેદા થવા) સમાન છે, બેશક અલ્લાહ સર્વ સાંભળનાર છે, સર્વ જોનાર છે.

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ
مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوْ لَوْ كَانَ الشَّيْطَانُ
يَدْعُوهُمْ إِلَىٰ عَذَابِ السَّعِيرِ ٢٢

وَمَنْ يَسْلَمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدْ
اسْتَسْلَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ وَإِلَى اللَّهِ عَاقِبَةُ
الْأُمُورِ ٢٣

وَمَنْ كَفَرَ فَلَا يَحْزُنكَ كُفْرُهُ إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ فَنُنَبِّئُهُمْ
بِمَا عَمِلُوا إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ٢٤

نُتَبِّعُهُمْ قَلِيلًا ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ إِلَىٰ عَذَابٍ غَلِيظٍ ٢٥

وَلَيْن سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ
اللَّهُ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ٢٦

لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ
الْحَيُّ ٢٧

وَلَوْ أَنَّ مَا فِي الْأَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ أَقْلَامٌ وَالْبَحْرُ
يَمْدُهُ مِنْ بَعْدِهِ سَبْعَةُ أَبْحُرٍ مَا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ
اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ٢٨

مَا خَلَقَكُمْ وَلَا بَعَثَكُمْ إِلَّا كَفَافٍ وَاحِدَةً إِنَّ اللَّهَ
سَمِيعٌ بَصِيرٌ ٢٩

પ. 'પડેલી ટેવો ટાળી ટળતી નથી' એવો જ હિસાબ વહેમોનો પણ છે તે સહજમાં જતા નથી.

૩૦. શું તેં નથી જોયું કે અલ્લાહ રાતને દિવસમાં બદલે છે અને દિવસને રાતમાં બદલે છે, અને તેણે સૂર્ય તથા ચંદ્રને (એવા) કામમાં નિયુક્ત કર્યા છે જે પોતાના મુકરર સમય સુધી પોતાનું કાર્ય કરતા રહેશે. અને શું જે તમે કરતા રહો છો તેનાથી અલ્લાહ માહિતગાર નથી?

૩૧. અલ્લાહ જ સત્ય છે અને અલ્લાહ સિવાય જેને પણ તેઓ પુકારે છે, તે અસત્ય છે અને અલ્લાહ સર્વથી ઉચ્ચતર છે, બૂબંદ શાનવાળો છે. (રુકૂઅ-૩)

૩૨. શું તેં નથી જોયું કે સમુદ્રમાં વહાણો અલ્લાહની કૃપાથી ચાલે છે કે જેથી તે તમને પોતાની નિશાનીઓ દેખાડે? બેશક સબ્ર કરનારા અને આભાર માનનારાઓ માટે તેમાં ઘણી નિશાનીઓ સમાએલી છે.

૩૩. અને જ્યારે મોજાઓ તેમને ઘેર અંધકારની જેમ ઘેરી લે છે, ત્યારે તેઓ શુદ્ધભાવનાથી અલ્લાહને પુકારે છે. પરંતુ જ્યારે તે સલામતીથી તેમને કિનારે લગાવે છે, તો તેઓમાંના કેટલાક વચ્ચે માર્ગ પકડે છે અને અમારી નિશાનીઓનો કોઈ પણ ઈન્કાર નથી કરતા સિવાય જે દગા કરનારા હોય છે, નાશુકરા હોય છે.

૩૪. 'હે ઈન્સાનો, તમારા પાલનહારનું રક્ષણ માગો, અને તે દિવસથી ડરો જ્યારે પિતા પોતાના પુત્રને કંઈ કામ નહિ આવે, ન તો પુત્ર પિતાને કામ આવશે. બેશક અલ્લાહનો વાયદો સાચો છે, માટે દુનિયાની લોભામણી ઝિદગી તમને ભૂલાવામાં ન નાખી દે, અને કોઈ દગાખોર તમને અલ્લાહના સંબંધમાં છેતરી ન લે.

૩૫. ખરેખર, તે ઘડીનું જ્ઞાન માત્ર અલ્લાહને જ છે. અને વાદળોને પણ તે જ વરસાવે છે અને તે જ જાણે છે જે ગર્ભાશયમાં છે. અને કોઈ જીવને કાલની કમાણીની ખબર નથી, અને કોઈ જીવ નથી જાણતો કે તેને મોત કઈ ભૂમિમાં આવશે. બેશક, અલ્લાહ સર્વજ્ઞ છે, સર્વદર્શી છે. (રુકૂઅ-૪)

أَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُوَلِّجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُوَلِّجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّسْنَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي إِلَى أَجَلٍ مُّسَيٍّ وَأَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٣٠﴾

ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَيُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ ﴿٣١﴾
أَمْ تَرَ أَنَّ الْفُلْكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ يَنْصِبَتُ اللَّهُ لِرَبِّكُمْ قِنْ أَيْنَهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿٣٢﴾

وَإِذَا غَشِيَهُمْ مَوْجٌ كَالظَّلِيلِ دَعَا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ فَمِنْهُمْ مُّقْتَصِدٌ وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا كُلُّ خَتَّارٍ كَفُورٍ ﴿٣٣﴾

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ وَخَشَوْا يَوْمًا لَا يَجْزِي وَالِدٌ عَنْ وَلَدِهِ وَلَا مَوْلُودٌ هُوَ جَارٌ عَنْ وَالِدِهِ سَيِّئًا إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّكُمْ الْهَيْوَةُ الدُّنْيَا وَفَتَاةٌ وَلَا يَغُرَّكُمْ بِاللَّهِ الْغُرُورُ ﴿٣٤﴾

إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَّاذَا تَكْتُمُ عَدَا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿٣٥﴾

سُورَةُ السَّجْدَةِ مَكِّيَّةٌ

અલ-સજદાહ

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. અલીફ લામ મીમ (હું અલ્લાહ છું સર્વ જાણનારો છું)

૩. આ કિતાબ તમામ જહાનના પાલનહાર તરફથી ઊતરવામાં આવી છે તેમાં કોઈ શંકા નથી.

૪. શું તેઓ કહે છે કે આ તેણે પોતે જ ઉપજાવી કાઢ્યું છે? હકીકતમાં, આ તારા પરવરદિગાર તરફથી આવેલું સત્ય છે, જેથી તું તે લોકોને ચેતવી દે જેમની પાસે તારી પહેલાં કોઈ ચેતવનાર નથી આવ્યો કદાચ તેઓ હિદાયત પામે.

૫. તે અલ્લાહ જ છે જેણે આકાશો તથા પૃથ્વીની અને તેની વચ્ચે જે કંઈ છે તેનું છ^(૧) દિવસમાં સર્જન કર્યું. પછી તે (વ્યવસ્થાના) અર્થ ઉપર બેઠો. તેના સિવાય કોઈ તમારો મદદગાર કે ભલામણ કરનાર નથી, છતાં તમે વિચાર કરશો નહિ?

૬. તે આકાશથી પોતાની વ્યવસ્થાને જમીન ઉપર કાયમ કરે છે જેનો અહેવાલ તેના તરફ એક દિવસમાં પહોંચી જાય છે, જે (દિવસ) તમારી ગણતરીના હિસાબે એક હજાર વર્ષનો છે.

૭. આ છે જેએબનો અને જાહેરનો જાણનારો (અલ્લાહ) જે સર્વ સમર્થ છે, અત્યંત દયાળુ છે.

૮. જેનું પ્રત્યેક સર્જન ખામી રહિત છે અને તેણે ઈન્સાનને માટીમાંથી ઉત્પન્ન કર્યો.

૯. પછી એક સાધારણ પ્રવાહીના સત્ત્વ (વીર્ય)થી તેના વંશને વધારતો રહ્યો.

૧૦. પછી તેને સંપૂર્ણ આકાર આપી તેમાં પોતાની રૂહ ફૂંકી અને તેણે તમારા કાન, આંખ અને તમારા દિલ બનાવ્યા, પરંતુ તમે તેનો વેશ માત્ર પણ આભાર નથી માનતા.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

الْم ②

تَنْزِيلُ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ③

أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ بَلْ هُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ لِتُنْذِرَ

قَوْمًا مَّا أَتَاهُمْ مِنْ نَذِيرٍ مِنْ رَبِّكَ لَعَلَّهُمْ يُهْتَدُونَ ④

اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي

سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ مَا لَكُمْ مِنْ دُونِهِ

مِنْ وَلِيٍّ وَلَا شَفِيعٍ أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ⑤

يُدَبِّرُ الْأَمْرَ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ ثُمَّ يَعْرُجُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ

كَانَ مِقْدَارُهُ أَلْفَ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ ⑥

ذَلِكَ عِلْمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ⑦

الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ وَبَدَأَ خَلْقَ الْإِنْسَانِ

مِنْ طِينٍ ⑧

ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهُ مِنْ سُلَالَةٍ مِّنْ مَّاءٍ مَّهِينٍ ⑨

ثُمَّ سَوَّاهُ وَنَفَخَ فِيهِ مِنْ رُّوحِهِ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ

وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ⑩

૧. 'છ' દિવસોમાં અર્થાત છ સમાંતરોમાં, છ સરખા ગાળાઓમાં, છ પીરીયડોમાં.

૧૧. અને તેઓ કહે છે ‘જો અમે માટીમાં ભળી માટી થઈ જશું તો અમારું કરી નવેસરથી સર્જન કરવામાં આવશે? હકીકતમાં તેઓ પોતાના પાલનહાર સાથે મેળાપનો ઈન્કાર કરે છે.

૧૨. તેમને કહી દે ‘તમારા માટે મોતનો ફરિશ્તો નિયુક્ત કરવામાં આવ્યો છે જે તમારું મૃત્યુ નીપજાવશે પછી તમને તમારા પરવરદિગાર પાસે લઈ જવામાં આવશે. (રુકૂઅ - ૧)

૧૩. કાશ, તું તેમની દશા જોઈ શકતો હોત જ્યારે ગુનાહગારો પોતાના પાલનહાર સામે માથાં ઝુકાવીને ઊભા હશે (અને કહેશે), ‘હે અમારા પરવરદિગાર, અમારી આંખો તથા અમારા કાન (હવે) ઉઘડી ગયા છે માટે તું અમને પાછા (દુનિયામાં) મોકલી દે, કે અમે સારા કામો કરીએ, હવે અમને યકીન (વિશ્વાસ) આવી ગયો છે.’

૧૪. અને જો અમે ચાહતા હોત તો અમે દરેક જીવને હિદાયત આપત, પરંતુ મારું વચન પૂરું થઈને જ રહેશે: હું જીવન તથા ઈન્સાનોથી જહન્નમને ભરી દઈશ.

૧૫. માટે આજે (તમારી કરણીઓની સજાનો) સ્વાદ ચાખો, તમે આ દિવસની મુલાકાતને ભૂલાવી દીધી હતી, અમે પણ આજે તમને ભૂલાવી દેશું, માટે જે કર્મો તમે કરતા હતા તેના બદલામાં સદા માટેનો અઝાબ ભોગવો.

૧૬. અમારી આપતો ઉપર તેજ લોકો ઈમાન રાખે છે જેમને અમારી આપતો જ્યારે પણ વાંચી સંભળાવવામાં આવે છે, તે જ ક્ષણે તેઓ સિજદામાં પડી જાય છે, અને પોતાના પાલનહારની હમ્દ (સ્તુતિ) કરે છે અને અભિમાન નથી કરતા.

૧૭. તેમના પડખાં તેમની પથારીઓને ઝડકતા જ નથી અને તેઓ પોતાના રબને ભય અને આશા સાથે પુકારતા રહે છે અને અમે જે કંઈ આપ્યું છે તેમાંથી તેઓ ખર્ચ કરતા રહે છે.

وَقَالُوا إِذَا ضَلَلْنَا فِي الْأَرْضِ أَإِنَّا لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ
بَلْ هُمْ بِلِقَائِ رَبِّهِمْ كَمِرُونَ ①

قُلْ يَتَوَفَّكُم مَّلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي ذُكِّرَ بِكُمْ ثُمَّ
إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ ②

وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الْمُجْرِمُونَ نَاكِسُو رُءُوسِهِمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ
رَبَّنَا أَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا فَارْجِعْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا إِنَّا
مُقِرُّونَ ③

وَلَوْ شِئْنَا لَآتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدًىٰ وَلَٰكِن حَقَّ الْقَوْلُ
 مِنِّي لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْإِنسِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ④

فَلَوْ قُومُوا بِمَا نَسِينَا لَقَاءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا إِنَّا نَسِينَاكُمْ
وَذُقُوا عَذَابَ الْخُلْدِ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ⑤

إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِهَا خَرُّوا سُجَّدًا
 وَسَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ⑥

تَجَنَّبَا عَنْ مُوجِبِهَا مِنَ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا
 وَطَعْنًا وَذِمَارَ قُلُوبِهِمْ يَنْفِقُونَ ⑦

૧૮. કોઈ પણ જીવ નથી જાણતો કે તેમની આંખોને ઠંડક આપનારી કેવી કેવી બક્ષીસો તેમના માટે છૂપાવીને રાખવામાં આવી છે. (૨)

૧૯. તો શું મોમિન અને નાફરમાન એક સમાન થઈ શકે? નહિ, તેઓ કદાપિ એક સમાન નથી થઈ શકતા.

૨૦. તે લોકો જે ઈમાન લાવીને નેકીઓ કરતા રહ્યા તેમના માટે સદાય રહેવાના બગીચા હશે, આ મહેમાન નવાઝી તેમના કરેલા (નેક) કામોનો બદલો હશે.

૨૧. અને જે લોકો નાફરમાન છે તેમનું રહેઠાણ દોઝખ ની આગ છે, તેઓ જ્યારે પણ તેમાંથી નીકળવાનો પ્રયત્ન કરશે, તેમને તેમાં પાછા ધકેલી દેવામાં આવશે, અને તેમને કહેવામાં આવશે 'જે આગના અઝાબને તમે જૂઠ્ઠા ઠરાવતા હતા. (લો હવે) તેનો સ્વાદ માણો.

૨૨. અને તે આવનારા ભયંકર અઝાબ પહેલાં અમે તેમને નાની મોટી સજાઓ અવશ્ય આપતા રહેશું કે કદાચ તેઓ (તૌબાહ કરી) અટકી જાય.

૨૩. અને તેનાથી મોટો જાલિમ કોણ છે કે જેને તેના પાલનહારની આયતો દ્વારા નસિહત કરવામાં આવે, તો તે પોતાનું મુખ ફેરવી લે? અમે ગુનાહગારો પાસેથી બદલો અવશ્ય લેશું. (રુકૂઅ-૨)

૨૪. અને મૂસાને અમે કિતાબ આપી હતી, માટે તું તે (અલ્લાહ)ને મળવા ની બાબતમાં શંકા ન રાખ, અને અમે તે (તૌરાત)ને બની ઈસરાઈલ માટે માર્ગદર્શક બનાવી હતી.

૨૫. અને અમે તેમનામાંથી જ ઈમામ બનાવ્યા હતા અને તેઓ અમારા આદેશો પ્રમાણે લોકોનું માર્ગદર્શન કરતા હતા, જો કે તેઓ પોતે પણ સબ્ર કરનારા હતા અને અમારી આયતો ઉપર યકીન રાખતા હતા.

فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٨﴾

إِن كَانَ مُؤْمِنًا كَانَفَاسِقًا لَا يَسْتَوُونَ ﴿١٩﴾

أَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ جَنَّاتُ الْمَأْوَىٰ نُزُلًا بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٠﴾

وَأَمَّا الَّذِينَ فَسَقُوا فَمَأْوَاهُمُ النَّارُ كُلَّمَا أَرَادُوا أَنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا أُعِيدُوا فِيهَا وَقِيلَ لَهُمْ ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّتِي كُنتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ ﴿٢١﴾

وَلَنذِيقُهُمْ مِّنَ الْعَذَابِ الْأَدْنَىٰ دُونَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢٢﴾

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَا إِنَّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ مُنتَقِمُونَ ﴿٢٣﴾

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَلَا تَكُن فِي مِرْيَةٍ مِّن لِّقَائِهِ وَجَعَلْنَاهُ هُدًى لِّبَنِي إِسْرَءِيلَ ﴿٢٤﴾

وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ آيَةً يَّهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَنَنصُرَنَّكَ وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٥﴾

જો તેમની આંખોને ઠંડક આપનારી બક્ષીસો તેમના માટે છૂપાવીને રાખવામાં આવી છે.

૨. નેકીઓના બદલામાં મળનારી જન્નતનું વર્ણન આંહજરત સ.અ.સ.ના શબ્દોમાં બુખારી કિતાબ બાદઅલ-ખલ્કમાં છે કે બેહિશતની બક્ષીસોને હજી સુધી ઈન્સાનની આંખોએ નથી જોઈ, ન તેમના કાનોએ સાંભળી છે અને ન ઈન્સાનની કલ્પના પણ તેના રહસ્યો સુધી પહોંચી શકે છે.

૨૬. ખરેખર તારો પરવરદિગાર ક્યામતના દિવસે તેમની વચ્ચે તે વાતનો ફેસલો કરશે જેનો તેઓ અંદરોઅંદર મતભેદ કરતા હતા. إِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٢٦﴾

૨૭. શું તેમને નસિહત લેવા માટે એટલું ઘણું નથી કે તેમની પહેલાં અમે કેટલી પેઢીઓને નષ્ટ કરી ચૂક્યા છીએ જેમના રહેઠાણોમાં આ લોકો આજે હરીફરી રહ્યા છે? તેમાં બેશક (ઘણી) નિશાનીઓ છે, છતાં તેઓ લક્ષ નહિ આપે? أَوَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمَا أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْقُرُونِ يَسْتُونَ فِي مَسْكِهُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ ۖ أَفَلَا يَسْتَعُونَ ﴿٢٧﴾

૨૮. શું તેમણે નથી જોયું કે અમે પાણીને સુકી જમીન ઉપર વરસાવી તેમાંથી અનાજ ઉત્પન્ન કરીએ છીએ, જેમાંથી તેમના ઢોરો ખાય છે, અને પોતે પણ? શું તો પણ તેઓ નહિ જુએ? أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا نَسُوقُ الْمَاءَ إِلَى الْأَرْضِ الْجُرُزِ فَنُخْرِجُ بِهِ زَرْعًا تَأْكُلُ مِنْهُ أَنْعَامُهُمْ وَأَنْفُسُهُمْ ۖ أَفَلَا يُبْصِرُونَ ﴿٢٨﴾

૨૯. અને તેઓ પૂછે છે ‘જો તમે સાચા છો તો કતેહ ક્યારે મળશે?’ وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْفَتْحُ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٩﴾

૩૦. તેમને કહે ‘કતેહના દિવસે કાફરોનું ઈમાન લાવવું તેમને કાયદામંદ નહિ નીવડે, અને તેમને મહોલત પણ આપવામાં નહિ આવે.’ قُلْ يَوْمَ الْفَتْحِ لَا يَنْفَعُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِيْمَانُهُمْ وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ ﴿٣٠﴾

૩૧. માટે તેમના હાલ પર તેમને છોડી દે, અને રાહ જોતો રહે, તેઓ પણ રાહ જુએ. فَاعْرِضْ عَنْهُمْ وَانْتَظِرِ إِنَّهُمْ مُنْتَضِرُونَ ﴿٣١﴾

(રુકૂઅ-૩)

૩. બદરની જંગનો દિવસ પણ ‘નિર્ણયનો દિવસ’ કહેવાતો જ્યારે બે પક્ષોની અથડામણીથી સત્ય તથા અસત્યનો ફેસલો થઈ ગયો હતો.

سُورَةُ الْأَحْزَابِ مَدَنِيَّةٌ ﴿٣٣﴾

અલ-અહઝાબ

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. હે નબી! તું અલ્લાહનું શરણ લે અને કાફરો તથા મુનાફિકો (ના કહેવા) પાછળ ન ચાલજે. બેશક, અલ્લાહ સર્વ જાણનારો છે, હિકમતવાળો છે.

૩. અને તારા ઉપર જે વહી કરવામાં આવી છે તે પ્રમાણે ચાલ. બેશક તમે જે કામો કરો છો અલ્લાહ તેનાથી ખૂબ માહિતગાર છે.

૪. અને તું અલ્લાહમાં વિશ્વાસ રાખ. બેશક અલ્લાહ કાર્યસાધક તરીકે પૂરતો છે.

૫. અલ્લાહે કોઈ પણ વ્યક્તિના શરીરમાં બે હૃદયો નથી બનાવ્યા; ન તો તમારી તે પત્નીઓમાંથી કોઈને તમારી માતા બનાવી છે. જેમને તમે માતા^(૧) કહી તેમનાથી દૂર રહો છો, ન તો તેણે તમારા પાલક પુત્રોને તમારા (સગા) પુત્રો બનાવ્યા છે. આ તો તમારા મોઢેથી ઉચ્ચારેલા (માત્ર) શબ્દો જ છે; પરંતુ અલ્લાહ જે કહે છે તે જ સત્ય છે અને તે જ સન્માર્ગે દોરનારો છે.

૬. તે પાલકપુત્રોને^(૨) તેમના પિતા (ના નામ)થી બોલાવો. અલ્લાહની દ્રષ્ટિમાં આજ વધુ ન્યાયી છે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿١﴾

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ اتَّقِ اللَّهَ وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ

إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٢﴾

وَأَتِيعَ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا

تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿٣﴾

وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلًا ﴿٤﴾

مَا جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ مِّن قَلْبَيْنِ فِي جَوْفِهِ وَمَا جَعَلَ

أَزْوَاجَكُمْ أُمَّيًّا تُنْظَرُونَ مِنْهُنَّ أُمَّهَاتِكُمْ وَمَا جَعَلَ

أَدْعِيَاءَكُمْ أَبْنَاءَكُمْ ذَلِكُمْ قَوْلُكُمْ بِأَفْوَاهِكُمْ وَاللَّهُ

يَقُولُ الْحَقَّ وَهُوَ يَهْدِي السَّبِيلَ ﴿٥﴾

أَدْعُوهُمْ لِأَبَائِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ فَإِنْ لَّمْ

૧. પતિ પોતાની પત્નીઓથી કોઈ અણુબનાવના લીધે અથવા દૂર રહેવાના બહાના બનાવવા માટે તેમને પોતાની માતા ઠરાવી લેતા હતા. પરંતુ લાગણીઓ તથા ભાવનાઓનું જે ઉદભવ સ્થાન ગણાય છે તે હૃદય જેમાં સંબંધની ભાવનાઓ જાગ્રત થયા પછી તેને બદલવું બહુજ મુશ્કેલ હોય છે. પ્રત્યેક સગાઈના સંબંધો વિશે હૃદયમાં જુદી જુદી લાગણીઓ હોય છે, જેથી કોઈને મોઢેથી પત્ની, માતા બહેન અથવા બહેન પુત્રી કહેવાથી તે ખરેખર પત્ની માતા બહેન કે પુત્રી નથી બની જતી. જેને હૃદયમાં એકવાર પત્નીનું સ્થાન આપવામાં આવ્યું હોય તેને માતાનું સ્થાન કદીપણ નથી આપી શકાતું. ઈસ્લામમાં આ નકારી અને ઘૃણાજનક પ્રથાનો ઉચ્છેદ કરવામાં આવ્યો છે.

૨. બીજો રિવાજ દત્તક પુત્ર લેવાનો છે જેનો ઈસ્લામે ઉચ્છેદ કર્યો છે. આ બનાવટી સગાઈના રિવાજને સ્થાપવાથી સગાઓના વારસાના ખરા હક્કો તથા વંશવેલાના કુદરતે નીમેલા દસ્તુરમાં

પરંતુ જો તમે તેમના પિતાઓને નથી જાણતા તો તેઓ તમારા દીનબંધુ છે અથવા તમારા ભાઈ છે, અને જો તમે અજાણતામાં આવી ભૂલ કરી બેઠા હો, તો તમારા ઉપર કોઈ દોષ નથી, સિવાય કે તમે ઈરાદાપૂર્વક તેવું કરો. બેશક, અલ્લાહ અત્યંત બક્ષનાર છે, દયાળુ છે.

૭. મોમિનો ઉપર તેમના જીવથી પણ વધુ હક્ક નબી રાખે છે, અને તેની પત્નીઓ^(૩) તેમની માતાઓ છે. અને અલ્લાહની કિતાબ પ્રમાણે મોમિનો તથા હિજરત કરનારાઓથી લોહીના સંબંધના^(૪) સગાઓ એકબીજા ઉપર વધારે હક રાખે છે, સિવાય કે તમારા તે મિત્રો જેમની સાથે તમે કોઈ ભલાઈ કરવા ચાહતા હો તો. તેનો (પણ) ઉલ્લેખ કિતાબમાં છે.

૮. અને (યાદ કર) જ્યારે અમે નબીઓ સાથે કરાર કર્યો હતો, અને તારી સાથે, અને નૂહ સાથે, અને ઈબ્રાહીમ અને મૂસા સાથે, અને ઈસા ઈબને મરિયમ સાથે પણ બેશક અમે પાકો કરાર કર્યો હતો;^(૫)

تَعْلَمُوا آبَاءَهُمْ فَاُولَئِكَ فِي الدِّينِ وَ مَوَالِيكُمْ
وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَا أَخْطَأْتُم بِهِ وَلَكِنْ مَّا
تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ①

الَّتِي أُولَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ
أُمَّهَاتُهُمْ وَأُولَئِكَ الْأَرْحَامُ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ
فِي كِتَابِ اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ إِلَّا أَنْ
تَفْعَلُوا إِلَىٰ أَوْلِيَائِكُمْ مَعْرُوفًا كَانَ ذَلِكَ فِي الْكِتَابِ
مَسْطُورًا ②

وَإِذَا أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ
تُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ
وَإِذَا أَخَذْنَا مِنْهُمُ مِيثَاقًا غَلِيظًا ③

અવ્યવસ્થા ફેલાઈ જાય છે. નિઃસંતાનની મૂકેલી વંશપરંપરા ખાનદાનની નામના તથા માલમિલકતનો વારસો નિયમ પ્રમાણેજ ખરા હક્કદારો અને લોહીના સંબંધ રાખનારાઓના બદલે બહારની અનાધિકારી વ્યક્તિના હાથમાં સોંપવાની ઈસ્લામમાં સખત મનાઈ કરવામાં આવી છે. તદુપરાંત આ રિવાજથી ઘણી સામાજિક ખૂરાઈઓનો પણ ઉદભવ થાય છે.

૩. આ પહેલાંની આયતમાં 'માતાના રૂહાની સંબંધ' વિશે જે આદેશ આપવામાં આવ્યો છે તેનાથી કોઈ ગેરસમજ ઉભી ન થાય તેના માટે આ આયતમાં વધુ ખુલાસો કરવામાં આવ્યો છે કે રસૂલોની પત્નીઓ મોમિનોની માતાઓના સ્થાને છે. અહીં લોહીના સંબંધને જેટલું મહત્વ આપવામાં આવ્યું છે તેટલું જ મહત્વ રૂહાની સંબંધને પણ આપવામાં આવ્યું છે. આંહારત સ.અ.સ.ની રૂહાની પિતા હોવાના સંબંધથી તેમની પત્નીઓ મોમિનોની માતાઓ છે.

૪. ઈસ્લામી ભાઈચારા વિશે કોઈ ગેરસમજ ઉભી થવાનો અહીં સંભવ છે કે તેઓ એકબીજાના ભાઈ હોવાના લીધે પારસ્પરિક મિલકતોના વારસદાર પણ બની શકે છે. આ રિવાયત તે ગેરસમજને દૂર કરે છે અને આ વસ્તુને સ્પષ્ટ કરે છે કે ફક્ત લોહીનો સંબંધ જ વારસો મેળવવાનો હકદાર છે, અને આ આયતથી બીજા સંબંધને મર્યાદિત રાખી લોહીના સંબંધને જ વારસાનો હક આપ્યો છે. તે સમયે હિજરતીઓ તથા મદીનામાં આશ્રય આપનારાઓ વચ્ચે ભાઈચારાનો સંબંધ કાયમ કરવામાં આવ્યો હતો જેનાથી હિજરતીઓ તથા મક્કાવાસીઓ એકબીજાના ભાઈ બની જતાં એકબીજાની મિલકતના વારસદાર બનવાનો તેમને કોઈ હક ન હતો તેની ચોખવટ આ આયતમાં થઈ ગઈ છે. ઈસ્લામી બિરાદરીમાં સામાજિક વાઙાબંધીનું પણ કોઈ મહત્વ નથી જેનો અહીં ખુલાસો કરી દેવામાં આવ્યો છે.

૫. આ ચાર રસૂલો, હઝરત નૂહ, હઝરત ઈબ્રાહીમ, હઝરત મૂસા, તથા હઝરત ઈસાને આ આયતમાં એવું જ મહત્વનું સ્થાન આપવામાં આવ્યું છે જેટલું તેમનું મહત્વનું સ્થાન ઈસ્લામ પહેલાંના રસૂલોમાં હતું. હઝરત નૂહ (અ) પહેલી શરિયત લાવનારા નબી હતા, અને હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ)માં મૂસ્વી તથા

૯. કે (અલ્લાહ) સાચા લોકોની સચ્ચાઈની પરિક્ષા લે. બેશક કાફરો માટે તેણે દુઃખદાયક અઝાબ તૈયાર કર્યો છે. (રુકૂઅ-૧)

૧૦. હે ઈમાન લાવનારાઓ, અલ્લાહની તે ને'મતોને યાદ કરો જે તેણે તમને આપી હતી, જ્યારે લશ્કરોએ તમારા ઉપર હલ્લો કર્યો ત્યારે અમે તેમના ઉપર ભયંકર વાવાઝોડું તથા (ફરિશ્તાઓનું) લશ્કર ઊતાર્યું^(૬) જેને તમે જોઈ ન શકતા હતા. પરંતુ તમે જે કરો છો તેને અલ્લાહ જોઈ રહ્યો છે.

૧૧. જ્યારે તેઓ તમારા ઉપર ઊંચાણોમાંથી તથા નીચાણોમાંથી ધસી આવ્યા હતા અને તમારી આંખો ફાટી રહી અને તમારા હૈયાં ઊંચા ચઢી ગયા હતા અને તમે અલ્લાહ વિશે તર્કવિતર્કો કરવા લાગ્યા,

૧૨. ત્યારે મોમિનોની (સખત) અજમાયશ લેવામાં આવી હતી. અને તેમને બેહદ હચમચાવી નાખવામાં આવ્યા હતા.

૧૩. અને ત્યારે મુનાફિકો અને જેમના દિલમાં રોગ હતો તેમણે કહ્યું 'અલ્લાહ તથા તેના રસૂલે અમને આપેલું વચન માત્ર એક ફરેબ છે.'

૧૪. અને જ્યારે તેમના એક ટોળાએ કહ્યું 'હે યસરીબના^(૭) રહેવાસીઓ, હવે, (શત્રુઓ સામે) તમે નહિ ટકી શકો, માટે પાછા ફરો.' અને એક ટોળાએ

يَسْأَلُ الضَّالِّينَ عَنْ صِدْقِهِمْ وَأَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا أَلِيمًا ①

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَاءَتْكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا وَكَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا ②

إِذْ جَاءَكُمْ مِنْ فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنْكُمْ وَإِذْ زَاغَتِ الْأَبْصَارُ وَبَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ وَتَظُنُّونَ بِاللَّهِ الظُّنُونًا ③

هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا زِلْزَالًا شَدِيدًا ④
وَإِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ مَّا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا ⑤

وَإِذْ قَالَتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ يَا أَهْلَ يَثْرِبَ لَا مُقَامَ لَكُمْ فَارْجِعُوا وَيَسْتَأْذِنُ فَرِيقٌ مِنْهُمْ النَّبِيَّ يَقُولُونَ

ઈસ્લામી મંતવ્યનો સમન્વય હતો. હઝરત મૂસા (અ) ઈસરાઈલના છેલ્લા શરિયત લાવનારા રસૂલ હતા, અને આંહઝરત સ.અ.સ.ના અગ્રગામી હતા. અહીં 'કરારો લીધા'નો અર્થ તેમના મરતબાને અનુકૂળ જવાબદારીઓ તેમને સોંપવામાં આવી હતી.

૬. આ આયતમાં જે જંગનું વર્ણન છે તેમાં અરબસ્તાનની એકએક કોમ સંગઠિત થઈ. ઈસ્લામ વિરુદ્ધ ઊતરી પડી હતી જે હિજરી ૫ માં મદીનાથી નીકળેલા યહૂદીઓ બનુકુરૈઝ તથા બની ફરારાહ, ગીફતાન, અશમ, મર્રાહ, સુલેમ, બનુ સાઅદ, બનુ અસદ, મધ્ય અરેબીઆના રણવાસી અરબો, મદીનાના મુનાફિકો તથા અન્ય યહૂદી બળોના જુથો વગેરેએ સંગઠન કરી બળવાન લશ્કર વડે મદીનાને ઘેરો ઘાલ્યો હતો. તેમના દસથી વીસ હઝારના સશસ્ત્રબળ સામે કુલ મુસ્લિમ સંખ્યા ૧૨૦૦ની હતી. અમુક લેખકોના કથન પ્રમાણે કુલ ૩૦૦૦ની હતી જેમાં સ્ત્રીઓ તથા બાળકો પણ હતા, જેમણે તે સમયે ખાઈ ખાદવાના કામમાં સહાયતા કરી હતી. આ ઘેરો લગભગ ચાર અઠવાડીયા સુધી રહ્યો. અંતમાં મુસ્લિમો આ આકરી કસોટીમાંથી વિજેતા બની સફળ થયા, જેના પછી ફરી કાફર કુરેશો મુસ્લિમો સામે કદી ટકી ન શક્યા.

૭. હિજરત પહેલાં મદીનાનું નામ 'યસરબ' હતું.

રસૂલ પાસેથી જવાની પરવાનગી માગી કહ્યું 'અમારા ઘર રેઢા (અરક્ષિત) છે. અને તે (હકીકતમાં) અરક્ષિત ન હતા, આ લોકો ભાગી છૂટવા ચાહતા હતા.

૧૫. અને જો (મદીનાને) ચોતરફથી ઘેરી તેમાં દાખલ થઈ તેમને (મુસ્લિમો) સામે કિસાદમાં જોડાવા માટે કહેવામાં આવત તો તેઓ (બેધડક) તેમની સાથે શામિલ થઈ ગયા હોત અને પોતાના ઘરોમાં ભાગ્યેજ રોકાયા હોત. (૮)

૧૬. હકીકતમાં તેઓ અલ્લાહને વચન (૯) આપી ચૂક્યા હતા કે તેઓ કદાપિ પીઠ ફેરવી ભાગશે નહિ. અને અલ્લાહ સાથે કરેલા કરાર વિશે તો જવાબ અવશ્ય દેવોજ પડશે.

૧૭. તું કહે 'જો તમે મોતથી અથવા માર્ગી જવાથી દૂર નાસો છો તો તમારું નાસી જવું તમને કદાપિ હિતકર નીવડશે નહિ, અને તમે ટૂંકો લાભ ઉઠાવશો.

૧૮. તું કહે 'તમને અલ્લાહથી કોણ બચાવી શકે છે જો તે તમને હાનિ કરવા ચાહતો હોય તો? અથવા જો તે તમારા ઉપર રહેમ કરવા ચાહતો હોય તો? બેશક, તેમને અલ્લાહ સિવાય કોઈ દોસ્ત અથવા મદદગાર નહિ મળે.

૧૯. નિઃસંદેહ અલ્લાહ તમારા માંના તે લોકોને જાણે છે જે (લોકોને જીહાદથી) રોકતા હોય છે અને તેમને પણ જાણે છે જે પોતાના બંધુજનોને કહે છે 'તમે અમારી સાથે ભળી જાઓ.' આવા લોકો ભાગ્યેજ લડાઈમાં હિસ્સો લેતા હોય છે.

૨૦. (કારણ કે) તમારા હક્કમાં તેઓ બેહદ કંજૂસ છે (૧૦) પરંતુ જ્યારે મુસીબત આવી પડે છે ત્યારે તું જોઈશ કે તેઓ તારી સામે કેવી આશાભરી

إِنَّ يَوْمَنَا عَوْرَةٌ وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ إِنْ يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا ۝

وَلَوْ دَخَلَتْ عَلَيْهِمْ مِّنْ أَقْطَارِهَا ثُمَّ سُلِّوا الْفِتْنَةَ لَا تَوَهَا وَمَا تَلَبَّتُوا بِهَا إِلَّا سَيِّئًا ۝

وَلَقَدْ كَانُوا عَاهِدُوا اللَّهَ مِنْ قَبْلُ لَا يُؤَلُّونَ الْأَدْبَارَ وَكَانَ عَهْدُ اللَّهِ مَسْئُولًا ۝

قُلْ لَّنْ يَنْفَعَكُمُ الْفِرَارُ إِنْ فَرَرْتُمْ مِنَ الْمَوْتِ أَوِ الْقَتْلِ وَإِذًا لَا تَنْتَعُونَ إِلَّا قَلِيلًا ۝

قُلْ مَنْ ذَا الَّذِي يَعْصِمُكُم مِّنَ اللَّهِ إِنْ أَرَادَ بِكُمْ سُوًّا أَوْ آسَاءَ بِكُمْ رَحْمَةً ۖ وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِّنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ۝

قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الْمَعْوِقِينَ مِنْكُمْ وَالْقَائِلِينَ لِإِخْوَانِهِمْ هَلُمَّ إِلَيْنَا وَلَا يَأْتُونَ الْبَاسَ إِلَّا قَلِيلًا ۝

أَشْجَعَهُ عَلَيْهِمْ ۖ فَاِذَا جَاءَ الْخَوْفُ سَرَّابَتْهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ تَدُورُ أَعْيُنُهُمْ كَالَّذِي يُفْثَسُ عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ ۖ فَاِذَا ذَهَبَ الْخَوْفُ سَلَقُوكُمْ

૮. જો દુશ્મનો મદીનાને ચારે તરફથી ઘેરી લઈ મુસ્લિમોના મુકાબલા માટે મુનાફિકોની મદદ માગી હોત તો તેઓ તેમની સાથે જોડાઈ ગયા હોત.

૯. મદીનાના યહુદીઓએ બહારના દુશ્મનો સામે મદીનાના બચાવ માટે આંહજરત સ.અ.સ.ને મદદ આપવાનો વાયદો કર્યો હતો.

૧૦. મદદ આપવા ટાણે કંજૂસી દેખાડવી, લેવા ટાણે અસંતોષ વ્યક્ત કરવો, આ મુનાફિકોના ખાસ અવગુણો હતા.

નજરે જોઈ રહ્યા હોય છે. તેમની આંખો કેવી ચકરવકર ફરી રહી હોય છે જાણે તેમના ઉપર મોતના ભયથી મૂઠ્ઠા છવાઈ ગઈ હોય. પરંતુ જ્યારે ભય ટળી જાય છે તો તેઓ વધુ લાભ મેળવવાના લોભે તને મેણાં તાના મારે છે. હકીકતમાં તેઓ ઈમાન લાવ્યાજ નથી; જેથી અલ્લાહે તેમની કરણીઓ રદ કરી દીધી છે. અને અલ્લાહ માટે તેમ કરવું બહુજ સહેલું છે.

૨૧. આ લોકો એવું ધારે છે કે (દુશ્મનોના સંગઠિત) લશ્કરો હજી પાછા નથી ગયા. અને જો તેઓ ફરી આવી ચઢે તો આ લોકો ચાહશે કે તેઓ રણમાં બદુઓ વચ્ચે રહી તમારા વિશે સમાચાર મેળવતા રહે. અને જો તેઓ તમારી સાથે રહ્યા હોત તો તેઓ લડાવામાં ભાગ્યેજ હિસ્સો લેત. (રુકૂઅ-૩)

૨૨. બેશક અલ્લાહનો રસૂલ તમારા માટે એક ઉત્તમ નમૂનો^(૧૧) છે, તે લોકો માટે જે અલ્લાહ તથા કયામતના દિવસથી ડરે છે અને અલ્લાહને ખૂબ યાદ કરતા રહે છે.

يَأْتِيَنَّهُ جَدَادٌ شَحِيحٌ عَلَى الْخَيْرِ أَوْلَيْكَ لَهُ
يُؤْمِنُوا فَأَحْبَطَ اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى
اللَّهِ يَسِيرًا ﴿٢١﴾

يَحْشَوْنَ الْإِحْرَابَ لَمْ يَدْهَبُوا وَإِنْ يَأْتِ الْإِحْرَابُ
يُودُّوا وَلَوْ أَنَّهُمْ بَادَوْا فِي الْأَغْرَابِ يَسْأَلُونَ عَنْ
أَنْبَاءِكُمْ وَلَوْ كَانُوا فِيكُمْ مَا قَتَلُوا إِلَّا قَلِيلًا ﴿٢٢﴾

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ
يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا ﴿٢٣﴾

૧૧. ખંદક (ખાઈ)નું યુદ્ધ આંહજરત સ.અ.સ.ના જીવનમાં સૌથી વધુ તકલીફ આપનારું હતું જેમાંથી આપ (સ) બહુજ ફખર (ગૌરવ)થી તેમજ સફળતાથી નીકળવા પામ્યા હતા. આપ (સ) સાબિર (ધૈર્યશીલ) તથા દ્રઢનિશ્ચયથી તમામ મુસીબતોનો મુકાબલો કરતા રહ્યા. મક્કાની ફતેહ બાદ આખું અરબ આપના કદમોમાં આવી પડ્યું, પરંતુ સત્તાના મદમાં ન આવતાં આપ (સ)એ દુશ્મનો સાથે અત્યંત દરગુઝર તથા એહસાનનો વર્તીવ કર્યો. આંહજરત સ.અ.સ. માનવતાના રોશન પ્રતીક હતા અને સૌમ્યતા તથા ભલાઈના ભંડાર હતા. આપ (સ) પોતાના જીવનની વિવિધ ભૂમિકાઓમાં સાધારણ ચૈતથી લઈ બાઈન્સાફ સત્તાધીશ તરીકે બેમિસાલ સાબિત થયા છે. આપ પોતાની ભરજુવાનીમાં પણ આલા ઈજ્લાક (શુદ્ધ ચારિત્ર્ય), પરહેઝગારી તથા ગાંભીર્યના એક આદર્શરૂપ હતા. પ્રૌઢાવસ્થામાં તેમને ‘અલ-અમીન’ કહેવામાં આવ્યા. વેપાર વ્યવહારમાં પ્રમાણિકતા તથા સત્યનિષ્ઠાનો આપ આગ્રહ રાખતા જંગોમાં એક સાધારણ સિપાહીની જેમ લડ્યા અને કૌજના સેનાપતિ બની હાર પણ ભોગવી અને ઘણી ફતેહ પણ મેળવી. કાયદા ઘડ્યા, ન્યાય કર્યો, રાજનીતિજ બન્યા, શિક્ષક બન્યા, કોમના સરદાર બન્યા, હુકમતના ધણી બન્યા. એક સાથે કૈસર અને પોપ બન્યા, પરંતુ પોપના મિથ્યાઆડંબર વગર, અને કૈસરની પ્રચંડ સેનાઓ વગર, અંગરક્ષકો વગર, મહેલો વગર અને કોઈ પણ પ્રકારના પદાર્થ, ખજાના કે નાણાકીય પુરસ્કાર વગર. આપ સ્વહસ્તે પોતાના ઘરનું કામકાજ કરતા, ચર્મપત્ર ઉપર સૂતા, ખજુર, જવનો રોટલો તથા પાણી ઉપર નીભાવ કરતા અને રાતના સમયે પગમાં સોજો ચડતા સુધી પોતાના પરવરદિગારની ઈબાદત કરતા. સંજોગોની ચડતી પડતી સાથે આપના જીવનમાં કોઈપણ ફેરફાર ન થવા પામ્યો (મુહમ્મદ એન્ડ મુહમ્મદનીઝમ બોસ્કવર્થ સ્મીથમાંથી)

૨૩. અને જ્યારે મોમિનોએ સંગઠિત લશ્કરોને આવતા જોયા તો તેમણે કહ્યું 'આ'જ છે જેનો અલ્લાહ અને તેના રસૂલે અમને વાયદો કર્યો હતો; અને અલ્લાહે અને તેના રસૂલે તદ્દન સત્ય વાત કહી હતી.' આ બનાવે તેમના યકીનમાં તથા તાબેદારીની ભાવનામાં વધારો કરી મૂક્યો.

૨૪. મોમિનોમાં એવા લોકો પણ છે જેમણે અલ્લાહને આપેલા પોતાના વચનને પૂરું કરી દેખાડ્યું. તેમનામાંના કેટલાક (શહિદ થઈ) પોતાના વચનમાં પાર ઊતરી ગયા અને કેટલાક મક્કમ ઈરાદાથી (તકની) રાહ જોઈ રહ્યા છે;

૨૫. કે અલ્લાહ સાચા લોકોને તેમની સચ્ચાઈનો (સુયોગ્ય) બદલો આપે, અને મુનાફિકોને સજા આપે અથવા ચાહે તો તેમની તરફ રહેમતની નજર કરે. ખરેખર અલ્લાહ બેહદ ક્ષમાવંત છે, દયાળુ છે.

૨૬. અને અલ્લાહે કાફરોને તેમની ગુસ્સાની આગમાં બળતા ખાલી હાથે પાછા કાઢ્યા. અને અલ્લાહે તેમની લડાઈને પોતાના માથે લઈ લીધી. અને અલ્લાહ મહાબળવાન છે. સામર્થ્યવાળો છે.

૨૭. અને તેમની મદદ કરનારા એકલે કિતાબને (અલ્લાહે) કિલ્લા ઉપરથી નીચે હાંકી કાઢ્યા અને તેમના મનમાં દેહશત નાખી દીધી. તેઓમાંના કેટલાકને તમે કતલ કર્યા અને કેટલાકને કેદ પકડ્યા. (૧૨)

૨૮. અને તેણે તમને તે લોકોની ભૂમિના તથા તેમના ઘરોના તથા તેમની મિલકતોના વારસ બનાવ્યા જે ભૂમિ (૧૩) ઉપર તમે પહેલાં કદી પગ મૂક્યો ન હતો. અને અલ્લાહ સર્વ વસ્તુઓ ઉપર સત્તા ધરાવે છે. (રુકૂઅ-૩)

૧૨. દગાબાઝ બનુ કુરૈશ્સે આંહજરત સ.અ.સ. સાથે દુશ્મનો સામે મદીનાનું રક્ષણ કરવાના કરારો કર્યા હતા. પરંતુ બનુ નઝીરના સરદાર હુયૈયની શીખવણીમાં આવી તે દુશ્મનો સાથે જોડાઈ ગયો પરંતુ તેમનો હુમલો નિષ્ફળ જતાં પચ્ચીસ દિવસ સુધી ઘેરામાં રહેવા પછી અંતમાં તેઓ શરણે આવ્યા અને આસના કબીલાના સરદાર સા'દ બિન મા'દને તેમનો ન્યાય કરવા માટે આંહજરત સ.અ.સ. ઉપર સ્વયં પોતેજ પસંદગી આપી. સા'દે મૂસ્વી કાનૂન પ્રમાણે આ ચૂકાદો આપ્યો કે તેમના જીવાનોને મૃત્યુદંડ આપવામાં આવે.

૧૩. ખએબરનો પ્રદેશ, પારસી તથા રોમન સામ્રાજ્ય.

وَلَا تَأْكُلُ أَمْوَالُ الْكَافِرِينَ الْقَوَامًا وَعَدَدًا
اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَصَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَمَا رَادَّهُمْ
إِلَّا يَأْنِيًا وَتَسْلِيمًا ﴿٣٣﴾

مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ
فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ ۖ وَمَا
بَدَّلُوا بَدْلًا نَّكَالًا ﴿٣٤﴾

يَجْزِي اللَّهُ الصَّادِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبُ الْمُنَافِقِينَ
إِنْ شَاءَ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا
رَحِيمًا ﴿٣٥﴾

وَرَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِعَيْثِهِمْ لَمْ يَكُنْ لَهُمْ
وَكْفَىٰ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ وَكَانَ اللَّهُ قَوِيًّا
عَزِيزًا ﴿٣٦﴾

وَأَنزَلَ الَّذِينَ ظَاهَرُوا لَهُمْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ
صِيَاحِيهِمْ وَقَدَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ ۖ فَرِيقًا
تَقْتُلُونَ وَتَأْسِرُونَ فَرِيقًا ﴿٣٧﴾

وَأَوْرَثَكُمْ أَرْضَهُمْ وَدِيَارَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ وَأَرْضًا
لَّمْ تَطَّوُّوها ۖ وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا ﴿٣٨﴾

૨૯. હે રસૂલ, તારી પત્નીઓને કહે 'જો તમે આ દુનિયાનું જીવન તથા તેની શોભાને ચાહો છો, તો આવો, તે આપી ભલાઈઓ સાથે તમને હું વિદાય કરું.

૩૦. 'પરંતુ જો તમે અલ્લાહ, તથા તેના રસૂલ, તથા આબેરતના ઘરને ચાહો છો, તો જાણી લો કે અલ્લાહે નેકી કરનારાઓ માટે ભવ્ય બદલો તૈયાર કરી રાખ્યો છે.'

૩૧. હે નબીના પત્નીઓ! જો તમારામાંથી કોઈ બેશરમીનું વર્તન કરશે, તેને બમણો અઝાબ આપવામાં આવશે. બેશક અલ્લાહ માટે તેમ કરવું બહુજ સહેલું છે.

૩૨. પરંતુ તમારામાંથી જે અલ્લાહ તથા તેના રસૂલની તાબેદારી કરશે અને સદાચારો કરશે અમે તેને બમણો બદલો આપશું; અને અમે તેના માટે ઈજાઝતની રોઝી તૈયાર કરી રાખી છે.

૩૩. હે નબીની પત્નીઓ! તમે પરહેઝગાર બનશો તો તમે સાધારણ સ્ત્રીઓ સમાન નહિ ગણાઓ. માટે અન્ય (પુરુષ) સાથે મૃદતાથી વાત ન કરો કે નાપાક મન ધરાવનારાને આકર્ષણ થાય. માટે મર્યાદામાં^(૧૪) રહી વાત કરો.

૩૪. અને તમારા ઘરોમાં માનમર્યાદા સાચવીને^(૧૫) રહો, પહેલાં જેમ જહાલત (અજ્ઞાનતા)ના સમયમાં થતું હતું તેવી રીતે તમારા સૌંદર્યનું અન્ય સામે પ્રદર્શન (ખુલ્લું) ન કરો. નમાઝ કાયમ કરો અને ઝકાત અદા કરો. અને અલ્લાહ તથા

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ إِن كُنْتُمْ تُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَأَسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا ﴿٢٩﴾

وَأَن كُنْتُمْ تُرِيدُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالذَّارَ الْآخِرَةَ فَإِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَاتِ مِنكُنَّ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٣٠﴾

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ مَنْ يَأْتِ مِنْكُنَّ بِفَاحِشَةٍ مُّبِينَةٍ يُضَعَفْ لَهَا الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ ۖ وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ﴿٣١﴾

وَمَنْ يَقْنُتْ مِنكُنَّ لِلَّهِ وَرَسُولِهِ وَتَعَمَّلْ صَالِحًا نُؤْتِيهَا أَجْرَهَا مَضْمُونًا وَاعْتَدْنَا لَهَا زَوْجًا كَرِيمًا ﴿٣٢﴾

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لَسْتُ كَأَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ إِنِ اتَّفَقْتِ ۖ وَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَعْرُوفًا ﴿٣٣﴾

وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى ۚ وَأَقِمْنَ الصَّلَاةَ وَآتِينَ الزَّكَاةَ وَأَطِعْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ ۚ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ

૧૪. આંહજરત સ.અ.સ.ની પત્નીઓને પોતાની માનમર્યાદામાં રહેવાની અને પોતાના મરતબાની હિકાઝત કરવાની, રક્ષણ તેમજ પરપુરુષો ઉપર પોતાની જિનત તથા નજાકત (કોમળતા)ને પ્રગટ ન થવા દેવાની સૂચના આપવામાં આવી છે કે જેથી મેલા મનવાળા લોકોને ખોટું આકર્ષણ ન થાય.

૧૫. પોતાના ઘરમાં રહેવાનો અર્થ પોતાના પરિવાર તથા ગૃહજીવનની સંભાળને મહત્વ આપવાનો છે, નહિ કે સ્ત્રીઓને બહાર જવાથી રોકવામાં આવ્યો છે અથવા તેમને ઘરમાં જ ગોંધાઈ રહેવાનો હુકમ આપવામાં આવ્યો છે. સ્ત્રીને પોતાની આવશ્યકતા તથા સંજોગો પ્રમાણે કામ કરવાની તથા આવજી કરવાની પૂરતી છૂટ છે. પરંતુ પુરુષો તથા સ્ત્રીઓને વર્થે મિશ્ર મેળાવડાઓમાં છૂટછાટ લેવાની સખત મનાઈ છે. આ સૂચન માત્ર નબીઓની પત્નીઓ માટે જ નથી પરંતુ પ્રત્યેક મુસ્લિમ સ્ત્રીવર્ગ ઉપર લાગુ પડે છે.

તેના રસૂવના ફરમાનોનું પાલન કરો. હે (રસૂવના) ઘરના સભ્યો, ખરેખર અલ્લાહ બૂરાઈઓને તમારાથી દૂર કરવા ચાહે છે અને તમને સંપૂર્ણ પાકીઝગી (પવિત્રતા) આપવા ચાહે છે.

૩૫. અને તમારા ઘરમાં વંચાતી અલ્લાહની આયતો અને હિકમતની^(૧૬) વાતોમાં ધ્યાન આપો, ખરેખર અલ્લાહ તમામ બારીકીઓનો જાણનાર છે, સર્વજ્ઞ છે.

૩૬. નિઃસંદેહ, મુસ્લિમ પુરુષો તથા મુસ્લિમ સ્ત્રીઓ, અને મોમિન પુરુષો તથા મોમિન સ્ત્રીઓ, અને ફરમાંબરદાર પુરુષો તથા ફરમાંબરદાર સ્ત્રીઓ, અને સત્ય પરાયણ પુરુષો તથા સત્યપરાયણ સ્ત્રીઓ, અને સહનશીલ પુરુષો તથા સહનશીલ સ્ત્રીઓ, અને નમ્ર પુરુષો તથા નમ્ર સ્ત્રીઓ, અને દાન આપનારા પુરુષો તથા દાન આપનારી સ્ત્રીઓ, અને રોઝા રાખનારા પુરુષો તથા રોઝા રાખનારી સ્ત્રીઓ, અને પોતાના ગુમઅંગોની રક્ષા કરનારા પુરુષો તથા ગુમઅંગોની રક્ષા કરનારી સ્ત્રીઓ અને અલ્લાહને નિત્ય યાદ કરનારા પુરુષો અને અલ્લાહને નિત્ય યાદ કરનારી સ્ત્રીઓ માટે, અલ્લાહે ક્ષમા તથા ભવ્ય બદલો^(૧૭) તૈયાર કરી રાખ્યો છે.

૩૭. અને કોઈ મોમિન પુરુષ તથા મોમિન સ્ત્રીને શોભા નથી આપતું કે તે અલ્લાહ તથા તેના રસૂવના કોઈ બાબતમાં આપેલા હુકમ વિરુદ્ધ પોતાના ઈચ્છા

الرَّجْسِ أَهْلَ الْاَبْيَتِ وَيُطَهِّرُكُمْ تَطْهِيرًا ﴿٣٥﴾

وَاذْكُرْنَ مَا يُتْلَىٰ فِي بُيُوتِكُنَّ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ وَالْحِكْمَةِ ۚ إِنَّ اللَّهَ كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا ﴿٣٦﴾

إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَنَاتِ وَالْقَنَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّالِحِينَ وَالصَّالِحَاتِ وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا ﴿٣٧﴾

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَىٰ اللَّهُ وَرَسُولُهُ

૧૬. આંહજરત સ.અ.સ.ના પરિવારના સભ્યોના પરહેઝગારીના જીવનનો પ્રભાવ લોકો ઉપર પડતો હોવાથી તેમની જવાબદારી પ્રત્યે તેમને અહીં યાદી આપવામાં આવી છે, કારણ કે તેમણે સદગુણો, પરહેઝગારી (શુદ્ધચારિત્ર્ય), સદાચારી તથા યકીન વગેરેનું શિક્ષણ આંહજરત સ.અ.સ. પાસેથી સીધું મેળવ્યું હોય છે જેથી તેમનું રોજંદા જીવન બીજાઓ માટે એક નમૂના રૂપ હોય છે અને બીજા ઉપર ઘેરી અસર રાખે છે.

૧૭. ઈસ્લામમાં સ્ત્રીઓને સમાન હક્કો અથવા સમાજમાં માનભર્યું સ્થાન નથી તેવી ખોટી માન્યતાને આ આયતમાં રદિયો આપવામાં આવ્યો છે. કુચ્છાને મજાદમાં સ્ત્રી પુરુષોને તેમના મૂળભૂત હક્કોમાં સમાનતા આપવામાં આવી છે. સ્ત્રી તથા પુરુષને રૂહાનિયતના બૂબંદ શિખર ઉપર પહોંચવા માટે પણ દ્વાર ખુલ્લા છે, તેમજ સામાજિક તથા રાજનીતીના કાર્યમાં પણ એક જવાજ હક્કો છે, માત્ર તેમના કાર્યક્ષેત્ર જુદા જુદા છે. તેમની અલગ અલગ જવાબદારીઓથી કોઈ ગેરસમજ ઉભી થઈ શકે છે અથવા ઈસ્લામના દુશ્મનો જાણીજોઈને આવી ગેરસમજોના વંટોળિયાં ઊભા કરતા હોય છે.

પ્રમાણે ચાલે. અને જે આવી રીતે અલ્લાહ અને તેના રસૂલની નાકરમાની કરશે, તો બેશક તે ખુલ્લી ગુમરાહીમાં કસાઈ ગયો છે.

૩૮. અને (યાદ કર) કે જેના ઉપર અલ્લાહે ઉપકાર કર્યો હતો તેના ઉપર તે પણ ઉપકાર (૧૮) કર્યો હતો, તે તેને કહ્યું 'તારી પત્નીને તારી સાથે રાખ અને અલ્લાહથી ડર.' અને તે તારા હૃદયમાં તે વાત છૂપાવી હતી જેને અલ્લાહ પ્રગટ કરવા ચાહતો હતો અને તું લોકોથી ડરતો હતો, જો કે અલ્લાહ વધુ હક્ક રાખતો હતો કે તું તેનાથી ડરે. પછી જ્યારે ઝએદને તેની કોઈ જરૂર બાકી ન રહી ત્યારે અમે તેને તારી નિકાહમાં આપી દીધી. જેથી મોમિનો માટે તેમના મૌ બોલ્યા દિકરાઓની પત્નીઓ સંબંધમાં કોઈ અડચણ ન રહેવા પામે જ્યારે કે તેણીઓથી તેમનો કોઈ સંબંધ બાકી ન રહેતો હોય. બેશક અલ્લાહનો હુકમ પૂરો થઈનેજ રહે છે. (૧૯)

૩૯. નબીને તે કરવા ઉપર કોઈ રૂકાવટ નથી જે કરવા માટે અલ્લાહે તેના ઉપર લાઝમ કર્યું હોય. પહેલાના લોકો માટે પણ અલ્લાહનો આજ નિયમ હતો અને અલ્લાહનું ફરમાન (પૂરું થવા માટે જ) નિર્માણ થએલું હોય છે.

૪૦. જે અલ્લાહના સંદેશ લોકો સુધી પહોંચાડતા હતા તેઓ માત્ર તેનાથી જ ડરતા હતા અને અલ્લાહ સિવાય બીજા કોઈથી તે ડરતા ન હતા. બેશક હિસાબ લેવા માટે અલ્લાહ પૂરતો છે.

أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخَيْرُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبِينًا ﴿٣٨﴾

وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللَّهَ وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ فَلَمَّا قَضَىٰ زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَ وَلَئِنْ لَكَ مِنْهُ لَأَكْثَرٌ مِنْهُ لَا يَكُونُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ إِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا ﴿٣٩﴾

مَا كَانَ عَلَى النَّبِيِّ مِنْ حَرَجٍ فِيمَا فَرَضَ اللَّهُ لَهُ سَتَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ قَدَرًا مَقْدُورًا ﴿٤٠﴾

إِلَّذِينَ يَبِغُون رِسَالَتِ اللَّهِ وَيَخْشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ حَسِيبًا ﴿٤١﴾

૧૮. હઝરત ઝએદ બીન હારીસ હઝરત ખદીજ(ર)ના ગુલામ હતા જે બાદમાં આંહઝરત સ.અ.સ.ને સોંપવામાં આવ્યા. આંહૂર (સ)એ તેમને આઝાદ કરી મૌ બોલ્યા દિકરો બનાવી પોતાની ફરજી દિકરી હ.ઝએનબ સાથે વિવાહ માટે માગું મોકલાવ્યું હતું, પરંતુ હઝરત ઝએનબ આઝાદ થએલા એક ગુલામને પરણવા રાજી ન હતા.

૧૯. લગ્ન બાદ હઝરત ઝએદ તથા હઝરત ઝએનબ વચ્ચે અણબનાવ રહેવા લાગ્યો અને સંતોગેએ ઉચ્ચ સ્વરૂપ પકડ્યું છતાં પણ આંહઝરત (સ.અ.સ.) તેમને હમેશાં સારી સલાહ આપતા રહ્યા. અને હઝરત ઝએદે હઝરત ઝએનબને તલાક આપી છૂટી કરી ત્યારે હઝરત ઝએનબના દુઃખને ટાળવા માટે આંહઝરત સ.અ.સ.એ તેમની સાથે નિકાહ કરવાનો ઈરાદો કર્યો પરંતુ દુશ્મનોના મેણાથી ડરી ગયા. આ આયત દ્વારા આ સમસ્યાનું નિવારણ કરવામાં આવ્યું છે કે દીકરો તેજ કહેવાય જે પોતાનો ખરો દીકરો હોય અને મોટેથી કહેલા કોઈ સગપણને કુચ્છાને કબુલ નથી રાખ્યું. આ હુકમના આધારે આંહઝરત સ.અ.સ.એ હઝરત ઝએનબ સાથે નિકાહ કર્યો.

૪૧. મુહમ્મદ પુરુષોમાંથી તમારો કોઈનો પિતા નથી, પણ અલ્લાહનો રસૂલ છે અને રસૂલોની મોહર^(૨૦) છે; અને અલ્લાહને પ્રત્યેક વસ્તુનું પૂરેપૂરું જ્ઞાન છે. (રુકૂઅ-૫)

مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَحَاطَمُ النَّبِيِّينَ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ۝

૨૦. ‘ખાતમ.’ ‘ખતમા’ અર્થાત તેણે ‘મુદ્રામારી,’ ‘મહોર લગાવી,’ ‘વસ્તુ ઉપર છાપ લગાવી.’ બીજા અર્થોમાં ‘તેણે વસ્તુનો અંત લીધો,’ અથવા ‘વસ્તુને ઢાંકી લીધી,’ ‘લખાણ, દસ્તાવેજ વગેરે મોહર લગાવી સુરક્ષિત કર્યું.’ ખાતમ, વીંટી, સીલમુદ્રા અથવા ચિન્હ ‘કોઈ વસ્તુનો છેલ્લો ભાગ,’ અથવા ‘કોઈ વસ્તુનું પરિણામ’ સારાંશે ‘ખાતમન નબીયીન’નો અર્થ ‘નબીઓની મહોર’ ગણાશે અને સાધારણ રીતે છેલ્લો નબી પણ ગણી શકાય. અહીં તો ખરેખર આંહઝરત સ.અ.સ.ને બ્રહ્મદતરીન મરતબો પામનારા આખરી રસૂલની પદવી આપવામાં આવી છે.

આંહઝરત સ.અ.સ.ની નર ઐલાદ મૃત્યુ પામી તો મક્કાના દુશ્મનોએ તેમને વારસ વગરના (અખતર) ઠરાવી, આપ (સ)ના વંશનો અંત ગણી કઠ્ઠા ઉડાવવા લાગ્યા. આ મેણાતાનાના જવાબમાં સૂરાહ કવસરનું અવતરણ થયું હતું કે રસૂલ નહિ પરંતુ ઈમાન ન લાવનારા કાફરોજ લાવારસ રહેશે. આ વહી પછી ઘણા મુસ્લિમોની આશા એવી હતી કે આંહઝરત સ.અ.સ.ને પુત્ર પ્રાપ્તિ થશે. પરંતુ આ આયતથી તે વિષયને સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યો છે કે મુહમ્મદ પુરુષોમાંથી તમારો કોઈનો પિતા નથી.’ જોકે આ સૂરાહ તથા સૂરાહ કૌસર વચ્ચે જે વિરોધાભાસ હોય તેને દૂર કરવામાં આવ્યો છે. હકીકતમાં આ આયતથી આંહઝરત સ.અ.સ.ને લાવારસ નથી કહેવામાં આવ્યા પરંતુ આપ (સ.)ના દુશ્મનોને લાવારસ ઠરાવવામાં આવ્યા છે. બલ્કે આયતમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે નબી ‘અલ્લાહનો રસૂલ છે અને તમામ ઉમ્મતનો રૂહાની પિતા છે.’ ‘ખાતમૂન નબીયીન’થી આપ (સ) તમામ નબીઓના રૂહાની પિતા પુરવાર થયા છે. તો જે તમામ મોમિનોના તેમજ તમામ નબીઓના રૂહાની પિતા હોય તેમને ‘લાવારસ’ કેમ કહી શકાય? તેની ઐલાદ તો બેહિસાબ છે.

‘ખાતમન-નબીયીન’થી નબુવ્વતને બંધ ગણવાથી આ આયતના વિવિધ અંગો સાથે અથડામણી થવાનો તેમજ તેના ભાવાર્થમાં મતભેદ ઉભા થવાનો ભય છે અને દુશ્મનોનું આપને લાવારસ ઠરાવવાના કટાક્ષને સહકાર આપવા જેવું છે. હકીકતમાં ‘ખાતમન નબીયીન’ના ઘણા ભાવાર્થો છે. જેમાંનો પ્રથમ, આપ (સ) ઉચ્ચત્તમ, મહાન કક્ષાના રસૂલ હતા અને કોઈ અન્યને તેમના ઉપર સારસાઈ નહિ મળે, બીજું, આંહઝરત સ.અ.સ. આખરી શરિયત લાવનારા રસૂલ હતા.

આ ભાવાર્થને ઈસ્લામના આદરણીય બુઝર્ગોનો પૂરો ટેકો છે. જેમની નામાવલી અત્રે આપવામાં આવી છે. હઝરત ઈબને અરબ્બી, હઝરત શાહ વલી ઉલ્લાહ, હઝરત ઈમામ અલી કારી, મુજદીદ અલક થાની વગેરે. જુઓ, ફતૂહાત, તફ્સીમાત, મકતુબાત અને યવ્વકીન વલ જવાહીરી. હઝરત આએશા (ર) ફરમાવે છે ‘આપ (સ)ને ‘ખાતમ નબીયીન’ તો કહો પરંતુ એમ ન કહો કે આપ (સ) પછી કોઈ નબી નથી’ ત્રીજું, આપ (સ) નબુવ્વતના ઉચ્ચત્તમ મરતબા ઉપર પહોંચી ગયા હતા. અને કુરઆન કરીમે આંહઝરત સ.અ.સ.ની સંપૂર્ણ તાબેદારી કરનારાઓને નબુવ્વતથી કરીને સિદ્દિક, શહિદ તથા સાલેહનો રૂતબો આપવાનો વાયદો કર્યો છે. સૂરાહ અન્નિસા આયત ૭૦ માં છે કે ‘જે કોઈ અલ્લાહ તથા તેના (આ) રસૂલની આજ્ઞાઓનું પાલન કરશે, તે લોકો તેમનામાંના હશે જેને અલ્લાહે ઈનામો પ્રદાન કર્યા અર્થાત (તેઓ) નબીઓ સિદ્દિકો (સત્યપરાયણો) શહિદો અને સાલેહીનો (માના તેઓ હશે). અને કેવા ઉત્તમ સાથીઓ છે! આ આયતના વ્યાકરણ ઉપર ધ્યાન આપવાથી એવું જણાઈ આવે છે કે તેના ભાવાર્થને ભૂતકાળ સાથે કોઈ સંબંધ નથી પરંતુ ચોકખું ભવિષ્યનું ચિત્ર છે.’

૪૨. હે ઈમાન લાવનારાઓ, અલ્લાહને ખૂબ યાદ કરતા રહો;

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا ﴿٤٢﴾

૪૩. સવાર તથા સાંજ (નિત્ય) તેની હમ્દ (સ્તુતિ) કરતા રહો.

وَسَبِّحْهُ بَكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٤٣﴾

૪૪. તે એજ છે, જે તમારા ઉપર પોતાની રેહમત ઊતારતો રહે છે અને ફરિશ્તાઓ પણ, કે અલ્લાહ તમને અંધકારમાંથી કાઢી પ્રકાશમાં લઈ આવે. બેશક તે મોમિનો ઉપર રહેમ કરનારો છે.

هُوَ الَّذِي يُصَلِّيْ عَلَيْكُمْ وَمَلَائِكَتُهُ لِيُخْرِجَكُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا ﴿٤٤﴾

વિશેષમાં આંહજરત સ.અ.સ.ના દીકરા હઝરત ઈબ્રાહીમની વક્ત સમયે આપે ફરમાયું હતું કે જો ઈબ્રાહીમ જીવતો રહેતો તો અવશ્ય નબી બન્યો હોત. તેમજ અહીં એક સમયે ફરમાયું 'મારા બાદ અબુ બકર સર્વશ્રેષ્ઠ વ્યક્તિ છે, સિવાય કે કોઈ નબીનો ઉદ્ભવ થાય.' (કન્ઝ)

આંહજરત સ.અ.સ.એ ફરમાયું છે કે 'હું ત્યારે પણ ખાતમલ અંબિયા હતો જ્યારે હઝરત આદમ (અ) સર્જનની પ્રાથમિક મંજીલમાં હતા.' જો ખાતમનો અર્થ નબુવ્વત બંધ લેવામાં આવે તો હઝરત આદમ (સ) પછી તો હઝરત નૂહ, મૂસા, હારૂન, ઈસા વગેરે ઘણા નબી આવ્યા હતા, અને તેમને આંહજરત સ.અ.સ.ના ખાતમલ અંબિયા હોવાથી કંઈ ફેર ન પડ્યો.

આંહજરત સ.અ.સ.ની હદીસો પ્રમાણે હઝરત ઈસા (અ)નું આવવું લાઝિમ છે તો તેઓ પણ નબી હતા પછી ભલે તેઓ એક ઉમ્મતની નબીના રૂપમાં આવે; અને ઉમ્મતની નબી તરીકે આવે તો પણ તેઓ 'નબી' તો અવશ્ય હશે જ. હકીકતમાં 'ખાતમ'નો શબ્દો અરબી ભાષામાં 'કમાલ', શ્રેષ્ઠતા, ફઝીલત, અનૂપમતા, અજોડતા વગેરે માટે વપરાય છે. દાખલા તરીકે આંહજરત સ.અ.સ.એ હઝરત અલી (કરમલ્લાહ વજ્જહુ)ને સંબોધીને ફરમાયું 'આના ખાતમલ અંબીયા વ આનતા યા અલી, ખાતમલ ઝૌલિયા' અર્થાત 'હું ખાતમલ અંબિયા છું અને હે અલી, તું ખાતમલ ઝૌલિયા છે.' જો અહીં 'ખાતમલ'નો અર્થ છેલ્લો લેવામાં આવે તો હઝરત અલી (ક) પછી કોઈ વલી ન જ આવવા જોઈએ. જોકે હ.અલી (ક) પછી પણ ઉમ્મતમાં ઘણા વલી થઈ ગયા છે; તેમજ હઝરત અલી (ક) ઉપર જો બહાદૂરી ખતમ થઈ છે તો ઈતિહાસમાં તેમના પછી ઘણા બહાદૂરો થઈ ગયા છે. અને હઝરત યૂસુફ (અ) ઉપર જો હુસ્ન 'ખતમ' ગણીએ તો દુનિયામાં એકથી એક ઉચ્ચતમ રૂપવાન પેદા થતા રહે છે.

અબુઅલી સીના 'ખાતમલ શોઅરા' યાને 'શાએરોના સમ્રાટ' કહેવાયા છે, જો તેમને 'છેલ્લા શાએર' ગણવામાં આવે તો તેમના પછી ઘણા બહુજ બૂલંદ મરતબાના શાએરો ઉમ્મતમાં પેદા થતા રહ્યા છે.

હકીમ અજમલ ખાનને ખાતમલ અત્તબા 'તબીબોના તાજ'નું માન મળ્યું હતું. જેનાથી હકીમો, તબીબો કે ડૉક્ટરોનો ખાતમો ગણીએ તો આજે સરજરી તથા ઈલાજની શિખરે પહોંચેલી આજની મેડીકલ સાયન્સનું શું થશે?

જો ખાતમ શબ્દથી નબુવ્વતનો 'અંત' લેવામાં આવશે તો આંહજરત સ.અ.સ.ના ફરમાન પ્રમાણે મસિહનું આવવું શંકાસ્પદ થઈ જશે જેના વિશે હદીસમાં ઘણી દલીલો જોવામાં આવે તે સર્વને રદ કરવી પડશે, અને તેમ કર્યા વગર છૂટકોજ નહિ થાય. ઉપરાંતમાં જો સૂરાહ નિસાની આયતમાના નબી, સિદ્દિક, શહિદ અને સાલેહના ઈનામનો વાયદાને આંહજરત સ.અ.સ.ના આગમન પહેલાના સમય માટે ગણીએ તો આપ (સ) પછી ઘણા સિદ્દિક, ઘણા શહિદ આવ્યા અને ઘણા સાલેહીન આવ્યા છે, તેમને કેમ સ્વીકારી શકાશે? (મજલીસ ઈરફાન ખલીફા અરાબે)

૪૫. જે દિવસે તેઓ અલ્લાહને મળશે, તે દિવસે સલામતી (ની દુઆઓ) સાથે તેમનું સ્વાગત કરવામાં આવશે. અને અલ્લાહે તેમના માટે ઈઝતવાળો બદલો તૈયાર રાખ્યો છે.

૪૬. હે નબી! અમે તને સાક્ષી તરીકે, ખુશ ખબર આપનાર અને ચેતવનાર તરીકે મોકલાવ્યો છે,

૪૭. અને તને અલ્લાહના હુકમ પ્રમાણે તેના તરફ બોલાવનાર, અને નૂર ફેલાવનાર ચિરાગ^(૨૧) તરીકે (મોકલાવ્યો છે),

૪૮. અને મોમિનોને ખૂશ સમાચાર આપી દે કે અલ્લાહ તરફથી તેમના ઉપર બેહસાબ બરકતો ઊતરશે.

૪૯. અને કાફરોનું તથા મુનાફિકોનું કહ્નું માનીશ નહિ અને તેમની સત્તામણીની પરવા ન કર, અને અલ્લાહ ઉપર ભરોસો રાખ; કાર્યસાધક તરીકે અલ્લાહ જ પૂરતો છે.

૫૦. હે ઈમાન લાવનારાઓ! જે તમે મોમિન સ્ત્રીને પરણો અને તેમની સાથે સંભોગ કર્યા પહેલાં તેમને તલાક આપો તો (રોકી રાખવા ખાતર) તેમના ઉપર ઈદતનો નિયમ લાગુ કરવા ચાહતા હો તો તેમ કરવાનો તમને કોઈ હક્ક નથી બલ્કે તેમની ઘટની વ્યવસ્થા કરી ભલાઈપૂર્વક તેમને વિદાય કરો.

૫૧. હે નબી! અમે તારી પત્નીઓ તારા માટે હલાલ કરી છે જેમની મહેર તું આપી ચૂક્યો છે, અને જેમના પર તારા જમણા^(૨૨) હાથનો અધિકાર છે જેમાંની કેટલીક ગંગના માલે ગનીમત તરીકે આવેલી છે, અને તારા કાકાની તથા તારી કોઈની દીકરીઓ, અને તારા મામાની તથા તારી માસીની દીકરીઓ જે તારી સાથે હિજરત કરીને આવી છે અને અન્ય મોમિન સ્ત્રીઓ જેમણે પોતાને નબીની તાબેદારીમાં સોંપી છે, તે શર્ત કે નબી તેમને પરણવાનો ઈરાદો રાખતો હોય.

يَجِيئُهُمْ يَوْمَ يَلْقَوْنَهُ سَلَامٌ ۚ وَاعَدَ لَهُمْ أَجْرًا كَرِيمًا ﴿٥٠﴾

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٥١﴾

وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِأَدْنَىٰ وَسْرَاجًا مُنِيرًا ﴿٥٢﴾

وَبَشِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ۚ إِنَّ لَهُمْ مِّنَ اللَّهِ نِصًّا كَثِيرًا ﴿٥٣﴾

وَلَا تُطْعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ وَدَعْ أَذَاهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلًا ﴿٥٤﴾

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَكُمْ حُتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ ظَلَمْتُهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَنْسُوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ تَعْتَدُونَهَا فَمِنْ غَوْهُنَّ وَسِرْجُوهُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا ﴿٥٥﴾

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَحْلَلْنَا لَكَ أَزْوَاجَكَ الَّتِي أَتَيْتَ أَجُورَهُنَّ وَمَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ مِنَّا ۖ أَفَاءَ اللَّهِ عَلَيْكَ وَبَنَاتُ عَيْتِكَ وَبَنَاتُ عَائِكَ وَبَنَاتُ خَلِيكَ الَّتِي هَاجَرْنَ مَعَكَ ۚ وَامْرَأَةً مُّؤْمِنَةً ۚ إِن وَهَبْتَ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ إِنْ أَرَادَ النَّبِيُّ أَنْ يَنْتَحِبَهَا ۖ فَخَالِصَةٌ لِّكَ مِنَ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ ۚ قَدْ عَلِمْنَا مَا

૨૧. જેમ સૂર્ય સૃષ્ટિનું મધ્ય બિંદુ ગણાય છે તેવી જ રીતે આંહજરત સ.અ.સ. રૂઢાની સામ્રાજ્યના કેન્દ્ર સમાન છે. આપ (સ) રસૂલો તથા તમામ નેક હસ્તીઓના ગજનમંડળના સૂર્ય છે જેની આસપાસ સર્વ રૂઢાની નક્ષત્રો ધૂમી રહ્યા છે. આપ (સ)એ ફરમાવ્યું છે ‘મારા સાથીઓ મારા ગજનના તારા છે જેમનું અનુસરણ કરનારા જ સત્ય માર્ગને પામી શકશે.’ (મજલીસ ઈરશાન ખલીફા અરાબે)

૨૨. લોડીઓ, ખરીદાએલી અથવા ભેટ અપાયેલી, ગુલામ સ્ત્રીઓ જ નઝરાના તરીકે આવેલી હોય.

આ (હુકમ) કેવળ^(૨૩) તારા માટે જ છે, બીજા મોમિનો માટે નથી. આ પહેલા તેમની પત્નીઓ અને તેમની દાસીઓ વિશે અમે તેમને જણાવી ચૂક્યા છીએ કે જેથી (નિર્ણય લેવામાં) તારા માટે કોઈ અડચણ ઊભી ન થાય. અને અલ્લાહ બેહદ ક્ષમાવંત છે, દયાળુ છે.

فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ فِيْ اَزْوَاجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُمْ
لِكَيْلَا يَكُوْنُ عَلَيْكَ حَرْجٌ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا ﴿٢٣﴾

પર. તેઓમાંથી જેને તું ચાહે તારાથી અલગ કરી દે અથવા જેને ચાહે પોતાની સાથે રાખ; અને જો તું અલગ કરેલીમાંથી કોઈને પાછી બોલાવવા ચાહે તો તારા ઉપર દોષ નથી. આવું કરવાથી સંભવ છે કે તેમની

رَّحِيْمًا مِّنْ تَشَاءُ مِنْهُمْ وَتَوَيَّ اِلَيْكَ مِّنْ تَشَاءُ
وَمِنْ اَبْغَيْتَ مِمَّنْ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ ذٰلِكَ

૨૩. આંહઝરત સ.અ.સ.ના તમામ લગ્નો બેહદ ઉચ્ચ આદર્શોના પાયા ઉપર થયા હતા. માત્ર હ.આએશા (૨દી) એક જ કુંવારિકા હતા તે સિવાયની સર્વ પત્નીઓ તલાક મેળવેલી અથવા વિધવાઓ હતી. હ.હાફસાના પતિ જંગે બદરમાં શહીદ થયા હતા, ઝએનબ બીન ખુઝાઈમાહના પતિ જંગે ઓહોદમાં શહીદ થયા હતા. ઉમ્મે સલમાનના પતિ હિજરી ૪માં વક્કાત પામ્યા, અને ઉમ્મે હબીબા બિન્તી અબુ સૂફીયાન હિજરી ૫માં કે દમાં હબશીયામાં વિધવા થયા હતા. આપ (સ) એ જુવાઈરીયાહ તથા સક્કીયા, જે અનુક્રમે હિજરી ૫ તથા ૬માં વિધવા થયા હતા, તેમની સાથે તેમના કબીલાઓ સાથે સંબંધો સુધારવાના હેતુથી લગ્ન કર્યા હતા. આ હકીકત લક્ષમાં લેવા જેવી છે કે જુવાઈરીયાહ સાથે લગ્ન કરવાથી તેમના કબીલાના એકસો પરિવારોનો ઉદ્ધાર થવા પામ્યો હતો.

મેમુના પણ એક વિધવા હતા, મુસ્લિમ સ્ત્રીઓની કેળવણી તથા શિક્ષણમાં તેમની મદદ લેવાના હેતુથી આંહઝરત સ.અ.સ.એ તેમની પરણવાની માગણીને કબૂલ કરી હતી. હઝરત ઝએનબ જેને હઝરત ઝએદે તલાક આપી હતી. તેમને પરણવાનો મૂળ હેતુ અરબોમાં પ્રચલિત મોં બોલ્યા સગાઈના સંબંધોની નિરર્થક રસમનો ઉચ્છેદ કરવાનો હતો. આપ (સ) મારીઆ નામની એક આઝાદ કરાએલી દાસીને હિજરી ૭માં પરણ્યા હતા અને તેમને 'મોમીનોની માતા'નું પદ આપ્યું હતું. આ ઘટનાથી આપ (સ) ગુલામીની પ્રથાને સજ્જડ ફટકો માર્યો હતો. આ હતા એક પરહેઝગાર, પાક ઈન્સાનના આદર્શો કે જેમણે વિધવાઓનો તથા ત્યકતાઓનો સ્વીકાર કરવામાં તેમની જુવાની કે શબાબની ઉંમરની પરવા ન કરી.

આંહઝરત સ.અ.સ.ની નુકતાયીની (ટીકાઓ) કરનારાઓ હેતુપૂર્વક આપ (સ)ના ૨૫ વર્ષ કુંવારા, નિષ્કલંક જીવનની અવગણના કરતા રહ્યા. પછી આપ (સ)એ ભર જુવાનીમાં ૪૦ વર્ષની પ્રૌઢ હખદીજ સાથે લગ્ન કરી સુખમય સંસાર ગાળ્યો, અને હ. ખદીજા ૬૫ વર્ષની ઉમરે વક્કાત પામ્યા હતા. તેમની વક્કાત પછી આપ (સ) સૌદાહ સાથે પરણ્યા જે ઉમરમાં તેમનાથી મોટા હતા. અંતમાં અરબસ્તાની ભૂમિ ઉપર સંપૂર્ણ રાજ્ય સત્તા ભોગવનારાએ સત્તા મેળવ્યા પછી એક પણ લગ્ન ન કર્યું. શું આપના શુદ્ધ જીવન ચરિત્ર્યમાં પ્રમાણિકતા તથા આપના પવિત્ર આશયનો આ પૂરતો પુરાવો નથી?

ચાર ઉપ-પત્નીની મર્યાદાનો હુકમ આવ્યા પહેલાં આંહઝરત સ.અ.સ.એ પરિસ્થિતિ અનુસાર લગ્નો કર્યા હતા. આ પત્નીઓની ભલાઈ ખાતર આપને ખાસ હક્ક આપી તેમને પત્ની પદે કાયમ રાખવાની પરવાનગી આ આયતમાં આવી હતી. આપ (સ) સિવાયના બીજા મોમિનોને ચાર પત્નીઓથી વધુ ન પરણવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો, જે વિવાહનો આધાર વ્યકિતગત સંજોગો ઉપર છોડવામાં આવ્યો હતો.

આંખોને ટાઢક મળે અને તેમના દુઃખ દૂર થાય. અને તું તેમને જે કંઈ આપીશ તેનાથી પણ તેઓ ખુશ રહેશે. અને અલ્લાહ જાણે છે કે તમારા મનમાં શું છે, અને અલ્લાહ સર્વજ્ઞાણનારો છે, સહનશીલ છે.

૫૩. આ પછી તારા માટે બીજી સ્ત્રીઓ (પરણવી) હવાલ નથી ન તો તું આ પત્નીઓના (૨૪) બદલે બીજી પત્નીઓ પરણી શકે છે, ભલે તને તેમનું સૌદર્ય કેટલું પણ આકર્ષક લાગે. સિવાય કે જે તારા જમણા હાથને આધીન (દાસીઓ) છે અને અલ્લાહ દરેક વસ્તુનો નિરીક્ષક છે. (રૂકૂઅ-૬)

૫૪. હે મોમિનો! તમે નબીના ઘરોમાં વણનોતર્યા ખાવા માટે ન (૨૫) જાઓ, અને ખાણુ તૈયાર થવા સુધી ત્યાં રાહ જોતાં બેસી ન રહો. જે સમયે તમને ઓલાવવામાં આવ્યો હોય તે જ સમયે આવો અને જમી પરવારીને વિખરાઈ જાઓ, અને વાતોમાં પડવાની તક ન શોધતા રહો. આનાથી નબીને અગવડતા થાય છે અને તે તમને કંઈ કહેવાથી સંકોચ પામે છે. પરંતુ અલ્લાહ તમને સત્ય કહેવાથી નથી અચકાતો; અને તમે (નબીની પત્નીઓ પાસેથી) કોઈ વસ્તુ માગો તો પરદા પાછળ રહીને માગો. આવું કરવું તમારા તથા તેમના મનની પાકીઝબી માટે બેહતર છે અને અલ્લાહના રસૂલને તકલીફ આપવી તમને શોભા નથી આપતું, ન તો તેમના પછી તમારે તેમની પત્નીઓ સાથે વિવાહ કરવો જોઈએ, કારણ કે અલ્લાહની નજરમાં આ બેહદ અધમ (વસ્તુ) છે.

૫૫. ભલે તમે કોઈ વાતને જાહેર કરી દો કે છૂપાવી રાખો, પરંતુ અલ્લાહ તો સર્વ વસ્તુને જાણનારો છે.

૫૬. તેમના ઉપર પોતાના પિતાઓ (૨૬) સામે જવામાં કોઈ દોષ નથી અને પોતાના પુત્રો સામે, અને

أَذَى أَنْ تَقْرَأَ عَلَيْهِمْ وَلَا يَحِزْنَ وَيَرْضَيْنَ بِمَا آتَيْنَهُمْ كُلُّهُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي قُلُوبِكُمْ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَلِيمًا ﴿٥٣﴾

لَا يَحِلُّ لَكَ النِّسَاءُ مِنْ بَدُوٍّ وَلَا أَنْ تَبَدَّلَ بِهِنَ مِنْ أَزْوَاجٍ وَلَوْ أَعْجَبَكَ حُسْنُهُنَّ إِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ رَقِيبًا ﴿٥٤﴾

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَى طَعَامٍ غَيْرِ نَظِيرٍ لَهُ وَلَكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا إِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَأْنِسِينَ لِحَدِيثٍ إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ يُؤْذَى النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيِي مِنْكُمْ وَاللَّهُ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَيِّ وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَنْ تُنْكِحُوا أَزْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ أَبَدًا إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمًا ﴿٥٥﴾

إِنْ تَبَدَّلُوا شَيْئًا أَوْ تَخَفُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٥٦﴾

لَا جُنَاحَ عَلَيْهِنَّ فِي آبَائِهِنَّ وَلَا أَبْنَائِهِنَّ وَلَا

૨૪. આ આયત હિજરી ૭માં ઉતરી હતી જેના પછી આંહઝરત સ.અ.સ.એ બીજા લગ્ન ન કર્યા હતા, નતો કોઈ પત્નીને તલાક આપી હતી.

૨૫. કોઈના ઘરમાં વગર પરવાનગીએ અથવા વગર આમંત્રણે દાખલ ન થવું. સમયની કાળજી રાખવી, પરવાર્થી પછી તરત ચાલ્યા જવું અને કોઈનો સમય ન બગાડવો જોઈએ. આ હુકમ માત્ર રસૂલના ઘર માટે નથી બલકે પ્રત્યેક ઘરો ઉપર લાગુ થાય છે.

૨૬. પિતાઓથી પ્રપિતા, કાકા અથવા અન્ય વડીલો ગણાશે.

પોતાના ભાઈઓ સામે, અને પોતાના ભત્રીજા સામે, અને પોતાના ભાણેજો સામે, અને પોતાના જેવી સ્ત્રીઓ, અને વૌડીઓ (દાસીઓ) સામે, અને (હે રસૂલની પત્નીઓ) અલ્લાહથી ડરતા રહો, બેશક અલ્લાહ સર્વ વસ્તુ ઉપર સાક્ષી છે.

૫૭. અલ્લાહ પોતાના નબી ઉપર રેહમત વરસાવતો રહે છે અને ફરિશ્તાઓ પણ (દુરુદ મોકલતા રહે છે). હે મોમિનો, તમે પણ આ રસૂલ ઉપર દુરુદો સલામ મોકલતા રહો.

૫૮. બેશક, જે લોકો અલ્લાહ તથા તેના રસૂલને તકલીફ આપે છે, અલ્લાહે તેમના ઉપર આ દુનિયામાં લા'નત નાખી છે અને આખિરતમાં પણ તેમના માટે અપમાનજનક અઝાબ તૈયાર કરી રાખ્યો છે.

૫૯. અને તે લોકો જે મોમિન પુરુષો અને મોમિન સ્ત્રીઓને કોઈ અપરાધ વગર દુઃખ આપે છે, તેમણે તોહમતનો અને સ્પષ્ટ ગુનાહનો બોજો ઉઠાવ્યો છે. (રુકૂઅ-૭)

૬૦. હે નબી! તારી પત્નીઓ તથા તારી પુત્રીઓને, અને મોમિનોની સ્ત્રીઓને કહી દે કે તેઓ પોતાની ચાદરો પોતાના શરીર ઉપર (ચહેરા તથા આગળ સુધી) ખેંચી (૨૭) રાખે. જ્યાં સુધી કે તેઓ આગળી શકાતી હોય તો તેમને સત્તાવવામાં નહિ આવે અને અલ્લાહ બેહદ ક્ષમાવંત છે, દયાળુ છે.

૬૧. જો મુનાફિકો તથા અંતઃકરણના રોગીઓ તથા મદીનામાં બદઅમની (અશાંતિ) ફેલાવનારાઓ (અફવા ઉડાવવાથી) અટકશે નહિ, તો અમે તને તેમના ઉપર અવશ્ય સત્તા આપશું; પછી તેઓ લાંબા સમય તારા પાડોશમાં નહિ ટકી શકે.

૬૨. (પછી તેમના ઉપર) લા'નત પડશે. જ્યાં પણ તેઓ દેખાશે તેમને પકડી લેવામાં આવશે અને તેમને કતલ કરવામાં આવશે. (૨૮)

૨૭. 'અલ્લાબ' અર્થાત (અ) સ્ત્રીઓની ઓઢવાની ચાદર (બ) પૂરા શરીરને વીંટળાઈ પહેરેલું વસ્ત્ર (ત) એવું પહેરણ જેનાથી હાથ તથા ઘૂંટણો પણ શરીર સાથે ઢંકાઈ જાય. પરંતુ એવું વસ્ત્ર પ્રદામાં ગણાશે નહિ જે શરીરને ચોટી જતું હોય અને શરીરના અવયવોના ઘાટને કે શરીરના વણાકોને પ્રદર્શિત કરતું હોય.

૨૮. દુનિયાભરમાં ઝીલ્લત તથા મોહતાજીએ યહૂદીઓનો પીછો કર્યો હતો, અને ફલસ્તીનમાં તેમની રાજ્ય સ્થાપના અસ્થાયી તેમજ અલ્પજીવી છે.

إِخْوَانِهِمْ وَلَا أَيْتَانَهُمْ وَلَا يَأْتِيهِمْ وَلَا يَأْتِيهِمْ وَلَا يَأْتِيهِمْ
إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا ۝

إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ
آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ۝

إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي
الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُهِينًا ۝

وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بِغَيْرِ مَا
كُنْتُمْ أَهْلًا أُولَٰئِكَ بِمِثَابِ الْكَافِرِينَ ۝

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ الْمُؤْمِنَاتِ
يُذَنِّبْنَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ۚ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ
يَعُرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ۝

لِّئِنْ لَّمْ يَنْتَهِ السُّفْقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ قُرْصٌ
وَالرُّجُفُونَ فِي الْمَدِينَةِ لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ ثُمَّ لَا
يُحِيطُوا بِرَأْسِهَا إِلَّا قَلِيلًا ۝

مَلْعُونِينَ ۖ إِنَّا تَقَفُّوهُمُ أَخَذُوا وَقَتَلُوا تَقْتِيلًا ۝

૬૩. પહેલાંના લોકો સાથે પણ અલ્લાહનો આજ નિયમ રહ્યો હતો અને તું અલ્લાહના નિયમને બદલતો નહિ જુએ.

૬૪. લોકો તને તે (અંતિમ) ઘડી વિશે પૂછે છે, તું કહે 'તેનું જ્ઞાન અલ્લાહ પાસે છે.' અને તું શું જાણે કે કદાચ તે નજીકમાં પણ આવી પહોંચી હોય? ૬૫. નિઃસંદેહ અલ્લાહે કાફરો ઉપર લા'નત નાખી છે અને તેમના માટે ભભૂકતી આગ તૈયાર કરી છે,

૬૬. જેમાં તેઓ સદાય રહેશે. ત્યાં તેમને ન કોઈ મિત્ર મળશે ન કોઈ મદદગાર.

૬૭. જે દિવસે તેમના ચહેરા આગ ઉપર ફેરવવામાં આવશે, તેઓ કહેશે 'કાશ, અમે અલ્લાહ તથા તેના રસૂલનો હુકમ માન્યો હોત તો કેવું સારું હતું!'

૬૮. અને તેઓ કહેશે 'હે અમારા પરવરદિગાર, અમે અમારા આગેવાનો અને અમારા વડીલોનું કહ્યું (૨૯) માન્યું જેમણે અમને આડે રસ્તે દોર્યા હતા.

૬૯. 'હે અમારા પાલનહાર તેમને બમણી સજા કર અને તેમના ઉપર મોટી લા'નત નાખ.' (રુકૂઅ - ૮)

૭૦. હે ઈમાન લાવનારાઓ! તમે તેમના જેવા ન થશો જેમણે મૂસાને સતાવ્યા અને તેની બદનામી (૩૦) કરી, પછી તેમના લગાવેલા બોહતાનોથી અલ્લાહે તેને નિર્દોષ ઠરાવ્યો અને તે અલ્લાહની દ્રષ્ટિમાં બહુમાન પામ્યો હતો.

૭૧. હે ઈમાન લાવનારાઓ, અલ્લાહથી ડરતા રહો અને હમેશાં ખરી વાત કહો.

سُنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَلَنْ تَجِدَ لِسْتَةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا ﴿٣٠﴾

يَسْأَلُكَ النَّاسُ عَنِ السَّاعَةِ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ تَكُونُ قَرِيبًا ﴿٣١﴾
إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ الْكَافِرِينَ وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا ﴿٣٢﴾

خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا لَا يَجِدُونَ وَثِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٣٣﴾
يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ يَقُولُونَ يَلَيِّنَّا أَطَعْنَا اللَّهَ وَأَطَعْنَا الرَّسُولَ ﴿٣٤﴾

وَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَاءَنَا فَأَضَلُّونَا السَّبِيلًا ﴿٣٥﴾
رَبَّنَا آتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ وَالْعَنَهُمُ لَعْنًا

كَبِيرًا ﴿٣٦﴾
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا الَّذِينَ آذَوْا مُوسَى

فَبَرَّاهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا وَكَانَ عِنْدَ اللَّهِ وَجِيهًا ﴿٣٧﴾
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٣٨﴾

૨૯. પોતાની નબળાઈનો ઈલ્જામ બીજા ઉપર નાખવો મનુષ્ય માત્રની ટેવ છે.

૩૦. હઝરત મૂસા (અ) જૂઠ્ઠી તોહમતોના હુમલાઓ નીચે દબાઈ ગયા હતા. (અ) કાફરને એક સ્ત્રીને હ.મૂસા (અ) ઉપર તેણી સાથે બૂરા સંબંધ હોવાની તોહમત લગાવવા માટે પ્રેર્યો હતો (બ) હઝરત મૂસા (અ)ના લોકો ઉપર વધતા જતા પ્રભાવથી તેમના ઉપર પોતાના ભાઈ હાફેઝ (અ)ને કતલ કરાવવાનો પ્રયાસ કરવાનો આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હતો. (ત) હઝરત મૂસા (અ) કોઢ તથા ચાંદીના રોગી છે એવા પ્રચાર કરવામાં આવતો. (ય) સામરીએ તેમના ઉપર વાછરડાની પૂજાના પ્રેરક હોવાનો આજ મૂક્યો હતો. (પ) હઝરત મૂસા (અ)ની સગી બહેને પોતાના ભાઈ ઉપર બોહતાન ચડાવ્યું હતું.

૭૨. (તો) તે તમારા માટે તમારા કામોમાં બરકતો નાખશે અને તમારા ગુનાહોને માફ કરી દેશે. અને જે અલ્લાહ તથા જેના રસૂલની તાબેદારી કરશે તે ખરેખર મહાન સફળતા મેળવશે.

૭૩. ખરેજ, અમે આ અમાનત (શરિયત)ને આકાશો તથા પૃથ્વી તથા પર્વતો સમક્ષ રાખી હતી, પરંતુ તે સૌએ તેને ઉઠાવવાનો ઈન્કાર કર્યો અને તેનાથી ડરી ગયા. પણ ઈન્સાને તે ભાર પોતાના માથે લીધો. ખરેખર તે પોતાના હક્કમાં અન્યાયી અને બેપરવાહ છે.

૭૪. અલ્લાહ મુનાફિક પુરુષો તથા મુનાફિક સ્ત્રીઓ અને મુશરીક પુરુષો તથા મુશરીક સ્ત્રીઓને સજા આપશે અને ઈમાનદાર પુરુષો તથા સ્ત્રીઓ ઉપર પોતાની રહેમત વરસાવશે; અને અલ્લાહ બેહદ કામાવંત છે, દયાળુ છે. (રુકૂઅ-૯)

يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ۝

إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا ۝

لِيُعَذِّبَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ وَيَتُوبَ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ

۝ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ۝

سُورَةُ سَبَا مَكِّيَّةٌ

અલ-સબા'

૧. અલ્લાહ નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. સર્વ તારીફનો હક્કદાર અલ્લાહ છે, તે સર્વ તેનું જ છે જે કંઈ આકાશોમાં છે તથા જે કંઈ પૃથ્વીમાં છે. અને આખેરતમાં પણ તે જ સર્વ તારીફનો અધિકારી છે, અને તે હિકમતવાળો છે, સર્વજ્ઞ છે.

૩. જે કંઈ ધરતીમાં દાખલ થાય છે અને જે કંઈ ધરતીમાંથી નીકળે છે, અને જે કંઈ આકાશથી ઊતરે છે અને જે કંઈ આકાશમાં ચઢે છે, તે સર્વનું તેને જ્ઞાન છે, તે બેહદ દયાળુ છે, બક્ષનારો છે.

૪. અને કાફરો કહે છે 'અમારા ઉપર તે (અંતિમ) ઘડી કદાપિ આવશે નહિ.' તું તેમને કહી દે 'મને મારા પાલનહારના સોગંદ છે, જે અદ્રશ્યનો જાણનાર છે, કે તે (ઘડી) તમારા ઉપર આવીને જ રહેશે?' આકાશો તથા ધરતીમાં એક આણુ માત્ર પણ નથી જે તેના જ્ઞાન^(૧) બહાર હોય, અને તે સર્વ એક સ્પષ્ટ કિનાબમાં (લખાઈ ગયું) છે.

૫. 'કે જેથી અલ્લાહ તે લોકોને સારો બદલો આપે, જે લોકો ઈમાન લાવે અને નેકીના કામો કરે. આ તે લોકો છે જેમના માટે ક્ષમા છે અને ઈજ્જતવાળી રોઝી છે.

૬. પરંતુ જે લોકો વિરોધથી અમારી આપતોને નાકામ કરવાના પ્રયત્નો કરે છે તેઓ માટે બેહદ દર્દનાક અજાબ હશે.

૭. અને જેમને ઈલ્મ આપવામાં આવ્યું છે તેઓ જાણે છે કે તારા રબ તરફથી જે (કુસ્માન) તારા ઉપર ઊતારવામાં આવ્યું છે તે સત્ય છે, અને તે જ સર્વ સમર્થ અને સ્તુતિ પાત્રના માર્ગે લઈ જનારું છે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ

وَلَهُ الْحَمْدُ فِي الْآخِرَةِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ

يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا وَهُوَ الرَّحِيمُ

الْغَفُورُ

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَأْتِينَا السَّاعَةُ قُلْ بَلَىٰ وَ

رَبِّي لَأَتَايَنَّكُمْ عَلِيمُ الْغَيْبِ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ

ذَرَّةٍ فِي السَّمَوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَلَا أَصْغَرُ مِنْ

ذَلِكَ وَلَا أَكْبَرُ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ

لِيَجْزِيَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ لَهُمْ

مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ

وَالَّذِينَ سَعَوْا فِي آيِنِنَا مُعْجِزِينَ أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ

قَرِينٌ

وَيَرَى الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ الَّذِي أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ

رَبِّكَ هُوَ الْحَقُّ وَيَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ الْعَزِيزِ

الْحَبِيدِ

૧. આ આપત અલ્લાહના 'સૂક્ષ્મદર્શી' હોવાની દલીલ છે, પ્રત્યેક અસાધરણ હિલચાલ, પ્રગતિ દુર્ગતિ, વિકાસ, વિનાશ સર્વ તેના ઈલ્મમાં છે.

૮. અને જે ઈમાન નથી લાવતા તેઓ (કટાક્ષમાં) કહે છે, 'શું અમે તમને તે વ્યક્તિ દેખાડીએ જે કહે છે કે જ્યારે તમે રજકણો બની માટીમાં બળી જશો ત્યારે તમને ફરી સજીવન કરવામાં આવશે?

૯. 'શું તેણે અલ્લાહના નામે અસત્ય ઘડી કાઢ્યું છે અથવા તે દીવાનો થઈ ગયો છે?' હકીકતમાં આ લોકોને આખેરત ઉપર યકીન નથી જેથી તેઓ અઝાબમાં તથા હદ બહારની ગુમરાહીમાં પડી ગયા છે.

૧૦. શું તેઓ નથી જોઈ રહ્યા કે આકાશ તથા ધરતીમાં તેઓ આગળથી તથા પાછળથી ઘેરાએલા છે? જો અમે ચાહીએ તો ધરતીમાં તેમને ગરક કરી દઈએ, અથવા તેમના ઉપર આકાશના ટૂકડા તોડી પાડીએ. નિ:સંદેહ આમાં તૌબા કરનારા દરેક બંદા માટે એક નસિહત છે. (રુકૂઅ-૧)

૧૧. ખરેજ, અમે દાઉદ ઉપર પોતાની કૃપા ઊતારી (કહ્યું) 'હે પર્વતો, ^(૨) તમે પણ (સ્તુતિમાં) તેની સાથે જોડાઈ જાઓ, અને હે પક્ષીઓ, (તમે પણ); અને અમે તેના માટે લોખંડને નરમ કરી દીધું હતું.

૧૨. (અને અમે કહ્યું) 'પૂરા માપના બખ્તરો બનાવો અને કડીઓને પૂરા અંતરે બેસાડો. અને નેક કામો કરો. ખરેખર જે તમે કરો છો તે (સર્વ) હું જોઈ રહ્યો છું.'

૧૩. અને સુલયમાન માટે અમે હવા ચલાવી હતી, જેનો સવારનો પ્રવાસ એક મહિના બરાબર હતો અને સાંજનો પ્રવાસ એક મહિના બરાબર હતો. અમે તેના માટે પીગળેલા તાંબાનો ઝરો વહેતો મૂક્યો. અને તેના રબના હુકમથી જીન્નો તેની સેવા કરતા. ^(૩) અને (અમે તેમને કહ્યું કે) અમારા હુકમથી જો કોઈ ફરી જશે તો અમે તેને આગના અઝાબની મજા ચખાડશું.

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا هَلْ نَدُلُّكُمْ عَلَىٰ جُنٍّ يُبَيِّنُكُمْ إِذَا مَرَقْتُمْ كُلَّ مَرْقٍ إِنَّكُمْ لَقِيٰ خَلْقَٰ جَدِيدٍ ۝٩

أَفَتَرَىٰ عَلَىٰ اللَّهِ كَذِبًا أَمْ بِهِ جِنَّةٌ ۚ بَلِ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ فِي الْعَذَابِ وَالضَّلَالِ الْبَعِيدِ ۝١٠

أَفَلَمْ يَرَوْا إِلَىٰ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ۚ إِنَّ تَشَاءُ نَحْنَفِ بِهِمُ الْأَرْضَ أَوْ نُسْقِطَ عَلَيْهِمْ كِسَفًا مِنَ السَّمَاءِ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّكُلِّ عَبْدٍ مُّنِيبٍ ۝١١

وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُدَ مِنَّا فَضْلًا ۚ يٰجِبَالُ أَوِّبِي مَعَهُ وَالظَّيْرِ ۚ وَالتَّالِيَ لَهُ الْحَدِيدَ ۝١٢

أَنِ اعْمَلْ سِبْغَتٍ وَقَدِّرْ فِي السَّرْدِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا ۚ إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ۝١٣

وَلِسْلَيْنِ الرِّيحَ عُدُوهُمَا شَهْرًا وَرَوَّاحُهَا شَهْرًا ۚ أَسْلَمْنَا لَهُ الْيَمْنَ الْفُطُرِ ۚ وَمِنَ الْجِنِّ مَن يَعْمَلُ بَيْنَ يَدَيْهِ بِإِذْنِ رَبِّهِ ۚ وَمَن يَبْغُ مِنْهُمْ عَنَٰمِنَا نَذِقْهُ مِنْ عَذَابِ السَّعِيرِ ۝١٤

૨. પર્વતોનો અર્થ, પહાડી કોમો, અથવા પહાડોમાં વસનારા કબીલાઓ, મોટા માણસો અથવા રૂઢાનીયતના ઉચ્ચતમ મરતબા પામેલા લોકો. (અવતારીર)

૩. હઝરત સુલયમાન (અ)ની સત્તા ઉત્તરમાં સીરિયાથી દક્ષિણમાં મેડીટેરેનીયન સમુદ્રના કિનારાથી રાતા સમુદ્ર, અરબી સમુદ્ર, પરશિયાના અખાત સુધી ફેલાએલી હતી. હકીકતમાં તેમના સમયમાં ઈસરાઈલીઓનું સામ્રાજ્ય દૌલત, બળ તથા પ્રભાવની પરાકાષ્ટાએ હતું. હુન્નર ઉદ્યોગ, ઈમારતી આંધકામ, પરદેશમાં જતા આવતા કાફલા તથા દરિયાઈ વેપાર વ્યવહારની વ્યવસ્થા બેહદ વિકાસ પામી હતી. પહાડોમાં વસતા બંડખાર કબીલાઓને તેમણે પોતાના અંકૂશમાં લીધા હતા.

૧૪. તે જેની ઈચ્છા કરતો (તે ચીજ) તેઓ બનાવતા હતા; ભવ્ય ઈમારતો,^(૪) પથ્થરની આકૃતિઓ, મોટા થાળના આકારના હોઝ, અને મોટા રાંધવાના હાંડા (દેગડા) જે સ્થાયી એક જગ્યાએ પડ્યા રહેતા. (અમે કહ્યું) 'હે દાઉદના પરિવારના સભ્યો, શુક્રગુઝાર બની કામ કરો.' પરંતુ મારા બંદાઓમાં આભાર માનનારા બહુજ થોડા છે.

૧૫. અને જ્યારે અમે તેનું મૃત્યુ નીપજાવ્યું ત્યારે તેના મૃત્યુ વિશે તેમને કોઈએ જણાવ્યું ન હતું, સિવાય કે એક કીડાથી (તેમણે જાણ્યું) જે તેની છડીને અંદરથી ખાઈ રહ્યો હતો. માટે જ્યારે તે હેઠો ઢળી પડ્યો ત્યારે જીવનો સમજ ગયા કે જો તેઓ ગુપ્ત વાતોને જાણતા હોય તો તેઓ આ નામોશી ભરેલી મુસીબતમાં ન પડ્યા રહેત.

૧૬. સબા'^(૫) માટે પોતાના વતનમાં જ બે બગીચાઓના રૂપમાં એક નિશાની મોજૂદ હતી, જેમાનો એક (બગીચો) જમણી દિશામાં હતો અને બીજો ડાબી દિશામાં. (અમે કહ્યું) 'તમારા પાલનહારે આપેલા રીઝકમાંથી ખાઓ અને તેના આભારી બનો. તમારું શહેર બહુજ રળીઆમણું છે અને તમારો પાલનહાર બેહદ બક્ષનાર છે.

يَعْمَلُونَ لَهُ مَا يَشَاءُ مِنْ مَحَارِبَ وَتَمَاثِيلَ وَجِفَانٍ
كَالْجُؤَابِ وَقُدُورٍ رَاسِيَتْ إِمْعَالُ آلِ دَاوُدَ شُكْرًا
وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِيَ الشَّاكِرِينَ ﴿١٥﴾

فَلَمَّا قَضَيْنَا عَلَيْهِ الْمَوْتَ مَا دَلَّهُمْ عَلَىٰ مَوْتِهِ إِلَّا
دَابَّةُ الْأَرْضِ تَأْكُلُ مِنسَاتَهُ ۖ فَلَمَّا خَرَ تَبَكَّيْنَتِ
الْجِنُّ أَنَّ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ الْغَيْبَ مَا لَبِثُوا فِي
الْعَذَابِ الْمُهِينِ ﴿١٦﴾

لَقَدْ كَانَ لِسَبَإٍ فِي مَسْكِهُمْ آيَةٌ ۖ جَنَّتَنِ عَنْ يَمِينٍ
وَرِسَالٌ هَٰ كُؤُومٍ مِّنْ رِّزْقٍ رَّبِّكُمْ ۖ وَاشْكُرُوا لَهُ ۖ بَلَدَةٌ
كَلِيلَةٌ وَرَبٌّ غَفُورٌ ﴿١٧﴾

૪. હઝરત સુલયમાન (અ)ને ઈમારતોનો ખાસ શોખ હતો જેનો એક ખાસ નમૂનો યરૂસલેમનું પ્રખ્યાત દેવળ છે.

૫. સબા' યમનનું એક શહેર હતું. જે સના'થી ત્રણ દિવસની સફર દૂર હતું. તેનું બીજું ગામ 'મઅરીબ' હતું. આ શહેરનો ઉલ્લેખ જૂના કરાર તથા ગ્રીક રોમન તથા અરબી લખાણોમાં વારંવાર કરવામાં આવ્યો છે. સબા'ની પ્રજા બહુજ પ્રગતિશીલ અને સાંસ્કૃતિક વિકાસ પામેલી હતી. આ પ્રદેશનાં પહાડોમાં ઠેરઠેર નાના મોટા પાણીના બંધો બાંધવામાં આવ્યા હતા જેથી મોસમમાં વરસાદનું સંઘરેલું પાણી બારે માસ અનાજ તથા બગીચાઓમાં ઉપયોગમાં લેવાતું અને આ પ્રદેશની ઝમીન આબાદ અને તૃપ્ત રહેતી. આ બંધોમાં સૌથી મોટો અને પ્રાચીન બંધ 'માઅરીબ' શહેરનો હતો. (એનસાઈક્લોપીડીઆ ઓફ ઈસ્લામ વાં.૪ પા.૧૬). નિરમદીની એક હદીસમાં ફરવાહ બીન મલિકના કથન પ્રમાણે કોઈએ પૂછ્યું કે, 'સબા' દેશનું નામ છે કે કોઈ સ્ત્રીનું', ત્યારે આંહઝરત સ.અ.સ.એ ફરમાવ્યું 'તે નામ કોઈ દેશ અથવા કોઈ સ્ત્રીનું નથી, પરંતુ યમનમાં રહેનારા એક શખ્સનું છે જેના દસ દીકરા હતા, જેમાંથી છ યમનમાં રહ્યા હતા, બાકીના ચાર સીરિયા તરફ નીકળી ગયા હતા અને ત્યાં તેમણે પોતાનાં ઘરો વસાવ્યા હતા.' (તાજ)

૧૭. પરંતુ તેઓ મુખ ફેરવી ચાલ્યા ગયા, પરિણામે અમે તેમના ઉપર પાણીનો ભયંકર^(૬) રેલો મોકલાવ્યો. અમે તેમના સુંદર બગીચાઓના બદલે એવા બગીચાઓ આપ્યા જેના ફળ કડવાં હતા, જેમાં આવલી તેમજ જંગલી બોરડી હતી.

فَاعْرَوْضُوا فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِم سَيْلَ الْعَرِمِ وَبَدَّلْنَاهُمْ بِجَنَّتَيْهِمْ جَنَّتَيْنِ ذَوَاتِيْ اَكْلِ خَضِطٍ وَّاَثَلٍ وَشَيْءٍ مِّنْ سِدْرٍ قَلِيلٍ ۝

૧૮. અમે તેમની નાશુકીનો તેમને આ બદલો આપ્યો. અને અમે આવો બદલો માત્ર નગુણાઓને જ આપીએ છીએ.

ذٰلِكَ جَزٰىنَهُمْ بِمَا كَفَرُوْا وَّاهْلٍ نَّجَزٰى اِلَّا الْكَافِرِيْنَ ۝

૧૯. અને તેમની તથા તે વસ્તીઓ જેમને અમે બરકતો આપી હતી, તેમની વચમાં અમે એવા ગામો^(૭) વસાવ્યા જે (રસ્તા ઉપર) સ્પષ્ટ નજરે પડતા હતા, અને તેમની વચ્ચે અમે સહેલી મંજિલો કાયમ કરી હતી (અમે કહ્યું) 'તેમની વચ્ચે રાતના અને દિવસની પળોમાં બેઠીકર થઈ મુસાફરી કરો.'

وَجَعَلْنٰ اَيِّنْهُمْ وَّيْنَ الْقُرٰى الَّتِيْ بَرَكْنَا فِيْهَا قُرٰى ظَاهِرَةً وَّ قَدَرْنَا فِيْهَا السَّبِيْرَ سِيْرُوْا فِيْهَا لِيَا۟تِيْ وَاَيَّامًا اَمِيْنِيْنَ ۝

૨૦. પરંતુ તેમણે કહ્યું 'હે અમારા પરવરદિગાર અમારી મુસાફરીના અંતરોને લંબાવી દે.' (જેથી તે વધુ આનંદદાયક થાય) અને તેમણે સ્વયં પોતાના ઉપર ઝુલમ કર્યો; જેથી અમે તેમને કિસ્સા^(૮) બનાવી દીધા અને તેમને વેરણછેરણ કરી નાખ્યા. આમાં ખરેખર સજા કરનારા અને શુકગુઝાર લોકો માટે ઘણો બોધ સમાજેલો છે.

فَقَالُوْا رَبَّنَا بُعِدْ بَيْنَ اَسْفَارِنَا وَظَلَمُوْا اَنْفُسَهُمْ فَجَعَلْنٰهُمْ اَحَادِيْثَ وَّمَزَقْنٰهُمْ كُلَّ مَرْقَدٍ اِنْ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شٰكُوْرٍ ۝

૬. 'આરીમ' અર્થાત 'જળબંડાર' પાણીના બંધ, અથવા ખીણોમાં સંઘરેલું પાણી, ધસમસ્તુ પાણી અથવા ફૂટી નીકળતા પાણીનો પ્રચંડ ધસારો જે ખાળી ન શકાય તેવો હોય, ધોધમાર વરસાદ. મઆરીબનો બંધ જે સબા'વાસીઓ માટે આશીર્વાદ સમાન હતો તે ફાટી પડતા તેનું પાણી પ્રચંડ ધસારાપૂર્વક આખા પ્રદેશમાં ફરી વળ્યું જેના પરિણામે ખેતરો, ઢોરો તથા વસ્તીઓ સર્વ બરબાદ થઈ ગયું. આ બંધનો બાકી રહેલો થોડો ભાગ હજી સુધી મોજૂદ છે; જે બે માઈલ લાંબો અને ૧૨૦ ફૂટ ઊંચો હતો. આ ઘટના ઈસ્વી પહેલી કે બીજી સદીમાં થવા પામી હતી. (પાલમર)

૭. 'બરકતો વાળા શહેરો'નું સૂચન ફલસ્તીનના શહેરો તરફ છે તેમાંના એક શહેરમાં હઝરત સુલયમાન (અ)ના શાસનની રાજધાની હતી જે સાબીઓના વેપારનું પ્રખ્યાત મથક હતું. યમન, ફલસ્તીન તથા સીરિયા વચ્ચે સારી વસ્તીવાળા ઘણા શહેરો હતા જે એકબીજાથી થોડા થોડા અંતરે હતા.

૮. સાબીઓએ અલ્લાહના ફરમાનોની અવગણના કરી હતી જેથી તેમના ઉપર પાપમાલી ફરી વળી. પરિણામે કાફલાઓથી ભરપૂર વેપાર માર્ગ તદ્દન નિર્જન અને ઉજ્જડ થઈ ગયો અને વસ્તીઓ ખંડેર બની, રસ્તા લાંબા તથા બીડામણ બની ગયા અને સાબીઓનું નામોનિશાન મટિ ગયું, માત્ર કથાકારો માટે એક વિષય બાકી રહી ગયો.

૨૧. અને ઈબ્લીસે તેમના વિશેના પોતાના વિચારોને^(૯) સાચા સાબિત કર્યા. અને મોમિનોની એક સંખ્યા સિવાય બાકીના લોકો તેના પગલે ચાલી નીકળ્યા,

૨૨. અને તેમના ઉપર તેની કોઈ સન્ના^(૧૦) ન હતી. અમે ચાહ્યું કે અમે આખેરત ઉપર યકીન રાખનારા અને તેમાં શંકા કરનારાઓને જુદા પાડી પારખી લઈએ. અને તારો પાલનહાર સર્વ વસ્તુઓનો નિજેહબાન છે. (રુકૂઅ-૨)

૨૩. તું કહે 'અલ્લાહ સિવાય જેનો મા'બૂદ હોવાનો તમે આગ્રહ રાખો છે તેને પુકારો. તેમની પાસે આ આકાશો અથવા ધરતીના એક આણુ માત્રનો અધિકાર નથી, ન તો આકાશ અને ધરતી (ની રચનામાં) તેમનો કોઈ ભાગ છે ન તેઓમાંથી (કુદરતની વ્યવસ્થામાં) તેનો કોઈ સહાયક છે.'

૨૪. કોઈની ભલામણ તેની પાસે કામ નથી લાગતી સિવાય કે તે કોઈને પરવાનગી આપે. જ્યારે (લોકોના) દિલોમાંથી ગભરાટ દૂર થશે ત્યારે તેઓ (રસૂલોને) પૂછશે 'તમારા પરવરદિગારે શું ફરમાવ્યું?' તેઓ કહેશે 'તેણે કહ્યું તે સત્ય છે, તે ઉચ્ચતર છે, તે મહાન છે.'

૨૫. તું કહે 'તમને આકાશો તથા પૃથ્વીમાંથી રીઝક કોણ પૂરું પાડે છે?' તું કહે 'તે અલ્લાહ જ છે. (તો કહો કે) હિદાયત ઉપર અથવા ખુલ્લી ગુમરાહીમાં તમે છો કે અમે છીએ?'

૨૬. તું કહે 'અમારા ગુનાહો માટે તમને પૂછપરછ કરવામાં નહિ આવે, ન તો તમે જે કરો છો તેના વિશે અમને પૂછવામાં આવશે.'

૨૭. તું કહે 'આપણો પરવરદિગાર આપણને સૌને ભેગા કરશે પછી તે આપણી વચ્ચે સત્યપૂર્વક ન્યાય કરશે, અને તે જ ખરો ન્યાયકર્તા છે, સઘળું જાણનારો છે.'

وَلَقَدْ صَدَقَ عَلَيْهِمْ إِبْلِيسُ ظَنَّهُ فَاتَّبَعُوهُ إِلَّا قَرِيْقًا مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١١﴾

وَمَا كَانَ لَهُ عَلَيْهِمْ مِّن سُلْطٰنٍ إِلَّا لِنَعْلَمَ مَن يُّؤْمِنُ بِآخِرَةِ مِن هٰؤُلَاءِ فِي شَكٍّ وَرَبُّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ حَفِيظٌ ﴿١٢﴾

قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِّن دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمٰوٰتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِنَّ مِّن شَرِكٍ وَمَا لَهُ مِنْهُمْ مِّن ظَهِيرٍ ﴿١٣﴾

وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ عِندَهُ إِلَّا لِمَن أَذِنَ لَهُ ۚ حَتَّىٰ إِذَا فُزِعَ عَن قُلُوْبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا الْحَقَّ ۖ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ ﴿١٤﴾

قُلْ مَن يَرْزُقُكُمْ مِّن السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ قُلِ اللَّهُ ۚ وَإِنَّا أَوْ إِنَّا كُمْ لَعَلَىٰ هُدًى أَوْ فِي ضَلٰلٍ مُّبِينٍ ﴿١٥﴾
قُلْ لَا تَسْأَلُونَنَا عَمَّا آجُرَمٰنَا وَلَا نُسْأَلُ عَمَّا نَعْمَلُوْنَ ﴿١٦﴾

قُلْ يَجْمَعُ بَيْنَنَا رَبُّنَا ثُمَّ يَفْتَحُ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَهُوَ الْفَتَّاحُ الْعَلِيمُ ﴿١٧﴾

૯. સાબીતોની કરણીઓ જોઈ શયતાનને ખાતરી થઈ ગઈ કે ઈન્સાનનું દુર્ગતિ તરફ જવાના સ્વાભાવીક વલણ વિશે તેના વિચારો ખરા હતા, જ્યારે તેણે અલ્લાહને કહ્યું હતું કે હું (આદમના) વંશજોને અવળે રસ્તે લઈ જઈશ.

૧૦. શયતાનને ઈન્સાનો ઉપર કોઈ સન્ના નથી. ઈન્સાન સ્વયં પોતે જ પોતાને બરબાદ કરે છે.

૨૮. તું કહે 'તમે જેમને અલ્લાહના શરીક ઠરાવો છો, તેના મને દિદાર તો કરાવો!' બલકે (તમે તેમ નહિ કરી શકો), તે અલ્લાહ જ સર્વ સમર્થ છે, હિકમતવાળો છે.'

૨૯. અને અમે તને તમામ માનવજાતિ માટે ખુશખબર આપનાર અને ચેતવનાર તરીકે મોકલાવ્યો છે, જે કે ઘણા ખરા લોકો બેખબર છે.

૩૦. અને તેઓ કહે છે 'જો તમે સાચા છો તો બતાવો આ (કયામતનો) વાયદો ક્યારે પૂરો થશે?'

૩૧. તું કહે 'તમારા માટે જે દિવસનો વાયદો છે જેનાથી તમે એક પળ માટે પણ આગળ કે પાછળ નહિ જઈ શકો.' (રુકૂઅ-૩)

૩૨. અને જ લોકો ઈમાન નથી લાવ્યા તેઓ કહે છે 'અમે આ કુરઆનમાં કદાપિ ઈમાન લાવશું નહિ, ન તો તેની પહેલાંની કિતાબમાં' (હે રસૂલ) કાશ, તું જોઈ શકત જ્યારે આ અલિમોને પોતાના પાલનહાર સમક્ષ ઉભા કરવામાં આવશે ત્યારે તેઓ કેવા એકબીજાને દોષિત ઠરાવતા (૧૧) હશે. દબાએલો વર્ગ અભિમાની લોકોને કહેશે 'જો તમે (આડા આવ્યા) ન હોત તો અમે અવશ્ય મોમિન બની ગયા હોત!'

૩૩. ધમંડીઓ નબળાઓને કહેશે 'શું અમે તમારી પાસે આવેલી હિદાયતથી તમને દૂર રાખ્યા હતા? નહિ, દોષ તમારો પોતાનો જ હતો.' (૧૨)

૩૪. અને જે નિર્બળ ગણાતા હતા ધમંડીઓને કહેશે 'હકીકતમાં આ તમારી રાતદિવસની કપટ ચાલો હતી અને તમે અમને અલ્લાહમાં ઈમાન (શ્રદ્ધા) ન લાવવાનો અને તેના શરીક ઠરાવવાનો હુકમ આપ્યો હતો.' પછી જ્યારે તેઓ અઝાબને જોઈ લેશે તો પોતાના પસ્તાવાને ધૂપાવશે; અને અમે કાકરોની ગરદનોમાં તોક નાખશું, જેથી જેવી કરણીઓ તેઓ કરતા હતા તેવો જ બદલો તેઓ ભોગવે.

قُلْ اَرُونِي الَّذِيْنَ اَحَقُّتُمْ بِهِ شُرَكَاءَ كَلَّا بَلْ هُوَ اللّٰهُ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ﴿١٥﴾

وَمَا اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا كَاٰفَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيْرًا وَنَذِيْرًا وَّ لٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿١٦﴾

وَيَقُوْلُوْنَ مَتٰى هٰذَا الْوَعْدُ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴿١٧﴾
قُلْ لَّكُمْ مِيعَادٌ يَوْمَ لَا تَسْتَاْخِرُوْنَ عَنْهُ سَاعَةً وَّلَا تَسْتَقْدِمُوْنَ ﴿١٨﴾

وَقَالَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لَنْ نُّؤْمِنَ بِهٰذَا الْقُرْاٰنِ وَلَا بِالَّذِيْ بَيْنَ يَدَيْهِ وَاَوْ تَرٰى اِذِ الظّٰلِمُوْنَ مُؤَفَّفُوْنَ عِنْدَ رَبِّهِمْ يَرْجِعُ بَعْضُهُمْ اِلٰى بَعْضٍ لِّلْقَوْلِ يَقُوْلُ الَّذِيْنَ اسْتَضْعِفُوْا لِّلَّذِيْنَ اسْتَكْبَرُوْا لَوْلَا اَنَّمْ لَكُنَّا مُؤْمِنِيْنَ ﴿١٩﴾

قَالَ الَّذِيْنَ اسْتَكْبَرُوْا لِّلَّذِيْنَ اسْتَضْعِفُوْا اَنَحْنُ صٰدِقُوْنَ وَهُمْ كٰذِبُوْنَ اِذْ جَاءَكُمْ بَلْ كُنْتُمْ مُّجْرِمِيْنَ ﴿٢٠﴾

وَقَالَ الَّذِيْنَ اسْتَضْعِفُوْا لِّلَّذِيْنَ اسْتَكْبَرُوْا بَلْ مَكْرُ الْاَيْلِ وَالتَّهَارِ اِذْ تَاْمُرُوْنَ اَنْ نَّكْفُرَ بِاللّٰهِ وَنَجْعَلَ لَهُ اَنْدَادًا وَّاَسْرَوْا التَّدٰمَةَ لَئِنْ رَاَوْا الْعَذٰبَ وَ جَعَلْنَا الْاَغْلٰلَ فِىْ اَعْنَاقِ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَاَهْلُ يُجُوْدٍ اِلَّا مَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴿٢١﴾

૧૧. દસ્તૂર પ્રમાણે એકબીજાની દેખાદેખીમાં કાકરો જાણીજોઈને અલ્લાહની નાકરમાની કરતા રહે છે અને અંતમાં પોતાની દુર્દશાનો દોષ બીજા ઉપર ઢોળે છે.

૧૨. અર્થાત 'શું તમારી આંખો ન હતી.'

૩૫. એવું કદીપણ નથી બન્યું કે જ્યારે અમે કોઈ વસ્તીમાં ચેતવનાર મોકલાયો હોય તો તે વસ્તીના પ્રભાવશાળી આગેવાનોએ તેને ન કહ્યું હોય કે તું જે આદેશો લઈને આવ્યો છે તેનો અમે ઈન્કાર કરીએ છીએ.

૩૬. વધુમાં તેમણે કહ્યું 'અમારી પાસે પુષ્કળ દૌલત તથા સંતાન છે અને અમને અઝાબ આપવામાં આવશે જ' ^(૧૩) નહિ.'

૩૭. તું તેમને કહી દે 'નિઃસંદેહ મારો પાલનહાર જેના રિજકમાં ચાહે વધારો કરે છે, અને (ચાહે તેને) તંગી આપે છે, પરંતુ ઘણાંખરા નથી સમજતા (રુકુઅ-૪)

૩૮. અને તમારી સંપત્તિ કે સંતતિ તમને અમારી નજદિક ^(૧૪) નહિ લાવી શકે, પરંતુ જે લોકો ઈમાન લાવી નેકીના કામો કરશે તેમની નેકીઓનો બમણો બદલો અમારી પાસે છે, તેમજ તેઓ ઉચ્ચ સ્થાનોમાં શાંતિથી રહેશે.

૩૯. અને જે લોકો અમારી આયતોને નિષ્કળ બનાવવા પ્રયત્નો કરતા રહે છે તેમને ભયંકર અઝાબ સામે ઉભા કરવામાં આવશે. ^(૧૫)

૪૦. તેમને કહી દે 'નિઃસંદેહ મારો પરવરદિગાર પોતાના બંદાઓમાંથી જેને ચાહે તેની રાજીમાં વધારો કરે છે અને જેને ચાહે તેને તંગી આપે છે. અને જે તમે ખર્ચ કરશો તેનો બદલો અલ્લાહ અવશ્ય આપશે જ. બેશક તે રિજક આપનારાઓમાં સર્વશ્રેષ્ઠ છે.

૪૧. અને (યાદ કર) જે દિવસે તે સર્વને એકત્રિત કરશે; પછી તે ફરિશ્તાઓને કહેશે 'શું આ લોકો તમારી પૂજા કરતા હતા?'

૪૨. તેઓ કહેશે 'સર્વ ઈબાદતને લાયક તો તું જ છે, તું જ અમારો નિગેહબાન છે. હકીકતમાં આ લોકો

وَمَا أَرْسَلْنَا فِي قَرْيَةٍ مِّنْ نَّذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرِكُهَا
إِنَّا بِمَا أَرْسَلْتُم بِهِ كَاهِنُونَ ﴿١٣﴾

وَقَالُوا نَحْنُ أَكْثَرُ أَمْوَالًا وَأَوْلَادًا وَأَعْيُنٌ عُمَلَاءٍ ﴿١٤﴾

قُلْ إِن رَّزْقِي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَ يَقْدِرُ وَلَٰكِن
بَعِثْتُ النَّاسَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٥﴾

وَمَا أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ بِالَّتِي تُقَرِّبُكُمْ عِندَنَا
زُلْفَىٰ إِلَّا مَنْ أَمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا قُلْ لَّيْسَ لَهُمْ
جَزَاءُ الضُّعْفِ بِمَا عَمِلُوا وَهُمْ فِي الْفُرُتِ آمِنُونَ ﴿١٦﴾

وَالَّذِينَ يَسْعَوْنَ فِي آيَاتِنَا مُعْجِزِينَ أُولَٰئِكَ فِي
الْعَذَابِ مُخَضَّرُونَ ﴿١٧﴾

قُلْ إِن رَّزْقِي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَ
يَقْدِرُ لَهُ ۖ وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِّنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ ۖ وَ
هُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ ﴿١٨﴾

وَيَوْمَ يُحْشَرُ هُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلَائِكَةِ أَهْلُوا
إِيَّائِكُمْ كَانُوا يَعْبُدُونَ ﴿١٩﴾

قَالُوا سُبْحَانَكَ أَنْتَ وَلِيِّنَا مِنْ دُونِهِمْ بَلْ كَانُوا

૧૩. અર્થાત 'અમારી પાસે દૌલત છે, ઔલાદ છે, સુખ સગવડો છે, અમને કોઈ વસ્તુની અછત નથી અને તે વસ્તુઓ સદાય રહેવાની છે.'

૧૪. શકિત, ઔલાદ તથા માલ, અલ્લાહની ખુશનૂદીને નહિ ખરીદી શકે. બલ્કે તેનો મોહ રાખનારને તે અલ્લાહથી વધુ દૂર લઈ જાય છે.

૧૫. અલ્લાહના ઈરાદાને નિષ્કળ કરાવવાની તદબીરો કરનારાઓ પોતાની તદબીરોના શિકાર થઈ હલાક થઈ જાય છે.

જીન્નોની પૂજા કરતા હતા, તેમના જ ઉપર ઘણાં ખરા યકીન રાખતા હતા.'

૪૩. (પછી તેમને કહેવામાં આવશે) 'આજના દિવસે તમે એકબીજાને કંઈપણ લાભકર્તા નહિ થઈ શકો, ન હાનિ કરી શકશો.' અને જાલિમોને અમે કહેશું 'જે દોઝખ ની આગ ના અઝાબને તમે ખોટો કરાવતા હતા તેનો સ્વાદ હવે ચાખો.'

૪૪. અને જ્યારે અમારી સ્પષ્ટ આયતો તેમને વાંચી સંભળાવવામાં આવે છે ત્યારે તેઓ કહે છે 'આ તો તે વ્યક્તિ છે જે તમને તેનાથી દૂર કરવા ચાહે છે જેની પૂજા તમારા પૂર્વજો કરતા હતા.' અને તેઓ કહે છે કે આ (કુસ્માન) એક ઘડી કાઢેલું અસત્ય છે. અને જ્યારે પણ સત્ય તેમની પાસે આવ્યું ત્યારે ઈમાન ન લાવનારાઓએ તેના વિશે કહ્યું 'આ તો ખુલ્લે ખુલ્લું જાદુ છે, બીજું કંઈ નથી.'

૪૫. અને અમે આ લોકોને (પહેલાં) કોઈ કિતાબ નથી આપી કે જેનો તેઓ અભ્યાસ કરતા હોય, ન તો અમે તારા પહેલાં તેમનામાં ચેતવનાર મોકલ્યો હતો.

૪૬. અને તેમની પહેલાંના લોકોએ પણ (સત્યને) જૂઠું માન્યું હતું. અને જે અમે તેમને આપ્યું હતું તેના દસમા (૧૬) ભાગ (જેટલી શક્તિ) આ લોકોમાં નથી, તેમણે મારા રસૂલોને ખોટા કરાવ્યા હતા, પછી મારું (સંજોગોને) બદલવું કેવું (ભયંકર) હતું. (રુકૂઅ - ૫)

૪૭. તેમને કહે હું તો માત્ર તમને નસિહત આપું છું કે તમે બબ્બે ભેગા મળી (અથવા) વ્યક્તિગત અલ્લાહ સામે રજૂ થાઓ અને પછી વિચાર કરો, (તો તમે જાણી લેશો) કે તમારા આ સાથીને કોઈ ઘેલછા (૧૭) નથી આવી. તે તો માત્ર તમારા ઉપર એક આવનારા ભયંકર અઝાબથી ચેતવનારો છે.'

يَعْبُدُونَ الْجِنَّ أَكْثَرُهُمْ يُؤْمِنُونَ ﴿٣٧﴾

فَالْيَوْمَ لَا يَمْلِكُ بَعْضُكُم لِبَعْضٍ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا
وَنَقُولُ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّتِي كُنْتُمْ

بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿٣٨﴾

وَإِذَا نُنزلُ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالُوا مَا هَذَا إِلَّا رَجُلٌ
يُرِيدُ أَنْ يَصُدَّكُمْ عَنْ مَا كَانُوا يَعْبُدُ آبَاءَكُمْ ۚ وَ
قَالُوا مَا هَذَا إِلَّا أُنْفُكٌ مَقْتَرَةٌ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا
لَاحِقٌ لَنَا جَاءَهُمْ ۚ إِنَّ هَذَا إِلَّا إِسْحَارٌ مُبِينٌ ﴿٣٩﴾

وَمَا آتَيْنَاهُمْ مِنْ كُتُبٍ يَدْرُسُونَهَا وَمَا أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمْ
قَبْلَكَ مِنْ نَذِيرٍ ﴿٤٠﴾

وَكَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ ۚ وَمَا بَلَّغُوا وَعْثًا
ۚ مَا آتَيْنَاهُمْ فَكَذَّبُوا رَسُولِي ۖ فَكَيفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٤١﴾

قُلْ إِنَّمَا أَعِظُكُمْ بِوَاحِدَةٍ ۚ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مَشْئِ
وَفَرَادَى ثُمَّ تَتَفَكَّرُونَ ۚ مَا بَصَاحِكُمْ مِنْ جِنَّةٍ
إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ لَكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ ﴿٤٢﴾

૧૬. પહેલાંના લોકોને આપવામાં આવેલ ધનદૌલત, ઈઝઝત, સત્તા તંદૂરસ્તી, લાંબી ઉમર, પ્રભાવ ઔલાદ વગેરે તેમનાથી દસમો ભાગ પણ મક્કાના લોકો પાસે ન હતો.

૧૭. 'ગાડિયા પ્રવાહ' જેવું આંધળું અનુકરણ ન કરતાં, શુદ્ધભાવનાથી વિચાર કરવાથી જણાઈ રહેશે કે આંહજરત સ.અ.સ.ની નસિહતોમાં દીવાનગીનો અંશ માત્ર નથી.

૪૮. તેમને કહે 'જો મેં તમારી પાસેથી (મારી નસિહતોનો) કોઈ બદલો માગ્યો હોય તો તે તમેજ રાખી લો. મારું અજર તો અલ્લાહ પાસે છે અને તે પ્રત્કે વસ્તુનો સાક્ષી છે.'

૪૯. તેમને કહે 'ખરેખર મારો પરવરદિગાર સત્ય વડે (અસત્યને) મિટાવી દે છે, તે ગએબનો ખરો જાણનારો છે.

૫૦. તેમને કહે 'હવે કામીલ સત્ય આવી ગયું છે અને અસત્ય ન તો કંઈ (ભલું) ઉત્પન્ન કરી શકે છે અને ન તો (કોઈ વસ્તુનું) ^(૧૮) પુનઃસર્જન કરી શકે છે.'

૫૧. તેમને કહે 'જો હું ગુમરાહ થઈ ગયો હોઉં તો મારી પોતાની જ બરબાદી માટે, અને જો હું હિદાયત પામ્યો છું તો કેવળ મારા પાલનહારની મારા ઉપર આવેલી વહીના પ્રતાપેજ! ખરેખર તે સર્વ સાંભળે છે, બેહદ નજીક છે.'

૫૨. કાશ, તું તેમની દશા જોઈ શકે જ્યારે તેઓ અલ્લાહનો અજાબ જોઈને ગભરાએલા હશે! ત્યારે તેમને છટકવાનો કોઈ રસ્તો નહિ હોય, અને તેમને બહુજ નજીકમાંથી પકડી લેવામાં આવશે.

૫૩. ત્યારે તેઓ કહેશે 'હવે અમે તેમાં ઈમાન લાવીએ છીએ' પરંતુ એટલા દૂર નીકળી ગયા પછી તેમના માટે (ઈમાનને) મેળવવો અસંભવિત છે,

૫૪. જ્યારે તેઓ પહેલાં ઈન્કાર કરતા રહ્યા હતા? બેશક આ લોકો દૂરથી ખોટી અટકળોજ કરતા રહે છે.

૫૫. તેઓ તથા તેમની અભિલાષાઓ ^(૧૯) વચ્ચે એક આડ ઊભી કરી દેવામાં આવશે, જેવી રીતે તેમની પહેલાંના લોકો સાથે કરવામાં આવ્યું હતું. તે લોકો પણ શંકાઓમાં જ ડૂબેલા હતા. (રુકૂઅ-૬)

قُلْ مَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ إِنْ أَجَرْتُ إِيَّاهُ عَلَى اللَّهِ ۖ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿٤٨﴾

قُلْ إِنْ رَبِّي يَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَٰمَ الْغُيُوبِ ﴿٤٩﴾

قُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَمَا يُبْدِيهِ الْبَاطِلُ وَمَا يُؤَيِّدُ ﴿٥٠﴾

قُلْ إِنْ صَلَّيْتَ قَائِمًا أَوْ نَاصِلًا ۖ فَهُوَ عَلَىٰ نَفْسِي وَإِنِ اسْتَدْبَرْتَنِي ۖ سَمِيعٌ قَرِيبٌ ﴿٥١﴾

وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ فَرَغُوا فَلَا قُوَّةَ وَاتَّخَذُوا مِنْ مَّكَانٍ قَرِيبٍ ﴿٥٢﴾

وَقَالُوا آمَنَّا بِهِ ۖ وَأَنَّىٰ لَهُمُ التَّنَٰوُشُ مِنْ مَّكَانٍ بَعِيدٍ ﴿٥٣﴾

وَقَدْ كَفَرُوا بِهِ مِنْ قَبْلُ ۖ وَيَقْذِفُونَ بِالْغَيْبِ مِنْ مَّكَانٍ بَعِيدٍ ﴿٥٤﴾

وَجِئَكَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ مَا يَشْتَهُونَ كَمَا فُعِلَ بِأَشْيَاعِهِمْ مِنْ قَبْلُ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا فِي شَكٍّ مُرِيبٍ ﴿٥٥﴾

૧૮. અરબસ્તાનમાંથી મૂર્તિપૂજા સદંતર નાબૂદ થઈ જશે અને તેને કરી તે દેશમાં કોઈ નહિ લાવી શકે.

૧૯. તેમના મનની મનમાંજ રહી જશે.

سُورَةُ فَاطِرٍ مَكِّيَّةٌ ﴿٣٥﴾

અલ-કાનિર

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. સર્વ તારીફને લાયક અલ્લાહ જ છે, જે આકાશો તથા પૃથ્વીનો સર્જનહાર છે. જેણે બબ્બે ત્રણ ત્રણ અને ચચાર પાંખોવાળા (૧) ફરિશ્તાઓ સંદેશવાહક બનાવી કામે લગાડ્યા છે. તે (પોતાના સર્જનોમાં) જે ચાહે તે વધારતો રહે છે. કારણ કે તે સર્વ વસ્તુઓ ઉપર સત્તા ધરાવે છે.

૩. અલ્લાહ ઈન્સાનોને પોતાની રેહમતથી (કૃપાથી) નવાઝે તો તેને કોઈ અટકાવી નથી શકતું અને જેને તે અટકાવી રાખે તેને ફરી કોઈ ચલાવી નથી શકતું; અને તે સર્વ સમર્થ છે, હિકમતવાળો છે.

૪. હે ઈન્સાનો, અલ્લાહના તમારા ઉપર કરેલા ઉપકારોને યાદ કરો. શું અલ્લાહ સિવાય બીજો કોઈ સર્જનહાર છે જે આકાશો તથા પૃથ્વીમાંથી તમને રીઝક પૂરું પાડી શકે? તેના સિવાય કોઈ અન્ય ઈબાદતને લાયક નથી, તો પછી તમે ક્યાં ભટકી રહ્યા છો?

૫. અને જો તેઓ તને જૂઠ્ઠા ઠરાવે તો (શું થયું), તારી પહેલાં જેટલા રસૂલો આવ્યા, તેમને જૂઠ્ઠા ઠરાવવામાં આવ્યા હતા; અંતમાં સર્વ વસ્તુઓ અલ્લાહ સમક્ષ રજૂ થવાની છે.

૬. હે ઈન્સાનો, અલ્લાહનો વાયદો ખરેખર સાચો છે. રખેને આ દુનિયાના જીવનથી (અંજાઈને) તમે ઠોકર ખાઈ જાઓ, અથવા કરેબી તમને અલ્લાહના સંબંધમાં છેતરી જાય!

૭. બેશક, શયતાન તમારો દુશ્મન છે; માટે તેને પોતાનો દુશ્મન જ સમજો. તે પોતાના સાથીઓને

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿١﴾

أَلْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ جَاعِلِ الْمَلِكَةِ رُسُلًا أُولَىٰ أَجْنَحَةٍ مَّقْنَىٰ وَثَلَّثَ وَرَبَّعَ يَبْرِئُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢﴾

مَا يَفْتَحِ اللَّهُ لِلنَّاسِ مِنْ رَحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا ۚ وَمَا يُمْسِكْ فَلَا مُرْسِلَ لَهُ مِنْ بَعْدِهِ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٣﴾

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ ۖ هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرِ اللَّهِ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ ۚ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ ﴿٤﴾

وَإِنْ يَكْذِبُوا بِكَ فَقَدْ كَذَّبَتْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ ۚ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ ﴿٥﴾

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا ۚ وَلَا تَتَّبِعْتُمْ بِاللَّهِ الْغُرُورَ ﴿٦﴾

إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا ۚ إِنَّمَا يَدْعُو

૧. ફરિશ્તાઓને અલ્લાહ તરફથી ખાસ ખાસ જવાબદારીઓ અને જુદા જુદા કામો માટે તેમને સોંપાએલા ભારને ઊંચકવાની શક્તિ અથવા તેમની જવાબદારીના કામને નીભાવવાની વિભિન્ન શક્તિઓ (પાંખો) અર્પણ કરી છે.

માત્ર એટલા માટે જ બોલાવે છે કે તેઓ ધનધનની આગમાં તેના સાથી બને.

૮. જે લોકો ઈમાન ન લાવ્યા તેમના માટે સખત અઝાબ છે, અને જે લોકોએ ઈમાન લાવી ભલાઈના કામ કર્યા તેમના માટે સમા છે અને ભવ્ય બદલો છે.

(રુકૂઅ - ૧)

૯. તો જેને તેમની બદઆમાલીઓ (બૂરી કમાણીઓ) મનગમતી કરી દેખાડવામાં આવતી હોય, કે જેથી તે પોતાના કામોને ભલા સમજી લે (તે ઈમાન લાવી નેકી કરનારા જેવો થઈ શકે) છે? બેશક અલ્લાહ જેને ચાહે ગુમરાહ ઠરાવે છે, અને જેને ચાહે હિદાયત આપે છે. તું તેમના ગમ (દુઃખ)થી તારો જાન (૨) ન ગુમાવીશ. અલ્લાહ તેમના કામોને સારી પેઠે જાણે છે.

૧૦. અલ્લાહ જ છે જે હવા મોકલે છે જે વાદળોને ઘેરી લાવે છે, પછી અમે તેને મૃત જમીન તરફ લઈ જઈ તે મરેલી જમીનમાં ફરી જીવનનો સંચાર કરીએ છીએ. આવી રીતે (આખરતમાં સજીવન) થઈ ફરી ઉઠવાનું થશે.

૧૧. જે ઈઝ્ઝત ચાહે છે તો (તે જાણી લે) કે સર્વ ઈઝ્ઝત અલ્લાહ માટે જ છે. ભલી વાતો તેની તરફ જનારી છે અને ભલાઈના કામોને તે ઉચ્ચ સ્થાન આપે છે. અને જે કપટ ચાલે ચાલે છે તેમના માટે સખત અઝાબ છે અને એવા લોકોની તમામ ચાલો અંતમાં નાબૂદ થઈ જશે.

૧૨. અને અલ્લાહે તમને માટીમાંથી સજ્યાં છે, પછી વીર્યમાંથી, પછી તેણે તમારું જોડું બનાવ્યું. અને કોઈ માદાનું ગર્ભધારણ કરવું અથવા (બાળકને) જન્મ દેવું તેનાથી અજાણ્યું નથી. અને વયો-વૃદ્ધ પોતાની ઉંમરને વધુ લંબાવી નથી શકતો અને ન કોઈની ઉંમરમાં ઘટાડો થઈ શકે છે, કે આ બધું પહેલેથી લખાઈ ન ચૂક્યું હોય. બેશક આપું કરવું અલ્લાહ માટે બહુ જ સહેલું છે.

૧૩. અને તે બે સમુદ્રો પણ એક સમાન નથી જેમાંથી એકનું પાણી તો મીઠું, રૂચીકર તથા સ્વાદિષ્ટ

حُزْبَةً لِّكَوْنُوا مِنْ أَصْحَابِ السَّعِيرِ ۝

الَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ۝

أَفَمَنْ زُيِّنَ لَهُ سُوءُ عَمَلِهِ فَرَاهُ حَسَنًا فَإِنَّ اللَّهَ يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ فَلَا تَذْهَبُ نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ حَسْرَتٍ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ۝

وَاللَّهُ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فُسْفَفَهُ إِلَىٰ بَلَدٍ مَّيِّتٍ فَأَحْيَيْنَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا كَذَلِكَ اللَّهُ الشُّورُ ۝

مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْحِزَّةَ فَلِلَّهِ الْحِزَّةُ جَمِيعًا إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكُلُّ الظُّبُبِ وَالْعِزُّ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ ۝ وَالَّذِينَ يَمْكُرُونَ السَّيِّئَاتِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَكْرُ أُولَٰئِكَ هُوَ يُبَوُّو ۝

وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ جَعَلَكُمْ أَزْوَاجًا وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنْثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ وَمَا يُعْتَرِفُ مِنْ مُعْتَرٍ وَلَا يَنْقُصُ مِنْ عُمُرِهِ إِلَّا فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ۝

وَمَا يَسْتَوِي الْبَحْرَانِ ۚ هَذَا عَذْبٌ فُورًا سَالِحٌ

૨. આ આયત આહઝરત સ.અ.સ.ની ઈન્સાન પ્રત્યેની લાગણીઓનો ખ્યાલ આપે છે કે આપ (સ)ના અંતરમાં ઈન્સાનો સાથે કેટલો પ્યાર હતો અને કેટલી હમદર્દી હતી.

હોય છે અને બીજાનું ખારું, કડવું હોય છે (પરંતુ), તે બન્નેમાંથી તમે તાજું માંસ ખાઓ છો, અને તેમાંથી તમે પહેરવાના ઘરેણા (ની વસ્તુઓ) મેળવો છો. અને તું જુએ છે કે તે (સમુદ્ર)માં વહાણો કેવા (મોજાં કાપતા) ચાલ્યા જાય છે કે તેમાંથી તમે તેની કૃપાઓ મેળવો અને તમે તેના શુક્રગુજાર (બંદા) બનો.

૧૪. તે રાતને દિવસમાં સમાવી દે છે અને તે દિવસને રાતમાં સમાવી દે છે. અને તેણે સૂર્ય અને ચંદ્રમાને કામમાં લગાડ્યા છે, જે દરેક પોતાની નિર્ધારિત મુદત સુધી પ્રકાશના રહેશે, આવો છે અલ્લાહ, તમારો પાલનહાર, તેની જ આ બાદશાહી છે, અને તમે તેના સિવાય જેને પુકારો છો (તે) એક ઠળિયાના છોતરા જેટલાના પણ ધણી નથી.

૧૫. જો તમે તેમને પુકારશો તો તેઓ તમારી પુકારને સાંભળી નહિ શકે; અને જો તેઓ સાંભળશે તો પણ, તમારા માટે કંઈ પણ નહિ કરી શકે. અને કયામતના દિવસે તેઓ તમારા ઠરાવેલા શરીક હોવાનો ઈન્કાર કરશે અને તમને કોઈ પણ (હકીકત) જણાવી નહિ શકે સિવાય તે જે સર્વજ્ઞાણનારો છે. (રૂકૂઅ - ૩)

૧૬. હે ઈન્સાનો, અલ્લાહના મોહતાબ તો તમે છો. પરંતુ અલ્લાહ તો બેપરવાહ છે, સર્વ પ્રશંસાને પાત્ર છે.

૧૭. અને જો તે ચાહે તો તમને નાબૂદ કરી નાખે અને (તમારી જગ્યાએ) નવું સર્જન કરે.

૧૮. અને આવું કરવું અલ્લાહ માટે મુશ્કેલ નથી.

૧૯. અને કોઈ ભાર ઉઠાવનાર (જીવ) બીજાનો ભાર નહિ ઉઠાવે; ભારે બોજવાળો બીજાને (મદદ) માટે પુકારશે તો પણ કોઈ ઉપાડશે નહિ, પછી ભલે તે (નજીકનો) સજો કેમ ન હોય. (હે રસૂલ) તું માત્ર તેમને જ ચેતવી શકે છે જે પોતાના પાલનહારને જોયા વગર તેનાથી ડરતા રહે છે, અને નમાઝ કાયમ કરે છે. જોશક જે પોતાને (ગુનાહોથી) પાક રાખે છે, તે પોતાના અંગત લાભ માટે જ પાક રાખે છે; અને અલ્લાહ તરફ જ સૌને પાછું ફરવાનું છે.

૨૦. અને આંધળો તથા દેખતો બન્ને એક સમાન નથી.

شَرَابُهُ وَهَذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَمِنْ كُلِّ تَاكُلُونَ
لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُونَ حَلِيَّةً تَلْبَسُونَهَا وَ
تَرَى الْفُلْكَ فِيهِ مَوَازِرَ لِيَتَّبِعُوا مِنْ فَضْلِهِ وَ
لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٤﴾

يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُؤَلِّجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ
وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ
مُسْتَقَرٍّ ذَلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ وَالَّذِينَ تَدْعُونَ
مِنْ دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِنْ قِطِيرٍ ﴿١٥﴾

إِنْ تَدْعُوهُمْ لَا يَسْعَوْا دُعَاؤَكُمْ وَلَوْ سَعُوا مَا
اسْتَجَابُوا لَكُمْ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ
بَلَىٰ وَلَا يُبَيِّنُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ ﴿١٦﴾

يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ
الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿١٧﴾
إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿١٨﴾
وَمَا ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ ﴿١٩﴾

وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ وَإِنْ تَدْعُ مُثْقَلَةٌ
إِلَىٰ خَبْرٍهَا لَا يُحْمَلْ مِنْهُ شَيْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ
إِنشَاءً نُنذِرُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ وَ
أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَمَنْ تَزَكَّىٰ فَإِنَّمَا يَتَزَكَّىٰ لِنَفْسِهِ
وَالِلَّهِ الْمَصِيرُ ﴿٢٠﴾

وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ ﴿٢١﴾

૨૧. ન તો અંધકાર તથા પ્રકાશ.

૨૨. અને ન છાંયો તથા તડકો.

૨૩. ન તો જીવંત અને મૃત એક સરખા થઈ શકે છે. ખરેખર અલ્લાહ જેને ચાહે સાંભળવા દે છે. જે કબરોમાં દટાએલા (૩) છે તેમને તું કંઈપણ નથી સંભળાવી શકતો.

૨૪. તું માત્ર એક ચેતવણી આપનાર છે.

૨૫. બેશક, અમે તને સત્ય સાથે, ખુશ ખબર આપનાર અને ચેતવનાર તરીકે મોકલાવ્યો છે; અને કોઈ એવી કોમ નથી જેમાં કોઈ ચેતવનાર મોકલવામાં ન આવ્યો હોય.

૨૬. અને જો તેઓ તને જૂઠ્ઠો ઠરાવે, (તો) તેમની પહેલાંના લોકોએ પણ (પોતાના રસૂલોને) જૂઠ્ઠો ઠરાવ્યા હતા. તેમના રસૂલો તેમની તરફ સ્પષ્ટ મો'જેલા તથા લેખિત આદેશો અને (કેટલાક) રોશન કિતાબો લઈને આવ્યા હતા.

૨૭. અંતે જે ઈમાન ન લાવ્યા તેમને મેં પકડી લીધા, અને (જોઈ લો) મારો બદલો કેવો (ભયાનક) હતો! (રુકૂઅ-૩)

૨૮. શું તેં નથી જોયું કે અલ્લાહ આકાશથી જળ વરસાવે છે અને અમે તેના વડે વિવિધ રંગના ફળો ઉત્પન્ન કરીએ છીએ; અને પહાડોમાં કેટલાક સફેદ તથા રાતા વિવિધ રંગના તેમજ કાળા પણ છે;

૨૯. અને ઈન્સાનો, પ્રાણીઓ તથા અન્ય ઢોરો પણ એવી જ રીતે અનેક રંગોના હોય છે? હકીકતમાં તેના બંદાઓમાંના ઈલ્મ ધરાવનારા જ અલ્લાહથી ડરે છે. ખરેખર, અલ્લાહ સર્વ સમર્થ છે, બક્ષનાર છે.

૩૦. ખરેજ, જે લોકો અલ્લાહની કિતાબનું વાંચન કરે છે અને નમાઝ કાયમ કરે છે અને અમે જે તેમને આપ્યું છે તેમાંથી છૂપી રીતે તેમજ જાહેર રીતે ખર્ચ કરતા રહે છે, તે લોકો એવા વેપારના અભિલાષી છે જેમાં કદીપણ ખોટ નહિ આવે;

૩૧. કારણ કે અલ્લાહ તેમને પૂરેપૂરો બદલો આપશે, બધકે પોતાના ફલોમાંથી અનેક ઘણું

وَلَا الظُّلُمَاتُ وَلَا النُّورُ ﴿٣١﴾

وَلَا الظِّلُّ وَلَا الْحَرُورُ ﴿٣٢﴾

وَمَا يَسْتَوِي الْأَجْيَاءُ وَلَا الْأَمْوَاتُ إِنَّ اللَّهَ يُسْمِعُ
مَنْ يَشَاءُ وَمَا أَنْتَ بِسَمِيعٍ مَّنْ فِي الْقُبُورِ ﴿٣٣﴾

إِنْ أَنْتَ إِلَّا نَذِيرٌ ﴿٣٤﴾

إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَإِن مِّنْ أُمَّةٍ
إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ ﴿٣٥﴾

وَإِنْ يَكْذِبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ
جَاءَهُمْ رَسُولُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَالْكِتَابِ
الْمُنِيرِ ﴿٣٦﴾

تُمْ أَخَذْتُ الَّذِينَ كَفَرُوا فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٣٧﴾

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ
شَرَابٍ مُّخْتَلِفًا أَلْوَانُهَا وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بَيَضٌ
وَحُمْرٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَانُهَا وَعَرَاءِيْبٌ سَوْدٌ ﴿٣٨﴾

وَمِنَ النَّاسِ وَالْدَّوَابِّ وَالْأَنْعَامِ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ
كَذَلِكَ إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَلَاءُ إِنَّ
اللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ ﴿٣٩﴾

إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَ
أَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً يَرْجُونَ تِجَارَةً
لَّنْ تَبُورَ ﴿٤٠﴾

لِيُؤْتِيَهُمْ أَجْرَهُمْ وَيزِيدَهُمْ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّهُ

૩. અલ્લાહના કલામ તથા તેની નસિહતોથી પોતાના દિલને તથા કાનને બંધ રાખનારાઓ રૂહાની રૂપમાં મૃત્યુ પામેલા છે નિષ્પ્રાણ છે, અને કબરોમાં દટાએલા સમાન છે.

વધારીને આપશે. તે ખરે જ (બેહદ) જમાવંત અને (અહુજ) કદરદાન છે.

૩૨. અને જે કિતાબ અમે તારા ઉપર વહી દ્વારા મોકલી છે, તે સત્ય છે, જે તેની પહેલાં ઉતારવામાં આવ્યું હતું તેને પરિપૂર્ણ કરનારી છે. બેશક અલ્લાહ પોતાના બંદાઓની હાલતથી (પૂરો) માહિતગાર છે તેમનો નિગાહબાન છે.

૩૩. પછી અમે અમારા બંદાઓમાંથી જેમને ચાહતું તેમને ચૂંટી લીધા હતા અને તેમને અમારી કિતાબના વારસ બનાવ્યા. પરંતુ આ લોકોમાંના કેટલાક સ્વયં પોતાનું અહિત કરનારા છે, અને કેટલાક સીધા માર્ગે ચાલનારા છે, અને કેટલાક અલ્લાહની તૌફીકથી નેકીમાં બીજાથી આગળ નીકળી જનારા છે, બેશક આ (તેનો) ખાસ ફઝલ છે.

૩૪. તેઓ સદા કાયમ રહેનારી જન્નતોમાં દાખલ થશે. તેમને ત્યાં સુવર્ણ કંગન તથા મોતીના હાર પહેરાવવામાં આવશે; અને ત્યાં તેમનો પોષાક રેશમનો હશે.

૩૫. અને તેઓ કહેશે ‘સર્વ પ્રશંસા અલ્લાહ માટે જ છે જેણે અમને સર્વ પરેશાનીઓથી મુક્તિ અપાવી. બેશક અમારો પાલનહાર બેહદ જમાવંત છે, અહુજ કદરદાન છે.

૩૬. જેણે પોતાના ફઝલો (કૃપાઓ)થી અમને સદા કાયમ રહેનારા ઘરમાં લાવી વસાવ્યા જ્યાં ન અમને કોઈ દુઃખ પહોંચશે ન અમને થાક લાગશે.

૩૭. પરંતુ જે લોકો ઈમાન નથી લાવ્યા તેમના માટે જહન્નમની આગ હશે જ્યાં ન તો તેમને મોત આવશે, ન તેમનો અઝાબ હળવો કરવામાં આવશે. અમે આવી રીતે દરેક નાશુકાને તેનો યોગ્ય અદલો આપીએ છીએ.

૩૮. અને ત્યાં તેઓ મદદ માટે ખૂબો પાડતા કહેશે ‘હે અમારા પરવરદિગાર, અમને બહાર કાઢી લે, અમે હવે નેક કામો કરશું અને પહેલાં જેવી ખદકારીઓ કરી નહિ કરીએ.’ (અલ્લાહ કહેશે) ‘શું અમે તમને એટલી લાંબી ઉમર ન આપી હતી કે જે

عَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٣١﴾

وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ إِنَّ اللَّهَ بِعِبَادِهِ لَخَبِيرٌ بَصِيرٌ ﴿٣٢﴾

ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ يُاذِنُ اللَّهُ ذَٰلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ ﴿٣٣﴾

جَعَلْنَا عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ ﴿٣٤﴾

وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزْنَ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٣٥﴾

إِلَّا الَّذِي أَحَلَّنَا دَارَ الْبُقَاةِ مِنْ فَضْلِهِ لَا يَسْتَأْذِنُ فِيهَا نَصَبٌ وَلَا يَسْتَأْذِنُ فِيهَا تُعُوبٌ ﴿٣٦﴾

وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ لَا يُقْضَىٰ عَلَيْهِمْ فِيمَوتُوا وَلَا يَخَفُفُ عَنْهُمْ قُوْةُ الْعَذَابِ كَذَٰلِكَ نَجْزِي كُلَّ قَوْمٍ ﴿٣٧﴾

وَهُمْ يَصْطَرِحُونَ فِيهَا رَبَّنَا أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ أَوَلَمْ نُعَمِّرْكُم مَّا يَتَذَكَّرُ

૪. તૌફીક-આપવામાં આવેલી શક્તિ, ફઝલ અર્થાત કૃપા.

દરમિયાન તમે જો વિચાર કરવા ધાર્યું હોત તો વિચારી શક્યા હોત? ઉપરાંત તમારી પાસે એક ચેતવનાર પણ આવ્યો હતો! હવે (તમે સજા) ચાખો, કારણ કે જાલિમોનો (અહીં) કોઈ મદદગાર નથી. (રુકૂઅ-૪)

૩૯. ખરેખર, અલ્લાહ આકાશો તથા પૃથ્વીના ભેદોનો જાણનારો છે. ખરેખર તે અંતઃકરણના ભેદોનો (પણ) જાણનારો છે.

૪૦. તે એ જ છે જેણે તમને પૃથ્વીના ખલીફા (હકકદાર) બનાવ્યા છે. માટે જે કુફ (ઈન્કાર) કરશે તે પોતાના કુફનો જવાબદાર છે, અને તેમના માટે તેમનું કુફ તેમના પાવનહારની નારાજગીમાં વધારો કરી દેશે, અને કાકરો માટે તેમનું કુફ નુકસાન સિવાય બીજું કંઈ નથી વધારી શકતું.

૪૧. તું કહે 'શું તમે તમારા કરાવેલા શરીકોને (નજરે) જોયા છે. જેમને તમે અલ્લાહ સિવાય પુકારો છો? મને બતાવો કે ધરતીમાં શું છે જે તેમણે સજા લેવા લેવા? અથવા શું આકાશોની રચનામાં તેમનો કોઈ હિસ્સો છે? અથવા શું અમે તેમને કોઈ કિતાબ આપી છે જે તેમના માટે દલીલરૂપ હોય?' અલ્લે જાલિમો એકબીજાને વાંચતા આપી છેતરતા હોય છે.

૪૨. હકીકતમાં અલ્લાહે આકાશો તથા પૃથ્વીને તેમના મુકરર (નિશ્ચિત) સ્થાનોથી ખસી જતા અટકાવી રાખ્યા છે. અને જો તે ખસી જાય તો બન્નેને અલ્લાહ સિવાય કોઈ અટકાવી નહિ શકે. (૫) ખરેખર તે બેહદ સહનશીલ છે, બેહદ ક્ષમાવંત છે.

૪૩. અને તેઓ અલ્લાહના નામ પર ભારી કસમ ઉઠાવી કહેતા હતા કે જો તેમની તરફ કોઈ ચેતવનાર આવશે તો તેઓ પહેલાની કોઈ પણ કોમથી વધુ હિદાયત પામનારા થશે. પણ જ્યારે તેમની પાસે ચેતવનાર આવ્યો તો તેમના અણગમમાં જ વધારો થવા પામ્યો.

فِيهِ مَن تَذَكَّرَ وَجَاءَكُمُ التَّذْيِيرُ فَذُوقُوا مَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَصِيرَةٍ ﴿٣٩﴾

إِنَّ اللَّهَ عَلِيمُ غَيْبِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٤٠﴾

هُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ فِي الْأَرْضِ فَمَن كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ وَلَا يَزِيدُ الْكَافِرِينَ كُفْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ إِلَّا مَقْتًا وَلَا يَزِيدُ الْكَافِرِينَ كُفْرُهُمْ إِلَّا خَسَارًا ﴿٤١﴾

قُلْ أَرَأَيْتُمْ شُرَكَاءَ كُمُ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَوَاتِ أَمْ آتَيْنَهُمُ كِتَابًا فَهُمْ عَلَى بَيِّنَتٍ مِّنْهُ بَلْ إِن يُحِذِ الظَّالِمُونَ بَعْضُهُمَ بَعْضًا إِلَّا غُرُورًا ﴿٤٢﴾

إِنَّ اللَّهَ يُسَبِّحُكَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضُ أَنَّ تَرْوَاهُ وَلَئِن زَالَتَا إِنْ أَمْسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِّن بَعْدِهِ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا ﴿٤٣﴾

وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِن جَاءَهُمْ نَذِيرٌ لَّيَكُونُنَّ أَهْدَىٰ مِن أَهْدَىٰ الْأُمَمِ فَلَتَبَاجَاءَهُمْ نَذِيرٌ مَّا رَأَوْهُ إِلَّا نُفُورًا ﴿٤٤﴾

પ. આકાશના ગ્રહો તથા પૃથ્વી તેમના નિયુક્ત ક્રમમાંથી વિચલિત થયા વગર વ્યવસ્થાપૂર્વક પોતાની કામગીરી બજાવી રહ્યા છે, જેનાથી સ્પષ્ટ થાય છે કે તે વ્યવસ્થા પાછળ કોઈ મહાબુદ્ધિશાળી, સર્વ સમર્થ શક્તિનો હાથ છે; તે પરમ શક્તિ મહાસમર્થ હસ્તી અલ્લાહ છે જે આપણી બંદગીનો ખરો હકકદાર છે.

૪૪. (તેઓ) ધરતીમાં ગર્વ કરી ફરેલી યાલો ચાલતા રહ્યા. પરંતુ ફરેલી યાલો બીજા કોઈને નહિ પણ તેના રચનારાઓને જ ઘેરી લેતી હોય છે. તો શું આ લોકો પોતાના પૂર્વજોની જેમ (અજાબનીજ) રાહ જોઈ રહ્યા છે? તો તું અલ્લાહના નિયમોમાં કદીપણ ફેરફાર થતો જોઈશ નહિ; અલ્લાહના નિયમને કદીપણ તું અદલતો નહિ જુએ.

૪૫. શું તેમણે ધરતીમાં હરીફરીને નથી જોયું કે તેમની પહેલાંની કોમોનો શું અંજામ આવ્યો હતો? જોકે તેઓ આ લોકોથી વધુ બળવાન હતા, અને અલ્લાહ એવો નથી કે તેને આકાશ તથા પૃથ્વીમાં કોઈ નાકામ અનાવી શકે. બેશક તે સર્વ જાણનારો છે, સર્વશક્તિશાળી છે.

૪૬. અને જો અલ્લાહ લોકોને તેમના દરેક કામ ઉપર તરત જ પકડતો રહેત તો પૃથ્વીમાં એકપણ જીવ આક્રી ન રહ્યો હોત. (૬) પરંતુ અલ્લાહ એક મુકરર સમય સુધી તેમને મોહલત આપે છે; અને જ્યારે તેમનો સમય આવી પહોંચશે ત્યારે (તેઓ જાણી લેકે કે) અલ્લાહ પોતાના અંદાઓ ઉપર (કડક) નજર રાખે છે.

(રુકૂઅ-૫)

إِسْتَكْبَارًا فِي الْأَرْضِ وَمَكْرُ السَّيِّئِ وَلَا يَحِيقُ
الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ فَهَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا سُنَّتَ
الْأَوَّلِينَ فَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَبْدِيلًا وَلَنْ تَجِدَ
لِسُنَّتِ اللَّهِ تَحْوِيلًا ﴿٤٥﴾

أَوْ كَمْ يُسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ
الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَكَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَمَا
كَانَ اللَّهُ لِيُعْجِزَهُ مِنْ شَيْءٍ فِي السَّمَوَاتِ وَلَا فِي
الْأَرْضِ إِنَّهُ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا ﴿٤٦﴾

وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللَّهُ النَّاسَ بِمَا كَسَبُوا مَا تَرَكَ عَلَى
ظَهْرِهَا مِنْ دَابَّةٍ وَلَكِنْ يُؤَخِّرُهُمْ إِلَى أَجَلٍ
مُسْتَقَرٍّ فَإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِعِبَادِهِ
بَصِيرًا ﴿٤٧﴾

૪૬

૬. બેહદ રહેમ કરનાર અલ્લાહ સજા દેવામાં ઊતાવળો નથી, અને તે પાપીઓને તથા નાકરમાનોને સુધરી જવાની મોહલત આપે છે. જો ગુનાહગારોને તેમના ગુનાહોની શિક્ષા આપવામાં તે ઊતાવળ કરતો રહેત તો આ દુનિયાનો અંત ક્યારનો આવી ગયો હોત, અને જીવ માત્રનો વિનાશ થઈ ગયો હોત. ઈન્સાનના વિનાશ પછી પશુપ્રાણી, પક્ષીઓ વગેરે વસ્તુઓનું દુનિયામાં રહી જવાનું કોઈ પ્રયોજન ન રહેત.

سُورَةُ يٰسٓ

(૩૬)

યા'સીન

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. યા'સીન (હિ કામિલ રાહબર!)

૩. આ હિકમતભર્યા કુરઆનના સોગંદ.

૪. બેશક તું રસૂલોમાંથી છે.

૫. અને (તું) સીધા રસ્તા ઉપર કાયમ છે.

૬. (આ કુરઆન) સર્વ સમર્થ, દયાવંત તરફથી આવ્યું છે.

૭. કે તું તે લોકોને ચેતવી દે જેમના પૂર્વજોને પહેલા ચેતવવામાં ન આવ્યા હતા જેના કારણે તેઓ બેપરવા છે.

૮. ખરેખર, તેઓમાંના ઘણા ખરા વિશે (અલ્લાહના) શબ્દો સાચા ઠર્યા છે માટે તેઓ ઈમાન (શ્રદ્ધા) નહિ લાવે.

૯. અમે તેમની ગરદનોમાં તોક નાખી છે જે તેમની હડપચીને અડકતી હોવાથી તેમના માથાં ઉપર ખેંચાઈ ગયા છે.

૧૦. અને અમે તેમની આગળ તથા પાછળ આડ ઊભી કરી દીધી છે. અને તેમને ઉપરથી પણ ઢાંકી દીધા છે, જેથી તેઓ કંઈ પણ જોઈ નથી શકતા.

૧૧. અને તું તેમને ચેતવે કે ન ચેતવે; તેમના માટે બધું જ સરખું છે, તેઓ ઈમાન નહિ લાવે.

૧૨. તું માત્ર તેમને જ ચેતવી શકે છે જે ઉપદેશને માને છે અને કૃપાનિધિ (અલ્લાહ)થી એકાંતમાં ડરતો રહે છે, માટે તેને ગુનાહોની માફી તથા ભવ્ય બદલાની ખુશ ખબર આપી દે.

૧૩. હકીકતમાં અમે જ મૂતદેહોમાં પ્રાણ નાખીએ છીએ, અને તેઓ જે કરણી આગળ મોકલે છે અને જે કંઈ તેઓ પાછળ મૂકી. જાણ છે તે સર્વની અમે

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

يٰسٓ ②

وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ ③

إِنَّا كُنَّا نُرْسِلِينَ ④

عَلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ⑤

تَنْزِيلَ الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ ⑥

لِتُنذِرَ قَوْمًا مَّا أُنْذِرَ آبَاؤُهُمْ فَهُمْ غَافِلُونَ ⑦

لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ عَلَىٰ أَكْثَرِهِمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ⑧

إِنَّا جَعَلْنَا فِيٓ أَعْنَاقِهِمْ أَغْلَالًا ۖ فَهِيَ إِلَى الْأَذْقَانِ ⑨

فَهُمْ مُّقْبَحُونَ ⑩

وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا ۖ وَمِنْ خَلْفِهِمْ ⑪

سَدًّا ۖ فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ⑫

وَسَوَاءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ⑬

إِنَّمَا تُنذِرُ مَنِ اتَّبَعَ الذِّكْرَ وَخَشِيَ الرَّحْمَنََ الْغَيْبِ ⑭

فَنَشْفُوهُ بِسُفْحَةِ ۖ وَأَجْرٌ كَرِيمٌ ⑮

إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي الْمَوْتَىٰ وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَارَهُمْ ⑯

وَمَا يَشْعُرُونَ

નોંધ રાખીએ છીએ; અને આ સર્વ વસ્તુઓ અમે એક વિસ્તૃત કિતાબમાં નોંધી રાખી છે. (૧)

૧૪. અને તું તેમને તે શહેરની વસ્તીનો દાખલો આપ જે વસ્તીમાં રસૂલો આવ્યા હતા.

૧૫. જ્યારે અમે તેમની તરફ બે રસૂલો મોકલાવ્યા તેમણે તેમનો અસ્વીકાર કર્યો પછી અમે તેમની મદદમાં ત્રીજો રસૂલ મોકલાવ્યો હતો, અને તેમણે (ત્રણેએ) ભેગા મળી કહ્યું 'ખરેખર અમને તમારી તરફ રસૂલો બનાવી મોકલવામાં આવ્યા છીએ.'

૧૬. તેમણે જવાબમાં કહ્યું 'તમે તો માત્ર અમારા જેવા જ સાધારણ ઈન્સાન છો, અને કૃપાનિધિ (અલ્લાહે) (તમારા ઉપર) કંઈપણ ઊતાર્યું નથી તમે જૂઠું કહી રહ્યા છો.'

૧૭. તેમણે કહ્યું 'અમારો પરવરદિગાર જાણે છે કે અમે ખરેખર તમારી પાસે મોકલાએલા તેના જ રસૂલો છીએ.

૧૮. 'અને અમારા ઉપર માત્ર તેનો પયગામ (સંદેશો) પહોંચાડવા પૂરતી જ જવાબદારી છે.'

૧૯. તેમણે કહ્યું 'અમે તમારા પગલાને અપશુકનિયાળ સમજીએ છીએ. જો તમે અટકશે નહિ તો અમે તમને સંગસાર^(૨) કરી દેશું, અને અમારા હાથે તમને ભયંકર શિક્ષા મળશે.'

૨૦. રસૂલોએ જવાબમાં કહ્યું 'તમારી બદબખ્તી તમારા હાથમાં છે. શું તમને નસિહત આપવામાં આવી છે એટલા માટે (અમને અપશુકનિયાળ કહો છો)? બલ્કે તમે તમામ હદ (મર્યાદા) વટાઈ ગએલા લોકો છો?'

૨૧. અને નગરની દૂર દિશામાંથી એક વ્યક્તિ દોડતી આવી તેમને કહ્યું 'હે મારી કોમના લોકો! તમે (આ) રસૂલોને અનુસરો.

وَكُلُّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُّبِينٍ ۝

وَأَضْرِبْ لَهُمْ مَثَلًا أَحْبَبَ الْقُرَيْيَةَ إِذْ جَاءَهَا الْمُرْسَلُونَ ۝

إِذْ أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمُ اثْنَيْنِ فَكَذَّبُوهُمَا فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ فَقَالُوا إِنَّا إِلَاٰهُكُمْ مُّرْسَلُونَ ۝

قَالُوا مَا آتَانَا إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا وَمَا أَنزَلَ الرَّحْمَنُ مِن شَيْءٍ إِنَّا أَنْتُمْ إِلَّا تَكْذِبُونَ ۝

قَالُوا رَبَّنَا عَلِّمُوا إِيَّاكُمْ لَنُرْسِلُونَ ۝

وَمَا عَلَيْنَا إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ۝

قَالُوا إِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ لَئِن لَّمْ تَنْتَهُوا لَنَرْجِمَنَّكُمْ وَلَيَمَسَّنَّكُم مِّنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ ۝

قَالُوا طَائِفُكُمْ مَعَكُمْ إِن نَّدْرُدُّكُمْ بِدَلٍّ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّصْرِفُونَ ۝

وَجَاءَ مِنْ أَقْصَا الْمَدِينَةِ رَجُلٌ يَسْعَىٰ قَالَ يَاقَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ ۝

૧. 'ઈમામુન મુબીન', કોમનો રાહનુમા, કોજનો વડો, આદર્શ, ઉદાહરણ, ધર્મશાસ્ત્રો, પંથ અથવા માર્ગ હિદાયત કિતાબ, નમૂનો, શિખામણ વગેરે.

૨. 'સંગસાર': પ્રાચીન સમયમાં અપરાધીને ઘડ સુધી ભોંયમાં દાટી અથવા દાટ્યા વગર પથ્થરમારાથી તેનું મૃત્યુ નીપજવવામાં આવતું, તદુપરાંત, 'શાપ દેવો' 'લા'નત નાખવી,' દેશપાર કરવો, બહિષ્કાર કરવો અથવા 'નાત બહાર મૂકવો' વગેરે અર્થો પણ લઈ શકાય છે.

૨૨. 'તેમનું અનુસરણ કરો જે તમારી પાસેથી કોઈ વળતર નથી માગતા અને તેઓ હિદાયત પામેલા છે.

૨૩. 'જેણે મને પેદા કર્યો છે તેની બંદગી ન કરવાનું મારી પાસે શું બહાનું હોઈ શકે છે જ્યારે તેની જ સમક્ષ તમને અંતમાં લઈ જવામાં આવશે?

૨૪. 'શું હું તેને છોડી અન્ય કોઈને મા'બૂદ બનાવી લઉં? જો કૃપાવંત (અલ્લાહ) મને કોઈ નુકસાન પહોંચાડવા ચાહશે તો ન તેમની ભલામણ મને લાભકારક નીવડશે, ન તો તેઓ મને છોડાવી શકશે.

૨૫. 'તે હાલતમાં તો હું ખરેખર ખુલ્લી ગુમરાહીમાં પડી જઈશ.

૨૬. 'હું તમારા પરવરદિગાર ઉપર ઈમાન રાખું છું, માટે તમે મારું કહ્યું માનો.'

૨૭. (તેને) કહેવામાં આવ્યું 'તું બેહિશ્તમાં દાખલ થઈ જા.' તેણે કહ્યું 'કાશ, મારી કોમ આટલું જાણતી હોત,

૨૮. 'કે મારા કૃપાવંતે મને બક્ષી દીધો અને ઈઝઝત પામેલાઓમાં મારી ગણના કરી.'

૨૯. અને તેના પછી અમે તેની કોમ સામે આકાશેથી કોઈ લશ્કર નથી ઊતાર્યું, ન તો ઊતરવાની અમને જરૂર પડી.

૩૦. તેમના ઉપર માત્ર એક ધડાકો જ થયો અને તે સર્વ નાબૂદ થઈ ગયા.

૩૧. અફસોસ છે (મારા) બંદાઓ ઉપર! તેમની તરફ એક પણ એવો રસૂલ નથી આવ્યો કે જેની તેમણે મશ્કરી ન ઉડાવી હોય!

૩૨. શું તેમણે નથી જોયું કે તેમની પહેલાં અમે કેટલીએ પેઢીઓને નેસ્તો નાબૂદ કરી ચૂક્યા છીએ, જે તેમની પાસે પાછી નથી આવી?

૩૩. અને આ સૌને એક દિવસ ભેગા કરી અમારી સમક્ષ અવશ્ય પાછા લાવવામાં આવશે (રુકૂઅ - ૨)

૩૪. અને મૃતભૂમિ પણ તેમના માટે એક નિશાની છે, અમે તેને જીવંત કરી તેમાં અનાજ ઉત્પન્ન કરીએ છીએ જેમાંથી તેઓ ખાય છે.

إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ۝

وَمَا لِيَ لَا أَعْبُدُ الَّذِي فَطَرَنِي وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ۝

أَتَأْخُذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْ يَبْرُزَ الرَّحْمَنُ بِضُرٍّ لَا تُغْنِي عَنِّي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا وَلَا يُنْقِذُونِ ۝

إِنِّي إِذَا نَفِيتُ صُلَيْبٍ مُبِينٍ ۝

إِنِّي آمَنْتُ بِرَبِّكُمْ فَاسْعُونِي ۝

قِيلَ ادْخُلِ الْجَنَّةَ قَالَ لَئِيتَ قَوْمِي بِعِلْقُونَ ۝

يَا غَفَرَ لِي رَبِّي وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُكْرَمِينَ ۝

وَمَا أَنْزَلْنَاهُ عَلَىٰ قَوْمِهِ مِنْ بَعْدِهِ مِنْ جُنْدٍ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا كُنَّا مُنْزِلِينَ ۝

إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ خِيدُونَ ۝

يَحْصُرُهُمْ عَلَىٰ الْعِبَادِ مَا يَأْتِيهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ ۝

أَلَمْ يَرَوْا كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنَ الْقُرُونِ أَنَّهُمْ إِلَيْهِمْ لَا يَرْجِعُونَ ۝

وَرَأَىٰ كُلُّ نَفْسٍ لَهَا جَنِيحٌ ذَرِيئًا مُحَضَّرُونَ ۝

وَأَيُّ لَهْمٍ لَهُمُ الْأَرْضُ الْيَتِيمَةَ أَحْيَيْنَاهَا وَأَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا فَمِنْهُ يَأْكُلُونَ ۝

૩૫. અને અમે તેમાં ખજૂર તથા દ્રાક્ષના બાગો લગાવીએ છીએ અને અમે તેમાંથી ઝરણાં વહેતા મૂક્યા છે.

૩૬. જેથી તેઓ તેના ફળોમાંથી ખાય, બેશક આ (બધું) તેમના હાથે તેમણે નથી બનાવ્યું. છતાં શું તેઓ આભારી નહિ બને?

૩૭. પાક છે તે હસ્તી જેણે જમીનમાં ઊગનારી દરેક વસ્તુની જોડીઆ^(૩) બનાવી છે અને તે લોકોની પોતાની પણ, અને જે તેમની જાણ બહાર છે તેની પણ.

૩૮. અને રાત પણ તેમના માટે એક નિશાની છે, જેના ઉપરથી અમે દિવસ (પ્રકાશ)ને હટાવી દઈએ છીએ તો તેમના ઉપર અંધકાર છવાઈ જાય છે.

૩૯. અને સૂર્ય પોતાની નિમિત્ત કક્ષામાં ચાલતો રહે છે. આ સર્વસમર્થ, સર્વજનું નિર્માણ છે.

૪૦. અને અમે ચંદ્ર માટે (પણ) અમુક મંઝિલો મુકરર કરી છે જે પ્રવાસના અંતમાં ખજૂરીની સૂક્ષ્મ ડાળી જેવો દેખાવા લાગે છે.

૪૧. સૂર્ય માટે ચંદ્રને પકડી પાડવું શક્ય નથી, ન તો રાત દિવસને આવરી શકે છે. તે સર્વ જુદી જુદી કક્ષાઓમાં ફરતા રહે છે.

૪૨. અને તેમના માટે આ પણ એક નિશાની છે કે અમે તેમના સંતાનોને લદાએલા વહાણોમાં સવાર કરતા રહીએ છીએ.

૪૩. અને તેમની સવારી માટે અમે એવું જ બીજું સજ્જુ. (૪)

وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّاتٍ مِّنْ نَّجِيلٍ وَأَعْنَابٍ وَفَجْرًا فِيهَا مِّنَ النَّعِيمِ ﴿٣٥﴾

لِيَأْكُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ وَمَا عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ أَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٣٦﴾

سُبْحَنَ الَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا مِمَّا تُثْبِتُ الْأَرْضُ وَمِنَ أَنْفُسِهِمْ وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٧﴾

وَآيَةٌ لَهُمُ اللَّيْلُ ۖ نَسْلَخُ مِنْهُ النَّهَارَ فَإِذَا هُمْ مُظْلِمُونَ ﴿٣٨﴾

وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَّهَا ۚ ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ﴿٣٩﴾

وَالْقَمَرَ قَدَرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ ﴿٤٠﴾

لَا الشَّمْسُ يَنْتَعِبُ لَهَا أَنْ تَدْرِكَ الْقَمَرَ وَلَا اللَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِ ۚ وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ﴿٤١﴾

وَآيَةٌ لَهُمُ أَنَّا حَمَلْنَا ذُرِّيَّتَهُمْ فِي الْفُلِ الْمَوْسُونِ ﴿٤٢﴾

وَخَلَقْنَا لَهُمُ مِن مِّثْلِهِ مَا يَرْكَبُونَ ﴿٤٣﴾

૩. વૈજ્ઞાનિક સંશોધનથી પુરવાર થયું છે કે પ્રત્યેક વસ્તુના ઉત્પાદનમાં નરજાતિ તથા નારિજાતિના તત્વોનો ફાળો છે. વનસ્પતિ તથા ઈન્દ્રીય વિનાની અનેક જડ વસ્તુઓ પણ આ જ કુદરતી નિયમના જ આધારે પેદા થાય છે, જોકે આ પદાર્થોને વિકાસ પામી કાયમ રહેવામાં કુદરતના બીજા તત્વોની મદદ પણ મળતી રહે છે, ઈન્સાનને પણ આ જ નિયમ લાગુ પાડે છે કે જ્યાં સુધી દિવ્ય નૂર ઈન્સાન ઉપર ન ઊતરે તેને 'ઈરકાને ઈલાહી' અર્થાત, અંતઃકરણની આંખો અથવા આત્મજ્ઞાન નથી પ્રાપ્ત થઈ શકતું તે નૂર વહી છે. પરંતુ તે વહીને મેળવવાની પાત્રતા પણ હોવી જરૂરી છે. સારાંશે, એક તત્ત્વ વહી અને બીજું તત્ત્વ પાત્રતા છે, બન્ને તત્ત્વોની જોડીના સમન્વયથી ઈરકાન (આત્મજ્ઞાન)નો ઉદભવ થાય છે.

૪. કુરઆને મજીદે ભવિષ્યમાં જે આવનારા સવારી કરવાના વાહનો, હવાઈ જહાઝો કે પાણીના જહાઝો વિશે આગાહીઓ કરી છે તેના પરિણામો આ યુગમાં આપણી નજર સામે છે.

૪૪. અને જો અમે (એવું) ચાહું હોત તો અમે તેમને ડૂબાવી દીધા હોત, ત્યારે તેમની ફરિયાદ સાંભળનાર કોઈ નહોત, ન તેઓ બચાવી શકાયા હોત.

૪૫. સિવાય કે અમારી રહેમતો દ્વારા તેમને મુકર્રર સમય સુધી તેનો લાભ મળે.

૪૬. અને જ્યારે તેમને કહેવામાં આવે છે 'જે તમારી આગળ છે અને તમારી પાછળ છે તેનાથી ચેતીને રહો કે તમારા ઉપર રહેમ કરવામાં આવે.' (ત્યારે તેઓ વિમુખ થઈ ચાલ્યા જાય છે.)

૪૭. અને તેમના તરફ તેમના પરવરદિગારની નિશાનીઓમાંથી કોઈ એવી નિશાની નથી આવી કે જેનાથી તેઓ મુખ ન ફેરવી ગયા હોય!

૪૮. અને જ્યારે તેમને કહેવામાં આવે છે કે અલ્લાહે જે તેમને આપ્યું છે તેમાંથી ખર્ચ કરો. તો કાફરો મોમિનોને કહે છે 'શું અમે તેમને ખવરાવીએ જેમને અલ્લાહ પોતે ચાહત તો ખવરાવી શકતો હતો? તમે ખરેખર ભટકી ગએલા છો!'

૪૯. અને તેઓ કહે છે 'તમે સાચા છો તો બતાવો આ (અજાબનો) વાયદો ક્યારે પૂરો થશે.'

૫૦. હકીકતમાં તેઓ એકજ ઝટકાની રાહ જોઈ રહ્યા છે, તેઓ વાદવિવાદમાં પડેલા હશે ત્યારે (અજાબ) તેમને આર્થિકતા પકડી લેશે.

૫૧. અને ત્યારે ન તેઓ વસિયત કરી શકશે ન પોતાના પરિવાર પાસે પહોંચી શકશે. ^(૩) (રુકૂઅ-૩)

૫૨. અને ત્યારે સૂર ^(૪) ફૂંકવામાં આવશે અને લોકો પોતાના પાલનહાર સામે રજૂ થવા માટે કબરોમાંથી એકદમ નીકળી પડશે.

૫૩. તેઓ ગભરાટમાં કહેશે 'હાય અફસોસ, અમને અમારી આરામગાહોમાંથી કોણે બહાર કાઢ્યા? આ જ છે જેનું કૃપાવંત (અલ્લાહે) વચન આપ્યું હતું, અને જે રસૂલો કહેતા હતા, તે સાચું હતું.'

૫૪. માત્ર એકજ ધડાકો થશે અને (તત્કાળે) તેમને અમારા સમક્ષ ઊભા કરવામાં આવશે.

وَرَأَوْا نَارًا تَنْعَرُهُمْ فَلَا صَرِيحَ لَهُمْ وَلَا هُمْ يُنْقَدُونَ ﴿٤٤﴾

إِلَّا رَحْمَةً مِنَّا وَمَتَاعًا إِلَىٰ حِينٍ ﴿٤٥﴾
وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّقُوا مَا بَيْنَ أَيْدِيكُمْ وَمَا خَلْفَكُمْ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٤٦﴾

وَمَا تَأْتِيهِمْ مِنْ آيَةٍ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ ﴿٤٧﴾

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ انْفِقُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ ۖ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا اطَّعِمُوهُمْ مَنْ لَوْ شَاءَ اللَّهُ أَطْعَمَهُمْ ۖ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٤٨﴾

وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَذَا الْوَعْدِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٤٩﴾
مَا يَنْظُرُونَ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً تَأْخُذُهُمْ وَهُمْ يَخِصِّسُونَ ﴿٥٠﴾

فَلَا يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَةً وَلَا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ ﴿٥١﴾
وَنُفِخَ فِي الصُّورِ ۖ فَإِذَا هُمْ مِنَ الْأَجْدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يَنْسِلُونَ ﴿٥٢﴾

قَالُوا يَوَيْلَنَا مَنْ بَعَثَنَا مِنْ مَرْقَدِنَا ۚ سَبِّحْهُ هَذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ ﴿٥٣﴾
إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً ۖ فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ ﴿٥٤﴾

પ. અણુધારી આક્રમના સમયે પોતાના વહીવટની વ્યવસ્થા કરવાનો અને પરિવારથી વિદાય લેવાનો અથવા તેમને ભલામણ કરવાનો અવકાશ નહિ રહે.

દ. કયામતના દિવસનો એલાન.

૫૫. અને તે દિવસે કોઈ પણ જીવ ઉપર લેશમાત્ર ગુલમ કરવામાં નહિ આવે, (અને) તમે જે કરતા રહ્યા હતા માત્ર તેનો જ બદલો આપવામાં આવશે.

૫૬. તે દિવસે જન્નતમાં રહેનારા પોતાના આનંદવિનોદમાં પરોવાએલા હશે.

૫૭. તેઓ પોતાની પત્નીઓ સહિત ઘટાદાર છાયામાં ડાંચી બેઠકો ઉપર તકિયે અઢેલીને બેઠા હશે.

૫૮. ત્યાં તેમની સેવામાં (વિભિન્ન) ફળો તથા મોં માગી વસ્તુઓ હાજર કરવામાં આવશે.

૫૯. 'તમારા ઉપર સલામતી થાઓ' ના શબ્દોથી દયાવંત અલ્લાહ તરફથી સ્વાગત થશે.

૬૦. અને (ગુનાહગારોને) અલ્લાહ કહેશે 'હે ગુનાહગારો, આજના દિવસે તમે (સદાચારીઓથી) અલગ થઈ જાઓ.

૬૧. 'હે આદમની ઝોલાદ, શું મેં તમને હુકમ નહોતો આપ્યો કે તમે શયતાનની પૂજા ન કરશો, કારણ કે તે તમારો ખુલ્લેખુલ્લો દુશ્મન છે—

૬૨. 'અને તમે મારીજ બંદગી કરજો? (બેશક) આ'જ સીધા માર્ગ છે.

૬૩. 'અને તેણે તમારામાના મોટી સંખ્યા (ના લોકોને) ગુમરાહ કર્યા છે, તો પણ તમે કેમ એટલું ન સમજી શક્યા?

૬૪. 'આ છે તે જહન્નમ, જેનો તમને વાયદો આપવામાં આવ્યો હતો.

૬૫. 'તમારા કુદ્દ કરવાના કારણે તમે આજે તેમાં દાખલ થઈ જાઓ.'

૬૬. આજના દિવસે અમે તેમના મોઢાંઓ ઉપર મોહર^(૫) મારી દેશું, અને તેમના હાથ જ અમારી સાથે બાંધશે^(૬) અને તેમના પગ જ તેમની કરણીઓની સાક્ષી (હિસાબ) આપશે.

فَالْيَوْمَ لَا تَظْلُمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَلَا تَجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٥٥﴾

إِنَّ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ الْيَوْمَ فِي شُغْلٍ فَاَهُونَ ﴿٥٦﴾
هُمْ وَأَزْوَاجُهُمْ فِي ظِلِّ عَلَى الْأَرَائِكِ مُتَكِلُونَ ﴿٥٧﴾
لَهُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ وَلَهُمْ مَا يَدْعُونَ ﴿٥٨﴾

سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبِّ رَحِيمٍ ﴿٥٩﴾
وَأَمَّا ذَا الِیَوْمِ أَیُّهَا الْمُجْرِمُونَ ﴿٦٠﴾

أَلَمْ أَعْهِدْ إِلَیْكُمْ یٰبَنَیْ آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّیْطَانَ
إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِیْنٌ ﴿٦١﴾
وَإِنْ أَعْبُدُونِیْ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِیْمٌ ﴿٦٢﴾
وَلَقَدْ أَضَلَّ مِنْكُمْ جِبِلًّا کَثِیْرًا أَفَلَمْ تَكُونُوا
تَعْقِلُونَ ﴿٦٣﴾

هَذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِیْ كُنتُمْ تُوعَدُونَ ﴿٦٤﴾
إِصْلَوْهَا الْیَوْمَ بِمَا كُنتُمْ تَکْفُرُونَ ﴿٦٥﴾

الْیَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰ أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَیْدِيهِمْ
وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا یَكْسِبُونَ ﴿٦٦﴾

૭. પોતાની કરણીઓની ખૂરાઈઓને જોઈ સ્તબ્ધ થઈ જશે.

૮. પરંતુ તેમના હાથ તેમની કરણીઓની ભીતરના તથા ગહનતાની અસરથી ખરડાએલાં હશે. તેમની એકએક બદી કે ગુનાહ તેમના હાથ ઉપર એક ખોડના રૂપમાં અંકિત થએલા હશે, અને તેમના પગ પણ બદીની ગંદકીથી ખરડાએલા હશે. આવી રીતે માનવની કરણીઓની નોંધ તેમના શરીરના અવયવો ઉપર ખોડના રૂપમાં પ્રદર્શિત હશે. તેમની નેકીઓની અસર સુવાસિત હશે અને કુકર્મોની અસર ઘૂણાજનક હશે. (ઈસ્લામી ઉસુલની ફિલોસોફી)

૬૭. અને જો અમે ચાહીએ તો તેમની આંખો કોડી નાખીએ, પણ તેઓ રસ્તો શોધવાના ભલે કેટલાંય કાંકાં મારશે, પણ તેમને દેખાશે ક્યાંથી?

وَلَوْ نَشَاءُ لَمَسَخْنَا عَلَىٰ أَعْيُنِهِمْ فَاسْتَبَقُوا الصِّرَاطَ فَأَنَّى يُبْصِرُونَ ﴿٦٧﴾

૬૮. અને જો અમે ચાહીએ તો ત્યાંને ત્યાંજ, તેમને જડ બનાવી દઈએ કે તેઓ ન આગળ જઈ શકે ન પાછળ. (રુકૂઅઃ ૪)

وَلَوْ نَشَاءُ لَمَسَخْنَاهُمْ عَلَىٰ مَكَانَتِهِمْ فَمَا اسْتَطَاعُوا مُضِيًّا وَلَا يَرْجِعُونَ ﴿٦٨﴾

૬૯. અને જેમને અમે લાંબી ઉમર આપતા જઈએ છીએ તેમને (શારીરિક) બળમાં ઘટાડતા જઈએ છીએ. તેમ છતાં પણ તેઓ સમજશે નહિ?

وَمَنْ نُعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِي الْخَلْقِ أَفَلَا يَعْقِلُونَ ﴿٦٩﴾

૭૦. અને અમે (મુહમ્મદને) શાયરી નથી શીખવી, ન તો આ તે (કુસ્આન)ને શોભતું છે. (૭) આ તો એક નસિહત છે, અને આ કુસ્આન છે જે (સર્વ વસ્તુ) સમજાવે છે,

وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ ۚ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْآنٌ مُبِينٌ ﴿٧٠﴾

૭૧. કે તે જે જીવંત છે તેને ચેતવે અને (અજાબના) હુકમને કાફરો વિરુદ્ધ ન્યાયી સાબિત કરે.

لِيُنذِرَ مَنْ كَانَ حَيًّا وَيَحِقَّ الْقَوْلُ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٧١﴾

૭૨. શું તેઓ નથી જોઈ રહ્યા કે અમારા હાથે બનાવેલી વસ્તુઓમાં અમે તેમના માટે દોર બનાવ્યા છે, જેના તેઓ માલિક બન્યા છે?

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا خَلَقْنَا لَهُمْ مِنَّا عَمَلَتْ أَيْدِيَنَا أَنْعَامًا فَهُمْ لَهَا مَالِكُونَ ﴿٧٢﴾

૭૩. અને અમે તે (ચોપગાંઓ)ને તેમને આધીન કર્યા છે, જેમાંના કેટલાકનો તેઓ સવારીમાં ઉપયોગ કરે છે અને કેટલાંકને તેઓ ખાય છે.

وَذَلَّلْنَاهَا لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ ﴿٧٣﴾

૭૪. અને તેઓ તેમાંથી અનેક જરૂરિયાતો તથા પીણા મેળવે છે, છતાં શું તેઓ આભારી નહિ બને?

وَلَهُمْ فِيهَا مَنَافِعُ وَمَشَارِبُ ۖ أَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٧٤﴾

૭૫. અને તેમણે અલ્લાહને છોડી બીજાને મા'બૂદ બનાવી લીધા છે કે કદાચ તેમને કોઈ મદદ મળશે.

وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ آلِهَةً لَّعَلَّهُمْ يُنصَرُونَ ﴿٧٥﴾

૭૬. (વાસ્તવમાં) તેઓમાં કોઈને મદદ કરવાની શક્તિ નથી ઉલટું તેમને પણ ટોળાબંધ (અલ્લાહ સામે) હાજર કરવામાં આવશે.

لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَهُمْ وَهُمْ لَهُمْ جُنْدٌ مُنْخَضَرُونَ ﴿٧٦﴾

૭૭. માટે તેમની વાતોનું તું દુઃખ ન લગાડીશ. ખરેખર, અમે જાણીએ છીએ જે તેઓ છૂપાવે છે અને જે જાહેર કરે છે.

فَلَا يَخْزِيكَ قَوْلُهُمْ إِنَّا نَعْلَمُ مَا يُسْرُونَ وَمَا يَعْلَمُونَ ﴿٧٧﴾

૭૮. શું ઈન્સાન નથી જાણતો કે અમે તેને વીર્યના માત્ર એક ટીપામાંથી જ ઉત્પન્ન કર્યો છે? છતાં, જુઓ, તે કેટલો ખુલ્લો ફિસાદ મચાવે છે.

أَوَلَمْ يَرَ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ ﴿٧٨﴾

૭૯. અને તે અમારા માટે દાખલા ઘડી બતાવે છે અને પોતાની પેદાએશની હકીકતને^(૮) ભૂલી જાય છે. તે કહે છે 'જર્જરિત હાડકાંઓને કોણ ફરી સજીવન કરી શકે છે?'

૮૦. તું કહી દે 'તે હાડકાંઓને તે'જ સજીવન કરી શકે છે જેણે પ્રથમવાર તેને ઉત્પન્ન કર્યા હતા અને તે પ્રત્યેક સર્જનથી પૂરી રીતે માહિતગાર છે.

૮૧. 'તે'જ છે જે લીલાછમ વૃક્ષોમાં આગ પેદા કરે છે જેને તમે સહેલાઈથી સળગાવી લો છો.

૮૨. 'જેણે આકાશો અને પૃથ્વીનું સર્જન કર્યું છે શું તે તેમના જેવા (બીજા) સર્જવાની શક્તિ નથી રાખતો? બેશક તે સર્વસમર્થ છે, સર્વજ્ઞ છે.

૮૩. બેશક જ્યારે તે કોઈ વસ્તુ સર્જવાનો ઈરાદો કરે છે ત્યારે માત્ર એટલું જ કહે છે, 'થઈ જા' અને તે થઈ જાય છે.

૮૪. તે પાક હસ્તી છે, જેના હાથમાં પ્રત્યેક વસ્તુની સત્તા છે અને તેની જ સમક્ષ તમને (સૈને) પાછા લઈ જવામાં આવશે. (રુકૂઅ-૫)

وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ ۝

قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ ۝

الَّذِي جَعَلَ لَكُم مِّنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَا أَنْتُمْ مِنْهُ تُوقَدُونَ ۝

أَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِقَدِيرٍ عَلَىٰ أَن يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ بَلَىٰ وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ ۝

إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَن يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ۝

فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ۝

૮. આ આયતથી શાયરીને વ્યર્થ વિષય સમજી લેવો યોગ્ય નહિ ગણાય અને દરેક શાયર કંઈ સ્વપ્નની સૃષ્ટિમાં નથી મહાલનો, છતાં રસૂલની સરખામણી એક દુન્યવી શાએર સાથે કરવી વાજબી નથી.

سُورَةُ الصَّفَاتِ مَكِّيَّةٌ

અલ-સાફફાત

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. તેમની કસમ જે કતારબંધ ગોઠવાઈ જાય છે,^(૧)

૩. પછી દુશ્મનોને જે સખ્તીથી મારી ભગાડે છે,

૪. પછી તેઓ (કુસ્આનને એક) નસિહત માની વાંચન કરે છે,

૫. બેશક તમારો મા'બૂદ એક જ છે,

૬. આકાશો તથા પૃથ્વીની વચ્ચે જે પણ છે તેનો પાલનહાર તે છે, અને સૂર્યોદયની વ્યવસ્થાનો માલિક તે જ છે.

૭. અમેજ આકાશને સિતારાઓથી શણગાર્યું છે;

૮. અને પ્રત્યેક નાફરમાન શયતાનથી^(૨) તેનું રક્ષણ કર્યું છે.

૯. તે શયતાનો (ફરિશ્તાઓની) બૂલંદ મજલિસોની વાતો નથી સાંભળી શકતા, અને ચોતરફથી તેમના ઉપર મારો ચાલે છે.

૧૦. (તેમને) નાકામી મળ્યા પછી તેમના ઉપર કાયમનો અઝાબ (પણ) છે—

૧૧. જો તેમાંનો કોઈ (બાતમી) લઈને ભાગે છે તો એક ભયંકર જવાળા તેની પૂંઠ પકડે છે.^(૩)

૧૨. માટે તેમને પૂછ કે તેમને પેદા કરવું અમારા માટે મુશ્કેલ છે કે જે બીજા અમે સજ્યા છે તેમને? તેમને તો અમે ચીકણા કાદવમાંથી પેદા કર્યા છે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالصَّفَاتِ صَفًّا

فَالرَّجُزِ زَجْرًا

فَالْتَلَيْتِ زَكْرًا

إِنَّ إِلَهُكُمْ لَوَاحِدٌ

رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَرَبُّ

الْمَشَارِقِ

إِنَّا زَيْنَا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِزِينَةِ الْكَوَاكِبِ

وَحِفْظًا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ مَارِدٍ

لَا يَسْتَعُونَ إِلَى الْمَلَأِ الْأَعْلَى وَيُقَذَّفُونَ مِنْ

كُلِّ جَانِبٍ

دُحُورًا وَلَهُمْ عَذَابٌ وَاصِبٌ

إِلَّا مَنْ خَطِفَ الْخَطْفَةَ فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ ثَاقِبٌ

فَاسْتَفْتَيْهِمْ هُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمِنْ خَلْقِنَا إِنَّا

خَلَقْنَهُمْ مِنْ طِينٍ لَازِبٍ

૧. 'સોજંદ'નો ભાવાર્થ 'સાક્ષી આપવી' ખાતરી આપવી.

૨. શયતાનના બે પ્રકાર છે (અ) આંતરિક દુશ્મનો જે મુનાફિકના રૂપમાં હોય છે (બ) બહારથી હુમલો કરનારા દુશ્મનોના જ રૂપમાં હોય છે.

૩. અલ્લાહના પવિત્ર કલામ પ્રત્યેક જોખમથી સલામત છે, જેને કોઈ શક્તિ ઉઠાવી લઈ પોતાના અંગત લાભ માટે ઉપયોગમાં નથી લઈ શકતી. બલ્કે અલ્લાહના રસૂલો ઉપર વહી દ્વારા જે ફરમાનો ઊતારવામાં આવ્યા હોય તેનો કોઈ શયતાન શખ્સ ઉપયોગ કરી કાવી નથી શકતો.

૧૩. બલ્કે તને તો અજાયબી લાગે છે પરંતુ આ લોકોને મશ્કરી સૂઝે છે.

بَلْ عَجَبْتَ وَيَسْخَرُونَ ﴿١٣﴾

૧૪. અને જ્યારે તેમને ઉપદેશ આપવામાં આવે છે ત્યારે તેઓ પરવા નથી કરતા.

وَإِذَا نُذِرُوا لَا يَنْذِرُونَ ﴿١٤﴾

૧૫. અને જ્યારે તેઓ મો'જઝો જુએ છે તો તેને હાસ્યમાં ઉડાવી દે છે.

وَإِذَا رَأَوْا آيَةً يَسْتَسْخَرُونَ ﴿١٥﴾

૧૬. અને તેઓ કહે છે 'આ તો ચોખ્ખું જાદૂ છે.

وَقَالُوا إِن هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿١٦﴾

૧૭. 'શું! જ્યારે અમે મૃત્યુ પામશું અને હાડકા તથા ધૂળ થઈ જશું, તો અમને (ફરી ઉઠાડવામાં આવશે)?

إِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا إِنَّا لَبَعُوثُونَ ﴿١٧﴾

૧૮. 'અને અમારા પૂર્વજોને (પણ)?

أَوِ آبَاؤُنَا الْأَوَّلُونَ ﴿١٨﴾

૧૯. તું કહી દે 'ખરેખર, તે સમયે તમે બેઈઝઝત થશો.'

قُلْ نَعَمْ وَأَنْتُمْ دَاخِرُونَ ﴿١٩﴾

૨૦. તે સમયે એક જ દોષિત કારાવતી પોકાર થશે કે તરતજ તેમને સઘળું દેખાઈ રહેશે.

فَأَننَاهِيَ رَجْرَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ يَنْظُرُونَ ﴿٢٠﴾

૨૧. અને તેઓ કહેશે 'હાલ અમારી બદનસીબી, આજે તો બદલાનો દિવસ છે.'

وَقَالُوا يَوَيْلَنَا هَذَا يَوْمُ الدِّينِ ﴿٢١﴾

૨૨. (ત્યારે કહેવામાં આવશે) 'આ તે ન્યાયનો દિવસ છે, જેનો તમે ઈન્કાર કરતા હતા.' (રુકૂઅ-૧)

هَذَا يَوْمُ الْفَصْلِ الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ ﴿٢٢﴾

૨૩. (ફરિશ્તાઓને હુકમ મળશે) 'અલિમોને તેમના સાથીઓ સહિત ઘેરી લો, અને (તેમને પણ) જેમની તેઓ પૂજા કરતા હતા....

أَحْشَرُوا الَّذِينَ ظَلَمُوا وَأَزْوَاجَهُمْ وَمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ ﴿٢٣﴾

૨૪. 'અલ્લાહના બદલે, અને તેમને દોઝખના રસ્તા ઉપર હાંકી લાવો.

مِنْ دُونِ اللَّهِ فَأَهْدُوهُمْ إِلَى صِرَاطِ الْحَبِيبِ ﴿٢٤﴾

૨૫. અને તેમને રોકો, જેથી તેમને પૂછવામાં આવે.'

وَقِفُّهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ ﴿٢٥﴾

૨૬. 'તમને શું થયું છે કે હવે તમે એકબીજાની મદદ નથી કરતા?'

مَا لَكُمْ لَا تَنْصَرُونَ ﴿٢٦﴾

૨૭. બલ્કે તે દિવસે તેઓ સ્વયં પોતાને પણ હવાલે કરી દેશે.

بَلْ هُمُ الْيَوْمَ مُسْتَسْلِمُونَ ﴿٢٧﴾

૨૮. અને તેઓમાંના કેટલાક બીજાને સવાલ કરતા હશે.

وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ ﴿٢٨﴾

૨૯. તેઓ કહેશે 'બેશક તમે અમારી પાસે આવીને સોગંદપૂર્વક કહેતા (કે તમે સાચા હતા).'

قَالُوا إِنَّا كُنْتُمْ تَأْتُونَنَا عَنِ الْيَمِينِ ﴿٢٩﴾

૩૦. જવાબમાં તેઓ કહેશે 'બલ્કે, તમે પોતે જ ઈમાન લાવનારા ન હતા.

قَالُوا بَلْ لَمْ تَكُونُوا مُؤْمِنِينَ ﴿٣٠﴾

૩૧. 'અને અમને તમારા ઉપર કોઈ સત્તા ન હતી; બલ્કે તમે પોતે જ હદ બહાર જનારા લોકો હતા.

૩૨. 'હવે જ્યારે આપણા વિરુદ્ધ આપણા પાલનહારનો નિર્ણય આવી ગયો છે જેથી (સજા) ચાખ્યા વગર આપણો છૂટકો નથી.

૩૨. 'અને તમને પણ અમે ગુમરાહ કર્યા કારણ કે અમે પોતે ગુમરાહ હતા.'

૩૪. બેશક તે દિવસે અજાબમાં સૌ ભાગીદાર હશે.

૩૫. બેશક, અમે ગુનાહગારો સાથે આવી જ વર્તણૂક કરીએ છીએ.

૩૬. કારણ કે જ્યારે તેમને કહેવામાં આવતું કે અલ્લાહ સિવાય કોઈ મા'બૂદ નથી તો તેઓ નક્કરતથી મોઢું ફેરવી ચાલ્યા જતા હતા.

૩૭. અને કહેતા 'શું અમે એક પાગલ શાયરના કહેવા ઉપર અમારા મા'બૂદોનો ત્યાગ કરી દઈએ?'

૩૮. વાસ્તવમાં તે તો સત્ય વર્ણને આવ્યા છે અને તેણે પહેલાંના રસૂલાને (પણ) સાચા ઠરાવ્યા છે.

૩૯. તમે ખરેખર દુઃખદાયક અજાબ ભોગવવાના છો.

૪૦. અને તમે જે કરણીઓ કરી છે તેનોજ તમને બદલો આપવામાં આવશે.

૪૧. સિવાય અલ્લાહના ચુંદા બંદા (જે અજાબથી સુરક્ષિત રહેશે).

૪૨. તેમની નિર્માણ^(૪) થએલી રોજી તેમને મળશે.

૪૩. કળો (વગેરે); અને તેઓ આદરસન્માન પામી,

૪૪. ને'મનોવાળી જનનોમાં,

૪૫. એકબીજા સામે આસનો ઉપર (સ્થાન લેશે).

૪૬. તેમને ઝરણાંમાંથી પ્યાલાઓ ભરી પાણી પાવામાં આવશે,

૪૭. જે નિર્મળ હશે જેની વિઝાત તો પીનારાઓજ જાણશે,

وَمَا كَانَ لَنَا عَلَيْكُمْ مِّنْ سُلْطٰنٍ بَلْ كُنْتُمْ قَوْمًا

ظٰلِمِيْنَ ﴿٣١﴾

فَحَقَّ عَلَيْنَا قَوْلُ رَبِّنَا ۖ اِنَّا لَذٰلِقُوْنَ ﴿٣٢﴾

فَاَغْوَيْنٰكُمْ اِنَّا كُنَّا غٰوِيْنَ ﴿٣٣﴾

فَاِنَّهُمْ يَوْمَئِذٍ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُوْنَ ﴿٣٤﴾

اِنَّا كَذٰلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِيْنَ ﴿٣٥﴾

اِنَّهُمْ كَانُوْۤا اِذَا قِيْلَ لَهُمْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ

يَسْتَكْبِرُوْنَ ﴿٣٦﴾

وَيَقُوْلُوْنَ اِنَّا لَتٰرِكُوْا الْهَيْتٰنِ اِشَاعِرٌ مُّجْنُوْنٍ ﴿٣٧﴾

بَلْ جَاءَ بِالْحَقِّ وَصَدَقَ الْمُرْسَلِيْنَ ﴿٣٨﴾

اِنَّكُمْ لَذٰلِقُوْا الْعَذَابِ الْاَلِيْمِ ۖ ﴿٣٩﴾

وَمَا تَجْزُوْنَ اِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ۚ ﴿٤٠﴾

اِلَّا عِبَادَ اللّٰهِ الْمُخْلِصِيْنَ ﴿٤١﴾

اُولٰٓئِكَ لَهُمْ سَرٰۤاۤقٌ مَّعْلُوْمٌ ۖ ﴿٤٢﴾

فَوَاكِهٌ وَهُمْ مُّكْرَمُوْنَ ۚ ﴿٤٣﴾

فِي جَنَّٰتِ النَّعِيْمِ ﴿٤٤﴾

عَلٰٓى سُرُرٍ مُّتَقٰبِلِيْنَ ﴿٤٥﴾

يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِكَأْسٍ مِّنْ مَّعِيْنٍ ۚ ﴿٤٦﴾

بِخَآءٍ لَّدٰى لِّلشَّرِيْبِيْنَ ﴿٤٧﴾

૪. અલ્લાહે પોતાના બંદા માટે પસંદ કરેલી પાકીઝા વસ્તુઓ.

૪૮. જેમાં નંશે નહિ હોય, ન તેઓ તેનાથી ધરાશે.

૪૯. તેમની સાથે નીચી નજર રાખનારી મોટી મોટી સુંદર આંખોવાળી (પાકીઆ) હુરો હશે.

૫૦. જાણે સંભાળપૂર્વક રાખેલા (કુમળાં) ઈંડા હોય.

૫૧. પછી તેઓ એકબીજાને સંબોધીને સવાલ કરશે.

૫૨. તેઓમાંનો એક કહેનાર કહેશે “મારો એક સાથી હતો,

૫૩. “જે કહેતો હતો ‘શું તું પણ ખરેખર આ વાતને સાચી માને છે?

૫૪. ‘કે જ્યારે આપણે મરણ પામી માટી તથા હાડપીંજરમાં ફેરવાઈ જશું તો આપણી પાસેથી આપણી કરણીનો બદલો લેવામાં આવશે?”

૫૫. (પછી) તે પૂછશે ‘શું તમારે તે (સાથી)ને જોવો છે?”

૫૬. પછી તે નજર ઉઠાવશે તો તેને (દોઝખની) આગમાં જોશે.

૫૭. તે કહેશે ‘અલ્લાહના સોગંદ તું તો મને બરબાદ કરી નાખવાનો હતો.

૫૮. ‘અને જો મારા પરવરદિગારની મહેરબાની ન હોત તો મને પણ આજે તેની સામે પકડી લાવવામાં આવ્યો હોત.

૫૯. ‘તો શું (ફરી પાછું) મૃત્યુ અમને નહિ આવે?”

૬૦. ‘અમારા પહેલી વારના મરણ સિવાય, અને અમને સજા આપવામાં નહિ આવે?

૬૧. ‘ખરેખર આ તો માટી કતેલ છે.

૬૨. ‘આવી સફળતા માટે તો (હમેશાં) પ્રયત્નશીલ રહેવું જ જોઈએ.’

૬૩. (કહો) મહેમાન નવાઝી માટે આ બેહતર છે કે થોરનું ઝાડ? (૫)

૬૪. ખરેખર તેને અમે નાફરમાનો માટે કસોટીનું સાધન બનાવ્યું છે.

૫. થોરનું ઝાડ ‘નાફરમાની’ની નિશાની છે.

لَا فِيهَا غَوْلٌ وَلَا هُمْ عَنْهَا يُنْفَوْنَ ﴿٥٨﴾

وَعِنْدَهُمْ قَصْرٌ مُّقَرَّرٌ الطَّرْفِ عَيْنٌ ﴿٥٩﴾

كَأَنَّهُنَّ بَيْضٌ مُّكْنُونٌ ﴿٦٠﴾

فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ ﴿٦١﴾

قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ إِنِّي كَانَ لِي قَرِينٌ ﴿٦٢﴾

يَقُولُ أَتَيْتَكَ لِلْمُصَدِّقِينَ ﴿٦٣﴾

إِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا إِنَّ أَوْلَىٰ لَكُم بِئُوتُنَا ﴿٦٤﴾

قَالَ هَلْ أَنْتُمْ مُّطْلَعُونَ ﴿٦٥﴾

فَأَطْلَعَ قَرَاءٌ فِي سَوَاءِ الْجَحِيمِ ﴿٦٦﴾

قَالَ تَأَلَّوْا إِنْ كُنْتُمْ لَرَّادِينَ ﴿٦٧﴾

وَلَوْلَا نِعْمَةُ رَبِّي لَكُنْتُ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٦٨﴾

أَفَمَا نَحْنُ بِبَشِيرِينَ ﴿٦٩﴾

إِلَّا مَوْتَتَنَا الْأُولَىٰ وَمَا نَحْنُ بِمُعَدِّيْنَ ﴿٧٠﴾

إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٧١﴾

لِيُثْلِقَ هَذَا فَيُعْمِلَ الْعِلْمُونَ ﴿٧٢﴾

أَذَلِكَ خَيْرٌ تُزَلُّ أَمْ شَجَرَةُ الرَّقْمِ ﴿٧٣﴾

إِنَّا جَعَلْنَاهَا فِتْنَةً لِلظَّالِمِينَ ﴿٧٤﴾

૬૫. આ તે ઝાડ છે જે જહન્નમના તળીએ ઉગે છે;

૬૬. તેના ફળો નાગની ફેણ જેવા હોય છે.

૬૭. અને તેઓ તેમાંથી ખાશે^(૬) અને પોતાનું પેટ ભરશે.

૬૮. પછી તેમને ઉપરથી (પરૂના મિશ્રણ વાળું) ઉકળતું પાણી પાવામાં આવશે.

૬૯. બેશક, જહન્નમમાંજ તેમનું પાછું ફરવું થશે.

૭૦. નિઃસંદેહ તેમણે પોતાના વડીલોને અવળે માર્ગે જતા જોયા હતા,

૭૧. છતાં તેમના જ પગલે તેઓ ચાલતા રહ્યા.

૭૨. ખરેખર તેમના લગભગ પૂર્વજો ગુમરાહ થઈ ચૂક્યા હતા.

૭૩. જોકે અમે તેમની વચ્ચે ચેતવનારા મોકલાવ્યા હતા.

૭૪. જોઈ લો કે જેને ચેતવવામાં આવ્યો હતો તેમનો અંજામ કેવો (બૂરો) આવ્યો,

૭૫. જે અલ્લાહના ચુંદા બંદા હતા તે બધી ગયા. (રુકૂઅ-૨)

૭૬. બેશક નૂહે અમને પુકાર્યો હતો અને અમે પણ કેવા ઉત્તમ જવાબ આપનારા હતા!

૭૭. અને અમે તેને તથા તેના પરિવારને આફતમાંથી ઉગારી લીધા;

૭૮. અને અમે માત્ર તેનાજ વંશજોને બચાવી લીધા હતા.^(૭)

૭૯. અને આવનારી પેઢીઓમાં અમે (તેમની યાદ) કાયમ કરી (કહ્યું).

૮૦. 'સર્વ લોકોમાંથી નૂહ ઉપર (વધુ) સલામ થાઓ!'

૮૧. અમે નેકી કરનારાઓને આવો જ બદલો ઈનાયત (અર્પણ) કરીએ છીએ.

إِنَّهَا شَجَرَةٌ تَخْرُجُ فِي أَصْلِ الْجَحِيمِ^(૬)

كُلُّهَا كَانَتْ رَوْسَ الشَّيْطَانِ^(૭)

فَأَنَّهُمْ لَا يَكُونُ مِنْهَا فَاتُونَ وَمِنْهَا الْبُطُونَ^(૮)

ثُمَّ إِنَّ لَهُمْ عَلَيْهَا لَشَوْبًا مِّنْ حَمِيمٍ^(૯)

ثُمَّ إِنَّ مَرْجِعَهُمْ لَا إِلَى الْجَحِيمِ^(૧૦)

إِنَّهُمْ أَلفُوا آبَاءَهُمْ ضَالِّينَ^(૧૧)

فَهُمْ عَلَىٰ أَثَرِهِمْ يُهْرَعُونَ^(૧૨)

وَلَقَدْ ضَلَّ قَبْلَهُمْ أَكْثَرُ الْأَوَّلِينَ^(૧૩)

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا فِيهِمْ مُّندَرِينَ^(૧૪)

فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُنْذَرِينَ^(૧૫)

سُبْحَٰنَ ٱلْإِلَٰهَادِ ٱللَّهِ ٱلْمُخْلِصِينَ^(૧૬)

وَلَقَدْ نَادَيْنَا نُوْحًا فَلَنَعْمَ ٱلْمُجِيبُونَ^(૧૭)

وَنَجَّيْنَاهُ وَآهْلَهُ ٱلَّذِينَ ٱلْكَرْبِ ٱلْعَظِيمِ^(૧૮)

وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُ هُمُ ٱلْبَاقِينَ^(૧૯)

وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ ٱلْإِخْرِينَ^(૨૦)

سَلَامٌ عَلَىٰ نُوْحٍ ٱلْعَالَمِينَ^(૨૧)

إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِي ٱلْحَسَنِينَ^(૨૨)

૬. અહીં ખાવાનો અર્થ 'રૂહાની જીવનનો અંત આણવો' છે.

૭. હઝરત નૂહ: (અ)ના વંશજોએ સૌથી વધુ ઉન્નતિ હાંસલ કરી હતી અને દૂર દેશાવરમાં વસ્તીની પછાત કોમો ઉપર તેમણે સત્તા મેળવી હતી તે કોમોમાંજ તેઓ ભળી જતા રહ્યા.

૮૨. નિ:સંદેહ તે અમારા મોમિન બંદાઓમાંનો હતો.

૮૩. પછી બાકીના (કાફરોને) અમે ડૂબાડી દીધા.

૮૪. અને બેશક ઈબ્રાહીમ તેના જ પગલે ચાલનારો હતો.

૮૫. અને તે પોતાના પરવરદિગાર સામે મઝબૂત દિલ સાથે રજૂ થયો હતો.

૮૬. જ્યારે તેણે પોતાના પિતા અને પોતાની કોમને કહ્યું 'આ શું છે જેની તમે પૂજા કરો છો?

૮૭. 'શું તમે અલ્લાહને છોડી બનાવટી (૮) મા'બૂદોની સાધના કરતા રહેશો?'

૮૮. 'તમામ જહાનોના સર્જનહાર વિશે તમે શું ધારો છો?'

૮૯. પછી તેણે તારાઓ તરફ નજર કરી.

૯૦. અને કહ્યું 'બેશક, મારી તબિયત બગડી રહી છે.'

૯૧. જેથી તેઓ વિમુખ થઈ ચાલ્યા ગયા.

૯૨. પછી તે ચુપકીથી મંદિરમાં પેસી ગયો અને તેમના મા'બૂદોને સંબોધીને તેણે કહ્યું, 'તમે કંઈ ખાશો નહિ?

૯૩. 'તમને શું થયું છે કે તમે કંઈ બોલતા નથી?'

૯૪. પછી તે જમણા હાથે ઉપરાછાપરી તેમને ફટકારવા લાગ્યો.

૯૫. જેથી (લોકો) તેના ઉપર ધસી આવ્યા.

૯૬. તેણે કહ્યું 'શું તમે જેને (તમારા હાથે) ઘડ્યો છે તેની જ પૂજા કરો છો.

૯૭. 'જ્યારે અલ્લાહે જ તમને અને તમારી ઘડેલી વસ્તુઓને પેદા કર્યા છે?'

૯૮. તેમણે કહ્યું 'તેના માટે ભઠ્ઠી તૈયાર કરો અને તેને અગ્નિમાં જલાવી દો.'

إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ﴿٨٢﴾

ثُمَّ غَرَقْنَا الْآخَرِينَ ﴿٨٣﴾

وَأَنَّ مِنْ شَيْعَتِهِ لِكَبِيرٍ هِمِيمٍ ﴿٨٤﴾

إِذْ جَاءَ رَبَّهُ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ﴿٨٥﴾

إِذْ قَالَ لِأَبْنَيْهِ وَقَوْمِهِ مَاذَا تَعْبُدُونَ ﴿٨٦﴾

أَيُّفَكَ إِلَهَةٌ دُونَ اللَّهِ تُرِيدُونَ ﴿٨٧﴾

فَمَا كُنْتُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٨٨﴾

فَنَظَرُ نَظْرَةً فِي النُّجُومِ ﴿٨٩﴾

فَقَالَ إِنِّي سَقِيمٌ ﴿٩٠﴾

فَتَوَلَّوْا عَنْهُ مُدْبِرِينَ ﴿٩١﴾

فَرَأَى إِلَى آلِهَتِهِمْ فَقَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ ﴿٩٢﴾

مَا لَكُمْ لَا تَنْتَفِقُونَ ﴿٩٣﴾

فَرَأَى عَلَيْهِمْ ضَرْبًا بِالْيَمِينِ ﴿٩٤﴾

فَأَقْبَلُوا إِلَيْهِ يَزْفُونَ ﴿٩٥﴾

قَالَ أَتَعْبُدُونَ مَا تَنْجِتُونَ ﴿٩٦﴾

وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْلَمُونَ ﴿٩٧﴾

قَالُوا ابْنُوا لَهُ بُنْيَانًا فَأَلْفُوهُ فِي الْجَحِيمِ ﴿٩٨﴾

૮. સૂર્ય, ચંદ્ર, તારાઓ તથા અન્ય ગ્રહો, જડ વસ્તુઓ તેમજ લોકડા અથવા પથ્થરમાંથી ઘડી કાઢેલી પ્રતિમાઓ, પોતાના પૂર્વજોની રસમો રિવાજ, તેમની નિશાનીઓ, વહેમ પોતાની અભિલાષાઓ, વાસનાઓ વગેરેની તાબેદારી તથા પૂજા કરવાનું વલણ દુનિયાની લગભગ કોમોમાં જોવામાં આવે છે.

૯. હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ) તથા તેમની કોમના લોકો વચ્ચે વાદવિવાદનું કોઈપણ પરિણામ ન આવ્યું જેથી તેઓ કંટાળીને પોતાની કોમથી વિમુખ થઈ ગયા.

૯૯. તેની વિરુદ્ધ તેમણે આ યોજના બનાવી પરંતુ અમે તેમને નિષ્ફળ કર્યા.

૧૦૦. અને તેણે કહ્યું 'હું મારા પાલનહારના શરણમાં જાઉં છું જે મારું માર્ગદર્શન કરશે.

૧૦૧. 'હે મારા પરવરદિગાર, મને એક નેક (પુત્ર) અર્પણ કર.'

૧૦૨. જેથી અમે તેને એક સહનશીલ પુત્રની ખુશખબર આપી.

૧૦૩. અને જ્યારે તે કામ કરવાની ઉમરે પહોંચ્યો તેણે કહ્યું 'હે મારા પુત્ર, મેં એક સ્વપ્ન જોયું છે કે હું તને ઝિબાહ (વધ) કરી રહ્યો છું. માટે (આ બાબત અંગે) તારો વિચાર દર્શાવ.' તેણે જવાબમાં કહ્યું 'હે મારા પિતા તને આપવામાં આવેલા આદેશ પ્રમાણે તું કર; અલ્લાહ ચાહશે તો તો તું મને સબ્ર કરનારો પામીશ.' (૧૦)

فَأَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَسْفَلِينَ ﴿٩٩﴾

وَقَالَ إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَىٰ رَبِّي سَيَهْدِيْنِي ﴿١٠٠﴾

رَبِّ هَبْ لِي مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٠١﴾

فَبَشَّرْنَاهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ ﴿١٠٢﴾

فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَبْنَئِي إِنِّي أَرَىٰ فِي

الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَأَنْظُرْ مَاذَا تَرَىٰ قَالَ

يَآبَتِ أَفْعَلْ مَا تُؤْمَرُ سَيَجْعَلُ لِي إِن شَاءَ اللَّهُ

مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٠٣﴾

૧૦. કુરઆન તથા બાઈબલ વચ્ચે આ વિષય ઉપર મતભેદ છે, કે હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ) પોતાના બે દીકરાઓ ઈસ્હાક તથા ઈસ્માઈલમાંથી કયા દીકરાની કુરબાની કરવા માટે તૈયાર થયા હતા. બાઈબલથી ઈસ્હાક અને કુરઆનથી ઈસ્માઈલ હતા. જોકે બાઈબલનો દાવામાં વિરોધાભાસ દેખાય છે. બાઈબલના કથન પ્રમાણે હઝરત ઈબ્રાહીમને પોતાના એક માત્ર પુત્રની કુરબાનીનો આદેશ હતો, પરંતુ હઝરત ઈસ્હાકને એકલોતા ગણી શકાશે જ નહિ, કારણ કે તેમના જન્મ પહેલાં હઝરત ઈસ્માઈલ (અ)નો જન્મ થયો હતો અને તેઓ હઝરત ઈસ્હાકથી તેર વર્ષ મોટા હતા, અને જ્યારે હઝરત ઈબ્રાહીમને કુરબાનીનો હુકમ આપવામાં આવ્યો હતો ત્યારે માત્ર હઝરત ઈસ્માઈલ (અ) હતા, જે મોટા હતા અને એકના એક હતા અને હઝરત ઈસ્હાકનો ત્યારે જન્મ થયો ન હતો.

અમુક ઈસાઈ લેખકોએ હઝરત ઈસ્માઈલને દાસીપુત્ર કરાવી તેમને હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ)ના ઈલ્હામી પુત્રના પદેથી અને આ કુરબાનીના ફરજમાંથી તેમને હટાવી દેવાનો નિષ્ફળ પ્રયાસ કર્યો છે. હકીકતમાં તૈરાતમાં હઝરત ઈસ્માઈલને વારંવાર હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ)ના પુત્ર તરીકે વર્ણવામાં આવ્યો છે. ઉપરાંત હઝરત હાજરા દાસી ન હતા, તેઓ મિસરના રાજ્ય કુટુંબમાંથી હતા.

બીજું, હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ)નું પોતાના પુત્ર તથા પત્નીને મોરિયા કે મરવા'ની પહાડીઓમાં છોડી આવવાની ઘટનાને બાઈબલમાં હઝરત ઈસ્હાકને નામે કોકી બેસાડ્યા સિવાય તેમના હક્કમાં કોઈ બીજું પ્રમાણ નથી આપતા. ખાસ નોંધવા લાયક બાબત તો આ છે કે તે કહેવામાં આવતી હઝરત ઈસ્હાકની કુરબાનીનું કોઈ ચિન્હે યહૂદીઓ કે ઈસાઈઓની મઝહબી વિધિઓમાં કયાં પણ જણાતું નથી. જ્યારે મુસ્લિમો હઝરત ઈસ્માઈલ (અ)ના રૂહાની વંશજો હોવાથી હજજના મહાન પર્વને ઉજવી તે યાદીને દર વર્ષે તાજ કરતા રહે છે.

હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ)ને અલ્લાહ તરફથી પોતાના પુત્ર હઝરત ઈસ્માઈલ (અ)ની કુરબાની આપવાનો આદેશ મળ્યો હતો અને અલ્લાહના જ હુકમથી જ તેઓ આ કુરબાની કરવાથી અટકી ગયા હતા, જેના કારણે તથા આધારે તે સમયમાં પ્રચલિત માનવ બલિદાનની પ્રથા નાબૂદ કરવામાં આવી અને તેના બદલામાં તે સમયથી પશુનું બલિદાન આપવાની રીત ચાલુ થઈ હતી.

૧૦૪. અને જ્યારે તેઓ બન્ને અલ્લાહની ઈચ્છાને આધીન થયા ત્યારે તેણે પુત્રને (બેથે) ઊંઘા સુવડાવ્યો.

૧૦૫. (ત્યારે) અમે તેને પુકારી કહ્યું 'હે ઈબ્રાહીમ,

૧૦૬. 'તે તારું સ્વપ્ન સારું કરી દેખાડ્યું.' આવી રીતે અમે નેકી કરનારાઓને ઉમદા બદલો આપીએ છીએ.

૧૦૭. બેશક આ એક ખુલ્લી આજમાયશ હતી.

૧૦૮. અને અમે તે ભવ્ય કુરબાનીનો બદલો (૧૧) આપી તેને છોડાવી લીધો.

૧૦૯. અને આવનારી પેઢીઓમાં અમે તેમની યાદ કાયમ કરી (કહ્યું),

૧૧૦. 'ઈબ્રાહીમ ઉપર સલામ થાઓ!

૧૧૧. નેકીઓ કરનારાઓને અમે એવોજ બદલો આપીએ છીએ.

૧૧૨. ખરેખર, તે અમારા મોમિન બંદાઓમાંનો હતો.

૧૧૩. અને અમે તેને ઈસહાકની ખુશખબર આપી, જે નબી હતો, પરહેઝગાર (સદ્ગુણી) હતો.

૧૧૪. અને અમે તેને અને ઈસહાકને (અનંત) બરકતો આપી અને તેમના વંશજોમાં (કેટલાક) ભલાઈ કરનારા છે અને બીજા પોતાના ઉપર ખુલ્લેખુલ્લો ઝુલમ કરનારા (પણ) છે. (રુકૂઅ-૩)

૧૧૫. અને બેશક અમે મૂસા તથા હારૂન ઉપર ઉપકાર કર્યો હતો.

૧૧૬. અને તેમને બન્નેને અને તેમની કોમને ભયંકર આક્રમમાંથી બચાવ્યા હતા.

૧૧૭. અને અમે તેમની સહાયતા કરી જેથી તેઓ સફળ થયા હતા.

૧૧૮. અને અમે તેમને કિતાબ આપી હતી જે (સવાલ વિશે) સમજણ આપનારી હતી.

فَلَمَّا أَسْلَمَا وَتَلَّ لِلْحَبِيبَيْنِ ١٠٤

وَنَادَيْنَاهُ أَنْ يَا إِبْرَاهِيمُ ١٠٥

قَدْ صَدَّقْتَ الرُّؤْيَا إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ١٠٦

إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْبَلَاءُ الْمُبِينُ ١٠٧

وَفَدَيْنَاهُ بِذَبْحٍ عَظِيمٍ ١٠٨

وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ ١٠٩

سَلَامٌ عَلَى إِبْرَاهِيمَ ١١٠

كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ١١١

إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ١١٢

وَبَشَّرْنَاهُ بِإِسْحَاقَ نَبِيًّا مِّنَ الصَّالِحِينَ ١١٣

وَبَارَكْنَا عَلَيْهِ وَعَلَىٰ اسْحٰقَ وَمِن ذُرِّيَّتِهِمَا

مُحْسِنٌ وَظَالِمٌ لِّنَفْسِهِ مُبِينٌ ١١٤

وَلَقَدْ مَتَنَّا عَلَىٰ مُوسَىٰ وَهَارُونَ ١١٥

وَنَجَّيْنَهُمَا وَقَوْمَهُمَا مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ ١١٦

وَنَصَرْنَهُمْ فَاكْنُزَاهُمْ الْعُلِيِّينَ ١١٧

وَأَتَيْنَهُمَا الْكِتَابَ الْمُسْتَيِّنَ ١١٨

૧૧. હઝરત ઈબ્રાહીમે જ્યારે હઝરત ઈસ્માઈલને જમીન ઉપર ઊંઘા સુવડાવી તેમને ઝબહ કરવાની તૈયારી કરી ત્યારે અલ્લાહે તેમને અટકાવ્યા અને તેમને એક ઘેટું આપી તેની કુરબાની કરવાનો હુકમ આપ્યો જેની યાદ 'હજજ'ના પ્રસંગે ઈદ તરીકે દર વર્ષે ઉજવવામાં આવે છે. આ ઈદને 'ઈદૂલ-અઝહીઆ' કહેવામાં આવે છે.

૧૧૯. અને અમે તેમને સીધા માર્ગે ચલાવ્યો હતો.

૧૨૦. અને આવનારી પેઢીઓમાં અમે (તેમની યાદ) કાયમ કરી (કહ્યું)

૧૨૧. 'મૂસા તથા હારૂન ઉપર સલામ થાઓ!

૧૨૨. નેકી કરનારાઓને અમે આવો જ બદલો આપીએ છીએ.

૧૨૩. બેશક તે બન્ને અમારા મોમિન બંદાઓમાંના હતા.

૧૨૪. અને ખરેખર ઈલ્યાસ^(૧૨) (પણ) રસૂલોમાંનો હતો.

૧૨૫. જ્યારે તેણે પોતાની કોમને કહ્યું 'શું તમને અલ્લાહનો ડર નથી?

૧૨૬. શું તમે 'બા'વ'^(૧૩)ને પુકારો છો અને તેને છોડી દો છો જે સર્વોચ્ચતમ સર્જનહાર છે,

૧૨૭. 'અલ્લાહ, તમારો પાલનહાર છે તેમજ તમારા પૂર્વજોનો પણ પાલનહાર છે?'

૧૨૮. પરંતુ તેમણે તેને જુઠ્ઠો કરાવ્યો છે, બેશક, તેમને (જવાબ દેવા માટે અલ્લાહ સામે) હાજર કરવામાં આવશે;

૧૨૯. સિવાય કે જે અલ્લાહના ખાસ બંદાઓ છે.

૧૩૦. અને આવનારી પેઢીઓમાં અમે તેની (યાદ) કાયમ કરી (કહ્યું).

૧૩૧. 'ઈલ્યાસ ઉપર સલામ થાઓ!'

૧૩૨. બેશક નેકી કરનારાઓને અમે આવો જ બદલો આપીએ છીએ.

وَهَدَيْنَاهُمَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ^(૧૧)

وَتَرَكْنَا عَلَيْهِمَا فِي الْآخِرِينَ^(૧૨)

سَلَامٌ عَلَىٰ مُوسَىٰ وَهَارُونَ^(૧૩)

إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ^(૧૪)

إِنَّهُمَا مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ^(૧૫)

وَإِنَّ إِلْيَاسَ لَنَاسٍ الْمُرْسَلِينَ^(૧૬)

إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَلَا تُتَّقُونَ^(૧૭)

أَتَدْعُونَ بَعْلًا وَتَذَرُونَ أَحْسَنَ الْخَالِقِينَ^(૧૮)

اللَّهُ رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأَوَّلِينَ^(૧૯)

فَكَذَّبُوهُ فَأَنَّهُمْ كُحَضْرُونَ^(૨૦)

إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ^(૨૧)

وَتَرَكْنَا عَلَيْهِمَا فِي الْآخِرِينَ^(૨૨)

سَلَامٌ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ^(૨૩)

إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ^(૨૪)

૧૨. હઝરત ઈલ્યાસ(અ) અથવા ઈલાઈજાહ ઈસ.પૂર્વ ૮૦૦ પહેલાં થઈ ગયા. તેઓ યરદન નદીની પૂર્વે આવેલી વસ્તી જહીદના રહેવાસી હતા. એક ઈલ્યાસ હઝરત મૂસા (અ) પહેલાં થઈ ગયા હતા; બીજા ઈલ્યાસ હઝરત યાહ્યા હતા. આ યાહ્યા (અ)ને હઝરત ઈલ્યાસની ઉપમાં આપવામાં આવી હતી, જેમણે હઝરત ઈસા (અ)ના આગમનની ખબર આપી હતી; અને ત્રીજા ઈલ્યાસ જે આખર ઝમાનાના મસીહ અને ઈમામ મેહદી પહેલા આવવાના હતા તેમનું નામ હઝરત સૈયદ આહમદ બરેલવી હતું જેમનું મઝાર આલાકોટ હઝારા જિલ્લામાં છે. (મજલિસ ઈરશાન)

૧૩. હઝરત ઈલ્યાસની કોમ 'બા'વ' નામની સૂર્યદેવતાની પૂજા કરતી હતી. આ કોમ સીરિયામાં આવેલ એક શહેર 'બા'વ બક્ક નામના શહેરમાં આબાદ હતી.

૧૩૩. ખરેખર તે અમારા મોમિન બંદાઓમાંનો હતો.

૧૩૪. અને બેશક હૂત (પણ) અમારા રસૂલોમાંનો હતો.

૧૩૫. જ્યારે અમે તેને અને તેના પરિવારને (આક્રમમાંથી) બચાવી લીધા હતા,

૧૩૬. સિવાય એક પ્રૌઢાને^(૧૪) જે પાછળ રહી જનારા સાથે હતી.

૧૩૭. પછી અમે બાકીનાઓનો સદંતર વિનાશ કરી નાખ્યો.

૧૩૮. અને બેશક સવારમાં તમે તેમના (ખંડેરો)^(૧૫) પાસેથી પસાર થતા રહો છો.

૧૩૯. અને રાતના પણ. છતાં પણ તમે કેમ સમજતા નથી? (રુકૂઅ-૪)

૧૪૦. અને યૂનુસ^(૧૬) (પણ) બેશક રસૂલોમાંનો હતો.

૧૪૧. જ્યારે તે નાસીને એક ભરેલા વહાણ પાસે પહોંચ્યો,

૧૪૨. પછી તેણે કાલ^(૧૭) કઢાવી (ખલાસીઓ સાથે કુર્સી કઢાવ્યા) જેથી તેને જ નુકસાન થયું.

૧૪૩. અને તેને (એક મોટી) માછલીએ ગળી લીધો અને તેણે (સ્વયં પોતાને) દોષિત ઠેરવ્યો.^(૧૮)

إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٣٣﴾

وَأِنْ لُّوْطًا لِّسَنِ الرُّسُلِينَ ﴿١٣٤﴾

إِذْ جَعَلْنَاهُ وَاهِلَةً أَجْعَعِينَ ﴿١٣٥﴾

إِلَّا جُوزًا فِي الْغَيْرِينَ ﴿١٣٦﴾

ثُمَّ دَمَرْنَا الْأَخْرِينَ ﴿١٣٧﴾

وَأَتَاكُمْ لَسْرُوءٌ عَلَيْهِمْ مُّصْبِحِينَ ﴿١٣٨﴾

وَبَالِيلٌ ۖ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٣٩﴾

وَأِنْ يُّوسُسَ لِّسَنِ الرُّسُلِينَ ﴿١٤٠﴾

إِذْ أَبَقَ إِلَى الْفُلْكِ الشَّاعُونَ ﴿١٤١﴾

فَسَاكَهُمْ فَكَانَ مِنَ الْمُدْحَضِينَ ﴿١٤٢﴾

فَالْتَقَتْهُ الْحُوتُ وَهُوَ مُلِيمٌ ﴿١٤٣﴾

૧૪. હઝરત હૂત (અ)ની પત્ની જે બદકારોમાં ભળી ગઈ હતી, તે પોતાના પરિવારથી છૂટી થઈ બદકારો સાથે ભળી ગઈ અને અઝાબનો ભોગ બની.

૧૫. હઝરત હૂત (અ)ની કોમની ઉજ્જડ વસ્તીઓના ચિન્હો હજી સુધી કાયમ છે જે 'સદોમ તથા ગમોરીહ'ના નામે પ્રખ્યાત છે.

૧૬. હઝરત યૂનુસ (અ) ઈસરાઈલી નબી હતા જે ઈ.સ. ૯માં રાજા યરોબામ (બીજા) અથવા યહવાઝના શાસનકાળમાં થઈ ગયા હતા.

૧૭. બાઈબલના વૃત્તાંત પ્રમાણે અલ્લાહે હઝરત યૂનુસ (અ)ને નૈનવાહ તરફ જઈ ઉપદેશ આપવાનું ફરમાન કર્યું હતું, પરંતુ તેઓ તરશીશ તરફ ચાલ્યા ગયા હતા. કુરઆન આ વૃત્તાંતને રદ કરે છે.

કુરઆન પ્રમાણે તે કોમે અલ્લાહના ફરમાનનો ઈન્કાર કર્યો હોવાથી હઝરત યૂનુસ (અ) તેમનાથી નારાજ થઈ ત્યાંથી ચાલી નીકળ્યા. બાદમાં અઝાબના ચિન્હો જણાતા તે કોમ ભય પામી ઈમાન લઈ આવી અને તેમના પરિવર્તનના પરિણામે તેમનો ઉપરનો અઝાબ ટળી ગયો હતો.

૧૮. હઝરત યૂનુસ (અ) જે વહાણમાં સવાર થયા હતા તે તોફાનમાં સપડાઈ જતાં નાવિકોએ કોણ અપશુકનિયાળ છે તે જોવા માટે કુર્સી ચીઠ્ઠીઓ નાખી (પાસા ફેંક્યા) જેમાં હઝરત યૂનુસ (અ)નું નામ

૧૪૪. અને જો તે (અલ્લાહની) યાદ કરનારો નહોત,

૧૪૫. તો તે અવશ્ય કયામત સુધી તેના પેટમાં પડયો રહેત.

૧૪૬. પછી અમે તેને ખુલ્લા મેદાનમાં ફેંકી દીધા, અને તે માંદો પડયો;

૧૪૭. અને અમે તેના ઉપર તુંબડાની વેલ ઉગાવી તેના ઉપર છાંયો કર્યો. ઢાંકી દીધા.

૧૪૮. અને અમે તેને આશરે એક લાખથી વધુની સંખ્યા (ની કોમ) તરફ રસૂલ બનાવી મોકલાવ્યા હતા,

૧૪૯. અને તે લોકો ઈમાન લઈ આવ્યા અને અમે તેમને એક મુદત સુધી સુખ સગવડો આપી.

૧૫૦. હવે તું તેમને પૂછ 'શું તમારા પરવરદિગાર માટે પુત્રીઓ હોવી જોઈએ અને પુત્રો તમારા હોવા જોઈએ?

૧૫૧. શું અમે સ્ત્રીઓના રૂપમાં (કોઈ) ફરિશ્તાઓ સજ્યા છે કે જેના તેઓ સાક્ષી હોય?

૧૫૨. હકીકતમાં આ જે તેઓ કહી રહ્યા છે તે તેમનું ઘડી કાઢેલું છે (કે) —

૧૫૩. અલ્લાહને સંતાન છે, અને તેઓ ખરેખર જૂઠા છે.

૧૫૪. (અથવા) શું તેણે પુત્રોને બદલે પુત્રીઓ પર પસંદગી ઊતારી છે?

૧૫૫. આ તમને શું થઈ ગયું છે? તમે આ કેવો ઈન્સાફ કરો છો?

فَلَوْلَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ ﴿١٤٤﴾

لَكِثَ فِي بَطْنِهِ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٤٥﴾

فَنَبَذْنَاهُ بِالْعَرَاءِ وَهُوَ سَقِيمٌ ﴿١٤٦﴾

وَأَنْبَتْنَا عَلَيْهِ شَجَرَةً مِّنْ يَقْطِينٍ ﴿١٤٧﴾

وَأَرْسَلْنَاهُ إِلَى مِائَةِ أَلْفٍ أَوْ زَيْدٍ وَنَ ﴿١٤٨﴾

فَأَمَّاؤَا فَمَتَّعْنَاهُمُ إِلَىٰ حِينٍ ﴿١٤٩﴾

فَأَسْتَفْتِيهِمُ الرِّبَّكَ الْبَنَاتُ وَلَهُمُ الْبَنُونَ ﴿١٥٠﴾

أَمْ خَلَقْنَا الْمَلَائِكَةَ إِنَاثًا وَهُمْ شَاهِدُونَ ﴿١٥١﴾

إِلَّا أَنَّهُمْ مِّنْ أَفْكَهٍ مُّبِينٍ ﴿١٥٢﴾

وَلَدَ اللَّهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿١٥٣﴾

أَصْطَفَى الْبَنَاتِ عَلَى الْبَنِينَ ﴿١٥٤﴾

مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿١٥٥﴾

નીકળતાં તેમને ભર દરિયે ફેંકી દેવામાં આવ્યા. સમુદ્રમાં એક મોટું માછલું તેમને ગળી ગયું અને ત્રણ દિવસ પછી કિનારા ઉપરના એક મેદાનમાં માછલાએ તેમને ફેંકી દીધા, ત્રણ દિવસ સુધી ખાધાપીધા વિના રહેવાના કારણે તેઓ અશકિતથી બીમાર પડી ગયા. થોડા સમય બાદ તેઓ પોતાની કોમ તરફ આવ્યા ત્યારે આ લોકો તેમના ઉપર ઈમાન લાવી ચૂક્યા હતા. તેમણે પોતાની કોમથી દૂર ભાગી જવાની ઉતાવળ કરવા માટે પોતાને જ દોષિત ઠરાવ્યા.

હઝરત યૂનુસ (અ)ના પ્રવાસની ભૂમિ લિબનાન હોઈ શકે પરંતુ ત્યાંના સમુદ્રમાં 'વહેલ' નામનું મોટું માછલું હોય તેવું અત્યારે જણાતું નથી. બનવાજોગ છે કે કોઈ સમયમાં ત્યાં તેવા મોટા જળચરો હોય. વર્તમાન કાળમાં દૂર ઉત્તરના દેશોમાં વહેલોના શિકાર ઉપર પ્રતિબંધ નાખવાની ચર્ચાઓ ચાલી રહી છે તેવી જ રીતે અહીં પણ વહેલોને મારીને કદાચ ખાઈ જવાની હશે, તેના કારણે આજે કદાચ તેમનું નામ અહીં નથી દેખાતું. (મજલીસ ઈરફાન)

૧૫૬. તો તમે (થોડો પણ) વિચાર નહિ કરો?
૧૫૭. અથવા તમારી પાસે કોઈ સંગીન દલીલ છે?

૧૫૮. તો લાવો તમારી કિતાબ, જો તમે સાચા છો તો.

૧૫૯. અને તેઓ અલ્લાહ અને જાન વચ્ચે સગાઈના સંબંધ જોડી કાઢે છે જ્યારે જાન પોતે જાણે છે કે તેમને (અલ્લાહ સામે) હાજર કરવામાં આવશે.

૧૬૦. અલ્લાહની સીકત (લાક્ષણિકતા)નું જે વર્ણન તેઓ કરે છે તેનાથી તે હસ્તી બેહદ પવિત્ર છે.

૧૬૧. પરંતુ અલ્લાહના ચુનંદા બંદાઓ (આવું નથી કરતા).

૧૬૨. ખરેખર તમે અને જેની તમે પૂજા કરો છો—

૧૬૩. તમારા સૌમાંથી એક પણ, (કોઈને) અલ્લાહની વિરુદ્ધ બહેકાવી નહિ શકે,

૧૬૪. સિવાય તે જે જહન્નમમાં જીવનાર હશે.

૧૬૫. (અને ફરિશ્તાઓએ કહ્યું) ‘અમારામાંથી કોઈ પણ એવો નથી જેનું સ્થાન મુકરર ન થયેલું હોય.

૧૬૬. ‘અને અમે સૌ (અલ્લાહ સમક્ષ) અદબથી હારબંધ ઊભા રહેનારા છીએ.

૧૬૭. ‘અને ખરેખર અમે (અલ્લાહની) હમ્દો સના કરતા રહીએ છીએ.’

૧૬૮. અને, ખરેખર તે (ઈન્કાર કરનારા)ઓ હમેશાં કહેતા રહેતા,

૧૬૯. કે જો અમારી પાસે તેવો ઉપદેશ આવતો જેવો પહેલાંના લોકો પાસે આવ્યો હતો,

૧૭૦. ‘તો અમે પણ અલ્લાહના પ્યારા બંદા બની ગયા હોત.’

૧૭૧. છતાં (તેમની પાસે કલામ આવ્યું ત્યારે) તેમણે ઈન્કાર કર્યો છે પરંતુ તેમને વેળાસર સઘળું જણાઈ રહેશે.

أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٥٦﴾

أَمْ لَكُمْ سُلْطٰنٌ مُّبِينٌ ﴿٥٧﴾

فَأْتُوا بِكِتٰبِكُمْ إِن كُنْتُمْ صٰدِقِينَ ﴿٥٨﴾

وَجَعَلُوا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجَنَّةِ نِسْبًا وَلَقَدْ عَلِمْتِ

الْجَنَّةُ إِنَّهُمْ لِمُحْضَرُونَ ﴿٥٩﴾

سُبْحٰنَ اللَّهِ عَمَّا يُصِفُونَ ﴿٦٠﴾

إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْخٰلِصِينَ ﴿٦١﴾

فَأْتِكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ ﴿٦٢﴾

مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ بِفٰتِنِينَ ﴿٦٣﴾

إِلَّا مَنْ هُوَ صَالِ الْجَحِيمِ ﴿٦٤﴾

وَمَا مِنَّا إِلَّا لَهُ مَقَامٌ مَّعْلُومٌ ﴿٦٥﴾

وَإِنَّا لَنَحْنُ الصّٰفُّونَ ﴿٦٦﴾

وَإِنَّا لَنَحْنُ الْمُسَبِّحُونَ ﴿٦٧﴾

وَرٰن كَانُوا يَقُولُونَ ﴿٦٨﴾

لَوَ أَن عِنْدَ نٰدِكِرَآءِ مِنَ الْاَوَّلِينَ ﴿٦٩﴾

لَكُنَّا عِبَادَ اللَّهِ الْخٰلِصِينَ ﴿٧٠﴾

فَكَفَرُوا بِهِ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٧١﴾

૧૭૨. અને નિઃસંદેહ અમારા બંદાઓ, (અને) રસૂલો વિશે અમારો નિર્ણય પહેલાથી અપાઈ ગયો છે,

૧૭૩. કે તેમની મદદ અવશ્ય કરવામાં આવશે.

૧૭૪. અને બેશક અમારું જ લશ્કર કતેહમંદ થશે.

૧૭૫. માટે તું તેમનાથી થોડા સમય માટે વિમુખ થઈજા,

૧૭૬. અને તેમને જોતો રહે, કારણ કે તેમને જલ્દી સધળું જાણાઈ રહેશે.

૧૭૭. તો શું તેઓ અમારા અઝાબ માટે ઉતાવળ કરી રહ્યા છે?

૧૭૮. પરંતુ તે તેમના આંગણે^(૧૮) ઊતરશે તો જેમને ચેતવી દેવામાં આવ્યો હતો તેમના માટે તે બેહદ અશુભ સવાર હશે.

૧૭૯. માટે તું થોડા સમય માટે તેમનાથી વિમુખ થઈજા.

૧૮૦. અને તું જોતો રહે, કારણ કે તેઓ વેળાસર (પોતાની દુર્દશા) જોઈ લેશે.

૧૮૧. પાક છે તારો પરવરદિગાર, ઈઝઝતવાળો છે, તેઓ (અલ્લાહ વિશે) જે વાતો કરે છે તેનાથી અલ્લાહ બેહદ ઉચ્ચતર છે!

૧૮૨. અને રસૂલો ઉપર સદા સલામ થાઓ.

૧૮૩. અને સર્વ તો 'રીફના લાયક અલ્લાહ છે જે તમામ જહાનોનો પાલનહાર છે.

وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِإِِبَادِنَا الرُّسُلِينَ ﴿١٧٢﴾

إِنَّهُمْ لَهُمُ الْمَنْصُورُونَ ﴿١٧٣﴾

وَإِنَّ جُنْدَنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ ﴿١٧٤﴾

فَتَوَلَّ عَنْهُمْ كَيْ جَاءَ ﴿١٧٥﴾

وَأَبْصِرْهُمْ فَسَوْفَ يُبْصَرُونَ ﴿١٧٦﴾

أَفِعْدَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ ﴿١٧٧﴾

فَإِذَا نَزَلَ بِسَاحَتِهِمْ فَسَاءَ صَبَاحُ الْمُنْذَرِينَ ﴿١٧٨﴾

وَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتَّى جَاءَ ﴿١٧٩﴾

وَأَبْصِرْ فَسَوْفَ يُبْصَرُونَ ﴿١٨٠﴾

سُبْحَنَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿١٨١﴾

وَسَلَّمَ عَلَى الرُّسُلِينَ ﴿١٨٢﴾

وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٨٣﴾

૧૮. આ સંકેત મક્કાની કતેહ તરફ થયો જાણાય છે તે દિવસ મક્કાવાસીઓ માટે બેહદ 'અશુભ' હતો જ્યારે દસ હઝાર મુસ્લિમો મક્કાના પરાંઓમાં દાખલ થયા હતા. મક્કાવાસીઓ રૂસ્વાઈ તથા નાકામીઓમાં ચોતરફથી ઘેરાઈ ગયા હતા, અને ઈસ્લામ વિરુદ્ધ તેમની તમામ ચાલોમાં સ્વયં પોતે જ કસાઈ ગયા.

سُورَةُ صَ مَكِّيَّةٌ (٣٨)

સૂરાહ સ્વાદ

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. સ્વાદ, ^(૧) નસિહતોથી ભરપૂર કુસ્માનના સોગંદ છે, (કે આ સત્ય કલામ છે).

૩. પરંતુ જે (તેના ઉપર) ઈમાન નથી લાવતા તેઓ ગર્વથી દુશ્મનીમાં ^(૨) (ઊતરી પડ્યા) છે.

૪. તેમના પહેલાં અમે કેટલા વંશોનો વિનાશ કરી ચૂક્યા છીએ! જેમણે ઘણા કાલાવાલા કર્યા, પરંતુ ત્યારે છૂટકારા માટે સમય ન રહ્યો હતો.

૫. તેમના માટે આ આશ્ચર્યની બાબત છે કે તેમની અંદરથી જ તેમને ચેતવનાર આવ્યો છે; અને કાકરો કહે છે 'આ તો જાદુગર છે, અને તદ્દન જૂઠો છે.

૬. 'શું તેણે (ઘણા બધા) મા'બૂદોનો એકજ મા'બૂદ બનાવી દીધો? આ તો ખરેખર બહુ જ નવાઈની વાત છે.'

૭. અને તેમના આગેવાનોએ ખુલ્લી રીતે કહ્યું, 'જાઓ અને તમારા મા'બૂદોને દ્રઢતાપૂર્વક, વળગી રહો, આ તો કોઈ ફરેબી ચાલ લાગે છે.

૮. 'અમે કદાપિ આવી વાત પહેલાંના દીનમાં સાંભળી નથી. ^(૩) આ એક ઉપજાવી કાઢેલા (અસત્ય) સિવાય બીજું કંઈ નથી.

૯. 'શું અમારામાંથી ઉપદેશ તેનાજ ઉપર ઉતરવાનો હતો?' બલ્કે તેઓ મારી નસિહતોની બાબતમાં શંકાશીલ બન્યા છે. બલ્કે તેમણે મારો અઝાબ હજી નથી ચાખ્યો.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ص وَالْقُرْآنِ ذِي الذِّكْرِ

بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي عَذَابٍ وَشَقَاقٍ

كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ فَنَادَ ذَوَاتِلَآءِ
جِئْنَا مَنَاصِ

وَعَجِبُوا أَنْ جَاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ وَقَالَ الْكَافِرُونَ
هَذَا سِحْرٌ كَذَّابٌ

أَجْعَلِ الْإِلَهَةَ إِلَهًا وَاحِدًا إِن هَذَا لَشَيْءٌ
مُجْتَابٌ

وَانطَلَقَ الْمَلَأُ مِنْهُمْ أَنِ امْشُوا وَاصْبِرُوا عَلَى
إِلَهَيْكُمْ إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ يُرَادٌ

مَا سَعَيْنَا فِيهِ إِلَهًا إِلَّا الْآخِرَةُ إِنَّ هَذَا إِلَّا
اِخْتِلَافٌ

أَنْزَلَ عَلَيْهِ الذِّكْرَ مِنْ بَيْنِنَا بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ
فَنْ دُرِّي بَلْ لَمَّا يَدْعُوا عَذَابٌ

૧. સ્વાદ- 'હું અલ્લાહ છું સત્ય છું.'

૨. હઝરત આદમ (અ)થી પોતાની ઉત્પત્તિને શ્રેષ્ઠ ગણી જેણે અલ્લાહને કહ્યું 'હું તેનાથી બેહતર છું,' તે ઈબ્લીસના પગલે ચાલનારાઓ પ્રત્યેક નબીના સમયમાં લોકોના મન ઉપર પોતાનું વર્ચસ્વ જમાવવાની કેશિષ કરતા રહ્યા અને લોકોને સત્ય સ્વીકારવાથી અટકાવતા રહ્યા.

૩. ઈસ્લામ પહેલાંના કોઈ મઝહબમાં તૌહીદનું શુદ્ધ રૂપ બાકી રહ્યું ન હતું.

૧૦. શું તારા સર્વશક્તિશાળી, મહાઉદાર પરવરદિગારના ખજાના તેમના અધિકારમાં છે?

૧૧. અથવા શું આકાશો તથા પૃથ્વી અને તેમની વચ્ચે જે કંઈ છે તેના ઉપર તેમની સત્તા છે? જે હોય તો તેના આધારે ભલે તેઓ ઉપર ચડી જાય. (૪)

૧૨. આ સંગઠિત લશ્કરોમાંનું ટોળું છે જે (બેશક) અહીં હાર ભોગવશે.

૧૩. તેમની પહેલાં નૂહની તથા આદમની તથા ફિરઝાનની કોમે (પણ રસૂલોને) જૂઠ્ઠા ઠરાવ્યા હતા.

૧૪. અને સમુદની તથા લૂતની કોમ તથા વનમાં રહેનારાઓ (હઝરત શોએબની કોમ) એકજ રૂઢી (૫) ઉપર ચાલનારા હતા.

૧૫. તેઓમાંના સૌએ રસૂલોને ખોટા ઠરાવ્યા હતા પરિણામે તેઓ મારી શિક્ષાને પાત્ર બન્યા. (રુકૂઅ-૧)

૧૬. અને તેઓ માત્ર એકજ ધડાકાની રાહ જોઈ રહ્યા છે તો તેને આવવામાં વાર નહિ લાગે.

૧૭. તેઓ કહે છે 'હે અમારા પરવરદિગાર, હિસાબના દિવસ પહેલાં જ અમને અમારા હિસ્સાનો (અજાબ) આપી દે.'

૧૮. (હે રસૂલ) તું તેમની વાતો સાંભળીને સબ્રથી કામ લે, અને અમારા બળવાન બંદા દાઉદને યાદ કર, બેશક તે નિત્ય (અલ્લાહ તરફ) રજૂ થનારો હતો.

૧૯. અમે પર્વતોને તેને આધીન કર્યા હતા, જે સાંજ સવાર તેની સાથે અલ્લાહની હમ્દ (સ્તુતિ)માં મગ્ન રહેતા હતા.

૨૦. અને અમે પક્ષીઓને (તેની સત્તા નીચે) એકત્રિત કર્યા જે તેની તાબેદારી કરતા હતા.

૨૧. અને અમે તેનું રાજ્યને મઝબૂત બનાવ્યું અને તેને હિકમત તથા ઈન્સાફની નઝર આપી.

૨૨. અને શું તને તે ફરિયાદીઓની ખબર પહોંચી જે (તેના મહેલની) દીવાલ કૂદીને (અંદર) ગયા હતા?

أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَحْمَةِ رَبِّكَ الْعَزِيزِ الْوَهَّابِ ۝

أَمْ لَهُمْ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَذُكِّرُوا فِي الْأَسْبَابِ ۝

جُنْدٌ مَا هُنَا لِكَ مَهْزُومٍ مِنَ الْإِحْرَابِ ۝

كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ ذُو الْأَوْتَادِ ۝

وَتَمُودُ وَقَوْمُ لُوطٍ وَأَصْحَابُ لَيْكَةِ أُولَئِكَ الْإِحْرَابِ ۝

إِنْ كُلُّ الْأَكْذَابِ الرُّسُلَ فَحَقَّ عِقَابٌ ۝

وَمَا يَنْظُرُ هَؤُلَاءِ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً مِّنْ قَوَاتٍ ۝

وَقَالُوا رَبَّنَا مِثْلَ قَتْنًا قَبْلَ يَوْمِ الْحِسَابِ ۝

إِصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَادْكُرْ عَبْدَنَا دَاوُدَ إِذْ أَيْنِدْ ۝

إِنَّا سَخَّرْنَا الْجِبَالَ مَعَهُ يُسَبِّحْنَ بِالنَّصِيِّ ۝

إِلَّا شَرَاقٍ ۝

وَالْكَبِيرَ مَخْشُورَةً كُلٌّ لَّهُ آيَاتٌ ۝

وَشَدَدْنَا مُلْكَهُ وَأَيَّدْنَاهُ بِحِكْمَةٍ وَفَصَّلَ

الْخِطَابِ ۝

وَهَلْ أَتَاكَ نَبَأُ الْخَصْمِ إِذْ تَسُوَّرُوا لِلْحِرَابِ ۝

نَبَأُ لَكُمْ

૪. પોતાના બળ તથા જ્ઞાનનો ઉપયોગ કરી જુએ.

૫. માન્યતા તથા વલણમાં એકસરખા.

૨૩. (અને) દાઉદ સમક્ષ આવ્યા ત્યારે તેમને જોઈને તે ગભરાઈ ગયો, તેમણે કહ્યું 'તું ડરીશ નહિ અમે બન્ને ફરિયાદી છીએ. અમારામાંના એકથી બીજાને અન્યાય થઈ રહ્યો^(૬) છે માટે તું અમારી વચ્ચે ઈન્સાફ કર. અમને અન્યાયના રસ્તે ન લઈ જઈશ અને અમને સીધો રસ્તો બતાવ.

૨૪. 'આ મારો ભાઈ છે, તેની પાસે નવ્વાણું ઘેટીઓ છે અને મારી પાસે માત્ર એકજ છે તે પણ તેને સોંપી દેવાની તે માગણી કરે છે, અને તે મારા ઉપર દબાણ કરે છે.^(૭)

૨૫. (દાઉદે) કહ્યું 'બેશક તેની આટલી બધી ઘેટીઓ હોવા છતાં તારી ઘેટી માગી તેણે તારી સાથે અન્યાય કર્યો છે. અને બેશક ઘણા ભાગીદારો એકબીજા સાથે અન્યાય કરતા જ હોય છે, સિવાય તે જે ઈમાન લાવ્યા હોય, અને સદાચારી હોય, પણ તેવા થોડાક જ હોય છે.' અને દાઉદને ખાતરી થઈ કે અમે તેની પરિક્ષા લીધી હતી; પછી તેણે પાલનહાર પાસેથી માફી માગી અને સિજદામાં પડી (તેની સામે) રજૂ થયા.^(૮)

૨૬. જેથી અમે તેને ક્ષમા^(૯) આપી; બેશક તેણે અમારી નજદિકી અને ઉત્તમ કેડાણું (બન્ને) મેળવી લીધાં.

إِذْ دَخَلُوا عَلَىٰ دَاوُدَ فَفَزِعَ مِنْهُمْ قَالُوا لَا تَحْزَنْ
خَصَصْنَا لَكَ مِنْهُ بَعْضًا فَأَحْكُم بَيْنَنَا
بِالْحَقِّ وَلَا تَسْطِطْ وَاهِدْنَا إِلَىٰ سَوَاءِ الْخَوَاطِ ۝
إِنَّ هَذَا أَخِي لَهُ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ نَعْجَةً وَ عَلٰى
نَعْجَةٍ وَاحِدَةً فَقَالَ أَكْفِلْنِيهَا وَعَزَّنِي
فِي الْخِطَابِ ۝

قَالَ لَقَدْ ظَلَمَكَ لِسُوَالِ نَعَجِكَ إِلَىٰ نَعَجَةٍ
وَأَنَّ كَثِيرًا مِنَ الْخُلَطَاءِ لَيَبْغِي بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ
إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَقَلِيلٌ مَا هُمْ
وظَنَّ دَاوُدُ أَنَّمَا فَتَنَّاهُ فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهُ وَخَرَّ رَاكِعًا
وَأَنَابَ ۝
فَعَفَوْنَا لَهُ ذَٰلِكَ وَإِنَّ لَهُ عِنْدَنَا لَزُلْفَىٰ وَحُسْنَ
مَآبٍ ۝

૬. ઈતિહાસથી હઝરત દાઉદ (અ) તંથા હઝરત સુલયમાન (અ) નું રાજ્ય બળવાન તથા સમુદ્ધ હોવાના પ્રમાણો મળે છે, છતાં કાવતરા કરનારાઓ તેમાં અરાજકતા ફેલાવવા તેમજ હઝરત દાઉદ (અ)ને કતલ કરવા માટે પ્રયત્નશીલ રહેતા. આ આયતમાં જણાવેલા ફરિયાદીઓ કે વાદી પ્રતિવાદી વાસ્તવમાં હઝરત દાઉદ (અ)ને કતલ કરવાના ઈરાદાથી તેમના અંતપુરમાં ઘુસી ગયા હતા. પરંતુ તેમને સાવધ તથા ખબરદાર જોઈ પોતાના આવવાના હેતુ વિશે તેમણે બહાનું આગળ ધર્યું કે તેમને શંકાના આધારે સજા ન આપવામાં આવે.

૭. આ સો ઘેટીઓની કડાણી દ્વારા તેમણે માર્મિક ઈલ્લામ લગાવ્યો હતો કે હઝસ દાઉદ (અ) એક અલિમ સત્તાધીશ છે જે નાના નાના કબીલાઓને પોતાની રાજ્ય સત્તામાં બળપૂર્વક જોડી દેવા ચાહે છે.

૮. હઝરત દાઉદ (અ)એ આ ઘટનાને અલ્લાહ તરફથી આવેલી એક ચેતવણી માની અને અલ્લાહની હુજૂરમાં તેમણે શુકરાનાનો સિજદો કર્યો.

૯. હઝરત દાઉદ (અ) એ કોઈ ગુનાહિત કામ ન કર્યું હતું. બાઈબલમાં તેમના ઉપર વ્યાભિચાર કરવાનું તોહમત મૂકવામાં આવ્યું છે. કુસ્આન મજ્હદમાં તેમના વિશે અલ્લાહે ફરમાવ્યું છે. (જૂઓ. ૨. શમુએલ પ્ર. ૧૧ આયાત ૪ તથા ૫) 'અલ્લાહે તેમને કુરબન બક્ષી પોતાનો મુકર્રબ બનાવ્યો.'

૨૭. ‘હે દાઉદ અમે તને ધરતીમાં અમારો ખલિકો (પ્રતિનિધિ) નિમ્નો છે, માટે તું લોકો વચ્ચે ન્યાયપૂર્વક ફેસલો કર અને પોતાની મનોકામના પાછળ ન ચાલ, જે તને અલ્લાહની રાહથી રખડાવી દેશે. બેશક જે અલ્લાહની રાહથી ભટકી જાય છે તેને દર્દનાક અઝાબ મળશે, કારણ કે તેઓ કયામતના દિવસને ભૂલી ગયા હશે. (રુકૂઅ-૨)

૨૮. અને આકાશ તથા ધરતી તથા તેની વચ્ચે જે કંઈ છે તેને અમે કોઈ હેતુ વગર નથી સજ્યા. આવી ખોટી માન્યતા ઈમાન ન લાવનારાઓની છે. બેશક કાફરોનો વિનાશ આગથી થનારો છે.

૨૯. શું જે ઈમાન લાવી નેકી કરે છે અને જે પૃથ્વીમાં ફિસાદ મચાવે છે શું તેમની સાથે અમે એક જેવો વર્તીવ કરશું? શું અમે પરહેઝગારોને અને બદકારોને એક સરખા ગણીશું?

૩૦. આ અનંત બરકતોવાળી કિતાબ છે જે અમે તારી તરફ ઊતારી છે કે લોકો તેની આપતો ઉપર વિચાર કરે અને સમજદારી ધરાવનારાઓ તેનાથી બોધ ગ્રહણ કરે.

૩૧. અને અમે દાઉદને સુલયમાન^(૧૦) અર્પણ કર્યો હતો, ખરેખર તે ભલો બંદો હતો. તે નિત્ય (અલ્લાહ તરફ) રજૂ થનારો હતો.

૩૨. જ્યારે તેની સામે સાંજ ટાણે બહુજ પાણીદાર^(૧૧) ઘોડા લાવવામાં આવ્યા હતા,

૩૩. (ત્યારે) તેણે કહ્યું ‘હું ઘોડાઓને એટલા માટે પ્યાર કરું કે તે મને અલ્લાહની યાદ અપાવે^(૧૨) છે પછી જ્યારે તે ઓટ પાછળ ચાલ્યા ગયા (તે તેણે કહ્યું)

૩૪. તેમને મારી પાસે પાછા લાવો. પછી તે તેમના પગ તથા ગરદન ઉપર લાથ^(૧૩) ફેરવવા લાગ્યો.

يَا دَاوُدَ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَىٰ فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ يَوْمَ نُسَوِّدُ السَّيِّئِينَ ﴿٢٧﴾

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَاطِلًا ۚ ذَٰلِكَ ظَنُّ الَّذِينَ كَفَرُوا فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ ﴿٢٨﴾

أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْفَاسِقِينَ فِي الْأَرْضِ أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْجُحَّارِ ﴿٢٩﴾

كَيْبُ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِّيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرَ أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿٣٠﴾

وَوَهَبْنَا لِدَاوُدَ سُلَيْمَانَ ۖ نِعْمَ الْعَبْدُ إِنَّهُ أَوَّابٌ ﴿٣١﴾

إِذْ عَرَضَ عَلَيْهِ بِالْعِثِّيِّ الصَّفِيفَتُ الْجَائِدُ ﴿٣٢﴾

فَقَالَ إِنِّي أَحْبَبْتُ حُبَّ الْخَيْرِ عَنْ ذِكْرِ رَبِّي حَتَّى تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ ﴿٣٣﴾

رُدُّوهَا عَلَيَّ ۖ فَطَفِقَ مَسًّا بِالسُّوقِ وَالْأَعْنَاقِ ﴿٣٤﴾

૧૦. હઝરત દાઉદ (અ) હઝરત સુલયમાન (અ)ના પિતા હતા.

૧૧. તેજ રક્તાર, ઝડપથી દોડનારા.

૧૨. અલ્લાહે હઝરત સુલયમાન (અ)ને બળ આપ્યું તથા દોલત અપર્ણ કરી હતી. તેમનું રાજ્ય ઘણું ફેલાયેલું હોવાથી તેમણે મોટું લશ્કર રાખ્યું હતું, જેના કારણે તેમને ઘોડાઓ સાથે બહુજ લગાવ હતો.

૧૩. ‘મસહ’નો અર્થ ‘કાપવું’ તેમજ ‘થાબળવું કે પંપાળવું’ પણ નીકળે છે. ઘણા વિવેચકોના

૩૫. અને અમે સુલયમાનની પણ અજમાયશ કરી હતી. અમે તેના તખ્ત ઉપર (એક નિર્જીવ) લાશ (૧૪) લાવીને નાખી. પછી તે (અલ્લાહ તરફ) રજૂ થયો હતો.

૩૬. તેણે કહ્યું 'હે મારા પરવરદિગાર, મને જમા આપ અને મને એવી બાદશાહી આપ જે મારા પછી કોઈને પણ કાવે નહિ (૧૫) બેશક તું જ મહાન દાતા છે.'

૩૭. જેથી અમે પવનને તેને તાબે કર્યો જે તેના હુકમથી ફૂંકાતો અને તેની ઈચ્છીત જગ્યાએ ધીમે ધીમે તેને પહોંચાડી દેતો.

૩૮. તેમજ જીન્નોને (૧૬) પણ તેના તાબે કર્યો હતા જે બાંધકામ કરનારા તથા મરજીવા (૧૭) હતા.

૩૯. અને અન્ય બેડીઓમાં જકડાએલા (૧૮) (ગુલામો) હતા (તે પણ)

૪૦. (અમે કહ્યું) આ અમારી તરફથી તને બક્ષીસ છે માટે જો તું (કોઈને) આપી દે (તો તને છૂટ છે) અથવા તું રાખી લે, તેનો હિસાબ લેવામાં નહિ આવે.'

وَلَقَدْ قَتَلْنَا سُلَيْمَانَ وَآلَقَيْنَا عَلَى كُرْسِيِّهِ جَسَدًا ثُمَّ أَنَابَ ﴿١٤﴾

قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَهَبْ لِي مُلْكًا لَا يَبْغِيَ لِي أَحَدٌ مِّنْ بَعْدِي إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ ﴿١٥﴾

فَسَخَرْنَا لَهُ الرِّيحَ تَجْرِي بِأَمْرِهِ رُخَاءً حَيْثُ أَصَابَ ﴿١٦﴾

وَالشَّيْطَانِ كُلِّ بَنَاءٍ وَغَوَّاصٍ ﴿١٧﴾

وَأَخْرَجْنَا مَقَرَيْنِ فِي الْأَصْفَادِ ﴿١٨﴾

هَذَا عَطَاؤُنَا فَامْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿١٩﴾

અભિપ્રાયમાં હઝરત સુલયમાન (અ)એ ઘોડાઓના નિરીક્ષણ નમાઝનો વકત ગુમાવી દીધો હોવાથી તેમણે તે ઘોડાઓને ફરી મંગાવ્યા અને કોષમાં તેમના પગ કાપી તેમને મારી નાખ્યા. એક રસૂલ આવા ઘેલાછાભર્યા વલણનું પ્રદર્શન કરી શકે તે માનવામાં નથી આવતું કે તે અજ્ઞાન વ્યક્તિની જેમ બેઝબાન પ્રાણી ઉપર પોતાના દોષનો કોપ ઉતારે. (તફસીર સગીર હિન્દી)

૧૪. અલ્લાહે હઝરત સુલયમાનને સાવધ કર્યો હતા કે તેમની સમૃદ્ધ તથા વિશાળ સલ્તનતની ગાદી ઉપર બાયલો તથા આવડત વિનાનો રાજા આવશે જેની માનવતા મરી પરવારી હશે. અને તેના હાથે જ તે રાજ્યનો વિનાશ થશે. તેમના નાલાયક દીકરા રહાબાઅમના સમયમાં તે સલ્તનતનો વિનાશ થયો હતો.

૧૫. હઝરત સુલયમાન (અ)ને ખાતરી થઈ ચૂકી હતી કે તેમના મૃત્યુ બાદ તેમના નાલાયક આવડત વિનાના ગાદીવારસથી તેમના રાજ્ય કારભારની પ્રતિષ્ઠા તથા તેનું ધોરણ નીભાવી શકાશે નહિ તેથી તેમણે અલ્લાહ પાસે દુઆ માગી હતી કે અલ્લાહે તેમને આપેલી રૂહાની બાદશાહતનો કોઈ વારસ નીમવામાં ન આવે. પરિણામે તેમના બાદ ઈસરાઈલીઓમાં તેમના જેવો પ્રતિભાશાળી રાજવી કોઈ બીજો નથી થવા પામ્યો.

૧૬. 'શયાનીન' (શયતાનો) જંગલી, અશિક્ષિત, અસંસ્કારી વનવાસીઓ.

૧૭. મરજીવા અર્થાત ઠાંડા પાણીમાં ડુબકી મારી મોતી વગેરે કાઢનારા.

૧૮. હઝરત સુલયમાન (અ)એ ઘણા હિસક પહાડી કબીલાઓને પોતાના ગુલામ બનાવ્યા હતા, જે નાનામોટા કામકાજ કરનારા હતા.

૪૧. અને બેશક તેને અમારો કૂબ મળ્યો અને ઉત્તમ ઠેકાણું (પણ). (રુકૂઅ-૩)

૪૨. અને અમારા બંદા અખ્બૂને^(૧૯) યાદ કર જ્યારે તેણે પોતાના રબને પુકાર્યો, કહ્યું 'શયતાને મને પોતાની જાળમાં ફસાવ્યો છે અને તેણે મને સખત તકલીફ આપી છે અને સખત ઈજા પહોંચાડી છે.'

૪૩. (અમે કહ્યું) 'તું (ઘોડાને) એડી^(૨૦) માર, જ્યાં નાહવાનું તથા પીવાનું ઠંડું પાણી છે. (ત્યાં પહોંચી જા).

૪૪. અને અમે તેના કુટુંબીજનો તથા બીજા ઘણા (સાથીઓ) તેને અર્પણ કર્યા, જે અમારા તરફથી કૃપા હતી અને સમજદારો માટે એક નસિહત હતી.

૪૫. અને (અમે કહ્યું) 'તારા હાથમાં તણખલાઓનો ઝૂંડો લઈને તેનાથી માર, (૨૧) પરંતુ તારા સોગંદ તોડીશ નહિ.' બેશક અમે તેને સખ કરનાર જોયો. તે એક ભલો બંદો હતો. બેશક તે નિત્ય (અલ્લાહ તરફ). રજૂ થનારો હતો.

૪૬. અને અમારા બંદા ઈબ્રાહીમ તથા ઈસ્હાક તથા યા'કૂબને યાદ કર, જે શકિતશાળી અને દૂસ્અંદેશ હતા.

وَرَأَى لَهُ عِنْدَنَا لُزْفًى وَحُسْنَ مَآبٍ ۝

وَأَذْكُرْ عَبْدَنَا أَيُّوبَ إِذْ نَادَى رَبَّهُ أَنِّي مَسْنِي الشَّيْطَانُ يَنْصُبْ وَعْدًا ۝

أَرْكُضْ بِرَجْلِكَ هَذَا مَغْتَاسٌ بَارِدٌ وَشَرَابٌ ۝

وَوَهَبْنَا لَهُ أَهْلَهُ وَمِثْلَهُم مَّعَهُمْ رَحْمَةً مِنَّا وَذِكْرًا لِّأُولِي الْأَلْبَابِ ۝

وَخَذْ بِيَدِكَ ضِغْثًا فَاصْرِبْ بِهِ وَلَا تَحْنُتْ إِنَّا وَجَدْنَاهُ صَابِرًا نِعْمَ الْعَبْدُ إِنَّهُ أَوَّابٌ ۝

وَأَذْكُرْ عَبْدَنَا إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ أُولِي الْأَيْدِي وَالْأَبْصَارِ ۝

૧૯. આઈબલના વર્ણન પ્રમાણે હઝરત અય્યુબ (અ) 'ઉઝ' પ્રદેશના રહેનારા હતા જે પ્રદેશ માનવા પ્રમાણે અરબિયાના રણના કોઈ ભાગમાં હતો, જ્યાં તેઓ ઈસરાઈલીઓના મિસરથી સ્થળાંતર પહેલાં રહેતા હતા અને તે તેમનું વતન હતું. હઝરત અય્યુબ (અ) ઈસરાઈલ (અ) (હઝરત યા'કૂબ)ના મોટા ભાઈ યશાઉના દીકરા હતા જેથી તેઓ બનીઈસરાઈલમાં ન ગણાતા હતા. પરંતુ કેટલાક લોકોનું માનવું છે કે તેઓ હઝરત મૂસા (અ) પહેલાં થઈ ગયા હતા. ઘણા એમ માને છે કે તેઓ હઝરત મૂસા (અ)ના સમકાલિન હતા. એક મૂનિપૂજક સરદારની પજવણીથી તેમના પરિવારથી તેઓ જુદા પડી ગયા અને સખત માંદા થયા હતા ત્યારે તેમણે અલ્લાહને પુકાર્યો હતો.

૨૦. અલ્લાહે તેમને તે પ્રદેશમાંથી ચાલ્યા જવાનો હુકમ આપ્યો હતો અને એક ખાસ જગ્યાએ નિર્મળ પાણી હતું ત્યાં તેમને રહેવાની સૂચના આપી હતી. અહીં તેમણે પોતાની તંદુરસ્તી પાછી મેળવી લીધી હતી.

૨૧. હઝરત અય્યુબ (અ) બેહદ સખ કરનારા અલ્લાહના પરહેઝગાર બંદા હતા. તેઓ પોતાના પરિવારથી વિખુટા પડી ગયા હતા, જેથી પોતાના પરિવારના સભ્યો ઉપર રોષે ભરાયા હતા અને મોકો મળેથી તેમને શિક્ષા કરવાની તેમણે પ્રતિજ્ઞા લીધી. જ્યારે તેમનો ફરી મેળાપ થયો ત્યારે અલ્લાહે તેમના ઉપર સખ્તી ન કરવાનો તેમજ પોતાની લીધેલી પ્રતિજ્ઞાને ન તોડતાં તેમને હલકી શિક્ષા કરવાની આજ્ઞા આપી; તેમના પરિવાર તથા અન્ય સાથીઓને તેમના આભારવશ કરવાનો હુકમ કર્યો હતો.

૪૭. (લોકોને) આખેરતના ઘરની યાદી અપાવવા માટે અમે તેમને ચૂંટી લીધા હતા.

૪૮. અને બેશક તેઓ અમારા ચૂનંદા અને સર્વશ્રેષ્ઠ લોકોમાંના છે.

૪૯. અને ઈસ્માઈલ તથા અલયસ્આ (૨૨) અને જૂલકિકલાને (૨૩) યાદ કર તે સઘળા મારા ઉત્તમ બંદા હતા.

૫૦. આ (કુસ્આન) એક નસિહત છે. અને બેશક પરહેઝગારો માટે (અમારી પાસે) ઉત્તમ રહેઠાણ હશે;

૫૧. સદાય રહેવાની બગીચા હશે. જેના દ્વારા તેમના માટે ખુલ્લા રાખવામાં આવશે.

૫૨. તેમાં (તકીયાને) અઢેલીને બેઠા હશે (અને) ત્યાં તેઓ મનગમતા ફળો તથા છલકતા પીણા મેળવશે.

૫૩. અને તેમની સાથે નજરો નીચી રાખનારી સમાન વયની (યુવતિઓ) હશે.

૫૪. ન્યાયના દિવસે તમને જે આપવાનો વાયદો હતો તે આ (વસ્તુઓ) છે.

૫૫. બેશક આ અમારી ને'મતો છે જે કદીપણ ખૂંટનારી નથી.

૫૬. આ (મોમિનો માટે) છે. પરંતુ નાફરમાનોનું ઠેકાણું બહુજ બૂરું છે.

૫૭. (જ) જહન્નમ છે. જેમાં તેઓ જલતા રહેશે. તે કેવું અધમ રહેકાણ છે.

૫૮. ઉકળતું પાણી તથા અતિશય ઠંડું દુર્ગંધવાળું પીણું તેમનો બદલો છે, ભલે તેઓ ચાખે.

૫૯. અને તેવી જ બીજી(યાતનાઓ પણ) છે.

૬૦. (જહન્નમમાં દાખલ થનારાઓને કહેવામાં આવશે) 'આ તમારા સાથીઓના ટોળા છે જે તમારી સાથે દાખલ થવા માટે દોડી રહ્યા છે.' તેમને આદર સન્કાર નહિ મળે. ખરેખર તેઓ આગમાં જલનારા છે. (૨૪)

إِنَّا أَخْلَصْنَاهُمْ بِخَالِصَةٍ ذِكْرَى الدَّارِ ۝

وَأَنَّهُمْ عِندَنَا لَئِنِ الْمُصْطَفَيْنِ الْآخِيَارِ ۝

وَأَذْكُرَ اسْمِ اللَّهِ وَالْيَسَعَ وَذَا الْكِفْلِ وَكُلِّ مِّنَ الْآخِيَارِ ۝

هَذَا ذِكْرُ وَإِن لِلْمُتَّقِينَ لَحُسْنَ مَّآبٍ ۝

جَنَّاتٍ عَذَبٍ مُّفْتَحَةٍ لَّهُمُ الْآبُوابُ ۝

مُتَّكِئِينَ فِيهَا يَدْعُونَ فِيهَا بِفَاكِهَةٍ كَثِيرَةٍ وَشَرَابٍ ۝

وَعِندَهُمْ قُضِرَتِ الْأَرْفَافُ ۝

هَذَا مَا تُوْعَدُونَ لِيَوْمِ الْحِسَابِ ۝

إِنَّ هَذَا لَرِزْقُنَا مَا لَهُ مِنْ تَفَافٍ ۝

هَذَا وَإِن لِلطَّاغِينَ لَشَرَّ مَّآبٍ ۝

جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا فَمِنْ أَلْبَاسٍ ۝

هَذَا فَيْدُ وَفْوُهُ حَيْمَرٌ وَغَسَاقٌ ۝

وَأُخْرٍ مِنْ شَكْلِهِ أَزْوَاجٌ ۝

هَذَا فَوْجٌ مُّقْتَحِمٌ مَّعَكُمْ لَا مَرْحَبًا بِهِمْ إِنَّهُمْ

صَالُوا النَّارِ ۝

૨૨. હઝરત અલ-યસઅ હઝરત ઈલ્યાસ (અ)ના ખલીફા હતા, અને નબી પણ હતા, જે ઈ.સ. પૂર્વે ૯૩૮માં થઈ ગયા હતા.

૨૩. 'જૂલકિકલા' અરબોમાં હિલકીલ (અ)ના નામે જાણીતા છે.

૨૪. જ્યારે નાફરમાનોના સરદારોના પગલે ચાલનારાઓનું ટોળું આવતું દેખાશે ત્યારે તેમને કહેવામાં આવશે કે તેઓ પણ તેમની સાથે તેવી જ રીતે જહન્નમમાં દાખલ થાય જેવી રીતે તેઓ દુનિયામાં વગર વિચારે સત્યનો ઈન્કાર કરી તેમની પાછળ દોડતા રહ્યા હતા.

૬૧. તેઓ (કિસાદી આગેવાનોને) કહેશે 'બલકે તમેજ(જલનારા)છો. (હકીકતમાં) તમને જ આવકાર નહિ મળે. તે તમેજ છે જેમણે અમને આ દશાએ પહોંચાડ્યા છે. આ કેટલું બૂરું કેકાણું છે!' (૨૫)

૬૨. તેઓ કહેશે 'હે અમારા પરવરદિગાર, જેણે અમને આ દશાએ પહોંચાડ્યા છે તેમની આગની સજા બમણી કરી દે.'

૬૩. અને તેઓ કહેશે 'શું વાત છે કે અમે જે લોકોને દુનિયામાં બૂરા સમજતા હતા તેઓ કેમ અહીં દોખાતા નથી?

૬૪. 'શું એટલા માટે કે અમે તેમનું હાસ્ય ઉડાવતા હતા અથવા શું અમારી નજર ચૂક થઈ ગઈ છે?'

૬૫. ખરેખર, આગનિવાસીઓનું આવી રીતે અંદરોઅંદર ઝઘડવું બિલકુલ અનિવાર્ય હશે. (રુકૂઅ-૪)

૬૬. તું કહી દે 'હું તો માત્ર ચેતવનાર જ છું. અને તે બૂલંદ શાનવાળા અલ્લાહ સિવાય બીજો કોઈ મા'બૂદ નથી;

૬૭. 'જે આકાશો તથા પૃથ્વીનો તથા તેમની વચ્ચે જે છે તે સૌનો માલિક છે, તે સર્વ સમર્થ છે, બક્ષનાર છે.'

૬૮. તું તેમને કહે 'આ (એક) મહાન ખબર છે,

૬૯. 'જેનાથી તમે મોહું ફેરવી રહ્યા છો.

૭૦. 'જ્યારે તે દિવ્ય મજલિસમાં તેમની (૨૬) વચ્ચે ચર્ચા ચાલી રહી હતી તેનું મને કોઈ જ્ઞાન ન હતું. (૨૭)

૭૧. 'પરંતુ મને વહી દ્વારા એટલું જ જણાવવામાં આવ્યું કે હું માત્ર ચેતવનારો જ છું.'

قَالُوا بَلْ أَنْتُمْ لَأَمْرَجِبًا بِكُمْ أَنْتُمْ قَدْ مَتَّبَعُوا
لَنَا فَبَيْسَ الْقَرَارِ ۝

قَالُوا رَبَّنَا مَنْ قَدَّمَ لَنَا هَذَا فَرَدُّهُ عَلَيْنَا بَاطِلًا
فِي النَّارِ ۝

وَقَالُوا مَا لَنَا لَا نَرَى رِجَالًا كُنَّا نَعُدُّهُمْ مِّنَ
الْأَسْرَارِ ۝

أَتَّخَذْنَاهُمْ سِغْرِيًّا أَمْ زَاغَتْ عَنْهُمْ الْبَصَارُ ۝

إِنَّ ذَٰلِكَ لَحَقٌّ تَخَاصُّمِ أَهْلِ النَّارِ ۝

قُلْ إِنَّمَا أَنَا مُنذِرٌ ۚ وَمَا مِن إِلَٰهٍ إِلَّا اللَّهُ
الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ۝

رَبُّ السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الْعَزِيزُ
الْغَفَّارُ ۝

قُلْ هُوَ نَبَوٓءُ عَظِيمٌ ۝
أَنْتُمْ عَنْهُ مُعْرِضُونَ ۝
مَا كَانَ لِي مِن عِلْمٍ بِاللَّغَلِ الْإِعْلَٰی إِذْ يَخْتَصِمُونَ ۝

إِنْ يُؤَخِّرْ إِلَىٰ إِلَّا أَنَا أَنَا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ۝

૨૫. માનવી પોતાના સ્વભાવ પ્રમાણે પોતાની પાયમાલીનો દોષ બીજા ઉપર નાખતો રહે છે. તે પ્રમાણે બન્ને વર્ગો એકબીજા ઉપર લા'નનો નાખશે.

૨૬. ફરિશ્તાઓની.

૨૭. હદીસ તથા અલ-બકરાહની આયત ૩૧માં જણાવ્યા પ્રમાણે અલ્લાહે પૃથ્વીમાં નબીનો ઉદય કરવા પહેલાં ફરિશ્તાઓને પોતાનો ઈરાદો જણાવ્યો હતો, અલ્લાહ પોતાના જે ઈરાદાઓ ફરિશ્તાઓને જણાવે છે તેનું જ્ઞાન ઈન્સાનો તથા નબીઓને નથી હોતું.

૭૨. જ્યારે તારા રબે ફરિશ્તાઓને કહ્યું 'હું માટીમાંથી ઈન્સાનને પેદા કરવાનો છું.

૭૩. 'અને જ્યારે હું તેને આકાર આપી તેમાં મારી રૂઢ કૂંકીશ, ત્યારે તમે તેની તાબેદારીમાં' (૨૮) આવી જજો.'

૭૪. પરિણામે તમામ ફરિશ્તાઓ તાબેદારીમાં આવી ગયા.

૭૫. પરંતુ ઈબ્લીસ ન આવ્યો. તેણે ધમંડ કર્યો અને ઈમાન ન લાવનારાઓમાંનો થયો.

૭૬. (અલ્લાહે) ફરમાવ્યું 'હે ઈબ્લીસ મેં મારા બે હાથોથી જે સજ્જુ હું તેની તાબેદારીમાં આવવાથી તને કંઈ વસ્તુએ અટકાવ્યો હતો? શું તું મગરૂર થઈ ગયો છે અથવા શું તું ઉચ્ચ દરજ્જાવાળો છે?'

૭૭. તેણે જવાબમાં કહ્યું 'હું તેનાથી બેહતર છું. તેં મને અગ્નિમાંથી ઉત્પન્ન કર્યો છે અને તેને કાદવમાંથી.'

૭૮. (અલ્લાહે) ફરમાવ્યું 'તો તું અહીંથી' (૨૯) ચાલ્યો જા, તું બેશક હડધૂત થઈશ.

૭૯. 'અને [ત્રિ:સંદેહ તારા ઉપર ક્યામત સુધી મારી લા'નત રહેશે.'

૮૦. તેણે કહ્યું 'હે મારા પરવરદિગાર, તો તેમને ઉઠાડવામાં આવશે તે દિવસ સુધીની મને મોહવત આપ.'

૮૧. અલ્લાહે ફરમાવ્યું 'બેશક તને મોહવત આપવામાં આવે છે,

૮૨. 'તે મુકરર ઘડીના દિવસ સુધી.'

૮૩. તેણે કહ્યું 'તારી ઈઝઝતના સોગંદ, હું તમામ લોકોને બહેકાવીશ.

إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِّن طِينٍ ﴿٢٨﴾
فَإِذَا سَوَّيْتَهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ ﴿٢٩﴾

فَسَجَدَ الْمَلَكَةُ كُلُّهُمْ أَسْجَعُونَ ﴿٣٠﴾
إِلَّا إِبْلِيسَ اسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ ﴿٣١﴾
قَالَ يَا بَلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَن تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِكَ يَدَيَّ اسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْعَالِينَ ﴿٣٢﴾

قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِّنْهُ خَلَقْتَنِي مِن نَّارٍ وَخَلَقْتَهُ مِن طِينٍ ﴿٣٣﴾

قَالَ فَأَخْرِجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ ﴿٣٤﴾
وَأَن عَلَيْكَ لَعْنَتِي إِلَى يَوْمِ الدِّينِ ﴿٣٥﴾
قَالَ رَبِّ فَأَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمٍ يُبْعَثُونَ ﴿٣٦﴾

قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ ﴿٣٧﴾
إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ ﴿٣٨﴾
قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٣٩﴾

૨૮. અલ્લાહ સિવાય અન્યને સિજ્દો કરવો હરામ છે, આ અલ્લાહનો જ હુકમ હતો. અહીં 'સિજ્દો' તાબેદારી સેવા વગેરેના અર્થમાં વપરાયો છે. આ સિજ્દાથી જે નમવું અથવા પૂજા કરવાનો ભાવાર્થ લેવામાં આવશે તો અલ્લાહના કાનુનને તોડવાનો આરોપ અલ્લાહ ઉપરજ નાખવા જેવું થશે. અલ્લાહનો ૩૨ રાખનારા સમજદાર ઈન્સાનોએ આવા ગંભીર વિષય ઉપર સાવચેતીથી કામ લેવું જોઈએ.

૨૯. 'અહીંથી'નો અર્થ જન્નત નથી કારણ કે એકવાર જે જન્નતમાં હોય તેને કાઢી મૂકવામાં આવતો હોવાની દલીલ ક્યાંય પણ દેખાતી નથી. આ જગ્યા એક એવું સ્થળ છે જ્યાં ઈન્સાનો નબીના આવ્યા પહેલાંથી જ રહેતા હોય છે અને શયતાનનું તો જન્નતમાં હોવું સંભવિત છે જ નહિ.

૮૪. 'સિવાય તેમને જે તારા ચુનંદા બંદા છે.'

૮૫. (અલ્લાહે) ફરમાવું 'તો પછી આ હકીકત

છે અને હું સાચું કહું છું.'

૮૬. 'કે હું તારા અને તારું અનુસરણ કરનારાઓથી જહન્નમને ભરી મૂકીશ.'^(૩૦)

૮૭. તું તેમને કહી દે 'હું તમારા પાસેથી કંઈ વળતર નથી, ચાહતો, ન હું કોઈ સ્વાંગ રચનારા (ઢોંગી) લોકોમાંથી છું.'

૮૮. 'આ (કુશ્માન) તમામ માનવજાતિ માટે એક નસિહત છે.'

૮૯. 'અને ટૂંક સમયમાંજ તમે તેની સચ્ચાઈને જાણી લેશો.'
(રુકૂઅ-૫)

إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمْ الْمُخْلِصِينَ ﴿٣٧﴾
قَالَ فَالْحَقُّ وَالْحَقَّ أَقُولُ ﴿٣٨﴾

لَا مَلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكَ وَمِمَّنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ
أَجْمَعِينَ ﴿٣٩﴾

قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ ﴿٤٠﴾

إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ﴿٤١﴾

وَلِتَعْلَمَنَّ نَبَأَهُ بَعْدَ حِينٍ ﴿٤٢﴾

૩૦. શયતાન તથા અલ્લાહ વચ્ચેનો સંવાદ ખરેખર થયો નથી પરંતુ આ વાર્તાલાપનું એક અલંકારિક રૂપમાં વર્ણન કરવામાં આવે છે, અને દર રસૂલના સમયમાં આવી જ પરિસ્થિતિનો ઉદ્ભવ થાય છે. આ સૂરાહની આયત ન-૭૨ પ્રમાણે રસૂલની ભૂમિકા ઈન્સાન અદા કરે છે, અને રસૂલનો ઈન્કાર કરનારા, વિરોધ કરનારા અને તેને તરેહ તરેહના દુઃખ આપનારા દુશ્મનો ઈબ્લીસની ભૂમિકા અદા કરતા રહે છે.

سُورَةُ الزُّمَرِ مَكِّيَّةٌ

(૩૧)

અલ-ઝૂમર

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. આ કિતાબનું અવતરણ અલ્લાહ તરફથી થયું છે જે ઝબરદસ્ત છે, હિકમતવાળો છે.

૩. બેશક અમેજ સત્યના આધારે આ કિતાબ તારા તરફ ઊતારી છે; માટે અલ્લાહના ફરમાનોને આધીન થઈ સાફ દિલથી તેની બંદગી કરતો રહે.

૪. યાદ રાખ, ખાલીસ બંદગી અલ્લાહ માટે જ છે અને જે લોકો અલ્લાહ સિવાય અન્યને પોતાના કાર્યસાધક ઠરાવે છે (અને કહે છે) કે અમે તો તેમની બંદગી એટલા માટે કરીએ છીએ કે તેઓ અમને અલ્લાહના નજીક^(૧) પહોંચાડી દે, અલ્લાહ તેમની વચ્ચેના મતભેદોનો ફેસલો અવશ્ય કરશે. અલ્લાહ જૂઠ્ઠા અને નાશુકરાને સીધા રસ્તો નથી દેખાડતો.

૫. જો અલ્લાહ કોઈને પોતાનો પુત્ર બનાવવા ચાહતો હોત તો તે પોતાના સર્જનોમાંથી કોઈને પણ પસંદ કરી લેત. પાક છે તે હસ્તી (આવી વાતોથી) તે અનન્ય^(૨) છે, સર્વશક્તિશાળી છે.

૬. તેણે આકાશ તથા પૃથ્વીને હિકમતની આવશ્યકતાના આધારે ઉત્પન્ન કર્યા છે, અને તે જ રાતને દિવસ ઉપર ઢાંકે છે અને દિવસને રાત ઉપર ઢાંકે છે; અને તેણે સૂર્ય તથા ચંદ્રને તેમના કામે લગાવી દીધા છે જે પોતાની મુકરર મુદત સુધી તેમાં પ્રવૃત્ત રહેશે. યાદ રાખો કે તે જ સર્વસત્તાધારી છે, મહાન બક્ષનાર (પણ) છે.

૭. તેણે તમને એકજ જીવમાંથી પેદા કર્યા છે, પછી તેમાંથી તમારું જોડું પેદા કર્યું; અને તેણે તમારા

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ فَاعْبُدِ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ

أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ

كَفَّارٌ

لَوْ أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا لَأَصْطَفَى مِمَّا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ سُبْحَنَهُ هُوَ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ

خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ يَكُونُ الْيَلَّ عَلَى النَّهَارِ وَيَكُونُ النَّهَارُ عَلَى الْيَلِّ وَسَخَّرَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُسَمًّى الْأَوْهَالُ الْعَزِيزُ

الْغَفَّارُ

خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا

૧. પોતાના વહેમો, મૂર્તિઓ, બુઝર્ગ હસ્તીઓ, સંતપુરુષો, દુન્યવી માયા, દૈવતનો મોહ, રૂઢીરિવાજના બંધનો, વાસના, સામાજિક દુષણો તરફ ઈન્સાનનું વલણ સ્વાભાવિક છે. આ વસ્તુઓ ટ્રારા તેઓ કાએનાતના માલિકની નિકટતા મેળવવાનો દાવો કરે છે.

૨. 'અનન્ય', અજોડ છે એક જ છે, તેના સિવાય કોઈ બંદગીના લાયક નથી.

માટે પશુઓના આઠ પ્રકારના જોડા પેદા કર્યાં. તે જ તમારી માતાના ગર્ભાશયમાં એક બાદ એક તેમ ત્રણ હાલતોમાં તમારું સર્જન કરે છે. આ જ^(૩) અલ્લાહ છે, જે તમારો સર્જનહાર છે, સર્વસત્તાધારી છે તેના સિવાય કોઈ અન્ય મા'બૂદ નથી. છતાં તમે ભટકીને ક્યાં જઈ રહ્યા છો?

૮. જો તમે નાશુકી^(૪) છો, તો અલ્લાહને તમારી પરવા નથી અને તે પોતાના બંદાની નાશુકીને પસંદ નથી કરતો. પરંતુ તમારું તેના શુક્રગુહાર થવું તેને (અહુ) પસંદ છે. કોઈ બોલે ઉંચકનાર બીજનો બોલે ઉંચકશે નહિ. એને તમારા પાલનહાર તરફ તમારે સૌને પાછું ફરવાનું છે, પછી તે તમારા કર્મોની તમને જાણ કરશે. બેશક તે તમારા અંતઃકરણોના ભેદોનો જાણનારો છે.

૯. અને જ્યારે ઈન્સાન ઉપર કોઈ આફત આવી પડે છે ત્યારે તે પોતાના પાલનહાર તરફ રજૂ થઈ તેને પુકારે છે, પછી જ્યારે તે પોતાની ને'મતમાંથી તેને કંઈ પ્રદાન કરે છે તો તે જેના માટે તેને પુકારતો હતો તેને ભૂલાવી અલ્લાહના શરીફો ઠરાવે છે કે જેથી તે (બીજા લોકોને) અલ્લાહની રાહથી અટકાવતો રહે. તું કહી દે 'તારા કુક વડે તું થોડો સમય લાભ ઉઠાવી લે, બેશક તું આગવાસીઓમાંનો જ છે.'

૧૦. શું જે રાતની ઘડીઓમાં ઉભો રહી તેમજ સિજદામાં પડી ભાવનાપૂર્વક અલ્લાહની બંદગી કરતો હોય, અને આખેરતનો ડર રાખતો હોય અને અલ્લાહની રેહમતની આશા રાખતો હોય (તે મુશરીફ જેવો થઈ શકે)? તું કહે 'શું ઈલ્મ ધરાવનારા અને જાહેલ (અજ્ઞાન) એકે સમાન થઈ શકે ખરા?' બેશક જેમને સમજદારી બક્ષવામાં આવી છે તે લોકો જ બોધ ગ્રહણ કરશે. (રુકૂઅ - ૧)

૧૧. તું કહે 'હે મારા મોમિન બંદાઓ, પોતાના પરવરદિગારથી ડરો. જેમણે આ જીવનમાં નેકી કરી છે તેમના માટે (આખેરતમાં) ભલાઈ છે. અને અલ્લાહની

وَأَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ الْأَنْعَامِ ثَلَاثَةَ آفَافٍ يُخَلِّفُكُمْ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا مِّنْ بَعْدِ خَلْقٍ فِي ظُلُمٍ ثَلَاثٍ ذَلِكَمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ قَاتَىٰ نَصْرَ قَوْمٍ ①

إِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنْكُمْ وَلَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ وَإِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ۚ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ②
وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُ مُنِيبًا إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا خَوَّلَهُ نِعْمَةً مِّنْهُ نَسَىٰ مَا كَانَ يَدْعُوًّا إِلَيْهِ مِن قَبْلُ وَجَعَلَ لِلَّهِ أَنْدَادًا لِّلَّذِينَ عَنْ سَبِيلِهِ قُلْ تَتَّبِعْ بِكُفْرِكَ قَلِيلًا إِنَّكَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ ③

أَمَّنْ هُوَ قَابَتْ أُنَاءُ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَابَ بِمَا يَدْعُدُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ ④

قُلْ يُعْبَادِ الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا رَبَّكُمُ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ ۚ وَأَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةٌ ⑤

૩. વીર્યમાં, થીજેલા લોહીમાં અને માના ગર્ભાશયમાં અંબાન હાલતમાં

૪. અહીં 'કુક'નો શબ્દ અલ્લાહના ઉપકારોના ઈન્કાર તરીકે વપરાયો છે.

ધરની વિશાળ^(૫) છે. સબ્ર કરનારા બેહિસાબ બન્ધો મેળવશે.

૧૨. તું કહે 'મને હુકમ આપવામાં આવ્યો છે કે હું ખુલુસે દિલ (શુદ્ધભાવના)થી અલ્લાહ ખાતર દીનનું પાલન કરું અને તેની જ બંદગી કરું.

૧૩. 'અને મને આજ્ઞા આપવામાં આવી છે કે હું તેનો સાથી પહેલો ફરમાંબરદાર બનું.

૧૪. તું તેમને કહે 'મારા પરવરદિગારની નાફરમાની કરવાથી મારા ઉપર એક ભયંકર દિવસનો અઝાબ આવી પડવાનો મને ડર છે.'

૧૫. તું કહે 'હું અલ્લાહની જ બંદગી કરું છું (અને) તેના પ્રત્યે ખુલુસે દિલ (શુદ્ધ મન રાખી) મારા દીનને અનુસરું છું.

૧૬. '(અને) તમે જેની ચાહો તેની ઈઆદત કરો.' તું કહી દે 'બેશક નુકસાન તો તેઓ જ ઉઠાવશે જેમણે પોતાના જીવને અને પોતાના કુટુંબીઓને કયામતના દિવસે નુકસાનમાં નાખ્યા હશે.' યાદ રાખો, આ દેખીતું નુકસાન છે.

૧૭. તેમના ઉપરથી આગ પથરાઈ જશે અને તેઓ નીચેથી પણ (આગમાં) ઘેરાઈ જશે. આ તે (વસ્તુ) છે જેનાથી અલ્લાહ પોતાના બંદાઓને ચેતવે છે. 'હું મારા બંદાઓ, મને પોતાનો સ્થાણહાર માનો.'

૧૮. અને જેમણે તાગુતની^(૬) પૂજાનો ત્યાગ કર્યો અને અલ્લાહ તરફ રજુ થયા તેમના માટે ખુશખબર છે. માટે મારા તે બંદાઓને ખુશખબર આપી દે,

૧૯. જે (મારા) કલામને સાંભળે છે અને તેના ઉપર ઉમ્મદગીથી અમલ કરે છે. આ તે લોકો છે જેમને અલ્લાહે હિદાયત આપી છે, અને આ જ લોકો દાનેશમંદ છે.

૨૦. તો શું જે સજાના હુકમને પાત્ર કર્યો હોય તેને તું (દોઝખ) આગમાં પડવાથી બચાવી શકે છે?

૨૧. પરંતુ જે લોકો પોતાના પાલનહારનો ડર રાખે છે તેમના માટે ભવ્ય ઈમારતો ઉપર ઈમારતો

إِنَّمَا يُوفَى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ ۝
قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ ۝^(૧૨)

وَأُمِرْتُ لِأَنْ أَكُونَ أَوَّلَ الْمُسْلِمِينَ ۝
قُلْ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّيَ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ۝^(૧૩)

قُلِ اللَّهُ أَعْبَدُ مُخْلِصًا لَهُ دِينِي ۝^(૧૪)

فَاعْبُدُوا مَا شِئْتُمْ مِنْ دُونِهِ قُلْ إِنَّ الْخَيْرَ فِي
الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَآهْلِيهِمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ
إِلَّا ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ ۝^(૧૫)

لَهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ ظُلَلٌ مِنَ النَّارِ وَمِنْ تَحْتِهِمْ
ظُلَلٌ ذَلِكَ يُخَوِّفُ اللَّهَ بِهِ عِبَادَهُ يَبَادُوا تَقْوًى ۝^(૧૬)
وَالَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطَّاغُوتَ أَنْ يَعْبُدُوهَا وَأَنَابُوا
إِلَى اللَّهِ لَهُمُ الْبُشْرَىٰ بَشِيرًا ۝^(૧૭)

الَّذِينَ يَسْتَعِصُونَ الْقَوْلَ فَتَيَبُّوعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَٰئِكَ
الَّذِينَ هَدَىٰ اللَّهُ وَأُولَٰئِكَ هُمْ أُولُوا الْأَلْبَابِ ۝^(૧૮)
أَفَنَنْتَ عَلَىٰ كَلِمَةٍ الْعَذَابِ أَفَأَنْتَ تُنقِذُ
مَنْ فِي النَّارِ ۝^(૧૯)

لَكِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ غُرَفٌ مِنْ فَوْقِهَا

૫. સત્તામણીના સંજોગોમાં મોમિને દેશન્યાય કરી બીજે સ્થળે ચાલ્યા જવું જોઈએ.

૬. 'તાગુત' - કલ્પિત શયતાની શકિતઓ, જડ વસ્તુઓ ખોટા વહેમો તથા નિરર્થક માન્યતાઓની વગેરે.

હશે, જેના નળીએ નહેરો વહેતી હશે. અલ્લાહનો આ વાયદો છે અને અલ્લાહ પોતાના વાયદાનો ભંગ કદી પણ નથી કરતો.

عُرِفَ مَبْنِيَّةً لَا تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَعَدَ اللَّهُ لَا يُخْلِفُ اللَّهُ الْوَعْدَ ۝

૨૨. શું તે નથી જોયું કે અલ્લાહ આકાશથી જળ વરસાવે છે પછી તેને ધરતીમાં ઝરણાંના રૂપમાં વહેતાં મૂકે છે અને તે જળથી વિભિન્ન રંગોની વનસ્પતિ ઉત્પન્ન કરે છે? પછી જે ખેતીને સુકાઈ જતાં પીળી થયેલી નું જુએ છે, તેને અલ્લાહ ભૂંસુ બનાવી નાખે છે. ખરે જ, દાનિશમંદો માટે આમાં (ઘણો) બોધ સમાએલો છે. (રુકૂઅ-૨)

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَلَكَهُ يَنْبَاعٍ فِي الْأَرْضِ ثُمَّ يُخْرِجُ بِهِ زَرْعًا مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهُ ثُمَّ يَهِيَجُ فَتَرَاهُ مُصْفًى ثُمَّ يُجْعَلُهُ جُحًا مَرَاتِنًا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرًا لَأُولِي الْأَلْبَابِ ۝

૨૩. તો જેના અંતઃકરણને અલ્લાહે ઇસ્લામ માટે ખોલી નાખ્યું હોય અને તે પોતાના પરવરદિગાર પાસેથી પ્રકાશ મેળવી ચૂક્યો હોય, (તે તેના જેવો થઈ શકે છે જે કુકના અંધકારમાં અથડાતો હોય?) અફસોસ છે તેમના ઉપર જેમના દિલ અલ્લાહની યાદ પ્રત્યે સખત છે, તેઓ ખુલ્લી ગુમરાહીમાં છે.

أَفَنْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلَى نُورٍ مِّنْ رَبِّهِ فَوَيْلٌ لِلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ مِّنْ ذِكْرِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ۝

૨૪. અલ્લાહે કિતાબ (ના રૂપમાં) આ બેહતર કલામ (કુસ્આન) ઊનાયું છે જેની આપતો એકબીજાનું સમર્થન કરતી ફરી ફરીને દોહરવામાં આવી છે, જેને વાંચી પોતાના પરવરદિગારનો ડર રાખનારાઓના રૂવાડાં ઊભા થઈ જાય છે, તેમના શરીર અને તેમના મન નમ્રતાથી અલ્લાહની યાદમાં પરોવાઈ જાય છે, આ છે અલ્લાહની હિદાયત, જેની દ્વારા તે જેને ચાહે સીધા માર્ગે ચલાવે છે. બેશક જેનાથી અલ્લાહ હિદાયત છીનવી લે છે તેનો કોઈ રાહબર નથી.

اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُّتَشَابِهًا مَّثَانًى تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ ذَٰلِكَ هُدَىٰ اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَن يَشَاءُ وَمَن يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِن هَادٍ ۝

૨૫. શું તે વ્યક્તિ કયામતના દિવસે દર્દનાક અઝાબથી બચવા માટે પોતાના ચહેરાને ઢાલ બનાવશે? ત્યારે ઝાલિમોને કહેવામાં આવશે, 'લ્યો આ તમારી કરેલી કમાણીનો બદલો ચાખો.'

أَفَنْ يَتَّبِعِي بَوَّجْهِهِ سُوءَ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَقِيلَ لِلظَّالِمِينَ ذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْسِبُونَ ۝

૨૬. તેમના પહેલાંના લોકોએ પણ (અમારા રસૂલોને) ખાટા કરાવ્યા હતા જેથી તેમના વિનાશે ક્યારે તેમને ઝડપી લીધા તેનું તેમને ભાન પણ ન રહ્યું.

كَذَّبَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَأَتَاهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ۝

૨૭. પછી તેમને અલ્લાહે આ જીવનમાં રૂસવાઈનો સ્વાદ ચખાડ્યો અને આખેરતનો અઝાબ

فَآذَاهُمْ اللَّهُ النَّجْزَىٰ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۝

તો તેનાથી અનેક ઘણા હશે, જે તેઓ એટલું જ જાણતા હોત તો!

૨૮. બેશક અમે કુરઆનમાં અનેક પ્રકારના ઉદાહરણો વર્ણવ્યા છે કે કદાચ તેઓ નસિહત પકડે.

૨૯. આ કુરઆન અરબી ભાષામાં છે, જેમાં સચ્ચાઈથી વિચલિત (ગુમરાહ) કરે તેવું કંઈ નથી, (જે કરવાનો હેતુ આ હતો) કે લોકો પરહેઝગારી (સંયમ) ઇખ્તિયાર કરે.

૩૦. અલ્લાહ એક શખ્સનો દાખલો આપે છે જે કેટલાક ભાગીદારોનો ગુલામ હોય, જે ભાગીદારો અંદરોઅંદર મતભેદ કરતા હોય, અને બીજો એક ગુલામ જે એકજ માલિકનો નાબેદાર હોય. તો શું આ બન્ને (ગુલામો)ની હાલત એક સરખી જ થઈ શકે છે? સર્વ તા'રીફ અલ્લાહ માટે જ છે પરંતુ લોકોમાંથી ઘણાખરા નથી જાણતા.

૩૧. (હે રસૂલ) બેશક તને મૃત્યુ આવશે જ અને તેમને પણ મૃત્યુ અવશ્ય આવશે જ,

૩૨. પછી ખરેખર, કયામતના દિવસે તમે સૌ અલ્લાહ સમક્ષ એકબીજા સાથે વિવાદ કરશો. (રુકૂઅ-૩)

૩૩. તેનાથી વધુ ઝાલિમ કોણ છે કે જે અલ્લાહના નામ ઉપર જૂઠું બોલે અને જ્યારે તેની પાસે સત્ય આવી જાય તો તેને અસત્ય ઠરાવે. શું આવા કાફરોનું (યોગ્ય) ઠેકાણું જહન્નમ નથી?

૩૪. પરંતુ જે સત્ય લઈને આવ્યો છે અને જેણે તેના સત્યને સ્વીકાર્યો તે જ પરહેઝગાર છે.

૩૫. તેઓ જેની ઇચ્છા કરશે તે (વસ્તુ) તેમના પાલનહાર પાસે હશે; આ નેકી કરનારાઓનો બદલો છે.

૩૬. જેથી અલ્લાહ તેમના બૂરા કામોના (પરિણામોને) તેમનાથી દૂર કરશે અને તેમના કામોની ઉમદગી પ્રમાણે તેમને બદલો આપશે.

૩૭. શું અલ્લાહ પોતાના બંદા માટે પૂરતો નથી? છતાં તેઓ અલ્લાહ સિવાય (તેમણે જે ઘડી રાખ્યું છે) તેનાથી તને ડરાવે છે. બેશક, જેને અલ્લાહ ગુમરાહ થવા દે તેનો રાહબર કોઈ નથી.

لَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٣٥﴾

وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَٰذَا الْقُرْآنِ مِن

كُلِّ مَثَلٍ لَّعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٣٦﴾

قُرْآنًا عَرَبِيًّا غَيْرَ ذِي عِوَجٍ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٣٧﴾

ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ

وَرَجُلًا سَلَمًا لِّرَجُلٍ هَلْ يَسْتَوِينَ مَثَلًا الْحَدُّ

لِللَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٨﴾

إِنَّا كَآمِنُونَ ﴿٣٩﴾

ثُمَّ إِنَّا جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عِنْدَ رَبِّكَ تَخْتَصِمُونَ ﴿٤٠﴾

فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ وَكَذَبَ

بِالْصِّدْقِ إِذْ جَاءَهُ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى

لِّلْكَافِرِينَ ﴿٤١﴾

وَالَّذِي جَاءَ بِالصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِ أُولَٰئِكَ هُمُ

الْمُتَّقُونَ ﴿٤٢﴾

لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ذَٰلِكَ جَزَاُ

الْحَسَنِينَ ﴿٤٣﴾

يُكَفِّرُ اللَّهُ عَنْهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي عَمِلُوا وَيَجْزِيَهُمْ

أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٤٤﴾

أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ وَيُخَوِّفُونَكَ بِالَّذِينَ

مِنْ دُونِهِ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ﴿٤٥﴾

૩૮. અને તે જેને અલ્લાહ હિદાયત આપે છે તેને કોઈ ગુમરાહ નથી કરી શકતો. શું અલ્લાહ સર્વશક્તિમાન નથી અને (શું તે) બદલો લેવાની શક્તિ નથી રાખતો?

૩૯. અને જો તું તેમને પૂછ કે આકાશો તથા પૃથ્વીને કોણે સર્જ્યા છે? તેઓ જરૂર કહેશે 'અલ્લાહે', તું કહે 'તમે શું ધારો છો કે જો અલ્લાહ મને દુઃખ પહોંચાડવા ચાહે તો જેને તમે અલ્લાહ સિવાય પુકારો છો તેઓ મારા દુઃખને ટાળી શકે છે? અથવા જો અલ્લાહ મારા ઉપર મહેરબાની કરવા ચાહે તો તેઓ તે મહેરબાનીને રોકી શકે છે?' 'કહી દે 'અલ્લાહજ મારા માટે પૂરતો છે. ભરોસો કરનારાઓ તેનાજ ઉપર ભરોસો કરે છે.'

૪૦. તું કહે 'હે મારી કોમના લોકો, તમે (બેહતર સમજો) તે કરતા રહો, અને હું પણ મારું કામ કરતો રહીશ; વેળાસર તમને જાણાઈ રહેશે (કે),

૪૧. 'કોના ઉપર તે અપમાનજનક અઝાબ આવી પડે છે અને કોના ઉપર સદા માટે ટકી રહેનારો અઝાબ ઊતરે છે!

૪૨. બેશક, અમે આ સચ્ચાઈથી ભરેલી કિતાબ માનવજાતિની ભવાઈ માટે તારા ઉપર ઉતારી છે. માટે જે કોઈ સીધા રસ્તા ઉપર ચાલે તો તેના જીવન ભલા માટે છે, અને જે ગુમરાહી અપનાવશે તે તેના પોતાના નુકસાન માટે છે. (૩) બેશક, તું તેમનો નિગેહબાન નથી. (રુકૂઅ-૪)

૪૩. મૃત્યુ સમયે અલ્લાહ ઈન્સાનોની રૂહ હરી લે છે, તેમજ જ્યારે તેઓ મરણ ન પામ્યા હોય અને ઊંઘમાં હોય ત્યારે પણ. પછી જેમના મૃત્યુનો તેણે નિર્ણય કરી લીધો હોય તેમની રૂહ તે રાખી લે છે અને બાકીનાઓની રૂહ તે એક નિશ્ચિત મુદત માટે પાછી (દુનિયામાં) મોકલે છે. આમાં પણ વિચારશીલ લોકો માટે મોટી નિશાનીઓ (સમાયેલી) છે.

૪૪. શું તેમણે અલ્લાહને છોડી બીજા ભલામણ કરનારા બનાવી લીધા છે? તેમને કહે 'શું તેમને કોઈ

وَمَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُضِلٍّ أَلَيْسَ اللَّهُ بِعَزِيزٍ ذِي انْتِقَامٍ ﴿٣٨﴾

وَلَيْنَ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلْ أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّهِ أَوْ أَرَادَنِي بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَتُ رَحْمَتِهِ قُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ الْمُتَوَكِّلُونَ ﴿٣٩﴾

قُلْ يَقَوْمِ اعْمَلُوا عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنِّي عَامِلٌ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٤٠﴾

مَنْ يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٤١﴾

إِنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ لِلنَّاسِ بِالْحَقِّ فَمَنِ اهْتَدَىٰ فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهِ ۖ ﴿٤٢﴾ وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ ﴿٤٣﴾

اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَكُنْ فِي مَتْنِهَا ۖ فَيُمْسِكُ الَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْأُخْرَىٰ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٤٤﴾

أَمَّا اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ شُفَعَاءَ قُلْ أَوَلَوْ كَانُوا

૭. માનવ સ્વયં પોતેજ પોતાના અંજામનો જવાબદાર છે, નેકબખ્તીનો અથવા બદબખ્તીનો આધાર તેની પોતાની કરણીઓ ઉપર છે.

વસ્તુ ઉપર સત્તા ન હોય અને તેમનામાં કોઈ સમજશક્તિ ન હોય તો પણ (તેમના ઉપર વિશ્વાસ રાખશે)?'

૪૫. તું કહી દે 'ભલામણ (ને સ્વીકાર) કરવાનો સંપૂર્ણ હક્ક માત્ર અલ્લાહને જ છે, આકાશો તથા પૃથ્વીનો ધણી પણ તેજ છે. અને તેનીજ તરફ તમારે પાછું ફરવાનું છે.'

૪૬. અને જ્યારે અલ્લાહનું વર્ણન કરવામાં આવે છે ત્યારે આભેરતમાં ન માનનારાઓના દિલોમાં નફરત જાગે છે અને જ્યારે તેના સિવાય અન્યનું વર્ણન થાય છે ત્યારે તેઓ ખુશ થતા હોય છે.

૪૭. તું કહે 'હે અલ્લાહ, આકાશો તથા પૃથ્વીના સર્જનહાર; હે ગુપ્ત તથા જાહેરના જાણનાર, તારા બંદાઓ જેમાં મતભેદ કરતા હતા તેમની વચ્ચે કેસલો કરનાર તું જ છે.'

૪૮. અને જો આ ઝાલિમો પાસે આખી પૃથ્વીની દૌલત હોય, અને (વધારામાં) નેટલું જ બીજું પણ હોય; જે તેઓ ક્યામતના દિવસે પોતાનો છૂટકારો મેળવવા માટે તે સધળું આપવા તૈયાર હશે, પરંતુ અલ્લાહ તરફથી તેમના ઉપર એવું આવી પડવાનું છે કે જેની તેમણે કદી કલ્પના પણ નહિ કરી હોય. (૮)

૪૯. અને (ત્યારે) તેમની કરણીના ખૂરા પરિણામો તેમના ઉપર ખુલ્લા થઈ જશે અને જેનું તેઓ હાસ્ય ઉડાવતા કરતા હતા તે જ તેમને ઘેરી વળશે.

૫૦. અને જ્યારે ઈન્સાન ઉપર મુસીબત આવી પડે છે ત્યારે તે અમને પુકારે છે. પરંતુ જ્યારે અમે તેને ને 'મત અર્પણ કરીએ છીએ તો તે કહે છે 'આ મારી બુદ્ધિના પ્રતાપે મેં મેળવ્યું છે!' હકીકતમાં આ એક આઝમાઈશ છે; પરંતુ તેમનામાંના ધણાપરા સમજતા નથી.

૫૧. તેમની પહેલાંના લોકો પણ આવું જ કહેતા હતા, પરંતુ તેમણે જે કંઈ સંઘર્ષ હતું તેમાંનું કંઈપણ તેમને કામ ન આવ્યું.

لَا يَمْلِكُونَ شَيْئًا وَلَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٧﴾

قُلْ لِلَّهِ الشَّفَاعَةُ جَمِيعًا لَهُ مَلِكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٣٨﴾

وَإِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَحْدَهُ اشْبَحَتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَإِذَا ذُكِرَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿٣٩﴾

قُلِ اللَّهُمَّ فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ عِلْمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ أَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِي مَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٤٠﴾

وَلَوْ أَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَثَلَاثَةَ مَعَةٍ لَأَفْتَدُوا بِهِ مِنْ سُوءِ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَبَدَأَ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مَا كَانُوا يَكْتَسِبُونَ ﴿٤١﴾

وَبَدَأَ لَهُمْ سَيِّئَاتِ مَا كَسَبُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَفْهِرُونَ ﴿٤٢﴾

فَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَانَا ثُمَّ إِذَا خَوَّلْنَاهُ نِعْمَةً مِّنَّا قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ بَلْ هِيَ فِتْنَةٌ وَلَٰكِنِّي أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٣﴾

قَدْ قَالَهَا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَمَا أَغْنَىٰ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٤٤﴾

૮. ઈન્સાનની રૂહ અમર છે, જેથી ઈન્સાનને ખોટા વિચારોથી પરહેઝ કરવાની નસિહત આપવામાં આવી છે, અને સૌથી મોટું પાપ અલ્લાહના સમક્ષ કરાવવાનું છે.

૫૨. જેથી તેઓ પોતાની કરણીના બૂરા પરિણામોમાં સપડાઈ ગયા. અને આ લોકોમાંથી પણ જે અલિમ છે તેમની કરણીની બૂરાઈઓ તેમને ઘેરી બેશે. તેઓ તેમાંથી છટકી નહિ શકે.

૫૩. શું તેઓ નથી જાણતા કે અલ્લાહ જેની ચાહે રોઝી વધારી મૂકે છે અને જેને ચાહે તંગી આપે છે? બેશક, તેમાં પણ ઈમાન રાખનારાઓ માટે ઘણી નિશાનીઓ છે. (રુકૂઅ-૫)

૫૪. તું કહે 'હે મારા બંદાઓ જેમણે પોતાના જીવ ઉપર ઝુલ્મ કર્યો છે, તમે અલ્લાહની રેહમતથી નિરાશ' (૨) ન થાઓ. બેશક અલ્લાહ સર્વ ગુનાહો માફ કરતો રહે છે. ખરેખર, તે બક્ષણહાર છે, દયાળુ છે.

૫૫. 'અને તમે તમારા પરવરદિવાર તરફ જૂકી જાઓ, અને તેને સમર્પણ કરો તે પહેલાં કે તમારા ઉપર અઝાબ આવી પડે; તે સમયે તમારી કોઈ મદદ કરવામાં નહિ આવે.

૫૬. 'અને તમારા પાલનહાર તરફથી જે ઉત્તમ કલામ ઉતારવામાં આવ્યું છે તેના ઉપર ચાલો, તે પહેલાં કે તમારા ઉપર ઓયિતો અઝાબ તૂટી પડે, કે જેનું તમને ભાન ન રહે.

૫૭. (આદમાં) કોઈ એમ ન કહે કે હાય અફસોસ, અલ્લાહ પ્રત્યેની મારી જવાબદારીને હું ચૂકી ગયો અને કદા મશકરી ઉડાવનારાઓમાં જઈ ભળ્યો;

૫૮. અથવા એવું કહે કે જો અલ્લાહે મને હિદાયત આપી હોત તો હું પરહેઝગારોમાં અવશ્ય ભળી ગયો હોત.

૫૯. અથવા અઝાબને જોતાંજ કહે કે જો કદાચ મને પાછા જવાની તક મળે તો હું સદાચારી બની જાઉં.

૬૦. (અલ્લાહ કહેશે) 'હકીકતમાં જ્યારે મારી આપતો તારી પાસે આવી હતી તેનો અસ્વીકાર કરી તે

فَأَصَابَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا وَالَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ هَؤُلَاءِ سَيُؤْيِبُهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا وَهُمْ يُجْعَلُونَ ۝٥٢
أَوْ كَمْ يَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ ۚ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ۝٥٣

قُلْ يُعْبَادِي الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا ۚ إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ۝٥٤

وَأَنِيبُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْلُمُوا لَهُ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ ۝٥٥

وَأَسْبَغُوا أَحْسَنَ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ مِّن قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ بَغْتَةً وَتَلَمْ لَا تَشْعُرُوا ۚ أَنْ تَقُولَ نَفْسٌ يَحْسَرُنِي عَلَىٰ مَا قَطَطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ وَإِن كُنْتُ لَمِنَ السَّخِرِينَ ۝٥٦

أَوْ تَقُولَ لَوْ أَنَّ اللَّهَ هَدَانِي لَكُنْتُ مِنَ الْمُتَّقِينَ ۝٥٧

أَوْ تَقُولَ حِينَ تَرَىٰ الْعَذَابَ لَوْ أَنَّ لِي كَرَّةً فَأَكُونُ مِنَ الْحَاسِينَ ۝٥٨

بَلَىٰ قَدْ جَاءَ تِلْكَ آيَتِي فَكَذَّبْتَ بِهَا وَاسْتَكْبَرْتَ

૯. કુરઆનમાં વારંવાર અલ્લાહની રેહમતથી નિરાશ ન થવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો છે અને પોતાના દોષોને સમજી તૈબાહ કરનારાઓ માટે તેમના પાલનહારની રેહમત તથા ક્ષમાના દ્વારો હરપલ ખુલ્લા છે.

ધમંડ કયું હતું અને તું કાફરોમાંનો બની ગયો. (૧૦)

૬૧. અને કયામતના દિવસે અલ્લાહના વિરુદ્ધ અસત્ય બોલાવનારાઓના ચહેરાઓ તું જોઈશ કે તે તદ્દન કાળા હશે; શું જાહનનમ ધમંડીઓનું (યોગ્ય) દેકાણું નથી?

૬૨. અને અલ્લાહ પરહેઝગારોને સલામત સ્થળે તેમજ ઉચ્ચપદે પહોંચાડશે, જ્યાં ખૂરાઈઓ તેમને સ્પર્શ પણ નહિ કરી શકે, ન તેમને ત્યાં કોઈ દુઃખ પહોંચશે.

૬૩. અલ્લાહ તમામ વસ્તુઓનો પેદા કરનાર છે અને તે તમામ વસ્તુઓનો સ્થક છે.

૬૪. આકાશો તેમજ ધરતીની ચાવીઓ તેનાજ હાથમાં છે અને અલ્લાહની નિશાનીઓનો અસ્વીકાર કરનારાઓજ નુકસાન ભોગવશે. (રૂકૂઅ-૬)

૬૫. તું કહે, 'છતાં પણ હે નાદાનો, શું તમે મને કહેશો કે હું અલ્લાહ સિવાય કોઈ અન્યની અંદગી કરું?'

૬૬. બેશક, તારા ઉપર તેમજ તારી પહેલાં આવનારા ઉપર વહી ઉતારવામાં આવી હતી; જો તું અલ્લાહના બીજા શરીફો કરાવીશ, તો તારા સઘળાં કામો વર્થ જશે બેશક, તું નુકસાન ઉઠાવીશ.'

૬૭. બલ્કે તું અલ્લાહની અંદગી કર અને તેનો ઉપકાર માનનારાઓમાંનો બની જા.

૬૮. અને તેઓ અલ્લાહનો એટલી કદર નથી કરતા જેટલી કદર કરવી જોઈએ, બેશક, કયામતના દિવસે પૃથ્વી તેની મૂઠીમાં હશે અને આકાશોનો વીંટલો (૧૧) તેના જમણા હાથમાં હશે. તે પવિત્ર હસ્તી છે, જેની સાથે તેને સરખાવવામાં આવે છે તેનાથી તે ઉચ્ચતર (હસ્તી) છે.

૬૯. અને જ્યારે સૂર ફૂંકવામાં આવશે ત્યારે આકાશ તથા ધરતી ઉપર રહેનારા સૌ બેહોશ થઈ ઢળી પડશે, સિવાય કે તે લોકો જેને અલ્લાહ (અયાવવા) ચાહે. ફરી બીજાવાર સૂર ફૂંકશે ત્યારે તેઓ સૌ ઊભા થઈ (પોતાના અંજામની) રાહ જશે.

૭૦. અને પૃથ્વી પોતાના સર્જનહારના નૂરથી ઝગહગી ઉઠશે, અને લોકો સામે તેમની કરણીના લેખ

وَكُنْتَ مِنَ الْكَافِرِينَ ①

وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ تَرَى الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى اللَّهِ وُجُوهُهُم مُّسْوَدَّةٌ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِينَ ②

وَيُنَادِي اللَّهُ الَّذِينَ اتَّقَوْا بِمَفَازَتِهِمْ لَا يَسْمَعُ السُّنُوءَ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ③

اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ④

لَهُ مَقَالِيدُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ⑤

قُلْ أَغْيَبُ اللَّهُ تَأْمُرُونِي أَعْبُدُ أَيُّهَا الْجَاهِلُونَ ⑥

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَنْ أَشْرَكَتَ لِيَحْبَطَ عَنْكَ لِتَكُونَ مِنَ الْخَاسِرِينَ ⑦

بَلِ اللَّهِ فَاعْبُدْ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ ⑧

وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَتَّى قَدِرُوا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَوَاتِ مَطْوِيَّاتٍ بِيَمِينِهِ سُبْحَنَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ ⑨

وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَىٰ فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ ⑩

وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ الْكِتَابُ وَ

૧૦. યુનાહગારોને તૌબાહ કરવાની ઘણી તકો મળે છે પરંતુ ઈરાદાપૂર્વક બદકારીઓમાં પડનારા માટે કયામતના દિવસે બહુજ મોડું થઈ ચૂક્યું હશે.

૧૧. આ અલ્લાહની સર્જન તથા વિસર્જન શક્તિનું પ્રદર્શન છે.

ધરવામાં આવશે અને નબીઓ તથા સાક્ષીઓ ઉપસ્થિત કરવામાં આવશે અને તેમની વચ્ચે ન્યાયપૂર્વક નિર્ણય આપવામાં આવશે, બેશક તેમના ઉપર લગીરેક જૂલમ નહિ થાય.

૭૧. અને પ્રત્યેક જીવને તેમના કર્મો અનુસાર બદલો આપવામાં આવશે, અને તેમની કરણીઓથી અલ્લાહ પૂરી રીતે માહિતગાર છે. (રુકૂઅ-૭)

૭૨. અને જે લોકો કાફર હશે તેમને ટોળાબંધ જહન્નમ તરફ હાંકવામાં આવશે જ્યાં પહોંચતાંજ દ્વારો ખોલવામાં આવશે અને ત્યાંના રખેવાળો તેમને પૂછશે, 'શું તમારી પાસે તમારામાંથી રસૂલો ન આવ્યા હતા, જે તમારા પાલનહારની આપનો તમને વાંચી સંભળાવતા હતા, અને તમને આજના દિવસની મુલાકાતની ચેતવણી આપતા હતા?' તેઓ જવાબ આપશે 'હા (આવ્યા હતા). પરંતુ કાફરોને અપાએલો અઆખનો વાયદો તો પૂરો થવાનો જ હતો!'

૭૩. તેમને કહેવામાં આવશે 'તમે જહન્નમમાં દાખલ થઈ જાઓ અને સદાકાળ તેમાંજ રહો. અને ધમંડીઓનું આ રહેકાણ બેહદ બૂરું છે.'

૭૪. અને પોતાના પરવરદિગારની નાકરમાની કરવાથી ડરનારાઓના ટોળેટોળા જન્નત તરફ લઈ જવામાં આવશે, જ્યાં પહોંચતાંજ તેમના ઉપર દ્વારો ખુલી જશે અને ત્યાંના રખેવાળો તેમને કહેશે 'તમારા ઉપર સલામતી થાઓ, તમે સુખી થાઓ, (આ જન્નતમાં) દાખલ થઈ સદાકાળ તેમાં રહો.'

૭૫. અને તેઓ કહેશે 'સર્વ તો'રીફના લાયક અલ્લાહ જ છે જેણે પોતાનું વચન પૂરું કર્યું, અને અમને આ ભૂમિના વારસદાર બનાવ્યા કે અમે આ જન્નતમાં જ્યાં ચાલિએ ત્યાં રહીએ.' (જૂઓ, ભલાઈના) કામો કરનારાઓનો આ બદલો કેટલો સુંદર છે.

૭૬. અને તું જોઈશ કે અર્શની^(૧૨) ચોતરફ ફરતા ફરિશ્તાઓ પોતાના પાલનહારની સ્તુતિ કરતા હશે, ત્યારે લોકો વચ્ચે ઈન્સાફ કરવામાં આવશે અને કહેવામાં આવશે, 'સર્વ પ્રશંસાને લાયક અલ્લાહ જ છે જે તમામ જહાનોનો માલિક છે.' (રુકૂઅ-૮)

૧૨. અર્શ અર્થાત અલ્લાહનો તખ્ત,

جَاءَ بِالْبَيِّنَاتِ وَالشُّهُدَاءِ وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٧١﴾

وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿٧٢﴾

وَسَيُّقُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ زُمَرًا ۚ إِذَا جَاءُوهَا فَتُحْتِ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِ رَبِّكُمْ وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا قَالُوا بَلَىٰ وَلَكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٧٣﴾

قِيلَ ادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا فَبِئْسَ مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٧٤﴾

وَسَيُّقُ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًا ۚ حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوهَا وَفُتِحَتْ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا سَلِّمُوا عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ ﴿٧٥﴾

وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي صَدَقَنَا وَعْدَهُ وَأَوْرَثَنَا الْأَرْضَ نَتَبَوَّأُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَاءُ ۚ فَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ ﴿٧٦﴾

وَتَرَى الْمَلَائِكَةَ حَافِّينَ مِن حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ ۚ وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَقِيلَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٧٧﴾

سُورَةُ الْمُؤْمِنِينَ مَكِّيَّةٌ (۴۰)

અલ-મો'મીન

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. હા, મીમ, (તે'જ સર્વ તા'રીફનો હક્કદાર છે, તે બૂલંદ શાનવાળો છે.)

૩. આ કિતાબ તે સર્વશક્તિમાન, સર્વજ્ઞ અલ્લાહ તરફથી આવી છે.

૪. જે ગુનાહોને બક્ષનારો છે, તોબા કબૂલ કરનારો છે, સખત અઝાબ આપનારો છે, ઉપકાર કરનારો છે, તેના સિવાય કોઈ અન્ય બંદગીને લાયક નથી, તેનીજ તરફ અંતમાં પાછું ફરવાનું છે.

૫. અલ્લાહની આયતો ઉપર વાદવિવાદ કરનારા તે'જ લોકો છે જે લોકો ઈમાન નથી લાવ્યા. માટે દેશમાં તેમના (ઠાઠમાઠથી) હરવા ફરવાથી તું છેતરાઈ ન જઈશ.

૬. આ લોકોથી પહેલાંની કોમોએ તથા નૂહની કોમે પણ (પોતાના) નબીઓને જૂઠા ઠરાવ્યા હતા. અને પ્રત્યેક કોમોએ પોતાના રસૂલોને પકડવાના પ્રયત્નો કર્યા અને નિરર્થક (વિવાદો) વડે સચ્ચાઈનું ખંડન કરવા ચાહ્યું, ત્યારે મેં તેમને જ પકડી લીધા, અને મારો બદલો કેવો (ભયંકર) હતો.'

૭. આવી રીતે તારા પરવરદિગારનું વચન કાફરો માટે સાચું ઠર્યું કે તેઓ આગના નિવાસી છે.

૮. તે અર્શને ઊચકનાર ફરિશ્તાઓ તથા તે (અર્શ)ના આસપાસ રહેનારાઓ સૌ પોતાના પાલનહારની હમ્દો સના (સ્તૂતિ) કરતા રહે છે, અને તેઓ તેનામાં યકીન રાખે છે, અને મોમિનો માટે ગુનાહોની માફી માગતા રહે છે (કહે છે), 'હે અમારા પરવરદિગાર, તારા ઈલ્મ તથા તારી રહેમતથી તું સર્વ વસ્તુ ઉપર છવાયેલો છે, માટે તે લોકોને માફ કર જે તોબા કરી તારી રાહ ઉપર ચાલે છે. અને તેમને જહન્નમના અઝાબથી બચાવી લે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

حَمْدٌ

تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ②

غَافِرِ الذَّنْبِ وَقَابِلِ التَّوْبِ شَدِيدِ الْعِقَابِ ③
ذِي الظُّلُمِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ إِلَهُ الْمَصِيرِ ④

مَا يُجَادِلُ فِي آيَاتِ اللَّهِ إِلَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَا يَغْزِرُكَ تَقَابُهُمْ فِي الْبِلَادِ ⑤

كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَالْأَحْزَابُ مِنْ بَعْدِهِمْ ⑥
وَهَمَّتْ كُلُّ أُمَّةٍ بِرَسُولِهِمْ لِيَأْخُذُوهُ وَجَدُوا
بِالْبَاطِلِ يُدْخِلُونَهُ الْحَقَّ فَأَخَذْتُهُمْ فَكَيْفَ
كَانَ عِقَابِي ⑦

وَكَذَلِكَ حَقَّتْ كَلِمَتِي رَبِّكَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا
أَنَّهُمْ أَصْحَابُ النَّارِ ⑧

الَّذِينَ يَخُمُّونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ
رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ
آمَنُوا رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَعِلْمًا
فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ
عَذَابَ الْجَحِيمِ ⑨

وَالَّذِينَ
يَكْفُرُوا
بِهِمْ
يَكْفُرُوا
بِهِمْ

૯. 'હે અમારા પરવરદિગાર, તેમને સદા કાયમ રહેનારી જન્નતોમાં દાખલ કર જેનું તેં તેમને વચન આપ્યું છે, તેમજ તેમના માતાપિતા અને તેમની પત્નીઓ અને તેમની ઔલાદમાંથી જે સદગુણી હોય (તેમને પણ). બેશક તું સર્વ સમર્થ છે, હિકમતવાળો છે.'

૧૦. 'અને બૂરાઈઓથી તું તેમનું રક્ષણ કર; અને જેને તે દિવસે તેં બૂરાઈઓથી બચાવી લીધો તે બેશક તેના ઉપર તેં બહુજ રહેમ કરમાવી અને આ 'જ એક ભવ્ય સક્ષળતા છે.' (રુકૂઅ-૧)

૧૧. જે લોકો કાફર છે, તેમને પુકારીને કહેવામાં આવશે 'આજે તમને પોતાના જીવ પ્રત્યે જેટલી નફરત^(૧) છે તેનાથી વધુ નફરત અલ્લાહને તમારા પ્રત્યે હતી જ્યારે તમને તેના તરફ બોલાવવામાં આવ્યા અને તમે ઈન્કાર કર્યો હતો.'

૧૨. તેઓ કહેશે 'હે અમારા પરવરદિગાર, તેં અમને બે વાર^(૨) નિર્જીવ રાખ્યા અને તેં અમને બે વાર સજીવન કર્યા અને હવે અમે અમારા ગુનાહોનો એકરાર કરીએ છીએ, શું અમારા છૂટકારાનો કોઈ રસ્તો છે?'

૧૩. (જવાબ મળશે) 'તમારી આ દશાનું કારણ તે છે કે જ્યારે અલ્લાહ એક હોવાની પુકાર બૂલંદ કરવામાં આવી ત્યારે તમે ઈન્કાર કરતા હતા, અને જેને તેના શરીર કરાવવામાં આવતા તેને તમે માન્ય રાખતા હતા. હવે નિર્ણય અલ્લાહના હાથમાં છે, જે ઉચ્ચતર છે, મહાન^(૩) છે.'

૧૪. તે એજ છે જે તમને પોતાની નિશાનીઓ દેખાડે છે અને તમારા માટે આકાશેથી રોઝી ઊતારે છે પરંતુ અલ્લાહની બંદગી કરનારા સિવાય (બીજા કોઈ) તેની તરફ ધ્યાન નથી આપતા.

رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّاتٍ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ
وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّتِهِمْ
إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ۝

وَقِهِمُ السَّيِّئَاتِ وَمَنْ تَقِ السَّيِّئَاتِ يَوْمَئِذٍ
فَقَدْ رَجَعْتَهُ ۚ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ۝

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يَنَادُونَ لِمَ قَتَلَهُ اللَّهُ أَكْبَرُ
مِنْ مَقْتِلِهِمْ أَنْفُسَهُمْ إِذْ تُدْعَوْنَ إِلَى الْإِيمَانِ
فَتَكْفُرُونَ ۝

قَالُوا رَبَّنَا آمَنَّا أَفَلْتَنَیْهِمْ وَأَحْيَيْنَا
فَاعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا فَهَلْ إِلَى خُرُوجٍ مِّنْ
سَبِيلٍ ۝

ذَلِكُمْ بِأَنَّهُ إِذَا دُعِيَ اللَّهُ وَحْدَهُ كَفَرْتُمْ
وَأِنْ يُشْرِكْ بِهِ تَأْمِنُوا ۚ فَالْحُكْمُ لِلَّهِ الْعَلِيِّ
الْكَبِيرِ ۝

هُوَ الَّذِي يُرِيكُمْ آيَاتِهِ وَيُنَزِّلُ لَكُمْ مِنَ
السَّمَاءِ رِزْقًا وَمَا يَتَذَكَّرُ إِلَّا مَنْ يُنِيبُ ۝

૧. માનવ પ્રકૃતિનું ખાસ લક્ષણ છે કે જ્યારે તેને પોતાની કરણીઓના પરિણામોમાં સામનો થાય છે ત્યારે તેને પોતાના જીવથી નફરત થઈ જાય છે.

૨. પહેલું મોત જન્મ પહેલાંની નિર્જીવ સ્થિતિમાં હતું અને બીજું આ જન્મના અંતમાં આવશે, પછી તેને પોતાની કરણીનો હિસાબ દેવા માટે ફરી સજીવન કરવામાં આવશે.

૩. 'તે અસાધારણ શક્તિઓનો માલિક છે,' 'જેની સરખામણી ન કરી શકાય તે.'

૧૫. માટે ખૂબુસે દિવથી અલ્લાહનેજ પુકારો પછી ભલે કાફરોને તે કેટલું પણ નાપસંદ હોય.

૧૬. તે ઉચ્ચતર દરજ્જાઓવાળો છે, અર્શનો (૪) ધણી છે. તે પોતાના જે બંદા ઉપર ચાહે પોતાની વહી ઊતારે છે, કે મુલાકાતના દિવસ વિશે તે સૌને ચેતવી દે.

૧૭. તે દિવસે જ્યારે તેઓ (સૌ) હાજર થશે, ત્યારે (તેમની) કોઈ વસ્તુ અલ્લાહથી છૂપી રહેશે નહિ. (તેમને કહેવામાં આવશે) 'આજના દિવસે બાદશાહી કોની છે?' અલ્લાહની, જે એકજ છે, સર્વસનાધારી છે.

૧૮. 'આજના દિવસે પ્રત્યેક જીવને તેની કરણીનોજ બદલો આપવામાં આવશે. આજના દિવસે (કોઈને) અન્યાય નહિ થાય. નિઃસંદેહ અલ્લાહ હિસાબ લેવામાં (બેહદ) ઝડપી છે.'

૧૯. અને તેમને તે દિવસથી ચેતવી દે જે નજીક આવતો જાય છે જ્યારે (સૌના) હૈયાં ઊંચા થઈ જશે અને તેઓ ચિંતામાં ડૂબેલા હશે (ત્યારે) ઝાલિમોનો કોઈ હમદર્દ મિત્ર નહિ હોય અને ન કોઈ ભલામણ કરનાર હશે કે જે (ની ભલામણો)નો સ્વીકાર થઈ શકે.

૨૦. અલ્લાહ (ઈન્સાનની) આંખો સુધ્ધાંની બેવકાઈને જાણે છે અને જે કંઈ દિલોમાં છૂપાએલું છે તેને પણ (ખૂબ જાણે છે).

૨૧. ત્યારે અલ્લાહ સત્યના આધારે ન્યાય આપશે, પરંતુ તેના બદલે જેને તેઓ પુકારે છે, તે કંઈ નિર્ણય નથી કરી શકતા. બેશક, અલ્લાહ સર્વ સાંભળનારો છે, સર્વ જોનારો છે. (રુકૂઅ-૨)

૨૨. શું તેમણે ધરતીમાં હરીફરીને નથી જોયું કે તેમની પહેલાંના લોકોનો કેવો અંજામ આવ્યો હતો? તે લોકો તો આ લોકોથી બળમાં અને સ્મારકો બાંધવામાં બહુજ આગળ હતા પરંતુ અલ્લાહે તેમના ગુનાહોના કારણે તેમને પકડી લીધા. અને અલ્લાહથી તેમને બચાવનાર કોઈ ન હતું.

૨૩. (તેમની આ દશાનું) કારણ આ હતું કે જ્યારે સ્પષ્ટ દલીલો લઈને રસૂલો તેમની પાસે આવ્યા,

فَادْعُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ﴿١٥﴾

رَفِيعُ الدَّرَجَاتِ ذُو الْعَرْشِ يُلْقِي الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ لِيُنْذِرَ لَكُمْ الْتَلَاقَ ﴿١٦﴾

يَوْمَ هُمْ بَرْزُورٌ لَا يَخْفَى عَلَى اللَّهِ مِنْهُمْ شَيْءٌ لَبَسَ لَكَ الْيَوْمَ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ ﴿١٧﴾

الْيَوْمَ تَجُزَّى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿١٨﴾

وَأَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْأَرْزَاقِ إِزْ فَالْقُلُوبِ لَدَى الْحَنَاجِرِ كَظِيمِينَ هُوَ مَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ حَسِيمٍ وَلَا شَفِيعٌ يُطَاعُ ﴿١٩﴾

يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ ﴿٢٠﴾

وَاللَّهُ يَقْضِي بِالْحَقِّ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَقْضُونَ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ﴿٢١﴾

أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ كَانُوا مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوا هُمْ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَآثَارًا فِي الْأَرْضِ فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَاقٍ ﴿٢٢﴾

ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانَتْ تَأْتِيهِمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَلَكَؤُ

ત્યારે તેઓ ઈમાન ન લાવ્યા, માટે અલ્લાહે તેમને પકડી લીધા. ખરેખર તે બેહદ શક્તિશાળી છે, સજા આપવામાં સખત છે.

૨૪. અને અમે મૂસાને અમારા મો'જેઝા તેમજ અધિકારો આપી મોકલાવ્યા હતા,

૨૫. ફિરઝાન અને હામાન અને કાઝન^(૫) પાસે; પરંતુ તેમણે કહ્યું 'આ તો જાદુગર છે, ઢોંગી છે.'

૨૬. જ્યારે તે અમારી પાસેથી સત્ય લઈને તેમની પાસે પહોંચ્યા, તેમણે કહ્યું 'જે લોકો તેના ઉપર ઈમાન લાવ્યા છે તેમના પુત્રોની કતલ કરો અને તેમની સ્ત્રીઓને રાખી લો.' પરંતુ કાફરોની કોઈ એવી ચાલ નથી જે નિષ્ફળ ન થઈ હોય.

૨૭. ફિરઝાને કહ્યું 'તમે મારા ઉપર છોડી દો. હું મૂસાને મારી નાખીશ, અને તે ભલે પોતાના રબને પુકારી જુએ. મને ડર છે કે રખે તે તમને ધર્મભ્રષ્ટ કરશે, અથવા દેશમાં અશાંતિ ફેલાવી દેશે.'

૨૮. અને મૂસાએ કહ્યું 'દરેક ધમ્મડી જે હિસાબના દિવસને માનતો નથી તેનાથી મારા અને તમારા પાલનહારની હું પનાહ માગું છું.' (રુકૂઅ-૩)

૨૯. અને ત્યારે ફિરઝાનની કોમમાંથી^(૬) એક મોમિન જે પોતાના ઈમાનને છૂપાવી રહ્યો હતો, તેણે કહ્યું 'જો કોઈ કહે કે મારો સર્જનહાર અલ્લાહ છે, તો શું એટલા માટે તમે તેને કતલ કરશો જ્યારે કે તે તમારા પાલનહાર પાસેથી સ્પષ્ટ નિશાનીઓ લઈને આવ્યો હોય? જો તે અસત્ય બોલનારો હોય તો તેના (પાપનો) ભાર તેના ઉપર છે; પરંતુ જો તે સત્ય કહે છે, તો જેની તે ધમ્મડી આપી રહ્યો છે તે બેશક તમારા ઉપર આવી પડશે. બેશક અલ્લાહ હદ બહાર જનારા અને જૂઠું બોલનારાને કદીપણ હિદાયત નથી આપતો.

فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ إِنَّهُ قَوِيٌّ شَدِيدُ الْعِقَابِ ۝

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا وَسُلْطٰنٍ مُّبِينٍ ۝

إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَكَارُونَ فَكَأَلُوا سُحُورًا ۝

فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْحَقِّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا اقْتُلُوا أَبْنَاءَ

الَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ وَاسْتَحْيُوا نِسَاءَهُمْ وَمَا كَيْدُ

الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلٰلٍ ۝

وَقَالَ فِرْعَوْنُ ذَرُونِي أَقْتُلْ مُوسَىٰ وَلْيَدْعُ

رَبَّهُ إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُبَدِّلَ دِينَكُمْ أَوْ أَنْ يُظْهِرَ

فِي الْأَرْضِ الْفَسَادَ ۝

وَقَالَ مُوسَىٰ إِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ مِنْ كُلِّ

مُتَكَبِّرٍ لَا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ الْحِسَابِ ۝

وَقَالَ رَجُلٌ مُؤْمِنٌ مِّنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ إِيمَانَهُ

اتَّقِ اللَّهَ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ وَقَدْ جَاءَكُمْ

بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ رَبِّكُمْ وَإِنْ يَكُ كَاذِبًا فَعَلَيْهِ

كَذِبُهُ وَإِنْ يَكُ صَادِقًا يُصِيبْكُمْ بَعْضُ الَّذِي

يَعِدُّكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ

كَذَّابٌ ۝

૫. 'અલ્લાહના દરેક નબીના પોતાના ફિરઝાન, હામાન તથા કાઝન હતા'ની કહેવત પ્રમાણે બળવાન રાજ્યસત્તા, મતલબપરસ્ત ધર્મરૂઢીઓ અને અંકુશ વગરનો મૂડીવાદ, આ ત્રણે વિનાશના ચિત્રો છે, જેની દ્વારા પ્રજાના આર્થિક, માનસિક તથા રૂહાની વિકાસ ઉપર અધિકાર જમાવવામાં આવે છે. દર યુગમાં આવી જહાલતમાંથી ઈન્સાનનો ઉદ્ધાર કરવા નેક રૂહો પેદા થતી રહે છે.

૬. તે ફિરઝાનના દરબારનો સભ્ય હતો જેણે પોતાના ઈમાનને અવશ્ય છૂપાવ્યો, પરંતુ કોમની થનારી અવદશાનો ચિતાર તેણે હિંમતપૂર્વક ફિરઝાન સામે પેશ કર્યો હતો.

૩૦. '(માટે) હે મારી કોમના લોકો, આજે તો આ દેશમાં તમારું રાજ્ય છે અને ધરતીમાં તમે સન્ના રાખ્યા છો, પરંતુ અલ્લાહનો અજાબ આપણા ઉપર આવી પડશે ત્યારે આપણી મદદ કોણ કરશે?' (પરંતુ) ફિરઆને કહ્યું 'હું જે યોગ્ય સમજું છું તમને તે'જ સલાહ આપું છું અને હું જે માર્ગ બતાવી રહ્યો છું તેમાંજ તમારી ભલાઈ છે.'

૩૧. અને જે ઈમાન લાવ્યો હતો તેણે કહ્યું 'હે મારી કોમના લોકો, મને ૩૨ છે કે તમારા ઉપર પણ પહેલાંના કોમોના જેવાજ માઠાં દિવસો આવશે.

૩૨. 'જેવા કે નૂહ તથા આદ, તથા સમૂદની કોમ અને તેમના પછીના લોકો ઉપર આવ્યા હતા. જો કે અલ્લાહ (પોતાના) બંદાઓ ઉપર ઝુલ્મ કરવો પસંદ નથી કરતો.

૩૩. 'હે મારી કોમના લોકો, હું તમારા ઉપર આવનારા તે દિવસથી ૩૪ છું જે દિવસે તમે મદદ માટે એકબીજાને બૂમો મારશો.

૩૪. 'તે દિવસે તમે પીઠ ફેરવી ભાગશો, (પણ) અલ્લાહથી તમને બચાવનાર કોઈ નહિ હોય. જેને અલ્લાહ ગુમરાહ કરે છે તેનો રાહબર કોઈ નથી.'

૩૫. અને યૂસુફ (પણ) તમારી પાસે સ્પષ્ટ નિશાનીઓ લઈને આવ્યો હતો પરંતુ તે જે લાવ્યો હતો તે વિશે તમે શક કરતા રહ્યા જ્યાં સુધી કે તે મરણ પામ્યો, ત્યારે તમે કહ્યું; 'હવે તેના પછી અલ્લાહ બીજો રસૂલ નહિ મોકલે.' (૯) આવી રીતે અલ્લાહ હદ બહાર જનારાઓને તથા કુશંકાઓ કરનારાઓને ભમાવી દે છે,

૩૬. અને તેમની તરફ આવેલી અલ્લાહની આયતોનો તેઓ કોઈ દલીલ વગર વિરોધ કરતા રહે છે જેનાથી અલ્લાહ તથા મોમિનોને બેહદ અણગમો છે. આવી રીતે અલ્લાહ પ્રત્યેક મગરૂર અલિમના મન ઉપર મહોર મારી દે છે.

૩. દુર્દશાને જોયા વગર ઈન્સાનની સાન કેકાણે નથી આવતી.

૮. પ્રાચીન સમયથી દુનિયામાં નબીઓ આવતા રહ્યા છે, પરંતુ માનવજાતિની વિકૃત વિચારધારાએ પ્રત્યેક રસૂલનો વિરોધ કરવામાં કોઈ કયાશ ન રાખી અને તેમની વક્ત પછી તેમના માનનારાઓ હમેશાં નબુવ્વત તથા વહીના રસ્તાઓ બંધ થએલા કરાવતા રહ્યા, અને બાદમાં આવનારાઓ માટે સમસ્યાઓ ઊભી કરતા રહ્યા.

يَقُومُ لَكُمْ الْمَلِكُ الْيَوْمَ ظَهَرِينَ فِي الْأَرْضِ
فَمَنْ يَنْصُرُنَا مِنْ بَأْسِ اللَّهِ إِنْ جَاءَنَا قَالَ
فَرَعُونَ مَا أُرِيكُمْ إِلَّا مَا أَرَى وَمَا أَهْدِيكُمْ
إِلَّا سَبِيلَ الرَّشَادِ ③

وَقَالَ الَّذِينَ آمَنَ يَقُومُ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ مِثْلَ
يَوْمِ الْأَحْزَابِ ④

مِثْلَ دَابِ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثُودٍ وَالَّذِينَ
مِنْ بَعْدِهِمْ وَمَا اللَّهُ يُرِيدُ ظُلْمًا لِلْعِبَادِ ⑤

وَيَقُومُ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ يَوْمَ التَّنَادِ ⑥

يَوْمَ تُولُوتُ مُدْيَرِينَ مَا لَكُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ
عَاصِمٍ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ⑦

وَلَقَدْ جَاءَكُمْ يُوسُفُ مِنْ قَبْلِ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا
زِلْتُمْ فِي شَكٍّ مِمَّا جَاءَكُمْ بِهِ حَتَّى إِذَا هَلَكَ قُلْتُمْ
لَنْ نَبْعَثَ اللَّهَ مِنْ بَعْدِهِ رَسُولًا كَذَلِكَ يُضِلُّ
اللَّهُ مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ مُرْتَابٌ ⑧

الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ أَتَتْهُمْ
كَبْرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ وَعِنْدَ الَّذِينَ آمَنُوا كَذَلِكَ
يُطِيعُ اللَّهُ عَلَى كُلِّ قَلْبٍ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٌ ⑨

૩૭. અને ફિરઝાને કહ્યું 'હે હામાન, મારા માટે એક ઊંચી ઈમારત બનાવ કે હું તે મંજિલ પાસે પહોંચી શકું.'

૩૮. 'તે આકાશીય મંજિલ પાસે, જ્યાંથી હું મૂસાના ખુદાને જોઈ લઉં, (૯) અને હું ખાતરીપૂર્વક કહું છું કે મૂસા જૂઠો છે.' આવી રીતે ફિરઝાનના બૂરા કામો તેને શોભતાં કરી દેખાડવામાં આવ્યા હતા, અને તે સન્માર્ગથી ભટકી ગયો; બેશક ફિરઝાનની ચાલ તેની પોતાનીજ બરબાદીનું કારણ (બનવાની) હતી. (રુકૂઅ-૪)

૩૯. અને જે ઈમાન લાવ્યો હતો તેણે કહ્યું 'હે મારી કોમના લોકો, મારું કહ્યું માનો, હું તમને સરચાઈના રસ્તે લઈ જઈશ.

૪૦. 'હે મારી કોમના લોકો, આ દુનિયાના જીવનનો લાભ ટૂંક સમયનો છે; અને આખેરતનું ધર બેશક, હમેશાં માટે છે.

૪૧. 'જે બદીના કામો કરશે તેને એટલા પૂરતોજ બદલો મળશે, પરંતુ જે નેકીના કામો કરશે, ભલે તે પુરુષ હોય કે સ્ત્રી, પણ મોમિન હશે તો તેઓ જન્મતમાં દાખલ થશે અને તેમને ત્યાં બેહિસાબ રીઝક આપવામાં આવશે,

૪૨. 'અને હે મારી કોમ (ના લોકો), આ કેવી (વિચિત્ર) વાત છે કે હું તમને નજાત (મુક્તિ) તરફ બોલાવું છું અને તમે મને (જહન્નમની) આગ તરફ બોલાવો છો;

૪૩. 'તમે મને અલ્લાહનો ઈન્કાર કરવા તરફ અને અન્યને તેના શરીક ઠરાવવા માટે બોલાવો છો, જેના વિશે મને કોઈ જ્ઞાન નથી, જ્યારે હું તમને સર્વ સમર્થ અને ક્ષમાપંત (અલ્લાહ) તરફ બોલાવું છું;

૪૪. 'બેશક, તમે જેની તરફ મને બોલાવી રહ્યા છો તેઓ ન તો આ દુનિયામાં બંદગીના હક્કદાર છે અને ન આખેરતમાં. બેશક આપણને સૌને અલ્લાહ તરફજ પાછું ફરવાનું છે, અને હદ બહાર જનારાઓ આગ માં જઈ પડનારા છે;

وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَهْمُنُ ابْنُ بَنِي صَارِحًا لَعَلِّي أَبْلُغُ الْأَسْبَابَ ﴿٣٧﴾

أَسْبَابَ السَّمَوَاتِ فَأَطَّلِعَ إِلَى إِلَهِ مُوسَى وَإِنِّي لأَظُنُّهُ كَاذِبًا ۖ وَكَذَلِكَ دُرَيْنٌ يُفْرَعُونَ سُوْعِهِ ۖ وَصَدَّ عَنِ السَّبِيلِ ۚ وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِي تَبَابٍ ۚ ﴿٣٨﴾

وَقَالَ الَّذِي آمَنَ يَوْمَ اتَّبَعُونَ أَهْدِكُمْ سَبِيلَ الرَّشَادِ ﴿٣٩﴾

يَوْمَ إِنَّمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا مَتَاعٌ ۚ وَإِنَّ الْآخِرَةَ هِيَ دَارُ الْقَرَارِ ﴿٤٠﴾

مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلَهَا ۖ وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنشَأَ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلِلَّهِ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٤١﴾

وَيَوْمَ مَأْتِي أَدْعُوكُمْ إِلَى النَّجْوَى وَتَدْعُونِي ۖ

إِلَى النَّارِ ﴿٤٢﴾

تَدْعُونِي لِأَكْفُرَ بِاللَّهِ وَأَشْرِكَ بِهِ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ ۖ وَأَنَا أَدْعُوكُمْ إِلَى الْعَزِيزِ الْغَفَّارِ ﴿٤٣﴾

لَا جَرَمَ إِنَّمَا تَدْعُونِي إِلَيْهِ لَيْسَ لَهُ دَعْوَةٌ فِي الدُّنْيَا وَلَا فِي الْآخِرَةِ ۚ وَأَنْ مَّوَدَّنَا إِلَى اللَّهِ وَأَنَّ

السُّمِرَّ فَيْنَهُمْ أَصْحَابُ النَّارِ ﴿٤٤﴾

૯. ફિરઝાને આસમાન ઉપર ચડી ખુદાને જોવાનું તો મશકરીમાં કહ્યું હતું પણ અલ્લાહે તો ખરેખર તેને સમુદ્રની ઊંડાણમાં પોતાની શક્તિના દર્શન કરાવ્યા.

૪૫. 'માટે, મારા શબ્દો તમે આગળ જતાં યાદ કરશો અને હું મારો મામલો અલ્લાહના હવાલે કરું છું, તે'જ પોતાના બંદાઓનો નિગેહબાન છે.'

૪૬. પરિણામે તેમની ફરેબી ચાલોની ખૂરી અસરથી અલ્લાહે તેને સુરક્ષિત રાખ્યો, અને ફિરઝાનની કોમને ભયંકર અઝાબે ઘેરી લીધા.

૪૭. તે એવી (ભયંકર) (૧૦) આગ હશે કે જેની સામે તેમને સવાર સાંજ ઊભા કરવામાં આવશે, અને જે દિવસ તે ઘડી આવી પહોંચશે, (ત્યારે ફિરિશ્તાઓને કહેવામાં આવશે) ફિરઝાનની કોમને તે ભયંકર અઝાબમાં ધકેલી દો.'

૪૮. અને જ્યારે તેઓ જન્મમમાં એકબીજા સાથે ઝઘડતા હશે, ત્યારે જે દુનિયામાં નબળા હતા તેઓ વડાઈ ચાહનારાઓને કહેશે 'અમે તો તમારું કહ્યું માનનારા હતા; માટે શું તમે અમારી આગ (ની સજા)ને થોડી ઓછી કરાવી દેશો?'

૪૯. અને તે મોટાઈ દેખાડનારા કહેશે 'આ (આગ)માં આપણે બધા ભેગાજ છીએ અને અલ્લાહે પોતાના બંદાઓ વચ્ચે ફેંસલો કરી દીધો છે.'

૫૦. અને આગમાં પડેલાઓ જહન્નમના રખેવાળોને કહેશે 'તમારા પરવરદિગારને વિનંતિ કરો કે અમારા ઉપરથી કોઈ દિવસ તો અઝાબને હળવો કરે!'

૫૧. તેઓ કહેશે 'શું તમારી તરફ રસૂલો ખુલ્લી નિશાનીઓ લઈને આવ્યા ન હતા?' તેઓ કહેશે 'હા' (આવ્યા હતા)' ત્યારે રખેવાળો કહેશે 'તો હવે તમે પોતેજ (૧૧) દુઆ કરતા રહો!' પરંતુ કાફરોની દુઆઓ તો અકારત જનારી છે. (રુકૂઅ-૫)

૫૨. બેશક, અમે અમારા રસૂલો તથા તેમના માનનારાઓને આ દુનિયામાં સહાયતા કરતા રહીએ

فَسْتَدْرُونَ مَا أَقُولُ لَكُمْ وَأَفِيضُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ ۝

فَوَقَّعَ اللَّهُ سَيِّئَاتٍ مَا مَكُرُوا وَحَاقَ بِالْفِرْعَوْنَ سُوءُ الْعَذَابِ ۝

التَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ ۝

وَإِذْ يَخْجَوْنَ فِي النَّارِ يَقُولُ الضُّعَفَاءُ لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ أَنْتُمْ مُغْنُونَ عَنَّا نَصِيبًا مِنَ النَّارِ ۝

قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُلٌّ فِيهَا إِنَّ اللَّهَ قَدْ حَكَمَ بَيْنَ الْعِبَادِ ۝

وَقَالَ الَّذِينَ فِي النَّارِ لِخَزَنَةِ جَهَنَّمَ ادْعُوا رَبَّكُمْ يُحْضِفْ عَنَّا يَُوْمًا مِنَ الْعَذَابِ ۝

قَالُوا أَوَلَمْ تَكُنَّا نَدْعُواكُم بَلِيَّتًا قَالُوا بَلَىٰ قَالُوا فَادْعُوا وَمَا دُعَاؤُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلٰٓئِلٍ ۝

إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا

૧૦. 'ખરબખ' તે વચગાળાનો સમય હોય છે કે શિક્ષા આપવા પહેલાં તે ગાળા દરમિયાન ગુનાહગારોને તેમની સજાના ગાંભિર્યનો ડગલે પગલે અનુભવ કરાવવામાં આવશે. અને કયામતના દિવસે તે અઝાબને પૂરેપૂરું અમલમાં લાવવામાં આવશે.

૧૧. રસૂલોના વિરુદ્ધ કાફરોની દુઆઓ કદાપિ સફળ નથી થતી, પરંતુ તેમની બધી દુઆઓ અલ્લાહ નહિ સાંભળતો હોય તેવું માનવું યોગ્ય નહિ ગણાય. સંકટમાં સપડાએલા લોકોની પુકારો અલ્લાહ અવશ્ય સાંભળે છે. પછી ભલે પુકાર કરનારો મોમિન હોય કે કાફર હોય.

છીએ, અને તે દિવસે પણ અવશ્ય કરશું જ્યારે સાક્ષીઓ રજૂ થશે.

૫૩. તે દિવસે અલિમોને તેમના બહાના કંઈપણ કાયદો નહિ આપે. અને તેમના માટે લા'નત હશે અને તેમના રહેવાનું સ્થળ બેહદ બૂરું હશે.

૫૪. અને બેશક અમે મૂસાને હિદાયત (ની કિતાબ) આપી અને બની ઈસરાઈલને તે કિતાબના વારસ બનાવ્યા—

૫૫. જે (કિતાબ) સમજદારી ધરાવનારાઓ માટે હિદાયત અને બોધ આપનારી હતી.

૫૬. માટે તું ધીરજથી કામ લે, બેશક, અલ્લાહનો વાયદો પૂરો થઈનેજ રહેશે અને તારી અશક્તિઓ માટે અલ્લાહ પાસે માફી માગતો રહે, અને સવારસાંજ તારા પર વરદિગારની બૂલંદ શાનના ગુણગાન ગાતો રહે.

૫૭. જે લોકો અલ્લાહની આપતોના વિષયમાં કોઈપણ દલીલ વગર વાદવિવાદ કરતા રહે છે, તેઓ માત્ર વડાઈ ચાહનારા છે, જેના સુધી તેમનું પહોંચવું શક્ય નથી. માટે તું અલ્લાહની પનાહ માગ. નિઃસંદેહ તે સર્વ સાંભળનારો છે, સર્વ જોનારો છે.

૫૮. ખરેખર આકાશો તથા ધરતીનું સર્જન માનવજાતિના સર્જનના કામથી પણ મહાન કાર્ય છે. પરંતુ ઈન્સાનોમાં ઘણાખરા તે (હકીકતને) સમજતા નથી.

૫૯. અને આંધળો તથા દેખતો બન્ને એકસરખા નથી, તેમજ ભલાઈ કરનાર મોમિન અને બદકાર એકસરખા નથી, તો પણ તમે ભાગ્યેજ વિચાર કરો છો.

૬૦. તે મુકર્રર ઘડી આવીનેજ રહેશે તેમાં કોઈ શંકા નથી, છતાં ઘણાખરા લોકો વિશ્વાસ નથી કરતા.

૬૧. અને તમારા પર વરદિગારે કહ્યું 'મને પુકારો, હું તમને અવશ્ય જવાબ આપીશ. બેશક જે લોકો અભિમાનપૂર્વક મારી બંદગીથી મોઢું ફેરવી લેશે તે બેઆબરૂ થઈ જહન્નમમાં દાખલ થશે.'

(રુકૂઅ-૬)

૬૨. તે અલ્લાહ જ છે જેણે તમારા માટે રાત બનાવી છે કે તેમાં તમે આરામ કરો અને દિવસના

وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ ﴿٦١﴾

يَوْمَ لَا يَنْفَعُ الظَّالِمِينَ مَعَذَرَتُهُمْ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ

وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ ﴿٦٢﴾

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْهُدَى وَأَوْرَثْنَا بَنِي إِسْرَءِيلَ الْكِتَابَ ﴿٦٣﴾

هُدًى وَذِكْرًا لِّأُولِي الْأَلْبَابِ ﴿٦٤﴾

فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَاسْتَغْفِرْ لِنَفْسِكَ وَ

سَيِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ بِالْعَشِيِّ وَالْإِبْكَارِ ﴿٦٥﴾

إِنَّ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ

أَتَهُمْ إِنْ فِي صُدُورِهِمْ إِلَّا كِبْرًا هُمْ بِبِلَاقِيَةٍ

فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ﴿٦٦﴾

لَخَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ

وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦٧﴾

وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَى وَالْبَصِيرَةُ وَالَّذِينَ آمَنُوا

وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَلَا الْمُسِيءُ قَلِيلًا مَّا

تَتَذَكَّرُونَ ﴿٦٨﴾

إِنَّ السَّاعَةَ لَأْتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ

النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٦٩﴾

وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ

يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دُخْرًا ﴿٧٠﴾

اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ آيَاتٍ لَتَسْكُنُوا فِيهَا وَالنَّهَارُ

(પ્રકાશમાં) તમે જોઈ શકો. બેશક અલ્લાહ માનવજાતિ ઉપર બેહદ મહેરબાન છે પરંતુ ઘણાખરા લોકો તેનો આભાર નથી માનતા.

૬૩. આવો છે તમારો પાલનહાર, અલ્લાહ, જે તમામ વસ્તુઓને પેદા કરનારો છે. તેના સિવાય કોઈ અન્ય મા'બૂદ નથી; છતાં તમે બહેકીને ક્યાં જઈ રહ્યા છો?

૬૪. બેશક, અલ્લાહની આયતોનો ઈન્કાર કરનારાઓ (હમેશાં) આમજ બહેકી જતા રહ્યા હતા.

૬૫. તે અલ્લાહ જ છે જેણે ધરતીને તમારા માટે આશ્રય લેવાનું સ્થળ બનાવ્યું અને આકાશને છત્ર બનાવ્યું અને તમને આકાર આપ્યો પછી તમારા આકારોને સૌંદર્ય બધ્યું, અને તમને પવિત્ર રીઝક અર્પણ કર્યું. આવો છે તમારો પરવરદિગાર, અલ્લાહ જે અનંત બરકતોવાળો છે, તમામ સૃષ્ટિનો પાલનહાર છે.

૬૬. તે જીવંત છે. તેના સિવાય કોઈ અન્ય બંદગીનો હક્કદાર નથી. માટે તેનીજ બંદગી કરો, અને પૂરા યકીનથી તેને પુકારો. સર્વ તા'રીફના લાયક અલ્લાહ છે, જે સમગ્ર સૃષ્ટિનો માલિક છે.

૬૭. તું કહે 'તમે અલ્લાહ સિવાય જેને પુકારો છો તેની બંદગી કરવાની મને મનાઈ કરવામાં આવી છે, જ્યારે કે મારા પાલનહાર તરફથી મને સ્પષ્ટ દલીલો મળી ચૂકી છે; અને સૃષ્ટિના સર્જનહારના આધીન થવાનો મને આદેશ મળ્યો છે.

૬૮. તે એજ છે જેણે તમને માટીમાંથી પેદા કરી, વીર્યના ટીપામાંથી, પછી માંસના લોચામાંથી, તે તમને એક બાળકના રૂપમાં બહાર લાવે છે. અને પછી તમને પૂર્ણ શક્તિઓ પહોંચાડે છે, પછી તમે વૃદ્ધાવસ્થાએ પહોંચો છો, જોકે તમારામાંના ઘણા તે (ઉમરે પહોંચ્યા) પહેલાં મરણ પામે છે; અને (ઘણાને જીવતા રાખે છે કે) તમે મુકર્રર મંજિલ ઉપર પહોંચી જાઓ, અને તમે શાણપણ પ્રાપ્ત કરો.

૬૯. તે એજ છે જે જીવન આપે છે અને મૃત્યુ નીપજાવે છે અને જ્યારે તે કોઈ કામનો ફેસલો કરે છે તો તેના વિશે એટલુંજ ઉચ્ચારે છે 'થઈ જાઓ' અને તે થઈ જાય છે. (રુકૂઅ-૭)

مُبْصِرًا إِنَّ اللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٦٣﴾

ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ لَّا إِلَهَ إِلَّا هُوَ ۚ فَآَنِي تُؤْفَكُونَ ﴿٦٤﴾

كَذَلِكَ يُؤْفِكُ الَّذِينَ كَانُوا يَابِيتُ اللَّهَ بِحُدُودِ ﴿٦٥﴾

اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ قَرَارًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً ۖ وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُورَكُمْ ۖ وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ ۚ ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ ۖ فَتَبَارَكَ اللَّهُ

رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٦٦﴾

هُوَ الْحَيُّ ۚ لَّا إِلَهَ إِلَّا هُوَ ۖ فَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ ۚ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦٧﴾

قُلْ إِنِّي نُهَيْتُ أَنْ أَعْبُدَ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَمَّا جَاءَنِي الْبَيِّنَاتُ مِنْ رَبِّي وَأَمَرْتُ

أَنْ أَسْلِمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦٨﴾

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ۚ ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشَدَّكُمْ ثُمَّ لَسَكُمْ نَاسِيُوهًا وَمِنْكُمْ مَنْ يُتَوَفَّى

مِنْ قَبْلِ وَلِتَبْلُغُوا أَجَلًا مُسَمًّى ۖ وَلَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٦٩﴾

هُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ ۚ فَإِذَا قُضِيَ أَمْرُ فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٧٠﴾

૭૦. શું તે નથી જોયું કે અલ્લાહની આયતો વિશે વિવાદ કરનારાઓને કેવા ગુમરાહ કરી દેવામાં આવે છે?

૭૧. બેશક કિતાબનો અને જે આપી અમે રસૂલોને મોકલાવ્યા તેનો અસ્વીકાર કરનારાઓ સમય આવતાં સઘળું જાણી લેશે,

૭૨. જ્યારે તેમની ગરદનોમાં લોખંડના તોક પડશે અને સાંકળોમાં જકડી તેમને ઘસડી,

૭૩. ઉકળતા પાણીમાં (ડુબાવી), પછી આગમાં જલાવવામાં આવશે.

૭૪. પછી તેમને પૂછવામાં આવશે 'ક્યાં છે તમારા તે ઠરાવેલા શરીરો—

૭૫. 'અલ્લાહ સિવાયના?' તેઓ કહેશે 'તેઓ અમારાથી અદ્રખ થઈ ગયા છે. બલ્કે અમે તો પહેલેથીજ કોઈ બીજાની પૂજા કરીજ નથી.' આવી રીતે અલ્લાહ કાફરોને ગૂંચવણમાં નાખી દેશે.

૭૬. 'વગર કારણે ધરતી ઉપર ફૂલાતા ફરવાનું તેમજ તમારા ગર્વનું આ પરિણામ છે.

૭૭. 'હવે જહન્નમના પ્રવેશદ્વારોમાંથી દાખલ થઈ જાઓ. જેમાં તમે કાયમ માટે રહેશો. બેશક, ગર્વ કરનારાઓનું ઠેકાણું બહુજ બૂરું છે!'

૭૮. (હે રસૂલ) તું ધીરજ રાખ, ખરેજ અલ્લાહનો વાયદો પૂરો થઈનેજ રહેશે. અને અમે જેનાથી તેમને ડરાવીએ છીએ, તેમાંથી થોડુંક (કદાચ) તને દેખાડી દઈએ અથવા (તે પહેલાં) અમે તને ઉઠાવી લઈએ, તોપણ તેમને અમારી સમક્ષ લાવવામાં આવશેજ (તેમાં શંકા નથી).

૭૯. અને અમે તારા પહેલાં પણ રસૂલો મોકલાવ્યા હતા, જેમાંના કેટલાકના અહેવાલ અમે તને જણાવી ચૂક્યા છીએ અને કેટલાકનું વર્ણન અમે હજી તારી સમક્ષ નથી કર્યું; અને કોઈપણ રસૂલની શકિત નથી કે તે અલ્લાહની આજ્ઞા વગર કોઈ મો'જેએ દેખાડે. પરંતુ જે અલ્લાહનું ફરમાન આવ્યું હતું, તેનો નિર્ણય સત્યના આધારે લેવાયો હતો, અને ત્યારે જૂઠું બોલનારા પાયમાલ થઈ ગયા. (રુકૂઅ-૮)

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ أَنَّى يُصَرَّفُونَ ﴿٤٠﴾

الَّذِينَ كَذَّبُوا بِالْكِتَابِ وَبِمَا أَرْسَلْنَا بِهِ رُسُلَنَا فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾

إِذَا الْأَعْلَى فِي أَعْنَاقِهِمْ وَالسَّلْسِلُ يُسْحَبُونَ ﴿٤٢﴾

فِي الْحَبِيمَةِ ثُمَّ فِي النَّارِ يُسْجَرُونَ ﴿٤٣﴾

ثُمَّ قِيلَ لَهُمْ إِنَّ مَا كُنْتُمْ تُشْرِكُونَ ﴿٤٤﴾

مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالُوا ضَلُّوا عَنَّا بَلْ لَمْ يَكُن تَدْعُوهُمْ مِنْ قَبْلُ شَيْئًا كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ الْكَافِرِينَ ﴿٤٥﴾

ذَلِكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَفْرَحُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنْتُمْ تَفْرَحُونَ ﴿٤٦﴾

أُدْخِلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خُلِدِينَ فِيهَا فَبِئْسَ مَثْوًى الْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٤٧﴾

فَأَصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَإِمَّا نُرَبِّيكَ بِعُضِّ الذِّئْبِ نَعْدُهُمْ أَوْ نَتَوَقَّيْكَ فَاِلَيْنَا يَرْجِعُونَ ﴿٤٨﴾

وَأَقْدَرَأَرْسَلْنَا رَسُولًا مِنْ قَبْلِكَ مِنْهُمْ مَنْ قَصَصْنَا عَلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَنْ لَمْ نَقْصُصْ عَلَيْكَ وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ أَنْ يَأْتِيَ إِلَّا بِآيَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ فَإِذَا جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ قُضِيَ بِالْحَقِّ وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْمُبْطِلُونَ ﴿٤٩﴾

૮૦. તે અલ્લાહ જ છે જેણે તમારા માટે પશુઓ પેદા કર્યા કે અમુક ઉપર તમે સવારી કરો અને અમુકને તમે ખાઓ—

૮૧. અને તેમનાથી તમે તમારી મનચાહતી^(૧૨) મંજિલો ઉપર પહોંચો, અને તેમના ઉપર તેમજ વહાણોમાં સવાર થઈ ડરોકરો.

૮૨. અલ્લાહ તમને પોતાની ઘણી નિશાનીઓ દેખાડતો રહે છે તો પછી તેની નિશાનીઓમાંથી કઈ કઈ નિશાનીઓનો તમે ઈન્કાર કરશો?

૮૩. શું તેઓ ધરતીમાં કર્યા નથી કે તેઓ જોઈ શકે કે તેમની પહેલાંના લોકોનો કેવો અંજામ આવ્યો હતો? તે લોકો તો આ લોકોથી સંખ્યામાં અનેક ઘણા હતા, અને આ લોકોથી વધુ બળવાન હતા, અને આ લોકોથી વધુ (ઐતિહાસિક) યાદગારો દુનિયામાં મૂકી ગયા હતા, પરંતુ જે પણ કમાણી તેમણે કરી હતી તે તેમને લાભકર્તા ન નીવડી.

૮૪. અને જ્યારે પણ રસૂલો તેમની તરફ ખુલ્લી નિશાનીઓ લઈને આવ્યા, તેમની પાસે જે થોડુંક જ્ઞાન હતું, તેનેજ તેઓ વળગી રહ્યા. અંતે જેનું તેઓ હાસ્ય ઉડાવતા હતા તેજ વસ્તુએ તેમને ઘેરી લીધા.

૮૫. અને જ્યારે તેમણે અમારો અજાબ જોયો ત્યારે તેઓ પુકારી ઉઠ્યા 'અમે (હવે) એક અલ્લાહ ઉપર ઈમાન લાવીએ છીએ, અને અમે અમારા ઠરાવેલા શરીકોનો ઈન્કાર કરીએ છીએ.'

૮૬. પરંતુ અમારો અજાબ જોયા પછી તેમનો આ ઈમાન તેમને કંઈ લાભ^(૧૩) નથી આપી શકતો. આ અલ્લાહનો નક્કી કરેલો નિયમ છે, જે તેના બંદાઓમાં ચાલતો આવ્યો છે. અને આવી રીતે કાકરો પાયમાલ થઈ ગયા.

اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَنْعَامَ لِتَكُونُوا فِيهَا وَمِنْهَا أَكُلُونَ ﴿٨٠﴾

وَلَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ وَلِتَبْتَغُوا عَلَيْهَا حَاجَةً فِي صُدُورِكُمْ وَعَلَى الْفَالِكِ تَحْلُونَ ﴿٨١﴾

وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ فَأَيُّ آيَاتِ اللَّهِ تُنْكِرُونَ ﴿٨٢﴾

أَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ كَانُوا أَكْثَرُ مِنهُمْ وَآسَدَتْ قُوَّةٌ وَأُنْزِلَ فِي الْأَرْضِ فَمَا أَعْنَى عَنْهُمْ كَانُوا يُكْسَبُونَ ﴿٨٣﴾

فَلَمَّا جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم يَأْتِيَنَّهُمْ فِرْعَوْنًا عِنْدَهُمْ

مِنَ الْعِلْمِ وَحَاقَ بِهِمْ تَاكُوتًا ۚ يَسْتَعْزِزُونَ ﴿٨٤﴾

فَلَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا قَالُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَحَدَّةً وَكَفَرْنَا بِنَا

كُنَّا بِهِ مُشْرِكِينَ ﴿٨٥﴾

فَلَمْ يَكْ يَنْفَعَهُمْ إِيْمَانُهُمْ لَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا

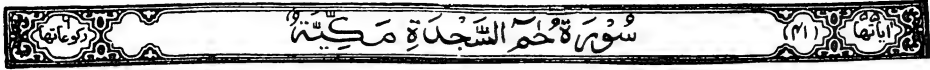
سُنَّتَ اللَّهُ الْإِنِّي قَدْ خَلَتِ فِي عِبَادَةٍ ۚ وَخَسِرَ

هَٰؤُلَاءِ الْكَافِرُونَ ﴿٨٦﴾

૧૨. તમારી જરૂરીયાતો પ્રમાણે.

૧૩. જ્યારે પાપનો ઘડો ભરાઈ ચૂકે છે અને શિક્ષાને અમલમાં લાવવાનો દિવ્ય નિર્ણય અપાઈ જાય છે, ત્યારે પાપીઓ માટે કવાખતે ઈમાન લાવવું અથવા તોબા કરવી લાભકર્તા નથી નીવડતી.

હા. મીમ સજદાહ

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

૨. હા, મીમ (હમીદ તે પ્રશંસાપાત્ર છે), (મજીદ તે બૂલંદ શાનવાળો છે).

حَمْدٌ ②

૩. (આ) અનંત કૃપા કરનાર અને વારંવાર દયા કરનાર (અલ્લાહ)ની વહી છે.

تَنْزِيلٌ مِّنَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ③

૪. આ કિતાબ છે જેની આયતોનું વર્ણન બહુજ સ્પષ્ટ રીતે કરવામાં આવ્યું છે, આ અરબી ભાષાનું કુરઆન તે લોકો માટે છે જે (લોકો તેનું) જ્ઞાન રાખે છે.

كُتِبَ فُصِّلَتْ آيَاتُهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ④

૫. (અને તે) ખુશખબર આપનારી છે અને ચેતવનારી છે પરંતુ લોકોમાં ઘણાખરા મુખ ફેરવી ચાલ્યા જાય છે અને સાંભળતા જ નથી.

بَشِيرًا وَنَذِيرًا فَأَعْرَضَ أَكْثَرُهُمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ⑤

૬. અને તેઓ કહે છે 'અમારા હૃદયો પદામાં છે, અમારા કાન બહેરા છે અને અમારી તથા તારી વચ્ચે એક આડ છે. માટે તું તારું કામ કર અને અમને અમારું કામ કરવા દે.' (૧)

وَقَالُوا فَلَوْ بَنَّا فِيْ اَكْثَرِ مِّمَّا تَدْعُوْنَا اِلَيْهِ وَفِيْ اَدَانَا وَقُرْوْ مِن بَيْنِنَا وَبَيْنَكَ حِجَابٌ ⑥

૭. તું કહે 'હું તો તમારા જેવોજ ઈન્સાન છું. મને તો વહી દ્વારા આદેશ આપવામાં આવ્યો છે કે તમારો મા'બૂદ એકજ છે માટે તમે તેની તરફનો રસ્તો અપનાવો અને તેની પાસેથી માફી માગતા રહો. બેશક બૂત-પરસ્તોની બરબાદી છે,

فَاعْمَلْ اِنَّا عَمِلُوْنَا ⑦

૮. જે ઝકાત નથી આપતા અને જે આખેરતનો ઈન્કાર કરનારા છે.

قُلْ اِنَّمَا اَنَا بَشَرٌ فُضِّلْتُكُمْ يُوْحٰى اِلٰى اَنَّا اَهْلَكُ

૯. જે લોકો ઈમાન લાવીને ભલાઈના કામો કરે છે તેમના માટે ભલાઈનો અંતજ નહિ આવે.' (રૂકૂઅ-૧)

اِلٰهٍ وَّاحِدٍ فَاسْتَقْبِلُوْا اِلَيْهِ وَاسْتَغْفِرُوْهُ وَوَيْلٌ

لِّلْمُشْرِكِيْنَ ⑧

الَّذِيْنَ لَا يُؤْتُوْنَ الزَّكٰوةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كٰهِنُوْنَ ⑨

اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ لَهُمْ اَجْرٌ عَظِيْمٌ

مُنُوْبٌ ⑩

૧. કાફરોના આમ કહેવાનો અર્થ એવો નીકળે છે કે તેમને પોતાની માન્યતાઓથી પૂરનો સંતોષ છે અને તેઓ આંહજરત સ.અ.સ.ની તાલીમને માનવા માટે તૈયાર નથી.

૧૦. તું કહે 'શું તમે ખરેખર તેને નથી માનતા જેણે પૃથ્વીને બે દિવસમાં^(૨) બનાવી હતી? અને શું તમે બીજાને તેનો શરીક કરાવો છો?' (જ્યારે) તમામ જહાનનો પરવરદિગાર તો અલ્લાહ જ છે!

૧૧. તેણે જ ઊંચા પર્વતોને (ધરતીમાં) કાયમ કર્યા છે અને તેમાં (અસંખ્ય) બરકતો રાખી છે. અને રોઝી શોધનારાઓની^(૩) આવશ્યકતાઓ અનુસાર પૂરા પ્રમાણમાં ખાદ્ય વસ્તુઓની ચાર દિવસમાં તેણેજ વ્યવસ્થા કરી હતી.

૧૨. પછી તેણે આકાશ તરફ ધ્યાન આપ્યું જેમાં (માત્ર) ધૂમ્મસજ હતું અને તેણે આકાશ તથા ધરતીને સંબોધીને કહ્યું 'હે ધરતી તથા આકાશ) તમને પસંદ હોય કે ન હોય, તમે બન્ને મારા આધીન થઈ જાઓ! બંનેએ કહ્યું 'અમે તારી ઈચ્છાને આધીન થઈએ છીએ.'

૧૩. પછી તેણે બે દિવસમાં સાત આસમાનો બનાવી દીધા, અને તેણે દરેક આસમાનને વહી દ્વારા તેની વ્યવસ્થા પહોંચાડી અને અમે ગગનને દીપકો (તારાઓ) વડે શણગારીને સુરક્ષિત બનાવ્યું. આ સર્વ શક્તિશાળી, સર્વજ્ઞની જબરદસ્ત વ્યવસ્થા છે.

૧૪. પરંતુ જો લોકો મુખ ફેરવી ચાલ્યા જાય તો તેમને કહી દે 'હું તમને એક વિનાશકારી આફતની ચેતવણી આપું છું જેવી આફત આદ તથા સમૂદ ઉપર પડી હતી.'

૧૫. જ્યારે તેમના રસૂલો તેમની આગળ પાછળ આવતા રહ્યા અને કહેતા રહ્યા કે માત્ર અલ્લાહનીજ અંદગી કરો, તેમણે જવાબ આપ્યો 'જો અમારો પરવરદિગાર એવું ચાહત તો બેશક તે ફરિશ્તાઓને (રસૂલ બનાવી) મોકલાવત. માટે તમે જે વર્ણને આપ્યા છો તેને અમે માનીશું નહીં.

قُلْ أَنتُمْ لَكُمْ رُءُوسٌ بِالَّذِي خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ وَتَتَعَلَّوْنَ لَهُ أَندَادُ ذَلِكَ رَبُّ الْغَالِبِينَ ①

وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ مِنْ فَوْقِهَا وَبَرَكَ فِيهَا وَقَدَّرَ فِيهَا أَقْوَاتَهَا فِي أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ سَوَاءً لِّلنَّاسِ يَلِينِ ②

ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَ لِلْأَرْضِ ائْنِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ ③

فَقَضَاهُنَّ سَبْعَ سَوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ وَأَوْحَى فِي كُلِّ سَاءٍ أَمْرَهَا وَزَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ ④ وَحِفْظًا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ⑤

فَإِنْ أَعْرَضُوا فَقُلْ أَنذَرْتُكُمْ صُِعْقَةً مِّثْلَ صُِعْقَةِ عَادٍ وَتُؤَدُّ ⑥

إِذْ جَاءَهُمُ الرُّسُلُ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ قَالُوا لَوْ شَاءَ رَبُّنَا لَأَنزَلَ مَلَائِكَةً فَأَنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَاهِنُونَ ⑦

૨. આ આયતમાં જણાવેલા બે દિવસોની લંબાઈનો અંદાજ કાઢવો મુશ્કેલ છે. બે દિવસો હજારો વર્ષોના બની શકે છે, કુર્યાન પ્રમાણે 'યૌમ' અર્થાત દિવસ એક હજાર દિવસનો પણ થઈ શકે છે. (જુઓ પ્રકરણ ૨૨. આયત. ૪૮) અથવા એક દિવસ પચાસ હજાર વર્ષનો પણ થઈ શકે છે. (જુઓ પ્રકરણ ૭૦. આયત. ૫)

૩. જેણે જીવન આપ્યું છે તેણે તે જીવનની આવશ્યકતાઓ પ્રમાણે તેમના ભરણપોષણના સાધનોનો પણ પ્રબંધ કર્યો છે.

૧૬. આદની કોમે ધરતી ઉપર નાહક પોતાની મોટાઈનો ગર્વ કર્યો અને કહ્યું ‘અમારાથી વધુ બળવાન બીજો કોણ છે?’ શું તેમણે વિચાર ન કર્યો કે જે અલ્લાહે તેમને પેદા કર્યા છે તે તેમનાથી અધિકતર બળવાન છે? છતાં પણ તેઓ અમારી નિશાનીઓનો ઈન્કાર કરતા રહ્યા.

૧૭. જેથી અમે અમુક મનહૂસ દિવસો માટે તેમના ઉપર આંધી ચલાવી કે અમે તેમને આ જીવનમાં અપમાનજનક સજાનો સ્વાદ ચખાડીએ. અને આખેરતનો અઝાબ તો તેનાથી પણ વધુ નામોશીભર્યો હશે. અને તેમને કોઈ સહાયકતા નહિ થાય.

૧૮. અને સમૂદની દશા એવી થઈ કે અમે તેમને હિદાયત આપી છતાં તેમણે હિદાયતના બદલે અંધાપો (૪) પસંદ કર્યો જેથી તેમની કરણીના પરિણામે એક નામોશીભર્યો અઝાબ તેમને ઘેરી લીધા.

૧૯. અને તેમનામાંના જે લોકો ઈમાન લાવ્યા અને સંયમ ધારણ કર્યું તેમને અમે બચાવી લીધા. (રુકૂઅ-૨)

૨૦. અને તે દિવસે જ્યારે અલ્લાહના દુશ્મનોને એકઠા કરી એક બીજા પાછળ જુદા જુદા ટોળાઓમાં (ઢોરોની જેમ પરોણી વડે) આગ તરફ હાંકવામાં આવશે;

૨૧. ત્યાં પહોંચતાજ તેમના કાન તેમની આંખો અને તેમના શરીરની ચામડી તેમના દુષ્કૃત્યોની સાક્ષી આપશે. (૫)

૨૨. ત્યારે તેઓ પોતાની ચામડીને કહેશે ‘અમારા વિરુદ્ધ શા માટે સાક્ષી આપો છો?’ તે કહેશે ‘અલ્લાહેજ અમને વાચા આપી છે જેવી રીતે તેણે

فَأَمَّا عَادٌ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَقَالُوا مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً ۖ أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَهُمْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً ۖ وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ ﴿١٦﴾

فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي أَيَّامٍ نَحْسَاتٍ لِّنُنذِرَ يَهُمَّ عَذَابَ الْخِزْيِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَتَوْهُ ۖ وَهُمْ لَا يُنصَرُونَ ﴿١٧﴾ وَأَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيْنَاهُمْ فَاسْتَحَبُّوا الْعِصْيَ عَلَى الْهُدَى ۖ فَأَخَذْتَهُمْ صَيعَةً الْعَذَابِ أَلْوَنَ ۖ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿١٨﴾

وَجِئْنَا الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ ﴿١٩﴾ وَيَوْمَ يُحْشَرُ أَعْدَاءُ اللَّهِ إِلَى النَّارِ فَهُمْ يُوزَعُونَ ﴿٢٠﴾

حَتَّىٰ إِذَا مَا جَاءُوهَا شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَعُهُمْ ۖ وَأَبْصَرُوا هُمْ وَجُلُودَهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢١﴾ وَقَالُوا الْيَوْمَ لَمْ يَكُنْ لَنَا شَهِدٌ ۖ لَّمْ يَكُنْ لَنَا قَوْلٌ ۖ وَأَنْطَقْنَا اللَّهُ الَّذِي أَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ خَلَقَكُمْ

૪. આંધળો જેમ અથડાતો ફરે તેમ પોતાની ગુમરાહીના અંધકારમાં ભટકતા ફરવાનું તેમણે પસંદ કર્યું.

૫. તેમની કરણીના પરિણામો શારીરિક ખોડો તથા બીમારીઓના રૂપમાં તેમના ઉપર તૂટી પડશે અને તેમની બદકારીઓની માઠી અસરથી તેઓ પીડાતા હશે. તેમના શરીરના અવયવો તેમની બૂરી કરણીઓની સાક્ષી આપશે; અથવા તેમના શરીરના તે અવયવો જેના વડે પાપાચારો કરવામાં આવ્યા હશે, તેમની એકએક ક્રિયાને સુરક્ષિત રાખવામાં આવી હશે જેને કયામતના દિવસે તેની સામે સાક્ષી તરીકે પેશ કરવામાં આવશે.

પ્રત્યેક વસ્તુને વાચા આપી છે. અને તેણેજ તમારું મૂળ સર્જન કર્યું હતું અને તેનીજ સમક્ષ તમે પાછા આવવામાં આવ્યા છો.

૨૩. 'અને તમે મુદ્દલ ન ઈર્ષા કે તમારા કાન અને તમારી આંખો તથા તમારી ચામડી તમારી વિરુદ્ધ નાશી આપશે, બલ્કે તમે એવું ધાર્યું હતું કે અલ્લાહ તમારા ઘણા કૃત્યોથી બેખબર છે.

૨૪. 'અને તમારા પાલનહાર વિશેના તમારા અનુમાનોએ તમને પાયમાલ કરી નાખ્યા^(૬) છે. જેથી આજ તમે નુકસાન ભોગવનારાઓમાંના થઈ ગયા છો.'

૨૫. હવે તો આજ તેમનું ઠેકાણું છે, માટે તેમને સહન કરવુંજ પડશે. હવે જો તેઓ રહેમતની નજર ચાહશે તો પણ તેમના ઉપર રહેમ કરવામાં નહિ આવે.

૨૬. અને અમે તેમની સાથે એવા સાથીઓ ઝગાવી દીધા જે તેમની પાછલી કરણીઓ અને આગળ આવનારી કરણીઓને આકર્ષક બનાવી દેખાડતા હતા. અંતમાં તેમના ઉપર તે અઝાબનો નિર્ણય લાગુ થયો જે તેમના પહેલાં જીનો તથા ઈન્સાનો ઉપર સાબિત થઈ ચૂક્યો હતો. બેશક, તેઓ નુકસાન ભોગવનારા હતા. (રુકૂઅ-૩)

૨૭. અને જે લોકો ઈમાન ન લાવ્યા તેમણે કહ્યું, 'કુરઆન (ના ઉપદેશને) સાંભળોજ નહિ, અને (તેના વાચનના) દરમિયાન ઘોંઘાટ કરતા રહો કે કદાચ આવી રીતે (તેમને નિષ્ફળ કરવામાં) તમે કાવી જાઓ.'

૨૮. અને જે લોકો ઈમાન નહિ લાવે બેશક, તેમને અમે અઝાબનો સ્વાદ ચખાડશું, અને બેશક અમે તેમના ખૂરા કામોનો બદલો તેમને આપશું.

૨૯. તે જહન્નમની આગ અલ્લાહના દુશ્મનોનો બદલો છે. અમારી આયતો ને ન માનવાના બદલા તરીકે તેમનું સદા માટે રહેવાનું આ ઘર હશે.

૩૦. અને જે લોકો ઈમાન ન લાવ્યા હશે તેઓ કહેશે 'હે અમારા પરવરદિગાર, અમને તે જીનો તથા

أَوَّلَ مَرَّةٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٧﴾

وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَعِيرُونَ أَنْ يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَا أَبْصَارُكُمْ وَلَا جُلُودُكُمْ وَلَكِنْ ظَنَنْتُمْ أَنَّ

اللَّهُ لَا يَعْلَمُ كَثِيرًا مِمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٢٨﴾

وَذِكْرُكُمْ ظَنَنْتُمْ أَنَّ اللَّهَ لَا يَعْلَمُ بِرَبِّكُمْ أَزْدَنْكُمْ

فَأَصْبَحْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٢٩﴾

فَإِنْ يَصْبِرُوا فَالنَّارُ مَثْوًى لَهُمْ وَإِنْ يَسْتَعِيبُوا

فَمَا لَهُمْ مِنَ الْمُعْتَابِينَ ﴿٣٠﴾

وَقَيَّضْنَا لَهُمْ قُرَنَاءَ فَزَيَّنُوا لَهُمْ مَا بَيْنَ

أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ

فِي أُمِّمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ

إِنَّهُمْ كَانُوا خَاسِرِينَ ﴿٣١﴾

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْعَوْا لِهَذَا الْقُرْآنِ

وَالْعَوَافِيهِ لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُونَ ﴿٣٢﴾

فَلَنْذِيْقَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا عَذَابًا شَدِيدًا وَ

لَنَجْزِيَنَّهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٣٣﴾

ذَلِكَ جَزَاءُ أَعْدَاءِ اللَّهِ الثَّارَةِ لَهُمْ فِيهَا دَاسِرُ

الْخُلْدِ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَأْتِيَنَا يَجْحَدُونَ ﴿٣٤﴾

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا رَبَّنَا إِنَّا أَلَّيْنَا

૬. અલ્લાહમાં વિશ્વાસ ન હોવાનો પુરાવો ગુનાહ છે. ગુનાહ કરનાર અલ્લાહથી નિંદર થઈનેજ ગુનાહો કરતો રહે છે.

ઈન્સાનો બતાવ જેમણે અમને અવળ માર્ગે દોર્યા હતા, અમે તેમને અમારા પગતળે કચરી નાખીએ જેથી તેઓ રૂસ્વા થાય.’

૩૧. બેશક જેમણે કહ્યું હતું કે અમારો પાલનહાર અલ્લાહ છે, અને તેઓ તેના ઉપર કાયમ રહ્યા, તેમના ઉપર ફરિશ્તાઓ ઊતરે છે (અને કહે છે) ‘તમે ગભરાઓ નહિ, ન ચિંતા કરો, અને જે જન્નતનો તમને વાયદો આપવામાં આવ્યો હતો તેમાં સદા આનંદથી રહો.

૩૨. ‘આ જીવનમાં અમે તમારા સાથી છીએ તેમજ આખરતમાં પણ. ત્યાં તમારા મનની બધી ઈચ્છાઓ પૂરી થશે અને જે કંઈ તમે માગશો તમને ત્યાં મળી રહેશે—

૩૩. ‘આ મહેમાનનવાઝી (આતિથ્ય) તે બક્ષનાર, દયાવંત તરફથી હશે.’ (રુકૂઅ-૪)

૩૪. તે વ્યક્તિથી બેહતર વાણી કોની થઈ શકે છે કે જે અલ્લાહ તરફ બોલાવે, અને નેક કામો કરે અને કહે ‘હું (અલ્લાહની) તાબેદારી કરનારાઓમાંનો છું.’

૩૫. અને નેકી તથા બદી એક સમાન નથી. તું નેકી વડે બદીને દૂર હટાવતો રહે. પછી જોઈલે કે તારા અને જેના વચ્ચે દુશ્મની હતી તે તારો કેવો પાકો મિત્ર બની જાય છે!

૩૬. પરંતુ આ (ગુણ) માત્ર સબ્ર કરનારાઓનેજ, અને બહુજ ખુશકિસ્મત હોય તેનેજ પ્રાપ્ત થાય છે.

૩૭. અને જો શયતાન તરફથી તને કોઈ ઉશ્કેરાટ થાય તો અલ્લાહની પનાહ માગ. નિઃસંદેહ, તે સર્વ જાણનાર, છે સર્વ જોનાર છે.

૩૮. અને સૂર્ય તથા ચંદ્ર (તો) તેની નિશાનીઓમાંથી છે. (માટે) તમે સૂર્યને સિજદો ન કરો, ન ચંદ્રને, પરંતુ પોતાના સર્જનહારને નમો, જેણે તે સર્વને સર્જ્યા છે, જો ખરેખર તમે તેની બંદગી કરનારા છો તો.

૩૯. પરંતુ જો તેઓ નકરતથી મુખ ફેરવી ચાલ્યા જતા હોય તો (તેમને જવા દે), કારણ કે તારા પાલનહાર પાસે રાતદિવસ તેની સ્તુતિ કરનારા મોજૂદ છે, જે કદીપણ થાકતા નથી.

مِنَ الْجِنَّةِ وَالْإِنسِ نَجْعَلُهَا تَحْتَ أَقْدَامِنَا لِيَكُونُوا مِنَ الْاسْفَلِينَ ﴿٣١﴾

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَكْفُؤُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ ﴿٣٢﴾

نَحْنُ أَوْلَىٰ بِكُمُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهُى أَنْفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدْعُونَ ﴿٣٣﴾

يُنَزَّلُ مِنَ غُفُورٍ رَحِيمٍ ﴿٣٤﴾ وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ ﴿٣٥﴾

وَلَا تَسْتَوِ الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ ﴿٣٦﴾

وَمَا يُلْقِيهَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَمَا يُلْقِيهَا إِلَّا ذُو حِظٍّ عَظِيمٍ ﴿٣٧﴾

وَإِنَّمَا يَنْزِعُكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نُزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٣٨﴾

وَمِنْ آيَاتِهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَهُنَّ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿٣٩﴾

فَإِنْ اسْتَكْبَرُوا فَالَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ يُسَبِّحُونَ لَهُ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُمْ لَا يَسْأَوْنَ ﴿٤٠﴾

૪૦. અને તેની નિશાનીઓમાંથી આ એક છે, કે તું ધરતીને સૂકાઈ ગયેલી જોઈ રહ્યો છે, પરંતુ જ્યારે અમે તેના ઉપર જળ વરસાવીએ છીએ, તો તે જીવંત થાય છે, અને ઉપસી આવે છે. બેશક જે તેને સજીવન કરે છે, તે મૃતદેહોને પણ સજીવન કરી શકે છે. ખરેખર તે સર્વ કરવાનું સામર્થ્ય રાખે છે.

૪૧. નિ:સંદેહ, જે અમારી આયતોના અવગણ અર્થો કરે છે તે અમારાથી છૂપા નથી. તો શું જેને કયામતના દિવસે અગ્નિમાં ધકેલી દેવામાં આવશે તે બેહતર છે કે જે તે દિવસે અમનમાં હશે તે? માટે તમે જે ચાહો તે કરતા રહો; બેશક, તમે જે કરો છો તે તેને જોઈ રહ્યો છે.

૪૨. જે લોકો તેમની તરફ આવેલા ઉપદેશ (કુરઆન)ને^(૭) માન્ય નથી રાખતા (તે લોકો ખોટામાં છે) અને આ તો ખરેખર એક મહાન કિતાબ છે.

૪૩. અસત્ય તેની તરફ ન તો આગળથી આવી શકે છે ન પાછળથી.^(૮) આ તે હિકમતવાળા પ્રશંસનીયનું ઊતારેલું (કલામ) છે.

૪૪. તને એવું કંઈ પણ કહેવામાં નથી આવ્યું જે તારી પહેલાંના રસૂલોને કહેવામાં ન આવ્યું હોય. તારો સર્જનહાર બેહદ ક્ષમાવંત છે, તેમજ દર્દનાક સજા આપનારો (પણ) છે.

૪૫. અને જો અમે કુરઆનને અજમી (ગએર અરબી) ભાષામાં ઊતાર્યું હોત તો લોકો અવશ્ય કહેત કે તેની આયતોનું સ્પષ્ટ વર્ણન કેમ નથી કરવામાં આવ્યું (તેઓ કહેત) ‘આ શું, પરદેશી ભાષા અને (તે પણ) અરબો (માટે)?’ તું કહે ‘આ મોમિનો માટે હિદાયત તથા (ફાલાની રોગોનો) ઈલાજ છે.’ પરંતુ કાફરો માટે તે બહેરાપણું અને અંધાપો છે. તેમના માટે તો તે દૂરથી સંભળાતી બૂમોની બરાબર છે. (જે સમજાતી ન હોય). (રુકૂઅ-૫) (રુકૂઅ-૫)

૭. અહીં કુરઆનને ‘ઝિક’ કહેવામાં આવ્યું છે, જેના અનેક અર્થ છે, દા.ત.: (અ) જેમાં સિદ્ધાંતો, તથા વિષયોને જુદા જુદા રૂપોમાં વારંવાર વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે. જેથી સમજવામાં સરળતા થાય. (બ) કુરઆને મજીદ પહેલાં આવેલા તમામ નબીઓની તથા તેમના સદૂપદેશોની યાદ અપાવતો રહે છે. (ત) કુરઆને મજીદના શિક્ષણ ઉપર અમલ કરી ઈન્સાન ફાલાનિયતના ઉચ્ચતર પદને પ્રાપ્ત કરી શકે છે.

૮. કુરઆને મજીદના સિદ્ધાંતો, તેની તાલીમ તથા તેના આદેશોના કોઈ પણ વિદ્વાને વિરોધ નથી કર્યો.

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَرَى الْأَرْضَ خَاشِعَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ إِنَّ الَّذِي أَحْيَاهَا لَمُخِي الْبُوتَى إِنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤٠﴾

إِنَّ الَّذِينَ يُجَادُونَ فِي آيَاتِنَا لَا يَخْفَوْنَ عَلَيْنَا أَفَنْ يُلْقَى فِي النَّارِ خَيْرٌ أَمْ مَنْ يَأْتِي آمِنًا يَوْمَ الْقِسْمَةِ اعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٤١﴾

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لَنَاءَجَاءَهُمُ وَرَأَاهُ لَكُنْتُ عَزِيزٌ ﴿٤٢﴾

لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ ﴿٤٣﴾

مَا يُقَالُ لَكَ إِلَّا مَا قَدْ قِيلَ لِلرُّسُلِ مِنْ قَبْلِكَ إِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ وَذُو عِقَابٍ أَلِيمٍ ﴿٤٤﴾

وَلَوْ جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا عَجَبِيًّا لَقَالُوا الْوَيْلَ لَافْضَلَتْ آيَاتُهُ ءَعْجَبِيٌّ وَعَرَبِيٌّ قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ آمَنُوا هُدًى وَشِفَاءٌ وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ فِي آذَانِهِمْ وَقُرْ وَهُوَ عَلَيْهِمْ عَمًى أُولَٰئِكَ يُنَادَوْنَ مِنْ مَكَانٍ

بَعِيدٍ ﴿٤٥﴾

૪૬. અને અમે મૂસાને કિતાબ આપી હતી પરંતુ તેમાં પણ મનભેદો ઊભા કરવામાં આવ્યા; અને જો તારા પરવરદિગાર તરફથી પહેલાં વચન ન અપાઈ ગયું હોત તો તેમનો કેસલો ક્યારનો થઈ ગયો હોત; અને ખરેખર તેઓ આ (કેસલો) વિશે શંકાઓમાં પડેલા છે.

૪૭. જે કોઈ સદાચારો કરશે તે પોતાનાજ જીવના ભલા માટે કરશે; અને જે બદકારી કરશે તો તે પોતેજ ભોગવશે. અને તારો પરવરદિગાર પોતાના બંદાઓ ઉપર કદીપણ ઝુલ્મ નથી કરતો.

૪૮. તે (ક્યામતના) નું ઈલ્મ માત્ર તેનેજ છે, તેના જ્ઞાન વગર ન કોઈ ક્ષણ કોટલામાંથી બહાર આવે છે ન કોઈ માદા ગર્ભધારણ કરે છે, ન કોઈ (ગર્ભવતી) જન્મ આપે છે. અને તે દિવસે જ્યારે તે તેમને સંબોધન કરશે (કહેશે) 'મારા શરીરો (ઠરાવેલા ભાગીદારો) ક્યાં છે' તેઓ (અજાણ્યા બની) જવાબ આપશે. 'અમે એલાન કરીએ છીએ કે અમારામાંથી કોઈપણ (તેમનો) સાક્ષી નથી ..'

૪૯. અને જેને તેઓ હમેશાં પુકારતા હતા તે તેમની પાસેથી જનું રહેશે, અને તેમને ખાતરી થઈ જશે કે હવે તેમના છૂટકારાનો કોઈ માર્ગ નથી.

૫૦. ઈન્સાન ભલાઈની દુઆ માગવાથી કદીપણ થાકતો નથી પરંતુ જ્યારે કોઈ દુઃખ આવી પડે છે તો તે હતાશ થઈ જાય છે. અને બધી આશાઓ છોડી દે છે.

૫૧. અને જો દુઃખ પછી અમે તેમને અમારી ને 'મનોનો સ્વાદ ચખાડીએ તો તે કહે છે 'હું તો તેનો ટકકદાર છું, અને હું નથી ધારતો કે (કોઈ અંતિમ) ઘડી આવવાની હોય. પરંતુ જો હું મારા પરવરદિગાર સમક્ષ લઈ જવામાં આવીશ તો, ખરેખર હું તેની પાસેથી ભલાઈઓ મેળવીશ.' ત્યારે કાફરો જે કરતા હતા, બેશક અમે તે તેમને જણાવી દેશું, અને ખરેખર અમે તેમને સખત અજાબનો સ્વાદ જરૂર ચખાડશું.

૫૨. અને જ્યારે અમે ઈન્સાન ઉપર ને 'મનો ઊતારીએ છીએ, તે મુખ ફેરવી લે છે અને અમારાથી દૂર ખસી જાય છે. પરંતુ જ્યારે તેને દુઃખ પડે છે, તો જુઓ તે કેવી લાંબી લાંબી દુઆઓ કરે છે!

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَاتَّخَلَفَ فِيهِ ذُلُولًا
كَلِمَةً سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَقَضَىٰ بَيْنَهُمْ وَأَنَّهُمْ
لَقِيَ شَاقَّ مَرِيْبٍ ۝

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا
وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَالَمِينَ ۝

إِلَيْهِ يَرْدُّ عِلْمُ السَّاعَةِ وَمَا تَخْرُجُ مِنْ ثَمَرَاتٍ
مِّنَ الْأَشْجَارِ وَمَا تُحْمَلُ مِنْ أُثْقَالٍ وَلَا تَتَّخِذُ
إِلَّا بِعِلْمِهِ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ إِيْنُ شُرَكَائِي قَالُوا
أَذْنَبْنَا قَسِيْرًا ۝

وَصَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَدْعُونَ مِن قَبْلُ وَظَنُوا
مَا لَهُمْ مِنْ فَيْعِيلٍ ۝

لَا يَسْمُرُ الْإِنْسَانُ مِنْ دُعَاءِ الْخَيْرِ وَإِن مَّسَّهُ الشَّرُّ
فَيُتَوَسَّسْ قَوُوْرًا ۝

وَلِيْن أَذَقْنَاهُ رَحْمَةً مِنَّا مِن بَعْدِ ضَرَاءٍ مَّسَّتْهُ
لِيَقُولَنَّ هَذَا لِي وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلِيْن
رُجِعْتُ إِلَى رَبِّي إِنَّ لِي عِنْدَهُ لَلْحُسْبَىٰ فَلَنُنَبِّئَنَّ
الَّذِيْنَ كَفَرُوا بِمَا عَمِلُوا وَلَنُذِيقَنَّهُمْ مِنَ عَذَابٍ
عَلِيْظٍ ۝

وَإِذَا أُنْمِتْنَا عَلَى الْإِنْسَانِ آمْرَاضَ وَنَاجِيْنِيَةً
وَإِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ فَنَدُّ دُعَاءَ عَرِيْضٍ ۝

૫૩. તું કહી દે 'મને બતાવો કે આ (કુચ્છાન) અલ્લાહ તરફથી હોય તો પણ તમે તેને નહિ માનો, તો જે (અલ્લાહથી) દૂર ભાગી જતો હોય તેનાથી વધુ ગુમરાહ કોણ થઈ શકે છે?

૫૪. અમે ટૂંક સમયમાંજ (ધરતીની) સર્વ દિશાઓમાં અમારી નિશાનીઓને પ્રગટ કરી બતાવશું, અને તેમની પોતાની કોમમાં પણ, ત્યાં સુધી કે આ સત્ય તેમના ઉપર પ્રકાશિત થઈ જાય. જો તમારો પાલનહાર સર્વ વસ્તુની સાક્ષી આપતો હોય તો એટલું ઘણું નથી?

૫૫. હકીકતમાં તેમને પોતાના પરવરદિગાર સાથે થનારી મુલાકાત વિશે શંકા છે. પરંતુ તે તો પ્રત્યેક વસ્તુ ઉપર (પોતાના જ્ઞાન વડે) છવાએલો છે. (૮)
(રુકૂઅ-૬)

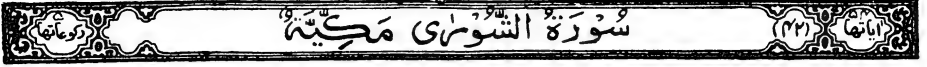
قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كَانَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ ثُمَّ كَفَرْتُمْ بِهِ مَنْ أَضَلُّ مِنْهُوَ فِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ ﴿٥٣﴾

سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿٥٤﴾

أَلَا إِنَّهُمْ فِي مِرْيَةٍ مِنْ لِقَاءِ رَبِّهِمْ أَلَا إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُخِيطٌ ﴿٥٥﴾

૯. તે સર્વ વ્યાપક છે, સર્વત્ર છે.

અલ-શૂરા'

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. હા.મીમ. (હમીદ તે સ્તુત્ય છે, મજીદ તે બૂલંદ શાનવાળો છે.)

૩. ઐન, સીન કા'ફ(અલીમ સર્વજ્ઞ છે, સમીઅ, સર્વ સાંભળનાર છે, કાદર, કુદરતવાળો છે.)

૪. એવીજ રીતે સર્વશક્તિમાન, હિકમતવાળા અલ્લાહે તારી તરફ વહી કરી છે (તે) જેવી રીતે તારા પહેલાં આપનારાઓ તરફ કરતો રહ્યો હતો.

૫. આકાશોમાં જે કંઈ છે અને પૃથ્વીમાં જે કંઈ છે તે સર્વ તેનીજ માલિકીનું છે, અને તે ઉચ્ચતર છે, તે મહાન છે.

૬. નજીક છે કે આકાશો કાટી પડે, જોકે ફરિશ્તાઓ પોતાના પાવનહારની તા'રીફ તથા બંદગીની સાથે સાથે ધરતીમાં રહેનારાઓ માટે માફીની દુઆઓ કરતા રહે છે. ^(૧) યાદ રાખો, અલ્લાહ બહુજ ક્ષમાવંત છે, (બેહદ) દયાળુ છે.

૭. અને જે લોકો તેને છોડી અન્યને પોતાનો કાર્યસાધક બનાવે છે, અલ્લાહ તેમને જોઈ રહ્યો છે, બેશક તું તેમનો જવાબદાર નથી.

૮. આવીજ રીતે અમે તારા ઉપર કુસ્માનને અરબીમાં ઊતાર્યું છે જેથી તું મુખ્ય શહેર (મક્કા) અને તેની આસપાસ (ની વસ્તી)ને ચેતવી દે; અને તે એકત્ર થવાના દિવસથી તેમને ચેતવી દે જે નિઃશંક આપનાર છે: (જ્યારે) એક ટોળું જન્મનતમાં દાખલ થશે અને બીજું ટોળું ભભૂકતી આગમાં.

૯. અને જો અલ્લાહ ચાહત તો સૌ કોમોને એકજ ઉમ્મત બનાવી દેત. પરંતુ તે જેને ચાહે છે પોતાની રહેમતમાં વર્ધ લે છે. અને અલિમોનો કોઈ હિમાયતી કે મદદગાર નહિ બને.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

حَمْدٌ ②

عَسَق ③

كَذَلِكَ يُوحِي إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ
اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ④

لَهُ مَا فِي السَّمُوتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَهُوَ الْعَلِيُّ
الْعَظِيمُ ⑤

تَكَادُ السَّمُوتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْ فَوْقِهِنَّ وَالْبُلُوكُ
يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِمَنْ فِي

الْأَرْضِ الْأَرَأَيْنَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ⑥
وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ اللَّهُ حَفِيفٌ

عَلَيْهِمْ ⑦ وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ ⑧
وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِتُنْذِرَ أُمَّ

الْقُرَى وَمَنْ حَوْلَهَا وَتُنْذِرَ يَوْمَ الْجُمُعِ لَا رَيْبَ
فِيهِ فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ فِي السَّعِيرِ ⑨

وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَهُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ
يُتَذَكَّرُ ⑩ مَنْ يَشَأْ فِي رَحْمَتِهِ وَالظَّالِمُونَ مَا لَهُمْ

مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ⑪

૧. ઈન્સાનોના ગુનાહો ગમે તેટલા ગંભીર હોય, અલ્લાહની રહેમત તેનાથી વધુ પ્રબળ છે.

૧૦. શું તેમણે તેના સિવાય કોઈ અન્યને પોતાના રક્ષણહાર માન્યો છે? પરંતુ અલ્લાહ જ છે જે ખરો રક્ષણહાર છે. અને તે જ મૃતદેહોમાં જીવનસંચાર કરે છે, અને તે સર્વ વસ્તુ ઉપર કાબુ ધરાવે છે. (રુકૂઅ-૧)

૧૧. અને જે બાબતમાં તમે મતભેદ કરો છો તેનો ફેસલો અલ્લાહના હાથમાં છે. (કહી દે) 'આ છે અલ્લાહ, મારો પાલનહાર જેમાં હું વિશ્વાસ રાખું છું અને તેની જ તરફ હું (વારંવાર) રજૂ થાઉં છું.

૧૨. (તે'જ) આકાશો તથા પૃથ્વીનો સ્થનાર છે. તેણે તમારામાંથી તમારા (જીવન) સાથીઓ સર્જ્યા છે, અને પશુપ્રાણીમાંથી પણ જોડાં બનાવ્યા છે. તે'જ છે જે તમારા વંશને વધારતો રહે છે. તેની સરખામણીમાં આવે તેવો બીજો કોઈ નથી, (૨) તે સર્વ જાણનારો છે, સર્વ જોનારો છે.

૧૩. આકાશો તથા પૃથ્વીની ચાવીઓ તેના જ અધિકારમાં છે. તે ધારે તેની રોઝી વધારી મૂકે છે અને જેને ચાહે તંગી આપે છે, અને તે દર વસ્તુનું પૂરેપૂરું જ્ઞાન રાખે છે.

૧૪. તેણે તારા માટે તેજ દીન પસંદ કર્યો છે જેનો તેણે નૂહને આદેશ આપ્યો હતો, અને હવે અમે તારા ઉપર વહી દ્વારા તે'જ ઊતાર્યું છે જેનો આદેશ અમે ઈબ્રાહીમ તથા મૂસા, તથા ઈસાને આપી (તાકીદ કરી) કહ્યું 'તે (દીન)ના ઉપર દ્રઢતાપૂર્વક કાયમ રહો અને મતભેદોથી વહેંચાઈ ન જાઓ.' પરંતુ જેની તરફ તું બોલાવી રહ્યો છે તે મુશરીફોને ભારરૂપ લાગે છે. જોકે અલ્લાહ જેને ચાહે તેને પોતાના માટે ચૂંટી લે છે અને તેના શરણે આવનારાને તે હિદાયત આપે છે.

૧૫. પરંતુ તેમની પાસે જ્ઞાન આવી ગયા પછી એકબીજાની ઈર્ષ્યાના કારણે તેઓ (ફિરકાઓમાં) વહેંચાઈ ગયા. અને જો તારા પાલનહારે એક નિશ્ચિત સમયની મોહલત ન આપી દીધી હોત, તો તેમનો ફેસલો ક્યારનો કરી દેવામાં આવ્યો હોત. બેશક, જેમને કિતાબનો વારસો આપવામાં આવ્યો છે તેમાં શક કરી તેઓ ગૂંચવણમાં પડી ગયા છે.

أَمْ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ آلِيَاءَ قَالَهُ هُوَ الْوَلِيُّ وَهُوَ يُحْيِي الْمَوْتَى وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٠﴾

وَمَا اخْتَلَفْتُمْ فِيهِ مِنْ شَيْءٍ فَحُكْمُهُ إِلَى اللَّهِ ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبِّي عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ ﴿١١﴾ فَاطِرُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَمِنَ الْأَنْعَامِ أَزْوَاجًا يَذُرُوكُمْ فِيهِ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ﴿١٢﴾

لَهُ مَقَالِيدُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّهُ يُكَلِّمُ شَيْءٌ عَالِمٌ ﴿١٣﴾ شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ اللَّهُ يَجْتَبِي إِلَيْهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ يُنِيبُ ﴿١٤﴾

وَمَا تَفَرَّقُوا إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى لَفُضِّ بَيْنَهُمْ وَإِنَّ الَّذِينَ أُورِثُوا الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِهِمْ لَفِي شِقَاقٍ مِنْهُ مُرِيدٌ ﴿١٥﴾

૨. સર્વશક્તિમાન, સર્વજ્ઞ અલ્લાહની હસ્તીનો અંદાજ કરવો મનુષ્યની શક્તિથી પરની વાત છે.

૧૬. માટે હવે, તું તેમને આ (કુરઆન) તરફ બોલાવ, અને અપાએલા આદેશ ઉપર તું પણ કાયમ રહે અને તેમની ભૂરી વલણોને અનુસરીશ નહિ. બલ્કે તેમને કહે 'અલ્લાહે જે પણ કિતાબો ઉતારી છે. તે (સર્વ)માં હું ઈમાન રાખું છું અને મને તમારી વચ્ચે ન્યાયપૂર્વક ફેસલો કરવાનો હુકમ આપવામાં આવ્યો છે. અલ્લાહ અમારો અને તમારો પાલનહાર છે. અમારા કર્મો અમારી સાથે છે અને તમારા કર્મો તમારી સાથે છે. તમારી અને અમારી વચ્ચે કોઈ તકરાર નથી. અલ્લાહ આપણને સૌને એકઠા કરશે અને તેનીજ તરફ આપણે સૌને પાછું ફરવાનું છે.'

૧૭. અને જે લોકોએ અલ્લાહને માની લીધા પછી તેના વિશે પોતાના વિચારો બદલતા રહે છે, તેમના મનભેદો તેમના પરવરદિગાર સામે અર્થહીન છે. અને તેમના ઉપર તેનો ગુજબ (પ્રકાપ) ઊતરશે અને તેમના માટે સખત અજાબ પણ છે.

૧૮. અલ્લાહ તે છે જેણે સત્યથી ભરપૂર કિતાબ તેમજ મિઝાન^(૩) ઊતારી છે અને તને શું ખબર કે (ક્યામતની) ઘડી પણ બહુજ નજીક આવી ચૂકી હોય?

૧૯. જે ઈમાન નથી લાવ્યા તે લોકોજ તે ઘડીની ઊતાવળ કરી રહ્યા છે, અને ઈમાન લાવનારા તેનાથી ડરતા રહે છે, અને તેઓ જાણે છે કે તે (ક્યામત) સત્ય છે. યાદ રાખો જે લોકો તે ઘડીના સંબંધમાં મનભેદ કરે છે તેઓ ઘોર ગુમરાહીમાં અથડાઈ રહ્યા છે.

૨૦. અલ્લાહ પોતાના બંદાઓ ઉપર ઘણા મહેરબાન છે. તે જેને ચાહે શેઝી આપે છે અને તે બેહદ શક્તિશાળી છે, સર્વસમર્થ છે. (રુકૂઅ-૨)

૨૧. જે આખિરતની ખેતી ચાહતો હશે. અમે તેની ખેતીમાં વધારો કરતા રહેશું. અને જે દુનિયાની ખેતી ચાહતો હશે અમે તેને અહીંજ આપી દેશું, પરંતુ આખિરતમાં તેના ભાગે કંઈ નહિ હોય.

૨૨. શું તેમની પાસે (અલ્લાહના) એવા સમકક્ષો છે જેમણે તેમના માટે એવા ધાર્મિક નિયમો કાયમ કર્યા હોય જેની અલ્લાહે પરવાનગી નથી આપી? અને જે

فَلَيْلِكَ فَادْعُ وَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَقُلْ آمَنْتُ بِمَا أُنْزِلَ اللَّهُ مِنْ كِتَابٍ وَأُمِرْتُ لِأَعْدِلَ بَيْنَكُمُ اللَّهُ رَبُّنَا وَرَبُّكُمُ لَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ لَا حِجَّةَ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ اللَّهُ يَجْمَعُ بَيْنَنَا وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ^①

وَالَّذِينَ يُجَاجُونَ فِي اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا اسْتَبَيَبَ لَهُ حُجَّتُهُمْ دَاحِضَةٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ^②

اللَّهُ الَّذِي أَنْزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَالْيَزَانَ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ قَرِيبٌ^③

يَسْتَعْجِلُ بِهَا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِهَا وَالَّذِينَ آمَنُوا مُشْفِقُونَ مِنْهَا وَيَعْلَمُونَ أَنَّهَا الْحَقُّ أَلَا إِنَّ الَّذِينَ يُمَارُونَ فِي السَّاعَةِ لَفِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ^④

اللَّهُ لَطِيفٌ بِعِبَادِهِ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْقَوِيُّ الْعَزِيزُ^⑤

مَنْ كَانَ يَرْيِدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ وَمَنْ كَانَ يَرْيِدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ نَصِيبٍ^⑥ أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَنْ

આખરી ન્યાય (ના દિવસ)નો વાયદો ન અપાઈ ગયો હોત તો તેમનો ફેસલો ક્યારનો થઈ ચૂક્યો હોત. અને બેશક, જાલિમો ભયંકર અજાબના ભાગ બનશે.

૨૩. તું જોઈશ કે આ જાલિમો પોતાના કુકર્મોની કમાણીથી કેટલા ડરી ગયેલા હશે, પરંતુ તે (દશા) તેમના ઉપર આવીનેજ રહેશે. બેશક જે ઈમાન લાવીને ભલાઈના કામ કરશે તેઓ (લાલાછમ) બગીચાઓમાં રહેશે અને તેઓ જે કંઈ ચાહતા હશે તે તેમના પાલનહાર પાસે હશે અને આ (અલ્લાહનો) મોટો એહસાન છે.

૨૪. આ જ છે જેની ખુશખબર અલ્લાહ પોતાના તે બંદાઓને આપે છે. જે લોકો ઈમાન લાવ્યા પછી નેક કામો કરતા રહે છે તેમને કહે 'હું તમારી પાસેથી કોઈ વળતર નથી માગતો સિવાય કે સગાઓનો સ્નેહ,'^(૪) બેશક જે કોઈ નેકી કરશે, અમે તેની નેકીમાં વધારો કરતા રહેશું. ખરેખર અલ્લાહ બેહદ કામાવંત છે, બહુજ કદરદાન છે.

૨૫. શું તેઓ એમ કહે છે કે તેણે અલ્લાહ ઉપર જૂઠી તોલમત લગાવી છે? જો અલ્લાહ ચાહત તો તારા હૃદય ઉપર મહોર મારી દેત. પરંતુ અલ્લાહ પોતાના કલામથી અસત્યને મિટાવી દે છે અને સત્યને^(૫) કાયમ કરે છે. નિઃસંદેહ તે મનના બેદને સારી પેટે જાણે છે.

૨૬. અને તે એ જ છે જે પોતાના બંદાઓની તૌબા કબૂલ કરે છે અને (તેમના) ગુનાહો માફ કરે^(૬) છે. અને તમે જે કંઈ કરતા રહો છો, તે જાણે છે.

૨૭. અને જે લોકો ઈમાન લાવી સદાચારો કરે છે તેમની દુઆને તે કબૂલ કરે છે અને તેમને પોતાના ફઝલોમાંથી પુષ્કળ આપે છે. બાકી કાફરોને તો સખત અજાબ મળશે.

بِهِ اللَّهُ وَلَوْلَا كَلِمَةُ الْفَصْلِ لَفُضِيَ بَيْنَهُمْ وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٣﴾

تَرَى الظَّالِمِينَ مُسْفِقِينَ مِمَّا كَسَبُوا وَهُوَ وَاقِعٌ بِهِمْ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فِي رَوْضَةٍ أَلْجَنَّتْ لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ ﴿٢٤﴾

ذَلِكَ الَّذِي يُبَشِّرُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْوُدَّ فِي الْقُرْبَىٰ وَمَنْ يَقْرِفْ حَسَنَةً نَّزِدْ لَهُ فِيهَا حُسْنًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٢٥﴾

أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا فَإِنْ يَشَأِ اللَّهُ يَخْتِمْ عَلَىٰ قَلْبِكَ وَيَبْحِ اللَّهُ الْبَاطِلَ وَيُخَيِّقِ الْحَقَّ يَكَلِّمُهُ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٢٦﴾

وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَعْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ ﴿٢٧﴾

وَيَسْتَجِيبُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهِ وَالْكَافِرُونَ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ﴿٢٨﴾

૪. 'સગાઓનો સ્નેહ' (અ) 'તમારી સાથે સગાઈનો સંબંધ હોવાથી તમારી રૂહાની બેહતરી માટે મેં તમને સીધો માર્ગ દેખાડવા ચાહ્યો.' (બ) 'તમારું ભલું ઈચ્છવાના બદલામાં હું તમારા તરફથી દુશ્મનીની અપેક્ષા નથી રાખતો, બલ્કે તમારો સગો હોવાના નાતે તે સગપણ હમેશાં ટકી રહે એવી આશા રાખું છું.'

૫. આંહજરત સ.અ.સ. રૂહાનિયતના એવા કામિલ દરજ્જા ઉપર પહોંચી ગયા હતા કે તેમના મનમાં કોઈ પ્રકારના ખૂરા વિચારોને કોઈ સ્થાન ન હતું, અને શયતાન તેમના ઉપર પોતાનો પ્રભાવ નાખીજ ન શકતો હતો. આપે ફરમાવ્યું 'મારો શયતાન મુસલમાન (મારો તાબેદાર) થઈ ગયો છે.'

૨૮. અને જો અલ્લાહ પોતાના બંદાઓની રોઝી ઉપર પોતાનો કાબૂ ન રાખત, તો તેમણે ધરતી ઉપર અવશ્ય ધાંધલ મચાવી દીધું હોત; પરંતુ તે જે ચાહે તે પ્રમાણસરજ ઊતારતો રહે છે. બેશક તે સર્વ જાણનારો છે, અને પોતાના બંદાઓની પૂરેપૂરી દેખરેખ રાખે છે.

૨૯. અને તે એ જ છે જે નિરાશ થએલાઓ ઉપર વર્ષા કરે છે અને પોતાની રેહમતને સર્વત્ર પાથરી દે છે. અને તે જ રક્ષણહાર છે, સર્વ તો'રીફના લાયક છે.

૩૦. આકાશો તથા ધરતીનું સર્જન અને તે બન્નેમાં વિચરનારા સર્વ જીવો તેનીજ નિશાનીઓમાંથી છે. અને સર્વને તે ફરી એકઠા કરવાની શક્તિ ધરાવે છે. (રુકૂઅ-૩)

૩૧. અને જો તમે કોઈ આકતમાં આવી પડો તો તે તમારા હાથનું કરેલું છે. જો કે તે તમારા ઘણાખરા દોષોને દરજુઅર કરતો રહે છે.

૩૨. અને તમે ધરતીમાં (અલ્લાહને) નિષ્ક્રમ નથી કરી શકતા. ન અલ્લાહ સિવાય તમારો કોઈ મિત્ર છે ન મદદગાર.

૩૩. અને સમુદ્રમાં મોટા પહાડો જેવા વહાણોનું ચાલવું પણ તેની નિશાનીઓમાંથી છે.

૩૪. જો તે ચાહે તો પવનને રોકી લે, તો તે (સમુદ્રની) સપાટી ઉપર સ્થિર રહી જાય. બેશક તેમાં પ્રત્યેક સજ્ર કરનારા અને આભારવશ ઈન્સાન માટે નિશાનીઓ સમાએલી છે.

૩૫. અથવા તે (ચાહે તો) તેમની કરણીના પરિણામે તેમને મિટાવી દે પરંતુ તે તો દરજુઅર કરતો રહે છે—

૩૬. અને જે અલ્લાહની નિશાનીઓ વિશે વિવાદ કરતા રહે છે તેમણે જાણી લેવું જોઈએ કે તેમના માટે પનાહ લેવાની (બીજી) કોઈ જગ્યા નથી.

૩૭. અને જે કંઈ તમને આપવામાં આવ્યું છે તે દુનિયાના જીવન પૂરંતુ જ છે. પરંતુ જે અલ્લાહ પાસે છે તે તેમના માટે બેહતર છે અને સદા કાયમ રહેનારું છે જે લોકો ઈમાન લાવીને પોતાના પરવરદિગાર ઉપર યકીન રાખે,

وَلَوْ بَسَطَ اللَّهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَبَغَوْا فِي الْأَرْضِ وَلَكِنْ يُنْزِلُ بِقَدَرٍ مَّا يَشَاءُ إِنَّهُ بِعِبَادِهِ خَبِيرٌ بَصِيرٌ ﴿٣٨﴾

وَهُوَ الَّذِي يُنْزِلُ الْغَيْثَ مِنْ بَعْدِ مَا قَنَطُوا وَيَنْشُرُ رَحْمَتَهُ وَهُوَ الْوَلِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٣٩﴾

وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا مِنْ دَابَّةٍ وَهُوَ عَلَى جَمْعِهِمْ إِذَا يَشَاءُ قَدِيرٌ ﴿٤٠﴾

وَمَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَمَا كَسَبَتْ آيَاتُنَا وَإِيَّاهُ يَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ ﴿٤١﴾

وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٤٢﴾

وَمِنْ آيَاتِهِ الْجَوَارِ فِي الْبَحْرِ كَالْأَعْلَامِ ﴿٤٣﴾

إِنْ يَشَأْ يُسْكِنِ الرِّيحَ فَيَظْلَلْنَ رَوَاكِدَ عَلَى ظَهْرِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿٤٤﴾

أَوْ يُوقِفَهُنَّ بِمَا كَسَبُوا وَيَعْفُ عَنْ كَثِيرٍ ﴿٤٥﴾

وَيَعْلَمُ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِنَا مَا لَهُمْ مِنْ مَخِصٍ ﴿٤٦﴾

مَبَا أَوْيَسْتُمْ مِنْ شَيْءٍ مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ لَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٤٧﴾

૩૮. અને (તેમના માટે પણ), જે ગંભીર ગુનાહોથી અને બેશરમીથી પરહેઝ કરે, અને જ્યારે તેમને કોઈના ઉપર ગુસ્સો ^(૬) આવે તો તેને માફ કરી દે,

૩૯. અને તે જે પોતાના પાલનહારના આહકામોને માને, નમાઝ અદા કરે અને પારસ્પરિક સલાહથી નિર્ણય ^(૭) કરે અને જે અમે આપ્યું છે તેમાંથી (દાન) ખર્ચ કરે,

૪૦. અને તેમના ઉપર કરવામાં આવતા જુલ્મથી પોતાનો બચાવ કરે. ^(૮)

૪૧. અને ઈજ્જતો બદલો ઈજ્જત પૂરતોજ લેવામાં આવે. પરંતુ જો સુધારાની આશાથી (અપરાધીને) માફ ^(૯) કરી દેવામાં આવે તો તેનો ભલો બદલો અવશ્ય અલ્લાહ પાસે છે. બેશક, તે ઝાલિમોને પસંદ નથી કરતો.

૪૨. પરંતુ તેમના ઉપર થએલા જુલ્મનો બદલો વસૂલ કરનાર ઉપર કોઈ દોષ નથી.

૪૩. દોષપાત્ર તો તે લોકો છે જે લોકો ઉપર જુલ્મ કરે છે અને ધરતીમાં હદ બહાર અન્યાય કરે છે. આવા લોકો માટે પીડાકારી સજા છે.

૪૪. અને જે સહનશીલ બનીને (બીજાના દોષોને) માફ કરે છે, તો બેશક તેમ કરવું મહાન કાર્યોમાંથી છે. ^(૧૦)

وَالَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبِيرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ وَإِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ ﴿٣٨﴾

وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٣٩﴾

وَالَّذِينَ إِذَا أَصَابَهُمُ الْبَغْيُ هُمْ يَنْتَصِرُونَ ﴿٤٠﴾

وَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِّثْلُهَا ۚ فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ ۚ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ ﴿٤١﴾

وَلَمَّا انتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِ فَأُولَٰئِكَ مَا عَلَيْهِمْ مِّنْ سَبِيلٍ ﴿٤٢﴾

إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَظْلِمُونَ النَّاسَ وَيَبْغُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ ۚ أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٤٣﴾

وَلَمَّا صَبَرُوا وَغَفَرْنَا ۙ ذَلِكَ لِمَن لَّمْ يَعْزَمْ الْأُمُورَ ﴿٤٤﴾

૬. આ આયતમાં નાના મોટા ગુનાહો માટે એકજ શબ્દ છે પરંતુ ગુસ્સાને એક અલગ અદી તરીકે ગણ્યો છે કારણ કે ગુસ્સો એક ખાસ બૂરાઈ છે જેમાંથી ઘણા નાનામોટા અનર્થો પેદા થાય છે જે ઈન્સાનને ઈન્સાનિયતની હદોથી બહાર ઘસડી જાય છે.

૭. પ્રમાણિકતા, ન્યાય તથા સભ્યતા પૂર્વક વ્યવહાર કરવો જોઈએ. બળાત્કારે કોઈની મિલકત અથવા સામાજિક હક્કો ઉપર તરાપ ન મારવી જોઈએ.

૮. ઈસ્લામમાં જુલ્મ સામે માથું નમાવી દેવાથી રોકવામાં આવ્યો છે, ન તો મારનાર સામે બીજો ગાલ ધરવાની પરવાનગી આપવામાં આવી છે. પોતાના હક્ક માટે પૂરી શક્તિથી લડવાનું ફરમાન છે. આંહતરત સ.અ.સ.એ ફરમાયું છે જે પોતાનું રક્ષણ કરતાં, અથવા પોતાની મિલકત અને પોતાની ઈજ્જત બચાવતાં મરણ પામે તે શહીદ છે. (બુખારી, કિતાબુલ મજાલીમ, વલ ગસબ)

૯. આ આયત ઈસ્લામી કાયદા કાનૂનનું એક મહત્વનું અંગ છે, જેમાં અપરાધીને તેના અપરાધની યોગ્ય સજા આપી તેને સુધારવાનો હેતુ સમાએલો છે, પરંતુ તેને માફ કરી દેવાથી જો તેના સંજોગો ઉપર સારી અસર પડવાની આશા હોય તો તેને માફ પણ કરી શકાય છે.

૪૫. અને જેને અલ્લાહ ગુમરાહ કરે, તેને બચાવનાર કોઈ કાર્યસાધક નથી. અને તું જાણીશો જોઈશ કે તેઓ અજાબને જોતાં જ બોલી ઉઠશે (કે દુનિયામાં) પાછા જવાનો કોઈ રસ્તો છે કે?

૪૬. અને તું જોઈશ કે જ્યારે તેમને (આગ સામે) હાજર કરવામાં આવશે ત્યારે તેઓ નામોશીથી માથા નમાવી લેશે. અને ત્રાંસી આંખે જોઈ રહ્યા હશે, ત્યારે ઈમાન લાવનારા કહેશે 'નુકસાન ભોગવનારા બેશક તે લોકો છે જેમણે ક્યામતના દિવસે પોતાનો તથા પોતાના પરિવારોનો સર્વનાશ કર્યો. યાદ રાખો, ગુનાહગારો કાયમ માટે અજાબમાં રહેશે.

૪૭. અને અલ્લાહના મુકાબલામાં તેમને કોઈ મદદગાર મળશે નહિ અને જેને અલ્લાહ ગુમરાહ કરે છે તેના માટે કોઈ (હિદાયતનો) રસ્તો નથી.

૪૮. તમારા પરવરદગાર તરફ ધ્યાન કરો તે પહેલાં કે તે દિવસ આવી પહોંચે, જે (દિવસ) કદાપિ ટળનાર નથી. તે દિવસે તમને પનાહ લેવા માટે કોઈ સ્થળ નહિ મળે, ન તમારા માટે કોઈ બહાનાનો અવકાશ રહેશે.

૪૯. તેમ છતાં જો તેઓ મુખ ફેરવી જાય તો, અમે તને તેમનો રખવાળો નથી નીમ્યો. તારું કામ તો માત્ર તેમને ચેતવવાનું જ છે. અને ખરેખર અમે જ્યારે મનુષ્યને અમારી રહેમતનો સ્વાદ ચખાડીએ છીએ, તો તેઓ ફિલાઈ જાય છે, અને જ્યારે તેમની આગળ મોકલેલી કરાલીના પરિણામે તેમને કોઈ દુઃખ પહોંચે છે, તો તે કેટલા નાશુકરો બની જાય છે!

૫૦. આકાશો તથા પૃથ્વીની બાદશાહી અલ્લાહની છે. તે ચાહે તે સર્જે છે. તે ચાહે તેને પુત્રીઓ પ્રદાન કરે છે અને ચાહે તેને પુત્રો પ્રદાન કરે છે;

૫૧. અથવા તેમને (પુત્ર પુત્રીઓ) બન્ને આપે છે; અને તે જેને ચાહે વંધ્યત્વ^(૧૦) આપે છે. બેશક તે સર્વજ્ઞ છે, સર્વ સમર્થ છે.

૫૨. કોઈ ઈન્સાનની મજલ નથી કે અલ્લાહ સાથે વાત કરે સિવાય કે વહી દ્વારા અથવા પરદા પાછળથી, અથવા તેના હુકમથી ફરિશ્તા (પાણ) વહી

وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ وَلِيٍّ مِنْ بَعْدِهِ
وَتَرَى الظَّالِمِينَ لَكَارَأُوا الْعَذَابَ يَقُولُونَ هَلْ
إِلَىٰ مَرَدٍّ مِنْ سَبِيلٍ ﴿٥٥﴾

وَتَرَاهُمْ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا خَشِيعَتٍ مِنَ الدَّرِّ
يَظُنُّونَ مِنْ طَرَفٍ خَفِيٍّ وَقَالَ الَّذِينَ آمَنُوا
إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَأَهْلِيَهُمْ
يَوْمَ الْقِيَمَةِ أَلَا إِنَّ الظَّالِمِينَ فِي عَذَابٍ مُقِيمٍ ﴿٥٦﴾

وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنْ أَوْلِيَاءَ يَنْصُرُوهُمْ مِنْ دُونِ
اللَّهِ وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ سَبِيلٍ ﴿٥٧﴾
اسْتَجِبُوا لِلرَّبِّ كَمَا قَبْلَ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمَ لَا مَرَدٍّ
لَهُ مِنَ اللَّهِ مَا لَكُمْ مِنْ مَلْجَأٍ تَوَمَّدٍ وَلَا لَكُمْ

مِنْ تَكْذِيرٍ ﴿٥٨﴾
فَإِنْ أَعْرَضُوا فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا أَنْ عَلَيْكَ
إِلَّا الْبَلَاءُ وَإِنَّا إِذَا أَذَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً فَرَحَّ
بِهَا وَإِنْ نَبْصَهُمْ سَيِّئَةً إِنَّا قَدْ مَتَّ أَيْدِيَهُمْ
فَإِنَّ الْإِنْسَانَ كَفُورٌ ﴿٥٩﴾

لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ
يَهْبُ لِمَنْ يَشَاءُ إِنَآثًا وَيَهْبُ لِمَنْ يَشَاءُ
الذَّكَورَ ﴿٦٠﴾
أَوْ يُزَوِّجُهُمْ ذُكْرَانًا وَإِنَاثًا وَيَجْعَلُ مَنْ يَشَاءُ
عَقِيمًا إِنَّهُ عَلِيمٌ قَدِيرٌ ﴿٦١﴾

وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ

દ્વારા નેટલું જ લાવી શકે છે જેટલું તે ચાહે. બેશક તે ઉચ્ચતર છે, હિકમતવાળો છે.

૫૩. અને આવી રીતે વહી દ્વારા અમે તારા ઉપર અમારું કલામ (કુસ્આન) ઊતાર્યું છે. તને કિતાબ અને ઈમાન વિશે પહેલાં કંઈ જ્ઞાન ન હતું, પરંતુ અમે તે (કુસ્આન)ને એક નૂર બનાવ્યું છે, જેના વડે અમારા બંદામાંથી જેને અમે ચાહીએ તેને હિદાયત આપીએ છીએ. અને ખરેખર, તું (માનવજાતિને) સીધી રાહ દેખાડનારો છે,

૫૪. તે અલ્લાહની રાહ, જે તે સર્વનો માલિક છે, જે આકાશો અને જે ધરતીમાં છે. યાદ રાખો, દરેક વસ્તુ અલ્લાહ સમક્ષ પાછી ફરવાની છે.

(રુકૂઅ-૫)

وَرَأَىٰ جَبَابَ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلَىٰ حَكِيمٍ ۝

وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِنْيَانُ وَلَكِنَّ جَعَلْنَاهُ نُورًا نَّهْدِي بِهِ مَن نَّشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ۝

صِرَاطِ اللَّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمُوتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۚ أَلَا إِلَى اللَّهِ تَصِيرُ الْأُمُورُ ۝

૧૧. જો અલ્લાહ પ્રત્યેની ફરજો અને માતાપિતા પ્રત્યેની ફરજો વચ્ચે અથડામણી થતી હોય તો તે ઔલાદ ઉપર પહેલાં હક્ક તેના સર્જનહારનો છે. જો માતાપિતા તોહીદ (અલ્લાહની પરસ્તીશ) વિરુદ્ધ નસિહત કરતા હોય તો તેને ન ગણકારતા હોવા છતાં ઔલાદને માતાપિતા સાથે અભિમાનભર્યું કે અસભ્યતાભર્યું વર્તન ન કરવું જોઈએ, બલકે તેમની સાથે વહાલ, ભલાઈ તથા સભ્યાતાપૂર્વક વર્તવું જોઈએ.

૧૨. ઈન્સાનની રજા માત્ર પાણી નેકી વ્યર્થ નથી જતી પરંતુ બદીનું સૂક્ષ્મતર કલંક કાયમ માટે બૂરી અસર મૂકી જાય છે.

سُورَةُ الزُّحْرِفِ مَكِّيَّةٌ

(૧૩)

અલ-ઝુખરૂફ

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. હા, મીમ, (હમીદ તે'જ સર્વ તા'રીફનો હક્કદાર છે, મજીદ, તે બલંદ શાનવાળો છે.)

૩. આ રોશન^(૧) કિતાબની કસમ છે (કે),

૪. અમે કુરઆનને (સ્પષ્ટ) અરબી ભાષામાં બનાવ્યું છે જેથી તમે (સરળતાથી) સમજી શકો.

૫. અને તે અમારી પાસે ઉમ્મુલ કિતાબમાં^(૨) સુરક્ષિત છે. તે બહુજ ઈઝઝતવાળું છે, હિકમતથી ભરપૂર છે.

૬. તમે હદથી બહાર જનારા લોકો છો, તો શું અમે તમને (કુરઆનનો) ઉપદેશ કરવો છોડી દેશું?

૭. અને પહેલાંની કોમોમાં અમે કેટલાય નબીઓ મોકલાયા હતા!

૮. પરંતુ કોઈ એકપણ એવો નબી ન હતો જેનું તેમણે હાસ્ય ન ઉડાવ્યું હોય.

૯. અને અમે આ લોકોથી પણ વધુ બળવાન કોમોને નાબૂદ કરી નાખી હતી, અને પહેલાંની એવી ઘણી કોમોના દાખલા મોજૂદ છે.

૧૦. અને જો તું તેમને પૂછીશ કે આકાશો તથા ધરતીને કોણે સર્જ્યા છે?' તો તેઓ અવશ્ય કહેશે 'સર્વ સમર્થ, સર્વજ્ઞ (અલ્લાહે) સર્જ્યા છે.'

૧૧. (તે) જેણે તમારા માટે ધરતીને પાથરાણું બનાવ્યું અને તેમાં તમારા માટે માર્ગો બનાવ્યા કે તમે તમારી મંઝિલો ઉપર પહોંચી શકો;

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

حَمْدٌ ②

وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ ③

إِنَّا جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ④

وَإِنَّهُ فِي أُمِّ الْكِتَابِ لَدَيِّنًا عَلَيَّ حَكِيمٌ ⑤

أَفَنَضْرِبُ عَنْكُمْ الذِّكْرَ صَفْحًا أَنْ كُنْتُمْ قَوْمًا مُسْرِفِينَ ⑥

وَكَمْ أَرْسَلْنَا مِنْ نَبِيِّ فِي الْأَوَّلِينَ ⑦

وَمَا يَأْتِيهِمْ مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ ⑧

فَأَهْلَكْنَا أَشَدَّ مِنْهُمْ بَطْشًا وَمِثْلُ الْأَوَّلِينَ ⑨

وَلَيْنَ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ

يَقُولُونَ خَلَقَهُنَّ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ ⑩

الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ مَهْدًا وَجَعَلَ لَكُمْ

فِيهَا سُبُلًا لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ⑪

૧. જેનો બોધ સહેલાઈથી સમજાઈ શકે.

૨. 'ઉમ્મુલ કિતાબ' કિતાબોની માતા અથવા 'આદેશોનું ઉદ્ગમસ્થાન' જ્યાંથી આદેશોના મૂળ નીકળ્યા છે. આજ દિવસ સુધી જેટલી પણ કિતાબો આવી છે અને જેટલા પણ ધર્મશાસ્ત્રો આવ્યા છે તે સર્વનું ઉદ્ગમસ્થાન એકજ છે, અને તે એકજ સિદ્ધાંતના આધીન હોવાથી તે સિદ્ધાંત તમામ ધર્મગ્રંથો માટે એક માતા સમાન છે.

૧૨. અને જે આકાશેથી પ્રમાણસર જળ વરસાવે છે અને જેનાથી અમે મૃતભૂમિને સજીવન કરીએ છીએ; તેવીજ રીતે તમને પણ ફરી ઉઠાડવામાં આવશે—

૧૩. અને જેણે દરેક વસ્તુના જોડાં પેદા કર્યાં અને તમારી સવારી માટે વહાણો અને પશુઓ બનાવ્યા,

૧૪. કે તમે તેમની પીઠો ઉપર સવાર થાઓ ત્યારે અલ્લાહના ઉપકારોને યાદ કરો અને કહો ‘મહા પવિત્ર છે તે, જેણે આ (વસ્તુઓ)ને અમારા આધીન કર્યાં છે નહીં તો તેમને વશ કરવું અમારી શક્તિથી બહાર હતું.’

૧૫. ‘અને અમે અમારા રબ તરફ અવશ્ય પાછા જશું.’

૧૬. છતાં તેઓ તેના બંદાને તેનો અંશ^(૩) ઠરાવવાનો આગ્રહ રાખે છે ખરેખર, ઈન્સાન ચોકભો નાશુકો છે. (રુકૂઅ-૨)

૧૭. શું તેણે પોતાના સર્જનોમાંથી પોતાના માટે પુત્રીઓ પસંદ કરી અને તમારા ઉપર મહેરબાની કરી તમને પુત્રો આપ્યા છે?

૧૮. અને જે લોકો કૃપાનિધિ (અલ્લાહ) સાથે (પુત્રીનો) સંબંધ જોડનારા છે, તેમને ત્યાં તેના જેવુંજ અવતર્યું હોવાના જો તેમને સમાચાર મળે છે તો તેમના મોઢાં ઉપર કાળપ છવાઈ જાય છે અને તેમની છાતીમાં ડૂમો ભરાઈ આવે છે.

૧૯. શું જેને હીરા-ઝવેરાતો વચ્ચે ઉછેરવામાં^(૪) આવ્યો હોય અને તે પોતાના વિચારોને પ્રદર્શિત કરવાની પણ શક્તિ ન રાખતો હોય (તેનો સંબંધ તમે અલ્લાહ સાથે જોડો છો)?

૨૦. અને તેમણે ફરિશ્તાઓને નારીજાતિ ઠરાવ્યા છે જો કે તે પણ અલ્લાહના બંદા છે. શું તેમના

وَالَّذِي نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً يَقْدَرُ فَأَنْشَرْنَا بِهِ بَلْدَةً مَّيْتَةً كَذَلِكَ تُخْرَجُونَ ﴿١٦﴾

وَالَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا وَجَعَلَ لَكُم مِّنَ الْفُلْكِ وَالْأَنْعَامِ مَا تَرْكَبُونَ ﴿١٧﴾

لِتَسْتَوُوا عَلَى ظُهُورِهِ ثُمَّ تَذْكُرُوا نِعْمَةَ رَبِّكُمْ إِذَا اسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ وَتَقُولُوا سُبْحَنَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ ﴿١٨﴾

وَرَأَيْنَا إِلَىٰ رَبِّنَا لَسْتُلْقِيُونَ ﴿١٩﴾ وَجَعَلُوا لَهُ مِنْ عِبَادِهِ جُزْءًا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَكَفُورٌ

مُّبِينٌ ﴿٢٠﴾ أَمْ اتَّخَذَ مِنَّا مِثْلًا بَنَاتٍ ۚ إِنَّكُمْ بِالنَّبِيِّينَ ﴿٢١﴾

وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم بِمَا ضَرَبَ لِلرَّحْمَنِ مَثَلًا ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا ۖ وَهُوَ كَظِيمٌ ﴿٢٢﴾

أَوْ مَن يُنَشَّأُ فِي الْحِلْيَةِ وَهُوَ فِي الْخِصَامِ غَيْرُ

مُّبِينٌ ﴿٢٣﴾ وَجَعَلُوا لِلَّيْلِ الَّذِينَ هُمْ عِبَادُ الرَّحْمَنِ إِنَّا تَأْتُوا

૩. આ આયતનો નિર્દેશ ઈસા (અ)ને ખુદાનો પુત્ર હોવાના દાવા તરફ છે.

૪. હીરા ઝવેરાત, કિમતી આભૂષણોથી શણગારેલી પ્રતિમાઓ અથવા અન્ય સ્થળો કે જળ વસ્તુઓ જેમાં કંઈ ખોલવાની કે પ્રાર્થના સ્વીકાર કરવાની શક્તિ ન હોય અથવા યથા સમયે પોતાનું રક્ષણ કરવાની પણ શક્તિ ન હોય.

સર્જનના સાક્ષી છે? હવે તેમની સાક્ષીની નોંધ લેવામાં આવશે અને તેમને અવશ્ય પૂછવામાં આવશે.

૨૧. અને તેઓ કહે છે 'જો કૃપાનિધિ (અલ્લાહ) ચાહતો હોત તો અમે અત્યંતની પૂજા કરતજ નહિ.' આ વિશે તેમને કોઈ સમજ નથી. તેઓ માત્ર તર્કવિતર્કોજ દેાડાવતા રહે છે.

૨૨. શું અમે તેમને આ પહેલાં કોઈ એવી કિતાબ આપી હતી કે જેના ઉપર તેઓ કારબંધ થયા છે?

૨૩. બલકે તેમનું કહેવું છે કે અમે અમારા બાપદાદાઓને આ પંથે ચાલતા જોયા હતા અને તેમનાજ કદમો ઉપર અમે ચાલશું.

૨૪. અને આવીજ રીતે, અમે તારી પહેલાં જે વસ્તીમાં પણ ચેતવનાર મોકલાયો હતો તેમના આજેવાનોએ કહ્યું કે અમે અમારા પૂર્વજોને (એક) રસ્તે ચાલતાં જોયા છે, અને અમે તેમના જ પગલે ચાલશું.

૨૫. (રસૂલે) કહ્યું 'શું તમારા બાપદાદાઓ જેનું અનુસરણ કરતા હતા તેનાથી બેહતર હિદાયત હું તમને લાવી આપું તો પણ?' તેમણે કહ્યું 'તને જે આપીને મોકલવામાં આવ્યો છે તેને અમે માનવા તૈયાર નથી.'

૨૬. છેવટે અમે તેમનાથી બદલો લીધો; પછી જુઓ કે (સત્યને) અસત્ય ઠરાવનારાઓનો અંજામ કેવો આવ્યો! (રુકૂઅ-૨)

૨૭. અને (યાદ કર) જ્યારે ઈબ્રાહીમે પોતાના પિતા તથા પોતાની કોમના લોકોને કહ્યું 'તમે જેની પૂજા કરો છો તેનાથી હું વિમુખ થાઉં છું.

૨૮. 'સિવાય તેના કે જેણે મને પેદા કર્યો છે અને તેજ મને હિદાયત આપશે.'

૨૯. અને ઈબ્રાહીમે આવનારી પેઢીઓ માટે આ નિયમ^(૫) કાયમ કર્યો કે તેઓ અલ્લાહ તરફ રજૂ થતા રહે.

૩૦. પરંતુ મેં તેમને તથા તેમના પૂર્વજોને અનેક સુખસગવડો આપી, જ્યાં સુધી તેમની પાસે સત્ય આવી ગયું તેમજ સ્પષ્ટાપૂર્વક સમજાવનાર રસૂલ પણ.

૫. હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ)એ તૌલીદ (એકેશ્વર)ની તા'લીમ પોતાના વંશજોમાં કાયમ કરી હતી તે અહુજ લાંબા સમય સુધી ચાલતી રહી.

أَشْهَدُ وَأَخْلَقَهُمْ سَكَنَ شَهَادَتِهِمْ وَيَسْأَلُونَ ۝
وَقَالُوا لَوْ شَاءَ الرَّحْمَنُ مَا عَبَدْنَاهُمْ مَا لَهُمْ بِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ۝

أَمْ آتَيْنَاهُمْ كِتَابًا مِنْ قَبْلِهِ فَهُمْ بِهِ مُسْتَسْكِنُونَ ۝
بَلْ قَالُوا إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثِهِمْ مُّقْتَدُونَ ۝

وَكَذَلِكَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِي قَرْيَةٍ مِنْ تَذَكُّيرٍ
إِلَّا قَالُوا مُتْرَفُوهَا إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثِهِمْ مُّقْتَدُونَ ۝

قُلْ أَوَلَوْ جِئْتُكُمْ بِآيَاتٍ مِمَّا وَجَدْتُمْ عَلَيْهِ
آبَاءَكُمْ قَالُوا إِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ ۝

فَأَنْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَنْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ
الْمُكَذِّبِينَ ۝

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبْنَيْهِ وَقَوْمِهِ إِنَّنِي بَرَاءٌ
مِمَّا تَعْبُدُونَ ۝

إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي فَإِنَّهُ سَيَهْدِينِ ۝

وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ۝

بَلْ مَتَّعْتُ هَؤُلَاءَ وَآبَاءَهُمْ حَتَّىٰ جَاءَهُمُ الْحَقُّ
وَرَسُولٌ مُبِينٌ ۝

૩૧. પરંતુ જ્યારે તેમની પાસે સત્ય આવ્યું તો તેમણે કહ્યું 'આ તો જાદુ છે, અમે તેને નહિ માનીએ.'

૩૨. (શું) આ લોકો કહે છે કે આ કુસ્થાન બે (૬) વસ્તીઓમાંની કોઈ મહાનવ્યક્તિ ઉપર કેમ નથી ઊતારવામાં આવ્યું?

૩૩. 'શું' લોકોમાં તારા રબની રેહમતોની વહેંચણી કરવી તેમનું કામ છે? તે અમેજ છીએ જે આ જીવનમાં તેમને રોઝી પૂરી પાડીએ છીએ, અને તેમનામાંના કેટલાકને બીજા ઉપર અમેજ શ્રેષ્ઠતા આપી છે જેથી તેઓ એકબીજાની સેવાનો લાભ ઉકાવે. અને તારા પાલનહારની રહેમત તેમના કરેલા સંગ્રહથી બેહતર છે.

૩૪. જો સમસ્ત માનવજાતિનો એકજ કોમ બની (ઝુમરાહ થઈ) જવાનો સંભવ ન હોત તો અમે કૃપાનિધિનો ઈન્કાર કરનારાઓના ઘરના છાપરા ચાંદીના બનાવી દેત તથા દાદરાઓ પણ, કે જેના ઉપર તેઓ ચડઊતર કરતા રહેત.

૩૫. અને તેમના ઘરોના બારણાં તથા આસનો પણ (ચાંદીના બનાવી દેત) જેના ઉપર તેઓ અઢેલીને બેસી રહેત.

૩૬. બલકે (બીજી વસ્તુઓ) સોનાની (બનાવી દેત), જે આ જીવનપૂરતીજ સામગ્રી (૭) છે. બેશક, પરહેઝગારો માટે તારા અલ્લાહ પાસે આખરતમાં છે (તે બેહતર છે). (રુકૂઅ-૩)

૩૭. અને જો કોઈ કૃપાવંતની યાદથી મુખ ફેરવી લે છે, તો તેના માટે અમે એક શયતાન નીમી દઈએ છીએ જે તેનો સાથી બની રહે છે.

૩૮. જે તેમને રાહેરાસ્તથી ભૂલાવે છે, પરંતુ તેઓ પોતાને સીધા રસ્તા ઉપરજ સમજતા હોય છે.

૩૯. ત્યાં સુધી કે તેમાંનો કોઈ અમારી પાસે આવશે ત્યારે (પોતાના સાથીને) કહેશે કે કાશ, તારા અને મારા વચ્ચે પૂર્વ- પશ્ચિમનું અંતર હોત તો.' આ (શયતાન) કેટલો બૂરો સાથી છે!

وَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ وَإِنَّا بِهِ كَافِرُونَ ﴿٣١﴾

وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ هَذَا الْقُرْآنُ عَلَى رَجُلٍ مِّنَ الْفَرِيقَيْنِ عَظِيمِ ﴿٣٢﴾

أَهُمْ يَقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَ نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُمْ مَّعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِّيَتَّخِذَ بَعْضُهُم بَعْضًا حِزْبًا وَرَحِمْتَ رَجُلًا خَيْرٌ مِّمَّا يَجْعُونَ ﴿٣٣﴾

وَلَوْلَا أَن يَكُونَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً لَّجَعَلْنَا لِنَ يَكْفُرُوا بِالرَّحْمَنِ لِيُوقُوا سُقْفًا مِّنْ فَضٍّ وَمَعَازٍ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ ﴿٣٤﴾

وَلِيُوقُواهُمْ أَبْوَابًا وَسُرُرًا عَلَيْهَا يَتَكُونُونَ ﴿٣٥﴾ وَزُخْرَفًا وَإِنَّ كُلَّ ذَلِكَ لَمَّا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۚ وَالْآخِرَةُ عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٣٦﴾

وَمَن يَعْشُ عَن ذِكْرِ الرَّحْمَنِ نُقَيِّضْ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ ﴿٣٧﴾

وَرَأَيْنَاهُمْ لَيَصَدُّونَهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَيَجْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُّهْتَدُونَ ﴿٣٨﴾

حَتَّىٰ إِذَا جَاءَنَا قَالَ لَيْتَ بُنْيَىٰ وَبَيْنَكَ بَعْدَ الشَّرِيقَيْنِ فَيْسُ الْقَرْيَيْنِ ﴿٣٩﴾

૬. કા'આ તથા તાએફની વસ્તીઓ.

૭. જો દુનિયામાં ઈન્સાનો વચ્ચે દૌલત, દરજજા સુખસગવડોની અસમાનતા ન હોત તો માનવસમાજ નિર્જીવ બની ગયો હોત.

૪૦. 'અને (તેમને કહેવામાં આવશે કે) 'તમે અલિમ ઠરી ચૂક્યા છો માટે આજે તમારી આ વાત તમને લાભ આપશે નહિ કારણકે તમે સૌ અજાબમાં ભાગીદાર છો.'

૪૧. (હે રસૂલ) શું તું બહેરાઓને સંભળાવી શકીશ, કે આંધળાઓને તથા જે ચોકખી ગુમરાહીમાં પડેલા છે તેમને તું સીધા રસ્તા ઉપર લાવી શકીશ? (૮)

૪૨. અને જો અમે તને ઉઠાવી લઈએ તો પણ અમે તેમની પાસેથી બદલો અવશ્ય લેશુંજ,

૪૩. અથવા અમે તને તે દેખાડી દઈએ જેનો અમે તેમને વાયદો આપ્યો છે. ખરેખર અમને તેમના ઉપર પૂરેપૂરી સત્તા છે.

૪૪. માટે જે તારા ઉપર લડી દ્વારા ઊતારવામાં આવ્યું છે તેને દ્રઢતાપૂર્વક વળગી રહે, બેશક તું રાહેરાસ્ત ઉપર છે.

૪૫. અને આ (કલામ) તારા માટે તથા તારી કોમ માટે એક નસિહત છે જેના વિશે તમને સૌને પૂછપરછ થશે.

૪૬. અને અમે જે રસૂલોને તારી પહેલાં મોકલ્યા હતા તેમને પૂછી જો કે શું અમે કૃપાનિધિ સિવાય અન્યને મા'બૂદ ઠરાવ્યા હતા કે તેમની પૂજા કરવામાં આવે? (ઝુક્રઅ-૪)

૪૭. અને બેશક અમે મૂસાને અમારી નિશાનીઓ આપી ફિરઝોન અને તેના દરબારીઓ તરફ મોકલાવ્યો હતો, તેણે જઈને કહ્યું 'હું સૃષ્ટિના સર્જનહારનો રસૂલ છું.'

૪૮. પરંતુ જ્યારે તેણે અમારી નિશાનીઓ રજૂ કરી તો તેમણે હાસ્યમાં ઉડાવી દીધી.

૪૯. અને અમે જે નિશાનીઓ દેખાડતા ગયા તે એકબીજાથી ચડીયાતી હતી, અંતે અમે તેમને અજાબમાં પકડી લીધા, કે કદાચ તેઓ (હિદાયત તરફ) પાછા વળે.

૫૦. અને તેમણે કહ્યું 'હે જાદુગર, તું તારા પાલનહાર પાસે અમારા માટે તે વસ્તુની દુઆ કર

وَلَنْ يَنْفَعَكُمْ أَيُّوْمَ إِذْ ظَلَمْتُمْ أَنْفُسَكُمْ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ ﴿٤٠﴾

أَفَأَنْتَ تَسْمِعُ الصَّمَّ أَوْ تَهْدِي الْعُمْى وَمَنْ كَانَ فِي صُلٍّ مُبِينٍ ﴿٤١﴾

فَأَمَّا نَذَهَبَنَّ بِكَ فَأَمَّا مِنْهُمْ مَنْ تَقْبُولُ ﴿٤٢﴾

أَوْ نُرِيَنَّكَ الْآلِهَیَّ وَعَدُّهُمْ فَأَنَّا عَلَیْهِمْ مُّقْتَدِرُونَ ﴿٤٣﴾
فَاسْتَسْقِ بِآلِیْنِیَّ أَوْحِیْ إِلَیْكَ إِنَّكَ عَلَی صِرَاطٍ مُسْتَقِیْمٍ ﴿٤٤﴾

وَأَنَّا لَذِكْرُكَ وَلِقَوْمِكَ وَسَوْفَ تُسْأَلُونَ ﴿٤٥﴾

وَسْأَلُ مَنْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُسُلِنَا أَجَلْنَا
مِنْ دُونِ الرَّحْمَنِ إِلَهًا یُعْبَدُونَ ﴿٤٦﴾

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَى بِآیَاتِنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ
فَقَالَ إِنِّی رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِیْنَ ﴿٤٧﴾

فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِآیَاتِنَا إِذَا هُمْ مِنْهَا یَضْحَكُونَ ﴿٤٨﴾

وَمَا نُرِیْهِمْ مِنْ آیَةٍ إِلَّا هِیَ أَكْبَرُ مِنْ أُخْتِهَا
وَإِذْ أَخَذْنَا مِنْهُمُ الْعَهْدَ لَعَلَّهُمْ یَرْجِعُونَ ﴿٤٩﴾

وَقَالُوا یَا یَٰأَهَّ السَّجْرَادُ لَنَا رَبَّکَ بِسَآءِ عِنْدَکَ

૮. જો ઈન્સાન પોતાને બચાવી ન રાખે અને પોતાના કામ તથા આંખોને બૂરાઈઓથી દૂર નહિ રાખે તો ધીમે ધીમે તે પાપના અંધકારમાં દૂર સુધી ઊતરતો ચાલ્યો જશે, અંતમાં તેમાંજ વિલિન થઈ જશે.

જેનો તેણે તને વાપદો આપ્યો છે (જો તે આવશે) તો ખરેખર અમે હિદાયતને સ્વીકારી લેશું.’

૫૧. પરંતુ જ્યારે અમે તેમના ઉપરથી આક્રમક ટાળી દીધી, તો તેમણે પોતાના કરારનો ભંગ કર્યો.

૫૨. અને ફરિશ્તાને પોતાની કોમમાં એવાન કરાવી કહ્યું ‘હે લોકો, શું મિસરનું રાજ્ય તથા મારી નીચેથી વહેતી નદીઓ મારી નથી? શું તમે નથી જોઈ રહ્યા?

૫૩. ‘બલ્કે હું તેનાથી^(૮) બેહતર છું, તેની કોઈ ઈઝઝત નથી, અને તે સ્પષ્ટ બોલી પણ નથી શકતો.

૫૪. ‘તેના ઉપર શા માટે સુવર્ણકંગન ઊતારવામાં નથી આવ્યા? અથવા ફરિશ્તાઓનો રસાલો તેની સાથે કેમ નથી આવ્યો?’

૫૫. આવી રીતે તેણે પોતાની કોમને ભોળવી લીધી. અને તેઓ તેના કહેવામાં આવી ગયા. બેશક, તે બેહદ બદકાર કોમ હતી.

૫૬. પછી જ્યારે તેમણે અમને ગુસ્સો અપાવ્યો, તો અમે તેમનાથી બદલો લીધો, અને તેમને સૈને દૂઆડી દીધા.

૫૭. અને અમે આવનારી પેઢીઓ માટે એક દાખલો બેસાડ્યો અને નિયમ કાયમ કર્યો. (રુકૂઅ-૫)

૫૮. અને જ્યારે મરિયમના પુત્ર (ઈસા)નો દાખલો વર્ણવામાં આવે છે તો જોઈ લે, તારી કોમ તેના ઉપર કેટલું ધાંધલ મચાવે છે!

૫૯. અને કહે છે ‘અમારા ઉપાસ્યો સારા છે કે તે (ઈસા)?’ આવું તેઓ માત્ર તારી સાથે કિસાદ ઊભો કરવા માટેજ કહે છે. બેશક તેઓ કિસાદી લોકો છે.

૬૦. તે (ઈસા) તો માત્ર અમારો એક બંદો જ હતો જેના ઉપર અમે ને’મત ઊતારી હતી અને બની ઈસરાઈલ માટે તેને એક નમૂનો બનાવ્યો હતો.

૬૧. અને જો અમે ચાહતા હોત તો તમારી અંદરથીજ ફરિશ્તા બનાવી તેમને ધરતીમાં તમારા વારસ બનાવ્યા હોત.^(૧૦)

إِنَّا لَمُهْتَدُونَ ﴿٥٠﴾

فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمْ الْعَذَابَ إِذَا هُمْ يَنْكُتُونَ ﴿٥١﴾

وَنَادَى فِرْعَوْنُ فِي قَوْمِهِ قَالَ يُقَوْمُ أَيْسَ لِي

مُلْكُ مِصْرَ وَهَذِهِ الْأَنْهَارُ تَجْرِي مِنْ تَحْتِي أَفَلَا

تُبْصِرُونَ ﴿٥٢﴾

أَمْ أَنَا خَيْرٌ مِنْ هَذَا الَّذِي هُوَ مِصْرُيَّةٌ وَلَا يَكَادُ

يُبِينُ ﴿٥٣﴾

فَلَوْلَا أُلْقِيَ عَلَيْهِ أَسْوِرَةٌ مِنْ ذَهَبٍ أَوْ جَاءَ مَعَهُ

الْمَلَكُ مَقْرِنِينَ ﴿٥٤﴾

فَاسْتَفْتَى قَوْمَهُ فَاطَاعُوهُ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَسِيقِينَ ﴿٥٥﴾

فَلَمَّا آسَفُونَا انْتَقَبْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَاهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٥٦﴾

فَجَعَلْنَاهُمْ سَلَفًا وَمَثَلًا لِلْآخِرِينَ ﴿٥٧﴾

وَلَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ

يَصِيدُونَ ﴿٥٨﴾

وَقَالُوا ءِذَا هُنَا حَيْرٌ أَمْ هُوَ مَا ضَرَبُوهُ لَكَ إِلَّا جَلَلًا

بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَبِيرُونَ ﴿٥٩﴾

إِنْ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَاهُ مَثَلًا لِبَنِي

إِسْرَءِيلَ ﴿٦٠﴾

وَلَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَا مِنْكُمْ مَلَائِكَةً فِي الْأَرْضِ

يُخَلِّفُونَ ﴿٦١﴾

૮. હઝરત મૂસા (અ) કદાચ બોલવામાં અચકાતા હોય અથવા મિસરી ભાષા તેમની માતૃભાષા ન હોવાથી કદાચ તે ભાષા ઉપર તેમને કાબૂ ન હોય જેથી તેમને બોલવામાં તકલીફ થતી હોય.

૧૦. ફરિશ્તાઓના આમાલો ઉપર ઈન્સાનો માટે દાખલાઓ કાયમ નથી કરી શકાતા. ઈન્સાનો માટે ઈન્સાનજ દ્રષ્ટાંતરૂપ બની શકે છે જેથી નબીઓનો ઉદ્ભવ હમેશાં ઈન્સાનોમાંથીજ થતો રહ્યો છે.

૬૨. પરંતુ ખરેખર તે (ઈસા અંતિમ) ધડીની એક નિશાનીરૂપ^(૧૧) હતો. અને તેના વિશે કોઈ શંકા ન રાખો, અને મારું અનુસરણ કરો. આ 'જ સીધો માર્ગ છે.

૬૩. અને શયતાનને મોકો ન આપો કે તે તમને (સન્માર્ગથી) અટકાવે. બેશક તે તમારો ખુલ્લો દુશ્મન છે.

૬૪. અને જ્યારે ઈસા ખુલ્લેખુલ્લી દલીલો સાથે આવ્યો, અને કહ્યું 'બેશક હું તમારી પાસે હિકમતની વાતો લઈને આવ્યો છું કે જેમાં તમે મતભેદ રાખો છો તેને હું સ્પષ્ટ કરી દઉં. માટે અલ્લાહથી ડરો અને મારું કહ્યું માનો.

૬૫. 'નિઃસંદેહ અલ્લાહ મારો પાલનહાર છે અને તમારો પણ. માટે તેનીજ ઈબાદત કરો. આ 'જ સીધો રસ્તો છે.'

૬૬. પરંતુ તેમના (જુદા જુદા) પક્ષો વચ્ચે મતભેદ ઊભો થયો. અકસોસ છે કે ઝાલિમો ઉપર ભયંકર દિવસનો અઝાબ આવવાનોજ છે.

૬૭. તેઓ માત્ર તે ધડીનીજ રાહ જોઈ રહ્યા છે જે તેમને અચાનક આવીને પકડી લેશે જ્યારે તેમને ભાન પણ નહિ હોય.

૬૮. તે દિવસે દોસ્ત એકબીજાના દુશ્મન^(૧૨) બની જશે સિવાય જે પરહેઝગાર હશે. (ઝુક્રમ-૬)

૬૯. (મામિનોને કહેવામાં આવશે) 'હે મારા બંદાઓ, આજના દિવસે તમારા માટે કોઈ ભય નથી, ન તમને કોઈ દુઃખ આવશે;

૭૦. ' (કારણ કે તમે) અમારી આપતો ઉપર ઈમાન લાવ્યા અને અમારી તાબેદારી કરી,'

૭૧. 'માટે તમે તથા તમારી પત્નીઓ ઈઝઝત સાથે જન્નતમાં દાખલ થઈ સુખ ભોગવો.'

૭૨. તેમની સામે (ભોજનના) સુવર્ણથાળ તથા પ્યાલાઓ ફેરવવામાં આવશે, અને તેમની મનભાવતી

وَأَنَّهُ لَعَلَّكُمْ لِّلسَّاعَةِ فَلَا تَمْتَرُنَّ بِهَا وَاتَّبِعُونِ هَٰذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿١١﴾

وَلَا يَصُدُّكُمْ الشَّيْطَانُ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿١٢﴾

وَلَمَّا جَاءَ عِيسَىٰ بِالْبَيِّنَاتِ قَالَ قَدْ جِئْتُكُمْ بِالْحِكْمَةِ وَلِأُبَيِّنَ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِي تَخْتَلَفُونَ فِيهِ ۚ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا ۖ إِنَّ اللَّهَ هُوَ سَرِيٌّ وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ ۗ هَٰذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿١٣﴾

فَاخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ عَذَابِ يَوْمِ النَّارِ ﴿١٤﴾

هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا السَّاعَةَ أَن تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٥﴾

أَلَا خَلَاءٌ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ ۖ أَلَا

الْمُتَّقِينَ ﴿١٦﴾

يُعْبَادُونَ إِلَّا خَوْفٌ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ وَلَا أَنْتُمْ تَحْزَنُونَ ﴿١٧﴾

الَّذِينَ آمَنُوا بِالْآيَاتِ وَكَانُوا مُسْلِمِينَ ﴿١٨﴾

أَدْخُلُوا الْجَنَّةَ أَنْتُمْ وَآزْوَاجُكُمْ تُخْبَرُونَ ﴿١٩﴾

يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِصِحَافٍ مِّنْ ذَهَبٍ وَأَكْوَابٍ ﴿٢٠﴾

૧૧. 'હઝરત ઈસા (અ) પછી ઈસરાઈલીઓને નબુવ્વતથી મેહરૂમ કરી દેવામાં આવશે.' બની ઈસરાઈલમાંથી નબુવ્વતના અંતને અંતિમ નિશાની ઠરાવવામાં આવી હતી. હઝરત ઈસા (અ) બની ઈસરાઈલના નબી હતા. તેમના બાદ બની ઈસરાઈલમાં કોઈ નબીનો ઉદ્ભવ નથી થયો.

૧૨. સંકટની ધડીમાં કોઈ કોઈનો દોસ્ત નથી રહેતો બલ્કે એકબીજાના દુશ્મન બની જાય છે.

પ્રત્યેક વસ્તુ ત્યાં હશે જેને જોતાંજ તેમની આંખો ઠરશે. (તેમને કહેવામાં આવશે) 'તમે સદાકાળ આ (જન્નત)માં રહેશો.

૭૩. 'અને આ જ તે જન્નત છે જેના તમને તમારા સદાચારોના બદલે વારસદાર બનાવવામાં આવ્યા છે.

૭૪. 'તેમાં તમારા માટે પુષ્કળ ફળો છે જે તમે સદા માટે ખાતા રહેશો.'

૭૫. બેશક, ગુનાહગારો જહન્નમના અજાબમાં સદા માટે પડ્યા રહેશે.

૭૬. તેમના ઉપરની સખ્તીને ઓછી કરવામાં નહિ આવે અને તેઓ નિરાશામાં ઘેરાએલા રહેશે.

૭૭. અને અમે તેમના ઉપર કોઈ જુલમ નથી કર્યો, પરંતુ તેઓ સ્વયં પોતેજ જુલમ કરનારા હતા.

૭૮. અને તેઓ પુકારશે 'હે (જહન્નમના) રખેવાળ! તારો રબ જો અમારો અંતજ લઈ આવે તો સારું' તે કહેશે 'તમને આવી રીતેજ જીવવું પડશે.'

૭૯. (અલ્લાહ કહેશે) અમે તમારી પાસે સત્ય લાવ્યા હતા પણ તમારામાંના ઘણાને સત્યથી નફરત છે.

૮૦. શું તેમણે કંઈ કરવાનો ઈરાદો કર્યો છે? તો અમે પણ એક ઈરાદો કરી લીધો છે.

૮૧. શું તમે ધારો છો કે અમે તેમના બેદો કે તેમની છૂપી મસલતોને નથી સાંભળતા? બેશક, અમારા ફરિશ્તા તેમની સાથે (રહી સઘળી) નોંધ લેતા રહે છે.

૮૨. તું કહે 'જો કૃપાનિધિના કોઈ પુત્ર હોત તો તેનો સૌથી પહેલો તો પૂજારી હું જ હોત.' (૧૩)

૮૩. આકાશો તથા પૃથ્વી તથા અર્શનો માલિક એવી વાનોથી પાક છે જે તે લોકો તેના વિશે કહેતા રહે છે.

૮૪. માટે તેમના નિરર્થક લવારામાં અને ખેલકૂદમાં તેમને પડ્યા રહેવા દે જ્યાં સુધી કે તે દિવસનો તેમને ભેટો થાય જેનો તેમને વાયદો આપવામાં આવ્યો છે.

وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ الْأَنفُسُ وَتَلَذُّ الْأَعْيُنُ وَأَنْتُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٤٧﴾

وَتِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٤٨﴾

لَكُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ كَثِيرَةٌ مِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٤٩﴾

إِنَّ الْجَحِيمَ فِي عَذَابٍ جَهَنَّمَ خَالِدُونَ ﴿٥٠﴾

لَا يُقَاتِرُهُمْ وَهُمْ فِيهِ مُبِلِسُونَ ﴿٥١﴾

وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا هُمُ الظَّالِمِينَ ﴿٥٢﴾

وَنَادُوا لِيَمْلِكْ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَ قَالَ إِنَّكُمْ لَكُنْتُمْ

لَقَدْ جِئْتُمْ بِالْحَقِّ وَلَكِنْ أَتْرَكْتُمُ الْحَقَّ كَرِهُونَ ﴿٥٤﴾

أَمْ أَمْرُكُمْ أَمْ يَأْتَاكُمْ مُرْسَلُونَ ﴿٥٥﴾

أَمْ يَحْسَبُونَ أَنَّا لَا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ بَلْ

وَرُسُلُنَا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ ﴿٥٦﴾

قُلْ إِنْ كَانَ لِلرَّحْمَنِ وَلَدٌ فَأَنَا أَوَّلُ الْعَبْدِينَ ﴿٥٧﴾

سُبْحَنَ رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ سَرِيتُ الْعَرْشِ

عَتَا يَصِفُونَ ﴿٥٨﴾

فَذَرَهُمْ خَوْصًا وَيَلْعَبُوا حَتَّى يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي

يُوعَدُونَ ﴿٥٩﴾

૧૩. 'કૃપાવંત અલ્લાહનો ખરેજ કોઈ પુત્ર નથી, અને હું તે હકીકતનો પહેલો સાક્ષી છું.

૮૫. અને તે'જ આકાશોનો મા'બૂદ છે અને ધરતીનો પણ મા'બૂદ છે બેશક, તે હિકમતવાળો છે, સર્વજ્ઞ છે. هُوَ الَّذِي فِي السَّمَاءِ إِلَهٌُ وَفِي الْأَرْضِ إِلَهٌُ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْعَلِيمُ ۝

૮૬. અને તે અનંત બશકતોવાળો છે. આકાશો તથા પૃથ્વીની અને તેની વચ્ચે જે કંઈ છે તેની બાદશાહી તેનીજ છે, અને (કયામતની) ઘડીનું જ્ઞાન (પણ) તે'જ ધરાવે છે. અને તેનીજ સામે તમને પાછા લાવવામાં આવશે. وَتَبَارَكَ الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَعِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَالَّذِي تَرَجُّعُونَ ۝

૮૭. અને તેઓ અલ્લાહને છોડી જેને પુકારે છે તેની પાસે ભલામણ કરવાની કોઈ સત્તા નથી. બેશક સત્યની સાક્ષી આપનારને તેઓ (સારી પેઠે) જાણે છે. وَلَا يَمْلِكُ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَنْ شَهِدَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ۝

૮૮. અને જો તું તેમને પૂછ કે તેમને કોણ પેદા કર્યા છે, તો તેઓ અવશ્ય કહેશે કે અલ્લાહે. છતાં તેઓ ભટકીને ક્યાં જઈ રહ્યા છે? وَلَمَّا سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ ۝

૮૯. તેની આ પુકાર (ના અમે સાક્ષી છીએ કે) 'હે મારા પરવરદિગાર આ તે કોમ છે જે કદીપણ ઈમાન લાવશે નહિ.' وَقِيلَ لَهُ يَرْبِّ إِنَّا هَؤُلَاءِ قَوْمٌ لَا يُؤْمِنُونَ ۝

૯૦. તો તું તેમનાથી વિમુખ થઈ જા અને તેમને સલામ કહે, વેળાસર તેમને સઘળું જણાઈ રહેશે. فَاصْفَحْ عَنْهُمْ وَقُلْ سَلَامٌ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ۝

(રુકૂઅ-૭)

سُورَةُ الدُّخَانِ مَكِّيَّةٌ

અલ-દુખાન

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

૨. હા.મીમ, (હમીદ, તે સ્તુતિપાત્ર છે, મજદ, તે બૂલંદ શાનવાળો છે)

حَمْدٌ

૩. આ રોશન કિતાબના સોબંદ છે.

وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ

૪. ખરેખર અમે તેને એક બરકતમય ^(૧) રાતમાં ઊતારી હતી, બેશક, ત્યારથીજ અમે (બદી વિરુદ્ધ) ચેતવતા રહ્યા છીએ.

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةٍ مُبَرَّكََةٍ إِنَّا كُنَّا مُنْذِرِينَ

૫. તે (રાત)માંજ સઘળા શાણપણભર્યા નિર્ણયો લેવાય છે,

فِيهَا يُفَرَّقُ كُلُّ أَمْرٍ عَظِيمٍ

૬. બેશક અમારા હુકમથીજ (રસૂલો) હમેશાં મોકલાવવામાં આવતા રહ્યા હતા,

أَمْرًا مِّنْ عِنْدِنَا إِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ

૭. (જે) તારાં પરવરદિગારની રહેમત તરીકે હતા. ખરેખર, તે સર્વ સાંભળનારો છે, સર્વ જાણનારો છે,

رَحْمَةً مِّنْ رَبِّكَ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

૮. (તે) આકાશો તથા પૃથ્વીનો ધણી છે અને તેની વચ્ચે જે પણ છે તેનો પણ, જો તમને યકીન (આવતો) હોય તો!

رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِنْ كُنْتُمْ مُوقِنِينَ

૯. તેના સિવાય કોઈ મા'બૂદ નથી. તે'જ જીવન આપે છે અને તેજ મૃત્યુ નીપજાવે છે. તે તમારો પાલનહાર છે, અને તમારા પૂર્વજોનો પણ પાલનહાર છે.

لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ

الْأَوَّلِينَ

૧૦. છતાં પણ તેઓ શંકાઓમાં મહાલતા હોય છે.

بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ يَلْعَبُونَ

૧૧. (તો હવે) તું તે દિવસની રાહ જો જ્યારે આકાશમાંથી ધુમાડો ^(૨) નીકળતો દેખાશે,

فَازْتَقِمْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُخَانٍ مُّطِينٍ

૧. આ બરકતવાળી રાતે માનવજાતિને એક મહાન શિક્ષક, તથા એક મહાન અને આખરી પરંતુ સર્વોત્તમ કાનૂન નસીબ થયો. આ'જ રાતે વહીની શરૂઆત થઈ જે રાતને લયતુલ કદ્ર કહેવામાં આવે છે. આ રાતને માનવજાતિની તકદીર બદલવાની રાત પણ કહી શકાય છે જેમાં માનવજાતિના રૂહાની ભવિષ્યનો પાયો નાખવામાં આવ્યો હતો.

૨. ધરતીના વિસર્જનનો દિવસ, કયામતનો દિવસ અથવા તે દિવસ જ્યારે આ દુનિયાનો અંત માનવપ્રાણીના હાથેજ વિશ્વવિગ્રહમાં ન્યુકલીર હથિયારો વડે કરવામાં આવશે,

૧૨. જે આવીને લોકોને ઘેરી લેશે, તે ઘોર પીડાનો અઝાબ હશે.

૧૩. (ત્યારે લોકો પુકારી ઉઠશે) 'હે અમારા પરવરદિગાર, આ મુસીબતને અમારા ઉપરથી ટાળી દે, ખરેજ અમે ઈમાન લાવીએ છીએ.'

૧૪. (તો હવે) તેઓ નસિહતનો લાભ કેવી રીતે મેળવી શકે છે જ્યારે આ પહેલાં તેમને સ્પષ્ટતાપૂર્વક સમજાવવા માટે રસૂલ તો આવ્યો હતો,

૧૫. ત્યારે તેમણે મુખ ફેરવી કહ્યું હતું કે આ તો કોઈનો પઢાવેલો પાગલ છે?'

૧૬. જો અમે ટૂંક સમય માટે આ અઝાબને મુલતવી કરી દઈએ તો ફરી પણ તમે પહેલાંની જેમજ વર્તવા માંડશો.

૧૭. જે દિવસે અમે તમને ભયંકર ભીંસમાં લેશું ત્યારે ખરેજ અમે પૂરેપૂરો બદલો લેશું.

૧૮. અને તેની પહેલાં અમે ફિરિયોનની કોમને અજમાવી હતી. બેશક તેમની વચ્ચે એક સદગુણી રસૂલ આવ્યો હતો.

૧૯. (તેણે કહ્યું) 'અલ્લાહના બંદાઓને મારા હવાલે કરી દો; બેશક હું તમારો ભરોસાપાત્ર રસૂલ છું; (૩)

૨૦. 'અને અલ્લાહની નાફરમાની ન કરો, બેશક હું તમારી પાસે સ્પષ્ટ સનદ લઈને આવ્યો છું.

૨૧. 'હું મારા તથા તમારા પાલનહારની પનાહ માગું છું, રખે તમે મને સંગસાર (૪) કરી દો.

૨૨. 'અને જો તમે મારા ઉપર ઈમાન નથી લાવતા તો તમે મારાથી દૂર રહો.'

૨૩. પછી તેણે પોતાના પરવરદિગારને દુઆ કરી કહ્યું 'ખરેખર આ બદકાર લોકો છે.'

૨૪. (અલ્લાહે ફરમાવું) 'મારા બંદાઓને સાથે લઈને તું રાતોરાત નીકળી જા; બેશક તમારો પીછા કરવામાં આવશે.

يُنْفِثُ النَّاسُ هَذَا عَذَابَ الْيَمِّ ۝

رَبَّنَا اكْشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ إِنَّا مُؤْمِنُونَ ۝

إِنِّي لَهُمُ الدَّاكِرُ ۖ وَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مُبِينٌ ۖ

وَقَدْ تَوَلَّوْا عَنْهُ وَقَالُوا مُعَلَّمٌ مَجْنُونٌ ۝

إِنَّا كَاشِفُو الْعَذَابِ قَلِيلًا إِنَّكُمْ عَائِدُونَ ۝

يَوْمَ نَبْطِشُ الْبَطْشَةَ الْكُبْرَىٰ إِنَّا مُنتَقِمُونَ ۝

وَلَقَدْ فَتَنَّا قَبْلَهُمْ قَوْمَ فِرْعَوْنَ وَجَاءَهُمْ رَسُولٌ

كَرِيمٌ ۝

أَن آذُوا إِلَىٰ عِبَادِ اللَّهِ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ۝

وَأَن لَّا تَعْلُوا عَلَى اللَّهِ إِنِّي آتِيكُم بِسُلْطَنِ مُّبِينٍ ۝

وَإِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ أَن تَرْجُمُونِ ۝

وَإِن لَّمْ تَوْمِنُوا لِي فَأَعْرِضُونِ ۝

فَدَعَا رَبَّهُ أَن هَؤُلَاءَ قَوْمٌ مُّجْرِمُونَ ۝

فَأَسْرِ بِعَبَادِي يَلِيلًا إِنَّكُمْ مُّتَّبَعُونَ ۝

૩. હઝરત મૂસા (અ) બની ઈસરાઈલની કોમને તેમની સાથે લઈ જવા દેવાની માગણી ફિરિયોન પાસે કરી હતી.

૪. 'સંગસાર' - પ્રાચીન સમયથી ચાલતી આવતી દેહાંત દંડની સજા યહૂદીઓમાં પણ પ્રચલિત હતી.

૨૫. 'અને સમુદ્ર શાંત^(૫) હોય ત્યારે (તમે પાર ઊતરી જજો) નિઃસંદેહ તે (તમારો પીછો કરનારા) વશકરેનું ડૂબી જવું નિર્માણ થએલું છે.'

૨૬. તેઓ કેટલાયે બગીચા તથા ઝરણાં પાછળ મૂકી ગયા,

૨૭. અને (કેટલાયે) ખેતરો અને ભવ્ય ઈમારતો પણ!

૨૮. તેમજ (એવી) સુખ સગવડો જેમાં તેઓ આનંદમસ્ત હતા.

૨૯. તેવુંજ થયું (જે થવા કાળ હતું). અને અમે બીજી કોમને તે વસ્તુઓના વારસ બનાવ્યા.

૩૦. અને આકાશો અને પૃથ્વીએ તેમના ઉપર વિલાપ^(૬) નથી કર્યો, ન તો આ લોકો કોઈ વસ્તુથી ડરનારા હતા. (રુકૂઅ-૧)

૩૧. અને અમે બની ઈસરાઈલને ફરવાઈની હાલતમાંથી છૂટકારો અપાવ્યો—

૩૨. ફિરઝાન (ના ત્રાસ)થી; જે હદ બહારનો ઘમંડી હતો.

૩૩. અને અમે (બની ઈસરાઈલની હાલત) જાણતા હતા, છતાં તેમને બીજા લોકો ઉપર શ્રેષ્ઠતા આપી.

૩૪. અને અમે તેમને અમુક નિશાનીઓ આપી હતી જેમાં ખુલ્લી આઝમાઈશ હતી.

૩૫. બેશક, આ (મક્કાના લોકો) કહે છે,

૩૬. 'આ તો અમારું પહેલું (અને છેલ્લું) મૃત્યુ છે. અમને ફરી સજીવન કરવામાં નહિ આવે,

૩૭. 'જો તમે સત્ય કહો છો તો અમારા પૂર્વજોને પાછા લઈ આવો.'

وَأَتْرَكَ الْبَحْرَ هَوًّا أَنَّهُمْ جُنْدٌ مُّغْرَقُونَ ﴿٢٥﴾

كَمْ تَرَكُوا مِنْ جَنَّاتٍ وَعَيُْونٍ ﴿٢٦﴾

وَزُرُوعٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ ﴿٢٧﴾

وَنَعْمَةٍ كَانُوا فِيهَا فَاكِهِينَ ﴿٢٨﴾

كَذَلِكَ وَادْرَأْنَاهَا قَوْمًا آخَرِينَ ﴿٢٩﴾

فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ وَمَا كَانُوا

مُنْظَرِينَ ﴿٣٠﴾

وَلَقَدْ نَجَّيْنَا بَنِي إِسْرَآئِيلَ مِنَ الْعَذَابِ الْبَهِينِ ﴿٣١﴾

مِنْ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ كَانَ عَلِيًّا مِنَ السُّرِفِينَ ﴿٣٢﴾

وَلَقَدْ اخْتَرْنَاهُمْ عَلَىٰ عِلْمٍ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿٣٣﴾

وَأَتَيْنَاهُمُ مِنَ الْآيَاتِ مَا فِيهِ بَلَاءٌ مُّبِينٌ ﴿٣٤﴾

إِنَّ هَؤُلَاءِ لَيَقُولُونَ ﴿٣٥﴾

إِنْ هِيَ إِلَّا مَوْتَتُنَا الْأُولَىٰ وَمَا نَحْنُ بِمُشْرِكِينَ ﴿٣٦﴾

فَأَنذِرُوا يَا أَبَائِنَا إِنَّ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٣٧﴾

પ. અહીં 'રાહવ' શબ્દનો ઉલ્લેખ છે જે 'રહા'થી નીકળ્યો છે. 'રાહવ'નો અર્થ શાંત, ચેતનહિન, પાણી એકત્વ થતું હોય અને સ્થિર રહેતું હોય એવું સ્થળ. જ્યારે હઝરત મૂસા (અ) રાતા સમુદ્રના ઉત્તરમાં પહોંચ્યા ત્યારે આટલો ઉતરી રહી હતી. જેમ પાણી ઊતરતું ગયું તેમ રેનીના ઢગલાઓ ખુલ્લા થતા ગયા, ત્યારે ઈસરાઈલીઓએ સમુદ્ર પાર કર્યો હતો.

૬. તેઓ નામોશીબરી તથા અપમાનજનક હાલતમાં પોતાની બદનસીબીને ભેટ્યા જેનો અક્સોસ કરનાર કોઈ ન હતો. પૃથ્વીનો કાર્યસાધક હોવાનો દાવો કરનાર બદબખ્ત ઈન્સાન સમુદ્રના તળીયામાં સમાઈ ગયો.

૩૮. શું આ લોકો તુજ્જાની^(૩) કોમથી વધુ ચડિયાતા છે, અથવા તેમનાથી પહેલાંના લોકોથી? સૌને અમે મિટાવી દીધા, કારણ કે તેઓ મહાપાપી હતા.

૩૯. અને અમે આકાશો તથા પૃથ્વી અને તેમની વચ્ચે જે કંઈ છે તેમને રમતગમતમાં ઉત્પન્ન નથી કર્યા.

૪૦. બેશક, સત્ય (તથા ન્યાય)ની આવશ્યકતાના આધારે અમે તે સજ્જા છે પરંતુ લોકોમાંના ઘણા તે (હકીકત)ને સમજતા નથી.

૪૧. બેશક, ફેસલાનો દિવસ જ તે સૌ માટે નક્કી થયેલો વખત છે,

૪૨. જે દિવસે એક દોસ્ત બીજા દોસ્તને કામ નહિ આવે. ન તેમને કોઈ મદદ મળી શકશે,

૪૩. સિવાય કે જેના ઉપર અલ્લાહ રહેમ કરે, બેશક, તે સર્વ સમર્થ છે, દયાવંત છે. (રુકૂઅ-૨)

૪૪. ખરેખર, થોરનું ઝાડ (જ છે જે)

૪૫. પાપીઓનો ખોરાક હશે,

૪૬. તે પીગળેલા તાંબાની જેમ (તેમના) પેટમાં ખદખદશે.

૪૭. જાણે દઝાડી દેનારું પ્રવાહી ઉકળતું હોય.

૪૮. (ત્યારે કહેવામાં આવશે) 'તેને પકડો, અને ઘસડીને ભલૂકની આગની વચ્ચેવચ્ચે લઈ જાઓ;

૪૯. પછી તેના માથા ઉપર ઊકળતા પાણીની યાતના નાખો.

૫૦. (તેને કહેવામાં આવશે) 'લે હવે ચાખ, તું પોતાને અહુ બળવાન તથા મોટો આબરૂદાર સમજતો હતો!'

૫૧. 'બેશક આ' જ છે, જેના વિશે તમે શંકાઓ કરતા હતા.'

૫૨. ખરેખર પરહેઝગારો સલામતીના સ્થાનોમાં હશે,

أَهُمْ خَيْرٌ أَمْ قَوْمُ بُنَيَّ وَالدِّينَ مِنْ قَبْلِهِمْ أَهْلَكْنَاهُمْ إِنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ ﴿٣٨﴾

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لِعَيْبٍ ﴿٣٩﴾

مَا خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَكِنْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٠﴾

إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ مِيقَاتُهُمْ أَجْعَلُينَ ﴿٤١﴾

يَوْمَ لَا يُغْنِي مَوْلًى عَنْ مَوْلَى شَيْئًا وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٤٢﴾

إِلَّا مَنْ رَحِمَ اللَّهُ إِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٤٣﴾

إِنْ شِجْرَتُ الرَّقْمِ ﴿٤٤﴾

كَطَأٍ الْأَثِيمِ ﴿٤٥﴾

كَأَنَّهُمْ يَلْعَنُ فِي الْبُطُونِ ﴿٤٦﴾

كَغَلِيِّ الْحَيِيمِ ﴿٤٧﴾

خُدُودُهُ نَاعِتُوهُ إِلَى سَوَاءِ الْحَيِيمِ ﴿٤٨﴾

ثُمَّ صُبُّوا فَوْقَ رَأْسِهِ مِنْ عَذَابِ الْحَيِيمِ ﴿٤٩﴾

ذُقْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْكَرِيمُ ﴿٥٠﴾

إِنَّ هَذَا مَا كُنْتُمْ بِهِ تَمْتَرُونَ ﴿٥١﴾

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ أَمِينٍ ﴿٥٢﴾

૩. હીમયાર, હદરામૂત તથા સબા' ઉપર સત્તા ભોગવતો યમનનો રાજવંશ 'તુજ્જા'ના નામે પ્રખ્યાત હતો. ઐતિહાસિક વિગતોથી એવું જણાય છે કે 'તુજ્જા' વંશે આ પ્રાંતો ઉપર ઈ.સ. ૨૭૦ થી ઈ.સ. ૫૨૫ સુધી રાજ્ય કર્યું હતું, અને તેમની આપખુદીના વૃતાંતોથી ઈતિહાસ રંગાયેલો છે. સમય જતાં તેમની સત્તા પૂર્વ આફ્રિકા તથા આખા અરબીયા ઉપર કાયમ થઈ ગઈ હતી. આ લોકો મૂર્તપૂજક હતા.

૫૩. અગીચા તથા ઝરણાંની વચ્ચે હશે,

૫૪. તેઓ આરીક રેશમી અને કિમની કિનાખાંજનો પોષાક પરિધાન કરી સામસામી બેઠા હશે.

૫૫. (ખરેજ) એવું જ થશે. અને અમે તેમને મોટી મોટી આંખવાળી હૂરો સાથે પરણાવશું.

૫૬. ત્યાં તેઓ મનગમતાં કળો મંગાવી શાંતિથી (ખાતા) રહેશે. (૮)

૫૭. દુનિયામાં તેમનું મૃત્યુ એકવાર થઈ ચૂક્યું હતું જેથી તેમને અહીં ફરીવાર મૃત્યુ નહિ આવે અને અલ્લાહ તેમને ભડભડતી આગના અઝાબથી બચાવી લેશે.

૫૮. આ (બધું) તારા પરવરદિગારના કઠબથી થશે; આ જ એક ભવ્ય સફળતા છે.

૫૯. અને આ (કુરઆન)ને અમે તારી ભાષામાં સરળ બનાવ્યું છે જેથી લોકો (સરળતાથી) સમજી શકે.

૬૦. માટે તું (તે દિવસની) રાહ જો, અને તેઓ પણ જોતા રહે. (રુકૂઅ-૩)

فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ۝

يَلْبَسُونَ مِنْ سُنْدُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُتَقَابِلِينَ ۝

كَذَلِكَ وَزَوَّجْنَاهُمْ بِحُورٍ عِينٍ ۝

يَدْعُونَ فِيهَا بِكُلِّ فَاكِهَةٍ آمِنِينَ ۝

لَا يَذُوقُونَ فِيهَا الْمَوْتَ إِلَّا الْمَوْتَةَ الْأُولَىٰ وَوَقَّهُمْ عَنْ عَذَابِ الْجَحِيمِ ۝

فَضْلًا مِّن رَّبِّكَ ذَٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ۝

فَإِنَّمَا يَسَّرْنَاهُ بِلِسَانِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ۝

فَارْتَقِبْ إِنَّهُمْ مُّرْتَقِبُونَ ۝

૮. આવનારું શાશ્વત જીવન કેવું હશે તેનું ખરું ચિત્ર આ આયતમાં દોરવામાં આવ્યું છે.

سُورَةُ الْجَاسِيَةِ مَكِّيَّةٌ

અલ-જાસિયાહ

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. હા.મીમ, (હમીદ, તે સર્વ સ્તુતિને પાત્ર છે, મજીદ, તે બૂલંદ શાનવાળો છે.)

૩. આ કિતાબ અલ્લાહ તરફથી ઊતરી છે જે સર્વ સમર્થ છે, હિકમતવાળો છે.

૪. ખરેખર, કામીલ યકીન રાખનારાઓ માટે આકાશો તથા પૃથ્વીમાં ઘણી નિશાનીઓ છે.

૫. અને ખૂદ તમારા તથા (અન્ય) પ્રાણીઓના સર્જનમાં પણ, જે તેણે (ધરતી) ઉપર ફેલાવી દીધા છે, તેમાં યકીન રાખનારાઓ માટે ઘણી નિશાનીઓ છે.

૬. અને રાત તથા દિવસની બદલતી વ્યવસ્થામાં, અને તેમાં જે અલ્લાહ આકાશથી ઊતારે છે, જેની દ્વારા મૃત ધરતી ફરી જીવંત થાય છે, અને હવાના બદલ-તા રૂપમાં દાનિશમંદો માટે અનેક નિશાનીઓ છે.

૭. આ અલ્લાહની આયતો છે જેને અમે સત્યપૂર્વક તારી સામે બયાન કરીએ છીએ, પછી અલ્લાહ તથા તેની આયતોને છોડી તેઓ કોની વાત ઉપર ઈમાન લાવશે?

૮. દરેક જૂઠ્ઠા પાપી ઉપર બેહદ અફસોસ છે,

૯. જેને અલ્લાહની આયતો જ્યારે વાંચી સંભળાવવામાં આવે છે, તો તે અભિમાનથી (ફૂકને) વળગી રહે છે, જાણે તેણે કંઈ સાંભળ્યું જ નથી. માટે તેને દર્દનાક અઝાબની ખબર આપી દે.

૧૦. અને જ્યારે અમારી આયતોમાંથી તે કંઈ સમજવા પામે છે તો તેની મશકરી ઉડાવે છે. આવા લોકો માટે અહુજ નામોશીભર્યા અઝાબ છે.

૧૧. આવા લોકો સામે દોઝખ (ઊભી) છે, અને તેમણે કરેલી કમાણી તેમને કોઈ લાભ આપશે નહિ, ન તો તેઓ (કંઈ લાભ આપશે) જેમને અલ્લાહના બદલે

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حَمْدٌ

تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ

إِنَّ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِلْمُؤْمِنِينَ

وَفِي خَلْقِكُمْ وَمَا يَبُثُّ مِنْ دَابَّةٍ آيَاتٌ لِقَوْمٍ

يُؤْمِنُونَ

وَاجْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ رِزْقٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَتَصْرِيفِ

الرِّيحِ آيَاتٌ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ

بَلَاكٌ آيَاتُ اللَّهِ تَنْتَلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ فَيَأْتِي حَرِيصٌ

بَعْدَ اللَّهِ وَآيَاتِهِ يُؤْمِنُونَ

وَيْلٌ لِكُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ

يَسْمَعُ آيَاتُ اللَّهِ تُنْزَلُ عَلَيْهِ ثُمَّ يُصِرُّ مُسْتَكْبِرًا كَأَن

لَمْ يَسْمَعْهَا فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ

وَإِذَا عَلِمَ مِنْ آيَاتِنَا شَيْئًا اتَّخَذَهَا هُزُوًا أُولَئِكَ

لَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ

مِنْ دَرَابِهِمْ جَهَنَّمَ وَلَا يَغْنَى عَنْهُمْ مَا كَسَبُوا

شَيْئًا وَلَا مَا اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ وَلَهُمْ

તેમણે પોતાના રક્ષણહાર કરાવ્યા છે. બેશક તેમના માટે (પણ) સાખત અઝાબ છે.

૧૨. આ (કુરઆન) હિદાયત છે અને તે લોકો જે પોતાના પરવરદિગારની આપતોનો ઈન્કાર કરે છે તેમના ઉપર રિઆવનારી યાતના પડશે. (રુકૂઅ-૧)

૧૩. અલ્લાહ તે છે જેણે સમુદ્રને તમારા આધીન કર્યો છે. કે તેના આદેશથી તેમાં તમે વહાણો ચલાવો, અને તેના ફરમાનોને શોધો અને તેના શુક્રગુઝાર બનો.

૧૪. અને આકાશમાં અને ધરનીમાં જે કંઈ છે તે સૌને તેણે પોતાના તરફથી તમારી ખિદમતમાં (સેવામાં) લગાવી દીધા છે. ચિંતન કરનારા લોકો માટે ખરેખર તેમાં (ઘણી) નિશાનીઓ છે. ^(૧)

૧૫. (હે રસૂલ) તું મોમિનોને કહી દે કે જે લોકો અલ્લાહના (બદલાના) દિવસથી નથી ડરતા તેમનાથી તેઓ દરગુઝર કરે કે જેથી (અલ્લાહ) પોતેજ તેમની કરણીઓનો તેમને બદલો આપે. ^(૨)

૧૬. જે કોઈ નેકી કરશે તો તે પોતાનાજ જીવ માટે કરશે; અને જે બદી કરશે તો પોતાનાજ નુકસાન માટે કરશે, અંતે તમારા પરવરદિગાર સમક્ષ તમને પાછા લાવવામાં આવશે.

૧૭. અને બેશક અમે બની ઈસરાઈલને કિતાબ, અને સત્તા, અને નબુવ્વત આપી હતી; અને અમે તેમને શુદ્ધ વસ્તુઓ પ્રદાન કરી હતી, અને અમે તેમને બીજી કોમો ઉપર શ્રેષ્ઠતા આપી હતી.

૧૮. અને અમે તેમને આ બાબતમાં ^(૩) સ્પષ્ટ દલીલો આપી હતી. છતાં તેમને (સત્ય) જ્ઞાન મળી ચૂક્યા બાદ તેમણે મતભેદ કર્યો, જે અંદરેઅંદરની હસદના કારણે થવા પામ્યો હતો. બેશક, તારો પાલનહાર કયામતના દિવસે તેમની વચ્ચેના મતભેદનો ફેસલો કરશે.

عَذَابٌ عَظِيمٌ ۝

هَذَا هُدًى وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَمْ يَلْبَسْ

قَمِيصٌ مِّنْ زِجْرِ لَيْمٍ ۝

اللَّهُ الَّذِي سَخَّرَ لَكُمُ الْبَحْرَ لَتَجْرَىٰ الْفُلُكُ فِيهِ بَآرِقَةٍ

وَلَتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ۝

وَسَخَّرَ لَكُم مَّا فِي السَّمُوتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا

فَنُتِ إِنْ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ۝

قُلْ لِلَّذِينَ آمَنُوا يَغْفِرُوا لِلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ أَيَّامَ اللَّهِ

لِيَجْزِيَ قَوْمًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ۝

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا ثُمَّ

إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ ۝

وَلَقَدْ آتَيْنَا بَنِي إِسْرَءِيلَ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ

وَرَزَقْنَاهُمْ مِّنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ ۝

وَآتَيْنَاهُمْ بَنَاتٍ مِّنَ الْأَمْْرِ مِمَّا اخْتَلَفُوا إِلَّا مِمَّنْ

بَعْدَ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ إِنَّ رَبَّكَ

يَقْضِي بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ

يَخْتَلِفُونَ ۝

૧. સૃષ્ટિના તમામ સર્જનો માનવજાતિના કલ્યાણ માટે સર્જવામાં આવ્યા છે.

૨. 'તેમનો બદલો લેવાનું કામ અલ્લાહ ઉપર છોડી દો.'

૩. 'બાબતમાં' નું સૂચન 'આહઝરત સ.અ.સ.ના આગમન' તરફ છે. આ આયતમાં આહઝરત સ.અ.સ.ના આગમન વિશે સ્પષ્ટ આગાહી છે જેમનો યહૂદીઓ ફક્ત આંતરિક દુશ્મનીના કારણેજ ઈન્કાર કર્યો હતો કે રસૂલનો ઉદ્ભવ બીન-ઈસરાઈલી કોમમાં ન થવો જોઈએ.

૧૯. હવે અમે તને (શરીઅતના) એક સ્પષ્ટ માર્ગ ઉપર કાયમ કર્યો છે, માટે તેનું અનુસરણ કર, અને તું નાદાનોની ખૂરી વલણો પાછળ ન ચાલજે.

૨૦. બેશક, અલ્લાહના મુકાબલામાં તેઓ તને કંઈ પણ કામ આવશે નહિ, અને તો અલ્લિમો એક બીજાના સાથીઓ છે પરંતુ પરહેઝગારોનો સાથી અલ્લાહ છે.

૨૧. આ (કુરઆનમાં) માનવજાતિ માટે સ્પષ્ટ દલીલો છે અને જે લોકો દ્રઢ યકીન રાખે છે તેમના માટે તે હિદાયત તથા રેહમત છે.

૨૨. શું બદકારીઓ કરનારા એમ સમજે છે કે અમે તેમને તે લોકો જેવા બનાવી દેશું જે લોકો ઈમાન લાવી નેકીના કામો કરે છે; કે જેથી તેમનું જીવવું તથા મરવું એક સમાન ગણાય? તેમનો આ ફેસલો બેહદ અધમ છે. (રુકૂઅ-૨)

૨૩. અને અલ્લાહે આકાશો તથા પૃથ્વીને સત્યના આધારે સર્જ્યા છે અને તે હેતુથી કે પ્રત્યેક જીવને તેની કરણીનો બદલો મળી રહે; બેશક તેમના ઉપર લગીરેક જુલમ નહિ થાય.

૨૪. શું તે વ્યક્તિની હાલત તે જોઈ છે જેણે પોતાની કલ્પનાઓના આધારે પોતાનો મા'બૂદ બનાવી લીધો હોય, અને અલ્લાહે જેને તેની બુદ્ધિ (ની દુર્ગતિ)ના આધારે ગુમરાહ કરવાનો ફેસલો કર્યો હોય, અને જેના કાન તથા હૃદય ઉપર તેણે મહોર મારી દીધી હોય, અને તેની આંખો ઉપર પરદો નાખી દીધો હોય? તો પછી અલ્લાહ સિવાય તેને રસ્તા ઉપર કોણ લાવશે? છતાં તમે ધ્યાન નહિ આપો?

૨૫. અને તેઓ કહે છે 'અમારા આ (દુન્યવી) જીવન સિવાય બીજું કંઈ નથી; અમારું મરવું અને જીવવું અહીંજ છે અને કાળજ્યક દ્વારાજ અમારો અંત આવશે. પરંતુ તેઓ કોઈપણ જ્ઞાન નથી રાખતા; તેઓ માત્ર અટકળોજ કરતા રહે છે.

૨૬. અને જ્યારે અમારી સ્પષ્ટ આયતો તેમને વાંચી સંભળાવવામાં આવે છે તો તેમની એકજ દલીલ હોય છે કે જો તમે તમારા દાવામાં સાચા છો તો અમારા બાપદાદાઓને (સજીવન કરી) પાછા લઈ આવો.

ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ مِّنَ الْأَمْرِ فَاتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٩﴾

إِنَّهُمْ لَن يَغْنَوْاكَ مِّنَ اللَّهِ شَيْئًا وَإِنَّ الظَّالِمِينَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُتَّقِينَ ﴿٢٠﴾

هَذَا بَصَائِرُ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْقَوْمِ يُوقِنُونَ ﴿٢١﴾

أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَن نَّجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَاءً فَأَنَّىٰ لَهُمْ

وَمَا تَهُمُّ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٢٢﴾

وَخَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَلَيُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٣﴾

أَفَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ وَأَصْلَهُ اللَّهُ عَلَىٰ عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلَىٰ سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ وَجَعَلَ عَلَىٰ

بَصَرِهِ غَشَوَةً ۖ فَمَنْ يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللَّهِ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٢٤﴾

وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ وَمَا لَهُم بِذَلِكَ مِنْ

عِلْمٍ إِن هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ ﴿٢٥﴾

وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ مَّا كَانَ حُجَّتَهُمْ إِلَّا أَن قَالُوا اتَّبِعُوا بِآبَائِنَا إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٦﴾

૨૭. તું કહે 'અલ્લાહજ છે જે તમને જીવન આપે છે અને તમારું મૃત્યુ નીપજાવે છે; પછી તે તમને કયામતના દિવસે એકઠા કરશે જેમાં કોઈ શંકા નથી. પરંતુ ઘણા લોકો સમજતાજ નથી. (રુકૂઅ-૩)

૨૮. આકાશો તથા પૃથ્વીની બાદશાહી અલ્લાહની છે; અને જે દિવસે તે ઘડી આવશે, તે દિવસે અસત્ય બોલનારાઓ ભારે નુકસાન ઉઠાવશે.

૨૯. અને ત્યારે તું જાઈશ કે પ્રત્યેક ઉમ્મત ઘૂંટણીએ પડેલી હશે, (અને) પ્રત્યેક ઉમ્મતને પોતપોતાની કરણીના લેખ તરફ બોલાવવામાં (૪) આવશે (અને તેમને કહેવામાં આવશે) 'આજે તમારા કર્મોનો બદલો આપવામાં આવશે,

૩૦. આ અમારી કિતાબ છે; જે સત્યપૂર્વક તમારી વિરુદ્ધ બોલે છે, જે કંઈ તમે કરતા રહ્યા તે સઘળું અમે નોંધ કરાવતા રહ્યા છીએ.

૩૧. પછી જે લોકો ઈમાન લાવ્યા હતા અને નેકી કરતા હતા, તેમનો પરવરદિગાર તેમને પોતાની રહેમતમાં દાખલ કરી લેશે. આ ચોક્કસ સકળતા છે.

૩૨. પરંતુ જે લોકો ઈમાન ન લાવ્યા હતા (તેમને કહેવામાં આવશે) શું મારી આપતો તમને સંભળાવવામાં ન આવી હતી? પરંતુ તમે ધમંડ કર્યો અને તમે ગુનાહગાર બની ગયા.

૩૩. અને જ્યારે કહેવામાં આવતું હતું કે અલ્લાહનો વાયદો સાચો છે અને કયામતનો દિવસ આવીનેજ રહેશે, તો તમે કહેતા હતા 'અમે નથી જાણતા કે તે કયામત શું છે, અમને તો તે એક કલ્પનાજ લાગે છે અને અમને ખાતરી નથી થતી.'

૩૪. ત્યારે તેમની બદઆમાલી (ખરાબ કામોના પરિણામો) તેમની સામે જાહેર થઈ જશે અને જેનું તેઓ હાસ્ય ઉડાવતા હતા તેજ તેમને ઘેરી વળશે.

૩૫. અને તેમને કહેવામાં આવશે 'આજના દિવસે અમે તમને એવીજ રીતે ભૂલાવી દેશું જેવી રીતે

قُلِ اللَّهُ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يَجْعَلُكُمْ إِلَى
يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَارِبٍ فِيهِ وَلَكِنْ أَكْثَرُ النَّاسِ
لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾

وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ
يَوْمَئِذٍ يَخْسِرُ الْمُبْطِلُونَ ﴿٢٩﴾

وَتَرَى كُلُّ أُمَّةٍ جاثيةً ۖ كُلُّ أُمَّةٍ تُدْعَى إِلَى
كِتَابِهَا الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٣٠﴾

هَذَا كِتَابُنَا يُنْطَقُ عَلَيْكُمْ بِالْحَقِّ إِنَّا كُنَّا نَسْتَنسِجُ
مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٣١﴾

فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُدْخِلُهُمْ
رَبُّهُمْ فِي رَحْمَتِهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْبَيِّنُ ﴿٣٢﴾
وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا أَفَلَمْ تَكُنْ آيَاتِي تَتْلُو عَلَيْهِمْ
فَأَسْتَكْبِرُوا ۖ وَكُنتُمْ قَوْمًا مُّجْرِمِينَ ﴿٣٣﴾

وَإِذَا قِيلَ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَالسَّاعَةُ لَا رَيْبَ
فِيهَا قُلْتُمْ مَا نَدْرِي مَا السَّاعَةُ إِنَّ نَظْنَ إِلَّا ظَنًّا
وَمَا نَحْنُ بِمُستَيْقِنِينَ ﴿٣٤﴾

وَبَدَّلَ لَهُمْ سَيِّئَاتٍ مَا عَمِلُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا
بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٣٥﴾

وَقِيلَ الْيَوْمَ نَنسِفُكُمْ كَمَا نَسِفْنَا لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا

૪. જેમ દરેક જીવ પોતાના વ્યક્તિગત આમાલો (કરણીઓ)નો જવાબદાર છે. તેવીજ રીતે સંગઠનો, સમસ્ત કોમ, રાજકર્તાઓ તથા પ્રજાસન્નાક રાજ્યો પણ સંયુક્ત રીતે પોતાના કર્મોના જવાબદાર છે.

તમે આજના દિવસની મુલાકાતને ભૂલાવી રાખી હતી.
અને તમારું કેકાણું આગ છે. બેશક (હવે) તમારો
કોઈ મદદગાર નથી.

૩૬. 'કારણ કે તમે અલ્લાહની આપતોનું હાસ્ય,
ઉડાવ્યું હતું અને આ દુનિયાની ઝિદગીએ તમને
છેતર્યો હતો.' જેથી આજે તેમને ન તો તે
(જહન્નમ)માંથી બહાર કાઢવામાં આવશે ન તો તેમને
(અલ્લાહની) મહેરબાનીઓમાં ફરી દાખલ કરવામાં
આવશે.

૩૭. સર્વ પ્રશંસાને પાત્ર અલ્લાહ છે, જે આકાશો
તથા પૃથ્વીનો માલિક છે (અને) તમામ જહાનનો
પાલનહાર છે.

૩૮. આકાશો તથા પૃથ્વીમાં તે'જ બાદશાહ છે,
તે'જ સર્વ સમર્થ છે, હિકમતવાળો છે. (રુકૂઅ-૪)

وَمَا وَكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُم مِّن نَّصِيرِينَ ﴿٣٦﴾

ذِكْرُكُمْ بِأَنكُمُ اخْتَدْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ هُزُوًا وَعَزَّيْتُمْ
الْحَيَاةَ الدُّنْيَا فَالْيَوْمَ لَا يَخْرُجُونَ مِنْهَا وَلَا هُمْ
يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٣٧﴾

فَلِلَّهِ الْحَمْدُ رَبِّ السَّمَوَاتِ وَرَبِّ الْأَرْضِ رَبِّ
الْعَالَمِينَ ﴿٣٨﴾

وَلَهُ الْكِبْرِيَاءُ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ
الْحَكِيمُ ﴿٣٩﴾

سُورَةُ الْاَحْقَافِ مَكِّيَّةٌ

(૪૬)

અલ-અલકાફ

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. હા, મીમ, (હમીદ, તે સ્તુતિને પાત્ર છે, મજીદ તે ખૂબંદ શાનવાળો છે).

૩. આ કિતાબ સર્વ-સમર્થ હિકમતવાળા અલ્લાહ તરફથી ઊતરી છે.

૪. આકાશો તથા પૃથ્વી અને તે બન્ને વચ્ચે જે કંઈ છે અમે તેમનું સર્જન હેતુપૂર્વક અને એક મુકરર સમય^(૧) માટેજ કર્યું છે; પરંતુ જે લોકો ઈમાન નથી લાવતા તેમને જેનાથી ચેતવવામાં આવે છે તેની તેઓ બેપરવાહી કરતા રહે છે.

૫. તું કહે 'શું તમને ખબર છે કે જેને તમે અલ્લાહ સિવાય પુકારો છો, તે શું (વસ્તુ) છે? મને ખતાવો તેમણે આ પૃથ્વીમાંનું શું બનાવ્યું^(૨) છે. અથવા તેમણે આકાશો (ના સર્જન)માં શું ભાગ ભજવ્યો છે? જો તમે સાચા છો તો પહેલાંની કોઈ કિતાબ કે ઈલ્મનો કોઈ શેષ પુરાવો રજૂ કરો.

૬. અને તેનાથી વધુ ગુમરાહ કોણ હશે જે અલ્લાહને છોડી તેમને પુકારે જે કયામત સુધી તેમને જવાબ નથી આપી શકતા અને તેમને તેનું પણ ભાન નથી કે તેમને કોઈ પુકારી રહ્યું છે?

૭. અને જ્યારે સમગ્ર માનવજાતિને એકત્ર કરવામાં આવશે ત્યારે તેઓ પુકારનારાઓના દુશ્મન બની જશે અને તેમની પૂજાનો ઈન્કાર કરશે.

૮. અને જ્યારે અમારી સ્પષ્ટ આયતો તેમને વાંચી સંભળાવવામાં આવે છે, તો ઈન્કાર કરનારાઓ તે સત્ય વિશે કહે છે કે આ તો ચોકખો જાદુ છે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حَمْدٌ

تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ

مَا خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى وَالَّذِينَ كَفَرُوا عَمَّا أُنذِرُوا مُّعْرِضُونَ

قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَوَاتِ إِنْ تُوْنِي بِكِتَابٍ مِنْ قَبْلِ هَذَا أَوْ أَثَرَةٍ مِنْ عِلْمٍ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَنْ لَا يَسْتَجِيبُ لَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَهُمْ عَنْ دُعَائِهِمْ غَفِلُونَ

وَإِذَا حِشْمَ النَّاسِ كَانُوا لَهُمْ أَعْدَاءً وَكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ كَافِرِينَ

وَإِذَا تَنَاطَلُوا عَلَيْهِمْ أَنُنْزِلَتْ عَلَيْكَ كُفْرًا لِأَلْحَقِ لَنَا جَاءَهُمْ هَذَا سِحْرٌ مُبِينٌ

૧. સૃષ્ટિનું જેમ સર્જન થયું છે તેમ તેનું વિસર્જન પણ નિર્માણ થયેલું છે. માત્ર તેજ એક હસ્તી હમેશાં ઝિદા (અવિનાશી) છે, અનંત છે, મહાન છે, ગૌરવવંત છે.

૨. ઈન્સાનના હાથે ઘડાએલા ઉપાસ્યો કંઈ પણ સર્જવાની શક્તિ નથી રાખતા.

૯. શું તેઓ કહે છે કે આ (કુરઆન) તેણે ઘડી કાઢ્યું છે? તું કહે 'જો મેં પોતેજ આ ઘડી કાઢ્યું હોય તો અલ્લાહના અજાબમાંથી તમે મને નહિ બચાવી શકો. તે ખૂબ જાણે છે કે (મિથ્યા) વાદમાં તમે કેવા પડી ગયા છો. મારી અને તમારી વચ્ચે સાક્ષી માટે તે પૂરતો છે. બેશક તે અત્યંત ક્ષમાવંત છે, દયાળુ છે.

૧૦. તું કહે, 'હું પહેલોજ રસૂલ નથી, ન તો હું જાણું છું કે મારી સાથે શું બદલાર (૩) કરવામાં આવશે, તેમજ તમારી સાથે પણ. હું તો મારા તરફ કરવામાં આવતી વહીનુંજ અનુસરણ કરું છું; અને હું તો એક ચેતવનારોજ છું.'

૧૧. તું કહે, 'મને બતાવો કે જો આ (કુરઆન) અલ્લાહ તરફથી આવ્યું હોય અને તમે તેને ન માનો; જો કે બની ઈસરાઈલમાંથી એક વ્યક્તિએ આવીને તેના જેવાજ (૪) (એક આવનારાની) આગાહી કરી હોય; અને તે તો ઈમાન લાવ્યો હોય, પણ તમે ધમડપૂર્વક વર્તો, (તો કહે, તમારી શું દશા થશે)?' અલ્લાહ તો કદીપણ ઝાલિમોને હિદાયત નથી આપતો! (રુકૂઅ-૧)

૧૨. અને જે લોકો ઈમાન નથી લાવ્યા તેઓ મોમિનો વિશે કહે છે કે જો આ (કુરઆન)ને માનવું બેહતર હોત તો અમારા કરતા પહેલા તેઓ ઈમાન ન લાવી શક્યા હોત. અને હિદાયત ન પામવાના કારણે જ તેઓ એવું કહે છે કે આ તો જુનું (અને જાણીનું) જૂઠાણું છે.

૧૩. આ પહેલાં મૂસાની કિતાબ (પણ) એક હિદાયત અને રેહમત હતી; અને આ કિતાબ અરબી ભાષામાં છે કે જેના થકી (પહેલાંની આગાહીઓનું) સમર્થન થાય, અને જે ઝાલિમોને ચેતવે અને ભલાઈના કામ કરનારાઓને ખુશખબર આપે.

أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ إِنِ افْتَرَيْتُهُ فَلَا تَمْلِكُونَ لِي مِنَ اللَّهِ شَيْئًا هُوَ أَعْلَمُ بِمَا تُفْعِلُونَ فِيهِ ۖ كَفَىٰ بِهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ⑩

قُلْ مَا كُنْتُ بِدْعًا مِنَ الرُّسُلِ وَمَا أَدْرَىٰ مَا يُفْعَلُ بِي وَلَا بِكُمْ إِنْ أَتَّبَعُ إِلَّا مَا يُوْحَىٰ إِلَيَّ وَمَا أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ⑪

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كَانَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَكَفَرْتُمْ بِهِ وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ بَنِي إِسْرَءِيلَ عَلَىٰ مِثْلِهِ ۖ فَأَمَنْ وَأَسْتَكْبَرْتُمْ إِنْ اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ⑫

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا لَوْ كَانَ خَيْرًا مَّا سَبَقُونَا إِلَيْهِ وَإِذْ لَمْ يَهْتَدُوا بِهِ فَسَيَقُولُونَ هَذَا إِنْ أُنْفِكَ قَدِيمٌ ⑬

وَمِنْ قَبْلِهِ كَتَبَ مُوسَىٰ إِمَامًا وَرَحْمَةً ۖ وَهَٰذَا كِتَابٌ مُصَدِّقٌ لِّمَا عَزَرْنَا لِيُنذِرَ الَّذِينَ ظَلَمُوا ۖ وَبُشْرَىٰ لِلْحَسَنِينَ ⑭

૩. ઈસ્લામ એક શાશ્વત હસ્તીને માને છે જેણે પોતાના ભક્તોની મૂસીબતોના સમયમાં તેમની દુઆઓ કબૂલ કરી તેમની સાથે વાતો કરી અને તેમને દિદાર આપી સંતોષ આપ્યો.

૪. આ બની ઈસરાઈલમાંના સાક્ષી હઝરત મૂસા (અ) છે, જેમની કરેલી આગાહીનો સંબંધ આંહરત સ.અ.સ.ના આગમન સાથે છે, જેનું તૈરાતમાં અનેક જગ્યાએ વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે.

૧૪. બેશક, જે લોકોએ કહ્યું કે અમારો પાલનહાર અલ્લાહ છે (અને) પછી તેઓ મક્કમ રહ્યા તેમને કોઈ ભય નથી ન તેમને કોઈ દુઃખ આવશે.

૧૫. આ લોકો જન્મનતમાં રહેશે છે અને તેઓ પોતાની કરેલી નેકીઓના પરિણામે સદાકાળ તેમાંજ રહેવાના છે.

૧૬. અમે ઈન્સાનને હુકમ આપ્યો છે કે તેઓ પોતાના માતાપિતા સાથે સદવર્તન કરે. તેમની માતાઓ તેમને ગર્ભાશયમાં રાખી તકલીફ ઉઠાવી અને બેહદ પીડા ભોગવી જન્મ આપે છે, ગર્ભ ધારણથી લઈને ધાવણ છોડાવવા સુધી ત્રીસ મહિના સુધી (તે તકલીફ ઉઠાવે છે), જ્યાં સુધી કે તે પુખ્ત વયે પહોંચે છે. જ્યારે તે ચાલીસ વર્ષની વયે પહોંચે છે, તે કહે છે 'હે મારા સર્જનહાર મને તૈક્ષિક આપ કે હું તારી ને'મતોનો આભાર વ્યક્ત કરું, જે તે મને તથા મારા માતાપિતાને અર્પણ કરી છે; અને હું એવા ભલાઈના કામો કરું જેનાથી તું ખુશ થાય. અને મારી ઔલાદને નેક બનાવ, હું તારા તરફ રજૂ થાઉ છું બેશક હું તારો તાબેદાર બંદો છું.'

૧૭. આવા લોકોની નેકીઓને અમે સ્વીકાર કરશું અને તેમની બૂરાઈઓને અમે દરજુર કરશું. તેઓ જન્મનીઓ સાથે હશે. આ તેમને અપાએલા વાયદા અનુસાર થશે.

૧૮. પરંતુ તે કે જે પોતાના માતાપિતાને કહે છે કે તમારા ઉપર અકસોસ છે. શું તમે ધમકી આપો છો કે મને ફરી કબ્રમાંથી કાઢવામાં આવશે, જે કે મારા પહેલાં ઘણી પેઢીઓ પસાર થઈ ગઈ છે (જેમાંથી કોઈ એક પણ પાછો નથી આવ્યો)? અને બન્ને (માતાપિતા) અલ્લાહને મદદ માટે પુકારે છે અને તે (પુત્ર)ને કહે છે કે 'અકસોસ છે તારી હાલત પર! તું ઈમાન લઈ આવ. કારણકે અલ્લાહનો વાયદો પૂરો થઈનેજ રહેશે.' પરંતુ તે કહે છે કે આ પ્રાચીન કાળના ક્રિસ્તા સિવાય બીજું કંઈ નથી.

૧૯. આ લોકો વિરુદ્ધ (અજાબનો) કૈસલો અનિવાર્ય થઈ ગયો છે જેવી રીતે તેમના પહેલાની જન્મો તથા ઈન્સાનોની ઉમ્મતો (વિરુદ્ધ) પણ થયું હતું. ખરેજ, તે લોકો નુકસાન ભોગવનારા હતા.

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١٤﴾

أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ خَالِدِينَ فِيهَا جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾

وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا وَحَمْلُهُ وَفُضْلُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ اشدَّهُ وَبَلَغَ اَرْبَعِينَ سَنَةً قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأَصْلِحْ لِي فِي ذُرِّيَّتِي إِنِّي تُبْتُ إِلَيْكَ وَإِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ ﴿١٦﴾

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ تَقْبَلُ عَنْهُمْ أَحْسَنَ مَا عَبَاؤُوا وَتَجَاوَزُ عَنْ سَيِّئَاتِهِمْ فِي أَصْحَابِ الْجَنَّةِ وَعَدَ الصِّدْقِ الَّذِي كَانُوا يُوعَدُونَ ﴿١٧﴾

وَالَّذِي قَالَ لِوَالِدَيْهِ أُفٍّ لَّكُمَا اتَّعَذَّبْنِي أَنْ أُخْرَجَ وَقَدْ خَلَيْتَ الْقُرُونُ مِنْ قَبْلِي وَهَبَا يَسْتَفِيتُنِ اللَّهَ وَيْلَكَ آمِنْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ ۖ يَقُولُ مَا هَذَا إِلَّا سَأطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿١٨﴾

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِي أُمِّ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ إِنَّهُمْ كَانُوا خَاسِرِينَ ﴿١٩﴾

૨૦. અને લોકોને તેમની કરણી અનુસાર દરજ્જાઓ મળશે અને અલ્લાહ તેમની કરણીનો પૂરેપૂરો બદલો ચૂકવશે અને તેમના ઉપર (લેશમાત્ર) અન્યાયાર નહિ થાય.

وَلِكُلِّ دَرَجَةٌ مِمَّا عَمِلُوا وَيُوفِّيهِمْ أَعْمَالُهُمْ
وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٠﴾

૨૧. અને તે દિવસે કાફરોને આગ સામે લાવી ઊભા કરવામાં આવશે, (અને તેમને કહેવામાં આવશે) ‘દુન્યવી જીવનમાં તમારા ભાગીની ને’મતોનો તમે પૂરેપૂરો લાભ ઉઠાવી ચૂક્યા છો અને તેનો (પૂરો) આનંદ માણી ચૂક્યા છો, માટે આજે તમને અપમાનજનક અજાબ આપવામાં આવશે કારણ કે તમે ધરતીમાં નાહક ગુરૂર (ધમંડ) કરતા રહ્યા હતા અને નાફરમાની કરતા રહ્યા હતા. (રુકૂઅ-૨)

وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَلْهَبُوا
طَبِيبَكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا وَاسْتَنْعَمْتُمْ بِهَا
فَالْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ
فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنْتُمْ تَفْسُقُونَ ﴿٢١﴾

૨૨. અને આદના બાઈની યાદી અપાવ જ્યારે તેણે પોતાની કોમને અહકાફ^(પ) (ના રણમાં) ચેતવણી આપી હતી— જો કે તેની પહેલાં અને તેના પછી પણ ઘણા ચેતવનારા આવતા રહ્યા હતા. (તેણે કહ્યું) ‘અલ્લાહ સિવાય કોઈ અન્યની ઈબાદત ન કરો, મને તમારા ઉપર ભયંકર દિવસના અજાબનો ડર છે.’

وَإِذْ ذُكِّرُوا بِالْحَقِّ وَإِذْ أَنْذَرَكُمْ بِهِ الْأَحْقَافُ
وَقَدْ خَلَّتِ الثُّنُجُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ
أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ
يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٢٢﴾

૨૩. તેમણે કહ્યું ‘શું તું અમને અમારા મા’બૂદોથી ફેરવી નાખવા આવ્યો છે? તો હવે જો તું સાચો છે તો જે યાતનાથી અમને ડરાવી રહ્યો છે તે લઈ આવ.’

قَالُوا أَجِئْنَا لِنُفَكِّنَا عَنْ إِلَهِنَا فَأَتَيْنَا بِمَا
تَعِدُنَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٢٣﴾

૨૪. તેણે કહ્યું ‘તેનું જ્ઞાન તો માત્ર અલ્લાહ જ રાખે છે, હું તો જે પયગામ લઈને આવ્યો છું તે તમને આપી રહ્યો છું પરંતુ તમે મને બહુજ નાદાન લોકો જણાવો છો.’

قَالَ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللَّهِ وَإِبْلَعْتُم مَّا أُسْرِتَ
بِهِ وَلَكِنِّي أَرْسَلَكُمْ قَوْمًا تَهْتَلُونَ ﴿٢٤﴾

૨૫. પછી જ્યારે તેમણે તેમની ખીણ તરફ કંઈક વાદળાના આકારમાં આવતું જોયું તેમણે કહ્યું ‘આ તો વાદળા છે જે અમારા ઉપર વર્ષા કરશે.’ (તેણે કહ્યું) ‘નહિ, હકીકતમાં આ તો તે અજાબ છે જેની તમે ઊતાવળ કરી રહ્યા છો, આ એક આંધી છે જેમાં દર્દનાક અજાબ છૂપાયેલો છે.

فَلَمَّا رَأَوْهُ عَارِضًا مُسْتَقْبِلَ أَوْدِيَّتِهِمْ قَالُوا هَذَا
عَارِضٌ مُسْتَظَرٌّ بَلْ هُوَ مَا اسْتَعْجَلْتُمْ بِهِ رِيحٌ
فِيهَا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٥﴾

પ. ‘અહકાફ’ એટલે ‘રેતીની ઢગલીઓ’ અથવા ‘હવાથી ઉડી પથરાઈ ગયેલી રેતી.’ આ એક હરીભરી ધરતી હતી જેના ઉપર સાત દિવસ સુધી સખત વાવાઝોડાના તોફાનના કારણે રેતીના ટેકરા જામી ગયા જેથી તે જગ્યાનું નામ અહકાફ પડી ગયું.

૨૬. 'તે (આંધી) પોતાના માલિકની આજ્ઞાથી દરેક વસ્તુનો વિનાશ કરી દેશે.' અંતે તેમના રહેઠાણો સિવાય કંઈ બાકી ન રહ્યું. આવી રીતે અમે ગુનાહચારોને તેમનો બદલો (૬) આપતા રહીએ છીએ.

૨૭. અને અમે તેમને જેવી મજબૂતીથી સ્થાપિત કર્યા હતા તેવી સ્થિતિ તમને નથી આપી. અમે તેમને કાન તથા આંખો તથા હૃદયો સર્વ આપ્યું હતું, પરંતુ તેમના કાન તેમની આંખો અને તેમના હૃદયો તેમને કંઈ લાભકારક ન નીવડ્યા કારણ કે તેમણે અલ્લાહની આપતોનો ઈન્કાર કર્યો હતો; અને જેનું તેમણે હાસ્ય ઊઠાવ્યું તે વસ્તુએજ તેમને ઘેરી લીધા. (રુકૂઅ-૩)

૨૮. અને અમે તમારી આસપાસની ઘણી વસ્તીઓને (૭) તબાહ કરી નાખી હતી તે પહેલાં અમે વારંવાર તેમને નિશાનીઓ દેખાડતા રહ્યા હતા કે કદાચ તેઓ (અમારી તરફ) પાછા વળે.

૨૯. પછી જેને અલ્લાહનો કુર્બ (નઝદિકી) મેળવવાનું માધ્યમ માની તેમણે મા'બૂદ બનાવ્યા હતા તેઓ તેમની મદદે કેમ ન આવ્યા? બલ્કે તે સર્વ તેમનાથી અદ્રષ્ટ થઈ ગયા. આ તો તેમનું જૂઠાણું હતું અને તેમનું ઘડી કાઢેલું હતું.

૩૦. અને (યાદ કર) જ્યારે કુરઆન સાંભળવાની ઈચ્છા (૮) રાખનારા જીનોના એક સમૂહને અમે તારી તરફ ફેરવ્યા હતા જે વાચન પ્રસંગે મોજૂદ હતા; તેમણે એક બીજાને કહ્યું 'યૂપ રહો અને (ધ્યાનપૂર્વક) સાંભળો.' અને જ્યારે વાચન પૂરું થયું ત્યારે તેઓ પોતાની કોમ તરફ ચાલ્યા ગયા, (અને તેમને) ચેતવ્યા.

تَذَرُ كُلَّ شَيْءٍ بِأَمْرِ رَبِّهَا فَأَصْبَحُوا لَا يُرَى إِلَّا أَسَمُكُنْهُمْ ۚ كَذَلِكَ نَجْزِي الْقَوْمَ الْمُجْرِمِينَ ﴿٦﴾

وَلَقَدْ مَكَّنَّهُمْ فِينَا ۖ إِن مَكَّنَّاكُمْ فِيهِ وَجَعَلْنَا لَهُمْ سَمْعًا وَبَصَارًا ۖ أَفَلَا أُفِيدَ ۚ فَمَا أَغْنَىٰ عَنْهُمْ سَمْعُهُمْ وَلَا أَبْصَارُهُمْ وَلَا أَفِيدُهُمْ مِّنْ شَيْءٍ ۚ إِذْ كَانُوا يَتَخَدُّونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَحَاقَ بِهِمْ كَاوُؤٌ ۖ بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٧﴾

وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا مَا حَوْلَكُمْ مِّنَ الْقُرَىٰ وَصَرَفْنَا الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٨﴾

فَلَوْلَا نَصْرُهُمُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِن دُونِ اللَّهِ قُرْبَانًا ۚ آلِهَةً بَّلَّ صُلُوبُهُمْ ۚ وَذَٰلِكَ أَفْكُهُمْ وَمَا كَانُوا يَفْقَهُونَ ﴿٩﴾

وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ الْجِنِّ يَسْمَعُونَ الْقُرْآنَ ۖ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوا أَنصَتُوا فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا إِلَىٰ قَوْمِهِمْ مُّنتَذِرِينَ ﴿١٠﴾

૬. અલ્લાહ જ એહતર જાણે છે કે ઈન્સાન કેવા સંજોગોમાં કંઈ મજબૂરીના કારણે બૂરાઈઓ કરતો રહે છે અથવા કયા કારણે નેકી કરતો રહે છે, માટે તેનો બદલો ક્યારે આપવો અથવા કયા રૂપમાં આપવો તેનો અધિકાર અલ્લાહ રાખે છે.

૭. 'આદ અને નુબાની' કોમો અરબિયાના મોટા વિસ્તાર ઉપર ફેલાયેલી હતી. સમૂદની કોમ ઉત્તર- પશ્ચિમમાં અને પાયમાલ થએલા પ્રખ્યાત શહેરો સદોમ અને ગમેરા સુધી વસેલી હતી. આ વસ્તીઓની પાયમાલી મક્કાવાળાઓ માટે એક મિસાલ રૂપ હતી.

૮. આ 'જીનોનું ટોળું' નસીબીન યહૂદીઓ હતા અથવા બીજા વિવેચકોના મંતવ્યમાં તે યહૂદીઓ મૌસમ અથવા નીન્વાહ, (ઈરાક)ના હતા, જે મક્કાવાળાઓની બીકના કારણે છૂપાવેશ ધારણ કરી આંહલરત સ.અ.સ.ની ખીદમતમાં હાજર થયા હતા. કુરઆને મજીદ સાંભળ્યા પછી તેઓ ઈમાન લાવ્યા અને પોતાની કોમમાં પાછા જઈ તેમણે કુરઆનનો પ્રચાર કર્યો હતો.

૩૧. તેમણે કહ્યું 'હે અમારી કોમના લોકો, અમે ત્રે કિતાબનું વાચન સાંભળ્યું છે જે મૂસા પછી ઉતારવામાં આવી છે, જે તેની પહેલાં આવેલી (કિતાબો)નું સમર્થન કરે છે, અને તે સત્ય તથા સન્માર્ગ તરફ દોરનારી છે. (૮)

૩૨. 'હે અમારી કોમના લોકો, અલ્લાહ તરફ બોલાવનારની વાતને માનો અને તેના ઉપર ઈમાન લાવો. અલ્લાહ તમારા ગુનાહો માફ કરશે અને દર્દનાક અઝાબથી તમારું રક્ષણ કરશે.'

૩૩. બેશક, અલ્લાહ તરફ બોલાવનાર ઉપર ઈમાન ન લાવનારો, અલ્લાહને આ ધરતીમાં નાકામ નહિ કરી શકે, ન તેનો અલ્લાહ સિવાય કોઈ રક્ષણહાર છે. આવા લોકો ખુલ્લી ગુમરાહીમાં પડેલા છે.

૩૪. શું તેમણે નથી જોયું કે અલ્લાહે આકાશો તથા પૃથ્વીનું સર્જન કર્યું છે જે સર્જનના શ્રમથી તે થાક્યો નથી અને તે મૂતદેહોને જીવંત કરવાની શક્તિ પણ રાખે છે? હકીકતમાં તે પ્રત્યેક વસ્તુ ઉપર સંપૂર્ણ કાબુ ધરાવે છે.

૩૫. અને જે લોકો ઈમાન નથી લાવ્યા તેમને જ્યારે આગ સામે લાવવામાં આવશે (ત્યારે તેમને પૂછવામાં આવશે), 'શું આ સત્ય નથી?' તેઓ કહેશે 'અમારા પાલનહારના સોગંદ, આ સત્ય છે.' અલ્લાહ ફરમાવશે 'તો તમારા કુકના (ઈન્કારના) પરિણામમાં હવે અઝાબનો સ્વાદ ચાખો.'

૩૬. માટે સબ્ર કર, જેમ તમામ રસૂલો ૬૬ વાંચીને સબ્ર કરતા હતા. અને આ લોકો માટે (અઝાબની) ઉતાવળ ન કર, જે દિવસે તેઓ તે જોઈ બેશે જેનાથી તેમને ચેતવવામાં આવ્યો છે ત્યારે તેમને લાગશે કે તેઓ આ દુનિયામાં એક ઘડીથી વધુ ન રહ્યા હતા. (આ ચેતવણી) અપાઈ ગઈ છે (કે) માત્ર નાફરમાનોજ વિનાશ પામશે. (રુકૂઅ-૪)

૮. આ આયતથી સાબિત થાય છે કે જાનના કોઈ જેબી શક્તિ નથી. આ લોકો હઝરત મૂસા (અ)ને માનનારા યહૂદીઓ હતા જેને અહીં તેમની રીતભાત તથા વ્યવહારના આધાર ઉપર જાન તરીકે વર્ણવામાં આવ્યા છે.

سُورَةُ مُحَمَّدٍ مَدَنِيَّةٌ

મુહમ્મદ

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. જે લોકો ઈમાન નથી લાવતા અને (લોકોને) અલ્લાહની રાહથી અટકાવતા રહે છે, તેમની કરણીને અલ્લાહ મીટાવી દેશે.

૩. પરંતુ જે લોકો ઈમાન લાવશે અને નેકીઓ કરશે અને જે મુહમ્મદ ઉપર વહી દ્વારા જિતારવામાં આવ્યું તેને માન્ય રાખશે જે તેમના પાલનહાર તરફથી આવેલું સત્ય છે, (તો) તેમની ખૂરાઈઓને તે દૂર કરશે અને તેમની હાલતને સુધારી દેશે.

૪. કારણ કે જે લોકો ઈમાન ન લાવ્યા તેઓ અસત્યને અનુસરી અને જે ઈમાન લાવ્યા તે પોતાના પાલનહાર તરફથી આવેલા સત્યને અનુસરી. આવી રીતે અલ્લાહ લોકો માટે મિસાલો કાયમ કરે છે.

૫. અને જે ઈમાન નથી લાવતા તેમની સાથે જ્યારે તમારો મુકાબલો થાય તો તેમની ગરદનો ઉડાવી દો, અને જ્યારે તમે તેમને સંપૂર્ણ રીતે કાબૂમાં કરી લો તો તેમને મુશ્કેટાટ બાંધો, પછી (ચાહે તો) ઉપકાર કરી અથવા કિદીયો (દંડ) બઈ તેમને છોડી દો.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ أَضَلَّ أَعْمَالَهُمْ ②

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَآمَنُوا بِمَا نُزِّلَ عَلَى مُحَمَّدٍ وَهُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ لَكَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَأَصْلَحَ بَالَهُمْ ③

ذَلِكَ بِأَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا اتَّبَعُوا الْبَاطِلَ وَأَنَّ الَّذِينَ آمَنُوا اتَّبَعُوا الْحَقَّ مِنْ رَبِّهِمْ كَذَلِكَ يَضْرِبُ اللَّهُ لِلنَّاسِ أَمْثَالَهُمْ ④

فَإِذَا لَقِيتُمْ الَّذِينَ كَفَرُوا فَضَرْبَ الرِّقَابِ حَتَّى إِذَا أَثْمَثْتُمْهُمْ فَنُقِلْهُمُ الْوَتَاقَ فَمَا مَتَّ بَعْدُ وَإِنَّمَا يَذَّكَّرُ عَنْهُمُ الزُّبُرُ بَدْوًا وَمَا أَكْثَرُ النَّاسِ وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُفْقَهُونَ ⑤

૧. ઈસ્લામમાં જંગના નિયમો ઉપર કાયમ રહેવાનો હુકમ છે જેનું પાલન કરવાથી અન્ય અનર્થોથી અથવા ઉપરાંત ગુલામીના પાયાને પણ અહીં સખત ફટકો મારવામાં આવ્યો છે. મુસલમાનો ઉપર પોતાની જાન, માલ, ઈજ્જત તથા પોતાના ઈમાન માટે લડવાની ફરજ છે. બીજું, જે એક વાર જંગ શરૂ થઈ જાય તો પછી જ્યાં સુધી શાંતિ, અમન તથા વિચાર સ્વાતંત્ર્યને ફરી કાયમ ન કરવામાં આવે ત્યાં સુધી જંગ ચાલુ રાખવાનો હુકમ છે. ત્રીજું, નિયમસર જંગ લડ્યા પછીજ દુશ્મનોમાંથી કેદી પકડવા જોઈએ, અને નિયમ પ્રમાણે દુશ્મનો સામે પહેલાં યુદ્ધનું એલાન કરવામાં આવ્યું હોય તોજ કેદીઓ પકડવાનો હક્ક છે. તેના સિવાય કોઈ પણ આઝાદ પ્રજાજનને કેદી બનાવી તેની આઝાદીથી તથા તેની મિલકતથી વંચિત રાખવાની સખત મનાઈ છે. ચોથું, જ્યારે જંગનો અંત આવી જાય તો કેદીઓને છોડી દેવા જોઈએ, ઉપકાર તરીકે અથવા તેમનો દંડ વસૂલ કરીને અથવા કેદીઓની અદલાબદલી કરીને. કેદીઓને અમર્યાદ સમય સુધી ગુલામ બનાવીને રાખવાની મનાઈ છે. જંગે બદર પછી પકડાએલા સેંકડો બની મુસ્તલિક તથા હઝારો હવાઝીન કેદીઓને દંડના બદલામાં છોડી દેવામાં આવ્યા હતા અને જે લોકો ગરીબ હતા અને

જ્યાં સુધી કે લડનારા પોતાના હથિયાર નાખી ન દે (ત્યાં સુધીજ લડો). આ (હુકમ) છે. જે અલ્લાહ ચાહતો તે તે પોતેજ તેમનાથી બદલો લઈ લેત પરંતુ તે તમને એકબીજા દ્વારા અજમાવે છે. અને જે અલ્લાહની રાહમાં માર્યા ગયા તેમની કરણીને અલ્લાહ વ્યર્થ નહિ જવા દે.

૬. તે તેમનું માર્ગદર્શન કરશે અને તેમની હાલત સુધારી દેશે.

૭. અને તેમને જન્મતમાં દાખલ કરશે જેના વિશે તેમને પહેલા જણાવી દેવામાં આવ્યું છે.

૮. 'હે મોમિનો, જે તમે અલ્લાહની (રાહમાં) સહાયરૂપ થશો તો અલ્લાહ તમારી મદદ કરશે અને તમારા કદમ જમાવી દેશે.

૯. પરંતુ જે લોકો ઈમાન નથી લાવ્યા તેમના માટે સર્વનાશ છે, અને તે તેમની કરણીઓને વ્યર્થ કરી નાખશે.

૧૦. કારણ કે અલ્લાહે જે ઊતાર્યું છે તેનાથી તેમણે નફરત કરી જેથી તેણે તેમના કર્મોને મીટાવી દીધા.

૧૧. શું તેમણે ધરતીમાં હરીફરીને નથી જોયું કે તેમની પહેલાંના લોકોનો શું અંજામ આવ્યો હતો? અલ્લાહે તેમને નાબૂદ કરી દીધા, અને (આ) કાફરોનો પણ તેવોજ અંત આવશે.

૧૨. કારણકે અલ્લાહ ઈમાન લાવનારાઓનો મદદગાર છે, અને ઈમાન ન લાવનારાઓનો તો કોઈ મદદગાર નથી. (રુકૂઅ-૧)

૧૩. બેશક, અલ્લાહ ઈમાન લાવી સદાચારો કરનારાઓને એવી જન્મતમાં દાખલ કરશે જેની તળેથી નહેરો વહેતી હશે; જ્યારે ઈમાન ન લાવનારાઓ દુનિયાની અલ્પ મોજ માણી રહ્યા છે અને દોરોની^(૨) જેમ ચરી ખાય છે, અને આજ તેમનું ઠેકાણું છે.

اللَّهُ لَا تَنْصَرُ مِنْهُمْ وَلَكِنْ لِيَبْأُوْا بَعْضُكُمْ بِبَعْضٍ ۚ وَالَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَلَنْ يُضِلَّ أَعْمَالَهُمْ ۝

سَيَهْدِيهِمْ وَيُصْلِحُ بَالَهُمْ ۝

وَيُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ عَرَفَها لَهُمْ ۝

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَ

يُخْرِجْ أَقْدَامَكُمْ ۝

وَالَّذِينَ كَفَرُوا فَتَعْسًا لَهُمْ وَأَضَلَّ أَعْمَالَهُمْ ۝

ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا مَا أُنْزِلَ اللَّهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ ۝

أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ

عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ ۖ دَمَّرَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ ۚ

ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ مَوْلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَأَنَّ الْكُفْرِينَ

لَا مَوْلَى لَهُمْ ۝

إِنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ۚ وَالَّذِينَ كَفَرُوا

يَتَتَبَّعُونَ وَيَأْكُلُونَ كَمَا تَأْكُلُ الْأَنْعَامُ وَالنَّارُ

مَثْوًى لَهُمْ ۝

દંડ ભરવાની હેસિયત ન રાખતા હતા, તેમને એક મુદ્દત માટે અભણ મુસ્લિમોને શિક્ષણ આપવાનું કામ સોંપવામાં આવ્યું હતું. આ આયત ગુલામીની પ્રથાને જડમૂળથી ઉડાડી નાખવાનું નીકળ હથિયાર છે.

૨. મોમિનો પોતાના આચરણોમાં ખાવા પીવા ઉપરાંત અલ્લાહ તથા તેની મજ્બુકની ખીદમત કરે છે. જ્યારે નાસ્તિકોનું જીવન માત્ર એક પશુ જેવું હોય છે. જેમાં ખાવા પીવા અને મોજ ઉડાવવા સિવાય

૧૪. અને આ વસ્તી જેણે તને હાંકી કાઢ્યો છે^(૧૩) તેનાથી પણ બળવાન કેટલીયે વસ્તીઓને અમે મિટાવી દીધી છે, જેમને કોઈ બચાવનાર ન હતો.

૧૫. તો શું જે વ્યક્તિ પોતાના પાલનહાર તરફથી સ્પષ્ટ દલીલો ઉપર કાયમ હોય તેના જેવી થઈ શકે જેને પોતાની બદકારીઓ ભલી લાગતી હોય અને જે પોતાની મનોકામનાઓને અનુસરી રહ્યો હોય?

૧૬. પરહેઝગારોને જે જન્મતનો વાયદો કરવામાં આવ્યો છે, તેમાંથી નહેરોનું પાણી કદીપણ ગંદુ નથી થતું; અને (તેની) દૂધની નહેરોનો સ્વાદ કદી નથી બદલતો, અને તે નહેરોનું પાણી પીનારાઓ માટે બેહદ સ્વાદિષ્ટ હશે, અને કેટલીક નહેરોમાં મધ વહેતું હશે, અને ત્યાં પ્રત્યેક જાતના ફળો હશે, અને તેમના પર વરદિગારની ક્ષમા (પણ) હશે. શું આ લોકો આગ્ર માં રહેનારા જેવા થઈ શકે જેમને આંતરડા કાપી નાખે તેવું ઊકળતું પાણી પાવામાં આવશે?

૧૭. અને તે લોકો વચ્ચે કેટલાક એવા પણ છે જે તારી વાતો સાંભળતા રહે છે અને જ્યારે તારી પાસેથી ઊઠીને ચાલ્યા જાય છે તો જેમને જ્ઞાન આપવામાં આવ્યું છે તેમને પૂછે છે 'આ (રસૂલ) ભલા શું કહી રહ્યો હતો?' આ તે લોકો છે જેમના દિલો ઉપર અલ્લાહે મોહર મારી દીધી છે અને તેઓ પોતાની મનોકામના પાછળ ચાલી રહ્યા છે.

૧૮. પરંતુ તે લોકો જે સન્માર્ગ પામ્યા છે, અલ્લાહ તેમની હિદાયતમાં વધારો કરતો રહે છે અને તેમને પરહેઝગારી બક્ષે છે.

૧૯. શું તેઓ કેવળ તેનીજ રાહ જોઈ રહ્યા છે કે તે ઘડી તેમના ઉપર અયાનક આવી જાય? જો કે તેના

وَكَأَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ هِيَ أَشَدُّ قُوَّةً مِنْ قَرْيَتِكَ الَّتِي أَخْرَجْتَكَ أَهْلَكْنَاهُمْ فَلَا نَاصِرَ لَهُمْ^(૧૪)

أَفَن كَانَ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّهِ كُنْ رَبُّنَ لَهُ سَوُّوْ عَلَيْهِ وَاتَّبِعُوا أَهْوَاءَهُمْ^(૧૫)

مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وَعَدَ الْمُتَّقُونَ فِيهَا أَنْهَارٌ مِنْ مَاءٍ غَيْرِ آسِنٍ وَأَنْهَارٌ مِنْ لَبَنٍ لَمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُ وَأَنْهَارٌ مِنْ خَبَرٍ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ وَأَنْهَارٌ مِنْ عَسَلٍ مُصَفًّى وَلَهُمْ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَمَغْفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمْ كُنْ هُوَ خَالِكٌ فِي النَّارِ وَسُقُوا مَاءً حَبِيئًا فَقَطَّعَ أَمْعَاءَهُمْ^(૧૬)

وَمِنْهُمْ مَّن يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ حَتَّىٰ إِذَا خَرَجُوا مِنْ عِندِكَ قَالُوا لِلَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مَاذَا قَالَ أَنَقَا أُولَٰئِكَ الَّذِينَ كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقُلُوبُ بِهِمْ وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ^(૧૭)

وَالَّذِينَ اهْتَدَوْا زَادَهُمْ هُدًى وَآتَاهُمْ تَقْوَاهُمْ^(૧૮)

فَهَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا السَّاعَةَ أَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً فَقَدْ جَاءَ أَشْرَاطُهَا فَأَنَّىٰ لَهُمْ إِذَا جَاءَهُمْ

કોઈ ધ્યેય સુધી પહોંચવાની ઈચ્છા નથી હોતી. જીવનના મૂલ્ય વિશે તેમના વિચારો એક જનાવરના જીવન ધોરણથી ઉપર નથી આવી શકતા.

૩. આ આયતની વહી તે સમયે થઈ હતી જ્યારે આંહડરત સ.અ.સ.ને મક્કા છોડવાની ફરજ પડી હતી અને આપ મદીના તરફ જઈ રહ્યા હતા. આપ (સ)ની ગરદન માટે મોટું ઈનામ રાખવામાં આવ્યું હતું તે સમયે મદીના તથા આસપાસના પ્રદેશમાં ઘણા સાહસિક ઉમ્મેદવારો આંહડરત સ.અ.સ.ને જીવતા અથવા મૃત પકડવાની તાકમાં બેઠા હતા. આ આયતમાં આપ(સ)ની સલામત મુસાફરીનો વાયદો આપવામાં આવ્યો હતો.

ચિન્હો તો દેખાઈ રહ્યા છે, પરંતુ તેના આવી પડ્યા પછી તેમનો લીધેલો બોધ તેમને શું લાભ આપશે?

૨૦. માટે (સારી પેઠે) જાણી લે કે અલ્લાહ સિવાય કોઈ અન્ય મા'બૂદ નથી, અને તું પોતાની નબળાઈઓ માટે માફી માગતો રહે, અને મોમિન પુરુષો તથા સ્ત્રીઓ માટે પણ. બેશક, તારી આવવા જવાની જગ્યાને તથા તારા રહેઠાણને અલ્લાહ જાણે છે. (રુકૂઅ-૨)

૨૧. અને ઈમાન લાવનારા કહે છે '(લડાઈ વિશે) કોઈ સૂરાહ કેમ નથી ઊતરી?' પરંતુ જ્યારે તે નિર્ણાયક સૂરાહ ઊતરે છે જેમાં લડાઈનું વર્ણન થાય છે ત્યારે તું જુએ છે કે જે લોકોના દિલોમાં રોગ છે તે લોકો તને એવી દ્રષ્ટિએ જોતા હોય છે જાણે તેમના ઉપર મોત આવી ગયું હોય. તેમનો સર્વનાશ નક્કી જ છે.

૨૨. ફરમાંબરદારી તથા ભલાઈ કરવી (તેમના માટે બેહતર હતું). અને જ્યારે વાતનો નિર્ણય થઈ ચૂક્યો હતો ત્યારે અલ્લાહને વક્કાદાર રહેવું તેમના માટે બેહતર હતું.

૨૩. તો શું તમને જો સત્તાસ્થાને બેસાડવામાં આવે, તો તમે ધરતી ઉપર બદઅમની ફેલાવશો અને તમારા સગાસનેહીઓ સાથેના સંબંધો તોડી નાખશો? (૪)

૨૪. આ તેજ લોકો છે જેમના ઉપર અલ્લાહે લા'નત નાખી છે અને તેમને બહેરા અને આંખે આંધળા બનાવી દીધા છે.

૨૫. છતાં પણ તેઓ કુસ્આન ઉપર વિચાર નહિ કરે, અથવા શું તેમના હૃદયો ઉપર તાળા લાગેલા છે?

૨૬. નિઃસંદેહ, તેમના ઉપર હિદાયત પ્રગટ થઈ ગયા બાદ જો તેઓ મૌ ફેરવીને ચાલ્યા જાય તો અવશ્ય શયતાને તેમને ફોસલાવ્યા છે અને તેમને ખોટી આશાઓ આપી છે.

ذُكِرْهُمْ ①

فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مُتَقَلَّبَكُمْ وَمَثْوَاكُمْ ②

وَيَقُولُ الَّذِينَ آمَنُوا لَوْلَا نَزَّلَتْ سُورَةٌ ③ فَإِذَا أُنْزِلَتْ سُورَةٌ مُّحْكَمَةٌ وَذُكِرَ فِيهَا الْقِتَالُ رَأَيْتَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ نَظَرَ الْمَغْشِيِّ عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ فَأُولَئِكَ لَهُمْ ④

طَاعَةٌ وَقَوْلٌ مَّعْرُوفٌ ⑤ فَإِذَا عَزَمَ الْأَمْرُ فَلَوْ صَدَقُوا اللَّهَ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ ⑥

فَهُلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتَقَطَّعُوا أَرْحَامَكُمْ ⑦

أُولَئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فَأَصَمَّهُمْ وَأَعَمَّى أَبْصَارَهُمْ ⑧

أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا ⑨

إِنَّ الَّذِينَ ارْتَدُّوا عَلَى أَدْبَارِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَى الشَّيْطَانُ سَوَّلَ لَهُمْ وَأَمْلَأَ لَهُمْ ⑩

لَهُمْ ⑪

૪. મુસ્લિમોને અહીં કાફરોના આક્રમણો સામે લડવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો. જો કાફરો તરફથી થતા આક્રમણોને રોકવામાં ન આવ્યા હોત તો તેઓ દરેક સગાઈ તથા લોહીના સંબંધને તોડવામાં તથા અન્યના હક્કોને પોતાના પગતળે રગદોળવામાં પાછી પાની ન કરત.

૨૭. કારણ કે અલ્લાહે જે ઊનાયુ હતું, તેને પસંદ ન કરનારાઓને તેમણે (મુનાફિકોએ) કહ્યું 'અમે અમુકજ બાબતોમાં તમારું કહ્યું માનશું;' બેશક અલ્લાહ તેમના બેદોને જાણે છે. (૫)

૨૮. પરંતુ તેમની શું હાલત થશે જ્યારે ફરિશ્તાઓ તેમના ચહેરા તથા તેમની પીઠો ઉપર માર મારીને તેમનો અંત લાવશે.

૨૯. કારણ કે તેમણે તેનું અનુસરણ કર્યું જેનાથી અલ્લાહ નાખુશ છે અને તેને જે પસંદ હતું તેનાથી તેમણે નફરત કરી, જેથી તેણે તેમના કર્મો વર્થ કરી દીધા. (રુકૂઅ-૩)

૩૦. શું જે લોકોના દૃષ્ટ્યોમાં રોગ છે તેઓ એમ સમજે છે કે અલ્લાહ તેમની કિન્નાખોરીને ઉઘાડી નહિ કરે?

૩૧. અને જો અમે ચાલત તો તને તેમની એવી નિશાનીઓ દેખાડી હોત કે તું તેમને ઓળખી શકત. અને તેમની વાતો (ફેરવી ફેરવીને) કરવાની રીતથી (૬) તું તેમને ઓળખી શકે છે. અને અલ્લાહ તમારા કામોથી માહિતગાર છે.

૩૨. અને અમે અવશ્ય તમારો પારખો લેતા રહેશું, જ્યાં સુધી કે તમારામાંના જીહાદ કરનારાઓ અને પૈર્યવાન લોકોને અમે જાહેર ન કરી દઈએ અને તમારી હાલતનો (પૂરો) પરિચય ન કરાવી દઈએ.

૩૩. જે લોકો ઈમાન નથી લાવતા અને અલ્લાહની રાહમાં (બીજા માટે) અડચણો ઊભી કરતા રહે છે અને રસૂલોને વિરોધ કરતા રહે છે, જો કે તેમની પાસે સ્પષ્ટ હિદાયત આવી ચૂકી હોય છે, તે લોકો અલ્લાહનું કંઈ પણ બગાડી નથી શકતા. બલકે અલ્લાહ તેમની ચાલોને નાકામ બનાવી દેશે.

ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَالُوْا لِلَّذِيْنَ كَرِهُوْا مَا سَخَّرَ اللّٰهُ سُلٰطِيْنَكُمْ فِىْ بَعْضِ الْاَمْرِ ۖ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ اَسْرَارَهُمْ ﴿٥﴾

فَكَيْفَ اِذَا تَوَفَّتْهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ يَضْرِبُوْنَ وُجُوْهُمْ وَاَدْبَارَهُمْ ﴿٦﴾

ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ اتَّبَعُوْا مَا اَسْخَطَ اللّٰهُ وَكَرِهُوْا رِضْوَانَهٗ فَاحْبَطَ اَعْمَالَهُمْ ﴿٧﴾

اَمْ حَسِبَ الَّذِيْنَ فِىْ قُلُوْبِهِمْ مَّرَضٌ اَنْ لَّنْ يُّخْرِجَ اللّٰهُ اَضْعَافَهُمْ ﴿٨﴾

وَلَوْ نَشَاءُ لَا رَيْبَ لَّكُمْ فَلَعَرَفْتَهُمْ بِسِيْنِهِمْ ۚ وَلَعَرَفْتَهُمْ فِىْ لَحْنِ الْقَوْلِ ۚ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ اَعْمَالَكُمْ ﴿٩﴾

وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ عَنْ تَعْلَمِ الْمُجِيْهِدِيْنَ مِنْكُمْ وَ الصّٰدِقِيْنَ ۖ وَنَبْلُوْا اَخْبَارَكُمْ ﴿١٠﴾

اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ ۖ سَآئِقُوْا الرَّسُوْلُ مِنْۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدٰى ۖ لَن يَضُرُّوْا اللّٰهَ شَيْئًا ۚ وَيُخِطُّ اَعْمَالَهُمْ ﴿١١﴾

૫. મદીનાના મુનાફિકો કાફરોને જાહેર રીતે સહકાર આપીને પોતાના સંબંધોને જોખમમાં નાખી દેવાનું સાહસ કરવા તૈયાર ન હતા, અને તેઓ બન્ને હાથોમાં લાડુ રાખવા ચાહતા હતા.

૬. મુનાફિકો વાક્યતુરીથી કામ લેનારા હતા. જેમની વાત કરવાની રીત સંશયાત્મક અર્થવાળી અને દ્વિઅર્થી હતી જેનાથી એક પક્ષ તેમની વાતથી એક અર્થ લે અને બીજો પક્ષ બીજો અર્થ લે. આ આંટીઘૂંટી નાખનારી તેમની વાણી તરફ આ આયતનો ઈશારો છે.

૩૪. હે ઈમાન લાવનારાઓ, અલ્લાહ તથા તેના રસૂલની આજ્ઞાઓનું પાલન કરો અને તમારી કરણીઓને બરબાદ ન કરો.

૩૫. 'એશક જે લોકો (પોતે) ઈન્કાર કરે છે અને અલ્લાહની રાહમાં (બીજા માટે) નડતરો ઉભી કરે છે અને કુકની હાલતમાં મરણ પામે છે, તેમને અલ્લાહ કદીપણ માફ નહિ કરે.

૩૬. માટે હિમત હારશો નહિ અને તમે સુલેહની માંગણી ન કરો કારણ કે તમે અવશ્ય ફતેહ પામશો. અને અલ્લાહ તમારી સાથે છે. અને તે તમારી કામગીરીના બદલાથી તમને વંચિત નહિ રાખે.

૩૭. આ દુનિયાની ઝિદગી ફક્ત એક રમતગમત જ છે, અને જો તમે ઈમાન લાવશો અને સદાચારો કરશો, તો તે અવશ્ય તમારો બદલો આપશે અને તમારા પાસેથી તમારી મિલકત નહિ માગી લે.

૩૮. જો તે તમારી પાસેથી (કંઈ) માગે, અને આગ્રહ રાખે, અને જો તમે કંજૂસી કરશો, તો અલ્લાહ તમારી નફરતની લાગણીને ઉઘાડી કરી દેશે.

૩૯. માટે યાદ રાખો, તમે તે લોકો છો જેમને અલ્લાહની રાહમાં ખર્ચ કરવા માટે બોલાવવામાં આવે છે, પરંતુ તમારામાંના કેટલાક કંજૂસ છે. અને જે કોઈ કંજૂસી કરશે તો કેવળ પોતાના જીવ માટે જ કરશે અને અલ્લાહ તો કોઈનો મોહતાજ નથી. તમેજ (તેના) મોહતાજ છો. અને જો તમે પીઠ ફેરવી જશો, તો તમારી જગ્યાએ તે બીજી કોમને લાવશે, (૩) જે લોકો તમારા જેવા નહિ હોય.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ
وَلَا تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ ﴿٣٤﴾

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ
مَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ ﴿٣٥﴾

فَلَا تَهِنُوا وَتَدْعُوا إِلَى السَّلَامِ وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ
وَاللَّهُ مَعَكُمْ وَلَنْ يَتَرَكَ أَعْمَالَكُمْ ﴿٣٦﴾

إِنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهُوَ وَإِنْ تُؤْمِنُوا
وَتَتَّقُوا يُؤْتِكُمْ أَجْرَكُمْ وَلَا يَسْأَلْكُمْ أَمْوَالَكُمْ ﴿٣٧﴾

إِنْ يَسْأَلْكُمُوهَا فَيُحْفِكُمْ تَبَخَّلُوا وَبُخْرَجَ
أَصْعَافَكُمْ ﴿٣٨﴾

هَآئِنَّمْ هَؤُلَاءِ تَدْعُونَ لِنُفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ
فَمِنْكُمْ مَنْ يَبْغُلُ وَمَنْ يَتَّقِلُ فَآتَاكَ يَبْخُلُ عَنْ
نَفْسِهِ وَاللَّهُ الْغَنِيُّ وَأَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ وَإِنْ تَتَوَلَّوْا
يَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُونُوا أَمْثَلَكُمْ ﴿٣٩﴾

૭. આંહજરત સ.અ.સ.ને પૂછવામાં આવ્યું કે આ શબ્દો 'તે તમારી' જગ્યાએ બીજી કોમને લાવશે'નો સંકેત કઈ કોમ તરફ છે, ત્યારે આપ (સ)એ ફરમાવ્યું 'જગ્યાએ ઈમાન આકાશની હદોની બહાર નીકળી જશે ત્યારે ફારસી નસલનો વંશજ તેને ધરતી ઉપર પાછો લઈ આવશે.' (ફૂલ મા'આની) આ ઈશારો આખર ઝમાનાના મસીહ વ મહેદીની કોમ તરફ છે.

سُورَةُ الْفَتْحِ مَكِّيَّةٌ

અલ-ફતહ

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. ખરેખર, અમે તને ચોકખી કતેહ^(૧) આપી છે,

૩. કે જેથી અલ્લાહ તારી આગલી તથા પાછલી ભૂલોને ઢાંકી દે, અને તારા ઉપર પોતાની ને'મનોને પરુપૂર્ણ કરી દે અને તને સીધા માર્ગ ઉપર કાયમ રાખે;

૪. અને અલ્લાહ પૂરી શકિત સાથે તારી મદદ કરે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا ﴿١﴾

لِيُغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ
وَيُثَبِّتَ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَيَهْدِيكَ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٢﴾

وَيَنْصُرَكَ اللَّهُ نَصْرًا عَظِيمًا ﴿٣﴾

૧. આ 'ચોકખી' કતેહનું સૂચન હુદેબીયાની સુલેહ-સંધિ તરફ છે. આંહજરત સ.અ.સ.એ મદીનામાં છ વર્ષના રહેવાસ દરમિયાન પોતાના દુશ્મનો ઉપર કતેહ મેળવી તેમના બળને હમેશાં માટે તોડી નાખ્યું પરંતુ તેમાંની કોઈ સફળતાને આ કતેહ જેટલું મહત્વ આપવામાં ન આવ્યું હતું. આ સંધિ ખરેખર એક ભવ્ય સફળતા હતી જે ઈસ્લામનો કેલાવો તથા મક્કાની કતેહ, અને અંતમાં આખા અરબિયા ઉપર વિજય મેળવવાનું કારણ બની હતી.

આ સુલેહનામાના રૂપમાં વ્યૂહરચનાના પહેલા કટકાએ આંહજરત સ.અ.સ.ને રાજ્ય વ્યવસ્થામાં ભાગ લેવાના હક્કદાર માનવા માટે કુરેશોને મજબૂર કરી દીધા હતા.

હિજરતના છઠ્ઠા વર્ષે આંહજરત સ.અ.સ.એ સ્વપ્નમાં જોયું કે આપ પોતાના અમુક સાથીઓ સાથે કા'બાને ફરતો તત્વાક્ર કરી રહ્યા છે. આ દ્રષ્યને હકીકત બનાવવા માટે આપ ૧૫૦૦ મુસ્લિમો સાથે 'ઉમરાહ' (નાની યાત્રા) કરવા માટે પવિત્ર મહિનાઓમાં મક્કા માટે રવાના થયા. અરબ રિવાજ પ્રમાણે આ મહિનાઓ દરમિયાન જંગ કરવાની મનાઈ હતી. આ દસ્તૂર ઈસ્લામના ઉદય પહેલાંથીજ ચાલતું આવ્યું હતું. જ્યારે આપ(સ) મક્કાથી થોડેક દૂર 'અર-કાન' નામના સ્થળે પહોંચ્યા તો અબ્બાદ બીન બીશરાની આગેવાની નીચે પરિસ્થિતિની ભાળ લેવા મોકલવામાં આવેલા ટોળા પાસેથી કુરેશોના તેમને મક્કામાં દાખલ ન થવા દેવાના નિર્ણયની આપને ખાતરી મળી. પરિણામે બન્ને પક્ષોમાં અથડામણો ન થાય તેના માટે આપે પોતાનો માર્ગ બદલ્યો. બહુજ લાંબી અને થકાવનારી મુસાફરી બાદ હુદેબીયા પહોંચી આપ(સ)એ ત્યાં પડાવ નાખ્યો.

આંહજરત સ.અ.સ.એ 'ઉમરાહ' કરવાની ઈચ્છા દર્શાવી અને પવિત્ર સ્થાનની મર્યાદા સાચવવા માટે હર શર્ત માનવા માટે તૈયાર હોવાનો પયગામ મોકલાવ્યો. પરંતુ કુરેશો કોઈપણ ભોગે આંહજૂર સ.અ.સ.ને મક્કામાં દાખલ થવા દેવા માટે તૈયાર ન હતા. એક બીજા પક્ષને સંદેશો મોકલાવ્યો પછી આંહજરત સ.અ.સ. તરફથી હર એક કોશિષ કરવામાં આવી કે આ બાબતમાં કોઈપણ રીતે શાંતિપૂર્ણ નીવેડો લાવવામાં આવે. અંતમાં કુરેશો સાથે નીચે બતાવેલી શર્તો પ્રમાણે સૂલેહનામું થયું હતું. (અ) દસ વર્ષ સુધી કોઈ એક બીજા ઉપર હુમલો ન કરે અને બિલકુલ જંગબંધી કરવામાં આવે. (બ) તે દરમિયાન કોઈપણ એક પક્ષ આંહજરત સ.અ.સ.ના પક્ષને જોડાવા ચાહે તો તેમને પણ છૂટ હોવી જોઈએ. (ત)

૫. તે એ જ છે જે મોમિનોના દિલોમાં શાંતિ^(૨) પેદા કરે છે કે જેથી તેઓ પોતાના ઈમાનમાં ઔર વધારો કરવા પામે અને આકાશો તથા પૃથ્વીના લશ્કરો પણ અલ્લાહનાજ છે અને અલ્લાહ સર્વજ છે, (અને એટલે) હિકમતવાળો છે—

૬. કે તે મોમિન પુરુષોને તથા સ્ત્રીઓને હમેશાં એવી જન્નતોમાં દાખલ કરતો રહે; જેની તળેથી ઝરણાં વહેતાં હોય, જેમાં તેઓ સદાય રહે, અને તેમની બૂરાઈઓને તેમનાથી દૂર કરે. બેશક, અલ્લાહની નજીક આ મોટી સફળતા છે—

૭. અને મુનાફિક પુરુષોને તથા સ્ત્રીઓને અને મુશરીક પુરુષોને તથા સ્ત્રીઓને તે સખત સજા આપે જે અલ્લાહ વિશે બૂરા વિચારો ધરાવે છે તેમના ઉપર ભયંકર આક્રમ આવી પડશે અને તેમના ઉપર અલ્લાહનો ગઝબ છે. અને તેણે તેમના ઉપર લા'નત નાખી છે અને તેમના માટે જહન્નમ તૈયાર કરી છે. બેશક તે બહુજ બૂરું ઠેકાણું છે.

૮. અને આકાશો તથા પૃથ્વીના લશ્કરો અલ્લાહનાજ છે, અને અલ્લાહ સર્વસત્તાધારી છે, હિકમતવાળો છે.

૯. અમે તને એક સાક્ષી અને ખુશખબર આપનાર તેમજ ચેતવનાર બનાવી મોકલાવ્યો છે,

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ الشَّيْطَانَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ
لِيُزَادُوا إِيمَانًا مَعَ إِيْمَانِهِمْ وَلِلَّهِ جُنُودُ
السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ⑤
لِيَدْخُلَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي
مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَكَفِّرَ عَنْهُمْ
سَيِّئَاتِهِمْ وَكَانَ ذَلِكَ عِنْدَ اللَّهِ فَوْزًا عَظِيمًا ⑥
وَيُعَذِّبُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ
وَالْمُشْرِكَاتِ الظَّالِمِينَ بِاللَّهِ ظَنَّ السَّوْءَ عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ
السَّوْءِ وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ وَأَعَدَّ لَهُمْ
جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا ⑦

وَالِلَّهِ جُنُودُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا
حَكِيمًا ⑧
إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ⑨

જો કોઈ મોમિન પોતાના વાલીઓની પરવાનગી વગર મક્કાથી આંહજરત સ.અ.સ. પાસે ચાલ્યો જાય તો તેના વાલીઓ તરફ તેને પાછો મોકલવામાં આવે; (ચ) પરંતુ જો આંહજરત સ.અ.સ.ને માનનારો કોઈ કુરેશો તરફ આવે તો તેને પાછો મોકલવામાં નહિ આવે. (પ) આ વર્ષે આંહજરત સ.અ.સ. 'ઉમરાહ' કર્યા વગર પોતાના સાથીઓને પાછા લઈ ચાલ્યા જાય અને આવતા વર્ષે તેઓ 'ઉમરાહ' કરવા માટે ફક્ત ત્રણ દિવસ માટેજ મક્કામાં વગર હથિયારે આવે.

આ શર્તો મુસ્લિમો માટે બહુજ આકરી હતી અને ઉન્સાહ આપનારી ન હતી, પરંતુ આંહજરત સ.અ.સ. સંજોગોને માન આપી પોતાની કરેલી નિયત પ્રમાણે હુદેબીયામાંજ ઉમરાહની તમામ વિધિઓ પૂરી કરી મદીના પાછા ફર્યા ત્યારે આ આયત ઊતરી હતી. આ સુલેહ કરારનામું ઈસ્લામની રૂઢાની તથા રાજકીય ફતેહનું ઉદ્ભવસ્થાન હતું.

આંહજરત સ.અ.સ.ની સહનશીલતા તથા ઔદાર્યનું આ પ્રમાણ છે કે બયતુલ્લાહની અઝમત માટે આપે એવી આકરી શર્તો કબૂલ ફરમાવી હતી, જેના પરિણામમાં મક્કાની ફતેહ તેમના કદમોમાં આવી પડી. તેમજ આપના ઔદાર્યને જોઈને પણ સેંકડો લોકો ઈસ્લામમાં દાખલ થયા હતા.

૨. આ સુલેહ કરારોની વાટાઘાટો દરમિયાન હજરત ઉસમાન (રદી)ને કુરેશો તરફ મોકલવામાં આવ્યા હતા જેમના શહીદ થઈ ગયા હોવાની અફવા જ્યારે ઉડાવવામાં આવી હતી ત્યારે મુસ્લિમોએ તેમની શહાદતનો બદલો લેવા પોતાની જાનની બાજી લગાવવાની પ્રતિજ્ઞા લીધી હતી.

૧૦. કે તમે અલ્લાહ અને તેના રસૂલ ઉપર ઈમાન લાવો, અને તે (રસૂલ)ની સહાયતા કરો અને તેનો આદર કરો તેમજ તમે સવાર સાંજ અલ્લાહની સ્તુતિ કરતા રહો.

૧૧. તે લોકો જે તારી વફાદારી કરવાની કસમ^(૩) ઉઠાવે છે તેઓ હકીકતમાં અલ્લાહ સાથે વફાદારીની કસમ ઉઠાવે છે, તેમના હાથ ઉપર અલ્લાહનો હાથ છે. માટે તે (કસમ)નો ભંગ કરનારા પોતાના નુકસાન માટે ભંગ કરશે; અને જે અલ્લાહ સાથે કરેલા કરારને પૂરો કરશે, અલ્લાહ તેને ભવ્ય બદલો અવશ્ય આપશે. (રુકૂઅ - ૧)

૧૨. રણના અરબો^(૪) (બદુઓ) જે પાછળ રહી ગયા હતા તેઓ અવશ્ય કહેશે કે અમારી મિલકત અને અમારા ઘરવાળાઓએ અમને ફસાવી રાખ્યા હતા માટે તું અમારા માટે માફીની દુઆ કર. (પરંતુ) જે તેઓ પોતાના મોઢેથી કહે છે તે તેમના દિલોમાં નથી. માટે તું કહે 'જો અલ્લાહ તમને કોઈ હાનિ કરવા ચાહે કે લાભ કરવા ચાહે તો એવો કોણ છે જે તેની સામે શકિત રાખતો હોય? બલ્કે અલ્લાહ તમારા કામોથી સારી પેઠે વાકેફ છે.

૧૩. 'બલ્કે' તમે એવું ધાર્યું હતું કે રસૂલ તથા મોમિનો પોતાના ઘરોમાં (જવતા) પાછા નહિ ફરે. અને આ વાત તમારા મનને ગમતી હતી, અને તમે ખૂરી વાતો વિચારતા રહ્યા જેથી તમે લોકો બરબાદ થઈ ગયા.'

૧૪. અને જે લોકો અલ્લાહ અને તેના રસૂલ ઉપર ઈમાન નથી લાવતા (તે યાદ રાખે કે) અમે કાફરો માટે ધગધગતી આગ તૈયાર કરી રાખી છે.

لَتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتَعَزَّزُوا وَتُقِرُّوهُ وَتُسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿١٠﴾

إِنَّ الَّذِينَ يَبَايِعُونَكَ إِشْرَآءًا يَبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ فَمَنْ تَكَثَّرَ فَأَمَّا يَنْفَكُ عَلَى نَفْسِهِ وَمَنْ أَوْفَى بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهِ اللَّهُ فَمِيسُوتِيهِ ۖ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١١﴾

سَيَقُولُ لَكَ الْخٰفِلُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ شَغَلَتْنَا أَمْوَالُنَا وَأَهْلُونَا فَاسْتَغْفِرْ لَنَا يَقُولُونَ بِآلْسِنَتِهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ قُلْ فَمَنْ يَبْلُغُ لَكُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ بِكُمْ ضَرًّا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ نَفْعًا بَلْ كَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿١٢﴾

بَلْ كَذَّبْتُمْ أَنْ لَنْ يَنْفَلِبَ الرُّسُولُ وَالْمُؤْمِنُونَ إِلَى أَهْلِيهِمْ أَبَدًا وَزَيْنَ ذَلِكَ فِي قُلُوبِكُمْ وَظَنَنْتُمْ ظَنَّ السَّوْءِ ۖ وَكُنْتُمْ قَوْمًا بُورًا ﴿١٣﴾

وَمَنْ لَّمْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ فَإِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَعِيرًا ﴿١٤﴾

૩. હુદેબીયાના મુકામે મોમિનોએ આંહજરત સ.અ.સ. સાથે વફાદારી કરવાની કસમ ઉઠાવી હતી.

૪. મદીનાની આસપાસ રહેતા આ બદુઓને પણ 'ઉમરાહ' કરવા માટે મુસ્લિમો સાથે જવાનું આમંત્રણ આપવામાં આવ્યું હતું. પરંતુ તેમને આંહજરત સ.અ.સ. તથા કુરેશો વચ્ચે ખૂનખાર જંગ થવાનો ભય હતો, અને મુસ્લિમો પૂરા હથિયાર સામગ્રીથી પણ સજ્જ ન હતા જેથી તેમની હારના સંજોગોમાં નિ:શંક મોતના મોંમાં જવા જેવું હતું. તેઓ વિવિધ બહાનાઓના આધાર ઉપર પાછળ રહી ગયા હતા. આ આપત તબુકના જંગ વેળા પાછળ રહી ગયેલાઓને પણ લાગુ થાય છે કારણ કે તેમના વિશે સૂરાહ તૌબ માં પણ આવાજ શબ્દોનો પ્રયોગ થયો છે. આ લોકો આમીર તથા અસદની કોમમાંથી હતા, અને મુનાફિક હતા.

૧૫. અને આકાશો તથા પૃથ્વીની બાદશાહી અલ્લાહની છે. તે જેને ચાહે ક્ષમા કરે છે અને જેને ચાહે શિક્ષા આપે છે. અને અલ્લાહ બેહદ ક્ષમાવંત છે, બેહદ દયાળુ (પણ) છે.

૧૬. જ્યારે તમે માલે ગનીમત^(૫) (જંગમાં હાથમાં આવેલો માલ) લેવા જશો ત્યારે પાછળ રહી જનારા કહેશે 'અમને પણ તમારી સાથે આવવા દો.' આ લોકો અલ્લાહના હુકમને બદલી નાખવા ચાહે છે. તું કહે 'તમે અમારી સાથે નહિ આવો, અલ્લાહે પહેલાથીજ કહી દીધું છે.' ત્યારે તેઓ કહેશે 'હકીકતમાં તમે અમારી હસદ કરો છો.' જો કે એવું નથી, બેશક તેઓ બહુજ ઓછી સમજ રાખે છે.

૧૭. પાછળ રહી જનારા તે રણવાસી (બદુ) અરબોને તું કહે, 'ટૂંક સમયમાં તમને એક મહા પરાક્રમી^(૬) કોમ સામે લડવા માટે બોલાવવામાં આવશે; તે લોકો જ્યાં સુધી સંપૂર્ણપણે શરણે ન આવે ત્યાં સુધી તમારે તેમની સામે લડવું પડશે, તે સમયે જો તમે ફરમાંબરદારી કરશો તો અલ્લાહ તમને તેનો ભલો બદલો આપશે અને જો તમે મુખ ફેરવી જશો જેમ તમે પહેલાં ફેરવી ગયા હતા, તો અલ્લાહ તમને દર્દનાક અઝાબ આપશે.'

૧૮. બેશક, આંધળા ઉપર દોષ નથી ન લંગડા ઉપર દોષ છે ન તો માંદા ઉપર કોઈ દોષ છે. અને જે કોઈ અલ્લાહ તથા તેના રસૂલનો હુકમ માનશે, તો તે તેમને એવા બગીચાઓમાં દાખલ કરશે જેની તળેથી નહેરો વહેતી હશે; પરંતુ જે પીઠ દેખાડશે, તેને તે ભયંકર (અઝાબની) શિક્ષા આપશે. (રુકૂઅ-૩)

૫. 'માલે ગનીમત' દુશ્મનો પાસેથી જૈબરની જંગમાં હાથ કરાએલો માલ હતો. હુદેબીયાથી પાછા ફર્યા પછી થોડા સમય બાદ આંહરત સ.અ.સ.એ યહૂદીઓ તરફથી કરવામાં આવતા વારંવાર વિશ્વાસઘાતની શિક્ષા આપવા માટે જૈબર ઉપર ચડાઈ કરી હતી. મક્કા તરફ ઉમરાહના કાફલામાં શામિલ ન થનારા બદૂઓને આ સાહસમાં 'માલે ગનીમત'નો લાભ વધુ દેખાયો તેથી તેમણે જોડાવાની ઈચ્છા વ્યક્ત કરી, પરંતુ તેમને કહેવામાં આવ્યું કે જે લોકો આંહરત સ.અ.સ. સાથે હુદેબીયા ગયા હતા તે વક્કાદાર મુસ્લિમોને તેમાં શામિલ કરવાનો વાયદો પહેલેથી અપાઈ ગયો હતો.

૬. તે 'મહાપરાક્રમી' કોમ બાઈઝન્ટીન અને ઈરાનની બળવાન કોમો હતી જે સંખ્યામાં તેમજ સાધન સામગ્રીમાં બીજી તમામ કોમોથી ચડીયાતી હતી જેમનો મુસ્લિમોને સામનો થયો હતો.

وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ يَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا ﴿١٥﴾

سَيَقُوْلُ الْكَافِرُوْنَ اِذَا اُنْظِلُّقْتُمْ اِلٰى مَعٰرِمْ لِنَاخِذْ هٰذَا ذِمُّوْنَا نَتَّبِعْكُمْ يَرْيِدُوْنَ اَنْ يَّبَدِّلُوْا كَلِمَ اللّٰهِ قُلْ لَنْ تَتَّبِعُوْنَا كَذٰلِكُمْ قَالِ اللّٰهُ مِنْ قَبْلُ فَسَيَقُوْلُوْنَ بَلْ تَحْسَدُوْنَ وَنَا بَلْ كَاٰنُوْا لَا يَفْقَهُوْنَ اِلَّا قَلِيْلًا ﴿١٦﴾

قُلْ لِّلَّذِيْنَ خَلَفِيْنَ مِنْ الْاَعْرَابِ سَتَدْعُوْنَ اِلٰى قَوْمٍ اَوْٰلٰى بِاِسِّ شَدِيْدٍ تَقَاتِلُوْهُمْ اَوْ يَّبْسِلُوْا قٰنَ تَطِيْعُوْا يُؤْتِيْكُمْ اللّٰهُ اَجْرًا حَسَنًا وَّ اِنْ تَتَوَلَّوْا كَمَا تَوَلَّيْتُمْ مِنْ قَبْلُ يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا اَلِيْمًا ﴿١٧﴾

لَيْسَ عَلٰى الْاَعْمٰى حَرْجٌ وَلَا عَلٰى الْاَعْرَجِ حَرْجٌ وَلَا عَلٰى الْمَرْيُضِ حَرْجٌ وَمَنْ يُّطِيعِ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ يَدْخُلْهٖ جَنَّٰتٍ جَرٰى مِنْ تَحْتِهَا

اَنْهَارٌ اَلَا يَهْدِيْهِ اللّٰهُ وَمَنْ يَتَوَلَّ يُعَذِّبْهُ عَذَابًا اَلِيْمًا ﴿١٨﴾

૧૯. નિ:સંદેહ અલ્લાહ મોમિનો સાથે બેહદ પુશ થયો હતો જ્યારે તેમણે તે વૃક્ષ નીચે વફાદારીની બંધન (૭) કરી હતી; ત્યારે મોમિનોના દિલોની હાલતને તે જાણતો હતો જેથી તેણે તેમના ઉપર શાંતિ ઊતારી હતી અને તેમને તાન્કાલિક વિજય અપાવ્યો હતો;

૨૦. અને તેમાં હસ્તગત થનારો માલેગનીમત પણ (અપાવ્યો). અને અલ્લાહ સર્વ સમર્થ છે, હિકમતવાળો છે.

૨૧. અને અલ્લાહે તમને (બીજી) ઘણી ગનીમતોનો (૮) વાયદો કર્યો છે જે તમે હસ્તગત કરશો, અને તેણે તમને આ તાન્કાલિક સફળતા આપી છે અને તમારી તરફ લોકોના હાથ ઉઠતા રોકી (૯) દીધા છે, કે મોમિનો માટે તે એક નિશાન બને અને તે તમને સીધી રાહ ઉપર ચલાવે.

૨૨. અને એક બીજી (સફળતા) છે જેને તમે હજી મેળવી નથી (પરંતુ) તે અલ્લાહના કાબૂમાં છે અને અલ્લાહ પ્રત્યેક વસ્તુ ઉપર કાબૂ ધરાવે છે.

૨૩. અને જો કાફરો તારી સાથે લડ્યા હોત તો નિ:સંદેહ તેઓ પીઠ ફેરવી ભાગી ગયા હોત; બેશક તેમને ન તો કોઈ અચાવનાર મળત, ન કોઈ મદદગાર મળત.

૨૪. આ અલ્લાહનો નિયમ છે જે પહેલાથી ચાલતો આવે છે અને તું અલ્લાહના નિયમોને બદલતા નહિ જુએ.

૨૫. અને તે અલ્લાહ જ હતો જેણે મક્કાની ખીણમાં કાફરો ઉપર તમને ફતેહ આપ્યા બાદ તેમના હાથ તમારાથી અને તમારા હાથ તેમનાથી રોકી લીધા હતા. અને તમે જે કરો છો, તેને અલ્લાહ જોઈ રહ્યો છે.

لَقَدْ رَفَعْنَا اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا ۝

وَمَعَانِمَ كَثِيرَةً يَأْخُذُ وَهَبًا ۚ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ۝

وَعَدَكُمْ اللَّهُ مَعَانِمَ كَثِيرَةً تَأْخُذُ وَهَبًا ۚ لَكُمْ هَذِهِ وَكَفَّ أَيْدِيَ النَّاسِ عَنْكُمْ ۚ وَلِتَكُونَ آيَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ وَيَهْدِيَكُمْ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا ۝

وَأُخْرَى لَمْ تَقْدِرُوا عَلَيْهَا قَدْ أَحَاطَ اللَّهُ بِهَا ۚ وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا ۝

وَلَوْ فَتَحْنَا لَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَ الْآدَابَ لَ مَا لَكُمْ يَجِدُونَ وَلِيَكُنْ لَّآيَةً لِّلَّذِينَ كَفَرُوا لَ الْآدَابَ لَ مَا لَكُمْ يَجِدُونَ ۝

سُئِلَ اللَّهُ الْتَى قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلُ ۚ وَلَنْ تَجِدَ لِسْئَةَ اللَّهِ تَبْدِيلًا ۝

وَهُوَ الَّذِي كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ عَنْهُم بِظُنْ مَكَّةَ مِنْ بَعْدِ أَنْ أَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ ۚ وَكَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا ۝

૭. આ બંધન શપથની વિધિ હુદૈબીયાહમાં બાવળના વૃક્ષ નીચે થઈ હતી જ્યારે હઝરત ઉસ્માન (રદી)ના કતલની અફવા ઊડી હતી જે એક એલચીની હેસીયતથી કુરેશો પાસે સુલેહનો પયગામ લઈને ગયા હતા.

૮. 'પુષ્કળ માલેગનીમત'નું સૂચન ખએબરની જંગમાં મુસ્લિમોને હસ્તગત થએલા માલ તરફ છે.

૯. 'હુદૈબીયાહના સુલેહનામા પછી અથડામણો બંધ થવા પામી અને એક સમય સુધી અમનના પરિણામે નબ્લીજ (પ્રચાર)ની અસરથી અરબ લોકો મોટી સંખ્યામાં ઈસ્લામમાં દાખલ થયા હતા.

૨૬. આ જ લોકો હતા જેમણે કુફ્ર કયું અને તમને મસ્જિદે હરામ (પવિત્ર મસ્જિદ)થી અટકાવ્યા હતા, અને પશુઓને તેમની કુરબાનીની જગ્યાએ પહોંચવાથી રોક્યા હતા. અને મક્કામાં રહેનારા મોમિન પુરુષો તથા સ્ત્રીઓ, જેમની તમને ખબર ન હતી, તેમને અજાણતામાં કચડી^(૧૦) નાખવાનો દોષ તમારા ઉપર આવી પડવાનો જો ભય ન હોત તો (તે અવશ્ય લડવાનો હુકમ આપત, પરંતુ તેણે એવું કયું નહિ કે જેથી) તે જેને ચાહે પોતાની રહેમતમાં દાખલ કરી લે, જો તેઓ (કાફરોથી) સાવ જૂદા પડી ગયા હોત તો અલ્લાહ કાફરોને દર્દનાક અજાબની શિક્ષા આપત.

૨૭. જ્યારે કાફરોએ પોતાના દિલોમાં અજ્ઞાનતાના^(૧૧) સમયના હઠાગ્રહને પનાહ આપી ત્યારે અલ્લાહે પોતાના રસૂલ તથા મોમિનો ઉપર પોતાની શાંતિ ઊતારી અને તેમને પરહેઝગારીના રાહો ઉપર કાયમ રાખ્યા જેના તે પૂરેપૂરા હક્કદાર હતા અને લાયક પણ હતા. બેશક અલ્લાહ સર્વ વસ્તુઓનો જાણનારો છે. (રુકૂઅ-૪)

૨૮. બેશક અલ્લાહે પોતાના રસૂલને સાચું^(૧૨) સ્વપ્ન દેખાડ્યું હતું કે તમે માથા મૂડાવી (અને કેટલાકો) વાળા ટૂંકા કરાવી મસ્જિદે-હરામમાં

هُمْ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَالْهَدَىٰ مَعْكُوفًا أَنْ يَبْلُغَ حِمْلَهُمْ وَلَوْلَا رِجَالٌ مُّؤْمِنُونَ وَنِسَاءٌ مُّؤْمِنَاتٌ لَّمْ تَعْلَمُوهُمْ أَنْ تَطَؤُوهُمْ فَتُصِيبَكُمْ مِنْهُمْ مَعَرَّةٌ بِغَيْرِ عِلْمٍ لِّيُدْخِلَ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ لَوْ تَزَيَّلُوا لَعَذَّبْنَا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَلَىٰ آيَاتِهِ ۝

إِذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ الْحَمِيَّةَ ۚ الْجَاهِلِيَّةَ ۚ فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ ۖ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَىٰ وَكَانُوا أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا ۖ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ۝
لَقَدْ صَدَّقَ اللَّهُ رَسُولَهُ الْرُّبُوبِيًّا بِالْحَقِّ لَنَنصِلَنَّ الْبُغْيَاءَ الْحَرَامِينَ إِنَّا شَاءَ اللَّهُ أَمِينٌ ۚ

૧૦. મક્કાવાળાઓ સાથે લડાઈની પરિસ્થિતિમાં મક્કામાં રહેતા અસંખ્ય મુસ્લિમોનો અજાણતામાં મુસ્લિમ લશ્કરોના હાથે હણાઈ કે પાયમાલ થવાનો ડર હતો.

૧૧. અજ્ઞાન તથા મગડર મક્કાવાસીઓએ મુસ્લિમોને ઉમરાહ ન કરવા દેવાની હઠ કરી અને પોતાના લાભનીજ તમામ શરતો લખાવવાનો આગ્રહ રાખ્યો, છતાં પણ આંહડરત સ.અ.સ.ના સાથીઓએ પોતાના પ્યારા આકાની આજ્ઞાને માન આપ્યું અને શાંતિ જાળવી રાખી, ત્યારે અલ્લાહ તરફથી તેમના ઉપર સંતોષ ઊતર્યો હતો.

૧૨. આ આયતમાં જણાવ્યા પ્રમાણે અલ્લાહે આંહડરત સ.અ.સ.ને સ્વપ્ન દેખાડ્યું હતું કે આપ કા'બાનો તવ્વાફ ફરમાવી રહ્યા હતા જેના આધારે આપ ઉમરાહ (હજ સિવાયના દિવસોમાં પવિત્ર સ્થળોની ઝીયારત) કરવા મક્કા ભણી રવાના થયા હતા. જો કે કુરેશોએ તેમને મક્કામાં ઉમરાહ કરવાથી રોકી દીધા હતા, પરંતુ મક્કામાં નજીકના ભવિષ્યમાં દાખલ થવાની પ્રથામિક મંજિલનો પાયો અહીંજ નાખવામાં આવ્યો હતો, બાદમાં મુસ્લિમોને હમેશાં માટે મક્કા ઉપર અધિકાર મળ્યો હતો. આ મહત્વની સફળતા સિવાય એક બીજી બાબત પણ સ્પષ્ટ થાય છે કે અલ્લાહના મહાન નબીઓને પણ પોતાના સ્વપ્નોની તા'બીર વિશે સમજકેર થઈ શકે છે જેમ આંહડરત સ.અ.સ.ને મક્કામાં દાખલ થવાની બાબતમાં સમજકેર થઈ હતી.

અવશ્ય દાખલ થશે, તમને કોઈ ભય નહિ હોય. તે જે વાત^(૧૩) જાણતો હતો તમે તે જાણતા ન હતા. હકીકતમાં તેણે નજીકમાં તમારા માટે બીજી એક ક્ષેત્ર નિર્માણ કરી હતી.

૨૯. તે એ જ છે જેણે પોતાના રસૂલને હિદાયત તથા સાચો દીન આપી મોકલાવ્યો, કે જેથી તેને તમામ મઝહબો ઉપર ગાવીબ કરે. અને સચ્ચાઈની સાક્ષી માટે તે અલ્લાહજ પૂરતો છે.

૩૦. મુહમ્મદ અલ્લાહનો રસૂલ છે, અને જે લોકો તેના સાથી છે તેઓ કાફરો ઉપર ભારી છે. પરંતુ તેઓ અંદરોઅંદર એકબીજાની સાથે બહુજ લાગણી રાખે છે. તું જુએ છે કે તેઓ (નમાઝમાં) રુકૂઅ તથા સિજદો કરી અલ્લાહની ખુશનૂદી તથા તેના ફઝલોની સાધના કરે છે. તેમના ચહેરા ઉપર પડેલા જે નિશાન તને દેખાય છે તે (નિશાન) સિજદા કરવાના લીધે પડેલા છે. તૌરાતમાં પણ તેમનું આવુંજ વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે અને ઈન્જીલમાં તેમની સરખામણી ખેતીના (એવા) બીજ સાથે કરવામાં આવી છે, જે કુંપણ કાઢ્યા પછી તે (કુંપણ)ને મજબૂત કરે છે. પછી તે ખેતી મોટી થઈ પોતાના થડ ઉપર ઊભી થઈ જાય છે. ત્યારે તે ખેડૂતોને આશ્ચર્ય સાથે આનંદ આપે છે અને કાફરો (ના દિલો)ને જલાવે છે. જે લોકો ઈમાન લાવીને નેક કામો કરે છે તેમને અલ્લાહે ક્ષમા તથા ભવ્ય બદલાનો વાવદો આપ્યો છે. (રુકૂઅ-૪)

رُءُوسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا فَجَعَلَ مِنْ دُونِ ذَلِكَ فَتْحًا قَرِيبًا ﴿٢٩﴾

هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا ﴿٣٠﴾

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا

مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيَّاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ فَرَنَ اشْرَ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ ۖ وَمَثَلُهُمْ

فِي الْإِنْجِيلِ ۖ تَفْكِ كَرْبَعٍ أَخْرَجَ شَطْطَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَظَلَّ فَاسْتَوَىٰ عَلَىٰ سَوَابِقِ يُعِجِبُ الزَّادِعَ لِيُغَيِّظَ بِهِمُ

الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا ﴿٣١﴾

૧૩. તમામ મઝહબો ઉપર ઈસ્લામની ક્ષેત્ર.

سُورَةُ الْحُجُرَاتِ مَكِّيَّةٌ ﴿٢٩﴾

અલ-હુજરાત

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે. بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①
૨. હે ઈમાન લાવનારાઓ! અલ્લાહ અને તેના રસૂલની હાજરીમાં આગળ ^(૧) આગળ ન થાઓ અને અલ્લાહથી ડરો, બેશક અલ્લાહ સર્વ સાંભળનારો છે અને જાણનારો છે. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْدُمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَبِيعٌ عَلِيمٌ ②
૩. હે ઈમાન લાવનારાઓ, નબીના અવાજથી ^(૨) ઊંચા અવાજે ન બોલો જેવી રીતે તમે એકબીજા સાથે બોલો છો, ક્યાંક એવું ન બને કે તમારા સઘળાં કર્મો નષ્ટ થઈ જાય, અને તમને ભાન પણ ન રહે. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَن تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ③
૪. બેશક, જે લોકો અલ્લાહના રસૂલની હાજરીમાં ધીમેથી વાત કરે છે તેમના હૃદયને અલ્લાહે પરહેઝગારી માટે પાક કર્યા છે. તેમના માટે ક્ષમા અને ભવ્ય બદલો છે. إِنَّ الَّذِينَ يَغُضُّونَ أَصْوَاتَهُمْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوَىٰ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ ④ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ ⑤
૫. જે લોકો તારા રહેઠાણના બહારથી ^(૩) તને (ઊંચે સાદે) પુકારે છે તેઓમાંના ઘણા નાદાન છે. إِنَّ الَّذِينَ يَنَادُونَكَ مِنْ وَرَاءِ الْحُجُرَاتِ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ⑥
૬. અને જો તેમણે તારા બહાર આવતા સુધી ધીરજ ધરી હોત તો તે તેમના માટે બેહતર હતું. પરંતુ અલ્લાહ દરગુઝર કરનારો છે, દયાળુ છે. وَلَوْ أَنَّهُمْ صَبَرُوا حَتَّى تَخْرُجَ إِلَيْهِمْ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ ⑦ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ⑧
૭. હે ઈમાન લાવનારાઓ! જો કોઈ બદકાર તમારી પાસે સમાચાર લઈને આવે તો પૂરતી તપાસ કરી લો. એવું ન બને કે અજાણતામાં કોમને નુકસાન પહોંચે અને પાછળથી પોતાના કર્યા ઉપર તમને પસ્તાવું પડે. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَن تُصِيبُوا قَوْمًا بِمَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ ⑨

૧. આંહારત સ.અ.સ.ની માન મર્યાદા તેમજ તેમના મર્તબાને સભ્યતા તથા વક્તવાદી સાથે જાળવી રાખવાનો મોમિનોને અહીં હુકમ આપવામાં આવ્યો છે.

૨. મંદ સ્વરે, નમ્રતાપૂર્વક, આદરભાવથી સંબોધન કરો.

૩. ઘરનાં બહારથી ઘાંટો પાડી બોલાવનાર આંહારત સ.અ.સ.ને અયોગ્ય તકલીફ આપવા ઉપરાંત પોતાની મૂર્ખતા તથા અસભ્યતાનું પ્રદર્શન કરે છે.

૪. કોઈ પણ ખબર અથવા કોઈની અંગત ખબતની ચર્ચાઓ વિશે કોઈ પણ પગલું લીધા પહેલાં તે ખાબતમાં પૂરતી તપાસ કરી ખાતરી કરી લેવી જોઈએ.

૮. અને જાણી લો કે તમારી વચ્ચે અલ્લાહનો રસૂલ છે; જો તે સઘળી બાબતોમાં તમારા કદા પ્રમાણે ચાલશે તો તમેજ મુશ્કેલીમાં^(૫) આવી પડશો. પરંતુ અલ્લાહે ઈમાન પ્રત્યે તમારો પ્રેમ જગાવ્યો છે અને તમારા અંતઃકરણમાં તેનું આકર્ષણ^૭ પેદા કર્યું છે અને કુફર, બદકારી તેમજ નાકરમાની પ્રત્યે તમારા દિલોમાં નફરત જગાવી છે. બેશક આવા લોકોજ સન્માર્ગે ચાલનારા છે.

૯. આ અલ્લાહની કૃપા તથા ઉપકાર થકીજ (સંભવિત) છે. બેશક, અલ્લાહ સર્વજ્ઞ છે, હિકમતવાળો છે.

૧૦. અને જો મોમિનોના બે પક્ષો અંદરોઅંદર લડી પડે તો તેમની વચ્ચે સમાધાન કરાવો; ત્યારબાદ જો એક પક્ષ બીજા ઉપર અતિરેક કરે તો તે દોષિત પક્ષ સાથે લડો, જ્યાં સુધી કે તે અલ્લાહના હુકમ તરફ રજૂ થાય. પછી જો તે પાછા વળે તે તેમની વચ્ચે ઈન્સાફપૂર્વક સમાધાન કરાવી દો, અને ઈન્સાફથી વર્તો. ખરેખર, અલ્લાહ ઈન્સાફ કરનારાઓને પસંદ કરે છે.

૧૧. મોમિનો સૌ આપસમાં ભાઈ ભાઈ છે, માટે તમે પોતાના ભાઈઓ વચ્ચે સમાધાન^(૬) કરાવતા રહો, અને અલ્લાહથી ડરતા રહો જેથી તમારા ઉપર રહેમ કરવામાં આવે. (રુકૂઅ - ૧)

૧૨. હે ઈમાન લાવનારાઓ! કોઈ એક કોમે બીજા કોમનું હાસ્ય ન ઉડાવવું જોઈએ, કે કદાચ તેઓ તેમનાથી બેહતર હોય. અને પરસ્પર મેણાં-તાના ન મારો, ન એકબીજાને ઉપનામોથી^(૭) બોલાવો. ઈમાન

પ. સંજોગો પ્રમાણે અન્ય લોકોની સલાહ લીધી હોય તો તે સલાહને માન્ય રાખવાનો કે ન રાખવાનો રસૂલને પૂરો હક છે કારણ કે રસૂલને અલ્લાહ તરફથી માર્ગદર્શન મળતું રહે છે. તેમજ મોમિનોની ભવાઈ તથા તેમની સલામતી પણ રસૂલની જવાબદારી છે.

૬. આ આયતમાં ઈસ્લામી ભાઈચારા ઉપર બહુજ ભાર દેવામાં આવ્યો છે. જો કોઈ બે પક્ષમાં મતભેદ ઊભો થાય તો મોમિનો ઉપર તેમની વચ્ચે ન્યાયપૂર્વક સમાધાન કરાવવાનું ફરજ કરવામાં આવ્યું છે.

૭. ઈસ્લામમાં ઠપકાઓ, મેણાં વગેરેના પ્રયોગો કરવા ઉપર સખત મનાઈ કરવામાં આવી છે. કોઈની કુદરતી અશક્તિ અથવા શારીરિક ખોડખાંપણના આધારે તેનું નામ પાડવું, રોઝાચર ધંધા ઉપરથી નામ પાડવા, અથવા ઉપનામ કે મશકરીરૂપ વિશેષણોના સંબોધનો કરવાની મનાઈ છે. દાખલા તરીકે જેનો એક પગ ભાંગી ગયો હોય તેને લંગડો કહી પજવવો અથવા જેની એક આંખ ફૂટી ગઈ હોય તેને કાણો

લાવ્યા પછી આવું કરવું અસભ્યતા છે; માટે જે તે બા નહિ કરે તેઓ ઝુલ્મ કરનારા છે.

૧૩. હે ઈમાન લાવનારાઓ! ખોટા તર્કવિતર્કોથી (૮) બચો કારણકે ઘણા તર્કો પાપનું મૂળ છે અને કોઈની અંગત બાબતોની ખોટાણી ન કરો, ન એકબીજાની પીઠ પાછળ નિંદા કરો, શું તમારામાંનો કોઈ પોતાના મરણ પામેલા ભાઈનું માંસ ખાવું પસંદ કરશે? બેશક તેવું કરવાથી તમને નફરત થશે. અને અલ્લાહથી ડરતા રહો. ખરેખર અલ્લાહ તૌબા કબૂલ કરનારો છે, દયાળુ છે.

૧૪. હે લોકો! અમે તમને એક પુરુષ અને એક સ્ત્રીમાંથી પેદા કર્યા છે; અને અમે તમને જુદી જુદી કોમ તેમ જ તમારા જુદા જુદા કબીલા (૯) બનાવ્યા જેથી તમે એકબીજાને આળખી શકો. ખરેખર તમારામાંથી અલ્લાહ પાસે તે જ વધુ ઈઝઝત પામશે જે તમારામાંથી સૌથી વધુ પરહેઝગાર હશે, ખરેખર અલ્લાહ સર્વજ્ઞ છે, સર્વ જાણનારો છે.

૧૫. બદૂઓ કહે છે 'અમે ઈમાન લાવ્યા છીએ.' તેમને કહી દે 'તમે ઈમાન નથી લાવ્યા બલ્કે કહો કે

تَنَابَرُوا بِالْأَلْقَابِ بِسْمِ الْإِسْمِ الْفُسُوقِ بَعْدَ الْإِيمَانِ وَمَنْ لَمْ يَتُبْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ⑪ يَأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبَ بَعْضُكُم بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ ⑫

يَأَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاهُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاهُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ⑬

قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُلْ لَّمْ تُؤْمِنُوا وَلَكِنْ قَوْلُوا أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمَانُ فِي قُلُوبِكُمْ

કહેવો, તે સિવાય કોઈ પણ અન્ય અણછાજતા ઉપનામોનો ઉપયોગ કરી બીજાના દિલને દુભવવું અલ્લાહની દ્રષ્ટિમાં નાપસંદ છે.

૮. કોઈના વિશે બદગુમાની કરવી, નિંદા, યુગલવી, કુશંકાઓ કરવી, બોહતાનો તથા હકીકતથી દૂરના તર્કવિતર્કો કરવા, આબરૂ ઉપર હાથ નાખવો, બીજાના જીવનની અંગત બાબતોની જાસૂસી કરવી, છીંટો જોવા, નબળાઈઓની જાહેરાત કરવી, મેણા મારવા એવું ભયાનક અને ઘુણાજનક કામ છે જેવું કે એક મુરદાનું માંસ ખાવા બરાબર છે. આ આયતમાં આવા કુલક્ષણોથી દૂર રહેવાનો મુસ્લિમોને હુકમ આપવામાં આવ્યો છે.

૯. સમસ્ત માનવજાતિને અલ્લાહે એકજ અંશમાંથી પેદા કર્યા છે અને સમસ્ત માનવજાતિ એક કુટુંબ છે. કોઈ ઈન્સાનના રંગ, જાતિ, માલ-દૌલત કે સામાજિક માન-મોભાના આધારે ગણના ન કરવી જોઈએ પરંતુ નીતિ-નિયમ, ભલાઈ સદાયરણો વગેરેના ધોરણ ઉપર તથા અલ્લાહ અને તેના બંદાઓના હક્કો તે વ્યક્તિ કેવી રીતે તે અદા કરે છે તે હકીકતના આધારે તેને પરખવો જોઈએ. આંહજરત સ.અ.સ.એ પોતાની છેલ્લી હજના પ્રસંગે ફરમાવ્યું હતું 'હે ઈન્સાનો, તમારો સૌનો પેદા કરનારો તમારો પૂર્વજ એકજ અલ્લાહ છે. અરબને બીન અરબ ઉપર કોઈ શ્રેષ્ઠતા નથી, ન તો બીન અરબને અરબ ઉપર સારસાઈ છે. ગોરાને, કાળા ઉપર ન કાળાને ગોરા ઉપર, સિવાય કે તે જે અલ્લાહ તથા ઈન્સાન પ્રત્યેની પોતાની ફરજો પૂરી કરે. તમારામાંથી અલ્લાહની દ્રષ્ટિમાં તે જ ઈઝઝત પામ્યો છે જે સદાચારો કરનારો છે' (બાઈહકી). સારાંશે, અલ્લાહની દ્રષ્ટિમાં સર્વ ઈન્સાનો એક સરખા છે.

અમે ઈસ્લામમાં (૧૦) દાખલ થયા છીએ. ઈમાન તો હજુ
તમારા દિલોમાં પેદાજ નથી. જો તમે અલ્લાહ અને
તેના રસૂલના ફરમાનોનું પાલન કરશો તો તે તમારા
(સારા) કર્મોના બદલામાંથી કંઈ ઓછું નહિ કરે,
ખરેખર અલ્લાહ (બેહદ) ક્ષમાવંત છે, દયાળુ છે.

૧૬. (વાસ્તવમાં) મોમિન તે જ છે જે અલ્લાહ
તથા તેના રસૂલ ઉપર ઈમાન લાવ્યા, પછી તેઓ
કદીપણ શંકા નથી કરતા, અને અલ્લાહની રાહમાં
પોતાની જાન તથા પોતાના માલ વડે જીહાદ કરે છે,
આ જ લોકો સાચા છે.

૧૭. તું કહે 'શું તમે અલ્લાહને તમારી
માન્યતાઓ વિશે સમજાવી રહ્યા છો જ્યારે અલ્લાહ તો
જે કંઈ આકાશમાં છે અને જે કંઈ ધરતીમાં છે તેની
સંપૂર્ણ માહિતી ધરાવે છે? બેશક, અલ્લાહ પ્રત્યેક
વસ્તુનો જાણનારો છે.'

૧૮. તેઓ ઈસ્લામ સ્વીકાર કરવાનો તારા ઉપર
એહસાન ચડાવે છે. તું કહી દે 'તમારા ઈસ્લામ કબૂલ
કરવાને મારા ઉપર ઉપકાર ન સમજો, બલ્કે અલ્લાહે
તમારા ઉપર ઉપકાર' (૧૧) ક્યો છે કે તેણે તમને ઈમાન
તરફ હિદાયત આપી, જો તમે સાચા છો તો.

૧૯. ખરેખર અલ્લાહ આકાશો તથા પૃથ્વીના
રહસ્યોને જાણે છે અને તમે જે કંઈ કરો છો તે સર્વ
અલ્લાહ જોઈ રહ્યો છે.

૧૦. અહીં 'ઈસ્લામ' લાવ્યાનો અર્થ 'અમે તમારી તાબેદારીમાં, શરણમાં આવીએ છીએ' એવો
નીકળશે. જો આ અર્થ ન લેવામાં આવે તો આ આયતની શરૂમાં જે તેમણે કહ્યું 'અમે ઈમાન લાવ્યા છીએ'
તેનો અને ઈસ્લામ લાવ્યાનો એકજ ભાવાર્થ નીકળશે, જોકે આ બન્ને અર્થો, અલગ અલગ છે તેનો
ખુલાસો પણ આ જ આયતમાં કરી દેવામાં આવ્યો છે.

૧૧. અલ્લાહની ને'મતોથી લાભ ઉઠાવનાર અલ્લાહ તથા તેના રસૂલ ઉપર એહસાન નથી કરતો બલ્કે
સ્વયં પોતાના જીવ ઉપર એહસાન કરે છે, તે કદીપણ ભૂલવું ન જોઈએ.

سُورَةُ الْكَافِرَاتِ

કાફ

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. કા'ફ, ^(૧) આ આદરણીય કુસ્માનના સોગંદ!

૩. આ લોકોને અચરજ થાય છે કે તેમનામાંથી જ એક ચેતવનાર તેમની તરફ આવ્યો છે. અને કાફરો કહે છે 'આ તો બહુજ વિચિત્ર વસ્તુ છે!'

૪. 'શું અમે મરણ પામશું અને ધૂળમાં મળી જશું (તો ફરી પાછા સજીવન થશું)? આ ફરી વારનું આવવું તો અસંભવિત છે.'

૫. ઝમીન તેમના (શરીરના) ક્યા ભાગને ઘટાડતી ^(૨) રહે છે તે અમે જાણીએ છીએ, અને અમારી પાસે એવી કિતાબ છે જેમાં સઘળું સુરક્ષિત છે.

૬. બલ્કે, તેમની પાસે સત્ય આવી ગયું તો તેમણે તેનો અસ્વીકાર કર્યો, પરિણામે તેઓ ગૂંચવણમાં અટવાઈ ગયા.

૭. શું તેમણે ક્યારે પણ આકાશ તરફ દ્રષ્ટિ કરીને નથી જોયું કે અમે તેને કેવું (સુંદર) બનાવ્યું છે, અને તેને કેવું શણગાર્યું છે, અને તેમાં કોઈ તરડ નથી રાખી ^(૩).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قَسَّوْا الْقُرْآنَ الْمَجِيدَ

بَلْ عَجَبُوا أَنْ جَاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ فَقَالَ الْكَاFِرُونَ

هَذَا شَيْءٌ عَجِيبٌ

إِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا ذَلِكَ رَجْعٌ بَعِيدٌ

فَلَدَعَلْنَا مَا تَفْعَلُ الْأَرْضُ مِنْهُمْ وَعِنْدَنَا

كِتَابٌ حَفِیظٌ

بَلْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ فَهُمْ فِي أَمْرٍ

مَّرِیْجٍ

أَفَلَمْ يَنْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا

وَرَزَقْنَاهَا وَمَا لَهَا مِنْ فُرُوجٍ

૧. કા'ફ અર્થાત સર્વ સમર્થ અલ્લાહ.

૨. પાર્થિવ શરીર ધૂળમાં દટાયા પછી ધૂળ સાથે ધૂળ થઈ ધીમે ધીમે નષ્ટ થઈ જાય છે. પરંતુ રૂહ તો સદા જીવંત રહે છે, જેને કમો અનુસાર આવનારા જીવનમાં નવું શરીર આપવામાં આવશે. પરંતુ ઝમીન ઈન્સાનના શરીરના જે પણ ભાગને જીર્ણ કરતી રહે છે તે અલ્લાહના જ્ઞાનથી બહાર નથી.

૩. આ આયત તથા તેના બાદની અમુક આયતોમાં સૃષ્ટિના સર્જનોની અજાયબીભરી તથા, અદ્ભુત વ્યવસ્થાનું વર્ણન છે. આભ મંડળના અસંખ્ય સુંદર તારાઓ તથા ગ્રહો અને પૃથ્વીમાં વિચરતા અગણ્ય ઈન્સાનો અને વિવિધ પ્રાણીઓ તે, પાલનહારની બેહદ ચિવટભરી કારીગરી અને તેની કાર્યસાધકતાના નમૂના છે.

આવું અનુપમ તથા અલૌકિક આયોજન કરનાર, જેણે ઈન્સાનને સૃષ્ટિનું મહત્વ બનાવ્યું, તે અસીમ શક્તિનો માલિક પોતાની ભવ્ય રચનાનું વિસર્જન કરવાનું અને તેને પુનર્સર્જન કરવાનું પણ સામર્થ્ય રાખે છે.

૮. અને ધરતીને અમે પાથરી તેમાં પર્વતો જડી દીધા છે, અને તેમાં અમે વિભિન્ન સુંદર વસ્તુઓ ઉત્પન્ન કરી છે,

وَالْأَرْضَ مَدَدْنَاهَا وَالْقِبَابَ فِيهَا زَاوِيًا وَابْتَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ ۝

૯. જે (અલ્લાહની) બંદગી કરનારાઓની આંખો ઉઘાડનાર અને (અલ્લાહ તરફ) રજૂ થનાર બંદા માટે નસિહત છે.

تَبَصَّرَةٌ وَذُكِّرَ لِكُلِّ عَبْدٍ مُنِيبٍ ۝

૧૦. અને અમે આકાશથી બરકતવાળું જળ નિચે વરસાવીએ છીએ જેના વડે અમે બગીચાઓ અને અનાજની ફસલો ઉત્પન્ન કરીએ છીએ,

وَنَزَّلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً مُبَارَكًا فَأَنْبَتْنَا بِهِ حَبَّبًا وَحَبَّ الْحَصِيدِ ۝

૧૧. અને ખજૂરીના ઊંચા ઝાડો પણ, જેમાં ભરચક ઝૂમખા એકબીજા ઉપરથી લટકી રહ્યા હોય છે,

وَالنَّخْلُ يُسْقَتُ لَهَا طَلْعٌ نَضِيدٌ ۝

૧૨. જે અમારા બંદાઓનું રીઝક છે, અને તેની દ્વારા અમે મૃત ભૂમિને સજીવન કરીએ છીએ. તેવીજ રીતે (કયામતમાં) ફરી સજીવન થવાનું છે.

بِرِزْقٍ لِلْعِبَادِ وَأَحْيَيْنَا بِهِ بَلْدَةً مَيِّتًا كَذَلِكَ الْخُرُوجُ ۝

૧૩. આ લોકોથી પહેલાં નૂહની કોમ તથા ફૂવાવાળાઓ^(૪) અને સમૂદની કોમ પણ (અમારા રસૂલોને) જૂઠ્ઠા કરાવી ચૂકી છે.

كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَأَصْحَابُ الرَّسِّ وَثُودٌ ۝

૧૪. અને આદની કોમે અને ફિરયોન તથા લૂતના બંધુજનોએ (પણ તેવું જ કર્યું હતું).

وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ وَإِخْوَانُ لُوطٍ ۝

૧૫. અને જંગલવાસીઓએ^(૫) અને તુબા (યમન)ની કોમે (પણ) અમારા રસૂલોને ખોટા કરાવ્યા હતા જેના પરિણામે તેમના ઉપર મારા ભયંકર અઝાબનો વાયદો પૂરો થઈને રહ્યો હતો.

وَأَصْحَابُ الْأَيْكَةِ وَقَوْمُ تُبَّعٍ كُلٌّ كَذَّبَ الرُّسُلَ فَحَقَّ وَعِيدُ ۝

૧૬. તો શું અમે પહેલી વારના સર્જનથી થાકી ગયા છીએ? નહિ, હકીકતમાં આ લોકો નવસર્જન વિશે શંકામાં પડેલા છે. (રુકૂઅ-૧)

أَفَعَيِينَا بِالْخَلْقِ الْأَوَّلِ بَلْ هُمْ فِي لَبْسٍ مِنْ خَلْقٍ جَدِيدٍ ۝

૧૭. અને બેશક અમેજ મનુષ્યને પેદા કર્યો છે અને તેના અંતરમાં ઉદ્ભવતા વિવિધ ભાવોને અમે સારી પેઠે જાણીએ છીએ, બેશક અમે તેની ધોરી નસ (શાહ રગ)થી પણ વધુ નજીક છીએ.

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسُّوْسُ بِهِ نَفْسَهُ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ ۝

૧૮. જ્યારે બે ફરિશ્તાઓ, એક જમણી તરફ તથા એક ડાબી તરફ બેસી પ્રત્યેક નોંધ લઈ રહ્યા હોય છે.

إِذْ يَتْلَى السُّورَتَيْنِ عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ قَعِيدٌ ۝

૪. અસહાબૂલ રસ્સ અર્થાત 'ફૂવાવાળા'

૫. હઝરત શોએબ (અ)ને માનનારા જંગલવાસી કહેવાતા હતા.

૬. ઘણા વિવેચકોના અભિપ્રાયમાં જમણી તરફનો ફરિશ્તો સારા કામોની નોંધ કરે છે અને ડાબી

૧૯. તેમના મોઢેથી કોઈ પણ એવો શબ્દ નથી નિકળતો કે જે સાક્ષી (ફરિશ્તો) લાખી ન લેતો હોય.

૨૦. અને મૃત્યુની મૂર્છા આવી પહોંચશે (ત્યારે તેને કહેવામાં આવશે) 'શું આ જ છે જેનાથી તું નાસતો ફરતો હતો?'

૨૧. અને ત્યારે સૂર કુંકવામાં આવશે (અને એવાન થશે) 'આજે (અજાબના) વાયદાનો દિવસ છે.'

૨૨. અને દરેક વ્યક્તિ આગળ આવશે જેની સાથે એક (તેને) ઘસડી લાવનાર હશે અને એક સાક્ષી હશે.

૨૩. (તેને કહેવામાં આવશે) 'બેશક તું આ (પરિણામ)થી ગફિલ હતો પરંતુ હવે અમે તારી આગળથી પરદો હટાવી દીધો છે, અને આજે તારી દ્રષ્ટિ સતેજ છે.' (૭)

૨૪. અને તેનો સાથી કહેશે 'આ (તારું આમાલનામું) મારી પાસે તૈયાર છે.'

૨૫. (હુકમ થશે) 'તમે બન્ને દરેક નાશુકરા સચ્ચાઈના દુશ્મનને જહાન્નમમાં ફેંકી દો,

૨૬. જે ભલાઈને રોકનારો છે, હદ બહાર જનારો છે અને શંકા કરનારો છે,

૨૭. જે અલ્લાહનો શરીક ઠરાવનારો છે. તમે બન્ને તેને ભયંકર યાતનામાં નાખી દો?'

૨૮. ત્યારે તેનો સાથી (શયતાન) કહેશે 'હે મારા પરવરદિગાર મેં તેને ગુમરાહ ન કર્યો હતો. તે સ્વયં પોતેજ ગુમરાહીમાં હદ વટાવી ગયો હતો.' (૮)

مَا يَلْفُظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ ①
وَجَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ذَلِكَ مَا كُنْتَ مِنْهُ تَحِيدُ ②

وَنُفِخَ فِي الصُّورِ ذَلِكَ يَوْمُ الْوَعِيدِ ③

وَجَاءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَعَها سَائِقٌ وَشَهِيدٌ ④
لَقَدْ كُنْتَ فِي غَفْلَةٍ مِنْ هَذَا فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ ⑤

وَقَالَ قَرِينُهُ هَذَا مَا لَدَيَّ عَتِيدٌ ⑥
أَلْقِيَا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ ⑦
مُتَّاعٍ لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ مُرِيبٍ ⑧

إِنِّي جَعَلَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَأَلْقِيَهُ فِي الْعَذَابِ الشَّدِيدِ ⑨
قَالَ قَرِينُهُ رَبَّنَا مَا أَطْغَيْتُهُ وَلَكِنْ كَانَ فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ ⑩

તરફનો નફારા કામોની નોંધ લેતો રહે છે. પ્રચલિત માન્યતા પ્રમાણે 'જમણા' શબ્દનો પ્રયોગ ભલાઈઓ તથા શુભ વસ્તુઓ માટે થાય છે અને 'ડાબા'નો પ્રયોગ બૂરાઈઓ માટે થાય છે. કુસ્આનના પ્રકરણ-૨૪ આયત-૨૫ અને પ્રકરણ ૩૬ આયત ૬૬ પ્રમાણે ઈન્સાનના હાથ, પગ, જીભ વગેરે શરીરના હર એક અવ્યવ પોતાની સારી નરસી પ્રવૃત્તિઓના સાક્ષી હશે. આ રીતે માનવહેલ સ્વયં પોતે પણ એક વિસ્તૃત નોંધપોથી છે જેમાં દર હિલચાલની નોંધ પોતાની મેળે અંકિત થતી રહે છે.

૭. આવનારા જીવનમાં આંખો ઉપરનો પરદો આપોઆપ ખસી જશે અને તેની સમજશક્તિ તેજ અને સ્પષ્ટ થઈ જશે. ઈન્સાનને પોતાના કર્મોના પરિણામો સ્પષ્ટ દેખાઈ રહેશે કે દુનિયામાં તે જેને એક કલ્પના સમજતો હતો, તે ખરેખર એક નક્કર હકીકત હતી.

૮. આ 'બન્ને'નું સંબોધન આમાલનો હિસાબ લેનારા ફરિશ્તાઓ તરફ છે.

૯. માનવપ્રકૃતિ પ્રમાણે પોતાના દોષનો જવાબદાર બીજાને ગણવો.

૨૮. (અલ્લાહ) કહેશે 'તમે મારી સામે દલીલો ન કરો, હું તમને અઝાબની ચેતવણી પહેલગ આપી ચૂક્યો હતો.

قَالَ لَا تَحْتَصِمُوا لَدَيَّ وَقَدْ قَدَّمْتُ إِلَيْكُمْ

بِالْوَعِيدِ ②

૩૦. 'મારો કરેલો ફેસલો બદલી નથી શકતો, અને હું મારા બંદાઓ ઉપર કદીપણ ઝુલ્મ નથી કરતો.' (રૂકૂઅ-૨)

مَا يَبْدُلُ الْقَوْلُ لَدَيَّ وَمَا أَنَا بِظَالِمٍ لِلْعَالَمِينَ ③

૩૧. તે દિવસે અમે જહન્નમને પૂછશું 'શું તું ભરાઈ ગઈ છે? અને તે કહેશે 'શું હજી બીજું કંઈ આકી છે?' (૧૦)

يَوْمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ هَلِ امْتَلَأْتَ وَتَقُولُ هَلْ

مِنْ مَزِيدٍ ④

૩૨. અને જન્નતને પરહેઝગારોની નજીક લાવવામાં આવશે, જે (તેમનાથી બિલકુલ) દૂર નહિ હોય.

وَأُزْلِفَتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ غَيْرَ بَعِيدٍ ⑤

૩૩. (તેમને કહેવામાં આવશે) આજ છે જેનો વાયદો દરેક (અલ્લાહ તરફ) રજૂ થનારા અને (પોતાની કરણીઓની) કાળજી રાખનારાને કરવામાં આવ્યો હતો,

هَذَا مَا تُوْعَدُونَ لِكُلِّ أَزْوَاجٍ حَفِيظَةٍ ⑥

૩૪. 'જે કૃપાવંતને જોયા વગરજ તેનો ૩૨ રાખતો હોય અને ખૂલુસથી (તેની) સામે રજૂ થયો હોય.

مَنْ خَشِيَ الرَّحْمَنََ الْغَيْبِ وَجَاءَ بِقَلْبٍ مُنِيبٍ ⑦

૩૫. 'તેમને કહેવામાં આવશે કે) તમે સલામતી સાથે દાખલ થઈ જાઓ, આ સદા કાયમ રહેનારો દિવસ છે.'

ادْخُلُوهَا بِسَلَامٍ ذَلِكَ يَوْمُ الْخُودِ ⑧

૩૬. તેમનું મન જે ચાહશે તે ત્યાં તેમને મળી રહેશે અને અમારી પાસે તેમના માટે અનેકગણું બીજું પણ હશે. (૧૧)

لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ فِيهَا وَلَدَيْنَا مَزِيدٌ ⑨

૩૭. અને તેમની પહેલાં અમે ઘણી પેઢીઓને નાબૂદ કરી ચૂક્યા છીએ જે આ લોકોથી વધુ બળવાન હતી. (પરંતુ જ્યારે અઝાબ આવ્યો) ત્યારે તેમણે ઝમીનમાં ખૂબ નાસભાગ કરી હતી. શું તેમને ક્યાં પણ આસરો મળ્યો?

وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ هُمْ أَشَدُّ مِنْهُمْ

بَطْشًا فَنَقَّبُوا فِي الْبِلَادِ هَلْ مِنْ مَحِيصٍ ⑩

૩૮. આમાં તે વ્યકિત માટે નસિહત છે જેની પાસે હદય હોય, અથવા જે કાન ધરે અને ધ્યાન આપે.

إِنِّي فِي ذَلِكَ لَذِكْرٌ لِمَنْ كَانَ لَهُ قَلْبٌ أَوْ أَلْقَى

السَّمْعَ وَهُوَ شَهِيدٌ ⑪

૧૦. દોઝખનું ગુનાહગારોથી કસોટસ ભરાઈ જવું.

૧૧. અલ્લાહની ને'મતોના ભંડારો તેમની કલ્પનાઓની બહાર હશે.

૩૯. અને ખરેખર આકાશો તથા પૃથ્વી અને તેની વચ્ચે જે કંઈ છે તે સર્વનું અમે છ દિવસોમાં સર્જન કર્યું છે, અને અમને લેશ માત્ર પણ થાક નથી લાગ્યો.

૪૦. માટે તેમની વાતોને ધીરજથી સહન કર અને સૂર્યોદય પહેલાં અને સૂર્યાસ્ત પહેલાં તારા પાલનહારની બૂલંદશાનની તારીફ કર;

૪૧. અને રાતના ભાગમાં પણ તેની હમ્દ (સ્તુતિ) કરતો રહે અને તારા સિજદાઓ પછી પણ.

૪૨. અને યાદ રાખ, જે દિવસે પુકારનારો નજીકથી પુકારશે,

૪૩. તે દિવસે સચ્ચાઈનો બૂલંદ અવાજ તેઓ સાંભળશે, તે (કબ્રમાંથી) નીકળવાનો દિવસ હશે.

૪૪. ખરેખર, અમેજ જીવન આપનારા છીએ, અને અમેજ મૃત્યુ નીપજાવનારા છીએ, અને (અંતમાં) અમારી જ તરફ સૌને પાછું કરવાનું છે.

૪૫. તે દિવસે મુદ્દાઓ ઉપરથી ધરતી કાટીને ખુલ્લી થતાંજ (તેઓ તેમાંથી નીકળી) દોડતા આવશે, આવી રીતે સૌને એકઠા કરવું અમારા માટે બહુજ સહેલું છે.

૪૬. અમે સારી પેઠે જાણીએ છીએ જે તેઓ કહે છે, અને તું તેમના ઉપર બળજબરી કરનાર નથી, માટે તું કુચ્છાન વડે તેનેજ નસિહત કર જે મારી ચેતવણીથી ડરે છે. (રુકૂઅ-૩)

وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ۖ وَمَا مَسَّنَا مِنْ لُغُوبٍ ﴿٣٩﴾

فَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ ﴿٤٠﴾

وَمِنَ اللَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَأَدْبَارَ السُّجُودِ ﴿٤١﴾ وَاسْتَمِعْ يَوْمَ يُنَادِ الْمُنَادُ مِنْ مَّكَانٍ قَرِيبٍ ﴿٤٢﴾

يَوْمَ يَسْعَوْنَ الصَّيْحَةُ بِالْحَقِّ ۚ ذَٰلِكَ يَوْمُ الْخُرُوجِ ﴿٤٣﴾ إِنَّا لَنَحْنُ مُّئِيٌّ وَنُفِيتٌ ۚ وَالْيَنَّا الْمَصِيرُ ﴿٤٤﴾

يَوْمَ تَشَقُّقُ الْأَرْضُ عَنْهُمْ سِرَاعًا ۚ ذَٰلِكَ حَشْرٌ عَلَيْنَا يَسِيرٌ ﴿٤٥﴾

نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِجَبَّارٍ ۖ فَذَكِّرْ بِالْقُرْآنِ مَنْ يَخَافُ وَعِيدِ ﴿٤٦﴾

سُورَةُ الزَّرِّيَةِ مَكِّيَّةٌ

(૫૧)

અલ-ઝરિયાત

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

૨. કસમ છે તે (પવન)ની જે વિખેરવું હોય તેને વિખેરે છે.

وَالزَّرِيَّتْ دَرُورًا ②

૩. ફરી, કસમ છે તે (વાદળાઓ)ની જે ભેજથી ભોજવ છે.

فَالْحَبْلِئَتْ وَقَرًا ③

૪. ફરી કસમ છે તે (વહેણા)ની જે ધીમે ધીમે વહેતા હોય છે.

فَالْحَبْلِئَتْ يُسْرًا ④

૫. અને કસમ છે તે (ફરિશ્તાઓ)ની જે હુકમ પ્રમાણે વહેંચણી કરે છે.

فَالْمَقْسَبَتْ أَمْرًا ⑤

૬. બેશક તમને જે વાયદો આપવામાં આવ્યો છે તે સાચો છે.

إِنَّمَا تُوْعَدُونَ لَصَادِقٌ ⑥

૭. અને ખરેખર ઈન્સાફ થઈનેજ રહેશે.

وَإِنَّ الدِّينَ لَوَاقِعٌ ⑦

૮. અને તે માર્ગોથી ભરપૂર આકાશની કસમ છે.

وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْحُبُكِ ⑧

૯. (કે) ખરેજ તમે તર્કવિતર્કો^(૧) કરતા રહો છો.

إِن كُنتُمْ لِفَيْ قَوْلٍ مُّخْتَلِفٍ ⑨

૧૦. (પરંતુ સત્યથી) વિમુખ તો તે જ થાય છે જે ગુમરાહ થવાનો છે.

يُؤْفِكُ عَنْهُ مَنْ أَفَكَ ⑩

૧૧. જુદું ઘડનારાઓ ઉપર લા'નત પડે!

فَتِيلَ الْخَرْصُونَ ⑪

૧૨. જે (અજ્ઞાનતાના) અંધકારમાં ડૂબી ગયા છે.

الَّذِينَ هُمْ فِي غَبْرَةٍ سَاهُونَ ⑫

૧૩. તેઓ પૂછે છે 'તે ન્યાયનો દિવસ ક્યારે આવશે?'

يَسْأَلُونَ أَيَّانَ يَوْمِ الدِّينِ ⑬

૧૪. બેશક, તે દિવસ જ્યારે તેમને આગમાં જલાવવામાં આવશે.

يَوْمَ هُمْ عَلَى النَّارِ يُفْتَنُونَ ⑭

૧૫. (ત્યારે તેમને કહેવામાં આવશે) 'તમારા અઝામનો સ્વાદ ચાખો, જેની તમે ઉતાવળ કરી રહ્યા હતા.'

ذُوقُوا فِتْنَتَكُمْ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَسْتَجِلُّونَ ⑮

૧૬. (પરંતુ) પરહેઝગારો ખરેખર બગીચાઓ અને ઝરણાં વચ્ચે હશે,

إِنَّ السَّاقِينَ فِي جَنَّتٍ وَعِيُونَ ⑯

૧૭. તેમનો પરવરદિગાર તેમને જે આપશે તેઓ લેતા રહેશે; કારણ કે તેઓ પ્રથમથીજ સદાચારો કરતા રહ્યા હતા.

أَخْذِينَ مَا آتَاهُمْ رَبُّهُمْ إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ⑰

ذَلِكَ مُحْسِنِينَ ⑱

૧. ગુમરાહ કરવાના આશયથી મતભેદો કરવા.

૧૮. તેઓ રાતના ઓછું ઊંઘતા;

૧૯. અને સૂર્યોદય પહેલાં ક્ષમા માગતા રહેતા.

૨૦. અને તેમની મિલકતમાં માગનારા તેમજ ન માગનારાઓનો હિસ્સો હતો.

૨૧. અને યકીન રાખનારાઓ માટે પૃથ્વીમાં ઘણી નિશાનીઓ છે,

૨૨. અને તમારા અસ્તિત્વમાં^(૨) પણ. છતાં તમે વિચાર નથી કરતા?

૨૩. અને આકાશમાં તમારી રોજી છે અને તે (વસ્તુ) પણ છે જેનો તમને વાપદો આપવામાં આવ્યો છે.

૨૪. અને આકાશ તથા ધરતીના પાલનહારના સોગંદ. આ (કુરઆન) એવું જ સત્ય છે જેમકે તમારું બોલવું^(૩) (સત્ય) છે. (રુકૂઅ-૧)

૨૫. શું તને ઈબ્રાહીમના આદરણીય મહેમાનોનો કિસ્સો પહોંચ્યો છે?

૨૬. જ્યારે તેઓ આવ્યા અને કહ્યું 'સલામતી થાઓ.' ઈબ્રાહીમે કહ્યું 'સલામતી થાઓ (તમારા ઉપર પણ)'. આ લોકો તદ્દન અજનબી હતા.

૨૭. પછી તે પોતાના ઘરમાં ગયો અને (શેકેલો) વાછરડો લઈ આવ્યો,

૨૮. અને તેમની સામે ધરી તેણે કહ્યું 'શું તમે ખાશો નહિ?

૨૯. અને તેને તેમનાથી ડર લાગ્યો. તેમણે કહ્યું 'ડરીશ નહિ.' અને તેમણે તેને એક મહાજ્ઞાની પુત્રની ખુશખબર આપી.

૩૦. ત્યારે તેની પત્ની (ઘરમાંથી) બહાર દોડી આવી અને (પોતાના) ગાલો ઉપર હાથ મારતાં બોલી, 'શું ઘરડો વાંઝણી (બાળક જણશે)?'

૩૧. તેમણે કહ્યું 'તારા પરવરદિગારે એમજ ફરમાવ્યું છે, ખરેખર તે હિકમતવાળો છે, સર્વ જાણનારો છે.'

كَانُوا قَلِيلًا مِّنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ ﴿١٨﴾

وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ﴿١٩﴾

وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ ﴿٢٠﴾

وَفِي الْأَرْضِ آيَاتٌ لِّلْمُوقِنِينَ ﴿٢١﴾

وَفِي أَنْفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٢٢﴾

وَفِي السَّمَاءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ ﴿٢٣﴾

فَوَرَبِّ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ لَحَقٌّ مِّثْلَ مَا أَنَّكَ تَنْظُرُونَ ﴿٢٤﴾

وَقَدْ لَزُمَ هَلْ أَتَاكَ حَدِيثٌ ضَعِيفٌ إِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا سَلَمًا قَالَ سَلَامٌ قَوْمٌ مُّنْكَرُونَ ﴿٢٥﴾

فَرَأَى إِلَى أَهْلِهِ فَجَاءَ بِعِجْلٍ سَبِينٍ ﴿٢٦﴾

فَقَرَّبَهُ إِلَيْهِمْ قَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ ﴿٢٧﴾

فَأَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً قَالُوا لَا تَخَفْ وَبَشِّرُوهُ

بِغُلَامٍ عَالِمٍ ﴿٢٨﴾

فَأَقْبَلَتْ امْرَأَتُهُ فِي صَرَّةٍ فَصَكَّتْ وَجْهَهَا وَ

قَالَتْ عَجُوزٌ عَقِيمٌ ﴿٢٩﴾

قَالُوا كَذَلِكَ قَالَ رَبُّكَ إِنَّهُ هُوَ الْحَكِيمُ

الْعَلِيمُ ﴿٣٠﴾

૨. તમારું સર્જન અને તમારું અસ્તિત્વ અલ્લાહની કાર્યદક્ષતાનો પૂરાવો છે.

૩. તમારા મોંમાંથી જે શબ્દો નીકળે છે તે હકીકત છે ભ્રમણા નથી તેવીજ રીતે કુરઆન અલ્લાહનું ઉચ્ચારેલું કલામ છે કોઈ ભ્રમણા નથી.

૩૨. (ઈબ્રાહીમે) કહ્યું 'હે ફરિશ્તાઓ, તમારા આવવાનો (મુખ્ય) હેતુ શેા છે?

૩૩. તેમણે કહ્યું 'અમને એક ગુનાહગાર કોમ તરફ મોકલાવવામાં આવ્યા છે.

૩૪. 'કે અમે તેમના ઉપર ભીની માટીના ઢેકાં વરસાવીએ.

૩૫. 'તે હદ બહાર જનારાઓ ઉપર, જેમના ઉપર તારા પરવરદિગારે નિશાની (૪) કરી છે?'

૩૬. પછી તે વસ્તીમાં જે મોમિનો હતા, તેમને સૌને અમે કાઢી લીધા.

૩૭. અને અમને ત્યાં મુસ્લિમોના એક જ ઘર દેખાયું

૩૮. અને દુઃખદાયક અઝાબથી ડરનારાઓ માટે અમે તેમાં એક નિશાની છોડી.

૩૯. અને જ્યારે અમે મૂસાને સ્પષ્ટ દલીલો સાથે ફિરઝાન પાસે મોકલાવ્યો હતો. તેમાં પણ (એક નસિહત છે).

૪૦. પરંતુ તેણે પોતાની સત્તાના મદમાં મોં ફેરવી જતાં કહ્યું 'આ તો કોઈ જાદુગર છે અથવા દીવાનો છે.'

૪૧. જેથી અમે તેને તથા તેના લશ્કરને પકડી લઈ અને તેમને સમુદ્રમાં ફેંકી દીધા; તેમાં તેનો પોતાનો જ દોષ હતો.

૪૨. અને આદ (ની કોમના વિનાશમાં પણ એક નસિહત હતી) જ્યારે અમે તેમના ઉપર હવાનું વિનાશકારી તોફાન મોકલાવ્યું હતું.

૪૩. તે (તુફાન) જેના ઉપર પડતું તેના સહેલાં હાડકાના સિવાય કંઈપણ બાકી ન રહેતું.

૪૪. અને સમૂદ (ની કોમના વિનાશમાં પણ એક નસિહત હતી) જ્યારે તેમને કહેવામાં આવ્યું; 'થોડા સમય માટે મોજ કરી લો!'

قَالَ مَا خَطْبُكُمْ أَيُّهَا الْمُرْسَلُونَ ﴿٣٢﴾

قَالُوا إِنَّا أُرْسِلْنَا إِلَىٰ قَوْمٍ مُّجْرِمِينَ ﴿٣٣﴾

لِنُرْسِلَ عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِّنَ طِينٍ ﴿٣٤﴾

مُتَّسِمَةً عِندَ رَبِّكَ لِلْمُسْرِفِينَ ﴿٣٥﴾

فَأَخْرَجْنَا مَن كَانَ فِيهَا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٣٦﴾

فَمَا وَجَدْنَا فِيهَا غَيْرَ بَيْتٍ مِّنَ الْمُسْلِمِينَ ﴿٣٧﴾

وَتَرَكْنَا فِيهَا آيَةً لِلَّذِينَ يَحْكُمُونَ الْعَذَابَ الْإِلَهِيَّ ﴿٣٨﴾

وَفِي مُوسَىٰ إِذْ أَرْسَلْنَاهُ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ بِسُلْطٰٓنٍ

مُّبِينٍ ﴿٣٩﴾

فَتَوَلَّىٰ بَرَكْنَهُ وَقَالَ سِحْرٌ أَوْ أَجْنُونٌ ﴿٤٠﴾

فَاخْذِلْهُ وَجُنُودَهُ فَنَبَذْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ وَهُوَ

مُلِيمٌ ﴿٤١﴾

وَفِي عَادٍ إِذْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الرِّيحَ الْعَقِيمَ ﴿٤٢﴾

مَا تَذَرُ مِن شَيْءٍ أَنتَ عَلَيْهِ إِلَّا جَعَلَتْهُ كَالْهَرِيمِ ﴿٤٣﴾

وَفِي ثُودَادٍ قِيلَ لَهُمْ تَسْعُوا حَتَّىٰ جِبِ ۖ

૪. જે લોકો ગુનાહિત પ્રવૃત્તિઓમાં હદથી બહાર ચાલ્યા ગયા છે. અલ્લાહે તેમને આઝાબ ભોગવવા માટે અંકિત કરી રાખ્યા છે, તેમના ઉપર નિશાની કરી રાખી છે.

૪૫. પરંતુ તેમણે પોતાના સર્જનહારના હુકમની નાકરમાની કરી, જેથી વીજળીની ભયંકર ગર્જનાએ તેમને ઘેરી લીધા અને તેઓ જોતાજ રહી ગયા;

૪૬. અને તેઓ ફરી ઊઠીજ ન શક્યા, ન તેઓ પોતાનો બચાવ કરી શક્યા.

૪૭. અને (અમે તેમની) પહેલાં નૂહની કોમનો વિનાશ કર્યો હતો, તેઓ બેહદ નાકરમાન લોકો હતા. (રુકૂઅ-૨)

૪૮. અને અમે આકાશને અમારી શક્તિ વડે બનાવ્યું છે. અને ખરેખર અમારી પાસે અસીમ શક્તિ છે.

૪૯. અને અમે ધરતીને પાથરી દીધી છે, જુઓ અમે કેવા ઉમ્દગીથી રચનારા છીએ.

૫૦. અને દરેક વસ્તુની ^(૫) અમે જોડી બનાવી છે કે તમે કદાચ વિચાર કરતા થાઓ.

૫૧. માટે અલ્લાહ તરફ રૂખ કરો, ખરેખર હું તેના તરફથી તમને ચેતવવા આવ્યો છું.

૫૨. અને અલ્લાહનો શરીક કોઈને ન ઠરાવો બેશક હું તો તેના તરફથી આવેલો એક ચેતવનાર છું.

૫૩. જો કે તેમના પહેલાંના લોકો તરફ પણ એવો કોઈ પણ રસૂલ નથી આવ્યો જેને તેમણે એમ ન કહ્યું હોય કે આ તો જાદુગર છે, અથવા દીવાનો છે.

૫૪. શું તેઓ વશપરેપરા આ જ રીતે વસિયત કરતા આવ્યા છે? બલ્કે તેઓ બધા નાકરમાની કરનારાજ છે.

૫૫. માટે તેમનાથી વિમુખ થઈ જા; અને તારા ઉપર કોઈ દોષ નહિ આવે.

૫૬. અને તું ઉપદેશ આપતો રહે, કારણકે ઉપદેશને જ માનશે તે ખરેખર લાભ ઉઠાવશે.

فَعْتَوَاعَنَ أَمْرٍ رَبِّهِمْ فَأَخَذَتْهُمُ الصُّعُوقَةُ وَهُمْ يَنْظُرُونَ ﴿٣٥﴾

فَمَا اسْتَطَاعُوا مِنْ قِيَامٍ وَمَا كَانُوا مُتَصِرِينَ ﴿٣٦﴾
وَقَوْمٌ نُوحٌ مِنْ قَبْلُ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ ﴿٣٧﴾

وَالنَّسَاءَ بَيْنَهُنَّ يَابِئُذٍ وَإِنَّا لَنُوسِعُونَ ﴿٣٨﴾

وَالْأَرْضَ فَرَشْنَاهَا فَنِعْمَ الْبَهِدُونَ ﴿٣٩﴾

وَمِنْ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا ذُرِّيَّتَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٤٠﴾

فَقِرْ إِلَى اللَّهِ إِنِّي لَكُم مِّنْهُ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٤١﴾

وَلَا تَجْعَلُوا مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ إِنِّي لَكُم مِّنْهُ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٤٢﴾

كَذَلِكَ مَا آتَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا

قَالُوا سَاحِرٌ أَوْ مُجْنُونٌ ﴿٤٣﴾

اتَّوَصَّوْا بِهِ ۚ بَلْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ ﴿٤٤﴾

فَتَوَلَّ عَنْهُمْ فَمَا أَنْتَ بِمَلُومٌ ﴿٤٥﴾

وَذَكِّرْ فَإِنَّ الذِّكْرَ تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٦﴾

પ. અલ્લાહે પ્રત્યેક સર્જનની જોડી પેદા કરી છે. પશુ પ્રાણીઓ, વનસ્પતિ જડ પદાર્થો, બલ્કે રૂહાની વ્યવહારમાં પણ જોડી છે; અલ્લાહની વહી તથા તે વહીને મેળવનાર રૂહ અથવા વ્યક્તિ (રસૂલ વગેરે) ખૂબ ભમિકાઓ મળી એક જોડી અને છે. વહી મેળવવાની લાયકાત ધરાવનારનેજ વહી મળે છે. તેમજ આકાશ તથા ધરતી પણ એક પ્રકારનું જોડું છે.

૫૭. અને મેં જીન્નો તથા ઈન્સાનોને (નિર્થક) પેદા નથી કર્યા, પરંતુ એટલા માટે તેઓ મારી ઈબાદત કરે.

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ٥٧

૫૮. હું તેમની પાસેથી (વળતર) નથી માગી રહ્યા ન તો હું ચાહું છું કે તેઓ મારું^(૬) ભરણપોષણ કરે.

مَا أُرِيدُ مِنْهُمْ مِنْ رِزْقٍ وَمَا أُرِيدُ أَنْ يُطْعَمُوا ٥٨

૫૯. બેશક, અલ્લાહ જ છે જે રોઝી આપે છે, તે બેહદ શક્તિશાળી છે, સર્વસન્નાધારી છે.

إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ ٥٩

૬૦. અને જે લોકોએ જુલમ કર્યો છે, તેમને ભાગે એવીજ સજા આવશે જેવી તેમની પહેલાંના લોકોના ભાગમાં આવી હતી; માટે તેઓ મારી પાસે સજા માટે ઉતાવળ ન કરે.

فَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذُنُوبًا مِثْلَ ذُنُوبِ أَصْحَابِهِمْ

فَلَا يَسْتَعْجِلُونَ ٦٠

૬૧. સર્વનાશ થાઓ, તે ઈન્કાર કરનારાઓનો, જેમને તે દિવસનો વાયદો કરવામાં આવ્યો છે.

فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ يَوْمِهِمُ الَّذِي يُوعَدُونَ ٦١

(રુકૂઅ-૩)

૬. અલ્લાહ સ્વાવલંબી છે, સ્વયંપૂર્ણ છે, કોઈના મોહનાજ નથી.

سُورَةُ الطُّورِ مَكِّيَّةٌ

(૫૨)

અલ-તૂર

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. તૂર (પર્વત)ના સોગંદ^(૧) છે.

૩. અને તે કિતાબના^(૨) (સોગંદ છે)જેનું લખાણ,

૪. ખુલ્લા પાનાઓ ઉપર છે;

૫. અને (તે) આબાદ ઘરના^(૩) (સોગંદ);

૬. અને (આ) ઊંચા છત્રના (સોગંદ);

૭. અને ઊછાળા^(૪) મારતા સમુદ્રના (સોગંદ);

૮. (કે) તારા પરવરદિગાર તરફથી અઝાબ આવીનેજ રહેશે;

૯. જેને કોઈ ટાળી નહિ શકે.

૧૦. તે દિવસે આકાશ થરથર કાંપી ઊઠશે.

૧૧. અને પહાડો ઊખડીને ઊડવા માંડશે.

૧૨. તે દિવસે સચ્ચાઈનો ઈન્કાર કરનારાઓનો વિનાશ થશે.

૧૩. જે નિરર્થક વાદોમાં રચ્યા પચ્યા રહે છે.

૧૪. તે દિવસે તેમને જહન્નમની આગમાં હોમવામાં આવશે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

وَالطُّورِ ②

وَكُتِبَ مُسْطُورًا ③

فِي سَائِقٍ مَّنْشُورٍ ④

وَأُبَيِّنَ الْمَعْجُوزَ ⑤

وَالسَّعْفَ الْمَرْفُوعَ ⑥

وَالْبَحْرَ الْمَسْجُورَ ⑦

إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوَاقِعٌ ⑧

مَا لَهُ مِنْ دَافِعٍ ⑨

يَوْمَ تَمُودُ السَّمَاءُ مَوْرًا ⑩

وَتَسِيرُ الْجِبَالُ سَيْرًا ⑪

قَوْلٍ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ⑫

૧. ‘સોગંદ’ લેનાર જેના નામે સોગંદ લે છે તેને પોતાના કથનનો સાક્ષી બનાવે છે.

દાખલા તરીકે અલ્લાહના સોગંદ લેવાનો અર્થ અલ્લાહને સાક્ષી રાખવાનો હોય છે; કોઈ જડ વસ્તુના સોગંદ લેવાથી તે વસ્તુને અલ્લાહની કુદરતની એક દલીલ તરીકે પેશ કરવાનો હોય છે કે આ વસ્તુનું વજૂદ (અસ્તિત્વ) તેના સર્જનારની શક્તિના અસ્તિત્વની દલીલ છે. અને તે સર્વસર્જનહારની કુદરતના નિયમોના આધાર ઉપરજ તે વસ્તુનું વજૂદ છે.

૨. કુરઆન મજીદ અથવા તૌરાત.

૩. ‘મૂકદ્દસ (પવિત્ર) ઘર કા’બા’

૪. (અ) કયામતના દિવસનો ચિતાર.

(બ) ઊછાળા મારતા સમુદ્રનું સુચન કદાચ રાતા સમુદ્ર તરફ હોય જેમાં ફિરયોન પોતાના લશ્કર સાથે ડૂબી મૂઓ હતો, અથવા જંગે બદર તરફ પણ હોય જેમાં કુરેશ કબીલાના આગેવાનો માર્યા ગયા હતા જે જંગને ‘અલ-બદર’ અર્થાત ‘સમુદ્ર’ની ઉપમાં આપવામાં આવી હતી. (નીહાયાહ)

૧૫. (કહેવામાં આવશે) 'આ તે (દોઝખની) આગ' (૫) છે જેને તમે ખોટી ઠરાવતા હતા.

૧૬. 'શું, આ કોઈ જાદુ છે, અથવા તમને કંઈ દેખાનું જ નથી?

૧૭. 'હવે તેમાં બળી મરો; અને તમારાથી સહન થાય કે ન થાય, તમારા માટે સરખું જ છે. તમારી કરણીનો જ બદલો તમને આપવામાં આવી રહ્યો છે.'

૧૮. બેશક પરહેઝગારો તો જન્મનો અને ને'મનો વચ્ચે હશે.

૧૯. તેમના પાલનહારે તેમને જે ઈનાયત (અર્પણ) કર્યું હશે તેમાં તેઓ મસ્ત હશે, અને તેમના પાલનહારે તેમને દોઝખની આગથી બચાવી લીધા છે.

૨૦. (તેમને કહેવામાં આવશે) 'તમારી કરણીઓના બદલામાં આનંદથી ખાઓ પીઓ,

૨૧. 'અને હારમાં ગોઠવેલા આસનો ઉપર અઢેલીને બેસો!' અને અમે મોટી (સુંદર) આંખોવાળી ઢૂરો સાથે તેમને પરણાવશું.

૨૨. અને જે લોકો ઈમાન લઈ આવ્યા છે, અને તેમની ઔલાદ જે તેમના લાવેલા ઈમાન પ્રમાણે અનુસરશે, તેમને અને તેમની ઔલાદને પણ તેમના (દરજાઓમાં) શામિલ કરશું અને તેમની ભલાઈઓના બદલામાં કંઈપણ ઓછું નહિ કરીએ. દરેક ઈન્સાન પોતાની કરણી (ના બદલા) માટે બંધાયેલો છે. (૬)

૨૩. અને પુષ્કળ ફળો તથા માંસ, જે કંઈ તેઓ ઈચ્છશે અમે તેમને આપતા રહેશું.

૨૪. તેઓ એકબીજાને ખ્યાલાઓ આપી રહ્યા હશે જેમાં ન નાદાનીની, ન પાપની અસર હશે.

الَّذِينَ هُمْ فِي حَوْضٍ يُلْعَبُونَ ﴿١٧﴾

يَوْمَ يَدْعُونَ إِلَى نَارِ جَهَنَّمَ دَعَاءً ﴿١٨﴾

هَذِهِ النَّارُ الَّتِي كُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿١٩﴾

أَفَسِحْرُ هَذَا أَمْ أَنْتُمْ لَا تُبْصِرُونَ ﴿٢٠﴾

إِصْلَوْهَا فَاصْبِرُوا أَوْ لَا تَصْبِرُوا سَوَاءٌ عَلَيْكُمْ

إِنَّا نَجْزِي مَنْ كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢١﴾

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَعِيمٍ ﴿٢٢﴾

فَالِهَيْنَ بَنَاتِهِمْ سَبَّحَهُمْ وَقَفَّهُمْ رَبُّهُمْ

عَذَابُ الْجَحِيمِ ﴿٢٣﴾

كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾

مُتَّكِنِينَ عَلَى سُرُرٍ مَصْفُوفَةٍ وَزَوَّجْنَاهُمْ حُورٍ

عِينٍ ﴿٢٥﴾

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمَانٍ

الْحَقْنَآ بِهِمْ ذُرِّيَّتُهُمْ وَمَا أَلْتَنَاهُمْ مِنْ عَمَلِهِمْ

مِنْ شَيْءٍ كُلٌّ امْرَأٌ بِمَا كَسَبَ رَهِيْنٌ ﴿٢٦﴾

وَأَمَدَدْنَاهُمْ بِمَا كِهَتْ وَلَجِمَ مِنَّا يَشْتَهُونَ ﴿٢٧﴾

يَتَنَازَعُونَ فِيهَا كَأْسًا لَا لَغْوُ فِيهَا وَلَا تَأْسِيمٌ ﴿٢٨﴾

પ. કયામતના દિવસનો નજારો.

૬. ઈન્સાનની કરણીઓના ભલા બૂરા બદલાનો અંદાજ બાંધવો તે પણ કલ્પના શકિતથી બહારની વાત છે. કુસ્આને મજીદ સૂ. ૩૨ આયત ૧૮માં જણાવ્યા પ્રમાણે 'કોઈ જીવે નથી જાણતો કે તેની ભલાઈઓના બદલાઓમાં મળનારો તેમની આંખોને ઠંડક આપનારો બદલો કયા રૂપમાં હશે'. આંહારત સ.અ.સ.એ ફરમાવ્યું છે. 'કોઈ આંખોએ ફિરદૌસની ને'મનો નથી. જોઈ, ન સાંભળી છે અને ન તો ઈન્સાનની અક્કલ તેના અંદાજ લગાવી શકે છે.' (બુખારી)

૨૫. અને હારબંધ યુવાનો હર પળે તેમની નહેનાતમાં હશે, જાણે પટામાં જડાએલા મોતી હોય!

૨૬. અને તેઓ એકબીજાને સવાલ કરશે.

૨૭. તેઓ કહેશે 'આ પહેલાં આપણા પોતાના ઘરોમાં બેઠા અલ્લાહ (ની નારાઝગી)થી બહુજ ડરતા હતા.

૨૮. 'પરંતુ અલ્લાહે આપણા ઉપર ઉપકાર કર્યો અને આપણને ભડકે બળતી આગના અઝાબથી બચાવી લીધા.

૨૯. 'આપણે પહેલેથી તેનેજ પુકારતા રહ્યા હતા. ખરેખર તે મહાઉપકારી છે, દયાળુ છે' (રુક્અ - ૨)

૩૦. તું નસિહત કરતો રહે. તારા પરવરદિગારની મહેરબાનીથી તું ન તો નજૂમી (જ્યોતિષ) છે, ન તું દીવાનો છે.

૩૧. શું તેઓ કહે છે કે તે શાએર છે કે જેથી તેના ઉપર જમાનાની આક્રમો ક્યારે આવી પડે છે, તેની તેઓ રાહ જોઈ રહ્યા છે? (૭)

૩૨. તું કહે 'તો રાહ જોતા રહો. હું પણ તમારી સાથે જ રાહ જોનારામાંનો છું.'

૩૩. શું આ લોકોની સમજશક્તિ તેમને આવી પ્રેરણા આપે છે, અથવા શું તેઓ નાકરમાની કરનારા છે?

૩૪. શું તેઓ એમ કહે છે કે આ (કુસ્આન) તેણે ઘડી કાઢ્યું છે? બલ્કે તેઓ ઈમાન લાવવા ચાહતાજ નથી.

૩૫. જો તેઓ સાચા હોય તો આવું કંઈક કરી બતાવે. (૮)

وَيُطَوَّفُ عَلَيْهِمْ غُلَمَانٌ لَهُمْ كَأَنَّهُمْ لُؤْلُؤٌ مَّكَوْنٌ ﴿٢٥﴾

وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ ﴿٢٦﴾

قَالُوا إِنَّا كُنَّا قَبْلُ فِي أَهْلِنَا مُشْفِقِينَ ﴿٢٧﴾

فَمَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا وَوَقَدْنَا عَدَابَ السَّوْمِ ﴿٢٨﴾

إِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلُ نَدْعُوهُ إِنَّهُ هُوَ الْبَرُّ الرَّحِيمُ ﴿٢٩﴾

فَذَكِّرْ فَمَا أَنْتَ بِنِعْمَتِ رَبِّكَ بِكَاهِنٍ وَلَا جَاهِرٍ ﴿٣٠﴾

أَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ تَتَّبِصُ بِهِ رَيْبَ الْمُنُونِ ﴿٣١﴾

قُلْ تَرَبَّصُوا فَإِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْمُرَاصِينَ ﴿٣٢﴾

أَمْ تَأْمُرُهُمْ أَحْلَاءُ لَهُمْ بِهَذَا أَمْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ ﴿٣٣﴾

أَمْ يَقُولُونَ تَقَوَّلَهُ بَلْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٤﴾

فَلْيَأْتُوا بِحَدِيثٍ مِثْلِهِ إِن كَانُوا صَادِقِينَ ﴿٣٥﴾

૭. કાફરો આહંઝરત સ.અ.સ. ઉપર તરેહ તરેહના ઈલ્લામો (આરોપો) લગાવતા હતા. તેમને કવિ, શાયર અથવા ભવિષ્ય ભાખનારની ઉપમાં આપી કહ્યું કે 'ભોળા માનસના ગિવશ્વાસ કરનારા લોકોને છેતરનાર દીવાનો બહુજ જલદી પોતોની અવદશાએ આવી પહોંચશે.' પરંતુ તેમની આ નિરર્થક માન્યતાઓનું પરિણામ જાણવા માટે કયામત સુધી તેમને રાહ જોવી ન પડી. અલ્લાહે જલદી આહંઝરત સ.અ.સ. તથા તેમની વચ્ચેના મતભેદોનો કેસલો કરી દીધો.

૮. આહંઝરત સ.અ.સ. ઉપર કુસ્આન ઘડી કાઢવાના આરોપનું આ આયતથી ખંડન કરવામાં આવ્યું છે. જો કાફરોના કહેવા પ્રમાણે તે અલ્લાહ તરફથી નથી ઊતારવામાં આવ્યું અને એક બનાવટી વસ્તુ છે તો તેમને અહીં પડકાર કરવામાં આવ્યો છે કે તેઓ કુસ્આનના જેવું કંઈક, જેમાં માનવજાતિની ભલાઈના મહત્વના સવાલો તથા ઉસૂલો (સિદ્ધાંતો)નું મનોહર શૈલીમાં વર્ણન કરવામાં આવ્યું હોય, તે

૩૬. શું કોઈ સર્જક વગર તેઓ આપમેળેજ પેદા થઈ ગયા હતા, અથવા તેમણે સ્વયં પોતાને સર્જ્યા છે?

૩૭. શું તેમણે આકાશ તથા પૃથ્વીનું સર્જન કર્યું છે? વાસ્તવમાં તેઓમાં ઈમાનનો અભાવ છે.

૩૮. શું તારા પરવરદિવારના ખજાના તેમના અધિકારમાં છે, અથવા તેઓ તેના સ્થક છે?

૩૯. શું તેમની પાસ કોઈ નીસરણી (૨) છે કે તેઓ આસમાનમાં ચડી વાતો સાંભળતા હોય? જો તેમ હોય તો તે સાંભળી આવનારાએ સ્પષ્ટ સનદ લાવવી જોઈએ.

૪૦. શું અલ્લાહ માટે પુત્રીઓ છે અને તમારા માટે પુત્રો છે? (૧૦)

૪૧. શું તું તેમની પાસેથી કોઈ વળતર માગી રહ્યા છે, જેના દેવાના ભાર તળે તેઓ દબાઈ ગયા હોય?

૪૨. શું તેઓ ગએબનું (ગુમનું) ઈલ્મ રાખે છે કે જેની તેઓ નોંધ કરી રાખે છે?

૪૩. શું તેઓ કોઈ ફરેબી ચાલો કરવા ચાહે છે? પરંતુ (સચ્ચાઈને) ન માનનારાઓજ પોતાની ચાલોમાં સપડાઈ જવાના છે.

૪૪. શું અલ્લાહ સિવાય તેમનો કોઈ બીજો મા'બુદ છે? અલ્લાહ તો તેનાથી બેહદ બૂબંદ છે, જેનો શરીફ તેઓ તેને કરાવે છે.

૪૫. અને જો તેઓ આકાશનો એક ટૂકડો પણ તૂટી પડતો જુએ તો કહેશે કે આ તો ઘણા પડોવાળું વાદળ છે. (૧૧)

રજૂ કરે, અથવા તેવું જ કંઈ સ્વવામાં તેઓ ચાહે તો બીજા ઈન્સાનો તથા જીવનોની સંયુક્ત મદદ લઈને પણ કોશિશ કરી જુએ. કુચ્ચાને મજાદ બહુજ ભારપૂર્વક એવો દાવો કરે છે કે તે અલ્લાહનું પોતાનું કલામ હોવાથી તેવું સ્વયં ઈન્સાનની શક્તિથી બહારની વાત છે.

૯. જો કાફરો કુદરતમાં કોઈ દખલ કરી શકે છે, તો આંહજરત સ.અ.સ. વિશે અલ્લાહના રસૂલ ન હોવાની દલીલો તેમને રજૂ કરવા દો.

૧૦. કાફરો પુત્રીઓને લા'નત ગણે છે છતાં અલ્લાહને તે સંબંધ આપવાથી તેઓ લગ્નજતા નથી.

૧૧. કાફરોની બેપરવાઈની આ હદ હોય છે કે જો તેમના ઉપર આકાશ પણ તૂટી પડતું દેખાશે તો તેઓ તેને આસમાની ચેતવણી નહિ પરંતુ અલ્લાહની રહેમત ગણી સ્વયં પોતાને છેતરતા રહેશે.

أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ ٣٦

أَمْ خَلَقُوا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بَلْ لَا يَوقِنُونَ ٣٧

أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَيْكَ أَمْ هُمُ الْمُصْطَرُونَ ٣٨

أَمْ لَهُمْ سُلَّمٌ يَسْتَمِعُونَ فِيهِ فَلْيَأْتِ مُسْتَعْتَبُهُمْ

بِسُلْطَنِ مِّيْنٍ ٣٩

أَمْ لَهُ الْبَنَاتُ وَلَكُمْ الْبَنُونَ ٤٠

أَمْ تَسْأَلُهُمْ أَجْرًا فَهُمْ مِنْ مَغْرَمٍ مُثْقَلُونَ ٤١

أَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ ٤٢

أَمْ يُرِيدُونَ كَيْدًا فَالَّذِينَ كَفَرُوا هُمْ الْمَكِيدُونَ ٤٣

أَمْ لَهُمْ آلٌ غَيْرُ اللَّهِ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ٤٤

وَأِنْ يَرَوْا كِسْفًا مِنَ السَّمَاءِ سَاقِطًا يَقُولُوا سَحَابٌ

مَرْكُومٌ ٤٥

૪૬. માટે તું તેમને છોડી દે, જ્યાં સુધી કે તે દિવસ આવે જ્યારે તેઓ ભયંકર ગર્જનાથી ઘેરાઈ જવાના છે.

૪૭. તે દિવસે તેમના ક્ષરેબ તેમને કામમાં નહિ આવે, ન તો તેમને કોઈની મદદ મળશે.

૪૮. અને ખરેખર જે લોકો ઝુલમ કરે છે તેમના માટે તે (અઝાબ)થી પહેલા પણ સજા છે, પરંતુ તેઓમાંના ઘણા બેખબર છે.

૪૯. માટે ધીરજપૂર્વક તારા પરવરદિગારના હુકમની રાહ જો, બેશક તું અમારી નિગરાનીમાં છે; અને જ્યારે તું (નિદ્રામાંથી) જાગે, ત્યારે તારા પાલનહારની હમ્દ સાથે તા'રીફ કરતો રહે.

૫૦. અને રાતના તારાઓ અસ્ત થવાના સમયે પણ તું તેની તસ્બીહ કરતો રહે. (રુકૂઅ-૨)

فَذَرَّهُمْ حَتَّىٰ يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي فِيهِ يُصْعَقُونَ ﴿٤٦﴾

يَوْمَ لَا يُغْنِي عَنْهُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٤٧﴾

وَأَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا عَذَابًا دُونَ ذَلِكَ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٨﴾

وَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ حِينَ تَقُومُ ﴿٤٩﴾

وَمِنَ اللَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَإِدْبَارَ النُّجُومِ ﴿٥٠﴾

سُورَةُ النَّجْمِ مَكِّيَّةٌ

અલ-નજમ

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. ખરતા તારાના સોગંદ છે.

૩. (કે) તારા સાથીએ કોઈ ભૂલ નથી કરી, ન તો ગુમરાહ થયો છે,

૪. ન તો તે પોતાના મનમાં ઉપજાવી કાઢેલી વાતો કરે છે.

૫. તે તો તેના ઉપર ઊતારવામાં આવેલી વહી છે.

૬. મહાશક્તિ(શાળી) એ જે તેને શીખવાળ્યું છે,

૭. તે સર્વસનાધારીએ (અર્થ ઉપર) પોતાને કાયમ કર્યો.

૮. અને જ્યારે તે ઊંચાણોમાં હતો ત્યારે (તેણે પોતાનો કલામ ઊતાર્યો),

૯. જ્યારે તે (રસૂલ અલ્લાહની) નજીક આવ્યો, ત્યારે (અલ્લાહ) તેની વધુ નજીક આવ્યો. ^(૧)

૧૦. જેમ સાઝ (વાજા)ના બે તારોમાંથી નીકળતા બે સુરો (એકતાન થઈ) નીકળે છે, બન્ને તેનાથી પણ વધુ નજીક. ^(૨)

૧૧. ત્યારે જે વહી કરવાની હતી તે વહી તેણે પોતાના બંદા ઉપર કરી.

૧૨. તેણે (રસૂલ) જે કંઈ જોયું ^(૩) હતું તેનાથી તેનું દિલ બેવકા ન હતું.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَىٰ ۝

مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَىٰ ۝

وَمَا يَنطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ ۝

إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ ۝

عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَىٰ ۝

ذُو مِرَّةٍ ۖ فَاسْتَوَىٰ ۝

وَهُوَ بِالْأُفُقِ الْأَعْلَىٰ ۝

ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّىٰ ۝

كَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ ۝

فَأَوْحَىٰ إِلَىٰ عَبْدِهِ مَا أَوْحَىٰ ۝

مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَىٰ ۝

૧. આ સૂરાહ આંહજરત સ.અ.સ.ના મએરાજ સાથે સંબંધ રાખે છે. જેમાં આંહજરત સ.અ.સ. તથા અલ્લાહતઆલાની વચ્ચે કંઈપણ અંતર રહેવા ન પામ્યું હતું.

૨. જેવી રીતે તાનપુરાના બે તારોમાંથી નીકળતા સૂરને એક સાથે બહાર કાઢતા તારો તે સૂરને એકજ ધ્વની દ્વારા વ્યકત કરે છે, તેવીજ રીતે અલ્લાહ તથા તેનો રસૂલ બન્ને મળી એકતાર બની ગયા, એકતાન બની ગયા.

૩. અલ્લાહ પોતાના નેક બંદાને એક સત્ય દ્રશ્ય દેખાડ્યું હતું તેની તરફ આ આયતનું સૂચન છે. આ સૂરાહમાં મએરાજની ઘટનાનું વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે, જેનાથી એવું સ્પષ્ટ થાય છે કે આંહજરત સ.અ.સ.નું મએરાજ રૂહાની હતું કારણકે આ ઘટના બેવાર બની હોય એવું સાક્ષ જણાય છે. જેનો ઉલ્લેખ આ પછી આવનારી આયત નં.૧૪માં પણ છે.

૧૩. છતાં પણ તેણે જે જોયું તેના વિશે તમે વાદવવાદ કરશો?

۱۳ أَفَسِرُّوْكَ عَلَىٰ مَآيَرٍ

૧૪. અને ખરેખર તેણે (ઊતરતી વેળા) અલ્લાહને બીજી વાર પણ જોયો હતો,

۱۴ وَلَقَدْ رَآهُ نَزْلَةً أُخْرَىٰ

૧૫. તે સીમાના છેડે બોરડીના ઝાડ પાસે,

૧૬. જ્યાં સદા રહેવાની જગત છે.

۱۵ عِنْدَ سِدْرَةِ الْبُنْتِى

૧૭. ત્યાં જે છવાઈ જનારું હતું તે બોરડીના ઝાડ ઉપર છવાઈ રહ્યું હતું (૪)

۱۶ عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَأْوَىٰ ۝ ۱۷ إِذْ يَخِصُّ السِّدْرَةَ مَا يَفِئُ ۝ ۱۸ مَازَاغَ الْبَصَرِ وَمَا طَفَ ۝ ۱۹ لَقَدْ رَأَىٰ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَىٰ

૧૮. ત્યારે તેની (રસૂલની) આંખો અંજઈ ન ગઈ, ન ભટકી ગઈ.

۱۸ مَازَاغَ الْبَصَرِ وَمَا طَفَ ۝ ۱۹

૧૯. ખરેખર, તેણે પોતાના રબની મોટી નિશાનીઓમાંની એક નિશાની જોઈ.

૨૦. હવે મને લા'ત અને (૫) ઉઝા 'વિશે જણાવો.

۲۰ أَفَرَأَيْتُمُ اللَّكَّ وَالْعُرَّىٰ ۝ ۲۱ وَمَوْتَةَ الثَّالِثَةِ الْأُخْرَىٰ ۝ ۲۲ لَكُمْ الدَّكْرُ وَلَهُ الْأُنْثَىٰ ۝ ۲۳ تِلْكَ إِذَا قُسِمَتْ فِئَتُهُ ۝ ۲۴ إِنْ هِيَ إِلَّا أَسَاءَ سَبَبٌ مِّنْهَا أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ مَّا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَمَا تَهْوَىٰ الْأَنْفُسُ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مِنْ رَبِّهِمُ الْهُدَىٰ ۝ ۲۵ أَمَرَ لِلنَّاسِ مَا تَكُنْ ۝ ۲۶ فَبِلَهُ الْأَخْرَىٰ وَالْأُولَىٰ ۝ ۲۷ وَكَرَمٍ مِّنْ مَّلِكٍ فِي السَّمَوَاتِ لَا تَعْنِي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِنْ بَعْدِ أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ لِبَنٍ يُشَاءُ وَ

૨૧. અને ત્રીજી (દેવી) મના'ત વિશે પણ! (શું તેઓ ઈબાદતના લાયક છે?)

૨૨. શું તમારા ભાગમાં પુત્રો આવ્યા અને તેના ભાગમાં પુત્રીઓ આવી!

૨૩. આ તો ભારે અન્યાયી વહેંચણી છે.

૨૪. આ તો માત્ર રાખવા પૂરતાજ નામો છે જે તમારા પૂર્વજોએ કલ્પી લીધા છે, જેના માટે અલ્લાહે કોઈ અધિકાર નથી આપ્યો. તેઓ માત્ર અટકળો અને પોતાના ઈરાદાઓ પ્રમાણે ચાલી રહ્યા છે; જ્યારે તેમના પાલનહાર તરફથી તો તેમને હિદાયત પહોંચી ચૂકી છે!

૨૫. શું ઈન્સાનને જે ચાહે તે મળવું જ જોઈએ?

૨૬. બલ્કે આ (દુનિયા) તેમજ આખરત બન્ને અલ્લાહના અધિકારમાં છે. (રુકૂઅ-૧)

૨૭. અને આસમાનોમાં ગમે તેટલા ફરિશ્તા હોય, પણ તેમની ભલામણ કદાપી કામ લાગશે નહિ. સિવાય

۲۱ تِلْكَ إِذَا قُسِمَتْ فِئَتُهُ ۝ ۲۲ إِنْ هِيَ إِلَّا أَسَاءَ سَبَبٌ مِّنْهَا أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ مَّا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَمَا تَهْوَىٰ الْأَنْفُسُ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مِنْ رَبِّهِمُ الْهُدَىٰ ۝ ۲۳

۲۴ أَمَرَ لِلنَّاسِ مَا تَكُنْ ۝ ۲۵ فَبِلَهُ الْأَخْرَىٰ وَالْأُولَىٰ ۝ ۲۶

۲۷ وَكَرَمٍ مِّنْ مَّلِكٍ فِي السَّمَوَاتِ لَا تَعْنِي شَفَاعَتُهُمْ

۲۸ شَيْئًا إِلَّا مِنْ بَعْدِ أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ لِبَنٍ يُشَاءُ وَ

۲۹

۳૦

۳૧

۳૨

۳૩

૪. બોરડીના ઝાડમાં અમૃતનો ગુણ હોવાની માન્યતા પ્રચલિત છે, જેના પાંદડાંને પાણીમાં ઊકાવીને તે પાણી વડે મૃતદેહોને નવડાવવામાં આવે છે, કે જેથી તે લાશમાં સડો ન થવા પામે. અહીં બોરડીના પાંદડાના ગુણને કુસ્માનના ગુણ સાથે સરખાવવામાં આવ્યો છે કે કુસ્માનની તા'લીમ (શિક્ષા) સદા રહેનારી છે. અને તે તા'લીમને મેળવનારામાં રૂહાની સડો કદાપિ નથી થતો.

૫. અરબોમાં લા'ત, ઉઝા અને મના'ત નામની કલ્પિત દેવીઓની પૂજા કરવામાં આવતી હતી.

કે અલ્લાહ જેને ચાહે શક્તિમંત (૬) (બલામણ કરવા) માટે પસંદ કરે.

૨૮. જે લોકો આખરત ઉપર યકીન નથી રાખતા તેમણે ફરિશ્તાઓને નારીજાતિ નામે (તો) આપ્યા છે,

૨૯. પરંતુ તેમના વિશે તેમને કોઈ જ્ઞાન નથી. તેઓ માત્ર તરંગોમાંજ રચતા હોય છે, અને તરંગો સત્યના સામે ટકતાં નથી.

૩૦. માટે જે અમારી યાદથી મોઢું ફેરવી લે છે અને દુનિયાના - જીવન સિવાય બીજું કંઈ નથી ચાહતો તેનાથી તું વિમૂખ થઈ જા.

૩૧. તેમના જ્ઞાનની આ જ હદ છે. ખરેખર તારો પાલનહાર તેને સારી પેઠે જાણે છે જે તેની રાહથી ઊતરી ગયો છે. અને તેને પણ સારી પેઠે જાણે છે જે હિદાયત પામ્યો છે.

૩૨. અને જે કંઈ આકાશો તથા પૃથ્વીમાં છે. તે સર્વસ્વ અલ્લાહનું છે જેનાથી તે ચાહે તો બદકારોને તેમની (બદીનો) બદલો આપે અને જેનાથી તે નેકી કરનારાઓને ઉત્તમ બદલો આપે,

૩૩. જે લોકો મોટા ગુનાહો તથા બેશરમીના (૭) કામોથી બચતા રહે છે; સિવાય કે તેમનાથી નાની ભૂલો થઈ ગઈ હોય. ખરેખર તારો પરવરદિગાર તો બેહદ બક્ષનારો છે. તે તમારી હાલતને તે સમયથી જાણે છે, જ્યારે તેમણે તમને માટીમાંથી પેદા કર્યા હતા અને જ્યારે તમે તમારી માતાના ગર્ભાશયમાં હતા, માટે તમે પવિત્રતાનો દાવો ન કરો. ખરો પરહેઝગાર કોણ છે. તેને તે સારી પેઠે જાણે છે. (રુકૂઅ-૨.)

૩૪. શું તેં ગુમરાહ થનારાને જોયો છે જે મોઢું ફેરવી લે છે,

૩૫. અને અલ્લાહના રાહમાં તેણે થોડુંક આપ્યું તે પણ અણગમથી?

يَرْحُ ①

إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ لَيَسْئُونَ الْمَلَائِكَةَ تَسْيَةً ②

وَمَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَ ③

إِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا ④

فَاعْرِضْ عَنْ مَنْ تَوَلَّى ⑤ عَنْ ذِكْرِنَا وَلَمْ يُرِدْ إِلَّا ⑥

الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ⑦

ذَلِكَ مِمَّا لَعَنَهُم مِّنَ الْعِلْمِ إِنْ رَبُّكَ هُوَ أَعْلَمُ ⑧

بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اهْتَدَى ⑨

وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ لِيُجْزِيَ ⑩

الَّذِينَ أَسَاءُوا بِمَا عَمِلُوا وَيُجْزِيَ الَّذِينَ أَحْسَنُوا ⑪

بِالْحُسْنِ ⑫

الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبِيرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشِ ⑬

إِنَّ اللَّهَ إِنْ رَبُّكَ ⑭ وَاسِعُ الْغَفْرِ ⑮ هُوَ أَعْلَمُ بِكُمْ ⑯

إِذْ أَنْشَأَكُم مِّنَ الْأَرْضِ وَإِذْ أَنْتُمْ أَجْتَه ⑰ فِي ⑱

بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ ⑲ فَلَا تَزْكُوا ⑳ أَنْفُسَكُمْ ㉑ هُوَ أَعْلَمُ ㉒

بِمَنْ أَتَقَى ㉓

أَفَرَأَيْتَ الَّذِي تَوَلَّى ㉔

وَأَعْطَى ㉕ قَلِيلًا ㉖ وَكَذَى ㉗

૬. ગુનાહગારોના બચાવ માટે બલામણ કરવી.

૭. માનવપ્રકૃતિનું નાના નાના દોષો તરફ ઢળતું વલણ, નાના પાપો કરવાની પ્રેરણા આપતા ઝબકારાઓ જે કોઈ અસર નથી મૂકી જતા, જેવાકે અજાણપણે પારકી સ્ત્રી ઉપર નજર પડવી, કોઈનું સુખ જોઈને હસદ કરવી. આ દોષો ક્ષણિક અને અણધાર્યા હોય છે, જેમાં બદદાનત કરવાનું પાપ નથી હોતું.

૩૬. શું તેની પાસે ગએબ (અદ્રખ) નું ઈલ્મ છે કે તે (પોતાના અંજમને) જોઈ શકતો હોય?

૩૭. શું તેને મૂસાની સહીકા (ધર્મશાસ્ત્રો)માં જે કંઈ છે તે જણાવવામાં નથી આવ્યું;

૩૮. અને ઈબ્રાહીમે જે (સહીકા) નું સંપૂર્ણરૂપે પાલન કર્યું હતું તે પણ—

૩૯. કે કોઈ પણ બોલે ઉઠાવનાર બીજનો બોલે (૮) નહિ ઉઠાવે;

૪૦. અને ઈન્સાન માટે બીજું કંઈ નથી સિવાય કે જેટલી તેણે મહેનત કરી હોય;

૪૧. અને તેની કરણીને અવશ્ય જોવામાં આવશેજ;

૪૨. પછી તેનો પૂરેપૂરો બદલો તેને આપવામાં આવશે;

૪૩. અને (દરેક વસ્તુને) તારા પાલનહાર પાસે આખરે જવાનું છે;

૪૪. બેશક તે જ છે જે, હસાવે છે અને તે જ રડાવે છે;

૪૫. અને તે જ છે જે મૃત્યુ નીપજાવે છે, અને જીવન આપે છે;

૪૬. અને તે જ નર માદાનું જોડું બનાવે છે,

૪૭. જ્યારે વીર્યબિંદુ ગર્ભાશયમાં જઈ પડે છે ત્યારે;

૪૮. વારંવાર સર્જન કરવાનું કામ તેજ કરે છે.

૪૯. અને તે જ છે જે કળ-સમૃદ્ધિ આપે છે અને દોલત આપી સંતોષ આપે છે.

૫૦. અને તે જ શિઅરાનો (૯) માલિક છે,

૫૧. અને તેણે જ આદ (ની કોમ) નો વિનાશ કર્યો હતો, જે પ્રથમ હતી,

૫૨. અને સમૂદ (ની કોમ)ને પણ, અને તેમનામાંથી કોઈને બાકી ન રહેવા દીધો.

أَعِنْدَكَ عِلْمُ الْغَيْبِ فَهَوِّرْهُ ۝

أَمْ لَمْ يُنَبِّأْ بِمَا فِي صُحُفِ مُوسَى ۝

وَرَأَاهِمْ إِبْرَاهِيمَ الَّذِي وَفَّى ۝

أَلَا تَرَىٰ وَازِرَةً وَّرَرْ أٰخَرَىٰ ۝

وَأَنْ لَّيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَىٰ ۝

وَأَنَّ سَعْيَهُ سَوْفَ يُرَىٰ ۝

ثُمَّ يُجْزَاهُ الْجَزَاءُ الْأَوَّلَىٰ ۝

وَأَنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ الْمُنْتَهَىٰ ۝

وَأَنَّهُ هُوَ أَضْحَكَ وَأَبْكَىٰ ۝

وَأَنَّهُ هُوَ أَمَاتٌ وَأَحْيَا ۝

وَأَنَّهُ خَلَقَ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنثَىٰ ۝

مِنْ نُطْفَةٍ إِذَا تُنْحَىٰ ۝

وَأَنَّ عَلَيْهِ النَّشَآةَ الْآخِرَىٰ ۝

وَأَنَّهُ هُوَ أَغْنَىٰ وَأَقْنَىٰ ۝

وَأَنَّهُ هُوَ رَبُّ الشَّعْرَىٰ ۝

وَأَنَّهُ أَهْلَكَ عَادًا الْأُولَىٰ ۝

وَتَمُودًا فَمَا أَغْنَىٰ ۝

૮. કરણીનો બદલો કરણી કરનારોજ ભોગવશે કોઈ એક બીજના ગુનાહોને રસ્મી માન્યતાઓ પ્રમાણે વિધિ-સિદ્ધિ અથવા ક્રિયાકાંડ દ્વારા માફ નહિ કરાવી શકાય.

૯. અરબોમાં શુભ શુકન માટે ‘શિઅરા’ નામના તારાની પૂજા કરવાની રસમ હતી. આ તારાને અંગ્રેજોમાં ‘સાઈરસ’ કહે છે.

૫૩. અને નૂહની કોમનો પણ (પહેલાં તેણે વિનાશ કર્યો હતો), ખરેખર તે લોકો બેહદ અલિમ અને હદ બહારના નાકરમાન હતા.

૫૪. અને તેણે જ (લૂતની) બદકાર વસ્તીને ઉથલાવી મારી હતી.

૫૫. અને તે (વસ્તી)ના ઉપર જે ફરી વળવાનું (૧૦) હતું તે ફરી વળ્યું.

૫૬. તો પછી (હે માનવ પ્રાણી) તારા પાલનહારની કઈ કઈ ને'મતોમાં તું શંકા કરતો રહીશ?

૫૭. પહેલાંના ચેતવનારાઓ જેવોજ આ એક ચેતવનાર છે. (૧૧)

૫૮. (જે ઘડી) આવવાની હતી છે તે નજીક આવી લાગી છે.

૫૯. જેને અલ્લાહ સિવાય કોઈ ટાળી નહિ શકે.

૬૦. શું તમને આ કલામથી આશ્ચર્ય થાય છે?

૬૧. જેથી તમે હસો છો, અને રડતા નથી?

૬૨. અને તમે ધમંડથી બેપરવાઈ કરશો?

૬૩. અલ્લાહને સિજદો કરો, અને તેની બંદગી કરો (૧૨) (હોશમાં આવો). (રુકૂઅ-૩)

وَقَوْمُ نُوحٍ مِّن قَبْلُ إِنَّهُمْ كَانُوا هُمْ أَظْلَمَ وَأَطْلَمَ ۝

وَالنُّفُوكَةَ أَهْوَى ۝

فَعَسَىٰ مَا تَشْتَرِي ۝

فَيَأْتِي الْآلَاءَ رَبِّكَ تَتَمَارَى ۝

هَذَا نَذِيرٌ مِّنَ النَّذِيرِ الْأُولَى ۝

أَزِفَتِ الْأَرْفَةُ ۝

لَيْسَ لَهَا مِن دُونِ اللَّهِ كَاشِفَةٌ ۝

أَفَمِنْ هَذَا الْحَدِيثِ تَعْجَبُونَ ۝

وَتَضْحَكُونَ وَلَا تَبْكُونَ ۝

وَأَنْتُمْ سِيدُونَ ۝

فَاسْجُدُوا لِلَّهِ وَاعْبُدُوا ۝

૧૦. (અ) સર્વનાશ ફરી વળ્યો (બ) પ્રલયમાં જમીન કાટવાથી તેઓ તેમાં દટાઈ ગયા અને તેમના ઉપર ધૂળ ફરી વળી.

૧૧. આંહારત સ.અ.સ.ને માન્ય ન રાખનારાઓને પહેલાની કોમોના અનેક દાખલાઓ આપવામાં આવ્યા પરંતુ તેમણે પોતાની વલણ ન બદલી અને એવીજ વર્તનાણુક કાયમ રાખી જેવી દરેક નાબૂદ થનારાઓ કરતા રહ્યા હતા.

૧૨. તેજ વિશ્વ નિયંત્રતા છે, તમામ જહાનોનો ખાલિક વ માલિક છે.

سُورَةُ الْقَمَرِ مَكِّيَّةٌ

(૫૪)

અલ - કમર

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. (તે) ઘડી આવી પહોંચી છે અને ચંદ્ર કાટી ગયો^(૧) છે.

૩. અને જો તેઓ કોઈ નિશાની જુએ છે તો મોઢું ફેરવી કહે છે 'આવું જાદૂ તો હમેશાથી ચાલતું જ આવ્યું છે!'

૪. તેઓ (સત્યનો) અનાદર કરી પોતાની મનોસૃષ્ટિમાં મહાલતા હોય છે. પરંતુ દરેક કોમનો એક સમય નક્કી થયેલો હોય છે.^(૨)

૫. હવે તેમની પાસે એવી ખબર આવી પહોંચી છે જેમાં તેમના માટે ચેતવણી છે,

૬. જેમાં સંપૂર્ણ શાણપણ છે; પરંતુ ચેતવણી તેમને લાભદાયક નથી થતી.

૭. માટે તું તેમનાથી વિમુખ થઈ જા. (અને) જે દિવસે પુકારનારો તેમને અણગમની વસ્તુ તરફ બોલાવશે,

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اِقْرَبْتَ السَّاعَةَ ۖ اُنْشَقَّ الْقَمَرُ ۚ

وَ اِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرِضُوْا وَيَقُوْلُوْا سِحْرٌ

مُسْتَمِرٌّ ۝

وَ كَذَّبُوْا وَ اتَّبَعُوْا اَهْوَاءَهُمْ وَ كُلٌّ مُّسْتَقِرٌّ ۝

وَ لَقَدْ جَاءَهُمْ مِنَ الْاَنْبَاءِ مَا فِيْهِ مُّذَجَرٌ ۝

حِكْمَةٌ بَالِغَةٌ ۚ فَمَا تُغْنِ التَّنْذِرُ ۝

فَتَوَلَّ عَنْهُمْ يَوْمَ يَدْعُ الدَّاعِ اِلَى شَيْءٍ تُكْرَهُ ۝

۝

૧. ચાંદના બે ટૂકડા થતા જોવા ઈન્સાનની આંખ માટે કુદરતના નિયમ વિરુદ્ધ હોય કે ન હોય પરંતુ આ ઐતિહાસિક અને ચમત્કારિક ઘટના બનવા પામી છે તેમાં કોઈ શંકા નથી; ન તો કુદરતના તમામ રહસ્યોની સંપૂર્ણ સમજ રાખતો હોવાનો કોઈ દાવો કરી શકે છે.

આંહારત સ.અ.સ.ના સહાબી હઝરત ઈબને મસૂદના ધારવા પ્રમાણે ચાંદના ટૂકડા થયા હોવાની ઘટના આંહારત સ.અ.સ.ના જીવન દરમિયાન થવા પામી હતી. ઈમામ ગઝાલી તથા શાહ વલી અલ્લાહના મંતવ્યમાં ચાંદના ટૂકડા ન થયા હતા, પરંતુ અલ્લાહે જોનારાઓને એવોજ આભાસ કરાવ્યો હતો. હઝરત ઈબને અબ્બાસ અને શાહ અબ્દુલ અઝીઝના મંતવ્યમાં ચંદ્રગ્રહણ જેવું કંઈ થવા પામ્યું હતું. કંઈ પણ હોય પરંતુ કાફરોની ચાંદના ટૂકડા કરવાની માંગણી ઉપર આંહારત સ.અ.સ.ના સમયમાં થએલા અનેક મો'જાઓમાં આ એક મો'જો હતો. કાફરોના સવાલનો જવાબ તેજ ક્ષણે તેમને મળી ગયો હતો, માટે તે એક સાધારણ ચંદ્રગ્રહણ ન હતું.

૨. કાફરો માટે ગણત્રીના દિવસોજ બાકી રહી ગયા છે. તેમના પરાજયનો કેસલો અપાઈ ગયો છે.

૮. ત્યારે તેમની આંખો મિચાચેલી હશે અને તેઓ કબરોમાંથી તીડોની જેમ ઊભારાતા ચોમેર નાસભાગ કરશે, (અને)

૯. પુકારનારા તરફ ત્વરિત ગતિએ દોડતાં કાફરો કહેશે 'આ ખરેખર બહુજ સખત દિવસ છે.'

૧૦. તેમની પહેલાં નૂહની કોમે (સત્યનો) ઈન્કાર કર્યો, યાને અમારા બંદાને ખોટો ઠરાવ્યો. અને તેને દીવાનો તેમજ નફરત કરવા લાયક ઠરાવ્યો. (૩)

૧૧. જેથી તેણે પોતાના રબને દુઆ કરી કહ્યું 'હું તો હારી ગયો છું, તું જ (મારી) સહાયતા કર.

૧૨. ત્યારે અમે આકાશના દ્વારો ખોલી તેમાંથી ધોધમાર પાણી વરસાવ્યું.

૧૩. અને અમે ધરતી ફાડી તેમાંથી જળની ધારાઓ વહેડાવી અને (અન્ને) જળ (૪) પ્રવાહો પોતાનું નિર્મિત કાર્ય પૂરું કરવા માટે ભળી ગયા.

૧૪. અને નૂહને અમે ખીલાથી જોડેલા પાટીઆ (ના વહાણ) ઉપર સવાર કર્યો.

૧૫. જે અમારી દેખરેખ નીચે તરતો રહ્યો. આ તેનો બદલો હતો જેને (લોકોએ) તરછેડયો હતો.

૧૬. અમે આ (ઘટના)ને એક નિશાની બનાવી હતી, (પરંતુ) કોઈ છે જે તેનાથી નસિહત લે?

૧૭. (જોઈ લો) પછી મારો અજાબ કેવો (ભયંકર) હતો અને કેવી હતી મારી ચેતવણી!

૧૮. અને ખરેખર અમે કુસ્આનને બોધ ગ્રહણ કરવા માટે સરળ બનાવ્યું છે, પરંતુ કોઈ છે જે તેનાથી નસિહત લે?

૧૯. આદની કોમે પણ ઈન્કાર કર્યો, પછી મારો અજાબ કેવો (ભયંકર) હતો અને મારી ચેતવણી કેવી હતી!

૨૦. તેમની ઉપર અમે કદીપણ ન ટળનારી બદબખ્તીવાળા દિવસે પ્રચંડ વાવાઝાડું મોકલાવ્યું.

حُشْعًا أَبْصَارُهُمْ يَخْرُجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ كَأَنَّهُمْ

جَرَادٌ مُنْتَشِرٌ ①

مُهْطِعِينَ إِلَى الدَّاعِ يَقُولُ الْكَافِرُونَ هَذَا

يَوْمٌ عَسِيرٌ ②

كَذَبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ فَكَذَّبُوا عَبْدَنَا وَقَالُوا

مَجْنُونٌ وَارْدُجِرَ ③

فَدَعَا رَبَّهُ أَنِّي مَغْلُوبٌ فَأَنْتَصِرْ ④

فَفَتَحْنَا أَبْوَابَ السَّمَاءِ بِمَاءٍ مُنْهَرٍ ⑤

وَوَجَرْنَا الْأَرْضَ عُيُونًا فَالْتَقَى الْمَاءُ عَلَى أَمْرٍ

قَدْ قَدِرَ ⑥

وَحَمَلْنَاهُ عَلَى ذَاتِ أَلْوَاحٍ وَدُسُرٍ ⑦

تَجْرِي بِأَعْيُنِنَا جَزَاءً لِمَن كَانَ كُفِرَ ⑧

وَلَقَدْ تَرَكْنَاهَا آيَةً فَهَلْ مِنْ مُدَكِّرٍ ⑨

فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذْرٍ ⑩

وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَكِّرٍ ⑪

كَذَبَتْ عَادٌ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذْرٍ ⑫

إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي يَوْمِ نَحْسٍ

مُتَّبِعٍ ⑬

૩. હઝરત નૂહ (અ)ની કોમ અરબિયાની ઉત્તરમાં ઈરાકમાં વસેલી હતી. આદ દક્ષિણમાં હદરામૂત યમનમાં હતા, જ્યારે સમૂદ ઉત્તર દક્ષિણમાં હિજાઝ તથા ફલસ્તીનમાં વસેલા હતા, અને પાયમાલી વહોરનારી લૂતની કોમ સદોમ તથા ગમુરામાં, ફલસ્તીનમાં વસેલી હતી. આ સર્વ કોમોની દુર્દશા તેમની નાફરમાનીઓના કારણે થઈ હતી.

૪. આ જળપ્રલયથી હઝરત નૂહ (અ)ની કોમનો વિનાશ થયો હતો.

૨૧. જે ઈન્સાનને ખજૂરીના થડની જેમ ઊંચકી કૂંકતું હતું.

૨૨. (જુઓ) મારો અઝાબ કેવો (ભયંકર) હતો અને કેવી હતી મારી ચેતવણી?

૨૩. અને ખરેખર અમે કુસ્આનને (સમજવા માટે) આસાન બનાવ્યું છે. પરંતુ કોઈ છે જે તેનાથી નસિહત લે? (રુકૂઅ-૧)

૨૪. સમૂદ (ની કોમે પણ) ચેતવનારાઓને જૂઠ્ઠા ઠરાવ્યા.

૨૫. અને તેમણે કહ્યું 'શું, અમારામાંની એક જ વ્યક્તિ જે કહે તે પ્રમાણે અમે અનુસરીએ? તો અવશ્ય અમે ખુલ્લી ગુમરાહીમાં પડી જશું, દીવાના ગણાશું.

૨૬. 'શું અમારામાંથી કેવળ તેના ઉપરજ નસિહતની વહી ઊતારવામાં આવી છે? નહિ, તે ખોટી બડાઈઓ હાંકનારો છે.'

૨૭. 'દહાડો ચડતાંજ તેમને ભાન આવી જશે કે ખોટી બડાઈઓ હાંકનારો કોણ છે!

૨૮. 'અમે તેમની કસોટી માટે એક ઊંટડી મોકલશું માટે તું તેમની હીલચાલ જોતો રહે, (હે સાલેહ), ધીરજ રાખ.

૨૯. 'અને તેમને કહે કે (ઊંટડી તથા) તેમની વચ્ચે પાણી વહેચાએલું છે માટે પ્રત્યેક પોતાના વારા પ્રમાણે (પાણી પાસે) આવે.'^(૫)

૩૦. પરંતુ તેમણે પોતાના એક સાથીને બોલાવ્યો જેણે ઊંટડીને ઘૂંટણીએથી કાપી (મારી) નાખી.

૩૧. (પછી જુઓ) મારો અઝાબ કેવો (ભયંકર) હતો અને કેવી હતી મારી ચેતવણી!

૩૨. અને અમે તેમને એક ભયંકર સૂસવાટો મોકલ્યો જેથી તેઓ સૂક્કા ભૂસા જેવા થઈ (ઊડી) ગયા.^(૬)

૩૩. અને ખરેખર અમે કુસ્આનને બોધ લેવા માટે બહુજ સહેલું કરી દીધું છે, પરંતુ છે કોઈ જે તેનાથી નસિહત લે?

تَنْزِعُ النَّاسَ كَأَنَّهُمْ أَحْجَارٌ يَّخْلُ مُنْقَعِرٌ ۝

فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذْرِي ۝

وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَكِّرٍ ۝

كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِالنُّذُرِ ۝

فَقَالُوا أَبَشْرًا مِثْلًا وَاحِدًا نَتَّبِعُهُ إِنَّا إِذَا تَفَيَّ

صَلَّيْ وَسَعُرٍ ۝

ءَأْتَى الذِّكْرُ عَلَيْهِ مِنْ بَيْنِنَا بَلْ هُوَ كَذَّابٌ

أَشِرٌّ ۝

سَيَعْلَمُونَ عَذَابَ الْكَذَّابِ الْإِشْرِ ۝

إِنَّا مُرْسِلُوا السَّاعَةِ فِتْنَةً لَهُمْ فَامْرُتَقِبْهُمْ

وَاصْطَبِرْ ۝

وَنَبِّئْهُمْ أَنَّ الْمَاءَ قِسْمَةٌ بَيْنَهُمْ كُلُّ شَرْبٍ

مُخْتَصَرٌ ۝

فَنَادَوْا صَاحِبَهُمْ فَتَعَاطَى فَعَقَرَ ۝

فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذْرِي ۝

إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ صَيَّعَةً وَاحِدَةً فَكَانُوا

كَهَشِيمٍ الْمَخْتَصِرِ ۝

وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَكِّرٍ ۝

૫. ઊંટડીને પાણી પીવા માટે વારો આપવો એક શુભ તથા સવાબનું કામ ગણાતું.

૬. જેમ અનાજના સૂક્કા ભોથાં છુંદાઈને ભૂક્કો બની જાય છે તેવી રીતે અઝાબના પરિણામે તેમની દશા કિંમત વજરનાં ભોથાં જેવી બની ગઈ અથવા તેઓ હવામાં ઊડી ગયાં.

૩૪. લૂતની કોમે પણ રસૂલોને જૂઠ્ઠા કરાવ્યા.

૩૫. ત્યારે અમે તેમના ઉપર પથ્થરોની વર્ષા કરી, સિવાય લૂતના પરિવાર ઉપર, જેને અમે સૂર્યોદય પહેલાં બહાર કાઢી લાવ્યા.

૩૬. આ અમારા તરફથી ઉપકાર હતો. આવી રીતે અમે ઉપકાર માનનારાઓને બદલો આપતા રહીએ છીએ.

૩૭. અને લૂતે તેમને અમારી પકડ વિશે ચેતવ્યો હતો પરંતુ તેમણે ચેતવણી વિશે શંકા કરી.

૩૮. અને તે લોકોએ તેને મહેમાનોથી દૂર હટાવવાનો અને તેમને^(૭) ઉઠાવી જવાનો પ્રયત્ન કર્યો. જેથી અમે તેમની આંખોમાં અંધાપો નાખી દીધો. (અમે કહ્યું) ‘હવે તમે મારા અઝાબ અને મારી ચેતવણીનો સ્વાદ ચાખો.’

૩૯. અને પેરોઢિયું થતાંજ તે ન ટળનારા અઝાબે તેમને (અચાનક) ઘેરી લીધા.

૪૦. (અમે કહ્યું) ‘હવે તમે મારા અઝાબ અને મારી ચેતવણીનો સ્વાદ ચાખો.’

૪૧. અને અમે કુરઆનને સમજવા માટે સહેલું કરી દીધું છે, છે કોઈ છે જે તેનાથી નસિહત લે? (રુકૂઅ ૧.)

૪૨. અને ફિરઝોનની કોમ પાસે પણ ચેતવાનારા પહોંચ્યા હતા.

૪૩. (પણ) તેમણે અમારી બધી નિશાનીઓને જૂઠી, ઠરાવી, જેથી અમે તેમને એવી પકડમાં લીધા જે એક ઝબરદસ્ત, શક્તિશાળીની ભીંસ હતી.’

૪૪. શું તમારામાંના કાફરો તેમનાથી બહેતર^(૮) છે? અથવા દિવ્ય કલામમાં તમારા માટે કોઈ છૂટ રાખવામાં આવી છે.

كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ بِالنُّذُرِ ۝

إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ حَاصِبًا إِلَّا آلَ لُوطٍ نَّجَّيْنَاهُمْ بِسَحَرٍ ۝

فَعَبَا مِنْ عِندِنَا كَذَلِكَ نَجْزِي مَنْ شَكَرَ ۝

وَلَقَدْ أَنذَرَهُمْ بَطْشَتَنَا فَتَمَارَا بِالنُّذُرِ ۝

وَلَقَدْ رَاوَدُوهُ عَنْ ضَيْفِهِ فَطَسَّأَ أَعْيُنُهُمْ فَذُوقُوا عَذَابِي وَنُذُرِ ۝

وَلَقَدْ صَبَحَهُمْ بُكْرَةً عَذَابٌ مُسْتَقِرٌّ ۝

فَذُوقُوا عَذَابِي وَنُذُرِ ۝

وَلَقَدْ يَسْرْنَا الْقُرْآنَ لِلَّذِي كَرِهَ لِمَنْ مَذْكُرٍ ۝

وَلَقَدْ جَاءَ آلَ فِرْعَوْنَ التَّنْذُرُ ۝

كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كُلِّهَا فَأَخَذْنَاهُمْ أَخْذَ عَزِيزٍ مُقْتَدِرٍ ۝

أَلْقَاكُمْ خِيَرَةً مِنْ أَوْلِيَّكُمْ أَمْ لَكُمْ بَرَاءَةٌ فِي الزُّبُرِ ۝

૭. લોકોએ હઝરત લૂત(અ)ને તેમના મહેમાનોથી દૂર કરવાની કોશિશ કરી કે તેઓ મહેમાનોને ઉઠાવી જાય પરંતુ તેઓ કાવ્યા નહિ. તે મહેમાનો બાદમાં ગુપ્ત સ્થળે ચાલ્યા ગયા હતા, અને ફરી દેખાયા નહિ, અર્થાત અલ્લાહે તેમનું લક્ષ મહેમાનો તરફથી હટાવી દીધું હશે.

૮. ‘શું કુરશો પોતાને નૂહ, હૂદ, લૂત અથવા મૂસાની કોમથી વધુ બળવાન સમજે છે કે તેઓ અલ્લાહની સજાથી બચી શકશે?’

૪૫. શું તેઓ કહે છે કે તેમનું લશ્કર કતેલ પામ્યું છે?

أَمْ يَقُولُونَ نَحْنُ جَبِيعٌ مُّنتَصِرٌ ﴿٥٥﴾

૪૬. (તો) હવે તેમના લશ્કરોને શિકસ્ત આપવામાં આવશે અને તેઓ પીઠ ફેરવી (નાસી) જશે. (૯)

سَيُهْزَمُ الْجَنْعُ وَيُوَلُّونَ الدُّبُرَ ﴿٥٦﴾

૪૭. બદકે તેમના માટે નક્કી થએલો સમય તે ઘડી (કયામતની) છે જે ઘડી બેહદ આકતરૂપ અને બેહદ કડવી હશે.

بَلِ السَّاعَةُ مَوْعِدُهُمْ وَالسَّاعَةُ أَذًى وَآمُرُ ﴿٥٧﴾

૪૮. ખરેજ, ગુનાહગારો ગંભીર ભૂલમાં છે અને તેમની અક્કલ બહાર મારી ગઈ છે.

إِنَّ الْجَرِيمِينَ فِي ضَلَالٍ وَسُعُرٍ ﴿٥٨﴾

૪૯. તે દિવસે તેમને ઘસડીને ઊંધ-મૂંધ (૧૦) આગમાં ફેંકવામાં આવશે, (અને કહેવામાં આવશે) ‘દોષખની દાઝનો સ્વાદ લો.’

يَوْمَ يُنْفَخُونَ فِي النَّارِ عَلَى وُجُوهِهِمْ ذُوقُوا ﴿٥٩﴾

૫૦. ખરેજ અમે દરેક વસ્તુ પ્રમાણસર પેદા કરી છે.

مَسَّ سَقَرَ ﴿٦٠﴾

૫૧. અને અમારો હુકમ તો જાણે આખનો એકજ પલકારો.

إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ ﴿٦١﴾

૫૨. ખરેજ, અમે તમારા જેવી અનેક કોમોનો વિનાશ કરી ચૂક્યા છીએ. શું તેનાથી કોઈ ઈબ્રત (બોધ) લેશે?

وَمَا أَمْرُنَا إِلَّا وَاحِدَةٌ كَلَمْحٍ بِالْبَصَرِ ﴿٦٢﴾

وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا شَبَابَكُمْ فَهَلْ مِنْ مُّدْكِرٍ ﴿٦٣﴾

૯. આ ભવ્ય પેશગોઈ (આગાહી) મક્કાની બળવાન કોજના જંગે બદરના પરાજય સાથે સંબંધ રાખતી હતી. તે સમયે મુસ્લિમ કોજ સંખ્યાની તથા હથિયાર સરંજામની દ્રષ્ટિએ બહુજ કમઝોર હતી, અને જંગ શરૂ થતાં પહેલાં આંહારત સ.અ.સ.એ અલ્લાહ પાસે દુઆ માગી કહ્યું ‘હે મારા પરવરદિગાર, આજે હું તારી પાસે તારું વચન પૂરું કરવાની પ્રાર્થના કરું છું. જો આ નાનકડું ટોળું આજે નષ્ટ થઈ જશે, તો તારું નામ લેનારા આ ધરની ઉપરથી સદંતર નાબૂદ થઈ જશે.’ (બૂખારી). આ દુઆ બાદ આંહારત સ.અ.સ. પોતાના ખેમાની બહાર આવ્યા અને આ આયતની તલાવત ફરમાવી ‘હવે તેમના લશ્કરોનો પરાજય થશે અને તેઓ પીઠ ફેરવી (નાસી) જશે.’

૧૦. બદરનો પરાજય કુરેશો માટે એક મોટી બદબખ્તી હતી. તેમની આબરૂ તથા સત્તાના ચૂરેચૂરા ઊડી ગયા. અને તેમના લગભગ બધા સરદારો માર્યા ગયા. જેમનાં શબોને ઘસડી ઊંડા ખાડામાં ફેંકવામાં આવ્યા હતા; ત્યારે આંહારત સ.અ.સ. તે ખાડાના કિનારે આવીને કહ્યું ‘શું જેનો તમને તમારા પાલનહારે વાયદો આપ્યો હતો. તે તેમને મળી ગયું? જેનું મને મારા પરવરદિગારે વચન આપ્યું હતું તે મને તો આજે મળી ગયું છે.’ (બૂખારી કિતાબુલ-મગાઝી) જંગે બદરમાં કુરેશોની શિકસ્ત એક વીજળીના કડાકાની જેમ આવી, જે સંપૂર્ણ રીતે તેમના ઉપર એકદમ ફરી વળી હતી. તેમની જાહોજલાલી આખના એક પલકારામાંજ નષ્ટ થઈ ગઈ.’

૫૩. અને તેમના તમામ કૃત્યો^(૧૧)
આમાલનામામાં લખાએલા છે.

૫૪. અને તેમાં દરેક નાની મોટી બાબતની નોંધ
થએલી છે.

૫૫. બેશક, પરહેઝગારો બગીચાઓ તથા ઝરણાં વચ્ચે
હશે.

૫૬. તે સર્વસત્તાધારી સાથે સચ્ચાઈની રાજધાનીમાં
(નિવાસ કરશે).
(રુકૂઅ-૩)

وَكُلُّ شَيْءٍ فَعَلُوهُ فِي الرَّبْرِ ۝

وَكُلُّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ مُسْتَقَرٌّ ۝

إِنَّ السَّاقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَهَرٍ ۝

فِي مَقْعَدٍ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِكٍ مُّقْتَدِرٍ ۝

૧૧. ઈન્સાનના આમાલની નાનામાં નાની નેકી અથવા બદીના કુદરતના નીમાએલા નિયમ પ્રમાણે
નીકળતાં પરિણામોને રોકી નથી શકાતું.

سُورَةُ الرَّحْمَنِ مَكِّيَّةٌ

અલ-રેહમાન

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. (તે) રહેમાન (કૃપાવંત) જ છે.

૩. (જેણે) કુરઆનનું શિક્ષણ આપ્યું.

૪. તેણેજ ઈન્સાનને પેદા કર્યો.

૫. (અને) તેણેજ તેને સ્પષ્ટ બોલતાં શીખવ્યું.

૬. સૂર્ય તથા ચંદ્ર તેમની વ્યવસ્થિત ચક્રમાં (ચાલતાજ) રહેશે.

૭. અને વેલા તથા વૃક્ષો (અલ્લાહનેજ) સિજદા^(૧) કરતા રહેશે.

૮. આકાશને તેણે અદ્ધર રાખ્યું અને મિઝાન^(૨) કાયમ કરી,

૯. કે તમે પરિમિત^(૩) હદથી બહાર ન જાઓ.

૧૦. માટે ન્યાયપૂર્વક તોલ કરો અને માપમાં ઓછું ન આપો.

૧૧. અને તેણે ઘરતીને (પોતાના) મખ્લૂક માટે કાયમ કરી છે,

૧૨. જેમાં દરેક પ્રકારના ફળ તથા ગુચ્છાદાર ખજૂરીઓ છે.

૧૩. અને કોતરાંવાળું અનાજ તથા સુગંધિત જડીબૂટીઓ છે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

الرَّحْمَنِ ②

عَلَّمَ الْقُرْآنَ ③

خَلَقَ الْإِنْسَانَ ④

عَلَّمَهُ الْبَيَانَ ⑤

الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ يَحْسَبَانِ ⑥

وَالنَّجْمُ وَالشَّجَرُ يَسْجُدَانِ ⑦

وَالسَّمَاءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ ⑧

أَلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ ⑨

وَأَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ ⑩

وَالْأَرْضَ وَضَعَهَا لِلْأَنْعَامِ ⑪

فِيهَا فَاكِهَةٌ وَالنَّخْلُ ذَاتُ الْأَكْمَامِ ⑫

وَالْحَبُّ ذُو الْعَصْفِ وَالرَّيْحَانُ ⑬

૧. 'સિજદા' આ અરબી શબ્દોનો કુરઆન-મજીદમાં ઘણી જગ્યાએ પ્રયોગ થયો છે જ્યાં તેનો ભાવાર્થ નમવાનો નથી લેવામાં આવ્યો. અહીં પણ તેનો અર્થ 'હુકમની તાબેદારી' અથવા 'આજ્ઞા કે ઈચ્છાને આધીને થવું' તેવો નીકળે છે.

૨. 'મિઝાન' ત્રાંજવા, સારાસારનો વિવેક, ઈન્સાફ, દરેક વસ્તુનું પ્રમાણસર નિર્માણ પૃથ્વીનું તથા અન્ય ગ્રહોનું પોતાની મર્યાદાઓમાં રહી ભ્રમણ કરવું, 'સમતુલા', પરિમિત, 'માપસર અંદાજથી' વગેરે વગેરે.

૩. અલ્લાહ તરફથી મુકરર કરવામાં આવેલી હદોથી બહાર ન જાઓ.

૧૪. તો (હે ઈન્સાનો તથા જીન્નો) તમે બન્ને^(૪)
તમારા પાલનહારની કઈ કઈ ને 'મતોનો ઈન્કાર કરશો.

૧૫. તેણે ઈન્સાનને કીકરા જેવી સૂક્તી
ખણખણતી માટીમાંથી પેદા કર્યો છે.

૧૬. અને જીન્નને તેણે અગ્નિની^(૫)
જવાળામાંથી પેદા કર્યો છે.

૧૭. તો (જીન્નો તથા ઈન્સાનો) તમે બન્ને
તમારા સર્જનહારની કઈ કઈ ને 'મતોનો ઈન્કાર
કરશો?

૧૮. જે બન્ને ઉદય સ્થાનોનો તથા બન્ને અસ્ત
સ્થાનોનો માલિક છે!

૧૯. તો તમે બન્ને તમારા પાલનહારની કઈ કઈ
ને 'મતોનો ઈન્કાર કરશો?

૨૦. તેણે બે સમુદ્રો^(૬) એવી રીતે ચલાવ્યા છે કે
જે (યથા સમયે) બન્ને મળીને એક થઈ જશે.

૨૧. (અત્યારે) તેમની વચ્ચે આડ છે જેથી
એકબીજામાં દાખલ નથી થતા.

૨૨. તો તમે બન્ને તમારા પાલનહારની કઈ કઈ
ને 'મતોનો ઈન્કાર કરશો?

૨૩. જે સમુદ્રમાંથી મોતી તથા પરવાળા નીકળે
છે.

૨૪. તો તમે બન્ને તમારા પાલનહારની કઈ કઈ
ને 'મતોનો ઈન્કાર કરશો.

૨૫. અને ઊંચા વહાણો (પણ) તેનાંજ છે જે
સમુદ્રની (સપાટી ઉપર) પર્વતોની જેમ ઊભા હોય છે.

૨૬. તો તમે બન્ને તમારા પાલનહારની કઈ કઈ
ને 'મતોનો ઈન્કાર કરશો. (રુકૂઅઃ ૧)

فَيَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ رَبِّكَمَّا تَكْذِبُ ۝

خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ كَالْفَخَّارِ ۝

وَخَلَقَ الْجَانَّ مِنْ مَّارِجٍ مِنْ نَارٍ ۝

فَيَا أَيُّهَا الْجَانُّ رَبِّكَمَّا تَكْذِبُ ۝

رَبُّ الشَّرْقَيْنِ وَرَبُّ الْمَغْرِبَيْنِ ۝

فَيَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ رَبِّكَمَّا تَكْذِبُ ۝

مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ ۝

بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ ۝

فَيَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ رَبِّكَمَّا تَكْذِبُ ۝

يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللُّؤْلُؤُ وَالْمَرْجَانُ ۝

فَيَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ رَبِّكَمَّا تَكْذِبُ ۝

وَلَهُ الْجَوَارِ الْمُنشَآتُ فِي الْبَحْرِ كَالْأَعْلَامِ ۝

فَيَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ رَبِّكَمَّا تَكْذِبُ ۝

૪. બન્ને અર્થાત ઈન્સાન અને જીન્ન. આ બન્ને પ્રકારો માનવ પ્રાણીનાજ છે. એક વર્ગ, તા'લીમ
યાકૂત, દાનેશમંદ, સમજદાર, બાઈખ્વાક (સભ્ય), અને ગુણિયલ છે, તે ઈન્સાન ગણાય છે. બીજો વર્ગ
પણ માનવ પ્રાણીજ છે, પરંતુ તે અશિક્ષિત, જડ, જાહેલ, જંગલી અસભ્ય, બદકાર, નાદાન, અવિવેકી,
ઝાલિમ, અસંસ્કારી, બદહવાસ ભરેલા હિંસક પશુવૃત્તિવાળો છે, જે જીન્ન ગણાય છે.

૫. 'આગમાંથી પેદા કર્યો'નો ભાવાર્થ તેમની આગ જેવી કિતરત છે. એવા વાતાવરણમાં તેમને
ઉછેરવામાં આવ્યો હોય જ્યાં ઝુલમ, જહાલત, બદકારીઓ અને અન્યાયનું રાજ્ય હોય. બદઅમની
અસંસ્કારીતામાં જહાલતમાં પરવરીશ પામેલાને જીન્નોની અલંકારિક ઉપમા આપવામાં આવી છે.

૬. રાતો સમુદ્ર તથા મેડીટેરેનીયન (ભૂમધ્ય) સમુદ્ર જેને સુએઝ કેનાલથી જોડી દેવામાં આવ્યો છે.
અથવા અમેરીકામાં એટલાંટિક તથા પેસીફીક મહાસાગરનું પેનામા કેનાલથી જોડાણ કરવામાં આવ્યું છે.

૨૭. આ સર્વ જે કઈ (પૃથ્વી ઉપર) છે તે સર્વ વિનાશમય છે.

૨૮. અને માત્ર તારા સર્જનહારની હસ્તીજ બાકી રહેશે, જે બૂબંદ શાનવાળો છે, કૃપાવંત છે.

૨૯. તો તમે બન્ને તમારા પાલનહારની કઈ કઈ ને 'મતોનો ઈન્કાર કરશો?

૩૦. આકાશો તથા પૃથ્વીમાં રહેનારા સૌ તેનીજ પાસેથી માગે છે અને દરરોજ તે એક નવી પ્રવૃત્તિમાં હોય છે.

૩૧. તો તમે બન્ને તમારા પાલનહારની કઈ કઈ ને 'મતોનો ઈન્કાર કરશો?

૩૨. હે બન્ને પક્ષો^(૩) ટૂંક સમયમાંજ અમે તમારા તરફ ધ્યાન આપશું.

૩૩. તો તમે બન્ને તમારા પાલનહારની કઈ કઈ ને 'મતોનો ઈન્કાર કરશો.

૩૪. હે જીવો તથા ઈન્સાનોના સમૂહો, આસમાનો તથા ધરતીની હદમાંથી બહાર જવાની જે તમારામાં શક્તિ હોય તો અજમાવી જુઓ પરંતુ તમે પરવાનગી વગર નહિ જઈ શકો.^(૮)

૩૫. તો તમે બન્ને તમારા પાલનહારની કઈ કઈ ને 'મતોનો ઈન્કાર કરશો?

૩૬. તમારા ઉપર પ્રયંજનવાળાઓ તેમજ ધૂમાડો છોડવામાં આવશે અને તમે બન્ને તેની સામે ટકી નહિ શકો.

૩૭. તો તમે બન્ને તમારા પાલનહારની કઈ કઈ ને 'મતોનો ઈન્કાર કરશો?

૩૮. તો જ્યારે આકાશ ક્ષાટશે અને રાતા ચામડા જેવું રાતું^(૯) થઈ જશે (તે અંતિમ ઘડીએ તમારું શું થશે).

૭. આ બે પક્ષો, પૂર્વ તથા પશ્ચિમની સૂપર પાવરો અમેરિકા તથા રશીયા/ચીન થઈ શકે. 'મૂડીવાદ' તથા 'સામ્યવાદ' પણ બની શકે છે.

૮. (અ) ફિલોસોફી તથા સાયન્સના મહાન ગણના સંશોધનો (રીસર્ચ) હજી સુધી કુદરતના રહસ્યોના એક અંશ સુધી પણ નથી પહોંચી શક્યા. અલ્લાહની બાંધેલી હદો સુધી પહોંચવા માટે ઈન્સાનના પ્રયાસોની સફળતા તો અલ્લાહના અધિકારમાં છે. (બ) અમેરીકા તથા રશીયાના રોકેટ દ્વારા બ્રીજ ગ્રહોમાં પહોંચવાના પ્રયાસોને સફળતા આપવી અલ્લાહના અધિકારમાં છે.

૯. ન્યુક્લીઅર હથિયારોના ઉપયોગથી વાતાવરણ ઉપર ખૂનનો રંગ ચડી જશે.

كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ ﴿٢٧﴾

وَيَبْقَىٰ وَجْهَ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ﴿٢٨﴾

فَيَا أَيُّ الْآلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَنِ ﴿٢٩﴾

يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ ﴿٣٠﴾

فَيَا أَيُّ الْآلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَنِ ﴿٣١﴾

سَنَفَعُ لَكُمْ أَيُّهُ الثَّقَلَيْنِ ﴿٣٢﴾

فَيَا أَيُّ الْآلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَنِ ﴿٣٣﴾

يُبْعَثَرُ الْحَيَّ وَالْإِنْسَ إِنِ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ

تَنفُذُوا مِنْ أَفْطَارِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ فَأَنفُذُوا

لَا تَنفُذُونَ إِلَّا بِسُلْطَانٍ ﴿٣٤﴾

فَيَا أَيُّ الْآلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَنِ ﴿٣٥﴾

يُرْسَلُ عَلَيْكُمَا شَوْاظُ مِّنْ نَّارٍ وَنُحَاسٌ فَلَا

تَلْتَصِرُونَ ﴿٣٦﴾

فَيَا أَيُّ الْآلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَنِ ﴿٣٧﴾

وَإِذَا انشَقَّتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ وَرْدَةً كَالدِّهَانِ ﴿٣٨﴾

૩૯. તો તમે બન્ને તમારા પાલનહારની કઈ કઈ ને 'મતોનો ઈન્કાર કરશો?

૪૦. તે દિવસે ઈન્સાનો તથા જીવોનો તેમના ગુનાહો (ના કારણો) વિશે પૂછવામાં નહિ આવે^(૧૦).

૪૧. તો તમે બન્ને તમારા પાલનહારની કઈ કઈ ને 'મતોનો ઈન્કાર કરશો?

૪૨. ગુનાહગારોને તેમને ચેહરા ઉપરથી આળખી કાઢવામાં આવશે અને તેમની ચોટીઓથી તેમજ એડીઓથી તેમને પકડવામાં આવશે,

૪૩. તો તમે બન્ને તમારા પરવરદિગારની કઈ કઈ ને 'મતોનો ઈન્કાર કરશો?

૪૪. (ત્યારે કહેવામાં આવશે) આ છે તે જહન્નમ જેનો ગુનેહગારો ઈન્કાર કરતા હતા.

૪૫. તેઓ જહન્નમમાં ઉકળતા પાણીમાં આળોટતા હશે.

૪૬. તો તમે બન્ને તમારા પાલનહારની કઈ કઈ ને 'મતોનો ઈન્કાર કરશો? (રુકૂઅ-૨)

૪૭. જે વ્યક્તિ પોતાના પાલનહાર સામે (ગુનાહગાર બની) હાજર થવાથી ડરે છે, તેના માટે બે બગીચાઓ હશે.

૪૮. તો તમે બન્ને તમારા પાલનહારની કઈ કઈ ને 'મતોનો ઈન્કાર કરશો?

૪૯. બન્ને વિભિન્ન (લીલોતરીથી) ભરત્યક હશે.

૫૦. તો તમે બન્ને તમારા પાલનહારની કઈ કઈ ને 'મતોનો ઈન્કાર કરશો?

૫૧. તે બન્નેમાં બે ઝરણાં^(૧૧) વહેતા હશે.

૫૨. તો તમે બન્ને તમારા પાલનહારની કઈ કઈ ને 'મતોનો ઈન્કાર કરશો?

૫૩. તે બન્નેમાં દરેક ફળ જોડાંમાં હશે.

૧૦. પાપીઓના શરીરના પ્રત્યેક અવયવો તેમના પાપોના ખૂનમાં રંગાયેલા હશે અને પ્રત્યેક અંગ ગુનાહોમાં પોતાના ભજવેલા ભાગની સ્વયં પોતેજ સાક્ષી આપશે. સારાંશે તેમના ગુનાહો સ્વયંપ્રકાશિત હશે.

૧૧. હઝરત ઉમર (રદી)ની ખિલાફતના સમયમાં બે ફળદ્રુપ ખીણો તેમની સત્તા નીચે આવી હતી. જેમાં આવા ઝરણાં વહી રહ્યા હતા.

فَيَا أَيُّهَا الَّذِينَ رَبَّكُمْ تَكْذِبُونَ ﴿٣٩﴾

فَيَوْمَئِذٍ لَا يُسْأَلُ عَنْ ذَنْبِهِ إِنْسٌ وَلَا جَانٌّ ﴿٤٠﴾

فَيَا أَيُّهَا الَّذِينَ رَبَّكُمْ تَكْذِبُونَ ﴿٤١﴾

يَعْرِفُ الْمُجْرِمُونَ بَسْمِهِمْ فَيُؤْخَذُ بِالنَّوَاصِي وَالْأَقْدَامِ ﴿٤٢﴾

فَيَا أَيُّهَا الَّذِينَ رَبَّكُمْ تَكْذِبُونَ ﴿٤٣﴾

هَذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي يُكَذِّبُ بِهَا الْمُجْرِمُونَ ﴿٤٤﴾

يَطُوفُونَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ حَبِيبٍ آتٍ ﴿٤٥﴾

فَيَا أَيُّهَا الَّذِينَ رَبَّكُمْ تَكْذِبُونَ ﴿٤٦﴾

وَلَسَنَ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّاتٍ ﴿٤٧﴾

فَيَا أَيُّهَا الَّذِينَ رَبَّكُمْ تَكْذِبُونَ ﴿٤٨﴾

ذَوَاتَا أَفْنَانٍ ﴿٤٩﴾

فَيَا أَيُّهَا الَّذِينَ رَبَّكُمْ تَكْذِبُونَ ﴿٥٠﴾

فِيهِمَا عَيْنَانِ تَجْرِيَانِ ﴿٥١﴾

فَيَا أَيُّهَا الَّذِينَ رَبَّكُمْ تَكْذِبُونَ ﴿٥٢﴾

فِيهِمَا مِنْ كُلِّ فَاكِهَةٍ زَوْجَانِ ﴿٥٣﴾

૫૪. તો તમે બન્ને તમારા પાલનહારની કઈ કઈ ને 'મતોનો ઈન્કાર કરશો?

૫૫. તે (જન્મની)ઓ ગાલીયાઓ ઉપર તકીયાને અઢેલીને બેઠો હશે જેના અસ્તર કીનખાબના હશે, અને બન્ને બગીયાઓના ફળના ઝૂમખાં તેમના ઉપર લચી રહ્યાં હશે.

૫૬. તો તમે બન્ને તમારા પાલનહારની કઈ કઈ ને 'મતોનો ઈન્કાર કરશો?

૫૭. તેમાં શરમીલા નયનોવાળી (પાકીઆ) હૂરો હશે. જેને પહેલાં કોઈ મનુષ્યે અથવા જીન્ને સ્પર્શ નહિ કર્યો હોય,

૫૮. તો તમે બન્ને તમારા પાલનહારની કઈ કઈ ને 'મતોનો ઈન્કાર કરશો?

૫૯. (રૂપમાં) તેણીઓ જાણે રન્નો તથા પરવાળાં હોય,

૬૦. તો તમે બન્ને તમારા પાલનહારની કઈ કઈ ને 'મતોનો ઈન્કાર કરશો?

૬૧. નેક કર્મોનો બદલો ભલાઈ સિ વાય બીજું શું હોય શકે.

૬૨. તો તમે બન્ને તમારા પાલનહારની કઈ કઈ ને 'મતોનો ઈન્કાર કરશો?

૬૩. અને આ બે બગીયાઓ ઉપરાંત બે (બીજા) બગીયાઓ (૧૨) પણ છે.

૬૪. તો તમે બન્ને તમારા પાલનહારની કઈ કઈ ને 'મતોનો ઈન્કાર કરશો?

૬૫. જે ખીચોખીચ લીલોતરીથી ભરપૂર હશે.

૬૬. તો તમે બન્ને તમારા પાલનહારની કઈ કઈ ને 'મતોનો ઈન્કાર કરશો?

૬૭. તેમાં (પણ) પાણીથી છલકતા બે ઝરણાં હશે.

૬૮. તો તમે બન્ને તમારા પાલનહારની કઈ કઈ ને 'મતોનો ઈન્કાર કરશો?

૬૯. તે બન્ને પ્રત્યેક પ્રકારના ફળો તથા ખજૂર તથા દાડમ હશે.

فَيَا أَيُّهَا الَّذِينَ رَبِّكُمَا تُكَذَّبَانِ ﴿٥٨﴾
مُتَكَبِّرِينَ عَلَىٰ فُرُشٍ بَطَاطِنُهَا مِنْ اسْتَبْرَقٍ ۖ وَ
جَنَّاتٍ جَوْثَيْنَ ۚ إِنَّ ۙ

فَيَا أَيُّهَا الَّذِينَ رَبِّكُمَا تُكَذَّبَانِ ﴿٥٩﴾
فِيهِنَّ قِصِرَاتُ الطَّرَفِ لَمْ يَطْمِثْهُنَّ إِنْسٌ قَبْلَهُمْ
وَلَا جَانٌّ ۚ

فَيَا أَيُّهَا الَّذِينَ رَبِّكُمَا تُكَذَّبَانِ ﴿٦٠﴾
كَأَنَّهُنَّ الْيَاقُوتُ وَالزَّجَاجُ ۚ

فَيَا أَيُّهَا الَّذِينَ رَبِّكُمَا تُكَذَّبَانِ ﴿٦١﴾
هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ ۚ

فَيَا أَيُّهَا الَّذِينَ رَبِّكُمَا تُكَذَّبَانِ ﴿٦٢﴾
وَمِنْ دُونِهِمَا جَنَّتَيْنِ ﴿٦٣﴾
فَيَا أَيُّهَا الَّذِينَ رَبِّكُمَا تُكَذَّبَانِ ﴿٦٤﴾

مُدَّهَامَتَيْنِ ﴿٦٥﴾
فَيَا أَيُّهَا الَّذِينَ رَبِّكُمَا تُكَذَّبَانِ ﴿٦٦﴾

فِيهِمَا عَيْنَتَانِ نَضَّخَتَيْنِ ﴿٦٧﴾
فَيَا أَيُّهَا الَّذِينَ رَبِّكُمَا تُكَذَّبَانِ ﴿٦٨﴾

فِيهِمَا فَاكِهَةٌ وَخُلٌّ وَزُكْرَانٌ ۚ ﴿٦٩﴾

૧૨. મુસ્લિમોને બે રળીયામણા પ્રદેશોનો વાયદો આપવામાં આવ્યો હતો. જેમાંનો એક મિસર અને બીજો ઈરાક છે.

૭૦. તો તમે બન્ને તમારા પાલનહારની કઈ કઈ ને 'મતોનો ઈન્કાર કરશો?

૭૧. તેમાં ગુણવાન તથા સૌદર્યવાન (હૂરો હશે).

૭૨. તો તમે બન્ને તમારા પાલનહારની કઈ કઈ ને 'મતોનો ઈન્કાર કરશો?

૭૩. (ત્યાં) સુંદર કાળી નયનોવાળી ખુબસુરત હૂરો સુરક્ષિત ઝરુખામાં બેઠી હશે.

૭૪. તો તમે બન્ને તમારા પાલનહારની કઈ કઈ ને 'મતોનો ઈન્કાર કરશો?

૭૫. જેમને કોઈ ઈન્સાને અથવા કોઈ જીવને સ્પર્શ સુધ્ધા નહિ કર્યો હોય.

૭૬. તો તમે બન્ને તમારા પાલનહારની કઈ કઈ ને 'મતોનો ઈન્કાર કરશો?

૭૭. ત્યાં (જન્નતીઆ) લીલા રંગના ગાદીતકીયા અને સુંદર ગાલીયા ઉપર બેઠા હશે.

૭૮. તો તમે બન્ને તમારા પાલનહારની કઈ કઈ ને 'મતોનો ઈન્કાર કરશો?

૭૯. તારા પાલનહારનું નામ અનંત બરકતોવાળું છે, જે બૂલંદ શાનવાળો છે, ઈઝઝતવાળો છે.

(રુકૂઅ-૩)

فَيَا أَيُّهَا رَبِّكُمَا تُكَذِّبَنِ ۝

فِي هُنَّ خَيْرٌ مِّمَّنْ حَسَانٌ ۝

فَيَا أَيُّهَا رَبِّكُمَا تُكَذِّبَنِ ۝

حُورٌ مَّقْصُورَاتٌ فِي الْخِيَامِ ۝

فَيَا أَيُّهَا رَبِّكُمَا تُكَذِّبَنِ ۝

لَمْ يَطْمِثْهُنَّ إِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَانٌ ۝

فَيَا أَيُّهَا رَبِّكُمَا تُكَذِّبَنِ ۝

مُتَكِينِينَ عَلَى رَفْرَفٍ خُضْرٍ وَعَبْقَرِيٍّ حِسَانٍ ۝

فَيَا أَيُّهَا رَبِّكُمَا تُكَذِّبَنِ ۝

تَبَارَكَ اسْمُ رَبِّكَ ذِي الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ۝

૧૩. આ સૂરાહમાં ૩૧ વાર મોમિનને મળનારી અલ્લાહની ને 'મતોનું વર્ણન છે જે વર્ણન કોઈ હેતુ વગર નથી કરવામાં આવ્યું. ઈન્સાનને તેમના નેક કામોનો બદલો બેશક અલ્લાહ આપશેજ પરંતુ ગુનાહોથી તૌબા કરી પોતાનો સુધારો ન કરનારને એક અપૂર્વ તેમજ વિનાશકારી અઝાબમાં ઘેરાઈ પાયમાલીથી બચવાની ચેતવણી આપવામાં આવી છે.

سُورَةُ الْوَاقِعَةِ مَكِّيَّةٌ

(۵۶)

અલ - વાકેઆહ

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને ①

દયાવંત છે.

૨. જ્યારે તે સમય^(૧) આવી પહોંચશે, ત્યારે.

૩. તેના આગમનને કોઈ ખાટું નહિ કરાવી શકે.

૪. જે કેટલાકને ઊતારી પાડશે અને કેટલાકને બૂલંદી આપવશે.

૫. તે દિવસે પૃથ્વીને^(૨) હચમચાવી દેવામાં આવશે,

૬. અને પર્વતોના ભૂકે ભૂકા ઊડાવી દેવામાં આવશે.

૭. તેની બારીક રજકણો બની હવામાં ઊડી જશે,

૮. અને તમે (તે સમયે) ત્રણ વર્ગોમાં વહેંચાઈ જશો.

૯. (પહેલા) જમણા તરફના લોકો છે, તે કેવા ②

(નસીબદાર) છે, તે જમણી તરફવાળા. ③

૧૦. (બીજા) ડાબી તરફના છે, કેટલા ④

બદનસીબ^(૩) છે તે ડાબી તરફવાળા.

૧૧. (ત્રીજા નેકીઓમાં) આગળ નીકળી ગયેલા છે, તે સૌથી આગળ નીકળી ગયા છે;^(૪)

૧૨. તેમણે (અલ્લાહની) નજદિકી પ્રાપ્ત કરી હશે.

૧૩. તેઓ ને'મતોવાળી જન્નતોમાં હશે—

૧૪. જેમાંનો મોટો ભાગ પહેલીવારમાંજ ઈમાન લાવનારાઓનો હશે,

إِذَا وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ ①

لَيْسَ يُوَفَّعَتُهَا كَاذِبَةٌ ②

خَافِضَةٌ رَافِعَةٌ ③

إِذَا رُجَّتِ الْأَرْضُ رَجًا ④

وَبُسَّتِ الْجِبَالُ بَسًّا ⑤

فَكَانَتْ هَبَاءً مُتَّبَثًا ⑥

وَكُنْتُمْ أَزْوَاجًا ثَلَاثَةً ⑦

فَأَصْحَبُ الْيَمِينَةِ ⑧

مَا أَصْحَبُ الْيَمِينَةِ ⑨

وَأَصْحَبُ الشِّمَالِ ⑩

مَا أَصْحَبُ الشِّمَالِ ⑪

وَالسَّيْفُونَ السَّيْفُونَ ⑫

أُولَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ ⑬

فِي جَنَّاتٍ النَّعِيمِ ⑭

ثَلَاثَةٌ مِنَ الْأَوَّلِينَ ⑮

૧. ક્યાતમનો દિવસ અવશ્ય આવીનેજ રહેશે.

૨. મુસ્લિમો તથા કાફરો વચ્ચેનો જે સમયે ફેસલો કરવામાં આવશે તે ઘડી અટલ છે, ત્યારે ભલાઈ કરનારાઓ ભલો બદલો પામશે અને બૂરાઈ કરવારાઓનું પતન થશે.

૩. પોતાની શહેવત (વિષય વાસના)ની ગુલામીમાં જડાયેલા જીવો.

૪. સદાચારોમાં પરિશ્રમ કરનારાઓની રૂહો સંતુષ્ટ હશે અને નજાત (મોક્ષ) પામશે.

૧૫. અને બાદમાં (ઈમાન લાવનારાઓમાંના)
થોડાંકજ હશે,
૧૬. તેઓ (સુવર્ણ તથા રત્નજડિત) આસનો
ઉપર,
૧૭. સામ સામે અદેલીને બેઠા હશે.
૧૮. તેમની તહેનાતમાં અમર જુવાની પામેલા
યુવકો હાજર રહેશે,
૧૯. તેમના હાથમાં ઝરણામાંથી ભરેલાં (નિર્મળ) પીણાની સુરાહીઓ અને પ્યાલા હશે.
૨૦. જેના (પીવા)થી ન તો તેમનું માથું ભમશે
ન તેમને નશો ચડશે.
૨૧. અને તેમના મનપસંદ ફળો (તે યુવકો લઈને
ફરતા) હશે.
૨૨. અને તેમના મનપસંદ પક્ષીનું માંસ (યુવકો
લઈને ફરતા) હશે.
૨૩. અને (તેમના માટે) મોટા સુંદર નયનોવાળી
હૂરો (પાંજી) હશે.
૨૪. જાણે સંભાળથી સાચવેલા મોતી હોય.
૨૫. આ સર્વ તેમની કરણીઓના બદલા તરીકે
મળશે.
૨૬. ત્યાં તેઓ નિરર્થક અથવા ગુનાહની વાતો
નહિ સાંભળે
૨૭. માત્ર 'સલામતી થાઓ, સલામતી થાઓ,
નાજ શબ્દો (સંભળાતા) હશે.'
૨૮. અને જે જમણી તરફવાળા છે-તે કેવા
(નસીબદાર) છે. જમણી તરફવાળા —
૨૯. કાંટા રહિત બોરડીઓ વચ્ચે હશે.
૩૦. અને ભરચક લૂમખાઓવાળી કેળોમાં,
૩૧. અને પથરાએલી શીતલ છાયા (નીચે)
૩૨. અને વહેતાં નિર્મળ પાણી (વચ્ચે)
૩૩. અને પુષ્કળ ફળો, (વચ્ચે રહેશે),
૩૪. જે (કદાપિ) ખૂટશે નહિ અને ન
(ખાવામાં) તેમને રોકટોક થશે,
૩૫. અને તેમના પાકીઝાસાથી (હશે),

وَقَلِيلٌ مِنَ الْآخِرِينَ ۝
عَلَى سُرُرٍ مَوْضُونَةٍ ۝
مُتَكِبِينَ عَلَيْهَا مُتَقَابِلِينَ ۝
يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ ۝
بِأَكْوَابٍ وَأَبَارِيقَ وَكَأْسٍ مِنْ مَعِينٍ ۝
لَا يَصَدَّعُونَ عَنْهَا وَلَا يُزْفُونَ ۝
وَفَاكِهَةٍ مِمَّا يَتَخَيَّرُونَ ۝
وَلَحْمِ طَيْرٍ مِمَّا يَشْتَهُونَ ۝
وَحُورٌ عِينٌ ۝
كَأَمْثَالِ اللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُونِ ۝
جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۝
لَا يَسْعَوْنَ فِيهَا لُغَا وَلَا تَأْتِيَنَّهُ ۝
إِلَّا قِيلًا سَلَامًا سَلَامًا ۝
وَأَصْحَابُ الْيَمِينِ ۝
فِي سِدْرٍ مَخْضُودٍ ۝
وَطَلْحٍ مُنْقُودٍ ۝
وَوَظِلٍّ مَمْدُودٍ ۝
وَمَاءٍ مُسْكُوبٍ ۝
وَفَاكِهَةٍ كَثِيرَةٍ ۝
لَا مَقْطُوعَةٍ وَلَا مَمْنُوعَةٍ ۝
وَفُرُشٍ مَرْفُوعَةٍ ۝

૩૬. જે અમે એક ઉમદા સર્જન કર્યું છે.

૩૭. જેને અમે તેમને માટે કુંવારીઓ બનાવી દીધી છે,

૩૮. તે સ્નેહાળ (યુવતીઓ) સમાન વયની હશે,

૩૯. જે જમણી તરફવાળાઓ સાથે હશે,

(રુકૂઅ-૧)

૪૦. જેની મોટી સંખ્યા પહેલા (ઈમાન) વાળાઓની છે.

૪૧. અને એક મોટી સંખ્યા બાદમાં ઈમાન લાવાનારામાંથી છે.

૪૨. પરંતુ જે ડાબી તરફવાળા છે તે કેટલા (બદનસીબ) છે. આ ડાબી તરફવાળા—

૪૩. દઝાડનારી લૂ તથા ઊકળતા પાણી વચ્ચે હશે,

૪૪. અને કાળા ધૂમાડાની છાયામાં હશે,

૪૫. જેમાં ન ઠંડક હશે ન રાહત હશે.

૪૬. આ પહેલાં તેઓ દુનિયામાં મોજ ઉડાવતા રહ્યા હતા.

૪૭. અને ગંભીર^(૬) ગુનાહોમાં રચ્યા પચ્યા રહેતા.

૪૮. અને કહેતા, 'શું અમે મરણ પામી માટી તથા હાડકામાં ફેરવાઈ જશું તો ફરી પાછા સજીવન કરવામાં આવશું?

૪૯. 'અને અમારા બાપદાદાઓને પણ (સજીવન થશે)?'

૫૦. તું કહે '(બેશક તમારા) આગલાઓ અને (તમારા) પાછલાઓ પણ,

૫. જન્મનતની ને 'મતા મોમિનોને આપવામાં આવશે જેમને અલ્લાહની કુરબત (નઝદિકી) હાંસલ થઈ હશે, જેમને સૂરાહ અલ રહમાનમાં 'અલસાબીકૂન'નો દરજ્જો આપવામાં આવ્યો છે. આ રુકૂઅમાં વાણીયેલી જન્મનત મોમિનો માટે રૂહાની સૂકુન (સંતોષ) તથા શાંતિ પ્રાપ્ત કરવાનું સ્થાન હશે, જ્યાં પાપ તથા ખદકારીઓનું અસ્તિત્વ નહીં હોય. કુરઆને મજીદમાં આ સ્થળને શાંતિ તથા સલામતીનું સ્થળ કહેવામાં આવ્યું છે; જે શાંતિ બક્ષનારો અલ્લાહજ છે.

૬. મૃત્યુ બાદ ફરી સજીવન થવાને માન્ય ન રાખવું, તે દુનિયામાં પોતાની જવાબદારીથી મોઢું ફેરવી લેવું અને આખેરતનો ઈન્કાર છે. આ માન્યતા આ જીવનની તમામ ખૂરાઈઓનું જન્મસ્થાન છે. મૃત્યુ પછીના જીવનમાં ન માનનારા પોતાના પાપાચારોના ખૂરા પરિણામોની ગંભીરતાનો તથા ભલાઈમાંથી પ્રાપ્ત થનારા અનેક લાભો તથા સંતોષનો અંદાજ નથી કરી શકતા.

إِنَّا أَنشَأْنَهُمْ إِنِشَاءً ۝

فَجَعَلْنَهُمْ أَكْبَارًا ۝

عُرُبًا أَتْرَابًا ۝

لِلْأَصْحَابِ الْيَمِينِ ۝

ثَلَاثَةٌ مِنَ الْأَوَّلِينَ ۝

وَتِلْكَ مِنَ الْآخِرِينَ ۝

وَأَصْحَابُ الشِّمَالِ ۝ مَا أَصْحَابُ الشِّمَالِ ۝

فِي سُومٍ وَحَمِيمٍ ۝

وَطَّلٍ مِنَ يَحْمُومٍ ۝

لَا بَارِدٍ وَلَا كَرِيمٍ ۝

إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَلِكَ مُتْرَفِينَ ۝

وَكَانُوا يُصِرُّونَ عَلَى الْجَنِّتِ الْعَظِيمِ ۝

وَكَانُوا يَقُولُونَ ۝ أَيُّذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَّ

عِظَامًا ۝ إِنَّا لَبَعُوثُونَ ۝

أَوَّابُونَ ۝ إِنَّا لَبَعُوثُونَ ۝

قُلْ إِنَّ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ ۝

૫૧. 'એક મુકર્રર દિવસે, નક્કી સમયે (સૌને)
એક જગ્યાએ એકઠા કરવામાં આવશે.

૫૨. 'હે ગુમરાહ થનારાઓ, હે (સત્યનો) ઈન્કાર
કરનારાઓ હવે,

૫૩. 'બેશક તમે કાંટાળો તોર ખાશો,

૫૪. 'અને તેનાથી તમે તમારું પેટ ભરશો.

૫૫. 'અને ઉપરથી ઊકળતું પાણી પીશો.

૫૬. 'જેમ તરસ્યો ઊંટ પાણી પીધા પછી પણ
અતૃપ્ત રહે તેમ (તમે અતૃપ્ત રહેશો).'

૫૭. ન્યાયના દિવસે તેમની આવી મહેમાન
નવાઝી (અતિથી સન્કાર) થશે. ^(૭)

૫૮. જ્યારે અમેજ તેમને પેદા કર્યા છે, તો તમે
શા માટે (આ સત્યનો) સ્વીકાર નથી કરતા?

૫૯. તમે જે વીર્ય (જર્બમાં) પાડો છો તેના વિશે
તમે શું ધારો છો?

૬૦. શું તે (જીવનું) સર્જન તમારું કરેલું છે કે
અમે (તેના) સર્જનહાર છીએ?

૬૧. અમે તમારું (સૌનું) મૃત્યુ નિમાણું કર્યું છે. ^(૮)
અને અમને કોઈ નાહ અટકાવી શકે,

૬૨. કે અમે તમારા સ્થાને બીજાને પેદા કરીએ,
અને તેમને એવું રૂપ ^(૯) આપીએ છીએ કે જેનાથી તમે
અજ્ઞાન છો?

૬૩. અને તમે પહેલી પેદાશથી વાકેફ છો છતાં
કેમ કંઈ સમજતા નથી?

૬૪. તમે જે કંઈ વાવો છો તેના વિશે (કંઈ)
જાણો છો?

لَجْجُوعُونَ إِلَىٰ مِيقَاتِ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ ٥١

ثُمَّ إِنَّكُمْ إِلَيْهَا لَآتُونَ الْمَكِيدُونَ ٥٢

لَا كَلْبُ مِنْ شَجَرٍ مِنْ رَعْوٍ ٥٣

فَبِأَكْثَرِ مِنْهَا الْبُطُونُ ٥٤

فَسِرْبُونَ عَلَيْهِ مِنَ الْحَيَمِ ٥٥

فَسِرْبُونَ شَرِبَ الْهَيْمُ ٥٦

هَذَا نُزْلُهُمْ يَوْمَ الدِّينِ ٥٧

نَحْنُ خَلَقْكُمْ فَلَوْلَا تُصَدِّقُونَ ٥٨

أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ ٥٩

أَأَنْتُمْ تَخْلُقُونَهُ أَمْ نَحْنُ الْخَالِقُونَ ٦٠

نَحْنُ قَدَرْنَا بَيْنَكُمْ الْمَوْتَ وَمَا نَحْنُ بِمُسَوِّقِينَ ٦١

عَلَىٰ أَنْ تَبْدِلَ أَمْثَالَكُمْ وَنُنْشِئَكُمْ فِي مَا

لَا تَعْلَمُونَ ٦٢

وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ النَّشْأَةَ الْأُولَىٰ فَلَوْلَا تَتَذَكَّرُونَ ٦٣

أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَحْرُثُونَ ٦٤

૭. ગુનાહગારોની સજા કેટલી દર્દનાક હશે તેનો ચિતાર આ આયતોથી સહેજ મળી રહે છે. માટે પ્રત્યેક જીવે આ દુનિયાની મોહમાયાથી અનૃપ્ત રહેનારા પોતાના જીવન ઉપર ચિંતન કરવું જોઈએ અને પોતાના વિચારો, વાણી તથા વર્તન ઉપર કાબુ રાખવો જોઈએ.

૮. ઈન્સાનના સ્થાને બીજા સર્જનની સ્થાપનાનો અર્થ તે જીવનો અંત લાવવાનો નથી. મૃત્યુ વડે તો માત્ર ઈન્સાનનું રૂપ અથવા તેની સ્થિતિ બદલવામાં આવે છે. પાથિવ શરીરમાંથી મુકિત મેળવ્યા પછી તે જીવને બીજું શરીર આપવામાં આવે છે, જે શરીર તે જીવની કરેલી કરણીના ભલા બૂરા એજમના અસરરૂપ પદાર્થથી અથવા તત્ત્વોથી બનેલો હોય છે. જે અવારનવાર કરવામાં આવતી નેકી અથવા બદીની પ્રગતિશીલ અસરોથી સુધરતો કે બગડતો રહે છે. સારાંશે તે શરીરના સારાનરસા વિકાસનો આધાર તેના આમાલો ઉપર હોય છે. આ પરિવર્તિત વિકાસ ક્રિયા ઈન્સાનની બેખબરીની હાલતમાં થતી રહે છે. જેનો તેને આ જીવનમાં આભાસ થતોજ નથી. જેથી જીવ પોતાની કિંતરત પ્રમાણે પોતાની કરણીઓમાં અભાન હાલતમાં પ્રવૃત્ત રહે છે.

૬૫. શું તમે તે ઊગાડો છો, કે અમે તેને ઊગાડનારા છીએ?

૬૬. જો અમે ચાહિયે તો તેનો ભૂકો કરી નાખીએ કે તમે વિલાપ કરતા કહો,

૬૭. 'અમે તો બરબાદ થઈ ગયા,

૬૮. 'બલ્કે, અમે તો બધું ગુમાવી દીધું?'

૬૯. શું જે પાણી તમે પીવો છો તેનો વિચાર કદીપણ તમે કર્યો છે?

૭૦. શું વાદળાઓમાંથી તે પાણી તમે વરસાવો છો, કે અમે તે વરસાવીએ છીએ?

૭૧. જો અમે ચાહતા હોત તો તેને કડવું કરી નાખત, છતાં શા માટે તમે શુક્રગુઝાર (બંદા) નથી બનતા?

૭૨. શું તમે જે આગ^(૯) જલાવો છો તેનો વિચાર કદીપણ તમે કર્યો છે?

૭૩. શું તે (બળતણના) ઝાડ તમે ઉત્પન્ન કર્યા છે, કે તેના ઉત્પન્ન કરનારા અમે છીએ?

૭૪. અમે તેને (જહન્નમની) યાદ અપાવનારી અને મુસાફરો માટે લાભદાયક બનાવી છે.

૭૫. માટે તું તારા ભૂલંદ શાનવાળા પરવરદિગારની તસ્બીહ (જપ) કર. (રુકૂઅ ૨)

૭૬. બલ્કે કસમ છે ખરતા^(૧૦) તારાની.

૭૭. અને ખરેજ, આ કસમ બહુજ ભારે છે, જો તમે એટલું જાણતા હો તો,

૭૮. કે આ કુરઆન ખરેખર આદરણીય છે,

૭૯. (જે) એક સુરક્ષિત કિતાબમાં લખાયેલું છે,

૮૦. જેના સુધી કોઈ નથી પહોંચતું સિવાય કે જેમને પાકીઝી^(૧૧) અર્પણ કરવામાં આવી હોય.

ءَاَنْتُمْ تَرْعَوْنَهُ اَمْ خُنَّ الرَّعْوَنَ ۝

لَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَاهُ حُطَامًا فَظَلْتُمْ تَفْلَهُونَ ۝

اِنَّا لَنَعْرِمُونَ ۝

بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ ۝

اَفَرَأَيْتُمُ الْمَاءَ الَّذِي تَشْرَبُونَ ۝

ءَاَنْتُمْ اَنْزَلْتُمْوهُ مِنَ السَّمَاءِ اَمْ خُنَّ الْمُنْزِلُونَ ۝

لَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَاهُ اُجَاجًا فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ ۝

اَفَرَأَيْتُمُ النَّارَ الَّتِي تُورُونَ ۝

ءَاَنْتُمْ اَنْشَأْتُمْ شَجَرَهَا اَمْ خُنَّ الْمُنْشُونَ ۝

نَحْنُ جَعَلْنَاهَا تَذْكُرًا وَوَسْمَاعًا لِّلْمُقْوِينَ ۝

فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ ۝

فَلَا اُقْسِمُ بِوَقِيعِ النُّجُومِ ۝

وَإِنَّهُ لَقَسَمٌ لَّوْ تَعْلَمُونَ عَظِيمٌ ۝

إِنَّهُ تَقْرَآنُ كَرِيمٌ ۝

فِي كِتَابٍ مَّكْنُونٍ ۝

لَا يَسْمُؤُ إِلَّا الْبَاطِلُونَ ۝

૯. આગ ઈન્સાનના જીવનમાં એક બહુજ અગત્યનો ભાગ અદા કરે છે, જેમ જીવનમાં તેનું ઘણું મહત્વ છે, તેમ વિનાશમાં પણ તેનું એટલું મહત્વ છે. વર્તમાન જીવનની પ્રત્યેક વસ્તુ 'મિકેનિકલ' હોવાથી તે આગ ઉપર નભે છે. દા.ત. હુન્નર ઉદ્યોગ, વેપાર, સફર વગેરે અનેક ક્ષેત્રોમાં આગ બેહદ જરૂરી વસ્તુ છે.

૧૦. કુદરતના અટલ નિયમ પ્રમાણે જ્યારે પણ કોઈ રસૂલ કે મુજદ્દિદ જાહેર થાય છે, ત્યારે તારાઓ ખરવાનું પ્રમાણ વધી જાય છે, આવુંજ આંહલરત સ.અ.સ.ના ઝમાનામાં થવા પામ્યું હતું કે તે સમયે તારાઓનું ખરવું એક સાધારણ વસ્તુ હતી.

૧૧. પરહેઝગારી દ્વારા પોતાના અંતઃકરણને શુદ્ધ કરનારા નસીબદાર લોકોનેજ કુરઆનની આંતર દ્રષ્ટિની અને તેના મેહકુમ (તાત્પર્ય)ની સમજણ હોય છે. કુરઆનના રહાની તત્ત્વો તથા ઊંડા ઈલ્મ સુધી

૮૧. તમામ જહાનના પરવરદિગાર તરફથી તે તે ઊતારવામાં આવ્યું છે.

૮૨. છતાં તેમ અલ્લાહના કલામનો અસ્વીકાર કરે છે?

૮૩. અને તેના ઈન્કારને તમારા રીઝકનું (૧૨) સાધન બનાવે છે?

૮૪. પછી જ્યારે જીવ (મરનારના) ગળા સુધી આવી પહોંચે છે.

૮૫. ત્યારે તમે (હતાશાથી કાટી આંખે) જોઈ રહ્યા હો છો.

૮૬. અને (તે વખતે) તમારાથી વધુ અમે તેની નજીકમાં હોઈએ છીએ પરંતુ તમને તે દેખાતું નથી!

૮૭. અને જો (કર્મનો) હિસાબ દેવા માટે તમે કોઈથી બંધાયેલા નથી.

૮૮. (અને) જો તમે સાચા છો તો, શા માટે તે (જીવ)ને પાછો નથી લાવી શકતા?

૮૯. જો તે મુકર્રબ (અલ્લાહની નજીક પામેલા) લોકોમાંથી હશે,

૯૦. તો તેના માટે આરામ તથા (સુખોથી) મહેકતી ને'મતોવાળી જન્નત હશે.

૯૧. અને જો તે જમણી તરફવાળાઓમાંથી છે.

૯૨. (તો તેને કહેવામાં આવશે) 'તારા ઉપર સલામતી થાઓ (કે તું) જમણી તરફવાળા લોકોમાંથી છે.'

૯૩. પરંતુ જો તે તેમનામાંથી છે જે (સત્યને) જૂઠું કહેનારા છે અને ગુમરાહ થનારા છે,

૯૪. તો, ઊકળતા પાણીથી તેનું સ્વાગત કરવામાં આવશે,

૯૫. અને જહન્નમની જલનથી.

૯૬. બેશક આ જ સત્ય હકીકત છે.

૯૭. માટે તું તારા પાલનહારની તસ્લીહ (જપ) કર, જે સર્વોચ્ચતમ (૧૩) છે. (રૂઝ-૩)

تَنْزِيلٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٨١﴾

فِي هَذَا الْحَدِيثِ أَنْتُمْ مُدْهِنُونَ ﴿٨٢﴾

وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنْتُمْ تُكْذِبُونَ ﴿٨٣﴾

فَلَوْلَا إِذَا بَلَغَتِ الْحُقُومَ ﴿٨٤﴾

وَأَنْتُمْ حِينِيذٍ تَنْظُرُونَ ﴿٨٥﴾

وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلَكِنْ لَا تُبْصِرُونَ ﴿٨٦﴾

فَلَوْلَا إِنْ كُنْتُمْ غَيْرَ مَدِينِينَ ﴿٨٧﴾

تَرْجِعُونَهَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٨٨﴾

فَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ ﴿٨٩﴾

فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ وَجَنَّتْ نَعِيمٌ ﴿٩٠﴾

وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ أَصْحَابِ الْيَمِينِ ﴿٩١﴾

فَسَلَمٌ لَّكَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ ﴿٩٢﴾

وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ الضَّالِّينَ ﴿٩٣﴾

فَنَزْلٌ مِّنْ حَيْثُ ﴿٩٤﴾

وَتَصْلِيَةٌ جَهِيمٌ ﴿٩٥﴾

إِنَّ هَذَا لَهُوَ حَقُّ الْيَقِينِ ﴿٩٦﴾

فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ ﴿٩٧﴾

નાપાક માનસ ધરાવનારા નથી પહોંચી શકતા. સાહજિક રીતે નાપાકીની હાલતમાં કુસ્માને મજદને સ્પર્શ ન કરવો જોઈએ.

૧૨. ઈન્કાર કરનારાઓને કુસ્માન ઉપર ઈમાન લાવાવાથી પોતાના જીવનનિર્વાહનું સાધન ગુમાવી દેવાની બીક રહે છે.

૧૩. 'સર્વોચ્ચતમ' - સર્વથી ઉચ્ચતર, તેમજ સર્વથી ઉત્તમતર, બૂલંદ શાનવાળો.

سُورَةُ الْحَدِيدِ مَدَنِيَّةٌ

(૫૮)

અલ-હદીદ

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. જે કંઈ આકાશો તથા પૃથ્વીમાં છે, તે સર્વ અલ્લાહની સ્તુતિમાં મગ્ન^(૧) છે, જે સર્વસમર્થ છે. હિકમતવાળો છે.

૩. આકાશો તથા પૃથ્વીની બાદશાહી તેનીજ છે, તે'જ જીવન આપે છે અને તે'જ મૃત્યુ^(૨) નીપજાવે છે; અને તે સર્વ વસ્તુ ઉપર કાબૂ ધરાવે છે.

૪. તે'જ અવ્વલ^(૩) છે અને તે'જ આખર છે, તે'જ ઝાહિર છે; તે'જ બાતિન છે, અને તે'જ દરેક વસ્તુનો જાણનારો^(૪) છે.

૫. તે એ'જ છે જેણે આકાશો તથા પૃથ્વીનું છ દિવસમાં (છ સમ્પાંતરે) સર્જન કર્યું, પછી તે અર્શ ઉપર કાયમ થયો. જે કંઈ ધરતીમાં દાખલ થાય છે અને જે કંઈ તેમાંથી નીકળે છે, અને જે કંઈ આકાશમાંથી ઊતરે છે અને જે કંઈ તેમાં ચડે છે; તે બધું તેની જાણમાં છે; અને જ્યાં પણ તમે હો તે તમારી સાથે જ હોય છે. અને તમે કરતા રહો છો તે તેને જોઈ રહ્યા હોય છે.

૬. આકાશો તથા પૃથ્વીની બાદશાહી તેની જ છે અને પ્રત્યેક બાબતને અલ્લાહ સામે રજૂ કરવામાં આવે છે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ

الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ②

لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يُحْيِي وَيُمِيتُ

وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ③

هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ

بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ④

هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ

أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُعَلِّمُ مَا يَلِجُ

فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ

السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ

مَا كُنْتُمْ ⑤ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ⑥

لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ

الْأُمُورُ ⑦

૧. આ આયતના વર્ણન પ્રમાણે સમગ્ર સૃષ્ટિની દરેક વસ્તુ પાસેથી કોઈને કોઈ કામ લેવા માટે અલ્લાહ તેનું સર્જન કર્યું છે; તે પ્રમાણે દરેક વસ્તુ તેના ઉપર નાખવામાં આવેલી જવાબદારીને પૂરેપૂરી નીભાવી રહી છે. આ સર્જનોનું પોતાના નીમાયેલા વર્તુળોમાં રહી અલગ અલગ અથવા સંયુક્ત રીતે પોતાની નીમાએલી ફરજોને સંપૂર્ણ રીતે બજાવતા રહેવું પણ સર્જનહારની કાર્યદક્ષતા, કારીગરી તથા ખામી રહિત કામગીરીની એક દલીલ છે જે ફરજોને સ્તુતિની ઉપમાં આપવામાં આવી છે.

૨. સૃષ્ટિમાં સર્જન અને વિસર્જનનું વ્યવસ્થિત તંત્ર સતત ચાલુ રહે છે.

૩. અલ્લાહ અવ્વલ છે, અને તે'જ આખર છે.

૪. તેનાથી કોઈ વસ્તુ છૂપી નથી.

૭. તેજ રાતને દિવસમાં દાખલ કરે છે અને દિવસને રાતમાં દાખલ કરે છે. અને અંતઃકરણના સર્વ ભેદાને તે જાણે છે.

૮. અલ્લાહ અને તેના રસૂલ ઉપર ઈમાન લાવો, અને તેણે તમને જે (દૌલત)ના વારસ બનાવ્યા છે તેમાંથી (તેની રાહમાં) ખર્ચ કરો. અને તમારામાંથી જે લોકો ઈમાન લાવ્યા છે, અને (તેની રાહમાં) ખર્ચ કરે છે, તેમને ભવ્ય બદલો મળશે.

૯. અને અલ્લાહ ઉપર ઈમાન ન લાવવાનું તમારી પાસે શું કારણ છે? જો કે રસૂલ તમારા પરવરદિગાર ઉપર ઈમાન લાવવા માટે તમને બોલાવી રહ્યા છે અને અલ્લાહ તમારી પાસેથી વચન^(૫) (પણ) લઈ ચૂક્યા છે, જો તમે ખરેખર મોમિન છો તો.

૧૦. તે એજ છે, જે પોતાના બંદા ઉપર સ્પષ્ટ આપતો મોકલે છે કે તેના વડે તે તમને અંધકારમાંથી કાઢી પ્રકાશમાં લઈ આવે, બેશક અલ્લાહ તમારા પ્રત્યે બહુજ માયાળુ છે, દયાવંત છે.

૧૧. તમે શા કારણે અલ્લાહની રાહમાં ખર્ચ કરવાથી અચકાઓ છો, જ્યારે આકાશો તથા પૃથ્વીનો વારસ^(૬) તો અલ્લાહજ છે? તમારામાંથી જેમણે (મક્કાના) વિજય પહેલા ખર્ચ કર્યો અને જીહાદ કર્યો હતો, (અને બાદમાં આવનારા) બીજા એકસમાન નથી. બેશક બાદમાં આવીને જીહાદ કરનારાઓથી પહેલા લોકો દરજ્જામાં ઊંચા છે, જોકે સૌને અલ્લાહે ભલા બદલાનું વચન આપ્યું છે, અને અલ્લાહ તમારા કામોથી સારી પેકે માહિતગાર છે. (રુકૂઅ-૧)

૧૨. એવો કોણ છે જે અલ્લાહને સારું એવું કરઝ આપે જેને તે અનેકગણું વધારીને પાછું આપશે, ઉપરાંત ઉત્તમ બદલો (આખરતમાં) પણ આપશે.

૧૩. અને તે દિવસે તમે જોઈ લેશો કે મોમિન પુરુષો તેમજ મોમિન સ્ત્રીઓની આગળ અને તેમની જમણી તરફ નૂર ઝળહળી રહ્યું હશે (અને તેમને

يُولِجُ الْإِنل فِي التَّهَارِ وَيُؤلِجُ التَّهَارَ فِي الْإِنل وَهُوَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ⑤

أَمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَأَنْفِقُوا مِمَّا جَعَلَكُمْ مُسْتَخْلِفِينَ فِيهِ ۚ فَالَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَأَنْفَقُوا لَهُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ ⑥

وَمَا لَكُمْ لَا تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالرَّسُولِ يَدْعُوكُمْ لِتُؤْمِنُوا بِرَبِّكُمْ وَقَدْ أَخَذَ مِيثَاقَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ⑦

هُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ عَلَى عَبْدِهِ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لِيُخْرِجَكُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَإِنَّ اللَّهَ بِكُمْ لَرَؤُوفٌ رَحِيمٌ ⑧

وَمَا لَكُمْ أَلَّا تُنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلِلَّهِ مِيرَاثُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا يَسْتَوِي مِنْكُمْ مَنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَتْلَ أَوْلِيكَ أَعْظَمَ دَرَجَةً مِّنَ الَّذِينَ أَنْفَقُوا مِنْ بَعْدُ وَقَتْلُوا وَكَلَّا وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْنَىٰ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ⑨

مَنْ ذَا الَّذِي يقرضُ اللَّهُ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضِعُّهُ لَهُ وَلَهُ أَجْرٌ كَرِيمٌ ⑩

يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ يَسْعَىٰ نُورُهُمْ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ بُشْرُكُمُ الْيَوْمَ

૫. ઈન્સાનની કિતરત (પ્રકૃતિ)માં 'યકીન' તથા અલ્લાહની કુર્બન (નજદિકી) પ્રાપ્ત કરવાની પ્રબળ ઈચ્છા કુદરતી રીતે હોય છે.

૬. બેશક, આ દુનિયામાં સંગ્રહ કરેલું સઘળું અહીંજ મૂકીને ચાલ્યા જવાનું છે. અને તેનો વારસો ભોગવનાર અંતમાં અલ્લાહજ છે.

કહેવામાં આવશે), ‘આજે તમને ખુશખબર આપવામાં આવે છે.(કે) તમે નહેરો વહેતી જનનતોમાં સદાય નિવાસ કરશો. આ તમારી મોટી સફળતા છે.

૧૪. તે દિવસે મુનાફિક પુરુષો તેમજ મુનાફિક સ્ત્રીઓ મામિનોને કહેશે ‘અમારા માટે જરા થોભો, અમે તમારા નૂરમાંથી થોડુંક (નૂર) લઈ લઈએ.’ (પરંતુ) તેમને કહેવામાં આવશે ‘પાછા હટો, અને (તમને નૂર મળે ત્યાંથી) તમે શોધી લો.’ પછી તેમની વચ્ચે એક દિવાલ ઉભી કરવામાં આવશે જેમાં એક બારાણું હશે, અને તે દિવાલની અંદરના ભાગમાં રહેમત હશે અને તેની બહારના ભાગમાં અઝાબ હશે.

૧૫. તેઓ (મુનાફિકો) પુકારી કહેશે ‘શું અમે તમારી સાથે ન હતા?’ તેઓ જવાબ આપશે ‘બેશક હતા પરંતુ તમે સ્વયં પોતાને લાલચમાં નાખ્યા અને તમે શંકાઓમાં રહી (અમારા ઉપર) આક્રોશ પડવાની આશાઓના ફરેબમાં આવી રાહ જોતા બેસી રહ્યા હતા, જ્યાં સુધી કે અલ્લાહનો નિર્ણય આવી લાગ્યો. બેશક છેતરનારાએ તમને અલ્લાહના સંબંધમાં છેતર્યા હતા.

૧૬. ‘માટે આજના દિવસે તમારા તરફથી કે કાફરો તરફથી કોઈ જામીન સ્વીકારવામાં નહિ આવે. તમારું આખરી ઠેકાણું આજ છે. તેજ તમારો સથવારો છે, બેશક તે બેહદ નકારે ઠેકાણું છે.

૧૭. શું ઈમાન લાવનારાઓ માટે તે સમય હજી નથી આવ્યો કે તેમના હૃદયો અલ્લાહની યાદ તેમજ તેના ઊતારેલા સત્ય માટે નમ્રતા પારણ કરે; અથવા તેઓ તે લોકો જેવા ન થાય જેમને પહેલાં કિતાબ આપવામાં આવી હતી જેની લાંબી મુદત પછી તે (ફરી) નાફરમાન બની ગયા?

૧૮. તમે સારી પેઠે જાણી લો કે અલ્લાહ ખરેખર મૃત ભૂમિને ફરી સજીવન કરતો રહે છે. બેશક, અમે આ આપતોનું તમારા માટે સ્પષ્ટીકરણ કર્યું છે કે તમે સમજદારીથી કામ લો.

૧૯. બેશક, દાન આપનારા પુરુષોને તથા દાન આપનારી સ્ત્રીઓને અને અલ્લાહને સારું એવું કરજ

جَنَّتْ تَجْرِي مِنَ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١٤﴾

يَوْمَ يَقُولُ الْمُنْفِقُونَ وَالْمُنْفِقَاتُ لِلَّذِينَ آمَنُوا انظُرُوا وَفَاتِنَا فَنُتَبِّسَ مِنْ تُوْكُمْ قِيلَ لَآ اَرْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُورًا فَضُرِبَ بَيْنَهُمُ سُوْرٌ لَهُ بَابٌ بَاطِنٌ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرٌ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ ﴿١٥﴾

يُنَادُوهُمْ أَمْ لَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ قَالُوا بَلَىٰ وَلَكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ أَنْفُسَكُمْ وَتَرَبَّصْتُمْ وَارْتَبْتُمْ وَغَرَّتْكُمُ الْأَمَانُ حَتَّىٰ جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ وَغَرَّكُمْ بِاللَّهِ الْغُرُورُ ﴿١٦﴾

فَالْيَوْمَ لَا يُؤْخَذُ مِنْكُمْ فِدْيَةٌ وَلَا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مَأْوَاكُمُ النَّارُ هِيَ مَوْلَاكُمْ وَبُشِّرِ الْمَصِيْرُ ﴿١٧﴾

أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿١٨﴾

إِعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا قَدْ يَتَنَبَّأُكُمْ آيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٩﴾

إِنَّ الْمَصْدِقِينَ وَالْمَصْدِقَاتِ وَأَقْرَضُوا اللَّهَ

આપનારાઓને અનેક ગણ વધારીને પાછું આપવામાં આવશે અને તેમના માટે ઈઝઝતવાળો બદલો પણ છે.

૨૦. અને જે લોકો અલ્લાહ અને તેના રસૂલો ઉપર ઈમાન લાવ્યા છે તેઓજ પોતાના પાલનકર્તા પાસે સિદ્ધીક અને શાહિદોને^(૭) દરજ્જો પામ્યા છે. આ લોકો પોતાનો ભલો બદલો મેળવશે, (જીવનમાં) પ્રકાશ^(૮) પણ, પરંતુ જેમણે અમારી આપતોનો અનાદર કર્યો તેઓ જહન્નમના રહેવાસી છે. (રુકૂઅ-૨)

૨૧. સારી પેઠે જાણી લો કે આ દુનિયાની જિંદગી માત્ર રમતગમત તથા બહારનો ભપકો અને તમારી પારસ્પરિક બઢાઈ મારવા માટે છે, અને દૌલત તથા ઔલાદનો સંગ્રહ કરવાની હરીકાઈ છે. જે (જિંદગી)નો દાખલો એક એવી વર્ષાનો છે જેના લીધે ઉપજેલી ખેતીથી વાવનારને (ક્ષણિક) ખુશી થાય છે. પછી તેના એકદમ કરમાઈ જતાં તું તેને પીળી પડી ગયેલી જુએ છે, પછી તે ભૂસું બની જાય છે. બેશક, (જેમ) આખેરતમાં દર્દનાક સજા છે, તેમજ ક્ષમા તથા ખુશહાલી (પણ) છે; (પરંતુ) દુનિયાનું જીવન કેવળ એક ફરેબ છે.

૨૨. તમારા પરવરદિગારની ક્ષમા મેળવવામાં અને જન્નત જે આકાશો તથા પૃથ્વી જેટલી વિશાળ^(૯) છે, તેને મેળવવામાં એકબીજાની હરીકાઈ કરો; જે

قَرَضًا حَسَنًا يُضَعَّفُ لَهُمْ وَلَهُمْ أَجْرٌ كَرِيمٌ ۝
وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ
وَالشَّهَادَةُ عِنْدَ رَبِّهِمْ لَهُمْ أَجْرُهُمْ وَنُورُهُمْ
وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ
الْجَحِيمِ ۝

إِغْلَوْا إِنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهُمْ وَزِينَتُهُ
وَتَقَاخُرُ بَيْنَكُمْ وَتَكَاسُرُ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ
كَثَلٍ عَيْنٍ أَجَبَ الْكَفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ يَهِيَ جُ
فَرْتُهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَامًا وَفِي الْآخِرَةِ
عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَغْفِرَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٌ
وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ ۝

سَابِقُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا
كَعَرْضِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أُعِدَّتْ لِلَّذِينَ آمَنُوا

૭. સિદ્ધિક ‘સત્યવાદી’ શહિદ ‘સત્યના સાક્ષી’ આ આપતમાં અલ્લાહ તથા તેના રસૂલો ઉપર (ભૂતકાળમાં) જે લોકો ઈમાન લાવ્યા હતા, તેઓ અલ્લાહ પાસે સિદ્ધિક તથા શહિદનો દરજ્જો પામ્યા. તેવીજ રીતે સૂરાઅ ‘નિસા’ આપત ૭૦માં કહેવામાં આવ્યું છે. ‘જે અલ્લાહ તથા તેના આ રસૂલની આજ્ઞાનું પાલન કરનારા લોકોમાંથી હશે, તેમના ઉપર અલ્લાહ (ખાસ) મહેરબાન હશે. અર્થાત તેઓ નબીઓ, સિદ્ધિકો, શહિદો અને સાલેહીન (પરહેઝગાર) લોકોમાંથી હશે. અને આ લોકો કેવા ઉત્તમ સાથી હશે.’

૮. હિદાયત, માર્ગદર્શન, સન્માર્ગ.

૯. જન્નત આ જહાન જેટલી વિશાળ છે તેનો ભાવાર્થ એવો છે કે નેકીઓ કરનારાઓનો બદલો આખેરતમાં બેહિસાબ હશે. વિશેષમાં ફિરદૌસ આકાશો તથા પૃથ્વી જેવડું મોટું હશે તો જહન્નમ ક્યાં હશે તે સવાલ ઉભો થાય છે. તેના ઉપર વિચાર કરતા એવું જણાય છે કે જન્નત તથા જહન્નમ બન્ને માનસિક સ્થિતિઓ છે. આંહારત સ.અ.સ.ની એક હદીસ જન્નત જહન્નમ વિશે કુરઆને મજીદની માન્યતાને સમજવાનું ઈરફાન (આંતરજ્ઞાન) બક્ષે છે. કેટલાક સાહાબાએ આંહારત સ.અ.સ.ને સવાલ

(જન્નત) અલ્લાહ તથા તેના રસૂલ ઉપર ઈમાન લાવનારાઓ માટે તૈયાર કરવામાં આવી છે. આ અલ્લાહની કૃપા છે, તે ચાહે તેને અર્પણ કરે છે. અને અલ્લાહ અનંત કૃપાઓનો માલિક છે.

૨૩. આ ધરતી ઉપર કે તમારાઉપર કોઈ એવી આકત નથી આવી પડતી જે આકતને ઊતારવા પહેલાં અમે એક કિતાબમાં લખી ન લીધું હોય. બેશક અલ્લાહ માટે આવું કરવું ઘણું સહેલું છે.

૨૪. તમે જે કંઈ ગુમાવી દીધું હોય તો તેના ઉપર રંજ ન કરો અથવા તેણે તમને અર્પણ કંઈ ક્યું હોય તેનાથી કુલાઈ ન જાઓ કારણકે અલ્લાહ બડાઈ હાંકનારા અભિમાનીઓને પસંદ નથી કરતો,

૨૫. જે પોતે કંજૂસ હોય છે અને બીજાને કંજૂસી કરવાની શિખામણ આપે છે. અને જે ક્રેઈ (દાન ખેરાતથી) મોઢું ફેરવી લેશે, તો બેશક અલ્લાહ તેનો મોહતાજ નથી, તે સર્વ પ્રશંસાને લાયક છે.

૨૬. બેશક અમે અમારા રસૂલોને સ્પષ્ટ નિશાનીઓ આપી મોકલાવતા રહ્યા અને સાથે સાથે કિતાબ તથા મિઝાન^(૧૦) ઊતાર્યું કે તેનાથી લોકો ન્યાય ઉપર કાયમ થાય; અને અમે લોખંડ^(૧૧) ઊતાર્યું જે સખત લડાઈ (ના સાધનો બનાવવાની ધાતુ) છે, અને લોકો માટે તેમાં બીજા (અનેક) લાભો છે. બેશક (અલ્લાહે તે પણ) જાણી લે કે તેને જોયા વિના તેને તથા તેના રસૂલોને સાથ કોણ આપે છે. બેશક અલ્લાહ મહાશક્તિશાળી છે, સર્વ સમર્થ છે. (રૂકૂઅ-૩)

بِاللّٰهِ وَرُسُلِهِ ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيْهِ مَنْ يَّشَآءُ
وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيْمِ ﴿٢٣﴾

مَا اَصَابَ مِنْ مُّصِيْبَةٍ فِي الْاَرْضِ وَلَا فِيْ اَنْفُسِكُمْ
اِلَّا فِيْ كِتٰبٍ مِنْ قَبْلِ اَنْ تَبْرَآهَا وَاِنَّ ذٰلِكَ عَلَى
اللّٰهِ يَسِيْرٌ ﴿٢٤﴾

لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوْا بِمَا اٰتٰكُمْ
وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُوْرٍ ﴿٢٥﴾

اِلَّذِيْنَ يَّبْنُوْنَ وَاَيَّامُ رَوْنِ النَّاسِ بِالْجُلْ وَمَنْ
يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيْدُ ﴿٢٦﴾

لَقَدْ اَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنٰتِ وَاَنْزَلْنَا مَعَهُمُ
الْكِتٰبَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُوْمَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَاَنْزَلْنَا
الْحَدِيْدَ فِيْهِ بَاسٌ شَدِيْدٌ وَمَنْفَعٌ لِّلنَّاسِ
وَلِيَعْلَمَ اللّٰهُ مَنْ يَّيْضُرُّهُ وَرُسُلُهُ بِالْغَيْبِ اِنَّ

اللّٰهُ قَوِيٌّ عَزِيْزٌ ﴿٢٧﴾

કર્પો, 'જો બેહિશત (સ્વર્ગ) તમામ સૃષ્ટિ ઉપર ફેલાયેલું હશે. તો જહન્નમ ક્યાં હશે?' આપે ફરમાવ્યું 'જ્યારે દિવસ ઊગે જે ત્યારે રાત ક્યાં હોય છે?' (કથીર) અર્થાત જ્યાં જન્નત હશે ત્યાં જહન્નમ નહિ હોય અને જ્યાં જહન્નમ હશે ત્યાં જન્નત નહિ હોય.

૧૦. (અ)લોકો સાથે ઈન્સાફ તેમજ ઈમાનદારી વર્તણૂક કરવાની સમજદારી, (બ) તરફદારીથી અતિરેક અથવા બળજબરી ન કરવી.

૧૧. લોખંડ માનવજાતિના ઉપયોગમાં આવતી એક મહત્વની ધાતુ છે જે ધાતુનો વિકાસ ઈન્સાનના વિકાસના સાથે સાથે થતો રહેા છે. આ આયતમાં 'અમે લોખંડ ઊતાર્યું છે,' એવું કહેવામાં આવ્યું છે, કુદરત તરફથી બંધાએલા નિયમ તથા ક્રિયા પ્રમાણેજ તે ઉત્પન્ન થાય છે. અહીં 'નૂઝલ'ના ક્રમીક રૂપ 'અન્જલના'નો પ્રયોગ થયો છે. જેનો અર્થ 'ઉપરથી ફેંકવામાં આવ્યું' એવો નથી થતો, પરંતુ 'પેદા કરવામાં આવ્યું' થાય છે.

૨૭. બેશક, અમે નૂહ તથા ઈબ્રાહીમને મોકલાવ્યા હતા અને બન્નેની ઔલાદમાં નબુવત તથા કિતાબ કાયમ કરી હતી, તો તેઓમાંના કેટલાકે હિદાયત મેળવી અને તેઓમાંના ઘણાં લોકોએ નાકરમાની કરી.

૨૮. પછી અમે તેમના નકશેકદમ (પગલે) ચાલનારા રસૂલોને મોકલાવતા રહ્યા; પછી અમે ઈસા ઈબને મરિયમને મોકલાવ્યા અને અમે તેને ઈન્જિલ આપી, અને તેની તાબેદારી કરનારાઓના દિલોમાં ભાવના તથા રહેમ જગૃત કર્યા. સંસાર ત્યાગનો (૧૨) નિયમ (તે લોકોનો) પોતાનો ઘડેલો છે જે અમે તેમના ઉપર લાજિમ નથી કર્યો. અલ્લાહની પ્રસન્નતા મેળવવા માટે કરવા જેવું હતું તેનું પાલન તેમણે ન કર્યું, છતાં તે લોકોમાંના જે ઈમાન લાવ્યા હતા, અમે તેમને (ઘટતો) બદલો આપ્યો, પરંતુ તેમનામાંના ઘણાખરા નાકરમાની કરનારા હતા.

૨૯. હે ઈમાન લાવનારાઓ, અલ્લાહથી ડરો અને તેના રસૂલ ઉપર ઈમાન લાવો; અલ્લાહ તમને પોતાની રહેમતમાંથી બમાણું આપશે, અને તે તમને ક્ષમા આપશે અને ખરેખર અલ્લાહ બેહદ ક્ષમાવંત, બેહદ દયાળુ છે.

૩૦. એહલે કિતાબ એવું ન ધારી લે કે આ લોકો (મુસ્લિમો) અલ્લાહની કૃપાઓ નથી મેળવી શકતા; જ્યારે કે તમામ કૃપાઓ અલ્લાહના જ અધિકારમાં છે. તે ચાહે તેને આપે (૧૩) છે. બેશક અલ્લાહ અનંત કૃપાઓનો માલિક છે. (રુકૂઅ-૪)

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا وَإِبْرَاهِيمَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِمَا النَّبُوَّةَ وَالكِتَابَ فَمِنْهُمْ مُهْتَدٍ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَسِقُونَ ﴿٢٨﴾

ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلَىٰ آثَارِهِم بِرُسُلِنَا وَقَفَّيْنَا بِعِيسَىٰ ابْنِ مَرْيَمَ وَآتَيْنَاهُ الْإِنجِيلَ وَجَعَلْنَا فِي قُلُوبِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ رَأْفَةً وَرَحْمَةً وَرَهَابِيَّةً ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَاهَا عَلَيْهِمْ إِلَّا ابْتِغَاءَ رِضْوَانِ اللَّهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا فَآتَيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا مِنْهُمْ أَجْرَهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَسِقُونَ ﴿٢٩﴾

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَآمِنُوا بِرُسُلِهِ يُؤْتِكُمْ كُفْلًا مِّنْ رَّحْمَتِهِ وَيَجْعَلْ لَّكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٠﴾

إِنَّمَا يَعْلَمُ أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا يَقْدِرُونَ عَلَىٰ شَيْءٍ مِّنْ فَضْلِ اللَّهِ وَأَنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٣١﴾

૧૨. ઈસા (અ)ને માનનારાઓએ સમય જતાં અવિવાહિત રહેવાની પ્રથાને ધર્મમાં દાખલ કરી લીધી જેનો અલ્લાહે તેમને હુકમ આપ્યો ન હતો. આ કુદરતના નિયમ વિરુદ્ધના દુષણથી ઈસાઈ સમાજમાં ઘણા અનર્થો ઘર કરીને બેસી ગયા. વર્તમાન સમયમાં પશ્ચિમના દેશોમાં પ્રચલિત ‘કોમન લો હસબંડ’ તથા ‘કોમનલો વાઈફ’ બદકારીને પ્રયોજન આપતી એક ભયાનક રસમ છે, તેમાં સંડોવાએલા કુટુંબોની ઈજ્જતી હાલત ઉપર આ બદી બહુજ બૂરી રીતે અસરઅંદાજ છે.

૧૩. અલ્લાહના ફલોના, કૃપાઓના હક્કદાર માત્ર બની ઈસરાઈલ જ છે, તે એક ખોટી ધારણા છે. કારણકે બનીઈસરાઈલે નબુવતની ને’મત ગુમાવી દીધી હતી જે બની ઈસ્માઈલમાં કાયમ થઈ

سُورَةُ الْمُنَادِلَةِ مَكِّيَّةٌ

(૫૮)

અલ-મુન્નાઢિલાહ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. ખરેજ, તે સ્ત્રી જે પોતાના ધણી વિશે તને ફરિયાદો કરતી રહે છે અને જે શિકાયત તે અલ્લાહને કરતી રહે છે તે અલ્લાહે સાંભળી લીધી છે. અલ્લાહે તમારી અન્નેની ચર્ચા સાંભળી છે. બેશક, અલ્લાહ સર્વ સાંભળનારો છે, સર્વ જ્ઞોનારો છે.

૩. તમારામાંના જે પોતાની પત્નીઓને માતા (૧) કહી તેમનાથી અલગ થઈ જાય છે તો (હકીકતમાં તેમના કહેવાથી) તેઓ તેમની માતાઓ નથી બની જતી; તેમની માતાઓ તેજ છે જેમણે તેમને જન્મ આપ્યો છે; અને તેમના ઉચ્ચારેલા આ શબ્દો બેહદ અધમ અને અસત્ય છે; બેશક અલ્લાહ દરગુઝર કરનારો છે, બક્ષાણહાર છે.

૪. જે લોકો પોતાની પત્નીઓને માતા કહે છે પછી પોતાના કહેલા શબ્દો પાછા લેવા ચાહે છે, તો તેઓ એકબીજાને સ્પર્શ કરે તે પહેલાં એક ગુલામને આજ્ઞા કરે. આ તમારા માટે નસિહત છે. અને અલ્લાહ તમારા કામોથી માહિતગાર છે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

قَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِي إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَا إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ②

الَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ مَا هُنَّ أُمَّهَاتُهُمْ إِنَّ أُمَّهَاتَهُمْ إِلَّا آلٍ وَلَنْ تَهُمُّوا بِهِمْ لِيَقُولُوا مَكْرًا مِنْ الْقَوْلِ وَذُورًا ③ وَإِنَّ اللَّهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ ④

وَالَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا فَتَحَرِيرُ رَقَبَةٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَنَاسُوا ⑤ ذَلِكُمْ تَوْعَظُونَ بِهِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ⑥

૧. આ ધૂણાજનક પ્રથાને અરબોમાં 'ઝીહાર' કહેવામાં આવે છે. ઝૌસ બીન સામીતની પત્ની અને સા'અલાબાની દીકરી ખઉલાહે આંહઝરત સ.અ.સ.ને ફરિયાદ કરી કે તેના પતિએ તેને 'માતા' તરીકે સંબોધન કયું હતું. જેના શબ્દો હતા કે 'તું મારા માટે મારી માતાની પીઠ સમાન છે.' અરબોમાં આ વાક્યના ઉચ્ચાર પછી પતિ પત્નીના સંબંધોનો અંત આવી જતો અને કમનસીબ સ્ત્રી તલાક મેળવી બીજું લગ્ન કરવાનો હક્ક ન રાખતી હતી કે ન પોતાના દાંપત્ય જીવનને કાયમ રાખવાનો કોઈ હક્ક રાખતી હતી. બલ્કે, સંભાળ સારવાર મેળવવાનો પણ તેમને હક્ક ન રહેતો. તે સ્ત્રીએ આંહઝરત સ.અ.સ.ને આ ગંભીર પરિસ્થિતિની જાણ કરી મદદ કરવા વિનંતી કરી. આ બાબતમાં જ્યાં સુધી અલ્લાહ તરફથી અને માર્ગદર્શન ન મળ્યું ત્યાં સુધી આપ (સ)ને તાત્કાલિક ફેસલો ન કરી શક્યા. અંતે આપને વહી ઉતરીને માર્ગદર્શન મળ્યું અને 'ઝીહાર'ની આ કૂર પ્રથા ગેરકાયદેસર ઠરી.

૫. પરંતુ જેની પાસે (ગુલામ) ન હોય તે તેઓ એકબીજાને સ્પર્શ કરવા પહેલાં બે મહિના માટે નિરંતર રોઝા^(૨) રાખે. અને જે આવું પણ ન કરી શકે તે સાઈઠ ગરીબોને ખવરાવે. આ એટલા માટે છે કે અલ્લાહ તથા તેના રસૂલ ઉપર તમે દ્રઢ ઈમાન લાવો; અને આ અલ્લાહની (ઠરાવેલી) મર્યાદાઓ છે, જેને ન માનનારાઓ માટે દર્દનાક અઝાબ (નિશ્ચિત) છે.

૬. જે લોકો અલ્લાહ અને તેના રસૂલનો વિરોધ કરે છે, તેમને એવીજ રીતે બેઆબરૂ કરવામાં આવશે જેમ તેમની પહેલાંના લોકોને કરવામાં આવ્યા હતા. અને અમે અમારી આયતોનું સ્પષ્ટીકરણ કરી ચૂક્યા છીએ જેને ન માનનારાઓ માટે (બેહદ) નામોશીભર્યો અઝાબ છે.

૭. જે દિવસે અલ્લાહ તેમને સૌને ફરી સજીવન કરશે ત્યારે તે તેમની કરણીઓ વિશે તેમને જણાવી દેશે. તે લોકોએ તો પોતાના કૃત્યોને વિસારી દીધા હશે પરંતુ અલ્લાહે તેનો પૂરો હિસાબ રાખ્યો છે, અને અલ્લાહ પ્રત્યેક વસ્તુનો સાક્ષી છે. (રુકૂઅ - ૧)

૮. શું તું નથી જાણતો કે આકાશો તથા પૃથ્વીમાંની પ્રત્યેક વસ્તુનું અલ્લાહને જ્ઞાન છે? ત્રણ વ્યક્તિઓ વચ્ચે ગુમ મસલત ચાલતી હોય ત્યાં ચોથો અલ્લાહ હોય છે અથવા પાંચ વ્યક્તિઓ વચ્ચે (મસલત) ચાલતી હોય તો તેમની સાથે છઠ્ઠો અલ્લાહ હોય છે. એવી ઓછાની અથવા વધુની કોઈ મસલત નથી હોતી કે તે તેમની સાથે ન હોય, પછી તેઓ ભલે ગમે ત્યાં હોય. અને કયામતના દિવસે તે તેમની કરણીઓ વિશે તેમને જણાવી દેશે. ખરેખર અલ્લાહ દરેક વસ્તુને સારી પેઠે જાણે છે.

૯. શું તો નથી જોયું કે જેમને ગુમ મસલતો કરવાની મનાઈ કરવામાં આવી હતી તેઓ ફરી પણ એવાજ કામો તરફ ગયા જેનાથી તેમને રોકવામાં આવ્યા હતા, અને તેઓ ગુનાહ તથા ઝુલ્મ તથા

فَمَنْ لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَنَاسَّهَ ۖ فَمَنْ لَّمْ يَسْتَطِعْ فَاِطْعَامُ سِتِّينَ مِسْكِينًا ۚ ذَلِكَ لِنُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۝
إِنَّ الَّذِينَ يُحَادِّثُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَقَدْ كُفِرُوا ۚ إِنَّ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَقَدْ أَنْزَلْنَا آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُهِينٌ ۝

يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا ۗ أَحْصَاهُ اللَّهُ وَنَسُوهُ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ۝

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَا يَكُونُ مِنْ نَجْوَى ثَلَاثَةٍ إِلَّا هُوَ رَافِعُهُمْ وَلَا حَسْبَهُ إِلَّا هُوَ ۚ سَادِسُهُمْ وَلَا آدْنَىٰ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْثَرُ إِلَّا هُوَ ۚ وَمَعَهُمْ آيَاتٌ مَا كَانُوا لَا يُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۚ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ۝

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ نُهُوا عَنِ النَّجْوَىٰ ثُمَّ يُعَادِدُونَ لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَيَجْجُونَ بِالْآثِمِ وَالْعُدْوَانِ

૨. આ સખત સજા ગુનાહની ગંભીરતાનો ખ્યાલ આપે છે. માતાના પવિત્ર સંબંધને આવી હલકી કક્ષાએ પહોંચાડવું એક ધોર અનર્થ છે.

રસૂલની નાકરમાની ^(૩) કરવાની છૂપી મસલતો કરતા રહે છે? જ્યારે તેઓ તારી પાસે આવે છે તો તને એવા શબ્દોમાં ^(૪) સલામ કહે છે કે તને સલામ કહેવામાં અલ્લાહે તે શબ્દોનો કદીપણ ઉપયોગ નથી કર્યો; પરંતુ અંદરોઅંદર તેઓ કહે છે 'અમારા તેમ કહેવાથી અલ્લાહ શા માટે અમને શિક્ષા નથી આપતો?' આ લોકો માટે તો જહન્નમજ બસ છે, જેમાં તેઓ સદા જલતા રહેશે, અને આ બેહદ અધમ કેકાણું છે.

૧૦. હે ઈમાન લાવનારાઓ! જ્યારે તમે એકાંતમાં કોઈ મસલતો કરો તો ગુનાહોની, ઝુલ્મની અથવા રસૂલની નાકરમાનીની વાતો ન કરો, પણ ભલાઈ તથા પરહેઝગારીની ચર્ચા કરો. અને અલ્લાહથી ડરો જેના સમક્ષ તમે સૌ એકઠા કરવામાં આવશો.

૧૧. એવી છૂપી મસલતો શયતાની કામ છે, જેનો (હેતુ) મોમિનોને દુઃખ પહોંચાડવાનો હોય. પરંતુ અલ્લાહની આજ્ઞા વિના તેમને કંઈ હાનિ નહિ કરી શકે, અને મોમિનોએ અલ્લાહ ઉપરજ ભરોસો રાખવો જોઈએ.

૧૨. હે ઈમાન લાવનારાઓ! જ્યારે તમને જગ્યા કરી આપવાનું આપવાનું કહેવામાં આવે તો તમે મજલિસમાં જગ્યા મોકળી કરી દો; અલ્લાહ તમારા માટે (વધુ) મોકળાશ કરશે, અને જ્યારે તમને ઊઠી જવાનું કહેવામાં આવે તો ઊભા થઈ જાઓ; બેશક તમારામાંના જેઓ ઈમાન લાવ્યા છે અને જેમને જ્ઞાન બક્ષવામાં આવ્યું છે તેમને અલ્લાહ ઉચ્ચપદે સ્થાપશે. અને જે તમે કરતા રહો છો તેનાથી અલ્લાહ માહિતગાર છે.

૧૩. હે ઈમાન લાવનારાઓ! જ્યારે તમે એકાંતમાં રસૂલની સલાહ ચાહો તો તે પહેલાં સદકો ^(૫) આપો, તે તમારા માટે ભલાઈ અને શુદ્ધ કરનાર છે.

૩. આ આયતનું સૂચન યહૂદીઓ તથા મદીનાના મુનાફિકોના ઈસ્લામ વિરુદ્ધના કાવતરાંઓ તરફ છે જેમાં તેમણે આંદઝરત સ.અ.સ.ને કતલ કરવાની યોજના બનાવી હતી, જેના પરિણામે ત્રણ યહૂદી કબીલાઓને મદીનાથી હદબહાર કરવામાં આવ્યા હતા.

૪. અસ્સલામ અલ્યકૂમના બદલે તેઓ 'અલ-સા'મુ અલેઈકા અથોત તાઝ મૃત્યુ નીપજે' કહેતા.

૫. ગરીબ, મોહતાજને ખોરાક વસ્ત્ર વગેરે અન્ય સહાયતા કરવી.

وَمَعْصِيَتِ الرَّسُولِ وَإِذَا جَاءُوكَ حَيَّكَ بِمَا لَمْ يُحْيِكَ بِهِ اللَّهُ وَيَقُولُونَ فِي أَنْفُسِهِمْ لَوْلَا يُعَذِّبُنَا اللَّهُ بِمَا نَقُولُ حَسْبُهُمْ جَهَنَّمُ يَصْلَوْنَهَا فَيَسْأَلُ الْأَبْصِيرُ ⑩

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَنَاجَيْتُمْ فَلَا تَتَنَاجَوْا بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَتِ الرَّسُولِ وَتَتَنَاجَوْا بِالْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ⑪
إِنَّمَا التَّجْوِي مِنَ الشَّيْطَانِ لِيَحْزَنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَلَيْسَ بِضَآئِرِهِمْ شَيْءٌ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَعَلَى اللَّهِ قَلِيلَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ⑫

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِي الْمَجَالِسِ فَافْسَحُوا يَفْسَحِ اللَّهُ لَكُمْ وَإِذَا قِيلَ انشُرُوا فَانْشُرُوا يَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ⑬

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَنَاجَيْتُمُ الرَّسُولَ فَقَرِّهُوا بَيْنَ يَدَيْهِ نَجْوَاكُمْ صَدَقَةٌ ذَٰلِكَ خَيْرٌ لَّكُمْ

પરંતુ જો તમને (દાન કરવા માટે) કંઈ ન મળે, તો ① وَأَظْهَرُ فَإِنْ لَمْ تَجِدْ وَإِنَّا لِلَّهِ عُفُورٌ رَحِيمٌ

અશ્વત્થામ અનુભવનારો છે, દયાવંત છે.
૧૪. શું તમે સલાહ લેવા પહેલાં સદકો આપવાથી અચકાઓ છો? જો તમે તેમ ન કર્યું હોય અને અલ્લાહે તમને માફ કરી દીધા હોય, તો તમે નમાઝની પાંચઠી કરો અને ઝકાત આપો અને અલ્લાહ અને તેના રસૂલની ફરમાંબરદારી કરો. બેશક તમારા કામોથી અલ્લાહ સારી પેઠે માહિતગાર છે. (સુફૂર ૨)

૧૫. તે તેમને નથી જાણ્યા, જે એવા લોકોથી દોસ્તી રાખે છે જેમણે અલ્લાહનો પ્રકોપ વહેંચ્યો છે? આ લોકો ન તો તમારા છે ન તેમના છે. અને તેઓ જાણી જોઈને ખોટી વાતો ઉપર કસમ લેતા રહે છે. ② أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ تَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مَّا هُمْ مِنْكُمْ وَلَا مِنْهُمْ وَيَحْلِفُونَ عَلَى الْكَذِبِ وَهُمْ يَعْلَمُونَ

૧૬. અલ્લાહે તેમના માટે સખત અઝાબ તૈયાર રાખ્યો છે ખરેજ, જે કંઈ તેઓ કરતા રહ્યા હતા તે બેહદ ખૂરું છે. ③ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

૧૭. તેઓ પોતાના સોગંદનો (અદીઓ છુપાવવાના) પરદા તરીકે ઉપયોગ કરે છે અને તેઓ લોકોને અલ્લાહની રાહથી અટકાવતા રહે છે; જેથી તેમને અપમાનજનક અઝાબ મળશે. ④ إِنْ تَحَدَّوْا إِنَّا أَنَا لَهُمْ جُنَّةٌ فَصَدُّوا عَن سَبِيلِ اللَّهِ فَلَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ

૧૮. તેમને ન તો તેમની મિલકતો, ન તેમની ઓલાદ અલ્લાહ સામે કંઈ કામમાં આવશે. તેઓ આગ્રના! રહેવાસી છે, તેમાંજ સદાય રહેવાના છે. ⑤ لَنْ تُغْنِي عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

૧૯. જે દિવસે અલ્લાહ સર્વને એક સાથે સજીવન કરશે ત્યારે તેઓ તેની સામે પણ એવાજ ખોટા સોગંદ (૩) લેશે જેવા તમારી પાસે લે છે, અને તેઓ એવું સમજતા હશે કે તેમની પાસે કંઈક છે (જેનો તેમને આધાર છે). આ લોકો ખરેખર જુઠ્ઠા છે. ⑥ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَنِيًّا فَيَحْلِفُونَ لَهُ كَمَا يَحْلِفُونَ لَكُمْ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَىٰ شَيْءٍ أَلَّا إِنَّهُمْ هُمُ الْكَافِرُونَ

૨૦. શયતાને તેમના ઉપર કાબૂ જમાવ્યો છે અને તેમના દિલોમાંથી અલ્લાહની યાદ વિસરાવી દીધી છે. આ શયતાનોનાજ સાથીઓ છે, ખરેખર, શયતાનોના સાથીઓજ નુકસાન વેઠનારા છે. ⑦ هُمُ الْخٰسِرُونَ

૬. મુનાફિકો પોતાના ઈમાનની સચ્ચાઈ સાબિત કરવા સોગંદોનો આશરો લેતા રહેતા.

૭. જ્યારે જૂઠું બોલનારો પોતાના દુર્ગુણોનો હેવાયો થઈ જાય છે અને ચુનાહોમાં પાવરધો થઈ જાય છે ત્યારે તેને પોતાનું જૂઠાણું સાચું બાસે છે. આવી ગતિ કેમીમાં ફસાએલા હોવાથી મુનાફિકો આખેરતમાં અલ્લાહ પાસે પોતાને નિર્દોષ સાબિત કરવા માટે વલખાં મારશે.

૨૧. બેશક, જે લોકો અલ્લાહ અને તેના રસૂલનો વિરોધ કરે છે તેઓ બધાજ લોકોમાં સૌથી હલકટ હશે.

૨૨. અલ્લાહ નિર્ણય કરી ચૂક્યો છે. (અને તેણે કહ્યું છે), 'હું અને મારા રસૂલો હમેશાં ફત્તેહમાં રહેશું, બેશક, અલ્લાહ મહાબળવાન છે, સર્વ સમર્થ છે.

૨૩. તું કદાપિ એવું નહિ જુએ કે જે લોકો અલ્લાહ તથા આમરન ઉપર ઈમાન રાખે છે તેઓ અલ્લાહ તથા તેના રસૂલના વિરોધીઓની દોસ્તી રાખતા હોય, પણી ભલે તેઓ તેમના પિતા કે પુત્રો અથવા તેમના ભાઈઓ કે કુટુંબીઓ હોય. આ તે લોકો છે જેમના દિલોમાં અલ્લાહે ઈમાનને અંકિત કરી દીધો છે અને જેમને તેણે પોતાની પ્રેરણા દ્વારા શકિત આપી છે. અને તે એવી જગતોમાં તેમને દાખલ કરશે, જેની વચ્ચેથી ઝરણાં વહેતાં હશે, જેમાં તેઓ સદા સર્વદા રહેશે. અલ્લાહ તેમનાથી બહુજ ખુશ છે અને તેઓ અલ્લાહથી ખુશ છે, આ લોકોજ અલ્લાહના પક્ષકાર છે. (હે લોકો), યાદ રાખો, અલ્લાહના પક્ષકારોજ કામચાબ રહેશે.

(રૂકૂઅ-૩)

إِنَّ الَّذِينَ يُحَادُّونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ فِي الْأَذَلِّينَ ⑩

كَتَبَ اللَّهُ لَأَغْلِبَنَّ أَنَا وَرُسُلِي ۚ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ ⑪

لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أُولَئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِنْهُ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ۚ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ أُولَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ ۚ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ⑫

سُورَةُ الْحَشْرِ مَكِّيَّةٌ

(۵۹)

અલ-હશ્ર

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. આકાશોમાં જે કંઈ છે અને ધરતીમાં જે કંઈ છે તે સર્વ અલ્લાહની હમ્દો સના' (સ્તુતિ) કરે છે, તે'જ સર્વ સમર્થ છે તે'જ હિકમતવાળો છે.

૩. તે એજ છે જેણે એહલે કિનાબમાંના કાફરોને તેમના ઘરોમાંથી બહાર કાઢ્યા હતા, જે તેમનો પહેલો દેશવટો હતો. તેમણે ક્યારેય એવું ધાર્યું ન હતું કે તેમને ત્યાંથી ચાલ્યા જવું પડશે. અને તેઓ પણ એવુંજ સમજી બેઠા હતા કે તેમની કિલ્લેબંધીઓ અલ્લાહ સામે તેમનો બચાવ કરશે. પરંતુ અલ્લાહ તેમના ઉપર કઈ દિશાએથી આવી પડ્યો તેનો તેમને ખ્યાલજ ન રહ્યો. ^(૧) અને તેણે તેમના દિલોમાં ભય પેસાડી દીધો, જેથી તેમણે સ્વહસ્તેજ પોતાના ઘરોને

إِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَهُوَ

الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

هُوَ الَّذِي أَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْبَنِي

مِنْ دِيَارِهِمْ لِأَوَّلِ الْحَشْرِ مَا ظَنَنْتُمْ أَنْ يَخْرُجُوا

وَقَلَّوْا أَنَّهُمْ قَاتِلُهُمْ غُصُونُهُمْ مِنَ اللَّهِ فَأَتَاهُمُ

اللَّهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْسِبُونَ وَأَقْدَفَ فِي قُلُوبِهِمُ

الرُّعْبَ يُجْرِبُونَ بِيُوتَهُمْ وَيَأْتِيهِمْ وَأَيُّدِي

مَنْ يَنْصُرُ اللَّهَ

૧. યહૂદીઓના ત્રણ કબીલાઓ, બનુ-કઈનુકા, બનુ-નઝીર તથા બનુકુરેઝા ત્યારે મદીનામાં રહેતા હતા. આ આયતનો સંબંધ બનુનઝીર સાથે છે જેમને બાદમાં મદીનાથી હાંકી કાઢવામાં આવ્યા હતા. બનુ કુરેઝાએ પણ આ પહેલાં મુસ્લિમો સાથે ઘણી વખતે વિશ્વાસઘાત કર્યો હતો. બનુનઝીરનો સરદાર કા'બ બીન અશરફે આંહજરત સ.અ.સ.ને અને મુસ્લિમોને મદીનામાંથી હાંકી કાઢવા માટે કુરેશીની તથા મક્કાના આસપાસ રહેતા નાસ્તિક કબીલાઓની મદદ લેવા મક્કા ગયો હતો. જંગે ઓહદમાં મુસ્લિમોની પીછે હઠથી દુશ્મનોના ઉત્સાહમાં વધારો થવા પામ્યો હતો પરંતુ તેમનાં અન્યાયારો તથા અન્યાયી વલણ હદથી વધારે વધી જવાથી અંતે આંહજરત સ.અ.સ.એ સાહસિક પગલું ભર્યું અને તેમના કિલ્લાને ઘેરી લીધો. એકવીસ દિવસ સુધી સતત ઘેરાના પરિણામે તેઓ હથિયાર મૂકી મુસ્લિમોને શરણે આવ્યા તેમની સતત મુનાફિકાના વલણના કારણે તેમને મદીના છોડી જવાનું કહેવામાં આવ્યું હતું અને તેમના બે કુટુંબો ખઅબેરમાં વસી ગયા હતા તે સિવાયના બધા સીરિયા તરફ ચાલ્યા ગયા હતા.

ત્યારે આંહજરત સ.અ.સ.એ તેમને પોતાનો સરસામાન ઢોરઢાંખર વગેરે લઈને મદીનાથી સહિસલામત જવા દીધા હતા, અને તેમને અનુભવ થઈ ગયો હતો કે તેમના મજબૂત કિલ્લાઓ પણ તેમને કોઈ રક્ષણ આપી શક્યા ન હતા.

યહૂદીઓના આ સ્થળાંતરને 'પહેલો દેશવટો'ની ઉપમાં આપવામાં આવી છે. બીજી વાર તેઓ હજરત ઉમર (રદી)ની ખિલાફતના સમયે આખા અરબિયામાંથી દેશનિકાલ કરવામાં આવ્યા હતા.

નારાજ^(૨) કર્યા અને મોમિનોના હાથે પણ બરબાદ કરાવ્યા. માટે હે આખોવાળાઓ, નસિહત પકડો!

૪. અને જે અલ્લાહે દેશવટાનો ચૂકાદો ન આપ્યો હોત તો તેમને દુનિયામાં (બીજી રીતે) સજા^(૩) આપી હોત. અને આપેરતમાં તો બેશક તેમના માટે આગની સજા છે.

૫. કારણકે તેમણે અલ્લાહ અને તેના રસૂલનો વિરોધ કર્યો હતો; અને જે કોઈ અલ્લાહનો વિરોધ કરે છે, તેને સજા કરવામાં અલ્લાહ બહુજ સખત છે.

૬. તમે જે ખજૂરીઓ કાપી^(૪) નાખી હતી, અથવા તેમના મૂળ ઉપર ઊભી રહેવા દીધી હતી તે સર્વ અલ્લાહના હુકમથી જ થયું હતું કે જેથી તે હદવટાવી જનારાઓની ફજેતી કરે.

૭. અને તેમની પાસેથી અલ્લાહે જે માલ રસૂલને (જંગ લડ્યા વગર) અપાવ્યો છે, જેના માટે ન તમે ઘોડા દોડાવ્યા હતા ન ઊંટ; પરંતુ અલ્લાહ જેના ઉપર ચાહે પોતાના રસૂલને ગાલીબ (સત્તારૂઢ) કરે છે; અને અલ્લાહ પ્રત્યેક વસ્તુ ઉપર સત્તા ધરાવે છે.

૮. અલ્લાહે પોતાના રસૂલને શહેરની વસ્તીપાસેથી જે માલ^(૫) અપાવ્યો છે તે અલ્લાહ અને તેના રસૂલ અને તેના નિકટના સગાસનેહીઓ યનીમો, મોહતાજો અને મુસાફરો માટે છે, કે જેથી તે (માલ) તમારામાંના દૌલતમંદોના હાથમાં ન આવી જાય. અને રસૂલ તમને જે કંઈ આપે તે લઈ લો, અને જેની તમને

الْمُؤْمِنِينَ فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِيَ الْأَبْصَارِ ۝

وَلَوْلَا أَنْ كَتَبَ اللَّهُ عَلَيْهِمُ الْجَلَاءَ لَعَذَّبَهُمْ فِي

الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابُ النَّارِ ۝

ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ شَاقُّوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ ۝ وَمَنْ يُشَاقِقِ

اللَّهَ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ۝

مَا قَطَعْتُمْ مِنْ لِيَنَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَائِمَةً عَلَى

أُصُولِهَا فَبِإِذْنِ اللَّهِ وَلِيُخْزِيَ الْفَاسِقِينَ ۝

وَمَا آفَاءُ اللَّهِ عَلَى رَسُولِهِ مِنْهُمْ فَمَا أَوْجَفْتُمْ

عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ وَلَكِنَّ اللَّهَ يُسَلِّطُ

رُسُلَهُ عَلَى مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝

مَا آفَاءُ اللَّهِ عَلَى رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَىٰ فَلِلَّهِ

وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ

وَابْنِ السَّبِيلِ كُنِيَ لَا يَكُونُ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ

૨. આંહજરત સ:અ.સ.એ તેમને મદીના છોડી ચાલ્યા જવા માટે દસ દિવસનો સમય આપ્યો હતો. તેમણે જવા પહેલાં સ્વહસ્તે આગ લગાવી પોતાના ઘરોનો તેમજ અન્ય સામાનનો વિનાશ કર્યો હતો.

૩. બનુનઝીરની આ સજા બહુજ અપમાનજનક હતી. વિશ્વાસઘાત કરવાના કારણે તેમને જેવી સખત સજા મળવી જોઈતી હતી તેવી મળી ગઈ.

૪. કબીલાવાળા જ્યારે કિલ્લાઓમાં ભરાઈને બેસી ગયા ત્યારે આંહજરત સ:અ.સ.એ તેમના ખેતરોમાંની વર્ધ ઝાળી તથા બગેરેલી ખજૂરીઓના થડ તથા અન્ય ઝાડો અને ખાવાના ઉપયોગમાં ન આવી શકે તેવા નકામા છોડો કાપી નાખી સફાઈ કરવાનો હુકમ આપ્યો હતો.

૫. આ માલ હજરત મુહમ્મદ મુસ્તફા સ:અ.સ.ને એટલા માટે આપવામાં આવ્યો હતો કે તેને ગરીબો તથા મોહતાજો વચ્ચે વહેંચી દેવામાં આવે ન કે ધનવાનો તેને હાથ કરી પોતાની મિલકતોમાં ઔર વધારો કરતા રહે. આ માલમિલકત વડે અનાથો, લાચારો, સામાન્ય સ્થિતિના મુસ્લિમો તથા મુસાફરોની સહાયતા કરવામાં આવે અને તે મુડીવાદોની અંગત જાગીર ન બની જાય.

મનાઈ કરે તેનાથી દૂર રહો. અને અલ્લાહ ખાતર સંયમ ધારણ કરો. ખરેખર અલ્લાહ સજા આપવામાં સામત છે.

૯. (બલ્કે આ માલ) હિજરત કરનારા ગરીબો માટે છે જેમને પોતાના ઘરોમાંથી અને તેમની મિલકતોમાંથી હાંકી કાઢવામાં આવ્યા છે, જે લોકો અલ્લાહની કૃપા તથા ખુશનૂદી મેળવવામાં પ્રયત્નશીલ છે, અને જે અલ્લાહ તથા તેના રસૂલની મદદ કરે છે. આ જ લોકો સચ્ચાઈ ઉપર કાયમ છે.

૧૦. અને જે લોકો મુહાજરો (હિજરત કરનારાઓ)થી પહેલા ઈમાન લાવી અહીં (મદીનામાં) વસેલા હતા તેઓ બાદમાં હિજરત કરી પનાહ લેનારાઓ સાથે મહોબ્બત રાખે છે. અને મુહાજરોને જે આપવામાં આવ્યું છે તેની કોઈ લાવચ નથી રાખતા, બલ્કે મુહાજરોનું પોતાનાથી અધિક ભવું ચાહે છે પછી ભલે પોતે મોહતાજ હોય. અને જે લોકો પોતાની લાવચ મનોવૃત્તિથી મુકિત મેળવે છે, તે લોકોજ સફળ થનારા છે. (૬)

૧૧. અને (તેમનો પણ આ માલમાં હક્ક છે) જે તેમના પછી આવ્યા અને જેમણે કહ્યું 'હે અમારા પરવરદિગાર, તું અમને તથા અમારી પહેલાં ઈમાન લાવનારાઓને માફી આપ અને અમારા દિલોમાંથી ઈમાન લાવનારાઓ પ્રત્યેની દુશ્મનીને દૂર કરી દે, હે અમારા પાલનહાર, તું ખરેખર મહેરબાન છે, દયાવંત છે. (૭) (રુકૂઅ - ૧)

૧૨. શું તેં મુનાફિકોને નથી જોયા? જે એહલે કિતાબમાંના પોતાના ભાઈઓ જે ઈમાન નથી લાવ્યા તેમને કહે છે 'જો તમને અહીંથી કાઢી મુકવામાં આવશે તો અમે પણ તમારી સાથેજ જશું. અને અમે તમારી વિરુદ્ધ કોઈનું કહ્યું માનશું નહિ; અને જો તમારી સાથે લડાઈ થશે તો અમે તમારી મદદ અવશ્ય

مِنْكُمْ وَمَا أَشْكُرُ الرَّسُولَ فُحْدُوهُ وَمَا نَهَضُكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ۝
لِلْفُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا وَيَخْشَوْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ ۝
وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِيطُونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقِ شَعْنَ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ۝

وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ ۝

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ نَافَقُوا يَقُولُونَ لِإِخْوَانِهِمُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَئِنْ أُخْرِجْتُمْ لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ وَلَا نُطِيعُ فِيكُمْ أَحَدًا أَبَدًا وَإِنْ قُوتِلْتُمْ

૬. અન્સારોની કુરબાનીઓ તથા ભ્રાતૃભાવનાનો આ એક પુરાવો હતો કે મક્કાથી તેમની પાસે આવેલા મુહાજરોને તેમણે પોતાના ગલે લગાવ્યા અને પોતાની મિલકતોમાં તેમને હક્ક આપ્યો. અન્સારો તથા મુહાજરો વચ્ચે આહઝરત સ.અ.સ.એ કાયમ કરેલી આ ભ્રાતૃભાવના અને પ્રેમનો દાખલો દુનિયાના ઈતિહાસમાં અજોડ છે.

કરશું.' પરંતુ અલ્લાહ સાક્ષી છે કે આ લોકો નદન જૂઠા છે. (૮)

૧૩. જો તેમને હાંકી કાઢવામાં આવે તો તેઓ કદાપિ તેમની સાથે જશે નહિ; અને જો તેમની સાથે લડાઈ થાય તો પણ આ લોકો તેમની કદાપિ મદદ કરશે નહિ. અને જો તેઓ કોઈ મદદ કરશે, તોપણ ખરેખર તેઓ પીઠ ફેરવી નાસી જશે; પછી તેમને કોઈ મદદ કરવામાં નહિ આવે.

૧૪. હકીકતમાં તેમના મનમાં અલ્લાહથી વધુ તમારો ભય પેસી ગયો છે કારણ કે તેઓ નાસમજ લોકો છે.

૧૫. તેઓ ભેગા મળી કદીપણ તમારી સાથે લડશે નહિ સિવાય કે કિલ્લેબંધ વસ્તીઓમાં રહીને અથવા દિવાલોની આડ લઈને (લડે). તેમનો અંદરોઅંદર અણબનાવ છે. તું તેમને સંગઠિત સમજે છે, પરંતુ તેમના દિલ એકમેકથી જુદા છે. આ તેમની નાદાનીનું પરિણામ છે. (૯)

૧૬. તેમની હાલત તેમના જેવીજ છે. જેમણે થોડો સમય પહેલાં પોતાની કરણીના માઠાં પરિણામોનો સ્વાદ ચાખ્યો હતો. (૧૦) અને (આખરેતમાં પણ) તેમના માટે પીડાકારી અઝાબ છે.

૧૭. તેમનો દાખલો શયતાન જેવો છે, જે ઈન્સાનને કહે છે, 'કાફર બની જા' અને જ્યારે તે કાફર બની જાય છે તો તે કહે છે 'મને તારી સાથે કંઈ લેવાદેવા નથી. હું તો સૃષ્ટિના સર્જનહારથી ડરું છું.'

لَنْصَرَّيْكُمْ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاِبُونَ ﴿١٠﴾

لَنْ أُخْرِجُوا لَا يَخْرُجُونَ مَعَهُمْ وَلَكِنْ قُوتِلُوا لَا يَنْصُرُوهُمْ وَلَكِنْ نَصْرُهُمْ يَوْمَ لَأَوْبَاكَتُمْ لَا يَنْصُرُونَ ﴿١١﴾

لَا تَنْتُمْ أَشَدُّ رَهْبَةً فِي صُدُورِهِمْ مِنَ اللَّهِ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ ﴿١٢﴾

لَا يُقَاتِلُونَكُمْ جَبِيْعًا إِلَّا فِي قَرْيٍ مُحْصَصَةٍ أَوْ مِنْ وَرَاءِ جُدٍّ بَأْسُهُمْ بَيْنَهُمْ شَدِيدٌ تَحْسِبُهُمْ جَبِيْعًا وَقُلُوبُهُمْ شَتَّىٰ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٣﴾

كَشَلِ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَرِيْبًا ذَاتُواوَالٍ أَفْرِهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٤﴾

كَشَلِ الشَّيْطَانِ إِذْ قَالَ لِلْإِنْسَانِ اكْفُرْ فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِنْكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ ﴿١٥﴾

૭. આ સિદ્ધાંત મદીનામાં બાદમાં આવનારા મુહાજરોને જેવી રીતે લાગુ પડે છે તેવીજ રીતે આવનારી પેઢીઓને પણ લાગુ પડે છે.

૮. મુનાફિકોના કહેવા ઉપર યહૂદીઓએ આંહજરત સ.અ.સ. સાથેના કરારોનો ભંગ કર્યો જેના પરિણામે તેમના ઉપર ચડાઈ કરવામાં આવી ત્યારે મુનાફિકો મોકો જોઈને ભાગી છૂટ્યા હતા.

૯. આ આયતનું તાત્પર્ય એવું છે કે ઈસ્લામના વિરોધી પક્ષોના સંગઠનોમાં સંપનો અભાવ છે કારણ કે તેમની દુશ્મનીમાં દરેક પક્ષનો પોતાનો અંગત સ્વાર્થ તેમજ ઉદ્દેશ છે. જો કે યહૂદીઓ, મુનાફિકો તથા નાસ્તિક કુરેશો, ત્રણે ભેગા મળી ગયા હતા, પરંતુ દરેકને પોતાનો પ્રભાવ દેખાડવાના અને પોતાનું વર્ચસ્વ કાયમ કરવાનો ઉન્સાહ હતો.

૧૦. કુરેશોને જંગે બદરમાં મોટી હાર મળી હતી, અથવા બનુ કઈનુકાને જંગે બદર પછી તેમની શરારતોના કારણે સજા ભોગવવી પડી હતી; કારણ કે તેમણે જંગે બદર પછી કરેલા સંધિ કરારોનો ભંગ કર્યો હતો. જેના પરિણામે તેમને મદીના છોડી જવું પડ્યું હતું. મદીનાના ત્રણ યહૂદી કબીલાઓમાંનો આ એક કબીલો હતો જે સીરિયામાં જઈ વસી ગયો હતો.

૧૮. અંતમાં તે બન્ને રાજ.માં જનારા છે અને બન્ને સદાય તેમાંજ રહેશે. અલિમોની સજા આવીજ હોય છે. (રુકૂઅ-૨)

૧૯. હે ઈમાન લાવનારાઓ! અલ્લાહથી ડરો અને દરેક જીવ આગળ શું મોકલી રહ્યો છે તેની સંભાળ રાખે, અને અલ્લાહથી ડરતો રહે. ખરેખર અલ્લાહ તમારા કામોથી પૂરેપૂરો વાકેફ છે.

૨૦. અને તમે તેમના જેવા ન થશો જે લોકો અલ્લાહને ભૂલી ગયા હતા, પરિણામે અલ્લાહે તેમને સ્વયં પોતાના જીવ (ની ભલાઈથી) ભૂલાવી દીધા. આ જ લોકો (ખરા) નાકરમાન છે.

૨૧. આગમાં રહેનારાઓ અને જન્નતમાં રહેનારાઓ એકસમાન નથી. તે જન્નતમાં રહેનારાઓજ છે જે સફળતા પામનારા છે.

૨૨. જો અમે આ કુસ્સાનને કોઈ પર્વત ઉપર ઉતાર્યું હોત તો તું જોઈ લેત કે તે અલ્લાહના ભયથી કાટી ગયો^(૧૧) હોત. અમે ઈન્સાનો માટે આવા દાખલાઓ કાયમ કરીએ છીએ કે તેઓ વિચાર કરતા થાય.

૨૩. તે જ અલ્લાહ છે જેના સિવાય કોઈ બીજો મા'બૂદ નથી. તે અવ્યક્ત તેમજ વ્યક્તનો જાણનારો છે, બેહદ કૃપાળુ છે, રહેમ કરનારો છે.

૨૪. અલ્લાહ એજ છે જેના સિવાય કોઈ મા'બૂદ નથી, તે શહેનશાહ છે, મહા પવિત્ર છે, અમન બક્ષનારો છે, શરણ આપનારો છે, રક્ષણહાર છે, સર્વ સમર્થ છે, સર્વ સત્તાધારી છે, અને બૂબંદ શાનવાળો છે. અને બેહદ પવિત્ર છે તેનાથી, જને તેઓ તેનો શરીક કરાવે છે.

૨૫. તે અલ્લાહ છે, જે સજ્જનકર્તા છે, જે બનાવે છે, આકાર આપે છે. સર્વ સુંદર નામે તેનાજ છે. જે કંઈ આકાશો તથા પૃથ્વીમાં છે તે સર્વ તેનીજ સ્તુતિમાં નિમગ્ન છે. અને તે સર્વ સમર્થ છે, હિકમતવાળો છે. (રુકૂઅ-૩)

فَكَانَ عَاقِبَتُهُمْ أَنَّهُمْ فِي النَّارِ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ جَزَاءُ الظَّالِمِينَ ﴿١٨﴾

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلَسْطَ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَيْرِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ أُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٢٠﴾

لَا يَسْتَوِي الْأَصْحَابُ النَّارِ وَالْأَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَائِزُونَ ﴿٢١﴾

لَوْ أَنزَلْنَاهُ هَذَا الْقُرْآنَ عَلَىٰ جَبَلٍ لَّرَأَيْنَهُ خَاشِعًا مُّتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢٢﴾

هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عِلْمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ﴿٢٣﴾

هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ أَلَمْ يَكُن لَّكَ الْفُؤَادُ مِّنَ السَّلَامِ الْمُؤْمِنِ الْمُهَيَّمِينَ الْعَزِيزِ الْجَبَّارِ الْمُتَكَبِّرِ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٢٤﴾

هُوَ اللَّهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٢٥﴾

૧૧. મગરૂર નાસ્તિક અરબો જેમને ઈસ્લામ પહેલાં કોઈપણ તા'લીમ તેમને દેવી દેવતાઓ, જડ પદાર્થોની વહેમી માન્યતાઓ, તથા પ્રતિમાપૂજનોથી ન હટાવી શકી, અને તેમના પાડોશી દેશોમાં ઈસાઈ સંસ્કૃતિની જાહોજલાલી પણ તેમને સ્પર્શ ન કરી શકી; પરંતુ ઈસ્લામના ઉચ્ચતમ તથા બળવાન પયગામે તેમને નમાવી દીધા, અને તેમના પથ્થર દિલોમાં ઈલ્મ તથા ઈખ્લાકના પ્રકાશની જ્યોત જલાવી, અને તેમનીજ દ્વારા અલ્લાહે આ પવિત્ર નૂરને દુનિયાભરમાં ફેલાવી દીધા.

سُورَةُ الْمُنَجِّتَةِ مَدَنِيَّةٌ

અલ-મુન્નહિના

૧. અલ્લાહના નામથી; જે એહદ, કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. હે મોમિનો, મારા તથા તમારા દુશ્મનોને પોતાના મિત્ર ન બનાવો. તમે તેમને પ્યાર મુહબ્બતના સંદેશા ન^(૧) આપો, જ્યારે તેઓ તમારી તરફ આવેલા સત્યને માનવાનો ઈન્કાર કર્યો છે. (તેમણે) રસૂલને તથા તમને માત્ર એટલાજ માટે (તમારા ઘરમાંથી) કાઢી મૂક્યા હતા કે તમે અલ્લાહ પર ઈમાન લાવ્યા છો, જે તમારો સર્જનહાર છે. જો તમે મારી રાહમાં જીહાદ કરવા ખાતર તથા મારી ખુશનૂદી પ્રાપ્ત કરવા નીકળ્યા છો, તો તેમને (દોસ્ત બનાવી) છૂપી શુભેચ્છાઓ ન મોકલો. બેશક તમે જે કંઈ છુપાવો છો અથવા જાહેર કરો છો તે સર્વ હું સારી પેઠે જાણું છું. બેશક તમારામાંથી જે આવું કરે છે તે ગુમરાહ થઈ ગયો છે.

૩. જો તેઓ તમારા ઉપર કાબૂ મેળવે તો તેઓ તમારા (કટ્ટર) દુશ્મન બની જશે અને પોતાના હાથ તથા જીભ વડે તમને આઘાત પહોંચાડશે. તેઓ ચાહે છે કે તમે (તેમના જેવા) કાફર બની જાઓ.

૪. કયામતના દિવસે તમારા કુટુંબીઓ અથવા તમારી ઔલાદ તમને કંઈ કામમાં નહિ આવે. (પરંતુ અલ્લાહ) તમને ન્યાય આપશે. બેશક, જે કંઈ કરો છો તે સર્વ અલ્લાહ જાણે રહ્યો છે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ
أَوْلِيَاءَ تُلْقُونَ إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا
جَاءَكُمْ مِنَ الْحَقِّ يُخْرِجُونَ الرَّسُولَ وَإِيَّاكُمْ أَنْ
تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ إِنْ كُنْتُمْ حَرَجْتُمْ جِهَادًا
فِي سَبِيلِي وَابْتِغَاءَ مَرْصَاقٍ ۚ تُسْرُونَ إِلَيْهِمْ
بِالْمَوَدَّةِ ۚ وَأَنَا أَعْلَمُ بِمَا أَخْفَيْتُمْ وَمَا أَعْلَنْتُمْ
وَمَنْ يَفْعَلْهُ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ ②
إِنْ يَتَّقُوا اللَّهَ يَكُونُوا أَعْدَاءً وَيَسْطُورَ إِلَيْكُمُ
أَيْدِيهِمْ وَالْأَسِنَّةُ بِالسُّوءِ وَوَدُّوا لَوْ
تَكْفُرُونَ ③

لَنْ تَنْفَعَكُمْ أَرْحَامُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ يَوْمَ الْقِيَامِ
يَفْصِلُ بَيْنَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ④

૧. આ એક ખાસ હુકમ હતો કે જે લોકોએ આંહજરત સ.અ.સ. તથા તેમના સાથીઓને મક્કાથી હાંકી કાઢ્યા હતા તેમને દોસ્તી અથવા શુભેચ્છાઓનો સંદેશો ન આપવામાં આવે, ભલે કોઈ કેટલા પણ નિકટનો સગોસનેહી કેમ ન હોય.

હાનીબ બીન બલતા'હ નામના એક જણે મક્કાવાળાઓને સંદેશો મોકલાવ્યા હતા. જે સંદેશાની વિગતમાં તેમને હુદેબિયા ઉપર હુમલો થવાનો છે એવો ઈશારો મળતો હતો, જે ચડાઈ હુદેબિયાની સંધિનો ભંગ કરવાના કારણે કરવામાં આવી હતી. આંહજરત સ.અ.સ.ને વહી દ્વારા આ વિશે ખબર આપવામાં આવી જેથી અલી બીન અબીર અને મીકદાદને તે પત્ર લઈ જનારની ખોજમાં મોકલવામાં આવ્યા, જે તે સંદેશો લઈ જનાર સ્ત્રી પકડી મદીનામાં લાવવામાં આવી. હાનીબનો આ અપરાધ બહુજ ગંભીર હતો, પરંતુ તેણે અજાણતા તેમ કયું હોવાથી આંહજરત સ.અ.સ.એ તેને માફી આપી હતી.

૫. તમારા માટે ઈબ્રાહીમ અને તેના સાથીઓનો ઉત્તમ દાખલો છે, જ્યારે તેમણે પોતાની કોમને કહ્યું 'અમને તમારી સાથે અને અલ્લાહ સિવાયના તમારા કરાવેલા મા'બૂદો સાથે કોઈ સંબંધ નથી. અને અમે તમારી વાત માનવાનો ઈન્કાર^(૨) કરીએ છીએ. જ્યાં સુધી તમે એકજ અલ્લાહ ઉપર ઈમાન નહિ લાવો. આપણી વચ્ચે દુશ્મની તથા નફરત સદા માટે રહેશે, સિવાય કે ઈબ્રાહીમે પોતાના પિતાને કહ્યું હતું કે હું તારા માટે માફીની દુઆ અવશ્ય કરીશ પરંતુ તારા માટે અલ્લાહ પાસેથી માફી મેળવી લેવાની શકિત હું નથી રાખતો. તે સૌ આ જ દુઆ કરતા. (કહેતા) હતા 'હે અમારા પરવરદગાર, તારામાં જ અમે ભરોસા રાખીએ છીએ, અને તારાજ શરણમાં અમે આવીએ છીએ, અને તારીજ તરફ અંતે અમારે પાછું ફરવાનું છે.

૬. 'હે અમારા, પાવનહાર, તું અમને કાફરોની કસોટી (લેવાનું સાધન) ન બનાવ. અમને જ્ઞમા કર અમારા માલિક. બેશક, તું સર્વ સમર્થ છે, હિકમતવાળો છે.'

૭. જે અલ્લાહ તથા કયામતના દિવસની આશા રાખતા હોય તેમના માટે આ લોકોમાં ઉત્તમ નમૂનો છે અને જે કોઈ તેનાથી પોતાનું મુખ ફેરવી લેશે, તો અલ્લાહ કોઈનો મોહતાજ નથી, (તે) સર્વ તારીફને લાયક છે. (રુકૂઅ-૧)

૮. શક્ય છે કે જે લોકોની તમારી સાથે દુશ્મનાવટ છે, તેમની અને તમારી વચ્ચે અલ્લાહ

قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَءُؤُا مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَّلَ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحَدَّثَهُ إِلَّا قَوْلَ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ لَأَسْتَغْفَرَكَ لَكَ وَمَا أَمْرُكَ لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ رَبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنْتَبْنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ ①

رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَآغْفِرْ لَنَا رَبَّنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ②

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيهِمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَمَن يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ③

عَسَى اللَّهُ أَن يَجْعَلَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ الَّذِينَ عَادَيْتُمْ

૨. આ આયતમાં અરબીમાં 'મિન્દૂનિલ્લાહે કફરના બેકુમ' અર્થાત 'સિવાય અલ્લાહની કુફર કર્યું અમે તમારી સાથે'માં કુફરનો અર્થ 'ઈન્કાર' થાય છે. ઈન્કાર કરનારો કાફર ગણાય છે, તો અહીં હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ)એ શર્ક કરવાનો ઈન્કાર કર્યો જેથી તેઓ શર્કના કાફર થયા. આ શબ્દનો અર્થ બહુજ સાદો અને સરળ છે પરંતુ કાફર શબ્દનો ઉપયોગ તથા તેની અસર એક ગાળ કાઢવાના રૂપમાં કરવામાં આવે છે. હકીકતમાં જેવી રીતે અલ્લાહને ન માનનારો અલ્લાહનો કાફર છે તેવીજ રીતે શર્ક ન માનનારો શર્કનો કાફર છે, તેમજ એકબીજાની વાત ન માનનારા, એકબીજાના 'કાફર' છે, આ શબ્દને અપમાન અસભ્યતા, કે ગાળ સમજવું ઉચિત ગણાશે નહિ.

જેમ શયતાનને ન માનનારો શયતાનનો કાફર છે. સારાંશે જો કોઈ વ્યક્તિની વાત ન માનવામાં આવે તે ન માનનાર કાફર કહેવાશે. આ શબ્દ એક સાધારણ 'ઈન્કાર'નો ભાવાર્થ રાખે છે તેમાં કંઈ પણ અજુગતું અથવા અસભ્યતા નથી. (મજલિસ સ્વાવજવાબ કરાચી)

મુહબ્બત પેદા ^(૩) કરી દે; અને અલ્લાહ સર્વ સન્નાધારી છે. તેમજ અલ્લાહ બેહદ ક્ષમાવંત છે, દયાળુ છે.

૯. અલ્લાહ તેમની સાથે એહસાનભર્યું તથા ઈન્સાફભર્યું વર્તન કરવાથી તમને નથી રોકતો. જે લોકો તમારા દીનના કારણે તમારી સાથે નથી લડ્યા અને તમને ઘરોમાંથી નથી હાંકી કાઢ્યા. બેશક, અલ્લાહ ઈન્સાફ કરનારાઓને પસંદ કરે છે.

૧૦. અલ્લાહે તમને કેવળ તે લોકો સાથે દોસ્તીનો સંબંધ રાખવાથી મનાઈ કરી છે જે લોકો તમારા દીનના કારણે તમારી સાથે લડ્યા અને તમને તમારા ઘરોમાંથી હાંકી કાઢ્યા અને તમને હાંકી કાઢનારાઓનો સાથ આપ્યો, બેશક જે કોઈ આ લોકોની દોસ્તી રાખે છે તેઓ હદબહાર જનારા છે.

૧૧. હે ઈમાન લાવનારાઓ, જે સ્ત્રીઓ ઈમાન લાવીને હિજરત કરી તમારી પાસે આવે તો તેમની પૂરેપૂરી ચકાસણી ^(૪) કરો. જો કે તેમના ઈમાનને તો અલ્લાહજ બેહતર જાણે છે. પછી જો તેમના મોમિન હોવા ઉપર તમને સંતોષ થઈ જાય તે તેમને કાફરોના હવાલે ન કરો કારણ કે તેઓ કાફરો માટે હવાલ નથી. ન તો તેઓ તેણીઓના માટે હવાલ છે. પરંતુ (તેમના

وَمِنْهُمْ مَوَدَّةٌ وَاللَّهُ قَدِيرٌ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ⑤
لَا يَنْهَكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي
الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ
وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْقَاسِطِينَ ⑥
إِنَّمَا يَنْهَكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ
وَآخَرُجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ وَظَهَرُوا عَلَىٰ إِخْرَاجِكُمْ
أَنْ تَوَلَّوْهُمْ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ⑦

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا جَاءَكُمُ الْمُؤْمِنَاتُ مُهْجِرَاتٍ
فَأَمْتَحِنُوهُنَّ ۚ اللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِهِنَّ ۚ فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ
مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ لَأَهْنَّ حِلٌّ
لَهُمْ وَلَا هُمْ يَحْكُمُونَ لَهُنَّ وَأَتَوْهُنَّ مَا نَفَقُوا

૩. આ આયતથી એવું જણાય છે કે જે મિત્રચારી ઉપર પ્રતિબંધ લગાવવામાં આવ્યો હતો તે એક મુકર્રર સમય માટેજ હતો, ન કે કાયમ માટે. શાંતિના વાતાવરણમાં મુસ્લિમો તથા બિન-મુસ્લિમો વચ્ચે દોસ્તીના સંબંધો રાખવાની મનાઈ નથી.

૪. તે સમયે મુસ્લિમોને બહુજ સત્તામણી કરવામાં આવતી હતી અને તેમના માટે મક્કાથી મદીના જવું બહુજ મુશ્કેલ હતું, છતાં પણ મોમિનોના ટોળેટોળા મદીનામાં સતત દાખલ થતા રહેતા હતા. જેમના કુટુંબીઓ મક્કામાં રહી ગયા હતા તે મુહાજરોનો મોટો ભાગ સ્ત્રીઓનો હતો જેની તરફ આ આયતનો ઈશારો છે જેથી તેમના વિશે કોઈ નિર્ણય લેવા પહેલાં તેમના સંજોગો તથા તેમના ઈમાન વિશે પૂરેપૂરી ખાતરી કરી લેવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો. જે સ્ત્રી પોતાના બીનમુસ્લિમ પતિને છોડી મુસ્લિમોમાં શામિલ થાય તો તેના પતિ સાથેનો તેનો સંબંધ આપમેળે તૂટી જતો હોવાથી તેને મુસ્લિમ સાથે અમુક શરતે પરણવાની છૂટ હતી. પહેલી શરત તે હતી કે તે સ્ત્રીને પરણનાર નવો પતિ તેણીના પહેલાના પતિને તેણી ઉપર કરેલા તમામ ખર્ચ ચૂકાવી દે બીજી શરત, તે સ્ત્રીને તેની યોગ્ય હક્ક મહેર આપે. આવોજ નિયમ મુસ્લિમ તથા ઈસ્લામ છોડી જનારી પત્નીને પણ લાગુ પડે છે. જો કે આ નિયમ વ્યકિતગત સમય તથા સંજોગો સાથે સંબંધ રાખે છે. પરંતુ આ વ્યવસ્થાને અમલમાં લાવવાની જવાબદારી સત્તાધીશો ઉપર છે.

કાફર પતિઓને) તેમની ખર્ચેલી મહેર ચૂકવી દો. અને તમારા માટે તેમને પરણવું અયોગ્ય નહિ ગણાય, તે શર્ત કે તેણીઓને હક્ક મહેર ચૂકાવો. અને કાફર સ્ત્રીઓ સાથે વિવાહ સંબંધ નીભાવો નહિ અને જે ખર્ચ કરી ચૂક્યા હોય તે તેણી પાસેથી પાછું માગો: તેમજ કાફરોને પણ તેમનું ખર્ચેલું વસુલ કરવા દો. આ અલ્લાહનો હુકમ છે. તે તમારી વચ્ચે ન્યાય કરનારો છે, અને અલ્લાહ સર્વ જાણનાર છે, હિક્મતવાળો છે.

૧૨. અને જો તમારી પત્નીઓમાંથી કોઈ કાફરો તરફ નાસી જાય અને તમે આક્રમણ કરો તો જે મોમિનોની પત્નીઓ નાસી ગઈ હોય તેમને (માલે ગનીમતમાંથી) તેમના કરેલા ખર્ચ જેટલી રકમ આપો (અને તેનું નુકસાન પૂરું કરી દો). અલ્લાહથી ડરના રહો કારણ કે તમે તેના ઉપર ઈમાન રાખો છો.

૧૩. હે નબી! જ્યારે મોમિન સ્ત્રીઓ આ વાત ઉપર તારી અંત કરે કે તેણીઓ કોઈ અન્યને અલ્લાહનો શરીફ નહિ કરાવે અને તેણીઓ ચોરી નહિ કરે અને બદકેલી નહિ કરે, અને પોતાની ઔલાદને મારી નહિ નાખે અને ન તો કોઈના ઉપર એવી તોહમત લગાવશે જે પોતાની ધર્મી કાઢેલી હોય; અને ન કોઈ યોગ્ય કામમાં તારી નાફરમાની કરશે, તો તેણીઓની અંતનો સ્વીકાર કરી લે, અને તેમના માટે અલ્લાહથી માફીની દુઆ કર. બેશક અલ્લાહ બહુજ સમાવંત છે, દયાળુ (પણ) છે.

૧૪. હે ઈમાન લાવનારાઓ, જેમના ઉપર અલ્લાહનો કોપ ઉતર્યો છે તેમને પોતાના દોસ્ત ન બનાવો; તેઓ આખરતથી એવી રીતે નિરાશ છે જેવી રીતે કાફરો કબ્રમાં મુદીઓ (ના સજીવન થવા)થી નિરાશ છે. (રુકૂઅ-૨)

وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ وَلَا تَسْكُنُوا بِعَصَمِ الْكَوَافِرِ وَ سَأَلُوا مَا أَنْفَقْتُمْ وَلَيْسَ لَكُمْ أَنْ تَنْفِقُوا فِي مَا أَنْفَقَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١١﴾

وَإِنْ فَاتَكُمْ شَيْءٌ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ إِلَى الْكُفَّارِ فَعَاقِبْتُمْ فَاتُوا الَّذِينَ ذَهَبَتْ أَزْوَاجُهُمْ قَبْلَ مَا أَنْفَقُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ ﴿١٢﴾

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ عَلَى أَنْ لَا يُشْرِكْنَ بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بِهْتَانٍ يَقْتَرِنَهُ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِينَكَ فِي مَعْرُوفٍ فَبَايِعُهُنَّ وَاسْتَعْفِفْ لَهُنَّ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٣﴾

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ قَدْ يَسْأَلُونَ مِنَ الْحَرْبِ كَمَا يَسِ الْكُفَّارُ مِنَ أَصْحَابِ الْقُبُورِ ﴿١٤﴾

سُورَةُ الصَّفِّ مَدَنِيَّةٌ

અલ-સકક

૧. અલ્લાહના નામથી; જે એહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. જે કંઈ આકાશો અને પૃથ્વીમાં છે તે સર્વ અલ્લાહની સ્તુતિમાં નિમગ્ન છે; અને તે સર્વ શક્તિમાન છે, હિકમતવાળો છે.

૩. હે ઈમાન લાવનારાઓ, તમે મોઢેથી એવી વાત શા માટે કહો છો જે તમે પોતે નથી કરતા? ^(૧)

૪. જે તમે મોઢેથી કહો છો તે પ્રમાણે તમારું ન કરવું અલ્લાહની દ્રષ્ટિમાં એહદ નાપસંદ છે.

૫. નિઃસંદેહ અલ્લાહને તો તે લોકો પસંદ છે જે તેની રાહમાં (મજબૂત દીવાલની જેમ) હારઅંધ થઈ લે છે. જાણે ઢાળેલા સીસાની બનાવેલી (સ્તંભાત્મક) દીવાલ હોય. ^(૨)

૬. અને (યાદ કર) જ્યારે મૂસાએ પોતાની કોમને કહ્યું 'હે મારી કોમના લોકો, તમે શા માટે મને દુઃખ આપો છો? તમે સારી પેઢે જાણો છો કે હું તમારી તરફ આવેલો અલ્લાહનો રસૂલ છું?' છતાં જ્યારે તેઓ અવળે માર્ગે વળ્યા, ત્યારે અલ્લાહે તેમના હૃદયોમાં અવળાઈ નાખી દીધી, કારણ કે અલ્લાહ નાફરમાનોને હિદાયત નથી આપતો. ^(૩)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَهُوَ

الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ

كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا

كَأَنَّهُمْ بُيُوتٌ مَرْصُوعٌ

وَأَذَّ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يُقَوْمِ لِمَ تَأْذُونَنِي وَقَدْ

تَعْلَمُونَ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ

اللَّهُ قُلُوبَهُمْ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ

૧. મુસ્લિમોએ હમેશાં આપેલા પોતાના વાયદાને પૂરા કરવા જોઈએ. બહારી ભરેલી ખોટી ડંકાસો નિરર્થક વસ્તુ છે જેના પરિણામે ઈન્સાનના સ્વભાવમાં અપ્રમાણિકતા તથા નિષ્કાંકનો અર્થાત દંભનો જન્મ થાય છે.

૨. બદીના બળો સામે મુસ્લિમોએ સંગઠિત થઈ એક આગેવાનની સરદારી તળે ભેગા મળી મજબૂત મોરચો ઊભો કરવો જોઈએ. પોતાના સરદારની પૂરી વફાદારી સાથે ફરમાનબરદારી કરવી જોઈએ.

૩. હઝરત મૂસા (અ) તથા તેમના અનુયાયીઓને જેટલું દુઃખ પહોંચાડવામાં આવ્યું હતું તેવું દુઃખ બીજા કોઈ રસૂલને કદીપણ નથી આપવામાં આવ્યું. પરંતુ તેમની કોમે ફિરજોનના લશ્કરોને ડૂબતા પોતાની આંખે જોયા છતાં મૂતિપૂજામાં ફરી અટવાઈ ગઈ અને હઝરત મૂસા (અ)નેજ પૂજા કરવા માટે પ્રતિમાં મુકર્રર કરવાનો આગ્રહ કર્યો. (સૂ. ૭ આ. ૧૩૯) હઝરત મૂસા (અ) પોતાની કોમને અલ્લાહના વાયદા પ્રમાણેના પ્રદેશ કનાનમાં દાખલ થવાનું કહ્યું ત્યારે તેમણે નફરતથી હઝરત મૂસા (અ)ને જવાબ

૩. અને (યાદ કર) જ્યારે ઈસા ઈબને મરિયમે કહ્યું 'હે ઈસરાઈલની ઓલાદ, બેશક હું તમારી તરફ મોકલાએલા અલ્લાહનો રસૂલ છું, હું મારી પહેલાં આવેલી તૌરાતનું સમર્થન કરનારો છું, અને હું મારા પછી આવનાર એક રસૂલની ખુશખબર આપું છું જેનું નામ આલમદ હશે.'^(૪) અને જ્યારે તે સ્પષ્ટ પ્રમાણે સાથે તેમની તરફ આવ્યો ત્યારે તેમણે કહ્યું 'આ તો ચોકાનું જાદુ છે.'

૮. પરંતુ તેનાથી વધુ અલિમ કોણ થઈ શકે છે કે જે અલ્લાહ ઉપર અસત્યનું આરોપણ કરે. જ્યારે કે તેને ઈસ્લામ તરફ ઓલાવવામાં આવી રહ્યો હોય? અલ્લાહ અલિમોને કદીપણ હિદાયત નથી આપતો.

૯. તેઓ અલ્લાહના નૂરને ફૂંકોથી ઓલવી નાખવા ચાહે છે, પરંતુ અલ્લાહ તે પોતાના નૂરને સર્વત્ર ફેલાવી દેશે પછી ભલે કાફરોને તે કેટલું પણ નાપસંદ હોય!

૧૦. તે એજ છે જેણે પોતાના રસૂલને હિદાયત અને સત્યદીન આપી મોકલાવ્યો છે કે જેના થકી તે પ્રત્યેક મઝહબ ઉપર ફતેહ મેળવે, પછી ભલે મુશરીકોને તે કેટલુંપણ નાપસંદ હોય. (રુકૂઅ-૧)

وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَبْنِي إِسْرَءِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنَ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُبِينٌ ①

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُوَ يُدْعَى إِلَى الْإِسْلَامِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ②

يُرِيدُونَ لِيُطْفَئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَهِهِمْ وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ③

هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ ④

આપ્યો હતો 'તું અને તારો તે ખુદા જેના ઉપર તને બહુજ વિશ્વાસ છે, તમે બન્ને તેમાં દાખલ થાઓ અને અમે જ્યાં બેઠા છીએ ત્યાંથી એક તસુ પણ ખસવા માટે તૈયાર નથી.' (સૂ. પ. આ. ૨૫) આવી રીતે હઝરત મૂસા (અ)નું વારંવાર તેઓ અપમાન કરતા રહ્યા અને શિક્ષના વિરોધના તેમના પ્રયાસોને નિષ્ફળ કરવામાં પ્રયત્નશીલ રહ્યા.

૪. (અ) તે તમારી તરફ સદા માટે આવશે, ... તમે તેને ઓળખી લેશો ..... તે તમારી વચ્ચે રહેશે. (યોહાન પ્ર. ૧૪ આ. ૧૬-૧૭)

(બ) તે જ્યારે આવશે, ત્યારે મારા હક્કમાં સાક્ષી આપશે. (યોહાન પ્ર. ૧૫ આ. ૨૬)

(ત) તો પણ હું તમને સત્ય કહું છું; મારું ચાલું જવું તમારા માટે લાભકારક છે, કારણ કે જો હું નહિ જાઉં તો તે ઉપદેશક તમારી પાસે નહિ આવી શકે, પરંતુ મારા ચાલ્યા જવા પછીજ તે આવશે. (યોહાન પ્ર. ૧૬ આ. ૭)

આ આવનારા રસૂલની નિશાનીઓ કુરઆને- મજીદના વર્ણનો સાથે આબેદૂબ બંધબેસતી છે. આંહઝરત સ.અ.સ. હઝરત ઈસા (અ)ના આ દુનિયાથી ચાલ્યા જવા પછીજ આવ્યા હતા તેમાં કોઈ શક નથી. જેથી હઝરત ઈસા (અ)નું વક્ત પામવું અહીં સાબિત થાય છે, અને આંહઝરત સ.અ.સ.નું આખરી શરિયતી નબી ખાતમૂન અંબીયા હોવું પણ સાબિત થાય છે.

(ચ) ગ્રીક શબ્દ 'પેરીકલૂતોસ' અરબી શબ્દ આલમદનો સમર્થક છે. પ્રખ્યાત ઈસાઈ વિદ્વાન જેક ફિનીગને પોતાની કિતાબ 'વિશ્વભરના ધર્મોનું પુરાવશેષશાસ્ત્ર'માં લખ્યું છે કે ગ્રીક ભાષામાં 'પેરીકલૂતોસ' તથા 'પ્રેરકીલુયોસ' બન્ને અરબી ભાષાના 'આલમદ' 'મુહમ્દ'ના સમર્થક છે.

૧૧. હે ઈમાન લાવનારાઓ, શું હું તમને એવા સોદા બનાવું જે તમને દર્દનાક અજાબથી બચાવી લે?

૧૨. તમે અલ્લાહ અને તેના રસૂલ ઉપર ઈમાન લાવો, અને તમારી દૌલત તથા તમારી જાન સાથે અલ્લાહની રાહમાં જીલ્લત કરો. આ તમારા માટે બેહતર છે, જો તમે એટલું જાણતા હોત તો!

૧૩. તે તમારા ગુનાહો માફ કરી દેશે અને તમને એવા અર્જીયાઓમાં દાખલ કરશે જેની તળેથી નહેરો વહેતી હશે, અને સદાય રહેનારી જન્નતોમાં પવિત્ર આલીશાન ઘરોમાં રાખશે. આ જ ભવ્ય સફળતા છે.

૧૪. અને તે બીજું કંઈ પણ આપશે જે તમને બહુજ પસંદ છે; તે છે અલ્લાહની મદદથી નજીકમાં જ થનારી તમારી ફતેહ. માટે ઈમાન લાવનારાઓને ખુશખબર આપી દે.

૧૫. હે ઈમાન લાવનારાઓ! અલ્લાહના હિમાયતી બનો. જ્યારે ઈસા ઈબને મરિયમ (યોનાના) હવારીઓને કહ્યું 'અલ્લાહની રાહમાં કોણ મારી મદદ કરનાર છે?' ત્યારે હવારીઓએ જવાબમાં કહ્યું, 'અમે અલ્લાહના હિમાયતી છીએ.' તે સમયે બની ઈસરાઈલમાંથી એક વર્ગ ઈમાન લાવ્યો અને એક વર્ગ ઈન્કાર કર્યો. પછી જે ઈમાન ^(૫) લાવ્યા હતા તેમને અમે દુશ્મનો સામે મદદ કરી જેના પરિણામે તેઓ ફતેહમંદ થયા.

(રુકૂઅ-૨)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَى تِجَارَةٍ تُفِيضُ لَكُمْ
مِنْ عَذَابِ الْبَئِثِ ۝

تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ
بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ
تَعْلَمُونَ ۝

يَغْفِرُ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلُكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي
مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَسْكِنٌ تَجِبُ فِي جَنَّاتٍ
عَذِيبٌ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ۝

وَأُخْرَى يُجِيزُونَهَا نَصْرٌ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ
وَبَشِيرٌ الْمُؤْمِنِينَ ۝

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا أَنْصَارَ اللَّهِ كَمَا قَالَ
عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيِّينَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى
اللَّهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ فَأَمَّا

طَائِفَةٌ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَكَفَرَتْ طَائِفَةٌ
فَأَيَّدْنَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَى عَدُوِّهِمْ فَأَصْبَحُوا
ظَاهِرِينَ ۝

૫. કાહેરાના 'એઝરા દેવળમાંથી' ૧૯મી સદીના અંતમાં હાથ લાગેલા 'દમસ્કના દસ્તાવેજો'ના બીજા પાનામાં હઝરત ઈસા (અ)ની આગાહી પ્રમાણે આવનાર પાક રૂહને 'એમેથ' કહેવામાં આવ્યો છે, જેનો અર્થ હિબ્રુમાં 'સત્ય' કે 'સત્યવાદી' અથવા 'સદગુણો ધરાવનાર' (જુઓ સ્ટ્રાચનનું ૪ થું ગોસ્પેલ પાના ૧૪)

યહૂદીઓએ આ શબ્દનો અર્થ 'અલ્લાહની મહોર' કાઢ્યો હતો. બેશક હઝરત ઈસા (અ) પણ તેનાજ આધારે 'આહમદ' નામનો ઉપયોગ કર્યો હશે. જેનું હિબ્રુ ભાષાનું ઉચ્ચારણ 'એમેજ' છે. અહીં ખાનમૂલ-અંબીયાનો અર્થ 'નબીઓની મહોર' છે તેનો ખુલાસો થઈ જાય છે.

એક અગત્યની દલીલ અહીં અસ્થાને નહિ ગણાય કે આંહઝરત સ.અ.સ.ના આગમન વિશે 'બરના બાસની ગોસ્પેલમાં' ચોકખું વર્ણન છે.

૫. હઝરત ઈસા (અ) ઉપર ઈમાન લાવનારાઓ દુનિયા ઉપર ગાલીબ થઈ ગયા અને તેમને દુઃખ આપનારા મુન્કરો દુનિયાભરમાં ભટકતા રહ્યા અને 'રખડુ યહૂદી'ની ઉપમાં પામ્યા.

سُورَةُ الْجُمُعَةِ مَكِّيَّةٌ

١٢١

અલ-જુમુઆહ

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે. بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

૨. જે કંઈ આકાશો અને પૃથ્વીમાં છે તે સર્વ يَسْبُحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ الْمَلِكِ
અલ્લાહની હમ્દો સના' (સ્તુતિ)માં પ્રવૃત્ત છે, જે الْقُدُّوسِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ②
સાચો બાદશાહ છે, પવિત્ર છે, સર્વસમર્થ છે,
હિક્મતવાળો છે.

૩. તે એજ છે જેણે નિરક્ષર લોકોમાંથી તેમના هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو
માટે રસૂલનો ઉદ્ભવ કર્યો, જે તેમને તેના આદેશો عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَ
વાંચી સંભળાવે છે, અને તેમને (આચાર વિચારમાં) الْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ
પાક કરે છે અને તેમને કિતાબ તથા વિવેકબુદ્ધિનું مُيْنِينَ ③
શિક્ષણ આપે છે. જો કે તે પહેલાં તેઓ ખુલ્લેખુલ્લી
ગુમરાહીમાં હતા;

૪. અને તેઓમાંના અમુક હજી તેમની સાથે وَأَخْرَجْنَا مِنْهُمْ لَنَّا يُلْحِقُوا بِيَهُمْ وَهُوَ الْعَزِيزُ
શામિલ નથી ^(૧) થયા. અને અલ્લાહ સર્વ સમર્થ છે, الْحَكِيمُ ④
હિક્મતવાળો છે.

૫. આ અલ્લાહની મહેરબાની છે તે જેના ઉપર ذَٰلِكَ فَضَّلَ اللَّهُ يُونُسَ مِنْ نِيْسَارٍ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ
ચાહે કરે છે અને અલ્લાહ અનંત મહેરબાનીઓનો الْعَظِيمُ ⑤
માલિક છે.

૬. જેમના ઉપર તોરાતની આજ્ઞાપાલનની مَثَلِ الَّذِينَ حَبَلُوا التَّوْرَةَ ثُمَّ كَفَرُوا يَحْلُلُوهَا
જવાબદારી નાખવામાં આવી હતી તે જવાબદારીને ન كَسَلِ الْجَارِ يَحْلُلُ أَفْأَرًا بِئْسَ مَثَلٌ
નીભાવનારાઓનો દાખલો એક એવા ગધેડા જેવો છે

૧. હઝરત અબુ હુરેરાથી રિવાયત છે કે એક વખતે આંહલરત સ.અ.સ. સાથે સૌ બેઠા હતા ત્યારે તેમણે આપને પૂછ્યું કે આ આયત જેમાં 'અને તેઓમાંના અમુક છે જે હજી તેમની સાથે શામિલ નથી થયા'નું વર્ણન આવે છે તેનો ઈશારો કોની તરફ છે? ત્યારે આંહલરત સ.અ.સ.એ અમારી વચ્ચે બેઠેલા હઝરત સલમાન ફારસી (૨)ના ખભે હાથ મૂકી ફરમાવ્યું 'જ્યારે ઈમાન આકાશોની બૂલદીઓમાં અદ્રખ થઈ જશે, ત્યારે આ (નસલ)માંથી એક વ્યક્તિ તેને શોધી લાવશે.' (ખુબારી), આંહલરત સ.અ.સ.ના આ બયાનથી એવું સાબિત થાય છે કે તે વ્યક્તિ ઈરાની નસલના હશે. આહમદિયા સિલસિલાના સ્થાપક મસિહ મોહિદ ઈરાની વંશજ છે. આંહલરત સ.અ.સ.ની બીજી હદીસમાં 'મસિહ પ્રગટ થવાની નિશાની છે. કુરાને મજીદની તા'લીમની સાચી રૂહ અદ્રખ થઈ ગઈ હશે (બાઈહક્કી). જેથી આ આયત તથા હદીસમાં આંહલરત સ.અ.સ.ના મસિહના આગમનની તથા મસિહની જરૂર હોવાની દલીલો મળે છે.

જેણે કિતાબોનો બોજો (જ માત્ર) ઉઠાવી રાખ્યો હોય. અલ્લાહની આપતોને જૂઠી કરાવનારાઓની આ મિસાલ કેટલી હલકી છે! ખરેખર, આવા અલિમોને અલ્લાહ હિદાયત નથી આપતો.

૭. તું તેમને કહે 'હે યહૂદીઓ, જો તમારો દાવો છે કે આખી દુનિયાના લોકોમાંથી માત્ર તમેજ અલ્લાહના વહાલા છો, તો તમે મૃત્યુની ઈચ્છા કરી જૂઓ, જો તમે સાચા છો તો.

૮. પરંતુ તેઓ પોતાની જે કરણીઓ આગળ મોકલી ચૂક્યા છે તેના કારણે તેઓ કદાપિ આવી ઈચ્છા કરશે નહિ. બેશક અલ્લાહ અલિમોને સારી પેઠે જાણે છે.

૯. તેમને કહી દે 'જે મોતથી તમે ભાગતા કરો છો તે તમારા ઉપર અવશ્ય આવીનેજ રહેશે. પછી તમે તેની સમક્ષ લાવવામાં આવશો જે અવ્યક્ત અને વ્યક્તનો જાણનારો છે, અને તમે જે કરતા રહ્યા હતા તે સર્વ તમને તે જણાવી દેશે.' (રુકૂઅ - ૧)

૧૦. હે ઈમાન લાવાનારાઓ, જુમ્હૂઆના દિવસે જ્યારે નમાઝ માટે અઝાન^(૨) કહેવામાં આવે તો તમે અલ્લાહની યાદ માટે મસ્જિદમાં જાઓ અને વેપાર બંધ કરી દો, જો તમે સમજો તો તે તમારા માટે બેહતર છે.^(૩)

૧૧. અને જ્યારે નમાઝ પૂરી થઈ જાય તો ધરતીમાં ફેલાઈ જાઓ અને અલ્લાહની રોઝીની નવાશ કરો. અને અલ્લાહને ખૂબ યાદ કરતા રહો કે જેથી તમે સફળતા મેળવો.

૧૨. પરંતુ જ્યારે લોકો વેપાર તમાશા જુએ છે તો તને ત્યાંજ ઊભો મૂકી તેઓ (તેમના નરક) ભાગી જાય છે. તું કહી દે 'જે અલ્લાહ પાસે છે તે રમતગમત અને વેપારથી બેહતર છે. બેશક અલ્લાહ ઉત્તમ રોઝી આપનારો છે. (રુકૂઅ - ૨)

النُّعُومَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي
النُّعُومَ الظَّالِمِينَ ①

قُلْ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ هَادُوا إِنْ زَعَمْتُمْ أَكْثَرُ أُولِيَاءِ
لِلَّهِ مِنْ دُونِ النَّاسِ فَتَمَتُّوا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ
صَادِقِينَ ②

وَلَا يَتَمَتُّونَهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمْتُمْ إِلَيْهِمْ وَاللَّهُ
عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ③

قُلْ إِنَّ الْمَوْتَ الَّذِي تَفِرُّونَ مِنْهُ فَإِنَّهُ مُلْفٍ عَلَيْكُمْ
ثُمَّ تُرَدُّونَ إِلَىٰ عِلْمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ
بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ④

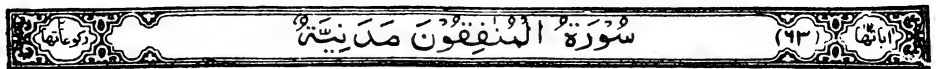
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمٍ
الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ
خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ⑤

فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ
وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا
لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ⑥

وَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انفَضُّوا إِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ
قَائِمًا قُلْ مَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ مِنَ اللَّهْوِ وَمِنْ
التِّجَارَةِ وَاللَّهُ خَيْرُ الرَّازِقِينَ ⑦

૨. 'અઝાન' નમાઝ માટે પુકારવામાં આવે!

૩. મુસ્લિમોને જુમ્હૂઆની નમાઝ ટાણે કામ બંધા છોડી નમાઝ અદા કરવાનો સખત હુકમ છે. નમાઝ બાદ તેમને પોતાની રોઝી શોધવાની છૂટ છે.

અલ-મુનાફકુન

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. જ્યારે મુનાફિકો તારી પાસે આવે છે અને કહે છે 'અમે સાક્ષી આપીએ છીએ કે બેશક તું અલ્લાહનો રસૂલ છે.' અને અલ્લાહ તો જાણે જ છે કે તું તેનો રસૂલ છે, પરંતુ અલ્લાહ સાક્ષી આપે છે કે મુનાફિકો તદ્દન જૂઠા છે.

૩. તેમણે સોગંદને પોતાની ઢાલ બનાવી છે જેનાથી તેઓ લોકોને અલ્લાહની રાહથી અટકાવે છે. આ બેહદ અધમ કૃત્ય છે જે તેઓ કરી રહ્યા છે.

૪. કારણકે પહેલાં તેઓ ઈમાન લઈ આવ્યા પછી પાછા ફરી ગયા હતા. જેથી તેમના હૃદયો ઉપર મહોર મારી દેવામાં આવી છે. પરિણામે તેઓ કંઈપણ સમજતા નથી.

૫. અને તેમના બાહ્ય રૂપથી તેઓ તને સંતોષકારક દેખાય છે અને તેમની વાત પણ તું સાંભળે છે પરંતુ તેઓ (ની મિસાલ એવી છે) જાણે લાંબા લાકડાના (નિર્જીવ) ઢીમચાં^(૨) દીવાલને ટેકાવીને ઊભા રાખેલા હોય. તેઓ દરેક ચેતવણીને પોતાના વિરુદ્ધ સમજે છે. તેઓજ (ખરા) દુશ્મન છે, માટે તેમનાથી ચેતનો રહેજે. અલ્લાહે તેમના ઉપર લા'ન નાખી છે! (જોઈ લે), તેમને કેવા બહેકાવી દેવામાં આવ્યા છે.

૬. અને જ્યારે તેમને કહેવામાં આવે છે કે આવો, અલ્લાહનો રસૂલ તમારા માટે માફીની દુઆ કરશે, તો તેઓ મોઢું ફેરવી લે છે, અને તું જૂએ છે કે તેઓ અભિમાનથી દૂર ચાલ્યા જાય છે.

૭. તું તેમના માટે માફીની યાચના કર અથવા ન કર, તેમના માટે સરાખું છે, (કારણ કે) અલ્લાહ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِذَا جَاءَكَ الْمُنٰفِقُونَ قَالُوا اَتَشٰهَدُ اَنَّكَ لَرَسُوْلٌ مِّنْ اِلٰهِمَّ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ اَنَّكَ لَرَسُوْلُهُ وَاللّٰهُ يَشٰهَدُ

اِنَّ الْمُنٰفِقِيْنَ لَكٰذِبُوْنَ ۝

اِتَّخَذُوْا اٰيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَن سَبِيْلِ اِلٰهِ

اِنَّهُمْ سَآءَ مَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ۝

ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ اٰمَنُوْا ثُمَّ كَفَرُوْا فَطُبِعَ عَلٰی قُلُوْبِهِمْ

فَهُمْ لَا يَفْقَهُوْنَ ۝

وَإِذَا رَأٰیثَهُمْ تُعْجِبُكَ اَجْسَامُهُمْ وَإِنْ يَقُوْلُوْا

تَسْمَعْ لِقَوْلِهِمْ كَأَنَّهُمْ خُشْبٌ مِّنْ سِدْرٍ يُّجَسِّوْنَ

كُلَّ صِيْعَةٍ عَلَيْهِمْ هُمُ الْعُدُوْ فَاَحْزَنُ لَهُمْ قِتْلَهُمْ

اِنَّ اللّٰهَ اَنّٰی يُؤٰفِكُوْنَ ۝

وَإِذَا قِيْلَ لَهُمْ تَعَالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُوْلُ اللّٰهِ

لَوَّاْ رُءُوسَهُمْ وَرَأٰیثَهُمْ يَصُدُّوْنَ وَهُمْ

مُسْتَكْبِرُوْنَ ۝

سَوَآءٌ عَلَيْهِمْ أَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ أَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ

૧. મુનાફિકોનું આ એક ખાસ લક્ષણ છે કે તેઓ ઈમાનના ખોટા દાવા પાછળ પોતાની બેવકાઈ તથા અંતઃકરણની અશ્રદ્ધાને છુપાવે છે.

૨. (અ) જાડને પાડીને તેમાંથી કાપેલાં થડો તથા લાકડાના ટૂકડાં જેમાં સ્વયં ઊભા રહેવાની શક્તિ ન હોય, તે નિર્જીવ હોવાથી બીજાના ટેકા ઉપર ટકાવી રાખવામાં આવ્યાં હોય અથવા ખીલે લગાડી લટકાવ્યાં હોય. (બ) લાકડાની બનાવેલી જડ નિર્જીવ મૂર્તિઓ હોય જેમાં લાગણી અથવા સમજદારીનો અભાવ હોય.

તેમને કદાપિ માફી નહિ આપે. બેશક, અલ્લાહ ۞ لَهُمْ لَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ⑥

૮. આ તે લોકો છે જે કહે છે, 'અલ્લાહના રસૂલના સાથીઓ ઉપર ખર્ચ કરવાનું બંધ કરો જેથી તેઓ (રસૂલને છોડી) ચાલ્યા જશે; જ્યારે આકાશો નથા પૃથ્વીના ખજાનાનો માલિક તો અલ્લાહ છે; પરંતુ ۞ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَفْقَهُونَ ⑦

૯. તેઓ કહે છે જો આપણે મદીના પાછા જઈએ તો આબરૂદાર લોકો હલકટ લોકોને ત્યાંથી કાઢી મૂકશે (૩) (અને આપણને વસાવી લેશે) પરંતુ ખરી ઈઝઝત તો અલ્લાહ અને તેના રસૂલ અને મોમિનોની છે; પરંતુ મુનાફ્ફિનો તે નથી જાણતા. (રુકૂઅ-૧) ۞ يَقُولُونَ لِنَ رَجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ الْأَعَزُّ مِنْهَا الْأَذَلَّ وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ ⑧

૧૦. હે ઈમાન લાવનારાઓ! તમારી દૌલત તથા ۞ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ⑩

૧૧. અને અલ્લાહે તમને જે આપ્યું છે તેમાંથી ખર્ચ કરો, તે પહેલાં કે તમારામાંથી કોઈના ઉપર ۞ وَأَنْفِقُوا مِنْ مَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَا أَخَّرْتَنِي إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَصَّدَّقَ وَأَكُنْ مِنَ الصَّالِحِينَ ⑪

૧૨. પરંતુ કોઈ જીવનો મુકર્રર સમય આવી પહોંચે છે ત્યારે અલ્લાહ તેને મોહલત નથી આપતો; અને જે કંઈ તમે કરો છો તેનાથી અલ્લાહ સારી પેઠે માહિતગાર છે. (રુકૂઅ-૨) ۞ وَلَنْ يُؤَخِّرَ اللَّهُ نَفْسًا إِذَا جَاءَ أَجَلُهَا وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ⑫

૩. મુનાફ્ફિનોના સરદાર અબ્દઅલ્લાહ બ્રીન ઉબય્યા મદીનાનો આબરૂદાર આગેવાન બનવાનું સ્વપ્ન જોઈ રહ્યો હતો અને તેણે આંહલરત સ.અ.સ.ને મદીનામાંથી કાઢી મૂકવાનો ઈરાદો કરી રાખ્યો હતો પરંતુ જ્યારે આંહલરત સ.અ.સ. મદીના પહોંચ્યા ત્યારે અબ્દુલ્લાહના પુત્રે પોતાના પિતાને મદીના બહાર અટકાવ્યો. અને જ્યાં સુધી તેણે પોતાના શબ્દો પાછા ન લીધા અને સ્વયં પોતાને હલકટ ન કબૂલ કર્યો અને આંહલરત સ.અ.સ. ને આબરૂદાર આગેવાન તરીકે ન સ્વીકાર્યા ત્યાં સુધી તેને મદીનામાં દાખલ ન થવા દીધો. આવી રીતે તેનું અભિમાન તેને વીંટળાઈ વળ્યું.

سُورَةُ التَّغَابُنِ مَكِّيَّةٌ ﴿٦٢﴾

અલ-તગાબુન

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને
દયાવંત છે. بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿١﴾
૨. જે કંઈ આકાશમાં તથા ધરતીમાં છે જે સર્વ **لَهُ الْمَلِكُ** (૧) નિમગ્ન છે. (સર્વ)
અલ્લાહની તસ્બીહમાં (૧) નિમગ્ન છે. (સર્વ)
આદશાહી પણ તેનીજ છે, સર્વપ્રશંસાનો હક્ક (પણ)
તેનો જ છે, અને તે જ સર્વસનાધારી છે. يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمُوتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ لَهُ الْمَلِكُ ﴿١﴾
૩. તે એજ છે જેણે તમને પેદા કર્યા છે પરંતુ **هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ فَمِنْكُمْ كَافِرٌ وَمِنْكُمْ مُؤْمِنٌ**
તમારામાંના કેટલાક કાફર છે અને કેટલાક મોમિન છે
અને તમે જે કરો છો તેને અલ્લાહ જોઈ રહ્યો છે. وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢﴾
૪. તેણેજ આકાશ તથા પૃથ્વીને સત્ય હેતુથી **خَلَقَ السَّمُوتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ**
સજાર્યા છે, અને તેણેજ તમને કાપા આપી, અને તમને
સૌદર્ય બક્ષ્યું, અને તેનીજ તરફ (અંતમાં) તમારે
પાછું ફરવાનું છે. صَوَّرَكُمْ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ ﴿٣﴾
૫. જે કંઈ આકાશ તથા પૃથ્વીમાં છે તેનું તેને **يَعْلَمُ مَا فِي السَّمُوتِ وَالْأَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُسْرَرُونَ**
જ્ઞાન છે અને તમે જે છૂપાવો છો અને જે જાહેર કરો
છો, તે સર્વ તે જાણે છે. અને અલ્લાહ તમારા
અંતઃકરણની (૩) વાતોને (પણ) સારી પેઠે જાણે છે. وَمَا تُعْلِنُونَ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٤﴾
૬. શું તમને તમારાથી પહેલા કુફરનારાઓની **أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبُؤُا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ قَدْ أَتَوْا**
(અવદશાની) હકીકત નથી પહોંચી? તેમણે પોતાની

૧. અલ્લાહનું પ્રત્યેક સર્જન પોતાની નિયુક્ત કરેલી જવાબદારીને વ્યવસ્થાપૂર્વક પૂરી કરી અલ્લાહની કાર્યકુશળતા, અને હિકમતભરી કુદરતની સાક્ષી આપે છે કે, તે'જ સર્વશ્રેષ્ઠ સર્જક છે, સૃષ્ટિનો સંચાલક છે, ખામી રહિત છે, આ'જ તસ્બીહનું નાત્પર્ય છે.

૨. અલ્લાહે ઈન્સાનને ઘણી કુદરતી શક્તિઓ બક્ષી છે કે જેનાથી તેઓ નૈતિક તથા રૂહાની લાભ ઉઠાવી શકે, પરંતુ તે શક્તિઓનો યોગ્ય ઉપયોગ ન કરવાથી તે અલ્લાહની ને'મતોનો હક્કદાર નથી બની શકે. જે લોકો આ શક્તિઓને માનવજાતિની ભલાઈ માટે ઉપયોગ કરતા રહે છે તેઓ અલ્લાહની ખુશનૂદીને પ્રાપ્ત કરે છે. આજ કાફર તથા મોમિનની ઉપમાંઓના ભાવાર્થ છે. આ સૃષ્ટિનું સંચાલન કુદરતના ખાસ સિદ્ધાંતોના આધારે ચાલી રહ્યું છે. આ સૃષ્ટિ કોઈ અકસ્માતનું પરિણામ નથી. અલ્લાહે ઈન્સાનને દુનિયામાં પોતાના ખલિકા નીમ્યા છે અને તેમને ઘટનું જ્ઞાન તથા શક્તિઓ બક્ષી છે.

૩. અલ્લાહ વિશ્વનિયંતા તથા સર્વસનાધારી હોવાથી તેની નજરથી કંઈપણ છૂપું નથી રહી શકતું અથવા તેના ધ્યાનબહાર કોઈ વસ્તુ નથી રહી શકતી, માટે ઈન્સાનને પોતાની જવાબદારીને સમજી વિચારીને પૂરી કરવા સિવાય કોઈ છુટકો નથી.

કરણીના માઠા પરિણામોનો સ્વાદ ચાખ્યો હતો, અને આખેરતમાં પણ તેમના માટે દર્દનાક અઝાબ અનિવાર્ય છે,

وَبَالَ أَمْرِهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ①

૭. કારણકે તેમની તરફ તેમના રસૂવો સ્પષ્ટ નિશાનીઓ લઈને આવતા રહેતા હતા પરંતુ તેમણે કહ્યું, 'શું ઈન્સાનો અમારું માર્ગદર્શન કરશે?' પરિણામે તેઓ ઈન્કાર કરી તેમનાથી મુખ ફેરવી ગયા, પરંતુ અલ્લાહને તેમની કોઈ પરવાહ નથી; અને અલ્લાહ સ્વયંપૂર્ણ છે, સર્વ પ્રશંસાને પાત્ર છે.

ذَلِكَ بِأَنَّهُ كَانَتْ تَأْتِيهِمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالُوا أَبَشَرٌ يَهْدُونَنَا فَكَفَرُوا وَتَوَلَّوْا ②

اسْتَغْنَى اللَّهُ وَاللَّهُ غَنِيٌّ حَمِيدٌ ③

૮. જે લોકો ઈમાન નથી લાવ્યા તેઓ ભારપૂર્વક કહે છે કે તેમને ફરી સજીવન કરવામાં નહિ આવે. તેમને કહે 'શા માટે નહિ? મારા પાલનહારના સોગંદ, તમે અવશ્ય ફરી ઉઠાડવામાં આવશો; પછી તમે જે કરતા રહ્યા હતા તે સર્વ તમને જાણાવી દેવામાં આવશે. અને આવું કરવું અલ્લાહ માટે સહેલું છે.'

نَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُبْعَثُوا قُلْ بَلَّوْنِي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبِّئُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ④

૯. માટે અલ્લાહ અને તેના રસૂલ ઉપર ઈમાન લાવો, અને તે નૂર (કુસ્આન) ઉપર, જે અમે ઊતાર્યું છે, અને અલ્લાહ તમારા કામોથી સારી પેઠે માહિતગાર છે.

فَأْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالنُّورِ الَّذِي أَنْزَلْنَا وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ⑤

૧૦. એકઠા કરવાના દિવસે જ્યારે તે તમને સૌને એકઠા કરશે, તે દિવસ એકબીજાની હાર (જીત)નો દિવસ હશે. અને જે લોકો અલ્લાહ ઉપર ઈમાન લાવી ભલા કામો કરશે, તેમની કરણીઓની ખૂરાઈઓને તે દૂર કરી દેશે અને તેમને એવી જગતમાં દાખલ કરશે જેમની વચ્ચેથી નહેરો વહેતી હશે, જેમાં તેઓ સદા માટે રહેશે. આ જ ભવ્ય સફળતા છે.

يَوْمَ يَجْمَعُكُمْ لِيَوْمِ الْجَنَّةِ ذَلِكَ يَوْمُ التَّغَابُنِ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ⑥

૧૧. પરંતુ જે ઈમાન ન લાવ્યા અને જેમણે અમારી આયતોને ખોટી ઠરાવી છે, તેઓ આગના રહેવાસી છે, જેમાં તેઓ સદા માટે રહેશે, આ બેહદ અધમ ઠેકાણું છે. (રુકૂઅ - ૧)

وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ⑦

૧૨. અલ્લાહના હુકમ વગર કોઈ આફત નથી આવતી. અને જે અલ્લાહ ઉપર યકીન રાખે છે તેના દિલને અલ્લાહ હિદાયત બક્ષે છે. અને અલ્લાહને પ્રત્યેક વસ્તુનું જ્ઞાન છે.

مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ يَهْدِ اللَّهُ قَلْبَهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ⑧

૪. 'યવમે તગાબુન'નો અર્થ 'નફા તથા નુકસાનનો દિવસ' અથવા 'ન્યાયનો દિવસ' થાય છે, જ્યારે ઈન્સાનને પોતાની કરણીઓના અદલામાં મળનારા પરિણામોથી તેમણે શું મેળવ્યું અને શું ગુમાવ્યું તેની જાણ થશે (મુકરાદાત).

૧૩. અને અલ્લાહ તથા તેના રસૂલના ફરમાનોનું પાલન કરો, પરંતુ જો તમે વિમુખ થઈ ચાલ્યા જશો, તો અમારા રસૂલ ઉપર તો માત્ર સ્પષ્ટ સંદેશો પહોંચાડવા પૂરતીજ જવાબદારી છે.

૧૪. અલ્લાહ સિવાય કોઈ મા'બૂદ નથી; માટે મોમિનોએ અલ્લાહમાંજ વિશ્વાસ રાખવો જોઈએ.

૧૫. હે ઈમાન લાવનારાઓ! તમારી પત્નીઓ અને તમારી ઔલાદમાંથી (કેટલાક ખરેખર) તમારા દુશ્મન છે, માટે તેમનાથી ચેતીને રહો. અને જો તમે નજરઅંદાજ કરો, અને દરજુર કરો અને માફ કરી દો, તો ખરેખર અલ્લાહ અત્યંત ક્ષમાવંત છે, દયાળુ છે.

૧૬. નિઃસંદેહ તમારી દૌલત તથા તમારી ઔલાદ તમારા માટે એક આઝમાયશ છે; પરંતુ ખરે બદલો તો અલ્લાહ પાસેજ છે.

૧૭. માટે અલ્લાહ ખાતર બની શકે તેટલા સંયમ ધારણ કરો. અને (તેના આદેશોને) સાંભળો અને તેનો અમલ કરો, અને પોતાના ભલા માટે (તેની રાહમાં) ખર્ચ કરો. અને જે આવી રીતે પોતાના જીવની કંજૂસાઈથી બચતા રહે છે, તેજ લોકો સફળ થવાના છે.

૧૮. જો તમે અલ્લાહને સારું એવું કરઝ આપશો તો તે તમને અનેકગણું વધારીને આપશે, અને તમને બક્ષી દેશે. અલ્લાહ બેહદ કદરદાન છે, સહનશીલ છે.

૧૯. જે અવ્યક્તનો(પ) તેમજ વ્યક્તનો(૬) જાણનાર છે, સર્વ સમર્થ છે, હિકમતવાળો છે. (રુદુઅ-૨)

وَاطِيعُوا اللَّهَ وَاطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَأِنَّمَا عَلَى رَسُولِنَا الْبَلْغُ الْبَيِّنُ ﴿١٣﴾

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٤﴾
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن مِّنْ أَرْوَاحِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ
عَدُوَّكُمْ فَأَحْذَرُوهُمْ وَإِن تَعْفُوا وَتَصْفَحُوا
وَتَعْفُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٥﴾

إِنشَاءً أَمْوَالِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ فَتَنَةٌ وَاللَّهُ عِنْدَ
أَجْرٍ عَظِيمٍ ﴿١٦﴾
فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَأَسْمِعُوا وَاطِيعُوا
وَأَنْفِقُوا خَيْرًا لِّأَنْفُسِكُمْ وَمَنْ يُوقِ شَيْئَ نَفْسِهِ
فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٧﴾

إِن تَقْرِضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُّضْعِفْهُ لَكُمْ
وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ ﴿١٨﴾
يَعْلَمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١٩﴾

૫. 'અવ્યક્ત' ગએબ, છુપું, અદ્રશ્ય.

૬. 'વ્યક્ત' જાહેર, ખુલ્લું.

سُورَةُ الطَّلَاقِ مَدَنِيَّةٌ

(૫૬)

અલ-તલાક

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે. بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

૨. હે નબી! જ્યારે તમે સ્ત્રીઓને તલાક ^(૧) يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ આપવા ચાહો તો ઈદત (નિયમ પ્રમાણે)ની મુદત પૂરી થઈ ગયા પછી તેમને તલાક આપો, અને ઈદતના દિવસોનો હિસાબ ^(૨) لِعَدَّتِهِنَّ وَأَحْصُوا الْعِدَّةَ وَاتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ لَا تَخْرُجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ لَا تَدْرِي لَعَلَّ اللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَلِكَ أَمْرًا ② રાખો અને અલ્લાહથી ડરતા રહો. ઈદત દરમિયાન તેમને ઘરમાંથી કાઢી ન મૂકો, ન તેઓ પોતે ચાલી જાય સિવાય કે તેમણે કોઈ બદકારીનું કામ કર્યું હોય, અને આ અલ્લાહની નિશ્ચિત મર્યાદાઓ છે. અને જો કોઈ તે મર્યાદાઓના ભંગ કરશે, તો તેણે સ્વયં પોતાના ઉપરજી જુલમ કર્યો છે. તું નથી જાણતો કે કદાચ અલ્લાહ (સમાધાન કરાવવા માટે) કોઈ નવી પરિસ્થિતિનો ^(૩) ઉદ્ભવ કરે.

૩. પછી જ્યારે તેણીઓ પોતાની ઈદત (નિશ્ચિત મુદત) પૂરી કરી લે તો તેમને ભવાઈપૂર્વક પાછી فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ

૧. આ આયતમાં અપાયેલો આદેશ આંહજરત સ.અ.સ. ઉપર લાગુ નથી થતો કારણ કે આપને પોતાની પત્નીઓને તલાક આપવાથી અટકાવવામાં આવ્યો હતો. આ હુકમ આપના અનુયાયીઓ માટેજ આપવામાં આવ્યો હતો.

૨. આ આયતનું તાત્કાલિક ઉત્તરવાનું કારણ આ હતું કે અબ્દુલ્લાહ બીન ઉમરે પોતાની પત્નીને તેણીના હએઝ (માસિક રજોદર્શન) દરમિયાન તલાક આપી હતી જેનો વિરોધ આ સૂરાહમાં પ્રગટ કરવામાં આવ્યો હતો (ખુખારી).

૩. તલાકના નિમણેલા કાયદા પ્રમાણે તેના નિર્ણયને બે માસિક હએઝ દરમિયાન બે વાર અને હએઝના સમયના અંતમાં જાહેર કરવા જોઈએ. જે ગાળા દરમિયાન પતિ પત્નીએ શારીરિક સંબંધ કરવાથી દૂર રહેવું જોઈએ. જો ગુસ્સાના આવેશમાં વગર વિચારે કોઈ પગલું લેવાઈ ગયું અથવા સ્વભાવિક ચંચળતાના કારણે ભૂલ થઈ ગઈ હોય, તો ઈદતના સમય દરમિયાન ગંભીરતાથી અને સમજદારીથી પરિસ્થિતિ ઉપર વિચાર કરવાનો અવકાશ મળી રહે છે. બીજું, જેને તલાક આપવામાં આવે તે ઈદતનો સમય પૂરો થાય ત્યાં સુધી પતિના ઘરમાંજ રહે. જ્યાં સુધી કે ત્રીજી તલાકના ઉચ્ચારણનો સમય આવી જાય. તે પહેલાં પતિ પત્નીને એકજ ઘરમાં રહેવાનો નિયમ કાયમ કરવાનો મૂળ હેતુ આ છે કે કદાચ ત્રણ તલાકના મૂકરર વખત દરમિયાન તેમની વચ્ચેનો અણબનાવ ઓસરી જાય અને સમાધાન થવાના સંજોગો ઊભા થાય.

રાખી^{૧૦} લેા અથવા ભલાઈપૂર્વક અલગ કરી દો, અને તમારામાંના બે ન્યાયી સાક્ષી રાખો. અને (સાક્ષીઓ) અલ્લાહ માટે સાચી સાક્ષી આપે. આ બાબતની નસિહત તેને કરવામાં આવે છે જેને અલ્લાહ તથા આભેરતના દિવસ ઉપર વિશ્વાસ હોય. અને જે કોઈ અલ્લાહથી ડરતો હશે તેના માટે અલ્લાહ રસ્તો કરી યિજેલ્ લે ધર્જા ૭

૪. અને તેને એવા રસ્તેથી રોડી આપશે કે જેનો વૈરૂફે મિન હિય્ લા યિત્સિબૂ વમ્ન યિત્તુલ્લે અલ્લે ફેહુ હસિબે^{૧૧} ૨૦ ૩૦ ૪૦ ૫૦ ૬૦ ૭૦ ૮૦ ૯૦ ૧૦૦ ૧૧૦ ૧૨૦ ૧૩૦ ૧૪૦ ૧૫૦ ૧૬૦ ૧૭૦ ૧૮૦ ૧૯૦ ૨૦૦ ૨૧૦ ૨૨૦ ૨૩૦ ૨૪૦ ૨૫૦ ૨૬૦ ૨૭૦ ૨૮૦ ૨૯૦ ૩૦૦ ૩૧૦ ૩૨૦ ૩૩૦ ૩૪૦ ૩૫૦ ૩૬૦ ૩૭૦ ૩૮૦ ૩૯૦ ૪૦૦ ૪૧૦ ૪૨૦ ૪૩૦ ૪૪૦ ૪૫૦ ૪૬૦ ૪૭૦ ૪૮૦ ૪૯૦ ૫૦૦ ૫૧૦ ૫૨૦ ૫૩૦ ૫૪૦ ૫૫૦ ૫૬૦ ૫૭૦ ૫૮૦ ૫૯૦ ૬૦૦ ૬૧૦ ૬૨૦ ૬૩૦ ૬૪૦ ૬૫૦ ૬૬૦ ૬૭૦ ૬૮૦ ૬૯૦ ૭૦૦ ૭૧૦ ૭૨૦ ૭૩૦ ૭૪૦ ૭૫૦ ૭૬૦ ૭૭૦ ૭૮૦ ૭૯૦ ૮૦૦ ૮૧૦ ૮૨૦ ૮૩૦ ૮૪૦ ૮૫૦ ૮૬૦ ૮૭૦ ૮૮૦ ૮૯૦ ૯૦૦ ૯૧૦ ૯૨૦ ૯૩૦ ૯૪૦ ૯૫૦ ૯૬૦ ૯૭૦ ૯૮૦ ૯૯૦ ૧૦૦૦

૫. અને જો તમારી સ્ત્રીઓમાંથી (તલાક આપવામાં આવનાર સ્ત્રી) માસિક રુતુ (હએઝ)થી નિરાશ હોવાની તમને શંકા હોય તો (જાણી લે) કે તેમના માટે (પણ) ઈદતની મુદત ત્રણ મહિનાની છે, અને જેમને હએઝ (ઋતુગ્રાવ) કદીપણ ન આવતું હોય તો તેમના માટે પણ (આજ નિયમ છે). અને ગર્ભવતિ માટે તેમની પ્રસૂતિ થઈ જાય ત્યાં સુધીની મુદત છે. અને જે અલ્લાહનો ડર રાખતો હશે, તેના કામોમાં અલ્લાહ આસાની કરી આપશે.

૬. આ અલ્લાહનું ફરમાન છે જે તેણે તમારી તરફ ઊતાર્યું છે. અને જે અલ્લાહથી ડરતો હશે તેની કરણીના (બૂરા પરિણામોને) તે દૂર કરી દેશે, અને તેને મહાન બદલો (પણ) આપશે.

૭. ઈદતની મુદત દરમિયાન તેણીઓને તમે જ્યાં રહેતા હો તેજ ઘરમાં તમારી સ્થિતિ પ્રમાણે સગવડ આપીને રાખો, અને તેમને દુઃખ આપવા માટે સતાવો

૪. જો પતિ પત્ની વચ્ચે આણંબનાવનું કારણ પતિની આર્થિકસ્થિતિ (નાણાકીય તંગી) હોય તો અલ્લાહ તેમને એવા સાધનો દ્વારા બરકત આપશે કે તેમને ખ્યાલજ નહિ હોય, શર્ત કે તેઓ અલ્લાહથી ડરતા હશે અને પ્રમાણિકતાથી તે પરિસ્થિતિમાંથી નીકળવાનો પ્રયાસ કરે.

તે સિવાય લગ્ન જીવનમાં અનેક નાના મોટા સવાલો ઊભા થતા રહે છે. આ નિર્દોષ દેખાતા સવાલો ઘણી વખતે બેહદ ઉગ્ર સ્વરૂપ ધારણ કરે છે. આવા સમયે પતિપત્નીએ એકબીજાની લાગણીઓ, પોતાની ઓલાદનું ભવિષ્ય તથા પોતાના લગ્નજીવનના હિત ખાતર ખાસ કાળજી રાખવી જોઈએ. શંકાઓથી દૂર રહેવું જોઈએ, એકબીજાના સુખદુઃખમાં, બીમારી સ્વાસ્થ્યમાં, અમીરી ગરીબીમાં સદ્ભાવ્ય દુર્ભાવ્યમાં ભાગીદાર બની એકબીજાને સહકાર આપવો જોઈએ.

નહિ. અને જો તેઓ ગર્ભવતિ હોય તો બાળકના જન્મ સુધી તેમનો ખર્ચ પૂરો કરો. અને જો તેણીઓ તમારા માટે બાળકને ધવરાવે તો તેમને અનુકૂળ બદલો આપો. અને (બાળકના સંબંધમાં) ભવાઈપૂર્વક એકબીજાની સલાહ લેતા રહો. જો આપસમાં મુશ્કેલી ઊભી થાય તો બીજી કોઈ સ્ત્રી (પિતા માટે બાળકને) ધવરાવે.

૮. દરેક વ્યક્તિને પોતાની હેસિયત પ્રમાણે ખર્ચ કરવો જોઈએ. અને આર્થિક તંગી ભોગવનારાને અલ્લાહે જે પણ આપ્યું હોય તેના પ્રમાણમાં તેઓ ખર્ચ કરે. અલ્લાહ કોઈના ઉપર તેને આપેલી શક્તિથી વધુ બોળે નથી નાખતો. તંગદસ્તી બાદ અલ્લાહ જલ્દી આસાની કરી દેશે. (રુકૂઅ -)

૯. કેટલીયે વસ્તીઓએ પોતાના પરવરદિગાર તથા તેના રસૂલો વિરુદ્ધ બંડ પુકાર્યું હતું. બેશક, અમે તેમની પાસેથી સખતીથી હિસાબ લીધો હતો, અને તેમને સખત શિક્ષા કરી હતી.

૧૦. જેથી તેમણે પોતાની વર્તણૂકના માઠા પરિણામો ચાખ્યા અને તેમનો અંત પાયમાલીમાં આવ્યો.

૧૧. અલ્લાહે તેમના માટે ભયંકર અજાબ તૈયાર કરી રાખ્યો છે. માટે હે બુદ્ધિશાળીઓ, અલ્લાહથી ડરો. બેશક અલ્લાહે તમારી તરફ (પોતાનો) ઉપદેશ મોકલાવ્યો છે (અને) —

૧૨. એક એવો રસૂલ, જે તમને અલ્લાહની સ્પષ્ટ આય તો વાંચી સંભળાવે છે, કે જે ઈમાન લાવી નેકીઓ કરશે તેમને તમામ અંધકારોમાંથી કાઢી તે પ્રકાશમાં લઈ આવશે. અને જે કોઈ અલ્લાહ ઉપર ઈમાન લાવી સદાચારો કરશે, અલ્લાહ તેને એવી જન્મનોમાં દાખલ કરશે, જેની તળેથી નદીઓ વહેતી હશે, ત્યાં તે સદા માટે રહેશે. બેશક, અલ્લાહે તેના માટે ઉત્તમ રોઝી રાખી છે.

૧૩. તે અલ્લાહ જ છે જેણે સાત આકાશો સળ્યા છે, અને તેટલીજ પૃથ્વીઓ (પણ); તેમની વચ્ચે અલ્લાહના ફરમાનો સતત ઊતરતા રહે છે, જેથી તમે જાણી લો કે અલ્લાહને દરેક વસ્તુ ઉપર સામર્થ્ય છે, અને અલ્લાહે પ્રત્યેક વસ્તુ પોતાના જ્ઞાનમાં સમાવી લીધી છે. (રુકૂઅ - ૨)

حٰلٍ فَاَنْفِقُوا عَلٰیھِمْ حَتّٰی یَضَعْنَ حٰلَھُنَّ ۚ فَاِنْ اَرْضَعْنَ لَکُمْ فَاُتُوھُنَّ اَجُورَھُنَّ ۚ وَاتِرُوْا بِیِّنَکُمْ یَعْرُوْفٍ ۚ وَاِنْ تَعٰسَیْتُمْ فَمَسْرُوْعٌ لَّہٗٓ اٰخَرٰی ۝۶

لَیِّنْفِقْ دُوْسَعَةٍ مِّنْ سَعَتِہٖ وَمَنْ قَدِرْ عَلَیْہِ رِزْقُہٗ فَلَیِّنْفِقْ مِیْمًا ۚ اِنَّہٗ لَا یُکَلِّفُ اللّٰهُ نَفْسًا ۙ اِلَّا مَا اَتٰہَا سَبْعَلِلّٰہِ ۚ بَعْدَ عُسْرٍ یُّسْرًا ۝۷

وَکَاۤیْنِ مِّنْ قَرْبَیۡةٍ عٰتَتْ عَنْ اٰمْرِ رَبِّہَا وَرُسُلِہِ فَاَسْبَغَہَا حِسَابًا شَدِیْدًا ۚ وَاَعَدَّ لَہَا عَذَابًا لَّکَثِرًا ۝۹

فَاَذَاتْ وَبَالَ اٰمْرِہَا وَکَانَ عَاقِبَہٗ اٰمْرِہَا ۙ خُسْرًا ۝۱۰

اَعَدَّ اللّٰهُ لَھُمْ عَذَابًا شَدِیْدًا ۚ فَاَتَّقُوا اللّٰہَ یَاۤاٰوِلِیَ الْاَلْبَابِ ۗ الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا ۙ قَدْ اَنْزَلَ اللّٰهُ اِلَیْکُمْ ذِکْرًا ۝۱۱

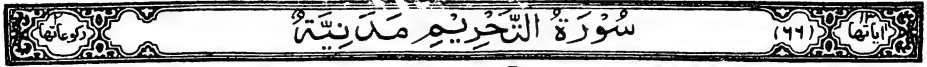
رُّسُوْلًا یَّتْلُوْا عَلَیْکُمْ اٰیٰتِ اللّٰهِ مُبِیْنٰتٍ لِّیُخْرِجَ الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصَّٰلِحٰتِ مِنَ الظَّٰلِمٰتِ اِلِی

التَّوْبَةِ ۚ وَمَنْ یُّؤْمِنْ بِاللّٰهِ وَیَعْمَلْ صَالِحًا ۙ یُدْخِلْہٗ جَنَّٰتٍ تَجْرِیْ مِنْ تَحْتِہَا الْاَنْھَارُ ۚ خٰلِدِیْنَ فِیْہَا اَبَدًا ۚ

قَدْ اَحْسَنَ اللّٰهُ لَہٗ رِزْقًا ۝۱۲

اللّٰهُ الَّذِیْ خَلَقَ سَبْعَ سَمٰوٰتٍ وَوَمِنَ الْاَرْضِ مِثْلَھُنَّ یَنْزِلُ الْاَمْرُ بَیْنَھُنَّ لِتَعْلَمُوْا اَنَّ اللّٰہَ عَلٰی کُلِّ

شَیْءٍ قَدِیْرٌ ۚ وَاَنَّ اللّٰہَ قَدْ اَحَاطَ بِکُلِّ شَیْءٍ عِلْمًا ۝۱۳

અલ-નહરીમ

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. હે નબી! તું શા માટે તે વસ્તુને હરામ કરાવે છે જે અલ્લાહે તારા માટે હલાલ કરાવી છે? શું તારી પત્નીઓને તું ખુશ કરવા ચાહે છે? ^(૧) બેશક, અલ્લાહ અત્યંત ક્ષમાવંત છે, દયાળુ છે.

૩. અલ્લાહે તમારા સોગંદોમાંથી ^(૨) તમને મુકિત અપાવવા માટે નિયમો કરાવ્યા છે. અને અલ્લાહ જ તમારો માલિક છે, તે સર્વશ છે, હિકમનવાળો છે.

૪. અને નબીએ પોતાની પત્નીને એક ખાનગી ^(૩) વાત કહી હતી. જ્યારે તેણીએ તે વાત બીજા સામે

إِسْمَ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ تَبْتَغِي

مَرْضَاتِ أَزْوَاجِكَ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ②

قَدْ فَرَضَ اللَّهُ لَكُمْ تَحِلَّةَ أَيْبَانِكُمْ وَاللَّهُ مَوْلَاكُمْ

وَهُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ③

وَإِذْ أَسْرَأَ النَّبِيُّ إِلَى بَعْضِ أَزْوَاجِهِ حَدِيثًا ④ فَلَمَّا

૧. આંહજરત સ.અ.સ.ની ધર્મપત્નીઓમાંની એકે આપને મધનું બનાવેલું પીણું પાપું જે તેમને બહુજ ભાવ્યું હતું પરંતુ બ્રીજ પત્નીઓએ તે પીણામાં 'મગાફીર' નામની બૂટીનું મિશ્રણ હોવાની શંકા દર્શાવી હતી જેના પરિણામે ફરીથી તેવા પીણાનો ઉપયોગ ન કરવાનું આપે વચન આપ્યું (બૂલદાન). આ આયતનો સંબંધ આ ઘટના સાથે છે પરંતુ આંહજરત સ.અ.સ. પોતાની પત્નીઓનું માન રાખવા ખાતર એક હલાલ વસ્તુ ઉપર હમેશાં માટે પ્રતિબંધ મૂકે એવું સંભાવિત નથી જ્યારે કે તે વસ્તુમાં કુરઆને મજહદના આદેશ પ્રમાણે ઈન્સાનો માટે રોજનિવારણના અનેક નવો સમાએલા હોય. (સૂ. ૧૬ આ. ૭૦), અને આવી સાધારણ વસ્તુ માટે આપે પોતાની ધર્મપત્નીઓથી એક મહિના સુધી જૂદાઈ રાખી હોય એવું આપની શાનને ઘટતું નથી.

આ સૂરાહની શરૂની આયતોની ગંભીર વાક્ય રચનાથી સાધારણ મધના પીણાનો કોઈ સંબંધ જણાતો નથી પરંતુ તેનો સંબંધ કોઈ મહત્વના પ્રશ્ન સાથે હોય તેમ લાગે છે જેનું વર્ણન પછીની આયતોમાં આવે છે.

૨. ઈસ્લામની સફળતા બાદ આંહજરત સ.અ.સ.ની પત્નીઓએ સુખ સગવડોના સાધનો મેળવવાની આગ્રહપૂર્વક માગણી કરી હતી જેનાથી આપને દુઃખ થયું હતું અને તે કારણે આપે એક મહિના સુધી પત્નીઓથી દૂર રહેવાના સોગંદ લીધા હતા.

૩. હકીકતમાં આ આયતનો કઈ ખાસ ઘટના સાથે સંબંધ છે તે જાણવું બેહદ મુશ્કેલ છે, હજરત આએશા (રદી)ના અયાનથી કદાચ આ આયતને સંબંધ હોઈ શકે એવું લાગે છે. જ્યારે સૂ. ૩૩ આ. ૨૮ ડાનરી હતી તેમાં હજરત આએશા (રદી)ની સુખસગવડોની માંગણીમાં આંહજરત સ.અ.સ.નો સાથ તથા દુનિયાની એશઆરામની સગવડો, એમાંથી એક વસ્તુની પસંદગી કરી લેવાનું કહેવામાં આવ્યું હતું. અને સૌથી પહેલાં આપે હજરત આએશાને તે પસંદગી કરવાનો મોકો આપ્યો હતો. (ખુબારી કિતાબુ-લ-મજલીમ, વલ ગસ્મ.) આંહજરત સ.અ.સ. તથા હજરત આએશા (ર) વચ્ચે આ સંબંધે

ખુલ્લી કરી ત્યારે અલ્લાહે નબીને આ બાબતમાં ખબર આપી હતી. (જો કે) નબીએ તેણીને થોડુંક જ જાણાવ્યું હતું અને ઘણું રહેવા દીધું હતું. પરંતુ જ્યારે તેણે આ બાબત વિશે જાણ કરી તો તેણીએ પૂછ્યું 'તને આ બાબત ક્યાંથી મળી?' તેણે કહ્યું 'સર્વ જાણનાર, સર્વ માહિતગાર અલ્લાહે મને આ ખબર આપી છે.'

૫. (હવે) તમે બન્ને અલ્લાહ પાસે તૈબા કરો કારણ કે તમે બન્ને મનથી (તેમ કરવા) તત્પર છો. પરંતુ જો તમે નબીના વિરુદ્ધ એકબીજાનો સાથ આપશો, તો (યાદ રાખો) અલ્લાહ તેનો મદદગાર છે, તથા જીબ્રાઈલ તેમજ મોમિન પરહેઝગારો, અને સર્વ ફરિશ્તાઓ પણ (તેના) મદદગાર છે (૪)

૬. જો તે તમને તલાક આપી દે તો અલ્લાહ તેને તમારી જગ્યાએ બીજા બેહતર પત્નીઓ આપશે જે મુસ્લિમ, ઈમાનવાળી, તાબેદાર, તૈબાહ કરનાર, ઈબાદત કરનાર, રોઝા રાખનાર વિધવાઓ અને કુંવારીઓ હશે.

૭. હે ઈમાન લાવનારાઓ! તમે પોતાને અને તમારા પરિવારોને તે સાગથી બચાવો જેનું ઈંધણ ઈન્સાન તથા પથ્થર છે, જેના ઉપર બેહદ સખત સ્વભાવના કડક ફરિશ્તાઓ નિમાએલા છે, જે અલ્લાહની નાફરમાની નથી કરતા અને તેના હુકમોનું પાલન કરે છે.

૮. હે ઈન્કાર કરનારાઓ! આજના દિવસે બહાના બનાવવાનું છોડી દો, તમને તમારી કરણીઓનો બદલો આપવામાં આવે છે. (રુકૂઅ-૧)

نَبَاتٍ بِهِ وَأَظْهَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ عَرَفَ بَعْضُهُ وَأَعْرَضَ عَنْ بَعْضٍ لَكِنَّا نَبَّأَهَا بِهِ قَالَتْ مَنْ أَنْبَاكَ هَذَا قَالَ نَبَّأَنِي الْعَلِيمُ الْخَبِيرُ ۝

إِنْ تَتُوبَا إِلَى اللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا وَإِنْ تَظَاهَرَا عَلَيْهِ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ مَوْلَاهُ وَجِبْرِيلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمَلَائِكَةُ بَعْدَ ذَلِكَ ظَهِيرٌ ۝

عَسَى رَبُّهُ إِنْ طَلَقَنَّ أَنْ يُبْدِلَهُ أَزْوَاجًا خَيْرًا مِنْكُم مِّسْلَمَاتٍ مُّؤْمِنَاتٍ فَيُنِثِّيَنَّ تَبِيتَ غِيْذَتٍ سَخِطَ تَبِيتَ وَأَنْبَاكَ ۝

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ۝

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَعْتَذِرُوا الْيَوْمَ إِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ۝

થયેલી તમામ ખાનગી ચર્ચા હઝરત આએશા (ર)એ હઝરત હાફસા (ર)ને જાણાવી દીધી હતી. આ આયતનો સંબંધ ઉપરોક્ત ઘટના સાથે હોય અથવા બીજી કોઈ ઘટના સાથે હોઈ શકે પરંતુ આ આયત પ્રત્યેક અંકિત ઉપર ફરજિયાત કરે છે કે જો કોઈના ઉપર ખાનગી બાબત વિશે વિશ્વાસ કરવામાં આવે તો તેણે તે વાતને બીજા સામે પ્રગટ કે ઉઘાડી ન કરવી જોઈએ, ખાસ કરીને પતિ પત્નીએ પોતાના દાંપત્ય વહેવાર વિશે અથવા અન્ય અંગત અવહારને બીજાઓ ઉપર જાહેર ન કરવા જોઈએ.

૪. 'અન્ને'નું સૂચન હઝરત આએશા (ર) અને હઝરત હાફસા (ર) તરફ છે જેમણે સુખસગવડોના સાધનોની માગણીમાં આગળ પડતો ભાગ ભજવ્યો હતો જે અન્ને ક્રમમાં હઝરત અબુ બકર (રદી) તથા હઝરત ઉમર (રદી)ની દીકરીઓ હતી. બાકીની પત્નીઓએ પણ તેમનો સાથ આપ્યો હતો.

૯. હે ઈમાન લાવનારાઓ! શુદ્ધ ભાવનાથી અલ્લાહ સમક્ષ તૌબાહ કરો. શક્ય છે કે તમારો પરવરદિગાર તમારી ખૂરાઈઓને તમારાથી દૂર કરી દે અને તમને જન્નતોમાં દાખલ કરે જેની વચ્ચેથી નદીઓ વહેતી હશે, આજે અલ્લાહ નબીને તથા તેના ઉપર ઈમાન લાવનારાઓને બેઈઝઝત નહિ કરે. તેમનું નૂર તેમની જમણી તરફ આગળ આગળ ચાલતું હશે. તેઓ કહેશે 'હે અમારા રબ, તું અમારા નૂરને (૫) અમારા માટે કામિલ બનાવી દે, અને અમને માફ કરી દે, ખરેખર, તું સર્વ વસ્તુઓ ઉપર સત્તા ધરાવે છે.

૧૦. હે નબી! તું કાફરો તથા મુનાફિકો સામે જીહાદ કર; અને તેમની સાથે સપ્તી કર; તેમનું ઘર જહન્નમ છે, બેશક તે (બેહદ) અધમ ઠેકાણું છે.

૧૧. ઈમાન ન લાવનારાઓ માટે અલ્લાહે નૂહની પત્ની તથા લૂતની પત્નીનું (૬) ઉદાહરણ કાયમ કર્યું છે. તે બન્ને અમારા પરહેઝગાર બંદાઓના આધીન હતી. તેણીઓએ પોતાના પતિઓ સાથે બેવકાઈ કરી જેના પરિણામે બન્ને (બંદાઓ) અલ્લાહના વિરુદ્ધ તેણીઓને કામ ન આવ્યા. (તેણીઓને) કહેવામાં આવ્યું આગમાં દાખલ થનારાઓ સાથે તમે બન્ને પણ દાખલ થઈ જાઓ.'

૧૨. અને ઈમાન લાવનારાઓ માટે અલ્લાહ ફિરઝ્ઝાનની પત્નીનું ઉદાહરણ આપે છે. જ્યારે તેણીએ વિનતી કરી (કહ્યું) 'હે મારા પરવરદિગાર! જન્નતમાં તારી પાસે મારા માટે એક ઘર બનાવી દે અને મને ફિરઝ્ઝાન તથા તેની બદઆમાલીઓથી છૂટકારો અપાવ અને આ ઝાલિમ કોમથી મને ઉગારી લે;

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً تَوْصِحًا ۚ عَلَىٰ رَبِّكُمْ أَنْ يَكْفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ لَا يُخْذَعُ اللَّهُ السَّيِّئَ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ ۖ نُورُهُمْ يَسْعَىٰ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَتَيْنَا لَكَ نُورًا وَاعْفُ لَنَا ۖ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ ۚ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ ۖ وَبُئْسَ الْمَصِيرُ ۝ صَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ كَفَرُوا امْرَأَتَ نُوحَ وَامْرَأَتَ لُوطَ ۖ كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَالِحَيْنِ فَخَانَتَاهُمَا فَلَمْ يُغْنِيا عَنْهُمَا مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَقِيلَ ادْخُلَا النَّارَ مَعَ الدَّاسِينَ ۝

وَصَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ آمَنُوا امْرَأَتَ فِرْعَوْنَ إِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لِي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّاتِ وَتَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ۝

૫. ઉચ્ચ દરજ્જાઓ મેળવવાની ઈન્સાનની આશાઓ સદા માટે કાયમ જ રહેશે, કદીપણ ઓછી થશે નહિ. ઉલટું મોમિનો બેહિશ્તમાં રૂડાની તરક્કીમાં વાળઅટકે આગળને આગળ વધતા રહેશે અને કોઈ એવી મંજિલ નહિ હોય કે જેની આગળ તેમને એક બીજી ઊંચી મંજિલ ન દેખાઈ રહી હોય, બેશક મોમિનો માટે ખૂંદનીઓની મંજિલોનો અંતજ નથી.

૬. પરહેઝગારો તથા નબીઓ સાથે સગાઈનો સંબંધ હોવાથી લાભ મેળવવાનો દાવો કરવો અથવા તે સંબંધના આધારે નજાતની આશા રાખવી નિરર્થક છે, તેવીજ રીતે ફિરઝ્ઝાન જેવા ઝાલિમની પત્નીએ ગુનાહોથી તથા એક બદકારથી વિમુખ થઈ અલ્લાહની દ્રષ્ટિમાં ઉચ્ચપદ મેળવ્યું હતું.

૧૩. અને ઈમરાનની પુત્રી મરિયમ (નું ઉદાહરણ જુઓ), જેણે પોતાના શિયળનું રક્ષણ કર્યું જેથી અમે તેમાં અમારી રૂઢ કૂંડી, અને તેણીએ પોતાના પાલનહારના વચનો અને કિતાબને સત્ય સાબિત કરી દેખાડ્યા. બેશક તેણી તાબેદારી કરનારાઓમાંની હતી. (રુકૂઅ-૨)

وَمَرْيَمَ ابْنَتِ عِمْرَانَ الَّتِي أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا
فَنَفَخْنَا فِيهِ مِنْ رُوحِنَا وَصَدَّقَتْ بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا
وَكُتِبَ لَهَا فَكَرٌّ وَكَانَتْ مِنَ الْقَائِمِينَ ﴿١٣﴾

سُورَةُ الْمُلِكِ مَكِّيَّةٌ

અલ-મુલક

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. અનંત બરકતોવાળો છે તે, જેના હાથમાં (સૃષ્ટિની) બાદશાહી છે, બેશક, તે પ્રત્યેક વસ્તુ ઉપર સત્તા ધરાવે છે;

૩. જેણે મૃત્યુ તથા જીવનનો ^(૧) ઉદ્ભવ કર્યો છે, કે જેથી તે તમને અજમાવે કે તમારામાંથી કણીમાં કોણ બેહતર છે. બેશક તે સર્વસમર્થ છે, બક્ષનાર છે.

૪. જેણે એક બીજા ^(૨) ઉપર સાત આકાશો સર્જ્યા છે. તે કૃપાનિધિના સર્જનોમાં તું કોઈ ખામી નહિ જુએ. તું ફરીથી નજર કરી જો, શું તેમાં તને કોઈ ખામી દેખાય છે?

૫. હા, ફરીને જો, ફરીને જો, તારી નજર થાકી નાકામ થઈને પાછી ફરશે.

૬. અને અમે નીચલા આકાશને દીવડાઓ વડે શણગાર્યું છે અને અમે તે (તારાઓ)ને શયતાનોને મારી ભગાડવાનું સાધન બનાવ્યું છે, અને તેમના માટે અમે ધગધગતી આગનો અજાબ તૈયાર રાખ્યો છે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ
قَدِيرٌ

الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ
أَحْسَنُ عَمَلًا وَهُوَ الْعَزِيزُ الْغَفُورُ ﴿١﴾

الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طِبَاقًا مَا تَرَى فِي
خَلْقِ الرَّحْمَنِ مِنْ تَفَوُّتٍ فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ
تَرَى مِنْ فُتُورٍ ﴿٢﴾

ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ يَنْقَلِبْ إِلَيْكَ الْبَصَرُ
خَايئًا وَهُوَ حَسِيرٌ ﴿٣﴾

وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحٍ وَجَعَلْنَاهَا
رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ وَأَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ السَّعِيرِ ﴿٤﴾

૧. જીવન તથા મરણનો નિયમ પ્રત્યેક જીવને લાગુ થાય છે. પ્રત્યેક જીવ ઉપર મૃત્યુનું આવવું બેહદ અનિવાર્ય છે કારણ કે મૃત્યુથી ઈન્સાન ઉપર એક કાયમ રહેનારી જિંદગીની અને અસીમ રૂઢાની તરફની પ્રવેશદ્વાર ખુલે છે. જ્યારે દુનિયાની જિંદગી તે માત્ર એક અસ્થાયી પડાવ છે.

૨. અહીં અરબીના શબ્દ 'નિબાક'નો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે. જેનો ભાવાર્થ 'એકસમાન' 'એકસરખા' 'એક જેવા' 'અરોઅરીઆ' 'એકબીજાને મળતા' 'એકબીજાને અનુકૂળ' થાય છે.

૭. અને જે લોકો પોતાના પાલનહારનો ઈન્કાર કરે છે તેમના માટે જહન્નમનો અજાબ છે. બેશક, તે બેહદ અધમ છેકાણું છે.

૮. જ્યારે તેમને તેમાં નાખવામાં આવશે ત્યારે તેમને ભડકાઓનો ભડભડાટ સંભળાશે.

૯. પ્રચંડ દબાણથી તે કાટી પડતી હશે અને જ્યારે (કાફરોના) ટોળાને તેમાં ફેંકવામાં આવશે ત્યારે તેના રક્ષકો તેમને પૂછશે 'શું તમારી પાસે કોઈ ચેતવનાર આવ્યો ન હતો?'

૧૦. તેઓ કહેશે 'બેશક, અમારી પાસે ચેતવનાર આવ્યો હતો, પરંતુ અમે તેને જૂઠ્ઠો કરાવ્યો અને તેને કહ્યું 'અલ્લાહે તને કોઈ વહી નથી કરી, તું આડે રસ્તે ચડી ગયો લાગે છે.'

૧૧. અને તેઓ કહેશે 'જો અમે તેનું કહ્યું માન્યું હોત અને સમજદારી કામ લીધું હોત, તો અમે આજે આજ નિવાસીઓમાં શામિલ ન થયા હોત.'

૧૨. પછી તેઓ ગુનાહોનો એકરાર કરશે, પરંતુ આગનિવાસીઓ (અલ્લાહની રહેમતથી) બહુજ દૂર હશે.

૧૩. બેશક, જે એકાંતમાં પોતાના પાલનહારનો ડર રાખે છે તેમના માટે ક્ષમા તથા ભવ્ય બદલો છે.

૧૪. અને તમે ચાહે કોઈ વાતને છૂપાવતા હો અથવા જાહેર કરતા હો, (પણ) તે તમારા અંતરની (તમામ) વાતોને સારી પેઠે જાણે છે.

૧૫. શું જેણે પેદા કર્યા છે તે તમારી હાલતથી અજાણ્યો હોઈ શકે? તે સુક્ષ્મદ્રષ્ટિવાળો ^(૪) છે, તે સર્વજ્ઞ ^(૫) છે. (રુકૂઅ - ૧)

૧૬. તે એજ છે જેણે તમારા માટે ધરતીને સપાટ તથા નરમ બનાવી છે, મોકળા રસ્તા બનાવ્યા છે કે તમે (સરળતાથી) તેમાં હરીકરી શકો અને તેની આપેલી રોઝીમાંથી ખાઓ. અંતમાં તમને સજીવન કરી તેની સમક્ષ હાજર કરવામાં આવશે.

وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَيُسَيَّرُونَ
النَّصِيرُ ①

إِذَا أُلْقُوا فِيهَا سَمِعُوا لَهَا شَيْعًا وَهِيَ تَفُورُ ①

تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ الْغَيْظِ كُلَّمَا أُلْقِيَ فِيهَا فَوْجٌ
سَأَلَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ ①

قَالُوا بَلَىٰ قَدْ جَاءَنَا نَذِيرُهُ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا
نَزَّلَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ
كَبِيرٍ ①

وَقَالُوا لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِي أَصْحَابِ
السَّعِيرِ ①

فَاعْتَرَفُوا بِذَنبِهِمْ فَسُحْقًا لِأَصْحَابِ السَّعِيرِ ①
إِنَّ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ
وَاجْرُؤُ كَبِيرٍ ①

وَأَسْرُوا قَوْلَكُمْ أَوِ اجْهَرُوا بِهِ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ
الصُّدُورِ ①

هُوَ الَّذِي يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ ①

هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي
مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهَا وَإِلَيْهِ النُّشُورُ ①

૩. અલ્લાહની કાએનાત ખરેખર કેટલી અદ્ભૂત છે જેમાં આપણી પૃથ્વી તો કુદરતની સૂર્યમાળાનું એક માત્ર ટપકુંજ છે. આ સૂર્યમાળાના કરોડો સૂર્યો, ગ્રહો તથા તારાઓ એકબીજા સાથે સંકળાએલા વિશાળ વિસ્તાર ઉપર ફેલાએલાં છે જેમની સીમાઓ સુધી માનવ દ્રષ્ટિનું પહોંચવું અસંભવિત છે.

૪. સુક્ષ્મદ્રષ્ટિવાળો = આરીકમાં આરીક વસ્તુનો જાણનાર

૫. સર્વદર્શી = સર્વ વસ્તુની ખબર રાખનાર, જોનાર, જાણનાર.

૧૭. શું આકાશમાં રહેનારી તે શક્તિથી તમે નિર્ભય થઈ ગયા છો કે જ્યારે પૃથ્વી ધૂણી ઉઠશે ત્યારે તે તમને ધરતીમાં ગરક નહિ કરી દે?

૧૮. શું આકાશમાં રહેનારી તે શક્તિથી તમે નિર્ભય થઈ ગયા છો કે તે તમારા ઉપર ભારી તોફાન નહિ લાવે? એવું બન્યા પછીજ તમને સમજાશે કે મારી ચેતવાણી કેવી (ભયંકર) હતી?

૧૯. બેશક તેમની પહેલાંના લોકોએ પણ (મારા રસૂલોને) જુઠ્ઠા ઠરાવ્યા હતા; પરિણામમાં મારો અજાબ કેવો (ભયાનક) હતો!

૨૦. શું તેમણે પંખીઓને પોતાના પાંખો ફેલાવી તેમજ પાંખોને સંકેલી લેતાં આકાશમાં અદ્ધર ટકી રહેતા નથી જોયા? તે કૃપાનિધિ સિવાય કોઈ બીજાએ તેમને અદ્ધર ઉડતા નથી રાખ્યા. ખરેજ, તે સર્વ વસ્તુઓનો નિગેહબાન છે.

૨૧. અથવા બીજો એવો કોણ છે જે કૃપાનિધિ (અલ્લાહ) સામે તમારું લશ્કર ત્રની તમારું રક્ષણ કરે? આ કાફરો તો ફક્ત ભ્રમણાઓમાં ફસાએલા છે.

૨૨. જો તે તમારી રોજીને બંધ કરી દે, તો એવો કોણ છે જે તમને રોજી પૂરી પાડશે? બલ્કે આ લોકો ફિસાદ તથા નફરત ઉપર અડીને બેઠા છે.

૨૩. વિચાર કરો કે ઊંધું ઘાલી ઢસડાતો ચાલનારો વધુ રસ્તો કાપશે કે ઊંચું જોઈ સીધી સડક ઉપર ચાલનારો?

૨૪. તું કહે 'તે એજ છે જેણે તમને પેદા કર્યા અને તમને (સાંભળવા માટે) કાન તથા (જોવા માટે) આંખ તથા (ચિંતન કરનારા) મન આપ્યા; પરંતુ તમે ભાગ્યેજ આભારવશ થાઓ છો!

૨૫. તું કહે, 'તે એજ છે જેણે તમને ધરતી ઉપર ફેલાવી દીધા, અને તેની જ સમક્ષ તમને પાછા એકઠા કરવામાં આવશે.

૨૬. અને તેઓ કહે છે 'જો તમે સાચા છો તો કહો, અજાબનો આ વાયદો ક્યારે પૂરો થશે?'

૨૭. તું કહે, 'આ બાબતનું જ્ઞાન અલ્લાહ પાસે છે, હું તો માત્ર ચેતવનારોજ છું.'

أَمْ أَمِنْتُمْ مَّن فِي السَّمَاءِ أَنْ يَخْسِفَ بِكُمْ الْأَرْضَ فَإِذَا هِيَ تَمُورٌ ۝

أَمْ أَمِنْتُمْ مَّن فِي السَّمَاءِ أَنْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا فَسَتَلْمُونَ كَيْفَ نَذِيرٌ ۝

وَلَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرٌ ۝

أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى الطَّيْرِ فَوْقَهُمْ صَفْتٍ وَيَقْبِضْنَ مَا يُسْكِنُ إِلَّا الرَّحْمَنُ إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ بَصِيرٌ ۝

أَمَّنْ هَذَا الَّذِي هُوَ جُنْدٌ لَكُمْ يَنْصَرُّكُمْ مَّن دُونِ الرَّحْمَنِ إِنِ الْكَافِرُونَ إِلَّا فِي غُرُورٍ ۝

أَمَّنْ هَذَا الَّذِي يَزِيدُكُمْ إِنْ أَمْسَكَ رِزْقَهُ بَلْ لَجُوا فِي عُتُوٍّ وَنُفُورٍ ۝

أَفَمَنْ يَنْشِئُ مَكِبًا عَلَىٰ وَجْهِهِ أَهْدَىٰ أَمَّنْ يَنْشِئُ سَوِيًّا عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ۝

قُلْ هُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ۝

قُلْ هُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ۝

وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ۝ قُلْ إِنَّمَا الْوَعْدُ عِنْدَ اللَّهِ وَإِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُبِينٌ ۝

૨૮. પરંતુ જ્યારે તેને પાસે આવી પહોંચેલું જોશે, ત્યારે કાફરોના ચહેરા ઊતરી જશે. ત્યારે તેમને કહેવામાં આવશે કે શું આ જ વસ્તુ છે જેની તમે સતત માગણી કરતા રહેતા હતા?

૨૯. તું કહે, 'વારૂ, જો અલ્લાહ ચાહશે તો મને અને મારા સાથીઓને મિટાવી દેશે અથવા ચાહશે તો અમારા ઉપર રહેમ કરમાવશે, પરંતુ કાફરોને પીડાજનક અજાબથી કોણ બચાવશે?'

૩૦. તું (તેમને) કહી દે, 'તે બેહદ કૃપાળુ છે, તેના ઉપર અમે યકીન રાખીએ છીએ. અને તમે ટૂંકમાં જ જાણી લેશો કે કોણ ખુલ્લી ગુમરાહીમાં પડેલો છે.'

૩૧. તું કહી દે, 'મને બતાવો, જો તમારું (બધું) પાણી (ધરતીમાં) ઉતરી જાય તો તમારા માટે (નિર્મળ) પાણીના^(૬) ઝરણાં કોણ વહેડાવશે?

(રુકૂઅ-૨)

فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سَيِّئَتْ وُجُوهُ الَّذِينَ كَفَرُوا
وَقِيلَ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَدْعُونَ ۝

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَهْلَكْنِي اللَّهُ وَمَنْ مَعِيَ أَوْ
رَحِمْنَا فَمَنْ يُجِيرُ الْكَافِرِينَ مِنْ حَذَابِ إِلِيمٍ ۝

قُلْ هُوَ الرَّحْمَنُ أَمَّا بِهِ وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْنَا فَتَعْلَمُونَ
مَنْ هُوَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ۝

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَاؤُكُمْ غَوْرًا فَمَنْ
يَأْتِيكُمْ بِمَاءٍ مَعِينٍ ۝

سُورَةُ الْقَلَمِ مَكِّيَّةٌ

અલ-કલમ

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. કસમ છે, તે ખડિયા તથા કલમની, અને જે તેઓ લખે છે તેની,

૩. કે તારા સર્જનહારની કૃપાથી, તું દીવાનો^(૧) નથી.

૪. અને તને મળનારા બદલાનો, બેશક કોઈ અંત નથી.

૫. અને બેશક, તું ઉત્તમ સદ્ગુણો ધરાવનારો છે,

૬. અને વેળાસર તું જોઈ લઈશ અને તેમને પણ (સઘળું) જણાઈ રહેશે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝

ن وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ ۝

مَا أَنْتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِمَجْنُونٍ ۝

وَإِنَّ لَكَ لَأَجْرًا غَيْرَ مَنُونٍ ۝

وَإِنَّكَ لَعَلَّ خَلْقَ عَظِيمٍ ۝

تَسْبُحُورٌ وَيُبْصِرُونَ ۝

૬. માનવજીવનનો આધાર પાણી ઉપર છે. પાણી ઉપર શરીર તથા રૂહ અન્નેની ઉન્નતિ નભે છે. શરીરનું જીવન પાણી છે, રૂહનું જીવન દિવ્ય પ્રેરણા રૂપી પાણી છે.

૧. આંહારત સ.અ.સ. ઉપર એક દીવાના, ગાંડા શાયર હોવાની તોહમત લગાવવામાં આવી હતી.

૭. કે તમારામાંથી કોણ દીવાનો છે.

૮. નિઃસંદેહ અલ્લાહ બેહતર જાણે છે કે તેની રાહથી કોણ ભટકી ગયા છે, અને તે બેહતર જાણે છે કે કોણ હિદાયત પામ્યા છે.

૯. માટે (સત્યનો) ઈન્કાર કરનારા જે ચાહતા હોય તું કરીશ નહિ.

૧૦. તેઓ ચાહે છે કે તું (ઉપદેશ કરવામાં) તેમની સાથે થોડી નરમી કરે તો તેઓ પણ નરમાશથી વર્તે.

૧૧. પરંતુ વાતવાતમાં (ખોટા) સોગંદ ખાનારા કોઈ હલકટનું કહ્યું તું માનીશ નહિ,

૧૨. જે પીઠ પાછળ બોલનારો, નિંદા ચાડીઓમાં^(૨) પ્રવૃત રહેનારો (હોય),

૧૩. ભવાઈથી રોકનારો, હદબહાર જનારો, ગુનાહ કરનારો,

૧૪. અસભ્ય અને વધુમાં જેનો જન્મ શંકાસ્પદ હોય,

૧૫. માત્ર એટલા ખાતરજ કે તે માલદાર અને (ધણી) ઔલાદવાળો હોય,^(૩)

૧૬. કે જેને અમારી આપતો જ્યારે વાંચી સંભળાવવામાં આવતી હોય, તે કહે 'આ તો પ્રાચીનકાળની લોકકથાઓ છે!

૧૭. અમે તેના નાક ઉપર ડામ^(૪) દેશું.

૧૮. અમે તેમને (મક્કાવાસીઓને) એવીજ આઝમાઈશમાં નાખશું જેવી આઝમાઈશમાં અમે બગીચાઓના^(૫) માલિકોને નાખ્યા હતા, જ્યારે તેમણે પાકો ઈરાદો કર્યો હતો કે તેઓ વહેલી સવારમાં (ઝાડ ઉપરથી) ફળો ઊતારી લે,

يَا أَيُّهَا النَّفُّونُ ①

إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ

أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ②

فَلَا تُطِيعِ الْكَافِرِينَ ③

وَذُوا كَوْتٍ مُدْمِنِينَ ④

وَلَا تُطِيعِ كُلَّ حَلَافٍ مِثْلِهِ ⑤

هَمَّا زِمَنًا ⑥

مَتَاعِ الْخَيْرِ مُعْتَدٍ أَثِيمٌ ⑦

عُتِلَ بَعْدَ ذَلِكَ رَنِيمٌ ⑧

أَن كَانَ ذَا مَالٍ وَبَنِينَ ⑨

إِذْ أُنْتَبِطَ عَلَيْهِ آيَاتُنَا قَالَ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ⑩

نَسِيسُهُ عَلَى الْخُرُومِ ⑪

إِنَّا بَلَوْنَهُمْ كَمَا بَلَوْنَا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ إِذْ أَقْسَمُوا

لَيَبْرُنَّ مِنْهَا مُصْبِحِينَ ⑫

૨. આ આપતનો નિર્દેશ વહીદ બીન મુગીરાહ અથવા અબુ જહલ તરફ તેમજ પ્રત્યેક દુરાચારી તરફ છે.

૩. કોઈ બદકારને તેની દૌલત તથા ઔલાદના લીધે આદર સન્માન અથવા સેવા આપવી, તેની આજ્ઞાઓને માન આપવું બેહદ હલકું કામ છે.

૪. તેમની ફજેતી કરવી, ડસ્વા કરવો, અપમાનિત કરવો, ઝલ્લીલ કરવો.

૫. મોટા ફળદ્રુપ બગીચાઓના તથા સ્વાર્થી માલિકો જે પોતાના મજૂર તથા કામચાળા પાસેથી સખત મહેનત મજૂરીના કામ લેનારા હતા અને પોતાની કમાણીમાંથી ગરીબોના હિસ્સો ન કાઢતા હતા; તેમના ખેતરો તથા બગીચાઓ ઉપર તે વિનાશકારી રાતના અંધકાર પછીની સવાર બેહદ અશુભ અને ભયાનક હતી.

૧૯. અને તેમણે (અલ્લાહની મદદની) કોઈ આવશ્યકતા ન રાખી હતી.

૨૦. પછી જ્યારે તેઓ (નિરાંતે) ઊંઘી રહ્યા હતા ત્યારે તારા પરવરદિગાર તરફથી ઘેરી લેનારી (આકાશ) તેમના ઉપર ફરી વળી.

૨૧. અને સવાર સુધીમાં તે (બાગની) સ્થિતિ વાઢેલી ખેતી જેવી થઈ ગઈ.

૨૨. પછી સવાર પડતાંજ તેમણે ઊઠીને એકબીજાને પુકાર્યા,

૨૩. (અને) કહ્યું, 'જો તમારે કળો ઉતારવા હોય તો ચાલો વહેલી સવારમાંજ બગીચાઓમાં ચાલ્યા જઈએ.

૨૪. અને તેઓ ધીમા સ્વરે વાતો કરતા જઈ રહ્યા હતા.

૨૫. તેમણે કહ્યું, 'આજે કોઈ મોહતાજને તમારી પાસે બગીચામાં ન આવવા દેજો.'

૨૬. અને તેઓ પોતાનો ઈરાદો પૂરો કરવા વહેલી સવારે નીકળી પડ્યા હતા.

૨૭. પરંતુ તેમણે (બગીચાની દુર્દશા) જોતાં કહ્યું, 'કદાચ આપણે માર્ગ ભૂલ્યા છીએ,

૨૮. 'અથવા આપણે સઘળું ગુમાવી દીધું છે!

૨૯. તેમાંના એક ભલા જીવે કહ્યું, 'મેં તમને કહ્યું નહતું કે તે અલ્લાહની તસ્બી શા માટે નથી કરતા?'

૩૦. (પછી) તેમણે કહ્યું, 'આપણો પરવરદિગાર બેહદ પવિત્ર છે, બેશક આપણેજ ખલિમ હતા.'

૩૧. પછી તેઓ એકબીજાને ઠપકો આપવા મંડ્યા

૩૨. અને તેમણે કહ્યું 'અફસોસ છે આપણા ઉપર! બેશક આપણે (અલ્લાહ સામે) ક્ષિત્ર કરનારા હતા.

૩૩. 'શક્ય છે કે અલ્લાહ આપણને તેનાથી પણ બેહતર (બગીચો) આપે, (ચાલો) આપણા પરવરદિગારની ભાવનાપૂર્વક બંદગી (શર) કરીએ.'

وَلَا يَسْتَنْتُونَ ⑩

فَطَافَ عَلَيْهَا طَائِفٌ مِّن رَّبِّكَ وَهُمْ نَائِمُونَ ⑪

فَأَصْبَحَتْ كَالصَّرِيمِ ⑫

فَتَنَادَوْا مُصْبِحِينَ ⑬

إِنِ اعْتَدُوا عَلَىٰ حَرْثِكُمْ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ ⑭

فَانْطَلَقُوا وَهُمْ يَخِفُّونَ ⑮

أَن لَّا يَدْخُلَتْهَا يَوْمَ عَلَيْكُمْ مَسْكِينٌ ⑯

وَعَدُوا عَلَىٰ حَرْدٍ قَدِيرِينَ ⑰

فَلَمَّا رَأَوْهَا قَالُوا إِنَّا لَضَالُّونَ ⑱

بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ ⑲

قَالَ أَوْسَطُهُمْ أَلَمْ أَقُلْ لَّكُمْ لَوْلَا تُسَبِّحُونَ ⑳

قَالُوا سُبْحَنَ رَبِّنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ㉑

فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَلَوْهُمْ ㉒

قَالُوا يَوَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ㉓

عَنَّا رَبَّنَا إِن يَدْرَأَ لَنَا خَيْرًا مِّنْهَا إِنَّا إِلَىٰ رَبِّنَا

رُغْبُونَ ㉔

૩૪. (દુનિયામાં મળનારો) અઝાબ આવો હોય છે, અને ખરેખર આખરતનો અઝાબ તેનાથી અધિકતર છે. કાશ, તેઓ એટલું જ જાણતા હોત તો! (રુકૂઅ-૧)

૩૫. બેશક પરહેઝગારો માટે તેમના પાલનહાર પાસે ને'મતોવાળા બગીચા છે.

૩૬. તો શું જેવો વર્તાવ અપરાધીઓ સાથે કરવો જોઈએ તેવો વર્તાવ અમે અમારી તાબેદારી કરનારાઓ સાથે કરશું?

૩૭. તમને આ શું થઈ ગયું છે? આ તમારો કેવો ન્યાય છે!

૩૮. શું તમારી પાસે કોઈ કિતાબ છે જેમાં તમે એવું વાચ્યું હોય,

૩૯. કે તમને જે પસંદ હોય તે તમને મળવું જોઈએ?

૪૦. અથવા અમે તમારી સાથે કોઈ કોલ કરારોથી બંધાએલા છીએ કે તમે જેનો હુકમ આપો તે તમને કયામત સુધી મળતું રહે?

૪૧. (હે રસૂલ) તેમને પૂછ કે તેમનામાંથી તેનો જામીન કોણ થશે?

૪૨. અથવા તેમના ઠરાવેલા (અલ્લાહના) કોઈ ભાગીદારો છે? તો પછી તેઓ તે શરીફોને લઈ આવે, જો તેઓ સાચું બોલતા હોય તો.

૪૩. તે દિવસે જ્યારે સત્યને જાહેર કરવામાં આવશે અને તેમને સિજદો કરવા માટે બોલાવવામાં આવશે ત્યારે તેમનામાં (સિજદો કરવા જેટલી) પણ શક્તિ નહિ હોય!

૪૪. તેમની આંખો (પણ) ઢળેલી હશે (અને) તેમના ઉપર નામોશી છવાએલી હશે; પરંતુ જ્યારે તેઓ સ્વસ્થ અને સલામત હતા ત્યારે તેમને ખરેખર સિજદો કરવા માટે બોલાવવામાં આવ્યા હતા (પરંતુ તેમણે ઈન્કાર કર્યો).

૪૫. માટે ૬૯ નબી અમારા) કલામનો ઈન્કાર કરનારાઓને મારા ઉપર છોડી દે. અમે તેમને ધીમે ધીમે (ડગલે પગલે બરબાદી તરફ) લઈ જશું જેનું તેમને ભાન પણ નહિ હોય.

وَقَدْ لَازِمٌ كَذَلِكَ الْعَذَابُ وَالْعَذَابُ الْآخِرَةُ الْكَبِيرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٦٨﴾

إِنَّا لَنَسْتَقِينُ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴿٦٩﴾
أَفَنَجْعَلُ السُّلَيْمِينَ كَالْمُجْرِمِينَ ﴿٧٠﴾

مَا لَكُمْ تَكْتِفُ تَحْكُمُونَ ﴿٧١﴾

أَمْ لَكُمْ كِتَابٌ فِيهِ تَدْرُسُونَ ﴿٧٢﴾

إِنَّا لَكُمُ فِيهِ لَمَّا خَيْرٌ إِنَّ

أَمْ لَكُمْ أَيْمَانٌ عَلَيْنَا بِاللَّعْنَةِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ إِنَّ

لَكُمْ لَمَّا تَحْكُمُونَ ﴿٧٣﴾

سَلَامُكُمْ أَنَّهُمْ بِذُنُوبِكُمْ رَعِيمٌ ﴿٧٤﴾

أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ فَلْيَأْتُوا بِشُرَكَائِهِمْ إِنْ كَانُوا

صَادِقِينَ ﴿٧٥﴾

يَوْمَ يَكْتَفَى عَنْ سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ فَلَا

يَسْتَطِيعُونَ ﴿٧٦﴾

خَاشِعَةً أَبْصَارُهُمْ تَرْهُقُهُمْ ذُلُّهُمْ وَقَدْ كَانُوا

يُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ وَهُمْ سَلِيمُونَ ﴿٧٧﴾

فَذَرْنِي وَمَنْ يُكَذِّبْ بِهِذَا الْحَدِيثِ سَنَسْتَدْعِي

مَنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٧٨﴾

૪૬. અને હું તેમને મોહવત આપી રહ્યો છું,
બેશક મારી તદબીર અટલ છે.

૪૭. શું તું તેમની પાસેથી કોઈ વળતર માગી
રહ્યો છે કે જેના બોજ નીચે તેઓ દબાઈ ગયા છે?

૪૮. શું તેમની પાસે કોઈ ગએબનું ઈલમ છે જે
તેમણે લખી રાખ્યું હોય?

૪૯. માટે તું તારા સર્જનહારના ફરમાનોને
દ્રઢતાથી વળગી રહે અને માછલીવાળા^(૬) જેવો ન
બનીશ, જેણે બેહદ રંજથી (પોતાના) પરવરદિગારને
પુકાર્યો હતો.

૫૦. જો તેના પરવરદિગારની તેના ઉપર કૃપા ન
હોત તો જે ઉજ્જડ મેદાનમાં તે ફેંકાઈ ગયો હતો
ત્યાંજ તે ભૂરી હાલતમાં પડ્યો રહ્યો હોત.

૫૧. પરંતુ તેના સર્જનહારે તેને ચૂંટી લીધો અને
તેને પરહેઝગારોમાં શામિલ કરી લીધો.

૫૨. અને ઈમાન ન લાવનારા (કુસ્માનના)
ઉપદેશને સાંભળે છે, ત્યારે તેઓ તને એવા ધૂરકીને
જુએ છે જાણે તને હમણાંજ ઊંચકીને ફેંકી દેશે; અને
તેઓ કહે છે, ‘ખરેજ, આ દીવાનો છે!’

૫૩. જો કે આ (કુસ્માન) તો તમામ જહાનો
માટે બરકતોનું ઉદગમસ્થાન છે.

(રુક્બ-૨)

وَأَمْلَى لَهُمْ أَنْ يَكِيدُوا مَتِينٌ ۝

أَمْ تَسْأَلُهُمْ أَجْرًا فَهُمْ مِنْ مَغْرَمٍ مُثْقَلُونَ ۝

أَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ ۝

فَأَصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُنْ كَصَاحِبِ الْخُوفا ۝

إِذْ نَادَىٰ وَهُوَ مَكْظُومٌ ۝

لَوْلَا أَنْ تَدْرَكَهُ نِعْمَةٌ مِنْ رَبِّهِ لَنُبِذَ بِالْعَرَاءِ ۝

وَهُوَ مَذْمُومٌ ۝

فَاجْتَبَاهُ رَبُّهُ فَجَعَلَهُ مِنَ الصَّالِحِينَ ۝

وَأَنْ يَكَاذِبَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَيُرَ لِقَوْنِكَ بِأَبْصَارِهِمْ ۝

لَنَسْأَلَنَّهُمْ أَلَيْسَ عِندَ اللَّهِ كِتَابٌ لَكُمْ لِمَنْ تَكْفُرُونَ ۝

وَمَا هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ۝

سُورَةُ الْحَاقَّةِ مَكِّيَّةٌ

(૫૧)

અલ-હાક્કા

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને
દયાવંત છે.

૨. તે અટલ^(૧) છે.

૩. આ અટલ (વસ્તુ) શું છે?

૪. અને તું કેમ જાણીશ કે તે અટલ (ક્યામત)
શું છે?

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝

الْحَاقَّةُ ۝

مَا الْحَاقَّةُ ۝

وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحَاقَّةُ ۝

૬. ‘માછલીવાળો’ અર્થાત હઝરત યૂનુસ (અ) જેમણે ગુસ્સાના આવેશમાં અલ્લાહને ફરિયાદ કરી
હતી.

૧. ‘હક્કા’ ‘હક્કની ઘડી’ ‘સચ્ચાઈની’ અથવા ‘હકીકત જાહેર થવાની ઘડી’ ન્યાયનો દિવસ
‘ક્યામત’.

૫. સમૂદ (ની કોમે) અને આદ (ની કોમ) એ તે તૂટી પડનારી યાતનાને ખાટી ઠરાવી.

૬. પછી સમૂદ (ની કોમ)ને (ભયંકર) ધડાકા સાથે નાબૂદ કરવામાં આવ્યા.

૭. અને આદ (ની કોમ)ને એક ભયંકર સૂસવાટા વડે નષ્ટ કરવામાં આવ્યા.

૮. જે વંદોળીઆને તેણે તેમના ઉપર સાત દિવસો અને સાત રાતો સુધી સતત ચાલુ રાખ્યો. જો તે જોયું હોત કે તે લોકો એકબીજા ઉપર એવી રીતે (ખડકાએલા) પડ્યા હતા જાણે ખજૂરીના કોણવાએલા થડોનો ઢગલો પડ્યો હોય!

૯. શું તે લોકોનું બાકી રહી ગયું હોય એવું તને કંઈ દેખાય છે?

૧૦. અને ફિરઝાનનું (કોઈ નામોનિશાન) કે તેની પહેલાંના લોકોનું અને ઊંધી ફેંકવામાં આવેલી વસ્તી જે બદકારીઓમાં આતપ્રોત હતી તેમનું (કંઈ બાકી રહ્યું દેખાય છે)?

૧૧. બેશક તેમણે પોતાના પાલનહારના રસૂલની નાકરમાની કરી હતી જેથી તેણે તેમને સખત ભીંસમાં લીધા હતા.

૧૨. નિઃસંદેહ જ્યારે (રેલાનું) પાણી ઊંચું^(૨) ચડી આવ્યું હતું ત્યારે અમેજ તમને વહાણમાં સવાર કર્યા હતા,

૧૩. કે જેથી અમે તમારા માટે એક નસિહત કાયમ કરીએ કે જેને સાંભળનારા કાન (હમેશાં) યાદ રાખે.

૧૪. પછી જ્યારે સૂરનો એકજ નાદ ગાજા ઉઠશે,

૧૫. અને ઝમીન તથા પહાડોને ઊખેડી એકજ ઝટકે તેમના ભૂક્કા ઊડાવી દેવામાં આવશે.

૧૬. તે દિવસે તે (મહાન) ઘડી આવી પહોંચી હશે.

૧૭. અને જે દિવસે આસમાન કાટી જશે અને તે બેહદ તકલાદી બની જશે.

૧૮. અને ફિરિશ્તા તેના છેડાઓ ઉપર આવી ઉભા રહેશે અને તે દિવસે આઠ ફિરિશ્તાઓએ તારા પર વરદિગારના અર્શને અદ્ધર ઊંચકી રાખ્યો હશે.

كَذَّبَتْ ثَمُودُ وَعَادٌ بِالْقَارِعَةِ ۝

فَأَمَّا ثَمُودُ فَأُهْلِكُوا بِالطَّاغِيَةِ ۝

وَأَمَّا عَادٌ فَأُهْلِكُوا بِرِيحٍ صَرْصَرٍ عَاتِيَةٍ ۝

سَخَّرَهَا عَلَيْهِمْ سَبْعَ لَيَالٍ وَثَنِيَةً أَيَّامٍ ۝

خُسُوفًا فَتَرَى الْقَوْمَ فِيهَا صَرْعَى كَأَنَّهُمْ أُجِزَاءُ ۝

نَخْلٍ خَاوِيَةٍ ۝

فَهَلْ تَرَى لَهُمْ مِنْ بَاقِيَةٍ ۝

وَجَاءَ فِرْعَوْنُ وَمَنْ قَبْلَهُ وَالْمُؤْتَفِكَاتُ بِالْخَاطِئَةِ ۝

فَعَصَا رَسُولُ رَبِّهِمْ فَأَخَذَهُمْ أَخَذَةً رَابِيَةً ۝

إِنَّا لَنَّا طَغَا الْمَاءَ حَمَلْنَاكُمْ فِي الْجَارِيَةِ ۝

لِنَجْعَلَهَا لَكُمْ تَذْكِرَةً وَتَعِبَهَا آذُنٌ وَأَعْيَةٌ ۝

فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ نَفْثَةٌ وَاحِدَةٌ ۝

وَحُمِلَتِ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ فَدُكَّتَا دَكَّةً وَاحِدَةً ۝

فَيَوْمَئِذٍ وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ ۝

وَانشَقَّتِ السَّمَاءُ فَهِيَ يَوْمَئِذٍ وَاهِيَةٌ ۝

وَالْمَلَائِكَةُ عَلَى أَرْجَائِهَا وَيَحْمِلُ عَرْشُ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ

يَوْمَئِذٍ ثُنْيِيَةٌ ۝

૨. હઝરત નૂહ (અ)ના સમયનું નોંધાન.

૧૯. તે દિવસ તમને (અલ્લાહ સામે) ઉપસ્થિત કરવામાં આવશે અને તમારો કોઈ ભેદ છૂપો નહિ રહે.

૨૦. પછી જેને પોતાના કર્મોના લેખ જમણા હાથમાં આપવામાં આવશે તે કહેશે 'આવો, મારા લેખ વાંચો.

૨૧. 'ખરેજ મને વિશ્વાસ હતો કે મને મારો બદલો અવશ્ય મળશેજ.'

૨૨. પછી તે આનંદથી જીવન વિતાવશે,

૨૩. તે આવીશાન બગીચાઓમાં,

૨૪. જ્યાં તેની પડખેજ ફળોના ઝૂમખા લટકતા હશે.

૨૫. (તેને કહેવામાં આવશે) 'આનંદથી ખા અને પી, આ ભૂતકાળમાં કરેલા તારા (નેક) કામોનો બદલો છે.

૨૬. પરંતુ જેના ડાબા હાથમાં તેના કર્મોના લેખ આપવામાં આવશે તે કહેશે 'જો મારી કરણીની નોંધ મને ન આપવામાં આવી હોત તો સાડું હતું.

૨૭. ' ન તો મેં મારો હિસાબ જોયો હોત.

૨૮. '(અને) મારા મૃત્યુ સાથેજ (સમજી) અંત આવી ગયો હોત.

૨૯. '(હાય) મારી દોલત મારા કોઈ કામમાં ન આવી.

૩૦. 'મારી સત્તા પણ નષ્ટ થઈ ગઈ.'

૩૧. (ત્યારે હુકમ મળશે) 'તેને પકડી લો અને તેની ગરદનમાં તોક (ગાળિયો) નાખો.

૩૨. 'પછી તેને જહન્નમમાં ફેંકી દો.

૩૩. 'અને તેને સિત્તર હાથ લાંબી સાંકળમાં જકડી દો;

૩૪. 'બેશક તે બૂલંદ શાનવાળા અલ્લાહમાં ઈમાન ન રાખતો હતો.

૩૫. 'અને ન તો ગરીબોને ખવરાવવાનો ઉત્સાહ રાખતો હતો.

૩૬. 'જેથી આજે અહીં તેનો કોઈ મિત્ર નથી.

૩૭. 'ન (અહીં) તેને પરુના સિવાય બીજો કોઈ ખોરાક મળશે.

૩૮. જે માત્ર 'પાપીઓનો જ ખોરાક છે. (રૂકૂબ-૧)

يَوْمَئِذٍ تَعْرَضُونَ لَا تَخْفَىٰ مِنْكُمْ خَافِيَةٌ ۝

فَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ ۖ يَقُولُ هَٰؤُلَاءِ أَقْرَبُوا

كِتَابِي ۝

إِنِّي كُنْتُ مِنَ الْمَلِكِ حَسْبِي ۝

فَهَوِّنِي عِشَّةً ۖ رَاضِيَةً ۝

فِي جَنَّةٍ ۖ عَالِيَةٍ ۝

قُطُوفُهَا دَانِيَةٌ ۝

كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا ۖ بِمَا أَسْلَفْتُمْ فِي الْأَيَّامِ

الْخَالِيَةِ ۝

وَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ ۖ يَقُولُ يُلَيِّتُنِي

لَمْ أُوتِ كِتَابِي ۝

وَلَمْ أُدْرَمَ حَسْبِي ۝

يُلَيِّتُهَا كَانَتْ الْقَاضِيَةَ ۝

مَا آخِزْنِي عَنِّي مَا لِيَ ۝

هَٰلَكَ عَنِّي سُلْطَانِي ۝

خُدُودُهُ نَقْلُوهُ ۝

ثُمَّ الْجَحِيمُ صَلْوَةٌ ۝

ثُمَّ فِي سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَاسْلُكُوهُ ۝

إِنَّهُ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ ۝

وَلَا يَحْضُرُ عَلَىٰ طَعَامِ الْيَسِيرِينَ ۝

فَلَيْسَ لَهُ الْيَوْمَ هَهُنًا ۖ حَبِيمٌ ۝

وَلَا طَعَامٌ إِلَّا مِنْ غِسْلِينَ ۝

لَا يَأْكُلُهُ إِلَّا الْخَاطِئُونَ ۝

૩૯. માટે તમારી આંખે જે કંઈ તમે જોઈ રહ્યા છો (તે હકીકતના) સોગંદ ઉઠાવી હું કહું છું.
૪૦. અને જે કંઈ તમે નથી જોઈ શકતા તેના પણ;

૪૧. કે ખરેખર આ એક મહાન રસૂલનું લાવેલું (અલ્લાહનું) કલામ છે.

૪૨. અને તે કોઈ શાયરની કલ્પના નથી, પરંતુ તમે ભાગ્યેજ ઈમાન લાવો છો!

૪૩. ન તો આ જ્યોતિષના અડસટ્ટા છે, (પરંતુ) તમે ભાગ્યેજ લક્ષ આપો છો!

૪૪. આ (કિતાબ) આ જહાનના સર્જનહાર તરફથી ઊતારવામાં આવી છે.

૪૫. અને જો તેણે અમારા નામ ઉપર કોઈ વાત ઘડી કાઢી હોત,

૪૬. તો અમે ખરેખર તેનો જમણો^(૩) હાથ પકડી લીધો હોત.

૪૭. અને અમે (તેના હૃદયને લોહી પહોંચાડનારી) તેની નસ કાપી નાખી હોત.

૪૮. અને તમારામાંથી કોઈ પણ તેને (અમારાથી) બચાવી ન શક્યો હોત.

૪૯. અને બેશક આ (કુસ્માન) પરહેઝગારો માટે એક નસિહત છે.

૫૦. અને બેશક, અમે જાણીએ છીએ કે તમારામાંના કેટલાક (અમારી નિશાનીઓનો) અસ્વીકાર કરે છે.

૫૧. ખરેખર, આ (માન્યતા) કાફરો માટે પસ્તાવાનું કારણ બની જશે.

૫૨. અને ખરેખર, આ (કુસ્માન) સત્ય છે.

૫૩. માટે તું તારા બૂલંદ પરવરદિગારની પવિત્રતાની તરબીહ કર. (રુકૂઅ-૨)

فَلَا أُفِيمُ بِمَا تُبْجِرُونَ ۝

وَمَا لَا تُبْجِرُونَ ۝

إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ۝

وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ قَلِيلًا مَّا تُؤْمِنُونَ ۝

وَلَا بِقَوْلِ كَاهِنٍ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ ۝

تَنْزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۝

وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضُ الْأَقَاوِيلِ ۝

لَاخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ ۝

ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ ۝

فَمَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ ۝

وَإِنَّهُ لَتَذَكُّرٌ لِّلْمُتَّقِينَ ۝

وَأَنَّا لَنَعْلَمُ أَنَّ مِنْكُمْ مُكَذِّبِينَ ۝

وَإِنَّهُ لَحَرَّةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ ۝

وَإِنَّهُ لَحَقُّ الْيَقِينِ ۝

فَ فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ ۝

૩. આ આયત તથા તેના પછીની બે આયતોમાં અલ્લાહે પોતાના નામ ઉપર અસત્ય ઘડી કાઢનારને પકડી લેવાની તથા તેની ધોરી નસ (શાહ રજ) કાપી નાખવાની ચેતવણી આપી છે. આવા ખોટા દાવા કરનારાઓના ઉપદેશો અથવા નસિહતોનું દુનિયામાં કાયમ થવું, ફગવું અથવા સફળ પામવું અલ્લાહના વાયદા પ્રમાણે અસંભવિત છે.

سُورَةُ الْمَعَارِجِ مَكِّيَّةٌ

અલ-મઆરીજ

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. એક પૂછનારો^(૧) અઝાબ વિશે પૂછી રહ્યો છે જે (ખરેજ) આવી પડનાર છે.—

૩. કાફરો ઉપર, જેને કોઈ ટાળી નહિ શકે.

૪. જે (અસીમ) બૂલંદીઓ (ઉપર રહેવા)વાળા પરવરદિગાર તરફથી આવનાર છે.

૫. ફરિશ્તાઓ તથા રૂહો એકજ દિવસમાં (તે ઊંચાણોમાં) ચડી તેની પાસે પહોંચી જાય છે, જે દિવસ પચાસ હજાર વર્ષ જેવડો લાંબો છે.

૬. માટે તું ભલી રીતે સજ્જ કર.

૭. આ લોકોને તે (ન્યાયનો દિવસ) બહુજ દૂર દેખાય છે,

૮. પરંતુ અમે તેને નજીક જોઈ રહ્યા છીએ.

૯. જે દિવસે આકાશ પીગળેલા તાંબા જેવું (રાતું) થઈ જશે.

૧૦. અને પર્વતો ઊન (ના પૂંમડાં) જેવી બની જશે.

૧૧. અને દોસ્ત દોસ્તનો હાલ નહિ પૂછે.

૧૨. તેમને એકબીજાને જોઈ શકે એવા અંતરે રાખવામાં આવશે, ત્યારે ગુનાહગાર ઈચ્છશે કે તે પોતાની ઔલાદને મુકિતદંડ^(૨) તરીકે આપી તે દિવસના અઝાબથી છૂટી જાય,

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ

لِلْكَافِرِينَ لَيْسَ لَهُ دَافِعٌ

فَإِنَّ اللَّهَ ذِي الْمَعَارِجِ

تَعْرُجُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ

مُقَدَّرُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ

فَأَصْبَحُوا صِبًّا

إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُ بَئِيدًا

وَرَأَوْهُ قَبْرًا

يَوْمَ تَكُونُ السَّمَاءُ كَالْهَيْلِ

وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ

وَلَا يَبْقَىٰ حَيَمٌ حَيَمًا

يُبْصِرُ وَيُبْصِرُ يَوْمَ النَّجْمِ لَوْ يَفْقَدُونِ مِنْ عَذَابٍ

يَوْمَئِذٍ يَبْزِيهِ

૧. જેવી રીતે દરેક પયગમ્બરના સમયમાં ઈમાન ન લાવનારા લોકો અઝાબની માંગણી કરતા રહે છે. તેવીજ રીતે આંહારન સ.અ.સ.ના સમયમાં પણ વારંવાર અઝાબની માંગણી કરવામાં આવી હતી.

૨. આ આયત તથા તેના પછીની આયતોમાં કયામતના મહાન દિવસનો ભયાનક નકશો બેંચવામાં આવ્યો છે. તે દિવસે ઈન્સાન પોતાને એક ભયંકર યાતના સામે ઉભેલો પામશે અને તેમાંથી છૂટવા માટે તે પોતાની અમૂલ્ય વસ્તુ અથવા સંબંધને પણ કુરબાન કરવા તૈયાર થશે. પરંતુ તે સમયે તેને મુકિત મળવી અસંભવિત લશે.

૧૩. અને પોતાની પત્ની અને પોતાના ભાઈને પણ,

૧૪. અને તેને આશરો આપનાર પોતાના સગાસંબંધીઓને પણ.

૧૫. અને ધરતીમાં વસનારા તમામ લોકોને (દંડ તરીકે આપીને) પણ. જો તે પોતાને બચાવી શકતો હોય તો!

૧૬. પરંતુ એવું નહિ થઈ શકે, ખરેખર તે (આગ) પ્રચંડ જવાબા હશે.

૧૭. જે ચામડી ઉતરડીને (શરીર સુદ્ધાંને) ભરખી જશે.

૧૮. તે પુકારી પુકારીને તેને બોલાવશે જે (સત્યથી) પીઠ ફેરવી ચાલ્યો ગયો હતા.

૧૯. અને (દૌલતનો) સંગ્રહ કર્યો અને તેને દબાવી રાખી,

૨૦. ખરેખર ઈન્સાન સ્વભાવે લોભી અને અધીરો છે.

૨૧. જ્યારે તેના ઉપર મુસિબત આવે છે તો તે ગભરાઈ ઉઠે છે.

૨૨. અને જ્યારે ભલાઈ પહોંચે છે તો તે લોભમાં પડી જાય છે.

૨૩. પરંતુ નમાઝ પઢનારા તેવા નથી,

૨૪. જે પોતાની નમાઝોમાં નિયમિત છે.

૨૫. અને તે લોકો જેમની દૌલતમાં (એવા મોહતાજોનો) મુકર્રર હિસ્સો હોય છે—(૩)

૨૬. જે (મોહતાજો) હાથ ફેલાવતા હોય અને જે હાથ નથી ફેલાવતા—

૨૭. અને જે લોકો કયામતના દિવસ ઉપર યકીન રાખે છે;

૨૮. અને તે લોકો જે પોતાના પરવરદિગારના અઝાબથી ડરનારા છે—

૨૯. બેશક તેમના પરવરદિગારનો અઝાબ એવી વસ્તુ નથી જેનાથી નિર્ભય થઈ શકાય—

૩૦. અને જે પોતાની શરમગાહોનું રક્ષણ કરે છે,

૩૧. સિવાય કે પોતાની પત્નીઓથી અને પોતાની માલિકીની લોડીઓથી, તેમના ઉપર કોઈ દોષ નથી;

وَصَاحِبَتِهِ وَأَخِيهِ ۝

وَقُصَيْلَتِهِ الَّتِي تُؤْوِيهِ ۝

وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ يُنْفِخُهُ ۝

كَلَّا إِنَّهَا لَنَظَرٌ ۝

تَرَاعَةً لِلشَّوَى ۝

تَدْعُوا مَنْ أَدْبَرَ وَتَوَلَّى ۝

وَجَمَعَ فَأَوْعَى ۝

إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَافٍ ۝

إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا ۝

وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا ۝

إِلَّا الْمُسْلِمِينَ ۝

الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ ۝

وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَّعْلُومٌ ۝

لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ ۝

وَالَّذِينَ يُصَدِّقُونَ بِيَوْمِ الدِّينِ ۝

وَالَّذِينَ هُمْ مِنْ عَذَابٍ رِجْهٍ مَشْهُوقُونَ ۝

إِنَّ عَذَابَ رِجْهٍ غَيْرُ مَا مَوْعَدٍ ۝

وَالَّذِينَ هُمْ لِأَعْمَارِهِمْ حَفِظُونَ ۝

إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ

غَيْرُ مُلْتَمِسِينَ ۝

૩૨. પરંતુ તેનાથી વધુ (કામવાસના)ના અભિલાષી હદ બહાર જનારા છે—

૩૩. અને જે લોકો પોતાની (પાસે રાખેલી) અમાનતો તથા પોતાના કરેલા કોલ કરારોને નિભાવે છે;

૩૪. અને જે સાક્ષી આપવામાં સચ્ચાઈ ઉપર કાયમ રહે છે,

૩૫. અને જે પોતાની નમાઝોમાં નિયમિત છે,

૩૬. આજ લોકો છે જે જન્નતમાં ઈઝઝતથી રહેશે. (રુકૂઅ - ૧)

૩૭. પરંતુ (હે નબી) આ કાફરોને શું થઈ ગયું છે કે તેઓ અવારનવાર તને ઘેરી લેવા માટે દોડે છે.

૩૮. જમણી તરફથી તેમજ ડાબી તરફથી જુદા જુદા ટોળાંમાં (ચડાઈ કરતા રહે છે).

૩૯. શું આ લોકો એવી આશા રાખી બેઠા છે કે તેમને ને'મતોવાળી જન્નતમાં દાખલ કરવામાં આવશે?

૪૦. કદીપણ નહિ! તેઓ જાણે છે કે અમે તેમને કઈ વસ્તુમાંથી પેદા કર્યા છે.

૪૧. બલકે પૂર્વ તથા પશ્ચિમનો પરવરદિગાર સાક્ષી છે, કે અમે (એવી) શક્તિ રાખીએ છીએ (કે),

૪૨. તેમના સ્થાને તેમનાથી બેહતર લોકોને લાવીએ. અને અમને (અમારી યોજનાઓમાં) કદીપણ નિષ્ફળ નહિ કરી શકાય.

૪૩. માટે તેમને પોતાના નિરર્થક વાદોમાં અને રમતજમતમાં પડ્યા રહેવા દે જ્યાં સુધી કે તેઓ તે દિવસ ન જોઈ લે જોના તેમને વાયદો આપવામાં આવ્યો છે.

૪૪. તે દિવસે તેઓ પોતાની કબરોમાંથી નીકળી એવા નાસી રહ્યા હશે જાણે એક નિશ્ચિત ધ્યેય^(૪) તરફ જઈ રહ્યા હોય.

૪૫. તેમની આંખો (શરમથી) ઢગેલી હશે; અને તેઓ નામોશીથી ઘેરાયેલો હશે. આવો હશે તે દિવસ જોના તેમને વાયદો આપવામાં આવ્યો છે. (રુકૂઅ - ૨)

فَمَنْ ابْتَدَىٰ وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ ﴿٣٢﴾
وَالَّذِينَ هُمْ لَا مُنْتَهَىٰ لَهُمْ وَعَهْدُهُمْ رُغْوَةٌ ﴿٣٣﴾

وَالَّذِينَ هُمْ بِشَهَادَتِهِمْ قَائِمُونَ ﴿٣٤﴾
وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٣٥﴾
﴿٣٦﴾ أُولَٰئِكَ فِي جَنَّاتٍ مُّكْرَمُونَ ﴿٣٧﴾

فَمَالِ الَّذِينَ كَفَرُوا قِبَلَكَ مُهْطِعِينَ ﴿٣٨﴾
عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ عِزِينَ ﴿٣٩﴾
أَيُطِيعُ كُلُّ امْرِئٍ مِّنْهُمْ أَنْ يُدْخَلَ جَنَّةَ نَعِيمٍ ﴿٤٠﴾

كَلَّا إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِّثْلَ بَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾
فَلَا أَقْسِمُ بِرَبِّكَ الشَّرِيقِ وَالْمَغْرِبِ إِنَّا لَقَدِيرُونَ ﴿٤٢﴾
عَلَىٰ أَنْ تُبَدِّلَ خَيْرًا مِّنْهُمْ وَمَا عُنَّ بِسُبُوتٍ ﴿٤٣﴾

فَدَرَاهُمْ يَخْضَوْنَ وَيَلْعَبُونَ حَتَّىٰ يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ
الَّذِي يُوعَدُونَ ﴿٤٤﴾
يَوْمَ يُخْرِجُونَ مِنَ الْجَذَابِ صِرَاطًا كَانَهُمْ إِلَىٰ
نُصْبٍ يُوفُضُونَ ﴿٤٥﴾

خَاشِعَةً أَبْصَارُهُمْ تَرْهُفُهُمْ ذُلَّةٌ ۖ ذَٰلِكَ الْيَوْمُ
الَّذِي كَانُوا يُوعَدُونَ ﴿٤٦﴾

૩. સૃષ્ટિની તમામ વસ્તુઓ, દૈવત વગેરે તમામ માનવજાતિની સહિયારી છે, કોઈ એકને તેનો સંગ્રહ કરી વાળી થઈ એસવાનો અધિકાર નથી; શ્રીમંતની મિલકતમાં ગરીબ મોહનાજનો પણ હક્ક છે.

૪. 'નિશ્ચિત ધ્યેય' તરફ અર્થાત ખાસ સૂચના કે દિશા નીચે કોઈ દિશામાં ખેંચાવું. 'જોયા વગર તાણાઈ જનારાની જેમ.'

سُورَةُ نُوحٍ مَكِّيَّةٌ

નૂહ

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. અમે નૂહને તેની કોમ તરફ મોકલાવ્યો (અને કહ્યું) ‘તારી કોમ ઉપર દર્દનાક અઝાબ આવના પહેલાં તું તેમને ચેતવી દે.’

૩. તેણે કહ્યું, ‘હે મારી કોમના લોકો, હું બેશક તમને ચેતવનાર (તરીકેજ આવ્યો) છું,

૪. ‘કે તમે અલ્લાહની બંદગી કરો, તેનાથી ડરો અને મારી આજ્ઞાનું પાલન કરો,’

૫. ‘તો તે તમારા ગુનાહો માફ કરશે અને તમને મુકર્રર સમય સુધીની મોહવત આપશે, બેશક અલ્લાહે નિર્મોહ કરેલા સમયને આવતો ટાળી શકાશે નહિ, જે એટલુંજ તમે જાણતા હો તે!’

૬. તેણે કહ્યું, ‘હે મારા પરવરદિગાર, હું મારી કોમને રાત અને દિવસ (ઈમાન તરફ) બોલાવતો રહ્યો છું.

૭. ‘પરંતુ મારી પુકારોએ તેમને મારાથી વધુને વધુ દૂર કરી મૂક્યા છે;

૮. ‘અને જ્યારે પણ મેં તેમને બોલાવ્યો કે કદાચ તેઓ તારી જમા મેળવે, તેમણે પોતાના કાનમાં આંગળા ઘાલ્યા અને પોતાના દિલોને ઢાંકી લીધા, તેમણે હઠાગ્રહ કર્યો અને અભિમાનથી તુછકારતા રહ્યા.

૯. ‘પછી મેં તેમને ઊંચા સાદે (પરહેઝગારી તરફ) દાવત આપી.

૧૦. ‘પછી મેં તેમને જાહેરમાં નસિહત આપી અને ખાનગીમાં પણ શિખામણો આપી.

૧૧. ‘અને મેં કહ્યું ‘તમારા પરવરદિગાર પાસે માફીની દુઆ કરો; બેશક, તે ખુલ્લો અક્ષનાર છે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّا أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ أَنْ أَنْذِرْ قَوْمَكَ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ①

قَالَ يَقَوْمِ إِنِّي كُنْتُ نَذِيرٌ مُبِينٌ ②

أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ وَأَطِيعُوا أَمْرًا

يَقْبِضُ لَكُمْ مِنْ دُثُوبِكُمْ وَيُخْرِجَكُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ③ إِنْ أَجَلَ اللَّهِ إِذَا جَاءَ لَا يُؤَخَّرُ لَوْلَئِنَّكُمْ تَكْفُرُونَ ④

قَالَ رَبِّ إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي لَيْلًا وَنَهَارًا ⑤

فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَائِي إِلَّا فِرَارًا ⑥

وَإِنِّي كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوا أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ وَاسْتَغْشَوْا ثِيَابَهُمْ وَأَصْرُوا وَاسْتَكْبَرُوا ⑦

اسْتِكْبَارًا ⑧

ثُمَّ إِنِّي دَعَوْتُهُمْ جَهَرًا ⑨

ثُمَّ إِنِّي أَعْلَنْتُ لَهُمْ وَأَسْرَرْتُ لَهُمْ إِسْرَارًا ⑩

فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا ⑪

૧. હઝરત નૂહ (અ)એ વિવિધ રીતે પોતાની કોમને તૌહીદ તથા હિદાયત તરફ બોલાવ્યા પરંતુ તેઓ સંગઠિત થઈ અલ્લાહના દિવ્ય સંદેશની અવગણના કરતા રહ્યા.

૧૨. 'તે તમારા ઉપર આકાશેથી પુષ્કળ વરસાદ વરસાવશે.

૧૩. 'અને તમારી મિલકત તથા ઔલાદમાં (પુષ્કળ) વધારો કરશે, અને તે તમને અગીચાઓ આપશે, અને તમને નદીઓ આપશે.

૧૪. 'આ તમને શું થઈ ગયું છે કે તમને અલ્લાહ તરફથી હિકમત (શાણપણ)ની આશા નથી?

૧૫. '(જ્યારે) તેણેજ તમને (વિભિન્ન) રૂપોમાંથી અને (વિભિન્ન) હાલતોમાંથી (પસાર કરી) પેદા કર્યા છે? (૨)

૧૬. 'શું તમે નથી જોયું કે અલ્લાહે એકબીજા ઉપર કેવી રીતે સાત આસમાનો રચ્યાં છે?

૧૭. 'અને તેમાં ચંદ્રને પ્રકાશ બનાવ્યો અને સૂર્યને દીવા બનાવ્યો?

૧૮. 'અને અલ્લાહે તમને ઊગનાર (વનસ્પતિ)ની જેમ ઝમીનમાંથી પેદા કર્યા છે.

૧૯. 'પછી તે તેમને તેમાંજ પાછા ફેરવશે. અને ફરી તમને નવેસરથી પાછા લાવશે.

૨૦. 'અને અલ્લાહે ધરતીને તમારા માટે વિશાળ કરી બનાવી છે.

૨૧. 'કે જેથી તમે તેમાં ખુલ્લા માર્ગો દ્વારા (છૂટથી) હરીફરી શકો.' (રુકૂઅ-૧)

૨૨. નૂહે કહ્યું, 'હે મારા પરવરદિગાર, તેમણે મારી નાફરમાની કરીને તેના પગલે ચાલ્યા જેની પાયમાલીમાં દૌલત તથા ઔલાદ વધારો કરી દીધો છે.

૨૩. 'અને તેમણે મોટી યોજના બનાવી છે.

૨૪. 'અને તેમણે (એકબીજાને) કહ્યું કે (કોઈ પણ સંજોગોમાં) તમારે તમારા મા'બૂદનો ત્યાગ નથી

تَرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ قِدْرَارًا ۝

وَيُغْبِثُ لَكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَيَجْعَلْ لَكُمْ جَنَّتٍ

وَيَجْعَلْ لَكُمْ أَنْهَارًا ۝

مَا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلَّهِ وَقَارًا ۝

وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَثْوَارًا ۝

أَلَمْ تَرَوْا كَيْفَ خَلَقَ اللَّهُ سَبْعَ سَمَوَاتٍ طِبَاقًا ۝

وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا وَجَعَلَ الشَّمْسُ

سِرَاجًا ۝

وَاللَّهُ أَنْبَتَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا ۝

ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا ۝

وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ بِسَاطًا ۝

۞ تَسْلُكُوا مِنْهَا سُبُلًا فِجَاجًا ۝

قَالَ نُوحٌ رَّبِّ إِنَّهُمْ عَصَوْنِي وَاتَّبَعُوا مَنْ لَمْ

يَزِدْهُ مَالَهُ وَوَلَدَهُ إِلَّا خَسَارًا ۝

وَمَكَرُوا مَكْرًا كَبِيرًا ۝

وَقَالُوا لَا تَذَرُنَّ آلِهَتَكُمْ وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا ۝

૨. અલ્લાહે ઈન્સાનને વિભિન્ન ગુણો તથા કાર્યકુશળતા અક્ષી હોય છે જેના આધારે તે વિવિધ શારીરિક તથા માનસિક વિકાસમાં પ્રગતિ કરતો રહે છે. અહીં 'અન્વાર'નું અહુ વચન 'તૌર' શબ્દ ઉપયોગમાં લેવાયો છે જેનો અર્થ વિભિન્ન હાલતો, પ્રસંગો, સંજોગો, ખૂબીઓ, રૂપો, આકારો તથા ગુણવેપગલે વિકાસમય પ્રગતિ છે. આ આયતનો ભાવાર્થ એવો છે કે અલ્લાહે જીવને વિવિધ સંજોગો તથા માનસિક પરિસ્થિતિઓમાંથી પસાર કરી અંતમાં એક દાનેશમંદ વિકાસમય સંસ્કારી ઈન્સાનનું રૂપ આપ્યું.

કરવો, અને 'વદ્' ^(૩) નો ત્યાગ નથી કરવાનો, ન 'સુવાઅ'નો, ન 'યા'ગૃથ'નો, ન 'યા'કુનો અને ન તે 'નસ્ર'નો.

૨૫. 'અને તેમણે અનેકને ગુમરાહ કર્યા છે; માટે તું તે અલિમોને વધુ ગુમરાહીમાં નાખી દે.'

૨૬. (અંતમાં) તેમની ગુમરાહીના કારણે તેઓ ગરક કરવામાં આવ્યા અને આગમાં ફેંકવામાં આવ્યા. અને અલ્લાહ સામે તેમને કોઈ મદદ કરનાર ન હતું.

૨૭. અને નૂહે કહ્યું 'હે મારા પરવરદિગાર, ધરતી ઉપર કોઈ એક પણ કાફરને બાકી ન રહેવા દેજે,

૨૮. 'કારણ કે તું તેમને રહેવા દઈશ તો તેઓ તારા બંદાઓને ગુમરાહ કરતા રહેશે. અને સિવાય બદકારોને અને ઈન્કાર કરનારાઓને તેઓ કોઈ બીજાને જન્મ નહિ આપે.

૨૯. 'હે મારા પરવરદિગાર, મને ક્ષમા કર, અને મારા માતાપિતાને પણ, અને તેને પણ જે ઈમાન લાવી મારા ઘરમાં દાખલ થાય, અને મોમિન પુરુષોને તથા મોમિન સ્ત્રીઓને (પણ); અને અલિમોની બરબાદીમાં ઐર વધારો કરી દે.'

(રુકૂઅ-૨)

لَا سُوَاعَاةَ وَلَا يَعُوْتُ وَيَعُوْتُ وَنَسْرًا

وَقَدْ أَضَلُّوا كَثِيرًا وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا ضَلَالًا

وَمَا كُنَّا بِهَمِّ أَعْرَضُوا فَأَدْخَلْنَا نَارًا فَلَمْ يَجِدُوا لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْصَارًا

وَقَالَ نُوحٌ رَبِّ لَا تَذَرْ عَلَى الْأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا

إِنَّكَ إِنْ تَذَرَهُمْ يُضِلُّوا عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوا إِلَّا فِاجِرًا كَفَّارًا

رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا تَبَارُكٌ

૩. (અ) અનુ કલ્પનો કબીલો 'વધ' નામની પ્રતિમાની પૂજા કરતો.

(અ) 'સુવાઅ' નામની દેવીની પૂજા અનુ હુદેલના કબીલાવાળા કરતા જે સૈદર્થની રાણી ગણાતી હતી.

(ત) 'યા'કૂ' નામની ઘોડાના આકારની પ્રતિમાની પૂજા હમદાન નામનો કબીલો કરતો.

(ય) 'યાઅગૃથ'ની પૂજા મુરાદનો કબીલો કરતો.

(પ) 'નસ્ર' નામની ગરૂડપક્ષીના આકારની પ્રતિમાની પૂજા જૂલ-કિલા નામનો કબીલો કરતો જે અમર જીવન તથા આંતરજ્ઞાનનું પ્રતીક ગણાતી હતી.

આવી રીતે હઝરત નૂહ (અ)ની કોમ વિવિધ મૂર્તિઓની પૂજામાં ઓતપ્રોત હતી. ઉપરોક્ત પાંચ મૂર્તિઓનું પૂજન આ લોકોમાં પણ પ્રચલિત હતું જે અમુક સદીઓ પછી અરબ લોકો ઈરાકમાંથી દક્ષિણમાં વહી આવ્યા. અમીર લોહાય સીરિયામાંથી તેમની પ્રખ્યાત મૂર્તિ 'હુબ્બૂલ'ના પૂજનની પ્રથા અરબસ્તાનમાં વહી આવ્યો હતો જોકે અરબસ્તાની દેવોની પ્રતિમાઓ 'લાત', 'મનાત' 'ઉઝઝા' અને 'ઐર' હતી જેમના નામો હઝરત નૂહ (અ)ના અમુક કબીલાઓના નામો ઉપરથી રાખવામાં આવ્યા હોય તેમ લાગે છે. હઝરત નૂહ(અ)ની કોમના નાના નાના કબીલાઓ એ મુખ્ય ભાગમાં વહેંચાએલા હતા અને એકબીજાથી દૂર ઉત્તર તથા દક્ષિણમાં ફેલાએલા હતા. આ એ મુખ્ય ભાગો વચ્ચે વેપાર વહેવાર હમેશા ચાલુ રહેવાના કારણે તે બંને મૂર્તિપૂજક પાડોશીઓ એકબીજાનું અનુસરણ કરતા રહ્યા હોય તેવું બની શકે.

سُورَةُ الْجِنِّ مَكِّيَّةٌ

(૮૫)

અલ-જન્ન

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. તું કહે, “મને વહી દ્વારા જણાવવામાં આવ્યું છે કે જન્નોનાં^(૧) એક જૂથે (કુસ્માન) સાંભળ્યા પછી કહ્યું ‘અમે કુસ્માન સાંભળ્યું છે જે ખરેખર અજાયબીભર્યું છે,

૩. ‘જે સત્ય માર્ગ બતાવે છે; જેથી અમે તેના ઉપર ઈમાન લઈ આવ્યા છીએ અને અમે અમારા સર્જનહારનો શરીક^(૨) (ભાગીદાર) કોઈને નહિ, ઠરાવીએ.

૪. ‘અને અમારો પરવરદિગાર મોટી શાનવાળો છે, તેની કોઈ પત્ની નથી, ન તેની કોઈ ઔલાદ છે.’

૫. ‘અને (ખરેજ) અમારામાંના નાદાનો અલ્લાહ વિશે હદબહારનું અસત્ય ઉચ્ચારતા રહેતા.

૬. ‘જો કે અમે એવું ધારતા રહ્યા હતા કે ઈન્સાન તથા જન્ન અલ્લાહ વિશે જૂઠું કદીપણ નહિ બોલે.

૭. ‘અને સાધારણ લોકોમાંથી પણ કેટલાક જન્નોમાંના કેટલાક લોકાની^(૩) પનાહ અવશ્ય લેતા હતા જેનાથી તે (જન્નો)નું ગરૂર વધી જતું.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ أُوْحِي إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ الْجِنِّ فَقَالُوا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا

يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ وَلَمْ نُشْرِكْ بِرَبِّنَا أَحَدًا

وَأَنَّهُ تَعَلَّى جَدُّ رَبِّنَا مَا اتَّخَذَ صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًا وَأَنَّهُ كَانَ يَقُولُ سَفِيهُنَا عَلَى اللَّهِ شَطَطًا

وَأَنَّا ظَنَنَّا أَن لَّنْ نَقُولَ الْإِنْسَ وَالْجِنَّ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا

وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ الْإِنْسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِّنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا

૧. ‘જન્ન’નો એક અર્થ ‘અજનબી’ કે ‘આંગતૂક’ પણ થાય છે. આ આયતનો ઈશારો ‘નસીબીનના યહૂદીઓ’ તરફ પણ હોઈ શકે કારણ કે તેઓ બીન અરબ હતા અને તેમના માટે અજનબી હતા. અમુક આલિમો આ આયત અને સૂ. ૪૬ની આ. ૩૦ થી ૩૩ વચ્ચે સંબંધ હોવાનો અભિપ્રાય રાખે છે.

૨. આ આયતથી મુરાદ તે જન્નો ઈસાઈ અથવા યહૂદીઓ બન્નેમાંથી એક હોય કે બન્ને હોય, કારણ કે બન્ને કોમો વચ્ચે ગાઢ સંબંધ હોવાથી યહૂદીઓ ઈસાઈઓના પ્રભાવ નીચે આવી ગયા હોય તેવું બની શકે છે.

૩. અહીં ‘રિજાલ’ અર્થાત ‘જણ’ કે ‘માણસ’ શબ્દનો ઉપયોગ થયો છે જે શબ્દ માત્ર ઈન્સાન માટેજ વિશિષ્ટ છે જેથી ‘આ આયત તે જન્નો’ના ટોળાને મનુષ્યનો એક વર્ણ તરીકે વર્ણવ્યો છે, અને સૂરાહ અલ-અલકાફમાં વર્ણીએલા જન્નો પણ ઈન્સાનોજ છે અને કોઈ અન્ય સર્જન નથી. અરબીના ‘જન્ન’ શબ્દનો અર્થ મોટાઈવાળી કે પ્રભાવશાળી વ્યક્તિ, અને ‘ઈન્સ’નો અર્થ નમ્ર તથા શાંત સ્વભાવવાળી વ્યક્તિ પણ થાય છે.

૮. 'અને બેશક તેમની માન્યતા પણ તમારા જેવીજ હતી કે અલ્લાહ કોઈને પણ ફરીવાર સજીવન નહિ કરે.

૯. (તેમણે કહ્યું) 'અમે આસમાનમાં પહોંચવા (૪) ચાહ્યું તો તેને બળવાન રક્ષકો તથા અગ્નિખરતા તારાઓથી (૫) ભરપૂર જોયું.

૧૦. 'અને અમે (પહેલાં) ત્યાંના કેટલાક સ્થળોમાં સાંભળવા માટે બેસતા હતા, પરંતુ હવે કોઈ સાંભળવા જાય છે તો અગ્નિખરતા તારાઓ તાક માં બેઠેલા દેખાય છે. (૬)

૧૧. 'અને અમે નથી જાણતા કે પૃથ્વીમાં રહેનારાઓને હાનિ કરવાનો ઈરાદો કરવામાં આવ્યો છે કે તેમને કંઈ ભલાઈ આપવાનો તેમના પરવરદિગારનો ઈરાદો છે!

૧૨. 'અને અમારામાંના કેટલાક નેક લોકો છે અને કેટલાક તેનાથી ઊલટા છે; અને અમે વિભિન્ન વિચાર ધરાવતા ફિરકામાં વહેંચાએલા છે.

૧૩. 'અને અમે જાણીએ છીએ કે અમે પૃથ્વીમાં અલ્લાહ (ના નિર્ણયો)ને નિષ્ક્રળ નથી બનાવી શકતા, ન તો અમે નાસી જઈ તેનાથી છટકી શકીએ છીએ.'

૧૪. 'અને અમે હિદાયતની પુકાર સાંભળી ઈમાન લઈ આવ્યા. બેશક જે પોતાના પરવરદિગાર ઉપર ઈમાન લાવે છે તેને કોઈ નુકસાનનો કે અન્યાયનો ભય નથી.

૧૫. 'અને અમારામાંના કેટલાક તાબેદાર છે અને કેટલાક (હિદાયતથી) ગુમરાહ છે.' અને જે (અલ્લાહની) તાબેદારીમાં આવી ગયા તે ખરેખર હિદાયત પામ્યા.

૪. 'આસમાનમાં પહોંચવા ચાહ્યું' અર્થાત 'ગર્એબનું જ્ઞાન મેળવવા ચાહ્યું.'

૫. જ્યારે રૂહાની સુધારક જાહેર થવાનો હોય છે ત્યારે તારાઓનું ખરવું કુદરતી રીતે સાધારણ બની જાય છે.

૬. રૂહાની સુધારકના જાહેર થવા પહેલાં ભવિષ્ય ભાગ્યનારાઓ તથા રૂહાની ઈલ્મના દાવેદારો પોતાના સંશયાત્મક ઈલ્મના ઢોંગથી ગર્એબના જ્ઞાની તરીકે ભોળી પ્રજા ઉપર પ્રભાવ નાખી છેતરવામાં પ્રયત્નશીલ રહેતા હોય છે, જેમાં થોડે ઘણે અંશે તેઓ સફળતા પણ મેળવી લે છે; પરંતુ રૂહાની સુધારકના આગમનથી તેમના છળ કપટો ખુલ્લાં પડી જાય છે અને તેમનું નકલી ઈલ્મ બેનકાબ થઈ જાય છે. જોકે આ આયતનો સંબંધ આંહરત સ.અ.સ.ના સમય સાથે છે પરંતુ સાધારણ રીતે આવી પરિસ્થિતિનો પ્રત્યેક અલ્લાહના નબી તથા નેક રૂહાના સમયમાં ઉદ્ભવ થતો રહે છે.

૧૬. અને જે લોકો આડે રસ્તે પડી ગયા છે તેઓજ જહન્નમનું ઈંધણ છે.

૧૭. અને જો તેઓ સન્માર્ગ ઉપર કાયમ રહેશે તો અમે તેમને પીવા માટે પુષ્કળ પાણી^(૩) આપના રહેશું.

૧૮. જેના વડે અમે તેમની આઝમાઈશ કરીએ અને જે પોતાના પરવરદિગારની યાદથી મુખ ફેરવી લેશે, તેને તે અત્યંત ભયંકર અઝાબમાં ધકેલી દેશે.

૧૯. અને ઈબાદતના સર્વ સ્થળો અલ્લાહનાજ છે; માટે તેમાં અલ્લાહ સિવાય કોઈ અન્યને ન પુકારો.

૨૦. અને જ્યારે અલ્લાહનો બંદો (હઝરત મુહમ્મદ સ.અ.સ.) બંદગી કરવા ઊભો થાય છે ત્યારે તેમનું (મક્કાવાળાઓનું) ટોળું તેને ઘેરી ગુંગળાવી મૂકે છે. (રુકૂઅ-૧)

૨૧. તું કહે, 'હું માત્ર મારા પરવરદિગારનીજ બંદગી કરું છું, અને તેની સાથે કોઈને શરીક નથી કરાવતો.'

૨૨. તું કહે, 'હું તમારું ભલું અથવા જૂરું કરવાની કોઈ શક્તિ નથી ધરાવતો.'

૨૩. તું કહે, 'ખરેખર, અલ્લાહથી મને કોઈ નથી બચાવી શકતો. અને ન તો તેના સિવાય બીજા કોઈનું શરણ મને મળશે.

૨૪. 'હું તો માત્ર અલ્લાહ તરફથી આવેલી (વહી) તથા તેનો સંદેશોજ પહોંચાડી રહ્યો છું.' અને જે લોકો અલ્લાહ તથા તેના રસૂલની નાકરમાની કરશે, બેશક તેમના માટે જહન્નમની આગ છે જેમાં તેઓ લાંબા સમય પર્યંત રહેશે.

૨૫. જ્યાં સુધી કે તેમને અપાએલા વાયદાને તેઓ પૂરો થતો જોઈ લેશે અને તેઓ સહજમાં જોઈ લેશે કે કોના મદદગાર કમઝોર છે અને સંખ્યામાં (પણ) ઓછા છે.

૨૬. તું કહી દે, 'હું નથી જાણતો કે જેનો તમને વાયદો કરવામાં આવ્યો છે તે નજીકમાં આવશે કે મારા પરવરદિગારે તેની લાંબી મુદત ઠરાવી છે.

૨૭. ગએબ (ની વાતોનો) તે જાણનારો છે; અને તે પોતાના ભેદો કોઈના સમક્ષ જાહેર નથી કરતો.

وَأَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا ۝
وَأَن لَّوِ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقِينَهُمْ مَّاءً
عَذَقًا ۝

لِنَقْتَبَهُمْ فِيهِ وَمَنْ يَعْزِضْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِ يَسْكُ
عَذَابًا صَعَدًا ۝

وَأَنَّ السَّجْدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا ۝
وَأَنَّهُ لَنَا قَامَ عَبْدُ اللَّهِ يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ
عَلَيْهِ يَدًا ۝

قُلْ إِنَّمَا أَدْعُوا رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِهِ أَحَدًا ۝

قُلْ إِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكُمْ صَرًا وَلَا رَشَدًا ۝

قُلْ إِنِّي لَنْ يُغَيِّرَنِي مِنَ اللَّهِ أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ
مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا ۝

إِنَّا بَلَّغْنَا مِنَ اللَّهِ وَرِسَالَتِهِ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَ
رَسُولَهُ فَإِنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا أَبَدًا ۝

حَتَّىٰ إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ فَيَسْأَلُونَ مَنْ
أَضَعَفَ نَاصِرًا وَ أَقْلَ عَدَدًا ۝

قُلْ إِن أَدْرِي أَقْرَبُ مَا تُوعَدُونَ أَمْ يَجْعَلُ لَهُ
رَبِّي أَمَدًا ۝

عَلِمَ الْغَيْبُ فَلَا يَظْهَرُ عَلَىٰ غَيْبِهِ أَحَدًا ۝

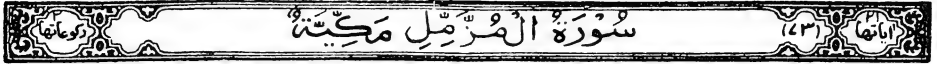
૩. માત્ર અવનનો આધાર પાણી છે, 'પુષ્કળ પાણી'નો અર્થ અખૂટ દિવ્ય તેમજ દુન્યવી લાભો છે.

૨૮. સિવાય કે તે કોઈ રસૂલને ચૂંટી લે. પછી તેની આગળપાછળ તે રક્ષકો નીમે છે.

૨૯. કે જેથી તે જાણી લે કે તેણે પોતાના રબના સંદેશ પહોંચાડી દીધા છે. અને તેમની પાસે જે કંઈ છે તેનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન અલ્લાહને છે. બેશક તેણે પ્રત્યેક વસ્તુની ગણતરી કરી રાખી છે. (રુકૂઅ-૨)

إِلَّا مَنِ ارْتَضَىٰ مِنْ رَسُولٍ فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَيَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا ۝
لِيَعْلَمَ أَنْ تَدَّابِلُوا رُسُلَهُمْ وَأَحَاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ وَأَخْبَاهُ كُلُّ شَيْءٍ عَدَدًا ۝

અલ-મુઝમ્મીલ

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. હે (જવાબદારીની) ચાદરમાં^(૧) વીંટળાએલા,

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝

يَا أَيُّهَا الْمُزْمِلُ ۝

૮. આ આયત દ્વારા ગએબની ખબર વિશે કુદરતના કાયમ કરેલા અટલ સિદ્ધાંતનો ખુલાસો કરવામાં આવ્યો છે કે અલ્લાહના મુકદ્દસ રસૂલ અને અન્ય નેક બુઝર્ગો ઉપર જાહેર કરવામાં આવતા ગએબના રહસ્યો વચ્ચે ઘણા તફાવત છે. અલ્લાહના રસૂલોને 'ઈઝહાર અલા અલ ગએબ' અર્થાત 'ગએબ ઉપર સરસાર્થ મળી છે જે સરસાર્થ અન્ય નેક બુઝર્ગોને નથી મળી શકતી. તદુપરાંત અલ્લાહના રસૂલોને ખાસ પહેરા નીચે વહી કરવામાં આવે છે જેના ઉપર કોઈ બદ ડહનો પ્રભાવ નથી પડી શકતો, પરંતુ અન્ય નેક લોકો ઉપર જાહેર થતા રહસ્યો બદ અસરથી સુરક્ષિત નથી રહી શકતા.

૧. 'ઝમાલાહ' અર્થાત તેણે તેને પીઠ ઉપર ઉઠાવ્યો, 'ઝમાલા' અર્થાત 'ઉઠાવવું' ઉપરાંત 'તે ત્વરીત ગતિએ દોડ્યો.', 'તઝામ્મલા.', 'ઈઝામલા' અથવા 'ઈઝદામલા' અર્થાત 'તેણે પોતાને વીંટી લીધો' 'તેણે ઊંચક્યો.', 'તેણે ઉપાડી લીધો' અથવા 'માથે લીધો'. 'મુઝઝમ્મીલ' અર્થાત 'તે જાણે પોતાને વચ્ચમાં વીંટી લીધો' અથવા 'ભારે જવાબદારીનો ઓળો ઉઠાવનાર' ('અકરબ, કદીર, મા'ની.)

આંહજરત સ.અ.સ.ને જ્યારે પહેલીવાર ગારેહીરા માં ફરિશ્તાની લાવેલી વહીના સમયે જે ડહાની અનુભવ થયો ત્યારે આપ ગભરાઈ ઉઠ્યા. અને જલદીથી પોતાના ઘર તરફ ચાલી નીકળ્યા, કારણ કે આપને વહીનો થયેલો આ અનુભવ આપના માટે એક નવિન વસ્તુ હતી. આંહજરત સ.અ.સ.એ ઘરે પહોંચતાં જ પોતાના ઉપર એકદમ કામગીરી ઓઢાડી દેવાની માગણી કરી હતી. ઓઢાડવા અથવા વીંટળાઈ લેવાનો અર્થ 'જોડી લેવું' અથવા 'સંગઠિત કરવું' અથવા 'એક ધ્વજ નીચે લાવવું' પણ થઈ શકે છે. સારાંશે ખુમારીમાં આંહજરત સ.અ.સ.ને 'અલ હાશર' અર્થાત 'આલમગીર એકમ રચનાર'ની ઉપમાં આપવામાં આવી છે.

૩. તું (નમાઝ માટે) રાતના ઊભો રહે, પરંતુ થોડોકજ સમય,

૪. મધ્યરાત પૂરતો અથવા તેનાથી ઓછા (સમય) માટે રહે,

૫. અથવા સમયને થોડો વધારી દે— અને ધીમે ધીમે ધ્યાનપૂર્વક કુરઆનનું વાંચન કર.

૬. નિઃસંદેહ, અમે તારી ઉપર એક ભારે કલામનો ભોળો^(૨) નાખવાના છીએ.

૭. બેશક મધરાતે ઊઠવું (મનની નબળાઈઓ ઉપર) કાબુ મેળવવાનું મઝબૂત સાધન છે કારણ કે (એકાંતની) ઈબાદતના શબ્દોમાં બહુજ શક્તિ છે.^(૩)

૮. બેશક, તું દિવસના ભાગમાં કામકાજમાં અટવાએલો રહે છે.

૯. માટે તારા પરવરદિગારને યાદ કરતો રહે અને ભક્તિભાવથી તેને સમર્પણ કર.

૧૦. તે જ પૂર્વ તથા પશ્ચિમનો માલિક છે; તેના સિવાય કોઈ મા'બૂદ નથી; માટે તેને જ પોતાનો કાર્યસાધક બનાવી લે.

૧૧. અને તેમની વાતો ધીરજથી સહન કર. અને ભલાઈપૂર્વક તેમનાથી અલગ થઈ જા.

૧૨. અને તે ધનસંપત્તિ^(૪) સગવડો ભોગવનારા (સત્યનો) અસ્વીકાર કરનારાઓને મારા ઉપર છોડી દે અને તેમને થોડીક મોહલત આપ.

૧૩. બેશક (અમારી પાસે) મઝબૂત બેડીઓ અને ધગધગતી આગ છે.

૧૪. અને ગણામાં કસાઈ જનારો ખોરાક અને દુઃખદાયક અઝાબ પણ (છે).

قُمِ الْيَلَّ إِلَّا قَلِيلًا ۝

نِصْفَهُ أَوْ انْقُصْ مِنْهُ قَلِيلًا ۝

أَوْزِدْ عَلَيْهِ وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا ۝

إِنَّا سَنُلْقِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا ۝

إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْأً وَأَقْوَمُ قِيلًا ۝

إِنَّ لَكَ فِي النَّهَارِ سَبْحًا طَوِيلًا ۝

وَادْكُرْ أَصْرَ رَبِّكَ وَتَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتِيلًا ۝

رَبُّ الشَّرْقِ وَالْمَغْرِبِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَاتَّخِذْهُ

وَكَيْلًا ۝

وَاصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ وَاهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا ۝

وَذَرْنِي وَالْمُكَذِّبِينَ أُولِي النَّعْمَةِ وَمَهِّلْهُمْ قَلِيلًا ۝

إِنَّ لَدَيْنَا أَنْكَالًا وَجَحِيمًا ۝

وَطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ وَعَذَابًا أَلِيمًا ۝

૨. આંહજરત સ.અ.સ.ને માનવજાતિને ઉપદેશ આપવાની જવાબદારીનો ગંભીર ભોળો ઉકાવનાર પણ ગણવામાં આવ્યો છે.

૩. મધ્ય રાતે ઊઠીને અંદાજી કરનાર ઈન્સાન પોતાની સ્વાભાવિક નબળાઈઓ ઉપર કાબુ મેળવી શકે છે જે હકીકત અસ્તિત્વના પરહેઝગાર અંદાજોએ સાબિત કરી બતાવી છે. રાતની એકાંત તથા શાંતિની પળોમાં મન અને વાણી વચ્ચે આઠ ન હોવાથી અંદા તથા તેના પરવરદિગાર વચ્ચે એક મીઠા સંબંધનો ઉદ્ભવ થાય છે. આ સંબંધોનું માધુર્ય તો તેજ ચકિત માણી શકે છે જે શુદ્ધ અંતઃકરણથી ઈબાદતના સમુદ્રમાં ઝંપલાવે છે.

૪. સંતતિ, સંપત્તિ તથા સુખ-સગવડો ભોગવનારા, અર્થાત અચ્ચાશ, વિષયવાસનાના ગુલામ.

૧૫. તે દિવસે ધરતી તથા પહાડો કાંપી ઉઠશે અને પર્વતો ભૂકા થઈ રેતીની ઢગલીઓની જેમ વેરણ થઈ જશે.

૧૬. બેશક, અમે તમારી તરફ રસૂલ મોકલાવ્યો છે જે તમારા ઉપર સાક્ષી છે, જેવી રીતે અમે ફિરઆન તરફ રસૂલ મોકલાવ્યો હતો.

૧૭. પરંતુ ફિરઆને રસૂલની નાકરમાની કરી જેથી અમે તેને સખત ભાંસમાં લીધા હતા.

૧૮. જો તમે પણ ઈમાન નહિ લાવો તો તે દિવસથી પોતાને કેવી રીતે બચાવશે જે યુવાનોને ધરડા^(૫) કરી નાખશે.

૧૯. જ્યારે આકાશ કાટી જશે ત્યારે તેનું વચન પૂરું થઈનેજ રહેશે.

૨૦. આ બેશક, એક નસિહત છે માટે જે ચાહે તે પોતાના પરવરદિગાર તરફ જવાનો રસ્તો અપનાવી લે. (રુકૂઅ ૧)

૨૧. બેશક, તારો પરવરદિગાર જાણે છે કે તું અને તારા કેટલાક સાથીઓ રાતનો લગભગ બે તૃતિયાંશ ભાગ અને (ક્યારેક) અધિરાત અથવા રાતનો ત્રીજો ભાગ (ઈબાદતમાં) જાભા રહો છો. અને રાત તથા દિવસના સમયની લંબાઈ અલ્લાહ નક્કી કરે છે. તે જાણે છે કે તમે સમયને નહિ નીભાવી શકો, માટે તેણે તમારા ઉપર રહેમ કર્યો છે. માટે જેટલું સહેલાઈથી અને તેટલું કુસ્આનનું વાંચન કરતા રહો. તે જાણે છે કે તમારામાંના કેટલાક માંદા હશે, બીજા અલ્લાહની ને'મતોની શોધમાં સકર કરતા હશે. અને કેટલાક અલ્લાહની રાહમાં લડતા હશે માટે તમે જેટલું તમારાથી અને તેટલું (કુસ્આનનું) વાંચન કરતા રહો, અને નમાઝ કાયમ કરો, અને ઝકાત આપો, અને અલ્લાહને ભલી રીતે કરઝ આપો. અને જેટલી ભલાઈ તમે પોતાના માટે આગળ મોકલાવશો તેને અલ્લાહ પાસે પહોંચેલી પામશે, જે બદલાના રૂપમાં ઉત્તમ અને અમૂલ્ય હશે. અને અલ્લાહ પાસે માફી માટે દુઆ કરતા રહો. બેશક અલ્લાહ બહુજ બક્ષનાર છે, બેહદ દયાળુ છે. (રુકૂઅ-૨)

يَوْمَ تَرْجُفُ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ وَكَانَتِ الْجِبَالُ

كَيْبًا مَهِيلاً ۝

إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَاهِدًا عَلَيْكُمْ كَمَا

أَرْسَلْنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ رَسُولًا ۝

فَعَصَىٰ فِرْعَوْنُ الرَّسُولَ فَأَخَذْنَاهُ أَخْذًا وَبِيلًا ۝

كَيْفَ تَسْتَفُونَ إِن كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ

شِيْبًا ۝

النَّاسَ مُنْقَطِعِينَ بِهِ كَانَ وَعْدُهُ مَفْعُولًا ۝

إِن هَذِهِ تَذْكِرَةٌ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذْ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا ۝

إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَىٰ مِنْ ثُلَاثِي

وَأُضْفَىٰ وَثُلَاثُهُ وَطَائِفَةٌ مِّنَ اللَّيْلِ مَعَكَ ۖ

وَاللَّهُ يَقْدِرُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ عِلْمَ أَنْ لَّنْ تَحْصُوهُ

فَقَاتِبْ عَلَيْكُمْ فَاقْرَأُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ ۖ

عَلِمَ أَنْ سَيَكُونُ مِنكُم مَّرْضٌ وَآخَرُونَ يَضْرِبُونَ

فِي الْأَرْضِ يَبْتَغُونَ مِّن فَضْلِ اللَّهِ ۖ وَآخَرُونَ

يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ۖ فَاقْرَأُوا مَا تَيَسَّرَ مِنْهُ ۚ

أَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَاقْرَأُوا اللَّهَ قُرْآنًا

حَسَنًا ۚ وَمَا تَقَدَّرَ مِنَّا لِنَفْسِكُمْ مِّنْ خَيْرٍ نَّحْدُوهُ

عِنْدَ اللَّهِ هُوَ خَيْرٌ وَأَعْظَمُ أَجْرًا ۚ وَاسْتَغْفِرُوا

لِللَّهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ۝

પ. સ્વચ્છંદી, વિલાસીજીવન વિતાવનારા.

અલ-મુદરિસર

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. હે કામળી ઓઢીને પોઢનારા!

૩. તું જાગૃત થા અને (લોકોને) ખબરદાર કર,

૪. અને તારા સર્જનહારની મહતાનું વર્ણન કર,

૫. અને તારા મનને પવિત્ર રાખ,

૬. અને નાપાકીથી દૂર રહે,

૭. અને વધુ મેળવવા ખાતર ભલાઈ ન કર.

૮. અને તારા પરવરદિગાર ખાતર સબ્ર કર.

૯. અને જ્યારે સૂર ફૂંકવામાં આવશે.

૧૦. તે દિવસ બેહદ દુઃખમય દિવસ^(૧) હશે.

૧૧. કાફરો માટે તેમાં આસાની નહિ હોય.

૧૨. તેની સાથે મને જ સમજી લેવા દે જેને મેં એકલો પેદા કર્યો છે,^(૨)

૧૩. જેને મેં પુષ્કળ દોલત આપી હતી.

૧૪. અને તેને ફરમાંબરદાર પુત્રો^(૩) આપ્યા હતા,

૧૫. અને તેની પ્રત્યેક જરૂરિયાતો પૂરી કરવાની વ્યવસ્થા કરી હતી,

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا الْمَدَّيْنُ

قُمْ فَأَنْذِرْ

وَرَبِّكَ كَبِيرٌ

وَشِيبَاكَ فَطَهِّرْ

وَالرُّجُزَ فَاهْجُرْ

وَلَا تَمْنُنْ تَسْكَرُ

وَلِرَبِّكَ فَاصْبِرْ

فَإِذَا نَفَخَ فِي الصُّورِ

فَذَلِكَ يَوْمٌ عَسِيرٌ

عَلَى الْكَافِرِينَ غَيْرُ يَسِيرٍ

ذَرْنِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا

وَجَعَلْتُ لَهُ مَالًا مَمْدُودًا

وَبَنِينَ شُهُودًا

وَمَهَّدْتُ لَهُ تَہِيدًا

૧. કયામતનો દિવસ.

૨. દરેક ઈન્સાન પોતાની કરણીનો જવાબદાર છે. અલ્લાહે તેને એકલો પેદા કર્યો છે અને તેની બદીઓનો જવાબદાર તેને એકલાનેજ ગણવામાં આવશે, કોઈની સાક્ષી અથવા જામીનગીરી કામ લાગશે નહિ. આ આયત તથા તેના પછીની અમુક આયતો સાધારણરીતે દરેક મગરૂર તથા આપવડાઈ કરનારા કાફરને લાગુ થાય છે, પરંતુ ખાસ કરીને વલીદ બીન મુગીરાહને ખાસ અંધબેસતી છે જે કુરેશના કબીલાની આગેવાન વ્યક્તિઓમાંનો હતો. તે 'કુરેશના કબીલાનું નાક' અને એક અનોખી વ્યક્તિ ગણાતો હતો. તે બેહદ દેખાવડો અને લલિત શાયરી માટે બહુ પ્રખ્યાત હતો. અને દસથી તેર દીકરાઓનો પિતા અને પૈસે ટકે બહુજ સુખી હતો.

૩. વલીદના પુત્રોને પણ સમાજમાં એટલુંજ માનપાન મળતું હતું જે પોતાના પિતાના બેહદ ફરમાંબરદાર હતા. ખાલીદ બીન વલીદ તેના પુત્ર હતા.

૧૬. છતાં તે મારી પાસેથી વધુ ને વધુ મેળવવાનો મોહ રાખે છે,

૧૭. હરગીઝ નહિ, કારણ તે અમારી નિશાનીઓનો વિરોધી છે.

૧૮. હું પણ તેને બેહદ તકલીફમાં ઘેરીશ.

૧૯. (બેશક) તેણે વિચાર કર્યો અને એક ગણત્રી કરી!

૨૦. તેનું સત્યાનાશ થાઓ! તેણે કેવી (ખોટી) ગણત્રી કરી!

૨૧. તેનું સત્યાનાશ થાઓ! તેણે કેવો (ખોટો) અંદાજ^(૪) લગાવ્યો!

૨૨. પછી તેણે (ચોતરફ) નજર ફેરવી,

૨૩. અને તેણે ભવાં ચઢાવ્યાં, મોઢું બગાડ્યું,

૨૪. પછી અભિમાનથી^(૫) પીઠ ફેરવી ગયો,

૨૫. અને કહ્યું, 'આ તો કંઈ નથી, આવું જાદુ તો વંશપરંપરાથી^(૬) ચાલતું આવે છે;

૨૬. 'આ તો ઈસ્તિસાનના કલામ સિવાય બીજું કંઈ નથી.'

૨૭. હવે તો હું તેને જહન્નમની આગમાં ફેંકીજ દઈશ.

૨૮. અને તને શું ખબર કે જહન્નમની આગ કેવી છે?

૨૯. તે કંઈ બાકી નથી રહેવા દેતી અને કંઈ પણ જવા નથી દેતી.

૩૦. તે ચેહરાને જલાવી ભસ્મ કરી નાખે છે.

૩૧. તેના ઉપર પહેરા માટે આગણીસ ફરિશ્તાઓ નીમાએલા છે.

૩૨. અને બીજા કોઈને નહિ, પરંતુ ફરિશ્તાઓનેજ અમે જહન્નમના પહેરગીરી નીમ્યા છે.

અને અમે તેમની સંખ્યા માત્ર કાફરોની આઝમાઈશ માટેજ મુકર્રર કરી છે, જેથી એહલે કિતાબને વિશ્વાસ

ثُمَّ يَطْعُ أَنْ أَزِيدَ ۝

كَلَّا إِنَّكَ كَانِ لِزَيِّتًا عَيْنًا ۝

سَأَرْهِيْقَهُ صَعْدًا ۝

إِنَّكَ فَكَّرَ وَقَدَّرَ ۝

فَقَلَّ كَيْفَ فَقَدَّرَ ۝

ثُمَّ قَلَّ كَيْفَ فَقَدَّرَ ۝

ثُمَّ نَظَرَ ۝

ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ ۝

ثُمَّ أَدْبَرَ وَاسْتَكْبَرَ ۝

فَقَالَ إِن هَذَا إِلَّا سِحْرٌ يُؤْتَرُ ۝

إِن هَذَا إِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِ ۝

سَأُصْلِيْهِ سَقَرَ ۝

وَمَا أَزِيْرُكَ مَا سَقَرُ ۝

لَا يُبْقِي وَلَا يَنْزِيْرُ ۝

لَوَاحِيْةٌ لِلْبَشَرِ ۝

عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ ۝

وَمَا جَعَلْنَا أَصْحَابَ النَّارِ إِلَّا لَيْكَةً وَمَا جَعَلْنَا

عَذَابَهُمْ إِلَّا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا لِيَسْتَيْقِنَ الَّذِينَ

૪. વહીદ બીન મુગીરાહની પડતી ડગલેપગલે તેની સાથેજ ચાલી રહી હતી જેનું તેને ભાનજ ન હતું. તેના ત્રણ પુત્રો, વહીદ, ખાલીદ તથા હીશામે ઈસ્લામ અંગિકાર કર્યો હતો, બાકીના સૌ તેની આંખો સામેજ નષ્ટ થઈ ગયા. તેની દૌલત તેનાથી રીસાઈ ગઈ અને તે બહુજ મોહતાજની હાલતમાં મૃત્યુ પામ્યો.

૫. કુરઆને મજ્હદને સાંભળતાજ તે ભવાં ચઢાવતો અને ઘમંડથી મોઢું ફેરવી ચાલ્યો જતો.

૬. આ 'જાદુ'ના શબ્દનો પ્રયોગ પ્રત્યેક નબીના વિરોધમાં કરવામાં આવતો રહ્યો છે.

આવે અને મોમિનોના યકીનમાં વધારો થવા પામે,
અને એહલે કિતાબ તથા મોમિનોને શંકા ન રહે.
બેશક, જેમના મન રોગિષ્ટ (મુનાફિક) છે તેઓ તથા
કાફરો કહે છે કે આવી વાત કરવાથી અલ્લાહનો આશય
શું હશે? અલ્લાહ આવી જ રીતે જેને ચાહે ગુમરાહ
કરી દે છે, અને જેને ચાહે હિદાયત આપે છે. અને
તારા રખના લશ્કરને ખુદ તેના સિવાય કોઈ નથી
જાણતું. ઈન્સાનો માટે આ એક નસિહત સિવાય
બીજું કંઈ નથી. (રુકૂઅ-૧)

૩૩. અલ્લે ચાંદના સોગંદ,

૩૪. અને રાતના (સોગંદ) જ્યારે તે વિદાય થતી
હોય છે,

૩૫. અને તે સવારના (સોગંદ) જ્યારે તે
પ્રકાશિત થતી હોય છે,

૩૬. (કે) બેશક તે (જહન્નમ) ભયંકર
આક્રતોમાંની એક છે.

૩૭. (તે) ઈન્સાનો માટે એક ચેતવણી છે,

૩૮. તમારામાંના તે લોકો માટે જે આગળ વધી
જવા ચાહતા હોય અથવા પાછળ રહી જવા ચાહતા
હોય.

૩૯. પ્રત્યેક જીવ પોતાની કરણીના પરિણામો
(ભોગવવાથી) બંધાએલો છે;

૪૦. સિવાય કે જે લોકો જમણી તરફના (નેક
આમાલોવાળા) છે.

૪૧. (જે) જન્નતોમાં સૌ ભેગા થઈ અંદરોઅંદર
પૂછશે.

૪૨. ગુનાહગારોની હાલત (વિશે તેઓ
ગુનાહગારોનેજ પૂછશે)

૪૩. (કહેશે) તમે જહન્નમની આગમાં શા કારણે
આવી પડ્યા.

૪૪. તેઓ કહેશે 'અમે તમાઝ પદ્ધતિનાઓમાંના
ન હતા,

૪૫. 'ન તો અમે મોહતાબેને ખવરાવતા હતા.

૪૬. 'અને અમે ન કરવા જેવા લવારા
કરનારાઓ સાથે ભળી નિરર્થક વાતો કરતા રહેતા.

وَأْتُوا الْكِتَابَ وَيُؤَادَ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا أَوْلَايَاكُمْ

الَّذِينَ آمَنُوا الْكِتَابَ وَالْمُؤْمِنُونَ وَلَقَوْلَ الَّذِينَ فِي

قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْكَافِرُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا

مَثَلًا كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَن يَشَاءُ وَيَهْدِي مَن

يَشَاءُ وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ وَمَا هِيَ إِلَّا

بُحَيَّرَ لِلْبَشَرِ

كَلَّا وَالْقَمَرِ

وَالْيَلِ إِذْ أَدْبَرُ

وَالضُّبُجِ إِذَا اسْفَرُ

إِنَّمَا لِحَدَى الْكِبَرِ

نَذِيرًا لِلشَّرِّ

إِن شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَتَقَدَّمَ أَوْ يَتَأَخَّرُ

كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِيْنَةٌ

إِلَّا أَصْحَابَ الْيَمِيْنِ

فِي جَنَّتِ شَيْئًا لَّوْنٌ

عَنِ الْعَجَمِيْنَ

مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ

قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّيْنَ

وَلَمْ نَكُ نُطْعِمُ الْيَسْكِيْنَ

وَكُنَّا نَعُوْذُ مَعَ الْخَاطِيْنَ

૪૭. 'અને અમે ન્યાય (ક્યામત)ના દિવસનો ઈન્કાર કરતા હતા.

૪૮. 'જ્યાં સુધી કે અમારું મોત આવી ગયું.'

૪૯. હવે ભલામણ કરનારાઓની ભલામણ તેમને કંઈ કામ નહિ લાગે.

૫૦. ભલા આ લોકોને શું થઈ ગયું છે કે તેઓ નસિહત (કુરઆન)થી મોઢું ફેરવી ચાલ્યા જાય છે,

૫૧. જાણે ભડકી ઉઠેલા ગધેડા ન હોય,

૫૨. જે સિહથી ભડકીને નાસી રહ્યા હોય?

૫૩. બલકે, તેઓમાંનો હરએક એવું ચાહે છે કે (આસમાનથી) એક સ્પષ્ટ કિતાબ^(૧) તેના હાથમાં (સીધી) આપવામાં આવે.

૫૪. એવું થવું અસંભવિત છે! બેશક, આ લોકોને આખેરતનો ડર નથી.

૫૫. એવું થવું અસંભવિત છે! બેશક, આ (કુરઆન) નસિહત (માટે (પૂરતું) છે.

૫૬. માટે જે ચાહે તે નસિહત લે.

૫૭. પરંતુ અલ્લાહ ચાહશે તોજ તેઓ નસિહત લેશે. તે જ છે જેનો ડર રાખવો જોઈએ, અને તે જ ખરો અક્ષનાર છે. (રુક્ન-૨)

وَكُنَّا نَكْذِبُ يَوْمَ الدِّينِ ۝

كُنَّا أَتْنَا لَبِيقِينَ ۝

فَمَا تَنفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ ۝

فَالَهُمْ عَنِ التَّذْكِرَةِ مُعْرِضِينَ ۝

كَأَنَّهُمْ حُمُرٌ مُسْتَنفِرَةٌ ۝

فَرَّتْ مِنْ قَسْوَرَةٍ ۝

بَلْ يَرِيدُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ أَنْ يُؤْتَىٰ مِثْقَالَ مَثْرَةٍ ۝

كَلَّا بَلْ لَا يَمْلِكُونَ الْآخِرَةَ ۝

كَلَّا إِنَّهُ تَذْكِرَةٌ ۝

فَمَنْ شَاءَ ذَكَّرْهُ ۝

وَمَا يَذْكُرُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ هُوَ أَهْلُ التَّقْوَىٰ ۝

وَأَهْلُ الْمَغْفِرَةِ ۝

سُورَةُ الْقِيَمَةِ مَكِّيَّةٌ

અલ-કિયામાહ

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. મને તે ક્યામતના દિવસની કસમ છે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝

لَا أُقْسِمُ بِيَوْمِ الْقِيَمَةِ ۝

૩. પ્રત્યેક જીવ પોતાના આમાલોનો બદલો મેળવવા માટે બંધાએલો છે, સિવાય કે તેના ગુનાહોથી તેને પાક કરવામાં આવે અથવા તે પોતાના ગુનાહોની સજા પૂરી કરી લે.

૮. કુરઆને મજીદમાં જણાવવામાં આવ્યા પ્રમાણે કાફરોની તોછડાઈભરી માગણી હતી કે જ્યાં સુધી આકાશેથી કિતાબ તેમના હાથમાં સીધી નહિ ઊતરે તેઓ ઈમાન નહિ લાવે.

૩. મને તે ડંખનાર^(૧) અંતઃકરણની કસમ છે.

૪. શું ઈન્સાન ધારે છે કે અમે તેના હાડકાં એકઠા નહિ કરીએ?

૫. બેશક, અમે તેની આંગળીઓના ટેરવાં સુદ્ધાંને ફરીથી સમારી દેવાનું સામર્થ્ય ધરાવીએ છીએ.

૬. પરંતુ ઈન્સાન ચાહે છે કે તે હમેશાં ખૂરી કરણીઓજ આગળ મોકલતો રહે.

૭. તે પૂછે છે, 'ક્યામતનો દિવસ ક્યારે આવવાનો છે?'

૮. જ્યારે આંખો અંજાઈ જશે,

૯. ત્યારે ચંદ્રને ગ્રહણ લાગશે,

૧૦. અને સૂર્ય તથા ચંદ્રને ભેગા કરી દેવામાં આવશે.

૧૧. તે દિવસે ઈન્સાન કહેશે 'હવે હું નાસીને ક્યાં જાઉં?'

૧૨. અલ્લે પનાહ લેવાનું કોઈ સ્થાન નહિ હોય.

૧૩. તે દિવસે તારા પરવરદિગાર પાસેજ પનાહ મળી શકશે.

૧૪. તેણે આગળ શું મોકલાવ્યું છે અને તે પાછળ

وَلَا أَقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ ۝

أَحْسِبُ الْإِنْسَانَ أَنْ نَجْعَ عَظَامَهُ ۝

بَلَىٰ قَدَرِينَ عَلَىٰ أَنْ تُسَوَّىٰ بَنَاتُهُ ۝

بَلْ يُرِيدُ الْإِنْسَانُ لِيَفْجَرَأَمَامَهُ ۝

يَسْأَلُ أَيَّانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ ۝

فَإِذَا بَرَقَ الْبَصَرُ ۝

وُخْشِفَ الْقَمَرُ ۝

وَجُمِعَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ ۝

يَقُولُ الْإِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ إِنِّي الْبَرُّ ۝

كَلَّا لَا وَزَرَ ۝

إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمُسْتَقَرُّ ۝

يُنَبِّئُ الْإِنْسَانَ يَوْمَئِذٍ بِنَا

૧. કુરઆને મજીદે ઈન્સાનની રૂહાની ઉન્નતિની ત્રણ મંજિલોનું વર્ણન કર્યું છે. પહેલી મંજિલનું નામ “નફ્સે અમારા” છે જે ઈન્સાનના સ્વાભાવિક અથવા પ્રાકૃતિક હાલત છે, અને ઈન્સાનના અંદર છુપાએલી પશુવૃત્તિ છે જે તેની કુદરતી વાસનાઓ દ્વારા તેના ઉપર કાબુ ધરાવે છે, બીજી મંજિલનું નામ ‘નફ્સે સ્વામાહ’ છે જે ઈન્સાનની વિચારોને જાગૃત કરે છે, ઈન્સાનના મૂત માનસને જાગાવે છે, બેદાર કરે છે, દુગુણો તથા પાપકર્મોથી સાવધાન કરે છે, વાસનાઓ તથા વિષયોથી ખચરદાર કરે છે. આ મંજિલ ઉપર પહોંચવા માટે ઈન્સાનને વિષય વાસનાના અંધનોને તોડી નાખી બેહદ શ્રમ ઉઠાવવો પડે છે. આ મંજિલ ઉપર પહોંચતા માનવની માનવતાને પરિસ્થિતિ ઉપર કાબુ મળે છે, અને અહીંથીજ ત્રીજી અને આખરી મંજિલનું નિર્માણ થાય છે જેને ‘નફ્સે મુતમઈન્ના’ કહેવામાં આવે છે જે ‘રૂહાની મંજિલ’ છે. અહીં પહોંચતાંજ ઈન્સાને સારાનરસાનો વિવેક કરવાની શક્તિ મળે છે અને તે અવળે માર્ગે જવાથી સાવધ થઈ જાય છે. જો પોતાના પાપાચરણોનો હિસાબ દેવાની ઈન્સાનની જવાબદારી ન હોત તો ગુનાહ કરવા ટાણે ઈન્સાનનું અંતઃકરણ શા માટે ડંખનું હશે? આ ત્રીજી મંજિલ ઈન્સાનના રૂહાની વિકાસ તથા સિદ્ધિની ઉચ્ચતમ મંજિલ છે જ્યાં ઈન્સાનના આત્માને સંતોષ તથા શાંતિ મળે છે અને આ મંજિલ ઉપર પહોંચનાર જીવ દરેક નાકામીઓ તથા દોષોથી વિમુક્ત થઈ પોતાના સર્જનહારના શરણમાં આવી જાય છે. (ઈસ્લામી સિદ્ધાંત દર્શન)

શું મૂકી આવ્યો છે, તે સર્વ તેને તે દિવસ જણાવી દેવામાં આવશે. (૨)

૧૫. બલ્કે ઈન્સાન પોતેજ પોતાના વિરુદ્ધ સાક્ષી છે;

૧૬. જો કે તે ઘણા બહાના આગળ ધરતો રહે છે.

૧૭. (હે નબી) તું આ વહીને યાદ કરી લેવાની ઉતાવળ ન કર.

૧૮. બેશક, તે યાદ કરાવવાની અને વાંચી સંભળાવવાની જવાબદારી અમારી છે.

૧૯. અને જ્યારે અમે પઢીએ ત્યારે તું ધ્યાનપૂર્વક સાંભળતો રહે.

૨૦. પછી તેને સમજાવી દેવાની જવાબદારી અમારી છે.

૨૧. બલ્કે, (હે લોકો) તમે દુન્યવી જીવનના ચાહનારા છો.

૨૨. અને આખેરતથી બેપરવાહી કરો છો.

૨૩. તે દિવસે કેટલાક ચહેરા તેજસ્વી હશે,

૨૪. (અને ઉત્સાહથી) પોતાના રબ તરફ જોઈ રહ્યા હશે;

૨૫. અને કેટલાક ચહેરા તે દિવસે નિરાશાભર્યા હશે,

૨૬. અને તેમના ઉપર બરડો ભાંગનારી આફત આવી પડવાની ચિતામાં ડૂબેલા હશે.

૨૭. જ્યારે (મરનારનો) જીવ ગળામાં આવી અટકી જાય છે,

૨૮. ત્યારે કહેવામાં આવે છે કે કોઈ મંત્ર (૩) જાણનારો છે?

૨૯. અને મરનારને ખાતરી થઈ જાય છે કે વિદાયની ઘડી આવી પહોંચી છે;

૩૦. ત્યારે (દુઃખથી) પગની નાડો એક બીજા ઉપર ચડી જાય છે.

قَدْ كَذَّبَ وَتَوَلَّى

بَلِ الْإِنْسَانُ عَلَى نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ ۝

وَلَوْ أَلْقَى مَعَاذِيرَهُ ۝

لَا تُحِيزُ بِهِ إِسَانُكَ لِتَتَّعَلَّ بِهِ ۝

إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ ۝

فَإِذَا قَرَأَهُ فَأَنبَغْ قُرْآنَهُ ۝

ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُ ۝

كَلَّا بَلْ تُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ ۝

وَتَذَرُونَ الْآخِرَةَ ۝

دُجُوعٌ يَوْمِيذٍ نَّاصِرَةٌ ۝

إِلَىٰ رَيْبَهَا تَاظُرَةٌ ۝

وَوُجُوهٌ يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا ۝

تُظُنُّ أَنَّ يُفْعَلَ بِهَا فَاقِرَةٌ ۝

كَلَّا إِذَا بَلَغَتِ التَّرَاقِيَ ۝

وَنِيلَ مِنَ الْعَذَابِ ۝

وَقَالَتْ إِنَّهُ الْفِرَاقُ ۝

وَالنَّفْسُ السَّائِي بِالنَّافِثِ ۝

૨. તે ગુનાહો કર્યા જે કરવાના ન હતા અને જે નેકીઓ કરવી જોઈએ તે ન કરી. તેની ગફલતો તથા તેની બદઆમાલીઓનો હિસાબ તેને દેખાડવામાં આવશે.

૩. અંતિમ ઘડીએ મંત્રોચ્ચાર કરનારા તથા જાદુગરોની મદદ વડે મૃત્યુને આવનાં અટકાવવાની કોશિશ કરતા રહે છે.

૩૧. તે દિવસે તારા પરવરદિગાર તરફ સીધારવાનું છે. (રુકૂઅ - ૧)

૩૨. કારણ કે તેણે ન (સત્યને) માન્યું ન નમાઝ પઢી;

૩૩. પરંતુ (સત્યનો) અનાદર કર્યો અને પીક ફેરવી;

૩૪. અને પોતાની ઔલાદ તરફ અકડાઈથી ગયો. ^(૪)

૩૫. 'તારા ઉપર અફસોસ છે! ફરી અફસોસ છે!

૩૬. 'ફરી અફસોસ છે તારા ઉપર! ફરી અફસોસ છે!'

૩૭. શું ઈન્સાને એમ ધારી લીધું છે કે તેને ફરજમુક્ત કરી એમજ જવા દેવામાં આવશે?

૩૮. શું તે (ગર્ભમાં) પાડવામાં આવેલું ^(૫) માત્ર પ્રવાહીનું એક ટીપું જ ન હતો?

૩૯. પછી તે થીજ્યો, જેને (અલ્લાહે) આકાર આપી પૂર્ણતાએ પહોંચાડ્યો.

૪૦. પછી તેમાંથી તેણે નરમાદાની જોડીઓ બનાવી.

૪૧. શું આવું કરનારમાં મૃતદેહોને સજીવન કરવાની શક્તિ નથી? ^(૬)

يَوْمَ إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَذِ السَّاقِ

فَلَا صَدَقَ وَلَا صَلَ

وَلَكِنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّى

ثُمَّ ذَهَبَ إِلَىٰ أَهْلِهِ يَمْتَسِ

أُولَىٰ لَكَ فَأُولَىٰ

ثُمَّ أُولَىٰ لَكَ فَأُولَىٰ

أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَنْ يُتْرَكَ سُدًى

أَلَمْ يَكُ نُطْفَةً مِنْ مَنِيٍّ يُنْفِ

ثُمَّ كَانَ عَلَقَةً فَخَلَقَ فَسَوَّى

فَجَعَلَ مِنْهُ الْوُجُوهُ الذَّكَرَ وَالْأُنْثَىٰ

أَلَيْسَ ذَلِكَ بِقَدِيرٍ عَلَىٰ أَنْ يَخْلُقَ الْوَلَدَ

سُورَةُ الدَّهْرِ مَكِّيَّةٌ

અલ - દહર

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. બેશક ઈન્સાન ઉપર એક એવો સમય હતો જ્યારે તે વર્ણન કરવા લાયકજ ન હતો.

૩. અમે ઈન્સાનને વીર્યના મિશ્રણથી પેદા કર્યો

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

هَلْ أَتَىٰ عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ

شَيْئًا مَذْكُورًا

إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَبْتَلِيهِ

૪. ઈન્સાનને પોતાની નંદુરસ્ત તથા શિશ્નિ ઔલાદ ઉપર માન લેાય છે જેથી તે પોતાને કોઈપણ મુસીબતથી સુરક્ષિત સમજે છે.

૫. આ પામર જીવ એક નુરજ પાણીના ટીપાંની ઉપજ છે તે ભૂલવું ન જોઈએ.

૬. જેણે સર્જન કર્યું છે તે વિસર્જન કરવાની પણ શક્તિ રાખે છે. માટે ઈન્સાને સાવચેતીથી ચાલવું જોઈએ.

હતો કે અમે તેની કસોટી લઈએ; જેથી અમે તેને સાંભળતો, દેખાતો કર્યો.

૪. બેશક અમે તેને (યોગ્ય) માર્ગ દેખાડ્યો. પછી ભલે તે આભારવશ થાય કે નાશુકો બને.

૫. બેશક અમે કાફરો માટે બેડીઓ તથા લોખંડના તોક અને ધગધગતી આગ તૈયાર કરી છે.

૬. બેશક સદાચારીઓ કપુરની ખૂશબુવાળા પીણા પીશે.

૭. તે ઝરણામાંથી, જેમાંથી અલ્લાહના બંદા પીતા હશે, અને તેઓ ચાહશે ત્યાંથી (સતત) ઝરણાં વહેવડાવતા રહેશે.

૮. જે લોકો પોતાની માનતાઓને ^(૧) પૂરી કરે છે. અને તે દિવસથી ડરતા રહે છે જે દિવસનો ત્રાસ સર્વવ્યાપી હશે,

૯. અને જે લોકો અલ્લાહની પ્રીત્યર્થે મોહતાબે, તપીમોને અને કેદીઓને ખવરાવે છે.

૧૦. (અને જે કહેશે) 'અમે તો માત્ર અલ્લાહની ખુશનૂદી ખાતર ખવરાવીએ છીએ. ન તમારાથી વળતર ચાહીએ છીએ, ન તમને અમારા એહસાનમંદ બનાવવા ચાહીએ છીએ.

૧૧. 'અમે ખરેખર અમારા રબ તરફથી આવનારા તે ભયાનક અને દુઃખદાયક દિવસનો ડર રાખીએ છીએ.'

૧૨. તે લોકોને અલ્લાહ તે દિવસની આફતથી અચાવી લેશે, અને તેમને ખુશી તથા સુખ્યેન અર્પણ કરશે.

૧૩. અને (દીન ઉપર) દ્રઢતાપૂર્વક કાયમ રહેવાના બદલામાં તેમને જન્નત તથા રેશમી પોષાક અર્પણ કરશે.

૧૪. જ્યાં તેઓ આસનો ઉપર અઢેલીને બેઠા હશે, તેમને ન વધારે તાપ લાગશે ન ટાઢ.

૧૫. તેમના ઉપર (વૃક્ષોનો) છાંયડો હશે જેના કળોનાં ઝૂમખાં તેમની પહોંચ સુધી લાવવામાં આવશે.

فَجَعَلْنَاهُ سَبِيلًا بَصِيرًا ۝

إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِنَّا شَاكِرًا وَإِنَّا كَفُورًا ۝

إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَلَاسِلًا وَأَغْلَالًا وَسَعِيرًا ۝

إِنَّ الْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِنْ كَأْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا

كَافُورًا ۝

عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ اللَّهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا ۝

يَوْمَئِذٍ بِالنَّذِيرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ

مُسْتَبِيرًا ۝

وَيُطْمِئِنُّونَ الْطَّمَأْنَمَ عَلَىٰ حُبِّهِمْ مَسْكِنَاتٍ وَأَبْوَابِ

وَأَسِيرًا ۝

إِنَّا نَطْمِئِنُّ لَكُمْ لَوْ جَاءَ اللَّهُ لَا تَرْيَدُ مِنْكُمْ جَزَاءً

وَلَا شُكُورًا ۝

إِنَّا نَخَافُ مِنْ رَبِّنَا يَوْمًا عَبُوسًا قَتَطِيرًا ۝

فَوَقَّعَهُمُ اللَّهُ شَرَّ ذَٰلِكَ الْيَوْمِ وَلَقَّاهُمْ نَضْرَةً

وَسُرُورًا ۝

وَجَزَّيْنَاهُمْ بِمَا صَبَرُوا جَنَّةً وَحَرِيرًا ۝

مُتَّكِئِينَ فِيهَا عَلَى الْأَرَائِكِ لَا يَرَوْنَ فِيهَا شَمْسًا

وَلَا زَمْهَرِيرًا ۝

وَدَانِيَةً عَلَيْهِمْ ظِلُّهَا وَذَلَّكَ قُطُوفُهَا تَذَلَّلًا ۝

૧. 'માનતા' અર્થાત કોઈ કામ સિદ્ધ થાય ત્યાં સુધીની આધા રાખવી અથવા કોઈ સફળતા લાભ મેળવવા ઉપર દાન ખચેરાત કરવાની નિયત અથવા પ્રતિજ્ઞા કરવી.

૧૬. અને ચાંદીના વાસણોમાં તેમને પીરસવામાં આવશે, તેમજ પારદર્શક પ્યાલાઓ(માં પણ).

૧૭. જે પારદર્શક ચાંદીના હશે જે તેમની જરૂરીયાત પ્રમાણે ભરેલા હશે.

૧૮. અને ત્યાં તેમને પ્યાલામાં શૂંકવાળું પીણું પાવામાં આવશે.

૧૯. જે ત્યાંના સવસબીવ નામના ઝરણાનું હશે.

૨૦. અને સદા યુવાવસ્થામાં રહેનારા યુવકો તેમની સેવામાં નીમાએલા હશે, જે તને ચોતરફ વિખરાએલા મોતી જેવા લાગશે.

૨૧. અને જ્યાં પણ તું નજર કરીશ ત્યાં તને ને'મનોના અને એક (રૂહાની) સલતનતના દર્શન થશે.

૨૨. તેમના ઉપરના વસ્ત્રો બારિક લીલા રેશમના અને કિનાખાબના હશે અને તેમને ચાંદીના કંગન પહેરાવવામાં આવશે. અને તેમનો પરવરદિગાર તેમને પીવા માટે પવિત્ર પીણું આપશે.

૨૩. (તેમને કહેવામાં આવશે) 'આ તમારો બદલો છે અને તમારી મહેનતની કદર છે.' કરવામાં આવે છે. (રુકૂઅ-૧)

૨૪. (હે રસૂલ) બેશક, અમે કુરઆનને તારા ઉપર થોડું થોડું કરીને ઉતાર્યું છે. (૨)

૨૫. માટે ધીરજપૂર્વક તારા પરવરદિગારના, નિર્ણયની રાહ જો, અને કોઈ પાપી અથવા નગુણાનું કદ્યું ન માનજે.

૨૬. અને સવાર સાંજ નિત્ય તારા પરવરદિગારનું નામ સ્મરણ કર.

૨૭. અને રાતની ઘડીઓમાં (તેના ચરણોમાં) સિજદો કરતો રહે અને મોડી રાત સુધી તેની બૂલંદ શાનની તસ્બીહ કરતો રહે.

૨૮. નિ:સંદેહ આ અલ્પજીવી દુનિયાની ઝિદગીનો મોહ રાખનારા તેમની સામે આવનારા ભયંકર દિવસ પ્રત્યે બેદરકારી કરતા રહે છે.

وَيُطَافُ عَلَيْهِمْ بِآبِيَةِ مِنْ فِضَّةٍ وَآكُوفٍ كَانَتْ قَوَارِيرًا ۝

قَوَارِيرًا مِنْ فِضَّةٍ قَدَرُوهَا تَقْدِيرًا ۝ وَيُسْقَوْنَ فِيهَا كَأْسًا كَانَ مِزَاجُهَا زَنْجَبِيلًا ۝ عَيْنًا فِيهَا تُسَمَّى سَلْسِيلًا ۝

وَيُظَوَّفُ عَلَيْهِمْ وَلَدَانٌ مُخَلَّدُونَ ۖ إِذَا رَأَيْتَهُمْ حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَنثورًا ۝

وَإِذَا رَأَيْتَ ثَمَرًا رَأَيْتَ نَعِيمًا وَمَلَكًا كَبِيرًا ۝

عَلَيْهِمْ نِيَابٌ سُنْدُسٍ خُصْمٌ وَاسْتَبْرَقٌ وَحُلُوفٌ ۝ أَسَاوِرٌ مِنْ فِضَّةٍ وَسَقَمُ رُبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا ۝

إِنْ هَذَا كَانَ لَكُمْ جَزَاءً وَكَانَ سَعْيُكُمْ مَشْكُورًا ۝

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ تَنْزِيلًا ۝

فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تُطِعْ مِنْهُمْ آثِمًا أَوْ

كَفُورًا ۝

وَادْكُرْ اسْمَ رَبِّكَ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ۝

وَمِنَ اللَّيْلِ فَاسْجُدْ لَهُ وَسَبِّحْهُ لَيْلًا طَوِيلًا ۝

إِنَّ هَؤُلَاءِ يُجِبُّونَ الْعَاجِلَةَ وَيَذَرُونَ وَرَاءَهُمْ

يَوْمًا ثَقِيلًا ۝

૨. કુરઆને મજીદનું ડાનરાણુ ૨૩ વર્ષના ગાળા દરમિયાન ધીમે ધીમે થયું હતું જે ધીમી ગતિ પાછળ એ ખાસ હેતુ હતો. પ્રથમ, તેનાથી મોમિનોને શીખવા ઉપરાંત યાદ રાખવા તથા તેની નસિહતોને પોતાના જીવનમાં ગ્રહણ કરવા માટે પૂરતો સમય મળી જતો, બીજું, બદલતા સંજોગોમાં મુસ્લિમોના ઈમાનનું તથા તેમના ઈરાદાઓને બળ મળતું કારણ કે તે ગાળા દરમિયાન કુરઆને મજીદની ઘણી આગાહીઓ પૂરી થતી જોવાનો પણ તેમને મોકો મળી જતો હતો.

૨૯. અમે તેમને પેદા કર્યા હતા અને અમેજ તેમને શારીરિક બળ આપ્યું; અને જ્યારે અમે ચાહીએ ત્યારે તેમની જગ્યાએ તેમના જેવાજ બીજા લાવી શકીએ છીએ.

૩૦. બેશક આ એક નસિહત છે, જેની દ્વારા જે ચાહે તે પોતાના પાલનહાર તરફ જવાનો રસ્તો લઈ શકે છે,

૩૧. અને તમે એવી આશા તોજ રાખી શકશો જો અલ્લાહ ચાહતો હશે! ખરેખર અલ્લાહ સર્વ જાણનારો છે, હિકમતવાળો છે.

૩૨. અને તે જેને ચાહે પોતાની રેહમતમાં દાખલ કરે છે અને ઝાલિમો માટે (તો) તેણે દુઃખદાયક અઝાબ તૈયાર રાખ્યો છે. (રુકૂઅ-૨)

نَحْنُ خَلَقْنَاهُمْ وَشَدَدْنَا أَسْرَهُمْ وَإِذَا شِئْنَا بَدَّلْنَا
أَمْثَلَهُمْ تَبْدِيلًا ۝

إِنْ هَدِيْكَ تَذَكُّرًاۖ فَمَنْ شَاءَ اخْتَدِ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا ۝

وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ كَانَ
عَلِيمًا حَكِيمًا ۝

يَدْخُلُ مَنْ يَشَاءُ فِي رَحْمَتِهِ وَالظَّالِمِينَ أَعَدَّ
لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ۝

سُورَةُ الْمُرْسَلَاتِ مَكِّيَّةٌ (અલ-મુરસલાત)

અલ-મુરસલાત

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. તે (ફરિશ્તાઓ)ના સોગંદ જેને ભલાઈઓ આપી મોકલવામાં આવે છે,

૩. (અને) પછી તેઓ પૂરતા બળથી ધસારો કરે છે.

૪. અને (તેના સોગંદ) જે (સત્યને) પૂરી રીતે કેલાવી દે છે,

૫. પછી તેઓ (ભલાઈ તથા બૂરાઈને) સંપૂર્ણ રીતે અલગ કરી નાખે છે;

૬. પછી તેઓ નસિહતને (દૂર સુધી) પહોંચાડી દે છે,

૭. (કેટલાકને સમા અપાવવા માટે, કેટલાકને) ચેતવી દેવા માટે.

૮. બેશક, જેનો તમને વાયદો આપવામાં આવ્યો હતો તે આવીનેજ રહેશે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝

وَالْمُرْسَلَاتِ عُرْفًا ۝

فَالْغَصِفَتِ عَصْفًا ۝

وَاللَّشْرِبِ نَشْرًا ۝

فَالْفَرْقَتِ فَرْقًا ۝

فَالْمُفِيتِ ذِكْرًا ۝

عَذْرًا أَوْ تَذَرًا ۝

إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَوَاقِعٌ ۝

૯. ખ્યારે તારા નિસ્તેજ^(૧) થઈ જશે.

૧૦. અને ખ્યારે આકાશ ચીરી^(૨) નાખવામાં આવશે.

૧૧. અને ખ્યારે પર્વતોને (રજકણોની જેમ) ઉડાવી દેવામાં આવશે.

૧૨. અને ખ્યારે રસૂલોને નિશ્ચિત સમયે (સાક્ષી માટે) લાવવામાં આવશે—

૧૩. તો (જાણે છે કે) આ સર્વ કયા દિવસ માટે મૂલતવી રાખવામાં આવ્યું છે?

૧૪. બેશક, ફેસલાના દિવસ માટે.

૧૫. અને તું શું જાણે કે ફેસલાનો દિવસ કેવો છે?

૧૬. તે દિવસે (સચ્ચાઈનો) ઈન્કાર કરનારાઓની બરબાદી છે.

૧૭. શું અમે પહેલાંની કોમોનો વિનાશ ન કર્યો હતો?

૧૮. હવે પાછળ આવનારાઓને પણ અમે તેમની પાછળજ મોકલાવશું.

૧૯. ગુનાહગારો સાથે અમે આવી વર્તણૂક કરીએ છીએ.

૨૦. તે દિવસે (સચ્ચાઈનો) ઈન્કાર કરનારાઓની બરબાદી છે.

૨૧. શું અમે તમને એક તુચ્છ પ્રવાહી (પાણી)માંથી પેદા નથી કર્યા?

૨૨. અને અમે તેને એક સલામત સ્થાને,

૨૩. એક નિશ્ચિત સમય સુધી (ન રાખી મૂક્યું હતું)?

૨૪. આવી રીતે અમે પ્રમાણસર ઉત્પન્ન કરતા રહ્યા, અને અમે કેવા ઉમદા પરિમાણે નક્કી કરનારા છીએ.

૨૫. તે દિવસે (સચ્ચાઈનો) ઈન્કાર કરનારાઓની બરબાદી છે.

فَإِذَا التَّجُومُ طُيَسَتْ ۝

وَإِذَا السَّمَاءُ فُرِجَتْ ۝

وَإِذَا الْجِبَالُ سُيِّفَتْ ۝

وَإِذَا الرُّسُلُ أُنْتَبَتْ ۝

لَا يَوْمَ يُؤْمَرُ أَجَلْتُ ۝

يَوْمَ الْفَصْلِ ۝

وَمَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمَ الْفَصْلِ ۝

وَيَلْ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ۝

أَلَمْ نُهَبِكِ الْآوَّلِينَ ۝

ثُمَّ نُنَبِّهُهُمْ الْآخِرِينَ ۝

كَذَلِكَ نَعْمَلُ بِالْمُجْرِمِينَ ۝

وَيَلْ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ۝

أَلَمْ نَخْلُقْكُمْ مِّنْ مَّاءٍ مَّهِينٍ ۝

فَجَعَلْنَاهُ فِي قَرَارٍ مُّكِينٍ ۝

إِلَىٰ قَدَرٍ مَّعْلُومٍ ۝

فَقَدَرْنَا فَنِعْمَ الْقَادِرُونَ ۝

وَيَلْ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ۝

૧. તારાઓનું અદ્રશ્ય થવું અરબ લોકોમાં અપશુકનિયાળ ગણવામાં આવતું.

૨. જ્યારે દુનિયા ઉપર ભયંકર આક્રમો આવી પડશે.

૨૬. શું ધરતીને અમે સૌને (પોતાની અંદર)
સમાવી લેવાના લાયક નથી બનાવી—

૨૭. જીવતા તથા મરણ પામેલાઓને?

૨૮. અને અમે તેમાં ઊંચા પર્વતો ખોડી દીધા
અને તમને પીવા માટે મીઠું પાણી આપ્યું.

૨૯. તે દિવસે (સચ્ચાઈનો) ઈન્કાર
કરનારાઓની બરબાદી છે.

૩૦. (તેમને કહેવામાં આવશે) ‘તે (અઝાબ) તરફ
ચાલો જેને તમે ખોટો ઠરાવતા હતા.

૩૧. ‘(અર્થાત) તે ત્રણ(૩) શાખોવાળા ઓળા
(છાયા) તરફ ચાલો.

૩૨. ‘જે ન તો કંડક આપે છે અને ન તો
દાજવાથી તે ખચાવે છે.’

૩૩. જે મોટા કિલ્લાઓ જેવડી જવાળાઓ
ઉછાળે છે,

૩૪. કે જાણે પીળા રંગના ઊંટો ન હોય!

૩૫. તે દિવસે (સચ્ચાઈનો) ઈન્કાર
કરનારાઓની બરબાદી છે.

૩૬. આ તે દિવસ છે જ્યારે તેમનામાં કંઈ
કહેવાની શક્તિ નહિ હોય.

૩૭. ન તેમને બહાના કરવાની તક આપવામાં
આવશે.

૩૮. તે દિવસ (સચ્ચાઈનો) ઈન્કાર
કરનારાઓની બરબાદી છે.

૩૯. (તેમને કહેવામાં આવશે) ‘આ ફેંસલાનો
દિવસ છે; અમે તમને તથા તમારા તમામ પૂર્વજોને
એકઠા કરી લીધા છે.

أَلَمْ جَعَلِ الْأَرْضَ كَيْتَاتًا ۝

أَحْيَاءَ وَأَمْوَاتًا ۝

وَجَعَلْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ شَجْرًا وَأَسْقَيْنَاكُمْ مَاءً

فُرَاتًا ۝

وَبِلْ يُومَيْدٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ۝

إِنظِلُّوا إِلَى مَا كُنتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ ۝

إِنظِلُّوا إِلَى ظِلٍّ ذِي ثَلَاثِ شُعَبٍ ۝

لَّا ظِلُّلٍ وَلَا يَنْفَعُ مِنَ الْلَّهَبِ ۝

إِنهَا تَرْمِي بِشَرَرٍ كَالْقَصْرِ ۝

كَأَنَّهُ جِلَّتْ صَفْرٌ ۝

وَبِلْ يُومَيْدٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ۝

هَذَا يَوْمُ لَا يَنْطِقُونَ ۝

وَلَا يُؤْذَنُ لَهُمْ فَيَعْتَذِرُونَ ۝

وَبِلْ يُومَيْدٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ۝

هَذَا يَوْمُ الْقُصْلِ جَمَعْنَكُمْ وَالْأُولَيْنِ ۝

૩. આ ‘ત્રણ શાખો’ના અનેક અર્થો નીકળે છે.

(અ) ઈસાઈ ત્રૈતવાદ, ‘પિતા, પૂત્ર અને પવિત્ર રૂહ’નો સિદ્ધાંત અર્થાત ‘ટ્રીનીટી’.

(બ) કાફરોને તેમની જમણા ડાબા તથા ઉપરના ભાગમાંથી સળગાવી નાખનારી આગ.

(ત) ભાવના, ચિંતન તથા વિવેકના અભાવનો અંધકાર.

(ચ) ભય, ગરૂર તથા ગુનાહપરસ્તી.

સારાંશે, માનશાસ્ત્ર (સાઈકોલોજી)ના સિદ્ધાંત પ્રમાણે ઈન્સાનને દોઝખમાં ધકેલનારા ત્રણ ખાસ તત્ત્વો છે. સારાનરસામાં વિવેક કરવાની શક્તિની ઉણપ, કામવાસના અથવા શેહવત પરસ્તી અથવા ગુનાહો તરફ વલણ અને ત્રીજું મનોબળની વલ પાવરની ઉણપ.

૪૦. 'જો તમારી પાસે કોઈ દાવ હોય તો મારી વિરુદ્ધ અજમાવી જુઓ.'

૪૧. તે દિવસે (સચ્ચાઈનો) ઈન્કાર કરનારાઓની બરબાદી છે! (રુકૂઅ-૧)

૪૨. પરહેઝગારો શીતળ છાયા તથા ઝરણા વચ્ચે હશે,

૪૩. અને તેઓ પોતાના મનભાવતા ફળો (ખાશે)

૪૪. (તેમને કહેવામાં આવશે) 'તમે જે (નેકીના) કામો કરતા હતા તેના બદલામાં મોજથી ખાઓ તથા પીઓ.'

૪૫. ખરેખર નેકી કરનારાઓને અમે આવોજ બદલો આપતા રહીએ છીએ.

૪૬. તે દિવસે (સચ્ચાઈનો) ઈન્કાર કરનારાઓની બરબાદી છે!

૪૭. (કાફરોને દુનિયામાં કહેવામાં આવશે) 'ખાઈ લો પીલો અને થોડી મોજ ઉડાવી લો, બેશક તમે મહાપાપી છો.'

૪૮. તે દિવસે (સચ્ચાઈનો) ઈન્કાર કરનારાઓની બરબાદી છે!

૪૯. અને જ્યારે તેમને કહેવામાં આવે છે 'નમી જાઓ,' તો તેઓ નમતા નથી.

૫૦. તે દિવસે (સચ્ચાઈના) ઈન્કાર કરનારાઓની બરબાદી છે!

૫૧. તો (આ કુરઆન સિવાય) બીજું કયું કલામ છે જેમાં તેઓ ઈમાન લાવશે? (રુકૂઅ-૨)

فَإِنْ كَانَ لَكُمْ كَيْدٌ فَكِيدُوا ۝

وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ۝

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي ظِلِّ وَعُيُونٍ ۝

وَقُواكِهِمْ مِمَّا يَشْتَهُونَ ۝

كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ۝

إِنَّا كُنَّا لَكَ نَجْرَى الْمُحْسِنِينَ ۝

وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ۝

كُلُوا وَتَسَعُّوا قَلِيلًا إِنَّا كُمْ مُجْرِمُونَ ۝

وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ۝

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ارْكَعُوا لَا يَرْكَعُونَ ۝

وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ۝

فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ ۝

(૪) જેમણે કુરઆન જેવી કમિલ કિતાબને ખોટી ઠરાવી, તેનો અસ્વીકાર કર્યો તે અભાગીયા જીવો સચ્ચાઈને સાંભળવાથી અને સીધા રસ્તો મેળવવાથી મહેરૂમ (વંચિત) રહ્યા.

سُورَةُ النَّبَاِ مَكِّيَّةٌ

અલ-નબા

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. આ^(૧) લોકો એકબીજાને શું પૂછી રહ્યા છે?

૩. તે મહાન અવસર^(૨) વિશે (પૂછી રહ્યા છે),

૪. જેના વિશે તેમની વચ્ચે મતભેદ પ્રવર્તી રહ્યો છે.

૫. બલ્કે, તેઓ જલ્દી જાણી લેશે.

૬. અવશ્ય તેઓ જલ્દી જાણી લેશે.

૭. શું અમે ઝમીનને પાથરાયું નથી બનાવ્યું?

૮. અને (શું અમે) પર્વતોને ખૂંપાઓની જેમ નથી જમાવી દીધા?

૯. બેશક, અમે તમને જોડાઓમાં પેદા કર્યા છે.

૧૦. અને અમે નિદ્રાને તમારા આરામનું સાધન બનાવ્યું.

૧૧. અને અમે રાતને એક પરદા તરીકે બનાવી.

૧૨. અને દિવસને અમે જીવનની પ્રવૃત્તિઓ માટે બનાવ્યો.

૧૩. અને અમે તમારા ઉપર સાત સુદ્રઢ આકાશ બનાવ્યા;

૧૪. અમે અમે એક પ્રકાશમય દીવા (સૂર્ય પણ) બનાવ્યો.

૧૫. અમે બેજવાળા વાદળાંમાંથી પૂષ્કળ જળ વરસાવીએ છીએ,

૧૬. કે તેનાથી અમે અનાજ તથા લીલાંતરી ઉત્પન્ન કરીએ,

૧૭. તેમજ ખીચોખીચ બગીચાઓ લગાવીએ.

૧૮. નિઃસંદેહ ન્યાયના દિવસનો સમય મુકરર થઈ ચૂક્યો છે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ ۝

عَنِ النَّبَاِ الْعَظِيمِ ۝

الَّذِي هُمْ فِيهِ مُخْتَلِفُونَ ۝

كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ۝

ثُمَّ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ۝

أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ مِهْدًا ۝

وَالْجِبَالَ أَوْتَادًا ۝

وَخَلَقْنَاكُمْ أَزْوَاجًا ۝

وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا ۝

وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ لِبَاسًا ۝

وَجَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشًا ۝

وَبَنَيْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعًا شَدِيدًا ۝

وَجَعَلْنَا سِرَاجًا وَهَّاجًا ۝

وَأَنزَلْنَا مِنَ الْمُعْصِرَاتِ مَاءً ثَجَّاجًا ۝

لِنُخْرِجَ بِهِ حَبًّا وَنَبَاتًا ۝

وَجَنَّتِ الْأَنْهَارُ ۝

إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ كَانَ مِيقَاتًا ۝

૧. કાકરો.

૨. કયામતનો દિવસ.

૧૯. તે દિવસે જ્યારે સૂર ફૂંકવામાં આવશે, ત્યારે તમે ટોળાબદ્ધ (કબરોમાંથી) નીકળી પડશો;

૨૦. ત્યારે આસમાનને ખુલ્લું^(૩) મૂકવામાં આવશે જેમાં ચારે તરફથી પ્રવેશ થઈ શકાશે.

૨૧. અને પર્વતોને^(૪) ચાલતા કરવામાં આવશે જ્યાં સુધી તે મૂળજળ (સમા) બની જશે.

૨૨. ખરેજ જહન્નમ તાકમાં બેઠી છે.

૨૩. જે નાફરમાનોનું રહેકાણ છે.

૨૪. જેમાં તેઓ યુગોયુગ રહેશે.

૨૫. ત્યાં તેમને ન નિદ્રા મળશે ન પાણી,

૨૬. સિવાય કે ઉકળતું પાણી અને ઝખ્મોનું ધોવણ,^(૫)

૨૭. જે (તેમની) કરણીઓનો યોગ્ય બદલો હશે.

૨૮. બેશક તેમને (કરણીના) લેખનો ૩૨ હતોજ નહિ.

૨૯. અને તેઓ અમારી આયતોને ખોટી ઠરાવતા રહ્યા.

૩૦. બેશક, અમે આમાલનામામાં દરેક વસ્તુની નોંધ કરી રાખી છે.

૩૧. (અમે તેમને કહેશું) ‘માટે હવે (અઝાબ) ચાખો (હવે તો) અમે તમારા અઝાબ સિવાય બીજું કંઈપણ નથી વધારી શકતા.’ (રુકૂઅ - ૧)

૩૨. બેશક પરહેઝગારો માટે કામચાબી છે.

૩૩. અગીચાઓ (છે) તથા દ્રાક્ષની વેલો (છે),

૩૪. અને ‘સદાયૌવન’ ધરાવનારી યુવતિઓ છે.

૩૫. અને છલકતાં^(૬) જામ (છે).

૩૬. ત્યાં તેઓ ન બેહુદી વાતો સાંભળશે, ન અસત્ય સાંભળશે.

يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ قَتَاتُونَ أَفْوَاجًا ۝

وَفُتِحَتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ أَبْوَابًا ۝

وَسُيِّرَتِ الْجِبَالُ فَكَانَتْ سَرَابًا ۝

إِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ مِرْصَادًا ۝

لِلظَّالِمِينَ مَا بِهَا ۝

لِيُثْبِتْنَ فِيهَا أَحْقَابًا ۝

لَا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا ۝

إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًا ۝

جَزَاءً وَفَاءً ۝

إِنَّهُمْ كَانُوا لَا يَرْجُونَ حِسَابًا ۝

وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كِذَابًا ۝

وَكُلُّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ كِتَابًا ۝

فَذُوقُوا فَلَنْ نَزِيدَكُمْ إِلَّا عَذَابًا ۝

إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا ۝

حَدَائِقَ وَأَعْنَابًا ۝

وَكَوَاعِبَ أَتْرَابًا ۝

وَكَأْسَادٍ دِهَاقًا ۝

لَا يَسْعَوْنَ فِيهَا لُغَا وَلَا يَكْدُ بَابًا ۝

૩. તે દિવસે આસમાનમાં એટલા બધા નિશાનો જાહેર થશે કે જાણે આસમાનમાં કેકેકાણે દરવાજા બની ગયેલા જણાશે, જેમાંથી મોમિન માટે પુષ્કળ ને’મતો તથા રેહમતો વરસવા માંડશે અને ગુનાહગારો માટે તેમાંથી અઝાબ પડશે.

૪. મોટી મોટી રાજ્યસત્તાઓ રેતીની રજકણોની જેમ હવામાં ઊડી જશે. મોટા મોટા વિદ્વાનો ઝલીલ થઈ જશે અને સત્તાવાળાની સત્તા, ઈલ્મના ઈજ્જતદારોનું ઈલ્મ મૂળજળ બની જશે જેમાં તૃપ્તિનો અભાવ હોવાથી તે કંઈ પણ હેસિયત નહિ રાખતું હોય.

૫. ઝખ્મોનું વહેતું પડ.

૬. અલ્લાહના પ્યારમાં છલકતા રૂડાની પીણાના પ્યાલા.

૩૭. આ તારા પરવરદિગાર તરફથી તેમની કરણીઓનું ઈનામ હશે.

૩૮. જે આકાશો તથા ધરની તેમજ તેમની વચ્ચે જે કંઈ છે તેનો માલિક, તે રહેમતોનો માલિક છે. તેને સંબોધન કરવાની તેમનામાં શક્તિ નહિ હોય,

૩૯. જે દિવસે રૂહો તથા ફરિશ્તાઓ હારબંધ હોવા હશે, ત્યારે કોઈ બોલી નહિ શકે સિવાય કે કૃપાનિધિ પરવાનગી આપે અને તે પણ યોગ્ય વાતજ કરે.

૪૦. તે દિવસ અવશ્ય આવીનેજ રહેશે, માટે જે ચાહતો હોય તે પોતાના પરવરદિગારનું શરણ મેળવી લે.

૪૧. બેશક, અમે તમને નજીકમાં આવી રહેલી એક ભયંકર શિક્ષાની ચેતવણી આપી દીધી છે, જે દિવસે ઈન્સાને પોતાના હાથે જે આગળ મોકલ્યું હશે તે તેને જોઈ લેશે, અને ઈન્કાર કરનાર (હઝરતથી) બોલી ઉઠશે 'જો હું ધૂળજ રહ્યો હોત તો સારું હતું!' (૩)

(રૂકૂઅ-૨)

جَزَاءً مِّن رَّبِّكَ عَطَاءٌ حِسَابًا ۝

رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الرَّحْمَنُ

لَا يَمْلِكُونَ مِنْهُ خِطَابًا ۝

يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّا ۚ لَا يَتَكَلَّمُونَ

إِلَّا مَن أِذْنُ لَهُ الرَّحْمَنُ وَقَالَ صَوَابًا ۝

ذَٰلِكَ الْيَوْمُ الْحَقُّ ۚ فَمَن شَاءَ اشْتَدَّ إِلَىٰ رَبِّهِ

مَآبًا ۝

إِنَّا أَنْذَرْنَكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا ۖ يَوْمَ يَنْظُرُ الْبَرُّ

ۙ مَا قَدَّمَتْ يَدُهُ وَيَقُولُ الْكُفْرُ يَلَيْتَنِي كُنْتُ تُرَابًا ۝

سُورَةُ النَّازِعَاتِ مَكِّيَّةٌ

(۲۹)

અલ-નાઝિયાત

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. લોકોને (ઈમાન તરફ) ખેંચી જનારાની કસમ.

૩. અને મઝબૂત બંધનોમાં બાંધનારાની (કસમ),

૪. અને ત્વરીત ગતિએ હવામાં જે સરકતા રહે છે (તેમની કસમ),

૫. પછી તેઓ (એક બીજાથી) આગળ નીકળી જતા હોય છે,

૬. અને (તેમને સોંપવામાં આવેલી) જવાબદારીને નીભાવતા રહે છે,

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝

وَالنَّازِعَاتِ غُرُقًا ۝

وَالشَّيْطِ نَسْكَاتٍ ۝

وَالشَّيْخِ نَسَبًا ۝

فَالشَّيْقَتِ سَبْقًا ۝

فَالْمَدْيَنَ تَزْبُ آمْرًا ۝

૭. જો મેં જન્મજ જ લીધો હોત તો સારું હતું.

૭. પછી (તે દિવસ આવશેજ) જ્યારે (પૃથ્વી)
કંપી ઉઠશે,

૮. અને બીજો (ઝટકો) આવશે, ^(૧)

૯. તે દિવસે હૈયાં થરથરી ઉઠશે.

૧૦. (પાપીઓની) આંખો નીચી ઢગેલી હશે—

૧૧. તેઓ કહે છે 'શું અમે પહેલાં જોવી હાલતમાં
પાછા ફેરવાશું?

૧૨. 'શું અમે કોહી ગએલા હાડકાં (ના રૂપમાં)
હશું તો પણ?

૧૩. તેઓ કહે છે 'આવું પાછું ફરવું તો બેહદ
નુકસાનકારક ^(૨) થશે.

૧૪. ત્યારે માત્ર એકજ પુકાર થશે.

૧૫. સઘળા ખુલ્લા મેદાનમાં (આવી જશે).

૧૬. (હે રસૂલ) શું મૂસાની હકીકત તને પહોંચી
છે?

૧૭. જ્યારે તેના પરવરદિગારે તેને તુવાની
પવિત્ર ખીણમાં સંભોધન કર્યું (કહ્યું).

૧૮. "તું ફિરઝાન તરફ જા, તેણે નાકરમાની
કરી છે.

૧૯. અને તેને કહે કે જો તને પવિત્ર થવાની
ઈચ્છા હોય,

૨૦. "તો હું તને તારા પાલનહાર (તરફ
જવાનો)નો માર્ગ દેખાડું કે જેથી તું તેનાથી ડરે."

૨૧. અને તેણે (ફિરઝાનને) ખોટી નિશાની
દેખાડી,

૨૨. પરંતુ તેણે (તે નિશાનીને) ખોટી ઠરાવી અને
નાકરમાની કરી.

૨૩. પછી, તે (મૂસા વિરુદ્ધ) ચાલ ઘડવા માટે
વિમુખ થઈ ચાલ્યો ગયો.

૨૪. અને તેણે (પોતાની) કોમને ભેગી કરી
એવાન કર્યો

يَوْمَ تَرْجُفُ الرَّاجِفَةُ ۝

تَتَّبِعُهَا الزَّادَةُ ۝

قُلُوبٌ يَوْمَئِذٍ وَاجِفَةٌ ۝

أَبْصَارُهَا خَاشِعَةٌ ۝

يَقُولُونَ ءَإِنَّا لَنَرُدُّوهُمْ فِي الْخَافِرَةِ ۝

إِذَا كُنَّا عِظَامًا تَجْرَةً ۝

قَالُوا تِلْكَ إِذًا كَرَّةٌ خَاسِرَةٌ ۝

وَأَنشَأْهُ زَجْرَةً وَاحِدَةً ۝

فَإِذَا هُمْ بِالسَّاهِرَةِ ۝

وَقَفَّيْنَا عَنْ هَلْ أَتَاكَ حَدِيثٌ مُوسَى ۝

إِذْ نَادَاهُ رَبُّهُ بِالْأَوْدِ الْمَقَدَّاسِ طُوسَى ۝

إِذْ هَبَّ إِلَى فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَى ۝

فَقُلْ هَلْ لَكَ إِلَى أَنْ تَزْكَى ۝

وَأَهْدِيكَ إِلَى رَبِّكَ فَتَخْشَى ۝

قَالَهُ الْآيَةُ الْكُبْرَى ۝

فَكَذَّبَ وَعَصَى ۝

ثُمَّ أَدْبَرَ يَسْعَى ۝

فَحَشَرَ فَنَادَى ۝

૧. આ આખતમાં ટૂંકમાં પૂરી થનાર આગાહીના ઈશારા છે કે કાફરો તથા અલ્લાહના પરહેઝગાર બંદાઓ વચ્ચે થનારી ભીષણ જંગમાં સચ્ચાઈની ફતેહ તથા કાફરોનો પરાજય થનાર છે અને કાફરોની સના સદા માટે નાબૂદ થઈ જવાની છે.

૨. કાફરો એક બાદ બીજા પરાજયથી તેમને આખેરતમાં મળનારા અજાબની ચિંતામાં ઘેરાઈ જશે.

૨૫. કહ્યું, 'હું તમારો પાલનહાર છું, સવેથી ઉચ્ચતર છું.'

૨૬. અંતે અલ્લાહે તેને આખેરતના તેમજ આ દુનિયાના અઝાબમાં ઝડપી લીધા.

૨૭. બેશક આ ઘટનામાં અલ્લાહનો ૬૨ રાખનારા માટે એક બોધ છે. ^(૩) (રુકૂઅ-૧)

૨૮. શું તમારું સર્જન કરવું મુશ્કિલ ^(૪) છે કે તે આકાશનું જે તેણે બનાવ્યું છે ?

૨૯. જેને તેણે વ્યવસ્થિત રીતે અદ્ધર ઊંચકી રાખ્યું છે.

૩૦. અને તેની રાત અંધારી બનાવી છે, જેમાંથી દિવસનો ઉદય કર્યો;

૩૧. અને સાથે સાથે ઝમીન પાથરી છે.

૩૨. જેમાંથી તેણે પાણી તથા ઘાસચારો ઉત્પન્ન કર્યો,

૩૩. અને તેણે પર્વતોને તેમાં કાયમ કર્યા.

૩૪. (આ સઘળું) તમારા પશુઓનું તથા તમારું પોષણ કરવા માટે છે.

૩૫. પરંતુ જ્યારે તે ભયાનક બરબાદી આવી પહોંચશે,

૩૬. તે દિવસે ઈન્સાનને (દુનિયામાં) કરેલું સઘળું સાંભરી આવશે.

૩૭. અને જોનાર સામે જહન્નમ ખુલ્લી મૂકવામાં આવશે.

૩૮. પછી જે હદ બહાર ગયો હશે,

૩૯. અને જેણે આ દુનિયાના જીવનને પસંદ કર્યું હશે.

૪૦. તેનું કેકાણું બેશક, દોઝખની આગ હશે.

૪૧. પરંતુ જેણે પોતાના પરવરદગાર સમક્ષ ઉપસ્થિત થવાનો ભય રાખ્યો હશે અને જે મનોવિકારથી પોતાને બચાવતો રહ્યો હશે,

૪૨. તેનું રહેકાણું અવશ્ય, જન્નત હશે.

قَالَ أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَى ﴿١﴾

فَأَخَذَهُ اللَّهُ نَكَالَ الْأَخْيَرَةِ وَالْأُولَى ﴿٢﴾

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِّمَن يَخْشَى ﴿٣﴾

إِن تَتَّبِعُوا أَهْلَ خَلْقٍ أَوْ السَّاءِ بَنَاهَا ﴿٤﴾

رَفَعَ سَكَهَا قَسْوَاهَا ﴿٥﴾

وَأَغْطَشَ لَيْلَهَا وَأَخْرَجَ ضُحَاهَا ﴿٦﴾

وَالْأَرْضَ بَعْدَ ذَلِكَ دَحَاهَا ﴿٧﴾

أَخْرَجَ مِنْهَا مَاءَهَا وَمَرْعَاهَا ﴿٨﴾

وَالْجِبَالَ أَرْسَاهَا ﴿٩﴾

مَتَاءً لَّكُم وِلَاءُكُمْ ﴿١٠﴾

فَإِذَا جَاءَتِ الطَّامَةُ الْكُبْرَى ﴿١١﴾

يَوْمَ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ مَا سَعَى ﴿١٢﴾

وَيُزَيَّرَتِ الْجَحِيمُ لِمَن يَرَى ﴿١٣﴾

فَأَمَّا مَن ظَفَى ﴿١٤﴾

وَأَثَرَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ﴿١٥﴾

فَإِنَّ الْجَحِيمَ هِيَ الْمَأْوَى ﴿١٦﴾

وَأَمَّا مَن خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ ﴿١٧﴾

فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَى ﴿١٨﴾

૩. આ આર આયતોમાં હઝરત મૂસા (અ) સામે અંડ પુકારનાર કિસ્સાના ઘમંડને તોડનાર-અલ્લાહની હસ્તીનો અંદાજ આપવામાં આવ્યો છે જે દરેક સત્યના વિરોધીઓ માટે એક દાખલા રૂપ છે.

૪. આ આયત પછીની છ આયતોમાં અલ્લાહની શક્તિનો પુરાવો આપવામાં આવ્યો છે.

૪૩. તેઓ તને પૂછે છે 'તે ઘડી ક્યારે આવવાની છે?'

૪૪. પરંતુ તેના વર્ણન સાથે તને શું સંબંધ છે?

૪૫. તેનું અંતિમ જ્ઞાન તો તારા પરવરદિગારને છે.

૪૬. તું તો માત્ર ચેતવનારોજ છે,

૪૭. જે દિવસે તેઓ તે (ક્યામત)ને જોઈ લેશે, તો તેમને એમ લાગશે કે જાણે તેઓ એક સાંજ અથવા એક સવાર પૂરતાંજ (દુનિયામાં) રહ્યા હતા. ^(૫)

(રુકૂઅ-૨)

يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَاهَا ۖ

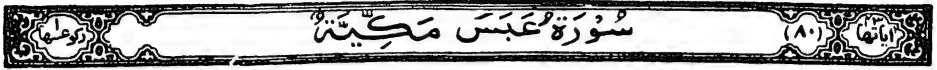
فِيمَا أَنْتَ مِنْ ذِكْرِهَا ۖ

إِلَىٰ رَبِّكَ مُنْتَهَاهَا ۖ

إِنَّمَا أَنْتَ مُنذِرٌ مِّنْ بَحْشِهَا ۖ

كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبِثُوا إِلَّا عَشِيَّةً أَوْ

فُجْرَةً ۖ

આબાસી

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. તેણે ભ્રકુટી ચડાવી મોઢું ફેરવી લીધું ^(૧)

૩. કારણકે તેની પાસે એક આંધળો આવ્યો ચડ્યો.

૪. તને શી ખબર કે કદાચ તે પાક થઈ જાય?

૫. અથવા તે નસિહત લે તો આ નસિહત કદાચ તેને લાભકારક નિવડે.

૬. જે ^(૨) લોકો (સચ્ચાઈથી) બેપરવાઈ કરે છે,

૭. તો તેની તરફ તું વધુ ધ્યાન આપે છે.

૮. જો કે તે સુધારો ન કરે તો તું તેનો જવાબદાર નથી.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝

عَبَسَ وَتَوَلَّى ۖ

أَن جَاءَهُ الْأَعْلَىٰ ۖ

وَمَا يَذُرُّكَ لَعَلَّهٗ يَرْزُقُ ۖ

أَوْ يَذَّكَّرُ فَتَنْفَعَهُ الْذِكْرُ ۖ

أَفَأَمِّنَ اسْتَفْتَىٰ ۖ

فَأَنتَ لَهُ تَصَدَّىٰ ۖ

૫. અજાબનો કોઈ સમય, સ્થળ અને પ્રકાર સાથે કંઈપણ સંબંધ નથી પરંતુ ગુનાહગારોને અજાબનું ભાન થતાંજ તેમની ગફલતમાં પસાર થએલા જીવનનો ગાળો માત્ર અમુક કલાકો જેટલોજ તેમને લાગશે.

૧. આ આયતનો સંબંધ એક પ્રખ્યાત ઐતિહાસિક ઘટના સાથે છે. એક સમયે આંહજરત સ.અ.સ. કુરેશના અમુક સરદારો સાથે દીન વિશે ચર્ચા કરી રહ્યા હતા ત્યારે એક આંધળા મુસ્લિમે, જેનું નામ અબ્દુલ્લાહ બીન ઉમ્મે મકતૂમ હતું; આંહજરત સ.અ.સ.નો કિમતી સમય કાફરોને સમજાવવામાં નિરર્થક વેડફાનો ધારી આપ (સ)નું ધ્યાન અન્ય દીની વિષયો તરફ દોરવાની કોશિશ કરી. તેમની આ કવેળાની દખલગીરી આંહજરત સ.અ.સ.ને ગમી નહિ જેથી આપ તેનાથી વિમુખ થઈ ગયા (તબ્રી અને ખ્યાન) કુરેશના નામાંકિત આગેવાનોને ડહાની લાભ પહોંચાડવાની ઉમ્મીદથી આંહજરત સ.અ.સ.એ તે અંધ સહાબીની વાત ધ્યાનમાં ન લીધી અને પોતાના કામમાં લાગ્યા રહ્યા.

૯. પરંતુ જે તારા તરફ ઉન્સાહપૂર્વક આવે છે,
 ૧૦. અને જે (અલ્લાહથી) ડરતો હોય છે,
 ૧૧. તેનાથી તું બેપરવાઈ કરે છે.
 ૧૨. યાદ રહે, આ (કુરઆન) એક નસિહત છે.
 ૧૩. માટે જે ચાહતો^(૩) હોય તેને તેની તરફ ધ્યાન આપવા દે.
 ૧૪. તે આદરણીય પાનાઓમાં (અંકિત છે),^(૪)
 ૧૫. જે એક બૂલંદ, પાકીઆ (સ્થાને છે),
 ૧૬. (એવા) લખનારાઓના હાથોમાં છે,
 ૧૭. (જે) ઉત્તમ ઈઝઝત પામેલા અને સદગુણી છે.
 ૧૮. તે ઈન્સાનનો સર્વનાશ થાઓ, (જુઓ) તે કેવો નાશુકો છે.
 ૧૯. (શું તેને ભાન નથી કે) તેણે કેવી વસ્તુમાંથી તેને પેદા કર્યો છે?^(૫)
 ૨૦. વીર્યના એક ટીપામાંથી, તેણે તેનું સર્જન કર્યું અને તેને શોભતું રૂપ આપ્યું.
 ૨૧. પછી તેની રાહોમાં સગવડો પેદા કરી,
 ૨૨. પછી તેને મૃત્યુ આપ્યું અને કબરને હવાલે કર્યો.
 ૨૩. પછી જ્યારે તે ચાહશે તેને પાછો સજીવન કરશે.
 ૨૪. હકીકતમાં તેણે અલ્લાહના આહકામોની જવાબદારી ન નીભાવી.
 ૨૫. માટે ઈન્સાનને જોઈએ કે તે પોતાની ખોરાક ઉપર વિચાર કરે.
 ૨૬. (કે) અમે કેવી રીતે પુષ્કળ પાણી વરસાવીએ છીએ,

وَمَا عَلَيْكَ أَلَّا يَزْكِي^٥
 وَأَمَّا مَنْ جَاءَكَ يَسْعَى^٦
 وَهُوَ يَخْشَى^٧
 فَأَنْتَ عَنْهُ تَلَهَّى^٨
 كَلَّا إِنَّمَا تَذَكَّرُ^٩
 فَمَنْ شَاءَ ذَكَّرْهُ^{١٠}
 فِي صُفْحٍ مَّنْكُومَةٍ^{١١}
 مَرْفُوعَةٍ مُّطَهَّرَةٍ^{١٢}
 بِأَيْدِي سَفَرَةٍ^{١٣}
 كِرَامٍ بَرَكَةٍ^{١٤}
 قُتِلَ الْإِنْسَانُ مَا أَكْفَرَهُ^{١٥}
 مِنْ أَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ^{١٦}
 مِنْ نُّطْفَةٍ خَلَقَهُ فَقَدَرَهُ^{١٧}
 ثُمَّ السَّبِيلَ يَسْرُهُ^{١٨}
 ثُمَّ أَمَاتَهُ فَأَقْبَرَهُ^{١٩}
 ثُمَّ إِذَا شَاءَ أَنشَرَهُ^{٢٠}
 كَلَّا لَنَا يَقْضِ مَا أَمَرَهُ^{٢١}
 فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ^{٢٢}
 إِنَّا صَبَبْنَا الْمَاءَ صَبًّا^{٢٣}

૨. કુરેશના સરદારો.

૩. જે કુરઆનમાં ઈમાન લાવવા ચાહતો હોય તે ઈમાન લઈ આવે, આ વિષયમાં કોઈ બળજબરી અથવા આગ્રહ રાખવાની આવશ્યકતા નથી.

૪. કુરઆનનું લખાણ સુરક્ષિત છે, તેમાં કોઈ પ્રકારનો ફેરફાર કે સુધારો વધારો કરવાની કોઈની શક્તિ નથી.

૫. અલ્લાહના કલામની નાફરમાની કરનારા પોતાની પેદાએશની હકીકત તથા પોતાની પામરતા તરફ ધ્યાન કરીને જુએ કે તેઓ કેટલા નિર્બળ તથા અશક્ત છે.

૨૭. અને ઝમીનને ચીરી કાડી નાખીએ છીએ.

૨૮. પછી તેમાંથી અમે અનાજનું ઉત્પાદન કરીએ છીએ.

૨૯. તેમજ દ્રાક્ષ અને વનસ્પતિ (ઉત્પન્ન કરીએ છીએ),

૩૦. અને ઝયતૂન તથા ખજૂરીઓ (પણ).

૩૧. અને વેલોની વાડોવાળા ભરચક બગીચાઓ (પણ).

૩૨. ફળો તથા ઘાસચારો, (પણ પેદા કરીએ છીએ)

૩૩. તમારા પોતાના માટે તથા તમારા પશુઓ માટે.

૩૪. પરંતુ જ્યારે કાનના પરદા કાડી નાખનારી ગર્જના થશે,

૩૫. તે દિવસે ઈન્સાન પોતાના ભાઈને (પણ) છોડીને નાસી જશે,

૩૬. તેમજ પોતાના માતા તથા પિતાને;

૩૭. અને પોતાની પત્ની અને ઔલાદને (પણ).

૩૮. ત્યારે પ્રત્યેક ઈન્સાનને પોતપોતાની પડી હશે.

૩૯. તે દિવસે અમુક ચેહરા તેજસ્વી હશે,

૪૦. હાશિત હશે, ખુશહાલ હશે.

૪૧. અને કેટલાક તે દિવસે ધૂળથી ખરડાએલાં હશે,

૪૨. તેમના (ચેહરા) ઉપર અંધકાર છવાએલો હશે.

૪૩. આ તે લોકો હશે જેમણે ઈન્કાર કર્યો હશે, અને બદકાર હશે. (રુકૂઅ-૧)

ثُمَّ شَقَقْنَا الْأَرْضَ شَقًّا ۝

فَأَنْبَتْنَا فِيهَا حَبًّا ۝

وَعَبْثًا وَقُضْبًا ۝

وَزَيْتُونًا وَنَخْلًا ۝

وَحَدَائِقَ غُلْبًا ۝

وَأَكْشَافًا ۝

مَتَاعًا لَكُمْ وَلِأَنْعَامِكُمْ ۝

فَإِذَا جَاءَتِ الصَّاعَةُ ۝

يَوْمَ يَقُولُ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ ۝

وَأُمِّهِ وَآبِيهِ ۝

وَصَاحِبَتِهِ وَبَيْنِيهِ ۝

لِكُلِّ أَمْرٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ ۝

وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُسْفَرَةٌ ۝

صَاحِبُهَا مُسْتَبْشِرٌ ۝

وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ ۝

تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ ۝

أُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُ الْفَجْرَةُ ۝

سُورَةُ التَّكْوِيْرِ مَكِّيَّةٌ

(۸۱)

અલ-તકવીર

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. જ્યારે સૂર્ય (ના પ્રકાશ)ને લપેટી લેવામાં આવશે,

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝

إِذَا الشُّسُ كُوِّرَتْ ۝

૩. અને તારાઓ જાંખા પાડી દેવામાં આવશે,
૪. અને પર્વતને ચાલતા કરી દેવામાં આવશે.
૫. અને દસ મહિનાની ગર્ભિત ઊંટડીઓને ત્યજ દેવામાં આવશે.
૬. અને જ્યારે (હિંસક) પ્રાણીઓને એકત્ર કરવામાં આવશે,
૭. અને જ્યારે સમુદ્રોને એકબીજામાં ભેળવી દેવામાં આવશે,
૮. અને તમામ ઈન્સાનને એકઠા કરવામાં આવશે.
૯. અને જીવતી દાટવામાં આવેલી બાળકીઓ વિશે પુછવામાં આવશે.
૧૦. (કે) 'કયા ગુનાહ માટે તેમની કતલ કરવામાં આવી હતી?'
૧૧. અને જ્યારે લેખ (સામે) ધરવામાં આવશે.
૧૨. અને જ્યારે આસમાનનું પડ ઊખેડી નાખવામાં આવશે,
૧૩. અને જ્યારે (જહન્નમની) આગ ધગધગાવવામાં આવશે,
૧૪. અને જ્યારે જન્નત નજીક લાવવામાં આવશે,
૧૫. ત્યારે પ્રત્યેક જીવ જાણી લેશે કે તે સાથે શું લઈને આવ્યો છે.
૧૬. બલ્કે કસમ છે મને અસ્ત થતા તારાઓની,
૧૭. (જે) એકદમ આગળ જઈ છુપાઈ જાય છે.
૧૮. અને કસમ છે (મને) તે રાતની, જે વિદાય થઈ રહી હોય છે,
૧૯. અને તે સવારની જે શ્વાસ લઈ (ઉદય થઈ) રહી હોય છે,
૨૦. કે આ (કુસ્માન) તે આદરણીય રસૂલ(ઉપર ઊતરેલું અલ્લાહ)નું કલામ છે,
૨૧. જે (રસૂલ) સર્વસનાધારી અર્શના માલિક પાસે (ઉચ્ચ) મરતબા રાખે છે.
૨૨. ત્યાં તેના પડયા બોલને ઝીલી લેવામાં આવે છે. તેના (ઉપર કરવામાં આવેલા) વિશ્વાસને તે વફાદાર છે (અમીન છે).

وَإِذَا النُّجُومُ انْكَدَرَتْ ۝
 وَإِذَا الْجِبَالُ سُيِّرَتْ ۝
 وَإِذَا الْعِشَارُ عُطِّلَتْ ۝
 وَإِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْ ۝
 وَإِذَا الْبُحَارُ سُيِّرَتْ ۝
 وَإِذَا النُّفُوسُ زُوِّجَتْ ۝
 وَإِذَا الْمَوْءَدَةُ سُيِّلَتْ ۝
 بِأَيِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْ ۝
 وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ ۝
 وَإِذَا السَّمَاءُ كُشِطَتْ ۝
 وَإِذَا الْجَحِيمُ سُعِّرَتْ ۝
 وَإِذَا الْجَنَّةُ أُزْلِفَتْ ۝
 عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّا أَحْضَرَتْ ۝
 فَلَا أَقْسَمُ إِلَّا بِالْحَقِّ ۝
 الْجَوَارِ الْكُنَّسُ ۝
 وَالْيَلِيلُ إِذَا عَسْعَسَتْ ۝
 وَالصُّبْحُ إِذَا تَنَفَّسَتْ ۝
 إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ۝
 ذِي قُوَّةٍ عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ ۝
 مُطَّلِعٌ تَرَاءَمِينَ ۝

૨૩. બેશક તમારો સાથી દીવાનો નથી.

૨૪. અને તેણે ખરેખર તેને (મએરાજમાં)

આકાશની ઊંચાઈ ઉપર જોયો હતો.

૨૫. અને (જએબની બાબત) વિશે તે કંજૂસી નથી કરતો.

૨૬. ન તો આ (કુરઆન) ધૂતકારેલા શયતાનના વચનો છે.

૨૭. તો પછી તમે (બહેકીને) ક્યાં જઈ રહ્યા છો?

૨૮. આ તો તમામ જહાનો માટે એક મહાન નસિહત છે,

૨૯. તમારામાંના તેમના માટે જે હિદાયત ઉપર ચાલવાના અભિલાષી હોય.

૩૦. જે કે તમે કોઈ (પણ) વસ્તુની ઈચ્છા નથી કરી શકતા, જ્યાં સુધી તમામ જહાનોનો પાલનહાર ન ચાલતો હોય. (રુકૂઅ-૧)

وَمَا صَاحِبُكُمْ يَنْجُونِ ۝

وَلَقَدْ رَآهُ بِأَلْفِ أَلَمِينَ ۝

وَمَا هُوَ عَلَى الْغَيْبِ بِضَنِينٍ ۝

وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَيْطَانٍ رَجِيمٍ ۝

فَأَيْنَ تَذْهَبُونَ ۝

إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ۝

لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَقِيمَ ۝

وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ

الْعَالَمِينَ ۝

سُورَةُ الْاِنْفِطَارِ مَكِّيَّةٌ

(۸۲)

અલ-ઈન્કીતાર

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. જ્યારે આકાશ કાટી પડશે, ^(૧)

૩. અને તારાઓ વિખરાઈ જશે.

૪. અને જ્યારે નદીઓ છલોછલ ઉભરાશે,

૫. અને જ્યારે કબરોને ખોલી નાખવામાં આવશે,

૬. ત્યારે પ્રત્યેક જીવને પોતે આગળ મોકલાવેલું અને પાછળ છોડેલું જણાઈ રહેશે.

૭. હે માનવ, કઈ વસ્તુએ તને તારા રહેમાન સામે થવાની હિંમત આપી છે.

૮. તેણે તને પેદા કર્યો, પછી તને કામિલ (ઈન્સાન) બનાવ્યો, અને તારા પ્રમાણસરના અવયવો ઘડ્યા.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝

إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ ۝

وَإِذَا الْكَوَاكِبُ انْتَثَرَتْ ۝

وَإِذَا الْبِحَارُ فُجِّرَتْ ۝

وَإِذَا الْقُبُورُ بُعْثِرَتْ ۝

عَلِمْتَ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ وَأَخَّرَتْ ۝

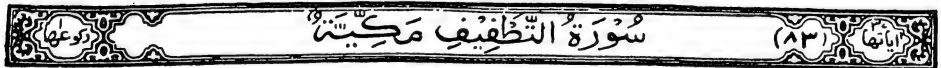
يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا غَرَّبَكَ رَبِّكَ الْكَرِيمِ ۝

الَّذِي خَلَقَكَ فَسَوَّدَكَ فَعَدَلَكَ ۝

૧. 'અલ્લાહનો પુત્ર' કરાવવાના અનર્થથી આકાશ કાટી પડશે.

૯. અને તેણે જેવું યાદ્યું તેવું રૂપ તને આપ્યું.
 ૧૦. બલકે, તમે તો તેના ઈન્સાફ (ના દિવસનો) ઈન્કાર કરો છો.
 ૧૧. જો કે તમારા ઉપર નિગેહબાનો નીમાએલા છે.
 ૧૨. તે માનવંતા (નિગેહબાનો) કરણીની નોંધ લેનારા છે.
 ૧૩. જે તમે કરતા રહો છો તેઓ (તે સઘળું) જાણે છે.
 ૧૪. બેશક, નેક લોકો સદા જન્નતમાં રહેશે;
 ૧૫. અને બદકારો જહન્નમમાં રહેશે.
 ૧૬. ન્યાયના દિવસે તેઓ આગમાં દાખલ થશે.
 ૧૭. અને તેઓ તેમાંથી છટકી શકશે નહિ.
 ૧૮. અને તું શું જાણે ન્યાયનો દિવસ શું છે!
 ૧૯. પણ ન્યાયનો દિવસ કેવો છે તેની તને ક્યાંથી ખબર હોય?
 ૨૦. તે દિવસે જ્યારે એક જીવ બીજા જીવ માટે કંઈ પણ કરી શકશે નહિ, અને તે દિવસે કેવળ અલ્લાહની જ સત્તા ફેલાએલી હશે. (રુકૂઅ-૧)

فِي آتِي صُورَةٍ مَّا شَاءَ رَكَّبَكَ ①
 كَلَّا بَلْ تُكَذِّبُونَ بِالذِّينِ ②
 وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ ③
 كَوَامًا مَّا كَاتِبِينَ ④
 يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ ⑤
 إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ ⑥
 وَإِنَّ الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ ⑦
 يَصْلَوْنَهَا يَوْمَ الذِّينِ ⑧
 وَمَا هُمْ عَنْهَا بِغَائِبِينَ ⑨
 وَمَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمُ الذِّينِ ⑩
 ثُمَّ مَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمُ الذِّينِ ⑪
 يَوْمَ لَا تَنفِكُ نَفْسٌ لِنَفْسٍ شَيْئًا وَالْأَمْرُ ⑫
 لِلَّهِ يَوْمَئِذٍ ⑬

અલ-તન્કીક

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.
 ૨. માપતોલમાં આછું આપનારાઓની બરબાદી છે!
 ૩. જ્યારે તેઓ કોઈ પાસેથી લેતા હોય છે તો પૂરેપૂરું લે છે.
 ૪. પરંતુ આપતા સમયે માપમાં તથા તોલમાં આછું આપે છે.
 ૫. શું આ લોકો નથી જાણતા કે તેમને ફરી સજાવન કરવામાં આવશે,
 ૬. એક એવા ભયંકર દિવસે?

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①
 وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ ②
 الَّذِينَ إِذَا أَكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ ③
 وَإِذَا كَالُوهُمْ أَوْ وَزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ ④
 أَلَا يَظُنُّ أُولَئِكَ أَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَ ⑤
 لِيَوْمٍ عَظِيمٍ ⑥

૭. તે દિવસે સમગ્ર માનવજાતી સૃષ્ટિના સર્જનહાર સમક્ષ હાજર થશે

૮. હકીકતમાં બદકારોની કરણીઓની નોંધ સિજજનમાં હશે. ^(૧)

૯. અને તું શું જાણે સિજજન શું છે?

૧૦. તે એક (વિસ્તૃત) લેખ છે,

૧૧. તે દિવસ તે (સચ્ચાઈને) જૂઠી ઠરાવનારાઓની બરબાદી છે—

૧૨. જે ન્યાયના દિવસનો ઈન્કાર કરે છે.

૧૩. અને કોઈ ઈન્કાર નથી કરતું સિવાય જે હદથી વધી જનારા પાપી છે,

૧૪. (જેમને) અમારી આયતો સંભળાવવામાં આવે છે, ત્યારે તેઓ કહે છે ‘આ તો પ્રાચીન લોકકથાઓ છે.’

૧૫. હકીકતમાં તેમના દિલો ઉપર તેમની બદઆમાલીનો કાટ ચડી ગયો છે.

૧૬. બલ્કે તે દિવસે તેમના સર્જનહારના દિદારથી તેમને વંચિત રાખવામાં આવશે.

૧૭. બેશક તેઓ જહન્નમમાં જલતા રહેશે.

૧૮. ત્યારે તેમને કહેવામાં આવશે ‘આ તેજ છે જેને તમે ખોટું ઠરાવતા હતા.’

૧૯. બેશક, નેક લોકોના કર્મના લેખો ‘ઈલીયીન’માં હશે. ^(૨)

૨૦. અને તને શું ખબર કે ‘ઈલીયીન’ શું છે?

૨૧. તે એક (વિસ્તૃત) લેખ છે,

૨૨. (અલ્લાહના) મુકર્રબીન ^(૩) તેના સાક્ષી હશે.

૨૩. બેશક, સદગુણીઓ આરામમાં હશે.

يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ①

كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْفُجَّارِ لَفِي سِجِّينَ ②

وَمَا أَدْرَاكَ مَا سِجِّينَ ③

كِتَابٌ مَرْقُومٌ ④

وَيْلٌ يَوْمَذِي الْمُكَذِّبِينَ ⑤

الَّذِينَ يَكْذِبُونَ بَيَّوْمَ الدِّينِ ⑥

وَمَا يُكَذِّبُ بِهِ إِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ ⑦

إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ آيَاتُنَا قَالَ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ⑧

كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ⑨

كَلَّا أَنهَمُ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَذِي لَتْحَ جُوبُونَ ⑩

ثُمَّ لَئِنْهَمُ لَصَالُوا الْجَحِيمِ ⑪

ثُمَّ يُقَالُ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ ⑫

كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْأَبْرَارِ لَفِي عَلَيِّنَ ⑬

وَمَا أَدْرَاكَ مَا عَلَيِّنَ ⑭

كِتَابٌ مَرْقُومٌ ⑮

يَشْهَدُهُ الْقُقَرَاءُ ⑯

إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ ⑰

૧. ‘સિજજન’, જેમાં કરણીની નોંધ રાખવામાં આવે છે જેનો સંબંધ આવનારા જીવન સાથે છે. સિજજનનો શાબ્દિક અર્થ ‘એક સાખત વસ્તુ’, ‘આવેશયુક્ત’, કડક, અખંડ, લાંબા સમય પર્યંત ચાલનારું, વિસ્તૃત.

૨. ‘ઈલીયીન’ય કેટલાક આલીમોના અભિપ્રાયમાં આ શબ્દ ‘અલા’થી નીકળ્યો છે જેનો અર્થ ‘મૂલંદ’ છે, જેથી ઈલીયીનથી બેહદ ઉચ્ચો દરજ્જો ગણાય છે.

૩. ‘મુકર્રબીન’ અલ્લાહનો કુર્બ, નજદિકી પ્રાપ્ત કરનારા નેક લોકો, ફરિશ્તાઓ.

૨૪. આસનો ઉપર બેસી (જન્નતના) નજારા જોઈ રહ્યા હશે.

૨૫. તેમના ચેહરા ઉપરના ભાવોથી તેમના અંતઃકરણના આનંદને તું પારખી લઈશ.

૨૬. તેમને અકબંધ^(૪) નિર્ભેળ^(૫) પીણું પાવામાં આવશે.

૨૭. જેની મોહર કસ્તુરીની હશે જેથી તેના અભિલાષીઓ તેની આશા અવશ્ય રાખશેજ.

૨૮. અને તેમાં તસ્નીમની^(૬) મહેક હશે,

૨૯. આ ઝરણામાંથી (અલ્લાહના) મુકર્રબ બંદાઓ પીશે.

૩૦. ગુનાહગાર લોકો (દુનિયામાં) મોમિનોનું હાસ્ય ઉડાવતા રહેતા;

૩૧. અને જ્યારે (મોમિનો) તેમની પાસેથી પસાર થતા તો તેઓ એકબીજાને ઈશારા કરતા.

૩૨. અને જ્યારે તેઓ પોતાના ઘરો તરફ પાછા ફરતા ત્યારે ખૂબ બડાઈઓ મારતા હતા;

૩૩. અને તેઓ જ્યારે (પણ) મોમિનોને જોતા તો કહેતા 'આ ખરેખર બહેકી ગયેલા લોકો છે.'

૩૪. જોકે તેમને (મોમિનો)ના નિગેહબાન નથી નીમવામાં આવ્યા.

૩૫. માટે આજના દિવસે મોમિનો કાફરોનું હાસ્ય ઉડાવશે,

૩૬. (અને) આસનો ઉપર બેસી, (તેમની દુર્દશાનો તમાશો) જોતા હશે.

૩૭. (કહેશે) 'શું કાફરોને તેમની કરણીનો (આ) યોગ્ય બદલો નથી ચૂકવવામાં આવ્યો?'

(રુકૂઅ-૧)

عَلَى الْأَرَائِكِ يَنْظُرُونَ ﴿٢٤﴾

تَعْرِفُ فِي وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ النَّعِيمِ ﴿٢٥﴾

يُسْقَوْنَ مِنْ رَحِيقٍ مَخْتُومٍ ﴿٢٦﴾

خِتَمُهُمْ وَسُكَّ وَفِي ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ ﴿٢٧﴾

وَمِزَاجُهُمْ مِنْ تَسْنِيمٍ ﴿٢٨﴾

عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا الْمُقَرَّبُونَ ﴿٢٩﴾

إِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا كَانُوا مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا

يَضْحَكُونَ ﴿٣٠﴾

وَإِذَا مَرُّوا بِهِمْ يَتَغَامَزُونَ ﴿٣١﴾

وَإِذَا انْقَلَبُوا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ انْقَلَبُوا فَكِهِينَ ﴿٣٢﴾

وَإِذَا رَأَوْهُمْ قَالُوا إِنَّ هَٰؤُلَاءِ لَضَالُّونَ ﴿٣٣﴾

وَمَا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ حَفِظِينَ ﴿٣٤﴾

فَالْيَوْمَ الَّذِينَ آمَنُوا مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ ﴿٣٥﴾

عَلَى الْأَرَائِكِ يَنْظُرُونَ ﴿٣٦﴾

هَلْ ثَوَابَ الْكُفَّارِ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿٣٧﴾

૪. 'અકબંધ' સીલડ, જેમાંથી કોઈએ પીધું ન હોય, એકું ન હોય તે.

૫. 'નિર્ભેળ' સ્વચ્છ, નિર્મળ ભેળસેળ વગરનું.

૬. 'તસ્નીમ' નેક લોકોને જન્નતમાં મળનારું બેહદ સ્વાદિષ્ટ પીણું.

سُورَةُ الْاِنْشِقَاقِ مَكِّيَّةٌ (۸۴)

અલ-ઈનશિકાક

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. જ્યારે આકાશ કાટી પડશે. ^(૧)

૩. અને તે ^(૨) પોતાના પરવરદિગારના હુકમનું પાલન કરશે જે તેના ઉપર લાઝિમ છે.

૪. અને જ્યારે ઝમીનને સપાટ કરી દેવામાં આવશે.

૫. અને તેમાં જે હશે (સઘળું) તે કાઢી બહાર ફેંકી દેશે (અને) ખાલી થઈ જશે; ^(૩)

૬. અને તે પોતાના સર્જનહારના હુકમોનું પાલન કરશે જે તેના ઉપર લાઝિમ છે—

૭. હે (પામર) માનવી, નિઃસંદેહ તું તારા પાલનહાર પાસે પહોંચવા માટે બેહદ પરિશ્રમ કરી રહ્યો છે; અને તું તેને મળીનેજ રહીશ.

૮. પછી જેના જમણા હાથમાં તેનું આમાલનામું (કર્મનોંધ) આપવામાં આવશે.

૯. તેની પાસેથી હળવો હિસાબ લેવામાં આવશે.

૧૦. અને તે ખુશ થતો પોતાના પરિવાર તરફ પાછો આવશે.

૧૧. પરંતુ જેનું આમાલનામું (કર્મનોંધ) તેની પીઠ પાછળ આપવામાં આવશે,

૧૨. તે પોતાના સર્વનાશની ઈચ્છા કરશે.

૧૩. અને તે ધગધગતી આગમાં જઈ પડશે.

૧૪. બેશક, પહેલાં (દુનિયામાં) તે પોતાના પરિવારમાં ખુશ હતો.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ ②

وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ③

وَإِذَا الْأَرْضُ مُدَّتْ ④

وَأَلْقَتْ مَا فِيهَا وَتَخَلَّتْ ⑤

وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ⑥

يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَىٰ رَبِّكَ كَدْحًا ⑦

فَمُلقِيهِ ⑧

فَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ ⑨

فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا ⑩

وَيَنْقَلِبُ إِلَىٰ أَهْلِهِ مَسْرُورًا ⑪

وَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ وَرَاءَ ظَهْرِهِ ⑫

فَسَوْفَ يَدْعُوا ثُبُورًا ⑬

وَيَصْلَىٰ سَعِيرًا ⑭

إِنَّهُ كَانَ فِي أَهْلِهِ مَسْرُورًا ⑮

૧. તમામ આસમાની નિશાનો ઝાડેર થઈ જશે. આ આખર ઝમાનાનું ચિત્ર છે.

૨. પ્રત્યેક જીવનું વક્ષ પોતાના પાલનહાર તરફ હશે.

૩. ઝમીન તેમાં દટાએલા ખજાના બહાર કાઢી નાખશે.

૧૫. બેશક, તે સમજતો હતો કે તેને પાછું ફરવું નહિ પડે.

૧૬. બલકે, તેનો સર્જનહાર તેને સારે પેઠે જોઈ રહ્યો છે.

૧૭. હું સંધ્યાની લાલીને સાક્ષી રાખું છું.

૧૮. અને રાતને (પણ) અને તે (વસ્તુઓ)ને જેને તે ઢાંકી દે છે.

૧૯. અને પૂનમના ચાંદને^(૪) પણ (સાક્ષી રાખું છું),

૨૦. કે બેશક તમે એક બાદ બીજી સ્થિતિમાંથી પસાર થશો.^(૫)

૨૧. છતાં આ લોકોને શું થઈ ગયું છે કે તેઓ ઈમાન નથી લાવતા?

૨૨. અને જ્યારે તેમને કુરઆન વાંચી સંભળાવવામાં આવે છે તો તેઓ સિજદામાં નથી પડી જતા?

૨૩. ઊલટું કાફરો તેને અસત્ય ઠરાવે છે.

૨૪. અને અલ્લાહ ખૂબ જાણે છે જે તેમણે (પોતાના દીલોમાં) છૂપાવી રાખ્યું છે.^(૬)

૨૫. માટે તેમને દુઃખદાયક અઝાબની ચેતવણી આપી દે.

૨૬. પરંતુ જે લોકો ઈમાન લાવ્યા અને જેમણે સદાચારો કર્યા, તેમના માટે સવાબનો અંતજ નથી.

(રુકૂઅ-૧)

إِنَّهُ كَانَ أَنْ لَنْ يَحُورَ ۝

بَلَىٰ إِنَّ رَبَّهُ كَانَ بِهِ بَصِيرًا ۝

فَلَا أُقْسِمُ بِالشَّفَقِ ۝

وَاللَّيْلِ وَمَا وَسَقَ ۝

وَالْقَمَرِ إِذَا اتَّسَقَ ۝

لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا عَنْ طَبَقٍ ۝

فَمَا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ۝

وَإِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنُ لَا يَسْجُدُونَ ۝

بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا يَكْذِبُونَ ۝

وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُوعُونَ ۝

فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ۝

إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ

أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ۝

سُورَةُ الْبُرُوجِ مَكِّيَّةٌ

અલ-બુરજ

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝

૪. પૂનમનો ચાંદ

૫. મુસ્લિમોને એક બાદ બીજી પરિસ્થિતિમાંથી પસાર થવું પડશે.

૬. કાફરોના દીલોમાં જે કંઈ છુપાએલું છે તે અલ્લાહના ઈલ્મમાં છે. અલ્લાહ તેનાથી બેખર નથી.

૨. મને બુરૂજોવાળા^(૧) આકાશના સોગંદ છે.
૩. અને તે દિવસના^(૨) (પણ) જેનો વાયદો આપવામાં આવ્યો છે.
૪. અને તે સાક્ષીઓ^(૩) તથા તે જેની સાક્ષી આપવામાં આવી છે (તેમના સોગંદ છે).
૫. (કે) ખાઈવાળાઓ^(૪) ઉપર લા'ન ત પડે.
૬. બળતણના પૂરવઠાથી બળની આગ^(૫).
૭. જેના કાંઠે તેઓ^(૬) બેઠા હતા,
૮. અને તેમણે જે મોમિનો સાથે કર્યું હતું તેના તેઓ પોતે સાક્ષી^(૭) હતા.
૯. અને મોમિનો સાથે તેમને એટલા માટેજ નંકરત હતી કે તેઓ સર્વ સમર્થ, સર્વ તા'રીફને લાયક અલ્લાહ પર ઈમાન લાવ્યા હતા,

وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ ۝
وَالْيَوْمِ الْمَوْعُودِ ۝
وَشَاهِدٍ وَمَشْهُودٍ ۝
قَبْلِ أَصْحَابِ الْأُخُودِ ۝
النَّارِ ذَاتِ الْوُودِ ۝
إِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ ۝
وَهُمْ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ ۝
وَمَا نَقَبُوا مِنْهُمْ إِلَّا أَن يُؤْمِنُوا بِاللهِ الْعَزِيزِ
الْحَبِيدِ ۝

૧. 'મુજજદીદો' અથવા ઈસ્લામી આસમાનના આર સિનારાઓ સૂર્યોસ્ત થયા પછી આસમાનને ઝળહળાવું રાખશે, અર્થાત ઈસ્લામની પહેલી ત્રણ સદીઓ પછી દુનિયાભરમાં અંધેર ફેલાઈ જશે ત્યારે એક મુજજદીદ પ્રગટ થશે અને ઈસ્લામની, કુસ્માનની તથા અલ્લાહના મુકદ્દસ રસૂલની સાક્ષી આપશે.

૨. આ 'વાયદાનો દિવસ' મહેદીના ઝાઢેર હોવાનો સમય છે જ્યારે ઈસ્લામ ફરી સજીવન થશે. અલ્લાહ સાથે મુલાકાતનો દિવસ પણ આ થઈ શકે છે.

૩. અલ્લાહનો પ્રત્યેક રસૂલ, સુધારક અથવા ઉપદેશક 'સાક્ષી' ગણાય છે જે સચ્ચાઈની તથા અલ્લાહની હસ્તીની સાક્ષી આપે છે. આ સૂરાહનો ધ્યાનપૂર્વક અભ્યાસ કરવાથી એવું જ સાબિત થાય છે. હદીસોની વિગતના આધારે ૧૪મી સદીમાં ઝાઢેર થનારા મહેદી માટે અહીં સાક્ષીના શબ્દનો ઉપયોગ થયો છે, જે સાક્ષીની સાક્ષી આપનાર એક સાક્ષીના સોગંદનો ઉલ્લેખ છે, અહીં તેનો ભાવાર્થ એવો થાય કે તે લોકોના પણ સોગંદ છે જે સાક્ષીના સાક્ષી છે. આંહારત સ.અ.સ.ના સાક્ષીઓમાંનો એક સાક્ષી મહેદી પણ છે.

૪. 'ખાઈઓવાળા' મક્કાની ફતેહમાં પરાજય પામેલા દુશ્મનોના અંજામ વિશે આગાહી હતી જે જંગે અદરમાં પૂરી થઈ હતી.

૫. અમુક ઈતિહાસકારો તથા વિવેચકોના અભિપ્રાયમાં આ તે આગ છે જેમાં યમનના યહૂદી રાજા જૂ નુવાસે ઈસાઈઓને જીવતા જલાવી દીધા હતા; અને અમુકના મંતવ્યમાં ખાલીવના રાજા ખૂષ્તેનસરે ઈસરાઈલીઓને અગ્નિકૂંડમાં હોમી જલાવી નાખ્યા હતા તે આગ છે (ડાનીએલ ૩ આ. ૧૯ થી ૨૨) જોકે આ આયત દરેક સમયના નબીઓના વિરોધીઓને બહુજ અંધબેસતી આવે છે અને આ પછીની અમુક આયતોમાં મસિહ મોઉદ (મહેદી)ના વિરુદ્ધ ભવિષ્યમાં કે આખરતમાં ઊભા કરવામાં આવનારા તૂકાનો અને ભયંકર પરિસ્થિતિઓ તરફ ઈશારો કરવામાં આવ્યો છે.

૬. સત્યના દુશ્મનો નેક લોકોના વિરોધમાં સતત આગ ભડકાવીને બેઠા હોય છે.

૭. આશ્ચર્યની વાત છે કે આ વિરોધીઓ પોતાના મનમાં તે અત્યાચારોને સમજતા હોવા છતાં ઝૂલ્મ

૧૦. જે આકાશો તથા પૃથ્વીની બાદશાહીનો માલિક છે અને તે પ્રત્યેક વસ્તુ ઉપર સાક્ષી છે.

૧૧. જે લોકો ઈમાન લાવનારા પુરુષો અને ઈમાન લાવનારી સ્ત્રીઓ ઉપર સીતમ ગુઝારે છે અને તૌબાહ નથી કરતા, તેમના માટે જહન્નમનો અઝાબ છે અને તેમના માટે દિલ જલાવનારો અઝાબ છે.

૧૨. પરંતુ જે લોકો ઈમાન લાવ્યા અને જેમણે નેક કામો કર્યા, તેમના માટે એવા બગીચાઓ છે જેમની વચ્ચેથી ઝરણાં વહે છે. આ એક ભવ્ય સફળતા છે.

૧૩. બેશક, તારા પરવરદિગારની પકડ બેહદ સખત છે.

૧૪. તે જ પ્રથમ પેદા કરનાર છે અને તેજ છે પુનઃસર્જન કરનાર;

૧૫. અને તેજ બક્ષણહાર છે, તેજ બેહદ સ્નેહાળ છે.

૧૬. તે અર્શનો માલિક છે, બૂલંદ શાનવાળો (૮) છે.

૧૭. તે જે ધારે તે કરનારો છે.

૧૮. શું તને તે લશ્કરો (ની દુર્દશાના) સમાચાર મળ્યા?

૧૯. ફિરઝોન તથા સમૂદના? (૯)

૨૦. હકીકતમાં ઈમાન ન લાવનારાઓ માત્ર (સચ્ચાઈને) જૂઠી ઠરાવવામાં જ પ્રયત્નશીલ રહે છે.

૨૧. પરંતુ અલ્લાહ તેમને આગળથી તથા પાછળથી ઘેરી લે છે.

૨૨. બલ્કે, આ બેહદ ઈઝતવાળું કુરઆન છે.

૨૩. (જે) 'લવ્હે' (૧૦) મેહફૂઝ'માં (અંકિત થયેલું) છે.

(રુકૂઅ-૧)

الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ۝

إِنَّ الَّذِينَ فَتَنُوا الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا فَلَهُمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَلَهُمْ عَذَابُ الْحَرِيقِ ۝ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْكَبِيرُ ۝

إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيدٌ ۝

إِنَّهُ هُوَ يُبْدِي وَيُعِيدُ ۝

وَهُوَ الْغَفُورُ الْودُودُ ۝

ذُو الْعَرْشِ الْمَجِيدُ ۝

فَعَالٌ لَبِيبٌ ۝

هَذَا آتَاكَ حَدِيثُ الْجُنُودِ ۝

فِرْعَوْنَ وَثَمُودَ ۝

بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي تَكْذِيبٍ ۝

وَاللَّهُ مِنْ وَرَائِهِمْ مُحِيطٌ ۝

بَلْ هُوَ قُرْآنٌ مَجِيدٌ ۝

فِي لَوْحٍ مَحْفُوظٍ ۝

કરવામાં લગીરેક અચકાતા નથી.

૮. 'ગૌરવશાળી', 'બૂલંદ મરતબાવાળો'.

૯. 'તેમની પ્રયંડ ગણાતી શકિતઓ પળવારમાં હતી ન હતી થઈ ગઈ.'

૧૦. 'સુરક્ષિત તખ્તીઓ ઉપર કોતરાયેલું છે.'

سُورَةُ الطَّارِقِ مَكِّيَّةٌ

(૧૧)

અલ-તારિક

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. આસમાન તથા પ્રાતઃકાળના^(૧) તારાની કસમ!

૩. અને તું શું જાણે કે પ્રાતઃકાળનો તારો શું છે?

૪. તે આંખોને આંજી નાખનારા પ્રકાશવાળો તારો છે—

૫. કોઈપણ એવો જીવ નથી જેના ઉપર એક રાખવાળો ન નીમવામાં આવ્યો હોય.

૬. માટે ઈન્સાને વિચાર^(૨) કરવો જોઈએ કે તેને કઈ વસ્તુમાંથી પેદા કરવામાં આવ્યો છે.

૭. તેને વછુટના પાણી (વીર્ય)માંથી પેદા કરવામાં આવ્યો છે,

૮. જે પીઠ અને છાતીની પાંસળીઓ વચ્ચેથી સ્ખલિત થાય છે.^(૩)

૯. બેશક તે તેને ફરી (જીવંત કરી) લાવવાની શક્તિ પણ રાખે છે—

૧૦. જે દિવસે (અંતઃકરણના) ભેદોને ઉઘાડા કરી દેવામાં આવશે.

૧૧. ત્યારે તેનામાં કોઈ શક્તિ નહિ હોય ન કોઈ તેનો મદદગાર હશે.

૧૨. તે વારંવાર વરસનાર વાદળાની કસમ!

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالسَّمَاءِ وَالطَّارِقِ ①

وَمَا أَدْرَاكَ مَا الطَّارِقُ ②

الَّتَجْمُرُ النَّاقِبُ ③

إِنْ كُلُّ نَفْسٍ لَّمَّا عَلَيْهَا حَافِظٌ ④

فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ مِمَّ خُلِقَ ⑤

خُلِقَ مِنْ مَّاءٍ دَافِقٍ ⑥

يَخْرُجُ مِنْ بَيْنِ الصُّلْبِ وَالتَّرَائِبِ ⑦

إِنَّهُ عَلَى رَجْعِهِ لَقَادِرٌ ⑧

يَوْمَ تُبْلَى السَّرَائِرُ ⑨

فَنَالَهُ مِنَ قُوَّةٍ وَلَا نَاصِرٍ ⑩

وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الرَّجْعِ ⑪

૧. અંધારી રાતના છેડે પ્રકાશી ઉઠનારો તારો. પરોઢના અંધકારને ભેદનારો તારો. તમામ દુનિયા ઉપર ફરી વળેલા અંધકારમાં પ્રાતઃકાળના તારાનું ઝળહળી ઉઠવું. જહાલત તથા કુફ્રા અંધકારને દૂર કરવા માટે આંહજરત સ.અ.સ. એક પ્રકાશમય તારાનું રૂપ લઈ પ્રગટ થયા.

૨. અલ્લાહ તરફથી આવેલી સચ્ચાઈનો ઈન્કાર કરવા પહેલાં ઈન્સાને પોતાની ઐકાતનું પરિણામ કરવું જોઈએ કે તે પામર જીવનું મૂલ્ય શું છે?

૩. 'પીઠ તથા છાતીની પાંસળીઓ' અર્થાત પિતાના વીર્યમાંથી ઉત્પન્ન થવું અને માતાના સ્તનથી પોષણ લેવું હકીકતમાં ઈન્સાનની પેદાઈશ તથા પરવરિશ સ્ખલિત થતા પ્રવાહીઓમાંથી થઈ, અને તેને પ્રત્યેક કુદરતી શક્તિઓ આપી શારીરિક, માનસિક તથા રૂહાની વિકાસ કરવાની પ્રેરણા આપવામાં આવી પરંતુ, જો ઈન્સાન તે સગવડતાનો સદુપયોગ નહિ કરે તો પતનની ઊંડી ખીણમાં જઈ પડશે.

૧૩. અને ઉત્પાદન સમયે કાટની ઝમીનની (પણ),

૧૪. કે આ (કુરઆન) નિર્ણય^(૪) આપનારું કલામ છે.

૧૫. અને (કોઈ) નિરર્થક વાણી નથી.

૧૬. બેશક, તેઓ પોતાની એક તદબીર વિચારે છે,

૧૭. અને હું પણ એક તદબીર બનાવું છું.

૧૮. માટે (હે રસૂલ) કાફરોને થોડી મોહલત આપ (અને) તેમને થોડા સમય માટે છોડી દે.

(રુકૂઅ-૧)

وَالْأَرْضِ ذَاتِ الصَّدْعِ ۝

إِنَّهُ لَقَوْلُ فَصْلٍ ۝

وَمَا هُوَ إِلَّا هَزْلٌ ۝

إِنَّهُمْ يَكِيدُونَ كَيْدًا ۝

وَإَكِيدُ كَيْدًا ۝

فَيَهْلِكُ الْكَافِرِينَ آمَهُلَّهُمْ رُويًا ۝

سُورَةُ الْأَعْلَى مَكِّيَّةٌ (۸۴)

અલ-આ'લા

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. (હે રસૂલ) તારા બૂલંદ શાનવાળા રબની તસ્બીહ કર.

૩. જે ખામી રહિત સર્જનો કરે છે.

૪. જે (આવશ્યકતા અનુસાર) રૂપ આપે છે, હિદાયત બક્ષે છે.

૫. જે ઘાસચારો (લીલોતરી) ઉત્પન્ન કરે છે.

૬. પછી તેને કાળો કચરો^(૧) બનાવે છે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝

سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى ۝

الَّذِي خَلَقَ فَسَوَّى ۝

وَالَّذِي قَدَّرَ فَهَدَى ۝

وَالَّذِي أَخْرَجَ الْمَرْعَى ۝

فَجَعَلَهُ غُثَاءً أَحْوَى ۝

૪. આ સૂરાહમાં દર્શાવવામાં આવેલી દલીલોથી કુરઆને મજહદ એક કૈસલો આપનારી કિતાબ સાબિત થાય છે કારણ કે તેમાં પ્રત્યેક આવશ્યકતાઓની ચર્ચા તથા તેના ઉપાયો જણાવવામાં આવ્યા છે. અન્ય મજહબી કિતાબોમાં માનવજીવનને લાગતી ગંભીર સમસ્યાઓનો કોઈ ઈલાજ દર્શાવવામાં નથી આવ્યો, પરંતુ કુરઆન મજહદમાં સમગ્ર સૃષ્ટિને લાગતા-વળગતા કેવા પણ ગંભીર પ્રશ્નો હોય, તેના ખુલાસા આપવામાં આવ્યા છે.

૧. ઈન્સાનની હંગામી જરૂરીયાતોને પૂરી કરનારી વસ્તુઓનું અસ્તિત્વ ટૂંકુ હોય છે તેની જરૂરત પૂરી થઈ ગયા પછી તેમાં સડો થઈ તે નાબૂદ થઈ જાય છે. આ સિદ્ધાંતના આધાર ઉપર પહેલાના મજહબોની શરિયતો તે સમયના લોકોની સંજોગો પ્રમાણેની આવશ્યકતાઓને પૂરી કરી બાદ તેમાં સડો પેસી ગયો અને સંજોગોવશાત તેમનો અંત આવતો રહ્યો.

૭. અમે તને કુરઆન યાદ કરાવશું તું (જેને) કદીપણ ભૂલીશ નહિ. ^(૨)

૮. સિવાય તે કે જે અલ્લાહ યાદે, બેશક તેજ જાણે છે જે જાહેર છે, અને જે છૂપાએલું છે.

૯. અને અમે તને સર્વ સગવડો પૂરી પાડશું. ^(૩)

૧૦. માટે તું લોકોને નસિહત આપતો રહે, (બેશક) નસિહત બેહદ લાભકારક (વસ્તુ) છે.

૧૧. જે (અલ્લાહથી) ડરતો રહેશે તે વહેલો નસિહત પકડશે;

૧૨. પરંતુ જે અભાગીઓ હશે તેજ તેનાથી દૂર ભાગશે,

૧૩. (અને) ધગધગતી આગમાં જઈ પડશે.

૧૪. જેમાં ન તો તે મરશે ન જીવી શકશે.

૧૫. ખરેખર, તેજ સક્ષણ થશે જે પોતાને (શિર્કથી) પાક રાખશે.

૧૬. અને પોતાના પરવરદિગારને યાદ કરતો રહેશે અને નમાઝ પઢતો રહેશે.

૧૭. પરંતુ તમે આ દુનિયાના જીવનને પસંદગી આપો છો,

૧૮. જ્યારે આખેરત તેનાથી બેહતર છે, અને સદા કાયમ રહેનારી છે.

૧૯. બેશક, આજ નસિહત પહેલાંની કિતાબોમાં પણ હતી,

૨૦. જે ઈબ્રાહીમ અને મૂસાની કિતાબો હતી.

(રુકૂઅ-૧)

سُنْقُرُكَ وَلَا تَنْسَى ۝

إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ إِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ وَمَا يَخْفَى ۝

وَيُبَشِّرُكَ لِلْيُسْرَى ۝

فَذَكِّرْ إِنْ نَفَعَتِ الذِّكْرَى ۝

سَيَذَكِّرُكَ مَنْ يُخَشَى ۝

وَيَتَجَبَّبَهَا الْأَشْقَى ۝

الَّذِي يَصِلُ النَّارَ الْكُبْرَى ۝

ثُمَّ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَى ۝

قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى ۝

وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى ۝

بَلْ تُؤْثِرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ۝

وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ وَأَبْقَى ۝

إِنَّ هَذَا لَفِي الصُّحُفِ الْأُولَى ۝

صُحُفِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى ۝

૨. 'મનુષ્ય માત્ર ભૂલને પાત્ર'ની કહેવાત પ્રમાણે આંહારત સ.અ.સ. રોજિંદા જીવનની ઘણી આબતોમાં અવારનવાર ભૂલ કરતા હશે પરંતુ અલ્લાહે આપને એટલું શાણપણ આપ્યું હતું કે આપ અભણ હોવા છતાં આપના ઉપર કમે કમે ઊતારવામાં આવેલી લાંબી સૂરાહ આપની સ્મરણશક્તિ ઉપર અંકિત થઈ જતી હતી. આપ કદીપણ તેમના કોઈ ભાગને ભૂલી ગયા હોય કે તે વિશે આપને કદીપણ સમજદાર થઈ હોય તેવું કદાપિ નથી અન્યું.

૩. કુરઆને મજીદના નિયમો વ્યક્તિગત ઈચ્છાઓ ઉપર આધારિત નથી પરંતુ તેમનો આધાર શાણપણ તથા સમજદારી ઉપર છે જે હકીકતોના આધાર ઉપર કુરઆને મજીદ શીખવું અને તેના ઉપર અમલ કરવું સહેલું થઈ જાય છે.

سُورَةُ الْغَاشِيَةِ مَكِّيَّةٌ (٨٨)

અલ-ગાશિયાહ

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. શું તે ઘેરીલેનારી^(૧) (ક્યામત)ના તને સમાચાર પહોંચ્યા છે?

૩. તે દિવસે (કેટલાકના) ચેહરા ઊતરેલા હશે.

૪. થાકેલા, કંટાળેલા,

૫. (તેઓ) ધગધગતા અગ્નિમાં દાખલ થશે.

૬. (અને) તેમને ઉકળતા પાણીના ઝરામાંથી પાણી પાવામાં આવશે;

૭. તેમને કાંટાળા થોર સિવાય ખાવા માટે બીજું કંઈ નહિ મળે.

૮. જે ન તો પૌષ્ટિક હશે, ન તે ભૂખ મટાળશે.

૯. (અને કેટલાક) ચેહરા તે દિવસે પ્રકુલ્લિત હશે,

૧૦. (તેઓ) પોતાની મહેનત ઉપર ખુશ હશે,

૧૧. (તેઓ) ઊંચી જગ્યામાં આવેલા બગીચામાં હશે.

૧૨. જ્યાં તું કોઈ અસભ્ય વાત નહિ સાંભળે;

૧૩. ત્યાં (નિર્મળ) ઝરાણું વહેતું હશે,

૧૪. ત્યાં ઊંચા આસનો હશે,

૧૫. અને પીણાની સુરાઈઓ વ્યવસ્થિત ગોઠવેલી હશે,

૧૬. અને હારબંધ તકીયા મૂકેલા હશે.

૧૭. અને ગાલીયા બીછાવેલા હશે.

૧૮. શું તેઓ ઊંટોને^(૨) નથી જોતા કે તે કેવા બનાવવામાં આવ્યા છે?

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ

وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ خَاشِعَةٌ

عَامِلَةٌ تَأْبِتُ

تَصْلُ نَارًا حَامِيَةً

تُسْقَى مِنْ عَيْنٍ أَنِيَّةٍ

لَيْسَ لَهُمْ طَعَامٌ إِلَّا مِنْ ضَرِيعٍ

لَا يُسِينُ وَلَا يُغْنِي عَنْهُمْ جُوعٌ

وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ تَأْمِنَةٌ

تُسْعِيهَا رَاضِيَةً

فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ

لَا تَسْمَعُ فِيهَا لَاغِيَةً

فِيهَا عَيْنٌ جَارِيَةٌ

فِيهَا سُرُرٌ مَرْفُوعَةٌ

وَأَكْوَابٌ مَوْضُوعَةٌ

وَنَارٌ مِصْفُوقَةٌ

وَزَرَابِيُّ مَبْثُوثَةٌ

أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ

૧. 'ન્યાયનો દિવસ' ક્યામત એક ભયાનક આક્રમક દિવસ હશે. મક્કામાં સાત વર્ષ સુધી પડેલા દુકાળના સમયને પણ આંહારત સ.અ.સ.એ કુસ્આન મજદમાં 'ગાશિયાહ'ની ઉપમાં આપી છે.

૨. ઊંટો પોતાના માલિક પાછળ કેવા હારબંધ વાંધાવચક રહિત ચાલતા રહે છે, અને દિવસો સુધી પાણી વગર સખત તાપમાં રેતી ઉપર ચાલતા રહે છે. મોમિનોએ તેમની પાસેથી બોધ લઈને પોતાનું રૂડાની સફર પૂરું કરવું જોઈએ.

૧૯. અને આકાશને (પણ), તે કેવું ઊંચું અલ્હર રાખવામાં આવ્યું છે?

૨૦. અને પર્વતોને^(૩) (પણ), તે કેવા જડી દેવામાં આવ્યા છે?

૨૧. અને ઝમીનને (પણ), તે કેવી રીતે પાથરવામાં^(૪) આવી છે?

૨૨. માટે (હે રસૂલ) તું નસિહત આપતો રહે; તું તો માત્ર નસિહત આપનારો છે.

૨૩. તું તેમનો રખવાળો નથી.

૨૪. પરંતુ જે મોઢું ફેરવી બેશે અને ઈન્કાર કરશે,

૨૫. તેને અલ્લાહ ભારે અઝાબ આપશે.

૨૬. બેશક, તેમને અમારીજ તરફ પાછું આવવાનું છે.

૨૭. ત્યારે તેમનો હિસાબ લેવાનું કામ અમારું છે.

(રુકૂઅ-૧)

وَالِى السَّمَاءِ كَيْفَ رُفِعَتْ^{دَقَّة} ⑩

وَالِى الْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ^{دَقَّة} ⑪

وَالِى الْأَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ^{دَقَّة} ⑫

فَذَكِّرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكِّرٌ ⑬

لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيِّرٍ ⑭

إِلَّا مَنْ تَوَلَّى وَكَفَرَ ⑮

فَيُعَذِّبُهُ اللَّهُ الْعَذَابَ الْأَكْبَرَ ⑯

إِنَّ إِلَيْنَا إِيَابَهُمْ ⑰

ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُمْ ⑱

سُورَةُ الْفَجْرِ مَكِّيَّةٌ (અલ-ફજર) ૧-૨૦

અલ-ફજર

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. મને આ સવારની^(૧) કસમ છે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

وَالْفَجْرِ ②

૩. આયત ૧૮ થી ૨૦માં મોમિનો માટે ઘણો બોધ સમાજેલો છે. ઊંટ જેવી સહનશીલના આકાશ જેવા બૃહદ વિચારો પર્વતો જેવી મક્કમતા અને દ્રઢનિશ્ચય જેવા સદગુણો કેળવે.

૪. ધરતી જેવી વિનમ્રતા અપનાવે.

૧. આ સવાર બેશક તે સવાર છે જ્યારે આંહારત સ.અ.સ.ને મક્કામાં કરવામાં આવેલી સનામણીના પરિણામે આપે મદીનામાં થોડો સમય વિતાવ્યો હતો, તેના પછીની મક્કાની ફતેહની સવાર હતી. આ એક મહત્વનો બનાવ હતો જેની ભવિષ્યવાણી આ સૂરાહમાં કરવામાં આવી છે. આ સૂરાહનો ભાવાર્થ આ પ્રમાણે છે 'મને તે ફતેહમય સવારના સોગંદ છે, અને તે દસ અંધકારમય રાતો (વર્ષો)ના સોગંદ છે, અર્થાત દસ અંધેર પ્રસરાવતા વર્ષ ત્રણ વર્ષની સુખમય સ્થિતિ પછીના સોગંદ છે અને તે રાત (નો અંધકાર) જ્યારે વિદાય થતો હશે તે પ્રકાશના સમયની સોગંદ છે. શું દાનેશમંદ લોકો માટે આ ભવિષ્યવાણીને સમજી લેવું સહેલું નથી. 'આદની કોમની હાલત પણ એવીજ હતી. આદના લોકોની હાલત જેવીજ આ મક્કાના લોકોની અને ઈરમના કબીલાનો પ્રભાવ કારગરી તથા તેમની દોલત તેમના કંઈ કામમાં ન આવી. આ આગાહીઓ કેવી રીતે પૂરી થઈ? ઈતિહાસ તેનો સાક્ષી છે, જેની વિગત નીચે પ્રમાણે છે.

૩. અને (તે) દસ રાતોની^(૨) (પણ)
 ૪. અને શક્ય (બેકી)ના તથા વિતર
 (એકી)ની^(૩)
 ૫. અને રાતના (પણ) જ્યારે તે વિદાય થઈ રહી
 હોય છે.

૬. શું સમજદારી રાખનારા લોકો માટે આ
 સંગીન દલીલ નથી?

૭. શું તું નથી જાણતો કે તારા પરવરદિગારે
 આદ (ની કોમ) સાથે કેવો વહેવાર કર્યો હતો?

૮. (અને) ઈરમ (ના કબીલાવાળા સાથે), જે
 ભવ્ય ઈમારતોના માલિક હતા,

૯. તેમના જેવા કોઈ બીજા આ પ્રદેશોમાં પેદા
 કરવામાં નથી આવ્યા.

૧૦. અને સમૂદ (સાથે પણ અમે શું વહેવાર કર્યો
 હતો) જેમણે ખડકોને કોતર્યા હતા,

૧૧. અને ફિરયોન (સાથે પણ) જે વિશાળ
 છાવણીઓનો માલિક હતો?

وَكَيْالٍ عَشْرِ ۝
 وَالشَّفْعِ وَالْوَتْرِ ۝
 وَاللَّيْلِ إِذَا يَسْرِ ۝

هَلْ فِي ذَلِكَ قَسَمٌ لِّذِي حِجْرِ ۝
 أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ ۝
 إِرْمَ ذَاتِ الْعِمَادِ ۝

الَّتِي لَمْ يُخْلَقْ مِثْلُهَا فِي الْبِلَادِ ۝
 وَثَمُودَ الَّذِينَ جَابُوا الصَّخْرَ بِالْوَادِ ۝
 وَفِرْعَوْنَ ذِي الْأَوْتَادِ ۝

ઈસ્લામની પહેલી ત્રણ સદીઓની જાહેજલાલી તથા ગૌરવ પછી દસ સદીઓની કફોડી સ્થિતિ વિશે આંહરત સ.અ.સ.એ અહીં વર્ણન કર્યું છે જે બુખારી કિતાબુ-લ-રીકાકમાં જેવામાં આવે છે. હિજરીની ત્રીજી સદીમાં એક તરફ સ્પેનના ઉમ્મીયીદ ખલીફાએ પોપને બગદાદના અબ્બાસી સામ્રાજ્ય વિરુદ્ધ સહકાર આપવાના કરારો કર્યા હતા ત્યારે બીજી તરફ બગદાદના ખલીફાએ રોમના સીઝર સાથે સ્પેનના ઉમ્મીયીદ ખલીફા વિરુદ્ધ કરારો કર્યા હતા ત્યારથી ઈસ્લામની પડતીનો પાયો નખાઈ ગયો હતો. આ પડતીની દસ સદીઓ પછી મહેદી તથા મસિહના ઉદયનો ઝમાનો આવવાનો પણ આ સૂરાહનો સંકેત હોઈ શકે છે. સારાંશે ત્રણ ફતેહમય સવાર ઈસ્લામની ત્રણ જાહેજલાલીની સદીઓ છે અને દસ અંધારી રાતો ઈસ્લામની પડતીની દસ ગોઝારી સદીઓ છે, જેના પછી ઈસ્લામના સૂર્યનો ફરી ઉદય નિશ્ચિત છે.

૨. આ દસ રાતો વિશે બીજા ઘણા મંતવ્યો છે જેમાંના થોડા નીચે પ્રમાણે છે.

(અ) હજજે કા'બાની પહેલી દસ રાતો, (બ) મુહર્રમની દસ રાતો (ત) રમઝાનની પહેલી દસ રાતો (ય) રમઝાનની, છેલ્લી દસ રાતો. જે આ ભાવાર્થ લેવામાં આવે તો તેમાં સવાર પણ દસ હોવી જોઈએ. જોકે દસ રાતો પછી એકજ સવાર આવે. હકીકતમાં આ રાતોનું વર્ણન 'અલ્-કારીક' 'મેટાફોરિકલ' રૂપમાં કરવામાં આવ્યું છે, ન કે દિવસ તથા રાતના સમયનું વર્ણન છે.

૩. બેકી તથા એકી વિશેના અમુક મતો નીચે પ્રમાણે છે.

(અ) એકીથી અલ્લાહ બેકીથી મખ્લૂક જે જોડાઓમાં સર્જવામાં આવી છે (ના સોગંદ).

(બ) બેકીથી નમાઝની બબ્બે તથા ચચ્યાર રકાતો અને એકીથી વિતરની ત્રણ રકાતો (ના સોગંદ).

સારાંશે અહીં વિવરણ નં. ૨ અને નં. ૩ ના સોગંદનો બાકીના આયતો સાથે સંબંધ સ્થાપિત નથી થતો અને પરાંણે સંબંધ જોડવાથી પણ તે આયતોનો કોઈ અર્થ નથી નીકળતો.

૧૨. તેણે શહેરોમાં ઉપદ્રવ મચાવ્યો હતો.

૧૩. અને ખૂરાઈઓની હદ બહાર ચાલ્યા ગયો હતો.

૧૪. અંતે તારા પરવરદિગારે દર્દનાક અઝાબને તેમના ઉપર છૂટો મૂક્યો. (૪)

૧૫. બેશક તારો પરવરદિગાર (નાફરમાનોની) તાકમાંજ છે.

૧૬. જ્યારે ઈન્સાનને તેનો પાલનહાર અજમાવે છે અને તેને આવી ને'મતો પ્રદાન કરે છે ત્યારે તે કહે છે, 'મારા પરવરદિગારે મારી આબરૂ વધારી દીધી' (૫)

૧૭. પરંતુ જ્યારે તેને કસોટીમાં નાખી તેની રોઝીમાં તંગી આપે છે ત્યારે તે કહી ઊઠે છે કે મારા પરવરદિગારે મારી ફજેતી કરી.

૧૮. હકીકતમાં તેમ નથી, તમે યનીમોને ગણકારતા (૬) નથી.

૧૯. અને તમે મોહતાજોને ખવરાવવા માટે એકબીજાને સલાહ નથી આપતા.

૨૦. અને તમે (બીજાના) વારસાની મિલકતોને પચાવી પાડો છો.

૨૧. અને તમે હદ ઉપરાંત દૌલતના મોહમાં પડી ગયા છો. (૭)

الَّذِينَ طَغَوْا فِي الْبِلَادِ ۖ

فَاَكْثَرُوا فِيهَا الْفَسَادَ ۖ

فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ عَذَابٍ ۖ

إِنَّ رَبَّكَ لَيَاُنْصَادُ ۝

فَإِذَا الْإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْتَلَاهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَ

نَعَّمَهُ ۖ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ ۝

وَإِذَا مَا ابْتَلَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ ۖ فَيَقُولُ

رَبِّي أَهَانَنِ ۝

كَلَّا بَلْ لَا تَكْرُمُونَ الْيَتِيمَ ۖ

وَلَا تَخْضَوْنَ عَلَىٰ طَعَامِ الْيَسْكِينِ ۖ

وَتَكْلُمُونَ الشَّرَآءَ أَكْلًا لَّئِيَّا ۖ

وَتُحِبُّونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّا ۝

૪. અલ્લાહે મોટી મોટી સલતનતો તથા સામ્રાજ્યોનો તેમના ગર્વ કરવાના કારણે વિનાશ કર્યો હતો, જેના અસંખ્ય દાખલાઓ ઈતિહાસમાં મોજૂદ છે. ન તેમની તાકત રહી, ન વશકરો, ન મહેલો, ન સોનું, ચાંદી ન તેમનો વૈભવ, બલ્કે તેમનું નામનિશાન પણ બાકી રહેવા ન પામ્યું.

૫. અલ્લાહ ઈન્સાનનું પારખું લેવા માટે તેના ઉપર ને'મતો તથા બરકતો વરસાવતો રહે છે અને ક્યારેક તેમની નેકીઓના બદલા તરીકે પણ તેમને નવાઝતો રહે છે. તેમને લાભ મળવાથી તે પોતાની બુદ્ધિબળ ઉપર અભિમાન કરવા લાગે છે (સૂ. ૨૮ આયત. ૭૯). પરંતુ જો કોઈ દુર્ભાગ્ય તેને ઘેરી લે, તો તેનો દોષ તેઓ અલ્લાહ ઉપર ઢોળી દે છે.

૬. અહીં યનીમોના માલની વ્યવસ્થા પ્રમાણિકતાથી કરવા ઉપરાંત જો યનીમો કોઈ મિલકતના વારસદાર ન હોય તો પણ તેમની ખબરચોરી, પરવરિશ, તા'લીમ તથા તેમની ભલાઈ પ્રત્યે બેદરકારી ન કરવાનો સખત હુકમ છે. ઈસ્લામમાં યનીમોના સંબંધમાં જવાબદારી ઉપર બહુજ ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે.

૭. આ આયતમાં ધનનો સંગ્રહ કરનારાઓને ચેતવવામાં આવ્યો છે કે માયાનો મોહ વિનાશના ખાડા તરફ ધસડી જાય છે. તંદુરસ્ત સમાજની ખૂનિયાદ દૌલતના સદુપયોગથીજ નાખી શકાય છે. ઈસ્મ તથા દૌલતને ઉન્નતિના કાર્યક્રમોમાં લગાવવામાં આવે જેથી ગરીબો માટે કામનો પ્રબંધ થાય અને દેશને હુન્નર ઉદ્યોગથી આર્થિક લાભ મળે. વ્યાજ વટાવના ધંધા, અને દૌલત સંઘરવાના કામો કરવા ઉપર ઈસ્લામમાં ખાસ આ કારણેજ પ્રતિબંધ નાખવામાં આવ્યો છે. તેના લીધે નાણું એક જગ્યાએ બંધાઈને ખૂંચી જાય છે, અને વેપાર ઉદ્યોગના વિકાસમાં નથી આવતું.

૨૨. યાદ રાખો, જ્યારે પૃથ્વીને ભાંગી ભૂકેા કરીને સપાટ કરી દેવામાં આવશે,

૨૩. અને તારો પરવરદિગાર આવશે, ત્યારે તેની સાથે ફરિશ્તાઓની કતારોની કતાર હશે;^(૮)

૨૪. અને તે દિવસે જહન્નમને નજીક લાવવામાં આવશે; ત્યારે ઈન્સાનને (બધું) સાંભરી આવશે. પરંતુ ત્યારે તેની યાદથી તેને શું લાભ થશે?

૨૫. તે કહેશે, 'હાથ, મેં જો મારા (આ) જીવન માટે (કંઈક ભલું) આગળ મોકલાવ્યું હોય તો કેવું સારું થાતે!'

૨૬. માટે તે દિવસે તે જેવી સજા આપશે, તેવી સજા આપનાર બીજો કોઈ નથી.

૨૭. અને તે જેવી ભીંસમાં^(૯) લેશે, તેવી ભીંસમાં લેનાર બીજો કોઈ નથી.

૨૮. (ત્યારે સફળ રૂહને કહેવામાં આવશે) 'હે સંતોષી જીવ,

૨૯. 'પોતાના સર્જનહારની શરણાગતિમાં આવી જા, તું (તેનાથી) ખુશ છે તે (તારાથી) ખુશ છે.

૩૦. 'માટે તું આવ અને મારા બંદાઓમાં શામલ થા,

૩૧. (અને) તું મારી જન્નતમાં દાખલ થઈ જા.^(૧૦)

(રુકૂઅ-૧)

كَلَّا إِذَا دُكَّتِ الْأَرْضُ دَكًّا دَكًّا ۝

وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا ۝

وَجِئْتَ يَوْمَئِذٍ بِجَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ

الْإِنْسَانُ وَأَنَّى لَهُ الذِّكْرَى ۝

يَقُولُ يَلَيْتَنِي قَدَّمْتُ لِحَيَاتِي ۝

يَوْمَئِذٍ لَا يُعَذِّبُ عَذَابَهُ أَحَدٌ ۝

وَلَا يُؤْتِي وَثَاقَهُ أَحَدٌ ۝

يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ۝

ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً ۝

فَادْخُلِي فِي عِبَادِي ۝

وَادْخُلِي جَنَّتِي ۝

૮. 'પરવરદિગારનું ફરિશ્તાઓ સાથે આવવું' કુસ્સાને મજદની ભાષામાં અઝાબની ચેતવણી છે.

૯. ચક્રીનાં પથ્થર દાણા દાણાને પીસી નાખે છે તેવી સખત ભીંસ.

૧૦. આ ઈન્સાનનો બૂલંદતરીન રૂહાની દરજ્જો છે જ્યાં ઈન્સાન પોતાના સર્જનહારમાં લય પામી સંતોષ મેળવે છે અને અલ્લાહ પોતાના અંદાને પોતાના જીવનના ધ્યેય સુધી પહોંચેલો જોઈ બેહદ ખુશ થાય છે. (જુઓ સૂ. પાટ આયત ૨૩.) આ મંઝિલને રૂહાની મંઝિલ કહેવામાં આવે છે જે ઈખ્લાકી નબળાઈઓ, તથા તમામ બૂરાઈઓથી ભયમુક્ત અને સુરક્ષિત છે અને એક ખાસ રૂહાની શક્તિની નિગાહગ્રાનીમાં છે. આ મંઝિલ ઉપર ઈન્સાન પોતાના સર્જનહારમાં વિલિન થઈ જાય છે અને બન્ને એક થઈ જાય છે, યાને અંદાનું પોતાના પાલનહાર વગર રહેવું મુશ્કેલ થઈ જાય છે. આ અવસ્થાનો ઈન્સાનના મૃત્યુ પહેલાં આ જીવનમાં જ ઉદ્ભવ થઈ જાય છે. અને તેના જીવનનું આ ભવ્ય પરિવર્તન તેને આ દુનિયામાં જ ફિરદૌસનો અનુભવ કરાવે છે. (ઈસ્લામી ઉસૂલની ફિલોસોફી)

سُورَةُ الْبَلَدِ مَكِّيَّةٌ (90)

અલ - બલદ

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. ખરેખર, મને આ શહેર (મક્કા) ની કસમ છે —

૩. અને (જ્યારે કે) તું આ શહેરમાંજ વસેલો^(૧) છે—

૪. અને તે પિતાની અને તેણે જન્મ આપેલી ઔલાદની પણ (કસમ છે),

૫. બેશક અમે ઈન્સાનને મુસીબત^(૩) ઝીલવા માટે પેદા કર્યો છે.

૬. શું તેણે એમ ધારી લીધું છે કે તેને પૂછનાર કોઈ સત્તા^(૪) છે'જ નહિ?

૭. તે કહે છે 'મેં પુષ્કળ દૌલત ખર્ચી નાખી છે.'

૮. શું તે એવું ધારે છે કે તેને કોઈ જોઈ નથી રહ્યો?

૯. શું તેને બે આંખો અમેજ નથી આપી?^(૫)

૧૦. અને એક જીભ તથા બે હોઠ નથી આપ્યા?

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لَا أُقْسِمُ بِهَذَا الْبَلَدِ

وَأَنْتَ حِلٌّ بِهَذَا الْبَلَدِ

وَوَالِدٍ وَمَا وَلَدٌ

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي كَبَدٍ

أَيَحْسَبُ أَنْ لَنْ يَقْدِرَ عَلَيْهِ أَحَدٌ

يَقُولُ أَهْلَكْتُ مَالًا بَدَدًا

أَيَحْسَبُ أَنْ لَمْ يَرَهُ أَحَدٌ

أَلَمْ نَجْعَلْ لَهُ عَيْنَيْنِ

وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ

૧. અલ્લાહે આહ્વાન સ.અ.સ.ને મક્કાની ફત્તેહનો અહીં વાયદો આપ્યો છે. શહેર મક્કાને આપનું 'વતન' કહ્યું છે.

૨. પિતા તથા ઔલાદની કસમ. 'માના કા'બાનો પાયો ચણના સમયે હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ) તથા હઝરત ઈસમાઈલ (અ)એ મક્કાવાસીઓ વચ્ચે રસૂલનો ઉદ્ભવ કરવાની અલ્લાહ પામે દુઆ માંગી હતી, તે બન્નેની કસમ.

૩. અહીં આહ્વાન સ.અ.સ.ને મક્કામાંથી કાઢી મૂકવાની કાફરોની તદ્દખીર વિશે ચેતવવામાં આવ્યો છે. અને ફરી શ્રમ ઉઠાવી મક્કામાં દાખલ થવાના અવકાશ પ્રત્યે ઈશારો કરવામાં આવ્યો છે.

૪. આ આયત તથા તેના પછીની આયતોમાં કાફરોને ચેતવણી આપવામાં આવી છે કે તેમના વશકરો, તેમની શક્તિ, દૌલત કે વૈભવનું અભિમાન ભાંગીનેજ રહેશે જેની સાક્ષી આ શહેર આપશે. અલ્લાહ તેમની કપટચાલોથી માહિતગાર છે.

૫. આ આયત તથા તેના પછીની કેટલીક આયતોમાં અલ્લાહે ઈન્સાનને સારાસારને ઓળખવા માટે તથા ભલાઈપૂર્વક જીભ, હોઠ વગેરેનો ઉપયોગ કરવાની શક્તિ તથા સમજ આપી છે; જેનો સદુપયોગ અથવા દુરુપયોગ કરવો ઈન્સાનનો પોતાનો નિર્ણય છે.

૧૧. અને અમે તેને (ભલાઈ બૂરાઈના) બન્ને
રસ્તાઓ દેખાડી દીધા છે.

وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ ۝

૧૨. પરંતુ તેણે ઊંચાણ ઉપર ચડવાનો પ્રયત્નજ
નથી કર્યો.

فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ ۝

૧૩. અને તું શું જાણે કે ઊંચાણ શું છે?

وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْعَقَبَةُ ۝

૧૪. (તે) એક ગુલામને આજાદ કરવું છે.

فَكَرَّ رَجَبًا ۝

૧૫. અથવા ભૂખમરાના સમયે ખવરાવવું (૬)

أَوْ أَطْعَمُ فِي يَوْمٍ ذِي مَسْغَبَةٍ ۝

૧૬. એક નજીકના યતીમને,

يَتِيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ ۝

૧૭. અથવા ધૂળમાં રજદોળાતા એક ગરીબને.

أَوْ مِنْكِيتًا ذَا مَتْرَبَةٍ ۝

૧૮. પછી તે ઈમાન લાવનારાઓમાંથી હોય, જે
લોકો એકબીજાને સખતી (૭) તાકીદ કરતા હોય અને
એક બીજાને રહેમ કરવાની નસિહત કરતા હોય.

ثُمَّ كَانَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَتَوَّصَوْا بِالصَّبْرِ وَتَوَّصَوْا بِالْمَرْءِ

૧૯. આ જમણી તરફના લોકો છે.

أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْيَمِينَةِ ۝

૨૦. પરંતુ જે લોકોએ અમારી આપતોને
માનવાથી ઈન્કાર કર્યો, તે ડાબી તરફના લોકો છે.

وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا هُمْ أَصْحَابُ الشِّمَالِ ۝

૨૧. તેમને ચોતરફથી આગ ફરી વળશે.

عَلَيْهِمْ نَارٌ مُّؤَصَّدَةٌ ۝

(રુકૂઅ-૧)

سُورَةُ الشَّمْسِ مَكِّيَّةٌ

અલ-શમ્સ

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને
દયાવંત છે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝

૨. સૂર્ય અને તેના પ્રસરતા પ્રકાશના સોગંદ.

وَالشَّمْسِ وَضُحَاهَا ۝

૩. અને ચંદ્રમાના (પણ) જે (સૂર્યને) અનુસરે
છે,

وَالْقَمَرِ إِذَا تَلَّهَا ۝

૪. અને દિવસના (પણ) જે (સૂર્ય)ની
નેજસ્વીતાને પ્રગટ કરે છે,

وَالنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّىٰهَا ۝

૫. અને રાત્રીના (પણ) જ્યારે તે (સૂર્ય)ને ઢાંકી
લે છે,

وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَىٰهَا ۝

૬. અને આકાશના (પણ) તથા તેના નિર્માણના.

وَالسَّمَاءِ وَمَا بَنَىٰهَا ۝

૬. સમાજના દબાએલા વિભાગનું ભવું કરવું, તેમને અલ્લાહની ને'મતોમાં ભાગીદાર બનાવવા,
તેમના સામાજિક, આર્થિક તથા રૂઢાની વિકાસમાં સહાયરૂપ થવું.

૭. સહનશીલ બનવું. પોતાના વિચાર વાણી તથા વર્તનમાં સખ, ધૈર્ય એહસાન વગેરે સદગુણોથી
કામ લેવું.

૭. અને પૃથ્વીના (પણ), તથા તેના વિસ્તારના, ^(૧)

૮. અને તે જવના અને તે (જવ)ના કામિલ ^(૨) હોવાના (સોગંદ),

૯. કે તેણે તેને બદી તથા પરહેઝગારીની સમજ આપી છે. ^(૩)

૧૦. બેશક જેણે તે (જવ)ને પાક કર્યો તે સફળ થઈ ગયો.

૧૧. અને જેણે તે (જવ)ને બદીમાં નાખ્યો તે બરબાદ થઈ ગયો.

૧૨. સમૂદની કોમે પોતાના ગુનાહોના કારણે (સચ્ચાઈનો) ઈન્કાર કર્યો.

૧૩. જ્યારે તેમનામાંથી એક જે બદતર હતો તે ઊભો થયો.

૧૪. ત્યારે અલ્લાહના રસૂલે ^(૪) કહ્યું, ‘(આ) અલ્લાહની ઊંટડી અને તેના પાણીથી (દૂર રહો).’

૧૫. પરંતુ તેમણે તેને ખોટો કરાવ્યો અને (ઊંટડીને) ઘૂંટણો ભારે કાપી (મારી) નાખી, જેથી અલ્લાહે તેમના પાપોના પરિણામે તેમનો સર્વનાશ કર્યો અને તેમને સૌને મિટાવી દીધા.

૧૬. બેશક, તેમના અંજામની અલ્લાહને ક્ષેઈ પરવા નથી.
 (રુકૂઅ-૧)

وَالْأَرْضِ وَمَا طَحَّهَا ۝

وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا ۝

فَالْهَيْهَا نُجْوَاهَا وَقَوْهَا ۝

قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا ۝

وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّاهَا ۝

كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوَاهَا ۝

إِذِ ابْتِئَتْ أَشْطَاهَا ۝

فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ نَاقَةَ اللَّهِ وَسُقْيَاهَا ۝

فَكَذَّبُوهُ فَفُتُّوا وَهَاءَ ذَلْدَمَ عَلَيْهِمْ رَبُّهُمْ يَذِّنُّهُمْ فُسُوهَا ۝

وَلَا يَخَافُ عُقْبَاهَا ۝

૧. આ સોગંદનો અર્થ અલ્લાહની કુદરતના ખામીરહિત તત્વોની સાક્ષીની દલીલો છે. તેમાં ખોડખાપણું ન હોવું જેટલું સત્ય છે તેટલું જ સત્ય અલ્લાહતાઆવાની સર્વ હિકમતોમાં છે.

૨. અલ્લાહે પોતાના બંદાઓમાંથી જેને યાદ્યા ચૂંટી લીધો અને તેને સદગુણોથી ભરી દીધો. આવા સદગુણીઓમાંથી ભૂલંદ તરીકે સદગુણો ધરાવનારા કામિલ ઈન્સાન આંહરત સ.અ.સ. હતા.

૩. ઈન્સાનની કિતરતમાં (પ્રકૃતિમાં) અલ્લાહે સારા નરસાની સમજ પેદા કરી છે જેનાથી તે ચાહે તો રૂહાનિયતના ઉચ્ચતમ દરજ્જા સુધી પહોંચી શકે છે, ખૂરાઈઓથી બચી શકે છે અને જે સત્ય છે અને જે ભવું છે તેને અપનાવી શકે છે, અને ચાહે તો પતન ખાડામાં પણ ઊતરી શકે છે.

૪. હરત સાહેબ (અ) પોતાની ઊંટડી ઉપર બેસી ગામે ગામ કરતા અને અલ્લાહનો સંદેશ પહોંચાડતા હતા પરંતુ મુન્કરો તેમના આ કામમાં અડચણો ઉભી કરતા રહેતા હતા અને તેમની ઊંટડીને પાણી પીવાથી રોકતા. અંતમાં તેમના ઊંટડી રૂપ કાર્યક્રમમાં તેમણે ભંગાણ પાડ્યું અને તેઓ પોતાના કર્મ અનુરૂપ અંજામને પહોંચી ગયા.

سُورَةُ اللَّيْلِ مَكِّيَّةٌ

(૧૧)

અલ-લૈલ

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

૨. સર્વત્ર છવાઈ જનારી રાત્રીની કસમ છે,

وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَى ②

૩. અને તે દિવસની, જે પ્રકાશ ફેલાવે છે (તેની પણ).

وَالنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّى ③

૪. અને નર, તથા નારીના સર્જનની (પણ), ^(૧)

وَمَا خَلَقَ الذَّكَرَ وَالْأُنثَى ④

૫. (કે) બેશક, તમારી કોશિષો ^(૨) વિભિન્ન (દિશાઓમાં) છે,

إِنْ سَعَيْكُمْ لَشَيْءٌ ⑤

૬. તો (પણ) જે દાન કરશે અને અલ્લાહથી ડરતો રહેશે,

فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَاتَّقَى ⑥

૭. અને જે સચ્ચાઈની સાક્ષી આપશે,

وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى ⑦

૮. અમે તેને પ્રત્યેક આસાનીઓ કરી આપશું.

فَسَيُسِّرُّهُ لِلْيُسْرَى ⑧

૯. પરંતુ જે કંજૂસાઈ કરશે, અને બેપરવાઈ કરશે,

وَأَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنَى ⑨

૧૦. અને ભલાઈનો ^(૩) વિરોધ કરશે,

وَكَذَّبَ بِالْحُسْنَى ⑩

૧૧. અમે તેના માટે તંગીઓના ^(૪) રસ્તા ખોલી દેશું.

فَسَيُسِّرُّهُ لِلْعُسْرَى ⑪

૧૨. અને તેની પાપમાલીના સમયે તેની દોલત તેને કામ નહિ આવે.

وَمَا يُغْنِي عَنْهُ مَالُهُ إِذَا تَرَدَّى ⑫

૧. જેવી રીતે રાતનો અંધકાર સત્ય છે, દિવસનો પ્રકાશ સત્ય છે, નર તથા નારીનું અસ્તિત્વ સત્ય છે તેવીજ રીતે અલ્લાહના વાયદાનું પૂરું થવું પણ સત્ય છે.

૨. આ આયતમાં મોમિનો તથા કાફરોના વિવિધ હેતુઓ તથા મકસદો તરફ ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું છે' મોમિનોનો ધ્યેય સચ્ચાઈના સહકારમાં હોય છે જ્યારે કાફરોનો ધ્યેય સચ્ચાઈનો વિરોધ તથા તેની રાહમાં અડચણો ઊભી કરવાનો હોય છે. આ બન્ને કોશિષોના પરિણામો અનિવાર્ય રીતે જુદા જુદા હોય છે.

૩. ભલાઈ કરવી, ઉપકાર કરવો તથા સાચું બોલવું બેહદ સહેલું હોય છે જ્યારે સીતમ કરવો દુઃખ આપવું જૂઠું બોલવું બેહદ કઠિન હોય છે. કહેવત પ્રમાણે એક જૂઠું દબાવવા માટે સો બીજા જૂદાણાઓનો આશરો લેવો પડે છે તો પણ સફળતા નથી મળતી. પરંતુ સચ્ચાઈ સરળ હોય છે.

૪. હિસક પ્રાણીઓ પકડવાના ફાંસાની જેમ બદીઓ ઈન્સાનને ફાંસવા માટે હરપળ તૈયાર બેઠી હોય છે.

૧૩. બેશક હિદાયત આપવી અમારી જવાબદારી છે.

૧૪. અને આખરત તેમજ આ જીવન અમારા અધિકારમાં છે.

૧૫. માટે હું તમને ભડકે બળતી આગથી ચેતવું છું.

૧૬. તેમાં કોઈ બીજો દાખલ નહિ થાય સિવાય જે બદકાર હશે,

૧૭. જેણે (સત્યને) અસત્ય કરાવ્યું અને વિમુખ થઈ ગયો હશે.

૧૮. બેશક પરહેઝગારને તેનાથી દૂર રાખવામાં આવશે.

૧૯. અને જે દાન કરી પોતાની દૌલતને પાક કરશે (તેને પણ),

૨૦. જે કોઈના ઉપર ઉપકાર કરવા માટે (દાન) નથી આપતો. ^(૫)

૨૧. પરંતુ તે પોતાની દૌલત પોતાના ઉચ્ચતર સર્જનહારની ખુશનૂદી માટે આપે છે.

૨૨. ખરેખર તેનાથી અલ્લાહ બહુજ ખુશ થશે.

(રુકૂઅ-૧)

إِنَّ عَلَيْنَا لَلْهُدَىٰ

وَإِنَّ لَنَا لَلْآخِرَةَ وَالْأُولَىٰ ۖ

فَأَنذَرْتُكُمْ نَارًا تَلَظَّىٰ ۚ

لَا يُصْلِحُهَا إِلَّا الشَّقَىٰ ۖ

الَّذِي كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ۖ

وَسَيُجَنَّبُهَا الْأَتْقَىٰ ۖ

الَّذِي يُؤْتِي مَالَهُ يَتَزَكَّىٰ ۚ

وَمَا لِإِحْدٍ عِنْدَكَ مِنْ نُّعْمَةٍ تُجْزَىٰ ۖ

إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِ الْأَعْلَىٰ ۚ

وَلَسَوْفَ يَرْضَىٰ ۖ

سُورَةُ الضُّحَىٰ مَكِّيَّةٌ

અલ-ઝુહા

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. બપોર પહેલાંના વધતા રહેતા પ્રકાશના ^(૧) સોગંદ છે,

૩. અને તે સૂનકારમાં ^(૨) પરિભ્રમતી રાતના (પણ),

૫. સદાચારી બીજાનું ભવું કરતો રહે છે અને કોઈ સ્વાર્થ ખાતર નથી કરતો પરંતુ અલ્લાહની મખ્લૂકને કામમાં આવવા પૂરતોજ તેનો હેતુ હોય છે, અને પોતાના સર્જનહારની ખુશીમાં તેને ખુશી પ્રાપ્ત થાય છે.

૧. ઈસ્લામના ઊગતા સૂર્યનો પ્રકાશ અને આંહજરત સ.અ.સ.ની જાહેર થતી સચ્ચાઈનો પ્રકાશ.

૨. તે રાતનો સૂનકાર જ્યારે આંહજરત સ.અ.સ. હજરત અબુબકર (રદી) સાથે 'ગારે થોર'માં ચાલ્યા ગયા હતા.

૪. કે તારા પરવરદિગારે તને તજી નથી દીધો અને ન તારાથી નારાજ થયો છે.

૫. બેશક પસાર થઈ ગએલા સમયથી ^(૩) આખેરત તારા માટે બેહતર છે.

૬. અને તારો પરવરદિગાર ટૂંક સમયમાંજ તને તે અર્પણ કરશે જેનાથી તને બહુજ ખુશી થશે. ^(૪)

૭. શું તેણે તને યતીમ જોઈ (પહેલાં) આશરો નથી આપ્યો? ^(૫)

૮. અને જ્યારે તેણે તને (રાહની શોધમાં) ખોવાએલો ^(૬) દીઠો ત્યારે તેણે તારી રાહનુમાઈ કરી.

૯. અને તેણે તને જરૂરતમંદ ભાળી તવંગરી બક્ષી. ^(૭)

૧૦. માટે તું યતીમને કદીપણ ન દબાવજે

૧૧. અને જે તારી મદદ ચાહે તેને કદીપણ નિરાશ ન કરજે

૧૨. અને તારા પરવરદિગારની મહત્તાનું વર્ણન કરતો રહેજે. ^(રુકૂઅ-૧)

مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَىٰ ۝

وَلِلْآخِرَةِ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ الْأُولَىٰ ۝

وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَىٰ ۝

أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَىٰ ۝

وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَىٰ ۝

وَوَجَدَكَ عَائِلًا فَأَغْنَىٰ ۝

فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ ۝

وَأَمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ ۝

وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ ۝

૩. આંહજરત સ.અ.સ.ના જીવનની એક એક પળ બેહતરીની સાક્ષી તરીકે હતી.

૪. દુનિયાભરમાં ઈસ્લામની ક્ષેત્રોનો પાયો મક્કાની ક્ષેત્રોના દિવસે નાખવામાં આવશે તેની ખુશી.

૫. આંહજરત સ.અ.સ. યતીમ હતા. આપનું જીવન બેહદ સદગુણોભર્યું અને સભ્યતાની એક મિસાલ રૂપ હતું. આપના પિતા અબ્દુલ્લાહ આપના જન્મ પહેલા મૃત્યુ પામ્યા હતા. આપ જ્યારે છ વર્ષની વયે પહોંચ્યા ત્યારે આપની માતાનું અવસાન થયું અને આપના દાદા અબુ મુસ્લીબે આપની પરવરિશની જવાબદારી માથે લઈ લીધી. ટૂંક સમય બાદ આપના દાદા પણ અવસાન પામ્યા જેથી આપ પોતાના કાકાના આશરો તળે આવ્યા જેમની આર્થિક હાલત બહુ સારી ન હતી. આવી રીતે આંહજરત સ.અ.સ. બાળપણમાં પોતાની માતાપિતાના પ્યાર તથા સંભાળથી વંચિત રહ્યા. જોકે આપને કુટુંબના દરેક નાના મોટાની લાગણી તથા મુહબ્બત મળતી રહી. પરંતુ આપને સહાબા, મોમિનો તથા અન્ય લાગતાવળગતાઓનો એટલો પ્યાર મળ્યો કે જેનો ઈતિહાસમાં કોઈ બીજાને મળ્યો હોય તેનો દાખલો જોવા નથી મળતો.

૬. ‘ખોવાએલો.’ અહીં ‘દાલ્લા’ શબ્દનો પ્રયોગ કરવામાં આવ્યો છે જેનો અર્થ ગુમ, ઓતપ્રોત, તલ્લીન, નિમગ્ન, ‘પરોવાયલો’ વગેરે થાય છે. ‘અલ્લાહની ખોજમાં ફરતો રહેવું’ ‘માનવજાતિની લાગણીઓમાં અને તેમના ભલાના કાર્યોમાં પ્રવૃત્ત રહેવું.’ ‘અલ્લાહની શોધમાં બેચેન રહેવું’

૭. આંહજરત સ.અ.સ.નું જીવન એક યતીમ તરીકે શરૂ થયું અને અંતમાં આપ અરબના સર્વ માન્ય રાહબરના પદે પહોંચી ગયા.

سُورَةُ الْاِنْشِرَاحِ مَكِّيَّةٌ

(૧૪)

અલ-ઈનશિરાહ

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. શું અમે તારા માટે તારા અંતરને ખોલી નથી દીધું? ^(૧)

૩. અને શું તારા ઉપરથી તે બોળે ^(૨) ઊતારી (નથી) નાખ્યો,

૪. જે તારો બરડો ભાંગી નાખવાનો હતો?

૫. અને (શું) અમે તારું નામ બૂલંદ ^(૩) (નથી) કર્યું?

૬. બેશક તંગી પછી આસાની આવે છે જ.

૭. ખરેખર, તંગી પછી આસાની ^(૪) અવશ્ય હોય છે.

૮. માટે જ્યારે તને કુરસદ મળે તું મેહનત કર.

૯. અને તારા પરવરદિગારની ઈબાદત કર.

(રુકૂઅ-૧)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

الْمَن نَّشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ ②

وَوَضَعْنَا عَنَّا وَزَرَكَ ③

الَّذِي أَنْقَضَ ظَهْرَكَ ④

وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ ⑤

فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ⑥

إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ⑦

فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ ⑧

وَإِلَىٰ رَبِّكَ فَارْغَبْ ⑨

૧. અલ્લાહે પોતાના પ્યારા રસૂલ ઉપર ઈલ્મના તમામ ખજાના ખોલી દીધા તેમજ આપને ઈરફાન અર્થાત (આંતરજ્ઞાન) પણ અર્પણ કર્યું.

૨. આંહજરત સ.અ.સ. ઉપર અલ્લાહે તે જવાબદારીનો બોળો નાખ્યો હતો જે આજસુધી કોઈપણ રસૂલ ઉપર કદીપણ નાખવામાં નથી આવ્યો. પતનના ખાડામાં ઊતરી ગએલા માનવજીવોને રૂઢાનિયતના ઉચ્ચ શીખરે પહોંચાડી તેમને બેઈન્સાફી, જહાલત તથા વહેમ પરસ્તીમાંથી કાઢ્યા. આ બેહદ ગંભીર જવાબદારી હતી જેને પૂરી કરવાની અલ્લાહે આપને શક્તિ આપી.

૩. આ સૂરાહના ઊતરવા પહેલાં આંહજરત સ.અ.સ.ને ભાગ્યેજ કોઈ જાણતું હતું, પરંતુ થોડા સમયમાંજ આપને સારું સ્થાન મળ્યું અને મઝહબી ઉપદેશકોમાં સૌથી વધારે માન તથા સફળતા આપને મળી હતી. કોઈ દુન્યવી અથવા મઝહબી રાહનુમાને પોતાના અનુયાયીઓ પાસેથી એટલો પ્યાર તથા એટલી વફાદારી નથી મળી જેટલી આપને પોતાના માનનારાઓ પાસેથી મળી હતી.

૪. આંહજરત સ.અ.સ.ને તથા મોમિનોને જે તંગી તથા તકલીફોમાંથી પસાર થવું પડતું હતું તેના અંતનો તથા તેમના હમેશાં માટેના આસાની દિવસોનો ઈશારો આ આયતોમાં કરવામાં આવ્યો છે.

سُورَةُ التِّينِ مَكِّيَّةٌ

(૧૬)

અલ-તીન

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. અંજીર તથા ઝયતૂનની કસમ,

૩. અને સીના પર્વતની (પણ),

૪. અને આ અમનના શહેરની પણ,

૫. કે અમે ઈન્સાનને ઉમદા^(૧) રૂપ આપ્યું છે.

૬. પરંતુ (તે ની બદઆમાલીઓના કારણે) અમે તેને હલ્કટથી હલ્કટ ઠરાવી ઉતારી પાડીએ છીએ.

૭. સિવાય કે જે લોકો ઈમાન લાવી ભલાઈના કામો કરે; તેમના માટે અનંત અજર^(૨) છે.

૮. તો પછી (હે પામર માનવી) તને કઈ વસ્તુ કયામતના ઈન્સાફને ખોટો ઠરાવવા માટે મજબૂર કરે છે.

૯. શું અલ્લાહ સર્વશ્રેષ્ઠ ન્યાયાધીશ નથી?

(રુકૂઅ-૧)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ

وَطُورِ سَيْنِينَ

وَهَذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ

ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ

إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ

غَيْرُ مَمْنُونٍ

فَمَا يَكْذِبُكَ بَعْدَ الْبَلَاءِ

أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَحْكَمَ الْحَكَمِينَ

سُورَةُ الْعَلَقِ مَكِّيَّةٌ

(૧૭)

અલ-અલક

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. તું વાંચન કર તે 'અલ્લાહના નામથી જે સર્જનકર્તા છે,

૩. જેણે ઈન્સાનને થીજેલા લોહીના લોદામાંથી સર્જ્યો છે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ

خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ

૧. દરેક ઈન્સાન માં 'સૂમ, નિર્દોષ કિતરત પેદા થાય છે, અને તેમાં ભલાઈ કરવાના સ્વાભાવિક ગુણો મોજૂદ હોય છે. તેની કિતરતમાં સારાનરસાની સમજબુદ્ધિ કુદરતી રીતે સમાએલી હોય છે. આ કુદરતી શક્તિઓનો ઉપયોગ કરી ઈન્સાન દુન્યવી તથા રૂહાની વિકાસમાં આગળ વધતો જ રહે છે. પરંતુ જો કુદરતની બક્ષેલી શક્તિઓનો તે દુરુપયોગ કરે તો તે હચેવાનથી પણ બદતર બની જાય છે. સારાંશે ઈન્સાનમાં સદ્ગુણો તથા અવગુણો બંનેની અંતરિક શક્તિ મોટા પ્રમાણમાં મોજૂદ છે.

૨. 'અજર' કદી ક્ષીણ ન થનારો બદલો—

૪. તું એવાન કર કે, તારો પરવરદિગાર બેહદ
કૃપાળુ છે,

૫. જેણે કલમ દ્વારા શિક્ષણ આપ્યું.

૬. (અને) ઈન્સાનને તે ઈલ્મ અમ્મું જેનાથી ને
અજ્ઞાન હતો.

૭. છતાં ઈન્સાન હદમર્યાદાઓનો ભંગ કરતોજ
રહે છે.

૮. કારણ કે પોતાને જવાબદારીથી મુક્ત
સમજે છે.

૯. ખરેજ, તારા પરવરદિગાર તરફજ (સૌને)
પાછું ફરવાનું છે.

૧૦. શું તેં તેને જોયો છે જે (અમારા બંદાને)
રોકે છે.

૧૧. જ્યારે (અમારો) બંદો નમાઝ પઢે છે
(ત્યારે)?

૧૨. ધારી લે કે (અમારો બંદો) હિદાયત ઉપર
ચાલી રહ્યો હોય,

૧૩. અથવા પરહેઝગારીની નસિહત કરતો હોય
તો (તે રોકનારનો અંજામ શું થશે)?

૧૪. મને કહે જો તે (રોકનાર સત્યનો) ઈન્કાર
કરે અને મોઢું ફેરવી જાય,

૧૫. (તો) શું તે નથી જાણતો કે અલ્લાહ (તેને)
જોઈ રહ્યો છે?

૧૬. છતાં તે નહિ અટકે તો અમે ખરેખર તેની
ચોટલીથી (પકડી) તેને ઘસડીશું.

૧૭. તે ચોટલી, જે જૂઠી અને પાપી છે.

૧૮. પછી ભલે તે પોતાના સહાયકોને પુકારી
જૂએ,

૧૯. અમે પણ (અમારા) ફરિશ્તાઓને બોલાવશું
(જે તેને જહન્નમમાં ફેંકી દેશે).

૨૦. બેશક તું તેના કહેવામાં આવીશ નહિ,
(અને) તું સિજદામાં ઝૂકી જા અને અલ્લાહની કુરબત
મેળવી લે.

(રુકૂઅ-૧)

إِقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ ①

الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ②

عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ③

كَلَّا إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَ طَغْيٍ ④

إِنَّ زَاهًا أَسْتَعْتَى ⑤

إِنَّا إِلَىٰ رَبِّكَ الرَّجُعِي ⑥

أَرَأَيْتَ الَّذِي يَنْهَىٰ ⑦

عَبْدًا إِذَا صَلَّىٰ ⑧

أَرَأَيْتَ إِن كَانَ عَلَىٰ الْهُدَىٰ ⑨

أَوْ أَمَرَ بِالتَّقْوَىٰ ⑩

أَرَأَيْتَ إِن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ⑪

أَلَمْ يَعْلَم بِأَنَّ اللَّهَ يَرَىٰ ⑫

كَلَّا لَئِن لَّمْ يَنْتَهِ لَنَنْصِفَنَّ ⑬

نَاصِيَةٍ كَاذِبَةٍ خَاطِئَةٍ ⑭

فَلْيَدْعُ نَادِيَهُ ⑮

سَنَدْعُ الزَّبَانِيَةَ ⑯

كَلَّا لَا تَطِعْهُ وَاسْجُدْ وَاقْتَرِبْ ⑰

سُورَةُ الْقَدْرِ مَكِّيَّةٌ

(૧૮)

અલ-કદ્ર

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. નિઃસંદેહ અમે આ (કુરઆન)ને કદ્રની રાતમાં ઉતાર્યું છે.

૩. તું શું જાણે કદ્રની રાત શું છે?

૪. કદ્રની રાત હઝાર મહિનાઓથી પણ બેહતર છે.

૫. જેમાં ફરિશ્તાઓ તથા રૂહો પોતાના સર્જનહારના આદેશથી સર્વ વ્યવસ્થાને કાયમ કરવા ઊતરે છે.

૬. (અને) પહો કાટનાં પહેલા (તે રાતે) સર્વત્ર સલામતી છવાઈ જાય છે. (રુદૂઅ-૧)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ ②

وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ ③

لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ ④

تَنْزِيلُ الْمَلَكِ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ ⑤

مِنْ كُلِّ أَمْرِ ⑥

سَلَامٌ هِيَ حَتَّىٰ مَطْلَعِ الْفَجْرِ ⑦

سُورَةُ الْبَيِّنَةِ مَكِّيَّةٌ

(૧૮)

અલ-બઅનાહ

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. એહલે કિતાબમાંના જે ઈમાન ન લાવ્યા હતા અને જે મુશરીકો હતા, તેઓ પોતાની માન્યતાઓથી ડગતાજ નહિ જ્યાં સુધી કે તેમની પાસે સ્પષ્ટ દલીલો ન આવી જાય. (૧)

૩. અલ્લાહનો એક રસૂલ તેમને પવિત્ર વરકો (પાનાઓ) વાંચી સંભળાવે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالشَّارِكِينَ ②

مُنْفَكِينَ حَتَّىٰ تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ ③

رَسُولٌ مِنَ اللَّهِ يَتْلُو صُحُفًا مُطَهَّرَةً ④

૧. આંહારત સ.અ.સ. પહેલાં આખું અરબ બદકારીઓના અંધકારમાં ડૂબેલું હતું. કોઈ સામાજિક અથવા મઝહબી હદબંધી કાયમ રહેવા પામી ન હતી. 'જેના હાથમાં લાકી હોય તેનીજ ભેંસ ગણાતી.' કોઈ કોઈને બદકારીઓ વિશે પૂછી શકતું નહિ. આવી ગંભીર પરિસ્થિતિમાં કુરઆને મજ્હદનું આવવું ઈન્સાન માટે એક આશીર્વાદ સાબિત થયું હતું.

૨. કુરઆને મજ્હદ પહેલાંની તમામ કિતાબો અને શરિઅતોનો સારગ્રંથ અથવા સન્વનો ખજાનો છે, બધકે તેનાથી પણ વધુ બરકતોથી ભરેલો છે જેની માનવજીવનના દુન્યવી તથા રૂહાની વિકાસ માટે બહુ

૪. જેમાં કાયમ રહેનારા આદેશો હોય. ^(૨) فِيهَا كُتِبَ قِسْمَةٌ ٥
૫. અને જેમને કિતાબ ^(૩) આપવામાં આવી હતી તેમની વચ્ચે ફૂટ ન પડી જ્યાં સુધી તેમની પાસે સ્પષ્ટ દલીલ ન આવી ગઈ. وَمَا تَفَرَّقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَةُ ٥
૬. જે કે તેમને આજ આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો કે તેઓ તેના ફરમાંબરદાર બની શુદ્ધભાવનાથી તેની બંદગી કરે અને નમાઝને કાયમ કરે અને ઝકાત આપે. અને આજ સત્ય દીન ^(૪) (તરફ જનારાઓ)નો રસ્તો છે. وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ ٥ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ ٥
૭. બેશક, એહલે કિતાબમાંથી ઈમાન ન લાવનારાઓ અને મુશરીફો, જહન્નમની આગમાં પડનારા છે, જેમાં તેઓ સદાય રહેશે. આ સૌથી બદતર મખ્લૂક ^(૫) છે. إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالشَّارِكِينَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا ۚ أُولَٰئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ ٥
૮. બેશક જે લોકોએ ઈમાન લાવીને નેક કામો કર્યા તેઓ તમામ સર્જનોમાંથી બેહતર છે. إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ ٥
૯. તેમના બદલા (રૂપે) તેમના પરવરદિગાર પાસે (તેમના માટે) સદા રહેવાના બગીચાઓ છે જેની વચ્ચેથી ઝરણાં વહે છે; જ્યાં તેઓ સદાય રહેશે. અલ્લાહ તેમની ઉપર બેહદ ખુશ છે, અને તેઓ અલ્લાહથી ખુશ છે. આ તેના માટે છે જે પોતાના રબથી ડરતો રહે છે. جَزَاءُ وَهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ۖ أَبَدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ۚ ذَٰلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ ٥ ^(૨૫૫-૧)

سُورَةُ الزَّلْزَالِ مَكِّيَّةٌ

અલ-ઝિલઝાલ

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે. بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ١
- જરૂર છે. ઈન્સાનિયતના વ્યવહારના, ઉસૂલો, નિયમો જેના વગર ઈન્સાનિયતનું ટકી રહેવું અસંભવિત છે તે સર્વ કુસ્સાને મજીદમાં મોજૂદ છે. કુસ્સાને મજીદ પહેલાંની સર્વ કિતાબોની રાહબર છે અને તે કિતાબોની કમીઓને પૂરી કરે છે.
૩. એહલે કિતાબ તોરાતના વાયદા પ્રમાણે રસૂલની રાહ જોતા હતા છતાં સમય આવતા તેમણે હસદ તથા હઠાગ્રહથી મતભેદ કર્યો.
૪. 'દીન' અર્થાત ફરમાંબરદારી, હુકમ, પરહેઝગારી, સદ્ગુણો વડે પોતાના સર્જનહારની ગુલામીમાં સંપૂર્ણ રીતે સમર્પણ કરવું.
૫. 'મખ્લૂક' અર્થાત સર્જન.

૨. જ્યારે પૃથ્વીને સખત આંચકાથી હચમચાવી દેવામાં આવશે,

إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا ①

૩. ત્યારે ધરતી પોતાના સઘળા બોજને ^(૧) કાઢી બહાર ફેંકી દેશે.

وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا ①

૪. અને ઈન્સાન બોલી ઉકશે 'આ તેને શું થઈ ગયું છે?'

وَقَالَ الْإِنْسَانُ مَا لَهَا ②

૫. તે દિવસે ધરતી પોતાની હકીકત ^(૨) કહી દેશે,

يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا ②

૬. કારણ કે તારા પરવરદિગારે તેના વિશે વહી કરી હશે.

بِأَن رَّبِّكَ أَدْنَىٰ لَهَا ③

૭. તે દિવસે ઈન્સાનને ટોળાબંધ હાજર કરવામાં આવશે કે તેમની કરણી તેમને દેખાડવામાં આવે.

يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ أَشْتَاتًا لِّيُرَوْا أَعْمَالَهُمْ ④

૮. પછી જેણે એક રજમાત્ર પણ ભલાઈ કરી હશે તે જોઈ લેશે.

فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ⑤

૯. અને જેણે એક રજમાત્ર બૂરાઈ કરી હશે તે (પણ) જોઈ લેશે.

وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ ⑥

(રુકૂઅ-૧)

سُورَةُ الْعَدِيثِ مَكِّيَّةٌ

(૧૦૦)

અલ-આદિયાત

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

૨. હાંકતા હાંકતા દોડનારાઓની ^(૧) કસમ,

وَالْعَدِيثِ صَبِيحًا ②

૧. ધરતીમાં દટાએલા ખજાના બહાર ઉભરી આવશે.

૨. આ આયત વિશે આંહજરત સ.અ.સ.ને સવાલ કરવામાં આવ્યો ત્યારે આપે ફરમાવ્યું 'ગુમ રીતે કરવામાં આવેલી તમામ વાતો પ્રકાશિત થઈ જશે.' (અકબર).

૧. બદીઓની સત્તાઓ સામે લડનારાઓ અલ્લાહને કેટલા વહાલા હશે તે આ સૂરાહથી વિદિત થાય છે કે અલ્લાહે તેમની તથા તેમના ઘોડાઓની કસમ ઉઠાવી વહી ફરમાવી. 'આદિયાત'નો અર્થ લડવાનો અને તેમના સવારો બન્ને થાય છે. આ આયતમાં આંહજરત સ.અ.સ.ના સહાબાઓની અલ્લાહની રાહમાં પોતાના પ્રાણ ન્યોછાવર કરવાની ધજશનું વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે કે તેઓ મેદાન જંગમાં એક ધૂન તથા અદમ્ય ઉન્સાહથી ઝૂઝી મુશ્કેલીને પરાજય આપે છે અથવા અલ્લાહની રાહમાં શહીદ થઈ જાય છે.

કહેવાય છે કે તે સમયે મક્કામાં મુસ્લિમો પાસે ઘોડાઓ ન હતા અને જંગે બદરમાં માત્ર બેજ ઘોડા હતા; જેમાંનો એક મીકદાદ પાસે અને બીજો ઝુબેર પાસે હતો. આ આયતથી એવી આગાહી કરવામાં આવી હતી કે ટૂંક સમયમાંજ મુસ્લિમો અસંખ્ય ઘોડાઓના માલિક બની જશે.

૩. (જેમની ટાપોથી) અંગારા ખરતા હોય છે,
 ૪. અને જે પ્રભાતના સમયે છાપો મારે છે,
 ૫. અને ધૂળના ગોટેગોટા ઊડાડે છે,
 ૬. અને જે (દુશ્મનોના) વશકરો વચ્ચે ધૂસી જાય છે,

فَالْمُورِيَّتِ قَدْ حَا
 فَالْمُعِيرَاتِ صُبْحًا
 فَاتَّرَنَ بِهِ نَفْعًا
 فَوَسَطْنَ بِهِ جَمْعًا

૭. કે ખરેજ, ઈન્સાન પોતાના માલિકની નાશૂકી કરતો રહે છે

إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ

૮. અને બેશક, તે પોતે તે (હકીકત)નો સાક્ષી છે;

وَاتَّقِ عَلَىٰ ذَٰلِكَ لَشَهِيدٌ

૯. અને બેશક, તે દૌલતના મોહમાં ફસાએલો છે.

وَاتَّقِ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيدٌ

૧૦. શું તેને ખબર નથી કે જ્યારે કબરોમાંથી મુદાઓને ઉઠાડવામાં આવશે,

أَفَلَا يَعْلَمُ إِذَا بُعْثِرَ مَا فِي الْقُبُورِ

૧૧. અને જે તેમના દિલોમાં છે તેને ઉઘાડું પાડવામાં આવશે?

وَحُصِّلَ مَا فِي الصُّدُورِ

૧૨. બેશક તેમનો સર્જનહાર તે દિવસે તેમના (હાલ)થી સારી પેઠે માહિતગાર હશે. (રુકૂઅ-૧)

إِنَّ رَبَّهُمْ بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّخَبِيرٌ

سُورَةُ الْقَارِعَةِ مَكِّيَّةٌ (૧૦૧)

અલ-કારેઆહ

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

૨. એક ભયંકર આફત^(૧) (આવનારી) છે,

الْقَارِعَةُ

૩. તે ભયંકર આફત શું છે?

مَا الْقَارِعَةُ

૪. અને તું શું જાણે કે તે ભયંકર આફત શું છે?

وَمَا أَذْرَاكَ مَا الْقَارِعَةُ

૫. જે દિવસે ઈન્સાનો જંતુઓની જેમ વિખરાઈ જશે,

يَوْمَ يَكُونُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِ

૬. અને પર્વતો^(૨) પીંજાએલી ઉનની જેમ (ઊડી રહ્યા) હશે,

وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوشِ

૭. ત્યારે જેનું પલ્લું ભારી હશે.

فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ

૮. તે સુખમય જીવન ભોગવશે.

فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ

૧. 'કારેઆહ' વર્ણવી ન શકાય તેવી ભયંકર આફત, ભારે હોનારત, આપદા, અપત્તિજનક કે અનર્થકારી ઘડી.

૨. મોટી મોટી સનાઓ ઊનના પોટાની જેમ હવામાં ઊડી જશે.

૯. પરંતુ જેનું પલ્લું હળવું હશે.

૧૦. હાવીયા તેની (પાલક) માતા હશે

૧૧. અને તું શું જાણે કે 'હાવીયા' (૩) શું છે?

૧૨. (તે) એક ધગધગતી આગ છે.

(રુકૂઅ-૧)

وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ ⑩

فَأُمُّهُ هَاوِيَةٌ ⑪

وَمَا أَدْرَاكَ مَا هِيَ ⑫

نَارٌ حَامِيَةٌ ⑬

سُورَةُ النَّكَاسِ مَكِّيَّةٌ

(૧૨)

અલ-નકાસુર

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. (દુનિયા કમાવામાં) એકબીજાની હરીફાઈ (૧) તમને (અલ્લાહથી) ફેરવી નાખે છે.

૩. ત્યાં સુધી કે તમે કબરોમાં પહોંચી જાઓ છો.

૪. બલ્કે, ટૂંક સમયમાંજ તમે હકીકતને જાણી વેશો.

૫. બલ્કે! ટૂંક સમયમાંજ જાણી વેશો.

૬. બલ્કે! જો તમને એક ખાસ (હકીકતનું) જ્ઞાન હોત તો (તમે આ ગફલતમાં પડ્યા ન હોત)!

૭. ખરેખર તમે (આ જીવનમાંજ) જહન્નમને જોઈ વેશો.

૮. અને યકીનની આંખોથી જોઈ વેશો. (૨)

૯. પછી તે દિવસે તમને આપવામાં આવેલી (દુનિયાની) ને'મતોનો તમારી પાસેથી હિસાબ માંગવામાં આવશે. (રુકૂઅ-૧)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

الْهَكْمُ النَّكَاسُ ②

حَتَّى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ ③

كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ④

ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ⑤

كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَقِينِ ⑥

لَتَرَوُنَّ الْجَحِيمَ ⑦

ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ الْيَقِينِ ⑧

ثُمَّ لَتَسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ ⑨

૩. 'હાવીયાહ' પાપીઓ સાથે દોઝખના અગ્નિકુંડ'નો એવો સંબંધ હશે જેવો એક ગર્ભનો ગર્ભાશય સાથે હોય છે, અર્થાત આગ પાપીને પોતાના ઉદરમાં સમાવી વેશે.

૧. દુનિયાની દોલત કમાવાની લાલચમાં આંધળી હરીફાઈ કરવામાં ઈન્સાન પોતાના પરવરદિગાર પ્રત્યેની તથા પોતાના માનવબંધુ પ્રત્યેની તમામ જવાબદારી વિશે બેપરવાહ થઈ જાય છે. જ્યાં સુધી કે તેના જીવનનો અંત આવી જાય છે. ઈન્સાનની આ કમબખ્તી છે કે પોતાની ખ્વાહીશો માટે તથા દુનિયા કમાવા માટે કોઈ હદબંધીનું માન નથી સાચવતો અને તેની પાસે અલ્લાહ તથા આખરત વિશે વિચારવાનો સમય પણ નથી રહેતો, જેનું ભાન તેને એવા સમયે થાય છે જ્યારે તે કિમતી વખત તેના હાથથી બહાર નીકળી ગયો હોય છે.

૨. દુનિયાની મોહમાયા, બાહ્ય ભપકો તથા પળભરના લાભો ઈન્સાનને પોતાની ઈખ્લાકી તથા રૂહાની પાયમાલીના રૂપમાં દેખાશે.

سُورَةُ الْعَصْرِ مَكِّيَّةٌ (۱۰۳)

અલ-અસ્ર

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

૨. (આ વીતિ રહેવા) સમયના સોગંદ,

وَالْعَصْرِ ②

૩. કે ખરેખર ઈન્સાન^(૧) (સદા) ખોટમાં છે.

إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ خَسِيرٌ ③

૪. સિવાય કે તે લોકો, જે ઈમાન લાવતા રહ્યા અને સદાચારો કરતા રહ્યા અને એકબીજાને સત્ય (ઉપર કાયમ રહેવા)ની નસિહત કરતા રહ્યા અને એકબીજાને સબ્ર કરવાની નસિહત કરતા રહ્યા.
(રુકૂઅ-૧)

إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصَوْا ④

بِالْحَقِّ هُ وَتَوَّصَوْا بِالصَّبْرِ ⑤

سُورَةُ الْهُنْزَةِ مَكِّيَّةٌ (۱۰۴)

અલ-હુમઝહ

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

૨. નિંદા કરનાર તથા તોડમત^(૧) મૂકનારની બરબાદી છે.

وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ ②

૩. જે દૌલતનો સંગ્રહ કરે છે અને તેને વારંવાર ગણતો રહે છે.

إِلَّا لِّذِي جَعَلَ مَالًا وَعَدَدَهُ ③

૪. તે ધારે છે કે તેની દૌલત તેને^(૨) અમર બનાવી દેશે.

يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ ④

૧. જે અલ્લાહના પાક રસૂલોનો ઈન્કાર કરતા રહે છે.

૨. 'હુમઝહ'નો અર્થ નિંદા કરનાર, બીજાના છીટ્ટા જોનાર, પીક પાછળ બોલનાર, તોડમત લગાડનાર, દુર્ગુણી. આવું પાત્ર સમાજ માટે એક લા'નત છે. જે અમન તથા પ્યારનો વિનાશ કરનાર છે. આજના ઝમાનામાં પ્રત્યેક સમાજ આ બૂરાઈથી પીડાઈ રહ્યો છે.

૩. કમનસીબ, બખીલ, કંઠૂસને દુનિયા કમાવામાં કોઈ ભલા કે બૂરા રસ્તાનું બંધન નથી હોતું માત્ર દૌલતજ તેના જીવનનો મકસદ હોય છે.

૫. હકીકતમાં તેને ભસ્મ કરી નાખનારી આગ
'હુત્તમા'માં ફેંકવામાં આવશે.
૬. અને તું શું જાણે કે હુત્તમા શું વસ્તુ છે?
૭. તે અલ્લાહે સળગાવેલી એક આગ છે,
૮. જે હદયોના ઉપર સુધી પહોંચી જાય છે.
૯. અને તેના વડે તેમને ચોતરફથી ઘેરી લેવામાં
આવશે.
૧૦. જાણે તે ઊંચા (સળગના) થાંભલાઓ (નો)
બનેલો પીંજરો) ^(૩) હોય.

(રુકૂઅ-૧)

كَلَّا لَيُنْبَذَنَّ فِي الْحُطَّةِ
وَمَا أَزِدُّكَ مَالًا حُطَّةً
نَارُ اللَّهِ الْمَوْقُودَةُ
الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْإَفْئِدَةِ
إِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُّوَصَّدَةٌ
فِي عَمَدٍ مُّمَدَّدَةٍ

سُورَةُ الْفِيلِ مَكِّيَّةٌ (١٠٥)

અલ-ફિલ

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને
દયાવંત છે.
૨. શું તું નથી જાણતો કે અલ્લાહે
હાથીવાળાઓ ^(૧) સાથે કેવું વર્તન કર્યું હતું?
૩. શું તેણે તેમના દાવને નિષ્ફળ ન બનાવી દીધો
હતો?
૪. અને તેણે તેમની સામે પક્ષીઓનાં ટોળેટોળા
મોકલ્યા,
૫. જેમણે તેમના ઉપર કાંકરા ^(૨) વરસાવ્યા.
૬. અને તેમને ચવાએલા ઘાસના ભૂસા જેવા
બનાવી દીધા.

(રુકૂઅ-૧)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ
الَمْ يَجْعَلْ لَّهُمْ كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ
وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ
تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ مِّن سِجِّيلٍ
فَجَعَلَهُمْ كَعَصِفٍ مَّا كُوِلٍ

૩. બદકારીઓની આદતો, વહેમો તથા રસમો રિવાજના નાશકારક બંધનો, જુલમ વગેરેથી ઘેરાઈ
જશે.

૧. 'અબ્રાહા', યમનમાં (એબીસિનિયા)ના રાજાનો 'વાઈસરોય' હતો, તેણે ઈ.સ. ૫૭૦માં મોટી
સેના લઈ મુકદસ કા'બાને તોડી પાડવા માટે મક્કા ઉપર ચઢાઈ કરી હતી. તે સમયે તેના લશ્કરમાં શિતળા
(સ્મોલ પોકસ) જેવી ભયંકર બીમારી ફેલાઈ ગઈ અને તેમના સબડના શરીરો ગીધો તથા અન્ય ભક્ષક
પક્ષીઓના ટોળાઓના ખોરાક બન્યા. આહઝરત સ.અ.સ.નો જન્મ આ જ વર્ષમાં થયો હતો.
૨. ગીધ પક્ષીઓ શબોમાંથી ટૂકડા કાપીને તેને ખાવા પહેલાં તેના ઉપર વારંવાર પથ્થર મારે છે કે
તેના સડા ઉપર બેઠેલા જીવંતુઓ તથા ઉપર ચોંટેલી ધૂળ ઊડી જાય અને પછીજ ગીધ તે માંસને ખાય
છે.

سُورَةُ الْقُرَيْشِ مَكِّيَّةٌ (۱۰۶)

અલ-કુરૈશ

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. કુરૈશના^(૧) મનમાં મુહબ્બત^(૨) જગાવવા ખાતર;

૩. (તેણે) તેમના દિવોમાં શિયાળા તથા ઉનાળામાં મુસાફરી કરવાનો ઉત્સાહ જગાવ્યો,^(૩)

૪. (કે) તેઓ આ ઘર (કા'બા)માં તેના માલિકની બંદગી કરવા પહોંચે.

૫. જ્યારે તેઓ ભૂખ્યા હતા તેણેજ તેમને ખાવા આપ્યું હતું અને તેમને ભયથી પનાહ આપી હતી.

(રુકૂઅ-૧)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنِّي لَنَذِيرٌ مُّبِينٌ

إِنَّهُمْ رَحَلَةُ الشِّتَاءِ وَالصَّيْفِ

فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ

الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَآمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ

سُورَةُ الْمَاعُونِ مَكِّيَّةٌ (۱۰۷)

અલ-મા'ઉન

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. શું તેં તેને નથી જાણ્યો જે દીનને ખાટે^(૧) કરાવે છે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالدِّينِ

૧. 'કુરૈશ', અરબસ્તાનના જુદા જુદા ભાગોમાં ભટકતા 'ખાનાબદોશ' અથવા વણજારા લોકોને કુસૈયા ઈબ્ને કીલાબ બીન નાદરે ભેગા કરી મક્કામાં એક જગ્યાએ વસાવ્યા હતા જેમાં બનુ કનાનાહના નાદર વંશના લોકોનું એક બહુજ નાનું ટોળું હતું. આ બધા કબીલાઓ 'કુરૈશ' ગણાતા હતા. આ શબ્દ 'કુરૈશ'નો અર્થ વિવિધ સ્થળેથી ભેગા કરેલા નાના નાના ટોળાઓનું એક સંગઠન છે.

૩. અબ્રાહાની બરબાદી પછી કુરૈશોની નઝરમાં ખાના કા'બાનું મહત્વ બેહદ વધી ગયું હતું. જોકે તે પહેલાં પણ તે હજનું મહત્વ રાખતું હતું. આ ઘટના પછી બધી મોસમમાં મક્કાની મુસાફરી બેહદ સલામત બની ગઈ જેના પરિણામે કુરૈશોને વેપારધંધામાં ઘણો લાભ મળતો હતો.

૧. આખેરતના દિવસનો મુન્કર પોતાના આમાલની જવાબદારીને નથી સ્વીકારતો જેથી તેને નેકીઓ કરવાની પ્રેરણા નથી મળતી.

૩. અને જે યતીમોને^(૨) દૂર ભગાડે છે,
 ૪. અને મોહતાજને ખવરાવવાનો વિરોધ કરે છે.
 ૫. (અને) તે નમાઝીઓ ઉપર અકસોસ છે,
 ૬. જે પોતાની નમાઝીથી ગાફિલ છે.
 ૭. તેઓ દેખાવ^(૩) પૂરતીજ નમાઝ પઢે છે.
 ૮. અને (નજીવું) દાન' દેવાથી પણ અચકાય
 છે.

فَذَلِكَ الَّذِي يَدْعُ الْيَتِيمَ
 وَلَا يُحِضُّ عَلَىٰ طَعَامِ الْيَسِيرِ
 فَوَيْلٌ لِلْبَصِيلِ
 الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ
 الَّذِينَ هُمْ يُرَاءُونَ
 وَيَتَعَوَّنَ الْمَاعُونَ

(રુકૂઅ-૧)

અલ-કૌસર

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને
 દયાવંત છે.
 ૨. નિઃસંદેહ અમે તને 'કૌસર'^(૧) અર્પણ કર્યું
 છે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 إِنَّا أَنْعَمْنَا عَلَيْكَ الْكَوْثَرَ

૨. યતીમોના હક્કનું ઈસ્લામમાં બહુજ મહત્વ છે યતીમોની બેપરવાઈ કરનાર ઈન્સાનમાં કુરબાની ભલાઈ તથા પરહેઝગારીની રૂઢની ઉણપ હોય છે. ગરીબ મોહતાજની અવગણના માનવસમાજના એક બહુજ અગત્યના અંગને તેના હક્કથી વંચિત રાખે છે,
 ૩. નમાઝનો દેખાવ કરનારો સ્વયં પોતાનેજ છેતરે છે, પરંતુ દાન ખચેરાતથી અટકાવનારો ઈન્સાનિયત સાથે ખુલ્લી દુશ્મનીનું પ્રદર્શન કરે છે.

૧. 'કૌસર'નો અર્થ 'પુષ્કળ ભલાઈ' 'અખૂટ ભલાઈ.' બીજા અર્થમાં 'પુષ્કળ ભલાઈ ધરાવનાર' અને 'હમેશાં ઘણું આપનાર' છે. (મુકરરાત તથા જરીર)

આ આયત તે સમયે ઊતરી હતી જ્યારે આંહજરત સ.અ.સ. પાસે દાન કરવા માટે કોઈ વસ્તુ ન હતી, આપ ત્યારે નિર્ધન હતા અને રસૂલ હોવાનો આપનો દાવો લોકોની નજરમાં એક કિતનો અને ગંભીર વિચાર માગી લે તેવો અપરાધ ગણાતો. ઘણા વર્ષો સુધી આપને સતાવવામાં આવતા રહ્યા, અંતમાં પોતાનો જીવ બચાવવા ખાતર આપને પોતાનું જન્મસ્થાન છોડી મદીના ચાલ્યું જવું પડ્યું. મદીનામાં પણ આપને થોડો સમય સખ્તાઈનો સામનો કરવો પડ્યો હતો અને આપના દુશ્મનો બહુજ ખંતપૂર્વક ઈસ્લામનો અંત આવવાની આશાભરી રાહ જોઈ રહ્યા હતા.

મક્કાથી હદપારી ભોગવતા અલ્લાહના મહબૂબ રસૂલ ઉપર અલ્લાહે કૌસરની ધોધમાર વર્ષા કરી જેનો વાયદો આ સૂરાહમાં આપવામાં આવ્યો હતો. તે હદપારી ભોગવનાર અરબસ્તાનો ભાગ્યવિધાતા બની ગયો, અને તે અભણ ગણાતો રેગીસ્તાનનો ભચ્યો અનંતકાળ માટે તમામ ઈન્સાનિયતનો શિક્ષક બની ગયો. અલ્લાહે આપને ઈન્સાનની હિદાયત માટે એક એવી ભવ્ય કિતાબ આપી જેની દ્વારા ઈન્સાનને

૩. માટે તારા પર વરદિગારની ઈબાદત કર, અને કુરબાની આપ.

૪. બેશક, તારો દુશ્મનજ નિસંતાન^(૨) રહેવાનો છે.

(રુકૂઅ-૧)

فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ

إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ

سُورَةُ الْكَافِرُونَ مَكِّيَّةٌ (૧-૧)

અલ-કાફરૂન

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. તું કહે 'હે કાફરો!'

૩. તમે જેવી ઈબાદત કરો છો, હું તેવી ઈબાદત નથી કરતો,

૪. ન તો તમે તેવી ઈબાદત કરો જેવી ઈબાદત હું કરું.

૫. હું તે ની ઈબાદત નહિજ કરું જેની ઈબાદત તમે કરો છો.

૬. ન તો તમે તેની ઈબાદત કરશો જેની ઈબાદત હું કરું છું.

૭. (માટે) તમારો દીન તમારા માટે છે. અને મારો દીન મારા માટે છે.^(૧) (રુકૂઅ-૧)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ يَٰأَيُّهَا الْكَافِرُونَ

لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ

وَلَا أَنْتُمْ عِبُدُونَ مَا أَعْبُدُ

وَلَا أَنَا عَابِدٌ مَا عَبَدْتُمْ

وَلَا أَنْتُمْ عِبُدُونَ مَا أَعْبُدُ

إِنَّ لَكُمْ دِينَكُمْ وَإِلَىٰ رَبِّي

પોતાના સર્જનહારની કુરબત હાંસલ થઈ. આપના સહાબા તથા સાથીઓની વકાદારી તથા ભાવનાની મિસાલ દુનિયામાં ક્યાંયપણ નથી. આ તે કૌસર છે જેનો વાયદો આ સૂરાહમાં આપવામાં આવ્યો હતો. એન્સાઈક્લોપીડીઆ બ્રીટાનીકામાં આપને 'તમામ નબીઓમાંથી સૌથી વધુ સફળ નબી' તરીકે વર્ણવામાં આવ્યા છે.

૨. આ આયતમાં આંહઝરત સ.અ.સ.ના દુશ્મનોને 'નિ:સંતાન' તરીકે સંબોધવામાં આવ્યો છે, જેનો અર્થ 'નર ઔલાદ વગરનો' થાય છે. હકીકતમાં અહીં શબ્દ 'અબતર'નો અર્થ 'રૂહાની ઔલાદ વગરનો' થાય છે. આ શબ્દના ભાવાર્થરૂપે આપના દુશ્મનોની તમામ ઔલાદ તેમને જન્મ આપનારાઓ માટે મરી ગઈ અને ઈસ્લામ અંગિકાર કરી આંહઝરત સ.અ.સ.ની રૂહાની ઔલાદ બની ગઈ. આ લોકોએ જન્મ આપનારા તેમના માતાપિતાની ઔલાદ કહેવડાવવું અપમાનજનક ગણ્યું અને તેમની હસદખોરી, દુશ્મની તથા બદઆમાલીઓના વારસદાર બનવાનો તેમણે ઇન્કાર કર્યો.

૧. આ ઈસ્લામનો મૂળભૂત સિદ્ધાંત છે. દીનની ખાબતમાં કોઈના ઉપર કોઈ સખ્તી નથી. ઈમાન એક વ્યક્તિગત તથા અંગત વસ્તુ છે તેમાં બળજબરી કરવાનો કોઈને હક્ક નથી. સૌ પોતપોતાના આમાલોના જવાબદાર છે.

سُورَةُ النَّازِعَاتِ مَدِيْنَةُ ١١٠

અલ-નસર

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. જ્યારે અલ્લાહની મદદ^(૧) અને ક્ષત્તેહ આવી પહોંચે,

૩. અને લોકોના ટોળેટોળા અલ્લાહના દીનમાં દાખલ થતાં તું જુએ,

૪. ત્યારે તારા પરવરદિગારની (તા'રીફની) તસ્બીહ કર અને તેની કામા^(૨) માગ પરેખર તે તૌબાહ કબૂલ કરનારો છે. (રુકૂઅ-૧.)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ

وَرَأَيْتِ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا

فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا

પરવરદિગારની તસ્બીહ કર અને તેની કામા માગ

سُورَةُ الْاَلْهَبِ مَكِّيَّةٌ ١١١

અલ-લહબ

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. અબુ લહબના^(૧) બન્ને હાથ ભાંગી પડો, અને તેનો સર્વનાશ થઈ જશે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بَنَتْ يَدَايَ اِيَّاهُ وَتَبَتْ

૧. આ સૂરાહમાં અલ્લાહે આંહઝરત સ.અ.સ.ને મક્કાની ક્ષતેહ તથા દેશમાં ઈસ્લામની સત્તા કાયમ કરવાનો વાયદો આપ્યો છે. જ્યારે આપના દુશ્મનો તૌબાહ કરી ટોળાબદ્ધ ઈસ્લામમાં દાખલ થાય ત્યારે તેમને માફ કરી દેવાનો અલ્લાહે આપને હુકમ આપ્યો છે.

૨. અહીં આંહઝરત સ.અ.સ.ને કોઈ અપરાધ અથવા આપના વલણ માટે માફી માગવાનું સૂચવવામાં નથી આવ્યું, ઉલ્ટું કુસ્આને મજ્હદમાં પ્રમાણે આપ (સ)ને મા'સુમ અને ગુનાહોથી પાક ઠરાવવામાં આવ્યા છે.

૧. અબુ લહબ જેનો અર્થ 'આગ જલાવનારો' આંહઝરત સ.અ.સ.ના કાકા અબ્દ-અલ-ઉઝઝને તેના ઉગ્ર સ્વભાવના લીધે આ ઉપનામ આપવામાં આવ્યું હતું. આંહઝરત સ.અ.સ.ને પોતાના સગાંસ્નેહીઓને અલ્લાહનો સંદેશો આપવા માટે હુકમ મળ્યો ત્યારે આપે એક દિવસ 'સફા' નામની પહાડી નીચે મક્કાના સર્વ કબીલાઓ લુવાઈયા, મુર્રારાહ, કિલાબ, એક એકને નામ લઈ તેમજ પોતાના નજીકના સગાઓને સંબોધીને ફરમાવ્યું કે હું અલ્લાહનો રસૂલ છું અને જો તમે તેના હુકમને નહિ માનો

૩. તેની દોલત અને તેની કમાણી તેને કામમાં નહિ આવે.

૪. ટૂંકમાંજ તે આગની^(૨) જવાબાઓમાં દાખલ થશે;

૫. અને તેની પત્ની (પણ) જે નિદા^(૩) (ની આગ)ને ફેલાવતી કરે છે.

૬. તેણીની ગરદનમાં પણ ખજૂરીના રેસાનું વણેલું દોરડું હશે.

(રુકૂઅ-૧)

مَا أَعْنَاهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَتْ

سَيْضُلًا نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ ۝

وَأَمْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ ۝

فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِّن مَّسَدٍ ۝

سُورَةُ الْإِخْلَاصِ مَكِّيَّةٌ

(۱۱۲)

અલ-ઈખલાસ

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. તું કહી દે 'તે અલ્લાહ એકજ છે;

૩. 'તે 'બેનિયાઝ'^(૧) છે, જેના સૌ મોહતાજ છે.

૪. ન તેણે કોઈને જન્મ આપ્યો છે ન તેને કોઈએ જન્મ આપ્યો છે.

૫. 'અને ન તેનો કોઈ સમકક્ષ^(૩) (શરીક) છે.'

(રુકૂઅ-૧)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ۝

اللَّهُ الصَّمَدُ ۝

لَمْ يَلِدْهُ وَلَمْ يُولَدْ ۝

وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ ۝

તો અલ્લાહનો અઝાબ તમને પકડી લેશે. આંહજરત સ.અ.સ.એ હજી બોલવું બંધ ન કર્યું હતું કે અબુ લહબ વચ્ચે બોલી ઉઠ્યો 'તારો સર્વ નાશ થાય. શું તો આ કહેવા માટે અમને અહીં ભેગા કર્યા છે?' (બુખારી). આ સૂરાહ ત્યારે ઊતરી હતી.

૨. 'અબુ લહબ'નો અર્થ 'આગ જલાવનાર' હોવાથી તેનો સંકેત તે સત્તાઓ તરફ પણ હોઈ શકે જે આગના વિવિધ હથિયારો બનાવે છે જેમાં સુપર પાવરો જે ઈસ્લામના વિરોધમાં મોટી યોજનાઓ કરનારા છે તેમનો પરાજય પણ અહીં ભાખવામાં આવ્યો હોય તેવું શક્ય છે.

૩. આ સૂચન અબુ લહબની પત્ની ઉમ્મે-જમીલ તરફ છે જેણે આંહજરત સ.અ.સ.ની રાહમાં કાંટા પાથર્યા હતા અને આપની વિરુદ્ધ ગંદો પ્રચાર કરતી રહેતી હતી. (બેન).

૧. કોઈનો મોહતાજ નથી. કોઈ અન્યની મદદનો ઓશિયાળો નથી; તે સ્વયંપૂર્ણ છે.

૨. તેણે કોઈને જણ્યો નથી ન કોઈએ તેને જન્મ આપ્યો છે. તે આવા તત્વોથી પાક છે.

૩. તેનો કોઈ શરીક નથી, ભાગીદાર નથી, સમોવડીઓ નથી, સમકક્ષ નથી.

سُورَةُ الْفَلَقِ مَدَنِيَّةٌ (અલ-ફલક) (અલ-ના'સ)

અલ-ફલક

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. તું કહે 'હું પરોઢ (પ્રભાત)ના પરવરદિગારની પનાહ માગું છું.

૩. 'અને તેની પેદા કરેલી પ્રત્યેક વસ્તુની બદીથી (પણ),

૪. 'અને રાતની બદીઓથી જે (અંધકારમાં) સર્વત્ર ફેલાએલી હોય છે,

૫. 'અને ગાંઠો ઉપર ફૂંકો મારનારાઓની બદીઓથી (પણ),

૬. 'અને હસદ કરનારાની બદીઓથી જ્યારે તેઓ હસદ કરે છે.'

(રુકૂઅ-૧)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ②

مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ ③

وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ④

وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ ⑤

وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ⑥

سُورَةُ النَّاسِ مَدَنِيَّةٌ (અલ-ના'સ)

અલ-ના'સ

૧. અલ્લાહના નામથી; જે બેહદ કૃપાળુ અને દયાવંત છે.

૨. તું કહે 'હું માનવજાતિના પાલનહારની પનાહ માગું છું. (૧)

૩. 'માનવજાતિના બાદશાહની,

૪. 'માનવજાતિના મા'બૂદની,

૫. '(છુપાઈને) શંકાઓ જગાવનાર (તે) શયતાનની બદીઓથી.

૬. 'જે ઈન્સાનના દિલોમાં (શંકાઓ) જગાવતો રહે છે, (તેનાથી)

૭. (પછી ભલે તે) જાનોમાંથી હોય કે ઈન્સાનોમાંથી.

(રુકૂઅ-૧)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ②

مَلِكِ النَّاسِ ③

إِلَهِ النَّاسِ ④

مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ⑤

الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ ⑥

مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ ⑦

૧. અહીં મોમિનને પોતાના પરવરદિગારને પોતાનો સર્જનહાર, પાલનહાર, તારણહાર, રક્ષણહાર માનવાની અને બીન શર્તે તેની તાબેદારી કરવાની તાકીદ કરવામાં આવી છે.

Gujarati translation of the
HOLY QURAN
by **ESHAQ AHMED OSMAN MEMON**